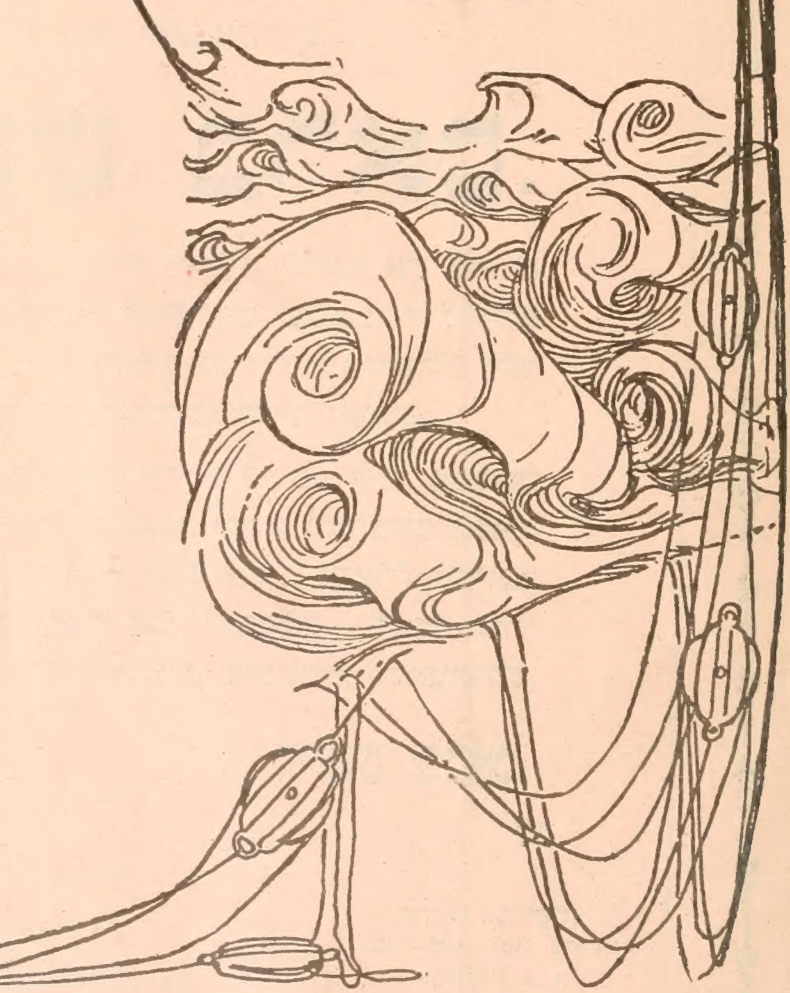
Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית HATOREN גליון ב (קנב)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI NEW YORK, MARCH 21, 1919 No. 2 (152)

HATOREN
Published Weekly by
...REN PUBLISHING ASS'N, Inc.
...rsky, Pres.; Sol. Lamport, ...
... Daniel Persky, Sec'y).
... AVENUE, NEW YORK.
...one, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

הַתֹּרֶן

עתון שבועי

יוצא לאור על־ידי

ההסתדרות הציונית באמריקה

העורך:

ראובן ברײנין

שנה ששית

גליון ראשון — גליון חמשים

(קנא — ר)

ניו־יורק

אדר שני תרע"ט — אדר תר"ף

התוכן

VOL. VI | NEW YORK, MARCH 21, 1919 | No. 2

התורן

יוצא לאור על־ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
דניאל פרסקי, מזכיר

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה ששית | ניו־יורק, י"ט אדר שני, תרע"ט | גליון שני

מתקבלת החתימה על „התורן" לשנתו הששית

(מארץ 1919 — מארץ 1920).

עם גליון המאה וחמישים תמה השנה החמישית להופעת „התורן", וכל קוראינו מתבקשים איפוא להזדרז ולחדש את חתימתם תיכף ומיד, כדי שלא יבוא עכוב במשלוח הגליונות אליהם לשנת „התורן" הבאה.

„התורן" נכנס עתה לשנתו הששית מתוך הכרה ברורה, שצורתו כבר נקבעה למדי וטבעו כבר נודע בקהל העברי, ואין מן הצורך לחזור ולהאריך עליו את הדבור לפני קוראיו. מסתפקים אנו איפוא בדברים המעטים, הבאים להלן, כדי לסמן את דרכי עתוננו העברי בעבר ובעתיד:

„התורן" הגיע במשך שנות קיומו עד גבול המטרה, אשר אליה שאפו מיסדיו ועורכיו: להיותו מרכז עברי ספרותי, מרכז התחיה הלאומית־העברית, לטובי הקוראים העברים באמריקה. ולא עוד, אלא שמסיבות הזמן, שאנו חיים בו עכשיו, גרמו לו, שיעבור את הגבול הנכסף: במשך ימי המלחמה, ימי שממון וקפאון לספרותנו העברית בארצות פזורנו, היה „התורן" גם לרבים מאסירי התקוה העברית אשר מעבר לים מעין ניצוץ־אור המהבהב בחשכה — המהבהב ומבשר ומנחם ממרחקים, כי גם בימי רעה ומצוקה לא כבה נרנו, נר־התמיד העברי. „התורן" רכש לו את חבת הקוראים העברים לא באמריקה בלבד, אלא בכל חלקי העולם; בכל מקום אשר נדח שמה קורא עברי, הכמה ועורג אל המלה העברית, מורשת העבר ומבשרת העתיד.

„התורן", למרות מיעוט הכחות הספרותיים העברים באמריקה ולמרות קשי החבור עם הסופרים העברים אשר בחוץ־לארץ, התאמץ למן היום הראשון להופעתו ועד עתה להחזיק מעמד על אותו הגובה הספרותי, שאליו הגיעה העתונות העברית, בדרך התפתחותה, בארצות צמיחתה וגידולה. בירור האמת, התרחקות מזיוף הרגש והמחשבה, שפור דרכי העבודה הלאומית — אלו הן מגמותיו. הטעם הטוב, התכסיס הישר והסגנון הנקי — אלו הם דרכיו.

„התורן", בהיותו עתון עברי לעברים וכלי־מבטא ציוני לציוניים, לא הסתפק ב„תעמולה" מפלגתית בלבד, שאינה ענין אלא כלפי חוץ — כלפי הנחשלים בהכרה הלאומית, הזקוקים עדיין לדחיפה ולהתעוררות חיצונית; „התורן", בהיותו כלי־מבטא לקרובים־ברוח, מרכז ריחני למשפחת

הקוראים העברים בארץ הזאת. כוון את רובי מעיניו כלפי פנים: להעמיק את ההכרה העברית־הלאומית בלב קוראיו־חבריו, לפתח את רעיון התחיה העברית־הלאומית לאור הנגוהות החדשים, הבוקעים אלינו ממזרח־מולדתנו, ולעודד ולהכין את הלבבות לקראת הימים הגדולים, הקרובים לבוא — ימי עבודת הגאולה והתרומה העברית בארץ העברים.

כי ארך רב הכמוסים העיקריים, המציינים את דרכי „התורן" בעבר, אשר מהם לא יסור גם להבא. ומטרתו היא התיכנית הזאת. כי ברכת „התורן" בימים הבאים בדרכיו ארה. לא יחדל מישאוף אל השכלול ואל השתלמות יותר ויותר — עד היכן שבהיותו הספרותיים והמדיניים יהיו מגיעים.

ואשר לקוראי „התורן", הנה הדבר אשר בקשנו מהם עד עתה — אותו אנחנו מבקשים גם להבא: להיות זריזים במלוא חובתם לעתונם העברי, לדייק במשלוח דמי החתימה בשעתה ולהתיחס אל „התורן" כהתיחס בני־המשפחה אל ביתם ואל משפחתם. ימלא־נא הקורא הרגיל את חובתו הרגילה בתשלום דמי חתימתו בזמנה, ויעשה־נא הקורא הותיק את חובתו כפלים: יחתום הוא ויחתים את מכיריו היודעים עברית על „התורן". אז תגדל המשפחה העברית ותתחזק ותתעמק ההכרה העברית בלבבות, ואז יוכל גם „התורן" לעשות את חובתו לקהל קוראיו בשלמות.

מחיר „התורן":

לשנה $4.00; לחצי שנה $2.00. לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת.

החותמים מחוץ־לארץ ומקאנארה צריכים להוסיף 50 כנט דמי משלוח.

הכתובת למשלוח כספים:

HATOREN, 55 FIFTH AVENUE, NEW YORK CITY.

פרשת השבוע

מלחמת הגאולה

העתונים היומיים הודיעו בשבוע שעבר מרומא מרומה, שפה נאמה, כי האפיפיור נשא נאום, בישיבה מסותרת, לפני ראשי הכנסיה הקתולית, ובין יתר דבריו הגיד: „אם יתנו בארץ־ישראל להבלתי־מאמינים זכויות יותר רחבות ומעמדם שם יהיה יותר איתן משלנו, אז יגרום הדבר הזה לנו ולכל הנוצרים צער גדול, ועוד יגדל צערנו, אם ימסרו הקברים הקדושים לרשותם של לא־נוצרים".

הנוסחה של דברי האפיפיור המובאים לא היתה שוה בכל העתונים. באחדים מהם היו הדברים יותר נמרצים ובאחרים יותר מנומסים ומרומזים. אך בכל הנוסחות השונות של דברי האפיפיור הובלט והוטעם הערעור של אבי הכנסיה הקתולית על התקוות הטובות, שניתנו מאת ממשלות־ההסכם לעם ישראל בדבר בנין ביתו הלאומי על אדמת אבותיו. ואם כי שם היהודים לא נזכר בפירוש בדברי האפיפיור, אך כל העולם יודע, כי הכנוי „בלתי־מאמינים" הוא שם נרדף ליהודים ולפרוטסטאנטים.

הערעור של האפיפיור על ההתבצרות העתידה של ישראל בארץ־ישראל היה בעיני רבים מן הקוראים, וביחוד הקוראים הציונים, כהרעשה פתאומית, הרעשה והפתעה ממקום שלא צפו לו. הן לפני חדשים אחדים תן אבי הכנסיה הקתולית את הבטחתו לנחום סוקולוב, שהתיצב לפניו בשם הציוניים והציוניות, כי מצד הוואטיקאן אין שום ערעור על זכות היהודים ותביעתם ההיסטורית בנוגע לארץ־ישראל, וכי הוא, האפיפיור, בטוח, „שנהיה שם שכנים טובים".

ואיך זה שנה פתאום את דעתו? הלא הוא, האפיפיור, זהיר בלשונו ומדייק בכל הגה היוצא מפיו. ההוא יבטיח ולא יקיים? האם הוא, האב הקדוש, יתחרט היום על מה שהגיד אתמול? כבר היה ידוע בחוגי הציוניים המדיניים, כי האפיפיור בנדיקט אינו מתנגד להציוניות ולשאיפתה הצודקת. בחודש דצמבר לשנת 1903 התיצב הרצל לפני פיוס התשיעי, — שבנדיקט יושב עתה על כסאו, — ודבר לפניו יותר משעה על־דבר שאיפותיה של הציוניות המדינית, וגם תזכיר נתן על ידו. וגם פיוס התשיעי (שהיה מדינאי פקח ולוחם נמרץ על ממשלתה של הדת הקתולית) ענה למנהיגנו המנוח שמצד הוואטיקאן אין ערעור על הציוניות ומגמתה. וגם כיום אין שום ספק, כי ממשלות־ההסכם, ביחוד צרפת הקתולית, תכנו את רוח האפיפיור והרוחות המנשבות בחצרו, בטרם הכריזו על הבטחתם לעם ישראל, כי יעזרו לו בבנין ביתו הלאומי בארץ־ישראל. על כן קשה לנו להאמין, כי דברי הערעור שנמסרו על־ידי הטלגראף לכל קצות העולם בשם האפיפיור, נמסרו בדיוק ונתקבלו ממקור ראשון. האפיפיור דבר את דבריו, כעדותם של העתונים בישיבה מסותרת. ואין כל ספק, שיד שונאי ציון, משלהם ואולי גם משלנו.

היתה באמצע לנסח את דברי „האב הקדוש" באופן הרצוי והדרוש להם, למען יעשו את הרושם המבוקש ולמען חזק את ידי אויבינו במלחמתם נגד תקותנו הלאומית. רק שונאי ציון ועתונאים בלא רגש של אחריות יכולים לבדות עלינו עלילות, שאין אנו יודעים להוקיר ולכבד את רגשי הדת של אחרים. מעולם לא היתה, וגם לא יכלה להיות, שים תביעה בלבית הציוניים על הקברים והמצבות, המקומות הקדושים אשר לנוצרים. מעולם לא היה יכול להולד בקרב הציוניים רעיון משוגע כזה: להכניס את המקומות הקדושים לנוצרים, הקברים והמצבות ובתי כנסיותיהם, לרשותנו אנו. בהוואטיקאן יודעים היטב, כי רחוקים אנחנו, הציוניים, גם מאבק קנאות דתית וגם מהרהור קל של הסגת זכותם וגבולם של אחרים בנוגע להמקומות הקדושים אשר להנוצרים בארץ־ישראל.

ואין אנו חושבים ומאמינים, כי בית־דין העמים בפאריז ישים לבו כיום לערעורים ולרוחות חרשות מנשבות בספירה זו או באחרת. ראשי ממשלות־ההסכם ונשיא ארצות־הברית ווילסון כבר עמדו על טיבה של הציוניות ושאיפותיה האמיתיות והצידקית, כבר בריאים הם בכל מה שנוגע להציוניות ונושאי דגלה, כמו שהם יודעים ומרגישים את תכונתם ומהותם של צוררינו. ואם הם כבר נתנו את הסכמתם על הציוניות, לא בא זה בהיסח־הדעת, כי־אם מתוך הכרה עמוקה, שתחית ישראל על אדמת אבותיו מסכמת ומתאמת להתחיה הכללית ולראשי היסודות, שהעולם החדש, השואף לתקונים עיקריים, לצדק ומשפט, — הולך ונבנה עליהם.

אולם הדבורים החדשים, שהפיצו, בכונה ידועה, בכל העולם בשם האפיפיור, צריכים להעיר אותנו עוד הפעם ועוד הפעם, כי עלינו לעמוד על המשמר. כל מה שהציוניות הולכת וקרובה להתגשמותה, כל מה שירבו מחזיקיה ותומכיה בקרב העמים, כן יגברו שונאיה חיל יכן יוסיפו לרקום תחבולות בסתר להתנפל עליה מעברים שונים. כיעת שהוטל גזר־דיננו הלאומי וההיסטורי על כף־המאזנים לפני אספת־השלום בפאריז, ומעת שראו והרגישו אויבינו מבית, כי הכף מכריעה לצדנו, לא ינוחו ולא ישקטו בעלילותיהם על הציוניות, ומעירים הם השדים עליה גם בלבות ראשי הכנסיה הקתולית. ומי יודע כיום, באיזו תחבולות ובאיזו דבות עוד יאחזו שונאי ציון, שהגרו את שארית כחותיהם לכבות את התקוה הלאומית בלבותינו, בשעה שאנחנו כל־כך קרובים אל המטרה, שאליה אנו שואפים זה אלפים שנה.

על כן רעת באת גם על הציוניים בכל מקום ומקום לעמוד בשורות צפופות ולהביא כל קרבן, כי כל עוד אשר אנו נדע את הובתנו בשעה גדולה זו ונעשה ביתר שאת ויתר עז את כל המוטל עלינו, לשוא יהיה כל עמל שונאינו.

מלחמת־גאולה היא לנו כיום, ועל כל אחד מאתנו לעמוד על המשמר ולעשות את חובתו.

רום תעודתה של ההסתדרות הציונית באמריקה.

בחמש השנים האחרונות תפסה ההסתדרות הציונית באמריקה את המקום הראשון והיותר חשוב בקרב הציוניות העולמית. לולא הסתדרותנו במדינה זו,

---

לקראת השלום

(המשרד הציוני בפאריז)

בתוך כל הזמזום הכללי הלזה נעים לך להרגיש, כי גם מקומו של עמך לא נפקד פה. עוד למחרת בואך פאריזה ממהר אתה אל המשרד הציוני, ברחוב אדוארד השביעי.

הטיול ברחובות פאריז נעים מזה שברחובות לונדון. הקור בשנה זו אינו קשה ביותר, ואם כי לא תמיד תזהיר השמש ומטר כותף יורד כמעט יום־יום, הרי אין להשוות את אקלימה של פאריז לאקלימה של לונדון. ההולך מביתו אל המשרד הציוני נהנה מכל המתגלגל לפני עיניו: מהאבטומובילים הרבים, הרצים אילך ואילך, ממוכרי־עתונים המריעים בקולי־קולות על הרשתות, מהמטרות של הבתים, המדברות „גבוהה־גבוהה" ומפליגות בשבח הבריות השונות למיניהן, ומהתלבושת המתחלפת והמחוננת של הפאריזיות, היודעות להתקשט ולהתיפות, מבלי פגוע ברגש היופי והעדינות ובתוך כך, עוד צעדים אחדים — והגעת לרחוב המשרד הציוני.

אים ימי השקט והשעמום של „חובבי־ציון" ו„הולמי הגיטו"? אים השבילים הצרים והקודרים, הסימטאות הנדחות והאפלות והחדרים הדלים והשוממים? אים השמשים הזקנים והמנמנמים והעסקנים מרושלי הסדר והשיטה? — אם המשרד הציוני בניו־יורק יותר גדול, והמשרד בלונדון יותר מקורי, הנה המשרד הפאריזי נושא עליו כבר את החותם הרציני של חיינו המדיניים בארץ־ישראל של מחר. הרחוב עצמו מעיד על טיב המקום: כל המלאכות האיטלקית, אף פקידים עליונים שונים של הממשלה הצרפתית, קבעו מושבם בקרבתו. במספר העשירי, מול מצבת־הזכרון שהוקמה להמלך האנגלי המנוח, אשר היה ידידה של צרפת, שעל שמו נקרא הרחוב, משרת לבוש־מדים מקבל את פניך ושואל לחפצך. ולכשתודיעו יענך:

— המשרד הציוני — בעליה השניה, אדוני.

והוא מכניס אותך לתוך מכונת־הגבהה אלקטרית קטנה, וכעבור רגע אתה עומד במשרד.

מסדרון, ואחריו אולם־המזכירים, ישבו עובדות חמש מזכירות של מכונות־כתיבה פקידים עבריים יושבים ליד שלחנות מסביבות ימי־ביתם — בעלי סבר פנים יבשות וזעומות, כראוי וכנכון לפקידי משרד ממשלתי. אלא איפוא התעכב יותר מכפי המותר במסדרון ואלא תרהיב לחדור אל בין המזכירות. פקיד מיוחד יודיעך, כי יש לימינך חדר־אורחים ובו כבאות רבות של עתונים ושלחן עמוס עתונים למקרא — כל עתוני הערב והבוקר גם יחד. אתה נכנס לאותו החדר ונותן כרטיסך לאיש אשר לפניך. האיש מרכין את ראשו, נועל את הדלת אחריך, ואתה יושב ומעיין בעתונים, ומחכה ומצפה. בינתים עוד איש נכנס, ואחריו עוד אחד, ושני ושלישי. כולם, כמוך, באו לכאן וחפץ אחד להם: לראות את המנהיגים.

וויצמאן אינו תמיד כאן, אף „שר־החיצון שלנו", כאשר יכנו פה את נחום סוקולוב, יושב בחדר־משכיתו לקבל את אורחיו הרבים ואולם עבודתו רבה וקשה מאד. בכל רגע מצלצל הטיליפון להודיעו

שהחישה בשנות המלחמה את עזרתה הנמרצה להישוב הישן והחדש בארץ־ישראל, למוסדות־הצדקה ולבתי־האולפנה שם. כי־אז מי יודע, אם היתה לנו שם שארית כיום. ראשי ההסתדרות הציונית באמריקה נתנו מפה את עזרתם, החמרית והרוחנית, להעבודה המדינית של הציוניים בלונדון. ההכרזה הבריטית והסכמתן של ממשלות־ההסכם עליה לא היו יכולות לבוא בלי השפעתם המדינית של ראשי הציוניים במדינה זו. הסתדרותנו עזרה בחומר וגם ברוח להוציא לפועל את משלוח המיאבית הציונית, בהנהגתו של הד״ר וייצמאן לארץ־ישראל בשנה שעברה, שנת צרה ומצוקה לאחינו שנשארו על אדמת אבותינו.

אנו יודעים היטב גם את חסרונותיה ורפיונותיה של ההסתדרות הציונית באמריקה, ואין אנו אומרים, כי עומדת היא למעלה מבקורת. גם הממשלות היותר מתוקנות של העמים היותר נאורים ניתנות לבקורת. אימת הבקורת היא רק אות לרפיון ומיעוט־דמות.

אבל אם גם לא נעלים עין מהשגיאות, שעשתה הסתדרותנו במשך שנות עבודתה הכבירה, עלינו להודות, כי גדולות עשתה במשך השנים האחרונות. אחריות לאומית גדולה וכבדה הוטלה על הסתדרותנו במשך שנות המלחמה באותן השנים, שההסתדרויות הציוניות בכל הארצות היו אנוסות להפסיק עבודתן הרגילה, והסתדרותנו הצטיינה במפעלים הכבירים ברוב היקף ענינה בעבודה היהודית הבלתי־פוסקת. הסתדרות עברית רבת אחריות ורבת העבודה כהסתדרותנו עוד לא היתה לנו לא במדינה זו ולא ביתר המדינות. ומעת שהחלה עבודת הגאולה נתעצמה פעולתה ונתרבו ענפיה. ולמרות המעצורים,

הפזורים על דרכה עוד כיום, היא מתגברת על כולם, כי גדולה וקדושה היא המטרה אשר אליה תשאף. עוד כבדה היא המלחמה מימין ומשמאל, וכל יום מביא חובות לאומיות וציוניות חדשות ומורכבות, אך הסתדרותנו צועדת בבטחה אל מטרתה.

היו ימים, אשר הציוניים מעבר לים הביטו מגבוה על ההסתדרות הציונית באמריקה, או לא התחשבו אתה כלל. אולם בשנים האחרונות היתה הסתדרותנו למופת גם בעיני הציונים של אירופה, שאינם מסתפקים במועט ותביעתם הלאומית היתה תמיד מרובה. צריכים היו להודות בגודל מפעליה של הסתדרותנו, למרות חסרונותיה הציוריים. אבל לא פה הוא המקום ולא עתה היא השעה לדבר עליהם.

ובזמן היותר אחרון הנה שמענו דבורים חדשים מפי ראשי הציוניים אשר מעבר לים, מפי הציוניים העומדים בראש העבודה המדינית, על־דבר ערכם של ציוני אמריקה. הראשונים הכירו, ואולי אחרו מעט בהכרתם, כי ההסתדרות הציונית פה היא לא רק דודה עשירה, שיש לפנות אליה בשעת הדחק, כי יש גם להשתמש בהשפעתה המדינית ובכשרונה המדיני. בהשעה היותר קשה, ואולי גם היותר מסובכת, עתה כשהציונית נתפנו [illegible] מאליו להציוניים האמריקאים, שנשלחו לאירופה בתור שרידי [illegible] או בתור שרידים [illegible] הסתדרותנו. עתה ישתמשו בהשפעה המדינית של ראשי ציוני אמריקה. לראשי הציוניים באמריקה יש מושגים יותר רחבים על־דבר הציוניות המדינית ותביעתם יותר עצומה. ואולי יעלה כיום בידי ציוני אמריקה להשפיע

כי פלוני מרבי המדינות רוצה לראותו או לשיח עמו לרגעים מספר. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

שאינו רוצה להודות עד היום, כי יהודי עודנו. לפעמים מזכירים גם את שמו של לאנסינג, את שמו של ליאון בורגוא, או את שמותיהם של [illegible] האיטלקי, מאסאריק, נשיאם של [illegible] ופתאום פותחים את הדלת, [illegible] את סוקולוב, לבוש שחורים [illegible] [illegible] איתו הפקיד, שהכניסך לכאן [illegible]

[illegible] מצד אחר זכרנא, כי כבר [illegible] [illegible] ומאירסון בפאריז, אדלר ונאסטר בלונדון. בפעם הראשונה בדברי־ימינו נקלענו פתאום בכף־הקלע לעמדה זו, שלא היינו מוכנים לה, למרות הרצל ופעולותיו הכבירות. המלחמה חדלה, ומועצת־קשרים עושה את מעשיה בזריזות מבהילה. כל יום וכל רגע יקרים הם, ואם לא עכשיו — אימתי?... לכן, היה מי שתהיה, אתה [illegible], אך כביש־נא את יצרך, הכנע את רגזך, הזדיין בסבלנות ושב [illegible]

ושעתך בוא תבוא. לא בכל יום [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ולעיניך שלשה דברים מתגלים בבת־אחת: החדר עצמו, החביזדים ומרוהט יפה, השלחן העצום באמצעיתו של החדר וצרורות הניירות, החיבורות, העטים, הסיפוג [illegible]

[illegible]

אתה יושב ומשמיע דברים אחרים, ולאט־לאט מתפרא אתה [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

אך [illegible]

אחריו — [illegible] המזכיר הפרטי טולקובסקי ופיו המדבר קשות, והגזבר מארקס במבטו הזועם, ועורך העתון הציוני הרמאן בעבריותו הווילנאית, ועוד אחרים, שלא ידעתי את שמם אף לא את תפקידם. ושוב מצלצל הטליפון, ושוב הנערה קוראת לאמר: מר סוקולוב, פלוני [illegible]

מרוחם גם על ראשי ממשלת צרפת ולבטל את המלשינות הרעה, שהביאו לפניהם על הציוניות.

הנה כי כן, סוף־סוף החלו אחינו באירופה להכיר את חשיבותה המיוחדה של ההסתדרות הציונית באמריקה, ולא רק את חשיבותה החמרית, כי־אם גם את המדינית. בהועידה הציונית, שנסגרה בימים אלה בלונדון, הציעו את אמריקה למקום הקונגרס הבא. אין אנו מחליטים בשעה זו, אם באמת אמריקה הוא המקום היותר ראוי להקונגרס הציוני הבא. אבל ההצעה האמורה, שבאה מצד הציוניים האירופאיים, מעידה באופן ברור, עד כמה נשתנו יחוסיהם לאמריקה הציונית, שלפני שנים אחדות לא שמו אליה לב בלל.

אין כל ספק, כי תעודה גדולה ניתנה כיום להסתדרותנו הציונית באמריקה בכל שנוגע לגאולת העם והארץ. ודבר זה החלו להרגיש ולהכיר גם שם, מעבר לים.

התסיסה החברתית בציון החדשה.

אם אנו קוראים את גליונות ה„חדשות מהארץ" כסדרם, את הקבצים הספרותיים והמכתבים הבאים משם, מציון החדשה, משתוממים אנחנו על התסיסה העצומה בקרב המחנה העברי, בקרב הישוב החדש וגם הישן. והתסיסה היא חברתית וגם תרבותית. דומה שם כבתוך כוורת של דבורים.

במשך הזמן הקצר, שנשתחררה ארץ־ישראל מידי מעניה ומציקיה הטורקים ואלנבי הוא המפקד על כל דרכי החיים והמשטר הנהגתה, מעט אשר נראו במרכז העברי סימני החיים החדשים הראשונים ומעט אשר הוצתה התקוה בלבות אחינו שם, כי עוד מעט ותנתן להם היכולת ליסד שם את ביתם הלאומי, וברבות הימים גם מדינה יהודית, — במשך הזמן הקצר הזה הולכות ומסתמנות שם מפלגות חדשות, הולכים ומסתמנים זרמי רוח חדשים. הכל התעוררו שם לחיים חברתיים והכל מכירים שם את ערך השעה. הבהירות והזוהר, השפיגות והכבכוכיון, התביעות התרבותיות וההברתיות, המתנגשות זו בזו, השאיפה הבהירה הישנה והאדירה בשבור גדר המשטר ואי־היכולת להתאחד ולהסתדר באופן מוצלח, — כל הדברים האלה ממלאים את חלל העולם העברי שם. אמנם הרבה נצני־ביסוס יש שם בשדה העבודה ההברתית והתרבותית, אך תחת שמי ציון הברוכים יש תקוה, כי הבוסר יגמל מהרה והיה לפרי ברכה.

אין אנו מדברים כיום על ערכן של השאיפות החברתיות, המדיניות והתרבותיות, השולטות בשעה זו בארץ־ישראל. גורלה עוד לא נחרץ והדברים עדיין בלתי־ברורים כל־כך. יודעים שם, כי יתנו להם חלק הגון מאת אשר אנו תובעים מבית־דין העמים; יודעים ומאמינים הם, כי אמנם כבר האיר המזרח וגאולת־ישראל קרובה לבוא, כי כבר עברו ימי החושך והפחד וכי תקופה חדשה, מלאה חיים ואפשרויות חדשות, אפשרויות של קיום ושל התפתחות מדינית, — כי תקופה חדשה זו כבר עומדת מאחר כתליהם ודופקת על פתחי בתיהם. אולם עם כל הגיל והשמחה החדשה הנה בסתר עוד הלב חרד, עוד ישנם רגעים של פקפוק ואי־בטחון; הנה מלאכי־חבלה, שמספרם רב ועצום, אינם עונים עוד אמן על־כרחם; עוד אור וחושך, תקוה ופחד מִשמשים בערבוביה; — ובמצב כזה, בימי המעבר ממשטר ישן למשטר חדש,

---

כיום לא תועיל. עריבויה אתר צריך רבים. מדי יום מפה ואל תפריע את אנשי־הבגורה מעשות את מלאכת הקיבוצית.

*

האמיר פייסאל כבר דבר בפני „מועצת־העשרה", כפי שקוראים כאן לעשרת הצירים של חמש המעצמות (אנגליה, צרפת, איטליה, ארצות־הברית ויאפאן), ובתאבונו המזרחי הכביר דרש את דמשק ואת חלב, את בירות ואת טרבלוס, את הפרת ואת החדקל, את מיסור ואת בגדד, יכמובן גם את ארץ־ישראל ואת חצי־אי סיני. אכן, יודע הוא היטב, כי מכל אלה אולי מאום לא ינתן לו, וכי רק הגאון ותימן תשארנה לו בכללותן. אך — לעולם תדרוש, ו„אם לא יועיל — לא יזיק". שיטתו פשוטה: כל מי שמדבר ערבית שייך הוא לערב. בארם־נהרים, בסוריה, בארץ־ישראל בחצי־אי סיני הרים מדבר ערבית, ולכן העיר מכה תהיה הבירה לכל מדינות ערב.

אלא, שבקומו למחרת משנתו, מצא האמיר פייסאל, כי רעה גדולה הסב לעמו, בתפסו את המרובה: כל עתוני צרפת, בלי יוצא מן הכלל, תקפוהו בחמה רבה והתרו בו, שלא יוסיף להגות בחלומות־שוא שכאלה, והעתון „טאן" הגדיש את המדה עד כדי קרוא לו בשם בידואי פרוע, המדבר כפי מאנגליה.

לא עבר שבוע, והקערה נתהפכה: הפעם דברו הסורים, וכמובן שגם כאן לא הסתפקו במועט. כל מה שהיה שייך לסוריה, כפי שידעוה הטורקים, וכל מה שהיה שייך לסוריה, כפי שיצרוה נוסעי־הצלב, וכל מה שהיה שייך לסוריה שבימי פטולומיאוס והרומאים — דבר צריך שיגתן שנית בידי הערביים־הנוצרים ותחת חסותה של צרפת. ובכן — אנטיוכיה וחלב, עדנה ומרסינה, מוסול ודיארבקר, תדמור ושר שומר המדבר, וגם גדור מרפאת, דמשק וגם החוראן, הלבנון עם בירות וצידון, הגליל העליון והתחתון, יהודה ומדבר סיני, עד חבורת בואיי, עבר מי עבר הירדן מזרחה עד הגבורות ערב המרכזית — כל אלה יהיו נחלתה של סוריה אשר בעתיד.

למחרתו — וכל עתוני צרפת שרו שירת הנצחון: הידד, הסורים! כך נאה וכך יאה לסורים אמתים שידברו ושידרשו! אך בעיני ידיעות שבטי העתונים אחרת — בעיניהם לא מצאה חן התלהבות סורית זו כל־עיקר, ואחרים מהם מחו מהאה עזה ושלהו התראה מרה ונמרצה.

ואנחנו? הרק אנו לבדנו נתאפק ונחריש — האם לא ישמע קולנו? הנגיח לערביים ולסורים לנתח את ארצנו כחפצם ולהתפשר ביניהם בשעת הנחת.

אלה היו השאלות, שנשאלו כאן באספות־עם אשר בהן תרפו את ההנהגה ואת המנהיגים ורננו אחרי הבירות אשר במשא ומתן ואחרי הרשעות שבכר התעמולה הציונית כלפי הערבים.

והתשובה היא זאת היא: כי הציונים עומדים על המצפה הראיה והדעת איך לדבר דבר ואחרון אחרון חביב. בצרי העיר הזאת אחרונים מסתפקים: הערביים דרשו יותר מדי — ונכשלו. הסורים דרשו יותר מדי — ונכשלו. אנו נבקש פחות מהם — ונצליח. אחרון אחרון חביב!

איתמר בן־אב"י.

פאריז, פברואר 1919.

מעבדות לחירות, הנה כל התסיסה הפנימית והמוגזמה, המורגשת עתה בקרב אחינו יושבי ארץ־ישראל, יש לה תכונה וסימנים של פרכוסים ופרפורים מופרזים של קבוץ, המתעורר לחיים חדשים על־ידי דחיפה עצומה ומפתיעה.

לא ערכם של הזרמים הרוחניים החדשים, המורגשים עתה בארץ־ישראל, ולא טיבן ומהותן של המפלגות והסיעות הנולדות שם מעסיקים אותנו בשעה זו: כל זה יתחלף מהרה, כל זה יפשוט צורתו עתה וילבש צורות חדשות, יותר מתוקנות, כי זו היא עוד בלא יכיר מיצה ובלא אפני קיום והתפתחות טבעיים. מה שמפליא אותנו באמת היא רבת הדיוני העצים של יהודי ארץ־ישראל, היא בהתפתחותם הפנימית והירידה הנעלה, היא הרגשתם החדה ועקשנותם המלאה מרץ בכל הנוגע לתנאי החיים העבריים.

קבוץ מלא כחות־חיים ומלא תנועה פנימית כזו יש לו תקוה גדולה. בקרבו גם את יעבור ערבבי מדרגות רבות בסוגם ההתפתחות התרבותית והתרבותית, ובקרבו יכיר את עצמו ותעודתו הנאמנה בציון החדשה, כי על כן נצר הוא מגזע עתיק.

עַל הַבּוֹגְדִים בָּעָם

מאת

ד"ר בן־ציון מוסינזון.

ה„פצצה" השלכה. המחאה נגד הציונות בחתימתם של שלשים ואחד יהודים „מכובדים", כמו שהם קוראים את עצמם בענותנות מיוחדת, נמסרה לנשיא ארצות־הברית באופן רשמי להציע אותה לפני אספת־השלום, וגם נמסרה לעתונות להפיצה בעולם. הפצצה השלכה אולם לא לבד שלא הביאה מהפכה בעולם, כי־אם גם שאין רב לא הקימה. המלאכות, שמטרה את המחאה הזאת, עוברת בגמגום על התשובה, שקבלה מאת נשיא ארצות־הברית. כנראה, לא היתה תשובה זו מעודדת ביותר; וסימן לדבר יש: רק ימים אחדים לפני קבלו את המחאה הביע הנשיא ווילסון את יחוסו לציוניות באופן ברור מאד בפני באי־כח הקונגרס היהודי האמריקאי, ואולי בתור תשובה למחאתם של השלשים והאחד באה הטלגראמה האחרונה של ווילסון להד"ר סטיפן ס. ווייז, הנותנת לו את יפוי־הכח להודיע בגלוי, כי יחוסו לציוניות לא נשתנה.

אין שום סכנה נשקפת לציוניות ממחאה זו. אולי עוד נבוא להחזיק טובה להמוחים, שבמחאתם הדגישו את ערך התזכיר הציוני, אשר יוגש על־ידי הנשיא ווילסון לפני אספת־השלום. יותר מחמש מאות אלף יהודים אמריקאיים כבר התמו את שמם על התזכיר הזה, ובכל־זאת אפשר היה שתתעורר השאלה: רק חצי מליון — והאחרים איה? האין זה אות, כי שאר היהודים באמריקה מתנגדים לציוניות? והנה באו המתנגדים בהתימותיהם והודיעו את מספרם הרב — שלשים ואחד.

מתחילה איימו על הקהל במאה וחמשים „מכובדים", אולם ברגע האחרון, כנראה, נרתע גם ההיק הגדול מאלה לאחור, ונשארו — שלשים ואחד. רק עכשיו יוכר הערך של התזכיר הציוני עם מאות אלפי חותמיו. לא, אין סכנה נשקפת לציוניות מהמחאה הזאת. ואף־על־פי־כן כדאית היא, שנטפל בה קצת, כדי לברר את הפסיכולוגיה של מתנגדינו.

המחאה אינה יצירה מיוחדת, ילידת השקפת־עולם מיוחדת, גהויו של ההד־רוח מסוים — מחוברת היא מטלאים על־גבי טלאים: קצת מלשינות על הציוניים, קצת פאטריוטיות שדופה והסרת־צבע כלפי אמריקה, קצת רחמנות על היהודים הנענים בארצות־המזרח וקצת „תורה" לקוחה מספרו של מיסיונר ידוע (זו האחרונה נתגנבה לכאן, כפי הנראה, מפני שאחד ה„מכובדים" מהחותמים על המחאה עומד ביחוסי ידידות אל המיסיונרים בארץ־ישראל וסביבותיה). אולם אם חודרים אנחנו לתוך המחאה הזאת ומבקשים למצוא את הרוח האמיתית השוררת בה, נראה רק רגש אחד מפעם בכל שורה ושורה שלה — רגש של פחד בלי קצב ובלי גבול.

בעלי המחאה מפחדים מפני תוצאות ההכרה, כי יש לאום עברי בעולם. הם מביאים שורה של טעמים לבאר בהם את התנגדותם להכרת הזכויות של הלאום העברי, אולם גומרים הם באחד: ואם גם הטעמים האלה מופרכים מעיקרם — הרי אנחנו מוחים... אם כן, הרי הם באים לידי מחאה לא מתוך הטעמים שהם מזכירים, אלא מבקשים טעמים למחאתם, שהיא ילידת פחדם העור בפני לאום עברי חי וקיים.

האנשים האלה מדברים על־דבר „יצירת" לאום, כאילו הלאום העברי הוא רק המצאת הציוניים שנואי־נפשם, ורב מביאים ראיה מן ההיסטוריה, כי זה יותר מאלפים שנה כבר חדל הלאום העברי מהתקיים. ההיסטוריה העלובה! מי יגן ומי ישמור עליה מפני כל עם־הארץ ומפני כל מעוול ומזייף, העושה אותה פלסתר לצרכיו! מחברי המחאה שכחו, או מעולם לא למדו, כי בכל אלפים שנות הגלות לא חדל העם העברי מראות את עצמו כלאום, ורק במשך מאת השנים האחרונות התחיל חלק קטן מהמתכחשים אל העם לדבר על עצמו כמו על כנסיה דתית בלבד, וגם אלה לא מתוך טעמים פנימיים, מתוך רגשות דתיים, או מתוך נמוקים הגיוניים באו לידי מסקנה זו, כי־אם מתוך פניות מדיניות. המהפכה הצרפתית הבטיחה, כי מוכנת היא לתת זכיות ליהודי בתור פרט, אך לא ליהודים בתור כלל. אז ענתה הסנהדריה, שנקראה על־ידי נאפוליון הראשון בפאריז: היהודים אינם עם, כי־אם כנסיה דתית. בתנאי זה קבלו היהודים את זכויותיהם בארצות שונות, ומטעם זה גופו לא יכלו ליהנות מהזכויות האלה. שני הצדדים לא יכלו לקיים את התנאי שקבלו עליהם: היהודים המתכחשים יכולים היו להכריז על עצמם שלש פעמים ביום, שאינם לאום, אבל לא יכלו לחדול מהיות מה שהנם — הטיבה מיוחדת, טפוס מיוחד. והגויים מסביב יכולים היו להבטיח וגם לתת ליהודים את כל הזכויות על הנייר,

אבל לא יכלו לשנות את הרגש הפנימי שלהם ליהודי, אשר הרגישו בכל ישותם, כי שונה הוא מהם ומכל אחר קורץ. לא על־דבר יצירת לאום מדברים היום הציוניים, ואחריהם כל בית־ישראל כולו, כי־אם על־דבר זכויות ללאום חי וקיים במשך כל הדורות. שלוחי העמים, היושבים כעת בפאריז ודנים על עתידו של כל עם ועם, מבינים זאת היטב, ורק בעלי המחאה שלנו אינם מסוגלים להבין את זאת. האמנם כה ירדו ה„מכובדים" שבקרבנו פלאים ומחם היהודי כה טפש וכה טומטם, עד כי לא יוכל עוד להשיג ולהבין את אשר יבין כיום הזה אפילו „גוי קטן" ....

רבים נכרים וכמושים על־התאנה, שבהם רוצים ה„מכובדים" האלה לכסות על מערומי נפשם החרדה והפחדנית: רחמנות על היהודים הנענים בארצות־המזרח — הנה הדגל, אשר בו דוגלים אנשי החסד והרחמים האלה. ראו־נא גם ראו: הנה נמצאו אנשים טובים ורחמנים, שנתעוררו לרחם על היהודים הנענים ברוסיה, רומיניה, גליציה ודומיהן, והם רוצים להיטיב עם האומללים האלה, לשנות את תנאי חייהם בארצות האלה, להשיג להם זכויות שם, זכויות אזרחיות ודתיות. והנה הציוניות מסכנת! הציוניות האוכלת הירושת זכויות להם ולעם העברי בארץ־ישראל ומעמידה בסכנה את זכויות היהודים בארצות הגולה, — העל זאת יחרישו ויתאפקו ?!...

כך מדברת החנופה, המתכסה באדרת הצדקה והרחמים. כי טוענים מגיניהם שבעם, המתאמרים להיות מגני העם ומפלטיו, ובאמת הרי הם מבקשים חסות ומפלט לעצמם מאחורי קהל הדוויים והסחופים. ואולם החיים באים ומשתיקים אותם וסותרים בבת־אחת את טענותיהם החנפות והקלושות. באה מהפכת החופש ברוסיה — ודם ישראל נשפך שם הרבה יותר מאשר בימי שלטון הצאר; באה פולניה המשוחררת — והרג ואבדון מהלכים שם אימים על רחוב־היהודים, אשר כמוהם לא נשמעו גם בימי־הבינים; באה המהפכה בגרמניה — והעמידה את קיום היהודים גם שם בסכנה. ולא עוד, אלא שמדבר השאלה הכלכלית של מיליונים יהודים, אשר נדרים מצבם והם מוכרחים לנוד גם מרוסיה גם מפולניה, גם מגליציה גם מרומיניה, הנה הולכת וגדלה שאלה רוחנית, תרבותית. זכויות אולי ירכשו היהודים אבל מה יועילו להם זכויותיהם, אחרי שהם הולכים ונרדפים יותר ויותר, בסתר ובגלוי, מתוך החיים התרבותיים של הארצות, שהם גרים שם? תנועה אי־שמית הולכת ומתפתחת, הולכת וגדולה משנה לשנה. אי־שמיות ולא אנטי־שמיות. האנטישמיות אינה מתאימה שוב לשנות המאה העשרים. אמנם גם בשנות המאה העשרים עושים פרעות ביהודים ומנפילים את זכויותיהם — ואולם לאחר המעשים האלה באה ה„בושה", כביכול, באה ה„התנצלות", באות ה„אמתלאות" הישנות, המטהרות את הפורצים בהן; מכיון כי שאין כן באי־שמיות. אי־שמיות אינה עושה כמובן פרעות ביהודים ואינה באה להצר את צעדיהם: אבל כנגד זה אינה מכירה לעצמה כבית־עינים ומשמיע־

את קולה בגלוי: כל השפעות היהודים ... ושלא יתערבו בחיים הפנימיים של ארצות מגוריהם! כל האומה רוצה לשמור על עצמיותה ועל טהרת התרבות שלה מהתערבות של השפעה זרה. ראשי הדיבוראים בריסיה, כמו פטר סטרובה ואבגיני צירקוב, היו הנביאי התנועה הזאת, הפילוסוף אייזאריים בגרמניה מצא בטוי מדעי לרעיון הזה, והתנגדות הביצוארית פה באמריקה גם היא, אולי שלא במתכוון, ילידת אי־שמיות היא. ואי־שמיות זו מסוכנת יותר מאנטישמיות. אם הרע ברור עומד נגד פנינו, הרי יכולים אנו להשתער עליו ולהרסו; אולם אם הטנויית לפנינו, הטנויית הבאה מהתנכרות הסביבה אלינו, — מי זה יעמוד להלחם נגדה? ומה חלקם ומנת־גורלם של היהודים מדין הסביבה המתנכרת, ומשקרב אין להם לנפשם כלום? — רק שעמום ושממון, ירידה רוחנית ומוסרית... המלחמה האחרונה עוד הוסיפה לחזק את התנועה האי־שמית הזאת. בכל עם ועם התעורר קול ירושת־הדורות, שנם בחביוני נפשו. האנגלים הרגישו בקרבם את הירושה האנגלו־סאכסונית, הצרפתים — את הירושה הגאלית, הרוסים — את הירושה הסלאווית, ויחד עם הרגשת ירושתם הם הרגישו גם כן, כי הקבוץ היהודי, השוכן בקרבם, אין בו כלום מירושתם זו, גוף מיוחד הוא, גוף זר, המתלבט בתוכם מאות בשנים ואינו נבלע בחלבם ודמם, אינו מוצא תקון לנשמתו וגורם פגימה לנשמת אחרים... האמנם לא למדנו עדיין את התורה הפשוטה והמובנה הזאת: כי אם באים אנחנו אל העמים האלה ואומרים להם: כמוכם כמונו, גוף אחד אנחנו, אין הדבר מאמינים לנו ואין הדבר מוצים בנו; הטובים הם את כל הדבר והחנופה שבדברינו, והרי הם בזים לנו בלבם. ואולם אם באים אנחנו ואומרים להם: לא כמוכם כמונו, כי־אם הטובה מיוחדת אנחנו, נושאים ירושה מיוחדת בקרבנו, אבל ידידיכם אנחנו, אנשים הדומים לכם, נלחמים אתכם יחד את מלחמת החופש והצדק בעולם ומוסיפים מכחנו על כחכם לבנין העולם, — אז יאמינו לנו, אז יכבדו ביושרתינו וישתפונו לעבודה הגדולה של התרבות האנושית.

היהודים בארצות העוני והלחץ מבינים זאת היטב. יודעים הם, כי רק בתור לאום מיוחד יוכלו להתקיים בין העמים האחרים, ואם לא ... והם מצבם אותיהם מדרגה השניה, והרי הם חוגרים את שארית יכלתם לארגן ולסדר את כחותיהם ומתוך שטף של דמע ודם נלחמים לא בעד זכויות אזרחיות ודתיות, כי־אם בעד זכויות לאומיות בארצות מושבותיהם ובעד בית לאומי בארץ־ישראל. כך מבינים מיליוני היהודים את תעודתם בעולם וכך משמיעים המוני העם את דעתם לעולם על־ידי צירים הציוניים, אשר שלחו אל אספת־השלום בפאריז; והנה באים בני־אדם, אשר לא יד ולא שם להם בעמם, אשר לא ארבתם לעמם ולא אמונתם בו מפעמת את לבם, ובאים הם בדין להכחיד, מסירים משכן השכינה היהודית, ועמידתם דרים ריקים, דלי־הרגש וריקי־הרוח, ומספרם מעט מגודר: שלשים ואחד, — וקטני ... והלאומיות הנחשלים מאחרי העם, מעיזים

את לבם להרים את קולם ולמחות מחאה צרוחה נגד רצון העם ושאיפותיו לחיים, נגד כל הקדוש והיקר לעם! האין זו עוית של פחדנים, של נואשים ואומרים העומדים על עברי פי־פחת?...

ספרה ... ידי הארס, התוסס קרבם ואינו מניח להם ... שנת בטרם ... יהודית ב... ...
באים אנחנו ומדברים על תקות עם, אשר נישא בחובו אלפים שנה, תקוה לשוב לארצו ולכבודו הראשון, להיות חיי עם וליצור ככל העמים ולהכניס גם את חיקו לתוך היצירה האנושית. באים אנחנו ומדברים על עתיד גדול, עת אשר עם ישראל יחבר שני עולמות שהרחקו בזרוע, את המזרח ואת המערב, ויכנים את התרבות המערבית החיה לתוך ארצות־המזרח הנרדמות, ויפיץ משם קוי אור חדש, קוי המזרח הקם לתחיה, ויברא תקופה חדשה בהתפתחות האדם, וישמיע לעולם דבר חדש מעל הרי יהודה ואפרים, מעל גבעות עולם, אשר משם נתן את ספר־הספרים לאנושיות. מדברים אנחנו את כל זאת ודורשים את החזות הנשגבה הזאת, חזות־העתיד — והעולם מקשיב ומאמין ומבטיח את עזרתו לנו ונמשך גם הוא אחרי החזון־עולמים זה. והנה באים ה„מכובדים" שלנו ומשיבים לנו תשובה של ... כן — אבל מה יאמרו הגויים? וכי אין בזה, רב ... רושם של הפסד למצבנו אנחנו ולעמידתנו אשר בצרנו לנו בין העמים? והפאטריוטיות שלנו מה תהא עליה?...
ואין הסוחרים הקטנים הללו חשים ומרגישים, כי בדבריהם אלה הם גורמים לעצמם ולעמידתם את ההפסד היותר גדול. מי שמכריז בכל רגע על הפאטריוטיות שלו ומי שממשמש בה בכל שעה — עלול לעורר חשד, שמא הרגש ... לא שלו הוא, אלא גנוב הוא אתו. הפאטריוט האמיתי ... את חובתו, מבלי התבונן לצדדין בכל רגע ומבלי ... כלל, אם יש מי שהוא, המטיל ספק במסירותו לארצו. מרמים הם את עצמם ואת האחרים. מכריזים הם מאה פעמים ואחת, כי ... את עצמם ... מהארץ, שהם יושבים בה, חלק מהעם. שהם היים בקרבו, בלי שום הבדל, חוץ מהבדל הדת, ומאה פעמים ואחת ביום נשמתם חרדה מפחד: מה יאמרו הגויים? הגיעו בעצמכם: אם היה יהיה ליהודים, חס ושלום, מרכז עברי בארץ־ישראל, הלא ישכחו להם הגויים את דבר פאטריוטיותם ויראו להם באצבע ערב ובוקר וצהרים ... לכו לארצכם. ואם נמצאו בעת עמים ... לעזור ליהודים לבנות להם מקלט בטוח בארץ־ישראל — ... כי שונאים הם את העם הזה ורוצים לפטרו מעל פניהם ולשלחו אל המקום אשר בא משם?...
ובכן — ובכן, מצוה היא עליהם לעמוד בפרץ ולעצור את השנאה המתפרצת ...

ושלוחי מצוה אלו, משום „עת לעשות ...", ... ברמז של מלשינות קטנה בנגד ... באמריקה. אמנם רק רמז יש כאן, ... מפורשים: ... באמריקה, או גדלו ... את ... האמרי־ יות, הם מתנגדים לציונות, — ואולם מכלל הן אתה שומע לאו: כי כל אלה שהם ציוניים זרים הם באמריקה, שלא קלטו לתוכם את הרוח האמריקאית ואינם נאמנים לארץ. ואפשר גם אזהרה יש כאן: לסגור את הגבול ולבלי תת לזרים כאלה להכנס יותר. והאנשים האלה אינם חשים ואינם מרגישים, כמה עלובים הם וכמה עלובים תכסיסי מלחמתם! לואיס בראנדייס, יוליאן מאק, סטיפן וויס ומאות כמוהם הלא אינם זרים בארץ הזאת — ובכל־זאת לא מצאו סתירה בין מסירותם ... ציוניותם. ... אלא שאין ... האלה מרגישים, כי מזיקים הם בדבריהם גם ברוח האמריקאי ... נכנס למלחמה, כדי להגן על זכויות העמים הנעשקים והנכנעים. ... הכריז על־ידי טובי בניו, כמו ווילסון ... את יחס הבטחו לתחית העם העברי בארץ־ישראל. ... באים ומוחים כנגד הרגשות הנעלים של טובי אמריקה!

רק נחמה אחת יש למצוא בעיבוד המחפירה הזאת: בין בעלי המחאה מרובים האנשים, הנושאים את התואר ... כי ... אינם עוד. ולא מקרה הוא זה, כי ... התמו על כתב־השטנה; סימן הוא, כי הצעירים סלקו ידיהם ממלאכה נקיה וקלה כזאת. הצעירים, אם אינם עדיין אתנו בתוך המחנה, הרי גם אינם נלחמים נגדנו. והדבר מובן. במשך שלשה דורות השתדלו היהודים הריפורמיים להרוס את היהדות העתיקה. ההריסה — גם היא יש לה כח מושך, גם עבודתה ממלאה את הנפש ונותנת ספוק לרוח. אבל עכשיו הכל כבר נהרס עד היסוד, אין מה להרוס יותר, ובני הדור הצעיר של הריפורמיים, רבניהם וחברי קהלותיהם הצעירים, עומדים ותוהים על פרשת דרכים ומתגעגעים לאיזה תוכן, אשר ימלא את הריקניות שבלבם. האמרות המפוצצות על־דבר ה„תעודה" ... אינן מספיקות עוד, ... את ... שבהם, אינם יכולים — והנה באו הרעיון הלאומי, הגאון הלאומי, השאיפה ליצירה לאומית ומשכו את לבם. גם הם עודם מפחדים להכנס לתוך השורות של הלוחמים בעד התחיה, אבל לאט־לאט הם באים, כמה מהם כבר נמנו בין נושאי הדגל, והשאר עדיין הוככים בדבר ומחכים. בכל אופן — לא הצעירים ימחו נגד החיים הצעירים, הצצים לעיניהם. המוחים הם ... אשר ... הלאומית כבר אכלה את לבם. וזוהי מחאת החולשה נגד הכח הבריא הגדל במקומם.

ואנחנו, הציוניים, מה נענה אחריהם? אנחנו לא נצא במחאות נגדם. רגש של בחילה מתעורר בקרבנו למלשינות, וגם רגש של רחמים לעלובי־עולם אלה, הרועדים מפחד באחרית הייהם. ישנה רק תשובה אחת לכל שוטנינו, הגדולים והקטנים, והיא: עבודה כפולה ומכופלת. עבודה בארץ, עבודה בשביל הארץ, הכשרת הקרקע והכנת הלאום.

... אל בני הרבוצה הזאת. ... מהיון למחנה, בכמי הגלות, בשעה שאנו עוברים את המפתן להיי עבודה ויצירה בארצנו.

חֲתוּלוֹת בְּעַנְנֵי־אֵפֶר מַאֲפִירוֹת...

מאת
אפרים א. ליסיצקי.

חֲתוּלוֹת בְּעַנְנֵי־אֵפֶר מַאֲפִירוֹת
תּוֹעֲפוֹת הֶהָרִים, וְנִרְאוֹת
בְּצָרִיחֵי־אַרְמוֹנִית, שְׂרִידֵי־חֳרָבוֹת,
שֶׁנִּצְּלוּ מִיַּם הַלֶּהָבוֹת,
וַעֲשָׁנִים, וְעֵיר פֹּה וָעֵיר שָׁם, עוֹד הָאֵדִים
נִרְעָבִים הַקְּסָמִים הַיּוֹרְדִים...

בְּצָעִיף־תַּעֲלוּמוֹת וּמַעֲטֵה־עֲרָפֶל
מַשְׁתִּירָה הַחוֹרְשָׁה בַּשָּׁפֶל.
גּוֹעַ צְלִיל אַחֲרוֹן לְצִפּוֹר אַחֲרוֹנָה,
מִשְׁתַּפֶּכֶת בְּשִׁירַת יְגוֹנָה,
אַךְ קוֹל רִיב הַפְּלָגִים, בֵּין חוֹמוֹת־צוּר כְּלוּאִים,
הוֹמֶה רַךְ עֲלוֹת־נְגִינִים.

...וְצַלְמֵי־תַעֲלוּמוֹת בְּהַדְרָיו הַתְּגַלֶּה,
כִּי רֶגַע הַתְּעוּפָה וְנֶעְלָם;
וַעֲצוּמַת־עֵינַיִם הַתֵּבֵל מִשְׁתַּקַּעַת
בְּעַצֶּבֶת מְתוּקָה וְרַבָּה,
וְצַעַר הֶשָּׂאֵי דֹם פּוֹרֵט עַל נִבְלוֹ —
וְצַר כֹּה לַלֵּב וְאֵין נִיב לִי...

מִשְׁלוֹחַ־מָנוֹת

מאת
שלום־עליכם

תרגום
י. ד. ברקוביץ

(סוף.)

ד.

רב יוסי כבשה תמה ורב אייזיק בעל־הברית שניהם חנונים בכתריאליבקה, שחנויותיהם סמוכות זו לזו. ואף על־פי שמשלח־ידם גורם להם תמיד, שיהיו מתחרים זה עם זה, מקנאים איש בפרנסת חברו ומושכים את הקונים איש מחנותו של אחיו, בכל זאת הרי שניהם נוהגים מנהג ידידים נאמנים ביניהם, גומלים חסדים זה לזה בשעת הדחק, שמחים איש בשמחת השני ובאים איש לבית רעהו לקדש על היין בחג ומועד — הכל כמנהג שכנים קרובים בכתריאליבקה. בקיץ שניהם יושבים כל היום בחנות ומשחקים את משחק הפספס, ובחורף הם נכנסים חליפות איש לחנות חברו לשיחה ולהתחמם מעט. גם הנשים חיות ביניהן בשלום ובידידות, שואלות אשה מרעותה סחורת חנותן בשעת הצורך, מלעיזות שתיהן יחד על כל העולם כולו, ממתיקות סוד זו עם זו ואינן מריבות זו עם זו לעולם. וגם אם תפרוץ לפעמים קטטה ביניהן על דברים של מה בכך — מיד הן מתפייסות זו לזו, והכל על מקומו בא בשלום...

ממחרת יום הכפורים, כשיצא רב אייזיק בעל־הברית לפתוח את חנותו, כבר עמד רב יוסי כבשה תמה בפתח חנותו בפנים זועמים ונפוחים, כפני תרנגול־הודו, והנה, כי יגש אליו רב אייזיק לברכהו ברכת הבוקר — ואז לא יענהו... ורב אייזיק, שאף הוא היה נרגז כולו בעטיה של אשתו על רב יוסי, פתח את דלת חנותו, עמד בפתח וחכה, כי יגש אליו רב יוסי לברכהו ברכת הבוקר — ואז לא יענהו... וכך היו עומדים שניהם זה לעומת זה מחרישים ונזעמים, כשני התרנגולים הללו, מחכים איש לרעהו לראות, מי יהיה המתחיל בדבר. ואפשר, שכך היו שניהם עומדים ומחכים עד בוש, אלמלא נשיהם, שבאו מן השוק בפנים לוהטים ובעינים בוערות מכעס.

— אייזיק, למה לא תודה לו על משלוח־המנות הנאה, אייזיק, אשר שלחה אלי היפהפיה שלו? — פתחה זלאטה ואמרה לבעלה.

— יוסי, למה לא תזכירהו את דבר משלוח־המנות שלך אתמול? — נענתה [illegible] ואמרה לבעלה.

— אייזיק, השומע אתה, אייזיק? עדיין היא מזכירה להרעימני! למה תשמע ותחריש, אייזיק?

— מה בצע כי אביא בדברים עם כבשה תמה?

אמר רב אייזיק בקול רם, למען ישמע רב יוסי, כי מכנה הוא אותו בשם „כבשה תמה“.

— ירא אָנכי להתגרות בבעל־ברית!... — אומר רב יוסי בקול רם, למען ישמע רב אייזיק, כי מכנה הוא אותו בשם „בעל־ברית".

לכאורה, מה טעם צפון בשם „בעל־ברית", שיש בו כדי להרגיז איש ממנוחתו? דומה, כל אָדם מישראל, שאשתו כרעה ללדת וילדה לו בן זכר, נעשה ביום השמיני בעל־ברית!

[illegible], על כל שמות־הגנאי יכול היה רב אייזיק למחול, ורק לא על שם־הכנוי „בעל־ברית". כשהיה שומע שם זה יוצא מפורש מפי איש־ריבו, מיד [illegible] [illegible] מוכן ומזומן היה אותה שעה לדרסו ולעשותו גל של עצמות!

כיוצא בזה היה גם טבעו של רב יוסי. מוטב היה לו שתכוהו לחי בפני כל עם ועדה, ובלבד שלא תשמיעו בפניו את השם „כבשה תמה".

כל אנשי השוק נזעקו לקולם ועמדו להפריד בין המתנגשים; הכל נדחקו ובאו לחקור ולדרוש את פשר הפלא: מה ראו שני שכנים וידידים נאמנים, ששלחו פתאום את ידיהם להחזיק איש בזקן אָחיו?... ואולם רב יוסי ורב אייזיק עם נשיהם זלאטה וזלדה דברו ארבעתם יחד, נכנסו איש בדברי רעהו, המו ורעשו וצרחו כל־כך, עד כי קשה היה להציל מפיהם דבר, בלתי־אם „משלוח־מנות!" „משלוח־מנות!"... מה משמעו של „משלוח־מנות" ומה ענינו של „משלוח־מנות" לכאן - חידה היתה לכל.

— אם לא תתבע תיכף לדין את הכבשה התמה הזאת, חייך אינם חיים! — צעקה זלאטה אל בעלה. ורב יוסי ענה ואָמר בפני כל אנשי השוק:

— יהודים! אתם עדי, כי החצופה הזאת קראתני בשם „כבשה תמה"! הנני ואלך תיכף ומיד אל שופט־השלום להגיש קובלנה עליה ועל בעלה בעל־הברית!

יהודים! — קרא ואָמר גם רב אייזיק. — ידוע תדעו, כי מזמין אני את כולכם לעדים [illegible] כי זה... זה... אינני רוצה לפרוש בשמו הנאה... כי הוא קראני זה עתה בשם „בעל־ברית"!

כעבור שעה נזדמנו שניהם בביתו של יודיל הלבלר. שניהם העמידו עדים ושניהם הגישו את משפטם לפני שופט־השלום.

ג.

שופט־השלום [illegible] פאן [illegible] ברסתן, ארוך־הזקן ורם־המצח, משמש בכהונתו בכתריאליבקה זה ימים רבים, עד כי יודע הוא את כל העיר על־בוריה ולבו גם באנשיה — וביחוד ביהודים הכתריאלים; מכיר הוא בטבעו של כל אחד ואחד, יודע את אָפיו ואת כל הליכותיו, מבין בלשון יהודית כאחד היהודים, והוא חכם ונבון מאין כמוהו. „אין זאת כי מה יהודי מהו!"... — כך מסיחים בו אנשי כתריאליבקה.

מכיון שימי הסתיו מגיעים, ימים שאחר הסוכות, מיד מבול של קובלנות בא עליו — כולן קובלנותיהם של ישראל. הקובלנות הללו אינן מתריעות חלילה על גנבות וגזילות ורציחת נפשות — חס לו לזרעו של אברהם! [illegible] ואצבעות משולשות בשר [illegible], „אתר [illegible]", „התן־תורה" ו„התן־בראשית". מדרכו של פאן מילינבסקי, שאינו מטפל הרבה ביהודים הכתריאלים ואינו נוהג כבוד בהם; אינו נכנס עמהם בעבי הקורה ואינו נותנם לדבר [illegible], שאלמלא כן, לא היה לדבר סוף. דרכו של פאן מילינבסקי דרך קצרה ונמרצה: רצונכם בשלום — מוטב (פאן מילינבסקי אוהב שלום ורודף שלום); ואם לאו — הריהו שם את שרשרת־השופטים על צוארו [illegible] „בפרוטרוט [illegible]:

[illegible] אני פוסק את דיני של הירשקא [illegible] להאָסר שלשה ימים, ואת דינו של [illegible] בתן (חתן)־תורה — [illegible] שלשה ימים"... חוקה [illegible] ומשפט אחד לכל, לקטן ולגדול, לעשיר ולעני אין משוא־פנים בדין!

שבועים לפני הפסח נתברר משפטם של בעלי „משלוח־המנות". בית שופט־השלום היה מלא מפה אל פה יהודים ונשיהם, שכמעט כולם היו עדים. הכל עמדו [illegible].

— אייזיק! יוסקא! זלאטה! זלדה! — קרא פאן מילינבסקי [illegible] מעל הספסל הראשון רב יוסי כבשה תמה ואשתו ורב אייזיק בעל־הברית ואשתו. השופט לא הספיק עוד לפצות פה ולדבר דבר, וארבעת בעלי־הדין כבר דברו כולם בבת־אחת, ויותר מכולם, כמובן, הרימו הנשים את קולן.

[illegible] אמרה זלאטה [illegible] פניה את בעלה ומראָה באצבעה על זלדה אשת־ריבה. — היא, החצופה הזו, ששלחה אלי ביום־הפורים הזה משלוח־מנות־יפה, ללעג ולקלס! צפיחית מצורעת אחת ודובשן [illegible]...

— אוי! אוי [illegible] אעצור כח לשמוע את כל זאת! — צעקה זלאטה [illegible]. [illegible]!

— אָמן! — עונה אחריה זלדה.

— הסי, פוסקת־שפתים שכמותך! שתי עוגות מתוקות, אדוני השופט, כה ימתק לי מזלי מעתה ועד עולם, [illegible], יפה־עניות לראשה, וכל מדוי מצרים הרעים!... ואוזן־המן היכן היא? הלא אוזן־המן שלחתי לה, אללי לי!...

— איזו אוזן־המן? לא היו דברים מעולם!

[illegible] נכה תחילה להשתיק את הנשים [illegible] רכים, ואחר־כך בדברי־כבושים, וצלצל כל העת [illegible], כי לשוא טרחתי ו[illegible] לא יישמעו, עמד וגרש את הנשים החוצה, למען תהיה דממה בבית ולמען יישמעו את אשר בפיו, ואל הגברים פנה ונשא להם עצה, כי יביאו את משפטם עד הרב.

— אל הרב! — אמר להם והראה להם בידו על הדלת. — לכו לכם אל הרב עם אָזני־המן שלכם! — וכל הקהל יצא משם ופנה ללכת אל בית הרב.

ז.

הרב רב יוזיפיל, כפי שכבר נודע טבעו לקוראינו, הוא אדם מתון ומיושב בהליכותיו עם הבריות, קשה לכעוס ונוח לרצות, סובל ומעלים עין מהבלי בני־אדם ותעלוליהם ונושא במנוחה את טרחם ומשאם וריבם. הרבה פעמים אינו משמיע את דברי כל אחד ואחד מהטוענים עד תומם. רב יוזיפיל לטעמו: כשבעלי־הדין עומדים לפניך לדבר ולהרצות טענותיהם, הנח להם וידברו ככל אות נפשם, עד אשר יוציאו את כל רוחם החוצה. הרי, אין אדם מדבר עולמית, ואין לך דבור שאין לו סוף... והנה זו רעה היתה, כי הפעם הביאו לו ארבעת הטוענים בבת אחת, זה לעומת זה, וגם אנשים מן הצד עזרו על ידם ונכנסו אף הם בטענותיהם. אבל מה בכך. גם אלה וגם אלה יגעו. במשך הזמן ויהדקו מדבר... וכאשר עיפו כל הטוענים מרוב הדבור וקטטה יצאה, ובבית היתה דממה, פתח רב יוזיפיל ואמר אל שני הצדדים בשובה ונחת ובנעימות רבה, כדרכו תמיד, נאנח אנחה קלה מרירית רבה, לאמר:

— אח־אח־אח! הנה חג ממשמש ובא לקראתנו, חג גדול וקדוש, חג הפסח! וכי קל בעיניכם חג הפסח? אבותינו יצאו ממצרים, עברו את הים, הים הגדול, בחרבה! הלכו במדבר ארבעים שנה — ארבעים שנה בזו אחר זו! קבלו על הר סיני את התורה — את תורתנו הקדושה, תורת־אמת, תורת־חיים, אשר בה כתוב מפורש: „ואהבת לרעך כמוך“ — כלומר: חייב אדם לחבב את חברו כשם שהוא מחבב את עצמו!... והבכיה אוי ואבוי! — יהודים מתקוטטים, בעונותינו הרבים, מתנגחים זה עם זה, תולשים איש את זקן אחיו — ועל מה? על דברי־הבל ורעות־רוח, שאינם מעלים ואינם מורידים... ונמצא שם שמים מתחלל ברבים וכבוד ישראל מנואץ לעיני הגויים!... הוי, אילו חכמו ונתנו את לבם לצרכי הכלל, למעות חטים, לאחיהם העניים והאביונים, שאין להם עדיין מצות לפסח!... איני מדבר עוד בשומן וביצים ושאר ירקות — מדבר אני במצות, במצות לבד! הלא חג הפסח ממשמש ובא לקראתנו! וכי קל בעיניכם חג הפסח? אבותינו יצאו ממצרים, עברו את הים, הים הגדול, בחרבה, הלכו במדבר ארבעים שנה, ארבעים שנה בזו אחר זו! קבלו על הר סיני את התורה — תורת־אמת, תורת־חיים!... לכן, שמעו לי, בני ישראל, איעצכם לטוב לכם. כה־תאמרו איש לרעהו ועשו שלום ביניכם, ולכו איש לביתו בשלום, ותנו את לבבכם אל החג הממשמש ובא לקראתנו, חג גדול וקדוש לאלהינו!...

אחד־אחד התחמקו הכתריאלים ויצאו מבית הרב, ובצאתם היו כצוחקים וכמתלוצצים על פסק־דינו של רב יוזיפיל: „אם פסק אין כאן, פסיק יש כאן“ — כדרך הליצנים הכתריאלים מאז ומעולם. ואולם במעמקי לבם ידעו והרגישו כולם, כי צדק רב יוזיפיל הפעם. והיו מתביישים לשוב ולטפל במעשה זה של משלוח־המנות...

ביום הראשון של פסח, תיכף לאחר התפלה, נכנס רב יוסי כבשה תמה (שהוא הצעיר) אצל רב אייזיק בעל־הברית לקדש על היין, והלל מאד את יין־הפסח, שהריף הוא ביותר בשנה זו, והפליג בשבח לביבותיה של זלאטה, שנצטמקו יפה בתנור; וביום השני של פסח נכנס רב אייזיק בעל־הברית (שהוא הזקן) אצל רב יוסי כבשה תמה לקדש על היין, ושבח מאד את יין־הצימוקים, שאף היא הריף ביותר בשנה זו והרחיב על גב את לביבותיה של זלדה, שאף הן נצטמקו יפה בתנור. ובשעת הצהרים, לאחר הסעודה, כשנזדמנו זלאטה וזלדה על ספסל אחד ונכנסו בשיחה על־דבר משלוח־המנות, נתברר ונתלבנו הדברים לאמתו וגם לאור. ושתי הבעלות המשרתות דברו את ענשן בכל גמירו: תיכף לאחר הפסח שירדו שתיהן מבית אדוניהן.

הגאון

מאת

יואל ימיני.

הגאון

מלה אחת היקרה מכל יקר. אין בכל לשון־אדם, אין בכל חיי־האדם, מלה רבת־הערך כזו. מחקו את המלה הזאת מעל ספר־המלים של איזו לשון שהיא, ומה ערך תעמוד בחמקים הנשארות: הלא תתרוקנה מכל טעם, מכל תוכן. הלא יפרח ויעוף הכתב, כמו שנסתלק מן הלוחות השבורים, ותתקיים בידינו רק כבדות, רק לאות, רק הדיוטות וגם ירקות!

הגאון

סלקו את המלה הזאת, העבירו את כל האצור בקרבה מתוך החיים — ומה, ומי ישאר אז לנו? המשוררים והציירים, הספרים והחוטבים, המנצחים והמנגנים, הבונים והיוצרים, התוכנים והמהנדסים, החוזים וההוזים, הנביאים והנואמים, המצביאים והמדינאים, הפילוסופים והתורנים, אנשי הדין ובעלי הדיון, הרופאים והמדקדקים, כל מיטב־הרעיון אשר בארץ מתחת איפוא? האין נתערטלו והלכו להם?

עכשיו שנתערטלו צבאות־ידה, מי הם אלה המשתגעים ברחובות ובחנויות וב„ראינוע“? כל ההמון הנבהם הזה, הלהוט אחרי בצעו, מי הם אנשיו? רוכלים, סוחרים, שלחניים, וכדומה. נסתלק הגאון, פנה זיו העולם, ונשאר אספסוף.

עכשיו שנפטר הגאון, מה יהיה? יתרועעו כל הגשרים על כל הנהרות, יתפוצצו כל האניות שבשבעה ימים, יתפוררו כל הצלמים שבכל השוקים, תמקנה כל התמונות שבכל בתי־הנכאות, יתקרקרו כל בתי־פאר שבכל המדינות; יסגרו כל התיאטראות וישמו הבימות: יאפרו המדבבים והמחברים וישחו כל בנית־השיר;

תשבת האמנות ותחדל המחשבה; כנפי המלאכים לא תוספנה לרשרש בחלל עולמנו זה השפל, וכל הקסם, הנולד מתוך חבלי־לידה של הנשמות היותר עדינות, יהלוך והיה כלא היה...

הגאון —

מכלל כל יופי וכל אמת וכל דבר יציב. תמצית התרבות האנושית. מיהה גדושה, הכוללת את כל קורות השלמת החיים, את כל דברי ימי המין האנושי, לכיום הציגו את כף רגלו על הסולם המוצב ארצה ועד הגיעו לראשו התומך שחקים.

ספר תולדות אדם בנשימה אחת!

— — —

אמנם כיצד נגדיר את טיב הגאון? מה סימניו המובהקים? היש בידינו להכיר אותו כמות שהוא בכל תקפו היצירתי?

ידוע הדבר, שאנו מבזבזים את התואר הנאצל הזה של „גאון" בפזרנות קלה ובהיסח־הדעת. ולא אנו בלבד — אנו, ילידי רחוב־היהודים, שרק מקרוב השתחררנו מן „החדר" הישן, כדי למצוא ידינו ורגלינו בבית־המדרש החדש של יצירה חפשית, אלא אפילו הם — הם, הגויים העשירים, הרגילים ביצירה ומצויים אצלה. ויצא לנו מזה זלזול בקדשי־הרוח, והדבר הגיע לידי כך, שהאיש הבינוני מן השוק, אשר בימים הקודמים אולי היה מתפלא על אנשי־הרוח, כבר [illegible] או לאמן ברגש הכביר: [illegible] או לרצען? אלה לעסקם [illegible]. [illegible] כך קשה היום להבחין בדיוק בין הגאונים האמתיים ובין המדומים. אמנם גם אלמלא הזלזול השוקי הזה, לא נקל הוא הדבר לציין את הגאון המוכתר ממעל — מפני טעמים שונים. הטעם האחד — שיש מחלוקת תמידית בין המבקרים המומחים בנוגע ליוצר זה או אחר: פלוני־אלמוני גאון הוא או לא? הטעם השני — הזמן גורם: ראית יוצר, שבדורו נחשב לגאון ובדור הבא לא נחשב ולא כלום, או להפך. ובאמת, הזמן הוא הגורם היותר תקיף להתוך הדין בדבר הגאוניות. בענין הזה הכלל הוא: „אחרי מות — קדושים". [illegible] כל הגאונים מתים. מפני שאין שום דבר בעולם, שדרוש לו זמן רב כל־כך להתבגרות, לגמר בשול, כמו משפט ספרותי או אמנותי. בני־דורו של איזה סופר או אמן חביב, דוקא מפני שהם קרובים אליו כל־כך ברוח ובזמן, אינם יכולים לחרוץ עליו משפט בלתי־משוחד. לוא היינו זוכרים את זה, אנו המהללים בפה מלא את כל „עלוי" צעיר, שמתגלה אצלנו! כמה וכמה דורות עוברים טרם [illegible] הבדולח הנוצץ, שיוצא משופר ומזוקק מכח פעולתו של הזמן.

וכל הקושי הזה על שום מה? זוכרים אתם את אשר בעלי המדרש קראו לו בשם „נובלת". [illegible] הדבר הדומה לחברו בכל פרטיו — והוא פחות ממנו. הם אמרו: „שלש נובלות הן: נובלת מיתה — שינה, נובלת נבואה — חלום, נובלת העולם הבא — שבת. [illegible] נובלת גאון — בעל־כשרון. הכשרון הוא כבבואה לגאוניות האמתית, ויש אשר קשה להבדיל ביניהם ולתת בהם סימנים. אולם הלא ישנם אישים נכבדים בעולם היצירה, שכבר עבר עליהם הזמן, שכבר נתמחו ונסמכו לגאונים על־ידי הערצת הדורות, שלא הם ולא פעולותיהם מוטלים בספק כל עיקר; ומפי עדותם של אלה — עדות מפורשת מפיהם ממש או עדות אלמת של חייהם ועבודתם — אנו יכולים להגדיר את מהות הכח המפעם בנשמת הגאון. נקשיבה־נא לעדויות האלה.

העדות הראשונה תהיה זו האלמת. כבר אמרנו, שהזמן מורה על הגאון האמתי. כשנתברר טבע יצירה כל שהיא, כשנתבססה השפעתה במשך הדורות, אנו בטוחים בגאוניותה. טבע היצירה תלוי במקוריותה: השפעתה תלויה בזה, אם גרמה להתקדמות האנושיות אפילו בפסיעה קטנה. מובן, שהמקוריות היא הסימן העיקרי, בעוד שההשפעה היא תוצאה בהכרח מן המקוריות. והמקוריות אף היא נחלקת לשני מינים: [illegible] הסימן מובהק רק המקוריות העצמית של היצירה.

כאמור, מאד־מאד צריך להזהר ולהבחין בין כשרון וגאון. בעל־הכשרון איננו נחן בכח יצירתי, אף־על־פי שהוא מצליח להקות הקוי שלם במעט את הפעולה [illegible]. תפקידו של הגאון הוא לחדש. תפקידו של בעל־הכשרון הוא לחקות. החידוש והתמצאה הם בחלקו של הראשון, בעוד שהחקוי וההרהבה הם בחלקו של האחרון. [illegible] של בעל־הכשרון? האם נענוש אותו בנדוי מהיכל האמנות? לא ולא. מפני שהוא מצדו, כפי יכלתו המוגבלת, נותן לנו עונג אסתיטי במדה מסוימת; ולא עוד, אלא שהוא מטפח בקרבנו את האהבה ליופי, והוא כעין הקדמה לביאת הגאון. הוא משמש גשר חי, שעליו עוברת רוח האדם ליצירות יותר נעלות. הוא בורא את הסביבה, המאפשרת את הגלוי העליון של הגאוניות האמתית.

הוא העץ והגחלת, שמהם מזנק הלפיד. נערוך את העצים, ונסיק למדי, ונתחמם לאור הגחלת; אבל נחכה בכליון־עינים ובגעגועים עצומים אל הלפיד. הגאון הוא הלפיד המאיר, השורף ומבער כל מה שיש מהמגונה [illegible].

אין רצוני לאמר, שלפיד הגאוניות בוקע ממש מהעצים ונגלה מתוך הסביבה דוקא, אף כי מודה אני, שברא כביכול בו־בזמן [illegible] לתקופה. הסביבה והחנוך, המקרים החיצונים העומדים לנגדו, אין להם שייכות ישרה, אם כי יש להם יחס אמצעי, להתפתחות הגאון. לפעמים הגאון מתפתח ל מ ר ו ת הסביבה והחנוך. „הגאון איננו לומד, הוא י ו ד ע" — אמר אחד הסופרים הצרפתים.

אמרו עליו על בירליוז, מחבר־הנגינות הצרפתי, שבעודנו נער בן שתים־עשרה שנה כבר חבר פאסטוראל (מנגינת־רועים). אבל אביו היה מתנגד לתשוקת בנו לנגינה, והיה משתדל בכל מרצו להנוק את הגאוניות הנגינתית, שנצנצה בנפש העלם, והיה מתאמץ לתת נטיה משונה לדעותיו ולכשרונותיו, והיה כופה אותו להשתתף בתלמידים מדעיים ומלא כרסו בספרי הרפואה. ונראה היה במשך שנים אחדות, כאילו הצליח האב [illegible]. העלם שכח את הנגינה ולא שת לבו אליה כלל. ואולם אין חכמה ואין עצה לנגד כח הגאוניות. בירליוז הצעיר הגיע לשנת השבע־עשרה, והוא דורש אז בחכמת הרפואה, ושמע על־פי מקרה אופירה אחת מעל הבימה; אז נתעוררו בו כל כחותיו הנרדמים; כל צלילי הנגינה, שנאלמו במצפוני נשמתו במשך השנים האלה, הקיצו, והמנגינות, הדוממות ברחבי ביתו־הנפש, התחילו פתאום לרעוד על נימי נפשו. אז עזב את הרפואה ונעשה קומפוזיטור גדול. — איה איפוא היו הנבדות האלה עד עכשיו? חבויים היו בטבעו ואפיו של המנגן הגאון, טמונים ושמורים בו באופן טמיר; וכשהגיעה שעת הכושר, הרי כל השפע הנסתר, שפעל בתוכו שלא מדעת כל אותן השנים, נתגלה ונתפרץ החוצה. לא היה ביד שום איש, לא ביד אביו ולא בידו הוא, לכבוש את השפע הנסתר הזה, מ פ נ י ש ה י צ י ר ה ה ג א ו נ י ת א י נ ה ת ל ו י ה ב ה כ ר ה. ה י צ י ר ה ה ג א ו נ י ת ה י א מ ע ל ל ה כ ר ה, א ו מ ת ח ת ל ה כ ר ה, א ב ל ל ע ו ל ם ל א ת מ צ א ב ה כ ר ה.

אי־ההכרה היא עיקר טיבה של הגאוניות. הגאון איננו יונק מהסביבה או מההנוך; איננו מושפע מאחרים, ואף לא משכלו הוא או משיטה הגיונית מכוונת, אלא מתפעל מהשפעה עליונה, שהוא אינו יכול למשול בה והיא מושלת עליו. רוב אנשי־המדע מודים, שאי־ההכרה היא המעין, שמתוכו נובעת היצירה הגאונית. ומוצא אני, שבעלי המדרש כבר רמזו לזה באמרם: „אברהם אבינו אב לא למדו ורב לא היה לו; ומהיכן למד את התורה? אלא זימן לו הקדוש־ברוך־הוא שתי כליותיו, כעין שני כדים, והיו נ ו ב ע ו ת ומלמדות אותו תורה וחכמה".

כן, נובעות כמעין זה, שמימיו מתפרצים מכח דחיפה עצומה של הטבע, מתבצבצים ועולים מאליהם בלי כוונה. סגולת ה נ ב י ע ה הטבעית, הבלתי־רצונית, הזאת לא תמצא אלא ביצירה גאונית. הסגולה הזאת ניכרת בכל עבודת הגאון: אין פה שום התאמצות הידים, שום התבולה מלאכותית, אלא מעוף כנפים, ומרוץ הרעיונות, ושטף הדבור. אמנם קארלייל האנגלי סבר, שהגאון מצטיין ביגיעה מדוקדקת. לפי דעתו, הגאון מרבה י ש י ב ה יותר משהוא מרבה ח כ מ ה; בעל ז ע ה יותר מבעל ד ע ה. אבל אין אנו מסכימים לסברתו של הסופר הזעף הזה. שאלמלא כך, כמה גאונים היו עומדים לנו בכל דור ודור!

אם כן, באנו לידי מסקנה, שהנביעה הזאת, המתבצבצת מעמקי אי־ההכרה היא היא עיקר הגאוניות. אל־נא נשכח, כי המלה „נביעה" דומה להמלה „נבואה". אחת הן: נ ב י ע ה ו נ ב י א ה.

(סוף יבוא).

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

— ביום א', 16 במארץ, נפתח במונטריאל הקונגרס הראשון של יהודי קנדה. [illegible] צירים נבחרים מהדרת ישראל בכל רחבי המדינה משתתפים בקונגרס. [illegible] נאמי ד"ר אבראמוביץ ראובן בריינין, ק. י. דייסולו, ד"ר ח. זיטלובסקי ועוד. ברצון רב נתקבל נאומו של בריינין, מי שהיה הראשון להטיף לקונגרס יהודי בקנדה [illegible] נשיא ההסתדרות הציונית בקנדה [illegible] טלגראמה, שקבל ממקור נאמן, האומרת, כי שאלת ארץ־ישראל בתור מקלט־בית יהודי לאומי הוא דבר, שכבר באה עליו הסכמת מדינות־ההסכם. תכניתו של הקונגרס היהודי הקנדאי דומה ברובה לזו של הקונגרס היהודי בצפון אמריקה.

[illegible] ישראל לוי, שמעל [illegible] של עם ישראל באספת־השלום. באספה השתתפו [illegible] באר־צות־המזרח את בתי־ספר של חברת „כל ישראל חברים".

— על־פי השפעתה של הפדראציה הציונית בארגנטינה הוכרז [illegible] ב' בנובמבר [illegible] היום ההוא [illegible] גם פקידי־הממשלה [illegible].

— באיכחן של קהלות ישראל ביון נועדו לועידה, שבה נתקבלה [illegible] מאת אספת־השרים [illegible] בארץ־ישראל וזכויות אזרחיות, מדיניות ודתיות בשביל היהודים בכל מקומות־מושבם. [illegible] ברינבטיטציה של העמים [illegible] ביועדה [illegible] באשי של [illegible].

הקומיסאר לעניני ישראל שע"י ממשלת הבולשיביקים [illegible] את למוד השפה העברית והיהודית המדוברת בבתי הספר [illegible] של היהודים.

— באיכחן של כל המפלגות היהודיות בפולניה התיצבו לפני ראש־המיניסטרים פאדארבסקי על־מנת למסור לו את דרישות היהודים במדינה [illegible] פאדארבסקי השיב [illegible] את הדרישה [illegible] ויודיע כי גם [illegible] יביא [illegible] היהודים להיטיב את יחוסם אל הפולנים.

— בישיבה מיוחדת של האספה המיסדת הפולנית, בשנקראו [illegible] צירי[illegible] צירי[illegible] של המפלגות היהודיות למסור את גלוי־דעתם הם, הוכרחו להפסיק את דבריהם באמצע מפני המהומה הנוראה, שהרימה האספה רק ביד העסקן הציוני [illegible] הצירים וכל [illegible] את האספה [illegible] הערובות, שדורשים הציוניים, כדי להבטיח את זכויותיהם של עמי המיעוט.

[illegible] למפלגה יהודית לאומית. שאר ששת הצירים הם חברים למפלגות [illegible]

— בדבר השאיפות הציוניות ויחוסן אל אספת־השלום הגיעו בשבוע האחרון הידיעות האלה:

[illegible] ברומי, שהביע זה לא כבר את הסכמתו ליסוד מדינה [illegible] מסירת ארץ־ישראל והמקומות הנוצריים הקדושים אשר בה ליד היהודים ה„כופרים". גם ההגמון הקתולי בפאריז פרסם גלוי־דעת, שארץ־ישראל שייכת לסורים ואין ליהודים כל זכות עליה.

מחאותיהם של יהודי פאריז נגד פרופיסור סילוואן לוי, שמעל בשליחותו הציונית באספת־השלום, אינן פוסקות. [illegible] להתרים ולמחות בעוז נגד הפרופיסור, כדי [illegible]

[illegible] שישתדלו להחריש את השפעתם המזיקה של דברי הפרופיסור לוי באספת־השלום. השלוחים הללו יתראו עם ראש־המיניסטרים הצרפתי קלימאנסו וירצו לפניו את השקפתם של הציוניים האמריקאיים, שזוהי התכנית הציונית המלאה והשלמה. מפני שהממשלה הצרפתית מתיחסת ביותר כבוד ותשימת־לב אל ציוני אמריקה מאשר אל ציוני ארצה, לפיכך מקוים כי השלוחים יעשו על קלימאנסו את הרושם הרצוי.

נשיא הריפובליקה של צפון אפריקה שלח, על־פי בקשת היהודים שם דרישה אל אספת־השלום להשפיע על פולניה, שתפסיק את [illegible] ליהודים

כל שלוחי הקונגרס האמריקאי היהודי יגיעו בשבוע הזה לפאריז, ומיד יגשו להוציא אל הפועל את החלטות הקונגרס.

[illegible] טוציה של אגודת־הלאומים סעיף מיוחד בדבר זכויות [illegible]

[illegible] ליד שלוחי ממשלתם אל [illegible] את עזרתם בנדון זה.

הועד המרכזי של ציוני ליטה שלח אל הנשיא ווילסון את גלוי־הדעת הזה: „אנו פונים אליך כאל באיכה של הדימוקראטיה באמריקה, שהראתה כבר בפועל את חבתה לעם ישראל ועזרה לו בכל הארצות, שנרדף בהן. אנו פונים אליך, הלא הם אציל־הנפש בעד שלום ישר ומתמיד ושויון גמור לעמים קטנים. ביום הזה, עת יחתך גורל הלאומים, אל־נא ישכח העם, שסבל ביותר בכל מלחמה המלחמה הזאת. אי־אפשר לשלום־צדק, אלא אם כן יקבל עם [illegible] שלומים על כל העול, שנשא וסבל [illegible] ארצות תבל גלה במרץ את רצונו ואת שאיפתו לגאולת האומה על אדמת אבותיה. בטוחים אנו, כי אספת־השלום, שתגשים את העיקרים, שהכרזת עליהם, תיצור בארץ־ישראל בתוך גבולותיה [illegible] צורך בשביל יסוד מקלט־בית לאומי יהודי. — ל. יפה, נשיא; י. סירקין, מזכיר".

— הועידה הציונית הכללית בלונדון עסקה בשתי ישיבות בשאלת [illegible] ראש־הנואמים היה מ. מ. אוסישקין, שדבר עברית. הוא דן בפרוטרוט על הנחיצות [illegible] על התפתחותם של חיים [illegible] ועל הכרת השפה העברית בתור שפתה הרשמית של ארץ־ישראל. לפי דברי הנואם, ראוי לבוא [illegible] עם המדינה, שתפקח על ארץ־ישראל [illegible] תשגיח גם על ההגירה שמה. אחרי ובוחים ממושכים בענין זה נתקבלו [illegible] נמצא, כי המועצה [illegible]

[illegible] כדי למנוע ספסרות אדמה והפקעת [illegible]

[illegible] ש. קאפלאנסקי הציע בשם הועד [illegible] בדבר יסוד מרכזים, שיסייעו למהגרים בנסיעתם לארץ־ישראל [illegible] בין הצירים. „פועלי־ציון" דורשים, כי האדמה בארץ־ישראל תהיה קנין העם. ואילו רוב צירי הועד להתישבות מסכימים רק להלאמתו של חלק [illegible]

[illegible] דנה בשאלת יסודו של באנק חקלאי, שיעזור בידי [illegible] הרוצים להתאכר בארץ־ישראל.

[illegible] לבנות בארץ־ישראל בתים מודרניים, מתוקנים בכל [illegible]

[illegible] כי המיעצה היהודית בארץ־ישראל [illegible] אוכלוסים ונגד רווחים יתירים. המועצה [illegible]

[illegible] הציוני החליט לפתוח בלונדון מחלקת ארץ־ישראל, [illegible] תכנית לישוב ולהתחקות על כמות האימנים [illegible] עכשיו לארץ־ישראל. דבר מוסכם הוא, כי [illegible] יבוכרו תמיד על המהגרים, הבאים לארץ [illegible]

[illegible] החליטה ליסד קרן־קרקע, שמטרתה לקנות בארץ־ישראל אדמה ולהושיב עליה [illegible] ישראל.

שאלת החנוך בארץ־ישראל עוררה וכוחים נרגבים [illegible] אוסישקין [illegible] בעברית. דוד ילין, ראש הועד לחנוך, מסר דין־וחשבון בנדון זה. עיקרי [illegible] בארץ־ישראל מיניסטריון לחנוך העברי, שחבריו [illegible] טבלי שים לב להבדלי מפלגות. „פועלי־ציון" [illegible] כי יהיו שני מינים של בתי־ספר: להשכלה כללית ולתלמודים [illegible] כי שני מיני [illegible] ליסד שני [illegible] ה„מזרחי", [illegible]

[illegible] האלה יעלו בסכום של חצי בליון פראנק. אולם הנואם בטוח, כי ימצא הכסף הדרוש. ביחוד יש לקוות הרבה מאת יהודי אמריקה, [illegible]

הועידה הביעה אמון למנהיגים ודרשה מהם לרכז יותר השיבות לעבודת שאר הועדים שנבחרו.

הועידה החליטה להכיר את צבעי תכלת ולבן בתור צבעי הדגל העברי.

בישיבות האחרונות של הועידה נתקבלו בין השאר גם ההחלטות האלה: 1) הקונגרס הציוני הבא יהיה ביום 29 באבגוסט שנה זו, היינו: ביום שנפתח הקונגרס הציוני הראשון בבאזל לפני 22 שנה. מקום הקונגרס לא נקבע, אולם קרוב לודאי, כי יהיה באמריקה. 2) אם אי־אפשר יהיה לקרוא את הקונגרס, תהיה בעוד שלשה חדשים ועידה ציונית עולמית. 3) מרכז הועד הפועל יהיה בלונדון. 4) אספה מלאה של כל חברי הועד הפועל הגדול תהיה בהאג בשבוע הראשון אחרי חג הפסח. 5) להועד הפועל הגדול נכנסים עוד שבעה חברים: באי־כחם של אגודות ארץ־ישראל, „מזרחי" ו„פועלי־ציון". 6) במקרים יוצאים מן הכלל תהיה הזכות לועד הפועל הישן לבטל את החלטות. 7) התקציב בשביל ארץ־ישראל יעלה לא פחות משני מיליונים דולאר: מזה יקבע הדולאר יבואו מאמריקה, מאה ועשרים וחמשה אלף דולאר — מאנגליה, מאתים ועשרים וחמשה אלף דולאר — מאוקראינה, ושאר הכסף יביא מיתר הארצות. שארית הכסף תהיה בארץ־ישראל נמסרת לרשות היהודים היושבים שם, ובעיקר התכניות בשביל הפיתוח היהודית בארץ־ישראל. לפי התכנית הזאת יהיו להציוניים ההסתדרויות והיהודיות כי אין תנועה הציונית באירופה במיעוט היהודית. הועידה החליטה בכלל לתמוך במחאה, שנתקבלה באספת־עם בלונדון נגד התזכיר, המוציא את דרישת הזכויות הלאומיות מכלל הדרישות היהודיות, שהגיש לוסיען וואולף אל אספת־השלום. ראוי מיצרי זה, הוגים נבחרי כתיר ציונים לעמוד ולדרוש היהודים בפאריז במלחמתם לשם זכויות לאומיות בשביל היהודים.

בין שאר הצעותיו של ד"ר ח. ווייצמאן, נתקבלו בועידה גם אלה: 1) להתחיל בהתיישבות יהודים בהרים של ארץ־ישראל 2) ליסד תיכף בירושלים בית־מדרש לרבנים, 3) להכריז את ירושלים בתור מרכז החיים העבריים בארץ־ישראל, 4) לעשות הלואה פנימית ציונית שישתתפו בה גם לא־ציונים.

שבעת החברים החדשים שנבחרו לועד הפועל הגדול, הם אלה: ווילאי מאק, יעקב דוויאי, פרופ׳ פאנקפורטר — בשם ציוני אמריקה; גרינבוים — בשם מזרחי של האפשר... בשם „פועלי־ציון"; דוד ילין ואייזנברג — בשם יהודי ארץ־ישראל.

ביום החמישי, 13 במארץ, בערב, ננעלה הועידה, לאחר שנקראו טלגראמות של ברכה מאת ד"ר מאכס נורדוי, פרופיסור אוטו ווארבורג והאנטקה. נאומי־נעילה נאמו ד"ר חיים ווייצמאן, ד"ר שמריה לוין, מ. מ. אוסישקין, דוד ילין ואייזנברג מארץ־ישראל הנואמים הגידו, כי כבר נפתחה ארץ־ישראל ליהודים, והם צריכים מעתה למלא את חובתם אליה ביתר אמונה ומסירות. בשירת „התקוה" ומתוך התלהבות מרובה ננעלה הועידה הציונית ההיסטורית, שתוצאותיה ברובה חשובות.

הועד הפועל המצומצם החליט כי הלשכה הציונית בקופנהאגן תשאר פתוחה גם מכאן ואילך.

הועד הפועל ישאר בתקפו עד הקונגרס הציוני הבא שני החברים החדשים מארץ־ישראל ישהו כ ימי... של חדשים, כדי שישתתפו בישיבות התכופות של הועד.

מתוך שיחתם של המנהיגים הציוניים עם סופרי העתונים אנו לומדים, כי פעלה הועידה שני דברים חשובים: ראשית, יצרה חבור אמיץ בין ההסתדרויות הציוניות השונות, ושנית הבטיחה את הועידה כי המנהיגים הטובים רכשו אמון צירי הנבחרים של העם יותר הצירים האחרים הזקוקים להשגיח על העבודה הציונית העבודה הקרובה עתה היא ההלואה הגדולה. הכסף ישמש למטרות אלו: 1) להתקין שיטת־מים, כדי להפרות את אדמת ארץ־ישראל, 2) ליצור בארץ־ישראל תנאים בריאים, 3) לפתוח שם מוסדות חינוך משוכללים, 4) להתקיים בעבודות צבוריות בעזרת בני מכירות ... נמלים ... לבנות במקומות ששם אוניות כבדים וכו׳. צריך לגשת מיד אל העבודה לעשות את ארץ־ישראל בית נאמן, מתורי בכר המשקיעים החדשים בשביל מיליוני היהודים. לא כפרים אלא ערים של אכרים. אלה הם צרכי ארץ־ישראל עתה. פורמוס־הדברים ... בין פועלי־ציון והמזרחיים בדבר שאלת החנוך ... מצדדי הלאמת־הקרקע לא יפריע את העבודה הלאומית של ההסתדרות בארץ־ישראל ... גם בשביל הבנות פרטית

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציוניות באמריקה.

התקציב של הועדה ... בת שלשת מיליונים דולאר, שהעידתה לספק את התקציב הראשון של הפקידות היהודית הזמנית בארץ־ישראל, עומדת למלא בקרוב את הסכום הנכסף.

— מספר החתימות על כתב־הבקשה בנוגע לארץ־ישראל כבר הגיע לכמית של 510,000.

— מספר הנרשמים בפקודי ההסתדרות הציונית עולה לסך 136,911.

שׁוֹנוֹת

מחאת יהודי יפו נגד הפרעות.

סופרנו מיפו שלח לנו את נוסח המחאה, ששלחו יהודי ירושלים לאספת־השלום נגד הטבח, שערכו הפולנים ביהודים:

בני העם העברי שבירושלים שנתאספו לשמע השמועות המבהילות על הפרעות שעשו הפולנים ביהודים היושבים ביניהם מוסרים לקונגרס השלום את מחאתם הנמרצה נגד העם הפולני, שבעמדו לצאת מעבדות לחירות בעזרת העמים השואפים לתקן את העולם על יסודות הצדק והשויון בין האדם והלאומים, הוא רומס ברגל גאוה ופריצות פראית את האנושיות האלמנטארית, המבדלת בין האדם התרבותי לאדם הפרא בין האדם לחיה טורפת, ועורך טבח ביהודים היושבים בתוכו על שבתוכו הם יושבים ואינם מתכחשים לעמם הם.

העריצות הפראית של העם הפולני תשאר תלויה על ראש מיליוני היהודים האומללים שהדיפלומטיה גוזרת אותם לתוך ארצות פולניה, אם העם הפולני לא יעמד למשפט העמים על הטבח, שערך ביהודים עכשיו, ואם לא תקבע השגחה מצד חבר־העמים על זכויותיהם האישיות והלאומיות של היהודים היושבים בפולניה.

היושבים העברית דורשת מפי לאומי העם העברי מצד העם הפולני בעד דמי בניו, שנשפכו בערי פולניה: הענשת מסדרי הפרעות והשותפים שהיו ביום העצרה ולא עצרו בעד הפרעות, וחובת האחריות על הממשלה הפולנית בעד כל התוצאות האיומות של הטבח המביהה הזה וגם ערובות בטוחות, שמדינת פולניה לא תשאר מעתה ... לאומית בשביל היהודים היושבים בתוכה ... בבני־אדם וכישראל יהודים

ומוסרת ירושלים העברית את גורל היהודים שבפולניה לידי [illegible]

דורשים אנו:

א) שקונגרס־השלום יסדר חקירה ודרישה של מעשי הפרעות ומשפט להענשת האשמים.

ב) שקונגרס־השלום לא יניח את היהודים שבארצות פולניה בידי [illegible] יהודים [illegible] בכל בני העמים האחרים, ו א ב ט ו נ ו מ י ה ל א ו מ י ת גמורה ליהודים בפולניה בכל הענינים הנוגעים לחייהם הם, והניתנים לסדור במדינה אחת [illegible]

ג) שקונגרס־השלום ימסור את ההשגחה וההגנה על זכויות היהודים בפולניה לידי חבר־העמים.

* * *

ה ת י א ט ר ו ן ה ע ב ר י ב ר ו ס י ה.

התיאטרון העברי ברוסיה הולך ומתפתח בזמן האחרון במדה יפה ונותנת תקוה לעתיד. קבוצת המשחקים „הבימה", שמיסדה [illegible] כבר עד היום להציג הזיוגות [illegible] קנתה לה שביתה במוסקבה. בעזרתו ובהשתתפותו של סטאניסלאבסקי, מנהל „התיאטרון המוסקבאי האמנותי" המפורסם, נוסד בעיר ההיא בית־ספר, אשר בו למדו במשך שנה תמימה המשחקים והמשחקות של „הבימה" את אמנות ההצגה החזיונית.

ואמנם השתלמו כיכלך במלאכתם, עד כי ההצגה הראשונה, שבה השתתפו ארבעים שחקנים מומחים ומנוסים, הוכיחה לכל המבקרים [illegible] המחזות הקטנים „האחות הבכירה" מאת שלום אש, „השריפה" מאת יצחק קאצנלסון ו„פגע רע" מאת י. ד. ברקוביץ. ההצגה הזאת עוררה התלהבות עצומה בקרב הקהל. כל העתונים, והבולשביקיים במשמע, גמרו את ההלל על „הבימה", שהעמדה בשורה ראשונה עם התיאטראות האמנותיים. גדולי המבקרים בעתונים הדגישו את העובדה, כי למרות היות החזיון בעברית, בכל זאת הבין גם הצופה הרוסי את כל המתרחש על הבימה, וזה סימן יפה עד כמה הצליחו המשחקים למסור באופן אמנותי את רגשותיהם וחייהם הפנימיים. הרושם היה שלם ובלתי־אמצעי. כל מערכה מלאה מצב־נפש מסוים. כל [illegible] חיה את חייה בשלמות.

[illegible] הראשון עבר [illegible] נאם צמח נאום, שבו ספר את תולדות „הבימה" וציין את מטרתה: ליצור תיאטרון עברי לאומי ועם זה להחיות את האמנות העברית הלאומית. אחרי המחזה השני נאם הסופר העברי הרב י. מזא"ה נאום בעברית. [illegible] חברות יהודיות למוסיקה ולהשכלה. לבסוף הגישו השחקנים למנהל צמח אגרת של תודה על עבודתו החרוצה והמתמידה, שהביאה את „הבימה" למדרגה גבוהה כזו.

* * *

[illegible] באמריקה

א. ש ם ה א ג ו ד ה ה ו א: [illegible] באמריקה.

ב. ת ע ו ד ת ה א ג ו ד ה: שפור מצבו הרוחני והחמרי של [illegible]

1. [illegible] לסביבה ספרותית, אשר תעורר ותחזק את [illegible]
2. הוצאת קובצים ספרותיים משעה [illegible]
3. סיוע בידי החברים בהוצאת ספריהם. סיוע [illegible] במקרים ידועים, לפי ראות עיני חברי הועד לספרות.
4. תמיכה בידי החברים בשעת הדחק.

[illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]

1. לחבר פועל מתקבל כל סופר, המשתתף בעבודתו בעתונות או [illegible] בזמן מן הזמנים.

[illegible]: חברים חדשים מתקבלים על־פי הצעתם של שני חברים [illegible]

2. לחבר נכבד מתקבל סופר או עסקן עברי בארץ ובחוץ־לארץ, [illegible]

ה. ח ו ב ו ת ה ח ב ר י ם

1. מס שנתי.
2. [illegible]

הערה: חבר, שמקום מושבו בניו־יורק, אם אינו מבקר את אספות האגודה במשך [illegible] חדשים בלי סבה מספקת, הרשות לאספת [illegible]

ו. ה מ ס:

1. [illegible] לשנה וגגבה אחת לשלשה חדשים.
2. מס מיוחד בשעת הצורך, כפי החלטת אספת החברים.

[illegible] ה א ס פ ו ת:

1. האספות הן קבועות ומיוחדות, מעשיות וספרותיות.
2. האספות הקבועות הן אחת לחודש.
3. האספות המיוחדות הן לפי החלטת הועד הפועל.

הערה: לעשרה חברים נתונה הרשות לדרוש מאת הועד הפועל [illegible]

4. האספות הספרותיות, כגון: הרצאות, הקראות החברים מכתבי־יד, הן לפי החלטתו של הועד הפועל.

ח. ה ה נ ה ג ה:

1. האגודה מתנהלת על־ידי ועד פועל בן שבעה חברים. מהם: נשיא [illegible] מזכיר וגזבר.
2. הפקידים נבחרים לזמן של 6 חדשים.
3. [illegible]

ט. ש נ ו י ת ק נ ו ת: שנוי תקנות נעשה על־ידי האספה הכללית וברוב דעות של שני־שלישי החברים.

י. ר כ ו ש ה א ג ו ד ה: אם האגודה מתבטלת, נמסר רכושה [illegible]

[illegible]

— אגודת המורים [illegible] תתאסף ביום א' בערב, 23 [illegible] איסט ברודוויי [illegible] העומדים על הפרק הם: 1) פתרון השאלה: חברת־אומנות של מורים אם לא? 2) דרישותינו מבית־הספר לזמן הבא. 3) בחירת חברים [illegible]

— להסתדרות „אחיעבר", ניו־יורק, תהיה אספה עיונית ומעשית ביום א' [illegible] שעה 8 בערב, במרכזה, 263 רחוב גראנד. [illegible] יודעי עברית מתבקשים לבוא.

דרושים מורים

שני מורים דרושים לתלמוד־תורה דניובורג, נ. י., מנוסים בשיטת עברית בעברית. שכר הגון למורים הגונים. לפנות בכתב למזכיר התלמוד־תורה:

I. RIDER
36 Liberty Street, Newburg, N. Y.

שמואל בר׳ שמעון ליבין

הבא משקלוב, פלך מוהילוב (רוסיה), שנמצא בכנורת, ארץ־ישראל, בימים האחרונים, מתבקש לבוא בכתובים תיכף ומיד עם אחותו רבקה ראטנר ועם אביו שמעון ליבין. אנו מבקשים את קרובינו צללוחין היושבים בראשון־לציון להודיע לנו תיכף אם ידוע להם איפה משכנו עתה

הכתובת:

Mrs. R. Ratner
100 West 117th Street,
New York, N. Y., America.

שיינה לאה כהן — שלום לוין

מאורשים

ניו־יורק — י״ד אדר ב. תרע״ט

שושנה ראטה — שמואל גולדשטיין

נשואים

ניו־יורק — ט׳ אדר א׳, תרע״ט.

הודעה.

המכירה הראשית של ספרי „קוהלת", הוצאת מרכז המורים, של הירחון לבני הנעורים „מולדת", העתון הפדגוגי „החנוך" והקובץ „החנוך" נמסרה להמוכר־ספרים:

הלל קרוגליאקוב, יפו, ארץ ישראל.

בכל ההזמנות בבקשה לפנות אל:

MR. H. KRUGLIAKOFF, JAFFA, PALESTINE.

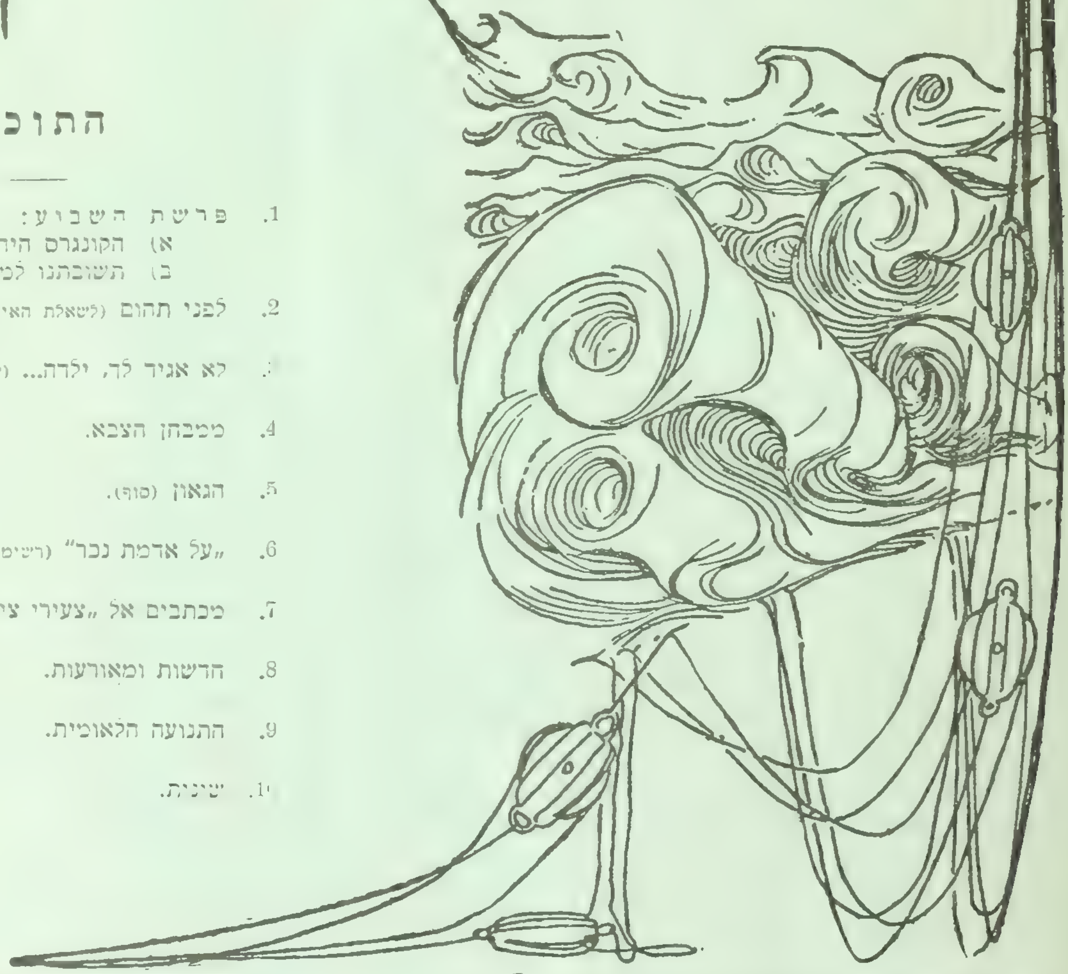
בשם ההוצאות הנ״ל,

יפו, תל־אביב, ארץ־ישראל. — בצלאל יפה.

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, MARCH 28, 1919 — No. 3 (153)

HATOREN
Published Weekly by
HATOREN PUBLISHING ASS'N, Inc.
(A. Lubarsky, Pres.; Sol. Lamport, Treas.; Daniel Persky, Sec'y).
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

דרוש מורה

מומחה ומנוסה בבית־הספר המודרני בגראנד ראפידס, מישיגן, בשיטת עברית בעברית. המשכורת מאה דולארים לחודש. לפנות במכתב אל:

Rev. Z. Krammer

232 Summer Av., Grand Rapids, Mich.

וואוסטער, מאס.

לבית ספרנו הציוני „עבריה" אשר רכש לו שם טוב בתור מוסד חנוכי, דרוש מורה ראשי, מומחה ומנוסה בשיטה הטבעית, היודע לנהל בית־ספר במשטר וסדר. שכר הגון ותנאים רצויים.

לפנות אל:

Rev. Meyer Freed

45 Providence St., Worcester, Mass.

אגודת המורים דשיקאגו

מודיעה בזה שבכמה בתי־ספר פטרו את כל המורים אך ורק מפני שהנם חברים לאגודתנו. לכן דורשת האגודה מכל מורה, שבדעתו לקבל משרה בשיקאגו או בסביבותיה, לבל יבוא במשא־ומתן עם מנהלי ומפקחי הת"תים לפני בואו בדברים עם אגודתנו. לפנות בכתב אל המזכיר:

N. Susevitz

1426 So. Springfield Av., Chicago, Ill.

את ברכתנו, ברכת הורים, הננו שולחים לבננו היקר שלום לוין ליום בואו בברית האירושין את בת גילו הנחמדה שיינה ראה כהן. מי יתן ובימיהם תושע יהודה וישראל ישכון לבטח.

יצחק איזוק ורחל לוין.

ברוקלין, נ. י.

הנני מברך את ידידי מר ש. גולד־שטיין לנשואיו עם מרת שושנה ראטה. יבנו את ביתם בית נאמן על חרן יהודה.

א. שפייזהנדלר.

תנחומים

להאחיות אלכסנדר על מות עליהן אמן. המקום ינחם בתוך שאר אבלי ציון.

מאיר סלצר.

תנחומים

הנני משתתף בצערה של מרת שרה אלכסנדר על מות עליה אמה. אלהי ציון יחזקה וירפא את שברה והעבודה העברית תהא נחמתה.

ש. עפשטיין.

VOL. VI | NEW YORK, MARCH 28, 1919 | No. 3

התורן

יוצא לאור על־ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
דניאל פרסקי, מזכיר

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה ששית | נויארק, כ"ו אדר שני, תרע"ט | גליון שלישי

פרשת השבוע

הקונגרס היהודי בקנדה.

הקונגרס של יהודי קנדה, שנפתח ב[illegible] ונמשך ארבעה ימים רצופים, [illegible] אמנם מן המאוחרים, אולי היותר מאוחר, אך יחד עם זה היה גם מן היותר מוצלחים בבחינה ידועה.

אחרי מלחמה קשה וארוכה, אחרי התנגשויות עצומות בין כחות החיוב ובין כחות השלילה, בין חלקי הבונה וחלקי הסותר שביהדות הקנדית נצח, כמדומה, גם באותה מדינה הרעיון של הקונגרס ונתגשם בפועל. והמציאות לא הכזיבה את הרעיון.

כארבע שנים ארכה שם המלחמה בעד הקונגרס היהודי, ולא פעם אחת התיאשו הלוחמים עליו. רבים האמינו שכבר, כי אין עוד כל תקוה לאחדות ולשלום בין המפלגות ובין העומדים בראשיהן, גם כשחרב חדה מונחת על צוארה של האומה העברית. עוד בשעה היותר אחרונה הניחו מעצורים ומכשולים על דרכו של הקונגרס היהודי בקנדה והתאמצו להמיתו בחניקה או בנשיקה. אך הרעיון הבריא של הקונגרס, שנולד על ברכי השאיפה הציונית, גבר על כל שונאיו ואויביו, שמספרם היה אמנם מעט מאד, אך ידם היתה תקיפה והתנגדותם נמרצה.

וזה כחו של קונגרס יהודי בימים אלה, שגם מתנגדיו ואויביו, למרות שהתהפכו בתחבולותיהם להכחידו, נמשכו בכח אל זרמו ועל־כרחם ענו אמן למגיניו ולוחמיו. ולא עוד, אלא שגם השתדלו, כמו שהיה נהוג במקומות אחרים, לעמוד בראשו.

ולא לשוא היתה כל המלחמה הקשה על הקונגרס היהודי בקנדה, על יסודותיו העממיים ועל תכניתו הלאומית והציונית. הוא הצליח באופן נעלה. אם יש להטיל ספק בכח השפעתו כלפי חוץ, הנה אין כל ספק, שגדול היה וגם יהיה ערכו כלפי פנים. הקונגרס האמור הניח אבן־פנה להסתדרות היהודים בקנדה (שמפני ריחוק המקומות ופיזור הישוב היהודי לא היתה להם שום שאיפה כללית ואף סימן קל של איזו הסתדרות שהיא), ואין לשער את גודל השפעתו החנוכית, בהמובן הלאומי והציוני, על הישוב הצעיר של היהודים באותה מדינה.

וגם כלפי חוץ אין לבטל כלל במלים אחדות, — כמה שעושים עתונאים יהודים מישלנו, — את ערכם של הקונגרסים היהודיים, אף גם המאוחרים. נראין היה בשעת־מעשה זו, שקמו בה בגלוי ובבתר בוגדים מבית ומשיגים מחוץ, כי יהודי ארצות שונות, כי כל המפלגות בישראל, מימין ומשמאל, ירימו את קולם בתור בני אומה חיה ומאוחדת בשאיפותיה העיקריות, כי יגישו לפני אספת־השלום בפאריז את תביעותיהם בדבר ארץ־ישראל ובדבר הזכויות האנושיות והלאומיות בארצות־הגולה. ודבר זה עצמו מעיד לעיני העולם, שאלה היהודים, שמעטים הם במספרם, המתנגדים לתביעות האלה, הלאומיות והציוניות, מוציאים את עצמם מן הכלל, מעמידים את עצמם מחוץ למחנה ישראל, ועל כן אין להם שום זכות לדבר לפני מי שהוא בשם העם היהודי, או גם בשם אחד מחלקיו הרוצים בקיומו.

ואם יש בימינו ערך בכלל לקונגרסים היהודים, הנה יש ערך מיוחד לזה שהיה בקנדה, יען כי הוא ישמיע קולו בשם אזרחי בריטניה. ובשעה שגורלנו הלאומי הוטל על כף־המאזנים אשר בידי בית־דין־העמים, היושב עתה בכסאות למשפט, הנה יש אולי גם בידי משקל קטן, בתבנית קונגרס יהודי קנדה, להכריע את הכף לצדנו.

* * *

והקונגרס היהודי בקנדה תקן כמה וכמה פגימות, שהיו בהקונגרס היהודי האמריקאי בפילאדלפיה. להקונגרס בקנדה היתה תכנית מעובדה ומסוימה מראש. לכל יום ויום מישיבותיו היה סדר קבוע. בהתכנית של הקונגרס הקנדי לא היו נקודות מתות, או חללים ריקים, שצריכים

היו למלאותם בכח שהביא הרגע ומה שלא היה צפוי מראש, כמו שהיה הדבר בפילאדלפיה.

הקונגרס בפילאדלפיה פחד מפני צלו, ירא היה, שמא יכירוהו למוסד קבוע בקרב היהדות האמריקאית. זו היתה בריה צבורית משונה, שבהולדה היא כבר מכרזת: „עכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי". הקונגרס היהודי בקנדה שאף מעצם ומראש להיות מוסד קבוע, העומד בראש כל עניני היהודים באותה מדינה. וגם נתקבלה בו החלטה, כמעט פה אחד, כי הוא יהיה למוסד קבוע. והחלטה זו נתנה לו חשיבות מיוחדה. הכל הכירו וידעו, כי מעתה משתחררת היהדות הקנדית מידי פרנסיה, שהיו מולכים מעצמם, ומידי אפיטרופסיה, שאיש לא בחרם והם דברו בשמה, מבלי שאול את פיה.

ההחלטות בדבר ארץ־ישראל ובדבר זכויות היהודים בארצות־הגולה, שנתקבלו בהקונגרס היהודי פה אחד, אחרי שהקדימו להן הרצאות חשובות ווכוחים רבי־ערך, - ההחלטות האלה הצטיינו בנוסחתן המדויקה והמפורשה. וכבר הולכת ומתקיימת נבואתו של אותו זקן, מאכס נורדוי: „עתידה היהדות כולה להיות ציונית, או שלא תהיה כלל".

והקונגרס היהודי בקנדה הצטיין גם בזה, שאת הזכויות הלאומיות דרש לא רק בעד אחינו שמעבר לים, כי־אם גם בעד היהודים שבאותה מדינה. הקונגרס בקנדה הטיל לחובה על הועד הפועל שבחר להשתדל ליסד בתי־ספר מיוחדים בשביל ילדי ישראל באותם הפרובינציות, שכבר קיימים שם בתי־ספר מיוחדים גם להקתולים וגם להפרוטיסטאנטים, וילדי העברים אנוסים שם ללמוד את תורת הדת הנוצרית. כן הצטיין הקונגרס הקנדי בהחלטותיו, אחרי הרצאות מפורטות, בדבר הגנת זכויות העבודה ובדבר העזרה לנגועי המלחמה.

ומעתה נצטרפה גם היהדות הקנדית אל היהדות העולמית, השואפת להשיג זכויות לאומיות בכל מקום ועל זכויותיה בציון ובארצות הגולה.

תְּשׁוּבָתֵנוּ לִמְחָרְפֵינוּ

בימים האחרונים, כשהתקוה הציונית היתה לשאלה ממשית, המתקרבת אל פתרונה האפשרי במציאות, הכו ה„אידישיסטים" את הכפתור ורעשו הספים. אימה ופחד! עברים עליך, העם היהודי! בכל הוד והדר עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש־ברוך־הוא מצילנו מידם. אולם אלה העברים — מכה זו שלא כתובה בתורת האידישיסטים — רעים הם מכל שונאי ציון. אלה העברים בארץ־ישראל, הדורשים, כי העברית תהיה השפה השלטת בציון החדשה, השפה השלטת בבתי־הספר, בבתי־הפקידות ובהמוסדות העברים, — אלה העברים הם מורדי אור, אויבי עמם, [illegible] אויבי [illegible] קדשינו. את כל חמתם שפכו האידישיסטים עלינו. הציוניים־העברים בארץ זו, יען כי היהודים היושבים בארץ־ישראל החליטו ברוב־דעות מכריע, שאלה המועמדים לאספה המיסדת, כלומר: אלה העתידים לשאת משרה ושלטון בציון המתחדשת, מחויבים לדעת עברית. זה היה רצון הישוב היהודי, הישן וביהוד החדש, בארץ־ישראל. והחלטה זו נתקבלה שם לא, חלילה, מפני שנאה לשפה היהודית המדוברת בפי חלק מבני עמנו, כי־אם, פשוט, מפני ההכרה הרגילה, שלא יבוא בלבול הלשונות, שאנו סובלים ממנו בארצות־הגולה, ויבנים מהומה ומבוכה בסדרי החיים החדשים, שהם צריכים להכשיר את הקרקע להמדינה היהודית.

הציוניים האמתים, בעלי ההכרה העמוקה, אינם יכולים בשום אופן לנתק את ה„חוט המשולש" של תחית האומה, תחית השפה ותחית הארץ. אם לא תהיה השפה העברית השלטת בארץ־ישראל, אם היהודים אשר יבואו שמה מארצות שונות יוסיפו להשתמש שם בהלשונות השונות המדוברות בפיהם, ויותר מזה — אם ידרשו, כי ישתמשו גם בבתי־הספר וגם בבתי־הצבור בכל אלה הלשונות, שמספרן רב, אז לא תהיה כל תקוה למקלט לאומי, אז אין כל אפשרות לחיים מדיניים ותרבותיים, שאליהם אנו שואפים, אז אין כל סכוי לסדרי צבור מתוקנים ומאוחדים, שבלעדיהם אין שום אומה יכולה להתקיים, קיום הראוי לשם זה, על אדמתה. בלי עברית שלטת בארץ־ישראל אין שום תקוה להתפתחות תרבותית, להשתלמות אנושית ויהודית. בארץ קטנה, שלשונות רבות משמשות בה בערבוביה, בקרב אומה, שספרותה, מקור חייה הרוחניים, היא מרובת־הלשונות, שם [illegible] קטנות, שם אין תחיה, כי־אם גסיסה מנוולת. יודעים אנו לכבד ולהוקיר את השפה היהודית, המדוברת בפי מיליוני יהודים, ואת מבחר יצירותיה הספרותיות (ואלה תהיינה מתורגמות גם לעברית), אבל שלטון השפה העברית בארץ־ישראל, שאנו הולכים שמה ליסד ביתנו הלאומי, הוא כתרים לא רק בפני האידיש, כי־אם גם בפני האנגלית, הצרפתית [illegible]

ואת מכירים, או מרגישים, הציוניים האמתים, השואפים לא לבד לגאולת הגוף, כי־אם גם לגאולת הרוח. ואין גאולה להרוח העברי כל זמן אשר לא ישתחרר מאליליי הגלות. חצי אמת הוא שקר גמור, וחצי גאולה הוא שעבוד שלם.

אנו שואפים לשוב אל מקור חיינו הרוחניים, אל מקור יצירתנו הראשית, [illegible] את יכולתנו על ארץ־ישראל, ולטוות את חוט יצירתנו התרבותית הלאה. אם נפסיק כיום את החוט הזה, שגדולי הרוח וגאוני היצירה בעמנו טוו אותו במשך אלפי שנה, ונחל לטוות חוט חדש או נשזרהו שעטנז, אז, אם נעקור את השרשים, לא נעשה פרי ולא נהיה לברכה גם בקרב ארץ־אבותינו. אין אנו שבים לארץ־אבותינו בשביל שנביא שמה אותו בלבול הלשונות, שהחריב את חיינו המקוריים בארצות־הגולה. אין אנו, הציוניים, [illegible] גזלנים, חלילה, לגזור גזירות קשות

ולדרוש את נעילת השערים בארץ־ישראל בפני אלה מאחינו, אשר לבם לציון ורק אין השפה העברית בפיהם. רק האידישיסטים הקנאים, השונאים שנאת־מות את לשוננו העברית, מסוגלים לבדות עלינו עלילות כאלה. אבל יודעים אנו את רוח העם היהודי ומאמינים אנו אמונה שלמה, כי ההמונים הגדולים, אשר יבואו לארץ־ישראל, יכירו בעצמם את זכותה של העברית להיות השלטת, והם בעצמם, ברצונם הטוב, יתנגדו בכל תוקף לבתי־ספר ששפת־הלמודים תהיה בהם אידיש. ברצונם הטוב ישלחו את ילדיהם לבתי־ספר עברים, לאלה מהם שכבר נוסדו ושעוד יוסדו במספר רב. שום ציוני ושום עברי לא ידרוש בארץ־ישראל, כי יגזרו, חלילה, גזירות ויטילו חרמות על אלה היהודים, שאינם יודעים עברית ורב מדברים יהודית. אבל רוצים אנו להאמין, כי אלה היהודים, אשר הכתב וציון תביאם שמה, יגדילו מיעט־מעט את לשונם, גם בלי כל גזירה והכרח חיצוני, כי־אם מהכרח פנימי, לדבר עברית, ולוא גם שבורה מעט. הלא לומדים אחינו הגולים את הלשון הצרפתית בפאריז ואת האנגלית בניו־יורק. הלא משברת האם היהודית הפשוטה את לשונה לדבר את ילדיה צרפתית או אנגלית, אם ילדיה לומדים בבתי־ספר לועזיים. ואם בארצות נכריות מבכירים אחינו הגולים, למרות שאין הם יכולים להדור אל הסביבה הנכרית ולמרות שאין בלבם שום אהבה מיוחדה אל הלשונות המתהלכות באותן הארצות, — הלא מסגלים הם את השפות הלועזיות, שזרות הן להם לגמרי, על אחת כמה וכמה שירכשו להם בארצם הם, בקרב אחיהם העברים הקרובים להם ברוחם, את השפה העברית, שאינה זרה לגמרי לשום יהודי, כי גם בדברו אידיש הוא משתמש יום־יום במספר הגון ממלותיה ומבטוייה, כי גם בדברו רק אידיש הלא שגורות בפיו ברכות ותפלות וגם פתגמים ידועים בעברית. ואם גם האבות הבאים לארץ־ישראל לא ידברו עברית כלל וגם לא ירגילו בזמן הראשון את לשונם לדבר בשפתנו, גם אז אין בזה שום אסון. העיקר הוא, כי הילדים ילמדו בבתי־ספר עברים וידברו עברית, העיקר הוא, כי התרבות אשר תצמח על אדמת אבותינו תהיה עברית גמורה, העיקר הוא, כי אלה מאחינו ההולכים לארץ־ישראל והבאים שמה צריכים להכיר, כי השפה העברית היא השלטת בארצנו, והעם היהודי אינו הושב בכל אחרת. זה מחייבו השכל הישר וגם הרגש הישר.

אין אנו העברים שונאים, חלילה, את האידיש, שלרבים מאתנו היא שפת־האם, ועוד יותר מזה אנו חושבים את השנאה והבוז לשפה זו למין אנטישמיות, אנטישמיות מדעת או שלא מדעת. אבל בוזים אנו בהבני את שפת אלה האידישיסטים הקיצוניים, ששנאתם לעברית היא יותר חזקה מאהבתם ליהודית המדוברת, שפיהם מלא זלזולים גסים ונבול מכוער, מדי דברם על השפה העברית, הספרות העברית ונושאי דגלן. ומדי עשותם זאת, שפתם היא יותר „קאצאפית“ מיהודית.

אין אנו העברים לוחמים, חלילה, נגד השפה היהודית, שגם היא מתפרנסת מהרוח העברי, אבל לוחמים אנו על תחית שפתנו העברית ועל התרבות העברית, קדשי עמנו וקניניו הרוחניים. לא אנו, כי־אם העם היהודי בעצמו הוא נגד תורת האידישיסטים. ואלה האחרונים, בהשליכם שקוצים — כי גם כאלה יש בקרבם — על העברית ושאיפתה לחיים מלאים, הם בוזים את קדשי עמם, אשר בשמו ידברו והעם לא בקשם.

התשובה היותר טובה, שאנו צריכים לתת למחרפינו אלה, היא להרבות ולהחיות ביתר שאת ויתר עז את עבודתנו העברית החיובית.

לִפְנֵי תְהוֹם

(לשאלת האינטליגנציה והעם).

מאת

שלמה גולדנברג.

שאלת ה„אינטליגנציה והעם“ היתה שנים רבות אחת השאלות הצבוריות היותר בוערות בכל אומה ולשון מתקדמת, וזמן רב לא ירדה מעל פרק העתונות והספרות. שדנו בה מתוך כובד־ראש ועיון מרובה. ביחוד היתה שאלה זו מנסרת בעולמה של הספרות הרוסית, המקדישה את עצמה להבנת „האח הרחוק והדל“, העמלה עם הצבור, השואפת לאחות את הקרע בין ה„עם“ וה„משכילים“, והד־קולה העמום היה מתגלגל ובא דרך צנורות ההשפעה הרוסית לידי גבולי ספרותנו העברית ברוסיה, העוסקת רובה ככולה בעניני ה„תחיה“ ושאלותיה. לשאלה זו יש כבר דברי־ימים משלה. ביציאתה הראשונה לאויר העולם הצבורי היתה קודם־כל שאלת המחיצות, שאלת הגבולים, היחוסים וההשפעות בין המשכילים והעם — בין הרגילים להשמיע, להנהיג ולדרוש משמעת ובין הרגיל להקשיב, לשמוע, להתנגד בחשאי ולקבל מרות בפרהסיה. לאחר זמן, כשנתפתחה שאלה זו ונתעמקה דרך טפולו של כל דור ודור, המתנגש ומתלבט בה לפי תנאי חייו ודרישות רוחו, נהפכה והיתה לשאלת היחוסים בין האיש־האמן, הבא ליצור את החיים יפי תכונתו, דמיונו ורצונו, השואף לעולמות חדשים, „לא שערום הראשונים“, ובין האדם־החומר, הנוח להכנע, לקבל צורה, הניתנת לו מידי היוצר, והבלתי־מסוגל, הקשה לברוא, לחדש משלו בעולם העומד והקיים, המעיק עליו ועל כחות נפשו הסתומה. ובזמן האחרון, כשכל היגיעות הספרותיות לפתור את השאלה המקורית אפילו לשליש ולרביע עלו בתוהו, וכולה נשארה ב„צריך עיון“, מסומנת בסימן־שאלה גדול, — עברה מן הספרות אל החיים, אל חוגי המפלגות הצבוריות, הבאות לעזרת העם ומבקשות את דרכן ומהלכן בתוך רוחם ונשמתם של ה„המונים הרחבים“, בעלי ה„מאויים הכמוסים“, נושאי ה„אידיאלים הבהירים“.

עכשיו, אחרי המלחמה העולמית, בשעה זו שבין־השמשות, שעה של הרס עולם ישן ודרת עולם חדש.

נתעוררה שוב אותה השאלה הישנה על־דבר האינטליגנציה והעם. ושוב היא מנסרת בחלל העולם הגדול: ואולם הפעם נשתנו בה האפנים והערכין, השואלים והמשיבים, ונראית היא כולה כחדשה, כיצירת זמננו המשונה, ההפכפך, שאור ויצר מישמשים בו בערבוביה.

לפנים היו המטפלים אצלנו בשאלה זו המשכילים עצמם. הם, יוצאי מעמד־האצילים, שבצר לו עמדה מיוחדת בכל עניני החיים, היו ראשי המדברים גם בספרות, הנוצרת בשבילם ונקראת־על־ידיהם, והם והעם, השקוע במ"ט שערי בערות, העובד ואיננו נהנה, הזן אחרים ורעב בעצמו, היו באמת שתי רשויות, שתי מלכויות, שאינן נוגעות זו בזו. העם, ברוחו, נשמתו והלך־נפשו, היה כ„ספר החתום" לפני המשכילים, „האצילים הנאורים", העומדים מרחוק להעם, חייו ומשאלותיו, וכל יחוסם אליו היה מלמעלה למטה, יחוס של בוז ומשטמה מצד הגאיונים שבהם, הרודים בעם, ויחוס של רחמים, של דבר מיותר בדפוס הישיבה, השפל, להעלות את ה„המון הפשוט וגס" מצד הטובים המשכילים שבהם. עכשיו העוסקים בשאלה זו הם בעלי האומנויות החפשיות, רובם בני השדרות הנמוכות, יוצאי העם עצמו, שביחד עמו שבעו ממרורים ותלאות, עברו ארחות חייו הנוגים ויודעים ומכירים הם את מצוקותיו, גורל חייו המרים, דרישותיו והרהורי לבבו. יחוסם של „בני־העם" אלה אל אחיהם, העומדים עוד בשפל המדרגה, הוא יחוס ה„אח הגדול" אל משפחת אחיו הקטנים, הבוטחים בו, זקוקים לו ושומעים לקולו. וכל דאגתו, מרצו וזמנו אינם מכוונים אלא להבטיח את קיומה של ה„משפחה", להעמיד אותה על יסוד מוצק ולהביא את בניה־בוניה „לבין אנשים", לעולם שכולו טוב. לפנים היתה כל השאלה כולה ספרותית ומיעוטה חברתית. בין שהבינו המשכילים את הספר החתום, הנקרא „עם", ודרשו אותו כהלכה, ובין שלא הבינו אותו כלל, גלו בו פנים שלא כהלכה ובקשו לו גניזה — הרי כל השאלה היתה עומדת בעניני שירה וספרות, שהם הם גופי תורה לגבי המשכילים עצמם, ולפעמים היתה נוגעת גם בשאלת המוסר החברתי, שהיה דבר חדש גם לגבי השואלים עצמם, הרחוקים מן החיים המעשיים והמוניים ומשאלותיהם. עכשיו השאלה איננה עוד שאלת־מוסר עיונית, שאלת יופי „שלא מעלמא הדין", אלא שאלה צבורית, שאלה פ ו ל י ט י ת במובנה היותר רחב, שאלת ההנהגה המדינית, שאלת השלטון הצבורי, שאלת הביצוע אפיו וקלסתר־פניו של העם. ההמון מרגישים שאיננו זן אותם, הנברא על־ידיהם ואיננו נועד בשבילם, החיים בזכותם ואיננו מכיר בממשלתם.

שאלת ה„אינטליגנציה והעם" במובנה הפנימי החדש יצאה כבר מכלל שאלת הספרות והעתונות, נכנסה לחיי יום־יום והולכת ונעשית כעת לשאלת־הרחוב היותר בוערת ותוכפת, מפני שהשואל והמשיב כאחד הוא ה„עם", ההמונים הרחבים בכבודם ובעצמם. מאות בשנים ישן ה„עם" את שנתו הכבדה, שנת עובד־אובד, עמד מרחוק מריבות המשכילים, שאיפותיהם בספרות ובמניתיהם בחיים, ראה כמו בחלום את סדרם והנהגתם בעולם, ראה, הבין, התיאש והסתפק בזה, שנותנים אותו לישון ולשכוח את חשכת חייו, עניו ומרודיו. והנה באה המלחמה העולמית, שהוללה שנוי ערכין בכל העולם, עוררה את ההמונים משנתם הארוכה, פקחה את עיניהם, והללו, שבראשית המלחמה עדיין הלכו לקרב כשור מובל לטבח, כבר התחילו באמצע המלחמה לבקש חשבונות רבים, ועם גמר המלחמה — להביט בשבע עינים אחרי המשכילים, הנוהגים והרודים בהם. העם שמע מתחילה את דרישותיהם המאירות של המשכילים בדבר המלחמה, מטרותיה ותוצאותיה — והאמין להם; העם הקשיב והאזין אחרי כן לכל אותן ההבטחות המזהירות, העתידות בשבילו בזמן קרוב — ונענע ראש אחריהן; אבל כיון שקצרה ידם של המבטיחים לקיים את הבטחותיהם תיכף ומיד, התקומם העם, בעט בעול „זרים" ואמר להיות ארון לעצמו, אחראי בעד מעשיו, והתחיל לתבוע את עלבונו, עלבון דורות של שתיקה, משטמת יתרה, ומלחמת המעמדות, המלחמה בעד ההנהגה העליונה, בעד השלטון הצבורי בכל מוראה ופחדה והדרה.

מלחמת המעמדות התחילה בפרשת המהפכה הרוסית, ומשם יצאה בת־קול והכריזה: „האינטליגנציה פשטה את הרגל!" מוציאי הקול ברוסיה היו אותם „יוצאי־דופן" מהמשכילים, שעינם צרה בבאי־כחה של האינטליגנציה המשכילה, האצילית, העשירה במשאת־נפש ועניה במעשים, והם, הנכונים לענות „אמן" אחרי כל מעשי הטיהם ושיפוטיהם של ההמונים, המבקשים לנהוג שררה בעצמם. היו הראשונים, שהשתמשו במשטמת ההמונים אל המשכילים, בשנאה הישנה של „עם־הארץ" אל „תלמיד־החכם", לכונתם המהפירה, והם המאיסו את האינטליגנציה על העם...

מעשה רוסיה חוזר ונשנה גם בגרמניה, וגם שם לובשת השאלה אותה הצורה, שקבעו לה ה„בולשיביקים" ברוסיה: האינטליגנציה, שהכריזה על העממיות, על האהבה לרחוק־הקרוב, שלמדה את העם פרק בהלכות המעמדית, מפרידה את השפעתה על העם, השומר לה את שנאתו מדור דור. והיא בעצמה עומדת כעת על פרשת הדרכים, איננה יודעת אם להימין אי להשמאיל; אובדת־עצות היא — ומבקשת את דרכה ודרך העם במסתרים... בצרפת ובאנגליה נפתרה השאלה באופן זר ומתמיה בבת־אחת, וגם שאר האינטליגנציה האירופאית, המושלת בכפה זה מאות בשנים, עומדת כבר ארין ואין לפני תהום: שפה אחת היתה לפנים להם, להמשכילים, ולההמונים — ודבריהם עתה אחרים; תורה אחת, תורת־חיים, היתה לשניהם יחד — ונחלפו בה האותיות והפרשיות, וכל אחד קורא בה אחרת; ארץ משותפת אחת היתה להם — והיא מוטלת עתה הרוסה וחרבה, ומרופה בה הפרוץ על העומד; בנין נהדר אחד, בנין עדי־עד, חפצו לבנות שניהם בשותפות — וכשבאו להניח את הכיפה, שלטה בהם קללת דור־ההפלגה: נתבלבלו הרוחות, ואין איש שומע שפת רעהו...

ולפני תהום עומדת עתה גם האינטליגנציה היהודית שלנו — בעיקר החלק העברי שלה. אלא כשם ששונים תנאי חיינו בתור עם, בתור חטיבה לאומית מיוחדת, כך שונים גם היחוסים, המחיצות והגבולים בין המשכילים והעם אצלנו; ולפיכך השאלה עצמה לובשת אצלנו צורה אחרת, גוון מיוחד.

האינטליגנציה היהודית שלנו היתה „עממית" מתחילת בריתה. היא לא היתה יוצאת איזה מעמד־אצילים מיוחד, לא מנתה דורות של סוחרים נאורים ולא יכלה להתפאר במגילת־יוחסין של כמה דורות מתבדלים מהעם והיים חיי מעמדם הם. רובה ככולה היתה יוצאת השדרות הנמוכות שלנו, מאותם בני העניים, „שמהם תצא תורה", רובה ככולה ידעה את חיי העוני של ההמונים הרחבים, את צערם ושמחתם, משאות־לבבם והלך־נפשם — ובכל זאת קשה למצוא קיר יותר מבדיל בעניני הרוח, תהום יותר בולט בהבנת העולם ותהום יותר עמוקה בהשגת היהדות גופה מאותם הגבוהים, המבדילים ומפרישים את האינטליגנציה שלנו בכלל יאת החלק העברי שלה בפרט מההמונים היהודים הרחבים שלנו.

האינטליגנציה שלנו התקדמה יותר מדאי: היא היתה הראשונה לכל רעיון חדש, נוחה להתפעל ולהתרגש מכל דבר מפתיע, מקבלת ברצון ובאהבה כל שיטת־חיים מקיבצת, מחפשת אחרי סדר־עולם חדש ומזניחה הגמרי חיי יום־יום עם טרדותיהם, שאלותיהם ומצוקותיהם; ההמונים הרחבים שלנו פגרו יותר מדאי: הם, בבחינת „המאסף לכל המחנות", הולכים בצדי דרכים ויראים להרחיק ללכת, להניח חיי־שעה ולעסוק בחיי־עולם, לעזוב את המוכן לסעודה ולהכות לשלחן העתיד ולחסדו. ואת החזיון הזה, את שתי הרשויות הללו, אנו רואים ומכירים בשלש התקופות האחרונות. בתקופת ההשכלה הלכה האינטליגנציה לרעות בשדות זרים, הוציאה את הישן מפני החדש, החליפה את ה„שפה הנלעגה" ב„לשון המדינה הצחה", קבלה הרבה ממנהגיהם של זרים, מאפני חייהם ולמדה גם את יצירותיהם ודעותיהם; ולעומתה ההמונים הרחבים נשארו נאמנים לשפתם הבזויה בעיני אחרים, למסורת־חייהם הארוכה, למנהגיהם ודרכיהם, ליצירותיהם הישנות ודעותיהם מאז. בתקופת הציונית־הלאומית שבה האינטליגנציה בריבה אל המחנה, הביאה אתה אפני מחשבה אירופאיים, הרבה־דיים חדשים, אידיאלים פוליטיים, התלויים בארץ ובחוץ־לארץ, ויצרה פרוגראמה שלמה בשביל מלוא גלותה של כנסת ישראל הפזורה; ובנגדה ההמונים הרחבים לא קבלו את החדש, או קבלו ולא עכלו אותו: לא הבינו כראוי את הדרישה של הלאומיות, לא ירדו לסוף כונתה של הציוניות הארצית, הבאה להפוך את קערת הרוחניות הסגפנית על פיה, ואם כרכו את הישן והחדש יחד לא עלה זווגם יפה, ותוכן הישן היה עומד בצורת החדש. ואפילו בתקופתנו האחרונה, כשחלק אחד מהאינטליגנציה היהודית מחבק זרועות עולם, הולך בראש המחנות לחירות עמים ולבנין סדר־עולם חדש, והחלק השני — העברי — מתכונן לשלטון בית עברי, לארגון חיי לאום, שיהיה בהם מיפיפותו של יפת ומתורת־חייו באהלי שם, — אפילו בתקופה זו הנה „העם" (לא אותם ה„המונים" המדומים, שבשמם דברו בעלי ה„שמאל" שלנו, אלא בעלי־המלאכה, הפועלים, החנונים והעניים סתם) הראה בבחירות האחרונות לקהלות היהודיות ברוסיה, פולניה וארץ־ישראל, שהוא קופא על שמריו, נשאר בחוג העבר הצר והמוגבל ואין לבו פנוי כלל לחדש, ל„שנוי ערכין", ל„סוציאליות" ולשאר הדברים היפים, שהמשכילים נגררים אחריהם. ואם כך עלה לה להאינטליגנציה „העממית" שלנו, שעמדה בכל זאת במחיצת ההמונים היהודים, התאמצה להשפיע עליהם ושפכה מרוחה אם לא על האבות, הרי לפחות על הבנים, על הדור ההולך ונוצר בכור החיים החדשים, — על אחת כמה וכמה גדולה הסכנה, שהתהום בין העם ובין האינטליגנציה ה ע ב ר י ת תלך הלוך ועמוק ותביא לידי פירוד גמור ביניהם, שאסון לאומי, אסון שתי רשויות מתנגדות זו לזו ואויבות זו את זו, כרוך בו גם בהוה וגם בעתיד.

האינטליגנציה העברית חטאה כל הזמן חטא ההתבדלות מן העם, חטא ההתרחקות מן ההמונים הרחבים, ובחטאה זה היא עומדת כעת על עברי פי פחת. יחוסה אל העם היה יחוסו של „תלמיד־החכם" אל „עם־הארץ" לפנים, יחוס הגבוה להשפל והגרוע ממנו, ובאוצרה היתה תמיד מוכנת תשובה אחת על כל שאלות העם: „זיל גמור!"... היא שאפה להשכלת העם, חפצה בעליתו וברוממותו, אבל הכתה לעליה זו באפס מעשה ובלא טורח מיוחד מצדה, והיא עצמה פרשה ל„קרן־זוית" שלה, התכווצה בארבע אמות של אגודותיה העבריות והגדירה את עצמה בפני ההמון ב„דבור העברי" של אספותיה, הרצאותיה ונכוחיה; היא יצרה את הספרות בכונה בשביל „העם", בשביל הדורות הבאים, בשביל „כל בניך למודי ה'"; היא שרה את שירי ה„תחיה" הרוממים במלוא גרונה „לעיני כל העדה" — ולא ראתה, שחוג המשפיעים והחוג המושפעים הוא סוף־סוף קטן ודל, מחיצה צרה של „אנשי־שלומנו", אנשים „משלנו", המחליפים את פרשיות ה„כותב" וה„קורא" זו בזו, וכל עצם שירתם היא שירה בודדה, „שירה יתומה", היוצאת מעמקי הלב הנבוך של המשכיל הספקן ואינה נכנסת לתוך נפשו הסגורה של העם ואינה מעירה את המית לבו התמים, הרך והמאמין.

זה היה מצב משונה, והוא הביא כבר את תוצאותיו: בו בזמן שבעולמה של האינטליגנציה העברית מנסר גלגל התחיה העברית בחזקה, והיא מכינה את עצמה לכסא מלכות, למשפט ולשלטון בארץ־האבות, הנה ההמון שלנו עומד עדיין ברובו הגדול בפרשת „ישוב ארץ־ישראל", בתור מעשה של צדקה, ואיננו נגרר לא אחרי הציוניות המדינית הטהורה ולא אחרי רעיון התחיה העברית המלאה; בו בזמן שהחוט המשולש של התחיה העברית השלמה (העם, השפה והארץ) מחוור וברור להאינטליגנציה העברית די־צרכה, הנה פרשה זו עצמה סתומה אפילו

לפני הטובים מבני העם, לפני אותם המתנדבים, שהרפו את נפשם בעד הארץ, עלו אליה ולא מצאו את עצמם, את נפשם, בהסביבה העברית שלה, וגם את עמם, את קבוץ־הגלויות הקטן בארץ האבות, לא הכירו ולא הבינו...

ביהודית־יהודית כזה, ריחוק־נפשות רב כזה היה מסוכן לכל עם ועם ובכל דור ודור, וביחוד מסוכן הוא לעם מפוזר ומפורד, הבא להתחיל בבנין הארץ, המקבץ נדחיו, המישנה את ערכי עבודתו וחייו, האומר לנסות את מזלו ולהיות מחדש „ככל הגויים".

גם „הם" גם „אנחנו" עומדים לפני התהום שבין ה„אינטליגנציה" וה„עם". בפעם הראשונה אין „רב" הראשונים ו„אנחנו" האחרונים בפרובלימה עולמית, בעלת חשיבות מיוחדת, אלא שנינו „אחים לצרה" אנחנו בזמן אחד; ובכל זאת גם הפעם הרי אנו מהנכשלים — אם לא בהצגת השאלה, הרי בהבנתה ובפתרונה.

הם יודעים את הפירוד, יראים מפני הקרע ומנסים לרפא את השבר: במלחמת המעמדות מבדילה האינ־טליגנציה את עצמה מ„בעלי־הממון" ומ„בעלי־עבודה" גם יחד, והיא חותרת למצוא את דרכה בתוך, בין שתי הקצוות הצבוריות, המתנגדות זו לזו; בשאלות הספרות, השירה והחנוך הם, המשכילים בעם, מתיצבים על דרך העם, בוררים בשבילו את היפה, הטוב והמועיל ומלבישים את כל זה צורה פשוטה ומובנת להמונים הרחבים; ואפילו בשאלות היצירה והבנין בחיים הם יורדים ממרום מושבם ומטים אוזן להמית לב העם. ואנחנו? — אנחנו לא התחלנו אפילו להבין את גודל הסכנה, הכרוכה בקרע עמוק זה, ואין אנחנו מבקשים תחבולות ודרכים, כיצד לעבור את התהום הנפתחת לנגד עינינו, הנכונה לבלוע את כל עמל־השנים שלנו, את יתר הפליטה, שנשארה לנו בירושה מאנשי השם הראשונים, מפלסי „דרך העם" במחנה.

גדולה היא השעה בעולמנו המתהווה וגדולה ביותר הסכנה של פירוד־הלבבות בין ה„עם" וה„אינטליגנציה", ובלב, הער לכל החזיון הנוגה הזה וחת מפניו, מתעוררת ומבקשת רחמים השאלה: „האמנם?"... האמנם תשאר האינטליגנציה העברית בקרן־זוית שלה ולא תצא למרחב, לעזרת העם, לעולמות הרהבים של בנין העתיד שלנו? האמנם יפנה לנו עורף אותו ה„עם", שבשבילו טרחנו ויגענו בכל מה שיצרנו, טפחנו ורבינו, ומדריכיו יהיו אותם האנשים, שהובילו אותו בכל השבילים ובכל הארחות העקלקלות, חוץ מבדרכנו העצמית המיוחדת? האמנם נגזר עלינו להשאר שתי רשויות, שאין אחת נוגעת בחברתה ושתיהן משמשות בכתר אחד? האמנם לא יתאחה הקרע לעולם ובעינו יעמוד, אות ומופת לבני מרי, שלא ידעו את עמם הנדח?

ישואל הלב, הרואה את הקרע האיום וירא מפניו, שואל ושואל — והתשובה מאין תמצא?...

לא אַגִּיד לָךְ, יַלְדָּה...

מאת
ש. ראריקין.

לֹא אַגִּיד לָךְ, יַלְדָּה, מַה תּוֹסֵס
בְּנִשְׁמָתִי, בִּתְהוֹם מִסְתָּרֶיהָ:
שֶׁלִּי הִיא נִשְׁמָתִי, שֶׁלִּי הִיא
עִם קֹדֶשׁ חַיֶּיהָ, רָזֶיהָ.

לֹא אַגִּיד לָךְ, יַלְדָּה, מַה תּוֹסֵס
בְּמַצְפּוּנַי גַּם קֹדֶשׁ־קָדָשַׁיִךְ:
שֶׁלִּי אַתְּ, יַלְדָּתִי, שֶׁלִּי אַתְּ
עִם רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי־פְּרָחַיִךְ.

יִפְתָּרוֹן לַחֲלוֹם תְּבַקֵּשׁ.
יַלְדָּתִי, אַל־נָא תְבַקְּשִׁי:
שֶׁלִּי הוּא פִּתְרוֹנוֹ, וְאַתְּ הָלְאָה,
בַּחשֶׁךְ תְּעִי הָלְאָה, נַשְּׁשִׁי.

עַד פֶּתַע אֶת חָשְׁכֵּךְ תַּגִּיהַּ
לֶהָבָה אִכֶּלֶת־יוֹרֶדֶת,
וְיָדַעַתְּ — זֹאת נַפְשִׁי לִקְרָאתֵךְ
אֲחוּזַת אֵשׁ־לַהַב רוֹעֶדֶת.

אָז תֵּדְעִי, מַה תּוֹסֵס בְּנִשְׁמָתִי,
בְּמַצְפּוּנַי גַּם קֹדֶשׁ־קָדָשַׁיִךְ,
וְרָאִית אָז, כִּי נַפְשִׁי צִיץ אֶחָד
מֵרֵאשִׁית בִּכּוּרֵי־פְּרָחַיִךְ.

מִמִּבְחַן הַצָּבָא

מאת שלום־עליכם

תרגום י. ח. ברקוביץ

— מאין אני נוסע? — נענה ואָמר לי יהודי רם־הקומה, צנום ועבדקן וכובע של פלוסין בראשו; הוא גמר זה־עתה תפלתו ועמד לקפל את הטלית והתפלין. — מאין אני נוסע? נוסע אני, אוי ואבוי לי, ממבחן הצבא אני נוסע. הלא בני הוא, האברך הזה, השוכב פה סרוח על הספסל. נוסע אני אתו מיהופיץ, נכנסתי שם אצל עורכי־הדין לטכס עצה עמהם, ודרך־אגב סרתי לדרוש גם בגזרי־הספרים, לשמוע מה יאמרו הם. — והודיעו לי, כי מבחן של צבא זימן לו הקדוש־ברוך־הוא לשברי יהודים. ארבע פעמים כבר נקרא בין הפקודים, ועדיין לא יצא ידי חובתו — והוא הרי בן יחיד, יחיד ומיוחד, בעל זכות מִמדרגה ראשונה, כשר ותמים, זך וישר, מתירן ומקובל לכל הדעות... ומה תביט בי כמפקפק? הדבר תמוה בעיניך? לכן תטה את אָזנך ותשמע גדולות ונפלאות.

ואתה תוהה, תוהה ותספר של עצם המעשה: אני עצמי מזיריצי אָנכי, מאנשי העיר מזיריץ, נולד נולדתי, כלומר הייתי ולידתי היו במאזיפיבקה, ונכתוב נכתבתי בספר התושבים אשר בוורוטיליבקה, כלומר: לפנים ישבתי, לא עליכם, בעיר וורוטיליבקה, ואיכם היים מקום־שבתי במזיריץ. מי אָנכי ומה שמי — דבר זה, במחילה לי, אינו מעלה ואינו מוריד. ואולם את שם בני חייב אני לגלות לפניך, מפני שנוגע הוא לגוף הענין נגיעה רבה! שמו איציק, כלומר אברהם־יצחק, ואולם קרוא יקרא אצלנו אלתר; כך כנתה אותו אשתי שתחיה לאות חבה יתירה, מפני שרך ויחיד הוא לפנינו, יחיד ומיוחד, אין לנו זולתו בן או בת. כלומר: היה היה לנו זיתתי עוד בן אחד, צעיר ממנו לשנה או לשנה יהיה, ליבדיל בין החיים ובין המתים. אייזיק היה שמו, וקרהו אָסון בימי ילדותו: פעם אַחת עזבוהו, את אייזיק זה, יחידי בבית. בעת ההיא עדיין הייתי, לא עליכם, מתושבי וורוטיליבקה, כלומר: ישוב ישבתי אָז בוורוטיליבקה); נמיך היה, כלומר אייזיק, וזחל וקרב עד המיחם, ושפך על ראשו את המיחם המלא רותחים, לא עליכם, ונכוה ומת! ומן היום ההוא נשאר לנו איציק, הוא אברהם־יצחק, בן יחיד, ולאות חבה יתירה שנתה אשתי שתחיה את שמו וקראה לו אלתר.

שמא תשאל: היתכן? בן יחיד שבמיתי, יחיד ומיוחד, מה ענינו אצל עבודת הצבא? יפה שאלת! הלא על זה אני צועק! הכה מעט רגע — לא זו בלבד! שמא סבור אתה, הם ישלום, כי נער גבור־החיל הוא, כאשר יהיה משפט הילדים, האמונים עלי תולע? אם כך אתה סבור, שוב אתה טועה! היכך, שלא תתן במחירו אפילו שתי פרוטות שנפסלה צורתן — נבזה וחדל־אישים, לא תואר ולא הדר לו, נגוע ותולה! הולה כיצד? הולה אָמנם אינני, יאירם בריא בריאי שאינני! חבל, שישן הוא עתה, ואין אני רוצה להעירו. הנה יקום משנתו, אָז תראה בעיניך דמות־דיוקנו של אָדם — כולו עור ועצמות בלבד, אָרוך ודק, פניו מצומקים כגרוגרת של רבי צדוק, קומתו, בעונותינו הרבים, מתוחה כלולב היבש, כולו כצלמה וכדמותה של אשתי שתחיה — אַף היא ארוכה ודקה, כלומר: רכה וענוגה... אמור מעתה: כלום צריך אני לחוש לעבודת הצבא, מאחר שהוא גופו אָרוך ודק, וצלוח לא יצלח כלל, וגם זכות המדרגה הראשונה מסייעתו?

ואיכם הנה הגיעה שעתו להקרא לצבא — ונתגלתה טעותי: לא היו דברים מעולם! אין כאן לא זכות ולא מדרגה ראשונה ולא כלום! מה פשר החידה הזאת? דברים כפשוטם: את בני השני אייזיק, זה שבימי ילדותו נכוה, לא עליכם, ברותחים — אותו שכחו, כפי הנראה, למחוק מספר החיים. מיד מהרתי אל הרב מטעם הממשלה והרימותי קול־זועה: „הכיצד? לסטים מזוין שכמותך, רוצח־היער, למה עכרתני? למה לא מחקת את אייזיק בני?" נתן בי אותו טפש את עיניו וְאמר לי: „מי היה אותו אייזיק?" „כיצד, אני אומר, וכי את אייזיק לא ידעת? הלא הוא בני אייזיק, אני אומר, אשר שפך על ראשו את המיחם!" „איזה מיחם?" — הוא אומר. „שלום עליכם, אני אומר, האם מדרך רחוקה באת? תמהני עליך, אני אומר, אם יש לך מח בקדקדך! הדיוט כזה, אני אומר, לא נברא אלא לפצח עליו אגוזים!... מי הוא זה האיש, אני אומר, אשר לא יזכור את מעשה אייזיק בני, ששפך על ראשו את המיחם ונכוה ברותחים. היתה זאת בעיני, אני אומר, ולא אוכל הבינה: אב רב אַתה — איה רבנותך? הרא שאלית באיבוד יהודים, אני אומר, לא יבואו לפניך? וזה יש לנו, אני אומר, רב זקן בהתחתני, יאריך הקדוש־ברוך־הוא את ימיו ושנותיו; אם כן, הלא היה עליך, לפי עניות דעתי, אני אומר, להשגיח, לכל הפחות, על ספר המתים, שיהיה בתקונו, שאם לא כן, אני אומר, מה צורך יש בך העירים?"... לבסוף — שמע־נא סופו של דבר! נתגלה, כי לשוא פגעתי בכבודו של אותו טפש, משום שמעשה המיחם אירע לא פה במזיריץ — אותו מעשה היה בשבכבר הימים, כשישבנו עדיין, לא עליכם, בוורוטיליבקה. המבין אתה, עד היכן הדברים מגיעים? כי הענין כילו פרה מזכרוני!

בקצור, למה אאריך את נפשך ברוב דברים לכל פרטיהם ודקדוקיהם? עד שזזתי ממקומי לעשות קטנה או גדולה עד שהספקתי לשהות ניירות לכאן וניירות לכאן — ובני אברהם־יצחק, הוא איציק, המכונה אלתר,

קפח את זכותו מהמדרגה הראשונה. שוב אין לו זכות מדרגה ראשונה!

שוב אין לי זכות... אבל כי הלא רע המעשה! אז רב שאין ישראל יצער לבו: הכיצד? היתכן? בן יחיד שכמותו, יחיד ומיוחד, בעל מדרגה ראשונה, כשר ותמים, זך וישר, מתוקן ומקובל לכל הדעות ואין לו אפילו סימן של זכות, אפילו משהו!... אבל אין צועקים על מה שעבר - את הנעשה אין להשיב!

ואולם הלא יש לנו אל גדול בשמים, אל חנון ורחום, — הקך אלתר בני, הוא איציק, והוציא דוקא את הגדול שבגורלות, את מספר 699! כל הפמליה של בורני הצבא נוע התנועעה. הרב־ראש בכבודו ובעצמו רב יטפח לו על שכמו ואמר: „אשריך, איצקא, בן־דוד אתה!" כל אנשי העיר קנאו בי: „מספר שש מאות תשעים ותשעה! אך זה אושר! מזל טוב! מזל טוב!" — „במזל טוב תהיו גם אתם!" משל למה היה הדבר דומה? כאילו העליתי בחלקי את הזכיה הגדולה את מאתים האלף!

ואולם הלא ידעת את טבע אחינו בני ישראל... כיון שהגיעה שעת הבחינה ועמדו לפסול את הקרואים — הוי פסולים בזה אחר זה! כל העומדים למבחן נדפסו והיו פתאום לבעלי־מומים, שאין להם תקנה עולמית; כל אחד מומו גדול משל חברו...

בקצור, למה אאריך את נפשך ברוב דברים לכל פרטיהם ודקדוקיהם? הבחינה הגיעה עד מספר 699, ובני איציק, הוא אלתר, נתבקש לפמליה של הבוחנים ביחד עם כל נערי החייטים והסנדלרים, ובביתי היתה תאניה ואניה! אשתי שתהיה מרעישה שמים בזעקתה, בלתי מתעלפת. היתכן? הנשמע כדבר הזה בישראל, אשר יקראו לצבא בן יחיד שכמותו, יחיד ומיוחד, בעל מדרגה ראשונה, כשר ותמים, זך וישר, מתוקן ומקובל לכל הדעות — ואין לו אפילו סימן של זכות, אפילו משהו?!... והוא, כלומר בני, אינו חושש ולא כלום, כאילו אין הדבר נוגע אל נפשו כלל: „מה שיארע לכל ישראל — יארע לרב ישראל!" — כך הוא אומר בשכל ובמליצה כביכול, ואף־על־פי־כן יהא לבך סמוך ובטוח, כי לבו חרד בשעת מעשה ומתניו מלאים חלחלה.

ואולם הלא יש לנו אל גדול בשמים, אל חנון ורחום, — אז הביאו את איציק בני, הוא אלתר, והציגוהו לפני הבוחנים ערום כביום הולדו, והרופא עמד להתבונן אליו ולבחנו, למודדו לארכו ולרחבו, למששו, לדפקו, לענותו כה וכה — כלום לא הועיל בחכמתו. מה תתן ומה תוסיף לו חכמת הרופאים, ועיניו הן לא טהו מראות, כי בר־נש זה לא יצלח למאומה (כלומר: צלוח יצלח אמנם, ורק לעבודת הצבא לא יצלח) — חסר הוא בסך הכל שתי ווירשקאות וחצי במדת רחבו!... ובכן, חפשי הוא לביתו! שטר־שחרור ניתן לו!... וישוב ששון ושמחה: „מזל טוב! מזל טוב!" — „במזל טוב תהיו גם אתם!"... כל בני המשפחה נתכנסו בביתי ושתו אתנו על כוס משקה ושתו לחיים. ברוך שפטרני מענשו של צבא!

ואולם הלא ידעת את טבע אחינו בני ישראל... בכבוד אחד, שהיה נמצא במדינתו מישן בסתר, שטרה וכתב דלטוריה אל פקידי הפלך והוציא עלי לעז, כי עורתי עיני פקחים?... ולמה לי להאריך — לא עברו שני חדשים מיום הבחינה עד שבאה אלי פקודה ממקום גבוה ובה נאמר, כי מבקשים את איציק בני, הוא אלתר, להטריח את עצמו ולבוא לפמליה של הפלך לבחינה נוספת. מה תאמר איפוא לבשורה טובה אשר כזאת? — שוב נהיה התכונה בביתי: אשתי שתהיה מרעישה שמים בזעקתה, בלתי מתעלפת. הכיצד? הנשמע כדבר הזה בישראל, אשר יקראו לצבא פעמים בן יחיד שכמותו, יחיד ומיוחד, בעל מדרגה ראשונה, כשר ותמים, זך וישר, מתוקן ומקובל לכל הדעות?!...

בקצור, למה אאריך את נפשך ברוב דברים לכל פרטיהם ודקדוקיהם? אין מסרבים לפמליה של הפלך! באתי לעיר־הפלך, מיד התחלתי לחקור ולדרוש, לכתת רגלי, להתרוצץ אנה ואנה, לבקש זכות אבות, לעורר רחמים — מה יושיעוך אלה? לך וקרא בחוצות: אני שלמה! קום וספר לכל אחד ואחד, כי יש לך בן, והבן בן יחיד, יחיד ומיוחד, וגם בריא בגופו איננו — הלא כל השומע יצחק לך! ובני עצמו מה עלתה לו? פניו כפני מת, אף טפת דם אין בהם. ולא על מבחן הצבא נפשו ירעה לו. למבחן הצבא, הוא אומר, אינו חושש ולא כלום; אם גזירה, הוא אומר, נגזרה עליו לעבוד בצבא — ילך ויעבוד. אלא מה? אינו יכול לראות ב צ ע ר נ ו — כלומר: בצער הנשים. וכי קלה זו בעיניך? גורלו של יהודי נתון בידי נכרים, בידי בני־אדם זרים ומוזרים — מי תכן את רוחם ומי בא עד צפונותיהם? הלא מידם החיים והמות!...

ואולם הלא יש לנו אל גדול בשמים, אל חנון ורחום, — אז הביאו את איציק בני, הוא אלתר, לפני הפמליה של הפלך, והציגוהו ערום כביום הולדו, במחיצת כבוד הדוקטורים שבמטרופולין. התבוננו אליו ובחנוהו, מדדוהו לארכו ולרחבו, מששוהו, דפקוהו, ענוהו עד מות — כלום לא הועילו חכמים בתקנתם. מה יתנו ומה יוסיפו להם בדיקות אלו, ועיניהם הן לא טהו מראות, כי בר־נש זה לא יצלח למאומה (כלומר: צלוח יצלח אמנם, ורק לעבודת הצבא לא יצלח)! אמנם אחד מהם קם ממקומו ונבהל להוות את דעתו ואמר: „יצלח!" מיד התריס הרופא כנגדו ואמר: „לא יצלח!" זה אומר: „יצלח", וזה אומר: „לא יצלח' — וכך היו עומדים ומנצחים זה את זה בהלכה, עד אשר קם שר־הפלך בכבודו ובעצמו מעל הכסא, נגש אל איציק בני, הוא אלתר, הציץ עליו והרין את משפטו לאמר: „לא יצלח לכל מלאכה!" כלומר: אין לו תקנה עולמית... מיד מהרתי והריצותי הפישר אל ביתי ובדרתי לי רשיון כתרים, כנהוג: „מזל טוב! הסחורה נפסלה לחלוטין!"...

עכשיו הבה נחזור עוד הפעם אל הימים הראשונים, עת אשר ישבתי עדיין, לא עליכם, בוורוטיליבקה, ואיציק בני, הוא אלתר, עדיין ילד קטן היה. ויהי היום, ונפקידי

המקום נמנו וגמרו לעשות מפקד בעיר והלכו מבית אל בית להביא בספר את התושבים כולם, את האנשים והנשים והטף, למקטן ועד גדול, לשמותיהם ולשנותיהם, למשפחותיהם ולבית־אבותם. כשהגיע הדבר עד איציק בני ושאלו לשמו, ענתה אשתי שתחיה ואמרה: „אלתר". נמלך אותו האיש: אמרתם אלתר? לוא יהי כדבריכם! — והלך וכתב את שמו בספר: „אלתר".

שוה־נא איפוא בנפשך, כי לתקופת השנה אחרי הבחינה השניה הגיעה אלי בשורה חדשה: אלתר בני מתבקש לפמליה של הבוחנים בוורוטיליבקה! כל חלומותי הרעים, שחלמתי על עצמי ושחלמו אחרים עלי, יחולו על ראש שונאי! הרי לך בריאה חדשה! ברוך הבא: יהודי חדש נולד לנו, בן ניתן לנו ושמו אלתר!

בקצור, למה אאריך את נפשך ברוב דברים לכל פרטיהם ודקדוקיהם? מזמינים את איציק בני, הוא אלתר, עוד הפעם למבחן הצבא. ושוב חזרה ונשנתה פרשת בראשית מתחילתה: אשתי שתחיה מרעישה שמים בזעקתה, בלתי מתעלפת. היתכן? הנשמע כדבר הזה בישראל, מסוף העולם ועד סופו, אשר יקראו לצבא זה שלש פעמים בן יחיד שכמותו, יחיד ומיוחד, בעל מדרגה ראשונה, כשר ותמים, זך וישר, מתוקן ומקובל לכל הדעות? !... ואולם קום והגש עצומותיך אל הכותל! מה אעשה איפוא ולאן אפנה? מיד שמתי פני ורצתי אל בית־הקהל שלנו והרימותי קול־זועה, ולא זזתי משם עד שנמצאו לי עשרה יהודים, אשר נתנו עדותם וחתמו את שמם על הנייר, שיודעים הם אל־נכון, כי איציק הוא אברהם־יצחק, ואברהם־יצחק הוא אלתר, וכי אלתר ואיציק ואברהם־יצחק כולם איש אחד הם...

(סוף יבוא).

הַגָּאוֹן

מאת

יואל ימיני.

(סוף).

וכשאנו פונים אל העדות השניה, אותה העדות המפורשת, היוצאת מפיהם של הגאונים עצמם, כשאנו דורשים מהם להגיד לנו, איך הם עובדים ובאיזה אופן נתגלתה להם רוח־הקודש של יצירה אמנותית, שוב אנו פוגשים את המקור הכמוס הזה: אי־ההכרה. אפשר שאי־ההכרה היא באמת איזו הכרה עליונה, שעדיין אין אנו יודעים את תכונתה. אם כך הוא הדבר ואם לא — ואולם ישנם גאונים מוסכמים, שמודים על ההשפעה הסודית הזאת, ובפרט על השפעת החלומות.

קיופשטוק הגרמני אמר, שחבר חלקים מ„פרימיתי־אוס" שלו בחלום. וכמוהו הודה דאנטי האיטלקי בנוגע ל„קומידיה האלהית". וכך אירע לאחרים: לקולרידזש האנגלי, לוולטיר ולאפונטין הצרפתים. ואפילו גיתה הגרמני, שאין להטיל ספק בפקחותו ושאננותו, שאב מחזיונות־לילה, ומוזר הדבר, שלא גאוני השיר והזמרה והחזיון בלבד, אלא אפילו בעלי המדע הקר, כמו ניוטון, קבלו חומר מחלומותיהם, כאילו נפתחו לפניהם מ"ט שערי חכמה בעת שהיו ישנים על מטותיהם.

אבל יש לנו ראיות יותר ברורות על פעולת אי־ההכרה בקרב גדולי־הרוח.

הארִיאט ביטשר, המחברת המפורסמת של „אוהל תם", הידתה, שהעתיקה ממש את כל הספור הזה משורה של חזיונות רוחניים, והיא רק שבצה בו את הפרטים. היא הרגישה את עצמה נכנעת תחת כ פ י ה ע צ ו מ ה. כשנלחש לה, שחוה הקטנה צריכה למות — סרבה, והיתה ממאנת לכתיב המיטר־עשר יום. וסוף־סוף כתבה ב א ו נ ס. ובפירוש היא אומרת בהקדמתה לספירה, שלא היא מחברתו האמיתית.

ועוד ראיה, שדוקא רגש האונס הזה הוא המניע הנפשי הראשי להיצירה הגאונית:

מרים חנה איוואנז, הידועה בשמה הספרותי „גיאורג אליוט", הודתה על עצמה, שמבחר יצירותיה נולדו מתוך עלית־נשמה — אכסטאזה, — מתוך התגברות של איזה כח נסתר, שתקף אותה ושהיא שמשה לו רק כעין כלי־מבטא, שמתוכו דבר הרוח. אכן נפלא וידוי שכזה בפי אשה, שהיתה ז כ ר נ י ת בשכלה העז ובהגיונה הבהיר!

ומה נאמר על ניצשה, שהוא בודאי לא האמין במסתרי־אלהים, ובכל זאת הודה על גלוי־הרוח בתוך נפשו של אדם, בתור הארה פתאומית של המחשבים הפנימיים? נפלא היא, איך ניצשה מתאר בקוים בולטים את מהלך היצירה בקרבו הוא: „שומעים — אין מבקשים — מקבלים — אין שואלים מי נותן; כברק רעיון מתנוצץ — מעולם לא היתה לי ברירה!"

היכן מבטא מרעיש יותר רגש־האונס, המיוחד לגאון: מ ע ו ל ם ל א ה י ת ה ל י ב ר י ר ה! וניצשה מוסיף על זה, בתארו את רגעיו היצירתיים: „המלים היו צ ו ר ח ו ת ממש באזני".

. . .

בשנת 1863 בערך נתחולל וכוח מדעי על־אדות טיב הגאון. השאלה היתה כזו: הגאוניות מה היא — התפתחות בריאה או חולנית? לומברוסו היהודי היה בין אלה שהחליטו, כי הגאוניות היא מין חלי־נופלים. היו אלה שאמרו, שהיא מין מחלת־העצבים — לא התגברות הכחות, אלא התנוונות הכחות. והיו אלה שחרצו משפטם, כי הגאוניות קרובה לשגעון. באמת — „אין כל חדש", מפני שכבר בימי הנביאים לגלגו אנשים ואמרו: „ מ ש ו ג ע איש־הרוח!"

שנות המאה שעברה עמדו תחת השפעת החמריות המדעית, שדארווין וספנסר היו נביאיה. עיקר תכליתה של השיטה הזאת היה לבאר את הרוח על־ידי החומר, ולא לבאר את החומר על־ידי הרוח. אמרו, שהרוח הוא יליד החומר, ולא שהחומר הוא יליד הרוח. המחשבה

נעשית על־ידי המח, ככלי הנעשה בבית־ההרושת. האדם הוא מכונה של בשר, מגופלת מטיט; ומתוך הטיט החי הזה נתהוותה הנפש עם כל רגשותיה ושיאה. אולם אם נדמיה להם, כי ההשקפה המגושמת הזאת הולכת את השכל הרגיל של אדם מן השוק, — הנה כשנסו להתאימה אל השכל העליון של הגאון, עמדו נבוכים ונדהמים. פה התיצב לפניהם מופת כל־כך מוזר ויחיד במינו, שלא העיזו ליחסו אל פעולת ה„טיט". כלום אפשר, שהתאים המורכבים מחומר גם — שהגולם הקרוץ מעפר מנושב לשעה יברא את כל עולמות־הקסם, התלויים בחזיונו של הגאון? בפני המופת הפלאי הזה כל תורתם נעשתה פלסתר. אם כן איפוא, לא נשארה להם דרך אחרת, כדי להציל את השקפתם, אלא להחליט, שהגאון איננו איש בריא — הוא, פשוט, משוגע. ומכיון שנתברר „טיבו" זה של הגאון, הרי נבלע היופי ולכל הנס האלהי הזה יש סבה חמרית, כלומר: השגעון!

נימי כלי־זמר נעשו, כידוע, מבני־מעים של חתול. האם החתול הוא היוצר של אותה הזמרה, הרוטטת על הנימים תחת מגעו של המנגן האמן? האפשר ליחס להחתול המיבב מאחורי הגדר בחצות לילה את מתק היבבה הזאת? כשם שהמנגינה לא נבראה על־ידי החתול, כך המחשבה לא הוללה על־ידי המח, וכך הגאון איננו תוצאת סבות חמריות, ויצירתו איננה ילידת הבשר, כי־אם פרי הרוח; ואם משוגע הוא, הלא שגעונו הוא אותו השגעון האלהי, שאנו עומדים לפניו בהערצה וביראה ובחרדת־הקודש.

ובכוונה אני משתמש פה בציור הזה של המנגן והנימים. מכל עדותם המפורשת של הגאונים הנזכרים למעלה (ורק קצתם הזכרתי) נראה, כי הם ראו את עצמם כראות כנור, שצלח עליו הרוח הנעלם. ועתה, למי נאמין: האם לאנשי־המדע ולהשקפתם הגשמית? או להגאונים המעידים על עצמם? דומה אני, שכל זמן שאין אנו יודעים בבירור את עצמיותו של כח היצירה בגאון, נקבל ברוח נכון את אשר הגאונים בעצמם מספרים לנו על קורותיה. הלא הם יודעים ומרגישים את אשר מתהווה ברוחם בעת היצירה; הלא הם מכירים בטיבה של אותה עלית־הנשמה, של אותה ההתפעלות הנלהבת, המוליכה אותם שבי באונס ולא ברצון! אם כן איפוא, לפי עדותם הם, הגאונים הם רק כנור, כנור בעל נימים נרגשות, והמנגן הוא הרוח, הוא האלהים.

את הנפעלות של הגאון כבר הכירו בעלי המדרש, כשאמרו: „ש כ י נ ה מ ד ב ר ת מ ת ו ך ג ר ו נ ו ש ל מ ש ה!"

. . .

לפי דעתי, אין בכל הספרות שיר־הודיה לגאוניות, כמו „אבאט וואגלר" מאת בראונינג האנגלי; אלא שבשיר הזה, העשיר מאד במעוף־הדמיון העז, מדבר המשורר על הזמרה בלבד, וגם מעדיף את הזמרה על יתר מיני יצירה, כמו השיר והציירות. בראונינג, שהוא העמיק בין המשוררים האנגלים, מתאר בשיר הזה את ראש־הנזירים וואגלר אהרי נגנו בעוגב הדש שהמציא. האם אמת הדבר, שהזמרה היא האמנות היותר נשגבה? הנזיר חושב ככה, מפני שעל־ידי צרופי הקולות המתלכדים נבראים עולמות־קסם. השיר, הספור, או התמונה עדיין משמרים בשכלולם עקבות חמריים, הלא הם החוקים המכונתיים, המראים בעליל את האמנות; ואילו הזמרה היא מעל לחוקים — כולה יצירה רוחנית. ועל הזמרה נושא הנזיר את משלו:

„אך הנה אצבע אלהים, ניצוץ מהרצון ש י כ ו ל".

זהו תוך־תוכה של היצירה: ניצוץ מהרצון „שיכול". ולא על הזמרה בלבד אנו דנים באופן הזה, אלא על כל מיני יצירה שנעשתה על־ידי גאון. הגאון, כשהוא לעצמו, אין לו הרצון שיכול: הסר־אונים הוא עד שיפעל עליו הרוח, ומאותו הרגע שהיתה עליו יד הרוח — כל אונו וכל רצונו לא שלו הם באמת, אלא של מי שמשתמש בו כבכלי, ורק על־ידיו נוספו להגאון רצון ויכולת.

„ניצוץ מהרצון שיכול" — אין לנו הבעה יותר צלולה, הגדרה יותר מדייקת, בנוגע לגאוניות. אמרסון האמריקאי הגדיר את פעולת הגאון כך: „יניקה יותר רחבה מהלב הכללי". כלומר: לכל אדם יש חלק מהשכל העליון, אבל להגאון יש חלק יותר גדול, נשמה יתירה לא באיכות, אלא בכמות. נדמה, כאילו האדם הפשוט, אילו היה רוצה, היה יכול אף הוא לשאוב במדה יותר רחבה מן ה„לב הכללי", אבל מפני איזו סבה שהיא איננו רוצה בכך. נדמה, שאין שום הבדל איכותי בין שמעון בן יוסף מן השוק ובין הגאון. לעומת הדעה הזאת אני מצדד בזכות מושגם השירי של ניצשה ובראונינג: רצון חפשי אין אפילו להגאון — „מעולם לא היתה לי ברירה", — אלא הרצון והחופש והיכולת באים ממעל, ועל־ידיהם ייצר הגאון.

* * *

יוצא לנו מזה פרדוכס עמוק, המורכב משני הפכים. ומשלים לנו את תמונתו של הגאון. הפרדוכס הזה הובלט על־ידי ניצשה באופן בהיר, באמרו: „הכל נתהווה שלא ברצון, ובכל זאת מתוך ה ר ג ש ה ס ו ע ר ת ש ל ח ו פ ש".

אם כן, נוקטים אנו שני הפכים: מצד אחד אונס, כ פ י ה; מצד שני חופש, מ ר ח ב י ה! תאמר: שני אלה מתנגדים זה לזה? ואף־על־פי־כן הם מתאחדים בלב הגאון לאמת בלתי־נפרדת. שתיהן אמת: גם הכפיה, גם המרחביה! היש כפיה כזו, שעל־ידיה נתבטל רצון־הגאון האישי עד שהיא נהפך בידי ונעשה ברשות לרצון זולתו, עד שהוא מרגיש בנפשו את בטול ישותו העצמית? ולעומת זאת — היש חופש ורוחה, כמו חופש היצירה? התמצא בעולם חירות השוטפת ועוברת את גדות החיים הרגילים, כזו שניתנה להגאון, העומד בתוך אפקים ההולכים ומתרחבים, המתנשא על מקרי הזמן, הבונה עולמות ומחריב עולמות? הלא כה שר נזירו של בראונינג:

„רשמים המתהדים בתגעגעי וידת, התאמצי להגיע ארצה
כאשר אירד הארץ מיטב בדי, בהתפעריתי יתפם שמימה.

ובכן, הגענו איפוא בסוף דברינו הפרדוכס הזה של א ו נ ס ו ה ו פ י ש, ששניהם נמצאים בלי שים נגיד בתכונת־נפשו של הגאון. הפרדוכס הזה כבר זכה לארשת קדומה בספר איוב: „ה צ י ק ת נ י רוח בטני... אדברה ו י ר ו ח לי“. צ ו ק ה וכפיה פנימית המזדווגות עם ר ו ח ה והירות על־ידי פעולת היצירה.

הגאון —

פרדוכס אהי.

„עַל אַדְמַת נֵכָר“

(רשימה ביבליוגראפית)

מאת

ב. פ ר י ד מ א ן.

„בלי־מה“, מאת א. ביילין, הוצאת „ארץ־ישראל“, לונדון, תרע״ה.

שפינוזה היה לוטש אבנים טובות למחיתו. כך למדנו בילדותנו מספרי ההיסטוריה שלנו. משגדלנו והתחלנו מעיינים בספרים „חיצוניים“, למדנו להוסיף אף זו: „ולוטש אבנים טובות למחית העולם“. לוטש האבנים הטובות באמשטרדאם היה לוטש מחשבות־מרגליות, שברקן יוצא מסוף העולם ועד סופו, והמחשבה האנושית נזונה מהן עד היום.

הלטוש אינו מלאכה. יצירה הוא. כך הייתי מצייר לי אף את מנדלי מוכר־ספרים: יושב באמשטרדאם ולוטש אבנים טובות... אבני־חן משלו — אף הן למחית העולם, העולם הקטן שלנו.

ספר צנום בא לידי — בסך־הכל הוא מכיל ל״ו עמודים — ושמו „בלי־מה“, מאת א. ביילין. קראתיו — ושוב נזכרתי באמשטרדאם ובלוטשי האבנים הטובות. ביילין חדש נתגלה לי. קודם לכל אין כאן הנפש הקטנונית והרצוצה של גבוריו ב„רשפים“, „ספרות“ ו„שלכת“. הספר הקטן, למרות מיעוט כמותו, הרי איננו קטע. דבר שלם הוא, והנפש הפועלת בו — נשמה שלמה, אם כי דואבה וכואבה את כאב־העולם. ואולי היא אותה הנפש הרצוצה של גבוריו הקודמים, אלא שמירקו יסוריה את עונותיה הקטנונים ותרום מעל לשטח החיים הפעוטים — ותתרפק על כתף הנצח בתפלתה... ביילין גדל בין־לילה. בין־ספר, אם יש לאמר כך. וגודל התוכן הוא שחייבהו, בלי ספק, לתת לתוכן לטוש חרוץ כל־כך, ברק מקסים כל־כך.

אם נאמר לגשת אל הספר באמת־המדה הרגילה של „ספור“, נשוב וידינו ריקות. כשאני לעצמי, איני יוצאתי אני את הספר, הייתי מנקדו כולו, כנהוג בשירים ופואימות. המספר ודאי שהרגיש בכך, כ ש ל א קרא ה„בלי־מה“ שם ס פ ו ר. ולשוא חשש להוסיף: „פואימה“.

כי פואימה לירית היא הספר, וריבוי הספורים בו בטה ברים השירי. בספר זה עלה המספר למדרגת משורר, ומשורר ממדרגה עליונה. ואנחנו מוחלים לו על השפעת האמסון, הניכרת באיזו מקומות, ועל מליצות יתירות פה ושם; מוחלים אנו לו אפילו על שלא האריך לספר בסיקויה „גבורתו“, שיפיה משחד את לבנו ואנו נכונים לשמוע י ו ת ר על־אודותיה — מוחלים אנו על כל זאת, כי סוף־סוף הנודד ונדודיו הם העיקר, והשאר — אף סילויה בכלל — מ ס ג ר ת היא. הנודד של ביילין עולה על זה של האמסון במה שהוא סובל גם בתור אדם וגם בתור יהודי. כל נודדי המשורר הנורווגי, המבקשים והמחפשים מה לא ידעו, הן לא נמצא בהם אף יונה אחד.

„יונה!

„מארץ לארץ אני נודד, בורח על נפשי מנפשי. על שכמי תרמילי ובתרמיל אבן.

„אמי, אמא יקרה! זה שנים אני נושא אתי את אבני אוצרי, ירושת ימים שחורים. בצפרני הוצאתי את האבן מקרקעיתה, האבן הנכתמה בדם לב אמי. הצעתיה אל לבי כהותם, אל לבי הדואב והמפרפר, ויצאתי לדרך.

„מאז אני נודד. מאז אפסה מנוחה בשבילי. מאז אבד הבסים מתחת רגלי, כאילו יחד עם האבן הסחתי את האדמה מתחתי. בכל אשר אפנה הריני נושא אתי את האבן המיוצהדם, האבן הנכתמה בדם לב אמי. חברתי האלמת היא, מלותי היחידה במדבר חיי. כרי למראשותי היא, את פני הסתר אסתיר בה, אל לבי אני לוחצה לילה לילה, מהמם בדם לבי את האבן, ינקה, ספגה דם אמי השפוך, אמא יקרה. נשמתי מקשיבה לשירה הדמים וברירות איכמאית, לירות אידישינה, יהיה הדם הקרוש, יתערב עם דמי ומציתו; תוסס־רותח הדם ולא ידום ואינו מוצא מנוחה, כדם זכריהו הנביא. אבני הערירית! היא קוראה אלי, היא צורבת את נשמתי ברצפת אש, מגרשת אותי מארץ לארץ ואינה נותנת לי מנוחה, ואתי יחד היא נודדת על־פני תבל רבה“. — —

יונה שלנו אין האנשים אחיו מכירים אותו והלאומים דוחקים את רגלו מדעת ושלא מדעת. הנודד היהודי בא לעירה אנגלית, שסובלים אותו שם ואף מכבדים אותו — בתור „היהודי היחיד בעירה“. כימי העירה הרי היא ידידו ויתר טוב והוא מתפאר עם כניסתו בשלום העם היהודי. „ביראה ובפיק ברכים מתפללים הם כולם אתו יחד. זקנים וצעירים, הורים וילדיהם, עומדים הם ומתפללים בעד עם ישראל. ונלחץ אל קיר עומד בן ישראל, השפתים אלמות, אינן יודעות תפלה, אלמות כקיר הקריה...“

נדפס היום לכי ברשמים ב„התורן“, בשם: „ע ל א ד מ ת נ כ ר“.

ואז הוא מכיר את [illegible] [illegible] הצעירה. [illegible] עוטה את חייה הנאוים וחידה היא לנודד היהודי, שמבקש לישוא הזדמנות להכירה, מבקש לישוא עת רבה. מי יכול להגיד, שעלמה זו, הגבוהה והמחוטבה, דם יהודי נוזל בעורקיה? ואותו הדם היהודי הוא שנותן לו לבסוף את ההזדמנות להכירה — במות אביה היהודי הזקן. הגאון הלאומי מתעורר בנודד והוא חולם על ההזרת השיה הנדחה לעמה. הוא מדבר באזניה בהתלהבות על עמו, עם [illegible] [illegible] בלבה [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. ולישוא הוא רואה אותה [illegible] [illegible] אל עמו בלבב שלם. היא עוזבת אותו לבלי שוב — לא אליו ולא אל עמו. העם הזר בולע אותה [illegible]. אותו לישוא יבקש הנודד הנצחי, ניתן לאיזה אופיצר זר. לא יבין את אשרו.

והנודד נודד שוב, מארץ לארץ, ערירי בתבל. בלי־מה.

זהו קצור תכנו הספורי של הספר. אותו אפשר לקצר. אך אילו באתי למסור את שירת הספר, הייתי צריך להעתיק כמעט הכל. המספר, כבוקר שהוא מתאר, אף הוא „התגנב אל מכמני שמים, אל אוצר הצבעים ומריק צנתרות צנתרות". מה שלא עלה בידי מודענו ישראל אפרת לתת בשיר שלם משיריו האחרונים, המשורר ביילין נותן לנו בהעברת־קולמוס קלה, ב„בני עבים עוברים עדרים עדרים, פושטים צורה ולובשים צורה, נבדלים ומתאחדים, נפרשים ומתקפלים [illegible]. [illegible] במרומים ופזמון זולף מנבלי שמים מלום על דרכם".

אבנים טובות צובר המשורר על אבני־חן. שני הפרקים הראשונים ביחוד מלאים אותה „אורה טהורה מאור ימי הילדות, אור ימי בראשית, שנגלה בבית־התפלה ביום חג לאדוני אלהי ישראל". [illegible] המשורר [illegible] „צלילים לא נוצרו" ונפשו [illegible] „[illegible] לא [illegible] עוד" כי עצמו קסמי־הוד־ימי־הזהב, ונפש המשורר הנודד שוכחת את יגונה האנושי, את יגונה הלאומי, ומתיחדת עם הטבע, העומדת מעל לכל אלה. ונפש המשורר יוצרת. היא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וביסוריה היא ממרקת אותן [illegible].

* * *

„[illegible]" אינו מוסיף כיום [illegible] אוצר [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] בהיכל השירה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] שמבקשים את מודענו הישן, את ביילין המספר, הרי, כאמור, ישובו מן הספר הזה [illegible] [illegible] „[illegible]"...

מִכְתָּבִים אֶל „צְעִירֵי צִיּוֹן"

(המכתב הראשון *).

[illegible]!

הקריאה „לעבודת העם" ול„עזרת העם" בעבודה, שמצאה את בטויה הנמרץ בקול־הקורא הידוע אל צעירי ישראל של המנוח יוסף ויתקין, אחד היוצרים של מפלגת „הפועל הצעיר", לפני חמש־עשרה שנה, — קריאה זו חדשה במהגנו את ימי ביל"ו והקימה את תנועת [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הזאת זו בזמנה, רק [illegible] [illegible] [illegible] את [illegible] [illegible] לארץ־ישראל ואת תשוקת היצירה על אדמת ישראל. אולם מאז ואילך לא פסקה תנועה זו מתוכנו, לא פסקה, למרות כל המפריעים והמכשולים הקשים שעמדו לה על דרכה, ולא נוצחה — לא במלחמת העבודה הקשה בארץ, לא על־ידי בצות הקדחת שבשומרון והגליל ולא על־ידי כרוריסות של המתנקשים בלילות אפלים.

ותנועה זו, תנועת הצירים החלוצים לעבודה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] היצירה העברית בא"י.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] רשים לארצנו, גם אז כל מחשבתנו וצפיתנו היו נתונות לעליה הצעירה, שתתחדש כעבור ימי הזעם ותרכז את כל ההתאמצות ואת כל [illegible] של [illegible] [illegible] [illegible] בעם לשם היצירה [illegible], [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כל הזמן ביהידות ובצבור, בועידותינו ובאספותינו. ובטוחים היינו, כי אחד המקורות העיקריים לעליה הצעירה הזאת הם „צעירי ציון" — זה המעין לא־ אכזב של [illegible] [illegible]. כל ידיעה מקוטעה, שהגיעה אלינו על־ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וכל בשורה על־דבר החזק מרגותיכם ברוסיה ומדינותיה היתה בשבילנו דרישת שלום נלבבה מעבודת אחים, שנפסקה בתחילת המלחמה, שנשאה פרי רב.

„הפועל הצעיר" ו„צעירי ציון" — שני השמות הללו משולבים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] המלחמה לא פסקה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] את שני החלקים הללו ולהתאים את פעולותיהם. ההתאמצות הזאת באה לידי גלוי בקשרים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] משורות „צעירי ציון" שבגולה והגיעו לשורותינו כאן, בעזרה הדדית, חמרית ורוחנית, ובועידות ופגישות שונות. אולם אחד הבטויים היותר [illegible] בבחינת הקדמה לעבודה מאוחדת שיטתית.

עם התפרצות המלחמה נפסקו הקשרים בינינו. בימי המהופך [illegible] [illegible] [illegible] לפעמים כי הכל הלך לטמיון. אולם הידיעות הראשונות, שהגיעו אלינו מהגולה ושבשרו לנו את קיומכם והתפתחותכם, פזרו את הצללים וחזקו את האמונה בנפשנו המלאה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מרחשים בא"י.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מצב תנועתכם, שגדלה והתרחבה במשך הזמן. אולם דרישת־השלום הראשונה שבאה מכם נותנת לנו יסוד להאמין, כי אתם, „צעירי ציון", כמקדם כן

---

*) את המכתב הזה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] „הפועל הצעיר" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

גם עכשיו, הנכם חדורי השאיפה לתת את הבטוי הנכון של האקטיביות בציוניות. אותה האקטיביות, שבה מקור היצירה וממנה הדרך להגשמה עצמית של המטרה הציונית. מאמינים אנו, כי שותפים אנחנו בהבנה הציונית ובהבנת צרכיה ודרכיה, וכמונו כמוכם יודעים ומבינים, כי השיבה לציון אינה יכולה להיות בדרך אחרת כי אם על־ידי שיבה לעבודה, שיבה לאדמה, לאדמת־אבות, הנגאלת בעבודה עצמית ויוצרת, ועל־ידי שיבה לשפה העברית, זה הבטוי התרבותי האלמנטארי והעליון גם יחד של אחדותנו הלאומי ושל התחדשותנו המדינית כלפי פנים וכלפי חוץ.

מאמינים אנו, כי שאיפה אחת מאחדת אותנו, שאיפה כבירה, שחיינו הלאומיים החדשים יבנו על יסודות חברתיים בריאים וצודקים שבהם גאולה וחופש לצבור ולפרט גם יחד ושמהם דרך לגאולה שלמה, אשר תתן את האפשרות לכל אדם מישראל להגיע למקורות היצירה הראשונים — לאדמה.

ושאיפה זו מתבטאת בתביעה, ובעבודה על דרך הגשמת התביעה הזאת, כי היסודות הראשיים של הכלכלה, ובעיקר הקרקע, יהיו בידי העם הבונה הראוי ונהרת־יצירה של היחיד גם יחד!

ומתוך שתוף מחשבה ושאיפה אנו רואים אתכם כמחנה גדול של צעירים חלוצים וקנאים — קנאים לציוניות, המתגשמת במלוא תוכנה ובמלוא היקפה, קנאים לרעיון העבודה, לשפה העברית ולהדבור העברית החדשה, קנאים, שקנאתם יונקת ממקורות העמוקים של הצער הלאומי ומתבטאת במעשה ובפעולה כבירה וישרה להגשמת שאיפתנו לתחיה לאומית — פעולה ומעשה, המבשרים בדוגמות של יצירה חיה על אדמת ישראל את עתידנו המבוקש.

לקנאים כאלה אנו מחכים — יבואו וימשיכו את זה שהתחילו המעטים אשר קדמו להם!

התנאים בארץ, אמנם, טרם הוכנו עוד. אולם נשימתה של ההכנה הגדולה הזאת, המתקרבת, מורגשת כבר. דרכי העבודה המשותפת שלנו צריכה להיות מסודרים ומפרע בשיטה ובהכבון הכחות. לכל זה דרושים בירור מוקדם ומשותף ויצירת מוסדות מתאימים בשביל עבודה ואינפורמאציה הדדית. כי אז יבוא ויתהיה יחד עם האפשרות הראשונה של קשרים חפשיים ובלתי־אמצעיים בינינו. אולם עד אז, עד שתתחיל אצלנו העבודה הישובית השיטתית, הרי שעל מחנות „צעירי ציון" בכל מקום שהם להיות כחות אקטיביים ומתפרצים וכחות העומדים תמיד על משמרת תביעתנו המשותפת, כחות דוחפים ונדחפים לכל מעשה אקטיבי ולכל מפעל חלוצי.

בועידתנו הכללית האחרונה, שהיתה בימי החנוכה של שנה זו, נתקבלה החלטה האומרת:

„הועידה, בהכירה, כי לפני העליה העממית צריכה לבוא עליה קודמת של אלמנטים עובדים, נושאי הרעיונות הלאומיים והחברתיים, שיבטיחו העבודתנו את מגמתה הרצויה; ובהניחה, כי ההסתדרות הציונית תשתדל, שהעליה לארץ־ישראל בעתיד הקרוב תקבל צורה מסודרת ובלתי מבוהלת, — דורשת, כי ההסתדרות הציונית תקבע תכנית מסוימת אשר תתן קודם כל אפשרות לעליתם של החלוצים הצעירים מחוץ־לארץ".

ונדמה לנו, כי הד תביעתה של ההחלטה הזאת צריך להשמע בעת בשורות מחנכם הגדולה — עם מלואה של תביעה זו יתחיל התפקיד הגדול של „צעירי ציון", התפקיד של פעולה לאומית חלוצית, הסוללת את הדרך ומניחה את היסודות לבנין חיינו העתידים. אולם, לפני גשתכם למלוא תפקידכם הקשה הזה, עליכם לדאוג להכשרה עצמית, הכשרה מוקדמת בעבודה ובשפה העברית.

בגעגועים של אסירי־תקוה אנו מחכים לרגע זה, לרגע של התחדשות ימי היצירה, ימי העליה של מחנותיכם אלינו לארצנו! ועל סף האפשרות, אשר קמה לעם ישראל, הננו לחזור הפעם על קריאתו של הבונים ויתרון המניה, הקריאה לעבודת החלוצים, אשר לא פסקה מפי „הפועל הצעיר" במשך כל שנות קיומו — ואנו קוראים לכם:

הרימו מעל לכל את דגל העבודה והיצירה בישראל! הרימו את הדגל הזה — את דגלנו־דגלכם — ופרשו אותו לעיניכם ולעיני כל הכחות החיוניים בעם, המתכוננים לעלית „בעליה השלישית"!

אלה הן המלים הראשונות ודרישת־השלום הראשונה, שאנחנו שולחים לכם מפה, טרם נזדמן יחד, טרם נפגש ונסכם את הדרך המשותפת שלנו — את דרך „הפועל הצעיר" ו„צעירי ציון" בציוניות ובהגשמתה הממשית בארץ־ישראל!

הועד המרכזי של מפלגת הפועלים
העברים בארץ־ישראל
„הפועל הצעיר".

יפו, שבט תרע"ט

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹורָעוֹת

— הממשלה הסרבית פרסמה גלוי־דעת, שבו היא מבטיחה ליהודים, היושבים במחוזות־איסטריה שעברו לרשות סרביה, שויון גמור וזכויות לאומיות מלאות.

— ממשלת אוקראינה הודיעה, כי היא נכונה לעזור בסכומי־כסף גדולים להשבתת מצבם הכלכלי התרבותי והדתי של היהודים באותה המדינה. היא תעזור במוכן לפליטים היהודים לשוב אל בתיהם ולהבנות מחדש.

— על־פי ידיעות, שהגיעו מלונדון, נודעו עכשיו פרטים נוספים בדבר הקונגרס של היהודים החרדים, שנועד בציריך של שווייצריה בימי 19—26 בפברואר. מלבד ההחלטות, שכבר הודענו עליהן ב„התורן", נתקבלו עוד החלטות אלו: ליצור קרן מרכזית בשביל החזקת ישיבות; להשתדל, כי חיי היהודים בארץ־ישראל יהיו נוהגים על־פי תורת משה; להשתדל, כי ועד־החנוך בארץ־ישראל ישגיח על כל הלמודים העבריים והכלליים; הלשכה הדתית, הנפתחת בציריך, תשמש רק עד אשר יקום לתחיה המוסד היהודי העתיק מעין „כנסת הגדולה"; ליסד באנק, שיעזור למהגרים. בנדון קרן הישיבות והבאנק תלה הקונגרס את תקותו ביהודי אמריקה, שירבו יתרום לתכלית אלה. באותו מעמד נקבצו סכומים הגונים לטובת הבאנק ולטובת יסוד מושבת חרדים בארץ־ישראל על שם יעקב רוזנהיים, מנהל „אגודת ישראל". אולם הקונגרס לא הביא את האחדות הנרצה במחנה החרדים כי תיכף להפגרו יצאו במחאה רבים מחברי הקונגרס מנהיגי ה„מזרחי" ומנהל „תחכמוני" ביפו נגד הקונגרס. לפי דבריהם, לא היתה שום זכות לקונגרס לדבר בשם היהודים החרדים, משום שאלו הנוטים לציוניות לא הוזמנו כלל.

— המועצה הלאומית היהודית של בוקובינה דרשה מאת ראש־המיניסטרים זכויות תרבותיות מיוחדות, הכוללות יסוד בתי־ספר נמוכים וגבוהים מיוחדים לישראל ומנוי מיניסטר יהודי, שיפקח על החנוך העברי. ראש־המיניסטרים הבטיח למלא את הדרישה הזאת.

— ממשלת בלגיה הזמינה באופן רשמי את היהודים, שנמלטו מן הארץ במשך המלחמה, לשוב אל מקומותיהם ובתיהם. הממשלה הבטיחה לשלם את כל נזקיהם, שבאו בגלל המלחמה, ולהכיר אותם בתור יהודים בני אומה אחת.

— העסקן הציוני הידוע הצייר הרמאן שטרוק נתמנה בשם ממשלת גרמניה [illegible] באספת [illegible] שבפאריז.

— ראש־המיניסטרים פאדארבסקי יצא בפארלאמנט הפולני בדברים חריפים וחשים נגד מתן זכויות לאומיות ליהודים. לפי דבריו, רק הרוצים להתבדל משתדלים להטעים תמיד, על־פי השפעתה של גרמניה, כי היהודים בפולניה הם לאום מיוחד; ודבר כזה — אנשים בעלי זכויות יתירות — אין לסבלו; ולא עוד, אלא ששים מדינה בעולם, ואמריקה בכלל זה, לא תסכים לעולם לדרישה כזאת. המיניסטר ספר בשבחם של היהודים החרדים, שאין רואים בעצמם אלא כתה דתית, המסתפקים בשווי־זכויות בלבד.

— הסופר האנגלי־היהודי ישראל כהן, שנשלח לפולניה ע״י [illegible] להתחקות על הפרעות ביהודים, הכחיש בעתונים את השמיעות, שהפיצו הפולנים כי כל היהודים [illegible] הציונים דורשים [illegible] זכויות בלבד. לפי דבריו [illegible] בפולניה [illegible] היהודים נגד זכויות לאומיות ואין הציונים מתנגדים לפולניה.

— ראש־המיניסטרים הרומיני יוניסקו פרסם גלוי־דעת, שבו הכחיש את הידיעות, כי היהודים נרדפים עתה ברומניה, והבטיח כי כל 250,000 היהודים הנמצאים ברומניה החדשה (פרט לבסאראביה ומחוזות הונגריה), יקבלו שווי־זכויות גמור והשפעתם תגדל בחיי הצבור והמדינה; אולם רומניה לעולם לא תסכים לתת זכויות לאומיות וזכויות־מיעוט ליהודים.

בעת ובעונה אחת מודיעים, כי זכות־אזרח, שניתנה ליהודים ברומניה, אין לה כל ערך, משום שבתי־המשפט משיבים אחור את בקשותיהם של היהודים הרוצים להתאזרח.

[illegible] לכאן ידיעות, כי בערך מאת אלף יהודים ברומניה באו [illegible] לצאת אל ארץ־ישראל.

— מצב היהודים בליטה ובפולניה נורא מאד. אלפי איש גוועים ברעב [illegible] מצפים ליום שבו יוכלו לעזוב את הארץ וללכת לאמריקה.

— בדבר שאלת־היהודים וראשית הציוניות ויחוסן אל אספת־השלום הגיעו בשבוע האחרון הידיעות האלה:

אספת־השלום מנתה ועד מיוחד, שישלח אל טורקיה האסיתית על־מנת לחקור את תנאי [illegible] אחרים את דבר קביעת המדינה, שתשגיח על ארץ־ישראל.

לפי דעת ד״ר ח. וויצמאן, ששב ללונדון לימים מספר, מצב השאלה הציונית באספת־השלום טוב ומשביע רצון. שום דבר חדש לא יהיה עד שתתכנס [illegible] ד״ר וויצמאן מרוצה מאד משיחה, שהיתה לו זה לא כבר עם המצביא הראשי בארץ־ישראל אלנבי.

לפי דברי העתון הלונדוני „דיילי ניוס", תמצא ארץ־ישראל לא רק בחסותה של אנגליה בלבד, אלא בחסותה של ממשלה עליונה, [illegible]

[illegible] שטראוס, מי שהיה ציר אמריקה בטורקיה, עם עתון אנגלי, גלה את דעתו בעד יסוד מקלט־בית יהודי בארץ־ישראל. רבים מן היהודים במזרח עתידים לצאת לארץ־ישראל. הציוניות לא תזיק למצב אחינו בארצות הגולה. יהודי אמריקה יעזרו הרבה לבנין ארץ־אבותינו. הסגולות המוסריות של עם ישראל יסודות היושר של הציביליזאציה החדשה וכל חוקי הקרקע המודרניים מוצאם מארץ־ישראל.

[illegible] ונגשו לעבודתם. השופט יוליאן מאק, נשיא ההסתדרות הציונית באמריקה, נתמנה יושב־ראש לועד, שתפקידו להלחם בעד השגת זכויות לאומיות בשביל היהודים בארצות, שהדבר נחוץ שם. חברי הועד הם צירים מכל הארצות.

עתה נודע הדבר, כי בנוסח הראשון של הקונסטיטוציה בשביל אגודת־הלאומים היה כתוב סעיף מפורש, האוסר כל ההגבלות על יסוד אמונה ודת. הסעיף הזה הוצע על־ידי הנשיא ווילסון, וכוונתו היתה להשיג שווי־זכויות ליהודים. אולם היפונים דרשו, כי יכתב גם סעיף, האוסר הגבלות נגד הגזע הצהוב. וכיון שהתנגדו צירי המדינות להצעתה של יפוניה, לפיכך נשמט גם הסעיף הראשון. ואולם עכשיו מודיעים, כי יפוניה לא תסכים לאגודת־הלאומים אלא אם כן יכתב הסעיף, שהציעה. לכן אפשר הדבר, כי תתעורר השאלה [illegible] בדבר זכויות היהודים [illegible] לקונסטיטוציה של אגודת־הלאומים.

העתונים באמריקה [illegible] עכשיו מפרסמים [illegible] מן התכנית [illegible] הציונים לפני אספת־השלום. התכנית פותחת בהקדמה המבררת את היסודות ההיסטוריים, הפוליטיים, הכלכליים והמדיניים של [illegible] עם ישראל על ארץ־ישראל. ההצעות המעשיות הן אלו: 1) הממשלה היהודית בארץ־ישראל צריכה להבחר על־ידי קונגרס, שיהיה באי־כחם של היהודים בארץ־ישראל ובכל העולם כולו. הקונגרס יאסף בירושלים ביום 1 בינואר, 1920, או בזמן הקרוב ליום זה, על־ידי מועצה יהודית ארעית, שצירופה יבואר להלן. 2) המועצה האמורה תשמש בתור מוסד משפטי ובתור בא־כחו של עם ישראל, ותפקידו בארץ־ישראל יהיה: לסייע לממשלה הכללית בכל השאלות הנוגעות ליהודים שם; להשתתף בחבורם [illegible] של חוקי הגירה, בחלוקת הקרקעות, [illegible] [illegible] צבוריות, לעזור בהשכלתם ובחנוכם של היהודים; לקנות ולהחזיק נכסי קרקע; להשיג ולהשתמש בהנחות, [illegible] את האוצרות הטבעיים; להטיל ולגבות מסים וארנוניות שונים, כדי לספק את ההוצאות הדרושות להחזקת מכשירי־החבור, מוסדות של חנוך, צדקה ועוד; להשגיח על חוקי [illegible] הנוגעים אל היהודים [illegible] תוקדש לטובת עם ישראל או לטובת ארץ־ישראל. כל הקרקעות וההכנסות של המועצה היהודית יחשבו לקנינו ולהכנסתו של עם ישראל. 3) ההסתדרות הציונית [illegible] מועצה יהודית ארעית, שתצורף מבאי־כחם של ההסתדרות הציונית [illegible] וההסתדרות ארץ־ישראל של היהודים בארץ־ישראל. המועצה הארעית הזאת תקבל את כל הכח והחובות הנתונים למועצה היהודית הקבועה, עד שזו תסודר על־ידי האספה המיסדת היהודית — הקונגרס היהודי העולמי. 4) כשיגיעו תושבי ארץ־ישראל, על דעת המדינה המשגיחה, לידי מדרגה כזו, שיהיו ראויים בשעת־הכושר ליסד ממשלה אחראית ונבחרת — תוסד ממשלה בואת על יסודות בחירה דימוקראטית, בלי הבדל גזע ודת, וגם עבודתה המתמידה של הממשלה תבוסס על אותם היסודות של שווין גמור לכל תושבי ארץ־ישראל, בלי הבדל גזע ודת. 5) גבולי ארץ־ישראל בחסותה של אגודת־הלאומים צריכים להיות אלו: מצד צ פ ו ן — מים התיכון אצל צידון בקו ישוה עם זרם המים של הרי הלבנון עד יער־אל־קאראן, משם עד אל־ביר בין וואדי־על־קאראן וואדי־על־טיים, דרומה בין הרי־המזרח והרי־המערב של החרמון עד מקום בית־יען, משם עם זרם־המים הצפוני מן נאר־מונאניהי ועד בואך מערב מסילת־הברזל של חיגאס; מצד מ ז ר ח — בקו ישוה עם מסילת־הברזל של חיגאס אצל מערבה של המסילה עד מפרץ־עקבה של ים־סוף. מצד [illegible] יקבע התחום בהשתתפות עם ממשלת מצרים. מצד מערב — [illegible] בדבר פרטי הגבולים [illegible] בנדון זה ימונה ועד מיוחד לכך, שישתתפו בו באי־כחם של היהודים.

— הקונגרס הראשון של יהודי קנדה, שנפתח ביום 16 במארץ, במונטריאל, ננעל ביום 19 במארץ, אחרי עבודה פוריה של ארבעה ימים רצופים. עורך־הדין לואיס פיש הרצה בדבר ארץ־ישראל. הרב י. גורדון נאם על־דבר הצורך להנהיג בקנדה שבוע־עבודה בן חמשה ימים למען יוכלו היהודים לשמור את השבת. מתוך תשואות־

רצון נקראו טלגראמות של ברכה מאת סיר לומיר גואין, ראש־המיניסטרים של ממשלת קנדה, לואיס ד. בראנדייס ויעקב שיף. א. ביניט יס. ברייגר ראי הרצאות בדבר זכויות לאומיות בקנדה.

אחרי וכוחים סוערים וממושכים החלט ברוב־דעות גדול, כי הקונגרס היהודי בקנדה יישאר קבוע ומתמיד. הוחלט, כי המתנדבים בגדוד העברי יקבלו חנם אחוזות־קרקע בארץ־ישראל. פה־אחד נתקבלה ברוב הריזוליוציה לטובת מקלט־עם יהודי לאומי בארץ־ישראל. נוסח הריזולוציה הוא ממש כזה, שנתקבל בקונגרס היהודי שבפילאדלפיה.

אז נתקבלה, על־פי הצעת הועד לארץ־ישראל, הריזולוציה הזאת: „הקונגרס היהודי הקנדאי מגלה את רצונו, כי ממשלת ארץ־ישראל תתנהג על יסודות היושר החברתי, הדרישות המדיניות והדתיים הייתה מתקדמים לטובת הפועלים. כמו־כן מביע הקונגרס את חפצו, כי מקלט־הבית היהודי הלאומי בארץ־ישראל ימצא ברשות העם: האדמה וכל האוצרות הטבעיים, מסילות־הברזל ומכשירי־הצבור יהיו קנין המדינה. המדינה תפתח את החקלאות במדה רחבה ביותר".

החלט לבחור בועד, שיתחקה על האפשרות להושיב יהודים על אדמת מערב־קנדה. כמו־כן החלט ביום האחרון: לפעול על ידי שלא תגביל את כניסת המהגרים לארץ; כי מדינות־ההסכם תעזורנה לקומם את הריסות היהודים בשל המלחמה; להשתדל כי יונהג שבוע־עבודה בן חמישה ימים; הקונגרס השני יקרא בעיר שתי שנים; הועד של הקונגרס יצורף משלשים חברים נבחרים; הועד ישלח חמישה שלוחים לאספת־השלום; למחות מחאה עזה נגד הפרעות בגליציה ובפולניה; להביע אמון באנגליה ובנשיא; לאחד ליעד אחד את יעדי־העזרה הנגועי־המלחמה. הועד הזה ישתתף בעבודתו עם ועד הקונגרס; כל יהודי בקנדה יתחייב לשלם חמישה דולארים לשנה לטובת נגועי־המלחמה; לאסוף בשנה הבאה התרומה זו מאת אלף דולאר; להתאחד עם שאר הקונגרסים היהודים כדי להקרא הקונגרס היהודי העולמי; לדרוש מאת אגודת־הלאומים, כי נבחרי ארץ־ישראל יקבעו כדיתם בימים השלבים בריבשביר היהודית; לפתוח בתי־ספר עבריים בכל מדינות קנדה; לסדר את כל עניני ישראל בקנדה על יסוד לאומי ודתי.

נבחר ועד פועל בן שלשים חברים למשך שתי שנים, ואחרי נאומיהם של ראובן בריינין, יהודה קויפמאן, ד"ר ח. זיטלובסקי וליאון כהן ננעל בשירת „התקוה" ובמצב־רוח מרומם הקונגרס הראשון של יהודי קנדה.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציוניות באמריקה.

— מספר התימות על כתב־הבקשה בנוגע לארץ־ישראל הגיע ביום 20 במארץ לכמות של 513,006.

— בתי־המחוקקים במדינות ניו־יורק, מאסאטשוסיטס, וויסקונסין, ניו־דזורסי והרוד־איילאנד של ארצות־הברית קבלו פה־אחד ריזולוציות לטובת יסוד מקלט־בית יהודי בארץ־ישראל. עוד בתי־מחוקקים של מדינות ארצות־הברית עומדים בקרוב לקבל אף הם ריזולוציה כזו.

שׁוֹנוֹת

החלטות המועצה של הועד הזמני ליהודי ארץ־ישראל.

בימי ט"ו—י"ט בטבת, תרע"ט, היתה ביפו המועצה, שבה השתתפו באי־כח של כל היהודים בארץ־ישראל ומפלגותיהם ומוסדותיהם. ואלה הן החלטותיה:

א) המועצה של הועד הזמני ליהודי ארץ־ישראל החליטה בישיבתה הראשונה מט"ו בטבת להביע ליהודי גליציה ופולניה את השתתפותה העמוקה בצערם הגדול ועל אבדות נשמות הקרבנות.

ב) המועצה בחרה בישיבתה ביום י"ז בטבת במשלחת־כבוד שתבעה בשם יהודי ארץ־ישראל את תודתם ואיחוליהם ללורד בלפור הבריטי ולבאי־כח של ארץ־ישראל העברית בועידת־השלום.

ג) המועצה הארץ־ישראלית מחליטה לקרוא לאספה המיסדת האספה המיסדת תחליט על־דבר התקנות לסדורם וארגונם של החיים העצמיים הפנימיים של יהודי ארץ־ישראל על יסודות דימוקראטיים. ועל־דבר באותה התמידית של הישוב העברי בארץ־ישראל.

האספה המיסדת תקרא לא יאוחר מראש־חודש אייר שנה זו.

השאלה על־דבר מקום האספה המיסדת נשארת לועד הזמני. רצוי כי האספה המיסדת תהיה בירושלים.

הו יסודות הבחירות לאספה המיסדת

I. זכות הבחירה

1) לכל איש בין חברי הישוב יש זכות הבחירה לאספה המיסדת.

2) זכות הבחירה האקטיבית ניתנת לגיל של עשרים שנה ומעלה אחרי ישיבת־קבע של חצי שנה בארץ. זכות הבחירה הפאסיבית ניתנת לגיל של עשרים וחמש שנה, אחרי ישיבת־קבע של שנה שלמה בארץ.

3) בשביל זכות הבחירה הפאסיבית דרושה ידיעה של דבור, קריאה וכתיבה בשפה העברית.

4) לכל חברי הגדודים העבריים, שבדעתם להשתקע בארץ־ישראל ונמצאים בארץ בשעת הבחירות ניתנת זכות בחירה אקטיבית ופאסיבית על־פי העיקרים הנ"ל, אבל בלי ההגבלה של ישיבת־קבע.

II. יחידת הבחירות:

1) מספר הבוחרים בכל מקום נקבע לפי מספר האנשים המשתתפים בפועל בבחירות במקום ההוא.

2) על כל שמונים בוחרים המשתתפים בפועל בבחירות חל ציר אחד

3) לכל נקודה ישובית, אם גם מספר המשתתפים בפועל בבחירות הוא למטה משמונים אך לא פחות מעשרים, יש הזכות לבחור ציר אחד.

4) לכל קבוצה בוחרים של פחות מעשרים איש, יש הרשות למסור לועדת־הבחירות המקומית, לא יאוחר משבוע ימים לפני הבחירות, את רשימת המועמדים שלה, ואז יש לקבוצה הזאת הרשות להעמיד את רשימתה לפני הקהל.

5) לכל בוחר יש הרשות לתת את דעתו בעד כל המועמדים של רשימה אחת, או בעד חלק מרשימה אחת ואת השאר יוכל להוסיף לפי רצונו.

6) לכל בוחר יש הרשות לשנות ברשימה את סדר המועמדים ולהעמיד קודם את אלה, אשר הוא רוצה, כי יהיו ראשונים לבחירה.

7) אחרי גמר הבחירות מסכמים בכל מקום את מספר הפתקות ומחלקים את המספר הכללי ל־80. על־פי זה מתקבל מספר־הצירים המגיע למקום הזה. אחר־כך מסדרים לחוד את מספר הפתקות, אשר קבלה כל קבוצה ומפלגה, ומחלקים אותן שוב ל־80. מתקבל מספר הצירים המגיע לקבוצה או המפלגה הזאת.

8) אם אחרי חלוקת הפתקות של הקבוצות השונות ל־80 נשאר עודף קולות לקבוצות אחרות — ומספר הבוחרים המגיע למקום הזה עוד לא מחולק כולו, אז מקבלת עוד ציר אחד אותה הקבוצה או המפלגה, אשר יש לה עודף־קולות יותר גדול לעומת השניה, היינו: קודם הראשונה נגד השניה, אחר־כך השניה נגד השלישית, וכן הלאה.

9) הצירים הראשונים של כל קבוצה ומפלגה נחשבים אלה הרשומים בראשונה ברשימת המועמדים של אותה הקבוצה או המפלגה, או אלה אשר הבוחר רשם על־ידי שמותיהם שהם קודמים לאחרים.

III. סדר הבחירות:

1) הבחירות תהיינה בכל המקומות ביום אחד ותמשכנה רק יום אחד.

2) הבחירות הן כלליות, ישרות, שוות, חשאיות — על־פי פתקות — ופרופורציונאליות.

3) הפתקות יכולות להיות גם נדפסות. בפתקות נכתבים שם המבחר ושם משפחתו.

4) הפתקות נזרקות לתוך הקלפי המיועד לכך.

5) בשביל הנהלת הבחירות בכל מקום ממנה הועד הזמני ועדה בלתי־מפלגתית לכל מקום בצירוף באי־כח הועד המקומי.

6) אחרי הבחירות יפתח הקלפי על־ידי הועדה ובא־כח הועד המקומי וישלח לועד הזמני יחד עם פרוטוקול של תוצאות הבחירות, חתום על־ידי כל חברי הועדה ובא־כח הועד. יחד עם הקלפי והפרו־טוקול תשלחנה גם פתקות־הבחירה.

7) על ועדת־הבחירות בכל מקום לסדר יחד עם הועד המקומי את רשימת האנשים שיש להם זכות־הבחירה ולפרסם את הרשימה הזו במידעה מיוחדת לכל־הפחות שבועים לפני יום־הבחירות.

א) ועדת־הבחירות בכל מקום צריכה להמציא לכל בוחר כרטיס של זכות השתתפות בבחירות. בלי זה אין לבוחר הרשות לגשת לבחירות. כל בוחר, אשר יש לו זכות־הבחירה ולא קבל כרטיס, צריך לפנות לועדת־הבחירות המקומית ולדרוש אותו.

9) אם ברשימת הבוחר נרשמו מועמדים יותר מכפי המגיע למקום הזה — נכנסים בחשבון רק הראשונים לבחירה הזאת.

IV. ההכנות לבחירות וזמנן

1) הועד הזמני, אשר יבחר באספה הזאת, יבחר ועדת־בחירות מרכזית להנהלת עניני הבחירות בכל הארץ.

2) את כל החומר והמכשירים של הבחירות צריך להמציא לתעודתם לא יאוחר מראש־חודש אדר שני שנה זו.

3) הבחירות לאספה המיסדת צריכות להיות לא־יאוחר מראש־חודש ניסן שנה זו.

ה) המועצה מקבלת את „ראשי־הפרקים לתכנית שלטון זמני בארץ־ישראל" בתור יסוד להרצאתה הראשית.

חברי המשלחת לחוץ־לארץ מחויבים לעמוד על בסיס־העיקרים של התכנית הזאת.

לחברי המשלחת לחוץ־לארץ נבחרו: דוד ילין, אליהו ברלין, יצחק ווילקאנסקי (שלשת הראשונים), מאיר דיזנגוף ואהרן אייזנברג (שנים האחרונים).

ו) המועצה את־עצמה־לאחדות בוחרת בועד הזמני אשר ככר יפעל עד האספה המיסדת.

מספר חברי הועד יהיה 32.

הרכבת הועד: מירושלים — 8 חברים, מיפו — 4, מהתאחדות מושבות יהודה — 4, משומרון והגליל — 6, מאגף העבודה — 6 מהמשרד ארץ־ישראלי — 2, מהגדודים העבריים – 2 חברים

הועד הזמני יבחר מקרבו ועד פועל.

לחברי הועד הזמני נבחרו: מירושלים — הרב נ. אלישר, י. בן־דוב, א. מ. בורוכוב, ש. גורדון, הרב י. זיו, י. מיוחס, הרב מ. מ. פרנקל וא. י. שירמאן. מיפו — א. ברלין, מ. דיזנגוף, א. לב ויש. פאכטר. מהתאחדות מושבות יהודה — א. אייזנברג, מ. גיסין, ד. לובמאן ומ. מאירוביץ. משומרון — ד. גולדנברג. מחיפה — נ. קיזרמאן. מהגליל התחתון — מ. גליקין. מטבריה — ש. שלין. מהגליל העליון — ח. מרגלית־קלוריסרי. [illegible] מאגף העבודה — א. ברומנפלד, הגברת ר. ינאית, נ. [illegible] צאק, ב. קצנלסון ודוד נדב. מהמשרד ארץ־ישראלי — [illegible] טהון, ב. יפה. מהגדודים העברים — [illegible]

עתידו של הגדוד העברי בארץ־ישראל.

בשאלת הגדוד העברי ומצבו כיום הזה אנו מוצאים בעתון העברי הרשמי של המשלחת הצבאית הבריטית בארץ־ישראל „חדשות מהארץ" את הדברים האלה:

בימים האלה החלו רבים מחיילי הגדוד העברי להריץ מכתבים רבים בשאלות עתידו של הגדוד העברי: אם ישארו גדודים עברים בארצנו אחרי כריתת־השלום, אם יהיו דרכי פרוק־הנשק בגדוד העברי שונים מאשר שבגדודים האחרים וכו' וכו'.

על כל השאלות הללו ענה מר זאבוטינסקי את הדברים האלה:

עתידו של הגדוד העברי בארץ־ישראל. — הגדודים העברים הם חלק הצבא הבריטי והם יכולים להשאר בארץ אך ורק אם הצבא הבריטי ישאר בה; על־כן כל זמן שועידת־השלום לא החליטה בדבר מצבה האינטרנאציונאלי של ארץ־ישראל, אי־אפשר למי שהוא להגיד דבר מה־ט על עתידם של גדודינו.

כולנו מקוים, כמובן, כי ארצנו תבוא תחת חסותה של אנגליה, ואז יהיה כאן גם לגיון עברי יותר גדול, אפיו העברי יהיה מובע גם בשמו, גם בסימניו וגם בשפתו.

פרוק הנשק. — כל חיילי הגדודים העברים נחלקים עתה לשני מינים: א) אלה הרוצים להשתחרר בחוץ־לארץ (באנגליה, אמריקה וכו'), ב) אלה שרוצים להשתחרר בארץ־ישראל.

בני הסוג הראשון אינם באים לגמרי בגדר פעולתו של ועד־הצירים. הם ישלחו לארצותיהם ושם ישתחררו בהדרגה על־פי תכניות הממשלה, ודוקא מסבת התועלת הציונית אין מקום להתערב בענינם זה.

מה שנוגע לבני הסוג השני, לאלה שרוצים להשתחרר בארץ־ישראל, מיבן מאליו, כי מצבם שונה לגמרי.

ראשית, מתוך השקפת האינטרס העצמי שלהם, יותר טוב בשבילם להשאר בצבא עד אשר יבורר מצב ארצנו ותיסד ההסתדרות הציונית התכנית בעבודת־הישוב שיטתית.

שנית, הלא מובן, כי כל מי שרוצה להתישב בארץ־ישראל, חובה מוסרית מוטלת עליו להשאר בצבא ולשמור על הסדר והשלום בארצנו עד שיוחלט עתידה, ולא להזניח את התעודה הקדושה הזאת לאחרים.

כל מתנדב עברי צריך להבין כי תעודת הלגיון העברי בארץ־ישראל חשובה ברגע הנוכחי הרבה יותר ממה שהיתה היום.

בגלל טעמים אלה יבחרו מבינות העיקרי עדיפים להשאר בצבא עד יום פרוק הנשק הכללי.

לזאת מסכימה גם הממשלה, עד כמה שזה ידוע לנו.

מה שדרוש מהם בתקופת־מעבר זו — הוא: התנהגות ראויה להיות מופת לכל [illegible]

גם ועד הצירים לארץ־ישראל הודיע, כי שאלת התישבות החיילים העבריים בארץ־ישראל אחרי שחרורם מהצבא תוכל להפתר אך ורק אחרי שועידת־השלום תקבע בהחלט את המצב האינטרנא־ציונאלי של ארצנו ואת זכויותיה של ההסתדרות הציונית.

בינתים יעשה ועד־הצירים את הצעדים הנחוצים, כדי לדעת ברור כמה חיילים עברים רוצים להתישב בארץ־ישראל, כמה מהם רוצים להתעסק פה ולאיזו עבודה או משרה הם מסוגלים ביותר.

בכל מקצוע של עבודה, אשר יביא באופן ישר תחת השפעת ועד־הצירים, תנתן זכות הקדימה לחיילי הגדודים העברים מבלי הבדל.

ידיעת השפה העברית תהיה דרושה באופן הכרחי בשביל רוב המשרות.

דרושים מורים

שני מורים דרושים לתלמוד־תורה דניובורג, נ. י., מנוסים בשיטת עברית בעברית. שכר הגון למורים הגונים. לפנות בכתב למזכיר התלמוד־תורה:

I. RIDER
36 Liberty Street, Newburg, N. Y.

שמואל בר' שמעון ליבין

הבא משקלוב, פלך מוהילוב (רוסיה), שנמצא בכנורת, ארץ־ישראל, בימים האחרונים, מתבקש לבוא בכתובים תיכף תמיד עם אחותו רבקה ראטנר ועם אָביו שמעון ליבין. אָנו מבקשים את קרובינו צללוחין היושבים בראשון־לציון להודיע לנו תיכף אם ידוע להם איפה משכנו עתה הכתובת:

Mrs. R. Ratner
100 West 117th Street,
New York, N. Y., America.

בית הכריכה הידוע של
א. רפאלוכסקי

עם מכונות ומכשירים חדשים ומודרניים.

241 E. Broadway New York

ד"ר מ. מ. קאמענעץ

רופא שנים מנוסה
911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

בית החרושת של
ד ג ל י ם

עבריים מכל המינים ובכל המידות. של צמר, משי ובד. כפתורים ותוים. עבודה יפה. מחירים נאותים. הזמנות מערי השדה מתמלאות בדיוק גמור.

S GOLDBERG
196 East Broadway, New York

בית ועד לעברים!
בית האוכל של
יוסף לאנגבארד

33 רחוב קאנאל ניו־יורק

ידוע לעברים במאכליו תבריאים והחיוניים

דר נ. שכטר
רופא חולים
31 רחוב דזשפרסון ניו־יורק
טעליפון 6870 אָרטשארד
חשעות: 8—10, 1—2, 5—6
ביום א' — עד שעה 1

דרושים מורים

לתלמוד־תורה דקולומבוס, אוהאיו, דרושים שני מורים מומחים שתורתם אומנתם, בעלי הַשכלה עברית גבוה, מנוסים בשיטת ההוראה המתוקנת ויודעים גם אנגלית. השכר הגון ותנאי עבודה נוחים. לפנות אל המנהל:

Dr. N. S. Feinberg, 522 So. Parsonson Ave., Columbus, O.

דרוש מורה

מורה מנוסה בשיטת עברית בעברית דרוש לתלמוד־תורה בעיר דעס מאינס. המשכורת הגונה. אלה שמרגישים את עצמם למומחים יפנו עם כל הפרטים במכתב הראשון אל:

Rabbi Herman M. Cohen, 1148 Eighth St., Des Moines, Iowa.

דרוש מורה

לבית־הספר של עקרון, אוהאיו, דרוש מורה שלישי, מומחה ומנוסה, היודע את השפה העברית ודקדוקה. גם עליו לדעת את השפה האנגלית. השיטה עברית בעברית. המשכורת לפי מעלת המורה וידיעותיו. רק הטובים יענו אל:

Mr. M. D. Kadish, 323 Euclid Ave., Akron, O.

יוזם

רוקח'ס כשר פּראָדוקטען

צו בעקומען אין אַלע גראָסעריס

רוקח'ס כשר סקאָורינג פּאודער
רוקח'ס כשר סאַלאַד אויל
רוקח'ס פּיור בינען האָניג
רוקח'ס פּיור קאָקאָ

נעלים יפות במחיר שוה לכל נפש

אצל העברי
י. ל. עפשטיין

1431 Wilkins Ave., Bronx
Corner 170th Street
Tel. Intervale 4938

חש במעיו יתרפא

ב„עקס־לאקס"

הנני מברך את ידידי מר בועז ליכטמאן לאירוסיו עם מרת שושנה סמסון. מי יתן ויחוגו את התונתם בארצנו השבה לתחיה.

מאיר סלצר.

כתובת
„אָסָף"

ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St. New York City

Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, APRIL 4, 1919 — No. 4 (15

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מת...לה
הכתובת:
...en, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מארץ הזהב ברכתי שלוחה לחברי ב„מכבי" וידידי בנפש **משה דנין** לארושיו את הגברת **ברורה אשרוב** בארץ־ישראל.

יהי רצון שאת חג חתונתכם תחוגו בארצנו החפשית והבנויה.

ישראל יקותיאלי (זוסמאנוביץ).

ברכתנו, ברכה היוצאת מן הלב, קבלו נא, אחינו היקר **שלום לוין** וחברתנו לדעה **שיינה לאה** (זשאנעט ל.) כהן. בנו ביתכם, בית שלום ושלוה, בארצנו החפשית.

יוסף ואסתר אדלר.

כמפבירג [illegible], קונ.

בלשכת „התורן" נמצאים למכירה:

1) כתבי ראובן בריינין, כרך א׳, ספורים וציורים, 318 עמודים, מכורך בד הדר.
המחיר — — — — — — 1,50
די־לוקס — — — — — 2,00

2) „לוח־אחיעבר", שנה א׳, מאסף ספרותי, 461 עמודים, בלי כריכה 1,50
בכריכת בד יפה — — — 2,00

3) ספר הזכרון לבן יהודה, מאסף ערוך ע"י ראובן בריינין, הוצאה מהודרה, 92 עמודים — — .50

4) „התורן" החדשי, שנה א׳, מכורך יפה — — — — — — — 1,50

5) „התורן" השבועי שנה ג׳, מכורך יפה, — — — — — — 3,00

6) „התורן" השבועי שנה ד׳, מכורך יפה — — — — — — 3,50

7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד"ר דוד ניימארק, בלתי מכורך .45

8) תיאודור הרצל: נאומים קונג־רסיים, בתרגום ש. גינצבורג, בלתי־מכורך — — — — .15

9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר" — — .25

10) ב"צ סיתקינר: מול אהל־תמורה, פואימה — — — — — .25

11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים מאת פרופ. י. פריד־לנדר — — — — — — .15

12) מחג לחג, קובץ, חוברת א — .10

13) חיי טוב, קומידיה במערכת אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקו־ביץ — — — — — — .10

14) שלילה וסתירה, הסתכלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — — — .10

15) „חלום אביב", אגדה (מנוקדת), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .05

16) א) השפה והתחיה, מאת ד"ר בן ציון מוסינזון; ב) העברית בארצנו, מאת י. בן צבי — .03

17) א) הספרות העברית ועתידותיה מאת ראובן בריינין; ב) המבטא בלשון העברית, מאת א. בן־יהודה .03

18) עברית ולעזים, מאת א. בן־יהודה — — — — — — .05

19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה מאת ק. ווייטמאן — — — .02

20) וואס איז אידישע ערציהונג, מאת י. ז. פרישברג — — — — .02

21) דאס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — — — .05

22) שפתנו, מאת מ. שיינקין — — .05

23) מלחמת היהודים ברומאים, סקירה היסטורית, מאת ישראל בלקינד (מנוקד) — — — — — .35

24) „אונטער'ן שאטען פון חרמון" א באנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל. 276 זייטען, פיין אילוסטרירט — 1,00

25) אהבת ציון, מאת אברהם מאפו, מכורך — — — — — — — 1,25
בכריכה די־לוקס — — — — — 1,65

26) מורים, רומאן מאת י. אפאטאשו, מכורך — — — — — — — 1,25

המחירים עם המשלוח.

מעם לועז

הלעזים שבפירוש רש"י על

ספר בראשית

מנוקדים בכתיבתם ונעתקים לכתיבה גרפתית, מתורגמים אשכנזית ומבוארים בהשואה לכל המקומות בתנ"ך ובתלמוד שבא זכר לדברי רש"י או הלעזים בעצמם. בסוף כל לעז יבואר מה ראה רש"י לדבריו בלעז, ועוד הערות אחרות. ובסוף הספר מלון לעזית־אנגלית

מאת משה ז. אלברטס.

מחיר הספר בכריכה יפה, עם המשלוח, דולאר אחד.

סיכננו מר דוד כהן

יבקר בימים האלה את מדינת ניו־דזורסי.

אנו מבקשים את חברינו להיות לו לעזר בעבודתו החשובה לטובת עתוני ההסתדרות הציונית:

„התורן", „דאס אידישע פאלק", „מאקאביאן" ו„יונג דזשודיאן".

VOL. VI NEW YORK, APRIL 4, 1919 No. 4

התרן

יוצא לאור על־ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, נזבר
דניאל פרסקי, מזכיר

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה ששית ניו־יורק, ד׳ ניסן, תרע"ט גליון רביעי

שִׁירַת הַמַּעֲשִׂים.

דרך גלגולים רבים ושונים עבר הרעיון הציוני עד שזכה לעלות על שלחן בית־דין העמים. עוד מעט ויבוא גם פתרונו המעשי של חלום עמנו במשך של אלפים שנה כמעט. הפתרון אשר יתנו הם לחלומנו אָנו. לשנות את הפתרון הזה קצרה עתה ידנו, אם בכלל היה ביכלתנו לשנותו לפי דרישותינו ותביעותינו אָנו. אבל רוצים אָנו לקוות ותקוה זו יש לה על מה להשען, — כי גם הפתרון אשר יתנו הם, ראשי ממשלות־ההסכם, לחלומנו הלאומי אָנו, יפתח לנו הדרך לבוא ולהגיע אל הפתרון שאָנו שואפים אליו, שזה עתיד להיות גם חפצם ורצונם, אם אַך לא נעמיד בחצי הדרך, אם אַך נדע לסדר כראוי את כל כחותינו החמריים, הממשיים, המוסריים והרוחניים.

העיקר הוא לא כמה שיתנו לנו בשעה זו, כי־אם כמה אָנו מוכשרים לקבל בשעה זו, באיזו מדה ובאיזה שעור, בכמותי ואיכותי, יתכן שם, בארץ־ישראל, כחותינו ומספרינו הלוך ורבה, הלך ופרה. העיקר הם היסודות הכלכליים, החברתיים והתרבותיים, שעליהם נבנה בעצמנו את ביתנו הלאומי. לא למדינה יהודית בתם, איזו שהיא, איך ומה שהיא, אָנו שואפים, כי־אם למדינה עברית, שתהא נוסדה ומונהגת ברוח תורתנו וברוחם של האידיאַלים האנושיים היותר גבוהים והיותר טהורים, המתעצמים ממנה.

והאידיאַלים הרמים יבואו בהתנגשות עצומה עם המציאות הממשית החדשה של ארץ־ישראל. והמון שאלות חדשות ומורכבות נפתחות עתה לפני הציוניות המעשית, שעלינו יהיה לפתור אותן, והפתרון צריך שיהיה שלם וברור, בהניחנו את אבן־הפנה ליסוד ביתנו הלאומי על אדמת אבותינו. ופתרון השאלות האלה תלוי לא רק בנו, בחפצנו וברצוננו הטוב, כי־אם גם בפתרון שאלת קיומנו, המשפטי והלאומי, בארצות הנכר. עוד יותר:

פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ

פתרון שאלותיה המעשיות של הציוניות יהיה קשור ואחוז בפתרון השאלות הממיכניות, החברתיות והכלכליות של העולם הגדול החדש, ההולך ומתהוה. כל הפתרונים המוכנים אצלנו מאתמול, שרבים מבעלי העיון והסברה מטפלים בהם כיום בשקידה עצומה, אולי לא יצלחו מחר. סוף־סוף תבוא המציאות הממשית ותכריע ותנצח את השאלות העיוניות.

מצד אחד אנו שומעים מפי אחד מבעלי העיון והסברה שבקרב הציוניים האייסטרוים, ודוקא מפי אחד הטובים שבהם, דברים כאלה: „אַך נא נשמע לעצת החברים, האומרים להרבות את מספר היהודים בארץ־ישראל על־ידי ישוב מהיר, מבלי שים לב לאיכותו. אנחנו איננו רוצים להיות מושלים בארץ־ישראל. לא המספר, אלא התשוקה החיה בעמנו היא תתן לנו את זכות האזרח בארצנו. משיריו של יהודה הלוי זכויות עולות לעמנו, שמאות אלפי יהודים בארץ־ישראל לא יוכלו לתת לנו. אמת היא, שאנחנו חפצים להטביע את חותמנו על הארץ, — אבל זה לא יעשה על־ידי הכמות, — אם נמהר בישוב ינסדב אתנו את נגוד המעמדים מאירופה, אם נעזר לארץ־ישראל צערנים ובהוהים, מנהיגי התירים וכדומה, אָז בקרוב נשיג את הרוב הכמותי, אבל ארץ־ישראל תהיה ארץ זרה לנפשנו וכל קלויז של חסידים בקרן־זוית נדחת תהא בו יותר יהדות מאשר בכל בניניו הלאומיים הנישאים". (הוגו ברגמאן ב„הגבולות", טבת תרע"ט).

ומצד שני אָנו שומעים, ושמועה זו אינה קלוטה מן האויר, כי מיליון יהודים מאית ארץ ידידים בפורניר כבר עומדים ומחכים לפתיחת השערים בארץ־ישראל.

מקל־נודדים, לבה תקוים, חוקי ברזל של המציאות הממשית מצד זה, ושירי יהודה הלוי ו„הזכויות העולות

מהם" מצד זה — מי יכריע במלחמת הקיום הלאומי, מי יטביע את ההותם על ארץ־ישראל בעת הקרובה?

הציוניות נכנסת עתה לגבולותיה של תקופה חדשה. היא חדלה להיות רק געגועים, חזון ומשא־נפש של יהודי־ [illegible] היא כיום. הציוניות של היום אומרת שירה חדשה, שירת המעשים הכבירים. ושירה זו עולה גם על שירי יהודה הלוי, עם כל היופי, העוז והרוממות שבהם.

זה האיש, זה המנהיג, אשר יציל מכליון מאות אלפי נפש מאחינו ויביאם לארץ־ישראל ויטעם על אדמתנו; זה האיש, זה הבנאי, אשר יבנה ערים יפות ומרווחות, לפי כל התקונים והמכשירים של הזמן החדש בתוספת „נופך" משלו, בארץ אבותינו; זה האיש, אשר יבנה מסילות חדשות ומתוקנות; אלה בעלי העיון והסברה, אשר ימצאו פתרון נכון ומעשי לשאלות „הרכוש והעבודה" בארץ־ישראל, פתרון אשר יתאים [illegible] העתיק ולמשאלותיו ותביעותיו של המדע [illegible] היושר והצדק הלאומי והאנושי, — הם יהיו משוררי ציון החדשה, והמשוררים היותר גדולים של התקופה הבאה.

שקר הדבר שאומרים, כי הציוניות המעשית של היום, [illegible] להתגשמותה בפועל, כבר היתה לפרוזה יבשה ואין בה עוד להלוחית של שירה וחזון. להפך הוא הדבר. שירה חדשה, שירה רוממה ונשגבה נולדה כיום על ברכי הציוניות [illegible] שירת המעשים, שירת החיים המלאים, החיים [illegible] צורה יותר נאה, שירת החיים המבקשים את תקונם באידיאל נצחי. שירת המעשים, שירת [illegible] והמטע, שיש בה ריתמוס חזק, צלילים וצבעים מיוחדים,— שירה זו היא נצחון ההויה על החדלון, היש — על האפס. אין זו שירה יתומה ועקרה, התועה בחלל־העולם ונועת [illegible]

[illegible] ההוגות והדמיונית [illegible] נשאים, [illegible] את הכהות [illegible] שירה [illegible] גאיוה [illegible] הטב השירה הוא דוקא האמת, האמת של המציאות, שאנחנו יוצרים אותה בידינו. כל המסיע אבן, כל המביא בידיו לבנה חדשה, כל המניח אריח על־גבי אריח וכל המביא [illegible] גם גרגר־חול אחד לבנין הבית הלאומי על אדמת אבותינו — הריהו נעשה שותף לשירה הדשה זו, שירת המעשים [illegible]. צריך רק [illegible] את הוש־ההקשבה לשירה זו, אז נרגיש את כל היופי, את כל ההוד והרוממות שבציוניות מעשית זו, המהפכת את החלום היפה למציאות ממשית, ולא יאמרו עוד עליה, כי יבשה היא, כי מוגבלה היא באפשרויותיה ובסכוייה. יתחילו־נא במעשים, יסדרו־נא את הכחות הלאומיים והעבריים, יזרזו־נא את העבודה, יסיעו נא את המחנות הגדולים, יניחו את אבן־הפנה לבנין ביתנו הלאומי, בנין [illegible] יאפרים [illegible] גבוהים [illegible] עיני רוחנו ואפשרויות רבות והדשות תפתחנה לפנינו.

עבר דור הגעגועים הכמוסים והבלתי־ברורים, עבר דורה של הציוניות החולמת. באה הציוניות הלוחמת והיא קוראת לעבודה, והיא מגייסת את כחותיה הפזורים. אין אנו עומדים עוד על פרשת דרכים, כי הדרך ברורה לנו ואין אחרת לגאולת עמנו ולשחרור רוחו. הישאר איש מחוץ למחנה ולא יעזור במה שיוכל לבנין ביתנו?

אורחינו.

שני אורחים השובים באו אלינו בשבוע זה מעבר [illegible]: משוררנו ז. שניאור והפטרון של הספרות העברית א. י. שטיבל, ואנו קוראים להם: ברוכים הבאים!

לקראת השלום

[illegible]

חזרו ימי הרצל.

מכל אפסי הארץ כמעט נוהרים הצירים לעומת לונדון. אין זו אמנם הכנסיה הציונית הגדולה, אשר היינו רגילים בה לפני המלחמה אחת לשתי שנים. ואף־על־פי־כן יש בה טעם מיוחד, שמרימה גם מעל להכנסיות הגדולות. הטעם הזה הוא הרעיון, הרוחש בלב הצירים, כי כנסיה קטנה זו, שהיא הראשונה לאחר המלחמה, אולי תהיה האחרונה בגולה. כולנו משעשעים לבנו בתקוה, כי השנה הבאה [illegible] שאלות העבר, ההוה והעתיד

ובאמת, באולמי המשרד הציוני בפאריז הרגשנו בשבוע הזה מעין אותה ההתרגשות והמהומה, שהיו קודמות לכל קונגרס ציוני. ציוני גרמניה ואוסטריה, טורקיה ובולגריה לא יכלו, כמובן, לבוא אלינו הפעם, אף־על־פי שאין ספק בדבר, כי לבם אתנו הוא. גם מהונגריה ומרומניה לא הספיקו הציוניים להשיג רשיון להשתתף בכנסיתנו הקטנה. אך מיוגוסלאויה בא ציר אחד, שטרן שמו,

צעיר נלהב, שספר לנו, כי אלפים מהיהודים בארצו מתכוננים לעלות [illegible] הצבא [illegible] באמריקה ושבעתיד הקרוב יחליף את חליפתו הצבאית בחליפה אזרחית באחת החוות אשר ביהודה. מסאלוניקי הגיע לכאן דוד פלורנטין, שכבר נתמהה בכנסיות הקודמות בהתלהבותו הספרדית ובהכמתו המדינית. בהים רב מספר הוא לנו את קדמת הציוניות [illegible] וביחוד את דבר התהלוכה הנהדרה, שנערכה שם לכבוד יום־[illegible] התהלוכה אשר בה השתתפו צירי כל מדינות־[illegible] בדגליהן, תזמרותיהן, חייליהן והמוניהן, ומאיטליה באו, באיהורזמן קצת, פ ש י פ י ש י, הרבייש גם הוא בגדי־צבא עדיין, ידנטה [illegible], שניהם שבעי־רצון מרעבודה החשובה, אשר נעשתה [illegible]

[illegible] ההדרים [illegible] אותם, ואת שאינם, [illegible] דרישותיהם. כל אחד מהם חושב ומאמין, כי תפקיד גדול מוטל עליו הפעם, וכל אחד מהם תובע את מרימו בובוהים ובמיעצות, [illegible] במשרד. הנה בא סוקולוב, ומיד הם פושטים עליו [illegible] ועצירינו הוכמים את הדרך בעדו לעכבו בת־עימית על דבר [illegible] או [illegible]

בשעה זו, שאמריקה העברית מתעוררת לחיים חדשים ולמפעלים ממשיים חדשים, — בשעה זו יש ערך גדול ומיוחד לבקורם של אורחינו אלה במדינה זו. שניאור הוא אחד מגאוני היצירה הפיוטית בישראל, שהשמיע לנו שירה חדשה ורוממה, שירה שהיא אנושית ועברית כאחת, שירה שאין מישלה בספרותנו. בקורו של גדל-רוח ושל חוזה-חזיונות כזה היא זכיה מיוחדה ליהדות האמריקאית.

כשרון גאוני כזה של שניאור מסוגל לעורר את הרוחות הנרדמים ולשוות הוד והדר על מחנה העברים במדינה זו, בהראותם עליו באצבע: — זה משלנו הוא!

א. י. שטיבל זכה בעת קצרה לפרסום גדול בכל תפוצות ישראל. הוא עשה מפעל ספרותי גדול בישראל ביסדו את הוצאתו העברית (שרשיקיע בה כמה מיליונים), שעתידה היא להרחיב את גבולות ספרותנו הלאומית ולפתוח בה שערים רחבים מאור הספרות העולמית. שטיבל עמד לספרותנו בפרץ בימי מצוקתה והורבנה בכל העולם, באותן שנות צרה ואבדן לעמנו, שבהן כסף עברי חדש בין השוק והסופרים והמשוררים העברים נשתתקו מאין יכולת ומאפס תקוה להדפיס דבריהם. בימי הרעש ההם בא שטיבל כמציל ומושיע והעסיק חלק גדול מסופרינו בעלי הכשרון, הזקנים והצעירים, והחזיר את הרב ולספרותנו למקור מחיה, למקור חיים. ושטיבל איננו נדבן פשוט, אינו סתם „פטרון" במובן הרגיל אצלנו, כי-אם עברי אידיאלי, שהוא דבוק בספרותנו בכל לבו ונפשו משנות נעוריו; עברי אידיאלי, שזה כבר נשא בלבו מחשבות גדולות על-דבר הרחבת ספרותנו במקום והרחבת גבוליה ברוח, להעמידה במרכז חיינו הלאומיים והתרבותיים ולעשותה לאוצר המחשבה העברית והאנושית. ועתה, כשניתנה לו היכולת, הנה הוא עושה זאת בשירה, באהבה והבנה לספר ולסופר העברי. והוא עושה זאת

לא בתור נדבה ותמיכה, כי-אם כבונה ונוטע, והכל ביד רחבה ונאמנה.

לא מיצינאט עברי הוא שטיבל, כי-אם אחד מחולמי החלומות הגדולים שבקרבנו, שהנהו, במקרה, גם איש מעשה ורב-פעלים. מפעלו הגדול, הוצאתו העברית שנבנתה על יסודות רחבים ומוצקים, הפותחת תקופה חדשה בחיי הספר העברי, היא פרי מחשבה, פרי דמיון כביר ויפי התקוה הלאומית.

אין אנו אומרים בזה, כי שטיבל כבר מצא את הדרך הנכונה בהוצאתו העברית, שאין לשנות בשיטתו והשקפתו ושאין דרך יותר נבהרה וישרה מדרכו הוא בנוגע להרחבת גבולי ספרותנו במקום וברוח. העיקר הוא, כי כבר החל בהרחבת גבולי ספרותנו, כי כבר רבו מסביב להוצאתו רבים מכחותינו העברים וכי המתנה אשר נתן לספרותנו היא מתנת-מלך. הוא הסיר מעל ספרותנו חרפת עניותה [illegible] נתן כבר פתרון להרחבת גבוליה, [illegible] [illegible] [illegible] אלה, העורכים את כבודה [illegible] [illegible] [illegible] יבא שטיבל [illegible] הראשון להסיר מעליה גם חרפה זו.

שטיבל היה כבר למופת לאחרים, ליחידי-סגולה שבקרבנו, המנסים לעשות במדה ידועה כמעשהו. ומעתה ניתנה תקוה בלבות בעלי הכשרון שבנו, הפזורים בכל העולם, כי לא יהיו עוד אנוסים להחניק את רוחם בקרבם או לעבוד בשדות זרים.

הנ הוא כיום בהרחוב העברי שבאמריקה. הרי שניאור, הענק הספרותי, אתנו! הרי גם שטיבל בא הנה לפתוח במדינה זו סניף להוצאתו העברית!

ואנו רוצים לקוות, כי בקורם באמריקה יהיה לברכה ולתהלה.

[illegible] באר [illegible] כי צירי ארץ-ישראל [illegible] [illegible] [illegible] במארבריה. [illegible] [illegible] [illegible] צירים. עוד אני שרים בעיני [illegible] [illegible] ארץ-ישראלית, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פודלישבסקי ופארבשטיין בפורניה, אלה שני הציונים הותיקים, שלא הסו על עמים ואונם ו„שמו לדרך פעמיהם", כדי להיות בלונדון. מובן הדבר מאליו, שהכל מניחים אז את סוקולוב ואת וייצמאן, המשתמשים בשעת-בחול זו למהר לעניניהם, ומסבבים את שני ה„פולנים" לשמוע מפיהם על-דבר הפורענות של יהודי רוסיה היום — פורענות, שלא היתה כמותה אף בדברי-ימינו, המלאים צרות [illegible] זה [illegible]

* * *

אך מה כל אלה לעומת יום המחרת, עת אשר במעמד כל אותם הצירים מיום אתמול, ועוד אחרים מצירי אמריקה — דיהאז פלייטנר — נפתחה הדית ועשרה אנשים התעדו [illegible]:

[illegible]!

[illegible]

אך מיד נפתרה החידה, באשר עשרת האנשים היו שייכים לשתי [illegible]: [illegible] [illegible] מארץ-ישראל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מאמריקה ומגמתה לירושלים. הקבוצה הראשונה — דוד ילין,

אחרי [illegible] [illegible] [illegible] ארץ-ישראל [illegible] [illegible] [illegible] ציונים, ארא גם בכביבות [illegible] [illegible] [illegible] פרידנוואלד [illegible] [illegible] הרופא וסונבורן, שציוני אמריקה שלחום להכין את הכבים להפקידות העברית [illegible] [illegible].

מה מרהיבה היתה הפגישה! פה, בפרוזדור הצר, לאור הכהה של פארי [illegible] מה נחמד היה לראות את שתי הקבוצות העבריות [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זו בזו — את ילין אוחז בידיו של פרידנוואלד, את צירי כל הארצות מתודעים אליהם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

[illegible]!

[illegible] — [illegible] [illegible] את [illegible] משנה לשנה?

* * *

רק אוסישקין עודנו חסר. [illegible] [illegible] [illegible] בדרכו. אך גם הוא בוא יבוא, ומבלי התעכב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שם את קולו התקיף והבטוח. „עוף יעוף" — לא מליצה היא זו. אומרים, כי אהרנסון מכין לו הפתעה — אוירון אנגלי,

שְׂפָתֵנוּ

מאת

א. ש. א ר ר א נ ס

קולי־זועות הורס במחננו, קול ענות האידישיסטים. „עברים עליך, ישראל!" כלומר: ה„עברים" הללו בני־אדם מסוכנים הם, מורדים בעם ומתנקשים בנפש הדימו־קראטיה היהודית; רוצים הם, כי בארץ־ישראל תשלוט דוקא השפה העברית בכל מקצועות החיים, כי הבא לדבר בשם יהודי הארץ ירצה טענותיו בעברית, וכי התאוששו ושמעו: מעשה ובאו לגיונרים יהודים אל בית־ספר הקלאי ע ב ר י ביפו ובקשו לעשות שם זמנים אחדים בתורת עבודת האדמה, ואמרו להם: בנינו, למדו לשוננו תחילה ואחר־כך תבואו ותהיו תלמידים רצויים. האם אין בכל זה כדי לטבוע את העברים של ארץ־ישראל בחותם של „יונקרים"?

לכאורה, יודה כל בר־דעת, שלא נפגע בהגיונם של אידישיסטים, כי הכל נכון וטבעי, ואין מקום כלל לערער על העברים. זה ארבעים שנה אשר חלוצים עברים באים ומתישבים בארץ־ישראל — מחלוצים אידישיסטיים, מ„בילויים" וארגוניים, לא שמענו עדיין עד עכשיו — ומקריבים שם את חייהם לשם תחיתנו הלאומית השלמה, תחית העם, הארץ והשפה; זה ארבעים שנה אשר העם היהודי מקדם בברכה את הגבורים החדשים האלה, שברצונם העז ובמרצם הכביר הם מטים את גלגל ההיס־טוריה שלנו אל שביל הדש, שביל הלאומיות בארץ המולדת; זה ארבעים שנה אשר אנו מרימים את הישוב העברי על נס להראות לכל העולם כולו, כי בתנאים נאותים אין אנו צריכים ואין אנו רוצים להיות סמוכים על שלחן אחרים: יודעים אנו לדבר בלשוננו, להרוש את אדמתנו ולהיות את חיינו העצמיים ככל אומה ולשון; זה ארבעים שנה אשר אנשי־רגש מן העולם הנאור עומדים תפוסי־הרהורים על גבורה זו של עם עתיק, ההולך ושב לתחיה, למרות כל המכשולים מבפנים ומבחוץ — עד שלבסוף מוכרחים היו גם מניעי הגלגלים המדיניים להכיר בצדקת תביעתנו ההיסטורית. והנה באים האידישיסטים ורוצים להפוך את כל הקערה שלנו על פיה...

ומהו הוט־השני, העובר בכל המפעל הלאומי הגדול הזה, מהו הרוח, שהפיח את זיק ההתלהבות והחשק לעבודה בלב חלוצינו בארץ־ישראל ותומכיהם והבריחם לדעה בכל העולם, אם לא השאיפה לתחיה עברית שלמה — ליצירת אמצעים בארץ־ישראל, שבהם ישוב עמנו להיות בארץ אבותיו חיים עצמיים, חיים עבריים במובן? ומי יערוך את החשיבות המדינית החיצונית של תחית לשוננו? הלא ידוע הדבר, שכל מפעל נאמד על־פי כמותה ואיכותה של העבודה, שבעליו משקיעים בו. והעיקר בעבודת הישוב העברי בארץ־ישראל, שמביאים אותו בחשבון, הוא תחית הלשון העברית ויצירת חיים עבריים על־ידיה. בלא מפעל זה היה משפט אחד ליישוב העברי בארץ־ישראל ויהודי בארגנטינה. העולם הנאור בימינו אינו נותן סמיכה לאומית לאיזה עם שהוא אלא על סמך מפעלים לאומיים, ומפעלנו הלאומי, המעיד על ר צ ו ן ל א ו מ י להגאל גאולה עברית שלמה, ולא על קאפריז של יחידים או של קבוצה, הוא תחית הלשון העברית. כל בעל בינה יתירה מכיר. כמה מרץ לאומי היה צריך לנו, עמוסי שפות זרות ושעוני תרבויות נכריות, כדי להתמכר אל תחית לשוננו העתיקה והכבודה, לשון הקודש, כדי להכשירה לצרכי החיים החדשים, מבלי אשר יבולע לה, מבלי אשר יפגמו

אשר יניף דגל ציוני ויסיע את שניהם מצרפת לאנגליה בזמן פרית מרצי [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] באנגלית בדרור שאין [illegible]

[illegible] זהו [illegible]

[illegible]

בכסף ואות [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

במינו, ברחוב צר, הדומה כרוכך לאיתם רחובות רגיטו של כל ערי דנוית. אך איזו נעימות מיוחדת מורגשת פה, מפני שכל טעמי המזרח נשמרו כאן במעט בכל טהרתם, עם השטיחים המצויים על [illegible]

בפנות ועם רשימת המאכלים הידועים לה, עם ארזוזבית בעיניו [illegible] „ברוך הבא בשם ה'" בתוך מלא הבר

[illegible]

אבל מזהים ברובם — מטריקיה ומיון, מתונים ומאלג'יר, ממארוקו [illegible]

ערב שבת היא הערב הזה, ויותר מחמשים איש מתענגים על [illegible] פתאום, ואחד מהם — צעיר תוניסי, חסון כתומר, [illegible] בעיניו היוקדות, בשערותיו השחורות ובידיו [illegible]

[illegible] בשאלה הציונית: ברוך [illegible]

[illegible] כל אחד את פעמי [illegible] את צרפת וביתרמזון נרפד [illegible]: הכוסות נתמלאו יין שאמפאניה, והפנים נתאדמו [illegible], ורפיות שרו את שיר התקוה, ואור נגוז, אור של אושר [illegible] את ארבע פנות החדר, ועליזות לאיניסוף זרמה שלש [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

איתמר בן־אב"י.

פיה ועצמיותה; כל בעל בינה יתירה מכיר, כמה עמל
א־אנוש ורצון לאומי היה דרוש לנו לקמר את פינו לדבר
ברית אחרי אלפי שנים של דומיה בלשון זו, — וכל זה
יתן לנו את העוז המוסרי לבוא עתה בין העמים בתביעה
ל ירושתנו ההיסטורית. את כל זה מכירים ויודעים
גויים, ואת כל זה חשים ומרגישים — שלא מהכרה —
ם המוני עמנו, „היהודים מן השוק“, גם אלה שעדיין
א קלטו במחם את כל הענין הזה של „תחיה“:
תמיכתם בהתהדרות הציונית, שחרתה על דגלה אר
חית הלשון העברית, הם נותנים את הסכמתם הגמורה
עבריותה של ארץ־ישראל. אבל האידישיסטים לא כן
חשבו, והם ממטירים בימים האלה אש וגפרית על ראשי
עברים בארץ־ישראל — ודוקא בשם העם ובשם הדי־
וקראטיה.

מה כל הרעש פתאום?

כל זמן שתחית השפה העברית היתה ענין לשוני
ספרותי בלבד לא היה ־רוצין האידישיסטים כדי אהיה
שום מעשה עברי להתאנות אליו ולזעוק לעזרת המוני
עם. כי גורם תרבותי הלא היתה לנו לשוננו כל
ימים — וכלום יצאו במחאה נגד שיר יפה, שהרפים
יאליק או שניאור, או יתנפלו על מספר של אנשים
עירים, שהתאספו אחת לשבוע או אחת לשבועים ידברו
ברית בינם לבין עצמם? אולם בינתים התחילה הלשון
עברית להיות גורם חברתי בארץ־ישראל; התחילו
הבדיל שם בין בן־תחיה, המדבר עברית, ובין בן־
ולה, המדבר זארגונים ושפות זרות, והשפה העברית
גשה את כל החנוך היהודי עם הכללי של הדור הצעיר.
א ישר הדבר בעיני האידישיסטים, וערכו מלחמה נגד
עברית בכלל, ורק יחד עם זה עברו על ארץ־ישראל
מעט בשתיקה גמורה, כי זו לא נחשבה בעיניהם כלל
הזמן האחרון — עד שישבו רבותיהם על המדוכה
ישבו ומצאו, כי „עוד לא אָבדה גם תקותם“: מי
דע — אולי יצליח הקדוש־ברוך־הוא גם את דרכם ויתן
ספק בידם להרבין את תורתם, שלא נתקבלה בגולה, —
ארץ־ישראל! במלחמתם הראשונה עדיין השתמשו
ל־יזין כשרים: דנו והתווכחו בעתונים ובאספות על
וד של הנהגות קבועות מראש. ואָמנם, על סמך חופש
יבור והוכוח, אפשר היה לסבול יהודים־מאתמול אלה.
תרבות ישראל מתהיה אצלם עם קביעת ניכה אשכנז
בורנו. אך את תורתם החדשה, יצירת חכמי האידי־
זם, אשר אליה הגיעו מתוך הכזבת אידיאליהם הסוצי־
יים והפוליטיים, לא קבלו המוני העם — והעולם לא
ר לתוהו ובוהו.

והנה הגענו עד סף הגאולה, והשפה העברית, כפי
אפשר היה לשער מראש, היתה לגורם פוליטי בארץ־
ראל. לא לבד שאנגליה ויתר העמים שבידם ניתן
ה טובנו הלאומי, הכירו בזכות לשוננו, כי אם גם
ידי ארץ־ישראל גופם, אחרי אספות ומועצות ווכוחים
ובים עמדו ותקנו ברוב דעות, על טהרת הדימוקראטיה
קא, כי כל הבא להבחר אל האספה המיסדת של יהודי
רץ ידע קרוא, כתוב ודבר עברית. כאן לא יכלו עוד

האידישיסטים באמריקה להתאפק וגמרו אומר לקדש
מלחמה על ה„יונקרים“ הללו של ארץ־ישראל, שבאו בפני
ה־ל ועדה ודרשו את המעלה העברית בשביל הנבחרים
מזה, שהדרישה העברית נתרבתה ברוב דעות, הם
מעלימים עין ואינם מכבדים דבר ריהר. ואיך יערכו
מלחמה נגד העברים? בכלי־זין כשרים לא רצו לצור
הפעם על דעת הקהל, כי הלא בשם העם ובשם
הדימוקראטיה הם באים לדבר, והעם הלא נתן
כבר את תשובתו לאידישיסטים, תשובה ברורה שאינה
נותנת מקום לטעות: העם הוסיף לשלח את בניו אל
בתי־ספר ותלמוד־תורה עברים — ולא שעה אל בתי־
הספר האידישיסטיים. היוסיף יתענין בתקנת החנוך
העברי, יוסיף לתמוך במוסדות העברים בארץ־ישראל
ובגולה — ומוסדות אידישיסטיים לא הקים, הוציא
מקרבו בעלי לב ורגש לאומי, המשקיעים את כל כחם
ומאודם להגדיל את ספרותנו העברית ...והאט־
לאט הוא מתרגל גם לשמוע עברית. ...זה פלא:
אפילו בימי ההושך של המלחמה, כשמאות אלפי יהודים
...
לא עזבו את תורתם, והתנועה העברית בארצות ההן
גדלה בזמן האחרון עד להפליא. ואיך יעמדו האידישיס־
טים בפני תשובה ברורה כזאת להרצות שוב את
טענותיהם הטחונות? והנה ארבו ימים רבים לתואנה
חדשה, שכחה יהיה יפה לאחיזת עיני ההמונים, עד אשר
מצאו, כי אין סגולה בדוקה ומנוסה מזו, שתפקידה
לעורר רחמים במקום מחשבת. כשאין ברירה
אחרת, גם זו לטענה תחשב. „זכור ברית אברהם ועקידת
יצחק“ — זו היא טענה עתיקה, אמצעי אחרון של החלש
והעזוב ורפה־האונים. והאידישיסטים נוכחו, כי רק בדבר
אחד יוכלו עוד לבוא לפני הקהל, והוא: בהצגת „אנוסי־
העברית“ ...
מכתבים של אחרים מן ה„מרגלים“ האידישיסטיים, אש־
עלו לתור את הארץ בלגיון העברי, שסרסו את דברי
זאבוטינסקי בדבר עתידם של חברי הלגיון בארץ־ישראל
(מכתבים אלה הוזמו על־ידי עשרות מכתבים אחרים,
שנתקבלו בזמן האחרון ונדפסו בעתונים), והוציאו עלילה,
כי העברים בארץ־ישראל לא יניחו לשום לגיונר שאינו
יודע עברית להשאר בארץ, כי גזרו גזירת כליה על שפת
אידיש והטילו על הקהל היהודי בארץ תקנות עבריות,
שאין רוב הצבור יכול לעמוד בהן, ועוד בדויות כאלה.
והנה כאן יש מקום לשאול: אם האידישיסטים גורסים
את התקנה שתוקנה ברוב־דעות, כי הבא להבחר
אל האספה המיסדת בארץ־ישראל צריך לדעת דוקא
עברית, כגרום עבירה דימוקראטית נגד אלה שאינם יודעים
עברית, למה איפוא לא ימחו גם נגד הכרת זכות הבחירה
לנשים, המעליבה את רגשותיהם הדתיים של הישוב
הישן? וכי אלה ההרדים אינם קרואים אָדם ואינם באים
תחת כנפי הדימוקראטיה? אלא מה? — יאמרו, כי
ההתקדמות והדימוקראטיה מקדישות אמצעים כאלה;
אם כן, הלא ניתנה רשות גם לעברים לאמר, כי הגאולה
הלאומית השלמה, אשר את חלומה חלמנו זה אלפי שנים,

אף היא מקדשת את אמצעיהם. ולא עוד, אלא שגם ל„דימוקראטיה" לא חטאו העברים הפעם, כי הלא ההחלטה המדוברת מיוסדה על דעת הרוב, והרוב היהודי מכריע לצד הלשון העברית. יודעים אנו את זאת מכל הסימנים, אשר דעת הקהל מתבטאת בהם: החנוך העברי, השואף לדעת עברית ולהתחנך בתרבות עברית. ואם באים מנהיגי „פועלי־ציון" בניו־יורק, — רוב חברי „פועלי־ציון" אינם מסכימים להם, וכבר שמענו על־דבר קרע העתיד להתגלע בהסתדרות בגלל שאלת הלשונות — הרוצים להכניס את האידישיזם לארץ־ישראל תחת [illegible] „[illegible] השפה העברית" וטוענים [illegible] בשם העם, הנה עליהם להראותנו תחילה את הכח וההרשאה, שקבלו מאת העם לדבר בשמו. כי הלא כלל גדול הוא בכל שאלות החיים: המוציא מחברו עליו הראיה.

עמדתנו, עמדת העברים, בשאלה זו ברורה היא. אנו אין לנו גאולה שלמה אלא גאולה לאומית עברית בארץ־ישראל. ההשתמשות בשפה העברית בכל מקצועות החיים בארץ היא לפי השקפתנו לא רק בחינת [illegible] ופיוטי, אלא גם צורך חברתי ומדיני. קבוץ הגלויות בארץ־ישראל לא יוכל להיות חיים לאומיים אלא אם כן ישתמש בחייו הצבוריים בשפה אחת, והשפה הזאת — מכל בחינה שהיא — צריכה להיות השפה העברית. ארץ־ישראל לא תוכל להיות עוד משובצת „קהלות קדושות", המדברות בשבעים לשון, כי־אם תהיה קהלה אחת, כולה מקשה — קהלה עברית. היחיד יוכל בחייו הפרטיים לדבר כטוב בעיניו בכל לשון שהוא שומע, אבל שפת בית־הספר ושפת החיים הצבוריים — השפה הרשמית של ארץ־ישראל העברית — צריכה להיות שפתנו הלאומית. ואין שפה לאומית לישראל אלא אחת — השפה העברית. גם מן הצד המדיני החיצוני דרושה לנו שפה אחת, השפה העברית; וזה מובן לכל. ואם יהיה צורך מצד העברים לעמוד בפרץ ולכפות את השפה העברית על חלק ידוע של קהלת ישראל בארץ — לא נחת גם מפני זה, ואף אם יהיה בזה משום עבירה על חוקי הדימוקראטיה בזמן הראשון — כי סוף־סוף גם הדימוקראטיה איננה נזונה מן חוק־ההפקר של „איש הישר בעיניו יעשה", אלא יש לה חוקים גבוהים מעל גבוהים, הלא הם חוקי הלאום.

ועל דבר האידישיסטים ידעת, כי כשאנו באים לארץ־ישראל ומסכימים להכרית שפת אידיש מפינו, הנה אנו עושים זאת בכאב לב; כי לא נקל גם לנו לוותר על שפת הגלות, שפת עמנו, ועד כמה שלא ניטיב לדבר עברית, הנה אנו, חניכי ארצות הגלות, סגלנו את הדבור העברי לאחר שידענו כבר את שפת האם שלנו, ויש הרבה דברים שאין להם בטוי בשבילנו אלא באידיש. אבל מסכימים אנחנו [illegible] עצמנו, מפני שחובתנו הלאומית קדושה לנו, ובתור יהודים יודעים אנו את הסגולה של „בדמיך חיי". ואם יבואו האידישיסטים לארץ־ישראל [illegible] לא נחת [illegible] ומ„הכונם". על השפה העברית נלחמנו כבר בארץ־ישראל, כשצרתה היתה הגרמנית הכבירה, שהיתה לה בשעתה השפעה כלכלית ומדינית בארץ, — ונצחנו. אנו באים לארץ־ישראל לחיות חיים חדשים, חיים עברים, כי נלאינו כבר נשוא את החיים בגלות — ואפילו החיים השבעים והנעימים בארצות החופש. ובבואנו לארץ־ישראל, רוצים אנו לנער מעלינו את כל אבק הגלות, שדבק בנו במשך אלפי שנים, לפשוט את הבגדים השאולים מחיים נכרים וללבוש בגדים משלנו, ההוגנים לעצמותנו הלאומית, שאנו מצוינים בהם [illegible] העם. זוהי עמדתנו, עמדת העברים, עמדה פשוטה ומובנה לכל הנגש אל ענין תחיתנו בלא משפטים קדומים ובלא עקמומית הגיונית.

לִי קָרְאוּ מִשְׁבְּרֵי הַיָּם

מאת

אפרים א. ליסיצקי.

לִי קָרְאוּ מִשְׁבְּרֵי הַיָּם:
קוּם, נֶחְשָׁל, קוּם וְחַתּוֹר בַּעְיָם!
[illegible]
שָׁם אִי־הָאֹשֶׁר, אִי־הָרֹן!

קוּם, פְּרֹשׂ מִפְרָשׂ עֲלֵי גַב
[illegible] צַר וְרַכָּב
לָאִי הַלָּז, גַּם יוֹם גַּם לֵיל
וּמְצָא אֶת זְמַן לְךָ אֵל!

וְאַל יִבְעָתְךָ לֵיל עָב,
וְאַל יְחִתְּךָ סַעַר, קְרָב,
גַּם שֶׁבַע יְמַחֲצֶנּוּ כַּף —
[illegible]...

קוּם, נֶחְשָׁל, קוּם, אַל רִפְיוֹן, חַיִל!
וּבְקַע בְּמַיִם עַזִּים שְׁבִיל,
וּכְבֹשׁ בְּמִשּׁוֹטְךָ גַּל וָגַל —
חֲזַק וָרֵשׁ! אֱמַץ וּנְחַל!

מֵאת
שלום־עליכם

מִמִּבְחַן הַצָּבָא

תרגם
י. ד. ברקוביץ

(סוף).

כיון שקבלתי את התעודה, מיד שמתי פני ללכת לוורוטיליבקה. באתי לוורוטיליבקה — „ברוך הבא! אורח הגון! מה שלומו של יהודי? מה מעשיך בכאן?“ דבר המובן מאליו, שלא אביתי לפרסם ברבים את דבר בואי — זו למה לי? מוטב שלא ידע יהודי את סודך הכמוס עמך ולא יתחקה על צפונותיך... „לא כלום, אני אומר, דבר נחוץ לי פה אל אחד הפריצים“... „מה הדבר?“ „עסק של דוחן, אני אומר; קניתי פה, אני אומר, מלאי של דוחן ונתתי עליו דמי־קדימה — והנה אין דוחן, אין דמי־קדימה ואין כלום. הנחתי את מעותי על קרן הצבי!“... ואני פונה מהם והולך בדרך ישרה אל בית־פקידות העיר. באתי אל בית־הפקידות, מיד מצאתי שם לבלר אחד מן הלבלרים והגשתי לפניו את התעודה. הציץ אותו לבלר על התעודה — ונתמלא כעס וזרק את התעודה אל פני בחרי־אף ובשצף קצף ובחמה שפוכה כל־כך, כאילו נגעתי בבבת־עינו. „כלך מזה! — הוא אומר. — לכו לכל הרוחות עם שמותיכם הנפתלים ועם תנועותיכם היהודיות! מתכוונים אתם, הוא אומר, להשתמט מעבודת־הצבא, יהודים רמאים שכמותכם, והרי אברהם נהפך אצלכם ליצחק, ויצחק לאיציק, ואיציק לאלתר. לא, לא זה המקום! כאן לא יועילו לכם להטיבכם, דרכי סחר־מכר!“... „מכיון שכך, אני אומר בלבבי, מאחר שנתגלגלו הדברים והגיעו לידי „סחר־מכר“, משמע, שמתכוון הוא לשקל־כסף“... ואני מוציא מטבע מכיסי ורוצה לתקוע אותה לתוך כפו, תוקעה ואומר לו: „במחילה מכבודך, הוד רום מעלתך!“... הדבר אך יצא מפי, והנה קפץ זה ממקומו, כמי שנשכו נחש, ויהרים קול־זועה: „שוחד?!“... ומיד נזעקו עלי עוד כמה לבלרים ואחזו בי והגישוני אל הדלת. מה תאמר לצרה אשר כזאת? הוה על שבר! מי מלל לי, כי אכשל הפעם דוקא בנקי־כפים!... אמנם נ ק י ־ כ פ י ם לא אמרתי אלא לתפארת הלשון בלבד. וכי ראית מימיך אדון מהאדונים הללו, שר של עשיו, שאין לפניו מקח שוחד? ואם נמצא אחד בעיר, שאינו רוצה לקחת, ב ו פ י ן אותו עד שיקח!... ואכן מצאתי לי איש יהודי, אשר בהשתדלותו נאות אותו לבלר לקבל מה שנותנים לו... ואף־על־פי־כן לא נסתייע הדבר — גזירה יצאה מלפניהם, כי יש לי בן שני ושמו אלתר, וכי אלתר זה הוא אחד כביר לבוא ולהתיצב בוורוטיליבקה למבחן הצבא. ענין יפה לענות בו!

איך עמדתי בכל התלאות האלה, אשר מצאוני בשנה הזאת, ואיך חייתי אחריהן — קצרה בינתי מהשיג. אין את כי כח־אבנים כחי! אף כי אם נעיין יפה בדבר נחקרהו עד תכליתו, לא היה לי לחוש ולא כלום. ממי

אירא, שוטה שכמוני, וממי אפחד? גם אם שבע פעמים יקראוהו לצבא, הלא אנכי היודע ועד, כי בר־נש זה לא יצלח למאומה (כלומר: צלוח יצלח אמנם, ירק יעבירוהו הצבא לא יצלח), ובפרט, שכבר בדקוהו ופסלוהו מן הכהונה שתי פעמים בזו אחר זו! ואף־על־פי־כן היה לבי מתמסס. שבתי ואמרתי אל עצמי: מי יודע? עיר נכריה, פמליה של נקיי־כפים, והשטן מקטרג בשעת הסכנה...

ואולם הלא יש לנו אל גדול בשמים, אל חנון ורחום — הלך אלתר בני, הוא איציק, והוציא שוב את גורלו, והתיצב לפני הפמליה של הבוחנים כפעם בפעם, והקדוש־ברוך־הוא עשה נס, והפמליה הוורוטיליבקאית אף היא אמרה „לא יצלח“ ונתנה לו אף היא שטר־שחרור. אם כן, יש לנו איפוא, בעזרת השם יתברך, שני שטרות של שחרור!

באנו הביתה — והנה קול ששון וקול שמחה! עשינו סעודה, קראנו כמעט לכל אנשי העיר, ושמחנו, והיטבנו את לבנו, ורקדנו עד אור הבוקר. ממי אירא עתה? מי ידמה לי ומי ישוה לי? המאושר בכל יושבי ארץ!

עכשיו הבה נחזור ונשים פנינו עוד הפעם אל אייזיק בני, עליו השלום, זה שהפך על ראשי, הבדיל בין החיים ובין המתים, את המיהם בעודנו בעצם ימי ילדותו — ושמעת והשתוממת! המבין אתה, עד היכן הדברים מגיעים? מי נביא ויהוש עתידות, כי הרב החכם מטעם הממשלה אשר בוורוטיליבקה יכיח דעת ממנו, מאייזיק בני המנוח, ולא ימחקהו מספר החיים, ועל חשבוני יזקף חוב ישן, כי בן יש לי ואייזיק שמו, ואותו הבן צריך להתיצב בשנה הזאת למבחן הצבא! הרי לך צרור חדש ניסף לכל צרותי! מאין יהיה האסון הזה על ראשי? מה ענין אייזיק לכאן? הלא אייזיק כבר הלך לעולמו זה עידן ועידנים!... כך אני טוען ומתמרמר ומטכס עצה עם הרב מטעם הממשלה שלנו, כדת מה לעשות. אמר לי: „לא טוב המעשה הזה“. אמרתי לו: „מדוע לא טוב המעשה הזה?“ אמר לי: „מפני שאיציק ואייזיק שם אחד הוא“. אמרתי לו: „שננא! כיצד איציק ואייזיק שם אחד הוא?“ אמר לי: „איציק הוא יצחק, יצחק הוא איסאק, איסאק הוא איזאק, ואיזאק הוא אייזיק“... משול כחרס הנשבר!

בקצור, למה אאריך את נפשך ברוב דברים לכל פרטיהם ודקדוקיהם? מבקשים את אייזיק בני, מאיצים בי ודוחקים לי את השעה, כי אביאהו ואעמידהו למבחן הצבא! אז קראו בביתי לבכי, והיתה תאניה ואניה חורבן בית־המקדש ממש! ראשית, נזכרה אשתי שתהיה בבנה הכית ופקדה את פצעיה הנושנים. „מכיון שכך, היא אומרת, הלא טוב טוב היה, אילו חי עתה והתיצב

לצבא. מאשר ימות בעצם ימי ילדותו ועצמותיו תרקבנה בקבר"... והשנית, חוששת היא, שמא, אל תפתח פה לשטן, צדק אמנם הרב מטעם הממשלה, כי איציק הוא יצחק, יצחק הוא איסאק, איסאק הוא איזאק, ואיזאק הוא אייזיק, — אם כן, הלא בא קצה!... כך אומרת אשתי שתחיה ומרעישה שמים בזעקתה, וכולתי מתעלפת כפעם בפעם. וכי קל הדבר הזה בעיניך, אשר יקראו לצבא בן יחיד שבמותו, יחיד ומיוחד, בעל מדרגה ראשונה, כשר ותמים, זך וישר, מתוקן ומקובל לכל הדעות, שהתיצב זה שליש פעמים למבחן, כבר קבל שני שטרות של שחרור — ועדיין לא יצא ידי חובתו?!...

אז צררתי את כלי ונשאתי את רגלי ובאתי ליהופיץ לשאול עצה מפי עורך־דין מומחה, כדת מה לעשות, ודרך־אגב לקחתי אתי גם את בני, להכנס עמו אצל פרופיסור ולשמוע מה יאמר הפרופיסור עליו: היצלח, אם לא יצלח? אף־על־פי שיודע אני אל־נכון, כי בר־נש זה לא יצלח למאומה (כלומר: צלוח יצלח אמנם, ורק לעבודת־הצבא לא יצלח)! והיה כאשר אשמע את אשר יגיד לי עורך־הדין ואת אשר יאמר לי הפרופיסור — או־אז אבטח ולא אפחד, ואהדל לטפל כל היומים בעסקי חובת־הצבא... לבסוף — מה היה סופו של דבר? נתגלה, כי עורכי־הדין והפרופיסורים גם יחד אינם יודעים בין ימינם לשמאלם. זה אומר כך, וזה אומר כך. כל מה שאומר האחד — בא השני וסותרו והופכו על פניו. אם תאמר להקשיב לדבריהם ולהגיע עד תכליתם — והיית משוגע ממשמע אזניך!

עורך־הדין הראשון, אשר נזדמנתי אליו, היה בעל מה גס ומטומטם, אף כי מצחו מצח גבוה היה דוקא, וראשו קרח וחלק ומבהיק כאספקלריה מאירה. אותו הכם עמל הרבה ולא היה יכול להבין בשום אופן, מי הוא זה אלתר, ומי הוא איציק, ומי הוא אברהם־יצחק, ומי הוא אייזיק: עמדתי וספרתי לו פעם שניה ופעם שלישית, כי אלתר ואיציק ואברהם־יצחק שלשתם איש אחד הם, ואייזיק הוא אותו הילד, שהפך על ראשו את המיחם בזמן שהייתי עדיין, לא עליכם, בעיר וורוטיליבקה... כסבור הייתי איפוא, שכבר הנחתי את דעתו. לבסוף נמלך זה וישאלני שוב: „הכה־נא כמעט רגע, הרשני־נא ואשאלך: מי הוא איפוא הבכור ביניהם — האם איציק, או אלתר, או אברהם־יצחק?" „יפה שאלת! אני אומר. — הלא פי הוא המדבר אליך זה עשרים פעמים, כי איציק ואברהם־יצחק ואלתר שלשתם איש אחד הם, כלומר: שמו הנכון מעצם ברייתו היא איציק, כלומר אברהם־יצחק, אך קרוא יקרא אצלנו בשם אלתר... אמנו, אני אומר, כנתה אותו כך לאות חבה יתירה; ואייזיק, אני אומר, הוא זה, שהפך בשעתו על ראשו את המיחם, בזמן שישבתי עדיין, לא עליכם, בוורוטיליבקה..." „אם כן איפוא, הוא אומר, באיזו שנה התיצב אברהם־אלתר, רצוני לאמר יצחק־אייזיק, למבחן הצבא?"... „מה בן־אדם זה פה? — אני אומר. — למה אתה מערבב את הפרשיות זו בזו ובורקן בליל חמיץ? מיום שעמדתי על דעתי, אני אומר, עדיין לא ראיתי יהודי נושא על שכמו ראש ערל אשר כזה! הלא כבר אמרתי וחזרתי ואמרתי לך מאה פעמים ואחת,

כי יצחק ואברהם־יצחק ואיציק ואייזיק ואלתר — כולם איש אחד הם! איש אחד!"... „הס, הוא אומר, אל תרים את קולך! למה תצעק כל־כך?"... המבין אתה, עד היכן הדברים מגיעים? עדיין יש לו לזה פתחון־פה!...

בקצור, ירקתי בפניו ופניתי והלכתי אל עורך־דין אחר, ומצאתי הפעם ראש שנון ומפולפל דוקא, אך שנון יותר מן המדה. הלה הכך את מצחו ודרש לפני בגופי הלכות, לימד סמוכים מספר־החוקים והטה את הדינים לכאן ולכאן והוכיח לי, כי על יסוד הלכה פלונית ופלונית לא ניתנה כלל רשות להפמיליה המזיריצית לספוח את בני אל הפקודים. אלא מה? מוצא אתה כנגדה דין מפורש, כי מאחר שהפמיליה האחת כבר עשתה מעשה וספחה אותו אל הפקודים, שוב צריכה הפמיליה השניה למחקו מפקודיה, כלומר: להוציאו מן הרשימה; כיוצא בזה מצינו, הוא אומר, הלכה פסוקה, כי־אם ספחה אותו הפמיליה האחת אל הפקודים והפמיליה השניה לא מחקה אותו מפקודיה, כלומר: לא הוציאה אותו מן הרשימה, — ח י י ב ת היא למחקו, כלומר: להוציאו מן הרשימה; ושוב מצינו הלכה פסוקה נוספת, כי מאחר שאותה פמיליה אינה רוצה למחקו מפקודיה, כלומר: להוציאו מן הרשימה...

בקצור, כך היה יושב ודורש לפני בהלכות הפקודים, דן ומחוקק ופוסק הלכות פסוקות, עד כי ראשי הלך סחרחר וחושי נתבלבלו. לא היתה לי תקנה אלא לעזבהו לנפשו ולפנות אל עורך־דין שלישי. והפעם זימן לי הקדוש־ברוך־הוא בריה חדשה, עורך־דין צעיר, אפרוח שיצא זה־עתה מקליפת ביצתו — כלומר: זה־עתה גמר את חוק־למודו במשפטים והציץ לאויר העולם, והוא איש חביב ונוה לבריות דוקא, מהיר לשמוע ומהיר לענות, ולשונו מקשקשת כזוג. ניכר, כי האיש הזה מרגיל עדיין את עצמו בדבור־פה, מחנך את לשונו לצרכיה, כי מדי דברו אתה רואה, שהוא נהנה מדבריו הנאה משונה, כולו ידיו בעדנים ועיניו מתנוצצות. הלה התחיל לדבר לפני בכל חום נפשו והתלהב מתוך שטף דרשתו כל־כך, עד כי ראיתי צורך לעצמי להפסיקהו באמצע. „אמנם יפה דרשת, אני אומר, כל דבריך אמת וצדק. אבל מה יתנו [illegible] עינך היפות? אם בעל־נפש אתה — עוצה לי עצה, כדת מה לעשות לבני, אם יקראוהו, חלילה, לצבא?"...

בקצור, למה אאריך את נפשך ברוב דברים לכל פרטיהם ודקדוקיהם? סוף־כל־סוף יגעתי ומצאתי את עורך־הדין אשר בקשתי — נזדמנתי אחרי גלגולים רבים לעורך־דין מומחה, זקן ורגיל, המבין דבר לאשורו. עמדתי וספרתי לפניו דברים כהויתם — את כל המעשה כמות שהוא, מתחילתו ועד סופו, דבר אחד לא נעדר. והוא יושב כל אותה השעה בעינים עצומות והאזין והקשיב לדברי בתשומת־לב רבה. וכאשר כליתי לדבר, פקח זה את עיניו ואמר לי: „ובכן? כבר גמרת דבריך? לך איפוא וישוב לביתך. כל הענין הזה כקליפת השום הוא. יותר משלש מאות קרבונים דמי קנס לא תשלם". „בכך

כך ולא יותר? — אני אומר. — הוי, אילו ידעתי, כי כל הענין איננו שוה אלא בקנס של שלש מאות קרבונים — הלא החרשתי! ואולם ירא אנכי לבני אנכי ירא!" „איזה בן?" „כיצד, אני אומר, איזה בן? בני אלתר, כלומר איציק!" „וכי מה, הוא אומר, ענינו של איציק לכאן?" „כיצד, אני אומר, מה ענינו לכאן? הלא יש לחוש, אני אומר, שמא, חס ושלום, יבקרוהו שוב!" „הלא אמרת, הוא אומר, כי יש לו שטר־שחרור!" „יש לו, אני אומר, שני שטרות של שחרור!" „אם כן, הוא אומר, מה רצונך איפוא?" „מה רצוני איפוא. אין רצוני ולא כלום. ורק ירא אנכי, אני אומר, את הדבר הזה: כאחר שמבקשים עתה את אייזיק, ואייזיר איננו, ומאחר שאלתר, הוא איציק, כתוב בספר הנולדים בשם אברהם־יצחק, ויצחק — כך אומר רבנו המפטש מיטעם הממשלה — הוא איסאק, ואיסאק הוא איזאק, ואיזאק הוא אייזיק, — הלא יש לחוש, אני אומר, שמא יבואו הלילה ויאמרו על איציק בני, או על אברהם־יצחק, הוא אלתר, כי אייזיק הוא!"... „אם כן, הוא אומר, מה בכך? אדרבה, הוא אומר, הלא אז תצא לך טובה כפולה: אם איציק הוא אייזיק, הלא נקה תנקה גם מעונש־כסף! הרי יש לו, אתה אומר, שטר־שחרור!" „שני שטרות, אני אומר, של שחרור! ואולם השטרות הלא נתונים לאיציק, ולא לאייזיק!" „הלא אמרת, הוא אומר, כי איציק הוא אייזיק!" „מי זה אמר לך, אני אומר, כי איציק הוא אייזיק?" „הלא זה עתה, הוא אומר, הגדת במו פיך, כי איציק הוא אייזיק!" „אני הגדתי במו פי? איך אוכל אנכי, אני אומר, להגיד במו פי דבר אשר כזה, אחרי אשר איציק אינו אלא אלתר, ואייזיק היה אותו הילד, ששפך בישעתי על ראשו את המיחם, בזמן שישבתי עדיין, לא עליכם, בוורוטיליבקה!"... אז נשקה כאש חמתו, עמד וצוה עלי ללכת מעל פניו: „סטופאיטיע, הוא אומר, ווי, הוא אומר, נאדאיעדליווי, הוא אומר, יעוורייי", הוא אומר!*... המבין אתה פירושם של דברים אלו? פירושם: כי טרחן אנכי ומרבה להג. השומע אתה? א נ י ה ר י נ י ט ר ח ן! אני!!!...

מִתּוֹךְ כְּדֵי קְרִיאָה

מאת

ד"ר ישראל שפירא.

א.

Jewish Philanthropy. An exposition of principles and methods of Jewish social service in the United States, by Boris D. Bogen. New York, The Macmillan Company, 1917.

בדברי ימי היהודים בארצות־הברית תתפוס מקום רחב הפילאנתרופיה היהודית. מדת הרחמים היא אחת המדות המשפחתיות, שמצטיינים בהן יהודי אמריקה ומדייקים בה, בה בשעה שהרבה מיתר המדות והסגולות היהודיות, האופיות בתכונתן העבריות, אשר הביאו אתם המתיישבים בארץ זו מארצות מולדתם, הולכות הלוך וכלה. לא פה המקום לדון על סבת החזיון הזה. אם מפאת היותם בעצמם גרים [illegible], או מפאת מצבם החמרי שכולו טוב לא נחשב להם לקרבן [illegible]. כי היהודים באמריקה נדבנים ורחמנים הם מן המדרגה הראשונה. [illegible] מצב אדירים [illegible] באחת. למוסדות הצבור העברים, הנמצאים במספר רב במלוא רוחב הארץ, יצאו מוניטין, הנותנים כבוד לעם ישראל. אם מעשיהם של עסקנים ונדבנים ידועים לפעמים אינם רצויים, אין להסיק מזה מסקנות או לבוא לידי ספק [illegible].

[illegible] יעיין בספרו של הד"ר בוריס בוגין [illegible] הפילאנתרופיה היהודית באמריקה.

[illegible] וארגון, שחותם חברתי טבוע על כל דבר, גם [illegible] את [illegible] הרגיל ולבשה צורה חברתית [illegible] המודרניים. לעבודת הצדקה [illegible]. [illegible] זה. החברה מרגישת עצמה אחראית כלפי האברים [illegible] הפילאנתרופיה [illegible] היא, מצד אחד, לבער את ה„עניות" ואת ה„נדבנות" [illegible] כדרי העבודה והכלכלה הרגילים, באופן שלא יוכלו לאבוד המרץ והעצמה של שום יחיד, ומצד שני — [illegible] והמחיה. כיון שתביעותיו וזכויותיו של הפרט באות בחשבון, לא רשות, אלא חובה היא מצד הצבור לאפשר [illegible] של כל יחיד ולעשותו לחבר מועיל. הכלל אחראי בעד הפרט. מכאן השאיפה — ורשומיה ניכרים ביותר בארצות־הברית — להוציא מרשות היחיד אותם המוסדות, שהיו [illegible] בהם, אף־על־פי שנוסדו בידי יחידים, [illegible] לאומי. השאיפה הזאת קרובה להתגשם. העבודה החברתית הביאה לידי כך, כי יכירו בהתקדמותה ובתועלת הכרוכה בעקבה. הדעות עדיין מחולקות רק בנוגע להדרכים, המיתודות והתכניות, שיש לבור בהוצאת דבר גדול כזה אל הפועל.

---

* [illegible], יהודי טרחן אתה!

[illegible] זו, העומדת עתה במרכז שארית החיים ורבים הם הדשים בה, הוא באמת היסוד אשר עליו נשען מעשה הצדקה בישראל משכבר הימים. תורה זו לא חדשה היא לנו, היהודים. צריך רק להזכיר ל„העוסקים בצרכי צבור" ול„העובדים החברתיים" במוסדות [illegible] שלנו, כי חכמתם זו אינה שאובה ממקורות אמריקה, אלא ממקורותיהם הם.

עבודת הצדקה אמנם משותפת היא [illegible] אומות העולם. רגשי רחמנות טבועים בלב [illegible] מתחילת השלמתו. [illegible] היו מצויות גם אצל העמים הקדמונים [illegible] עתיקים. [illegible] נזכרות לשבח במצבות מצריות עתיקות. ההשתתפות בצער העולם והקלת היסורים [illegible] בני אדם [illegible] מדברותיו של בודהה לפני מיליוני שומעיו. [illegible] הראשון, אשר יסד בתי־חולים. אתונא ורומא היו מפורסמות מאד בשעתן בשפע הנדבות והתרומות, [illegible] היו מחלקים להמוני העם העניים בראש כל חוצות. אולם מעשה הצדקה בישראל היה מאז יותר שלם, יותר מתוקן. המלה העברית „צדקה" בלבד [illegible] על ההבדל הממשי בינה לבין זו של אומות העולם, הנקראת „פילאנתרופיה". האחרונה, לפי פירושה היוני, מיוסדת על אהבת האדם, על הרגש האנושי שבין אדם לחברו, בעת שהצדקה העברית מבטאה רגש [illegible] והחובה, המוטלת על כל אדם לעזור לרעהו. עיקר זה תפס מקום הגון בחיי עמנו. בחוקי משה מצא את בטויו היותר יפה. ובכל הדורות והזמנים אחזו בו היהודים, פתחוהו והביאוהו למדרגה כל־כך עליונה, עד שהיה בעיניהם לאחד הדברים, שעליהם העולם עומד. ועבודת הצדקה או גמילות־חסדים, כמו שהיתה נהוגה להלכה ולמעשה, צריכה להיות קדושה לעמנו לא לבד מפני שבה מתגלה מוסר היהדות במלוא גדלו. בעזרת־[illegible] אשר [illegible] עדה לעדה, קהלה לקהלה, מעיר לעיר ומארץ לארץ בימי הגירושים והרדיפות, צפון אחד מסודות קיומו של עם ישראל בארצות הגלות. המסורות הקשורות בה מעידות ביחוד על תפקידה. על־ידיה נתקרבו רחוקים ונתחברו מפורדים, ורבות מקהלות ישראל בתפוצות העולם, שלא היה כל חבור ויחס ביניהן, התקשרו ונבנו ברבות הימים זו מזו. הלא חזיון ידוע הוא בדברי ימינו, כי רדיפות היהודים במקום אחד הביאו ברכה ליהודים במקום אחר. בכל מקום שגלו יהודים, גלתה שכינה עמהם. [illegible] מארצות הגולה, [illegible] בסביבה יהודית ונתחנכו ברוח עברי דתי, מזוינים היו, פחות או יותר, בידיעות היהדות מן המקור הראשון. כלי־זינם אלו לא לבד ששמשו להם תרים בפני הרוחות החדשות, שהיו מנשבות בסביבות החדשות [illegible] בטול בתוך הרוב, אלא עמדו להם לקבוע [illegible] מיוחד בקרב העולמות החדשים, אשר [illegible] באונס, ולהראות בתור משפיעים תחת להיות מושפעים באמת. השפעתם של הגולים התחילה בדריכת כף־רגלם הראשונה על אדמת איזו ארץ שהיא. אם ראשיתה היתה מצער — אחריתה גדלה. הכל היה תלוי במקום ובתנאים המדיניים. מיד כשהתאקלמו ולמדו ארחות הארץ ויהודיה, היו הגולים בכל מקום לגורם חשוב ולכח מניע ביצירת [illegible] עבריים [illegible] עצמית [illegible] באו לידי כליון גמור, אלמלא באו יהודים מן הטפוס הישן והביאו טל של תחיה אתם. היהדות בגרמניה שלפני המלחמה, למשל, יהדות זו, שגדולה ומפורסמה [illegible] של מאות־שנים האחרונה, חייבת תודה במדה לא פחותה ליהודים הזרים מפני המזרח, אשר האצילו מרוחם עליה. וכדבר המובן מאליו הוא, כי [illegible] וזו ההולכת ומתרקמת [illegible] עינינו בארצות־הברית, מושפעה היא מתחילתה [illegible] ופולניה, אשר באו הנה כפליטים [illegible] כל ונצטרכו לעזרת אחיהם. העזורים [illegible].

ספירותיו של ד"ר בוגין ורשימת המוסדות עם תולדותיהם ואפני הנהגתם נותנות השקפה ברורה על מהלך העבודה החברתית בין היהודים באמריקה, ומסורות הן בדיוק ובסדר. ההיסטוריה של הגולים היהודים מתגלה [illegible] ההגירה הגדולה, שהחלה בראשית שנות השמונים למאה שעברה ונמשכה עד ימי מלחמת־העולם, בראה את היסוד היהודי המוצק עכשיו בארצות־הברית. היא היא שנתנה צורה בולטת ומסוימה לחיים העברים ולמחשבה העברית בארץ החדשה, ולולא היא, אין כל ספק, כי העדות הבודדות, שהיו מתקיימות, מפוזרות ומפורדות על־פני רוחב הארץ, היו נבלעות ונמסות בתוך כור־ההתוך, וזכר לא היה נשאר להן. אך יש לציין גודל פעולותיהם של העסקנים, אשר עזרו לפתח חייהם החמריים והרוחניים של הגולים בדרך צלחה. עסקנים אמיצי־רוח ונדיבי־לב לא חסרו בכל הזמנים, שזרם ההגירה היה שוטף לחופי אמריקה. ידיהם לא רפו ולא התרשלו בעבודתם, גם אם פגשו מכשולים על דרכם, מבפנים ומבחוץ. להפך, [illegible] מן הנסיונות לכוון מעשיהם לרוח הגולים. כאן רואים אנו את ההבדל בין הפילאנתרופיה היהודית באמריקה לבין זו של שאר הארצות. שם, בעולם הישן, מעבר לים, יביטו מגבוה, אם לא בשאט־נפש, על הזרים מארצות־המזרח, גם אם [illegible] לא בעיני המון־העם בלבד, אלא גם בעיני „הנדיבים" [illegible] כדי שיהיו ראויים לבוא בקהל, [illegible] עצמיותם [illegible] בתוך [illegible] לא לבד אל ארצות מרכז אירופה, כגרמניה ואוסטריה, שהתנאים המדיניים בעטיה של האנטישמיות גרמו לפעמים, כי רבים [illegible] יתנכרו לבני אמונתם ויפנו להם גם עורף, אלא אף [illegible]. אולם לא כן נדיבי עם ישראל באמריקה. היחס ההדדי בינם לבין [illegible] באהבת אחים. הם ידעו רוח הגר.

אפילו הקיצונים וה„יענקים" שבהם נזהרו ברגשות הגולים הדתיים והנימוסיהם, ולא נכו להעבירם בעל־כרחם על דעותיהם או לשנותיהם. כל מה שעשו לא עשו אלא כדי לתקן ולסדר חייהם, למען יסתגלו לתנאי המדינה החדשה ומנהגיה ויהיו לאזרחים מועילים. ישם מטרה זו יסדו מוסדות־צבור שונים, יצרו מכונים, בתי־ספר ובתי־תעשיה מכל המינים, שלא היו כמותם בשום ארץ, אשר שם יהודים נחתים, והם נתנו יכולת ואפשרות לאלפי אלפים להתבצר ולהתבסס בארץ זו.

הפילאנתרופיה היהודית באמריקה הצטיינה גם בזה, שלא הסתפקה רק בסדור החיים של הגולים וישובם בערים הגדולות או במרכזי המסחר והתעשיה, אלא עשתה נסיון למשכם גם אל הקרקע, ביסוד מושבות באמריקה. רעיון יסוד מושבות לא היה חדש, כי כבר נסו אחרים, יחידים, להתאכר בארץ לפני זה. בשנת 1837 כוננו שלש־עשרה משפחות מתושבי ניו־יורק מושבה בוואווארזינג, והשם „שלים" ניתן לה. המיישבה הזאת לא ארכה ימים. אחר חמש שנים עזבוה המתישבים הראשונים, באין לאל ידם להתפרנס מעבודת האדמה, ושבו העירה לעסוק במסחר. אך זאת היתה המיישבה העברית הראשונה ויחידה, עד אשר הועדים לטובת הגולים, שבאו הנה מריבוי המינים־המונים בתחילת שנות השמונים, נמנו וגמרו לכונן מושבות. סכומים גדולים השקיעו ומספר רב של מושבות נוסדו. המושבות ההן עדיין קיימות, רובן נמצאות בנפת ניו־דזורסי. גם הנסיון הזה אמנם לא עלה כולו יפה, הצליח רק במקצת, אולם הדבר הזה בלבד, כי ישנן מושבות עבריות באמריקה עם מספר מסוים של אכרים עברים, קובע לו ברכה בפני עצמו. ענין זה חשוב מאד, וראוי לעמוד עליו בימינו אלה, בשעה שעמנו מתעתד לשוב אל אדמתו להתנחל בה ולעבדה. הישוב החדש בארץ־ישראל עם רבוי אוכלוסין זקוק יהיה לכחות אגריקולטוריים מן הטפוס החדש, וכלום לא מצא באכרים העברים האמריקאים הומר טוב ומובחר לקבוץ הגלויות? צריך לאסוף ולארגן את הכחות האגריקולטוריים האלו, הסמויים מן העין.

בספר „הפילאנתרופיה היהודית" מבוארים עיקרי העבודה החברתית ומיתודותיה בקרב היהודים באמריקה. רצה הד"ר בוגין, שספרו זה ישמש ספר־למוד להעובדים החברתיים המתחילים, ולהמנוסים שבהם יהיה מעין כביס וסך־הכל מכל מה שנעשה בשדה זה. איבם כפרו זה ישמש מורה־דרך גם להיסטוריון הבא של חיי היהודים באמריקה. הומר היסטורי רב וחשוב אציר בקרבו.

מֵעַל גְּדוֹת הַבּוֹסְפּוֹרוֹס

(מאת סופרנו).

א.

קושטא בימי המלחמה.

[illegible] ימים רבים כבר נודעה העובדה שקושטא היתה עיר־בירתנו, ואף־על־פי־כן מרכז זה של היהדות העותומנית, שבו התרקמו חיינו המדיניים [illegible] ימים רבים במה שנוגע ליהדות העולמית, באבה מדורה בבית היהדות העולמית [illegible] ה„פחות וה„ביים" וה„אפנדים", היו רחוקים מכל תנועה לאומית. השפה העברית היתה לגביהם שפה מתה; היסטוריה עברית — כספר החתום; הסתדרות, ערבות זה בזה, הושטת עזרה לאחים בשעת הדחק — כל אלה היו מאותם הדברים, ש„אצילי בני ישראל" בקושטא לא ידעים [illegible] בטירוף, [illegible] ה„ציוניסטים" ה„נאציונאליסטים" ה„מכביסטים" ושאר מיני ה„איכי טוס" (ככה קראו יהודי טורקיה את הציוניים) התפרץ לתוך היהדות הנרדמה הזאת, ודם חדש התחיל תוסס בעורקיה. מסביב לאגודת [illegible] בקושטא על־פי השפעת יהודי בולגריה, התרכזו [illegible] שבעדר [illegible] היו בכר ענייני הדיים הצבוריים [illegible] באופני [illegible] הצבורית הגדולה והם הכריעו את הכף בכל ענין צבורי גדול או קטן.

[illegible] העתון „איל טיימפו", אוכל־הציוניים, שהיה מושל בכפר לפני הכרזת הקונסטיטוציה, יצאו שני עתונים ציוניים חדשים: „איל גידיו [illegible] בצרפתית, [illegible] עורכי [illegible] [illegible] שבירות הקושטאית [illegible] [illegible] היהדות הספרדית [illegible] היהדות הקושטאית [illegible] נכנס זרם חיים חדש, זרם של חיים לאומיים, של עבודה לטובת הארץ, השפה [illegible] והשפה העברית, [illegible] השפה [illegible] שפת התפלה, כפי [illegible] מנהיגי העדה [illegible] [illegible] כפי [illegible] אשר בבני הדורים [illegible] „עיר" [illegible] נוסדה חברת „בני ברית" ואליה נכנסו כל סלתה ושמנה של היהדות הקושטאית. החברה הזאת התחילה לחנך את יהודי קושטא בפה ובכתב על־ידי בתי־הספר ובתי־הכנסת. מכוונת העדה התחילה לעבוד ביתר מהירות, ולוא נמשכה העבודה בדרך זו, כי עתה היתה העדה הקושטאית למופת אפילו לעדות היהודיות המסודרות שבאירופה.

[illegible] את [illegible] היהודים בקושטא [illegible] היהודית [illegible] היהודית [illegible] איש השוד בציוניות השתדל להבא בפנה נדחת מפחד [illegible] [illegible] לא ידעו [illegible] [illegible] מה שנעשה [illegible] [illegible] היהדות העותומנית.

באיזה מצב מצאה המלחמה העולמית את היהדות הקושטאית, איך פגע המשבר ביהדות זו ומה היו תוצאותיו? איך התקיימו מוסדות החנוך והחסד בקושטא בימים הנוראים האלה? מה היה יחס הממשלה העריצה ליהודים ואיך נצלו אלה מצפרניה החדות? מה עשתה הרבנות הראשית לטובת העם? מה היה יחס יהודי קושטא להמאורעות בארץ־ישראל? הידעו שם דבר מכל הפורענויות [illegible] אשר מצאוני בארץ בימי [illegible] [illegible] באו ביהדות הקושטאית אחרי כבוש ארץ־ישראל על־ידי צבאות בריטניה ואחרי הכרזת באלפור? היודעים בקושטא את כל המתרקם עתה ביהדות הלאומית?

כאלו וכאלו היו השאלות, שהצגתי לפני מר פריימאן, באיכח ה„כרמל" המזרחי, שישב מקושטא עם האניה הציונית [illegible] ישאת תשובותיו, בתור אדם שנהירים לו שבילי היהדות הקושטאית, [illegible]

כפרוץ המלחמה העולמית — התחיל מר פריימאן — עמדה העדה היהודית בקושטא על עברי פי פחת, ועוד מעט ונחרבה כליל מחוסר הסתדרות, מחוסר איש נמרץ, שיעמוד בראשה, שיתענין במצב עניה ואביוניה, שהם רוב בנין ורוב מנין של היהדות הקושטאית, [illegible] האוכלוסין.

כשהוכרז הגיוס הכללי בטורקיה וכל זכר מבן שמונה־עשרה שנה ומעלה לוקח לצבא, הקיפה הזעקה את כל היהדות הקושטאית, כי מכל משפחה ומשפחה לוקח ראשה או תומכה, והיא נשארה באין עוזר ותומך. הרבנות הראשית לא נקפה אף אצבע קטנה לטובת האומללים האלה, ולולא הקדים הקדוש־ברוך־הוא רפואה למכה, כי עתה מי יודע מה היה [illegible] אגודת „בני ברית" [illegible] וקשיי־היום התחילו את עבודתם המועילה.

עוד אחרי מלחמת הבלקנים, כשהמצב החמרי של העדה הקושטאית היה רעוע מאד, השפיעה אגודה זו על אחינו היהודים שבאמריקה [illegible]

[illegible] ביהודי המזרח, ומני אז לא פסקה עזרתם, בה בשעה שה„אליאנס", זו החברה שהיתה תמיד דואגת ליהדות זו, חדלה מהתענין בכל דבר, חוץ מבתי־הספר שלה.

חברת „בני ברית" ראתה נחיצות להתחיל את עבודתה באופן אינטנסיבי, כי הצרכים היו גדולים מאד ועזרה פעוטה לא היתה מועילה כלום.

[illegible] בכל מאמציכחה לרכז בידה את כל ההכנסות, למען עשות בהן כחפצה. אולם, בהיות מר אלריס חבר „בני ברית" עוד מאמריקה, עלה בידי ראשי לשכת החברה הזאת בקושטא להוכיח לו, כי סכנה גדולה תשקף לעניים, אם כספים אלה יתרכזו בידי הרבנות הראשית. חברת „בני ברית" הצליחה בהשתדלותה ועבדה תכנית ליסד ועד מרכזי, שחבריו הם באי־כח רוב החברות הנמצאות בקושטא, אשר ינהל את כל עניני העזרה והוא בעצמו ימציא סקירות אחרים של כסף, מלבד זה הבא מאמריקה. אלה תולדות ה„ועד הכללי לתמיכת [illegible] על־ידי המלחמה", שהיה כעין סניף לרבנות הראשית. וועד זה מנה ועדות שונות וברא מקציעית עזרה ויסד בתי־תבשיל לעניים, שהיו מספיקים אוכל מדי [illegible] אלפים עניים ונותנים תמיכה שבועית למשפחות העניים היהודים שנלקחו לצבא.

לשבחם של יהודי קושטא צריך להגיד, שהם בעצמם השתתפו [illegible] היתה יזמה פרטית לסדור עזרה מוסרית, שבאופן זה היו יכולים להציל מחרפת רעב אלפי משפחות. [illegible] מבהיל על־ידי הספיקולאציה המגונה של הסוחרים [illegible] באין, ולא עוד, אלא שגם חברי הממשלה עצמה סייעו בדבר.

הועד הנזכר שלח סכומים הגונים לכל ערי־המחוז, מאנאטוליה וברומיליה, ואין שום גוזמה בדבר, שהסכומים, שעברו על־ידי [illegible]

[illegible] היה כטפה בים לעומת צרכיהם המרובים של העניים, שמספרם היה שבעים למאה מכל התושבים היהודים. גם עכשיו, [illegible] נמצאת בידי ממשלות־ההסכם — נחוצה העזרה עוד לזמן רב, והועד ממשיך את עבודתו.

רבה היתה גם העזרה, שהושטה ליהודי ארץ־ישראל, שנגרשו [illegible] עזרה זו היה ביחוד מפונדים מיוחדים, שנשלחו מאמריקה על שם [illegible] מארץ־ישראל [illegible] מיוחדה ממינה על־ידיו לתכלית זו בנשיאותו של הרב הד"ר מאריס.

מצב בתי־הספר היהודים. בימי המלחמה היה מצב בתי־הספר היהודים בקושטא נורא מאד. אחדים מהם נסגרו, והממשלה לקחתם לצרכי הצבא. הילדים נתפזרו לכל עבר ופנה, בלא שום חנוך, ללא עול תורה ודרך־ארץ, וועד העזרה לא יכול [illegible] איפוא סדור מהירש.

[illegible] תלמידיהם בלא בית־ספר, כי בתי־ספר מתוקנים יהודים לא היו אז [illegible] ופתחה בית־ספר תיכוני, אשר בשם „מדרשה יבנה" קראתהו, ואספה לתוכו את כל התלמידים היהודים, בני המשפחות הגבוהות והעשירות בקושטא, לחנכם לפי רוח היהדות הלאומית. זה היה באמת מאורע [illegible] היהדות הספרדית הקושטאית, ואם כי ה„מדרשה יבנה" איננה עומדת עדיין על הגובה הראוי מפני חסרון מורים מומחים, [illegible] עוד הרבה תקונים, — בכל זאת אם [illegible] מדרשה זו, אז אפשר להגיד, כי ראויה היא חברת „בני ברית" לתהלה על שהצילה מאות נפשות יהודיות מידי „מושיעיהן". מנהלי המדרשה הם הד"ר מארקוס, הרב המלומד של העדה האשכנזית, ומר נייגו, המנהל הידוע [illegible] ישראל" לפנים ונשיא חברת „בני ברית" כעת. כדי [illegible] השנתי, הוציאה החברה כעשרים אלף פראנק, וכל זה אחרי שכר־למוד הגון, ששלמו תלמידי המדרשה.

יחס הטורקים ליהודים. הדיקולים של המאורעות שאירעו בארץ־ישראל בשנות המלחמה, שהגיע לקושטא על־ידי אחדים מ־עתונים [illegible] הרעיר את דעת הקהל הטורקית ולא יקר היה הדבר לשמוע מפי הטורקים את הדברים האלה: „אתם חפצים לגזול ממנו את ארץ־ישראל!" „טבח נעשה בכם, כמו בארמינים!" — זו היתה אמרה שגורה בפי הטורקים. נקל איפוא להבין את הפחד והמגור, שבהם חיו יהודי קושטא בכלל, שמטבעם אינם אמיצי־לב ביותר, ואת מצבם של הציונים בפרט, שהיו בסכנה תמידית ובפחד של גירוש.

לפעמים תכופות היה החכם־באשי בקושטא, תחת לחץ המיניסטר [illegible] כי היהדות הקושטאית [illegible] לה שום שייכות עם הציוניות, והרב חיים נחום בכבודו ובעצמו יחד עם כל חברת המתבוללים המושבעים שמחו על משבתם של הציונים. אולם רוב יהודי קושטא לא היה תמים־דעה אתם. רובם, [illegible] שזיק הלאומיות לא כבה בקרבם, חרקו שן בסתר על מעשי הרב [illegible] אולם בגלוי לא יכול שום איש לעשות כלום מאימת השלטון הטורקי, שתמך בהחכם־באשי ושריה מקורבם של כמה מהמיניסטרים.

[illegible]

בקושטא כמעט שלא היה ניכר כלל בימי המלחמה. זו הלכה הלוך [illegible]

לאור בקושטא: ה„טיימפו", ה„טיליגראפו", ה„זודיו" וה„אורור", יצאו אמנם גם בימי המלחמה, אך בפורמאט קטן ולא כסדר, והיו מדפיסים רק את אשר הרשתה להם הצינזורה הטורקית.

„המכבי". אגודה זו, שנוסדה שנים רבות לפני המלחמה ושפעולותיה. ידועות לכל, צמצמה מאד את עבודתה בימי המלחמה, וסניפיה בפרברי קושטא חדלו מהתקיים מפני שרוב חבריה יצאו לצבא, ורק המרכז שבפירה התקיים באופן בלתי־נורמאלי. כל שאר [illegible] אחת היתה חברת „בני ברית", שלא רק שהתקיימה, אלא, כאמור לעיל, עבדה במרץ גדול, התרחבה באופן מצוין מאד, מלאה תפקיד חשוב בחיים הצבוריים היהודים, משכה אליה את האלמנטים היותר הטובים שבקושטא, עמדה בפרץ בזמן המשבר ועשתה באמת גדולות ונצורות, שבגללן ישאר שמה לזכרון בדברי־ימי העדה הקושטאית. מוסדותיה הם: „מדרש רבנים", חברת „אהבת עזר" [illegible] (על שם המיסד), שעזר עזרה הגונה להרבה משפחות שירדו מנכסיהן ויסד את „הועד הכללי לתמיכת יהודי טורקיה הסובלים על־ידי המלחמה". בכלל אפשר להגיד, שלא היה דבר קטן או גדול שנעשה לטובת היהודים בקושטא, שבו לא השתתפה חברת „בני ברית".

האמיקל. אגודה מתבוללת זו של מי שהיו תלמידי ה„אליאנס" לפנים, לא שנתה את דרכה גם בימי המלחמה ותמיד היתה יד ימינו של החכם־באשי והמעכבת הראשית בכל תנועה של שחרור מלחץ המתבוללים ומעשיהם.

זה היה מצב היהדות הקושטאית בימי המלחמה.

על מצבה אחרי הכבוש הבריטי ועל החיים הלאומיים, שהתחילו לפכות שמה בעוז, — במאמר שני.

אברהם אלמאליח.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

— המרכז, שנפתח בציריך של שווייצריה על־ידי הקונגרס של היהודים החרדים, החליט ליסד בירושלים אקדמיה תלמודית גדולה, שתעשה במשך הזמן לבית־מדרש חשוב ביותר בשביל רבנים וחכמי־תורה. המרכז האמור עומד לסדר ועדה של רבנים במטרה לקבוע את דרך שמושם של דיני התורה בארץ־ישראל, באופן שלא יפגעו במשהו החיים העברים החדשים שם.

— בית־המשפט העליון ברומיניה הכריז את הפקודה, הנותנת זכות־אזרח ליהודים, למתנגדת אל הקונסטיטוציה של המדינה הזאת; ונמוק הדבר הוא, כי הפקודה הזאת יצאה מטעם המלך בלא הסכמת הפארלאמנט. [illegible] החכ־זה הנזכרת, את פני היהודים, המבקשים להתאזרח ברומיניה.

— בדבר שאלת־היהודים והשאיפות הציוניות ויחוסן אל אספת־השלום בפאריז הגיעו בשבוע האחרון הידיעות האלה:

התקוה, כי סוף־סוף יוסף הסעיף בדבר זכיון היהודים אל הקונסטיטוציה של אגודת־הלאומים, נשארה מעל. אולם כנגד זה ידרשו מדינות־ההסכם, כי בחוזים המיוחדים, שיעשו עם כל ארץ קטנה, יכנס סעיף, המבטיח שווי־זכויות בעד היהודים.

ועידת שלוחי היהודים בפאריז יסדה עתה הסתדרות קבועה, שתשמש באת־כחם של היהודים בכל הארצות.

לואיס מארשאל, אחד מצירי הקונגרס היהודי באמריקה, קבל יפוי־כח מאת הועידה האמורה לבוא בדו־ודברים עם ועד שלוחי הקהלות באנגליה והברת „כל ישראל חברים" בצרפת, על־מנת לצרפם אל הועידה המאוחדת, העומדת לדרוש מאת אספת־השלום שווי־זכויות ליהודים

[illegible] שסבלו היהודים בשל המלחמה והפרעות. בראש הועדה המדינית של [illegible]

מסביב לאספת־השלום נתפשטה השמועה, כי העיר קושטא תוכרז ריפובליקה בפני עצמה [illegible]. בפארלאמנט של קושטא ישתתפו 34 נבחרים, וביניהם 5 יהודים. עובדה זו תשפיע הרבה לטובה על מצבם של היהודים ברומיניה, דרום רוסיה וגם פולניה וגליציה.

[illegible] היהודים ודרשו זכויות שוות וזכויות לאומיות. שלוחי מדינות־ההסכם ענו, כי יגישו את דרישות היהודים לפני אספת־השלום; אולם יחד עם זה העירו, כי שאלת־היהודים בפולניה היא שאלה פנימית של המדינה הזאת, ולפיכך אי־אפשר למדינות־ההסכם להתערב בדבר זה.

חברת „כל ישראל חברים" בפאריז מתעתדת להגיש גלוי־דעת לפני אספת־השלום נגד הציוניות. ראשי המחברים של גלוי־הדעת הזה [illegible]

ד"ר חיים ווייצמאן מסר לפני ועד שלוחי הקהלות בלונדון את תוכן התביעות הציוניות, כפי שהוגשו לפני אספת־השלום. הועד הזה נוטה חבה לציוניות; אולם הועד המאוחד של ועד שלוחי הקהלות [illegible]

[illegible] כי הציוניים הוציאו לחלוטין מתביעותיהם את המקומות הקדושים הנוצריים בארץ־ישראל.

[illegible] בודאות גמורה, כי מצב־הרוחות באספת־השלום נוטה לתמוך בהכרזת באלפור לכל פרטיה. הציוניים ישיגו את כל אשר דרשו

[illegible] בעתון הלונדוני „מורנינג פוסט", נגד הציוניות. הוא חוזר על הטענות הישנות, כי אין היהודים עם אלא כתה דתית, וכיוצא בזה.

המיניסטר היהודי בממשלה האנגלית אלפריד מונד גלה את דעתו לפני עתונאים, כי לאחר חמשים שנה ימצאו בארץ־ישראל כחמשה [illegible] ארץ־ישראל יתנהל במתינות, כי לא יוכל לקבל יותר מששים אלף [illegible] את הארץ, לא החלט לפי־שעה שום דבר

ד"ר שמריה לוין ישאר בלונדון, כי נבחר בועידה הציונית הכללית בתור ראש ועד־התרבות של ההסתדרות הציונית.

— היהודים ברוסיה קבעו את יום כ"ט בשבט בתור יום תענית ואבל לזכר היהודים, שנפלו חללים בפרעות של אוקראינה.

— בערי בראילה, רוצין ובוקארעסט של רומיניה התחוללו מעשי [illegible] תתחקה על הפרעות ותשלם את נזקי הנגועים. הממשלה הבטיחה למלא את הבקשה הזאת.

— הבולגארים פרעו פרעות ביהודי קאייאלה של יון.

— הגיעו ידיעות על־דבר מעשי [illegible] ביהודים [illegible] [illegible]

— על־פי ספירה רשמית, שנערכה מטעם ועד יהודי בלבוב, נהרגו בטבח 73 יהודים. נזקי היהודים עולים לסך 103 מיליון כתר

— על־אדות מעשי [illegible] [illegible]

מעשי הרג ומשיסה במדה מבהילה נעשו [illegible] [illegible]

מישערים את מספר היהודים ההרוגים בפרעות [illegible]

[illegible]

האלה.

הנשיאות וועד מיוחד של הפארלאמנט האוקראיני פנו אל [illegible] יפסיק את התנועה האיומה של פרעות וטביחות ביהודים. וועד, [illegible] והיהודיות, העמד להקור את מעשי התועבות האלה ולענוש את [illegible]

הועד המרכזי של מפלגת הפועלים הסוציאליסטים באוקראינה פרסם מחאה עזה נגד הפרעות ביהודים ועורר את העם למצוא ולענוש את החייבים בדבר.

— מצב היהודים בטשרנוביץ, בירת בוקובינה, הורע במאד מישעה שעברה העיר לרשות רומיניה. אלפי יהודים נמלטים על נפשם משם להונגריה.

— ההסתדרות הציונית באמריקה קבלה את פרטי הפרעות [illegible] את לב העם מן השביתה הכללית, שפרצה אז בעיר, סידרו „באדרע לבנה" וזו התנפלה באכזריות על שכונת [illegible] ימין ועל שמאל. מספר ההרוגים היהודים קשה [illegible] נקברו במהירות בתוך קברים משותפים, אולם יודעי [illegible] את הקרבנות למאות. גם הפוליציה [illegible]

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

[illegible]

— עד יום 28 במארץ הובטח על־ידי השכונות של ההסתדרות הציונית סך שנים [illegible] יש יסוד לדעת, כי בגמר התעמולה המיוחדה של הקרן יתמלא כל הסכום הנדרש של שלשת מיליונים דולאר ועוד ישאר עודף.

— המטיף הידוע צ. ה. מאס [illegible] ניו־ענגלאנד ובהשתדלותו כבר נאסף לטובת קרן־גאולה סך 25,000 [illegible] באספות משתתפים בנאומיהם מר אב. גולדשטיין, מר מאיר גולדברג, ד"ר ב. מוסינזון וד"ר י. בלוי. [illegible] [illegible] מערב פנסילוואניה

— אף כי לא נקבע עדיין מקום הועידה הציונית הבאה, בכל זאת [illegible] ההכנות לתכלית זו. הבחירות לועידה [illegible] כל חשבונות־הפקודים יגמרו לא יאוחר [illegible] במאי

— העסקנים הציוניים בכל הארץ עובדים עתה במרץ מיוחד, כי מספר הנרשמים בפקודי הציוניות יגיע עד הועידה הבאה לכמות של 250,000

— ביום 23 במארץ נערכה ועידה לבאי־כחן של כל השכונות הציוניות בניו־יורק. אחרי וכוחים מרובים החלט לבחור בועד בן [illegible] בועד נבחרו [illegible] החדשים החברים: ש. בנימין, ז. דאנינגר, י. היכין, ה. כהן, ה. קוטלר, מרת ה. ב. ליפקוביץ, מ. מרגלית, ד"ר י. מילר, מ. מ. ניימאן, ש. סופרין. באי־כחן של השכונות בניו־יורק יועדו לועידה עירונית בכל שני חדשים. הועד המרכזי הנזכר בחר מקרבו באספתו הראשונה את ז. דאנינגר ליושב־ראש, מ. מ. ניימאן — לסגן וה. קוטלר — למזכיר. הועד החליט להתחיל בעבודה חנוכית רחבה. מ. מ. ניימאן נתמנה לנהל את העבודה הזאת בצירוף הכחות הדרושים לכך.

— בית־המחוקקים במדינת אוהאיו של ארצות־הברית קבל פה־אחד ריזולוציה לדרוש מאת אספת־השלום ליסד מקלט־בית יהודי לאומי בארץ־ישראל. בתי־מחוקקים של חמש מדינות אחרות קבלו כבר ריזולוציה כזו.

* * *

[illegible]

לשכת הקרן הקימת לישראל באמריקה שלחה אלינו את חשבון הכספים, שנכנסו בתשעת החדשים האחרונים מיום 1 ביוני, 1918, עד יום 1 במארץ, 1919:

נדבות כלליות	$47,672.26
קופסות	8,630.66
תוים	[illegible].76
תרומת־אילנות	4,007.61
[illegible]	5,720.52
[illegible]	6,751.02
מס עצמי	171.10
[illegible]	23.50
[illegible]	1.50
[illegible]	$75,290.93

[illegible]

[illegible] מאת אספת־השלום יכוד [illegible] אנגליים נוצרים [illegible] העריון של ליוורפול, מנהיגי כל הכנסיות הנוצריות, הסופרים הידועים סיר הול קיין וסיר קונין דויל, איש־המדע הגדול סיר ארתור לודז, עורך ה„טיימס" הלונדוני סטיד, ועורך „דיילי ניוס" פריפיבור גארדינר, המבקר גילברט משסטירטון ועוד.

*

הצ י ו נ י ו ת ב א פ ר י ק ה.

ועידת הציונים בצפון אפריקה נערכה בריפּטאני בימי 12 ו-13 בינואר. הועידה הסכימה להכרזה של אנגליה על ארץ ישראל ואישרה את הריזולוציות, שנתקבלו בועידת הציוניים האמריקאיים בפיטסבורג. ההתעוררות בשביל התנועה הציונית שם עשתה חיל רב בזמן האחרון.

* * *

ה צ י ו נ ו ת ב ס י ן.

מר ע. ס. קאדורי, נשיא ההסתדרות הציונית בשאנגהיי, תרם עשרת אלפים דולאר לטובת קרן בשביל בנין היכל לאמנות ומדע בירושלים. הציוניים באותה עיר עובדים בחריצות יתירה לשם הקרן האמורה. קהלת ישראל בשאנגהיי שלחה לאספת-השלום כתב-בקשה ימסור את ארץ-ישראל ליהודים.

* * *

ה צ י ו נ ו ת ב ג ר מ נ י ה ו ב א ו י ס ט ר י ה.

רבים מיהודי גרמניה ואויסטריה מסדרים עתה חברות רבות-רכוש לשם מסחר ותעשיה בארץ-ישראל, לאחר שתחתם ברית-השלום.

* * *

כ ר ו ז א ל ע ם י ש ר א ל מ א ת ה ק ר ן ה ל א ו מ י ת.

הנהגת הקרן הקיימת לישראל בהאג פרסמה את המאניפסט הזה:

לעם ישראל!

אנו עומדים לפני תקופה חדשה רבת התוצאות בתולדות עמנו, שאליה סללו דרך פעולותיהם הנמרצות של לוחמינו, שעברו חלוצים לפני העם. משאת-נפשו של עם ישראל מאז ומעולם, לישוב ולשבת בארץ אבותיו. הגיעה עת ההתגשמות. עמים אדירים וממשלותיהם הבטיחו לעיני כל העולם לתמוך בתחיתנו הלאומית בארץ אבותינו ככל אשר יהיה לאל ידם. השלום יעמיד לפנינו תעודות עצומות. וחלילה לנו מהשאר בלתי נכונים לאותה שעה. כיום הזה עלינו להקים את עמודי התוך לבנין ארץ-ישראל המחודשה.

היסוד לכל התישבות לאומית היא האדמה. הקרן הקיימת לישראל נוסדה במטרה לרכוש את אדמתה החפשית של ארץ-ישראל לקנין עולם לעם ישראל ולהבטיח באופן זה לדורות את האופי הלאומי של הישוב העברי. אם יהיה ברשות העם העברי האמצעי הישובי היותר חשוב, האדמה, יוקם ממילא גם הבסיס הנכון להתפתחות המדינה הפלשתינאית.

קיומו של הייִשוב העברי אינו מובטח אלא אם ישוב עם ישראל ויכה שורש באדמת ארץ מורדתו ויוציא את תנובתה ביגיע כפיו. האפשרות לעבוד את אדמת ארץ-ישראל צריכה להנתן לכל אחד מאתנו, הרוצה לעבדה בעצם ידיו. אולם תנאי הכרחי ליצירת מעמד של אכרים עובדים בעצמם הוא להעמיד על הקרקע את המוני העם, שאמצעי כספם דלים או שהם מחוסרי כל רכוש. ההמונים האלה אינם יכולים להתנחל אלא בעזרת קרן קרקעית לאומית. בתתנו למתישבים את אדמת הקרן הלאומית, בחכירה העוברת בירושה, אנו משחררים אותם מרנית אדמה, ועם זה מבטחים להם שפרי עבודתם יהיה להם ולצאצאיהם.

ולא זו בלבד: פוליטיקה קרקעית רחבה של הקרן הלאומית ערובה נאמנה היא להתקדמותה הסוציאלית של המדינה הארץ-הישראלית, אם רבוי ערך הקרקעות לא יפול בחלקם של אילי-קרקע יחידים, אלא של הצבור כולו; אם לא נכלא את האדמה מן ההמונים הרחבים, אז יוכשרו התנאים להתחרות הכחות החפשיים, שהם ערבון בטוח להתפתחות סוציאלית בריאה. יקומו קבוצות קואופרטיביות בשביל שרוצים להתישב יחידים רק, ועם זה ישאר כר נרחב גם בשביל האיניציאטיבה הפרטית להתפתחותה הרחבה של האפשרויות הכלליות בארץ-ישראל.

ערכה של הקרן הקיימת לישראל העמיק להדור כבר לתוך הכרתן של כל שדרות העם. כחה של הקרן הלאומית נתגלה גם בעת המלחמה בתור קשר לאינתק, המאחד את אחינו בעלי הכרה לאומית בכל העולם. למרות כל המעצורים של זמננו עלו הכנסותיה בעת המלחמה [illegible] נדבות היהודים, ובסכומים גדולים מן הארצות המרובות באוכלוסי ישראל, שסבלו ביותר בשל מוראות המלחמה. אבל כדי לבצע את התעודה הנשגבה, שתערך בחיקה של הקרן הלאומית בארץ-ישראל, דרושים סכומים אחרים לגמרי מהכנסותיה כיום הזה. דרושות כמה וכמה מאות מיליונים.

סמוך לבנו ובטוח, שעמנו המנוסה בנסיונות, ישיג את כל גודל הרגע הזה, שלא היתה לנו דוגמתו בתולדות עמנו. אנו פונים איפוא לכל המבינים את האפשרויות הגדולות הנפתחות להתגשמותו של רעיון הקרן הלאומית, אנו קוראים להם — לעשות את הקרן הלאומית היום לבנות בצורת ישוב עברי חדש בארץ-ישראל.

אנו פונים אל המוני העם העברי, שתמכו בקרן הלאומית מפרוטותיהם האחרונות למען היסוד.

אנו פונים לאמידים בתוכנו, שחובתם להכפיל את תרומותיהם כמה וכמה פעמים.

אנו פונים בקריאתנו זאת מאחינו בכל הארצות, שעמדו עד בה מנגד.

אנו קוראים גם אל מוסדות ישראל לסוגיהם, אל ועדי הקהלות, אל האורדנים, בתי-כנסיות, אגודות-הפועלים לאומנויותיהם, הבאנקים העממיים.

יהודי כל הארצות וכל המעמדות!

בואו לעזרת הקרן הקיימת לישראל, תמכו בה בכל נפשכם ובכל מאודכם להבטחת האדמה ברשותו של העם.

גאולה תתנו לארץ. תנו פרות לאדמת ארץ אבות. תנו לעם עשוק-ארץ אדמת חיים חדשים.

ו ע ד ה נ ה ג ת ה ק ר ן ה ק י י מ ת ל י ש ר א ל.

האג, תרע"ט.

שׁונות

ז. ש נ י א ו ר ו א. י. ש ט י ב ל ה ג י ע ו ל א מ ר י ק ה.

ביום ב', 31 במארץ, באו לאמריקה המשורר העברי ז. שניאור ומר א. י. שטיבל, בעל „הוצאת שטיבל". באי-כחן של ההסתדרות העברית, אגודת הסופרים העברים והסתדרות „אחיעבר" וידידים קבלו את פניהם של האורחים הנכבדים.

מר שטיבל יעסוק כאן בסידור סניף ארצי של הוצאת-הספרים שלו. הסניף יוציא ספרים ומאספים של ספרות מקורית ותרגומית בעריכת י. ד. ברקוביץ.

ז. שניאור, שכתב [illegible] בימי [illegible] שבויי־מלחמה בברלין, יפרסם פה את יצירותיו [illegible] שטיבל". היה משיריו [illegible]

[illegible] על ז. שניאור מאת ראובן בריינין ופרטי־דברים על מפעליה של „הוצאת שטיבל" [illegible] באמריקה [illegible]

[illegible]

[illegible] תמונות נעות מחיי היהודים [illegible]

החברה הזאת עומדת בקרוב לגמור את התמונה [illegible] מספורו של שלום־עליכם: „חוה בת טביה", שנשבתה [illegible] המחבר המנוח בעצמו ערך את ספורו בצורה דרמתית מכוונת לראינוע.

[illegible] שלום־עליכם ואחרים מגדולי סופרינו.

[illegible] תיסד מכון גדול למלאכת הראינוע.

* * *

[illegible]

באמריקה [illegible]

„ספורים" מאת י. ד. ברקוביץ. הספר כולל ארבעת הספורים האלה: כליזביכית, בגליבסר, בערשטמהה, נדרים

„באיי הים" (מספר המסעות) מאת ד"ר נחום סלושץ. הספר כולל את הפרקים האלה: בים הרכי, הים שלנו, הים התיכון במיתולוגיה, העברים בים התיכון, איי מליטה, איי הביליארים, מצרי [illegible]

„מחיי הארץ" מאת מ. ברנשטיין בצירוף הקדמה מאת ראובן בריינין. הספר כולל את הספורים האלה: חנה, משה שלנו, ברמה, על הכנרת, שתיהן

שלשת הספרים הנזכרים יצאו בהוצאת החברה „קדימה" בניו־יורק ונדפסו בצורה נאה.

בהוצאת „העברי" יצא הרומאן „מורים" מאת [illegible] בתרגום [illegible]

[illegible] ספורים וציורים מאת א. לוצאטו

„בארץ־ישראל" חלק שני, ערוך על־ידי צבי שארפשטיין. הספר כולל פרקי שירה וספרות ממחברי העליונית.

בהוצאת [illegible] לספרי ילדים בשם „איצרי" בעריכת צבי שארפשטיין. הספריה מנוקדת, כתובה בשפה קלה ונדפסת הדר. עד היום הופיעו 10 חוברות, המכילות את הספורים האלה: „העשיר הטוב" מאת דניאל פרסקי, „אח ואחות" מאת צבי שארפשטיין „איש חסיד" מאת י. ז. פרי[illegible] מאת ח. א. פרידלאנד, „בת [illegible]" [illegible] שטיין, „חרים" מאת ש. רובינשטיין, „בארץ העגרים" מאת צבי שארפשטיין, „הבת היחידה" מאת ב. אוירבאך [illegible] שארפשטיין, „חוגי המעגל" מאת צבי שארפשטיין

הירחון המנוקד והמצויר לנערים ולנערות „שחרות", הערוך על־ידי צבי שארפשטיין כבר הוציא את שנתו השלישית. [illegible] של ה„שחרות" לשנתה הרביעית, [illegible] צבי שארפשטיין. ספר [illegible] „ספור ומציל" — א. [illegible], „פסח אצל היהודים הספרדים בארץ־ישראל", „משה על מי שיהור" [illegible] — ש. פרוג, תרגום [illegible] „הגדה של פסח", „רבי נסים המצרי" — ש. גולד[illegible] [illegible]. ספר „הודה מצוירת".

„מלחמת היהודים ברומאים", סקירה היסטורית מאת ישראל [illegible]

[illegible] מאת ישראל [illegible] בהוספת [illegible] מפות ותמונות.

[illegible]

[illegible] אספה במוצאי שבת 3 באפריל, [illegible] העברי, 263 רחוב גראנד, ניו־יורק. על הפרק: וכוח על עתון עברי יומי באמריקה, עריכת [illegible] לאורחינו ושונות. הנשיא ראובן בריינין יפתח בוכוח. [illegible]

— ביום א', 6 באפריל, שעה 8 בערב [illegible] אספה [illegible] באולמה, 263 רחוב גראנד, ניו־יורק. הסופר ק. ווייטמאן ינאם על התוכן: התנפלות האידישיסטים על העברית. אחרי [illegible]

— במוצאי־שבת, 5 באפריל, שעה 8, תהיה אספה לאגודת „בני עם חי", ניו־יורק, במרכזה, 217 רחוב הנרי. הסופר א. נ. פרלברג ירצה על עתון עברי יומי באמריקה [illegible]

— ביום א', 28 במארץ, היתה אספה לאגודת המורים העברים בניו־יורק. אחרי וכוחים נלהבים הוחלט פה־אחד להפוך את האגודה [illegible] של המורים על יסודות משמעת מוצקה. נבחר ועד, שתפקידו לערוך את התקנות החדשות ולהביאן לפני החברים [illegible]

* * *

[illegible]

[illegible]: „אני תפלה" (שיר) מאת א. ש. ש—מ, באלטימור; „שיר ציון" מאת י. ב. פ—ס, עקרון; „מעל פני ארצות ושדמות" (שיר) מאת י. א. ז—ק, מילואוקי; „עמכם [illegible] מאת ג. ט—ן, לאוזאנה של שווייצריה; „לנרות הללו" (שיר) מאת [illegible] מאת ד. א. ב—ו, מיניאפוליס. „[illegible] הייתי משורר" [illegible] מאת מ. ס—ר, [illegible] [illegible] ישראל" (שיר) מאת ב. ד—ן, הויסטון. „שעה אחת של צער האומה" [illegible] מאת א. ב—ן, בטמפורד; [illegible] מאת ש. פ ק, שיקאגו; „מעשה שטן" מאת נ. מ. ה—ן, שרון; „חזיון לילה" (שיר) מאת ח. ד. נ—ס, [illegible]; „לשאלת הערבים והסורים בארץ־ישראל" מאת ח. צ—ר, [illegible] של מצרים; „הגאולה והעתון העברי" מאת א. נ—ק, יונגסטון; „מכתב גלוי למר ק. ווייטמאן" מאת א. ל—א, ברוקלין.

שמן זית זך

אין לך מאכל שנזכר לשבח בכתבי הקודש כשמן
הזה. טוב הוא, מבריא הוא ומחליץ עצמותיו של
אדם. משחתו קודש למלך וכהן ועדן – לנפש ולגויה.

השמן הנמכר בבית מסחרו של

יצחק גולדברג, אינק., 171 איסט ברודווי,

ראשית שמנים הוא שאין למעלה ממנו.

בברכת הצלחה נברך את חברנו, הסופר והפדגוג המצוין, הפרקליט י. נ. אדלר, להתמנותו בתור מורה ראשי בבית־הספר העברי אשר ביונגסטון, אוהאיו. תתגשמנה שאיפותיו הנשגבות להשבחת החנוך העברי באמריקה.

בשם חברי ועדי החנוך והמורים של תה"ת דקליוולאנד.

א. קושניר, מזכיר.

דרושים מורים

מורים מומחים בשיטת הטבעית ובהנהלת בית־הספר, שיש להם ידיעה הגונה בשפת הארץ, דרושים לתלמוד־התורה בממפיס. התנאים נוחים מאד. המשכורת — מן 1,500 עד 1,800 דולארים לשנה. חודש חופש בירחי הקיץ. לפנות במכתבים אל הנשיא:

MR. S. DLUGACH

324 Vinchester St. Memphis, Tenn.

כ ש ר

שטיין לנשואין עם מרת שושנה ראטה.

בית האוכל של

איברַאמסאָן

רחוב 32, מספר 4 מערבה.

מאכלים מבריאים וכשרים להשיג בכל יום משעה 11 בבוקר עד שעה 3 אחר הצהרים. מקבל עליו לערוך בנקטים, סעודות תנאים וחתונה במחירים נאותים.

מורים מנוסים

בשיטה הטבעית ובשיטת התרגום מבקשים משרות. לפנות אל מזכיר „אגודת המורים בשיקאגו":

N. Sussevitz

1426 So. Springfield Av., Chicago, Ill.

שני מורים

מנוסים ומובהקים אשר הצטינותם ידועה בעולם הפדגוגי, מבקשים משרה בבית־ספר מודרני בתור מורה ומנהל. לפנות על־פי כתובת זו:

Mr. S. Rosin

919 Lytle St., Chicago, Ill.

הנני מברך את יקירי רוזה סאמסון ובועז ליכטמאן לאירושיהם ברכת אהבה.

פסח גינזבורג.

הונדון, אדר שני, התרע"ט.

השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל.

יין הגפן ויין השרף של פסח

של

ר' יוסף אגרעס

ידוע למדי לא רק בטיבו המשובח, אלא גם במחיריו הנמוכים.

„פראָהיבישאָן" מכריח אותנו להפרד עם אַלפי הקונים שלנו, שקשטו תמיד את שלחנותיהם והכינו להם עונג יום טוב ממש במשקאות של פסח שלנו.

ראות הכרה ולזכרון טוב נשביע אתכם רצון באופן כזה בפעם הזאת, ששמו הטוב של

ר' יוסף אַגרעס

ישאר אצלכם לזכרון גם כשנכנס בעסקים אחרים, במקום עסק המשקאות, שהיה לנו במשך ארבעים השנים האחרונות.

ר' יוסף אַגרעס, 71 רחוב עססקס, ניו־יורק.

Lifshitz Print, 217 E. Broadway, cor. Clinton St.

...ffice at New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון ה (קנה)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, APRIL 11, 1919 — No. 5 (155)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATIO
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

דרוש מורה

בבית התלמוד־תורה דמילבוקי דרוש מורה שיהיה גם מנהל. מורה מצוין בשיטת עברית בעברית, שתורתו אומנתו. נואם טוב בנומים וגם סדרן טוב לגדולים ולקטנים יקבל שכר הגון ותנאים נאותים. לפנות בכתב אל:

MILWAUKEE TALMUD TORAH
726 Central Ave., Milwaukee, Wis.

טובה ברגר — ברוך פישמן

נשואים

ר"ח ניסן, תרע"ט. — סן־פרנציסקו, קאל.

שעורים למורים

לרגלי הצורך הגדול במורים, המורגש כעת בכל רחבי המדינה, נוסדים שעורים להכשרת מורים עברים על־ידי ההסתדרות הציונית וההסתדרות העברית.

צעירים וצעירות, הרוצים להקדיש את עצמם לאומנות זו, המפרנסת כעת את בעליה בכבוד, יואילו נא לבוא בכתובים, בכל לשון שרוצים, על־פי הכתובת הזאת:

Department of Education
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 Fifth Avenue, New York City.

הועד הממונה על השעורים יבוא אחר כן אתם בדברים, פנים אל פנים.

הודיעו־נא את גילכם, מלאכתכם כעת, הארץ והמקום שקבלתם בהם את החנוך העברי שלכם.

הרב וויינבערגר ושטרייט

מצה כשרה

למהדרין

נוסד בשנת תרס"ו — Established 1905

בית־מאפה המצות המתוקן שלנו יבוקר על־ידי אלפי קונים, העומדים בשורה ומחכים לתורם, כדי להשיג את המצות החמות הטובות והמלאות־טעם שלנו, ולקמח־המצות המהולל והקמח לעשית מגדנות. הודות לכל המעלות של המצות שלנו מספר הקונים מתרבה מיום ליום. לסוחרי מצות לסיטונות וליחידים אנו נותנים בשנה זו פריווילגיות מיוחדות, לכבוד מלאת „בר־מצוה" לבית־המאפה שלנו. הסניפים שלנו מתמלאים במצה חיה ורעננה בכל יום.

הלשכה הראשית והמאפיה: 65 רחוב פיטט, ניו־יורק.

סניף הארלם: 205 רחוב 102 מזרח.

סניף ברוקלין וברונזוויל תחת הנהלת מר דזשיי גילמאן:

[illegible]

Rabbi Weinberger & Streit, 65 Pitt St., New York.

אגודת המורים דשיקאגו

מודיעה בזה שבכמה בתי־ספר פטרו את כל המורים אך ורק מפני שהנם חברים לאגודתנו. לכן דורשת האגודה מכל מורה, שבדעתו לקבל משרה בשיקאגו או בסביבותיה, לבל יבוא במשא־ומתן עם מנהלי ומפקחי הת"תים לפני בואו בדברים עם אגודתנו. לפנות בכתב אל המזכיר:

N. Susevitz
1426 So. Springfield Av., Chicago, Ill.

ספרות ארץ ישראל

במערכת „התורן" נתקבלו זה עתה ומוכרים הספרים האלה:

1) „הארץ והעבודה". חוברת ח'. המחיר 75 ס., עם המשלוח 85 ס.
2) „רביבים". מאסף, ערוך על־ידי י. ה. ברנר. חוברת ששית. המחיר 75 ס., עם המשלוח 85 ס.
3) „הפועל הצעיר". חוברת א', ב'. מחיר כל חוברת 30 ס., עם המשלוח 32 ס.
4) „הפועל הצעיר". חוברת ג'–ד'. מחירה 35 ס., עם המשלוח 37 ס.

הרוצים לקנות מושג נאמן מכל המתהוה והנוצר בארץ תקותנו יזדרזו להשיג את הספרים האלה, שהשתתפו בהם טובי סופרינו בארץ־ישראל.

HATOREN, 55 Fifth Ave., New York

רק עברית!

נשף עברי של פסח

נערך על־ידי

הסניף העברי של

„יהודה הצעיר"

ביום ד', 16 לאפריל, (מוצאי יום טוב) בשעה 8 בערב.

באולם קלינטון,

151 רחוב קלינטון, אצל רחוב גראנד.
מחיר הכניסה 15 סנטים.

כשר

בית האוכל של

איבראמסאן

רח' 32, מספר 4 מערבה.

מאכלים טריים וכשרים להשיג בכל יום משעה 11 בבוקר עד שעה 3 אחר הצהרים. מקבלים [illegible] בנקטים בעירית תנאים והתונד [illegible]

מודעה רבה

ואזהרה גדולה.

ההזדמנות האחרונה לקנות את האנציקלופדיה

אוצר ישראל.

מפני טעמים שונים החלטתי לפני שנתים להרוס את כל הלוחות של „אוצר ישראל“, יותר מארבעת אלפים פלאטין, אחר שהדפסתי את ההוצאה השלישית. עכשיו אין באפשרות עוד להדפיס את „אוצר ישראל“, כי מלבד שיהיה צריך לסדר את עשרת הכרכים ימשך זמן רב, ההוצאה תעלה ליותר ממאת אלף דולארים. שלא כדאי לעשות זאת, יען כי רוב המשכילים כבר רכשו להם את „אוצר ישראל“ ובשביל מספר קונים מעט ההוצאה החדשה לא תכסה את ההוצאות.

הדפסת ההוצאה הראשונה של „אוצר ישראל“ נמשכה משנת תרס״ז עד שנת תרע״ג. מן ההוצאה הזאת יצא כל כרך יחוד. כשהוצאתי את ההוצאה השניה, הודעתי לחותמים, שירכשו את עשרת הכרכים יחד, כדי שלא יהיה להם תרעומות עלי כשיחסר להם חלק ידוע. את ההוצאה השלישית הדפסתי במספר מצומצם ומילאתי את החלקים החסרים כדי שיהיו סדרים שלמים. אחר כן שברתי את הפלאטין ומכרתי אותם בתור „שברי כלים“. יכולתי להשיג אלפי דולארים בעד הפלאטין, אבל מפני טעמים ידועים נפצתי אותם.

מפני זה יהיה „אוצר ישראל“ בקרוב יקר המציאות וישלמו 3, 5 וגם 10 פעמים יותר מכפי מחירו עתה. ולכן הנני רוצה להודיע לאלה, שרוצים לקנות את „אוצר ישראל“, שנשארו לי עוד רק 75 סדרים, זה הכל, ואחר לא תשיגו בכל כל הון דעלמא. זאת היא המודעה האחרונה על „אוצר ישראל“, יותר לא אודיע על־אדות האנציקלופדיה הזאת. הנני רוצה, שלא יביאו בטענות עלי אחר כן שלא ידעו מזה. כמה תמשך מכירת 75 הסדרים האלה איני יודע, אפשר שיש הדרישה יאפשר שלשה, ואפשר פחות מזה. כי כל הקודם לקנות זכה.

אין לספר לאיש משכיל, היודע מה זאת אנציקלופדיה, את כל המעלות של „אוצר ישראל“. „אוצר ישראל“ היא האנציקלופדיה הראשונה בעברית. יותר מעשרת אלפים ספרים נשתמשו עורכי המערכת ו־122 עוזריה, המפוזרים בכל העולם, שיצרו את החבור העברי הזה. כל דבר וענין הנוגע ליהודים וליהדות תמצאו ב„אוצר ישראל“ על־פי סדר האלף בית. אם יש לכם „אוצר ישראל“ זה כאילו יש לכם ספריה גדולה בביתכם.

המחיר 30 דולארים כל סדר.

על־דבר יתר פרטים לפנות אל:

J. D. EISENSTEIN
123 Canal Street, New York, N. Y.

עוד יצאו על ידי הספרים האלה:

אוצר מדרשים,

אוצר דינים ומנהגים,

אוצר דרושים נבחרים

יכולים אתם להשיגם על־פי הכתובת האמורה.

פסח׳דיגע

היטעל צוקער

גע׳פינט זיך נאר ביי

ק. רעז

מיר האבען זעהר וועניג היטעל צוקער. מיר וועלען עס נאר געבען צו אונזערע קאסטימערס. עס איז ראטהזאם צו קומען יואס פריהער און זיך בעזארגען מיט דיזע צוקער.

מיר האבען פסח׳דיגע שטיקעל און אויך דינע צוקער, געפאקט אין באקסעס, מיט א הכשר פון הרב דניאל שאפירא, הרב דברוקלין והרב אברהם משה באס, הרב דבראונזוויל.

מיר האבען אויך פאטייטא מעהל, ספעשעל געפאקט פאר פסח, און אלערליי סארטען געווירצען פאר פסח.

וועגען קאפע און טהעע ווייסט יעדער, אז ק. רעז איז דער קעניג פון קאפע און טהעע. פריש געברענטע קאפע כשר לחג הפסח.

מיר לאדען איין אלע אידען צו קומען זעהן אין אונזער ויינדאו, ווי די קאפע כשר לפסח ווערט טעגליך פריש געברענט מיט א מאדערנע עלעקטרישע מאשין.

וואשינגטאן טהעע

קומט געפאקט בהשגחת הרבנים אין אין די ריינסטע כשר׳סטע טהעע אין מארקעט

K. RESS, 121 Essex St., N. Y.

קאנטרי ארדערס פינקטליך אטענדעט.

זעגט ניט אפ. די צייט איז קורץ. שיקט גלייך אייער ארדער צו:

77 GERRY STREET — BROOKLYN, N. Y.

בית־דפוס „אמנות“

130 רחוב הנרי, ניו־יורק :: :: טעלעפון: ארטשארד 65

בית־דפוס „אמנות“ נערך באופן היותר מודרני ובמכונות היותר חדשות.

בית־דפוס „אמנות“ הציב לו למטרה להדפיס ספרים עבריים מצויינים במינם ביפיים.

בית־דפוס „אמנות“ מבטיח להשביע רצון כל המפציר לראות את ספריהם נדפסים בטעם, ביופי, במדה היותר אפשרית.

מדפיסים אנו באותיות מנוקדות וגם בכתב רש״י וכו׳

ג׳ מכונות־דפוס.

ART LINOTYPING CO.

130 Henry Street :: :: Telephone 65 Orchard

VOL. VI NEW YORK, APRIL 11, 1919 No. 5

התורן

יוצא לאור על־ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
דניאל פרסקי, מזכיר

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה ששית — ניו־יורק, י"א ניסן, תרע"ט — גליון חמישי

פרשת השבוע

חַג הַחֵרוּת.

חג הפסח, זמן חירותנו כמה קסם, כמה מסתורין וכמה ממשיות היסטורית בחג זה! כמה עשיר הוא בחזיונות, אגדות ודמיונות!

חג חירותנו הוא „שיר־השירים" של מועדי ישראל: חג התחיה של הטבע הוא וחג אביבה של האומה העברית, בהתעוררה לצאת מיגון לשמחה, מאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה.

חגנו זה היה לנו בגולה לחג הזכרונות וספורי־קדם וגם לחג השאיפות והגעגועים על גאולתנו ופדות נפשנו.

בני עמנו בגולה, הנתונים בלחץ ובדחק, שעד היום הם בונים או הורסים את פיתום ורעמסס של ניני פרעה ונכדיו, — כיון שיתקדש ליל חגנו זה, הרי הם מתנהגים כמלכים, רואים את נשיהם כמלכות ואת בני ביתם כבני מלכים. עבדי הגלות, החרדים מקול עלה נדף, מקול דפיקה בדלת, — אלה בזויי העמים, החשודים בליל־פלאות זה, כי אוכלים הם מצותיהם בדמי ילדי הנוצרים, מרימים את קולם, בשבתם בחוג משפחתם, בהרחבה והטעמה: „כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים".

דורות הלכו ודורות באו ואסירי התקוה חגגו בכל שנה את חג הפסח כהלכתו, זכרו ימים מקדם, ספרו את הנסים, הגבורות והנפלאות של יציאת מצרים — וכל המרבה לספר הרי זה משובח! — היו בדמיונם בין־לילה למלכים, למלכות ולבני מלכים, שפכו חמתם אל הגויים, ובסוף כל טכסיסי ה„סדר" היו קוראים קריאה היוצאת מעמקי הלב: „לשנה הבאה בירושלים!"

וכיון שהיה עובר חג הפסח עם לילות הסדרים, עם הרמזים הטמירים והנעלמים, עם חזיונות הקסם והגעגועים על הגאולה, על „הפסח לעתיד", ועם כל שעשועי הדמיון הדתי והלאומי; כיון שהיה עובר חג הפסח היפה עם כל הפחדים הגלויים והמסותרים מפני עלילות־שוא ובלבולי־דם — היו שבים ימות החול של השעבוד הקשה, של עבודת־הפרך, של ההכנעה המשפלת וההתרפסות תחת הרגל האכזריה הרומסת ותחת שוט הנוגש.

דורות הלכו ודורות באו, והגעגועים הכמוסים על הגאולה מעבדות לחירות, שהיו מתלקחים לרגע בליל־שמורים, בליל־פלאות של חג הפסח, הלכו הלוך וחלוש, הלוך וגסוס, והקריאה „לשנה הבאה בירושלים!" היתה לצירמוניה דתית, לקריאה שהתרוקנה מנשמתה הפנימית, לקריאה שגורה בפה, שאינה מניעה את כלי־המחשבה ושאינה מזעזעת את נימי־הלב.

באו דורות והחרדים שלנו, ביחוד בארצות המערב, החלו להוציא את הקריאה הלאומית, שבה היתה צפונה נשמת האומה, מידי פשוטה. „לשנה הבאה בירושלים!" הנה הכוונה בזה לא „ירושלים של מטה", כי־אם „ירושלים של מעלה", וגאולה זו, שאָנו שואפים אליה, אין זו גאולה ממשית משעבוד מלכויות, מעול עריצים, מאדמת־נכר, כי־אם גאולה מ„הסיטרא אחרא", מ„קליפות רעות", מ„לילית וכל כת דילה". הפלפול היבש, המיסטיקה הערפלית, פרי הגלות התרבותית, פרי דורות היאוש והמצוקות מבית ומחוץ, טמטמו את הרגש הלאומי הבריא, העיבו את זוהר התקוה הנושנה והקהו את חודם של הגעגועים החריפים על ארץ־אָבות ועל תרבות הנביאים הטהורה.

המשכילים, הנאורים, המתבוללים מדעת ושלא מדעת, לוחמי הזכיון וחולמי בטול הגבולות, גבולות המקום והרוח שבין עם לעם, וכל אלה שהתרחקו מעל שרשי האומה העברית ומקורותיה, — כל אלה האברים המדולדלים שבגוף עמנו מחקו מעל סדר תפלותיהם, מחקו מעל לוח לבם, מחקו מזכרונם את ירושלים וציון. וואשינגטון, פאריז, ברלין, פטרבורג ובירות אחרות היו להם לירושלים.

עד שקם לעמנו דור חדש, אחרון לשעבוד וראשון לגאולה, והטובים, המעולים והצרופים שבדור חדשו את הקריאה: „לשנה הבאה בירושלים!". הכניסו בה נשמה יתירה, ריח חיים ושאיפה עצימה. עד שרמי בנים נאמנים, בנים־בונים, לעמם והם שבו אליו בתשובה שלמה, נערו מעליהם את אבק הגלות ושפשפו מעל נפשם את חלודת היאוש וההשפעות הנכריות לה. והבנים האלה הרימו את הדגל העברי, נשאו נס — ציונה. מתי מספר היו בעת הראשונה, רק יחידי סגולה, אצילי הרוח, חולמי חלומות וחוזי חזיונות. ומספרם הלך הלוך ורב, יבהית התחיה שבעמנו הלכו הלוך והתעצם.

וחולמי החלומות היו ללוחמים כבירים על זכות עמנו לשבת על אדמת אבותיו, לדבר בלשונם, לשון נביאיו וחוזיו, יוצריו הרוחניים והוגי דעותיו, לחדש את תרבותנו העתיקה, שיצרה ערכים אנושיים נצחיים, להרחיבה, להעמיקה ולהעשירה בערכים לאומיים ואנושיים חדשים, הנובעים ממעינות התחיה ומתפעמים משרשיה הבירים.

כבדה היתה המלחמה מבית ומחוץ, מפנים ומאחור, מימין ומשמאל, וכל מה שהוסיפו רבנים־רבניים, גיבי המכבים, לחגור את שארית כחם להציל את עמנו מהתנוונות, מטמיעה וכליון, כל מה שהוסיפו להסיר מכשולים מעל דרכם, דרך לעבור גאולים, כן הוסיפו התועים, המתעים והבוגדים להניח מכשולים חדשים על דרכם ולהמית בלב העם את תקות הגאולה.

והנה למרות כל הבגידות מבית, למרות כל המלשינים, השוטנים והמפריעים מחוץ, עלה בידי בחירי האומה, בידי ראשי הציוניים, בידי לוחמי מלחמת תחיתנו הלאומית לבוא לפני בית־דין העמים ולתבוע את זכותנו הלאומית על ארץ־ישראל. וממשלות־ההסכם, שכבר הכריזו על הסכמתן והבטחתן לעזור לנו ביסוד ביתנו הלאומי על אדמת אבותינו, פתחו בזה מקורות חדשים ונאמנים ראגרגיר הראיתיה שרנו. הדמיונות והחזיונות הלאומיים ניתנו עתה להתגשם במעשים.

אין אנו יכולים ואין אנו רשאים עוד להסתפק רק בזה, שבקצה אין־אונים נקרא בליל־שמורים, בפתחנו את הדלת: „שפוך חמתך אל הגויים... שפוך עליהם זעמך וחרון אפך ישיגם..." להפך: אנחנו, הציוניים, שואפים להיות אור לגויים, להיות להם למופת במעשה הבנין והנטיעה, במשטר חברתי של צדק ויושר, בזריזות היצירה, בהרחבת הקנינים הרוחניים והתרבותיים ובהעמקתם.

לא נעלמו מעינינו כל אותם העכובים, המעצורים ואבני־הנגף, המונחים עוד על דרכנו לשחרורנו הלאומי, על הדרך המובילה ליסוד מדינה יהודית בארץ אבותינו.

אבל בטוחים אנו גם בזאת, כי כחות התחיה והיצירה של עמנו, אשר התעוררו בזמן האחרון לעבודת הגאולה, יהיו הולכים ומוסיפים, הולכים ומתגברים על כל המכשולים הרבים, כי עם מלומד בגבורות ובנפלאות אנחנו.

יודעים ומכירים אנו, כי גאולת ישראל היא סימן מובהק עתה לגאולת העולם, ואין העולם נגאל מצרותיו המדיניות והחברתיות, אם לא יגאל ישראל.

ואנו בטוחים, כי בליל הסדר הבא יקראו רבים במקום „לשנה הבאה" — „בשנה זו בירושלים!"

עַל גְּאֻלָּתֵנוּ וּפְדוּת נַפְשֵׁנוּ

מאת

מ. שיינקין.

... שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו".

על גאולתנו אין לדבר הרבה: הנה היא באה. יש שמתוכחים עתה, אם פעלו מנהיגינו באופן דימוקראטי כל־צרכו או לא, אם דרשו די הצורך או שקמצו בדרישות, — כל זה הוא ענין לתורת הדימוקראטיה בהוה ולחנוך העממי בעתיד; אבל אין ספק בדבר שהגאולה באה, אותה הגאולה הגדולה שקוינו לה, או יותר נכון במדה שלא העזנו לקוות לה בשנים האחרונות, בדור האחרון

הגאולה באה, מכיון שהגשנו את דרישותינו לפני אכפת־השלום מכיון שאמרנו לכל עמי העולם באופן גלוי וברור, שלא בדרך אגב ובסגנון וכוחי, כי־אם באופן רשמי ובסגנון מוחלט, כי עם אנחנו כי זה מקומנו בעולם, כי אלו גבולות ארצנו, כי זאת תכנית עבודתנו למחר ולעתיד הקרוב והרחוק; מכיון שזכו מנהיגינו להופיע על בימת העולם, להודיע על ישותנו ולהכריז על זכויותנו, — הרי גאולתנו באה.

הסוחרים הפעוטים יכולים למיר את הכל רק באמת המדה והמשקל של שוק הדגים; התגרנים בבירסה אינם בטוחים בקניתם בשרב ידיהם... מכור לך, מכור לך". לא כן בהליכות־עולם ובכתבי עמים: פה נקודת־הכובד היא על פי רוב ביחוסים לאימשקליים: Imponderabilia.

עם כי יולד, כי יתעורר, כי יעיז להוציא את צוחתו הראשונה ולהודיע לעולם, כי הוא חי וכי הוא הולך לתפוס את מקומו בעולם, — הרי הוא חי ופועל, מבלי היותו תלוי בתשובה שניתנה לו. אם לא הסכימו לו היום — יסכימו מחר, ומה שלא נתנו לו עתה — יקח בעוד זמן.

אנו הודענו לעולם, מי אני ומה חוג פעולותינו. באמת תפסנו את מקומנו זה כבר. עוד לפני ארבעים שנה מצאנו את עצמנו ואת ארצנו, הלכנו ובנינו לפי הכחות הטמירים שהיו בנו ושהתגלו במשך יצירתנו. אלא שעד עתה היו לנו דברים עם התוגר לבדו, ועתה הגיעה שעת הכושר לאמר לכל עמי העולם: הננו ועלינו!

הם ישבו כסאות למשפט, ומנהיגינו באו בשם העם העברי. במדה, רבותי, חתמו על המגנה, על הגאולה ועל התמורה. אין ספק בדבר, שראשיו בחתימתם; יש לנו לזה די אותות והוכחות, למרות ההתעקשות מצד ערבים פוליטיקנים אחרים שבארץ־ישראל, מצד אימפיריאליסטים וריאקציונרים אחדים שבארצות אירופה ומצד מספר קטן של מתבוללים מדעת ושלא מדעת אשר בתוכנו.

הודענו לעולם, ועתה נלך ונבנה את הבית הלאומי בארץ־ישראל. מי יעיז להפריע מעבודתו את העם החש בנפשו ובכל ישותו, כי גאולתו הנה באה

שִׁעוּרִים לְמוֹרִים עִבְרִים.

לשכת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה מטפלת הרבה, בעזרת ההסתדרות העברית, בכל הנוגע להעבודה העברית במדינה זו, ביחוד בנוגע להכשרת הדור הבא, כי יהיה עברי, לאומי וציוני. מנהלת היא עבודתה זו בזריזות ובשקידה נמרצה, בשיטה ובסדר. לשכת החנוך האמורה רכשה לה מעט־מעט השקפה ברורה על כל הנוגע להחנוך העברי באמריקה. חלקה זו היתה עזובה ונטושה. צריך היה לדעת ולהכיר מתחילה את שרשי המחלה, את חסרונותיהם ומגרעותיהם העיקריים של החנוך והלמודים העבריים במדינה זו, כדי לרפא ולתקן במקצוע לאומי זה את כל הצריך תקון ורפוי, או לברוא חנוך עברי ולהרחיב דעת השפה העברית באותם המקומות, שחסרו שם לגמרי ואף סימן לא היה להם. צריך היה לעבד תכנית שלמה, כוללת ומקפת את כל הפרובלימה המורכבה, ובמובן ידוע גם המסוכסכה והמטושטשה, של החנוך העברי והציוני בארצות־הברית. ובזה עסקה ועוסקת לשכת־החנוך הציונית בהתמידה רבה, בעיון ובשום לב, הלכה למעשה.

בשעת הטפול, החקירות והדרישות של הפרובלימה האמורה נתבררו ונתגלו עובדות רבות משמחות לב ועובדות אחרות שהן מעציבות עד מאד. לסוגן של הראשונות שייכת אותה העובדה, כי נתרבתה ונתעצמה בזמן האחרון הדרישה ללמודים העברים כמעט בכל ערי־השדה, וגם בישובים הרחוקים והבודדים, של מדינה זו; נתבשלה ההכרה הלאומית, מדעת ושלא מדעת, כי עם־הארצות בנוגע להלמודים העברים, עם־הארצות והדיוטות פשוטן כמשמען, היא התוכחה היותר קשה של היהדות האמריקאית, היא קללת־אלהים הרובצת על חלק גדול מבני עמנו בארץ זו.. החולה הכיר את מחלתו, את טיבה ושרשה — וזה סימן לטובה. במקומות רבים ושונים, כמעט בכל קצות אמריקה, ששם ישנם ישובים יהודים, התעורר ומתעורר החפץ ליסד בתי תלמוד־תורה ובתי־אולפנה עברים חדשים, או להיטיב ולשבח, להרחיב ולתקן את הלמודים העברים, שיהיו עבריים ולאומיים באמת, בבתי תלמוד־התורה, שנוסדו מכבר. החלו להכיר, או להרגיש, כי אין ציונות אמתית, ציוניות שיש לה שרשים וענפים, קרן קיימת ופירות, בלי דעת היהדות, ואין דעת היהדות הראויה לשם זה אם היא אינה נובעת ממקורותיה ומעיניה הראשונים, מהשפה העברית וספרותה, העתיקה והחדשה. עובדה משמחת היא, כי רבים ושונים, שיש להם איזו שייכות אל עניני החנוך העברי וששמו את לבם לגורלו של הדור היהודי הבא, החלו להכיר ולהודות בפה מלא, כי מחויבים אנו להביא שנויים, תקונים עיקריים וסדרים חדשים, לפי רוח התחיה הלאומית, בכל הנוגע להלמודים העברים בבתי תלמוד־התורה וביתר בתי־אולפנה הנמיכים והגבוהים.

אולם עובדה מעציבה היא, שחסרים אנו מורים עברים מתוקנים, הראויים לשם זה, הראויים ומוכשרים כל־צרכם לתעודתם הלאומית הגבוהה: לחנוך של דור עברי באמת, דור עברי, שלא יעמוד מרחוק ובשויון־נפש לגאולתנו ולשחרור רוחנו מכבלי עבדותו. מספרם של המורים העברים המוצלחים לעבודתם באמת, לפי תביעותינו הלאומיות עתה, מעט הוא מאד במדינה זו לפי ערך הדרישה להם.

לשכת־החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה שמה לבה להעבודה המעציבה האמורה, והיא נגשת, בעזרת

כן, גאולת עם הוא חשבון העם הקם לתחיה עם העמים האחרים, שהיה כפוף להם. השבוננו זה נבין וברור. נמרנו אתו, ועתה יתהוו יחוסים חדשים בינינו כי גאולתנו באה.

הקושי שבדבר הוא, כשאנו באים לחשוב על **פדות נפשנו**. זהו חשבוננו עם עצמנו.

בית לאומי אנו באים לבנות, מקלט לאומי חפשי; ירגזות אורבת לנו מבפנים, מטילה בנו את זוהמתה ומסכנת לרטיר את חותמה על כל אשר יעשה.

רבים ממבשרי הגאולה וממניחי היסוד בבנין הלאומי, אנשים ישרים ונכוחים, המסורים לעבודתם בלבם ונפשם, מקדימים להכריז על עצמם, כי לא להם דרושה הגאולה והתמורה, כי־אם מקלט הם מבקשים לאחיהם הסחופים והדוויים. לאשרם — עוד ישנם יהודים סחופים ודוויים בעולם, וגם השלום העולמי לא יביא שלום לישראל ברוב ארצות אירופה, וגם בארצות, שכבר תוקנו במלכות שדי של החיים החברתיים, עוד פורעים פרעות בישראל. כי לולא זאת, לוא חס ושלום נתנו ליהודים בכל ארצות תבל לחיות בשלום ולהתבולל, — למי היה נחוץ אז המקלט הלאומי הזה?... האין מקדימי ההקדמות האלו זקוקים לפדות הנפש?

וכלום לא פדות הנפש דרושה לנו, לבל יעמידו צבאות הגולה בגלילותיהם אמרכלים וגזברים, שדבר אין להם עם ענין הגאולה? מה עלובים הם אלו, שהיו לפנים, בשנים הרעות לציוניות, פועלים חרוצים ונלבבים, ועתה בבוא הגאולה הם עומדים נכנעים לפני הרחוקים שנתקרבו כביכול! והעיקר הוא הנימוס, כי עתה כסף דרוש לנו, וזה נמצא רק אצל בעלי הקרח הנורא. היש עבדות יותר גדולה מזו בגאולה?

ושלומי אמוני ישראל החרדים — כמה מהסס עוד לבם בקרבם! צועדים הם כלפי הגאולה צעד אחד לפנים ושנים אחורנית, פן ירטאו יאשמו.

כי באמת איך יתפארו „ובנה ירושלים" לאחר שירושלים תבנה ותכונן, ואיך יורידו דמעה על „בראותי כל עיר על תלה בנויה", אם עיר האלהים לא תהיה עוד מושפלת עד שאול תחתיה? שומעים הם בשורות טובות על ארץ האבות [illegible] — ואינם חפצים להאמין לשמועות אלו; כי איך זה תהיה ארץ־ישראל בלא [illegible]. אגדה כי באר משם — היא תנעם לנפש: איש כי בא משם יספר על חרבן [illegible], עיני [illegible] היא [illegible] ורגעים. [illegible] לעבודה יבנין, [illegible] בארץ האבות [illegible] עד [illegible]. [illegible] לפדות הנפש!

ואלו החרדים, שערבו את נפשם להשתתף בבנין, מעמדים [illegible] על עצמם, כי עיקר כוונתם להשגיח על קיום התורה ושמירת המצוות, ולא, חס ושלום, שילכו בעצמם לארץ־ישראל לבניתה על־פי תורת ישראל. הם, רובם ככולם, ישארו בארצות הגולה, „יאנסו" פה לפתוח את חנויותיהם בשבת, לגלח לפעמים את זקנם ולגדל את

ההסתדרות העברית, לפתוח תיכף אחר חג הפסח שעורים למורים עברים, להתקין ולהכשיר, לפי היכולת בשעה זו, את אלה שיש להם ידיעות בספרותנו העתיקה והחדשה, את אלה שמרגישים בקרבם כשרון והפץ להיות מורים עברים, — להתקין ולהכשיר אותם לתעודתם זו. אל השעורים האמורים יקובלו גם מורים עברים, שכבר התעסקו ומתעסקים במלאכת־קודש זו, אם הם מבקשים להשתלם בידיעותיהם על־פי שיטה ידועה, אם הם מבקשים לקנות להם למודים החסרים להם, שבלעדיהם אין למלא את חובתו של המורה העברי בזמן הזה במדה מספקת. לשכת־החנוך הציונית וההסתדרות העברית מתאמצות להעמיד את השעורים למורים על הגובה הדרוש. השעורים האלה צריכים להיות בבחינה ידועה כעין פרוזדור לבית־מדרש למורים, [illegible] העתיד להפתח בזמן קרוב על יסוד לאומי וציוני.

הָאִידִישִׁיזְם וְהָעָם

מאת

ר. [illegible]

המלחמה, שעורכים בעת האידישיסטים על העברים והעברית, מעוררת ברבות הרבה מן הציוניים והעברים לא קצף ומרירות בלבד, כי־אם גם רגשי חשש ופחד. חוששים הם, שמא יהא בכחה של המלחמה הזאת להביא נזק רב גם לתנועה העברית בגולה וגם לעבודת הבנין והתחיה בארץ־ישראל.

לכאורה, יש יסוד לחשש כזה: המוני העם — למה יכבדו את האמת? — הכרתם הלאומית־הציונית לא נתבררה כל־צרכה, ומכל־שכן שהרגשתם העברית לא נתבהרה ונתעמקה. ואם כי בימים האחרונים התחילו ההמונים הללו לתת את לבם וידם לעבודתנו הגדולה, הרי דבר זה לא בא מתוך שנוי יסודי בנפשם, כי־אם לרגלי המאורעות החיצוניים הכבירים ולרגלי התקוות, הנשקפות לעתיד. אפשר לפי זה לחשוש, כי כל רוח מצויה עלולה לכבות את הניצוצות הכהים, שהתחילו להאחז בנפשות ההמונים, ולהרחיק את העם מתנועתנו הלאומית. ביחוד יש לחוש לסכנה כזו, כשהאידישיסטים באים ומקנאים קנאת ה„דימוקראטיה", השגורה כל־כך בפי ההמון, ומדברים דברים „חוצבים להבות אש" בשם ה„אינטרסים העצמיים", הנפגעים, כביכול, בארץ־ישראל המחודשת.

אולם, לכשנעיין בטיב הענין הנדון, נוכח, כי החשש הזה אין לו על מה לסמוך. ולא עוד, אלא שמלחמה זו שכרה מרובה מהפסדה.

כי שונות הן ההתנפלויות החדשות של האידישיסטים על העברים מהתנפלויותיהם הקודמות עליהם. אלו שקדמו להן היו על־פי רוב ריבות־דברים סתם, עקיצות וזלזולים של יושבי בתי־קהוה, שבאו בתור תשובות חוזרות על אמרה זו או אחרת, שנפלטה מפי עסקן עברי פלוני, או על מאמר זה או אחר של סופר עברי אלמוני. המחלוקת, שהיתה פורצת מדי פעם בפעם בנוגע לשאלת הלשונות, היתה מחלוקת פנימית, „משפחתית", שמעולם לא הגיעה לאזני ההמון, ואם הגיעה — לא שם זה אליה לב. עכשיו שונה המצב לגמרו. המלחמה על השפה העברית באה בעקב עובדות ממשיות, המתרחשות

בניהם ללא תורה ומצוות. הם לא ילכו, פן תמעטנה שם הכנסותיהם, פן יחסר להם דבר ממנעמי החיים; אלא שמתנדבים הם להשגיח מרחוק על הכשרות בחיי אלו שאורצו ללכת לארץ־ישראל. האם לא [illegible]

וכמה משעבוד־הנפש יש גם בעבודה הגדולה והמועילה של הנשים הציוניות, המספיקות רפואות ובגדים לעניי ארץ־ישראל. כי [illegible] ברך אלהים את הנשים החמניות האלו בעוני [illegible]. לפני המלחמה היו צריכות כל נשי העברים באמריקה [illegible] בשתי עלמות פורות את ראשי ילדי התימנים בירושלים: עתה, תהלה לאל, יש צורך לא לבד בלבנים ובבגדים חדשים, כי־אם גם [illegible] ביות ובנעלים מטולאות, — [illegible] הצדקה. בכל עת ובכל שעה, בכל פנה ועבר מכריזים על העוני ועל המחסור אשר במקום המקלט הלאומי, על הצדקה והחסד בשביל חלוצי הישוב בארץ האבות; ונמצא כל איש המכבד את עצמו ודואג לאחריתו נמנע מהישוב על־אדות הליכה לארץ זו, שעניותה מנוולתה. הוא משליך את נדבתו — ויוצא בזה ידי חובת גאולה

הוי, הנדבה והצדקה, המשחיתות גם את הנותן וגם את המקבל! הנותן — [illegible] שאינה צריכה לאבית כיבו והמיישן את מדת יושרו וטובו בשאון ההמולה המופרזת, והמקבל — המאבד לאט־לאט את ערכו ואת כשרונו ליצירה ולעזרת עצמו.

אם [illegible] אני בברית [illegible] עינינו [illegible] את ארץ־ישראל מן [illegible]

אם אין מקלט לאומי יכול להבנות בלי צדקה חמרית ורוחנית, מוטב שלא יבנה.

ארץ־ישראל [illegible]: היא צריכה ויכולה להבנות בלא צדקה, ובלבד שיחדלו לנדב לה, אלא שישתמשו בעשרה.

„ארץ [illegible] ארץ זית שמן ודבש" — [illegible] וכהנה מצאו בה במשך דורות.

„ארץ נחלי מים עינות ותהומות" — ונפלאות נעשות עתה [illegible] הסדור הנכון של המים.

„ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחושת" — גם את זה וגם את יתר חמרי המתכת בודאי נמצא גם עתה, אם נבקש.

„חיי נשמות אויר ארצך" — גם בזה נוכחנו במשך הדור האחרון, [illegible].

רק חדלו לכם מן הצדקה! חדלו לתת! יקח־נא כל איש מישראל לעצמו, כפי כחו וערכו, מטוב הארץ, מעשרה הטבעי, החמרי והרוחני. משכו וקחו לכם מנות בחנוך הדור, בסדור חיים צבוריים ישרים ונכונים. יקח כל איש מישראל לעצמו בכל אשר יחסר לו לגאולתו ולפדות נפשו.

רק אז נוכל לשיר בפה מלא ובלבב שלם את השיר החדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו.

בראשית יצירת חיינו החדשים בארץ־ישראל, — הארץ, שעיני ההמונים היהודיים נשואות אליה כעת ולבם פתוח וער לקראת כל מה שמדובר עליה. בשעה כזו מועיל ורצוי מאד כל משא־ומתן, הנוגע בשאלות בנין הארץ, וביחוד עלינו לשמוח על שסוף־סוף עלתה לה לשאלת שפתנו לצאת מתחומה הצר לרשות הרבים.

וחלילה לנו להאפיל על השאלה הזאת. אדרבה, עלינו לבררה וללבנה מכל צדדיה. כי במדה שתתברר ב ג ו ל ה, בה במדה נועיל לה בפתרונה הנאות ב א ר ץ. ואלמלי באה המלחמה האחרונה לשם בירור זה בלבד — דיינו.

מובן הדבר, כי בדברינו לא נפעל על האידישיסטים עצמם. הם לא ישמעו לנו, אפילו אם יכירו בסתר לבם, כי הצדק אתנו. לא ישמעו — מפני שהתנגדותם לשפתנו אינה התנגדות הגיונית בלבד, כי־אם, בעיקר, התנגדות פ ס י כ ו ל ו ג י ת. אולם טוב לנו, כי אנחנו בעצמנו נאמין אמונה שלמה בצדקת השקפתנו, ואז יהיה לנו הבטחון והעוז להגן עליה באותו החום הנפשי, הדרוש לאידיאל רם ונשא.

בשורות הבאות אין ברעתי לדון על כל חלקי המחייב והסותר שבשאלת השפות, כי־אם על הטענה העיקרית והמרכזית, שבה יוצאים לקראתנו האידישיסטים. זוהי — טענת ה„דימוקראטיה“.

* * *

האידישיסטים קוראים לעצמם בגאון „דימוקראטים“ או „עממיים“. אנחנו רגילים לשנות את השמות הללו לשמות „נביאי־השקר“ או „דימאגוגים“. בזה אנו מתכוונים לאמר, כי אפילו אם יש אמת בהתפארותם, כי הם מגינים על עניני העם וצרכיו — אין עוד ראיה מזה, כי הצדק אתם וכי השקפתם הם היא המועילה לעם. הלא ידוע הדבר, כי ישנם ענינים וצרכים, שלפי השקפת הרגע וה„מעשיות“ הם עממיים, בעת שלפי ההשקפה ההיסטו־רית והאידיאלית אין בהם משום תקון העם ואשרו כל עיקר.

נביאי הבעל, למשל, דברו אף הם בשם העם ולטובת צרכיו ועניניו, והם לא היו משקרים כלל ב„נבואותיהם“, כי הלא באמת היה העם נמשך אחרי הבעל בתקופות ידועות, ואף־על־פי־כן קוראת ההיסטוריה לנביאים האלה „נביאי־השקר“. ובאותו זמן עמדו לישראל יחידי־סגולה, בעלי חזון ורוח, שדברו נ ג ד צרכי העם ומשאלותיו בשעתם, והם, היחידים האלה, היו ויהיו „נביאי האמת“, מנהיגי העם האמתים.

גם בזמננו אנו, אילו היה העם העברי מודיע גלוי ומפורש את רצונו, כי שפת אידיש תהיה שפתו הלאומית, כי עתה היינו אנחנו, העברים, רואים לעצמנו חובה קדושה להלחם נגד הרצון הזה ולא היינו נרתעים כלל לאחורינו מפני הקולות והצעקות: „יונקרים, ריאקציו־נרים, אבטוקראטים!“ אנחנו היינו מדברים על לב העם השכם ודבר, כי ישוב ממחשבתו הנמהרה והיינו משתדלים להבינו ולהשכילו, כי רק בעברית יוכל לחיות חיים לאומיים שלמים ומתוקנים וכי רק על־ידיה יהיה לעם גדול ונאור ברוחו ותרבותו. היינו חושבים את המלחמה הזאת נ ג ד העם בעד ש פ ת ו ו ת ר ב ו ת ו למלחמת־מצוה, ממש כמו שחשבו חוזינו את מלחמתם הם נגד עבודת הבעל, וכמו שאנו, העברים והאידישיסטים גם יחד, חושבים את מלחמתנו המשותפת נגד כל בעלי הטמיעה והכליון, שקמים עלינו כעת.

כך היינו נוהגים, אילו היה העם באמת בוגד בשפתנו הלאומית. אולם לאשרנו אין המצב כך.

ה א י ד י ש י ס ט י ם א י נ ם ד י מ ו ק ר א ט י ם כ ל ל ו כ ל ל. העם, שבשמו הם מדברים רתת, אינו אידישיסטי לא ברוחו ולא בהכרתו. אמנם חלק גדול של העם מדבר אידיש, אבל דבור לחוד ויחס פ נ י מ י אל הלשון המדוברת לחוד. העם מדבר אידיש, אבל ל ב ו ב ל ע מ ה. למה לנו להתבייש מלהגיד את האמת? אין כי העם אל השפה הזאת לא יחס של חבה ולא יחס של כבוד. היהודים בני הדור העובר, חניכי התורה והמסורה, השבו וחושבים את השפה הזאת ל„עברי־טייטש“. היהודים בני הדור הבא, חניכי התרבות האירו־פאית והאמריקאית, — מלבד שהלשון היהודית אינה בלבם, הנה היא הולכת ונכחדת גם מ פ י ה ם. המוני היהודים הראדיקאליים, אלה היהודים החביבים כל־כך על מורי האידישיזם, הלא רחוקים הם מרוח אידישיסטי ו„תרבות“ אידישיסטית, כמו שרחוקים הם מרוח עברי ותרבות עברית. בשם מי איפוא מדברים האידישיסטים? ואיזו מן השדרות העממיות מלאה את ידם לדבר בשמה? ולמה זה קשרו לראשם את כתר הדימוקראטיה?

או האם חושבים האידישיסטים לברוא ולפתח בלב העם יחס ח ד ש אל השפה היהודית — את ההכרה, כי ה י א שפתו הלאומית וכי רק ב ה אפשר לו ליצור תרבות לאומית בגולה ובארץ־ישראל? ככה באמת חושבים הרבה מהאידיאולוגים האידישיסטיים, המודים בכתרי נפשם, כי לעת־עתה אין העם הולך אחריהם. אבל אם „אידיאליותם“ הנפרזה של האידישיסטים הא לא האפילה עוד את בהירות הגיונם, הרי עליהם לראות ולהבין, כי בשביל שיברא אצל העם יחס חדש כזה, כי בשביל שיהיו לו גם הכרה אידישיסטית וגם צורך חי וממשי בתרבות אידישיסטית, צריך בראשונה ל ח נ ך את העם. צריך ללמדו ולהשכילו ולפקות את עיניו על הערך הרב של שפה ותרבות לאומית ב כ ל ל. אולם אם בחנוך והשכלה הכתוב מדבר — מנין להם להאידישיסטים הבטחון, כי חנוך כזה יביא את העם לידי שאיפות אידי־שיסטיות ולא לידי שאיפות עבריות? על איזה יסוד אפשר להם לבסס את תקותם, כי בשעה שיתחיל העם להכיר בנחיצותן של שפה ותרבות לאומיות מיוחדות — יבחר דוקא באידיש ולא בעברית?

כלום אפשר להם לבטל את התנועה העברית הגדולה, שנתפשטה בגיהה במשך עשרות השנים האחרונות, שבאה בתור תוצאה של חנוך והשכלה לאומית, — תנועה שלא ראינו דוגמתה מיום שנהיינו לעם של תרבות והשכלה? כלום טחו עיניהם מראות, כי בכל מקום שבאה התנועה הציונית והולכה את השאיפה ל א ר ץ לאומית, שם

נתחוללה גם השאיפה לתחית השפה והתרבות העברית? או האם אפשר להם לבאר את חזיון ההתעוררות העברית בגולה ואת חזיון התחיה העברית הממשית בארץ־ישראל כחזיון מקרי וזמני, או כ„קאפריז" היסטורי? וכלום אי־אפשר להם להבין את כל הטבעיות וההגיוניות שבדבר, כי רק שפה שנשתרשה בנשמת העם אלפי שנה, שפה שבה נתלבשו יצירותיו היותר מקוריות ועמוקות של העם ושעל רוחה ולמודיה נתחנכו המוני־העם במשך דורות אין מספר — כי רק שפה כזו יש בכחה להעשות שפתו הלאומית היחידה של העם, בשעה שהוא מתעורר יותר ויותר הלאומית.

אכן, לא נביאי שקר הם האידישיסטים, וגם לא דימאגוגים מטבעם ורוחם, אף־על־פי שמשתמשים הם בכלי הדימאגוגיה ואמצעיה, כי־אם הועילו רב, נעדרי ההגיון והדעת.

* * *

האידישיסטים הם גם מגדולי האמונה. מאמינים הם, כי כשיבוא עם ישראל לארץ־ישראל בהמוניו ישים קץ לכל הכבושים העבריים, שנעשו שם בערים ובמושבות, ויחולל שם מהפכה לשונית מוחלטת.

על מה מבססים הם את אמונתם זו? — שוב על הדבור באידיש.

אלמלי היו האידישיסטים משתחררים מעט מקנאותם הנפרזה והיו משתדלים להסתכל בעתיד בעינים בהירות, כי־אז היתה גם אמונתם זו מסתלקת מקרבם. אבל מכיון שרצונם האידישיסטי גדול מהגיונם האנושי, הרי הם מרמים את עצמם ומרמים גם את האחרים.

נניח, כי בשנים הראשונות לבנין הארץ יציפו אותה המונים־המונים למאות אלפים — חזיון, שגם להאידישיסטים, אם רק ציוניים הם, לא היה רצוי ביותר, מטעמים כלכליים ידועים, — הלא עלינו להחליט, כי ההמונים האלה לא יבואו מאמריקה, כי־אם מרוסיה, פולניה ודומיהן — זאת אומרת: אותם המוני ישראל, שעולמם הפנימי הוא דתי־מסורתי או לאומי־ציוני. איזה חנוך ידרשו ההמונים האלה בשביל בניהם? הוה אומר: חנוך עברי. אותו החנוך, שהיו רגילים בו הם ובניהם בארצות מגוריהם. אותו החנוך, שלא פרשו ממנו אפילו כשנדחו לערי סיביריה והיו מזי־רעב ואכולי קור ומהרית שנית. מה תהיה איפוא תוצאת החנוך העברי בארץ־ישראל? האם יהיה דומה לחנוך הגולה? ודאי שלא יהיה דומה לו. מלבד הסביבה הלאומית החיצונית, שתקיף אותו ותשמור עליו מכל השפעה זרה, שארבה לחנוך בנינו בארצות הגולה, הלא גם תכנו הפנימי יהיה שונה מהתוכן של החנוך העברי בגולה. החנוך בארץ־ישראל יהיה כמו שהיה שם עד עכשיו: לא לבד בעל תוכן עברי, כי־אם גם בעל תוכן אנושי־כללי. זאת אומרת, כי כל עולמו של החניך העברי ילבש צורה עברית, כי כל רשמיו, מחשבותיו והרגשותיו יתגלמו ויתגשמו בדפוסים עברים. האם לא יקומו לנו מחנוך כזה המונים־המונים דוברי עברית? מה יתנו ומה יוסיפו להדבור האידישי ההמונים המהגרים של הדור הזה, אם הדורות הבאים ידברו עברית? ואיזו סכנה תהיה נשקפת להשפה העברית החיה בעתיד, אם בימי דור אחד או שנים יהיו היהודים מדברים אידיש? כלום יש חשש סכנה לקיומן של השפה האנגלית והתרבות האנגלית באמריקה, אם מיליונים־מיליונים מדברים בה בשפות אחרות? מה ראו איפוא האידישיס־טים, שהם תולים את תקותם ואמונתם ב„ההמונים היהודיים", שיציפו את הארץ?

אמנם האידישיסטים אינם סומכים על אמונה ובטחון בלבד. הם גם עליזי מלחמה. אולם שוכחים הם, כי אם למלחמה הם מתעתדים — הלא יוכחו, כי לא עם קומץ של עברים „קנאים" בלבד יצטרכו להלחם, כי־אם נגד כל המוני העם. וה„דימוקראטיות" שלהם מה תהא עליה?

אכן, לא תהיה להאידישיסטים „ברירה" אחרת אלא לפנות עורף אל ארץ ה„יונקרים העברים", אשר לא תהיה תפארתם עליה, ולהפיץ את תורת ה„אידישיזם" בין יהודי הגולה, וביחוד בין יהודי אמריקה... ועל תפקידם ה„לאומי" הזה אין לנו, העברים, לקנא בהם כלל וכלל.

נִגְּסֵי־מָטָר

מאת

ז. שניאור.

לֹא, לֹא מָטָר... אַשְׁדּוֹת־מְרוֹמִים!
גַּג יְהַלֵּל — תֻּפִּים הַיָּמִים;
הַשָּׁמַיִם — קָתוֹן הַפִּיךְ,
נִשְׁפָּךְ הִיא וְאֵינוֹ שׁוֹפֵךְ.

אִילָן, חוֹמָה וּמִרְצֶפֶת
בְּלַיְלָה דְלִיקָה, מְטָרֶפֶת;
מִכָּל חוֹר וְסֶדֶק וּבְלִיטָה
זוֹרְמָה הִיא וּבוֹעַת אִתָּהּ.

אִתּוֹ סוּס הֲרָתוּם וְעָנָו
מַשְׁפִּיל רַעֲמָה, קוֹלֵט זָנָב;
נֹאדוֹת קְרוּעִים — רִסְנוֹ, עֻלּוֹ...
עוֹד מְעַט וְנָמוֹג כֻּלּוֹ.

וְהֲמוֹן הַמָּטָר יִתַּךְ,
יַצְלִיף קִיר, בָּרְחוֹב יִרְתַּח;
וְשִׁדְּרֵי־מַיִם רְטֻבִּים, פְּרוּעִים,
רוֹקְדִים בֵּין הַבַּעְבּוּעִים.

רוֹקְדִים הֵם, בִּצְחוֹק וּבְשֶׁצֶף
מְנַחֲרֵיהֶם יֵז הַקֶּצֶף;
פַּרְצוּף סָחוּף, זְקַן־דַּבְלוּלִים,
קְפִיצָה, קְפִיצָה — טוּר עִגּוּלִים...

שִׁבְעָה נוֹפְלִים, קָמִים שִׁבְעִים,
שְׁטוּפֵי־גִיל וּמְכֻסֵּי רְבִיבִים,
וּמַרְעִישִׁים צֶלְצְלֵי־מַיִם
בְּרֹאשׁ וּבְרֶגֶל וּבְיָדַיִם.

כַּף אֶל כַּף וְכַף אֶל רֶגֶל
יַד אֲסַפְסוּף זֶה וְזָגֶל;
הִי, הֶאָח וּשְׂחוֹק וַאֲנָקָה,
בּוּקָה, מְבוּקָה וּמְבֻלָּקָה.

בַּצִּנּוֹרוֹת, עִם מַרְזְבִים,
מִשְׂגֶּה־מִשְׂחָק לְשׁוֹבָבִים,
שָׁם יָגִיחוּ מִמַּעֲמַקִּים
וּמִתְנַפְּחִים וּמִתְפַּקְּעִים.

וְשֵׁנִית, שְׁלִישִׁית שָׁם נוֹלָדִים,
צָבִים וְהוֹלְכִים הַגַּמָּדִים;
רַגְלָם רוֹקְדָה, פְּנֵיהֶם בּוֹכִים
וּבִבְכִי וּבְשִׁיר נִמּוֹחִים:

נַנָּסִים:

רִקְדוּ, רִקְדוּ,
עֵדָה פְּזִיזָה!
הַכֹּל נוֹזֵל,
אֵין אֲחִיזָה.

מַבּוּל קָטָן,
חַגְּכֶם קָצֵר;
טֶרֶם תִּגְמְרוּ
הוּא יֵעָצֵר.

שְׂחוֹק וּדְמָעוֹת,
בְּכִי עֲלִיזִים...
בְּכוּ וְחוֹלְלוּ,
זְעִירִים, זְרִיזִים!

קְרוּעֵי שַׁרְוָל,
פְּרוּעֵי קְוֻצּוֹת;
בְּתוֹךְ כָּל שְׁלוּלִית,
לְאֹרֶךְ חוּצוֹת.

פְּשׂוּקֵי־רֶגֶל,
פְּרוּשֵׂי־זְרוֹעַ;
וְאִתְּכֶם יַחַד
עִיר תָּנוּעַ...

מַקְהֵלָה:

בַּל־בּוּל, מַל־מוּל...
גָּרוֹן כֻּלָּנוּ מִתְבַּקֵּעַ,
וּבְהִתְבַּקְּעוֹ — שִׁיר נוֹבֵעַ.
מַיִם זוֹלְפִים,
חֲרוּזִים חוֹלְפִים:
בַּק־בּוּק, בַּק־בּוּק, בַּק־בּוּק,
רֹאשָׁם, סוֹפָם אֵין יוֹדֵעַ.

נַנָּסִים:

הַכֹּל נִגָּר
וּמִתְגּוֹלֵל,
מַעֲמָד יַחֲזִיק
רַק הַמְחוֹלֵל.

נַם הַקַּרְקַע
וְהִיא בִּמְקִימִי,
נֶחֱלָץ, שׁוֹחֵק
אֶל תּוֹךְ תְּהוֹמִי.

אַךְ אֵין תִּקְוָה,
כְּחוּם הַמָּחוֹל,-
לַמִּתְהוֹלֵל
וְאֵינוֹ יָכֹל.

כִּי יִמְעַד,
מִי יְקִימוֹ?
מִי זֶה יָשׁוּב
לָחִיל עִמּוֹ?

כָּל הַנּוֹפֵל
זֶה יֵרָמֵס;
הַכֹּל שׁוֹטֵף,
נִימַת, נָמֵס...

מ ר ר ר ת :

בְּל־בּוּל, מְל־מוּל...
כָּל הָעוֹלָם — מִזְמוֹר נוֹזֵל,
גּוֹלֵל, צוֹלֵל וְאֵינִי אוֹזֵל.
מִלִּים שׁוֹקְקוֹת,
בּוּעוֹת בּוֹקְקוֹת:
בַּקְ־בּוּק, בַּקְ־בּוּק, בַּקְ־בּוּק,
שְׁנַת כָּל דּוֹמֵם צְלִילָן גּוֹזֵל...

— — — — — — — —

אַךְ כִּי עַז הַשִּׁיר וְגָדֵל —
מִשַּׁר־הַגֶּפֶן רָפָה, חָדֵל;
וְקָרָה בְרִיאָה וְלָחָה עוֹלָה
מִתּוֹךְ חֵיק הָעִיר הַגְּדוֹלָה.

עוֹרָם בּוֹכִים וְעוֹדָם שָׂשִׂים —
וַיִּבָּלְעוּ הַנִּסִּים;
רַק עוֹד בּוּעוֹת, חוֹגִים צָפִים
עֲלֵי קִבְרוֹת הַנֶּאֱסָפִים.

.1917

קְדֻלֶּת וּקְדֻשָּׁת

מאת
שלום־עליכם

תרגום
י. ד. ברקוביץ

מעשה נורא, שאירע בגלל קידוש של פסח.

א.

[שם־כנויי. — כשרונותי לקויים ותפיסתי קשה. — מה תהא תכליתי?]

„איוואן פופירילי"... בשם אחר לא נקראתי בבית־אבא בתוך חבורת הילדים. ולמה נקרא שמי כך? אפשר, על שום שלא הייתי שקוד כל־כך ללמוד תורה? — אפשר ואפשר. בשקידה יתירה אמנם לא הצטיינתי מעודי. כי מי הוא זה הנער, אשר יחשק ללמוד תורה? או אולי כנוני כך על שום שמחי מה גס היה ומטומטם ביותר? — גם זה יתכן. בחריפות המח לא התנכרתי מעולם. כלומר: תפיסתי — כך אמר עלי רבי — תפיסה קשה היתה. הרבה יגיעות הייתי יגע עד שעלה לו למחי לתפוס דבר. אבל כנגד תפיסתי הקשה היה זכרוני רך במאד מאד! לא היה דבר בעולם, אשר זכרוני עצר כח לשאתו. כשרוני היה מיוחד במינו: קשה לשמוע ומהיר לאבד. הנה טרחתי ולמדתי דבר וידעתיו על־בוריו — והנה פניתי רגע ושכחתיו לעולמים. מי מנה את מכות־הלחי והמהלומות והמלקות, אשר ספגתי בימים ההם! לשוא התעצב אבי העלוב אל לבו. לשוא שפכה עלי אמי העלובה את דמעותיה. לא היתה לי כל תקנה.

הוי, איוואן פופירילי! מה תהא תכליתך?

— הוי, בני ישראל, רחמנים בני רחמנים, מה תהא תכליתי....

ב.

[שמחתו של אבי. — מזל טוב, כבר נעשיתי חתן. — מעמד מחותני ומעלות כלתי. — אני נוסע אל כלתי ליום טוב.]

הרבה פעמים כבר ראיתי את אבי שמח וטוב־לב. למשל: ראיתיו בסעודת ליל פורים. ראיתיו ביום שמחת־תורה, בזמן ההקפות. ואולם שמחה זו, ששמח באותו ערב פסח, אשר עליו אדבר להלן, — לא ראיתי כמוה מעולם. ולמה שמח כל־כך? על שום שנעשיתי חתן. מזל טוב! — במזל טוב תהיו גם אתם! מי הוא זה ואי־זה הוא המחותן? — מחותן יחיד ומיוחד. לא קם

כמוהו! ראשית, מיוחס הוא. הידעתם את בני הורינ־שטיין אשר בראדומישל? הידעתם את בני זוסמאן אשר באוסטראה? השמעתם גם את שמע בני צירנובילסקי אשר בשפולה? — ובכן, ידוע תדעו, כי מחותני כהן אצלם בכהונת סוכן. לא עתה, אלא לפנים. לפני התגרע הריב בינו ובינם... עתה הוא סוחר על דעת עצמו. אמנם לא מן הסוחרים הגדולים, ואף־על־פי־כן סוחר הוא. גם נדוניה הוא פוסק לבתו. הנדוניה לא רבה היא. אבי פוסק לי כפלים. אבל כנגד זה הוכיחו לי כלה, אשר כמוה לא היתה ואחריה לא תהיה! אני עצמי איני מכיר בה עדיין. עדיין לא ראיתיה. אך אלה, אשר ראו פניה, ממלאים פיהם תהלתה. ראה ראוה אבי, אמי, אחותי הבכירה ובעלה, הוא גיסי. אמרה אמי, כי יפת־תואר היא. ואחותי אומרת: לא הרי יפיה כהרי חכמתה. וגיסי אומר: לא הרי חכמתה כהרי יבה הרך. מרשומי פניה ניכר, כי טובת־לב היא. ענה אבי ואמר: תהיה מה שתהיה — ואולם אני אינני כדאי והגון לה... אם כדאי אני והגון לה ואם לא — אך אחת אני יודע: הכלה כלתי היא ולי תהיה לאשה. כך אני מהרהר בפני עצמי ומחכה ומצפה בכליון־עינים לחג הפסח, כאשר יחכה יהודי נאמן עם אלהיו לביאת המשיח. שמועה שמעתי, כי לחג הפסח אסע אל המחותנים להתארח אצלם.

ג.

[צרת הקידוש. — תוספת הבדלה. — „הבדלת" ו„קדשת" משמשין בערבוביה.]

אל המחותנים, ולא חלילה אל הכלה. כך אומרים הם, כלומר: אבי ואמי. ואני מה אומר? — הדבר הזה מסור ללבי. ומפני שאני נתון עדיין תחת עולם, על־כרחי אני נכנע בפניהם ומטה אוזן להקשיב ולשמוע אל כל אשר יאמרו לי. ומה אומרים אב ואם לבנם החתן? אומרים הם, כי חייב אני לנהוג בין הבריות מנהג אדם מן הישוב, לשבת אל השלחן כאדם מן הישוב, לאכול ולשתות כאדם מן הישיב, ועל כולם חייב אני להזהר, שלא אוציא חלילה דבר־שטות מפי.

— בקיצור, השתדל להיות איש, כדי שלא יתגלה ברבים, כי איוואן פופירילי אתה...

כך אומר לי אבי, ומיד מנצנץ רעיון במחו והוא חוזר ואומר:

— חכה כמעט קט! את קידוש ליל פסח אתה יודע, או שמא לא היו דברים מעולם?

נתגלה, כי לא היו דברים מעולם. אינני יודע עדיין אף שמץ מקידוש ליל פסח. מאין אדעהו? המן הפסח של אשתקד? ראש מי יעצור כח להכיל את כל זאת? ולא עוד, אלא שפסח זה חל דוקא במוצאי־שבת — והרעה גדולה שבעתים! בפסח שחל להיות במוצאי־שבת אתה מצווה ועומד לדעת בעל־פה את הקידוש עם ההבדלה גם יחד. הגע איפוא בעצמך: קידוש ליל פסח בלבד יש בו כדי להפיל אימה ופחד על איש הירא ורך־הלבב כמוני — חייב אתה לאמץ זכרונך ולבלתי שכוח בשעת חירום, כי הזמן הוא „זמן חירותנו" דוקא. ואם על הראשון אתה מצטער — הנה באו והוסיפו לך תוספת הבדלה, ש„קדשת" עם „הבדלת וקדשת" משמשין בה בערבוביה. מלאכה נקיה וקלה!

— אין בכך כלום! תלמד ותחזור ותלמד את הקידוש עד שתדעהו! — אומר לי אבי. — עוד נשארו לך שלשה שבועות מלאים וגדושים עד חג הפסח...

ד.

[רבי משנן לי את הקידוש. — הותרה הרצועה. — שאלה שתשובתה בצדה.]

ואף־על־פי־כן לא רצה אבי לסמוך על ישרי ועל אמונת־לבבי בלבד. צוה עלי, כי אשלח אליו את רבי. מה צורך יש לו ברבי? רוצה הוא לבקש ממנו, כי ישנן לי את הקידוש עם ההבדלה גם יחד. אל ירפני ואל יעזבני עד אם שניהם יהיו שגורים על פי. מדבר הוא אל רבי דברי־כבושין:

— אל תשא את פניו של בן־חם זה ואל תבט אל יחוסו, שאביו אנכי. דוש תדוש את בשרו עד שפך דם — ובלבד שידע את הקידוש כהוגן!...

די היה לרבי ברמיזה קלה זו — וכבר הותרה הרצועה. כל שלשת השבועות עברו עלי בלמוד הקידוש ובשננו על־פה. ויש לי הצדקה להתפאר נגדה־נא לכל בני־גילי, כי הקידוש היה מונח בקופסתי. רק הקידוש בלבד. ואילו ההבדלה היתה לי לפוקה ולמכשול־לב. כלומר: ההבדלה עצמה אף היא הלכה למישרים דרכה. אבל רק עד הניה קבועה. עד „קדשת" הראשונה. ומן „קדשת" הראשונה והלאה לא יכולתי לזוז אף כדי פסיעה אחת — על אפי ועל חמתי! אותו אדם, שתקן את הקידוש, כפי הנראה, לא צמצם במלים. חושש היה, שמא תמעט לנו ההבדלה חלילה. לאחר שקבע מלת „קדשת" לא נתקררה דעתו עדיין — עמד והוסיף עליה „הבדלת וקדשת". תם אני ולא אדע דרכיהם המשונים של בני־אדם, העוסקים עם הצבור. והלא מה־נפשך: קבעת „קדשת" — למה לך „הבדלת"? ואם רוצה אתה דוקא ב„הבדלת" — מה תועיל לך איפוא „קדשת"? למה אתה מערבב עלינו את הפסוקים, כדי למרר את חיינו בעבודה קשה? ואולם שאל־נא את פי רבי — ויענך בסטירה על לסתותיך. מענה רך מזה לא תשמע ממנו לעולם!...

ה.

[אני טס טיסה משונה כדי שמונים מיל לשעה. — „הבדלת וקדשת" מאה פעמים ואחת.]

— היכן אתה עומד בקידוש? — שואלני אבי באחד הימים הסמוכים לחג הפסח, עת שאני מכין עצמי לנסיעה. — הכבר למדת אותו על־פה?

— על־בוריו!

— קום־נא איפוא וקראהו לפני!

אני קם ורוקד. הריקוד עולה יפה. טס אני על דרכי במהירות רכבת־החפזון, טס ועובר כדי שמונים מיל לשעה. ואולם כשאני הולך וקרב אל ההבדלה, נעצרת הרכבת ומהירותה פוחתת והולכת מרגע לרגע: „בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת, ואת יום השביעי מששת ימי המעשה ק—דש—ת. קדשת והבדלת..."

— לא „קדשת והבדלת", איוואן פופירילי שכמותך, אלא „הבדלת וקדשת". מאה פעמים ואחת תחזור ותשוב ותחזור על „הבדלת וקדשת"!...

ואני מטייל ארוכות וקצרות לאורך הבית ולרחבו, כולי כמוכה שגעון, והוזר בפני עצמי בלחש: „הבדלת וקדשת, הבדלת וקדשת" — עד אשר ראשי יסוב עלי כגלגל ועיני תהשכנה בחוריהן. ואני נופל על הדרגש מתוך בלבול כל החושים, עיף ורצוץ ומשמים — עוד רגע ואתעלף...

— מה זה היה לך? — שואלת אותי אמי.

— לא כלום, — אני אומר — הבדלת וקדשת, קדשת והבדלת...

— מה טיבה של „והבדלת" זו? — שואלני אבי. — מאין נתגלגלה ובאה לידך, איוואן פופירילי שכמותך, „והבדלת" פתאום....

— אולי תשים קץ לכל הענין היגע הזה? — מתערבת בדבר אמי שתחיה. — סופך, שתכה את ראש הילד בשממון ובשגעון, עד אשר לא ידע למצוא עוד את ידיו ואת רגליו!

ברוכה אמי בעדי! ברוכה היא וברוך טעמה, שהלצתני מן המיצר! ואף־על־פי־כן לא הועילו לי גם רחמי אם. „והבדלת" זו כבר נתקעה במחי, מבלי זוז משם אף לרגע. כצל על יד ימיני היתה, בכל אשר הלכתי הלכה עמי, ובכל אשר עמדתי ראיתיה לנגד עיני, עד אשר טרפה ובלבלה את כל חושי ורעיונותי.

ו.

[אני נותן סימנים בסוסים. — שרישה של „קדלת". — ערב פסח ובהלתו. — מעילה הירקרק של כלתי. — אנו נחפזים לבית־הכנסת.]

ישבתי בעגלה ונסעתי ליום טוב אל כלתי (אבי ואמי אומרים: „אל המחותנים"), ושלא מדעתי הזר קידוש ליל הפסח ונשנה במחי בזה אחר זה. וכאשר הגעתי עד ההניה הקבועה „קדשת, הבדלת וקדישת", עשיתי לי ציון: הסוס, שהלך מצד שמאל, הליכתו היתה ברגל ישרה, ולפיכך קראתי לו בשם „קדשת". והסוס, שהלך מצד ימין, היה מטיל את רגליו לפניו ובועט בדרך־הליכו. ולפיכך קראתי לו בשם „קדלת" (מלשון „קידאט" הרוסית, שפירושה „הטיל"). ואלה הסימנים אשר נתתי בקידוש: שמאלה, ימינה ושמאלה. ואמנם כך נחרתו הדברים בעומק זכרוני: מתחילה „קדשת", אחר־כך „קדלת", ואחר־כך — שוב „קדשת". כלומר: „קדשת וקדלת וקדשת" — כלום יש לך יפה מזה? כסבור אני, שלא נמצא עוד שום כח בעולם, אשר יכול היה לעקור מזכרוני את שלש המלים האלה!

וכך באתי בשלום אל כלתי (בלשון אבי ואמי: „אל המחותנים") בערב פסח, ולא היתה לי שהות אפילו להסתכל יפה בפניה, מפני שהגברים כבר הכינו את עצמם ללכת לבית־הכנסת. בבית היתה בהלה ומהומה והפזון גדול — ערב חג הפסח ובהלתו. מתוך הבהלה העיפותי עין על כלתי — דומיה, בתולה כהלכה. פניה אינם מכוערים ביותר. אמנם את חכמתה אין לדעת עדיין. גם את טוב לבה לא יכולתי לראות עוד. אם רשומי פניה, אשר אמר גיסי, הם החטטים הקטנים, הפורחים בלחייה ובמצחה בכמות מרובה — סימן הוא אמנם, שטובת־לב היא במאד מאד. ואולם לדעתי היא, כי נאה היה לה יותר, אילו סרקה את מחלפות ראשה, מאשר תלך פרועת־שער, כאחת המכשפות. כיוצא בזה כדאי היה לה שתחליף את מעילה הירקרק באחר — הצבע הירוק, לפי דעתי, אינו הוגן לפניה. ומנין לה מדה מגונה זו, שמכיון שהעיפות עינך עליה — מיד פניה מאדימים כאש? צריך אהיה ללמדה פרק בהלכות דרך־ארץ, ובלבד שאתודע ואתקרב אליה יותר... ואולם לעת־עתה עומד המחותן ומאיץ בי ללכת אתו לבית־הכנסת.

ז.

[מקומו של מהותני בבית־הכנסת. — נתינת שלום באצבעות קרות. — קידוש ליל פסח. — „קדלת" מעכבת בדבר.]

מחותני — מה דמות אערוך לו? יהודי השטוף כולו בעניני החג הקדוש — והנה בא אליו אורח לפסח, חתנו בעל בתו, והוא צריך להוליכו לבית־הכנסת, להראות לעיני כל העיר את המציאה היקרה, אשר מצא במרחקים, — כלום קלה זו בעיניך? שער ראשו לא יבש עדיין אחרי עלותו מן הרחצה. ערפו עדיין אדום כולו אחרי התגלחו לכבוד החג. מלבושיו מבהיקים ומשמיעים קול. מגפיו החדשים נוצצים, וריח עורם נודף למרחוק. בבית־הכנסת מקומו מכובד — בכותל המזרח. הכל מקדמים פניו בברכת החג ונותנים שלום לחתנו. כל אחד נגש אליו ותוקע לו את קצות אצבעותיו הקרות. הכל נחפזים איש לביתו. אף אנו הולכים עם הצבור. אנו נכנסים הביתה מתוך ברכת יום־טוב רמה ויושבים מיד אל השלחן לסדר סדור פסח כהלכתו. הכלה עונה על ברכתי ומתאדמת שוב, כאבטיח שהבשיל. פני המחותנת נוהרים. זו שתה הלילה הזה את כל עדיה עליה. המחותן מקדש על היין כהלכה, וקולו הולך בבית כקול הפעמון. גמר המחותן את קידושו, רמז להחתן, כי יקום אף הוא לקדש על כוסו, כדת הלילה. אז קם החתן, נטל כוסו בידו, התאושש והתחזק, פרש את כנפיו — וטס טיסה מהרה, במהירות רכבת־החפזון. עבריתו רבה. ובניגון יפה. ובבטחה רבה. טס והולך. טס והולך. עד אשר הגיע אל מקום הקלקלה. אל יון־המצולה. כאן נעצר מעט. כח טיסתו התחיל פוחת והולך, פוחת זהולך.

„ — — — בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת... ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת..." משהגיע למקום זה, נזכר בסימנים, שהיה נותן בסוסים:

שם האחד „קרשת“ והוא מהלך ברגל ישרה, והשני מטיל רגליו לפניו ובועט בדרך־הלוכו ושמו „קרלת“.

„ — — — קרלת וקדשת... קדשת וקרלת... קרלת וקרלת וקרשת וקרלת“...

. . . .

ח.

[אני חוזר הביתה ומכתב בידי. — חסל סדור חתן. — „קרלת וקדשת“ יצאו להן מוניטין בעולם.]

היום יום ראשון בחול המועד של פסח. השעה שעה מוקדמת בבוקר. הכלה ישנה עדיין. ורק המחותן כבר קם, והוא יושב בגלימתו הקצרה, גלימת־החמישי, ובסנדליו המעוכים לרגליו, כולו נושם ומזיע וכותב מכתב אל מחותנו, הוא אבי. גם המחותנת קמה כבר, והיא יושבת כנגד בעלה בפנים נזעמים ונפוחים, כתרנגולת־הודו זו. ההתן חבש את בגדיו וכליו במלתחתו ועמד מוכן ומזומן לישב בעגלה ולנסוע לביתו.

— הילך! — אומר לו המחותן ונותן לידו מכתב חתום. — פרוש בגיני בשלום אביך ומסור לו את המכתב הזה. צאתך לשלום!...

כשישבתי בעגלה, התאויתי לדעת את תוכן המכתב, אשר כתב מחותני לאבי, ואת פשר הדבר, אשר מהרו המחותנים כל־כך לשלחני מביתם?... פותח אני את מעטפת המכתב, והנה נשרו מתוכה ה„תנאים“ ומכתבו של המחותן לאבי. במכתב פונה המחותן אל אבי ומבקש סליחתו, „לבל יתרעם עליו, כי לא יוכל לאמר לדבק טוב מכמה וכמה טעמים. השם יתברך ישלח לבנו את בת־זוגו ממקום אחר... ואשר להנדוניה ולסבלונות ההתן והכלה — הנה השב ישיבו זה לזה את אשר נתנו זה לזה: החתן ישיב את מתנות הכלה, והכלה תשיב את מתנות החתן, והכל על מקומו יבוא בשלום. ומי שהשלום שלו יברך את עמו בשלום — ונאמר אמן“...

עוד זאת באשרי, שלא הזכיר במכתבו את דבר הקידוש הנאה — תבוא עליו ברכה! ואולם נתגלה אחר־כך, כי לשוא היתה שמחתי. באתי הביתה, והנה אבי יוצא לקראתי ומקדם את פני בשתי מכות־לחי יפות ונאמנות.

— קרלת וקדשת! אי מזה בא לך, עוכר־ישראל שכמותך, „קרלת“ זו לפתע־פתאום?

האמנם? ובכן, כבר נודע הדבר? הפלא ופלא! אין זאת כי עוף השמים הוליך אליו את הקול! ולא אבי בלבד יודע את דבר הקידוש, אלא כל העיר כולה הומה לקראתי! וכבר חדלו לקרוא לי בשם „איוואן פופירילי“. שם חדש נקרא לי. שמי הוא עתה „קרלת וקדשת“... עכשיו כצחוק הוא הדבר בעיני. ואולם אז, בימים ההם, מה גדל כאבי ומה רבו דמעותי!...

אַבְרָהָם יוֹסֵף שְׁטִיבֶּל

(רביאי ראמירו)

מאת

ד נ י א ל פ ר ס ק י.

לעולם לא אשכח את היום המזהיר והמנחם ההוא. בעוד אנו, אסירי העברית פה, שרויים בצער גדול ומדכא על החורבן שבא לספרותנו יחד עם חורבן העולם כולו, ויאוש קודר תקף את נשמתנו: הכבה כוכבנו? — והנה קרן־אורה נצנצה יום אחד לנגד עינינו, ותחי נפשנו. ממרחקים, מעבר לימים, זחלה והגיעה אלינו הבשורה: יהודי אחד, אברהם יוסף שטיבל שמו, החליט להפריש סכומים עצומים למיליונים לשם התפתחות הספרות העברית.

הדבר היה בעצם מחול האש והדם, עת ירדו עננים כבדים ושחורים ואיימו למחות חטיבות־חטיבות מעמנו מתחת שמי ה'. קראנו את הבשורה המרפאה וכמעט לא האמנו: האפשר? הבאמת בא ישע לספרותנו? האמנם קם כבר אותו הנדיב, „אשר תבער החובה בקרב נשמתו“ לכבד את הספר העברי מהונו ומכל אשר יש לו, כאשר חלם דוד פרישמאן ב„מכתב מאת העורך“ הזועם והכואב בגליון האחרון של „הדור“?

ועד שהשאלות מטרידות את דעתנו, והשם בן שלש המלים הולך ונהרת בהכרתנו, הולך ונעשה לנו קרוב והביב כל־כך. אברהם יוסף שטיבל — הלא הוא־הוא חברנו היקר משכבר־הימים, הוא־הוא האדם הצנוע, אשר ידענוהו מאז לאיש, שכל חיי־רוחו, כל שורש־הויתו נתונים נתונים לשפתנו היחידה והקדושה. ובכן, שוב אין פלא, ה ד ב ר מ ו ב ן מ א ל י ו.

וזכרוני מחיה לפני נשכחות. שנת 1906, ימי המהפכה והמהומה ברוסיה, שעת לקוי לספרותנו. אז הרים י. ח. ברנר בעוז את הדגל העברי. הוא מתחיל להוציא את „ה מ ע ו ר ר“, הקורא אותנו „להשאר אחרונים על החומה“. והנה קבלתי קונטרס רביעי, שנה ראשונה, ואני מוצא בסופו בין ה„מכתבים“ את הדברים האלה: „מר א. י. ש ט י ב ל (ווארשה): הרבה־הרבה הטאה ספרותנו האומית בעצמיה וגבי עצמיה. אנחנו הננו אנשים פשוטים, עברים החפצים להקריב את כל אשר להם למען החיות את נשמת עמנו, ואולם לנו אין היכולת לעורר ולהפיח רוח חיים בנשמת סופרינו העוזבים אותנו, להעיר בקרבם רגש יה. הרבה־הרבה יש לי לשאול: מדוע נסו כלהם? מדוע עזבו את הדגל? מדוע אינם אתנו? לא אדבר על אלה אשר הפנו לנו עורף — אשאל־נא על אלה אשר ע ז ב ו אותנו, ומספרם לא קטן. ישנן סבות, אבל הככה יעשו גבורי מלחמה? הנה נקח־נא את כל סופרי „הצופה“ הגבורים — אים עתה לספרותנו? ואולם מה אקרא? היש עונה?“

דברים אלה — כמה מדוה, כמה צער מתהתיב בתוכם. לפנינו איש, אשר כל היקר והקדוש לו הולך ואבוד. והוא צועק לעזרה. הרגשתי, כי מלבי הוציא מייב. ומאז נקשרה נפשי בנפשו, ובלבי אמרתי: אחי אתה, יגון אחד לי ולך.

ואחרי ארבע־חמש שנים ואני נפגשתי כאן באיש העברי הזה פנים אל פנים, והנה — זהו. מיד הכרתי בו, כי אחד מאנשי־שלומנו הוא, כי כל חושיו משועבדים למרכז אחד — עברית. הוא עומד וחוקר אותי: מה חדש בספרות שלנו באמריקה? גשו לבנין, לעבודה! ועוד אז היה מסייע בידנו בכל אשר יכול.

ומדי שנה בשנה היה רגיל מני אז לבוא לאמריקה, וכעין שליח טוב היה בעיני, שליח־ספרות. בצמאון הייתי מטה אוזן לכל אשר ספר והודיע מן הנעשה והמתרגש להעשות בעולם ספרותנו שם בעיר־מגוריו, בוואַרשה. בעינים מבהיקות ובגיל פנימי היה מביא לי פרישת־שלום חמה ממקום היצירה העברית, מחיי ספרותנו הלאומית — אלה החיים, שמהם חיינו נזונים.

ובצאתו מארץ זו היה נוהג להריץ אלי מכתבים תכופים. הוא ממהר ומבשר אותי בשורות אחר בשורות: „ירחון עברי יחל יהופיע“; „החוברת הבאה של הביבליותיקה „ספרות“ תהיה משולשת“; „מיריק מוציאה ספרים אלו וכו׳“; „תושיה“ מדפסת וכו׳“; „שכחתי להודיעך, כי בקרוב יופיע וכו׳“, ועוד ועוד. והוא מבקש וחוזר ומבקש ממני: „הודיעני מה נשמע בעולם הספרות העברית באמריקה“; „אם אמת הדבר, שמר ברנר יבוא לאמריקה, ואם אומר הוא להשתקע שם“, וכדומה. ואגב הוא שואל את פי באחד המכתבים: „מכרי, איש עשיר, חפץ ליתן חמש מאות פראנק לטובת הספרות העברית. מה לעשות?“ והוא חושב לתומו, כי לא יעלה על דעתי לנחש, מי הוא ה„מכר“ הזה. כן, זה הוא מכרי — מכרנו — זה הוא שמעדיף ליתן עכשיו על הסכום הזה. זאת היתה אך ההתחלה. ואחר־כך — „המעורר“ מתחדש על־ידי ברנר בירושלים, ואנכי קניתי עשר מניות בנות המישים פראנק ועוד עשר רכשתי אצל מכירי“.

כי חלום חלם האיש הזה, אשר אותו הסתיר מכל יודעיו: והיה כי ירחיב ה׳ את גבולי, אקדיש את אוני לבנין היכל בשביל השכינה העברית. — אך לפי־שעה, עד בוא הרגע המקווה, הוא משחד מכחותיו האפשריים, „למען החיות את נשמת עמנו“.

וה„איש הפשוט“ הזה שופך לפני את מרי־שיחו פעם אחת: „במקרה בא לידי היום מאסף זארגוני, שהופיע אצלכם שם, וזכרתי אותך עם עבודתך הרבה. מעולם לא קנאתי כביום הזה. ובאמת יש להתקנא על הנוי, שלא היה עד כה — — — האם סוף־סוף יצא אצלכם דבר לפעולה? האמת אגיד לך, כי רוח הקנאה של המאסף הזארגוני שלל מאתי היום את ההומור“. „מעולם לא קנאתי כביום הזה“ — זהו המפתח לנשמתו של שטיבל. מקנא קנאת השפה העבריה — זה השם אשר נקראהו.

אברהם יוסף שטיבל.

ואהבתו הרבה לכל נצן רך, לכל כשרון חדש בעברית נתגלתה בדברים פשוטים אלו באחד ממכתביו אלי: „והנני מביע לך בזה את תודתי, כי עלה בידך להשפיע על מר..., שיכתוב עברית — רב תודות לך! הודיעני־נא מהר, אם הוא כותב עברית או אתם מתרגמים. עליך להשפיע עליו, כי יבוא למחננו. למען השם, חזקהו ואמצהו!“ ובמכתב אחר: „השתדל־נא שם למשוך את הירשביין לעבוד ב„המעורר“. טוב היה לוא מסרתם את עריכת ירחונכם גם כן למר הירשביין. נחוץ למשוך סופר בעל כשרון כמר הירשביין, שהופיע בפעם הראשונה בספרותנו, בחזרה, בחזקה. האם לא תוכלו ליסד בימה עברית ולהעמיד את מר הירשביין בראש? עשו למען ספרותנו את אשר עושה מר רייזין למען הספרות הזארגונית. האין בכם איש כרייזין?“

וזכורני, כי קבלתי ממנו יום אחד מכתב, שהביאני לידי התרגשות עצומה. זה היה מכתב קטן ובו השורות האלה: „בעולם ספרותנו העניה, לדאבוננו, שוררת דומיה“. מרחוק הרגשתי את כל הכאב הצפון במלים האלה. מובטחני, כי באותה שעה נשבע האיש לאמר: חי אני אם זאת עניה תהיה עוד!

זה האיש שטיבל, השמח בשמחת ספרותנו והמיצר בצרתה, זה הקורא הותיק, זה „האיש הפשוט, העברי

החפץ להקריב את כל אשר לו למען החיות את נשמת עמנו" — כלום תמוה הוא, כי ברגע הראשון שהשיג את היכולת נגש לקיים בפועל את חלומו ולהגשים את משאת־נפשו, „לעורר ולהפיח רוח חיים בנשמת סופרינו. להעיר בקרבם רגש יה", לחזק ולבצר את ספרותנו ולהביאה לידי שכלול ברוח ובחומר? !

לא, לא מיצינאט הוא שטיבל, התורם בחסדו לטובת איזה דבר הנחוץ לעם. הוא איננו עושה הסד למי שהוא ולמה שהוא. הוא רק את חובתו יעשה למען דבר, הנמצא בתוך־תוכו, המפרנס את עצמיותו.

אך לא — גם חובה לא יעשה. הוא עושה, משום ש מ ו כ ר ח הוא לעשות כך ואין לו ברירה אחרת. אחד הוא מאתנו, ומה ש ר ו צ ה אני ו ר ו צ י ם חברי כמותי לעשות ו א י נ נ ו יכולים, עושה הוא, לפי שהוא י כ ו ל. ותו לא. ואין בזה כל שבח. לא להודות לו אנו חייבים. לא לטובתנו, אלא לטובת עצמו, לטובת נפשו שלו הוא מתכוון.

אלא מה? כלום צריכים אנו לברכו: יהי רצון, שיתמיד רצונו זה לימים רבים, כי אז תעלה ספרותנו ותשגה מאד? — לא, רבותי, לא שטיבל טעון ברכה זו. הלא פעם נשבענו, אנחנו בני המשפחה העברית, כי כל זמן שעורק חי אחד יפעם בקרבנו, תחיה אהבתנו לעברית — ושטיבל הן אחד מן המשפחה הוא.

אחינו אתה, שלום לך!

מֵעַל גְּדוֹת הַבּוֹסְפּוֹרוּס

ב.

קושטא אחרי שביתת־הנשק.

במאמרנו הקודם תארנו את מצב קושטא היהודית עד היום שבו הגיעה הבשורה המרנינה על־דבר שביתת־הנשק בין ממשלות־ההסכם וטורקיה.

מיום כריתת האמנה על־דבר שביתת־הנשק ועד יום בוא האניות הראשונות של ממשלות־ההסכם לנמל קושטא עברו אך ימים אחדים, ונקל לתאר את השמחה, שמלאה אז את כל הלבבות, ואת ההתלהבות הגדולה, ששררה בין כל התושבים שאינם טורקים למראה הדגלים הראשונים של ממשלות־ההסכם, המנופפים על אניותיהן. כמי אבן מעמסה נגולה מעל לבות מיליוני בני־אדם, שסבלו מועקות, אשר לא תתוארנה באומר ודברים. כל תושבי קושטא שאינם טורקים, שעל־ידי נצחון ממשלות־המרכז היו צפויים לאבדון מחלט מרוב הלחץ והעול של הטורקים, יצאו פתאום מאפלה לאור גדול. „עת לעשות!" — זו היתה הקריאה, שנשמעה מכל עבר ופנה בין העדות שאינן טורקיות, אשר ידעו ואשר הבינו, כי הרגע ההיסטורי הזה, אם יאבד, והן לא תעשינה דבר־מה לשחרורן, — אז עתידן יהיה מכוסה בערפל.

והעדה היהודית הקושטאית, על־ידי הפירוד של שלשים השנים האחרונות, ששרר בין כל חבריה באשמת המנהיגים, שעמדו בראשה ולא מלאו כראוי את תפקידם להרים את מצב עדתם בחומר וברוח, — נמצאה אז במצב נורא, בלי שום יכולת להתחיל בתחיה כל שהיא, כדי לארגן ולסדר את כל המוסדות הצבוריים או לנהל איזו תעמולה לטובת זכויותיה הלאומיות.

החכם־באשי האחרון, הרב חיים־נחום, היה, כאמור במכתבי הראשון, כחומר ביד היוצר בידי הטורקים הצעירים ממש כמו שהיה הרב שקדמהו, החכם־באשי משה הלוי, בידי מנהלי המשטר הקודם. אף הרב חיים־נחום יכול היה, אילו רצה, להועיל הרבה, בכח השפעתו הגדולה בחוגי הממשלה הגבוהים ובאהבת עמו. אולם חסר היה לו המרץ הנחוץ לזה, וגם עניני העדה לא היו יקרים בעיניו כלל, כי כל מעיניו היו לבסס את מצבו הפרטי על חשבון „צאן מרעיתו"

בתור אילוסטראציה לזה, אפשר להביא את העובדה הזאת: מיד אחרי שביתת־הנשק כשהיה עוד מצבם של הטורקים הצעירים איתן בתוך ממשלת ... ראו את הרב חיים־נחום ומלאו את ידיו לנסוע לאמריקה לרגל העמדה הטובה של הטורקים הצעירים, שהיא יפה לעמוד. בטוחים היו כי יחוסיו הטובים של הרב חיים־נחום עם מי שהיו צירי אמריקה בקושטא, מר מורגנטוי ומר אלקוס, יעזרו לו למצוא מהלכים אל הדיפלומאטיה הגבוהה, והוא יצליח להציל את טורקיה מהתנאים שנפתחו לפניה. נסיעתו נעשתה איפוא בלי רשות הועד הגשמי, שהיא האבטוריטט העליון של היהודות העותומנית, ובמעט בלי ידיעתו כלל. בפני מיוחד נשאר את הרב חיים־נחום מקושטא לקונסטנצה, ומשם יצא אל מעבר הארצות הברית המאוחדות של אמריקה.

מעשה זה חולל סערה גדולה בקרב היהדות הקושטאית, וראשיה ראו בזה אות ומופת, עד כמה היה הרב חיים־נחום מכור לטורקים הצעירים, לא חלילה לטובת היהדות, אלא משום שהללו הבטיחוהו, שאם יצליח במשלחתו, ימנוהו ציר טורקיה באמריקה — משרה, שהיא באמת מתאימה לו הרבה יותר מרבנות ראשית.

ברגע היסטורי זה נמצאה העדה הקושטאית בלא מנהל ובלא ראש ובלא שום הסתדרות, שתדבר בשמה. הועד הגשמי, שהיה באותו זמן, לא עמד כלל על הגובה הדרוש, וכליון לאומי היה צפוי איפוא לכל היהדות בקושטא.

אולם רוח והצלה עמדו ליהדות העותומנית ממקום אחר — מחברת „בני־ברית", שפעולותיה במשך ימי המלחמה דברנו כבר במכתבי בהמשך דברינו: חברי „בני־ברית", אשר מצב היהדות נגע עד לבבם, ראו, שצריכים הם לעמוד בפרץ בשעת־חירום זו, ואחזו מיד באמצעים הנחוצים, כדי לתת גודל ליהדות העותומנית. אחרי משא־ומתן בין „בני־ברית" ובין הועד הגשמי הוחלט לכונן „מועצה לאומית זמנית", שתקח בידה את כל עניני היהדות העותומנית ותדאג לעתידה. מועצה זו מורכבת מחברי כל ההסתדרויות היהודיות, שנמצאו אז בקושטא ושיש להן ערך יהודי, ואלו הן: חברת „בני־ברית", „המכבי" ו„אמיטיה". כל חברה בחרה מקרבה שני צירים למועצה הלאומית, הועד הגשמי בחר מקרבו שנים ו... שנים, ומספר זה יהיה באיגוד היהדות העותומנית כלפי חוץ ולפני פנים; הוא יכין את כל החומר הנחוץ לסדור עניני העדה ויעבד חוקים חדשים, שעל־פיהם תתנהל העדה ביחוסיה אל הממשלה. הפרינציפיון המדיני של ההנהלה יהיה: אבטונומיה גמורה בכל הדברים הנוגעים לעניניה המוסריים והתרבותיים של האומה היהודית הכנת ביאת־כח אזרחית — ולא רק דתית — לאום היהודי כלפי הממשלה והעבודה משותפת עם העדות האחרות שאינן טורקיות להשגת זכויות ... פרוגראמה שלמה ומלאת־תוכן זו של המועצה הלאומית היהודית בקושטא תוכל באמת להיות למופת לכל עדות היהודים בארצות־הגולה.

העבודה המשותפת של האשכנזים והספרדים בקושטא בכל דבר הנוגע לטובת הכלל מביאה פרי רב. היהדות האשכנזית היא הכח התוסס בגוף החזק של היהדות הספרדית. אלה ואלה נותנים את החומר הנחוץ לשכלול היהדות העותומנית. הפוליטיקה של המנהיגים

הישנים היתה תמיד „לחלק כדי למשול" ; ופה צפון סוד עקרותה של היהדות הספרדית על עבשיו ואולי עכשיו יששני היהודית הישיבים הארץ ונהפכו לתאדרי יש ההיות לתוצאות מיוחדות באמת.

הנסיון כבר נעשה בתוך חברת „בני־ברית", והוא עלה יפה באמת. צריך איפוא רק ללכת בעקבותיו, והתוצאות תהיינה לתפארת היהדות הקושטאית.

גם בתוך שדרות העם היהודי בקושטא לדמוגיו נתעוררה תנועה לאומית עצומה. פה ושם צצו אגודות ציוניות, ותעמולה גדולה נעשתה לטובת בתי הספרות הציוניים והתרבות העברית. הכנות נעשו ליסד פדראציה, שתכיל בקרבה את האגודות הציוניות העיקריות הללו: אגודת „שיבת ציון", שיש לה כבר המשתייכים כמיספר בבני פרברי העיר; אגודת „צעירי ציון", שמלבד מטרתה הציונית הכללית יש לה גם מטרה מיוחדת — הפצת השפה העברית והידיעות העבריות: בהשפעת אגודה זו למדו הרבה צעירים מהמשפחות האציליות שבקושטא את השפה העברית ודברי ימי ישראל; אגודת „בנות ציון", אגודת „המכבי" ועוד.

התנועה הלאומית מוצאת בעת בתוך היהדות הספרדית העותמנית קרקע טובה. ראוי לציין כי בימים הראשונים לכניסת צבאות ההסכם לקושטא הורמו הרבה דגלים בעיר, והדגל הציוני גם הוא לא חסר בתוכם. היו גם מחזות מעוררי־לב: אנשים ישישים יהודים ויהודיות היו רואים דגלים ציוניים העולים ומתנפנפים ברחובות, והאנשים היו מנשקים אותם ובוכים מרוב שמחה והתפעלות.

יש בדעת הרבה אנשים מקושטא לבוא להשתקע בארץ־ישראל והרבה בעליהון מתעניינים מאד בכל הנעשה בארץ העבר והעתיד ברור הדבר, כי כאשר אך תהיה האפשרות הראשונה, יבוא לארץ־ישראל גם אלמנט ספרדי הגון להתישב בה.

דרך אגב נזכיר כאן, כי אחת מפעולותיה הראשונות של המועצה הלאומית בקושטא היתה — להכריז על מציאותה בין הקהל היהודי, וביחוד — בין החוגים הגבוהים של הממשלה הטורקית ושל באי־כח ממשלות־ההסכם. לתכלית זו התיצבו חברי המועצה הלאומית לפני באי־כחן הצבאיים של אנגליה, צרפת ואיטליה, הציגו את עצמם כבאי־כח היהדות העותמנית, ושם קבלו אותם באהבה ובכבוד רב ובסבר פנים יפות, ובאי־כח ההסכם הבטיחו להם את עזרתם בשעת הצורך, ובימי הראשונים נודע גם על הדבר הנעשה לאידיאלים היהודים בעולם בכלל ובארץ־ישראל בפרט.

המועצה הלאומית הקושטאית באה בדברים עם ממשלות־ההסכם גם בנוגע לנתיניהן של ארצות־המרכז, שעליהם היה להגרש מקושטא לפי החלטת ההסכם. וגם בנוגע לזה קבלה המועצה הבטחות טובות.

המועצה הלאומית פרסמה מודעה בעתונות על־דבר נבחרת החכם באשי הרב הייב־נהום, והודיעה, כי גם עתה זו שנבחרה בלא רשותו ובלא ידיעתו של הועד הנבחר, אין לה כל יחס אל היהדות העותומנית, וכי החכם־באשי לא יוכל לחוות שם דעה בשמה של היהדות...

המועצה הלאומית החליטה גם להוציא עתון יומי פוליטי גדול בשפה הצרפתית, שיהיה גם כלי ביטוי להשקפות של היהדות העותומנית ויביע את כל הדעות בנוגע לענינים המדיניים הנוגעים ליהדות זו. היא החליטה גם לבוא בקשר ישר ותמידי עם כל היהדות העולמית בכלל ועם זו של ארץ־ישראל בפרט, כדי להעיר ולעורר בה את רגש הערבות היהודית.

א. ארמאריר.

יפו, אדר א' תרע"ט.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

— הועידה השנתית השלשים של הרבנים הריפורמיים, שנועדה בימים האחרונים בסינסינאטי של אוהיו, שלחה אל הנשיא ווילסון ריזולוציה זו: אנחנו מקוים בלבב שלם, כי הקונסטיטוציה של אגודת־הלאומים תבטיח בערובות מסיימות את זכיונם המדיני והירותם הדתית של המיעוטים הנזעיים והלאומיים בכל הארצות, וביחוד במדינות החדשות העתידות להוצר.

— היהודים במזרח־גליציה קבלו מאת הממשלה האוקראינית אבטונומיה לאומית מלאה.

— שלוחיה של המועצה היהודית הלאומית בפוזנא התיצבו לפני ועד מדינות־ההסכם שנשלח אל פולניה, מסרו על ידי היו"ר הממשלתי־ההסכם על המיבתו בציוניות והציעו לפניו את דרישותיהם התרבותיות הכלכליות וההברתיות של יהודי פוזנה.

— מי שהיה ראש־המיניסטרים באיטליה, היהודי לואידזי ליצאטי פרסם גלוי־דעת שבו הוא אומר כי מדינות־ההסכם וביחוד אנגליה, יביאו שחרור ליהודים בכל מקום ומקלט־בית לאומי בארץ־ישראל.

— ראש־המיניסטרים בפולניה פאדאריבסקי מסר מודעה, כי המדינה לא תתמוך בבתי־הספר, ששפת־ההוראה בהם היא היהודית המדוברת.

— בסימפירופול נועדה ועידה, שהשתתפו בה באי־כחן של כל הקהלות היהודיות בקרים. בועידה נבחרה מועצה לאומית, שמושבה הקבוע יהיה בסימפירופול. במועצה נבחרו 5 ציוניים, 1 פועלי־ציוני, 1 מן המאורגים.

— במאריאמפול, פלך סובאלק, נפתחה גימנאסיה עברית בהנהגתו של ד"ר מ. מאיר. כל הלמודים בגימנאסיה, והמדעים במשמע, נלמדים בשפה העברית. שליש מאות תלמידים מבקרים את האסכולה הזאת.

— מודיעים מרוסיה, כי בעיר סמולינסק נמצאת הקהלה היהודית היותר מסודרת ומתוקנת שבארץ ההיא. כל המוסדות היהודיים מתפתחים שם באופן יפה מאד. הקהלה עושה הלואות בסכומים גדולים.

— במוסקבה נערכה ועידה לכל הקומיסארים הבולשיביקיים הממונים על עניני היהודים. כששים צירים השתתפו בועידה. ובה החלט להפסיק את הקהלות והמועצות היהודיות ולדכא את הציוניים והרבנים.

בדבר שאלת־היהודים והשאיפות הציוניות ויחוסן אל אספת־השלום בפאריז הגיעו בשבוע האחרון הידיעות האלה:

שאלת מדיניות יהודי בארץ־ישראל הוסרה מעל הפרק של אספת־השלום. הדבר כבר קבוע ושוב אין צורך לדון בו.

עמיר פייסאל יורש־העצר של מלך חיגאס, ניסע בקרוב הביתה בריות נכבדים יהודים במטרה להטות את דעת־הקהל במדינת ערב לטובת שם בנוגע למדיניות יהודי בארץ־ישראל.

עתוני פאריז מודיעים, כי המשה פקידים אמריקאיים יצאו לסוריה על־מנת להתחקות על מצב הדברים ולהקור כראוי את מצב היהודים שם בנוגע למדיניות יהודי בארץ־ישראל.

במשתה, שערך הבארון עדמונד רוטשילד בפאריז לכבוד צירי הקונגרס היהודי ולכבוד מ. מ. אוסישקין, הודיע בנאומו חבה יתירה למיבת תכניות העבודה המעשית בארץ־ישראל, אולם ערער על הדרישה של זכויות לאומיות בשביל היהודים בארצות הגולה

האפיפיור שלח אל אספת־השלום דרישה, כי ירושלים תמצא בחסותם של כל העמים.

ברנארד ריטשארדס, מזכיר הקונגרס היהודי האמריקאי, פתח בפאריז לשכה של הקונגרס הזה.

צירי הקונגרס היהודי האמריקאי נתקבלו לראיון ביום 2 באפריל אצל שלוחי אמריקה אל אספת־השלום. השופט יוליאן מאק מסר בשרטוטים כלליים את תוכן הרזולוציות, שנתקבלו בקונגרס. לואיס מארשאל נאם נאום חריף, שבו צייר בצבעים שחורים את מצבם הנורא של היהודים במזרח אירופה, וכן התעכב על דרישת זכויות לאומיות ונחיצותן בארצות הנוכרות. לאנסינג, מזכיר ממשלת ארצות־הברית, הביע את שביעת־רצונו והבטיח, כי שלוחי אמריקה יעשו כל אשר בכחם לטובת היהודים בארצות־לחצם.

ועידת השליחים היהודים אל אספת־השלום הולכת ונמשכת בפאריז. ניכרו חלוקי־דעות בין המשתתפים. יש דורשים התאחדות עם שלוחי „כל ישראל חברים“ וועד שלוחי הקהלות של אנגליה לשם עבודה משותפת להשיג זכויות ליהודים; ואילו הצד השני, וגהום סיקוליב בראש, מתנגד להתאחד עם המתבוללים.

יש יסוד לקוית, כי עם ישראל ישתתף בתור חבר באגודת־הלאומים. הצעה כזו תוצע לפני הועד העוסק בשאלת אגודת־הלאומים.

הועידה הסוציאליסטית הבינלאומית בברן של שווייצריה קבלה את הרזולוציה, שהוצעה על־ידי מפלגת „פועלי־ציון“, כי עם ישראל יכנס בתור חבר אל אגודת־הלאומים, ותנתן לו זכות הגדרה עצמית. הועידה קבלה כמו־כן רזולוציה נגד חרמים כלכליים בין עם לעם ובין ארץ לארץ. הרזולוציות האלה תוצענה לפני אספת־השלום בפאריז.

מ. מ. אוסישקין יצא בימי הפסח לארץ־ישראל.

מעשי־פרעות חדשים בימים פרצו בראליס, בזיכר ווילנום של פולניה. יהודים רבים נפצעו ורכושם היה לבז.

— מצבם הכלכלי של היהודים בווארשה איום מאד. 200,000 נפשות מכל הקהלה, המונה 300,000 נפש, באו עד ככר־לחם והם פושטים יד לצדקה.

— נתקבלו עוד פרטים נוספים בדבר הטבידות והביזות, שנעשו ותולכות ונעשות ביהודי אוקראינה:

מספר ההרוגים והפצועים בפרוסקורוב מגיע לארבעת אלפים.

בפילשטיין נהרגו שמונה מאות איש וארבע מאות נפצעו. בטבח הזה השתתפו החיילים האוקראיניים.

הנזקים, שנגרמו ליהודים בטבח זיטומיר, עולים לסך מאת אלף רובל.

בעיירה קטנה סמוכה לאוורוטש נעשתה תועבה נוראה: הפורעים התעמרו בשוחט זקן וענוהו ענויי־מות, משום שסרב לנשק את הצלב, שהגישו לפיו. הם עקרו את לשונו, הלקוהו מלקות־רצח ותלוהו עד שיצאה נשמתו.

בקיוב ובסביבותיה נעשו מעשי שוד והרג ביהודים.

זרם הפרעות בירודים עובר ושוטף בשטף־זעם בכל ערי אוקראינה ועיירותיה.

— ברוזאני של פולניה נהרגו ששה יהודים ושלשה נפצעו פצעים קשים על־ידי החיילים הפולניים.

התנועה הלאומית

— — —

הציונית באמריקה.

— יעקב די־האז, מזכיר הועד הפועל של ההסתדרות הציונית באמריקה, שב לניו־יורק מאירופה, במקום שהיה שליח ההסתדרות הציונית האמריקאית אל הועידה הציונית הכללית בלונדון וציר הקונגרס היהודי האמריקאי אל אספת־השלום בפאריז. יחד עם די־האז שבו עוד שני צירים אל הועידה הציונית: מרת פולי ימר ברנארד רוזנבלאט.

מר די־האז מסר לעתונאיים את גלוי־הדעת הזה: סכויי עם ישראל למקלט־בית לאומי בארץ־ישראל טובים עתה מאד מצד אספת־השלום. שלוחי אמריקה מסורים בכל לב אל עניני היהודים ושיבתם. ביחוד יש לסמוך על הנשיא ווילסון, כי יעמוד על המשמר להגן על עמנו בכל שעת הצורך. אמנם שונאי־ישראל לא ינומו ולא יישנו. הם אוזרים את כל כחותיהם כדי להפריע את יסוד מקלט־בית לאומי ליהודי בארץ־ישראל. אולם כל טרחתם יוצאת לבטלה. גם מתנגדי הרעיון הציוני מבפנים אינם חובקים ידיהם, והדבר הזה עושה רושם רע מאד על הגויים, בדמותם, כי עם ישראל מחולק ומפורד. כך, למשל, נערכה זה לא כבר בועידה בבית הורד יהודי ידוע בריגנוי, בסעודה השתתפו יהודים עשירים מתבוללים וגם ראשי־מיניסטרים לויד גיאורג. היהודים הוכיחו, כי על ממשלת אנגליה לחזור מהכרזתה הציונית, מפני שעם ישראל מתנגד לה. לבסוף עמד לויד גיאורג וענה אותם, כי אינם יודעים את רצונו היהודי של העם היהודי: כי הספר הוא, אשר יעמדו יהודים נגד עניני עמם; וכי נוצרים ציונים יהגו על עם־הספר מפני בני המתבוללים. בנוגע לגבולי ארץ־ישראל, הנה יעלו על מה שצפינו מלכתחילה. בדבר זכויות היהודים, לא אמת הדבר, כי הציוניים לא עשו את חובתם בנדון זה. תמיד וגם עתה היו הציוניים הראשונים להלחם על משפט ישראל בעמים. צירי הקונגרס היהודי האמריקאי פועלים במרץ ובהריצות, ויש תקוה, כי אספת־השלום תגן על זכויות היהודים בארצות־הגלות.

— מחלקת־הסדור של ההסתדרות הציונית החליטה להתחיל בתעמולה ציונית עזה בקרב בתי־הכנסת, קהלות וחברות. לתכלית זו נפתחה „לשכת־תעמולה לשם הציוניות בין הקהלות“. הלשכה הזאת עומדת בראשות מהלת־הסדור בהשתתפותו הקרובה של ועד, שחבריו הם הרבנים: רב אברהם אהרן יודיליביץ, הרב שמריה ליב הורוויץ והרב ד״ר שמואל ביכלר.

— ליד הועד הפועל של ההסתדרות הציונית באמריקה הגיעה ריזולוציה, שנתקבלה על־ידי „אגודת הרבנים המטיפים“. בריזולוציה נאמר, כי האגודה הנזכרה הרשמית להתקדם בפעולת ציונית מוביתי הצדדים בקרב המוני היהודים והעביר שבמאחד עם ההסתדרות הציונית הכללית.

— מספר הנרשמים בפקודי הציוניות מגיע עכשיו ל־137,896.

— הועד הפועל של ההסתדרות הציונית הפריש סך של שלשת אלפים דולאר לטובת שמונים המתנדבים בגדוד העברי, ששבו בשבוע זה לניו־יורק מקנדה. בפקודתמיכה ישמש המתנדבים עד שימצאו להם עבודה, וגם בזה עוזרת להם ההסתדרות הציונית.

— בועידה, שנועדה ביום א׳ שעבר בניו־יורק, השתתפו באי־כחן של הסניפים הציוניים בעיר זו. הצירים דנו בתעמולה הגדולה לשם השגת חברים, שתערך בימי 23 באפריל — 4 במאי. מר אב. גולדשטיין נתמנה מנהל להתעמולה הזאת. הכנות מרובות הולכות ונעשות, כדי להביא את התעמולה לידי תוצאות מוצלחות.

— השכונות הציוניות הניו־יורקיות 3, 9, 14, 15, 16, 18 פתחו שעורי־ערב לעברית, המתקדמים יפה־יפה. השכונות 13 ו־25 בחרו בועדים עברים מיוהדים, וגם הם עומדים לפתוח שעורי־עברית.

* * *

בנין האוניברסיטה העברית.

ד"ר אדר, חבר במלאכות הציונית של ד"ר וויצמאן, יצא עתה שנית מלונדון לארץ־ישראל במטרה מיוחדה לגשת מיד לבנין האוניברסיטה העברית בירושלים. [illegible] את ארץ־ישראל בשביל הגירה יהודית גדולה.

שונות

דרישות המורים העברים בניו־יורק.

מר ז. זהר, מזכיר אגודת המורים העברים בניו־יורק וסביבותיה, שלח אלינו את נוסח המכתב, ששלחה האגודה אל כל הנשיאים והמנהלים של בתי תלמוד־התורה בניו־יורק:

אדונים נכבדים!

אנו פונים אליכם במכתבנו החשוב הזה ומבקשים מאתכם להקדיש לו תשומת־לב ראויה.

האספה האחרונה של אגודתנו, המצורפת מן המורים העברים בניו־יורק וסביבותיה, קבלה את ההחלטות האלה:

א) בהיות כי שכר המורים אינו מספיק כדי צרכי החיים בתנאי היוקר של עכשיו;

ב) בהיות כי על־ידי כך סובל לא רק המורה העברי בלבד, אלא גם החנוך העברי, לפי שרבים מטובי המורים עוזבים את עבודת החנוך העברי ואף האידיאליים שבהם שאינם רוצים לעזוב את שדה ההוראה העברית, אי־אפשר להם לעסוק במלאכתם מתוך מנוחת־הנפש, —

לכן אנו מחליטים, כי כל מורה יקבל הוספה של עשרים וחמשה אחוזים ממשכורתו בשעה זו. בטוחים אנחנו, כי תכירו בצדקת דרישתנו ותמלאוה לטובת החנוך העברי, היקר לכולנו.

* * *

היהודים בצבא־אמריקה של המלחמה.

הועד היהודי האמריקאי פרסם עתה רשימה רשמית, שעל־פיה עלה מספר היהודים [illegible] הנכחית, למאתים אלף בערך, היינו: מארבעה עד חמשה אחוזים מכל הצבא כולו, בשעה שהתישבים היהודים בארץ זו עולים לשלשה אחוזים לעומת מספר התישבים הכלליים. ובכן נמצא, שהיהודים [illegible] אלף יהודים [illegible] בצבא שבעים ושנים [illegible] שהשתתפו בהן רק ששים אחוזים מכל הצבא. נהרגו בערך שני אלפים יהודים [illegible] עשרה אלפים [illegible] משרות גבוהות בצבא [illegible] אופיצירים [illegible] ציונית.

* * *

ועד־פרידה לכבוד ישראל בלקינד.

לרגל פרידתו של מיסד חברת „ביל"ו", ישראל בלקינד, השב בקרוב לארץ־ישראל, נוסד ועד מיוחד, שהציב לו למטרה להביע הכרת־תודה לסופר הנכבד על־ידי יסוד קרן בשם „קרן ישראל בלקינד". [illegible] י. ד. ברנשטיין, אב. גולדברג, ד"ר ה. גלמאן, ראובן ברייניז, ישראל מ"ץ, מ. ל. הולנדר, הרב ה. הירשנזון, פ. שווייצר, ב. שלווין, י. גוניקמאן, ב. גראבלסקי ועוד. יעקב מזל נבחר ליושב־ראש, אהרן דאטנר — לגזבר וה. אייזיקסון — למזכיר.

הרוצים להשתתף בקרן הזאת יפנו על־פי הכתובת:

Israel Belkind Fund, 16 Platt St., New York.

* * *

מחיי האגודות.

— באספה האחרונה של אגודת הסופרים העברים באמריקה, שנערכה במוצאי־שבת, 5 באפריל, דנו החברים בשאלת עתון יומי עברי. אחרי וכוחים מרובים על הצד המעשי ועל הצד הספרותי של עתון מעין זה החלט לתמוך בהחלטת ההסתדרות העברית להוציא עתון יומי עברי באמריקה, ולעזור עד כמה שאפשר בהוצאת החלטה זו אל הפועל. לשם זה נבחר ועד מיוחד, שיעבוד ביחד עם הועד הפועל של ההסתדרות העברית. בועד נבחרו: פרופיסור נ. זליקוביץ, ש. ערדברג וע. פליישמאן.

הוחלט לערוך בקרוב משתה [illegible].

— אספה חשובה תהיה לאגודת „בני עם חי", ניו־יורק, במוצאי־שבת, י"ב בניסן, במרכזה, 217 רחוב הנרי. יוסדר דין־וחשבון על־ידי כל הועדים והפקידים מהתור שעבר ויועמדו פקידים חדשים לתור הבא. כל החברים והחברות [illegible] להשתתף באספה זו.

מאת המערכת.

מפני סבות בלתי־צפויות לא יכול מר ראובן ברייניז להמציא לנו את המאמר על־אדות ז. שניאור בשביל הגליון הזה, כפי שהודענו בגליון שעבר. והמאמר יבוא איפוא באחד הגליונות הקרובים.

מפני החג יצא גליון „התורן" הבא ביום הששי, כ"ה ניסן, 25 אפריל.

ספרי חנוך ולמוד

(הוצאה אמריקנית)

אוצר לשון המקרא (עברית וארמית) מאת אלכסנדר הארקאווי. באוצר הזה יבאו: א) כל המלות העבריות והארמיות הנמצאות בכתבי הקודש מתורגמות ומבוארות בשפת אנגלית. ב) שרשי המלות ומקוריהן, ואצל כל שם ופעל תמונותיהם השונות לפי נטיותיהם. ג) באורים לפסוקים קשי ההבנה בתנ"ך, ע"י גדולי המפרשים הקדמונים ותחוקרים האחרונים. גם נספח אליו קובץ מלין מלשון התלמוד והמדרשים, ומלשון עברית החדשה.
האוצר הזה מכיל כתשע מאות דפים ונדפס על נייר טוב ויפה, מכורך בד הדר — — — — 3.50

אלף־בית, באותיות גדולות מאד, נדפס על בד, מדת 44 — 28, בעד חדרים או בתי־הספר, להדביק אל הקיר — — — — — — .75

בית־הספר ללמד ספרי התורה והנביאים, מאת מ. ב. שניידער, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — — — — — .50

בית־הספר הנ"ל, חלק שני — — .75

גמרא למתחילים, בו נקבצו ובאו כל דרכי הגמרא, מן הקל אל הכבד, מכיל 81 פרקים. בכל פרק מובא כמה ענינים מש"ס המכילים בתוכם מושגים שונים, המפוזרים על פני רחב ים התלמוד, וטובים להתפתחות שכל הנער בה יות דאביי ורבא ולהתרגלותו בכל ענפי הלכותיהן ומשפטיהן. הנער המתחיל אשר יתקן עצמו בפרוזדור לדעת על בוריין כל דרכי הגמרא ויסתגל ברובי מושגיה השונים, יכנס בעצמו לטרקלין הגמרא, וימצא נתיבותיה בלי עזרת מורה, מאת יעקב גאָלד מאן — — — — — — .60

דברי הימים לעם ישראל מיום היותו עד יסוד הישוב החדש בארץ ישראל, מאת זאב יעבץ — — — — .25

ההתחלה, מעטהאָדע למתחילים, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — .25

המכין, פרוזדור לכל ספרי תלמוד, מאת י. ח. טביוב, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — .25

המתחיל, ללמד לנערים קריאת וכתיבת שפת עבר, מאת א. לוריא וב. טמקין — — — — — — .25

הנסיון הראשון, מורה לשון עבר בסגנון קל ויפה, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית, מאת ה. מאלאכובסקי — — — — — .25

הסטוריה לילדי ישראל (מנוקדת) מראשית ימי הבית השני עד הזמן הזה. בספר „הסטוריה לילדי ישראל" יבואו כל המקרים והמאורעות החשובים והנכבדים מאד בדברי ימי ישראל, יחד עם תולדות גדולי עמנו, חכמיו וסופריו, בשפה קלה וצחה המלבבת ומושכת את לב הילדים. הספר הזה עולה על כל הספרים הקודמים ממין זה בסדרו היפה וסגנונו הנעים, והעיקר ברוחו החודר והמקיף את ההסטוריה הישראלית. כל אב ומורה, החפץ לטעת בלב בניו ותלמידיו אהבה ומסירות לעם ישראל וכל קדשיו; כל אב ומורה החפץ להנעים את בניו ותלמידיו בספורים שיש בהם תועלת גדולה ורבה, ילמדם את ה„הסטוריה לילדי ישראל", מאת ב. הוילפרין .40

הפדגוג העברי, חוקי לשון עברית ומשפטיה באופן קל, בתרגום יהודית ואנגלית, מאת דוב אריה פרידמאן .25

לוח הפועלים והשמות לכל נטיותיהם, עם ציוני הדקדוק באנגלית, מאת יעקב פיליפס וא. היימאן — — .25

למדו היטב, מעטהאָדע לראשית החנוך, באותיות גדולות מאד, מאת מ. פיק — — — — — — — — .07

למודי הקריאה, לחנך הילדים לקריאת האותיות ושפת עברית, עם תרגום אנגלית, מאת י. לאַסקער — — — .10

מורה עברית השלם, והוא מעטהאָדע חדשה ללמד שפת עבר מן האלפא־ביתא והקריאה עד ידיעת השפה בשלמות, מעובד ומתורגם אנגלית ויהודית מאת יעקב פיליפס וא. היימאן — — — — — — — — 1.25

מורה עברית השלם הנ"ל, מתורגם אנגלית לבד — — 1.25

מורה עברית הנ"ל, מדרגה ראשונה .40

מקרא קודש, ראשית החנוך לילדי בני ישראל, מאת דוב אריה פרידמאן .15

נייע אידישע שול. דיעזער אידישער לעהרבוך איז אַזוי איינפאַך דאָס ניט נאָר לעהרער, נאָר אויך יעדער פאָ־טער און מוטער, וואָס קען אידיש, קאָן זיך מיט איהם בענוצען אויס־צולערנען זייערע קינדער אין אַ קורצע צייט צו קענען לעזען, שרייבען אין איינפאַכען אידיש. אויך דערוואַקסענע, וועלכע שרייבען אי־דיש מיט פעהלערען, וועלען זעהר פיעל פראָפיטירען דורכגעהענדיג דיזען לעהרבוך, ווייל זיי וועלען דאָרט געפינען פיעלע זעהר וויכטיגע גראַמאַטישע און אָרטאָגראַפישע כללים, לויט זיי זיינען אָנגענומען געוואָרען די לעצטע צייט. פון י. לעווין, — — — — — — .40

ספורי החומש, מעובדים לבני הנעורים בלשון המקרא, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — .25

ספורי החומש הנ"ל, עם אנגלית — .45

ספורי המקרא, חלק ראשון (ספר בראשית), ערוכים בלשון הכתוב לילדים מתחילים, עם ציורים ושאלות לשנון, מאת ב. הוילפרין .20

עברית לילדים, ראשית למודים בתורת הלשון העברית, עם תרגום המלים ותרגילים בלשון אנגלית, מאת א. היימאן (תרל"פ) — — — — .40

ראשון לחנוך, אלף־בית, קריאה נכונה, יסודות הלשון באופן חדש, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — .20

ראשית דעת שפת עבר, למתחילים, עם ציורים ותפלות, עם הערות בשפת אנגלית, מאת מ. קרינסקי — — .20

ראשית דעת שפת עבר הנ"ל, חלק שני — — — — — — — — .30

שלחן ערוך לבני הנעורים, עם נקודות, מאת ד. א. פרידמאן — .25

שפה חיה, ללמד את ילדי ישראל לקרא ולכתוב בשפת עבר על־פי שיטת הכרת האותיות בעזרת ציורים, מאת פסח ליב פישמאן ומנחם מענדיל ליבערמאן — — — — — — .25

שפה חיה, הנ"ל, חלק שני — — .42

שפת ילדים מאת ח. פ. ברגמן וש. ח. ברכוז, ספר למוד לקריאה ולכתיבה, עם ספורים קטנים וקלים, עם ציורים רבים הממלאים ומשלימים את תכן הספורים, ומועילים הרבה למשוך את לבו ועיניו של התלמיד לגוף הלמוד ולחרות את הדברים בזכרונו. נדפס על נייר טוב ויפה, חלק ראשון — — — — — — .30

שפת ילדים הנ"ל, חלק שני — — .50

תולדות ישרון עם העתקה אנגלית לבני הנעורים, מאת ד. א. פריד־מאן — — — — — — — — .25

ראבאט הגון למורים, לבתי־ספר ולבתי תלמוד־תורה

HEBREW PUBLISHING CO.

50-52 Eldridge Street — New York

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן".

ספרי־למוד חדשים.

בהוצאת „שילה" בניו־יורק יצאו:

לקוטי אגדה

מתוך התלמוד והמדרש. נסדרו ובוארו על־ידי

צבי שארפשטיין.

אחרי התנ"ך הנה האגדה היצירה היותר חשובה של האומה העברית. רוח האומה הישראלית, השקפת־חייה והסתכלותה בעולם, מצאו להן גלוי ובטוי באגדה.

חנוך עברי בלי הוראת האגדה — הוא חנוך פגום.

ובהיות שסגנון האגדה הוא הסגנון השליט בספרותנו, הרי הוראת האגדה בצורתה המקורית ובלשונה היא הדרך הקצרה והבטוחה והיחידה להכשיר את התלמידים להבנת סגנונה של ספרותנו החדשה.

המנהלים והמורים, השואפים להנהיג את למוד האגדה בבתי־ספרם, התאוננו זה כבר על חסרון ספר למוד מתאים. אולם מעתה — עם הופעת הספר „לקוטי אגדה" — תנתן להם היכולת להקנות לתלמידיהם ידיעה הגונה באגדה התלמודית והמדרשית בדרך נוחה וקלה ובסדר נאה.

הספר יצא בשלשה חלקים.

חלק ראשון מכיל משלי־שועלים, בדיחות ומעשי־חכמים, ספורי־אגדה על מעשיהם ומדותיהם של צדיקים והחסידים ואגדות על כל חגי־השנה, בצירוף באורים ומלון עברי־אנגלי. הספר מנוקד כולו.

חלק שני: אגדה ודרוש על התורה ועל הנביאים הראשונים. בצירוף באורים ומלון עברי־אנגלי, מנוקד נקוד חלקי.

חלק שלישי: ספורי אגדה על התנאים והאמוראים, מאורעות חייהם, מנהגיהם ומעשי צדקתם, בצירוף מבוא על האגדה והתפתחותה ותרגילים בדקדוק לשון האגדה ומלון עברי־אנגלי. מנוקד נקוד חלקי.

מחיר כל חלק 45 סנט. לבתי־ספר — הנחה.

בן ישראל

חלק שני. ערוך על־ידי

צבי שארפשטיין.

„בן ישראל", חלק שני, הוא ספר מקרא למחלקות העליונות. בו באו פרקים ממיטב היצירה העברית החדשה, פרי עטם של סופרינו ומשוררינו היותר מצוינים. בספר באה מחלקה מיוחדת, המכילה מאמרים ותאורים מענינים מחיי אחינו בארץ־ישראל ובתפוצות הגולה.

הספר מכיל 336 עמודים. הדפסתו מהודרת וכריכתו בד. מחירו $1.25. לבתי־ספר — הנחה.

יצאו מהדורות חדשות משל הספרים:

היסטוריה לילדים מאת צבי שארפשטיין.

חלק ראשון: מאברהם עד יהושע — 35 סנט.

חלק שני: מיהושע עד שיבת ציון — 40 סנט.

חלק שלישי: משיבת ציון עד היום — 40 סנט.

בן ישראל, חלק ראשון, ספר מקרא לשנות הלמוד השלישית והרביעית, ערוך על־ידי **צבי שארפשטיין.**

מחירו 75 סנט.

לפנות אל:

Z. Scharfstein, 15 W. 106th St., New York City.

או אל:

S. Druckerman, 50 Canal St., New York City.

במערב קנדה אפשר לפנות אל ב. מילר, 822 רחוב מיין, וויניפג.

דרוש מנהל

לתלמוד־תורה דנורפולק, ווירג׳ינא, דרוש מנהל הרוץ ומנוסה בשיטת עברית בעברית, אשר ידע ויבין לסדר ולנהל את בית־הספר האורתודוכסי. עליו לדעת היטב את השפה האנגלית לנאם לפני תלמידי התלמוד־תורה. המשכורת לאישהנכון אלפים דולארים לשנה, וגם יותר. לפנות אל:

S. Stam, 743 Charlotte St., Norfolk, Va.

סוכננו מר דוד כהן

יבקר בימים האלה את מדינת נ י ו ־ ד ז ו י ר ס י.
אָנו מבקשים את חברינו להיות לו לעזר בעבודתו החשובה לטובת עתוני ההסתדרות הציונית:
„התורן״, „דאָס אידישע פאָלק״, „מאַקאַביאַן״ ו„יונג דזשודיאַן״.

דרושים מורים

מורים מומחים בשיטת הטבעית ובהנהלת בית־הספר, שיש להם ידיעה הגונה בשפת הארץ, דרושים לתלמוד־התורה בממפיס. התנאים נוחים מאד. המשכורת — מן 1,500 עד 1,800 דולארים לשנה. חודש חופש בירחי הקיץ. לפנות במכתבים אל הנשיא:

MR. S. DLUGACH

324 Vinchester St. Memphis, Tenn.

מורים מנוסים

בשיטה הטבעית ובשיטת התרגום מבקשים משרות. לפנות אל מזכיר „אגודת המורים בשיקאגו״:
N. Sussevitz
1426 So. Springfield Av., Chicago, Ill.

שני מורים

מנוסים ומובהקים אשר הצטינותם ידועה בעולם הפדגוגי, מבקשים משרה בבית־ספר מודרני בתור מורה ומנהל. לפנות על־פי כתובת זו:
Mr. S. Rosin
919 Lytle St., Chicago, Ill.

Statement of the ownership, management, circulation, etc., required by the Act of Congress of August 24, 1912, of HATOREN, published weekly. at New York, N. Y., for April 1, 1919; State of New York, County of New York.

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid, personally appeartd Charles A. Cowen, who, having duly sworn according to law, deposes and says that he is the Acting Executive Seretary of the Zionist Organization of America, publishers of the Hatoren and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of Congress of August 24, 1912, embodied in section 443, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addressess of the publisher, editors, managing editor, and business manager are: Publisher, Zionist Organization of America, 55 Fifth Ave., New York City; Editors, Dr. S. Levin and I. D. Berkowitz, 55 Fifth Ave., New York City; Managing Editor, I. D. Berkowitz, 55 Fifth Ave., New York City; Business Manager, Saul Epstein, 55 Fifth Ave., New York City.

2. That the owners are: (Give names and addresses of individual owners, or, if a corporation give its names and addresses of stockholders owning or holding 1 per cent or more of the total amount of stock.) Successor to Federation of American Zionists, a membership corporation organized under the laws of the State of New York, Justice Louis D. Brandeis, Honorary President; Julian W. Mack, President; Jacob de-Haas, Executive Secretary; Charles A. Cowen, Acting Executive Secretary; E. W. Levin-Epstein, Treasurer.

3. That the known bondholders, Mortgagees, and other security holders owning or holding 1 per cent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the listof stockholders and security holders as they appear upon the books of the company, but also in case where the stockholders or security holders appear upon the books of the commpany as turstee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities thanas so stated by him.

CHARLES A. COWEN, Acting Executive Secretary.

Sworn to and subscribed before me this 2nd day of April, 1919.

(Seal.) (My commission expires March 30, 1921.)

S. EPSTEIN, Notary Public.

Lifshitz Print, 217 E. Broadway, cor. Clinton St.

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI | NEW YORK, APRIL 25, 1919 | No. 6 (156)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

סוכננו מר דוד כהן

יבקר בימים האלה את מדינת נ י ו ־ ד ז ' י ר ס י.

אנו מבקשים את חברינו להיות לו לעזר בעבודתו החשובה לטובת עתוני ההסתדרות הציונית:

„התורן", „דאָס אידישע פאָלק", „מאַקאַביאַן" ו„יונג דזשודיאַן".

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן".

שולח אני תנחומים לעבריה חדוה (בעלל) מאירים על מות אמה

אסתר נ. ע.

אלהי ציון יחזקה וירפא את שברה והתמכרותה לעבודת התחיה תהא נחמתה.

קליבלאנד, א. — שמואל וואהל.

המחלקה התיכונה של שעורי ערב לגדולים „תרבות" מביעה את השתתפותה בצערה הגדול של הג' חדוה (בעלל) מאירם על מות אמה

אסתר נ. ע.

תמצא נא תנחומים במסירותה לעמנו ושפתנו.

שעורי ערב „תרבות".

קליבלאנד, א.

מקרב ולב עמוק הנני מברך את ידידי דגול מרבבה, המנהל המצוין, המורה המחנך הנפלא, מר דוב אייזיקס, התמנותו למנהל הת"ת בדיטרויט, מיש.

יהי רצון שיוסיף להולל נפלאות גם משרתו החדשה כדרכו בקודש מיום החלו הקדיש את כחותיו לשדה החנוך העברי.

א. ד. מארקסון.

סויט שיקאגו, איל.

אגודת „מסדה" מברכת את חברה הנאמן, העסקן החרוץ, מר בועז בן משה ליכטמאן ואת החברה מרת שושנה בת דוב סמסון לאירושיהם. יזכו לראות בקיום כל תקוותיהם ובנחמת ציון וירושלים.

אגודת „מסדה".

ניו־יורק.

מתכבדים אנו להודיע לידידינו ומיודעינו: כי נולד לנו בן ונקרא שמו:

בן־עמי

שושנה וצבי שארפשטיין.

מקרב לבנו הננו מברכים את חברינו ל. בראלל ומ. לנדון לבואם בברית הנשואים. מי יתן ויזכו לבנות את ביתם בית עברי בארצנו ארץ־ישראל.

אגודת „עבריה", פילאדלפיה.

לבתי האהובה שושנה לאה ליום חתונתה עם בן גילה מר שלום לוין ברכתי נתונה. יהי רצון שיבנו את ביתם בית ישראל בארץ אבותינו ארץ־ישראל.

דוד כהן.

מקרב לבנו הננו מברכים את חברינו ל. בראלל ומ. לנדון לנשואיהם. מי יתן ויבנו ביתם בקרוב בארץ־ישראל.

יצחק רוזין, שלום מזרחי,
יצחק ומרים שוארץ, לוין
והרנבוים.

ברכת מזל טוב וסימן טוב לידידי הסופר העברי אב. גולדברג להולדת בתו רעננה; ולידידי הסופר העברי צבי שארפשטיין להולדת בנו בכורו בן־עמי. יהי רצון שאלה הקטנים גדולים יהיו ונברכו בהם כל טובי עמנו!

ניו־יורק. דניאל פרסקי.

VOL. VI NEW YORK, APRIL 25, 1919 No. 6

התורן

יוצא לאור על־ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
דניאל פרסקי, מזכיר

העורכים
ד״ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה ששית ניו־יורק, כ״ה ניסן, תרע״ט גליון ששי

פרשת השבוע

המטבח בפולניה.

עוד כשנה לפני התפרצותה של מלחמת־עולם זו כבר ראה משוררנו ז. שניאור בחזון רוחו את „ימי הבינים מתקרבים", ובשירו הנקרא בשם זה הוא קורא מנהמת־לבו:

> עיר אפיתגיתים באו ובמוראות באיבר.
> כה היה מעולם, כה חזר הגורל אל עמי.
> אחרי כל בשורה אביבית שבע סערות ושלג

אחרי בשורת־האביב של ההכרזה הבריטית, אחרי אשר האיר לנו המזרח, אחרי כל הקרבנות הגדולים והכבדים, קרבנות בנפש ורכוש, שהבאנו בשנות מלחמת־עולם לשחרורם של העמים המדוכאים ולהעמדתם ברשות עצמם, אחרי כל ההבטחות והיעודים שנתנו לנו בשעה שדמנו ובשרנו היו דרושים למאכל לכלי־תותחיהם, — אחרי כל הדברים האלה האמנו ובטחנו, כי כאשר ישבו העמים כסאות למשפט, אז יבוא הקץ לכל צרותינו ופגעינו גם בארצות־הגולה. שהשרשים אותן בדמנו ובשר עצמותינו, שעזרנו לגידולן, התפתחותן ותרבותן במיטב כחותינו, כחות הגוף והנפש. האמנו, כי כאשר תשמע בעולם בשורת־השלום, אז יקראו העמים שלום גם לנו, עם השלום מעולם, שהקים מקרבו את נביאי השלום. האמנו, ומאושרים היינו להאמין, כי אחרי אשר יסור רוח שגעון המלחמה מעל העמים המרוחצים בדמי אדם, אז ישובו בתשובה שלמה ויתוודו על כל חטאותיהם ופשעיהם שחטאו ופשעו לנו. היינו בטוחים, כי כאשר יבואו העמים המשועבדים לפני אספת־השלום להתחנן על נפשם, כי יתנו להם חופש ורוחה, אז יתעוררו איתני העולם, אשר בידם ניתן גורלן של האומות, לעשות קץ וסוף לכל הפרעות, הרציחות והשחיטות, שמתכבאים וגם המתכבאים עושים בנו מיום לכתנו בגולה; פרעות הנמשכות — נכה מזה את ההפסקות הקצרות — זה בארבים שנה. יבל זה בשביל שנתנו להם אל, כתבי־קודש ויבוש של התרבות

נערה. יהודית ישרא נתתי עד דייב במהם ישרא נרפבי יבשרם ודמם.

אוים תקותנו היתה לשוא ובטחוננו — לאל. „אחרי הבשורה האביבית באו שבע סערות". אין לך יום בזמן האחרון, שלא יביא לנו מפולניה החדשה, המשוחררת, ידיעות נוראות, המקפיאות את הדם בעורקינו ומרגיזות את רוחנו עד היסוד, ידיעות על־דבר שחיטות ורציחות חדשות, שהפולנים עושים באחינו הנקיים מכל עון, ידיעות על־דבר עליות ותואנות חדשות. מגפת הפרעות, המצטיינת באכזריות, שלא נשמעה כמוה גם בשנות־הבינים, — מגפה שחורה זו מתפרצת מעיר לעיר ואין אומר: — „הרף!"

הפוגרום של קישינוב, שהחריד בזמנו את כל העולם, כשחוק־ילדים הוא לעומת הפוגרומים, שהפולנים עושים עתה באחינו כמעט יום־יום. השחיטות והרציחות, שעשו הפולנים לפני חג הפסח באחינו אשר בפינסק. עירות באכזריותן ובהוצפתן הנראה גם על הרציחות בלמברג. ישבו להם אחינו חברי הועד לעזרה, רובם ציוניים, ודנו בשאלות מעות־חטים ובדבר הצלת העניים הגועים מרעב. ולפתע פתאום התנפלו עליהם החיילים הפולנים (ואין כל ספק, כי בא להם צווי בדבר זה מגבוהים עליהם), סחבום החוצה — ומשם למטבח. גם היהודי אשר עצביו חזקים כמטילי ברזל לא יעצר כח לשמוע את כל הענויים הקשים והנוראים, שענו בהם את המובלים לטבח (אחדים מהם השתגעו בדרך הסחבם אל הגרדום). מספר המומתים הקדושים האחד עירה, לפי הידיעות האחרונות, ליותר מארבעים. ובשכר המטבח הזה הטילה הפקידות הפולנית על הקהלה היהודית בפינסק מס של מאה אלף מארק, כפי שמודיעים העתונים. עוד תצלינה אזנינו משמוע את הידיעות המחרידות הבאות מפינסק, והנה הטליגראף מביא לנו ידיעות נוראות על־דבר פוגרומים חדשים בארבע ערים פולניות. מיקדם השתדלו הפולנים

ומאכירים המהבלים בצורת עתונאים ופיליטוניסטים. להכחיש, או להשתיק את הידיעות על־דבר השחיטות שהם עושים באחינו, אותן הידיעות אשר לבסוף נתאמתו ונתאשרו. עתה בחרו הפולנים בתחבולה ישנה־חדשה. עושים הם נקמות נוראות ביהודים, לא מפני שהם, חלילה, יהודים, כי־אם מפני שהם כולם בולשי־ביקים. יודעים הם הפולנים הערומים, כי ה„בולשיביזם" הטיל אימה ופחד על מדינות־ההסכם ועל אמריקה, על־כן נותנים הם טעם לשחיטתם, שריפתם והריגתם את היהודים: אין כוונתם אלא לעקור ולשרש מן הארץ את אבי־אבות הבולשיביזם, ובזה הם ממלאים את התפקיד היותר תרבותי. ואם מראים להם, להפולנים, כי היהודים בכלל הם המתנגדים היותר עצומים להבולשיביזם וכי הם סובלים ממנו בשעה זו הרבה יותר מכל העמים, אז מפיצים הפולנים את ידיעותיהם בהעתונים הגדולים של אירופה ואמריקה, כי לא הם, הצדיקים התמימים, שיודעים, שהורגים ובוזזים את היהודים, כי־אם הבולשי־ביקים הרוסים. והעולם הגדול, ובית־דין העמים וכל אלה שיש בידם למחות נגד הפרעות ביהודים ולשים להן קץ, — כל אלה שומעים וקוראים את הידיעות על־דבר הפוגרומים ואינם מוחים, שומעים — ושותקים, שומעים על־דבר הרציחות האיומות ויושבים במנוחה על מדוכת היושר והצדק ואינם נוקפים אף אצבע קטנה להציל יהודים עשוקי זכויות אדם מכות נבלים, להציל ילדים וזקנים מחיות טורפות בצורת אדם, להציל נשי ישראל ובנותיהן מחרפת־עולמים.

אמנם שלחו הוקרים ודורשים, ועדות שונות, למקום הפורעניות והרציחות לדעת „שורש דבר" ולעמוד על האמת. אך הפולנים יודעים להסתיר את האמת מעין זרים ומומחים הם לבדות בכל יום עלילות חדשות על היהודים, לסכסך ולבלבל את העובדות והמעשים, ירשים את עלילותיהם על היהודים בפי „החוקרים והדורשים", למען ישמיעון באזני שולחיהם ובאזני כל העולם.

ושליחי עמנו, ממדינות שונות, היושבים עתה בפאריז מסביב, במובן במרחק ידוע, לאספת־השלום — גם הם קצרה ידם מעשות דבר־מה ולהחיש עזרה והצלה לאחינו בפולניה, שחייהם שם הפקר גמור.

שליחי עמנו בפאריז ממשיכים עדיין את ריבותיהם בינם לבין עצמם, מתאגדים ומתפרדים, מתנגדים ועושים שלום ועוד הפעם זה מושך לכאן, וזה לכאן, השרידים. או „גדולינו", שבאו מעצמם ובשם עצמם או בשם איזו אגודה לפאריז לאספת־השלום והם שונאי ציון בפרהסיה או בסתר, או שהם מתנגדים להזכויות הלאומיות, — השליחים ממין זה משקיעים את כל כחותיהם ועתותיהם בבטול התקוה הציונית או בבטול הדרישות של הזכויות הלאומיות — עבודה שאינה כל־כך קלה וגם לא נקיה ביותר — ובינתים הפולנים, שונאי ישראל, עושים את שלהם: הורגים ובוזזים את היהודים ומנבלים אותם בעלילותיהם הבדויות.

ועוד הפעם אנו בוטחים. אנו מקוים ואנו מחכים...

עֲשֶׂרֶת יְמֵי הַהַכְרָזָה.

ההסתדרות הציונית באמריקה הקדישה עשרה ימים מכ״ג ניסן עד ד׳ אייר להכרזת־חברים. בעשרה ימים האלה צריכים ומחויבים כל הכחות הציוניים שבמדינה זו להיות מרוכזים בעשית חברים להסתדרותנו זו. הציוניים מאתמול ומשלשום, הציוניים שחרתו על דגלם: תחית האומה ותחית הארץ, גאולת הגוף וגאולת הרוח, — הציוניים האלה, המסורים בנפשם ולבם להרעיון הגדול, אינם יוצאים ידי חובתם הלאומית בזה בלבד, שהם בעצמם נמנו כבר לחברים בהסתדרותנו הציונית. כל אחד ואחד מהם חייב לעשות את כל מכיריו, מיודעיו ושכניו, את הקרובים ואת הרחוקים, לחברי ההסתדרות הציונית, כי ישאו גם הם במשא העם, ראשית הגאולה היהודית.

כל זמן שישנם במדינה זו יהודים, הנאמנים לעמם ולאלהיו, והם עוד לא נתנו את ידם באופן גלוי ומפורש להסתדרות הציונית, עוד לא עשינו אנחנו הציוניים את חובתנו כל־צרכה, את החובה שהשעה הגדולה מטלת עתה עלינו בקול של „צווי מהלט", ואין אנו בני־חורים להפטר ממנה בשום אמתלה.

הן יודעים אנחנו, שלמרות ההכרזה הבריטית, למרות הזכות הניתנת לנו לבנות את ביתנו הלאומי על אדמת אבותינו ולמרות שמיליונים מקרב אחינו אשר מעבר לים עומדים הכן ללכת לארץ־ישראל — ואנוסים הם לעזוב את הארצות, שהכינו להם שם מטבח, — למרות כל אלה רב הוא עוד מספר היהודים במדינה זו, שעוד לא נרשמו במספר הציוניים ולא עמדו עוד במערכה להיות מן הבונים הראשונים — כל אחד במה שיוכל, אם בהסעת אבנים, או בהבאת גרגרי־חול — את ביתנו הלאומי, ולוא גם מיהודי. ורובם של היהודים בארץ נשארו עד היום מחוץ למחנה הציוניים, לא, חלילה, משום שבגדו בעמם או מאסו בתורתו; לא, חלילה, משום שהם שונאי ציון או שהם מתנגדים גמורים, מאיזה טעם שהוא, לשיבת ציון ולתחית עמם. מספר גדול מקרב היהודים האלה נשארו מחוץ למחנה הציוניים רק מהמת התרשלות, רק מחמת טרדות הפרנסה והבלי היום, או מחמת חסרון ידיעתם והסרון הכרתם את טיבה של הציוניות, מה היא דורשת מאתנו. והתרשלות פלילית זו באה משני הצדדים, מצד העומדים מחוץ למחנה ומצד העומדים במחנה, בתוך המערכה. אך האחרונים לא באו אל הראשונים, אל ביתם ממש, אל חוגם וסביבתם, לעשותם לציוניים, לדבר על לבם, כאשר ידבר יהודי אל אחיו, לפקוח את עיניהם, להראות ולהוכיח להם, כי קול דמי אחינו צועקים אלינו מכל דורות הגלות ומכל ארצות־הנכר, כי באה העת לבנות את ציון ולהחיות את רוח עמנו, ואין הדבר הזה תלוי עתה אלא בנו, ברצוננו הטוב והחפשי. היהודים הנשארים גם עתה מחוץ למחנה הציוניים הם מעכבים את גאולת עמם, הם עומדים על דמי אחיהם.

בעשרת ימי ההכרזה של ההסתדרות הציונית על עשית חברים מחויבים ביחוד ה ע ב ר י ם , הראשונים תמיד

לציון, לחגור את כל כחותיהם וללכת מבית לבית ולעשות נפשות לציון, חברים להסתדרות הציונית.

בשעה זו חשובה לנו עד מאד לא רק איכותם של החברים לציון, כי־אם גם כמותם, מספרם. התנועה הציונית, השואפת להתגשם במעשים קיימים, — שואפת בהכרח טבעי להקיף את כל בית ישראל להמוניו, מפלגותיו ושדרותיו. וכל המרבה ומגדיל כיום את שורות־הציוניים הסדורות, הוא מרבה ומפרה בזה גם את העבודה של התחיה העברית.

ז. שְׁנֵיאוֹר

(„ביאי לאמריקה“).

מאת

ראובן בריינין.

ז. שניאור! אין אני יכול להעלות את השם הזה על שפתי, מבלי אשר יכה סער גלים בים רוחי, מבלי אשר אנשא על כנפי דמיוני לעולם־החזיון ומבלי אשר אזכור את הרושם העז והעמוק אשר עשה עלי המשורר בהיותו נער, כאשר הציג אותו לפני, בשנת 1905, הסופר דוד פרישמאן. מסקירה ראשונה בעיניו הלוהטות של הנער־המשורר הכרתי בו, כי לגדולות נוצר.

אין לך מחזה יותר נשגב ויותר מרומם את הנפש מלראות גאון השירה, גאון היצירה, בימי עלומיו, בכל קסם חלומותיו ובכל עוז געגועיו, בעוד שהכל תוסס ברוחו והוא נושא בלבו את מלכות העתיד ומשתעשע בעולמות שעדיין לא נבראו, אבל כבר נתבשרו בקרבו.

עוד שתי שנים בטרם אשר הכרתי את הנער־המשורר, שהרגיש את כחותיו האדירים, כבר שר:

אנכי את נשמת־היופי הגדולה,
התועה ובוכה ואין מאזין לקולה,
ארקום בשירת־נצחים כבירה
ואוסיף עליה מדמי ומחי,
ינפץ בפני כל העולם השירה —
עז־פנים אנכי!

(„משירי הנביא“).

עברו רק שנים מועטות ו„עז־פנים“ זה אָמנם נפֵּץ את שירתו, שירת־נצחים כבירה, בפני כל העולם.

שניאור של היום הוא כבר יעוד שנתמלא, אבל יחד עם זה הוא גם הבטחה לעתיד. שירתו של היום היא חתימה וגם התחלה, מדרגה אחרונה וגם ראשונה, גולת־הכותרת וגם מסד להיכל חדש בראש ההרים.

יש בו במשוררנו זה מסגולותיו של אותו העוף האגדי, הנקרא בעברית „חול“, ש„שורף הוא את עצמו עם קנו העשוי מסמי בושם“, למען יולד עוד הפעם, למען יחדש נעוריו, למען יגביה עוף למרחקים מעל מרחקים, שלא הגיע אליהם בצורתו הראשונה, בגלגוליו הקודמים.

שיריו הראשונים, היותר ראשונים, של שניאור, אשר שר בעודו נער, היו קלילים, כמעט אויריים, צבעוניים כפרפרים, כצִפּרי־כרמים:

יד עגוגה היתה לה —
איש לא העז געת בה;
זוג שפתיה, שני־חן,
רק לנשיקות נוצרו הן
— — —
— — — — — —
עין שחורה היתה לה —
אור וצל התנגשו בה;
עלי מצחה רעד עוד
[illegible]

(„את כל לבה מסרה לו“).

מזמר־נעורים זה, זמר פזיז ושובב, עבר המשורר בטיסה אחת לגבהי השירה האנושית, ל„חזון הבריאה“ ול„חזון האָדם“; עוד טיסה קלה אחת — והנה הוא מגיע למרומי השירה של „עם הערב“, של „מעשה“, „מישנכנס אביב“, „בהריב“, „דרמיה“ ו„חזון ערב“. ומגובה לגובה התרומם המשורר עד ל„מנגינות ישראל“ — גובה שמשם נשקף המשורר בכל הדר גאוניותו, שמשם נשקף האָדם החדש והיהודי החדש. לגובה כזה עוד לא התרומם שום משורר עברי, לא בדורות ראשונים ולא בדורות אחרונים.

ב„מנגינות ישראל“ (נדפס בשנת תרע"ב) אָנו רואים ומכירים את היהודי הגדול, את היהודי הנצחן והגאה שבמשוררנו הענק. עקשנותה של אומה שלמה מדברת מתוך כל שורה בשיר זה, שיר־השירים של גאון ישראל ועוז רוחו, רוח עולמים. מנגינות כאלה עוד לא נשמעו בישראל מיום הגלותו מעל אדמתו. די להביא רק שורות אחדות:

— — — — — — —
[illegible] —
[illegible]
לכל עבדי־העבדים המתנשאים!
עד אחרון הולם־לבי לא אובה ולא אחליף
[illegible]
את גוילי חובי, אשר נפסל ערכם
[illegible]
הבוז להם! וכבוד הבו לו לבוזי, אשר אשא
[illegible]
[illegible]
— — — — — —
לא לעמים צעירים לשתות ייני
[illegible]
לא ללאומים קמים — אפרוחי התולדה,
אשר זה רק אתמול קרקרו ביצתם —
לטעום עסים זה העז וזף ומשומר
ולבלתי הקיא לי שנאתם האפלה.
היה לי ברוך, בוזי! עד עתה אתה כלכלתני
ושמרתני מכליון.

[illegible]
בגאוה, אשר אשר על מרומי הרים
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
נקשיתי אף נעליתי גם ממנו.

כשאנו באים לשפוט על שירתו של שניאור העליתית, אין אנו רשאים להשתמש במלה „התפתחות". הכשרון, אם הוא בריא וטבעי, הוא הולך ומתפתח, מטפס ועולה ממדרגה למדרגה אם כל תנאי החיים, כלימבן להתך זהב, עוזרים לזה, עד שהוא מגיע לגבול יכלתו, עד גבורת אפשרויותיו הפנימיות והחיצוניות. ובין שהגיע הכשרון לגבורה זו, אז רפה הוא עליו ומבלי להראה לא יזוז אף כחוט השערה, ויש אשר גם יתגלגל ויורד ממדרגתו.

אולם הגאוניות איננה מתפתחת, כי איננה הדרגית. בקפיצה אחת, בטיסה חזקה אחת היא מתרוממת ועוברת על־פני כל המדרגות; עוברת היא על־פני תהומות עמוקים. נחה היא רגע על שן־סלע הפולח עבי שחקים, נועצת היא את צפרניה בהלמיש עמידתה החליפה, ועקבות צפרניה של הגאוניות לא ימחו לעד, כי השרטת אשר היא עושה אגב מעופפה בצוקי סלעים מכתב אלהים הוא — ובמשק־כנפים אחד היא יורדת לעמקי שאול, ואחות היא לשטן, או עולה היא לערבות שמי־שמים, מתרוממת עד לכסא הכבוד, מתרפקת עליו או חותרת התירה מתחתיו ודוחקת את רגלי השכינה. הגאוניות מדלגת את כל הגבולים ומרסקת את כל המחיצות שבנה הכשרון.

כך היא גאוניותו הפיוטית של שניאור. וגאוניות זו מיוחדה היא במינה: בין כל סגולותיה ומתנותיה יש בה גם משל קללת היהודי הנצחי. נודדת היא מבלי אשר תדע מנוח, בין עולמות שכבר חרבו, שכבר התפוררו ובין עולמות שעוד לא נבראו. מרחפת היא בין חידות החיים וחידות המות.

מבקרים שונים עמלו ויגעו להגדיר את תבנית בת־שירתו של שניאור. לסמן ולציין את שרטוטי פניה בכל פרטיהם ודקדוקיהם, למען יסגרוה בכתוב מיוחד עם פתרון מיוחד על פתחו. יגעו בדי ריק. רק את אדרתה של בת־שירה זו ראו, ואת פניה לא ראו. הפנים האלה מיעדות לגבהים ומרחקים, שרק אימה ובלהות יפילו על המבקרים, הנגשים אל המשורר באמת־מדה ידועה. שירת אהבה ושירת הדבה, והם מנסים את כחם להכביד את הענק ברשת של חוטי עכביש, ברשת של מלים מליצות ומטשטשות.

כל מבקר, או קורא, הבא לדון את משפטו על שניאור רק על־פי שירים ידועים בודדים, כמו: „בין נושרים אגדנו", „בריר חשק" או „חזון השממון" שגם הם טבועים בחותם הגאוניות, הרי תפש את בת־שירתו. צפור־דרור זו שאיננה מקבלת מרות, רק בריצה זנבה, ובעוד שהמבקר מתאמר בלבו, שכבר בידו היא, הנה כבר המריא ועברה בטיסה אחת לראש ההרים „בהרים". פיאמה הירית „שירה חדשה בפיה". והמשורר הנה „משוטט מבטו הצונן עד קצוי ממלכתו הרחוקים".

אם באים אנו לדבר על שניאור המשורר, אז צריכים אנחנו להבנים מושגים חדשים לגמרי ובנות־מינות חדשות בשביל התואר „משורר". מושגים וכונות, שרוב הקוראים העברים, ביחוד באמריקה, עוד לא הורגלו אליהם.

שירתו של שניאור היא מרובת הצבעים ומרובת הקולות, ויש בה מעין התפרצותה של לבת־אש מתוך הר יוקד. אם נאמר, כי שניאור המשורר הוא ממעלי ישרותי הנפש, משירתו האהבה על הטבע, לנצחון המשיח העברי על כל משיחי השקר; אם נאמר, כי שניאור המשורר פורט בקרב שיריו את ארסו, ארס הרהורות, ויחד עם זה הוא גם זורק מקרבו אבני־אלגביש ואבני־שוהם; אם נאמר כי שניאור המשורר הוא מבשר את ההרורות

הבאים, את העתיד, כי הוא בעצמו הנהו העתיד — בכל הדברים האלה יש, כמדומה לי, חלק של אמת, שרטוט של הגדרה, אבל לא כל האמת, לא כל ההגדרה.

יש אמנים היודעים לכתוב בכתב ברור ויפה את כל „שיר־המעלות" על קטנית קטנה אחת. הרבה יותר כבד מזה הוא לכתוב במאמר קצר אחד את שיר־המעלות לז. שניאור המשורר, המספר, האמן, הצייר, הפיליטוניסט יגימר. ומשאין בי אומנות של צמצום כזו, על־כן גם לא נסיתי לעייל את הפיל בנקב של מחט. לא את הערכתו של שניאור חפצתי לתת בזה, כי־אם לקדם את פניו בברכת־שלום בתור אחד מידידיו ומעריציו. יהי רצון, שביאתו לאמריקה תהא לברכה ולתפארת לספרותנו העברית.

ומדי דברי בשניאור האדם, אני מעלה על זכרוני את דברי הסופרת דורותיה שליגיל על המשורר הנפרא נובאליס: „גם אם תקראו שלשים מספריו לא תעמדו על דעתו ולא תדעו להוקירו בכל גודל ערכו. אולם אם יצלח בידכם לשתות כוס חמין בחברתו של המשורר הזה, אז יגלה לפניכם בכל הדרו ובכל פלאי רוחו הגדול".

שניאור האדם מענין אותי בתור בעל נפש חזקה ומלאה חידות, לא פחות משניאור המשורר. אולם עוד צעיר הנהו יותר מדי, כי אבוא לדבר עליו, בתור אדם פרטי, בקהל. הריהו אתנו כיום...

נַעֲנֵיתִי לְךָ, אֲדוֹנִי מָוֶת...

מאת
הלל בבלי.

נַעֲנֵיתִי לְךָ, אֲדוֹנִי מָוֶת, כִּי קָרָאתָ לִי!
חֲכֵה כִּמְעַט קָט וְאֵלְכָה אַחֲרֶיךָ.
אֶת נַפְשִׁי לְךָ אֶתֵּן — הֵן אוֹתָהּ רַק אִוִּיתָ —
יְגִיעָתִי לְאַדְמָה שַׁי אַשְׁאִירָה.

נַעֲנֵיתִי לְךָ, מָוֶת! אַךְ אַל תָּאִיץ בִּי,
לֹא אוּכַל תֵּת לְךָ נִשְׁמָתִי עוֹד:
לֹא לִי הִיא כֻלָּהּ, דַּע, לֹא אֶחָד אֲנִי אָדוֹן לָהּ
מֵעֵבֶר יָם, בְּנוֹף־מֶרְחַקִּים, בְּאֶרֶץ בָּהּ תִּפְרַחְנָה הַנְּשָׁמוֹת,
שָׁם יִשְׁכֹּן אִישׁ גְּדָל־לֵב, גְּאוֹן־הַנֶּפֶשׁ אָבִי.
בְּרִית כְּרוּתָה לוֹ לָאִישׁ הַזֶּה וּלְנַפְשִׁי עֲדֵי עוֹלָם; —
הִיא טִפַּח אֹתָהּ, גִּדֵּל אֹתָהּ כְּבַת־שַׁעֲשֻׁעִים לוֹ,
וַיִּצֹק אִיר חֵן וְטַהֲרִירוּתִי עָלֶיהָ,
בְּתוֹךְ שְׁמֵי־לִבִּי הָעֲמֻקִּים שְׁטָפָהּ
וּבְכוּר מַחְשְׁבֹתַי הַמְזֻקֶּקֶת צְרָפָהּ,
עַד כִּי בְּרֶשֶׁת הוֹשִׁיר־זֹהַר מַאֲלִיפִים, אִי־נִרְאִים אַךְ אִי־נִתָּקִים,
אֶל נַפְשׁוֹ הִיא הַגְּדוֹלָה קְשָׁרָהּ לְדִירֵי־דִירִים...

אַךְ אוּלַי — מִי יוֹדֵעַ, מָוֶת אַכְזָר? — אוּלַי זֶה עַתָּה אַךְ
בְּצַעְתָּ רֶשַׁע־זְמָמְךָ וַתִּגְזֹל נֶפֶשׁ אָבִי וּבֶן־בְּרִיתִי
וַתַּעֲבוֹר אָרְחוֹת־יָם וַתָּשָׁב אֵלַי, בְּנוֹ, לְבַשֵּׂר לִי הַבְּשׂוֹרָה,
וְהִיא, נִשְׁמָתוֹ, צְרוּרָה אִתְּךָ בִּכְנָפֶיךָ —

אם בֵּן קוּם, אֲדוֹנִי מָוֶת, קוּם וּפְגַע בִּי!

הֵא נַפְשִׁי לְךָ — קָחֶהָ! אַל תְּפַגֵּר!

צְרוֹר אוֹתָהּ גַּם הִיא בִּשְׁחוֹר מְעִילְךָ

וּבְחֶבְיוֹן נִשְׁמַת־אִישׁ, מֵעֵבֶר יָם הֵבֵאתָ אִתְּךָ, שִׂימָהּ!

תִּתְחַנֶּה שְׁתֵּי הַנְּשָׁמוֹת־הַתְּאוֹמִים, נִשְׁמַת אָב וּבְנוֹ,

בִּגְבוּלוֹתֶיךָ, מָוֶת, יַחְדָּו,

כַּאֲשֶׁר נָחוּ גַּם בִּהְיוֹתָן עוֹד בִּגְבוּלוֹת אֶרֶץ־חַיִּים,

תִּינַקְנָה זוּ מִזּוּ תַּנְחוּמוֹת־גִּיל, צִנּוֹרוֹת־אוֹר וּמַעְיְנוֹת־חָזוֹן,

תִּהְיֶינָה שְׁתֵּיהֶן אֶחָד צִיר בְּגַלְגַּל־הַנְּשָׁמוֹת בּוֹ תִּסֹּבְנָה נֶצַח,

יִשְׁתֵּיהֶן יַחַד תֶּאֱרֹגְנָה בְּחוּטֵי־רִיר נֶעְלָמִים

חֲלוֹם־תִּפְאַרְתָּן, לֹא אֵל וְלֹא שָׂטָן, לֹא חַיִּים אַף לֹא מָוֶת

בּוֹ יִשְׁלְטוּ שַׁלֶּטֶת לְעוֹלָמִים...

ניו־יורק, תרע"ט.

עַצֶּבֶת
(פרקים מרומאן).

מאת
ז. שניאור.

I.

אחרי אשר נפל הדבר בינו ובין דינה והפריד ביניהם, נתעגם גידלר ובין שתי גבותיו השעירות, לא לפי שנותיו, התאכסן קמט של רוגז. על־ידי זה נדמה, שהטמו נתארך [illegible] באיתו מריב, שרידים מתפררים נותנים שם את ה„של־ראש". והיה גידלר יושב ימים שלמים בחדרו המרווח ומקטר ומביט אל גלילי העשן הכחולים, [illegible] מפני נכספים דרך [illegible] ענבים באויר הקיץ, [illegible] מתוך [illegible] מתאפק [illegible] תיכבים.

ודוקא עתה ניעור בו החשק לחקות את מנהג אביו בשעת עשון־הטאבאק: להוציא את העשן בדמות טבעות־טבעות, המתרוממות זו אחר זו, ולהביט אליהן מלמטה למעלה בעין מצומצמת אחת — סימנים המביעים הרהבת־לב ועכול טוב של בעל־בית. אך הדבר לא עלה בידי גידלר. כי, בינינו לבין עצמנו, איזו הרהבת־לב יש כאן עתה?

או שהיה משחק בסביבון הגדול, אשר קנה לו לשעשועים. דאגה כי היתה בלבו של גידלר, היה משקעה במעשי־ילדות. וגם אהוב אהב מעודו צעצועים, המכניסים לעולם אחר, שכולו הזיה וחופש־הרגש, עולם של ילדים, אשר דוממים קמים בו לתחיה ומדברים בלשון בני אדם ונוהגים כבעלי־חיים... ואולי על שום זה אהבם ביותר, על שום שבילדותו העצבה לא נתנוהו לשחק הרבה, אלא הטיפו לו מוסר. מוסר־השכל לפני כל משחק ואחריו. והילדות — הילדות גובה תמיד את שלה...

וכך היה עושה: את החוט העבה והחזק היה מכניס בתוך חורו של ציר־הסביבון וכורך אותו כמה וכמה כריכות; אוחז בראשו של הצעצוע ומושך בזנב החוט משיכה אחת חזקה ונמרצה. והסביבון הגדול, הנפוח, קופץ קפיצות אחדות ועומד הכן, מתפלל על רגל אחת, מזמזם בקול גדול ומסתובב במהירות נפלאה, עד כדי לאבד את כל הפסים והנקודות האדומים והכחולים, המצוירים עליו. כולם נכנסים במין אטמוספירה עכורה, בתוך תוהו־ובוהו שקוף לעין... והסביבון חג ונע, כתלוי באויר. וגידלר יושב וסוקר ונהנה ומחקה לעומתו בטון של אבא, כשהיה זה מלמדו „דרך־ארץ":

— זזז... וכי כך מתפללים „תפלה בלחש"? עם־הארץ!

או:

— וכי מקפצים הנה והנה ב„שמונה־עשרה"? בעל־עגלה!

הזמזום החם של הסביבון מזכיר לו ערבי אביב בעיירת־מולדתו והחפושיות־מאי, אשר עינן כעין השוקולאד וכרסיהן מחודדות, מזמזמות בין נזמי־הלבנות, שפתהו זה לא כבר את פקעיהם... וזבובים נאחזים ברשתות עכבישים בפנות אפלות, והם מזמזמים עד ליציאת נשמה

במין התמכרות עמוקה ואינה פוסקת, עד שאפשר היה לרמות, כי מתענגים הם על מכאוביהם...

— בחור עם סביבון! אין מה לאמר...

שוב מופיעה תמונת אבא בדמיונו. וגידלר בעצמו מחקה את קולו. ברגע זה הוא נחלק לשני דיוקנים. הוא האב המילגלג והוא הבן המתבייש, כביכול, ומבאר... והיה לו הדבר למשחק בתוך משחק:

— איני יודע, איך זה יסביר את זה לאבא... אבל... ידוע הוא, שגם נדונים־למיתה משחקים לפני הובלם לגרדום בשברי־קש שהם מוציאים מישק־מישכבם ובפתותי לחם... יאנשי־צבא מישתעשעים יקוה ישריקת כדורי־מית מעל לראשם... בובות של עפר רטוב גובלים הם ומתפארים זה בפני זה... והוא, גידלר, אינו, הס ושלום, מאלה... אבל — כך...

ואבא — באורים אלו אינם מתקבלים על דעתו, והוא מניע, מניע בראשו...

הסביבון מכרכר, וראשו של גידלר מתחיל להסתובב אף הוא למראה התנועה המהירה והחד־גוונית ומתוך המועקה של מחשבות־האונס הסובבות עליו, עד שהוא חוטף פתאום את הסביבון בתוך כדי כרכורו, חוטף אותו במין שובע המגיע לידי גועל־נפש וסוגרו בארגז־השלחן...

או שהיה קורא בקול לפני החלון הפתוח את פושקין, כדי להשקיט קול אחר הקוסס לבו:

עַל חוֹף הַשְּׁמָמָה, לְעֵין הַגַּלִּים

התיַצב מלא רַעיינית נַעַלים

ילַמֶּרחָק הביט...

— הלא תגיד לי, בחור נאה, מדוע דוקא את „פרש הנחושת“? מדוע דוקא?...

— א, כבר החילות? — מתמרמר גידלר אל אותו הקול הזר שבלבו, אשר רק הוא ישמענו.

וכמו להכעיס את מי שהוא, הוא מוסיף לקרוא:

יצירַת־פיטר, אֲהַבתִיך!...

— אהבתיך... אהבתיך. והיא הרי הכינה את עצמה אל הקורסים הגבוהים שב„יצירת פיוטר“, ועתה הנה ימי־הבחינות. הכבר נסעה? אפשר...

ולבסוף קצה נפשו בכל דקירות המחטים הללו, ועיף. ותהיה מתרגל וגנבנב על הספר אדר ארוכת רציריב. לוחץ את לחיו הצעירה, הלוהטת, אל הבד המזופף של הספה הקרירה וראשו כבד עליו. מתנכנם ומקיץ. ורגליו מתכווצות ברגע היקיצה כמו מימכת זרם־החשמל. מה? אין מאומה! ובין תנומה לתנומה היה מהרהר בכאב מוציץ על ריחה המיוחד של דינה, המעורב עם אודי־קולון של זיונים. ריח עלומים פורחים ואביב גם יחד. ואותה הבלוסה הלבנה עם העגולים הארמדמים. בלוסת מישי. עור שני ודק ועדין על חלקת בשרה הרענן. וחזה שאינו מפותח עוד כל־צרכו, ושני הודיו הנוטים לכאן ולכאן מתחת למישי ומזכירים קרנים מבצבצות של אילה צעירה... והנה הסוכה הקטנה על ראש הגבעה בחורשה.

לא חסרו גם לילות־לבנה הורים־כחולים ושקיעות־חמה ארומית ימישבית, ביין־בירהו עתיק. אפילו קוקיה היתה שב, שריה מדרבר להפריע הוקא בישעה שהחרישה השתתקה מסביב, וכפות הארנים השעירות מושיטות צללי־שלום אלו לאלו. ויהי הדבר כאילו הכריזה בערמה:

— קו—קו, עולי־ימים! קו—קו, נחבאתם? אני רואה! קו—קו, אני שומעת...

וכשנשק לדינה בפעם הראשונה בערפה, הורה באצבע לצד הקוקיה ואמר בתמימות מישונה:

— דינה שומעת?

בתוך זכרונות אלה היה גידלר קוסס את צפרניו ונושך את עור אצבעותיו ופוצע אותן פצעים קלים ומתקצף ומהליט לבלתי עשות עוד כמעשה המגונה הזה. עיין, למשל, לומברוזו ועיין נורדוי... סימן הוא לעצבים חולים, לאפיסות כח־המין, וכו, וכו'. ונרדם תרדמה לא־נעימה, תרדמת־צהרים. והיא מלאה קטעי חלומות־בעתה, שאי־אפשר לזכור אותם ולצרפם. ומתעורר בראש סחרחר ובלב ריק וברגש של הבל־הבלים ומטיף מוסר לעצמו:

— אסור להיות כך. אָסור.

והקול השני קם וקוסס, מחקה את מוסרו בעקימת פנים:

— אסור להיות כך. אָסור...

ועוד שעה ארוכה היה שוכב על הספה אפרקדן וידיו תחת ראשו ומקשיב להמית הרחוב העמומה ורחוקה. כבית זה שנתעורר לתחיה. הוא מקשיב ומתפלא, שהשמש כבר ירד ובהדר — אפלולית. אודם חור מרטט עדיין על התקרה הלבנה. הארמוניקה נחרה מנגנת. כנראה, כבר ישב השוער לשמור את מבוא־הבית ומנגן מתוך שעמום. או אולי מחכה הוא לאיזו שפחה מן החצר. סירינאדה של שוער ינגן לה...

II.

באפלולית ההולכת וכהה היה גידלר רוחץ את פניו בצוננים, מחפש ומוצא את כובעו ואת מקלו ויוצא את חדרו. מחוץ לדלת, ליד המסעדות של המעלות, הוא נתקל בכלבלב הצהוב עם העינים החצופות של בעלת־דירתו ופונה אליו בלגלוג:

— נו, מה? „הצעיר באלפי כלבי מנשה“! גרשוך? עוד הפעם איזה מעשה נאה תחת השלחן? מה?

הכלבלב מהשה ורועד. אבל גידלר מרגיש: לא מפחד הוא רועד, כי־אב מישנאת־מית כבושה...

— פשול וון!

הכלבלב מאסף את זנבו אל בין רגליו האחרונות, מצטמצם בקרן־זוית ומחשה. רק עיניו הכלביות מתרוצצות בשנאה גלויה אל בעל־המקל. וכיון שירד גידלר במקלו

כלך־לך!

מעל המעלות, כיד מתפרצת מימעל לו נביחה הצופה והריפה ועוברת ליללת־מישטמה ממושכת. ויללה זו ננעצת כסליל ברזל במוחו המרוגז. וגידלר שוהק בינו לבין עצמו ומר לו משחוקו זה:

— נשמה כלבית שכזו, מה? עתה התאור עוז...

ובעוד רגעים מעטים, כשהנביחה אובדת בשאון הרחוב:

— ומפני מה אנו שונאים זה את זה ככה? הרי בילדותי אהבתי את הכלבים. וכמה מכות־לחי קבלתי מיד אבא על אהבתי היתירה למין זה...

[illegible]
[illegible] קרירים ואויר נקי. וגידלר מכה במקלו בכוונה, כפוזם להרהוריו הכבדים:

— הכי... כנראה... אני ו„הצעיר באהפי כלבי מנשה" יותר מדי אָנו מכירים זה בזה. מרגיש מנוול זה, שאני מכיר בכל מגרעותיו, בעלבונו ובבדידותו מעבר לדלת ולמזוזה. והוא ברגשי עלבונו המיוחד מכיר בשלו... חושו הכלבי אומר לו, שנתרופף בי דבר־מה... אין אותו הבטחון, אין אחיזה... אין הגיון צודק... אין לנו מה לתת זה לזה... מה?

והמקל פוזם:

— טוק, טוק!

— דפק, דפק!... כדי לאהוב, צריך להעלים עין. יהיה מי שיהיה: כלב, אשה, רע, מולדת... צריך להעלים עין מן הפרטים הרבים, המגונים תמיד... להעלים עין — זוהי התחלת כל אהבה... רק בידי העורים אוחזת [illegible] שיפלו שניהם אל הבור. ובלבד שגם היא תפול לשם... מן הפקחים היא בורחת. אם עיניך פקוחות — אינך צריך לי. לך לך בעצמך, עירורי, לך!

והמקל עונה:

— טוק, טוק!

במבוא הגן מבהילים אותו:

— פרחים, אדוני, תילפונים, זכריות, שושנים...

— פרחים? — לא!

אבל הנער היחף והמזוהם לא יסור ממנו ורץ לצדו בשדרות הגן:

— [illegible]

גידלר זרק לפניו מטבעת־נחושת ואת [illegible] לקח.

— ומדוע זה — דובב גידלה, כשנפטר מן [illegible] מדוע מוכרים תמיד נערים מזוהמים את היפה [illegible] שבקיין? ממש, בושה היא בפני הפרחים...

אבל הקול השני, זה הקוסס בקבו זה כבר, עירר את חלקו ומיגלג:

— ובעיקר... פרחח שכזה! [illegible] לו במקלו והיא [illegible] כספחת: פרחים!

ובתוך כך הוא נזכר בהרוזים, אשר שנן על־פה בראשית [illegible] כברזל מלובן, ומתוק ועמיק — כמסירות־הנפש של נענה לשם־שמים. וראש ירח סיון עמד בעצם פריחתו; והתנשאו הערמונים, עמוסי נצנים כבדים, ארמדמים [illegible] שלהם... ושיבה כחולה נפלה לתוך פרחי־הלילך. ושבליהם הנובלות התנועעו בנגון־הערבים החמים: „חבל על שעבר"...

מנזרווגיה באו אותם ההרוזים. אבל הוא שנה אותם לפי טעמו.

והיה מזמזם אותם על־כרחו. כאילו כפאו שד. מתפייש בפני עצמו ומזמזם:

עִם צִלְלֵי הָעֶרֶב הַמְיַשְּׁנִים
מִתְעוֹרֵר הַפַּרְדֵּס הַמְלַבְלֵב.
וְכָל פִּנָּה יְרוּקָה וּצְנוּעָה
סוֹד־אַהֲבָה חַם בָּהּ מְהַבְהֵב.

יָבֹאוּ סְטוּדֶנְטִים עֲלִיזִים
עִם מְצַנֶּפֶת־כְּחוֹל עַל [illegible]:
וַעֲלָמוֹת עֲדוּיוֹת, קַלִּילוֹת,
[illegible]

עִם צִלְלֵי־הָעֶרֶב בַּשְּׁדֵרוֹת
מִתְגַּנְּבִים לִשְׁבִילִים עֲזוּבִים
נְעָרִים יְחֵפִים וּרְעֵבִים
וּבְיָדָם נִצָּנִים רְטוּבִים.

[illegible]
וְנִתְנוּם מַתָּנָה לַנָּאוֹת;
[illegible]
יָהֳמוּ לְרֵיחָם הַלְּבָבוֹת.

וְנֶהֶפְכוּ הַפְּרָחִים הַתְּמִימִים
לְלֶחֶם לִנְעָרִים יְחֵפִים
[illegible]
בְּלַחֲשֵׁי־הַגַּן הַחֲנֵפִים.

יְשְׁתוּ וּמָצוּ בַּפִּנּוֹת
אֶת סוֹדוֹת־הַנֶּשֶׁף הַמְּתוּקִים,
יְרוֹאֶה הַפַּרְדֵּס וּמַאֲפִיל
וּמְנַחֵף וַעֲנָפָיו חֲבוּקִים.

וְלָעוּ הָעֲסִיס עַד תֻּמּוֹ
שְׂפָתַיִם יָפוֹת צְעִירִים:
וְהָשְׁלְכָה הַכּוֹס הַמּוּרָקָה
לְמִכְשׁוֹל עַל שְׁבִילֵי עֲרִירִים.

וְתָעָה הַגַּלְמוּד בַּפַּרְדֵּס
וְנִתְקַל בַּכּוֹס בַּחֲשֵׁכָה;
וְנִתְקַע צִלְצוּלָהּ הַשּׁוֹמֵם
כְּמַחַט בְּלֵב הַהֵלֵכָה…

(סוף יבוא).

מִן הַסִּפְרוּת הַיִּשְׂרְאֵלִית

מאת

ד"ר יהושע בלוך.

תולדות הפילוסופיה העברית בימי הבינים.

הצורך בספר תולדות המחשבה הישראלית בימי הבינים מורגש היה מכבר בספרות האנגלית. הד"ר יצחק הוזיק, פרופיסור לפילוסופיה בראוניברסיטה הפנסילואנית, הידוע כבר בחוגי המלומדים בתור מומחה במקצוע שלו, עשה את הנסיון הראשון למלא חסרון זה וזכה את הספרות הפילוסופית בספר הרב הכמות וטוב האיכות בשם „תולדות הפילוסופיה הישראלית בימי הבינים".* בו עלה בידי המחבר להמציא להקורא ציור שלם וכללי ממהלך המחשבה בישראל באופן רצוי מאד, והחוקרים הפילוסופיים, שאינם רגילים בספרי הישיבים העבריים מימי הבינים, ישתמשו בספרו זה למפתח לספרות הפילוסופית, שנהלנו מחוגי־הדעות העברים של ימי הבינים, כי הספר מקיף בתוכו תמצית ספרי הפילוסופים העברים היותר חשובים ומספר על התהוותה והשתלשלותה של המחשבה בישראל במשך ימי הבינים.

ספרו של הפרופיסור הוזיק, שבעיקרו בא ללמד את הקוראים דעת את התפתחות הפילוסופיה בישראל, הוא מפעל חשוב במקצוע זה לא בהספרות האנגלית בלבד, אלא גם בספרות ישראל שבכל הלשונות. הנסיון לכתוב היסטוריה שלמה של הפילוסופיה בישראל אמנם נעשה כבר על־ידי אחרים. כבר נכתבו כמה ספרים ומאמרים חשובים, שמתוכם יכול אדם לרכוש מושג מהתפתחות המחשבה בישראל, אבל הספרים האלה דנים ברובם רק בתקופות ידועות, בשיטות ידועות או בשאלות מסוימות. ספריהם ומאמריהם של ר' שלמה מונק, אייזלר, יואל, דוד קויפמאן, גוטמאן, שטיין, קאסל, מלטר, ניימארק, וואכסמאן, וולפסון, אפרת ועוד ידועים הם. אבל כל אלו לא הוציאו עדיין ספר מיוחד, שיקיף היסטוריה שלמה של הפילוסופיה בישראל. רק התחלות נעשו. דוד ניימארק, למשל, התחיל בכתיבת „היסטוריה של הפילוסופיה העברית בימי הבינים", אבל מספרו החשוב הזה רק שני חלקים הופיעו עד עתה. ואגב עלינו לדעת, שניימארק איננו מסתפק במועט. הוא לא בא לכתוב את תולדות המחשבה בישראל בלבד, אלא התכוון גם ללמדנו שיטה חדשה בפילוסופיה הדתית שלנו, וטבעו לערבב את דעותיו שלו בתוך דעותיהם של הפילוסופים הישראליים. נקודת־מבטו של ניימארק היא אחרת מזו של הוזיק ויתר חכמי ישראל, שהיו יכתבו בפילוסופיה העברית. ניימארק סובר, שעם ישראל הוציא שיטות פילוסופיות משלו, משום שנטוע בו החפץ להתפלסף, ומטעם זה הוא מוצא תמיד יסוד דעותיהם של הפילוסופים העברים בכתבים החיצוניים, התלמודיים וכו', בעת שכמה מחוקרי ישראל מוכיחים, שמגמת הפילוסופיה העברית היא רק ליסד את אמונת ישראל על עיקרי ההשקפה הפילוסופית הכללית או, לכל הפחות, להתאימה להדעות הפילוסופיות השוררות. והד"ר הוזיק נוטה אחרי דעת הרבים, באמרו בסוף ספרו, שהיהדות במשך שנות קיומה לא חוללה פילוסופיה משלה. החקירה הפילוסופית בישראל ירדה בשנות המאה החמש־עשרה, עם הולדת הרינסאנס. אמנם הופיעו פילוסופים בין היהודים גם במאות־השנים האחרונות, אבל כולם התפלספו, מבלי התחשב עם היהדות, ולפעמים גם התנגדו לעיקריה. והוזיק גומר את ספרו בדברים אלו: „ישנם עתה יהודים וישנם פילוסופים, אבל פילוסופים יהודיים ופילוסופיה יהודית אינם".

לשמונה־עשר פרקים חלק הד"ר הוזיק את ספרו, ומלבד ההקדמה צרף להם מבוא ארוך, שבו הוא מבאר את השיטות השונות של הפילוסופים היונים והערביים, שהשפעתם ניכרת בספרות הפילוסופית העברית, ומבחין בין השיטות, הבנויות על הפילוסופיה של אריסטו או הדומות לה, ובין אותן השיטות, ההולכות בעקבות אפלטון, או בעקבות שיטת אפלטון החדשה, לפי סגנונו של פלוטון, והדומות להן. כל הזרמים החיצוניים, שהועילו לפתח את ההגיון הפילוסופית בישראל, מבוארים באופן מצוין. דעותיו של אריסטו והשפעתן על המחשבה הישראלית מבוארות מכל צדדיהן עד כמה שהן נוגעות לדעותיהם של הפילוסופים העברים. כמו־כן הוא מפרש את השפעת המחשבה הערבית על הפילוסופיה הישראלית. בעברו על כל הזרמים החשובים שבפילוסופיה העברית של ימי הבינים, משתדל הד"ר הוזיק להראות, שמקורה הוא בפילוסופיה היונית והערבית, ושהשפעתם של הכלאם, שיטת אפלטון החדשה ודעותיהם של תלמידי אריסטו ניכרת כמעט בכל כתבי הפילוסופים העברים, שנמנו בספרו. ברעיונות הפילוסופיים, הפזורים בספרי ההיגיניסטים

---

* A History of Mediaeval Jewish Philosophy by Isaac Husik, A. M., Ph. D. New York, 1916.

העברים, כמו אגרת אריסטיאס, פירוש אריסטובול, בספרים הגנוזים ובספרות התלמודית והרבנית ויחסם להמחשבה העברית מימי הבינים נגע רק מעט. ובנוגע לדעות הפילוסופיות של בית־המדרש האלכסנדרוני, שיטת הקבלה ודעותיו של פילון, החושב הראשון בשיטה מסוימת, שחקר לדעת את מהותה של אמונת ישראל על־פי העיון והסברה ובאר את התורה בדרך הרמז והמשל, ממהר הוזיק לבאר, בראש ספרו, שעומדות הן במחיצה מיוחדת לעצמן ואינן שייכות לתורות הפילוסופיות בישראל. כמובן, שכמה מקוראיו לא יסכימו לדעתו זאת. אבל אל נשכח, שהד״ר הוזיק לא בא בספרו לצייר את תורות המחשבה בישראל מראשית צמיחתה. מטרתו היא רק להעביר לפני קוראיו ציור שלם מהתפתחות המחשבה בישראל בימי הבינים, ובזה אמנם יצא ידי חובתו.

כאמור, נחלק ספרו של הוזיק לשמונה־עשר פרקים, וכל פרק ופרק מוקדש לפילוסוף אחר. מתחיל הוא ביצחק ישראלי, שחי בשנות המאה התשיעית, וגומר ביוסף אלבו משנות המאה החמש־עשרה. מרבה אחד, הוא מקדיש פרק מיוחד לכל אחד ואחד מהפילוסופים העברים היותר חשובים בימי הבינים: ר' דוד הבבלי בן מרואן אלמקמץ, ר' סעדיה גאון, יוסף אל־בציר ויהודה בן יהודה, ר' שלמה בן־גבירול, ר' בחיי בן פקודה, פסיבדו־בחיי*, אברהם בר חייא, יוסף אבן צדיק, יהודה הלוי, משה בן אברהם אבן עזרא, אברהם בן דוד, ר' משה בן מימון, הלל בן שמואל (מווירונא), לוי בן גרשום, אהרן בן אליהו הקראי מניקומדיא והסדאי בן אברהם קרשקאש. את הרצאת דעותיהם של אחדים מבעלי המחשבה בישראל, כמו שם טוב בן יוסף, אבן שם טוב ובנו יוסף, ר' יצחק בן משה עראמה, דון יצחק אברבנאל ובנו יהודה, יהודה בן יהיאל מסר־ליאון, ר' אליהו ויוסף שלמה דילמדיגו צמצם המחבר בפרק האחרון מספרו. השיטה שאחז בה המחבר בסידור ספרו כך היא: מתחיל הוא בתולדות הפילוסוף, שעליו הוא דן בפרק המוקדש לו, ואחר שנתן השקפה כללית על חייו ועל תכונותיו, — דברים המועילים לקורא הזה, שאינו בקי בספרות הביוגראפית העברית — הוא מתחיל להעביר לפני הקורא את שיטת אותו הפילו־סוף וראשי למודיו. מצוין הדבר, שהד״ר הוזיק משתדל לסדר כל שיטה פילוסופית על־פי הוראת מקורה והשתלשלותה, ותמיד הוא מוצא את הקשור והחבור הפנימי והחיצוני שבין הרעיונות הללו. לפעמים הוא מראה גם על היחס שבין שיטות הפילוסופים העברים ובין שיטות הפילוסופים של אומות אחרות מימי הבינים, ועל־פי שיטת הוראתם והשתלשלות הגיונם מעלה הוא בידינו למצוא את אמתות הכונה הפנימית, המסתתרת בחקר דעותיהם ותכלית דרישותיהם של הפילוסופים העברים. ספרו של הד״ר הוזיק מצטיין גם בזה, שמחברו לא הכניס בדעות הפילוסופים העברים חקירות והשערות סתם, התלויות בדעותיו וסברותיו עצמו, כי לא הרצון לגלות חדשות, שלא שערון אבותינו, הניע אותו לחבר את ספרו זה, כי־אם חפצו למלא את החסרון, שהיה מורגש בספרות הישראלית בשפה האנגלית — חסרון ספר, שיוכל להאיר אור על תולדות הפילוסופיה הישראלית מימי הבינים. כמה מקוראיו בודאי יצטערו, שהד״ר הוזיק כמעט לא התאמץ לקרב את השיטות של הפילוסופים העברים אל השכל הפשוט של אותו הקורא, שאינו מכיר מכבר או ממקום אחר את גדולי המחשבה בישראל. על־פי רוב הסתפק הד״ר הוזיק בהעתקת הדברים, כמו שהם נאמרים בספריהם של הפילוסופים העברים, ובכמה מקומות — בלא שום תוספת באור משלו, חוץ מרמזים קלים, המובנים אך למומחים במקצוע זה. בכלל לא בחר לו הד״ר הוזיק מדה אחת להרצאתו בכל חלקי הספר. לפעמים הוא מרחיב את הבאור במקום שאין כל צורך בזה, ולפעמים הוא מקצר בענינים שצריכים הרחבה ובאור.

כבר הזכרנו למעלה, שהד״ר הוזיק מאמין בדעה, שעם ישראל במשך שנות קיומו לא יצר פילוסופיה משלו. רבים מקוראיו בודאי יתנגדו לדעה זו. מומחים במקצוע הפילוסופיה, כהרמאן כהן, לודוויג שטיין, דוד ניימארק ועוד, כבר הוכיחו למדי, שליהדות יש פילוסופיה מקורית משלה. דעות חיצוניות אמנם נכנסו במהלך המחשבה בישראל: השיטות של אריסטו, אפלטון וכמה מהפילוסופים הערבים השפיעו השפעה ניכרת על המחשבה הישראלית. אבל אל נשכח, שגם השפעת המחשבה העברית ניכרת בכמה וכמה שיטות פילוסופיות כלליות. ידוע הדבר, שדעותיו של פילון עזרו הרבה להתפתחות הנצרות והשפעתו ניכרת בכתבי אבות הכנסיה. ר' שלמה בן־גבירול, שבנה שיטה מקורית על יסוד רעיונותיו של פלוטין, מיסד השיטה הידועה בשם „אפלטונית־החדשה", ידוע היה לחכמי אומות העולם בשם אביצברון או אביצברול ונחשב לפילוסוף ערבי, עד שבא שלמה מונק והקים שם הפילוסוף העברי על נחלתו. כמה מחשבות, שהביע בן־גבירול בספרו „מקור חיים", נתקבלו בבית־מדרשו של תומאס אקינס, הוגה דעות חשוב בנצרות, שנחשב כיום למיסד הפילוסופיה הדתית של הכנסיה הקתולית. ספרי הרמב״ם, הפילוסוף העברי היותר חשוב בימי הבינים, נלמדו בבתי־מדרשם של פילוסופי האסכולאסטיקה הנוצרית, ודעותיו השפיעו

* בשם „פסיבדו־בחיי" מכנה הד״ר הוזיק את מחבר „ספר תורת הנפש", שהד״ר יצחק דוד ברוידא תרגם לעברית מכתב־יד ערבי. אבל ברוידא, דרנבורג, ניימארק ועוד מיחסים את הספר הזה לרבנו בחיי בן יוסף אבן פקודה. השאלה, אם מחבר „חובת הלבבות" כתב גם את „ספר תורת הנפש", המיוחס לו, עדיין עומדת על הפרק. ואמנם שאלה זו חשובה היא, מפני שיש לה קשר לשאלה אחרת. השאלה, אם ר' שלמה בן־גבירול קדם לבחיי, לא נפתרה עדיין. ברנפלד, ניימארק ועוד מחליטים, שר' בחיי קדם מעט לר' שלמה בן־גבירול, אבל הד״ר הוזיק מחזיק בדעת אלה, שמאחרים את ר' בחיי עד אחר [illegible] ועוד. מטעם זה הקדים הוזיק את הרצאת דעותיו של רשב״ג לזו של רבנו בחיי. השאלה הזאת חשובה היא מאד, אבל לא פה הוא המקום לדון עליה.

הרבה על שיטתו של אלברטוס הגדול. ברוך שפינוזה עסק, בלי ספק, בכתבי הפילוסופים העברים, כי מביא הוא את דברי הרמב"ם ומזכיר את הראב"ע ור' חסדאי קרשקאש ועוד חכמי ישראל אחרים של ימי הבינים, ובודאי הושפע מדעותיהם. דבר זה הוכיחו כבר מלומדים, כיואל, ניימארק, וולפסון, וואכסמאן ועוד. ושפינוזה נחשב היום לאבן־פנתה של הפילוסופיה החדשה. והלא הוזיק בעצמו אומר בשם החכם מ. שריינר, כי תנועת האלמעתזלה (פרושים) בפילוסופיה המהמדית הוללה בהשפעת חכמי ישראל, שמהם למדו הפילוסופים הערביים. המחשבה בישראל הלכה והתפתחה מדור לדור ומתקופה לתקופה, ותמיד השפיעה שפע רב על מהלך המחשבה וההגיון בין חכמי אומות העולם.

ספרו של הד"ר יצחק הוזיק מצטיין בכמה מעלות טובות. מחברו מזוין בידיעות הנחוצות וסגנונו קל מאד. אבל כנגד זה חסרה לו השקפת־עולם עברית־לאומית, וחסרון זה מקלקל לפעמים את השורה. נקוה, שספר זה יביא ברכה לספרות הישראלית ויועיל להרבין דעת המחשבה הישראלית בחוגי האוניברסיטות הכלליות.

מִכְתָּבִים מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

(מאת סופרנו).

הועידה הכללית הראשונה של פועלי ארץ־ישראל.

בימי כ"ו–כ"ז באדר ראשון תרע"ט היתה בפתח־תקוה הועידה הכללית הראשונה של פועלי ארץ־ישראל, שנקראה על־ידי ועדת האחוד, על יסוד הבחירה הכללית לכל פועלי ארץ־ישראל והמתנדבים העברים, העתידים להשאר בארץ בתור פועלים עובדים.

בועידה זו השתתפו: הפועלים החקלאיים; פועלי העיר המאוגדים; פועלי הארץ המתנדבים; המתנדבים מחוץ־לארץ, הנשארים לעבוד בארץ. כל עשרים וחמשה איש שלחו ציר אחד לועידה. יוצאו מכלל זה הנקודות הישוביות הבודדות, ששלחו ציר גם מחצי המספר הזה.

מספר הצירים, שהשתתפו בועידה, עלה לשמונים ואחד, מהם: 47 צירים חקלאיים; 15 עירוניים ו־19 מהמתנדבים, והם היו באי־כח של 1871 איש.

על סדר היום עמדו השאלות הללו: א) ההתאחדות; ב) אחוד הכחות בחוץ־לארץ; ג) שאלות ההוה: הגדודים, האספה המיסדת; ד) תביעתנו הלאומית; ה) יסודות ההתאחדות; ו) עיקרי הסדור הפנימי.

אחרי משא־ומתן ארוך, שנמשך, כאמור, ארבעה ימים רצופים, ושבו נתבררו הרבה שאלות, נתקבלו ההחלטות הללו:

ההתאחדות.

א) הועידה הכללית הראשונה של פועלי ארץ־ישראל והמתנדבים מוצאת כי הפירודים הסדריים והמפלגתיים, השוררים בין פועלי ארץ־ישראל, מפריעים הפרעה קשה את כל פעולתה של תנועת העבודה בארץ ומרפים את כחה כלפי פנים וכלפי חוץ, ולפיכך היא מכירה בחובת האחוד הגמור של כל פועלי ארץ־ישראל והמתנדבים לישוב בעיר מסודרת כלכלית תרבותית ומדינית. ב) הועידה מקבלת את הצעת ועדת האחוד ביסודותיה העיקריים; פרטי הנוסחאות, השנויים והתקונים המוצעים מתפרסמים בדין־וחשבון ונמסרים לחברים לבירור עד האספה הבאה. ג) בתוקף החלטת „פועלי־ציון" הי"ג, שהסכימה פה אחד להתאחדות כל פועלי ארץ־ישראל על יסוד הציונות הסוציאלית והחליטה, שההסתדרות החדשה תופסת את מקום המפלגה, וכתנאי להצעת ועדת האחוד עוברים מיסודות המפלגה והיחוסים הסדוריים שבין המפלגה בארץ־ישראל והברית העולמית של „פועלי־ציון" ו„אחדות העבודה", על היסודות הקיימים. הועידה הבאה של „אחדות העבודה" תדון בדבר השנויים והתקונים הרצויים בסדור היחוסים והמוסדות. השנויים האלה נדונים עד הועידה הברית בכפרית ובאספית.

אחוד הכחות בחוץ־לארץ.

הועידה מטילה על מרכז „אחדות העבודה" לבוא במשא־ומתן עם הברית העולמית של „פועלי־ציון", עם „צעירי־ציון", השואפים לחברת עבודה בארץ־ישראל, עם „החלוץ", עם „העברים העממיים" ואגודת הפועלים שהסתדרו לשם ארץ־ישראל באמריקה באנגליה וכו', — בדבר קריאת קונגרס עולמי, אשר יאחד ויסדר את כל הכחות הנ"ל לברית עולמית אחת, לשם פעולה משותפת להגשמת העיקרים של הציונות הסוציאלית.

שאלות ההוה.

א) מפני קושי התנאים המיוחדים, שבהם נקראה הועידה, ומפני חובת המתנדבים למהר לשוב לגדודיהם, מסתפקת הועידה בהנחת יסוד התאחדות וכריכת עיקרי הדרישות הבאות יחד, ומוסרת למועצה הנבחרת להנהלת העבודה את סדורן ועבודן של ההרצאות והצעת הדעות השונות בשאלות העומדות על הפרק, ומחייבת את המרכז להעמידן לברור בספרות ובאספות החברים. ב) הגדודים. — הועידה מכירה, שיש צורך לאומי בקיום הגדודים העברים בארץ עד גמר בירור שאלת ארץ־ישראל בועידת השלום, וחובה מוסרית מוטלת על הדברים, שלא ישתמשו באפשרות יציאת מהצבא אלא במקרים יוצאים מן הכלל ובהסכם ה„אחדות". הועידה מטילה על מרכז ה„אחדות" ליצור ועדה מיוחדה, אשר תפקידה יהיה לשתף את המתנדבים בחיי הישוב ולסדר את כל עניניהם בהוה ובעתיד. בחוג הענינים האלה נכללים: העבודה התרבותית והפצת השפה העברית בתוך הגדודים, הדאגה למשפחות המתנדבים, חנוך חברי הגדודים בעבודה הקראית ובמקצועות עבודה אחרים ובירור האפשרויות להתישבותם אחרי שחרורם מן הצבא. על המועצה של „אחדות העבודה" לעסוק בכל עניני ההגנה הלאומית. ג) האספה המיסדת. — הועידה רואה באספה המיסדת של יהודי ארץ־ישראל את הצעד הממשי הראשון להגשמת השלטון־העצמי של הישוב העברי בארץ־ישראל. פועלי ארץ־ישראל משתתפים באספה המיסדת בתור מעמד מסודר, המביע את משאלותיו וצרכיו הכלכליים, התרבותיים והמדיניים. הועדה מוסרת לועד הפועל לברר ולעבד, על יסוד העיקרים של „אחדות העבודה" וההצעות שנכנסו לועידה, את תכנית הדרישותינו לאספה המיסדת, ולאחד בכיוון, על־ידי תעמולה בחבר, את כל הפועלים והמוני־הישוב העובדים.

תביעתנו הלאומית.

א) זכויות מלאות, אזרחיות ולאומיות לכל חלקי העם העברי בארצות פזורו. ב) ערבות בין־לאומית ליסוד מדינה עברית חפשית בארץ־ישראל, אשר תעמד, עד יצירת רוב יהודי בארץ, תחת חסות בא־כחו של חבר־העמים. ג) הכרה בין־לאומית בזכות האומה העברית המפוזרה להתאחד על יסוד לאומי־אישי ולהסתדר כאישיות משפטית מדינית, בעלת שלטון עצמי, לשם בנין הארץ והגנת עניני הראים המשותפים.

יסודות ההתאחדות הכללית של פועלי ארץ ישראל [illegible]

א) תנועת העבודה בארץ־ישראל [illegible] הסוציאליסטי, השואפת לגאול את האדם גאולה שלמה מערכת המשטר הקיים, המשליט את ההון הפרטי על חיי הלאום, על יצירתו [illegible] הקובע את אוצרות הטבע, עמל הדורות ופרי רוח האדם, [illegible] והאמנות לקנין יחידים, הוא שעושה את הכלכלה הלאומית הומ־ [illegible] ומלחמות, מחייב הוית מהנות של עובדים „עודפים" [illegible] של שליטים ושמשיהם הרכושניים, מרפה את [illegible] מזונותיו, הנוף משפחתו, כח יצירתו וחייו, עושה את הילד ואת [illegible]

מגמתה: לכונן את קיום החברה האנושית כמשפחת אומות בנות־חורין, שוות־זכויות, על אשיות העבודה הכללית של אישיה; העברת [illegible] לרשות הכלל; סדור כל עניני העבודה והרכוש על־ידי החברה העובדת.

[illegible] העברי, השואפת לגאולת עם ישראל מן הגלות. מישאת־נפשה: תקומת עם ישראל. השב לארצו בהמוניו, מתאחז על אדמתו, יוצר את ישובה ועבודתה, והווה העם הפשי, השליט בארצו, מדבר בלשונו העברית, מסדר את חייו ברשותו ויוצר ומפתח את קניניו החמריים והרוחניים.

ב) בציוניות המתגשמת שואפת תנועת העבודה בארץ־ישראל, בכח עליה עממית רחבה ומסודרת, ליצור את חיי העם העברי בארץ־ישראל כקהלת עובדים בני־חורין ושוי־זכויות, החיה על יגיעה, שליטה ברכושה ומסדרת את עבודתה, כלכלתה ותרבותה ברשותה.

הגשמת המטרה מחייבת:

1) העברת אדמת ארץ־ישראל, מימיה ואוצרותיה הטבעיים לרשות עם ישראל לאחוזת־עולם של העם כולו.

2) יצירת הון לאומי להכשרת האדמה והרמת נכסי־ביזול של [illegible] מאור, חשמל) ולקרדיט לאומי, המוקדש לבנין העבודה הלאומית, התחרות והתע־ [illegible]

[illegible] עבודה, לפלס את הדרך ולברוא את התנאים לעליה עממית גדולה ולהשתתף ביצירת מעמד עובד, רב־אונים, אשר יבנה את קהלת־העבודה העתידה.

4) הנחלת הלשון העברית ואוצרות התרבות לכל העם, ושתוף קהל העובדים בחיי התרבות והיצירה.

ג) „אחדות העבודה" מקיפה את כל הפועלים והעובדים בארץ — וכמו־כן את בעלי האומנויות החפשיות, החיים על יגיעם, מבלי לקפח עבודת זולתם, — ומנהלת את עבודתה כולה ברשות [illegible] ומאגדות את החברים לפי משלח־ידם. „אחדות העבודה" מאגדת את מעמד העובדים לפעולה כלכלית, תרבותית ומדינית: [illegible] גוננת על [illegible] להשבחת תנאי העבודה וקדמתה, לוהמת את מלחמת שחרורה ושוקדת [illegible] ימען התאם את פעולתו לעניני העבודה בארץ, מסייעת לאחד את כל ההסתדרויות הארציות של „החלוץ" לאגודה אחת על יסוד עזרת חברים, משמעת חברים ומוסדות־עבודה משותפים, ולקשרה קשר מעשי וסדורי את תנועת העבודה בארץ־ישראל.

ד) „אחדות העבודה" משתתפת בתור גוף ארצי אבטונומי [illegible] אלית, אשר תעביד שכם אחד במפעלים כלכליים, תרבותיים ומדיניים להגשמת מטרתן המשותפת. בשאיפה זו משתתפת ההתאחדות, בתור [illegible]

ה) המוסדות המרכזיים של „אחדות העבודה", העומדים ראשונה על הפרק, מעוטם קיימים כיום ורובם עומדים להוצר:

1) תחנת העולים [illegible] ראשון מעמל הדרך.

2) לשכת עבודה [illegible]

3) [illegible]

4) [illegible]

5) אגודת המטבחים. סדור כל מטבחי הפועלים בקואו־פיראציה אחת ובהנהלה מרכזית, הדואגת להטבת המזונות והבישול לנקיון, לשפור הסדרים, לסדור האיקונומיה והנהלת החשבונות, לתקנת תנאי העבודה של המטבח, להגנית חדרי־האוכל, היצוגיותם והדיטיהם.

6) באנק של פועלים, אשר ימצא בידי צבור הפועלים ויהיה המוסד הכספי הראשי של מהנה העובדים, אשר יסייע [illegible]

7) מרכז לעבודה תרבותית. להפצת השפה, להשכלה [illegible]

8) עתונות חפשית, המשותפת לכל קהל העובדים.

9) הוצאת ספרים לחנוכו ולהשכלתו של העובד.

עיקרי הסדור הפנימי, שנקבעו על־ידי הועידה הכללית.

א) המוסד העליון של „אחדות העבודה" היא ועידת־הצירים הכללית של כל הפועלים המאורגנים.

ב) הועידה בוחרת מועצה מרכזית בת עשרים חברים להנהלת כל פעולותיה של „אחדות העבודה" וסדור מוסדותיה.

ג) המועצה בוחרת מקרבה ועד פועל, מערכת וממנה את כל [illegible]

ד) ההסתדרות החקלאית, וכמו־כן שאר האגודות וההסתדרויות המקצועיות, אשר מהן מורכבת „אחדות העבודה", מנהלות עבודתן באופן אבטונומי וקובעות את תקנות הסתדרותן ברשות עצמן, בתנאי שלא יתנגדו לעיקרי התכנית והתקנות של „אחדות העבודה".

ה) בשאלה על־דבר גדרי ופעולתה של האגודה או ההסתדרות המקצועית — זכות ההכרעה למועצה המרכזית של „אחדות העבודה": יעד האגודה או ההסתדרות לשאי לערער על החלטת המועצה בפני הועידה, שהיא הפוסקת האחרונה בכל שאלותיה של „אחדות העבודה".

[illegible] מתחברים לקופה המרכזית של „אחדות העבודה" — שיעשת ימי עבודה בשנה

[illegible] שבעיר אחת מתחברות למרכז פעולים עירוני אחד לנהל את העבודה המשותפת של החברים.

ח) במקום שאין מספר [illegible] אגודה מקצועית, הם נכנסים לתוך [illegible]

הועידה מחליטה להגיה את היסוד ליצירת באנק של פועלי ארץ־ישראל על־ידי מניות־חברים ומוסרת את עבוד ההצעה למועצה.

קופת הלואה וחסכון

קופה זו נוסדה ביפו בי"ד בחשון תרע"ט במטרה לספק לחבריה הלואות לזמנים קצרים בתנאים נוחים, וגם להרגיל את [illegible] לצבור חסכונות בקופת האגודה.

אמצעיה הם: הכנסות חברים; קרן קיימת, שימסרו לה אנשים פרטיים או מוסדות לתכלית הרחבת עסקיה; הלואות, שתקבל החברה מאנשים פרטיים או מבאנקים; פקדונות־כסף מזומנים, שתקבל האגודה מחבריה או מאנשים פרטיים לזמנים קצובים או בלתי קצובים; רוחים, שישמשו בתור קרן שמורה.

בשעה שנפתחה החברה היו בה שבעים חבר, שהכניסו 101 לירה מצרית, וכעת עולה מספרם למאה תשעים ואחד.

במשך חמשת חדשי עבודתה נתנה קופת הלואה והחסכון הלואות לתשעים חבר בסך 847 לירה מצרית.

כל חבר מקבל הלואה, שהוא מתחייב לסלק ממנה במשך עשרה חדשים את החלק העשירי בכל חודש, והאגודה מקבלת שמונה אחוזים ממאה.

קרן החברה כיום הוא 253 לירה מצרית; מלבד זה יש לה פקדונות וחסכונות בסך 900 לירה מצרית, סכומים לגוביינא — 2,000 ושטרות לגוביינא — 8,455. וזה מעיד על האמון הגדול, שיש לקהל בקופה זו.

תרבות המים בארץ־ישראל.

במכתבי הקודמים [illegible] על־אודות אגודת המים שנוסדה בארץ־ישראל; כעת רוצה אני למסור גם פרטים אחדים על־אודות פעולתה של אגודה זו [illegible].

במשך שלשת החדשים האחרונים הסתדרו קבוצות של דייגים וספנים:

קבוצה אחת בסביבות יפו, על הירקון, בת 6 אנשים (גרים מרוסיה). את התקציב קבלה האגודה בהלואה מהסקציה להקלאות שעל־יד המשרד הארץ־ישראלי. קבוצה זו נגשה זה כשני חדשים לעבודה. מצבה עדיין דחוק קצת, משום שחסרות לה רשתות. אלו הוזמנו ממצרים ועוד לא נתקבלו. דגי קבוצה זו נמכרים בתל־אביב.

הקבוצה השניה בחיפה [illegible] בת 5 אנשים [illegible] דגיה נמכרים בחיפה.

הקבוצה השלישית על הכנרת. הקבוצה בת 12 איש. [illegible] להוציא את הדגה שלהם למכירה בשוקי ירושלים [illegible].

בטבריה יש [illegible] העובדים [illegible] ובמכירת הדגים.

על נחל שורק התנחלה קבוצה בת 6 אנשים. הדגה של הקבוצה תמכר במושבות יהודה הדרומיות.

בחפציבה (על נהר חדרה) מדייג אשכנזי אחד על חשבונו הפרטי. הדגה נמכרת [illegible], שעל־ידו תוכל קבוצת דייגים.

ביפו נמצאים 10 ספנים בתוך [illegible] בקבוצת הספנים הערביים.

מתוך הנסיון הקטן, שנעשה בסדור הקבוצות, באו לידי התוצאות הללו:

1) רק אחרי שיהיו כל המכשירים, הדרושים לקבוצה, מוכנים ומזומנים, אפשר יהיה לגשת לארגן את חברי הקבוצה.

2) הקבוצה בזמן הראשון (ביחוד בימי סגריר) זקוקה לעזרה כספית זעירה.

3) כל קבוצה חדשה צריכה [illegible] עד שתסתדר בתנאי המקום המיוחדים [illegible] עם דייג מקומי.

4) האמצעי היותר טוב ומתאים להכשרת פועלי ים ונוער עברים במקצועות השונים הוא יסוד חות־ים מרכזית באחד מחופי ארץ־ישראל.

הבארון [illegible] ליפניה, וקבע את אדמתו בטנטורה עם בניניה בתור מושב לחות־ים זו, וגם הבטיח להשתתף בתקציב מיוחד של סדור החוה.

הבנינים שבטנטורה מתאימים ומספיקים בזמן הראשון [illegible] אינו דורש הוצאות.

בכלל אפשר לציין התענינות מרובה מצד הקהל בעבודות המים, ומכל מקום מבטיחים להשתתף בהן.

מציינת העובדה, כי הנהלת הגדוד האיטלקי מסרה, אחרי עזבה את תל־אביב את בניני הצבא שלה לקבוצה שעל הירקון בתור מעון [illegible] להעמיד את הבנין הזה על [illegible].

[illegible]

[illegible]

הפקידים הראשים של יק"א בארץ־ישראל הבטיחו אף הם את השתתפותם באגודת המים, וכבר נשלחה הצעה בנדון זה אל הפקידות הראשית.

[illegible] השתתפות של קופת הפועלים הארץ־ישראלית [illegible].

[illegible]

[illegible] לטובתה בין חבריו ברוסיה.

נעשו הכנות להוצאת קובץ ספרותי־מדעי מצויר לשם אינפורמציה ותעמולה בעבודת המים ולרכישת ספריה במקצוע זה.

[illegible]

אגודת המים [illegible].

1) [illegible] צריך להכין גם חומר ראשון: חוטים לרשתות, עצי־בנין לסירות [illegible].

2) להחיש את יסוד חות־המים על־ידי הבראת הבצה, הנמצאת [illegible].

חבר המורים צריך להיות מורכב ממומחים למעשה וממורים להלכה בעלי השכלה מקצועית.

מומחים למעשה דרושים למקצועות אלו:

1) דיוג וגידול דגים בחופים; 2) דיוג בים הפתוח; 3) טווי רשתות; 4) נגרות הסירות; 5) עשית קונסרבים; 6) ספנות (מלחות); 7) מעשה צדף; 8) ציד ספוגים וגידולם.

מורים להלכה דרושים: לביאולוגיה, לדיוג, לטיכניקה של העברית ולכביש.

בתור חברים בועדה הזמנית נבחרו שלשה חברים מהועדה המיסדת והוזמנו עוד שני חברים, אחד בתור באי־כח הקרן הקיימת ואחד בתור באי־כח הקפא"י, באופן ששלשה מחברי הועידה נמצאים בקביעות ביפו.

א. ארמאריה.

יפו, 8 אדר שני תרע"ט.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

— המנהיג הפולני הידוע דמובסקי, אבי תנועת ההרם נגד היהודים בפולניה, יסד עכשיו שם חבר חדש, שמטרתו להלחם בהשפעתם התרבותית והצבורית של היהודים.

— בפארלאמנט הפולני נתעורר שוב הוכוח בדבר מתן זכויות לאומיות ליהודים. האנטישמי דמובסקי מסר מודעה, כי הממשלה הפולנית לא תסבול בשום אופן השפעה הבאה מן החוץ בפתרון שאלת־היהודים, שהיא שאלה פנימית. המורשים היהודים הכחישו את האשמה, כי אין המוני היהודים רוצים בזכויות לאומיות, והוכיחו, כי גם הפולנים דורשים לעצמם זכיות כאלה באוקראינה.

מפני שהמורשים היהודים בפארלאמנט הפולני הכריעו את הכף בבחירת נשיא לפארלאמנט, לפיכך נבחרו שלשה מהם, נח פרילוצקי, יצחק גרינבוים והרב [illegible], הרבנים בועדים השונים.

— הקומיסאריאט לעניני היהודים בממשלת רוסיה הפריש סכום של שלשת מיליונים רובל ליסוד תיאטרון יהודי אמנותי בפטרוגראד. התיאטרון הזה ישלח להקת משחקים לעבור בכל ערי רוסיה. חברת „מפיצי השכלה" התחייבה לתמוך במוסד הזה תמיכה שנתית קבועה.

הקומיסאריאט הנזכר הלאים את כל הגימנאסיות היהודיות הפרטיות ובזה הציל ממשבר חמרי. כמו־כן הזמין תרגום רוסי למשנה, כדי שיכירו התלמידים את אוצרות התרבות העברית.

— לפי דברי העסקן הציוני הידוע ב. גולדברג, השוהה עכשיו בלונדון, מצב היהודים ברוסיה קשה מאד. אמנם אין כל פרעות עוד, אבל הרעב כבד. המסחר שם פסק לגמרי. חצי ממספר היהודים [illegible] נגד יציאת לארץ־ישראל [illegible].

— פינחס קראסני נתמנה זה עתה למיניסטר לעניני היהודים בממשלת אוקראינה. המיניסטר החדש הודיע, כי הממשלה מכירה את האבטונומיה הגמורה של היהודים בעניני חנוך, דת, הגירה וצדקה.

— ממשלת אוקראינה פקדה על היהודים בגליציה להספח אל צבאיתה נגד הפולנים. אולם היהודים שם יצאו במחאה נגד הפקודה הזאת, משום שהם הכריזו את עצמם נייטראליים במלחמה שבין פולניה ואוקראינה ואי־אפשר להם להפיר את נייטראליותם.

— החיילים היהודים בגרמניה ובאויסטריה, שנפטרו מן הגיוס, נסתדרו לאגודה, שמטרתה להגן על עניניהם היהודיים.

— הצייר היהודי כהן דרש באספה המיסדת הגרמנית שבויימאר כי יוכרו היהודים בקונסטיטוציה החדשה בתור לאום מיוחד. הצייר נאם כמו־כן על הציוניות, ההולכת ומתפשטת ביחוד מפני שהוכרה מטעם אספת־השלום.

— היהודים במחוז שלייזיה של אויסטריה דורשים, כי מדינות־ההסכם יערבו בעד שווי־זכויותיהם והתפתחותן החפשית של קהלותיהם. הדרישה הזאת באה עכשיו, משום שנתעורר סכסוך בין הפולנים והטשיכוסלובאקים בנוגע למחוז הזה.

— הממשלה ההונגרית החדשה הביעה באופן חצי־רשמי את הסכמתה לציוניות.

— בדבר שאלת־היהודים והשאיפות הציוניות ויחוסן אל אספת־השלום בפאריז הגיעו בימים האחרונים הידיעות האלה:

עתה נודע הדבר, כי באי־כחן של פולניה ורומיניה הצביעו נגד הבעיה שהציעו לפניה היהודים בקונסטיטוציה של אגודת־האומים לדרוש לבטל את כל ההגבלות נגד גזעים אחרים. כוונתם של באי־כח הפולניים והרומיניים לא היתה אלא להזיק לשווי־זכויותיהם של היהודים [illegible].

השופט יוליאן מאק, השוהה עכשיו בפאריז בתור שליח הקונגרס היהודי בפילאדלפיה, הסכים לקבל את ההרשאה, שנשלחה אליו מטעם הועד של הקונגרס הקנדאי להיות באספת־השלום בא־כחם של היהודים באותה מדינה.

נתחזקה התקוה, כי ענין זכויות לאומיות ליהודים יפתר לחיוב באספת־השלום. השלוחים [illegible] הצליחו להוכיח לשלוחי אמריקה את נחיצות הדבר. וכיון ששלוחי אמריקה מסכימים לכך, גם שלוחי שאר המדינות, ומתן זכויות לאומיות ליהודים הוא דבר בטוח עתה.

שני הזרמים הראשיים שבין השלוחים היהודים לאספת־השלום הציוניים והמתבוללים, התאחדו. ועד מיוחד לכך עורך עכשיו את נוסח־הדרישות בדבר זכיון היהודים, שיוגש לפני אספת־השלום.

הציוניים בלונדון קבלו ידיעה, כי אספת־השלום בפאריז כבר החליטה ליסד מקלט־בית יהודי לאומי בארץ־ישראל בחסותה של אנגליה, שתשמש מטעם אגודת־הלאומים. לרגל הידיעה הזאת ערכו הציוניים בלונדון אספת־עם גדולה, שבה נאמו ד"ר שמריה לוין, ב. גולדברג, י. אידלסון, אלייניקוב, גולדשטיין, ראפאפורט וזירקינר.

המועצה העליונה של אספת־השלום החליטה לחזור מהצעתה לשלוח ועד מיוחד לחקור את המצב בארץ־ישראל. שאלת ארץ־ישראל תוצג איפוא על הפרק בקרוב.

שלוחי גרמניה החליטו באופן רשמי לתמוך באספת־השלום בדרישת יסוד מקלט־בית יהודי בארץ־ישראל. כמו־כן עתידים הם להסכים למתן זכויות לאומיות ליהודים במקומות שדבר זה יהיה דרוש.

מתנגדי הציוניות באמריקה, שבאו לפאריז על־מנת להזיק בכל אשר יוכלו להגשמת התקוות הלאומיות, פועלים עכשיו בשקידה יתירה. הם התאחדו בועד ששמו הוא „יהודי הארץ החדשה". הועד, שחבריו הם: הנרי מורגנטהוי, יוליוס כהן וד"ר יצחק לאנדמאן, פתח בפעולה [illegible] נגד הציוניות. תעלוליהם של המתבוללים הללו עוררו התרגשות עצומה בקרב יהודי פאריז.

[illegible] של ההסתדרות הציונית באמריקה, שב לפאריז מארץ־ישראל לשם שליחות מדינית וכספית חשובה.

טאבי־המד, מנהיג התנועה בטורקיה נגד הציוניות, מסדר עכשיו לתכלית זו קונגרס ערבי כללי בירושלים. אולם מנהיגי הציוניים בטוחים כי מדינות־ההסכם ישגיחו כי לא יביא הקונגרס לידי תוצאות מזיקות.

— בפינסק של ליטה התחולל טבח נורא ביהודים. ביום 5 באפריל נקראה ועידה של עסקני הקהלה [illegible] שנתקבל מאמריקה, בין היהודים. אז הקיפו חיילים פולנים את [illegible] ואסרו את הנאספים, גזלום והמיתום ביריה באמצע השוק. שלשים וחמש נפשות נרצחו באופן אכזרי. המיניסטריון הפולני הבטיח לעשות חקירה [illegible] שלוחי מדינות־ההסכם באו אל

העיר להתחקות על פרטי השערוריה. היהודים בפינסק התחילו להמלט מן העיר בהמון.

— העתון הלונדוני „דיילי טיליגראף" מודיע, כי בפרעות, שנערכו [illegible] של אוקראינה, נהרגו ארבעת אלפים יהודים. בעיר [illegible] נרצחו שמונה מאות יהודים ובסביבות [illegible] של ביסיראביה הומתו ארבעת אלפים יהודים.

— בביסיראביה הולך מצב היהודים הלוך ורע מיום ליום. [illegible] הומתו [illegible] יהודים רבים. בתי־הספר של היהודים נסגרים ואת מקומם תופסים בתי־הספר של הרומיניים.

— לפי הידיעות, שנתקבלו לפאריז, הרג ופצע חילו של הגינירל האוקראיני פיטרולה 2,750 יהודים. בהוסיאטין ובפאסטוב נהרגו ונפצעו על־ידי החיילים האוקראיניים 2,500 יהודים.

— נתקבלו ידיעות בדבר מעשי־פרעות חדשים ביהודים בערי [illegible]. עשרות אלפים מנגועי הפרעות האלה נמלטו לעיר רובנה ושם הם מתגוללים בחוסר כל.

— מעשי שוד והרג ביהודים נעשו בפולניה בערים אלו: [illegible].

— הממשלה הפולנית גזרה לגרש מוואהשה את כל היהודים, שלא נולדו בפולאניה. אולם בהשתדלות מדינות־ההסכם נפסק הגירוש הזה.

— השלטונות הטשיכוסלובאקיים בעיר קאשוי של הונגריה גרשו את כל היהודים הפליטים מגליציה, שבאו שמה במשך המלחמה.

— הממשלה הספרדית מגרשת מארצה את היהודים, כשלש מאות במספר, שנדדו שמה מרוסיה בזמן המלחמה.

— בלונדון נערכה אספת־עם המונית נגד הפרעות ביהודי פולניה. העסקן הציוני ישראל כהן, שנשלח לחקור את פרטי הפרעות, מסר דין־וחשבון מכל אשר ראה ושמע [illegible]. נתקבלה ריזולוציה לגנות את מעשי־תועבותיהם של הרומיניים ולדרוש מאת ממשלת אנגליה להבטיח על־ידי אספת־השלום את חייהם והתפתחותם של היהודים בפולניה. טופסי הריזולוציה נשלחו אל לויד גיאורג [illegible] ואל אספת־השרים. [illegible] ומדינאים חשובים היו בין הנואמים.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציוניות באמריקה.

— השופט בבית־הדין העליון לואיס ד. בראנדייס, נשיא־הכבוד של ההסתדרות הציונית באמריקה, עתיד לצאת בקרוב אל ארץ־ישראל בלוית מר יעקב דיהאז, מזכיר הועד הפועל של ההסתדרות [illegible]. מטרת נסיעתו תתפרסם בעוד ימים מספר.

— בתי־המחוקקים של מדינות קוניקטיקוט ואוהאיו קבלו ריזולוציה [illegible] מאת אספת־השרים בפאריז ליסד מקלט־בית יהודי לאומי בארץ־ישראל. [illegible] קבלו כבר ריזולוציה כזאת.

— בית־המחוקקים של העיר ניו־יורק קבל באספתו האחרונה ריזולוציה [illegible] לאומית יהודית בארץ־ישראל.

— הועידה הציונית השנתית הבאה תועד, כנראה, בעיר שיקאגו בסוף הקיץ הנכחי.

— לימי 23 באפריל — 4 במאי תערך תעמולה מיוחדת לשם השגת חברים להסתדרות הציונית. עבודה [illegible] נעשית עכשיו בכל חוגי התנועה, כדי להביא את התעמולה לידי [illegible] הרבה בתעמולה הנזכרת.

— ביום ג', אחרון של פסח, נועדה בבית־ציון של הארלם, ניו־יורק, ועידה, שהשתתפו בה [illegible] נואמים ציוניים. החלטו לאסוף מדי יום ביומו בכל חלקי העיר אספות־חוץ לשם פקודי־הציוניות.

— מר ר. ד. קיסילמאן, מפקח־החשבונות של ההסתדרות הציונית באמריקה, יצא ביום 23 באפריל ללונדון. הוא נשלח מטעם ההסתדרות הציונית באמריקה על־מנת ליצור שיטה אחת בחשבון הכספים הציוניים שבכל הארצות.

באספת־עם [illegible] בעיר קאנזאס־סיטי של מיזורי, שמר [illegible] האספה השאירה רושם עז על קהלת־היהודים שם.

באספה שהשתתפו בה המתנדבים בגדוד העברי [illegible] הציונית דנו בדבר מצבם של המתנדבים [illegible] לקצוב לכל אחד מאלה פרס של ארבעים דולאר.

מר [illegible], נשיא [illegible], שלח אל ההסתדרות הציונית טלגראמה, שבה הוא מכחיש, כי מורשה הקונגרס האמריקאי יוליוס כהן נשלח מטעם האורדן לפאריז על־מנת להלחם נגד הציוניות.

. . .

הציוניות ברוסיה.

הציוניים ברוסיה החליטו להוציא שקל מיוחד בשם „שקל הגאולה". כל יהודי, בקנותו שקל כזה, יביע את הסכמתו ליסוד מקלט־בית לאומי בארץ־ישראל. מחיר השקל הזה הוא שני רובלים.

* * *

הציוניות בסאלוניקי.

[illegible] בפעולות החשובות האלה: 1) לשכת מודיעין וסידור [illegible] ותמיכה בחברות לשם קבלנויות מסחריות ותעשיתיות. 2) פתיחת [illegible] בארץ־ישראל [illegible] סאלוניקי. 3) יצירת קופה לצרכי ההגירה. 4) הגברת קבוצי־הכספים [illegible] הלאומית.

* * *

הציוניות בארגנטינה.

עד סוף פברואר, שנה זו, נמכרו בארגנטינה למעלה מעשרת אלפים שקלים. עוד לא נגמרו שם כל החשבונות ויש לצפות, כי המספר הזה עוד יעלה. דבר זה מעיד על התקדמות הרעיון הציוני בארץ ההיא.

מראשית חודש מארץ תונהג שם שיטת ההסתדרות הציונית באמריקה, היינו: לרשום את כל היהודים בפקודי הציוניות ולהקים בשכונות מיוחדות.

[illegible]

* * *

ידיעות הקרן הלאומית.

הלשכה הראשית של הקרן הלאומית בהאג שלחה אלינו את [illegible]:

על־ידי הלשכה הראשית שלנו יצאה עתה לאור חוברת בשפה [illegible] שני מאמרים [illegible]: „קנין־הכלל וקנין־הפרט בקרקעות" מאת פרופיסור פראנץ אופינהיימר ו„יתרונותיה המעשיים של האריסות העוברת בירושה" מאת המהנדס [illegible] עקיבא אטינגר.

אופינהיימר נותן לנו סקירה נאמנה ובהירה על התפתחות הצורות השונות של קנין הקרקעות בתקופות ומדינות שונות. הוא מוכיח, כי קנין הכלל בקרקעות היה נשען מאז ומעולם על מושגי המשפט הטבעיים של העמים והשבטים העתיקים. המושגים האלה מצאו את בטוים היותר הארמוני ומשוכלל בחוקים [illegible] שבכתבי־הקודש. אבל הצורות האלה נדחו מעט־מעט מפני מושגי המשפט הרומי של קנין הפרט, ששפכו את ממשלתם יותר ויותר על כל האדמה לטובת בעלי הכח והשלטון ולהפסדם של אלה, שעבדוה בזעת־אפיהם. תוצאות החזיון הזה היו קשות מאד לענייניהן הכלכליים והלאומיים של כל ארצות־התרבות הגדולות. דבר זה נתברר רק בזמן האחרון, וכעת שואפות כל הממשלות הנאורות להשיב על מכונן צורות שונות של קנין הכלל בקרקעות. אופינהיימר בא לידי מסקנה, שגם הישוב העברי בארץ־ישראל לא יוכל להתקיים אלא על יסוד [illegible] של קנין־אדמה לאומי [illegible]

אטינגר מטפל בצורה אחת של קנין־קרקע כללי, באריסות העוברת בירושה, שמשתמשים בה יותר ויותר בכמה ארצות, בעיר ובכפר. בראיות ברורות ובמופתים חותכים הוא סותר את טענותיהם של מתנגדי האריסות [illegible] בנוגע לארץ־ישראל והוא מוכיח, כי בגלל יתרונותיה הלאומיים וההברתיים ובגלל תועלתה הממשית לכל אכר כשהוא לעצמו היא פותחת [illegible] בארץ־ישראל.

שני המחברים מוצאים בקרן הלאומית לישראל את המוסד, שתעודתו להגשים בחיים את היסודות של קנין־קרקע לאומי בכלל ושל אריסות העוברת בירושה בפרט ולהבטיח באופן כזה את עתידות ישובנו בארץ־ישראל.

את החוברת יש להשיג אצל לשכות הקרן הקיימת בכל הארצות. בקרוב תצא לאור החוברת גם בעברית, רוסית ואנגלית.

* * *

תחיה לאומית בבגדד.

בקהלת ישראל שבבגדד של ערב, המונה למעלה מחמשים אלף נפש, ניכרים עכשיו סימני תחיה לאומית. בזמן האחרון נערכו שם אספות רבות, שבהן החלט לסדר את הקהלה מחדש על יסודות דימוקראטיים, להשביח את מצב המוסדות ולפתוח בתי־ספר עברים חדשים. מורגש שם חסרון גדול במורים עברים.

שונות

„מקלט" — ירחון עברי באמריקה

הסניף האמריקאי של „הוצאת שטיבל", הפותח בימים האלה בניו־יורק בית־מערכת [illegible] ירחון עברי גדול, מוקדש לספרות היפה, למדע, [illegible] בשם „מקלט".

„מקלט" נועד בכונה תחילה להיות מקום כנוס ורכוז לסופרים העברים [illegible] בארצות המהפכה, באין נקודת־אחיזה להם ולפעולתם הספרותית. בירחון העברי החדש ימצאו להם הסופרים העברים מחבוא־רוח [illegible] בו וימצאו — את סופריהם הידועים משכבר־הימים, אשר רחקו מהם בשטף זמן המהומה וההורבן.

„מקלט" ישמש מקום צמיחה וגידול גם לנצני הכשרון העברי באמריקה.

ב„מקלט" ישתתפו בקביעות, מלבד טובי הסופרים באמריקה ובארץ־ישראל [illegible]: מיכה יוסף ברדיצבסקי, אשר ביילין, הוגו ברגמאן, ברטוביה, ד"ר שמעון ברנפלד, צ. [illegible] ג. שופמאן, ז. שניאור ועוד. בתוך החומר הספרותי, המוכן לשנת ה„מקלט" הראשונה נמצאים [illegible] ובהן פואימות „ווילנה" ו„משירי הגורל", איפוס לירי בשלשה [illegible] מחקרים בכתבי הקודש ובהיסטוריה מאת ד"ר שמעון ברנפלד (בהם „שיר־השירים" [illegible] (בהם „בקרן צפונית־מערבית") ורומאן גדול מאת דוב קמחי בשם [illegible]

„מקלט" יופיע בכל חודש בתבנית גדולה ומהודרה של מאה וששים עמוד. מערכת ה„מקלט" עושה עתה את כל ההכנות הדרושות, כדי שהחוברת הראשונה תצא בחודש סיון הבא.

עריכת ה„מקלט" נמסרה לי. ד. ברקוביץ.

פרוספקט מפורט על־אדות הירחון ועל עבודת הסניף האמריקאי של „הוצאת שטיבל" יפורסם בקרוב.

הסופרים, וכל אלה שיש להם ענין אל מערכת ה„מקלט", מתבקשים לפנות בדבריהם לפי שעה, עד אשר [illegible] „הוצאת שטיבל" במקום קבוע, על־פי האדריסה הזאת:

I. D. Berkowitz, 1018 E. 163rd St., New York City.

קבלת־פנים לכבוד ז. שניאור.

[illegible] פנים לכבוד המשורר ז. שניאור. הסעודה תערך ביום א', 4 במאי, שעה א בערב, בבית־המלון „ברודווי סינטראל", 673 רחוב ברודווי, ניו־יורק.

מוקירי המשורר, הרוצים להשתתף בנשף, יפנו בדבר כרטיסים [illegible] החמישית, ניו־יורק

* * *

[illegible]

— במוצאי־שבת, 26 באפריל, תערך על־ידי הסתדרות „אחיעבר", ניו־יורק, במרכזה, 263 רחוב גראנד, סעודת־פרידה לכבוד חברה [illegible] יבוא.

— בניו־יורק נוסדה אגודה חדשה בשם „שאר ישוב", שמטרתה להפיץ את התרבות העברית בין הצעירים. כעשרים והמשה חברים כבר נספחו אל האגודה. האספות הן בכל מוצאי־שבת, בבית תלמוד התורה של מורד־העיר, [illegible] רחוב היוסטון. לפקידים נבחרו: משה ארצט — לנשיא, שמואל ארטמאן — לסגן, אברהם מ. גרייוויר — למזכיר, אפרים ניימאן — לגזבר. משה יעקב אלקוב — ליושב־ראש באספות

ספרי חנוך ולמוד

(הוצאה אמריקנית)

אוצר לשון המקרא (עברית וארמית) מאת אלכסנדר הארקאווי. באוצר הזה יבואו: א) כל המלות העבריות והארמיות הנמצאות בכתבי הקודש מתורגמות ומבוארות בשפת אנגלית. ב) שרשי המלות ומקוריהן, ואצל כל שם ופעל תמונותיהם השונות לפי נטיותיהם. ג) באורים לפסוקים קשי ההבנה בתנ"ך, ע"י גדולי המפרשים הקדמונים והחוקרים האחרונים. גם נוספו אליו קובץ מלין מלשון התלמוד והמדרשים, ומלשון עברית החדשה.
האוצר הזה מכיל כתשע מאות דפים ונדפס על נייר טוב ויפה, מכורך בד הדר — — — — 3.50

אלף־בית, באותיות גדולות מאד, נדפס על בד, מדת 44 — 28, בעד חדרים או בתי־הספר, להדביק אל קיר — — — — .75

ית־הספר ללמד ספרי התורה והנביאים, מאת מ. ב. שניידער, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — — — .50

ית־הספר הנ"ל, חלק שני — — .75

מרא למתחילים, בו נקבצו ובאו כל דרכי הגמרא, מן הקל אל הכבד. מכיל 81 פרקים. בכל פרק מובא כמה ענינים מש"ס המכילים בתוכם מושגים שונים. המפוזרים על פני רחב ים התלמוד. וטובים להתפתחות שכל הנער בה יות דאביי ורבא ולהתרגלותו בכל ענפי הלכותיהן ומשפטיהן. הנער המתחיל אשר יתקן עצמו בפרוזדור לדעת על בוריין כל דרכי הגמרא ויסתגל ברובי מושגיה השונים, יכנס בעצמו לטרקלין הגמרא, וימצא נתיבותיה בלי עזרת מורה, מאת יעקב גאָלדמאן — — — — .60

רי הימים לעם ישראל מיום היותו עד יסוד הישוב החדש בארץ ישראל, מאת זאב יעבץ — — — .25

התחלה, מעטהאָדע למתחילים, מאת הלל מאלאכובסקי — — — .25

מכין, פרוזדור לכל ספרי הלמוד, מאת י. ח. טביוב, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — .25

תחיל, ללמד לנערים קריאת וכתיבת שפת עבר, מאת א. לוריא וב. טמקין — — — — .25

הנסיון הראשון, מורה לשון עבר בסגנון קל ויפה, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית, מאת ה. מאלאכובסקי — — — — .25

הסטוריה לילדי ישראל (מנוקדת) מראשית ימי הבית השני עד הזמן הזה. בספר „הסטוריה לילדי ישראל" יבואו כל המקרים והמאורעות החשובים והנכבדים מאד בדברי ימי ישראל, יחד עם תולדות גדולי עמנו, חכמיו וסופריו, בשפה קלה וצחה המלבבת ומושכת את לב הילדים. הספר הזה עולה על כל הספרים הקודמים ממין זה בסדרו היפה וסגנונו הנעים, והעיקר ברוחו החודר והמקיף את ההסטוריה הישראלית. כל אב ומורה, החפץ לטעת בלב בניו ותלמידיו אהבה ומסירות לעם ישראל וכל קדשיו; כל אב ומורה החפץ להנעים את בניו ותלמידיו בספורים שיש בהם תועלת גדולה ורבה, ילמדם את ה„הסטוריה לילדי ישראל", מאת ב. הילפרין .40

הפדגוג העברי, חוקי לשון עברית ומשפטיה באופן קל, בתרגום יהודית ואנגלית, מאת דוב אריה פרידמאן .25

לוח הפועלים והשמות לכל נטיותיהם, עם ציוני הדקדוק באנגלית, מאת יעקב פוליפס וא. הוימאן — — .25

למדו היטב, מעטהאָדע לראשית החנוך, באותיות גדולות מאד, מאת מ. פיק — — — — — .07

למידי קריאה, לחנך הילדים לקריאת האותיות ושפת עברית, עם תרגום אנגלית, מאת ר. לאַסקער — — — .10

מורה עברית השלם, והוא מעטהאָדע חדשה ללמד שפת עבר מן האלפא־ביתא והקריאה עד ידיעת השפה בשלמות, מעובד ומתורגם אנגלית ויהודית מאת יעקב פוליפס וא. הוימאן — — — — 1.25

מורה עברית השלם הנ"ל, מתורגם אנגלית לבד — — 1.25

מורה עברית הנ"ל, מדרגה ראשונה .40

מקרא קודש, ראשית החנוך לילדי בני ישראל, מאת דוב אריה פרידמאַן .15

נייע אידישע שול. דיעזער אידישער לערהבוך איז אַזוי איינפאַך דאָס ניט נאָר לערהער, נאָר אויך יעדער פאָטער און מוטער, וואָס קען אידיש, קאָן זיך מיט איהם בענוצען אויסצולערנען זייערע קינדער אין אַ קורצע צייט צו קענען לעזען, שרייבען אין איינפאַכען אידיש. אויך דערוואַקסענע, וועלכע שרייבען אידיש מיט פעהלערען, וועלען זעהר פיעל פראָפיטירען דורכגעהענדיג דיזען לערהבוך, ווייל זיי וועלען דאָרט געפינען פיעלע זעהר וויכטיגע גראַמאַטישע און אָרטאָגראַפישע כללים, לויט זיי זיינען אָנגענומען געוואָרען די לעצטע צייט, פון י. לעווין, — — — — .40

ספורי החומש, מעובדים לבני הנעורים בלשון המקרא, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — .25

ספורי החומש הנ"ל, עם אנגלית — .45

ספורי המקרא, חלק ראשון (ספר בראשית). ערוכים בלשון הכתוב לילדים מתחילים, עם ציורים ישראלית לשני, מאת ב. היילפרין .20

עברית לילדים, ראשית למודים בתורת הלשון העברית, עם תרגום המלים ותרגילים בלשון אנגלית, מאת א. הוימאן (תרל"פ) — — — .40

ראשון לחנוך, אלף־בית, קריאה נכונה, יסודות הלשון באופן חדש, מאת הלל מאלאכובסקי — — — .20

ראשית דעת שפת עבר, למתחילים, עם ציורים ותפלות, עם הערות בשפת אנגלית, מאת מ. קרינסקי — .20

ראשית דעת שפת עבר הנ"ל, חלק שני — — — — .30

שחרן ערוך לבני הנעורים, עם נקודות, מאת ד. א. פרידמאן — .25

שפה חיה, ללמד את ילדי ישראל לקרא ולכתוב בשפת עבר על־פי שיטת הכרת האותיות בעזרת ציורים, מאת פסח ליב פישמאן ומנחם מענדיל ליבערמאן — — — — .25

שפה חיה, הנ"ל, חלק שני — — .42

שפת ילדים מאת ח. פ. ברגמן וש. ח. ברכוז, ספר למוד לקריאה ולכתיבה, עם ספורים קטנים וקלים, עם ציורים רבים הממלאים ומשלימים את תכן הספורים, ומועילים הרבה למשוך את לבו ועיניו של התלמיד לגוף הלמוד ולחרות את הדברים בזכרונו. נדפס על נייר טוב ויפה, חלק ראשון — — — — .30

שפת ילדים הנ"ל, חלק שני — .50

תולדות ישרון עם העתקה אנגלית לבני הנעורים, מאת ד. א. פרידמאן — — — — .25

ראבאט הגון למורים, לבתי־ספר ולבתי תלמוד־תורה

HEBREW PUBLISHING CO.

50-52 Eldridge Street — New Y

בלשכת „התורן" נמצאים למכירה:

1) כתבי ראובן בריינין, כרך א׳, ספורים וציורים, 318 עמודים, מכורך בד הדר, המחיר — — — — — — 1,50
2) „לוח־אחיעבר", שנה א׳, מאסף ספרותי, 464 עמודים, בלי כריכה 1,50
בכריכת בד יפה — — — 2,00
3) ספר הזכרון לבן יהודה, מאסף ערוך ע"י ראובן בריינין, הוצאה מהודרה, 92 עמודים — — .50
4) „התורן" החדשי, שנה א׳, מכורך יפה — — — — — — 1,50
5) „התורן" השבועי שנה ג׳, מכורך יפה, — — — — — 3,00
6) „התורן" השבועי שנה ד׳, מכורך יפה — —, — — — 3,50
7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד"ר דוד ניימארק, בלתי מכורך .45
8) תיאודור הרצל: נאומים קונגרסיים, בתרגום ש. גינצבורג, בלתי־מכורך — — — — .15
9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר" — — — .25
10) ב"נ סילקינר: מול אהל־תמורה, פואימה — — — -- — .25
11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים מאת פרופ. י. פרידלנדר — — — — — — — .15
12) מחג לחג, קובץ, חוברת א — .10
13) מזל טוב, קומידיה במערכה אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקוביץ — — — — — — .10
14) שלילה וסתירה, הסתכלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — — — .10
15) „חלום אביב", אגדה (מנוקדת), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .05
16) א) השפה והתחיה, מאת ד"ר בן ציון מוסינזון; ב) העברית בארצנו, מאת י. בן צבי — .03
17) א) הספרות העברית ועתידותיה מאת ראובן בריינין; ב) המבטא בלשון העברית, מאת א. בן־יהודה .03
18) עברית ולעזים, מאת א. בן־יהודה — — — — — — .05
19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה מאת ק. וויטמאן — — — .02
20) וואס איז אידישע ערציהונג, מאת י. ז. פרישברג — — — — .02
21) דאס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — — .05
22) שפתנו, מאת מ. שיינקין — — .05
23) מלחמת היהודים ברומאים, סקירה היסטורית, מאת ישראל בלקינד (מנוקד) — — — — — — — .35
24) „אונטער'ן שאטען פון חרמון" א באנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל, 276 זייטען, פיין אילוסטרירט — 1,00
25) אהבת ציון, מאת אברהם מאפו, מכורך — — — — — — — 1,25
בכריכה דילוקס — — — — 1,65
26) מורים, רומאן מאת י. אפאטאשו, מכורך — — — — — — 1,2[illegible]

המחירים עם המשלוח.

ספרי למוד

— של —

הוצאת „סיני"

1) **הזמן הראשון**
מאת ח. א. גולדין. מחירו 15 סנט.

2) **הזמן השני**
מאת הנ"ל. מחירו 20 סנט.

3) **הזמן השלישי**
מאת הנ"ל. מחירו 25 סנט.

4) **הזמן הרביעי**
מאת הנ"ל. מחירו 30 סנט.

5) **חמש לבית הספר**
חלק א' ספר בראשית, עם הערות, מעובד ע"י הנ"ל. מחירו 30 סנט.

6) **קבוץ שירים לבתי ספר**
עם תוי נגינה, מסודר על־ידי א. בן־אליהו. מחירו 20 סנט.

למותר הוא להראות באצבע על היתרונות שבספרים הנ"ל, המורה המנוסה ימצא על נקלה וידע לערך את ערכם האמתי.

לפנות אל:

SINAI PUBLISHING CO.

176 Park Row, New York, N. Y.

או אל:

S. DRUCKERMAN,

50 Canal St., New York, N. Y.

מורה ראשי וגננת

מנוסים בשיטת עברית בעברית, דרושים לבית־ספרנו ולגן הילדים אשר בדיטרויט, מיש. שכר הגון וגם הופיש. לפנות תיכף ומיד אל:

Z. Schuldinger, 180 Hendrie Ave., Detroit, Mich.

דרושים מורים

מורים מומחים בשיטת הטבעית ובהנהלת בית־הספר, שיש להם ידיעה הגונה בשפת הארץ, דרושים לתלמוד־התורה בממפיס. התנאים נוחים מאד. המשכורת — מן 1,500 עד 1,800 דולארים לשנה. חודש חופש בירחי הקיץ. לפנות במכתבים אל הנשיא:

MR. S. DLUGACH

324 Vinchester St. Memphis, Tenn.

יצאו לאור בהוצאת „חנוך" ספר למוד חדש

שלחן ערוך לתלמידים

עם אגדות נבחרות מן התלמוד והמדרשים

מאת הרב שמריהו ליב הורוויץ.

הספר הוא מנוקד כולו, באותיות גדולות ובהירות, הדפוס נאה ומשובח. שפת הספר היא שפה עשירה ומדויקה כעין שפת המשנה. והסגנון הוא מדויק, חד ומלוטש באופן שהרכוש הלשוני של התלמיד יגדל שלא בידיעתו באופן הגון מאד. הספר הוא מאסף לענינים וערכי יהדות החשובים, שיש בהם כדי ספוק מזון רוחני לאומי, מבריא לנשמת צעירי עמנו. הפרקים קלים וקצרים, אחרי כל פרק באורים קצרים, מדויקים ומספיקים, ושאלות לתלמידים וגם הכנות להרצאה באופן פדגוגי לטובת המורים והתלמידים. הדינים והמנהגים שבו אינם דינים יבשים, אלא כולו מלא פיוט ואגדה. ובפעם הראשונה בספרותנו הדתית נכנסו בו זמירות של שבת ואגדות נבחרות דבר מעורר ומביא תועלת. ערכו הדתי גדול מאד.

מחירו 50 סנט. לבתי־ספר הנחה הגונה.

לפנות אל

Rabbi S. L. Hurwitz, 66 W. 118th St., New York City

או אל:

S. Druckerman, 50 Canal St., New York City.

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI NEW YORK, MAY 2, 1919 No. 7 (157)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

הריני מברך את הסופר מר צבי שארפשטיין ורעיתו, להולדת בנם בן־עמי; ואת הסופר מר אב. גולדברג ורעיתו, ליולדת בתם רעננה — במזל טוב לעדי־עד!

ואני תפלה: מי יתן והיו הקטנים האלה גדולים בישראל, עטרת אבות, גאון עם, ותפארת גזע מהצבתם!

ניו־יורק.   א. ל. גרוסמאן.

סוכננו מר מ. צשינסקי

יבקר בימים האלה את מדינת ניו־יורק.

אנו מבקשים את חברינו להיות לו לעזר בעבודתו החשובה לטובת עתוני ההסתדרות הציונית:

„התורן", „דאס אידישע פאלק", „מאקאביאן" ו„יונג דזשודיאן".

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן".

הנחה לחותמי „התורן".

במערכת „התורן" נמצאים למכירה במספר מצומצם:

„התורן" (החדשי) שנה א', מכורך, המחיר $1.50 — לחותמי „התורן" $1.20

„התורן" (השבועי) שנה ג', מכורך, המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00

„התורן" (השבועי) שנה ד', מכורך, המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00

כל המחירים עם המשלוח

הנהלת „התורן".

VOL. VI NEW YORK, MAY 2, 1919 No. 7

הַתּוֹרֶן

יוצא לאור ע״י
ההסתדרות
הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית — ניו־יורק, כ׳ אייר, תרע״ט — גליון שביעי

פרשת השבוע

הַצָּלַת שָׁעָה וּתְשׁוּעַת עוֹלָמִים.

עומדים אנחנו על מפתן של תקופה חדשה, על מפתן של שנויים עיקריים, חמריים ורוחניים, בחיי בני האדם.

אומרים: עולם חדש הולך ומתהוה, הולך ונוצר, עולם של צדק ויושר, של שויון ואחוה. יוכל היות, כי כך הוא הדבר בנוגע לאומות אחרות. אולם בנוגע אל בני עמנו, הפזורים בארצות הגולה, הנה העולם הגדול כמנהגו נוהג. הכל כדאשתקד. הכל כאשר היה לפני מלחמת־עולם זו, לפני אספת־השלום בפאריז ולפני מתן ה„בולשיביות". מאומה לא נשתנה לטוב. אדרבה, המצב יותר מסוכן ויותר איום, בכל האופנים ובכל הבחינות, משהיה. כאילו לא חל כל שנוי, כאילו לא באה כל תמורה בעולם. הכל שוחטים ובכל מקום שוחטים אותנו. אתמול ברוסיה, היום — בפולניה, באוקראינה ובשאר המקומות. ואת הרציחות והשחיטות, את השוד והחמס עושים בנו גם כיום, — וכיום עוד הרבה יותר, — לעין השמש ולעין העמים, המוסרים את נפשם על קדושת הצדק והיושר, ואין מוחה ואין פוצה פה ומצפצף. כאילו כך צריך להיות וכך נגזר עלינו מששת ימי בראשית.

כמה רבבות מבנינו שפכו את דמם על שחרור פולניה, ואחרי אשר נשתחררה קראה למלחמה על היהודים, יושבי ארצה, שרווה במח עצמותיהם ולשד חיתם, לעשות בהם נקמות, להשמידם ולאבדם מתחת שמיה. וכל זה איננו שווה לה, לפולניה, עד אשר החלה להוציא דבה ועלילות ובלבולים נוראים על כל היהודים שבכל הארצות, כי הם מחריבי עולם. הפתגם ההמוני אומר: „מלאך המות שוחט ובודק וגם צודק".

לפנים, בימי מלוך מלך כניקולאי השני, אם הכינו מטבח ליהודים באחת הערים, אז חרדה אירופה הנאורה, אז רגזה ומחאה אמריקה החפשית. עתה, בימי מלוך מלכי־צדק כפודאריבסקי ודימובסקי, הנה הם באים על שכרם — וידם פשוטה לקבל עוד ועוד — על הטוב והחסד, שהם עושים עם העולם המתוקן והמקופל, בבערם את הרע, את מקור הרע, בצורת יהודים, מן הארץ. ואין איתני העולם כפויי טובה, חלילה, לפולניה החדשה, יצירת כפם, ואולי אפם, ומחלקים לה מנות יפות עד אשר תקדה בידיה הטהורות מטאטא השמד לנקות את ארצה וארץ ליטה מהבולשיביקים, כלומר, מיהודים.

ולא רק העמים השקועים בבקשת הצדק והיושר והטרודים בהישרת כפות מאזני המשפט העולמי לא שמו לבם ולא חרדו ממקומם לשמע הרציחות האיומות, שעשו הפולנים ביהודים הנקיים מכל פשע ועון, כי־אם גם היהודים במדינה זו לא שמו עד היום את לבם לקול דמי אחיהם הצועקים אליהם מן הארמה. קראו יום־יום על־דבר רציחות ושחיטות הרשות בפולניה, נאנחו אחינו בסתר לבם, התפלץ הלב העברי; הורידו גם דמעות באין רואה ושומע, אולם לא הרהיבו עוז בנפשם להרים קול מחאה עצומה עד אשר תשמע במקומות שהיא צריכה להשמע. ירא יראו פן יקלקלו, פן יגדילו את הסכנה, סכנת־הנפש, הצפויה לכל יהודי פולניה. אחרים מאתנו גם נדהמו למקרא הידיעות התכופות על־דבר הפוגרומים הנוראים שעושים באחינו בפולניה, נדהמו ולא מצאו הדבור בפיהם. גדל הכאב והצער עד למחנק נפש ולא מצאו את הבטוי. ועוד אחרים מאתנו בטחו וסמכו על שלוחי עם ישראל היושבים עתה בפאריז והמה קרובים במקום, והרבים ערפי שהודיתם מטעם כנסת ישראל, לתקיפי עולם היושבים כסאות למשפט ושגורל פולניה בידם. סמכו ובטחו על שליחינו אלה, כי הם עשה יעשו כל מה שבכחם וביכלתם ואין כל ספק, כי גם נסו לעשות כזאת, ורק לא הצליחו — לעצור את מגפת הפוג־רומים בפולניה. ועוד רבים מאתנו האמינו, כי היום־מחר תתעורר אספת־השלום מעצמה להכריה את

פולניה לשים קץ לכל נקמותיה שהיא עושה ביהודי ארצה.

אולם כל התקוות נשארו מעל, וכל החשבונות לא נתאמתו. איש לא מחה ברפולנים, והם מוסיפים וממשיכים לנקום את נקמתם בני באבריית [illegible].

והסופרים היהודים והעסקנים הצבוריים התעוררו בשבוע זה וקראו לאספה. כולנו נוכחנו, כי [illegible] הוא להמשיך את שתיקתנו למשמע ולמקרא השערוריות, הרציחות והשחיטות שעושים הפולנים באחינו. הטעמים [illegible], שנתנו [illegible], נתבטלו. אנחנו אמנם שתקנו, לא קראנו לאספות של מחאה, לא החרדנו את איתני העולם מרבצם, — והם, הפולנים, עשו את שלהם: שחטו, הרגו, גזלו וגם עשונו לשמצה, וגם „התרנגול לא קרא". כאילו כך הוא סדר העולם מקדמת דנא, ואין משנים את המנהג, לעשות כלה ביהודים, שאחזו בו קדמונים.

ולא רק שהשתיקה מצדנו אינה עוצרת את מגפת הפוגרומים בפולניה, כי־אם עוד מחזקת את ידי ההורגים והרוצחים לעשות את שיחותו של בכור שטן במנוחת לבב ובצחוק על שפתם. ועוד יתפארו, כי כן עשו וכן הם עושים.

והסופרים והעסקנים, שהתאספו ושנוכחו כולם, כי כבר הגיעה השעה להרים מחאות נגד השחיטות בפולניה, יעורר את דעת הקהל על כל הנעשה שם באמת ולהניע את בית־דין־העמים בפאריז, כי ישים קץ להפוגרומים וידרוש את דמי אחינו מידי הממשלה הפולנית התלויה בחסדו.

אחרי וכוחים נלהבים קבלה האספה את ההחלטות האלה: [illegible] טלגראמות [illegible], נשיא ארצות־הברית, ולראשי השרים [illegible] אשר בפאריז. וכן לראש המלאכות היהודית של מדינה זו ולעורר את כולם על השחיטות בפולניה; ליסד לשכת־ידיעות, [illegible] נאמנים להעתונות האמירי־קאית ולדעת הקהל על־דבר המצב האיום של היהודים באירופה.

וההחלטות האלה, הנמסרות פה בקיצור, הן האות היותר נאמן והיותר מוכיח, שהטראגדיה היהודית במקומה עומדת, כי מאומה לא נשתנה. ומה שהיה אתמול, שלשום, הוא גם היום. סוף־סוף גם היום הננו מוכרחים לאחוז בכל אותן תחבולות ההגנה, שאחזו בהן לפנים אבותינו ואבות־אבותינו. היינו: שתדלנות, פשוטה כמשמעה, והתנצלות והצטדקות. וגם כיום אין לנו עצה אחרת ודרך אחרת. רשאים אנו לגנות את השתדלנות כמה שאנו רוצים; יכולים אנו לבוז בלבנו את ההתנצלות התמידית, שלא עוינו ושלא חטאנו, ואחרי כל אלה הננו מחויבים והננו מוכרחים להשתמש גם בשתדלנות וגם בהתנצלות, אם רוצים אנו להציל את אחינו מכליון. הן מה לא יעשה האדם מישראל בראותו, כי סכנת מות מרחפת על ראש אחיו, גם ישתדל לפני מי שיהיה, גם יתנצל על חטא שלא חטא, אם רק יש תקוה להציל אח ממות. ואמנם חובת־הלב היא להשתמש בשעה זו גם ב[illegible] הישנות של אבות־אבותינו, אם רק יש תקוה, ולוא גם צל של תקוה, להציל את אחינו בפולניה, או [illegible].

אולם יחד עם זה עלינו לראות את העובדות כמו שהן, לראותן עין בעין. הכל בשהיה, ואין כל שנוי. ואם יש שנוי, הוא רק לרע. „תקופה חדשה, עולם חדש, גאון לאומי, משפט וצדק..." כל המלים הנשגבות האלה בנוגע אלינו, לאומה הפזורה והמפורדה בארצות הגלות, — כל המלים האלה הן רק לתפארת המליצה, רק צלצול ריק, והעובדות הממשיות מספרות „מעשים בכל יום נוגעים עד הנפש, נוקבים עד התהום".

הטראגדיה הישנה חוזרת חלילה: הם שוחטים, הורגים, בוזזים, מחללים את כבודנו וכבוד אחיותינו ובודים עלינו כל מיני בלבולים שבעולם — ואנחנו? מקודם הננו נדהמים, מוכי־תמהון בכל פעם, אובדי עצות, ולבסוף הננו מתעוררים: מוחים [illegible] או באופן אחר. מבטיחים לנו הבטחות, שעל־פי רוב אין מקיימים אותן. ויש שאנו באים להשתדל ותחת לשמוע דברי נחומים עוד גוערים בנו בנזיפה ומצדיקים את הורגינו. נלאו מעט ידי הרוצחים והרפו ממנו לשעה, אז האמן נאמין, כי כבר בא קץ לכל צרותינו, כי כבר הכירו צדקתנו ופעמים לא תקום צרה. נפלה עלינו רק קרן אחת משמש צדקתם, והנה אנחנו מטיילים במנוחה על עברי פי פחת, אנחנו מחוים, עושים עסקים, בונים ונוטעים על פי הר יוקד אש. נזרקה הלבה ואכלה והחריבה את כל אשר בנינו, את כל אשר זרענו ונטענו ביחד עם הזורעים והנוטעים — ואנחנו מתחילים מחדש, כאילו דבר לא היה. די להנמר כי יסביר מעט את פניו אלינו, אל קרבנו, ואנחנו כבר מאמינים, כי החליף את עורו והיה לכבשה תמה. ומעשי אבותינו בידינו גם היום, כאילו לא נשתנו כלל הזמנים. אחרי אשר התעוררנו לקראת הרציחות של הפולנים, אחרי אשר החלטנו להפסיק את שתיקתנו ולקום לעזרת אחינו המובלים כצאן לטבח, אחרי אשר כבר התאחדו סופרינו ועסקנינו, הנה לא יכולנו למצוא תחבולות אחרות יותר נמרצות ויותר [illegible], כי־אם [illegible] להתחנן ולהשתדל לפני מי שהיכולת וההשפעה המדינית בידו, כי יקום לאחינו לעזרה, להציל נפשות נקיים ממות. [illegible]

ואנחנו עד כה היינו ב„שב ואל תעשה!" ועתה [illegible] דבר. אין כחנו אלא בלשכת־ידיעות. [illegible] יש צ[illegible]ים בסוד העמים, להם יש משרה ושלטון, חיל ומלאכים מהבים; להם יש אוהבים וידידים בין הממשלות הכבירות ובין איתני העולם. ומה יש לנו? אין לנו, כיום, כי אם האמת והיושר שבלבנו, דברים יפים ונעלים מאד, אך צבאות השקר ומלאכי השטן רבו ועצמו מהם. וסוף־סוף הננו אובדי עצות כאשר היינו. אחינו בפולניה נתונים בצרה גדולה, חייהם הם הפקר גמור, וידינו קצרו מעזור להם. רפאים בל יקומו, אם גם נוכח

מות. ואמנם תובת־הלב היא להשתמש בשעה זו גם
ל־ידי לשכת־הידיעות שלנו, כי על לא עול בכפם הרגום.
ומה יש ללמוד מכל הדברים המעציבים האלה?
מובן, שמחויבים אנו להשתמש כיום גם בשתדלנות
דינית, גם באספות גדולות לשם מחאה נמרצה, גם
לשכת־ידיעות, בכח הפה ובכח העט כמו בכח השפעתם
מדינית של גדולי אחינו, וגם להניעם להשתמש
השפעתם זו להצלת אחינו האומללים, אם אך יש לנו
קוה כל שהיא, כי כל זה יועיל, כי כל זה יציל, לוא גם
צלה פורתא. צריכים ומחויבים אנו להרעיש עולמות
המטבח שהכינו ברוח שקטה לאחינו בפולניה ולהרבות
יעות נאמנות על כל הנעשה שם. אך יחד עם זה עלינו
עת, כי הצלה זו, אם גם תבוא על־ידינו בעזרת
תהבולות הנאמרות, היא רק הצלה לשעה. ואם גם
טיחו הפולנים וגם יגישו ערובה להממשלות, כי יתנו
יהודים היושבים בארצם כל מיני זכויות, ולוא גם
ויות לאומיות (דבר שלא יהיה לעולם), אין להאמין
ם. מה שיתנו לנו ביד אחת, אם גם יתנו, יגזלו בידם
שניה וינקמו באחינו על אשר הכריחום לתת להם דבר־
ה ולהכיר את זכות תביעותיהם האנושיות, ולוא גם רק
ראית עין. אם נבין את כל זאת, אם רק נפקחו עינינו
אות את המצב והעובדות כמו שהם, אם לא נוליך את
שנו ונפש אחינו שולל, אז יש רק הצלה נאמנה אחת,
יא, לתת למספר רב של אחינו בפולניה את היכולת
תישב בארץ־ישראל ולבנות את ציון החדשה. ואז תבוא
וחה גם לאלה מאחינו אשר ישארו בפולניה. אם
לחו לאחינו הנהרסים והשדודים שם גם אוצרות של
ב, לא רק שלא נהיה להם על־ידי זה לעזרה ממשית
א נבנה את חורבנם, כי־אם עוד נרע להם. הזהב אשר
ולח ליהודים ישאר סוף־סוף בידי הפולנים. כסף־
זרה אשר יבוא לאחינו השדודים והנהרסים, ומה גם
יבוא במדה הגונה, אז רק יגרה את תיאבונם של
ולנים ויוסיפו לבדות בלבולים חדשים על אחינו ולבזוז
חילם.

רק הציוניות המעשית, אם תאמין את כל כהותיה
ם יבוא העם לה לעזרה, יש בידה לבוא לתשועת אחינו
ולניה בזה, שתסול לפניהם את המסילה ללכת לארץ־
יתינו ולהקדיש לה כחות גופם ורוחם. על־ידם תבנה
רץ והם בעצמם יבנו.

באותה שנה, שגרשו את היהודים מספרד, נגלתה
ריקה, ובאותה שנה שגזרו הפולנים על בני עמנו כליון,
ון הגוף והנפש, ומה שגזרו הם גם מקיימים באכזריות
ין כמוה, באותה שנה עצמה ניתנה לנו היכולת לבנות
ביתנו הלאומי על אדמת אבותינו. ועלינו לדרוש את
בומים האלה ולהבין את הרמז אשר נתנה לנו
סטוריה.

מִכְתָּב אֶל הָעוֹרֵךְ

אדוני היקר ראובן ברײנין: —

הידיעה, כי ההסתדרות הציונית באמריקה החליטה למסור לידך את עריכת „התורן", אחרי אשר הוכרחתי אנכי להתפטר ממנה לרגל עבודתי ב„הוצאת שטיבל" ועריכת הירחון „מקלט", — גרמה לי קורת־רוח מרובה והפיגה מלבי את הצער והדאגה, אשר דכאוני בימים האחרונים.

וצערי צער כפול היה: צער הפרידה, אשר ירגיש איש בעזבו את יציר כפיו, פרי עמל ימים ולילות, ימי־מכאוב ולילות־נדודים, לרחמי אחרים וחסדם. וצער האיש, אשר עמל ויגע בבנין־מעט במשך שנים אחדות, והבנין טרם נגמר, והמלאכה יגעה מאד, והאיש פונה כה וכה וירא לזוז ממלאכתו אף רגע, וירא לסור ימין ושמאל, פן לא ימצא אחר, אשר יקח את מקומו בשעת הדחק. ומצב הספרות העברית באמריקה — למה נעשה שקר בנפשנו? — הלא אמנם כך הוא לעת־עתה. מדברים פה במחננו בשנים האחרונות גבוהה־גבוהה על תנועה עברית ועל יצירת ספרות עברית ועל בריאת עתונות עברית, — ובכן נתגלגלו הדברים והגיעו אצלנו לידי עתונות יומית בלשון העברית, — ואדם אין, אשר יאבה ואשר יוכל לעבוד עבודה שלמה ומתמידה לתכליתם של כל הדברים היפים והמעשיים האלה, בהגיע שעתם לצאת לאויר העולם.

אדם אין... אמנם יש לנו פה איש אחד, העובד בקרבנו את עבודתו הנאמנה זה עשרות שנים בלי הרף ובלי מעצור, שוקד ועובד, שוקד ואוצל משאר־רוחו ומשאר־נפשו על סביבותיו, והאיש עוד לא עיף ועוד לא יגע, ועוד לא קצרה רוחו גם בהיות העבודה קשה ובהיות תנאי העבודה קשים ומרים שבעתים, — הלא אתה האיש, אדוני ברײנין! ואולם את האמת אגיד לך ולא אכחד: מדי פעם בפעם, כשהייתי מעלה איתך בזכרוני ביחס לעריכת „התורן", היה לבי נוקפני. יודע אני את טיב המלאכה הזאת, מלאכת עתון עברי באמריקה, שאני מתחבט בה זה שלש שנים ויותר. יודע אני את נפש העורך ואת ימי־רגזו ואת לילות־שמוריו. יודע אני את כל קשי העבודה ואת כל מרירותה, בעמוד האיש בודד ונואש בתוך קהל המדברים ואינם עושים, והוא צריך לברוא יש מאין, והוא רוצה לעשות חובתו בשלמות ולהוציא מתחת ידו בכל שבוע ושבוע דוקא גליון מתוקן. יודע אני את חבלי הלידה של איש אשר כזה, בבואו מדי שבוע בשבוע עד משבר, וידיו ריקות, ועזר אין, וסופרים אינם, ואלה המעטים שישנם — באים ושרים רק ב„שירים" על לבו הרע!... ידעתי את כל זאת מפי הנסיון הקשה, ולבי לא מלאני להטיל עליך את טרחה ומשאה של עבודת־פרך זו. הלא אתה, אדוני, כבר עמלת בחייך לתקנת ספרותנו וכבר שבעת דייך

נסיונות כאלו בדרכך הארוכה והיגעה, דרך החלוץ במדבר ואילו היו היינו כתקונם — הלא בין הראשונים היית אצלנו לישבת עתה אחר כבוד וליצור את יצירתך הספרותית מתוך שלות־הנפש והרחבת־הדעת, ולא שתשוב עוד הפעם אל המהרשה ואל המעדר להרויש ולעדור אדמת־טרשים!

כך הייתי מהרהר בימים האחרונים מתוך דאגתי ל„התורן". והנה באת אתה, ארוני, והראיתנו את אהבתך לספרות העברית, אהבת־נעורים בכל עוזה ומרצה, ואת מסירותך הרבה אליה, אשר כל עבודה קשה למענה לא תקשה בעיניך, — ועל הסרך זה האחרון ברוך תהיה לנו!

ואשר ל„התורן" עצמו ולטיבו — הלא ידוע הוא לך זה שנים אחדות, מיום אשר באת לעבוד אתי יחד במחיצתו. גדולות לא פעלנו בו, אך המעט אשר נעשה עד־ידי — נעשה באמונה ובמישרים. ואם נמצאו בין הקוראים אנשים, אשר „התורן" לא השביעם רצון, הנה עתה הלא הגיעה השעה לגיות להם, כי פחות מאשר הניח „התורן" את דעתם — הניח את דעתי. אמנם לא כטעמיהם ונימוקיהם טעמי ונימוקי. רבים מאמריקאים כביכול, היו בודקים למומיו של העתון העברי באמריקה ומוצאים בו פסול, שאין ריח המדינה — כלומר: ריח אמריקה — נודף הימנו; והליצנים שבהם היו משננים לשונם ומלגלגים ואומרים, כי על שער „התורן" צריך היה לרשום: „נדפס בווילנה". ואני — כל ימי עמדי בעבודת „התורן" הייתי מיצר ודואג, שעם כל יגיעתי הרבה עדיין לא עלה בידי להביא את העתון העברי באמריקה לידי מדרגה זו, שתהיה לי הרשות לפארו בשלט המפואר „נדפס בווילנה"; לכל היותר יכול יכולתי עד עתה להטביע בו את החותם הצנוע: „כ מ ו שנדפס בווילנה"... והברכה האחת, שיש לי לברכך היום, אדוני העורך, בהרימי פניך במערכת „התורן", הרא היא זאת: כי תצליח א ת ה בימים הבאים להביא את עתוננו העברי סוף־כל־סוף לידי מדרגה „ווילנאית" — כלומר: לידי אותה המדרגה הספרותית העליונה, שמסורת היא בידינו מווילנה ועד הנה.

והנני מוקירך בכל לב,

י. ד. ברקוביץ.

נ. ב. — הלא תרשני, אדוני, להביע בזה את תודתי העמוקה לאנשי „חברת התורן", שהיכם מיסדי „התורן" ובוניו, אשר הקדישו לעתוננו העברי את מיטב זמנם ותשומת־לבם ועמדו לו תמיד בכל עת קשה והתענו עמי באשר התעניתי אנכי — ויחד אתי הביאוהו עד הלום.

כמו־כן נתונה בזה תודתי מקרב לב לחברי הסופרים, ובידיד וחברי במערכת מר דניאל פרסקי, אשר ראו תמיד את עבודתם ב„התורן" כעבודת־הקודש ולא חסו על שעות־מנוחתם להפריש מהן לעתון העברי, ויחד אתי טרחו ועמלו לתועלתו ולשכלולו הספרותי. ואולם עם חברי הסופרים עוד אפגש בעבודתנו ב„הוצאת שטיבל" ובירחון „מקלט".

תְּשׁוּבַת הָעוֹרֵךְ

ידידי אדוני: מר י. ד. ברקוביץ: —

בנתי לרעך ולרגשותיך העצובים בהתפטרך, לרגלי עבודתך החדשה והרחבה, מעריכת „התורן" השבועי, אשר טפחת ורבית אותו בשקידתך הנמרצה במשך של יותר משלש שנים. יודע אנכי, ידידי, כמה בדות רגיז והרוח, כמה כשרונות ספרותיים וכמה מרץ מוסרי השקעת בעבודה זו, עבודה רבת־אחריות ורבת־התביעות, שדרישותיה יעברו במים מעיני הרבים.

ואת האמת אגיד לך, שכל גליון וגליון מ„התורן", שיצא בעריכתך, היה בעיני לאות ולמופת, שיש אמנם ביד עורך הרוץ ובעל כשרונות ויתרונות לברוא בימה עברית, הראויה לשם זה, גם במדינה זו. והנדרת אמנם לעשות בהעמידך את „התורן" על הגובה הדרוש, למרות התנאים הקשים שבהם נוצר ולמרות המעצורים הישנים, שעמדו על דרך התפתחותו. למרות כל אלה זכה „התורן" השבועי לשם טוב בכל אותן הארצות ובכל אותם החוגים הספרותיים שאליהם הגיע אם גם אחרי גלגולים רבים. במשך שנות מלחמת־עולם זו, שלא היתה לאחינו העברים אשר מעבר לים בימה ספרותית קבועה, למרות כי התבוננית יסדה והחזיקה בלי הפסקות, — במשך שנות הבצורת האלה והספרותית היה „התורן" העתון העברי היחיד והמיוחד בכל העולם, אשר החזיק מעמד וגליונותיו יצאו בסדרם. אמריקה העברית היתה עד „התורן" תמיד בבחינת מקבלת ומצפה לחסדי אחרים. ואתה, ידידי, יכלת, בעזרת מסירותך הנאמנה והספרותית ועבודתך ורוחך, להפוך את הקבצנית הזאת, שהתפרנסה מפרורים ושיורים שנפלו משלחנות זרים, לגבירה, אם גם לא אדירה, העומדת ברשות עצמה וניזונת משלה, ובשעת הצורך והדחק יכולה היא לחלק מפרוריה גם לאחרים. הרחוקים, העשירים והנדבנים של אתמול.

עתה, אחרי התפטרותך, מסרו את עריכת „התורן" לידי אני. לא בלי פקפוקים, רבים ושונים, קבלתי עלי עבודה זו. יודע אנכי את כל הקושי שבה ואת כל כובד אחריותה. אם אתה, הבר־לעט, מתאונן במכתבך אלי, כי היה עליך, בתור עורך, לברוא בכל גליון יש מאין ואני יודע, כי זוהי אמת מרה, — אם אתה אומר ככה, מה יאמר העורך הבא במקומך. אתה עוד היית מאושר, כי עם כל חבלי הלידה שהיו לך בסדורו של כל גליון, הרא בספר מסבבך ידידך, איש רב פעלים ואמיץ רוח בפרוייקט שהקדיש הרבה עמל עד יחד ישתתף בעריכתו של „התורן" ונתן לו מפרי רוחו ורצונו התרבותי. אם אתה, יקירי, מנית לך, כדבריך במכתבך אלי, „ימי מכאוב ולילות־נדודים" לסדר את גליונות „התורן" באופן שלא יבייש את פניך ואת פני הספרות העברית. וכל זה בא לך, מפני שאין לנו לעת־עתה במדינה זו סופרים עברים רבים, שבספרותם אמונתם ופרנסתם. אם אתה,

חברי, היו לך „ימי־רוגז ולילות־שמורים" בעריכתך את „התורן", למרות שעד העת היותר האחרונה ישבו פה אתנו, לרגלי נדודי המלחמה וגלגוליה, שנים אחדות מנין מצומצם של סופרים עברים, מבני ארץ־ישראל ומארצות אירופה, סופרים בעלי כשרונות ובעלי ידיעות, וגם גם כאלה, שכבר קנו להם שם בספרותנו. אם אתה, ידידי — ככה! מה יהא איפוא גורלו של העורך הבא במקומך אתה, אחרי אשר מנין הסופרים האמורים יצאו והלכו מפה באשר הלכו ונדדו, מי — ציונה, ומי — לארצות הגולה אשר מעבר לים, והם רחוקים כיום מאתנו.

פקדון יקר, את יציר רוחך הספרותי, מוסרים לידי לגדלו, כי במקום שאין גידול, שם יש נסיגה לאחור, שם יש נבילה וכמישה. ולבי היה מהסס הרבה בדבר, אם יש לי רשות מוסרית לקבל עלי את עריכת „התורן" בתנאים ספרותיים קשים כאלה של אמריקה העברית דהאידנה, בפרט בשעה שידי עסוקות בעבודות ספרותיות אחרות. ואם בכל זאת נאותי, אחרי עשותי דין־וחשבון בנפשי, לקבל בידי את הפקדון הספרותי, לא עשיתי זאת אלא מפני אהבתי להעבודה העתונאית בכלל ולה„תורן" בפרט, שדבקני מאמין בנחיצת קיומו ובאפשרות התפתחותו בשביל המטרה התרבותית שלשמה נוצר. עוד זאת: אני אינני מלא יאוש כמוך בנוגע להכחות והכשרונות הספרותיים שיש לנו באמריקה. אמנם לא רב מספרם בערך, וגם אלה שישנם לנו אינם מצויים כל־כך אצל העבודה של הספרות העברית. אבל מאמין אנכי, שיש לנו די כחות ספרותיים, ובהם גם בעלי כשרונות וידיעות, אלא שצריך למשוך אותם בחבה מיוחדה, בשם המטרה הגדולה, שאליה אנו שואפים, אל העבודה העברית. וזאת נוכל לעשות רק על־ידי בימה קבועה. וגם בזאת נוכחתי, אחרי אשר כבר נחשתי, שיש לנו גם במדינה זו כשרונות ספרותיים בכח, ומהם גם רעננים ומבטיחים לא־מעט, ולא נתגלו עד היום בפועל, משום שלא היתה, או לא ניתנה, להם הזדמנות נוחה להוציא לפועל מה שיש להם בכח. ואני מאמין, שיש לפתח ולגדל את הכשרונות האלה באופן שיהיו לברכה ולתפארת לספרותנו העברית. וזו היא גם חובתנו המוסרית והלאומית לספרותנו, שלה הקדשנו את היינו ולכל בה חיי רוחנו. מאמין אנכי, ובאמונתי זאת אני חי מיום הכנסי אל היכל ספרותנו, כי בכל מקום שגלה ישראל, גלה גם הכשרון הספרותי עמו. אלא שצריך לבקש ולחפש את הכשרון, ביחוד את הצנוע והבלתי בוטח בעצמו, לעזור לו, לפתחו ולגדלו. הכשרון העברי נמצא גם במקום שאין חושדים בו. וכמה כשרונות יקרים אבדו לנו, משום שלא שמו אליהם לב כראוי, או לא נמצאה הזדמנות כשרה לגלוייהם.

וגם זאת: ה„מקלט" החדשי, שאתה מתעתד להוציא לאור, „הוצאת שטיבל" ו„התורן", כמו יתר ההוצאות העבריות שנולדו במדינה זו בזמן האחרון, ימשכו ויביאו הנה את בעלי הכשרונות הספרותיים מכל מקום שהם. היתה ניו־יורק, קהלת ישראל היותר גדולה בכל העולם, באמת למקלט להכשרון העברי הנודד מארץ לארץ. ואם אין עוד ראיה נצחת, הנה כבר יש זכר לדבר.

זוכר אני, כי כאשר החל המנוח ד"ר י. ל. קאנטור להוציא־לאור בפטרבורג את „היום" (העתון היומי הראשון בעברית) עמד הארי שבחבורת הסופרים העברים של הימים ההם, המשורר י. ל. גורדון, שהיה העורך של „המליץ", שיצא אז פעמים בשבוע, וקרא מלא־השתוממות: איפה יקח „היום" די סופרים, במה ימלא את גליונותיו אם לא בתבן וכספוא? אם קשים מזונותיו הספרותיים של שבועון עברי כקריעת ים סוף, על אחת כמה וכמה של עתון היוצא לאור מדי יום ביומו.

והנה עברו רק שנים מועטות וברוסיה יצאו לאור שלשה עתונים יומיים, ירחון עברי, „השלוח", ומאספים שנתיים. נוסדו גם הוצאות עבריות חדשות וגדולות, „תושיה", „אחיאסף", „מוריה", „ספרית" ואחרות, והכל היו די סופרים, מהם מצוינים ומהם בינונים. עם רבוי העתונים ועם רבוי ההוצאות נתרבו גם הסופרים העברים ונתפתחו גם הכשרונות במדה ידועה.

חבר יקר, נשמת „התורן" הספרותית, שיצרת בעזרת סופריך, טהורה היא וברה וגם גופה היה נקי, יפה והדור. ורוצה אני להבטיחך בזה, שגם העורך החדש הבא אחריך ידקדק ויקפיד בטהרתם ונקיונם. קבל־נא תודתי על דבריך הטובים שדברת אלי ועל אדותי במכתבך הנדפס בזה. אולם הברכה אשר ברכתני בקדמך את פני במערכת „התורן", כי אצליח בימים הבאים „להביא את עתוננו העברי, סוף־כל־סוף, לידי מדרגה „ווילנאית" — כלומר: לידי אותה המדרגה הספרותית העליונה, שמסורת היא בידינו מווילנה ועד הנה". ברכתך זאת, סלח לי, חביבי, היא ברכה לבטלה. כי מחשבתי בזה היא לא כמחשבתך. אתה אומר במכתבך: „עדיין לא עלה בידי להביא את העתון העברי באמריקה זו, שתהיה לי הרשות לפארו בשלט המפואר „נדפס בווילנה", לכל היותר יכול יכולתי עד עתה להטביע בו את החותם „כמו שנדפס בווילנה".

„מסורה ווילנאית" — מהי, מה פירושה? יש מסורה ווילנאית של שמואל יוסף פין, בעל ה„כרמל" — האם בדרכיו נלך? יש מסורה עתונאית ווילנאית של בן־ציון כ"ץ, בעל „הזמן" — האם בדרכיו הוא נלך, האם הוא יהיה רבנו? או, אולי, כוונתך היא למסורת „העולם", שיצא לאור, במקרה, שנים אחדות בווילנה? האם זאת היא מסורה, שעלינו להחזיק בה גם עתה, אחרי המהפכות והשנויים העצומים, שבאו בחיינו ובשאיפותינו, וגם באמריקה? אין אני, עבדך, יודע מסורת ספרותית ווילנאית מיוחדה בצביונה ובמגמתה. אבל יודע אנכי מסורת ספרותית של סופרים נקיי הדעת ורמי המדרגה, אם מקומם היה בווינה, פרץ סמולנסקין, או באודיסה, אחד־העם, או בערים אחרות. המסורת הספרותית הנקיה והרצופה אינה מוגבלה ומצומצמה בזמן ובמקום. הלא יש לנו מסורה ספרותית הנמשכת מימי הנביאים, מימי הרמב"ם, מימי שד"ל עד ביאליק ועד בכלל. ולמה לנו

דוקא המסורה הווילנאית, שגם לה יש פנים רבות [illegible].

בכלל לא הייתי שייך מעולם לשום „חדר־ספרותי", אם מקומו היה בווילנה, בווארשה או באודיסה. את הטוב יפה קבלתי, או השתדלתי לקבל, מכל „חדר" שהוא בא. ולהמגונה או המגובל התנגדתי מעולם אף אם היתה להם מגילת יוחסין של חדר ספרותי מפורסם. מעולם לא יכולתי לקבל עלי את מרותו של איזה חדר ספרותי שהוא. תמיד הייתי נכון למרוד, וגם מרדתי, בכל מסורה, אם לא מצאה חן בעיני, או אם התנגדה לדעותי והשקפותי על החיים ועל הספרות, מבלי שים לב להעיר, שמשם יצאה ונבעה. הרשה־נא לי להגיד לך, חברי, שגם אתה בהיותך עורך „התורן" דקדקת בשפתו וסגנונו, שמירת את נקיונו הספרותי וידעת מדה בכל, לא משום שהמסורה הווילנאית היתה בידך, כי־אם משום שחננך אלהים בטעם טוב ובהרגשה ספרותית דקה. דברים שאינם נקנים על־ידי מסורה גרידה.

ורוצה הייתי שלא ילמדו מדברי אלה, כי הנני מזלזל, חלילה, בכלל בהמסורה הספרותית. אדרבה, אני חושב שבלי מסורה ספרותית, מסורה מזוקקה ומצורפה, אי־אפשר להחזיק מעמד ימים רבים בספרות. בלי מסורה ספרותית, מבלי היות מושפע מכנה במדה ידועה אי־אפשר גם להשפיע על אחרים. מבלי מסורה יהיה הסופר לצועני רוחני. המסורה היא הלוז של השדרה הספרותית, שבלעדיה אין לסופר קומה זקופה והליכה ישרה. אנכי הטחתי דברים רק כלפי המסורה הצנומה והיבשה, שגם צורתה מטושטשה, של אחד החדרים הספרותיים, שקמו בעת האחרונה יהא מקומם איפה שיהיה, לוא גם בווילנה. אנכי הנני גם נגד החדרים הספרותיים המיוחדים והמוגבלים, שצצו בדור האחרון בירושלים וביפו, חדרים המבטלים את כל אשר לא יצא מחוגם הצר. לחדרים כאלה, בכל מקום שהם, יש גאונים וגדולים משלהם, ורק משלהם, שאין העולם העברי הגדול מכיר בטיבם ומודה בגדלותם. לא הייתי מעולם תלמיד כפות של אחד החדרים הספרותיים. עפר אני תחת כפות רגלי רבותינו הספרותיים, אם עברים המה, או גם לא־עברים. ורבותי אלה הם בני דורות שונים, קדמונים ואחרונים, ובני ארצות שונות, אם במזרח או במערב מקומם. המסורה הספרותית, למשל, של אמרסון האמריקאי לא פחותה היא בעיני מהמסורה של מנדלי מוכר־ספרים, והמסורה של רבי נחמן קרוכמאל, או, בקפיצה גסה לצד אחר, של ליאו טולסטוי מישל י. ל. פרץ. הרחבתי בזה מעט את הדבור, יען כי נגעת במכתבך הגלוי אלי, בדבר יחס המסורה הווילנאית, במקומה ספרותית „דגדגנית", הדורשת ביאור וגלוי־דעת גם מצדי.

והרשה־נא לי להגיד לך, שאין אני שואף כלל ובשום אופן לקשט את „התורן", שעריכתו נמסרת עתה לידי, ב„השלט המפואר „נדפס בווילנה". המסורה הווילנאית, שנולדה בין חומות הגיטו ובימים ללא אופקים רחבים להתקוה הלאומית, — מסורה זו חשובה עתה, או צריכה להיות חשובה כמתה. ומי יתן ויעלה בידי ובידי העוזרים של „התורן" לקשטו בהשלט של תקופתנו החדשה והחיה, ועשויה בתרבות ובשאיפות לאומיות רחבות ועבריות, בהשלט של התרבות העברית הקמה לתחיה. מי יתן ויעלה בידי ובידי עוזרי לעשות את „התורן" לאספקלריה מאירה של החיים החדשים, הממשיים, מתרגשים ובאים. הלואי שיעלה בידי ובידי עוזרי להטביע על „התורן" גם את ההותם האמריקאי, הותם המדינה, שבה נולד, שבה התפתח, הודות לעמלך הרב, ושעל היהדות שבארץ זו עליו להשפיע ולפעול. אל תבהל־נא, ידידי, לשמע השם אמריקה. יש אמריקה של אתמול, של שלשום, ויש אמריקה של היום, שהיא יותר מתוקנה ויותר עשירה באידיאלים ובחזונות. והריני לבשר: מבצבצת וצומחת אמריקה עברית, אמריקה לאומית וציונית, בעלת אופקים רחבים וגבוהים. ובמקום שדים חדשים צומחים. או עלולים לצמוח, שם יש לפעול ולהשפיע ושם גם העבודה של הזורעים והנוטעים פוריה, אם היא מסתגלת ומתכשרת לתנאי המקום; מסתגלת אך לא, כמובן, משתעבדת. העתון העברי בירושלים צריך להיות טבוע בחותם ירושלים, בחותם ארץ־ישראל. העתון היוצא־לאור באודיסה או בווארשה טבוע הוא בהכרח בחותמם של המקומות ההם. ודוקא מרבוי הפרצופים, מרבוי הצבעים והגוונים מתעשרת הספרות העברית, היונקת שפע רב מכל התהומים והגבולים של הקולטורה האנושית, והיא מעכלת את יניקתה מכל צנורות הרוח על־פי דרכה המיוחד ועל־פי חוקיה הפנימיים — וזה גם יתרונה.

יודע ומרגיש אנכי, שכמה וכמה דברים בתשובתי זאת יעציבו את רוחך ולא יניחו את דעתך. אבל יודע אנכי גם זאת, שאיש אוהב אמת אתה, על־כן את אשר בלבי הגדתי לך, אם גם דעתי לא כדעתך בכמה וכמה ענינים הנוגעים לתעודתו של „התורן" בארץ זו ולמקומו בעתונותנו העברית בזמן הזה.

ואני מקוה, שגם להבא, למרות עבודתך הקשה בהקמת בימה ספרותית חדשה, תוסיף להעניק מפרי עטך ורוחך, כאשר גם הבטחת לי, ל„התורן" — וזה בכורך הספרותי בארץ זו.

והנני מוקירך בכל לב,

ראובן בריינין.

פְּלִיטִים

מאת
ז. שניאור.

מֵאַיִן הַפָּלִיט? מִמִּזְרָח הֶעָתִיק. מַה יֵּשׁ?
— אֵשׁ...
בְּחָרְבוֹת־הַחֹדֶשׁ יִבְהֲבוּ־הַשֵּׁשׁ.

וְאַתָּה? מִמַּעֲרָב שֶׁבָּלָה בִּזְנוּנָיו. מַה שָּׁם?
— דָּם.
וְקִין עַל הֶבֶל וְעַם עוֹקֵר עָם.

וְאוֹתוֹ הַשָּׁזוּף? מִדָּרוֹם. מַה תְּבַשֵּׂר, הַגָּבֶר?
— דֶּבֶר...
יְלָדִים הוֹקִינוּ זְקֵנִים בַּקֶּבֶר.

פִּתַח פִּיךָ, הַקּוֹדֵר וּמְכֻרְבָּל... מֶה חָדָשׁ בַּצָּפוֹן?
— כָּפָן.
בַּכְּפָר קְדֵרוֹת רֵיקוֹת, בַּשָּׂדוֹת שִׁדָּפוֹן.

רַק אֶחָד בָּא בֶטַח. אֶת עָשְׁרוֹ לֹא בָזְזוּ אוֹיְבִים,
דְּבִיר־רוּחוֹ לֹא נִשְׂרַף, רַעְיָתוֹ לֹא שָׁבוּ הַשּׁוֹבִים,
וְגַעְגּוּעֵי־מוֹלֶדֶת לֹא יָדָע... הֲלֹא הוּא הָאָמָן!
לֹא בְמִלִּים יְסַפֵּר, כִּי בְכֹחַל וּשְׁחוֹר וּבְאַרְגָּמָן...
מוֹרָאוֹת שֶׁרָאָה וְשָׁמַע בְּדַרְכּוֹ הָאָרוֹךְ,
סַמְמָנִים חֲדָשִׁים לְמִכְחוֹלוֹ הַשָּׁלֵו וּבָרוּךְ.

שׁוּר, פּוֹרְחוֹת עַל כַּדּוֹ שַׁלְהֲבוֹת הָעוֹלָם הַנּוֹשָׁן,
בְּגַוְנֵי הַתִּלְפּוֹן הַנִּפְתָּח וּבְצִבְעֵי הַשּׁוֹשָׁן!
וּפִרְפּוּר הַנַּעֲנִים שָׁם קָרַשׁ עִם צַעֲקוֹת־דְּמָמָה,
לְאוֹת לְדוֹר אַחֲרוֹן, כִּי יָקוּם וְשָׁאַף נְקָמָה
וְהִכִּיט לְהֶרֶס הַזֶּה יְזַוְּעָה שֶׁיְּרַפֵּאָה.
וְנִרְפָּא, כְּנָשׁוּךְ, לְמַרְאֵה הַנְּחֻשְׁתָּן הַנּוֹצֵץ...
בִּנְגִינוֹת לֹא־נִשְׁמְעוּ לִבָּבוֹ הַמְּרֻתָּח יִתְפּוֹצֵץ,
בִּיצִירוֹת לֹא־נִרְאוּ תִּשְׁתַּפֵּךְ נִקְמָתוֹ הַיָּפָה.

1918.

עצבת

[illegible]

מאת
ז. שניאור.

(סוף).

III.

מקלט אחד מהרהוריו המוצצים מצא לו גידלר, והוא בית־השכר שבגן־העיר הזה, מאחורי הגבעה. והיה יושב שם שעה ארוכה לפני השלחן הקטן ומוצץ את הקצף המתוק־מריר מן השפם השחור והרך. והיה הושב בהנאה־שבצער, שעוד מעט ועבר הקיץ וקורים צהובים [illegible] [illegible] ונישאו באויר [illegible] אל כל [illegible] וידבקו אל כל ענף ויתרפקו על כל לחי, כמבריטים [illegible] על איזו בת־מלכה נעלמה ושבויה בידי גסים... ונפלו העלים ונסגר בית־השכר, הפתוח עתה תחת חופת [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יתעלם שלג רב והישיר את כל הדוריהם. הנה עלים מעטים מתגוללים כבר לרגליו: מהם צהובים, מהם חומים, מהם כעין תפוח־זהב. ודיו לרוח קל כי יעבור ותקפה אותם חלחלה וסרטו את הקרקע, ונסחפו באותו הלחש היבש המיוחד, לחש של צמחים מתים:

— סר... סר...

וכמדומה, שטוב לשבת ככה, לשתות קמעה־קמעה את השכר הקר והמריר עם קצפו הכספי ולהרהר על כל שעבר ועל אשר יבוא, ואולם הפולני הקטן עם ניגוניו התפלים מפריע. פולני זה היה יושב שם אצל הפסנתר, שצפוי העץ האדום אשר עליו נקלף פה ושם, והיה מנגן בהתמדה מישונה ובגב כפוף אותם הניגונים השדופים, שכבר נעשו קנין ההמון. מנגן וזורק מבטים חטופים אל המסובים מזה ומזה, ועם גמר כל ניגון היו עיניו הכחולות והעכורות מפנות למסובים ותובעות מהאת־כף, לא פחות ולא יותר. ונמצא פעם שוטה אחד, שלא יכול להשיב תביעה אלמת זו ריקם ומחא לו כף פעם ושתים, ולא זזו עוד ידי הפולני מנענעי הפסנתר, והיו כורכות קוקיארינסקות, וואלסין, רומאנסים וטרנטילות ביחד, עד שגער בו בעל בית־השכר מבין החביות:

— שמא תשתתק שם, יאניק, או מה?

גידלר היה נזהר לבלתי הפגש עם עיני המנגן התובעות, כדי שלא לביישן, אבל אל גבו הכפוף והמתגועע היה מביט באי־רצון גלוי, ונזכר בקוריוסה אחת, שקרא ברשימותיו של נוסע אחד באמריקה והצטחק.

— ולא יעלה על דעתו של „עוכר־נפש” זה לתלות שלט גדול על גבו, כמו שעשה חברו רב־הכשרון במבכירה: „[illegible] ירות במנגן!”..

בפעם הזאת אחר גידלר לשבת לפני בקבוק השכר, והקהל כבר התפזר. ופתאום פנה אליו המנגן בשאלה מישונה, שהיה בה גם צער, גם חנופה, גם עזות של פועל מאורגן:

— אולי יצוה אדוני לנגן לו מארסיליזה?

וענה אותו גידלר פתאום, כמנער מים דיהידים מעל פניו:

— לדידי, אדוני, יכול אתה שלא לנגן כלל!

אז הורד ראשו של הפולני המסכן וכעין אנחה בבושה נמלטה מגרונו:

— כן.

ונשתתק.

וכשעזב גידלר את בית־השכר, היה מהלך כמתעתע בתוך השדרות המאפילות והשב במרירות על עצמו: שאדם רע הוא, ואדם רפה הוא, אדם שמטיל את סבל־כאבו על כתף אחרים ונשמתו המוצה כאבטיה כבוש ואין לו עוד תקנה.

ועוד שעה ארוכה היה מהלך באותו נשף לאורך הפרדס ולרחבו. נתקל בגדר־הברזל המקיף אותו סביב ושב. מבעד לאדי־השכר הרכים, שנמתחו במחו ועל עיניו, נשקפו לו לפעמים פנים חשודים של נשים, אשר לבנת תפוחי־אדמה קלופים לעורן וצללים מלאכותיים סביב עיניהן והוד מסופק לשלמותיהן... וראה זוגות־זוגות של אהובים, שהסתתרו במחבואים מלאי־צל ורשרוש עלים. [illegible] שריטפים נשיקות גנובות וביקעים אותן בחשאי ובצמאון... אכן יקר כל רגע בלילות־קיץ ללא־סהר כאלה! והופעתו של גידלר פה ושם היתה מביאה את הזוגות לידי תנזעות־בהלה קלות. בחור זה תקן, כביכול, את שפמו, ואותה נערה מצאה עתה את שעת־הכושר לתקוע את הווים במחלפותיה העבותות סביב מצחה. וכשהיה ממהר לעבור כמתבייש, שמע אחריו לחשי־אהבה עצורים:

— לא כלום... הניחי את ראשך... פה... אל תיראי...

— הנהמיד...

ואותו השיר, אשר שנן על־פה בראשית האביב, החל לזמזם מאליו. ואותו ה„אני” השני, הקול הזר שאינו שייך לכאורה לו, לגידלר, מלגלג כנער־השוק בתוך תוכו:

יִתְעֶה הַגַּרְמִיד בַּפַּרְדֵּס
וְנִתְקַל בַּכּוֹס בַּחֲשֵׁכָה;
יִנָּתֵק צִלְצוּלָהּ הַשִּׁימֵם,
כְּמַחַט בְּלֵב הַחֲלֵכָה...

המ... נניח, שהוא, גידלר, אינו חלכה כלל וכלל... ומה היא החכמה להטפל כזפת אל העקב וכזבוב עור אל האוזן ולזמזם?... זהו שגעון לדבר אחד — או מה? אבל בינתים ראה את עצמו והנה הוא סמוך בברכיו לאותו ספסל, הנשען אל השטה הזקנה, וישב עליו. ורעד מתוק

והריף עבר את גבו והתפזר כמחטים קלים בתוך אצבעותיו. עין בעין ראה את דינה וראשה המעוטר שערות צהבהבות וכבדות צונח אל חיקו ועיניה לכוכבים... אפילו את חלקת בשרה הריחני הרגיש בעד מקטורן־המשי עם העגולים האדמדמים.

מעוף עין... וההזיה עברה. בקרחת כבושה משש באפלה, הלוך וממשש את הספסל, עד שהרגיש תחת אצבעותיו את שתי האותיות החרותות עליו. ראשי־התבות של שמו ושמה. דינה בעצמה חרתה אותם למזכרת בגבור בה חושה.

— טפשות שכזו! — לחש גידלר ורעד.

— חוסר־טעם שכזה! — לחש עוד הפעם והוציא את אולרו, הזקיף את הלהב והתחיל חותך ומקעקע באפלה את שתי האותיות בעקשנות משונה של מתנקם. ולא נחה דעתו, עד שהרגיש שקערורית מלאה פרורי עץ דקים במקום ראשי־התבות. אז מחה את הפרורים וצייר לו בדמיונו, איך יבהיק מקום האותיות המחוקות מחר, לאור היום. הלא עץ־הספסל ישן הוא ואפור, והגומה אשר עשה בלהב סכינו חדשה תהיה. זמן מה חדש יהיה...

קם והלך. משק המזרקה העירהו. אהוב אהב גידלר מזרקה זו ואת ניגון המים אשר לה הצח, ההד־גוני והמיישן. ואותו אוז־הנחושת, הזורק את קלוחו השמימה, היה בעיניו לפעמים לסמל העת והגורל... מה לו ולעולם הגדול? שם שואפים, ממהרים, ממציאים, אורבים, נלחמים, נוקמים, והוא מקליח מים. לפני דינה שוקקו ככה המים וגם אהריה...

רגעים מעטים עמד לפני המזרקה והקשיב, וקרחת עצביו נחה שקטה, עד אשר שב אליו כחו ודובב כמחליט:

— לא. עוד לא אבד הכל! גם הכאב יעבור —

ובתוך כך נזכר, שמכל ספור־האהבים לא נשארה עתה אלא הגומה החדשה בספסל הישן. הוציא את אולרו והסתכל בו עד כמה שאפשר היה להסתכל באפלה:

— לא, לא! זכר לא ישאר עוד לאותו מעשה־הפליאה ולאותה בת־המלכה העניה, שמלאו את המת אבק ואת החיים — בלואי־סהבות ואת הימים — תרדמה ואת הלילות — נדודים. לא!

בתנועה קלה אחת השליך את הסכין הקטן לתוך הברכה, המבורכת כעשת סביב אוז־הנחושת... אותו האולר היפה, המכוסה צדף, מתנת־דינה האחרונה — שקע במים:

פיו! - ולא יותר.

המזרקה הקליחה מים.

אמנם אותו הקול השני, הזר, ניעור לרגע, כטובע שמבקש לו אחיזה.

— סבוב־כפרות בלי אמונה, שהעונות יכופרו, מה הוא? תפלות! השלכת סכינים לתוך ברכות בלי אמונה, שהכאב יעבור, בלי אהבה חדשה, מה היא? — מעשה־נערות!

אבל גידלר גער בו בכח כבוש וקר, שנסכו בו הלילה שמסביב ומשק המים המרגיע. יחקיר נשתתק כרגע!

שתיה. יש אמונה. ואהבה חדשה תהיה. שתוק!

המזרקה הקליחה מים

לוּדְבִיג גַיגֶר

מאת

ד"ר ישראל שפירא.

בין החדשות הקלושות והמקוטעות, המגיעות מעת לעת מגרמניה, נמצאה הידיעה, כי הפרופיסור לודביג גייגר נאסף אל אבותיו בברלין. כבן שבעים ואחת היה במותו.

גייגר היה אחד היהודים היותר מפורסמים בגרמניה. במותו נסתלק מעל הבימה דבר ופרנס, שהטביע חותמו על היהדות הגרמנית. הוא קנה לו שם בעבודתו המדעית והצבורית אשר היתה גדולה ופוריה מאד. בתור איש המדע אמנם אין לו יחס כל־כך גדול אלינו, כי נטר כרמי זרים ועסק על־פי רוב במקצועות העומדים מחוץ לגבולות חכמת ישראל. אבל עבודתו הצבורית היתה כולה מוקדשת לעניני בני אמונתו. הוא היה אחד ממנהיגיה של קהלת ישראל הגדולה בברלין שנים רבות, לקח חלק מעשי בכל דבר שנגע לעמנו ודרש בכל שאלה חשובה שעמדה ברומו של עולם היהדות. בעשר השנים האחרונות היה גם עורכו של העתון הידוע „אללגעמיינע צייטונג דעס יודענטהומס". עריכת זה השבועון הרשמי של יהודי גרמניה נמסרה לידו בשנת תרס"ט אחרי מות גוסטאב קארפלס.

עסקנותו הצבורית של הפרופיסור גייגר משמשת אספקלריה מאירה של חיי אחינו בגרמניה בתקופות האחרונות שלפני מלחמת־העולם. גייגר היה הטפוס האמתי של אותה היהדות המערבית, שחשבה את עצמה למושלת בכפה, לחזקה ותקיפה, מבלי ראות, כי יסודות בניניה הם רעועים ומוטו לנפול בבוא רוח שאינה מצויה מן החוץ.

לפני פרוץ המלחמה עלו היהודים יושבי גרמניה בכללם על יהודי שאר הארצות במצבם התרבותי והחברתי. הם כבשו להם את המקום הראשון והיו ראשי המדברים בכל מקום. למרות שזמן קצר לפי הערך עבר מיום שנשתוו בזכויות עם שאר האזרחים יהודיה שמספרם היה לא רב, הגיעו למדרגה כל־כך גבוהה, עד כי השפעתם היתה ניכרת בכל הליכות החיים המדיניים והחברתיים של העם הגרמני. חילם והשפעתם גברו ועצמו ויהיו לכח גדול. לא היה מקצוע שידם לא היתה באמצע. ידם בכל משלה. ובדיעבד אף הספירות הגבוהות שמתחילה התרשלו להכיר מרותם, הוכרחו מפני צורך הזמן או עניני המדינה להכנע ולהתרפס לפניהם והיו מבקשות

קרבתם. הגיעו הדברים לידי כך, כשעם הארץ נחת
מפניהם ויהבלו תחבולות להפטר מן „ההתיהדות" ותברא
תנועה אנטישמית אשר נתמכה בזמנים ידועים, אם כי
בצנעה, גם בידי הממשלה. אבל שאיפותיה של התנועה
האנטישמית לא התגשמו. היא לא עצרה כח להזיז את
[illegible]
קדימה אף בימיה היותר טובים. אך קמו יהודים אשר
חדשו או עשו איזה דבר גדול ומצאו להם פרסום —
והאהוזים לא היו מעטים — אז גם הממשלה האבטוקרא־
טית והאנטישמית חלקה להם את הכבוד הראוי להם.
ולא עוד, אלא אפילו האנטישמים המושבעים לפעמים
בעל־כרחם יענו אמן לגדולתו של יהודי פלוני או אלמוני
בשביל קידוש השם הגרמני. למוד למדו היהודים בבתי־
מדרשם של הגרמנים תורת [illegible]
וההתעמקות בכל דבר. תורה זו בתור הוספה למרצם
ויתרון הכשר דעתם הטבעיים עמדה להם לחקור ולדעת,
איך להשתמש בכל מיני האפשרויות שהזדמנו להם, לפלס
להם נתיב בכל מקום ולהתגבר על המעצורים היותר
חזקים. אולם הם השכינו את [illegible] גם בארצם.
בשום ארץ לא היו חיי הקהלות ומוסדות הצבור העברים
מסודרים כל־כך באופן מהודר ויפה כמו בגרמניה,
ובשום ארץ לא היה כבוד התורה כל־כך יקר
וחביב. אם כי גברה ההתבוללות ורבה הפגידה
במורשת אבות, חכמת ישראל הכתה שרשיה בארץ
זו ויצא פרי [illegible] אף בארץ [illegible].
החכמים העברים לא היו נעזבים בגרמניה.
עובדה היסטורית היא, כי רוב תלמידי החכמים העברים,
גם רבים מעמודי ספרותנו העברית היום, לא רק שקבלו
תורתם משם, אלא מצאו גם את התמיכה החמרית
והמוסרית שהיו זקוקים לה. מכלל התומכים והעוזרים
לא יצאו המתבוללים. אותה החבה, אותה ההערצה
לתורה ולומדיה יש ליחס במדה מרובה אל מנהגם
התרבותי של היהודים בגרמניה להעמיד בראשי קהלותיהם
אנשי מדע, אנשי שם, חכמים וסופרים.

קהלת ישראל בברלין הבירה, הגדולה והחשובה מכל
הקהלות בגרמניה, היתה לסמל ולמופת לחברותיה. כל
העינים היו אליה נשואות. היא היתה מקור כל הזרמים
החשובים של היהדות הגרמנית, וסביבה התרכזו הכחות
היותר מעולים ומשובחים. שם מצאו להם כר נרחב
לפעולותיהם המדעיות והצבוריות רבנים כר' יחיאל מיכל
זאקש ור' אברהם גייגר. בין ראשי הקהלה היה אדם גדול
כר' משה לאצארוס. על־פי מנהיגי הקהלה הברלינית היו
נחתכים ונגזרים עניני היהדות הגרמנית, הדתית
והמדינית. גורלה היה תלוי בהם והיתה לובשת אותה
הצורה שהמנהיגים הרוחניים הללו היו מלבישים אותה.

תקיף במועצת הקהלה היה לודביג גייגר. יראת כבוד
מיוחדת היתה ליהודי ברלין מפניו בגלל יחוסו ומצבו
החברתי. [illegible]
סתרים, וכבוד בעלי תואר כאלה היה גדול מאד בעיני
היהודים הגרמנים. אולם לפניו לא היה מנהיג בעל
שאיפות [illegible]

הגרמני ששרר בקהלה הברלינית ושהיה עלול לשחת כל
חלקה טובה שביהדות לשם הגרמניות. כיתר חבריו
האמין בתעודת ישראל כפי שנסחוה הריפורמים
הראשונים שרצו להפוך את הקערה כולה על פיה. כמובן,
שנא את היהדות המסורתית, ומכל־שכן את היהדות
[illegible] בימי פריחתה [illegible].
אך לפי דעותיו והשקפותיו עלה הגרמני שבו על היהודי
שבו. תרבות הגרמנים היתה יותר קרובה ללבו ולרוחו
מזו של היהודים. זכות אבות הביאתהו בקשר עם „בני
אמונתו". בשבילה לא רק שלא יכול לפרוש את עצמו
לגמרי מן הקהל, אלא בתור חובה מוסרית היה עליו לקבל
משרות כבוד שונות במוסדות עברים ולהתערב בעניני
הצבור ויהי גם לפרנס. אבל חכמתו ותורתו של אביו
הגדול, הרב אברהם גייגר, החוקר העברי היותר גאוני ואחד
ממיסדי חכמת היהדות המודרנית, לא השאירו בלבו רושם
באופן שיהא נמשך ולהוט אחריהן. המאור שביהדות,
שאביו וחבריו לרעה עמלו ויגעו להבהיק ולהגיה, כנראה,
לא היה כל־כך חשוב בעיניו. גייגר הבן עסק כל ימי חייו
בספרות הגרמנית, הקולטורית־היסטורית, ולה הקדיש מיטב
כחותיו וכשרונותיו. מיום שנמנה לפרופיסור בהאוניבר־
סיטה הברלינית, היתה עבודתו הספרותית פוריה מאד,
אך רוב ספריו ומחקריו נוגעים אל הזרמים הספרותיים
של גרמניה ותרבותה מימות ההומאניזם ואילך, מהם חלק
גדול מוקדש ליצירותיו ופיוטיו של גיתו וחייו. (המאסף
Goethe-Jahrbuch יצא בעריכתו מספר שנים רבות).
למציאת שורה חדשה של גיתו או שרטוט חדש מאפני
חייו של הפיטן הזה בודאי שהיה נותן חשיבות יותר
רבה מאשר לגלוי כרך שירים חדש של ר' יהודה הלוי.
מהדברים שיצאו מעטו של הפרופיסור גייגר, שיש להם יחס
אל עמנו, יש להזכיר את ספרו בדבר למוד השפה העברית
בגרמניה מסוף המאה החמש־עשרה עד מחצית המאה
השש־עשרה, פרק הגון בדברי ימי שפתנו, שפרסם בימי
שחרותו; את תולדות היהודים בברלין, את חמשת
המאספים לדברי ימי היהודים בגרמניה, שהיה עורכם,
[illegible] היהודים הגרמנים.
אולם כל זה אינו מספיק להעמידהו בשורת חכמי ישראל
ולתת לו אותו הכבוד שהוא בעצמו מעולם לא שאף
אליו. סוף־סוף גם בזה ניכרת כונתו להראות לעם הארץ
קדמת בני אמונתו והתקרבותם אל התרבות הגרמנית.
זאת היא האירוניה של היהדות המתוקנה במערב אירופה,
כי יוצריה ומחולליה, אשר בעצמם היו גדולים בתורת
היהדות מלאי אהבה וחבה לעמם, השאירו אחריהם בנים
בורים בידיעת היהדות, מתכחשים ומתנכרים להקדוש
ויקר להם. רבים מהם לא ידעו אף צורת אלף־בית
עברית. אפילו לודביג פיליפזון, זה הפיטן אציל הרוח
והמדעי הנפלא, אחד מרבני דורו היותר מצוינים, שהיה
קונסרבאטיבי באמונות ודעות, לא הנחיל לבניו תורת
אבות. אחד מהם הפרופיסור מארטין פיליפזון, זה שחבר
את הספרים היסודיים על־ארות ה„קורפירסטים" הגרמנים
[illegible]

והיהדות ולהשתתף בצרכי הקהל העברי אחרי שפגעה בו יד האנטישמיות והוכרח לבטל את ה„קריירה האקדימית" שלו. ואף הוא הקדיח תבשילו ברבים באופן גס ומכוער כשנה לפני מותו, באותה השנה שחיילות גרמניה כבשו את פולניה, בדרישתו מאת הממשלה הפרוסית לסגור שערי גרמניה בפני יהודי פולניה לבל יטמאו את הארץ, דרישה משונה שביישה אפילו חלק גדול מ„הגרמנים הטהורים" מזרעם של אברהם אבינו, בהרגישם בה גם הם את העלבון.

בקנאתו להגרמניות לא נשאר לודביג גייגר יחידי. רבים מטובי אחינו המערביים לא יכלו לעמוד בפני הנסיון וילכו בעקבותיו. אכן מאורעות הזמן גרמו לזה. גרמניה הלכה הלוך וחזוק וגבור מיום ליום, על־פני כל העולם פרשה רשתה ועמים ומדינות מקטירים לשמה. מה יעשו היהודים, שנתגדלו ונתחנכו על ברכי התרבות הגרמנית ובעשרה של גרמניה ראו ברכה לעצמם, בעת שמין היהדות אין להם כלום. תורת ישראל לא ידעו, דברי ימי עמנו היו זרים להם והסרה להם הידיעה העצמית של הגזע. הביטו על היהדות כעל אסון, ונפוצה היתה ההכרה, כי יותר שיתגרמנו, יותר יתקרבו אליהם שכניהם ולא יראו און בהם. גייגר רק הרחיב והעמיק את ההכרה הזאת, שרוב מנין ובנין יהודי המערב אחזו בה. סימן לדבר, כי כשהציע פעם לפני הממשלה להכריח את התלמידים והתלמידות מבני ישראל להשתתף בחגים הדתיים של הנוצרים, הנערכים בבתי־הספר, בגון חג הולדת הנוצרי, חג הריפורמאציה וכדומה, הקהל היהודי הגדול לא נרתע לאחוריו.

גייגר נעשה לעמוד הימיני בשיטת ה„גרמניות של דת משה" ונחשב למתבולל היותר קיצוני בזמן האחרון. אולם לשם האמת נחוץ להזכיר, כי אף־על־פי שהיה שקוע בפ"ט שערי גרמניות, גבל גבולות בתורת ההתבוללות המעשית, המציאות אינה מבררת המתבוללים הקיצוניים בזה, שהטיף לטמיעה לאומית, אבל לא לטמיעה גמורה בקרב הגויים. הניצוץ היהודי טרם יכבה בקרבו. גייגר משך קו בין טמיעה לאומית ואמונה דתית. לפי זה ישארו היהודים נאמנים לאמונתם בתור בני כנסיה דתית, אלא חובתם היא לשחרר את דתם מכל יסוד לאומי, למען יהיה להם חלק בארץ מולדתם כאזרחים גמורים. לשם שיטה זו הטיף לודביג גייגר ואותה רצה לעשות מקובלת בין יהודי המערב. על כן היה נגד השמד ונגד נשואי התערובות. במאמרי „עתידות ישראל" ב„העתיד" (ספר רביעי) הוא מוחה „במרץ מיוחד" נגד הדעה שההתבוללות המקווה תבוא רק על־ידי השמד ונשואי התערובות. זאת היא „בדותא", לפי דעתו, „זהו עלבון גדול בשביל יהודי גרמניה שהתאזרחו כבר בארץ, כאילו עד עכשיו אינם אשכנזים גמורים ועדיין הם צריכים ועומדים להיות כאלה. אם פירושה של אסימילאציה היא התגרמנות במנהגים, בשפה, בשאיפות ובהרגשות — והרי רק זה פירושה האמתי של המלה — אז אין יהודי גרמניה צריכים יותר בשביל כך לא לנשואי תעריבות ולא להמרת הדת. ולאסימילאציה אחרת, לאסימילאציה של חטמים ישרים ושערות צהובות, הרי לא יטיף אף איש אחד, הלא אף האשכנזים הטהורים נבדלים כל־כך זה מזה בסימניהם החיצוניים הללו, עד שאי־אפשר כלל לדבר על התבוללות בזו". [illegible] „האסימילאציה [illegible] לבוא ותבוא בלי המרת הדת ובלי נשואי תערובות. תוצאות האסימילאציה הזאת ההולכת וגדולה, כלומר, כניסתם הגמורה של היהודים לתוך הקולטורה והמנהגים של העמים, אשר בתוכם הם יושבים, תתגשם בהמשך הזמן עוד יותר, עם השתלמותם והשתכללותם של היהודים. כשם שבגרמניה ובשאר ארצות אירופה חיים בשלוה קתוליים, יונים ורומיים, פרוטסטאנטים, כלומר, [illegible] רפורמטים, כך יוכלו גם היהודים לגור בשלום עם עמי הארץ, בגלל ההשכלה שתתפשט בין כולם. בתוך הארצות המקולטרות אין לפחד מפני קונפליקטים, אם גם אי־אפשר לעולם למנוע בעד התנפלויות מקריות של ההמון הנוצרי החשוך".

מכל המפלגות, מפלגת הלאומים היתה היחידה שיצאה אף נגד התבוללות רוחנית כזו שהתוה הפרופיסור גייגר. בכלל, מן היום, שהרעיון הציוני התחיל להתפשט בגרמניה, מתחמד תמידית היתה הלאומים בגייגר, רשב כבוש הקהלה. גייגר היה נגד הציוניות בכלל ונגד מדינת יהודים בפרט. לא יכול להאמין, כי שאלת היהודים העולמית תפתר אף בהתגשמותה של הציוניות, ביסוד מדינת יהודים בארץ־ישראל. יהא האמין באמונת המשיח באותו מובן, ששלום אמת מוחלט וגמור ישתרר בכל העולם. הוא קוה, שלא יעשו בו הבדל בין בני אדם לרגלי דתם. הוא קוה, אדרבה, שאנשים בעלי דתות שונות, אם גם יהיו קשורים כל אחד ואחד באמונתו, בכל־זאת יהיו איש על־יד רעהו בהשקט ובבטחה. התחריתם תהיה רק מלחמה בשלום לטובת ארץ מגוריהם ולהצלחת האנושיות. ויהי גייגר מתנגד נמרץ להרעיון הראשי. אולם גם פה צריך להזכיר, כי שיטתו זו של גייגר המתבולל היתה גם זו של היהודים החרדים במערב אירופה. בהתנגדותם אל הלאומיות לא היו נבדלים זה מזה. „רבני המחאה" הראשונים לא היו כולם ממחנה המתקנים. במלחמתו עם הציוניים עבר גייגר את הגבול בדרישתו מאת הממשלה להוציא את הציוניים מכלל האזרחים הגרמנים, בהיותם „פאטריוטים גרועים", והדבר הזה נחשב לו בשעתו לחטא. אך מדיניות כזו נשמעת גם בימינו אלה, ובאמריקה הפשיסית, הרפובליקאית, בעת שהציוניות הולכת ומתגשמת לנגד עינינו. צריך לזכור את תנאי החיים המדיניים וההכרתיים בגרמניה שלפני המלחמה, ששמו מועקה במחשבותיהם ובהשגותיהם של רבים מטובי אחינו על [illegible] היהודים היהודית. מתוך הבנתם תצא השקפה יותר בהירה על־דבר חיי הגלות של היהודים במערב אירופה.

וילך לודביג גייגר לעולמו בו בזמן כשנגדעו זרועות גרמניה הגאיונית ונפלה מבלי הוסיף קום. אפשר, שמעתה תחל תקופה חדשה ומזהירה בחיים העברים של

יהודי גרמניה, כי תחדל רשעת ה„גרמניות” הנפרזה, אותה הגרמניות שהעבירה פרנסים וחכמים מטפוסו של גייגר על דעתם. ומי יערב, אם בין החלוצים הבאים לבנות תרבות ארצנו לא ימנה מספר אותם ה„גרמנים” מלפנים?

הַקּוֹנְגְרֶס הָעַרְבִי הָרִאשׁוֹן בִּירוּשָׁלַיִם*

מכתב מארץ־ישראל

בשבוע שעבר היתה בירושלים הכנסיה הערבית הראשונה, שבה השתתפו צירים רבים מכל קצוי פלשתינה [illegible] שאחדות מהן תבואנה במציאת דברי [illegible]

אולם, בטרם אדבר על־אדות הקונגרס הערבי גופו, אסקור בסקירה כללית ומקפת על התפתחות האגודות הערביות בפלשתינה אחרי הכבוש הבריטי, על הקשר שביניהן ועל התפתחות רעיון הכנסיה

אגודת הכבוד המושלמית

אגודה זו נוסדה בירושלים לפני שנה בערך, תחת נשיאותו של עארף פשה אל דג'אני, ומספר חבריה הולך ורב מאד והשפעתה היתה גדולה ולפיכך יכלה להוציא לפועל הרבה ענינים.

אחר כך התרבו האגודות המושלמיות בירושלים ואליהן נספחו הרבה מורים וסופרים ערביים, והממשלה המקומית אמצה את ידי מיסדיהן. ראשי אגודות אלו התחילו להתענין בדבר יסוד אגודה ערבית שתתעסק בדבר שאלת התנועה הציונית ובתוצאותיה ונוסדה האגודה המושלמית־הנוצרית, שאליה נספחו בתור חברים הרבה מושלמים ונוצרים. מהחברים אלו נבחר ועד: מכל חברי ועד אגודת הכבוד המושלמית, [illegible] האחוה הערבית, חמשה מחברי אגודת הלאטינים ועשרים חבר מבין מוכתרי הכפרים אשר בסביבות ירושלים. מטרת אגודה זו היא: הטבת מצב פלשתינה מהשקפת החקלאות, התעשיה, המסחר והכלכלה ונתינת הנוך הגון לצעירים המושלמים והנוצרים שבפלשתינה. כל איש מושלמי ונוצרי מתושבי פלשתינה יכול להתקבל בתור חבר לאגודה זו.

הועד המנהל של אגודה זו מתחלק לארבעה סניפים: א) הועד הספרותי, שמטרתו היא להפיץ את הספרות והמדע הערבים בפלשתינה ועזרה ליסוד בתי־ספר. ב) הועד החקלאי והתעשיתי — להכין כספים לכל מפעל חקלאי ותעשיתי, ליסד בתי־ספר חקלאיים, להיות יפלח את כל הנחוץ לו להחיות את שדותיו ופרדסיו ולהחליף את מכשירי העבודה, שנהגו לעבוד בהם עד כה, במכשירים אחרים חדשים על־פי המלה האחרונה של המדע; ג) הועד הכלכלי — להפרחת המסחר, להרחבת הסחורות המקומיות ולאחוז בכל מיני אמצעים להקלת דרכי המסחר המוצא והמסחר הערבי. ד) הועד [illegible] להגן בפני עניני הערבים הפוליטיים והחברתיים.

פעם בחודש מתאסף הועד הגדול הזה והכנסות האגודה הן תשלומי חברים, נדבות פרטיות וריוח מסחרי

* המאמר הזה נתאחר קצת לבוא. — המערכת.

האגודה הפלשתינאית הכללית.

ראשי האגודה הנזכרת, בחפצם שיהיה קשר תמידי וחזק בין כל האגודות הערביות השונות אשר בפלשתינה יסדו אגודה מרכזית אחת [illegible] אגודה כללית [illegible] בירושלים ישתתפו [illegible] במשך של שבוע או שבועים באגודה כללית [illegible] ארבעה חברים מבין חברי האגודה המושלמית־הנוצרית בירושלים ושני חברים מכל אגודה ואגודה מאגודות פלשתינה.

דבר זה נתקבל בחבה מאת כל תושבי פלשתינה הערביים, ובשבוע שעבר היה הקונגרס הערבי הראשון בירושלים, שבו השתתפו צירים מכל קצות פלשתינה.

כל הצירים הערביים בקרו ביום בואם לירושלים את הגינראל [illegible] ונתקבלו בסבר פנים יפות והגינראל הביע להם את רגשי האהדה, שהוא רוחש לאומה הערבית ואת ברכתו לקדמתה [illegible] שעוד מימים הראשון להתקוממות הערבים [illegible] שם את לבו לתנועה זו ועל־ידיו נחתמה אמנת־הברית עם האמיר עבד אללה והאמיר זיד בני מלך חגאז. הצירים בקרו אחר כך גם את הליטנאנט קולונל ווטרס טילר, באיבר המושל הצבאי בירושלים.

ביום השבת, א' לפברואר נערכה חגיגה גדולה על־ידי האגודות: האחוה הערבית, הקלוב הערבי, הקלוב הספרותי הערבי ועוד לכבוד צירי הקונגרס הערבי, חברי האגודה הפלשתינאית הכללית, במלון „גרן ניו הטל” ואליה באו ראשיהן ונכבדיהן של העדות המושלמית והנוצרית וביניהם הגינראל סטורס והקולונל ווטרס טילר. הגינראל סטורס פתח את החגיגה בנאום, שבו הודה להאגודה על פעולותיה ואחל הצלחה וקדמה למולדת. אחריו קמו עוד נואמים ומטיפים ויתנו את תהלות „האגודה הפלשתינאית הכללית” ואת פעולותיה לטובת חזוק הקשר בין האומה הערבית ואת הקדמה שתתקדם המולדת בגלל פעולותיה [illegible] שבהם השתתפו כשבעה או שמונה נואמים, הוגשו ממתקים וטה והאספה ננעלה בשיר „האמיר פייזאל”.

וביום החמישי לחודש פברואר חגגה האגודה הכללית חג גדול ב„גרן ניו הטל” וגם לחגיגה זו באו כל סלתה ושמנה של העדה המושלמית ושל העדה הנוצרית, ובראשם הגינראל סטורס והקולונל [illegible] נשא [illegible] נאום בשפה הערבית, שבו ברך את האומה הערבית על התקופה החדשה המאושרה שהיא מתחילה לחיות בה. אחריו דבר ציר תל־כרם ויתאר את עירו זו בזמן הטורקים ואת כל התלאות והשעבוד שסבלו תושביה מעריצות העם הזה ואת החופש והאור שבאו להם אחרי הכבוש הבריטי. אחריו דבר יוסף אל איסא, מי שהיה עורך ה„פלסתין” ויתאר את כל תכונותיה הטובות של האומה הערבית ואת הכרת הטובה שהיא רוחשת ביחס לאנגליה. אחריו דבר ציר צפת על הקשרים הרבים שבין האומה הערבית ובין האומה האנגלית ויוכיח את זה בהרבה ראיות היסטוריות.

ואחרי תום כל הנאומים הוגשו ממתקים וטה לכל האורחים, ואת נאום הנעילה נשא הגינראל סטורס ויודה לכל הנואמים על רגשותיהם הטובים לבריטניה הגדולה ויבטיח, כי „אנגליה היתה מאז [illegible] ידידתם לעולם”.

בין כל ההחלטות, שנתקבלו בכנסיה ערבית זו, נזכיר את שתי ההחלטות, שנתקבלו פה־אחד: א) צריך לבטל את השם פלשתינה, שבו כנו עד עתה את הארץ הזאת, ולקרוא לה מכאן ואילך בשם: „סוריה אל גנביה” (נגב סוריה), משום שבאמת פלשתינה היא

חוקה הדרומי של סוריה; ב) ספוח „סוריה אל גנביה“ לממשלה הערבית החדשה כדי שיש תנאים ושטעגית ימענית.

הנסיך הערבית שהחר לאספת־השלום בפאריז על־ידי המיסר הצבאי בירושלים טירגראמר אריכה. שבו הגישה את דרישותיה אחרי בתור באת־הכח הרשמית של כל פלשתינה; ובמכתב ארוך פרטה אז לאחת את כל דרישותיה ותביעותיה וטענותיה בנדון זה ותמסהו להמושל הצבאי בבקשה לשלוח פאריזה ולבקש מאת אספת־השלום, שלא יתחיל שום משא־ומתן בעניני פלשתינה בטרם יגיע מכתבם זה אליו ובטרם יתחשבו עם דרישותיהם.

אברהם אלמאליה.

יפו. 20 בפברואר, 1919.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

— הציר היהודי אוסקאר כהן הציע באספה המיסדת הגרמנית שבווימאר, כי ליהודי גרמניה תנתן אבטונומיה תרבותית לאומית, כפי רצונם. אולם המתבוללים נזדרזו בדבר ופרסמו מחאה נגד ההצעה הזאת.

— בפארלאמנט הפולני נוסף עוד ציר יהודי אחד, הוא ד״ר הארטגלאס, שנבחר בעיר סידליץ ברוב־דעות גדול על־ידי כל התושבים.

— לאחר שהחליטה חברת „כל ישראל חברים“ בפאריז לצאת נגד דרישת זכויות לאומיות ליהודים, נבדלו ממנה הצירים הדימוקראטיים ואגודת ישנית. הצירים והאגודות האלה עורכים עכשיו תזכיר, שידרוש זכויות לאומיות בעד עמי־המיעוט, ובכללם היהודים. לואים מארשאל עוזר להם הרבה.

— הממשלה האוקראינית מנתה מיניסטר יהודי, שישגיח על עניני היהודים בגלוציה.

— ממשלת ליטה יסדה מיניסטריון יהודי מיוחד להשכלה, שד״ר רייטשלאנדר עומד בראשו. כמו־כן מכירה הממשלה בתעודות בתי־הספר של היהודים.

— על־פי דרישת סוחרי־מרגליות יהודים, שנקראו לשוב לבלגיה מאנגליה והולנדיה, הכירה הממשלה הבלגית את היהודים בתור לאום מיוחד ולא בתור בני הארצות, אשר מהן באו.

— בדבר שאלת־היהודים והשאיפות הציוניות ויחוסן אל אספת־השלום בפאריז הגיעו בשבוע האחרון הידיעות האלה:

המדינאי הידוע סיר סטוארט שמואל מסר מודעה לפני „ועד שלוחי הקהלות“ בלונדון, כי ידים לתקוה, שכל השלוחים היהודים אל אספת־השלום יתאחדו לדרוש זכויות לאומיות בשביל היהודים בכל ארצות מושבותיהם. שליחי ארצות מזרח־אירופה השפיעו בהשפעתם הטובה הנדון על השלוחים ממערב־אירופה.

הועד, שנבחר על־ידי כל השלוחים היהודים בפאריז, עובד עתה בשקידה יתירה. לואים מארשאל ויוליאן מאק עומדים בראש הועד. מלאים תקוה, כי הרזולוציה, שנתקבלה בקונגרס היהודי האמריקאי בדבר זכויות היהודים, תתגשם בשלמות. מלבד זכיון גמור, שזה דבר בטוח, עוד יש לצפות, כי תנתן רשות עצמית תרבותית ליהודים, כפי שהוא נוהג הדבר לכל לאומי־המיעוט.

דרישת אוסישקין, כי היהודים בכל העולם יוכרו בתור לאום מיוחד, לא נתקבלה באספת ועד השלוחים היהודים.

ארבעת הסעיפים בדבר זכויות היהודים, שמארשאל ומאק משתדלים להכניס בחוזה־השלום, אלה הם: 1) זכויות־אזרח מתחלות לכל; שויון גמור בפני החוק. 2) דבר זה חייב להעשות תיכף ויהיות מכוון לכל וצריך להמצא בברית־השלום. 3) הכרה בזכויות־מיעוט לאומיות בשביל היהודים בארצות האלה, שעמי־מיעוט נתונים מיוחדים בארץ. 4) בתי־הספר המיוחדים של היהודים יתמכו על־ידי הממשלה.

אספת־העם הגדולה, שנערכה על־ידי הציוניים בלונדון בתור המשך לחגי נצחון הציונית באספת־השלום עשתה רושם נמרץ על הקהל. ד״ר שמריה לוין, שהיה היושב־ראש, הודיע, כי עכשיו ברור הדבר, שתעשה ארץ־ישראל מקלט־בית יהודי. שאר הנואמים היו זאיקינד, בוריס גולדברג, י. אידלסון וגולדשטיין. שלשת הנואמים האחרונים, שבאו מרוסיה, ספרו על־דבר התפתחות התנועה הציונית בארץ ההיא. שמונים וחמשה אחוזים ממספר היהודים עשויים תמיד להצביע בעד כל מעמד ציוני בשביל משרה צבורית. היהודים שם מוכנים ומזומנים לצאת לארץ־ישראל באפשרות הראשונה. הם דורשים בכל כח, כי יקרא קונגרס יהודי עולמי. כמו־כן הם דורשים מאת אספת־השלום לשלם את נזקי היהודים בשל המלחמה.

— בפרעות, שנערכו על־ידי האנטישמיים בווינה, נהרגו שנים־עשר יהודים.

— בטבח, שנערך ביהודי זיטומיר של אוקראינה לפני שבועות אחדים נרצחו למעלה משלשים איש ונפצעו כמאה.

— פרעות חדשים ביהודים התחוללו בערי פולניה אלו: המילניר, פאיאניב ביכה, שידלוב ודומברובה. מלבד קרבנות־אדם, עוד היו הנזקים מרובים מאד. כך, למשל, עלה סכום נזקי היהודים בעיר האחרונה לחצי מיליון כתרים.

— מצב היהודים בגליציה הולך ונורא מיום ליום. השלטונות מחדשים גזירות ופורענויות, שאי־אפשר לעמוד בפניהן.

— בהומל פרצו מעשי הרג ביהודים. מספר הקרבנות לא נודע עדיין.

— ממשלת טשיכוסלובאקיה גזרה על היהודים הפליטים, שבאו לפראג, לגלות מן העיר.

— נתקבלו ידיעות בדבר מעשי רצח ושוד ביהודים בערי פולניה והונגריה. בעיירה ווישניץ של פולניה הומתו שני יהודים ורבים נפצעו. בזילה של הונגריה הומת יהודי אחד. בקיציבים של הונגריה ובסביבותיה התחוללו פרעות ומשיסות.

— אחר הטבח הנורא ביהודי פינסק, הוכרחו היהודים שם עוד לשלם דמי־קנס של מאת אלף מארק.

— ממשלת אוקראינה חלקה בין היהודים נגועי הפרעות בבאר־דיטשוב סך של שלשת מיליונים רובל.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציוניות באמריקה.

— ביום א׳, 4 במאי, יחול יום הפקודים, שבו יחזרו אלפי ציוניים מתנדבים על הפתחים ויעוררו את היהודים להספח אל ההסתדרות הציונית. כמה אלפי ילדים יתנדבו אף הם לסייע להצלחת יום הפקודים.

— ביום השבת לפני הראשון שעברו נערכו בבתי־כנסת רבים שבכל חלקי הארץ אספות־עם, שבהן נרשמו אלפי יהודים חדשים

[illegible]
מנדולי הרבנים שבמדינה זו.

— שלשת הרבנים א. א. יודיליביץ, ש. ל. הורוויץ וד"ר ש. ביבלה, מנהלי לשכת התעמולה בין בתי־כנסת שבאמריקה, שלחו מכתב עברי אל כל רבני המדינה, שבו הם מעוררים אותם לעזור [illegible]
הציונית.

בין השאר כתוב במכתב לאמר:

„בשעה הדושה ונכבדה שכזו, זרת שנויים גדולים וכבירים בדברי ימי עמנו ההדוש, אי לנו, הרבנים, נושאי דגל התורה והיהדות, לעמוד מרחוק ולהתעלם מדבר, שחיי האומה וקיום התורה תלויים בזה. עלינו לעמוד עכשיו בראש האומה העברית. עלינו להיות החלוצים, ההולכים לפני מחנה ישראל, ואסור לנו בשעה קדושה [illegible]
הגדולים נוהיינפש, רבנים גאונים וצדיקים, שידעו את סוד נשמת האומה וקראו תמיד לאחד את כל חלקי האומה, כמו הגאון רבי שמואל מוהליבר בשעתו ועוד [illegible]
עד כמה נחוץ לנו לקרב את המרוחקים ולאחד את כ[illegible]
בעבודה לאומית לשם ציון [illegible]
אגודה אחת מיד הן נגאלין".

„לשם אחדות כל חלקי עמנו בעבודת הציונות הקדושה נוסדה לשכה של תעמולה בין בתי־הכנסת והחרדים שבארץ זו, העובדת יחד עם ההסתדרות הציונית של ארצות־הברית. ומטרת הלשכה היא: לסדר ולאחד את כל הרבנים שבארצות־הברית, שיעבדו בהשתתפות הכהית יחד עם מנהלי הלשכה. כל רב ואב"ד [illegible]
[illegible]. הלשכה תעזור לו בעבודתו הקדושה. הלשכה באה בדברים עם מנהליהם ונשיאיהם של כל בתי־הכנסת שבארץ זו. טובי החרדים יחד עם נשיאי בתי־הכנסת של מדינה זו התעוררו [illegible]
ציונית כללית. עכשיו הגיעה השעה שעל כל רב אדוק בישראל לעמוד בראש העובדים לציון.

[illegible]
[illegible]
לבסס את מצבם הרוחני של בתי־הכנסת ולהיטיב את מצב החנוך העברי ולהרים את קרן התורה והיהדות. ויחד עם זה להיטיב את מצב הרבנים והרבנות בארץ זו ולעשות עבודה ממשית [illegible]
[illegible]

— באיכהן של שלשים שכונות ציוניות במערב [illegible] נועדו, ביום 24 באפריל, לועידה בפיטסבורג. הם נתנו דין־וחשבון על העבודה המוצלחת, [illegible]
יצחק כרמל ואב. גולדשטיין. [illegible]
נמצאים [illegible] שלשת אלפים [illegible]
חמשים אלף דולאר. מר יעקב דיהאן, [illegible]
העביר השקפה על מעשיהם של המנהיגים [illegible]
[illegible]
העולמי יערך בינואר, 1920, בירושלים.

— באספת־עם ציונית בפיטסבורג, שנערכה ביום 13 באפריל, [illegible]
לפים של ד"ר ס. ווייז וי. דיהאן. [illegible]
תרמו עשרים אלף דולאר.

— בבית־הכנסת של בלוהיל, בוסטון, נאספו ביום 22 באפריל [illegible]

* * *

[illegible]

[illegible] שהשתתפו בה 45 צירים. נתקבלו, בין השאר, גם ההחלטות הללו: [illegible]
בארץ־ישראל. בין הנואמים היו גם המהנדס קאפלאנסקי, מ. מאיר, ד"ר יוהיימאן ועוד.

הציוניות בראווקאו.

ההסתדרות הציונית בראוואו, שעסקה בתעמולה נמרצה בקרב [illegible]
עזה נגד רוח ההתבוללות, ההולכת ומורגשת שם. לתכלית זו מופיע כרישאים שבועון ציוני בשם „קול היהדות". זהו העתון היהודי הראשון בשפת הארץ ההיא, ולפיכך עשה רושם רב בין היהודים ובין הגויים. נוסף לזה התחילו יוצאים שם מזמן לזמן ספרים וקונטרסים בעניני הציוניות והלאומיות. הועד הפועל המצומצם [illegible]

[illegible]

מר יעקב סימסון מודיע אותנו מעיר ס"ט־פאול של מיניסוטה:
בעירנו נוסדה אגודת „דוברי עברית", שמטרתה להפיץ את [illegible]
וכוחים. בכסף המס נקנה ספרים ועתונים עברים. למזכיר נבחר מר. ש. האלפר.

הכנסות הקרן הלאומית בשנת 1918.

הלשכה הראשית של הקרן הלאומית בהאג שלחה אלינו את הידיעות האלה:

[illegible]
לישראל במשך שנת 1918 עולה לפי שער הכספים ביום 31 בדצמבר 1918 ל־2.245.799 פראנק (בשנת 1917: 1.747.278 פראנק). בסכום זה השתתפו ארצות־הברית באמריקה — 102,228 דולאר, אויסטריה — 1,026,266 כתר, פולניה וליטה — 370,667 מארק ו־91,883 כתר, רוסיה — 202,340 רובל, אוקראינה — 50,000 רובל, רוסיה הלבנה — 4,454 מארק, גרמניה — 273,324 מארק, אנגליה — 6,984 ליטרה, [illegible] — 30,342 פזיס, ארצות הסלאווים הדרומיות — 144,248 כתר, הולנדיה — 20,829 זהוב, שווייצריה — 27,667 פראנק, קנדה — 5,619 דולאר, צרפת — 26,650 פראנק, אפריקה הדרומית — [illegible] ליטרה, בלגיה — 29,592 פראנק, שוויידיה — 13,137 כתר, [illegible] — 56,755 כתר, בולגריה — 27,773 זהוב, איטליה — [illegible] לירה, מצרים — 329 ליטרה, דנמרק — 5,729 כתר, [illegible] — 317 ליטרה, נורווגיה — 3,599 כתר, יון — 194 ליטרה, פורטוגליה — 4,451 זהובי הולנדיה, ארץ־ישראל — 659 פראנק, חינה (שאנחיי) — 93 דולאר.

בשל הפסק חבור הדרכים עם ארצות מזרח אירופה לא נכנסו [illegible]
אלא הכנסות ארבעת החדשים מינואר עד אפריל, מאוקראינה ומרוסיה הלבנה — רק הכנסות חודש אחד, מפולניה ומליטה וגם מארגנטינה חסרות ההכנסות לחדשים האחרונים. לקבע בדיוק את

גודל הסכומים החסרים לשנת 1918 אי־אפשר עוד. הם יצורפו לשנת 1919.

סכום ההכנסות בשנת 1918 הוא מיטמה מאד, אם נמוד אותו באמת־המדה של השנים הקודמות. כמעט כל הלשכות של הקרן הקיימת ראויות לשבח ולתודה על עבודתן הזריזה והמסורה. אולם בשנת 1919, כשברית־השלום תפתח לפנינו אפשרויות גדולות להתישבות עברית בארץ־ישראל, זקוקה הקרן הקיימת להכנסות כפולות ומכופלות לעומת השנה שעברה.

תעמולת הקרן הלאומית. רעיון הלאמת האדמה והחכרתה למתנחלים באריסות העוברת מאבות לבנים, זה הרעיון המוצא לו סיוע גדול מצד מוכדות מחוקקים ומוציאים־לפועל עשירי נסיון באנגליה, הולך וכובש את הלבבות גם בחוגים הציוניים. היהודית והנבונות הציוניות בכל הארצות הסריבות בארץ־ישראל, במזרח אירופה ובאמריקה, חוו את דעתם בעד הרעיון הזה. כל העמים, שחייהם מסודרים סדור מדיני, נותנים אדמה למתישבים חדשים בחנם או במחיר קטן או בחכירת־ירושה. למתנחלים שלנו, שעל־פי רוב הם מחוסרי הון או אמצעי כספם דלים, צריך עם ישראל לתת את האדמה בחכירת־ירושה. הגיעה איפוא השעה ליצירת הון לאומי גדול למטרה זו. מלבד הנדבות־הקטנות, שהיו רגילים לתת עד כה להזדמנויות שונות, צריכים לכל לראש אחינו האמידים לתמוך בסכומים הגונים את סעיפי־ההכנסות החדשים: **נדבת הנחלה** בסך 5,000 פראנק (מחיר האדמה למשפחת קולוניסט אחד), **מס עצמי** [illegible] **המהאת השלוב** [illegible] בשים־לב לתנועת החלוצים, ההולכת ומתפשטת בכל הארצות, מן [illegible] הקרן הקואופיראטיבית תתנהל — ביחוד על־ידי חוגי הפועלים — [illegible] לצעירינו הרבים, המתכוננים לעלות לארץ־ישראל, להסתדר בקבוצות קואופיראטיבית לשם סגול האדמה השוממה לעבודה ולישוב.

על יסוד מאניפסט ותכנית־תעמולה של הנהגת הקרן הלאומית מתועדות בכל הארצות ועידות מיוהדות של עסקני הקרן הלאומית, כדי להבטיח לאוצר הלאומי בשנת 1919 עשרה מיליון פראנק, למצער.

תוים חדשים. למלאות שנה לפטירת הד"ר יחיאל צ'לינוב הוציאה הקרן הקיימת תו־צ'לינוב, שהכנסתו (1 פראנק, 1 שילינג, 25 סנט, 1 רובל וכו') מוקדשת למושבת־צ'לינוב. ביחד עם זה ממלא תו זה את הדרישה לתו גבה־המחיר.

[illegible] ומתוקנה. מחברת בת שלשים תוים עולה 1.50 פראנק, 0.1.3 ליטרה, 30 סנט, 1.50 רובל וכו'.

שונות

השתתפות היהודים בריבולוציה הרוסית.

[illegible] שיעסוק בענין השתתפות היהודים בריבולוציה הרוסית של שנות 1913—1917. במערכת משתתפים: בראמסון, א. ברוידה, ש. גינצ־ [illegible] ד. זאסלאבסקי, וו. קאנטרוביץ וי. יאשינסקי פרסמו בעתונים [illegible] ציונית אי [illegible] שיש להן יחס אל הנדון.

בית־גנזות יהודי מרכזי ברוסיה.

הקומיסאר הרוסי להשכלה לונטשארסקי הוציא פקודה ליסד ארכיון מרכזי של תעודות, ספרים, כתבי־יד והומר אחר הנוגע [illegible] כל התעודות הנמצאות ברשות הממשלה הרוסית תעבורנה לארכיון הזה. ועד מיוחד ימונה להשגיח על המוסד. מזמן לזמן יופיעו [illegible] לצרכי המוסד ספרים, כתבי־יד ותעודות מתוך ספריות ובתי־גנזות אחרים.

* * *

ד"ר בן־ציון מוסינזון שב לארץ־ישראל.

העסקן הציוני והסופר העברי ד"ר בן־ציון מוסינזון שב בימים האלה לארץ־ישראל על־מנת לחזור וללמד בגימנאסיה העברית שביפו. [illegible] הציונית באמריקה ערכה במוצאי־שבת, 26 באפריל [illegible] לכבוד מוסינזון. [illegible] ליפסקי היה היושב־ראש ונתן שטרויס, יעקב דיהאז, ט"ש. קובן [illegible] של מוסינזון לטובת הציוניות באמריקה. מוסינזון עבר את הארץ לארכה ולרחבה [illegible] מאות שלשים ושמונה נאומים מתוך נאום נלהב [illegible] אשר בסביבתם עבד יחד לשם [illegible]

שלמה גולדנברג שב לאירופה.

ביום ב', 28 באפריל, שב לאירופה הסופר העברי והעסקן הציוני שלמה גולדנברג, לאחר ששהה באמריקה כשנתים וחצי והספיק לפעול פעולות פוריות ונאמנות לשם התנועה העברית והרעיון הציוני.

[illegible] ערכה לכבודו סעודת־פרידה, [illegible] ש. אפשטיין, א. ש. אורלאנס, י. גינצבורג, מ. דאנצים, מ. הלוי, מ. מושיביצקי, מ. פקר, ז. קוטלר, מ. פ ראסקין, א. שפייזהנדלר, דניאל פרסקי ועוד. היושב־ראש היה מ. ליפסון.

גם ההסתדרות הציונית ערכה לכבודו משתה־פרידה, שראובן בריינין ישב בו ראש.

שלמה גולדנברג ישלח אל „התורן" מזמן לזמן מאמרים ומכתבים ביחוד על כל המתרחש ומתרגש במרכזה של התנועה הציונית [illegible]

* * *

מספר היהודים בארצות־הברית של אמריקה.

[illegible] לשנת תרע"ט, שיצא באנגלית על־ידי ה„חברה להוצאת ספרי־ישראל באמריקה", אנו מוצאים מאמר מאת ד"ר שמשון ד. אופנהיים על־דבר מספר היהודים בארצות־הברית [illegible]

[illegible] את המספרים האלה:

מספר היהודים בארצות־הברית מגיע למעלה מן 3,300,000 נפש.

מספר היהודים בניו־יורק מגיע ל־1,500,000 נפש.

בתשע ערים, חוץ מניו־יורק שמספר יושביהן [illegible] נמצאים 900,000 יהודים. ואלה הן הערים על־פי סדר תושביהן היהודים:

שיקאגו	225,000
פילאדלפיה	[illegible]
קליוולאנד	100,000
בוסטון	77,500
ס"ט־לואיס	60,000
באלטימור	60,000
פיטסבורג	60,000
נוארק	55,000
דיטרויט	50,000

בניו־יורק, הכוללת כמעט מחצית ממספר היהודים בכל ארצות־הברית, נמצאת הקהלה הישראלית היותר גדולה בכל דברי ימי עמנו. בניו־יורק ישנם המוסדות היהודיים האלה: 2,200 בתי־כנסת; 180 בתי־ספר לדת עם 41,403 תלמידים, חוץ מן 14,000 תלמידים, הלומדים בבתי־ספר פרטיים; למעלה מן 100 חברות לתרבות ולישעשועים: למעלה מן 1,000 חברות לעזרה הדדית; 965 סניפי אורדנים; 193 חברות כלכליות; 164 חברות לצדקה ולתקון [illegible]

ראוי לציין, כי אין ניו־יורק, על־פי אחוזי יושביה, העיר היותר יהודית במדינה. בעיר טשילסי של מאסאטשוסיטס נמצאים 46,000 תושבים ו־13,000 יהודים, היינו: 28 אחוזים מן המספר הכללי. בעיר רוזנהיין של ניו־דזשורסי ישנם 600 תושבים ו־300 יהודים, היינו: 50 אחוזים. בעיר [illegible] של ניו־דזשורסי ישנם 750 תושבים ו־450 יהודים, היינו 60 אחוזים. וואודביין של ניו־דזשורסי היא העיר היהידה, שכולה יהודים.

* * *

בארץ־ישראל

[illegible] העברית בירושלים [illegible]
[illegible]

— הגיעו לארץ־ישראל שני אורחים חשובים: ד"ר דייכאז, [illegible] באוניברסיטה של אמסטרדאם [illegible] של השבועון הציוני הידוע „ראזסוויט". וארצמאן הוא באיכר [illegible] [illegible] גדול, אשר יתן עבודה לאלף איש בערך. ההכנות למוסד זה כבר [illegible]

— פקיד־צבא בגדוד העברי אליעזר מארגולין נתמנה מטעם [illegible] [illegible] אבל בהחובות והשתתף גם בצרפת וגם במלחמת גאליפולי עם הגדוד העברי הראשון של ז. זאבוטינסקי. התמנות זו יש לה ערך מדיני יהודי גדול.

* * *

המצאה [illegible]

מר היים גרושקין, אחד משותפי בית־הדפוס העברי „אמנות" בניו־יורק, המציא המצאה, שעל־פיה אפשר לסדר במכונת־הסידור אותיות עבריות עם נקודות. נסיון כבר נעשה בדבר והביא תוצאות מוצלחות. על־ידי ההמצאה הזאת, שתבטל את עבודת סידור הנקוד העברי ביד [illegible] הרבה דברים של נקוד במהירות יתירה [illegible] בדיוק ובטעמה האמנותי.

[illegible] „סקרט" ושל ספרי „הוצאת [illegible] הוא הראשון שתעשה במכונה על־פי המצאתו של מר גרושקין.

— — —

הספרים שנתקבלו במערכת.

המלון העברי (מלון שמושי עם ציורים) מאת יהודה גראזובסקי ודוד ילין, יפו, תרע"ט.

ארץ־ישראל מאת ישראל בלקינד. הספר הוא מנוקד ומצויר ונלוו אליו מפות מצוירות.

תוכן הענינים של הספר: מקום הארץ, גבולותיה וגדלה; פני הארץ; מימי הארץ; האקלים; תוצאות הטבע: עולם הצמחים. עולם החיים, עולם הדומם; התעשיה והמסחר; יושבי הארץ: [illegible] הארץ לחלקיה: בימי קדם, בזמן הזה, פלך [illegible] פלך עכו, עבר הירדן מזרחה. הערות והארות.

[illegible] שירים מאת אשר [illegible] יפו [illegible]

[illegible] יוצאים בכל חודש על־ידי ג. שופמאן, [illegible] הוברות של טבת, שבט ואדר [illegible]

Jacob Klatzkin, Probleme des Modernen Judentums.

[illegible] שנת תרע"ט

[illegible] על־ידי [illegible]

התוכן: הכנת מורים לעם — ד"ר נ. טורוב, לתקון מוסדות החנוך של החרדים — ד"ר י. מהריש"ק, לתקנת בית־הספר העברי בארץ־ישראל — פ. אוירבאך, לשאלת המבטא העברי — ז. זאבוטינסקי, על למוד החקלאות בבית־הספר העממי — האגרונום י. אטינגר, למוד ידיעת המסחר בארץ־ישראל — ש. הופין, על האוניברסיטה העברית — נ. טוריב, גן ילדים עממי — חסיה פינסוד־בוקניק, ראשית למוד הקריאה — י. יחיאלי, פקוח יתומים — ד"ר מ. ד. אדר, בתי־הספר העברים בארץ־ישראל בימי המשבר — ד"ר י. טהון. ספירה מפורטת של בית־הספר העברי לבנים בירושלים — ה. א. זוטא. מכתב חוזר — מרכז המורים.

דקדוק לבתי־ספר מאת י. ח. פולאק ושבנא שטיין [illegible] ראשון, עד הפעל), ערוך בשיטה קלה עם המון דוגמאות [illegible] בבית־הספר ובבית־האב. הוצאת „ירדן" בוסטון, שנת תרע"ט.

מחיי האגודות.

באספה [illegible] של אגודת „בני עם חי", ניו־יורק, נבחרו הפקידים האלה: שמואל ויכמאן — ליושב־ראש; קצין — לסגן; שאול ביום — למזכיר; מרת לאנבינגר — למזכירת הכספים; ל. זאקס — לגזבר; קרויזהאר, הולאנדר ושטארק — לועד הציוני; ראנדוי, תפיחי, אייזנשטאט ומרת לוין — לועד העברי; מרת ראפיאן, לוין ובושטיין — לועד קבלת חברים; י. פרידמאן ופ. ראנדוי — לועד בקורת. האספה הבאה תהיה במוצאי־שבת, 3 במאי, במרכז העברי החדש, 102 איסט ברודווי. החברים מתבקשים לבוא. [illegible]

שורה שלמה של ספרי למוד משכללים.

הוצאת „ספרא" בוסטון

יצאו לאור:

א) „השחר", ספר קריאה ולמוד למתחילים, מאת מ. תומרוב וב. הירש.

ספר זה חובר בהתאם לדרישות היותר הפדגוגיות היותר מודרניים. למוד הקריאה משולב ומאוחד כי עם התחלת למוד השפה והילד רוכש את שניהם מתוך עונג ושעשועים, בלי יגיעה יתירה. אותיות בודדות, שנבחרו על פי חוקי דקות המבטא, מצטרפות למלים, המבוארות על ידי תמונות. המלים מתחברות למשפטים קלים ומלבבים, מעולם הילדים ורוח הבנתם. בצדי של כל משפט חדש נמצאים ציורים אומנותיים, שנעשו לשם הספר, המבארים ומשלימים את רעיון המשפט ומקילים את הבנתו. מספר המלים שהוכנסו אל תוך הספר, בתור חומר ההתחלה למוד השפה, אינו מגיע למאה. הספר קטן זה מורכב ונסדר לתרגילים רבים המספיקים להקנות לילד גם את הקריאה המובנת במבטא.

„השחר" מבורר ומאושר על ידי ועד מורים של ההסתדרות העברית באמריקה, שנמנה [illegible] מאת נשיא ההסתדרות, הסופר המפורסם מר ראובן ברינין. חברי הועד הם מן המורים היותר מצוינים במדינה זו: ק. וייטמאן, א. ה. פרידלאנד, י. ז. פרישברג ודניאל פרסקי.

מחיר „השחר" בכריכה יפה — [illegible] סנט.

ב) „שחרית", ח"א, מאת מ. תומרוב, ב. הירש ושכנא שטיין.

ספר למוד ללשון העברית אחר הקריאה. [illegible]

ספר זה נתפשט בעשרות אלפי אכסמפלרים ונתקבל בבתי הספר היותר מצוינים באמריקה [illegible].

מחירו מכורך — [illegible] סנט.

ג) „שחרית", ח"ב, מאת ב. הירש ומ. תומרוב.

ספר למוד לשנה שניה ושלישית. מכיל חומר רב ומרבה הגונים, הכולל בתוכו: ספורים, שירים ומאמרים [illegible] ומלוקטים ממיטב ספרות הילדים העברית [illegible].

מחירו מכורך — [illegible] סנט.

למורים, לבתי־ספר ולמוכרי־ספרים — הנחה הגונה.

הכתובת:

Saphro Publishing Co., 22 Glenway St., Boston, Mass.

סוכננו בניו־יורק:

S. Druckerman, 50 Canal St., New York.

סוכננו במערב קאנאדא:

B. Miller, 816 Main St., Winnipeg, Man., Canada.

Lifshitz Print, 217 E. Broadway, cor. Clinton St.

Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון ח (קנח)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, MAY 9, 1919 — No. 8 (158)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנת — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנת — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחיכה מתקבלה
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

הנני מברכת בברכת מזל טוב את הסופר העברי מר צבי שארפשטיין ליום הולדת בנו בן־עמי.

מי יתן ויקוים עליו „ברא כרעה דאבוהי".

דזוירסי סיטי. שושנה שוחט.

ברכתי שלוחה לידידי מר דוד כהן לארושי בתו שיינה לאה עם מר שלום לוין. יזכה לחוג את חתונתם על הרי ציון וירושלים.

ש. עפשטיין.

הנני מברך את ידידי מר צבי שארפשטיין ואת רעיתו להולדת להם בנם בן־עמי. יחנכוהו ויגדלוהו ברוב עונג ונחת ויהי לפאר ולתפארת לעמנו.

מ. סלבקין.

ברכתנו, ברכת מזל טוב, שלוחה לידידינו הנכבדים שושנה וצבי שארפשטיין להולדת בנם בן־עמי. יהי רצון שבימיו ובימינו יגאל ישראל גאולה שלמה.

יונה ושמחה רובינשטיין.

שיקאגו, איל.

הננו מברכים את חברנו מר צבי שארפשטיין ורעיתו להולדת בנם בן־עמי.

אברהם שפייזהנדלר ורעיתו.

ברכה המה לבבית הריני שולח לחברי וידידי המצוין מר ברוך פישמאן מסאן־פראנציסקו, קאל., לנשואיו עם בחירתו מרת טובה ברגר. יהי רצון שיעלה בידם לגשם בקרוב את משאת נפשם ולבנות את ביתם הפרטי, בית מלא אושר ונחת, בביתנו הלאומי בארצנו.

ש. זאק.

דיימין, איובה, ניסן, תרע"ט.

VOL. VI NEW YORK, MAY 9, 1919 No. 8

התורן

יוצא לאור ע"י
ההסתדרות
הציונית
באמריקה
—
העורך:
ראובן ברינין

שנה ששית ניו־יורק, ט' אייר, תרע"ט גליון שמיני

פרשת השבוע

אזהרה מיותרה.

בכל פעם, שסופרנו הלאומי אחד־העם מגלה את דעתו ברבים, יש להטות אוזן ולשים לב, בין שאנו מסכימים לו ובין שאנו חולקים עליו. אין מסופרי הגדול הזה משמיע דבריו ברבים, בכתב או בפה, אלא אם יש לו מה להגיד משלו, להגיד אחרי אשר התעמק לחשוב בדבר. ותמיד יש ללמוד מדבריו, גם בזמן שאין אנו סוברים או מרגישים כמוהו, יען כי הוא מעיר את המחשבה ואת רגשי האחריות הלאומית בלבנו.

והנה בשבוע זה השמיע אחד־העם את דבריו בענינים הנוגעים בשעה זו עד הנפש של כל איש מישראל. והוא השמיע אותם על־ידי העתונאי הרמאן ברנשטיין בטילי־גראמה לה„טאג". אין דרכו של אחד־העם להשמיע דבריו ברבים בעזרתן של שיחות עם סופרי עתונים. מקפיד היא סופרנו זה בלשונו וסגנונו ובצורת הדברים שהוא אומרם, בכתב או בפה. אחראי הוא תמיד בעד כל ניב ובעד כל אות, שהוא מוציא מפיו או מעטו. ואין מדרכו למסור את הדברים, שיש לו להגיד לעמו, לזרזירי־העט, בהיותו חושש תמיד, שמא ישבשום ויקלקלום, שמא יוסיפו עליהם או יגרעו מהם וישחיתו את כונתו. ואם ראה אחד־העם לנחוץ להפסיק בשעה זו את שתיקתו העקשנית ולהשמיע את אזהרתו ליהודי אמריקה על־ידי טיליגראמה, בעזרתו של עתונאי, אז ודאי הוא הדבר, שמנהיגנו הרוחני נותן חשיבות מיוחדה לאזהרתו בשעה זו וירא הוא להחמיצה.

אין אנו יודעים עד כמה היה ברנשטיין נזהר ומדייק למסור על־ידי כבל־חים את דברי אחד־העם אות באות, כמו שיצאו מפיו, אבל מכירים אנו, כי רוחו של סופרנו הנזכר מדברת מתוך הטיליגראמה האמורה. ועל־כן אין כל פלא, אם עשתה, בחוגים ידועים, רושם כבר.

אולם נשים לב לאזהרתו של אחד־העם ונשאל: מה השמיענו הפעם? — הוא משמיענו, כי אלה המלהיבים והמגזמים את תקות עמנו, רק מכבידים את המצב, כי הדמיון הנלהב ביפיו יצטנן ובמקום תוחלת יבוא יאוש מר אחרי אספת־השלום. עלינו להגיד פה, כי מנהיגי הציוניות באמריקה האחראים יחד עם הציונים, שיש להם השפעה על דעת הקהל, אינם מלהיבים את דמיון העם בגוזמות והפרזות. הם רק מחזקים את רצון העם לגאולה; הם רק מעוררים למעשים ולפעולות, לאגודה כללית לעבודה ציונית מסודרה, שכל בני העם העברי ישתתפו בה. ואם ישנם ציונים, המפריזים בדמיונם על המצב האמתי, הלא דבר טבעי הוא. הימים ימי הרת תקוות גדולות בכל העולם וגם בעולמנו אנו. העם העברי הביא כל־כך קרבנות, בנפש וברכוש, לשחרור העמים; איתני העולם והתמונים הגדולים, הפועלים הבין־לאומיים ומנהיגיהם הרבו לנו כל־כך הבטחות ויעודים; הפרעות היהודיות, שעוללו בבני עמנו בארצות שונות, כל־כך התעצמו וכוס־הדמעות וסאת הצרות כל־כך נתמלאו; דרישתנו הלאומית והציונית כל־כך מיוסדת בצדק וביושר, עד שאין כל פלא, אם הזיונות ודמיונות, ואולי גם הזיות, מרחפים בחלל עולמנו. השנויים הכבירים, שכבר באו ושעדיין מתרגשים ועתידים לבוא בעולם, הם כבר מחקו את הגבול שבין המציאות והדמיון, בין האפשר והנמנע. מי הוא חכם ויגיד לנו: מה אפשר ומה נמנע כיום. הכל אפשר ואפשר, כי אין קץ דבר העומד בפני רצון העם, שהתעורר לחיים ולהסתדרות חזקה. בפרט אם רצון העם השואף לעמידתו ברשות עצמו מתאים לרצונותיהם של עמים כבירים אחרים ולדרך־הרוח המדיני החדש השורר בעולם.

העם, שהתעורר לחיים והשואף לגאולה, גאולת הגוף והרוח, אינו מסתפק במועט. הוא דורש הרבה, דורש את המגיע לו, את השייך לו על־פי זכות־אבות ועל־פי זכות־עצמו, במשפט וצדק. הוא מקבל אמנם מה שנותנים לו וכמה שנותנים לו, אך אין הוא מוותר, ואין הוא יכול

לוותר, על החלק המגיע לו באמת. ואין העם יכול, ואין הוא גם רשאי, לוותר על גאולתו השלמה והמלאה, בהיות כולנו יודעים ומאמינים, שאין גאולה לעולם בלי גאולת ישראל. כל מלחמת־עולם זו היתה לשוא, אם לא תביא אתה את שחרורנו המלא. אין העם, ולוא רק בחירי בניו, שהתעורר לתחיה, יכול להשלים עם הרעיון המעליב והמכאיב של „הציץ עבד ידעיו בןדדירין". יען־כן אין התקוות הנפרזות של העם, אם באמת נפרזות הנה, באות בלבו על־ידי אנשי־תעמולה, על־ידי אי־זהירותם של מנהיגים, כי־אם נולדות וצומחות בקרבו מעצמן מישפע של חיים שזורם אל עצמותיו היבשות. והתקוות והדמיונות של גאולה שלמה גדולים ומתפרנסים מספרים ומבחון, וסופם, אם במוקדם או במאוחר מעט, גם להתקיים ולהתגשם במעשים מוחשים. בלי תפיסה מרובה בדמיון, בלי אידיאלים רחבים של גאולה שלמה, אי־אפשר לתפוס במציאות גם מועט שבמועט.

אחד־העם מזהיר ואומר: „שטות היא לדבר על־אדות מדינה יהודית בארץ־ישראל העומדת ברשות עצמה. היהודים יקבלו רק את זכות הישוב והכניסה בארץ־ישראל. יכריזו על ארץ־ישראל כעל מקלט־יהודי — זהו למה שאנו רשאים לקוות".

גם הציוניים באמריקה יודעים ומכירים היטב, שכל זמן שלא נהיה הרוב בארץ־ישראל וכל זמן שלא נסדר ולא נחזק את כחות־התחיה שבקרב עמנו אשר בארצות הגולה, אין לנו שום תקוה, ואין גם שום יכולת, ליסד על אדמת אבותינו מדינה יהודית, העומדת ברשות עצמה. אבל גם זאת אנו יודעים, מכירים ומרגישים היטב, כי זאת אשר יתנו לנו עתה — ואין שום ספק, כי זאת יתנו לנו לכל הפחות, — כלומר: ליסד בארץ־ישראל מקלט לאומי, בכל המשמעות וההוראות של המלים האלה, — ונתינה זו, מועט זה, בעד העול שעשו לנו העמים במשך של אלפים שנה בערך, היא „אתחלתא דגאולה", וסופה — מדינת יהודים. עתה יתנו אותנו להניח את אבן־הפנה של בניננו הלאומי, ואם נאמץ את הרצון הלאומי ואם נחזק את ידי הבונים ונתמוך בהם בכל כחותינו, אז נזכה, אנו או בנינו, גם לגולת־הכותרת. מדת הזמן, אשר תעבור בין בנין המסד עד בנין הטפחות, תלויה במאורעותיו של העולם הגדול ותלויה גם בכשרון הבונים, בהכנתם ותמיכתם של עוזריהם. וכל אשר יתקדם העולם, כן במדה תתקדם גם עבודתנו, עבודת הגאולה השלמה.

אין שוטים כאלה בין ציוני אמריקה, שפקחים הם אולי יותר מדי, להאמין, כי אספת־השלום תתן לנו תיכף ומיד מדינה יהודית בארץ־ישראל. והמנהיגים אינם אלא מוכנים לעבודה מסודרה ולרפוי השורות במחננו מבלי הלהב את הדמיון של העם על־ידי תקות שוא ולדברים הנמנעים בשעה זו. היהודים באמריקה אינם כל־כך נוחים להתלהב, כי חושם המעשי מפותח כל־צרכו ואולי עוד יותר מן הצורך. ועל־כן אנו סוברים, שאזהרתו של אחד־העם נשלחה לא על־פי האדריסה הנכונה. ויחד עם זה עלינו להגיד, ששום אזהרה, אם גם תבוא בשם אחד־העם, לא תכרית את האמונה מלבנו, כי עבודתנו הציונית עתה, אם רק ירבה מספרם של הנותנים יד לה, מובילה אל התכלית האחרונה של התקוה הלאומית: אל המדינה היהודית העומדת ברשות עצמה.

ההכרזה הבריטית וההסכמה הגלויה שבאה עליה מצד מדינות־ההסכם, וביחוד מצד אמריקה, החיו בלבות העם

קוֹנְסְטַנְטִין שַׁפִּירָא וַאֲחֵרִים

(שיחות בפריזית)

מאת

ז. שניאור.

I.

השיחה נסבה על נביאי החברה הרוסית בשנות הששים.

אחד מאתנו, צעיר נלהב, היה משיחה והולך:

צר לי, שאחרתי להולד ולא ידעתי פנים לא את גונצארוב בעל הרומאן „אובלומוב", לא את טורגיניב יוצרם של „האבות והבנים" ולא את דוסטוייבסקי נביאו של „החטא וענשו". ושלשה אלה הלא הרעידו בשעתם את כל החברה הרוסית עד היסוד. וכל זרמי החברה הרוסית של דורנו יונקים עד עתה מהם, כנחלי שווייציה משלגי האלפים.

הראשון, גונצארוב, הלא תפס וצייר על יריעה רחבה את האפאטיה ואפיסת הכחות של האינטליגנט הרוסי. את המשבר הפסיכולוגי ואת המעבר ההיסטורי של נכר ה„בויארים", שאין לו עוד לא הכח ולא הרצון העז למשול באבריו ובמשרתיו... את חולם החלומות הרוסי יצר, זה המתגולל תמיד בחדרו על הספה בסודרו הפרחי והנאגוזי, ירושת־אבות, נשרה מידו הרפה והוא צף על גלי הזיותיו. [illegible] יודע לאן! זה טפוס של האפרתי, אשר נתערערו גזעיו וענפיו יבשו: המט לנפול מיום ליום, כדי לפנות מקום חדש [illegible] עממיים אשר נדחו עד עתה תחת כבדם של אבות אובלומובים ואבות־אבותיהם. ומה גדול כחו של רומאן זה! אפילו אם נביא בחשבון את אריכותו היתירה ואת חסרונותיו האמנותיים, הרי [illegible] כי אובלומוב זה כולל גם את „גן הדובדבנים" של טשיחוב אחרי עבור שלשים שנה ויותר — ו„גן הדובדבנים" [illegible] מיצירתו של גונצארוב.

והשני, בעל ספר „האבות והבנים" — טורגיניב, פרסם בלי דעת את [illegible]. באיפי [illegible] על־ידי בארינין נשערי [illegible] על אדמת איטליה ועשה לו שם... עד היום, כשהצעירים מרוסיה [illegible] באר בכפרי איטליה את מקור־מחצבתם בתנועות ידיהם [illegible] באצבע צרידה על היב

— באקוניסימו, ניהיליסימו!

[illegible] במדינה השמשית ומתרחבת באר מאליה

אמנם טורגיניב בעצמו התאונן לא אחת, כי הדור הצעיר לא הבין כלל את ספרו... הוא הלא יצר את הגבור הראשי שלו בתור טפוס שלילי, והדור הצעיר קבלהו בתור חיובי. בתמיה! אבל [illegible] אמן גדול. התולדה דנה בעצמה על

את תקות הגאולה, ואם גם נפגוש על דרכנו זה עוד יותר מכשולים ומעצורים, לא נואש חלילה. אדרבה, נוסיף חיל ואומץ ללחום בהם ולהסירם מעל דרכנו. מעולם לא נגאל עם בלי קרבנות ובלי עמל רב. ואת אשר השיגו עמים אחרים — נשיג גם אנו.

הכל הולך ומשתנה בחיינו. העבודה הציונית, בכל הוראותיה, הולכת ומתקדמת, ואחד־העם לא שנה את רוחו, הנוטה ליאוש ולספקות, אף במקצת. ועל־כן הוא מחליט ואומר גם כיום: „יש לנו חבלי משיח בלי משיח. האומה העברית גוססת בלי תקוה לגאולה. אין אני רואה כי משיח בא“ (דברי אחד־העם, כפי שמוסר אותם הרמאן ברנשטיין). אם דברי סופרנו הגדול נמסרו כמו שהם, אז מסרו לנו רק את הרגשתו המעציבה, וצר לנו על שהוא מרגיש ככה. גם בשבתו בקונגרס הציוני הראשון הרגיש את עצמו כ„אבל בין חתנים“. אולם העוסקים עתה בבנינה של ציון יש להם הרגשה אחרת, והיא: חבלי משיח אלה לא לשוא הם. ימות המשיח הולכים ומתקרבים. וכל העוזר בבנין ארצנו וכל המשתתף בתחית רוחנו, הרי הוא מקרב בזה את ביאתו של משיח — את גאולתנו הנאמנה.

אותות הזמן.

בין ציירי השלום, ששלחה גרמניה לפאריז, בחרה גם בהצייר העברי הרמאן שטרוק בתור מומחה לעניני היהודים ותביעותיהם בארצות שונות. שטרוק זה, שקנה לו שם בעולם האמנות על־ידי ציורי־החרט שלו מטפוסי היהודים הפולנים, ששפך עליהם רוח אצילות, הוא יהודי אורתודוכסי, לאומי וציוני, אחד ממנהיגי ה„מזרחי“ באשכנז. הננו רואים בזה אותות הזמן החדש. בימי ממשלת ווילהלם השני ויועציו היונקרים לא היו מוסרים בשום אופן שליחות מדינית כל־כך חשובה ליהודי וציוני, שהודיע תמיד חבה יתירה לאחיו הפולנים.

עובדה היא, שגרמניה המנוצחת והמתחדשת לרוח [illegible] העיקריים שבאו בדיך דעותיה ונטייתיה המדיניות, — עובדה היא, שגרמניה של עכשיו מסבירה פניה להיהודים הלאומיים והציוניים, יהא הטעם לזה מה שהיא. [illegible] המתכחשים לעמם והמתנגדים לרוח הלאומי, אלה התקיפים של אתמול ירדו מגדולתם בגרמניה של היום. וירידה זו תהיה עליה לחכמת ישראל של אותה הארץ. חכמת ישראל זו, שתקופת־זהב היתה לה בגרמניה, לא תהיה עוד — כמו שהיתה, מדעתה, ועוד יותר שלא מדעתה, זמן ידוע — שפחה חרופה לעשירי היהודים, ראשי המתבוללים, שתמכוה וכלכלוה בפרורים הנופלים מעל שלחנם הדשן.

הננו רואים את אותות הזמן החדש גם בזה, שראשי ממשלת פולניה החדשה נושאים ונותנים עתה בדבר תביעותיהם של יהודי ארצם עם הד"ר טהון, הרב מקראקוי, ועם הד"ר ברודי, הרב מלודז. שני האחרונים האלה הם לאומיים וציוניים נלהבים. הד"ר טהון הוא גם סופר עברי. המנהיגים המדיניים והרוחניים של הפולנים בגליציה הביטו תמיד על היהודים הלאומיים והציוניים כעל שנואי נפשם, כעל אויביהם המסוכנים, שחובה היא להרחיקם ולהדיחם ממהיצתם בכל התחבולות שבעולם, כדי לבטל ולהמית את השפעתם המדינית והתרבותית.

כל זה מוכיח ברור, כי מנהיגי העמים והמדינות, יהיו

טיבו של „גבור“ זה או פלוני, בקרני־הרגשתה שלה היא מטפלת בו ולוקחת את החומר לבנינה לפי טעמה והשגותיה, ואל באורי האמן עצמו לא תשים לב. לא על מה שחפץ האמן לאמר היא דנה, כי־אם על מה שאמר. והאמן האמתי הלא הוא תמיד בבחינת „נופל וגלוי עינים“, אוראקול המדבר מתוך התהום...

ואחרון־אחרון — דוסטוייבסקי, יוצרו של „החטא וענשו“... רבונו של עולם! הלא את הכל, הכל תמצאו ברומאן זה. גם את סוראטוסטרה של ניצשה, גם את הסליחה ומסירות־הנפש הנוצרית היותר קיצונית ואת האמנות היותר עמוקה ואת כל המדע הפסיכו־פאטולוגי של פינל, לומברוזו וקראפט־איבינג לשיטותיהם. [illegible] סמלים נצחיים, שלשה עמודים בדמות עונות־פלילים, שלשה אסונות גדולים של המין האנושי תומכים את הבנין האמנותי והנערץ, אשר שמו „החטא וענשו“: הרצח (ראסקולניקוב), השכרות (מארמילאדוב) והזימה (סוניה). וכמה רעיונות של חשבון־הנפש [illegible] רצעיריב הברולים עם [illegible]. ראסקולניקוב זה... הנה ה„גבור“ המתפרץ בפני כל יסודות החברה הישנים [illegible], אותם היסודות והחוקים, אשר כביכול [illegible] עליו לחנק את עלומיו ואת כשרונותיו. והוא, הוא בעצמו נעשה [illegible], הוא אוסר אותה החברה האנושית, שופט אותה ומוציאה בעצמו לגרדום, בדמות הזקנה אשר הרג ואשר שדד... ונופל שדוד בעצמו תחת משא החברה, אשר התפוצצה עליו בכבדה כשאך החל לערער את יסודה, כשמשון זה תחת חרבות ההיכל של דגון... ורק זהו ההבדל ביניהם: שמשון מת ופלשתים אתו, וראסקולניקוב נתפצפץ בעצמו והפלשתים שלו עודם חוגגים עד היום על גג בית אלהיהם ועל יציעותיו סביב... לא, לא! החברה כולה יש לה ה„זכות“ לשפוט, לקומם גיליוטינות חברתיות, להכין מהפכות ומטבח־אחים, להרוס במלחמה ערים מלאות תרבות עתיקה, לטמא [illegible] משפחות ידתית. אבל [illegible] אנשים? לא! [illegible] אחרי מעשיהם [illegible] אף [illegible] מפני [illegible] וגדולים אלף אלפי פעמים מן המעשה שלך... שם, מבין אתה, „יופי“, רומאנטיקה, תולדה... ואצלך — טומאה, חולין, חומר לכרוניקה... [illegible] היכן הוא? אין כאן שום [illegible], האדון [illegible]! מוטב שתשאל את הפיח מדוע שחור הוא ואת השלג למה לבן הוא... [illegible] האדון [illegible] עבודת פרך, האדון ראסקולניקוב!

II.

המלומד מר א—סון, ישיש כבן ששים, שהיה יושב בין המסובים ומקשיב, הכה ידיו זו בזו ופנה אל הצעיר הנלהב ואמר:

— אם כל־כך גברה תשוקתך לדעת קצת פנים אל פנים אותם שלשת הסופרים, שעליהם דברת, הנני למסור לך פרטים אחדים וקוים אפייניים מעטים לצורתם הנדפסת בספריהם עד היום.

שייכים לאיזו מפלגה שהיא, החלו להכיר את היהודים הלאומיים והציוניים לבאי־כח עמם ולבעלי רשפעה. וההכרה החדשה הזאת עתידה להביא שנויי־ערכין בעולמנו אָנו.

שְׁאֵלַת הַסְּפָרִים הָעִבְרִים.

עם־הספר נשאר אחרי שנות המלחמה, אחרי החורבנות והמהפכות שבאו בחיינו ובקהלותינו, בלי ספרים. דורשים לספרים והם חסרים בכל המקצועות. דרושים לנו ספרים ישנים בתבנית חדשה, לפי צרכי הדור, ודרושים לנו ספרים חדשים מעיקרם. נתיתמה היצירה העברית. נשמו המרכזים של התרבות העברית. נסיונות שונים נעשו בזמן האחרון ליסד עתונים והוצאות ספרים עברים על יסודות חדשים. הנסיונות האלה נעשו בארץ־ישראל, ברוסיה, בווינה וגם באמריקה. הנסיונות האלה נעשו על־ידי יחידים ועל־ידי קבוצות בודדות. וכל הנסיונות האלה, האמת ניתנה להאָמר, בלתי מוצלחים. כולם לקויים ופגומים. הסבה העיקרית לאי־הצלחתם מצדם הספרותי והתרבותי: כל הנסיונות הללו נעשו בשעת חירום, בשעת חפזון ובהלה. נתפיצצו ונתפזרו כחות היצירה והכחות הרוחניים של עמנו. הרחיקו, בכונה מיוחדה וגם בלי כל כונה, את המדע העברי והיצירה המקורית מגבולותיהן של רוב ההוצאות הללו.

ושאלת חסרון הספרים העברים עדיין מחכה לפתרונים. והנה בא אחד הסופרים, ש. זאלצמאן, ב„חדשות מהארץ" (בגליון מיום ג' ניסן) ומציע פתרון לשאלה זו במאמר גדול בשם „יסוד הוצאת ספרים ודפוס גדול בירושלים". קצור הצעתו: „על מגרש גדול מחוץ לירושלים צריך לבנות רובע מיוחד בשם „קרית־ספר" ויהקים שמה בית־דפוס, ליטוגראפיה, פוטיטיפיה, צינקוגראפיה, דפוס של צבעים, דפוס של תמונות, בית מלאכה לכריכת ספרים ומחסן של מכשירי־כתיבה שונים. הבנינים צריכים להיות בנויים לפי התנאים הטיכניים היותר חדשים של אמנות הדפוס ולפי התנאים היותר היגייניים (כלומר: לפי תורת הבריאות היותר חדשה). מכונות הדפוס תצטרכנה להיות היותר מודרניות וכל התנועה תהיה בכח החשמל". ואחרי שהסופר מציע את התכנית הטיכנית של המוסד האָמור בסגנון הרומאַן הדמיוני הידוע של בילאמי, הוא בא לעיקר השאלה: „מה צריך המוסד הזה להוציא לאור?" ותשובתו ערוכה: „ספרי אלף־בית, ספרי למוד לאלה הרוצים להקנות לעצמם את השפה העברית בלי מורה, מלונים לכל השפות, מורי־דרך בשביל ארץ־ישראל והמזרח הקרוב, ספורים לילדים, ספרי חקלאות בשביל האכרים, ספרי למוד בשביל האוניברסיטה, ספרי למוד בשביל הגימנאסיות ובשביל כל בתי־הספר האחרים, לוחות־שנה, לוחות־קיר, לוחות־שנה לתלמידים, לוחות של כיס וכדומה, ספרות יפה, קלאסיקים עברים ותרגומים של קלאסיקים אירופאיים, תוים עברים לנגינה ולשירה, תמונות, קלישאות, העתקות מציורים עברים שונים, גלויות־דואר ואלבומים שונים מארץ־ישראל. תשומת־לב מיוחדה צריך יהיה להקדיש להוצאת התנ"ך, סדורים, גמרות וכל ספרי הספרות הישנה". וגם זאת לא שכח הסופר, „כי כל ספרי הוצאה זו יהיו מנוקדים ובזה תפתר שאלת הקריאה העברית המוקשה על הקורא העברי בכלל ועל הקורא הבלתי מנוסה ביחוד".

— אנו מבקשים, אנו מבקשים! — התעוררו כל המסובים.

ומעין זה סח לנו:

— בשנות בחרותי, בסוף שנות השבעים למאה שעברה, הייתי מתגורר בפטרבורג. סטודנט צעיר הייתי. ומובן מאליו, שגם לי היתה אז תשוקה גדולה לראות פנים וגם לשוחח את הסופרים הרוסים הגדולים, שהיו אז לאלהים לתלמידי האוניברסיטה.

פעם אחת, בבוקר עכור אחר, הייתי מהלך ברחובות פטרבורג, וראיתי לפני חלון בית־מסחר של תכשיטים עומד איש גבה־קומה ובעל זקן. ונדמה לי, שכבר פגשתיו באיזה מקום. עמדתי מן הצד, סוקר, לכאורה, גם אני את תערוכת בית־המסחר ומסתכל בגנבה באיש ההוא. ופתאום אני נזכר: הלא זהו בעל „החטא וענשו", בעל „השדים", „קארמאזוב" וכו' — דוסטוייבסקי! תמונתו הנדפסת היתה ידועה לכולנו...

נצבתי כנציב שיש וכולי ראיה ותמיה וסקרנות של איש כפר: אם כן, זהו, זהו האיש, שעליו חלמתי... ובמה הוא מסתכל כאן? בשעוני זהב ותכשיטים אשר בתערוכה... מה לו ולאלה? ודאי טימה הורכת ובשלה אצלו. מין סמארדיאקוב או ראסקולניקוב במהדורה חדשה מתפרץ בלילה ושוחט את בעל בית־המסחר... והרי לך מקום לפסיכולוגיה... הלא יש לו חולשה לספר בפרוטרוט על שחיטות אנשים...

הלז הרגיש מיד בעיני הזר הסוקרות אותו. גם בעצפו היו לו עינים. העצבים, העצבים שלו...

הוא רכב את ראשו, ולפני הופיעה כל הוית פניו, פנים בלי טפת־דם, מצוררים וטבולים במרה של חולי־מעים, ושרטוטי סנטרו מבצבצים מבין זקן אפור־ערמוני, וקן־וויליקורוס, שאינה עבה למדי, עד כדי להסתיר בצלו את הסנטר ואת הצואר... ועיניו צרות וחודרות, חודרות... הוא מביט בי ואני — בו. אני, סטודנט צעיר של המחלקה הראשונה או השניה למאתימאטיקה, תינוק. והוא — סופר מפורסם, „קדוש" ששב מסיביריה, ריבולוציונר מבית־מדרשו של פטרשיבין, שחזר בתשובה... אני מביט כהלום־רעם, והוא — באיזה קצף עצור ובלתי ברור לי. ואין אחד מאתנו מחליף את מעמדו. אני — מפני שלא יכולתי, כמכושף הייתי! והוא — מפני שלא חפץ. רוצה היה, כנראה, להשמידני במבטו. אני מסתכל בו והוא — בי. ופתאום התחילו רשמי פניו המצוררים מרקדים, מרודים באופן חולני, וזויות פיו התחילו להתעוות ולהתנועע. ובתוך כך ירק פתאום יריקה עזה הצדה והתחיל להתרחק בצעדי רגליו הגבוהות, כאילו נעלב על־ידי מי שהוא. ואני הוצאתי את המטפחת, כדי למחות את הזעה שפרצה מעל מצחי, מוחה ומנחם ומגנה את עצמי כאחד:

— הן חפצת לראות את דוסטוייבסקי! הרי לך דוסטוייבסקי!...

ובפעם השנית פגשתי ברחוב את בעל ה„אובלומובשצינה", את גונצארוב. קצר קומה, מסובל במקצת ובעל פנים רכים ונפוחים מעט, עם פימות קטנות תחת עיניו, כאלה של איש האוהב לישון הרבה אחרי ארוחת הצהרים. הכרתיו והתחלתי לצעוד אחריו פסיעה אחר

כמה נקל לחבר תכנית רחבה להוצאת ספרים עברים, וכמה קשה העבודה בעצמה! כל זמן אשר לא ישתתפו הכחות הרוחניים של עמנו עם הכחות הכספיים לפתרון שאלת הספרים העברים על יסוד לאומי ולרוח הצרכים והתביעות של התקופה החדשה הבאה בחיינו; כל זמן אשר יחידים בודדים וקבוצות שונות ינסו לפתור את שאלת־הספרים על דעת עצמם ועל־פי דרך מיוחדת להם מבלי רעיון מרכזי, לא תפתר שאלה זו, שהיא שאלת קיומו הרוחני של עמנו, באופן רצוי.

אַוִירָה שֶׁל מוֹלֶדֶת

מאת

אב. גולדברג.

אָכן הדברים צריכים ביאור:

הנה הן העובדות כמו שהן, מחרוזות של עובדות שאינן אומרות אלא דרשנו:

לעת־עתה כל הקבוץ העברי בארץ־ישראל אינו עולה על מספר של שמונים אלפים נפש, אנשים, נשים וטף. לפני התפרצותה של המלחמה היו לערך כמאה אלפים, אבל רבים גורשו מן הארץ על־ידי הממשלה העריצה ועדיין לא כולם הספיקו לשוב לשם.

לעת־עתה עומדת ארץ־ישראל פרושה ומובדלת מן העולם הגדול. יחס הקשור והחבור לא תוקן עדיין, האניות מבקרות את חופי ארצנו רק לעתים יקרות.

שער־ההובלה הגבוה עדיין בתקפו עומד. ארץ־ישראל זקוקה לכמה וכמה צרכים ואי־אפשר לה למלא את החסר. לפני פרוץ המלחמה קבלה את החמרים הטבעיים מארץ אויסטריה. עכשיו הקשרים שבין ארצנו וארץ אויסטריה נפסקו לגמרי, ואויסטריה הרי היא עצמה אינה עוד במציאות כלל.

לעת־עתה נמצאת ארצנו במצב הכבוש, וחוקי הכבוש מושלים בה בכל תקפם. ויתר על כן, לפי החוק הבין־לאומי, החוקים הטורקים הידועים בפראותם אינם בטלים, אלא עומדים באיתנם עד ימי הכרזת השלום. ארץ־ישראל, ארצנו, איננה יכולה עדיין לזקוף את קומתה ולהרים את ראשה. על כל צעד ושעל היא נתקלת בחוקים חמורים, חוקים על־פי הנוסח הטורקי הישן, וחוקים שיצאו מלפני השליט החדש, הוראות שעה, שלפעמים הן גזירות שאין רוב הצבור יכול לעמוד בהן.

לעת־עתה ארץ־ישראל עניה עדיין. היא לא היתה עשירה אפילו בימים הטובים הראשונים, כשהשנים היו כתקונן. על אחת כמה וכמה עכשיו בשעת חירום. העושר מנין לה? העם היהודי המבזבז את הונו על הכל, על אָשרם של כל העמים, ועל דברים של מה־בכך, עינו צרה וירדו קפוצה בשעה שעליו להפריש ממונו בשביל תקותו הוא, בשביל עתידו המזהיר. הלא רק על נושנות אני חוזר, באָמרי, כי למרות כל הרעש של השנים האחרונות, שאָנו, הציוניים, הקימונו, עלו לארצנו רק מתי מספר. רובם היו מן הנמושות, שהלכו לשם לא לשם תחיה ובנין כלל. ומקצתם — אנשים צעירים, בעלי תקוות כבירות ושאיפות נשגבות, בעלי חלומות חובקים זרועות עולם ובעלי בטחון לבלי גבול. אבל, חבל, עם

פסיעה, כתיש זה, שמהלך אחרי עגלה מלאה כרוב. הוא צועד קדימה ואני אחריו. הוא פונה הצדה — אף אני הצדה. זה היה, לכאורה, אובלומוב בעצמו. אותן העינים הילדותיות והעלובות קצת, אותם הצעדים המרודים, הבלתי־בטוחים של איש האוהב את כתלי חדרו הרבה יותר משהוא אוהב את הרחוב ואת חומותיו ואת שאונו, ואותה הצניעות, שאהבה עצמית מסתתרה בה והיא מגיעה עד לידי חולניות ובושה תמידית ויראת הבריות... מפניו החוורים והנפוחים קצת ניכר היה, שהוא עצמו ודאי שאיננו משכים וקם, אלא מתעטף בבוקר כמה וכמה פעמים בחאלאט הטורקי שלו, קם ומשתטח על הספה חליפות, עד שהוא מחליט ומתאזר עוז ורוחץ ומתלבש. בהמית נפש של קורא ותיק, שראה פתאום לפניו את הגבור הראשי של הרומאן המעניין שקרא זה לא כבר, הייתי מהלך אחריו... גונצארוב בפזור דעתו הכיר סוף־סוף, כי מי־שהוא נטפל לו בדרכו, והתחיל להסב את ראשו לרגעים בצניעות של חרדה; פוסע פסיעה אחת ושתים ומציץ אחורנית, עד שנסלק והחליט לעבור בזהירות רבה לצד השני של הרחוב. עובר צעד קדימה ושנים אחורנית מסכנת המרכבות. נזכרתי בסוף העצב שהיה להסתכלותי יותר מדי בזיוו־פניו של דוסטוייבסקי ולא הוספתי עוד ללכת אחרי גונצארוב, אלא מתמם ונשאר מרחוק ומלוה אותו במבטי, עד שלא ראיתיו עוד...

וגם את טורגיניב זכיתי לראות באחד הימים ההם בבית אחד ממכירי הסופרים. ראשו הגדול והסב, המרכז כמשא כבד בין כתפיו, עם זקנו הקצר, המסורק לצדדים ואשר שיבה זרקה בו, עם בבותיו השעירות, הכהות לעומת זוהר בלוריתו וזקנו, הזכיר לי את ראשו האופיי של היונו הצרפתי... אבל קולו של טורגיניב היה כקול אשה מצרה, קול דק וחטמני וצורם במקצת. חטמני — אפשר משום זה, שדבר על־פי רוב צרפתית ונתחנך רק בשפה זו. כן מצאתיו יושב שקוע בכסאו, ומתוך גופו המסובל, גוף של „פוסיישציק“, יוצא הקול הדק אשר לו:

— ...ובכן, בא אלי אותו טפוס, יושב ומספר ומפטפט ומקסים אותי, לפי דעתו, בדבריו... הוא מספר ואני יושב לעומתו ו„מנלח“ אותו. כך. מגלח... (בפירש: „א יא יעווא ברעיו“...) ושוה לך. את מי ראיתי לפני אני אחרי גלחי אותו בדמיוני? את „ייבגיני טשיטשיקוב“ זכרונו לברכה! את טשיטשיקוב של גוגול. כך.

ובטון רשלני ובקול דק וצורם קצת היה יושב ומספר עוד ועוד. חכיתי לשמוע מפיו של יוצר „האבות והבנים“ דברים כאש, תמונות מרהיבות ורעיונות כעין אלו שב„רשימות הצייד“ שלו. לא מיניה ולא מקצתו. דבריו עצלים ואפורים היו, מפולפלים במעט חדוד סאלוני, מעט מאד, כסאלאטה צרפתית זו, שחשמן רב בה על החומץ והפלפלין. ודאי שהחנוך המערבי גדר גדרים בעד רגשותיו לבל יפרצו חוצה ולמדוהו לדבר תמיד על הקל והצדדי ועל זה שמרפרף ואינו משביע. וכשנפרד והלך לו, היה לי הרגש, שראיתי את צלו של טורגיניב ולא את טורגיניב עצמו.

צריך נקיב. אמנם הארץ התפתחה והראתה סימני חיים בעת האחרונה, אבל סוף־סוף לא במדה מרובה. הלא בלי אמצעי־כסף אי־אפשר לפתח שום ארץ, אולם עם כל זאת קודם שהוכרזה המלחמה בארץ, הלא היו בה אכרים שהספיקו לצבור גם מעט רכוש; היתה גם עבודה והיה גם מעט מסחר. היו גם אורחים באים לשם לשם תיור וסיור. נעשו פעם בפעם אף נסיונות חדשים. והרכוש זרם אל הארץ טיף־טיף. אפס מיום שפרצה דלקת־המלחמה הכל נשבת. לא נעשה כל נסיון חדש. ולא עוד, אלא שכמה נטיעות רכות נשמו על־ידי הישמעאלים הפראים. הם גדעו והשחיתו את עצי הארץ, רמסו ברגל והפכו לשאיה את השדרות והכרמים שנטעו בדם וזעת־אפים. כל המשק הוזנח וגדל פרא, והעזובה רבתה בארץ. הקשרים שבין ארצנו ובין העולם הופרעו. המקור האחד, שממנו נזונה הארץ בימי מצור ומצוק, היתה התמיכה שהשיגו מאמריקה, שבכל אופן לא היתה כל־כך גדולה.

לעת־עתה רוב הכחות האינטליגנטים, שהיו נמצאים בארץ־ישראל לפני המלחמה, נתחייבו חובת גלות ונפוצו בכל קצוי העולם. רבים מהם מתגוללים עוד באמריקה, ויש מהם שסובלים את עול הנדודים באנגליה, בשווייציה ובארצות אחרות, ומספר לא קטן מתו פשוט מתוך רעב ומחסור. הרשימה השחורה של אלה הכחות האינטליגנטים שמתו מתוך לחץ וכפן, גדולה היא למאד לפי הערך.

לעת־עתה נמצאים רבים מן הצעירים בתוך הגדוד העברי ועדיין לא נשתחררו, הצעירים, שהם היסוד התוסס והיוצר בכל מקום, הכובש דרכים חדשים והנותן בטוי לשאיפות חדשות.

לעת־עתה היה רק חלק קטן מן הזאוכלוסים העברים בארצנו מטפל בשאלת החיים ובהויות העולם. הזקנים, שבאו להתם לסיים את פרשת־חייהם האחרונה, גמרו מכבר את חשבונם עם העולם הזה, ולא היה להם כל ענין עם הארץ, שהיתה בשבילם רק מעין פרוזדור לטרקלין, לטרקלין שבשמים. והחלק הזה, החי ואינו עושה, שלפעמים תכופות הוא עומד לשטן על דרך התקונים, הוא אחוז גדול מן הישוב העולה לשמונים אלפים, כלומר: ממספר היהודים הנמצאים בשכונה אחת קטנה בניו־יורק.

כך הוא המצב וכן הם התנאים. אף־על־פי־כן אפילו בתוך התנאים שאינם רצויים, הציף נחשול של תחיה את הארץ. בכל פנה אנו פוגשים במעשים שיש בהם תנועה, מעוף ודמיון, ונסיונות ושאיפות שיש להם גובה ועומק. אפקים רחבים מתגלים בכל זהרם.

ניו־יורק רבתי, עם אלפי אלפים היהודים שלה, אין מספר ישיבותיה ובתי־כנסיותיה, בתי תלמוד־התורה של־ ובתי־הספר שלה, מגיע עד למחצית לאלה שקומץ היהודים שבארצנו ברא ויסד. אף בשעה זו הולך קול הרוח העברי ומנסר, הולך וממלא את חללה של הארץ. נערי ישראל לומדים את ספריהם מתוך שמחה וחדוה, שירה וזמר. בית־הספר העברי אפילו עכשיו, כשהיאוש עוד לא נתנדף ועדיין הוא מחלחל באויר, נעשה לזבול של קורת־רוח, לצינור השופע אור וזוהר. כי בית־הספר הזה קבץ לתוכו את רעננות השדה ושפעת הנוער.

נפתח תיאטרון עברי ובימה עברית. מציגים חזיונות ספרותיים. יש הרגיש, על־פי הידיעות שמתקבלות, כי היוצרים נגשו אל העבודה ברטט פנימי עצור, בכונה קדושה. אמנם חסרים עדיין הכחות הראויים לשם זה, והרי אי־אפשר ליצור משחקים על־פי הצו, אולם משתמשים באלה הכחות שישנם, כי גמלה התשוקה לעונג אמנותי, והתשוקה מולידה את הנסיון. אומרים ועושים. יוצרים תיאטרון ויוצרים בית־ספר לזמרה. הצעירים העברים הצמאים לאמנות הולכים ומרוים את צמאונם במעינות שפטרו בעצמם, מתחממים לאורם שהעלו בעצמם. נערכים נשפי ספרות וזמרה שבאים אליהם בקהל רב, כי יש קהל השואף לפתח את רגשותיו האסתי־טיים, ויש עורכי נשפים יפי־הרוח ויודעי־חן. יש שאיפה ויש הכרה. החיים העברים החדשים הולכים ומתרקמים, הולכים ונוצרים בתוך צמצומי־רכוש־השורר.

נוצרה אגודה של אמנים מסביב ל„בצלאל" החדש־הישן. רגשות היופי של העברי לא מצאו ספוק במקומות מיישבותיהם הכרואים, בגיטות הצרות והאפלות. ויתכמעט לא נחנקו מחוסר מרחב. השאיפות לשמש, לאויר ולצחצחות התעוררו ומבקשות להן תקון ומחפשות „מקום להתגדר בו". אמנם משתוקק העברי ליופי ומתגעגע עליו מעולם, אבל בגולה לא עלה הצמח, התשוקה מתנדפת. לא כן בארצנו. שם, כיון שהתשוקה התעוררה, מיד היא באה לידי גלוי. לא החמיצו את הדבר ולא חכו לימים טובים אשר יבואו במרוצת הזמן, בבחינת „לכשירחיב", כי־אם התחילו במימוי התשוקה מיד. ואמנם רצון הצבור העז מצא כבר את האנשים הנכונים לשרתו ולעבדו. וכבר נוצרה ההתחלה הפוריה והגרעינית אשר תתפתח בזמן הקרוב לאגודת האמנים, שתכין לנו את בית־הנכות הלאומי, את התערוכות האמנותיות הלאומיות.

נוצרו אגודות ואגודות שונות, שמטרתן ליפות את הישוב העברי ולהכנים בו סדרים, חן ונוי. נבראה אגודה, שמגמתה „להכנים יפיפיתו של יפת באהלי שם". לא על־פי מליצה, כי־אם על־פי הפשט, כלומר: אגודה האומרת ליפות את השכונות העבריות, משכנות־ישראל. והיה כי יבוא איש אל עיר ואם בישראל, יפליא את יפיה ואת סדריה, את שדרותיה, שדרות מטעי פאר ואלוני הדר, את רחובותיה הרחבים והנקיים והבנינים עוטרי הוד וזיו, כי בית של עברי צריך להיות יפה לא רק מבפנים, כי־אם גם מבחוץ. לפני כל בית עברי צריך להיות גן קטן, אילן מלבלב, להזין את העין ולעדן את הרוח. ובכל תשרוך הארמוניה, יופי אשר יתאים עם הסביבה המזרחית והטבע היפה והעשירה, ואשר יהיה בטוי שלם ומלא של רוחנו אנו, שעד עתה היה על־פי רוב רק מחקה.

נוצרו ונוסדו האגודות האלה מיד, למרות אשר על־פי השקפת המשמרים יש עכשיו מחסור בדברים יותר נחוצים וממשיים, אולם ארץ־ישראל אינה מבדלת בין צרכים

לצרכים, צרכים חמריים וצרכים נפשיים, היא אוחזת בזה וגם מזה אינה מנחת את ידה.

קוראים לאספות וועידות של מורים, פועלים, אכרים, אדוקים ומתקדמים. אספות מכל המפלגות ומכל הכתות והצביונים. כל מפלגה ומפלגה מגייסת את כחותיה, מתארגנת לקראת החיים הבאים ומכרזת על ה„אני מאמין" שלה בחום ובאמונה, ואמנם זורמים שם החיים בשטף עוזם, חיים שיש בהם מהדות היצירה. והנה עובדו שם תכניות שונות, אשר מטרתן היא הרחבת כחות הכבוש והתפתחותם, פלוס נתיב אל האור ואל שלהבתו. הסיסמה היא: עם טבעי נהיה וכל דבר אנושי בל יהיה זר לרוחנו.

מפני הטאינו הלאומיים לא רק שגלינו מעל ארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, כי־אם גם ממפרץ הים ומהדר גאונו. אמנם בימים הראשונים לגלות בחרו רוב היהודים את מקום מושבותיהם, על־פי ההכרה או על־פי חושם הטבעי, לא רחוק מחופי הים. השאיפה אל הים היתה נטועה בלב העם היהודי, אבל לאט־לאט נתרחקו היהודים בחוזקייד מגאות הים ונסגרו בעל־כרחם בין החומות, והיין העמד ביניהם ובין רהבת הים המשפיעה על מהלך הרוח,הלך הנפש והדמיון, על תכונת הגו ועל נטית הלב. רק במקום אחד נשארו היהודים קרובים אל הים ורוחו, והם היהודים בסאלוניקי. ואמנם מצטיינים הם בקומתם הזקופה וברוחם הנשאה, וידועים הם בגאותם הלאומית ומזכירים בגזרת־גויתם המיטויישת ובקלסתר־פניהם ־קלאסי את הוד גו העברי מימים עברו. בשלשים שנים האחרונות נדדו יהודים רבים לאמריקה ונתקרבו אל הימים עוד הפעם ונהנים מהם הנאה מרובה. אופיית היא העובדה, כי היהודים כובשים את כל נאות הדשא הקרובים אל הים, אבל עם זה עדיין עומדים הם מרחוק מעשרו, כלומר: מעטים הם היהודים המוצאים את לחמם מציד הדגים, מספנות, מדלית הפנינים וניצול החמרים, ומכל אלה הדברים האחרים הכרוכים בסחר הים. עושר גדול צפון בחובו לטובת אלה המחרפים את נפשם לנצלו, אבל אין ממלכת הים מענקת את רכושה כי־אם לאלה המרהיבים עוז להתיחד עמו, כי רהב שר הים עומד על פתחו והרב מתהפכת בידו ואינו מרשה למוגי־הלב ליהנות מטובו.

והנה באו היהודים מארץ־ישראל ויסדו אגודה ימית, שמטרתה היא לקרב את העם אל הים, לעורר את תשומת־לבם של המוני היהודים לממלכה הגדולה המקפת את ארצם והאוצרת בקרבה הון גדול.

יוצאים לאור עתונים, ירחונים וקבצים ונדפסים ספרים שונים מבלי התחשב כלל וכלל עם יוקר הנייר וההדפסה. אצלנו, באמריקה העשירה, כשאנו רואים כפר עברי יוצא לאור, אנו מביטים על זה כעל מאורע היוצא מגדר הרגיל וכמעט שאנו מכריזים עליו חג. בגולה, בדרך כלל, זקוקים אנו למיצינאטים שונים שיעמדו לספריתנו בשעת החקר; וישב בעוני הגדול השורר והמחסור הפורש את מוטות כנפיו השחורות לרוחב הארץ, יוצאים ספרים על ספרים. העם צמא לקרוא והסופר — ליצור. יש יחס אינטימי בין הסופר והקורא, ויחס זה מרטט ועולה אליך מתוך הדפים של כל דבר נדפס, המגיע אלינו משם. יוצא לאור שם ירחון פדגוגי הגון וחשוב, שכל שלשת מיליוני היהודים שבאמריקה, עם לשכות החנוך שלה, לא יצרו כמותו; שבועון המוקדש לשאלת הפיעים. האומר כביר היוצרים, ירחון מבטיח עתידות. קבצים שהד החיים החדשים עולה מהם. תרגומים מן הספרות העולמית, ספרים מקצועיים, ספרים המוקדשים לשאלות מיוחדות של הישוב.

אלה הן עובדות כהויתן בלי כל קשוט, העובדות בקצור נמרץ. והפחמי תמה: העושר הזה לפי הערך מנין לו לישוב קטן זה? המן הגורן או מן היקב? מאין באה כל הכבודה הזאת? כיצד התרחש הנס?

התשובה היא קצרה, והיא פסיכולוגית בעיקרה: הכח בא מן החירות האמתית שהעברי מרגיש בדרכו על סף ארצו הוא. המולדת נוסכת על העברי הבא לגבולותיה כח חדש ונותנת בו לב חדש. העברי נעשה לאחר בתוך אויר המולדת. קומתו מזדקפת, שדרתו מזדקרת, ראשו מתישר, הזהו מתרחב ושריריו מתמתחים ומתעשתים. הוא מרגיש את עצמו שלם בגופו ובנפשו ומעינות־האנרגיה שלו פורצים החוצה. מתעוררות בו תשוקות חדשות בגלל ההרגשה שנצלחה עליו והתשוקה היא אם לכחות חדשים.

אוירה של המולדת. אמנם יש זיווג בין המולדת ובין העם שנארש לה מיום היותו לעם. והיה כי יקרה אשר העם יגורש מהסתפח בנחלתו, אז יתעה מארץ לארץ ולא ימצא מרגוע לנפשו הנדכאה ותקון לרוחו הנענה. נשמתו ערטילאית, מקיפית ומכיוצת נידדת בממלכת־היישימון, גלמודה וקצוצה. אבל כיון שהיא נכנסת לגבולה, מיד היא מתפשטת ומוצאת גמולים לנדודיה, מחדשת את כנפיה ואת רוחה והיא משתערת בעוז ותעצומות.

אוירה של המולדת היא הפתרון לשפע הכחות, השור־בעת בארצנו השואפת לתחיה. הפתרון אולי מעט מסתורי, ואינו נלחץ במסגרת הפשט. אבל אפילו אם כך הוא הדבר, עם כל זה הפתרון לא פחות אמתי. כי אם לא כן — אדרבה, נסו־נא אתם לבאר את הפלא.

* * *

חַיַּי —

כִּנּוֹר נֻפַּץ קְרוּעַ־מֵיתָר,

כֶּתֶר נָפַל מֵרֹאשׁ קֵיסָר,

אַלּוֹן עֲקָרוּהוּ רוּחוֹת,

קִרְעֵי גְוִילִים, שִׁבְרֵי לוּחוֹת —

אֵלֶּה חַיַּי...

עוֹלָמִי —

מִדְבַּר־שְׁמָמָה אֲכוּל־שָׁרָב,

אַרְמוֹן נְטַשׁ שְׁדוּד הֲדָרָיו,

אֲגַם נִרְפָּשׂ כְּסוּי יְרוֹקָה

מַצְהִיר בְּזִיו שֶׁמֶשׁ שׁוֹקְעָה —

זֶה עוֹלָמִי...

חֲלוֹמִי —

קֶבֶר חָבוּי בְּצֵל אַלָּה,

יַרְדָּה צָצָה בִּי יִמְתַּלְּעָה,

זָמִיר עָר לָהּ שָׁר בַּלֵּילוֹת

אֶת שִׁירוֹתָיו הָאֲבֵלוֹת —

זֶה חֲלוֹמִי...

אפרים א. ליסיצקי.

הַנְּשָׁמָה

(אגדה).

מאת

ראובן בריינין.

נשמה טהורה, ברה ותמה, אשר לא ירדה מעולם על הארץ, רחפה בודדה, עצובה ועגומה על־פני מרחבי הרקיע השביעי.

— מדוע הנך כה עגומה? — שאלה יוצר העולם.

— על האדם, נזר בריאתך, הנני מתגעגעת, אליו הנני שואפת.

— ובכן מה את מבקשת, בתי? — שאלה הבורא. ארון המחשבות והמעשים.

— את האדם, את בחיר היצורים, שנברא בדמותך וצלמך, אנכי מבקשת.

— רדי, נשמתי, אל העולם השפל, אל שוכני הארץ, ותמצאי את אשר את מבקשת.

ובטיסה אחת ירדה הנשמה הטהורה אל הארץ. ובנוחה על קרקע מוצק ראתה לראשונה גדודי אנשי צבא, מחנות חיילים מתנועעים הנה והנה. מורים ורובים, מטפסים ויורדים.

— מי הן הנפשות הזרות האלה? — שאלה הנשמה את רבון העולם.

— אלה הם הגבורים שבבני־האדם, אשר עליהם התגעגעת.

— לא זאת בקשתי, — קראה הנשמה מלאה יאוש, — הלא אלה הם מלאכי־מות, מלאכי חבלה, ואני בני־אדם מבקשת...

ותסע ותדד הנשמה ותבוא לחבר רופאים.

— מי הן הנפשות המבושמות האלה?

— אלה הם הטובים, הרחמנים שבבני־אדם, אשר אליהם שאפת.

— האמנם? הלא להנפשות האלה אין לב, אין רגש! ואני האמנתי, כי רק עוזרים נאמנים הם למלאכי־המות.

וברגע אחד גזה הנשמה ותבוא לחבר סוללים, בנאים, וחכמי־חרשים למיניהם.

— מי הם?

— בני־אדם, בעלי־הקדמה, החרוצים שבהם...

— הלא אלה הם רק בעלי־מלאכה, רק מכונות מחשבות חשבונות, רק דבורים עסקניות, וכל אשר לאדם, נזר הבריאה, הלא מוזר להם, ואנכי מבקשת בני־אדם בעלי נפש ורוח...

ובהרף עין פתחה הנשמה ותבוא לאחת הערים, בירת־העולם, וראתה הרחובות, ששם יושבים בעלי־שטרות, צנתרי־הזהב ואילי־הכסף, בבתי־האוצרות והם מעלים ומורידים את השער של כל מיני הערכים.

— מי הן הבריות הגסות והחצופות האלה? מי הנה הנפשות האלה, שמכחישות גם בהויתי ומציאותי ואומרות, כי אין בעולם אלא חמרים חמרים, רק דברים אשר ביד יוקחו, והנשמה הוא דבר, שבדו עניים מלבם. רבונו של עולם, הלא הם נוגעים במלכותך ודוחקים את רגלי שכינתך, הלא הם המה הקוראים: „אנחנו אדוני העולם, לנו הכסף ולנו הזהב, וכל בני־האדם בידנו כחומר ביד היוצר!"

— גם אלה הם בני־אדם, לא טובים ולא רעים מכל בני־האדם... ואם הקטן, הדק שביצורי, יחדור לגופם תכנע גאותם והמה מתפללים ומתחננים אלי... אם הגלגל החוזר בעולמי יעבור עליהם אז ירמסו תחתיו ואז ממעמקים, מעוני ומחסור, ממחלה ומכאוב יצעקו אלי וישה רום עיניהם, ואז יאמינו, בתי, במציאותי וגם במציאותך, וגם בשפה אחרת ידברו...

רבונו של עולם, סופן של הבריות האלה לא ארע, אבל אם בצורתן היום הם בני־אדם, הם נזר בריאתך, הרי

מוטב היה לכל העולם שיחזור לתהו ובהו והבריות הללו בל ישלטו בו שלטת... רבונו של עולם, הראני־נא לי אָדם...

רבות נדדה הנשמה הערטילאה עד אשר באה לבית אחד החקרנים, שהיה קבור בין ספריו, בין מגלות־קלף ובין גליונות ורשימות הרחק מן הישוב ושאון העולם...

— מי זה?

—אָדם!

—אָדם? הזה הוא אָדם? הלא אני רואה אחד החנוטים, אחד עכברי־הספרים... האם זה הוא נזר־הבריאה? הלא חיים אין בו, הלא רוח קרה נושבת סביבו... צנה תאחזני בקרבתו...

ותכנף הנשמה ותעלם, ותגלה ותופיע בחדר אחד הסופרים.

— מי היא בריה זו, היושבת כפופה מעל לגליון של נייר וכותבת בחפזון, עד שאין היא מרגשת את קרבתי...

— אָדם הוא, חוזה הוא, יוצר הוא...

— רבונו של עולם, האם לועג הנך לבתך הנודדת... הלא מכונה כותבת אני רואה... הלא מח ורוח אין לה... הלא סתום־עינים אני רואה... היהיה עוד לחוזה... היהיה יצור דל ואומלל, כבריה זו אשר אני רואה לפני, ליוצר? האם אין בני־אָדם, בעלי מח ולב, בעלי מחשבה ורגש בעולמך?

והנשמה פרחה, עפה, רפרפה על־פני ערים וכפרים, כרכים וישובים ותמצא מנוח בחדר־העבודה של צייר אמן...

— מי הוא בעל מכחול זה?

— זהו אָדם, כהן־היופי, נביא הרגש בקרב בני־תמותה...

— האם זה הוא האָדם, האמן, אשר עליו יאָמר, כי חסר הוא מעט מאלהים, ואני הלא רואה לפני בריה דלה מתפלשת בעפר ואין היא מתרוממת אלא בצבעיה, צבעים שאין שפת הרוח נמסרת על ידם... ואני האמנתי, כי הצבעים שהאָדם, נזר הבריאה, משתמש בהם, הם יותר יפים, יותר עשירים, יותר נפשיים... ואני מבקשת אָדם כמו שהוא, בלי צבעים...

ימים רבים היתה הנשמה מקולעת בין כל מיני בריות, שנקראות בשם „בני־אָדם", ולא מצאה את אשר בקשה...

והנשמה עזבה את הערים הגדולות וההומיות ותבוא לפנה שוקטה, לבית בודד באחד היערים על אחד הסלעים, ובבית מצאה נזיר־עולם, בעל מנהגים זרים ובעל תנועות משונות...

— מי הוא הבודד אשר לפני?

— אָדם־העליון!

— רבונו של עולם, עוד לא ראיתי אָדם פשוט, והנך מראה לי אָדם־העליון... ואני האמנתי, שעיני רואות קוף מחקה את העויותיו ותנועותיו של האָדם, — האָדם, אשר רק שמעו שמעתי ובעיני עוד לא ראיתיו, — ואין הדבר מצליח בידו. העלני אל נוך והוציאני מעמק הבריות המשונות, או הראני את נזר בריאתך, את האדם אשר בראת בדמותך ובצלמך...

— עוד מעט ויהיה קץ לנדודיך, בתי, עוד מעט יתמצאי את אשר הנך מבקשת...

ובטיסה אחת באָה הנשמה לבית־ספר של ילדי בני ישראל...

ובראות הנשמה את הילדים הקטנים, הטהורים, התמימים, בעלי העינים הגדולות והשערות השחורות, היושבים והוגים בספר, קראה: הפעם מצאתי את אשר בקשתי; אני רואה לפני בני־אָדם, בני־אָדם שלא נפלו ושלא חטאו. נעימים הם הילדים האלה ממלאכים וטהורים משרפים. לגופו של אחד הילדים האלה הייתי רוצה להכנס...

הילדים הרגישו את קרבת הנשמה הברה המרחפת ביניהם ויעלזו ויגילו וישחקו בתום לב, ויתעורר עליהם המורה ויכה אותם בהרצועה שבידו, ויצרום את אָזניהם ויגער בהם על „הוללותם", ובאותו רגע פרחה הנשמה מן החדר ותעף ותגיע לכסא הכבוד, ותקרא בקול בוכים:

— גם את נשמותיך הטהורות, את בני־האָדם הקטנים, נזר בריאתך, מסרת בידי אָדם, שנשמה אין בקרבו...

לִתְכוּנָתוֹ שֶׁל אַחַד־הָעָם עַל־פִּי מִכְתָּבָיו

מאת

ד"ר מרדכי זאב רייזין.

רק שלש פעמים נפגשתי עם אחד־העם, בקיץ שנת תרס"ט, כשעברתי דרך לונדון ושהיתי בעיר בירת בריטאניה כשבוע ימים. פעמים באתי אני ואשתי, לביתו של הסופר המצוין לבלות את הערב בחברתו ובחוג בני־ביתו, ופעם אחת, גם־כן בערב, בא הוא לבית־מלוננו וישב אצלנו שעות אחדות. יזכר אני כאן, שפגישותי אלה עם ראש הסופרים העברים של זמננו היה הרושם הכביר האחד שהשאירה בי העיר הגדולה היא עם כל המונה ושאונה ושביתות המדינית. לונדון היא עיר יפה מאד. למרות, או אולי דוקא, בגלל עתיקותה. איזה זיו חן מיוחד מרחף על קריה הומיה זו, שעל כל שעל ושעל אתה מוצא בה זכרונות היסטוריים נהדרים. למראה כל הבנינים הגדולים והישנים, ווסטמינסטר־אבבי, בית־תפלת ס"ט־פאול, ארמונות הפארלאמנט, המגדל של לונדון, מגרש טראפאלקיר ועוד, יתפעל לב כל איש הבא ללונדון בפעם הראשונה, וביחוד יתרגש על זה האיש האמריקאי אשר חונך על ברכי השכלת אנגליה וספרותה והרואה את חשיבותה של ארץ זו לא רק במצבה המדיני האיתן, אשר ממשלתה שפוכה על חמש מאות מיליוני אנשים בכל קצות תבל, כי גם בערכה המיוחד [illegible]

כארץ מולדת החופש הפוליטי והשויון הדתי, ארץ אשר לה העשירה שבשפות והגדולה שבספרויות, ארצם של טשוסר וספנסר, שכספיר ומילטון, וואדסוואירט ובּיירון, טהאקקרי וטיניסון. ואף־על־פי־כן, לאחר שעזבתי את לונדון לסובב על יתר בירות אירופה, כמעט שנמחק כל הרושם של חשיבותה היסטורית של הבירה הבריטית ושל הארץ כולה. שכחתי גם את וויסטמינסטר וגם את טראַ־פאלקיר, גם את שמואל דזשונסון וגם את דיקנס וגיאורג אליוט, ונזכרתי רק את האיש האחד שהוא בעצמו גר הוא באנגליה ולא בא ללונדון להשתקע בה אלא [illegible] זכרתי את אחד־העם.

כי עושה עליך אָדם זה, לכן הרגע הראשון של פגישתך אתו, רושם של אָדם בלתי מצוי, יוצא מן הכלל. הוד של אצילות רוחנית שפוך על יצורי פניו, מצחו גבוה, עיניו מפיקות תבונה, ולמרות קומתו שהיא כמעט נמוכה, אתה מרגיש בנפשך, שהוא משכמו ומעלה גבוה מרוב בני דורו. אחד־העם אינו „בעל גאוה" למרות הכבוד הרב וההערצה שבני דורו חולקים לו. אדרבה, הוא משפיל קולו בדברו, ודבריו הם תמיד בענוה, בנחת ומתינות. ועם כל זה יודע אתה, שאיזו גאות פנימית, אולי בלתי ידועה לו לעצמו, מקננת בחדרי נפשו, גאות הבאה מתוך הכרת ערך עבודתו להאידיאלים שהוא עובד להם וסובל בשבילם. מתוך הדבור אתו נקל מיד לדעת, אפילו להאיש שאינו מכיר בטיב עבודתו בספרות העברית ואינו יודע את הקרבנות הרבים שהביא על מזבחה, שהאיש הזה על ספרות זו תפארתו, וכי התואר „סופר עברי" היא לו עטרה נהדרה להשתמש בה גם בשביל הספרות עצמה היקרה לו מכל הון וגם, או ביחוד, בשביל התועלת הצפונה בה לעם ישראל ולקיומו הלאומי. אָדם מישראל, בן־עשירים, שהוא שייך לעמידה רמה בחברה, שקנה לו השכלה רחבה ומרובת־הגוונים, שלרגלה נכונות להפתח לפניו דלתות רבות הסגורות לאחרים מבני גזעו, אשר לו כשרון ספרותי מצוין, והבוחר עם כל זה לכתוב דוקא עברית — לא לשם תועלת עצמית, ממון או תהלת ההמון, כי־אם משום דביקותו בקניני ישראל, — רק מעטים מאד כמותו ידעתי בתולדותינו, את יהודה הלוי ויצחק אברבנאל לפני הרבה מאות בשנים, ואת הבארון דוד גינצבורג בזמננו אָנו.

ואולם בקורי בלונדון לא היתה ההזדמנות הראשונה שבאה לי לעמוד על תכונתו של אחד־העם. הזדמנות כזאת באה לידי פעם בפעם במשך עשרים השנה האחרונות על־ידי חליפת המכתבים שהתחילה בינינו לרגלי עבודתי ב„השלח", שבה החילותי לעסוק עוד בראשית שנת 1898, ואשר נמשכה גם לאחר שעזב אחד־העם את דוכנו הספרותי. אחד לאחד נצטרפו המכתבים האלה בארגזי ונעשו לצרור הגון, שבו ידובר על המון ענינים שונים שבשעתם הפנו להם את תשומת־לב הקהל. וכמעט בכל אחד מן המכתבים האלה יש למצוא איזה קורטוב, גרעין או חצי־גרעין של האישיות האחד־העמית. מכתבים כאלה מאת אָדם שכזה, חשיבותם גדולה תמיד, וערכם עוד יגדל, כשנזכור, שהם משתרעים על־פני תקופה שלמה של עשרים שנה בחיי עמנו, אלה עשרים השנה שבהן ראינו גם בבנינה של הספרות העברית והתרוממותה לגבהה היותר גדול, וגם בחורבנה והריסותה במשך שנות הזעם והכליון האחרונות; שבהן נולדה ונתפתחה הציוניות המדינית ורעיון הלאומיות הישראלית תפס את לבות הרוב הגדול של טובי העם.

ומבשך עשרים שנה אלה הן ידוע לנו כל מה שפעל אחד־העם לטובת העם, השפה והארץ שלנו. שנים אלה הרי הן התקופה היותר נכבדה של עבודתו הספרותית והצבורית. בעשרים שנה אלה נתן לנו אחד־העם את „השלח" ועל־ידיו הקים דור שלם של סופרים עברים, הוסיף שלשה חלקים על החלק הראשון של „על פרשת דרכים"; בהן היה לראש המדברים של המחשבה העברית בזמננו ודברנה היותר מצוין של היהדות הרוסית האינטי־ליגנטית. השנים האלה מציינות לנו גם את השנויים הנמרצים שבאו בחיי הסופר הגדול זה אחר זה, הסתלקותו מן המסחר להיות סופר פרופיסיונאלי ועורך בישראל, עזיבתו את העבודה הספרותית הפרופיסיונאלית להיות עוד הפעם סוחר על־פי אומנותו וסופר בשעת גלוי שכינה; וגם עקירתו מעל אדמת ארץ מולדתו אחר הפוגרומים באודיסה בשנת 1908 והשתקעותו בבירת בריטאניה, שבה הוא מתגורר עד היום הזה.

עכשיו, אחרי אשר כבר מלאו לאחד־העם ששים ושתים שנה, והוא בן־זקנה על־פי מדת ימיו, אף כי לא על־פי הלך רוחו, התמדתו בעבודה ואורח חייו, חושב אני, שלא יהיה זה מן הדברים הבלתי מנומסים, כי אין בזה ממדת הוצאת דברים פרטיים לשוק, אם אתן לפני הקורא את הדברים היותר נכבדים שבמכתביו שיש בהם רב ענין מכמה צדדים. אָמנם, מודה אני, שאין אני עושה זאת בלי שום פקפוק מצדי, שדבר זה ייטב בעיני אחד־העם עצמו. סופרנו זה הוא כל־כך מצניע לכת ומתרחק מן הפומביות המלאכותית, עד שברור לי שכשהוא לעצמו יותר נוח לו אם ימעיטו לכתוב על־אדותיו ככל האפשר. ויש להאמין, שפרסום מכתביו אלה לא יהיה לו נעים ביותר. ודאי הוא, שמעולם לא חשב אחד־העם שמכתביו הפרטיים ימצאו להם בזמן מן הזמנים מקום בדפוס. ואולם הלא זאת היא חשיבותם של מכתבים כאלה, שלא נכתבו לכתחילה לשם פרסום. דבר גדול הוא לנו, אם יש לנו האפשרות להתבונן אל הסופר והוגה־הדעות המצוין, בשהוא יושב סמוך אל שלחנו ומסתכל בעולמו הפרטי מבלי שיחוש שהאורב יושב לו מנגד. ובאותה עת הלא יודעים ומרגישים אָנו כמה חביב עלינו כל דבר ודבר היוצא מפיו ומעטו של סופרנו זה עד שקשה עלינו מאד לעמוד בנסיון ושלא לקבוע להם מדור בספרות. אומות העולם עושות כבר תמיד לסופריהם הגדולים בעודם בחיים. כי הסופר והיוצר החשוב שייך להצבור· אפילו בהיותו עוד מתהלך אתנו. עלי רק להוסיף בזה, שלא הרשיתי לי להוציא מן המכתבים המובאים בזה אלא מה שידעתי בודאי שראויים הם להודע בקהל, ושאחד־העם לא יתרעם על פרסומם ברבים, מפני שלא נכתבו לכתחילה כדברי־סתר, וגם האיש שאליו נכתבו לא צווה על הסתרתם.

גם בעדים מסיחים־לפי־תומם על הלך־נפשו של האדם שבאחד־העם ועל האספקלריה המוסרית שבה הוא מסתכל על החיים ועל־פיה הוא מתיחס אל בני דורו, וגם בתעודות היסטוריות המפיצות אור על הרבה מקרים וענינים שבזמן זה, שתפסו להם מקום נכבד בעולמנו, חשובים לנו המכתבים האלה, וכמו שיזכה הקורא, אפילו שיהות־החולין שבהם, יש בהן דברים הצריכים למוד.

שלשת המכתבים הבאים כאן ראשונה, מובאים בזה, למרות מיעוט חשיבותם כשהם לעצמם, מפני שהם מראים את אופן עבודתו של אחד־העם כעורך ודרך משא־ומתנו עם הסופרים שרצה בעבודתם.

הוא כותב, מיום ז' לחודש מאי, שנת 1898:

„תודה לך על הצעתך. מכתבים מאמריקא כתובים כהוגן אקבל ברצון. אם תחפוץ לדעת תכונת מאמרים כאלו הרצויים ל„השלח", קרא נא בו המאמרים „מארץ ישראל", או „קהלת איזמיר" (בחוב' מאי שתצא בקרוב). העיקר הלא: ציור החיים הפנימיים בסגנון קצר, בלי מליצות יתרות.

הנני משלם 1.50 רובל בעד כל עמוד בעמודי „השלח".

ובכן אם תמצא לטוב, תוכל לשלח לי מכתב אחד לדוגמא, ואם יכשר, אקבל ממך מכתבים כאלה לעתים קרובות".

מיום כ"ח לחודש אבגוסט, 1898:

„אגרתך קבלתי, ותודה לך על דבריך הטובים, אשר שמחוני ביחוד בעת הזאת, שרבים מהו"צ בארצי היושבים אותי ל„כופר בעיקר" *.

מאמרך הראשון נדפס כלו בחוב' אגוסט, והנני מחכה למאמר השני.

אבקשך להודיעני איך אתנהג בשכרך. קשה מאד לשלח מפה סכומים קטנים לאמריקא. אם אינך נצרך לדבר הרבה, היה יותר טוב שנחשב בסוף הכרך, לכשיצטרף הכל ביחד לסכום הגון, וכמו שאני עושה עם כל עוזרי התמידיים, שאנו מחשבים אחת לחצי שנה או לשלשה חדשים. אך אם אי אפשר לך לחכות, הודיעני נא ואשתדל לשלוח לך תיכף אחר הרפסת כל מאמר".

כדאי להעיר כאן, שאחד־העם דייקן הוא במכתביו הפרטיים כבמאמריו הספרותיים, בסגנון דבריו ואופן הרצאתם, ואפילו בכתב־ידו שהוא תמיד יפה ונקי אף כי לא מסולסל. כעורך בישראל, שיסד בימה ספרותית חדשה יותר מהוגנה מאלה שהיו לנו עד „השלח", ושמטרתה הראשית היתה לזכך את הרעיונות ולהעביר את הבטלנות שפשתה עד אז בספרותנו, הרגיש אחד־העם את כל מלוא האחריות שקבל עליו. ודבר זה ניכר מאד במכתביו לעוזריו, ביחוד לצעירים שבהם, שהוא מטפל בהם בחבה יתירה, מתיחס אליהם כאל אחים או רעים נאמנים ומעוררם תמיד להוסיף את עבודתם בספרות. הוא דאג לא רק לצד הספרותי, כי־אם גם לצד

* רמז על התסיסה שקמה בספרות העברית בימים ההם לרגלי התנגדותו החריפה של אחד־העם אל הציוניות המדינית. — מ. ז. ר.

המסחרי של המערכת, והשכר שהסופרים קבלו בעד עבודתם. „השלח" היה העתון העברי הראשון שלא צפה [illegible] הסופרים לזון אותו במאמריהם הנם, אלא שלם בעד כל שורה נדפסת) בא להם במועדו. אנו רואים אותו איפוא גם מן הצד המוסרי והמעשי, נזהר עד מאד לבל יצא מכשול באיזה אופן, שעל־ידיו יקופח שכר הסופר. „השלח" היה לו כבן־שעשועים, שטפח ורבה אותו ברחמים רבים, ותמיד דאג למצבו החומרי ולעתידו, ולרבוי מנוייו, כמו שנראה מן המכתבים הבאים.

מיום כ"ד לחודש פברואר, 1899:

„אחר כתבי לך (ביום 12|2 למנינכם) קבלתי מכתבך מן 2|2 בצירוף המאמר הרביעי, גם את אגרתך הגלויה מיום שאחר זה. המאמר נקרא בעונג ולפי דעתי עולה על חבריו שקדמו לו. בכרך ה' לא אוכל לתת יותר, והלואי שאמצא מקום להרביעי, כי החומר רב, ואת השלישי הוכרחתי להרחיק לשתי חוברות (מרס ואפריל) מפני כמותו הרבה.

ע"ד חתימת הד"ר ה. כתבתי לד"ר מ. בברלין. בודאי כבר שלח לו. את המחיר רשמתי בפנקסי על חשבונך, כדי למעט בחשבונות.

והנני מכבדך ומוקירך בכל לב".

בשני המכתבים הבאים להלן מראה אחד־העם על המצב הקשה שבו נמצא „השלח" בשנה השניה לקיומו. כמה עניה היתה ספרותנו העברית בחומר בשנת 1898 עד שסכום כעשרים אלף רו"כ, והוא מצער מאד לגבי ענין גדול של יסוד עתון חדשי הגון, נחשב, אפילו בעיני האמידים שביהודי רוסיה, כסכום מספיק לכלכלת הירחון וקיומו, אפילו להוצאת „אוצר היהדות", דבר, אשר באמריקה דרש יותר מחצי מיליון דולאר.

המכתב הראשון הוא מיום כ' לחודש נובמבר 1898:

„אדוני הנכבד!

בודאי תתפלא כי לא עניתיך עד כה על מכתבך מן [illegible] שעברתי [illegible], ג'. סבת הדבר היא, כי קיום „השלח" לשנה הבאה היה עד עתה מוטל בספק ולא ידעתי מה לכתוב להסופרים השולחים מאמרים לשנה הבאה, וע"כ הוכרחתי לכבוש תשובתי עד שיתברר הדבר. עתה ינעם לי להודיעך, כי קבלתי שבוע זה מכתב מאת המו"ל (כלומר, מנהיגי חברת „אחיאסף" בווארשא), ש„השלח" יצא גם לשנה הבאה.

מזה תראה כי טעות היא בידי הד"ר פ' מנדיימער באמרו (במאמרו ששלחת לי) כי ה' וויסאצקי נתן ליסוד „השלח" סך עשרים אלף רו"כ. כי אלו היה הדבר כן, לא היינו, כמובן, מרגישים מחסור בכסף ולא היה עולה על דעתנו להטיל ספק בקיום הדבר. אבל האמת היא, שה' וויסאצקי נדב הסך הנ"ל להוצאת „אוצר היהדות", ומכיון שנתבטלה מחשבה זו (מסבה שתבין בקראך את המאמרים על הענין הזה בקובצי) בטלה במילא גם הנדבה. ובהוסף „השלח" היה ה' וויסאצקי המו"ל בשנה הראשונה והפסיד בזה סך ידוע. וע"כ לא רצה עוד להיות המו"ל לשנה השניה וההוצאה עברה לחברת

אחיאסף, אשר אחדים מחבריה נתנו להחברה לתכלית זו סכום ידוע שיספיק להוצאת השנה, ובין אלה החברים היה גם ה' וויסאצקי, וע"כ „בכלות השנה ומצב „השלח" עוד לא נתבצר, היה הדבר ספק לנו אם נוכל להוציאו לעתיד. אבל כנראה מצאה לה החברה עוד הפעם דרך להמשיך ההוצאה גם לימים הבאים. הנני מודיעך כל זאת בבקשה, שאם יש ביכלתך, תתקן הדבר ותודיע באותו מכה"ע שנדפסו דברי מנהיימער מצב הדבר לאמתו. כי מי יודע, אולי לא יוכל השלח עמוד ויחדל מלצאת לאחר שנה או שנתים — למה יחשבו אז שנשתקע בעסק זה סך עשרים אלף רו"כ שנתן ה' וויסאצקי?

— זכורני כי בהיותי בווארשא באגוסט שעבר, ראיתי בבית אחיאסף מכתב ממך ובו הצעת לכתוב איזו מחברת (לא אזכור עוד את הנושא) בשביל אחיאסף. בפני הוחלט שם לקבל הצעתך, ואתפלא כי לא שמעתי מני אז דבר על ארות הענין הזה.

והנני מכבדך ומוקירך בכל לב

אשר גינצברג".

מיום ל"א לחודש יאנואר, שנת 1899, הוא כותב:

„אדוני הנכבד!

בכל לב אודך על שעשית כבקשתי ופרסמת במכה"ע של H. U. C. את הדברים שהודעתיך על ארות „השלח". ובנוגע להערתך „המסחרית", אוכל להודיעך, אם לא ידעת, כי אני הייתי סוחר רוב שנותי, ורק לפני ארבע שנים עזבתי עולם המסחר. ובכן יודע אני, כי מצד זה הצדק אתך. אבל יש דברים שהצד המוסרי שבהם מכריע את הכף ואי אפשר לשים לב בהם לצדדים אחרים. גם בעניני מסחרי לפנים כך הייתי נוהג, ואולי זו היא אחת הסבות שלא הצלחתי ואבדתי הוני. אבל איני מתחרט על זה.

— בדבר הצעתך לשלוח את „השלח" להאנשים אשר נקבת בשמותם, אודיעך, כי בשנה הראשונה לצאת „השלח" פנה אלי בהצעה כזו סוכננו בפילאדלפיא, וגם הוא, כרשום בזכרוני, הזכיר ביחוד את ה' ז... אז ישבתי עוד בברלין, והעקספידיציא (מיבד ברוסיא) נעשתה על ידי. ואני לא יכולתי להסכים לדבר כזה, אשר נחשב בעיני לחלול כבוד ספרותנו העלובה. לכן עניתי אז לסוכננו, כי אינני שולח את „השלח" ללא דרשוהו, יהיו מי שיהיו. ואולם עתה אין לי רשות להתערב בענינים האלה, הנחכתים ע"י „אחיאסף". ואם תחפוץ, תוכל להציע זאת לפניהם, אע"פ שאני לעצמי אין דעתי נוחה מזה.

— צר לי, כי לא אוכל לתת מקום לשירו של א... אשר שלחת. אמרתי „צר לי", לא מפני הכבוד, כי אם מפני שבאמת הייתי שמח אלו יכלתי להדפיס שירים ממשורר אמיריקני, והיה זה לאות לקוראינו בארצנו, כי עוד לא מתה העברית כלה גם באמיריקא. אם תתבונן בתכונת השירים שנדפסו עד כה ב„השלח" ותצרף לזה מה שאמרתי ע"ד השירים בהפרוגרמא של „השלח" („תעודת „השלח", בראש כרך א') — תבין מדעתך, כי שיר כזה לא יכשר לו.

— מאמר ג' של „היהודים והיהדות" יבוא בחוברת מרס. אקוה כי אוכל לתת בכרך זה גם את הרביעי אשר הבטחת לשלוח בקרוב.

— הספרים גם שניהם הגיעו לידי בשלום. אך מרוב טרדותי לא הספקתי עוד לקראם. את מחירם אצרף לחשבוננו הבא.

והנני מכבדך ומוקירך בכל לב

אשר גינצברג".

„הצד המוסרי" זהו משקל הכובד של סופרנו זה בכל דבריו ומפעליו, גם הרעיונות הרמים שהוא הוגה על גוי ואדם ועל ישראל ועתידו, נחתכים הם על־פי אמת המדה של מוסריותו. במכתבים הבאים עוד יזדמן לנו לראות אותו משמיע משפטים מהשקפת הצד המוסרי, שהוא עצם הויתו של איש כאחד־העם. הדברים „אבל איני מתחרט על זה", בדברו מאבדן הונו בעסקים רעים, אופיים הם, כמו שהם גם דבריו על „חלול כבוד ספרותנו העלובה".

באותה השנה, כשמלאו לאחד־העם עשר שנים למיום שכתב את מאמרו הראשון „לא זה הדרך" וחובבי עברית ברוסיה ערכו חגיגות לכבוד הסופר החביב, שלחתי לו מכתב־ברכה, באיחור זמן קצת, וקבלתי ממנו את המכתב הבא, מיום א' לחודש מאי:

„אדוני הנכבד!

— תודתי לך מקרב לבי על מכתב הברכה, ולחנם אתה מתנצל על כי אחרת לבוא. גם פה בארצנו לא הכל ידעו שיש מתעתדים לעשות זכרון לעשר שנות עבודתי בספרותנו, וגם אני בעצמי לא ידעתי מזה דבר עד השבוע האחרון לפני אותו היום. כי נעשה הדבר על ידי איזו מן המשכילים פה בצנעא, ומדעתם כי אינני אוהב חגים ומועדים כאלה, שמרו את הדבר בסתר ולא הרבו שאון. — על תוכן מכתבך תרשני נא לעבור בשתיקה, כי קשה עלי מאד לעשות את „עצמי" לנושא דברי, ואפילו בסגנון של „ענוה", לאמור: איני כדאי לכל השבחים וכו', כנהוג.

— את ספרו של פיליפסון ע"ד היהודי בספרות האנגלית קראתי, ואיני מוצא בו מה שבקשתי. הטנדנציא הכפולה שבו: אפולוגיא מצד אחד והכחשת הלאומיות העברית מצד אחר — עשו עלי רושם רע מאד. אולי אכתוב על הענין הזה פרק אחד ב„ילקוטי". בכל אופן, לתרגמו עברית איני מוצא לנכון.

תחת זה אציע לפניך ענין אחר. בעת האחרונה הנני קורא לעתים קרובות בכה"ע האנגליים ע"ד ספורים חדשים מחיי היהודים היוצאים באנגליא ואמיריקא. לדאבון לבי קשה מאד להשיגם פה ולא אוכל לשפוט על טיבם. אבל אם נאמין לדברי כה"ע, יש בהם טובים מאד. הנה, למשל, קראתי פעמים רבות ע"ד ספוריו של המספר החדש גארדאן באנגלית, שנושאיהם לקוחים מחיי היהודים הרוסיים באנגליא, ויש שמדמים אותם לספורי

זאנגוויל. ואנחנו פה אין לנו כל מושג מהם. ובכן הנני מציע לפניך, אולי תקח עליך העבודה לעסוק זמן מה במקצוע זה ולכתוב בשביל „השלח" סריא של מאמרים על דבר המספרים החדשים האלה באנגלית ומבחר ספוריהם. במאמרים האלה תמסור בקצרה גם תוכן הספורים והמקומות היותר מצוינים שבהם. כמובן, יש מקום להצעה זו רק אם אתה בעצמך תרגיש בך, שעבודה כזו מתאימה לחפצך וכשרונך. ואם הן או לאו — אבקשך להשיבני בקרוב.

— מאמרך השלישי נגמר בחוב' אפריל. במאי אין מקום פנוי למאמרך הרביעי, ומפני שחוברת יוני היא האחרונה לכרך ה', לכן אוכל לתת בה את המאמר רק אם יהיה מקום לתתו כלו — מה שלא אוכל עוד לדעת לע"ע.

והנני, ארוני, מכבדך ומוקירך בכל לב

אשר גינצברג".

המכתב הבא להלן, הוא מיום ג' לחודש יוני, שנת 1899:

„ארוני הנכבד!

מכתבך מסינסינאטי מן 29 אפריל קבלתי במועדו, אבל מפני שבאותן הימים קרני אסון-משפחה גדול* ואח"כ נתרופפה בריאותי מעט והרופאים גזרו עלי למעט בעבודה ככל האפשר, — לכן נתאחרה תשובתי עד כה.

— על דבר הצעתך הספרותית איני יכול להחליט דבר עד שאראה איך יצא הדבר מתחת ידך. כלל גדול הוא, ש„אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ", ולכן אין מדרכי לגזור גזרות על הסופרים שלא לפי רוחם. אם מרגיש אתה בך שיותר נעים ללבך להרחיב את הנושא ולדבר מזמן לזמן על פרי הספרות האנגלית בכלל בנוגע ליהדות, נס נא כחך בזה ונראה. אך זאת אבקשך מראש, שלא תתן למאמריך צורת רצנזיות נפרדות, אלא תאחד איזו ספרים ממין אחד ותכתוב עליהם פרק שלם שיהיה כלו אחד. למאמרים האלה אפשר לתת שם כולל (למשל: „ספרות היהדות בלשון אנגלית") ולהדפיסם פרקים פרקים מזמן לזמן.

— בכרך ה' נדפס רק מאמר ג' מן „היהודים והיהדות באמיריקה". מאמר ד' יודפס בחוברות הראשונות לכרך ששי. אם תוכל, הייתי מבקשך לשלוח בקרוב מאמר ה'. המגיע לך ממני עד כה איני שולח לך עתה, מפני שאיני יודע בבירור את מקומך, אם יצאת לנו-יורק או נשארת בסינסינאטי. הודיעני נא אדריסא נכונה ואשלח לך.

ברגשי כבוד

אשר גינצברג".

(עוד יבוא).

---

* כונתו על מות אביו. — מ. ז. ר.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹורָעוֹת

באמריקה.

— הועידה השנתית של „אגודת הרבנים החרדים באמריקה ובקנדה" נפתחה בניו-יורק ביום א' שעבר. הנשיא הרב הרמ"י מרגלית צייר בנאומו את מראות-הזועות של חיי היהודים במזרח אירופה. בדברים עזים הטיח כלפי הערים הנאור הנותן רשות למשחיתים הפראים האלה, בשעה שעמנו הקריב את מיטב בניו על מזבח המלחמה, שנערכה למען הצדק והיושר. לאחר שהזכיר הנואם את נשמות אחינו החללים בפרעות ובטבחיות, נתן דין-וחשבון ממעשי האגודה בשנה שעברה. האגודה עזרה הרבה בקבוץ-כספים לטובת נגועי המלחמה והרבתה לעשות בעד קרן „עזרת תורה". זה לא כבר שלחה לוארשה המשה-עשר אלף דולאר בשביל ישיבות ובתי תלמודי תורה. היא פעלה על ממשלת ארצות-הברית, כי ישתחררו החיילים היהודים לחגי הראש-השנה ויום-הכפורים ויקבלו מצות לפסח ויעזר פעולות כאלה. הועידה החליטה פה-אחד לשלוח טילגראמה אל הנשיא ווילסון בבקשה שישפיע, כי יפסקו הרדיפות והפרעות ביהודים. נשמע דין-וחשבון בדבר התלמוד הבבלי, אשר האגודה מדפיסה עכשיו בקנדה, ואשר שני סדרים ממנו כבר נגמרו. פה-אחד נתקבלה התכנית של ה„מזרחי" והוטלה החובה על החברים הרבנים לעבוד לשם הרעיון הציוני.

— בדיטריוט של מישיגן נפתחה ביום א', 4 במאי, הועידה השנתית התשע-עשרה של האורדן הידוע „ארבייטער רינג" בהשתתפותם של 125 צירים מכל קצוי המדינה. מתוך הדין-וחשבון נמצא, כי בשנה האחרונה נוספו לאורדן 10,000 חברים חדשים, וסך 25,000 דולאר נאספו לטובת היהודים נגועי-המלחמה.

— בהשתדלות „אגודת הסופרים היהודים על שם י. ל. פרץ" נקראה בניו-יורק ועידה מיוחדת לדון בדבר הרדיפות ביהודים בפולניה החדשה. למעלה ממאה וחמשים צירים, מהם באי-כחם של ההסתדרות הציונית, „ארבייטער רינג", התאחדות הדברות האמנותיות, בית-הפועלים הלאומית, הפדראציה הסוציאליסטית היהודית, „פועלי-ציון", האורדנים הגדולים ועוד, — השתתפו בועידה. אחרי וכוחים עזים, אמרי זעם וצער, נתקבלו ההחלטות האלה: 1) לשלוח מיד טילגראמה אל הנשיא ווילסון ושאר שלוחי השלום האמריקאיים בבקשה, שישתמשו בהשפעתם כדי להפסיק את הפרעות והפוגרומים ביהודי פולניה. העתקה של טילגראמה זו תשולח כמו-כן אל המחלקה המדינית בוואשינגטון. וועד מיוחד נבחר לשם כך. 2) לשלוח טילגראמה אל היושב-ראש של השלוחים היהודים אל אספת-השלום בפאריז ולהביע את מחאתנו על הטביחות בפולניה ולשאול את פיהם מה עשו בנדון זה. 3) לסדר לשכת-פרסום, שתעודתה תהיה להודיע לעתונות האמריקאית ולדעת-הקהל את המצב בהויתו של היהודים באירופה. הלשכה תבוא בקשר עם ההסתדרויות היהודיות מעבר לים על-מנת להשיג ידיעות נאמנות ומדויקות על כל הנוגע לחיי אחינו שם. 4) הועד הפועל של הועידה יעריך תכנית מפורטת של הפגנה (דימונסטראציה) יהודית גדולה, שתעיר את תשומת-לבו של הקהל אל מעשי-הבלהות, הנעשים לאחינו בפולניה. 5) הועד יערוך תכנית של קבוץ-כספים כדי לספק את הוצאות הפעולה. נבחרו 21 חברים לועד הפועל, שנגש תיכף לעבודתו רבת-האחריות.

הועד המיוחד שלח כבר אל הנשיא ווילסון בפאריז טילינראמה, שבה הובעו מהאה חריפה נגד הפרעות בפולניה, ובקשה שיסייע בכחו ובהשפעתו להשגת זכויות אנושיות ומדיניות באותה מדינה. טילינראמה כזו נשלחה גם אל שאר שלוחי־השלום האמריקאיים. גם אל יוליאן מאק, יושב־ראש של שלוחי הקונגרס היהודי, נשלחה טילינראמה בענין הנדון. שמו הרשמי של הועד הוא „ועד להגנת היהודים בפולניה ומיישבי בישיבת הקונגרס היהודי [illegible] [illegible]

[illegible]

— תנועת־מחאה נגד הפרעות והרציחות בפולניה הקיפה את היהודים בכל תפוצות ארצות־הברית וקנדה. בוואשינגטון נועדה ועידה של כל החברות וההסתדרויות במטרה לסדר אספת־מחאה רבת־רושם. גם בערים אחרות נעשות הכנות [illegible]

— סניפים אחדים בוואשינגטון של האורדן „בני־ברית" שלחו מחאה אל הנשיא אדולף קרוים על מנותו את נבחר הקונגרס האמריקאי יוליוס כהן לבא־כחו של האורדן בפאריז. שנוא־ציון זה עורר עליו חמתם של כמה מנכבדי היהודים בוואשינגטון, ששלחו מחאות אל הנשיא ווילסון נגד עבודתו המזקת של כהן לעניני עם ישראל.

* * *

בריטניה

— הפארלאמנט הפולני משתדל עכשיו בכל מיני ערמומית להוציא מקרבו את הצירים היהודים. [illegible] [illegible] מנט — הורתם ולידתם לא היו בקדושת ארץ הפולנים.

— מועצת־העיר של לודז, פולניה, גזרה על ה„חדרים", שלא ילמדו עברית. הקהלה היהודית יצאה במחאה עזה נגד הגזירה הזאת.

[illegible] בשם הממשלה מחאה נגד הפרעות ביהודים. הוא פונה אל העם לבל ישים לב אל האשמות והעלילות על־דבר היהודים. גם מועצות־הערים יצאו במחאות מעין זו.

— המיניסטר לתעמולה באוקראינה גאזארוק יצא באספה המיסדת בדברים קשים כלפי מעשי החמס והרצח ביהודים. הוא הגיד, כי שקר הדבר אשר הכונה היתה לפגוע בבולשיביקים. נגועי הפרעות הם רק יהודים שוקטים ותפים. המיניסטר הציע, כי חיל ההגנה העצמית היהודית יכנס בתור חלק של הצבא האוקראיני.

— ממשלת מזרח אוקראינה מנתה את היהודי ד"ר ישראל [illegible] והכלכליים.

— ממשלת אוקראינה העבירה את הגזירה לנייס את יהודי גליציה על־כרחם. טעם הדבר הוא, כי היהודים עמדו בכל תוקף [illegible]

[illegible] האמסטרדאם של הולנדיה קבלה פה־אחד ריזולוציה למחות נגד הממשלה הרומינית בהתנהגותה המחפירה עם היהודים. הריזולוציה דורשת זכויות אזרחיות, מדיניות ולאומיות בשביל יהודי רומיניה [illegible]

— ד"ר י. רובין, המלומד העברי שהיה מנהל בית־המדרש לרבנים באודיסה, נקרא אל האוניברסיטה הגרמנית אשר בגיסין על־מנת להרצות בחכמת ישראל. כדאי להעיר, כי האוניברסיטה הזאת נחשבה לאחת האוניברסיטות האנטישמיות שבכל אשכנז.

— פרופיסורים רבים באוניברסיטה של פראנקפורט הגישו בקשה אל הסינאט הגרמני, כי תפתח באוניברסיטה מחלקה לעניני מדע היהדות.

— הקומיסאר לעניני היהודים בממשלת רוסיה הוציא פקודה, כי כל בתי־הספר התיכוניים של היהודים יולאמו (יעברו לרשות הלאום) [illegible] אסורה לחלוטין.

— על־פי השתדלות רב העיר בווינה הסופר העברי ד"ר צ. ה. [illegible] כי הועד של מדינות־ההסכם [illegible]

* * *

[illegible]

—השופט יוליאן מאק, יושב־ראש של שלוחי הקונגרס היהודי באמריקה אל אספת־השלום, כבר יצא מפאריז לשוב אל אמריקה. אולם לואיס מארשאל עוד יישאר כדי להמשיך את עבודתו הקשה לשם השגת שווי־זכויות ליהודים בארצות הגולה. יש לקוות, כי [illegible] [illegible]

— המועצה היהודית הלאומית בטורקיה שלחה אל אוסישקין בפאריז טילינראמה זו: „אנחנו [illegible] היהודיות ואנו מוחים נגד הנהגתו של פרופיסור סילוואן לוי, המזיקה לאחדותנו הלאומית בעתיד. אנו תמימי־דעים עם נאומיהם של [illegible] בבקשה למסור את הריזולוציה הזאת אל אספת־השלום".

— בחוגים המדיניים של לונדון רווחת הידיעה, כי סיר [illegible] [illegible]

— שלוחי [illegible] במשא־ומתן עם השלוחים הפולניים על־מנת לבוא לידי הסכמה הדדית. [illegible]

— הרמאן שטרוק, אחד משלוחי גרמניה אל אספת־השלום [illegible] כי הממשלה האשכנזית פקדה על שלוחיה לפעול באופן שאגודת־הלאומים תמנה ועד מיוחד במטרה להשגיח על זכויות עמי־המיעוט — וביחוד עם היהודים. שאלת־היהודים היא שאלה בין־לאומית, ולא „ענין פנימי" והרשות לאגודת־הלאומים להתערב בזה.

— 275 מגדולי הנוצרים באנגליה, בהם פרופיסורים, מלומדים, [illegible] לטובת אידיאליה ומטרותיה של התנועה הציונית. הכרוז כתוב בחבה לעם ישראל ומבאר את גודל הברכה לאנושיות כולה כאשר ימצא הגאון העברי מקום להתגלות בו בכל עוזו.

— הועידה הסוציאליסטית הבין־לאומית באינגליה קבלה רזו־
לוציה, כי תוכרז ארץ־ישראל בתור מדינה יהודית בפני עצמה,
שתכנס אל אגודת־הלאומים. הריזולוציה הזאת הוצעה על־ידי צירי
„פועלי־ציון". נוסף לזה עוד החלט לדרוש שווי־זכיות גמור
ליהודים בכל הארצות וישוב־המונים במקלט־הבית הלאומי היהודי
בארץ־ישראל בחסותה של אגודת־הלאומים. הריזולוציה של ה„בונד",
שהודיעה כי אין ארץ־ישראל תופסת שום מקום בשחרורם של
הפועלים היהודים, הושבה אחור.

— אחד־העם הגיד בשיחתו עם סופרו של ה„טאג" בלונדון
הרמאן ברנשטיין כדברים האלה: לא נכון הוא לדבר על מדינת־
יהודים חפשית בארץ־ישראל. היהודים יקבלו רק זכויות של הגירה
וישוב על אדמת אבותיהם. יש לקוות, כי יוכרז שם מקלט־בית
יהודי. אולם לא יותר. עוד יש הרבה מכשולים בדרכנו. המאודעות
בפאריז מתרפים במרירות. שאלת ארץ־ישראל תמסר, כנראה,
לרשות אגודת־הלאומים. עכשיו נוטים באירופה של [illegible]
לטובת ארץ־ישראל עברית, אף כי מתנגדים משונים ומשונים משתדלים
בכל כח לשים לאל את התקוות הציוניות. מצב היהודים מעציב
עתה יותר מאשר הרבה. הפרעות בפולניה, רומניה וגליציה [illegible]
יותר מן הפרעות שהיו לפני המלחמה. הבולשיביזם הרוסי מפנה
דרך [illegible]
ביסטי למשואות. יש לנו עתה חבלי־משיח, אך בלי משיח.
גסיסת עם ישראל בלי תקות הגאולה. אין אני רואה את עקבות
המשיח. קשה להנבא בעת כזאת. מי יודע מה יהיה יחס צירי
אגודת־הלאומים אל ארץ־ישראל לאחר שיתנו היועדים המיוחדים את
דין־וחשבון שלהם. היהודים [illegible] הציוניות רב [illegible]
לב. הם מתיראים שמא יתחילו לפקפק בנאמנותם אל ארץ־מגוריהם
ובפאטריוטיות האירים שלהם. הנוצרים אינם שואלים אם הציוניים הם
אזרחים נאמנים אם לא — בעיניהם אין זאת שאלה כלל. פרובלימה
קשה היא ההגירה. כאשר יתחילו הארצות הנאורות להנהיג גזירות
ותגבורת בהגירה, וכנראה כי מצבם המדיני והכלכלי של היהודים
בפולניה, רומניה ורוסיה הוא רע מאד, — אפשר שתתחיל מנוסה
לארץ־ישראל, שאינה מוכנה לקבל אפילו עשרת אלפים נודדים בכל
שנה. על־כן רואה אני נחיצות להזהיר ביחוד את יהודי אמריקה שלא
ישגו בתקוות נפרזות בנוגע לארץ־ישראל. דוקא באמריקה המעשית
הונהג המנהג להלהיב את הדמיון היהודי בחלומות, שלא יוכלו
להתקיים. ואלה המפיחים את האופטימיות עתה מכבידים עוד יותר
את המעצורים, כי האופטימיות הזאת תמהר להתקרר ותביא לידי
מפח־נפש ויאוש נורא.

* * *

פרעות יפורעניות.

— שלשה פרעות חדשים ביהודים התחוללו בערי פינטשיוו,
קליטניוו ופוסוויט של פולניה.

— בפראג של טשיכוסלובאקיה נפלו חללים כמאה יהודים.
פורעים ונבלים התנפלו על הבית, שנועדה בו אספה בדבר חלוקת
המזון, והמיתו ביריה את רוב הנאספים.

— הקהלה היהודית בעיר פרוסקורוב, לאחר שהתחולל שם טבח
נורא ואיום, עוד נענשה על־ידי המשטרה (פוליציה) המקומית לשלם
חמשים ושנים אלף רובל דמי־קנס.

— הערבים הפולנים פרעו פרעות ביהודי ווארשה בכל ימי
[illegible] באפריל.

— בדבר הטבח הפלילי ביהודי פינסק הגיעו עוד הידיעות
האלה: מספר ההרוגים עלה לחמשים וששה. האסירים עונו עינויי
גיהנום. אנשים ונשים נשתגעו מצער עינם. [illegible]
על מכבר — השלטונות הצבאיים דורשים מאת הקהלה מאת אלף
מארק [illegible]; אם לא יתקבל הקנס במשך עשרים וארבע שעות —
ירה יירו הערבים בשם הקהלה. העתונים היהודיים בווארשה
שהזכירו את דבר הטבח בפינסק הוחרמו על־ידי הממשלה. ראוי
לציין כי האספה בפינסק, שבה נערך התפתה, נקראה לשם
חלוקת [illegible] בהשתתפות השלטון הפולני. גם
העתונים הפולנים מודים כבר, כי על־פי טעות הומתו בפינסק ציוניים
במקום בולשביקים. אולם העתונים מוסיפים, כי אין הבדל בדבר,
משום שכל היהודים הרי בולשביקים הם. פרטים נוספים מחרידים
ומסמרי־שער על־אודות שפיכות־דמים [illegible] בפינסק, [illegible]
[illegible] האכזריות הולכים ומתרבים בכל יום.

— בערי ישראל שבקנדה יערך ביום א', 11 במאי, יום אבל
ומחאה בשל הוללות־הדמים, שהפולנים עורכים ביהודים.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

ציוניות באמריקה.

בשבוע שעבר נערכה [illegible] שבניו־יורק הועידה
השנתית של „אגודת הציוניים באסכולות הגבוהות", שיש לה עכשיו
כניפים ב־32 אוניברסיטות שונות שבאמריקה. מתוך הדין־וחשבון
שנשמע יש להוכח, כי הרעיון הציוני מכה שורש במחנה הסטודנטים
היהודים. החברים משתתפים בפועל בעבודה המעשית של שקלים,
[illegible] ביחוד התחילו להתענין מאד
בשאלת השפה העברית ו[illegible] ארץ־ישראל. בפרט הצטיינו בנדון
זה הסניף שבאוניברסיטה הארוורד של בוסטון. [illegible]
נתעורר לרגל ההצעה לאחד את האגודה הזאת עם הסתדרות „מנורה",
שגם חבריה הם סטודנטים. כמעט כל הצירים לקחו חלק בוכוח,
ואחרי משא־ומתן ממושך כשלה ההצעה הנזכרת. בדבר העבודה
בעתיד החלט, כי ספר־השנה היוצא על־ידי האגודה באנגלית „קדימה"
יגדל ויושבח [illegible] מאספים חדשים בשנה, שיעסקו בשאלת ארץ־
ישראל, יתחילו להופיע. כמו־כן החלט לשלוח אל ארץ־ישראל מזמן
לזמן את החברים המצטיינים ביחוד בעבודתם לטובת האגודה.
שעורי־הערב הנערכים באוניברסיטאות שונות יהיו הולכים ומשתכללים
גם להבא על־פי תכנית יותר רחבה ועשירה. כך, למשל, יפתח קורס
מיוחד לתורת החקלאות. החלט להעמיד סדרן נוסע, שיבקר את
החברים בערי־השדה ויעוררם לפעולות פוריות. מר ב. רוזין נבחר
לנשיא. מרת שרה פיטקובסקי נבחרה למזכירה, וד"ר פינקלשטיין —
לגזבר. בועד המרכזי נבחרו החברים האלה: פרופיסור ישראל
פרידלאנדר, ד"ר ד. בלינדהיים, ג. ע. וואלדמאן (הארווארד), ה.
[illegible] (ייל), [illegible], נ. [illegible]
[illegible] של ניו־יורק), מרת י. בנימין (אוניברסיטה של ניו־יורק),
מרת י. ילין (אוניברסיטה של פנסילוואניה), מרת י. לייביל (הונטר

קולינג של ניו־יורק), נתן גאליש (בית־המדרש הראשיני של ניו־יורק) [illegible]

* * *

התנועה העברית בשיקגו

מר ז. קופירובין מודיענו מעיר טולידה של אוהאיו:

אגודתנו „חובבי שפת עבר" ערכה נשף ספרותי, שהצליח על הצד היותר טוב. האולם היה מלא מפה אל פה. הנאומים, השירים, ההקראות — כולם היו רק בעברית. הנשף השאיר רושם נמרץ בקהלתנו. רב העיר ונשיא האגודה, ז. קופילוביץ, היו בין הנואמים. מקהלה בהנהגתו של מר י. רוטשטיין זמרה זמירות עבריות. עשרה [illegible] לאגודה.

* * *

התנועה העברית במפלגת פועלי־ציון

בהשתדלות חברים מסניפים שונים של „פועלי־ציון" באמריקה נוסד ועד בשם „אחדות", שמטרתו להפיץ בקרב המפלגה את דעת [illegible] בא בקשר עם החברים בערי־השדה, והוא מתכונן להוציא בקרוב לשם [illegible] בעברית ובאידיש. מזכיר הועד הוא מר מושיביצקי.

* * *

מרכז עברי חדש בניו־יורק.

בניו־יורק, בלב מזרח העיר, ב־201 איסט־ברודוויי, נפתח עתה מרכז עברי חדש על־ידי ארבע האגודות האלה: „אגודת הסופרים העברים באמריקה", הסתדרות „אחיעבר", „בני עם חי" ו„ועד העליה". המרכז הזה ישמש מקום־כנוס לעברים ולכל השואפים לסביבה עברית, שיש בה כדי ספוק־הנפש והנאת־הלב. בבית נמצאים ספריה הגונה, עתונים, פסנתר וכל שאר מכשירי עונג ותועלת. [illegible] הכניסה חנם בכל ערב ובכל יום השבת והיום הראשון.

ביום א', 18 במאי, שעה 8 בערב, תערך חנוכת־הבית ב־201 איסט־ברודוויי. טובי הכחות בנאום, זמרה, נגינה והקראה ישתתפו. כמובן תתוקן סעודה והלולה. כל מוקירי לשוננו מתבקשים לבוא.

שונות

הסעודה לכבוד ז. שניאור.

לכבוד המשורר העברי ז. שניאור נערכה על־ידי אגודת הסופרים העברים באמריקה, ביום א', 4 במאי, באולם בית־המלון „ברודווי סינטראל", ניו־יורק, סעודה של קבלת־פנים, שהשתתפו בה [illegible] על הנשף היפה הזה ומצב־הרוחות היה מרומם.

אחרי הסעודה [illegible] ראובן בריינין נשיא האגודה האמירה, את רשימת הנואמים באגדה נאה. מעשה בנשמה גדולה, שבקשה ולא מצאה לה תקון אלא במשורר, שיש בלבו אלהים וגם השטן, להבת־אש של הריינעס וסערת הרי השלג הנצחי, [illegible]

עשרים ושנים נואמים דברו על האורח הנכבד ועל תכונת שירתו מצדי־צדדיה השונים והמרובים. כולם הביעו את שמחתם הרבה על אשר זכינו באמריקה לקבל את פני אחד גדולי המשוררים שבספרותנו הצעירה, אשר גם פה בודאי יוסיף להעניק ממיטב כשרונו למען היצירה העברית המתפתחת.

יהואש הראה על החזיון המיוחד, שהשירה העברית מתפתחת מלמעלה למטה בעוד שהשירה היהודית התפתחה ממטה למעלה. שניאור הוא המשורר היותר טבעי שלנו, ששרשי־שירתו יונקים מן השמים ומן האדמה.

י. ד. ברקוביץ קדם בברכה את פני האורח הנכבד בתור ידידו הפרטי.

י. שפרירגן נאם בשם הוצאת־הספרים „קדימה" והד"ר ט"ש. קובן — בשם ההסתדרות הציונית באמריקה.

אב. גולדברג הביע בנאום חי ועז את הרעיון, כי בשעה שביאליק מוכיח את עם ישראל, הנה שניאור קורא תגר כלפי כל העולם כולו. בתור תשובה לאידישיסטים הזכיר הנואם, כי אומה עתיקה בת אלפי שנים כאומתנו כבר עברה את תקופת העממיות הילדותית ועכשיו התחילה תקופת הלאומיות, שמצאה את בטויה אך ורק בעברית.

ד"ר י. קויפמאן ציין את העובדה, כי שניאור הוא המשורר הראשון בעברית, שהתחיל לטפל בחברה האנושית.

דברי עוד הסופרים והעסקנים האלה: פ. [illegible], צ. ה. מאסליאנסקי, אברהם רייזין, פרופיסור נ. זליקוביץ, פרופיסור י. פרידלנדר, ד"ר א. גינצבורג, א. א. לובארסקי, א. ליעסין, ד"ר משה לוין, הרב ש. ל. הורוויץ, יוסף זיד, ישראל [illegible], הלל בבלי, דניאל פרסקי, ישראל מ"ן [illegible], א. ש. שווארץ.

לבסוף השיב ז. שניאור בנאום מצוין ונמרץ, שקרא מעל הכתב. הנאום הזה, שעשה רושם על המסובים, ידפס בגליון הבא של „התורן".

„תוכן המאכלים", שנדפס בכרטיס מיוחד, כלל את הרשימה הזאת: תפוח־ענב — „כאשר גמל האשכול"; דגים — „פליטים"; חזרת — „אני איגני מבכה את החיים"; מרק־תרנגולת עם שקדי־בצק — „איז זה אך מרפרף"; ענבניות — „בליל חשק"; זיתים — „זיתי סיציליה הברוכה"; הסא, צנון וירקות — „[illegible]"; פרורי־תרנגול — „הוי, מי פודר את השחק!"; רוטב — „על חוף הסינה"; צלי־תרנגול — „החיה שבי"; קטניות — „נפילים"; תופינים מכל המינים — „פזמון לתינוקות"; פירות — „פעם בגן"; קופה שחור — „ריקים החיים"; מי־מהצב — „צמאים נצאה בבוקר"; גלוסקאות — „ליט־א לחם"; נאומים — „חזון השממון".

* * *

הציוניות בסיביריה.

לפי הידיעות המגיעות מסיביריה מסורים מאד השבויים היהודים אל הרעיון הציוני. כשלשה אלפים איש כבר הסתדרו על־מנת לנסוע לארץ־ישראל באפשרות הראשונה. כולם לומדים עתה עברית.

* * *

הציוניות בטשיכוסלובאקיה.

ההסתדרות הציונית הארצית בטשיכוסלובאקיה הפיצה ברבבות טופסים את דרישות עם ישראל, לפי נוסח הלשכה הציונית בקופינ־האגן. תוצאות הדבר היו, כי 90 אחוזים מכל היהודים שם נכפחו אל ההסתדרות הציונית.

* * *

הציוניות בגרמניה.

תנועת „החלוץ" מתפשטת מאד בכל חוגי היהודים בגרמניה. כל כניפי „החלוץ" התאחדו בהסתדרות אחת, שמרכזה נמצא בברלין. מטרת החלוץ היא להכין ולשלוח צעירים עובדים אל ארץ־ישראל. כל מי שרוצה להתקבל בתור חבר חייב להוכיח, כי הוא מוכשר לעשות איזו עבודה מיוחדת וגם הוא מחוייב ללמוד עברית, אם אינו יודע אותה עדיין.

* * *

הועידה הציונית באנגליה.

ביום א' שעבר נפתחה בלונדון הועידה השנתית של ההסתדרות הציונית באנגליה. למעלה משלש מאות צירים באו אל הועידה, שעיקר־תעודתה הוא לאחד בגוף אחד כל הציוניים, כגון: המזרחיים, המכביים, הנשים, הצעירים ועוד. נתקבלה מחאה עזה נגד הטביחות ביהודים, ביחוד בפולניה. החלט לפנות בבקשה אל אספת־השלום, שתפסיק את הפרעות. נחום סוקולוב ומ. מ. אוסישקין, הנמצאים בפאריז, שלחו אל הועידה מכתבי־ברכה. לפי דעת סוקולוב, בא כבר קץ הגלות, אף כי עוד אבני־נגף מונחות על דרכנו. אלה הם חבלי־המשיח והיסורים הגדולים אשר לפני בוא הנחמה.

ד"ר ח. ווייצמאן נאם נאום ואמר, כי העבודה הציונית לא נגמרה עדיין, אולם בכחו להודיע, כי שום שנוי לא חל ביחוסי מדינות־ההסכם אל הציוניות. הסכויים יפים עתה כשהיו, וכל השמועות בדבר כשלון הציוניות אין להן כל יסוד. ראוי לציין מן הצד השני, כי ההתנגדות לציוניות בתוך מחנה ישראל התחזקה בזמן האחרון. המתנגדים פועלים בחשאי ובכתר — סימן שמתיראים הם מפני דעת־הקהל. גם התנגדות הערביים מלאכותית היא ואין לה שורש בחיים. אולם הציוניים לא שנו את תכניותיהם לגבי הערביים, למרות כל העלילות והבדיות. הנסיך הערבי פייסאל הראה במכתביו האחרונים, כי ידידות הערביים ליהודים עומדת בתקפה. יש להרגיש בימים האחרונים איזו אי־מנוחה בתוך עמנו בנוגע לארץ־ישראל, הדבר מובן. הפרעות בפולניה באוקראינה וברומיניה מביאים קוצר־רוח ואי־בטחות. אך אין לשכוח, כי הציוניות לא נוצרה לשמש תרופה ואין עציב בית המכריח מיליוני יהודים לבקש להם מקום־מושב אחר. הציוניות עומדת ליצור ליהודים בית לאומי בעתיד. תקופה חדשה תיפתח בארץ־ישראל עמנו. העבודה קשה, אבל ההצלחה בטוחה.

הועידה קמה לזכר המדינאי האנגלי המנוח סיר מאקס סייקס, שהיה מסור מאד לעם ישראל ולרעיון הציוני.

בנאומו אמר ד"ר שמריה לוין, כי קשה להגיד יותר מדי, אולם הצלחת הציוניות אינה מוטלת עוד בספק. אלה הן השעות האחרונות של גלותנו. התקוה היחידה שלנו היא אך ורק ארץ־ישראל.

הועידה החליטה ליצור קרן בת חצי־מיליון דולאר לשם בנין ארץ־ישראל. סכומים הגונים נאספו במעמד הועידה.

שונות

בארץ־ישראל.

— המתנדבים בגדוד העברי רשמו את שמו של פקיד־הצבא היהודי מארגוליז, שנתמנה מטעם הממשלה האנגלית לנציב ברמלה, בכפר־הזהב של הקרן הלאומית.

— ביום א', 22 באפריל, הגיעו לאלכסנדריה **אליעזר** **וחמדה בן־יהודה ואיתמר בן־אב"י** עם משפחותיהם. מיד עזבו את העיר ונסעו לארץ־ישראל.

— פטורי־הגיוס של הגדוד העברי הולכים ונמשכים במדה רצויה. רוב המתנדבים מאמריקה נשארו בארץ־ישראל ומאתים מהם כבר השיגו עבודה. המלאכות הציונית מסייעת להם בנדון זה.

— המלאכות הרפואית של „הדסה" פועלת הרבה לתקנת הישוב. היא סדרה ועד סאניטארי מיוחד, העובר ממקום למקום ומשגיח על תנאי הבריאות. חברי הועד הם: ד"ר הלל יפה, ד"ר באהם, ד"ר גולדברג, ד"ר הילקוביץ, ד"ר קרינסקי, ד"ר פיקהולץ וד"ר שמיט. הסניף בחיפה עובד בשקידות. מאות יהודים וערביים חולים מבקרים את תחנת־הרפואה של הסניף.

— יום הבחירות לאספה המיסדת נקבע ביום כ"ד בניסן **והאספה המיסדת תפתח ביום י"ח באייר, ל"ג בעומר, בירושלים.**

—נתיסדה קבוצה של דייגים, העובדים על חוף ים כנרת. חברי הקביצה הם מי שהיו מתנדבים בגדוד העברי.

— בירושלים נוסד ועד, שתעודתו לעבוד לתקנת העיר. הועד יבנה גן עירוני גדול, יפתח שוק מרכזי ומקום לממכר חפצים אמנתיים, ייסד בתי־ספר טכניים וישגיח על שלמות המבצר ההיסטורי מסביב לעיר. הועד יעסוק כמובן בבנית פרוורים חדשים מחוץ לעיר, על־פי תבנית תל־אביב.

— עם הגליון נ"ג נפסק השבועון העברי „חדשות מהארץ", שנדפס בקאהיר של מצרים בתור „התוצאה העברית של שבועון המשלוח הצבאי המצרי אשר למחנה הבריטי בארץ־האויב הנכבשה". העתון הזה מלא תפקיד חשוב מאד במשך זמן קיומו: הוא הספיק לקהל העברי בארץ־ישראל ידיעות מן הנעשה בכל רחבי העולם, ולעולם הודיע מה שנעשה בארץ־ישראל. רוב הסופרים העברים בארץ השתתפו בו בפרי־עטם ועשוהו לעתון חי ומעניין. אולם עתה, עם בוא שעת השלום, מתכוננים להוציא בארץ־ישראל גופה עתון עברי יומי גדול, שיעמוד על גובה ספרותי וידיעתי משובח. הסופרים המובהקים **ד"ר מ. גליקסון וא. דרויאנוב** באו שמה בתור עורכי העתון שיופיע בקרוב.

הרמאן שטרוק, ד״ר פוקס, ד״ר כהן, י. לייכטהיים, פרופיסור זאקירנהיים והרב קופשטיין. הועד הזה קבל תכנית זו: שווי־זכויות ליהודים בכל מקום; ארץ־ישראל בתור מקלט־עם יהודי; דמי־פצוי בעד נזקי הפרעות; ועד בין־לאומי, שיהא כחו יפה להוציא את כל ההחלטות, שתתקבלנה באספת־השלום בנוגע ליהודים.

— בקצור ברית־השלום, שנתפרסם בימים האלה, נמצא סעיף אחר, שיש בו רמז לבטחון זכויות היהודים בפולניה. בסעיף כתוב: „כללים מיוחדים כאלה, הדרושים להגן על הגזעים, הלשונות או הדתות של המיעוט, ועל חופש־החבור והתנהגות מסחרית ישרה עם עמים אחרים, יקבעו בחוזה העתיד לבוא שבין מדינות־ההסכם ופולניה".

— הועד הכללי של השלוחים היהודים אל אספת־השלום החליט לקרוא קונגרס יהודי עולמי, כשיהיו התנאים רצויים לכך.

— עבודתם של מאק ומארשאל עתידה להצליח. כנראה, יכנסו הסעיפים בדבר הזכויות ליהודים בחוזים המיוחדים, שיכרתו עם כל ארץ וארץ.

— בעלי־השפעה היותר חשובים שבין צירי אספת־השלום הבטיחו לשלוחי הקונגרס היהודי האמריקאי, כי עתידים היהודים לקבל זכויות־מיעוט לאומיות.

— ד״ר יעקבסון, חבר הועד הפועל הציוני המצומצם, שב זה עתה מארץ־ישראל והוא מלא תקוה בעתידות הציוניות. ד״ר חיים ווייצמאן שלח מכתב חוזר אל המנהיגים הציוניים, שבו הוא מבטיח להם, כי בעוד ארבעה שבועות עתידות כל מטרותינו להתקיים.

— הממשלה הטורקית הודיעה לממשלות־ההסכם, כי נכונה היא לתת ליהודים זכויות אבטונומיות רחבות בכל טורקיה.

— הסופר המפורסם ישראל זנגביל מסר בשיחו עם עתונאיים את הדברים האלה: אם באמת תזכה ארץ־ישראל להעשות מקרט־בית לעם ישראל, יהיה עלינו יותר מכל להחזיק טובה לווילסון. עוד יש מעצורים רבים, אולם אין להתיאש.

— היהודים בדרום אמריקה, ביחוד יושבי ארגנטינה, טשילי ואוראגוואי, המונים 300,000 נפש, הודיעו לאספת־השלום, לווילסון, לקלימינסה ולד״ר ווייצמאן את הסכמתם עם כל היהודים שבעולם ליסד בארץ־ישראל מקלט לאומי.

* * *

פרעות ופורענויות.

— בלוצק של פולניה נערכו פרעות ביהודים ורבים מהם נהרגו ונרצחו.

— בלידה של ליטה פרצו מעשי־רצח נוראים על־ידי החיילים הפולנים הכובשים. כשלשים וחמשה יהודים הומתו במשך ארבע שעות.

— בערי ביליטצה־ליטי של הונגריה וסטריזשיב של גליציה נעשו פרעות ביהודים ורבים נהרגו.

— הפרטים בדבר השחיטה האיומה שפרצה ביום 15 בפברואר בעיר פרוסקורוב של אוקראינה, מזעזעים את הלב. במשך שעות אחדות הרגו הקוזאקים כחמשת אלפים יהודים.

— מצב היהודים בווילנה, שנכבשה זה לא כבר על־ידי הפולנים, נורא מאד. הם גוועים ממש ברעב ושרויים בפחד־תמיד מפני פרעות והריגות. המשורר ל. יפה והמבקר ש. ניגר נאסרו ונשלחו בגולה. גורלם מכוסה בערפל.

— גם במחוז ביסאראביה, שעבר לרשות רומיניה, מרחפת סכנת־כליון על ראש היהודים. בכלל, חיי היהודים בכל מזרח אירופה הם עתה על עברי פי פחת. המהומות הממושכות בפולניה, טשיכו־סלובאקיה ורוסיה השמידו את כל צעירי עמנו.

— שלש המדינות הסקאנדינאביות: דנמרק, נורווגיה ושוויידיה, שלחו אל הממשלה הפולנית מחאה משותפת נגד הפרעות בגליציה. גם המפלגה הסוציאליסטית והאגודה לשם זכות־האדם בצרפת מחו באופן עז.

— בשטוקהולם של שוויידיה וציריך של שווייצריה תופיע בקרוב סדרה של ספרים, שיכילו תעודות, עובדות, גבית־עדות מפי הסובלים בדבר הפרעות האחרונים. הספרים יצאו באנגלית, צרפתית, אשכנזית, הולנדית, דנית ושוויידית וישולחו לכל העסקנים, הסופרים והמדינאים שבעולם.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציוניות באמריקה.

— ביום ה׳, 8 במאי, נועדה בניו־יורק ועידה חשובה, שבה השתתפו רבנים ידועים רבים. הנאספים דנו בשאלה איך להפיץ את הרעיון הציוני בקרב המוני היהודים החרדים. אחרים נגעו בעובדה, שבזמן האחרון נפוצו באיזו עתונים שמועות, כי המלאכות הציונית בארץ־ישראל אינה תומכת במדה מספקת במוסדות הדתיים אשר שם. מר ל. ליפסקי, מזכיר ההסתדרות הציונית באמריקה, נקרא לועידה והוא מסר בירור־דברים בנוגע למצב כהויתו. כאשר נוכחו הנאספים, כי אין יסוד לכל הידיעות הכוזבות, שמפיצים ברבים שונאי־ציון, החליטו לעבוד יד ביד עם ההסתדרות הציונית הכללית. מתוך הדין־והחשבון, שנתנו הרבנים, נמצא, כי מבלי שים לב אל מעשי־ההתנפלות האחרונים על ההסתדרות הציונית, הנה המוני־העם החרדים מבינים היטב בחושם הבריא, כי לא עת התפרדות והתפזרות היא העת הזאת, וכי ההסתדרות הציונית ממלאה עכשיו את תפקידה באחריות גדולה וזהירה. הוחלט, כי במשך השבועות הבאים ינאמו הרבנים בבתי־כנסתם בדבר חשיבות קרן־הגאולה ופקודי־הציוניות. בין הרבנים, שהשתתפו בועידה האמורה, נמצאו גם הרב ליוואי, הרב בריסליר, הרב אסתרסון, הרב ברודסקי, הרב ד״ר ביכלר, הרב נוט־בלאם, הרב גולדברג, הרב קובלינץ, הרב ברוידי, הרב וואסירמאן, הרב לייבוביץ, הרב ד״ר פיינטאל, הרב גורודייסקי, הרב הורוויץ, הרב ברוך הכהן, הרב יודיליביץ, הרב ציגזלר, הרב גולובובסקי, הרב היכט, הרב פליישר, הרב וויס, הרב מארלא, הרב מינקין, הרב אבילים, הרב קרנוביט, הרב שמוליביץ, הרב מרגולין ורבנים רבים אחרים.

— המטיפים הציוניים הידועים יצחק כרמל ואב. גולדשטיין עוברים עתה בערי המערב המרכזי לשם תעמולה ציונית. ראשית עבודתם תהיה במדינות אוהאיו ואילינוים. בכל עיר ועיירה יסדרו ויחזקו את השכונות הציוניות.

חיינו. והתחרות חובבים תרבה חכמה ותרבה מוסדות. מוסד למדע עברי, מוסד לאמנות עברית, מוסד למוסיקה עברית, מוסד לבתי־מוזיאון ולבתי־עקד לאומיים, מוסד להרחבת הלשון וליצירת טרמי־נולוגיה עברית בכל ענפי המדע, ועוד ועוד.

ואולם גם אז, כאשר יתרחבו המוסדות ויתיסדו ההוצאות והאמנות העברית הטהורה תפרח על כל ענפיה, לא ישכח מוסד האיש הזה אשר עליו דברתי, ושמו ומעשיו לא ישכחו, כי הוא היה המתחיל והוא היה הראשון. אמנם פשוט הוא ונקל הדבר להעמיד את הביצה העגולה בהכאה אחת על השלחן, אבל הממציא הראשון הוא המנצח, והוא, כקולומבוס בשעתו, מגלה לפעמים גם איזו אמריקה...

בסוף דברי רוצה הייתי להודות עוד הפעם לכל חברי ולכל הנאספים הנכבדים על הכבוד, אשר חלקו לי ועל התנחומים אשר דברו אלי אחרי שנות עמל בנכר, בסביבה קרה ואכזריה. עלי עוד ללחוץ את כף־ידם של ידידי הסופרים ר. בריינין ואב. גולדברג ומר מ. פיינשטיין, אשר עמלו בחיבה יתירה להגדיל נשף זה ולהאדירו.

ז. שניאור.

ניו־יורק, 4 במאי, 1919.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

— הועידה הארבעים וחמש של האורדן „ברית אברהם" נפתחה ביום א' שעבר בעיר אטלאנטיק סיטי של ניו־יורק. בועידה משתתפים 315 צירים. על־פי הדין־וחשבון של המזכיר נמצא, כי האורדן מונה עתה 32,297 חברים השייכים אל 261 סניפים, ויש לו בקופתו סך של 116,000 דולאר בערך. לפי נאומו של הנשיא שמואל דורף, מצב האורדן הזה, שנוסד לפני ששים שנה, רופף ומעציב עכשיו מאד. פה־אחד נתקבלו שתי הריזולוציות האלה: להביע רגשות הסכמה לשאיפותיו ולתקוותיו של עם ישראל לבנות מקלט לאומי על אדמת אבותיו, ולעורר את חברי האורדן להספח אל ההסתדרות הציונית; למחות בכל עוז נגד הפרעות והטביחות ביהודי פולניה, ולבקש מאת הנשיא ווילסון ושאר שלוחי אמריקה אל אספת־השלום, שיפסיקו בהשפעתם את מעשי־הזוועות האלה, לשתי השנים הבאות נבחרו הפקידים האלה: שמואל דורף — נשיא; וו. לייזרסון — מזכיר; ב. פרידמאן — גזבר.

— בועידה השנתית של הפועלים עושי־הכובעים נתקבלה פה־אחד ריזולוציה לטובת יסוד מקלט־בית יהודי לאומי בארץ־ישראל. כמו־כן החלט למחות נגד הפרעות בפולניה ולדרוש מאת ממשלת אמריקה לחקור את הדבר ולענוש את הפושעים.

— הועד המחלק המאוחד של ועדי־העזרה לטובת היהודים נגועי המלחמה שלח בפעם השנית מזון ובגדים בסך שלשת רבעי מיליון דולארים בשביל הנצרכים והסובלים בפולניה, בלא הבדל עם ודת. התומר הזה נשלח באניה „וויסטוואדדהאו", השייכת אל הצי של ארצות־הברית. בחלוקת הדברים ישתתף גם בא־כח ושל הועד הנזכר, הנמצא כעת בווארשה.

— התאחדות יהודי גליציה ובוקובינה באמריקה תשלח בקרוב ועד מיוחד אל גליציה, כדי להושיט עזרה חמרית להיהודים שם וליצור קשר ישר ביניהם ובין קרוביהם פה בארץ. חברי הועד הם אלה: ב. זימיל, ז. פישמאן, י. בלוינר וד"ר ש. מרגשיש.

— הועד להגנת היהודים בפולניה החליט לקבוע את יום ד', 21 במאי, ליום אבל ומחאה בשל הפרעות והטביחות בפולניה. באותו יום בערב תועד באולם הגדול של „מדיסון סקוויר גארדין", ניו־יורק, ועידת־עם רבה, שבה ישתתפו כל החברות והאגודות למיניהן, על־מנת לסדר את המחאה באופן היותר עז ופועל. בבוקר היום הנזכר תערך בכל בתי־הכנסת אזכרה לנשמותיהם של חללי הפרעות. בצהרים יוצגו בתיאטראות מחזות מיוחדים, שהכנסתם תוקדש לטובת קרן־ההגנה. „אגודת החיילים היהודים שהשתתפו במלחמה" תצא בתהלוכה של מחאה בחוצות ניו־יורק עד בואה אל האולם של הועידה.

— בישיבותיה האחרונות החליטה הועידה השנתית של אגודת הרבנים החרדים באמריקה החלטות אלו: ועד־החנוך של האגודה יוציא ספר דברי ימי ישראל מאחרי חורבן בית שני ושאר ספרי־למוד ברוח הדת והאמונה; ליסד בארץ־ישראל בית־מדרש למורים; להזהיר ביהודים יראי־שמים, שלא ישלחו את בניהם לבתי־הספר של האידישיסטים; להדפיס שלש מסכות ה„בבא" בשביל בתי תלמוד־התורה; להשתתף ביום האבל והמחאה בשל הטביחות ביהודי פולניה שיהיה ביום ד', 21 במאי. לפקידי האגודה נבחרו החברים הללו: הרב רמ"ז מרגלית — ליושב־ראש; הרב סילוויר — לגזבר; הרב שווארץ — למזכיר.

— על־פי הדין־וחשבון, שנמסר בועידת האורדן „ארבייטער רינג", נודע, כי אורדן זה של פועלים מונה עכשיו 70,000 חברים. בין יתר ההחלטות החלט: להתחיל בתעמולה חדשה לעזור ליהודים נגועי־המלחמה; לשלוח טלגראמה של מחאה אל אספת־השלום בפאריז נגד הפרעות ביהודי פולניה, רומיניה ושאר ארצות; למחות נגד ההגבלות והגזירות בדבר ההגירה אל המדינה הזאת.

* * *

בחוץ־לארץ.

— מנהיגי היהודים באנגליה מתעתדים ליסד בארצם מרכז גדול לתורה בדמות בית־מדרש לרבנים, שיבנה באוכספורד או בקימ־ברידזש. לתכלית זו הם מקבצים עתה כסף לקרן בת חמשת מיליונים דולאר, שתקרא בשם „קרן יהודית לזכר המלחמה".

— המלומד היהודי הידוע פרופיסור יהודה, מורה באוניברסיטה של מאדריד, ספרד, הגיע עכשיו ללונדון. הוא הגיד לעתונאיים, כי הספרדים המשכילים והנאורים רוצים בישוב אוכלוסים יהודים בארצם. הממשלה עומדת תמיד לימין היהודים המדוכאים במארוקו והיא מגינה על קהלות־ישראל, שמוצאן מספרד.

— העתונות הטורקית התחילה להטיף לטובת הרעיון של יסוד מקלט־בית לעם ישראל בארץ־ישראל. העתונים יועצים לממשלה להתיחס בידידות אל היהודים, לפי שהם עתידים להיות אומה תקיפה בעולם.

* * *

מסביב לאספת־השלום.

— על־יד שלוחי גרמניה אל אספת־השלום נמצא גם ועד יהודי, הממֻנה על כל הענינים הנוגעים לעם ישראל. חברי הועד הם.

ועם כל זה אני תפלה, כי יושיטו את ידיהם אלו לאלו [illegible] זו וכי יבינו את אשר לפניהם עתה בעת הרת־עולם כזו.

ובינינו לבין עצמנו, אנשים־אחים יאמנות יושבים פה, מה לנו להתבייש? אנשים קרועים אנחנו כולנו, קרועים לשפה זו ולשפה שניה... בין שתי רשויות נולדנו והשניות אתנו בלבבנו היא ובשפתנו. אבי שתי הספרויות החדשות שלנו, מנדלי זכרונו לברכה, הוא עצמו עורר לחיים חדשים, מורנניים את שתי השפות. הוא דבר בשני פרצופים, על שתי במות התנבא ימינו „נפרדה הארץ"...

מעט או הרבה משניות זו ירשו כל הסופרים עברית ויהודית. ביאליק שר עברית, אבל מי שלא קרא את אשר כתב בשפה היהודית, זה חסר חלק גדול מזה שנקרא חיים נחמן ביאליק. ידידנו ברייננין שולט בשתי השפות. בכשרונו הרב ובעבודתו הפוריה והמתמידה בשתי הספרויות מכיר את המחנה מימין ואת המחנה משמאל. „שלום־עליכם" זכרונו לברכה, מבטה־עוזם של האדוקים בשפה היהודית, כתב בעצמו עברית וראה השארת־נפש אמתית בספריו המקוריים בעברית ובתרגומים המצוינים של ברקוביץ. זה האחרון עצמו כותב עברית ויהודית שאין כמוה יסגנון מנופה. שאלונא את ידידינו ליסין ואת צביון ואת הד"ר א. גינצבורג אם לא יודו לכם על אהבתם הכמוסה לשפת התנ"ך וכי כתבו בה בשעתם. ואפילו אברהם רייזין, נזלן יהודי זה, העומד הכן על משמרתו והרבו בצדו, הלא פרסם בשעתו ספור עברי בלוח „אחיאסף". ואלינא יתבייש. „ספור־ממזר" זה מוצלח היה, ככל הממזרים...

עוד לפני תשע שנים כתבתי על־דבר הופעה אי־נורמאלית זו בחיינו התרבותיים ועל יחוסי אליה. אני חוזר על דברי בקצרה:

אני כשלעצמי רואה בדמיוני את השפה העממית השניה שלנו, השפה היהודית, פליטת גלותנו מימי־הבינים באשכנז, כעין נשר גדול, נשר אגדתי של נייר נדפס, אשר עליו יעבור עמנו מכל ארצות פזוריו מקולטורות זרות לקולטורה העתיקה והמחודשה, הקולטורה העברית שלנו.

אוי להם לאלו, אשר ישרפו נשר גדול זה. הם נוטלים על אחריותם את הנפילה והטמיעה של רבוא רבבות מבנינו בים האסימילאציה בכל צורותיה. ואוי להם לאלו, הנוזרים שמד על השפה העברית! הללו נוטלים עליהם ועל אחריותם את הריקות ואת אפיסת המטרה ואת הנדודים הנצחיים של הרוח העברי, נדודים בלי תקוה... אחרי אשר יעבור רוח זה את נשר־הנייר הגדול של היודית — נשר־הבינים, נשר המשיח...

כי לאן יבוא הרוח הנודד הזה, אם לא ישוב אל עצמו ואם לא ימצא את עצמו? לרגלי היאנקים יפול, בעפר האנגלים יתאבק ובמהומת הרוסים יאסף, מפני... שלא ישאר לו מה למצוא עוד.

תנו־נא לשני הזרמים האדירים, לשתי התנועות הגדולות בשפה, היוצאות ממקור אחד, להתפתח חפשי ובלתי מרר, אם כך אפשר לאמר, את חיי יוצרינו. החיים הממשיים והאמת ההיסטורית ינצחו תמיד, אם נאבה ואם לא נאבה.

דברתי בתחילת דברי על־דבר ימי השביה בגרמניה. לא הזכרתי על־דבר שחרורי משם. לא הזכ־תי בכוונה את שם האיש א. י. שטיבל היושב כעת בתוכנו, כדי שלא לפטרו בשתים־שלש מלים לרגל נאומי. ואני שב עתה על זה ואוסיף, כי הוא הראשון אשר גרם לשחרורי משם, אחרי עמל רב והרפתקאות ללא הועיל. וידידי השמחים באמת לראותני בתוכם, חייבים לא־מעט תודה גם לו.

מלבד זה אני נוטל לי רשות להציג אותו לפניכם לא בתור אותו האיש, אשר ציירו ופרכסו, כיד דמיונם הטובה עליהם, העתונים היהודיים, כי־אם כמו שהוא.

לא מגבוה הוא בא אלינו, לא מן התהלוכות הגבוהים והשלחנות הדשנים של הבורגניות היהודית הטפוסית... משדרות־העם שכולן עמל ועבודה [illegible] ושאיפות להיים יותר משוכללים בא [illegible] באהבה רבה ופשוטה של אדם עממי, בקשיות־עורף של „עובד אדמה" ובמסירות־נפש של תוהם בא אלינו משם. ולא כמנהג „חובב" מיכבם ונבור שעלה לגדולה נהג

עד עתה היו פרנסי הדור שלנו ונבירינו ונבאינו ודורשי טובת הכלל שלנו יושבים אל השלחנות הכבדים והדשנים, והמשוררים וחושבי המחשבה והמספרים שלנו היו מתהלכים סביב השלחנות [illegible] רעבים ודוויים היו מתהלכים [illegible] שלהם או גבים הלקיה בהקפה תחת בתי שחים. וכטוב לב הנבירים ו„החובבים־הפלאטוניים" ביין היו משרים שחוק של חיבת־שפה וחיבת־ציון על פניהם וקוראים בהתפנקות:

— שירו לנו משירי ציון על אדמת־נכר!

— ספרו לנו מספורי העיירה ששכחנו!...

[illegible] החריפות, הפיקאנטיות. זה מקיל [illegible]

[illegible] והמשוררים קבלו עליהם. רעבים וצמאים [illegible] עשו את מעשיהם באמונה והיו מסתפקים בעצם [illegible] והיו הנבירים שלנו והחובבים מתמוגגים [illegible] המעולים שבהם יש שהיו מראים באצבע [illegible]

[illegible] לאותו משורר בחסד עליון, נייביך! בחיי, עוד מעט ויתעקף מהמת רעב...

— אראה בנחמה, אם לא בשחפת חולה אותו מספר מסכן, שם...

[illegible] ואטעה, אבל אותו חושב הוור לא יוציא שנתו. [illegible]

רק אצל המיעטים והיחידים שבין הסופרים הצעירים יש שתעה [illegible] ביום מן הימים ולאחוז בצוארוני הללו ולהשליכם בחזקה מכסאות הכבוד, אשר תפסו להם, אל תחת השלחנות [illegible] במקומם: לקחת את גורל הספרות והסופרים בידיהם הם ולטאטא את כל אותה החיבה הפלאטונית, הנפוחה עם כל הפראזות [illegible] ערבוביה ואפיסת־כחות ותעיה ללא מטרה בכל עולמנו היצירתי.

א. י. שטיבל זה היה הראשון, אשר עמד מעל כסאו, שזה עתה הובא בשבילו, והושיב במקומו את יוצרינו. במקומו הושיבם, והוא [illegible] בתורת תלמיד את רבותיו. מי שיודע קצת את מעשיו לטובת הספרות והסופרים הנדחים בשעת המהפכות והזועות במוסקבה ובוארשה, זה יודע, כי אין בתמונה זו שציירתי לפניכם אפילו [illegible]

[illegible] אשר צלצלו תמיד בפעמונים על כל פרוטה הלודה נתונה לטובת הספרות ועל כל כוס תה מוגשת לסופר עברי, [illegible] מעברם והביטו בחרדה לקראת הבא... כי אמנם בא יומם. ואם לא היום, הנה מחר מחרתים יודחו מכסאות פרנסים [illegible] מדברים גבוהה ומקומם יקחו הצנועים והעושים. [illegible] בפעולה. ולא לחנם השתדלו כל החובבים [illegible] שלנו ברוסיה ובארצות אחרות לשתף את [illegible] עצמם תחת שמות ישנים משלהם: „תחיה", [illegible] וכו'. דבר זה היה עולה בזול והכבוד היה נשאר במקומו... בחושו הבריא הרגיש איש־העם הזה את כל הרקב [illegible] ה„חובבים" ולא הסכים.

ולמזל טוב! כיס אחד, אמנם, לא יביא את האביב. שטיבל אחד לא ירפא את כל ההרס והקרעים שבחיינו התרבותיים. אבל מקוים אנו, כי רבוישה לא תתן לחובבינו לשבת בטל ולדבר. הנה [illegible] סימני הקוי מצד אותם החובבים עצמם בכל מקצועות

חלק בהנהגת ענינינו הצבוריים. אין אני חושד בכותב הדברים שהעתקתי, שכונתו היא לאמר, שאם אותם המשומדים היו נוצרים מתוך אמונה שבלב ממש, כי אָז טענתם, שזכות להם להתיחס על האומה הישראלית למרות היותם נוצרים בדתם, ראויה היתה לטפל בה בכובד ראש, ואולי גם להכיר בצדקה. אין אני חושד אותו בכך, מפני שעיקר טענתו נגד אותם המומרים היא, שדת ישראל קשורה היא בקשר שאינו ניתק לעולם בלאומיות ישראל, באופן שכל העוזב את דת ישראל, ממילא הוא עוזב את עם ישראל וכל הסגולה הלאומית שלו. מי שבא בטענה זו, בודאי אינו חושב, שאָדם מישראל אשר באיזה אופן שהוא בא לידי האמונה שבלב, שהדת הנוצרית אמת היא בנוגע להחילוקים שבינה ובין היהדות, יש לו עוד איזו זכות לקחת חלק בעניניה הלאומיים של האומה הישראלית. אבל אי־אפשר שלא לראות, שבכאן נזרקה מפיו (לנכון בהעלם דבר) טענתם האפשרית של אותם המשומדים. כי באמת יש להם טענה זו: אם מאמינים אַתם בנו, שבאמת מאמינים אנחנו בדת הנוצרים, אָז עליכם להיות מטים כלפי חסד בהתיחסותכם אלינו, כשם שמטים אַתם כלפי חסד ביחוסכם אל הכופרים בעיקר שבכם, שאינם מאמינים בשום דת שבעולם. גם הכופרים שבעיקר שבכם עזבו את הדת היהודית, והרי ממילא גם הם עזבו את הלאומיות היהודית. ואַף־על־פי־כן לא רק שאַתם סובלים אותם, אלא, יתר על כן, אַתם נתתם איזו מהם אלופים לראשיכם ומנהיגים לענינים העומדים ברומו של עולם הציוניות שלכם.

הטענה הזאת כבר נגעתי בה במאמרי „יהדותו של אחד־העם" (מקרן זוית, חוברת א'), אבל אָז הויכוח היה ענין של ויכוח אַקאדימי, מין „הלכתא למשיחא". אבל עכשיו הננו עומדים בפני עובדות קשות־עורף, שצריך לישא וליתן בהם ולהוציא פסק־דין כהלכה. כשאני לעצמי אין אני רואה שום מפלט להכופרים בעיקר שבין הלאומיים, אם ישנם כאלה במספר שיש בו ממש. צריכים הם לתבוע את עלבונם של אותם המשומדים מידי אותם האומרים לדחותם בשתי ידים ולהוציאם מן הקהל. על הכופרים בעיקר שבנו לתבוע חקירה ודרישה מדויקה לתוך התנאים של כל יחיד ויחיד מאותם המשומדים, כדי לראות, אם באמת ובתמים קבלו עליהם את הדת הנוצרית, או רק לשם תועלת חמרית *. ובאמת, גם מן הצד השני אין אני רואה מה ימנע את הנוצרים־העברים לבוא בטענה, שצריך לרדת לתוך עמקו של הענין גם בנוגע להכופרים בעיקר שבנו. בלי ספק יש גם תועלת חמרית בדבר להיות כופר בעיקר. וכן, יש כאן חשד גדול, שיש בין הלאומיים כאלה האומרים שהם כופרים בעיקר, אם כי באמת אינם כופרים בעיקר. באופן שגם הכופרים בעיקר שבנו עתידים הם ליתן את הדין ושאלת המינים בזמן הזה תלך הלוך והתרחב באופן שלא פללנו.

* גדולה אמת שמנבאה את מי שאינו לא נביא ולא בן נביא. אחרי כתבי זאת קראתי בשבועון „דאס אידישע פאלק" של ערב יום־הכפורים כדברים האלה: „הם (המשומדים ברוסיה) אומרים, שעכשיו, שהחוקים נגד היהודים נתבטלו, לא ישארו בכנסיה הנוצרית אלא אותם המאמינים באמת; ועוד הוא, שהיהודים בעלי הדת היהודית ידחו אותם בבזיון. ומאחר שהם (המשומדים) מרגישים, שבעברם לאמונה חדשה לא נתקו את קשר הלאומיות שלהם, מן הדין הוא, שיהיה להם הרשיון להשתתף בכל המוסדות והתנועות שבקרב היהודים... ש. ניגר נתן לזה סגנון יותר מדויק: כל היהודים, שעברו לדת אחרת מטעם אמונתם שבלב, אינם אובדים את זכות הבחירה להקהלה".

נְאֻם*

רבותי.

ראשית אני מבטיחתם, כי לא דבר נקל הוא לסופר האוהב את שלחן עבודתו ואת חלונו הנשקף אל פני גנות שוקטים, או אל פני שדות מוריקים, לשבת נשף שלם בין ידידים והובבי כפרות ולהיות סחוף כולו על־ידי תהלות ותשבחות, שלא זכה להן באמת, לא לפי שנותיו ולא לפי יצירותיו, ההולכות עוד לקראת ההשתלמות.

ואם ישנו פה באולם צעיר אחד, בין ידידי הסופרים בני־גילי, המקנא בי ובגדולתי הלילה, לו, אילו ידעתי את שמו, הייתי לוחש על אזנו: יהי רצון ויעשו לך סעודה של כבוד ויהללוך במשך נשף שלם... לשנה הבאה כעת חיה, כאשר עשו לי הלילה! וידעת, כי ניטל טעם הדגים הממולאים והמרק נעשה מהול במים והפרפרת אינה מתוקה כהיותה בכל הלילות...

ואולם, עם כל זאת, עלי להודות, כי תחת הקרירות האופיציאלית ומהומת המלים, אשר חכיתי לשמוע, הנני מרגיש פה באולם חמימות ידידותית. כל אחד מן הנואמים הביע ברגש, אם מעט ואם הרבה, את מה שהוא רוחש לשפה היהודית והעברית ולמקומי הספרותי בשתיהן. ועל זה עלי להודות להם מקרב לב.

ביחוד שמח אני לראות פה את ידידי מימות נעורי — הלא הם ראובן בריינין, י. ד. ברקוביץ, אברהם רייזין ועוד... אחרים מהם עברו אתי יחד את דרך־ההתחתתים הראשונה, אשר יבור כל כשרון, שקעקע את ביצת־חנוכו ויצא לאור העולם. ועתה, אחרי ימים ושנים, אחרי טלטולים ונדודים ומהומות מלחמה אנו נפגשים פה תחת תקרה אחת ובמושב־רעים אחד. אילו הייתי סינטימנטאלי הייתי אומר: „דמעות נקוו בעיני"...

אחרי חמש שנות־שביה ועלבון אנושי תמידי, אחרי ענויים רוחניים וחמריים וחוסר־ידיעות, אשר עברו עלי בגרמניה, יש שאביט כחולם בחלל האולם הזה. שם, בנכר, בין זרים, יש שלא האמנתי עוד בחופש ולפעמים גם בחיים... רק האמונה באמנות העברית היא שנתנה לי אומץ לגבור על מתלאות העת הנוראה והארוכה הזאת ולצאת ממנה בלי „שן ועין"... וכפי שאני רואה בנשף ידידותי זה — לא לשוא האמנתי.

בין ידידי הסופרים, אשר נאספו פה, אני רואה אפילו את אלה, אשר „נלחמו" זה בזה במלחמת השפות ביד רמה ואשר גרמו ליחוסים מסופקים בין רעים מנוער. ואני שמח על זה כפלים.

לא איש שלום אני. יודע אני, כי כל מ ל ח מ ה ־ ב ר ו ת מחדדת את החושים, מגבירה את האומץ ועושה חלשים לגבורים.

* נאומו של המשורר ז. שניאור, שקרא מעל הכתב, על הסעודה, שערכה לכבודו „אגודת הסופרים העברים באמריקה", ביום 4 במאי — ה מ ע ר כ ת.

מסתפקים בהוראה במקצת. למשל, הרבנים המתנגדים להלאומיות שאינה מודה בדת (וישנם רבנים כאלה גם בין האורתודוכסים, כידוע), נכונים הם לברית אחוה את כל הלאומיים הבאים ומודים בדת ישראל, אם כי עדיין מדגישים הם את הלאומיות במדה יתירה. וכן גם הלאומיים סתם נכונים הם לקבל בזרועות פתוחות את כל ה„גרים" הבאים להם מתוך מחנה הרבנים הריפורמיים „שונאיהם בנפש", כידוע מתוך ה„היסטוריה" של ה„עבר הקרוב". ולא רק מקבלים הם את בעלי תשובה הללו בסבר פנים יפות, אלא גם מחזירים הם עליהם כבעל־אבדה על אבדתו, ובמקום שעינם סוקרת סדק קטן כחודו של מחט, הם פותחים לבעל תשובה רחבו של אולם ממש.

וזה ניתן להאמר על כל הכתות בישראל ביחוסן זו לזו. מתחרות הנה זו בזו, אבל אינן מוציאות זו את זו מכלל ישראל. אדרבה, נפש ישראל יקרה היא להן מאד־מאד, ויותר שזו רחוקה היא מאיזו כתה, יותר ויותר תתאמץ הכתה ההיא לצוד אותה ציד ולהכניסה תחת כנפי שכינתה היא.

והנה הסבלנות הנעימה הזאת, שהיתה שוררת בינינו עד עתה, הפרעה.

בשבועון אנגלי־יהודי הננו קוראים:

„כשנשאו את ראשי הברי הדומה הראשונה, נודע הדבר, שהמנות הפרופיסור הרצנשטיין, יהודי שהתנצר, מי שנכנס להכנסיה הרוסית, כדי שיוכל לשמש בבחינת פרופיסור באוניברסיטה שבמוסקבה, רשם ברשימת המספר שלו, שהוא „יהודי מכח לאומיותו ונוצרי מכח דתו". הרוסים והיהודים גם שניהם התפלאו לשמוע, שאדם מישראל שעזב את היהדות מדעת, עדיין בא בטענה, שהוא בן להעם היהודי. מכאן ואילך גם מומרים אחרים ברוסיה באו בטענה כזו. ובמשך עשר שנים נולדה עדה שלמה של „יהודים־נוצרים", אשר הבריה טוענים, שחברים הם לשני רצבורים גם יחד, להכנסיה הרוסית ולהעם היהודי.

„כל זמן שהיהודים ברוב היו נרדפים ומעונים תחת ידה של הממשלה שעברה, הבריה של עדת „היהודים־הנוצרים" היו נחבאים אל כליהם בחיים הצבוריים, ורק בחיים החברתיים הפרטיים התחברו אל היהודים והטעימו את שייכותם אל עמנו. אבל עכשיו, שהיהודים נעשו בני־חורים, וכל אדם יש לו הזכות לגלות את דעותיו בפרהסיה ולהגיש את עצומותיו ותביעותיו הפוליטיות, „הנוצרים־העברים" האלה, שמספרם כבר עולה הוא לכמה אלפים, גם הם יוצאים הם ממחבואם בתביעותיהם, שהעם היהודי יתן להם חלק בהנהגת הענינים הצבוריים של היהודים ויכיר את זכותם בבחינת יהודים בעלי דת נוצרית. העובדה היותר מפליאה, היא טענתם של אותם האנשים, שיש כאן כתה של יהודים ברוסיה, הנקראים סוציאליסטים־טריטוריאליים, שתומכים את תביעותיהם של המשומדים האלה. הועד של עדת היהודים בפטרוגראד לא מצא לנכון להזקק אל שאלת המשומדים האלה ולעסוק בה באופן אופיציאלי באספותיו. זוקפים אנחנו את יחס החסד של רבים מהאינטלקטואליים שבקרב יהודי רוסיה אל „הנוצרים־העברים" האלה על חשבונו של בלבול המחות השורר כעת ברוסיה בעטיה של הריבולוציה. הרי גם היהודי היותר ראדיקאלי, בין שהוא לאומי או לא, אי־אפשר לו לשער את הרעיון, שיהודים שעזבו את עמם ואת דתם בקבלם עליהם את הדת הנוצרית, אינם בוגדים גמורים שנסו מן המערכה. וכן, אין לך שום יהודי ראדיקאלי, שאפשר לו להסכים אל ההצעה, להכיר את הבוגדים והנסים האלה בבחינת יהודים. אין כאן שום טעם נכון לשים לב להם ולהאמין בנאמנותם. כי הם קבלו את הדת הנוצרית לא מתוך דעתם הפנימית, אלא לשם תועלת המרית. לעולם לא האמינו בדת הנוצרית, ואינם מאמינים בה עכשיו, וטענתם, שמאמינים הם, חנופה היא באותה מדה עצמה כהאמונה בלאומיות יהודית, שהם מתימרים בה. רוב המשומדים האלה אינטיליגנטים הם, ורבים מהם הם גם אנשים חכמים מלומדים. בני הכי הם, איפוא, לדעת, שהדת היהודית אינה ניתקת מהאומה היהודית, ושהיהדות, בנגוד אל הדתות האוניברסאליות, דת לאומית מיוחדת היא, הקשורה בעם היהודים בקשר מהודק כל־כך, שעזיבת הדת היהודית כוללת היא בהכרח גם עזיבת העם היהודי.

„אם המשומדים האלה באמת עורגים הם כל־כך להשאר יהודים, כטענתם, כי אז שבו אל עמם במסירת מודעה, שקבלו עליהם את הדת הנוצרית מתוך אונס ולחץ מטעם ממשלת זדון שעברה, ושעכשיו, שממשלה זו נתבטלה, אינם רואים שום טעם להשאר „אנוסים". באמת, גם אם המשומדים הלכו בדרך זו, גם אז ספק מוסרי גדול היה בדבר, אם לקבלם בלי שום תנאי. אבל עכשיו, שהם אומרים להתמיד את מורך לבבם והחנופה שלהם, אי־אפשר לנו להבין, איך אפשר הדבר, שיהודים בעלי שכל בריא יכולים הם אפילו לשער את הרעיון, לקבלם ברצון.

„אכן, אב כי אי־אפשר לנו להבין את מצבה של עדת ישראל בפטרוגראד בשאלה זו, אין אנחנו מתפלאים כלל בראות את הסוציאליסטים־הטריטוריאליים תומכים בידי אותם המשומדים. אם איזו ארץ שתהיה בכל רחבי תבל ראויה היא להיות ארץ־מולדת של היהודים כארץ־ישראל, ואם הלאומיות היהודית אין לה מוטיבים אחרים אלא מאטיריאליסמוס סוציאלי ופוליטי בלבד, כי אז גם משומדים יכולים הם להיות בנים להעם היהודי. אין זו אלא מסקנה הגיונית, שלאומיות יהודית ריקה מכל יסוד רוחני, כלאומיותם של הסוציאליסטים הטיריטוריא־ליים שברוסיה, מתוך מושג־היהדות המסורה שלה, תהיה נכונה לתת חלק למומרים בהנהגת עניניו של עמנו".

הרי שאלת המינים בזמן הזה לפנינו, בכל תקפה ועוזה.

כמובן, מסכים אני להדברים שהעתקתי במלוא היקפם. אבל הכותב אותם הדברים בעל־כרחו הוא מסכים, שאותם הציוניים הלאומיים, שאינם מודים בדת, באמת, אין להם שום טעם לדחות אותם המשומדים הבאים להספח אל נחלת ישראל וטוענים, שינתן להם

אבישור. רוצו אחריה! הדביקו אותה!

פלג (צועק בחמה עצורה). גזירה גזרת על בני לוז, כי לא יצאו את השער. הן המות אורב לנו בחוץ.

אבישור. אולי — אולי טעיתי. בני לוז, חושו לעזרתי. עטרה נשבתה בידי שונאינו.

זקנים וזקנות (נדחפים בפתח השער מסביב לאבישור).

פלג (בוקע לו דרך). אני לא אירא את מר המות. (בקול מפקד). בואו אחרי! (הוא עוזב את סף השער, צועד צעדים אחדים בדרך העולה אל הגבעה ונופל על פניו. בני לוז יוצאים אחריו בחפזון ונופלים בצדי הדרך אחד־אחד).

אבישור (עומד על הסף מבלי נוע).

המצורע (פושט את ידו ואוחז בזרועו של אבישור). ראשון לראשונים. ואחרון לאחרונים! לכה ואביאך אל העיר הנצחית. (מושך אותו התוצה).

אבישור (נופל על פניו — מת).

המצורע (צועד אט אל תוך השער, לוקח את האבוקה ומביט על סביבותיו). הזאת היא לוז? (מתקרב אל הרואים ומסתכל בהם רגע). הזאת היא העיר הנצחית? (הוא פונה ללכת ובגשתו אל השער הוא פונה את ראשו מעל לשכמו). הבה ואקבור את מתי.

(המסך יורד אט).

ניו־יורק, אייר תרע"ט.

שְׁאֵלַת הַמִּינִים בַּזְּמַן הַזֶּה

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

א.

הרבנים והמטיפים, החוקרים והסופרים וסתם עסקנים — באמת כל מצדיקי הרבים שבנו הולכים ומתוכחים על יהדות דתית ויהדות לאומית, יהדות ציונית־מדינית ויהדות אי־מדינית, על יהדות של תעודה ויהדות בלי תעודה, על יהדות תיאורית ויהדות מעשית, יהדות נביאית ויהדות תלמודית, יהדות פילוסופית ויהדות תיאולוגית, יהדות שבשכל ויהדות שברגש, יהדות שבנגלה ויהדות שבנסתר, יהדות אורתודוכסית ויהדות ריפורמית, יהדות היסטורית ויהדות אמנותית, יהדות פסיכולוגית ויהדות סוציולוגית. ומי יערב לי, שלא עברתי על כמה מיני יהדות שנעלמו מעיני לגמרי או שידעתי ושכחתי. כבר הורגלנו בדבר, לדרוש בשאלה זו בבחינת שאלה זמנית העומדת על הפרק, מבלי שעלה על דעתנו, ששאלה זו אפשר שתצא בין לילה מארבע אמות של הלכה ותהיה לשאלה מעשית, הדורשת פתרון להימין או להשמאיל. אמנם אנחנו הולכים ומתוכחים ונושאים ונותנים בדבר מתוך יחס הדברים אל שאלות מעשיות, כיסוד מדינה יהודית וישוב ארץ־ישראל, עבודת הכפרית העברית והקולטורה היהודית ושאלות אחרות כיוצא בהן, אבל השאלה עצמה לא היתה אלא תיאורית, כלומר, לא עסקנו בה אלא בבחינת שאלה פנימית. אמת, לפעמים שמענו, שאיזו רבנים אורתודוכסים השמיעו את קולם בהתראה ואזהרה, שיוציאו את הרי־פורמיים, או את הראדיקאליים שבהם, מתוך כלל ישראל. וביחוד שמענו, זה לא כבר בארצנו, שאיזו רבנים אור־תודוכסים היו עוסקים בשאלת איסור החתון ביהודים ריפורמיים. אבל, באמת, דברים כאלה לא נזרקו אלא מתוך קנאה דתית בין־רגע, בשעת התלהבות ווכוחית באספות וועידות, דברים קיצוניים מוגזמים במסקנויותם, שנאמרו מתוך לחץ הרגש הדתי הקנאי, מתוך צער הלב על חסרון אונים לתת חזון ואומץ לתורה ולאמונה של היהדות המסורה, בקצור, דברים שנאמרו בשעת צער ויאוש, שאין אדם נתפש עליהם.

האמת ניתנה להאמר, בכל פעם שבאתי לדון על השאלות האלו (בכמאמרי בחוברת א' של „מקרן זוית" על „הלאומיים והריפורמיים" ו„יהדותו של אחד־העם"), מרגיש הייתי מין תענוג מיוחד על הסבלנות הנעימה השוררת בקרבנו: הננו הולכים ומתוכחים על השאלות היותר יסודיות שבדת וחיים מבלי הוצא זה את זה מתוך כלל ישראל. אין צריך לאמר, שאין הריפורמיים מוציאים את האורתודוכסים מכלל ישראל. כי גם אברהם גייגר, היחיד שנזרק מפיו בטוי קשה כזה, שצריך לקרוע את בית ישראל לשנים, לא היתה כוונתו להוציא את האורתודוכסים מכלל ישראל. גייגר פקח היה ורעיון של שטות כזה מעולם לא עלה על לבו. כונתו היתה להפך: צריך להתחזק ולהתאמץ ביסודה של יהדות ריפורמית, גם אם האורתודוכסים יפליגו ללכת ולהכריז על הריפור־מיים שיצאו מכלל ישראל ושאסור להתחתן בם ולהשתתף עמהם בעסקי הצבור היהודי. אלא גם האורתודוכסים והקונסרבאטיבים שבנו, עד כמה שרע עליהם המעשה, שלא כל היהודים חונים הם על דגלם, הלא אינם מוציאים את מתנגדיהם מן הכלל; אדרבה, הם משתתפים עמהם בעבודה צבורית במדה האפשרית. הריפורמיים והלאומיים מתחרים זה את זה בדברים, לפעמים בדברים חדים וחריפים בוטים כמדקרות חרב. אומרים הם לפעמים, שיהדותם של מתנגדיהם אינה יהדות כלל, אבל רק אומרים הם. כשבא הדבר לידי שאלה מעשית, שאפשר לשני הצדדים להשתתף באיזו עבודה צבורית מטעם כל ישראל, הרי מושיטים הם יד זה לזה ועובדים באחוה ורעות, אמתית או שטחית. העיקר הוא, שעובדים הם או נכונים הם לעבוד ביחד בכל מקום שאפשר לעשות כך מבלי התמכר לדעותיהם היסודיות. באמת, כל ההתנגדות וההתחרות שבין הכתות השונות הן בטבע של ויכוחים אקאדמיים, שכל אחת הכתות משתמשת בהם כדי למשוך את מתנגדיה לדעתה היא. ובשעה שעולה בידה לרכוש את אחד הלוחמים מן המחנה שכנגדה, הרי היא מקבלת אותו בזרועות פתוחות ובסבר פנים יפות, בהיותה שמחה לדעת, שכונתה עלתה בידה, להביא את אחד מבעלי־דינה לידי הודאה. ולא עוד, אלא שהם

המצורע. כדרכו.

עטרה. הנה שלפתי את המפתח מאזורו ולא הקיץ.

המצורע. ובשעה שהשומרים ישנים, כנף רננים עוזבת את קנה. הוי, הוי, הרוח!

עטרה (בשבתה על הסף). סבא סגר אותי בעליה.

המצורע. זה כחו לאלהים — שמירה ונטירה ומסגרות של ברזל. אבל השומרים נמים והברזל מעלה חלודה מרוב ימים.

עטרה. אבל הוא ישן את שנתו ואני התחמקתי אל המעקה.

המצורע. אבל המעקה גבוה הוא.

עטרה. תאנה רהבת־צמרת פורשת את דליותיה אל המעקה.

המצורע. אבישור יעקור אותה משורש בעלות הבוקר.

עטרה. הוא האיץ בגישור לנתוץ את הלול מפני שעליתי בו. (מפנה את ראשה אל הלול ההרוס). הם לא השאירו בו אבן על אבן.

המצורע. אני שמעתי את הלמות קרדומותיהם לפני בוא השמש. הך והך! הך והך!

עטרה. בעלותי על החומה —

המצורע. אבישור ירד לבאר שחת.

עטרה. בעלותי על החומה שמעתי —

המצורע. דהרות הרוכבים הנשאים על כנפי רוח?

עטרה. בעלותי על החומה שמעתי את קולו קורא אלי.

המצורע. השומרים סבו עליך טרם כלה את דבריו.

עטרה. אנכי שמעתי את שמו יוצא מפיך. יוחא שמו.

המצורע. כן, כן, משוש עיני. יוחא שמו, יוחא העשוי לבלי חת.

עטרה. הלא הוא הרוכב בראש המחנה וסוסתו צחורה כאור הבוקר.

המצורע. כן, כן, משוש עיני. זה הוא יוחא האביר אשר עמים תוכו לרגליו. יוחא מקרקר־קיר קוראים לו. חיל הפרזים עצום ורב הוא. מאבק רוכביהם תחשך השמש. והכל נשמעים ליוחא.

עטרה. והם באו לצור על לוז.

המצורע. לקרקר קיר, לקרקר קיר. הם יהרסו את חומותיה עד היסוד.

עטרה. אבל הם לא יוכלו לה. לוז הלא עיר נצחית היא.

המצורע. הפרזים ילעגו לדברי־הבאי כאלה.

עטרה. האפשר כי הסבא סבב אותי בכחש?

המצורע. הסבא משלה את נפשו. זקן הוא ועיניו טחו מראות. יוחא, אשר עינו כעין הנשר ולבו כלב הארי, נשבע שבועת אמונים, כי חומת לוז תותץ.

עטרה. ובמה חטאה לוז ליוחא?

המצורע. על אשר שמה אותך בכלא. יוחא לא ישיב את חרבו לתערה עד אשר יוציאך לחפשי.

עטרה. הוא רק רגע ראה אותי בעלותי על החומה.

המצורע. אבל הוא שמע את שמעך, משוש חיי. אני הוא, אני הוא ולא אחר, אשר נדד לארץ רחוקה כדי להציקך משביה. אני התרפקתי לרגליו ואמרתי לו: צפורת כרמים נלכדה בקורי עכביש, אילת ההרים נפלה בפח, עוללה נשארה בכרם אחרי הבציר. כזה וכזה דברתי אליו. גבור החיל, בוא והצילה.

עטרה. והוא שמע לקולך?

המצורע. הא לך אות. (פושט את ידו מבעד לסריגה ומוסר לה פתיגיל של כסף משזר).

עטרה (בוחנת אותו לאור האבוקה ושותקת אט).

המצורע. יוחא יושב באהלו על ראש הגבעה ומחכה לבואך. שפתותיו ממללות חרש את שמך ועיניו בוערות כלפידים לזכרך.

עטרה (אוזרת את הפתיגיל על מתניה. מחרישה רגע). אבל השער סגור.

המצורע. השומר ישן.

עטרה. אבל המפתח הגדול נגנז ואין איש יודע את מקומו.

המצורע (פורץ בשחוק עצור). אין איש יודע את מקומו, חוץ משנים — אבישור והמצורע. אנכי הייתי ער בשעה שקבר אותו אבישור מתחת לסף שאת יושבת עליו.

עטרה (קופצת ממקומה ומביטה על האבן בעין בוחנת). כבדה היא.

המצורע. יוחא מחכה.

עטרה (כורעת על ברכיה ומתעמלת לגול את האבן, אבל עמלה לריק).

המצורע (חרש). יוחא מחכה.

עטרה (עומדת רגע כנואשת, אוזרת את שארית כחותיה עוד הפעם וצעקה עצורה מתמלטת מפיה בהוציאה את המפתח הגדול מתחת האבן).

המצורע. הוי, הוי, הרוח!

עטרה (פותחת את השער לרוחה, מביטה על סביבותיה רגע — ומתעלמת).

המצורע (בקול זועה). שומר מה מליל! שומר מה מליל!

השוער (מתנער). מה כל החרדה? (הוא רואה את השער הפתוח ומתחלחל). אהה ליום! בני לוז, העירו! אהה ליום! (רץ כמשוגע ממראה עיניו).

(על הגבעה, ממול השער הפתוח, אבוקות עולות זו אחר זו).

זקנים וזקנות (באים בהמון). השער נפתח! השער נפתח! (ההמון הולך וגדול). מה היה לנו? השער נפתח! מי הביא עלינו שואה?

אבישור (נפעם ופרוע). פנו דרך! עטרה איננה בעליתה! איה? עטרה! עטרה!

המצורע (מאחורי השער). קלה היא כאילה, סבא.

אבישור. עטרה! עטרה!

המצורע. הפרזים משיאים אבוקות לכבודה שם על ראש הגבעה.

השוער (בא. סל של נצרים בידו. ואחריו —)

עטרה. כד על שכמה.

השוער. פנו הדרך! פנו דרך!

המצורע (במשתגע). האין זאת עטרה? נשקפת את כמו שחר לעינים כהות מזוקן. ראי מה גדלת ותיפי מיום עזבי את השער. שערך צמח ושדייך נכונו. (צוחק בכל פה).

עטרה. זה רק שמעתי, כי שבת ואביא לך כד של יין.

המצורע. שכור אני ממראה עיני. בואי הנה, מישוש חיי. הבה ואמשש את ידך הרכה והענוגה.

עטרה (מתקרבת אל הפתח ומושיטה ידה).

אבישור (תופשה בזרועה). אל תגעי בו. טמא הוא.

(הפסקה קצרה).

המצורע. הנה ימים באים, אבישור, והטמאים יטהרו מחלאתם והמצורעים יתרפאו ועיניך לא תראינה זאת.

שרוג. בלוז כבר נתקיימה נבואה זו. כל נגע ומחלה לא יבוא באהלינו.

המצורע. ובמהיר זה הנכס כלואים בבית־האסורים.

עטרה. הלוז היא בית־האסורים?

המצורע. שאל את זקנך, עטרה, ויגיד לך.

עטרה. סבא, היושבים אנחנו בבית־האסורים?

אבישור. אל תשעי לו, תמתי. משטה הוא בך. יושבים אנחנו בלוז, העיר הנצחית. קנאה מדברת מתוך גרונו.

עטרה. המקנא הוא לנו?

אבישור. הוא וחבריו המנוגעים עוינים אותנו, על שהבדיל הקדוש־ברוך־הוא בינינו ובין כל הנדכאים, החלכאים והמצורעים הרומשים מחוץ לחומה.

עטרה. ומדוע אינם באים לגור בתוכנו, סבא?

אבישור. צר לנו המקום, עטרה. לוז מוקפת חומה היא.

שרוג (כמתהולל). מה לנו ולהם? מה לנו ולהם? ילכו באשר ילכו.

עטרה. ומדוע לא נצא אליהם, סבא?

המצורע (פורץ בשחוק פרוע).

אבישור. בחוץ אורב — אבל עודך צעירה לימים, תמתי. כשתגדל —

עטרה. הן מלאו לי חמש־עשרה שנה.

אבישור. חדלי להקיפני בשאלות. זקנתך ואמך ידאגו לך. שובי הביתה.

עטרה (אל המצורע). סבתא אומרת, כי כל העולם מחוץ לחומה מלא מצורעים, ועומי־פנים כמוך. האמת הדבר?

אבישור. שובי הביתה, עטרה.

המצורע. עטרה מסופקת במה שסבתא אומרת לה! סדקים עולים בחומה, אבישור! הקטנה הציצה מן החרכים.

עטרה (בועטת ברגלה). האמת הדבר?

המצורע. בואי הנה, ששון חיי. אם תאבה את לדעת, אם מה שספרה לך הסבתא אמת הוא, אל תשאלי את פי. פסול לעדות אנכי. (משפיל את קולו). הלא רגליך קלות כאילות ועיניך בהירות כשמש. צאי ולמדי.

עטרה. אבל השער סגור הוא לעולמים וסבא התרה בי לבלי עלות על החומה.

המצורע. הסבא לא ימנע ממך דבר. הלא יחידה את לו. אילו פצרת בו —

עטרה (מתרפסת לרגלי אבישור). סבא, הרשני רק פעם לעלות על החומה. חפצה אני לראות בעיני את אלה היושבים מחוץ לחומה. אנכי שמעתי את האמות מספרות —

אבישור. מספרות מה?

עטרה. כי עולם גדול ורחב־ידים סובב את החומה הישנה הזאת. אומרים, כי בכרמים אשר בבקעה צעירים וצעירות יוצאים במחולות. ואני — אני שמעתי באישון לילה את מנגינתם. סבא, בבקשה —

אבישור. קומי! (אל השוער). סגור את הפתח בפניו של מסית ומדיח זה. גם פתח זה סגור יהיה לעולמים! (אוחז בידה של עטרה). הבה ונשובה הביתה.

(הפסקה קצרה. תרועת חצוצרה נשמעת ברום ואחריה שעטת סוסים ברוצם).

המצורע. הוי, הוי, הרוח! (פורץ בשחוק). עטרה, שערותיו שחורות כעורב וסוסו יגמא ארץ. יוחא העשוי לבלי חת —

(מהומה קמה. כולם נדחפים אל הפתח).

אבישור (מתיצב להם על דרכם. אל השוער). מהר וסגור את הפתח!

עטרה (מתמלטת מידי אבישור ובטרם ראות אותה איש היא עולה בלול. השומרים נוטים את כילפותיהם זה מול זה. עטרה מרכנת את ראשה, עוברת אותם ומטפסת על ראש החומה. היא עומדת רגע בראש נטוי כלפי חוץ. תרועת החצוצרה נשמעת עוד הפעם. ופתאום צחוק פורץ מפיה, צחוק מלא גיל והדות הנוער והדו רוחף ורועד ממעל לראשיהם של הזקנים העומדים נדהמים לפני פתח השער).

אבישור (בהלחלה ובפיק ברכים). תפשוה! תפ—שו—ה!

השומרים (מתקרבים אליה אט).

(המסך יורד לרגע).

(כשהוא עולה, לוז עלוטה בחשכת. רק אבוקה אחת מפיצה אור כהת לפני שער החומה. לאורה יראה השוער, שוכב פרקדן, נם את שנתו. הלול הרום).

עטרה (באה עטופת שחורים. היא מתקרבת אל השער בצעדים קלים ודופקת אט על הפתח הקטן. שריקה קלילה עונה לעומתה מאחורי החומה. היא מסתכלת רגע בפני השוער הישן, מוציאה את המפתח מאזורו).

המצורע (מאחורי החומה). שומר מה מליל? שומר מה מליל? (גוחם בצחוק עצור).

עטרה (בפתחה את הפתח הקטן). השוער ישן.

השוער (בא, כידון בידו ומפתח תלוי לו באזורו). מה כל החרדה? מה כל החרדה?

פלג. חזקה היא לשומרים, כי ישנים הם על משמרתם. וזה ישן אף בביתו.

שרוג. איש דופק על השער.

(דפיקה).

השוער (בצעדו כלפי השער). מי הוא זה המפריע מנוחתה של העיר הנצחית? (נהם של צחוק עונה לעומתו).

כולם. המצורע!

אבישור. השב זה אלינו עוד הפעם? קוה קויתי, כי כבר נסתם עליו הגולל.

(דפיקה).

השוער. האפתח אם אחדל?

אבישור. פתח.

השוער (בקול). הנני ואפתח! הנני ואפתח! (פותח את הפתח הקטן במפתחו. מבעד לסריגה מופיעה תמונתו הזעומה של המצורע).

המצורע. ברכת שדי עליכם, עוללי טפוחים. הנני שב אליכם. אמור אמרתי אולי יצא אחד מטובי לוז את השער ומחכה לי לקברו. אבל, חי אלהים! הלא כולכם נצבים פה כשתילי זיתים, פורים ורעננים. רואה אני, כי אבישור עוד לא חזר בו. השער סגור והשומר שומר. (צוחק בכל פה).

פלג. שלום בואך, הקברן. אבישור האמין, כי כבר אתה נמנה בין המתים.

המצורע. הלא עיניכם רואות,כי אבישור טעה. העבודה! אי־אפשר לי להפרד מן העולם הזה כל זמן שלא עשיתי עמו את החסד האחרון. קבר הצבתי לו שם בצור על מרום הגבעה, כיאות לנגיד ומושל בעמו. והנני מחכה, מחכה, מחכה.

שרוג. סתום את פיך, מצורע. סור מעלינו —

המצורע. כבוש את כעסך, שרוג. הלא אח אני לך. גם אני שונא את הבטלה כמוך. אהה! זה שנים על שנים שלא כריתי קבר. והמעדר מעלה חלודה. (צוחק). יראים אתם לבוא בגבולי, כאשר עשו אבותיכם. זבובי־מות תאבים לחיי־עולם! צחוק עשה לכם אלהים.

השוער (נוטה את כידונו כלפי המצורע). הבה ואסגור את הפתח.

אבישור. הנח לו.

שרוג. הלה בא רק לחרפנו.

אבישור. מדוכא הוא ביסורים.

המצורע. אב רחמן אתה, אבישור, אב רחמן. מי בדה עליך את הדבה, כי רודה אתה באחיך? מרימות ופלג בודאי קשרו עליך קשר.

אבישור. שלום ושלוה שוררים בעיר הנצחית. אין מקום בתוכנו למחרחרי ריב. ואתה? הלא זה שבועות וחדשים אשר מקומך נפקד על־יד השער?

המצורע. נלאה נלאיתי מחכות לך, כי תצא אלי ואמרתי, אלך ואראה את הנעשה בעולם החיים.

מרימות. ובמה מסיחים עוברי־דרכים?

המצורע (בניחותא, כמחקה את שואלו). קבלה היא בידיהם, כי סעודה קודמת לשיחה.

אבישור. רעב הוא. (אל השוער). מהר אל ביתי והבא לו כרה.

השוער (יוצא).

מרימות. ועולם עוד כמנהגו נוהג?

המצורע. הסכת ושמע.

הפסקה קצרה.

שרוג. אין אני שומע מאומה.

המצורע. אזניך אטומות. (מחריש רגע). רוח מנשבת. (מרים את קולו ומכריז). הוי, הוי, הרוח!

שרוג. חירות ידבר אלינו, כדי להרעימנו.

המצורע. אילו הרימות את ראשך מעל לחומה, כי אז הבינות את פשר הדברים. אבק עולה, אבק מתמר ועולה.

אבישור. רב לך, המצורע. בני לוז אינם מתיראים מפני כל הסערות שבעולם. אין לנו דבר עם כל הנעשה מחוץ לתחום.

פלג. כלומר, גזירה היא, כי אין מציצים בסדקים ואין עולים בחומה.

המצורע. אבישור, הלא שומרים הפקדת על מכון עוזך. שאל את פיהם. השומרים, מה אתם רואים?

אבישור. הס!

פלג. אל תירא, אבישור. הלא גם השומרים פניהם מוסבים כלפי פנים. שומרים הם עלינו כדי שלא נעיז לעלות בחומה. אסירים אתם, בני לוז.

אבישור. שמעו־נא —

פלג (צועק על סביביו). אסירים, אסירים, אסירים!

אבישור. אני הוא המדבר אליכם, בני לוז. מסורה היא, כי כל המציץ מחוץ לחומה, הרי מנוחתו נגזלת לעולמים.

המצורע (פורץ בשחוק).

פלג. אין אנו חפצים מנוחה. חפצים אנו לראות את עולמו של הקדוש־ברוך־הוא. אילו לא נגנז המפתח —

המצורע. הוי, הוי, הרוח!

פלג. אבל הלול עוד לא נחרב. הנני ואעלה!

זקנים (בהמון). הוא עולה! הוא עולה! אחד מטובי העיר הוא — ועולה!

זקנות. הוא מורד באבישור! הוא איננו ירא מפניו!

פלג (בוקע לו דרך ועולה במעלות).

אבישור (בקול מפקד). השומרים!

השומרים (נוטים את כילפותיהם זה מול זה מבלי דבר דבר.)

פלג (מסב את ראשו כלפי הזקנים ומחכה. בראותו, כי אין איש בא לעזרתו, הוא יורד אט. שפתיו דובבות חרש). אסירים, אסירים, אסירים!

אבישור (מפייסו). מה לך, פלג? המצורע רק התל בנו.

המצורע. בטרם תבוא השמש תדע אם כנים דברי.

הָעִיר הַנִּצְחִית

מאת

ה. בקהר (צבי ן' שהם).

המקור:

— — — וימלט איש אחד ממנה וילך אל ארץ התתים, ויבן שם עיר וישם לה חומה ובריח. ויקרא שמה לוז. — — —

וסגולה אחת להעיר הנצחית הזאת: אין מלאך המות רשאי לבוא בתוכה, כל נגע ומחלה לא יבוא באהלה, ואין לה צורך בסממנים ומרפא. זקנת יושביה ואומץ־גום אין לשער; וכשקצים אנשים בנפשם מרוב חיים בעולם, עליהם אך לעזוב את פתח השער ומיד הם מתים.

(אליהו זוטא פרק ט"ז — על־ידי מ. י. ברדיצבסקי, „מאוצר האגדה" קובץ א').

אבישור, ראש הזקנים.

מרימות, פלג, שרוג, — שלשה מטובי העיר.

השוער.

עטרה, נכדה לאבישור.

המצורע.

זקנים, זקנות, שומרי החומה.

לוז. לפני שער העיר מבפנים. זקני העיר יושבים לפני השער. מימין, לול מוביל לראש החומה. במעלה העליונה שני שומרים וכילפות בידיהם. השער סגור על מסגר שהעלה חלודה מרוב ימים. פתח קטן מרובע בלב השער ובהפתחו כלפי פנים תראה סריגה של שני פסי־ברזל, מעין שתי וערב.

שרוג (בלכתו לאורך החומה). בדק על בדק, פרץ על פרץ. חדשים לבקרים. זה רק שלשום גמרתי את המלאכה, מהחל ועד כלה, ואומר — (סותם את הסדקים בטיח). חי אלהים! אלולי הייתי זריז, כי אז — והם יושבים אל פתח אהליהם כאילו הדבר איננו נוגע אל נפשם. חי אלהים! אלולי הייתי זריז — (מתעלם).

פלג. ואתמול היה זועף כל היום. בקש סדקים ולא מצא.

מרימות. שרוג ירא את הבטלה.

פלג. וקובל על העבודה.

מרימות. קובלנה זו אין בה ממש. יודע הוא, כי הבטלה רעה מן העבודה. קבלה היא בידינו, כי —

פלג. הבטלה מביאה לידי שעמום. חכמתך זו כבר נתפרסמה בין כל יושבי לוז. ואפילו אבישור מסכים לזה בצנעה.

אבישור. כלך לך, פלג. אין כוונתך כי אם לשים ריב בין אחים.

פלג. כוונתי היא להנצל מן השעמום וקטטה הצלה פורתה היא.

אבישור. בני לוז אוהבים את השלום. ותלונתך, פלג, יום־יום, לשם מה היא?

פלג. לשם בטול הבטלה והשעמום. זה חלקנו פה כיובל שנים.

אבישור. כלומר, מן היום שנעשיתי לראש הזקנים.

פלג. הבט בפני אלה היושבים מסביב לך — ויעניך. שאל את מרימות — ויגדך.

אבישור. הגם אתה תענה בי מרה, מרימות?

מרימות (בניחותא). לדידי ברור, כי אין לך דבר רע מן הבטלה. קבלה היא בידינו, כי הבטלה מביאה לידי שעמום. ונשמה שתקפה אותה־שעמום, למה נמשלה? לגרזן שעלתה בו חלודה.

פלג. מרימות מוראו של רבו עליו, ולכן מדבר הוא משחיו. אבל הכל יודעים —

אבישור. כן, הכל יודעים, כי מיום שניתנה המשרה על שכמי שררו שלום ומנוחה בלוז. לפנים היו זקני לוז קצים בחייהם ובכל יום ויום מתי־מספר היו יוצאים את השער ומתים מיתה חטופה. אבל מיום שנסגר השער הושם סיג לפורענות. אין איש קץ בחייו כמלפנים.

מרימות. במטותא, אנשים, אנשים, שעל־כרחם הם חיים —

פלג. אינם קרואים חיים. גם תורה זו שגורה עתה בפי כל יושבי לוז. אבל אבישור דן את המפתח הגדול לגניזה. והשער סגור לעולמים.

זקנים (ממללים חרש). לעולמים, לעולמים.

אבישור. מה לכם, הזקנים, כי נזעקתם? לוז נבראה לחיים ולא למות. העיר הנצחית היא. אין מלאך־המות שולט בה. ואם אין הוא רשאי לבוא בתוכה, למה אתם אצים לקראתו?

מרימות. קבלה היא בידינו, כי מעשי בראשית מיובבים וישנים. הבט מסביבך אל העולם ומלואו.

אבישור. אין אני רואה טובה בחיים מחוץ לחומה. הבלי־לידה והבלי־מות — זה הוא הגלגל החוזר בעיבב. משל למה הדבר דומה? — לאיש שבונה את ביתו וסותרו בבת־אחת.

מרימות. כמו שאין חיים בלי שמחה, כך אין חיים בלי מגנת־לב.

פלג. בלוז הכל כבראשתקד.

זקנים וזקנות. כבראשתקד! כבראשתקד!

שרוג (בשובו). מה קול ההמון הזה? האם אטמו אזניכם משמוע? הלא איש דופק על השער! (דפיקה).

אבישור. קראו לשוער.

שרוג (קורא בחלון אשר בקיר החומה). השוער! השוער!

הגדולה, שתאכל ותשמיד כל זכר לחיי העולם הזה ותפנה מקום לבנין עולם חדש ויקר, עולם שכולו אור וטוב? ואם אפילו יהפך העולם הקיים לתוהו ובוהו? ואם נביא להאנושיות אנארכיה מוחלטת ונצחית ודמנו ישפך עוד כמים בתוך מבול הדם שנביא עליה? —

„תמות נפשי עם פלשתים".

* * *

דרך אחת יש לה להאנושיות להפטר מהכח המשחית והמהרס את יציר כפיה: להשיב לנו את ארצנו. שם תנוח ותעמוד רוחנו הזועפת והסוערת. שם נברא לנו תנאים מתאימים לרוחנו, סגולותינו ושאיפותינו. שם נתן מרחב ודרור לרוחנו השואף להארמוניה ולשלימות בחיים ובבריאה, הרוח שנעשה לעצם מעצמינו ובשר מבשרנו. שם ימצאו מקום לגלוי ולהתפתחות אותם הכחות הענקיים של חורבן ובנין, הרס ותקומה. אלה הכחות התועים כעת בעולמות זרים, תועים ומבקשים להם תקון. הכחות הללו יוכרחו לשוב אלינו. נשמתם היהודית הסוערת והלוהטת תתנגש סוף־סוף במציאות הזרה ותרתע לאחוריה... כבר היה אצלנו חזיון כזה. קם אחד מקרבנו ורצה להפיץ את תורתנו בין הגויים. הוא הצליח. תורתנו נפוצה — אבל נשמתה יצאה. היא נעשתה לתורה אלילית. היא לחוד — והמציאות הגווית לחוד. רק אצלנו נשתמרה. ורק לנשמתנו נספגה ונעשתה למקור חיותה. ככה יקרה את תורתם של בנינו הקרובים־הרחוקים שבדור הזה. רק אצלנו תשתרש ותשתמר לאחר שיפוג מקרבה הרוח הזר שנדבק בה בשעות נדודיה וטלטוליה... אצלנו תשתרש, כי ממקורנו לוקחה ואל מקורנו תשוב מצורפה ומזוקקה.

רק בדרך כזו תפתר שאלת היהודים והאנושיות לפני מלחמה־השאר־הזועמה הזאת. ואפשר, כי העם הבריטי, זה העם הרואה אחרית מראש ושדרכו לקדם תמיד את פני הסכנה הצפויה, הבין את החזיון הגדול הזה והיה הראשון שנזדרז לקראתו. חושו המדיני לחש לו, כי בתתו את ארץ־ישראל לעם ישראל, תהא בראש וראשונה הנאה להעולם, שהוא, העם הזה, עומד כעת בראשו...

* * *

ואם העמים לא יקיימו את הבטחתם לנו וגורלנו יחתך להשאר בגולה?

אוי ואבוי יהיה לנו, אבל אוי ואבוי יהיה גם להם... כעת היתה עמידתנו לפניהם עמידת דלים וריקים. כעת הוצרכנו לעורר זכות אבות ולבקש רחמים. כבשנו בקרבנו את סערת לבנו. בלענו את דמעותינו ודכאנו בקרבנו את רגשותינו הנעלבים, אולם מעכשיו ואילך — אנחנו נהיה להם למלאכי בלהות. אנחנו נפעפע בדמם כארס... אנחנו היינו הראשונים שהתרנו את החתירה העמוקה תחת המדינה היותר אדירה בתבל והפלגנו למשואות...

והגזירות והפרעות והמות? — כבר עשינו חוזה עם המות... „כאשר אבדנו אבדנו"... דמנו ישפך כמים גם כעת. ובאבדן תקותנו הגדולה לחיות חיים של חופש וכבוד לאומי ינטל כל טעם ותוכן מקיומנו וחיינו בגולה. האם נתן איזה ערך לחיים כאלה? והאם נירא אז זעם העמים ונקמתם?

ובהגיענו, אל נפתח פה לשטן, לימים מרים ורעים כאלה, לא נעמוד עוד לפני העולם כדלים וריקים, כי „ביד הזרוע ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו"...

כְּקֶשֶׁת עַל פְּנֵי כִנּוֹר...

מאת
יעקב קופליביץ.

כְּקֶשֶׁת עַל פְּנֵי כִנּוֹר
עַל נַפְשִׁי כּוֹסֵף עָבַר...
— הֶעָבִים עָיְפוּ לִנְהֹר
וּמִשְׁקַע שְׁחָקִים חָוַר...

כְּלוֹת־אוֹר כְּמֶבָּט תֵּרֵד
מִלְּבֶן עֵת נִשְׁכָּחָה.
— מִלְמָלַת רְכְסֵי וֶרֶד,
שׁוּר!— תִּמֹּג כַּאֲנָחָה...

לְפָנִים הָיָה אֹשֶׁר,
לְפָנִים נָבַע שִׁירִי...
— עַל אַלְמוֹן יָדִי נוֹשֵׁר
עוֹד זֵכֶר־אוֹר עֲרִירִי...

הוֹם יַפְרִיד לְבֵן־יַמִּים
בֵּין אשֶׁר וַהֲוָיָה.
— הָאוֹרוֹת נוֹשְׁרִים, תַּמִּים
עַל לֵב, כְּהֵמָּה חַיָּה...

יבנאל, בגליל התחתון. התרע"ז.

והמפלגות, מלחמת הישן עם החדש וכשבעולם כולו שורדת ערבוביה ואימת יום המהרת ודמים בדמים נגעו, מי הוא הקרבן הראשון של שעת תוהו ובוהו כזו, אם לא העם העברי? ואם עמים־עבדים יוצאים למרוד ותאוה חזקה בלבם להביא לידי גרוי את רגשי החמה והזעם והנקמה שנצטברו בקרבם בדורות של עבדות ממושכה — על מי ישפכו את רגשותיהם אלה, אם לא עלינו, המטרה הנצחית להצי השנאה והזעם והבוז העולמיים?

בכל דור ודור קמו עלינו להתעלל בגופנו ונשמתנו ולהטיל עלינו אשמות ופשעים. בדור זה המסו ושהטו אותנו על שנשארנו נאמנים לדתנו ותורתנו ובודדים באהלינו. בדור אחר האשימונו על שמתפרצים אנו לתחומי זרים, דוחקים את רגלי עמי הארץ ומעיבים את זהרן של תרבויותיהם. פה טפלו עלינו את החטא, כי בורגנים אנו וכי אנחנו אשמים בתעלולי הקאפיטאל והפורענויות שהוא מביא לעולם, ושם — כי אנחנו הננו המסיתים את ההמונים הנדכאים והמרודים למרוד באדוניהם. ויש אשר בעונה ובתקופה אחת נשמעות כל הטענות והתואנות האלו גם יחד. וכי כחנו ברזל לבטל בטענות ה ג י ו נ י ו ת את האשמות והעלילות, שמקורן הוא השנאה ה נ פ ש י ת העמוקה הטבועה בלב כל עם ועם אלינו מיום שנהיינו לעם בודד ונבדל מכל העמים? ובשעה זו, שעת זעם ופורענות לישראל, שלא מצאנו דוגמתה זה דורות ותקופות, אפילו אם נקרע את סגור־לבנו ונראה להעמים ומושליהם, כי אין בנו אף משהו מרוח הפרצים וההרס, כי מרוצים אנו בכל לבנו ונפשנו מסדר העולם ההוה והקיים ומתפללים אנו לנצחיותו. כלום יאמינו לנו וכלום יאמרו למלאך המשחית: „הרף"?

אולם באמת אין לנו להצטדק אפילו אם נכיר, כי הושדים ומאשימים אותנו במה ש י ש בנו. לא. אל נכחיש את ה„חטאים והפשעים" שטופלים עלינו. אכן אמת הדבר, כי רוח הרס ופרצים פועם בקרבנו יותר מבכל העמים. אכן אמת הדבר, כי בעמקי נפשנו תוססת ומפעפעת מהאה עזה וארסית נגד כל מדות האכזריות והעריצות והזדון המציינות את סדרי החיים הקיימים. אכן אמת הדבר, כי בכל עורקי דמנו נטועה ומושרשת שנאה עמוקה למלחמה ולשפיכת דמים, ולשלטון אדם באדם ולכל נכלי הפוליטיקה המסכסכת עם בעם וממלכה בממלכה. אכן אמת הדבר, כי משאת נפשנו היותר חיה והיותר לוהטת היא, כי כל הבריות יהיו בשלום ואהבה, בשויון וחופש; האם על כל אלה עלינו להצטדק ולהתנצל? או האם עלינו להלחם ב נ ו ב ע צ מ נ ו, לדכא ולהמית את סגולותינו אלו משום שמביאות הן אותנו לידי התנגשות בלתי פוסקת עם העולם החיצוני, הזר והאכזרי ומשום שגורמות הן לנו יסורים ופגעים אין קץ? או כלום עלינו לנקר את עינינו משום שפקוחות ובהירות הן מעיני כל העמים, לטמטם את לבנו מפני שנבון וער הוא מלבות כל העמים, ולהקהות את חושינו משום שדקים וחדים הם ולהחשיך את דעתנו ה י ת י ר ה מפני שמוסיפה היא לנו צער ומכאובים?

ואם יש ברוחנו מיסודות ההרס והכליון והאנארכיה יתר על המדה, הלא ה ג ו י י ם אשמים בזה. כי הלא הם הרעילו את דמנו במשך דורות ותקופות אין מספר, כי הלא רב גזזו את האויר מנשימתנו, את האור מעינינו ורב השיבו עלינו את עולמנו. וכלום אפשר להם לגויים האלה לדרוש מאתנו, כי נצדיק עלינו את הדין ונקבל את יסורינו באהבה? מאות־מאות בשנים עשינו כזאת. הועלנו על המוקד — ותפלת לחש על שפתנו. הובלנו כצאן לטבח ומסרנו את דיננו לשמים. עונינו בענויים היותר נוראים והוצאנו את נשמתנו ב„אחד". אבל הלא אז, בדורות ההם, היתה ה ד ת מנחמת ומעודדת את נפשנו הדוויה. ואם אפסה האמונה ברחמי שמים, ואם פקעה כבר סבלנותנו לצפות גם לחסדי נדיבים, ואם התרפסות ותחנונים בפני תקיפי העולם מביאים לנו רק לעג ובוז או שויון־נפש מחלט — איך לא יצמח ויתפתח בקרבנו רוח זעם ופרצים, רוח הרס וכליון?

ואל לנו לבקש סליחה ומחילה מאת העמים על אשר העמדנו מחריבי עולמות ובוני עולמות במספר יותר גדול מכל העמים. ה ג ל ו ת גדלתם וטפחתם. היא עם כל צערה ומרירותה, דלותה ונוולותה, נכנסה לתוך לבם ותגדל ותשתרש בו ותהפך למקור מריבות ומהפכות ולמקור תקוה לארץ חדשה ושמים חדשים... ואם יש טינה בלבנו על החולמים והמורדים [illegible] האלה, הרי זה לא על רוח המרד והזעם שבלבם, כי־אם על שמקדישים הם את כחותיהם הענקיים לתקונם של עולמות זרים ואל עולמנו אנו לא ישימו לב. וגם זאת: בסביבת הגלות המחניקה אין מרחב ודרור לנפשם ועל־כרחם הם נותנים את חילם ומרצם לזרים. והאם איפוא יש בכחנו לדכא את רוח הפרצים, רוח ההרס והבנין של בנינו הקרובים־הרחוקים האלה?

נביאינו וחוזינו הורישו לנו את הרוח הזה. יסורי הגלות טפחוהו, רבוהו והעמיקוהו. ואנחנו, בעמדנו על סף חיים חדשים ועולמות מתהוים, לא נדכא ולא נמית אותו. מוכים ומעונים, קודרים ושחוחים נעמוד צופים ומסתכלים איך הולך הרוח הזה ומתפשט כלבת־אש מתלקחת בתוך עצי יער אדיר ועתיק, הנחר מיובש וזוקן...

* * *

כעת הננו בוכים באהלינו ובחדרי־חדרינו על יסורי הגיהנום של אחינו ואחיותינו. כעת הננו עוד מתאמצים להשתיק את כאבנו הגדול. אולם עוד מעט ופקעה סבלנותנו. עוד מעט ונצאה ברחובות ובשוקים וזעקות־שבר נעורר. ואת אוירו של עולם נרתיע ביללותינו ואנקותינו. אולם האם יטו אוזן לקול צעקתנו? הישימו לב לעם כולו גועה בבכי ומתעטף ביגונו על מתיו והלליו? או האם ימתיקו את צרותינו בהבטחות לעתיד? לא. הפוליטיקה העולמית דורשת, כי אוכלינו לא יאשמו. כי דמנו השפוך לא ינקם. לית דין ולית דיין. שמינו ממעל — ברזל, אדמתנו מתחת — נחושת. ואין כל פלא, אם יש בקרבנו מבקשים תנחומים לצערם הגדול בהכרה, כי אנחנו הננו הראשונים שהעלינו את המדורה

בקרב אחינו וללמד זכות, אם גם בדברים זהירים, על שונאינו בנפש. ההמון היהודי הרגיש, שכוונתו של הצייר פיליחובסקי היא להחליש את הרושם של המחאה נגד הפוגרומים, וזה היה די כי ישתיקוהו ויחרפוהו בפניו. ושם הצייר היהודי הוא עתה לשמצה בקרב אחיו.

לא לספר את פרטי המאורע ולא לדון על עצם הדבר היתה כוונתנו פה; בחפצנו היה רק להעיר על ההתיחסות של הקהל היהודי אל האמן היהודי ועל התביעה הלאומית לבעלי הכשרונות שבנו.

מאמן כפיליחובסקי דורשים, כי בשעת צרה כזו לאחיו היהודים בפולניה ידבר בשפה אחרת...

קִצּוּר הַתַּלְמוּד·

התורה מחזרת כיום על אכסניות רבות ושונות לבקש לה מקלט, ולוא רק לינת־לילה. לינת־לילה כזו מצאה בלוזאן, בארץ שווייציה. ימינו אלה מלאים נסים ונפלאות, הפתעות ומוזרות. עד ימינו אלה לא יצא שום ספר עברי בערי שווייציה. שם היו נדפסים, עד הזמן היותר אחרון, בשביל אחינו רק אותם הקונטרסים ואותם גליונות־הידיעות, שמטרתם היתה אם להפיץ בקרבנו את התורה הסוציאלית או להשפיל ולנוול את התנועה הציונית והלאומית וגם את התנועה העברית בכלל.

והנה בשנות מלחמת־עולם זו גלה ללוזאן, שאין בה אלא מנין של משפחות יהודיות, החוקר התלמודי רבי חיים טשרנוביץ (הידוע בשמו הספרותי „הרב הצעיר") וגם שם, בעיר נכריה זו, שקד על עבודתו התלמודית באופן מפליא ומזהיר. את פרי שקידתו זו קבלנו בימים אלה בצורת כרך של יותר משלש מאות דפים בתבנית גדולה. והספר הזה הוא „קצור התלמוד", סדר ראשון (מסכות ברכות, ראש השנה, יומא). הרב טשרנוביץ כתב גם מבואות להמסכות האמורות ו„ביאור מפורט ומספיק על יסוד מדעי".

לא פה, ב„פרשת־השבוע", המקום לדבר על־אדות ערכה המדעי של העבודה התלמודית המונחת לפנינו. אבל העובדה בעצמה, כי בלוזאן השווייצרית הולך ונדפס התלמוד בצורה ברורה המתאמת לצרכי הדור, וכי ההדפסה מצוינת ביפיה והדורה, בכל פרטי־פרטיה, — העובדה הזאת כשהיא לעצמה משמחת את הלב העברי. העובדה המפליאה הזאת כשהיא לעצמה מעידה על הכח החיוני, הכח התרבותי העצום והרב, העצור בלב בחירי עמנו, אשר בכל מקום גלותם, ואף בשעת לחץ ודחק, רעב ופורענויות, יפיצו מעינותיה של תורתנו.

החכם התלמודי רבי חיים טשרנוביץ נושא בלבו זה כבר רעיון גדול: לעשות את התלמוד הבבלי לספר פתוח ומוספר לרבים, לספר שיהיה נוח ללמוד ולהבנה, לספר שיהא מפורש ומבואר באופן מדעי והגיוני, — ועל־כן גם לקנינו הלאומי של הקהל הגדול.

אם התחלתה של עבודה זו היתה בלוזאן, נקוה, כי הגמר שלה יהיה בירושלים.

לקוראינו:

הננו מבקשים בזה את קוראי „התורן" שבערי־השדה, בין שהן קרובות לנו ובין שהן רחוקות מאתנו, ביחוד את אלה הקוראים, שהם קרובים להעבודה העברית בכלל ולהחנוך העברי בפרט, כי יאבו בחבתם לשפתנו ולספרותנו להמציא לנו מזמן לזמן ידיעות מדויקות על כל הנוגע להעבודה הלאומית והעברית בעריהם. העובדות והמספרים, ההשקפות והידיעות במקצוע זה חשובים לנו עד למאד. בעזרתם נוכל לרכוש סקירה כללית וגם מפורטת על מצבה של העבודה התרבותית העברית בארצות־הברית וקנדה. ובלי סקירה מפורטת, הנשענת על עובדות ומספרים, קשה עד מאד לברוא חדשות במקצוע זה.

קוראינו התמידים צריכים להרגיש את עצמם קשורים בקשר רוחני ותרבותי אל „התורן" ואל שאיפותיו העבריות והציוניות. בעזרתם נוכל להרחיב את חוג העבודה העברית ולהרים את החנוך העברי גם במדינה זו.

חֻרְבָּן אוֹ בִנְיָן?

מאת

ק. ווייטמאן.

לא. אל לנו להתחנן ולהתרפס לפני שליטי העולם ולהוכיח להם, כי אין אשמתנו ברוח הפרצים וההרס השוטף ועובר את כל העמים. כל התרפסות וכל בקשת רחמים לא תועיל לנו. ואפילו אם נעיד עלינו שמים וארץ, כי נפשות ה מ ו נ י היהודים הפשוטים והתמימים נקיות הן מהרוח ההוא, ואפילו אם נוכיח במופתים חותכים ובראיות מדעיות, כי אי־אפשר לו לעם ישראל בתור עם לשאת בקרבו רוח כזה, שיש בו משום הריסת כל יסודות הויתו הכלכלית, הויה התלויה בעיקר בתנאי המסחר והתעשיה הקיימים — גם אם נרבה בראיות ומופתים כאלה, לא נצליח. כי השעה היא שעת בלבול המהות וטמטום הלבבות, שעה, שהדמיון החולה והנלהב שולט על השכל וההגיון ושלנגד עיני תקיפי העולם מרחפת תמיד הסכנה הגדולה הבאה להפוך את כל הקערה על פיה. בשעה כזו הרגשות הממלאים את הלב הם רק רגשות זעם ונקמה, כליון ואבדון. ועל מי איפוא ישפכו חמתם, אם לא עלינו היהודים, השעיר לעזאזל מאז ומעולם? וכשהולכת ומתגברת מלחמת המעמדות

עד השנים היותר אחרונות היה קשה גם לחלום על־אדות קונגרס יהודי כללי של כל ארצות העולם. הכל, מבחוץ ומבפנים, היה נגד זה. בכמה וכמה נסיונות קשים והדשים היינו צריכים להתנסות מתחילה, למרות כל הנסיונות שכבר עמדנו בהם, עד אשר נתכשר להעלות על דעתנו את הנחיצות וגם את האפשרות של קונגרס עולמי כזה. סערות וזועות, מאורעות גדולים ומהפכות עצומות היו צריכים לבוא בחיי העמים ובחיינו אנו, למען טהר את הלבבות וזכך את הרוחות להבין ולהשיג את כל גודל ערכו של קונגרס יהודי כללי, ערכו בשעה זו וערכו לדורות.

זאת הבינו וזאת השיגו שלוחי עמנו אל אספת־השלום, ועל־כן העלו על הפרק את שאלת הקונגרס היהודי הכללי. ואם בכל זאת החליטו, כי עדיין השעה מוקדמת, אָז אין כל ספק, כי מעצורים רבים ושונים מונחים על דרך זו. והדבר מובן מאליו, שבשעה זו קשה גם לחשוב על־אדות כנסיה יהודית עולמית כזו. שעה זו דורשת מאתנו קמוץ הכחות וחסכון בהאנרגיה הלאומית. עלינו להציל, קודם לכל, את אחינו בארצות שונות מסכנת־נפשות המרחפת על ראשם. כל כחותינו צריכים להיות בשעה זו מרוכזים, למען שים קץ להמטבח שערכו להם באותן הארצות. בשעה זו אָנו מחויבים לעמוד על המשמר, למען דרוש ולמען השג את כל הזכויות האפשריות, המדיניות והלאומיות, בשביל בני עמנו בכל ארצות מושבותיהם. ובטרם אָנו יודעים ברור מה, כמה ואיך יתנו לנו העמים וישלמו לנו את חובותיהם הישנים והחדשים; בטרם אָנו יודעים בכלל, איך יסודרו עניני העולם הגדול ומה יהיה הרוח השורר בו, — בטרם אָנו יודעים כל זאת, אין אָנו רשאים לבזבז כחות ומחות על הכנות והזמנות לקונגרס עולמי. בתוך מהומת רוחות ומבוכת־דעות כאלה, שאָנו חיים בהן, לא יצלח הדבר בידנו. ובטרם נדע, כי נצליח, בטרם נוכח, כי באה השעה הנכונה, לא נעשה נסיונות בדבר הדורש מאתנו אחריות גדולה יותר מדי ושתוצאותיו, לאָשרנו, או, חלילה, לאסוננו, יכולות להיות גדולות ומזליות, בבחינת גזר־דין.

אולם בתוך כל המבוכה שבמחננו, בתוך כל הספקות והפקפוקים יש ציר שוקט אחד והוא — הציוניות. המטרה ברורה וכל הדרכים מובילים אליה סוף־סוף. והקונגרס הציוני שיקרא במשך שנה זו, וכפי שיש לקוות וגם לדרוש, בירושלים, הוא גם יהיה, והוא גם צריך להיות, לקונגרס יהודי עולמי. לא רק השאלות ארץ־הישראליות תעלינה על סדר־היום של הקונגרס הציוני הבא, כי־אם גם כל השאלות והפרובלימות הנוגעות למצב היהודים בכל העולם.

עוד נשוב ונטפל בדבר זה.

מַעֲשֶׂה־אָמָּן.

היו ימים, והימים לא רחוקים מאתנו, שרבים מבעלי העט ומבעלי המכחול והחרט האמינו, שמעלה יתירה והשיבות יתירה יש לאותה אמנות, שהיא באה רק לשם אמנות, כי יש לה תכלית בפני עצמה. האמן, המשורר פטורים הם מכל המצוות והחובות שהזמן גורם וקיום־הלאום דורש. האמן, המשורר עומדים מחוץ למקום ומחוץ לזמן, הם מרחפים בשמי החזיון, בעולם הדמיונות וההזיות, נהנים מזיו שכינתם הם ואינם יורדים למטה מעשרה טפחים.

באו המאורעות הגדולים בעולם ופסקו הלכה למעשה: „האמנות לשם אמנות", אם אין לה שום השפעה על החיים, על המציאות ועל תקון העולם, — אמנות כזו אינה שוה אַף בקליפת השום ואינה ראויה לשמה. ובשעת מלחמת־עולם זו נהרו האמנים והמשוררים היותר גדולים של העמים אל שדה המערכה ללחום על כבוד עמם וארצם, או על שחרור העולם מעבדות ושפלות. אמנים ומשוררים צעירים לימים, שהיו ביניהם גם גאוני רוח, שהיו יכולים להפטר מעבודת־הצבא, היו הראשונים שהתנדבו להקריב את חייהם לשם האידיאלים שהלהיבו את רוחם.

וכך הורו הלכה למעשה: בשעה שהאומה לוחמת על קיומה והתקדמותה, בשעה שעולם חדש מתפרץ להולד על האמנים והמשוררים להיות למופת במסירות נפשם ובהבאת קרבנם. האמנות היותר גבוהה והשירה היותר רוממה הן אלה, המעשירות ומאדירות את החיים בתכנים חדשים ויקרי ערך, המפרות ומרבות את אָשרם של בני האָדם בכלל ושל בני עמם בפרט.

אין האמנות, גם היותר נעלה והיותר יפה, פוטרת את האמן מחובותיו האנושיות והלאומיות. האצילות הרוחנית מחייבת את האמן להיות קופץ בראש במקום סכנה, במקום שיש תקוה להציל כבוד האָדם או כבוד האומה. והחולמים היותר גדולים של זמננו היו, בשנים האחרונות, גם הלוחמים היותר נמרצים על חזיונות רוחם. האמן, שאין צרות עמו נוגעות אל לבו, — אמנותו רק משחק היא לו. להערכה זו הגיעו גם בני עמנו. היהודים האמתים היו מאז ומעולם מזלזלים בערכה של „האמנות לשם אמנות", וחשבו אותם האמנים והמשוררים, שאינם משתתפים בצרת עמם, ושרק המלים או הצבעים להם לעיקר חייהם, — למבלי עולם.

והערכה זו היא היא שהיתה הגורמת, שהצייר ליאו־פולד פיליחובסקי, שקנה לו שם בעולם האמנות, ירד מגדולתו בשעה אחת ונפל בעיני אחיו. פיליחובסקי הוא ציוני, יודע עברית וגם העשיר במכחולו את מערכת הטפוסים היהודיים הנאים. פיליחובסקי, הוא גם אָדם חביב ורבות עמל לשם האמנות העברית. אולם זכותן של כל מעלותיו אלה, — ויש לו גם יתרונות אחרים, — לא הגינה עליו בשעה שבא על אספה גדולה אחת בלונדון, שמטרתה היתה למחות נגד השחיטות שעשו הפולנים

VOL. VI　　NEW YORK, MAY 16, 1919　　No. 9

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית　　ניו־יורק, ט"ז אייר, תרע"ט　　גליון תשיעי

פרשת השבוע

קונגרס ציוני קדם לקונגרס יהודי עולמי.

לפי הידיעות האחרונות נשאו ונתנו בועידת שלוחי עמנו שבפאריז בדבר קונגרס של יהודי כל הארצות. לבסוף החליטו, כי עדיין מוקדמת השעה לקריאת כנסיה עולמית כזו.

הרעיון של קונגרס יהודי כללי, שבו ישתתפו צירים מכל ארצות העולם, — הרעיון הזה מרחף בעולמנו זה שנים אחדות. ההרגשה הלאומית הכירה, ששאלת קיומנו בעתיד אינה יכולה להפתר, גם באופן היותר טוב, מבחוץ, בחסדם ולא גם בצדקתם ויושר לבבם של ראשי הממשלות התקיפות. בעלי המחשבה ובעלי הרגש שבקרבנו כבר הכירו גם זאת, ששאלת קיומנו הכללי ואופן קיומנו אינה יכולה להפתר על־ידי יהודי ארץ אחת, ולוא גם בהשתתפותם ובעזרתם של כל גדוליהם רבי ההשפעה. כבר חדרה ההכרה למחות רבים, שאי־אפשר לפתור באופן רצוי את הפרובלימות החדשות והמסובכות של היהודים והיהדות בלי עזרת קונגרס יהודי עולמי. הפתרון צריך להיות כללי ולא חלקי. אי־אפשר לפתור את שאלת היהודים ולהבטיח את קיומם בארץ אחת כל זמן שלא מצאו לה פתרונים מלאים ושלמים ביתר הארצות. וכל הפתרונים אינם שווים מאומה, אם לא נשרש את מקור אסוננו הלאומי. כל הרפואות למכתנו הישנה הן רק לשעה, כל זמן שלא ירחיקו ולא יסירו את מקור מחלתנו. פרובלימות חמורות ומורכבות מחכות לקראתנו הן בבנין מקלטנו הלאומי על אדמת אבותינו והן בהבטחת זכויותינו המלאות בארצות־נכר. ואין הפרובלימות האלה יכולות להפתר כל־צרכן בהיותן נפרדות זו מעל זו, כי קשורות הן בקשר פנימי ואין להפריד ביניהן. פתרונן תלוי זה בזה. התיאוריות, הנסיונות ואפני הקיום, שהיו לנו עד כה, אינם מספיקים עוד כיום. העולם הגוסס מכלה בנו את חצי נקמתו ושנאתו האחרונים. והיה אם לא יבין העם העברי את הסכנה הצפויה לו בשעה זו מכל עבר והאורבת לו מכל פרצות החומות הנופלות, והיה אם לא ימהר העם העברי לעמוד על נפשו בכל כחותיו החיוניים ואם לא יברא לו אברי־הגנה חדשים ומכוונים לתכליתם, אז אם גם יבנה עולם חדש על חרבות הישן, לא ירפא משטמה הנושנה ליהודים, אם גם יתני לה צורה חדשה ונימוקים חדשים.

המאורעות הכבירים והשנויים העצומים, לטוב וגם לרע, של העולם הגדול, הבשילו במחותיהם של אנשים ידועים, ומהם גם העומדים בראש עמים או ממשלות, רעיונות חדשים של גאולה וגם של שעבוד. מצד אחד נושבת עתה בעולם רוח של שחרור העמים, המבקש בדרכים שונים גם את גאולתנו אנו מעבדות עולמים. בידי עריצים השואפים לבלענו חיים, ומצד שני מנשבות עתה בעולם רוחות רעות עוד ביתר שאת ויתר עז, רוחות של שדי שחת ומלאכי חבלה, השואפים לעשות בנו כלה. אור וחושך מישמשים בערבוביה, ובערבוביה זו עלינו לבחור דרך ולהשתמש בדעת בכל אותם הכחות ובכל אותם הרוחות הנוטים והמנשבים לצד גאולתנו.

ואין כל ספק, שהאומה העברית, בכל ארצות פזורה, היתה יכולה במצבה הקשה והמסובך עתה לצאת ממבוכות רבות בעזרת קונגרס יהודי עולמי. על־ידי קונגרס יהודי עולמי היינו יכולים בפעם הראשונה לפקד צבא כחותינו הרוחניים והמוסריים, היינו יכולים לאחד ולסדר את כל כחות הבנין והיצירה שישנם בקרבנו, לאחד ולסדר את האברים המדולדלים של גוף עמנו הקרוע לגזרים וגם לפחת בהם נשמת חיים. על־ידי כנסיה יהודית עולמית כזו היינו יכולים להכריז על אחדותנו ותחיתנו הלאומית לפני כל באי עולם; ועל־ידי זה היינו יכולים להרים ולהגדיל את ערכנו וחשיבותנו בעיניהם הם ובעיני בנינו אנו.

אגודת „בני עם חי” מברכת את החברה מר ל. הרלינג ורעיתו ברכת מזל טוב להולדת להם בן. יהי רצון שיהיה בן נאמן לעמו, לשפתו ולארצו.

שמואל זוסמאן, יושב־ראש; שאול בלום, מזכיר.

מעומק לבנו מברכים אנחנו בברכת מזל טוב את חברנו הנאמן יוסף הרלינג להולדת בנו בכורו. מי יתן, כי בן יקיר זה יהיה ילד שעשועים להוריו, וכשם שזכו הוריו להכניסו במחנה ישראל, כן יזכו להכניסו לארץ־ישראל.

ל. זאקס, ל. בלום, ש. אַשכנזי.

מעומק לבנו הננו מברכים את חברנו וידידנו מר ל. הרלינג ורעיתו בברכת מזל טוב. יהי רצון שיזכו לגדלהו ברוב נחת בארץ חמדת האָבות והבנים.

שאול בלום, פינחס א. לנדא.

ברכה חמה ולבבית לחברנו מר ל. הרלינג ורעיתו להולדת להם בן. מי יתן ויהיה לתפארת להוריו ולעמנו בארץ חמדתנו.

אריה קרשטיין, אליהו תפוחי.

ברכת מזל טוב לחברנו מר ל. הרלינג ורעיתו להולד להם בן. הלואי שתזכו לראותו מאושר בארץ אבותינו.

יוסף פרידמאַן, בן־ציון פאקס.

מעומק הלב הנני מברך את ידידי מר ל. הרלינג ורעיתו בברכת מזל טוב להולד להם בן. השוכן בציון יברך את בנם זה ויזכו לראות ממנו דור נאמן בארץ תקותנו.

הננו מברכים במזל טוב את מר יוסף הרלינג ורעיתו, חברי „בני עם חי”, להולדת בנם שמחה אליהו. יהי רצון ש„אליהו” יביא את השמחה במעונו.

מ. שולמאַן, חיים רבינוביץ.

מברכים אָנו את חברנו מר י. הרלינג ורעיתו בברכת מזל טוב להולדת בנם בכורם. מי יתן שהוריו יזכו לראות ממנו דור עברי בארץ העברים.

ג. גולדמאַן, ח. שטיין.

מקרב לבנו הננו מברכים את חברנו מר ל. הרלינג ורעיתו להולד להם בן. מי יתן ויהיה לפאר ולתפארת להוריו, עמנו וארצנו.

ב. בושמיין, י. ברייטמאַן.

ברכת מזל טוב לחברנו מר ל. הרלינג ולרעיתו להולדת להם בן. מי יתן ויזכו לראות ממנו רוב נחת.

אנחנו חברי „בין נהר פרת” מברכים את חברנו מר ל. הרלינג ורעיתו להולדת להם בן. הלואי שיזכו הוריו לרוב נחת מכנו ולהביאו במהרה לארץ־ישראל ולרחצו בימי „נהר פרת”.

י. קרויזהאר, א. זוסקוביץ.

ברכתנו ברכת מזל טוב לחברנו מר ל. הרלינג ורעיתו להולדת להם בן. הלואי ובנם זה יהיה אחרון לשעבוד והראשון לגאולה.

החוט המשולש

ב. לנסינגר, ר. סקולר, מ. לוין.

מקרב לבי הנני מברך את חברי יעקב בראוורמאַן עם בת זוגו מרים לאה לבואם בברית הנשואים. מי יתן ויזכו לבנות את ביתם בית עברי בארצנו ארץ־ישראל.

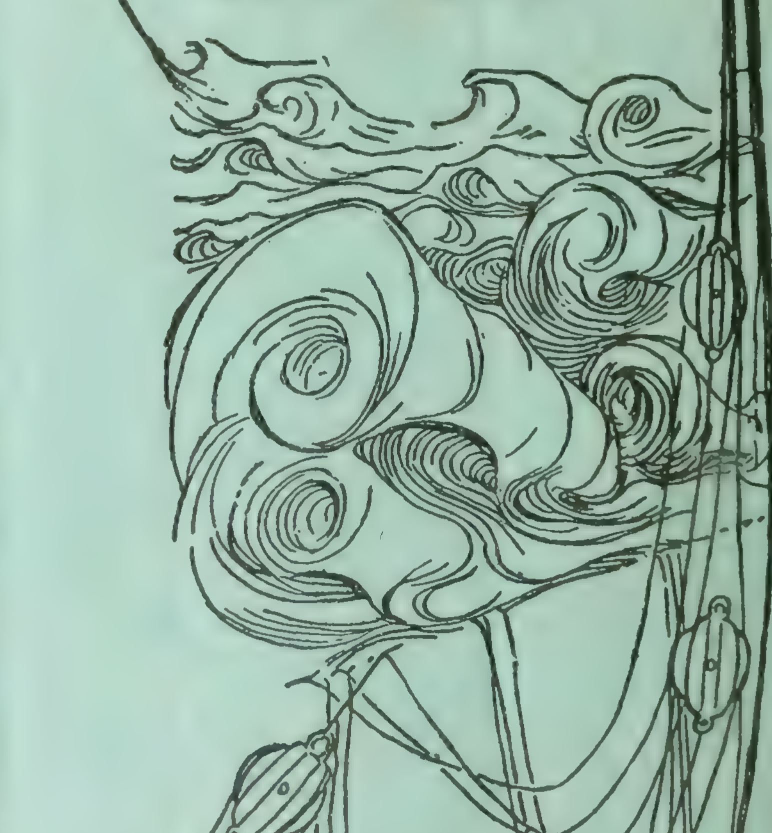
פינחס קאפערמאַן.

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית HATOREN גליון ט (קנט)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, MAY 16, 1919 — No. 9 (159)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר "התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

הוצאת „שילה" ניו-יורק

בהוצאתנו הופיע ספר למוד חדש בשם

לקוטי אגדה

מבחר האגדות שבתלמוד ובמדרשים מסודרות ומפורשות על-ידי

צבי שארפשטיין

[illegible] אני [illegible] על [illegible] הגדול שהיה מורגש בספר ממין זה. כל בית־ספר, הרוצה לתת לתלמידיו חנוך לאומי, מחויב לפנות מקום חשוב להוראת האגדה העברית. כי אחרי התנ"ך הנה האגדה היצירה היותר חשובה של האומה העבריה. רוח העם העברי ונשמתו, השקפתו והסתכלותו בעולם, — כל אלה מצאו להן גלוי ובטוי באגדה.

חנוך עברי בלי הוראת האגדה בצורתה המקורית, — הוא חנוך פגום. על האגדה נתחנכו בני עמנו מימי היותם על אדמתם עד ימינו אלה והיא נעשתה לרוח מרוחם. נערים ונערות, אף אם למדו עברית, אך לא זכו לטעום את טעם האגדה התלמודית והמדרשית — ננעלו לפניהם שערי הנשמה והמסורת העברית, והם עמי הארץ ברוחם.

בנוגע לטיב הסדור והעריכה מן הצד הפדגוגי המעשי — אין דומה לספר הזה בספרות־החנוך העברית. העיקרים בעריכת הספר „לקוטי אגדה" היו:

א) הדרגה בצורה ובתוכן

[illegible] המיוחס לאגדה הנהו על־פי תכנו דרוש, כלומר: מדרש מקראות ומלים ותגים, והיסוד האגדי חסר בו. [illegible] ההגיון והמחשבה של התלמידים מבני דורנו. בספר זה הקדים המסדר את החומר שיש בו יסוד אגדי [illegible] דרושי־מקראות באות אחר כך, בעיקר בחלק השני. לתלמידים יהיה על כן מעבר והכנה להתרגל [illegible]

ב) אריכות והתאמה

חלק גדול משל אגדות התלמוד והמדרש מכווצות ומצומצמות הן בלשונן ובצורתן וחסר בהן יסוד התאור וההרחבה. אגדות כאלו אין בהן כדי פרנסת הדמיון וכפוק להגות בהן. אגדות [illegible] מהן מספיקה חומר להוראה לרגעי מספר ונלמדות זו אחר זו, ימורת רוח הן לתלמידים. בספר זה נבחרו מרגליות האגדה, שעל הרוב יש בכל אחת מהן כדי שעור שלם.
מלבד זאת מסודרות האגדות בסדר שיש בו אחדות והתאמה פנימית, ואגדה אחת ממלאה ומשלימה את השניה.

ג) הדרגה בלשון

[illegible] השתדל, עד כמה שאפשר היה, שתהא גם הדרגה בלשון. החומר של החלק הראשון, מלבד פרקים אחרים, קל ופשוט [illegible] רק ראשי פרקים בלשון העברית.

ד) פתגמים

[illegible] מאד גם מפאת תכנו, משום שעל הרוב הם מכילים תורת־מוסר וחכמת־עם בקצור נמרץ, וגם משום [illegible] בספרות, לא נלמדו עד היום, מפני שהיו מכודרים בסדר אלפא־ביתא, ומשום זה לא היו ניתנים להוראה. בספר [illegible] בתור סכום ומלואים לספורי אגדה והרי כל אחד מהם קבוע במשבצתו הטבעית.

ה) הפירושים, ההערות והמלונים

[illegible] לימדי משום קצורם, נתפרשו פירוש מספיק בעברית קלה; אל האגדות על־דבר התנאים [illegible] הערות על קורות חייהם ותקופתם. אל כל חלק מצורף מלון בסדר אלפא־ביתא, המכיל כמעט את כל המלים שמן [illegible] המצויות באותו חלק, עם פירושן האנגלי בצדן.

בראש החלק השלישי יבוא מבוא מפורט על־דבר מהות האגדה, זמן צמיחתה ודרך התפתחותה, על־דבר קבצי האגדה השונים וכו' ותרגילים רבים בדקדוק לשון האגדה וסגנונה.

הספר „לקוטי אגדה" יצא בשלשה חלקים:

[illegible] ספורים על מעשיהם ומדותיהם הטובות של צדיקים וחסידים ודברי [illegible] מאד ומתאים לשנת הלמוד השלישית.

חלק שני מכיל אגדה ודרוש על התורה ועל הנביאים הראשונים, מנוקד נקוד חלקי. זה משמש מלואים לספורי התורה [illegible]

חלק שלישי [illegible] האגדה על התנאים והאמוראים, מאורעות חייהם ומעשי צדקתם, בצירוף מבוא ודקדוק לשון האגדה. [illegible]

מחיר כל חלק 45 סנט. לבתי־ספר הנחה.

לפנות אל: **Z. SCHARFSTEIN, 15 W. 106th St., New York City**

או אל הסוכן: **S. DRUCKERMAN, 50 Canal St., New York City**

סוכננו במערב קנדה הוא ב. מילר, 822 רחוב מיין, וויניפג.

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI | NEW YORK, MAY 23, 1919 | No. 10 (160)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 2140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

הננו משתתפים בצער חברנו מר זאב חומסקי למות אמו הצנועה מרת אסתר. המקום יחזקהו וינחמהו בתוך שאר אבלי ציון.

ישראל קורלאנד ורעיתו.

תנחומים לחברי מר זאב חומסקי על אבדן אמו.

ד"ר א. דומניץ.

תנחומים לחברי מר זאב חומסקי למות אמו החשובה.

ישראל שאפוף.

אני מביע השתתפותי בצער חברי מר זאב חומסקי על מות אמו.

אברהם ווילדר.

הנני מישתתף בצער חברי מר זאב הומסקי על מות אמו.

זלמן רייך.

לחברנו מר זאב חומסקי. קבל־נא השתתפותנו בצערך על מות אמך ומצוא נחומים בעבודתך הלאומית.

יהושע פלוביץ ורעיתו.

VOL. VI NEW YORK, MAY 23, 1919 No. 10

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית נוי־יורק, כ"ג אייר, תרע"ט גליון עשירי

פרשת השבוע

תְּעוּדָתֵנוּ וְחוֹבָתֵנוּ.

סוף־סוף נתעוררה דעת־הקהל של יהודי אמריקה לקראת הידיעות התכופות והבשורות הרעות — שנתאשרו בכל פרטיהן, — הבאות אלינו כמעט יום־יום על־דבר השחיטות, הפרעות והשערוריות הנוראות, שקשה למצוא דוגמתן בדורות הבינים, שעשו ועושים הפולנים, בהסכמתם או בפקודתם של ראשי צבאותיהם וראשי ממשלתם, בקרב אחינו בערים שונות.

מתחילה היו היהודים באמריקה, אותם שהגיעו אליהם השמועות הנוראות, כנדהמים וכמוכי־תמהון. כיצד? האפשר הדבר? הלא פולניה זקוקה לחסדם של ראשי אספת־השלום, והאם אלה האחרונים, היושבים כסאות למשפט העמים, ישמעו את זעקת אחינו השדודים והנהרגים, המעונים והנשחטים רק בגלל אשר הם יהודים — ויחרישו? רבים האמינו בתומם, כי אין כל צורך להרים מחאה יהודית נגד השחיטות והרציחות האיומות של הפולנים, יען כי איתני העולם, אשר גורלה של פולניה בידם, יחרדו בעצמם ממקומם ויבהלו לשמע המטבח הנורא וביד חזקה יכריחו את הרוצחים, המבקשים להמנות בין העמים התרבותיים החפשים העומדים ברשות עצמם, לשים קץ לשפיכת דמי היהודים ולהשוד והבזה אשר יעשו בהם.

היו אחרים, שהאמינו, כי בטחון חייהם של אחינו בפולניה, — המלאה עתה חמס ושוד, רצח והרג, — דורש מאתנו שתיקה ואוסר עלינו להרים מחאות ולהרעיש עולמות. אלה האמינו, כי המחאות מצד היהודים באמריקה רק יגדילו את חמת הפולנים על היהודים להשמידם ולכלותם מעל־פני אדמתם ברצח עוד יותר נורא.

ויען כי עד היום אין לנו עוד פוליטיקה לאומית מאוחדה ומסודרה, והשתדלנות הישנה עוד לא ירדה מעל הבימה: ויען כי חושנו המדיני עדיין מגשש בחושך, ולפעמים קרובות הוא תועה ומתעה, על כן לא מצאו אחרים מנהיגינו טוב משתיקה בשעה זו מיראה פן נקלקל עוד ונרע לאחינו בפולניה על־ידי הרעש שנרים.

היו בקרבנו גם כאלה שבקראם בעתונים היהודיים את הידיעות על־דבר השחיטות של הפולנים האמינו ולא האמינו. אולי יש בידיעות הללו גוזמות והפרזות, אולי בדויות הן מעיקרן על־ידי הגרמנים שונאי פולניה. המסופקים האלה הרגיעו את רוחם וחכו לאשורן של הידיעות, חכו לתוצאות חקירותיהם ודרישותיהם של הועדים השונים. ובינתים קראו יום יום בשורות רעות על־דבר הפוגרומים — והמתינו.

ואותם היהודים באמריקה שאינם קוראים את העתונים אשר ליהודים הם גם לא ידעו ולא שמעו על־דבר המטבח הנורא שעשו ועושים הפולנים יום יום ביהודי ארצם. כי העתונים האנגלים — בגלל ההשתדלות הפולנית עברו בשתיקה על השחיטות והשערוריות, או הודיעו עליהן ממקורות הפולניים ויתר שונאי ישראל.

ובעת אשר דעת הקהל של יהודי אמריקה היתה עד הימים היותר אחרונים כמעט כשותקת, היו ידי הפולנים עסוקות לעשות כליון באחינו. ולא רק הגרזן הפולני עשה נקמית ביהודים, כי־אם גם חרב לשונם. מקודם הסתירו הפולנים את הרציחות והאבדן שהם עושים ביהודים מעיני העולם הגדול. כחדו ולא הודו בשערוריותיהם שעשו לעיני השמש. ובהוכחם שאינם יכולים עוד להצפין ולהכחיד את כל הנבלות ואת כל הפרעות, את ההרג ואת הרצח שהם עושים באחינו הנקיים מכל עון, שכל חטאתם היא רק זאת שהם דורשים זכויות אדם באשר הוא אדם, — אז שנו הפולנים את תכסיסיהם: לא את היהודים, חלילה, הם מאבדים

ומכלים, כי־אם את הבולשיביקים. ולא אשמתם היא שכל היהודים הם בולשיביקים. הפולנים, שתמיד הצטיינו בערמומיותם המיוחדה, ארגו רשת של שקרים וכזבים, של רכילות ומלשינות על עם ישראל, והם נטלו את העטרה של מצילי האנושיות ממגפת הבולשיביות המכאירה. והשקר אם אין לו רגלים, יש לו כנפים. ויתפשט השקר בארצות שונות, ביחוד בתקופות הגבורות והשלטית של החברה, כי היהודים הם יוצרי התורה הבולשיביקית וגם גם המפיצים אותה ברבים להגדילה ולהאדירה, אף כי אין עוד עם בעולם, אשר כבר סבל כל־כך מהבולשיביקים, אם האמתים אי המכונים בשם זה, כעמנו.

והעתונים בשפה היהודית אשר באמריקה, צריך להודות על האמת, לא חדלו להעיר ולעורר יום יום את דעת הקהל שלנו על כל הנעשה לאחינו בפולניה, שגזרו שם עליהם להשמידם, בכל תחבולות השטן ומלאכיו הרעים, מתחת שמיה.

העתונאים היהודים הרגישו את חובתם לעמם בשעה זו והרימו בשבועות האחרונים תעמולה גדולה ומסודרה להניע את כל השדרות עמנו במדינה זו להרים מחאות עצומות, שלא היו עוד כמוהן, על השחיטות של הפולנים שהם עושים בקרב אחינו. זעזוע על־ידי צעקתנו העמוק וקול צעקתנו הבא מנפש האומה חבואבת את דעת הקהל של העם האמריקאי העומד תמיד על־יד הנרדפים והעשוקים והמדוכאים, למען הציל את נפשות אחינו בפולניה ורומיניה הנקיים למות בידי רוצחים לאור היום,

או המיועדים למות ברעב ובכל מיני מחלות מחמת הפויקוטים הכלכליים שגזרו עליהם ומפני החמס והשוד, כי גם חייהם וגם שארית רכושם הדל היו להפקר גמור.

והתעוררות העצומה שנגלתה בימים היותר אחרונים בקרב יהודי אמריקה לקראת גורלם המר של אחינו בפולניה ורומיניה, וההכנות הגדולות שעשו לאספות־ המחאות כבר הביאו פרי. הממשלה האמריקאית כבר שלחה אזהרה נמרצה לפולניה ורומיניה כי ישימו קץ להשחיטות והרדיפות על היהודים.

ממשלת אמריקה היתה איפוא, כבכל פעם, הראשונה שהתעוררה לקום נגד שונאינו בנפש, שהתעוררה למחות נגד השוד והחמס, הרדיפות והשחיטות שעושים בנו לאור השמש והממשלות הכבירות באירופה שותקות. ואין כל ספק, כי סוף סוף יתעורר גם העם האמריקאי, בהודע לו כל האמת המרה של הרציחות בפולניה, לדרוש את משפטנו.

אולם עלינו לדעת, כי מנהיגי העם הפולני מתהפכים תמיד בתחבולותיהם ונכזבותיהם, כי נוכלים וחנפים הם, כי יש להם מלאכים רעים בכל הארצות, וכי גם עתה, ועתה עוד יותר, יבקשו לזרוק אבק בעיני הממשלות, אשר תעמודנה לימיננו. ולעשות נקמות אכזריות באחינו, באופנים שונים ובאמתלאות שונות ותמיד ימצאו תירוצים מספיקים לכל זדונם ורשעותם. לא כל כך מהרה ישליכו את הטרף מפיהם השואף לדם. בני עמלק לא יפתו. ישמעו את האזהרה והנזיפה הקשה של אמריקה ויישימו

קוֹנְסְטַנְטִין שַׁפִּירָא וַאֲחֵרִים

(שיחות ספרותיות).

מאת

ז. שניאור.

III.

[illegible] נתמכה [illegible] שתנעת לשבאת ישראל [illegible]
[illegible] שנים השבעים [illegible] ברוסיה במחנים מן
דיסיפר זאשר הישנד [illegible]

[illegible] אותו הצעיר עצמו, שספג תחילה בשבחו האמנות של „חכשרין האכזרי", דבר עתה בנפותו בגרון שנאת ישראל שליתה בו, ונכרו בשם „חוליגאן גאוני"... [illegible]

[illegible] — [illegible] אותם המשלי אותן היהודוני „איסאי־פומיץ" [illegible]

[illegible]

ימרות כל אלה יוצאה לנו תמונה תמימה, מענינת, כמעט סימפאטית, של אדם קטן, כבן חמשים, אבל מלא חיים ועניו כבן שלשים. האחד והיחידי בין הפושעים בבית־הסוהר הנורא ההוא, שלא שפך דם ש א י נ ו שותה שכור ו א י נ ו מדבר נבלה, החולם על־דבר [illegible] בלי [illegible] שלא נתכדפו לשוב אל כבודר באחרית חייה; הנותן את [illegible]

כל האסירים בלי יוצא מן הכלל (מלבד המספר עצמו) אוהבים אותו [illegible]. החוליגאן שברוסטויבסקי אמנם חפץ לצייר אחדת, אבל הגאון שבו לצב לצר על היד המתנבת וכתב אף הוא ונתן עומק [illegible]ספקטיבה לכל הבעה עכורה ולכל מלה צרת־עין של הראשון. ותהי זאת לעונש להאמן עצמו. חפץ בלעם זה לקלל והנה נהפכה בפיו [illegible] לברכה...

[illegible]

ואולם התנגשות [illegible] בין הצורה ובין האמן [illegible]
[illegible]
קיצונה ובין חוש עמוק לא יצאו מתחת עטו של דוסטוייבסקי [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] הוא מהבק ברצעות, מיני תכות קטנות [illegible]
[illegible] כל הפושעים
[illegible] מתאספים לראות במחזה המגוחך הזה, וגם הם ראו... [illegible]
[illegible]
[illegible]

מסוה. על אבזריהם, צדדיות או סתירות, כי המקפידים הם בדברים כמו אלה, אך לא ירפו ממנה כל עוד אשר לא יוכחו, כי כל האזהרות האלה אינן רק מהשפה ולחוץ. כל עוד אשר לא יוכחו שענשם יהיה קשה אם לא יחדלו לגמרי מהפוגרומים הנוראים ביהודים ואם לא יתנו להם באמת ובפועל כל אותן הזכויות, אשר אספת השלום תדרוש מידם ותחייבם גם לקיימן.

על כן חובתנו הלאומית דורשת מידינו לעמוד על המשמר, ולבלי הרפות מתעמולה גדולה וחזקה לטובת אחינו בפולניה וברומיניה. לא ננוח ולא נשקוט עד אשר תפקחנה עיני העמים, שלא כבה בלבם זיק חיושה האחרון, לראות, להרגיש ולהבין את גודל משפטנו ואת ההפקרות הנוראה השוררת באותן ארצות הדמים בנוגע לחיינו ועמל כפינו ובנוגע לכבודנו הנרמס ברגליהם.

והעמים, לא נפקחה עיניהם ואזניהם, כל עוד אשר לא נתנו קולנו ולא נדרוש את דמי אחינו מידי רוצחיהם. תעודה גדולה וכבדה, אבל גם קדושה ורמה, נתנה בדור זה ליהודי אמריקה להיות למחיה ולמקור ישועה לאחיהם בארצות מעניהם.

ויהי גם תוכחתנו [illegible]

דמקונמי-בוקר.

צורת הקולטורה האנושית של היום — משל למה הדבר דומה? ללוח המספרים של שעון שנתקלקלה בו נוצת הברזל ונסתבכו גלגליו. גגו מתוקן, מתנוסס לוח מספרים כזה, מטעה את עין המתבונן עליו — אם היד המנקרת בשעון נסתרת ממנו: יש אשר המחוג המורה את סימני השעות מתרומם פתאום להנקודה היותר גבוהה, ויש אשר הוא נופל פתאום למטה, ואיך אתה יכול לכוון את השעה הנכונה שאתה עומד בה, אם שעת הצהרים או שעת דמדומי בוקר היא. שעה שהאור והחושך משמשים בה בערבוביה והתהום תהום [illegible]

כך הוא גם המחוג, כביכול, המציין את מעלותיה של התרבות האנושית כיום: עולה ויורד הוא, יורד ועולה חליפות, ואין אתה יכול לכוון את הדור שאתה חי בו.

ואמנם אם נטה אזנינו, ואם נחדד את שמיעתנו להשעון של העולם הגדול (אם נמשיך במשלנו הסבה ציורית זו) אז נקשיב קול חריקת גלגליו שבבה והעלו חלודה ואת נהמת קפיציו הפגומים. וגדים עפקניות רבות מטפלות בו בבת אחת ומעתיקות את המחוג המורה שעל לוח המספרים אנה ואנה, למעלה ולמטה.

ציור כזה ומחשבה כזאת יולדו בלבנו בקראנו, כי נוסדה מפלגה לאומית חדשה באנגליה, שמטרתה להחום נגד מגפת הבולשביות ומלחמה [illegible] ליועזים שבשום אופן אינם מתירגמים העברית המתפרצת בארץ. ומפלגה זו, לפי הידיעות שנתקבלו בהעתונים פה, מכריזה ברבים, כי היהודים הם הם המפיצים את תורת הבולשביקים בארץ, כי היהודים הם הם אשר חוללו מגפה זו.

מעיר בקורא אותו הלעג שעורר בו, בדוסטוייבסקי... ראמנ, ביחס הישר לאחרים, לא לקח כלל על עצמו את הטרחה היתירה לחקור היטב מה שראה ולספר דבר דבר על אפניו. הוא בירידתו „מגוחך" הכתוב מדבר! ואמנם בסוף ציורו זה יצאר פראית כיי מתחת עטי של המספר:

— אבל בין כך וכך יותר מדי כבר דברתי באיסאי פומיץ...

לא כן בספרו ארוכות וקצרות על דבר הפושעים הנוראים שבאותו בית הסוהר, ואפילו על אלה, שההגה והקור והחגור עגולים, על השמי האדם שבהם. שם הכל ברור לפני הקורא... אין מכה יתרה ואין שום הבלטה סובייקטיבית ביחס המספר לגבוריו. ואין שם הרבה באומנותיו, נאין הוא קופץ שם בכאש להבהין ולהודיע: „כך וכך הכעס על פלוני או אלמוני", ואינו חותם את דבריו על אלה, כמו שחתם את הפרק על דבר „איסאי פומיץ":

— בין כך וכך יותר מדי כבר דברתי ברוצד זה...

הלא דבר הוא!

אותו בית הסוהר, „הבית המת" שבסביריה הרחוקה, הוא השווה שם את זכויות כל הלשונות, האמונות, המעמדים והחטאים למיניהם: את [illegible] עם [illegible], את [illegible] עם [illegible] הסטארובריאהצים, את זכויות הציוניקים עם השקרים, את [illegible] של [illegible] עצמו, הפראבוסלאבי, הריבולוציונר... ואת [illegible] של „בעל אקולקה", [illegible] את אשתו [illegible] עם [illegible] של [illegible] [illegible] הישוה בית סוהר זה עם אלו של אחרים: את זכויותיו של היהודי „איסאי פומיץ". — אפילו זמות של טפוס קונקרטי של פושע בין פושעים [illegible] „איסאי פומיץ" [illegible] הלא דבר הוא!

[illegible] עולם על נבי בקרתו של הצעיר בשיחתו באה אפי קרושה איפית מאד [illegible] מה [illegible] ספר [illegible] מעמד. ועוד עומד מעמה, [illegible] אשר [illegible] שנים רבות.

IV.

— סליחה, רבותי, — כך החל בעל הזכרונות את ספורו — טרם נגש אל האניקדוטה עצמה עלי להקדים ולספר לכם כמה ענינים צדדיים, שהם כעין מצע לתמונה.

את השעות [illegible] בימים ההם בפטרבורג בהבקמיטגתו של קונסטאנטין שפירא, המומר והסופר העברי. סבר פנים יפות של רופא אמתי היה לו, ובית פתוח לרוחה לכל כשרון ולכל אדם אינטליגנטי בכלל, בלי הבדל לאום... [illegible]

[illegible] מאדם. [illegible] שפירא [illegible] בכל פטרבורג בימים ההם [illegible] המפורסמים [illegible] והאמנים הידועים נער „התקונות הגבוהים", — פטרבורג של מעלה, — כולם היו מצטלמים רק בצלמניתו. את כל הפוטוגראפיות המובחרות, שאתם רואים עד היום בכל בתי ספר [illegible] [illegible] של [illegible]

מפלגה אנטישמית באנגליה!

הקולטורה המערבית, שאחינו בכל הארצות הביאו לה הרבה קרבנות וטובי בניהם הקדישו להם, ושהרו לה מכחם, מנפשם ומכל היקר וקדוש להם, — קולטורה זו היא כיום בעלת דו־פרצופים: אחד שואף קדימה, הלאה, למעלה, ואחר פונה לאחור ושואף לימי החושך ושלטון האדם באדם, העם בעם לרע לו. קולטורה זו שתי ידים לה. באחת רפרה תפריח אנשים „בצפרים מוכניות", באוירונים, לרקיע ומוחקת את הגבולים, שגבלו להם בני האדם לשבטיהם, ארצותיהם ולשונותיהם, וביִדה השניה היא חונקת אותנו ודוחקת למחשכים. לאחרים היא כאם רחמניה, ולנו, היהודים, — כלביאה טורפת. רוממות האידיאלים האנושיים בפיה, וחרב פיפיות בידה השלוחה לנו.

אוי לנו מיוצריה ואוי לנו מיצריה!

והאופטימיות העברית לוחשת באזנינו: אנגליה של באלפור, אנגליה של מתקני העולם ושל מבקשי צדק ומשפט העמים, ובתוכם גם צדקתנו ומשפטנו אָנו, — אנגליה המתקדמת והשואפת לאור עולם היא אשר תנצח את כחות החושך גם בקרבה. האנטישמיים, בכל ארץ שהם, חוגרים כעת, בשעה שישועתנו וגאולתנו קרובות לבוא, את שארית כחותיהם לכלות בנו את חצי שנאתם ונקמתם. לוחמים הם בנו את מלחמתם האחרונה גם באנגליה, שהיתה הראשונה להכריז על גאולתנו ועל בנין מקלטנו הלאומי.

בעלות השחר יגורשו ויתנדפו צלמי בלהות אלה. כנפי העטלפים לא יכסו את האור הבוקע ועולה...

אַהֲרֹן אַהֲרוֹנְסוֹן אֵינֶנּוּ.

בשורה מעציבה ומחרידה את הלב הביא לנו הטל־ גראף: החקלאי המלומד הארץ־ישראלי אהרן אהרנסון נהרג בט"ו לחודש זה בעברו באוירון מלונדון לפאריז לרגל עבודתו הציונית. הוא מת במיטב שנותיו ובמיטב כחותיו ושאיפותיו. הוא מת בעצם עבודתו הפוריה לטובת החקלאות על אדמת אבותינו, ועבודתו זו הבטיחה הרבה, וגם נחוצה היתה, בציון המשוחררת.

המנוח היה מומחה ומחדש בהמקצוע שלו. הוא גלה את החטה הפראית בארץ־ישראל, שלפי השערתם של חקלאים ידועים באמריקה, היא אם החטה בכל הארצות. הקירותיו של המנוח במקצוע עבודתו, בהתחנה המיוחדה לנסיונותיו שנבנתה לו בעזרתם של ממשלת אמריקה ושל הציוניים במדינה זו, היו יכולות להביא תועלת מרובה להפרחתה ולשגשוגה של החקלאות בארץ־ישראל החדשה, הפותחת שעריה לעובדים חרוצים ולנסיונות חדשים.

אהרונסון בקר את אמריקה בפעם הראשונה לפני יותר מתשע שנים. הוא רכש לו אָז במדינה זו ידידים ומוקירים בספירות הממשלה ובין היהודים העשירים

מפורסמים, [illegible]

על־ידי ק. שפירא נעשו, או נחרתו על עשת ועל נחושת על־פי התמונות המצוינות שצלם ק. שפירא. כך היה ביום. ובערב ביתו נהפך למין סאלון ספרותי. השלחן ערוך והכוסות מבריקות והפרפראות קורצות לכל מזלג שיהא ננעץ בהן... (וביחוד מליחין הנפלאים של שלחן־ שפירא מפורסמים היו בכל „חוגי־הספרות") והשיחות נוזלות והויכוחים מתלקחים והבדיחות מתפוצצות וכל הספרות הרוסית וכ־ [illegible] שפירא עצמי [illegible] השחור שלו, בשערו הבהיר, הארוך, הסרוק אל ערפו ובפניו הבריאות והמאירות, המגולחות למשעי על זקנו ושפמו, עם פרופיל חזק ונמרץ — פני אמן, שעבר את סף הארבעים, נוטה [illegible] ותמיד הוא מגין בחריפות נמרצה על כל נגיעה קלה בכבוד [illegible] ובסבר פניו היפות ניכרת אז מרירות של עברי. [illegible] מחצבתו ושעוד לא התרגל לקרירות מי־הטבילה [illegible] [illegible] כשהיה נשאר יחידי [illegible] בחדרי־משכיתו. הלא בימים ההם כתב את שיריו היותר טובים והספונים אהבה עמוקה לבחורי עמו, המבקשים את המשיח:

...וילכו בחורי החיל

[illegible]

ביון שנזכרנו בנגועיו של ק. שפירא למקור מחצבתו, אי־אפשר לי לעבור בשתיקה על כלבו. „יונג" — שם הכלב. מן הטפוס של הרוג האנגלי היה. כלב גדול ונאה, בעל זנב ארוך וחלק ועז, שהיה מרככו לנקש בו, מחמת חבה יתירה, על יבלות רגלי המסובים מתחת לשלחן, בחשבו בודאי, שהוא מסב להם כזה עונג גדול

כלב זה לא חניכו של ק. שפירא היה. הוא קבל אותו במתנה מאת ידידו הסופר הרוסי נ. סגולתו היקרה של האחרון היה „יונג" זה. ולפלא הוא בעיני איך נפרד נ. מאהוב־נפשו ונתנו לשפירא להתעמר בכלבו הנוצרי באופן יהודי בולט כל־כך... ק. שפירא למד את „יונג" מעשים מבדחים הרבה. פשוט, בקרקס היה יכול להציגו לראוה. „יונג" זה ספג את תלמודו החדש בחשק רב ורק לעתים רחוקות היה מקבל נזיפה מאת מדריכיו:

— ראש של גוי!

רמז לו ליונג, שנתחנך עד עתה אצל נכרים. ומכאן ואילך עליו לזכור, שאצל יהודים הוא נמצא...

הבדיחה היותר חביבה על ק. שפירא היתה להציג לפני מכיריו את מחזה „תחית המתים" בפועל ממש. מתאספים בביתו, למשל, [illegible] שפירא [illegible]:

— בוא הנה, יונג!

יונג בא ומתרפק על ארונו.

— מות, יונג! מות!

ויונג מתמתח בפשוט ארבע רגלים ובראש מרולדל. אין ניד ואין קשקוש. פגר מת. עוברים רגעים אחדים וק. שפירא עושה עליו את ההטיו כביכול ומברך פתאום בקול גדול עברית צחה:

ברוך אתה ה׳ מחיה המתים!

ומיד יונג מתחיל להתמודד כמתעורר משנת עולמים. קופץ על רגליו האחרונות כבן־אדם ואת רגליו הקדומות הוא שם בחבה על כתפי ארונו, ואדונו שם ידיו על כתפיו של יונג ובמעמד זה הם

שעמדו רחוק מהתנועה הציונית. ארץ־הישראלי הזה, שהצטיין במרץ, בהיותו איש מעשה, ובדעתו להתהלך עם הבריות ולטעת בלבם אמון לדבריו ולחקירותיו במקצוע עבודת האדמה עשה נפשות להתנועה הציונית גם בקרב החוגים שהתנגדו לה.

המנוח אחד בקרבו את הדמיון החי, הפקחיות הנוחה לבריות של המזרחי ואת ההגיון הקר וכשרון העבודה והחריצות של המערבי, של האמריקאי.

אהרונסון עבר זמן מה בקאליפורניה ועשה שם את נסיונותיו המדעיים בשדה עבודת האדמה. המסקנה אשר הוציא מזה היתה, כי יש שווי ידוע בין כמה וכמה מסגולות הארץ של קאליפורניה ובין אלה של ארץ־ישראל. מסקנה זו מתחה חוט של חן וחבה על ציון בעיני האמרי־קאים, משלהם ומשלנו, שלא שמו מקודם אליה לב.

בשנות המלחמה השיגו את המנוח בארץ־ישראל, מקום עבודתו אָז, תלאות ואסונות רבים. הוא ראה בעיניו את הנפשות היותר אהובות עליו מומתות בידי חיל הטורקי על אשר חשדו בבני משפחתו, כי לבם נתון לאנגליה, וגם על ראשו הוא רחפה תמיד סכנת מות, עד אשר שחררו האנגלים את ארצנו. אולם כל התלאות והאסונות הגדולים שעברו על ראשו לא שברו את רוחו העז ולא המעיטו את כח עבודתו לציון.

ועתה כבוא השעה שעבודתו בציון היתה נחוצה ביותר הנה מצא את קצו בדרך מעופו. ומיתתו היא סמלית. כל ימי חייו שאף להספירות הגבוהות, בכל ההוראות והמובנים של שתי המלים האלה, ובספירות הגבוהות פגשהו גם המות.

יהי זכרו ברוך בין כל חלוצי ציון, בניה בוניה.

הַשְׁאֵלָה וּפִתְרוֹנָהּ

מאת

אב. גולדברג.

על־פי מקרה קראתי את שירו של המשורר היהודי־האנגלי לואים אונטרמייר, „ירושלים נשתחררה“, שנתפרסם בהחוברת האחרונה של הרבעון „ייל ריוויו“, ואת מאמרו המענין והחריף של הסופר־המשורר ישראל זנגביל, „הפתרון הארצי להפרובלימה היהודית“, שנדפס ב„מנורה“, זה אחר זה ביום אחד. זה היה רק מקרה, אבל אחרי עשות דין־וחשבון הנפש בזה שקראתי, הוברר לי, כי אָמנם יש יחס אינטימי בין שני הדברים האלה. אחד משלים את חברו. זנגביל מתרץ את קושיתו של אונטרמייר ואונטרמייר מפרק פירכתו של זנגביל. זה שואל וזה משיב. בוודאי שיש הבדל בין זנגביל ואונטר־מייר. זנגביל הלא הוא מיודענו, איש אשר הקדיש את חייו לדרישתה וחקירתה של שאלת היהדות המסובכת,

---

מתחילים לרקד ריקוד חסידי, מין „פרעהליכס“, או כדומה לזה. ק. שפירא מנגן בפיו ויונג גובה בפניו נביחה עצורה של התפעלות ועושה את כל מיני הפא של הריקוד ככל אשר יוכל. כראי היה לראות את המומר שפירא בריקוד חסידי זה! הנאספים מתגוללים מסביבו מרוב צחוק, ושפירא, תחת מסוה של מומוס המברח את אורחיו, פניו מרוכזים וסריוזיים. נראה היה לעין הבוחנת, שמשחק זה ובדיחה זו הם מעט יותר מבדיחה וממשחק עם הכלב יונג. יש פה משהו גם מ„שפוך חמתך“, גם מלעג הנדח מעמו לשאננים הנכרים, גם זעזועים כבושים, גם שאיפה כמוסה אל השורש, שאיפה תמידית, עצורה ונוקבת: הנה שוחקים, שוחקים אתם, מלומדים וסופרים, אתם הנוצרים הנאיונים, שקניתם את אמונתי בשכר זכות־ישיבה בפטרבורג, ואני — יהודי אני מכף רגלי ועד קדקדי וכלבי זה נתיהד אף הוא. ורק בתחיה ש ל נ ו אני מאמין ולא ב ש ל כ ם!

הכל היה בחזות פני שפירא בשעת הריקוד החסידי עם יונג.

— הידד, הידד, יונג! — כך היו הנאספים מוחאים כף מסביב ימרקדים ורק אחרים שמו לב אל תזות פני שפירא. ויונג היה מזדרז להודות בעד הכבוד שחלקו לו והיה מצליף בזנבו הקשה על רגלי המוחאים־כף ועל יבלותיהן.

V.

פעם אחת, ביום הראשון, בשעת אספה ספרותית בבית ק. שפירא, תחת גג־הזכוכית של הדר־מלאכתו הגדול, הציע בעל־הבית לפני הבריון הסופרים להוציא באלבום אמנותי אחד את התמונות היותר מעולות של גדולי סופרי רוסיה עד העת ההיא ועד בכלל — עם רשימות קצרות אצל כל תמונה ותמונה על כל סופר ויצירותיו. והקובץ האמנותי יקרא בשם הכללי: „סופרי רוסיה“.

ההצעה מצאה חן בעיני כל הנאספים ונמסרה באותו מעמד לבעל־ההצעה עצמו להוציא לאור. וק. שפירא, כאמור, הלא היה מומחה לדברים שבפוטוגראפיה ובעל טעם טוב.

כל הסופרים הרוסים המעולים בעת ההיא וכל יורשי הסופרים, ששבקו חיים לכל חי ואשר אליהם פנה ק. שפירא בדבר אלבום זה, מסרו לו את התמונות הדרושות ברצון רב. רק אצל אחד עלה הדבר בקושי, אצל דוסטויבסקי. ובדאי הוא להציג ציון ויספר במה עלתה לו לקונסטאנטין שפירא הפוטוגראפיה של בעל „החטא וענשו“. הדברים מסורים לי מלה במלה מפי ק. שפירא עצמו:

— ובכן בא אני אצל דוסטוייבסקי. כך וכך, פיודר מיחאילוביץ, אלבום של סופרי־רוסיה אנו מוציאים. כל חבריך כבר נתנו את תמונותיהם... ומובן מאליו, שבלעדי תמונתך אי־אפשר גם להשוב על קובץ זה, ולכן... בבקשה...

דוסטוייבסקי הסתכל בפני אורחו. את זויות עיניו מצמץ ואת זקנו הארוך והשקוף מחמת מיעוט שערות אחז באגודל ואצבע באמצע, כמוך לכנטר, ואז נראו בפניו כל תערובות הטוב והרע, הגאון והצורר שבו, כל ההתרכזות של שכל בהיר ועמוק וגרויי העצבים של חולי־נופלים. ואמר בקול ממושך:

— סליחה, מה שם כבודו?... לא שמעתי בדיוק...

— שפירא. קונסטאנטין שפירא.

— הם... ש—פ—י—ר—א... כך

והוסיף במלמול בינו לבין־עצמי:

— מ... נאציא! (מ... עם!).

בודאי, שזנגביל מרחיק לראות ועיניו יותר בהירה ותופסת אפקים יותר רחבים מזו של המשורר, אשר התענין, עד כמה שהדבר ידוע לי, רק מעט בעניני היהודים והיהדות. אולם גם זנגביל נתפס הפעם ברשת הפרושה לרגלי אונ־טרמייר, רשת של ערבוב־המושגים וטשטוש־הגבולים.

אונטרמייר, אם לשפוט אותו על־פי שירו „ירושלים נשתחררה", הוא יהודי לאומי, אם לא מתוך הכרה ברורה כזנגביל, הנה מתוך גאוה לאומית מסותרת. מובטחני, כי אונטרמייר אוהב את עמו אהבה עמוקה המיוסדת לא רק על הרגש הנטוע בלב ובדם, אהבה הנובעת ממקור החושים, הכופים את רצונם על בעליהם, אלא אהבה הנשענת על ידיעה ברורה בקורות ימי העם העברי, על הבנה עזה בגודל שאיפותיו והוד פעולותיו של עמנו, במסירותו לאידיאליו ואמונתו, בהיותו נכון תדיר להקריב את נפשו וכל אשר לו בעד אלהיו והשקפתו המוסרית, בהיותו נכון בכל עת לעלות לגרדום, לעבור באש ובמים ולפשוט את צוארו למאכלת ואת [illegible] לא יפרום לפרושות נאת אמונתו לא ימירה. בזה דומה אונטרמייר הרבה לזנגביל, חברו לעט.

אולם גם שניהם לא יבינו את הציונות בכבודה. אינם ממצים אותה לעמקה. אפילו זנגביל, שהיה מן הראשונים, שיצרו את התנועה הציונית החדשה ואשר אפילו במאמרו זה הוא [illegible] בחבה ומקיפה בשאלת־הציונות לתרבה ולמיעוטה. ואין כל ספק [illegible] רבים ממוציאיה וממביאיה נדחק עם בלי זה הרחוב עוד וסתום מחוץ לפלטין, על אחת כמה וכמה המשורר אונטרמייר. הוא עדיין שוטה להגלות [illegible] ואין עינו רואה אפילו את המסך שלה. לכן הוא עוד המחכה בחוץ מבין הפלטין. הציונות עדיין לו פרשה סתומה והרבה היה יכול ללמוד ממשנתו של זנגביל. ברורה לו לאונטרמייר הטראגדיה של עמנו, שאין כמותה בדברי ימי העולם, אולם הרי עוד יותר יפה, יותר נהדר [illegible] הנשגב של עמנו. והבל, שאין משורר בשפה אנגלית זו, שרבים מבני עמנו רוקמים בימינו את מסכת השירה שלה, אשר ישמיע כלי מבטא לעוז רגשות העם, להוד תקותו, להוסן שאיפותיו ויביע לבו כהמשוררת המנוחה עמא לאזארוס. אונטרמייר מסוגל הוא אמנם להיות משורר כזה. כחו ומעופו אתו. כנורו איננו חסר אותם הנימים הדרושים להשמיע מזמור־קינה לענות עמו ולשברו, אילו לא היתה השטחיות הריפורמית מנסכת את יינו. אונטרמייר הוא יהודי בכל חושיו והרגשותיו, מסור הוא בכל לבו לאידיאלי הנבואה. מאמין הוא בקץ הפלאות, ביום שבת שבתון, ביום שכולו טוב וברוך־והדר בשלטון השלום והצדק. אבל הוא נעשה קוסמופוליט, כביכול, בשעה שהוא מתחיל לדבר על תקות עמו. „גירסא דינקותא" שנהרה לו לרעתו.

אונטרמייר, שאינו רק משורר, כי־אם גם מבקר, הוא יהודי גמור גם בהשקפתו על האמנות. מתנגד הוא ל„אמנות לשם אמנות" ומבכר עליה את „האמנות לשם החיים", ומזהיר, כי כל אלה המדברים רבות על „אמנות

[illegible] האורה לא [illegible] שמות [illegible]

— והלא אינך רוסי, אדוני, פנה אליו דוסטוייבסקי, הלא [illegible]

[illegible] שפירא [illegible] ויאמר: רוסי אני — יותר [illegible] ואמר [illegible] אני. לא נעים במקצת. אך כרגע התאושש ויען:

— יהודי אנכי!

[illegible] בעיני דוסטוייבסקי [illegible]:

— הם... כן... יהודי...

ותוך כדי דבור הוסיף הצדה בקול [illegible] אבל לא נמוך ביותר; לא הצטער אף משהו, שמא ישמע גם אחרי.

— הם... וואט נגאציא! (הם, אבל עם!)

אחרי מלמול זה היה דוסטוייבסקי פושק את שפתיו [illegible] כטועם [illegible] לא ידוע מבין הצדה ומחליק עוד הפעם בתנועת ראש קצרה ובמין [illegible]:

— ם... רא נאציא! [illegible]

באותו רגע, [illegible] שפירא [illegible] פני [illegible] עים ועלובים ורחוקים [illegible] ושפתיו ובוזו הגלוי [illegible] מעשה אשר לא יעשה... [illegible] אבל התאפקתי. סוף־סוף יוצרו של „האחים קאראמאזוב" [illegible] של „נאום־פושקין" יושב לפני. [illegible] התאפקתי.

— הגידה־נא לי, עוררני פיודר מיחאילוביץ משתיקתי, איזו היא „תועלת" שתצא לך מהוצאת אלבום זה? — כך אמר בפירוש „תועלת" (וויגודה), הלא מכור ימכר האלבום בחנויות? הלא? [illegible] מכור ימכר. [illegible] לא להרפיסו ולגנוז אנו רוצים, אבל...

— אך — כן, מכור ימכר. כן... [illegible]

וישב אתו בזקנו [illegible] כמדבר לעצמו:

— הם... נאציא!

קונסטאנטין שפירא באר לו במנוחה ובהבנה, [illegible] תועלת [illegible] מתוצאת אלבומים, הלא הוא בעל הפוטוגראפיה היותר גדולה שבפטרבורג, לא לשם תועלת ביאם לשם כבוד הספרות הרוסית.

[illegible] אהא, [illegible] מיחאילוביץ [illegible] לשם הספרות הרוסית... כן... [illegible]

[illegible]

[illegible] לא נאציא.

[illegible] דוסטוייבסקי. [illegible] שפירא [illegible] להצטלם בבית מלאכתו של זה האחרון, כדי לתת את היכולת [illegible] את התמונה היותר אחרונה והיותר טובה שלו. אבל זמן רב אחרי זה לא יכול קונסטאנטין שפירא לשכוח את פרשת ראיון זה בבית פיודר מיחאילוביץ ותמיד היה מספר בזה בלגלוג ובמרירות כבושה. [illegible] דוסטוייבסקי [illegible]

— ם... רא, וואט נאציא! (ם... אבל עם!)

לשם אמנות" והעומדים החוק בין החיים, אינם נסחפים עם הזרם ואינם שוחים גם כנגדו: כי אנשים כאלה שמים לב רק לקליפה ואינם תואים את נשמת האמנות; כי העיקר סוף־כוף אפילו באמנות אינה הצורה, אלא התוך. כי האמן הבא לצור דבר אינו מתענין אפילו באמנותו. לבו נתון למה שיש לו להביע. כל אמנות בּיסודה היא חולטה בלתי מנוצחת, שאיפה לחייב את ישותו של איזה אל, או לגלות אותו בנפשו הוא; מרגישים אנו ביצירתו של באך „התאוה של מתתיהו הקדוש", ב„מישה" של מיכל אנגילו וב„תופת" של דאנטי, לא רק רוחניות יסודית, אלא תפיסת־הוד היונקת מבטחון הנפש".

אבל זו עקה, כי אונטרמייר יהודי זה, השלם בנפשו, לא ירד לסוף דעתה של הציוניות ומדבר עליה כאילו השטחיים היהודים, הקולטים את ידיעותיהם מן האויר ולומדים מפי עורב שפרח.

למעלה מכל ספק הוא, כי יש הוד לאומי וגאוה גזעית נהדרת בשירו „ירושלים נשתחררה", המסביר את מיטב שוריין הלאומיים של היונה. כל השיר הזה אומר רק כבוד וגודל לעמנו. רק איש המתגאה במהצבתו ונושא בחובו אהבה עמוקה לקמיני עמו יש ביכלתו לשיר באופן כזה על העם העברי.

מרשה אני לעצמי לתרגם בתים אחדים משיר זה לפרוזה:

„אנחנו בני ישראל, עם הוצק ברזל בנפשו, בעל מח ושרירים, אשר הוקשו למשעי בקורנס התקופות. אנחנו אשר הכרזנו פקודות־הוד שהניעו ובלו מדינות מנצחית, אנחנו אשר המרין הרענן והחוצב־איש פרח וגמל בפסוקי־תהלים וברמות גואלים, והפך שבט פרא למלכים וכהנים אשר עלו באש לקרוא דרור לכל העולם. חולמים שעצרו בעד המחנות עוטי־חושך, משוררים לובשי־שריון, ונביאים חוגרי־הרב — אנחנו אשר היינו כמנצחים בעת מפלתנו. ונוגשים עולם נרפה"...

והלאה:

„היסורים יסעדו בלחם את לבנו וכיגון מהבא יעודדנו הצער עוד פעם. — זועדועים. גולה אשר עהרו, אבדה גו, הפיטנו עדרים חדשים והדלנו בכות למאה מילדות לא יכולנו אמץ, באספנו בעד אחרים את אשה חם לא יכלו שמור".

ועוד פרוזה זה:

„בהציתנו את העולם בחלום, זרענו את גרעינינו, לוחמים ותבכים, קמו מקרב עצמותינו, בצר לנו למסבבים קראנו ויהודה בעל המקבת נוקד בין האבנים... אנחנו העזנו ללחום ברומה על חורבת ארצנו שטופת דם... אנחנו היינו חוזים של מחשבה ועגויים, עת נחשולי־אש השנאה הציפו אותנו על כל שעל... דומית הלילה מקשבת לקולות, אשר חמות בעצמנו היה, חסר־אונים להצמות, שפראאסבורג: מירמיזא, קולניה ושפירס; עוד הגהתינו מכבות ביורק ושבילת ובתלי קישינוב לנצח לא יהמו"...

המשורר מתאר את תוקף עמנו בפואימה הגדולה הזאת. אש לבנה אוכלת ומלבנת כל שורה ושורה. תאוה סולדת עוברת כל גבול, מפעפעת ונוססת בכל חרוז וחרוז.

אולם במקום שאתה מוצא את גדולתו, אתה מוצא גם את שטחיותו וחוסר הבנתו. כי מה הוא הכרוז שבו הוא פונה אל עמנו: „שא את האור הזה, נחלילה לך מהתהמק ומהחבא במקלט ארצך, אך העלה משואות בפנות הנהרות" — מה הוא כרוז זה, אם לא המשלמת הידועה של עמנו שהיתה לנו בבך לפגול־נפש? ואמנם לא יכול המשורר להתאפק ולא להוביר את התעודה המפורסמה. הוא אומר: „קול יוצא מן הדורות שלא מצאו להם קבר ומכריז: אתה עבדי ישראל, בך אתפאר. אפס לא לגאון לך היות עבדי למען תנך את שבטי יעקב ונקבץ שארית ישראל. — לא, לאור נתתיך אל הגויים. מגדל־אור לכל אדם, שאיפתך, ותעודתך מתפשטת לכל אפסי הארץ והתבותיה".

ואב כן: התעודה הידועה! גדול הוא כח ההרגל והחנוך ואונטרמייר הונך, כנראה, על ברכי הריפורמים. ולפיכך הוא רואה סתירה בין התעודה ובין הציוניות. אף־על־פי שנביאי עמנו, אשר הורישו לנו את התעודה לנחלה, הנן גם מבשרי הגשמת תקותנו.

אכן המשורר אונטרמייר עדיין בטעותו עומד ומענין הוא לשמוע מה שזנגביל עונה על השאלה הזאת. הוא נוגע בפרט זה במאמרו ב„מנורה" בכח ההדור הטוב עליו הוא משיב לבעלי התעודה כהלכה. הוא אומר: „אם רעיון התעודה המושרש במסורת היהודית והכרתו של העם הרים פזורו של אומתנו, אז נהיה אנוסים לקבל את הפאראדוכס, שאם לא היתה לנו כל גולה, היינו מחויבים לברוא אותה, ואם נשארנו בארץ־ישראל, היינו מחוייבים להתפזר ולגלות".

זנגביל מסכים, כי השליחות מרמזת על הפזור ואומר, שבודאי יש מעלה יתירה בזה, שבני ישראל נמצאים בכל מקום ומקום, „מפני שברי הוא, שעמנו מוקף בכל מקום פגועים, שיש להם תיאולוגיה פחותה בתבונתה, ואין צורך לאמר, כי תרבותם היא פחותה בערך, נגועים אשר לפחות אשר להם גאון של בתוהו; עדיין לא תפשו את ערכיו ההוגיים ואף לא את רעיון השלום לכל העולם. שמצא לו ביטוי בברכת הפגישה שלנו: יום נום"...

אמנם זנגביל מפקפק אם אמת היא בידי האומרים, כי עמנו מטיף את רעיון האהבה להאנושיות ואם מגין הוא בתוקף על תעודתו. תקיפותו העבירה אותו בנדון זה על דעתו הישרה. מטעותו של זנגביל יש לראות בזה שהוא חושב, שכל העם בכל כתותיו, אנשים, נשים וטף, מחויבים להטיף את רעיון האחוה ולהקריב את עצמם עליו, אבל באמת די לנו לעמנו, כי בניו היותר טובים, אצילי הנפש וגדולי הרוח, נהרגים על קידוש רעיון האחוה בכל ארץ וארץ. די לנו לעמנו, כי הקים בכל דור ודור נביאים המטיפים לפדות ודרור ותוקעים בשופר גדול לגאולת אנושית ונוטעים דגל החירות על כל גבע ומכסים הנפץ את שערי הצניק עד פריץ. ואפילו בימי הרג ואבדון אלה, שנות ראינו רעה, כמה מטיפים לשלום ולאמת, כמה מנהדים נגד ממשלת העריצות, הזדון והחמס קמו

מיקרבנו, וכמה קרבנות אדם הבאנו על המוקד בגלל אמונתנו ברעיון האנטישיות.

אמנם אנחנו מקיימים את תעודתנו בדמנו. לא כדעת זנגביל המפקפק. אולם השאלה היא, אם גם תעודה זו בעצמה איננה דורשת רכוזו של חלק חשוב מעמנו בארצנו למען הציל את העם מן הכליה וההרס, למען תת לו הזדמנות לחדש את כחותיו ולהפרות את רוחו. הלא סוף־סוף אם העם יעבור מן העולם, התעודה מנין? אם הנחית תכבד, השלהבת במה תאחז? אמנם יש סכנה גדלה לקיום עמנו בגולה, סכנה גשמית ורוחנית, ורק הסומא בשתי עיניו אינו רואה את הסכנה האורבת לאומתנו בכל העולם. בארצות אחדות ניתנת נפשנו להורגים אכזרי לב, אשר אף גץ אנושי אחד לא יחמם, ובארצות אחרות נסים בנינו מן המערכה כמן המפולת, כמו מאניה נעזבה החושבת להשבר.

זנגביל עומד על קרקע יותר מוצק כשהוא מזכיר לבעלי התעודה שלנו, כי „יש תעודות המתמלאות אם גם בעליהם נשארים בבית. בני אתונא ישבו באתונא ומלאו את העולם בדעה ויופי. והוא הדין בנוגע ליסודה של מדינה דוגמאית ומקלט עם של צדק חברתי והוד רוחני, אם היהודים היו רק יכולים לגשם את זה, היתה מדינה זו שולחת קוי־השפעתה לכל האנושיות".

לא כן אם ישארו היהודים בפזורם. אז „מטרותיהם בחיים, ביודעים או בלא יודעים, אינה שליחות, כי־אם קיום", כלומר, יש סכנה בדבר, שמטרתנו אשר עד עכשיו היתה רתומה לכוכבי שמים ואשר לא ידעה חת מפני כל מכשול והלכה בדרכה המלא מעקשים, תרד משאתה ותפול בנופלים, תדבר רמות בפיה על תעודה נשגבה ובנפשה תכרע להגויים מהרימיה, שוסיה ומנדיה. וכי לא כך עושים בעלי התעודה שלנו?

אולם גם זנגביל נאחז בסבך המושגים. הוא מערבב, למשל, את המושג „גלות" עם המושג „חוץ־לארץ", הוא בונה עולמות ומחריבם, שואל קושיות ותיובתות, הוא מראה את בקיאותו הנמרצה בספרות הציונית, אבל אגב חריפות שבוש. זנגביל למד הרבה בעת האחרונה, מלא כרסו בספרי עיון ופילוסופיה, שאב מן המקורות הראשונים ובכל פעם שהוא יוצא על הבמה לדבר, יש מה לשמוע, פיו מפיק מרגליות, וגם המאמר הזה הוא מלא וגדוש בהערות חריפות והארות מניחות את הדעת. אבל עם כל זה לא דק בהבדל המושגים.

זנגביל מתאמץ להראות, כי יסוד המדינה בארץ־ישראל לא יבטל את הגלות, אבל מכל דבריו יש לראות, שהוא מכוון לא לגלות, אלא לישוב של יהודים מחוץ־לארץ. אולם בזה הוא מתפרץ לפתח פתוח. אין אף ציוני אחד, מלבד אולי זנגביל בעצמו, אשר האמין, שאפשר לקבץ את פזורינו מכל כנפות הארץ למקום אחד. אם זכרוני לא יטעני, זנגביל בהוכחותיו למתנגדי הציוניות הראה על העובדה, כי במשך עת קצרה אוכלוסי אירלנדיה נתמעטו עד החצי על־ידי הנדידה לארצות אחרות. הוא שאל אז: במה נשתנינו אנו? ואמנם קשה להבין, מדוע שינה זנגביל את דעתו בנדון זה? לכשתרצה, הלא אפשר להוכיח, כי עכשיו בימי התגברות ההמצאות הטיכניות, בשעה שאמריקה הוכיחה בחוש, כי אפשר להעביר במשך חדשים אחדים כשני מיליונים נפש עם כל צרכיהם, עם כלי־זינם השונים הנחוצים לקרב, בשעה שהאדם שם עבים רכובו ומתאמץ לעבור את הים בכנפיו שצמחו לו בתקופתנו — בשעה זו הרת תגליות מחוללות מהפכות, אין זה מן הנמנע לקבץ גם את כל העם למדינה אחת, אם רק יתאמץ העם ויאזר את כחותיו. כן, לכשתרצה, אפשר להוכיח, כי אין זה גמגום של שוגה הזיות. אולם הציוניים מעולם לא החליטו דבר כזה. פינסקר, אף־על־פי שזנגביל כורך אותו בכריכה אחת עם הרצל, כאילו לא היה כל הבדל ביניהם, באמת בסס את ציוניותו על יסוד אחר לגמרי. פינסקר יצא מתוך השקפה פסיכולוגית. הוא הורה, כי העמים יראים מפני העם העברי הנודד בעולם בבחינת נשמה ערטילאית, בבחינת רוח שאין לו גוף, ולכן הם שונאים אותו. ואם זה הוא הנימוק בעד הציוניות, הלא מחוור הוא, כי לדעת פינסקר אין כל צורך כלל לקבץ את כל העם העברי למקום אחד. די ליסד מדינה יהודית, אפילו אם היא זעירה, כדי לרפאות את העמים ממחלתם, מחלת הדימוניה. ואפילו הרצל, שנגש אל הפרובלימה היהודית מתוך מבט איקונומי, אף הוא לא הרגיש את הצורך להושיב את כל העם על אדמתו. לכשתרצה, אף הגורם האיקונומי הוא בעיקרו פסיכולוגי. סוחר שאינו יהודי, כשהוא בא בהתנגשות עם סוחר יהודי, הוא אינו כועס רק על הסוחר הזה, אלא מוציא את חצי אשפתו נגד כל העם. לא כן אם הסוחר התושב מתנגש בסוחר זר מעם אחר, אז הוא כועס לא על העם שממנו בא המתחרה, אלא על האיש לבד. והשאלה היא, מדוע? התשובה באה מאליה, מפני ששונה הוא עמנו מכל העמים האחרים, מפני שאנו מפוזרים ומפורדים ואין לנו אפילו מקום אחד הנמצא ברשותנו אנו והשייך לנו ורק לנו. ועוד הפעם הננו מתקרבים לתחום הפסיכולוגיה.

זה אשר אמרתי, זנגביל מערבב את המושגים „גלות" ו„חוץ־לארץ". מה שהציוניים שואפים הוא לא להכחיד את ה„חוץ־לארץ", אלא את הגלות. ואמנם, עם שיש לו מולדת איננו בגלות, אפילו אם רובו נמצא מחוץ למולדתו. הם נמצאים בחוץ־לארץ, אבל לא בגלות.

אולם זנגביל הארצי עדיין איננו שבע רצון מארץ־ישראל בתור מדינה עברית והוא עדיין מפקפק, אם ארצנו יכולה להיות מקלט עם לאומי. אבל כל אלה הספקות והפקפוקים נוסדים על אבני תוהו. במקום אחד הוא מודה בעצמו, כי ארצנו „איננה די־צרה כדי ליצור את עושר החיים ואת רבגונותם הנחוצים לבריאות האומה". אבל לא הספיק עדיין הדיו להתייבש והוא כבר כותב על הדף השני, כי „מדינה יהודית איננה יכולה להתפתח שב ומדבר באירוניה על ה„חולמים של הגיטו". הרואים חיים לאומיים במקום שהצופה הפקח רואה רק מושבות אחדות בסביבה זרה עד למאד". שחוק הוא לשדים כשחולם־הגיטו מלגלג על חולמי־הגיטו. יש רק להתפלא שזנגביל איש־החלומות רוצה לבער את יסוד

החלום מן העולם. אָמנם המדינה בארצנו היא עדיין בממלכת־החלומות, אבל כבר הורה הרצל: „אם תרצו אין זו בדות". הכל תלוי ברצון העם. הוא יכול להתגבר על כל המכשולים ואם זנגביל איננו מאמין בכחות העם, אָז עלינו לעוץ אותו לקרוא את הפואימה של אונטרמייר „ירושלים נשתחררה". עם „שהתפרנס על חלומות ועל ספקות, בוראי־אל ומהרסי־אל, המצליפים בשאלות־איוב את צור שדי ואת המות ועונים בעצמם את השאלות בנשימה אחת, עם לבת־זעם ורעם־משטמה לכל דבר ואמונה לכל דבר... גזע הבוער, חרב לוהטת לנצח ולהציל את רוח האחוה ולקרוא דרור לחופש". עם אשר כל אלה לו, האם לא יוכל לכבוש את ארצו הוא ?

„אם תרצו אין זו בדות".

יכול העם לאזור את כחותיו למען בנות את הריסות ארצו ויסד מדינה אשר תשמש סמל לכל העולם כולו, אם רק אנשי מעלה כאונטרמייר וזנגביל, תחת לרפות את רוח העם, היו מחזקים את ידיו, מגבירים את חילו ומראים לו את הדרך, המובילה למלוא תעודתו הלאומית והאנושית.

בִּצְהֳרֵי יוֹם שַׁלֶּכֶת

מאת
יעקב קופליביץ.

בִּצְהֳרֵי יוֹם שַׁלֶּכֶת מַרְעִיף צְבָעִים,
כִּי תָבֹא אֶל בֵּין גַּפְנֵי־דְמִי חֲרֵדוֹת,
לָךְ תִּתְמַהּ אוֹשַׁת־רוֹךְ שֶׁל עֶרְיָה הַנִּכְנַעַת,
בְּזִיעַ מֶשִׁי נִקְמָט, חַם וְנוֹצֵץ,
מִתְחַלֵּף מֵעֵין אָמוֹץ לְיָרֹק דֵהֶה,
וְעֶצֶב, רַךְ וּמֵאִיר כְּרֶטֶט־אֲוִיר,
כָּךְ יָצִיץ מִבֵּין גִּזְעֵי־שֶׁקֶד הַנִּכְלָמִים
מֵעֶרְיָתָם הָאֲפוֹרָה־אֲדַמְדֶּמֶת...
כְּיַיִן חִוֵּר, בְּאַפֵּךְ יַעַל הָאֲוִיר,
וּכְהֵד יְמוֹת־הַגְּבוּרָה הַנִּשְׁכָּחִים
יְשׂרְגוּ שְׂרִירֵי־עָבִים עַל קִיר סַפִּיר...

פֹּה טוֹב לָךְ... וְכָבֵד מֵעֵינֵךְ שֶׁאַתָּה
אֶל אוֹפֶק רָחוֹק, עָיֵף, שָׁם בֵּין זֵיתִים
כַּחֲלַלִּים־שְׁחוֹרִים יִיף טוּר־מִסְגָּד לָבָן,
וְלֹא תֵשַׁע אֶל עֲרָפֶל אֵפֶר סָגֹל
הַנֶּעְרָם שָׁם כְּתֹאַר־הָרִים אָהוּב...
אָז תְּחִי בְעֵינֶיךָ כְּצֵל־עָב צוֹנֵן, כֵּהֶה,
הַחִימֵק רוֹם בְּמִשְׁעוֹל יְתִיר־כְּרָמִים,
שׁוּר! הִנּוֹ בָא... וּכְבָר קָלוֹת תוֹכוֹ,
כְּאִלּוּ צִמְאוֹן עוֹלָם בָּךְ רְוִיתָ
בִּנְשִׁיבַת עוֹנֶג קַר וּמַרְחִיב עָיִן...
„הֱיֵה נָא עִמִּי!..." — אַחֲרָיו תְּנֻהֶה, תִּפְחַד —
אַךְ הוּא כְבָר רָחַק, לִמְחוֹת שָׁם צְחוֹק גִּבְעָה,
וּכְבָר פֹּה נִצְּתָה שׁוּב אֵשׁ גְּבִישֵׁי אֲוִיר,
וְזֶרֶם־כְּאֵב חֲשָׁאִי הִכְהֵב, נָמוֹג...
יְחִידִי תִּפְסַע בֵּין הַגְּפָנִים, מְרַחֵם
עַל עִקְּבוֹת־בּוֹצְרִים נִמְחִים וּמִתְמִים...
יְחִידִי תִּחְיֶה חַיֵּי־גְוִיעָה פְּלִיאִים...

רחובות, תרע"ח.

קָטֹן וְגָדוֹל

(ציור)

מאת

ת. ש. ר. ק.*

I.

מיסטר בנדזאמין גימפלסון, איש כבן חמישים, בעל גוף ובעל כרס, ישב בחדרו המיוחד אשר בבית־מסחרו הגדול הנצב ברחוב ברודווי, ועל צדו ישב „טשאלי" פיינגולד, שהיה ראש משרתיו. פיינגולד אחז בידו חבילת מכתבים אשר קראם לפני אדוגו.

— שַׁיְנְקְמַאן משיקאגו שולח שטר־המחאה על שני אלפים, על חשבון העבר, עם רשימה חדשה על סחורה בערך ארבעה אלפים.

— כך דרכו של הנוכל! —העיר גימפלסון בצחוק קל. — קונה סחורה חדשה בסכום גדול ומשלם רק חלק קטן על חשבון החוב הישן, והחוב הולך וגדול. ומי יודע עתידות? כבדהו וחשדהו. יו נאו! — שלח לו את הסחורה עם אזהרה.

— פילדשטיין וליכטמאן מסאן־פראנציסקו מתאוננים, כי הפוזמקאות ששלחנו להם הם פחותי־ערך.

— זה דרכם, — תמיד מתאוננים. ילכו לעזאזל!

— כ"ץ ושותפיו מבאלטימער שלחו את הבאלאנס שלהם.

— טוב מאד. אנשים ישרים, משלמים בדיוק. לוא היו כל סוחרינו כמוהם! — וזה הכרטיס שבידך מה?

— הזמנה לסעודה, לכבוד יובלו של הסופר העברי זלמן לווינזון, — ענה פיינגולד.

— לכבוד מי? — התמה גימפלסון.

— לכבודו של הסופר זלמן לווינזון, — ישנה פיינגולד.

— והמסדרים ומי הם המתעסקים בזה? משורפים שנברחו מבית־המשוגעים?

— הסעודה עושה על־ידי אגודת „הנבאי שפת עבר", ומן חברי הקומיטה נמצאים גדולים ככורש ברגזאליץ, לוי מארשאל, הד"ר יהודה מגן אבות הפרופיסור פוזליביץ, השופט בר־דעת, ועוד ועוד.

— ומה לאנשים כאלו ולמלמד שוטה? — שאל גימפלסון בתמימות.

— לווינזון הוא סופר ומחבר שקנה לו שם בספרות, — בירר לו פיינגולד.

— ספרות, ספרות! — לעג גימפלסון. — מעשיות בעד נערים ונערות, הבלים ושטות. מלמד הוא, איש לא־יוצלח. נכנסה רוח שטות בלב שמואל בני ללמוד עברית ומישרים הוא ללווינזון תמורת שני דולארים בעד שעור של שעה אחת. פשוט רציחה! שמעתי, כי ישנם מלמדים, המסתפקים בחצי דולאר בעד שעה שלמה.

— ומה יענה כבודו על ההזמנה? — שאל פיינגולד.

* הציור הזה נכתב בשביל „התורן" בעברית על־ידי המחבר עצמו. — המערכת.

— לא אענה כלום. — יחכו עד בוא המשיח. — אך לא! אי־אפשר. — כתוב להם מה שתכתוב, אך לא לכבוד לי ללכת אל סעודה ערוכה לכבוד מלמד קבצן.

פיינגולד עזב את החדר, וכעבור זמן־מה שב וקרא לפני אדונו את המענה שכתב בעדו באנגלית:

„כבוד היושב־ראש לועד היובל של זלמן לווינזון:
„אדוני הנכבד!

„מאד יצר לי כי לא אוכל לבוא ולהשתתף בשמחת כל הקרואים הנכבדים לכבוד יובלו של אחד מגדולי סופרינו מר זלמן לווינזון, אשר העשיר את ספרותנו בפרי עטו במשך עשרים וחמש שנה. הרשני־נא להביע בזה את תודתי לאביר סופרינו על הגדולות שפעל בעד שפת עמנו בעבר וגם את ברכתי, כי יוסיף לעבוד ולהעניק לספרותנו מכשרונו הרב, כיד ה' הטובה עליו.

„בכבוד גדול, — — — ".

— טוב מאד, טוב מאד! — קרא גימפלסון בקחתו את עטו לחתום את שמו על המכתב. — על־פי יושר היו צריכים לערוך סעודה לכבודך. אסור אם יש בידי לווינזון לחבר מכתב כזה. הלא שוטה גמור הוא. מלמד ותו לא.

ברגע שחתם גימפלסון על המכתב, נשמעה דפיקה ברלת.

— יבוא!

הדלת נפתחה, ולתמהונם של גימפלסון ופיינגולד נכנס זלמן לווינזון — הוא בעצמו. איש כבן חמש וארבעים, קצר־קומה ואדם כחוש.

בפני גימפלסון נראה לווינזון כזבוב לגבי ארי.

— מזל־טוב לך, מיסטר לווינזון, — קדמהו גימפלסון בשפת חלקות, בעת אשר עיניו הביטו עליו בבוז ולעג — לעג של בעל־בשר לאיש דל ורזה. — רואה אני, כי גדולי העיר חולקים לך כבוד ועורכים לך משתה, אבל צר לי שלא אוכל לבוא בעצמי, ואתה אל־נא תטור לי בלבבך, כי מכתב יפה אני שולח למענך. המכתב הפלא ופלא הוא. פיינגולד חבר אותו בעדי. כי מה לי לכחד, אונני כתבן רבא — ואם רוצה אתה, תוכל לקחת את המכתב בידך עתה.

— מר גימפלסון, — בקש לווינזון בקול תחנונים — באתי לחלות את פני כבודך, כי תבוא בעצמך. איש כמוך, ממיטב בני־בריתנו, מחויב להראות את חבתו לשפתנו הקדושה. הן לא למעני נערך כל הכבוד הזה, אך לשפת עמנו אשר בה טמונים כל אוצרותינו. בוא תבוא, מר גימפלסון!

— מאד חפצתי ללכת אל הסעודה, — ענה גימפלסון. — אבל הלא בודאי יקראוני לנאום נאום לכבודך, ואני, כידוע לך, אינני בקי ורגיל בענינים כאלה...

— אין בכך כלום. הנאומים לאו דוקא, אין אונס... — ענה לווינזון.

אשתדל לבוא, — הבטיח גימפלסון.

לווינזון הביע את תודתו ויצא מן החדר.

— פרא אדם! — קרא גימפלסון לעצמו. — מלמד שוטה!

II.

— גרונה, השמעת? — אמר גימפלסון לאשתו בבואו הביתה, בערב.

— מה קרה?

— קבלנו הזמנה לבאנקיט, שיהיה ביום הראשון הבא.

— „אלרייט", — ענתה גרונה, — זה עתה הובאה לי שמלתי החדשה. מאה וארבעים דולאר שלמתי בעדה. ולמי עושים הבאנקיט?

— למי... למי... ללווינזון הסופר.

— איזה סופר?

— אותו המורה, שמלמד את שמואל שלנו עברית.

— רב לך להתל בי, בנדזאמין. הגד לי, למי?

— הן הגדתי לך, ללווינזון. זה עתה נמלאו חמש ועשרים שנה מיום שהתחיל לכתוב.

— ומה בכך? מי בקש ממנו לכתוב? כלום העולם אינו מתקיים אלא על מה שכתב ה„שלים-מזל" הלזה? אכנם-עולם הפוך הוא! איש כמוך, בעל עסקים גדולים, איש ששלם ביום הכפורים שעבר אלף דולאר בעד מפטיר-יונה, איש שנותן לכל חברת צדקה ולכל שנודר וקבצן, איש במעמדך לא יעלה על דעתו לערוך איזה אות כבוד, בעד קבצן דלפון כלווינזון: יעדבו סעודת יובל ובודאי ינאמו שם לכבוד המלמד, ואשתו הקבצנית תשב בראש, הלובשת אולי חלפניתה שחולכת שתי פרסאות כדי לקמץ פרוטה על דג מלוח. זה יהיה כל הכבוד ואנחנו נשב דומם כעני שבא על התונת גביר.

— אבל, גרונה, — הוכיח גימפלסון, — כפרות! ספרות זה דבר גדול. פרוזה, פואיזיה, ליטעראטור, לשון-קודש בלי נקודות, יג נאו, ומה בכך, אם נחלק מעט כבוד ללווינזון? מה יש לו ליהודי עני כמוהו אם לא קצת הכבוד? יהיה לו הכבוד ולנו הכבד — הי-הי-הי!

— את שמלתי החדשה אלבשה, — אמרה גרונה כמדברת לעצמה, — ואת הבונז הפנינים, את הלחשים והאצעדות, את השעון המשובץ אבנים טובות, ואת כל הטבעות אשר לי אשים על אצבעותי.

— ואני אשא נאום, — התפאר גימפלסון. — ידעו, כי גם לעשירים הכמה.

ברגע זה נכנס החדרה שמואל בנם הצעיר, בחור כבן עשרים, גבה קומה ורחב כתפים.

— אבי, — אמר בפנותו אל גימפלסון, — בודאי תלך אל סעודת היובל של לווינזון. גם אני אלך. מורי הוא, ועלי לכבדו. אתמול קראתי בהירחון של חברינו הסטודנטים העברים מאמר ארוך על-אדותיו, ומודה אני, כי עד עתה לא ידעתי את כל פעלו וערכו הגדול. הוא לא הגיד לי זאת מעולם, וגם שולמית בתו לא הגידה לי.

— אתה ידעת את בתו של המלמד? — תמהה גרונה. — ומה לך ולבת הקבצן?

— היא תלמידה במחלקת-המשפטים אשר בהאוניברסיטה, — ענה שמואל, — ומקומי קרוב למקומה. יש לה כשרונות מצוינים, וגם קולה נפלא. אילו היתה לומדת בקונסרבאטוריה, אז בודאי היתה מזמרת באופירה.

— בנדזאמין, בנדזאמין! — קראה גרונה אל אישה בקול פחד. — מה תאמר על זה? בת הקבצן לומדת באוניברסיטה ובנך מתדבר אליה! למה לנערה עניה כמוה לבוא לבית עתה באוניברסיטה? הלא בימי דוחק כאלה בנוגע למשרתות היתה יכולה להשתכר חמשים דולאר לחודש אם תמצא לה משרה בבית הגון. גם שמלה תהיה לה וגם ארוחה שבעה תאכל, אשר בודאי מעולם לא אכלה בבית אביה.

— אמי, לא תביני דברים כאלה, — נסה שמואל לברר את הענין, — דעי לך, כי שולמית לווינזון היא נערה נפלאה, כמעט יחידה במינה. חשקה נפשה להיות עורכת-דין ולקנות לה שם בעולם, ומובטחני, כי גם יעלה הדבר בידה. הפרופיסורים מהללים אותה עד מאד.

— כבר ידעתי את סופן של נערות בעלות כשרונות כאלה, — אמרה גרונה. — סופן כי תנשאנה לגוי. בחור יהודי הגון לא יאבה לקחת לו לאשה עלמה בלי נדוניה.

— אם כן הדבר, — ענה שמואל, — אשמה גדולה את מגוללת, אמי, על ראשי בחורי עמנו. יבושו בחורינו ולא עלמות כשולמית.

— די לכם להתוכח על הבלים! — קרא גימפלסון ברוגזה. — ומה לנו אם בתולתא דא חפצה להתדמות לגבר? תהיה מה שתהיה, עורכת-דין, מזמרת או מיהדת. כשתנשא לאיש וכשיהיו לה חמשה או ששה ילדים, תשכח את כל ההבלים האלה.

— —

III.

גימפלסון ואשתו לא ישבו אל שלחן אחד עם בנם שמואל בליל יובלו של הסופר זלמן לווינזון. מקום שמואל הנה בתוך קבוצת סטודנטיות וסטודנטים ציוניים, שבאו להשתתף בהמישתה בשם אגודתם. גימפלסון ואשתו ישבו בין ראשי הקרואים, וטעם הדבר נתברר לו טרם מצא עת לפתוח את פיו ולברך ברכת „המוציא". אחד המתעסקים נגש אליו ולחש באזנו, כי הקומיטה החליטה לאסוף סכום הגון בין הקרואים בעד בעל היובל בתור מתנה שבאה בהיסח הדעת.

— וכמה יתן אדוני? — שאל המתעסק בגמרו את הצעתו.

— לא ידעתי, — ענה גימפלסון קצת נבוך, — כמה יתנו האחרים?

— איש כפי נדבת לבו. מר סולומונס נדב חמשים, מר שיינוביץ נדב עשרים בעדו ועשרה בשם אשתו...

— אני אתן חמשה ועשרים בעדי וסכום מזה בעד אשתי, — ענה גימפלסון.

וכשפנה מהם המתעסק, לחשה גרונה לאישה:

— לבי נבא לי, כי יקראו לנדבות: זה דרכם בכל באנקיט. מזמינים אותך לסעודה בעד כספך, ואחרי כן פושטים את ידם ואומרים: הב, הב! תן להם עוד ועוד!

גימפלסון העיף מבטו על הקרואים, שמספרם היה כמאתים וחמשים, ורובם, למראה עינו המנוסה, לא נמנו

בין העשירים. בראש השלחן אשר ב„מזרח" האולם ישב בעל היובל לווינזון עם אשתו על יד ימינו, ולשמאלו — איש בעל הדרת פנים, שראשו היה לבן כשלג.

— שם היא יושבת הקבצנית, — הרפה גרונה בזרועה לאישה. — ליל שמחתה הלילה. תגיל ותרקד כדרך הקבצנים ביום חתונתם ומחר תאכל לחם יבש עם מליח. ומי הוא זה היושב לשמאל המלמד?

— כורש ברגזאלין, — ענה גימפלסון בטעמו מעט מי־סודה.

— מיליונר כמוהו בא ליובל של מלמד? אוי, אמריקה! ארץ אשר קטן וגדול עומדים בה על מדרגה אחת!

גימפלסון לא ענה מאומה. אחוז היה במחשבותיו על־דבר החידה אשר לא יוכל לפתרה. מה זה היה ללווינזון, שנהיה לאיש אחר הלילה? אין זה עוד אותו המלמד הנכנע שירע מימים ושנים. נזקף גבו הכפוף, גבהו עיניו שהיו תמיד מביטות ארצה, ועל פניו רחפו גדלות, אצילות והכרת ערך עצמו. תמה גימפלסון בלבו ושאל, איזה קסם פעל את הפלא הזה?

— הגש לי את הקשואים, — בקשה גרונה, ששמיה כל מעינה באכילה. — רואה אני, כי בעלת השמחה בעצמה אוכלת אך מעט. בודאי חוששת היא שמא לא תעכל קיבתה את המאכלים שלא הסכינה להם, חי־חי־חי!

היושב־ראש עמד ממקומו וברגע ששררה דומיה באולם.

נאומו של היושב־ראש היה כמין הקדמה להנאומים הבאים. סקירה קצרה על עבודתו הספרותית של חתן היובל, ובסוף נאומו הודיע, כי את הסכום של אלף דולאר אשר נאסף בין הקרואים בשביל הסופר הנעלה מר זלמן לווינזון בתור תשורה לחתן־המשתה, נדב בעל היובל לחברת „חובבי שפת עבר".

קול מהיאת־כפים הרעיש את האולם, ורבים מהקרואים עמדו על רגליהם וקראו „הידד, הידד!"

— ומה דעתך על הקבצן הזה שנשתגע הלילה? — שאל גימפלסון את אשתו. — אלף דולאר השליך החוצה כ„ספורט" אשר לו מיליונים. אי טעל יו, אינני משיג בשכלי את מעשה האיש הזה ואת כוונתו. בער שעור של שעה הוא דורש שני דולארים, וכשנותנים לו אלף דולאר במתנה, הוא לוקחם ומפזרם לרוח.

— מה אתה מתפלא? — ענתה גרונה. — על קבצנים אין שואלים קושיות. אילו היתה להם בינה, לא היו עניים.

התחילו הנאומים. לב גימפלסון רעד בקרבו — עוד מעט וקראו גם לו לפתוח את פיו, ובלשונו אין אף מלה אחת הראויה לבעל היובל ולמשתה כזה. ובקש אמתלא להפטר מנאום־מצוה, שהיה לו כעין חבוט־הקבר.

אחרי שנאמו חמשה מהקרואים, קרא היושב־ראש להפסקה, ובינתים, הודיע, תשיר בתו של בעל היובל, מרת שולמית לווינזון, שיר עברי, אשר חבר אביה.

מהשלחן אשר ישבו אליו שמואל גימפלסון וחבריו קמה עלמה. מלאת חן והדר ותגש אל הפסנתר שעמד בפנה. עיני כל הקרואים לוו אותה בחבה יתירה וברגש של כבוד.

— ומה תגיד, בנרזאמין, על זה? — שאלה גרונה בלעג. — בת מלמד לבושה כאקטריסה. ושמואל שלנו ישב עמה כל העת ואנחנו לא ידענו מהכבוד הגדול הזה.

— דברי בלאט, — הזהיר גימפלסון. — אנשים שומעים.

— ישמעו — ומה בכך? — ענתה גרונה כמתיאשת. — אוי, אמריקה!

— הס, גרונה! — צוה גימפלסון בקול פקיד. — שומע אני, כי מדברים על־אדותיו. הניחי לי להקשיב.

גימפלסון עשה אזנו כאפרכסת. מהשלחן הקרוב הגיעו לו קטעי דברים כאלה:

— הוא אוהב אותה אהבה עזה, — אמר הקול הראשון, — אך היא איננה חפצה בו. בשבילה החל ללמוד עברית אצל אביה, ובכל זאת נפשה לא חשקה בו.

— ומדוע? — שאל קול אחר. — כמדומה לי, ששמואל גימפלסון הוא בחור נעלה ובעל מדות טובות, והעקר, יש לו אב עשיר.

— אבל שולמית לווינזון שמה עיניה בטשאלי פיינ־גולד, ראש המשרתים בבית־מסחרו של גימפלסון, — ענה הקול הראשון.

— טשאלי פיינגולד גם הוא בחור טוב, אבל מה לה למשרת, אם בן ארונו חפץ בה?

— אל תשכח, כי עלמה אידיאלית כשולמית לא תשים עיניה בכסף. היא תנשא לאיש אשר תאהב.

לב גימפלסון רתח בקרבו למשמע הדברים האלה על־אדות בנו. בין כה גמרה שולמית את שירתה, ובעת אשר כל הקרואים מחאו לה כף, נגש שמואל ויושיט לה את ידו ויביע את תודתו.

השנים עמדו זמן־מה על מקומם ושוחחו ביניהם, וכנראה, נעמה עליהם שיחתם.

קשה היה לגימפלסון להתאפק עוד יותר.

— חש בראשי אני, — קרא לגרונה. — נשובה הביתה. — אחרי כן צוה את אחד המלצרים לקרוא את בנו.

— שמואל, נחליתי פתאום וצריך אני לשוב אל ביתנו.

— גם אני אשוב אתך, — ענה שמואל. — בזה הרגע נשוב.

בעוד רגעים אחדים עזב את האולם בלוית אביו ואמו. המכונה החדשה שקנה גימפלסון זה לא כבר במחיר ששת אלפים דולאר קפצה את הדרך במרוצה, וכעבור חצי שעה היו בביתם.

שמואל חפץ לקרוא לרופא.

— לא! אינני צריך ברופא, — אמר גימפלסון. — כבר הוטב לי מעט. שמואל, גשה־נא אלי.

וכשנגש שמואל נעץ בו גימפלסון עיניו החדות וישאל:

— שמואל בני! הגד לי, האמת הדבר?

— איזה דבר? — שאל שמואל בתמיה.

— כי אהבת את בת מלמדך?

פני שמואל התאדמו ובצחוק קל ענה:

— ומה בכך? אל תדאג לי, אבי. הדבר, אשר יראת ממנו, היה לא יהיה. שולמית לווינזון איננה חפצה בי.

— בת המלמד איננה חפצה בך? — קרא גימפלסון בלב קרוע ומורתח. — ואם תחפוץ בך, מה יועיל לה? ואיה אביך? התדמה בנפשך, כי ארשה להביא את בת הקבצן אל ביתי? אולם היא חכמה ממך. אומרת, כי איננה חפצה בך, יען כי יודעת היא, כי לא תוכל להיות לך לאשה. הי־הי־הי! משל השועל והענבים לא שמעת, פקח שלי?

— ובכל זאת, — התערבה גרונה, — חוצפה גדולה היא מצדה לאמר, כי איננה חפצה בך. חוצפה נוראה, אני אומרת לך!

לִתְכוּנָתוֹ שֶׁל אַחַד־הָעָם עַל־פִּי מִכְתָּבָיו

מאת

ד"ר מרדכי זאב רייזין.

(המשך).

גם הגלויה הבאה מענינת, בבררה את יחוסו של אחד־העם לסופרים צעירים, וביחוד לסופרים העברים באמריקה:

אדוני הנכבד!

בעל כרחי שבתי עתה לעבודתי, כי לא אוכל עוד להחמיצה, אע"פ שמצב בריאותי עודנו דורש מנוחה. והנני להודיעך בזה, כי קבלתי בזמנו מכתבך מן 30 יוני ותודה לך על כל דבריך.

בנוגע למאמריך, אינם נחוצים לי כ"כ תיכף ואין לך צורך למסור העבודה לאחר. ואולם מן „היהודים והיהדות באמריקה" הייתי מבקשך לשלוח לי בקרוב עוד פרק אחד.

— אגב אשאלך: אם ה' ד... אשר אמרת יכול ורוצה לעבוד עמי, אולי יבחר לו איזה מקצוע אחר ויעבוד? יקר לי בכלל כל צעיר שיש תקוה ממנו לספרותנו, ובנפש חפצה הנני פותח לו שערי „השלח", ימה גם צעירי אמריקה, ארץ שאינה מרבה לגדל סופרים עברים.

והנני מוקירך ומכבדך בכל לב.

אשר גינצברג.

מכתבו מיום י"ג לאוקטובר, 1899:

„אמנם גם אני אחראי בעד מעשי „אחיאסף" ובאמת הייתי נוהג לפנים, בראשית הוסד החברה, לקרוא כתבי־היד העתידים לצאת על־ידי „אחיאסף", אבל בשתי השנים האחרונות הוכרחתי, לדאבון לבי, לחדול מזה, מסבות שונות. לכן עליך לשלוח כתב־ידך לא אלי, כ"א לוואַרשה".

מיום ח' ליוני, 1900:

לפני איזו שבועות שבתי מא"י. אך רוב העבודה וגם רוב הצער ששבעתי שם פעלו עלי פעולה רעה מאד, וע"פ מצות הרופאים עלי לשבות מכל מלאכה במשך ירחים אחדים. מפני זה לא אוכל לשוב לעבודת „השלח" עד כלות השנה (לא ארע עוד, אם שלנו או שלהם), והנני יושב עתה הרחק משאון כרכים ופורש מכל עבודה של צבור ושל ספרות.

לפני צאתי לא"י מסרתי לד"ר ברנפלד (ממלא מקומי בעריכת שתי החוברות האחרונות, בין שאר כת"י, גם „היהודים והיהדות, ה'". ועתה עתה הואר אני, בין כת"י שהשיב לי, את המאמר הזה, אשר כנראה כבר היה מוכן בידו לתתו באחת החוברות, אבל מאיזו סבה לא נדפס, ויהיה מונח בידי עד שוב „השלח" לצאת. בכל זאת אבקשך לגמור גם את המאמר הששי ולשלחו אלי בקרוב, כדבריך במכתבך.

והנני מוקירך ומכבדך,

אשר גינצברג.

מיום א', באבגוסט, 1900:

אדוני הנכבד!

— שאלתך ע"ד הדפסת מאמרך הששי בחוברת מיוחדת איננה מובנת לי כל צרכה. אם ברעתך לשוב ולהדפיס המאמר, אחרי בואו כולו ב„השלח", באמריקה, או באיזה מקום אחר, אז אין לי ספה להתנגד לזה. אמנם זכות „השלח" היא להמו"ל, כלומר, ל„אחיאסף", אבל כבר הונהג הדבר אצלנו לתת רשות זו למחברים המבקשים זאת, וע"כ אוכל לתת לך המכתבים גם מבלי לשאול תחילה דעת חברי ב„אחיאסף". ואולם אם כונתך להשתמש בדפוס „השלח", שיעשו לך ממנו חוברות מיוחדות באותו הסדור עצמו שיעשה בשביל „השלח". — אז קשה עלי לתת לך לע"ע תשובה ברורה. עד כה היה מנהגי להדפיס בדפוס כאחד, מפני שבהיותי רחוק ממקום הדפוס, רבי הטרדות והסבסוכים גם בלעדי זה ולא אוכל להעמיס על המדפיסים גם דברים כאלה. אבל לעתיד איני יודע עוד איך יסודר הדבר, כי ייכל להיות שנעתיק הדפסת „השלח" למקום אחר, ואולי יקל אז המו"מ עם המדפיס ויהיה בכחי לעשות בקשתך, אך בבירור לא אוכל לע"ע להגיד מאומה.

הודעת „העולם" על דבר הוצאת „השלח" אחת בשבוע — בדותא היא. אמנם היתה אצלנו מחשבה להוציאו מעתה פעמים בחודש, אך גם זו נדחתה לע"ע, ו„השלח" ישאר כמקודם מכ"ע חדשי. החוברת הראשונה תצא בנובמבר הבא.

— תודה לך על מה שהודעתני בדבר הענציקלופדיא. הענין־הזה קרוב מאד אל לבי, כי לפני איזו שנים הייתי עסוק בהכנות להוצאת ענציקלופדיא יהודית בלשון עברית אב גם בצירה אחרת, ורק הקנאה והשנאה השיטתית בספרותנו, היה הדבר קרוב לצאת לפעולה. אם רוצה אתה לדעת פרטי הדבר, תמצאם ב„על פרשת דרכים"

בהמאמרים „על דבר אוצר היהדות בלשון עברית“ — אנכי לא נקראתי לעבוד בהענציקלופ׳, אך לו גם נקראתי, לא הייתי יכול עתה לעשות זאת, כי הבטלה שאני שקוע בה עתה תחייבני לעבוד בחודש הבא כפלים בעניני „השלח“ וצרכי הכלל שאני משתתף בהם, ולא תהיה לי שעה פנויה לעבודות צדדיות.

והנני מחכה למאמרך ואומר שלום לך ברגשי כבוד וידידות,

אשר גינצברג.

נ״ב. זכורני כי כתבת לי פעם אחת ע״ד סופר צעיר באמריקה, הראוי להשתתף בעבודת „השלח“. אינני זוכר עתה את שמו. אם יש את לבבו לנסות ידו בזה, אשמח מאד. סוף סוף אמריקה היא מרכז היהדות לעתיד יבוא, ונעים יהיה לראות בהתעורר שם כחות צעירים לעבוד עמנו עבודת ספרותנו“.

גאותו הפנימית של אחד־העם, גאות שלא מדעת גם כאדם וכסופר עברי, מתבלטת לפעמים דוקא מתוך אותה הענוה האצילית הטבעית לו כל־כך. כן, לדוגמה, הוא כותב בי״ג לחודש יאנואר, 1901:

„תודה לך על העלים ששלחת לי מתוך מכה״ע של ה„קולג׳“. אך אקוה, כי לא תחשדני בענוה מזויפת אם אומר לך, כי בושתי לקרוא כל ה„גדולות“ שספרת עלי, שבהרבה פרטים מוגזמות הן. לפי דעתי, כונתך הרצויה, לחבב שפת עבר וסופריה על בני ארצך, אינה צריכה בכלל לאמצעים כאלה. די שתראה להם לבני העולם החדש, כי גם אנו אין אנו פרא־מדבר ויש בקרבנו אנשים מן הישוב, כבכל ספרות. אבל להוכיח דוקא, שסופרי שפת עבר הם „מלאכים“ ההולכים על שתים — למה לך?“

והרי עוד דוגמה מן האישיות הנלבבת של הסופר הזה ב„רע טוב“ (good fellow), וכעירה. המכתב הוא מיום ג׳ לפברואר, 1901:

אדוני הנכבד:

מכתבך מונח לפני ורואה אני בראשיתו רשום היום שבו נכתב — 15 דצמבר שנה שעברה — ופתאיש. לא לפי מנהגי לכבוש תשובתי זמן רב כזה, אבל טרדותי, המרובות ביותר בחורף הזה מעבירות אותי בעל כרחי על מנהגי. כשקבלתי מכתבך, מהרתי לכתוב לווארשה ע״ד ספרך, כבקשתך, והנחתי מכתבך בקרן זוית, עד שאקבל תשובה מווארשה ואדע מה להשיב לך. והואיל ואיחרתי — איחרתי.

ואיום את בקשתך, כאמור. מראתי מיד, ואחר שכבר קבלת את ספרך בחזרה, כי כן הבטיחוני בעלי אחיאסף, שיעשו רצונך בזה. וגם הספרים שבקשת מהם בודאי כבר קבלת.

את „השלח“ צויתי לשלוח לך. אם קראת כבר את החוברת הראשונה הודיעני נא מה היא בעיניך ובעיני חבריך מעבר לים.

— על מחלתו של ד״ר מ... צר לי מאד. הודיעני נא במכתב את כתובתו, כי רוצה אני לכתוב לו ביחוד. לע״ע אמור נא לו שלום בשמי.

— ההשקפה על „הספרות האנגלית“ — שאלתני, אף כי לא זו היא מה שהבטיחני מר... לכתוב: הוא קבל על עצמו לכתוב מזמן לזמן השקפה על ספרות „חכמת ישראל“ בכלל, לא באנגלית לבד, ולא על כל ספרות האנגלית. אבל „אין מלכות נוגעת בחברתה“: ההשקפה על הספרות האנגלית בכלל (לא רק חכמת ישראל) היא חשובה בעיני בפני עצמה. ואת ההשקפה על חכמת ישראל יכתוב מ... לכשיתיישב מצבו.

— מאת ה׳ ה... לא קבלתי מאומה עד היום.

והנני מכבדך ומוקירך בכל לב,

אשר גינצבערג.

(עוד יבוא).

חדשות ומאורעות

באמריקה

— עם ד׳, 21 במאי, נקבע יום אבל ומספד נגד הפרעות היהודיות בידי פולניה אספות ותהלוכות לתכלית זו נערכו בכל ערי־ישראל שבארץ. ביום אחר היה חרושם בניו־יורק. באולם הגדול של „מדיסון סקוויר גארדין“ נועדה ועידת מחאה רבה, שבה השתתפו לאלפים ציריהן של אגודות וחברות. מאות אלפים יהודים, וביניהם החיילים ששבו משדות הקטל, התאספו במקומות שונים והביעו את רגשות זעמם על המטבח שהוכן עתה לאחינו בפולניה. בתי־הכנסת יהודיים של היהודים היו סגורים על מסגר ויתענו ויתמלאו הנרגשים במדה מרובה בכל חלקי הבירה.

— ממשלת ארצות הברית נעתרה סוף סוף לתביעת העם, שהקיפה את כל פנות עמנו במדינה זו בשל הטביחות הנוראות שנעשו באחינו שבפולניה ושאר ארצות מזרח־אירופה, ושלחה, על ידי ציריה, לפולניה ולרומיניה את האזהרה הרשמית הזאת: „אתם מתבקשים להודיע את הממשלות האלה, כי הארץ הזאת קבלה בהשתוממות ידיעות ברבר פרעות בפולניה ורומניה. עליכם להסביר להן כי המאורע במדינתנו כל־כך רבו ועצמו עד שאין עם אמריקה יכול להחריש עוד, ובשם האנושיות מחויבת ארצנו להתערב בדבר. חובתכם היא איפוא להודיע את באי־כחן של הממשלות האלה אשר אם הסכסוכים לאחד כפי שנתפרסמו, ימשכו גם הלאה אז מן הנמנע יהיה לכל אחת מן הארצות האלה לקבל מאתנו שום עזרה מוסרית וממונית כל שהיא. ואם לא יאחזו תחבולות לענוש את האשמים ולבאר לעמים ההם את רגשותיה של אמריקה, שלא יתרחשו שוב דברים כאלה, תהיה ארצנו מוכרחת להשתמש תיכף ומיד באמצעים הדרושים“.

מקוים, כי תצליח אזהרה חריפה זו מצד ממשלת ארצות הברית להשיב את רוצחי הרצח והחמס ביהודים.

— בניו־יורק הכריזו שביתה כחמשים אלף פועלים יהודים העוסקים בבגדי־נשים. עיקרי דרישותיהם הם: שבוע־עבודה בן 44 שעות ושער־המועט במשכורת.

— המפלגה הלאומית החדשה, שנוסדה באנגליה על מנת להלחם בבולשביקים, הכריזה באספתה הראשונה בלונדון, כי נרשאת ומפיצי

של הבולשביזם הם היהודים שאין להם אומה משלהם והם מבקשים להרוס את המשטר הישן. נלפיכך צריכה אנגליה להזהר מפני היהודים.

— כל הצירים היהודים, שנבחרו לבית מועצת העיר בווינה ולבית־המורשים האויסטרי, הם כולם ציוניים ולאומיים. אפילו מתבולל אחד לא נבחר.

— באיכחו של הועד למחלה דמאוחד האמריקאי עובדים עתה בחריצות יתירה לסדר את הלוקת המזון במקומות החורבן שבמזרח־אירופה: ברוך צוקירמאן יצא לבוקובינה, ביסאראביה ושאר המחוזות שעברו לרשות רומיניה; מרדכי פיין יצא למזרח גליציה, ביליסוף ולונארשה; שלום אש — לאוקראינה ובוקיב בלומר — לארצות הבאלקאן; מרת ח. לווינשטיין, המפקחת על כל עבודת העזרה שבחוץ־לארץ, תבקר לזמן קצר את ווינה ותמהר לשוב אל הלשכה המרכזית בפאריז. הירשפילד חוזר לאמריקה ובידו דין־וחשבון מפורט בדבר מצב היהודים בערי ההרס.

מסביב לאספת־השלום.

— חמש מדינות־ההסכם: אנגליה, אמריקה, צרפת, איטליה ויפוניה, יסדו ועד מיוחד לשם זכויות היהודים. היושב־ראש של הועד הזה הוא המדינאי הצרפתי ברטילה.

— הציר הצרפתי לאספת־השלום, אנדרי טארדיה, קבל לראיון את מאק ומארשאל, שהציעו לפניו את התנאים והאמצעים הנחוצים כדי להבטיח את זכויות היהודים בפולניה. הפרופיסור סילוואן לוי, שנמצא באותו מעמד, דבר מתוך השקפה פילאנטרופית ודרש גם הפעם אך מעט.

— ועד שלוחי היהודים אל אספת־השלום פרסם רשימה זו של כל השלוחים, שנבחרו בדרך דימוקראטי:

מאמריקה: השופט יוליאן מאק, לואיס מארשאל, ה. קוטלר, יוסף בארונדס, הרב ד. ב. לווינטאל, ד"ר נ. סירקין, מ. ווינטשבסקי, וב. ריטשארדס — מזכיר.

מאנגליה: הרברט בינטוויטש.

מאיטליה: ד"ר ס. קולומבה.

מפולניה: ד"ר מ. ברוידה, ד"ר יהושע טהון, ליאון ריוויטה, נחום סוקולוב.

ממזרח גליציה: ד"ר ליאון רייך, ד"ר מיכאל רינגר, ד"ר יוסף טיננבוים.

מרומיניה: נ. ה. שיין, מ. שכטר, י. ל. רוזנשטיין, מ. ברוינשטיין.

מרוסיה: בוריס גולדברג, אלכסנדר זאליקינד, ש. אלייניקוב.

מקושטא: א. דאנון.

מארץ־ישראל: דוד ילין, אהרן איזנברג, אליהו ברלין, יצחק ווילקאנסקי, מאיר דיזינגוף.

מאוקראינה: מנחם מנדל אוסישקין, ...

... ד"ר ה. ברגמאן, ד"ר י. ארליך, ב. לאנדוי.

מיוגוסלאביה: מ. שטרן.

מליטה: ש. רוזנבוים.

על־יד ועד השלוחים עוזרים באיכות הציונים האלה: ד"ר חיים וייצמאן, ליאון מוצקין וי' ריזוב.

הועדה, שתעודתה היתה לערוך את תכנית פעולותיו של ועד השלוחים, חברה הם: לואיס מארשאל, ב. ריטשארדס, ליאון מוצקין, ד"ר יהושע טהון, ד"ר מ. ברוידה, מ. שכטר, ד"ר ה. ברגמאן.

— יעד אספת־השלום מכין עתה חוזה מיוחד בין מדינות־ההסכם ופולניה. יש יסוד לקוות, כי בחוזה הזה יכנס סעיף בדבר זכויות עמי־המיעוט. מארשאל ומאק שוקדים עכשיו על ענין זה.

— לפי דברי מארשאל בשיחתו עם עתונאים, הנה עובדים עתה השלוחים היהודים בשיטה ובהסכם גמור. בנוגע לזכויות לאומיות נאותו כולם שלא לפרש בשמן, אלא לפרוט אחת לאחת את כל הזכויות המכוונות במושג זה, שבכלליותו הוא עלול להביא לידי בלבול־דעות. ההכרזה הבריטית עתידה להתקיים במלואה, לפי דעת מארשאל. מדינה יהודית בארץ־ישראל תוצר רק כשיהיו היהודים רוב תושביה. זרם אדיר של מהגרים יהודים יפרוץ לשם, ועלינו לעצרו פן יבוא משבר. בשנים הראשונות יש מקום רק לעשרת אלפים איש בכל שנה. צריך לתת לארץ־ישראל הזדמנות שתתפתח באופן טבעי ואטי לפי כחותיה התרבותיים והחקלאיים.

— ממקור נאמן נודע הדבר, כי כבר נכנסו שבעת הסעיפים הבאים בחוזה שבין מדינות־ההסכם ופולניה: 1) כל האזרחים יקבלו זכויות אזרחיות מדיניות ודתיות שוות, בלא הבדל גזע, לאום, דת ולשון. שום חרמים או הגבלות אחרות לא יעשו ולא יתעוררו לרגל האומה או הלשון. 2) פולניה מתחייבת להגן על חייהם, חירותם ורכושם של כל התושבים, בלא הבדל הלאום או האמונה. 3) פולניה תערוב בעד החופש להשתמש בכל שפה שהיא במסחר, בבתי־הספר, בעתונות ובאספות פומביות. 4) עמי־המיעוט צריכים לקבל את הכרתם בתור צבורים רשאים ליסד, לנהל ולהשגיח מוסדות תרבותיים וצדקתיים. 5) לכל לאום יונתן על־פי ערך־מספרו חלק בתקציבי הממשלות, המדינה והעיר, ובאלה תקציבים בכדי להחזיק מיבדות לדשכלה, תרבות ודת. 6) לכל עם־מיעוט תהיה הזכות לשלוח על־פי ערך־מספרו באי־כח אל כל המוסדות הנבחרים מטעם העם. 7) פולניה לא תחוק כל חוקים, שיתנגדו אל הזכויות המפורשות בסעיפים הנזכרים לעיל.

— הנשיא הודיע במכתב אל מזכירו טומולטי בוואשינגטון, כי זכויות היהודים בפולניה, רומיניה ובמדינות החדשות בטוחות הן, רק בתנאי זה הכירה אספת־השלום את המדינות האלה ותקבלן באגודת־הלאומים.

— מעמד השאיפות הציוניות באספת־השלום הוא עתה בכי־טוב. וייצמאן, כהנוביץ ופראנקפורטר, ראשי־מדברים בנדון זה, נמצאים בחבור תמידי עם הממשלות האמריקאית והאנגלית.

— שלוחי ארץ־ישראל עזבו את פאריז ושבו אל מקומם. עליהם לחיות שם בבוא להזדמן עם הועדה הבין־לאומית, שנשלחה על־מנת לחקור את התנאים ולהציב את גבולות הארץ.

— אחד־העם הודיע בלונדון לסופר העברי שלמה גולדנברג וקמר ליאון ורפסון, כי השמועה שנתפשטה בשמו, כאילו אמר "לא הכל מה שנאמר" [illegible] וגם לא נפסחה בתוכה. ואולם הנבואה ביחס להאשונה [illegible] מספר המהגרים לארץ־ישראל מוגבל מאד, יען שאין זו מוכנה עדיין לקבל מספר יותר גדול; ואולם לא חניה כי אין ארץ־ישראל מוכשרת לשמש מקלט להמוני־העם. בדבר העתיד לא נבא ואין בכחו להנבא ורק לזמן פתרונים.

— ההתנגדות לציוניות בפאריז כשלה כולה. כה, למשל, בקשה אגודת הרבנות הרפורמית באמריקה מאת איבראר שטראוס, שידבר

על עצמו לדבר בשמה באספת־השלום נגד הציוניות. אולם מר שטרויס סלק את ידיו ממלאכה נקיה זו, ולא עוד, אלא שהוא נוטה חבה לשאיפות הציוניות. ואפילו מירשה הקונגרס האמריקאי יוליוס כהן ומי שהיה ציר אמריקה בטורקיה הנרי מורגנטוי אף הם לא יכלו להזיק לרעיון הגאולה באספת־השלום. מישהו שיוכל לדבר בשם מוסד או חברה, שאפשר יהיה להשען עליהם ולהתנבא בשמם.

* * *

פרעות ופורענויות.

— ידיעות בדבר הטבח האכזרי בפינסק מוסיפות ובאות. המצב לא השביח שם. הפולנים מתעמרים ביהודים בעריצות יתירה. הדבור ביהודית נאסר ברחובות. בתי־הכנסת סגורים. החפושים הלילים והגשים בבתי היהודים והם גורמים הרבה נזקים ועניים. הועדה, שנתמנתה מטעם הפארלאמנט הפולני, להתחקות על הפרעות בפינסק, מסרה דין־וחשבון, כי ההרג שם לא נעשה על־פי החוק מכל צד שהוא. המומתים היו הפים מפשע. אותה אספה נשאה עליה אופי של צדקה גרידה, וההאשמה, כי הנאספים היו בולשיביקים, הוא שקר גמור.

— פרעות הדשים פרצו בזיטומיר, כשגורשו הבולשיביקים מן העיר, ושני אלפים יהודים נהרגו. גם בערי ריבנו, ביאליסטוק, קובל, חוים מירון, דוביטשנו, ניכולייב וזוכראן של פודוליה התחדשו מעשי הרג וביזה ביהודים. בלידה הומתו 35 יהודים.

— מצב ההודים בעיירות הקטנות של ליטה מעורר יאוש. התעשיה והמסחר נפסקו לגמרי. הרעב מושל בכל תוקף ומפיל חללים רבים. גם מחלות שונות ומתדבקות עושות שמות שם.

— בווילנה נערך מטבח נורא ביהודים. למעלה משני אלפים יהודים נרצחו. עשרת אלפים נשלחו על־ידי הפולנים ללידה ולא נודע גורלם.

— בפרעות, שנערכו באנאניוב של אוקראינה, נהרגו ששים ושנים יהודים.

התנועה הלאמית

הציונות באמריקה

— מרכז ההסתדרות הציונית באמריקה פרסם את המספרים הבאים, שאפשר על־ידיהם לקבל מושג נאמן על התפשטות התנועה הלאומית בארצות־הברית. המרכז בא בחבור תמידי עם 2431 ערים יהודיות. נספחו אל ההסתדרות חברים היושבים ב־1487 ערים. חתימות על כתב־בקשה אל הנשיא ווילסון בדבר מקלט־בית יהודי לאומי בארץ־ישראל נאספו ב־1262 ערים. ל„דאס אידישע פאלק", השבועון הזאורגוני הרשמי, יש חתומים ב־527 ערים. ל„המכבי", הירחון האנגלי הרשמי, יש חתומים ב־684 ערים. ל„התורן" יש חתומים ב־330 ערים, ול„יהודה הצעיר", הירחון האנגלי, — ב־325 ערים.

— יום הפרחים לטובת הקרן הלאומית נקבע ליום א', 8 ביוני. הכנות מרובות נעשות כדי להצליח את היום ההוא.

— ד"ר י. מ. רובינוב, מנהל המלאכות הרפואית של „הדסה", נתמנה לראש המחלקה הרפואית של ועד המשלחת הציונית בארץ־ישראל, והוא יפקח על המוסדות והמפעלים שם, הנמצאים ברשות ההסתדרות הציונית באמריקה.

— הסתדרות „הדסה" עובדת עכשיו בחריצות בכל פנות המדינה. זה לא כבר נוסד סניף פועל אחד באויל־סיטי. הקהלה שם מונה 75 משפחות ו־66 מהן נספחו אל ההסתדרות הציונית. סניפים חדשים נוסדו גם בבריגפורד, מארשפילד, ויינלאנד ועוד. בניו־יורק פועלת „הדסה" בשקידה יתירה ביחוד בשדה התעמולה של פקידי־הציוניות.

— הסתדרות „מגן־דוד האדום" באמריקה שלחה אל ארץ־ישראל סך 3000 דולאר לטובת בנין בית־מחסה בשביל המתנדבים בגדוד העברי. הממונים על הקרן הזאת הם הרב חיים מיכלין בירושלים, והרב שמעוני גראייבסקי שבצבאות בריטניה והרב ינאית ביפו.

שונות

אהרן אהרנסון.

אהרן אהרנסון, החקלאי הידוע מחיפה של ארץ־ישראל, נהרג ביום החמישי, 15 במאי, בנפלו סמוך לבולון של צרפת מעל אוירון, שטס בו מלונדון לפאריז.

המנוח היה אחד מגדולי המומחים בכל העולם לחכמת עבודת־האדמה ועשה לו שם בגלותו בארץ־ישראל את החטה הקדמוניה. הוא היה יועץ המחלקה החקלאית של ממשלת ארצות־הברית וידידם של רוזוולט ווילסון.

אולם ביחוד חשובות היו פעולותיו של אהרנסון בעד התנועה הציונית. הוא עמד בראש התחנה לנסיונות חקלאיים אשר באטליט של ארץ־ישראל ועשה הרבה לטובת הישוב. המנוח הצטיין גם בידיעותיו בשפתנו ובספרותנו ופרסם מאמרים מדעיים חשובים ב„השלח", „התורן" ובעתונים אחרים. חייו נחטפו בעודו צעיר ומלא תקוות ומחשבות לעתיד.

יהי זכרו ברוך!

* * *

„הוצאת אברהם יוסף שטיבל".

מודיעים אותנו, כי „הוצאת שטיבל" פתחה את סניפה האמריקאי במספר 114 השדרה החמישית, ניו־יורק. שם נמצאות המערכת וההנהגה של הירחון „מקלט" ושל הספרים המתורגמים והמקוריים, ש„הוצאת שטיבל" עוסקת בהם.

הנני מברך את ידידי מר ניסן
שלמי לנשואיו עם מרת חינה ניומאן
טשמונד, ווא. מי יתן ותתמלאנה כל
וייהם בארץ אבותינו הקמה לתחיה.

ש. עפשטיין.

ברכתי לידידי הסופרים מר אברהם
לדברג ומר צבי שארפשטיין. יהי
ון שרעננה תהי בת־עמי ובן־עמי יהי
נן.

אברהם שוער.

ברכה חמה, לבבית לידידי מר צבי
ארפשטיין ורעיתו להולדת בנם בן־
מי. בימיו יושע עמו יחד עם גאולת כל
לם האנושי.

ז. בלבן.

הסתדרות „אחיעבר“ מברכת את
עברי הנאמן מר ניסן ירושלמי לנשואיו
ם מרת חינה ניומאן. יזכה לראות עין
עין בשוב ה׳ את שיבת ציון.

הסתדרות „אחיעבר“.

הנחה לחותמי „התורן“.

במערכת „התורן“ נמצאים למכירה במספר מצומצם:

„התורן“ (החדשי) שנה א׳, מכורך המחיר $1.50 — לחותמי „התורן“ $1.20

„התורן“ (השבועי) שנה ג׳, מכורך המחיר $4.00 — לחותמי „התורן“ $3.00

„התורן“ (השבועי) שנה ד׳, מכורך המחיר $4.00 — לחותמי „התורן“ $3.00

כל המחירים עם המשלוח

הנהלת „התורן“.

מעם לועז

הלעזים שבפירוש רש״י על

ספר בראשית

מנוקדים בכתיבתם ונעתקים לכתיבה צרפתית, מתורגמים אשכנזית ומבוארים בהשואה לכל המקומות בתנ״ך ובתלמוד שבא זכר לדברי רש״י או הלעזים בעצמם. ובסוף כל לעז יבואר מה ראה רש״י להבליס בלעז, ועוד הערות אחרות. ובסוף הספר מלון לעזית־אנגלית

מאת משה ז. אלברטס.

מחיר הספר בכריכה יפה, עם המשלוח, דולאר אחד.

הכתובת:

M. Z. ALBERTS

129 Devon St., Boston, Mass.

וגם אצל המו״ס:

S. Druckerman, 50 Canal St., New York.

דרושים גננת ומורים

לבית־הספר העברי הצבורי דנורפולק, ווא. גננת

מורים. התנאים נוחים והמשכורת דולארים 1,500 לשנה.

לפנות אל:

Dr. N. S. Feinberg, 439 Fenchurch St., Norfolk, Va.

לחותמי קאנאדה

אָנו פונים שוב לחותמי קאנאדה ומבקשים מהם לא לשלוח לנו יותר המחאות פרטיות (טשעקס), אלא המחאות פוסטה (מָני אָרדערס) מפני העכוב שיש בזה לענין גבית הכסף.

ספרי למוד

— של —

הוצאת „סיני“

1) הזמן הראשון

מאת ח. א. גולדין. מחירו 15 סנט.

2) הזמן השני

מאת הנ״ל. מחירו 20 סנט.

3) הזמן השלישי

מאת הנ״ל. מחירו 25 סנט.

4) הזמן הרביעי

מאת הנ״ל. מחירו 30 סנט.

5) חמש לבית הספר

חלק א׳ ספר בראשית, עם הערות. מעובד ע״י הנ״ל. מחירו 30 סנט.

6) קבץ שירים לבתי ספר

עם תוי נגינה, מסודר על־ידי א. בן־אליהו. מחירו ?? סנט.

למותר הוא להראות באצבע על היתרונות שבספרים הנ״ל. המורה המנוסה ימצא על נקלה וידע לערך את ערכם האמתי.

לפנות אל:

SINAI PUBLISHING CO.

176 Park Row, New York, N. Y.

או אל:

S. DRUCKERMAN,

50 Canal St., New York, N. Y.

בלשכת „התורן“ נמצאים למכירה:

1) כתבי ראובן בריינין, כרך א׳, ספורים וציורים, 318 עמודים, מכורך בד תרה. המחיר — — — — — — $1.50

2) „לוח־אחיעבר“, שנה א׳, מאסף ספרותי, 464 עמודים, בלי כריכה 1.50 בכריכת בד יפה — — 2.00

3) ספר הזכרון לבן יהודה, מאסף ערוך ע״י ראובן בריינין, הוצאת מהודרה, 92 עמודים — — .50

4) „התורן“ החדשי, שנת א׳, מכורך יפה — — — — 1.50

5) „התורן“ השבועי שנה ג׳, מכורך יפה, — — — — 3.00

6) „התורן“ השבועי שנה ד׳, מכורך יפה — — — — 3.50

7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד״ר דוד נוימארק, בלתי מכורך .45

8) תיאודור הרצל: נאומים קונגרסיים, בתרגום ש. גינצבורג, בלתי־מכורך — — — .15

9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר“ — — — .25

10) ב״נ סילקינר: מול אהל־תמורה, פואימה — — — — .25

11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים מאת פרופ. י. פרידלנדר — — — — .15

12) מחג לד קובץ, חוברת א — .10

13) מ״ל טוב, קומידיה במערכת אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקוביץ — — — — — .10

14) שלילה וסתירה, הסתכלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .10

15) „חלום אביב“, אגדה (מנוקדת), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .05

16) א) השפה והתחיה, מאת ד״ר בן ציון מוסינזון; ב) העברית בארצנו, מאת י. בן צבי — .03

17) א) הספרות העברית ועתידותיה מאת ראובן בריינין; ב) המבטא בלשון הענ י׳, מאת א. בן־יהודה .03

18) עברית זים, מאת א. בן־יהודה — — — — .05

19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה מאת ק. ווייסמאן — — .02

20) וואס איז אידישע ערציהונג? מאת י. ז. פרישברג — — — .02

21) דאס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — .05

22) שפתנו, מאת מ. שיינקין — — .05

23) מלחמת היהודים ברומאים, סקירה היסטורית, מאת ישראל בלקינד (מנוקד) — — — — — — .35

24) „אונטער׳ן שאָטען פון חרמון“ אַ באַנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל. 276 זייטען, פיין אילוסטרירט — — 1.20

25) אהבת ציון, מאת אברהם מאפו, מכורך — — — — — 1.25

26) בכריכה דו־לוקס — — — — 1.65

27) מיריב, רומאן מאת י. אפאטאשו, מכורך — — — — — 1.25

המחירים עם המשלוח.

שנה ששית HATOREN גליון יא (קסא)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, MAY 30, 1919 — No. 11 (161)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התתימה מתקבלה
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

זכרו את

יום הפרחים

י׳ סיון תרע״ט (ח׳ יוני 1919)

לטובת

הקרן הקימת

ניסן ירושלמי — חינה ניומאן

נשואים

ניסן תרע״ט

ירושלים — ריטשמונד, ווא.

אגודת „בני עם חי“ מברכת במזל־טוב את מר ניסן ירושלמי, אחד ממיסדי אגודתנו, לנשואיו עם העלמה מרת חינה ניומאן; יהי רצון שיזכו לבנות בית עברי בארץ העברים.

שאול בלום, מזכיר.

VOL. VI NEW YORK, MAY 30, 1919 No. 11

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן ברינין

שנה ששית | ניו־יורק, ל' אייר, תרע"ט | גליון אחד־עשר

פרשת השבוע

שתים למרנו·

המחאות העצומות, אשר הרימו יהודי אמריקה בזמן האחרון לנגד השחיטות וההרדיפות על בני עמנו בפולניה וביתר ארצות מדכאיהם, — המחאות האלה מצאו להן הד בכל העולם.

המחאות האלה הכריחו את העתונים האנגליים לספר לקוראיהם על־דבר המטבח, העושק והגזל, שהכינו הפולנים, צבאותיהם ופקידיהם הגבוהים, בקרב יהודי ארצם ובקרב יהודי ליטה — מטבח וגזל שלא היו כמוהם גם בדורות הבינים. העתונים האנגליים, באמריקה ובבריטניה, היו רגילים בזמן האחרון לתאר את הפולנים, הידידים החדשים של העמים המנצחים, בתור עם נדיב־הרוח, בתור עם שסבל כל־כך על שאיפתו לחירות ולעמידה ברשות עצמו, בתור עם שהביא כל־כך קרבנות על שפתו ותרבותו (שהסופרים והאמנים והמלומדים היהודיים בפולניה עצמה ובכל העולם הועילו הרבה להרחיבן ולהחזיקן, להעשירן ולרומם את קרנן) ובתור עם שראוי הוא, על־פי מעלותיו ויתרונותיו, לעמוד במקום גדולים ולהיות חבר להעמים הנאורים מגיני האנושיות, השואפים רק לצדק וליושר. העתונאים והמדינאים של אמריקה ושל ממשלות־ההסכם לא הביטו און בפולניה ולא ראו עמל בכל מעשיהם הנוראים, בכל הפוגרומים האיומים שעשו ושעושים יום־יום בקרב היהודים, ששפכו את דמם כמים על שחרורם ועל כבודם, בקרב היהודים שהביאו את הקרבנות היותר גדולים, בנפש וברכוש, למלחמת שחרור העמים המדוכאים.

נורא הוא הדבר לחשוב: בימי בשורות השלום, באותם הימים שפולניה צריכה לחסדם, להסכמתם ולעזרתם, החמרית והרוחנית, של העמים התרבותיים; באותם הימים שבית־דין־העמים יושב כסאות למשפט לדרוש דמם של המומתים והעשוקים בידי גרמניה האכזריה; באותם הימים עצמם שהיינו יכולים להאמין, כי כבר ראו העמים, הכירו ונוכחו עד היכן התרוממה האומה העברית בשנות המאורעות הגדולים, בשנות מלחמת־עולם זו, ברוח גבורתה, ביתרון גאוניותה, בשפעת מרצה, בכח סבלנותה, במסירות נפשה ובאמונתה החזקה באידיאלים האנושיים הגבוהים: באמת, בצדק וביושר מוחלט; באותם הימים עצמם שהאומה העברית הבדילה מקרבה מספר גדול, לפי הערך, של אנשים מצוינים לכל המקצועות של תקון העולם, — באותם הימים עצמם, על מפתן העולם החדש המתהוה, גזרו עלינו הפולנים כליון בחרב ואש והפיצו עלינו עלילות ודבות נוראות להצדיק את הרצח שאין כמוהו, כי כל כוונתם היא אך לטהר את העולם מהבולשיביות, כלומר: מן היהדות.

והעולם הגדול שמע וראה את המטבח, שהכינו להיהודים באותן הארצות, שהקריבו את חייהם ורכושם על שחרורן; והעולם הגדול שמע, כי הפולנים העלו על המוקד יהודים זקנים, נשים ועוללים (רוב הצעירים כבר נפלו חללים על שדות־המלחמה בעד שחרור רודפיהם ומעניהם), שרפו את המתפללים בבתי־הכנסת, לקחו את המשתתפים בעבודת הצדקה והוציאום להורג בלי דין ודיין, החריבו והשמו את נאות יעקב והגלו אלפי משפחות עבריות מווילנה, שמו במאסר או המיתו לעין השמש את שארית הפליטה של גדולי הרוח אשר בקרבנו — ובית־דין־העמים, והעמים בעצמם, גואלי פולניה והבריה, ידידיה החדשים, לא נזדעזעו, לא הרימו שום מחאה ולא נקפו באצבע קטנה למען שים קץ לכל הנבלות, השערוריות, השחיטות והרציחות, הגזילות והעלילות של הפולנים. —

עד שקמו יהודי אמריקה והרעישו את העולם במחאתם הנמרצה. ממשלת אמריקה היתה הראשונה, ששלחה את אזהרתה החריפה להפולנים לשים קץ להמטבח שהכינו ליהודי ארצם. ולפי הידיעות האחרונות

הנה התעוררה דעת הקהל הגדול גם באירופה, ביחוד באנגליה, לקראת הפוגרומים בפולניה וגם אספת־השלום בכבודה ובעצמה כבר שמה לבה לזה. בתי־המחוקקים, והמחוקקים עצמם, שבאנגליה ובאמריקה, כבר העלו את שאלת הפוגרומים על סדר־היום. פקח העולם את עינו, שהיתה סגורה בפני הפורענויות שנתכו על ראשי אחינו בארצות מדכאיהם, והטה את אזנו, שהיתה אטומה, לאנחותינו וגם לשועתנו, — ועתה יש תקוה, כי תעצר מגפת הפוגרומים בפולניה ורומיניה.

ושתים למדנו מהמחאות הנמרצות שהרימו, בזמן האחרון, יהודי אמריקה נגד העמלקים החדשים ונגד העולם הנאור שהקשיח את לבו ועמד על צד הרודפים והשותטים, מבלי שים לב להנרדפים ולהנשחטים:

למדנו, כי הפוליטיקה של שתיקה, של המתנה מבלי עשות דבר, כי אותה הפוליטיקה הגלותית שהורתה: „נניח את כל הדבר בידי הגדולים, בידי התקיפים משלהם ומישלנו"; כי אותה הפוליטיקה, שכל חכמתה היתה בזה שהזהירה אותנו: חלילה להרגיז את שונאינו ורודפינו על־ידי מחאות פומביות, על־ידי אותות אבל ומספד לכל הקדושים המומתים בידי מצמיתינו, כי בזה עוד נרע לאחינו ונביא עליהם, חלילה, שואה חדשה, — עתה למדנו, כי פוליטיקה כזו, שאינה אלא ב„שב ואל תעשה", יכולה להיות רק בעוכרינו, וכבר עברה שעתה מן העולם. הפוליטיקה של שתיקה יכולה רק לחזק ידי שונאינו בנפש. פוליטיקה זו עלולה רק להמית בקרב בני עמנו, בכל ארצות הגולה, את רגשי האחריות הלאומית ולהכחיד מקרבנו כל התרגשות וכל התעוררות להצלה ולעזרת אחים בעת צרה לעמנו.

להמחאות, שהרימו יהודי אמריקה, יש חשיבות גדולה וערך עצום לא רק כלפי חוץ, אלא גם כלפי פנים, וכלפי פנים עוד יותר. על־ידי המחאות העזות הפומביות ועל־ידי תהלוכות־האבל של מאות אלפי יהודים בקרב חוצות ניו־יורק, שבעשרת אלפים מהחיילים היהודים־האמריקאיים השתתפו בהם (אלה אשר נתנו את חייהם וכל מאודם בשביל שחרורם של פולניה, ושרבים מהם שבו משדה־המערכה בעלי מומים, פצועים ולקויים בגופם), על־ידי הדברים האלה הגבירו והעציצו את רגשי האחוה, את רגשי הלאום הלוחם על קיומו הגופני והרוחני, את רגשי האחריות והערבות של „כל ישראל" ואת הכרת ערכה של השעה ההיסטורית שאנו עומדים בה עתה.

בהמחאות של יהודי אמריקה השתתפו, כדבר המובן מאליו ובלי כל תעמולה יתירה, כל המפלגות וכל השדרות שבבני עמנו, הגביהות והתחתיות, הימניות והשמאליות, וכל בני הגיל, — הזקנים והילדים, — ובזה הראינו לכל העולם, וגם לנו בעצמנו, כי עם אחד אנחנו וכל היהודים, הפזורים בכל ארצות העולם, בני משפחה אחת הם. גוף לאומי אחד אנחנו, ואם כורתים את קטון אצבעותיו ואם דוקרים את אחד מאבריו, כל הגוף מזדעזע ומרגיש את הכאב בכל עצם חודו ומרירותו. אם עת צרה ליעקב — ממנה יושע.

ושנית למדנו, כי גדול ערכם של יהודי אמריקה והשפעתם המדינית בעיני כל העולם. היהודים בארצנו נתנו לראשונה את האות למחאות והתמרמרות גלויה ועצומה נגד הפולנים ונגד קרירותו ושויון נפשו של העולם הנאור לכל צרותינו — והנה החלה סדרה של

בְּפַמַלְיָה שֶׁל מַעְלָה

(אגדה)

מאת

ד"ר א. גינזבורג.

— —

כשעלה במחשבתו של הקדוש ברוך הוא לברוא את האדם, ירד ממקום כבודו להתיעץ עם פמליה של מעלה.

— בני, — אמר להם, — רצוני לברוא את האדם. מה דעתכם יעצתכם?

— אדם? — שאלו כולם בבת־אחת, כי טרם שמעו עוד את השם אדם. — אדם? מה יהיה טיבה של בריה זו?

[illegible]

— חי בעל בחירה חפשית יהיה, ואור [illegible] בערבוביה [illegible] — מלאך אלהים. תאוות גסות ואכזריות כמו לכל בשר, ושכל לדעת טוב ורע כאחד מאתנו יתלכדו בגוף אחד. ורק כשיתגבר חציו האחד על השני ימצא העולם את תקונו. או כולו זכאי, או כולו חייב.

נתחלקו המלאכים לשתי כתות. כת אחת אומרת: יברא! וכת שניה אומרת: אל יברא!

מובטחה היתה הכתה הראשונה, כי המלאך שבאדם יגבר סוף־כל־סוף על החיה שבו; חששה הכתה השניה, כי סוף־כל־סוף תעוז החיה על המלאך שבו.

עמד אחד המלאכים מכת המקטרגים על רגליו ואמר:

— רבונו של עולם, מה אנוש כי תזכרנו? למה לך בעולמך החיה האכזריה הזאת? השכל אשר תחונן אותו ישמש לו רק להסתיר ולהאפיל על האמת; החכמה אשר תחלק לו תסית אותו להרבות כלי־משחית [illegible], להלחם איש ברעהו ולשפוך דם נקי. לא תהיה אמת ולא יהיה שלום בעולם כל עוד בני אדם יהיו מיושבים בארץ.

נתכרכמו פניו של הקדוש ברוך הוא. נסתלק כבודו ולא ענה להמקטרג.

ובהגלותו שוב היו עוד המלאכים מדיינים אלו עם אלו על־דבר האדם.

— עד שאתם מתווכחים ומדיינים, בני, — אמר הקדוש ברוך הוא, — כבר נברא האדם.

ואל המקטרג פנה ואמר:

— יען כי הקשחת את לבך ולא ידעת רחם, אות הוא, כי יסוד הקרח התגבר על יסוד האש אשר בך, ולכן תהיה לי הממונה על אוצרות הקרח והשלג. ועל משמרתך תעמוד עד כי יבריע המלאך שבאדם את החיה שבו. ואז לא יהיה עוד חורף בעולם, רק קיץ

מחאות גם ביתר הארצות, מחאות מצד היהודים ומצד שכניהם הנוצרים, מחאות בקרב העם ובקרב הספירות העליונות. ובעקב המחאות כרוכים גם מעשים ידועים להצלת אחינו מכליון ולקריעת המסוה מעל פני שונאינו הצבועים והנוכלים, אשר למדו מכבר לדבר על עמנו שקרים והמנוסים באחיזת עיני רעיהם לבל יראה נכוחה.

ואת אשר למדנו בשעה זו עלינו גם לזכור ולשמור. חובתנו הלאומית היא עתה לעמוד הכן על המשמר עד אשר יחלצו אחינו, הצפויים למות לאבדון, מצרתם הגדולה ועד אשר יתנו להם כל אותן הזכויות הדרושות לקיומם הגופני, הרוחני והלאומי, כל אותן הזכויות של האנשים והעמים, שעליהן שפכו את דמם מדורי־דורות.

הַמַּדָּע הָעִבְרִי בְּשָׂפָה הָעִבְרִית.

עם החליפות והשנויים הגדולים שבאו בעולם המדינות בכלל ובערכי עולמנו היהודי בפרט, באו, וגם צריכים היו לבוא, מצדדים שונים גם יחוסים אחרים אל השפה העברית, אל תפקידה ואל תעודתה בזמן הזה, בעתיד הקרוב והרחוק.

רוב חכמי ישראל של הדורות האחרונים היו כותבים את חקירותיהם בדברי ימי עמנו כמו בכל דבר הנוגע לספרותנו העתיקה ושל דורות הבינים, ובכלל, את כל חקירותיהם ועיוניהם בהכמת היהדות והפילוסופיה ישרה, בכל הענפים והמקצועות השייכים להן בבחינה ידועה, — היו כותבים את כל דבריהם אלה בשפות זרות שונות. השפה השלטת של חכמת ישראל, לכל מחלקותיה, היתה, במשך של שמונים שנה האחרונות, השפה האשכנזית. אחריה באו השפות הלועזיות הללו: אנגלית, צרפתית, רוסית, פולנית, הונגרית, הולנדית ואיטלקית. רבהית דרישנים, כהית היצירה יהודית העברית על הדרישנים הפשטנים והמסבירים של הכמת היהדות בשפית נכריית בשביל הדמינים הגדיים אין הכתוב מדבר כאן) של חכמי עמנו, שהקדישו חייהם וכשרונותיהם לחקירת היהדות לכל ענפיה על־פי המקורות הראשונים. רבהית הארי נתפיצצו ונתפזרו ה„שבעה ימים“. ברוב המקרים לא שמע איש מהם את שפת רעהו. ויש אשר המסקנות האחרונות והמדויקות של גדולי הכמי עמנו בהמקצועות שהם עוסקים ומעמיקים בהם, היו מגיעות לחבריהם, שלא שמעו את לשונם, המטפלים בהמקצועות הללו עצמם, רק אחרי עבור עידן ועידנים, בעזרתם של תרגומים, לא תמיד מלאים ולא תמיד מדויקים ונקיים משגיאות ושבושים המרובים בעבודה כזו.

על־ידי הלשונות הרבות והזרות הפסידה חכמת היהדות, במובנה היותר רחב והיותר מלא, גם בעומק וגם ברוחב. על־ידי הרבוי הלשוני, שבכן השתמשו חכמינו והוקרינו, נתמעטה דמותו של המדע העברי והופחת מערכו בעיני העמים ובעיני בני עמנו אנו.

על דבר זה עמדו רבים מחכמינו וחוקרינו, ומעט־מעט חדרה ההכרה בלבם, שהשפה היחידה שבה צריכה ליכתב חכמת היהדות, היא השפה העברית, השפה הטבעית לה, השפה המובנה לכל העוסקים בהמדע העברי, הן להחוקרים והן להקוראים במקצוע זה, השפה שממנה מביאים את המקורות, את הפנים, גוף הכתב והנוסח העיקרי של מראי המקומות ושעל־ידי תרגומים

אחד ארוך. אז יהיה עולם שכולו טוב, שכולו אור, שבעתים כאור החמה.

* * *

רבבות שנים חלפו. בנפש האדם נאבקו החיה עם המלאך, ובמלוא הטבע נלחמו הקור עם החום. ארוכה וקשה היתה המלחמה. פעם גבר המלאך שבאדם על החיה, ויהי שלום בארץ; ופעם גברה החיה על המלאך, והתפרץ מהדמר בארץ. פעם גבר הקור, ויהי חורף בארץ; ופעם גבר החום, ויהי קיץ בארץ, — איש לא נצח את רעהו נצחון ארוך וקיים.

פתאום, ביום קיץ אחד יפה וחם, התכסה הרקיע עננים כבדים. ברקים מעוררי־עינים בזיו נגהם יצאו תכופים זה אחרי זה בריית קולות ורעמים מפוצצים, ויחרדו כל השמים. ומבעד העננים והערפל נראו על כפת השמים אותיות כתובות באש שחורה על־גבי אש אדומה: מ—ל—ח—מ—ה.

ראו המלאכים ויבהלו, כי ידעו מראש את אשר יקרה. כמו חי התיצב העינים הרים הגדול והדירבן הנורא העתידים יביא על הארץ ויושביה. ראו, והנה ערמות־ערמות של אברי אדם, מפורקים ימריבים, מתגוררים כרימון עריפי השדות והכרמים שנתפסו בין לילה לשדות מלחמה ולכרמי קטל. ראו, והנה עוף השמים וחיתו הארץ עשו להם משתה ומתנפלים על הפגרים הרבים, על פגרי אדם ונבלות בהמה. ראו, והנה דבר ורעב הולכים ובאים בעקבות המהומה, וכי רבים יהיו החללים מחללי החרב. ראו, והנה נפל, נפל האדם נפילת רוח ונפילת בשר. ראו את נצחון השקר היושב על גפי מרומי קרת ואת החנופה אשר פרשה ממשלתה, ממשלה בלי מצרים, על כל הארץ.

וימררו המלאכים בבכי. ספקו את כפיהם, התפללו, אך הועיל לא יכלו, כי נסגרו שערי רחמים, ננעלו שערי דמעות. גזירה היא מן השמים ואין חרטה לפני כסא כבודו. גזירה היא מלפני השליט, ימי יכיר הדרת יכיר יעתו ובינתו.

רק מלאך אחד נשאר שלו ודומם, לא בכה ולא התפלל, — הוא המלאך הממונה על אוצרות הקרח והשלג. נתקיימה נבואתו. החיה שבאדם נצחה. אין מקום לאמת ולשלום בין בני אדם. זאבים טורפים הם, חיות מיער. ככלבים רעבים הם מתנפלים איש על אחיו ונושכים זה את זה בעד עצם יבשה. כה נאה היה, כך יאה להם וכך צריך להיות. יאכלו נא איש את רעהו עד כי לא תשאר כל נשמה, עד כי תאסף כל המשפחה הרעה הזאת, ואז יוכח גם „עתיק יומין“, כי כוונתו לא עלתה יפה וכי טעה במחשבתו. ואז, רק אז, כאשר יעבור האדם וממשלתו, ממשלת הזדון, מן הארץ, רק אז ימצא העולם את תיקונו“ ומלכות שדי תפרוש כנפיה על כל החי.

עברו כחמש שנים, שנים של שוד ושבר, שנים של הרג ורצח, שנים שלא היו כמוהן לרע מיום ברא אלהים את האדם.

רק מטשטשים את צורתם. היחידים והשרידים החלו אָמנם בזמן האחרון להדפיס את פרי חקירותיהם בחכמת ישראל בשפה העברית. ונסיונות אחדים נעשו במקצוע זה, כמו „הגורן" של הורודיצקי ו„הקדם" של מארקון. אולם רובם של חוקרי תיהדות וקורותיה, של חוקרי ספרותנו ותולדותיה, נפלגים עד היום ללשונותיהם.

והנה לרגלי השנויים, שבאו בעולם המדינות, ירדה השפה הגרמנית מגדולתה והיחוסים אליה מצד חכמי עמנו בארצות שונות אינם יכולים עוד להיות מה שהיו עד מלחמת־עולם זו. השפה הגרמנית אינה יכולה עוד להיות השלטת בחכמת ישראל. השפה האנגלית בלתי מובנה לרוב העוסקים והקוראים במקצוע המדע העברי. והנה בא עוד גורם חדש: בירושלים תבנה האוניברסיטה העברית ומסביבה יתרכזו כל טובי הכחות הפורים של המדע העברי. ועל־ידי המצב החדש בעולם המדינות ניתנה חשיבות מיוחדה, ניתן תפקיד חי להשפה העברית בקרב היהודים שבכל העולם.

השנויים האלה העירו רבים מחוקרינו בארצות שונות לשום לבם להצורך ההכרחי לכתוב את חקירותיהם בשפה העברית. גם המורים ב„סמינאר היהודי התיאולוגי" שבניו־יורק, שעד עתה היו מפרסמים את פרי חקירותיהם בקורות עמנו ובתולדות ספרותנו, כמו ביתר מקצועות המדע העברי, בשפה האנגלית, — גם המורים האלה התעוררו ליסד רבעון בשפה העברית, שיהיה להם וליתר חכמי ישראל שבאמריקה לבימה לחכמת היהדות. ואָנו בטוחים, שגם יוציאו את רעיונם זה לפעולה והיו לברכה.

ברוך משנה העתים!

„מה־יָפִית" בְּנֹסַח חָדָשׁ.

אָנו מרגישים את שנוי העתים וחליפות רוח הזמן בכל. דוגמה קטנה, וראוי לשים אליה לב. העתון הגרמני הסוציאלי „פאָלקס־צייטונג", היוצא לאור בניו־יורק, עבר בשתיקה גמורה על אספת־המחאה הגדולה נגד הפוגרומים על היהודים בפולניה וליטה, שערכו אחינו בשבוע שעבר, כמו שעברה כל הזמן בשתיקה גמורה על כל הידיעות הנוראות, הבאות מעבר לים, בדבר המטבח שהכינו ליהודי אותן הארצות. והיה כאשר פנו הקוראים של העתון הנזכר אל המערכת בשאלה: מדוע לא הזכירו אף מלה אחת בדבר תהלוכת האבל והמהאות של יהודי ניו־יורק נגד הפולנים? ענה להם העורך: „זה היה ענין לאומי בלבד, וה„פאָלקס־צייטונג" (שהיא בין־לאומית) אין לה שום שייכות, על־פי הפרינציפּות שלה, לענינים כמו אלה".

והנה בא ה„פאָרווערטס" היהודי במאמר ראשי ומצא את הפתרון האמתי לשתיקתו של העתון הגרמני בנוגע להפוגרומים על היהודים בזה, שעורכו של ה„פאָלקס־צייטונג" הוא יהודי, וירא היה שמא יחשדוהו, חלילה, כי השחיטות, שעושים הפולנים בקרב היהודים, נגעו עד לבו העברי, על־כן גם לא הזכיר אותן אף ברמז. ולו־תיחסית כזו קורא ה„פאָרווערטס" בשם „הריוטות פשוטה, טמטום המח והלב, צרות־עין וריבולוציוניות של שוטה וחסר־דעה".

למה נכחד, נעים היה לנו לשמוע מפי ה„פאָרווערטס" כל אותן התהלות והתשבחות שחלק ל„חבר", לעורך

לאט־לאט נפזרו העננים הכבדים מעל הרקיע השביעי, — אות, כי שבתה המלחמה. עיפו בני אדם להורגים.

התחילו המלאכים להציץ מחלונות השמים על הארץ, לראות ולשמוע את הנעשה שם. ויראו, והנה בני האדם חוגגים את שביתת המלחמה בשמחה ובהמון רב, מחבקים ומנשקים איש את רעהו, שרים בשירות ורוקדים בראש כל חוצות. ויקשיבו לדבריהם, והנה בני האדם מדברים על־אדות שלום של אמת, שלום של יושר, שלום שאין בו לא מנצחים ולא מנוצחים, שלום עממי, שלום עולמי ונצחי.

וישמחו המלאכים שמחה גדולה ורבה. באה הגאולה, מצא העולם את „תקונו". המלאך שבאדם הכניע את החיה שבו. הנה מתחרט האדם על מעשיו הנוראים; יודע ומכיר הוא עתה את אולתו ואת משוגתו; נפקחו עיניו לראות, כי את צלמו, „צלם האלהים", השפיל והבזה. בטוחים היו מלאכי חסד, כי יפלו העמים איש על צוארי אחיו ויבקשו מחילה יחדיו איש מרעהו. ויראו העמים ויוכחו, כי אחים הם, אחים לצרה, אחים בני אב אחד. כולם יחד חטאו, כולם שפכו את דמם ואת דמי אחיהם, כולם היו גם קין וגם הבל יחדיו. ידעו ויבינו, כי רק חלום רע, רק שגעון עובר היה כל הדבר הנורא הזה. יתנחמו על מעשיהם ויעשו כולם אגודה אחת לבנות את אשר הרסו ולרפא את אשר מחצו.

התחילו המלאכים לשיר שירת תודה, וימלאו שמים שירתם.

רק מלאך אחד לא לקח חלק בשירותיהם ובשמחתם, — הוא המלאך הממונה על יצירת האדם. לא מפני שלא חפץ בתקון העולם ובגאולתו, אלא מפני שלא האמין בישרו ובחסדו של האדם. הנמר לא יהפך בין לילה לכבש תמים. חיה טורפת ואכזריה הוא האדם בשעת מלחמתו וחיה טורפת ואכזריה ישאר גם בשעה שהוא עושה שלום. ההיה איננה כורתת ברית שלום עם טרפה, — היא דורסת אותו. מעולם לא כרת הזאב ברית שלום עם הכבש אשר טרף ולא החתול עם העכבר אשר לכד. ככה גם האדם: גרום יגרום את טרפו, את דמו ישתה ואת לשד חייו ימוץ.

אחרי ששה ירחי עמל נגמרה מגילת השלום.

ובשעה שלמדו המלאכים את פרטי השלום ותנאיו, הורידו את ראשיהם ויכסו את פניהם מרוב חרפה.

נתקיימה נבואתו של המקטרג, ויבכו המלאכים מרוב בושה וצער.

* * *

באותה שעה יצאה בת־קול והכריזה:

„ראויה היתה השעה לגאולה שלמה ולישועה עולמית, אלא שמנהיגי הדור ורועיו קלקלו. לא זכה דור עני ויתום, דור שמנהיגיו ננסים, צרי־לב וקטני־מח, שקרנים והמסנים, לשלום גדול ויפה.

„אוי להם להרועים הרעים, שאבדו את עולמם והפסידו את העולם. אבל עוד חזון למועד, ואשרי המחכה!"

העתון הסוציאלי בשפה הגרמנית, ליהודי הבוגד בעמו בשם איזו ריבולוציונריות כוזבה ואוילית, שבאמת אינה אלא פחדנות ו„מה־יפית“ בנוסח חדש.

עִתּוֹן יוֹמִי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

לפי הידיעות, הבאות מארץ־ישראל, עושים שם הכנות להוצאת עתון יומי עברי. הציוני הידוע י. ל. גולדברג מווילנה, שהתישב לפני זמן־מה בארץ־ישראל, משתתף בהוצאה זו. לעורך העתון נמנה הסופר הידוע ד״ר נ. טורוב (מי שהיה עורך „החנוך“). תפקיד גדול ומיוחד יש עתה בארץ־ישראל לעתון יומי עברי חשוב הנועד למטרתו. העתונים היומיים, שהיו שם, נפסקו לרגל המלחמה וחסרונם מורגש עד מאד בחיי ציון החדשה והמתחדשת. ואחרי שנפסק, לפני שבועות אחדים, גם השבועון היחידי „חדשות מהארץ“, מרגישים בארץ־אבותינו את חסרונו של עתון קבוע עוד ביותר.

הציוניים העומדים בראש המפעל הזה, יסודו של עתון יומי, שאחד מהם הוא זאלצמאן, אבי התכנית של „קרית־ספר“, נותנים לנו ערובה נאמנה, כי יצליח בידם להוציא דבר מתוקן וקיים, אחרי כל הנסיונות הבלתי־מוצלחים, שכבר נעשו בארץ־ישראל במקצוע זה בימי עריצותה של ממשלת טורקיה, שהניחה מכשולים שונים על דרך זו. מה שלא היה אפשר אָז, יהיה אפשר עתה, כשניתנה לנו היכולת ליסד את מקלטנו הלאומי בארץ־ישראל ולפתח את תרבותנו באופן חפשי, בלי מעצורים מבחוץ. ולעתון יומי גדול ומשובח, לעתון אשר יעמוד על גובה ידוע בהתאם לצרכי התקופה החדשה בעמנו ובציון, — לעתון כזה יהיה ערך גדול לא רק בשביל אחינו בארץ־ישראל, כי־אם גם בשביל העברים בכל ארצות הגולה.

עתון יומי עברי בארץ־ישראל יהיה לעזר גדול לבנין ביתנו הלאומי על יסודות מוצקים, והוא יהיה גם אחד המבשרים הראשונים לתחית הרוח העברי.

הַתְּנוּעָה וְהַמְּנוּחָה

מאת

ד״ר יואל בלוי.

אני יושב ליד נהר — אחד היותר יפים בארץ — וחלונותי פתוחים מול המים הזורמים הלאה־הלאה. מעבר מזה — תעלה מעשי ידי אָדם; ומעבר מזה, מערבה, — גבעות נמוכות מתגלגלות לאטן וגולשות עד שפת הנהר. מאחורי, כאילו היה חלק מעולם אחר, עולם אי־ממשי, משתרעת העיר עם שאון חייה המדומים, כל־כך רחוקה מפה, למרות שאוכל, כשארצה, להגיע למורדה בפחות מעשרה דק.

כשארצה... אבל אינני רוצה.

שם, ברחובות הסואנים, הנני כגר: אין שום דבר מושך אותי, אין שום מחזה לוקח את נפשי. מה לי ולחיים „מעשיים“ כאלה? אבל כאן אני בן־בית: כל המרחב שלי הוא, כל הככר כאילו קורץ מעצם נשמתי. כאן אני מרגיש כאילו היה אריג־נפשי טווי מאותה הפקעת ממש, שממנה נשתזרה הסביבה: חוטי־כסף של תאומי נהר ותעלה; תחרים האילנות מעל להרים; זהב־שקיעות־ארגמן מעל לעצים; ומעל לכל — תכלת הרקיע עמוקה מני־מדה, המתגוונת מפעם לפעם בתוך הגלים. כאן הכל טבעי: אפילו התעלה המלאכותית, שהיא כעין קו־מבליט להנהר, שלצדו היא מתמשכת; אפילו הגשרים הקטנים והשבילים הצרים, שכבר נתמזגו לתוך ההארמוניה הכללית, כאילו היו קבועים במקום הזה מששת ימי בראשית...

כאן הכל שאנן. אָמנם השאננות הזאת אינה של אפיסה, כי־אם של הויה כבירה, איתנה, הדופקת מבפנים בכח עצום ושולחת חוצה רגש־השקט של חן לטיף ושל בטחון נצח...

מה נעימה המנוחה הטבעית הזאת!

אפילו אם מתחוללת הסערה מסביב, עד שהגלים מתכסים קצף חוורין, התוסס ממש כים נגרש (כך הקטן מחקה את הגדול בממשלת הטבע!), ואפילו אם הענפים מתאנחים תחת צליפות שוט־הרוח המלקה אותם, גם אָז לא תופרע השאננות הנפלאה הזאת. וכי יש הבדל בין מנוחה לתנועה בקיום הנצחי? הלא אחת הן, שלובות ונאחזות יחדיו, עד שלפעמים לא תכיר את התנועה השוקטת ואת המנוחה המיטלטלת! ראית את הכוכבים החולכים ממעל, איך למראית עיניך התוהות אין הם זזים ממקומם, כאילו היו משובצים במכסה־הלילה הרקום; והרי בעלי המדע יוכיחו לך, שאין לשער את מרוצתם הבהולה מסביב לגלגל! ולהפך: ראית סופה המשתגעת וחוזרת חלילה? ובכל זאת יספרו לך החכמים, שבלב הסופה יש נקודה אחת מרכזית, שכולה דומיה ונופש, כולה אדישות עליונה בקרב שגעון הנדנוד. ואיזה הפרש יש בין מנוחה שכזו ובין תנועה שכזו?

יושב הקדוש־ברוך־הוא ומזווג זיווגים: מזווג את ההפכים לתוך אחדות פליאה. ובשביל כך גם המנוחה איננה מוחלטה, גם התנועה איננה ממשית: מ ר ג ו ע יש בעולם, מרגוע ומתינות של מטרה אלסופית. אך להכרתנו האנושית־הסופית מתפרשים ההבדלים וההפכים, ולא אצלו כביכול. למשל, אצלנו ה ז מ ן לובש צורת תנועה מתחלפת ומשתרבבת מבעד לדורי־דורות; אולם אצלו הזמן מתישב ומשתקט לתוך עמקי הנצחיות המפשטת. וכיוצא בו ה מ ק ו ם: מרגישים אָנו שהמקום נמתח מוצק תחת כפות־רגלינו כסמל של מנוחת הקיימת לעד; אָמנם יודעים אנחנו אשר אין פריד (אָטום) דקיק שאינו משמש שדה־מלחמה תדירי לאדירי הכחות החמריים. נמצא, שהמקום אינו אלא תבנית קבועה ודוממת לאותה האמתיות הכמוסה, שהזמן נהיה לה לתמונה מתנועעת.

והתמונה הזאת, עם כל הקופי המאורעות המתרגשים בעורב, מתנוצצת על ויתין השבר, כמו בבית־החזיון, ואנו מביטים בה כבדבר של ממש. ומחשבותינו ורגשותינו כריכות בזכרה אחרי תנועותיה האויריות; ורק לעתים רחוקות, כשנשמתנו צוררת עמיק־עמיק בתוך המציאות, אנו קולטים רמז מאותה המנוחה האלהית, השוררת בלב הבריאה לעדי־עד.

אכן, דו־פרצופין נברא העולם: תנועה ומנוחה...

* * *

ישוב אני פונה, בהרהורים והזיות כאלה, אל היקום מימיני. ובדמיוני הנלהב אני רואה את התגשמותה של המנוחה הנצחית הזאת בגבעות הנמוכות הנרדמות בשקט אביבי מעבר הנהר מערבה; ואת דמות התנועה העולמית בשטף הנהר הזורם לנגדי. אז אזכור את פתגמו של הפילוסוף היוני: „הכל נוזל!"; ומדומני, שומע אני את בת־קול הפתגם הזה עולה אלי מתוך שקשוק המים. אבל פתאום אני נזכר את זמרתו של המשורר העברי בשיר־אביבו העתיק: „בל תמוט עולם ועד"; ונדמה לי כמו־כן, שהד־זמרתו אף הוא מצלצל לאזני חרש ממורד הגבעות...

אמרתו של הפילוסוף היוני, וזמרתו של המשורר העברי — מה בין זו לזו

עומם אני את געגועי על גב הגלים השטים, ודומה כאילו הם נושאים את המשא הכבד הזה הלאה־הלאה, עד לאין־סוף; אמנם כשאני משתתף שליו בחלומותיהם של ההרים הישישים המתנשאים דום מעל רשבורת־דמים, נדמה לי, שכמוני כמוהם נשתקענו לתוך ישוב־הדעת של אלה שהגיעו לסוף מגמתם ונשתתק יצרם...

מה הפכפך לב האנוש עם צביוניו המשתנים מרגע לרגע! הלתנועה אסגיר את נפשי, אם למנוחה? האסתחף אחרי הנהר, האתחבר אל ההר?

אז תופיע אלי השאננות הכללית המתפשטת על הסביבה הזאת ותגע אל לבבי. ותזמין אותי להתאחד את המרגוע העולמי המורכב מתנועה ומנוחה, הכולל גם את ההתהוות ואת ההויה, גם את השאיפה ואת המטרה...

אמנם, אח אני לנהר, ולהר אקרא רע...

* * *

בין כך וכך צפצוף צפרים מתרומם לאט־לאט, צף על מלמולי האביב, מתגנב וחודר לתוך־תוכי וממוגג את כל ישותי, כאילו הובאה לי ברכה ממרחק המתקרב, מאיזו מציאות טמירה המשתדלת להגיח ממאסר־עולם, מאיזו צורה גלומה המשתוקקת להתגלף לעיני הסקרניות...

הוי, אדון־העולמים! איזו געגועים תאותנים משתפכים מגרונם החלש של צפרי האביב! איזו כמיהה רבה נרעפת מתוך הצרורים הענוגים האדר המדרגים ומקפצים לקראת אור החמה המתחדשת! הזה הוא אולי סוד הבריאה: תשוקה אלהית המתרפקת על מרחבי

תבל, בקשה תמידית לאיזה אידיאל המרפרף במרחק, אהבה אלםופית הפורשת כנפים אל אפקים המתרחבים והולכים? האפשר, שבכח הגעגועים הללו מציצים הרשאים מתחת לרגבי אדמה, ונולד השיר בנפש המשורר, ומתרקם מקסם־החלום בלב ריבה עדינה? האפשר, שכל התנועה והתנודה הדופקת ופועמת בקרב החיים אינה אלא חזיונו של איזה חולם נשגב — האפשר, שהאלהים הוא שכל נעלה הנברא מתוך תשוקתו הוא? וכי אפשר, שהיותר להוט בין מבקשי־אלהים הנהו האלהים בכבודו ובעצמו.

...ומשתפכת השירה מגרונות חלשים, ונמלאו השחקים אורה, ומתעדנת כל היצירה בטל־תחיה, אך ורק על־ידי הדחיפה האמיצה המתפרצת מתשוקת האל...

אמנם, למרות השאיפה הנמרצה לקראת מטרה נעלמה מצד אלהים המרגיש בצערו, הכל שרוי בהשקט ובבטחה. לא כגעגועי בשר־ודם געגועי שדי: אין פזיזות לפני מי שסובל את כל העולם בלי יגיעה וליאות. ומה שאין בכח הפה להגיד: שאננות יצרנית המרחפת על־פני ים סוער של תשוקה אלהית, הלא יספרו השמים עם בוא האביב, הלא ילחש האויר הטרה, הלא ירחשו הרפיפים הקלים המנשבים בחלל העולם שקם לתחיה!

* * *

„רוח־הבוקר לעולם מנשבת, שירת־הבריאה לא נפסקת. אך מעטות האזנים השומעות. אוליםפוס, הרידי חיצונו של הארץ בכל מקום". כך שר המשורר תורוא המתבודד בצריפו ביער. אולם מדוע כל־כך מעטות האזנים המקשיבות? מפני ששירת־הבריאה לעולם היא נמזגת מתנועה ומנוחה, הארמוניה היא הנולדה משני ההפכים האלה; אבל אין אנו, הפזיזים, שומעים אלא את קול התמורה ולא את קול הנצח.

נזכרים אנחנו את האמרה היונית, ולא את הזמרה העברית; רוטנים אנו: „הכל נוזל", ואין אנו פוצחים: „בל תמוט עולם ועד". ובכן, פרקי־השנה באים וחולפים, ואביבים היורים ועוברים, ואנו רפיחזים מתאימים את נימי נשמתנו רק לתנועה העולמית, רק לשאיפות ותשוקות אין־קץ, ירא את הדמות הרועמת, רבי הנגונים והצירות, המתפתחת לעינינו ברבוי מחזותיה ובאחרות מטרתה הנצחית...

איככה נמצא, איפוא, הד בלבנו למנוחה האלהית ולשאננות הבריאה, ואיככה נמלא את כל קיומנו נחת ונופש בהסכם למרגוע הטבעי? איככה אנו, הנרדפים מלידה למיתה, נשאב תקות־התחיה מהמקרים המבהילים התוקפים אותנו, כשנתבונן אל השנוי בלבד ולא אל הנצחיות, כשיקצר שכלנו להשיג מתוך לבלוב הענפים את נבואת האלמות?

* * *

להשקפתנו הרוחנית, הנה האביב הוא אות היהוד הגנוז בתוך הרבוי, סמל המנוחה החבויה בלב התנועה. אולם להשקפה שטחית הנהו אך חלק מן המקרים המסתובבים מחוסרי־קיום.

ולא לחנם היה דוקא הפילוסוף היוני מי שהטעים את ה„שטף“ באמרו: „הכל נוזל“. לעומת זה שהמשורר העברי הבליט את הקיום בזמרו: „בל תמוט עולם ועד“. כי הרוח היוני מצדד בזכות הזמן, בעוד שהרוח העברי נוטה לצד הנצח. מצד אחד ההתפתחות, ומצד שני הרעיון. כל־זמן שרואים את תבל כקבוץ של גרמים וגופות המתאחדים רק על־ידי חוקים חמריים ולא על־ידי רעיון נאצל, הרי כל התורה כולה מתרכזת בחלופי־הזמן, בתנועה העולמית — ואז נולד המדע. אבל בה בשעה כשרואים בכלל העולם התגשמות רעיון, התלבשות שכל מפשט, אז כל העיון סובב על אחדות רוחנית, על מנוחה אלהית — והרי נולדה הדת.

צאו וראו, כי המדע המודרני מצא לו בטוי חדש לתורת ה„שטף“ היונית, הלא היא תורת ההשתלשלות או ההדרגה, שדארווין וסיעתו עשו לה תרבית. באמת, עקביות הן תולדות השכל האנושי: מפעם לפעם מתגלות התורות הקדומות בלבוש חדש, וההמון רוגש לקראתן כאל המצאות מפתיעות. בעיקר, האיוולוציה המודרנית אינה אלא תוצאה ישרה מן האמונה העתיקה בשטף; הלא היא, לפי ההגיון, העמדת ההיסטוריה מעל למיטאפיזיקה, הזמן מעל לנצח, הרבוי המתחלף מעל לאחד המוחלט; בקצור: התנועה מעל למנוחה.

ולא כמדע המודרני בלבד הניח ה„שטף“ היוני רושם, אלא אף בתורת המוסר של זמננו. מובן מאליו, שלפי הבחינה החמרית הזאת אין שום בסיס עיוני אפילו להמוסר; המוסר הוא מושרש במנהגים המושפעים מקורות הזמן ומשתנים לפי צרכי דור ודור; אין כאן שום קביעות ותמידות אצילותית, שום רעיון נעלה; ונהפך המוסר לשיטה מעשית, תועלתית, אוטיליטארית, המתבססת לא על הצדק, כי־אם על האושר. האושר הוא תכלית האדם, ולא היושר. כל זה יוצא מהעדפת התנועה על המנוחה.

אמנם, כיצד נתגלתה בניגוד לזה ההשקפה העברית? כלום אין אנו מאמינים כלל בתנועה כ„שטף“, בהתפתחות והשתלשלות? כן וכן; אלא שאנו מאמינים באמונה יותר שלמה במנוחה וקביעות. הרעיון הוא העיקר. יש אמנם הדרגה בעולם החמרי, אבל מי הוא המתדרג על־ידי החומר, לא האחד היחיד? וככה יש גם התפתחות בעולם הרוחני, בדת ובמוסר; אך יש תמידות גם כן, ולעולם אל יבוטלו עיקרי הצדק והיושר ושאר היסודות, שאינם עלולים להשתנות למרות חלופי הזמן. ובכן, יש תורה שבעל־פה, המסתגלת אל החיים הזורמים, לעומת תורה שבכתב, שאינה מוחלפת!

באופן שכזה התאמצה היהדות לפשר בין המנוחה והתנועה. לכוון אותן זו לזו בערך ובמדה; והיא עשתה זאת בכל עניני החיים דוקא מפני שהיא מבכרת חיי־עולם לחיי־שעה; ובעוד שההחמריות המדעית הוגה בלשונו של היראקליטוס היוני: „הכל נוזל“, היהדות הרוחנית משוררת בלשונו של בעל התהלים: „בל תמוט עולם ועד!“

* * *

ועוד הפעם אני פונה לי אל היקום ממולי, וכשאני מהרהר על עם ישראל ותורותיו, אני מתבונן כמו־כן אל עם ישראל וקורותיו.

הלא אין עם שתורותיו נתגלו כל־כך בקורותיו, ולהפך, קורותיו בתורותיו, כעמנו!...

והנה פתאום הנהר וההר, הטבולים בשאננות ראביבית, נהפכו בחזיוני מסמל של התפתחות הבריאה באמצעות רעיון יצרני מרכזי, לסמל של התפתחות עמנו במשך ההוית באמצעית הרעיון הלאומי. וכי יש עם, שבקרבו ניכרות התנועה והמנוחה באופן כל־כך בהיר, כמו בקרב עמנו?

אמנם, הצד השוה בין חיי הטבע ובין חיי ישראל היא אחדות התנועה והמנוחה...

הוי, נהר! הראית מימיך עם, שזרם־חייו נגרף ממדינה למדינה ומדור לדור כעמי? הוי, גבעות־עד! הראיתן מימיכן עם, שדבק באמונה כל־כך חזקה ובמסירות כל־כך מוחלטת ביסוד קיומו הלאומי? הוי, נהר והר! הרי לכם תמונה חיה גם לתנועה גם למנוחה, והרי לכם שאננות הבטחון ומרגוע הנפש המצורפים באופן נסי אל נדודים וטלטולים גופניים! הרי לפניכם געגועים ובבליות, שאיפה רציפה ומטרה מוצקה, התמהמהות וצפיה!

אומות העולם כנו אותנו בשם היהודי הנודד, ואף בשם היהודי הנצחי, ושניהם אמת: נודדים אנו, ובכל־זאת נצחיים, בגלל התקוה לשאריתנו ולאחריתנו. התנועה נתבלטה בחיינו בתור התפתחותנו ההיסטורית, והמנוחה נתגלתה באותם האידיאלים האיתנים כהלמיש, שמהם לא זזו למרות הנדודים הנוראים!

כל התפתחות היסטורית, כל זמן שהיא פוריה, יש לה בהכרח רעיון מרכזי; ואם אין, אין זו התפתחות, אלא תמורה המביאה לידי כליה. ובאמת, כך אירע לכת המתנגדים לרעיון הלאומי שבמחננו: הם תפשו רק בעיקר האחד — עיקר התנועה — ומאסו בעיקר השני, המשלים את הראשון — עיקר המנוחה. הם קראו לעצמם בשם „מתקנים“ על שום התכחשותם ללאומיות, וסופם שהם נמצאים לעת־עתה במצב של ירידה רוחנית, מפני שכשנהרס הרעיון המרכזי נהפכה ה„התפתחות“ המדומה לכליון גמור. ההיסטוריה נוקמת את נקמתה בלי משוא פנים.

אבל אנחנו היהודים המאמינים, שבמשך ההוית נמנענו מלבטל את היש העברי, שלמרות כל צערנו

וצרותינו ינקנו מן השאננות האלהית, המוטחת במטרתה ומאמינה בנצחון תקוותיה. אנו נמשיך את תורתנו המיוסדת על הפשרת התנועה והמנוחה. נתפתח עם יתר העמים לרגלי התרבות והקדמה; נעמוד בראש הלוחמים בעד הטבת החברה ושכלול הסתדרות מדינית; אולם, גם כשנכנס לתוך זרמי החלופים בזמננו זה, לא נחדל מטפח את קנינינו הלאומיים, שהם ירושת אבותינו משנים קדמוניות, ומאד־מאד נזהר מלהטמע בחיים הכלליים. עכשיו אנו צועדים לקראת גאולת העתיד, בחזור אלינו האביב הלאומי, ואנו מתעתדים לחדש ימינו בתור עם; ועם כל זאת לא נתרחק מעברנו העשיר, לא נשליך אחרי גו את זכרונותינו הנושנים, אלא נשתמש בכל הערכים הישנים לצרכי מצבנו החדש. ובזה נבוא אל המנוחה ואל הנחלה. עוד נכתיר את הרוח מעל לחומר, עוד נמליך את הנצחיות מעל לשנויי־הזמן; והתורה החדשה שעתידה לצאת מציון תהיה אז המשך להתורה הקדומה שהושפעה מירושלים על כל יושבי הדר...

והתקוות האלו, תריות העתיד, תקוות אביביות, אני עומס על גב גלי הנהר; ואני מדמה שהם ישאו אותן לים־התיכון עד חוף ארץ האבות. ובטחוני בהרמת קרן ישראל אני מוסר אל ההרים; ונדמה לי שהם יגביהו אותם עד כסא הכבוד. שמש־האביב זורח שבעתים על ראשי־גבעות המבהירים, ושביבים מפוזים מפוזים במים הנוזלים; ואני מרגיש, שכל אלו המראות והצפיות חלק הן מן אותה ההויה השאננה האורגת בחשאי את מטוה החיים המתחדשים ומתרקמים...

ואני שומע את שיר־הבריאה הנמזג מתנועה ומנוחה, והשיר הזה פורש כנפים למרחבי הרקיע עד שנמלא כל העולם זכירה — זמרת התחיה... תחיה לעולם, תחיה לישראל... ואני מקשיב הומם ומשקיף בעד הלונות הפתוחים אל נהר והר, והריני כמביט בעד ארובות השמים...

קָסְמִי לִי . . .

מאת

מ. פיינשטיין.

קָסְמִי לִי, נַעֲרָה, קָסְמִי

בְּקִפּוּלֵי שִׂמְלָתֵךְ הַלְּבָנָה,

הַמִּתְרַפְּקָה עַל חוֹרוֹן הַלַּיְלָה

יְרוֹעֶדֶת בַּחֲשָׁאי.

קָסְמִי וְיֵעוֹרוּ בְּמַעֲרַב־

נְעוּרַי נִיצוֹצוֹת אַחֲרוֹנִים

עֲלוּבִים וְחִוְּרִים שֶׁל שְׁקִיעַת

הַסּוֹד וְהַקֶּסֶם הַמְּרַפְּאִים.

קָסְמִי וְרִקְמִי בְּיָדֵךְ

שָׁמַיִם חֲדָשִׁים עַל רֹאשִׁי —

יִתָּמֵם הַקַּרְקַע מִתַּחַת.

יֶאֱהֶיֶה תָּלוּי עַל בְּלִימָה.

יִרְעַד לִבְּבִי יְרַחֵף

כרחה קול פעמי בידך

בֶּהָרִים הָרְחוֹקִים וּתְכֻלִּים,

הַשּׁוֹמְרִים עַל פִּתְחֵי הָאוֹפֶק.

קָסְמִי לִי . . . חָרְבוּ הַחַיִּים.

קָרַע הָאָדָם יָזַרֵק

גּוּרֵי צְעִיף הַתַּעֲלוּמָה

טֶרֶף לְשִׁנֵּי גַלְגַּלִּים

שֶׁל פֶּלֶד וּבַרְזֶל הַלּוֹהֲטִים —

נִפְתְּרוּ הַחַיִּים וְחָרְבוּ.

קָסְמִי לִי, נַעֲרָה, קָסְמִי . . .

אַל תַּקְרָאִינִי לְחַדְרֵךְ,

טְוִי לִי אֶת רִקְמַת הַחִידָה,

וְהָיָה לִי הַכֹּל כַּחִידָה —

פִּתְרוֹן לֹא אֶרְצֶה הַלַּיְלָה.

ניו־יורק, יאנואר, 1919.

בָּגַר...

(ספור מחיי אמריקה).

מאת

אברהם שוער.

א.

נרגז מצלצל „המעורר“ הישן את ה„דין־דין־דין“ הצרוד שלו, נשמעות פסיעותיו הפזיזות של החלבן, העולה ויורד בחפזון במדרגות ודופק על הדלתות. חוצה פתאום את האויר איזו שריקה רחוקה, עזה ונמרצה — ומישתתקת.

הבוקר ער...

אָזנו של ווילי קולטת את כל הצלילים הללו הקרובים והרחוקים, והם חודרים אל קרבו פנימה ומרגיזים אותו. במהרה יתחילו לעורר גם אותו.

רגיל הוא אל הרוגזה של הבוקר: משתעל ונאנח יקום האָב, מקישת נרגשה האם בקיתוניה וקנקניה במטבח הצר והאפל, מתיז ומפרכס, מחלחל ומפעפע אצל הכיור הדייר שלהם מר גולדמאן... נפתחות דלתות ונסגרות שם אצל השכנים... רגיל הוא בכל אלה זה מכבר והסתגל אליהם, אין הוא יכול להסתגל אל דפיקתו החשאית והעמומה של אבא, כשהלה בא לעוררו, ותמיד הוא עונה נרגז:

— שור־מי־ע אֶ־נ־כי!

וקולו עמום הוא כך, צרוד וזועם, — יש שנדמה לו, שנער נרגן אחד עונה ולא הוא.

קר. מתכווץ הוא ומתכנס כולו אל מתחת לשמיכה הבלה והדקה. מושך הוא אותה עד למעלה מראשו ומקפלה תחתיו, מתנעץ ברגליו בקצה השני שלה ומהדקה אל דפנה של הספה הנמוכה, — וכך היא נמשכת ומתמתחת ממעל לו כדף דק וקשה, — אומר הוא להתחמם באופן כזה, להסתר מפני הקור.

ישן הוא ווילי בחדר־האוכל על הספה הישנה והבלה, אשר קפיציה מזדקרים חוצה מתוך העור המעוך והקרוע במקומות שונים. ווילי מוכרח להתחכם בשעת שכיבה ולהזהר, שלא ידקרו הקפיצים בבשרו. מן הסדק אשר מתחת לדלת, במקום, שאינה מהודקה היטב אל הסף, חודר אליו ישר קור גדול; נושב גם מן החלון הסמוך. אין לו מקום אחר לישון בו. בחדר אחד ישנים אַבּא ואמא ושתי הפעוטות, החדר הגדול והחם נתון הוא לדייר, למר גולדמאן.

במשך הלילה הקיץ פעמים רבות משנתו מחמת הקור, שכב ער ומשך את השמיכה לכאן ולכאן, — ואף זה נרדם וכבר...

קר יהיה גם היום.

מצטנף הוא צניפה ככדור. מהדק את ברכיו החדות אל בטנו, מחבק את עצמו בשתי ידיו, — מפשיל את השמיכה ממעל לראשו — נחשפות הרגלים! הוי, מה מלפף הקור... ברר!

בכבדות מתבהר הבוקר בחוץ. בעד הוילון הדק והמעוך, אשר על החלון, יחדר האור הקלוש של בוקר־דצמבר מלא אדים. ווילי מעיף עין אל החלון, — רואה הוא את הזגוגיות התחתונות הקפואות ולבו מתכווץ בקרבו מהמחשבה הנוגה: גם היום קר כמו אתמול.

ושוב יתכנס ראשו ורובו מתחת לשמיכה. אופל. מנסה הוא לגהור חם — תקצר נשימתו והמוך הזהום הבולט מבין קרעי השמיכה נכנס לתוך פיו... טפו!

ברגעים עגומים כאלה, בשעה שבחוץ לא אור ולא חושך, והוא — לא ער ולא ישן, — נדמה לו הכל אָיום, מרגיזו כל דבר ומחרידו, אפילו רתיחתו של הקומקום, אפילו שריכתם של סנדלי האם. מן האפלולית נשקפים לו מתוך החלון פחדים נסתרים האורבים לו, המצפים בחוץ ליציאתו.

נשמעה שריקה... עבר אבטומוביל פוחז. ר־ר־ר־... „מעבר לדרך“ נשמע רשרוש כאילו שופכים קטניות על־גבי פחים — ווילי יודע, ששופכים פחמים אל תוך המרתף אצל אחד הבתים ברחוב.

עת לקום.

זועף מציליף הוא מבט עגום על החלונות עם הזגוגיות הקפואות. נדמה לו שמאן־דהוא מוזר, אי־מושג, עומד ומביט עליו משם בעיניו הקפואות, אשר בבותיהן לבנות ובולטות. מסתמר כל גופו, דמו קופא בעורקיו. נורא.

הוא ישכב עוד רגע. רק רגע אחד.

עיניו מסתגרות, שוכב הוא והוזה: — רחוק מאד מזה, שם בקצוי צפון אצל הציד, אצל ים־הקרח בעצמו הנהו. קר שם מאד. העוף הפורח באויר יגלד, יקפא ויפול כאבן ארצה, כשרגליו פשוטות וכנפיו פרושות. הדוב הלבן... גם לו קר שם. שוכב הוא צנוף במאורתו אשר כרה לו בשלג, שוכב מקורס וישן. הוא, ווילי, תייר הנהו. נוסע הוא לגלות ארצות לא נושבות, רחוקות. שוכב הוא באהלו הנטוי מעורותיהן של היתור־צפון על מצע עשוי מעורותיהם של צביים. מכוסה הוא באדרת שער של דוב לבן, אשר הרגו בעצם ידו. מדורה גדולה בוערת בפתח האוהל. עצי לבנה ואהון יבשים בוערים... נעים מאד ההבל החם העולה מתוך המדורה...

— טיק־טיק־טיק!... קומה, ווילי! תאחר מבוא אל הישיבה...

— שור־מי־ע אֶ־נ־כי! שור־מי־ע!...

רועד מקור, כששניו נוקשות זו בזו, ממהר הוא להתלבש. הקרח מביט עליו זועם מבעד החלון. המים בכיור „קודחים“, דוקרים כמחטים.

כבר החצי אחר השביעית.

הולכת לה האם סרה, זועפת. פניה חמרמרים. מקישה היא בכעס בדלת, „משלכת הכל“... שוב רבה מסתמה עם אבא ובוודאי שוב על־אדות מר סורקין והשבה...

נרגזה מגשת לו כוס קופה שחור ודקיק. „מטלת“ לפניו פת לחם קיבר ורוטנת:

— אכול, שתה, — כל זמן שיש...

מאחורי הדלת נשאת תלונתו של אבא, קולו חולני, צרוד:

— התחילה כבר... מה לך ולהילד?...

— אינך רוצה בפת קיבר... לגלוסקאות תתאוה. אפשר רוצה אתה לחמניות וחמאה? שמא רצונך בכוס חלב משיפילר או מבורדין? לכה איפוא, בני, אל מר סורקין, לכה אליו, הוא אינו מחלל את השבת... אמת, גם אבא שלך מן השומרים, ברם, ביש־מזל הוא... אחר לבוא קצת... ומצא את דלתו של הקדוש־ברוך־הוא כשהיא סגורה. תמיד מאחר הוא אבא שלך...

אבא מצליף עין זועמת על אמא, מקיש בדלת ויוצא. ואמא פורשת לקרן־זוית ובוכה.

ב.

קר.

הרחוב מלא אנשים. כולם מלובשים בגדים חמים וכולם טרודים, עסוקים, אצים, רצים.

עד הישיבה מרחק גדול.

נפל הלילה כל־כך הרבה שלג בחוץ. עומדות הרכבות, הטראמים. הרבה אנשים עומדים פה... שורה שלמה אחד אחר אחד... עומדים הם זועפים וצפופים ומחכים.

מוכרח הוא לעבור אל העבר השני והם — חוסמים לו את הדרך. עליו לעמוד ולחכות.

לפניו עבר אבטומוביל אחד. מכיר הוא אותו, את האבטומוביל, זה הוא של מר סורקין. יושב לו שם איזי ברחבה, מוליכים אותו אל הישיבה. אילו הרגישו בו ולקחו גם אותו...

וטוב היה לשנים. איזי קטן, האבטומוביל — גדול. היו יושבים שנים ומשיחים זה עם זה והאבטו־מוביל יעוף לו...

הכל יש לאיזי זה: אדרת חמה, כובע־שער חם, נעלים, ערדלים ופוזמקאות חמים, כסיות חמות על ידיו, הכל יש לו...

מר סורקין הוא שומר שבת והאלהים אוהבו ועוזר לו. כולם אומרים כך. ואבא אומר... אבא אומר, שצריך לשמור את השבת לא מפני שהאלהים ממציא לו לאדם את פרנסתו בששת ימי המעשה, אלא...

אין הוא זוכר את המסקנה של אבא.

ומר מילנר, הרבי שלו, בדברו על המן אמר... ומר סילבר המנהל אומר...

וזוכר הוא, שכולם אומרים, אשר האלהים מברך ועוזר לשומרי השבת, ואבא אומר...

מה אמר אבא?

מר סילבר בודק את ציציותיהם ומצוה לשמור את יום השבת. ימי [illegible]...

ובערבוביה של מחשבותיו נזכר הוא בישיבה. עומד הוא פה ומחכה. ושם... הוא יאחר... מר סילבר אינו אוהב את המתאחרים.

זזו הרכבות, הטראמים.

נתחייך קצת הרחוב. עכשיו — מהרה, מהרה...

הנה הוא הגשר הגדול. יעבור רק את הגשר, יפנה הימינה, אחרי בן ישמעאל... כמה עוד „בלוקים"? אחד... שנים... הרבה עוד.

אין הקרח גדול כמו אתמול, אבל הרוח... אין מפלט ממנו! נכנס הוא אל תוך הצואר החשוף, נושב בחזה, על הקבורות של הרגלים מנשב הוא, ודוקא באותו מקום, אשר הפוזמק שלו קרוע קצת. רוח עז... דוקר הוא ברקותיו, צורם את אזניו ומה מר בחוטם, ולא עוד, — נושב הוא גם אל תוך פיו, קשה עליו הנשימה.

וללכת... עוד רב הדרך מאד, מהלך גדול.

והולך הוא והולך... והרהורים מהרהורים שונים עולים, ונפלאים הם ההרהורים. מעולם לא חשב מחשבות כאלה.

אבא שומר שבת, מר סורקין גם הוא שומר שבת הנהו. ולמר סורקין יש אבטומוביל... איזי שלו יושב לו כבר בישיבה... והוא יאחר שוב... תמיד מאחר הוא... אלמלי ראהו מר סילבר... קשה לו לשמוע כשהוא מתחיל בקולו הרך והצרוד מזוקן: א־חר־ת... שוב אחרת... ומניע הוא בראשו השב: בכל פ־עם מ־א־חר את־ה...

מדבר עמו מר סילבר עברית, מהמחלקה של „עברית בעברית" הנהו.

ווילי תוחב את ידיו לתוך שרווליו הקצרים והצרים עמוק־עמוק. קר לו בראשי אצבעותיו. כופף הוא את ראשו לפניו קצת ורץ לנגד הרוח. רץ, רץ... והרוח מפזר את כנפות מעילו, נושב כמתכוון אל תוך חזהו דוקא. כמה קשה עליו לנשום!

טוב היה לרכוס את המעיל — אין פנאי. והאצבעות קפואות ואינן נשמעות לו, — ועל החלון של חנות לרפואות כבר עשרים אחר השמינית...

מה מאוחר!

— א־חר־ת שוב... — מקשקש באזניו קולו הצרוד של הזקן.

הנה בית־הכנסת לנוצרים, — השעון שעליו מראה שלשים וחמשה.

מוטב שלא להסתכל כלל בשעונים.

והוא רץ והקרח רודף אחריו. משליך עליו שלגו, מלקק בלשונו הקרה את לחייו, צורם את אזניו, צובט לחייו, מקיש על חטמו...

נשקעה רגלו השמאלית בערמת שלג, נכנס השלג אל תוך הנעל הבלויה. קופאות האצבעות... והימנית — כאלו היא ערומה, חשופה. אפשר נפשל הפוזמק... אין פנאי להביט!

הנה! הנה היא הישיבה. אין השעה כל־כך מאוחרה, לחנם פחד לבו. השעון שעל החנות של כלי־זהב מראה רבע לפני התשיעית — והישיבה הנה היא! וחביב נעשה עליו הבית הצהבהב, אשר תמיד היה רוצה להתחמק ולצאת ממנו רק ליום אחד, לשעה אחת, — עכשיו חביב הוא עליו... אין בו שלג ורוח וקרח.

(עוד יבוא).

שְׁאֵלַת הַמִּינִים בִּזְמַן הַזֶּה

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

ב.

וכאן מקום אתי לברר וללבן ענינים אחדים במאמרי „הלאומיים והריפורמיים" ו„יהדותו של אחד־העם", אשר, לפי מה שרואה אני מתוך מכתביהם של איזו מידידי, עדיין צריכים הם ביאור.

ממכתבו של חכם אחד ניכר, שלפי דעתו כל מגמתי במאמרי „יהדותו של אחד־העם" היא, להוכיח, שצדקתי במאמרי, שאחד־העם יהודי ריפורמי כשר הוא.

והנה אָמנם כן הוא, כוונתי באמת היתה להוכיח, שאחד־העם יהודי ריפורמי כשר הוא. אבל זו לא היתה עיקר כוונתי.

מגמתי בבקרתי הנזכרה לא היתה מצומצמה בגבול הצר של ההוכחה, שאפשר לאמר, שאחד־העם יהודי ריפורמי כשר הוא, אלא בוקעת היא את המסגרת הצרה הזאת, שאינה אלא צורה ספרותית ומגיעה אל מטרה יותר חשובה. והמטרה הזאת היתה להרצות לפני הקורא את היסודות המהותיים אשר בשיטתו של חכם הדור, שהשפעתו על בני דורו גדולה היא מהשפעתו של איזה חכם אחד מבני דורנו, יהיה מי שהוא. ומאחר שאני אינני מסכים אל עיקרי שיטתו הרגשתי, שאי־אפשר לי לתת לפני הקורא הרצאה מבלי בקורת בצדה.

ובאמת, אחד־העם בעצמו, במכתבו אלי, רואה הוא את הבקורת כשהיא לעצמה לעיקר ענינו של מאמרי, אם אָמנם גם הוא שם לב לדבר, שכתבתי את מאמרי על־אודותיו בתור „תשובה" למאמרו בגליון־הפסח של השבועון האנגלי־היהודי אמרק. דזש. קרונ.

„עברתי על קבצך בסקירה כללית לעת־עתה, ואיני צריך לאמר לך, שאיני מסכים עמך בהרבה דברים. אבל לא באתי בזה, כמובן, לכתוב בקורת על בקרתך. נניח את הדבר למשפטים של אלו הרוצים ויכולים לירד לעומקה של הלכה זו"*.

---

* אי־אפשר לי שלא להעתיק פה עוד דברים אחדים ממכתבו של אחד־העם, מפני שהם מבטאים גם את רגשותי בדבר חג הששים של אחד־העם, מנהיג הצעירים!

„הוי, ידידי, מה מהיר הוא מרוץ החיים! הלא אך כיום אתמול נראה לי בזכרוני אותו הזמן שהיינו יושבים יחד בברלין עוסקים בתורה ועבודה, ואתה היית עוד תלמיד היושב לפני רבותיו בבית־המדרש שם, — ופתאום — הרי אתה בן חמשים, ואני — בן ששים!..." עד כאן לשוני של אחד־העם. וכשאני לעצמי, אין אני מצטער על זה, שאנחנו עוברים אל ספסל הזקנים, אלא על זה ודאי אני מצטער, שאיני רואה צעירים באים למלאות את מקומותינו...

וגם בנוגע לַמסקנת הדברים אין המאמר, שאחד־העם יהודי ריפורמי כשר הוא, המסקנה היחידה של מאמרי הנדון. ולא עוד, אלא שבאמת מסקנתי איננה, שאחד־העם יהודי ריפורמי כשר הוא במלוא מובנה של המלה. הלא אלה הֵמה דברי במסקנת המאמר עמוד [illegible]:

„....כשם שאין אָנו חיים לגמרי מתוך דבריו של אחד־העם, אלא מתוך מעשיו וחייו, ומתוך מעשיו וחייו יהודי ריפורמי כשר הוא. ואם מקצת דבריו סותרים את מקצתם, אנהנו דנים אותו על־פי אותם הדברים המסכימים לחייו, המעידים על יסודות היהדות הריפור־מית הכשרה שבלבו, ואין אָנו חוששים לשאר דבריו".

לפי המשך הענין שם הכוונה גלויה היא, לאמר: אחד־העם הסוציולוגי אינו יהודי ריפורמי כשר, מפני שאינו יהודי כלל, והוא אינו יהודי כלל, מפני שאינו דתי כלל. אבל אחד־העם בעל המרכז הרוחני דתי הוא, מפני שאין לך רוחניות יהודית בלי דתיות יהודית, ומאחר שעל־פי חייו ומעשיו וגם על־פי מקצת דבריו אחד־העם אינו יהודי אורתודוכסי, הרי הוא ממילא יהודי ריפורמי, ואין אָנו נזקקים כלל לאותו חלק מדבריו, אשר בו יד הסוציולוגיה היתה עליו ודכאה את רוחניותו ודתיותו תחת שבטה.

ומכאן תשיבה גם להכם אחד האומר במכתבו אלי: „ריפורמי ואוכל טרפות או מחלל שבת שונים בעיני מן הקצה אל הקצה, ולכן לא אחשוב מעולם את „אחד־העם" או את עצמי בין הריפורמיים ולא את הריפורמיים בין היהודים הדתיים".

כמובן, מודה אני, שאוכל טרפות או מחלל שבת אינו עדיין יהודי ריפורמי לרגלי העבירות שעבר. אָדם מישראל יכול להיות אורתודוכסי בדעותיו בכלל ולאכול טרפות או לחלל שבת לתיאבון, מפני שיצרו מתגבר עליו, או גם להכעיס, מפני שרוח של שטות נכנסה בו. או אָדם מישראל אוכל טרפות ומחלל שבת ועובר על כל עבירות שבתורה, מפני שכופר בעיקר הוא, כלומר, כופר בעיקר מדעת, או מפני שאיש בער ומזוהם הוא והוא עובר על כל עבירות שבתורה סתם, מפני ש„עבדא בהפקירא ניהא ליה" — לא אחד מאלה יהודי ריפורמי הוא. הוא יהודי עבריין או אינו יהודי כלל. ואולם אָדם מישראל הפורש את עצמו מן האמונה, המסורה בכח המחייב של התורה המסורה, אבל עדיין עומד הוא בדתיותו והוא מודה במדה ידועה באַבטוריטה דתית, והוא מתנהג בחייו על־פי עיקרים ריפורמיים ידועים, יהודי כזה יהודי ריפורמי הוא.

[אָמנם אפשר שלא להודות, שמי שאינו מודה בתורה ובכח המחייב שלה עדיין דתי הוא. וזה אולי הוא מובן הדברים שהעתקתי: „ולא את הריפורמיים בין היהודים הדתיים". ויהיה איך שיהיה, אם זו היא כוונתם של הדברים האלה או לאו, בוראי מחקר חשוב מקופל כאן. אָדם מישראל, שאינו מודה באבטוריטה המוחלטת

של התורה המסורה — מה היא איפוא האבטוריטה, שעליה מיוסדת היא דתו ואמונתו? והשאלה הזאת נשמעת לא רק בין האורתודוכסים, אלא גם בקרב מחנה הריפורמיים עצמם. וראיה לדבר — מאמרו של ידידי הפרופיסור ד"ר אליעזר דייטש, „שרואה את כל היהדות הריפורמית כאילו תלויה היא באויר מבלי שום יסוד, אם מאמינים הם הריפורמיים, „שהתורה בסירוגין ניתנה". — השאלה הזאת אין כאן מקומה הנכון, ואני עסקתי בה במאמרי „בקורת המקרא"].

כמובן, צריך להודות, שיש חילוק בין יהודי ריפורמי ממטבעו של אחד־העם ליהודי ריפורמי ממטבעו של אברהם גייגר. בשאלה זו נגע חכם אחד במכתבו אלי, באמרו בסוף דבריו: „בקורתך על אחד־העם וחבריו צודקת היא בעיקרה, ובאמת אין לו ולחבריו שיטה במהות היהדות והוא מתהפך מגון אל גון", אבל לפני זה הוא כותב:

„קראתי ספרך בעיון גדול, אבל השקפתי על היהודים והיהדות שונה היא מהשקפתך וקשה עלי להסכים לדבריך. כפילוסוף הרי אתה בורא לך דמות ציונית ודמות ריפורמית כרצונך, אבל אני לא פילוסוף ולא בן פילוסוף אנכי. וכאשר מסתכל אני בעולם המציאות ולא בעולם הדמיון, רואה אני כמה רחוקים הם זה מזה. תנועת הריפורמה היתה מתחילתה תנועת התבוללות, מימות אבות ההיכל בהאמבורג עד ימינו. אנשים שמחקו שם ציון וירושלים מספרי־התפלה שלהם... אנשים שאמרו, שיותר טוב הוא להשמיד שם ישראל ולהעמיד במקומו כתה נוצרית שאינה מאמינה באלהותו של ישו (גייגר במכתבו הביאוגרפיים!), הם יהודים בתואר השלילות, ובצדק אמר שפינוזה, כי תארי השלילות אינם תארים כלל!"

גם החכם הזה קורא בשם ההיסטוריה: ההיסטוריה מלמדת, שהריפורמה היא התבוללות. אבל ראשית, ידוע הוא, שכמה וכמה ממיסדי הריפורמה באשכנז מתנגדים היו להתבוללות ולמחיקת שם ציון וירושלים מן הסדור. ובאמת, היהדות הריפורמית או הליבראלית, באשכנז (חוץ מבהיכל האמבורג והיכל יוהנאס־שטראססע בברלין) לא מחקה את זכר ציון וירושלים מן הסדור. לפני מונח הסדור של ה„צענטראל־געמיינדע" הליבראלית בברלין, שאברהם גייגר שמש בה בשנותיו האחרונות לימי חייו, וכאן אני מוצא (חלק א', עמוד 52):

„ולירושלים עירך ברחמים תשוב ותחון אותה כאשר דברת. ברוך אתה ה' הבוחר בירושלים".

והלאה (באותו עמוד):

„נחם ה' אלהינו את ציון ואת ירושלים. ואבליה ברחמים תזכור. ונטה עליה סוכת שלומך. כמו שכתוב. הנני נוטה אליה כנהר שלום וכנחל שוטף כבוד גויים. ברוך אתה ה' מנחם ציון וירושלים".

בתפלת מנחה לשבת (עמוד 188) לא השמיטו את הפסוק:

„ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאום ה'".

בארצנו אמנם מחקה הריפורמה את תפלת הגאולה מסדר התפלה, אבל בארצנו הלא יש לנו בזמן הזה גם כמה וכמה רבנים ריפורמיים, שהם ציוניים ולאומיים!

יכבן, עולם המציאות אינה שונה הרבה מעולם הדמיון שלי. ושנית, וזה הוא העיקר, יסודה של הריפורמה הוא, שאפשר לשנות מן המסור והמקובל, במקום שהתפתחות הדעת ותנאי החיים דורשים שנוי. ואין לשום אדם הרשות לאסור את הריפורמיים שבזמן הזה בכבלי איזו מסורה היסטורית בת איזו עשרות בשנים, לוא גם היתה שוררת בשעתה, כאשר באמת לא היתה.

אם נזרק בטוי קשה כזה מעטו של אברהם גייגר במכתב פרטי, אין היהדות הריפורמית אחראית בעדו. אין לך שום רב ריפורמי, בזמן הזה, בארצנו, או באיזו ארץ שהיא, שלא ידחה את הרעיון הזה בשתי ידים.

החכם הזה בודאי אין כוונתו להוציא את הריפור־מיים מכלל ישראל, אדרבה, בעוד שהוא קונסרבאטיבי. הוא בכל זאת משתתף עם הריפורמיים בכל מפעל טוב. אבל דבריו על־אדות היהודים השליליים חשובים הם. מפני שטענה זו מראה היא, שהריפורמיים לא יצאו עדיין ידי חובתם, לבאר את יסודותיה של היהדות הריפורמית. כמובן, שלא פה המקום לעסוק בשאלה זו. אבל בדרך כלל די לאמר, שלוא גם כדברי אותו החכם, שהיהדות הריפורמית לא חדשה משלה כלום, אלא בשלילה, הרי מיוסדת היא על אותם העיקרים, שאינה מתיחסת אליהם בשלילה, אלא בחיוב. היהדות הריפור־מית אינה דת חדשה, אלא היהדות הישנה בנכוי איזו ענינים שאינם מהותיים ליהדות, לפי דעת בוניה של היהדות הריפורמית. ואם באמת אירע הדבר, שאיזו מזקני הריפורמה וחכמיה הראשונים התיחסו בשלילה אל איזו ענינים מהותיים, מי יש לו הרשות לאסור את הריפורמיים בזמן הזה בכבלי איזו מסורה ריפורמית?

היהדות הריפורמית אינה עומדת לדין, ואני לא באתי בזה להגן עליה, אבל האמת ניתנה להאמר, היהדות הריפורמית בארצנו החזקה היא מן הרעיון, שנעלה היא מעל כל בקורת. אדרבה, טובי בניה הם גם ראשוני מבקריה *. וטפוסיים הם דבריו של הד"ר דייטש במאמרו „הפילוסופיה של הפרק האחרון להיסטוריה היהודית". החכם הריפורמי נוגע במאמרו זה גם בשאלת ההתבוללות וגם בשאלת בסיסותה של היהדות הריפורמית, כאשר כבר הזכרתי. ואם הוא נחבא אל הכלים וטוען „איני יודע", הרי הוא נותן מקום לחבריו להתגדר בו.

---

* ראוי להעיר, שהמאמר העברי הזה נקרא באחת אספותיה החדשיות של החברה התיאולוגיה היהודית שבסינסינאטי, ולא רק שלא היה אף אחד בין הנאספים, שהתעצב או שהתרגז על בקורת היהדות הריפורמית שהציע המרצה, אלא, אדרבה, הכל עסקו בבקורה זו בכובד ראש ונסו להשיב על דבריו כיד חכמתם הטובה עליהם.

אספת הגננות העבריות ביהודה

(מאת סופרנו).

עם התחדשות חיינו הלאומיים בארץ, תקף בולמוס ההסתדרות ת כל תושביה. הסתדרו ה„אזרחים" והסתדרו ה„ראדיקאלים־אומיים", הסתדרו „הספרדים הצעירים" והסתדרו „הצעירים העברים אורתודוכסים". בקצרה, בכל פנה שאתה פונה הנך רואה רק סתדרות והתארגנות. ובולמוס הסתדרות זו תקף גם את הגננות עבריות ביהודה ובגליל. וכי תשאלו: מה ראו הגננות העבריות ללו לבנות במה לעצמן אחרי שישנה בה „הסתדרות המורים העברים ארץ־ישראל", שגם הן משתתפות בה, ושויון־זכויות גמור שורר כל? לגננות העבריות פתרונים.

איך שהוא, גזירה יצאה מלפני המנהלות את ה„עסק" להסתדר, הסתדרו ל„סקציה של הגננות בהסתדרות המורים ארץ־ישראל".

אמנם עוד לפני חמש שנים היתה המועצה הראשונה של הגננות עבריות, ולפני שנה היתה השנית; אולם המועצות ההן היו רק ועצות סתם לשם ברור עניני הגנים ותו לא. אולם המועצה שלישית, שהיתה ביפו בימי ב' וג' ניסן תרע"ט, היתה לשם ירית ובן־הפנה להסתדרות כללית של גננות, עם סעיפי־תקנות וקבלת חלטות ונאומי־פתיחה, הכל כהלכת הסתדרויות חדשות ומחודשות צצות ככמהין ופטריות בימים ההם בכל רחבי ארצנו.

בגן תל־אביב היפה היתה המועצה, שבה השתתפו בערך ארבעים צירות ואורחים, רובם גננות. מירושלים אחת־עשרה, מיפו שש, ממושבות יהודה שלש. השתתף בישיבות ם מרכז אגודת המורים בארץ־ישראל, גם ראש „ועד החנוך" ד"ר וריא וגם הועד המפקח על הגנים ועוד. הישיבות נמשכו, כאמור, זני ימים רצופים, שבהם נשמעו נאומים, ויכוחים והחלטות.

היושבת־ראש מרת סוקניק־פינסוד, בשם המרכז־הזמני של „אגודת גננות סניף להסתדרות המורים", פתחה את האספה בנאום יפה, בו דברה באריכות על־אדות המקום החשוב, שהחנוך העברי תופש גן־הילדים.

„רשת גני־הילדים בארץ־ישראל — אמרה הנואמת — הולכת מתרחבת. החברה מתחילה להכיר יותר ויותר בערכו הגדול של הגן מקציעה לו את המקום הראוי.

„ערכו של הגן יגדל ביותר בעתיד הקרוב, עת יתחיל זרם ההגירה ישטוף את ארצנו. אותה האטמוספירה העברית השליטה פחות או ותר אצלנו כעת, תפגם על־ידי הלשונות הרבות שהמהגרים יביאו אתם. על גן־הילדים מוטל איפוא לברר אותה הסביבה האנושית הטבעית לילדי העולים החדשים בראשית בואם לארץ־ישראל.

„העבודה רבה היא מאד. אולם, כלום מוכשרות אנו כבר לקבל עלינו את העבודה הכבירה הזאת? קשה מאד לענות על שאלה זו, גם כאן צריכות אנו לזכור את הכלל הידוע: אם אין אני לי, מי לי. עלינו להשתלם כדי לפתור את השאלה הזאת. עד כה עבדה כל אחת ואחת ממנו בפנתה, בודדת, כעת עלינו להתאחד ולהתארגן. אותו הנסיון הקטן, שרכשנו לנו בשנות עבודתנו, איננו עוד קנין הרבים. מפני זה הרגישה הגננת העברית בארץ את הצורך בארגון הכחות. עוד לפני המלחמה נעשו איזו נסיונות לשם זה, אולם מלחמת־העולם לא נתנה לגרעין זה להכות שרשים בארץ. במשך ימי המלחמה־העולמית דוכאה הגננות עוד יותר. הדאגה לחיי יום־יום שעמדה לפניה כשאלה איומה ומרגיזה, לא נתנה לה להתרומם מעל לשאלות אלו, היא לא יכלה להסיח את דעתה מזה, לא יכלה להשתלם בעצמה ולהשכלל על־ידי זה את עבודתה.

„אחרי כבוש יהודה היתה יעידת גננות על־ידי אספת המורים, שבה השתתפו רק גננות מועטות שהיו במקרה בירושלים. גם בגליל נעשו נסיונות. בהכבש כל הארץ חשבנו לקרוא לאספה כללית את כל הגננות מדן ועד באר־שבע, אולם הדבר לא עלה בידנו, ולכן מיבדית אנו להסתפק במיעצה מצימצמת".

הנואמת מזכירה גם את החברות לאה קאמינר ואת נחמה בן־ישעיהו ועוד אחרות, שנפלו חללות בעמדן על משמרתן ולא זכו לראות את השחר הבוקע ועולה על ארצנו (כל הנאספים מכבדים את זכרן בקימה), והמועצה נפתחה.

היושבת־ראש מציעה את התקנות לאגודה החדשה, ואחרי שקלא־וטריא וויכוחים מתקבלות התקנות הללו:

א) השם: „סקציה של הגננות בהסתדרות המורים בארץ־ישראל".

ב) מטרות הסקציה: 1) השתלמותן העצמית והמקצועית של החברות; 2) הרמת מצבן החמרי והחברתי של החברות; 3) הפצת הרעיון על־דבר נחיצות גני־הילדים ושכלולם בין העם; 4) יצירת ספרות לפעוטות, ספרי־תמונות, תמונות ברוח לאומי־עברי.

ג) האמצעים: 1) יצירת ספרות מקצועית, סדור שעורים בתורת החנוך ותורת־הנפש, זמרה, ציור, תורת הבריאות; 2) הרצאות בשאלות חנוכיות וכלליות; 3) חלופי־דעות בין החברות על־דבר העבודה והשאלות הקשורות בה.

ד) הוצאת עתון של ה„התאחדות".

ה) עריכת הרצאות בשביל הקהל בכלל והאמהות בפרט על נושאים השייכים לחנוך ילדים לפני גיל בית־הספר.

ו) פרסום עלונים על־דבר ערך גני־הילדים.

ז) שעורי ערב לאמהות ולנשים בכלל.

ח) שיחות עם ההורים על־דבר ערך השפה העברית מהצד הלאומי והפדגוגי.

לחברות ב„התאחדות" מתקבלות אלו, שעובדות בתור מחנכות בגני־ילדים או במשפחות העומדות על בסיס השלטת השפה העברית במיסדית החנוך.

המועצה נגשה אחר כך לקבלת החלטות ואחרי משא־ומתן ארוך נתקבלו ההחלטות הללו:

א) מועצת הגננות העבריות דורשת מועד־החנוך, שימנה השגחה עליונה בעלת מקצוע בגני־הילדים במושבות יהודה, הגליל העליון, הגליל התחתון ושומרון.

ב) בגן־הילדים בעיר צריכה להיות מורה ראשית וגננת נוספת. (יוצאים מן הכלל גנים בני כתה אחת).

ג) פקוח עליון מסודר על כל גני־הילדים בארץ־ישראל.

ד) רצוי, שועד־החנוך יקבל תחת חסותו את כל גני־הילדים בארץ־ישראל.

ה) דורשים מועד־החנוך לפתוח מחסנים לחמרי עבודה במקומות מרכזיים.

ו) אחת הגננות צריכה להמנות בין חברי ועד־החנוך.

ז) מספר הכתות בגן, לא יותר משלש.

ח) מספר הילדים בכל כתה, בגן־מערב 25; בגן־תימני 20 ובגן רק לילדים 20.

ט) בנוגע לשעות העבודה בגן לא נתקבלה שום החלטה.

י) גננות העיר מתחלפות בגננות הכפר, וכן להיפך, בשיטת העבודה.

י"א) ועד־החנוך מחליף, מזמין ומפטר גננות בהסכם הועד המרכזי של „התאחדות הגננות".

י"ב) הגננת, הגומרת בית־ספר לגננות, מחויבת לעבוד שנה אחת תחת הנהלה.

חוץ מהחלטות אלו נתקבלה עוד החלטה חשובה מאד בנוגע לגני־הילדים.

דבר ידוע הוא, כי גני הילדים בארץ־ישראל היו נסגרים בימות הקיץ עם בתי־הספר, והפעוטות היו מתגוללים ברחובות בחום השמש הבוער ללא טפול וללא שעשועים, — מה שהיה גורם להרבה מחלות, וביחוד מחלות עינים.

מועצת הגננות קבלה החלטה חשובה, כי „כל גני־הילדים בארץ־ישראל ישארו פתוחים עד ראש חודש תשרי. בכל גן תעבוד גננת אחת שני שבועות מימי החופש שלה בעזרת כחות המוזמנים מהחוץ, המתאימים פחות או יותר למלא את תפקיד טפולם וחנוכם של ילדים קטנים".

בנוגע למשכורת נתקבלו ההחלטות הללו:

א) מחייבים את „מרכז הסתדרות המורים" לחדש את המשא־ומתן עם ועד־החנוך בנוגע למשכורת הגננות.

ב) המרכז צריך לעמוד בכל תוקף על דרישתו במלוא תוכיר שנת תרע"ט, [illegible] משכורת יסודית.

ג) משכורת הגננת צריכה להיות כמשכורת מורה־עממי.

על־דבר הארגון נתקבלו ההחלטות הללו:

„התאחדות הגננות" מוציאה כלי־מבטא שיהיה מוקדש לענינים מקצועיים ושיצא לאור פעם בשני חדשים בירושלים, במקום מרכז ה„התאחדות".

לועד מרכזי של „התאחדות הגננות" נבחרו: הגברת ח. פינסוד־סוקניק — יושבת־ראש והגברות ח. ברנר, קטינקה, פפירמיסטר, סוחובולסקי, האלפרן, פנינה מאיר — לחברות.

אברהם אלמאליח.

יפו, כ"ז ניסן תרע"ט.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה

— המחאה והאבל, שערכו יהודי ניו־יורק ביום ד', 21 במאי, נגד הפרעות והשחיטות בפולניה נתבטאו בצורה עזה ובמדה עצומה כזו שלא היתה עדיין דוגמתה אפילו בכרך גדול זה ושישארו לזכרון ימים רבים. עוד בבוקר אותו יום הורגשה ברחובות רוח העצב והיגון של אבל־צבור. [illegible] בשעה הראשונה נסגרו כל בתי־המסחר של היהודים והפועלים לשאת אבלם יצאו בבכי ובתהלוכות עם שלטים גדולים מעין „פולניה, חדלי לרצוח!"

וכדומה. בשעה החמישית הוגפו דלתות כל בתי־המסחר והחנויות של היהודים ומודעה נתלתה עליהן: „החנות נעולה בתור מחאה נגד השחיטות ביהודי פולניה". סרטים שחורים לאות אבל היו קשורים אל שרוולי הידים ומוקעים על כמה בתים. רגשות זעם ועצב שררו בכל מקום, שיהודים נתכנסו שם כנופיות־כנופיות. נראה היה, כי כל העיר כולה ערכה שביתה ענקית אחת בתור השתתפות בצערו של עם ישראל. כמעט כל היהודים יושבי ניו־יורק כמיליון נפש, אנשים נשים וטף, מלאו כל היום את חוצות הכרך והביעו [illegible] אדירה ואיומה נגד הטבח, שהוכן לבני עמנו בפולניה המשוחררת. ביחוד העירו את הלבבות ועשו רושם לא־ימחה תהלוכות רבבות החיילים והמלחים היהודים, וביניהם פצועים הרבה, שנכונו להקריב את חייהם על מזבח החירות והדימוקראטיה, ועכשיו אחיהם מובלים לטבח בארצות פולניה ואוקראינה, שקבלו את חופשתם על־ידי נצחון מדינות־ההסכם במלחמה. העתונים היהודיים הופיעו במסגרות שחורות על העמוד הראשון והקדישו את הגליון למאורע היום. גם העתונים האנגליים הוכרחו להודיע, כי כבר כשל כח־הסובלה של היהדות האמריקאית והיום יצאה זו לדרוש ביד חזקה את דמי אחיה, הנשפכים כמים במדינות מזרח־אירופה.

בערב נקראה אספת־מחאה עצומה באולם „מדיסון סקויר גארדין", שהיה מלא מפה אל פה והשתתפו בו כחמשה־עשר אלף איש צירי אגודות וחברות שונות. בין הנואמים היו מר נתן שטראוס, מי שהיה ציר אמריקה בטורקיה מר עלקוס, מי שהיה שופט בבית־הדין העליון ומועמד לנשיא ארצות־הברית מר צ'ארלס ה. יוהז, ד"ר סטיפן וויס, ראש העיר ניו־יורק היילן, מר צ. ה. מאסליאנסקי, יעקב שיף ועוד. כל הנואמים, שביניהם היו מחשובי הנוצרים שבמדינה זו, קראו תגר במלים היותר חריפות נגד הרצח וההרג ביהודי פולניה ודרשו מאת הנשיא ווילסון ואספת־השלום להפסיק מיד את זרם הפרעות. ריזולוציה ברוח זה נתקבלה פה־אחד וברגש רב. הריזולוציה כוללת הרבה פרטים בדבר מעשי [illegible] מדיניות, אזרחיות ולאומיות מלאות בשביל יהודי פולניה, רומיניה ושאר מדינות מזרח־אירופה. נקראו מכתבים וטלגראמות מאת הגוברנר של מדינת ניו־יורק סמית, מי שהיה מיניסטר־הכספים של ארצות־הברית וויליאם ג. מיקאדו, [illegible] באמריקה, מורישה הקונגרס [illegible] ועוד. [illegible] צרפו גם הם את קולם למחאה ולחרון על תעלולי האלמות והאברון ביהודי פולניה. החזן הידוע יוסף רוזנבלאט ערך אזכרה [illegible] אלפי החללים שנפלו בפרעות, וכל העינים דמעו וכל הלבבות הורתחו.

תנועת־המחאה נגד הרציחות ביהודי פולניה עברה מניו־יורק והקיפה את כל פנות עמנו באמריקה. בכל עיר ועיר, שיהודים נמצאים שם נערכות אספות ועידות ותהלוכות. [illegible] כל כנסת ישראל שבמדינה זו הרימה כאיש אחד קול־זוועות מחריד ומסמר־בשר, אשר לא נשמע כמוהו עד עתה.

[illegible] טעמים מובנים ועברה בשתיקה על כל התועבות הנוראות שנעשו ביהודי פולניה, הוכרחה סוף־סוף עכשיו לגלות את האמת ולהודיע על הריגות והחורבן לכל פרטיהם; ולא עוד, אלא שהודתה בעצמה.

כי מחמת כחות נסתרים היתה מדכאה עד „ום את ההדשות בדבר הרדיפות והמציקות ביהודי פולניה וגליציה. ובתיקף השפעת דעת־הקהל הולכים העתונים האנגליים ומפרסמים את כל מאורעות־הבעותים הריו בצירוף מאמרים מיהדים מדי יום ביומו ומשתדלים להעביר בגדון זה איש את חברו. זהו כחם האיתן והתקיף של היהודים פה בארץ בשעה שהם רוצים להשתמש בו.

ואמנם נתפחדו ונתבהלו מנהיגי הפולנים באמריקה מפני הסער המתפרץ והתחילו שוב לאחוז בנכליהם הברוקים: להכחיש ולבטל מעיקר את כל שפיכות־הדמים ביהודים. אולם הפעם לא עלתה מזימתם בידם. העובדות והמספרים באו וטפחו על פניהם ונסתתמו טענותיהם. ארג־השוא של תעמולתם המחוצפת בארץ זו לשים לאל את השערוריות האכזריות בפולניה נקרע ונמק לגמרי.

—הסינאט של ארצות־הברית קבל ביום 26 במאי פה־אחד ריזולוציה לדרוש מאת המחלקה לעניני המדינה, שתשלח אל הנשיא ווילסון מחאה נמרצה נגד הפרעות בפולניה, רומיניה וגליציה.

— הועד המחוקק המאוחד החליט לשלוח אל היהודים הנעננים בפולניה, גליציה ושאר ארצות־הלחץ שני מיליונים ליטרה בשר כשר, שיהא משומר יפה וטעינותו תעמיד בו לימים רבים.

— ביום א׳, 25 במאי, נפתחה באטלאנטיק־סיטי של ניו־יורק הועידה השנתית השרשים ושלש של ה„אורדן הדפשי ברית אברהם". בועידה השתתפו 1,246 צירים באי־כחם של 753 סניפים, המונים 195,000 חברים. נתקבלה ריזולוציה לנאץ את הטביחות בפולניה ולבקש מאת הנשיא ווילסון, כי ישים להן קץ. כמו־כן נתקבלה ריזולוציה לטובת מקלט־בית לאומי בארץ־ישראל ולתמוך בהסתדרות הציונית. נבחרו: לנשיא — גוסטאוו הארטמאן, למזכיר — מ. ל. הולנדר, לגזבר — א. מוסקוביץ.

* * *

בהוץ־לארץ.

בהפגנה גדולה בלונדון, שהשתתפו בה רבבות פועלים נוצרים, יצאו הנואמים במחאה עזה נגד הטבח ביהודי פולניה וגלו את רצונם, כי הדימוקראטיה האנגלית חייבת להתחשב בפשעים האלה הנעשים על־ידי הממשלה הפולנית.

* * *

מסביב לאספת־השלום.

— אספת־השלום, שדנה בכל השבוע שעבר בארצות טורקיה, החליטה ביום השבת, 24 במאי, בדבר גורל ארץ־ישראל, שתמצא בחסות אנגליה בתור מקלט לאומי יהודי. הידיעה הזאת אינה עדיין רשמית.

— אספת־השלום הורה מדריטתה לשלוח לארץ־ישראל ועד־חקירה, שאפשר היה לו לקבל השפעה מצד הערביים ושונאי־ציון למיניהם. הדבר היה עיכר שמהר בחוגי המנהיגים הציוניים. מפני זה לא יסע ד"ר ווייצמאן לארץ־ישראל, אלא ישאר עוד בפאריז.

— הנשיא ווילסון שלח כבל־ים אל אחד מידידיו, התופס מקום חשוב מאד בממשלת ארצות־הברית, כי יעשה כל אשר לאל־ידו לשם הגשמת האידיאל הציוני ובטחון זכויות היהודים בגלות.

— הנשיא ווילסון וראש־המיניסטרים האנגלי לויד ג׳ורג אישרו שוב בפני הפרופיסור פליקס פראנקפורטר, שליחו המיוחד של השופט ל. בראנדייס אל אספת־השלום, את הכרזתו של באלפור.

נם צרפת הבטיחה באופן רשמי, כי תעזור ליהודים ברכישת המקלט הלאומי בארץ־ישראל.

— לואיס מארשאל, שלקח את מקומו של השופט מאק בתור ראש השלוחים היהודים, נתקבל לראיון אצל הנשיא ווילסון ומסר לו תוכן הטלגראמה, שקבל מניו־יורק בדבר ההפגנה והאספה של מחאה נגד הפרעות בפולניה ביחד עם נוסח הריזולוציה שנתקבלה וכן תוכן הנאומים באספה האמורה וקטעים מעתוני אמריקה. הנשיא מעיין בשים־לב בכל החומר הזה, שהוגש לפניו.

— העסקנים היהודים בפאריז מראים דאגה לגורל היהודים ברוסיה לאחר שתכבש על־ידי הדיקטאטור קולצ׳אק, אף כי זה הבטיח להיטיב בעד זכויות היהודים שבשטחים הנמצאים ברשות שלטונו.

— נחום סוקולוב טלגרף לפילסודסקי באזהרה, כי יפסיק את הפרעות. פילסודסקי ענה, כי כבר נאחזו התחבולות היותר נמרצות ופרעות לא יהיו עוד בפולניה.

— השופט יוליאן מאק והקולוניל ה. קוטלר, שלוחי הקונגרס היהודי באמריקה, יצאו מפאריז לשוב אל אמריקה.

— השלוחים היהודים בפאריז מסרו לאספת־השלום תזכיר בדבר הטביחות בפולניה ותזכיר מפורט בדבר זכויות היהודים בארצות מזרח־אירופה.

— לואיס מארשאל נבחר ליושב־ראש של ועד השלוחים היהודים אל אספת־השלום. הועד ישאר בתקפו עד נעילת אספת־השלום, ואחר־כך יפתח לשכה תמידית בגיניבה של שווייצריה, מקום־מושבה של אגודת־הלאומים.

— האגודה הצרפתית המפורסמת „אגודה להגן על זכות הארם" ערכה בפאריז אספת־עם גדולה למחות נגד הפרעות בפולניה. למעלה משלשת אלפים איש השתתפו באספה. בין הנואמים היו גדולי המדינה בצרפת וגם ד"ר נ. סירקין, דר" ליאון מוצקין, לואיס מארשאל, פרופיסור גרים כהוגן ועוד. האספה השאירה רושם עז מאד.

— זרם המחאות נגד הפרעות עבר מאמריקה לאירופה. בלונדון, בפאריז ובעוד ערים גדולות נערכות אספות גדולות לתכלית האמורה. פעולתן של המחאות הגיעה גם עד אספת־השלום.

— השלוחים היהודים בפאריז בחרו בועדה בת שבעה חברים, שתפקידה לעמוד על המשמר ולהלחם נגד מעשי רצח וביזה ביהודי מזרח־אירופה.

— ועד החמשה של אספת־השלום הביע את הסכמתו לטובת דרישותיהם של השלוחים היהודים בדבר זכויות השפה, הדת ויום השבת. זכויות אלה יובטחו בחוזים, שיכרתו עם המדינות החדשות והמדיניות במזרח־אירופה.

* * *

פרעות ופורענויות.

— בכמה ערי גליציה פרצו בימים האלה מעשי פרעות והרג ביהודים.

— מעשי־אכזריות נוראים נעשו בשדה־לבן, זיטומיר, זאסלאוו, אסטרוב, קוביל וסטיפאנצי של אוקראינה. כששת אלפים יהודים נפלו הרוגים ופצועים. בשחיטת זיטומיר בלבד הומתו כשני אלפים יהודים.

— בפולניה התחוללו שוב מעשי רצח ומשיסה ביהודים. הרשימה כוללת את הערים: חילם, ראוויטש, שטרישוב, מיידאן, באראנוב, ברזוסטוב, טשיבוב, כרימניה, באריב, ניבויזה, בוטיין, וויסוקה, לינקה, קולבושובה, סטריישוב, קורזאן, ווימקה, ליקי, מילק ועוד. העסקנים הציוניים הידועים הלל זלאטופולסקי ופרסיץ נאסרו בפולניה.

— ועד הקהלה היהודית בווילנה הרים מחאה חריפה נגד מעשיהם הפראיים של השלטונות הפולניים העושים שפטים ביהודים. בהשתדלות הממשלה האנגלית נשתחררו הסופרים היהודים ל. יפה יש ניגר, שרגאי מיילנר.

— הד תנועת המהאה באמריקה נשמע בעתונות שבאנגליה, שנשתנתה משום כך לטובה בימים האחרונים והתחילה לדרוש את הדין מאת הפולנים על רציחותיהם ביהודים.

— בשטוקהולם של שוויידיה ובקופינהאגן של דנמרק נסתדרו ועדים להגן על היהודים מפני הרדיפות והפרעות.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציוניות באמריקה.

— צירי השכונות הציוניות בניו־יורק נועדו ביום א׳ שעבר לועידתם הדו־חדשית. מר ב. רוזנבלאט, שהשתתף בועידה הכללית בלונדון, נתן דין־וחשבון על המצב המדיני הנכחי של התנועה הציונית. מר ה. כהן נאם על־דבר העבודה הציונית התדירית של השכונות. מר מ. מ. ניימאן קרא הרצאה חשובה ומעניגת על השאלות הלאומיות העומדות על הפרק, מעין: המפלגות הציוניות, שאלת הלשונות, שאלת הגדוד העברי, הקונגרס היהודי העולמי, עבודת החנוך וכדומה. אחרי דין ודברים החלט: להתנגד אל החלטת הועד הפועל של ההסתדרות הציונית להועיד את הועידה הבאה בשיקאגו ולדרוש, כי תתאסף באחת ממדינות המזרח; הועד המרכזי העירוני יערוך מפקד לכל הציוניים המסודרים בניו־יורק וייסד מרכז חנוכי, קבוצה דראמתית, מקהלה ותזמורת; הועד המרכזי העירוני ייסד מרכז מיוחד לווכוחים בכל השאלות, שתהיינה נדונות בועידה; ההסתדרות הציונית באמריקה צריכה להוציא עתון יומי בזארגונית ולעזור בקריאת קונגרס יהודי עולמי; המתנדבים בגדוד העברי הם יסוד ראוי ורב־ערך בבנין מקלט־בית לאומי והפיכה על ההסתדרות הציונית המרכזית להודיע ברבים את יחוסה לענין זה; לעזור לועד של קרן ישראל בלקינד. הועידה החליטה כמו־כן להשתדל, כי יום הפרח לטובת הקרן הלאומית שיחול ביום 8 ביוני יצליח.

— הועד הפועל הכללי של ההסתדרות הציונית באמריקה החליט, כי הועידה השנתית העשרים ושתים תועד בשיקאגו בחודש ספטמבר. בחירת הצירים תחול בכל הארץ ביום 29 ביוני. הועידה תחליט בדבר פרטי עבודת הקוממות בארץ־ישראל, שהקונגרס הציוני הבא ידון בזה.

* * *

ועידת „מזרחי" באמריקה.

ביום א׳ שעבר נפתחה בסינסינאטי של אוהאיו הועידה השנתית של מפלגת ה„מזרחי" באמריקה בהשתתפות 300 צירים. הרב מאיר ברלין, נשיא ה„מזרחי", נתן דין־וחשבון מפעולות המפלגה בשנה האחרונה. ה„מזרחי" מונה עכשיו 298 אגודות ו־23,000 אלף חברים. הרב י. ל. פישמאן, מזכיר המפלגה, קרא הרצאה בדבר העבודה לשם ארץ־ישראל. המרצה מציע ליסד חברה גדולה ליישוב הארץ. הוא מתאונן, כי אין חברי ה„מזרחי" עושים דים בעד הקרן הלאומית: בשנה שעברה אספו רק 11,000 דולאר. לשם קרן ארץ־ישראל של ה„מזרחי" נאסף סך 70,000 דולאר. במוצאי־שבת נערכה אספת־עם בעברית, ונאמו בה הרב י. ל. פישמאן, ד"ר מ. וואכסמאן, ד"ר י. א. בלוסטון, מר גדליה בובליק, מר אפרים קאפלאן והרב לוינסון.

שׁוֹנוֹת

מ. שיינקין שב לארץ־ישראל.

העסקן הציוני והסופר העברי מ. שיינקין שב לארץ־ישראל, לאחר ארבע שנים של נדודים לרגל גירוש יפו על־ידי גימאל־פחה, ושם ישמש בתור חבר ההנהגה של חברת „אחוזת ארץ", אשר הוא היה אחד ממיסדיה ועזר הרבה להתפתחותה.

מר שיינקין עבר כארבעים ערי באמריקה לשם „אחוזת ארץ" ומכר את אלפים המניות הראשונות, העולות לחצי מיליון דולאר. כמו־כן סידר פה חברה מסחרית, שתבוא במשא־ומתן עם הסוחרים העברים בארץ־ישראל.

„אגודת הסופרים העברים באמריקה" עורכת לכבוד חברה מ. שיינקין משתה־פרידה במוצאי־שבת, 31 במאי, במרכז העברי, 201 איסט ברודוויי, ניו־יורק.

* * *

הנוכת־הבית של המרכז העברי בניו־יורק.

ביום א׳ שעבר הותג חג חנוכת־הבית של המרכז העברי החדש בניו־יורק, ב־201 איסט ברודוויי, שניסד על־ידי „אחיעבר", „בני עם חי", „אגודת הסופרים העברים באמריקה" ו„ועד העליה". קהל רב השתתף בסעודה, שמר אב. גולדברג ישב בה ראש. בשם „אחיעבר" נאם מר דניאל פרסקי ובשם „בני עם חי" — מר מ. שילמאן. מרת בתיה רוטבורג הקריאה בטעם משירי ביאליק ומר מיכאל יוניס זמר זמירות עבריות. נאומים נשמעו מאת ישראל בלקינד, הרב ש. ל. הורוויץ, יוסף זיק, פריפיסור ג. זליקוביץ, ש. ראמפירט יא. מירתי. ביחוד מלא ענין היה נאומו של ראובן בריינין, שספר זכרונות מראשית ימי התנועה של הדבור העברי. יותר מארבע מאות דולאר נקבצו לבדרי־בית. הנשף הצטיין ברוח התלהבות יבדי עברי.

* * *

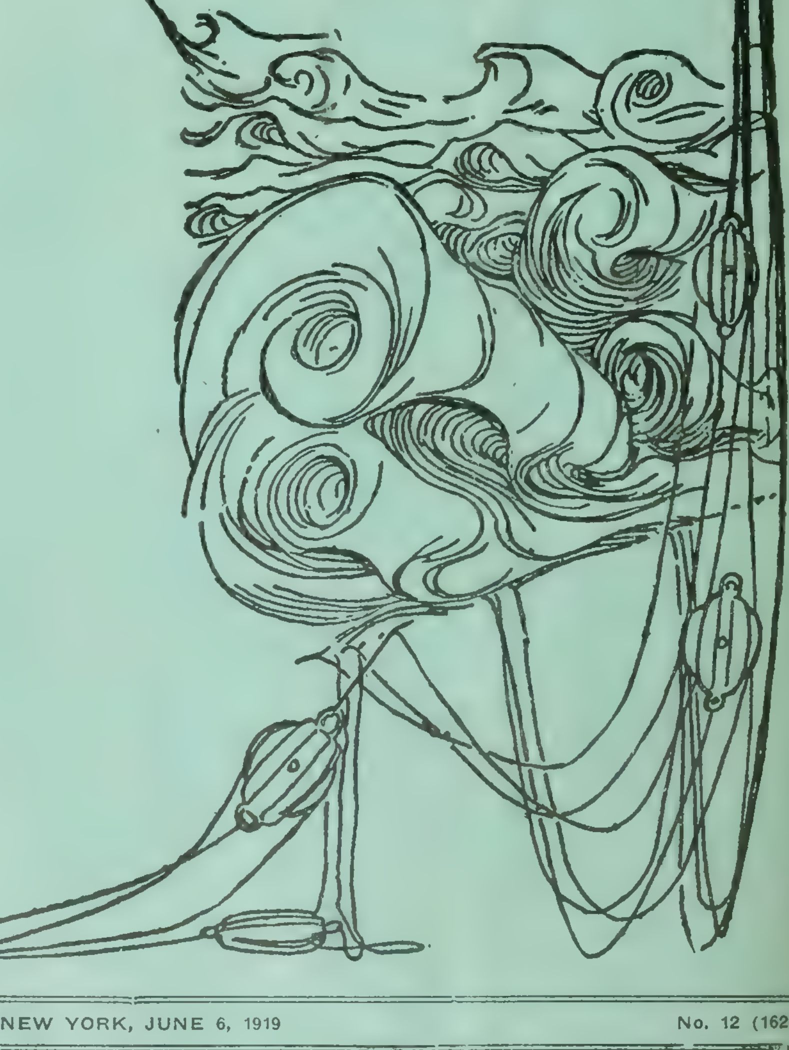
מחיי האגודות.

ביום ראשון, 1 ביוני, תהיה להסתדרות „אחיעבר", ניו־יורק, אספה חשובה מאד במרכזה החדש, 201 איסט ברודוויי. על הפרק: בחירת פקידים וועד פועל לתור הבא ודין־וחשבון על שעבר. החברים מחויבים לבוא. אורחים רצויים.

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, JUNE 6, 1919 — No. 12 (162)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התורן מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

VOL. VI | NEW YORK, JUNE 6, 1919 | No. 12

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, ח׳ סיון, תרע״ט | גליון שנים־עשר

פרשת השבוע

התרבות השמית.

עברי וערבי — אחים לגזע, — ושונאי ציון, משלהם ומשלנו, עמלו להטיל שנאה ביניהם.

כשנודע בקהל לפני זמן־מה, כי אספת־השלום בפאריז מתעתדת לשלוח ועדה לארץ־ישראל לחקור שם את נטיות הרוחות של יושביה, למען דעת על־פיהן איך להחליט דבר בנוגע לזכויותינו על אדמת אבותינו, — אז השתמשו שונאינו בכל מיני תחבולות שפלות לפחת רוח קנאה בלב הערבים והסורים, ביחוד הנוצרים שבהם, נגד היהודים, שמשיטות־ההסכם הבטיחו להם לעזור לבנות את מקלטם הלאומי.

שונאי ציון, הגלויים והנסתרים, קוו ובטחו שעל־ידי מהומה ומבוכה אשר יביאו בקרב העמים היושבים כיום בארץ־ישראל יעלה בידם להטיל אימה על הנוטים ועל הנכונים להגשים את הרעיון הציוני בפועל, להראות להם בחוש, כי סכנה גדולה היא וגם אי־אפשר לתת ידים להכרזה של באלפור.

אולם, אחרי אשר נתבטלה ההצעה על־דבר משלוח ועדה מיוחדה לתכן את רוח היושבים בארץ־ישראל -- שככה חמת הערבים והסורים. נוכחו, כי ההתרגזות המלאכותית של יושבי הארץ סופה רק להרע לכולם ומצב הדברים, כפי שהם נחתכים בפמליה של מעלה על אספת־השלום, לא ישונה אף במעט.

שונאינו אמנם עכרו ורפשו את המים, אך דגים לא צדו בהם.

הנסיך פייזאל, שעצומה השפעתו על הערבים והוא מושל ברוחם, הבטיח, בטרם צאתו מפאריז, להפרופיסור פראנקפורטר, שליחם של הציונים באמריקה לאספת־השלום, כי הממלכה הערבית נכונה לחיות בשלום ושלוה עם העם העברי ולחזק את יחוסי הידידות שביניהם.

עתה מודיעים לנו ממקור נאמן, שפייזאל קיים את הבטחתו שנתן במכתבו לפראנקפורטר. בישוב נסיך הערבים לארצו, השתמש בכל הזדמנות לדבר ברבים ולהטעים את הרעיון, שיש לברוא הסכמה־ידידותית בין הערבים והעברים בנוגע לארץ־ישראל.

פראנקפורטר, שהוא אחד המומחים היותר גדולים במשפטי העמים, התאמץ להוכיח לפייזאל, כי שאיפותיהם של הערבים והעברים מתאימות ואינן מתנגדות זו לזו בשום אופן. כל אחת מהאומות האלה שואפת לתחיתה הלאומית בארץ־מולדת שלה על־פי דרכה התרבותית המיוחדת לה, דרך השלום. יש לראות מראש, כי המדינאים, הן הערבים והן העברים, יפגשו מעצורים ומכשולים כבדים על דרכם, כי לא דבר נקל הוא לבנות ולשכלל שני בנינים גדולים של שתי תרבויות עצומות, ששתיהן סבלו כל־כך במשך של תקופות רבות רדיפות מידי ממשלות עריצות. ואת המעצורים והמכשולים האלה יש להסיר רק בעזרתם המשותפה של העברים והערבים יחד. על־ידי יחוסים של ידידות ועל־ידי עזרה הדדית ירויחו שני העמים השכנים האלה בכל הנוגע להשגת אידיאליהם החיים ולהתפתחותם המלאה. העברים והערבים, שני העמים השכנים האלה, שגבולות ארצותיהם סמוכים זה לזה, אינם יכולים לחיות ולהתקיים כי אם ביחוסי ידידות.

את הדברים האלה דבר פראנקפורטר מלב כל ציוני אמתי. מיום שנולדה התנועה הציונית בקרב ישראל היו העומדים בראשה מכוונים את לבם ודעתם לברוא יחס של ידידות והסכם בין העברים והערבים, כי רק על־ידי יחוסים נאמנים כאלה תצמח ישועה לשני העמים האלה, שהם בני גזע אחד וקרובים ברוחם. ובצדק הטעים מנחם אוסישקין את הרעיון, כי מרכז־הכובד של הפולי־טיקה הציונית צריך להיות מכוון ליצירת היחוסים הנכונים בין הערבים והעברים, כי הם שכנינו ואנחנו הננו ידידיהם האמתיים.

כל הזורע שנאה או קנאה בלב הערבים אל העברים הרי הוא שונא גמור להממלכה הערבית ואינו רוצה

בבנינה ושכלולה. הערבים לא ימצאו בקרב העמים הנוצרים, הארים, ידידים יותר נאמנים הרבה ויתרבותם כאשר ימצאו בקרבנו העברים, השמיים הנאמנים האחרית.

ואין אנו, הציוניים, שואפים אלא רק לברית שלום ואמת עם הערבים שכנינו, כי רק על־ידי ברית כזו תקום התרבות השמית לתחיה.

הָעִבְרִי וְהָעַרְבִי.

אין כל ספק, שיש תכונות, מדות ונטיות־רוח משותפות בין העברי והערבי, ויש רק לקרבם ולא להפרידם. [illegible]
שבהם, שהקדישו ימיהם לחקירתם של עם העברי או של העם הערבי, לא הצטיינו עד היום בהרגשה דקה הדרושה לעמוד על אפים של שני העמים השמיים הללו.

המלומד הגדול בחכמת־הערב א. מילר הרפיס, לפני כששים שנה, קונטרס על־דבר תכונתם של העמים השמיים, ביחוד הערביים, ואסף במחברתו זו דעותיהם של חכמים שונים בנוגע לאפים המיוחד של אלה האחרונים, להראות עד כמה הם מתנגדים זה לזה בהשקפותיהם. הא לכם דוגמות אחדות: החוקר דוצי (בשנת 1861) מחליט: „הערבים הם נעדרי כח־הדמיון. ורק בטעות, על־פי דעה קדומה, חשבום לבעלי דמיון". החוקר קרימר אומר: „הערבים הם עשירי הדמיון כמו העברים, אבל במה שנוגע לכח־היצירה, הם יותר מרובי הצדדים מאלה האחרונים". ומה שמבדיל את הערבי מיתר העמים השמיים הוא, לפי דעת המחבר הנזכר: „שאיפתו האידיאלית בכל תקפה, שלטון דמיונו על הכח־השופט שבו, התלהבותו על ישוב הדעת הצלולה". החוקר שפרינגר סובר: „רק לעתים רחוקות כאר מכריע אצל הערבי הדמיון את הכח־השופט שבו". ובעוד אשר המלומד הזה מדבר על־אדות „הרוח האוביקטיבי של הערבי" מחליט ארנסט רינאן, „כי הסוביקטיביות היא היסוד והקו הראשי בתכונתו של השמי". את הסבה להנגודים האלה בדעותיהם של החוקרים על־דבר תכונתו של הערבי מבאר מילר בזה: „כי אין לנו עוד ידיעות ברורות על־אדות תכונתו האמתית של הערבי, על־כן אנו מגששים בחושך".

האם תכונתו של הערבי היא היא תכונתו של העברי? ווילהויזן אומר: „אם רוצים אנו להבין את החזיונות בחיי העם העברי בראשית צעדיו ההיסטוריים שלו, אז אפשר לנו דבר זה רק על־ידי ההשואה עם קדמוניות הערבים. ורק על־ידי השואה כזו יכולים אנו להדריך מושגים נכונים".

אין כוונתנו להתעכב פה על החקירות המופשטות בנוגע לתכונתם של הערבים, כמו שאין פה המקום להכנס בחקירות או להביא את המסקנות של החוקרים בנוגע להשאלה: אם באמת כל העמים בני הלשונות השמיות הם בני גזע שמי אחד?

כל החקירות והשאלות הללו היו לנו עד הזמן האחרון רק כלמוד מופשט, כדבר שבעיון. אולם מעתה יהיה עלינו ללמוד את תכונתם של הערבים הלכה למעשה. הן קרובים לנו הערבים ברוחם וגזעם ולשונם לכל הדעות (שפתנו העברית הרויחה והתעשרה הרבה בזמן היותר אחרון בעזרת השפה הערבית [illegible], ובתור שכנים יכולים אנו רק להבנות זה מזה.

ואנו בטוחים, שסוף־סוף יכירו וידעו הערבים, כי הננו ידידיהם היותר קרובים, ואם גם הם ילמדו לדעת את רוחנו ושאיפותינו, אז גם יכירו וידעו, כי רק אנחנו

עַל הַמְחָאוֹת

מאת

ד"ר א. גינזבורג.

התלין, הא צואר — קום שחט'
ביאליק.

מעשי אבות ירשו בנים!

רגילים היו אבותינו לקרוא עצרות ולגזור תעניות על כל צרה [illegible]
במעשיהם, — רק בשנוי שם קצת: אנחנו עורכים דימונסטראציות... באנשים „בעלי תרבות והשכלה" חדלנו מראמין בכחם של תפלות וצומות, אבל כפי הנראה, הננו מאמינים גדולים בכחן של דימונסטראציות.

ידעו אבותינו, כי חסד לאומים — חטאת, ובצר להם פנו אל אביהם שבשמים. אנחנו, דור של קטנ־אמנה, הפכנו את הסדר: נתיאשנו מרחמי שמים, אבל מצפים אנו לחסדי האומות. על כל צרה שלא תבוא עלינו, הרי אנחנו ממהרים לערוך דימונסטראציה, למען יראו הגויים וייראו...

וכיון שהצרות מתרבות ומתגברות ואין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברו, הרי כל חיינו הלאומיים, כלומר, כל הפוליטיקה שלנו הם בנין דימונסטראציה אחת גדולה וארוכה, דימונסטראציה [illegible] בפומבי נגד „הרעמים" ברומניה; היום הננו מוחים נגד השחיטות בפולניה; מחר — נגד הרציחות בבוהימיה; מחרתים — נגד הטביחות ביוגוסלאביה וגומר, עד סופו של פסוק.

חלילה לי ללעוג לדימונסטראציות ולהמתעסקים בהן. כדעתכם, ידעתי גם אני, כי „כלי־זיין" אחרים אינם בידינו להגן על נפשותינו. עם איזאינים אנחנו, עם שאין כחו אלא בפה — ובדימונסטראציות. מחאות ודימונסטראציות הן הנה כלי־זיינו של החלש. רק עמים, שאינם יכולים להגן על עצמם בחרבם ובקשתם, שאינם יכולים לדון עם מי שתקיף מהם, רק הם קוראים אספות־מחאות. וראיה לדבר, העם הסיני והעם הגרמני עורכים עתה דימונסטראציות נגד תנאי השלום הקשים, מפני שאינם יכולים [illegible]. הדימונסטראציה היא סימן של אפיסת־הכחות.

[illegible] בין שהם בני ברית ובין שאינם בני ברית, אין לנו עצה ותחבולה אחרת. להם, להתקיפים, לבעלי הזרוע והאגרוף, כח [illegible] דימונסטראציות. הם, התקיפים, חיים על חרבם על־פי תורת „בל

מסוגלים להבין ירוחם ולהיות להם לעזרה בהתפתחותם ובבנין ממלכתם. ועל־ידי יחוסים של שלום ואחוה בינינו ירווח הגזע השמי ושנינו נחזק. סוף־סוף יכירו, כאשר כבר החלו הטובים והפקחים שבהם להכיר, כי רק שונאינו שהם גם שונאיהם, בהיותם בכלל שונאי־שם (אנטישמיים) מתאמצים להפריד בין אחים כמונו לרעתם ולרעתנו.

הקולטורה שלנו ושלהם, החיים האיקונומיים וההברתיים שלהם ושלנו יכולים רק להרויח ולהתעשר על־ידי יחוסים של שלום והבנה בינינו.

לְשִׁיבָתוֹ שֶׁל מ. שֵׁיינְקִין אַרְצָה־יִשְׂרָאֵל.

בעוד ימים אחדים יעזוב את ארצנו הציוני הנלהב מ. שיינקין וישוב לארצנו, ארץ תחיתנו וארץ עבודתו הפוריה. עבודתו הלאומית והציונית של חברנו שיינקין היתה תמיד מרובת הצדדים ורבת הענפים. בהיותו תמיד עסוק בעבוד תכניות רחבות הן במקצוע ישוב ארצנו והן במקצוע התחיה העברית, לא שכח עם כל זה גם את העבודות הקטנות העומדות על הפרק, שבלעדיהן אי־אפשר להגיע לגדולות. ובכל עבודה ועבודה, לאומית או ציונית, שהיה שיינקין עוסק בה, הנה אם גם לא היינו מסכימים לאופן עבודתו ושיטתו המעשית או העיונית, היינו בכל פעם צריכים להודות, כי חברנו זה עושה כל דבר ודבר במסירות וברצון כביר. עבודתו הלאומית היתה תמיד נובעת ממקור לב עברי, שהרעיון הציוני היה למרכז חייו הרוחניים והמעשיים.

יותר משלש שנים, במשך שנות המלחמה, עבד חברנו שיינקין את עבודתו הלאומית והציונית באמריקה והפליא את כולנו בכח המרץ שלו. ובשעה שהיה עובד בשביל רעיון ה„אהוזה“ לא שכח מעולם את העבודה בשביל התחיה העברית. בין עבודה העבודה פרסם שיינקין בשנות גלותו באמריקה מאות מאמרים מצוינים, בעברית וביהודית, בדברים הנוגעים להתחיה הלאומית, במובן היותר רחב של מלה זו. ובטרם צאתו מזה מסר לדפוס ספר חשוב על־אודות ארץ־ישראל בזמן הזה.

יהגנו קוראים לו: צאתך לשלום, לשלום רעינו ולשלום ארצנו!

הַקֶּרֶן שֶׁל בֶּלְקִינְד.

מוקיריו ומכבדיו של ישראל בלקינד, שהיה אחד החלוצים היותר ראשונים של הישוב החדש בארץ־ישראל, יסדו, לפני חדשים אחדים, על שמו קרן מיוחדה, למען תת לו את היכולת לשוב לארצנו, אשר לה הקדיש את כל כחותיו הגופניים והרוחניים.

הבלקינד ישראל בלקינד הוא אחד גבורי האומה המעטים, שהניחו, כמעט לפני ארבעים שנה, את אבן־הפנה להתחיה הלאומית. מני־אז הננו רואים אותו בתור אחד העובדים היותר הרוצים בכל הנוגע להתחית ארצנו ולתחית תרבותנו. בלקינד הצטיין תמיד, גם בהיותו נתון בתנאים היותר רשים וגם בהיות ארצנו נתונה במצור ובמצוק, בהתלהבות של צעיר ואיש־הרוח, שאינו יודע שום יאוש ושום כפיה.

מכל החלוצים הראשונים של ישוב ארצנו החדש נשארו בחיים רק יחידים בודדים ובלקינד הוא היותר מצוין ביניהם, בהיותו הסמל החי של התקוה הלאומית. על־כן הננו בטוחים, כי כל הציוניים באמריקה ידעו את חובתם לגבורנו זה.

דאלים גבר", ואנו, החלשים, מדברים בשם האמת והצדק על־פי תורת „ואהבת לרעך כמוך".

אין אני קורא תגר על הדימונסטראציות. הדימונסטראציות בהנה וכהנה, אבל אל־נא נרמה את עצמנו בתקוות כוזבות, כי בהן נושע באמת.

אם ישנם עוד בקרבנו אנשים, המאמינים בתומתם, כי בכחן של דימונסטראציות להביא לנו איזו תועלת מוחשית וממשית, — אם ישנם עוד בקרבנו תמימים כאלה, הובה מוטלת עלינו להזהיר אותם, לבל ישלו את נפשם בשקר, כי רק דאבון נפש ויאוש מר יהיו דיהם שכר אמונתם התמימה, בראותם, כי טעו בהשבונם ולישועה היתה תרותם.

היו ימים ומדו בני האדם בשם היושר והצדק, בשם האנושיות והרחמנות, אבל „הני מילי מעליותא“ אינם כלל במציאות על הארץ בימינו. לפי אמתותו של דבר לא היו גם אז, בהימים הטובים, במציאות, אלא שרגילים היו בני אדם אז להתהדר בהמלות והמושגים היפים האלה, לכל הפחות בדבר שפתים ולמראית עין. עתה חדלו גם מזאת. עתה הסירו את המסוה מעל פניהם, ואתה רואה לפניך את האדם כמו שהוא, בלי כחל, בלי שרק ובלי פרכום. החיה האכזריה נצבת לפניך בכל מערומיה.

לערוך דימונסטראציות, — כלפי מי? מי ישים לב להן? הרשעת השמים והרי הארץ. נטמטמו המדות ונתאבנו הלבבות.

אין צדק ורחמים, רק דם ודמעות. דם ודמעות של בני אדם בכלל אינם שווים עתה כלום. דם ודמעות שלנו, של יהודים, על אחת כמה וכמה. דמנו אנו מותר; דמנו אנו הפקר. כל אוכלינו לא יאשמו.

שמא תאמרו לעורר ולזעזע את „דעת הקהל“ על־ידי המחאות, אבל דעת הקהל היא עתה בבחינת עובר הנזון ומתפרנס מדמי אמו — הממשלות. דעת הקהל היא עתה רק „תכסיס־מלחמה“ וככל כלי המלחמה, ככלי־תותח וכגאזים ארסיים, היא נעשה ומעובדת על־ידי אחרים, על־ידי ממונים מומחים לאותו דבר... דעת הקהל היא בידם, בידי הממונים האלה, כחומר ביד היוצר: ברצותם מרחיבים וברצותם מקצרים. וכי לדעת הקהל כזאת נייהל? הממנה נבנה?

אין לנו היום דעת הקהל! כי מה היא דעת הקהל, אם לא הסכום של דעות היחידים שבאותו קהל? וכיון שאין להם להיחידים דעות בלי שאסור להם לחוות את דעותיהם בקהל — הרי ממילא אין מקום לדעת הקהל. כשם שאי־אפשר לקהל בלי יחידים, כך אי־אפשר לדעת הקהל בלי דעות של יחידים.

אי אילו תאמרו לפעור על רוח השרים להשפיע על עשיי השרים הגדולים היושבים ומתיהם ויערכים לפני לפניהם והיושבים על גויים ולאומים, — אולי תאמרו לבוא אליהם בטענותינו ובתביעותינו? אין לכם שטות גדולה מזו. יודעים הם שם את כל

רָצוֹן וְכֹחַ

מאת

אב. גורדברג.

לרגל מלחמת־העולם מצא לו הפתגם הפילוסופי „הרצון אל הכח" מהלכים בין המוני העם ונתפרסם פרסום רב. את הפתגם הזה טבע, כידוע, הפילוסוף ניצשה. פתגם, שבו נתגשמה תמציתה של שיטתו, שהיא מנסה לבאר את השתלשלותו של האדם מן המדרגות השפלות ואת התפתחותו התרבותית עד שהגיע למדרגתו של היום; את מלחמות האדם בטבע ונצחונותיו ואת שאיפת המין האנושי להקים מקרבו את האדם העליון, נזר היצירה, השלב היותר עליון בסולם ההתפתחות, שיהיה בבחינת „עם אלהים שרית ותוכל לו".

הכל תלוי במזל, ואפילו פתגם פילוסופי. יש פתגם, שנשאר נחלת יחידי־סגולה, אף־על־פי שתכנו בלתי מרכב, ויש פתגם, שהוא עמוק ומרכב, מלא וגדוש מיושגים פילוסופיים דקים מן הדקים, ועם כל זה הוא מתפשט בין הקהל הגדול. וכך אירע גם לפתגמו של ניצשה, שנתפשט בין ההמון אף־על־פי שברור הדבר, שמובנו האמתי נשאר סתום לו. העתונאים, אלו זרזירי־העט, ראו את המציאה ונפלו עליה. הפתגם הזה שמש להם ביאור למצב הרוחות בגרמניה. הם החליטו, כי פתגמו של ניצשה „הרצון אל הכח" גרם להתפרצותה של מלחמה זו. השאיפה של העם הגרמני לממשלה ולעריצות היתה בעוכריו וניצשה הוא האחראי בעד שאיפה זו.

אמנם אין מענייני להצדיק את ניצשה ולתבוע את עלבונו, אף־על־פי שחטא הוא לערבב את רעיונותיו העמוקים עם שאיפותיהם של היונקרים למיניהם. מצבו של ניצשה איתן הוא בממלכת הרוח, ומובטח לו, שיהיה בן „עולם־הבא" ואין לאל ידם של העתונאים להפחית מערכו אפילו כמלוא נימה.

כוונתי להראות על היחס שבין השאיפה הציונית ובין השיטה הניצשית, המתבטאת בהפתגם „הרצון אל הכח". פתגם זה, אם להבינו כראוי ולא לגלות בו פנים שלא כהלכה, הוא תמציתו של הציוניות, תחילתה וסופה.

אכן, כדי למצות את עומק הרעיון המונח בפתגם זה צריך לנתחו ולבררו מכל צד. כל אלה המדברים ארוכות על־דבר הפתגם הזה מדגישים על־פי רוב רק את סופו, אבל לא את תחילתו. לפי דעתם, הלך ניצשה בדרך כלל בעקבותיו של רבו שופינהויר, שהורה, כי בתולדה ובמערכות־הטבע מתגלה הרצון אל ההויה, ובא ניצשה ושנה ממטבע שטבע רבו ואמר: לא הרצון אל ההויה, אלא הרצון אל הכח. אולם כל האומרים כך אינם אלא טועים. אין לכחד, כי ניצשה היה תלמידו המובהק של שופינהויר, אבל התלמיד הזה לא קבל השפעה מרבו, אלא דחיפה. הוא לא הלך לאורו של שופינהויר, אלא רק התחמם לאורו והדליק אבוקתו הוא. שופינהויר היה לניצשה לא מורה דרך, מפני שניצשה פלס לו נתיבו המיוחד לו לעצמו, ולא עוד, אלא שבשעה ששופינהויר הלך בשביל של שלג, הלך ניצשה בשביל של איש.

שופינהויר יסד את תורתו על הרצון. כל העולם, לפי השקפתו, אינו אלא רצון ודמיון, ואין כל ספק,

---

מעשי האלמות והפחדים, את כל הרציחות והשחיטות, את נחלי הדם וימי הדמעות. יודעים הם כל זאת יותר ממנו; יודעים הם כל זאת ממקורים נאמנים, מהמקורים הראשונים. יודעים הם כל זאת ומחרישים, יודעים הם ואינם שמים לב. עינים להם לראות, אבל עושים את עצמם כאילו אינם רואים, כי כך נאה וכך יאה לה„פולי־טיקה הגבוהה" שלהם.

שמא חושבים אתם להעיר את הרגש המוסרי שב„עולם"? אין לכם תמימות גדולה מזו. [illegible] עולם היהודים, אין־אונים; ועולמם הם, עולם הנוצרים, כבר פשט את הרגל. אם רגש מוסרי היה בזמן מן הזמנים במציאות בעולמם הם, כבר חלף והלך לו ולא יכירנו עוד מקומו [illegible] [illegible] על דברי.

[illegible] מיתר [illegible] [illegible] לעמים נוצרים [illegible] מיתר [illegible] לעמים שאינם מאמינים בנצרות. וכי לראיות אתם צריכים? זכרו־נא את אשר עשו עמי הנוצרים לכל העמים והממלכות אשר לא קראו בשם ה„שלוש":

כבישת בלגיה על־ידי האשכנזים הוא עון פלילי, אבל כבישת מארוקו או מדינה אי־נוצרית אחרת על־ידי הצרפתים או האנגלים לצדקה תחשב. מה שאסור כלפי בלגיה מותר לגבי מארוקו המהמדנית.

עכשיו, בשעת חירום, אבדו לגמרי את „מוסרם" ואינם מבחינים בין עמים נוצרים לעמים שאינם נוצרים. עתה גם איש את אחיו יאכלו.

* * *

אין אני קורא תגר על הדימונסטראציות, אבל אל־נא נצפה מהן תוצאות ממשיות.

כשאני לעצמי, אינני מאמין בכחן של דימונסטראציות להביא לנו איזו תועלת ממשית. אבל אני רואה בהן גלוי־דעת ומחאה נמרצה נגד העולם הנוצרי, עולם המלא חנופה והמגואל בדמים. מחאתנו היא רק רקיקה של מרה ורעל בהפנים הזעומים האלה.

הא לכם, רצחנים, את צוארינו, — שחטו את כולנו! אין אנחנו מצפים לחסדכם, אין אנחנו מקוים ליושר ולרחמים מידיכם, כי זרים הדברים האלה לרוחכם!

הרם את ידך הקשה והאכזריה, קין, והרוג את כולנו. הרוג, הרוג והרוג, כי לכך נוצרת!

„התלין, הא צואר — קום שחט!"

ששופינהויר נתן לניצשה את הדחיפה הרוחנית לבסס את שיטתו על הרצון. אפס אין הרצון המונח ביסודה של שיטת ניצשה אותו הרצון המשמש בסיס לשיטת שופינהויר. שניהם משתמשים במלה אחת, אבל כל אחד ואחד מכניס בה תוכן אחר. וכבר הזהירו חכמינו: „אל תסתכל בקנקן“. שופינהויר בשהוא אומר „רצון“, הוא מכוון לרצון עור, המכניע את שכלו של האדם. רצונו של שופינהויר אינו התבונה המעשית של קאנט, או רצונו המוסרי של פיכטה, המעמיד לעצמו מטרות נשגבות ומתאמץ לגשמן בחיים. רצונו של שופינהויר הוא הרצון העור, מקור התאוה והחושים. רצון זה מושל באדם, מתעמר בו ומטה אותו לחפצו. הרצון הזה הוא מהותו של העולם. הוא הדבר כשלעצמו, Das Ding an Sich, הקיים לעד ואינו סובל כל שנויים. אין קדמה ואין התחדשות. הכל נברא בששת ימי בראשית והכל נשאר כמו שהיה, ובאותה שעה ברור הוא, שאין לקוות, כי הרצון העור הזה יברא עולם שלם ומתוקן. ואכן, עולמנו הוא עולם, שרק דמיון של מלאך רע בשעת יסוריו יכול לברוא.

בעיקרו, שופינהויר מסכים לדעת פארמינידס, הפילוסוף היוני, שהחליט שמה שהיה הוא שיהיה, כי באמת אין שנויים ואין התהוות בתולדה. כל אלה השנויים הנראים לעין הם רק דמיונות והזיות, דברים שאנשים הגו אותם לעצמם וחושבים אותם לריאליים, כמו: הולדה וכמישה, התהוות וחדלון, היות וכליון, תנועה ממקום למקום, שנוי מגון לגון. אבל באמת אין היש יכול להיות שונה מן היש. הכל לא ישונה לנצח, מפני שה„פאטום“ התך והחליט ואין לשנות. לעומת זה ניצשה כשהוא מדבר על הרצון, הוא מכוון לרצון גרוי־עינים, שהוא בטויו של השכל האנושי. רצון העומד תחת השפעת השכל, המטה אותו לפי חפצו.

ואמנם, ההבדל הזה שבהשקפת שני הוגי־דעות אלה על מהותו של הרצון, הוא הוא שהביא אותם לשתי שיטות שונות, הנבדלות אשה מאחותה מן הקצה אל הקצה. שופינהויר, המכיר, כי הרצון העור הוא מנהיג הבירה וכי בכל הפעולות, המלחמות והשאיפות של האדם מתבטא באופן מוחלט הרצון אל ההויה, כלומר, חפץ הקיום העור המצוה את פקודותיו לאדם, המקבל את מרותו כעבד נרצע, נעשה מתוך הכרח הגיוני לפיסימיסטון גמור, כי מכיון שהרצון העור הוא המושל בכפה והפורש רשתו על כל מפעלי האדם — מה אנו אם לא עבדים נכנעים לכח שאין לו שחר, שהכניס אותנו בעל־ברחנו למעגל הקסמים שאין ממנו מוצא או מפלט? אנו מסתובבים שולל בעגול, מתפרכסים כדגים אלו הנאחזים במצודה ואנו שואלים את עצמנו: למה ועל מה? אבל בתור תשובה עינינו נתקלות בהברק הקר של השלשלת הסובבת אותנו. שופינהויר מוצא רק פרצה קטנה בעגול זה שיש בידה להוציא את האדם מאסוריו והוא האיבוד עצמו לדעת, המות, המשחרר את האדם מן העולם, שטוף־יסורים ותלאות. ומפני ישזו היתה השקפתו של שופינהויר אין להתפלא, איפוא, שהתיחס באיבה ומשטמה אל היהדות, תורת־החיים והאופטימיות, תורת האור והתקוה. היהדות בשבילו — תורה שטחית והעם העברי — עם שטבעו טבע־העבד, מפני שהוא נשמע לפקודת הרצון העור במדה יותר מרובה מעם אחר, וממלא אחרי חפץ־הקיום המושל בו.

ניצשה, בניגוד לרבו הגדול, ראה בתולדה את כחו הגדול של הרצון החפשי שאין דבר העומד בפניו. האדם אינו בשבילו עבד לתאוות עורות, לשאיפות בלתי־ברורות, כי־אם הוא בעליהן שלהן, איש חפשי העומד ברשות עצמו, שיש ביכלתו לכבוש את עצמו ולהעמיד לו לעצמו מטרות רמות אשר עליהן ישא את נפשו ועיניו, אשר יגשמן בחיים למרות כל הכחות העובדים נגדו, בו ומחוץ לו. ומפני שניצשה מאמין ברצון חפשי, לכן נסח את המימרה „הרצון אל הכח“, ולא רק הרצון אל ההויה והפץ הקיום, לא רק החוק הזה מושל בתולדה, טוית חוט־החיים בדרך רשלני, כי־אם חוק הכח. ניצשה מתקרב בדעה זו אל הפילוסוף ה„כהה“ הירוקליטוס, שהורה, כי כל הטבע הוא בבחינת גלים שוטפים. הכל נוזל, לובש צורה ופושט צורה. אין מנוחה בעולם. הכל מתחדש וישן יוצא מפני חדש ואין דבר נשאר מה שהיה. אין שלום בעולם. הכל נלחם ולוחם. כידוע, בחר הירוקליטוס בתור סמל העולם את האל אפולון, האוחז ביד אחת את העוגב ובידו השניה חץ וקשת, סמל שניצשה כל־כך דומה לו, מפני שגם הוא היה אוחז ביד אחת את העוגב ובידו השניה את השלח, אחד בנפשו שתי תכונות — תכונת המשורר והלוחם.

ניצשה הכנים הגהה משלו בשיטה זו, בהחליטו, כי סבת החידוש בעולם הוא הרצון החפשי השואף לכח. לפי דעת ניצשה, האדם מושל בטבע ומשנה אותו לחפצו ובורא יש מיש. אולם הוא יוצר צורות חדשות ומשנה על־ידיהן את מהלך הטבע. האדם הוא ארון העולם ולא עבדו. וניצשה השמיע מזמור־שיר לממשלת האדם ביקום. האדם בא מזוין לעולם באספקלריה מאירה התופסת אפקים רחוקים וההודרת אל הפנות היותר אפלות. האדם אשר עינים לו בראשו ומח בקדקדו ושמש בלבו, שמש הפורש את אורו ומראה לו את הדרך אשר ילך בה וינצח, אינו מגשש בחושך ויכול הוא לגלות את הצעיף המכסה על הבריאה.

ניצשה המביט על הרצון מנקודה זו, אין להתפלא, איפוא, שהוא אופטימיסטון ובתור זה הוא קושר מלחמה על הנצרות המתיחסת אל העולם כאל רשת פרושה של עון, כאל יער־ערפל שאף קרן אור אחת לא תחדור אליו; הנצרות המבזה את החיים על אדמה והרויה רוח של סגפנות ונזירות, והוא שר שיר תהלה ליהדות ולהעם העברי שהם בשבילו ההוכחה היותר גדולה והיותר עזה, כי האדם עומד גבוה מהתנאים שהוא נתון בהם, וכי הוא יכול לנצח את כל המכשולים ולהכניעם תחת רצונו, מפני שהוא אדון העולם.

מי היטיב להעריך את ערכו של העם העברי? מי היטיב להבין את הרוח השורר בדברי־ימיו — שופינהויר או ניצשה? שניהם מסכימים, כי עמנו הוא עם אופטי־

מיסטי. אמנם למעלה מכל ספק הוא, כי עמנו הוא עם המתיחס אל החיים מתוך מבט חיובי. תורתנו היא תורת החיים, „וחי בהם" בהטעמה על מלת „וחי", וכמו שהעירו חכמינו בצדק „וחי בהם, ולא שימות בהם".

אלא במה טעה שופינהויר? היא טעה בזה, שהיא מוצא בכל המלחמות שעמנו עמד בהן ובכל הנסיונות שנתנסה, רק חפץ הקיום, וזו היא טעות גמורה, גלוי פנים שלא כהלכה בהיסטוריה היהודית הסותרת כל שיטתו. אכן יפה כח התלמיד מכח הרב להבין את תכיצית קורות עמנו.

כל המביט על מאורעות עמנו בעין פקוחה ובלתי משוחדה, יודע, כי המלחמה הגדולה שעמנו נלחם בעד קיומו, לא היתה מלחמה אך ורק כדי להתקיים באופן ביאולוגי ופיזיולוגי. כי סוף־סוף הלא היחיד לא היה עובר ובטל מן העולם, אפילו אם העם העברי היה נטמע בין הגויים, ונהפוך הוא: היחיד היה מבטיח את קיומו לוא היה עוזב את הצבור המורדף בלי חשך והיה נספח אל הרודפים. ומה אנו רואים? יחידים רבים מקריבים את עצמם כדי להציל את העם, אף־על־פי שזה נגד חוק חפץ הקיום. ואם כך הוא הדבר, הלא צריך להודות, כי לא האינסטינקט העור של קיום הנטוע בכל אדם שהציל את העם היהודי מן הכליון, כי אם להפך, הרצון החפשי של היחידים לקיים את העם, אפילו אם זה דורש בתור תשלום להעלות על המוקד את החיים העצמיים. וכל זה למה? מפני שכל יחיד ויחיד של העם העברי האמין, כי עמו הוא עם סגולה, ממלכת כהנים, שנועד לגדולות ולגדולות נוצר. ניצשה לא ידע את היהדות במקורה, אבל חדר לתוך רוחה על־ידי כשרונו הפיוטי, על־ידי אינטואיציה. ניצשה היה לא רק פילוסוף, כי־אם גם משורר וחוזה. ועוד זאת, הוא היה נמצא תחת השפעת הביבליה ומבינה למד, כי כל הכרכורים והפרפורים בעד החיים שמתגלים בקורות ימי עמנו, הם תוצאת הרצון החפשי וכי היסוד העיקרי של השקפת העולם העברי הוא הרצון וההופש, שהם באמת שני צדדים ממטבע אחת.

האל העברי עומד מחוץ לטבע וממעל לה, בריבה, הוא אל חפשי. האל העברי היא גם אחד ויחיד, בורא אור ויוצר חושך, טוב ורע ועושה כחפצו וכרצונו ואין מוחה. אפילו השטן, כח הנגוד בעולם, עושה את רצונו של מקום. וחפשי הוא על־פי השקפת היהדות גם האדם. חפשי היא לעשות מה שלבו חפץ. אין היהודי מאמין בפאטאליות, מפני שאם „אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל יתיאש מן הרחמים". האדם אחראי בעד מעשיו, מפני שיש לו היכולת לבחור את דרכו: „הכל צפוי והרשות נתונה". הרצון תופס מקום חשוב בהשקפת־העולם היהודית, רצון גלוי עינים, בודק ומנתח, בוחן גנזי נסתרות.

ומענין הוא, כי אפילו הדיטרמיניסטים שלנו, כמו שפינוזה ומארקס, נתנו הופשה גמורה להרצון האנושי. שפינוזה, אף־על־פי שהיה מאמין בחוקיות חמורה, פיתח עם כל זה תורת מוסר שלמה. ומארקס, הרואה בתולדה את החוקים האיקונומיים השולטים והמגדירים את פעולת האדם, מדבר עם כל זה על כחות ריבולוציוניים, על־דבר הנחיצות לזרז את מהלך ההיסטוריה והכל תלוי, לפי דעתו, בידי אדם. אם לעכב את הגאולה או להחישה, זכו — כלומר, אם האנושיות מבינה את תפקידה בחיים ומתגלת בבטוי הדרישה ההיסטורית בבחינת „קום ועשה", אז הגאולה תבוא חיש מהר בצעדים גסים; לא זכו — כלומר, אם האנושיות לא תאמץ את רצונה ותשאר בבחינת „שב ואל תעשה", אז ההיסטוריה משרכת את דרכה לאט־לאט והגאולה תתמהמה לבוא. אם כן, על־פי מארקס האדם הוא העגלון של מרכבת ההיסטוריה, הרוח החיה באופניה וכל מוסרותיה בידו ניתנו.

ואם תמצא לאמר, אז גם את החזיון לעתיד ברוך־הזוהר ושטוף־ההדוה, היעוד המשיחי הידוע, אפשר לבאר בזה, שהיהודים מאמינים ברצון החפשי של האדם וביכלתו לשנות את מערכות התולדה לפי רוחו. מפני שהיהודים מביטים על העתיד ועל רקמת ההיסטוריה לא כעל דבר הנולד על־פי חוקים עורים, המכריחים את האדם להתאים את גורלו ואת טבעו אליהם, כי־אם כעל חומר אשר יוכל להשתנות על־פי רצונו של האדם, שליט העולם. אכן, השקפת היהדות על תפקידו של הרצון בתולדה מתאים להשקפתו של ניצשה על הרצון ותפקידו.

וניצשה צדק גם בזה, שהוא חושב את העם העברי לבטוי של הרצון אל הכח, אף־על־פי שהרצון הזה נטשטש בימי גלותנו במדה מרובה, נפגם ונתכווץ כצב בשריונו. אבל אין כל ספק, שהרצון הזה עדיין חי ופועל אפילו בגלות, שלכל הדעות אין היא מצב נורמאלי להתפתחות הרצון.

אולם יש כח ויש כח. גם העם העברי שואף לכח ולשלטון, אבל לא לכח חמרי ולשלטון האגרוף. כל זה הוא לא לפי רוחו. אין הוא מעריץ כלל וכלל את הכח המתבטא בזרוע נטויה. לעם העברי יש מושג אחר לגמרי על הגבורה ועל הכח. גם הוא מעריץ את הגבור — לא גבור הגוף, כי־אם גבור הרוח, הכובש את יצרו, איש קשה־עורף, שאינו זע ואינו נע ולא ירתע לאחוריו בפני כל מכשול, צוקה ותלאה, איש אשר אחרי כל משבר וגל של יסורים העוברים על ראשו הוא מזדקף כצור חלמיש ופונה את פניו אל השמש. ההיסטוריה מעידה עלינו, כי מיום הופעת העם העברי על הבמה הצטיין בתכונה של קשיות־עורף. והרי זה לא לגנותו נאמר, כי־אם לשבחו.

ואם לאור השקפה זו נבדוק את תקות העם לעתידו, אז נמצא ,כי „הרצון אל הכח" עומד במרכזה. ושאיפה זו היא נשמתה וחיי רוחה.

כל היעוד המשיחי וכל ההבטחות לעתיד לבוא מדברים על־דבר התנשאותו של העם העברי על העמים האחרים, על־דבר היותו העם העליון בין העמים. ירושלים, סמל נצחונו של הרוח העברי, תכון על ראש ההרים וכל העמים ינהרו אליה. העם העברי ישפוך את רוחו על העולם. העם העברי מעולם לא הסתפק רק בקיום בלבד, אלא שאף למטרה יותר גבוהה. העם העברי שהבין את

משמעותו של המושג „כח הרצון“, ממילא הבין גם את העיקר של „הרצון אל הכח“, מפני שיש קרבה גדולה בין שני המושגים האלה. אחד כולל את השני — הראשון מחייב את חברו. ורק בזמן האחרון התחיל חלק מן העם העברי לחייב את העיקר השני, בשעה שהוא שולל את העיקר הראשון, כלומר, הוא מדבר על „הרצון אל הכח“, ומפקפק בכח הרצון.

אני מכוון פה אל בעלי התעודה שלנו, על כל אלה המדברים רמות על־דבר השליחות שהוא מנת חלקנו בעולם. לכאורה, אף התעודה היא בטוי של „הרצון אל הכח“, כי מה היא התעודה אם לא ההכרזה כי אנו, מורי העמים, אור הגויים, וכי אנו עתידים לכבוש את הארץ במובן הרוחני? אולם בעלי התעודה שלנו אינם מאמינים בהקמת הריסות ארצנו ומקבלים על עצמם את יסורי הגלות והעלבון הכרוך בה, רק מפאת חוסר האמונה. קטני־אמונה הם בנוגע לכח הרצון, ונמצא כל הניבים הנאים והפראזות המפוצצות על התעודה תפלים הם והסרי־טעם, כי אם כח הרצון חסר, „הרצון אל הכח“ מנין? זו היא באמת סתירה „מניה וביה“.

ואמנם באה המציאות וטפחה על פני התפארות זו והוכיחה את משוגתה לעין כל. החיים הורו, כי בתעודה זו נשאר רק הצלצול של הכח אל הרצון, אבל נשמתו פרחה ממנו, כי בעלי התעודה שלנו עם כל המחרוזות של המבטאים המצלצלים, אשר יתקשטו בה, במקום לשפוך את ממשלתם על העולם, כל גאוה לאומית נשתה מהם ונעשו מדרס לרגל העולם, סמרטוט משי, שכל הרוצה לנגב בו בא ומנגב.

ולא לחנם מתנגדים הציוניים אל בעלי התעודה. הציוניות, אשר היא בטוי של האמונה השלמה בכח הרצון, לא יכלה לדור בכפיפה אחת עם השקפה זו, המבוססת על רפיון הרוח והתרפסות לאומית. אמנם גם הציוניים מאמינים ב„רצון אל הכח“, אבל בתור תנאי הם דורשים אמונה שלמה בכח הרצון, אמונה, כי הרצון יכול להתגבר על כל המכשולים והמעצורים, ובזה החזירו הציוניים את העטרה ליושנה. דעתם עולה בד בבד עם השקפת היהדות המאמינה גם בכח הרצון החפשי.

ובוא וראה, אף היוצר של הציוניות החדשה היה איש הרצון ואיש השלטון, ורמבטא שרוא הניח בתור יסוד להפרוגראמה הרחבה שלו ברומאנו הנפלא „תל־אביב“ היה: אם תרצו...

הכל תלוי לא במזל, אלא ברצון.

בחשך

מאת

ז. שניאור.

הס! כפעמון נטבע תצלצל באזנים
הרממה העמיקה:
„מה־ה?..“ כקלפת החלזון היא מיבבה
שאלת־תהו ניחבה וארכה.

„מה־ה?..“ כבת־קול דקה וממשכה הומה היא
מתהומית עולם הרב:
כיישר־עולם אשר יכאב, מיסר כלית־תבל,
כזמזים יתגוש טיטים המתקרב...

— „מה־ה?..“ הן כל היום גרעת בריתי־חידות
והלילה סגר שנית ואין פתרון.
טרפת אשרך עד ערב, החשך כהה צידך,
ולבך ריק ומה היתרון?

„מה־ה?..“ הקול קול דממה. לעג שאנן בקולה
ובכית־דורות כבושה ומחרידה;
ואשר גלי־אמת ירעד כי: ומה האמת?
חידה היא ותהי לחידה.

1916. ברלין.

בָּגַר...

(ספור מחיי אמריקה).

מאת

אברהם שוער.

ג.

צלצול עז, נמהר...

הפעמון קורא, מזהיר, מאיים...

הילדים רצים, אצים... מזדרזים להכנס.

וגדול ורחב הוא החדר ועגום מאד. עוד לא הוחם כל־צרכו בקיטור, בהבלם של פיות הילדים וגויותיהם.

אור, צליל, קר.

נכנס המורה. בעל פנים חורים, חולנים ועינים חומות, עגומות ונוחות.

פותח הוא את הפנקס. קורא באופן רשלני את שמות התלמידים. רושם את המאחרים, את החסרים.

מתפללים.

ווילי יושב במקומו אצל הקיטור. מהכך הוא אצבעותיו של רגלו השמאלית ברגלו הימנית. קפאו כל־כך האצבעות של השמאלית, עד שאינו מרגיש כמעט בהן.

נראה, — חושב ווילי בשעת התפלה, — שנקפאה הרגל לגמרי.

והתפלה נמשכת.

המורה מבאר את התפלה עברית. המחלקה היא של „עברית בעברית" ועל־כן אבא מסר אותו בכוונה הנה, אף כי הישיבה כל־כך רחוקה מרחוב מגוריהם. אבא אומר, כי בה, בישיבה, ווילי מסתופף כל היום... מלה מוזרה אמר אבא ונשכחה ממנו, — מלה יפה מאד.

אוהב ווילי את אבא ומרחמיהו. אמא, אמנם, חכמה, לדעתו, מאבא, — ברם, אבא... צר לו עליו, „הם" מצערים אותו.

הם... ואין הוא רוצה אפילו במחשבה לברר לעצמו את ה„הם".

מתביייש הוא.

קר... הקיטור עוד לא התחמם כל־צרכו, אך הוא מתחיל... והוא כולו קפוא. „מתחת לכף" בוער... בודאי מן הקופה השחור ופת הקיבר שאכל „אלבא ריקנא".

— וה־ע־רב נא... כלומר: המ־תק... הנ־עם... עשה מתוק... — משתדל המורה לבאר את הברכה. ווילי שומע ובלבו עולים שלא ברצונו דבריה של אמא: הסוכר עכשיו ביוקר גדול, פי־שלשה גדל מחירו... ושומרי השבת...

מר גולדמאן אומר, שבכל בתי־החרושת, בכל ה„שאפים" הוסיפו על משכורתם של הפועלים. ישנם „בתים", שהגדילו את השכר הקבוע עד חמישים אחוזים. אצל מר גולדשטיין, ה„בית", שמר גולדמאן עובד שם, משלמים לגזרן אכן פי־שנים — בקצור, כולם ריביפי. חוץ מה„בתים" של ה„צדיקים" הללו, שומרי השבת... ושם לא הוסיפו כלום, ואלה שהוסיפו, — הוספה כל־כך קטנה, זעומה...

— ואין חידוש בדבר, — מתלוצץ מר גולדמאן, — הארונים סורקין וכדומה לו עושים רק לשם שמים, ה„שאפים" שלהם הם בתי־חסד, מושבי־זקנים... כלום אפשר לבוא בטענות על בריות קדושות כאלה? הלא הם ממציאים פרנסה רק בשביל שומרי־השבת... והאבטו־מובילים ופנקסי הבאנק העבים... והפנים השמנים... והכרסים... זה להם מעט מחלקם לעולם הבא... מטעימים הקדוש־ברוך־הוא קצת טעם גן־עדן...

ומר גולדמאן צוחק, — צוחקת גם אמא...

ואבא... ברם, אבא אומר, שבדאי הוא יום השבת לסבול... נשאו אבותינו וסבלו הרבה יותר מאשר סובלים אנחנו, הם מסרו את נפשם על קדושת השבת... ואלמלא השבת שעמדה לנו כבר...

— והיה נופל הקדוש־ברוך־הוא מהרקיע השביעי — נכנסת לתוך דבורו אמא ומפסיקתו.

— וכל העולם כולו היה חוזר לתוהו ובוהו — מוסיף מר גולדמאן.

ואבא עומד נבוך, עלוב... ואמא מתחילה „לטעון" ולבכות.

תמיד בוכה אמא, מצוויות לה דמעותיה.

אבא אינו בוכה, ובכל זה מצטער הוא בצערו של אבא יותר.

מדוע?...

— ואל תביאני לידי נסיון...

המורה מדבר... צריך לשמוע.

ווילי נוטה אזנו ומקשיב. רוצה הוא „להתעמק" בדבר, אבל דברי המורה פורחים באויר בצפרים עפות ועוברים ומתעלמים ואין הוא קולט אותם, — ושוב הרהורים...

נסיון... כגון אבא... כן, אבא עומד בנסיון... הביא אותו הקדוש־ברוך־הוא לידי נסיון גדול וגם לידי בזיון...

כן, גם לידי בזיון... מי הוא זה ואיזה הוא מר גולדמאן? ואבא? אבא הוא ממשפחה מיוחסת שם ב„יורופ", אביו של אבא היה רב...

— הלאה!...

טוב שבֵּיני „חבר" עמו היום, הראה לו טרם ירגיש בו המורה את ה„מקום" והוא פסק את פסוקו.

מחמם הקיטור. מהבל עליו הבלו החם והמיישן. עיניו מתדבקות... שנתו היתה מטורפה כל הלילה. מה טוב היה להתמתח פה על הקרקע סמוך אל צנורות הקיטור ולישון...

מטרדתו עוד רגלו השמאלית. חש הוא דקירה באצבעותיו. היה טוב לחלוץ את הנעל ולשפשף את אצבעות רגלו היטב, אבל פה... מן הנמנע לעשות כדבר הזה ובהשאי מתחת לספסל מחכך הוא ברגלו הימנית את השמאלית.

— את החומש... מה היה לך היום? — לוחש אליו ביני, בדחפו אותו בכתף. — לומדים זה כרבע שעה חומש והוא מביט כתרנגול הודו בסדור!

— צלי אש... על מצות ומרורים תאכלוהו...

איפי שווארץ אומר... איפי הוא הטוב מכולם. קולו צלול, דבורו מחותך וברור, מדבר עברית כאילו היא שפת־אמו. אבא שלו עשיר... טוב מאד לעשירים... הכל אפשר להם... יש להם כל־כך הרבה פנאי. מדבר הוא עם איפי רק עברית. ואמו — גם היא מדברת עברית. חברה היא באגודת „אחיעבר“, שמדברים בה עברית. יכול היה גם אבא שלו לדבר עברית, אלא שאין לו פנאי, ודעתו קצרה...

פעם אחת התחיל אבא לדבר עמו עברית. נטפלו עליו אמא ומר גולדמאן ולגלגו... ולגלגו... אילו היו מדברים בביתם עברית...

כולם אוהבים את שווארץ: המנהל, המורה... כשבאים מבקרים, שואלים אותו תמיד בראשונה. יושב שווארץ מלפניו בשורה אחת עמו, על־כן נראים לו הכל... כל מה שיש בקתידרה שלו. מה מרובה ארוחת־הבוקר שהביא! כעכים רכים שנחתכו בתוך ובינתים מונחים „פראנקפורטים“ שמנים... כמה נודפים הם... היה אוכל אותם לתיאבון... אלמלי היה לו עכשיו מרק חם, שמן... מוצץ לו „מתחת לחכף“...

— הפסקה.

סגר המורה את החומש. המשגיחים אוספים את הסידורים ואת החומשים. כולם קמים ממקומותם, מחליצים את אבריהם, מתמתחים... „חוטף“ כל אחד מה לתוך פיו, סועדים קצת עד ההפסקה הגדולה.

במהרה עוברת ההפסקה הקטנה. כולם יושבים כבר על מקומותיהם. המורה מקריא:

— בח־דר י־שבו של־שה... של־שה נע־דים ואכלו...

דממה. שורקים העפרונים, חורקים העטים, נשמע רשרושם של הדפים במחברות כשהתלמידים מהפכים אותם. המורה הולך לו לאט בין הספסלים, ממשיך ומאריך בבטוי המלים וגוחן פעם לצד זה ופעם לצד זה, מסתכל בהעברה אל תוך אחת המחברות, מעיר על השגיאה, מתקן... גוער... ומקריא הלאה מתון־מתון:

— ל־חם, חמ־אה, גלוס־ק־אות...

מתמלא פיו ריר. אלמלי היה לו עכשיו ה„קצה“ של פת הקיבר, אשר אמו אָמרה לתת לו עמו אל החדר, והוא לא לקח „מפני הבושה“, — עכשיו היה יושב לו וכותב ומכרסם בצנעה, גוחן וכותב... איש לא היה מרגיש בו... עושה שם כך בשורה הרביעית סמי... סמי גולדשטיין... יושב גוחן, כותב ומכרסם... תפוח... תפוח אָרום, עסיסי...

(עוד יבוא).

עַנוּנוּ!*

(לאחינו אשר שם בארץ).

מאת

מ. שיינקין.

אי־אפשר להחריש יותר, הלב מתפקע. מה שם? האומנם נכון הדבר? האומנם כך מרגישים את עצמם המתנדבים העברים שם בארץ־ישראל?

האומנם נכון הדבר, שאין נותנים למתנדב העברי להשאר בארץ, אם אין בידו חמש מאות ליטרות במזומנים או שאין לו עבודה בטוחה לשנה? ואם יש דרישה שכזו, האומנם אי־אפשר ליהודים שבארץ ולההנהגה הציונית שם להבטיח עבודה שכזו לכל הפחות לאלף הצעירים הראשונים? ואם אלף דולארים דרושים כדי להבטיח את העבודה בשביל מתנדב אחד, ואם מיליון דולארים דרושים בשביל אלף הצעירים הראשונים, האומנם לא ישיגו את המיליון האומלל הזה בין קהל היהודים?

לוא הודיעו, לוא קראו, לוא דרשו מאת העם העברי מיליון או שנים כדי להמציא עבודה למתנדבים העברים; ביחוד לוא דרשו את זאת לא בתור נדבה, כי־אם בשביל רכישת קרקע, בשביל בנינים לבהמות ובשביל מכשירי עבודה, לדברים שכאלו הרחוקים מהפסד והנותנים עבודה וכלכלה לאלפי פועלים עברים, האם לא יתן העם? האם לא יאבו אלפי יהודים להשקיע מעט מזעיר מכספם לקרן קיימת זו, לגאולה הממשית?

אבל למה נדבר על־אדות מיליונים לאלפי מתנדבים, האם בשביל מאות כבר הבטיחו? הלא יום־יום כותבים המתנדבים שבארץ־ישראל להוריהם ומכיריהם באמריקה, שאינם רואים ואין מרגישים שם שום דאגה מספיקה אפילו בשביל מאות, האומנם?

ואם שקר הדבר: אם אין גזירה רעה שכזו, או אם דואגים להם במדה ידועה, אם מעבדים תכניות, מדוע אינם מודיעים זאת לא לנו ולא להם שם? ואם חושבים למותר להרגיע את רוחנו אָנו, מדוע אינם משתדלים לכל הפחות להרגיע שם את רוחות הצעירים המתנדבים? ואם עושים שם כזאת, מדוע אינם מודיעים לנו כדי שנדע להשיב לשואלינו דבר? הלא קוראים הם שם את הידיעות הנדפסות פה, מדוע אינם ממהרים להכחיש באופן מוחלט ורשמי, יוציאו מאה, מאתים דולארים לטלגראמות ונדע שלא נעשו נבלות כאלו בארץ־ישראל.

בטוחים אָנו באחינו אשר בארץ, כי אינם מוכשרים לדבר כזה, כי הלא גם הם יהודים הם. ואם נאמר, כי המנהיגים האופיציאליים „הזקנים“ חשודים על קרירות הלב ועל הרשלנות, אבל הלא ישנם שם בין בני הארץ גם „צעירים“ ורראדיקאלים שאינם נושאים פנים; ולוא היתה כצעקתה, האם היו הם עוברים על זה בשתיקה?

---

* בגליון הבא יבוא גלוי־דעת מאת המתנדבים בגדוד העברי, שיש בו כדי תשובה למאמר הזה. — המערכת.

ומר זאבוטינסקי, זה אבי הגדוד העברי, האם לא היה הוא מרעיש עולמות אילו היו חיי המתנדבים העברים באמת כה עצובים, בודדים, דלים ורעים?

ואלא מה? מדוע כך מתאוננים ומתמרמרים רבים מהמתנדבים? קראו־נא את מכתביו של מר ז. ברכות בה„טאג". הוא אמנם איננו מתנפל, איננו מחרף, איננו יודע את מי להאשים, אלא הוא רק שואל: „מדוע כל התהריתיני צריבית ההגמי בראש ברים מי אשם בדבר. מי יוכל להגיד לנו פשר דבר? אבל לעת־עתה, הוי, מה כבד לנשוא!" איזה יאוש קהה ועם זה חד וחותך כאיזמל.

והלאה הוא אומר: „כארבעת אלפים מתנדבים עברים הננו עתה בארץ־ישראל והננו כמו במדבר. אין לנו סביבה של יהודים... האנגלים, האוסטרליים, השוטלנדים, הניו־זילנדים — כל אלה שנקרעו מבתיהם ונדדו לארץ־ישראל, להם יש בית גם בארץ־ישראל. ישנם מוסדים המוכרים להם את הכל בזול־הזול, יש להם מיטבה מישלהם לאכול ולשתות, הם מקבלים עתונים; שונים הם המוסדות המשתדלים להקל לחיילים האלו את כובד חיי המלחמה ועבודת הצבא. אנחנו המתנדבים העברים, בלי הבדל, אפילו המתנדבים מבני ארץ־ישראל, מרגישים את עצמנו כמו אבודים; הכל סביב קר וזר, אין סביבה של עברים, אין מי שישמיע לנו ברגעי הסבל והיאוש".

וידיעה אחרת באה, כי רק מאות אחדות מהמתנדבים הוזמנו לסדרים ומאות אחרות נשארו בליל פסח בודדים בסוכותיהם במחנה הצבא.

האומנם כך הוא הדבר? אנא, מנהיגים נכבדים, פה ושם, ענונו! ענונו, חברינו שבארץ־ישראל, ענונו!

- - - - -

לִתְכוּנָתוֹ שֶׁל אַחַד־הָעָם עַל־פִּי מִכְתָּבָיו

מאת

ד"ר מרדכי זאב רייזין.

— —

(המשך).

בקיץ של אותה השנה פניתי לאחד־העם בבקשה, שיודיעני איזו פרטים מתולדותיו, שאוכל להשתמש בהם בתוך חיבור המאמר ביאגראפי, שאמרתי לכתוב בשפה האנגלית. בתור תשובה קבלתי את המכתב האבטוביוגראפי הבא בזה, שהוא נכבד מאד כמפיץ אור על כמה מאורעות חשובים בחייו:

אדוני הנכבד!

קבלתי מכתבך מן 12 אגוסט בהיותי יושב בנאות שדה להחליף כח מעט (כי חולה הייתי כל הקיץ), ועל כן לא עניתיך עד כה. אך גם עתה קשה עלי מאד לענות על שאלותיך, כי לא נקל לי לדבר על עצמי ולטפל במאורעות חיי, ומפני זה אקצר ואתה תסלח:

נולדתי ביום 17 אב שנת תרט"ז בעיר סקווירא, פלך קיעב. אבי היה חסיד־למדן ממשפחה מיוחסת ומובן, כי חונכתי על ברכי התורה והחסידות. בבית ספר לא למדתי וגם מורים פרטיים ללמודי חול לא היו לי, אף כי אבי היה עשיר ויכול היה בנקל לשכור לי מורים, אך הפנטיסמוס ששרר בעת ההיא בעיר מולדתי וסביבותיה — לא נתנהו לעשות זאת. בהיותי בן י"ב עקר אבי דירתו לכפר אחד אשר חכר, ושם, בהיותי בודד בנפשי, כי מורים יחסרו, נתעוררה בי התשוקה להשכלה, ובעצמי, בלי כל עוזר, למדתי שפת עבר, תנ"ך (כי התורה שלמדוני לא היתה אלא גפ"ת ופוסקים), הפלוסופיא העברית, הספרות החדשה, ואח"כ גם לשונות שונות ומדעים כלליים. בהיותי בן עשרים, יכלתי לקנות ספרים כאות נפשי, והם מילאו לי חסרון מורים. בשנת 1885 עקרתי דירתי לפה אודיסא, וכעבור זמן קצר התחלתי לקחת חלק בעניני ישוב א"י, שהיה פה המרכז להם תחת הנהגת המנוח ד"ר פינסקער, והייתי אחד מחברי הועד שפינסקער עמד בראשו, ומני אז הייתי לעוסק בצרכי צבור עד היום. עבודתי הספרותית החלה בשנת תרמ"ט. אני לא חשבתי מעודי להיות סופר. אך המנוח צעדערבוים, בהיותו בשנה ההיא באודיסא ובהודע לו מפי ידידי פה, כי יש בי התנאים הדרושים לסופר ורק הרצון יחסר לי, בא אלי בחברת אחדים ממכירינו ולא הרפה ממני עד שהבטחתיו לכתוב מאמר בשביל „המליץ". אז כתבתי מאמרי הראשון: „לא זה הדרך", ומעט מעט נמשך לבי אחר הספרות והייתי לסופר בשעות הפנאי. כי סוחר הייתי ועוסק במו"מ בכל יום, ורק שעות אחדות יכלתי לעסוק בתורה וספרות. בשנת 1895 אבד הוני בענין רע (אך ת"ל לא בלעתי חיל זרים), ומני אז הייתי לסופר בדרך קבע והספרות היא אומנותי. בשנה שאחר זו החלותי לערוך את „השלח" על פי הצעת הרק"ז וויסאצקי, אשר קבל עליו הוצאת מכ"ע זה במשך שנה. אחרי כן, כידוע לך, סלק הרקז"ו את ידיו מן ההוצאה וחברת „אחיאסף" באה תחתיו.

כמדומה לי, שזה יספיק למטרתך, ואם עוד שאלות לך, שאל ואענך.

— את מאמרך הגדול ע"ד שפת עבר באמיריקה התחלתי להדפיס בחוב' אגוסט, שתצא בקרוב, ויוגמר כלו בכרך זה. מפני כמותו הרבה לא מצאתי לנכון לתתו בתור פרק מן „היהודים והיהדות", כי אם קבעתי לו מקום בתור מאמר בפני עצמו בשם: „שפת עבר וספרותה באמיריקה".

והנני מברכך בשלום ובשנה טובה,

ברגשי כבוד ויקר,

אשר גינצבורג.

אותו „הפנטיזמוס ששרר בעת ההיא בעיר מולדתי וסביבותיה" — מי יודע, אם לא לו אנו חייבים תודה בעד הצורה היהודית שקבלה התפתחותו הספרותית של כינויי זה! אילו נודע אשר גינצבורג בסביבה יותר חפשית, ודאי שגם אז נהיה לסופר מפורסם, ואולי גם יכתוב בשפת עבר־ישראל? אין יבריא את הדבר, אבל אותה

המסירות הנלהבת לאידיאלים, אותו המרץ הבלתי־נכנע בפני כל, אותה העקשנות בפני מעצורים ומכשולים מרובים, אותה רוח הבטחון בעצמו של איש־המלחמה העומד במערכה — כל אלה אולי לא היו לנו.

במכתב המובא להלן הוא מבאר את הסבות שגרמו להתפטרותו ממשמרתו בתור עורך „השלח". איש כאחד־העם לא נועד להיות עורך פופולארי ולהוריד את הבמה הספרותית אשר יסד מן הגובה שעליו העמידה — את זאת לא יכול להרשות לעצמו. חותמי „השלח" הלכו ומעטו, ואחד־העם הרגיש שבאה שעתו לפנות מקומו לאחר. תחת עריכתו של הד"ר קלויזנר אָמנם הוטב מצבו החמרי של הירחון בה במדה שמספר חותמיו נתרבה, אבל זה לא היה עוד „השלח" של אחד־העם. הנשמה היתירה שלו ניטלה הימנו בפטורו של אביו ומהוללו:

אדוני הנכבד!

מכתבך מן 2|1 קבלתי אתמול ובינתים בודאי כבר נודע לך דבר השנוי שבא בעריכת „השלח". אני נפטרתי ממשמרתי זו ומקומי ירש ד"ר קלוזנר. סבת הדבר היא, כי לא יכול „השלח" לשאת עוד עורך „כבד" כמוני, מפני שחותמיו נתמעטו מאד. כנראה, אין הקהל העברי מרגיש צורך במכ"ע כזה ורק מתי מספר מבינים ערכו. לכן החלטתי לעזוב עבודתי זאת, כי איני אוהב ספרות מלאכותית העומדת על „חסדים טובים". שבתי עתה אל עולם המסחר ואקוה, שבמצבי החדש אוכל להביא תועלת יותר מאשר עד כה גם להספרות, כי שעותי הפנויות לא יאבדו בקריאת הבלים רבים.

— ועתה בקשה קטנה לי אליך. אחדים מראשי סופרי „השלח" אשר עבדו עמי באמונה הביעו את הפצם, שראוי היה להשאיר לזכרון תמונה כללית מכל ראשי הספרים עוזרי ביחד עם תמונתי (ואולי גם תמונות המולי"ם). הרעיון מצא חן בעיני והחלטתי לעשות תמונה כזו ולתתה לעוזרי בתור מנחת זכרון ותודה. בין „ראשי הסופרים" אני חושב את כל אלה שבאו דבריהם לא פחות מ ש ש ה ח ו ב ר ו ת (כמספר החוברות שבכל כרך). ובכן הנני מבקשך, שתשלח לי למטרה זו את תמונתך, אחר כי גם אתה הנך בין ל"ו הצדיקים (זהו מספר הסופרים האלה חוץ ממני).

והנני דו"ש ברגשי כבוד וידידות, ומביע לך תודתי על עבדך עמי במשך שנים אחרות.

אָשר גינצבורג.

בהיותו מעתה חפשי לנפשו מעול המערכת, אָנו מוצאים אותו יותר קרוב אל עולם־המעשה היהודי, ויותר נוח לגלות לפני מקורביו את דעותיו על כמה מחזיונות החיים. כמו שיעידו יתר המכתבים המובאים כאן:

אדוני הנכבד!

לא הייתי בביתי זמן מה ובשובי הקיפוני טרדות רבות, ועל כן נתאחרה מעט תשובתי על יקרתך מן 28 םעפט', ואתה תסלח.

וקודם כל קבל נא את ברכתי למשרתך החדשה. יהי רצון שתשמח בעבודתך ותראה פרי בעמלך ולא תהיה מלאכת שמים שבידך רק מצות אנשים מלומדה, כנהוג באמיריקא.

ואני מפני חטאי נתרחקתי מעבודת הספרות ועוסק אני בעניני חול. רק בשעות הפנויות אָשוב לעולמי הרוחני. אבל לע"ע עדיין לא הצלחתי לקבוע עתים לתורה במדה מרובה. אקוה, כי בקרוב ישתנה הדבר לטובה.

— על דבר האנציקלופדיא העברית, עוד לא נתברר הדבר בהחלט. אבל בכל אופן אין שום יחס בין זו ובין האנציקל' של סוקולוב. זה האחרון רוצה להוציא אנציקל' כ ל ל י ת בלשון עברית, מעין „האשכול" שיצא לפנים בווארשא ונפסקה הוצאתו אחר החוברות הראשונות. אבל אָנו חושבים ע"ד „אוצר היהדות", כפי התכנית שהצעתי עוד לפני הרבה שנים במאמרי שנדפסו אָז ונכללו אח"כ ב„על פרשת דרכים". אם תצא מחשבה זו לפעולה, בודאי יפנו גם אליך. המו"ל יהיה „אחיאָסף", ואני אהיה להם רק לעזר מוסרי מרחוק, מבלי שיקרא שמי על ההוצאה.

— הנני שולח לך יחד עם זה עקז' מספרי „על פרשת דרכים" ח ל ק ש נ י, שיצא באלו הימים.

והנני דו"ש בכבוד וידידות,

אָשר גינצבורג.

אדוני הנכבד!

בשובי לביתי באלו הימים, אחרי היותי שבועות אחדים בדרך רחוקה, מצאתי את יקרתך מן 1|7, ותודה לך על דבריך הטובים ועל דרשותיך ששלחת לי. האחרונות יפות הן, אבל, סלח לי, אם אומר לך בלי לב ולב, כי יותר מדאי מורגש בהם ה„רב". מרבנים כמוך יש לנו רשות לדרוש, שיפעלו על לב ערתם לא רק בעניני „בית־ה כ נ ס ת" ועבודת אלהים, כי אם גם בעניני „בית־ה מ ד ר ש" ועבודת האומה.

גם אני קראתי באיזו מכה"ע היוצאים בנויורק, כי עתיד אני לבוא בקרוב לשם, אבל אני בעצמי איני יודע עוד אם אמת השמועה. יש א פ ש ר ו ת ר ח ו ק ה שאבוא, לא יותר. זה כבר משתוקק אני להתבונן בעיני על היהדות האמריקנית, אך לע"ע אין לי אפשרות להוציא חפצי לפעולה.

ושלום לך, לתורתך ולעבודתך,

ברגשי כבוד וידידות,

אָשר גינצבורג.

אדוני הנכבד!

לא הייתי בביתי זמן מה, ובשובי אפפוני טרדות רבות ושונות, וע"כ נתאחרה עד כה תשובתי על מכתבך הנכבד מן 21|1, ואתך הסליחה.

ה„תנועה" הגדולה בספרותנו פה היא, כמו שהיטבת לראות, אך מלאכותית. באמת אין שום צורך בארבע־ה מכ"ע יומיים ולא בענציקלופדיא כללית, והכל נעשה רק לשם התחרות, כמנהג היהודים. כבר נודע לך בודאי, כי „המליץ" חדל לצאת, וגם „הזמן" לא יצא זה כעשרה

ימים, וכנראה, מצבו רע מאד. ובנוגע להאנציקלופדיא של ה' סוקולוב, לא נשמע בין החיים מאומה על אדותה זה זמן רב.

ו„אחיאסף" עוסק בשקידה בהכנות הדרושות ל„אוצר היהדות". לע"ע עוסקים בעבודת ההכנה ד"ר ניימארק בברלין וד"ר קלוזנר בווארשא. אחשוב, כי בינתים כבר קבלת „הזמנה" מהם, ובודאי לא תמנע מלעבוד אתנו, אחר כי סוף סוף רק „אוצר היהדות" יש לו תקוה להיות באמת לתועלת להחנוך הלאומי ולהרחבת ספרותנו, כמו שמסכים גם אתה במכתבך.

לאמיריקא, כנראה, לא אלך עוד בקיץ הזה.

ובתתי לך תודתי על התמונה היפה ששלחת לי, הנני דו"ש בכבוד וידידות,

א ש ר ג י נ צ ב ו ר ג.

בין המכתב הזה והבא אחריו, עומד לוח חלק של יותר משמונה שנים, שבהן לא החלפנו מכתבים, אף כי בינתים בקרתי את לונדון (בשנת 1909, כנזכר לעיל) והתודענו איש אל אחיו פנים אל פנים. אם הגיעוני איזו מכתבים ממנו ואבדו אצלי — לא אזכור. למכתב הבא למטה יש ערך מיוחד בהות־דעתו של אחד־העם המקורי ובלתי־משתנה. דבריו על טולסטוי הם מענינים מאד, אף כי המסקנה שהוא מוציא אינה נכונה. בהרצאתי על טולסטוי (שלה מכוון אחד־העם בדבריו) ספרתי גם בשבחו וגם בגנותו, כפי מדת האמת שהיתה לפני. כמו־כן אין אני מסכים עם סופרנו זה, שטולסטוי היה „שונא את היהדות תכלית שנאה". השקפתו של טולסטוי על היהדות היתה זו של אבות הכנסיה הנוצרית שמהם השפיע, אך אם גם נודה, שטולסטוי לא אהב את היהדות, נכון הוא, שהוא לא שנא את היהודים:

לידידי הנכבד והיקר, שלום!

קבלתי מכתבך הנכבד ושמחתי על בשורתך, כי נבחרת לרב בעדה החשובה בנויורק. ברכתי נתונה לך מקרב לבי שתמצא ספוק לרוחך במשרתך החדשה ותחנך את עדתך ברוח היהדות, אם אורתודוכסית או ריפור־מית — אחת היא, לו אך „יהדות י ה ו ד י ת"...

והנני משתמש במקרה הזה להודות לך על הקונטרס "Rabbi's Message", שקבלתי במועדו. קראתיו והתבוננתי בתכנו, ומחשבות מעציבות נתעוררו בלבי. הנה אתה מעיד על בני עדתך, שהולכים ומתרחקים מן היהדות, ואעפ"כ ברור לך, שלא ה„פולפיט" אשם בזה, ולראיה אתה מונה אחד לאחד כל מעשיו הטובים של ה„רבי". אבל מדוע לא שמת לבך אל ת כ ו נ ת ם של מעשים טובים אלו? היש בהם אף דבר אחד שמסוגל היה לחזק את האהבה ל י ה ד ו ת ם בלב בני העדה? הנה, למשל, אתה מזכיר מה שקראת לפניהם ע"ד ט ו ל ס ט ו י. ודאי ספרת בשבחו ולא בגנותו. והוא הן היה שונא את היהדות תכלית שנאה ובהרבה מספריו השתדל להשפילה עד הדיוטא התחתונה. בספרו על האבנגליון לא נמנע — אם בזדון או מחסרון ידיעה — גם מזיופים היסטוריים גסים, הכל בשביל להראות, שהיהדות היא דת אכזרית ופורעת־מוסר, והדת הנוצרית־ראבנגלית היא לבדה טהורה ורוממה. ועתה אשאלך: אם מישאך על טולסטוי עורר בלב בני עדתך חבה וכבוד לדעותיו של אותו זקן — איך ירגישו עם זה חבה וכבוד ליהדותם?

הנני מקוה, שלא תתרעם עלי בגלל דברי אלה. הלא בקשתני להגיד לך דעתי על הקונטרס — והגדתי לך מה שבלבי באמת. ואולם תקותי חזקה, כי בבואך לנויורק ותהיה יותר קרוב לחיי עמנו בעדה הגדולה הזאת ותקח חלק בהתפתחותה הרוחנית — תנוח עליך רוח היהדות ב מ ו ב נ ה ה ל א ו מ י ותמצא דרך יותר ישרה לקרב את הלבבות אל היהדות.

ובכן, עלה והצלח!

ברגשי כבוד ויקר,

א ש ר ג י נ צ ב ו ר ג.

(סוף יבוא).

מִכְתָּבִים מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

(מאת סופרנו).

מ צ ב פ ת ח ־ ת ק ו ה א ח ר י ה מ ל ח מ ה.

הסתדרות ההקלאים בפתח־תקוה הוציאה בימים האלה קונטרס קטן בשם „מצב פתח־תקוה אחרי המלחמה".

הקונטרס פותח ב„הריסותני", שבו מראים המחברים עד כמה מושבה זו היתה פורחת לפני המלחמה ועד כמה נהרסה ונחרבה עכשיו ומצבה נעשה מדולדל, רעוע ושבור.

הכנסות פתח־תקוה בשנה שלפני המלחמה היו:

מתפוחי־זהב, 400,000 תיבה	1,200,000 פרנק.
משקדים, 500 קנטר	150,000 פרנק.
מענבים, 1,500 קנטר	60,000 פרנק.
מזריעות של 5,000 דונאם	50,000 פרנק.
מזיתים	14,000 פרנק.
סך־הכל	1,474,000 פרנק.

כמית ההרקעית לפני המלחמה היתה: 25,000 דונאם; מספר הנפשות — 3,929 (מהם 1,040 פועלים); פרות — 800; סוסים — 400; חמורים — 106.

כך היה המצב בשנת תרע"ד. פתאום פרצה המלחמה העולמית עם כל מוראותיה ובלהותיה, וים של פגעים ואסונות ותלאות נשפך על כל ישובנו בכלל, תשעה קבים מהם נטלה פתח־תקוה.

האסונות שגרמו לחורבן פתח־תקוה היו רבים, אך העיקרי שבהם הוא ה פ ס ק ת מ ק ו ר ו ת ה ה כ נ ס ה: על־ידי סגירת הים נשארו רוב תפוחי־הזהב, שהן מקור עשרה היחידי של מושבה זו, כאבן שאין לה הופכין, והפרדסנים הוכרחו למכור את פירותיהם בחצי חנם ממש.

ה א ר ב ה. מכה שמינית זו של מצרים החריבה כמעט את כל הישוב. יותר ממאתים אלף פראנקים הוציאה רק פתח־תקוה למלחמה

באויב זה, אולם הכל היה ללא הועיל, וכל יבול תרע"ה ותרע"ו היה לברות לשני המשחית הזה.

חוסר הנפט בארץ־ישראל, שהוא הכח המניע את מכונות ההשקאה של הפרדסים, הכריח את הפרדסנים לשנות את ה„מוטורים" ל„גזוזשנים" באופן שאפשר יהיה להניע את המכונות בכח של פחמי־עץ, ולהשנוי הזה היו נצרכים שוב סכומי כסף גדולים מה שלא היה בכח המושבה להוציא.

אך המכה היותר נוראה מכל המכות שבאו כחתף על יהודי ארץ־ישראל, היתה מכת הבאנקנוט הטורקי. פרדסני פתח־תקוה קבלו אמנם הלוואות בסך 50 פראנק לכל דונאם, אולם סכום ההלוואות סולק על־ידי האפ"ק בניירות טורקים, ובעד כל באנקנוט טורקי של 23 פראנק היה מוכרח האכר לקבל רק 4 פראנק.

יסירי הממשלה הטורקית, מאסרי מאות תושבים על הטאים שלא חטאו, הגירוש מפתח־תקוה לרגלי זה שהכ התבצרי הטורקים בגבעתם לאחור, הפסד היבול של שנת תרע"ח, הגירת אכרי פתח־תקוה ויפו, שבה היו מוכרחים לשבת חמשה חדשים שלמים — כל האסונות הללו דכאו את מצב המושבה והחניקו את רוח תושביה.

אחרי אשר עמדה הרוחה לכל ארץ־ישראל הזמין ועד מושבת פתח־תקוה ועדה מיוחדה של שמאים מומחים, שבה השתתפו באי־כח התאחדות המושבות שביהודה ואגרונום מיוחד ואגרונום מצד המשרד הארץ־ישראלי, ועדה זו הערכה וסדרה רשימות מפורטות מכל ההפסדים והחזיקות שסבלה פתח־תקוה במשך זמן המלחמה. על־פי הערכה זו יוצא, כי היו הפסדים בסכומים אלה:

הפסדים, שנעשו על־ידי הדוית הטורקית בסך 1,640,433 פראנק.
הפסדים, שנעשו על־ידי הדוית האנגלית בסך 1,389,310 פראנק.

סך־הכל — — — — 3,029,743 פראנק.

מלבד ההפסדים האלה מוטלים על המושבה חובות עצומים בסכומים אלה:

לאפ"ק מקודם — — — — — — —	666,640 פראנק.
לאפ"ק הלואה אחרונה — — — — — — —	1,300,000 פראנק.
ליק"א — — — — — — — — — —	546,224 פראנק.
הלואת דזיימס סימון — — — — — — —	336,171 פראנק.
לאגודת „הפרדס" — — — — — — — —	122,510 פראנק.
חובות צבוריים — — — — — — — —	500,000 פראנק.
למלוים פרטיים — — — — — — — —	2,247,684 פראנק.
סך־הכל — — — — — — — — —	5,719,229 פראנק.

במצב כזה נמצאת פתח־תקוה. רוב האכרים והנוטעים נחנקים תחת העול של המלוים הנוגשים, ורבים מהם נמצאים במצב של יאוש.

אברהם אלמאליח.

יפו, כ"ז ניסן תרע"ט.

חדשות ומאורעות

באמריקה.

— תנועת המחאות נגד הפרעות הקיפה את כל פנות עמנו באמריקה. בערי פילאדלפיה, שיקאגו, בוסטון, באלטימור, קליוו־לאנד, ניוארק, וואשינגטון ובעוד הרבה ערים גדולות וקטנות נערכו תהלוכות ואספות, שבהן נשמעו נאומים חריפים מפי יהודים ונוצרים מפורסמים ונתקבלו רזולוציות נמרצות נגד הטביחות. הרזולוציות נשלחות אל הממשלה בוואשינגטון ואל הנשיא ווילסון ואספת־השרים בפאריז, בדרישה להשפיע את כחם להצלת היהדות במזרח־אירופה. בכל הערים והעיירות האמורות נערכת שביתה לאות מחאה ואבל. החנויות ובתי־החרושת סגורים על מסגר ומודעות מכוונות מוקעות. הרושם הוא ניכר ועז עד מאד. בתולדות היהודים באמריקה לא היו עדיין התעוררות ותנועה כאלה, שזעזעו את כל אדיני גר שבה עמם בזמן הזה.

— מזכירו של הנשיא ווילסון שלח אל הד"ר ס ווייס, סגן הנשיא של ההסתדרות הציונית באמריקה, את הטלגראמה הזאת: „הנשיא מבקש ממני להבטיחך, כי הערובות נגד ההבדלה לרעה בדת, המרובות אל לב הנשיא, תמצאנה בחוזים, שיכרתו עם המדינות החדשות".

יעקב ה. שיף קבל מאת לואיס מארשאל בפאריז את הטלגראמה הבאה: „הגשתי את הטלגראמה בדבר המחאה מצד יהודי ניו־יורק והרזולוציה ששלחם אל הנשיא ווילסון, שהתיחס אל הענין בחבה יתירה. עוד קודם לכן מסרתי לו דין־וחשבון והצעות מעשיות, שנתקבלו ברצון. אספת־מחאה חשובה נערכה בפאריז ביום השבת שעבר בהשגחת הצרפתים. אני נאמתי שם. הסכויים מבטיחים".

— המחלקה המדינית של ממשלת ארצות־הברית שלחה כבלים אל גיבסון, ציר אמריקה בפולניה, שיטלגרף תיכף ימסור דין־וחשבון על־דבר השחיטות ביהודי פולניה. גיבסון כבר שלח על־ידי הדואר דין־וחשבון כזה. אולם המחלקה המדינית אינה מרוצה ממנו, והיא מאיצה מאד בדבר.

הועד לענינים הציוניים של הקונגרס האמריקאי פתח ביום 2 ביוני גבית־דעות בדבר הריזולוציית נגד הטביחות בפולניה, שהכניסו אל הקונגרס המורשים סיגל, גולדפוגל ולאגארדיא. שלשה אלו היו הראשונים, שהשתתפו בויכוח. הם הוכיחו, כי הידיעות בדבר הפרעות נכונות הן, ודרשו כי הריזולוציה, הדומה אל זו שכבר נתקבלה בסינאט, תתאשר על־ידי הועד. אחרי כן נשמעו דבריו של מנהיג פולני ידוע, שטען: להד"ם! לא פרעות ולא שחיטות! — גבית־הדעות תמשך עוד ימים אחדים עד אשר יחליט הועד את דעתו בדבר הריזולוציות הנזכרות.

— קברניטי הפולנים באמריקה אינם חובקים ידיהם. הם משתדלים בכל כח למחות את הרושם האדיר, שעושים היהודים במחאותיהם נגד הפרעות בפולניה. הפולנים מקהילים קהלות ומקבלים ריזולוציות נגד מחאות היהודים ושולחים אותן לוואשינגטון ולפאריז. גם בעתונים הם עורכים עכשיו תעמולה כוזבת ובמצח־נחושה הם מכחישים את כל הידיעות והעובדות על־אודות הטבח ביהודי פולניה. אולם העתונים היהודים, וביחוד הועד להגנת יהודי פולניה, עומדים על משמרתם להשגיח, כי דעת־הקהל האמריקאית לא תורעל בעטים של העלילות והשקרים, שבודים הפולנים.

— הועד להגנת יהודי פולניה, שפעל כליכך הרבה, מתכונן עוד לחזק את עבודתו. יוסף בארונדס, ציר הקונגרס היהודי בפילאדלפיה, נבחר ליושב־ראש של הועדה לבקשת אמצעים. הועד יפתח בקרוב ישבת מוריעין ופרסום גדולה, ואפשר שיתאחד עם ועד הקונגרס היהודי.

— יוסף בארונדס, השופט יוליאן מאק והקולוניל ה. קוטלר, צירי הקונגרס היהודי אל אספת־השלום בפאריז, כבר שבו לניו־יורק.

הם מביעים את תקותם, כי אספת־השלום תבטיח ליהודים מקלט־בית בארץ־ישראל וזכויות מלאות בגולה.

— הועד המחלק המאוחד פרסם דין־וחשבון בדבר עבודתו מראשית הוסדו ועד עתה. מצב המשת מיליוני היהודים בארצות מזרח־אירופה נורא עכשיו עוד יותר מאשר בימי המלחמה. הרעב, המחלות, המגפות והפרעות עושים בהם שמות. הועד אסף על־ידי שלשת הועדים המאוחדים בו (הועד האמריקאי־היהודי, הועד המרכזי והועד העממי לעזרת היהודים נגועי המלחמה) סך של תשעה־עשר מיליון דולאר, שנשלחו אל פולניה, רוסיה, צרפת, הונגריה, רומניה, טורקיה ושאר ארצות. שלוחי הועד מוסרים ידיעות מפורטות בדבר מצבם הנורא והאיום של אחינו בארצות־החוץ. מצוקותיהם [illegible] אין לשער. רבבות [illegible] במדבר [illegible] באין לחם לאכול ובגד ללבוש. הדין והחשבון מסיים בקריאת עזרה לקום לישע היהודים שם ולהצילם מכליון חרוץ וממיתה חטופה.

— באטלאנטיק־סיטי נפתחה ביום ג' שעבר הועידה השנתית של מוסדות־הצדקה היהודיים. בועידה משתתפים 300 צירים באי־כחם של 192 חברות צדקתיות. נשמעו דינים־וחשבונות שונים בדבר צדדיה השונים של הצדקה היהודית, שהתפתחה במדינה זו למדרגה היותר נכבדה.

— הועידה השנתית השלש־עשרה של ה„אורדן החפשי ארבייטער רינג" נועדה בלין של מאסאטשוסיטס במעמדם של 139 צירים. האורדן מונה עתה 65 סניפים ולמעלה מששת אלפים חברים בששים וחמש ערים.

* * *

ברומניה.

— הממשלה הרומינית פרסמה פקודה, שעל־פיה אפשר ליהודים שם להעשות אזרחים אם יביעו את חפצם בכתב. שאר החומרות בטלו כולן. בערך 800,000 יהודים יקבלו זכות־אזרח על־ידי הפקודה הזאת.

— הממשלה הפולנית עומדת להציע בפארלאמנט חוק שעל־פיו יוכרחו כל ששים אלף היהודים הליטאיים לגלות מפולניה. קהלות ישראל שם החליטו לפנות אל מדינות־ההסכם, שיבטלו את גזירת הגירוש.

— מודיעים, כי הפארלאמנט הפולני קבל ריזולוציה לתת לעמי־המיעוט שויון ואבטונומיה תרבותית ולאומית במדינות שיושביהם מעורבים מעמים שונים.

— הצירים היהודים בפארלאמנט הפולני הגישו [illegible] אל ראש־המיניסטרים פאדאריבסקי. התזכיר דן בפרעות וברדיפות ביהודים, ודורש מאת הממשלה לענות ברור אם היא תומכת בהם אם לא.

— המתבוללים היהודים בווארשה נועדו לועידה והחליטו להביע לפולניה את רגשות־נאמנותם ולהלחם בדרישה לתת זכויות לאומיות ליהודים.

* * *

מסביב לאספת־השלום.

— ראש־המיניסטרים האנגלי לויד ג'ורג שלח אל ד"ר חיים וייצמאן מכתב לאמר: [illegible] הצהרת הציונית [illegible] הודיע הזאת הטילה שמחה עצומה בקרב היהודים בלונדון.

— הסופר העברי ד"ר יהושע טהון הודיע, כי החוזה בין אנגליה ואגודת־הלאומים ובין הציונים כמעט שנגמר. פרופיסור פראנקפורטר היה בא־כחם של הציונים. על־פי החוזה הזה תוסד בארץ־ישראל מועצה יהודית עם ועד הנהלה. גבולי הארץ הם אלה: בצפון צידון והרי הלבנון; בדרום סמוך לעל־אריש אצל מצרים; במזרח מסילת־הברזל של הינאס; במערב ים־התיכון.

— הישיבה הגמורה של אספת־השלום ביום השבת, 31 במאי, דנה בזכויות עמי־המיעוט. הנשיא ווילסון וראש־המיניסטרים הצרפתי קלימאנסו עמדו בכל תוקף, כי ישאר בחוזה־השלום עם אויסטריה הסעיף, הערב בעד זכויות היהודים במדינות החדשות. צירי רומיניה ופולניה לחמו נגד הסעיף הזה, אך ללא הועיל. על־פי סעיף זה מחויבות הממשלות במזרח־אירופה לתת זכויות נזעיות, דתיות ולשוניות לכל עמי־המיעוט, הנמצאים בהסותה של אגודת־הלאומים. הכנסת הסעיף האמור הוא נצחון גדול בשביל השלוחים היהודים אל אספת־השלום בפאריז.

— אספת־השלום מנתה ועד מיוחד של מומחים, שתפקידו לערוך את פרטי החוזים עם המדינות החדשות על־מנת להגן על עמי־המיעוט, וביחוד היהודים, נגד כל גזירה והגבלה. הועד הזה נמלך עם השלוחים היהודים בכמה דברים.

העתונים מודיעים כי הויכוחים בין פולניה ובין מדינות ההסכם יכיל את התנאים האלה, שעל־פיהם תהיינה זכויות היהודים שם מוגנות: 1) פולניה מחויבת להכיר ולהגן על עמי־המיעוט. 2) עמי־המיעוט נמצאים בהסיתה של אגודת־הלאומים. 3) כל התושבים היושבים עכשיו בפולניה נעשים אזרחים. 4) פולניה ערבה בעד חירותם ולא תשים פדות בין הפולנים ובין בני עמי־המיעוט בבחירות משרת־הממשלה 5) לעמי־המיעוט ינתן חופש העבודה, המסחר והתעשיה. 6) עמי־המיעוט ישגיחו על בתי־ספרם לשונם, דתם ומוסדות־הצדקה שלהם. 7) הבחירות לא יחולו בחגי ישראל והיהודים יהיו רשאים להשתמש בלשונם. אגודת־הלאומים תצטרך להכיר כל דרישה צודקת לשנות אחר־כך סעיף בחוזה, הנוגע אל עמי־המיעוט.

* * *

פרעות ופורעניות.

— בפרעות, שנערכו ביהודי דובנה של אוקראינה, נפלו 700 חללים. גם ב[illegible] נרצחו יהודים רבים על־ידי החיילים האוקראינים. באוסטרה נרצחו [illegible] יהודים.

— מעשי שוד והרג נעשו ביהודי מינזיקובושיבסקי, יאדלובה, [illegible] טשענסטוכוב [illegible] טשוביאנה ועוד ערי פולניה.

— קבוצת חיילים ערכה טבח ביהודי ראדומיסל של אוקראינה והמיתה בהם כאלף נפש. הבולשביקים שלחו מקיוב צבא, שעצר בטבח.

— באניה שהפליגה מקיוב לטשרניגוב הומתו על־ידי פלחים אוקראינים 100 יהודים והשליכו אל מצולות הים.

— שלוחי הקהלות ו„אגודת האחים" באנגליה שלחו אל ועד אספת־השלום בפאריז מחאה חריפה נגד הפרעות ביהודי פולניה.

— בפארלאמנט האנגלי נתעוררה שאלת הטביחות ביהודים. הממשלה הבטיחה לשואלים, כי יושם קץ לדבר.

— מווארשה מודיעים, כי ניתנה פקודה לכל חיילי פולניה, שלא יתנפלו עוד על היהודים.

— הפארלאמנט הפולני החליט לשלוח ועד, שיתחקה על מעשי החמס והרצח ביהודים.

קאמיל הויסמאנס, מזכיר הועד הפועל הסוציאליסטי הבינלאומי, דרש מאת מפלגות הפועלים באנגליה ובצרפת, כי תשמשנה בכל כח השפעתן להפסיק את תנועת הפרעות בפולניה ובשאר מדינות מזרח־אירופה.

— גדולי הסופרים ואנשי־המדע בצרפת התמו על מחאה נגד השחיטות ביהודים.

— איגנאץ פאדארעבסקי, ראש־המיניסטרים הפולני שבא לפאריז, הכחיש את ההריגות ביהודי פולניה ודרש מאת אספת־השלום לשלוח ועד מיוחד לחקור את הדבר. אולם הכחשה זו לא עשתה שום רושם הואיל והעובדות מדברות בעדן.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

ציוניות באמריקה.

— ההסתדרות הציונית באמריקה מודיעה, כי נסיעתו של לואיס ד. בראנדייס אל ארץ־ישראל עדיין לא נקבעה לחלוטין.

— ההכנות ליום הפרח לטובת הקרן הלאומית, שיחול ביום א׳, א׳ ביוני, מוסיפות והולכות. מאות מתנדבים כבר נרשמו. עד עתה כבר נענו 160 ערים.

* * *

פעולות ההסתדרות העברית באמריקה.

מר אב. גולדברג, מזכיר ההסתדרות העברית, שלח אלינו את הדין־וחשבון הבא:

שעורים עברים למורים. ב־11 מאי היתה הפתיחה הרשמית של השעורים למורים, שנוסדו מטעם ההסתדרות העברית בהשתתפות ההסתדרות הציונית. הלמודים הם: השפה ודקדוקה, הספרות העברית ותולדותיה, גיאוגראפיה של ארץ־ישראל, זמרה, תנ״ך, יסודות הפסיכולוגיה בהתאם להחנוך, עיקרי ההוראה, דרכי הוראת הלמידים העברים השונים, הגיית בית־ספר והרצאות על החנוך העברי בתור פרובלימה צבורית־לאומית. נתקבלו עד עכשיו מכתבי־בקשה מאת מאה אנשים ונשים בערך, הנכונים לבקר את השעורים האלה. רוב המכתבים כתובים עברית וכותביהם הם אנשים העובדים כעת בבתי־הדרשת או עוסקים במסחר. רובם ככולם מביעים את רצונם להשתלם בהוראה, מפני אהבתם לעבודה הזאת ומפני רצונם ללכת אל ארץ־ישראל. כששים תלמיד נתקבלו כבר. מספר שעות הלמודים יהיה שמונה בכל שבוע. למזכיר השעורים האלה נבחר מר י. ז. פרישברג.

אספות. נערכה אספה פומבית גדולה בהארטפורד ביום א׳, 25 במאי, על־ידי הקבוצה העברית. נאמו ראובן בריינין ואב. גולדברג.

נערכת אספה גדולה בטורונטו של קנדה על־ידי אגודת „התחיה" לחוג את חג יובלו של הסופר נחום סוקולוב למלאות לו ששים שנה. הנואם — אב. גולדברג.

אגודת „תרבות" בקליבלאנד קוראת לאספה פומבית גדולה ליום א׳, 17 ביוני. בנשף זה תשתתף גם המקהלה העברית, המונה כששים צעירים וצעירות ואשר טיבה יצא בכל העיר. הנואמים בתור נואמים מר ראובן בריינין ואב. גולדברג.

אגודת „אחיעבר" מבאלטימור, שנתיסדה על־ידי ההסתדרות בזמן האחרון, מכינה אספה פומבית גדולה בסוף חודש יוני. ינאם מר אב. גולדברג.

א. קושניר מקליבלאנד, מזכירה של אגודת „תרבות", מודיע אותנו, כי בזמן האחרון נוסדו חוגים של דוברי עברית בסביבות שונים שבעיר, המתקדמים באופן מצוין. בבית תלמוד־התורה מתאסף חוג אחד מדי שבוע בשבוע ורבים מהאינטליגנציה המקומית מבקרים שם. נוסד חוג דוברי עברית בבית־הכנסת „נוסח הארי". רוב המתפללים לומדים לדבר עברית ורבים באים גם לבתי־כנסת אחרים לקיים את מצות הדבור. בקרוב יוסדו סניפים כאלה בכל בתי־הכנסת של העיר.

אגודות חדשות. נוסדה אגודה חדשה בברונקס של ניו־יורק. נספחו כעשרים וחמשה חברים. נבחר ועד ומני לקרוא לאספה פומבית גדולה בשבוע זה.

נוסדה אגודה חדשה באטלאנטה של גיאורגיה. בתור יושב־ראש נבחר מר י. ה. גולדשטיין, ובתור מזכיר נבחר ד״ר א. בריינין.

* * *

הקרן הלאומית באמריקה.

הלשכה הראשית של הקרן הלאומית באמריקה שלחה אלינו את חשבון הכנסות הקרן מיום 1 באפריל עד 1 במאי, 1919:

נדבות כלליות	$2,639.69
קופסות	2,006.73
דונאמי־קרקע	866.98
ספר־הזהב	402.50
נדבות־אילנות	216.00
תוים	94.22
בתים בשביל התימנים	10.00
תרומות שנתיות	8.00
סך־הכל	$6,244.12

* * *

ידיעות הלשכה הראשית של הקרן הלאומית.

הלשכה הראשית בהאג של הקרן הלאומית שלחה אלינו את הידיעות האלה:

הכנסות. הכנסות הקרן הקיימת בחדשים יאנואר ופברואר שנת 1919 עולות ל־236,742 פראנק. בסכום זה השתתפו הארצות האלה: אנגליה — 2,705 ליטרה, גרמניה — 96,529 מארק, אויסטריה — 50,222 כתר, ארצות־הברית של צפון־אמריקה — 2,634 דולאר, צרפת — 11,468 פראנק, חבל הסלאווים הדרומי — 44,491 כתר, בלגיה — 15,010 פראנק, יון — 10,950 פראנק, הולנדיה — 2,890 פלור, שווייצריה — 7,406 פראנק, ארץ־ישראל — 14,640 פראנק, שוויידיה — 2,383 כתר, ארגנטינה — 957 פיזות, רוסיה הלבנה — 2,608 מארק, נורוויגיה — 1,097 כתר, חינה — 300 דולאר, אויסטרליה — 45 ליטרה, דנמארק — 720

כתר, מצרים — 6,652 פראנק, קנדה — 80 דולאר, תוגיס — 241 פראנק, אפריקה הדרומית — 10 שילינג.

חמשה־עשר בשבט בארץ־ישראל. השנה חגגו את „ראש־השנה לאילנות" בארץ־ישראל בריב פאר. מושבות יהודה ערכו את החגיגה בהוּת הקרן הלאומית בן־שמן (יער הרצל), אשר בה נאספו כל ילדי בתי־הספר מהמושבות: ראשון־לציון, באר־יעקב, נס־ציונה, עקרון, גדרה ובן־שמן. בסך־הכל 823 תלמידים עם מוריהם. אופי מיוחד היה לחגיגה בגלל השתתפותם של 500 חיילים מהגדוד העברי, אשר באו יחד עם מצביאם, כולם אזורים בכליהם וזיינם וציינו את השתתפותם בחגיגה על־ידי נטיעת שדרת־חרובים מיוחדה. החגיגה עלתה יפה עד מאד וזכרון היום הזה לא ימחה מלב התלמידים והחיילים.

גם בירושלים חיפה ובמושבות אחרים נערכו בחמשה־עשר בשבט חגיגות נהדרות, שבהן השתתפו הסתדרויות עבריות שונות, תלמידי בתי־הספר, האגודות הלאומיות „מכבי" והסטודנטים העברים שנטעו עצים לכבוד היום. בחיפה נמכרו ביום זה פרחים לטובת הקרן־הקיימת לישראל.

מושבה יוגו־סלאבית בארץ־ישראל. בעת שהממשלה החדשה בדרום סלאביה דרשה מכל אזרח להעריך את עצמו בסכום ידוע לטובת המדינה, פנתה ההנהגה הציונית בכרוז אל כל היהודים להתחייב לשלם סכום מתאים לטובת בנין ארצנו. בכספים הנאספים תקנה אדמה בשביל מושבה יוגו־סלאבית בארץ־ישראל.

הפרובלימה של ארץ־ישראל. בשם זה נדפס מאמר בעתון האנגלי „עוורימאן", שתחתיו חתום „דיפלומאט בריטי". כותב המאמר דורש בכל תוקף להעמיד את ארץ־ישראל תחת השגחת ברית־העמים כדי שתהא עצמאית אי מדינת באת־כח תעזור להכשרת פלשתינה למקלט עברי ותגן על התביעות הצודקות של היהודים והבלתי־יהודים... הוא מוסיף: „אחת תעודותיה החשובות ביותר של ברית־העמים תהיה להגן על תושבי ארץ־ישראל והארצות הסמוכות לה, שהשתחררו מעול טורקיה ומהשפעתה המשחיתה, בעד בעלי־ההון הזרים, הקונצסיונרים וספסרי־הקרקעות. פלשתינה צריכה להתפתח לטובת הישוב המקומי ולא לטובת בעלי־הכסף בלונדון, פאריז או ניו־יורק. שטחי האדמה שאינם מעובדים עדיין ומקורות המינראלים צריכים להיות קנין של פלשתינה ומנוצלים על־ידי הפלשתינאיים לטובת של פלשתינה הצעד הראשון למטרה זו נעשה כבר באופן מזהיר על־ידי ההסתדרות הציונית. היא רוכשת אדמה בארץ־ישראל על־ידי הקרן הקיימת לישראל, אשר לטובתה נאספים כספים בכל העולם. שטחי־האדמה הנרכשים באופן זה אינם נמכרים לצאת מרשותה ונמסרים ליהודים כל הרווחים שהקרן הקיימת מקבלת מאדמת ארץ־ישראל היא מוציאה לטובת ארץ־ישראל עד המלחמה סבלה ארץ־ישראל מהשלטון הטורקי המקולקל, שעבד יד ביד עם ספקולאנטים ורוצים זרים עוד יותר גרועים. כדי שברית־העמים תמלא את חובתה צריכה היא לשים קץ לסדר כזה ולנצול האכר".

* * *

ועידת „מזרחי" באמריקה

בימים האחרונים של ועידת „מזרחי" בסינסינאטי נתקבלו החלטות אלו: להשתתף עם אגודות־חרדים אחרות לשם עבודה כלכלית ותרבותית בארץ־ישראל; לתמוך בישיבת רב יצחק אלחנן בניו־יורק; סניפי ה„מזרחי" יערכו את אספותיהם בעברית; ליסד לשכת „מזרחי" בארץ־ישראל; לסייע בתנועה של חמשת ימי עבודה; לסדר בירושלים את מרכזה של הסתדרות „מזרחי" העולמית, ועוד. ריזולוציה של מחאה נגד הפרעות נשלחה אל הקונגרס בוואשינגטון ואל הנשיא ווילסון בפאריז. לאחר שנאסף סכום של 25,000 דולאר לטובת קרן ארץ־ישראל של ה„מזרחי" יצאו נאומים נגמרה הועידה. הפקידים נבחרו: הרב ריסיס — לנשיא של כבוד, הרב מאיר ברלין — לנשיא, ב. שור — לגזבר, גדליה בובליק — למזכיר כללי, ד"ר מ. וואכסמאן — מזכיר להנוך

שונות

לנסיעתו של מר שיינקין אל ארץ־ישראל.

במוצאי־שבת 31 במאי, במרכז העברי של ניו־יורק, ערכה אגודת הסופרים העברים באמריקה סעודת־פרידה לכבוד חברה מ. שיינקין לשובו אל ארץ־ישראל. הסעודה עלתה יפה מכל צד והשתתפו בה רבים מן הסופרים העברים, העסקנים הציוניים ומורי־בתי־הספר העברים. ראובן בריינין ישב ראש ונאמו החברים: הרב ש. ל. הורוויץ, ק. וויטמאן, י. זיף, ד"ר מ. לוין, צ. ה. מאסליאנסקי, ד. פרסקי, ז. קוטיר, צ. שארפשטיין, ב. שלווין, ז. שניאור ועוד. כולם התעכבו על מרצו הכביר ופעולותיו החרוצות של שיינקין באמריקה וביחוד הטעימו את כשרונותיו הספרותיים המצוינים שנתגלו בזמן האחרון במאמרים צבוריים וביצירות פיוטיות רבים. הובעה המשאלה כי שיינקין יתמסר בארץ־ישראל ביתר תכיפות אל הספרות העברית שבה צפון שורש עצמיותו הרוחנית. בנאום חי ומעניין, שבו הרצה את מחשבותיו ורגשותיו על עצמו ועל האומה, נפרד מ. שיינקין מאת חבריו באמריקה, ובשירות וזמירות נגמרה הסעודה מתוך רוממות הנפש.

למחרת, ביום א', ערכו גם ההסתדרות העברית והועד הכולל של ציוני ניו־יורק ארוחת־פרידה לכבוד שיינקין. ביחוד הצטיין נאומו של התוזה־ארוהה, שצייר ציור דמיוני מחיי העברים בארץ־ישראל לאחר שלשים שנה. הנאום הפיוטי הזה נסך רוח קסם על הנאספים ועורר ברבבם התרגשות מרובה

* * *

מחיי האגודית.

באספת חברים של הסתדרות „אחיעבר", ניו־יורק, באחד ביוני, ניתן דין־וחשבון על מעשי האגודה בחצי השנה האחרון ונבחרו לזמן הבא הפקידים האלה: לנשיא — ש. עפשטיין; לסגן־נשיא — א. נ. פרלברג; למזכיר־הכספים ולסופר — דניאל פרסקי; למזכיר הפרוטוקול — ד. שיינמארק; לגזבר — ד"ר ל. שפר; לחברי הועד הפועל — אב. גולדברג, יוסף זיף, ש. זלינסון, ש. יודינפריינד, י. סיגי וא. שפיזה־גדלר.

האספות תהיינה מעתה לכל משך הקיץ אחת לשני שבועות האספה הבאה תהיה חגיגת־מילואים ביום א', 15 ביוני, במרכז העברי, 201 איסט ברודוויי. נואמים מפורסמים ישתתפו. הכניסה חנם.

אספה עיונית תערך לאגודת ד"ר הרצל במוצאי־שבת, 7 ביוני, בבית־הספר הלאומי, 206 איסט ברודוויי. על הפרק: הרצאות, הטעמות ושירים. החברה ש. שיינמארק תרצה הרצאה בין הדברים מתכרשים לבוא אורחים רציים

הננו משתתפים בצערו העמוק של גזברנו מר יהושע שפריירגן במות עליו אמו ז"ל.

הוצאת ספרים „קדימה".

י. מארק, מזכיר.

הסניף השלישי ל„פועלי ציון" מברך את החבר צבי ברורמאן ואשתו להולדת בתם אביבה. יהי רצון שבימיה ובימינו יפרח אביב עמנו בארצנו.

מקרב לבי הנני מברך את חברי ניסן ירושלמי עם בת גילו מרת חינה. מי יתן וימצאו את מבוקשם בארץ אבותינו.

ש. צ. אַשכנזי.

הננו מברכים את ידידנו יקירנו האדון ניסן ירושלמי לבואו בברית הנשואים את העלמה מרת חינה ניומאן בריטשמונד, ווא. שיבנו בית נאמן בישראל בארץ מולדתנו האהובה.

יוסף גבריאל ורעיתו.

דזוירסי־סיטי, ניו־דזווירסי.

ברכתנו שלוחה למר ניסן ירושלמי ולרעיתו חינה לנשואיהם. מי יתן ויבנו את ביתם בין הרי ציון וירושלים.

ש. בורובסקי ורעיתו.

הנני מברך את ידידי הסופר מר צבי שארפשטיין ורעיתו להולדת בנם בן־עמי. יגדלוהו ויחנכוהו ברוב אושר ועושר בארץ האָבות.

א. נ. פרלברג.

שורה שלמה של ספרי למוד משכללים.

הוצאת „ספרא“ בוסטון

יצאו לאור:

א) „השחר“, ספר קריאה ולמוד למתחילים, מאת מ. תומרוב וב. הירש.

ספר זה חובר בהתאם לדרישות חוקי הפידגוגיה היותר מודרניים. למוד הקריאה משולב ומאוחד בו עם התחלת למוד השפה והילד רוכש את שניהם מתוך עונג ושעשועים, בלי יגיעה יתירה. אותיות בודדות, שנסדרו על־פי חוקי הקלת המבטא, מצטרפות למלים, המבוארות על־ידי תמונות. המלים מחברות למשפטים קלים ומלבבים, מעולם הילדים וחוג הכנתם. בצדו של כל משפט חדש נמצאים ציורים אומנותיים, שנעשו לשם הספר, המבארים ומשלימים את רעיון המשפט ומקילים את הבנתו. מספר המלים שהוכנסו אל תוך הספר, בתור חומר להתחלת למוד השפה, אינו מגיע למאה. וסכום קטן זה הורכב ונסדר לתרגילים רבים המספיקים להקנות לילד גם את הקריאה המיכנית במלואה.

„השחר“ מבוקר ומאושר על־ידי ועד מיוחד של ההסתדרות העברית באמריקה, שנמנה לשם זה מאת נשיא ההסתדרות, הסופר המפורסם מר ראובן ברייניו. חברי הועד הם מן המורים היותר מצוינים במדינה זו: ק. ווייטמאן, א. ח. פרידלאנד, י. ז. פרישברג ודניאל פרסקי.

מחיר „השחר“ בכריכה יפה — 20 סנט.

ב) „שחרית“, ח״א, מאת מ. תומרוב, ב. הירש ושכנא שטיין.

ספר למוד הלשון העברית אחר הקריאה. (מהדורה שניה, מוגהה ומתוקנה).

ספר זה נתפשט בעשרות אלפי אכסמפלרים ונתקבל בבתי־הספר היותר מעולים באמריקה וחוץ־לארץ.

מחירו מכורך — 40 סנט.

ג) „שחרית“, ח״ב, מאת ב. הירש ומ. תומרוב.

ספר למוד לשנה שניה ושלישית. מכיל חומר רב ומרבה הגונים, הכולל בתוכו: ספורים, שירים ומאמרים מקוריים ומלוקטים ממיטב ספרות הילדים, העברית והכללית.

מחירו מכורך — 50 סנט.

למורים, לבתי־ספר ולמוכרי־ספרים — הנחה הגונה.

הכתובת:

Saphro Publishing Co., 22 Glenway St., Boston, Mass.

סוכננו בניו־יורק:

S. Druckerman, 50 Canal St., New York.

סוכננו במערב קאנאדא:

B. Miller, 816 Main St., Winnipeg, Man., Canada.

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן“ להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן“.

הנחה לחותמי „התורן“.

במערכת „התורן“ נמצאים למכירה במספר מצומצם:

„התורן“ (החדשי) שנה א׳, מכורך המחיר $1.50 — לחותמי „התורן“ $1.20

„התורן“ (השבועי) שנה ג׳, מכורך המחיר $4.00 — לחותמי „התורן“ $3.00

„התורן“ (השבועי) שנה ד׳, מכורך המחיר $4.00 — לחותמי „התורן“ $3.00

כל המחירים עם המשלוח

הנהלת „התורן“.

ספרי למוד

— של —

הוצאת „סיני“

1) הזמן הראשון

מאת ח. א. גולדין. מחירו 15 סנט.

2) הזמן השני

מאת הנ״ל. מחירו 20 סנט.

3) הזמן השלישי

מאת הנ״ל. מחירו 25 סנט.

4) הזמן הרביעי

מאת הנ״ל. מחירו 30 סנט.

5) חמש לבית הספר

חלק א׳ ספר בראשית, עם הערות. מעובד ע״י הנ״ל. מחירו 80 סנט.

6) קבץ שירים לבתי ספר

עם תוי נגינה, מסודר על־ידי א. בן־אליהו. מחירו 20 סנט.

למותר הוא להראות באצבע על היתרונות שבספרים הנ״ל, המורה המנוסה ימצא על נקלה וידע לערך את ערכם האמתי.

לפנות אל:

SINAI PUBLISHING CO.

176 Park Row, New York, N. Y.

או אל:

S. DRUCKERMAN,

50 Canal St., New York, N. Y.

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, JUNE 13, 1919 — No. 13 (163)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

המדה דנוביץ   יחיאל קליבאנוב

נשואים

מנהלי „בית־הספר הלאומי" מברכים את תלמידתם־מורתם חמדה דנוביץ עם בחירה יחיאל קליבאנוב ליום בואם בברית הנשואים. יהי רצון שתשרה השכינה העברית בביתם ושיהיה ביתם דירה ארעית בחוץ־לארץ ודירת קבע בארצנו.

ניו־יורק.

ברכת מזל־טוב לחמדה דנוביץ ובן גילה יחיאל קליבאנוב ליום בואם בברית הנשואים. יהי ביתם קרן שלום ואהבה, קן אידיאלים נעלים ויהיו ימיהם שרשרת זהב אחת שראשיתה בכאן והמשכה בארץ אבות.

ה. א. יונינה ואביבה פרידלאנד.

אנחנו מברכות את חברתנו ההביבה חמדה דנוביץ ליום נשואיה עם בחיר לבה מר יחיאל קליבאנוב. מי יתן והיו חייהם שירה אחת נצחית.

ניו־יורק.   מורות „בית־הספר הלאומי".

VOL. VI | NEW YORK, JUNE 13, 1919 | No. 13

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק ט"ו סיון, תרע"ט | גליון שלשה־עשר

פרשת השבוע

בשורות טובות

השופט יוליאן וו. מאק, שהיה ראש המלאכות היהודית לאספת־השלום, הביא לנו, בשבוע שעבר, בשורה טובה והבטחות נאמנות בדבר זכויות היהודים במזרח־אירופה ובדבר הגשמתה של ההכרזה הבריטית לעזור לבנין מקלטנו הלאומי בארץ־ישראל.

אחרי הבשורה הטובה הזאת באו עתונאים שונים והודיעו לנו מפאריז בדברים מפורשים, כי כבר נעשתה שם שליחותם של צירי עמנו: — דרישותינו נתמלאו באופן היותר רצוי. היינו: „ארבעה הגדולים" שעל אספת־השלום מכריחים, או כבר הכריחו, את פולניה, רומיניה והממשלות הקטנות החדשות, שהוקמו בחסדם, להכיר את „זכות המועטים". על־ידי זכויות המועטים נפתרת שאלת היהודים באופן מיכאני. כך, לפחות, מבטיחים לנו. ועל הזכויות של המועטים תהיינה פקוחות עיניה של אגודת־העמים לבל יקפחון חלילה, — ומה לנו עוד? הכל, לכאורה, צפוי מראש.

ונפלא הדבר, שכל הבשורות הטובות האלה על־דבר נצחונותיה של המלאכות היהודית בפאריז לא מלאו את הלבבות של אסירי־תקוה וצמאי־ישועה בשמחה מיוחדה. עדיין לב היהודי מהסס. „אנו שומעים את הבשורה, אבל חסרה האמונה בה". מה זאת?

הן אחרי שבועות של יאוש, של פקפוקים, של ידיעות מחרידות לב ומרגיזות נפש הנה זרחה לנו שמש תקוה של שחרור, של זכויות אנושיות ושל זכויות כמעט לאומיות באותן הארצות, ששם היו חיינו עד עתה הפקר גמור. הן נתבשרנו, כי הגדולים שבצוררי ישראל ביום, כמו פאדריבסקי ובראטיאנא, יצאו נכלמים, ופניהם כבושים בקרקע, מאת אספת־השלום. הן „ארבעה הגדולים" טענו: „יקוב הדין את ההר!" — משפט אחד, חוק אחד וזכות אחת לכל העמים, לכל האמונות, לכל הלשונות ולכל הגזעים, אם מרובים או מועטים הם במספרם. ולא עוד, אלא שגם „אגודת־העמים" — זה בית־הדין העליון, זו היצירה המדינית החדשה — תעמוד על רמת המצפה ותתבע ביד חזקה ובלשון מדברת גדולות את עלבונם של העמים המועטים, עלבונן של הלשונות, עלבונן של הקולטורות, אם זכויותיהם תהיינה, חלילה, לקויות ופגומות. כך, לפחות, מבטיחים לנו בימים האחרונים עתונאים וגם מדינאים היודעים את הנעשה ואת המדובר מאחורי הפרגוד, לפנים מן הקלעים, המבדילים בין העולם הגדול ובין חרטומי הפוליטיקה.

ואחרי כל אלה עדיין ענן כבד רובץ על העולם היהודי, עדיין נחשי השפק זוחלים בלבבות ועוד לא התפזר ולא התנדף הערפל העבה המכסה את הארץ ואת פני חזיונות חיינו. מדוע? —

יען כי נכזבה תוחלתנו הממושכה פעם אחרי פעם; יען כי גנבו את דעתנו והוליכו אותנו שולל לא אחת גם באותם הימים ובאותם המקומות שכבר היינו בטוחים, כי קרובה ישועתנו לבוא, או שכבר באה; יען כי רב הדרך וגדול ההבדל בין המליצות וההבטחות היפות ובין המעשים היפים, בין הנאה דורשים ובין הנאה מקיימים.

מצד אחד הננו תמימים יותר מדי, הננו נוטים וגם עלולים להאמין ולבטוח בכל הבטחה קלה, בכל רמז לטובתנו ובכל הסברת פנים, גם של שונא ושל צורר, כאילו היה כל זה דבר ממשי, שיש להשען עליו ולבנות על יסוד זה את העתיד שלנו. ומצד שני הננו פקחים יותר מדי, הננו חושדים יותר מדי גם את דורשי משפטנו, יען כי הנסיון המר של חיינו בגלות שנן לנו את הכלל: רב הוא המהלך בין „וכך היה אומר" ובין „וכך היה מונה". לא רק בעסקי מסחר, במשא־ומתן, אוחזים רבים ממנו בכלל זה, כי־אם גם במה שנוגע להספירות הגבוהות של עניני מדינה. ואין שום פלא

בדבר. לא אחת בגדה בנו האנושות הנאורה. וכמה הבטחות, וכמה תעודות שנתנו לנו ושבטחנו בהן, נשארו סוף־סוף רק אותיות פורחות באויר. וכבר הורה לנו הנסיון גם את ערכן האמתי של הזכויות הניתנות על־גבי נייר, שהן בבחינת „הלכה — ואין מורים כן".

אין פלא, אם הבשורות הבאות מעבר לים על־דבר הישועות והנחמות הנשקפות ליהודי מזרח־אירופה, — אם הבשורות האלה אינן עושות על לבות שומעיהן וקוראיהן העברים שום רושם: למרות שנמסרות הן מ„המקורות היותר נאמנים". אין פלא, — יען יחד עם הבשורות האלה באות ידיעות גם־כן מהמקורות היותר נאמנים, שאין להטיל בהם שום ספק, על־דבר רציחות ושחיטות הרשעיות בקרב יהודי מזרח־אירופה. איך יישמיהו על הבשורות בדבר „זכויות־המועטים", איך יאמינו בהן, אם תיכף אחריהן מודיעים לנו, כי באוקראינה לבדה הומתו, באכזריות מאין כמוה, שמונים וארבעה אלף יהודים במשך של שני חדשים (בירחי פברואר ומארץ).

הַמַּטְבֵּעַ מִצַּד שֵׁנִי.

קהה הרגש היהודי ואינו נוח עוד להתרשם, ומה גם להתפעל, מהבשורות הטובות על־דבר מתן הזכויות האנושיות, המדיניות והתרבותיות בארצות מדכאינו ורודפינו, בוזזינו והורגינו, יען שכבר הורה הנסיון של החדשים האחרונים, שאין לסמוך יותר מדי על הבשורות הטובות, שמתפרכות הן לפעמים מעיקרן. כבר הורה הנסיון, שהפולנים והרומינים אינם נוחים כל־כך להניח את כלי־נשקם מידיהם ולהסתגל אל הרעיון, כי מוכרחים הם לתת זכויות אדם גם להיהודים היושבים בארצותיהם. ואם נניח, כי אגודת־העמים אשר תוסד תכריח, בכח הניתן לה, את שונאינו בנפש לקיים בפועל את הזכויות אשר יתנו לנו בכתב, אז, אין כל ספק, שצוררינו ישתמשו בכל מיני תחבולות, בכל מיני רמאות ועקיפים לאחז את עיני העמים המשגיחות עליהם ולא יסוגו אחור להציק ולהצר לנו בכל אשר יוכלו, למען התפטר מאתנו. דרך אחת וישרה להאמת והמשפט הצורק, אך שבעה ושבעים דרכים ושבילים עקומים ונפתלים התעיו והעושק המתכסים במסוה של משפט. הפולנים והרומינים ויתר אחיהם לחמס ולרצח כבר בדוקים ומנוסים הם בכל מסתרי השבילים האלה.

מה יש לעשות נגד התחבולה שהפולנים כבר אחזו בה, ולא כל־כך מהרה ירפו ממנה, — נגד התחבולה: „לא חלילה את היהודים הם הורגים; לא את המועטים הם רודפים — הס מלהזכיר! אלא פשוט, את הבול־שיביקים, מהרסי העולם, הם מאבדים ומכלים". מה יש לעשות נגד תחבולת שטן כזו? היום „בולשיביזם", ומחר — איזו צרה, איזו מגפה מדינית, איקונומית או חברתית אחרת. ושוב הפעם לא בתור יהודים או מועטים ירדפום, יעשו בהם נקמות וירדו לחייהם, בי־אם בתור אבי־אבותיה של הצרה החדשה, בתור מחולליה ומפיציה של המגפה, אשר גם את שמה לא נדע ביום.

וכיון שהדבר יהיה נוגע אל היהודים, אל המועטים, אל החלשים, אז אגודתם של העמים החזקים, של העמים הגדולים, — אז גם אגודה זו, תהא מה שתהיה (גם אם תקבל את הצורה היותר אידיאלית), לא תשתחרר בבת־אחת וביום אחד מהמון המשפטים הקדומים נגד העם החלש והנרדף המבקש תמיד חסד, עזרה והמרעיש תמיד עולמות על השוד והרצח.

לַקָּרוֹב וְלָרָחוֹק

מאת

יחזקאל רבינוביץ.

ידידי: —

ובכן, אינך שבע רצון. הנך ממטיר אש וגפרית. כל העולם כולו הוא לאיכ"ום. לויד גיאורג, ווילסון וכל כת דיליה, הם רק חבורה של שודדים, מנצלים, עבדי הרוקפילירים והמורגאנים. ואני למה אכחד — לבי מלא חמלה עליך. מביט אני עליך כעל טיפוס איינורמאלי, שאבד לו רגש המציאות.

לכל עם ועם יש קריטריון. זהו הבכים, שעליו צומחות ומתפתחות כל האידיאות שלו. זהו היסוד, שממנו נובעות השאיפות של כל המעמדות. והקריטריון של העם זהו הקרקע, המולדת שלו. הקרקע, שאליו הוא קשור באלפי נימים, גלויים ונסתרים, — זהו מרכזו. וכל שאלה, אידיאה, שאיפה קלה או רבת־הערך, שתולד בלבו, היא רק היקף לאותו המרכז. מנקודת־השקפה של מרכז זה הנגיל כל עם ועם את יחוסו למלחמה זו וקבע את מדת השתתפותו בה. ומנקודת־ההשקפה של מרכז זה הוא מוציא גם כעת את משפטו על השירה הנכרית. במתכוין, אי שלא במתכוין, ביודעים, או שלא ביודעים, — זהו הרגש היסודי, שעליו נבנים ואליו נכנעים כל הרגשות האחרים. זהו הרגש — רגש המולדת — שבעדו עמים יוצאים למלחמה. זהו הרגש, שיש בכחו לגלות את הניצוץ האלהי בנשמתו „היום־יומית" של כל בן־תמותה ולאחר את הניצוצות האלה לשלהבת יה קדושה ורוממה. שום סיסמה אינה מעוררת בלבות האנשים זעזועי נפש כל־כך עמוקים כמו יד של: „המולדת בסכנה". או: „הדגל נעלב". מפני שהיא הידי באופן ישר אל המרכז, אל לב האומה. ולא לחנם מצטיינת הכאראקטיריסטיקה שנתנו אבותינו למצב נפשם — בזמן שגלו מארצם— בעצב כל־כך עמוק ומר: „איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר". מפני שעל אדמת נכר אין שירה ואין חדוה. הכל הוא מלאכותי, שום דבר אינו נובע מן המקור הראשון. ניתק הפתיל עם הקרקע של המולדת...

* * *

ומני אז ועד היום, יקירי, לא רק שהננו נעים ונדים, אלא גם תועים. תועים בדרכי החיים. צל הרים הננו רואים כהרים, וכשהמציאות המרה באה ומטפחת על פנינו, הננו באים בטענות

ספק, שאם יוותרו על הזכויות הללו, ידרשו מהם, מהיהודים, בשם הידידות והשלוה עוד ועוד וותורים, עד שלא יהיה עוד על מה לוותר, עד שתכלה הנשמה היהודית מן הגוף.

והפולנים מראים להעולם פעם בפעם את אותות אצילותם, נדיבותם ויחוסם. בוזזים, הורגים את היהודים לעין השמש ומתעוללים באכזריות גסה באלה מהם הגוססים עוד ברעב. ובחוצפה מאין כמוה מכחישים הם את העובדות הנוראות האלה בפני העולם הגדול. אוסרים על העתונים בפולניה לכתוב אף חצי דבר על־אדות הפוגרומים. בא הציר היהודי נח פרילוצקי בבית־המחוקקים שלהם ונסה לדרוש דין־וחשבון מאת הממשלה הפולנית על השחיטות שעשו בקרב היהודים — לא נתנו לו לדבר. נסה שוב הפעם לפתוח פה — והוציאוהו מן הפארלאמנט ופסלו את בחירתו. נסה ציר היהודים השני, יצחק גרינבוים (סופר עברי), אחד הציוניים המובהקים, להגן בפארלאמנט הפולני על אחיו המעונים והמוכים, והנה מהומה ומבוכה בבית־המחוקקים! וכבר משתדלים צירי הפולנים להוציא גם את הריפוטאט היהודי הזה (שהיה זהיר בלשונו יותר מפרילוצקי) מן הבית.

וכמה מסובכות, מבולבלות ומטורפות הן הידיעות הבאות מהמקורות הפולניים על־דבר הפוגרומים, שהם עושים בקרב היהודים. היום מודיע גיבסון, ציר אמריקה בפולניה (מזרע הפולנים), כי הוא לא שמע מאומה על־אדות השחיטות והרציחות. בקצור: — עורבא פרח! לא היה דבר מעולם! והנה אותו גיבסון מודיע למחרת, כי הממשלה הפולנית נכונה להשליט ולהנהיג סדרים ולהגן על היהודים שלא יעשו בקרבם רציחות ושחיטות חדשות. ולא עוד, אלא שהממשלה הפולנית נכונה לקבל עצות והצעות מידי הממשלה האמריקאית ולדעת איך יש באפשרות להגן על היהודים שלא יובילום כצאן לטבח ושלא יאכלום בכל פה.

התכסיסים הישנים של עשו הצבוע: „אבא, האיך מעשרין את התבן?" — צדיק תמים! עשו הפולני אובד עצות הוא ואינו יודע — כמה גדולה הרחמנות! — איך יש להציל את היהודים בארצו מרציחות ושחיטות, ועל־כן פונה הוא בדבר מוקשה כזה בשאלה להממשלה האמריקאית, כי יורוהו וילמדוהו בינה בהלכות שחיטה — לדעת, שחיטתו של מי פסולה.

והנה גם הממשלה האנגלית יודעת כיום, מכירה ומודה גלוי בפני כל העולם, כי הפולנים עשו אמנם שחיטות ורציחות נוראות בקרב היהודים — ובכל־זאת עוד לא חדלו הפוגרומים. להפך: הם הולכים ומתפשטים בערים שונות, למרות המחאות והאזהרות הבאות מאמריקה — ועדיין לא נענשו הרוצחים המתפארים באצילותם ויחוסם.

רוצחים לעין השמש — ובכל־זאת אצילים! והם יושבים כיום בקרב נדיבי העמים...

מִכְתָּב אֶל הָעוֹרֵךְ

ארוני העורך!

כשעזבתי את אמריקה לפני חדשים אחדים, היתה במחשבתי לשוב עוד הפעם לזמן קצר לזו המדינה, שמצאתי בה חסות במשך כל שנות המלחמה העולמית, והרבה יותר מחסות רגילה — אפשרות גדולה להמשיך את עבודתי התרבותית לשם תחיתנו הלאומית. ומפני זה לא מצאתי לנחוץ להפרד באופן רשמי מאת חברי

המלחמה היא אך ורק ה„קאפיטאליזם". ובכן, איפוא, מדוע הנך מתמרמר כל־כך? וכי יכולת לקוות, שהאפיטאליסטים ארורים אלו יגישו לך שלום יותר רצוי לך? אבל דא עקא, ידידי, שהתמרמרותך עתה, אחרי הישיבה כמי כעסך אז, יורדם המהמר אינם נובעים כלל מהכרה נורמאלית. אצלך הכל בנוי על תיאוריות המרחפות באויר, שאין להם שום יחס אל המציאות, שום מגע עם החיים הממשיים.

* * *

וכשאני קורא את מכתביך ורואה, שגם כעת עדיין כלום לא למדת וכלום לא שכחת, שאפילו מלחמת־עמים זו לא הבקיעה את חומת הפראזות שלך; כשאני רואה את שחוק הבטול על שפתיך, את הנחוך של מתקדם, רהמנא ליצלן, המביט עלינו מגבוה כעל נסוגי אחור, — אני מרגיש, שאין אני יכול למשול יותר ברוחי. רגש הרחמנות פורש עלי את רשתו והנני נלכד בה. כל־כך צר לי עליך, עד שלפעמים אני פורש הצדה ובוכה חרש. אמנם זהו נגד הפרינציפיון שלי. אין אני מחסידיו הגדולים של רגש הרחמנות. מבכר אני את רגשי האיבה. מוקיר אני איבה עזה כמות, מעין זו של „שן תחת שן", או „תמות נפשי עם פלשתים". אוהב אני את רגש האהבה, אהבה הנובעת ממעמקי הנפש, אהבה רכה ולוטפת, אהבת אם עדינה. אולם הרשני־נא לאמר לך את האמת: כשהנני מתבונן אל האי־נורמאליות שבך, כשהנני תוהה על הקאריקאטוריות שבך, הנני מתמלא רחמים עליך... קרוב אתה ללבי יותר מדי, עצם מעצמי ובשר מבשרי. וכשמתעורר בלבי רגש של איבה אליך — איבה זו היא רק בת רגע, קצוצת כנפים היא, דוויה וחסרת־אונים. כי איך זה אפשר לשנוא אותך בשעה שרוחך מלא פצעים עמוקים...

* * *

הנך הולה, ידידי, חולה מסוכן! אבל דע לך, שתשועתך קרובה. במשך כל הזמן שאתה עסוק היית בתקון העולם, אנחנו עמלנו להשיג את התקון בעד נשמתך, להשיבה למקורה הראשון. ועבודתנו נשאה פרי. ארץ מולדתנו מושבת לנו. (וכשאנו, הריאקציונרים, באים לדבר על־אדות המלחמה ולהוציא משפט על השלום, אין אנו שוכחים עובדה זו), ולא רחוק הוא היום, שלא רק רגש המולדת ישוב לפעם בקרבך, אלא גם חוש המציאות והרגשת המרה לכל דבר שוב תחית את נשמתך.

אשורנו ולא רחוק...

במערכת „התורן" ומאת קוראיו המרובים שנתחבבו עלי לא פחות מאשר נתחבב „התורן" עליהם, כי ראיתי בהם את הגרעין העברי הבריא, שזכותו מגנה על קיומנו בכל דור ודור ובכל מדינה ומדינה.

מטעמים שונים לא יכולתי להוציא את מחשבתי אל הפועל ונתעכבתי בלונדון לרגל העבודה שמסרו לידי חברי בועד הפועל של הסתדרותנו הציונית העולמית. מובטחני, שנתעכבתי פה רק לפי שעה, וכי במהרה אזכה לעלות לארצנו המחודשת על־מנת להשתקע שם. ובזה הנני מתכוון לאמר לכל הדבקים בתחיה העברית, להמחכים והמאמינים בפדות נפשנו, שלא ידחקו את השעה ולא יאבדו מתקוותם ומבטחונם אפילו כמימרא השערה. רק קטני־אמונה ורודפי סינסאציות, שאין להם בעולמם אלא הפתעה ובהלה, שופטים על הכל מנקודת הרגע, מזדעזעים ומזעזעים, נבהלים ומבהילים, נפחדים ומפחידים ואין להם פנאי לעשות הפסקה ולהסתכל אל המתרקם מנקודה יותר נצחית. הלאה כל ספקות, הלאה כל צל של יאוש המביא לידי עצבות, ומתוך עצבות לידי התרשלות. דרכנו ברור לפנינו. ואין שום כח בעולם, שיעכב את גאולתנו. העמים הגדולים, שנתנו לנו את הבטחתם לעמוד לימיננו בשיבת עמנו לארצו, יקיימו את הבטחתם — בזה אין שום ספק. אבל צריכים אנו להבין, כי על־ידי קיום הבטחה זו הננו מגיעים רק ל א ת ח ל ת א ד ג א ו ל ה, וכי שחרורנו הלאומי ה מ ו ח ל ט תלוי רק בנו ובעצמנו. את ההשקפה הזו השתדלתי עד כמה שהיה אפשר לי להסביר באופנים שונים מעל עמודי „התורן" במשך שנים אחדות ואיני זז ממנה גם עתה. ועוד דבר אחד רוצה אני להטעים בקחתי את ברכת־הפרידה מאת חברי — סופרים וקוראים — בעבודה העברית באמריקה. ברור לי הדבר כשמש בצהרים, שתחית עמנו המלאה יכולה להתגשם ותתגשם רק על אדמתנו ההיסטורית והנני מביט בשביל זה על העבודה העברית בארצות הגולה כעל ההכנה בפרוזדור טרם הכנסנו לטרקלין. מזה נובע: כשם שאסור לנו להסיח דעתנו מהפרוזדור, שרק דרך בו אנו יכולים להכנס לטרקלין, כך אסור לנו לשכוח את הטרקלין אפילו לרגע, גם אם נמצאים אנו לעת־עתה בפרוזדור. העבודה העברית צריכה אם כן לשמש בריח תיכון המחבר את כל חלקי עמנו הנפרדים והעושה אותם לאגודה מתלכדת אחת.

ולך, ידידי העורך, מה אומר? עבודה גדולה העמסת על שכמך, גדולה ואחראית, והנני מברך אותך, כי בחרותו של „התורן" לא רק שלא תבייש את ילדותו, כלומר, את שנות קיומו הראשונות, כי־אם תעלה עליה ליופי ולהשפעה, וכי יעלה בידך לברוא בארץ החדשה סביבה עברית מלאת תוכן ועשירת גוונים, והיה הקנקן החדש הזה המלא ישן תשלומים לך, ידידי, וגם לנו, שהשתתפנו ב„התורן" עד כה.

בברכת ציון המחודשת והתחיה העברית שלך,

שמריה לוין.

כ"ג אייר תרע"ט, לונדון.

ברור־דברים*

רבי שמריהו יקירי!

מודה אני לך על שהואלת להמציא לידי העתק ה„אזהרה" ליהודי אמיריקא, שנדפסה בשמי בעתון הנו־יורקי „רער טאג".

תמה אתה עלי — וגם אחרים תמהים — שבחפצי עתה, אחר כמה שנים של שתיקה גמורה, לפנות שוב אל אחי בני עמי ול„הזהירם" על סכנה קרובה, לא מצאתי דרך יותר ישרה אלא לחישה באזני עתונאי, בבקשה שיהיה הוא המליץ ביני ובין העם!

וגם אני תמה עליך ועל אותם האחרים, אשר ידעתם את דרכי בעבודתי הספרותית והצבורית זה שלשים שנה, ולא נמנעתם בכל־זאת לקבל את הדברים ככתבם בלי שום פקפוק, כאילו נעלם מכם מה שידעה כבר אתונו של בלעם, שמי שהוחזק בדבר צריך להעמידו על חזקתו.

ובאמת, מעשה שהיה כך היה:

מר ברנשטיין, בעל ה„אזהרה", הוא מכירי משכבר הימים. בבואו ללונדון לפני שנים אחדות בקש ממני „אינטרויו" בשביל איזה עתון באמיריקא. והשבתי לו, שבתור איש פרטי אשמח לראותו ולדבר עמו על כל מה שלבו חפץ, אבל איני נוהג לדבר עם סופרי העתונים לשם פרסום בצורה של „אינטרוויו". והוא קבל עליו את הדין ובא אלי אז לשם שיחה פרטית בלבד. עתה, כשבא שוב ללונדון, הודיעני את דבר בואו ואת חפצו לבקרני. „אינטרוויו" ל א ב ק ש ה פ ע ם, בזכרו (כך חשבתי) את תשובתי בעת בקורו הראשון. יעדתי לו שעה, והוא בא ודברנו על כל הענינים העומדים עתה על הפרק. בדרך שיחה פרטית, דלגנו מענין לענין בערבוביא, פעמים שהיה הוא השואל ואני המשיב, ופעמים שהייתי אני השואל והוא המשיב (הוא אך שב ממסעו ברוסיא והרבה היה לו מה לספר). וכה עברה השעה ונגמרה שיחתנו. ברגע האחרון, כשהיה מר ברנשטיין כבר עומד על רגליו מוכן לצאת, פנה אלי ואמר, שאיזו מן הדברים אשר שמע מפי יש להם, לפי דעתו, ערך מיוחד בשעה זו, ורוצה היה לפרסמם בטלגרמות, שהוא שולח לאיזו מן העתונים באמיריקא. על זה עניתיו, שאף־על־פי שאין מדרכי להסתיר את השקפותי, אין פרסום כזה רצוי לי, כי איש פרטי אני, בלי שום „מעמד אופיציאלי", ואיני מייחס לדברי שום ערך מיוחד. אלה היו דברי האחרונים אליו. אפשר שתשובתי זו היתה רכה ו„מנומסת" יותר מדי והניחה מקום לבעל־דיני לחשוב, שלא יגדל קצפי אם לא ישמע אלי בזה. אבל בכל אופן לא היה כאן „אינטרוויו" מיוחד בשביל עתון זה או זה ולא „אזהרה" על־ידי שליח

* הד"ר שמריה לוין שלח לנו את מכתבו של א ח ד ־ ה ע ם אליו כדי לפרסמו ב„התורן". — ה מ ע ר כ ת.

מיוחד „ליהודי אמריקה“ — דבר שהייתי חושב ליהירות יתירה וחסרת טעם.

כל זה הוא בנוגע אל הצורה, שניתנה לדברי. ובנוגע אל התוכן — מה אומר? אמנם, מצטער אני על שהוציאוני שלא מדעתי לרשות־הרבים והעמידוני על הבמה בעת שבאמת עדיין איני מרגיש בעצמי שום נטיה לכך. אבל מאחר שכבר נעשה מעשה, חייב אני להודות, שההשקפות שנתפרסמו בשמי — באמת שלי הן בעיקרן ויסודן, אם כי, כמובן, אלו הייתי אני עצמי מרצה את הדברים לפני הקהל, הייתי משתדל להרצותן בסגנון אחר, יותר ברור ויותר נוח לאוזן.

אינני מכחיש, שהתאוננתי לפני מר ברנשטיין — אחד מעמודי הפריסא היהודית באמריקא — על שאין העתונים שם חוששים להלהיב דמיון העם, מי לשם פרופגנדא ומי לשם סנסציא בלבד, בבשורות בדויות והבטחות נפרזות, המביאות את העם לידי אמונה, כי עוד מעט — עוד ימים או שבועות או ירחים מספר — וארץ־ישראל תהיה „שלנו“, מדינה יהודית כהלכה, וכל מאות אלפי היהודים, הנעקרים ממקומם בשעת חירום זו, יוכלו ללכת למדינתם ולמצוא מנוחה תחת דגלם הלאומי. ונראה הדבר, כאלו אין איש דואג כלל לסכנה העצומה, כן להמוני הגולים וכן לעבודתנו הלאומית בארץ־ישראל, הכרוכה בפרופגנדא כזו, שמוחקת מן ה„אני מאמין“ שלנו את העיקר הגדול: „אף־על־פי שיתמהמה אחכה לו“.

ואינני מכחיש גם זאת, שלפי אמונתי והכרתי הפנימית, רשאים אנו אמנם לקוות, שהללו שהיכולת בידם ימלאו את הבטחתם ויתנו לנו את האפשרות לבסס ולסדר את עבודתנו בארץ־ישראל על יסודות לאומיים בטוחים, ובכל־זאת עוד שנים ועשרות תעבורנה עד שנוכל לדרוש בצדק, שתהא ארץ־ישראל „מדינה יהודית“ ממש, כלומר, עד שנהיה אנחנו רוב התושבים בארץ. ובמשך זמן־המעבר הזה — התכונות הנפשיות היותר נחוצות לנו הן: התמדה וסבלנות. בעינים גלויות ובדעה מיושבת צריכים נהיה לטפס ולעלות על ההר הגדול אשר לפנינו, לטפס ולעלות בצעדים נכונים ומדודים היטב מראש, בהתמדה שאינה פוסקת ובסבלנות שאינה מונה ימים ושנים. רק בחלום אפשר לראות הר כשערה ולהגיע בטיסה אחת עד שמי השמים. אבל בהזיות לא יבנה עם ולא תברא ארץ נושבת.

ה„אזהרה“ הנדפסת אומרת בשמי, שאין ארץ־ישראל מוכנת להכיל עתה אף עשרת אלפים איש בשנה. אינני זוכר אם הזכרתי מספר זה או אחר, ויודע אני, שיש בין המנהיגים הציונים מאמינים באפשרות הכניסה של חמשים אלף איש שנה שנה. באמת אין מי שיוכל להגיד מראש, מה יהיה הישוב לאחר כמה שנים. אבל בשנים הקרובות — והזרם הגדול של האימיגרציא מארצות־המזרח הלא בקרוב יתפרץ — אינני מאמין שתהא יכולת למצוא בארץ־ישראל מקורי מחיה לכל העולים החדשים, אם יגיע מספרם לרבבות־רבבות מידי שנה בשנה. ותוצאות הדבר — אך אל נפתח פה לשטן, ונקוה שישמרנו אלהי ציון מאסון נורא כזה.

והנני שלך

באהבה רבה,

אחד העם.

לונדון, כ״ב אייר תרע״ט.

בַּת־הַתְּכֵלֶת

הִיא אִתִּי גָּדְלָה מֵרֵאשִׁית יַלְדוּתִי —
וַתְּהִי לִי בַּת־גִּילִי, וַתְּהִי לִי כִּרְעוּתִי·

עַל כַּף־עָב רְכוּבָה, וּקְוֻצּוֹת לָהּ זָהָב, —
רְאִיתִיהָ, וְלִבִּי כָּאוֹר אוֹתָהּ אָהָב;

וְאָהַב הִתְפָּרֵקְךָ בַּגַּן בַּעֲבוּרָהּ,
וְהָעֵף אֶת עֵינַי בִּרוֹם תְּכֵלֶת הַדְּרוֹרָה,

יְאָבֹד, וְעָלָה בִּמְרוֹם־תְּהוֹם אֵלֶיהָ
וְשַׂחֵק עַל כַּף־עָב בִּזְהַב תַּלְתַּלֶּיהָ . . .

וָאֶרְקוֹם חֲלוֹמוֹת בִּתְכֵלֶת וְשָׁנִים,
וַתִּפַּרְכֵּס בָּהֵמָּה כְּפַרְפָּר רַב־גְּוָנִים:

וְכִי רָמַז אוֹר־כּוֹכָב אֵלַי בִּבְדִידוּתִי —
וָאֵדַע כִּי הִיא וֹאת נִשְׁקָפָה, רְעוּתִי;

וּבְצִפְצוּף הַצִּפּוֹר הָעוֹלֶה בַּלֵּילוֹת
מִנַּנִּי — שָׁמַעְתִּי אֶת קוֹל בַּת־הַתְּכֵלֶת·

לֹא גוּף לָהּ כִּי אֶרְאֶהָ, לֹא דְמוּת־גּוּף כִּי אֵדַע —
אַךְ הָיְתָה בְּנַפְשִׁי אַט כְּנָפָהּ חֲרֵדָה·

יָאֶגְדַּל, יִתְגַּדֵּל; וְהִיא בַּת־הַחֲלוֹמוֹת,
וַאֲנִי בֶּן־הַשָּׁפֶל, וְדַרְכִּי — בֵּין חוֹמוֹת·

וַתְּהִי אֵמֶת־חַיַּי — כַּשְּׂחָקִים בְּהֵלָם,
יְחַיַּי בַּשָּׁפֵל לִי הָיוּ כְּצֵלֶם·

וְעַיִן אִישׁ לֹא פָּקְדָה עֲדַיִן אֶת הַבִּירִי:
הֵם רָאוּ שִׁפְלוּתִי, וְלֹא יָדְעוּ שִׁיר־שִׁירַי·

שמעון גינזבורג.

בָּגַר...

(ספור מחיי אמריקה).

מאת

אברהם שוער.

ד.

השעה השתים־עשרה. ההפסקה הגדולה.

התלמידים מבני דלת־העם ירדו „ראון־סטירז", אל חדר־האוכל. מוכנה להם שם סעודת הצהרים. יודע ווילי מה שיאכלו היום: לחם, חמאה, חלב חם או קופה חם. הקופה חם מאד, רותח...

פעם אחת „קנה" אבא סעודה שלמה כזו... גערה בו אמא, צעקה ובכתה.

חושבים אותו לעשיר... מה נכספה נפשו עכשיו לשבת שם ולאכול...

אלמלי ירד שם, היו נותנים גם לו, — אין בודקין למזונות.

אולם הוא לא ילך, אפילו אם ימות ברעב... לא ילך... בושה... ואפשר עוד יודע זה לאבא, ואבא...

אבא גאה מאד.

„דל גאה" — קוראה לו אמא.

נפלא הוא אבא. ווילי מכיר בנערים העשירים הרבה ממנו והם אינם משלמים שכר למוד וגם אוכלים במדור־התחתון עם בני העניים, ואבא שלו — החסיר את נפשו ונפש בניו ו„קנה" סעודה שלמה בשביל התלמידים העניים.

חמשה דולאר... בחמשה דולאר עלתה לו הארוחה.

כמה צעקה אז האם, צעקה ובכתה.

הנה יושב לו גליקמאן, לואי... יושב ועל ברכיו פרוש נייר גדול ובו כל מיני מאכל. הביא מביתו חלה שלמה אחת מחותכה לחתיכות דקות ובין ההתיכות קוטליטים קרים, גם נקניקים בדמות שפופרות ועוד שנים תפוחים גדולים. ממולו יושב לו איבי העבה ו„לועם על כל לחייו"... נתח פשטידה גדולה ממולאה צמוקים ותפוחים מטוגנים בדבש... הוא לא יאכל את כולם... אי־אפשר לו לאכול את הכל... כל־כך הרבה... הוא יבקש ממנו נתח קטן של פשטידה... פעמים רבות נתן הוא לאיבי... אך לא! הוא לא יבקש... בזיון גדול יהיה אם הלה ימאן... מוטב שלא לבקש...

על מסד החלון פזורים שיורי אוכל: נתחי לחם, כעכים, שיורי נקניקים... ווילי הולך ויושב על המסד. נושב קצת מן החלון, אך הוא „יושב לו כך"... מבלי הבט לאחוריו, שולח הוא סתם ידו לאחריו, ממשש... ממשש... נמצא לתוך ידו נתח לחם, שיורי נקניק, — שם אותו ברשלנות לתוך פיו ולועס לו... באמת, הוא כבר אכל... סתם הוא לועס... „גומר" הוא את ארוחתו שלו.

היסטוריה...

אוהב הוא ווילי את השעור הזה, חביב הוא עליו מכל יתר הלמודים, והמורה, מר מילנר, יודע לספר.

— אלכסנדר ינאי — מספר המורה — ישב עם שריו ועבדיו מסביב לשלחנות... יינות... שמנים... מאכלים טובים... ישבו ואכלו ושתו... המנגנים נגנו בכלי שיר... שפחות יפות יצאו במחול והתליונים... באותה שעה הוקיעו התליונים לנגד עיניהם את הטובים שבפרושים אחד אחר אחד...

ולעיניו של ווילי עומדים שלחנות גדולים וערוכים לפני המסובים בכל מיני מאכל... בשעה אחרת לא היה מתענין כלל בדבר סעודתו של אלכסנדר ינאי, הוא היה אז רואה ברמיונו את הצדיקים והחסידים המוקעים, היה רואה את הדם הנוטף טפות־טפות מתחת המסמרים הנתקעים בבשר החי של הצלובים ולבו היה מכה, סוער... עכשיו הוא רואה את השלחנות הערוכים, הפנכות המלאות תבשיל חם ושמן והאד מתמר ועולה... והפנכות עמוקות מאד... עמוקות, גדולות ורחבות...

כמה רעב הוא!

וכל היום, כאילו להרעימו, מדברים ומטפלים באכילה! בחומש, בשעת ההקראה,ועכשיו גם ההיסטוריה מטפלת באכילה.

והמורה הולך ומספר... כולם שומעים, כל האזנים נטויות. המורה מספר את תולדותיו של אלכסנדר, את אפיו, תכונתו ותאוותו לשררה, את תשוקתו לעשות גדולות... מבאר הוא את שיטתם של הפרושים, אופן הבנתם את החיים ועיקרי אמונתם. את מדתם של הצדוקים, שיטתם... ההבדל שבינם לבין הפרושים. על הריבות והקטטות הוא מספר ועל מלחמת הכתות... ומספר הוא על העם שעמד בתוך, בין שתי הקצוות וזה מושך אותו לכאן וזה — לכאן... את הכל מספר ומבאר המורה. והענין כל־כך חדש והספור כל־כך מלא ענין... והנה לאזניו של ווילי מגיעים דברי המורה: „לפני מיתתו של אלכסנדר ינאי אמר לאשתו: אל תתיראי לא מפני הפרושים ולא מפני הצדוקים, אלא מן הצבועים, שעושים מעשי זמרי ומבקשים שכר כפינחס".

ושוכח ווילי את רעבונו. לבו נתון כולו לדברי המורה ושיחתו. נזכר הוא בדבר אחד... נזכר הוא בכנוי זה, צבוע... כשמתקוטט מר גולדמאן עם אבא, קורא הוא לו תמיד „צבוע",— והוא מקשיב לביאורו של מר מילנר על־אדות הכנוי צבוע. — צבועים, אין הכוונה באמת צבוע בצבע... את האנשים אין צובעים, — מחייך הוא, — אלא האנשים שאין תוכם כברם קוראים להם בשם הזה. קרח ועדתו היו צבועים, מפני שעל־פי האמת קנאו במשה ובאהרן ובקשו שררה לעצמם ואמרו שמרחמים הם על העם, כי משה משתרר עליהם. ישמעאל בן נתניה הרג את גדליהו ובהודע לו שעולי־רגל באים המצפתה, קרע את בגדיו ויצא לקראתם הלוך ובכה, ואחרי כן התנפל עליהם ושחט את כולם לתוך הבור, — הוא היה צבוע. אולם האנשים, שאין דעתם כרעתנו והם מגלים לנו את לבם, אומרים מה שהם רוצים ועושים מה שעושים

על־פי שכלם ורוחם, — אינם צבועים, כי הם אינם מרמים. אפשר לבלי הסכם לדעתם, להתוכח עמם, אבל אָפיר לבזותם ולישניא איתם...

ווילי יושב ושומע וחושב: הרבי הזכיר את קרח, את ישמעאל בן נתניה ולא הזכיר את מר סורקין! ונזכרות לו טענותיו של דיירם, מר גולדמאן: מתעשר הוא מחורבנם, מדמם וזיעתם של שומרי השבת התמימים! ואמא גם היא קובלת, שמר סורקין עשה את כל עשרו רק על־ידיהם. „מדבר הוא רכות, עיניו תמיד מוצלפות למעלה — ומעביד את אחיו חנם!"

— והלא זהו צבוע! — חושב ווילי. — כאיש כזה צריך להתירא... אלכסנדר ינאי אָמר זאת בפירוש. ומדוע אַבּא אינו מתירא ממנו?

— מר סורקין שלך הוא צבוע מן המין היותר גרוע! — קרא מר גולדמאן אתמול בלילה. וגם הוא... הוא — על אַבּא אָמר — גם הוא צבוע... לא היה טוב מסורקין אילו היה עשיר...

— „גינוסה"! — קרא אַבּא.

— אידיאליסט עני! — צעקה אמא בעמדה על צד מר גולדמאן.

— ומה הוא זה „גינוסה"? ומה הוא זה אידיא־ליסט? אפשר הראשון הוא כעין הצדוקים הללו והאידי־אַליסט הוא מן הפרושים... כגון הפרושים... והלא אין להתירא לא את זה ולא את זה... ולמה הם מתקוטטים?

ואפשר... אפשר מר גולדמאן הוא בעצמו צבוע?... ונזכר ווילי בדברי אַבּא, שמר גולדמאן זה כשהתודע אליהם היה תמים, ישר דרך והיה ציוני נלהב... אַבּא יודע אותו עוד משם, מיורופּ. למד גם הוא באיזו ישיבה גדולה שם... אַבּא אָסף אותו אל ביתו, השתדל בשבילו... ועכשיו הוא נעשה „גינוסה"...

ומה זה „גינוסה"?

אפשר „גינוסה" הוא איש המתערב בסכסוך לא לו?...

ווילי חושב: למה זה באמת מתערב הוא תמיד בין אבא ובין אמא? ומדוע תמיד אמא עומדת על צדו?...

קנופמאן, היתום העני...

עולה על לבו אליקס קנופמאן... נער שלמד פה בישיבה לפני שנה, אשר אמו עזבה את אָביו והלכה לה עם...

אין הוא גומר את מחשבותיו. ניתק מה בלב...

מבקש הוא לבכות, אולם מתאַפּק הוא. אין הוא ילד קטן...

מה הוא מדבר שם מר מילנר זה?

ואפשר... אפשר גינוסה ואידיאַליסט המה שמות של גנאי? ואמא קראה את אבא בשם של גנאי... המיד היא על צדו...

אפשר לשאול את מר מילנר. אוהב הוא כששואלים אותו, אבל תמיד הוא שואל בתחילה: ממי שמע את הדבר?... לך ובאר לו הכל... כל מה שנעשה בבית!...

ואפשר אין אַבּא יודע מה שאָמר אלכסנדר ינאי? היום יאמר לו... יאמר לו, שבאמת מר סורקין צבוע הנהו

יצריך להתירא ממנו. מיקרא מפורש בהיסטוריה... אלכסנדר ינאי היה אָמנם אכזר, אולם מה שאמת — אמת.

חכם בודאי היה.

מתחילות, כמו תמיד, אחרי שיעור של היסטוריה, שאלות ושיחות על ה„גבורים". כולם מתחרים זה עם זה וכל אחד בא בחבילות של שאלותיו. אוהב המורה את השאלות ומעניין את התלמידים וממשיך בכוונה את הויכוחים. „מתרגלים הם בדבור העברי על־ידי הויכוחים והשאלות. ויפּבד ההמולה, שהם מקימים, יוצא בשכר הידיעות ההיסטוריות והרכשת השפה", — מצטדק הוא לפני המנהל, כשהלה מעירו על הפרעת הסדר במחלקה.

ו„העולם" חי... העינים נוצצות, הלחיים מסמיקות והחדר מלא חיים. התלמידים מדברים על הצבועים וכל אחד מביא ראיה מן התורה או מן הנביאים ומאחרים, מן החיים, מנסיונותיהם היום־יומיים, והשעה עוברת — והשיעור עוד הולך ונמשך...

— המורה, הגיע זמן תפלת מנחה...

מתפללים מנחה בצבור. שווארץ הוא החזן. מה נעים וצלול קולו, — אין כל חידוש בזה, הוא אָכל השביע...

כולם... כולם שבעים, ורק הוא האחד הרעב.

צלצל הפעמון... כולם יצאו אל הרחוב לשאוף רוח ולנוח עד התחלת השיעורים האנגליים.

ואצל הדלתות של הישיבה עומדים כבר הרוכלים והרוכלות איש־איש „עם כל טובו" לפניו. כולם קונים, כולם... ואמות, וגם אָבות, באים לבקר את בניהם. ובידים ריקות אינם באים... זה מביא אוכל, זו — קערה מלאה מרק חם, עומדת במסדרון ומבטת כשבנה „חוטף ואוכל" בתיאָבון, אחרית מביאות לחמניות, ממתקים... הנה עומד לו שם הגבן הזקן עם הקטניות המבושלות והממולאות רצת... שב בעל השעשועות, יעל המפתן של הישיבה יושבת ה„סבתא" על סלה וגלוסקאותיה החמות, המתוקות המבהיקות, נודפות... ווילי עומד ומביט. בפיו עולה ריר, מפרכס מה ומפרפר באצטומכה, מחניק מה בגרון... מבקש הוא לבכות, אלא שהוא מתבייש בפני חבריו.

אפשר יגש אל הרבי... עוד לא הלך לו... הנה הוא עומד ומדבר עם רבי אחד, יגש אליו ויבקש להלוות לו סנט אחד או שנים... כולם עושים ככה ומר מילנר לא השיב מעולם פני אחד מהם, אף כי רבים שוכחים להשיב. הוא אינו תובע, איש טוב הוא... כך, יגש אליו ויאמר, בעברית ידבר, אוהב הוא, כשפונים אליו בעברית, — הנה כך... יגש אליו ויאמר: אדוני, מר מילנר, תנה־נא לי סנט אחד... כן, הוא יבקש רק סנט אחד... מחר... ואם לא יהיה לאמא גם מחר אפילו סנט אחד כמו שלא היה היום? ואז... ואז אי־אפשר יהיה לו להביט ישר אל פניו של המורה, אי־אפשר יהיה... ומלבד זאת אי־אפשר לגשת אליו... פניו בודאי חוורים... כל היום לא אָכל... והוא, טבע כזה לו, כששואלים ממנו דבר, מיד

אוחז הוא בסנטר, מרים את הפנים ישר למעלה ומביט אל תוך העינים... ויראה שפניו דלים, חוורים, יתחיל, כדרכו, לשאול, לדרוש, ואז... ואז לא יוכל להתאפק ויתפרץ בבכי לעיניהם של כל הנערים... הלא גם עכשיו מרגיש הוא ברמעותיו העולות...

(עוד יבוא).

אֶל הַמְעוֹפְפִים!

מאת

ד"ר יהודה קויפמאן.

לא פה המנוחה,
עוף מפה!
(ביאליק).

מה טוב לכם, אחי המעופפים, ומה נעים גורלכם!

כי הנה התרוממתם מעל לארצנו החרבה בבנינה והנשמה בישובה, הרוגזת בשלומה והרועדת בבטחונה, המנוולה ביפיה והכעורה בהדרה, הצמאה לדם אהרי רוותה אותו והמתגעגעת לשאון מלחמה אשר חדל, הפותחת שער לכל נושא דגל הרצח והסוגרת כל מבוא לכל אשר עיפה נפשו להורגים.

מעל ליבשה ולים התרוממתם ותדאו על כנפי רוח ותעברו בעולמות אשר לא טמאם עדיין הבל פיהו של בן־אדם, של צבוע זה, החולם חלום אחרית־הימים והחי חיי פראים קדומים.

הוי, אחי המעופפים,ספרו־נא, ספרו את האמת: הבהנתק כף־רגלכם מעל אדמתנו ישכחתם עולם־תוהו זה ותסיחו דעתכם מכל שקריו, מזימותיו ונכליו?

הה! לוא יכולנו כולנו לשכוח!

לוא יכולנו להסיח מלבנו ברגע אחד את זכרון כל התקוות אשר קשרנו בסוף מלחמה זו, לוא יכולנו לשכוח את מליצותינו על־דבר שלום־עולמים, אחות־עמים, שמים חדשים וארץ חדשה.

בושה וכלימה! המליצות האלה צובתות את לבנו בצבת, ואת כל אשר לנו היינו נותנים, לוא יכולנו לעקור מזכרוננו את צלצולן אשר נזדייף, את תקותן אשר נכזבה, את תמימותן אשר הוצגה לראוה...

עדרים־עדרים הובלו בני־העמים למטבח־עולמים. והנה עמדו להם נביאים ויחזו להם מרחב־יה ושלום־עולמים, ותרב השמחה בעדר, ותגדל התפעלות העגלים ויפשטו ברצון את צואריהם לשחיטה.

ועתה עמידתנו: מרומים וריקים.

אולם מי רמה אותנו, אם לא אנחנו בעצמנו? אנחנו יצרנו את הפסל וסגדנו לו, ולמה זה חרה לנו, כי מט פסלנו ותהי אחריתו אחרית כל עץ ואבן?

לוא יכולנו לשכוח את הפרינציפיונים אשר בשמם דגלנו!

בעשרה מאמרות נברא העולם הישן, ואולם לוחותיו של העולם החדש ניתנו בארבעה־עשר מאמרות. ועתה הנה נשברו לוחותינו — ומי יאחם?

הזהו השלום אשר קוינו ונבאנו לו?

שלום אשר יישא בקרבו זרע מלחמות חדישות וקרובות? שלום אשר ישבור את החבית ולא יהרוג את הדרקון שעליה? שלום אשר יוסיף עוז ועזות לעזים, וחולשה לחלשים? שלום אשר יחלק את השלל — שלל־העולם כולו — בין גדולי ארץ: יבשה — לזה וים — לזה, מושבות — לזה וסחר־ארץ — לזה? שלום אשר יטיל קנאה ושנאה בין העמים? שלום אשר יאחד את כל הכחות השחורים כנגד המהפכה החברתית, הצועדת בצעדי־ענק על ראש החברה הישנה? שלום אשר יקרב את בני־בניהם של הריבולוציונרים הגדולים בצרפת, אנגליה, איטליה וארצות־הברית אל נושאי־דגל הקוזאקיות ואל ממשיכי המסורת החמילניצקית? שלום אשר יחיה את השליאכטה המתה ויכונן לה ממשלת־עריצים בארץ? שלום אשר יוחג חגו בפרעות בישראל ובדם־סובלי־עולם יטבל בלידתו?

הבעד המפלצת הזאת נשפך דמנו כמים? הלה התפללנו כל ימי המלחמה? העליה שרנו את שירת תקוותינו?

לוא יכולנו לשכוח את שירתנו זו!

ואולם, כנראה, לא יכולתם גם אתם, אחי המעופפים, לשכוח. ואחרי נסיתכם לשוא להסיח דעתכם מכל הנעשה פה מלמטה, הופיעה המפלצת לעיניכם, ותפלו — מאיגרא רמא לבירתא עמיקתא.

גזירה היא שנגזרה על בן־אדם שלא ישכח את מעלליו ולא יעזוב את הארץ אשר השחית.

גִּלּוּי־דַּעַת מֵאֵת הַמִּתְנַדְּבִים בַּגְּדוּד הָעִבְרִי

ביגון ובצער עמוק קראנו בעתוני אמריקה מכתבים מאת לגיונרים אחדים, המלאים שקרים ועלילות על תושבי ארץ־ישראל, אבל ביחוד הצטערנו על המאמרים בעתונים, המאמנים ומאשרים כל דבר היוצא מתחת עטו של לגיונר. העתונות עומדת על צדנו, מוכיחה את התושבים, את המשרד הציוני וכו', ואנו קוראים ומתפלאים. אנו מוצאים ספורים מלאי דמיון על בית־ספר הקלאי, אשר יכריחו את כל החפץ להשאר בארץ להתלמד בו, אבל לא כל אידיאליסט זוכה להיות שם: על המתלמד לדעת עברית, ובאופן אחר לא יקבלוהו שם. ואנו שואלים: מי ברה שקר שכזה? והאם אין לעתונינו שום רגש של אחריות, שממהרים הם להפתיע את קוראיהם בכל מכתבי מי־שהוא, מבלי השתדל למצוא את האמת? אנו קוראים שוב על איזו ועדה, שהתיצבה לפני הועידה הציונית

בלונדון, ודרשה בשמנו אדמה בשבילנו. ואנו תוהים: איזו ועדה היא זו? מי בחר בה ומי שלח אותה? ועוד כאלו וכאלו שאלות נשאל בקראנו את עתוני אמריקה הזארגוניים.

אבל האמת היא: שבינינו ובין תושבי ארץ־ישראל שורר יחס רצוי מאד. אמנם יש גם אחדים תגרנים ונשים מטפוס השוק, ששמחו לקראת בואנו, משום שמצאו בנו מקור חיונה ומוכרים לנו לחם ומליחים וכו׳ ופושטים את העור לפעמים מיהודי כמו מאינו־יהודי. אבל אלה לא יחשבו על התושבים המודרניים. בכל המושבות מסביב לגדודנו פתחו בשבילנו קלובים, מקומות שם נבלה את רגעי הבטלה ונשיג שם מאכלים במקח השוה. הקלובים הנזכרים נפתחו, וגם עכשיו מושגחים הם על־ידי בנות האכרים, שדבות כל־כך נבזות הוצאו עליהן; בנות האכרים הללו, שהוריהן רואים בנו את ה„לינינים" וה„טרוצקים" של ארץ־ישראל ו„יראים אותנו", מזמינים אותנו לבתיהם; ביפו ובירושלים ובעוד מקומות נפתחו בשבילנו בתי־חיילים ושם ישיג החייל משכב יפה ונקי בחנם. ה„עבריים" היותר פרינציפאיים מדברים אל אלה שאינם מבינים את העברית — בזארגון; בית־הספר החקלאי ב„מקוה־ישראל", של חברת כי"ח, שכל החיילים הנשארים בארץ יבואו שמה ברצונם על־פי גורל, להתלמד חקלאות, אינו מבחין בין יודע עברית ללא יודע; את העבודה מלמדים זארגונית; ערכו שעורים עבריים, אבל אלה הם בתור רשות ולא חובה. בקבוצה הראשונה שלמדה שני חדשים היו דוקא אחדים מהיותר עקשנים בין ה„אידישיסטים" שבגדודינו. השמועה על־דבר משפט הבכורה ליודעי עברית נפוצה, כנראה, בגלל זה שהמאיור שלנו, גוי שאינו מבין „חכמות" והיודע כי בארץ־ישראל הכל מתנהל בעברית, הגיד לפני הסארגינט־מאיור, שרק יודעי עברית ישולחו שמה.

הועדה, שהתיצבה לפני הציונים בלונדון ודרשה אדמה בשבילנו, לא היתה אף פעם בארץ־ישראל ולא מלאנו את ידה לדבר בשמנו. אלה היו אחדים משתי מאות האנשים שנשארו באנגליה ולא רצו לנסוע ארצה־ישראל! זאב זאבוטינסקי, ששמו יזכר במכתבים אחדים בשנאה ובבוז, דבר פעם אלינו ובשפה ברורה הגיד לנו, כי הציוניים מרגישים ומכירים את חובתם אלינו, ביחוד לנשארים בארץ; אבל המצב הוא לוטה בערפל ואי־אפשר כעת לעשות שום דבר ב„שטח הנכבש", ולכן אי־אפשר לבוא אלינו בהבטחות ממשיות. בכל־זאת הבטיח בשם „ועד הצירים" שבכל ענף־עבודה ינתן לנו משפט־הבכורה, ואפילו לאלה הנוסעים עכשיו לחוץ־לארץ וישובו אחר־כך.

מבקשים אנו מאת עתוני אמריקה לזכור, כי ללגיון העברי באו גם כאלה שאינם אידיאליים כלל וכלל. האנשים האלה שבים לאמריקה (יש ביניהם גם אידיאליים השבים מסבות אחרות) וכדי להצדיק את מעשם זה הם מספרים ומפיצים שקרים על הארץ ותושביה ועל המשרד הציוני, ומפריזים על עניות הארץ ועניות חייה. מבקשים אנו מאת העתונות להבין את זה ולהזהר בדבריה.

אנו מודים לכל אלה הרבים את ריבנו, שכבר התחילו לאסוף נדבות וליסד קרן על־מנת ליצור פה „סביבה יהודית" בשביל לגיונרינו העלובים, אשר כבדה עליהם עקת התושבים ובעלי־הפרינציפּות. אנו אומרים להם, כי בזה רק יגרמו לנו צער וחרפה לאין סוף.

בתקוות לעתיד,

באנו על החתום:

משה ליפמאן, נחום קראמיר, הארי לוביאניקיר, ישראל טאפליצקי, שמואל לוין, ניסן שווארץ, משה שיינהייט, הלל זאברובסקי, אביגדור ניסיליוויץ, חיים גאלפירן, מאיר סינור, שמאי קריסטול, יחיאל מילר, שבתיאל בארבאש, יוסף אברהמס, משה ריבלין, וולוויל ווילובסקי, ווילי גורדין, חיים האביר, יחיאל ראבינוביץ, ה. זילבירמאן, י. האקסמאן, א. גראנוב, אייזיק ספיקטור, ר. בושמיץ, יעקב גירשינזון, יוסף מה־יפית.

במחנה־הצבא, ארץ־ישראל. 9 במאי, 1919.

שְׁנִיּוּת בְּדָת וּבְמוּסָר

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

המסקנה, שאני מכוון אליה בזה, היא, שדת ומוסר צריכים הם לאיזה יסוד של שניות.

את משפטי זה אנסה לאמת בשתי דרכים, בדרך היסטורית ובדרך שיטתית, כלומר, בראיות מתוך השיטות הדתיות והמוסריות, שנתגלו במשך ההתפתחות הרוחנית שבכל הזמנים, ובראיות הגיוניות מתוך תוכנם של היסודות, שהדת והמוסר בכלל בנויים עליהם. והיה אם לא אצליח בראיותי ההיסטוריות, אין מזה תשובה למשפטי כשהוא לעצמו. לפי דעתי, כל השיטות הדתיות והפילוסופיות־מוסריות שבהיסטוריה יש בהן איזה יסוד של שניות. אבל גם אם יצליח איזה מבקר להראות, שיש איזו שיטה או שיטות מן המין הנזכר, שאין בהן שום יסוד של שניות, לא תהיה מזה תשובה להשקפתי, אחרי שכבר אפשר הדבר, שאותן השיטות מוטעות הן ומשפטי צודק.

א.

הראיות ההיסטוריות.

יודעים אנחנו בכלל, שדת מתחילה היא ברבוי אלהית, או פיתיתיאיזמית, כשם שפילוסופיה מתחילה היא ברבוי הכחות, או פלוראליזמוס. גם מאמינים אנחנו, ואמת נכון הדבר, שמדרגת ההתפתחות היותר נעלה היא אחדות אלוה, או „מונותיאיזם", בדת, ואחדות הכחות, או „מוניזם", בפילוסופיה.

והנה דעתי, שאני רוצה להטעים בזה, היא, שאם אָמנם המדרגה היותר נעלה היא מדרגת המונותיאיזם או המוניזם, בכל זאת אין לך דת בלי יסוד של שניות, כשם שאין לך פילוסופיה בלעדו, אם אותה פילוסופיה שואפת לשיטה מוסרית. כמובן, אין כוונתי לאחד שני הפכים בנושא אחד ולהחליט, שמונותיאיזם, או מוניזם, אמת הוא וגם שניות אמת היא. צריכים אנחנו להגביל את מושג השניות: ישנם שני מיני שניות, האחת שאפשר לקראה בשם ש נ י ו ת מ ו ח ל ט ת, והשנית, שאפשר לקראה בשם ש נ י ו ת י ח ו ס י ת או ריליאטיבית. גם אפשר לציין את שני מיני השניות על־פי ההבדל של מציאות אמתית ומציאות חזיונית ולדבר על שניות אנטולוגית ושניות פינומינאלוגית, או על־פי ההבדל שבין נצחיות וזמניות ולדבר על שניות נצחית ושניית זמנית. ואינה אלא השניות הריליאטיבית, הפינומינאלוגית או הזמנית, שלפי דעתי נחוצה היא לדת ומוסר.

מהסקירה הראשונה תראה הנחתי זו כמעט כדבר מובן מאליו, כמין אקסיום של דת ומוסר. ובאמת, מעשה שהבאתי את הענין הזה לידי ויכוח את תלמידי, ואחד התלמידים שאל אותי מיד בתחילת הויכוח: „מאי קא משמע לן?" — הדבר גלוי הוא! ואולם אחרי שהויכוח התפתח מעט, חצים של התלמידים התנגדו למשפטי זה, הנראה כדבר גלוי ומובן מאליו. ובכן, עלי לעמוד על דעתי, שהאמת הגלויה הזאת אמתית היא, ושלא למותר יהיה להביא ראיה על אמתותה.

הבה נראה, מה התפתחותה ההיסטורית של היהדות מלמדת אותנו בזה.

„מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו", גם הם התחילו בפוליטיאיזמוס, ולא עוד, אלא גם אחר־כך, גם בתקופת המונותיאיזם, מאמינים היו במלאכים בבחינת ממצעים בין אלהים ואָדם. מהסס אני לאמר, שאבותינו הודו באלוהות רבים במה שהאמינו במלאכים, כאשר כבר החליטו איזו חכמים. לכל הפחות קשה הדבר להודות בזה בנוגע ליהדות האבטוריטטיבית. אבל נכון אני להודות, שגם באי־כח היהדות האבטוריטטיבית האמינו באיזה יסוד של רבוי באלהות. המלאכים, שהם האמינו בהם, היו נמצאים נצחיים (בראשית ג׳, כ"ב), ונמצאים כאלה בודאי שעולים הם ליסוד של רבוי באלהות. וגם אלה שיפקפקו לראות את באי־כח היהדות בתקופתה הקדמונית כמאמיני הרבוי, מוכרחים יהיו להודות, שבאמונת המלאכים היה לכל הפחות יסוד של שניות. כי לא זו בלבד, שבין המלאכים היו גם מלאכים משחיתים, שתפקידם היה להמציא את הרע הטבעי, אלא גם הרע המוסרי מקורו היה בתפקידם של מלאכים, שהם ממונים ביחוד לכך, להמציא את היצר־הרע בלבם של בני אָדם. והתקופה הזאת ארכה והלכה עד ימי ברית משנה תורה, ימי הריפורמאציה הגדולה שביהדות העתיקה. רק אָז נסתה היהדות האבטוריטטיבית לבער מקרבה את האמונה במלאכים בבחינת ממצעים. אבל גם המוניתי־איסטים, המדקדקים שבמדקדקים האלה, לא עצרו כח לעמוד בלי שום יסוד של שניות. נקח, למשל, את תלמידה ובאי־כחה הגדול של אותה ישיבת המונותיאיסטים, שהוציאה את הריפורמאציה של ברית משנה תורה לפעולה, את הנביא הנודע לנו בשם ישעיה השני. הוא היה נתון בתוך תנאים חדשים לגמרי. השאלה הגדולה בימיו לא היתה עוד; פוליטיאיזם או מונותיאיזם, כבתקופה הקודמת, רק: שניות או אחדות. המלחמה ב„דואליזם" היתה יותר קשה ויותר כבדה מהמלחמה בפוליתיאיזם. תורת הפרסים, הבנויה על יסוד השניות, שאותו הנביא היה מוכרח להלחם בה, היתה בנין רעיוני מצוין בשיטתיות שבו. האמונה בשני יסודות, בזה של אור ובזה של חושך, או בזה של טוב ובזה של רע, מיוסדת היא על מציאות אמתית מורגשת, שאין להכחישה בשום אופן. הנביא גם לא נסה להכחיש לגמרי את טענתם של הפרסים, שיש בעולם יסוד הרע, שהוא מתנגד ליסוד הטוב. וכל טענתו לא היתה אלא שאלוה היחיד והמיוחד היא עושה גם שניהם:

> אני יהוה ואין עוד, זולתי אין אלהים, אאזרך ולא ידעתני.
> למען ידעו ממזרח שמש וממערבה, כי אפס בלעדי, אני יהוה ואין עוד.
> יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא רע, אני יהוה עושה כל אלה.
>
> (ישעיה מ״ה, ה׳—ז׳)

ועוד סופר מקראי אחד של אותה התקופה מטעים הטעמה מרובה, ששניהם, טוב ורע, יוצאים הם מאת יהוה היחיד והמיוחד:

> מי זה אמר ותהי (אם) אדני לא צוה?
> (אם) מפי עליון לא תצא, הרעות והטוב?
>
> (איכה ג׳, ל"ז—ל"ח)

הרי שהמונותיאיסטים המחמירים הגדולים האלה לא רק שהם מודים בשניות, אלא גם מטעימים אותה. כל טענתם היא, שהשניות אינה מקורית, נצחית, אלא זמנית. הם מודים בשניות ודורשים אותה במובן שונה מזה של הפרסים. הפרסים מאמינים, שישנם שני אלוהות, האחד טוב במהותו, והשני רע במהותו, ומתוך מלחמתם זה בזה, או, יותר מדויק, מתוך נסיונו של הטוב להשפיע על הרע, ולא עוד, אלא גם מתוך נסיונו של הרע ליהנות מן הטוב, יוצאת המציאות המורכבה, החזיונית. ונביאי ישראל, לעומתם, מאמינים, שיש אלוה אחד יחיד ומיוחד הבורא את הטוב ואת הרע גם שניהם. ובכן, המלחמה בין רבוי ואחדות בתקופה הקדמונית פסקה בנצחונה של תורת האחדות, אבל לא כן המלחמה שבין שניות ואחדות מתקופת משנה תורה ואילך. נקל היה להכריע את תורת הרבוי תחת כבדה השכלי של תורת האחדות, לכל הפחות בדעתם ואמונתם של הנביאים המדברים בשמה. לא כן השניות. טענותיה של תורת השניות חזקות היו, ואנוסים היו הנביאים להכנס עמה בדברים של טעם ולבוא לידי פשרה. אָמנם כן, הנביאים עשו פשרה בין תורת האחדות ותורת השניות, פשרה במובנה היותר מדוקדק של המלה הזאת. הם היו מוכרחים לוותר במדה ידועה על יחודו של אלוה בבחינת מקור הטוב. בעוד שהפרסים מאמינים,

שגם האלוה הרע שואף הוא ליהנות מן הטוב, באופן שגם הוא טוב הוא במדה ידועה. נביאי ישראל הקימו מחיצה בין אלוה היחיד והמיוחד ובין כל עיקר מושגנו של טוב ורע. האלוה של הנביאים האלה הוא למעלה מן המושג טוב ורע כשהוא לעצמו, אבל מתוך רצוננו החפשי הוא בורא את שניהם. התארים הטובים של אלהי המשפט והחסד אין להם שום מובן בנוגע לאלוה כשהוא לעצמו, אין להם שום ערך בנצחיות, וכל מובנם וערכם יש להם טעם רק בגבול הבריאה הזמנית.

וגם בנוגע הפרסים יודעים אנחנו שבמשך התפתחותם הגיעו לידי הרעיון, שהטוב סופו לנצח את הרע, כלומר, שיסוד האור, או הטוב, ינצח לאט־לאט במשך הבריאה הזמנית המורכבה את יסוד החושך, או הרע, באופן שבאחרית הימים לא יהיה שם רק טוב, הוא ואפסו עוד. הדעה הזאת היתה יסודה של הכתה המאני־כיאית בתקופה מאוחרת, שעיקר תורתה החדשה היתה התורה המשיחית הזאת. כלומר, הפרסים, במשך התפתחותם עזבו את תורתם הקדומה, שיסוד הרע גם הוא מקורי הוא במוחלט, נכנסו בדברים את תורת האחרות ובאו לידי פשרה, שיסוד הרע מקורי הוא רק במה שעבר ולא במה שיבוא.

וכן שתי ההשקפות המתנגדות, תורת האחדות ותורת השניות, נפגשו בחצי הדרך שהפסיקה ביניהן — עשו פשרה ביניהן.

זאת היא מסקנת ההתפתחות של התקופה המקראית.

והנה, אם עוברים אנחנו אל התקופה היונית, הכוונה לשניות היא יותר גלויה ויותר ניכרת מאשר היתה בתקופה המקראית. כל היודע את ספרותה של אותה התקופה, לא יהיה מסופק אף רגע, שבאי־כח התנועה הספרותית, שבה כמעט כולם מודים הם בשניות במדה מרובה מזו של התקופה המקראית. ולא בלבד אותם הסופרים שהיו שקועים ראשם ורובם בתורת המקראים ו[illegible] (ספר היובלים וספר חנוך וכדומה), אלא גם הסופרים הפילוסופיים שבאותה התקופה היו מודים בשניות במדה ידועה. וידידיה האלכסנדרוני, בא־כחה היותר מיופה של הפילוסופיה מאותה התקופה, הוא דואליסט מוחלט. ידידיה, מושפע מאת אפלטון ואריסטו, מאמין הוא בנצחיותו של החומר בבחינת יסוד ממשי, חיובי. ולא עוד, אלא שהוא הוסיף מעט על רעיונו של אפלטון והטעים את תפקידו של החומר בבחינת יסוד הרע במדה מרובה מאפלטון רבו. וכל־כך חזקה היתה אמונתו של ידידיה במקוריותו של הרע, שהוא מטעים את נצחיותו של הרע לא רק בבמה שעבר, אלא גם במה שיבוא. הרע, בדעתו של ידידיה, הוא לא רק מקורי, אלא גם תכליתי. הרע, לפי דעתו של ידידיה, לא יהדל לעולם, לעולם לא יהיה כאן נצחון גמור של הטוב על הרע. לידידיה תכליתה של כל המציאות החזיונית היא מלחמה ברע; הרע, איפוא, נצחי הוא בהכרח, כשם שהעולם נצחי הוא (בבריאה זו או אחרות, לפניה ולאחריה). בלי הרע המקורי העולם יאבד את תכליתו ואת סבת מציאותו. העולם הזה הוא האמצע, הבמה למלחמה תמידית, עולמית, בין הטוב והרע; מלחמה שבה ינצח הטוב את הרע ויחזור וינצחו פעמים אין מספר ואין סוף, אבל מלחמה שאין לה הפסק, מלחמה בלי שלום בסופה, מפני שהיא מלחמה שאין לה סוף. אלוה נקי הוא מכל רע, נקי מכל אחריות על מציאותו של הרע, מפני שהרע הוא יסוד ריאליות שונה מיסוד הריאליות האלהית ואינו תלוי בו בכלל בנוגע למציאותו סתם. אלוה הוא יסוד הטוב, אלא שהוא נזקק להחומר ונכנס אתו להרכבה אחת, כדי להלחם בו. וזהו מובנה האחרון של בריאה: אלוה, יסוד הטוב, נכנס להרכבה אחת את החומר, יסוד הרע, כדי להלחם בו, לכבשו ולחזור ולכבשו במלחמה עולמית. במלחמה זו כל אחד הלוחמים ינסה את כחו להביא את ידו על העליונה, כלומר, אלוה ינסה לכבוש את יסוד הרע שבחומר ולהכריעו תחת הטוב, כדי שיעבדנו ויהיה סר למשמעתו, בעוד שהחומר ינסה להשתמט מהשפעתו של הרוח האלהי ויורבה יותר מכשולים לפניו. או במטבע אחרת: אל לנו להבין את דברי ידידיה, שיש דעת בחומר, שיש שם כוונה רצינית לנצחון על הטוב, כאשר הבינו אותו קצת האפלטונים החדשים הנמשכים אחריו, אלא עלינו להבין, שדעתו היא, שהחומר מונע גדול הוא, שבעצלותו וכבדותו הוא מעמים על הרוח האלהי וממעט את השפעתו. אין שם אלא יסוד פועל אחד, והוא האלהים וכל הנמצאים האלהיים, כהמאמר (לוגוס) והאידיאות למיניהם), בעוד שהרע שבעולם אינו אלא תוצאה שלילית של התנגדותו הפאסיבית של החומר. ובזה מחליש ידידיה מעט את יסוד השניות שבשיטתו, אבל עדיין דואליסט גמור הוא.

הַקּוּרְאָן הַגָּזוּל

מאת

ג. זליקוביץ.

מה ענין קוראן של מוהמד אצל אכפת־השלום בפאריז?

השאלה הזאת ישאל כל מי שקרא את הסעיף המפורש בברית־השלום, כי במשך ששה ירחים גרמניה מחויבת להשיב את הגזילה [illegible] מלך חיגאס — הקוראן הגזול ממדינה, עיר הקודש [illegible] כי טרם עלה שר־צבא האנגלי אלנבי להלחם על [illegible] בא [illegible] צבאותיו הטורקיים במדינה ויקח את הקוראן עתיק־היומין וימסרהו להקיסר בברלין.

אבל במה זכה הקוראן של מוחמד לכל הכבוד הזה, שבשבילו היה דרוש סעיף מפורש בברית־השלום?

הקוראן הזה אומר דרשני:

מלבד רבבות ספרי הקוראן הנדפסים נמצא הקוראן נסוכן [illegible] בכתבי־יד אשר [illegible] הראשי מוחמד בשנת 634 למספר הנוצרים. אבל כל ספרי הקוראן האלה נגסים הם לגבי כתב־היד של הקוראן העותומאני, יען כי נכתב בהשגחת החליף עותומאן [illegible] של מוחמד ומאתים מיליונים מוחמדנים [illegible].

כי הקוראן של עותומאן הוא האחד ואין שני שהוא נקי מכל שגיאות

„חברת 'כל ישראל חברים' לא יצאה מעולם נגד הציוניות. בשאלה זו לא קבעה שום יחס. היא לא נתנה לשום איש הרשאה לרגל [illegible] אספת־השלום מאיגודות אחרים ידבר בשמה על הציונות. בנוגע למורשה הקונגרס האמריקאי יוליוס כהן, אנו מודיעים, כי עד היום אין לנו עמו שום מגע־ומשא ישר או מעוקף בכתב או בעל־פה. — זש. ביגאר, מזכיר".

— ביום א', 8 ביוני, נועדה בניו־יורק הועידה השנתית השתים־עשׂרה של התאחדות היהודים הרומיניים באמריקה. בועידה השתתפו 150 צירים באי־כחן של 85 אגודות. נשמע דין־וחשבון מפורט בדבר מצבם ותנאי־חייהם הרעים של היהודים ברומיניה בזמן הזה. הוחלט למנות ועד, שתעודתו תהיה לאסוף בגדים נעלים וכספים ולשלחם בדרך ישרה אל אחינו ברומיניה. נתקבלו ריזולוציות: למחות נגד הפרעות בפולניה; להביע תודה לשלוחי הציוניים באספת־השלום; ולהחזיק טובה לנשיא ווילסון על יחוסו הטוב בנוגע לזכויות היהודים בארצות מזרח־אירופה. נבחרו: לנשיא — שמואל גולדשטיין; לגזבר — אברהם פאליק.

— התאחדות היהודים הפולניים־הרוסיים באמריקה קראה בניו־יורק ועידתה השנתית האחת־עשרה ביום א' שעבר. לאחר מסירת פרטים ממצבם הנורא של אחינו בפולניה, התחייבה הועידה לקבץ במשך החדשים הבאים סך שני מיליונים דולאר לטובת היהודים במדינה ההיא. נתקבלה ריזולוציה לבקש מאת הנשיא ווילסון להפסיק את הפרעות בפולניה. בין השאר החליטו כמובן לתמוך בהסתדרות הציונית שבאמריקה.

* * *

בחוץ־לארץ.

—בית־הדין בווארשה פסק, כי פקעה זכותו של נח פרילוצקי להיות מורשה בפארלאמנט הפולני, משום שלא נבחר כחוק, על סמך הדבר, כי לידתו לא היתה בקרושת פולניה. את מקומו ימלא הסופר היהודי ח. ר. נומברג. פשעו היחידי של פרילוצקי הוא במה שהיה לוחם תמיד בפארלאמנט בעד זכויות היהודים ונגד שערוריות הפולנים. עכשיו מתאמצים הפולנים להוציא מתוך הפארלאמנט גם את המורשה הציוני הידוע יצחק גרינבוים. כבר הוכנסה הצעה לפסול אותו, אף־על־פי שהוא יליד פולניה. מלבד זה הוא סובל הרבה נגישות בפארלאמנט, כי בכל פעם שהוא קם לדבר, עוזבים המורשים אחד־אחד את האולם עד כי יחסר המנין הדרוש על־פי החוק.

הפארלאמנט הפולני השיב ריקם את ההצעה לתת זכויות לאומיות לעמי־המיעוט. קודם־לכן נאם גרינבוים נאום חריף, שבו ספר על קרבנות־הדם, שהקריבו היהודים בעד חירות פולניה ועכשיו נעשה להם גרוע. נאומו עורר התרגשות עצומה ודברי־חרפים מצד המורשים הפולנים.

— ציר אמריקה בווארשה גיבסון קבל ביום 27 במאי את פני השליחים הציוניים שמסרו לו ולווילסון את תודתם של היהודים בפולניה. הציר ענה, כי היהודים הם היסוד היותר טוב באמריקה, וכי זו תעשה את כל אשר בכחה בשביל הגשמת האידיאל הציוני.

— במקום מאות המתנדבים בגדוד העברי, שנשתחררו והם שבים מארץ־ישראל יבואו שמה חיילים יהודים מאנגליה שנתקבלו בשעתם לעבודת־צבא מאנגליה.

* * *

מכתב לאספת־השלום.

— שוב אין ספק בדבר, כי שאלת ארץ־ישראל באספת־השלום תפתר ברוח הכרזת־באלפור. צרפת ואנגליה הן תמימות־דעים בנוגע לסוריה ולארץ־ישראל. כל השאלה תלויה עכשיו ביחוסו של ווילסון. כל היגיעות, שיגעו יהודי־מספר ממין מסוים להזיק לציוניות, יצאו איפוא לבטלה.

— פרופיסור פליקס פראנקפורטר, שליח הציוניים באמריקה, מסר מודעה זו: הנסיך פייזול הבטיח לי, כי מדינת ערב החליטה לבוא ביחוסי־ידידות עם עם ישראל. הוא הרגיש ומרגיש דבר זה בכל מקרה והזדמנות. אני הוכחתי לו, כי שאיפותיהם של שני העמים האלה מקבילות: כל אחד עורג לתחיתו הלאומית על אדמת־מולדתו. אמנם ישנם איזו מעצורים, שנתגבר עליהם ברגש אחוה ושלום. — בנוגע לאפשרות ההגירה אל ארץ־ישראל בשנים הראשונות, אין להפריז על המדה. עוד יש לעשות הכנות מרובות.

— באי־כחם של יהודי מזרח־אירופה הגישו לאספת־השלום בפאריז תזכיר חדש בדבר זכויות לאומיות. התפרצות הפרעות בפולניה, ליטה ואוקראינה עשתה רושם קשה על קלימאנסו, ווילסון ולויד־ג'ורג'. יש איפוא יסוד להאמין, כי תביעותיהם של היהודים באותן הארצות תמצאנה את ספוקן.

— בנוסח השלם של ברית־השלום, שפרסם בימים האלה הסינאט של ארצות־הברית, נמצא הסעיף הזה:

סעיף 93: — פולניה מתחייבת ומסכמת להכניס בחוזה מיוחד עם מדינות־ההסכם ובעלות־בריתן סעיפים כאלה, שיהיו נחוצים בעיני המדינות הנזכרות לשם הגנה על עניני אותם תושבי פולניה, הנבדלים מן הרוב בגזעם, לשונם או בדתם.

— שלוחי היהודים בפאריז הגישו לפני אספת־השלום הצעה, כי ישלמו דמי־נזקים לנגועי הפרעות ויתמכו ליתומים ולאלמנות של הנהרגים.

— העתונות הפולנית לוחמת עתה בכל עוז נגד הסעיף בברית־השלום, כי לאגודת־הלאומים יהיה יפוי־הכח להגן על זכויותיהם של עמי־המיעוט בארצות מזרח־אירופה.

— מודיעים, כי פולניה, רומיניה, טשיכוסלובאקיה ויוגוסלו־באקיה כבר חתמו על חוזה להכיר את זכויותיהם הנזעיות, הלשוניות והדתיות של עמי־המיעוט. קלימאנסו, הלורד ליסיל והנשיא ווילסון עמדו בכל תוקף על דרישה זו ונצחו.

— שלוחי הקונגרס היהודי בפילאדלפיה מורים ווינטשבסקי וד"ר נ. סירקין עזבו את פאריז. הראשון שב לאמריקה והשני יצא לארץ־ישראל.

* * *

פרעות פטליוריות.

בפרעות שערכו החיילים הפטליוריים בטשיטשטובוב נהרגו ונפצעו 45 יהודים.

— טלגראמה אלחוטית ממוסקבה מודיעה, כי מעשי רצח וחמס ביהודים התחוללו בחדשים האחרונים שעברו, ביחוד בסביבות פרוסקורוב. 3,000 יהודים נהרגו בעיר פילשטין, 2,000 — בזיטומיר, 4,000 בטיפליק, 350 — באוורוטש.

— בנימיטשין הסמוכה לווילנה נקברו חיים ארבעה היהודים על־ידי החיילים הפולנים.

— מודיעים, כי במשך חדשי פברואר ומארץ שנה זו הומתו באוקראינה ארבעה ושמונים אלף יהודים על־ידי החיילים האוקראינאיים. 76 קהלות ישראל נחרבו, ונשארו 200,000 יתומים. סכומי הנזקים עולים לכמה ביליונים.

— בהונגריה גברה תנועת השמד. כארבעת אלפים יהודים נשתמדו בשבועות האחרונים מיראת הפרעות והמצוקות.

— בעיר פוריצק של פולניה נרצחו 18 יהודים. גם בשאר ערי ישראל שבפולניה נעשו הריגות, מיסיות ומצוקות ביהודים למעשים בכל יום.

— בטשיכוסלובאקיה הולך ונמשך חרם ביהודים. בתי־מסחרם סגורים ועסקיהם בטלים. האנטישמיות מתחזקת מיום ליום.

— היהודים בליטה סובלים ענויי־גיהנום מידי הפולנים. מעשי־ההתנפלות עליהם מוסיפים והולכים, רכושם היה לבז וחייהם תלויים להם מנגד.

— קהלת ווילנה פרסמה דין־וחשבון מפורט על הפרעות, שריו שם ביהודים ונהרגו 60 נפש. הפרטים הם מחרידים ומסמרי־בשר באכזריותם. התחוללו שערוריות־פראים, שאין דוגמתן במדינות נאורות.

— רבני ווילנה גזרו תענית בכל שנה ביום הפרעות.

— סגן המיניסטר לענינים פנימיים מסר מודעה בפארלאמנט האנגלי, כי הפרעות ביהודי פולניה הן עובדות, שאין להטיל בהן שום ספק. אנגליה העירה את תשומת־לבה של הממשלה הפולנית. בנוגע לתחבולות יותר נמרצות, הנה יש בזה צורך בהסכמתן של כל מדינות־ההסכם.

— ראש־המיניסטרים בממשלת ליטה הגיש לאספת־השלום דין־וחשבון בדבר הטביחה האיומה, שערכו הפולנים ביהודי ווילנה. בערך 1,500 יהודים נרצחו ובערך 5,000 יהודים הגלו ללידה.

הַתְּנוּעָה הַלְאֻמִּית

ה צ י ו נ י ו ת ב א מ ר י ק ה .

— השופט לואיס ד. בראנדייס, נשיא־הכבוד של ההסתדרות הציונית באמריקה, ראה נחיצות לעצמו, לאחר שקבל טלגראמות מפאריז ומלונדון, לבקר עתה את ארץ־ישראל. ביום השבת, 14 ביוני, הפליג מניו־יורק בספינה „מוראטוניה" ביחד עם מר יעקב די־האז, מזכיר הועד הפועל של ההסתדרות הציונית. שניהם ישהו בארץ־ישראל חדשים אחדים.

— „אגודת הציוניים תלמידי האסכולות", המונה 32 סניפים בכל האוניברסיטות שבארץ, עומדת לסדר עתה שעורים בחקלאות עיונית ומעשית. השעורים האלה יהיו נוהגים בבית־הספר החקלאי הלאומי שבמחוז באקס של פנסילוואניה, ויתחילו ביום 5 ביולי וימשכו ששה שבועות. מטרת השעורים היא להכין ולהכשיר אנשים בעבודה זו בבואם לארץ־ישראל.

— עבודת התעמולה לשם פקודי הציוניות במדינת אוהאיו נעשית עתה בשקידה יתירה ביחוד לרגל בוא הנואמים־הסדרנים יצחק כרמל ואב. גולדשטיין. ביונגסטון, למשל, נאספו 12,000 דולאר לטובת קרן־הגאולה ו־45,000 דולאר בשביל מניות „אחוזת ארץ". בקליבלאנד נאסף סך 35,000 דולאר לטובת קרן־הגאולה.

-- ועד־הצירים בארץ־ישראל (המיאכות רציונית) שלח ביום 22 בינואר, 1919, את בירור־הדברים הבא אל ההסתדרות הציונית: אנשי ה„חרייה" בירושלים מקבלים עכשיו תמיכה יותר מאשר קודם. אולם הדבר נעשה בדרך דימוקראטית, מדויקת וישרה חלק כחלק לכל ה„כוללים". לפיכך מובן הוא, ששיטה חדשה זו עוררה התנגדות בחוגי אנשי ה„חלוקה" רמעטים, שנוח היה להם קודם כשלא ידעו חשבון והשגחה. ואלה משתדלים עתה להזיק לעבודתנו ולשים לה מכשולים. ראוי איפוא לדעת, כי העם בתור חטיבה אחת ברך את פעולותינו והוא שבע רצון מן השנויים שעשינו בצדק לשם חידוש חיי ירושלים.

— „לשכת התעמולה בקרב בתי־הכנסת", העומדת בהשגחתם של רבנים מפורסמים, הוציאה קונטרס וארגוני מלא ענין בשם „שוהל, אידענטהום און ציוניזם". כל בתי־הכנסת ובאיהם יכולים להשיג קונטרס זה חנם בפנותם אל ההסתדרות הציונית, 55 השדרה החמישית, ניו־יורק.

* * *

ה צ י ו נ י ו ת ב א נ ג ל י ה .

המנהיגים הציוניים ד"ר חיים וייצמאן וי. רוזוב יוצאים בקרוב מלונדון אל ארץ־ישראל על־מנת להשגיח שם על התפתחות המאורעות המדיניים. ד"ר וייצמאן גלה את דעתו, כי סכויי הציוניות מזהירים. אבל גם אם לא תקום התביעה הציונית, נלך לארץ־ישראל בכל אופן ונתישב בה. למרות איומי הערביים לפרוע פרעות ביהודים, עשויים הציוניים לבלי חת ולא יזוזו מעמדתם. איננו מסכימים לעיקר של הגדרה עצמית לגבי ארץ־ישראל, לפי שהיהודים הנמצאים שם הם רק באיכות הם למיליוני היהודים אשר בכל ארצות הגולה, המאמינים בשיבת ציון. הציוניים פעלו הרבה כדי להפסיק את הפרעות בפולניה והדבר הביא תוצאות טובות. לפי דעת וייצמאן, עתידה ארץ־ישראל לקלוט במשך חמש השנים הבאות חצי מיליון יהודים, ואז מובטחת הצלחת הציוניות. היהודים בארץ־ישראל ילמדו לעולם את פירושה האמתי של אגודת־לאומים מתוך חייהם, חיי אחוה, עם השכנים הקרובים.

רציוניים באנגליה התחייבו להשתתף בחצי מיליון דולאר לטובת קרן הגאולה וכמעט כל הסכום כבר נקבץ עד עתה.

* * *

ה צ י ו נ י ו ת ב ג ר מ נ י ה .

בברלין נועדה ועידה לכל ציוני גרמניה בהשתתפותם של 100 צירים. הענין הראשי על הפרק הוא ארץ־ישראל. בועידה לוקחים חלק גם באי־כחה של המפלגה הסוציאליסטית־החלוצית החדשה „הפועל הצעיר".

* * *

ה צ י ו נ י ו ת ב ה ו נ ג ר י ה .

רבים מיהודי הונגריה מתכוננים לצאת לארץ־ישראל. קבוצה ראשונה בת אלף נפש עתידה לעשות את דרכה דרך איטליה בחודש יוני הבא. הממשלה נכונה להושיט ליוצאים את העזרה הדרושה. חברת־האניות „הלויד האויסטרי" פתחה שוב את מסילתה בים דרך טריעסט־יפו־חיפה.

* * *

ציוניות ברומיניה.

בני־הנעורים היהודים ברומיניה מסדרים חיל־משמר לאומי, שישמש הצבא העתיד בארץ־ישראל. 5,000 מתנדבים כבר נרשמו לתכלית זו. באי־כחה של אמריקה ואפילו הממשלה הרומינית תומכים ברעיון זה.

שונות

בארץ־ישראל.

בימים האלה פנו שוב ממקומות רבים אל מר ז. זאבוטינסקי, שיברר את דעתו הפרטית בנוגע לשאלת „ההתנדבות החדשה לשנה אחת". על זה ענה הנשאל: „בעתיד הקרוב יקבל הגדוד העברי שם וסימן יהודי מיוחד. זה יהיה הצעד השני בהתגשמות רעיוננו. ואחריו יבואו בהדרגה מתאמת גם כל יתר התקונים הדרושים: יצירת מיסד צבאי שכירי עברי. איזה התפתחות זו תוכל להתעכב אם יהיה חוסר במתנדבים מן הסוג הרצוי: אנשי טאהט ימשמעת והבינית. התנדבות הדרושה לשנה אחת, אם תבוא במספר מספיק, תבסס את קיום הגדוד למעלה מכל מצב־רות עובר של יחידים. כל מי שרעיון הגדוד יקר בעיניו, גם בתור התחלה של צבא לאומי גם בתור סמל של היהדות החדשה האקטיבית והמאורגנת, זכור יזכור שאין שום חובה צבורית יותר קדושה מאשר לעבוד בבצורם ובחזוקם של הגדודים העברים, שזה אך החילונו בבנינם".

נתקבלה לאמריקה רשימת המומתים והפצועים בגדוד העברי של הפלוגה 38. ארבעה מתנדבים נהרגו בשדה־הקטל, ארבער נפצעו, אחד מת מפצעיו, אחד נעלם, שלשים מתו בבית־החולים. כל אלה באו מאנגליה. בין המתים בבית־החולים נמצאים גם שני מתנדבים מאמריקה: שלמה זייניין מניו־יורק יפסח גרינברג מטשילסי של מאסאטשוסיטס.

* * *

מן הספרות העברית בארץ־ישראל.

המשרד ארץ־הישראלי של ההסתדרות הציונית שלח אלינו רשימת הספרים, שיצאו לאור על־ידי ההוצאה הנזכרת ב„התורן":

„הספריה החקלאית".

יוצאת בעריכתו של יצחק וויליקאנסקי — יפו, ארץ־ישראל.

יצאו לאור:

א) משק בית־האכר.

ב) הזית.

ג) תורת הזבול, א'.

ד) תורת הזבול, ב'.

מחיר כל ספר 2 שילינגים, מלבד דמי־המשלוח.

„הספריה בכפר".

יוצאת לאור בעריכת הנ"ל.

יצאו לאור:

א) הרמאן ודורותיאה, מאת גיטה בתרגומו של ש. בן־ציון, מחירו 2 שילינגים.

ב) סיניבה סולבאקין, מאת ביירנסון בתרגומו של א. באראש, מחירו 2 שילינגים.

ג) ספורים, מאת יינסן בתרגומו של מ. טמקין, מחירו 1 שילינג.

ד) בעלי־אחוזה מן הדור הישן, מאת גוגול בתרגומו של מ. פוזנאנסקי, מחירו 1 שילינג.

ה) חלומו של אובלומוב, מאת גונצארוב בתרגומו של מ. פוזנאנסקי, מחירו 2 שילינגים.

ו) בעל־הבית ופועלו, מאת טולסטוי בתרגומו של י. ח. ברנר, מחירו 2 שילינגים.

ז) שתי אחיות, מאת שטיפטר בתרגומו של מ. ט—ן, מחירו 3 שילינגים.

ח) ספורים, מאת פיס בתרגומו של י. קופיליבין, מחירו 1.5 שילינג.

ט) רומיאה ויוליה בני־הכפר, מאת ג. קלר בתרגומו של י. קופיליבין, מחירו 2 שילינגים.

י) מכתבים מן הטחנה (ספר א'), מאת דודה בתרגומו של י. שטיינברג, מחירו 2 שילינגים. — המחירים מלבד דמי־המשלוח.

מוכנים לדפוס ובקרוב יופיעו:

א) חלום מקר, מאת קרולינקו, תרגום א. ז. רבינוביץ.

ב) הישרים, מאת ס. האגירלאף, תרגום י. רבינוביץ.

ספרי הוצאת „ועד־החנוך" — יפו.

יצאו לאור:

א) „החנוך" — תרע"ט, קובץ־פדגוגי, ערוך על־ידי הד"ר נ. טורוב, מחירו 5 שילינגים.

ב) „ספרנו" — ספר־קריאה לשמונה שנות־למוד בבית־הספר — מדרגה א', מחירו 8 גרוש.

„ספרנו", מדרגה ב', מחירו 8 גרוש.

„ספרנו", מדרגה א'—ב', מחירו 15 גרוש.

ג) „החקלאי", כרך א', ירחון מדעי לכל מקצועות עבודת־האדמה, ערוך על־ידי ד"ר מ. זאגורודסקי.

„החקלאי", כרך ב'.

„החקלאי", כרך ג'.

„החקלאי", כרך ד'.

כל כרך מכיל 12 חוברות ומחירו 10 שילינגים בלי דמי־המשלוח.

להשיג במשרד ארץ־הישראלי — יפו, ארץ־ישראל.

* * *

מחיי האגודות.

ביום א' הבא, 15 ביוני, שעה 8 בערב, יערך נשף־סלואים בהסתדרות „אחיעבר", באולם המרכז העברי, 201 איסט ברודווי, ניו־יורק. נואמים: ראובן ברינין, צ. ה. מאס־ליאנסקי, פרופיסור מ. האפלאן, ה. ויינטמאן. זמרים: י. פריבורג ויהודה ראגרים. תטעים: בתיה רוטנברג. יודעי עברית מתבקשים לבוא. הכניסה חנם.

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

NEW YORK, JUNE 20, 1919

VOL. VI — No. 14 (164)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

ציון לנפש יקרה.

ביום ה׳, ט״ו אייר תרע״ט, שבק חיים לכל חי בהארטפורד, קונ., אחרי מחלה ממושכה, מחלת הסרטן, הרב ר׳ חיים ליב ב״ר משה קנטור ז״ל, בן ארבעים ותשע שנה. המנוח הצטיין במדות תרומיות: עסקן צבורי, ציוני נלהב ומסור לכל דבר שבקדושה. המנוח היה בעל כשרונות מצוינים: בעל מנגן נפלא, רופא מצוין, דרשן מודרני, שלקח שבי את לבות שומעיו במתק לשונו ובדבריו שיצאו מלב נאמן ושותת על צרות עמו. הוא היה אהוב וחביב על עדתו, מפני שמעולם לא התרפס לפני העשירים והיה עומד על דעתו, והאמת היתה נר לרגליו. בכל עיר שישב העמיד תלמודי־תורה ובתי אולפנא למופת ועוד מוסדות צבוריים שונים.

חמש שנים העמד בתור משגיח על בתי־מטבחים ביוהאניסבורג, דרום אפריקה, תחת הרב והסופר הנודע ד״ר י. ל. לנדא. וכששב לרוסיה להביא שמה את בני ביתו, שלח לו הרב הנ״ל „כתב" לכל חייו בבקשה נמרצה שישוב ליוהאניסבורג, אבל המנוח השתדל להשאר שוב ברוסיה. ואחר ארבע שנים נסע לאמריקה, מפני שלא יכול להסתגל לחיי העבדות והשעבוד ברוסיה. ובבואו הנה העמד בתור ש״ץ, רב ושו״ב בגלינסוויל, ניו־יורק, על כל חייו. מפני שנשמתו היתה נשמה פיוטית ואסתיטית בחר לו לשבת במקום שלו וקרוב לטבע העשיר, ושם התמכר לעבודה ציונית וצבורית ופעל הרבה בשתיהן.

זה שנה ומחצה שנחלה על מחלת הסרטן בגרונו ומאז סבל יסורים גדולים, עד שהמות פדה אותו מיסוריו.

להארטפורד בא לגור ביחד עם בניו. בהיותו ביסוריו האנושים יסד בעירנו בעת האיפידמיה בחורף העבר, חברת „לינת הצדק", שהצילה הרבה אנשים ממות.

השאיר אחריו אשה, ארבעה בנים ובת אחת, וכולם הם ציוניים חרוצים ומסורים לציוניות בכל נפשם, ויודעי תורה הם.

גם השאיר אחריו ביבליותיקה עשירה מספרי יראים וספרות הרבנות וספרי השכלה, כי ידע הרבה שפות אירופאיות. הוא אחד בו תורה והשכלה. היה בעל הלכה ואגדה. משכיל במלוא מובן המלה. בית־העקד שלו שוה יותר משני אלפים דולארים. תנצב״ה.

בעבודתם הפוריה בציוניות ימצאו בניו נחומים על אבדן אב יקר כאביהם.

אחד ממעריציו,

דוד גוטמאן, הארטפורד, קונ.

רק עברית! רק עברית!

נשף עברי

נערך על־ידי האגודות

„פרחי ציון" ו„שושנות ציון"

תלמידי תלמוד־תורה דיוויליאמסבורג

ביום ב׳, 23 ביוני, 1919,

בשעה 8 בדיוק,

באולם „נאפס מאנשאן",

בעדפירד אווניו, קרן רחוב רופב.

מחזות, שירים, דקלומים, מנגינות.

מחיר הכניסה 15 סנט.

סוכננו מר דוד כהן

יבקר בימים האלה את

מדינת קוניקטיקוט

לשם עניני „התורן".

אני מבקש מאת קוראי „התורן"

לעזור לי בעבודתי החשובה.

ברכתי מקרב לב להעבריה האידיאלית שושנה מולוטין

ליום גמרה את חוק למודיה באוניברסיטה. מי יתן ותמשיך את

עבודתה — עבודת ההוראה העברית האידיאלית — לברכה

ולתפארת בישראל ותרבינה כמותה בישראל של אמריקה.

יונגסטון, אוהאיו. י. נ. אדלר.

ברכה לבבית לידידי יצחק ורבקה ליפשיץ להולדת בתם

מרים. תגדל השמחה במעונם ויזכו לגדלה לעבריה נאמנה, מסורה

לעמנו, ארצנו ושפתנו.

קליבלאנד — עקרון. שמואל וואהל.

VOL. VI — NEW YORK, JUNE 20, 1919 — No. 14

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית — ניו־יורק, כ"ב סיון, תרע"ט — גליון ארבעה־עשר

פרשת השבוע

דְחִיקַת הַשָּׁעָה וְגֹדֶל הַתְּעוּדָה.

שני זרמים מתנגשים... תביעותיה של השעה ותביעותיה של תעודה לאומית רמה... והדבר צריך עיון ודורש אחריות מרובה.

קולות מגיעים אלינו מארץ־ישראל: הבו עבודה, עבודה תיכף, אם אתם רוצים בבנינה ולא בחורבנה של ארצנו! אנשים בריאים, יהודים צעירים, פועלים המסורים בכל נפשם אל אדמת אבותינו ושכבר הביאו לה קרבנות קשים, הולכים בטל, מתמוגגים במחסור מאפס עבודה. חלק גדול מהגדוד העברי החונה בארץ־ישראל, אותם הצעירים שנכונים היו להקריב את חייהם על שחרור ארצנו, אותם הצעירים, טובי בנינו, שנפרדו מעל הוריהם ומעל כל היקר לנפשם, שוותרו על עתידם ושכבר סבלו ענויים קשים רק בשביל כבוד עמם ובשביל החזון לאחרית הימים, — אותם הצעירים, האידיאליים שבהם, רוצים להשאר בארץ אבותינו לעבדה, לשמרה ולהרטיבה בלשד עצמותיהם, — רוצים ואינם יכולים. אין עבודה, אין תכנית ברורה לעת־עתה. אותם הצעירים, שהלכו למות על ארצנו, אינם יכולים להשאר ולחיות שם. אין נותנים לחיות, אין יכולת... חסרים עוד התנאים הדרושים לזה. והתולדה המעציבה: יאוש, רפיון ידים, התאוננות, התלוננות, נרגנות, הטלת דופי, קטיגוריה, האשמות —ואיש, בעצם הדבר, לא אשם בזה. מומנט טראגי, נורא. ושונאי ציון מצאו כאן מקום לגבות ממנו את חובותיהם הישנים. ונשמע קול לעג ובוז מחוץ למחנה וגם בתוך המחנה. ומבלבלים את המחות ומרעילים את הרוחות והלבבות. והרי לך מים עכורים לצוד בהם דגי רקק: קטנות קטנות, קטנות המצטרפות אחת לאחת לחשבון גדול. השחיתו, נבלו את הדר־גאונו של הגדוד העברי. מחללים את שמו ומזלזלים בכבוד הדגל העברי. מהנשגב אל המגוחך — רק פסיעה אחת.

ומארצות מזרח־אירופה הננו שומעים את הקולות, ידיעות שאינם פוסקים: — מאות אלפי יהודים נכונים ללכת לארץ־ישראל וביניהם — מבטיחים לנו - גם אמידים וגם עשירים.

ואחינו אלה, הנרדפים והמעונים, שהרב חדה מונחת על צוארם, עומדים ומחכים לפתיחת השערים בארץ אבותינו. עומדים ומתפרצים... וכבר מקלם ותרמילם בידם...

ואת הד הקולות הללו אנו שומעים במכתבים ובמאמרים, הכתובים בידי עסקנים ציוניים ידועים, הבאים אלינו מארץ־ישראל: ארדבה, יבואו, יכנסו המוני הגולים! פתחו שערים ויבוא גוי נרדף על צוארו לארצו, ארץ אבותיו ומשאת־נפשו!

ואת הד הקולות הללו אנו שומעים גם מעל עמודי המאמר הראשי של גליון „הפועל הצעיר" האחרון: „... לצערנו, בתוך הצפיה לגאולה קרובה, הולך ונחרב עץ החיים היחידי, שנאחזנו בו זה שנים אחדות בכל מאמצי כחותינו — העבודה. אחרים, גם בצפיתם לשנויי ערכין ולגאולה בעתיד, שקועים בכל זה ראשם ורובם בעבודת ההוה, ונכסיהם הלאומיים הולכים ומתרבים מיום ליום. בלי כל כונה מצדם, כי־אם כתוצאה ישרה מתנאי חייהם ורבוי כחותיהם. לא כן אנחנו — תנאי חיינו וצמצום כחותינו מחייבים אותנו להתרכזות, וכל מקצוע של עבודה שאנחנו מתמכרים אליו, מתפרנס, בהכרח מצבנו, על חשבון דלדול המקצוע השני. אנחנו זקוקים על־כן להתאמצות יתירה, לבל יאבד לנו שווי המשקל, ולבל תאבד לנו ההערכה הנכונה ביחס לכל אחד מאותם המקצועות, שבצירופם צריכה להסתכם הגאולה השלמה גאולת העם וגאולת הארץ.

„וההערכה הזו אבדה, כנראה, למנהלי ההסתדרות הציונית בתוך התוהו ובוהו של השנה האחרונה. באספות ובנאומים אפשר היה אמנם לשמוע הרבה על־דבר העבודה

בארץ־ישראל, אפשר היה לשמוע גם מלים יפות, אבל העבודה עצמה ואפילו הנטיה לעבודה טרם תראה... פלצות תאחזנו, בזכרנו, כי אותו הקומץ של תמימות וסבלנות — שתי מדות החסרות לנו כל־כך — שנרכש בעמל אין־קץ בעולם העבודה הקטן שלנו, עלול אף הוא להתמזמז על־ידי השעמום אשר מסביב. קדושה שנתחללה קשה להרים אותה למדרגתה הקודמת, וקדושת העבודה אם תתדרדר, לא תהיה לה תקומה. הרכוש האנושי בעבודה היא חשוב בשבילנו לא פחות, ואולי עוד יותר מהרכוש הקרקעי: נקל לרכוש אדמה ולהכשירה לעיבוד יותר מאשר להכשיר אדם מישראל לעבדה. ועל הרכוש הזה עלינו לשמור מכל משמר ולהשתדל בכל מאמצי כחותינו להגדיל ולהגדיל אותו על־ידי הכנסת כחות עובדים חדשים מחוץ־לארץ ועל־ידי יצירת עבודה הדה בשבילם. קריאה אחת בלתי פוסקת צריכה לצאת מפה ולהשמע מקצה העולם הציוני ועד קצהו — עבודה ואנשים!"

והנה בניגוד להקולות הללו עומדים ראשי ההנהגה הציונית המרכזית ומכריזים ומזהירים: לא במנוסה ולא בחפזון! עוד לא באה העת בשביל הגירה (אימיגראציון) גדולה לארץ־ישראל. ארצנו נתונה עדיין בידי ממשלת הצבא. המצב המדיני אינו נוח ואינו מסוגל עדיין למעשים תכופים. דרוש מקודם לסדר את העבודה, לעבד תכנית רצויה [illegible]... [illegible] כחות לריק, צריך להתאזר סבלנות ולהמתין עוד מעט. ובכן: — אל תתפרצו, אל תהינו לעלות בטרם בא המועד הנכון...

[illegible] מנהיגי הציוניות לדבר ככה.

מנקודת־ההשקפה של השעה הרותחת, של המצב הנכחי, של צרות היהודים בארצות [illegible]

בנפש, — מנקודה מוגבלה ואנוסה כזו הנה מחויבים יפתחו את השערים בארץ־ישראל לרווחה ולתת כניסה חפשית לכל אחינו הבורחים מחמת מציקיהם, הצמאים לרדמים. השעה דוחקת, ואין לעצור בעד זרם שוטף. איך אפשר לאמר להאומללים שבאחינו, כי גם עתה אחרי כל ההבטחות וההכרזות על־דבר יסוד מקלט לאומי בארץ אבותינו, — כי גם עתה אי־אפשר וגם אסור לבוא שם בהמונים גדולים ולהמלט על נפשם.

והמדברים והכותבים בשם המתפרצים לעלות, בשם המצב הנכחי בארצות מזרח־אירופה ובשם העבודה התכופה, אינם מתחשבים כלל עם התנאים השוררים עתה בארץ־ישראל, אינם שמים לב להתולדות האפשריות של המנוסה, הבהלה והחפזון. סומכים הם על נסים, על ה„אולי", על ה„שמא" — דברים שכל־כך הורגלנו אליהם בחיי גלותנו — ואין בודקים את החשבונות הברורים בשעת הסכנה. זוהי הפילוסופיה, קצרת־ראות, של חיי שעה, של פליטי חרב ורעב. ונוח לה, לפילוסופיה שטחית כזו, למציא אזנים מקשיבות ודעות מסכימות בקרב נרדפים ואומללים, בקרב נמהרים וצמאי גאולה הדוחקים את הקץ.

על יסודות רעועים של פילוסופית־שעה כזו לא יבנה מקלט לאומי ולא יכונן עם הקם לתחיה.

על ההנהגה הציונית מוטלת אחריות לאומית בכל הנוגע להגשמתו של המפעל הגדול: יסוד בית נאמן להעם העברי על אדמת אבותיו. וצריכה היא איפוא להיות זהירה ומיושבה בכל פסיעה ופסיעה שהיא עושה. מקודם צריך לדעת ברור, איזו אפשרויות ניתנו לנו בארץ אבותינו, ומה יש עוד לקבל ובאיזו דרכים לקבל. כל־זמן שלא נתברר המצב כל־צרכו, אין להתחיל בפתם עבודה, בעבודה ארעית ומקרית. כמה וכמה קלקולים

ד"ר ש. א. הורודצקי

(במלאות עשרים וחמש שנים לעבודתו הספרותית)

מאת

ד"ר יעקב קלאצקין.

בכ"ג ביוני שנה שעברה חגגו העברים בבירן, בשווייציה, והאגודה הציונית האקאדמית בראשם, באולם הקאזינו, את חג מלאות עשרים וחמש שנים לעבודתו הספרותית של הד"ר שמואל אבא הורודיצקי. בודאי ישמח לב כל קורא עברי לשמוע, שבימים האלה, ימי [illegible] הנורא, נמצא קומץ אנשים, אשר לא שכחו את חובתם כלפי סופר עברי, שעבד עבודה תמה ושקדנית במשך עשרים וחמש שנים, ועשו זכר לדבר. ועל טוב יזכר שמם, שלא כלפי הסופר בלבד יצאו ידי חובתם, אלא, במדה ידועה, גם כלפי הספרות העברית המוזנחת עתה בקרן־זוית וכמעט שנשתכחה [illegible]

הד"ר הורודיצקי הוא אחד מבני דור הולך שלנו, שבהם כאילו נסתמלה תקופת המעבר שאנו חיים בה. הוא עבר דרך כל המדורות שעברו בהם חיינו בתקופה האחרונה ויצא מחיי חרדות גיטואית ליצונית לחיים אירופאיים חפשיים. הד"ר הורודיצקי הוא נצר ממשפחת אבות החסידות ומיסדיה. הוא נולד בי' לאלול שנת תרל"א בעיר מאלין (רוסיה, פלך קיוב). אביו ר' יוסף משה היה נכדו של ר' נחום ה„גדול" מצירנוביל מצד אביו, ומצד אמו — נכד הסבא מאפטא. בהיות שמואל אבא כבן שלש שנים מת עליו אביו והוא נשאר אצל אמו מרת ציפה, שהיתה דור שלישי לר' [illegible] שמואל אבא היה איפוא [illegible] וקבל חנוך ראוי לנכד. היה לובש ארוכים, ובשבת היה לובש בגדי משי ועל ראשו מצנפת שעירה [illegible] על מתניו. ארבע פעמים בשבוע היה טובל במקוה. בימים ההם הרבה להגות בספרי החסידות וגם בלמוד התלמוד והפוסקים עשה חיל. בהיותו כבן אחת־עשרה כבר למד „יורה־דעה" והשיטה „ספק ספיקא [illegible]" [illegible] זמן מרובה את מחו. כך נעשה הורודיצקי בהיותו עוד צעיר [illegible] באותם שני המקצועות שעתיד היה לעבוד בהם את [illegible]

עד שנת השבע־עשרה לימי חייו לא ידע הורודיצקי אפילו על־דבר מציאותה של ספרות עברית חדשה. במקרה נפלו לידו ספרי מאפו. אבל הללו לא עשו עליו, על חניך היורה־דעה וספרי המוסר, שום רושם. ספורי מעשיות לא נחשבו בעיניו לדבר רציני. ולעומת זה עשו עליו ספרי ריב"ל, א. ה. וויים וצווייפל, שנתגלגלו אף הם [illegible] רושם חזק. הם עוררו בקרבו את רוח החקירה והבקורת. מקריאה זו התחילה „התפקרותו". הוא היה קורא בסתר.

תלויים בעבודה כזו. עניני העבידה, בהוראתה היותר רחבה, בארץ־ישראל יהיו מעתה מרוכזים ומונהגים על־ידי הלשכה המרכזית של ההסתדרות הציונית בלונדון (מקום מושבו של הועד הפועל המצומצם). ומחלקות רבות ושונות תפתהנה באותה הלשכה: לאימיגראציה, לכספים ופינאנסים, להתישבות הקלאית, למסחר ולתעשיה, לעבודה צבורית, לעבודה ולמלאכת־כפים, לחוקים ולתקונים.

והדבר מובן מאליו, שהעבודה בכל אחת מהמחלקות האמורות, תהא מותנה ומושפעה ממהלך העבודה ומעצם מהותה וממדרגת התפתחותה ביתר המחלקות.

ומנקודת־ההשקפה של העבודה וההתקדמות הכללית בארץ־ישראל, בהתאם ובהסכם לכל המחלקות, אסור לדחוק את השעה. צריך להניח את היסוד, את אבן־הפנה, להמקלט הלאומי על אדמת אבותינו בדעת ובתבונה, בחשבון ברור ובמדה הראויה, על־פי תכנית מעובדה כל־צרכה במרכזה של ההנהגה הציונית, ששם נקבצים ובאים כל החוטים מהחיקף הקדול.

ואסור לנו כיום לעשות נסיונות בארץ־ישראל בהתפצם והדיישתם של הקיראים לעבודה תכיפה ולהכנסת המונים גדולים לארצנו, גם בטרם אשר הכשירוה ובטרם אשר נחתך גורלה באופן ברור וגלוי), אם אין אנו בטוחים מראש כי הנסיונות יצליחו ויעזרו להפרחתה של ארצנו והחשת גאולתנו. אין ההנהגה הציונית רשאית למסור בשעה זו, — למרות כל דרישותיה ותביעותיה הנמרצות והצעקניות, — את העבודה בארץ־ישראל לידי המקרה העור, לזרם־אנשים שוטף מפני הפורענויות. אין אנו רשאים לבנות עתה דברים על־מנת להרסם אחרי־כן. ההכנה לעבודה אינה ביטול העבודה.

לאסוננו ולצערנו הגדול נפגשו בזמן אחד הרדיפות היהודיות שעיישים בקרב אדוני שבארצית מזרח־אירופה יחד עם היכולת שנותנים לנו לבנות לנו מקלט לאומי. ופגישה גורלית זו עלולה להגדיל את המבוכה בקרב מחננו.

והלא זו הוכתם וזו היא גם אחריותם של העומדים בראש ההנהגה הציונית לשפוט על הכל מנקודת־ראות יותר גבוהה, מנקודה שאינה זזה ממקומה על־ידי התרגשותה ומבוכתה של השעה. אם יעשו המנהיגים שגיאה בראשונה, בשעת הנחת היסוד, אז שגיאה זו תהיה גוררת אחריה בהכרח שגיאות לאין מספר.

ורוצים אנו להאמין ולקוות, כי ההנהגה הציונית תמהר בעבודת־ההכנה ותבוא לפני העם בתכנית מעובדה ובקרוב נזכר גם ל"עצם העבודה".

צַעַר הָעוֹלָם וְצָרַת הַיְהוּדִים

מאת

א. ב. גינדברג.

נודה בפני כל ולא נבוש: צער העולם הוא צערנו. אמנם גדר עינינו מנשוא, אבל זה הוא טבענו. צער העולם תופס מקום חשוב בלבנו. בצרת האנושיות יצר אף ינו. הנתאמץ להמיר את רוחני? ואם ננסה — הנצליח? הימיר גוי את דרכו מני אז?

יש אצלנו יהודים טובים, יהודים קנאים, אשר בגלל אהבתם הגדולה ידעמו עינם צרה באהבת האנושות החיה בלבנו. הם מאמינים, כי אין מקום בלב לשתי אהבות, כי אהבת היהדות את הברתה. אולם בזה הם טועים טעות

במשך שתי שנים היה מקדיש את שעותיו אחרי חצות הלילה, בשעה שכל בני־הבית היו ישנים, לקריאה בספרות העברית החדשה. מובן מאליו, ששום אדם לא היה צריך לדעת על־דבר מעשה נורא זה, ש„הנכד" עושה אחרי חצות. בזמן ההוא עבר עליו משבר רוחני נורא. בלבו התחוללה אז מלחמה קשה וכבדה, מלחמה בין שתי השקפות עולם. „לאט־לאט — מספר הורודיצקי בזכרונותיו — הרסו הספרים האלה את מזבחי והחריבו את היכלי".

משנת האחת־עשרה עד השבע־עשרה לימי חייו היה הורודיצקי בצירנוביל ונתחנך בבית אביאביו, שהיה „צדיק" בעיר זו. בבית אבי־אביו הי גם דידי רבו. תלמידי חכמים ועשירים שבהם נוהג לדרוש ב„בעיה שרשית" לפני אדרים ממעריצי מעגינא דיימא. דידי זה השפיע עליו כליכך, עד שנסה אף הוא לעשות כמעשהו ולחדש חידושים בהלכה ודרוש ופלפול. הוא כתב אז את ספרו הראשון „אמרי שפר", קובץ של דברי דרוש ופלפול. הספר הזה נדפס באותיות רש"י באודיסה בשנת תרנ"ג עם הסכמות מגדולי הרבנים, שהרבו עליו תארים ושבחים. ראשית עבודתו הספרותית של הורודיצקי חלה איפוא בתקופה, שהיה עדיין תמים עם אמונתו ואמונת סביבתו. „האמנתי אז בתום לב — מספר הורודיצקי, — כי חוה אמנו עשתה מה שעשתה, מפני שהלכה בשיטת רבי עקיבא, ואדם־הראשון הלך בשיטת רבי אליעזר, והנחש הקדמוני טעה

ביחוד בשיטת יע"ל קנ"ט. במשך שתי השנים הסמוכות בא הקץ לתומת לבו.

בשנת תרנ"ה הוציא את מחברתו „שם משמואל" (תולדות המהרש"א). הורודיצקי הוא כבר „משכיל". בראש המחברת הזאת אנו מוצאים גם־כן הסכמות, אבל ההסכמות הן של משכילי הדור, כגון [illegible] ואחרים. מחברת זו היתה ראשית עבודתו המדעית. אחרי שתי שנים הוא מוציא את ספרו על־דבר תולדות המהרש"ל „כרם שלמה". מאז הוא נכנס ראשי ורובו אל הספרות העברית. הוא מתחיל חושב על־דבר הוצאת מאסף עברי מוקדש לחכמת ישראל. בהיותו אז בווינה הציע את הרעיון הזה לפני חכמי ישראל שבעיר זו. אבל רובם מצאו, שהדבר מיותר, מאחר שכבר נמצאים מאספים כאלה בשפות שונות, ידועים ברש. אבל הורודיצקי לא הרפה מרעיונו זה [illegible] ויצא עמו ויגיעה המדעיים [illegible] בשנת תרנ"ט בבארדיטשוב את הספר הראשון של המאסף „הגרן". [illegible] נדפסו שמונה כרכים [illegible] של חכמי ישראל שבאירופה, שבארצות המערב ושבאמריקה. הורודיצקי הדפיס במאסף זה מאמרים על־דבר גדולי הרבנים. ר' יצחק אבוהב הראשון בעל „מנורת המאור", תולדות הרמ"א, תולדות מהר"ם [illegible] תולדות מהר"ם מלובלין ועוד. וכן מאמרים על־דבר גדולי

גמורה. העם העברי שונה הוא בטבעו, בתכונת נפשו והלך־רוחו מעמים אחרים. גבוהה היא דרכנו מדרכם כגבוה שמים מעל הארץ. לא רק שנשתנינו מכל העמים מפאת היותנו בגולה ועל־ידי הנסיונות שנתנסינו בהם, אלא היינו שונים מן העמים מרגע זה שעלינו על הבמה, במת ההיסטוריה, בתור עם. מה שאי־אפשר לאחרים אפשר לנו, ומה שנראה בעין סתירה וכדבר והפוכו בנוגע לאחרים, אין זו סתירה אצלנו.

רגילים אנו בעת האחרונה להתבייש בכנוי של עם נבחר, עם סגולה. רואים אנו בזה מעין שוביניזמוס לא טהור, חושבים אנו כי חטא גדול הוא נגד רוח העת ונגד הקדמה ואהבת אחים לדגול בשם „אתה בחרתנו". אמנם מכבד אני את הכונה, שהיא בודאי רצויה. השוביניזמוס הוא פגע רע ופגיעתו רעה. אבל אם מאמינים אנו, כי נבחרנו מאת כח עליון לשמש בתור סמל הטוב ודגל הצדק, אין אמונה זו יכולה להקרא שוביניזמוס כלל, מפני שאין אנו רוצים בכח אמונה זו להשתרר על העמים ולהכניע אותם תחתינו. כל הענין של שררה גשמית רחוק מלבנו. להפך, אנו מאמינים בזכות עם ועם ללכת בשם אלהיו ומה שאנו שואפים הוא רק להראות לעמים את הדרך שילכו בה. ובידם הברירה להימין או להשמאיל. אנו הננו רק האור הדולק בראש ההר, השולח את קויו לפנות היותר נדחות. אבל אין אנו רוצים חלילה לכפות הר כגגית על העמים ולהכריחם לקבל את תורתנו. שאיפתנו היא לישרת את העמים, לעודד את רוחם, לזרז אותם, להדריכם ולהנכם. גדולתנו מטילה עלינו חובות; מפני שאנו חושבים את עצמנו לנבחרים ורמי־המעלה, אנו מציגים לנו מטרות גדולות והננו שואפים לגדולות.

וטועים אלה החושבים, שאם ימעיטו את דמותנו הלאומית יעשו עמנו חסד וייטיבו גם יעולם, ונהפוך הוא הדבר: על־פי האמת הם רק מזיקים לנו ולעולם. סוף־סוף הרי ברור הוא, כי כל הביאורים והפירושים השונים, שבעלי־החומר משתדלים להספיק בתור טעם ונימוק לחיינו הארוכים בתנאים כל־כך רעים ובסביבה זרה ומפלי כל קרקע תחת רגלינו — הרי ברור הוא, כי הפירושים האלה אינם מתרצים כלום והקושיה אינה זזה ממקומה. הפלא נשאר סתום והחידה נעדרת פתרון. כבוד הידענים במקומו מונח, אבל עליהם להודות, כי סוגיה חמורה זו היא לא לפי יכלתם והשגתם. אין קוצר המשיג אשם בזה, אלא עומק המושג. עמנו הוא פלא גדול מן היום הראשון להבראו. אין לו להתגאות בזה, מפני שאין לו להחזיק טובה לעצמו על רוחו היתירה ונפשו הגדולה שנפלו לו לחלק, אבל האמת ניתנה להאמר ואין כל תועלת להעלימה. אחרי כל הביאורים יש רק להתפלא על רוח הצדק והאמת, השורה על התנ"ך, רוח צדק שאפילו בזמננו אנו קשה להיות על־פיו, כמו־כן יש להתפלא על הופעת הנבואה בדרך כלל, חזיון שאין כדוגמתו בקורות ימי העמים, ולא פחות יש להתפלא על זה, שעם קטן, עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב, יתוה לו לעצמו דרך מלא חתחתים ומעקשים, אבני־נגף וצורי־מכשול. אבל יחד עם זה גם דרך המוביל אל על, אל התקדשות הרוח וצחצוח הנפש.

והנה בשעה שהידענים שלנו יושבים על המדוכה ומתקשים למצוא פתרון לחיינו בגלות, הם מניחים חיי־עולם ועוסקים בחיי־שעה, מפני שעל־פי האמת „מעיקרא דינא פירכא", החידה היא לא בהמשך, לא באמצע, אלא בתחילתו. הם שואלים ותמהים: „קריעת ים־סוף היכא דמי?" ואנו עונים תשובה מתוך שאלה: „קריעת ים־סוף כיצד?" חיינו בגלות אינם כל פלא, אם אנו מכירים

הספרים: רבי יעקב יוסף מפולנאה רבי נחמן מברצלב, רבי מנדיל מוויטבסק ועוד.

הורודיצקי השתתף במעט בכל [illegible] והמאספים העבריים שיצאו בתקופת עבודתו הספרותית [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ועוד. על קהל הקוראים הרחב, שאינו מצוי אצל חכמת ישראל, עשה ביחוד רושם גדול המאמרים שנדפסו ב„השלח": „הגר"א והבעש"ט", „השכל והרגש", „שני מיני יהדות". במאמרים האלה הוא מלמד קטגוריה על היהדות הרבנית, שפרטה את דינר האמונה שבלב, אמונת הרגש, בפרוטות המצוות המעשיות ודקדוקי העניות של [illegible] את האמונה על הרגש ועל הלב. מאמריו אלה עוררו [illegible] מצד כמה וכמה סופרים, שיצאו כנגדו להגן על כבוד הרבנות. הפולמוס הספרותי הזה עניין בזמנו את כל קהל הקוראים העברים [illegible] המאספים העברים פירסם הורודיצקי מאמרים [illegible] במאספים שיצאו [illegible] [illegible] [illegible]

.Der Jude :יבירחון האשכנזי של בובר Religionswissenschaft

מן הספרים שפרסם הורודיצקי נזכיר כאן עוד: רבי נחום מצ[illegible] [illegible]

Rabbi Nachman von Brazlaw, Berlin, 1910; :את הספרים Religioes-mystiche stroemmungen unter den Juden in [illegible]

בין קהל הקוראים מפורסם הורודיצקי ביחוד בתור חוקר ה ח ס י ד ו ת. אבל כבר ראינו, שהוא התחיל את עבודתו הספרותית בספרים ומאמרים על ה ר ב נ ו ת. וכן אנו רואים אותו, בזמן האחרון במאמרים [illegible] מפנה את לבו ביותר אל הרבנות. יכולים אנו איפוא להבחין בכלל בהתפתחותו הספרותית שלש תקופות. בתקופה הראשונה עסק בחקירת ה ר ב נ ו ת. אבל במקצוע זה לא יכול להשתקע. הן מצד חנוכו בסביבה של צדיקים וחסידים והן מצד תכונת נפשו הפיוטית היה נוטה ביותר להסידות. ואמנם אחרי זמן מועט הוא מקדיש את עצמו כולו לחקירת היהדות ה ח ס י ד י ת, שהוא תופס אותה [illegible] חקירת החסידות הוא בא לחקירת ה ק ב ל ה, שהיא אמה הרוחנית של החסידות.

הד"ר הורודיצקי הוא עוד עכשיו, אחרי עשרים וחמש שנים של עבודה פורייה, מלא כח עלומים והשק ורצון לעבוד. יהי רצון שניכה לראותו עוד שנים רבות עובד את עבודתו המדעית ומעשיר את ספרותנו בספריו ובמאמריו.

[illegible]

ומודים, כי ענין לנו פה עם אומה, שתכונתה שונה מתכונתם של עמים אחרים וכי אין החוקים הרגילים שוררים בחייה. אמנם אין זאת אומרת, כי בת־חורין היא לנפשה ולא תדע כל חוק. גם הגאון מצווה ועומד, גם הוא מקבל עליו מרות, אולם אין החוקים ההיתכים את חייו דומים לחוקים המגדירים את חייהם של האנשים הבינונים. אומתנו היא אומה גאונית עם כל הגדרותיה, לטובה או לרעה. אומתנו היא חטיבה מיוחדת ומסוימת, גוי אחד בארץ, והיא חיה על־פי חוקיה היא, חוקים ההולמים את רוחה ותכונתה.

כל אדם בינוני די לו, כי חי הוא את חייו ודואג לימיו, אבל לא כן הגאון. הוא איננו מסתפק בזה, שהוא חי בעד עצמו, אלא הוא חי גם בעד אחרים, כלומר, בשעה שהוא חי בעד עצמו, אחרים נהנים מזיוו ומתחממים לאורו. כי מה הם חיי הגאון אם לא כבוש דרכים חדשים, גלוי אפקים רחבים והפצת מעינותיו החוצה. ושנינו: „נר לאחד נר למאה“. הגאון מדליק את נרו כדי להאיר את דרכו הוא, אבל הנר הזה מפיץ את אורו לכל מי שרוצה ליהנות ממנו. והוא הדין עם אומתנו הגאונית. היא חיה לא רק בעד עצמה בשעה שהיא חיה בעד עצמה, והיא מאחדת בנפשה את אהבתה לעצמה והאהבה לעולם בעת ובעונה אחת, העולם שהוא כעין מצע לרוחה היוצר.

* * *

היה איש אחד שאמר, כי הדיפלומאטיה האנגלית הצליחה וכבשה את העולם, מפני שלא היתה עקבית, מפני שהרשתה לעצמה להאחז ברשת הסתירות ובלבד שתעשה מה שנכון ושנחוץ על־פי התנאים והמאורעות באותה שעה, ולכשתרצה, צדק האיש הזה בהחלטתו. הדיפלומאטיה האנגלית, שאינה עקבית, רצירדה, מפני שהיא התאימה אל החיים, שאף הם אינם עקביים כל־עיקר, והחיים אינם עקביים, מפני שגם האדם, יוצר החיים, אינו עקבי. כל אדם באשר הוא אדם חי לכל־הפחות בשתי רשויות, ברשות השכל וברשות הלב, ובלב כחות שונים נאבקים, יצרים מתגרים זה בזה, זה קם וזה נופל ואחד אוחז בעקב רעהו, והדברים עתיקים. וטועה הוא האיש והבנתו שטחית היא, אם הוא נגיש אל החיים באמת מדה ידועה ורוצה לדחוק ולצמצם את החיים הרחבים המתפשטים לכאן ולכאן בתחום צר.

ובסבך הטעות נאחזו כמה מהציוניים, מפני שהם רוצים להיות עקביים יותר מדי. אין כל ספק, כי הציוניות היא שאיפה להשוות את העם העברי לעמים אחרים, כי הסיסמה שלה: „ככל הגויים בית ישראל“. מה להם ארץ ומדינה — אף לנו ארץ ומדינה, והנה נמצאים אצלנו ציוניים רבים, שבאהבתם לעקביות הם דורשים מאתנו להדמות אל העמים בכל דבר. מה להם הלאומיות היא עיקר כל העיקרים ועל־פיה יחתך כל דבר — אף לנו כך. אפס, באמת, אנחנו מעולם לא היינו לאומיים במובן המצומצם. מיום שנעשינו לעם היו רגלינו עומדות בתחום הלאומיות בשעה שידינו היבקית זריעות עיים. המולדת היתה לנו, כמו לכל העמים, מרכז לפעולותינו

וזבול לרוחנו, אבל מולדת זו לא היתה רק מרכז בשבילנו, כי־אם טבור העולם, צבי הארצות. ארצנו עצמה ניתנה לא רק לנו האזרחים למושב, כי־אם גם לגר ולכל הנלווים עליו.

אכן, לא ככל הגויים בית ישראל. לא רק דתנו שונה, כי־אם עוד יותר — טבענו. הנצטער על זה אף מבחינה ציונית? לא ולא. מפני שרק אם אנו מאמינים ביתרון רוחנו אפשר לנו להאמין גם־כן ביכלתנו להקים את הריסות ארצנו, להפוך ארץ תלאובות לקרקע פורה. סוף־סוף ענין תחית ארצנו לא דבר קל ושכיח הוא ולא נסיון מצוי. באמת, כל ענין ישוב ארצנו על־ידי עם שנסה מעליה זה משך אלפים שנה, הוא חזיון בודד בדברי־ימי העמים. ומה הוא הערבון כי נצליח במעשינו, ומדוע יאמינו גם אחרים, כי נצא מן המערכה וזר נצחון על ראשנו, אם לא מפני שגם אנו וגם העמים מכירים, כי אנו עם הרוח, עם המוכתר במדות תרומיות רבות, עם שלגדולות נועד ולגדולות נוצר?

אמנם לא בכדי יאמינו העמים בזה. קורות ימי עמנו בארצנו ובגולה מעידות על זה עדות שאין להזימה. האם נביא אנו הציונים בשם העקביות, כביכול, ונכחיש את קורות ימינו? האם נצמצם את רוחנו אשר כנפים לה במטה סדומית של לאומיות מקובלת? הרי הנבואה, שהבטיחה לנו את שיבתנו לארצנו ושהיתה לנו מקור תנחומים לא־אכזב בשעת דחקנו, נבואה זו אף דברה דברים ברורים על יעודנו להיות אור לגויים ולשמש סמל לצדק ולטוב. האם רק את ההבטחה הראשונה נקבל ואת השניה לא נקבל?

ומכאן מודעה רבה לכל דורשי רשומות, כי הציוניים בשעה שהם שואפים להושיב את ארץ נחלתם וליסד מדינה יהודית ולהדמות בפרט זה אל כל הגויים, אינם חושבים כלל להפוך ערפם להאידיאלים שעליהם סבלו ושעליהם כל גאותם. אין אנו חושבים כלל להכנים תבן לעפריים, להוסיף עוד עם אחד על העמים אשר כמוהם יציב גבולות למולדתו וישים כל מעינו רק בה. לא, אנו בחוקותיהם לא נלך, את תורתנו לא נעשה פלסתר. ואלה הרוצים להטות את עמנו לעבר אחר, אחרו את המועד. אידיאלי־הצדק נעשו לטבענו השני, השאיפה להשרות אהיה בין איש ואיש נטועה בדמנו. „פה אנו עומדים ואי־אפשר אחרת“, כדברי לוטר.

אם איזה עם סובל באיזו פנה נדחה, לבנו שותת דם. ולא עוד, אלא שאנו מתמרמרים ומוחים, מפני שאנו רואים בזה פגיעה באידיאלינו, מרידה באלהי הצדק, אלהינו. יכה הטענות המדומות, שקודם־כל עלינו להשתדל להשיג את ארצנו ולא להכנים את ראשנו בעבי הקורה במה שנוגע לצדק העולמי — כל התוכחות הללו ללא הועיל הן, מפני שלאומיותנו מחייבת אותנו להתערב בכל הדברים הנוגעים אל הצדק ודורשת מאתנו במפגיע לעמוד בפרץ ולסתום את פי הרשע עד כמה שאפשר; ואף גורל המולדת שלנו, בטחונה ועתידה, דורשים מאתנו להרחיב את הצדק בעולם ולהרביץ את משפט האמת בין העמים, אם אין את נפשנו לבנות את בנין עמנו

על אדמת חול בקרבת ים סוער, אשר אם יתגעש ישטוף את הבנין מן המסד עד הטפחות.

יהודי לאומי, השואב את לאומיותו לא מתוך ספרי־הגויים, אלא ממעמקי לבו העברי, לא יתאונן בראותו כי בחירי בני עמנו מצטערים וקוראים תגר על הצדק המתגולל בעפר ונרמס ברגל גאוה. מפני שקריאת תגר זו סימן טוב הוא לנו. עובדה זו מראה, כי עדיין עמנו שלם עם אלהיו ואף־על־פי שעם לבן גרנו, את רוחנו שמרנו. היין שלנו עדיין בתרפי יעיני עומד ולא נמהל במים. הצער הזה ערובה נאמנה הוא, כי בשובנו לארצנו נבנה את יסודותיה לא על־פי נוסח זר ומתכונת נכריה, כי־אם על־פי רוחנו אנו, רוחנו הלאומי.

והנה אם יש ממש בלאומיותנו, אז הלא עלינו לשוב אל המקורות שבהם שקועה רוחנו, והם משמשים בטוי שלם למהות תכונתנו. התנ״ך שנקדש על־ידי כל העם לכל מפלגותיו הוא בודאי מקור כזה, ובו אנו מוצאים כתוב מלא: „ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה“. מקרא מפורש זה לא נאמר אלא ברוח האומה ותבונתה המזוקקה, הרואה באספקלריה המאירה במופלא ובמה שמתרקם מאחורי הקלעים של התולדה.

במגינת־לב עמוקה מחויבים אנו להודות, כי הזמן המיוחל הזה לא הגיע עדיין, אבל הרי הוא הולך ובא ומתקרב אלינו אם גם לא בצעדים גסים. ומי שבא ומראה לנו, כי אלהינו, אלהי השלום והצדק, נוצח בימי מלחמת־העולם ואף בימי חתימת־השלום, אנו מצדנו מראים לו על העבר השני של המטבע. בכל עם ועם עומדי מפלגות גדולות וכתות כבירות העובדות את אלהינו באמונה ובלב תמים. ויבוא יום: השונאים נעשים אוהבים ומושיטים זה לזה יד אחוה בשם אלהינו, ואנשים לרבבות יוצאים ומסכנים את נפשם כדי להשכין שלום אמתי בעולם ולהקל את מכאובי־האויב, כביכול. ועל־כן רשות לנו לקוות, כי עוד נזכה לראות בתפארת נצחון היושר וכי העולם יתוקן במלכות שדי. ה„מחר“ — לנו הוא ולאלהינו.

ואם באים אלינו אנשים תמימים ואומרים לנו: רב לכם להשתעשע באידיאליות, באהבת רעים ובדברי־הבאי כאלו, כי הנה זמן האיגואיזמוס פרש את ממשלתו, כי עם לבצעו וכל עם לטרפו, ואל לעמנו לבלות את זמנו בחלומות על שלטון האהבה, אנו עונים להם לעומתם: טלו עצתכם וזרקו אל הקוצים. אנחנו במחול־השגעון לא נצא וברקוד־העועים לא נקח חלק. אין אנו חושבים בכלל להתחיל באיגואיזמוס גס, בשעה שטובי העמים מושפעים מהטפתנו מתחילים לנער את חצנם ממנו. לא ולא. אנו בונים את ארצנו ומחיים את שפתנו לא למען הזניח את רוחנו המפעם בנו והכמוס בלבנו בכל ימי גלותנו. אין אנו חושבים כלל להשיב את גלגל התולדה אחור, כי זה יהיה נגד רוחנו ואף נגד האינטרסים שלנו. באיגואיזמוס צר לא נושע. אמנם צרותינו הולכות ומתגברות מיום ליום ומשתזרות כעבות מסביב לצוארנו עד כדי חנוק, אבל צריך להודות, כי צרותינו השתרגו עלינו לא מפני שאין איגואיזמוס בעולם, אלא מפני

שהוא עדיין איתן הוא, אותו לא לעולם חסנו. מאמינים אנו באמונה שלמה, כי אף שואה זו תעבור, ומבססים אנו את אמונתנו על סוד קיומנו. רואים אנו, כי הפורענויות שעברו עלינו לא יכלו להעביר אותנו מן העולם, ולא עוד, אלא שאחרי אלפים שנות סבל ומצוקה, אנו עוסקים עכשיו בבנין ארצנו והפרחת חיינו. אמור מעתה: דרכנו היא הדרך הישרה והבטוחה. עמנו הצדק ועם מנדינו תלין המשוגה.

ואמנם, כל גדולי הציונים: משה הס ואחד־העם, אפילו פינסקר והרצל, תלו את תקוות עמנו בתקות העולם ונצחון הצדק. משה הס, פילוסוף הלב הזה, לא פסק מלדבר על־דבר התעודה הרמה שלנו, השואפת לאחד את העמים לאגודה אחת ולנהות אותם במעגלי צדק בשם אלהי הצדק והישע, החירות והפדות. הוא אומר: היהדות אינה מעמידה חיץ בין היהיד ומשפחתו, ובין המשפחה והאומה, ובין האומה והאנושיות, ובין האנושיות והבריאה, ובין הבריאה והבורא. ועוד הוא אומר: היהדות היא לאומיות אשר קורות ימיה הן משולבות עם קורות ימי העולם, אומה אשר קראה פעם אחת לתחיתו של העולם החברתי, ואשר קמה לתחיה יחד עם תחית עמי־התרבות ההיסטוריים. כל אלה שקראו את „רומא וירושלים“ יודעים את השקפתו של הס בנדון זה, ואין להאריך.

אולם אפילו פינסקר, שבסס את הציוניות על שנאת הגויים אל עמנו, אף הוא לא התיאש מן הצדק האנושי, אף הוא אינו מאשים את הגויים, מפני שהוא מוצא את סבת השנאה לא ברוע רוחם, כי־אם בתנאים ידועים. העמים השונאים אותנו ידועי חולי הם וטעונים רחמים, במובן ידוע. פינסקר דורש אבטואימאנסיפאציה, אבל אין זו עולה בד בבד עם האיגואיזמוס, חס ושלום. זוהי רק הכרה עצמית. הוא דורש ארץ בשביל עמנו ברצותו לתת גוף לנשמה, הפורחת בבלימה, אבל אף הוא מאמין בנשמת עמנו ותעודתנו.

והרצל שבא לציוניות דרך האנטישמיות והחושב, כי בכחה של שנאה זו להיות לנו לעזר בהקמת מדינתנו, אף הוא איננו מסתפק בזה, מפני שהוא מראה על הסיוע שיבוא לנו מפאת הקדמה והתפתחות המדע והשתבחות היחסים האנושיים בזמננו. בכמה מנאומיו ומכתביו הוא מדגיש, כי הוא מקוה להשתתפות מצד חסידי אומות העולם אשר יבינו לרוחנו ויושיטו לנו יד עזרה. רוחו העברי לא נעכר ואמונתו לא הועמה, אף־על־פי שראה בעיניו את הזרם האנטישמי צר ושוטף את העולם. כדי לדעת את אמונתו של הרצל בנצחון הצדק והשתתפותו בצער העולם צריך לקרוא את פיליטוניו הנחמדים, אשר בהם תשתקף כבראי ענות רוחו היתירה, אהבה תמה וזכה לכל הנברא בצלם. לא לחנם הוא שולח את גבורו של הרומאן „תל־אביב“ מיד אחרי הוסדה של המדינה היהודית, להוציא משעבוד לגאולה את גזע הניגרים. בליבו העברי הוא הרגיש יראה, כי אנו לא נוכל לשבת במנוחה ויושר כל עוד יהיה בעולם עם נרדף ונדכא:

נצחוננו לא יהיה מלא ושלם כל עוד ישנו בעולם גזע מורדף ונגש.

ואחד־העם הרי משנתו גלויה היא לכל קורא עברי. לפי דעתי שאלת צרת היהודים תפתר בגולה על־ידי נצחון הצדק המחלט, אלא למה הוא דואג? — לצרת היהדות ואין הוא רואה פתרון אחר יותר טוב לה מרכוז טובי כחות העם בארצו. ואם כן, הלא לפי דעת אחד־העם ירויח העם העברי הרבה מנצחון הצדק בעולם, מפני שרק בידו הוא להציל אותנו מחמת המציק. ואם כן, הרי לכל הדעות יש שייכות גדולה בין צער העולם ובין צרת עמנו, אפילו אם מתבוננים בשאלה זו מתוך מבט תועלתי. יש יחס בין גאולת האנושיות וגאולת עמנו ובפרט כשגאולת האנושיות היא היא לפי השקפתנו חלק מאמונתנו בגאותנו אנו.

אל־נא נבוז על־כן למסורת עם, ואל נשכח, כי הנשר המקנן בכף הסלעים והשמש בגאותה תעטרהו בקרניה, לא ירד לנקרת המערה בתחתית הארץ לחטט את עפרה.

כְּשֹׁךְ הַסָּעַר...

כְּבָר חָלְפָה הַשּׁוֹאָה, אַף קָמָה

הַסְּעָרָה בַּיַּעַר לְדִמְמָה,

וְשַׁלְוָה עֲגוּמָה יוֹרֶדֶת

עַל תִּלֵּי חֳרָבוֹת וּשְׁמָמָה.

מִתְפַּלְּשִׁים אַדִּירֵי הַיַּעַר,

נִרְדֶּפֶת תִּפְאֶרֶת הַדִּירוֹת

וּמְפֻזָּר רְסִיסִים רְסִיסִים

הוֹד מַלְכוּת הַצְּלָלִים וְאוֹרוֹת.

מֵחֶבְלֵי תִּמָּהוֹן וָפַחַד

אַט קְטַנֵּי הַיַּעַר נִנְעָרִים

וּבְשׂוֹרַת רְוָחָה וְחֵרוּת

אִישׁ בְּאָזְנֵי רֵעֵהוּ הֵם שָׁרִים.

אַשְׁרֶיךָ, עַם־שִׂיחִים לֹא הָיָה!

יְחִי לְבַבְכֶם לָעַד, הַפִּלּוֹנִים!

בֹּקֶר — וּמְלַכְתֶּם בְּכִפָּה

עַל בָּמֳתִים, פִּטְרִיּוֹת הַמִּינִים...

ב. נ. סילקינר.

ניו־יורק, 1919.

בָּגַר...

(בספור מחיי אמריקה)

מאת

אברהם שוער.

עברו שלש שעות ארוכות... למדו אנגלית. הגיעה השעה השביעית. צלצלה המצלה... הולכים הביתה.

ווילי רץ אל ביתו כל עוד נפשו בו. השעה מאוחרה מאד. ברכיו כושלות... יום כזה... שעות ארוכות וכבדות כאלה וכל אוכל לא בא אל פיו.

ושוב שלג, ושוב קרח ורוח זועף, „חותך“ הוא את הפנים, חודר אל תוך העצמות, אינו משייר אבר.

נופל הוא אל הבית עיף והסר־כח. חולץ בקושי גדול את נעליו מעל רגליו הקפואות. הצליפה האם מבט על אצבעות רגלו השמאלית — מלאו עיניה דמעות.

— בני, בני המסכן!

— מה אתן לך לאכול, ווילי? ואין כל בבית...

— הגם הלחם אזל? — מסתמרות שערותיו ומתירא פן תאמר האם, שגם לחם אין בבית.

נתח לחם הצפינה לו אמו, חממיה שוב קיתון של קופה שחור ודקיק ונתנה לו.

בחדר אפל. מהבהב בקושי קנה הגאז, קפאו הצנורות. רירים מלופפים בגדים בלים ושמלות קרועות זו על זו, יושבים קפואים בעינים דומעות וחטמים אדומים ולחים מפני קרור בכסאותיהם הגבוהים. ווילי נושב על הכוס, לועס את הלחם וגומע את הקופה הרותח. — מה רעב הוא!

ממולו יושבת האם. עיניה הגדולות והשחורות דולקות מכעס והתרגשות. יושבת ומדברת, ומדברת... קולה רועד... מספרת היא לווילי מחייה בבית אביה שם בארץ הרחוקה והטובה... ווילי יודע מראש מה שתספר, לא בפעם הראשונה זאת לו... ויודע ווילי, ששם, בארץ הרחוקה, היו אמידים, שם למדה בבית־ספר אחד, שנקרא גימנאזיום. והיא היתה יפה... היפה בכל העיר, וסטודנטים רבים ובחורים מכיטב האנשים והמשפחות השתדכו אליה והפצו בה, ואחרי כן... הגיעו ימים רעים מאד... האב מת... כל עשרם הלך לטמיון והיא... נדדה לבקש אשרה בארץ החדשה... עבדה ב„שאפים“ שונים... קשה היתה עליה העבודה... לא היתה רגילה בה... גלמודה היתה... נזדמן לה אבא... בן עירה... ידעה את משפחתו, ידעה מעט גם אותו גופו... מן הבחורים המשכילים היה... והשאם נמאם עליה...

— ידים של זהב לו... של זהב ממש... — קובלת תמיד אמא, בשמגיעה בספורה אל המקום הזה, — כל מה שהוא מתחיל... כל מה שלוקח בידיו, יראה רק פעם אחת כיצד עושים את הדבר, וכבר המלאכה ידועה לו לכל פרטיה וכבר הוא מוצא לו „דרך“ חדשה, קלה

ונאה באופן עשיתה... מי יודע על איזו מדרגה היה עומד לוא התלמד... ואפילו עכשיו, הלא הוא מן ה„גזרים" המצוינים. והנה אלה שאינם מגיעים אפילו לקרסוליו, „שואבים" בימים האלה זהב במלוא חפניהם. והוא... שומר שבת! הלא לא בבארדיטשוב הוא, לא בצפת או בירושלים הקדושה... בניו־יורק הוא... באמריקה, יפה אין משגיחין בשבת... אי־אפשר... אי־אפשר... קודם־כל מחויב כל אדם לפרנס את ביתו, קודם־כל... זוהי חובתו והוא, — נפל בידי עלוקה זו, אל מר סורקין, עובד אצלו חנם, חמש שנים עובד הוא אצל האיש הזה! יהבי בשביל השבת שלו! תומך הוא בכסאו של הקדוש־ברוך־הוא שם על הרקיע השביעי שמא יפול.

— ואלמלי רצה... אלמלי אהב באמת את אשתו, את בניו, — שומע הוא קולה הספוג צער של אמו, — אלמלי... לא במקום הזה היינו יושבים, לא בחדרים האפלים והסרוחים האלה ולא ברחוב המלוכלך והמלא שאון והמולה כאלה; והוא בכשרונותיו הגדולים... אחר במקומו כבר היה מגיע למעלתו של דוקטור או של אינ־גיניר... אבל להשיג מדרגה כזו מוכרחים לחלל את השבת, והשבת יקרה לו גם מאשתו, גם מבניו.

— והלא, — טוענת היא שוב, — והלא אינו חרד וירא באמת. אין הוא דומה כלל לכל אלה החרדים והיראים שהיתה מכירה בעיר מולדתה. יש לו איזו אידיאות שהוא בעצמו המציאן ונמשך אחריהן, — משוגע הוא!

— מדבר אתה אליו: כל המון בני ישראל בניו־יורק רבתי ובאמריקה כולה, תשעים למאה מחללים את השבת, ובכל־זאת יהודים הם. האם ידין האלהים את כל היהודים האלה בדינו של גיהנום? — „אין אני מאמין לא בגיהנום ולא בגן־עדן, חכם אני כמר גולדמאן שלך, — הוא יענה לך. — ולא את הגיהנום אני מתירא. השבת היא חוליה אחת, טבעת קטנה אחת באותה השרשרת הגדולה, ההולכת ונמשכת ומצטרפת חוליה חוליה"... עושה הוא את הכל בשביל קיומו של ישראל. תשעים אחוזים למאה עושים את שבתם חול והוא ועוד בטלנים כמוהו מקיימים את האומה ומאריכים את ימיה...

— פעם אחת אמר לי, ששומר הוא את השבת וסובל ונושא כל־כך הרבה עליה לא מפני שדואג הוא לעתידו של ישראל ולקיומו. אלא יש לו טעם אחר בזה. שיטה חדשה יש לו... אלהים... גם אלהים חדשים לו, והשבת היא החוליה, הטבעת המאחדת אותו עם האלהים שלו, — יש לו אלהים אחר...

— לכה והבן! יש לאיש איזה אלהים לו לעצמו ולאחרים אין חלק בו ומתיחד הוא עמו על־ידי שמירת שבת... יצא מדעתו האיש!... בין כה וכה ואשתו יחפה, בניו ירעבו... ווילי, ווילי! אין אני יודעת... אין אני יודעת... יוצאת אני מדעתי... יוצאת... או אעשה דבר כזה... דבר כזה... והאם נופלת מתלבטת על הספה הישנה והבלה ובוכה בכיה חשאית, עצורה...

ווילי יושב, שומע, מביט, רואה ותוהה... במוחו מבצבצות שאלות, סתירות והשערות... וכל מה שלמד, וכל מה שיודע הוא מן התורה והנביאים, מספורי האגדות, מדבריו של המורה מר מילנר, מדרשותיו של המנהל, הדורש ומדבר לפניהם בימי פגרה, — הכל עולה בלול במוחו...

— והלא — חושב הנער — הכל מודים שהקדוש־ברוך־הוא לא ישא פנים ושוה ומשוה הוא קטן וגדול, והכל יודעים ברור שאוהב הקדוש־ברוך־הוא עניי אדם המקיימים מצוותיו, והנה מר סורקין הוא שומר שבת ואביו — גם הוא שומר שבת הנהו... ומר גולדמאן אומר: נתעשר זה מהבהמות הכשרות האלה, משומרי השבת, העובדים אצלו חנם, — עומד הוא וחולב... כבמצרים... כמו שהיו עובדים בני ישראל במצרים, כך עיבדים אצלו...

ומביט הוא על פניה החמרמרים של אמא, שומע הוא את טענותיה, רואה הוא את דמעותיה ואין הוא יודע את מי הצדק?...

ובבית דממה. קנה הגאז מהבהב ומפיץ אור קלוש בחדר הקר. התינוקות יושבים חרדים ורועדים, רעבים הם... והאם שוכבת על הספה כשפניה כבושים בכר הקטן ובוכה חרש...

— או אעשה דבר כזה... דבר כזה... — מצלצלים באזניו דברי אמו ונזכר הוא באליקס, היתום החי. — עיניו מתמלאות דמעות, פורש הוא אל קרן זוית ובוכה בחשאי גם הוא.

(עוד יבוא).

לתכונתו של אחד־העם על־פי מכתביו

מאת

ד"ר מרדכי זאב רייזין.

(סוף).

גם דברים כבושים, אף אם נאמרו שלא בצדק, יש לקבל מפי סופר כאחד־העם. ולמותר הוא להעיר כאן, בנוגע לדברים הבאים במכתב הבא להלן, שלפי המצב השורר כעת ביהדות הריפורמית, מצב שאיננו מספיק כל־עיקר אפילו לדעתם של רבני הריפורם, נחוץ להורות הבה ליהדות ולקדשיה אף אם יהדות זו עלובה היא וקדשיה מחוללים תמיד בחיי יום־יום. נחוץ להתאמץ ולהציל כל מה שאפשר, אם כי הדבר קשה מאד.

ידידי הנכבד!

לפני כמה חדשים קבלתי מכתבך האחרון, ובהיותו אך תשובה על דברי במכתב הקודם, ונדודי הקיץ והטרדות הבאות אחריהם אכלו כל זמני בירחים האחרונים, — לכן היה מונח מכתבך עד עתה באמתחת המכתבים המחכים לתשובה. ועתה סוף סוף בא זמנו, ביחוד מפני שהיום הגיע גם זמנה של מחברתך "The Jew",

שהואלת בטובך לשלוח לי ושרק היום מצאתי שעה פנויה לקראה.

ודומה אני, ידידי, שמחברתך הנזכרת היא התשובה היותר נצחת על דבריך במכתבך. הנה השתדלת במחברתך זו להגיד לילדי העברים מה חובתם לדתם ול„עדתם" ולה„סינגוג" ומפני מה חיבים הם להשאר נאמנים לדתם ולעדתם ולהסינגוג. וניכרים הדברים שיצאו מן הלב ושהשתדלת לתת להילדים איזו אחיזה ביהדות, שלא תהיה להם מישענת קנה רצוץ. ואחר כל אלה — מה עלה בידך? קראתי את המחברת בכונה תחלה, לצייר לעצמי מצב נפשו של נער תמים בן י"ג וי"ד, שעדיין לא למד מלאכת הפלפול ושכלו פשוט וישר, — מה צריך הוא להוציא מתוך קריאת המחברת הזאת. ונראה לי, שהרושם שתשאיר המחברת בלב נער כזה הוא, מצד אחד, רגש של כבוד לאבות אבותיו בדורות קדומים, שהיו בני תרבות ומכירים את בוראם, בעת ששכניהם עוד היו פראים למחצה, ומצד אחר, רגש של גאון על שהם, אבות אבותיו, נצחו את העולם ברעיון האלהות שלהם. כל זה טוב ויפה. אבל למרות כל הכבוד והגאון הזה ביחס לאבותיו, לא ימצא הנער כל תשובה לשאלתו היותר עיקרית והיותר מעשית: למה לנו עתה לחיות בתור „עדה" מיוחדת עם כל הצרות והתלאות הכרוכות בחיים אלו? הפרק היותר קלוש במחברתך הוא האחרון: "The Jew still needed in the world". לא הוכחת כלל שהיהודי עודנו "needed". אותו המושג הדתי — יחס של אב ובן בין אלהים והאדם — שבשבילו, לפי דבריך, היהודי חי ועדיין צריך לחיות, — הלא כל האומות מודות בו, ולא עוד, אלא שהן מיחסות מושג זה רק לדתן ואינן מודות כלל במציאותו בתורת היהדות. והנער היהודי, המבקר בית־ספר של נכרים ושומע שם בשבחה של הדת השלטת ממש אותם הדברים עצמם, — הלא אי אפשר שלא יזכור, בקראו את מחברתך עד סופה, את המשל הידוע, שבודאי קרא בבית הספר, על דבר האוזים, שרצו לשחטם, והרימו קול צעקה: אל תגעו בנו, הלא אנו מבני בניהם של האוזים אשר הצילו לפנים את רומא! השיב להם השוחט: כבודם של אבותיכם במקומם מונח, ואתם אינכם ראוים אלא לשחיטה... קשה מאד לסמא עיני הנערים. הם רואים בבית ובחוץ, שהוריהם ומוריהם עושים כל מה שביכלתם בשביל להדמות אל הנכרים, לחקות כל מעשיהם ולהיות כחייהם, ופעם אחת בשבוע באים אל ה„סינגוג" ומספרים בשבח היהדות ובשבח עצמם, שאך בידם שמורה האמת ותעודתם להיות „אור לגוים"!

אהה, ידידי, באמצעים כאלה לא תושע היהדות ולא תנצל מן הכליון. את עצמנו נוכל לרמות במליצות יפות, אבל את ילדינו, תינוקות של בית רבם, לא נוכל לרמות. הם יוציאו את התולדות הישרות ממהלך חיינו בימות החול, ולא ישגיחו בדרשות הרפנים בשבתות וימים טובים. ובפרט שגם בדרשות האלה עצמן הם מוצאים שטר ושוברו עמו: היהדות היא לעילא ולעילא, ויחד עם זה גם טולסטוי והדומים לו הם לעילא ולעילא. ושואל הנער את עצמו, אם הגוים יש להם טולסטוי והדומים לו, שהגיעו עד כסא כבודו של הקב"ה גם בלי עזרת היהדות, או גם בשנאה ובוז ליהדות, — מה הפץ עוד לעולם ביהדות זו ולמה לנו להיות בשבילה „עדה" נרדפת ובזויה בעיני כל העמים?

הנה כתבתי לך מה שבלבי, כמו שהסכנתי, ומקוה אני שלא תתרעם עלי.

בכבוד והבה,

אשר גינצברג.

הסופר והאידיאליסט שבאחד־העם מרגיש את עצמו בשביה בסביבה הזרה שכולה מעשה ופרקטיה בלונדון, כמו שאפשר לראות מן המכתב הזה:

ידידי היקר והנכבד!

קבלתי מכתבך מן 4 לח"ז, והנני מביע לך בזה את תודתי מקרב לבי על הברכה אשר ברכתני. „חג היובל"* אשר ברו כה"ע לא חגותי אמנם, לפי שאין דעתי נוחה מחגים כאלה, אבל ברכה כזו שלך — כל יומא זמנה היא, וגם בימות החול — או ביחוד בימות החול — נכון אני לענות „אמן" בכל בחי. כי אמנם כבר הגיע זמני להשתחרר מהבלי העוה"ז ולהקדיש כל זמני וכחי לעבודה של „חיי עולם". אבל צרכי החיים עדיין אינם מודים בכך ולא יתנוני לצאת לחפשי.

ברגשי כבוד וידידות,

אשר גינצברג.

והרי כאן המכתב האחרון שקבלתי מאחד־העם בתשובה על הברכה שברכתיו לשנת הששים להולדתו:

ידידי היקר!

באיחור זמן באתי הפעם להשיבך על מכתבך מן 21|9 ולהביע לך את תודתי מקרב לבי על ברכותיך ודבריך הטובים. אחרתי עד כה מסבות רבות ושונות שאין לך הפץ בידיעתן, ומלבד כל הסבות, הלא רשאי אני עכשיו, אחר שהכריזו ברבים כי זקנתי, ליהנות לפחות גם מהזכיות של הזקנה. ואחת מאלו הזכיות היא — שאין מדקדקים עם זקן בדברים של נימוס, ואם אינו מהיר בתשובתו, או אפילו אינו משיב כלל, אין בכך כלום. הלא זקן הוא, ושמא עיף הוא או אין דעתו מיושבת עליו. הכל אפשר לעת זקנה... ואע"פ שאמרו הכמים: זקני ת"ח כ"ז שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם, הרי ידענו ע"פ הנסיון, שהרבה הרבה „יוצאים" מכלל זה.

ומשתמש אני במקרה הזה להגיד לך גם זאת, כי נעים לי לראות מתוך העתונים שלכם, כי נתקיימה נבואתי אשר נבאתי לך בעת שהודעתני ע"ד ישיבך לנו־יורק: כי ישיבתך בתוך עמך תוציאך מארבע־אמות של „ריפורם רבי", לעסוק גם בענינים יותר כלליים

---

* הוא יובלו הספרותי במלאת לו עשרים וחמש שנה מיום צאתו לראשונה על במת הספרות במאמרו „לא זה הדרך".

ובישאלות יותר השובות לעמנו. והנה רואה אני, כי אמנם כך אתה עושה בזמן האחרון. ברוך תהיה, ואלהי ישראל — היושב בשמים ושוחק לאורתודכסיא ולריפורמציא גם יחד — יהיה בעזרך ויצליח דרכך בעבודתך לעמנו.

ברגשי כבוד וידידות,

אשר גינצברג.

ועלינו רק לקוות, שאחד־העם שגה הפעם בדבריו אלה, שיכולים רק להעציב את קהל מעריציו ואוהביו. וכי באמת אין הזקנה שולטת בו עתה, אחרי אשר כבר עברה עליו שנת הששים, ולא תשלוט בו אפילו כשיגיע לשנות גבורות. ודאי הוא, שעוד שנים רבות של עבודה כבירה לפניו, בספרות ובענייני הצבור הקרובים ללבבו. ובטוח אני, שזקנתו לא רק שלא תבייש את ילדותו, כי־אם עוד תוסיף על זר־התפארת שרכש לו סופרנו זה, אשר מקומו בהיסטוריה ישאר תמיד בין ראשי הלוחמים לקיומה של ספרותנו ולהמשכת חוט־תולדותינו על אדמת ישראל.

מִן הַסִּפְרוּת הַיִּשְׂרְאֵלִית

מאת

ד"ר יהושע בלוך.

תיאולוגיה יהודית.

במושג תיאולוגיה משתמשים בהוראות שונות. לפעמים הוא נחשב שם נרדף למושג דת או אמונה, ובכלל משתמשים בו לציין את החקירה המדעית של ההשקפות הדתיות. אבל ביחוד [illegible] המושג הזה לסמן את ה[illegible]שקפה הדוגמתית על־פי יסוד עיקרי אמונה. מתוך השקפה ספרותית השמוש הזה [illegible] היהדות כמעט שלא שמו לב לזה [illegible] המדעית בעולם העברי התחילו [illegible] ותבינתה של אמונת ישראל, כדי לבסס אותה [illegible] תיאולוגיים.

מפני מה לא התעסקו חכמי ישראל בבדיקת התיאולוגיה? את התשובה אפשר למצוא בזה, שמסופקים היו, אם יש לעם ישראל תיאולוגיה כפי הוראתו של המושג הזה בין חכמי אומות העולם. לדעתו של שמואל דוד לוצאטו ש„מעולם לא חשבו חכמינו ליסד תורת־אל ולקבוע סמל דתי", ישנם עוד כיום סומכים רבים. אבל הד"ר קופמאן־קוהלר, ראש בית־מדרש לחנוך רבנים בסינסינאטי, איננו מסכים לדעתו של לוצאטו והוא מאמין בצורך תיאולוגיה יהודית מיוחדת ובא למלא את הצורך הזה בספר, הדן ב„תיאולוגיה יהודית על יסוד שיטתי והיסטורי" * ואינו שם לב לטענה, שטענו כמה מחכמי ישראל מימי ר' משה בן־מנחם, כי ליהדות אין תיאולוגיה מיוחדת משלה. ספרו זה נכתב ברוח משפט [illegible] בער ע[illegible] השקפת בני דורו. הד"ר קוהלר סובר, שבתיאולוגיה מדעית יכולה היהדות להלחם נגד כל מתנגדיה שבעולם. תיאולוגיה יהודית תשמש כלי־זיין נגד כל הרעיונות הזרים שנכנסו ביהדות מן החוץ ואפילו נגד אותן האידיאות והשאיפות שנוצרו בקרבה ושאינן מתאימות לדעותיהם של מנהלי עניני היהדות הרשמית. למרות חפצו האדיר ליצור תיאולוגיה יהודית לא עלה לו לקוהלר להכניס שום רעיון חדש באוצר המחשבה הישראלית. מה שעלה לו לעשות הוא להביא סניגוריה על היהדות — כמובן, מהשקפתה של היהדות המתוקנת שבארצות־הברית, שהוא עומד בראשה. והנה בשאיפתו להעשיר את ספרות ישראל בספר על התיאולוגיה העברית, מוכרח היה להרחיב את המושג תיאולוגיה. בשיטה, שאחז הפרופיסור קוהלר בחבור ספרו האמור, מרגיש הוא את המכשולים על דרכו, לפי שיש ליהדות [illegible] שיטות תיאולוגיות, שקשה לסדרן בסדר נכון. כמעט שאין לעם ישראל מושג תיאולוגי, מיסתורי או [illegible] שאין לו [illegible] בתורה ובספרות ישראל. רק באופן אחד אפשר לסדר תיאולוגיה יהודית ולא התיאולוגיה של היהדות, והוא, לאסוף את החומר התיאולוגי המפוזר בכל הספרות הישראלית ולסדרו על יסוד היסטורי. בשיטה זו אמנם אחז הד"ר קוהלר, ומי שמשתמש בה עליו רק להודות, שבכל דור ודור היו ליהדות דעות שונות, ולפעמים אפילו דעות מתנגדות זו לזו, על ענינים יותר חשובים. ולכן בצדק יאמר הד"ר קוהלר, ש„על התיאולוגיה היהודית לשים לב לשני הצדדים ומוכרחת היא להכנים בתוכה את המיסתוריות של יצחק לוריה ושיפטל הורביץ וגם את הראציונאליסמוס של אלבו ושל אריה ממודינא". לדעתו של קוהלר, היהדות מתקיימת בתור דת החיים ובה המעשה נחשב לעיקר והוא עולה על כל חלוקי הדעות בעניני דת [illegible].

הספר, שבו אנו דנים כאן, הוא תרגום מספר שכתב הד"ר קוהלר גרמנית *, ועתה הוציאו בתרגום אנגלי בהוספות ובתקונים רבים. לספרו זה צורף עתה פרק חדש על „מוסר היהדות", שמובנו קשור כל־כך לרעיון מלכות שמים, וגם הוסיף חומר רב מן החידושים שנתחדשו בחקר התיאולוגיה מיום שהופיע ספרו הגרמני. אבל מה שנוגע לשפתו וסגנונו ולאופן הרצאתו לא עשה המחבר שום שנוי, כי מטבעו ותכונתו מצטיין הוא ב[illegible] רבה לעניננו ואין הוא מרגיש כל קושי בבטוי מחשבותיו. בהציעו לפני קוראיו דעותיו שלו והדעות המתנגדות להן, הוא משתמש בציטאטות שלקט מכל הספרות הישראלית. מגדיר הוא את כל המושגים התיאולוגיים באופן ברור מאד ומגלה לפני קוראיו את אופן השתלשלותה של היהדות במהלך ההיסטוריה.

---

* Jewish Theology systematically and historically Considered by Dr. K. Kohler, President Hebrew Union College. New York, 1918.

* Grundriss einer systematischen Theologie des Judentums auf geschichtlicher Grundlage. Leipzig 1910.

בפרקים מיוחדים הוא דן על הענינים הישונים שהתעסקה בהם היהדות ועל השאלות היותר חשובות שנסרו בעולם העברי במשך שנות קיומו. באותם הפרקים הוא מעביר לפני קוראיו בסדר כרונולוגי את המאורעות היותר חשובות שעברו על העיקרים והמוסדים של היהדות בהתפתחותם מדור לדור. ספרו זה של הפרופיסור קוהלר הוא באמת הרכבה מצויינת מחקירה מדעית ועיונית עם התלהבות עצומה ואהבה חזקה לעם ישראל ולאמונתו. הד"ר קוהלר מאמין באמונה שלמה, כי היהדות עולה על כל הדתות שבעולם, וכי עתידה היא להיות הדת של האנושיות כולה. מי שקורא בספר הזה יוכח מיד, כי מחברו מושפע מרעיונותיהם של טובי חוקרי התיאולוגיה שבנצרות הפרוטיסטאנטית וכי אינו מפקפק כלל מלקבל את כל תוצאות הבקורת החפשית של התנ"ך כאמתות גמורות.

הספר מחזיק יותר מחמש מאות עמודים ונחלק לשלשה ראשים. בהמבוא מבאר המחבר את המושג תיאולוגיה מתוך השקפה עברית והוא דן באריכות על רעיונה של היהדות ועל תכונתם של עיקרי האמונה שלה. החלק הראשון מחזיק כמעט חצי הספר ובו המחבר עוסק ברעיון האלהים שבאמונות ישראל. יותר ממאה עמודים מוקדשים להערכת האדם ביחוסו לאלהים על־פי השקפת היהדות וביתר חלקי הספר מוצעים הרעיונות התיאו־לוגיים הנוגעים לישראל ולמלכות שמים. כל ענין וענין שעליו דן המחבר מבואר מכל צדדיו. מתחיל הוא בדעה המקובלת על־פי המסורה ואחר־כך הוא עובר להתפתחותה מימות התנ"ך עד ימינו אלה.

הפרופיסור קוהלר משקיף על היהדות כעל דת האנושיות ועל אלהי ישראל כעל אלהי האנושיות. היהדות היא דת אוניברסאלית ושתיהן הנוצרית ואמונת האיסלאם ממקור ישראל באו. את קיומם התחילו בתור כתות בישראל ורק על־פי זיופים ודעות שונות שנתערבו ברב מן החוץ התרחקו ממקורם — היהדות. הפרופיסור קוהלר סובר, שהיהדות היא אמונת הרוח החפשי שאין לה עיקרי אמונה במובן דוגמתי ואיננה אומרת שהיא באת־כחה של האמת האחרונה בעולם.

בהשתדלותו לבאר את ההבדל שבין התיאולוגיה העברית ובין התיאולוגיה הנוצרית, מראה הד"ר קוהלר, שהבדל זה מצוי בשלשה עיקרים ממשיים. התיאולוגיה של הנצרות מתעסקת בעיקרי האמונה שהקימו מיסדי הכנסיה בתור תנאים להצלת הנפש מבלי הניח שום מקום לטובת המחשבה החפשית להתור מתחת שיטת הישועה שעליה נוסדה הכנסיה הנוצרית. היהדות יודעת רק את אלה עיקרי האמונה של ההכרה העצמית הדתית של העם מיצר החופש בלי כפיה, ולכן התאחדה תמיד ותתאחד עם שכלו השלם של האדם. היהדות איננה יודעת אותה האמונה שמבטחת חיי עולם הבא, לפי שיטתו של שאול הטרסי, מיסדה של הכנסיה הנוצרית, האומרת שהאמונה בעצמה שכרה גדול. ועוד: התיאולוגיה הנוצרית מיוסדת על נוסח הודוי, שהיא בעצמה עושה את הנוצרים לנוצרים, אבל ביהדות אין כל נוסח כזה. הוא ראשי כנסיה ששומרת או מכריזה על עיקרי אמונתה מעולם לא היתה ביהדות. בנצרות אם יבוא איש להכחיש בעיקרי הכנסיה, יחדל להיות נוצרי. לא כן ביהדות. בדת ישראל נעשתה חברת הגזע העברי היסוד לחברות האמונה, כלומר, היהודי שאינו דתי, נשאר עוד חבר ליהדות, כי הלידה ולא האמונה שמה עליו את החיוב להשפיע ולהלחם בעד האמתות העולמיות שעם ישראל משתדל להפיץ בין אומות העולם. נראה הוא, שתעודת התיאולוגיה העברית איננה ישועת הנשמה, כי־אם האנושיות כולה מטרתה, ולכן קשורה היא בלב ונפש להתקדמות ההיסטוריה של האנושיות. ועוד יותר מזה, התיאולוגיה העברית איננה שואפת לתת אמתות שלמות או מוחלטות, כמו שעושה התיאולוגיה הנוצרית בין שהיא אדוקה ובין שהיא מכנה את עצמה בשם מתקדמת, כי־אם להתקרב אל האמת השלמה והנעלה — מטרתן האחרונה של תולדות האנושיות. התיאולוגיה הסדרית של היהדות איננה מבקשת לתת את חתימת היהדות, אלא את אחדות ההשלמה של תורת האמונה העברית. רק כשמרום הר ציון של האנושיות יושג, אז אפשר יהיה לדבר על־דבר התכלית התפתחות היהדות.

כמובן, שמטעם דבריו אלו משתדל הפרופיסור קוהלר למעט את ערכם של היסודות החוקיים שבתורה ומרבה בשבחם של רעיונות הנביאים. ההבדל שבין היהדות ובין הנצרות מבאר הפרופיסור קוהלר בלי משוא פנים לזו האחרונה, וברוח זה הוא חורץ את משפטו על כל עיקריה ומוסדיה של הנצרות, כמו רעיון השילוש, נפילת האדם, כפרת החטא וענשו וכו'. ובכל זאת הוא מביט על הנצרות כעל כתה יהודית, שמפני סבות שונות נתרחק־ מעל היהדות מולדתה. את פולוס השליח מצייר הד"ר קוהלר בתור „המתנגד ליהדות היותר חשוב". בתור שונא גמור לדת ישראל, שמטרתו היתה רק לבטל את התורה והמצוות של היהדות בעיני אומות העולם. שאול הטרסי היה הראשון להשוות את היהדות עם היסוד החוקי שבתורה ובזה זייף את תכונתה האמתית ותאר אותה לפני אומות העולם בתור דת חשוכה. „בכל זאת אי־אפשר לכחש שהנצרות על־פי שיטתו של שאול הטרסי, בהעשותה לכנסיה מנצחת־עולם, פעלה בהפצת תורת סיני ויותר ממה שאפשר היה לפעול על־ידי היהדות או על־ידי כת נוצרים־יהודיים" (עמוד 439). וכך, לדעת קוהלר, היתה התפתחותה של הנצרות באופן לא־ישר לחלק חשוב מהתהוותה של היהדות. על ההיסטוריה של הנצרות מביט הפרופיסור קוהלר כעל פרק חשוב בהיס־טוריה של עם ישראל, שאמנם קשור הוא בענינים מזוייפים ובעדם הוא מטיל את האחריות על פולוס השליח. ישו בעצמו, שהנצרות נקראת על שמו, מעולם לא עזב את היהדות. בהיותו תלמיד ותיק של יוחנן המטבל הטיף רעיונות־מוסר מיוסדים על אהבה חזקה וגדולה לאלהים ולהאנושיות כולה. הרעיון, שהתורה חדלה להתקיים בשביל היהדות ושאין לה שום ערך לעתיד, הוא פרי עבודתו של פולוס, ואין כל ספק, שהכנסיה

הנוצרית עם כל עיקריה ומסתוריה, כמו שהיא לפנינו כיום, היא עדיין ישנה ניכרת, כי־אם עדיין פורים רשעה. (עיין עמוד 441—333).

המושג העברי של התורה נחשב בעיני קוהלר לא כאמצעי, שעוזר לשמור את הגזע העברי מכליון, כמו שחושבים התיאולוגים הנוצרים, אלא בתור אמצעי, שבא לשמור את החיים הפנימיים של עם ישראל בשלימותם ובטהרתם (עמוד 317). השקפה זאת מתאמת להשקפתו של המנוח הפרופיסור ש. ז. שכטר * ומתאמת גם לקשיות־ערפו של קוהלר בהתנגדותו ליהדות הלאומית. על המושג הלאומי של היהדות הוא קובל תמיד ואומר, שמושג זה נתהווה מחסרון הרגש הדתי ומהאפיקורסות שפרצו בעמנו (עיין עמודים 395, 8 ועוד). את התנגדות היהדות המתוקנת להתנועה הציונית והויכוחים שביניהם הוא מדמה לחלוקי דעות ששררו בין בית־הלל ובין בית־שמאי. בית־הלל רצונם אדיר היה להכניס גרים בישראל מפני שהכירו בערכה של תעודת ישראל, בעת שבית־שמאי וכת הקנאים התנגדו לזה, והלא לפי דעת קוהלר יהודים לאומיים היו. מענין הוא, שבעת שקוהלר מטעים את תעודת ישראל הוא מייסר את המתקנים הקיצוניים שביהדות, מפני שברצונם לחלל את היהדות, בשאפם לשמור את יום הראשון מחללו במקום יום השבת. וכך הוא מלמד סניגוריה על היהדות המסורתית ועל מוסדיה הקדושים לה, וכך הוא אוהב את שתיהן: את היהדות האורתודוכסית ואת היהדות המתוקנת. על ההבדל שבין היהדות ובין האמונות האחרות שבעולם ועל חלוקי הדעות השוררות במחנה היהדות איננו מרבה לדבר, מפני שרצונו הוא שלא להכנס בויכוחים עם אלה שיתנגדו לדעות התיאולוגיות שהוציאה היהדות מנרתיקה. השיטה שאחז בה הפרופיסור קוהלר — השיטה ההיסטורית — מכרחת אותו להעביר לפני קוראיו את התפתחות הדעות התיאו־לוגיות שביהדות מימי התנ"ך ועד ימינו אלה. ושיטה זו לקויה היא בכמה חסרונות. פוגשת היא בהרבה מכשולים על דרכה. אוצר המקורים איננו שלם ודברים שיש להם חשיבות בשביל חקר ההיסטוריה מיוסדים לפעמים על ספקות ואגדות. דעות מתנגדות זו לזו מפוזרות בכל הספרות העברית וכולם ממקור היהדות נובעות. מושגים ומנהגים זרים ואמונות טפלות, שנתקבלו בין ההמון, עומדים בשורה אחת עם הרעיונות היותר נעלים של חכמי ישראל. הכנסת גרים שנהגו בה בימי שלום פנתה מקום להתנגדות למנהג הזה. שניהם ממקור ישראל באו ולשניהם יש הצטדקות היסטורית. נביא־נא דוגמה אחת להראות את המכשולים, שהשיטה שאחז בה קוהלר פוגשת על דרכה. כלל ידוע הוא, שהתורה נחשבת ביהדות להתגלות יותר נעלה מזו של יתר ספרי התנ"ך. התורה היא דבר אחרים יעל יתר ספרי התנ"ך צופה היהדות כעל ספרים שנתקבלו מפי המסורה. אבל מה שנוגע לקריאת ההפטרה, שדרוש מכן להיות מכתבי

* עיין בספרו Studies in Judaism, חלק א', עמוד ...; ולהלן ובספרו Aspects of Rabbinic Theology, עמוד 116 והלאה.

הנביאים, מסופק הוא, אם המנהג הזה הוא כדי להטעים שעיקרי התורה קודמים לתורות הנביאים. השאלה כרוכה היא במאורעות היסטוריים. הר"ר קוהלר חושב, שקריאת ההפטרה הונהגה בימי גלות בבל. אם דעתו של קוהלר צודקת, אז הונהג המנהג כדי להוסיף על קריאת התורה קטע מכתבי הנביאים, שלערכם אין חשיבות יתירה כמו שיש לתורה. מאותו הטעם נוספו בימים המאוחרים על התפלות גם לקוטים מן הספרות הרבנית. אבל לדעת אחרים נהגו לקרוא את ההפטרה בימי אדריונוס, בעת שגזרו על ישראל שלא יקראו בתורה. הפרופיסור דייטש אמנם חושב, שקריאת ההפטרה באה אז כדי להמשיך את התקוה בההבטחות המשיחיות, וכמדומני, דעתו של הפרופיסור דייטש צודקת. ספקות כאלו ישנם לרוב בדברי ימי ישראל, ביחוד מפוזרים הם בספרות התלמודית והרבנית, ולכן כשאדם בא לכתוב על ענין הישיבה התיאו־לוגיה העברית ומחזיק בשיטה ההיסטורית, מוכרח הוא לפגוש במכשולים כאלו.

ספרו של הפרופיסור קוהלר חשוב הוא מאד. באופן מצוין השתדל המחבר לסדר את דעות היהדות על עיקרי האמונה על־פי שיטה היסטורית. בספרו זה נתן לנו הפרופיסור קוהלר את תמצית תכונת היהדות על־פי השקפת המתקנים. מספרו זה ניכר הוא שלד"ר קוהלר העומד בראש היהדות המתוקנת באמריקה, יש רגש של כבוד וחבה ליהדות המשמרת, ובכל זאת השקפותיו התיאולוגיות שהיו יהשבי למיטב הרעיונות התיאולוגיות שהוציאה היהדות המתקנת. למרות ההכרזונית הרבים שבהם לקוי הספר, ראוי הוא לתשומת־לב כל יהודי שמתענין במושגי היהדות הדתיים. אם נסכים לכל דברי המחבר או אם נחלוק עליהם, אין כל ספק, שספרו זה הוא חשוב עד מאד. אנו מוצאים בו שפעת רעיונות נעלים הראויים לשימת־לב והדברים יעירו במחננו את המחשבה, מה שהוא העיקר בספר מדעי ממין זה. השקפת המחבר שלמה היא מכל צד — השקפה דתית מסויימת ומסוימנת. „היהודים אינם אלא כנסיה דתית" — כך הכריזו מיסדי התנועה לתקונים ביהדות, ואת העיקר הזה בשלמותו קבל קוהלר בתור יסוד־היסודות לשיטתו. בשיטתו זו הוא הולך עד הקצה האחרון ושולל כל זכות הקיום מההיסטוריה של היהודים: זכות הקיום יש, לדעתו, רק להיסטוריה של יהדות, כלומר, של הרוח היהודי. המסקנה האחרונה של קוהלר היא, שהיהדות איננה אלא האמונה של היהודים. מהשקפה זו הוא מתרעם תמיד על הלאומיים והציונים שקמו לעורר את הרגש הלאומי בישראל ואינם רואים בספרותנו ספרות דתית בלבד, ובעמנו — רק כנסיה דתית בלבד. לדעת קוהלר הרי כל מה שאינו בדת אינו ביהדות. בכל מקצועות התרבות האנושית אין היהודים יכולים ואין הם מסוגלים לברוא דבר מקורי משלהם, שיהא חותם רוח היהדות מוטבע בו: הם יכולים רק לחקות מעשי ידי אחרים. המקצוע היהידי שבו הם יוצרים והולכים בראש הוא מקצוע האמונה. ובדרך זה, לפי דעתו של קוהלר, על היהודים ללכת גם להבא:

לפתח ולשכלל את דתם ולסגלה אל תביעות הזמן, למען תוכל לשמש דוגמה לכל העמים ולאחר תחת דגלה, דגל היהדות — המתקנת, כמובן, — כל גויי הארץ.

בְּשׂוֹרַת הָעֲבוֹדָה

מאת

ד"ר מ. זאגורודסקי.

שמחנו לקראת בואם של אחדים מאחינו ברוסיה; אנו פה יודעים, כי רק בעבודה נרכוש לנו את מבוקשנו; אנו פה ידענו, כי הרעש והצעקות נחוצים כלפי חוץ, כסגולה לעורר לבבות בין לרחמים מצד איתני עולם ובין לדורנות מצד אחינו הנתבעים וניתנים.

אבל אנו פה קוינו רק לעבודה.

דרך הסייגים והנדרים הדרו אלינו שתים־שלש סנוניות ואנו חשבנו שהן הביאו לנו את האביב. את בשורת האביב הביאו אבל עוד לא את האביב. באי־כחם של „הבונה" ושל „רעננה" החיה מעט את רוחנו — התחילו בעבודה; כמאה איש מצאו להם עבודה באחוזת רעננה; התחילו להניח אבני יסוד לבנינים שונים: בית־מלון גדול ביפו, בית־מלון בירושלים, בתים פרטים בכל קצווי תל־אביב ובחיפה; נהנו גם הסופרים — נקנו מכולם כל תרגומיהם בטבין ותקלין; נהנו המוציאים לאור — מכל ספר שיצא לאור נקנו מאד בשביל מוכרי־ספרים שבגולה; נעשו הזמנות לעברים שונים ולתעשיות; הזמנות רבות נעשו אבל יחד עם הזמנות נגלה הקושי; מכשולים רבים עומדים על דרכנו וקשה מאד להמשיך את התחלותינו.

ואחרי הרעש — הרכדוך! אפס הכסף אצל ועד הצירים ונפסקו עבודות רבות מועילות שאמרנו מהן נבנה; מחקו את תקציב העבודה וקבוצות רבות עומדות להבטל ולהתפזר; תכניות רבות, שעבדו עליהן במשך שנה והוציאו עליהן עבודה ומרץ, נדחו לימים יפים.

ונראה הנגע גם בחנוך; הפסיקו את העבודה בסדור הגנות על־יד בתי־הספר, עבודה שקוו ממנה גדולות להתפתחות אהבת הטבע והמולדת בילדינו; עומדים להסגר גם שעורי־הערב ששמשו להפצת ידיעת שפתנו בין עולי הגולה ועוד היד נטויה להקטין ולהפחית ולבטל!

וגם בהבראת הארץ עמדו מלכת; הרופאים עברו את הארץ לארכה ולרחבה, אספו חומר רב ומועיל על מצב הבריאות ועל אפני ההבראה, אבל בין כה וכה חרבו מעינות ההכנסה, דללו הקופות ונפסקה גם העבודה ההכרחית הזאת.

הדי דמי הכסף האמריקאיים יספרו גם דייני הצבוריים ושמרי כל ההתחלות למעשים.

יסוד רעוע הן הנדבות; על הפרוטות הנקבצות בכל העולם וגם על הדולארים הנאספים באמריקה לא נבנה! אלה יספיקו רק להחזקת המשרדים והפקידים אבל לבנין הארץ, להפרחת השממות, דרושים מאות או גם אלפי פועלים, להבראת הארץ, לסדור עבודות כלכליות — לכל זה נחוץ הון גדול, שאי־אפשר לקבץ אותו מתוך קופסות וקערות או גם מנדרים ונדבות.

ומאין יבוא עזרנו?

בתפוצות הגולה עומדים אחינו יצירות בכסף בידיהם ומיתרים בידיהם ועיניהם אלינו: תבו לנו עזרה מצר, הושיטו לנו ידיכם ונבוא אליכם ונהיה תכנו. אמידים רבים מאחינו בגולה מוכנים לבוא אלינו ולהשקיע את עשרם בעסקים ובקרקעות ובבנינים ובהרושת ובכל תעשיה; אלה כשיבואו יעבירו לרשותנו את כל אוצרות הארץ ואת כל מקורות המחיה, ואלה יחיו את הארץ ומהם יתפרנסו כל יתר אחינו, בני ארץ שכבר עלו וכן אלה העומדים לעלות.

אמידים אחדים שהצליחו להגיע אל הארץ הביאו עמם מיטב הכסף אבל גם מאות האנשים שבאו בלי כל אמצעים כספיים, גם הם לא נפלו למשא על הצבור; כולם הסתדרו; כמובן, בימי הראשונים הקשים היה החיים אבל מעט־מעט מתגברים ומסתדרים.

יסירו מעלינו את עלילת הבולשביזם, יפתחו לפנינו את שערי הארץ, יתנו לאחינו מרחוק להכנס ולנו בארץ — לשוטט בה; יסדרו את החיים הצבוריים בפנים הארץ, שכל אחד יהיה בטוח בחייו וברכושו ושיוכל לכל אחד להגשים רצונו, לסדר ולעבוד כחפץ לבו ואז לא יהיה לנו צורך לא בנדבות מאחינו ולא בהבטחות מידידינו ובצעדי ענק נלך אז לקראת עתידנו. בנו עירתנו ובידינו טובנו

ומאין: עבודה מעשית, מתעסקים... בריבי מפלגות: ירדו מכבודם ראשי המדברים של המפלגות אשר ל„הישוב החדש", נשתתקו הדברנים של המפלגות השמאליות ויצאו על הכבוד המפלגות החרדות; ירושלים עיר הקודש הזדעזעה ותשמיע את קולה ועליה נוספו המזרחיים ויהדיו שמו לאל את כל עבודת הועדים הזמניים והדברנים והעסקנים מכל המפלגות השמאליות. לא אספה מיסדת ולא זכויות נשים ולא בחירות, הכל לא היו דברים מעולם! גם המושל הצבאי בא לברך את אספת החרדים ובעיניו מצאו חן הסדרים ותכניות העבודה והבעת החפץ...

גם הרבנים והחרדים דברי הצעת רמית לאמר ומקבלים בכל אספה לאומית ואין בין גלויי הראש לחבושי הראש א א השתתפותה של האשה; החרדים אומרים: כל עבודת בת מלך בפנימה היא ובבית; העסקנות והפוליטיקה בשקר יסודם; תרמית ומזימה וסמוי עינים וכל רע במשרדים ובאספות ובכל העבודות הצבוריות; איש לבצעו, ולכן אין להאשה להטמא בכל השערוריות האלו. — אומרים הם החרדים להבדל מתוך העדה בעלי הדעות החדשות, ואומרים הם גם לסדר להם אספה מיסדת משלהם ומקוים הם שיגדל כבודה על כבוד האספה של הישוב החדש המונה רק איזו אלפים תושבים בתל־אביב ובמושבות.

יום ו', 9 במאי 1919. תל־אביב, ארץ־ישראל.

בִּקֹּרֶת סְפָרִים

מאת

י. ז. פרישברג.

א.

ספר התלמיד, שנה ראשונה, חלק א׳, תקופות א׳—ב׳, חובר על־ידי צבי שארפשטיין, נערך ויצא לאור על־ידי לשכת החנוך העברי בניו־יורק, תרע״ח.

הספר יצא זה כשנה וכבר הספיק לבצר לו מקום הגון בבית־הספר העברי, ואם אנו באים כיום לכתוב עליו, הרי זה משום פרעון חוב להספרות.

הספר המונח לפנינו הוא בן כשר למשפחת ספרי שארפשטיין ודומה הוא בקלסתר פניו לכל בני משפחה זו. ספרי שארפשטיין אינם נקיים בודאי מחסרונות ושגיאות, אבל מעלה אחת לכולם, והיא [illegible] בבתי־הספר שלנו שהם באים וממלאים אותו. חותם „ההלכה למעשה" טבוע על כולם. אין הם מתגדרים הרבה במקוריות של החומר. שיטתו של שארפשטיין היא זו: עולמו של הקדוש ברוך הוא עשיר היא מאד ביצירות, שאנשים לאלפים טרחו ויגעו בהן, ולא צריך אלא לברור את המתאים לילד ולהושיט לו את זה בסדר טוב ובצורה יפה.

הספר שלפנינו [illegible] היא שיטת ההדרגה ושלמות העניינים. שני הדברים קשורים זה בזה. אם חומר המלים בשעור אחד לקוח מהוגי חיים שונים, אז אין זו אלא שיחה בטלה כשקוראים לזה „הדרגה". הנה דוגמה מ„ספר התלמיד" הקודם של אותה לשכת החנוך: „הכד על הגג. לילד כד. הכד בכל. הסל בחדר. לילד חרב, דגל. לחדר דלת. על הדלת בגד. בבגד כתם. על הר — כבש, כלב, דגל". כמה עולמות רחוקים בשעור קצר זה! כל שם לקוח ממקצוע אחר וזקוק לפרשת־ענין שלמה, וממה־נפשך: אם המורה מבין את אשר לפניו ומספיק את הצורך — הספר מהו עושה? ואם אין — אוי לילד, שהוא צריך להעמיס על מחו הרך בדרך שברי עניינים.

ועכשיו הרי דוגמה מהספר שלפנינו: משה יושב על הספסל. משה פותח את הספר... קורא... סוגר את הספר... פותח את המחברת... לוקח עט... טובל את העט בדיו... כותב... סוגר את המחברת... קם מעל הספסל... הולך". לתלמיד יש כאן רק עבודה אחת — לחרות בזכרונו את המלים, ושלמות הענין עוזרת לו בעבודתו.

מובן, כי שיטה זו איננה חדשה בעולם החנוך. אבל מה נפקה מינה? לבית־ספרנו הכניסו ממנה עד כה רק איזו קטעים ולשיטה שלמה לא היה זכר.

הדפסת הספר, ככל הוצאות לשכת החנוך של הקהלה, מהודרה בתכלית ההידור. יש בספר זה גם תמונות יפות ותוי נגינה קלים לשירים. אות לטובה, שצריך לברך עליו, הוא גם החידוש הזה: בפעם הראשונה בהוצאותיה של לשכה זו אנו רואים מפורש את שם המחבר על ה„שער". עד כה היו הספרים יוצאים כאילו מאיזה בית־הרושת, ש„סתם ידים" עוסקות שם במלאכה, ובעלי הנפש היו מצטערים תמיד על חלול קודש זה. זכר לדבר נשאר גם כאן, שהספר, לא רק יצא לאור, אלא גם נערך (כך כתוב בפירוש) על־ידי הלשכה, והדבר קצת מתמיה: איש אחד מחבר ספר ולשכה שלמה עוסקת בעריכתו, אבל אין בכך כלום. גם זה יגבר עתידה לשכה זו להבין, כשתוסיף לעבוד, כי הוצאות ספרים כאלה, בשעה שאין אחרים קופצים על זה, נותנת לה כבר זכות רבים.

ב.

(דקדוק לבתי־ספר, חלק ראשון (עד הפועל), ערוך בשיטה קלה עם המון דוגמאות ותרגילים לעבודה עצמית בבית־הספר ובבית האב מאת י. ח. פולאק ושבנא שטיין, הוצאת „ירדן", בוסטון, שנת תרע״ט).

ה„שער" על הספר עושה את הרושם הדרוש — למשוך אליו את תשומת־לבו של המורה. „שערים" כאלה אנו פוגשים בזמן האחרון לרוב, והם מראים לדעת, שיש כבר הכרה בצרכים, והם הם המבשרים שבעתיד הרחוק יופיעו גם הספרים בכבודם ובעצמם.

ידיעת הדקדוק — זהו הצד החלש שבבתי־ספרנו, ובמתוקנים שבהם אנו מדברים, המורים המבינים מרגישים, שהמודה ללמד את הדקדוק רק „מתוך מעשה" הנדרשה מעט, ואפשר הרבה, את הבאה אצלנו [illegible] התלמידים מדברים וכותבים באופן משובש יותר ממה שאפשר להרשות [illegible]. אמת היא כי לא המידה אשמה בכל. בשעות המועטות, המוקדשות אצלנו ללמודים עברים, אפשר היה להקצות מקום לדקדוק — רק אם היה זה „מועט המחזיק את המרובה". ספרי הדקדוק שבאו מעבר לים (והם הדלו כבר לבוא) אינם מכוונים לתכלית זו. גם הקצרים שבהם ארוכים ומסובכים יותר מדי בשביל ילדי אמריקה מלבד מגרעות אחרות שיש בהם.

„דקדוק לבתי־ספר" — זהו, על כן, צורך השעה, ואין צריך לאמר, שהמעלות אשר „שער" הספר מכריז עליהן, כי הוא „ערוך בשיטה קלה עם המון דוגמאות ותרגילים" שמעלות אלו הן בודאי הכרחיות לספר שכזה.

[illegible] אם נסיר ממנה את הארוכות היתרות ונבדיל את שמות המדקדקים וספריהם שקדמו להם, שמחברינו נוהגים אתם כדרך התגרנים לבוא מתוך גנותם של אלו לידי שבחי עצמם, — אם נסיר את זה, הרי אנו מוצאים בהקדמה כמה פרטים, ששוב קול הזמן נשמע מתוכם, ואלו הם: סגנון הדוגמאות, התרגילים והכללים הוא בתכלית הקלות; העבודה העצמית לתלמידים איננה חד פרצופית; מיעוט בכללים מסובכים שהפרוזן (יוצאים מן הכלל) מרובה בהם על העומד (הכלל); המונחים הדקדוקיים שבספר היא הישנה הידועה ורוב המורים ימלאו את תפקידה על צד היותר טוב (לשון המחברים).

מכל ההבטחות האלה ישנה אחת שמלאוה המחברים בשלמותה, והיא, שהדוגמות, הכללים והתרגילים נכתבו **בתכלית הקלות**. [illegible] דוגמות ותרגילים שבמעט בכל ספרי הדקדוק שחוברו עד כה היו לקוחים מן החלק המליצי ביותר שבתוך הספרות הישנה והחדשה, והמורה צריך לבלות זמן ועמל על למוד שפת הדוגמות יותר מאשר על התורה הדקדוקית היוצאה מהן, והרי זה „בא ללמד ונמצא למד".

מעלה זו בלבד דיה לפנות מקום לספר זה בבתי־הספר שלנו והמורים יכולים למצוא בו תועלת מרובה.

אבל לעומת זה חוטאים המחברים בכל הפרטים האחרים, אם הרבה או מעט. המחברים אומרים על הספר, כי „ערוך הוא ב ש י ט ה ק ל ה". באמת — קלות יש כאן, אבל שיטה אין כאן. לשם הקלות בקשו המחברים לבנות שיטות חדשות בהרבה הלכות ועיקרים חשובים ויצא, כנהוג, בלבול גמור. את הישנות הרסו והחדשות לא בנו.

הפרק הראשון „הרקי דמרים" (כלומר, זה שעוסר בחיה הגריד) מתחיל ב ב י א ו ר ה מ ש פ ט ואם תאמר: מה ענין מ ש פ ט ל ח ל ק י ה מ ל י ם? התשובה היא, שהמחברים משלמים בזה מס לאיזו שיטה מיפשטת שעברו מרבם. שעל־פיה ייצא, כי בראשית ברא אלהים את המשפט, אחר כך את המלה, ההברה ולבסוף את האותיות והתנועות. סדר זה מכביד על המדברים ועל התלמידים כשהם מגיעים אל ההברה. על הטירמינולוגיה הישנה — אותיות ונקודות, „הממלאה את תפקידה על הצד היותר טוב", מוכרחים הם להוסיף (וישא כהבטחתם) טירמינולוגיה חדשה: „קולות כבדים וקולות קשים", וכך הם משתמשים בשני מיני הטירמינולוגיה ביחד, עד שהם מוציאים את המסקנה, כי „מספר ההברות בכל מלה הוא כ מ ס פ ר ה ק ו ל ו ת ה ק ל י ם (ה נ ק ו ד ו ת)". פירוש זה במאמר המוסגר — שלהם הוא, ונחוץ הוא עד מאד, ולא עוד, אלא שגם הוא לא יועיל בודאי להסיר את בלבול המושגים, וכל הצרה הזאת — למה? הרי ספרי הדקדוק הישנים מלמדים גם כן, כי „מספר ההברות כמספר התנועות", וחכר ביתר.

בענין הדגש (צד 5) הכללים מסודרים כך: 1) נקודה בתוך האות נקראת דגש. 2) באותיות א'ה'ח'ע'ר' לא יבוא דגש (והיכן יבוא — לא שמענו). 3) דגש הבא בב'ג'ד' כ'פ'ת' להבדילן... נקרא דגש קל (ומה על דגש חזק באותיות אלו?). 4) דגש ביתר האותיות (ובב'ג'ד' כ'פ'ת' — לא?) הוא דגש חזק. אין שום אפשרות, שהתלמידים יבינו כללים אלו, ומה נקל היה לשים את כל ארבעת הכללים בשני כללים וברורים מאד: א) דגש חזק בא בכל האותיות, חוץ מא'ה'ח'ע'ר'. ב) באותיות בג"ד כפ"ת בא גם דגש קל.

כמובן, לא יעלה על דעתנו לתבוע מן המחברים שיקיימו כל מה שהבטיחו בהקדמתם, ש„החומר מקיף את כל הדקדוק", אבל הרי לכל יש גבול. התורה שייציאו הידידים מתורת הניקוד שבספר זה היא, היא, כי י ש שוא־נח ושוא־נע; י ש דגש קל ודגש חזק, והנגינה באה א ו מ ל ר ע א ו מ ל ע י ל, וידיעות אלו קלושות כל־כך עד שלא תבאנה להילד שום תועלת גם כשידע אותן. אולם מה שהוא מוזר ביותר, הוא, שהמחברים נותנים לפני התלמידים תרגילים שיסמנו בהם את מקום הנגינה במלים! (צד 6), ומהיכן יקחו את זה?

אנו נתקלים בהידוש אחר, שהמחברים מקדימים את נטיות השמות לסמיכות השמות. אין אנו רוצים לבקש את הכוונה הצפונה בסדר חדש זה, אבל הקלקולים שבדבר גלויים: א) השנויים הבאים בשמות לרגלי הסמיכות הם מעטים וקלים לעומת השנויים הרבים והמסובכים שבכנויי השמות, והסמיכות משמשת תמיד הכנה ומעבר יפה לנטיות השמות. המחברים הולכים כאן מ ן ה כ ב ד א ל ה ק ל. ב) צורת הסמיכות משמשת בכל ספרי הדקדוק אמצעי ישר לדעת על־פיו את הנטיה בכנויי —כם, —כן, —יכם, —יהם. בספר שלפנינו באים המחברים לידי תוצאה הפוכה: הם מלמדים את הסמיכות על־פי הכנויים —כם, —כן... והדבר נעשה פשוט מגוחך כשהם מנסים לבאר את הכלל המשונה הזה בסגנון משונה: „ביתר השמות הנסמך דומה לנפרד בבואו בנטיה עם סימן השיכות —כם, אבל בלי ההברה —כם". אין אנו יועצים למורים לנסות את כחם בביאור הדברים האלה לפני התלמידים...

אולם מרגיז ביותר הוא חסרון השיטה ואי־הסדר בחלקו היותר חשוב של הספר — בסדור הלוחות של נטיות השמות, וגם כאן לא נבוא עם המחברים בטרוניה על מה ש ל א נ ת נ ו, אלא על מה שנתנו.

בלוח א' אנו מוצאים את השמות: עט, סל, דוד. כאן אפשר למצוא, אמנם, את השיטה: אלו הם שמות בני הברה אחת, שאינם משתנים בנטיה, ומה טוב היה לתת ביחד עם אלו את השמות המקבילים להם המשתנים בנטיתם כמו: ר', פת, דוב וביחוד את השמות עם חולם מלא וחולם חסר, אבל הם בחרו לתת את שלשת השמות המשתנים דווא בריה ז' שהיא האדרון ומרבר הנטיית הזרות), ומפני שהספיקו לשכוח כבר את השמות: עט, סל, דוד — הבלתי משתנים, — הם מניחים שם את הכלל הזה: „שמות בעלי הברה אחת שנקודתם פתח או צירה הפתח והצירה משתנות (צירה לאמר: משתנים) בהם לחירק, כמו: „קן — קני, פת — פתי". ומה תהא על המלים: עט, סל?...

בלוח ג' הם אוחזים דוקא בשיטת ההקבלה: מורה, דודה (משום שה' בסוף שניהם!), וכיון שעומדים הם בשם נקבה עם קמ־ץ־ה', הם מצרפים לזה גם: נדבה, צעקה, ומורים את ההלכה, שקמ־ץ־ה' משתנים לת' (וזהו היסוד היחידי שמחבר את: דודתי עם: נדבתי וצעקתי...), ובלוח ו' הם נותנים שוב שורה של שמות עם קמ־ץ־ה': בהמה, מלחמה, ומרכיבים אותם בשמות עם סגל־ת: דלת, מחברת. ומניחים כלל זה: „השמות שבסופם סגל־ת ו ר ב י ם מ א ל ו שבסופם קמ־ץ־ה' — האותיות ה', ת' משתנות לאות ת' (דגושה): מלחמה — מלחמתי, דלת — דלתי. הרי לך כלל — ו ר ב י ם מ א ל ו, ואתה לך ובקשם... אבל כלל זה באמת, הרי הוא בבחינת לא היו דברים מעולם. השמות: מלחמה, עטרה, מחשבה ועוד נכנסים לסוג אחד עם דלת, מחברת, מפני ע"ש גם: מלחמת, עטרת, מחשבת, מה שאין כן נדבה, צעקה, שאין מהם נדבת, צעקת.

בלוח ד' הם מכניסים: מכתב, שומר, שעון, דבר — שכולם רחוקים זה מזה.

המשך לסדר זה הוא גם הפרק המדבר על נטיות התארים ומלות היחס (47—48). את כל המלים האלה סדרו בשני לוחות. בלוח א': אין, הנה, עם. ל' ובתור תרגילים לעבודה עצמית נתנו: מן, בין, את (יחס שעם), את (יחס הפעול), אצל, של, ב'.

לא נקביל גם כאן על החסרים, כמו: לפני, תחת, אודות, סביב; אבל למה הסידור בלוחות, אם כל המלים האלה אינן דומות כלל בנטיתן זו לזו? ומדוע אינם מעירים את ההערה הנחוצה, כי מקצתן של המלים האלה באות בנטיה בצורת יחיד ומקצתן — בצורת רבים? ולמה הם נותנים חלק מן המלים בתור עבודה עצמית בעת שאינן נרמדות בשום איפן מן הנטיות הקודמות מהיכן ילמדו, למשל, את נטיות המלה מ ן, שפעם הנ' נשארת בנטיה ופעם — נופלת, או ב י ן, שבאה בצורת יחיד בכנויי היחיד ובצורת רבים בכנויי הרבים?

ובמקום ישרים נותנים תרגילים במקום שאינם מועילים. הם ממעיטים בהם בהרבה מקומות נחוצים, כמו: לה' הידיעה באופניה

ישונים (12), ו׳ב׳כ׳ל׳ לפני חטף, מ׳ו׳ב׳כ׳ל׳ לפני י׳ שואית (16), שמות זכר ונקבה עם סימן הרבים ממין זורתם (18—19) ועוד.

ויש תרגילים, שעקבות הרשלנות ניכרים בהן, כמו בשמות של זכר ונקבה הם מצויים להוסיף לכולם את המלים „אחר", „אחת" (19). — היספיק זה? והרי הבטיחו בהקדמתם, שאינם נותנים עבודה עצמית „חד־פרצופית"?

תרגילים אחרים נוספים למשא על המורים והתלמידים יחד ובמקרים רבים, כנהוג, יתרשלו אלו לכתוב, ואלו — לבקר, כמו, למשל בתרגילים [illegible] הם מצויים לכתוב מעל למלים: על שם עצם — ש׳, על תואר — ת׳ וכן הלאה (11). התלמיד צריך על כן לעבוד זמן רב עד אשר יתרגל בסימנים אלה, והמורה יצטרך לעבור בעיון רב על כתבי מחלקה שלמה, והמחברים צריכים ידעת את המצב, כי גם בלי זה אנוסים הם המורים להזניח הרבה מן העבודה [illegible].

הסגנון והלשון פגומים בהרבה מקומות, ויש אשר הם מטשטשים את המכוון בכללים נהוצים, כמו הכלל של הסמיכות שהבאנו למעלה. או: „בבוא שני שמות... והראשון שייך אל השני או נעשה מהחומר שלו"... (36). „למלה אחת... או יותר, האומרות איזה דבר, קוראים משפט" (1), אין זו עברית ואין זו הגדרה. או: „יש שני מספרים. מספר יחיד... ומספר רבים" (19). היכן, או למי יש?

ואחרי כל הקלקולים האלה הננו חוזרים על דברינו, כי יכולים המורים להשתמש בספר זה; כי יסוד ההתאמה אל בתי־הספר יש כאן, אלא שמהרו המחברים והוציאו את עבודתם לפני גמר מלאכתה, והיינו יועצים למחברים שיכינו את עצמם להוצאה שניה בטרם יבואו [illegible].

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

— הועד לעניני חוץ של הקונגרס האמריקאי בוואשינגטון הפסיק את גבית־הדעות (עפענטליכער פארהער) בדבר הריזולוציה למחות נגד הפרעות ביהודי פולניה עד שיתקבל דין־וחשבון מפורט ומדויק בנדון זה מאת הועד המיוחד, שנתמנה מטעם הממשלה האמריקאית להתחקות על מצב הדברים בפולניה. המחלקה המדינית שלחה אל הועד הנזכר את כל התעודות וההוכחות, שהספיק ה„ועד [illegible] היהודים בפולניה [illegible] את הטביחות ביהודים על אמתותן.

— הועד היהודי האמריקאי לעזרת היהודים נגועי המלחמה קבל מאת באי־כחו בווארשה מר יעקב ביליקוף מכתב, המתאר בצבעים שחורים ואיומים את חיי אחינו בווארשה, ווילנה, לידה ובשאר ערי פולניה וליטה. טורים־טורים של מבקשי־לחם, [illegible] דירות צרות וקודרות, יסורי נפש וגוף, דחקות וזוהמה — זהו עיקר תמציתו של המכתב. הועד המחלק המאוחד של אמריקה הקים בווארשה [illegible] עוד 50 תחנות כאלה, שיספיקו חלב ומזון ל־60,000 ילדים.

— הועד המחלק המאוחד שלח אל ווינה של אוסטריה מאתים אלף דולאר במזומן וחצי מיליון ליטרה של מזון בשביל עשרים אלף היהודים הפליטים, שהגלו שמה מגליציה ובוקובינה וסבלו חרפת רעב.

— הועד העממי לטובת היהודים נגועי המלחמה קבל ידיעה, כי באי־כחו במזרח־אירופה הכופר הידוע שלום אש כבר עזב את הולנדיה ובקרוב ישוב לניו־יורק לתת דין־וחשבון מפורט. ברוך צוקירמאן, באי־כחו השני של אותו ועד, נמצא עכשיו בעניני עבודת העזרה בבוקאריסט של רומיניה. מאקס פיין ומאיר גילים, שאר השליחים, שוהים כעת במזרח־אויסטריה לשם חלוקת המזון וסדור ועדי־עזרה.

— ביום א׳ שעבר נקראה בניו־יורק ועידה מיוחדת של התאחדות היהודים הגליציאים באמריקה [illegible] לאחיהם במדינת־מולדתם. השתתפו בועידה אלף צירים, באי־כחן של שלש מאות אגודות. החלט לבחור בועד, שיעמוד בהשגחתו של הועד המחלק המאוחד, ושיעבור את ערי־ישראל בגליציה לעזור לנצרכים. חברי הועד הם: וו. פישמאן, מ. בלוק, ב. זימיל, י. בלויגיר, ד״ר ש. מרגשיש וא. הילר. כמו־כן החלט למנות ועד בן עשרים וחמשה חבריו, שימשיך פה באמריקה את עבודת העזרה וההצלה לטובת יהודי גליציה.

— הועידה השנתית הארבע־עשרה של האורדן החפשי „ברית־שלום" נועדה באטלאנטיק־סיטי ביום א׳, 14 ביוני, במעמדם של 600 צירים, באי־כחם של 370 סניפים, המונים 52,000 חברים. [illegible] יסייע ליהודי נגועי הפרעות במזרח־אירופה וגם לתמוך בבנין הגאולה של ההסתדרות הציונית. נבחרו לשנה הבאה: ד״ר לואיס רובינסון לנשיא, ש. אדולף וא. יעקבס לסגני־נשיא.

— אגודת „בתי־הכנסת המאוחדים", שביסדה [illegible] בית־המדרש לרבנים מיסודו של המנוח פרופיסור ש. שכטר, נתאספה לועידתה השנתית השביעית בניו־יורק. 110 בתי־תפלה, המונים כשנים־עשר אלף חברים, נספחו עד היום אל האגודה הזאת, המתפתחת יפה בזמן האחרון. נתקבלה ריזולוציה של מחאה נגד הפרעות בפולניה ודרישה להפסיקם. כמו־כן החלט לפעול ולהטיף לטובת חמשה ימי עבודה, כדי שיום השבת ישמר כהלכתו. הפקידים האלה נבחרו: לנשיא — ד״ר א. סולומון; חברים בועד הפועל: ד״ר סיירוס אדליר, מ. גודפריינד, הרב ט. י. הופמאן, פרופיסור מ. קאפלאן, הרב י. כהן, מ. פרידמאן, ה. לוי, הרב א. מרגלית, וו. פיישמאן, מ. קריגר, ל. כהן, ש. דייווים ול. שלים.

* * *

בריטאניה.

— הממשלה הליטאית מנתה את העסקן הציוני הידוע ד״ר [illegible] בשביל עניני היהודים.

— בלונדון נערכה אספה חשובה, שבה השתתפו גדולי היהודים באנגליה לדון בשאלה איך להקים מצבת־עולם לזכר יהודי אנגליה, שנפלו חללים במלחמה הנכחית. החלט לאסוף קרן בת חמשת מיליונים דולאר, שתשמש לשלש מטרות אלו: להעביר את בית־המדרש לרבנים מלונדון אל קיימברינג או אוקספורד ולהגדילו ולעשותו מרכז לחכמת־ישראל; לסייע לחנוך היהודי הדתי באנגליה; להשביח את מצבם הכלכלי של הרבנים. בין הנואמים באספה היו: גם [illegible] רוטשילד, הרב הראשי ד״ר הירץ, המצביא

מאויסטרליה מונאש, סיר סטוארט שמואל, סיר אדולף טוק והרב הריפורמי משה יוסף ועוד.

— במדינת הקוזאקים ברון של רוסיה הונהגו שוב כל הגזירות וחוקי־ההגבלה נגד היהודים כפי שהיו בזמנו של הצאר ניקולאי, ואפילו תחום־המושב והאיסור ללמוד באוניברסיטות הושבו לתקפם. הנגד־שמיות (האנטישמיות) מתגברת בכל ענפי החיים המדיניים אולם למרות כל אלה הנה מצבם הכלכלי של היהודים שם רצוי למאד.

— הפארלאמנט הפולני החליט, כי צריך להשמיט מתוך ברית־השלום את הסעיף המבטיח בעד זכויותיהם של עמי־המיעוט, כפי שהכניסוהו „ארבעת הגדולים". ההחלטה אומרת, כי בפולניה היתה מעולם לדתי־המיעוט חירות גמורה, וסעיף מיוחד לשם כך גנאי הוא לפולניה...

* * *

מסביב לאספת־השלום.

שליחי היהודים מאמריקה, אנגליה, צרפת ואיטליה הגישו לאספת־השלום תזכיר מפורט, שתמציתו זוהי:

1) ערובות לזכות־אזרח בשביל כל אלה, שנולדו בארצות הנדונות או שנמצאו שם למן חודש אבגוסט, 1909.

2) כל האזרחים יהיו נהנים זכויות אזרחיות, דתיות, לאומיות ומדיניות שוות, בלא הבדל מוצא, גזע, לאום או אמונה.

3) לערוב בעד זכות השמוש בלשון כל מיעוט לאומי שהוא במסחר, באורח פרטי, באספות פומביות או בעתונות; כמו־כן להעביר כל גזירה והגבלה נגד לשונות כאלה בבתי־הספר או במוסדים אחרים, ושום תעודה או משא־ומתן לא יהיו פסולים מחמת השמוש בכל לשון שהיא.

4) על המדינה להכיר את המיעוטים הלאומיים השונים בתור הסתדרויות אבטונומיות מחוזיות, שיהיו זכאים ליסד ולהחזיק בתי־ספר ומוסדים דתיים, רשבריתיים, צדקתיים והבריתיים.

5) כל מיעוט לאומי יקבל לפי ערך מספרו במקומות השונים ובהשואה אל מספר כל התושבים חלק מן הכספים, היעודים לצרכי הצבור מטעם ממשלות המדינה, המחוז והעיר.

6) ביאת־כח במוסדים נבחרים לפי ערך־מספרם של המיעוטים הלאומיים.

7) כל השומרים יום השבת או יום־מנוחה אחר חוץ מיום ראשון לא יצטרכו לחלל את שבתם, ויהיו רשאים לנהל את עסקיהם ביום ראשון, אם רצונם בכך.

8) הממשלות החותמות ברית־השלום, או כל מיעוט לאומי העלול לסבול מהפרת סעיפי הברית הזאת, יהיו זכאים להגיש קובלנות לפני אגודת־הלאומים, שהיא השליטה העליונה.

* * *

פרעות יפירעניית.

פרעות הדשים ביהודים התחוללו בערי בוריסלאו, סאמבור, סטרי, איסטרולינקה, טרישטש, בינדין, שאסנוביץ, טשיבינר, היים, תיבול, ריגוב, קילושקי פיריצק, גיסטינין, זבירזשין, ביליין, גוטקיבין ועוד ערים ועיירות של פולניה. מלבד זה הנמצאים המחבלים הפולנים בזמן האחרון תחבולת־שטן חדשה לגרום יסורים נוראים ליהודים על־ידי מריטת שערות־זקנם. אכזריות זו נוהגת ביותר בתחנות מסילת־הברזל ובקרונות הרכבות.

— בטיפליק של אוקראינה הומתו 350 יהודים.

— רבני פולניה גזרו תענית ביום 17 ביוני לאות אבל על היהודים חללי הפרעות והשחיטות.

— בקראקוי של גליציה פרצו מעשי חמס ואכזריות ביהודים, שבהם נפצעו 170 נפש.

— הועד המיוחד באנגליה, שנתמנה לשם עניני ישראל במזרח־אירופה, קבע את יום ד', 25 ביוני, ליום צום, אבל ומחאה על הרצח ההרג ביהודי פולניה.

— מיניסטר־הצבא של ממשלת פולניה פקד להוציא את כל האופיצירים ושאר הפקידים היהודים מתוך הצבא.

— הפארלאמנט הפולני השיב אחור את הצעתם של שני מורשים, שהציעו לאסור על החיילים את ההתנפלות על היהודים ולהפסיק את הפרעות.

— על שאלת המורשה פרילוצקי ענה מיניסטר־הדרכים הפולני, כי אין בכחו לעצור את הענויים והמצוקות, שגורמים הפולנים ליהודים ברכבות ובתחנות על־ידי מריטת זקנים וכדומה. עתון הפועלים „ראבוטניק", המופיע בוארשה, יצא באזהרה עזה כלפי פולניה, כי יבולע לה מאד אם תוסיף להחזיק בשיטת הרדיפות ביהודי ליטה. פוליטיקה כזאת תניא את התאחדותן של פולניה וליטה.

— המורשים היהודים מן האגף הלאומי שבפארלאמנט הפולני הגישו לראש־המיניסטרים פאדירבסקי תזכיר, שבו הם מספרים את פרשת כל הטביחות, המשיסות, הרדיפות והמצוקות, שנעשים עתה ביהודי פולניה בלי הרף ובלי מעצור. המורשים שואלים לבסוף, כיצד אומר פאדירבסקי לשים קץ לשערוריות ולתועבות האלה.

— שלוחי היהודים מכל הארצות, השוהים בפאריז, נדהמו מאד למקרא הדין־וחשבון, שהשגריר (אמבאסאדור) האמריקאי בפולניה גיבסון שלח אל המחלקה המדינית של ארצות־הברית. ריאים מארשאר יישב־ראש של יעד השלוחים. ענה הגיבסון מענה שנון מאד, שבו פרט אחד לאחד את כל המאורעות והעובדות, את כל הזדונות והפשעים שנעשו ביהודי פולניה. המענה הזה, הכתוב מתוך לב יהודי שותת דם על צרת אחיו בני עמו, עושה רושם מחריד ומזעזע את הנפש עד היסוד בה.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציונית באמריקה.

— ועד־ההנהגה של ההסתדרות הציונית באמריקה החליט בישיבתו האחרונה, כי הועידה השנתית העשרים ושתים תועד השנה בשיקאגו ביום 14 בספטמבר.

— אספות־עם ציוניות גדולות נערכו בזמן האחרון בבתי־כנסת שונים של ניו־יורק וסביבותיה. באספות נאמו הרבנים ארי יודיליביץ, בנימין הכהן פליישר, שמחה־ליב הורוניץ וב"ב שמואל ביכרי. מאות יהודים הרדים נרשמו בפנקסי ההסתדרות הציונית. עוד כמה בתי־כנסת וקהלות פנו אל ההנהגה המרכזית בבקשה לשלוח אליהם מטיפים וסדרנים. בנדון זה יש לפנות אל מזכיר הלשכה

לתעמולה בבתי־כנסת הרב שמריה ליב הורוויץ, ההסתדרות הציונית, [illegible] החמישית, ניו־יורק.

— מחלקת־החנוך, העומדת בהנהגת מרת הנריעטה סולד, של ההסתדרות הציונית באמריקה הוציאה במשך השנה הזאת את הקונטרסים והחוברות האלה בלשון אנגלית:

1) „אמריקאיות ציוניית", מאת ויריאן מאק.
2) „ישראל", מאת וויליאם הארד.
3) „שאלת היהודים", מאת לואיס בראנדייס.
4) „ארץ־ישראל והלאומיות היהודית", הדפסה מיוחדה מתוך הירחון הבריטי המפורסם „ראונד טייביל".
5) „הציוניות והיהדות הדתית", מאת פרופיסור ישראל פרידלינדיר.
6) „שאלות ותשובות בציוניות".
7) „הציוניות: תורתה, מקורותיה ופעולותיה", מאת ישראל גירדבר.
8) „היסוד הכלכלי של מדינת־היהודים החדשה", מאת א. נ. גזרוואלק.
9) „הציוניות ושלום העולם", מאת פרופיסור ישראל פרידלינדיר.

כל הקונטרסים והחוברות האלה כתובים בסגנון מסביר ובהרצאה נוחה והם דנים בצדדיה השונים, העיוניים והמעשיים, של הציוניות ומשמשים תעמולה מצוינה לשם רעיוננו בקרב היהודים הקוראים אנגלית.

* * *

הציוניות במזרח־אירופה.

מאה וארבעים אלף יהודים בפולניה ובדרום רוסיה מתכוננים להשתקע בארץ־ישראל. ארבעים אלף מהם נמצאים כבר בקושטא [illegible] בלשכה הציונית של קופינהאגין; ההון המוצע של אלה עולה 2,500 רובל לגולגולת.

* * *

הציוניות בשווייצריה.

— ועידת הציוניים בשווייצריה, שנועדה זה עתה בצוריך, קבלה את החלטות האלה:

1) בשמעה את הדין־וחשבון של הצירים אל הועידה הציונית העברית בציריך מביעה הועידה אמון במנהיגיה ... ומודה להם על עבודתם המוצלחת.
2) דעת הועידה היא, כי הקונגרס הציוני העולמי הבא צריך להתאסף במקום הקונגרס הראשון, היינו: בבאזיליה.
3) להמציא אל הועד המרכזי בלונדון תכנית בדבר פתיחת לשכת־הגירה בשווייצריה, שתשמש מתווכת בין הועד הזה ובין המרכזים היהודים באירופה התיכונית והמזרחית בנוגע לכל שאלות ההגירה אל ארץ־ישראל.

בקרוב יפתח באנק ציוני־ארץ־ישראלי בציריך במניות לונדון או ניו־יורק כפי שנערך במחשבה קודמת.

* * *

הציוניות בגרמניה.

— בברלין נקראה בזמן האחרון אספה עממית גדולה לטובת הלשון העברית. באספה הזאת, שהצטיינה ברוח־התלהבות, נאמו: ד"ר אהרן סנדלר — בשם ההסתדרות הציונית בגרמניה, הסופר העברי א. הרמיני וד"ר קיינריך לוי. נתקבלו החלטות מעשיות רבות בדבר עבודה שקודה למען העברית בגלות ובארץ־ישראל.

— הועד המרכזי הזמני של ההסתדרות הציונית־הסוציאליסטית „הפועל הצעיר" בגרמניה החליט להוציא מתוך המפלגה את כל החברים שאינם לומדים עברית.

* * *

הציוניות בבולגריה.

בסופיה, בירת בולגריה, נוסד באנק בולגרי־ארץ־ישראלי, שקרנו עולה לחמשה מיליונים ליווה על־ידי 125 מניות־מיסדים בסך 4,000 כל אחת. הבאנק יתחיל בקרוב את פעולותיו. זהו הבאנק היהודי הלאומי השני בבולגריה.

שׁונות

„מקלט" יצא בחודש אלול.

„הוצאת שטיבל" מודיעה אותנו, כי הירחון „מקלט", אשר היא אומרת להוציא בניו־יורק, יתחיל להופיע עם ראשית שנת תר"ף. החוברת הראשונה תצא עוד בט"ו לחודש אלול, שנה זו.

הוצאת ה„מקלט" נדחתה מחודש סיון, כפי שהודיעו בעתונים, לחודש אלול, מחמת השביתה השוררת זה שבועות אחדים בבית־הדרישות למכונות־הדפוס. המכון בשביל הדפסת ספרי „הוצאת שטיבל" חרטי־אותיות (מאטריצען) חדשים. פרטים בדבר טיב ה„מקלט" ותכניתו יפורסמו בפרוספקטוס מיוחד.

* * *

נשף־המלואים של „אחיעבר".

ביום א', 15 ביוני, נערך במרכז העברי, 201 איסט ברודוויי, ניו־יורק, נשף־מלואים עברי לכבוד הפקידים החדשים של הסתדרות „אחיעבר". האולם היה מלא מפה אל פה. מר ראובן בריינין נאם נאום, שבו הטעים את חשיבות הדבר, כי עבודת התרבות העברית באמריקה תעמוד מעתה ברשות עצמה. מר ק. ווייטמאן הראה על הפעולות התוכפות, המכוונות לחזוק הרעיון העברי כאן. מר ס. שיינקין הציע ליסד מוסד, שישלח את הילדים המצוינים אל ארץ־ישראל על־מנת להתחנך ולהתפתח שם. מר דניאל פרסקי הצביע על הצניעות בתור מקור ההתרשלות וחוסר־המעשה בתנועתנו העברית. נאמו עוד נאומים קצרים: הנשיא ש. עפשטיין, סגן־הנשיא א. נ. פרלברג וחבר הועד יוסף זיף. מרת בתיה רוטברג הצטיינה ברשעמיה משירי ביאליק. מרת רדכר דאנדיס ומר י. פרלברג זמרו בשירי זמירות עבריות. היושב־ראש היה ש. ערדבג.

ראובן בריינין, עורך „התורן", נמצא לדורשיו בלשכת המערכת (74 השדרה החמישית, קומה החמישית) בכל יום ג', יום ה' ויום ו', משעה 11 עד 12 לפני הצהרים.

שנה ששית | HATOREN | גליון טו (קסה)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, JUNE 27, 1919 — No. 15 (165)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

האם מלאתם כבר את חובתכם ללגיונרים העברים?
מה עשיתם בעד גבורי החיל שהיו נכונים להקריב את נפשם
כדי לבנות מקלט לעם ישראל בארץ־ישראל ובעד
משפחותיהם שנשארו פה בלי תומך ומפרנס?

מגן דוד ✡ האדום

עוזר לגבורים היהודים ולמשפחותיהם בכל כחו. אבל
100,000 דולארים צריך לאסוף תיכף ומיד
כדי שמגן דוד האדום יוכל לעשות את עבודתו הקדושה.
כל יהודי ויהודי מחויב לנדב בשביל הקרן הזאת!

נדבות צריך לשלוח לסניפים המקומיים או אל:
הלשכה הראשית של מגן דוד האדום,
201 סקונד אווניו, ניו־יורק.
AMERICAN RED MOGEN DAVID, 201 Second Ave., N. Y.

חלוצים מתבקשים לבוא אל הסניפים המקומיים או אל הלשכה
הראשית, שפתוחה עד השעה העשירית בערב.

חלוצי ניו־יורק וברוקלין יבואו אל המקומות האלה:

הלשכה הברונקסית:	הלשכה ההארלמית:
בית ד"ר פיליפ בידיאנו, 1316 פולטון אווניו.	אינסטיטושונל סינאגוג, 112 וועסט רחוב 116.

הלשכה הברונזווילית:	הלשכה הוויליאמסבורגית:
פועלי־ציון קלוב רומס, 1774 פיטקין אווניו.	סטיט באנק בילדינג, 60 גרעהעם אווינו, חדר 12.

שבתי בן עזריאל הלוי עטקובין
חנה טויבה בת יצחק בנימין ראדלי
נשואים

פילאדלפיה, פא.

הנני מברך את ידידי הסופר מר
יצחק אבן לנשואי בתו מלכה עם ב"ג
מר מוניש בנימין קורץ. ירוה נחת
מבניו עד עילם.

ש. עפשטיין.

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית ניו־יורק, כ"ט סיון, תרע"ט גליון חמשה־עשר

שָׁלוֹם בָּעוֹלָם.

שלום בעולם!
כמה תקוות, כמה תנחומים וכמה שאיפות לעתיד כוללת בקרבה מלה זו בת שתי ההברות!

היהיה מעתה שלום לנו, לעם היהודי?

העם היהודי אמנם לא קרא למלחמה על שום עם אחר, ואנחנו גם לא השתתפנו בברית־השלום. אנחנו, בתור עם, לא היינו אחראים — גם בהוראתה היותר רחוקה של מלה זו — בעד התפרצותה של מלחמת־עולם זו, לפני חמש שנים. ואין אנחנו אחראים, בשום אופן ובשום מובן, בעד ברית־השלום ותנאיה המיוחדים.

אנחנו רק סבלנו יותר מכל העמים ממלחמתם זה בזה. סבלנו בנפש וברכוש, סבלנו עלבונות ועולות לא רק מהמלחמה עצמה, כי־אם גם מהמאורעות ומהחזיונות שלוו אותה ושהיו כרוכים בעקבותיה. מקומנו היה, כגורלנו מאז, בין הסדן והפטיש. דמנו נשפך כמים בשדות־המלחמה של המנצחים ושל המנוצחים גם יחד. המנצחים כאילו העלימו עיניהם מגבורות היהודים, ממסירות נפשם המיוחדה ומקרבנותיהם הכבדים בשביל הבאתו והחשתו של הנצחון. והמנוצחים היו מאשימים בכל פעם את היהודים היוהמים בהרף־נפיש על צדם על כל מפלה ומפלה. וגם נקמו בנו את נקמתם באכזריות נוראה.

אולם באו ימי השלום — עוד מעט ויראו גם נצניו בארץ — ולא עתה היא השעה לספר את המארטירולוגיה שלנו. בשעה כזו טוב גם מעט שכחה. העינים צריכות להיות נשואות אל המחר.

בא שלום בעולם. ועתה ידעו העמים להוקירו באופן שלא ידעו עד כה. העמים יבנו מעתה את חורבותיהם, ומעט־מעט יקומו על רגליהם. מפת־הארץ שנתה את פניה. גבולות חדשים הוצבו. צצו והוקמו מדינות חדשות. הורמו אומות קטנות מאשפתות ויושבו עם נדיבי העמים.

פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ

ומאליה מתעוררת השאלה: ואנו, העם העברי, מה רכשנו ומה הרווחנו ממלחמת־עולם זו, שעתה הושם לה קץ? עדיין לא באה העת „לעשות את הסך־הכל", אולם בכל אופן יכולים וגם רשאים אנו להגיד, כי הרווחנו לא מעט. מעתה תתחיל תקופה חדשה בחיינו. לראשונה הכירו את זכותנו על ארץ־ישראל. מעתה ניתנה לנו הרשות — והיכולת תלויה רק בנו — לבנות לנו מקלט לאומי על אדמת אבותינו. והמקלט הזה הוא רק פתיחה, התחנה הראשונה, למדינה יהודית.

שנית: העמים — גם אלה שהיו בין מדכאינו וגוזלי משפטנו — הכירו באופן חוקי ורשמי את שווי זכויותינו. אין עוד תחום מושב מיוחד ליהודים. הכירו אותנו, ברצון או באונס, בתור בני אדם, שיש להם המשפט להיות ככל בני האדם, ובתור בני אומה אחת — זה הרבה. זה רכוש היסטורי גדול.

ואת אשר רכשנו הפעם בדמנו — את זה עוד לא ישללו מאתנו. לא יוכלו לשלול, אם גם יהיה עוד עלינו ללחום על החזוק והבסוס של רכוש זה.

ועוד דבר אחד רכשנו: מהפכה עיקרית בלבות העמים בנוגע לערכנו המדיני, בנוגע לתפקידנו המיוחד במאורעות העולם החשובים. שאלת היהודים היתה לשאלת העולם. וזה אין להשיב, אין לשנות.

—

מטרתנו ברורה

עם פתיחת ימי השלום לעמי העולם הגדול מתחילים חיים חדשים גם בעולמנו היהודי הקטן. ומעתה שבה

הציונית הדתית מה שהיתה עד שנות המלחמה; ההסתדרות העובדת, בני הצעירה, והשפעת והמעשים צריכים יהיו מעתה לצאת ולבוא מהנהגה מרכזית אחת, העבודה בראש ההסתדרות, שבה משתתפים טובי כוחותיה הציוניים.

אולם המקום המיוחד אשר בצרה לה ההסתדרות הציונית באמריקה במשך שנות המלחמה, — את מקומה זה החשוב, — עליה לבצר הלאה ואין היא רשאית לוותר עליו. סוף־סוף, היהדות האמריקאית היא גם עתה היותר נורמאלית והיותר מוצקה. סוף־סוף, ההסתדרות הציונית באמריקה היא כיום גם היותר אדירה והיותר עשירה בכחות הארגון ובאפשרויות של בנין ויצירה. ובדבר זה החלו בזמן האחרון להכיר ולהודות גם אחינו שמעבר לים.

במשך של חמש שנים נפסקו חוטי החבור בין היהודים שבתפוצות הגולה. אולם מעתה יקשרו שוב הפעם. המחשבה העברית שנקרעה, בשנות ההרס והכליון, לגזרים, תשוב מעתה להיים חדשים. ואפקיה יתרחבו ויגבהו. כל השיטות, המיתודות והדרכים שאחזה בהן הציוניות עד ימי המלחמה ובשנות המלחמה עצמן, הנה מעתה לא יסכנו עוד. הכל נשתנה, הכל נדחף דחיפה עצומה לצד אחר. ומטעם זה הנה גם חובותיהן ופרובלי־מותיהן של היהדות בכלל ושל הציוניות בפרט שונות ואחרות הן כיום. וגם הדרכים לפתרונן של אותן הפרוב־לימות צריכות להיות אחרות.

עם פתיחת ימי השלום הנה יש לנו שוב הפעם יהדות עולמית. הרבה כחות אבדו לנו בשנות המלחמה, אולם גם כחות לאומיים חדשים, שלא שערנום מקודם, נוספו לנו. והובתנו עתה היא לקבץ ולרכז את הכחות הישנים, שארית הפליטה, ואת הכחות החדשים בשביל העבודה החדשה והגדולה, המטרת עתיד עמנו בארץ־ישראל ובארצות־הנכר. המטרה ברורה היא עתה לנו וגם הדרכים המובילים אליה ברורים כיום. ומעתה יש מקום בעולמנו רק לפוליטיקה לאומית גלויה.

עם פתיחת התקופה החדשה בחיי עמנו אין עוד מקום, — ולא צריך להיות לה מקום — לדיפלומאטיה של רמזים, לדיפלומאטיה של מאחורי הפרגוד. היהדות, ובתוכה גם הציוניות, צריכה להיות מעתה עממית, דימוקראטית, במלוא מובנה של מלה זו. את אשר נתנו, או את אשר רק הבטיחו לנו, מחויבים אנו לרכוש בעמלנו, בעמל כל כחות עמנו. את אשר החילונו, עלינו לקיים. את אשר התחייבנו לשלם — עלינו לסלק את כל חובותינו, שאנו חייבים להוה ולהעתיד הקרוב.

באו ימי בנין ההורבות הגדולות שנעשו, במשך שנות המלחמה, בעמנו. ומה שנהוץ לנו מעתה ביותר וביחוד — הם הכחות הבונים והנוטעים, הכחות החיוביים. ועבודת הציוניים צריכה להיות מכוונת כלפי העבודה הכללית של היהדות העולמית. אין להפריד ולעשות תחומים וגבולים בין שתי העבודות הללו.

ומטרתנו ברורה עתה לפנינו: א) מקלט לאומי בארץ־ישראל. ב) זכויות מלאות בארצות־הגולה. ושתי השאיפות האלה, שלפי הסקירה השטחית הן, לכאורה, מתנגדות זו לזו, אינן אלא משלימות ועוזרות זו לזו. תכליתן של שתי השאיפות הללו: תחית ישראל על אדמת אבותיו ובטחון קיומו הלאומי בכל מקום.

רשימות מפריז*

מאת

איתמר בן־אב״י.

הא אני בפאריז עיר שירי נעורים!

עיר בהבטה מבעד רכבת צרפת הרגשתי את עצמי אחר לגמרי ששרי מיסיקות רב רגשי חשתי כאן ימשב ימי שהייתי עבר על גדות הנהר ואיבוי כי רבה ורבה בין העיר העיר היפהפיה הפריזאית יואני שמרד הייתי אוהב את שדרותיה המתעקלות זו אחר זו, את רחובותיה הצרים רצת והשחורים מרוב ימים את ששים תיאטרוניה למן היותר נצחק ועד היותר רציני את מגדלה הברזלי העצים, שנקרא על שם המהנדס א י י פ ל שמפסגתו אפשר להשקיף אל אנגליה מעבר לים, את מכלית ה„סורבון" המפורסמת וצלם ה„חושב" של ר ו ד י ן לפניה, את הכנסיה העתיקה נוטר־דאם־דפארי אשר מסביב לה רקם וויקטור הוגו את המזהיר שבספוריו, את גן־ההיות העשיר כל־כך בכל יקר ומוזר את מחסני ה„לובר" הנגדרגים בשלל סחורותיהם ואת בית־הנכאת ה„מלכותי" עם היפה בפסלי תבל — פסל ווינוס, אלילת מ י ל ו ן היונית, ועל הכל — את רחבת האהוה והשלוה, זו Place de la Concorde בשמה בצרפתית עם נוית מימי־העקרות ועשרות מצבותיה לפי צדדיה, והמחט (Obelisque) המצרית ואמצעיתה ושתי השתות־הנצחי העומדות אחת בעברית האחת בקרבתה לגמרי והשניה בקצה שדה־אליזאום (Champs Elisees) הנוגעות בה ממנה!

זו היא פאריז שידעתיה בימי בחרותי, כשהייתי מטייל בה לארכה ולרחבה לפחות פעם בשבוע. זו היא פאריז, אשר אליה אתאוה ישוב ולהזור ולשוב בלי כל ליאות ובלי כל קצבת זמן. — יהי מתי ויהי איך, כי אהבתיה: לא, לא אדע עיר אחרת בעולם. הוץ מירושלים, עירי ומולדתי, שלבי קשור אליה כאל עירו של ה ל י מ א נ ס ו!

ויהריני רץ לקראתה, ברכבת מהירה ומפוגרה, זו הפעם השביעית בימי חיי. מה אמצא בה הפעם? איזו שנויים מאז בקרתיה האחרונה? האפגוש בה את עליזותה הקודמת? האכיר בה את חברי, מורי ואת ידידי? האשינה ללונדון ולניו־יורק,

* המכתב נתאחר לבוא, כי נתעכב בידי הבקורת הצבאית. יחד עם זה [illegible] העברים ימצאו בהם ענין גם כיום. — המערכת.

הרבה למדנו מנסיונותינו הקשים בשנות המלחמה וגם בירחי אספת־השלום. דברים רבים הדרושים לקיומנו נתבררו לנו היטב, כי עמדנו עליהם כל־צרכם.

וגם זאת נדע כיום, כי לנו ומי לצרינו. נקוה, כי נשתמש גם בידיעתנו זאת.

לְתַקָּנַת הַיַּהֲדוּת בְּעָרֵי־הַשָּׂדֶה

מאת

מ ר ד כ י כ ״ ץ.

מאז ומעולם הביטו העירוניים על בני־הכפר מגבוה. בן־הכפר היה תמיד למשל ולשנינה. ואמנם, בן־הכפר בבגדיו, הנהגתו, הלוכו ודבורו המשונים, נתן הרבה חומר לבדחנים, למגידים, ואף לסופרינו לבדיחות שונות. שרוע היה היהודי הכפרי בראשו ורובו בין האכרים הגסים, למד את דרכיהם המגושמים, חקה את „נמוסיהם", ספג לתוכו את מושגיהם, וגם שפתו היהודית קלטה לתוכה הרבה מבטאים וניבים גויים גסים ומגושמים. ואם נוסיף על זה עוד את בורותו של היהודי הכפרי, שהיתה מין תערובה של עם־הארצית ואדיקות נפרזה ביחד, הרי יצא לנו מין טפוס מוזר, ספק גוי ספק יהודי, שהיה מוכשר באמת לעורר רק צחוק, ולפעמים גם בוז וקלס.

לאט־לאט, על־ידי הגזירות והגירושים התכופים ברוסיה, נעשה היהודי הכפרי שם ליקר־המציאות, כמעט לנחלת העבר. אולם אותה ההבטה מגבוה ואותה ההתיחסות של לעג מצד יהודי המרכזים המרובים באחיהם היהודים שבעיירות ובכפרים, נשארו בתקפן. תושבי הכרכים היו מלגלגים תמיד על בני העיירות הקטנות. „המיחוזאי" היה תמיד לשיחה בפי האינטליגנציה העירונית העברית. ולא רק „המיחוזאי" הפשוט, אלא גם האינטליגנט והמשכיל שבערי־השדה היה נחשב בין משכילי הכרכים כמעט לבן קֹדם שלא מן הישוב.

והנה גם בעולם החדש, כמו בעולם הישן, נוהגים האינטליגנטים שלנו להביט מתוך בטול על יהודי העיירות והכפרים, כמו שמביטים יהודי הכרכים הגדולים ברוסיה על אחיהם שבישובים הקטנים. „כך נוהגים יהודי ערי־השדה" שגור תמיד בפי יהודי הכרכים; „כך עושים בקונטרי" הם אומרים תמיד מתוך לגלוג מעורב בבוז, ובזה הם יוצאים ידי חובתם לאחיהם שבעיירות והכפרים.

אבל שוכחים הם יהודי המרכזים הגדולים שבמדינתנו, שלא הרי יהודי העיירות הקטנות שבאמריקה כיהודי העיירות והכפרים שברוסיה. אם היה איזה צד־זכות ליהודי הכרכים שברוסיה להביט מתוך בטול על „הכפריים", הנה היהודים האמריקאים אין כל זכות להביט באותה מדה עצמה את אחיהם בני הישובים הקטנים שבארצות־הברית. היהודי בן העיירה הפעוטה ברוסיה היה באמת רחוק מכל הוויות העולם הגדול ומן התרבות האירופאית, הלך בדרכי אבות־אבותיו בכל, והיה מבטל את כל ההמצאות החדשות כעפר הארץ, או לא היה מאמין בהן כלל, ובעקשנות משונה היה כופר לפעמים במציאותם של מסילות־הברזל, של הטלגראף ושל כח־החשמל בכלל. לא כזה הוא איפוא, שבבני־הכפרים.

אשר לא ראיתיו לפני כן, ואחרין מישפטה למות כאשר יעשו רבים־רבים ממכרי שהתאמרו ש„גורדי השחקים" של המטרופולין האמריקאית הקסימו אותם עד לידי הערצה בלי גבול? או אזכור לה את חסד נעוריה לי ואאמין אותה אל לבי בכל אשר אראה, אם טוב ואם רע?

עודני מחשב כה וכה, והנה הצפירה הצרחנית של הקיטור הצרפתי — פאריז! שהרי הגעתי, — באיחור של שלש שעות אמנם, כשחצות־הלילה כבר נחה על־פני העיר הנרדמה...

נרדמה — פאריז!? האפשר? מתי זה היתה פאריז נרדמה לפני המלחמה? הן יכולתי לבוא אליה גם לאחר חצות, באשמורת הבוקר, בגשם ובשלג, בחורף ובקיץ, בימי החול ובימי החגים ותמיד מצאתיה ערה. הן כאן הפך באמת הלילה ליום והיום ללילה. הן כאן נתקבצו כל מבקשי תענוגים למוץ את מתיקות החיים עד לרויה. ומה זה, איפוא, קרה לה הלילה? היכן פנסיה המבהיקים? היכן המוניה הסואנים? בחצר התחנה החשוכה רק עגלות אחדות ומכוניות רשמיות המתינו פה להפקידים העליונים אשר באו מלונדון ובולון. אחד הסבלים המפגרים, שהואיל להציע לנו את עזרתו, ביאר לנו אז בנחת פילוסופית, כי נתונים הם עדיין במעמד... מלחמה! המלונים מלאים על כל גדותיהם, בתי־הקהוה והמסעדות נסגרים בשעה תשע, החשמליות והתחתיות נפסקות באחת־עשרה [illegible] את אלהים על אשר לא תקפונו מבול או [illegible].

אפשר לשער באיזו הרגשת־תקוה [illegible] הקודר של העיר, על כל מכונית בודדה שעברה על ידנו במהירות הברק: עשרה שקלים, חמשה־עשר שקל, עשרים ושלשים הצענו, ואין עונה, ומאושרים היינו, חצי־שעה אחרי־כן, כשנמצאה לפנינו עגלה צולעה רתומה אל סוס פסח, להתכנס לתוכה עד להמלון אשר בו, הוגד לנו, מוצאים לפעמים ספה למשכב, ונשלם לו מטבע זהב [illegible]

* * *

[illegible]

עוד בניו־יורק ידענו זאת, אבל רק פה הרגשנו את הדבר. על כל צעד ושעל פוגש אתה בו — לא בו בעצמו ובבשרו, אולי אלא בו, בתמונתו ובשמו. על חלונות המחסנים, על דפי העתונים במודעות ההטובות (הטוב Bunt) ובציורים ההתוליים — בכל מקום [illegible] מבעד למשקפים

שטעמו מן ההשכלה הכללית לא יכלו לדור עמהם בכפיפה אחת ואי־אפשר היה להם להתיחס אליהם אלא מתוך בטול המביא לידי התרחקות גמורה.

לא כן הם היהודים שבערי־השדה במדינתנו, ואף אלו הגרים בעיירות היותר קטנות ובכפרים. היהודים [illegible] אינם נבדלים מאחרים [illegible] במאומה, [illegible] במצבם החמרי והן במצבם התרבותי הכללי. הרשת של מסילות־הברזל המסתעפות לכל רחבי הארץ וההורות לכל כפר ומושבה, המשא־ומתן הנפוץ במדה מרובה בכל [illegible] שאינה מבחנת בין יהודי לנוצרי, — כל אלו העמידו את יהודי ה„פרובינציה" על מדרגה תרבותית אחת עם אחיהם שבערי המטרופולין. לאידך גיסא, הראשונים מכיון שהם באים במגע ישר עם התושבים העיקריים, יודעים לרוב את שפת המדינה במדה יותר מרובה מאחיהם היושבים לרוב בשכונות עבריות מיוהדות ומתפרנסים זה מזה. יהודי העיירות קוראים עתונים אנגליים ויודעים פרק [illegible]. [illegible] שהתיחסות הבטול וההבטה מגבוה מצד היהודים בני־הכרכים על אחיהם בני־העיירות והכפרים אין להן במדינתנו כל יסוד וטעם.

כל זה הוא רק במה שנוגע למצבם הכללי של בני־[illegible]. במקצועות אלו באמת אין כל הבדל ביניהם ובין יהודי הכרכים. אך שונה לגמרי הוא המצב בכל מה שנוגע להחיים העבריים, לתרבות עברית, או לתנועות ושאיפות [illegible]. בזה כמעט אין כל דמיון בין יהודי הכרכים ובין יהודי ערי־השדה, הנופלים מהם במדה מבהילה. אינני מתכוון, כמובן, לערים כאלה המונות [illegible] העבריות [illegible]. [illegible] אם גם לא הגיעו עדיין, בכל מה שנוגע להחיים העבריים, למדרגת הקהלות שבערי המטרופולין, המונות אלפים [illegible] ומתקרבות אליהן במדה ידועה. [illegible] העברית חודרת לאט־לאט אל הקהלות הללו, והתסיסה לחיים עבריים כבר החלה ועושה שם חיל. אך מעציב הוא ביחוד מצבן הרוחני של הקהלות העבריות בעיירות הקטנות, המונות את מספר משפחותיהן למאות או רק לעשרות. המגע הישר עם התושבים העיקריים, שמספרם הוא פי־עשרה או פי־מאה ממספר היהודים, הסביבה הזרה, המרחק [illegible] העבריים [illegible] ו„יראת הרוממות" מפני שכניהם הנוצריים, — כל אלו הדברים גורמים, שרוב היהודים שם מתרחקים מעט־מעט מן היהודים והיהדות ובקהלות העבריות לא יחד שמים. ואף גם אלו הנמנים באופן רשמי על הקהלות והשייכים לאיזה „קונגריגיישון" או בית־כנסת, הרי הם יוצאים ידי חובת יהדותם בזה, שהם מסלקים את התשלום החדשי לשמש ומבקרים את בית־הכנסת לשעות אחדות בימים [illegible]. רחוקים הם לגמרי מכל מה שמתרחש עכשיו [illegible]. עתונים עבריים או [illegible] אנגליים אינם קוראים כלל, ותנועת התחיה העברית היא להם כספר החתום. שקועים הם בראשם ורובם ב„ביזנס" ואין מחם ולבם פנויים לדברים כאלה, שאפילו את שמם לא שמעו.

ואם האבות, אלו שמעבר לים למדו בחדרים ובישיבות ויש בהם עוד ריח של תורה, כך, — הבנים על אחת כמה וכמה. ואמנם, נורא הוא מצב החנוך העברי בעיירות

הזכים, של מושל מאות מיליוני האמריקאים. וסנטרו המרובע, ופיו הגדול לצת, וצחוקו המלגלג למרות רצינותו הרגילה, כאילו מבטיחים הם לך, כי כל־זמן שהאיש הזה פה לא תסבול האנושיות כל רע. ובאמת, חוץ מקלימאנסו הצרפתי ולויד גיאורג האנגלי לא היה שום אדם אחר עלול מעודו לכבוש את לבות הצרפתים והאנגלים באחת כה„יינקי" וודרו ווילסון. שמו נהפך ויהי לכוכב מאיר, כל דבור היוצא מפיו היה לתכנית שלמה וכל מעשה שהוא עושה — ציון על דרך ההרמה העולמית. הכל יודעים לשם מה בא פאריזה „הנשיא", — לשם ברית־העמים כולם וזכות האומות הקטנות, ולכן [illegible] לפקודותיו.

ובבריזאות — מה גדולה גם ענותנותו. יודע הוא לכבד אחרים, הגדולים כמיהו, ולתת להם את מקומם בעניני העולם. מה נחמדים היו, למשל, דבריו המעטים במנאמו היום, כשעמדה שאלת הנשיאות על פרק המועצה. כמה הערצה לידידו ורבו קלימאנסו, הזקן ממנו בימים ובנסיון, ואפילו בהשכלה כללית! כמה יופי [illegible] הכבים לנשיאותו של קלימאנסו רק מפני שהכל נמצאים בפאריז.

בירת צרפת, רצה ווילסון להצהיר בכל לב, כי לא בקלימאנסו ראש הוזרה הצרפתית בוחר הוא לנשיא, אלא בקלימאנסו האדם — אחד מגדולי הדור.

[illegible] הכל הודו שכל גדלות הענין נתרכזה באישיותו של ווילסון Ecco nomo — כה דובבו שפתי הנשיא האמריקאי, בהצביעו על קלימאנסו. Ecco nomo — כה השבו הכל ביום ההוא בדברם [illegible]

· · ·

ובאמת — מה צדק ווילסון במשפטו ומה קלעו דבריו אל המטרה. שהרי מעולם לא היתה צרפת כל־כך קלימאנסואית [illegible] כמיום אשר תפס בפעם השניה את רסן הממשלה בידיו האמונות. „הנמר" — קוראים לו פה תלמידיו; „אבא הנצחון" (Papa la Victoire) הוא השם שעטרוהו ה„שעירים", אלה אנשי־הצבא הצרפתים אשר הראו כל־כך נפלאות במלחמה הנכחית. „הורס הוזרות" היתה נוכחת שמו לפני כך; „הדוד כים", כפי שמכנים [illegible] גבור גם לכחו על העם לכל שדרותיו.

הקטנות הללו. רוב הנערים, ומה גם הנערות, אינם לומדים עברית כלל ואינם יודעים ממש צורת אות עברית. ואף אלו הלומדים אצל שמש בית־הכנסת או המלמד הממונה לזה, לומדים הם רק קדיש, קידוש והפטרה, וגם זה רק עד חגיגת הבר־מצוה, ומיד אחרי־כן הרי הם הפשים כבר מן המצוות בכלל וממצות למוד עברית בפרט. בקושי תמצאו בין הצעירים הללו אחד אחוז מחמישים, היודע לקרוא לא רק עברית, אלא גם יהודית. הסביבה הזרה בולעת אותם בראשם ורובם. נתונים הם בכל נפשם ומאודם למשחקי־הכדור למיניהם, להתאבקות, להילולות וחינגות, לנשפים וריקודים, ומתחברים הם תמיד לצעירים וצעירות נוצריים החביבים עליהם הרבה יותר מבני עמם, ונשואי תערובות אינגו חזיון בלתי־נפרץ.

אמנם, מצב החנוך העברי אינו מזהיר גם בערים הגדולות. גם שם אפשר למצוא צעירים וצעירות עברים לאלפים, שלא ראו מעולם צורת „אלף“, אך הללו אינם רחוקים בכל־זאת כל־כך מיהדות ויהדות כאלו שבכפרים והעיירות הקטנות. הראשונים רוחשים בכל־זאת דבר מה מן היהדות, מדעת או שלא מדעת, באופן אי־ישר. דרשותיהם של ה„ריבירנדים“ בבתי־הכנסיות, האספות הפומביות העבריות הנערכות מזמן לזמן, העתונות היהודית־האנגלית וההסתדרויות הלאומיות של הצעירים העושות תעמולה עצומה בכל המרכזים העבריים, — כל אלו מועילים, ברב או במעט, לתת לצעירים הללו, אף לאלו שאינם יודעים קרוא עברית ויהודית, איזה מושג מהיהודים והיהדות. לא כן הוא הדבר בעיירות הקטנות והכפרים. העתונות היהודית־האנגלית לא תגיע אליהן, לאספות פומביות עבריות אין

זכר, ואף לא לנאומים בבתי־הכנסת. לרוב הקהלות הקטנות אין רבנים ומטיפים כלל; מסתפקים הם באיזה רוכל שנזדקן ונעשה לשמש ובעל־תפלה, והצעירים מתרחקים לגמרי מן היהודים והיהדות ומתביישים פשוט בציר מהצבתם.

אך בימים האחרונים נראו איזו שנויים לטובה. יהודי העיירות והכפרים התחילו להראות, אם לא עוד סימני תחיה גמורים, לפחות איזו סימנים של החפץ לתחיה. ההכרזה הבריטית בדבר זכויותיהם של היהודים על ארץ־ישראל, עבודתה של המלאכות הציונית באספת־השלום ויחוסיו הטובים של ווילסון אליה, ולאחרונה הפרעות הנוראים באחיהם שמעבר לים, זעזעו קצת את מחותיהם ולבותיהם של יהודי הכפרים והעיירות הקטנות. העתונות הכללית, ואף הפרובינציית במשמע, מטפלת מזמן לזמן בענינים הללו ואנקות אחיהם האומללים שמעבר לים חודרות לאזניהם ומנקרות במחם. נזכרים הם היהודים הללו בהוריהם, אחיהם וקרוביהם שם ובמצבם האיום, ולאט־לאט הם מתחילים מעצמם לדרוש סמוכין ולהבין, שאלמלי היינו עם ככל העמים, עם שיש לו ארץ ומדינה משלו, עם שיש לו מרכז מדיני ורוחני וצירים ובאי־כח מדיניים בכל הארצות, כי־אז לא היו חיי אחיהם הפקר גמור בארצות פזורם, והם מפנים את לבם כלפי הציוניות. והשפעת ההורים ניכרת גם על הצעירים והצעירות. מתחילים הם להתענין בשאלות עבריות ישירים בעניינים העבריים העומדים עתה על הפרק, ברצון. אך זו עקה, חסרים להם סדרנים, אנשים היודעים ומבינים את התנועה הלאומית ודרישותיה; חסרים עסקנים צבוריים לאומיים שיאגדו ויחברו אותם האבירים הבודדים אל אחיהם שבמרכזים הגדולים ואל

ששה ספרים על אדותיו ותולדות חייו הופיעו במשך פחות מחמשה־עשר חודש. כרייר הצייר ציירהו ורודין הפסל כיירהו, ובראשו [illegible] בעיניו [illegible], במצחו [illegible] בשפמו [illegible] בסנטרו [illegible] תמיד בשעת הדבור דומה הוא [illegible] לביסמארק הגרמני. אלא שהאחרון היה גבוה ורם והראשון הוא בקומתו פחות מבינוני; האחרון היה השולט בשם המלכות והראשון הוא השולט ברצון העם. האחרון היה סמל העריצות והצבאיות והראשון הוא סמל ההופש והקדמה. מה שאין זאת אומרת, כי אין לו מרץ ועזמה. אדרבה — כל זיז וזיז של גופו, כל הגה והגה של לשונו מבליטים מיד את עצמיותו ואת כח עקשנותו. [illegible] „המנהיג“. האומללים: אין הם רואים, כי מנהיגותו של קלימאנסו היא רק חיצונית, בשעה שמנהיגותם הם, אם ברוסיה או בגרמניה, וכשיבוא היום באנגליה באיטליה ובצרפת — היא פנימית ועיקרית; ומעשי ליבקנכט ורוזנבורג, אברט ושיידמאן, לנין וטרוצקי יוכיחו למדי.

בכל אופן, הרי דבר אחד ברור הוא — קלימאנסו מושל בכפה היום ובידו העזה מנהל הוא את מועצת השלום. כשיקום צייר העתיד „למשוח בששר“ את מראה המועצה הזאת, אז נתון יתן את מקום הכבוד לקלימאנסו לאו דוקא מפני שהוא נשיאה, אלא וביחוד

מפני שהוא רוחה ונשמתה. בן שבעים שבע האיש הזה עכשיו, אבל מה קלה שיבתו ומה שגיב לבו. „הצעיר שבאפי צרפת“ — כה כנהו לויד גיאורג בספרו את תהלתו. ואין אלו מלים בעלמא. אם יש אמת אחת אחת שהעניקה לנו מלחמה זו, אמת זו היא, שאין הזקנה דופי כל עיקר. זשופר היה בן שבעים בשעת נצחונו ליד המארן, הינדנבורג בן ששים ותשע כשהכה את הרוסים בטאננברג, אוסקוייט בן שבעים ואחת כשמסר את ממשלתו ללויד גיאורג, קיצנר בן ששים ושבע כשירד לתהומות ים באמצע מפעלו, [illegible] בן ששים [illegible] בן ששים ושתים בבואו פאריזה [illegible] וקלימאנסו הגיע לגבורות בעמדו בראש העמים. כבימי קדם, כן גם בימינו — הבחרות יוצרת מהפכות, השיבה משככתן ומציבה את הבנין על מקום ההריסות. בצדק תאר עתון אחד מעתוני פאריז, בתמונה מלבבת על המעטפה, את שלשת הזקנים, המנהלים עכשיו את עתידותינו, את ווילסון לימינו של קלימאנסו ואת לויד גיאורג לשמאלו, כשראשם כולו לבן, אבל מבטם כולו אש להבה, וקלימאנסו, הזקן [illegible].

שלוש שלא ראתה תבל כמותו זה מאות ומאות בשנים.

פאריז, בחודש פברואר.

התנועה העברית. זקוקים הם להתעוררות, להתאגדות ולהסתדרות, ואין!

ועבודה חשובה זו צריכה ויכולה להעשות במוקדם האפשרי על־ידי ההסתדרות הציונית וההסתדרות העברית. צריך למנות נואמים ומדריכים מיוחדים לבקר שיחדרו אל כל העיירות והכפרים, לאסוף אספות פומביות, לבאר ולהסביר ליהודים שם את מטרותיה של התחיה העברית, ליסד אגודות ציוניות ולדאוג לחנוכו של הדור הצעיר. מלבד זאת אפשר גם להחתים רבים על עתונים אנגלים־יהודיים, יהודיים וגם עבריים. מיום שבין היהודים הפרובינציים הללו נמצאים עוד אלפים שלא שכחו עדיין גרסת הינקות, ומהם גם היודעים ומבינים עברית היטב. עשרות אלפים חברים יתוספו באופן זה על נקלה להסתדרות הציונית, ומקורות חדשים יפתחו לקופה הלאומית ועוד להרבה מוסדות ציוניים ולאומיים. מצבם הדמיוני של היהודים הפרובינציים היא קבוע ואיתן; והם נותנים ביד רחבה לכל דבר, אם רק הם נתבעים. השדה רחב לה האינציאטיבה, וזו צריכה לבוא על־ידי הסתדרויותינו הלאומיות. לסיוע לא מעט להסתדרות הציונית וההסתדרות העברית ובעיקר היות בנדון זה גם ההסתדרות של „יהודה הצעיר“. המאורעות האחרונים זעזעו באופן ניכר את מחותיהם של הצעירים התמימים הרבה, שרבים נמשכים אחרי הבורים הנוצרים כבומא באריכה... רבים תועים עכשיו, תוהים ומבקשים דרך מוצא להדרות, ועל־ידי הסתדרות ותעמולה תכופה ומתמדת אפשר יהיה להציל אלפי נפשות עבריות צעירות מאבדון הרוחני.

וכר נרחב לעבודה ומקום להתגדר יש כאן גם לאגודת הרבנים המטיפים. הנה הימים הנוראים ממשמשים ובאים; ימים שרבבות יהודים פרובינציים בנעריהם ובזקניהם מתכנסים לבתי־כנסיות ו„מנינים“ וצמאים לשמוע איזו מלה יהודית. הסתדרות הרבנים המטיפים מחויבה, איפוא, לדאוג לזה, כי יהודי העיירות והכפרים ישמעו בימים הנוראים על כל הנעשה עתה בעולמנו העברי, על מצבנו בגולה ובארץ־ישראל, על־דבר שאיפותינו בהוה ותקוותינו לעתיד. אגודת הרבנים המטיפים צריכה לבוא תיכף במשא־ומתן עם אותן הקהלות הקטנות שבערי־השדה, שאין להן רבנים ומטיפים קבועים, ולהציע להן נואמים ודרשנים לימים הנוראים, נואמים לאומיים, שיספרו ליהודים הללו מהותה של היהדות בכלל ומהותה של תנועת התחיה העברית בפרט. והקהלות הללו תקבלנה בעונג את הנואמים המוצעים מצד אגודת הרבנים המטיפים וגם ישלמו להם במיטב כספם.

אך בעבודה זמנית זו עדיין לא נשלמו תפקידה והובתה של אגודת הרבנים המטיפים לקהלות העבריות שבעיירות־השדה. האגודה צריכה, על־ידי חבריה ובאי־כחה שבכל ארצות־הברית, להשפיע על כל קהלה וקהלה, ואף היותר קטנה במשמע, למנות רבנים ומטיפים קבועים לכל השנה, שישמשו שם גם מורים עבריים וגם סדרנים האגודות הלאומיות שתוסדנה על־ידם הם, או על־ידי ההסתדרויות הלאומיות, ושאין בני־העיירות בעצמם מוכשרים לנהלן מחוסר פנאי וידיעה. בכסף, כאמור לעיל, אין מחסור ליהודי העיירות, וגם הרצון לזה יש; חסרה להם רק הדחיפה הראשונה, וזו צריכה להעשות במוקדם האפשרי.

הגיעה השעה לעשות דבר מה לתקנת מצבם הרוחני של מאות אלפי אחינו „השבויים בין הגויים“, והשעה היא שעת הכושר ואין להחמיצה!

אַל תִּגַּע בַּפְּרָחִים!

מאת

הלל ראשגולין.

דְּבוּק שֶׁלֶט־בַּר לָבָן בְּרָאשֵׁי הַדְּרָכִים כַּגַּן עַל רֹאשׁ הָר

וּכְתֹבֶת עַל גַּבּוֹ לוֹהֶטֶת. מַזְהִירָה אַדְמָה כָּאֵשׁ:

„אַל תִּגַּע בַּפְּרָחִים הַפְּרָאִים. אַל תַּשְׁחִית הוֹד יָפְיָם הַגֵּא.

הִתְעַנֵּג עֲלֵיהֶם, בֶּן אָדָם, אַךְ יָדְךָ אַל תִּשְׁלַח בָּהֶם!“

„אַל תִּגַּע בַּפְּרָחִים הַפְּרָאִים!“ מִי חָרַת, מִי נָתַן הַצָּו?

מִי הִדְבִּיק הַשֶּׁלֶט הַזָּר בְּרֹאשׁ דְּרָכִים כַּגַּן עַל רֹאשׁ הָר?

לֹא רוּחַ הָאָדָם כִּי דוֹבֵר יְאַם יַד אִישׁ הִיא עָשְׂתָה זֹאת

— כִּי אֵיךְ יַעֲמֹד נָמֵר עַל טַרְפּוֹ וִיצַוֶּה לְבִלְתִּי שְׁפָךְ דָּם? —

אֵין זֹאת כִּי אֶצְבַּע אֱלֹהִים פֹּה אֶרְאֶה בְּחֶרֶט אֱנוֹשׁ
וְרוּחוֹ שֶׁל אַבִּיר הַטֶּבַע הִיא דוֹבְרָה מֵעַל רֹאשׁ הָהָר.
— צָפֹה צָפָה הָאֵל מִמְּרוֹם שָׁמָיו וַיְכוֹנֵן מַבָּטֵי לַגַּיְא
וַיַּרְא וְהִנֵּה נֶאֱלַח לֵב אָדָם, מִיּוֹפִי וְהוֹד כֻּלּוֹ סָג,
וְהָיוּ חֲמוּדוֹת הַטֶּבַע, כָּל נִטְעֵי הָרֹךְ וְהַפְּאֵר
בְּעֵינָיו שַׁעֲשׁוּעֵי־חֵלֶף, בְּנֵי הָרֶגַע אוֹ שָׁעָה אוֹ יוֹם —
יְרִיחֵם, יְשִׁימֵם לְזָר לוֹ וִימַלֵּא תַּאֲוָתוֹ בָּהֶם
וּכְתוֹם עֲסִיס־רֵיחָם יְדוּשֵׁם וְיִזְרֵם לְרוּחַ כְּמוֹץ —
וַתִּבְעַר חֲמַת־אֵל בְּקִרְבּוֹ וְרַחֲמָיו הֵם נִכְמְרוּ בוֹ
עַל נִטְעֵי נַעֲמָנָיו הָרַכִּים, תִּפְאֶרֶת הַיְצִירָה שֶׁלּוֹ,
שְׁאֵרִית הַהוֹד בְּעוֹלָמוֹ הַכָּלֶה וְאוֹבֵד בַּגַּיְא
וַיִּטַּע לוֹ גַן בְּרֹאשׁ הָרִים לֹא דָרְכָה בוֹ רֶגֶל עֶרֶן,
כִּמְצוּדַת־מִבְטַחִים אַחֲרוֹנָה לְמִשְׁכְּנוֹת־הַיֹּפִי, הַנָּם
בְּחֵיק טֶבַע צָנוּעַ וְשָׁלֵו לֹא חִלֵּל בְּנִשְׁמַת אַף אִישׁ.
וּפְרָחִים לְרֹב קִרְבּוֹ שָׁתַל: מִרְבֵּי כָל גַּוָּן וָמִין,
הַפְּרָאִים כְּטִבְעַ הוֹרָתָם וְחָפְשִׁים כְּרַכְסֵי־הָהָר,
מִתְחָרִים אֶת שְׁלַל צִבְעֵי קֶשֶׁת, מִשְׁתּוֹבְבִים בְּנָגְהוֹת הַיּוֹם;
וּלְשׁוֹמֵר שָׂם לָהֶם לֹא חֶרֶב מִתְהַפֶּכֶת כְּבְעֵדֶן הַגָּן,
כִּי שֶׁלֶט־בַּד הִדְבִּיק בִּדְרָכִים לְכָל עֶבְרֵי גַן עַל רֹאשׁ הָר
וּבְאֵשׁ וּבְדָם חָרַת עָלָיו הַכְּתֹבֶת בְּחֶרֶט אֱנוֹשׁ:
„אַל תִּגַּע בַּפְּרָחִים הַפְּרָאִים, אַל תַּשְׁחִית הוֹד יָפְיָם הַגֵּא,
הִתְעַנֵּג עֲלֵיהֶם, בֶּן אָדָם, אַךְ יָדְךָ אַל תִּשְׁלַח בָּהֶם!"

וְהָיָה כִּי יַעֲבוֹר בְּדֶרֶךְ זוּ הֵלֶךְ מִיּוֹשְׁבֵי הַגַּיְא
וְרָאָה הַפְּרָחִים הָאֵלֶּה וְחָמַד אֶת יָפְיָם בְּלֵב,
וְשָׁלַח יְמִינוֹ לָגַעַת בְּאַחַד מִשְּׁתִילֵי הַתֹּם —
וְהִנֵּה כְּמוֹ בְּאֹרַח־פֶּלֶא תִּנְצְנֵץ לְעֵינָיו אֲזַי
דְּמוּת שֶׁלֶט־בַּד לָבָן אֲדוֹם־כְּתֹבֶת וּכְמוֹ קוֹל אֵלָיו קוֹרֵא מִשָּׁם:
„אַל תִּגַּע בַּפְּרָחִים הַפְּרָאִים, אַל תַּשְׁחִית הוֹד־יָפְיָם הַגֵּא,
הִתְעַנֵּג עֲלֵיהֶם, בֶּן אָדָם, אַךְ יָדְךָ אַל תִּשְׁלַח בָּהֶם!"

אז יעמיד ההלך משתומם יהשיב לאחור היך
וְהִבִּיט מִתְגַּעְגֵּעַ יִנְכְלָם, כְּיֶלֶד מִתְחַטֵּא לִפְנֵי אֵם,
עַל פִּרְחֵי הַגַּן הַצּוֹהֲלִים הָרוֹחֲצִים בְּזְהַב יְמֵי־אוֹר
יאצר ינצחים ברבי, ישמר בלבי הדל
אֶת מַרְאוֹת הַהוֹד וְהַיּוֹפִי, יוֹפִי נֶאֱצָל וְטָהוֹר וָרָם,
ראי עיני בראשי הדרכים בהייתי בגן על ראש הר.

— — — — — — — — —

— — — וּבְדַרְכֵי הַחַיִּים כִּי יִתַע וְגִשֵּׁשׁ בְּאֲפֵלַת הַגַּיְא
כְּזִכְרוֹן־אֲהָבִים שׁוּב יִגָּל לְעֵינָיו הַשֶּׁלֶט הַזָּר
וְהֵעִיר אֶת חֶשְׁבַּת לְבָבוֹ וּשְׁמָרוֹ מֵחַטָּאת, מֵרַע,
וּכְמִגְדְּלוֹר בַּיָּם שְׁחֹר מִתְגָּעֵשׁ יוֹפִיעַ וְיַזְהִיר הַצַּו:
„אַל תִּגַּע בַּפְּרָחִים הַפְּרָאִים, אַל תַּשְׁחִית הוֹד יָפְיָם הַגֵּא,
הִתְעַנֵּג עֲלֵיהֶם, בֶּן אָדָם, אַךְ יָדְךָ אַל תִּשְׁלַח בָּהֶם!״...

מצודת מונטגומרי. תרע״ח.

בָּגַר...

(ספור מחיי אמריקה)

מאת

אברהם שוער.

א.

מתדפקים על הדלת.

— יכנס.

נכנסו שני אנשים בבת־אחת. אחד נושא תנור של גאז ואחד — חבילות אחדות עם מיני מזון שונים.

— מרת גורדין?...

— אנכי.

— מר גולדמאן שלח בשבילכם הנה פתקה...

— תודה.

האנשים פנו והלכו להם.

קוראה אמא את הפתקה. פניה דולקים...

מה נרגשה! עומדת תוהה, אובדת באמצע הבית...

— אמא! אמא!...

ידים צנומות, דרות פשוטות אחר יעינים תובעות...

מה רעבים הם הפעוטים.

מתעוררת היא כמחלום, — ממהרת אל החבילות, פותחת ומחלקת גלוסקות, לחמניות, נקניקים...

הוטפים הפעוטים ואוכלים, ושוב הוטפים, ושוב אוכלים... והאם עומדת, מבטת, ועיניה מטפטפות דמעה אחר דמעה...

— לכה גם אתה וקחה...

אינו רוצה. מוטב יאכל פת־קיבר כל ימיו, מוטב ירעב ולא יהנה משל זה...

מה שנֵאה היא עליו!

מציצה עליו האם מבט מן הצד, מסמיקה ומסבה פניה מעליו. אפשר כועסת היא עליו, — אין בכך כלום... תכעס לה...

הדליקה את התנור הקטן המובא וכל הבית נמלא חם נעים. ובחוץ נושב רוח, נופל שלג...

אכלו הפעוטים, שבעו והותירו. יושבים הם בכסאותיהם הגבוהים שרים, שבעים, מחייכים. — מתעצמות מאליהן עיניהם הקטנות, עת להם לישון.

הבויה בקרן־זוית יושבת מרחוק האם, אינה מרגישה כלום, יושבת היא שקועה במחשבותיה.

רוצה היה לדעת את מחשבותיה.

רוצה הוא להביט בפניה ואינו עושה זאת, — מתבייש הוא.

למה הוא מתבייש?

נדמה לו, שגם היא מתביישת להביט בפניו הוא...

קמה האם והלכה לה אל חדר־הבשול, מקשת היא שם ברתיחים, ברננים, ידבר ישא הצירה.

ברי לו זאת.

— אמא...

אין עונה.

— א־מא !...

— טרדן שכזה ! מה אתה רוצה ?

— הפעוטים ישנים...

השכיבם במטה... חכה... את אסתר'קה השכבתי במטתו של מר גולדמאן ואת מרים במטתי אני, בחדר־המטות, ושכבת גם אתה עכיו.

— ומר גולדמאן ?

—הוא לא יבוא... מצא לו דירה אחרת.

— ואת התנור ?... ואת החבילות?... הוא הלא שלח...

— הוא.

— הוא... הוא הזר שלח ואת מקבלת... לא טוב, אמא. כמה יצטער אבא... יודעת את, אבא גאה...

— לקחתי, כי קר לך ולהפעוטות הללו, כי רעבים אתם... אם אנכי, ווילי, ואם לא תוכל להבין עכשיו — תבין כשתגדל... אמנם, בן שתים־עשרה אתה, — אפשר לך להבין... ווילי, זכור ואל תשכח, שהאם מקריבה בשביל בניה את הכל... היא אינה חסה על כבודה... אינה חסה גם... ברם, עודך ילד, לא את הכל תבין... אבא גאה... כך... אבא שלך חס על איזו חוליה בשלשלתו של זהב הנמשכת בינו לבין קונו ואינו חס על בנו ההולך ערום ויחף ביום שלג, לומד את תורתו של אלהיו כל היום... כל היום... וכל אוכל לא בא אל פיו !

— ואבא היכן הוא ?

— כלום יודעת אני עכשיו היכן הוא ? — ענתה ברוגזה, מהלכת ומטעימה את ה„עכשיו".

דממה.

— ווילי !... ווילי, זכור את הערב הזה... כאשר תגדל, תבין את הכל... תסלח...

נשבר מה בקולה. עמדה רגע בפנים נלהבים. מילאו עיניה... התאפקה...

מה מרה עליו נפשו ! מר צר לו ! מבקש הוא לבכות... מרגיש הוא, שעוד מעט ויתפרץ בבכי כתינוק... כפעוט... והוא כבר גדל... מדברים אליו כמו אל גדול... הנער ממהר אל החדר, כובש פניו בכר וכל גופו מרטט...

תנור הגאז אדום כולו. נעשה האויר כל־כך חם, אדי, כבד... האש הכתומה של קנה הגאז בלועה ומטושטשה באויר העבה. איזו דממה מוזרה שוררת בבית. נשמעת נשימתן של הילדות הקטנות הישנות, — יש ושריקת אבטומוביל מן החוץ מפריע את הדממה לרגע.

— אמא, איפה תישני את ?...

— טרדן אתה, ווילי. לא דאגתך זאת... עלה על המטה ושכב.

ווילי פשט את בגדיו וישכב. מן החדר הסמוך נשא אליו קולה של האם כשהיא מישנת את הקטנה ושרה לה. יש לה לאמא קול ערב, רך ומלטף. אוהב הוא את שירותיה הנוגות, הספוגות צער וגעגועים.

כל דרכי סכו, נתיבותי כולן אבדו לי...

כמה צער בקולה, כמה כליון נפש...

חמה ורכה המטה. זה כמה שלא טעם טעם שכיבה כזו במטה על כרים וכסתות. מרגיש הוא הנאה מרובה. רגע שוכח הוא את הכל... מתמתח הוא ברשלנות מתחת השמיכה, פושט את רגליו וכופפן... מבדר הוא אצבעותיה של רגלו השמאלית, — מכאיבות מאד... אפשר יקרא לאמא, תראה ?... אך לא, לא צריך... לא צריך... יעבור כך... לא קטן הוא עוד... והוא שוכב, מתענג, מתפנק... נדמה לו כאילו הוא שומע את הדם המפעפע ומקלח בעורקיו, בגידיו, בכל אבריו.

הכל היה כל־כך טוב, — חושב הנער. — אלמלא אמא... למה היא רוצה לעזוב את אבא ? כאמא של איציק תעזוב יתיך... י־יא אומרת...

מלפפת אותו ליאות כבדה, מתוקה. רעיונותיו מסתבכים. מהבלת עליו בנשימתה החמה מרים, השוכבת אצלו, מרגיש הוא ברוך בשרה... עוד מעט וגם היא תהיה יתומה חיה...

מתמלא הוא רחמים עליה, מחבקה לאט ומכה בהישאי־בחשאי על כתפה. מתהפכת הקטנה על צדה השני. מרטנת משנתה — כמה מגוחכת היא...

נסגרות העינים, מתנמנם... לא ! אסור לו לישון בלילה הזה... אסור... הוא יביט... ישגיח... יראה... את הכל יראה...

היא הולכת... שומע הוא את פסיעותיה הרכות... א... הולכת אליו... יסגור את עיניו... הוא ישן... ישן... גוהנת היא עליו... נושקת... מרטט הלב, מפרכס... מפרפר...

— אמא !... אמא, אל תעזביני ! . . . . . .

. . . .

הס... דממה... הלכה לה אל אסתר... שוב מזמרת... מה ערב קולה !

הוא לא יישן... כך ישכב... יראה... יראה... אפשר עוד...

יפה הוא הלילה והחשכה מה נעימה היא ! הוא לא ידע שיש להשכה גוונים כל־כך יפים. הנה הוא עוצם את עיניו, נעשה חושך... חושך... ובתוך החושך עגולים של זהב, נקודות של כסף ובהרות לבנות, כתומות, כחולות... ורצים הם האורים של החשכה, מסתובבים ורצים, ורצים... ויש לה לחשכה זו צלילים... פעמונים קטנים, קטנים מאד, והם מצלצלים, מפעמים... והלילה כולו מלא זמרה, מלא זמזום...

ווילי הרגיש בשנתו, כי מביטים עליו. פתח את עיניו וראה את אביו עומד לבוש כבא מן הדרך ומביט עליו.

— איה, ווילי ? היא והפעוטות אינן...

— ואתה ?... איפה היית אתה ?...

נדהם עומד האב ואינו עונה כלום.

ווילי שוכב במטה ומתפלא : הלכה לה... כך. עמדה והלכה לה...

באו היא... אצל הפתח עמד אבטומוביל גדול... גדול... נכנס אל הבית, לקחו את הפעוטות ויצאו וישבו באבטומוביל וחסל! ואינם... הלכו להם... והלא... אך זה... רק נמנם רגע... רגע קטן — וכבר נסעו מזה...

מרגיש הנער את עצמו נעלב. באו ולקחו את שתי הילדות ואותו עזבו יחידי, בדד בבית הריק... אין איש... והם קמו והלכו להם. ונרגז מתנפל הוא על האב וקורא:

— ואתה? כל הלילה... כל הלילה איפה היית?

רעבים אנחנו... קר לנו... ואין איש... ואין איש...

והנער מתפרץ בבכי.

והאב עומד נדהם. אינו נע, אינו זע, רק סנטרו רועד...

בעד החלון מבהיל הבוקר. מגיעים מן החוץ קולות של עוברים ושבים. שרקה לה איזו ארובה של אחד מבתי־החרושת. עבר אבטומוביל ושרק שריקה חטופה ומרוסקה ויעף לו...

הבוקר עלה...

— אבא, הדלק את תנור הגאז... קר לי.

והאב עודנו נצב כמסומר, מביט תוהה ואובד.

מציליף עליו ווילי מבט של בטול, מתלבש מהרה, הדליק את התנור, ערך אש על־גבי הכירה וימלא את הקומקום מים ויציגו על הכירה.

— את התנור, אבא, שלה הוא... אתמול... בלילה הביאוהו... גם אוכל הרבה... היה חם בלילה... מאד חם... הפעוטים אכלו, שבעו וירדמו... יש לנו גם עתה הרבה פה, בשק...

— השלך... ווילי... השלך החוצה... זה הוא, ווילי, אתנן...

— אבא!... אבא!... שתה מעט מים... נו, כך... עוד לגימה אחת... כך... הרגע, אבא! שבה־נא...

ווילי לוקח את הסדור, אומר את הברכות בניגון יפה. רוצה לפיים את אביו, להפיג את צערו הגדול.

מביט האב על הבן ועיניו נוטפות... נוטפות...

— בני האומלל! יתומי החי!... ווילי, עודך קטן!... — פניו התעוותו מכאב נורא וכמדבר אל עצמו גמר: — מה יוכל להבין? מה יוכל להבין?...

אין־אונים צנח על הכסא וידום.

נמלא הבית חום נעים. על הכירה רתח הקומקום יתמר קיטור לבנבן. ווילי קם ממקומו, לקח שתי כוסות, נקה אותן במגבת לבנה, פרש על השלחן מפה נקיה, מלא את הכוסות, הוציא מתוך השק של נייר כעכים, גלוסקות, נקניקים וישם את הכל על השלחן לפני אביו.

— שבה, אבי, ונשתה. עלי ללכת אל הישיבה, ועליך אל עבודתך. אל תדאג, אבא, נחיה...

מרגיש ווילי את עצמו באמת גדול, ולבו טוב עליו.

— ווילי...

רוצה אבא לדבר אליו ואינו יכול. והנער כובש פניו בשלחן ושותה במהירות.

— ווילי, שמעה־נא לי... בר־דעת אתה... תבין לי... ואפילו אם לא תבין, — שימה־נא את דברי בלבבך, כשתגדל, תבין ותשפוט.

— לא צריך, אבא, לא צריך כלל לדבר... נו. הלכה לה, וחסל! מוטב שתשתה את כוסך, מצטנן התה.

לגם האב לגימות אחדות, לקח כעך אחד, שותה ואוכל. והנער מציליף עליו מבט מן הצד, מתבונן אליו ומהרהר: הלא יודע הוא שהכל הוא משלו — ובכל־זאת היא אוכל...

בגנבים בלילה באו ולקחו... לקחו את הכל... והם קרא „גינביבים"... „גינוסים"... ראה הארון פתוח...

נעלב הנער. אמו גנבה... כמו אמו של אליקס, באה ולקחה את הכל... ורגע — והנער עומד אצל הארון, פותח בכעס את שתי הדלתות, מביט... הכל יש... הכל. אפילו בגדי החורף שלה לא לקחה. מרגיש הנער קורת־רוח וכמנצח, בפנים של שמחה, פונה הוא אל האב וקורא:

— אבא, ראה! לא לקחה מאומה... את הכל השאירה פה...

— לא לקחה מאומה... ואת הלב... ואת הנשמה... ווילי, כמה אהבתיה!

— עוד שם, ווילי... שם, בארץ ההיא, אהבתיה. עוד כשהייתי נער ידעתיה... כצל הייתי הולך אחריה והיא לא ידעה... והיא לא ידעה... ווילי, לכה וקרא לאיש... לנער... את מי שהוא ויקח את התנור... את הכל, וישיב להם... ישיב...

קטן אבא בעיני ווילי עד מאד. בתחילה כעס שמא לקחה את הבגדים מן הארון ועכשיו רוצה הוא להשיב להם את התנור... והפחם כל־כך יקר, ואין להשיג אותו אפילו בכסף. צריך לעמוד בשורה ולחכות שעות ארוכות...

ונזכרים לו דבריה של האם: האיש מחויב לפרנס אשתו ובניו... הוא לא פרנס, ועל־כן עזבה אותו והלכה לה. ונרגז מפליט הוא:

— היה בית ונהרס... היה בית ובשביל השבת שלך הכל נהרס... נהרס..

כנשוך נחש קפץ האב ממקומו ויקרא:

— נהרס הבית לא מפני השבת... לחנם תולים את הכל בשבת... בקשו תואנה... בקשו עד שמצאו את השבת. לא היו מוצאים את השבת, היו בודים דבר אחר... תגדל, תבין ותשפוט...

— היא אמרה אתמול...

— אל תספר ואל תפריעני. אין היא אשמה בדבר. כלום אשם יאשם התינוק כשהוא מסכן את עצמו? ומה היא האשה? האשה היא תינוק גדול... אני בעצמי, בידי החרבתי את ביתי, הרסתי... הכנסתי את הנחש הזה אל תוך גן־העדן שלי... עזוב אנכי, עלוב אנכי... לבי... — והאיש כסה את פניו בשתי ידיו ויבך...

— אחד נשארת לי, — שמע ווילי את קולו מתוך הבכי, — אחד אתה לי מכל ביתי, מכל עולמי. ווילי, אל ת־עז־ב־ני...

והבית נמלא בכיה חנוקה, עצורה, מלא יאוש וצער נורא.

והנער עומד זועף ונרגש. ובמוחו מנקר איזה רעיון: גם „היא" גם „הוא" שמים אותי לשופט עליהם כשאגדל. אינם יודעים, שכבר גדלתי ולהנם מרחיקים הם את יום המשפט...

— כבר גדלתי!...

(עוד יבוא).

שְׁנִיּוּת בְּדָת וּבְמוּסָר

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

ב.

בתקופה התלמודית אותו זרם הרעיון, שיכולים אנחנו לראותו כמיופה בכחה של היהדות האבטוריטטיבית, הוא בכלל אותו בעצמו של התקופה המקראית. אמנם, יש כאן בין חכמי התלמוד איזה עיון מסתורי, אשר שני ענפיו נודעים לנו בשמות „מעשה מרכבה" ו„מעשה בראשית", ואשר בהם שאלת השניות מוצאת פתרון שונה מעט שזה של הפתרון האבטוריטטיבי. תלמידי מעשה מרכבה האמינו, כנראה, במלאכים נצחיים וגם באצילות החומר מתוך מהותו של אלוה, בעוד שתלמידי מעשה בראשית האמינו, כנראה, בתורת האי־דיאות, במובנה של תורת אפלטון, וגם בנצחיותו של החומר. בתורת המרכבה יש כאן יסוד ידוע של רפוי, בעוד שבתורת בראשית הרע מוצא את ביאורו יפה־יפה באותו אופן עצמו כבתורת אפלטון וידידיה. אבל אין לנו להשען רק על פירושנו זה, כדי למצוא שניות בתלמוד. די לנו להזכיר את תורת בעלי התלמוד על־דבר היצר הטוב והיצר הרע, ששניהם נלחמים בלבו של האדם, שניהם מלאכי אלהים ממונים על תפקידיהם לנסות את כחם לרכוש את לבו של האדם לטוב או לרע. בכמה מקומות בספרות התלמודית, לאגדה ולהלכה, אנחנו מוצאים ויכוחים וטענות נגד תורת השניות, ואין ספק בדבר, שבעלי התלמוד היו נלחמים בכח ובעוז נגד תורת השניות, אבל סוף כל סוף, גם הם לא היו יכולים להשתמט מצדקת טענותיה של תורת השניות יותר מישעיה השני, וגם עליהם היה להודות במציאותו של יסוד השניות בעולם.

וכשאנו מפליגים והולכים דרך התקופות והדורות ובאים אל דורות הבינים שלנו, והנה גם כאן מוצאים אנחנו שני זרמי רעיון שונים, אשר מהם התפתחו שתי השקפות שונות בנוגע לשאלתנו.

יש כאן כתה אחת של פילוסופים, המאמינים בבריאת יש מאין פשוטה כמשמעה. הפילוסופים האלה הם מונותיאיסטים גמורים. לפי כבתם, אחדות הבורא פירושה היא התיחדות במציאות אמתית, כלומר, אלוה לבדו הוא מצוי אמתי, הוא ואפסו עוד, בעוד שכל הנמצאים האחרים זולתו אינם מצויים אלא בה במדה שהוא המציאם יש מאין. הפילוסופים האלה נלחמים בתורת השניות, ביחוד סעדיה גאון, בא־כחה היותר נכבד של הישיבה הזאת, מביא את הראיות היותר חותכות נגד השניות, ראיות לקוחות מהזיונות הטבע הכלליים, וביחוד מתוך תפקידיה ההכרריים וההשגיים של נפש האדם. אבל גם הוא לא רק מודה הוא, אלא מטעים והוזר ומטעים, שיש שם יסוד הרע, אשר בחומר מקורו. נודע הוא סעדיה בקיצוניותו ברעיון האחדות, שהוא מפליג בו כל־כך, עד שהוא ממעט את כל הנמצאים זולת אלוה מאי־גשמיות. אחדות אלוה, לפי דעתו של סעדיה, פירושה היא, שאלוה יחיד הוא באי־גשמיות באופן שגם המלאכים ונפשו הנצחית של אדם אינם טהורים לגמרי מיסוד הגשמיות. גם הנמצאים האלה מורכבים הם מרוח והומר, אם כי, כמובן, חמרם זך ודק הוא בתכלית הזכות והדקות. אי־גשמיות היא סימנה המובהק של האלהות, ועל־כן לא יצויר שום נמצא אי־גשמי זולת אלוה. מתורגמה מתוך המיטאפיזי להמוסרי דעתו של סעדיה היא, שבחומר ברא אלוה את מקורו החיובי של הרע, כלומר, אפשרותו של הרע המוסרי בחומר יסודה. נפשו של החוטא מתעכרת על־ידי החטא, מתעכרת ממש בכתמים גשמיים כראים לעין, באופן שהכרת פני החוטא תענה בו. נפשו של החוטא, שאבד את זכותו על השארת הנפש שבה, היא חומר גם שלא ישאר בו אלא מדה מצומצמה של הרגשה היונית, כדי לענשה ביסורים נצחיים. ולעומתה, נפשו הנצחית של הצדיק חיה היא בגוף זך ודק, שאפשרות הרע נתבטלה בו עד כדי משהו שאין מקפידים עליו.

הרי שגם המונותיאיסט היותר מוחלט שבאותו הדור מוכרח הוא ליתן מקום לשניות ביסודות המציאות, אם כי, כמובן, הוא מטעים, שאלוה הוא הוא שברא את היסוד השני, הדומר, הרע.

הישיבה האחרת של הפילוסופים שלנו, שגבירה בראשם, לא הסתפרי בשניות היהודית הזאת והורו לשניות מוחלטת, מקורית. לפי דעתם, הדומר הוא יסוד נצחי וזולת אלוה ואינו תלוי בו בנוגע למציאותו כתב. ההילוק שבינם ובין המשנים הפרסיים אינו אלא שלפי דעתם, הדומר אינו עצב אלא בבה, ובשדיא לעצמו הוא מת, חסר אפשרות הפעולה, אם טוב או רע. רק על־ידי השפעתו של הרוח, כלומר, האלוה, שהוא יסוד הצורה, הפועלת עליו, החומר קונה את הסגולה, לעשות טוב או רע, כל איכתי שהוא משיג אותה המדרגה של התפתחות אורגאנית הבאה לידי גלוי באדם. אברהם בן דאוד, אחד החושבים היותר מצוינים של הישיבה הזאת, מפליג להראות לנו גם מבט יותר עמוק לתוך יחס הדברים, המכריח אותנו להודות ביסוד של שניות. „אין דבר רע יורד מלמעלה", כלומר, אלוה הוא מקור כל הטוב. אלוה, בבחינת יסוד הצורה, צריך הוא ליסוד החומר כדי למשול

עליו. אלוה כשהוא לעצמו, בלי שום יחס ליסוד אחר זולתו, הוא מושג שלא יצויר. מושג התפקיד הוא לא רק משלים את המושג אלוה, אלא הוא תנאיו המוחלט שאי־אפשר בלעדיו. וכשם שבמובן המיטאפיזי יחסו של אלוה [illegible] בבחינת יחיד יוצר ובריאה היא הענין המהותי של המושג אלוה, כך גם במובן המוסרי יחסו של אלוה לאדם, בבחינת מצווה ודיין, הוא הענין המהותי של המושג אלוה, הענין היחידי העושה את המושג אלוה לשאלה חיה ולמציאות ממשית ללבו של האדם. אלוה בבחינת יחיד יוצר ובורא צריך לכח המונע והמתנגד שבחומר, מאחר שבלי התנגדות ומניעה מצד החומר המושג יצירה ובריאה ריק הוא מכל תוכן. אלוה בבחינת מצווה כבר כולל אפשריותו וממשיותו של הרע המוסרי, מאחר שהטוב המוסרי אינו טוב אלא במדה שהוא מתנגד להרע המוסרי ומתרחק ממנו. אלוה בבחינת דיין כבר כולל את אפשריותו וממשיותו של הרע הטבעי. ולא עוד, אלא שמציאותו של הרע, אם טבעי אם מוסרי, הוא לא רק תנאיה הכפול, אלא גם מהותיותה של כל בריאה ויצירה. בשאלך: „מדוע יש כאן רעה בעולם?", כמעט שאינך משמיע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך, כלומר, אין אתה יורד לסוף מובנה של שאלתך לאמתה. שאלתך לאמיתה היא: „מדוע יש כאן בריאה בכלל?" השאלה, מדוע יש כאן רע מוסרי בעולם, בנויה היא על התביעה, שכל בני אדם יהיו שלמים במובן המוסרי, ולא עוד, אלא שכולם יהיו שלמים במדה אחת שווה בכולם. תביעתך לאמתה היא, שלא תהיה כאן שום סבה טבעית המולידה רגשות ממין השנאה והקנאה ודומיהן. ועתה הגע בעצמך, תביעתך באמת היא, שכל אישי בני אדם יהיו שווים לגמרי ובמובן מוחלט בכל כחותיהם, סגולותיהם ומדותיהם. כי כל הבדל שביניהם, מלבד שאתה מרחיקו על־ידי שאלתך על מציאותו של הרע המוסרי, מאחר שכל הסרון בכח וסגולה ומדה רע הוא בערך אל שלימות באותו כח ואותה סגולה ואותה מדה, — מלבד זה, כל הבדל בסגולותיהם ומדותיהם הטבעיים של בני אדם, או אפילו כל הבדל בצורתם החיצונית, עתיד הוא להוליד קנאה ושנאה [illegible] הרע המוסרי. ולא עוד, אלא שגם הבדל המין כלול הוא בתביעתך של שווי מוחלט בין כל האישים. באמת, שאלתך מפליגה היא [illegible] מעבר לגבול ההוג האנושי. אין טעם בדבר להסתפק בשאלות ותביעות בנוגע להאדם בלבד. בעצמו של הענין שאלתך ותביעתך הולכות ומתפשטות על כל רחבי המציאות. מדוע ישנם כאן חיות ובהמות ועופות ושקצים ורמשים אין קץ? מדוע ישנם כאן צמחים? „השופט כל הארץ לא יעשה משפט?" או האין זה הראית דין גלויה לעצור בעד התפתחותם של היצורים ואחר ימעט את דמותם מן הדמות האפשרית, הדמות של האדם, דמות ההכרה השכלית? או גם מדוע חסר אלהים את דמותו של האדם מעט מאלהים, ממלאכי מעל? ולא עוד, אלא גם זה לא יספיק לך. תביעתך לא תעמוד גם בפני הדמות המלאכית, אלא תוסיף למצות את עומק הדין ותבוא בטענה, שגם דמותם של המלאכים רעה היא בערך אל דמותו של אלוה בכבודו ובעצמו. היתכן, „השופט כל הארץ לא יעשה משפט?" וכן תמצא, שאם תביעתך תתמלא, „כל המציאות כולה תהיה נקטפת באיבה". הרי שכל עיקרו של המושג מציאות כבר דורש הוא שנוי והתחלפות בטבע ומדרגה. המדרגות התחתונות [illegible] הן [illegible] המדרגות העליונות: התחתונות רעות הן בערך אל העליונות, והעליונות טובות הן בערך אל התחתונות, אבל המציאות צריכה היא לכולן. המציאות כל עיקרה אינה אלא גלוי של אלוה במדרגות שונות על־פי ההבדל שאנחנו קוראים טוב ורע בשני מובניהן של המלות, הטבעי והמוסרי. המציאות, איפוא, היא גלויו של אלוה בדו־פרצופים.

וגם מימוני, המונותאיסט היותר מופלג שבכל הדורות, לא מצא את ספוקו מבלי מדה ידועה של שניות. לפי שיטתו, אין שם אלא יסוד אחד של מציאות, שכל, או: אלוה. אלוה חפשי הוא, להשתעשע במציאותו הנצחית במלוא זיוה והדרה של עצמיותו האמתית מבלי שום צמצום. הדבר תלוי ברצונו החפשי המוחלט. לולא רצה, לא היה בורא את העולם כלל. וגם עכשיו, שהעולם נמצא היא, יכול הוא להחזירו לתוהו, לאפס ממש. אבל הוא רוצה להתגלות בבריאה, ועל־כן ברא את העולם. הוא רוצה להמשיך את התגלותו בבריאה, ועל־כן אינו מחזיר את העולם לתוהו. ממלכות הטבע השונות מדרגות שונות הן של התגלות הריאליות האלהית במדה מצומצמת. כאלו תאמר, שאלוה בכבודו ובעצמו הוא מאה אחוזים של ריאליות אמתית, בעוד שכל הבריאה כולה זולתו, מלאכים וגלגלים וכל ממלכות הטבע בכללם, אינם מביאים לידי גלוי יותר מאחוז אחד של ריאליות. [illegible] האחד הזה קבלה כל כתה מכתות הבריאה את הירח. חלק אלוה ממעל, שבו היא מתקיימת וממלאה את תפקידה בסדר המציאות. ולא רק ארבע ממלכות הטבע הגדולות — דומם, צומח, חי, מדבר, — אלא גם הסוגים והמינים, ובגבול המינים האישיים מביאים הם לידי גלוי מדרגות שונות של ריאליות. כלומר, במדה שאיזה נמצא מביא הוא לידי גלוי את השכל, בה במדה מדוד הוא [illegible] הריאליות שבו. החומר היותר גס ועכור מביא את השכל לידי גלוי על־ידי החוקים ההנדסיים והטבעיים [illegible] המדרגות השונות של תנועה עצמית, הרגשה והכרה, אל האדם, יותר ויותר אנו פוגשים בריאליות אמתית. האדם, המשתתף עם כל הבריאה, בהיותו מצע לחוקי השכל בכל מובניהם, הנדסי, טבעי, ביולוגי, פיזיולוגי ונפשי, הוא כתר הבריאה, מפני שבו בא השכל לידי גלוי לא רק באופן פאסיבי, אלא גם באופן אקטיבי. הוא לא רק נמצא נפעל על־פי ממשלת חוקי השכל, אלא הוא שכל פועל בעצמו. ועל־כן הוא הנמצא היותר ריאלי מתחת גלגל הירח (הגרמים השמימיים, לפי דעתו של מימוני, הם נמצאים חיים ומדרגת ריאליותם היא גדולה מזו של האדם, בעוד שמדרגת השכלים הנפרדים (המלאכים), המניעים את הגלגלים, גדולה היא עוד יותר). ויותר מה שהאדם מפתח את שכלו על־ידי עיון ומעשה, יותר

ויותר הוא מביא לידי גלוי את האור האלהי, הריאליות האמיתית. וכן משה רבנו הוא „איש האלהים" היותר גדול, מפני שנבואתו היתה נבואת השכל הטהור, מבלי שום ערוב דמיוני. משה הגיע למדרגה היותר גדולה שב„סולם הזוך המציאות" מתחת לגלגל הירח. מה שאנחנו קוראים חומר, אינו יסוד חיובי כלל, אלא התגלות מצומצמה של יסוד המציאות היחידי, השכל האלוה. שכל וחומר אינם שווים, כשם שאור וצל אינם שווים. הצל הוא שלילת האור, וכן החומר הוא שלילת השכל.

אָמנם, החומר הוא מקור כל הרע, אבל גם רע אינו אלא שלילי, בשיטתו של מימוני. הרע הוא העדר הטוב. וכן בשיטתו של מימוני, השניות, לכאורה, מנוצחת היא לגמרי. אולם לאמתו של דבר, מימונו לא נצח את השניות אלא במובנה האנטולוגי. במובן האנטולוגי חומר ורע אינם יסודות חיוביים. ואולם מציאותם הפינומינולוגית בתקפה עומדת. ולא עוד, אלא שמימוני דורש הוא את השניות הזאת ככל בעל שניות עתיק. כשבא מימוני לדבר על ממשיותו של חטא, או על החומר בבחינת מחיצה בין אָדם ואלהיו, אָז מדבר הוא על החומר ועל הרע בלשון חתוכה ונמרצה, שבעל שניות עתיק יכול היה לסגלו לעצמו מבלי שום פקפוק. לכל עניניהם וכוונותיהם של דת ומוסר השניות הפינומינולוגית של מימוני ממשית וריאלית היא ככל שניות מקורית ואנטילוגית, שנתבטאה במשך הדורות.

פְּעוּלוֹתֶיהָ שֶׁל הוֹצָאַת שְׁטִיבֶל בְּאַמֶרִיקָה

מאת הוצאת שטיבל באמריקה קבלנו את הפרוספקטוס הבא של „מקלט" לספרות העולם:

מראשית שנת תר"ף יתחיל לצאת בניו-יורק, בהשתתפות טובי הסופרים העברים באירופה בארץ-ישראל ובאמריקה ירחון עברי גדול, בן מאה וששים עמוד להודש, בשם „מקלט" — מוקדש לספרות היפה, לדברי בקורת, למדעי-הרוח ולשאלות הזמן.

הירחון „מקלט" יצא על-ידי אברהם יוסף שטיבל ויערך על-ידי י. ד. ברקוביץ.

„מקלט" נוסד בכונה תחילה לכנס למקום אחד את נדחי הספרות העברית, המפוזרים ומפורדים עתה בארצות ההרס והכליון באין נקודת-אחיזה לרוחם ובאין מוצא להגות רוחם המסוערת. בימי רעה אלה, ימי עצבון ושעבוד רוחני עד כי כביכול עת היעמד מחשבת האדם וגבורת התרבות האנושית הולכים ומטשטשים. הנה אנחנו, אנחנו המעט, אין לנו מעוז אלא שאר רוחנו ואין לנו מקלט אלא מקלט רוחנו — הרוח הנאצל, האנושי, הצרוף והמזוקק בכור עוני ונסיונות קשים, המשומר ועומד בתקפו בפני כל בלהות החיים. ירחוננו, שבו נצא אל הקהל בעצם ימי המבוכה והמבוכה, מקלט-מעט יהיה הירחון הנושא בתוך הסער הגדול הזה לשומריו ומפלטיו מתוך המפולת התרבותית. ואל מקלט-מעט זה אנו קוראים את כל איש מאנשי-הרוח, אשר דבר בפיהם להגיד לנבוכי הזמן

„מקלט" תוקע את אהלו לפי-שעה באמריקה — זה מקום המרגוע בעשרות השנים האחרונות לקבוץ-גלויות גדול של יהודים ומקום האפשרית בימים האחרונים לעבודת הספרות העברית בתנאים נוחים לפי תנאי החיים ושפע הספרים הבאים בכרכם מן החוץ לא יהיה המקלט מכוון לספרותי אמריקאי שהשפעת המקום ניכרת בו בייחוד ואולם את הטוב נקבל גם מאת אמריקה הצעירה והנמרצה. אם יש בקרב היהדות האמריקאית כחות צעירים חיוניים העשויים להשפיע משלהם על עבודת היצירה העברית, וירחוננו יעודדם ויכשירם לכך, — והיה זה סימן-ברכה לנו וליהדות האמריקאית.

המקלט בהיותו במה מרכזית לספרות העברית העולמית יביא את רובי מעיניו לקראת הדרכים, המוליכים אל חיינו החדשים, חיי הנאמנים ליצירה העברית המתחדשת עתה בארץ-ישראל ואשר בשם מפלגה לא ידבר ועוגה מוגבלת של מפלגה לא יעוג לסופריו כל סופר עברי, אשר כונתו תהיה טהורה להועיל לעמו, להתעמק בשאלות קיומו ולהפיץ אור על חזיונות חייו, — ובלבד שדבריו יהיו נובעים ממקור ההגיון הישר והרגש הנאמן — רצוי וחביב יהיה ל„מקלט"

אל המקלט הבטיחו שיתוף המשוררים והסופרים העברים מאמריקה מארץ-ישראל ומארצות אירופה. בין הסופרים אשר ישתתפו בחוברות הראשונות ואשר מאמריהם כבר נמסרו בידי העורך את הבאים בשביל החוברות הראשונות יש להזכיר את אלה:

י. אופאטושו: נערים — שירת כפרים מחיי האימיגראנטים באמריקה הראשונים. ישראל אפרת: שירים. הלל בבלי: שירים. אשר ביילין: ספורים. ברשטיין: ברוך צפניה: מערבית — ענינים פובליציסטיים. ראובן בריינין: מסות בספרות העברית, ובקורת ספרים חדשים. ד"ר שמעון ברנפלד: „שיר השירים", „מקומות העבודה בארץ-ישראל" — פרקים בבקורת המקרא; י. ח. ברנר: „מהתחלה" — ספור; י. ד. ברקוביץ: „עריריי", „בין החומות", „בנכר" — ספורים; ד"ר א. גינזבורג: מסות היסטוריות; פסח גינזבורג: שירים ופואימות; יקותיאל גינזבורג: „המדע העברי והכמת ישראל" — מסה פובליציסטית-מדעית; שמעון גינזבורג: ספורים שירים ומסות ספרותיות; מ. מ. דוליצקי: „באחרית הימים" — שיר; ש. האלקין: שירים; ד"ר בן-ציון הלפר: „התפלה העתיקה" — מסה היסטורית; ד"ר חיים טשרנוביץ („רב צעיר"): לתולדות הפוסקים — מסה היסטורית; יואל ימיני: מסות בספרות הכללית ובקורת ספרים חדשים; ד"ר משה לוין: בקורת ספרים חדשים; אפרים א. ליסיצקי: שירים; ד"ר ש. מ. מלמד: מסות פילוסופיות ופובליציסטיות; פרופיסור דוד ניימארק: „דורשי רשומות ודורשי חמורות" — מסה פילוסופית-היסטורית; ב. נ. סילקינר: „מנוח פראנקו" — פואימה; ד"ר א. א. קאבאק: ספורים ומסות ספרותיות; ד"ר יעקב הראבני: מסות פילוסופיות ופסיכולוגיות; דוב קמחי: „על בלימה" — רומאן בשני חלקים; ג. שופמאן: ספורים; ז. שניאור: „ווילנה", „משירי הגורל", „יערית" — פואימות, „ספר הנדודים" — רומאן, „ח. נ. ביאליק" — רשימות אישיות וספרותיות

החוברת הראשונה של „מקלט" תשלח לחותמים בחמשה־עשר באלול שנה זו.

[illegible]

הוצאת שטיבל באמריקה נגשה להוציא במשך שתי השנים הבאות שורה של ספרים עברים, מקוריים ומתורגמים, שמהם אנו מציינים את אלה, ההולכים ונערכים לדפוס:

ספרים מקוריים:

ספרות יפה:

א. מעברות. רומאן, מאת דוב קמחי. ב. לפנים היתה מלכה. רומאן, מאת א. א. קאבאק. ג. שכול וכשלון. ספור, מאת י. ח. ברנר.

ספרות מדעית:

ד. תולדות הפילוסופיה בישראל מאת פרופיסור דוד נוימארק.
ה. תולדות המתימטיקה העברית, מאת יקותיאל גינזבורג.
ו. תולדות המתימטיקה הכללית (עם מבוא מאת פרופיסור ד. י. [illegible]) מאת יקותיאל גינזבורג.

ספרים מתורגמים:

ספרות יפה:

חזיונות וויליאם שקספיר: ז. המלט, בתרגום ישראל אפרת. ח. יוליוס קיסר, בתרגום אפרים א. ליסיצקי. ט. הסופה, בתרגום אפרים א. ליסיצקי. י. הסוחר מוויניציאה, בתרגום ש. האלקין. יא. מקבת, בתרגום ב. נ. סילקינר. יב. סוניטות, בתרגום י. י. שווארץ. ספורי טשארלס דיקנס: יג. אוליבר טוויסט, בתרגום הלל בבלי. יד. שתי ערים, בתרגום ש. צ. זצר. טו. בית ממכר עתיקות, בתרגום א. אובסי. טז. דומבי ובנו, בתרגום י. ד. ברקוביץ. יז. לפני היות האדם, מאת דזיק לונדון, בתרגום ש. האררי. יח. [illegible] בתרגום ש. האררי. יט. קנילוורת, מאת וואלטיר סקוט, בתרגום שמעון גינזבורג. כ. דוקטור יעקיל ומיסטר הייד, מאת ר. ל. סטיוונסון, בתרגום מ. ז. רייזין. כא. ספורים, מאת אדגר אלן פו, בתרגום אשר ביילין. כב. ספורים, מאת פטר אלטנברג, בתרגום נ. שיפמאן. כג. ספורים, מאת אנטון ציחוב, בתרגום י. ד. ברקוביץ. כד. החטא וענשו, מאת ת. מ. דוסטוייבסקי, בתרגום י. ח. ברנר. כה. קובץ שירים מאת פ. ב. שלי, בתרגום ישראל אפרת. כו. קובץ שירים מאת אלפרד לורד טניסון, בתרגום אפרים א. ליסיצקי. כז. קובץ שירים, מאת ה. וו. לונגפילו, בתרגום שמעון גינזבורג. כח. שירים ומילודיות, מאת כיגביורן אובסטפלדר, בתרגום פסח גינזבורג. כט. ביערות פולין, מאת י. איפאטושו, בתרגום מ. ליפסון. ל. רומאן של גונב־סוסים, מאת י. אופאטושו, בתרגום מ. ליפסון. לא. מן הניטו הניו־יורקי, מאת י. אופאטושו, בתרגום מ. ליפסון.

ספרות מדעית:

לב. תורת המדות, מאת ברוך שפינוזה, בתרגום יעקב קלאצקין. לג. המיסתורין של הרצון הצרוף, מאת הרמאן כהן, בתרגום יעקב קלאצקין. [illegible]

כל הספרים [illegible] מקצתם כבר נמסרו לדפוס ויצאו בראשית שנת תר"ף.

[illegible]

חותמי ה„מקלט" השנתיים יקבלו את הספרים, שיצאו במשך שנת תר"ף, בהנחה של חמשה ועשרים אחוזים מן המחיר הקצוב עליהם. דבר יציאת הספרים ומחירם יפורסם בשעתו במודעות מיוחדות.

מחיר ה„מקלט": באמריקה: לשנה $6.00. לחצי שנה $3.00. [illegible]: לשנה $6.50. לחצי שנה $3.50. לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת. ה„מקלט" לא ישלח לחותמים בהקפה.

הכתובת:

The Stybel Publishing House, 114-116 Fifth Ave., N. Y.

חדשות ומאורעות

ז־ד

באמריקה.

— על־פי הידיעות שנתקבלו אל המחלקה המדינית של ממשלת ארצות־הברית נמצא, כי מצב היהודים בפולניה נשתנה לטובה והזיון הפרעות לא ישנה עוד. הרבה גרמו לכך יהודי אמריקה במחאותיהם [illegible] את דעת־הקהל ואת רגש־היושר של העולם הנאור.

— המחלקה המדינית בוואשינגטון קבלה כבלים מאת [illegible] כי [illegible] הושבו אל ווילנה 400 היהודים, שהגלו משם אל לידה.

— הועידה השנתית של „אחדות הפועלים באמריקה" (אמעריקאן פעדערייששאן אף לייבאר), שנועדה באטלאנטיק־סיטי, קבלה פה־אחד [illegible] מאת ממשלת אמריקה להתערב בדבר ולהפסיק את הפרעות. כמו־כן החליט בועידה לדרוש מאת הקונגרס של ארצות־הברית להפסיק את ההגירה אל אמריקה למשך שלש שנים. „אחדות הפועלים באמריקה" מונה למעלה משלשת מיליונים פועלים מסודרים והשפעתה רבה מאד על העניינים המדיניים.

— הועד המהלך המאוחד שלח בספינה „אשבורין", שתעגן בדאנציג, מיליון ליטרה של בשר כשר בשביל היהודים נגועי המלחמה בפולניה ובארצות הסמוכות. קודם שהפליגה הספינה נערכה בה הגיגה בהשתתפות באי־כחם של ועדי־העזרה השונים ונשמעו נאומים של ברכה. יחד עם הבשר נשלחו גם כן מאתים אלף ליטרה של בורית. בקרוב ישלח עוד מיליון ליטרה של בשר. הועד המהלך המאוחד קבל ידיעה, כי הספינה „וויסטוורד־הו", ששלחו בה 500 טון של חלב משומר, 500 טון שמן עם בגדים מאמריקה, הגיעה לתעודתה בדאנציג ביום ב' שעבר. החמרים האלה העברו אל ווארשה ויתחלקו במהירות האפשרית בערי־ישראל של פולניה. הועד הנזכר מודיע, כי סניפו בווארשה רושם עזרה במשך החדשים מארץ, אפריל, מאי וחלק מיוני על סך של שבעה מיליונים מארק בערך.

— „התאחדות היהודים הרומיניים באמריקה" קבלה רשיון מאת הממשלה בוואשינגטון [illegible] אל יהודי רומניה [illegible]

— שלום אש ועורך־הדין י. הירשפילד, שלוחי ועד־העזרה אל ארצות־המלחמה, כבר שבו אל ניו־יורק. לפי דברי מר הירשפילד, הנה למרות כל היסורים והמציקות עדיין מלאים היהודים שם תקוות

לעתיד. נחוצים להם עכשיו מלבד מזון ובגדים, גם מכשירים וכלי־מלאכה כדי להחיות את התעשיה והמסחר. מר איש מצייר בצבעים שחורים מאד את הרעב וההרס, השוררים במקומות־החורבן. אמריקה היא הארץ היחידה, היכולה להציל מכליון חרוץ את אחינו שם, וגם בידה להפסיק את הפרעות.

— הסופר העברי־הז׳ארגוני מורים ווינטשיבסקי, ששלח אל אספת־השלום מאת הקונגרס היהודי בפילאדלפיה, שב כבר אל ניו־יורק. לפי דעתו, יתמלאו כל דרישותינו בעיקרן. פולניה כבר הספירה לבויות־המיעוט, אולם לא זכיית לאומיות. בתריניתיני נוכל לפנות אל אגודת־הלאומים. ברי הוא, כי ארץ־ישראל תנתן לנו בתור מקלט לאומי.

* * *

בחוץ־לארץ.

— השגריר הרומיני בוואשינגטון קבל את טופס הכרוז, שבו הכריזה ממשלת רומיניה, ביום 22 במאי, על התאזרחותם הגמורה של היהודים היושבים במדינה ההיא. יש יסוד להאמין, כי זאת הפעם קבלו יהודי רומיניה באמת זכות־אזרח בלא שום כרכורים של עקמומיות.

ליאיס ד. בראנדייס, נשיא־הכבוד של ההסתדרות הציונית באמריקה, כבר הגיע לפאריז ומשם ילך לארץ־ישראל בלוית הד״ר חיים ווייצמאן ויערב דיהאי. בפאריז נכנס בשידור עם הנשיא ווילסון.

— בעיר פיזווין נועד קונגרס של יהודי טשיכוסלובאקיה. 48 הדרית שהיו צירים אל הקונגרס. שבו נבחרה מועצה לאומית בררית שתעמוד על המשמר להגן על עניני היהודים באותה ארץ. בבחירות אל הנהגת הערים נחלו הציוניים והלאומיים נצחון גדול והמועמדים שלהם נבחרו בכל מקום. אף מתבולל אחד לא נבחר.

— הציוניים ברוסיה סדרו בכל ערי המדינה חברות־שותפות של מזון, שבורו מאיחדות באגודה אחת. ממשלת הבולשביקים תומכת באגודה הזאת, שתועלתה מרובה עד למאד. כמו־כן פתחו הציוניים מהלקה לעבודה בהנהגתו של הסופר העברי חכם־הכלכלה ד״ר ח. ד. הורוויץ. כל בתי־הספר העברים, ובכללם הגימנאסיה העברית במינסק, עברו לרשות הממשלה, שהיא מדיירה בהם.

— החברה „שלומי אמוני ישראל" בווארשה שלחה אל לונדון שלשה שלוחים: הסופר העברי ש. רוזנפלד, ראמינר ואבריד בעניני העבודה לשם ארץ־ישראל.

* * *

מסביב לאספת־השלום.

תנאי־השלום עם טורקיה כוללים גם תכניות בדבר ארץ־ישראל בשביל היהודים. אספת־השלום אשרה את כל הצעות הציוניים בדבר הגירה והתישבות. רק שאלת הגבול הצפוני עדיין לא נפתרה. בבנין הארץ ניתנו לציוניים יתר תוקף ודעה ממה שעלה במחשבה קודם.

— אגודת היהודים המתבוללים בווארשה שלחה צירים אל פאריז על־מנת למחות נגד הסעיפים בהוזה־השלום בדבר זכויות תרבותיות בשביל יהודי פולניה.

· · ·

פרעות ופוגרומים

— פרעות חדשים בידרים התהוללו בערי זאוויירצי, ליבארטוב, דידימין, סיינציאו, איסטוליבר, דייב, פראג של ווארשה, ווייצייבוב, באייורד, רשיפין, רדיביצה, רבים פיטריריב, וזאוויירד של פולניה.

— בקיוב של אוקראינה נהרגו ונפצעו כמה יהודים בהתנפלות הדשה עליהם.

— קומיסאר הונגרי אחד, ששטס באוירון מבודאפיסט למוסקבה מודיע, כי בערי אוקראינה הולכת ונמשכת סדרה אחת של מעשי רצח ואכזריות ביהודים. פגרים מתים של יהודים מתגוללים בחוצות.

— ראש־המיניסטרים הפולני פאדירבסקי הודיע, כי כל האשמים בפרעות יקבלו את ענשם ופרעות חדשים לא יהיו עוד.

— הפראלאמנט הפולני החליט פראהד להפסיק את הפרעות ביהודים ולהשרות שלום ואחדות בינם ובין הפולנים.

— הנשיא ווילסון מנה ועד, שיתחקה על הסבות של הפרעות בפולניה. היהודי הנרי מורגינטוי, מי שהיה שגריר אמריקה בטורקיה, יעמיד בראש הועד הזה. מנוי הועד נעשה לפי הצעת ממשלת פולניה וריטה.

— מצב היהודים במזרח־גליציה, שנכבש על־ידי הפולניים, נורא מאד. האנטישמיות נתגברה במדה מבהילה. בתי־ספרם של היהודים נסגרו ומתוך האוניברסיטה ובתי־הספר הבינונים הוצאו התלמידים היהודים.

— הפארלאמנט הפולני החליט לשלוח ועדה, שתחקור את פרטי הסבה שהתחוללו ביהודי טשינסטוחוב.

— גיבסון, שגריר אמריקה בפולניה, מודיע, כי כבר בא אל ווילנה על־מנת לחקור את מצב היהודים שם ומהות הפרעות שהתחוללו.

— בגיניבה של שווייצריה נערכה אספת־עם גדולה למחות נגד הפרעות בפולניה. באספה השתתפו חשובי הנוצרים שבמדינה.

— ביום ו׳, 20 ביוני, חל יום אבל ומחאה של יהודי שווייצריה נגד השחיטות והרציחות בפולניה. כל בתי־מסחרם של היהודים היו סגורים על מסגר. תהלוכות ואספות נערכו בכל הערים הגדולות. העתונות הקדישה הרבה מקום למאורע זה.

— הועד, שנתמנה מטעם מדינות־ההסכם, כבר הגיע לטשינסטוחוב על־מנת לחקור את הטבח הנורא, שנערך שם ביהודים. הועד מאסף עובדות ופרטים מפי הנגיעים הערים

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציוניות באמריקה.

— ביום א׳, 29 ביוני, תפתח בלונג־בראנטש של ניו־דזוירסי הועידה השנתית האחת־עשרה של הסתדרות בני־הנעורים הציוניים „יהודה הצעיר". לועידה יבואו צירים מן 716 אגודות הנמצאות ב־139 ערים. מהן 30 אגודות של דוברי עברית. כל ההסתדרות מינה עכשיו המשרד־עשר איש הדברים ביום שני לועידה תוקדש ישיבה מיוחדת, שתתנהג בעברית, לשאלות תרבותנו הלאומית.

— בהוצאת מחלקת־החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה מופיעות, בעריכתם של א ב. גולדברג ומ. נ י י מ א ן, הרצאות כתובות זארגונית ואנגלית על־ידי מומחים לדבר, מכוונות להקריאן באספות ובמושבי־חברים. עד עתה יצאו בזארגון שלש ההרצאות האלה: „ת ח י ת ה ש פ ה ה ע ב ר י ת", „ל א ו מ י ו ת, [illegible] והיהודים".

— על־פי הידיעות המתקבלות מכל פנות הארץ, רבתה מאד התכונה לועידה הציונית הבאה, שתפתח בשיקאגו ביום 14 בספטמבר. השכונות הציוניות עובדות במרץ לאסוף מידי הציוניים הנרשמים את הדולאר השני של המס, כדי שיהיו זכאים להשתתף בבחירת הצירים אל הועידה. בחירת הצירים תחול ביום א', 29 ביוני, ב־353 ערים ועיירות של ארצות־הברית.

— לואיס רוביסון, סגן הגזבר של ההסתדרות הציונית באמריקה, שנשלח אל הועידה הציונית הכללית בלונדון ואחר־כך אל ארץ־ישראל בתור חבר בועד הצירים, כבר שב לכאן. רשמיו מארץ־ישראל [illegible] לפי דעתו נצפה לה עתידות מזהירות [illegible] לפי־שעה מחמת מצוקות המלחמה עדיין המצב קשה. בנוגע לערביים, [illegible] השאלה אמנה מסובבת, אך עומדת היא להפתר לטוב לשתי הצדדים.

. . .

ה צ י ו נ י ו ת ב א נ ג ל י ה.

האוניברסיטה של ליוורפול סדרה לכל משך חדשי הקיץ סדרה של הרצאות בדבר ארץ־ישראל [illegible] פרופיסורים ידועים ישתתפו בהרצאות האלה, שאחת מהן תהיה: „תחית ארץ־ישראל על־ידי היהודים".

* * *

י ד י ע ו ת ה ק ר ן ה ק י י מ ת ל י ש ר א ל.

הלשכה הראשית של הקרן הקיימת לישראל בהאג של הולנדיה שלחה אלינו את הידיעות האלה:

ה ק ר ן ה ק ר ק ע י ת ל י ש ר א ל. — בשם זה נדפסה בכמה עתונים הידיעה, כי לפי החלטת הועידה הציונית האחרונה בלונדון עומד להוסד מוסד חדש, שתעודותיו תהיינה בעיקר תעודותיה של הקרן הקיימת לישראל. מכאן למדו, שמפאת אפני קבוצי הכסף המיוחדים לה לא תוכל הקרן הלאומית להגיע להגדלת הכנסותיה והונה, אלא לאט־לאט, בעוד שאנו זקוקים בשעה זו לקרן של אמצעי־כסף גדולים [illegible] [illegible] והנהגת הקרן בהאג רואה חובה לעצמה להודיע:

1. ההחלטה הלונדונית בדבר קרן קרקעית יש לה יחס להצעות העומדות להיות מוצעות לפני ועידת־השלום ובשום אופן אין כוונתה לדחוק את רגלי הקרן הלאומית או להגביל את התפקידים, שהוטלו עליה בהתאם לעיקריה על־ידי מיסדיה והקונגרסים הציוניים.

2. בלונדון החלט, שהאדמה צריכה להנתן רק בחכירה העוברת בירושה. קרן קרקעית לא תוכל איפוא לתת אדמה למתנחלים אלא בעד תשלומי־חכירה נמוכים, כקרן הקיימת לישראל עצמה, ולפיכך לא תהיה האפשרות להבטיח את „אמצעי הכסף הגדולים" לקרן חדשה זו, אלא בדרך נדבות חפשיות.

3. הקרן הקיימת לישראל אינה כפותה ועומדת לשיטות קבועות של קבוצי כסף. הכנסותיה עד כה נמצאות ביחס מתאים למפעלים ולאפשרויות העבודה המוגבלות של ההסתדרות הציונית כולה לפני המלחמה. בשנה האחרונה פרסמה הנהגת הקרן מאניפסט לעם ישראל ונגשה בקשר עם זה לחזוק ההסתדרות של הקרן הלאומית על בסיס חדש, שיאפשר אותה להבטיח למטרותיה הון של „מאות מיליונים". אם בשנות 1917 ו־1918 עלתה הכנסתה השנתית של הקרן הקיימת לשני מיליונים פראנק בערך, הרי אפשר להכפיל את הכנסתה כמה וכמה מונים, אם תסודר כראוי הטלת־מס על קהלות, חברות, מוסדות וביחוד על יחידים, ותתרחב התעמולה לטובת הקרן הקיימת על־ידי כל [illegible] הציוניים [illegible] [illegible]

[illegible] בנוגע לקרן הקרקעית היא המטילה את החובה על כל ציוני לתמוך בכל הכחות והאמצעים במפעל התעמולה, שהנהגת הקרן הלאומית נגשה זה עתה להגשמתו בכל הארצות, כדי שתהיה הקרן נכונה למילוא תפקידיה הגדולים בעוד מועד.

— — — — — —

שונות

ד"ר אברהם אליהו הרכבי.

[illegible] העברי הידוע ד"ר אברהם אליהו הרכבי. המנוח הצטיין בתור מומחה ללשונות השמיות ויחוסן אל הסלאבית ופרסם במקצוע זה עברית ורוסית כמה ספרים ומאמרים חשובים, שעשו לו שם בתור אחד מגדולי החכמים במדע היהדות.

הרכבי נולד בשנת 1835 בעיר נובוגרודוק, פלך מינסק, רוסיה. בנערותו למד תורה בישיבת וואלוזין ובהיותו בן תשע־עשרה נכנס אל בית־המדרש לרבנים בווילנה. אחרי־כן למד הרבה באוניברסיטות של פטרבורג [illegible] ידיעות רבות בחכמת ישראל. בשובו נתמנה למפקח במחלקה המזרחית של הספריה הקיסרית בפטרבורג [illegible] עד יום מותו.

יהי זכרו ברוך.

. . .

מ ה י י ה א ג ו ד ו ת.

ביום א' (29 ביוני, שעה 8 בערב, תערך אספה ציונית [illegible] „אחיעבר" במרכז העברי, 201 איסט ברודווי, ניו־יורק. הסופר והפדגוג העברי י. ז. פרישברג ירצה על־דבר הועידה הציונית הבאה. אחרי ההרצאה ויכוחים. יודעי עברית [illegible]

[illegible] ביום ד' [illegible] שעה 9 בערב, במרכז העברי, 201 איסט ברודווי, ניו־יורק [illegible] א) אזכרה לאברהם עפשטיין ולד"ר א. א. הרכבי. ב) ויכוחים והצעות על הנושא: „המפעלים הספרותים באמריקה — מה יש ומה חסר". ג) העמדת פקידים לחצי־השנה הבא.

— אגודת „ד"ר הרצל ציון" עורכת אספה רבת־ענין במוצאי־שבת, 28 ביוני, בבית־הספר הלאומי, 206 איסט ברודווי, ניו־יורק. [illegible] בדבר השקפותיהם של גדולי־הרוח על תיי־[illegible]

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן".

ואלה הברכות:

אגודת „עבריה", פילאדלפיה, מברכת את החברה מרת חנה טויבה ראדלי לנשואיה עם בחירה מר שבתי עטקוביין. יהי רצון שיבנו את ביתם, בית עברי, בארצנו ארץ־ישראל.

תלמידי המחלקה ב׳ של שעורי הערב של אגודת „עבריה", פילאדלפיה, מברכים את התלמידה מרת ראדלי לנשואיה עם ב"ג מר שבתי עטקוביין. היו מאושרים בארץ אבותינו.

מזרחי,
ווקסליר,
קאפלאן,
ראי,
זעט,
חברה גרינסטון.

בלשכת „התורן" נמצאים למכירה:

1) כתבי ראובן בריינין, כרך א', ספורים, וציורים. 318 עמודים. מכורך בד חדר. יפה — — — — — — — — — 1.50$
2) „לוח־אחיעבר", שנה א', מאסף ספרותי, 464 עמודים, בלי כריכה 1.50 בכריכת בד יפה — — — 2.00
3) ספר הזכרון לבן יהודה, מאסף ערוך ע"י ראובן בריינין, הוצאת מהודרה, 92 עמודים — — .50
4) „התורן" החדשי, שנה א', מכורך יפה — — — — — — 1.50
5) „התורן" השבועי שנה ג', מכורך יפה. — — — — — 8.00
6) „התורן" השבועי שנה ד', מכורך יפה — — — — — 8.50
7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד"ר דוד ניומארק, בלתי מכורך .45
8) תיאודור הרצל: נאומים קונגרסיים. בתרגום ש. גינצבורג, בלתי־מכורך — — — — .15
9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר" — — — .25
10) ב"נ סילקינר: מול אהל־תמורה, פואימה — — — — — .25
11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים מאת פרופ. י. פריד לנדר — — — — — — .15
12) מהג לחג, קובץ. חוברת א — .10
13) מי"ל טוב, קומידיה במערכה אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקוביץ — — — — — — .10
14) שלילה וסתירה, חסתכלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — — — .10
15) „חלום אביב", אגדה (מנוקדת), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .05
16) א) השפה והתחיה, מאת ד"ר בן ציון מוסינזון; ב) העברית בארצנו, מאת י. בן צבי — .08
17) א) הספרות העברית ועתידותיה מאת ראובן בריינין; ב) המבטא בלשון העברית, מאת א. בן־יהודה .03
18) עברית ולעזים, מאת א. בן־יהודה — — — — — .05
19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה מאת ק. ווייטמאן — — — .02
20) וואָס איז אידישע ערציהונג, מאת י. ז. פריטבערג — — — — .02
21) דאָס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — — .05
22) שפתנו, מאת מ. שיינקין — — .05
23) מלחמת היהודים ברומאים, סקירה היסטורית, מאת ישראל בלקינד (מנוקד) — — — — — — — .35
24) „אונמער'ן שאטען פון חרמון" א באַנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל. 276 זייטען, פיין אילוסטרירט — — 1.20
25) אהבת ציון, מאת אברהם מאפו, מכורך — — — — — — — 1.25
בכריכה דע־לוקס — — — — — 1.65
26) מורים, רומאן מאת י. אפאטאשו, מכורך — — — — — — — 1.25

המחירים עם המשלוח.

שנה ששית HATOREN גליון טז (קסו)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, JULY 4, 1919 — No. 16 (166)

HATOREN. Published Weekly by the ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA, 55 FIFTH AVENUE, NEW YORK. Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן“
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

דר. נ. שכטר
רופא חולים
53 רחוב רושפרסון ניו־יורק
טעליפאן 6370 אָרטשארד
השעות: 8—10, 1—2, 6—8
ביום א' — עד שעה 1

בית ועד לעברים!
בית האוכל של
יוסף לאנגבארד
38 רחוב קאנאל ניו־יורק
ידוע לעברים במאכליו הבריאים ותחוּניים

ד"ר מ. ס. קאמענעץ
רופא שנים מנוּסה
911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

חש במעיו יתרפא
ב„עקס־לאקס"

בית החרושת של
דגלים
עבריים מכל המינים ובכל המידות. של צמר, משי ובד. כפתורים ותוים. עבודה יפה. מחירים נאותים. הזמנות מערי־השדה מתמלאות בדיוק גמור.
S GOLDBERG
198 East Broadway, New York.

כשר
בית האוכל של
איבראַמסאָן
רחוב 32, מספר 4 מערבה.
מאכלים מבריאים וכשרים להשיג בכל יום משעה 11 בבוקר עד שעה 8 אחר הצהרים. מקבל עליו לערוך בנקטים, סעודות תנאים ותתונה במחירים נאותים.

כשר
בית האוכל של
ו. וויינברגר
Royal Hungarian Restauran
17 W. 24th St.
מקבל עליו כמו־כן לערוך באנקטים, סעודות תנאים וחתונה במחירים נאותים.

בית הכריכה הידוע של
א. רפאלובסקי
עם מכונות ומכשירים חדשים ומודרניים.
241 E. Broadway New York

בקשו לשלוח לכם דוגמה
— של —
ציון באנד

אז תוכחו, כי הוא טוב מכל נייר אחר הדומה לו במחיר.
שימו לב אל תוי־המים המיוחד.
הטו אוזן לרשרוש הנייר.
הרגישו בהדור הנייר.
קפלוהו — קרעוהו — בחנוהו.
ל„ציון באנד" יש כל המעלות האלה ועוד — זהו נייר באנד מיוחד.
נעשה רק על־ידי
THE B&B PAPER SUPPLY CO.
Distributors of Papers that Stand the Test.
HOLYOKE, MASS.

יצא לאור בהוצאת „חנוך" ספר למוד חדש
לשנות הלמודים השלישית־הרביעית
שלחן ערוך לתלמידים
עם אגדות נבחרות מהתלמוד והמדרשים מאת
הרב שמריהו ליב הורוויץ.
הספר הוא מנוקד כולו והשפה היא שפה קלה, עשירה ומדויקה. הפרקים הם קלים וקצרים. הביאורים קצרים. על־ידי למוד הדינים והמנהגים מקורם וטעמם יבין הילד העברי את החיים העברים בכל מלוא היקפם, ויש בזה ערך היסטורי וקולטורי חשוב מאד.
מחירו 50 סנט. לבתי־ספר 40 סנט.
לפנות אל הוצאת „חנוך"
RABBI S. L. HURWITZ, 66 W. 118th St., New York City
או אל:
S. DRUCKERMAN, 50 Canal Street, New York City.

כתובת
„אָסָף"
ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St. New York City

שנוי הכתובת
אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.
הנהלת „התורן".

הספרים והעתונים
שיוצאים בארץ־ישראל
אפשר להשיג בבית מסחר הספרים
— של —
מ. יעקבסון וש.
יפו, תל־אביב, ארץ־ישראל.
הזמנות מתמלאות בדיוק ובזריזות.
מחלקה מיוחדה בשביל דברים למזכרת מארץ־ישראל.

VOL. VI — NEW YORK, JULY 4, 1919 — No. 16

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית — ניו־יורק, ו׳ תמוז תרע״ט — גליון ששה־עשר

פרשת השבוע

נִצְחוֹן הַמִּיעֻטִים

כמעט כל אשר דרשה המלאכות היהודית מאספת־השלום בפאריז נתנו לה. עמלנו ומלחמתנו להשיג זכויות שוות, ובמדה ידועה גם זכויות לאומיות, באותן הארצות שהיינו שם עשוקים מהן, — מלחמתנו הקשה הזאת וכל עמלנו הרב לא היו, איפוא, לשוא.

פולניה התחייבה, סוף־סוף, לתת להיהודים היושבים בארצה את כל אותן הזכויות שדרשו ממנה, אחרי אשר צירינו מארצות שונות, שנועדו בפאריז, באו אחרי ויכוחים נלהבים והלוקי־דעות ותביעות יכלל דרישה מסוימה אחת. ומעתה תהיה אגודת־העמים מפקחת על שמירתן ומילואן של אותן הזכויות הנתונות לנו בכתב, החתום על־ידי כל חברי אספת־השלום.

אגודת־העמים היא האחראית בעד הזכויות האלה, שהן הן היסוד החוקי לאותן הממשלות הקיימות, אי שהוקמו, כיום בחסדה, והיא תהיה גם המגינה עליהן באותם האמצעים והכחות אשר ינתנו לה. בית־הדין העליון של העמים הזה הוא הוא העורב ערובה, כי זכויותינו המובטחות, בתוך זכויותיהם של כל המועטים, לא תשארנה (כמו שהיה הדבר, בנוגע לזכויות אחינו, עם ספר־הברית הברליני, שחתמה עליו רומיניה בשנת 1878) חתיכת־נייר (ואם נדייק בלשוננו נאמר: חתיכת קלף יאפוני), העשויה לצור על־פי צלוחית.

ואת אשר התחייבה פולניה, בהיותה אנוסה לעשות כזאת, בנוגע לזכויותיהם של המועטים, הוא חיוב גמור וחוק קבוע שאין לשנותו או להגבילו גם בנוגע לספרי־הברית עם ליטה, טשיכוסלובאקיה, רומיניה ויוגו־סלאביה.

אמנם, מדברים הניתנים בכתב עד הוצאתם אל הפועל רב הוא המהלך, ואין כל ספק, כי עוד יהיה עלינו ללחום על הגשמת זכויותינו בפועל ומעשה באותן הארצות, שיושביהן מראים אלינו שנאה וקנאה, יישעיד אתמול. אז גם היום, היו היינו הפקר להם.

היחסים היום־יומיים, הכלכליים, החברתיים והמדיניים, שבין העמים הצוררים אותנו ובין אחינו היושבים בקרבם לא ישתנו, אמנם, פתאום על־ידי מעשה כישוף מרע גמור לטוב גמור. שנאתם אלינו וקנאתם בנו עמוקות וישנות יותר מדי. ושטח החכוכים שבינינו רחב יותר מדי. לא כל־כך מהרה ולא כל־כך בנקל יוסרו העכובים והמעצורים האלה מעל הדרך המובילה לזכיון גמור, בפועל ומעשה. יחסים טובים וישרים בין המיעטים שהיו משועבדים ונרדפים ובין המרופים שכבר הורגלו להיות מדכאים ומשעבדים, — יחסים טובים, אנושיים ומשפטיים, ביניהם יכולים להוצר ולהקבע רק מעט־מעט, בהדרגה, על־ידי רצון טוב, בינה יתירה, הושטת־יד משני הצדדים. ידידים טובים בין המיעטים והמרובים, היחסים הנכונים, הדרושים להגשמתן של הזכויות, הניתנות בכתב, גם בפועל בחיי יום־יום, — יחוסים כאלה דורשים קודם לכל משני הצדדים שכחת העבר הרחוק וביותר את העבר הקרוב, סבלנות במדה מספיקה ורגשי יושר וצדק משותפים. דברים שאינם נקנים בהיסח־הדעת והרצון בבוקר לא־עבות אחד.

עם כל זאת יום גדול, יום היסטורי, היה אותו היום, שבו נחתם ספר־הברית עם פולניה, שאחריה תבואנה יתר המדינות של מזרח־אירופה. לא על ישרם הלאומי של הפולנים אנו סומכים, כי־אם על אגודת־העמים, שהיא היא האחראית בעד זכויותיהם של המועטים. פגיעה בזכויות האלה, גזל משפטם של המועטים, של היהודים, יכולים לערער את היסודות, שעליהם נבנתה אגודת־העמים, יכולים להיות לגורמים מדיניים חשובים, שיש בידם להתור התירה תחת משטר העולם החדש.

אָמנם, רק יתר קטנה הננו בהמכונה המדינאית הגדולה, אבל יתד זו אחוזה ושלובה כיום בכל גלגליה וידות תנועתה. הזכיון הניתן לנו כיום הוא תולדה הגיונית ומוכרחת מכל השנויים הגדולים שבאו, ושצריכים היו לבוא, בעולם.

אולם, מלבד ערובתה והגנתה של אגודת־העמים, — שגם היא אינה אלא תולדה מוכרחת ממהלכה של ההיסטוריה החדשה, — הנה, סוף־סוף תוכח גם פולניה בעצמה, כמו יתר המדינות במזרח־אירופה, כל אלה שהורגלו לרדוף את אחינו ולשלול את זכויותיהם, שבלי שחרור היהודים — והכתוב מדבר בשחרור מלא — לא יהיה גם שחרורם מלא וקיומם בלתי מבוסס ומובטח כל־צרכו.

בלי שלום פנימי באותן הארצות האמורות ובלי עזרתם הנאמנה והשתתפותם והרוצה של היהודים, אין הארצות האלה יכולות לישב ולהתכונן אחרי החורבנות וההריסות שעשתה בהן מלחמת־עולם זו.

וגם אנחנו לא נוותר אפילו על קוצו של יוד בכל אותן הזכויות, הניתנות לנו כיום, ושכה נלחמנו עליהן במשך כל־כך דורות. אין אָנו מסתפקים היום במועט. אין אָנו יכולים לסבול את המצב של הציו עבד וחציו בן חורים. ואם יגעו בזכויות היהודים המשוחררים בארץ אחת, יתעוררו אחיהם בכל יתר הארצות, ששם מצבם המדיני והכלכלי יותר איתן ובטוח, וידעו להגן עליהם. הן לא לחנם נצרפנו בכור העוני והתלאות זה כאלפים שנה, כיום לכתנו בגולה.

לא עם יהודים בודדים של ארץ אחת יהיה להם, לשונאינו, עתה עסק, כי־אם עם כל העם העברי שקם לתחיה. וזאת עשתה הציוניות, התחיה הלאומית, במשך דור אחד, או עוד פחות מזה.

הציוניות היא שנטעה את הרגש הלאומי, את רגש האחריות הכללית בלב בני עמנו. והיא גם אשר פתחה בקרבנו את כשרון ההסתדרות הלאומית הדרושה להגן על קיומנו וזכויותינו. וכל מה שיבוצר מצבנו בארץ אבותינו, כל מה שנמהר לבנות שם את מקלטנו הלאומי, ושואף למדינה יהודית ולשלטון עצמי, בה במדה יבוצר מצבנו גם ב„חוץ־לארץ".

והזכויות שנתנו לנו כיום, יחד עם זכויות המיעוטים של יתר האומות, עתידות להביא בקרב העמים מושגים משפטיים חדשים, פסיכולוגיה הבריתית חדשים וגם יחסים חדשים, יותר אנושיים, אל היהודים ואל היהדות העולמית. לא יעברו ימים רבים והעמים הנאורים והמפותחים יתרגלו להביט עלינו ולהתיחס אלינו כאל עם הישוב ומלא חיים בקרב משפחתם.

חברה חֲדָשָה.

בשנות־המלחמה, המהומה והמבוכה בכל העולם, היו מהומה ומבוכה גם בעולמנו היהודי. באותן השנים נשתנו סדרי החברה גם אצלנו. ירדו עליונים למטה ותחתונים, פחותי־הערך והמדרגה, עלו למעלה. בשעת המבוכה העולמית קפצו הדיוטים בראש, כאילו שם נועד מקומם בראש, ואנשים חשובים וגם מצוינים ישבו בסתר המדרגה, מבלי אשר השמיעו קולם. בימים ההם הכל נתהלך, שודדה המערכה.

אולם מעתה, עם בוא השלום בעולם, יבוא, בכה ההכרח ההגיוני של המעשים המסודרים, כל איש, כל עסקן, על מקומו הנכון, עד כמה שאפשר דבר כזה בסדרי חיינו וחברתנו לעת כזאת. כל איש יעמוד במקום שהוא צריך לעמוד, ולא במקום שהטילוהו סערות המקרים והמאורעות המבולבלים והמסוכסכים של שנות המלחמה ושגעונותיה. מעט־מעט ישובו סדרי עולם לקדמותם.

מִפִּנְקָסִי

מאת

ראובן בריינין.

הנסיעה התכופה בכל יום בחשמלית, בעגלת או בתחתית, היא אחד מיסורי הישיבה בכרך גדול, בבירת עולם. נסיעה זו גוזלת עת ומלאה שממון ושעמום. כתשרימים לאבדת־זמן הנני מוצא בהסתכלותי בפני הבריות, הנוסעים אתי יום־יום במחיצה אחת מרוב שעמום הנני נעשה, כמעט על־כרחי, לבוחן כליותיהם של בני אדם זרים לי. הנני קורא בהשאי את רעיונותיהם, שהם הוגים בבתי לבבם.

השיירה הקטנה של החשמלית או של העגלת, אותם בני האדם שהמקרה זווג אותם והכניסם לשעה מועטה במחיצה אחת, הם עולם קטן בפני עצמו, ברלין באפא זוטרא. בני אדם מכל המינים והסוגים אתה מוצא בחשמלית, העוברת דרך רחובות העיר. אלה יוצאים ואלה נכנסים, והצורה הכללית קיימת.

יושבים שם האשכנזים היושבים [illegible] צפופים

יחידים ואין דובר דבר. [illegible]

שכיות של בני אדם עשויים שעוה. נדמה לך, שבשיירה מקרית זו אין נשמה צבורית או ענינים משותפים. יש רק סדרים, משטר ומשמעת קשה כברזל.

אולם דוקא משום שהאשכנזים האלה שותקים והם סגורים בעולמם הפנימי — אם בכלל יש להם עולם כזה — יותר נקל לך להכיר את תכונתם ולעמוד על אפים המיוחד להם. יושב לו האשכנזי [illegible] במתינות, בבדר ובמנוחה רצהנית, פתיילתם רציפות של [illegible] בשרהזית, שהוא מוציא זו אחרי זו ממעטפתו נייר. בא זמן האכילה והאשכנזי אוכל בכל מקום שהוא: בתיאטרון או בחשמלית. אחת היא לו. בכל מקום שהוא הולך, אכילתו עמו. האדם ניכר מתוך אכילתו. והאשכנזי בשעה שהוא אוכל ולועס ומעכל, הוא, פשוט, בבחינת בהמה גסה. שקוע הוא בעבודה זו, המונעת את יכלותיו וצדעיו, בכל נפשו ומאודו, עד שאינו מרגיש ואינו רוצה גם לדעת את כל הנעשה סביבו. האכילה היא מין [illegible].

שם יושב אשכנזי, — שפמו החד והקשה כחודו של שפוד, מכוון למעלה מעשה ווילהלם, — והיא מתנפח ומלא חימה על כי שמע בצדו את הברותיה החותכות של השפה הרוסית. וכל אשכנזי [illegible] נגרוי או בכתה, אם הוא שומע צלצולה של שפה זרה לו

ובבילא תהיה בטלה וכבוטלה הטענה של „בשעת חירום שאני".

ומעתה, עם בוא השלום בעולם ועם בוא האנשים, והעסקנים הלאומיים והמנהיגים על מקומם הראוי להם; מעתה, כשכבר יש אפשרות — או שקרובה היא להיות להסתדרות הציונית העולמית, שהיתה קרועה וגזורה, במשך של חמש שנים, לגזרים, לשוב לתפקידה בתור גוף מאוחד, — מעתה צריכה להיות עבודתנו הלאומית והציונית מוגדרה כל־צרכה, מתונה ומיושבת. מעתה נדע את האפשר לנו ואת הנמנע לנו לעת עתה, את הנמנע לנו היום והאפשר לנו מחר.

מעתה הנה גם היהדות העולמית משוחררה, ולוא גם בהכרה, לוא גם באופן משפטי וחוקי ולוא גם בכתב שעל־גבי הנייר. אין עלינו להפחית את הדבר ולהמעיט את דמותן של הזכויות שכבר ניתנו לנו. כתב־שחרור יש לנו כיום ובאי־כחן של רוב הממשלות התקיפות, הגדולות והקטנות, חתמו עליו. ואם בכל־זאת יעשוק אחד העמים, שאחנו שוכנים בקרבו, את משפטנו למרות כל החתימות ולמרות כל ההתחיבויות וכדומה — הלא אז נוכל לבוא בטענותינו ותביעותינו הצודקות אל אגודת־העמים, אל בית־הדין העליון, שעליו מוטלת האחריות המלאה בעד הצדק והיושר, אם כל אלה המלים לא תהיינה רק שחוק וצעצועים, או מין „חומר ביד היוצר".

המצב החדש הזה, השחרור שבא או הולך ובא אחרי דורות של שעבוד ושפלות לאומית, מחייב אותנו לבחור מעתה והלאה בתכסיסים לאומיים אחרים. עלינו ללחום עתה על קיומנו בתור עם, על כבודנו וירושת אבותינו הרוחנית כבני־הורים. אין אנו רשאים ואין אנו צריכים עוד להשתמש באותם התכסיסים, שכבר העלו חלודה, שבחרנו בהם אז, עוד אתמול, כשהיה החלק היותר גדול של עמנו עומד מחוץ לגדר החוקים ומשולל כל זכויותיו האנושיות. מעתה תדבר גם הציוניות בשפה אחרת, בשפת עם אשר הכירו את זכויותיו ומשפטו, וגם תביעותיה ושאיפותיה תהיינה שונות יאדרות, יותר נעלות ויותר מפורשות.

בדמנו, בנפשנו, ברכושנו ובכל אשר לנו קנינו את נסיונותינו החדשים, בשנות המלחמה ובירחי אספת־השלום, בשעה שנלחמנו בשארית כחותינו על קיומנו ועל שחרורנו. והנסיונות הללו צריכים להיות לנו יקרים, ומהם יהיה עלינו ללמוד. בדמים מרובים — תרתי משמע — עלה לנו שכר למוד זה. והיוצא מזה: קנה־המדה של מעשינו ושל שאיפותינו צריך להיות מעתה יותר גדול ויותר רחב.

וגם זאת: היהודים שבארץ אחת, יהיה שמה מה שהיא, אינם רשאים, יאינם גם יכולים כיום, להתנשא, ימה גם להשתרר על היהודים שבארצות אחרות. היו ימים, וימים קרובים מאד, שהיהודים המערביים התנשאו על יהודי המזרח. הראשונים חשבו את עצמם לבני עליה, לבני־דיעים. יאציליים ומיוחסים, ואת האחרונים — למשועבדים, לאומללים, ליהודים ממדרגה שניה.

והנה בחמש השנים האחרונות הראו היהודים שבמזרח־אירופה, אותם העלובים, לכל באי עולם את יתרון רוחם ונדיבותם, את יתרון מרצם, את יתרון כחם, להביא קרבנות ואת כשרונם המיוחד ללחום על כבודם, כבוד האומה העברית, ולדרוש את זכויותיהם הלאומיות גם בשעה שחרב חדה, פשוט כמשמעה, היתה מונחת על צוארם.

והכרה חדשה זו פותחת שער רחב להיהדות העולמית.

ומה מכוער הוא האשכנזי הגמור בשעה שהוא כועס. פניו מתאדמות ככרבולת של תרנגול־הודו. ומפני שאין הוא מוצא בשעה כזו מלים בפיו, על־כן יהום נהימה משונה, שפירושה: „יקחך בכור שטן!"

על־יד האשכנזי המתרגז יושבת אשכנזית מסובלת בשר והיא מחזיקה על ברכיה ילד נדיר, למען תפטר משכר־נסיעה בעדו מתכוונת היא להתכווץ בפנה, שלא תתפוס עם ילדה מקום יותר מדי. חוששת היא שמא תתפש בגניבתה זו, ואז תהיה מוכרחת לשלם שכר־נסיעה גם בעד „פרי בטנה". למולה יושב פקיד־צבא, שהוא עושה לה כוונות ורמזים במבט עיניו המימיות.

על ימיני יושב אשכנזי כבן ארבעים, סנטרו כפול ושמנה, והוא מתנמנם בקול נחירה ושריקה. ראשו מתנועע הנה והנה כדבר שאין בו רוח חיים. כשהוא מתעורר מעט, ברגעי הדפסקה של תנועת החשמלית, מתנומתו פוקח הוא את עיניו הקטנות והאפורות וסוקר סביבו בתמהון ותוהה ומוציא מגרונו ומנחיריו הברות משונות יגבית. והוא מסיים: „דאנגערוועטער, נאך מאהל!" עוד הפעם הוא נופל לתוך תרדמה. ניכר ששתה שכר לשכרון (כל מראהו של אשכנזי זה הוא כחבית של שכר). ונדמה לך באותה שעה, שכל התרבות האשכנזית, עם כל יתרונותיה ומעלותיה, טבולה בשכר, שריחו נודף מכל נימוסי ההמון בעיר זו.

משמאלי יושבת עלמה אשכנזית צעירה. שערותיה — פשתן; פניה — פני בובה אי: יהמניתידים משיחר בריבים: עיניה גולות זכוכית צרולה; פיה — סדק בתפוח. וכולה: מין אישיות פושרת, לא קרירה ולא חמימה, נפש בלי־תנועה ובלי רוח חן וחיים. ונערה זו מחזקת קונטרס של תוי־זמרה בידיה, מדפדפת בו ומעבירה עיניה בעצלות על שורות הציונים שמלעיל ומלרע. כפי הנראה: נוסעת היא אל מורה־הנגינה. ולומדת היא זמרה, משום שכך מקובל ונהוג לדבר בין מכירותיה, באותה הסביבה, שהיא חיה בו. ואין כל ספק בלבי, שריבה זו מזמרת בלי כל הכרה פנימי, בלי כל חפץ ורצון. אלא מאי? פשוט משום שעלמה אשכנזית, בת אמידים, היא צריכה לזמר מעט ולנגן מעט. וזהי מעלה לגבי שידוך, ושרוצה היא להנשא לאיש — גם זה ודאי. כי מי היא הנערה האשכנזית שאיננה שואפת לידי נשואים שאיננה רוצה להיות בעלת־בית וכפותה לבעלה?

למולי יושב פרופיסור זקן ומתחת אצילי ידיו חבילת־כריכות של כרכי־ספרים עבים, שהם נשמטים פעם בפעם ונושרים מזרועותיו והוא מחזירם למקומם. הזקן הזה מוצץ בלי חשך את שפתיו הכמושות, והוא מסתכל סביבו בתמימות מיוחדה, מבלי ראות מאומה. ניכר שמחו עסוק באיזו עבודה מדעית, והוא עושה

עַם־הַסֵּפֶר וְהַסֵּפֶר הָעִבְרִי

מאת

א ב. ג ו ר ד ו ן.

בימער שמריהו, נביא אליה, הפליט מפיו את השם „עם הספר", לא היתה כוונתו בזה להחליט, כי העם העברי אוהב את הספר, אלא כוון לאמר, שעמנו הנחיל לעולם את הספר בה־א־ידיעה, כלומר, התנ"ך.

אולם אחרים רבו המבינים מוצא אחרת ויתן לו פירוש אחר. „עם הספר" משמעו: העם המדבב את הספר, השוקד עליו והמתיחס אליו מתוך הבה, מתוך כבוד ראש וזהירות יתירה.

ואמנם השם הזה נאה לנו. עובדה היא, כי היהודים אוהבים את הקריאה ואת הלמוד מתוך עיון והתעמקות. היהודי נוהג בו בספר דרך כבוד ומעריץ את המלה הנדפסת. עמנו מעמיד מתוכו חוג גדול של קוראים בשביל מבחר הספרות הכללית, ובדרך כלל עמנו מבזבז כסף רב על ספרים.

צאו ושאלו בספריות ויגידו לכם, כי בשכונה אשר רוב אוכלוסיה הם יהודים, שם יש דרישה גדולה על ספרות רצינית, כי בשכונות ההן קוראים בספרים לא רק כדי לבלות את העת, אלא למען השכיל ודעת. בחלקי העיר, שתושביו יהודים, דורשים ספרים עיוניים, ספרי מחקר ופילוסופיה, ספרים הדנים בשאלות העומדות ברומו של עולם, בשאלות כלכליות וסוציאליות. הרוח העברי חוקר ודורש, ער וסקרני הוא ואין דבר בעולם שהוא זר לו לגמרי. אין אף מקצוע אחד אשר לא יעסיק את מחו ולא יעורר את תשומת לבו. העומק לא יפחידהו.

כששיטה חדשה יוצאת לאויר העולם, כשרעיון חדש מתרים בפילוסופיה או במקצוע אחר, הרי היהודים הם הראשונים לדרוש אחריהם, להגות בם. והם הם הראשונים לבקש את הספר אשר רוח חדש יפעמהו. באים הם צפופים אל הספריה לדעת ולראות, אם נמצא כבר הספר החדש הזה ברשותה. בבליון־עינים הם מחכים לו ו„בדחילו ורחימו" הם לוקחים אותו לביתם וקוראים בו מתוך רטט עצור ורגש עמוק.

המבקרים היהודים הם תמיד הראשונים לפרסם את הסופר החדש אשר שאר־רוח לו. הם הראשונים לתרגם את דבריו ואף הקוראים היהודים הראשונים באים מקרב מדננו.

הקוראים היהודים אינם קוראים פשוטים, הקוראים המתיחסים בשויון־נפש אל הספר. היהודי מטבעו יש לו נפש חמה, הוא איש מתפעל ומתלהב ואינו כפוי־טובה, הלילה, להסופר שעשה עליו רושם. הקורא הלועזי, אם איזה סופר מוצא חן בעיניו, בודאי שהוא יודע להוקיר את הסופר, אבל כל יחוסו אליו הוא יחוס של „מהיכא־תיתי": „אמנם, הספר טוב ונעים הוא, אבל אין זאת אומרת, שמחויב אני להרעיש עליו את העולם ולפרסם את טיבו ברבים". הקורא הלועזי לא יצא מחוגו כדי לזכות אחרים במתנה זו שנפלה לידו. כשמדברים במקרה בחברתו על סופר כזה או על ספרו החדש שקרא, בודאי שיאמר: „כן, קראתי את ספרו של המחבר הזה ומצא חן בעיני". הערה קלה — וחסל. והוא לא יוסיף על דבריו המקוטעים אלא אם פונים אליו בשאלות ומוציאים את המלים מתוך פיו בצבת.

שונה הוא הקורא היהודי. כשהוא קורא ספר העושה עליו רושם חזק, לא ינוח ולא ישקוט עד אשר יפרסם את טיבו ברבים. כשהוא פוגש אחד ממכיריו, אז תהיה

במחשבתו צירופים, חשבונות והיקשים ודן גזירות־שוות, סותר ובונה. כשנגש אליו משרת־העגלה לתת לו כרטיס־נסיעה הוציא תיק־כספו במתינות מיוחדה, פתח אותו ביישוב־דעת ותפש באצבעות רועדות פרוטת־ניקל בת עשרה פיניגים. מטבע זו הגיש לעיניו המזוינות משקפים כפולים ויתבונן בה היטב. חושש הוא שמא טעה, חלילה והחליף מטבע של ניקל בשל כסף. וניכר הוא, שמלומד זה יודע, כי [illegible] ואינו סומך לא על חוש הראות ולא על חוש המישוש. על־כן הוא בוחן ובודק את המטבע אשר בידו בחיש [illegible] ומופתים, שהאדם עלול לשגיאות. אחרי הבדיקה הארוכה מוסר הפרופיסור את המטבע המרוטר אל המשרת של החשמלית והוא מקבל את כרטיסו, שהוא כופלו ומקפלו באופן הנדסי וטומנו בזהירות יתירה ובכונה מיוחדה באחד מכיסיו העשויים לזה

וכל זאת נעשתה בדעה צלולה, בדיוק ובסדר. זו קטניתם, אבל [illegible]

[illegible]

[illegible]

אשר נדלה — והיא מדברת בלחישה לעצמה ובפני עצמה. רק שפתיה הנובלות נעות וקולה לא ישמע. ניכר, כי הדברים שהיא [illegible] מיוחדה בעיניה. למרות זקנתה המופלגת ולמרות אשר היא, כפי הנראה, מטורפת ומבולבלת מעט בדעתה, עדיין [illegible] מצנפת ראשה, [illegible] השחוחות הם ישנים ועתיקים, אך [illegible]

[illegible]

תנועות שונות, להפנות לבו אליה, למען ישים עיניו בה. ובת־צחוק [illegible] בעד תשומת־לב, וכעין [illegible]

[illegible] יושבת אשר מרת־עם וסל גדול מלא חפצים שונים על ברכיה. על־ידה עומד ילד כבן שבע, שאינו חדל להסתכל בפני אמו [illegible]

שאלתו הראשונה: אם כבר זכה הלה לקרוא את הספר האָמור, ואם חלילה התשובה היא שלילית, מיד מעמיד השואל פּנים תמהות ואומר מתוך השתוממות: „לא קראת, הא כיצד? הזדרז, חביבי, ואַל תהמיין את הדבר. השג את הספר וקרא בו, כי לא בכל יום מתרחש גלוי כזה, ומובטחני בך, שתודה לי על קריאה זו".

והקורא, שזכה להיות מן הראשונים, עומד ודורש בשבח הספר ואין קץ לתהלותיו. וצריך להודות, כי השבחים המופרזים והמוגדשים אינם פליטת הפה מן השפה ולחוץ, אלא הם באים באמת ממעמקי לבו. כך הוא טבעו של הקורא היהודי. הוא מכיר טובה, ומפני שהוא התענג על הספר, על־כן ישלם להמחבר כגמולו; מפני שהוא בעצמו נהנה מן הקריאה, הוא רוצה להנות את הסופר בזה, שהוא מפרסם את שמו בין חוג מכיריו ומיודעיו. הוא הולך ונעשה למטיף, המכריז על המחבר ועל ספריו. ואין כל פּלא בזה, הלא בן הוא לעם־הספר והתנהגותו זו נאה לו ויאה לו.

מי פרסם את איבסן? הוי אומר: המבקר היהודי בראנדיס והקוראים היהודים שבכל הארצות. הם הללו את חוזה־החזיונות הנורוויגי השכם והלל ומיהאו לו כף בכל פעם שהציגו את חזיונותיו על הבמה. ומי פרסם את גורקי ואַנדריוב? עוד הפעם אנשי־שלומנו. והם הם שתרגמו את ספריהם לכל השפות התרבותיות, וגם הריעו אותם על נס בהראותם על יתרון רוחם. וכך היה גם עם סופרים אחרים שיצאו להם מוניטין בעולם, מפני שיד ישראל היתה באמצע.

ועם זה הלילה לנו לבוא לידי טעות ולחשוב, כי הקוראים היהודים רודפים רק אחרי חדשות וישן מפּני חדש יוציאו, מפּני שהם תאבי סינסאציות המגרות את העצבים. משפט כזה יהי רק מעין הוצאת־לעז על הקוראים שלנו. אָמנם, הקוראים היהודים אוהבים את ההופעות החדשות בספרות, או יותר נכון, הם אינם נרתעים לאָחור מפּני שום דבר חדש בספרות רק בשביל שהוא חדש. הקורא היהודי איננו מן המשמרים בעניני ספרות. מחונן הוא ברוח של בקורת וכל דבר אשר יש לו נגיעה לאמנות או להקירה, קרוב הוא אל לבו.

החוקרים והמבקרים היהודים אינם מדיחים את אליקי הספרות הישנים מעל כנה בגלל האלים החדשים שהעמידו בהיכל האמנות. עובדה היא, כי אפשר למצוא בין הקוראים היהודים אנשים המקדישים את כל ימיהם לקריאת חזיונותיו של שקספיר או של גיטה. המבקרים היותר גדולים והחוקרים היותר שקדנים של הדראמה השקספּירית הם היהודים סידני לי וי. גולאנץ. הקוראים היהודים מחבבים את היוצרים החדשים אם יצירתם היא פרי הכשרון. אולם יחד עם זה נשארים הם נאמנים ושלמים עם היוצרים הישנים. אָכן, עם הספר הוא עמנו — וכל העולם מודה בזה.

וצער הוא להודות, כי עם הספר הזה פסק, בדרך כלל ובמדינה זו בפרט, לקרוא ספרים עברים.

כשתכנסו לבית עברי תמצאו שם ארון־ספרים, גדול או קטן, מקשט את כתלי־הבית, אם בעל־הבית יודע ספר, לוא גם במדה מועטה, ואיננו איש עני. שאלו את סוכני־הספרים הלועזיים והם יספרו לכם את תהלת הקונים היהודים. אין לך דבר יותר קל מלמכור ספרים לועזים ליהודי. כי מי שפּרוטתו מצויה בכיסו קונה ספרים טורים־טורים. מי שקונה כתבי מיפּאבאן ימי שקונה את אַנאטול פראנס או מארק טוויין או כתבי סופר אחר מפורסם. הם קונים מכל הבא בידם. אולם אין אתם מוצאים ספרים עבריים רבים בבתי המשכילים שלנו. על־פּי רוב אין שם אפילו זכר לספרים עברים.

על מחיר הכרטיסים בשביל בנה ובשביל עצמה. ויראה היא אשה זו שמא דוחקת היא את רגלי הנוסעים אתה במדור־מטולטל זה, שמא מעכב סלה ישיבתם המרווחה של אחרים, והיא מסלקתו לרגעים לצד זה ולצד זה. ניכר הוא, שאשכנזית זו מרגשת את עצמה הפעם במחיצה של „אדונים וגבירות", ולא נעים לה הדבר, מפחדת היא שמא מתרעמים עליה על שהעיזה לתפוס מקום שלא יכירנה. ואני רואה לפני סמל חי של העבדות וההכנעה האשכנזית.

לא רחוק ממני יושב פקיד־צבא לא־צעיר המתחפש לצעיר ימים. דיצפתי ביטה יטפשיתי דורית ממיט עין הרגעים היא ממשמש ומסלסל בשפמו העבה ומקשקש בהרבו אשר על ירכו. ומגבוה הוא מביט על הבריות היושבים אתו במחיצה אחת. בסקירה אחת יברבר מישהו אחת, היוצאת מנחיריו, הוא מבטל את כולנו, הקרובים אליו במקום, תכלית הבטול. נראה כאילו הוא אומר: לי העולם ומלואו, לי כל הארץ ויושביה!

ולכל יושבים ישיתרים...

החשמלית ויושביה עושים רושם של גר מתנשא, אחד מגלי ים החיים של הבירה: גל שוטף ועובר. חיי החשמלית ויושביה הם צירוף רשמי יחד מצירופי ראויות שבבפריהדיים הנכתב יוביים בבכר גדי.

חזיונות החיים החולפים בתוך החשמלית העוברת, למשל, דרך רחובות פאריז, אינם דומים כלל וכלל לאלה של ברלין. וזו החשמלית של ווינה שונה היא בתוכן חייה מזו של לונדון, וזו של לונדון שונה היא בחזיונותיה מזו של ניו־יורק.

החשמלית, למשל, של ברלין מלאה אזהרות ואסורים, כתובים שחור על־גבי לבן. פה: „אסור להשליך ריק". שם: „אסור לדבר דבר עם מנהיג המכונה". פה: „אסור לקפוץ מעל המדרכה של החשמלית". ושם — אסור חדש ואזהרה חדשה.

אין האשכנזי יי ממרימי, אינו עושה תנועה מבלי אשר יראה תמיד לנגד עיניו איזהרות ואסורים, שרעיבר עריהם יענש.

עם נדיר ימלומד עם שיש לו גאונים בכל מרציע שבמרע, שבאמנות ושבספרות; עם מלומד מלחמה ומוסר את נפשו על ארצו, — אבל עם משועבד, עם שיש לו משמעת ואין לו בחירה חפשית, עם שאינו אוהב את החירות...

ברלין, 1910.

— - —

אומדים, כי בארצות־הברית הצפונית ישנם לכל־הפחות כמאה אלף יהודים יודעי עברית ממדרגות שונות. המספר הזה באמת קונסרבאטיבי הוא. אין כל ספק, שבין שלשת וחצי המיליונים היהודים הנמצאים באמריקה ישנם יודעי עברית, פחות או יותר, במספר יותר גדול ממאה אלף, אבל נניח שאין יותר, הלא גם אז מספר הספרים העברים הנמכרים במדינה זו מצער הוא עד מאד, וסימן דלות רוחנית הוא לנו.

לדאבוננו, התרחקו היהודים מן המקור העברי, נגמלו מן הספר העברי והגיע הדבר לידי כך, שהם כבר התרגלו למצב־שממון זה ואינם מרגישים בו כלל. ואפילו העברים האלה, שנתחנכו בעולם הישן על ברכי הספרות העברית, עזבו פה את הספר העברי והלכו לרעות בשדות אחרים. ואם תשאלו: מדוע? אז עלינו להודות, כי זה בא לנו לא מפני שהאנשים האלה שנו את דעתם על ערכה של השפה העברית ועל ערכם של קניניה הרוחניים. להפך, אם תדברו אל האנשים האלה על־דבר השפה העברית וספרותה העברית, אז יזכירו מתוך געגועי־נפש אותם הימים הראשונים בשעה שהיו מצויים אצל הספר העברי והיו רגילים לקבוע עתים לקריאה. כל אחד מהם יזכיר איזו אפיזודה בעתונות או בספרות העברית שבזמנה העירה מעין סערה, יזכיר איזו מחלוקת שנפלה בין „המליץ" ו„היום", בין גורדון וצדרבוים, והוא יסיים את ספורו בהערה מתוך יסורי־רוח, כי היו הימים הראשונים טובים מאלה, כי אז היתה רוח השירה שלטת, היתה איזו אידיאה אשר אליה נשאו את לבם, לא חסרו גם שאיפות רמות והתרוממות הנפש. היום ריקניות גמורה, דכדוך הנפש ומדבר־חול רוחני. רבים מן הקוראים האלה יקריאו לפניכם על־פה קטעים מ„הצופה" של יצחק ערטר, משיר „היונה" של לטרים והרוזים שלמים מגוטלובר ואד"ם הכהן. חרותים הדברים האלה בזכרונם ושמורים הם בלבם עד היום הזה. אוהבים הם את השפה העברית ועדיין יש להם יחס של הערצה אל הסופר העברי והספר העברי, ועם כל זה ולמרות זאת חדלו לקרוא עברית ולספרי ירכית ספרים עברים.

ישנם אצלנו, בארץ זו, שתי הוצאות־ספרים עבריות, שהוציאו לאור במשך הזמן האחרון מספר של ספרים. הוצאת „אסף" והוצאת „קדימה". אפס נסיונותיהם במכר הספרים אינם מזהירים ביותר, אף כי מכרו ספרים רבים לפי הערך. יבאמת, כשמדדים את המצב של הספרות העברית במדינה זו בזמן הזה למצבה בעבר הקרוב, יש רק לברך ברכת שהחיינו. אמנם, המצב נשתנה מעט לטוב, אולם מסופקני, אם יש בו להניח את דעתם של בעלי התחיה העברית. תאמרו מה שתאמרו, חרפה היא לעם הספר, אם הספרים העברים נמכרים במספר דל כזה בארץ אשר עפרות כסף לה שמצבם החמרי של יושביה היהודים הוא משובח ואיתן.

אל נשלה את נפשנו. מספרם של המתענינים בספרותנו והדורשים את הספר העברי עדיין צנום הוא במדינה זו. התנועה הציונית, שבאמת עשתה מהפכה בארץ זו והשפיעה השפעה גדולה על מהלך־הדעות והרוחות, לא עזרה הרבה להשבחת המצב במה שנוגע להתפשטות הספרות העברית. התנועה הציונית עודדה את הרוח הלאומי, אבל לא חזקה הרבה את הרוח העברי.

וברור הוא לכל איש המכיר את המצב לאמתו, שאם לא היינו רוצים לעמוד על דם שפתנו, אם לא היינו רוצים שתכלת מלבנו כמו שנכרתה מפינו, הלא מחוייבים היינו לברוא פה תנועה עברית גדולה ומקפת, לגייס את כל הכחות העבריים ולהתחיל בתעמולה עזה בין המוני היהודים ולהראות להם על הסכנה הגדולה הצפויה לקיומנו אם לא ישובו בעוד מועד אל המעין העברי. הלא מחוייבים היינו ליצור במדינה זו מוסד גדול בן־סמך, אשר ירכז בידו את כל הענינים העבריים, עניני לחנוך העברי לקטנים ולגדולים, מוסד מעין „התרבות" שבפולניה, אשר ישלח לערי־השדה מטיפים עברים, סדרנים, משולחים אשר יתמכרו אל העבודה העברית בכל חום לבם ואשר יצאו אל הקהל הגדול וישאו את דבריהם הנלהבים על התעודה הרמה של השפה העברית בחיי העם ואשר יפיחו את הניצוץ העברי הטמון בלב תחת ערמת האפר של הגשמיות. רק אז אפשר לנו לקוות, כי נצליח בשאיפותינו להשכין את הספר העברי בכל בית יהודי.

והם הם הדברים אשר אליהם שאפה ההסתדרות העברית מראשית הוסדה.

מקרוב נפתחה פה, נוסף על הוצאות הספרים שיש ינו מכבר, עוד הוצאת־ספרים חדשה, הוצאת־ספרים של שטיבל, שמתעתדת להוציא תרגומים עברים מן הספרות העולמית. אולם „מה בצע בדעתנו את השפה הפולנית, אם אין מרשים לנו להכנס אל הארמון של הדוכס?" — אומר הפתגם העממי. איזו תועלת יש בתרגומים עבריים, אם היהודי חדל לקרוא עברית או קורא רק מעט מזער? הרי היהודי היודע אחת השפות הלועזיות יש בידו לקרוא את הספרות העולמית בשפה שהוא יודע, בשפה הרוסית, הגרמנית או האנגלית. וקרוב לודאי הוא, כי יהודי כזה לא יתחיל לקרוא עברית מפני שיתרגמו אליה ספרי איבסן או מטרלינק. כי אפילו אם תצליח הוצאת שטיבל למצוא את המתרגמים המומחים הראויים לעבודתם, והתרגומים יעלו יפה, נכונים ברוח העברי ונאמנים למקור הראשון, ולא יפסידו מערכם הפנימי על־ידי ההורקה מכלי אל כלי. אפילו אז יש לפקפק אם הקורא המצוי אצל הספרות האנגלית או הרוסית, למשל, יזניח אותן ויתחיל לקרוא את התרגומים בשפה העברית, בשעה שכבר יש לו מן המוכן תרגומים מצוינים ומדויקים בשפות ההן.

שונה היה המצב אלמלי היו מפרסמים ספרים מקוריים ממיבחר סופרינו, וביחוד שונה היה המצב אלמלי יחד עם יצירת הוצאת־הספרים היתה נוצרה פה תנועה עברית גדולה אשר היתה עושה תעמולה בעד השפה העברית והתחיה העברית. אז היינו יכולים לקוות, כי לא רק שיוציאו ספרים, כי־אם גם יהיו להם קוראים שיהגו בהם. סוף־סוף הרי זה הוא העיקר. אז היינו יכולים לקוות, כי הוצאה זו, הדומות לה או השונות ממנה, יעשו בזמן קרוב למוסדות שיהם בבחינת „חי נושא את עצמו".

אכן, גדול הוא כחה של התעמולה. הסוחר האמריקאי מבין את זה היטב. הוא מוציא תשעים אחוזים מן הקרן על הפרסום ורק עשרה אחוזים על הסחורה, בשעה שהוא מבקש לתת לה מהלכים בשוק, מפני כשמתרבים הקונים, מתרבה גם הסחורה. הוצר הגדול של הציונות הבין את הסוד הזה לעמקו. הוא לא היה בעליהון גדול וכבארון הירש היו אוצרות כסף, ומה שלא יכול לעשות הבארון עם כל מיליוניו עשה הרצל בכח התעמולה. הרצל פנה אל ההמון והשפיע עליו וההמון מצדו השפיע גם על המנהיג, ועל־ידי זה הלך הרעיון הציוני הולך וכובש את הלבבות.

אם רוצים בתנובה צריך קודם־כל להכין את הקרקע, לסקלהו ולשדדו. זוהי מן המפורסמות שאינן צריכות ראיה והוכחה. וזה נכון גם במה שנוגע לדברים רוחניים. קודם־כל צריך להכין את הקרקע. ומה שנחוץ וצריך עכשיו, כשאנו באים להוציא ספרים רבים בכמות גדולה, הוא זה, כי יחד עם הדפסתם נכין את ההמונים העבריים לקבל את ההשפעה העתידה לבוא.

יש דרך ארוכה שהיא קצרה, והדרך הזאת היא דרך התעמולה. עבודה של הבשרת־הרבבות היא תנאי הכרחי למעשה. כי למה הם הספרים אם אין קוראים עברים? סוף־סוף, הרי לא הוצאת הספרים הוא העיקר, אלא קריאתם. יאמנם כשקוראים כאן — הכל כאן.

*

* *

כְּחֹל שְׁנַת־יַנְקָה אַשְׁפַּת־חוּצִי
וּכְפִיר־פְּרָחִים שָׁב מִשְּׂדֵה־הַקְּרָב—
עַל הַסַּף, מִשִּׁישַׁי, אָנֹכִי נִצָּב,
לְבוּר־תַּלְתַּלִּים
כְּקֵצֶף עַל הַגַּלִּים
כִּבְרִישׁ עַל גַּבָּם בַּעֲרַת־הַסְּפָתִי...

מְנוֹפִים זָרִים אֵלַי אוֹתִי הִתְעָה
לְבָבִי הָמָה לָךְ וַיִּפַּלֵּל דּוֹם,
אֶל תְּכֵלֶת מִשְׁבָּרַיִךְ נַפְשִׁי נִשָּׂאָה—
לָהּ קָרֹא קָרְאָה
שִׁירָתָם הַנֶּהְדָּרָה
מְצַיְּרָה, בְּהָקִיץ וַחֲלוֹם.

מִקְּעִית בַּנֵּכָר שַׁבְתִּי בְּעֶרֶב יָמַי,
רְאֵה אֶת עֲמִידָתִי: רֵיק יָדִי!
הֲיַעַל לִי מִתְּהוֹמֵךְ אֶת חֲלוֹמִי,
חֲלוֹם־עֲדָנַי,
יְצַלְצְלוּ רְנָנַי
וְרֵעַי יְרַקְּדוּ עַל גַּל גַּלִּי!...

אפרים א. ליסיצקי.

בָּגַר...

(סִפּוּר מִחַיֵּי אֲמֵרִיקָה)

מאת

אברהם שוער.

א.

ווילי הולך אל הישיבה. צעדיו מדודים. אצל כל פנה, אצל כל חנות מתעכב ועומד. רואה הוא כנופיה, אנשים עומדים, מביטים, והוא נגש אליהם ועומד ומביט אף הוא.

אין לו מה למהר. מר סילבר יאמר: תמיד מאחר... יאמר לו, מה איכפת לו? מר מילנר ירשום

היום בהיר, שמשי. רוח פושר נושב והשלג נצמת. ברחוב עומדות שלוליות גדולות מהשלג הנמס ומהצנורות הפתוחים עכשיו על כל הקרנות ומקלחים מים. אנשים רבים עומדים וגורפים את השלג, — משלמים להם בודאי שני דולארים ליום... אנשים מרויחים כסף והמלאכה קלה, פשוטה... אלמלא היה כחוש וקטן־הקומה...

בן שתים־עשרה שנה הוא... נער גדול באמת והוא מחויב ללכת אל בית־הספר, מחויב... אם יעלה על דעתו של איזה שוטר לקחת אותו ולהוליכו אל בית־הספר למסרהו אל המנהל, — יוכל לעשות זאת, והלא הוא גדול כמיתם!

בן כמה שנים הוא עכשיו אליקס? מאושר הוא אליקס! רחב הכתף וגבה הקומה היה, ואז... ואז לא מלאו לו עוד שלש־עשרה שנה... התחיל ללמוד את ההפטרה... עכשיו הוא בן ארבע־עשרה... ובודאי גדול כבן עשרים הנהו.

אותו לא יוליך השוטר אל בית־הספר, לא יעלה זאת אפילו על דעתו.

עובר הוא לפני חנויות מחנויות שונות, מסתכל בעד הדלתות הגדולות של זכוכית, יתיצב לפני איזה חלון גדול המקושט בכל מיני צעצועים ופרחים לכבוד חג־הלידה הקרוב, — יעיף עין על חלונותיהן של חנויות־הממתקים ואולמי־הקפה, על הארנבות של סוכר, הצפירים והתיישים... על אילני־החג המקושטים והמפוארים, — עומד ומביט ומתענג.

כשיגדל וירויח כסף הרבה...

מה יעשה בישיבה היום? ולמה לו לבלות כל־כך שעות בבית החוא? כי יגדל — הלא יעבוד באיזה „שאפ", אי במישרה, אי בחנות, — והחומש והרש"י ואלו „ארבעה אבות" למה לו הם? הוא יעבוד... ישרת... למה לו הדבור העברי, הפעלים והגזרות והשמות וכל אלה...

או אפשר יהיה כמו אביו: מתערב בין בני תורה, שומר שבת יהיה... יעבוד בשאפ של מר סורקין — ובלילה אחד יבוא אל ביתו וימצא את ביתו ריק, אשתו ברחה — אז יסתיר פניו בכפות ידיו ויבכה...

כובש ווילי את פניו בקרקע ורץ ורץ אל הישיבה כשצדיר עצור וצחוק עצבים מתפרץ מתוך פיו וגורם לו כאב בבטני.

וישב ווילי על מקומו. הספר פתוח לפניו. מסביבו [illegible]

[illegible] ... מאומה לא נשתנה.

ווילי מתפלא שלא נשתנה מאומה, הכל כמו שהיה. אותו המורה, אותם החברים והלמודים... והלא שנוי גדול נעשה בלילה הזה, שנוי נורא כל־כך — והכל כמו שהיה!

ומה עושה עכשיו „היא"? — „הוא" בודאי הלך לו אל עבודתו ו„היא"... היא מבשלת, מכבדת את הרצפה... מזמרת לילדות... הכל כמו אתמול, כמו שלשום, — והלא השנוי כל־כך גדול, כל־כך נורא!

איתי ב„מאדרים". נידא, ירשום [illegible]... אינו מתירא כלום.

כבר גדל... בין־לילה גדל ונעשה אחר לגמרי. שב בישיבה [illegible] פעמים... אפילו [illegible]

[illegible]...

הוא גדול. אין לו מה למהר, אין לו לפני מי לתת דין־וחשבון על אחרו, ובכלל על כל מה שהוא עושה. גדול הוא כמר מילנר בעצמו, יודע הוא הכל... יודע הוא כל מה שיודע מר מילנר ומעלים מהם, מן הקטנים.

ואם מר סילבר הזקן יאמר — יאמר לו. יעשה את עצמו כאילו אינו שומע.

[illegible] עכשיו אל הישיבה היא רק מפני הרחמנות. צדקה הוא עושה עם אביו העזוב.

דומה, שאביו הוא הקטן, והוא, ווילי, [illegible] גדלו עליו ורוצה הוא לשדלו, לפייסו במשהו, להפיג את צערו, והריהו הולך אל הישיבה.

נתן לו אביו חצי דולאר. אמר לו „לסעוד" בשעת [illegible]

ילכו שניהם לאכול בבית־אוכל הגון.

כך, — מתחילים חיים חדשים...

אילו ראה עכשיו את אליקס... מענין מאד כיצד הוא חי ומה הוא עושה? ונזכר לו אליקס בשנים או שלשה החדשים שלמד בישיבה אחרי אשר הלכה לה אמו ועזבה את ביתם: בחר לו את הספסל האחרון והרחוק בחדר וישב עליו. להנם צוה עליו המורה שישב על מקומו הראשון, או, לכל הפחות, על אחד הספסלים הקרובים יותר אליו, אל הקתידרה. הוא לא שמע בקולו ולא שם לב לדבריו. צעק, צעק המורה — ויחדל.

וכך הוא יושב לו בדד. פותח איזה ספר הבא בידו, אינו מסתכל ואינו מתבונן איך הוא פותח אותו, ישר או הפוך? מוקדם או מאוחר? לא דאגתו זאת... וכך הוא יושב שעות... שעה אחר שעה! בימים הראשונים היה מר מילנר גוער בו בנזיפה, מעניש... שואל אותו כמעט בכל רגע, והוא — מביט ישר אל פניו של מר מילנר ואינו עונה דבר, אינו מניע יד, אינו זע ואינו מניד עפעף... משתוממים ומצטחקים בקרבם מביטים החברים בו ובמורה, — ופניו של המורה מתכרכמים, נושא בשרו [illegible]...

אחד המורים היה מכהו מכות אכזריות.

עכשיו הוא מבין את הכל: לא להכעים [illegible] את מר מילנר עשה אליקס כך: [illegible] מאד את מר מילנר, כי איש טוב וישר הוא, אלא, פשוט, — אליקס גדל!

אליקס היה אז איש גדול כהמורה עצמו, מחו עסוק בענינים [illegible] איזה צדיר שעשה גולם!...

ומה הוא עושה עכשיו? — ביום אחד קם ועזב את הישיבה ולא הוסיף לבוא... מה נחוץ לו לראותו!

אפשר [illegible] אפשר...

לא, היום לא ילך... הפצע עוד זב... צר לו על אבא.

והיא לא תראהו עוד והוא לא יראנה לעולם... אמו לא מתה, חיה היא, והוא — יתום, עזוב...

והלא אהבה אותו כל־כך, — האם לא תבוא לראותו? נזכר הוא בנשיקתה בלילה, כמה רותחת היתה.

בודאי תבוא באחד הימים אל הישיבה, תכנס מתגנבת, מבטת לצדדים במבושת ובדישאי תישב לה על קצה הכסא במשרד ותבקש לקרוא אותו אליה.

זוכר הוא: כך היתה נכנסת אמו של אליקס.

כמעט פעמים בשבוע היתה באה, קוראה אליה את אליקס, נושקת אותו ומביאה לו מגדנות, עד שנתקלה בו, באביו של אליקס.

קמה שערוריה... קולות, ציוחות... גידופים...

קלטה אז אָזנו במסדרון, כשרמיזים מתלחשים: זונה... והוא לא טוב ממנה.

לא הבין אָז כלום. ידע, שרחב היתה זונה, אבל מר מילנר ביאר להם, שהיה לה, לרחב, בית־מזון, ועל־כן נכנסו אליה המרגלים ולנו שם, ומפני שהיה לה בית־מזון, נקראת בשם „רחב הזונה".

כשלמדו בחומש על־דבר דינה בת יעקב, בלע המורה את השם „הכזונה" בביאוריו הרבים והרחבים ואיש לא הבין מאומה. עכשיו... עכשיו הכל מחוור לו.

והנער נזכר בדברים ופניו מסמיקים מבושה. גם היא... גם אמו...

והלא אָהב הוא כל־כך את אמא, גדולה היתה אהבתו אליה מאהבתו לאָביו.

והנער מחליט בדעתו, שאם באחד הימים תבוא לבקרהו ותקרא אותו לצאת אליה, — לא יצא.

כמה התחנן אליה, כמה בכה לפניה בלילה: אַל תעזביני, והיא — נשקה, נשקה — ועזבה!

לא, הוא לא יצא אליה... תשב לה, תעגן במשרד בחשאי, נכנעת ומתביישת — הוא לא יצא אליה!

— ווילי... גורדון, ווילי! הלאָה...

אין הוא יודע לא את המקום ולא את הענין, אין הוא יודע אפילו במה עוסקים עכשיו. נבוך עומד הוא ושותק.

והמורה מדבר אליו, שואל, דורש... אין הוא יודע מה הוא מדבר ומה הוא דורש ממנו, — מתבייש הוא להרים את ראשו אליו. מה מקנא הוא באליקס... הלה היה באמת „גדול": היה עומד ומביט ישר בפניה מורה ואינו מניד עפעף, ואינו מתבייש...

— גשה־נא אלי, ווילי...

בראש מורד לארץ נגש הוא אליו, עומד — והלב מכה... מכה...

— מה לך, ווילי? החלית? או מה קרה אותך? אמור, חביבי, אַל תתבייש ואַל תירא...

והמורה מלטף ברחמים רבים את ראשו, לחיו, כאילו הוא חש ומשתתף בצערו הגדול.

— נו, אמור־נא... ווילי... אפשר רוצה אַתה ללכת הביתה? לכה, חביבי!

ווילי שב אל מקומו בראש מורד לארץ, הולך נדכה, שחוח, מתבייש הוא להביט בפני חבריו.

נדמה לו, שכולם יודעים כבר את הכל... כיום, גם מר מילנר, גם־מר סילבר, גם החברים.

לא לחנם לא גערו בו היום, כשאחר כל־כך לבוא. הם יודעים את הכל...

והנער מרגיש שפניו מסמיקים, אָזניו בוערות...

— לך הביתה — מצלצלים באָזניו דברי המורה.

נקל לו לאמר: לכה הביתה? ואיה הוא הבית שלו? לאָן ילך? אל מי ילך? לכולם... לכל הנערים יש בית, ולו... לו אין בית...

בית, אמנם, בית יתומים...

עולה אל גרונו מה, עולה ומחניק...

מר מילנר... אני... אני אלך הביתה.

לכה, מניע המורה יד.

ובמסדרון בקרן־זוית אפלה עומד הנער נשען אל הקיר, גופו הקטן רועד, כתפותיו הכחושות מרטטות מבכי עצור. . . . .

. . . .

(עוד יבוא)

הַחִנּוּךְ הָעִבְרִי בְּנְיוּ־יוֹרְק

מאת

יריתיאר גינצבורג.

א.

מישנה הוא מזלה של ספרות החנוכית שלנו. אין בספרותנו מקצוע, שהשיבותו בשביל ההוה ובשביל כל תקוותינו לעתיד תהיה כל־כך גדולה כשל המקצוע החנוכי, ואין לך מקצוע שיהיה כל־כך קרוב לרוב סופרינו וחוקרינו — ובכל־זאת מצטיינת ספרותנו מרובת־הרשונות בעניות נוראה בכל מה שנוגע לחנוך ולפדגוגיה. אם לא נחשוב שנים־שלשה ספרים ויתר־כך מאמרים, שאגב, כולם עוסקים בשאלות הכלליות של החנוך ולא בצרכים המיוחדים של החנוך העברי, — נמצא שספרות החנוך שלנו הצטמצמה עד כה רק — בהקדמות לספרי־למוד לקטנים. ההקדמות האלה הן כמעט המקור היחידי, שהמורה המתחיל שואב ממנו את ידיעותיו בכל השאלות הקשות של החנוך העברי.

והשאלות אלה מה רבות ומה מסובכות: שאלות שאין להם פתרון בספרות החנוך הכללי, יען כי להעמים, שאָנו יושבים בתוכם, לא היו מעולם שאלות באלה ופרובלימות כאלה. האנגלים והאמריקאים, למשל, לא התקשו מעולם בשאלה: אנגלית באַנגלית, אנגלית בצרפתית או אַנגלית באיזו שפה אחרת. מעולם לא היה עליהם לבקש דרכים ואמצעים להקנות לילדיהם את שפתם ותרבותם בתוך תרבות אחרת שלטת, המקיפה אותם מכל צד והמשפיעה עליהם בכל רגע. לשוא יבקש המורה העברי תשובות לשאלות כאלה בספרות הכללית ולשוא

יבקש גם בספרות העברית או בספרות היהודית בשפות אחרות -- כל מורה ומורה מוכרח לפתור את השאלות האלה בפני עצמו. והתוצאות ידועות: המורים בעלי הכשרון, אלה שיש להם חוש פדגוגי מטבעם, מוצאים, אמנם, בהרגשתם הפנימית את הדרך הנכונה, אף כי גם הם נכשלים לא אחת בטרם הגיעם אל הדרך הנכונה בכח עצמם; אבל המורים „בעלי המלאכה", שעל־ידי הכנה מדעית היו יכולים אמנם להיות למורים הגונים [illegible] מנששים את דרכם בחושך ומקללים את היום שבו היו למורים.

המצב הבלתי־נורמאלי הזה ישתנה רק כשתוצר אצלנו ספרות מדעית חנוכית, שתטפל בכל השאלות של החנוך הכללי והעברי גם יחד. הספרות החנוכית, המתחילה לצמוח בארץ־ישראל, לא תמלא את צרכי המורים העברים [illegible] החנוך העברי [illegible] אפילו בתנאים [illegible] טובים שונה הרבה מהחנוך העברי הנורמאלי בארץ־ישראל וגם מהחנוך הכללי בארצות אחרות. מפני הצורך להסתגל לתנאים חיצוניים ולאפני החנוך של העמים השליטים, תהיינה תמיד שאלות החנוך העברי בגולה יותר מרכבות ויותר קשות מאשר אצל כל אומה ולשון. דמיון של חנוך כזה ושל צרכים כאלה יש למצוא רק אצל קבוצות עמים החיים בתנאים שאנו נמצאים בהם, כלומר, בגלות, למשל, הגרמנים והפולנים באמריקה, אבל הם רק מתחילים לטפל בשאלה זו, ומי יודע אם לא יהיה עלינו, העם החי בגולה זה אלפי שנים, ללמד את ה„ירוקים" האלה פרק בהלכות גלות ולהורותם איך לחנך את ילדיהם בתוך סביבה זרה.

ספרות כזאת היתה יכולה להיות לא רק לברכה לחנוך העברי, כי־אם גם להעשיר את אוצר המחשבה הפדגוגית בהרבה פרובלימות ונסיונות מעניינים. הן כל בית־ספר עברי הוא, דוקא מפני שהוא נתון בתנאים מלאכותיים, לבורטוריה מיוחדה ונסיונות פדגוגיים, ולכל מורה עברי יש נסיון, פחות או יותר עשיר, ההולך לטמיון מפני שאין המורים בקרבנו יודעים להשתמש באמצעי החקירה של המדע האכספרימנטאלי החדש. הרבה מהשאלות המעסיקות את מהות הוקרי הפדגוגיה היו מקבלות הארה חדשה על־ידי הנסיונות האלה. למשל, השאלה על־דבר האפשרות ללמד לילדים שפה זרה והגיל היותר מסוגל לזה, או השאלה על־דבר השפעת הלמודים הנוספים הספיציאליים, על הצלחת התלמידים בלמודיהם הכלליים. רוב מורינו אינם יודעים אפילו על־דבר מציאותן של שאלות כאלה, ואינם יודעים אפילו שיש ערך רב לנסיונותיהם שרכשו במשך עשרות בשנים.

שפתה של ספרות כזו, אם תוצר, צריכה להיות, כמובן, השפה העברית. כל העוסקים בחנוך העברי יודעים, או צריכים לדעת, עברית. תנאי החנוך העברי בארצות־הגלות השונות כמעט שדם שווים, באופן, שנסיוני של המורה העברי בפטרוגראד, למשל, יוכל להיות לתועלת רבה למורים העברים בניו־יורק ובברלין — אם הדברים נכתבו בשפה המובנת לחמורים שבכל הארצות — והיא השפה העברית.

הספר המונח לפני, „החנוך העברי בעיר ניו־יורק" * מאת ד"ר אלכסנדר מ. דושקין, הוא הנסיון הרציני [illegible] יצירת ספרות מדעית, שתטפל בכל [illegible] הנוגעות בעניני החנוך העברי בגלות, ומפני הטעמים שנזכרו למעלה יש להצטער, שהתחלה זו לא נעשתה בעברית או, לכל הפחות, גם בעברית. הספר מצוין בחומר הרב שקבץ המחבר ובסידורו היפה. בספרותנו החנוכית העניה היה ספר כזה בודאי תופס מקום חשוב [illegible] ניכרת, אבל בספרות האנגלית הגדולה והרחבה יבלע כטפה בים, ולא יודע כי בא אל תוכה.

הספר מחזיק 560 עמודים גדולים ונחלק לשני חלקים. בחלק הראשון אנו מוצאים היסטוריה שלמה של החנוך העברי בניו־יורק עד שנת 1918. מר דושקין עשה בזה עבודת חלוצים, כי קבץ את החומר מהמקורות הראשונים, [illegible] הנוכיות והיסטוריות, מאמרים וידיעות בעתונים ומאספים, [illegible]. כל החלק הזה נכתב באופן אוביקטיבי ובסגנון קל והלק ונקרא בענין רב. רוב הידיעות הנמצאות בו תהיינה הדישות להקהל הגדול. לא רבים מאתנו יודעים, למשל, כי בית־הספר העברי הראשון, שנוסד באמריקה, כלומר, הראשון שיש לנו ידיעות על־אודותיו, נוסד בשנת 1731 בעיר ניו־יורק על־ידי יהודים ספרדים. (עמוד 41). שם בית־הספר הזה היה „ישיבת מנחת ערב" ובעת הראשונה למדו בו רק את הלמודים העבריים, אבל בשנת 1775 כבר למדו שם עברית, ספרדית, אנגלית, כתב והשבון. (עמוד 41). שכר הלמוד בעד כל ילד היה שמונה שילינגים לרבע שנה והבילה של עצים (?) לשנה. [illegible] הכיסיתים בשנת 1864 ושעוררו את היהודים, שעד אז התיחסו בשויון נפש אל הנוך ילדיהם, להלחם נגדם וליסד בתי־ספר משלהם. הספר מלא וגדוש בידיעות כאלה, ולוא באתי להעתיק ממנו את כל הדברים המעניינים הייתי צריך להעתיק את כל הספר. אפילו [illegible] אירופה, שרוב העובדות שבהם ידועות לקוראים עברים, — גם הם מעניינים בצורתם היפה ובסידורם המדעי. צורה יפה זו וההתיחסות האוביקטיבית הטהורה של המחבר אל העובדות ברוב הפרקים הן הזיונות חדשים בספרותנו החנוכית. חבל רק, שהמחבר לא שמר את הטון המדעי הזה בכל הפרקים ולא נזהר במקומות אחדים מעשות [illegible] המוסדות החביבים עליו. המקומות המעטים האלה

* Jewish Education in New York City, by Alexander W. Dushkin. Published by the Bureau of Jewish Education, New York, [illegible]

מקלקלים במדה ידועה את הרושם היפה הכללי שעבודה מדעית זו עושה על הקורא ומטילה בקרבו חשש — שכמובן, אין לו יסוד, — שמא אין המחבר עומד ברשות עצמו, כמו שהוא נראה ברוב הפרקים. ביחוד לא נזהר המחבר בדברו על־דבר לשכת החנוך של הקהלה היהודית בניו־יורק. המוסד החשוב הזה כבר עשה פעולות רבות וחשובות לטובת החנוך. וכפי הנראה מספר זה, יש לה, ללשכת החנוך, תכניות רבות גם לעתיד, יהפרופאגאנדה היותר טובה בשביל מוסד כזה היתה הרצאתן ובירורן של התכניות החן. המחבר היה צריך להשאיר להקוראים עצמם להוציא את המסקנות על־דבר ערכה של הלשכה ועל־דבר מקומה בהיסטוריה על־פי שקול־דעתם והבחנתם האישית. זה היה מתאים יותר גם לאפיו המדעי הכללי של הספר. אבל לכתוב, כי „ההיסטוריה של לשכת החנוך היא ההיסטוריה של עם אשר עוררוהו לראות את התוהו־ובוהו השורר בחנוך ילדיו“ (עמוד 101), או לדבר על שנת 1910 — השנה שבה נוסדה הלשכה — כעל התחלת תקופה חדשה בתולדות החנוך העברי. וזה בספר, שעל השער הראשון שלו כתוב לאמר: יצא לאור על־ידי **לשכת החנוך העברי.** דבר כזה הוא לא רק שלא מן הנימוס, כי־אם גם עלול להזיק למטרתו של המחבר עצמו — אם רק היתה מטרתו לעשות אגיטאציה ללשכה האמורה. ביחוד מתמיה דבר זה מפני **שבהרצאת העובדות** הנוגעות ללשכה נשאר המחבר נאמן לשיטתו: להיות דן על הכל בכובד ראש ושלא לתת לרגשי אהבה או שנאה לקלקל את השורה. ובסכמו את עבודת הלשכה בשדה החנוך העברי, הוא מכיר, כי היא עוד לא הביאה לעולם את תקון החנוך, „כי שויון הנפש והבערות עודם שוררים, הרוב המכריע של ילדי ישראל אינם מקבלים גם עתה חנוך (עברי) בבית־הספר“. וגומר וגומר. להלן הוא אומר: „היא (הלשכה) הביאה לענין החנוך העברי מעט ידיעה מנוסה, הוציאה מתוכה מספר אנשים המסורים בכל לב להחנוך, ופרינצפיונים יסודיים אחדים הנהוגים לעבודה בעתיד“. בדברים הרציניים האלה — שאמתותם מוכחת על־ידי עובדות בגוף הספר — נותן המחבר שבח והודיה ללשכה הרבה יותר מאשר בכל דברי־התלהבות הפזורים במקומות שונים בגוף הספר.

„ששים שנות חיים“

(רשימה ביבליוגראפית).

מאת

צבי שארפשטין.

התזכרו את המשכיל העברי בעירתכם שמעבר לים, את „אברך־המשי“, האסטניס והמלא רוך והתלהבות, את הנפש הרומאנטית והאידיאלית, שהתחבטה בתוך הסביבה היבשה והפרוזאית כבתוך כלוב, בהיותה עורגת וכמהה לחיים אחרים, חיים שיש בהם מרחב ויופי? התזכרו עוד את „הנסיך המכושף“ הזה ואת חייו הכפולים את עולמו הריאלי, בשעת עמדו בהנותו הדלה, נושא־ונותן עם האכרים המטומטמים והעריצים, הנהרגים על פחות משוה פרוטה, ואת עולמו הרוחני, בעת שבתו על „הצפירה“ ועל „המליץ“ ונפשו נתונה לעניני האומה הישראלית ועתידותיה? התזכרו את נאומו בעת אשר יסדו בעירתכם את האגודה הציונית הראשונה את השתפכות נפשו הרבה על מצוקות עם ישראל בגלותו [illegible] לארץ־יהודה? התזכרו את עמלו ואת תלאותיו ואת [illegible] עם הקנאים בעת אשר יכדו את „ההדר המתוק,“ והוא [illegible] בין־כתלי [illegible] התזכרו עוד נפש יפה זו, אשר [illegible] בבצת עניניה הפעוטים, ותעיר ותעורר ותפיץ כבוביתור [illegible]

[illegible] והאידיאליות בכל הגוים, יעבור מעורמנו — ואנחנו לא הספקנו עדיין להציב לו מצבת־זכרון בספרותנו. והמשכיל הטפוסי הלא היה והנה גם היום השאור שבעיסת החיים העבריים מימי בזמנהם עד היום הזה. הלא הוא היה התלוין של כל תנועה חדשה וזרם חדש בחיינו והוא הוא אשר סיל מסילות להיסטוריה העברית החדשה. את מלחמת ההשכלה הוא נשא וסבל — ובעד הנאתי [illegible] את „אהבת ציון“ ובעד הותדעתו החפשית על „שער שבאשה“ — שלם מחיר יקר עד מאד, את שלומו ושלותו ושלום בני־ביתו, ולפעמים גם את הלחם אשר לפי הטף. את היום שיבת ציון הוא חלם, ועל מזבח חלומו זה הקריב את כל אשר לו. ותהית הלשון העברית — האם לא נשא את נפשו אליה כל הימים? ואת תרומותיו אליה נשא בחיבו והביאם אל כל אשר נשאהו הרוח, ואף בהיותו נדה בעיירה אמריקאית, בין יהודים יוכליגרוטאית אשר מלבד בצע כסף ונתה־צלי ואבטומוביל לא ידעו ולא יחפצו דבר — גם שם הוא עומד ותובע את עלבון הנפש [illegible]

[illegible] ציונים וזעיר שם זעיר שם בספרותנו [illegible] יותר. המשכילים אשר בכתבי מאפו [illegible] בפרט [illegible] ראו את [illegible] ואת המשכיל אשר [illegible] ישראל ותכונתו הנערה — אותו לא מצאנו עוד בכתבי סופרינו. „אפס קצהו“ נראה ב„משי“ של ש. בן־ציון, בווילנסקי ש„באין מטרה“ ובאיזראיליסון שב„נגד הזרם“. לציור שלם ומלא — לא זכה עוד המשכיל.

„ששים שנות חיים“ * הוא ספר אבטוביוגראפי כתוב יהודית על־ידי ישראל איסר קאציבין, והוא הציור הראשון מחיי המשכיל העברי, ציור נאמן, בלי כחל ובלי סרק. עריסתו עמדה בבית־מרזח בכפר וזכרונות ילדותו, „תור־הזהב“ בחיי האדם, הם עלבונות וגדודים ומחסור. „אביו — דלות מרה, אמו — גלות שחורה“.

* [illegible] אינעם אין אינעם אידיש, פון ישראל איסר קאצאוויטש, מאקס נ. מייזעל פערלאג, ניו־יארק, 1919. 375 עמודים.

במציאות [illegible] קראנו על עניה ודויותה של ריטה ועל תראותיהם של בחורי הישיבה, אשר

אורך האירה ימידו בשער
אשר [illegible] יישון על הארץ,
לחיות חיי צער, לשאת כל קרץ.

[illegible]

אך מעולם לא הרגשנו את כל מוראי החיים הללו את ה„עני בשבט עברתו", כאשר נחושם בקריאתנו את העובדות המעציבות בהספר הנזכר. ילד בן עשר, אשר אצל כל עם ועם ישחק עוד במשחקי הילדות ולא יבין עד מה מן החיים ומהמתם, ילד רך זה עוזב את בית הוריו ויוצא לבדו אל שוק החיים ללחום את מלחמת קיומו והנוכו „על אדמת נכר". בימי רעבונו למד לשהות ב„ים [illegible] אוקראינה, „ארץ זבת חלב ודבש", ונעשה שם לסוחר. אז באה [illegible] מאז באה התקופה החדשה — הוא אוחז בהוראה העברית לשם אידיאל, עוזב אותה מחמת חולשת הגוף, בורח מאימת הפרעות לאמריקה, שואף להיי שלוה ויגיע כפים ואוחז באת ומחרשה באהוזה, מאבד את הונו ושב אל המטרופולין של היהודים באמריקה — אל ניו־יורק.

הספר כתוב בפשטות גמורה ונקרא בהתענינות מרובה. מה הוא סוד ההתענינות הזאת? מדוע זה לא תוכל להניח את הספר [illegible] אשר מתענג [illegible] וכל המוצאות אותו נוגעות אל לבך? האם זה הוא פרי ההרגשה של האמת, פרי הדעת שאין זו „ספרות", אלא כאן מדברים החיים בלשונם הפשוטה? האם זה הוא פרי הסגנון התמים והחדש, אחרי אשר הורגלנו לקישוטי־לשון [illegible] שבחיים אלו משתקפים גם חיינו, וברוח דמיוננו [illegible] ירדותנו אנו ומאורעות היינו אנו? — איך שהוא, [illegible] להמחבר על מצבת הזכרון שהציב להמשכיל העברי [illegible]

מִכְתָּבִים אֶל הַמַּעֲרֶכֶת

מערכת נכבדה: —

הואילי לתת בעתונך את הקול הקורא הבא:

חברים יקרים: —

זה שלש שנים, שמתהלך בינינו אחד מהחלוצים הראשונים של הישוב החדש בארץ־ישראל, הלא הוא חברנו מר ישראל בלקינד.

אין בחפצנו הפעם לתאר לפניכם את תלאות חייו של מר בלקינד במשך ימי היותו אתנו, כי הנה הדברים ארוכים. הפציר אני [illegible] בזה, כי הנה כבר הגיע הרגע המאושר, שאפשר יהיה לו למר בלקינד לשוב לארץ־ישראל ולהמשיך שם את עבודתו מרופת־הצדדים.

מר בלקינד מתכונן לדרך. געגועיו לארץ אבותינו גדולים הם ועצומים, אבל — האמת ניתנה להאמר — חסרים לו האמצעים לסדר שם את חייו מחדש. והנה נתאספו מוקירי מר בלקינד ומכבדיו ויסדו את ה„ועד של קרן ישראל בלקינד" ונתנו לנו, החתומים מטה, את הכבוד לפקח על עבודת הועד הזה.

הנה הכרתנו הפנימית היא, כי חוב חייב עמנו, חוב לאומי, ללוהם הנעלה הזה, ושעה זו שעת הכושר היא לציוני אמריקה להפיע באופן מוחש את רגשות כבודם אליו ולהמציא לו את האפשרות להחל מחדש את עבודתו הלאומית, והננו פונים כעת לחברינו בכל מקום שהם להיות לנו לעזור בעבודתנו.

הזוכרים הנכם, חברינו, מה עלץ לב כולנו אז בשנות השמונים לשמועה על־דבר תלמידי בתי־הספר הגבוהים ברוסיה, שעזבו את למודם, ותחת הדגל של ביל"ו (בית יעקב לכו ונלכה) באו אל ארצנו להשתתף בבנינה? הזוכרים הנכם מה גדולה היתה התפעלותנו אז ממנהיגם הצעיר, הסטודנט החארקובי? הלא זה הוא האיש, שלו אנו באים הפעם להראות אותות כבוד. הלא ישראל בלקינד הוא אותו הסטודנט הצעיר שעלה בראש חברי הביל"ו לארץ־ישראל והרטיבו את אדמתה בזעת אפיהם, חרשו, זרעו, נטעו והפכו אדמה שוממה לפוריה ומלאה של עלומים.

שלשים ושש שנה חי מר בלקינד בארצנו. את מיטב שנותיו הקדיש לעבודת עמנו, וחשובה היתה עבודתו ורבת התוצאות.

הוא היה בין הראשונים שהחלו בעבודה להפוך את שפתנו לשפה מדוברת בפי הדור הצעיר. הוא היה מראשוני המורים שהוכיחו את האפשרות ללמד מדעים בעברית. הוא הוא האיש שיסד את בית־הספר המפורסם „קרית־ספר", שמטרתו היתה להנך אכרים עברים בארץ־ישראל. הוא הוא האיש שבא לרוסיה, אחרי הפרעות בקישינוב, וקבל תחת השגחתו את יתומי קישינוב והביאם אל בית־ספרו ויהי להם לאב ולמחנך. בקצרה, אין לך עבודה שיש לה ערך בארצנו, שמר בלקינד לא ישתתף בה בכל חום מסירותו [illegible]

בברכת ציון,

יעקב מזל, יושב־ראש; אהרן יצחק ראטנר, גזבר;
צבי איזאקסון, מזכיר.

כתובת הועד:

Israel Belkind Fund Committee, 16 Plat St.,
New York.

חדשות ומאורעות

ביום השבת, 28 ביוני, אחר הצהרים, נגמרה מלחמת־העמים הגדולה, שנמשכה חמש שנים רצופות, באופן רשמי. באי־כחן של מדינות־ההסכם מצד אחד ובאי־כחם של הגרמנים מצד שני התמו בוורסייל של צרפת על ברית־השלום. הלב מלא תקוה, כי גם עם ישראל, יחד עם שאר העמים המדוכאים, ישתחרר עכשיו מכבלי שעבודו וגלותו: הוא יקבל את האפשרות לבנות לו מקלט־מולדת בארץ־ישראל ויקבל זכויות אנושיות ולאומיות בחוץ־לארץ.

[illegible]

[illegible] ויש להם הזכות לסדר מיעצה ארצית, שתשגיח על המיסדות התרבותיים היהודיים וכל הנוגע לנדון זה.

— [illegible] אל מועצות־הערים במדינה זו נבחרו עד היום 70 יהודים לאומיים

— המוסד היהודי המרכזי באנגליה, ועד שלוחי הקהילות, נעשה עכשיו [illegible] של מאה ושבעים [illegible] קראטי באמת [illegible] 175 [illegible] משמשים הרוב של הועד האמיר, [illegible]

. . .

[illegible]

— באי־כחה של פולניה [illegible] עם באי־כחן של אמריקה, אנגליה, צרפת, איטליה ויפניה על חוזה מיוחד המכוון להגן על זכויותיהם של עמי־המיעוט. זהו הנצחון היותר גדול מצד שלוחי היהודים אל אספת־השלום.

תוכן החוזה ההיסטורי בקצור הוא כך:

1) פולניה מכירה, כי החוקים הבאים להלן אינם יכולים להשתנות ולהתהלך לעולם בשום אופן ופנים.

2) פולניה מתחיבת להבטיח הגנה שלמה ומראה בעד חייהם, [illegible] של כל התושבים בלא הבדל מוצא, [illegible] גזע, דת או לשון.

3) פולניה מכירה לאזרחים פולנים, בלא שום דרישות מיוחדות, את כל האנשים הנמצאים בשעה זו בגבולות הממשלה הפולנית

4) כל האזרחים הפולנים שווים הם בפני החוק וכולם, בלא שום יוצא מן הכלל, נהנים מזכויות אזרחיות ומדיניות שוות בכל מובן ונדון.

שום הגבלה או גזירה לא יחולו על השמוש החפשי של כל לשון שהיא ביחידות או ברבים. צריך לתת אפשרות לאזרחים פולנים, שאינם מדברים פולנית, שישתמשו בשפת־אמם בפה או בכתב בבתי־המשפט.

5) אזרחים פולנים בני עמי־המיעוט יהיו נהנים בשאר [illegible] [illegible] [illegible]

6) פולניה תבטיח במקומות, שיושבים שם חלקים חשובים של אזרחים פולנים בעלי שפה אחרת, בתי־ספר נמוכים, שהלמוד בהם [illegible]

במקומות של אזרחים בני עמי־המיעוט יופרש [illegible] [illegible]

7) [illegible] מטעם הקהלות היהודיות בפולניה [illegible] ימצאו בהשגחת המדינה והמהוז במה שנוגע להוצאת כספי [illegible]

8) היהודים לא יוכרחו [illegible] את השבת [illegible] [illegible]

[illegible] ביז־לאומי והם עומדים בהשגחתה של אגודת־הלאומים. בכל מקרה של סכסוך והרוקי־דעות בענין הסעיפים הנזכרים מתחייבת פולניה [illegible] 14 [illegible]

[illegible] אשר קיימה במקיאן את כל דרישות היהודים [illegible]

בקרוב יכרתו חוזים כאלה גם עם ממשלות רומניה, [illegible]

[illegible]

[illegible] כן בקר את הבארון עדמונד רוטשילד ונתכבד בקבלת־פנים נהדרה, [illegible] הציוניים. על [illegible] ויישתתף בועידה הציונית הבאה שבשיקאגו.

. . .

[illegible]

— פרעות חדשים ביהודים התחוללו בערי סקרומבירז, [illegible] יקולומיה של גליציה, ווינה של אויסטריה, בראסקה של פולניה.

— ביום ה' שעבר, 26 ביוני, ערכו יהודי אנגליה יום אבל ומחאה כלפי הפרעות בפולניה. היהודים שבתו מעבודה וסגרו את [illegible] בין הנואמים היו גם ד"ר גאסטר, ד"ר שמריה לוין, ד"ר חיים וויצמאן ועוד. לורד רוברט סיסיל סגן מיניסטר החוץ, [illegible]

— הועידה של מפלגת־הפועלים האנגלית, שנועדה בעיר סויט־פורט, קבלה פה־אחד החלטה עזה ימחות נגד הפרעות ביהודי פולניה.

— המיניסטר לעניני פנים של פולניה שלח לכל ראשי הערים והמחוזות פקודה נמרצה להפסיק בתחבולות היותר חריפות את מעשי [illegible]

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

ציונות באמריקה

— הועידה השנתית [illegible] הציוניים „יהודה הצעיר" נפתחה ביום א', 29 ביוני ב[illegible]. [illegible] הועד הפועל, פתח את הועידה. דינים־וחשבונות נקראו בדבר פעולות ההסתדרות במדינות ובערים שונות והם הראו על ההקדמה והחיל שעשתה „יהודה הצעיר" בזמן האחרון. בניו־יורק עלה מספר החברים מן 3,000 עד 5,000. העיר מונה 40 אגודות עבריות ו־187 אגודות. ההסתדרות עזרה הרבה להסתדרות הציונית בעבודה מעשית הגונה. על־ידי „יהודה הצעיר" נרשמו בפקודי הציוניות [illegible] חברים חדשים ונאספו 15,000 דולאר לטובת הקרן הלאומית וסך [illegible] בניפים [illegible] חברים. בין הסניפים האלה נמצאים גם 110 סניפים של דוברי עברית. ד"ר א. דושקין הרצה בדבר שאלת החנוך העברי. הוא הציע, כי „יהודה הצעיר" תסדר את כל ילדי ישראל באמריקה.

נערכה אספת־עם גדולה לרגל הועידה. באספה נאמו ראש־העיר, מרת הנריעטה סולד, השופט יוליאן מאק. כל הנואמים הראו על [illegible] מזהירות.

בישיבות הבאות של הועידה נאם הרב ל. שפין בדבר הצורך, כי מנהלי „יהודה הצעיר" יבחרו מתוך מהנות הציוניים הישנים ולא מתוך חוגי ההסתדרות הזאת. מרת א. ה. פרומינסון דברה על־אדות מפעלי „יהודה הצעיר" בארץ־ישראל.

ישיבה מיוחדה נערכה כולה בלשון העברית. מר מ. מ. ניימאן [illegible] של ההסתדרות הציונית, היה היושב־ראש. מר [illegible]

ועד־התקנות הציע, כי „יהודה צעיר" תעבוד בדרך ההסתדרות הציונית, היינו: על־ידי שכונות שכונות. ועד־החנוך הציע להדפיס בפריילמוד כדי להכשיר מנהלים לסניפים. ועד־הרזולוציות הציע יהודות לנשיא ווילסון על עזרתו לעם ישראל; להבטיח לבראנדייס, כי „יהודה הצעיר" נאמנה למנהיגותו; למחות נגד הפרעות ולהתאבל על מות ההר אי אהרן אהרנסון; לסייע לאגודות שומרי־שבת באמריקה. כל ההצעות האלה נתקבלו ברצון.

לשנה הבאה נבחרו הפקידים האלה: לנשיא — ד"ר דיסולה פול; לסגן־הנשיא — טשארלס קוכן; לחברי הועד הפועל — ש. י. באריבסקי, ד"ר ש. בנימין, מרת א. בארון, מ. כהן, ד"ר י. כהן, א. ס. הר"ר, מ. מ. ניימאן, מרת פ. רוטשילד, הרב ל. שפין, ד. שניברג, מרת ש. קופירסטוק, מרת א. זאריקינד, ד"ר י. גרינסטון, יוסף סירוירשטיין, ד"ר ישראל אפרת וס. ה. כהן.

הועידה ננעלה מתוך מצב־נפש מרומם ותקוות טובות לעתידות ההסתדרות החשובה הזאת.

— ביום א', 29 ביוני, חלו בערי המדינה בחירות צירים לועידה הציונית הבאה בשיקאגו. [illegible] כי 1000 צירים נבחרו. [illegible] בבחירות ישתתפו בזמן בהמון.

— כדי שהצירים אל הועידה הציונית הבאה יקנו מושג נכון בדבר השאלות העומדות עתה ברומו של העולם הציוני, החליטה [illegible] ועידות בערי־מדינה שונות. הועידה הראשונה תערך בניו־הייוון של קוניקטיקוט ביום 13 ביולי. [illegible]

פעולות ההסתדרות העברית.

מר אב. גולדברג, מזכיר ההסתדרות העברית באמריקה, שלח אלינו את הדין־וחשבון הבא:

מר א. נוביק מיונגסטון מודיע אותנו, כי בעירם נתיסדה אגודה עברית בשם „תרבות". מספר חבריה עולה לארבעים. על־ידי האגודה הזאת נפתחו כבר שתי מחלקות לשעורי־ערב: אחת למתחילים [illegible]. מספר [illegible] עברית הולכת ומתיסדת. מר י. נ. אדלר נבחר ליושב־ראש, מר אברמוביץ — לסגן יושב־ראש, א. נוביק — למזכיר והגברת רחל קינין — לגזברית.

מר א. קושניר מקליבלאנד מודיע, כי העברים בעירו מכינים אספה עברית גדולה באחד מימי ספטמבר עם מר בריינין ואב. גולדברג בתור הנואמים הראשיים. המקהלה העברית, שמספר חבריה עולה לששים חברים, והחוג „דוברי עברית" בן ארבעים חברים הולכים ומתפתחים באופן רצוי. שעורי הערב, על־פי בקשת התלמידים שאינם רוצים להפסיק את למודם, נמשכים גם בימי [illegible]

הד"ר א. ברייען מאטלאנטה של גיאורגיה מודיע, כי נתיסדה אגודה בעירו בשם „דוברי שפת עבר". מספר חבריה יותר מארבעים. מטרתה להפיץ את הרעיון העברי והדבור העברי בין כל השדרות והמפלגות של העם.

בפריינפילד של ניו־דזוירסי היתה אספה עברית ביום ד', א1 ביוני. מר אב. גולדברג ומר ק. ווייטמאן השתתפו בתור נואמים. נתיסדה אגודה, שמספר חבריה עולה לעשרים והמשה. מר נ. ירדן נבחר ליושב־ראש זמני.

ביום 25 במאי היתה אספה פומבית בהארטפורד. בא קהל רב. נאמו מר ראובן בריינין ואב. גולדברג. שמונים חברים נתנו את [illegible]

* * *

התעמולה המיוחדה לטובת קרן „מגן־דוד האדום".

ההסתדרות של „מגן־דוד האדום", שנוסדה כדי להושיט עזרה למתנדבים העברים בארץ־ישראל והדואגת בעד משפחותיהם הנמצאות

פה באמריקה, עושה עכשיו תעמולה גדולה לרכישת מאה אלף דולארים — סכום שיספיק לכלכלת כל ההוצאות המרובות הכרוכות בעבודתו הגדולה של „מגן־דוד האדום".

ההסתדרות של „מגן־דוד האדום" ממשכת את התעמולה שלה ביום הששי, במוצאי־שבת וביום הראשון (4, 5 ו־6 ביולי). בכל ארצות־הברית יצאו הרוצים צעירים וצעירות לאסוף כספים למען „מגן־דוד האדום".

„מגן־דוד האדום" פונה בזה אל כל אלה הצעירים והצעירות, אשר לבם ער ומלא רגש ואהבה אל עמם וארצם, אלה המבינים את המטרה הגדולה והחשובה אשר הציג „מגן־דוד האדום" ביסודו, — אל כל אנו פונים, שישתדלו בהצלחת התעמולה של „מגן־דוד האדום" ויתנדבו להיות הרוצים לאסוף כספים בשבילו.

בניו־יורק ובסביבותיה יצאו הרוצים לעבודתם לאסוף כסף ברחובות העיר [illegible] המתנדבים מתבקשים להזדרז ולפנות אל הלשכה הראשית של „מגן־דוד האדום", 201 השדרה השנית, או אל אחד מסניפיו: במורד־העיר: בהכנסת־אורחים, 229 איסט ברודוויי; הארלם: 34 מערב רחוב 119; ברוקלין: [illegible] 1215 [illegible]; וויליאמסבורג: סטייט באנק בילדינג, 16 גרייהם אווניו, חדר י"ב; ברונזוויל: 1771 פיטקין אווניו; בורו פארק: 5714 השדרה החמש־עשרה; וואשינגטון הייטס: 2005 אמסטרדאם אווניו.

* * *

הקרן הלאומית.

סכומים גדולים לטובת הקרן הקיימת. — בחדשים האחרונים קבלה הקרן הלאומית מספר נדבות גדולות בצורת [illegible] עצמית ובצורת עזבונות. [illegible] הכניס 5,000 ליטרה שטרלינג בתור תשלום ראשון של נדבתו בסך 25,000 ליטרה שטרלינג, שהבטיח לשלם לקרן הלאומית במשך חמש שנים. ציוני אחד מפטרוגראד נדב 100,000 רובל לטובת הקרן הלאומית ו־50,000 רובל למטרות מיוחדות בארץ־ישראל. מעזבון [illegible] 17,500 רובל לרכישת קרקע למושבה ברוח ה„מזרחי". **ציוני אחד מפולטאבה הפריש בצוואתו 1,000,000 (מיליון) רובל לטובת הקרן הלאומית. ההערכה העצמית** לטובת הקרן הלאומית מקבלת עתה בכמה ארצות צורה של סדור יותר מוצק מאשר עד כה. בגרמניה, למשל, נקבע שערי [illegible] (מינימום) של הערכה עצמית שכל ציוני חייב לשלם [illegible] בתשלומים לשעורים), לסך מאה מארק, באוסטריה הגרמנית — למאה כתרים, אבל כמה ציונים התחייבו לסכומים הרבה יותר גדולים: למשל, ג. נ., ברלין, ל־16,500 מארק; מר לודביג [illegible] 100,000 מארק [illegible] לסך 100,000 מארק. [illegible] להחייב את כל ציוני הארץ כי בכל אספה, חגיגה או נשף, שיש להם דמי־כניסה, יש לגבות עשרה אחוזים, בלי שום נכיון, לטובת הקרן הלאומית, אם אין ההכנסה מוקדשה כולה לקרן.

הכנסות הקרן הלאומית במארץ 1919. — בחודש מארץ 1919 עלו הכנסות הקרן הלאומית לסך **655,602 פראנק**. בסכום זה השתתפו הארצות האלה: רוסיה — 305,219 רובל, אנגליה — 6,106 ליטרה שטרלינג, פולניה — 193,340 מארק, גרמניה — 99,485 מארק, אמריקה הצפונית — 3,243 דולאר, רוסיה הלבנה — 20,534 מארק, ארצות הסלאבים הדרומיות — 33,775 כתר, הולנדיה — 1,931 פלור, אוסטריה — 16,563 כתר, שווצריה — 2,025 פראנק, בלגיה — 2,500 פראנק, ארץ־ישראל — 6,217 פיאסטר. [illegible] 1,000 כתר, מצרים [illegible] פיאסטר [illegible] 351 כתר, ליטה — 613 מארק, תוגים — 319 פראנק, אוסטרליה — 9 ליטרה שטרלינג.

שונות

בארץ־ישראל

— רבני ארץ־ישראל נועדו לועידה כללית בירושלים. הועידה קבלה את ההחלטות האלה: ליסד אגודה אחת לכל רבני הארץ; לדרוש מאת הממשלה האנגלית הכרת השבת ומועדי ישראל, הלשון [illegible] תודה לבריטניה על הכרזתה הציונית; ליסד בכל מקום בית־דין של רבנים וסנהדרין עליונה על כל בתי־הדין.

— מתוך מכתבו של [illegible] יורק אנו מוציאים את הידיעה, כי בירושלים נוסדה קבוצה של [illegible] מאטיקה ועוד, בהנהגתו של הפרופיסור טשרניכסקי, שבא זה לא [illegible] זו היא מעין התחלה של האוניברסיטה העברית העתידה. ראוי לציין, כי גם הגימנאסיה העברית ביפו — [illegible]

מכתבי של הגדוד העברי בארץ־ישראל

מתוך מכתבו של מי שהיה עוזר המערכת ב„התורן" מר **אהרן פרנקל**, הנמצא עכשיו בגדוד העברי בארץ־ישראל, אנו מוציאים את הדברים האלה מיום כ"ו באייר תרע"ט, כדלקמן:

— — — מזמנו [illegible] בתל־אל־כביר של מצרים, [illegible] המקום נשתנה המזל. הגדוד שלנו חונה כעת במרכז מושבות יהודה — [illegible] הליכה ברגל במשך עשרה רגעים, נס־ציונה — עשרים רגע, רחובות — חצי שעה וכן ראשון־לציון. גם עקרון, גדרה ומקוה־ישראל נמצאות [illegible] נמעט בכל יום מטיילים אנו בשדרות־ [illegible] בכל מקום ומקום מקבלים אותנו בסבר פנים יפות ובזרועות פתוחות. [illegible] הם כולם שקר וכזב ואין בהם אף קורטוב של אמת. ורא על מוציאי־דבה יש להצטער — השקר השטחי שבדבריהם הוא דוקר את העין ואינו ראוי אף להכחשה — אלא על עורכי אותה

[illegible] להתנגב את [illegible] בין [illegible]
שלוצים על כל היקר והקדוש לעמנו. ולא עוד אלא שמעמידים הם פנים כיהודים לאומיים, שאף טובת עמם וארצם ידרשו, ותחת מסוה זה של ציוניות ולאומיות הם מוליכים שולל אף הרבה ציונים תמימים. אוי לאותה צביעות! אוי לאותה חוצפה צינית אשר בושׁ לא תדע! מאנה הכלם! — — —

התנועה העברית בניו־הייוון.

מר צבי ריקנתי מודיענו מניו־הייוון של קוניקטיקוט:
כל המורים העברים בעירנו נתאספו לאספה והחליטו ליסד אגודה בשם „אגודת המורים של בתי־הספר בניו־הייוון". האגודה תשאף להיטיב ולהשביח את מצבי החמרי והרוחני של המורה ולהגן על החברים. האגודה מכניסה תיכף סדר ומשמעת בין הבריה.

* * *

התנועה הלאומית באוקלאנד של ניו־זילנדיה.

מר שבה מודיע אותנו מאוקלאנד של ניו־זילנדיה:
התנועה הלאומית הולכת וכובשת לה מקום גם באיי־הים היותר רחוקים, וגם בניו־זיילנדיה הכתה הציוניות שורש. זה כשנים אחדות נוסדה פה באוקלאנד אגודה ציונית ומספר חבריה עולה עתה ליותר ממאה ועשרים. הרב שלמה כ"ץ הוא מנהלה והיושב־ראש של האגודה ומר ארתור מאירס, המיניסטר לעניני המסים בהקאבינט הניו־זילנדי, הוא נשיא־הכבוד שלה.
האגודה עובדת בהריצות בכל ענפי התקוה הלאומית ומשתמשת בכל האמצעים המוכשרים לעצור בעד זרם ההתבוללות העושה שמות בקרב אחינו בכל מקום וביחוד בהמושבות. הציוניות פה מתאמצת בכל עוז לפחת רוח חיים חדשים, חיים לאומיים באחינו אשר נספחו בשטף הטמיעה (לדאבוננו, רבים הם פה) ולהשיבם אל חיק עמם.
אגודתנו מרימה סכום הגון שנתי לקופתה של התנועה הלאומית ולהקרן הקיימת, והחברים נענים ברוח נדיבה לכל קול קורא אשר פעם בפעם יגיע אלינו מן המרכז של התנועה.
קשה היא עבודת התחיה פה. בריחוק־מקום כזה ממרכז יהודי וישוב עברי חשוב, ותנאי־המקום אינם מוכשרים להפצת הרעיון הלאומי במדה נפרזה. אבל בגלל המרץ הכביר ומסירות־נפשם של אחדים מאנשי־העליה המועטים להאידיאל הציוני, הנה התנועה הולכת ורוכשת לה מהלכים לאט־לאט בין כל שדרות העברים פה, העליונות והתחתונות, ועתידה בהיר ובטוח.

* * *

התנועה הלאומית בדיטרויט

מר פלוני מודיע אותנו מדיטרויט של מישיגן:
חזיון משמח הולך ומתגלה בימים האחרונים. בתי תלמוד־התורה, [illegible] נאורים ולאומיים.
בית תלמוד־תורה כזה נמצא עתה בעירנו. בית־הספר הזה משמש עברי וכללי כאחד (פאראכיעל) ונוסף לו גן־ילדים. הבית הזה יפה ומהודר מאד בחיצוניותו. במה שנוגע לערכו הפנימי, יש לקוות, כי בעתיד היותר קרוב יהיה לאחד מבתי־הספר היותר טובים שבארץ הזאת. מנהיגי בית־הספר רובם ככולם הנם בעלי [illegible] ותיק. למנהל נתמנה המנהל המצוין מר דוב אייזיקס מאינדיאנא־פולים, איש אשר הקדיש את מיטב כחותיו על מזבח החנוך העברי זה יותר מחמש־עשרה שנה. המנהל הצליח להעמיד מורים מומחים ומנוסים, העובדים את עבודתם באמונה. בית־הספר הזה הנהיג [illegible] טוב ויפה, עד שיכול לשמש למופת להרבה בתי־ספר מודרניים. שיטת הלמוד היא עברית בעברית. מספר התלמידים הוא לעת־עתה כשש מאות, אבל מקוים, כי במהרה יעלה לאלף ויותר.

תנועה יהודית באטלאנטיק־סיטי.

מר י. ר. מודיע אותנו מאטלאנטיק־סיטי של ניו־דזוירסי:
עירנו לא היתה מעולם מלאה תנועה יהודית כמו עכשיו. קוראים לאספות, אספות בפומבי ואספות בחשאי, אספות בדבר ועידת האורדן „ברית אברהם" ואספות בדבר ועידת האורדן החפשי „ברית אברהם", ודנים ומתווכחים. לעת־עתה עסוקים מנהליגו בהכנת אספת־מחאה פומבית גדולה לקרוא תגר נגד הפרעות בפולניה [illegible] באספה הזאת. אומרים אמור, כי גם את מר טאפט הזמינו ואולי עוד נוצרי אחד חשוב כמוהו.

* * *

יצחק פירנהוף.

בסטאניסלוי של גליציה נפטר בשנת החמשים לחייו הסופר העברי הידוע יצחק פירנהוף.
המנוח היה אחד מן החשובים שבמשכילי גליציה ועבד הרבה בשדה הספרות העברית. הוא ערך והוציא את הקבצים „הירדן", „הצעיר", „ספרי שעשועים" ועוד. לפני המלחמה הופיע קובץ ספוריו בשם „מאגדות החיים". בעזבון כתביו נמצא ספר חשוב מאד בשם „ספר המתנגדים", שבו מגלה המחבר את כל היופי וההוד שבאגדות הרבנים והגאונים של המתנגדים, — מקצוע חדש לגמרי, שלא נגע בו עט סופר. פירנהוף היה אדם בעל לב רגש ונפש יפה והגיגו כל הימים נצטמצם בהרבצת דעת לשוננו ורעיון הגאולה הלאומית.
יהי זכרו ברוך!

ראובן בריינין, עורך „התורן", נמצא לדורשיו בלשכת המערכת (74 השדרה החמישית, קומה חמישית) בכל יום ג', יום ה' ויום ו', משעה 11 עד 12 לפני הצהרים.

מעומק קרב ולב הנני מברך את תלמידתי העבריה, העלמה המשכילה ומחוננת־הכשרון **תהלה הירשינסון** לנשואיה עם בן־גילה **הרב משה ליכטינשטיין**. מי יתן והיו חייהם המשותפים מאירים ויפים!

ניו־יורק. דניאל פרסקי.

ברכות מאליפות על ראש ידידתי המורה העבריה, עלמת־הסגולה ובת־החמודות **שושנה מולוטין** לרגל סיימה את חק־למודיה באוניברסיטה.

יהי רצון שיועילו ידיעותיה וכשרונותיה למלא את כל משאלות־לבה על עצמה ועל עמה!

ניו־יורק. דניאל פרסקי.

אני מברך בעתיד שכולו ברכה את **שושנה מולוטין** ליום סיימה את האוניברסיטה הונטיר קולינ'.

מ. פיינשטיין.

ברכת־לבבי **לחמדה דאנוביץ** ליום־כלולותיה עם דוד־נפשה **יחיאל קליבאנוב**. יהיו חייכם ברוכי אור ונועם.

מ. פיינשטיין.

חזק ואמץ רעי **אלכסנדר שנדרוביץ** ליום הגמרך את חוק למודיך בבית־הספר התיכוני בדיטרויט. רכב וצלח ותהיה לתועלת לעמך ולארצך הקמים לתחיה.

דיטרויט, מיש. יוסף כץ.

אנחנו מורי ת"ת משה מונטיפיורי מברכים בברכת „צאתך לשלום" את ידידנו ומנהלנו מר ראובן לאקוב, להתקבלותו למנהל ת"ת שבאומאהא, ניבר.

עלה והצלח ועשה חיל בחנוך העברי!

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון יז (קסז)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, JULY 11, 1919 — No. 17 (167)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

התורן

יוצא לאור ע״י ה
הסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן ברײנין

שנה ששית | ניו־יורק, י״ג תמוז תרע״ט | גליון שבעה־עשר

פרשת השבוע

גאלתני — גאלת העולם.

בשנים האחרונות, בעצם ימי ההרס והכליון שבין העמים, בעצם ימי המטבח שהכינו זה לזה, — נשמעו בעולם גם פזמונות יפים: זו היא המלחמה האחרונה, זהו קץ הזדון! כבר מהיה מעל גבעות חללי אדם, נשמעה שירת הגאולה, שירת ההיפש והאושר של העמים המדוכאים. ושירה זו, שלא היתה יתומה, נגעה גם בנימי לבנו, לב האומה העברית, שהתבוססה בדמיה.

והנה קץ המלחמה, מלחמת־עולם, כבר בא וגם ברית־השלום נכרתה — וישועות גדולות לא נעשו בארץ. במסירות נפש, יהודות להקרבנות הרבים והגדולים שהביאה אמריקה, כבי את שריפת־העולם, את המלחמה שבין העמים העצומים, אך זנבות האודים המוצלים מהאש הגדולה עדיין מעלים עשן ומשחירים את שמי התקוות הגדולות. במלים יותר פשוטות: גם בימי שלום אלה לא תמו עוד המלחמות הקטנות, שמספרן עולה לעשרים ושתים, שבין העמים והשבטים, שבין המדינות והממשלות החדשות וגם הישנות. וכלל ישן הוא: בכל מקום שמלאך המשחית מרקד, שם הננו הראשונים העלולים להפגע ולהנגע. וגם ככלות כל זבח משתמשים עוד בדמנו לקנוח סעודה.

אחרי כל העבודה הענקית של אספת־השלום לא הוסרו עוד הסכסוכים, הריבות והקטטות שבין העמים והמדינות, אם לא נסתבכו עוד יותר. עדיין עמוקה ועזה היא השנאה שבין העמים, עמוקה ועזה עוד יותר משהיתה לפני מלחמת־עולם זו; עדיין לוהטים רגשי הקנאה ורשפי הנקמה. עדיין מכוערים הם מעשי העולם, וכל המלים היפות לא יכסו על נוולותם. השאיפות הרמות של כל מבקשי צדק ומשפט, של כל רודפי שלום אמת, מרחפות עדיין כנשמות ערטילאות בעולם. לבוש ממשי עדיין לא מצאו להן. נסיונות שונים וכבדים נעשו לתקון העולם, לשחרורם של העמים הנדכאים, להבאת גאולה ואושר לכל בני האדם. אולם רובם של הנסיונות לא לבד שלא הצליחו, כי אם עוד הוסיפו רעה על רעה ושבר על שבר. וראשי מתקני העולם — רוממות הבשורה בפיהם וחרב פיפיות בידם.

העמים שקבלו היום מידי איתני עולם את שטר שחרורם, שהגדילו והרחיבו את גבולותיהם לגבי העמים את משמרתם. העמים האלה, המשועבדים של אתמול, כבר שואפים לשעבד אחרים, אותם האחרים ששפכו את דמם והקריבו את רכושם בשביל גאולתם. וגדל הצמאון לשלטון והרעב לגדלות ולשררה. וכנהוג בכל מקום ובכל זמן גלותנו: אנחנו היהודים הננו גם כיום הראשונים לשעבוד והאחרונים לגאולה. כמה נאות הן המליצות על־דבר נצחונה של הדימוקראטיה העולמית [illegible]. אבל כמה רחוקה היא עוד המציאות של היום מהאידיאל של אחות העמים ושחרורם, מהאידיאל של אנושות מאושרה, שלמענו הקריבו מיליוני אנשים את חייהם! מפוזרים אבקות בשם לפתחיהן על פגרי בני אדם שנפלו חללים על שדות־המלחמה בשביל שחרורו של העולם, והעולם עדיין מעלה סרחון ומפיץ רוח קטב.

העולם הישן צמא עוד לדם ולעושק, והוא חוגר את שארית כחותיו ללחום על המשכת קיומו. אין הוא רוצה להסתלק ולפנות מקום למשטר חדש. אולם השתות שלו כבר נהרסו ואין הוא יכול להתקיים בצורתו העתיקה עוד שנים רבות. עוד יפרפר מעט, יתהפך בציריו ובגסיסתו. אבל שעתו, השעה האחרונה, כבר באה. כבר כתבה היד הנעלמה: „מנא מנא תקל ופרסין!"

באו אל העולם הישן בתביעות מוסריות גבוהות, אולם הוא לא היה מוכשר כלל לקבל את התורה החדשה, ושבעצמו של דבר אינה אלא ישנה ועתיקה, תורת נביאי

ישראל). דרושים היו וותורים, פשרות, המעטת דמות, משאת־נפשנו, הנחות, אכין ורקין...

אולם גלגל ההיסטוריה חוזר כיום במהירות רבה. עתידים עוד לבוא שנויים עצומים. גם עתידים בבירור כחותיהם של העמים והמפלגות וכל ממשלת זדון סופה לעבור מן העולם. התביעות הרמות של האמת והצדק, שבלעדיהם לא יתחדש העולם ולא יקום לתחיה נאמנה, אותן התביעות שנשיא ארצות־הברית ווילסון נתן להן את הבטוי היותר בהיר והיותר יפה, אינן יכולות עוד להאלם ולהשתכח. יתר מדי נשפך דם האדם, דמי בחורי העמים ובחיריהם, בעד שלום העולם, בעד אושר האנושיות, כי יהיה כל זה רק חלום עובר, רק דמיון תועה ומתעה.

ועלינו היהודים לכוון את שאיפותינו ומעשינו בהתאם ובהסכם עם השנויים לטובה המתהוים יבוא בעתיד. גאולתנו השלמה צריכה לבוא — וגם תבוא. יודעים אנו, שכל זמן שלא נגאלנו באמת, לא נגאלה גם האנושיות מעבדותה ושפלותה. ובהלהמנו כיום על נפשנו הננו לוחמים על גאולתו של כל העולם כולו. [illegible] יהיה נצחון הצדק העולמי.

זה כחנו הלאומי וזה יתרוננו: גם בימים שעושים בנו הרג רב והיינו הפקר גמור, — גם אז אין רוחנו נופל ואין אנו מתיאשים, כי רבה אמונתנו ותקותנו בנצחון הטוב ובתקון העולם במלכות שדי.

תורת הציונות.

מה היא הפילוסופיה של הציונות? — פילוסופיה זו יכולה להתבטא בשתי מלים: „ובחרת בחיים!" ואידך פירושה — זיל גמור!

תורתה של הציונות מלמדת אותנו לבנות, לטעת ולסדר את כחותינו וכשרונותינו למען האריך את קיומנו הלאומי בתור הטיבה מיוחדה, בתור אורגאניזמוס חי.

„ובחרת בחיים!" כלומר: להעמיד רעיון גדול במרכז הויתנו, לשאוף למטרה נעלה ולתכלית זו עלינו לכנס את כל כחות התחיה שלנו.

„ובחרת בחיים!" כלומר: לשאוף אל העתיד ולבנותו על יסוד העבר, לתת טעם יותר מספיק לכל ענויי הגולה ולכל התוחלת הממושכה. תורתה של הציונות דורשת לבסס את היינו, את המציאות שלנו, על יסודות מוצקים, להרבות ולהפרות את כחות היצירה וכחות־החיים שלנו, להנהיג בהם חסכון בדעה [illegible].

הפילוסופיה של הציונות דורשת שנויים של כל ערכי החיים הגלותיים. היא דורשת להקשיב לנשמת העולם בהתאמה והסכמה גמורה עם כל תנועותיה וזעזועיה.

הפילוסופיה של הציונות היא תורת הבריאות, תורת [illegible]ריון והטהרה של האומה העברית, תורת שמירת הגזע [illegible].

הציונות היא הסינתיזה של חזון הנביאים ושל המדע העברי, של הפילוסופיה העברית עם המסקנות האחרונות של המדע האנושי, של המוח והלב.

הציונות היא המסקנה האחרונה של כל התנועות והשיטות שנולדו על ברכי היהדות החיה, והיא תכליתם של כל השאיפות והגעגועים הכמוסים בלב העם.

הציונות היא שלילת כל השלילות ועל כן —החיוב המוחלט.

כל תנועה עברית שאיננה טבועה בחותמה של הציונות הברורה והמוחלטה יש בה ממין „פסיק רישא ולא ימות". כל תנועה לאומית שאיננה מובילה אל הציונות הרי אין לה קרקע מוצק ויש בה מקללתו של „הנודד הנצחי".

כל תנועה יהודית הכופרת בעיקרי הציונות יש בה אולי מחיי שעה, אבל אין בה מחיי עולם. כל תנועה כזו יש בה דבר מה משל תלישת הגזע ועקירת השרשים. ועל כן תנועה בלי מטרה ותכלית היא. וכל תנועה יהודית המתנגדת להציונות יש בה משום אבוד עצמה לדעת, כי חסרה היא אמונה ובטחון בכחותינו וברצוננו להגאל. הציונות היא ה„ברי" הלאומי, והמתנגד לה הוא ה„שמא" הנצחי, הוא הפקפוק החולני והנטיה לחדלון.

הציונות שואפת בכל עיקריה ויסודותיה להצלתה של האומה העברית מכליון גמור, או מטשטוש צורתה. הציונות פירושה: אחדות האומה, אחדות השפה והתרבות, אחדות הרצון ואחדות היצירה.

לאומיות בלי ציונות מוחלטה יש בה משום בזבוז כחות ללא תועלת ברורה. אם מפליגים מחוף אחד, הלא צריכים ישראל לבוא אל החוף השני.

המגדים.

מהונגריה מודיעים בעת האחרונה, שרבים מן היהודים המירו שם את דתם. מבקשים הם סתרה ומחסה תחת כנפי הדת הנוצרית מחמת האנטישמיות שהתפרצה שם בכל תקפה ובכל אכזריותה. אחד העתונאים הזרזים כבר מנה וספר, כי ששים אלף יהודים הונגרים עזבו את עמם ודתם להמלט על נפשם. אין כל ספק בדבר, כי המספר האמור הוא מוגזם ומופרז יתר מדי. אבל הידיעות התכופות הבאות מארץ המאדיארים על־דבר המרת דתם של היהודים במספר רב מעידות, כי חלק של אמת יש בדבר.

ורבות אנו יכולים ללמוד מהעובדה המעציבה הזאת. [illegible] נלחמו שם תמיד בעקשנות מרובה נגד הלאומיות העברית ונגד הזרם הציוני. הרגשות הלאומיים ותקות הגאולה נחשבו שם בעיני רוב היהודים כדבר פסול ואסור. תורת ההתבוללות עשתה שם כבר שמות בקרב היהודים. אין

לך ארץ שכה נתרבה בה מספר נשואי התערובות. ועל־כן אין כל פלא, אם אלה מקרב יהודי הונגריה, שרגשי הדת העברית לא היו נטועים עמוק בלבם, מהרו, בשעת הסכנה, בשעת מהומה ומבוכה ובלבול דעות לפנות עורף לעמם ולאמונת אבותיהם. אחרי שנתרופפה האמונה בקרבם לא היה להם שום רגש אחר די חזק ודי חי כי יעצור בעד בגידתם השפלה, כי לא ימירו את אלהיהם ועמם מפני פחד המות.

העלים הכמושים נושרים מעל האילן אם יעבור רוח כיפה. ורק מוגי־לב עוזבים את המערכה.

המכבי.

בימים אלה נתקבלה במערכת „התורן" החוברת הראשונה של „המכבי" (מחודש ניסן תרע"ט), והוא כלי־מבטאה של ההסתדרות להתעמלות „מכבי" בארץ־ישראל. הסיסמה בראש החוברת היא: „נפש בריאה בגוף בריא". חוברת כזו, המוקדשה כולה לספורט ולמכשיריו, הוא חזיון חדש, הנכיון הראשון בספרות העברית, ויש לשמוח עליו. והשפה העברית של כל החוברת מדויקה, יפה וקצרה, ברורה ובלתי אנוסה היא השפה בדברה על כל מיני המשחק, ההתעמלות והספורט, כאילו כבר היתה לנו ספרות שלמה בזה.

יפה רענן היא ההרצאה, שאנו שומעים במאמר הראשון הקצר:

„בכבשנו הדורות הבאים את אדמת המולדת, בהניחנו את היסוד לבנין ישראל החדש — אל נא נמסור להם את כל פגעי הגלות שהבאנו אתנו. למלחמה אני קוראים, למלחמה בעצמנו, מלחמה בלקויי הנפש שנהיו לעצם מעצמנו. נשובה אל גופנו, נחזקה את שריריו, את עצמותיו נחליצה, ונישרה את קומתנו ובצעדים בטוחים נקרב למלחמה זו — ההתגברות על עצמנו. במקום מדת הפזיזות תשלוט המהירות במעשינו, במקום החפזון העלוב — הרצון הכביר ובמקום התפרצות היחיד תבוא מלחמת המחנה.

„תהא הסיסמה שלנו — נ ש מ ע ו נ ע ש ה, כי המשמעת אנו זקוקים, משמעת שתביא לידי מעשה ומעשה הנובע מתוך משמעת.

„בראש מורם ובקומה זקופה, בטירית היראת העתיד. נצעדה!"

הקול — קול ציון המתחדשת ומתעתדת לעבודה ענקית.

מִי יִבְנֶה אֶת הָאָרֶץ

מאת

אהרן בן־אליהו.

בשעה זו כשאנו עומדים על מפתן הגאולה, בשעה שההנהלה הציונית מתכוננת לגשת לעבודת־ההכנה, עבודה עצומה וענקית, עבודה שתאפשר כניסה של המונים לארץ־ישראל — בשעה זו מורגש צורך בבירורן ולבונן של שאלות עיקריות אחדות, שאלות הדורשות פתרון תכוף ואינן סובלות שום דחוי.

שתי שאלות חשובות מעמידות את כל עתידנו בארץ־ישראל בסכנה גדולה, אם לא נשתדל למצוא להן פתרון ישר והגון בעוד מועד, והן:

א) שאלת העבודה להכשרת הארץ בעד הגירה המונית.

ב) שאלת השפה והתרבות העברית בארץ־ישראל.

אין בדעתי לדון במאמרי זה בשאלת העבודה החקלאית. שאלת העבודה החקלאית בארץ־ישראל ויחס נותני העבודה במושבות אל הפועלים העברים הם פרק בפני עצמם. שאלה חשובה זו, שמטמנה תוצאות נכבדות לעתידות כל הישוב החקלאי העברי, תפתר בלי ספק באופן רצוי בעתיד הקרוב, באשר בה תלויה הצלחת כל עבודתנו בארץ ובלי פתרון רצוי של שאלה זו אין תקוה לנו לכבוש את הארץ.

מגמתי במאמר זה הוא רק לדון בעבודת ההכנה והכשרת הארץ לקלוט מספר גדול של מתישבים, עבודה שאינה סובלת שום דחוי.

שאלה זו מכריעה כמעט את כל השאלות האחרות. ארץ־ישראל במצבה עתה, כידוע, אינה מוכשרה לקבל מהגרים במספר גדול. כדי להרים את המצב הכלכלי של הארץ ולהכשירה לקבלת „מהגרים" בכלל, צריכים להתחיל תיכף־ומיד בעבודות ידועות חשובות, עבודות שתתננה את האפשרות להעסיק עשרות אלפים פועלים. והנה נמצא, שכל העבודות האלה שבהן צריך להתחיל לתכלית זו, כגון: יעור הארץ, יבוש הביצות והאגמים הנרפשים, סלילת צנורות להשקאה ולנקיון, הפירת בארות מים, בנין מסילות־ברזל, נמלים ובתים חדשים. נמצא, שכל העבודות האלה לשם הכנת הארץ, שבודאי תעסקנה אלפי ידים, תעשינה, ברובה, על ידי פועלים נכרים ולא עברים.

כי מאין נקח לנו פועלים עברים?

לא שחסרים אני פועלים עברים הרוצים ויכולים לעבוד בכל העבודות האמורות, אלא מה. פועלים עברים אינם נמצאים עדיין במספר הגון בארץ, ובארצות הגולה אינם מכינים ומאמנים הפועלים שלנו לעבודות. ולכן אינם מוכנים ומוכשרים לקבל על עצמם עבודות אלה.

ובינתים, פועלים ערבים, מצרים, מלטים, יונים ואיטלקים עומדים ומצפים להזדמנות לכל עבודה שהיא.

מספרם עולה למאות אלפים במצרים ובארץ־ישראל, והם מוכנים לקבל על עצמם עבודות אלה במשכורת פחותה ובשעות עבודה יותר מרובות מאשר יסכים לזה הפועל העברי.

כיצד נפתור שאלה המורה זו?

לדעתי, עלינו לגשת בלי כל איחור לארגון כחות העבודה שלנו, הפועלים ממקצועות שונים, בארץ ובגולה. עלינו לסדר פועלינו אלה בכל תפוצות הגולה לקבוצות באופן כזה, שכל קבוצה וקבוצה תוכל, כשיהיה צורך בדבר, לקבל חלק עבודה ידועה בקבלנות. רק באופן זה (בקבלנות) אפשר יהיה, אולי, לפתור שאלה קשה ומסובכה זו, שאלת העבודה ושעות העבודה, ולעמוד בפני התחרות הנכרים. באופן זה אפשר יהיה גם־כן להביא במהירות היותר אפשרית את הפועלים הרצויים לאותם המקומות בארצנו, שהם דרושים שם ביותר.

סדורן וארגונן של קבוצות אלה דורשים בלי ספק עבודה נמרצה וכבירה מצד כל ההסתדרויות הלאומיות שלנו. ביחוד צריכים להשתתף בעבודה חשובה זו המוסדות הכספיים הלאומיים שלנו, כגון: הקופה של הקרן הלאומית, האוצר הלאומי, וכדומה. ועל השלטון המדיני שלנו בארץ־ישראל יהיה לתמוך בידי קבוצות אלה ולבכר אותן על כל כתות עבודה אחרות.

ועכשיו אָנו נגשים לפתרון השאלה השניה: שאלת הלאֻמת הארץ במובן התרבותי העברי.

טעות גדולה נטועה בלבות רבים מהטובים שבנו, בחשבם, כי ארץ־ישראל במצבה עתה זקוקה אַך ורק לכסף ולעובדים בשדה הכלכלה ואין לפי שעה שום צורך ומקום לאינטליגנציה עברית, ולכן הם מרפים את ידי אלה הכוחות הצעירים העברים הרוצים לעלות לארץ־ישראל.

טעות זו יכולה להעמיד בסכנה את עתידות התרבות העברית בארץ־ישראל.

כי אמת היסטורית, שאי־אפשר להכחישה, היא העובדה, שבארצות אשר אליהן בָּאָה הגירה גדולה מן החוץ — בארצות קולוניזאטוריות — צורתן התרבותית והלאומית נקבעה על־ידי המהגרים ה ר א ש ו נ י ם ולא האחרונים. עדות הן כל הארצות שנבנו רק על־ידי הגירה, כגון: אַרצות־הברית, מכסיקו, אמריקה הדרומית, אוסטרליה וקנדה. בכל הארצות האלה הצליחו המתישבים הראשונים, שהיו מספרם הדל, להטביע את חותמם התרבותי הלאומי על שאָר הבאים אחריהם, אַף כי אלה האחרונים עלו במספרם על ה ר א ש ו נ י ם. המהגרים הראשונים לארצות אלו ידעו איך לסדר כחותיהם התרבותיים מ ר א ש י ת י מ י התישבותם ולכונן על יסוד מוצק ואיתן את מ ש ט ר ם ה ח ד ש בארץ, משטר אשר מפניו אולצו הבאים אחריהם ל ה כ נ ע. ככה הצליחו האַנגלו־זאכסים, שבאמת היו המועט שבמהגרים להטביע את חותמם הלאומי ולהשליט את שפתם ותרבותם על עשרות מיליונים של יהודים, גרמנים, אירים, צרפתים, ספרדים, פולנים, רוסים ועוד מהגרים אחרים יוצאי ירך כמעט כל אומה ולשון — בארצות־הברית וקנדה. ככה הצליחו לעשות גם הספרדים באַמריקה המרכזית והדרומית ובמכסיקו. החזון שכזה אָנו רואים גם באפריקה ובכל הארצות האחרות המיושבות לקולוניזאציה.

ובכן, עלינו ללכת בדרך אשר התוו לפנינו העמים הקולוניזאטוריים בידם להלאמת הארץ. דבר קדוש מוטלת עלינו העברים לגשת תיכף־ומיד לעבודת ההכנה התרבותית בארץ־ישראל — לסדר את כחותינו הנמצאים כבר שם ולהוסיף עליהם. עלינו להכניס עוד בתחילה, בראשית ההגירה ההמונית לארץ־ישראל, א י ל י מ נ ט ע ב ר י חשוב במדתו ובאיכותו, שיעמוד על ה מ ש מ ר, שיעזור לברוא את ה מ ש ט ר ה ע ב ר י ה ח ד ש ב א ר ץ, אשר מלפניו יכנעו כל הבאים החדשים. על האילימנט העברי הזה יהיה לברוא ספירה עברית בעלת השפעה כבירה, שתקל את העבודה התרבותית בין המהגרים החדשים ושתיצר בעדם סביבה עברית ותנאים נוחים להסתגל אליה בזמן קצר.

כחות תרבותיים עברים רבים נחוצים לנו לתכלית זו. שעורי־ערב לגדולים, בתי־ספר עברים חדשים, גני־ילדים, מרכזים פופולאריים עבריים, בתי־חזון וכדומה. כל אלה דורשים כחות וכשרונות במספר גדול ועלינו יהיה להמציאָם כל פעם לפי צורך השעה.

ועל ההסתדרות העברית ההובה מוטלת לגשת לעבודת סדורם וארגונם של הכחות העברים האלה. עליה לעורר את תשומת־לב הקהל והעסקנים הלאומיים על הסכנה הנשקפת לנו מצד המתבוללים ומצד האידישיסטים, ועל הצורך בעבודה תרבותית מסודרת בארץ. עליה להשיג מקום ולהמציא לה את האמצעים הנחוצים כדי לאַמץ את ידי כל אלה החלוצים העברים המתכוננים לעלות לארץ.

אם נתרשל הפעם ולא נחזה עתידות מראש, אם לא יעלה בידינו לברוא ב ע ו ד מ ו ע ד מ ש ט ר ע ב ר י אַמיץ וחזק בארץ, אָז בה בשעה אשר המונים יתחילו לבוא לארץ־ישראל, כבר סכנה גדולה נשקפה להם ליפול ברשתם של אלה המתנגדים העצומים לכל עבודה תרבותית עברית בארצנו, — אלה הדימאגוגים מ ה ט פ ו ס ה י ד ו ע, השואפים להעתיק לארץ־ישראל את ה ש ע ב ו ד ה ר ו ח נ י ה ג ל ו ת י, את הגיטו שבלונדון ושבניו־יורק.

הכשרת הארץ על־ידי ע ב ו ד ה ע ב ר י ת ח ו ר א וסידור כחותינו העברים בארץ בְּאופן שעוד בראשית ההגירה ההמונית לארץ־ישראל יהיה ה מ ש ט ר ה ע ב ר י כבר איתן, מבוסס ומוכשר ל ה ש פ י ע ע ל ה ב א י ם ל ס ג ל ל ה ם ב ל י ע כ ו ב כ ל ש ה ו א את ה ש פ ה ו ה ת ר ב ו ת ה ע ב ר י ת — אלה הם שני הצירים אשר עליהם צריכה לסוב עבודתנו בארץ בימים הראשונים. ואל לנו להחמיץ את השעה! עלינו לסדר ולרכז כבר עתה את כל כחותינו הפורים ולהקדישם אַך ורק לתעודה נעלה זו, שממנה פנה, ממנה יתד לכל עתידנו הלאומי בארץ אבותינו.

מִשְׁאוֹן הַכְּרַךְ

(אזכרה לרות ראקוב).

מאת

מ. פיינשטיין.

I.

מִשְׁאוֹן הַכְּרַךְ, מֵהֲלֶם סַדָּן וְקַרְנָס
אֶל קִבְרֵךְ קַר וְאִלֵּם בָּאתִי
לְחוֹנֵן וּלְנַשֵּׁק אֶת אֲבַק עֲפָרֵךְ —
שָׂרִיד עֵינַיִךְ חוֹלְמוֹת וְחִיּוּכֵךְ עָגוּם.
מָה רַבָּה כָּאן הַדְּמָמָה וַעֲמֻקָּה,
מַה לָּבָן הוּא חֲלוֹם מַצַּבְתֵּךְ שְׁקוּעָה,
חֲלוֹם לָבָן כֹּה וְנוּגֶה
וּבְלִי רֶמֶז קַל לְפִתְרוֹן,
כַּחֲלוֹם עֵינַיִךְ כְּחֻלּוֹת, שְׁטוּפוֹת רוֹךְ־דִּמְדּוּמִים
שַׁגִּיעֵי יְהֻשְׁבֵּי כַּרְמֵדִימִים.
מַה טּוֹב וְדוֹמֵם כָּאן בְּכַנְפֵי הַצַּלְמָוֶת.
אֵין רִשְׁרוּשׁ קַל, אֵין לַחַשׁ, הַכֹּל תְּפִלָּה זַכָּה
שֶׁל חַיֵּי עוֹלָם — חַיִּים לְלֹא גְּבוּל וְתַכְלִית
חַיֵּי רוֹךְ וְלֹבֶן.
וְשָׁם? שָׁם נֶאֱנָח סַדָּן וּמַכֶּה קַרְנָס
וּפִיחַ־כִּבְשָׁן עוֹלֶה וּמִתַּמֵּר
וּמַשְׁחִיר אֶת הַשְּׁחָקִים הַנְּבוֹכִים
וּמְטַנֵּף אֶת זְהַב הַשֶּׁמֶשׁ הַגּוֹסֶסֶת,
כִּי מָאַס כְּבָר הַדּוֹר בִּתְכֵלֶת וּבְזֹהַר
וַיַּשְׁלֵךְ אֶת הַדְּמָמָה אַחֲרֵי גֵוּ
וַתֹּאחַז יָדוֹ כַּשִּׁיל וְכֵילַפּוֹת
לְקַרְקֵר כָּל עֲדִינוּת וְכָל יוֹפִי,
לְהַצְמִית רֶגֶשׁ־רוֹךְ וּלְאַבֵּן פַּרְפּוּר־נְשָׁמָה,
כִּי מַה לְּדוֹר נַפָּחִים וְלַיּוֹפִי?
חֲלוֹמָם הוּא הֶעָשָׁן וְהַפִּיחַ
וְלִבָּם הוּא נֶסֶךְ .. י..רְזֶל,
וּמַה לְּקֹשִׁי־הַבַּרְזֶל וּלְגַעְגּוּעִים?

וְאַהֲבָה? הֵם מוֹכְרִים אוֹתָהּ בִּמְחִיר כֶּסֶף.
בִּמְרוֹמֵי־קֶרֶת וּבְסִמְטָאוֹת הַחֲוָיוֹת
בְּבָתֵּי־קָהֳוָה וּבְבָתֵּי־הַמִּרְזֵחַ
רָאִיתִי בָּנוֹת צוֹהֲקוֹת וְקוֹרְצוֹת עַיִן,
עוֹמְדוֹת וּמַכְרִיזוֹת עַל סְחוֹרָתָן:
„בֶּקַע לְגֻלְגֹּלֶת, בֶּקַע לְגֻלְגֹּלֶת,
אַהֲבָה רַעֲנַנָּה שֶׁלֹּא פָּג עוֹד חֻמָּהּ.“
וּבְעֵין נַפָּחִים עִבְרִים קוֹפְצָה אֵשׁ הַכִּבְשָׁן
וּפִיהֶם נִפְעַר, נוֹטֵף בַּמִּפְּתִּית,
וְיָדָם גַּבָּה הוֹנָה וּמְשַׁלֶּמֶת
בֶּקַע לְגֻלְגֹּלֶת, בֶּקַע לִמְעַט אַהֲבָה.

II.

יַלְדָּתִי . . .

שֶׁלֶג נוֹפֵל מִשָּׁמַיִם.
מִן הַדְּמָמָה מִנְפָּח הוּא
וּבִדְמָמָה צוֹלֵל הוּא.
כַּחֲלוֹמוֹת וּמַאֲוַיִּים.

עַל מַצַּבְתֵּךְ יַעֲנֹד זֵר,
זֵר כֹּה לָבָן וְכֹה רַךְ,
וְהָיָה הַכֹּל חֲלוֹם אַךְ,
חֲלוֹם עוֹלָם אֵינוֹ עֵר.

„שֶׁלֶג, שֶׁלֶג, מַה מִּכְּרַךְ?“
עָנָה שֶׁלֶג, לָחַשׁ לִי,
לַחַשׁ קַל בְּרַעַד־נְהִי:
„אֵיכָה רַד הָאָדָם, שָׁח!

אֵיכָה שָׁכַח לְבֶן זִיו
יְכַפִּיחַ לְבוֹ טָח,
וְלַבַּרְזֶל קָרָא: אָח,
וְעַל אָחִיו קָרָא רִיב!

„הַכֹּל טָמֵא שָׁם בָּעִיר,
בַּרְזֶל צוֹעֵק יוֹם וָלֵיל,
וְאֵין תְּפִלָּה וְאֵין אֵל,
וְאֵין פֶּרַח וְאֵין נִיר.

„לְהַחֲרָבוֹת כִּתְּתוּ אֶת
יְלַהֲנִיתוֹת הַמְּזַמֵּרָה,
עֵין עַיִן תַּחְתָּיו מְאֵרָה
יְכַל פֶּה רַר קַצִּי יָו.

„אֵיכָה הוּעַם כֶּתֶם־פָּז,
אֵיכָה גָּלְתָה שְׁכִינַת־אֵל!
לַחַשׁ שֶׁלֶג לִי בְּלֵיל,
מֵת וְאִתִּי מֵת הָרָז.

III.

דְּמָמָה...
הַשֶּׁלֶג פָּסַק כְּבָר וַיִּצֹּל בַּחֲלוֹמוֹת רַכִּים
עַל מַצַּבְתֵּךְ אִלְּמָה וְעַל גַּל עֲפָרֵךְ—
שְׁרִיד עֵינַיִךְ חוֹלְמוֹת וְהוֹזֵךְ עָגִים.
כְּלֵב מִתְעוֹרֵר נִים שֶׁקָּהָה זֶה מִיָּמִים.
וְדִמְעָה חַמָּה בַּת־גַּעְגּוּעִים עוֹלָה.
שִׁירִי לִי שִׁיר אַהֲבָה וּדְמָמָה
שֶׁלָּשִׁיר תָּמִיד פֹּה אָהַבְתְּ,
בְּלֵילוֹת שְׁקִיעִים בְּתַרְדֵּמַת־צְלָלִים,
עֵת לִבֵּךְ, לִבִּי וְאוֹר הַפָּנָס שֶׁבָּרְחוֹב
רַק עֵרִים הָיוּ, חוֹלְמִים וַעֲטוּפֵי־סוֹד.
אֲנִי לְרַגְלֵי קִבְרֵךְ אֶכְרַע וְאֶתְרַפֵּק
כְּטַלֶּה רַךְ יִלְבַן־תַּלְתַּלִּים בְּחֵיק אִמּוֹ,
אֶעֱצֹם אֶת עֵינַי הָעֲיֵפוֹת יַחְפִּיּוֹת
מֵעָשָׁן וּמִפִּיחַ כִּבְשָׁן
וְאֶהְיֶה רַךְ כַּשֶּׁלֶג וְכַחֲלוֹם רוֹעֵד.
שִׁירִי לִי...

.1917

בֶּגֶד...

(ציור מחיי אמריקה)

מאת

אברהם שוער.

ווילי עומד על המפתן של הישיבה ולבו מהסס. מרגיש הוא כעין חיבה אל הבית הזה וקשה עליו הפרידה. זה חמש שנים מאז שהוא לומד בבית הזה, חמש שנים שהוא הולך אל הישיבה בבוקר־בבוקר ומונה את השעות, שעליו לשבת בבית שאינו חמוד הזה, ועכשיו — קשה עליו הפרידה ואין הוא רוצה ללכת חפשי ברחוב בשעה שכל חבריו יושבים ולומדים.

יחדי בשאר הימים היו שתי שעות של חופש כאלה הישיבית בעיניו כעירב מרא

לאן ילך — „הביתה" שלחהו מר מילנר. וביתו איהו? היה בית — ונהרס...

רגע מהליט הנער בדעתו להכנס אל החדר ולשבת על מקומו כפעם בפעם — ואז יבוא המורה מר מילנר, יקחהו אל קרן־זווית, ילטפהו בחיבה, ישקהו על מצחו, ידבר על לבו עד שישפוך לפניו את כל רוחו, יספר הכל... הכל... ואז — כעבור שבוע או יותר ימים ומר מילנר „יבדוק" בעיניו את בגדיו, נעליו — וכשימצא פסול בהם, ישלחהו אל המזכיר — והלז יתן לו בגד, כובע, נעלים...

מה נורא הבזיון!

לא! לא ישוב עוד אל הישיבה... לא ישוב...

ומה חביבה היא הישיבה, מה יקרה היא לו! מעולם לא חשב שכך קשה תהיה עליו הפרידה מעליה!

— אפשר רוצה אתה ללכת הביתה? לכה, חביבי! — נזכרים לו דברי מר מילנר. לאן ילך? לאיזה בית? אפשר „אליה"?... אל הבית ההוא בברונקס. שם... שם היא יושבת עכשיו ומחכה לו... לאיש הזר!

בקרבו מתעוררת שנאה עזה „אליה"...

והנער הולך בלי חמדה ובלי כל מטרה מרחוב לרחוב, הולך ברשלנות, מתעכב אצל כל חנות, אצל כל חלון־השכיה, מביט רגע תוהה — והולך הלאה...

השמש רד. האויר נעשה חריף. נרפאית השיריות הקטנות, מתמתחות בקרום דק של קרח. מתעורר פתאום

רוח קר הצונף וגורף אבקות שלג שנגלד ומשליכם אל הפנים, האבק חותך ודוקר כרסיסי זכוכית.

נזכר שלא אכל כל היום. נכנס אל בית־קפה אחד, ישב לו אל אחד השלחנות הפנויים „וידרוש" ספל קפה, לחם וחמאה.

שותה הוא את הקפה החם, לועס את הלחם במתינות. מחקה הוא את נימוסיהם של הגדיים.

גם הוא אינו עוד בר בי־רב... גדול הנהו.

אפשר והכל לטובה! הקדים לבגר, ובשעה ש„הם" שם עודם מתנועעים על ספריהם, ירויח הוא כסף הרבה, יעשה עושר...

נזכרים לו הספורים האנגליים שקרא על נערים עזובים שגדלו ויעשו להם עושר ושם גדול בארץ.

הוא יהיה עשיר... עשיר גדול יהיה. הרבה פועלים יעבדו אצלו. ברם, הוא יהיה אדון טוב ומיטיב...

יקנה לו בית גדול ויפה במקומות היותר יפים בניו־יורק, יעשה שלום בין אבא ואמא...

ואצלו... הושב הוא על יום השבת, וקשה לו מאד להכריע בדבר. הכדאי הוא לשנות סדר עולם גדול כניו־יורק בשביל השבת? מרגיש הוא, שהדברים האלה אינם שלו, — שמע אותם ממר גולדמאן ומתבייש הוא בפני עצמו.

ואת מר מילנר יקח ויבנה בשבילו ישיבה גדולה מאד, ימנה את מר מילנר למנהל בישיבה ההיא, ונערים עניים הרבה יאכלו שם, יתומים, עזובים... יתן להם אוכל ובגדים... לכולם — אפילו לאלה שאינם נזקקים להם, כדי שלא לבייש את הנזקקים באמת...

מר מילנר יהיה מנהל ישר וטוב... אוהב הוא את מר מילנר מאד.

והרוח נושב בחזקה, הקרה מתגבר. האנשים אצים, רצים, והנער הולך הלוך והירים...

נתקל באיש ונפל אל תוך צבור של שלג הגרוף ועומד אצל המדרכה.

— הולך ויושן! — שומע הוא קול צרוד.

קם ווילי על רגליו, התנער מן השלג והצרורות, הרחיב צעדיו וילך הלאה.

קרן הויסטון והשדרה השניה.

ההמון גדול. עוברים ושבים. אבטומובילים, כרכרות, צבים, טראמים...

פנסים... כמה אור!

תיאטראות, בתי־משחק, תמונות־מתנועעות מכל המינים ושלטים מתריעים...

כמה איש, כמה אור, כמה גוונים...

השעה היא רק החמישית, — ב„ביתו" צריך הוא להיות קרוב אל השמינית.

יכנס אל אחד מבתי „התמונות המתנועעות". זה כמה שלא ראה את התמונות — חצי שנה בודאי!

אגב יתחמם קצת. קפאו כל עצמותיו מקור.

מרפרפת איתי המימה נעימה. בבית שוררת אותה האפרורית הדשאית, המלאה הכיון וצפיה. האולם גדול ורחב וגבוה. מאיזה מקום נסתר שופע אור אדמדם המאיר ומאפיר באחת. האנשים הרבים היושבים צפופים [illegible] נראים [illegible], [illegible] מתרחשים.

הנער יושב על מקומו שקוע בחזיות כהות, לא־ברורות, יושב והולם. מתחלפים לפניו ומתנועעים מראות ממראות שונים, מופיעות תמונות ומתעלמות... הנער יושב ומביט — רואה ואינו רואה...

מאיזה מקום נסתר עולה מנגינה חשאית, נעימה... נשאת המנגינה וממלאה את כל החלל. שומע הנער ומקשיב — שומע ואינו שומע...

וכל הבית נמלא אור!

הנער התעורר. מחכך הוא את עיניו, מתמתח קצת. האם נתנמנם?...

— ת־פו־חים!... או־ראנ־גים!...

הקול כל־כך ידוע לו... איפה שמע קול כזה ...

והולך וקרוב אליו הקול מבין שורות הספסלים:

— תפוחים! אוראנגים!

— אליקס...

גם הוא ראהו והכירו... מניף אליו יד, מחייך... תוחב אליו את לשונו הארומה, ההדה והגמישה כנחש קטן, — תוחב ומעלים, תוחב ומעלים!

— אליקס!... אליקס!...

— ש... שש!...

הפנסים כבו שוב. אפלולית מוארה באור מגוון טמיר שוררת באולם. הס... הכל מלא הכיון וצפיה. במסתרים מישתפכת מנגינה סודית, חשאית...

אליקס נעלם ואיננו.

הורם המסך.

בוקר חשכם. האיש כבר קם, יושב הוא אל השלחן ולוגם בחפזון את הקפה שלו ובין לגימה ללגימה הוא מתלבש ומתכונן לנסוע.

בשק של נייר ישים לחם, מלוח, בצלים אחדים — לסעודת־הצהרים שלו.

תוכף אותו השיעול... מהדק את שתי כפות ידיו אל חזהו הצר ומשתעל... פניו מתאדמים, עורקיו, גידיו מתמלאים דם ומתרבבים...

השיעול הרפה ממנו. הוא שותה מעט מים מן הכיור, מנגב את פניו המכוסים זעה באלונטית התלויה על כף־המנעול של הדלת, יושב לרגע על הכסא, — קם ולובש את אדרתו, מציץ מבט על הדלת הסגורה ויוצא צועד על קצות אצבעותיו, סוגר לאט ובהשאי את הדלת אחריו.

נתעלמה תמונה זה ותמונה אחרת לעיניו:

מלופפה שמלה קלה יוצאת אשה צעירה מן החדר. שערותיה מפוזרות לה על צוארה החשוף ועל כתפותיה, עיניה הציץ סגורות והציץ פתוחות, מביטות בערמה אל הדלת השניה הסגורה.

והדלת נפתחת. יצא איש צעיר, הבין, יפה...

הנער התרומם ממושבו, כדי [illegible] את התמונה...

עיניו הירוקות את [illegible] של התמונה, נוקבות אותה.

נגיש הוא אליה ומחבקה ומנשקה...

— כך... ככה היתה עושה גם היא...

עיניו נאורו, נפקחו פתאום ודבר נעשה לו מובן, מחוור...

ונדמה לו, שרק עכשיו הבין את הכל... עכשיו ולא אָז...

אָז היה הכל כך מטושטש, לא ברור... השערות בעלמא... עכשיו הוא יודע את הכל...

גדל!

השכם בבוקר היה אַבּא הולך אל השאפּ, הוא — אל הישיבה...

נזכר לו, שפּעם אחת ואַבּא לא הקדים לשלחהו אל הישיבה ויתמהמה בבית מעט — כמה האיצה בו ללכת...

הצדקנית היא... פתאום נעשית יתירה חביבה עליו!

את הפּעוטים, אותם אין היא יראה, אלא אותו...

ונזכרים לו דבריה בלילה ההוא: ווילי, זכור את הערב הזה, והיה בשתגדל, תבין את הכל, תבין ותסלח...

והוא... גדל כבר, מבין ויודע את הכל, גם ישפוט, גם ידין... יביא ים...

והתמונות רצות ושבות לעיניו, מתחלפות זו בזו — אין הוא מביט עליהן, פניו כבושים בקרקע — והוא רואה... והוא רואה...

אין לו צורך בתמונות על הבד, והוא בתוך החיים. הרי הוא עצמו, הרי אַבּא ואמא, האחיות, הפּעוטות האומללות — הרי תמונות נוראות ואיומות!

אלמלא אליקס היה קם ועוזב את המקום והלך לו — בודאי אַבּא מחכה לו.

ברם, נחוץ לו לראות את אליקס, ידבר עמו, יספר לו את הכל, ישפוך לפניו את שיחו.

אליקס נער חכם הנהו, אליקס מנוסה, גדול הוא... יחכה לו פה.

(עוד יבוא).

שְׁנִיּוּת בְּדָת וּבְמוּסָר

מאת

ד"ר דוד נוימארק.

ג.

הפילוסופים היהודיים שאחרי מימוני חונים הם על דגלי שיטותיהם של התקופה הקלאסית (התקופה הקלאַ־סית: סוף המאה הט' עד סוף המאה הי"ב; התקופה שאחרי מימוני: המאה הי"ג עד סוף המאה הט"ו).

הרי שהתפתחותה הדתית של היהדות הצליחה אָמנם להתגבר על אמונת הרבוי, אבל אנוסה היתה להחזיק ביסוד השניות במדה ידועה. והנה אנחנו הקדמנו להציע את מהלך ההתפתחות בקרב היהדות, מפני שזה הוא הענין היותר קרוב אל לבנו, ואולם היהדות היא בזה בבואתה הנאמנה של התפתחותו הרוחנית של כל המין האנושי כולו. כי אחרי שהוכחנו, שהיהדות, הדת היותר מפליגה ברעיון האחדות, אנוסה היתה להחזיק בגוון ידוע של שניות, הדברים קל־וחומר הם בנוגע לדתות אחרות. כל הדתות האחרות כולן, שהיה להן איזה אידיאל מוסרי חיובי, היו או פוליתיאיסטיות, או, כבנדון הנצרות, מונותאיסטיות במובן מוגבל: האחדות המשולשת בבחינת יסוד הטוב במלחמת עולם את יסוד הרע, השטן, האַנטי־כריסט, וכדומה מן השמות שנתנו ליסוד הרע במשך הדורות.

האיסלמיית האורתודוכסית דומה היא בנוגע לשאלתנו אל היהדות שלפני ברית משנה־תורה.

ואם פונים אנחנו אל הפילוסופיה הכללית, כדי להשלים את הראיה ההיסטורית מתוך התפתחותה של פילוסופית המוסר, הננו מוצאים אותו החזיון עצמו, שמצאנו בהתפתחות הדת והפילוסופיה הדתית: אפלטון, הפרח היותר נחמד של הפילוסופיה העתיקה בכלל והיונית בפרט, מאמין הוא בשניותם של יסודות ההויה. אלוה ועולם האידיאות הרוחניות הם מקור כל טוב נגד יסוד החומר שבעולם השפל, שהוא אחראי בכל החסרונות, המומים והרעות שבעולם, אם טבעיים אם מוסריים. אַריסטו, אָמנם, השתדל להפריד בין המיטאפיזיקה ותורת המוסר, אבל בהרגישו שעל־ידי זה יאבד להמוסר בסיסו לגמרי, הוא מחזיק מדה ידועה של השניות המוסרית שבשיטת רבו, שיש בה די ראיה לדעתנו, שתורת המוסר תלויה היתה ביסוד השניות דרך כל ההתפתחות ההיסטו־רית. וזה ניתן להאָמר גם על הישיבות הפילוסופיות האחרונות שביון. לא אחת מהן החזיקה באידיאל המוסרי החיובי של אפלטון יותר מאשר החזיקה בתורת השניות שלו. ואותם החוקרים המפרשים את חבריהם במובן האידיאל המוסרי החיובי, בעל־כרחם מפרשים הם את שיטותיהם במובן השניות ביסודותיה של ההויה.

פנים חדשות בשאלתנו אנחנו מוצאים בשיטותיהם של האפלטונים החדשים מיסודו של פלוטינוס. האפלטו־נים החדשים משתדלים הם להתגבר על השניות על־ידי תורת האצילות שלהם, כלומר, שחומר ורוח גם שניהם נאצלו מתוך האחד, הנעלם מכל רעיון, אלוה. אבל אם מעמידים אנחנו את שיטתם של האפלטונים החדשים על יסודותיה, אנחנו מוצאים, שארבעה עיקרים מיוחדים היו לה: אצילות החומר מאלוה, החומר בבחינת המקור החיובי של הרע, תורת האידיאות ותורת הנעלם (כלומר, שאלוה נעלה הוא על כל רעיון של הויה או מחשבה באופן שנעלם הוא לגמרי משכלו של האָדם). וזהו פירושם של ארבעת העיקרים האלה: מצד אחד בעלי הסוד האלה מודים הם בעל־כרחם, שהשניות המיטאפיזית והמוסרית עובדה היא שאין להכחישה. על־כן מודים הם במציאות שני יסודות, רוח וחומר, הראשון בבחינת מקור הטוב והאחרון בבחינת מקור הרע, בטבע ומוסר. גם רואים הם בעל־כרחם, שהיסוד הרוחני בא הוא לידי גלוי בהויות מרובי הגונים. בארבע מערכות הטבע ובבנינים

ומינים שונים, ומזה באים הם לידי אמונת הרבוי ביסוד הרוחני, בתורת האידיאות. ואולם מצד שני אי־אפשר להם להשתמט מן הדין, שישנם חזיונות וענינים בעולם, שייש בהם כדי להביא אותנו לידי תביעת אחדות היסוד בכל המציאות ואחדות הכונה בכל ההויה. וזה מביא אותם אל ההנחה, ששני היסודות המתנגדים, שבמציאות נאצלו מיסוד אחדותי שעל גבם. והנה אם שואלים אנחנו את בעלי הסוד האלה, איך אפשר הדבר, ששני יסודות מתנגדים זה לזה יאצלו מן האחד, ומה הוא עצמו של אותו האחד, שאצילות כזו באה ממנו, הם משיבים: „אין אנחנו יודעים". באמת, זו היא תכונתה המהותית של כל תורת מסתורין שנתחדשה במשך ההיסטוריה. בעל הסוד נמשך הוא אחרי כל הרשמים של המציאות הממשית בכל תכונותיהם המתנגדות, מבלי דאוג הרבה על חסרון ביאור הגיוני, ובמקומו הוא מציע לפניך את ילדי דמיונו הפורה.

ובכן, שיטת האפלטונים החדשים ממציאה היא מבטא חדש להעובדה ההיסטורית, שבכל מקום שיש מגמה לאידיאל מוסרי חיובי, אי־אפשר להשתמט משניות.

כל הפילוסופים הערביים היו אפלטונים חדשים, ביחוד „בפילוסופיה המזרחית" או הפנימית, הקבלה, שלהם. וזה ניתן להאמר גם על הקבלה שלנו המבוססה לגמרי על ארבעת העיקרים המסתוריים שמנינו. ובנוגע להפילוסופים האסכולוסטיים של הנוצרים בודאי אין כאן צורך להביא ראיה, שהם האמינו בשניות.

בפילוסופיה החדשה כרטזיוס ושפינוזה הטעימו את השניות בהבחנתם בין המחשבה וההתפשטות (רעיון וחומר) בבחינת שני יסודי המציאות. על השניות הזאת שפינוזה מבסס את „תורת המוסר" (Ethics) שלו. הפאראליזם של שפינוזה, מבוטא בהנחתה היותר מהותית ועיקרית של שיטתו: „סדרם והתקשרותם של הדברים (החמריים) הם הם סדרן והתקשרותן של האידיאות", מבוסס הוא על השניות של חומר ורוח.

בנוגע לקאנט כבר הגנתי על הנחתי, ששיטתו מיוסדה היא על שניות, לא רק בתורת המוסר, אלא גם בתורת ההכרה שלו, בויכוח בפומבי לרגלי סמיכתי בתואר „דוקטור" באוניברסיטה הברלינית (י"א יולי, 1896) על יסוד ספרי: „דיא פרייהייטסלעהרע בייא קאנט אינד שופענהויער" (Voss, Leipzig u. Hamburg, 1896; ובעברית: „תורת הבחירה בשיטותיהם של קאנט ושופינהויר", „השלח", כרך י"ב).

הראיות השיטתיות.

בהציעי את הראיות ההיסטוריות להחלטתי, שמדה ידועה של שניות נחוצה היא לכל שיטה דתית או מוסרית, לא נכנסתי לעובי טענותיהם של בעלי הרבוי ובעלי השניות לאמת את השקפותיהם ולא הזכרתי אותן אלא במדתה הדרושה לביאור משמען של הדעות הנדונות. בלי ספק, שהראיות ההן תורה הן וללמוד אנו צריכין, וטוב היה הדבר לרדת לתוך פרטיהן של הטענות והתשובות שבצדן. אבל ויכוח כזה יעלה לכרך שלם, כלומר, ראשי הכרכים של ספרי: „תולדות הפילוסופיה בישראל".

עתה באתי רק להציע ראיות אחדות פשוטות וקלות:

א. הרצון החפשי.

אין כאן שום דרך להשתמט מיסוד הבחירה החפשית בדת ומוסר. אמנם, היו כאן איזו כתות דתיות במדיין ההיסטוריה, שכפרו ביסוד זה והאמינו באיזה דיטרמי־ניזמוס דתי. ולא עוד, אלא שעלי להודות, שגם בקרב ישראל היו לנו פילוסופים, שדעותיהם עולות לכפירה בבחירה החפשית במובנה התמימי (רב חסדאי קרשקש ואחרים שצמצמו עד מאד את גבולה של הבחירה החפשית (בחיי, הלוי, וגם מימוני ועוד). אולם אם רוצים אנחנו לדון על שאלה חשובה זו במסקניות מדעית ולעמוד על דעתנו בלי שום משא פנים, אז עלינו להביע את דעתנו בגלוי ובבירור:

בעלי הדת ובעלי המוסר, הכופרים בבחירה חפשית, אינם אלא סותרים את עצמם מדבר לדבר, ובאופן היותר טוב הם גונבים את דעת עצמם בהשתמשם במלות משהדרות וסגנונים מלאים מליצות כהות, שאי־אפשר להכניס בהן שום תוכן הגיוני ממשי (עיין מורה נבוכים ח"א, פנ"א).

אם אדם מוכרח הוא במעשיו, אם אנוס הוא תמיד להיות הולך ופועל בעל־כרחו בדרך זו או שכנגדה, הרי מצוה ואזהרה אינן אלא מלות ריקות. דת ומוסר בלי חוק מוסרי אינם אלא שמות שנתרוקנו מתוכם. אי־אפשר, איפוא, לספוק, שבעלי דת ומוסר באמת מודים הם בבחירה חפשית. אכן, בנוגע לאלה, המצמצמים את גבולו של הרצון החפשי, עליני להודות, שאם אמנם איזו מדעותיהם הפרטיות משובשות הן, צודקים הם בטענתם הכללית, שרצונו החפשי של אדם אי־אפשר להבין במובנו של „ליבירום ארביטריום", או „בחירה מוחלטת", אשר על־פיו אדם חפשי הוא לבחור באחד משני הפכים מבלי שום „מוטיב" או מניע. ונהפוך הוא, בחירה חפשית באמת אינה אלא חפשיות לבחור באחד משני מניעים, בחירה בין הטעם המושך לצד אחד ובין הטעם המושך לצד שכנגדו. באמת, זה היא מובנה של בחירה חפשית אצל השכל הפשוט, והיא היא מה שרק צריכים אנו להתבונן עליו.

ובזה הרי כבר מקופל הוא הרעיון, שטבעו של אדם, טבעו הנעלה או השפל — אין הילוק בדבר, איזה תואר אתה מייחס לו — מוסר הוא בידו את הרשות והכח לעשות מעשה ידוע, אבל האדם חפשי הוא לעשות דבר אחר, שונה מזה שטבעו זה מצוה עליו במפגיע ומניע את לבו לעשותו, מעשה הסותר לגמרי את כל טעמיו של טבעו זה, מעשה הבא מכח טעם אחר, מכח טעם אשר הורתו ולידתו היו בעולם אחר לגמרי, בעולם של טבע אחר שבאדם.

ובכן, ישנם כאן „שני יצרים" בדת, יצר טוב ויצר רע, ו„שני טבעים" במובן קאנט.

אמנם כן, כל שיטה מוסרית, דתית או פילוסופית, מטעימה היא את יסוד השניות בטבעו של אדם. ולא

עוד, אלא שכל שיטה שבהנוך כבר כוללת היא את הרעיון של שניות באדם. אלמלא היתה שניות באדם, לא היה כאן שום צורך בחנוך כלל. אין אתה צריך לחנך את האש וללמדה ללכת הלוך ואכול את כל אשר בדרכה, אין אתה צריך לחנך שום חלק אחר של הטבע לעשות את מעשהו, כל זמן שלא נכנס שום יסוד של בחירה חפשית בצירופי הדברים ויחסי הענינים. רוב הנטיות שאינן מצויות ורוב השנויים מן הרגיל בהתפתחותם הטבעית של הנמצאים אפשר לייחס לבחירתו החפשית של האדם. אמת, ישנם בעלי חיים המשתתפים בכמה מפעולותיו של הטבע לתקונו באופן חותך, אבל החזיון הזה לא בא אלא ללמדנו דעת, שחפשיותו המוסרית של האדם היא ראשו של סולם החפשיות הפזורה בכל רחבי הבריאה מדרגות־מדרגות צפופות ותכופות אין תכלית למספרן, אשר ראשיתן נעוצה היא בשפל המדרגה של התנועה האי־אורגנית. אחדות מוחלטת לא תצויר אלא בטבע המיכאני, ולא עוד, אלא שגם שם כמעט נבוכים אנחנו בנסיוננו לתפוש ברעיוננו איזה מאורע מיכאני הולך ומתפתח מאליו מבלי שום יסוד של הפשיות הבא מגורם חפשי ומפריע את הדממה האחדותית של חוק הטבע הקפוא, שאינו משתנה לעולם. כן גם המאורע היותר פשוט ומצוי ב„טבע" כבר דורש הוא לכל־הפחות „שני טבעים". שאם לא כן, מדוע, אמור־נא, יהיה כאן איזה מאורע מישהו? מדוע יצא הטבע ממצבו המוצק וממנוחתו הדוממה? המושג היותר מקובל של „מעשה" או „מאורע" הוא זה: כל המעשים והמאורעות מסובבים הם מתוך הדחיפה המקורית, השופעת מתוך היחס שבין שני הטבעים. היחס האנטאלוגי הזה מוצא הוא את מבטאו [illegible] המתדרג והולך מן המאורעות היותר שפלים בטבע הדומם האי־אורגני, [illegible] סניקטיביים בממלכת האורגנית, ומטפס ועולה למעשהו המוסרי של האדם בהתפתחותו היותר שלמה. התנועה המקומית היותר חלושה שבאה לידי גלוי בממלכת האי־אורגנית ושהיא לעצמה, כבר מבטאה היא את ראשוניה האנטולוגיים הראשונים של הבחירה החפשית על פסגתה.

הבולשיביקים והציוניות הרוסית

(שיחה עם העסקן הציוני ב. גולדברג)

מאת

ש. גורדנברג.

בין הקבוצה המנומרת של הצירים היהודים מרוסיה, ששהו זמן־מה בלונדון בדרכם לאספת־השלום בפאריז, תופס מקום מיוחד העסקן הציוני מר ב. גולדברג מווילנה. המהפכה הרוסית הראשונה מצאה את גולדברג בחוץ־לארץ וכששב לרוסיה באבגוסט, 1917 — אחרי האספה הגדולה של ציוני רוסיה — בא כבר בזמן „בין השמשות", כששמשיתו של קירינסקי ירדה מגדולתה ושמשם של הבולשיביקים לא עלתה עוד. הוא לא היה מן ה„ראשונים" ואת המהפכה הרוסית לא ראה בעיניו ורק את שמעה שמע, אבל לעומת זה הוא אחד מה„אחרונים" (הוא עזב את פטרוגראד ביום 18 בפברואר, 1919), שנשארו ברוסיה כל זמן שקיעתה של המהפכה הרוסית ואשר ראו, הרגישו בדמם ובבשרם את כל חלופי גווניהן ושלל צבעיהן של שתי השנים האחרונות ברוסיה, שנות המעבר מהרס עולם ישן להרת עולם חדש, שאור וצל משמשים בהן בערבוביה מוזרה ונוראה. בתור עד ראיה לכל המאורעות האחרונים ובתור מי שהיה היושב־ראש של הועד המרכזי לציוני רוסיה והממונה על עניני „הועידה הפלשתינאית" נראה לי מר גולדברג להאיש היותר מוכשר להאיר ולבאר את הפרק היותר סתום בדברי ימי ממשלתם של הבולשיביקים ברוסיה, שאלת „הבולשיביקים והציוניות", שהדעתנאים המושפעים, מ„שלהם" ומ„שלנו", עברו עליה בשתיקה גמורה.

מר גולדברג נאות לבקשתי לבאר את השאלה החשובה הזאת בעד קוראי „התורן" ואחרי שמצאתי בדבריו הרבה עובדות חדשות, שאינן ידועות אפילו להמומחים והידענים בדברי ימי הבולשיביקים, וגם הארות והערות חדשות לאותן העובדות, הידועות כבר לכל, הנני חושב לנכון למסור את השיחה כמו שהיא, בצורת „שאלות ותשובות", כמו שנרשמו בספרי: יבוא בעל־הדין ויעיד בעצמו על דבריו...

[illegible] בשיחה ששאלתי הראשונה היתה:

„מה היה יחס הבולשיביקים להציוניות מיד אחרי נצחונם הראשון? מה היה המצב של הציוניות הרוסית באותה שעה?"

מר גולדברג, שלא חפץ להשען על זכרונו בלבד ובכל פעם, מדי דברו, היה מעיף עין באיזו פנקסים, היה מעיין בדפים ורשימות, שהוא מוציא מתוך חבילה של גליונות, המונחים על שלחן כתיבתו, התחיל מקודם להורות אותי פרק בהבנת החיים היהודיים ברוסיה בכלל וכשעבר לשאלתי ראה נחיצות לענות לי על אחרון ראשון ועל ראשון אחרון:

„מצב הציונות באותו הזמן, הקרוב לנצחון הבול־שיביקים — [illegible] היותר מזהיר שלנו. התנועה הציונית התפשטה [illegible]. נוספו עלינו הרבה כחות חדשים, ביחוד מבין הצעירים. „צעירי ציון" בלבד, אותה הפראקציה העממית שנשארה עומדת בתחומי ההסתדרות הציונית הכללית, מנו כעשרים אלף חברים. ואם בבחירות להאספה הציונית במאי השתתפו כמאה וארבעים וחמשה אלף שוקלים, הנה בימים הללו — אבגוסט — עד אוקטובר שנת 1917 — היה מספרם פי־שנים או שלשה; עבד עבודה פוריה „החבר", עמדו על צדנו „החיילים היהודים המאוחדים" (Союзъ Еврейскихъ Воиновъ. "Сіонистская Военная Организація,")

הופעה חדשה במינה, והעבודה הציונית, שהיתה מוקדשת בזמן ההוא לבחירות או להכנות לבחירות — ארגון הבחירות הכלליות להאספה הרוסית המכוננת, לאספת היהודים הכללית וליצירת הקהלות — היתה במרום גבהה והכל על „טהרת הקודש" של הפרוגראמה ההילסינגפור־סית, הכל ברוח ההארמוניה השלמה בין ה„גלות" ו„ארץ־ישראל", בין „היום" ו„המחר" בתנועה הלאומית. חיי הצבור הישראלי המו ורעשו והממשלה לא התערבה בזה כלל. היה חופש גמור בשעת מעבר זו והיהודים יכלו להיות ולעבוד כחפצם. אך המצב המזהיר הזה לא נמשך ימים רבים... כבר ההכרזה הבריטית מצאתני בשעת מבוכה ומבוסה. בשעת המהומה בין קירינסקי ובולשי־ביקים, והיא הגיעה אלינו באיחור של שלשה שבועות... באותם הימים, ימי המעבר, לא היה כל קשר טיליגראפי בין רוסיה והיוקראין... מרידת ה„בולשיבי־קים", או כמו שקוראים הם לעצמם: ה„קומוניסטים", היתה בעצם תקפה והיריות בפטרוגראד ובמוסקבה היו מעשים בכל יום ולילה... מוסקבה כמעט שנהרסה אז מכלי־התותח של המעפילים... נכנסתי לשעה לזלאטי־פולסקי שגר אז במוסקבה ונשארתי במעונו במשך שבוע שלם, אי־אפשר היה אז לצאת החוצה, ובכל־זאת עשינו כל מה שהיה בכחנו לפרסומה של ההכרזה הבריטית... הועילה לנו הרבה אותה העבודה שבזמן הראשון. כמעט עד ליאנואר, 1918, לא התערבו הבולשיביקים בעניני היהודים כלל... ההכרזה הבריטית עשתה ברוסיה רושם גדול. הדימונסטראציה הגדולה באודיסה, תהלוכה כזאת בת מאה אלף איש בקיוב, אספות גדולות פומביות במוסקבה ופטרוגראד והרבה כאלה בערי־השדה. הקול־הקורא של הועד הציוני המרכזי נתקבל כ„מאניפסט", ככרוז שחרורו של העם העברי, ובכל מקום בוא ההכרזה האנגלית היתה השפעתה עצומה... במקומות רבים נתקבלה ההכרזה בשעת הבחירות והתוצאות היו אדירות לגמרי. תמיד לטובת הקאנדידאטים שלנו. התקיפות הבולשי־ביקים והעברת הממשלה לידם לא יכלו להשפיע על מהלך הרוח הציוני, אבל העבודה המאורגנת היתה נופלת מאליה... במקומות המהפכה החדשה, שמלחמת האזרחים נטשה שם, אי־אפשר היה כלל לעבוד וגם במקומות השלום, ששררה בהם הדממה לפני הסער, נתבטלו כל קשרי הפוסטה והטיליגראף וכל היחוסים בין עיר הבירה וערי־השדה כמעט שנפסקו... בשביל להפיץ את ההכרזה הבריטית בעם היו מוכרחים לשלוח צירים מיוחדים, שהיו מפיצים דרך־אגב גם את הספרות הציונית... ביחו־ד נשלחו אנשים כאלה לקצוי רוסיה, לאוקראינה, לקאווקאז, לסיביריה ולטורקיסטאן... בכל מקום בואם נתקבלו כמביאי הבשורה של הגאולה... ביחוד צריכים לציין בקו זה את נסיעתו של חברנו הצעיר ווילינציק, אחד מהעובדים החרוצים ב„החבר" וב„ההסתדרות החיילים היהודים"... נסיעתו לטורקיסטאן היתה קשה מאד, הוא עבר בארבע מערכות־מלחמה ולעתים קרובות היה בסכנה ממש, אבל כשהגיע לדרום טורקיסטאן, שהיהודים מדברים שם בוכארית, נתקבל בכבוד מלכים וכשליחו הנאמן של משיח צדקנו... הוא היה דורש בבתי־כנסיות בעברית ושני תורגמנים היו עומדים על ידו ומעתיקים את דבריו בוכארית או פרסית וכל העם שומע בחרדה על־דבר „הבשורה"... באותו זמן גופו נתפרסם בקרב היהדות הרוסית הכבוש של ירושלים ויהודה, הרושם היה מפתיע, אבל תנאי העבודה היו כבר אחרים לגמרי: לא היה עוד בידי המרכז לשלוח נואמים או להפיץ ספרות; הועדים המקומיים היו מזניחים את העבודה המודרגת ובכל אגודה ציונית היה הפרוץ מרובה על העומד... התחילה שעת הירידה להציוניות בתור תנועה מאורגנת ועליתה בתור [illegible], בתור מצב נפש משיחי...

— במה התבטאה השפעת הבולשיביקים על מהלך הציוניות ברוסיה אחרי אשר לקחו את רסן הממשלה בידם. — הוספתי לשאול.

— בכל, בכל דבר ודבר, מקודם באופן אי־ישר ולאחרונה גם באופן ישר... כי הרפורמה החדשה, כל בנין החדש של הלאמת הרכוש, המסחר והבאנקים נגע ראשון כל בערים בכפרים יותר השפעת הבולשיביקים מעטה יקודם כל ביהודים, שהם עם המסחר יותר מכל ומזה רק פסיעה אחת להיזקה של הציוניות... אבל היה גם זמן של מלחמה, לפחות של הכנות גלויות למלחמ־ת על הציוניות... זה היה בזמן ה„טירור האדום", אחרי אשר הרגו את אוריצקי, היושב־ראש של הקומיסיה המיוחדת, ואחרי ההתנקשות בנפשו של לינין, שלא עלתה יפה... שני המתנפלים, שחפצו ללחום נגד ה„בולשיביזם" ביד רמה, היו יהודים: הראשון קאנינגיצר, בן אינגינר ידוע בפטרוגראד, והשניה דורה קאפלאן, סטודנטית צעירה במוסקבה... אותו הזמן, ספטמבר שנת 1918, היה הזמן היותר רע להציוניות... הבולשיביקים הכריזו אז מלחמה נגד ה„קונטר־ריבולוציה" ונגד ה„בורגנים"... כל בתי־הסוהר בפטרוגראד ומוסקבה היו מלאים אסורים, שנתפשו למלכות: הראשונים לפורענויות היו ה„אופי־צירים", מי שהיו משרתי הממשלה הישנה, הקאדי"טים, ה„מינשיביקים", ה„ס־רי"ם" וכתם בני־אדם, שכל פשעם היה כי נולדו במשפחה בורגנית... באותו הזמן חלו הדפישות בבתי האנגלים הגרים בערי הבירה. הבול־שיביקים האמינו או חפצו להראות, שמרכז ה„אינטריגות" נגדם הוא במחנה ה„אליים", שכל מה שנעשה נגדם הוא בעצתם של האנגלים ובממונם. ומי יותר קרוב לאנגלים מהציונים... הציונים נחשבו בידם כל למצדדי ה„אימפיריאליזם" האנגלי והנואמים המושבעים של הבולשיביקים היו רגילים באספות העם למנות את הציוניים בתוך שלשת האויבים הרשמיים של הבולשיביקים, הלא הם: „אופיצירים, ליבראלים וקאדי"טים וציוניים!"... בהמלאכות האנגלית מצאו משא־ומתן ארוך בכתב בין הועד הציוני באנגליה ובין

הועד המרכזי ברוסיה על שם רוזוב. מובן מאליו, שרוזוב שהיה אז מנהל של חברות אנגליות אחדות לנפט, נחשב אצלם לבא־כחו של ה„קאפיטאל" האנגלי ברוסיה. שתי פעמים חפצו להושיב את רוזוב במאסר, הוציאו פקודה מיוחדת לכך, עשו חפוש בביתו, אך הוא היה כבר [illegible] ידם היתה קצרה לעשות לו דבר. לעומת זה אסרו את היושב־ראש של המועצה הלאומית היהודית, את מר אליניקוב, חבר הועד הציוני המרכזי ברוסיה. חייו של אליניקוב היו תלויים בשערה ושמועות היו חולפות בעיר, שהבולשיביקים מכינים את עצמם לאסור את כל חברי הועד המרכזי. במשך שבועות אחדים לא היו חברי הועד המרכזי לנים בבתיהם ומוכרחים היו להסתיר את מקום מגוריהם. אותו הזמן היה שעת חירום הציונית: הממשלה הבולשביסטית החרימה את ה„ראזסוויעט" הרוסי, את „העם" העברי ואת ה„טאגעבלאט" היהודי... כל הציוניות הרוסית היתה אז בסכנה. ובשעת חירום זו עמדו רוב הציונים הרוסים ובתוכם של הציונים באשכנז. החברים באשכנז, שהיו בעצמם מצדדי ההכרזה האנגלית, מוכרחים היו להראות בהספירות הגבוהות, שהאוריינטאציה האנגלית בציוניות היא היותר נפוצה ומובנה וכי הפוליטיקה הזאת של הבולשיביקים הרוסים בנוגע להציוניים תעשה רושם רע בכל אירופה. ביחוד עמל הרבה לטובת שחרורו של אליניקוב הציר היהודי בהפארלאמנט הגרמני אוסקאר כהן, שנהפך בעצמו לאחד ממעריצי הציוניות. הודות להשפעתו של כהן, שהוא גם חבר הקבוצה הסוציאלית, שלח יפה, בא־כחם של הבולשיביקים בברלין, טיליגראמה למוסקבה ושם שנו את היחס. אליניקוב יצא מרוסיה, אחרי שישב במאסר שלשה שבועות רצופים, ומני אז חדלו למנות את הציוניים בין ה„קונטר־ריבולוציונרים" וגם יכולים היו לראות בחוגי הממשלה הבנה יותר אמיתית בטיבה של הציוניות העולמית בכלל והרוסית בפרט.

— ההיתה בזה „יד ישראל" באמצע? הנכנסים בחשבון זה מעשי הקומיסאריאט היהודי? — הוספתי לשאול את מר גולדברג.

בלי זה אי־אפשר... — ענה מר גולדברג בשחוק קל והוסיף: — השנאה היותר כבושה להציוניות היא, כמובן, נחלת המנהיגים היהודיים, שהם „אינטרנאציונאליסטים" יותר מהרוסים עצמם, אבל לה„קומיסאריאט היהודי" אין שייכות [illegible] הפוליטית, אמיתי היתרה היתה על שדה „התרבות" ובה באמת הראה נפלאות: הקומיסארים היהודיים, שרבים מהם היו פועלי־ציון, הרסו את הקהלות היהודיות הכלליות, סגרו את בתי־העקד הציוניים או החרימו אותם למלכות, לקחו בחזקה את בתי־הספר של הקהלות, גרשו משם את העברית ואת התנ"ך והנהיגו ללשון הלמודים את השפה היהודית המדוברת. ביחוד סבלה מוסקבה, שהיתה זמן רב מרכז היהדות הרוסית מידי קומיסאר אחד פועל־ציוני בשם „בצלאל", שגר זמן רב בירושלים. [illegible], שבפי השמע, [illegible], הבין את הקומוניזם באופן פשוט: הוא החרים את המרכז הציוני במוסקבה, לקח משם הכל, אפילו את המנורות, השלחנות והספסלים, ואת כל זה העביר להקלוב של „פועלי־ציון" באותה העיר גופה. לא טוב ממנו היה תכסיסם של „פועלי־ציון" בשאר הערים. בקיוב, למשל, אחרי נצחונם של הבולשיביקים החרימו, כנהוג, את העתונות הבורגנית וה„פועלי־ציון" לקחו להם את בית־הדפוס „התחיה", שבו נדפס העתון הציוני הרשמי „די אידישע וועלט"...

— מה הוא המצב עכשיו? — היתה שאלתי האחרונה בשיחתי זו.

— המצב עכשיו. — חזר מר גולדברג על שאלתי והשפיל את קולו, שתוגה וקוצר־רוח היו נשמעים בו כאחד. — עכשיו הכל הולך שם לאבוד וביחד עם חורבנה של רוסיה הולך ונגמר שם חורבנה של תקופת הציוניות הציונית: הדתיים היהודיים, כהצבוריים כהפוליטיים. כמעט שנהרבו ונהרסו לגמרי, נשארה עוד העבודה הראויה לטובת ארץ־ישראל. אבל גם עליה בא הקטב: העשירים כבר עזבו את הארץ או שאבדו את רכושם ואורגן הקאפיטאלים, שתהיה בהצלחה מרובה, נשאר תלוי ועומד; יסוד קבוצות פועלים יהודים בעד ארץ־ישראל עודנו הולך ונמשך, אבל חסרים לזה הסכומים הנחוצים, ואולי גם עבודה חשובה זו היא עתה בנופלים. תעמולה גדולה אי־אפשר לעשות, אספות גדולות אסורות הן, וגם זה אמת, את הכחות היותר טובים הגלו או בחרו גלות בעצמם... הציוניות בתור תנועה מאורגנת סבלה שם הרבה ומצבה אנוש מאד, אבל הציוניות בתור מהלך־רוח, בתור שיטת־חיים יהודית נחלה את זר הנצחון. לפני נסיעתי היתה לנו מועצה עם בא־כח של ערי־השדה ברוסיה ונודע לנו, כי כמעט כל היהדות הרבית נכונה בשעת פתיחת השערים לעזוב את הגבולים הרוסי; הזרם הפלשתינאי מזכיר כמעט את ימי „המשיחיות" ו„שבתי צבי" והוא עולה על יכלתה של ארץ־ישראל, ביחוד בצורתה עתה. כעת אנו מבינים, מה יביא הבולשביזם לציונות: אנו עומדים לפני קאטאסטרופה לאומית ונחוץ לארגן מיד את האנשים והארץ שלא תבוא הנדידה לידי מכשול ואסון... שאלת ההגירה של היהדות הרוסית לארץ־ישראל היא כעת שאלת הציוניות ובה תלוי פתרונה. לשבט או לחסד!...

חדשות ומאורעות

באמריקה.

הועד המחקק המאוחד הפריש באספתו האחרונה סך מאתים אלף דולאר לטובת יהודי רומיניה. הכסף יוקדש למקנה מזון, בגדים, נעלים, מכשירי־מלאכה ועוד. כל המלאי הזה ישלח במשך החודש אל קונסטאנציה של רומיניה.

* * *

בחוץ־לארץ.

— בממשלת ליטה משמשים עכשיו ארבעה מיניסטרים יהודים: ד"ר מ. סולובייציק — לעניני היהודים; רחמילוביץ — לעניני המסחר; ש. רוזינבוים — לעניני החוץ ודייטש־לאנד — לעניני התנוך היהודי.

— העסקן הציוני הידוע פארבשטיין נבחר בביאליסטוק למורשה אל הפארלאמנט הפולני.

— הממשלה הרומינית כבר התחילה להוציא אל הפועל את שווי־הזכויות, שנתנה ליהודים, והרשתה להם לשלוח את באי־כחם אל ועדי־ההנהגה העירוניים על־מנת להכין את הבחירות ההדישות.

— היהודים בסמירנה של טורקיה פנו אל העסקנים היהודים במערב אירופה בבקשה להשתדל כי תרשה להם ... [illegible] בכל עניניהם הפנימיים.

— יהודי אלגיר של אפריקה, המצויה ברשות צרפת, פתחו בתעמולה רחבה כדי להשיג שויון חברתי. הם רוצים להשתתף בכל המוסדות הצבוריים של המדינה. התעמולה עשתה חיל. אגודת הסטודנטים ... [illegible]

* * *

מסביב לאספת־השלום.

— ראש־המיניסטרים הצרפתי קלימאנסו, היושב־ראש של אספת־השלום, שלח אל ראש־המיניסטרים הפולני פאדארבסקי, ביחד עם נוסח חוזה־השלום בין פולניה ומדינות־ההסכם, גם מכתב רשמי, שבו הוא מראה על הנחיצות שיש בהבטחת זכויות עמי־המיעוט בכלל ויהודים בפרט מצד ממשלת פולניה ... [illegible] בעולם המדיני והכריה את פולניה שתסכים ותחתום ביום 28 ביוני על החוזה המיוחד, שנועד להגן על הירותם והתפתחותם התרבותית של היהודים באותה מדינה.

— חוזה כעין החוזה הפולני יכרת במשך הימים הקרובים גם בין רומיניה ובין מדינות־ההסכם.

— בחודש אבגוסט יועד בפאריז קונגרס של העמים הקטנים בנשיאותו של מר הרברט הוואויר, הממונה על חלוקת המזון בארצות המלחמה. בקונגרס הזה ימסרו מדינות־ההסכם אזהרה אל העמים הקטנים, כי לא יקבלו שום מזון אם לא יפסיקו לרדוף את היהודים בארצותיהם.

— כפי דברי עתוני אנגליה מסכימה עכשיו צרפת, כי תקבל אנגליה את ההשגחה על ארץ־ישראל בשם אגודת־הלאומים.

[illegible]

[illegible] 1 ביוני.

[illegible]

* * *

פרעות ופורענויות.

— פרעות חדשים ביהודים התחוללו בערי סטארא־קונסטנטין, [illegible] גראבטשין, פורימבי של פולניה ועוד.

— מודיעים, כי ששים אלף יהודים בהונגריה כבר המירו את דתם [illegible] הבולשביסטית.

— יהודי ארץ־ישראל קבעו את יום 18 ביוני ליום צום ואבל על חללי הפרעות בפולניה ובשאר ארצות מזרח אירופה.

[illegible] בפולניה.

— המיניסטר הארמסוורט הודיע בפארלאמנט האנגלי כי השגריר הבריטי בווארשה נדרש לפנות אל הממשלה הפולנית בשאר [illegible]

[illegible] לכליון גמור.

[illegible] באספה [illegible] ברנשטיין, ד"ר ברינדיר והסופר [illegible]

— מר הנרי מורגנטוי, מי שהיה שגריר אמריקה בטורקיה, נתמנה להיות ראש הועד האמריקאי, שנשלח לחקור את מהות הפרעות ביהודי פולניה.

— מועצת הפועלים בקראקוי של גליציה פרסמה כרוז, שבו היא מגנה את הפרעות והפורעים בפולניה. הכרוז טופל את כל האשמה על הממשלה הפולנית.

התנועה הלאומית

הציוניות באמריקה.

[illegible] באמריקה, ומר יעקב דה־האז, מזכיר הועד הפועל של ההסתדרות כבר הגיעו לארץ־ישראל. בקהירה נתקבלו בסבר פנים יפות מאת הפדראציה הציונית, המסבים בתלבשתם המיוחדת ועוד. הם באו בדברים עם ראשי הצבא והממשלה. באלכסנדריה יזדמנו עם המצביא [illegible]

— ההכנות אל הועידה הציונית השנתית הבאה, שתהיה בשיקאגו ביום 12 בספטמבר, הולכות ומתרבות מיום ליום. בועידה תהיינה

[illegible] ארץ־ישראל [illegible]
[illegible] הבא
היאמת הקרקע, כיצד להמנע מנצול ההמונים, קנין־עם של האוצרות הטבעיים, היחוסים עם ה„מזרחי" ו„פועלי־ציון" — שאלות אלה [illegible]

*

[illegible] עברית [illegible] ההסתדרות הציונית

ההסתדרות הציונית העולמית פתחה בלונדון מחלקה בשביל עניני תרבות וחנוך עבריים. מנהל המחלקה הזאת הוא ד"ר שמריה לוין ומזכיריה הם ד"ר הוגא ברגמאן, שלמה גינצבורג ופסח גינצבורג.

* *

הציוניות בגרמניה.

[illegible] באספה [illegible]
הרצאות אחדות בדבר בנינה הטכני של ארץ־ישראל. [illegible]
בקשר עם כל הציונים המהנדסים שבגרמניה עומדת [illegible]
[illegible] ארץ־ישראל

* * *

ההסתדרות הציונית על ההגירה אל ארץ־ישראל.

[illegible]
את המכתב החוזר הבא:

לכל המרכזים הציוניים.

על־פי החלטת הועידה הציונית הלונדונית נוסד בלונדון על־יד הועד הפועל משרד מרכזי לעניני ארץ־ישראל של ההסתדרות הציונית. „המשרד לעניני ארץ־ישראל" ירכז את העבודה לקביעת [illegible]
לההכשרת הקולוניזאציה הרחבה של ארצנו, הקרובה לבוא. יחד עם זה הוא ישמש גם בתור מוסד מרכזי לסידורה וארגונה של ההגירה [illegible]
ישראל ובארצות הגולה ישתדל לקרב את אפשרות ההגירה היותר [illegible]
ארצנו ושל המהגרים עצמם.

שעת העליה לארץ־ישראל עדיין לא הגיעה. עליה זו אי־אפשרית [illegible]
ההתישבות הבאה ליסודותיהן הכספיים, הכלכליים ולכל יותר [illegible]
לארצנו. עד השעה ההיא אל אף למהגר אחד להכנס לארץ־ישראל. רואים אנו נחיצות להרגיש את אזהרתנו זו לכל החברות והיחידים באופן היותר נמרץ, כדי שימנעו מכל צעד נמהר כלפי הגירה תכופה לארץ־ישראל. איש לא יחפז לחסל את עסקיו ולעשות תיכף את דרכו לארץ־ישראל. בהגירה מורדמת, חטופה ובהילה כרוכה הסכנה היותר גדולה גם למהגרים עצמם גם לכל עתידו של עמנו בארץ־ישראל. על כל ציוני, על כל יהודי לדעת, כי כל מהגר מורדם לא רק מסכן את גורלו הוא, כי־אם גם הותר תחת עתידם של המהגרים הבאים.

ההסתדרות הציונית מתחשבת עם המצב הנורא, שבו שרויים [illegible]
לה עד כמה רבה הצפיה בכל שדרות העם לעלות לארץ־ישראל [illegible] אפשרי. בסיוע כל מוסדותיה היא תאחז בכל האמצעים כדי להגשים במהירות היותר אפשרית הגירה רחבה והדרגית לארץ־ישראל. אבל למען הגיע לזה עלינו להיות מזוינים באורך־רוח, [illegible]
[illegible] ויחד עם זה המשמעת העצמית — היבודות היותר מיצרים של תנועתנו — דרושים לנו ביתר שאת בשעה גדולה זו.

על כל אחד מאתנו להכיר ולדעת, כי רק בהגירה ובהתישבות שיטתיות ומאורגנות נגיע להגשמתו של האידיאל הלאומי שלנו — להרים את ביתנו הלאומי, את ארץ־ישראל.

הועד הפועל של ההסתדרות הציונית,
[illegible] ויצמאן
המשרד לעניני ארץ־ישראל של ההסתדרות הציונית.
יוליוס סימון.

* * *

הקרן הקימת לישראל.

מאת הלשכה המרכזית בהאג של הקרן הלאומית קבלנו את הידיעות הבאות:

[illegible] בגרמניה [illegible]
„שבוע ארץ־ישראלי" במדה רחבה. שבוע זה נערך ביותר מששים ערים בגרמניה והשפעתו היתה גדולה גם על החוגים שמחוץ [illegible]
הראות מהספרות היהודית, נשפי־שירים עברים, חגיגות־ילדים אחרי [illegible]
לעת־עתה ל־100 — 150 אלף מארק לטובת הקרן הקימת. אולם התוצאות המוסריות עולות על החמריות, ובדעת העסקנים, שערכו את [illegible] איננו שנית בימי האסיף או בימי כריתת [illegible]

בגרמניה נאסף כבר 200,000 מארק מכס עצמי לטובת [illegible]
בארץ זו ויש לקוות, שסכום זה יגדל בקרוב הרבה מונים.

בחודש אפריל [illegible] הקימת.
הנואמים היו ש. קאפלאנסקי וד"ר [illegible]
ד"ר אפשטיין שב זה לא כבר מארצות־הברית של צפון אמריקה ומארגנטינה, אשר עבד שם לטובת הציוניות וביחוד לטובת הקרן הלאומית במשך שנים אחדות. כעת הוא נגש לנסיעת תעמולה לטובת הקרן בערי אנגליה לחדשים אחדים.

[illegible]
[illegible]
הכנסת מורדש חצי הנדבות שיכנים לטובת הקרן הלאומית.

זה לא כבר נערך באודיסה יום־הפרח לטובת הקרן הקימת שהכניס [illegible] רובל.

הכנסות הקרן הקיימת בחודש אפריל 1919 עולות יותר על [illegible],390 פראנק. בסכום זה השתתפו הארצות האלה.

דרום אפריקה — 5,424.15.4 ליטרה שטרלינג, גרמניה — 99,748 מארק, אנגליה — 1,817.12.7½ ליטרה שטרלינג, ארצות הברית של צפון אמריקה — 7,427 דולאר, קנדה — 2,632 דולאר, אויסטריה — 28,896 כתר, שווייצריה — 5,562 פראנק, צרפת — 3,788 פראנק, יון — 96 ליטרה שטרלינג, בלגיה — 2,613 פראנק, הולנדיה — 683 פלור, דנמרק — 627 כתר, שוויידיה — 317 כתר, פולניה — 820 מארק, אויסטרליה — 14.16.00 ליטרה שטרלינג, מארוקו — 50 פראנק, ארץ־ישראל — 1 ליטרה שטרלינג.

לשאלת הקאפיטאליזאציה של רכישת קרקע בארץ־ישראל. בימי האחרונים פנית אל הקרן הקיימת רבות אנשים הרוצים להתיישב בארץ־ישראל באחד ממקצועות עבודת האדמה או התעשיה, בדרישה, שהקרן הלאומית תתן להם אדמה בחכירת ירושה. ברור הדבר, שהקרן לא תוכל לרכוש אדמה בארץ־ישראל ולתתה לזקוקים לה אלא במדה, שהעם יתן לה את אמצעי הכסף הנחוצים למטרה זו על־ידי הטלת מס על עצמו. מוקירי הקרן הלאומית ובאיכחה, הדואגים באמת ובלב תמים לגאולת הארץ, משתדלים בכל האפשר לחזק ולפתח את הסתדרות הקרן הקיימת כדי למלא את התקוות, שההמונים הרחבים תולים בה.

בינתים מרבלת הנהגת הקרן הקיימת מכל אפסים הצעות שונות, שמטרתן להבטיח לה אמצעי־כסף גדולים מחוץ להכנסות הנדבות הרגילות. ביחוד הולכת ונשנית ההצעה בדבר הלואה לאומית, שתבטיח להותמיה רבית מהכנסות הקרן. לפי הצעה שנית צריכה הקרן לדרוש מהוכרי האדמה, שישלמו לה למפרע בעד זכות החכירה או זכות הבנין על אדמה עירונית במשך 49 שנים ירושלמיים בכסף זה שיכלול גם רבוי ערך הקרקע, לרכישת אדמה במדה יותר מרובה לצרכי הישוב החקלאי. מהמתיישבים החקלאים אין לדרוש שישלמו את דמי חכירתם מראש, כי רובם הגדול של המתיישבים האלה אין להם אמצעי־כסף משלהם אלא במדה מועטת, או שאין להם כלל כסף.

מובן מאליו, שהגשמת ההצעות האלה תלויה במדה לא קטנה מדת־נציבות ההצעות שתחבר ההסתדרות הציונית. אולם השימון של התיישבות ההמונים הרחבים יהיה תלוי בכל אופן בכחה הכספי של הקרן הלאומית, כי אפילו אם נקבל זכויות פוליטיות רחבות מאד, תדרוש רכישת האדמה במדה מספקת והכשרתה לישוב מאות מיליונים מהקרן הלאומית.

שונות

בארץ־ישראל.

— הועדה, ששלחו ציוני־השרום האמריקאיים אל ארץ־ישראל, כבר הגיעה ליפו ובאה בדברים עם העסקנים היהודים דוד יקין, אטינגר [illegible] נובל [illegible] הארייאריבקי ועוד [illegible] דנו בתביעות היהודים ויחוסיהם אל הערביים. הועדה ביקרה את רב העדה ואת המושבות המרוכזים.

— המפלגה „אחדות העבודה" ערכה בירושלים אספת־אבל על הרוגי הפרעות. באספה החליט להקים על הר־הזיתים מצבת־אבן שחורה — זכרי־עולם ליהודים, שנפלו חללים בכל השחיטות והטבידות של הדור האחרון.

חברת „הבונה" מיוסדת כבר התחילה לבנות בתים לבתי־מרין ביפו ולבריאות בשביל המקומות העירונים לבוא

* * *

מן הספרות העברית בארץ־ישראל.

ב„הפועל הצעיר" אנו קוראים את הידיעות הבאות, המעידות על מסירות־נפשם הנפלאה של הסופרים העברים בארץ־ישראל את הגיוני הראשית.

במשך שנות המלחמה נעשו נסיונות מצד סופרי ארץ־ישראל לתרגם לעברית כמה וכמה ספרים מיעוזים. בשנה האחרונה בשהרוי רביא ידיעות מן החוץ על עבודתה התרגומית הגדולה של הוצאת שטיבל, נתגלה שכמה ספרים שתרגמו שם תורגמו גם פה. כאלה הם למשל הרומאן „אנה קארנינה" של טולסטוי (עריכת י. ח. ברנר), הרומאן „ז'רמינאל" של זולא (עריכת ל. אורלוף), הרומאן „טינך ייאגר" של מאטרלינק (עריכת יעקב שטיינברג), הרומאן „פאן" של האמסון (על־ידי בוזפירת). לפיכך מן הראוי לפרסם את רשימת התרגומים בכתב־יד הנמצאים פה, רובם במשרד ארץ־הישראלי, למען דעת.

יש לנו יש בתבניהוד מיבוד הנמצאים בסדיספסדים והעידיעות של הספרים בכספר

האבות והבנים, מאת טורגניב (נמצא כבר בדפוס), בתרגום מ. פוזנאנסקי; זכרונות גרשוני (בדפוס), בתרגום א. ז. רבינוביץ; שני שבטים מאת פאול הייזה בתרגום מ. טמקין; אנדראה דיפין, מאת [illegible] בתרגום י. קופילוביץ; אביר מאת טורגניב בתרגום [illegible]; במלחמה, מאת ווידיסייב, תרגום מ. טמקין; הבתולה מאורליאן מאת שילר בתרגום יעקב שטיינברג; ספורים מאת ציחוב: הנזיר השחור, בתרגום מ. טמקין, המדור הששי, בתרגום ל. קיפנים, כנירו של רוטשילד, בתרגום ל. א. אורלוף; טיל שומרי המסילה, מאת הויפטמאן, בתרגום י. קופילוביץ; טרטרין מטרסקון, מאת דודה, בתרגום י. שטיינברג; פטר שלומיאל, מאת שמיסו, בתרגום מ. טמקין; מרתמתיינים מאת ליפרין, בתרגום מ. טמקין; [illegible] מאת שטיבראי בתרגום י. קופילוביץ; בגירה מאת [illegible] בתרגום [illegible]; מספר הליבליות לבית ירודי מאת אנאטול פראנס בתרגום [illegible]

בית יבוא

* * *

מדור האגודות

[illegible] 1, [illegible] קריר אספת עיינית הישיבה והסתדרות „אחיעבר" במרכז העברי, 201 איסט ברודווי, ניו־יורק. הסופר העברי ק. ווייטמאן ינאם על־דבר הבולשביזם והיהדות [illegible] עברית מתבקשים לבוא [illegible]

„די אידען אין פוילען שטארבען פון הונגער"

דאס איז דער איינשטימיגער רעפארט פון אלע וואס זיינען געפאהרען אונטערזוכען דעם צושטאנד פון די אידען אין פוילען און ליטא.

איהר קענט ניט העלפען אלע אידען דארט, אבער אייערע קרובים און פריינד מוזט איהר העלפען, און איהר קענט זיי גלייך העלפען.

שיקט יעדען קרוב אדער פריינד וואס איהר האט אין פוילען א פעקעדזש כשר'ע שפייז פאר 15 דאלער און רעטעט זיי פון הונגער טויט. — און טהוט עס באלד, אום עס זאל קענען אפגעהן מיט דער נעקסטער שיף. — די שיפען מיט כשר'ע שפייז פעקעדזשעס וועלען אפגעהן רעגעלמעסיג אלע צוויי וואכען.

די ווערדע פון דעם פעקעדזש און די כשרות

אין פוילען און אין די נייע ליטווישע און עסטרייכער שטעדט וואס בעראנגען יעצט צו פוילען איז גאר ניט אפציישאצען מיט געלד די ווערדע פון די כשר'ע שפייז פעקעדזשעס. וואס מיר שיקען פאר אייך אהין פאר בלויז 15 דאלער, שיין ניט'ן דערגרייכען צו אייערע קרובים אין לאנד; ייען ניט, קריגט איהר אייער געלד צוריק. זיי מעגען דארט אפילו זיין רייך, שטארבען זיי פאר הונגער. ווייל מען קען דארט פאר קיין געלד קיין פרייש שפייז ניט קריגען.

וואס אנבעלאנגט צו דער כשרות, אז אפילו די פרומסטע רבנים זאלען מיט זיכערהייט קענען געניסען דיזע שפייז, האט די כשר פוד עקספארט ביורא ארגאניזירט. אז דער גאנצער פעקעדזש שפייז ווערט פאר־בערייטעט פון דער היברו נעשאנאל כשר זאוזעדזש פאבריק, די גרעסטע כשר'ע וואורשט פאבריק אין אמעריקא, און אויף יעדען ארטיקעל קומען די הכשרים פון הרב הגאון ר' שלום אלחנן הלוי יפה, רב ואב"ד דבית־המדרש

הונגער־לוידענדע אידען אין פוילען. די באנק קוויטלעך זיינען באוויזען אַ צו געבען די בעסטע איפשערהייט צו אלע בעשטעלונגען וואס ווערען געמאכט ווערען אין די באנק אף יעדער קוויטעל פאר די כשר'ע שפייז פעקעדזשעס פאר די אידען אין פוילען.

יעדע חברה, קאנגרעגיישאן אדער פעראיין פון פוילישע לאנדסלייט און אויך פריוואט פערזאנען קענען ארייבשיקען פעקעדזשעס אויף'ן נאמען פון זייער רב. ער זאל עס דארט פערטהיילען צווישען די נויטהיילענדע און זאל נאכהער צושיקען א ליסט צו וויסען ער האט די פעקעדזשעס פערטיילט.

מיר שיקען כשר'ע שפייז פעקעדזשעס אין די פאלגענדע פראווינצען, שטעדט און דערפער ארום דיזע געגענדען:

ווילנא, לידא, נאוואגראדאק, פינסק, קאוועל, קאמענעץ־פאדאלסק, קאליש, סובאלק, ווארשא, לובלין, סיעדלעץ, פעטריקאוו, לאמזע, כעלם, פלאצק, ראדאם, קיעלץ, ביאליסטאק, גראדנא, בריסק־ליטאווסק, ביעלסק, יאגוסטאווא, קאלאמעא, לעמבערג, פשעמישל, קראקוי, פאזען, טהארן.

1 פונט טהעע.
2 פונט צוקער (אין קיובס).

געפאקט און פערזיעגעלט אין 1 פונטיגע בלעכענע קענס, און דאן איינ־געשלאָסען אין איין גרויסע באקס אזוי, אז ווען מען וועט דארט קריגען די פעקעדזשעס וועט די שפייז זיין פריש ווי נאר וואס פון פעקטאָרי.

אָרדערט די כשר׳ע שפייז פעקעדזשעס באַלד!

גערט אריין אין די

בּיינק אָף יוניטעד סטייטס

77 און 79 דילענסי סטריט, קאָרנער אָרטשאַרד סטריט, מעדיסאָן עווענין און 116טע סטריט, 5טע עוועניו און 32טע סטריט,

בעשטעלט וויפיעל פעקעדזשעס איהר ווילט, בעצאָהלט דאָס געלד — 15 דאָלער פאר יעדען פעקעדזש — און זייט זיכער, אז אלעס וועט ריכטיג און פינקטליך אָטענדעט ווערען.

די באַנק אָף יונייטעד סטייטס, וועלכע בעטהייליגט זיך אין אלע אידיישע אינטערעסען האָט אפגעגעבען פריי איהר גאנצען פויערייטען דע־פארטמענט פאר דעם וואהלטהעטיגען צוועק צו העלפען זאָט מאכען די

פאַר אידען אין אַמעריקאַ און קענעדע

די כשר פוד עקספּאָרט ביוראָ האָט אויך געמאַכט אַראַנדזשמענטס מיט מר. תנחום קריינין, אייגענטהימער פון דער בעריהמטער היברו נעשאָנאַל כשר וואורשט פאַבריק, צו שיקען דיזע פּראַכטפאָלע כשר׳ע שפייז פעקעדזשעס צו אידען אין גאַנץ אַמעריקאַ און קענדע, וועלכע זיינען פּריטיקלי אויף גוטע פערפערטיגטע געבראָטענע פליישען און אויף כשרות. פאַר כשר׳ע שפייז פעקעדזשעס פאַראַרע יטעדטס און יטעדטיכער אין אַמעריקאַ און קענעדע טשאַרדזשען מיר $17.40 אַ פעקעדזש, שוין מיט׳ן דעליווערען דעם פעקעדזש צו יענעם אין הויז אריין.

ווער עס אָרדערט אַ פעקעדזש כשר׳ע שפייז פאר זיינעם אַ קרוב אָדער אַ פריינד אין אַמעריקאַ אָדער קענעדע, ווערט דער אָרדער ארויס־געשיקט דעם זעלבען טאָג וואָס דער אָרדער קומט אריין.

דיזע אָרדערס זאָלען געשיקט אָדער געבראַכט ווערען דירעקט צו די היברו נעשאָנאַל כשר סאָסעדזש קאָמפּאַני, ניו יאָרק. מעיל אָרדערס פון קאַנטרי אַדרעסירען צו די „כשר פוד עקספּאָרט ביוראָ“, באָוערי, קאָרנער קאַנעל סטריט, ניו יאָרק.

KOSHER FOOD EXPORT BUREAU
Bowery and Canal Street
New York City

Tel. Orchard 8410

איך שיק אייך דאָ ....$ פאַר .... פעקעדזש כשר׳ע שפייז פאַרבערייטעט פון די היברו נעשאָנאַל כשר סאָסעדזש קאָמפּאַני מיט אַ הכשר אויף יעדען אַרטיקעל צו דעליווערען צו

Name
Address
City or Town
Province POLAND

מיין נאָמען און אַדרעס איז:

Name
Address
City and State

יעדער פעקעדזש ענטהאַלט:

10	פונט געבראָטענע רינד־פלייש.
2	פונט געבראָטענע קאַלב־פלייש.
3	פונט סאַלאַמי.
2	פונט געפרעגעלטע פעטס.
1	פונט טהעע.
2	פונט צוקער (אין קיובס).

געפאַקט אין 1 פונטיגע בלעכענע פער־זיעגעלטע קענס.

ביים ערהאַלטען דיזען אָרדער קופּאָן מיט׳ן פּולען פּרייז פאַר דער אָרדער בעטרעפט, וועט אייך ארויסגעשיקט ווערען אַ אָפיציעלער רעסיט אין אַ גאַראַנטי פון דער פּאַראַנד עקספּאָרט דעפּאַרטמענט, אַז אייער אָרדער וועט ריכטיג ערפילט ווערען.

די וואָס וואָהנען אין קאַנטרי, אָדער וועמען עס איז ניט בעקוועם צו געהן פערזענליך אין די בּיינק

און ווילען אָרדערען כשר׳ע שפייז פעקעדזשעס פאַר קרובים אין פּוילען, קענען עס טהאָן דורך מייל. שניידט אויס דעם קופּאָן, שרייבט אַן אויף איהם דייטליך אייער נאָמען און אַדרעס און די נעמען און אַדרעסען פון די וועמען איהר ווילט שיקען די שפייז, און שיקט עס צוזאַמען מיט דער סומע פאַר וויפיעל פעקעדזשעס איהר אָרדערט, לויט עס איז אָנגעצייגט אויף׳ן קופּאָן, און אַלעס וועט פינקטליך אַטענדעט ווערען.

טשעקס און מאָני אָרדערס אַדרעסירען צו:

KOSHER FOOD EXPORT BU[R]
Bowery and Canal St[reet]
New York Cit[y]

לניסן ירושלמי.

ברכה לבבית לנשואיך עם בחירתך מרת חינה ניומאן. יהי ביתכם בית עברי במולדתנו היקרה, שטוף רוח אביתיני הרדמינים. יקן האהבה, העבודה והחופש.

בברכת חברים עתיקים,

יהודה זרחיה אזולאי.

ברכה לבבית לתלמידתי־חברתי העבריה היקרה מרת שושנה מולוטין ליום סיימה את האוניברסיטה.

מרדכי כין.

ברכתי שלוחה לידידי הסופר והפדגוג הד״ר **יעקב גרינפלד** להתקבלו למנהל בבית־הספר „תחכמוני“ בבריגקס. ערה והצלחה לטובת החנוך העברי.

מרדכי כין.

מעומק הלב הריני מברך את העלמה המהוללה מרת **חמדה דגוביין** עם בחירה **יחיאל קליבאנוב** לכלולותיהם, ומאחל להם כל טוב.

מרדכי כין.

סוכננו מר ד. צישינסקי

יבקר את מדינות

מרילאנד, דיסטריקט של קולומביא ווירג׳ינא.

מבקשים אנו את קוראי „התורן“ להיות לו לעזר בעבודתו החשובה לטובת „התורן“.

הנהלת „התורן“.

סוכננו מר דוד כהן

יבקר בימים האלה את

מדינת קוניקטיקוט

לשם עניני „התורן“.

אנו מבקשים מאת קוראי „התורן“

גליון יח (קסח) HATOREN שנה ששית

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, JULY 18, 1919 — No. 18 (168)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

המוציא:
אברהם יוסף שטיבל

מקלט

העורך:
י. ד. ברקוביץ

יוצא אחת לחודש

o o o o מראשית שנת תר"ף יתחיל לצאת בניו־יורק, בהשתתפות טובי הסופרים העברים באירופה, בארץ־ישראל ובאמריקה, ירחון עברי גדול, בן מאה וששים עמוד לחודש, בשם „מקלט" — מוקדש לספרות היפה, לדברי בקורת, למדעי־הרוח ולשאלות הזמן. o o o o

„מקלט" נוסד בכונה תחילה לכנס למקום אחד את נדחי הספרות העברית, המפוזרים ומפורדים עתה בארצות ההרס והכליון באין נקודת־אחיזה לרוחם ובאין מוצא להגות רוחם המסוערת. בימי דעה אלה, ימי ערבובים וכשרון־דרוה על כל סביבותינו, עת הועמה מחשבת האדם וגבורות התרבות האנושית הולכים ומטשטשים, — הנה אנחנו, אנחנו המעט, אין לנו מעוז אלא שאר רוחנו ואין לנו מקלט אלא מקלט רוחנו — הרוח הנאצל, האנושי, הצרוף והמזוקק בכור עוני ונסיונות רשים. המשומר ועומד בתקפו בפני כל ברית החיים. ירחוננו שבו נצא אל הקהל בעצם ימי המבוכה והמבוסה, מקלט־מעט יהיה לנושאי דגלנו בתוך הסערה, הנער אדעת השומרים ומפלטיי מתוך המפולת התרבותית. ואל מקלט־מעט זה אנו קוראים את כל אלה מאנשי־הרוח, אשר דבר בפיהם להגיד לנבוכי הזמן.

„מקלט" תוקע את אהלו לפי־שעה באמריקה — זה מקום המרגוע בעשרות השנים האחרונות לקבוץ־גלויות גדול של יהודים ומרים האפשרית בימים האחרונים לעבודת הספרות העברית בתנאים נוחים. יפי תוכן דבריו וטבע סופריו, הבאים ברובם מן החוץ, לא יהיה ה„מקלט" מכון ספרותי אמריקאי, שהשפעת המקום ניכרת בו ביותר. ואולם את הטוב נקבל גם מאת אמריקה הצעירה והמתמרצה. אם יש בקרב היהדות האמריקאית כחות צעירים הוגים, העלולים להשפיע משלהם על עבודת היצירה העברית, וירחוננו יעוררם ויכשירם לכך, — והיה זה בעמיבבם לנו היהדות האמריקאית.

„מקלט" בהיותו כלי־מבטא למחשבה העברית הלאומית, יכוון את רובי מעיניו לקראת הדרכים, המוליכים אל חיינו החדשים, חיי הגאולה והתקומה העברית, המתרחשים עתה בארץ־ישראל. ואולם בשם מפלגה לא ידבר ועונה מוגבלת של מפלגה לא יענה לסופריו. כל סופר עברי אשר כונתו תהיה טהורה ודעתו צלולה, יתעמק בשאלות קיומו ולהפיץ אור על חזיונות חייו, יש כל שדברי ידיו נובעים ממקור ההגיון הישר והרגש הנאמן — יצא ויתיצב לעבודת ה„מקלט".

אל ה„מקלט" הוזמנו טובי המשוררים והסופרים העברים מאמריקה, מארץ־ישראל ומארצות אירופה. בין הסופרים, אשר ישתתפו בקביעות בירחוננו ואשר מקצתם כבר שלחו אלינו את דבריהם בשביל החוברות הראשונות, יש לציין את אלה:

י. אופאטושו: „גזעים" — שורת ספורים מחיי האימיגראנטים באמריקה ללאומיהם; ישראל אפרת: שירים; הלל בבלי: שירים; אשר ביילין: ספורים; בריטוביה: „בקרן צפונית־מערבית" — עיונים פובליציסטיים; ראובן בריינין: מסות בספרות העברית ובקורת ספרים חדשים; ד"ר שמעון ברנפלד: „שיר השירים", „מקומות העבודה בארץ־ישראל" — פרקים בבקורת המקרא; י. ח. ברנר: „מהתחלה" — ספור; י. ד. ברקוביץ: „ערירי", „בי החומות", „בנכר" — ספורים; ד"ר א. גינזבורג: מסות היסטוריות; פסח גינזבורג: שירים ופואימות; יקותיאל גינזבורג: „המדע העברי והכמת ישראל" — מסה פובליציסטית־מדעית; שמעון גינזבורג: ספורים, שירים ומסות ספרותיות; מ. מ. דוליצקי: „באחרית הימים" — שיר; ש. האלקין: שירים; ד"ר בן־ציון הלפר: „התפלה העתיקה" — מסה היסטורית; ד"ר חיים טשרנוביץ („רב צעיר"): לתולדות הפוסקים — מסה היסטורית; יואל ימיני: מסות בספרות הכללית ובקורת ספרים חדשים; דר" משה לוין: בקורת ספרים חדשים; אפרים א. ליסיצקי: שירים; ד"ר ש. מ. מלמד: מסות פילוסופיות ופובליציסטיות; פרופיסור דוד ניימארק: „דורשי רשומות ודורשי חמורות" — מסה פילוסופית־היסטורית; ב. נ. סילקינר: „מגוח פראנקו" — פואימה; ד"ר א. א. ראבאר: ספורים ומסות ספרותיות; ד"ר יעקב קלאצקין: מסות פילוסופיות ופובליציסטיות; דוב קמחי: „על בלימה" — רומאן בשני חלקים; ג. שופמאן: ספורים; ז. שניאור: „ווילנה", „משירי הגורל", „יערית" — פואימות, „ספר הגדודים" — רומאן, „ח. נ. ביאליק" — הערכתו האישית והספרותית.

החוברת הראשונה של „מקלט" תשלח לחותמים בחמשה־עשר באלול שנה זו.

הנחה להותמי ה„מקלט" חותמי ה„מקלט" השנתיים יקבלו את ספרי הוצאת שטיבל, שיצאו במשך שנת תר"ף, בהנחה של המשך עשרים אחוזים מן המחיר הקצוב עליהם. דבר יציאת הספרים ומחירם יפורסם בשעתו במודעות מיוחדות.

מחיר ה„מקלט":

באמריקה: לשנה 6,00$. לחצי שנה 3,00$
בחוץ לאמריקה: לשנה 7,00$. לחצי שנה 3,50$
לפחות מחצי שנה אין החותמים מקבלים

ה„מקלט" לא ישלח לחותמים בהקפה.

סוכנים הרוצים למקומותיהם — יבוקשו.

הכתובת:

The Stybel Publishing House, 114-116 Fifth Avenue, New York City

VOL. VI NEW YORK, JULY 18, 1919 No. 18

התורן

יוצא לאור ע״י
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, כ׳ תמוז תרע״ט | גליון שמונה־עשר

לזכרון הרצל.

אם נשווה את הרצל אל אחיו הגדולים במאה התשע־עשרה למספרם: אל פרדי־נאנד לאסאל, אדולף כרמיה, ביקינספילד, אדולף פישהוף, לודויג באמברגר, אדואַרד לאסקר, — אָז נראה ונוכח, כי היו בו, בהרצל, מכשרונותיהם, סגולותיהם ויתרונותיהם של כל אחד מאלה הנזכרים, אם במדה מרובה או מועטה.

אולם מלבד כל אלה הסגולות, הכשרונות והיתרונות, שאָנו מוצאים בכל אחד מאלה היהודים הגדולים הנזכרים, היה בו, בהרצל, עוד דבר מה שהוא בבחינת נעלם ונסתר מגבול ההכרה, איזו סגולה נפשית נפלאה, איזו מתנת אלהים, שאין אָנו מוצאים דוגמתה, ולא אַף צל־צלה, אַף באחד היהודים האמורים, ולא ביתר גדולי ישראל מתקופת השחרור ומבעלי הטמיעה.

האָדם הרצל זו היתה הרכבה חדשה של כחות הנפש, אנושיים ועבריים. זו היתה סינטיזה חדשה והיה מיוחדה ומצוינה במינה, של המזרח ושל המערב, של העבר הרחוק ושל העתיד הקרוב.

באותה הידה ההויה הנקראת בשם „הרצל״ נתאחדו ונתמזגו, באופן היותר מוצלח, הודה, זיוה ותפארתה של האומה העברית באביב ימיה, בעוד שהיה טל אלהים על ראשה, ובו, בהרצל, נתבשר ונסתמן יופי חדש של התחדשות האומה ותחיתה.

הרצל היה המודרני בין היהודים המתיחשים על דור הנביאים והחוזים, בין היהודים כבירי הרוח מטפוסם המובלט של אברבנאל ומנשה בן ישראל, והוא היה היהודי היותר עתיק, היותר גזעי והיותר מקורי בין היהודים תלושי־השורש, בין היהודים החדשים, המודר־ניים, מטפוסם של לודוויג יעקובובסקי, אַרטהור שניצלר, יעקב וואסרמאן ודומיהם.

פרשת השבוע

בתכונתו ובמהותו של הרצל נרמזו וגם נכתמנו, בקוים פחות או יותר ברורים, הפרובלימות של העתיד הקרוב וגם הרחוק. זו היתה תכונתו של יוצר פורה בדור האנרגיטיקה, הוא היה איש המופת של התקופה המצטיינת במעללי מרץ ובעוז השאיפה למפעלים חדשים. את סגולותיו הנפלאות של הראדיום הננו מגלים גם במצפוני נפשו של הרצל. אָנו מוצאים בו איזה כח ראדיומי, כח מאיר שאינו כלה, כח שהוא טופח על פני כל חוקי הטבע הידועים לנו מתמול שלשום. הפרובלימות החמורות של כיבוש ממלכת האויר, — אלה הפרובלימות המעסיקות עתה ביותר את מחותיהם של יוצרי העתיד, — נתגלו בתכונתו של מנהיגנו המת, בזה שידע להחזיק מעמד מדיני באויר, בלי ארץ, בלי קרקע, בלי חיל צבא ובלי גורמים מוחשים ידע לברוא פוליטיקה יהודית, שאת כמותה אָנו איבדים כיום.

אי־אפשר להבין ולהשיג את אישיותו המיוחדה של הרצל מבלי הבין ומבלי השיג את הפרובלימות של „מחר״ ומבלי השתמש בשפתן ובסמליהן.

הוא, הרצל, בעצמו היה פרובלימה, חידה חיה ומרובת־ההרכבה. פתרוניה וגלוייה עלינו לבקש לא רק בהוה וקיים, לא רק בה„אתמול״, כי־אם ביותר בהמתהוה, בהמתרחש ומרפרף באוירו של עולם.

אולם הרצל היה לא רק איש החידות, איש של בין־השמשות, איש שרק נרמזו בו איזה דברים לעתיד, איש שרק בשר בשר את עלות השחר. הרצל — זוהי גם מציאות ממשית, רחבת־ההיקף ועמוקת־הישות. מציאות הקוראת לנו: דרשוני, השיגוני, תפסוני וכמנוני!

לאחר הקונגרס הציוני החמישי קרא אחד העסקנים הסוציאליים אל הרצל: „סוף־סוף אין אדוני אלא בורגני!״

— „טעית, אדוני, — ענה הרצל רכות, — במחילת כבודך, לא בורגני, כי־אם פיודאל־יהודי אָנכי״.

וזו לא היתה פראזה ריקה, ולא גם התפארות שוא של נעלב. הרצל היה באמת הפילוסוף וגם המשורר של דייני. פיליפיק ומשורר בדיבור ראשית הדבר, בדיבור שהיא מתרחקת מפיאורה המקובל בשוק הספרות.

הפילוסוף כובש ומנצח את תאוותיו ושאיפותיו בזה שהוא משיגן, והמשורר — בזה שהוא מתארן ונותן להן דמות יפה.

שאיפותיה של האומה העברית היו שאיפותיו של הרצל, ובמובן זה היה גם הפילוסוף וגם המשורר והחוזה של האומה העברית. הוא השיג והרגיש את השאיפות הכמוסות של עמו הנודד בגויים, והוא גם נתן להן דמות יתיאר.

לא דר רביציארי הנזכר טעה בהעריכו את צורתו הפיוטית של הרצל. כי־אם גם רבים מידידיו היותר קרובים. אם לא היינו בהרגשתם של הרגשה דקה. גם רבים מהאנשים, שהיו קרובים להרצל בחייו, לא הבינו ולא הרגישו את כל אותם העולמות החדשים שהתרקמו בחשאי בנפשו של המנהיג ואת כל האוצרות שהיו צפונים בה.

פרידריך ניצשה אמר פעם אחת: „אללעס וואס טיעף איזט, ליעבט איינע מאסקע". ובזה היה הרצל כרוב האנשים הגדולים והעמוקים. ואת המסוה אשר שם תמיד על פניו לא הסיר גם לפני עין רוב מכיריו וידידיו המקורבים. בזהירות ובצניעות מיוחדה של יוצר, של לוחם בעד עתיד רחוק, הסתיר מעין אנשים את חלום־חלומותיו, את מבחרי חזיונות רוחו, את צערו העמוק ואת מכאובי תקוותיו. הדבור, הויכוחים והשיחות על־אודותם עושים אותם חולין וקורעים את רקמתם הדקה והענוגה.

רק ברגעים ידועים ובמעמדי־נפש מיוחדים, כשהיתה נפשו של הרצל מתפרצת על גדותיה, התפוצצו כחותיו הפנימיים והיה רוחו שולח ברקים מבעד מסוה המנוחה שעל פניו. אז היה פורץ את גדר נימוסיו והורס את שלשלאות חירותו, שהיה לו לטבע שני.

רגעים כאלה — שהיו מעטים בחייו — הראו לנו את הרצל בכל גדלו ובכל יפיו.

ולא רק בחיים, כי־אם גם בספרות לא הסיר הרצל את המסוה מעל פניו. הרצל הסופר היה בעל סאטירה חדה ודקה עד מאד. אולם הסאטירה שלו וגם האירוניה שלו היו מכוסים תמיד צעיף פיוטי. הוא היה מכיר בעין בוחנת ובודקת את רפיונותיהם ומגרעותיהם של מושלי הארץ ותקיפי העמים, של הדיפלומאטים העושים מעשי־להטים. ואת אלה האחרונים בזה בלבו. אולם בשביל רעיונו הגדול, רעיון הגאולה של העם העברי, נעשה בעצמו לדיפלומאט, היה אָנוס להיות דיפלומאט. וזה היה, אולי, הקרבן היותר גדול שהקריב לעמו.

אולם בעיקר הדבר היה חכם מדינה הצופה למרחוק, ואת כל המהפכות והשנויים המדיניים שבאו בימינו עתה ושמתהוים כיום בעולם הגדול, חזה הרצל כבר לפני עשרים ושלש שנה, בהיותו לציוני. ובשוותו תמיד לנגד עיני רוחו את מלחמת־עולם זו, שאנחנו היינו עדים לה, עוד בטרם שהתהוותה, כוון לזו את כל מעשיו הגדולים.

הרצל נברא להיות מושל ומנהיג לעם, ואת מלאכת הדיפלומאטיה רק למד.

ועוד שנים רבות תעבורנה עד אשר ידע כל העם העברי, מי ומה היה הרצל החוזה והיוצר, הלוחם ואיש־המעשה, ענק הכח ובעל עין הנשר, איש הרצון וכבושי רוחו...

תֵיאוֹדוֹר הֶרְצֶל

זכרוני פגישתי בעשרים לחדש תמוז שנת תרס"ד

מאת

ראובן ברייניו.

קצרים היו חיי של הרצל. רק ארבעים וארבע שנה. יצירתו הראשית, מפעלו הציוני — רעד ידיו. במותו היה לבן אלמות.

ואם לא ידעתם מקרוב את הרצל בחייו — לא ידעתם את בן עמנו היותר גדול, את בן־התחיה היותר הי ויותר אציל.

ידעתי פנים אל פנים כמעט את כל מנהיגי עמנו, את כל פרנסי הדור, את כל גדולינו במקצועות שונים, בעולם הישן ובעולם החדש — ידעתי, הכרתי אותם והתבוננתי אליהם במשך של יותר משלשים שנה. ולא אחד מהם יש להמשיל אל הרצל המת.

נזדמן לי להיות בבתי־מחוקקים שונים, באירופה ובאמריקה, בשעת ישיבה סוערת. התבוננתי אל המדינאים ואל מנהיגי הממשלות והמפלגות היותר מפורסמים בעולם. לא אחד מהם עשה עלי רושם כהרצל. לא באחד מרבי המדינה שלהם הרגשתי אותו קסם האישיות, שהיה שופע ממנהיגנו המנוח.

בעברי במדינות שונות נזדמן לי לראות מלכים שונים — מהם שכבר מתו או המיתום, מהם שהלכו בגולה ומהם היושבים עוד על כסאותם — ונשיאי ארצות. לא אחד מהם הצטיין באותו הוד־המלכות, באותה החשיבות הטבעית ובאיתה הרוממות, שהטביעו את חותמם על הרצל, שלא מדעתו ורצונו, גם בהליכותיו הפשוטות, בהופעתו היום־יומית.

ידעתי בחיי רבים מאבי אבות הריבולוציות של דורנו — אלה שעשו מהפכות ומרידות בחיי המדינות ואלה שעשו מהפכות ומרידות בחיי הרוח, — מהם עברים ומהם נכרים. לא אחד מהם היה דומה להרצל במה שנוגע לתקיפות הרוח, לאומץ הלב, למהירות ההחלטה. לא אחד מהם היה נכון כמוהו להקריב בכל רגע את נפשו ואת כל אשר לו בעד עמו.

ראיתי בימי חיי בין המשוררים והאמנים של עמים שונים גברים יפים, בעלי תואר וצורה — כהרצל לא ראיתי. הרצל היה הגבר היותר יפה שראיתי בחיי. הוא איחד בקרבו את היופי המזרחי עם היופי המערבי. אולם יותר יפה ויותר עשירה היתה נשמתו.

* * *

כל העולם הגדול היה עור, חרש ואלם ליסורי היהודים. הישרנות של אירופה הנאורה בנוגע להעם העברי בתור עם היתה כמו מתה. היהודים „הגדולים" שבכל העולם לא חפצו, גם לא יכלו, בשום אופן להעלות על דעתם את הרעיון, כי עם ישראל עודנו חי וכי יש לו עתידות בתור עם על אדמת אבותיו. הרבנים המוסמכים גם בבתי־מדרשיהם ופרנסי הקהלות הגדולות, אלה היהודים התקיפים, היו כמעט כולם מתבוללים מדעת, ובאופן היותר טוב — שלא מדעתם. לא הודו בהלאומיות שלנו ובתקות הגאולה ואפשרותה. הם כפרו גם בצדקת התביעה של הגדרתנו הלאומית. הרוב היותר גדול של צעירינו ושל משכילינו היו רחוקים מאידיאלים עברים אמתים והיו זרים להתחיה הלאומית. חכמי ישראל הגדולים, הסופרים, המלומדים, האמנים והמדינאים היהודים, שעשו להם שם בעולם, לא חפצו לדעת וגם לשמוע על־אדות התרבות העברית הלוחמת גם עתה על קיומה. כבודה של האומה העברית בתור אומה לא היה יקר בעיניהם, כי חשבוה במתים. כל פרכוס של חיים באחד מאבריה הפיל עליהם רק אימה.

לא היה גם זכר וגם סימן קל של פוליטיקה יהודית־לאומית. לא היה גם צל של ענינים גדולים וחשובים המשותפים במדה אחת ליהודי כל הארצות. לא ידעו ולא שמעו על־דבר קונגרסים, שיהודי כל הארצות יקחו בהם חלק בתור בני אומה אחת. גם הרעיון על־אדות אפשרותו של דבר כזה היה מעורר שחוק או זועה.

בעלי ההון הגדולים שבקרבנו אם הפרישו מכספם להיהודים — נתנו מה שנתנו רק בתור צדקה, בתורת נדבה, עם רצון העם, עם שאיפותיהם של ההמונים הגדולים בישראל ועם מעלות רוחם של בחירי האומה ומנהיגיה המוסריים לא התחשבו מעולם. אופן הנתינה של הצדקה ל„היהודים העניים והאומללים" היה מלא עלבון, והמוסדות שהוקמו בכספם של עשירינו הגדולים כאילו מכוונים היו מתחילת בריתם להשפיל את כבודנו האנושי והעברי גם יחד, כאילו מכוונים היו לעולל בעפר את קרן האומה הישראלית.

הגאון הלאומי, רגשי ההגנה העצמית ושמירת הקיום ירדו עד נקודת־האפס. הבגידה הלאומית, רגשי הזלזול והבטול אל ירושתנו הרוחנית הגדולה, אל תרבותנו העתיקה ואל צוואת הדורות — בגידה זו וזלזולים אלה היו נוראים וכבדי עון שאין כמוהם. זה היה אבוד עצמו לדעת של עם שלם, של עם אשר העמיק שחת ושנטרפה בינתו. זו היתה טמיעה זוללה ושפלה.

ואלה הקבוצות הקטנות של הלאומיים העברים, של חובבי־ציון, של נושאי התרבות ושל חולמי התחיה, שהיו בקרבנו — „שארית הפליטה" הזאת לא ערבו את לבם, גם לא היה להם די פה ואומץ־רוח, להתרומם אל גובה התעודה ולהרים את דגלם לעיני כל העולם הגדול. רק ממעמקים קראו בקול ענות חלושה, ומעל בימה לאומית מדינית לא השמיעו לא את אנחתם ולא את תביעתם. לא הרהיבו עוז בנפשם גם להלום על בימה כזו.

בקרב המחנה האידיאלי הקטן הזה לא חסרו, אמנם, קרני אור ונקודות מאירות — השלהבת הגדולה הכרה. האישיות המרכזית, האישיות האגדית והמשיחית, הכריז נעדר הגבור הלאומי, הסמל החי של הגדולה והתפארת, המעורר, המסדר והמגשים הגדול. זה היה הרבר.

האורתודוכסיה שלנו, — המשמרים שבקרבנו, — זו היתה מלאה רשלנות וקרירות־רוח בנוגע לעניני הלאום החשובים ובנוגע לעבודת הגאולה.

הכחות העצמיים היו [illegible] שבורים ורצוצים. העם היהודי עמד על פרשת דרכים. „היות או לא־היות ?" — זו היתה השאלה.

. . .

והרצל בא אל העם היהודי, אל אחיו הפזורים בכל חלקי תבל; הוא בא פתאום, בלתי צפוי, כמתנת שמים, וקרא בקול אדיר: „היה !"

בחשכת הגולה זרח כוכב מאיר. הגיניוס של העם העברי התגשם בו. במשך זמן קצר היה הרצל לגבורנו הלאומי. ערכו בעד עמנו עולה על ערכו של גאריבאלדי בעד האיטלקים.

נאפוליון הראשון כתב פעם ברשימותיו: „הנני מתקנא באותו הנביא, באותו הגבור, הרוכש את אהבת עמו, הכובש את העולם בלי חיל צבא, בלי כלי־תותח, בלי תועפות־כסף, בלי מזימות נוכלים ורמאים, כי־אם על־ידי ה„אני" שלו, ה„אני" הערטילאי, רק על־ידי רוחו ואישיותו".

נביא וגבור כזה היה תיאודור הרצל. כל כחו והשפעתו היו צפונים רק באישיותו הנפלאה, רק במהותו הפנימית המיוחדה. קסם בלתי מצוי כלל היה שופע מאישיותו הנהדרה והחזקה. כזרם של חשמל היה נובע ממנו זרם רוחני־מוסרי, שטהר, שחזק ונישא למעלה את האנשים שבא אתם במגע.

רוח של אחד הנביאים והחוזים הקדמונים, נביאי ישראל, היה חי בקרבו; מהותו היתה מלאה מסתורין והזיה קדושה של מיסד דת; אומץ לבו ומעוף דמיונו המדיני הזכירו את נאפוליון הגדול.

בין כל יהודי הגולה היתה נפשו של הרצל היותר הארמונית והיותר עמוקה. ובניגוד לגאונותו [illegible] הלאומית הרחיק לראות מכל בני דורו ומכל אחיו.

ומאותו הרגע שנעשתה בנפשו המהפכה העיקרית והיה כנולד מחדש, הקדיש את כל כחותיו ואת כל המרץ שלו, המרץ של אדם העליון, ואת כל כשרונותיו העשירים והנפלאים את כל נשמתו לרעיון התחיה של עם ישראל על אדמת אבותיו, להרעיון של מדינה יהודית.

והרצל נלהב באורו על גאולת ישראל. הוא הרגיש וראה באספקלריתו המדינית הבהירה את המאורעות הגדולים של היום, את מלחמת־העולם ואת תוצאותיה העתידות. הוא היה בטוח והאמין, כי עוד בדורנו זה נזכה לראות את שיבת ציון.

הרצל נפל כגבור חלל על שדה־המערכה, מבלי אשר זכה לראות את שחר גאולתנו. הלא כה הוא גורלם המעציב של כל חולמי גדולות, הלוחמים על משאת־נפשם.

* * *

חמש־עשרה שנה עברו אחרי מותו של הרצל. בעיני אני הוא חי. אני רואה בעיני רוחי את צורתו בכל הודה והדרה, כמו שנגלתה לפני לפני הקונגרס הציוני הראשון. ואני רואה את פניו כמו שנגלו לפני שבועות אחדים לפני מותו. כבר קפצה עליו הזקנה לפני זמנה, עיניו הפיקו יגון ודאגה, ומבטו היה כל־כך רך, כל־כך עמוק [illegible] מלא עוז גאון פנימי ויפעת מישר...

אָן תֵּלְכִי...

אָן תֵּלְכִי, אֲחוֹתִי, אָן תֵּלְכִי לְבַדֵּךְ,

וּרְחוֹקָה הַדֶּרֶךְ וְלוֹטַת עֲרָפֶל?

—„הַבִּיטָה וּרְאֵה שָׁם אֶת כּוֹכַב־הַבֹּקֶר,

יַקִּירִי! הוּא יָאִיר לִי שְׁבִילֵי הָאֹפֶל.”

וּשְׁהִי נָא, אֲחוֹתִי, שְׁהִי כְּמְעַט רֶגַע,

הַמָּוֶת יְחַכֶּה וְאַתְּ לֹא תְאַחֵרִי.

—„מִמַּעַל שָׁם כְּרוּבִים עֲנֻגִּים מִתְאַסְּפִים,

יַקִּירִי! הִגִּיעָה עֵת לָשִׁיר שִׁיר שַׁחֲרִי...”

וּלְמִי זֶה, אֲחוֹתִי, לְמִי תַעַזְבִינִי,

בְּעֵמֶק זֶה עָכוּר מְלֵא פִּגְעֵי הַחַיִּים?

—„לַפְּגָעִים, לַאֲנָחוֹת, לַמְּצוּקוֹת הַגְּדוֹלוֹת;

מִתְּהוֹם הָעֱנוּת עוֹלֶה שְׁבִיל לַשָּׁמַיִם...”

וּמָתַי, אֲחוֹתִי, אֵימָתַי תָּבוֹאִי?

תְּשׁוּבִי אֶל לִבִּי, לֵב יָתוֹם עֲרִירִי?

—„בַּלַּיִל, בַּלַּיִל, עַל קַו סַהַר חִוֵּר

בַּחֲלוֹם טָלוּל אֵרֵד אֵלֶיךָ, יַקִּירִי.”

ישראל אפרת.

בָּגַר...

(ספור מחיי אמריקה).

אברהם שוער.

א.

היה ימי אפריל. יום יפה ובהיר לעת ערב. השמש עומדת במורד השמים ומציליפה קרני ארגמן וזהב ומאדמת ומזהבת את ראשי האילנות שבגן. ובגן רבים המטיילים היום, ביחוד תלמידי בתי־הספר. כולם לבושים לבנים ובגדי צבעונים.

רוח צח נושב... העצים העומדים בלבלובם מתנועעים לאט־לאט ומרשרשים חרש כשהם מזילים ריח בשמים וממלאים את כל הגן ריחות ערבים ואבקת־פרחים. בין הענפים מצפצפים צפרים, מעל הפרחים והדשאים מרחפים זבובים והפושיות, מפרפרים פרפרים ודבורים... והגן מלא זמזום נעים, הגיגי.

לא רחוק מן השער הפתוח אל אחד הרחובות הראשיים והעשירים ביותר עומד ערמון רב־ענפים. פרחיו הלבנבנים צרורים־צרורים עומדים זקופים בראשי הענפים כנרות קטנים, העומדים מוכנים להדלקה כשיחשך היום. אצל הערמון עומד ספסל קטן בודד, עליו יושב ווילי. זה הוא המקום המיועד להתראות פה עם אליקס. מחכה הוא לו שיבוא דרך השער הזה, — בימים האחרונים יש לו „עסקים” ברחוב הזה, ההומה והעליז, והעשיר בבתי־מסחר ומשתה.

והנער יושב עגום, בודד. מביט הוא אל הנערים בני־גילו ומתקנא בהם. „הם עודם קטנים, — חושב הוא בלבו, — אין הם יודעים מדאגותיהם של הגדולים”...

והלא כל ימיו היה יושב ודואג: מתי יהיה גדול, חפשי מלמודיו ופטור מן הישיבה — עכשיו זה כשלשה חדשים אשר עזב את הישיבה, והנה במהרה יגמר את המחזור השביעית בבית־הספר העממי ויקבל תעודת־בגרות, הרשאה לעבוד מחמת החוק.

חפשי הוא! פטור מן התורה, מן הלמודים... וצר לו מאד לו!

אילו היה רשאי...

אילו למד עוד בישיבה והיה יושב עכשיו אצל החלון הפתוח, — מר מילנר מספר פרקים מהיסטוריה, מתנ”ך או מדברי אגדה, — והוא עושה בצנעה מתחת לספסל אניות של נייר, צפרים, אוירונים...

בלב אין כל מחשבה. קולטות האזנים קטעי דבורים, שומע אתה הצאי ענינים... והקטעים והחצאים האלה משתזרים ועולים ברורים... ועומד הוא כאילו בפני אחר דמיוני הולך ומתפתח בנפשך...

צלצול... השעה השלישית... כולם קמים נחוצים, אצים, רצים, מתפרצים החוצה — ושם... שובבות, [illegible] והרחוב המלא אדם אחרי יום תמים של ישיבה צפופה בחדר מעל הספרים!

ימים טובים היו... הימים האלה עוד לא ישובו והוא לא חש בהם, לא הרגיש אותם מעולם.

וצר לו על עזבו את הישיבה, צר לו מאד — והכל בשלה... אלמלי היא, היה עודנו יושב ולומד בישיבה.

האם הוא האחד שאין לו אם? כמה יתומים נמצאים בישיבה!

ברם, אל היתומים ההם אינן באות האמות לבקר אותם, ו„היא" היתה באה.

אולם אמו היתה באה בחשאי לבקרו.

באה ויושבת על קצה הכסא במישרד ושולחת אחריו.

והיא לבושה שמלות קטיפה ומשי, פניה רעננים וורודים, והאב יושב בצער, והוא — בגדיו קרועים... זה שבועות שלא החליף את כותנתו לבשרו.

נחשול של שנאה קם בלבו אל האשה הזאת, — לא נתן לה לנשק אותו, לא קבל מידה את התפוחים והממתקים שהביאה לו, — שאל רק לשלום הפעוטות ומהרה השתמט מימנה ושב אל חדרו.

ובשבתו על־יד הספר לא ראה מאומה אלא אותה... ראה את האשה הלבושה קטיפה ומשי, השבעה... ראה אותה אוכלת מעדנים מסובה אל שלחנו של גולדמאן ואבא... כמה אנחות מגיעות לאזניו מחדרו של אבא...

ראתה, שהלה יאכילה מעדנים וילבישה משי ורקמה — עזבה את כולם והלכה אליו! עזבה אותו, את „ווילי שלה", — כך הלא היתה קוראת לו, — עזבתו בשביל שמלה של משי, בשביל... בשביל סעודה שלמה ומלאה, — למה היא באה עכשיו אליו?

ומדי שבוע בשבוע היא באה ושולחת אחריו.

כשבאה בפעם השלישית לא יצא אליה, הלך והתחבא במבוא האפל והצר שבין הישיבה ובית הסמוך, — עמד שם מסתתר ומחכה עד שתלך לה.

שמע קולותיהם של חבריו המבקשים אותו, — בודאי „שלחה" אחריו.

זמן רב עמד מסתתר, עד שראה אותה הולכת... את פניה לא ראה, — נדמה לו כאילו כפופה הויתה ורגליה כושלות.

רגע התמלא רחמים עליה.

ובאותו היום גמר לעזוב את הישיבה.

גדולה היתה מלחמתו עם אביו עד אשר יכל לו.

ולמחרת כבר נתקבל לבית־הספר העממי שבשכנותם.

— צריך לדאוג לתכלית, — אמר לו אליקס כשנפגשו אצל התיאטרון, שהוא היה מוכר בו תפוחים ואורנגים, — אנחנו העזובים חייבים אנו בעצמנו לדאוג לתכליתנו אנו, ולא — ואבדנו לעולם.

ישבו שעה שלמה ודנו בדבר, עד שמצאו כי טוב לו בעת הראשונה „לסחור" בעתונים, — בערב היום אחרי הלמודים בבית־הספר ימכור עתונים בחוץ לעוברים ושבים.

אולם העסק הזה היה פעוט מאד... יש שהרויח פרוטות אחדות ויש ששכרו לשבוע שלם יצא בהפסדו של יום אחד!

רץ אתה כמשוגע ברחוב, צועק, קורא... אחריך ומסביבך עוד נערים אומללים כמוך. צועקים, קוראים, רצים דחופים ומבוהלים, והכל בשביל פרוטות אחדות!

— זמר בחצרות! — אומר אליו אליקס, אחרי אשר התאונן באזניו על פרנסתו הדלה. — קולך, יודע אני, ערב וצלול... למוד לזמר איזו שירה עצובה, של דמעות... עמוד בקרן־זוית או הכנס אל תוך החצר הפנימית וזמר, ותרויח כסף!

נזכר בשירתה של אמא: „כל דרכי סכו, נתיבותי כולם אבדו לי..." — שר אותה בשוקים, בחצרות, ובשבוע אחד קבץ על יד כחמשה דולארים.

בא עם כיס כספו אל אליקס, — הלה צחק ואמר: אוהבים הם הבריות כשבוכים לפניהם.

יעצהו אליקס לקנות תיבה קטנה עם רצועות לתלות על צוארו, בתיבה ישא שוקולאדה, סופריות... יעמוד בכל ערב אצל התחנות של העליות או התחתיות, המרובות המרובים בעוברים ושבים וימכור לו את סחורתו. רבים התחילו מקטנות כאלו, ועכשיו מיליונרים הם!

חכם הוא אליקס! באמת גדול הוא, גדול מכיש... וכבר יש לו „כלה".

ווילי ראה אותה מרחוק כשטיילה עם אליקס בגן, נערה גדולה ויפה — אשה!

קטן היה אז בעיניו, פעוט לגבי אליקס.

— כשתרויח הרבה כסף, אמצא גם בשבילך „כלה", — אמר אליו אליקס.

— החיים מלאים ענין כשיש לך אחת הנערות „לצאת ולבוא" עמה; בלעדיהן אינם החיים שווים כלום! — כך אמר אליקס. מדבר הוא כגדול.

והלא הוא רק בן ארבע־עשרה או חמש־עשרה, — לא יותר.

רחב־הכתפים הוא, גבה הקומה — תעוף עין עליו, תחשבהו לבן עשרים. לבוש הוא מכנסים ארוכים מגוהצים עם „קמט" נאה לארכם, מגבעת של תבן יפה חבושה לראשו, כתונת, עניבה, מעיל... הכל כגדול... יש לו גם חתימת זקן, מתגלה כבר!

והוא...

ישבת אחרי שבועות והוא בן שלש־עשרה... בר־מצוה.

בן שלש־עשרה שנה — ועודנו מתגעגע על הישיבה ועל ספוריו של מר מילנר. בן שלש־עשרה שנה ועודנו עומד בילדותו!

יאביו רוצה שילמוד את ההפטרה וגם דרשה בעברית. כבר הביא מורה בשבילו.

אין אביו יודע שבעל עסק הוא... בשעות הפנויות טרוד הוא בפרנסתו.

הרויח כבר כחמשה דולארים — וזה רק שני שבועות כשהוא עומד על־יד התחנה של העלית שעות אחדות בכל ערב.

רבים עשו עושר מהתחלות קטנות כאלה. מחמשה דולארים הגיעו עד כמה אלפים...

ואז... ואז יקח את אביו אליו, יתן לו הרבה, הרבה כסף... אבא יקנה סעודות רבות בישיבה בשביל התלמידים העניים, וגם יהיה לדירקטור בישיבה...

יש לו מחשבות גדולות כאלה, והלה — ללמוד את ההפטרה, שנון איזו דרשה על־פה... הודה אז לאביו, מה שהוא עושה בשעותיו הפנויות וכי אין לו פנאי לפנות את לבו לדברים כאלה.

התנפל עליו אבא... הכה אותו באגרופו, תלש את שערותיו... צעק, בכה... „בנו... בנו של דוד גורדון ימכור סוכריות ברחוב!"

— אפשר מוכר אתה בחצרות.

אין בזה כל חטא, — ענה לו. — נערים עזובים עושים ככה, אלה אשר אבותיהם הרסו את ביתם...

ארב לו אביו כל אותם הימים, — לאחרונה מצא אותו עומד ברחוב ומוכר. נטל ממנו את התיבה עם כל [illegible] הביתה. באיימו עליו בשוטר ובמשלח [illegible]...

— אין לך בעולם יותר מגונים מאלה האבות — אמר אז אליקס. — אין הם יכולים לשכוח את הטובה שעשו לנו בהולידם אותנו! — וגלה לו אז אליקס דברים כאלה, דברים כאלה... גם עכשיו פניו מסמיקים...

הכל יודע אליקס, הכל...

— כלום מניחים עכשיו תפלין? — אמר אליקס. אפילו המורים שבישיבה, לדעתו, אינם מניחים תפלין.

לפנים, בהיות הראשונים, אמנם היו מניחים תפלין, אבל לא עכשיו.

כך אמר אליקס, ואליקס יודע מה שהוא מדבר.

כפר לו אליקס, שראה פעם אחת את אחד המורים של הישיבה נוסע ביום השבת... בעיני ראה...

כולם צבועים... כל האנשים צבועים הנה.

— אפשר אבא שלך אינו צבוע. שומר שבת הוא באמת, ויהודי כשר, ואולם שוטה הוא...

שוטה היא. [illegible] אשתו ותעזבהו. גם אבי שוטה הנהו. רק אצל השוטים בורחות הנשים שלהן. תנסה־נא ה„כלה" שלי לעשות ככה!

— אבא שלך אפשר מניח גם תפלין, אולם אין מביאים ראיה ממנו. בכלל — כל האבות אינם מניחים תפלין!

אליקס זה... אליקס זה נורא הנהו...

יוסי מרגיש איזה פחד טמיר... אליקס מוליכו בדרך לא טוב... מעבירו על דעתו...

אמר אבא, שאליקס זה יוליכנו עד בית־האסורים... יביאנו עד ה„סינג־סינג"

והרדה נופלת על הנער ופחד גדול.

כמה מצער הוא את אבא! ואבא איש טוב הנהו. רחמן [illegible]...

כשתפסהו אותו, כשמרט את לחייו, תלש את שערותיו, ידע, הרגיש, שלו, לאבא, היה הכאב פי־שנים. — מעולם הלא לא נגע בו אפילו באצבע קטנה...

בלילה שמע את קולו של אבא כשהוא בוכה.

בימים האחרונים בוכה הוא בלילות..

(סוף יבוא).

כּוֹכָב מֵאִיר

(אזכרה לנשמת הרצל).

מאת

אב. גירדבין.

בימים הקדמונים, נאפדי הוד־שיבה, בשעה שהאנשים היו עומדים לפני תעלומות־הבריאה ומשפשפים את עיניהם מתוך תמהון והרדה ומבקשים לפתור את חידת החיים וסוד המות, דורשים במופלא והוגים בשאלות ההויה המורכבות, היו חושבים הרבה גם על מהות הנפש.

— מה יעשה לנפש אחרי עזבה את הגוף?

והיו אלה שענו: הנשמה כשהיא מתערטלת מהגוף היא נודדת נדוד ורחוף באויר האין־סוף, נודדת נדוד ודאה עד רום הכוכבים, וכשהיא מגיעה לספירה זו, מיד היא נהפכת לכוכב מאיר, ומשיבין כברקת בשפריר־השחקים, יהל ממעל על הארץ ולדרים עליה.

נבאו ולא ידעו מה נבאו. אמת גדולה הביעו, אף־על־פי שבעצמם לא נתכוונו אליה. הנשמה נעשה לכוכב, ואם הנשמה היא זו של אדם גדול, אז היא נעשית לכוכב מורה־דרך, כוכב המוציא את האנשים מן המיצר אל המרחב, מהורשה עטופת צללים עבותים, אל אורח החיים הרחב.

כוכב מאיר ומורה־דרך הוא בשבילנו נשמתו של הרצל. ומשנה לשנה כוכבו הולך וגדול, אורו הולך ונוצץ, הולך וזורח בגוונים אין־מספר. כה במדה שהעת מתרחקת, נעשה הכוכב יותר קרוב לנו, וכולנו הולכים עתה לאורו.

אמנם, עדיין לא נמצא הפתרון לחידה זו הנקראת „הרצל", עדיין פרשה זו סתומה היא: במה הקסים את כל רואיו והכריחם לקבל את מרותו, — הוא שבא אלינו לפתע פתאום מעולם רחוק, מעבר לגבול? מדוע נמשך אליו לב העם באהבה רבה, אף אלה שרק את שמו שמעו ואת פניו לא ראו? בעלי הפשט שלנו באים וביאורם נכון בפיהם. אפס הסוד לא זז ממקומו, החידה נשארת חתולה בערפל. אכן, גדול הוא מספר החידות בחיינו, עצום יותר ממה שאנו נכונים להודות, המכתירות אותנו [illegible] באויר המלפף אותנו, והחזיון „הרצל" הוא אחת מהן. בכל אופן, אין זאת אומרת, שאין לנו הרשות לדרוש אחרי [illegible] על סוד זה.

טרם כל נשמתו של הרצל נחצבה מהיכל האמנות, כלומר, בתכונתו של הרצל אפשר למצוא כל המדות שמנו חכמים באמן: דמיון, מעוף וחוש־ראיה חד, לא רק בבחינת המקום בלבד, אלא גם בבחינת הזמן, פירושו: מזוין הוא האמן באספקלריה שמתוכה הוא רואה את העתיד לבוא, מה שמתרקם ומתרחש ומה שעדיין מקופל בשפרירי־העת

הרצל היה במדה ידועה בעל מיסתורין, אבל הסודיות לא האפילה את רוחו, לא העיבה את אור עיניו, כי־אם, להפך, היא התריגה בשבילו את החיים, העטתה אותם באור חגיגי והראתה לו את הדברים לא רק כמו שהם, אלא כמו שיכולים להיות, וזו היתה הצלחתו ואושר העם.

בוא וראה: כמה משיחים עמדו לנו בימי גלותנו הארוכים וכתבכי ברשת המיסתורין, מעדו ויא יכלו קום. והנה אף הרצל היה איש מיסתורין, ואם בעל נפש אתה ואזנך היא חרת השמיעה, אז תקשיב את אושת־הסוד עולה בין השיטים הבהירות של כתביו. אפס, לאשרו, היה הרצל בריא בגופו וברוחו. ועם זה חונך על הספרות הראציונאלית וספרות זו הגינה עליו שלא יסחף בזרם־הסודיות, שהיה כל־כך קרוב ללבו.

יש לשער, כי הסודיות עברה לו בירושה מאבותיו, בני ספרד, ערש המשיחים. אמנם, הוא הצליח להביא את רגש הסוד בהארמוניה שלמה עם כשרונותיו המרובים והמגוונים, ורגש זה נהפך לו לדמיון עז ונלהב, והרצל ידע איך להעריך את כח הדמיון כראוי לו.

עוד כשעמד לפני הבארון הירש הפליט כבר מפיו את הדברים החשובים האלה: „רק הדבר שבדמיון תופס את נפש האדם".

ובדעה זו החזיק הרצל כל ימי חייו. בהקדמתו ל„תל אביב" הוא כותב: „אין החלום נבדל כל־כך מן המציאות כמו שמאמינים אחרים. כל מעשיו של האיש יסודם — חלום, וסופם — חלום".

במלים אחרות: החלום הוא תנאי קודם למעשה וסוף מעשה בדמיון תחילה. רק על־ידי חלום מרהיב־עין אפשר לפעול על נפש האדם. והרצל שבא עם חלומו, משך אחריו את העם ואת האינטליגנציה, את כל אלה שלא אבדו את דרכם לתחום האור, שלא העלו באש את הגשרים המובילים להיכל ההופש. רק אילי־הכסף נשארו מחוץ למחנה, עומדים במרדם.

ולא רק „מפני שלא נתחנכו לדברים גדולים", כפי שהרצל בעצמו מבקש לבאר להבארון הירש את סבת מיאונם, כי־אם גם מפני זה, שבעלי ההון שלנו נתנו את נשמתם בעבוט. החלום לא יכול על־כן לפעול עליהם והפשטות של הרעיון הציוני לא נגעה בהם, בהיותם פכחים וקרי־רוח יותר מדי.

הרצל, כאמן גדול, היה לו חוש יופי מפותח. נשמתו היתה בבחינת „הוד שבהוד". הוא השתדל תמיד להביא לידי שווי־משקל את הצורה עם התוכן של כל דבר, צמצם את האור על־פי הכלים, שזהו סוד היופי, וזה פעל על העם כקסם, מפני שהעם היושב בחושך הגיטאות הצרות, מתגעגע עם זה על האור וכמה אל היופי, והרצל היה כולו אומר יופי, חזיון הוד שאין כמוהו וכולו מנגינה נאצלה, והעם מצא בו ספוק לנפשו הרעבה ליופי ויפעה. העם נמשך אליו בלא־יודעים, כמו שהצפורת נמשכת לשלהבת.

כאמן האמין הרצל בכח יצירתו ומצא קורת רוח ביצירה עצמה, מפני שבזה ספק נטיה עזה בנפשו שתבעה את מילואה ושלא רצתה להרגע עד שבאה לידי גלוי. או לדבר בלשון המקובלים: מפני שהמלאך הממונה על היצירה היה עומד על גבו ומטפחו ברצועת אש ומצוה עליו: „יצור!" וכאמן היו לו רגעים של אינספיראציה, או מה שרגילים אנו לקרוא בשם „רוח הקודש", והיה בעבור עליו הרוח הנעלה הזה, גלה דעות פוריות, השיא משואות על ההר, רתם את עגלתו לכוכב, לפי מבטאו של אימרסון; ויפעמים עלו כוכבים ממשבציתיהם והורידם אל עולמנו השפל.

הרצל היה מזוין בחוש הששי, באינטואיציה, והיה יכול בתפיסתו החדה להשיג ברגע אחד מה שאחרים קטני־ההשגה וקצרי־הראות אנוסים לבלות על זה שנים רבות. הרצל צמצם את הנצח בנקודת הרגע. רעיונות רישם שהריר העם אפפיהו ולא היה יכול להפקיע את עצמו מידם. הם הדביקו אותו בשעת טיולו ואף כשישב אצל שולחני בישבתו וכמה פעמים נדדה שנת החולם, מפני שעיניו ראו אור בוקע כשחר מתוך האפלה העוטפת את משכנות ישראל, ומטעם זה לא התיאש אפילו ברגעים היותר מסופנים בחיי רעיונו האהוב, כי סילון האור רמז לו מרחוק ונחמו.

* * *

איך אני מזמין לזמן לדפדף בחבורו הגדול, חזון חייו של הרצל בספרו: „מדינת היהודים". נאה הספר הזה ליוצרו. בכל דף ודף אבני־חן ומרגליות פזורות. רבות מהן כבר דלו יהשפי, אולם עוד מקום הניחו למגלי־עמוקות ודורשי־רשומות להתגדר בו. אפילו הקורא הפשוט יכול לעמוד על הרעיונות אשר מתוך השורות יצהירו, אבל נחוץ עיון למען השיג את ההגיונות, את המחשבות ושברי המחשבות, ונצוצי השעיפים המבהיקים מתוך הספר.

לא בכדי דמה הרצל, כי בשעה שכתב את ספרו הנזכר היה מקשיב מעין משק כנפי הנשר מעל לראשו.

הפילוסוף סוקראטוס לא הניח שום כתב־יד אחריו. הוא השאיר בתור עזבון רוחני רק מימרות ופתגמים אחרים, וזה היה די להנחילו עולם הבא, חיי נצח, מפני שמאמריו הכילו עולם מלא. ובאו המפרשים אחר כן ובני הדורות על יסוד המאמרים האלה, הרימו שיטה חדשה על מצע רעיונותיו המפוזרים שנתגלו בצורת בטויים מרטיטים ונכבים מעיברים, ואחרי הביאורים כולנו הכרנו בעומק הפתגמים ואמתותם.

הבו גודל למפרשים! כי לולא הם היה מעין הברכה נשאר סתום. אפס עם זה אל לנו לשכוח, כי הם רק פטרו את המעין, אבל לא בראו אותו. המעין שייך ליוצרו.

בגלל המפרשים שבאו אחרי הרצל ושהאירו את תורתו ובארו אותה, ירדנו עכשיו לסוף דעתו העמוקה, והרבה נתחוור לנו בספרו, שעד עתה עברנו עליו מבלי משים. הרעיון שהיה חתום באיזו מלה או כמוס באיזו בטוי, ואשר כפרח זה הציץ מאחורי הגדר לא העיר

מתחילה את תשומת לבנו. מציין אלינו עכשיו ומגלה לנו את פונתו. כשהעינים פקוחות הן רואות וחודרות לתוך־תוכם של הדברים. בואי ינחזיק טובה למפרשים, שפקחו את עינינו, אבל הרי צריך להודות, כי הרעיונות היו צפונים שם כל העת.

עובדה היא, כי עיקרי הרעיונות [illegible] מאירים עינב־ [illegible] בדברי [illegible] „הרכוש" נתבטאו קודם באופן [illegible] בדברים [illegible] הידועה. הרעיונות [illegible] באנטישמיות [illegible] אך צמחו וגדלו בספרו „הרכוש". אמנם, העין הרגילה לא ראתה את כל האוצר השמור בהכרזה הקומוניסטית עד שלא הופיע ספר „הרכוש", הספר האחרון היה מעין הארה על המחברת הראשונה. על־ידי הרעיונות שנתבארו באופן רחב בספר „הרכוש", נתהדרו [illegible] שבמחברת שקדמה לו, אולם אין זה מקטין אף במקצת את ערכה של [illegible]. אם עיניני [illegible] ואינן ראיות [illegible] השמש — האם אפשר להאשים בזה את השמש?

אוהב אני מזמן לזמן לדפדף את „מגילת־בשורה" זו ולהרפין את ראשי מתחת שבלת האורה הנובעת ושוטפת מדפיה. אחרי כל קריאה, אפילו אם נעשית במדה חטופה הריני מרגיש את עצמי מתמלא חדות [illegible], רעננות ובטחון.

הנני מודה: אוהב אני אף את „שערו" של הספר: „מדינת היהודים". אשרי לו למחבר שמצא שם לספרו, אשר יבטא באופן בהיר את מהות הספר עוד טרם שנפתח. המקשן שואל: מה יש בשם? — הרבה מאד, הרבה יותר ממה שאנו רגילים לחשוב. אכן, השם גורם.

עוד מקודם שפרסם הרצל את מחברתו כתבו אחרים על הנושא הזה. משה הס הוציא את „רומה וירושלים" ופינסקר את „השחרור העצמי". אבל מי חכם ויאמר לך, כי ביצירת מדינה יהודית הכפרים [illegible] עיקרים? אכן, הרצל קלע אל המטרה בכל פעם שנגש לאיזו עבודה והצליח אף בבחירת השם. „מדינת יהודים" — זהו הקוטב של כל השאלה היהודית, ומי מאתנו שזכה לחיות בשעת לידת הרעיון לא יזכור את הרושם העמוק, שעשה עליו שער הספר כשהוא לעצמו, כשנתראה בחלון של בית־מסחר הספרים? זרם חשמלי עברנו ופחד ורחב הלב. מדינת יהודים — קסם היה במלים האלה שכבשו את הנפש עד התהום.

ואחר ה„שער" באה ה„הקדמה", המשמשת יסוד לשיטתו, מפני שהספר מוקדש בכללו אל התכנית [illegible]. [illegible] מבאר הרצל [illegible] פעמים. כי היא לא חדש מאומה, אבל באמת חדש הרבה. הוא היה הראשון אשר ראה את הכח הגדול העצור באנטישמיות, [illegible]: „[illegible] יצא מתוק". [illegible] הוא היטיב להבין את סבת האנטישמיות, לא כמו שרבים נואלים להאמין, שהוא ראה באנטישמיות רק סבה אחת, גורם אחד, וזה [illegible]. [illegible] היא טעות גמורה. בבעיה אחר הוא מוכיח, כי ידע את כל היסודות שמהן מורכבת האנטישמיות: [illegible] את הגבא, מפני

שהחליש מטבעו מגרה את התיאבון להרע, שנאת דת זרה ורוממה ושנאה לזרים, המשפט־הקדום, התחרות והשאיפה בביכול להגן על עצמם — מכל אלה נשתזרה מסכת האנטישמיות. הרצל מכיר בכח ההתחרות שלנו ואינו מנסה כלל להסתיר את הדבר או להתנצל. במובן ידוע היא שמח על זה, מפני שהתחרות זו מראה, שלמרות כל השעבוד וכל הפורעניות שהתרגשו עלינו, לא עלה בידי שונאינו להכניע את רוחנו כליל ולעקור מן השורש את כשרונותינו, ועד היום מוכרחים הם להתחשב אתנו כעם כח גדול.

ועד כמה הוא ידע להעריך את גדלה ואת ערכה של תקופתנו, תקופת ההמצאות והתגליות, תקופה שהביאה חירות לעמים רבים בכנפיה אף־על־פי שלא הכניסה אותנו עדיין בחשבון. הוא אומר: „החשמל לא נברא ישם הנאתם של איזו עשירים הלומי־גאוה, אלא להפיץ אור על פרובלימיות חשובות". ועוד הוא אומר: „צרת היהודים היא טעות בחשבון התקופות".

הרצל היה גם הראשון שהכיר את פרובלימת היהודים בתור פרובלימת העולם. בפשטות גמורה הוא מחליט: „המדינה היהודית נחוצה בשביל העולם ומפני זה תצא אל הפועל". ועוד הוא אומר: „האנטישמיות היא שאלה לאומית שאיננה יכולה להפתר רק אם נהפוך אותה לשאלה לאומית־פוליטית הזקוקה להשגחתם של כל העמים הנאורים שבעולם שנוסדו לטכס עצה". עוד מעט ומפיו נעתקו מלים, כי שאלת היהודים תפתר על־ידי אגודת־העמים, כפי שהנסיון נעשה בזמננו אנו.

ובאיזו חריפות יהודית ועם זה גם בתכלית הפשטות הוא עונה על טענת המתבוללים, המתנגדים להתחיה הלאומית. הוא פונה אליהם ואומר: „אם כנים הם דבריכם, כי אתם התבוללתם ונעשיתם צרפתים לכל דבר, הרי כל שאלת היהודים שאלה פנימית היא, שאין לכם כל רשות להתערב בה". — תשובה שהיא [illegible]. ההגנה נהפכה להאשמה.

אכן, על כל ה„הקדמה" שרויה רוח היוצר. מכל פנה ופנה מביטים עלינו פרחי־רעיונות, משקרים בעיניהם [illegible]: [illegible].

לא לחנם עשה הספר הזה רושם עמוק על העם העברי ועל הגויים גם יחד. הפשטות המדברת בצניעות יתירה מתוך הספר נצחה, ואלה שהעריצו את הספר ואת מחברו לא טעו — כי הספר היה יותר מספר. זה היה חזון החיים של העם, והמחבר יותר ממחבר, הוא היה גאון העם והבטוי היותר שלם לשאיפות חירותו.

* * *

עוד שנה אחת, שנה עקובת־דם והרת־תקוות, עברה. עוד הפעם הננו עושים אזכרה לנשמתו הטהורה. [illegible] הגדול נצח. כשהופיע על הבמה הריע העב לקראתו, מפני שהעם הרגיש בחושו, כי רוח והצלה יעמוד לו מאיש זה, והעם לא טעה. אמנם, היה סופר עברי גדול אחד שרגן אחריו ואמר: „תשועת ישראל תבוא על־ידי

נביאים ולא על־ידי דיפלומאטים". הסופר הזה צדק במשפטו, אולם טעה ברואה, מפני שהרצל לא היה דיפלומאט במובן הרגיל, כי־אם נביא והוזה לעמו.

והתשועה באה על ידו. הוא היה המתחיל והעם בכל מפלגותיו יהא הגומר.

תּוֹרָתוֹ וְשִׁירָתוֹ שֶׁל תַּגּוֹר

מאת

ד״ר יואל בלוי.

א.

שירתו של תגור היא היא תורתו. לא תורתו לחוד, ולא שירתו לחוד, אלא שתיהן אחת. אי־אפשר להוות כי שירתו היא רק פרי־מבטא לתורתו. אי־אפשר להתבונן אל שירתו כאל אמצעי לתורתו. אי־צורתו המיוחדת לו כאל לבוש חיצוני בלבד. אכן, צורתו היא ממש מהות השקפתו העיונית על החיים. אם כל אמן אמתי נזהר לכוון את צורתו לתכנו, כדי שלא להוציא את מחשבתו במלבוש נכרי, אין כמעט בכל העולם האמנותי יותר כתגור המבטל לגמרי את המרחק בין אמצעי לתכלית, עד שלא נשאר הפרש בין עיקר לטפל — הכל עיקר. מביע תגור את פנימיות עיונו לא על־ידי רעיונותיו הבודדים — יהיו מה שיהיו — אלא דוקא על־ידי עצם חיצוניותה של הצורה, שהוא גוהק לשם יצירתו. ולולא הייתי מתירא מליהיות נתקל בהפרזה, הייתי מוסיף, שהוא מבליט את השקפת־עולמו הרבה יותר בחיצוניותו מבפנימיותו. נותן תגור משמעות כל־כך חיה ופועמת בכל מלה ומלה שהוא משתמש בה, עד שהיא נהפכת מקליפה לגרעין ממש, מצלצול פחות או יותר הולם לסמל מוחש של אותה האמת שהוא משתדל להורות; וכמעט שהוא יחיד במינו בנוגע לשמוש הלשוני האופיי לו. באמת, תגור מרחיב יותר מחבריו הסופרים לעבור את גבולות הדבור והלשון ולהכנס בגבול הציור והתמונה, ומפני זה אי־אפשר לפעמים לשפוט על סגנונו לפי החוקים הלשוניים וההגיוניים הרגילים.

הנה ידוע, שמקור הדבור האנושי היא שירה. הכתב היותר קדום הוא כתב ההרטומים, אך קודם שכתבו בני־אדם בציורים, כבר דברו בציורים. כל מלה שבלשון היתה הרטומית מעיקרה. כל הגה והגה בראשית התפתחותו שמש תמונה מבריקה לאיזה חלק ממשות החיים, ולא בטוי קר והגיוני לאיזה מושג מפשט. ורק כשטושטשה התמונה המקורית מרוב זלזול השמוש יום־יום, נפסד חן השירה והציור, ונהפכו המלים לכלי־שרת שכליים מדויקים. הלשון התקדמה במובן ההיסטורי מישיר להגיון, מסמליות רבת־גוונים לשלדי־רעיונות יבשים. ובהסכם לזה, תפקידו של המשורר הגאוני הוא להחזיר את המלים לתחילת בריתן, להשיב להן את הערך הציורי שנתרוקן מתוכן, ולגלות לעין־כל את השירה המסתתרת השפונה בהן כמרגלית זו הטובעת בים. ובשביל־כך אינו דומה שמוש הלשון בשיר כבמדע: הדייקנות המדעית אויבת של השירה היא, כשם שהספק, הסמליות השירית אינה סובלת את המדעיות הצנומה. רוב המשוררים הפילוסופים המערביים מרגישים בכך; אולם תגור מרגיש זאת במדה יתירה, והיא עולה עליהם בסמליותו הלשונית המעוזה.

כל אוצר הלשון אינו אצלו אלא סמל, רק מראה־מקום לסוד העולמי. המלים אינן אלא רמזים קוליים לאותה האמת הנחבאת מפני ההגיון הגס; ותגור חודר לתוך המחבא ומוציא את האמת הנרתעת ומגלה את רזה בכל תהומיותו הנוראה. אולם שמוש המלים באופן חפשי שבזה אינו רק כשרון לשוני, שהוא מצטיין בו, אינו רק צעצוע חיצוני וצורתי בלבד, אלא הוא הוא, כנאמר, עיקר תורתו! המשורר המזרחי הזה סובר, שיש צד־שוה בין הלשון והעולם. כשם שהלשון היא סמל, כך העולם סמל הוא. הלשון היא הרטומיות אנושית, כשם שהעולם הוא הרטומיות אלהית — מכתב אלהים חרות על לוחות הבריאה. וכשם שהלשון היא רמז שירי לרוח הגנוז במצפוני העולם המוחש, כך העולם המוחש אינו בעצמו אלא רמז ענקי לממשות אי־מוחשת ובכל־זאת אמתית שבעמקי המציאות. העולם הוא לשון סמלית, שפרטי הדברים הנראים במרחבי הטבע משמשים לה מלים בודדות. הלשון הזאת אלמת היא ובכל־זאת נשמעת; המלים האלו דוממות הן, ובכל־זאת רועדות ואין בשרידים. הרישון העיקרית־האלמת הזאת, במובן, קודמת להלשון האנושית־הדבורית; אך שתיהן אחת: שירה! אם כן איפוא, כי שמחזיר את הדבור לשירתו העיקרית, מחזיר את העולם לשירתו הראשונה...

השירה היא סוד הדבור; ולא עוד, אלא השירה היא סוד הבריאה! העולם אינו אלא שיר נצחי, והיוצר הוא המשורר הקדמון, המקורי, האמתי! אם כן איפוא, כל בטויינו האנושיים וכל ארשת הרגשותינו השיריות אינם אלא כעין הקוי־קוי, אונומאטופיה עלגת, לזמרה האלהית הרוטטת חרש בין נימי תבל. והנה תגור עושה את אזנו כאפרכסת לזמרה העדינה הזו ומדקדק אותה; ומתוך כך כל לשונו וכל סגנונו נעשו רמזים, רמזים. סמליותו הספרותית נעשית בבואה נאמנה לסמליות היצרנית של האלהים; ובגלל הדבר הזה צורתו היא היא תכנו, שירתו של תגור היא היא תורתו.

אביא כאן פסקה אחת מספר ה„סאדהאנא", הלא הוא קובץ מסיחי המפרדיות (פרוזה), — מפרדיות, אמנם קרובות לשירה; בכלל, אין בכתבי תגור הבדל כל־כך גדול בין סגנון שירי למפרדי. והפסקה הזו תוכיח, עד כמה הוא משתמש בשיטה הסמלית, עד כמה הסמליות נכנסת גם ללשונו גם לשירתו, עד כמה נפגשות בסמליות הטמירה הזו שירתו ותורתו של תגור, ותהיינה להטיבה אחת:

„יום אחד ואני שט בסירה על־פני הנהר גנגים. היה ערב יפה בסתיו. השמש אך שקע; דומית השחקים

היתה מלאה עד גדותיה שלום ויופי לאין־הגה. מרחב המים היה בלי כל קמט, וישמש ראי לכל הגוונים המתחלפים בתוך השקיעה היוקדת. לאורך הרבה מילין, סירטון (אי־הול) אחד השתרע כמו זוחל ענקי דו־חיוני (אמפיביייני) מדורות לפני המבול, עם קשקשיו הנוצצים בברק־צבעיהם. כשסירתנו החליקה דום מול שפת הנהר המשופעת, הזרועה חלולים־חלולים מקני כנופיה של צפרים, דג גדול זנק פתאום לשטח המים ואחר נתעלם. ייצוג לראיה על גבי המתדמדם את שלל־צבעי הדמדומים. היא הכיר הצדה רגע קל את הירוק השושנוני שמאחוריו נמצא עולם חרישי מלא ששון החיים. הוא עלה ממעמקי מעונו המסתרי בתנועה רקדנית יפהפיה, ויוסיף את זמרתו הוא אל הסימפוניה הדוממת של היום הגוסס. הרגשתי כאילו קבלתי ברכה של חבה מעולם זר בלשונו המיוחדת, ותגע ללבבי בזיק של חדוה".

ובכן, המחזה הזה, שבכלל אינו יוצא מגדר הרגיל, כלומר, קפיצת דג גדול מתוך המים, נראה בעיניו כעין גרייטשבינד: כמו דימים שרבר אליו „בלשונו המיוחדת". לאיש שכזה, העולם ומלואו לכל פרטיהם מדברים בלשון מיוחדה — לשון שכולה שיר...

* * *

שירית העולם, כשם שהיא יסוד השקפתו העיונית, כדהיא בסיס לפתרון שהוא נותן לשאלת החיים. בעיקר, שאלת החיים, שמפטפטים עליה כל־כך הרבה, מה טיבה? וצער העולם היוצא מתוך העדר פתרון לשאלה זו, מה טיבו?

שאלת החיים היא, בקצור, שאלת ההסתגלות אל העולם הגדול. וצער העולם הוא צער הפרידה, צער הבדידה. כל איש ואיש הנהו אך חלק קטן מן המציאות הענקית. ולמרות אישיותו, שהוא מתגדר בה, הלא הוא בטל בתוך רבוי המחזות והמאורעות, והיה כלא היה. איך, איפוא, ימשול בעולם ומלואו, או, לכל־הפחות, איך יסתגל אל כללות־העולם כדי להציל את אישיותו, ויהיה כדבר השוב שאינו בטל? נראה לו העולם הגדול כאויבו המאיים עליו תמיד. נראה לו העולם הגדול כמשא כבד העלול לרדת עליו בין רגע, לרוצצו כתולעת הנדרסת תחת הרגל. „משא העולם" הנרגש, או מתוך צער אישי כמו בעובדת איוב וחבריו, או, פשוט, מתוך הסתכלות שכלית על החיים, הריהו המרכז הכואב של צער העולם. הירדתם בבוקר השכם לטייל על שפת הים, בעוד שאיש לא קם מעל משכבו וההוף השתרע על־פני מעינות הדין בדימוי שירית? הרגשתם את הבדידות הנוראה שכמעט הנקה את נשימתכם בעוד שעמדתם יחידי לעומת הגלים ההומים? הלא נכנסה בהכרתכם חיים של הקטנות האדם לעומת גדולתו של העולם. הבטתם ונגדכם, והנה אין־סוף המים; הבטתם אל על, והנה כאילו השמים אמרו לכוף עליכם את כובד משאם; הבטתם אל כל צד וצד, והנה איתנות מבהילה דוחפת והודפת לאין־גבול בתוך גאון המים המלוחים. שיכולים הם לבלוע אתכם בלי שום התראה? זהו משל של „משא העולם", שעליו אני דן; אמנם, הלא אין לנו צורך בנסיון בלתי־רגיל כזה. הלא טובעים אנו תדיר בים הקיום, וכולנו כאחד, כקטן כגדול, כמלומד כאיש־ההמוני, מרגישים, באופן פחות או יותר בהיר, פחות או יותר עמום, את דחיפת העולם כנגדנו, שאי־אפשר להמלט ממנה.

והרי פארודוכס: חוש הפרידה והבדידה מן העולם נצרכה לנו בתור תנאי מוחלט לקיומנו האישי. אישיות בלי התבדלות מן הכלל אי אפשר. ואם בנוגע לכל החפצים ולכל הצורות שבעולם ששיש להם אישיות במדה מסוימת ככה, בנוגע לאישיותו של אדם על אחת כמה וכמה. אולם עצם ההתבדלות הזאת הוא מקור נאמן לכל צערו ולכל יסוריו. הוא מתגעגע על העולם ורוצה להתאחד עמו, אף־על־פי שהעולם נכון לבטל את ישותו; והוא מתגעגע גם כן על אישיותו, אף־על־פי שהיא מרחקת אותו מן העולם. יוצא מזה קרע פנימי, פירוד הנפש וכאב אנוש.

ולפי רבינדראנאת תגור כאב־הפרידה הזה, צער־האישיות הזה, הנהו לא רק חזיון אנושי בלבד, אלא חזיון עולמי. הוא סבת הבריאה, עילת העילות, שגרמה לשנוי הצורות ולכל מחזות החיים:

„עצבון הפרידה הוא המתפשט
בכל העולם,
ומוליד צורות לאין מספר
באין־סוף השמים.

יגון הפרידה הוא הצופה דומם
כל הלילה
מכוכב אל כוכב,
ופוצח שירה מתוך רשרוש עלים
באפלוליות ימי־סגריר
בתמוז הקיץ.

צער זה, השרוי על כל, הוא המתעמק
לתוך אהבות ותשוקות,
ריקוד יסורים ושמחות,
בבתי־אגוש;
והוא הוא הנמוג וניתך תמיד בשירים
תוך לבי —
לבבי־משורר!"

מכיון שנתברר לנו מהות שאלת החיים, הלא היא: לבטל את צער הפרידה בלי בטול האישיות, להתגבר על העולם הגדול בלי טמיעה, נזדקק עכשיו לפתרונים האפשריים השונים. ואז נראה מהו פתרונו של משוררנו.

הפתרון הראשון, והוא היותר רגיל, הוא על־ידי המעשה: זהו פתרונו של איש מן הישוב. האמת היא, שהפתרון הזה אינו פתרון ממשי, מפני שהוא עובר בשתיקה על עיקר השאלה. לפי ההתיחסות ההמונית הזאת, העולם כשהוא לעצמו הנהו אויבו של אדם: אם כן איפוא לא נשאר לאדם מאומה כי אם להאחז בארץ ולאצור קנינים חמריים ביותר, מבלי התעמק בתוך השאלות העומדות ברומו של עולם. המעשיות הזאת,

הנהוגה בכלל אצל עמי המערב, היא מעין שוחד המעור עינים ומטמטם את הלב ומסלף את השכל: שקועים אנו ראשנו ורובנו בעסקים כדי להשתיק את הספקות המתרחשים, ואנו משפרים את הוישנו בעניני יום־יום פן נראה ונבין. כמה פעמים יוצא תגור לקרב נגד השגעון של החמריות המעשית הזאת, שהיא אופיית להמערב!

אמנם, הפתרון השני מיוסד על המחשבה, והוא פתרונו של הפילוסוף: לא נשתמט מן השאלות החמורות האלו, אלא, אדרבה, נטפל בהן, נספיק להן תשיבה נכונה, נברר ונלבן את כל שטח ועומק המציאות — לא ריוח אנו מבקשים, כי־אם רוח! ולסוף, על־ידי הרוח, על־ידי השכל המפשט, נתגבר על העולם ונמליך את אישיותנו האנושית מעל לתבל! כך היא ההתיחסות הפילוסופית, שהיא נעלה על ההתיחסות ההמונית הגסה, אלא שהסרונה נמצא בזה, שהיא מפשטה ביותר ואין לה שום קשר עם החיים הממשיים; ואף בזה, שהיא לעולם לא תצלח לגמרי, מכיון שאי־אפשר לבאר את כל מלוא־המציאות על־ידי רעיון ערטילאי.

ובכן, בא לנו הפתרון השלישי, שהוא הפתרון המדעי. הפתרון הזה מורכב מהראשון והשני: מוצרף הוא גם ממעשה גם ממחשבה, ממעשה שהוא מיוסד על המחשבה, וממחשבה שמטרתה היא המעשה. איש־המדע אינו מתענין בשאלות עיוניות אלא בה במדה שהן יכולות לעזור להנהגת החיים על־ידי אמצעים ממשיים, גופניים. אין הוא נזקק לשאלות פילוסופיות שיחוסן אל המציאות רחוק הוא. ההתיחסות המדעית דורשת: נלמד את חוקי הטבע, כדי להתגבר עליו, ונהיה שליטים בעולם כשנשתמש בסודות העולם כבכלי־זיין נגד העולם. גם רוח גם ריוח — רוח אך ורק לשם הריוח...

והצד־השוה בכל שלשת הפתרונים האלה הוא, שבעליהם כולם מאמינים באויבותו והתנגדותו של העולם אל האדם. כבר הוא „משא העולם" וצריך להקל אותו מעלינו באיזה אופן שהוא. אלה מבקשים לנצח את העולם ועל־ידי כך להציל את עצמם — ואין הצלה בניצול כזה; ואלה דורשים לבאר את העולם ומתוך־כך לברר את מצבם — ואף אלה ללא הועיל מגמתם.

מִכְתָּבִים מִירוּשָׁלַיִם

הבחירות לועד העיר. — השתא זכתה ירושלים [illegible] העברית, כמעט במנהג אמירה. במשך ימי הבחירה י"ד וט"ו אייר, עפו כרוזים והודעות מכל „צד" ומכל מפלגה בעד ובנגד, לא בעד פלוני ובנגד פלוני, אלא בעד הבחירות ובנגדן [illegible] בנגדו. והמלחמה נגד הבחירות היתה מימין ומשמאל: מימין — הועד האשכנזי, או כמו שהוא קורא לעצמו: „ועד העדה [illegible] לקהלת האשכנזים", מודיע בכרוזיו „לאלה מאחינו הבאים אחרינו [illegible] אם להשתתף בבחירת „הועד הישני" הקורא את עצמי [illegible] ועד העיר [illegible] כללי שאינו מיסוד על פרודי העדות השונות, „לבל תטושטש צורת [illegible] ה'", וכל זמן שלא תשאר כל עדה מנהלת את עניניה הפנימיים.. [illegible]: השמרו לכם פן חס ושלום יבוטלו ה„כוללים" והשנוררות הקדושה ופן תקום סוף־סוף בירושלים עדה אחת, עם אחד, וחדלו [illegible] הציוניים, פן... פן יסירו את לבב אחינו שבגולה מאחרי קופות [illegible] של רבנו מאיר בעל הנס [illegible].

[illegible] מצד שמאל [illegible] אפשר לעת־עתה לסדר בחירות שכאלו — מוטב שתדחינה הבחירות לאחרי האספה המיסדת. הכרוזים האלה נתפרסמו מצד „ההתאחדות [illegible]" ועוד.

בעד הבחירות היו: „המזרחי", „האזרח", „בני־ברית", „עדת [illegible] הפרסים", „בני ישראל", „אחוה" [illegible].

בבחירות השתתפו כ־2,600 [illegible] כ־5,000 [illegible] שגם המפלגות השמאליות תחדלנה מהתנגדותן והועד יוכל לעבור.

[illegible] ישראלי אל הועידה הציונית בלונדון, שב בשבוע העבר מנסיעתו. לפי דבריו, מצב עניננו בועידת השלום נותן מקום לתקוות טובות ואין כל סבה לרפיון הידים ולדכדוך הנפש השוררים בימים האחרונים בארץ־ישראל. על־דבר התירות ה„סנבלטים" שלנו הוא אומר, שאם [illegible] יודעים גם בהוץ להעריך את ה„מה־יפית" [illegible] יודעים שהם רק באי־כח עצמם ושאין [illegible].

אמש הרצה מר יקין באולם ה„ראינוע ציון" לפני קהל של יותר מאלף איש על־דבר רשמי מסעו בפאריז ובלונדון. במשך [illegible] ממצב הציוניות [illegible] וביחוד עשו רושם דבריו האחרונים, שהודיע בשם המנהיג, כי תקוותנו להתגשמית שאיפותינו לא נכזבה [illegible].

הכנסת ההרצאה היתה לטובת:

שעורי הערב. — עוד בראשית ימי המלחמה [illegible] שעורי ערב [illegible] בימי המלחמה האחרונים, לפני שחרור הארץ, הלכו השעורים [illegible]

והתגוון. רוב המורים הצעירים לוקחו לצבא, רוב תלמידי הסימינאר יעבו ללחם, ולא היו אמצעים אף למאור. בשנה העברה, כשסודרו בתי־הספר העירוני ועד החנוך הקצב תקציב מספיק גם לשעורי הערב ועברו מורות רבות לשעורים האלה במקומות שונים בעיר, ומספר התלמידים הלך הלוך ורב. השנה הוכרח ועד החנוך לצמצם את היציאות יותר ששעורי הערב נדחו לגמרי. ובאו עשרי המורים על נובה תפקידם ובאספתם בחודש ניסן החליטו להמשיך את השעורים בכחותיהם עצמם. כל מורה ומורה התחייב ללמד לכל הפחות שתי שעות בשבוע, או להפריש ממשכורתו 14 שילינג החדש לטובת השעורים. הצורך בשעורים האלה מרגיש ביתר שאת בהרגשה ידיעת עברית נדירה מאד בין הממנים ובייחוד בין העולים החדשים, ואם אנו דורשים שתהיה שפתנו שלטת „שלטון יחידי" בארץ־ישראל, עלינו לתת את האפשרות „לכל דצריך" לרכשה, ואם גוזרים על הצבור להשתמש בשפה העברית לכל צרכי חיין, עלינו לראות שיוכל הצבור לעמוד בגזירה זו — זאת הבינו מורים ויקבלו עליהם את העבודה הזאת והם ממלאים אותה במרץ רב. נפתחו מחלקות חדשות בחלקי העיר השונים ומספר המתלמדים עולה לשש מאות. המורים פנו בקריאה אל העם שיבוא לעזרתם והם מקוים, שלא יעמוד איש מנגד.

בימים אלה נפתחו שעורי ערב לעברית בעד ערבים, כי רבים מצעירי הערבים החלו להרגיש צורך בידיעת השפה העברית, השפה ביותר נחוצה בירושלים במוסדות רשמיים. כששים תלמידים ממשכילי הערבים נרשמו כבר לשעורים האלה (בשכר).

ירושלמי.

ירושלים, כ״ט אייר תרע״ט.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹורָעוֹת

באמריקה.

כספי העזרה היהודית.

הועד המשותף של אגודות העזרה לנגועי־המלחמה היהודים קבל מאת מזכירו ד״ר בוגין מר הורשפלד ומר צירלמאן דין־וחשבון של הוצאות הכספים בחודש מאי העבר. לדין־וחשבון הזה יש חשיבות רבה, משום שבו אנו מוצאים לא רק ידיעות על תילות הכספים לפי הערים, אלא גם על חלוק הכספים לפי הצרכים השונים של אחינו הסובלים.

הכספים נשלחו בערים:

	מא״ק.
[illegible]	1,230,000
גליל ווארשה — — — — — — — — — — —	780,000
לודז — — — — — — — — — — — — — —	390,000
גליציה — — — — — — — — — — — — —	1,030,000
במקומות שנכבשו קודם על־ידי אויסטריה — — —	415,000
במקומות המזרחיים לנהר „בוג" — — — — —	1,030,000

הכספים הוצאו לצרכים האלה:

	מא״ק.
עזרה רגילה — — — — — — — — — — —	2,250,000
למלחמה כנגד מחלת השחפת בכל המקומות הנזכרים	100,000
למטרות סאניטאריות — — — — — — — — —	50,000
להוצאות מיוחדות בעד מוסדות צבוריים, תרופות	
נקיון, קנית כלים שונים — — — — — — —	1,000,000
למוסדות להלוואת כספים בלי רבית — — — — —	1,000,000
לצרכי אוכל — — — — — — — — — — —	475,000
בסך־הכל — — — — — — — — — — — — —	4,875,000

* * *

עתון „עזרה".

„ועד העזרה העממית" מתכונן להוציא עתון חדשי בשם „עזרה". מטרת העתון היא לחזק את הקשר בין הועד בניו־יורק ובין סניפיו בארצות־הברית: העתון יעמוד בקשר תמידי עם אלפי המתנדבים בודדות, עם אגודות הפועלים ועם קלובים, הנפוצים בכל ארצות־הברית, שרבים מחבריהם עוזרים על הנהלת הועד.

בחוץ־לארץ.

מסביב לאספת השלום.

— מלונדון נתקבלה טלגראמה באחד־עשר ליולי, כי הד״ר וויצמאן נקרא פתאום לפאריז.

— בנאום שנאם הד״ר וויצמאן בליוורפול, א׳ ליולי, הביע את הדברים האלה: „אנו יכולים עתה להיות שלוים. בעוד שלשה־ארבע שבועות יבררו על ארץ־ישראל באופן רשמי בתור ארץ המולדת היהודית".

כנראה, יש שייכות לנסיעתו של הד״ר וויצמאן לפאריז אל הבשורה שבישר לפני ימים אחדים.

* * *

תזכיר חדש בדבר ארץ־ישראל.

ועד כל הצירים היהודים בפאריז החליט באספתו באחד־עשר ליולי, פה־אחד, להגיש תזכיר אל ועידת השלום בדבר ארץ־ישראל. בתזכיר הזה תוזכרנה ההחלטות, שנתקבלו על־ידי הקונגרסים היהודיים בארצות שונות, בדבר זכויות היהודים בארץ־ישראל.

ההחלטה הזאת נתקבלה על־פי הצעת הד״ר ל. מוצקין. לואיס מארשאל הסכים להגשת התזכיר ובקש לחתום את שמו עליו, בזמן שלא יהיה עוד אז בפאריז.

* * *

מצב היהודים בפולין.

— ענויי היהודים בגיהנום הפולני תופשים עדיין את מרכז החשוב בחדשות ומאורעות של חיינו. למרות כל המחאות מצדנו ומצד כל העולם הדימוקראטי אין לך יום בלי מעשי תעתועים חדשים.

— בסקורנוביץ נערכו פרעות על־ידי החיילים. יהודי צעיר אחד, בן שמונה־עשרה, ש. ליב פרנקל, נהרג. רבים נפצעו יער מאית התנפלו ותלשו את זקניהם.

— בווארניאנו, הסמוכה לווילנה, תפשו קבוצה של צעירים עברים ואחרי שהכו אותם מכות־רצח, מלאו את פיהם עשבים וגזרי־עץ והכריחום ללעוס את זה, עד שפרץ דם מפיהם.

— בסביבות פוזנה שמים הפולנים במאסר את היהודים המלומדים.

— בווילנה התעללו הפורעים גם ביהודים המתים. החיילים של גדודי „האליר" פתחו את הקברים בבית־החיים היהודי, השליכו משם את המתים וקרעו מעליהם את התכריכים.

— אפילו בבירת המדינה, ווארשה, ששם יושב „פאן" פאדא־ריבסקי בכבודו ובעצמו, וששם מרכז כל צירי הממשלות הזרות, מעשי הרצח והשוד ביהודים הם מן הדברים כמנהגם. בין הקרבנות של הפרעות האחרונות נמצא היהודי יעקב דיימונד, זקן בן שבעים ואחת.

כל אלה הן רק רשימה קצרה ממעשי־תעתועיהם של ה„פאנים" המשוחררים.

* * *

הממשלה הפולנית „מוחה".

סוף־סוף נזכרה הממשלה הפולנית, כי יש „רדיפות" בארצה כנגד היהודים. בעשרים ושבעה יוני, אחרי עריכת פרעות בידי ווארשה על־ידי החיילים, הוציאה הממשלה פקודה לממונים על הסדר, כי מעתה יאסרו את כל המתנפלים על היהודים.

אולם נראה, כי כל הפקודות מסוג זה הן גזירות, שאין הצבור הפולני יכול לעמוד בהן.

* * *

„יהודי" מתנגד אל זכויות היהודים בפולניה.

ארץ פולניה „בריכה" גדולה בגידול הטפוסים היותר מגונים של המתבוללים שלנו בכל העולם. בארץ זו אינם רק בנים מתכחשים לעמם, אלא, פשוט, אנטישמיים במלוא מובן המלה. בווארשה התפרצה עכשיו מגפת השמד בין ראשי הבוגדים האלה. אחד מן המשומדים האלה בשם „פיירול" יצא במחאה נמרצה ב„סיים" נגד ה„כפיה" של קבלת „הזכויות בעד המיעוט", שפאדארבסקי היה מוכרח להסכים על זה בפאריז. המנהל של הסוציאליים הפולנים דאשינסקי עזר על ידו.

* * *

ברכה לפולניה המשוחררה בשם עם ישראל.

למרות שהעם הפולני משתמש בשחרורו באופן מבהיל כל־כך ביחס אל אחינו, בכל־זאת לא נמנעו צירינו בפאריז להביע בשם כל עמנו את ברכתם לפולניה המשוחררה, ויפה עשו.

בגילוי־דעת, שהועד היהודי הכללי בפאריז הוציא בעת האחרונה, אנו מוצאים את הדברים האלה:

אנו מברכים את המאורע ההיסטורי הזה — של שחרור עם פולין — בתור מאורע של צדק בחיי עם פולין ובחיי כל העולם; למרות כל הצרות והפורענויות שסבלו היהודים בפולניה בעת האחרונה — בכל פעם שאיזה עם משועבד לעם אחר תקיף ואכזרי הרגישו היהודים את ענויי אותו העם המשועבד כאילו הם בעצמם היו הסובלים. העם הלוחץ ידע את זה תמיד ונקם בשביל זה ביהודים הנמצאים בתוכו ושפך עליהם את כל חמתו. אולם הזיון זה לא הצליח אף פעם בחיים ולא יכול להאריך ימים. המבינים לפחות, הפולנים, עד כמה. אפילו בעתים היותר רעות של הריאקציה היו היהודים הלוחמים היותר נדיבים בעד שאיפותיהם הדימוקרטיות מלחמת היהודים בעד שחרורם עזרה הרבה לפולניה להשיג את שחרורם הם. ועכשיו, בשעה שפולניה כבר יצאה משעבוד לגאולה מרגישים היהודים, כי מעתה עוד חובה יותר גדולה מוטלת עליהם. אם משתחרר איזה עם, אין מן היושר ואין מן האפשר, שחלק אחד מאותו העם ישאר עוד בעבדות. היהודים אינם מסתפקים בזה שיהיו אזרחים נאמנים לארץ פולניה, אלא הם רוצים גם בהתפתחות הכלכלית והרוחנית של ארץ מגורם. ושפיכת הדיבים הפולנים תלויה בחירותם של האזרחים היהודים כמו בחירותם הם. רק בתנאים כאלה תהיה ליהודים ההזדמנות להראות את הפאטריוטיות שלהם אם מנהיגי המדינה הפולנית יעמדו פעם על היסוד של אידיאליות אנושית אמתית, ואם יקבלו את זה בתור תכנית לפעולותיהם, אז תשאר פולניה מדינה חפשית לנצח.

בברכה הזאת אנו שומעים לא רק דברים המים, אלא גם הד של גאון לאומי יהודי. הברכה נכתבה על־ידי ד"ר ל. מוצקין בהסכמת יואים מארשאל.

* * *

הנשיא מאסאריק ויהודי פראג.

יהודי פראג ערכו חגיגה נהדרה לכבוד הכרת זכויות הלאומיות של עמנו בועידת־השלום. בין הקרואים היה גם נשיא טשיכו־סלובאקיה מאסאריק וציר האנגלי גאסלינג. הנשיא מאסאריק הביע בהזדמנות זו את דעתו על הלאומיות היהודית: „אני מכיר מאד בערכה המוסרי של התנועה הציונית. עודני מחזיק בדעתי על היהדות הלאומית: ואיני מבין בשום אופן מדוע לא יוכלו היהודים להיות בארצנו בתור לאום מיוחד. אני מבטיח לכם, כי אקיים במעשה את העיקרים שלי".

ערמומיה חדשה של רומיניה.

לשכת העתונות הרומינית הרשמית מודיעה, כי בבחירות הבאות ישתתפו היהודים אשר הביעו את רצונם בכתב־בקשה, שהם רוצים להיות אזרחים. הממשלה הרומינית מתכוונת בזה לתת „פירוש" חדש על „זכויות היהודים", שעליה לקבל מתוך כפיה על־ידי ועידת־השלום. זו האחרונה, כפי שיש לקוות, תדרוש מאת רומיניה, כי כל היהודים יקבלו את זכויותיהם.

* * *

היהודים באוקראינה.

— היהודים באוקראינה צפויים אל שוד והרג על־ידי גדודי השודדים של מי שהיה ביזשיביר גריגורייב. מספר היהודים הנשדדים והנהרגים עולה לעשרות אלפים.

— ללונדון באו שני צירים יהודים מאוקראינה, גיידיטש וזלאטופולסקי. הם חפצים לבוא בדברים עם הממשלה האנגלית, כי תעצור בעד מגפת הפרעות.

— העתון „מאנטשיסטר גארדיין" יצא במאמר חריף מאד נגד הממשלה. „ועידת־השלום — כותב העתון — איננה יכולה להסיר מעליה את האחריות של הפרעות במקומות ההם, משום שהיא תומכת בדיניקין וקולטשאק בכליזיון".

— מבודאפעשט נתקבלה טלגראמה באחד־עשר ליולי, כי שר הצבא גריגורייב נהרג באודיסה [illegible]

* * *

האנטישמיות בגרמניה.

הממשלה הגרמנית ומנהלי הסוציאליסטים הוציאו קול־קורא, שבו הם מודיעים, כי התעמולה האנטישמית המתגברת עכשיו בגרמניה, זוהי התקוממות כנגד הממשלה מצד המונארכיסטים.

* * *

ששים אלף יהודים היו צפויים לגירוש מאוסטריה הגרמנית.

בטלגראמה מגינף, שנשלחה בשלישי ליולי, מודיעים, כי באספר השאית החליטה מועצת המיניסטרים של ממשלת אוסטריה הגרמנית לגרש מווינה והסביבה את ששים אלף היהודים פליטי המלחמה, שנמלטו לשם במשך זמן המלחמה. „המועצה היהודית הלאומית" התערבה בענין זה וגרמה לבטל את הגזירה. אולם אלה מן הפליטים [illegible]
[illegible]

באדץ־ישראל.

מחאה נגד הפרעות.

יהודי ארץ־ישראל [illegible]
[illegible]
זכויות לאומיות בעד היהודים בכל ארץ וארץ.

* * *

זאבוטינסקי דואג לגורל הגדוד העברי.

— כפי שמודיעים עתוני ארץ־ישראל משתדל מר ז. זאבוטנסקי, אבי הרעיון של הגדוד העברי, הרבה לטובת בני הגדוד. כלפני עת קצרה נערכה על־ידו אספה בבית י. גראזובסקי ביפו, שבה [illegible] בנוגע לגורלם של בני הגדוד. בביקורו האחרון בירושלים נאם זאבוטינסקי בתיאטרון של הראיינוע על תפקידם של בני הגדוד [illegible]

— בני הגדוד העברי בארץ־ישראל נדבו סכום של 1000 דולאר [illegible]

* * *

העתונות העברית.

— בשבעה־עשר ליולי התחיל יצאת בירושלים עתון יומי בלתי־מפלגתי לעניני החיים והספרות. שם העתון — „חדשות הארץ". העורך: ד"ר נ. טורוב. המוציא לאור: י. ל. גולדברג.

[illegible]

— ה„מזרחי" חדש את הוצאת „הציר" אחרי הפסקה של ארבעה חדשים.

— „הפועל הצעיר" יוצא עכשיו בקביעות מדי שבוע בשבוע והפועלים האדיראים מוציאים מזמן לזמן חוברות בשם „קונטרס".

[illegible]
ידי „הצעיר הארץ־ישראלי" בירושלים.

הַתְּנוּעָה הַלְאֻמִּית

[illegible]

מר לואיס ליפסקי, מזכירה של ההסתדרות הציונית באמריקה, שלח מכתב חוזר אל השכינות השונות, שבו הוא נותן הוראות חשובות, כיצד לרשום את אלה שהביעו את רצונם לעלות אל ארצנו [illegible]

„לא הגיעה עדיין השעה לפרסם את התכניות השונות של ההסתדרות הציונית בנוגע להגירה לארץ־ישראל, אולם חייבים אנו גם עכשיו להתחיל בנסיון החשוב של אספת ידיעות מפורטות על כל יהודי המתעתד להתישב בארצנו.

„לידיעות האלה יהיה ערך כפול: א) זה יביא עזרה להסתדרות [illegible] הארץ; ב) גם העבודה בכל שכונה תצליח יותר, אם החברים ידעו מי ומי הם המתכוננים לעזוב אותם על־מנת להשתקע בארץ־ישראל.

[illegible] להסתדר בקבוצות מיוחדות, ולשכת החנוך תעזור להם להשתלם בשפה העברית ולרכוש להם מושגים אמתים בדבר תנאי הארץ".

* * *

לשכת ההגירה לארץ־ישראל.

[illegible]
הלשכה בניו־יורק תהיה תחת השגחת ההסתדרות הציונית האמריקאית. תיכף אחרי שאספת־השלום תכריז באופן רשמי על מצבה המדיני של ארץ־ישראל, תפרסמנה הלשכות האלה תכניות מפורטות בדבר ההגירה לשם.

* * *

[illegible]

אחת הפעולות היותר חשובות, שעשתה ה„הסתדרות הציונית באמריקה [illegible]

מר עמנואל ניומאן, מנהל לשכת החנוך של ההסתדרות, שלח לנו על ענין זה את הדין־וחשבון הבא:

„עת קצרה אחרי שהתחילה לשכת החנוך את עבודתה בסתיו של שנת 1918, נתקבלו ידיעות מהרבה מקומות מכל קצוות המדינה בדבר חוסר מורים עברים. משום הפסקת ההגירה מארצות אירופה, משום התגייסותם של הצעירים לעבודת הצבא ומשום עוד תנאים אחרים, נתמעט כל־כך מספר המורים, עד שנתעוררה דאגה רבה בדבר כל הנסיונות של החנוך העברי, שנעשו במדינה זו עד כה. לשכת החנוך של ההסתדרות הציונית הרגישה בצורך השעה וקבלה על עצמה ליסד „שעורים" בעד צעירים וצעירות, שכבר רכשו להם השכלה עברית במדה מספקת. על־ידי השעורים ישתלמו בידיעותיהם העבריות ובידיעות הנוכיות, ואחר זמן קצר יהיו מוכשרים לקבל את המשרות הפנויות, המחכות להם בבתי־הספר העברים.

אחרי שלשכת החנוך פרסמה בעתונים ובאגודות על יסוד השעורים פנו מאד ששים צעירים וצעירות בבקשותיהם להרשם בתור תלמידים. מאלה נתקבלו רק חמשים, כי רק להם היתה מדת ההשכלה העברית הדרושה. השעורים נפתחו ביום הראשון, אחד עשר למאי, 1919. רוב התלמידים למדו בישיבות אירופה ויש להם ידיעות הגונות בשפה העברית, תנ"ך תלמוד ובספרות העברית החדשה.

מקצועות הלמוד בשעורים הם: כתבי־הקודש, הספרות העברית, היסטוריה עברית ותורת החנוך. המורים הם: ק. וויטמאן, ד. פרסקי, א. פרידלאנד, צ. שארפשטיין וי. ז. פריישברג, שהוא גם־כן מזכיר השעורים. נוסף על המורים הקבועים יוזמנו מחנכים ידועים להרצאות של הרצאות, כדי שהמורים לעתיד יתפתחו יותר ויבינו את הפרובלימות של החנוך העברי בארץ זו. שעות ההוראה בשעורים הן לעת־עתה שמונה בשבוע ונחלקות לשלשה ימים. מקום השעורים הוא בית־הספר הלאומי, 206 מזרח ברודוויי, ניו־יורק".

* * *

הועידה הגלילית הראשונה.

ביום הראשון, 14 ליולי, היתה בניו־הייוון, קונ., הועידה הגלילית הראשונה של ההסתדרות הציונית באמריקה. כל השבטים של מדינת קוניקטיקוט שלחו את ציריהם לועידה הזאת.

מר לואיס ליפסקי קרא לפני הנאספים דין־וחשבון מפעולות ההסתדרות במשך השנה האחרונה. לפי דבריו, עולה עכשיו מספר כל חברי ההסתדרות הציונית באמריקה ל־156 אלפים.

מר ט"ש. קובין הרצה על הסיטואציה המדינית והציוניות האמריקאית, וד"ר אלכסנדר דושקין הרצה על עבודת החנוך של ההסתדרות.

בין יתר ההחלטות של הועידה נתקבלה גם־כן ההחלטה החשובה הזאת: כי ההסתדרות הציונית באמריקה תתעסק בעניני החנוך של הדור הצעיר במדה רחבה מאד.

* * *

התנועה העברית.

ביום הרביעי, 9 ליולי, נערכה אספה עברית חשובה בניו־יורק. האספה נקראה מטעם ההסתדרות העברית ומר ראובן בריינין, נשיא ההסתדרות, והיה היושב־ראש. המזכיר של ההסתדרות העברית, מר גולדברג, וגם היושב־ראש הראו על השנויים העתידים לבוא ביחס ההסתדרות העברית אל ההסתדרות הציונית. כמו־כן עוררו את השאלה בדבר עתון עברי יומי ועשו את הנסיון הראשון להכריז על הכספים למטרה זו. הנסיון עלה יפה. סכום הגון נאסף והתחייבות מפורט מאספה זו יביא בגרייי הבא.

שונות

כבוד לווייצמאן.

הפרופיסור וויצמאן נתכבד בימים האחרונים בתואר „דוקטור למשפטים" על־ידי האוניברסיטה במאנטשיסטיר. ראש האוניברסיטה פרופיסור אלכסנדר, פנה אליו בדברים האלה:

„אנו מכבדים אותך בתור איש מדיני גדול, יען כי עזרת ליסד פרוגרמה לאומי בעד עמך בארץ־ישראל. האוניברסיטה העברית בירושלים, שאתה עתיד לעמוד בראשה, תשמש סמל להתקיימות תקוות ישראל. היא תהיה המרכז שממנו תצא תורת ישראל לתפוצות בכל העולם".

* * *

כל העמים הקטנים חייבים תודה לעם ישראל

הסופר הפאריזי של ה„דיילי טלגראף" הלונדוני, בדונו על זכויות העמים הקטנים כותב:

„רק הודות למרץ העם היהודי ולכשרון ההסתדרות שלו הסכימו „ארבעת הגדולים" לזכויות המיעוטים שבכל מדינה. כל העמים הקטנים הנוצרים זכו, איפוא, בזכויותיהם בלי כל טרחה יתירה מצדם".

גיבסון מתראה עם ד"ר צ. שבת ועם ל. יפה וש. ניגר.

ה. גיבסון הציר האמריקאי בווארשה, בקר בעת האחרונה את ווילנה. הוא הזמין אליו את ראש הקהלה הווילנאית ד"ר צ. שבת ודבר אתו זמן רב על עניני היהודים בעיר זו. אחרי השיחה בקר הציר את בית־הקהל.

מר גיבסון קרא גם־כן אליו את המשורר היהודי ל. יפה ואת הסופר ש. ניגר. הוא הפיק לשמוע מהם על כל הפרטים של הענינים שהטילו עליהם הפולנים. במשך שיחתו אתם נגע בשאלות רבות הנוגעות אל מצב היהודים בליטה בכלל.

כנראה, קבל ציר זה הוראות חדשות מממשלתנו פה להיות נזהר יותר בהרצאותיו ובדרישותיו.

„היהודים נרדפים בנגוד להבולשביקים"

מ. מ. ווינאביר, העסקן היהודי המפורסם, מי שהיה סינאטור ברוסיה בשעתו של קירינסקי, הודיע בטלגראמה אל ראש לשכת־

המודיעין הרוסית בניו־יורק על־דבר היחס של אחינו ברוסיה הבולשביקית אל ממשלתם. בה אנו קוראים את הדברים המענינים הבאים

„הצבור היהודי ברוסיה [illegible] כולו כנגד הבולשביזם. ולא רק השדרות הבורגניות, אלא גם הדימוקראטיה היהודית נמצאת בין המתנגדים [illegible] אף [illegible] [illegible] אחת יהודית לא נתאחדה עם הבולשביקים.

„רוב הצבור היהודי נחשב בעיני הבולשביקים לבורגני ואינם מבחינים בין יהודי עשיר ובין יהודי עני. לעומת זה הושבים האנטישמיים את היהודים לבולשביקים, משום שטרוצקי ועוד אחדים מחבריו ה„יהודים", עומדים בראש הממשלה. באמת „פורח" הבולשביזם רק ברוסיה המרכזית והמזרחית — מקומות שיש שם מיעוט בלתי ניכר של תושבים יהודים".

* * *

תכניות שונות לעבודה בארץ־ישראל על יסודות קואופיראטיביים.

לישכת־המודיעין של „פועלי־ציון" קבלה מלשכת העבודה בארץ־ישראל שורה שלמה של הצעות בדבר העבודה לעתיד היותר קרוב בארץ־ישראל. ההצעות האלה מקיפות כמעט את כל ענפי החיים הצבוריים ומצטיינות כוון בהשקפה המעשית הברורה על העבודה. ראוי לציין אחדות מהן:

עבודות חקלאיות. — 1) ליסד מושבות על יסודות שותפיים (קואופיראטיביים) ביהודה, שומרון והגליל על קרקע קרן הקיימת. 2) ליסד קרן מיוחדת לקנית המכונות לעבודת האדמה, כדי שקבוצות הפועלים והאינזינרים יוכלו לרכוש אותם בתנאים נוחים. 3) להשיג הלוואות שונות בעד הקבוצות.

עבודות־הכנה שונות. — 1) לסדר חוות פועלים במרכזי הארץ, כמו למשל: אצל התחנות מסילות־הברזל לוד ורמלה. 2) ליסד קואופיראטיבה גדולה שתוציא אל הפועל את כל עבודות הרכבת. יתקן את המצב ההיגייני של הארץ, לטייב את הקרקע העזובה, לסקל אבנים, לנטוע יערים, לתקן דרכים וכדומה.

מושבות על שפת הים. — יסוד מושבות אחדות על שפת הים שבהן יתעסקו הפועלים גם בחקלאיות וגם בדייגות.

עבודות עירוניות. — 1) בנין בתים. 2) ליסד בתי־מלאכה ובתי־חרושת שונים על יסודות שותפיים בערים: יפו, חיפה, ירושלים וטבריה. בין המלאכות נמצאות גם סיתות אבנים ותעשית [illegible]

קרן לחנוך. — ליסד קרן גדולה בעד: 1) בתי־ספר [illegible] [illegible]. 2) [illegible] [illegible] [illegible]; 3) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בעניני מדע; 4) הוצאת חוברות מדעיות פופולאריות והוצאת עתונים שונים.

* * *

[illegible]

מר ז. הומסקי מבאלטימור מודיע:

העברים בבאלטימור קבלו באספתם האחרונה את ההחלטות האלה: א) ליסד „קרן מרכז עברי"; ב) לקרוא לועידה של מורשים מכל האגודות הציוניות בבאלטימור לשם השתתפות בקרן בלקינד; ג) לערוך שורה של הרצאות על נושאים ספרותיים ושאלות הזמן; ד) לבוא בדברים עם מוציאי לאור ספרים ועתונים עברים שבארץ־ישראל בחוץ־לארץ, ולהציע לפניהם סיוע ועזר בהפצת ספריהם ועתוניהם.

* * *

ד"ר. אברהם יאקובי.

בעשרה ליולי מת הד"ר אברהם יאקובי, בשנת ה־89 לחייו, בבית־הקיץ שלו בסמוך לניו־יורק. המנוח נולד באשבנז ליהודי עני ונדד לאמריקה אחרי שנרדף בארצו על־ידי הממשלה. באמריקה [illegible] במקצוע הרפואה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ספרים [illegible]

* * *

חדשות ספרותיות.

בשבוע זה יצא מבית־הדפוס, על־ידי חברת „אסף", הספר „חיי [illegible]" מאת ראובן בריינין. [illegible] [illegible] הספר [illegible] [illegible] [illegible] הכרך הראשון מכיל בקרבו הקדמה גדולה וחמשה־עשר פרקים גדולים. אל הספר נלוו גם תמונות שונות של הרצל. הספר נדפס בתבנית הספר „כתבים נבחרים" מאת ראובן בריינין, שיצא לאור גם־כן על־ידי חברה זו.

* * *

מחיי האגודות

ההרצאות ב„אחיעבר": — ועד הפועל החליט כלפני זמן קצר, שבמשך הקיץ יקראו באספות האגודה שמונה הרצאות. הנושאים של ההרצאות הם: הועידה הציונית העתידה; סטאטיסטיקה של החנוך העברי באמריקה; מהות התרבות העברית; יחס הסתדרות העברית אל ההסתדרות הציונית; היהודים בפולניה; היהדות והבולשביזם; שירתו של ז. שניאור וההומור היהודי.

אחדות מההרצאות האלה כבר נקראו ומשכו את לב הקהל.

תקון טעות.

בגליון הרודם (הקו) נפלה פגימה בשירו של מ. פיינשטיין: השורה העשרים וששה של השיר הזה צריכה להיות נקראת כך:

וירבם הוא נסורת עץ וברזל.

ראובן בריינין, עורך „התורן", נמצא לדורשיו בלשכת המערכת (74 השדרה החמישית, קומה חמישית) בכל יום ג', יום ה' ויום ו', משעה 11 עד 12 לפני הצהרים.

דרוש מורה

בבית התלמוד־תורה דמילבוקי דרוש מורה שיהיה גם מנהל. מורה מצוין בשיטת עברית בעברית, שתורתו אומנתו, נואם טוב, מנומס וגם סדרן טוב לגדולים ולקטנים יקבל שכר הגון ותנאים נאותים. לפנות בכתב אל:

Milwaukee Talmud Torah
726 Central Ave., Milwaukee, Wisc.

עטליכע דאלאר ראטעוועט זייער לעבען!

איהר זייט די זאטע, זיי זיינען די הונגעריגע.

איהר זייט בעזארגט מיט אלעם גוטען, זיי האבען ניט קיין ברויט און ניט קיין גאנצען בגד.

און, געדענקט, זיי זיינען אייערע אייגענע, אייער פלייש און בלוט — אייערע ברידער און שוועסטער, אייערע קרובים און פריינד. זיינען זיי דען עפעס שולדיג אין דעם וואס די וועלט־מלחמה האט געמאכט א חורבן פון זייערע היימען?

זאלען אייערע הערצער געריהרט ווערען, איהר זאטע, גליקליכע אידען פון אמעריקא, זאלען זיך אייערע טאשען עפענען. ביי אייך איז עס א פראגע פון עטליכע דאלער, ביי זיי איז עס א פראגע פון לעבען. ראטעוועט זיי! איהר מוזט און איהר קענט זיי ראטעווען!

מיר וועלען אייך ווייזען דעם וועג. דורך אונז קענט איהר זיי שיקען אי עסען, אי קליידער.

קומט צו אונז. מיר וועלען אייערע הונגעריגע, אומגליקליכע קרובים (אין אירגענד וועלכען טייל פון פוילען, אין פיעלע טיילען פון גאליציען און אין טיילען פון ליטא) צושטעלען א פעקעדזש מיט גוטע, געזונטע, כשר'ע שפייז פאר 15 דאלער. אדער א קלענערען פעקעדזש פאר 10 דאלער. ניט נאר גיבען מיר די שפייז גוט איינגעפאקט, נאר מיר שיקען עס אוועק צו אייערע ליידענדע קרובים אין הויז אריין און מיר ברענגען אייך צוריק נאך אמעריקא א רעסיט, אז זיי דארט האבען עס ערהאלטען. און ווען מיר קענען אייך ביז א געוויסער צייט ניט צושטעלען אזא רעסיט, קריגט איהר דא צוריק אייער געלד.

מיר שיקען אויך קליידער און וועש און אנדערע זאכען, וואס איהר אליין מוזט אבער אונז צושטעלען.

קומט צו אונז דאון־טאון, אין **31 עסעקס סטריט**, נעבען העסטער סטריט, און רעדט זיך דורך. אויב אבער איהר קענט ניט קומען און ווילט דאך שיקען כאטש א פעקעדזש שפייז, וואס איז דארט אזוי דרינגענד נויטיג, דאן קענט איהר אויספילען דעם ביילינגענדען קופאן און צושיקען א טשעק אדער א מאני־ארדער אויף דעם אדרעס פון אונזער עקזעקוטיו אפיס, **309 בראדוויי.**

די ערשטע שיף מיט שפייז איז שוין אפגעפאהרען, אין 2 וואכען ארום פאהרט אפ נאך א שיף מיט שפייז פאר די הונגעריגע אין פוילען. ווילט איהר, אז דער דאמפפער זאל פיהרען שפייז פאר אייערע קרובים אויך?

טא ווארט ניט, טראכט ניט צו פיעל. דארט הערשט דער הונגער. דארט בושוועט די שרעקליכע נויט. געדענקט, איהר זייט די זאטע, זיי זיינען די הונגעריגע און נאקעטע. שיקט זיי עסען!

Home Office: 309 Broadway, N. Y. — THE AMERICAN-EUROPEAN SERVICE CO., INC. — Main Branch Office: 31 Essex St., N. Y.

THE AMERICAN-EUROPEAN SERVICE CO., INC.
309 Broadway, New York, N. Y.
Tel. Worth 248-249.

איך שיק אייך דא .... $

פאר .... שפייז, וועלכע מיר ווילען איהר זאלט אוועקשיקען צו:

Name ....

Address ....

City or Town ....

Province ....

Country ....

מיין נאמען און אדרעס איז:

Name ....

Address ....

City and State ....

ווען מיר וועלען בעקומען דיזען קופאן מיט א טשעק, אדער מאני ארדער, אדער קעש, וועט אייך ארויסגעשיקט ווערען אן אפיציעלער רעסיט פון דער אמעריקאן־יוראפעאן סורוויס קארפא־ריישאן, ווי אייך א גאראנטיע, אז אייער בע־שטעלונג וועט ריכטיג ערפילט ווערען.

יעדער פעקעדזש שפייז, וואס קאסט $15, ענטהאלט:

24 און א האלב פונט מעהל,	20 אונץ צוקאריע,
5 פונט רייז,	2 פונט זאלץ,
5 פונט בארלי,	2 אונץ פעפער,
5 פונט ארבעס,	2 באקסעס צוויבאק,
2 פונט פארינא,	1 פעקעדזש פוידער־מילך,
2 באקסעס אוטמיעל,	2 פונט זייף,
5 פונט בעבלעך,	1 פאינט מאזאלא אויל,
2 פונט קארטאפעל מעהל,	א „הויז אפטייק", (ענט־האלט: באנדאזש, וואטע, יאדין, קעס. א. ז. וו.).
5 פונט צוקער,	
2 פונט קאפע,	
1 פונט טהעע,	

יעדער פעקעדזש שפייז, וואס קאסט $10, ענטהאלט:

14 פונט מעהל,	1 באקס ציקאריע,
5 פונט רייז,	2 פונט זאלץ,
5 פונט בארלי,	1 אונץ פעפער,
5 פונט ארבעס,	1 באקס צוויבאק,
2 פונט צוקער,	1 פעקעדזש פוידער־מילך,
1 פונט קאפע,	1 פונט זייף,
1 פונט טהעע,	1 פאינט מאזאלא זייף.

שנה ששית HATOREN גליון יט (קסט)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI   NEW YORK, JULY 25, 1919   No. 19 (169)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8148

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00   לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50   לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00   Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50   Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

המוציא:
אברהם יוסף שטיבל

מקלט

העורך:
י. ד. ברקוביץ

יוצא אחת לחודש

מראשית שנת תר"ף יתחיל לצאת בניו־יורק, בהשתתפות טובי הסופרים העברים באירופה, בארץ־ישראל ובאמריקה, ירחון עברי גדול, בן מאה וששים עמוד לחודש, בשם „מקלט" — מוקדש לספרות היפה, לדברי בקורת, למדעי־הרוח ולשאלות הזמן.

„מקלט" נוסד בכונה תחילה לכנס למקום אחד את נדחי הספרות העברית, המפוזרים ומפורדים עתה בארצות ההרס והכליון באין נקודת־אחיזה לרוחם ובאין מוצא להגות רוחם המסוערת. בימי רעה אלה, ימי ערבוביה וכשלון־הרוח על כל סביבותינו, עת הועמה מחשבת האדם ונבולות התרבות האנושית הולכים ומטשטשים, — הנה אנחנו, אנחנו המעט, אין לנו מעוז אלא שאר רוחנו ואין לנו מקלט אלא מקלט רוחנו — הרוח הנאצל, האנושי, הצרוף והמזוקק בכור עוני ונסיונות קשים, המשומר ועומד בתקפו בפני כל בלהות החיים. ירחוננו, שבו נצא אל הקהל בעצם ימי המבוכה והמבוסה, מקלט־מעט יהיה לנושאי רוחני בתוך הסערה, חניה ארעית לשוטרין ומפלטין מתוך המפולת התרבותית. ואל מקלט־מעט זה אנו קוראים את כל אלה מאנשי־הרוח, אשר דבר בפיהם להגיד לנבוכי הזמן.

„מקלט" תוקע את אהלו לפי־שעה באמריקה — זה מקום המרכז בעשירות השנים האחרונות לקבוץ־גלויות גדול של יהודים ומקום האפשרית בימים האחרונים לעבודת הספרות העברית בתנאים נוחים. לפי תוכן דבריו וטבע סופריו, הבאים ברובם מן החוץ, לא יהיה ה„מקלט" מכון ספרותי אמריקאי, שהשפעת המקום ניכרת בו ביותר. ואולם את הטוב נקבל גם מאת אמריקה הצעירה והנמרצה. אם יש בקרב היהדות האמריקאית כחות צעירים חיוניים, העלולים להשפיע משלהם על עבודת היצירה העברית, וירחוננו יעוררם ויכשירם לכך, — והיה זה סימן־ברכה לנו ולידדות האמריקאית.

„מקלט", בהיותו כלי־מבטא למחשבה העברית הלאומית, יכוון את רובי מעיניו לקראת הדרכים, המוליכים אל חיינו החדשים, חיי הגאולה והתקומה העברית, המתרחשים עתה בארץ־ישראל. ואולם בשם מפלגה לא ידבר ועונה מונבלת של מפלגה לא יעוג לסופריו. כל סופר עברי, אשר כונתו תהיה מהורה להועיל לעמו, להתעסק בשאלות קיומו ולהפיץ אור על חזיונות חייו, — ובלבד שדבריו יהיו נובעים ממקור ההגיון הישר והרגש הנאמן — רצוי יהיה ל„מקלט".

אל ה„מקלט" הוזמנו טובי המשוררים והסופרים העברים מאמריקה, מארץ־ישראל ומארצות אירופה. בין הסופרים, אשר ישתתפו בקביעות בירחוננו ואשר מקצתם כבר שלחו אלינו את דבריהם בשביל החוברות הראשונות, יש לציין את אלה:

י. אופאטושו: „גזעים" — שורת ספורים מחיי האיטינראנ־טים באמריקה ללאומיהם; ישראל אפרת: שירים; הלל בבלי: שירים; אשר בייליז: ספורים; בר־טוביה: „בקרן צפונית־מערבית" — עיונים פובליציסטיים; ראובן בריינין: מסות בספרות העברית ובקורת ספרים חדשים; ד"ר שמעון ברנפלד: „שיר השירים", „מקומות העבודה בארץ־ישראל" — פרקים בבקורת המקרא; י. ח. ברנר: „מהתחלה" — ספור; י. ד. ברקוביץ: „ערירי", „בין החומות", „בנכר" — ספורים; ד"ר א. גינזבורג: מסות היסטוריות; פסח גינזבורג: שירים ופואימות; יקותיאל גינזבורג: „המדע העברי וחכמת ישראל" — מסה פובליציסטית־מדעית; שמעון גינזבורג: ספורים, שירים ומסות ספרותיות; מ. מ. דוליצקי: „באחרית הימים" — שיר; ש. האלקין: שירים; ד"ר בן־ציון הלפר: „התפלה העתיקה" — מסה היסטורית; ד"ר חיים טשרנוביץ („רב צעיר"): לתולדות הפוסקים — מסה היסטורית; יואל ימיני: מסות בספרות הכללית ובקורת ספרים חדשים; דר' משה לוין: בקורת ספרים חדשים; אפרים א. ליסיצקי: שירים; ד"ר ש. מ. מלמד: מסות פילוסופיות ופובליציסטיות; פרופיסור דוד ניימארק: „דורשי רשומות ודורשי חמורות" — מסה פילוסופית־היסטורית; ב. נ. סילקינר: „מנות פראנקו" — פואימה; ד"ר א. א. קאבאק: ספורים ומסות ספרותיות; ד"ר יעקב קלאצקין: מסות פילוסופיות ופובליציסטיות; דוב קמחי: „על בלימה" — רומאן בשני חלקים; נ. שופמאן: ספורים; ז. שניאור: „ווילנה", „משירי הגורל", „יערית" — פואימות, „ספר הגרודים" — רומאן, „ח. נ. ביאליק" — להערכתו האישית והספרותית.

החוברת הראשונה של „מקלט" תשלח לחותמים בחמשה־עשר באלול שנה זו.

הנחה לחותמי ה„מקלט" חותמי ה„מקלט" השנתיים יקבלו את ספרי הוצאת שטיבל, שיצאו במשך שנת תר"ף, בהנחה של חמישה ועשרים אחוזים מן המחיר הקצוב עליהם. דבר יציאת הספרים ומחירם יפורסם בשעתו במודעות מיוחדות.

מחיר ה„מקלט":

באמריקה: לשנה $6.00. לחצי שנה $3.00.
בקנדה ובחוץ־לארץ: לשנה $6.50. לחצי שנה $3.50.
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת.

ה„מקלט" לא ישלח לחותמים בהקפה.

סוכנים חרוצים למקומותיהם — יבוקשו.

הכתובת:

The Stybel Publishing House, 114-116 Fifth Avenue, New York City

VOL. VI NEW YORK, JULY 25, 1919 No. 19

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן ברייניז

שנה ששית | ניו־יורק, כ"ז תמוז תרע"ט | גליון תשעה־עשר

פרשת השבוע

הַכֹּל כְּשֶׁהָיָה

פרשת השבוע? —
ה„תיכהה" בפולניה.

ימי חמילניצקי נתחדשו ביתר תוקף וביתר רצח. ביתר חוצפה פולנית וביתר התכיתית שאול ואבדון.

מעולם לא התעוללו באומה העברית כבימינו אלה, כמי שעיניהם הפולנים המשוחררים יום־יום לעין השמש, לעין נדיבי העמים שהרימום מאשפתות.

מעולם לא הראה העולם הנאור והתרבותי (היש עוד עולם נאור ותרבותי?) כלהבך רהיטתיח, כרהבך שיוין נפש, טמטום־לב וטמטום־מח למראה שפיכת דמי נריים. דמי ילדים וזקנים, למראה הריגות ושחיטות בימי שלום, למראה עושק וגזל, למראה נבול וניול כביר אדם. למשמע שחוק־התופת וכל ילדי שחת...

מאות אלפי בחורי ישראל נלחמו בעד שחרורם של הפולנים; עשרות אלפים נפלו חלל; עשרות אלפים שבו משדי־המערכה פצועים ובעלי־מומים לכל ימיהם. העם העברי, המתנגד מטבעו לכל מלחמה, הביא במלחמת־עולם זו בנפש חפצה את הקרבנות היותר גדולים, היותר כבדים. המלחמה הכחידה, השמידה את רוב בני־נעורינו שמעבר לים. העם העברי האמין אמונה שלמה, שעם שחרורם של כל העמים יבוא גם שחרורו המלא בכל ארצות פזורינו. כבר שמענו את שופרו של משיח. האמנו, כי מעתה תפקחנה עיני העמים לראות את אשר עוללו לנו במשך של אלפים שנה ויתוודו על עונם, ישובו מחטאתם וישיבו לנו את הגזילה אשר גזלו מאתנו: את כבוד האדם, משפטו וזכויותיו באשר הוא אדם ואת כבוד עמנו, משפטו וזכויותיו באשר הוא עם, בכור העמים.

נדיבי העמים הכריזו באמת על זכויותינו הלאומיות בארץ־ישראל ועל זכויותינו האנושיות גם באותן הארצות ששם היינו עשוקים מהן.

זה היה נצחון רב, נצחון הצדק העולמי.

„זכויות־המועטים" זוהי התורה החדשה שהשמיעה אספת־השלום לכל באי עולם. תורה שנקנתה בדמי מיליוני נפשות אדם. תורה שצמחה על משואות נצח וחרבות עולם.

„זכויות־המועטים" — הלא על זה התפללו, על זה השתדלו כל צירי עמנו שבאו ממדינות שונות לאספת־השלום. והם השתדלו לזכויותיהם של כל העמים המועטים, הפזורים בתוך עם רב ועצום מהם, כי בשלום כל העמים יהיה שלום גם לנו.

והתפלה נתקבלה.

לולא הסיסמה החדשה „זכויות־המועטים", הלא לא היתה מלחמת־עולם זו גב פסות־עינים, הלא חסר לה גם עלה־תאנה לכסות ערותה.

ובכן, נשמע קול ברמה: „זכויות־המועטים!"

באו הפולנים ופסקו: הלכה — ואין מורים כן!

„זכויות־המועטים" — זהו אמנם ניב יפה. גם העמים המועטים הם בכלל בני אדם וצריך להתנהג עמהם כעם בני אדם. אבל הלא ביהודים עסקינן, וחיי היהודים הרא הוו הפקר מעולם: ובכן יהודי שיש לו ראש מציה לקצרו; יהודי שיש לו פאות וזקן חובה לגדען בגרזן או בחרב ומצוה למירטן עם העור, למען עשות שחוק הריאים. יש להם ליהודים בנות יפות - חובה לטמאן ואחרי־כן להשליכן אל הנהר. יש עוד ליהודים חנויות — מצוה להרסן, יש עוד ליהודים מעט רכוש — החרם תחרימוהו, גזול תגזלוהו, כי חרם הוא, כי עשוק הוא! יש ליהודים מתי־מספר של צירים לבית־המחוקקים (סיים) — חובה להתנפל עליהם, לסתום את פיהם, לבדות עליהם כל דבר רע ולשימם במאסר. ישנם עוד עתונים ליהודים — מצוה לענותם וליסרם קשה. ישנם עוד פיות חפשים ליהודים לתנות את צרתם לפני העולם — בריח להם.

והשעה משחקת להפולנים. כל מה שהם עושים, מצליח בידם, כל מה שהם מספרים ובודים, כל מה שהם מודיעים, על־ידי שליחיהם ועושי־רצונם, בעתונים ידועים באירופה ובאמריקה — מאמינים להם, או מעמידים פנים שמאמינים להם.

הרימו היהודים באמריקה, באנגליה, בצרפת, בארץ־ישראל, בארצות הסקנדינאביה ובשוייציה קול צעקה עד לשמים — והשמים כברזל. הרגיזו ארץ ויושביה — והארץ לא התמוטטה ויושביה לא חלו ולא רגזו.

קראו לאספת־אבל ומחאה בקהלות ישראל הגדולות והקטנות שבמדינות שונות, שלחו החלטות על־ידי זיקי אש לאספת־השלום, גזרו תעניות, קראו לבכי ולמספד, סדרו תהלוכות של חיילים עברים ששבו נפצעים משדי־המלחמה בעד שחרור פולניה, התעוררו עתונים גדולים ידועים, באנגלית ובשאר הלשונות, לספר על־דבר הפוגרומים שהפולנים עושים בקרב יהודי ארצם — כל זה לא הועיל.

הפולנים, המדינאים והעתונאים שבהם, ידעו תיכף להחליש את הרושם. הפיצו כזבים, עלילות ודבות על היהודים. הכחישו מתחילה את הפוגרומים כל־עיקרם, החרישו את העתונים המצדדים בזכותנו, הקימו עתונים ידועים לאויבים לנו ולמלשינים עלינו, סכסכו ובלבלו את העובדות. נסו גם להודות במקצת ואחרי־כן גם בפה מלא: אמנם עשו פוגרומים בקרב היהודים, אך הממשלה אינה אשמה בזה. הפוגרומים הם נגד רוחה, גם העם הפולני איננו אשם. אשמים בזה רק החיילים של האליר. וגם החיילים אינם אשמים, כי לא אל היהודים, חלילה, התכוונו בשחיטתם ורציחתם, כי־אם אל הבולשיביקים, אל החמסנים מפקיעי השער של המזונות ואל אויבי פולניה אנשי־בריתם של האשכנזים. באו גם הבטחות מצדם, שמעתה והלאה לא יעשו עוד פרעות בקרב היהודים, וכל אשר יגע בנפשם או ברכושם ענוש יענש קשה.

ואחרי כל אלה, הפרעות לא חדלו. אחרי כל אלה, חיי אחינו בפולניה עדיין הפקר גמור. ובמקומות ובמקרים שהפולנים כורתים רק את הפאות והזקן של ראשי היהודים ולא גם את ראשיהם — יחשבו להם זאת לצדקה, לאות של חבה ושל „זכויות־מועטים". וכל מעשה מריטת הזקנים בכלי־משחית ומליקת עור הפנים אינו אלא, לפי דברי הפולנים, מעשה שחוק ובדיחות־הדעת. רק לצון חמדו להם המורטים, המתנפלים על יהודים זקנים ברחוב ובשוק. זה נהנה וזה לא חסר אלא קומץ של שערות שהן רק למותר. וגם את הלצון הזה חמדו להם רק החיילים הפולנים הבאים מאמריקה, ששם למדו את המלאכה הנקיה הזאת. ואין בזה, חלילה, אף צל של פרעות, כי־אם מעט תספורת. כך מעידים העתונאים הפולנים. ומכאן רמז: שגם באמריקה, בעלת היושר והצדק, מורטים את זקני היהודים — ואין מוחה. ואם־כן, מה כל הצעקה?

והחקירות והדרישות בדבר הפוגרומים בפולניה עדיין הולכות ונמשכות, הולכות ומסתבכות. אלה שוחטים, הורגים, מוטטים, בוזזים ורודפים את היהודים, ואלה חוקרים ודורשים ומבקשים את האמת, הגלויה לעין כל רק לא להמחפשים אחריה בשביל תכלית מדינית ובכונה ידועה. עוד הפעם ועוד הפעם גביית עדות משלהם ומשלנו, ודוקא מאלה „משלנו" שהם זקוקים להם, לאדוני הארץ, או יראים מפניהם לספר את כל האמת, לספר דברים כהויתם. ושוב שיחים, מיפה ומיטב, ועדות חדשות לחקור ולדרוש בדבר היחוסים שבין הפולנים והיהודים, להריח מהיכן הדג הפולני (שהיה עתה ללויתן בעיניו) מסריח, אם מן הראש או מן הזנב? ובינתים באים עתונאים אנגליים וצרפתיים, ששהו או ששוהים זמן־מה בפולניה, ומלמדים סניגוריה על עושי הפרעות. אין פוגרומים — חס מלהזכיר! יש רק תגרות קלות וסכסוכים של מה בכך, ורק היהודים מהפכים זבוב לפיל ואין זה אלא אחיזת־עינים, אונאה ותרמית כדי להזיק להפולנים נדיבי הרוח ואדוקי החופש.

והפולנים, חיילותיהם ופקידיהם, כפי הנראה, אינם נבהלים ואינם מפחדים מפני כל הועדות הבאות לארצם לחקור בדבר הפוגרומים וכדומה. הן כל השליחים האלה באים לרשות המזיק, ואין חקירתם נעשית אלא בסיוע הפריצים הפולנים החביבים ובסיוע הפריצות הפולניות. אלה המטרונות החביבות — והם יודעים לסבב את פני הדברים והמאורעות ולתת להם את הצורה הדרושה להפוליטיקה הפולנית.

זכויות־מיעוטים, אגודת־לאומים, אזהרות והתראות מצד הממשלות, קיבלנות ברכיים, איומים מצד ראש־הצבא הפולני כי ענוש יענשו את כל השולח יד בנפשות היהודים או ברכושם (הפאות והזקן אינם לא נפש ולא רכוש) — והעולם הפולני כמנהגו נוהג:- המחמירים — מכים, הורגים, שודדים את היהודים ועושים בהם מעשי כפיה ואונס. והמקילים יוצאים ידי חובתם של פוגרומים על־ידי תלישות ומריטות של זקני היהודים ופאותיהם. המדקדקים שבהם נוהגים למרוט את עור הפנים יחד עם השערות ולשפוך קיתון של בוז ולעג על כל יהודי מרוט וגזוז.

ואם קול הצעקה של היהודים המוכים והשדודים (או של אחיהם באמריקה ובאנגליה) מתגבר — הלא יש פאדאריבסקי בפאריז. ופאדאריבסקי זה הנהו אמן נעלה לא רק בפרטו על המנענעים של הפסנתר — אמן הוא גם לפרוט על נימי הלב והרוח של רבי המדינות וגדוליהן. קסם לא רק באצבעותיו, כי־אם גם בפיו ויודע הוא לשכך גם את רוח „הנמר" הזקן ברגזו.

ועושי הפוגרומים בפולניה יודעים מראש, כי מה שיקלקלו המה בידיהם הגסות, ידי עשו, יתקן פאדאריבסקי בפיו הרך, יתרצו שליחיהם ויפיפיותם, ציריהם ויועציהם הקדושים בעטיהם וברשעם.

לִקְרַאת עֲתִידֵנוּ בָּאָרֶץ

מאת

מרדכי בן הלל הכהן, ירושלים.

א.

הגיעה השעה, שמרכז הכובד של עניני ארץ־ישראל עובר לחלקה של אמריקה.

ואני מדבר הפעם לא על עניני הצדקה והתמיכה, שהנהלתם עלתה בגורלם של אחינו האמריקאים, כי־אם על השארית הגדולה, שארית ארץ־ישראל, בכללה. מי־פני מי, שמסבות הזמן בידו, היה הרצון, כי דעתה של המדינה הגדולה של ארצות־הברית אשר מעבר לים האטלאנטי תהיה, כפי הנראה, היותר מכרעת בעתידה של המדינה הקטנה אשר לשפת ים־התיכון באסיה הקטנה. כך גם שורת הדין נותנת, אחרי שאת ממשלת אמריקה אי־אפשר לחשוד בשום דבר של הנאה עצמית, בשום פניה חמרית, בשום שאיפה לכבוש כל־שהוא. וכך אנו רואים, שועידת־השלום בחרה צירים אמריקאים דוקא לשלחם לארץ־ישראל לתור ולחקור את המצב שמה ולהרצות את כל אשר יראו ואשר ישמעו לפני אספת־השלום, ומאת יתר המעצמות הגדולות צירים לא באו.

באופן זה ראוי ונכון הדבר להעמיד את דעת־הקהל האמריקנית בתקון איזה בנוגע לשאלות אחדות עיקריות, אשר בלי כל ספק בפתרונן תלוי גם פתרון הפתרונות של שאלתנו הגדולה. העתונות, כלי־המבטא של הצבור הגדול באמריקה, לא רק העברי, אף גם הצבור הכללי, תקדיש בודאי רבים מעמודיה לברור אותן השאלות, שמתחבטות בהן גם ציריהם בשבתם בארץ־ישראל, ועל העתונות העברית, לפי דעתנו, החובה להאיר אור על השאלות האלה, יהיות ראש המדברים בכל מקום, ששארית באה: מתעוררות.

אם כי כל שאיפתנו לשוב לארץ־ישראל, אל האדמה, אל החקלאות, ועינינו נשואות אל המשק הכפרי, אל האת ואל המחרשה, וכל מחשבותינו לעזוב את המון־קריה עם כל התוהו ובוהו אשר הרכיבו בחיינו המסחר וישיבת כרכים, — בכל־זאת הננו מתישבים בבואנו אל הארץ בערי המושב, וישבת אנו נשארים בריבוני הגדוד. קשה להליך נגד החיים, ולא ביום אחד ימיר ויחליף גוי את חייו הרגילים. הגלות הארוכה הושיבה את המונינו בתהליכי הערים בכל הארצית והרחיקה אותנו מעל הכפר. ישיבת כפרים מחוץ לערים היתה אסורה עלינו בארצות רבות. בארץ הגלות היותר גדולה, ברוסיה, במקום שהיה כחצי מספר העם היהודי בכל העולם, היו תשעים ושמונה והחצי אחוזים ממספר היהודים תושבי הערים, ואלה היו הנודדים תמיד לבקש להם מרעה אחר באשר ימצאו. מקרב אלה הלא הסתדרו החלוצים הראשונים בארץ־ישראל, ומאלה הן עלו תמיד להגדיל את הישוב הארץ־ישראלי. האם פלא הדבר, שרוב הבאים השתדלו למצוא להם מקום ומנוחה ומשלח־יד בתוך ערי המושב ולא בקרב המושבות?! החיים ותנאיהם הקשים התגברו על השאיפה, על משאת־הנפש, על החפץ לשוב אל האדמה־אמנו, והישוב העירוני בלע את החלק היותר גדול מתוך העולים החדשים, מקרב הבנים השבים לגבולי אדמתנו הצרים.

לרבים מן העולים לא חסר המרץ והגבורה למלא את רצונם החזק ולהתגבר על הרגלם הישן־נושן, להזניח את תשואות קריה וכל תענוגי הערים ולהתישב על הקרקע, להיות לאכרים ויוגבים וכורמים. ואולם, מלבד החפץ והמרץ הלא נחוצים לתמורה כזו גם אמצעים אחרים: קרקע, מכשירי־עבודה, ידיעות נחוצות, אמצעי־כסף רבים. ובגלל כל זה בוחרים הגולים בדרך שאין בה המכשולים האלה, שאין צורך להם בכל התנאים הנחוצים האמורים, והם מתישבים בתוך אחיהם בערים וממשיכים את חייהם הרגילים ואת עבודתם הרגילה, או בדומה לה, גם במקומות מושבותיהם החדשים. היוצא מזה, שרוב הבאים לארץ־ישראל נשארים להיות תושבי הערים, ומספר מקימית־מושב אלה הולכים ועולים על חשבון אחינו הבאים. כך היה וכך גם בודאי יהיה. ועוד יותר מזה: ישיבת־כרכים בלבד תהיה ללבותיהם של הבאים החדשים, עד שהם משתדלים, כמעט שלא מדעת, להפוך גם את אחדות מן המושבות לערי־מושב, ואת פתח־תקוה, למשל, לא תבדילו בצורתה מעל אחת העיירות אשר בליטה, וגם ליתר המושבות הגדולות, ביחוד ביהודה, צורת עיירה להן.

והערים בארץ־ישראל לא התרוקנו כמעט מעולם מיושביהן היהודים, כמו שלא נפסק אפילו לתקופה קטנה הישוב היהודי בארץ־ישראל, למיום שאבדנו את קיומנו המדיני. התפללנו אל ביאת המשיח, אך לא הסתפקנו בתפלות לבד, ותמיד נמצאו בקרב עמנו שהשתדלו לקבוע את ישיבתם בארצם ישיבת ממש. העיר יבנה שעל שפת הים־התיכון, בין יפו ובין עזה, קרובה אל המושבה גדרה היום, והעיר לוד, דרומה־מזרחה מיפו, התחנה הראשית היום, המקשרת את מסילות־הברזל מצרים־ירושלים־דמשק, הכפר בני־ברק, בקרבת המושבה פתח־תקוה היום, — אלה היו ביהודה, אחרי חורבן הבית השני, מרכזים רוחניים ומסחריים גדולים לישוב היהודי שהיה צפוף אז בסביבה ההיא, עד שנהרסו בימי המלחמות של בר־כוכבא. אחר־כן היה ישוב צפוף בערי הגליל, בסביבות חיפה ועל שפת הכנרת, שהחזיקו מעמד עד המלחמות שבין ביצנץ ומלכי פרס. וגם בימי הכבוש של מחמד וגם לאחר כן, בתקופת מסע הצלב, נמצאו עוד יהודים רבים בתוך הערים בארץ. האש והחרב של גבורי הצלב החריבו והשמידו את קהלות היהודים, אבל בכל־זאת לא יכלו להאביד כל ניר לישראל

בארצנו. ובמאה השתים־עשרה מצא הנוסע רבי בנימין קהלות מסודרות בערים רבות ביהודה ובגליל, ישוב יהודי עובד ועוסק בישובו של עולם. העליה הגדולה של שלש מאות רבנים מאנגליה ומצרפת הדרומית במאה השלש־עשרה מצאה בארץ קהלות חשובות וגדולות בירושלים, חברון, שכם, רמלה, עכו, צפת, נצרת. וחשובי הארץ־ישראלי עוד התגדל כאשר הביא דון יוסף הנשיא מנכסים באניותיו המונים גדולים מאחינו אל הארץ. אז היה בארץ־ישראל ישוב עירוני גדול וגם ישוב כפרי. המושבה הדלה והעניה פקיעין עתה היא שארית ישוב גדול של יהודים עובדי אדמה, שנבדלו מעל שכניהם הערבים־הפלחים רק בדתם, אך לא בשפתם ולא במקורות מחיתם.

ואולם לאט־לאט נהרסו ונתמעטו הקהלות העירוניות ועל תלן נשארו רק „ארבע הארצות", קהלות ישראל בירושלים, חברון, טבריה וצפת. אבל בערים האלה התאזרחו היהודים בכל שנות המאה האחרונה להיות בתוכן רוב בנין ורוב מנין, ומלבד חברון, שהעדה בתוכה אינה יכולה להתרבות מפני הרשעים הקרובים, השואבת אליה את כל הבריא והחזק בסביבתה, — הנה התושבים היהודים גם היום שם 60—70 אחוזים של המספר הכולל היושב בהן. השאיפה להתישב בארץ־ישראל נטועה עמוק־עמוק בלב כל יהודי, אולי גם שלא מדעתו, מתחת לסף הכרתו, יען וביען שהיא ירושה לו מדור־דור, מימי הגלות הראשונים, וכל צרה ומצוקה, כל גזירה רעה, כל פורענות היניקו, גידלו ופתחו את השאיפה הזאת, המתעוררת לפעמים גם אצל המתבוללים. וכל מי שלא הפיק ולא יכול להגשים בחיים את שאיפתו זו, השתדל להרים תרומות של כסף לתמוך ולהחזיק בידי אלה מאחיו, אשר להם היה האושר להיות ולהתהלך בתוך ששמית ארץ־ישראל. קרבנות הקריבו אל אלה היושבים בארץ־ישראל. השבו לחובה לתמוך בידי הגואלים והקרובים שמה, בידי אנשי עירם שעלו לארץ הקדושה. אלה תולדות „הכוללים", זאת תורת הצדקה הגדולה, שאחינו שולחים מכל מקומות פזוריהם לטובת אחיהם הנמצאים בארץ־ישראל. קרבנות אשם וקרבנות חטאת מביאים האנשים לכפר על עונם אשר לא חפצו או לא יכלו לעלות בעצמם ולהשתתף בישובה של ארץ אבותיהם.

וערי ארץ־ישראל התמלאו מן התושבים היהודים אפילו גם לאחר שהתחילו אחינו בנסיונותיהם לפני ארבעים שנה ביסוד ישוב כפרי. הראי. למרות כל ההוד וההדר העוטים את עבודת האדמה בארץ־ישראל, למרות הסכומים הגדולים שהוציאו למטרה זו ולמרות כל המרץ שמשקיעים הלוציגו בכבוש הקרקע ועבודתה, — אין הישוב הכפרי יכול להתחרות בכמותו עם הישוב העירוני. בירושלים לבדה היה מספר התושבים היהודים קודם המלחמה 56,500 נפש, זאת אומרת: פי־חמש ממספר כל התושבים בכל המושבות. היהודים הרחיבו את גבולות העיר ירושלים, וכאשר היה המקום צר להם בעיר העתיקה,

גוז היו הם הראשונים אשר סבבו את חומת העיר מחוצה לה בשכונות רבות. לפני ששים שנה לא גר אף יהודי אחד מחוץ העיר וחוצה, ובית־החרושת לאריגת משי, שנבנה על־ידי רבי משה מאנטיפיורי בשנת 1860, היה הבנין היהודי הראשון מחוץ לחומה. אבל בהמשך הזמן רבו אנשים פרטיים וחברות לבנות בתים ושכונות, וכל העיר הקדושה מוקפה היום טבעת של שבעים וארבע שכונות ופרורים, ולולא המלחמה כי אז רבו השכונות והתגדלו הקיימות מיהודים. תשתקנה הארץ, ויושבו הימים הקדמונים. יראו־נא לעינינו החיים החדשים שאנו מקוים להם, ואז יבנו רחובות ושכונות חדשות וגדולות, והישוב בעיר ירושלים יגדל ויתרבה. הן עוד חסרים אנו בעיר הראשה בתי־צבור רבים מאד, הן אין לנו עוד בעיר קדשנו גם בית־מקדש מעט כראוי לנו בארצנו, זה אך הנחנו אבן־הפנה להאוניברסיטה שלנו, וכמעט כל בתי־הספר שלנו, בתי־הספר העבריים, הם בבתים לא משלנו. ישוב גדול נשקף לירושלים, ישוב עובד ועוסק בכל מסחר ומשלח־יד, והוא אשר יכין מקום להמונים רבים אשר יבואו אחריו. הכפרים והמושבות יביאו אליהם את העשרות ואת המאות, בעת שבערים ימצאו מקום לשבתם המאות והאלפים. זה יהיה חלק ירושלים, וזה יהיה גם תפקיד טבריה וצפת אשר בגליל. על משואות הישוב הישן, שהתפתח לאט, יבנה ויתרומם ישוב חדש מקרב הגולה החדשה אשר תזרום אלינו מכל המקומות. גם שתי הערים הישנות האלו תצאנה סוף־סוף מחוץ לגבוליהן העתיקים, יפרצו את חומותיהן, ויבנו שכונות חדשות, כמו שעשו בירושלים, — ביחוד כמו שעשו הגולים במשך עשר השנים האחרונות ביפו ובחיפה.

ביפו החל הישוב העברי החדש אך לפני כששים שנה. גם היא היתה מוקפת חומה, והמשפחות היהודיות גרו בתוך הערבים בעיר העתיקה. החומה נפרצה אך בשנת 1875, שבע שנים קודם שהתחיל הישוב החדש על־ידי העולים הראשונים, שבאו מרוסיה. האנשים אמנם באו לשם עבודת האדמה, היינו: להתישב בכפרים ובמושבות אשר בנו ואשר אמרו לבנות. אך גם אותם משכה ישיבת כרכים הרגילה להם, ורבים מהם נשארו ביפו והגדילו את מספר אנשי הקהלה. חמש שנים עברו למן התחלת העליה, והתושבים היהודים יסדו להם שכונה מיוחדה „נוה־צדק", ואחריה — גם את השכונה הגדולה „נוה־שלום" הנמשכת מן הרחוב הראשי בטבור העיר עד חוף הים. וכאשר רבו התושבים ביפו והעליה אחרי המאורעות ברוסיה בשנות 1905—7 התגברה מאד וביפו נוסדו בתי־ספר מודרניים, שבגללם לבד באו יהודים מתוך הגולה, כדי לתת חנוך לאומי לילדיהם, — נגשו בשנת 1910 לבנות את „תל־אביב". זהו פרור מצוין, שכונה היותר מודרנית בכל המזרח התיכון בסביבה. בחוקי ההיגינה ובבנין הנהוגים בתיבה. אסור לבנות בתל־אביב בנינים צפופים. אסור לכסות את המגרשים בבנין יותר מארבעים

אחוזים של כל שטח המגרש, אסור לחלק מגרש לחלקים פחות מאלף אמות מרובעות כל מגרש. השקאת־מים מרכזית מסודרה בכל השכונה ועוד מספיקים מים לשכונת נוה־צדק וגם לשכונת הגרמנים הקרובה. הרחובות מרוצפים, מדרכות בכל רחוב, גן־השכונה עובר דרך הרחובות המרכזיים. השכונה הזאת נעשתה לאבן־חן, המיישכת אליה את כל הבאים אל הארץ, והיא גדלה והתפתחה במהירות בלתי־רגילה בארץ־ישראל. במשך ארבע שנים נבנו מאתים בתים והשליש מהם בני שתי קומות, ולולא המלחמה שהתפרצה, כי־אז כבר היו לנו עד היום פי־שנים או פי־שלש במספר הזה, כי כמעט בכל הסביבה של תל־אביב נקנו שטחים גדולים להרחבת השכונה.

בנין השכונה תל־אביב וסדור הענינים בתוכה כאחת הקהלות היותר מסודרות עם ממשלה עצמית ותקנות מיוחדות -- אות ומופת לנו על הנסיון הצבורי אשר לנו בבנין ערים לשבת. תל־אביב נהיתה לאבטונומיה קטנה, שהתנהלה לפי רוחה והוקיה אשר יסדה לה, וגם השלטון הטורקי וגמיל־פחה בראש היה מוכרח לחלק לה כבוד. ועד נבחר באספה כללית מנהל את כל הענינים: בטחון הצבור, שמירה מעולה, נקיון החצרות והרחובות, נטיעות צבוריות, הארת הרחובות והשקאת הגנים. בני השכונה שמרו על פקודות הועד ועל התקנות לבלי לעבור עליהן, ואם קרו עבירות, אז נענשו העוברים. גם ספרי המקנה של הרכוש נמצאים בבית ועד השכונה, מסודרים לפי חוקי הנוטוריונים, וכל רכוש דלא נייד עובר מרשות לרשות רק על־פי ספרי האחוזה של הועד. בשנת תר"ע היה תקציב ההוצאות של השכונה רק 6,720 פראנק, ועתה הוא פי־עשר, כי נתרבו ההוצאות לפי מספר התושבים ולפי הצרכים.

שִׁירַת עוֹלָם

מאת

שמעון גינזבורג.

בְּיַעַר־עַד, בְּיֶרַח־זִיו

אִישׁ יָשַׁב דוּם, וּתְמוּנָה רָשַׁם,

עַל סְדָן שֶׁל עֵץ; וּבְהֶבֶל־פִּיו

הַיַּעַר חַם בְּפָנָיו נָשַׁם.

אָז קָם הָאִישׁ, אָז קָם וָשָׁר:

„מַה טּוֹב הָעוֹלָם, זִיווֹ, רֵיחוֹ!

הָעוֹלָם—מִקְדָּשׁ, אֵל בּוֹ דָר,

וְלֵב כָּל אָדָם הוּא מִזְבְּחוֹ!"

עוֹד רֶגַע—וּמֵעַל הַסְּדָן

יַד אֵל מִסְתַּתֵּר תְּקָחֵנִי.

אָז תִּפֹּל תְּמוּנַת כֹּהֵן רָן

לָאָרֶץ: יָשַׁב אִישׁ—וְאֵינֶנּוּ...

בְּיַעַר־עַד, בְּיֶרַח־זִיו

בְּנוֹ יוֹשֵׁב שׁוּב, וּתְמוּנָה רוֹשֵׁם,

עַל סְדָן שֶׁל עֵץ; וּבְהֶבֶל־פִּיו

הַיַּעַר חַם בְּפָנָיו נוֹשֵׁם.

אָז קָם הַבֵּן, הוּא קָם וְשָׁר:

„מַה טּוֹב הָעוֹלָם, זִיווֹ, רֵיחוֹ!

הָעוֹלָם—מִקְדָּשׁ, אֵל בּוֹ דָר

וְלֵב כָּל אָדָם הוּא מִזְבְּחוֹ!"

אבגוסט, 1914. ביער אפרסינוייר, ג. י.

בְּגַר...

(ספור מחיי אמריקה)

מאת

אברהם שוער.

(סוף).

ז.

פעם אחת ראה את אביו, דרך הסדק של הדלת, כשהוא יושב אל השלחן, פניו כבושים בכפות ידיו והוא מתמוגג בדמעות...

עלוב הוא אבא, עלוב מאד...

אליקס אומר, שהאיש, אשר אשתו בורחת מפניו, שוטה הוא, — זה לא נכון. וכי יקך לו האדם ונפל ושבר את רגלו — הגם הוא לשוטה יחשב?

— אילו הלכה מעלי „כלתי" שלי — נזכר הוא בדבר אליקס.

מה היה עושה?

טוב לו לאליקס... אין הוא מפחד משום דבר... והוא, — אינו לא גדול ולא קטן, לא ילד ולא איש...

אילו היתה לו כלה, היה מתבייש אפילו לנגוע בה באצבע קלה, — ואליקס זה...

הו, מה שספר לו!...

אמנם צדקו דברי אבא, אליקס הוא...

צריך להתרחק ממנו.

להתרחק... אבל מי לו בכל העולם כולו בלעדיו? מי היטיב עמו בימים האחרונים אם לא אליקס? לפני מי הוא שופך את לבו אם לא לפניו? עזוב הוא, גלמוד הוא, — ואליקס גם הוא כמוהו נער עזוב ונעלב...

ופעמים רבות עזר לו, תמך... נתן לו כסף... פעם אחת נתן לו כתונת, כמעט חדשה...

והלא אבא... בימים האחרונים אבא אינו עושה כלום, הולך בטל ואפילו אם הוא מרויח, אין איש יודע את פרנסתו כמה היא. אינו מדבר ואינו מספר כלום.

נשתנה אבא לגמרי, אפילו בחיצוניותו... תמיד היה מהדר בנקיון בגדיו וגיהוצם, מסלסל היה בשערו... ועכשיו...

פעם אחת שב לביתו בחצות הלילה וריח של יין־שרף נדף מתוך פיו.

אמר: כיים היה בבית־מדרש, בעדת־מציר...

יפה אמר אליקס בערב הראשון כשנפגשו בתיאטרון: ווילי, אם אין אנו לנו — מי לנו? אמך עזבתך, יבוא יום וגם אביך יעזבך... היום ההוא לא ירחק...

אין סומכין על האבות כל־עיקר. האבות גרועים הם עוד יותר מהאמות.

— הכה, ווילי, ימצא לו גם אביך כלה, — אבי אני — כבר מצא...

חכם דיא אריכם.

אפשר ואליקס זה הולך בדרך לא־טוב, אפשר... אבל הלא אין כופין אותו ללכת בדרכיו. את הטוב יקבל ממנו ואת הרע לא יקבל.

נזכרים לו דברי מר מילנר: החכמים אמרו: רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל ואת קליפתו זרק.

מצבו כל־כך רע. אבא השחית בהמתו את כל הסחורה שלו ועכשיו צריך לרכוש את הכל מחדש...

נזכר, כי אליקס צוה לו לבוא. — הלילה אפשר ירויח משלשה עד חמשה דולארים.

נפלא הדבר, כי בעד עמדו במקום אחד כשעה או פחות, רק יעמוד ויביט, כי בעד זה יקבל שלשה דולארים, ואם צריך יהיה לשרוק פעם אחת או פעמים — חמשה דולארים. חמשה דולארים בשביל שריקה פשוטה!

פשוט, ישים את שתי אצבעותיו כשהן מכוונות לתוך פיו וישרוק אחת או שתים — וחמשה דולארים בכיסך!

נפלא ומשונה הדבר ולבו מהסס.

מצחק עליו אליקס ואומר שהוא מפחד לשרוק בלילות מפני השדים והרוחות הרעות. „סבתא זקנה" קרא לו.

חושב אליקס שמתירא הוא. אין הוא מתירא כלל.

יצוה לו מיד לשרוק בחצי הלילה, אפילו בבית־הקברות לא יירא, — אין הוא ילד קטן.

מתירא הוא לשרוק מפני... מפני... אין הוא יודע איך וכיצד לפרש את פקפוקו זה...

אפשר מפני שהדבר אינו מחוור לו כל־צרכו...

אליקס אמר, שהערב יבאר לו את הכל. צריך לחכות.

דבר רע לא יעשה בעד כל הון... אוהב הוא ומכבד את אליקס, אבל בדרכיו לא יבחר.

אפשר... ודרכיו טובים ונכוחים, אבל הוא, ווילי, עודנו קטן... עודנו קטן...

רוצה הוא להיות גדול, צריך הוא להיות גדול, מוכרח, אבל איננו גדול, איננו...

צוה לו אליקס לחכות פה — יחכה.

* * *

— חא־הא־הא!... אילה... ממש אילה בשדה! — קל־רגלים אתה, ווילי, ואני לא ידעתי.

— חא־חא־הא!... ריז בן אדם... נס „בכל רגליו", ואין רואה, ואין יודע, ואין רודף, והלה נס מנוסת חרב! הא־הא־הא!...

— תינוק אתה, ווילי, פעוט...

— ירו? א, את היריות נבהלת? אבל האם ירו בך? האם ראית את המורים? הרגע, אחי, אל תירא, אל תחת. ראה: אין רודף, אין איש... מנוחה שלמה מסביב...

— לאשרך ושוטר לא עמד ברחוב. אילו היה פה שוטר ואתה רצת כל־כך... צריך לו לבר־דעת להיות יותר זהיר.

— ומיצחת אתה, ש„הם" לא הרגישו בפחדך... הבריונים האלה לא היו נותנים לך אפילו פרוטה אחת...

— מכיר אני בהם... בריונים...

— עכשיו היה בטוח. מידי תקבל מחר לעת ערב חמשה דולארים. ח־מ־שה דו־לא־רים בעד שריקה פהדנית אחת ולא צלולה!

— הו, שורק אתה! האם כך שורקים? אלמלי שרקתי אני — ונפל האשמדאי עם כל משרתיו ארצה כיפחד!

— עודך ילד... אפילו לשרוק כדבעי אינך יכול. אולם אם הסוף טוב — הכל טוב.

— הדבר עלה יפה.

— מה עשו שם עם הנערה? כלום דאגתך זו? שרקת, באת על שכרך, ומה לך עוד? אסור לדרוש, אסור לחקור...

— בוכה אתה? ילדי, חמידי. נו, — בכה, בכה!... יש וטובות הן הדמעות... הילדות יוצאת עם הדמעות, יוצאת על־מנת שלא לשוב... גם אני בכיתי...

— נו, הרגע! העולם, יקירי, אינו ישיבה... צריך להיות חזק, אמיץ וקשה כחלמיש. רק העשוי לבלי חת יפלס לו דרכו בחיים.

— נו, דייך... בכית... לגום מעט מים, ווילי, לגום... טוב. עכשיו הבה ונלכה.

— אל תשאלני לאן? לכה אחרי וייטב לך. תגדל בין לילה, תבגר, תתודע לאנשים, תראה כיצד חיים עלי אדמות!... וכולם שם נערים כמוך... הזקן שבכולם בן שמונה־עשרה.

— חבורה יפה לנו.

— חבורה של יתומים חיים ויתומים מתים, חבורה של נשכחים, נגרפים, אבודים ואובדים... עלובים שם כולם, ווילי, כולם גדלו בעל־כרחם, בגרו טרם בסרו... נערים כמוני, כמוך, — הבה ונלכה!

— חושב אתה שכך תמיד הייתי? תמיד? — כמה דמעות הורדתי בין כתלי הישיבה, כמה המיה, בכה בי הלב כשמר מילנר שואל אותי ואני עומד ואיני עונה!

— ואחרי־כן... בכיתי גם אני, הצטערתי גם אני, וגם לבי אני ידע רגשי חמלה, — ובימים ההם יראתי את האנשים, יראתי גם את האלהים.

— עכשיו בגרתי! אין לא מאום בתבל, מאום... אין אני אוהב ואין אני שונא, אין אני מרחם ואין אני מתאכזר...

— חושב אתה, שאוהב אני את הכלה שלי? — הנך טועה, אין אני אוהב איש.

— אותך... אפשר אני אוהב... אבל זה כל־זמן שהנך עוד קטן, — כשתגדל, כשתבגר... אל תתן אז אמון בי...

— אין אני ירא אפילו את הא... אינך רוצה שאזכיר את שמו? — ניחא. עוד, כנראה, לא נתנדפה הישיבה מקרבך. יש לה, להישיבה, השפעה מרובה. הרגשתי בזאת רק אז, כאשר כבר עזבתיה. אולם תבגר במהרה, תהיה לאיש ואת הכל תשכח.

— הביתה? יצאת מדעתך! השעה השלישית — ומה בכך... בשביל אביך תמצא תירוץ, ולא — ומה איכפת לך? הגיעה שעתך שלא תסתכל באביך כלל...

* * *

השעה הששית בבוקר.

הרחוב מלא חיים, הומה, שוקק... רועשות העליות, שורקים, נוהרים האבטומובילים, רצים, אצים המוני אדם.

בוקר ניו־יורקי...

על הספסל בקרן־זווית אשר בגן הקטן עם מצבת־זכרון, יושב ווילי. פניו חורים, עיניו עכורות, מרגע לרגע עובר רטט בכל גופו כאיש המרגיש בחילה עד להקאה.

כמה כבר הקיא בבוקר זה — וגם עכשיו... מתהפכים כל מעיו בקרבו.

מה עשו לי? מה עשו לי?

ולעיניו — המרתף האפל והמלא עשן, שכר, יין־שרף, אבטיחים, קשואים... בחורים, בתולות, שירים מזורים, תנועות מזוהמות, קללות, מריבות...

והבתולות... זוכר הוא את הפנים הארומים של אליקס והעויותיו המכוערות...

כמה שנוא היה עליו באותה שעה!

ונזכר הוא בידים חשופות, כתף ערום... לטפו אותו, חבקו, נשקו...

והחדר אפל נזכר לו, ומטה...

האם הוא... הוא, ווילי, עשה דבר כזה?...

מתפרצות דמעות מעיניו ולבו בקרבו בוכה, בוכה.

ומסביב לו ברחוב הולכים אנשים... רצים, אצים... האם מרגיש אף אחד בצרתו הגדולה והאיומה...

והדמעות שוטפות, שוטפות... והוא בוכה... בוכה בקול... אך מי ישמע, מי יקשיב במהומה הגדולה של הכרך?

וזמן רב ישב הנער בדד, ישב ובכה, ישב וספד...

ולא ידע הנער בעצמו שמספיד הוא את התמימות המתה, שמבכה הוא את טהרתו שנפגמה, שמוריד הוא דמעות על הילדות הגוססת וגועת...

ולא ידע הנער, שהדמעות האלה האחרונות הן, שלא תדמענה עוד עיניו דמעות טהורות כאלה.

ולא ידע הנער, שהכל עבר, חלף ולא ישוב עוד — עברה לה והלכה הילדות ולא תשוב לעולם.

הנער גדל... בין לילה אחד גדל ובגר...

לונדון ה„עברית"

(שיחה עם הד"ר שמריה לויו).

מאת

ג. קהלת.

לפני ימים לא־רחוקים ובלונדון העיר היה יהודי זקן, תלמיד חכם עקשן, ויצחק סובאלסקי שמו, והיה הוא, ה„חובב" את השפה, מוציא את „היהודי" שלו בעברית שנה אחרי שנה. ומדי שבוע בשבוע היה קולו המרוסק מזכיר לבעלי־הבתים, לרבנים ולשאר „כלי־הקודש", שבעדם נועד ומהם נבנה, שאין התורה משתכחת אפילו בדור מבוהל בפרנסה ומבולבל במעשים. באותה לונדון היתה גם קבוצה של סופרים צעירים, שהיו מתגעגעים על היהדות החדשה, הרת העבר והעתיד, והם התקבצו מסביב להדגל החדש, הקורא לתחיה לאומית־אנושית, והוציאו את

„המעורר", שבת־קולו היתה מגיעה אפילו להפנות היותר נישפחות שבתחום־המושב היהודי ברוסיה הישנה והיתה מעוררת בלבות הצעירים את הגעגועים והאהבה להמילה העברית החיה, הפועלת על החיים ונפעלת מהם; יהודים עבריים, צעירים ברוח, גרו פה לפנים והם, מעריצי הספר העברי החדש, יסדו פה בית־עקד עברי, בית־דואר ועם ועל־ידם את המרכז של „דוברי עברית", שבו היו מתכנסים לעתים תכופות, עוסרים בשעות הדיפוש בנישא־ומתן רוחני, עוזרים ליצירת המסורה החדשה ומוצאים מרגוע לנפשם העיפה משאון הרחוב ומשלות חדרם הבודד.

כל זה היה לפנים, באותם הימים הקרובים־הרחוקים לפני המלחמה העולמית, ועכשיו אין זכר וסימן לזה: היהודי העקשן הלך לו לעולמו ועמו נשתתק גם „היהודי" שלו, שמצא את מנוחתו בבית־הקברות הספרותי שלנו. פלוגת הסופרים, מרי־הנפש ויפי־הרוח, נתפזרו לארבע כנפות הגולה, ואלה מהם, שנשארו „מעוררים", העבירו את בית־מדרשם הספרותי לארץ־אבות, וגם שם, בארץ „המנוחה והנחלה", הם עוברים על הלאו של „אל תעירו ואל תעוררו"; עזבו את העיר גם אותם הקנאים מבין העברים, שהיו נושאים בחבה בעול הצבור העברי, הרגזן, המפוזר והמפורד, והבריהם, המתונים והפשרנים, פרשו לקרן־זוית ועושים שם את חשבונם והשבון עמם ביחידות, בביאות ובמרירות...

עכשיו אין פה לא הוצאות עבריות, לא סופרים צעירים, בעלי נטיה ומטרה אחת, ואם פעם ביובל נזכרים העברים הנשארים (כמעט תמיד לרגלי בואו של איזה אורח עברי חשוב) בימים הראשונים הטובים וקוראים לאיזו אספה פומבית, ממעט הקהל לבוא ואוי להם להמזכירים והפקידים מעלבונם של האורחים ואותם המעטים מן החברים, המבקרים את האספה ומרגישים בחלול הקודש, הנעשה להם ועל־ידם... עכשיו התרבות העברית בלונדון, זו שישנה וזו שעתידה להיות, מתרכזת פה בפנה אחת, בלשכת התרבות העברית שעל־יד ההסתדרות הציונית העולמית ברחוב רוססל־הגדול. ומי שבא לדבר על לונדון העברית, בעל־כרחו הוא צריך לשים את עיניו בלשכה זו ובמנהלה הנעלה הד"ר שמריה לוין, הממלא פה את תפקידו של „שר ההשכלה" אצלם, אם כי תקציבה של הלשכה אפילו לעתיד לבוא הוא עוד פחות אצר „עם הספר" מכפי שהוא אצל הסרבים, עם „החזירים"...

מצב הדברים פה וגזירתו של העורך עלי להשמיע מעל עמודי „התורן" במכתבים מיוחדים מכל הנעשה והמתרקם בתנועה העברית והציונית באי־פה הביאני אתי להתראות עם הד"ר שמריה לוין, נושא העברית בלונדון, ולדבר עמו על עניני הוצאת־הספרים שלו ועל עסקי הלשכה והתרבות העברית שעל־יד ההסתדרות הציונית העולמית. אי־אפשר להגיד, שעבודה זו היתה קלה ביותר. פה בלונדון, ביחוד בהסתדרות הציונית, אינם אוהבים את מלאכת „השיחות". העתונאים הם החשודים פה ב„אכילת בוסר", ולהד"ר שמריה לוין יש עוד אימתה משלו, שהוא בתור סופר יכול הוא בעצמו להשמיע את דבריו ברבים ואיננו נזקק להעבירם דרך צינור לאחרים", אבל זכותי, ובעיקר זכות „התורן", עמדה לי והשיחה הרשמית בינינו נתקיימה לכל פרטי ודקדוקי ה„אינטרביו": אני שואל והוא משיב, אני רושם והוא פעם מוסיף על רבתים יפעם ג״ע מימני...

השאלה הראשונה שלי נגעה בהוצאת־הספרים העברית, שהד"ר שמריה לוין עומד בראשה והוא אחד מיוצריה. ודעתי, שזה הוא כמעט ענין פרטי, שאין לו שייכות ללשכת התרבות, אבל מפני שבאמריקה היו נפוצות על־אודותיה ואפילו על־אודות שמה, אמצעיה והוצאותיה שמועות שונות ומשונות, נגעתי בה ראשונה. שאלה זו היתה מחוץ ל„פרוגראמה", אבל הד"ר לוין קדם אותה בצחוק קל של איש שיח מנוסה וענה עליה:

להוצאת־הספרים שלי אין עוד שם מסוים, אבל יש לה מטרה מסויימת: היא באה להעביר בארץ־ישראל ובעד ארץ־ישראל, והספרים, שהיא נכונה להוציא, הם כולם בעלי ערך לאומי כללי. הספרים, שהיא יכולה לעת־עתה לקרוא בשם, הם: 1) „מלון אנגלי־עברי", מעובד על־ידי י. אפרת, י. קופמאן וב. נ. סילקינר; 2) „אבות הלשון העברית" (אחרי המקרא) של א. בן־יהודה; 3) „תולדות הספרות העברית החדשה" — ראובן בריינין; ו־4) „תורת השפה העברית" — דוד ילין. כל ספר וספר הוא דבר מיוחד במינו, כתוב וערוך על־ידי בעלי־מלאכה אחת, כל אחד במקצועו שלו, אבל הם רק ההתחלה. בשביל מעשים הרבא אנני מדבר לביאתם של ראשי־סופרי עבריים, וביחוד י. ל. גולדברג, השב כעת מארץ־ישראל. רצוני, שארץ־ישראל תהפך בעתיד לשוק הספרים העברים המרכזי ומפיון ששם נוסדו כבר הוצאות־ספרים אחרות, ביחוד של י. ל. גולדברג, המוציא שם לאור את העתון היומי „חדשות הארץ", רצוני, שכולנו נהיה לחבורה אחת ונעשה עבודת העם באופן מודרני ותרבותי באמת... אל נכון שמעת וקראת על־דבר ההצעה של „קרית־ספר": יסוד בית־דפוס עברי גדול ובית־מסחר מרכזי לכל ארצות הגולה. כל אלה הם דברים העומדים ברומו של עולם התרבות שלנו. שם עושים כבר את כל ההכנות ההכרחיות להמעשים הגדולים הללו, ואנחנו צריכים להחזיק בידם ולעזור להם בכל כחנו. בסביבן, שהנם נאהד את פחותינו לעבור ידה, לא נכתפר בזה שנעשה כבר או בזה שהולך ונעשה בארץ־ישראל הישובי כבר קומיסיה מיוחדת לחבר ספרי־למוד), אלא נגש לעבודות יותר גדולות ומקיפות. כך יש בדעתי לקרוא אספת אנשים משלנו להתיעץ בדבר הוצאתו, קביעת זמנו ומקומו של „אוצר היהדות", יוכל היות, שוב תחת עריכתו של אחד־העם. נחיצותו היא עוד יותר מורגשת כעת, על סף־הגאולה, כשאנו נגשים לבנין האוניברסיטה העברית ורואים את דלותנו המבהילה כמעט בכל מקצועות הלמוד העברי ומכשיריו... בכל הדברים וההוצאות הללו אי־אפשר עוד לקבוע מסמרות, אבל כשיבואו האנשים, המסורים כבר נפשם ומאודם לבנין התרבות העברית, נתיעץ ונדע, לאן פנינו מועדות בשאלה זו"...

בשאלה פרטית זו עברתי לשאלת הלשכה לתרבות, שעל מגמותיה ותעודותיה יודע הקהל העברי מעט

כיאר, והד"ר לוין, מנהלה, דבר על עבודתה באריכות יתירה ובנפש חפצה. בתור תשובה על שאלתי ביאר לי את הענין ואמר:

„לשכת החנוך והתרבות שעל־יד ההסתדרות הציונית העולמית נוסדה זה לא כבר בתור המחלקה להשכלה. מטרתה להיות בעדנו „המיניסטריום לחנוך ותרבות". כמובן, בעת, כשאיננה עוד בתכלית השלמות, רק בזעיר אנפין, ולהבא, כשתתפתח ותשתרש, בתור מיניסטריום גמור. אבל גם בעת היא ממלאה תפקיד חשוב ועבודותיה מרובות הן: א) הלשכה אוספת על־יד את כל החומר שיש לנו בעניני חנוך. מן הזמן שעברו בתי־הספר בארץ־ישראל לידי ההסתדרות הציונית חפצים אנו להנהיג בהם שיטת־למוד אחת, וגם בארץ־ישראל דורשים את זה; חפצים שם בבית־ספר בעל פרצוף רוחני אחד. פה עושים חשבון לאותו הרכוש התרבותי שיש לנו בשדה החנוך ועומדים על זה שחסר לנו במקצוע זה. ב) מאספים חומר בכל ארצות־הגולה על־אדות כל המוסדים הישראליים, המוקדשים לאיזה צד תרבותי וחנוכי. חפצים אנו לדעת מה יצר העם העברי בעד קיום תרבותו בארצות שונות ובשפות שונות, כמה מוציא העם העברי על חנוך בניו, הקטנים עם הגדולים, באיזו סכומים המוסדים הללו נכונים לבוא לנו לעזר בבנין ובהקמת התרבות העברית בארץ־ישראל. ג) הלשכה מטפלת ביחוד בהכנת החומר הנחוץ בשאלות האוניברסיטה העברית. מתענינים אצלנו בדברי ימי פתיחת בתי־ספר גבוהים בכלל ואצל העמים הקטנים בפרט; חפצים אנו לדעת, מה היתה הדרכם בשאלה זו, איזו מחלקות נפתחו אצלם מתחילה ואיזו אחרי כן, באיזו הדרגה ובאיזו סכומים. הלשכה קוראת לעתים תכופות מועצות מיוחדות של מומחים לכל מקצועות חכמת היהדות הנמצאים בלונדון. מועצות הללו צריכות לסמן את טבעו, אפיו, תכונתו ומגמתו של המוסד העליון הזה, וכמו־כן לפתור את השאלה הקשה, אם ליסד מחלקה מיוחדת לחכמת היהדות בבית־המדרש העליון או את למודי היהדות יקבעו וילמדו בכל המחלקות, כל למוד פרטי לאומי במקצוע הכללי־האנושי שלו. ד) הלשכה תתאמץ להשפיע על כל המוסדים התרבותיים בארץ־ישראל ובגלות, שיעשו את עבודתם שלמה, בהדרגה ובחשבון. בעת כל מוסד עושה ועובד על אחריותו ואיננו יודע אפילו, אם אין בעבודה זו גופה מוסד אחר, דומה לו, העוסק בה, ואם הוא איננו מוציא את כחו לבטלה. אנחנו איננו עשירים כל־כך בכחות שנרשה לנו מותרות כאלה, ואם הידיעות תהיינה מלאות ושלמות, אז כל אחד יעסוק בשלו ולא יתעסק בעבודות, שכבר קדמוהו בהן אחרים. אלה הן העבודות הראשיות והרשמיות של הלשכה, שהעיקרית שבהן היא האוניברסיטה העברית: זו עומדת על הפרק, ומפני שהוא דבר חדש לגמרי אצלנו, מוכרחת הלשכה להשקיע בה כחות מרובים, אבל אין הקהל צריך לטעות גם בשאר מטרותיה. קודם־כל, אין הלשכה חפצה להכנס כלל לרשותה של מחלקת החנוך בארץ־ישראל. כל מטרתה היא, שבית־הספר העברי ההולך ונוצר בארץ־ישראל, יהיה בעל טפוס אחד בשיטת הלמודים, תכניתם ומטרתם. אם איזו זרמים, מפלגתיים או צבוריים, יחפצו לפתוח להם בתי־ספר בעל טפוס אחר, יעשו את זה על אחריותם ובאמצעיהם. כשאני לעצמי הנני אפילו בעד תקציב מיוחד בשביל בתי־ספר כאלה וחושב אני, שהממשלה המקומית צריכה לבוא להם לעזר, אבל מיניסטריום להשכלה צריך להיות תמיד בא־כח הרוב; זרמים שונים יכולים להיות בפארלאמנט, אבל בעבודת ההשכלה הרוב הוא הבעל־דעה והמכריע. מפני סבה זו כל ההצעות שיעשו על־ידי ועד החנוך או אפילו על־ידי מוסדים פרטיים, הנוגעים לעניני החנוך והתרבות הישראליים, צריכות לבוא תחילה לפני עיני הלשכה"...

— „החושבת הלשכה לרכז את מעשיה אך ורק בארץ־ישראל או נכונה היא לעבוד גם בגולה? מה בדעתה של הלשכה לעשות בעתיד הקרוב בנידון זה בלונדון?" — שאלתי את הד"ר לוין אחרי ביאורו בדבר הלשכה.

הד"ר לוין השיב מעט בדבר וענה:

„התרבות העברית יקרה לי בכל מקום, אבל עתידה, לפי דעתי, הוא אך בארץ־אבות. אני וכל חברי הציוניים הכרזנו תמיד על העובדה, שעם ישראל חי הוא וחד הוא. אותי מענין תמיד הטפוס העברי שביהודי וצריך אני להודות, שבכל מקום המרובה באוכלוסין ישראליים, אני מוצא אותו. ההמונים היהודיים הגדולים אינם חפצים להסתגל לתנאי המקום ואפילו אם כופים עליהם הר כגיגית מתאמצים הם תמיד להגן על הירושה, על חלקת התרבות העברית שבידם, והפעמים הרבות הגנה זו עולה בידם. מגמתי בתור סופר ונואם היה להוציא את העברי מתוך היהודי ובאנגליה אין אני מוצא בזה תפקיד קשה. יכול אני להגיד, ש„העברים יוצאים מדוריהם" וכבר, באספת־עם ראשונה פה, ראיתי שקולי איננו קול קורא במדבר, שאין אני יחידי ברגשותי, אלא יש לי קהל, שאיננו מסתפק בתשובת „אמן" גרידא, אלא מתפלל עם [illegible] הצבור שלהם... פה באנגליה מצאתי כמה ראיות למחשבתי מאז, שמצב התרבות העברית באיזה מקום־גולה הוא תלוי תמיד ברחוק המקום מקרני אורה של היהדות המזרחית... היהודים האנגליים הם קרובים כבר ברוח ליהודי רוסיה... אין הלשכה מתחילה באיזו עבודה מיוחדת בעד לונדון העיר, אבל חושבים פה להוציא עתון ציוני רשמי באנגלית והלשכה חושבת להוציא עמו ביחד גם הוספה עברית מיוחדת. בהוספה זו לא יהיה מקום בעד חדשות, ידיעות ודברי יום־יום, אבל תחת זה תקדיש את עצמה לביאור כל השאלות התרבותיות והציוניות הנכנסות בעת בעולמנו בגולה ובארץ־ישראל. יהיה בה מקום גם לספרות יפה, לשירים ולבקורת, אבל העיקר יהיו בה המאמרים לשאלות הזמן, שיכתבו על־ידי סופרים מיוחדים ומומחים, כל אחד במקצועו"...

דברי הד"ר הנכבד על־דבר אפים של יהודי אנגליה העירו בי את הרעיון על־דבר אחינו היושבים באמריקה, גם כן בארץ התרבות האנגלית, ושאלתי את מר לוין: „מה הוא לפי דעתך החילוק בין יהודי אנגליה ואמריקה?" שאלתי זו היתה כבר נגד הפרוגראמה שלנו, אבל מכיון שהיא היתה האחרונה והד"ר לוין נוכח כבר שלא

יפטר ממני בלי תשובה על שאלה זו, נתן לי תשובה קולעת אל המטרה, שהציה מענה ישר והציה ברמז: „הן אמרתי לך, שתנאי החיים והתרבות הם כמעט שוים באמריקה ובאנגליה, ובבריאות הכבד „הגיאוגראפית" משפיעה ויהודי אנגליה הם מבינים יותר את ה„מזרח". הם מבינים יותר את היהדות, יודעים אותה יותר וקרובים הם יותר אל המקור. בכלל אפשר להגיד בדרך משל כך: אנו עומדים על סף־הגאולה, אבל אין אנו בקיאים עוד בסימני משיח... והנה, אם באמת הסימן המובהק לביאתו של משיח הוא המאמר „עתידה תורה שתשתכח מישראל", אז, לפי דעתי, יהודי אמריקה הם יותר קרובים אל הגאולה... ואם הסימן השני האומר „עד שתכלה פרוטה מן הכיס" היא היא האמתי, משיח צריך לבוא, לדעתי, מידי יהודי אנגליה"...

התשובה האחרונה לא הרגיעה אותי לגמרי, אבל בהבדיחה האחרונה היה כל־כך הרבה מחריפותו ומעמיקותו של לוין הנואם והסופר, עד שוותרתי כבר על תשובה יותר כוללת.

מִכְתָּב מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

(הישיבה החמישית של הועד הזמני).

בתור הקדמה — שתים־שלש מלים על הועד הזמני כשהוא לעצמו. הורתו ולידתו של הועד הזמני היו בחטיפה, בשבוע הראשון שנכנסו האנגלים הראשונים ליפו ולפתח־תקוה. על־פי מקרה נזדמנו אז עסקנים מושבעים אחדים לפונדק אחד, ומשום „עת לעשות לה'" מהרו ויסדו ועד זמני, שזמניותו הולכת ונמשכת בגלגולים שונים, דרך אספה־מכוננת אחת ושניה, עד היום הזה. באספות המכוננות וגם בישיבות הועד הזמני נמנו וגמרו כמה וכמה פעמים על־דבר קריאת אספה מיסדת, שתהיה באת־כח אמתית של הישוב הארץ־ישראלי. במועצה הגדולה שהיתה באמצע החורף העבר קבעו גם את חוקי הבחירות לכל פרטי־פרטיהן, וגם ועדות מיוחדות נבחרו לצורך הבחירות הללו, ועדות מחוזיות וגם ועדה כללית־מרכזית. נערכו אז ספירות מדויקות של הבוחרים והוצא על זה כספים מרובים. ובכל־זאת לא זכתה האספה המיסדת להקרא עד היום.

בפעם האחרונה גרם לדחית האספה המיסדת הרעש הגדול, שקם מסביב לשאלת זכויות־הנשים. אחרי ויכוחים חריפים באו באספה המכוננת השניה לידי הסכמה בשאלה זו: הנשים מקבלות את הזכות האקטיבית בלי הזכות הפאסיבית בנימוק: האשה רשאית להשתתף בהבחירות ולבחור, אבל לא להבחר. האורתודוכסים סמכו בפשרה זו על הרמב"ם: שום תשים עליך מלך — ולא מלכה. ולא בנקל עלתה הפשרה הזאת. היא נתקבלה רק אחרי האיום מצד האורתודוכסיה שלא ישתתפו בהבחירות. אבל כשנשתחרר הגליל וועד הזמני סדר לו מועצה בהשתתפות באי־כח הגליל, השתמשו השמאליים בחוגים החרדים שהיה להם במועצה זו כדי לתת לנשים גם את הזכות להבחר. במועצה נתקבלה ההחלטה בנקל, אבל למעשה לא יצא מזה כלום. האורתודוכסיה הציונית בירושלים נזדרזה ואחזה בכבות־עינים זו כדי להרים את הצעקה הגדולה: „הבדלו מי עצר הנער הזאת!" אחרי ירושלים באו גם צפת, טבריה וחברון. התחיל להתנגד גם ה„מזרחי"; מצבו של זה נעשה קשה ביחוד. מצד אחד הרי מכיר זה בנחיצות של יצירת באת־כח הגונה לכל הישוב, וזו הרי אי־אפשר שתברא בלי בחירות כלליות. ומצד שני הרי כל כל־זיינו של ה„מזרחי" היא הדת, ואם יטה לצד הדתיים ויסכים להשתתפות הנשים באספה המיסדת, נמצא הוא מרפף עולמו בעיני החרדים...

מה עשה ה„מזרחי"? הגדיל על „הועד הזמני" את האימה והפחד מצד החרדים, כדי שתדחה קריאת האספה המיסדת. הועד הזמני נבהל, או עשה עצמו כנבהל ודחה, ודחה, עד... עד שכל האבטוריטט שלו הלך ונמג, עד שבא בעצמו לידי הכרה, שאי־אפשר להמשיך יותר את קיומו ושצריך למהר בקריאת האספה המיסדת.

הישיבה האחרונה של הועד הזמני הגדול, שהיתה בימי י"א, י"ב וי"ג בסיון, היא בבחינת הסיסיה החמישית של הפארלאמנט הזמני שלנו. על סדר־היום עמדו השאלות: א) הבחירות בירושלים; ב) היחס לשכנינו; ג) האספה המיסדת; ד) יחס הועד הזמני לועד הצירים.

האספה נפתחה על־ידי היושב־ראש ד״ר י. טהון. בפתיחה הזכיר מות גדולי המתנדבים־פועליות שבפרעות באוקראינה, הזכיר שתי האבדות הארץ־ישראליות (אנשי [illegible]). וגם הרציחה האחרונה של הפועל העברי על־יד המושבה יבנאל בגליל. ויכוחים גדולים לא עוררה פתיחה זו. נתקבלה החלטה לפנות אל ועידת־השלום על שם ועד־הארבעה, ואל בתי־המורשים על־ידי הנהלת ההסתדרות הציונית בטלגראמה הזאת:

„הועד הזמני של יהודי ארץ־ישראל — באת־כחה המרכזית אשר נוסדה אחרי שחרור הארץ — מתכבד לפנות אליכם במחאה נמרצה נגד הפרעות הנערכות ביהודים בפולניה ובאוקראינה.

„במדינות האלו, המקבלות מידיכם את שחרורן וקיומן הפוליטי אחרי מאות שנות שעבוד, הולך עם ישראל ונשמד באופן אכזרי וכבאי. פולניה החדשה משתמשת נגד היהודים באותה השיטה, שהשתמשה טורקיה נגד הארמינים. את תקופת השלום העולמי, אשר כל האנושות מקוה שתבוא על־ידיכם לעולם, מאפילים בתחילתה שוד ורצח. מידיכם ומהסדכם חיים העמים האלה. בידיכם להוציא את הגרזן מיד הפושעת, בקבלכם ערובות בין־לאומיות מספיקות, כי המקרים הנוראים האלה לא ישובו עוד להשנות.

„לא יוכל להיות שלום בעולם כל עוד שלא תובטח המנוחה לעם העברי. ומנוחה לא תהיה לו כל עוד אשר לא ישיבו לו ביתו הלאומי בארץ־מולדתו וכל עוד אשר לא יובטח לו קיום לאומי מלא בארצות פזוריו".

התחיל להיות מורגש הריח הפארלאמנטארי הקנטרני עם שאלת הבחירות בירושלים. מעשה שהיה כך היה. לאחרי שנשתחררה ירושלים נוסד שם, בעזרת עסקנים ידועים, ועד־עיר כללי, כללי לכל העדות ולכל הכתות, דבר שכל עסקני הישוב שאפו אליו זה מכבר. הממונים של החלוקה והמנהלים של הישיבות ומוסדות החסד — אלה, צריך להודות, לא היו מרוצים לגמרי מ„חידוש" זה. אבל השעה היתה שעת־מעבר, והאפיקורסים היו קרובים להרשות ההרשר צריך היה להכנע ולדום. אחרי־כן בא הד"ר ווייצמאן עם הועדה הציונית שתי ישיבות־רבים התקיימו ויכוחים על הישיבות ועל רבניהן ותלמידיהן — הרי בודאי טוב. וכך הצליח ועד־העיר להשתרש

לאט־לאט ולקחת תחת השגחתו את הבד"צים ורוב המוסדות. במקום היפות־קיפות של כוללים שונים והאיסור ואי־אבריות, נסדרה על־ידי ועד העיר קופת־סיוע כללית, שלא הבדילה בין אשכנזי לספרדי, בין תימני לכיברי, בין פינסקאי להונגארי, אלא בין נצרך לשאינו־נצרך. על־ידי מציאותו של ועד־העיר הובלט גם כלפי חוץ, שעדת ישראל בירושלים חטיבה אחת היא, ולא עדרים־עדרים. אבל אחרי עבור זמן ידוע התחדשו העצמיימיות שבכל הכוללים שוב. הקשרים עם חוץ־לארץ, ביחוד עם אמריקה, הסתדרו שוב. נתגלו מחדש האפקים הרחבים של השנוררות הכוללית על־פי הכוללים. וכדי להחזיר את כבודו של ועד־העיר עמדה „הכת" של הממונים ומקורביהם וסדרה „ועד אשכנזי" מיוחד על־פי בחירות מאנשי שלומיה, והחלוקה חדשה נעורה.

לאי עברני ועד־העיר את הכבוד והחליטו לסדר בחירות חדשות לועד־העיר, כדי לחדש את כבודו על בני העדה. אבל כאן קפץ עליהם רוגזם של השמאליים: הא כיצד? בחירות — ובלי זכויות האשה? בחירות — ובלי פרופורציה של המועט? כל מיני הבחירות — טענו אלה — צריכות להעשות על־פי אותם החוקים, שנתקבלו בשביל האספה המיסדת.

אני עובר על כל הכרכורים והנפתולים, שאין להם ענין בשביל הקורא בחוץ־לארץ. די לדעת, שהועד הזמני התערב בזה ונתן פקודה להעסקנים בירושלים לעכב את הבחירות עד האספה המיסדת. אלה לא צייתו. לא יכלו לציית, מפני שמוראו של „הועד האשכנזי" היה עליהם, וכל היה ענין הבחירות בירושלים לשאלה על האספה החמישית של הועד הזמני.

והיו בשאלה זו ויכוחים מרים משני הצדדים (והחשובים שבתוך חברי ועד־העיר בירושלים הם גם חברי ועד הזמני הגדול). ולבסוף נתקבלה ההחלטה דלקמן:

„הועד הזמני, אחרי שמעו את הטענות משני הצדדים בנוגע לבחירות ועד־העיר בירושלים, מוצא, כי לאחר שהבחירות נעשו והועד נבחר, דורשת טובת האחדות של העדה הירושלמית, כי הועד הנבחר יתקיים עד הזמן, שהאספה המיסדת, אשר תתקין תקנות בשביל בפני הרבנות ובחירות ועד־העיר, תחליט גם בנוגע לועד הזה.

„ובהיות שחלק ידוע של הצבור הירושלמי נמנע מטעמים פרינ־ציפיוניים מהשתתפות בבחירות של הועד — מחליט הועד הזמני, כי על ועד־העיר לצרף עוד חברים מתוך האלימנטים שלא השתתפו בבחירות. מספר החברים יקבע על־ידי ועדה משותפת במספר שוה משני הצדדים. אם הדעות תהיינה שקולות — יכריע חבר נוסף שיבחר אז על־ידי הועד הזמני".

תפסה הרבה זמן גם השאלה על־דבר היחס לשכנינו. הרצאה מפורטת ומענינת בענין זה קרא מר קאלוואריסקי, מנהל המושבות של יק"א בגליל העליון. ויכוחים בעיקר השאלה אמנם לא היו. לא נמצא מי שיכחיש בהצורך שהיה תמיד, ושיש עכשיו ביחוד, לבריא יחוסים טובים עם שכנינו. לא נחלקו אלא רק בנוגע לאופני ההרצאה והפעולה. יחוסים טובים — כן, אבל הרי צריך לסדר זה מתוך הבנה עמוקה, באופן שהטובה הזאת לא תהפך לגו רעיוננו, באופן שיסודות תקותנו לא יתמוטטו על־ידי זה. ביחוד נותן אני ערך להחשש, שהביע אחד הדברים, שהרדיפה הרשמית אחרי הטבת היחוסים עם שכנינו יכולה לשמש בתור כסות־עינים לאלה מתוכנו, הרודפים אחרי עבודה זרה ומזהירים את אחרים. שהרי גם זה מביא להטבת היחוסים... לבסוף מסרו הדבר לועד־הפועל של הועד הזמני והטילו עליו לבחור לצורך זה ועדה מיוחדת.

הויכוחים על־דבר קריאת האספה המיסדת עוררו הפעם רק באי־כח ה„מזרחי". אלה באו שוב בטענתם הישנה על־דבר אי־השתתפותם של החרדים וכדומה. מצד שאר החברים נמצא רק אכר אחד מפתח־תקוה, שהתנגד לקריאת האספה המיסדת מחשש, שמא יחדד זה את ריבי־המפלגות. אבל השכל הבריא גבר. בכל המפלגות כבר נתבשלה ההכרה, שאם רוצים אנו בבאות־כח אמתית, שכבודה יראה על כל העם, עלינו להזדרז בקריאת האספה המיסדת על־ידי בחירות כלליות וחוקיות. כמעט פה־אחד נתקבלה ההחלטה:

„1) יום הבחירות לאספה המיסדת יהיה בי"ב בתמוז.

2) רצוי, כיום קריאת האספה המיסדת יהיה במשך חודש ימים אחרי הבחירות.

3) הועד הזמני מטיל על הועד הפועל לפרסם במשך עשרה ימים בערך את סדר־היום של האספה המיסדת.

4) הועד הזמני ממלא את ידי הועד־הפועל להוציא, יחד עם ועד־הבחירות המרכזית, את הביאורים הדרושים לתקנות הבחירות לאספה המיסדת".

והפעם, צריך לקוות, לא תשאר ההחלטה תלויה באויר. הפעם, אחרי הידיעת היישוב־ראש, שלפני הועד הזמני עומדת השאלה: להיות או לחדול? — ודאי ששום איש לא יקח עליו את האחריות להשאיר את היישוב הארץ־ישראלי בלי באות־כח בשעה זו של הרת־עולמים.

השארת היהם לועד־הצירים לא נשאר זמן. בתור „אנטראקט" מעניין באספה אפשר להשיב את הועדה בין־הלאומית שבאה ליפו פתאום ביום שהגי של האספה. אבל בנוגע לועדה זו — במכתבי הבא.

בר־דרורא.

„שֻׁלְחָן עָרוּךְ לְתַלְמִידִים"

(רשימה ביבליוגראפית).

(שלחן ערוך לתלמידים עם אגדות נבחרות מהתלמוד והמדרשים מאת הרב שמריהו ליב הורוויץ, הוצאת „חנוך", ניו־יורק, תרע"ט).

מאת

ק. ווייטמאן.

שאלת למוד דת ישראל בבית־הספר העברי הנמוך היא אחת השאלות המטרידות את דעתם של טובי הפדגוגים העברים. השאלה איננה על־דבר החובה לחנך את הילדים ברוח דתי בכלל, כי־אם על למוד חוקי הדת ומנהגיה בתור למוד מיוחד. בנוגע להחנוך הדתי בכלל הנה גם המורים שאינם אדוקים בדת מודים הם, כי אי־אפשר לו לחנוך העברי בגולה להתרוקן מכל תוכן דתי. סוף־סוף הלא אחד הלמודים העבריים העיקריים הוא למוד התנ"ך, ועד כמה שלא ישתדל המורה הראדיקאלי להוציא ממנו את נשמתו הדתית וללמדו בתור למוד של „ספרות" גרידה — הדבר לא יעלה בידו. ואם אפילו היתה האפשרות להעמיד את החנוך העברי על למודים שאין להם כל יסוד דתי, ספק גדול הוא אם טוב ומועיל הוא דרך החנוך הזה. כי הלא כבר באו טובי המחנכים להוכחה, כי אין חנוך אחר שיהא בכחו לפתח בלב הילד את רגשותיו וחושיו המוסריים והחברתיים כהחנוך הדתי, וכי גם אם לא נכיר את ערכם הנדיר של החיים והמנהגים המעשיים של הדת, הלא אפשר לנו לדלות מתוכה את האמתיות המוסריות הנצחיות ולחשוף

לעיני הילד את היסודות הפיוטיים והתרבותיים הטמונים בכל [illegible]

השאלה היא, אם כן, לא על־דבר עצם רוח הדת, כי־אם על־דבר דיניה ומנהגיה. בעיירה הליטאית והפולנית לא היה כל מקום לשאלה כזאת, כי שם לא הורגש כל צורך בלמוד מיוחד כזה בשביל תלמידים בשנים הראשונות ללמודיהם. הסביבה היתה כולה תורנית ודתית. ועוד טרם התחיל הילד העברי לבקר את ה„חדר" ידע מפי הנסיון והחיים את רוב המצוות והמנהגים הנהוגים בבית הוריו ובבית־הכנסת, והיה נזהר בהם כאחיו הגדולים. כאן באמריקה התנאים שונים לגמרי. סביבה דתית אין כאן. רוב ההורים אפילו אם הם דתיים על־פי רוחם והשקפתם אינם שומרים הדת במעשה. בית־הכנסת עם כל דיניו ומנהגיו זר לילד ולרוחו, שהוא פרי ה„רחוב" והתרבות הנכרית. בתנאים כאלה כלום אין החובה מוטלת על בית־הספר העברי למלא את מקום הסביבה היהודית־הדתית החסרה ולחנך את הילד בכוונה תחילה ברוח דתי גם להלכה וגם למעשה? או אולי צריכים אנו לבוא לידי דעה הפוכה מזו: מאחר שמהוץ לכתלי בית־הספר אין סביבה דתית, מאחר שאין ההורים בעצמם מדקדקים במצוות — מה יתן ומה יועיל החנוך הדתי בית־הספר אם אין לו כל אפשרות להתאחז ולהשתרש בחיים המעשיים?

מבלי הסתבך הרבה בענין זה הדורש עיון וטפול מיוחד אפשר לנו, לפי התנאים הקיימים, לבוא לידי מסקנה אחת ברורה, שכל מורה משכיל ועסקן חנוכי יודה בה. אמת הדבר, כי בית־הספר העברי באמריקה אין כחו להלחם בסביבה הזרה, שאין בה לא ריח תורה ולא ריח דתי. אמת הדבר, כי גם המורים והמחנכים הדתיים היותר נלהבים לא יצליחו לגדל לנו יהודים שומרי דת לפי הטפוס המקובל אצלנו מדורי־דורות, משום שכל החיים הכלכליים והחברתיים שבארץ זו עומדים כצר נגד חנוך כזה. אולם, אם אי־אפשר לו לבית־הספר העברי להבטיח את קיומה של הדת בתור הלכה למעשה, הלא לכל־הפחות אפשר לו למלא את תעודתו הדתית בנוגע להלכה לבד. ביתר בירור, אם אי־אפשר לנו לגדל יהודים שומרי דת, הלא הכח והיכולת בידינו לגדל יודעי דת. ואל יהא הדבר הזה קל בעינינו. אחת מהתוכחות שנתקללה בהן היהדות האמריקאית היא, שהעמידה לנו „חסידים עמי־הארץ" או „בורים יראי חטא". זהו טפוס שלילי המשמש אחד הגורמים הראשיים לכשלונם של חיינו הצבוריים והלאומיים בכלל ולירידת כבוד התורה ולומדיה בפרט. אולם ידיעת הדת והמסורה, אם גם לא שמירתן, תגדל לנו דור של תלמידי חכמים והיודים לאומיים שלמים, שישנו לטוב את פני חיינו הרוחניים והתרבותיים.

לפי השקפה זו אין עלינו אלא לשמוח על כל נסיון ומעשה הגורם לידי הפצת ידיעות הדת ומנהגיה בין בני־הנעורים ולידי הארתם על־ידי האגדות והדעות של חכמינו הקדמונים.

נסיון כזה נעשה על־ידי הרב המחבר בספרו „שלחן ערוך", [illegible] המורגש זה כבר בספרותנו העברית החנוכית.

המורים שישתמשו בספר הזה יגלו לפני הילד העברי באמריקה עולם חדש ונהדר, כל דין וכל מנהג המואר באור האגדות ו„הזמירות" וההשקפות הקשורות בהם — הוא „התיכה" של תרבות ישראלית ובטוי יפה של חיים עברים מקוריים. השבת והמועדים, הפרשת חלה (זכר להפרשת עיסה אל הכהן בזמן שבית־המקדש היה קיים), סדר התפלות, פירושן וטעמיהן, קידוש והבדלה, קריאת התורה והנביאים, דיני כבוד אב ואם, הדרת פני זקנים ותלמידי חכמים, — כל אלה מוציאים את הילד העברי באמריקה מעולמו החמרי הגס [illegible] עולם דתי שאין כמותו לזיו וטוהר אצל שום אומה ולשון. ומה כלתה נפשו הריקה והשוממה של הילד הזה לעולם של שירה ודמיון כזה!

ואם לזרוע על לבו הרך של התלמיד זרע המוסר העברי אנו רוצים — הלא שום ספר, המטפל בשמותיהן של חיות ועופות, אין בידו למלא את התפקיד הזה כהרי הציורים החיים והיפים על־דבר המנהגים והצירימוניות שלנו עם הביאורים על מקורותיהם ההיסטוריים והלאומיים.

בשפה האנגלית נתחברו אמנם „ספרי דת" יהודיים לאין מספר. והרי הם ספרי הלמוד העיקריים המקובלים בבתי־הספר „הדתיים" ליום ראשון. אבל הספרים האלה היה טוב להם שלא נתחברו משנתחברו. הם עושים את תורתנו פלסתר. כל היהדות נעשית על־ידיהם לקובץ של דינים וחוקים יבשים וצנומים, שאין בהם לא מריח השירה הדתית ולא מהד המית לבנו הלאומי. כי איך אפשר למסור בשפה זרה את כל המושגים הדקים, ההיסטוריים והמוסריים האצורים במלים: קידוש, הבדלה, הפטרה, עליה, הפרשת חלה, זמירות, סעודת מלוה־מלכה, שבת נחמו, שבת חזון, עירובי־חצרות, יום־טוב שני של גלויות, הלכה למשה מסיני, ועוד ועוד? כי הלא רק בשפה העברית מעוררות המלים הללו מחשבות וצירופי מחשבות ומושגים, שאפילו בסביבה „גויית" כסביבת הילד באמריקה אין רישומם נמחק מזכרונו של התלמיד הזה.

מלבד תכנו — מצטיין הספר הזה בסגנונו העברי, שהרבה ממורינו וסופרינו היו צריכים לקבל אותו למופת ולדוגמה... יש בו בסגנון זה מהדיוק והצמצום של סגנון המשנה וה„שלחן ערוך" לגדולים, בצירוף הרוך והעדינות של הסגנון המדרשי, הלוחש ומלטף, ושהוא פועל כל־כך על לב התלמיד הרך. הספר רצוי ומועיל הוא איפוא לפי זה גם בתור ספר. עוזר ללמוד השפה בשביל תלמידים בשנות הלמודים השלישית והרביעית, ומבחינה זו עולה הוא על כמה ספרי למוד שמלבד לשונם מצטיינים הן בתוכן נבוב והסרי־טעם.

המחבר אומר בהקדמתו, כי הספר הזה הוא הראשון וכי נכון הוא להוציא לאור את יתר החלקים עד אשר „ידע התלמיד העברי את תמצית ההלכות, הדינים והמנהגים אשר בארבעת חלקי השלחן ערוך". אנו מקוים, כי הרב המחבר יקיים את הבטחתו זו, ובטוחים אנו, כי קובץ ספריו זה יהיה למקור ברכה לשפתנו מלבד אשר יגלה את הרוח העברי והמוסר העמוק של דתנו, המלאה יופי ואצילות, ושצעירי ישראל בארץ זו כל־כך רחוקים ממנה גם עד היום...

מִכְתָּבִים אֶל הַמַּעֲרֶכֶת

(תשובה על בקרתו של י. ז. פריישברג).

אדוני העורך: —

הרשני־נא להשיב על עיקרי טענותיו של מר י. ז. פריישברג בבקרתו על ספרנו „דקדוק לבתי־ספר", שנתפרסמה בגליון י"ד של „התורן".

אחר הקדמתו לבקרתו שאינה קצרה ביותר (מכאן תשובה למבקר על הקטיגוריה שהוא מלמד על אריכות הקדמתו של הספר...), הוא

בא אמנם, לידי מסקנה, ש„הדוגמאות והתרגילים נכתבו בעברית טובה", מעבר שאין הוא מוצא בספרים אחרים מסוג זה הבאים מדי־פעם ומשום זה הוא מחליט אחר־כך ש„מעלה זו בלבד דיה לפנות מקום לספר זה בבית־הספר שלנו והמורים יכולים למצוא בו תועלת מרובה", אבל הטענות והתביעות הבאות אחר זה, אילו היו מיוסדות על האמת ולא על השערות, היו סותרות את דבריו הראשונים.

„יש בו הרבה כרשי המחברים לבנות שיטות חדשות בדקדוק הלכות ועיקרים חשובים" וכו' — פותח המבקר את בקרתו — והמחברים עומדים ותמהים: מהיכן לקח לו המבקר רעיון משונה זה ליחסו אליהם? — הן בכל ההקדמה לא נאמר כלום על־דבר יצירת שיטות חדשות ובכל הספר גופו לא הובא אפילו כלל אחד חדש? אלא מאי, סידור הכללים, סגנונם והסברתם — אלו הם דברים התלויים בטעם וכשם שפרצופיהם של בני אדם אינם דומים כך גם טעמם אינו דומה!...

אחר טוען המבקר כנגד זה, שחלק הנקוד מתחיל בספר זה מן המשפט. לפי דעתו ברא אלהים ראשונה את האותיות והתנועות, את ההברות והמלים, ולבסוף — את המשפט. אבל המחברים עומדים על דעתם, כי הרבה יותר נקל הוא לחלק את המשפט למלים, להברות ולאותיות, מלהתחיל את למוד הדקדוק מן האלף־ביתא. המחברים הם מורים, שכל מטרתם היא אך להקל את הלמוד על המורים והתלמידים, ולא איכפת להם כלל מה ברא אלהים ראשונה, את האותיות או את המשפט!...

להלן שם קובל המבקר על שני מיני הטירמינולוגיה, שהמחברים משתמשים בהם לסירוגין בהשתמשם בהקדמתם בטירמינולוגיה הישנה, אבל באמת לא אמרו המחברים בהקדמתם אלא ש„על־פי רוב השתמשו בטירמינולוגיה הישנה", זאת אומרת, על־פי רוב, אבל לא תדיר. ולא זו בלבד, אלא שלפי דעתם הנהו הטירמין „קול־קל" ששאלו להם מאת הפדגוג נת פינס בספרי־הדקדוק שלו, יותר מובן לתינוקות מן הטירמין „תנועה" שבספרי־הדקדוק הישנים. — המחברים סבירי להו כפינס ולא כפרישברג!...

בענין הדגש מתאונן המבקר, שהמחברים לא סדרו את הכללים כראוי, והוא נותן להם מצדו דוגמה איך לשים את כל הכללים בשני כללים וברורים מאד (לשון המבקר), היינו: א) דגש חזק בא בכל האותיות חוץ מא'ה'ח'ע'ר'. ב) באותיות בג"ד כפ"ת בא גם דגש קל. אבל המחברים מוצאים שמכללים סתמיים כאלו לא היה התלמיד יודע בשום אופן מה הוא תפקידם של שני הדגושים. כנראה, שכח המבקר שהספר הזה לא נכתב אלא בשביל ילדים קטנים!

בנוגע לטענותיו על־דבר הנגינה הדבר כך הוא: רוב דיני הנגינה תלויים בדיני השמות והפעלים ואינם יכולים להנתן אלא אחר למוד שמות ופעלים, אולם מכיון שגם עד אז אי־אפשר להרשות להם לילדים קריאה בנגינה מהופכת, אין דרך טיכנית אחרת אלא להעמיד אותם לפי שעה רק על הידיעה שיש נגינה — מלעיל ומלרע. זהו מה שעשו המחברים בספרם בקצור ובלוית תרגיל אחד אשר יורה בספר המתקדמים. דומה שאף המבקר לא ירשה לתלמידי הראשונה מתחילות עד הגיעם לידיעת תורת הנגינה לפרטיה, ואם כן הוא, על מה זה הוא מצטער חנם?...

ישוב מתמרמר המבקר על זה, שהמחברים סרו מן הדרך הישרה, שהיא מן הסמיכות אל הנטיות, וילכו בשרירות לבם מנטיות־השמות אל הסמיכות. זאת אומרת: שוב צרת החידושים הארורים...

על טענה זו יש להם למחברים שתי תשובות: ראשית, אין זה חידוש כלל (יואל־נא לעיין בספר „דקדוק לשון עבר" הוצאת הגימנאסיה העברית בווילנה), ושנית, כבר נסו להורות כך בבית־הספר ומצאו שאין דרך קלה הימנה!

אולם ביותר מרגיזים את המבקר לוחות נטיות־השמות. ובכדי להניח את דעתו כדאי להראות לו על השיטה המסוימה שבלוחות אלו. הדבר פשוט מאד: בראשונה באים בהם שמות בני הברה אחת, אחר־כך — בני שתי הברות, אחר־כך — שמות רגילים ומצויים, אחריהם — שמות שאינם כל־כך רגילים ומצויים, ובאחרונה — זרים. בנוגע לכלל: „שמות בעלי הברה אחת שנקודתם פתח או צירה הפתח והצירה משתנים בהם לחירק" (שם, עמוד 31), הצדק אתו. כאן נשמטה המלה „רבים" וצריך לאמר: „שמות רבים בעלי הברה אחת" וכו'. אולם מה שהוא צועק „לא היו דברים מעולם בנוגע לשמות „מלחמה", „עטרה", „מחשבה", בתור דוגמא מיוחדת, מפני שיש גם „מלחמת", „עטרת", „מחשבת" על משקל שמות הנוטים, כמו: „דלת — דלתי", אין הצדק אתו. שמות אלו נמצאים רק פעם אחת או שתים בתנ"ך, ואזלינן בתר רובא. — דומה, שגם המבקר לא יאמר „במלחמת האחרונה", אלא „במלחמה האחרונה"

בענין נטיית התארים ותוארי־השמות מצטער המבקר על „שלא העירו המחברים את ההערה הנחוצה, כי מקצתן של המלים באות בנטוי בצורת יחיד ומקצתן בצורת רבים". אילו הטריח המבקר את עצמו לעיין בנטיית אלו כראוי היה מוצא, כי הראשונה משתי קבוצות אלו באה על דרך שמות במספר יחיד: הנני, הנך, עמי, עמך, כמו: ספרי, ספרך. והאחרונה — על דרך שמות במספר רבים: עלי, עליך, כמו: ספרי ספריך. ואם נמעט שתים מלים שצורתם יחיד נמצא כי דוקא מה שאיבה נפשו של המבקר בכבודו ובעצמו...

עוד טענות יש לו למבקרנו, והן: א) שהמחברים הבטיחו בהקדמתם רבוי פרצופים בתרגילים ובספר לא ניתנים תרגילים רבי פרצופיים. התשובה היא: רבוי פרצופים פירושה: תרגילים ממינים שונים ולא מינים שונים וצורות שונות בתרגיל אחד, דבר שהיה מבלבל את מוחות הילדים... ב) שהמחברים מצוים לכתוב מעל למלים: על שם־עצם — ש', על תואר — ת', וכן הלאה. אבל הרי על־פי דעות גדולי הפדגוגים דוקא דרך שכזו היא נוחה וקלה, מפני שיש בה משום הבאה לידי עבודה עצמית ועל־ידה גם לידי התגלות הפיז־היצירה באדם מילדותו... ג) על־דבר הסגנון והלשון שבספר, כגון בכלל: „למלה אחת או יותר, האומרות איזה דבר קוראים „משפט". כאן מוציא המבקר הלכה פסוקה, כי „אין זו עברית ואין זו הגדרה". אבל מה יעשה המבקר עם משפטים רבים שבספרות הראשונה שלנו כגון: „הכתוב הזה אומר דרשוני"? — הגם שם „אין עברית ואין הגדרה"?...

ולבסוף נוטה המבקר חסד להמחברים ואומר, „כי יכולים המורים להשתמש בספר זה; כי יסוד ההתאמה אל בית־הספר יש כאן", והוא מיעץ להם, שיכינו את עצמם להוצאה שניה, וכו'. תודה לו למבקר בעד עצתו הטובה.

בכבוד,

שכנא שטיין

אחד ממחברי הספר „דקדוק לבתי־ספר".

חדשות ומאורעות

באמריקה.

אזכרות לנשמת ד"ר הרצל.

— אפשר לאמר בהחלט, כי יום עשרים בתמוז, יום פטירתו של מנהיגנו הגדול, נעשה ליום אבל יהודי עממי.

לפי הידיעות שנתקבלו, נערכו בכל ארצות־הברית, במשך הימים הראשונים של השבוע שעבר, אספות־אבל ברוב בתי־הכנסת ובתי־התפלה וגם באולמים שונים.

ההסתדרות הציונית באמריקה ערכה לאספת־אבל במוצאי שבת, 19 ליולי, בקופר־יוניון. האולם הגדול היה מלא, למרות הגשם הרב שירד אותה שעה. נאמו: היושב־ראש מר לואיס ליפסקי, מר מוריס רוטנברג ועורך „התורן" ראובן בריינין, שנתקבל במחיאות־כפים סוערות.

* * *

מפעולות אגודות „העזרה" השונות.

— ה„ועד של העזרה העממית" לטובת אחינו נגועי המלחמה מנהל עכשיו תעמולה רחבה לקבוץ כספים בנאות־הקיץ.

— פעולות „העזרה" מתגברות גם בתוך האגודות של בני הערים השונות, כיון שהורעו תנאי המשלוח של כספים לעירות.

— הועד של „קרן העזרה ליהודי ווילנה" שלח בימים האלה אל בני עירם, מלבד כסף, גם מאה חבילות של מיני מזונות שונים.

— „אגודת יהודי גליציה ובוקובינה" קראה לאספה גדולה ב־23 ליולי לשם עניני התמיכה בבני ארצם. לאספה זו הוזמן לקריאת הרצאה מר יעקב ביריך, שליח הועד המרכזי המאוחד, שעבר במאות ערים ועיירות בגליציה ובוקובינה.

— יהודי שיקאגו החליטו לשלוח ליהודי פולניה אניה של מכולת. באספתם למטרה זו, ב־14 ליולי, נאסף סכום של 10,000 דולאר.

בהוץ־לארץ.

מסביב לאספת־השלום.

כפי שמודיע הפרופיסור סלושץ מפאריז, התראו עוד הפעם בעת האחרונה צירי היהודים אל ועידת־השלום עם חברי ה„ועדה לעניני הלאומים הקטנים".

הצירים הביעו את דעתם בנוגע לשלטון הפוליטי במזרח גליציה ואיך לפתור שם את שאלת זכויות הלאומים השונים.

חברי הועדה הבטיחו כי השאלה תפתר לטובת היהודים.

* * *

מחאות הממשלה הליטאית.

הממשלה הליטאית שלחה אל ועידת־השלום ואל הממשלות הנייטראליות מחאה נמרצה נגד הפרעות של הפולנים ביהודי פולניה.

* * *

ועידה של כל אגודות העזרה בפאריז.

— באחת האספות האחרונות של צירי היהודים בפאריז דנו על ההצעה: לערוך בפאריז ועידה של כל אגודות העזרה מכל הארצות. מטרת הועידה היא: א) למצוא תכנית משותפת אחת, שעל־ידה תתנהל עבודת העזרה באופן יותר שטחי ויותר מצליח; ב) וגם־כן לסדר את ההגירה היהודית, שתתחיל בקרוב.

— דנו גם־כן בשאלה: אם לא כדאי לקרוא לקונגרס יהודי כללי.

* * *

פרעות ופורענויות.

מעשי רצח ושוד. — בטלגראמה מלונדון ב־17 ליולי מודיעים כי ביוזר התפרצו פרעות נוראות מאד ביהודים עיירי הגליל האליר. שמונה יהודים נהרגו; על מאות יהודים התנפלו ותלשו את זקניהם. רבים מהם נרדפו לעבודה מחוץ לעיר; נשים רבות אונסו ולבסוף עוד הטילו על בני העיר קנסות גדולים. בתור אמתלה לפרעות שמשה העלילה, כי היהודים הסתירו כלי־זיין בבית־הקברות.

— בדומבלין אנסו החיילים הפולנים שש נשים, ואחר־כך הרגון והשליכון אל הוויסלה. ארבע מהן היו אחיות בשם רובינשטיין ואחת מאלה — בת 12. יתר השתים הן: רחל ארצביין בת 16 שנה ושרה מאהלובין בת 42 שנה.

— בזאווירטשי נערכו פרעות על־ידי השוטרים אחרי שהפועלים הפולנים דרשו עבודה מאת המשטרה של העיר. שני יהודים נהרגו — אפרים מינדזינורקי ויעקב הולצמאן. את הראשון הרגו בשכבו חולה על מטתו. 15 נפצעו קשה.

חלול כבוד המתים. — בלודז נוהגים החיילים הפולנים מנהג של הפקר בבית־הקברות היהודי. הם רועים שם את סוסיהם ומשחיתים את הקברים. כמו־כן מתנפלים הם על בני ה„חברה־קדישא" עד שאלה האחרונים מפחדים להתעסק בקבורת הנפטרים ומשאירים את החסד האחרון הזה לקרובי הנפטרים.

— בראדום התנפלו על היהודים בשעת הלוית־מת. החיילים העברים התקוממו כנגד הפורעים והפצו להגן על כבוד ההלויה, אולם הפוליציה התערבה בדבר ואסרה את החיילים העברים.

מעשי חמס ופרובוקאציה. — מעשי חמס ופרובו־קאציה שונים נעשו ביהודי הערים האלה: אטוואצק, ווילון, ווילברים [illegible] בעיר זו אנסו את התלמידים הצעירים של החדרים לעבוד חנם עבודות קשות ואת ההורים שמחו נגד זה שמו במאסר, — טוטשיק, בקימפ, באכטיה [illegible] עוד ערים בגליל פוזנה. הרבה קהלות בגליל הזה נכונות לעזוב את עריהן ולהמלט על נפשן.

— המיניסטר הפולני לענינים פנימיים הודה ב„סיים", כי היה אמנם פוגרום [illegible] בפולניה, והוא: בקרוטושין פלך פוזנה. שם נהרגו שני יהודים ונפצעו 14.

— לפני המיניסטר הנזכר התיצבה מלאכות יהודית מגליציה בהנהלת הד"ר טהון, ציר הסיים. המלאכות התאוננה על רוע מצב יהודי גליציה מחמת הפרעות שאינן פוסקות. המיניסטר ענה, כי אין זה תלוי בו, אלא בשרי־הצבא.

— כמעט כל עורכי העתונים היהודים בפולניה צפויים לעונש על־ידי בית־המשפט, על כי פרסמו את מעשי הפולנים בפינסק. ביניהם נמצא הציר בסיים, העורך־הדין י. גרינבוים, שהוא עורך העתון הציוני „האב יודישע פאלק".

— כשעזבו הפולנים את מזרח גליציה לקחו אתם 230 יהודים שנחשבו כבני ערובה [illegible].

— כפי שמודיעים העתונים הליטאים נמצאים בבתי־האסורים של ווילנה והסביבה 25 אחוזים מן התושבים היהודים.

— הקורספונדנט היהודי של העתונים האנגליים, אייזיק דון לויז, מודיע, כי בטיפליקי, פלך קיוב, התנפלו האוקראינים על הקהלה היהודית והרגו בה כמאתים איש. ביניהם הרבה ילדים.

* * *

מורגינטוי בוואַרשה.

— הועדה האמריקאית, שנשלחה לפולניה מטעם המלאכות האמריקאית בפאריז, ושבראשה עומד הנרי מורגינטוי, כבר באה לוואַרשה.

מורגינטוי בירר את מטרת שליחותו בדברים האלה:

„אנו מכירים מאד בערך התפקיד שלנו. שנאה עזה שוררת עתה בין היהודים והפולנים ושני הצדדים צריכים לדעת, כי נמסור את העובדות כמו שהן בלי נטיה לאיזה צד שהוא.

„אולם אנו רוצים, כי גם היהודים וגם הפולנים יבינו, שאין אנו חושבים את „שאלת־היהודים" לשאלה העיקרית של הועדה שלנו. בעיקר אנו רוצים, כי היהודים והפולנים יתאחדו למטרה אחת — לעשות את פולניה למדינה בעלת שלטון חזק. זה נחוץ מאד בשביל השלום העולמי.

„אנו מקוים, כי הממשלה הפולנית תרגיש, כי כל החקירות היהודיות בשאלת הפרעות תביאנה טובה רבה לפולניה עצמה. וזה מענין אותנו יותר מן הטובה שתצא מזה ליהודים".

הדברים האחרונים עשו רושם רע על הצבור היהודי באמריקה נראים הם כסותרים את דבריו הראשונים, כי ימלא את שליחותו „בלי נטיה לאיזה צד שהוא".

— החברה הצרפתית להגנה על זכויות האדם החליטה לשלוח אל פולניה ועדה מיוחדת מחבריה לחקור על סבת הפרעות.

בארץ־ישראל.

קבלת־הפנים לבראנדייס.

ההסתדרות הציונית באמריקה קבלה טלגראמה מירושלים, המודיעה על פרטי קבלת־הפנים שערכה ארץ־ישראל לאורח הגדול לואיס בראנדייס ולבן לויתו יעקב דיהאַז:

בלוד קבלו את פני האורחים: באי־כח הגדוד העברי ו„הקבוצה המידיצינית", ד"ר פרידנוואלד בשם „ועד הצירים" וגם ראשי האדמיניסטראציה הבריטית. לבראנדייס היה אחר־כך ראיון ארוך עם הגיניראלים שיי ואדיוארד.

הקהלה הירושלמית ערכה להם קבלת־פנים נהדרה במיצא. דוד ילין נאם את נאום־הברכה והראה על חשיבות בקורו של בראנדייס בארץ־ישראל בשעה שמניחים את היסוד לבנין בית לאומי בעד עם ישראל. בראנדייס ענה בנאום קצר ונגע בדבריו על המצב ההווי של הציונות.

הקהלה הירושלמית ערכה עוד קבלת־פנים רשמית לבראנדייס ב־14 יולי בבית־הספר „למל". שם נאמו ראשי כל המפלגות וגם דוד ילין בשם הקהלה.

ב־15 יולי בקר בראנדייס את יפו. ובתל־אביב ערכו לכבודו הנשף נהדר. בבית־הספר נבחרי יפו־ערים שבתי ממראבתם. החכם־באשי וד"ר טהון נאמו את נאומי־הברכה.

* * *

הועדה הבינלאומית.

בעתוני ארץ־ישראל, שהגיעו לידינו עכשיו, אנו מוצאים פרטים חשובים על־דבר הבקור של הועדה הבינלאומית להחלטת המצב במזרח הקרוב. ביפו בקרו צירי הועדה ביום הראשון לבואם את המשרד של „ועד־הצירים" הציוני. ד"ר פרידנוואלד דבר אתם על מצב הענינים בארץ־ישראל הנוגעים גם ליהודים וגם ליתר התושבים.

הועד הזמני" של יהודי ארץ־ישראל בחר משלחת מיוחדת שדברה את פניהם בשם כל יהודי ארץ־ישראל. בין יתר חברי המשלחת היו דוד ילין האגרונום אטינגר וד"ר טהון. בשיחה עם חברי המשלחת נגעו הצירים בשאלת היחס של היהודים אל הערבים. הם קראו אליהם באותו יום את החכם־באשי, הרב בן־ציון עוזיאל ודברו אתו זמן רב. על השאלה: אם הוא ציוני? ענה הרב, כי לפי דעתו, כל היהודים הטובים הם ציונים. בערב נערך לכבודם „נשף" על־ידי בית־הספר לזמרה „שולמית". הם בקרו ביפו את הרצאות ואת הגימנאסיה ואחר־כך נסעו לראשון־לציון. שם קבלו את פניהם בנאומים בבית־העם וגם הראו להם את היקב עם כל המכונות המודרניות המושבה עשתה עליהם רושם מצוין.

ב־16 יולי היו צירי הועדה בירושלים ושם התיצבה לפניהם משלחת של היהודים יושבי העיר. במשלחת הזאת השתתפו בין יתר החברים: הרמיטר אורישה, אליעזר בן־יהודה, איתמר בן־אב״י, דוד ילין, ד"ר יוסף לוריה ופרופיסור ש"ץ. חברי המלאכות דברו עברית ואנגלית. א. בן־יהודה דבר על דרישותינו הלאומיות והביע את רצון היהודים, כי המאנדאט על ארץ־ישראל ימסר לאנגליה. הוא הבטיח, כי תחית היהודים תהיה לא רק לטובת עם ישראל ושכניו היושבים אתו כי־אם גם לטובת כל האנושיות.

בן־אב"י דבר על היחוסים הטובים ששררו תמיד בין הערבים והיהודים ועל האפשרות של התפתחות הישוב.

דוד ילין הראה על ערך ירושלים בשביל הישוב הארץ־ישראלי ועל ערכה בשביל היהדות כולה.

* * *

בני הגדוד העברי מתישבים בארץ.

מר בצלאל יפה, בא־כחו של מגדיל „האריב" בארץ־ישראל, מודיע, כי הרוב הגדול של בני הגדוד העברי המשתחררים מעבודת־הצבא, מתיישבים בארץ

— בפלוגה ה־39 של הגדוד העברי, הנמצאת בסמוך לראשון־לציון, נוסדה אגודה בשם „עבריה". מטרת האגודה היא, להפיץ את השפה העברית בין בני הגדוד על־ידי הרצאות, הקראות ומחזות. את הרצאה הראשונה קרא י. יאביטץ.

* * *

פעולות לטובת התישבות הגדוד העברי.

מיודעים מודיעים כי הבארון אדמונד רוטשילד מפאריז החליט לנדב חלקות־אדמה בארץ־ישראל לטובת החיילים העברים. לנדיבות חדשה זו עורר אותו מר ברנארד רוזנבלאט מניו־יורק, ראש „אחוזת־ציון" בציון האמריקאית.

זה האחרון התראה גם עם מנהלי הקרן הקיימת לישראל בהאג בשם ענין זה והצליח בראיונו עמהם כמו בראיונו הקודם. ב־16 ליולי נסע מר רוזנבלאט לארץ־ישראל ושם יסייע לבארון ולמנהלי הקרן הקיימת להוציא את הדבר לפעולות.

התנועה הלאמית

התפתחותה של חברת „אחוזת ציון" (ציון קאמאנוויילטה).

„אחוזת־ציון" היא חברה גדולה לישוב ארץ־ישראל על יסודות מסחריים מן הטפוס של ה„אחוזות" השונות, שנוסדו מכבר. אולם היא שונה מהן בתוכנים יסודיים, ואחד מהם הוא זה: בכל „אחוזה" [illegible] בארץ־ישראל ואחרי שיתקנו את אחוזתם בתור מושבה מודרנית, יתישבו בה כולם או חלק מהם; ואילו „אחוזת־ציון" נותנת את עינה בכל ארץ־ישראל לארכה ולרחבה. בכל מקום שיש ליצור ישוב עברי באיזו צורה שהיא, תגאל את המקום מיד זרים ותכשיר את הקרקע. „אחוזת ציון" [illegible] כי בעתיד תתפוש את המקום השני, בבנין הישוב החקלאי של ארצנו, אחרי [illegible] תשאר תמיד [illegible] של כל העם העברי לגאולת הארץ, ו„אחוזת ציון" תשמש סוכנות להון של יחידים ואיניציאטיבה פרטית.

החברה הזאת, אם גם שהיא מסחרית, אוסרת על עצמה כל מיני ספיקולאציה. התקנה הראשונה של הקונסטיטוציה שלה אומרת: החברה הזאת נוסדת „כדי ליצור בארץ־ישראל ישוב עברי גדול, שיהיה בנוי על יסודות של צדק חברתי ושיתאים אל האידיאלים הגדולים של נביאינו".

החברה נוסדה על ידי [illegible] ממיסדיה הראשונים הם: ד"ר פרידנוואלד, מי שהיה נשיא ההסתדרות הציונית באמריקה; יעקב דיהאס, לואיס ליפסקי וברנארד רוזנבלאט, שהוא עכשיו ראש החברה הזאת.

מספטמבר 1917 נמצאת החברה הפרטית הזאת תחת השגחתה של ההסתדרות הציונית באמריקה.

ב„אחוזת ציון" נמנים עכשיו יותר מאלפים חברים ב־192 מקומות. כל אלה התמו על 400 מניות בת 250 דולאר כל אחת, שזהו סכום העולה יותר ממיליון דולאר. במזומן הכניסו כבר לקופת החברה יותר ממאת אלפים דולאר.

* * *

לחג יובלו של נורדוי.

ביום השני הבא, 28 ליולי, חל יום־הולדת השבעים של ד"ר מאכס נורדוי. ציוני אנגליה החליטו לבנות בארץ־ישראל על שמו עיר־גנים.

* * *

פעולות ההסתדרות העברית.

הלשכה של ההסתדרות העברית שלחה אלינו את הדין־וחשבון הבא:

ביום ג', א' יולי היתה אספה עברית רשמית בבית־הספר הלאומי. האספה נקראה על־ידי ועד הפועל של ההסתדרות העברית ומטרתה היתה בעיקר לברר את מצבה הנכחי של ההסתדרות והשנויים שנתחוללו בה וגם להתוות את הדרך שתלך בה בעתיד.

מר אב. גולדברג, מזכיר ההסתדרות, פתח את האספה והודיע באופן מפורט על היחוסים ששררו בין ההסתדרות העברית וההסתדרות הציונית מימי הועידה הציונית בפיטסבורג עד עתה [illegible] בהסכמתן ההדדית של שתי ההסתדרויות. בסוף דבריו הטעים הנואם, כי ההסתדרות העברית וגם ההסתדרות הציונית באו לידי הכרה, כי התועלת של העבודה העברית דורשת שההסתדרות העברית תעמוד ברשות עצמה.

מר ראובן בריינין, נשיא ההסתדרות, התווה בדרך כלל את העבודות העומדות על הפרק, כגון: עתון עברי יומי, בית־מדרש למורים, הוצאת־ספרים „קדימה" ולשכת ההגוד. דברי מר בריינין עוררו התלהבות עצומה בין הקהל, ואחרי שהכריז על־דבר יסוד הקרן לעבודות העבריות השונות, נענה אליו הקהל בכל לבו וכל אחד מן הנאספים, שמספרם לא היה רב לרגלי החום הגדול, נדב כפי יכלתו.

נאספו לטובת ההסתדרות במזומן 180 דולאר וכ־150 דולאר בתור הבטחות. כמו־כן הובטחו יותר מ־1,000 דולאר לטובת עתון עברי יומי.

בכלל היה מעמד הנפש של הקהל מרומם ונלהב מאד ואפשר היה לראות, כי ההסתדרות עומדת על סף תקופה חדשה בדברי ימי קיומה.

שונות

ד"ר יהודה בלונדון.

בלונדון נמצא עכשיו הד"ר א. ש. יהודה פרופיסור לתורת היהדות הספרדית באוניברסיטה של מאדריד. הפדרציה הציונית הזמינה אותו לנאום בעברית באספה אחרת.

* * *

הספרים המתורגמים לעברית הנמצאים בארץ־ישראל.

(סוף מגליון י"ז).

ליד הדרך, רומאן מאת הרמאן־באנג, בתרגום יעקב רבינוביץ; עבודת האדמה, התעשיה והמלאכה, מאת פטר קרופוטקין, בתרגום ד. רמז; הדמיון היוצר, מאת ריבו, בתרגום ד"ר נ. טורוב; פול ווירגינה, בתרגום ש. ה. ברכוז; קץ העולם, מאת פלאמאריון, בתרגום ד"ר א. ב. רוזנשטיין; מוצארט וסליירי, מאת פושקין, בתרגום א. [illegible].

* * *

„חדשות הארץ".

נתקבלו במערכת התורן שלשת הגליונות הראשונים של העתון היומי החדש בארץ־ישראל, „חדשות הארץ". הגליונות עשוים יפה [illegible].

בשלשת הגומרים השתתפו ברברי־ספרות הסופרים האלה: יצחק אפשטיין, א. בן־יהודה, איתמר בן־אב"י, מרדכי בן הלל הכהן, א. ם. [illegible] זאב זאבוטינסקי, טרפון, מדריך, י. קלמן והעורך ד"ר נ. סירקין.

* * *

מחיי האגודות.

ביום הראשון הבא, 27 ליולי, תהיה אספה להסתדרות „אחיעבר" במרכז העברי, 201 מזרח ברודווי, ניו־יורק. עניני הנדוד העברי ועוד ענינים חשובים עומדים על הפרק. ד"ר מ. וואקסמאן ירצה על הנושא „מהות התרבות העברית". החברים מתבקשים לבוא. אורחים רצויים.

אני מברך את ידידי הד"ר יעקב גרינפלד להתקבלו למנהל בבית־הספר „תחכמוני" שבברונקס. יהי רצון שהוא יצליח לכונן שם בית נאמן לחנוך העברי.

ח. א. פרידלאנד.

סוכננו מר ד. צישינסקי
יבקר את מדינות
מרילאנד, דיסטריקט של
קולומביא ווירג'ינא.

מבקשים אנו את קוראי „התורן" להיות לו לעזר בעבודתו החשובה לטובת „התורן".

הנהלת „התורן".

הודעה.

משה וזלמן בן עמי מודיעים להוריהם וקרוביהם בפלכי ייקאטירינוסלאב, הארקוב וטשירניגוב, שהם חיים ובריאים עם כל בני־ביתם בשיקאגו. מצבם טוב ומתעתדים לנסוע לארץ־ישראל בקרוב. הם מבקשים את קרוביהם להשתדל בכל אופן שאפשר להודיע על־דבר מצבם.

הכתובת:

M. Ben Ami, 705 North Ave., Chicago, Ill.

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון כ (קע)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

---

1. פרשת השבוע:
   א) משלחתו של מורגינטהוי;
   ב) הזקן הגדול;
   ג) הגזירה העברית.
2. לקראת עתידנו בארץ (ב)
   מרדכי בן הלל הכהן, ירושלים
3. * * * (שיר).
   אפרים א. ליסיצקי
4. שלשת המזלות (מעשיה).
   יעקב הופליכיץ
5. מן הספרות הישראלית.
   משה הלוי
6. הדשית ומאירעות.
7. התנועה הלאומית.
8. שונות.
9. פיליטון: היינריך היינה היהודי.
   ד"ר ש. מ. מלמד

VOL. VI | NEW YORK, AUGUST 1, 1919 | No. 20 (170)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התתימה מתקבלת
תכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

VOL. VI NEW YORK, AUGUST 1, 1919 No. 20

התרן

יוצא לאור ע״י־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית · ניו־יורק, ה׳ אָב תרע״ט · גליון עשרים

פרשת השבוע

משלחתו של מורגנטהוי.

הנרי מורגינטהוי, ראש הועדה אשר שלח נשיא ארצות־הברית ווילסון לפולניה לחקור ולדרוש אחרי האמת בדבר הידיעות התכופות על־אדות הפוגרומים הנעשים שם בקרב היהודים —

מורגינטהוי בא, ראה — ונוצח. הפולנים נצחוהו. ה„חקירה" של מורגינטהוי בפולניה היא בעצמה מעין פוגרום מוסרי, פוגרום לאומי. ועל זה ראוי לקרוע.

יש לנו ידיעות נאמנות, ידיעות הבאות מכל עבר, מצדדים שונים וממקורות היותר ראשונים, כי ענויי היהודים בפולניה המשוחררה, ההרג הנעשה בהם יום־יום, הרדיפות, המצוקות, העושק, הגזל והעלבונות שהם סובלים מידי החיילות, מידי הפקידים, מידי ההמונים וגם מידי המשכילים והאצילים הפולנים, — כי כל אלה הדברים, שיש בהם חבלי שאול ולעג השטן, הם באמת במדה יותר נוראה מאשר יודיעו עליהם היהודים בעצמם.

והנה בא מורגינטהוי לפולניה בראש הועדה האמריקאית, שהה שם ימים אחדים, ראה מעט, ראיה שטחית, את הדברים דרך חלון האוטומוביל שלו, בא בדברים עם גדולי הפולנים ועם „גדולי" היהודים הקרובים לפאדאריבסקי, קבל פני מלאכויות שונות: ראשי היהודים המתבוללים הקיצונים, רבנים, רביים וגם ראשי המפלגה העממית — והוא כבר גמר את משלחתו, ישב לפאריז והוא מודיע ברבים, כי היהודים הגזימו והפריזו בידיעותיהם על מדת הפוגרומים, כי לא כ„הכצעקתה".

משלחתו של מורגינטהוי נעשתה באופן טראגי־קומי. מראשה ועד סופה היתה מעין מחזה תיאטרוני, שהליקהים כי הלך לימדים ומשננים את תפקידיהם מראש.

כנראה, כבר היה לו למורגינטהוי בלכתו לפולניה בראש הועדה האמריקאית, השקפה ידועה מראש על ענין הפוגרומים והיחוסים שבין הפולנים והיהודים; כבר היתה לו מן המוכן תכנית מסוימה בשביל החקירה והדרישה שהיה עליו לעשות במשלחתו. או: כבר הזמין לו מראש תכסים ידוע בדבר הנהגת החקירה, הוא התכסים של „ידידי מה־יפית", התכסים של הדיפלומאטים מאתמול ומשלשום, היראים להביט את האמת בפניה, לראות עין בעין את המציאות כמו שהיא בלי כל מסוה ובלי שום חציצה בינם ובינה.

ברגש טבעי לאומי הרגישו המוני היהודים ומשכיליהם בפולניה, כי מורגינטהוי שבא לחקור ולדרוש את האמת בדבר הפוגרומים, הוא יותר על צד הפולנים, כי מוטב היה לו ולהם, היהודים המעונים, אילו נשאר במקום שהוא ולא היה בא אליהם כלל. חקירות ודרישות מעין אלה, שעשה מורגינטהוי, עלולות רק להאפיל על האמת, לאחז את העינים ולתת תוקף להשטן המשטין. ואת אשר הרגישו והשבו, הביעו בדברים ברורים ונמרצים מעל עמודי „היום" היהודי, היוצא לאור בווילנה.

מורגינטהוי אינו יודע את הפולנים (ואם הוא מכיר ויודע את טבעם וטיבם — אז איי יאבי רי!) ואינו יודע את היהודים היושבים בארצם. ואין הוא מוכשר כלל להבין מעלות־רוחם ומשאת־נפשם, שיחם ודגיגם, יסוריהם ותביעותיהם הצודקות.

מכל אשר השמיע מורגינטהוי ברבים (אם יש אפילו רק קורטוב של אמת בכל הדברים שהשמיעו בשמו העתונים הפולנים והאנגלים) מעת אשר שמוהו לראש הועדה האמריקאית עד שובו מפולניה לפאריז, יש להכיר, כי בחר לו בכל הענין הזה פוליטיקה דו־פרצופית, כי פשרן הוא, דיפלומאט הוא מבית־המדרש הישן. אין להכעיס ולהרגיז את הפולנים (וכוונתו היא גם לטובת היהודים: לבל ירעו וישחיתו להם) ואין לסבך את הממשלות שיצרו את פולניה המשוחררה ולהכביד עליהם את העבודה. צריך להרגיע את הרוחות, צריך לגעור מעט בנזיפה על היהודים, שהם מגזימים ומפריזים

בידיעותיהם על־דבר ענוייהם ועל מספר הרוגיהם וחלליהם בידי עושי הפוגרומים, כי אין הדבר נורא כל־כך. צועקים ומרעישים הם את העולם יותר מדי — וכן לא יעשה. זה יותר יפה, יותר נוח וקל מאשר לגעור בנזיפה על הפולנים אשר כפיהם נגאלו בדם ולשונם — בעלילות שקר.

מורגינטהוי הוא דיפלומאט, ואם גם יודע הוא את האמת המעציבה על־דבר הפוגרומים (לא יתכן שלא ספרו לו הרבנים וראשי המפלגה העממית, נח פרילוצקי ונומברג ואחרים, את האמת המרה), הנה הפוליטיקה הגבוהה שלו אומרת: סכנה היא לגלות את האמת. מצוה וחובה היא לכסות עליה, על חצופה זו, לטובתה של פולניה החדשה וגם לטובתם של היהודים היושבים בקרבה.

הסופר הגדול גיאורג בראנדים היה לפנים אחד ממעריצי הפולנים, וגם הקדיש להם ספרים אחדים המלאים תהלות ותשבחות לאציליהם, משורריהם ואמניהם. וכאשר נסה בראנדים, לפני שנים אחדות, להגיד להפולנים קצת אמת בפניהם ולהגן על היהודים המעונים בידיהם, יצאו העתונאים שלהם, אשר לא ידעו בושת, ושפכו קיתון של בוז על פני המבקר היהודי, שללו ממנו כל כשרון, נבלוהו, השפילוהו ובטלוהו לגמרי. שכחו את כל התהלות והתשבחות אשר שרו לו, לבראנדים, בזמנם.

ואם העתונאים הפולנים מהללים עתה את מורגינטהוי, אות הוא, כי הם שבעים רצון מחקירתו ודרישתו, שאינן אלא לטובתם. בראנדים הנהו רק סופר, ומורגינטהוי הוא דיפלומאט ו„רואה את הנולד".

והנולד? — הנה כבר באו העתונים משלהם והודיעו בשמחה, כי מורגינטהוי היהודי בעצמו מודה ואומר, כי היהודים הגזימו בדבר הפוגרומים. לא רק הגזימו — מוסיפים ואומרים עתונים אחרים מצדם, — כי־אם גם בדו פוגרומים, שמעולם לא היו... היהודים בפולניה המה בולשיביקים ואוהבי גרמניה ורבו עונותיהם מנשוא, ועל־כן, אם גם הרגו בהם מעט, אם גם שחטו בהם מעט, אין בזה כלל משום פוגרומים, כי־אם חמת ההמון, הגנה בפני מחריבי ארץ...

מורגינטהוי עשה להם טובה גדולה, לצוררי ישראל בכל העולם. עוד יבואו ימים והפולנים הנדיבים יציבו לו מצבת־זכרון לפאר ולתהלה, כי הוא הציל את כבודם...

הורן הַגָּדוֹל.

ביום העשרים ותשעה לחודש יולי נמלאו שבעים שנה לאחינו הגדול ד"ר מאכס נורדוי. אילו היו שנים כתקונן, היה כל העולם היהודי חוגג את היום הזה והיה לחג לאומי. הלאומיים והציוניים וכל בני התחיה שבקרב עמנו היו מוצאים ביום הזה הזדמנות ראויה להביע את רגשי תודתם והכרתם לזקן הגדול, הארי שבחבורתנו.

הַיְנְרִיךְ הֵיינֶה הַיְּהוּדִי

מאת

ד"ר ש. מ. מלמד.

אף־על־פי שרבים היו מעריציו של היינה, מעטים היו אוהביו, ומכבדיו כלא היו. עם כל זה רבו הפלוגות, שגם בימי חייו וגם לאחר מותו נתנו את משפט הבכורה לגאון זה. בגרמניה, היינה הנהו המשורר הלירי — ואף אם לגיתה לא ידמו אותו, בכל־זאת קבעו לו מקום משנה למלך השירה. הצרפתים חושבים אותו כאחד משלהם בתור צרפתי גדול: גונקור מחליט בקור־רוח גמור, כי היינה הנהו הנשמה האמתית של „הרוח הפאריזי". היהודים סוברים, כמובן, שיש להם חזקה על היינה, משום שלא רק שנולד יהודי וחבר את השירים „יהודה הלוי", „שבת מלכתא" ואת הספור „הרבי מבכרך", כי אם כל ימיו התענין בשאלת היהודים והיהדות, ולמרות המירו את דת אבותיו „מאמינים נשאר נאמן להרעיון היהודית עד יום מותו". וכשם שלהגרמנים מסמל היינה את הגאון הלירי הגרמני, וכשם שלהצרפתים הוא מגשם את ה„אספרי פאריזיין", כך לנו היהודים הוא מבטא את הבדיחה היהודית, את ההתול וההלצה שלנו.

ועוד גם זאת: כשם שעמים שונים חולקים על שייכותו הרוחנית מבחינה אמנותית וספרותית, כך חולקות עליה פלוגות שונות מבחינה חברתית ופוליטית. אצל הסוציאליסטים היינה הנהו בבחינת „אלופי ומיודעי"; רק משורר אחד יש להם לפועלים בארץ מולדתו, משורר המשיב נפשם בעבודה — והיינריך היינה שמו. אבל הנאציונליסטים הגרמנים, היונקרים ובני המעמד הבינוני גם הם תובעים את חזקתם על היינה, כי הלא היינה הוא שכתב את השיר „צוויי גרענאדיערע" והשיר „לארעליי" — השיר הלאומי שלהם. ישנם גרמנים אשר לא ידעו מאומה משירי גיתה, אולם מי הוא האיש או האשה או אפילו הילד בכל ארץ אשכנז, אשר לא ידע את ה„לארעליי" של היינה? האכרים הגרמנים אחרי שובם מעבודתם בשדה, יוצאים לפתח בתיהם לנוח מעמל היום ושרים במקהלה את ה„לארעליי" ו„צוויי גרענאדיערע". מפורסם הוא היינה בקרב בני כל מעמדות החברה הגרמנית, וביחוד בקרב הילדים. עשרת מיליונים פעוטות בארץ שרים שירי היינה ומוצאים בהם נחת־רוח.

אולם אם היינה הנהו חביב הפועלים והומת נחושת להמעמד הבינוני וקנאי־המולדת, הנה הוא משיחם של האוהבים והנאהבים. בת־המלך והשפחה אשר אחר הכירים שתיהן כאחת מעריצות את המשורר הזה, המדבר אל לב כל מיני האוהבים — אל העגבנים התקיפים ואל אלה אשר אהבתם רכה וענוגה, אל בעלי מזג סוער ואל חולמי־החלומות — לכל איש ואיש מהם הוא מבשר טובות ונחמות. מה שאמר לודביג בירנה על זיאן פאול, כי הוא למד את הגרמנים לאהוב, נאים הדברים יותר להיינה ויאה לו פ"א: היינה משורר האהבה שנוא הוא בגרמניה. וטבעית היא השנאה המקננת בלבם של הגרמנים להיינה.

ולא נצדק אם נייחס את שנאת הגרמנים להיינה רק בשביל יהדותו. לודביג בירנה, הננס לגבי היינה, גם הוא יהודי היה, יהודי קטן, ובכל־זאת שם ושארית לו במצבה שהציבו לו בפראנקפורט. הגרמנים של שנות המאה התשע־עשרה עסוקים היו ברתכת כלי־התותח שרים בשבילי הרמת מצבות לגבורי הגדודים בעלי רוח; לזכר כל ננס בשירתם הלאומית הקימו מצבה, אך לא לזכר הענק — היינה. רק שתי מצבות הוקמו לזכר היינה — האחת בברונקס אשר בניו־יורק והשניה באי קורפו, שגם אותה הסיעו ממקומה כשבא ווילהלם קיסר בימיו לבקר את קורפו. ימריע לא יתכבד היינה זה, שהצב לו מצבת עיים בכרכית בניו־יארק גם במצבת אבן. שארי גרמנים ויגידוכם. הם יגידו ויאמרו לכם, כי לא היה היינה גרמני כשר, בשביל שהרבה לצבט מן המשוררים הצרפתים. כי לא היה גרמני נאמן.

על־ידי מוסדות ומפעלים לאומיים וציוניים, למען יזכה הד"ר נורדוי לראות בחייו, כי חי הוא העם, שלו הקדיש את מיטב כחותיו ואת כל חיי רוחו בעשרים ושתים שנה האחרונות.

עכשיו בשנת־מעבר זו, עכשיו בימי מהומה לאומית זו שחלל עולמנו מלא ורווה צעקות ואנקות של מעונים ומדוכאים, של נרדפים ונגשים, של חללי חרב וחללי רעב — עכשיו קשה יהיה להעם העברי, הסובל את חבלי המשיח בשעה שהוא עומד על סף הגאולה, לחוג את שנת השבעים של לוחם התחיה הלאומית הגדול באותה מדה ובאותם אותות פאר וכבוד שנורדוי ראוי להם.

אבל גם בימים הקשים האלה, בימי המעבר ממשטר חיינו הישן אל המשטר החדש, חובה לאומית מוטלת על כל המסורים להתרבות העברית ולהתחיה העברית בכל מקום שהם לחוג את חג השבעים של נורדוי וליסד על שמו מפעלים ומוסדות לאומיים, תרבותיים וציוניים.

לא רק את הזקן הגדול נכבד בזה (נורדוי היה תמיד בורח מפני הכבוד, מפני כל משרה ושלטון ומפני איזו התמנות שתהא בתוך ההסתדרות הציונית העולמית, וכל עבודתו הגדולה והכבדת שעשה על שדה תחית עמנו, עשה בתור סופר פרטי), כי־אם הרבה יותר את עצמנו אָנו.

במאמרו „תעודת הציוניות" אומר נורדוי: „יאמר־נא כל יהודי בלבו, כי גאולתו תבוא לא מחוץ, לא ממעל, כי־אם בו בעזרתו. אם אין אָנו לנו — מי לנו. יאמר־נא כל יהודי בלבו, כי גאולתו לא תנתן לו במתנה, כי עליו לקנותה ולשלם בעדה במיטב כחות נפשו ורוחו, בזעת אפו ויגיעת בשרו, עליו לשלם בעד גאולתו בכל מחירה וערפה הגדול. על כל יהודי ויהודי לבנות לראשונה את ציון בלבו פנימה, למען יבנה ציון בארצנו הקדושה".

ואת אשר הטיף נורדוי לאחרים קיים לראשונה בעצמו, כי הוא שלם בעד גאולת נפשו בכל מחירה וערפה הגדול.

זה חמש שנים, מעת אשר החלה מלחמת־עולם זו, נגזרה על נורדוי גזירת גלות מפאריז, שהתגורר בה שלשים וחמש שנה, והוא יושב במאדריד, בירת ספרד, הרחק מאחיו. נורדוי, שהיה חביבו ועוזרו הראשון של הרצל ביצירת הציוניות המדינית ושנלחם עליה עד היום בכל כחותיו העצומים, — הנה הזקן הגדול הזה היה אָנוס, מפני חובת גלות שנגזרה עליו מטעם הממשלה הצרפתית, לעמוד מרחוק לעבודה הציונית המעשית בשנות התגשמותה. ואָנו משערים את עומק הטראגידיה שעברה בנפשו של הלוחם הלאומי הכביר הזה בשנות גלותו. מיום שנתפרסמה ההכרזה של באלפור ומיום שהחלה המלחמה העצומה על זכיותינו הלאומיות בתוך ארצות־הגולה, הרגישו הלאומיים והציוניים שבכל העולם, כי מאפס נורדוי חסר בשדה המערכה של הלוחמים על קיומנו הלאומי.

בשביל שחמד לו לצון על בית הוהינצולרן ועל היונקרים ובשביל שלעג לקטנות־מחו של ה„מיכל" הגרמני; כי שלח את חצי בקרתו השנונים אל משטר החיים החברתיים והמדיניים הגרמנים — בגלל כל האמור ובגלל עוד סבות אחרות אין היינה ראוי למצבת זכרון.

סבורני, שאילו לא היה היינה מפורסם כל־כך בקהל, כי־אז היו לו עשרים מצבות זכרון. יותר מדי חי הוא היינה, שיאבנו אותו במצבה. ישנו מין ענקים, אשר יחיו בלב האנושות כל עוד האדם חי על הארץ, גם בלי מצבת־אבן. בן־אלמות הוא היינה, יען־כי מלבד משורר התהלים הנהו המשורר ה א נ ו ש י היותר גדול שהיה בעולם. לגיתה האדם ככלב דמה, אולם היינה מצא תכונות אנושיות אפילו בכלב. יצירותיו של היינה לא תשפטנה על־פי ערכן הספרותי והפיוטי בלבד; ככל היצירות הגדולות של היהודים תשפטנה על־פי ערכן המוסרי.

ואם תאמרו, הלא היינה לא־מוסרי היה, ואיך יכול אדם ומשורר לא־מוסרי ליצור בעולם המוסר? על זה יש להשיב, כי הבדל גדול בין המוסר ובין המדות המקובלות בחברה. המשורר יכול לעבור על המדות ויחד עם זה להעשיר את המוסר של מין האדם. המדות כרוכות במנהגים התלויים במקום ובזמן, בשעה שהמוסר מיוסד בידעותו ובנפשו של האדם. היינה, אף־על־פי שבלי ספק, לא נזהר בכל מנהגי זמנו ואף־על־פי שחטא נגד תורת הדת, בכל־זאת לא חטא נגד המוסר. חטאים דתיים תלויים במקום ובזמן, וכן גם המצוית ה ד ת י ו ת של המוסר, אולם עיקר מצות המוסר היא לקיים את קדושת האדם וערכו. האדם נברא בצלם אלהים ולכן לא יורד כבודו למדרגת החיה שבו, ולא יהא נחשב כחפץ אין רגש בו. בקראו תגר על הפחתת ערך האדם ועל שעבוד המין האנושי למדרגה זו של בן־עבידה, היה היינה בן־מוסר ממדרגה עליונה. במובן זה היה גם יהודי גדול ושמר את המסורת היהודית הגדולה. הגרמנים, עד כמה שיש להם מסורת, מרומא ומיון באה להם, ולכן הכשרתם להבין את היינה היא כזו של הכופרים בעיקר בנוגע להבנת ספר התהלים — אף־על־פי שהראשונים שרים את שירי היינה יותר משהאחרונים מעיינים בספר התהלים.

התנ"ך היא אחד הספרים היותר נפוצים בגרמניה, ואני מרהיב עוז בנפשי להגיד, כי נפוץ הוא התנ"ך בארץ זו לא פחות מאשר באנגליה, אף־על־פי שהגרמנים אינם מרבים לדבר עליו כל־כך. הקריאה והלמוד בתנ"ך הרימו את המוסר הגרמני; הם אנשו (הומאניזירט) את הגוי הגרמני. ובכל־זאת, למרות הרויחם מן התנ"ך לא פחות מעם אחר, לא השכילו לעבד אותו די־צרכו. הם מרבים להשתמש בכתובי התנ"ך, מה שמראה על ידיעתם את ספר־הספרים, אולם הם לא חדרו לתוך נשמתו ואינם חיים באורו. וכן הוא יחוסם אל היינה: בקיאים הם בשירי היינה, אולם רק באופן רשמי, כביכול. התנ"ך נכתב בלשון, שאין הגויים נזקקים לה עד היום הזה; ואת היינה, אשר במחו האירה קרן אורה של הנשמה התנ"כית, לא ידעו הגרמנים להגיע עד הבריתי, כי הגרמנים כשאר העמים הנוצרים. לא תפסו עוד את משמעות הכתוב: „בצלם אלהים ברא את האדם". אמרות התנ"ך הצרופות: הלא פרוס לרעב להמך", „בנפול אויבך אל תשמח", וכדומה, לא חדרו עדיין אל תוך הכרתם של עמי־התרבות הנוצרים, כנראה ממעררים בעיקר הדיפלומאטיה הבין־לאומית בשנות המאה העשרים.

העובדה היא, שהיינה לא חמד לצון על הגרמניות ולא שפך לעגו על הגרמנים, כטענתם של שונאיו; כונתו היתה ללעוג לחנופה הנוצרית ושלטון הפראיות בעולם במעטה של תרבות. בהיותו גרמני על־פי חניכי ואיהייתו ראה בעין בהירה את מגמת הציוויליזציה בארצו הוא, אולם בהעבירו את גרמניה תחת שבט מוסרו, כיוון אל כל הארצות הנוצריות. אולם הגרמנים ראו בו רק את המתנפל על מולדתם החביבה להם,ומפני זה גברה לו שנאתם. את היינה שונאים הגרמנים לא בגלל היותו יהודי מלידה, כי־אם בגלל היותו יהודי

במשך של שתי עשרות שנים היה מאפס נורדוי המת. הלשון והעט השנון של הציוניות המדינית. בגליונות „התורן" הבאים נדפיס שורת מאמרים על־אדות נורדוי הסופר, הנואם והיהודי.

היום נסתפק בזה, שנשלח ברכתנו, ברכת העברים באמריקה, להזקן הגדול, כי יזכה לראות בעיניו את גאולתנו הנאמנה על אדמת אבותינו ומעל הר הצופים ישמיע לדור נולד את קולו, קול חוצב להבות אש...

הַגְּזֵרָה עַל הָעִבְרִית.

לפני ימים אחדים נתקבלו כבלגראמית בעתונים שונים וממקורות שונים, כי פקידי הבולשיביקים ברוסיה אסרו באיסור גמור את למודה של השפה העברית בבתי־הספר של היהודים. טעמם ונימוקם של חכמי הבולשיביקים בגזירה זו: השפה העברית מתה היא ורק למשא כבדה היא על הילדים הרכים ששפתם העממית היא יהודית המדוברת.

אמנם לא תמיד אנו מאמינים בכל מה שמודיעים העתונים על־דבר הבולשיביקים ומעלליהם וגזירותיהם. אבל, כפי הנראה, יש מקום הפעם להאמין, שהידיעה על־אודות הגזירה שהטילו על השפה העברית, אמיתית היא. השמועה על־דבר שנאתם של הבולשיביקים להשפה העברית מרחפת זה כבר באויר, וידיעות שונות היו באות מזמן לזמן בעתונים על־אודות זה.

ואם אמת הדבר כפי הידיעה, כי הבולשיביקים גזרו גזירה על כל בתי־הספר של היהודים לבל ילמדו בהם חלילה עברית, אז אין ספק בדבר, כי יד ישראל באמצע. כלומר: פקידי הבולשיביקים היהודים, שיש ביניהם, כידוע, אידי־שיסטים אדוקים, נקמו את נקמתם מכבר מן השפה העברית שנאאת נפשם והמירו עליה הרם נגיד.

ואם אמת הוא הדבר — וכנראה אמת הוא, — שגזרו ברוסיה על למוד השפה העברית, שפת כתבי־הקודש, אז רק יתפשט הלמוד הזה באופנים שונים ועל־ידי צינורות שונים. קשה־עורף הוא העם העברי. ואם אוסרים עליו את למוד השפה העברית בגלוי ובצבור, אז ילמדוה וישננוה בהחבא, בחדרי־חדרים, אז ילמדוה במסירות נפש ובעקשנות מיוחדה, אז ילמדוה לבניהם גם אלה היהודים שהתיחסו אל שפת אבותם עד עתה בקרירות־רוח ובשויון־נפש. כן הוא העם הזה וכן דרכיו.

גורלה של השפה העברית כגורלה של העם העברי: „וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ".

לא לעולם חוסן הבולשיביקים ברוסיה ופקידיהם היהודים. איבם השפה העברית שמעולם היתה היה

מתוך הכרה פנימית — יהודי מתוך נטיות לבו. כי בן נאמן היה היינה לבעלי התהלים, בין בתור משורר ובין בתור מורה מוסר. המוסר לא היה אצלו, כלשאר החוקרים של אומות העולם, ענין ללמוד והקירה, כי־אם תורה שבלב ורגש. תפקידו של היינה לא היה לנסח מצוות ואמרות מוסריות, כי־אם לתת בטוי ברור בשירתו לרגש האנושי הכביר. וטעות בידי החושבים את היינה לרגשני, בשפטם אותו רק על־פי רבים משיריו הסינטימינטאליים; לב עמוק, לב אנושי היה לו, וברגשותיו האנושיות לא היה יכול להשתחרר מן הרעיון, כי האדם נברא בצלם אלהים.

בכל מניעיו השיריים היה היינה כולו יהודי, כשם שגיתה היה כולו גרמני. ואף־על־פי שאורו של גיתה העצים לזרוח מזה של היינה, חומו לא חמם בקרני החום של היינה. אורו של גיתה היה האור הצפוני הקר והמזהיר, אולם זה של היינה — בנגב מכורתו. [illegible] בתכונת נפשם ומזגם של שני המשוררים [illegible] גדולים של המאה התשע־עשרה אפשר לסמן על־פי הבדל מצב־הנפש [illegible] ויהודה העתיקה. במקום אחר ציינתי את ההבדל בין תורת מוסרו של אפלטון וזו של נביאי ישראל. ההבדל הוא רק בשיטה. אפלטון עמל להוכיח, כי רעיון הטוב הוא העליון בסדר הרעיונות; והנביאים הביעו דעה זו בתור מושכל ראשון, בלי חקירות ונתוחים — כי להם באה הוכחה זו לא על־ידי חשבונות קרים, כי־אם על־ידי אינטואיציה. ומה שחל על אפלטון והנביאים, חל גם על יתר המשוררים הקדמונים של יון ומשוררי ישראל: הראשונים הם כוכבים צוננים המפיצים רק אור והאחרונים שולחים קרני חום וזוהר גם יחד [illegible] — לפתוח וגילוי הגאון האנושי; [illegible]

[illegible] המיסטיים, כי השקר, [illegible] עם כל היות אפלטון נערץ בסוד בעלי המחשבה של העולם הנאור — ה מ ו נ י העמים נמשכים יותר אל מנהיגי ישראל, מהמת פשטותם ואנושותם לא־האמצעית של האחרונים. גזירה שוה כזו אנו מוצאים בגיתה והיינה: במקום שאת גיתה מרבים להעריץ בעלי המחשבה, המוני העם, [illegible] מוצאים נחת־רוח [illegible] בשירי היינה. שכליותו של גיתה זרה להם, אולם רגשותיו של היינה קרובים ללבב.

אמרתי למעלה,כי בשירתו היה היינה כולו יהודי. דברים אלה צריכים קצת ביאור. היינה לא היה יהודי במלוא משמעותה של מלה זו. הוא לא היה נאמן לעמו ולדת עמו; [illegible] העברי, עד כמה שהדבר היה אפשר לו על־פי ירושתו הגזעית וזכרונותיו היהודים. מזגו ונטיות לבו היו יהודיים, ומפני כך היה מ ש ו ר ר י ה ו ד י ש כ ת ב א ת ש י ר ת ו ב ש פ ה ה ג ר מ נ י ת.

מבחינת המחשבה היה היינה „כליבו", אך לא יהודי. וכאן רוצה אני להטעים, כי כל הפילוסופיה של ההיסטוריה אשר לניטשה אפשר למצוא אצל היינה. כמו־כן אפשר למצוא את פולחן הגבורים של ניטשה אצל היינה. וזוהי אולי הסבה, שניטשה העריץ כל־כך את היינה [illegible] „ילד־הפלאים של ספרות העולם". בכל חייו של היינה היה היהודי ולא־היהודי שבו מנצחים זה את זה. היינה החושב עבד את [illegible] יון ויהי שבויו של היופי ההיליני, באותה מדה שעשה את היופי לראשית הפילוסופיה שלו. ההסתכלות בהיסטוריה [illegible] אפילו אם תהא מכוונת בזהירות מרובה אל הופעות [illegible] מחייבת את ההכרה בשיטת החיים המבוססת על [illegible] אריסטוקראטית [illegible] בלי [illegible] של היינה את נאפוליון וזהו מקור פולחן הגבורים [illegible]

בספרותו וברוחו של העם העברי בכל ארצות נדודיו וגם בכל תקופות גלותו, ושהתעוררה בדורנו לחיים חדשים — שפתנו זו תפרח ותחיה בפינו ובפי זרע זרענו גם אָז, כשלא יהיה עוד שום זכר לכל רודפיה ושונאיה שקמו עליה לכלותה בכל דור ודור — ולא הצליח הדבר בידם.

הגזירה שגזרו על השפה העברית ברוסיה צריכה להוסיף אומץ וכח חדש לכל אלה הלוחמים על תחית השפה העברית והרחבתה במדינה זו.

לִקְרַאת עֲתִידֵנוּ בָּאָרֶץ

מאת

מרדכי בן הלל הכהן, ירושלים.

ב.

בחברון יושבים עתה כשבע מאות יהודים, אבל העיר גדולה ולה סביבה פוריה ונהדרה, ודרכים אליה סללו בזמן המלחמה. העיר הזאת מתרוקנת על־ידי ירושלים, אבל זה רק נעשה בימי המשבר, בימים אשר קוו האנשים למצוא מחיה ומחסה בעיר יותר גדולה. בעתיד הקרוב יש תקוה להגדיל ולהאדיר את הישוב היהודי בחברון, בפרט אם ייסדו מושבות חקלאיות בסביבה ההיא. המושבות הקרובות אל העיר מחיות ומפרות גם את העיר הקרובה, והיישוב בתוכה הולך ומתגדל במהירות יותר גדולה מאשר מתרבה הישוב הכפרי. זה האחרון זקוק תמיד לשטח ידוע של קרקע, של חלקת אדמה לו לבדו, בעת שהישוב העירוני יונק את כחותיו „ממגד שמים“, מכל הבא לידו.

ובארץ יהודה הלא נמצאות עוד ערים מקדם, שאָמנם עתה אין בתוכן כמעט שום ישוב יהודי, אבל אין זה כלל וכלל מן ההכרח. באר־שבע, עזה, לוד, רמלה, וגם בית־לחם ויריחו — כל אלה ערי ישראל, שעתה כמעט נתרוקנו מן הישוב העברי. יש בכל־זאת תקוה, כי בעתיד הקרוב ובהשנות המצב והתנאים, יבואו אחינו להתישב גם בערים האלה, ואַט־לאַט יתקעו להם יתד בתוכן. זאת תהיה, בלי ספק, עבודת יישוב לא־קלה; על הסתדרותנו יהיה להכשיר את התנאים לישוב־עירוני זה; עלינו יהיה לתמוך את התושבים הראשונים בהרבה דברים, ביחוד במוסדות של חנוך ורפואה, — אבל גם פרי רב תביא לנו עבודה זו. הערים הנזכרות לא חדלו להיות לעולם נקודות ישוב חשובות, ואין לנו רשות לוותר על המקומות האלה. בבית־לחם, לוד, באר־שבע, רמלה, עזה ויריחו חיים תושבים לאלפים, בכל אחת חיים ומתפרנסים תושבים לא־יהודים, — ומדוע לא יתישבו גם יהודים בתוך הערים האלה, ומדוע לא נביא גם את האור אשר רכשנו לנו באירופה ואת כל הסדרים הטובים גם לתוך ערי ישראל אלה?

את הדימוקראטיה האמריקאית ראה בתור צבור אנשים המוחים את פיהם כולם במפיה אחת; וצר היה לו כל ימיו, כי שקספיר, מלך החוזים הדראמתיים, היה בן לעם של חנונים. השקפותיו על המקח והממכר היו כולן יוניות. הוא שנא את בעלי המסחר כיוני קדמון, וישנא גם את שלטון הרבים. ולמרות זאת היינה הוא עד היום הזה משורר של המעונים והמרודים. זה האיש אשר שר תהלות ותשבחות לנאפוליון, שפך דמעות וישמיע צלילים שוברי־לב לטובת המרודים. בגלל זה האשימוהו שונאיו וטענו, כי לא היתה אמת ברוחו ועל־כן לא התיחס באמונה לא אל האריסטוקראטיה ולא אל ההמונים. אולם ההאשמות האלה, אשר בסקירה ראשונה נדמה שיש להן יסוד, לא צדקו. להיינה היה שכל לא־יהודי ולב יהודי. היינה הלא־יהודי, החושב והפוזיטיביסט, התנגד לדימוקראטיה; אולם אם, למרות כל זה, הנה חבה לתנועות־המרד החפשיות, היה זה מפני שלא יכול להמלט מיהדותו, מפני שהלב היהודי שלו דפק לטובת המוני העם. זוהי סבת הסתירה והמלחמה הפנימית שסבל מהן כל ימי חייו ואשר אך מעט הבינו והעריכו אותן.

נשמה בת דו־פרצופין זו של היינה היא היא מקור לא־אכזב של בדיחתו ועקיצתו. הקומידיה שרשה בניגוד ובחוסר־ההתאמה שבחיים הטבעיים. היינה לא היה צריך לנדוד למרחקים לבקש את הניגוד הזה, כי בקרבו מצאהו. הוא התבונן אל לא־המתאים שבנפשו ובחייו הוא ובחשבון ברור השכיל לערוך את יסודות הניגוד בקומידיה וההתול שלו. הרכבת נפשו הוא רק הועילה לו לפתח בקרבו את כשרון הסאטירה.

לעתים קרובות ישאלו, אם ההומור של היינה הוא כולו גרמני, או צרפתי, או יהודי; השתדלו גם לחקות את הבדיחה שלו, אבל לריק יגעו. האמת היא, כי הגאון הבדיחותי של היינה איננו גרמני ואף לא צרפתי או יהודי, כי־אם מקורי ואישי, ומפני זה אינו ניתן לחקוי, כי אורגאני הוא. בקראנו את היינה נוכח, כי כחו היותר גדול בלעגו השנון מונח בכשרון המצאתו המהירה לגלות את הניגודים שבירכב ראגשים. היינה נזהר מהריצית־דברים ימפרים מוצרדית, המעוררות צחוק, כי מיטב הבדיחה הוא לא במלים שבלשון נופל על לשון, כי־אם ביחוסים ומצבים. אפשר לה לקומידיה להיות חריפה אפילו בלי הלצה אחת, אם רק יש בה צדדים בדיחותיים, הנגלים מניגוד המצבים והיחוסים.

אפשר איפוא לחקור את בדיחותו של היינה עד תחילתה, ששרשה ביהדותו; כי בהיותו יהודי על־פי רגשותיו, היתה בו מלחמה פנימית בין השכל והלב — מלחמה שהעשירה את הכרתו הקומית, והיתה מקור היסוד הבדיחותי שבו. המלחמה הפנימית הזאת לא היתה, כפי שרבים סוברים, אך פרי הסביבה שלו, פרי החנוך ושיטת החיים, כי־אם טבעית יתבונית. הסביבה והחנוך רק עזרו להתפתחותה של התנגדות הכחות בנשמתו והגבירה. אביו, על־פי עדותו, היה אדם נוח שחי רק כדי ליהנות מחייו. אולם אמו היתה תלמידת רוסו. לשרירות לבו בילדותו ובחרותו ניתנה חופש גמור. אפיו, אופי של נער חוזה־חזיונות ובעל רגש, לא נכלא על־ידי סייגים וחומרות. כמו־כן לא היה מי שישגיח על התפתחות שכלו. הסביבה הקתולית, רבת־הצבעים, שהלהיבה את דמיונו ושמחה את לבבו; הדר הסביבה הטבעית בשני עברי הרהיין יחד עם סדר החיים שאחרי המרד, רק חזקו את הנטיות האליליות הטמירות שחיו בו. ובהיותו בן עשרים וחמש שנה היה טרף למצבי־נפשו הפיוטיים — כהן בהיכל המוזה של היופי. מזלו הטוב או הרע גרם, שלא נתן לו הטבע אופי של נזיר, או כפי שהוא היה קורא לזה אופי נוצרי אשר מזגו דיאוניזי. האופי הדיאוניזי הזה בצירוף עם דמיונו הפיוטי ומעופו הריתמי עשה את נשמתו של היינה לאופירה כבירה — עושר של צלילים, של ניגונים ימהור פלא. אולם בתיר ניגוד ראופירה כבירה זו עלו לפניו חרבות ירושלים של ימי ירמיהו עם כל היגון והעצב שבהם. זכרונות נזעו, סוף־סוף, התחרו עם מזגו הדיאוניזי. אם בעינן

בשומרון יושבת לה שכם בהר אפרים וקיסריה על שפת הים, — ויהודים אין בתוכן. בשכם יושבים להם שארית השומרונים, לרגלי הר קדשם, הר גריזים. יהודים בקרב־נמצאים שמה. הפיוניטיקאים הערבים, המשתדלים עתה על־פי פקודות מנהליהם בדמשק ומבצרים לסכסך את הערבים ביהודים שבארץ־ישראל, — בחרו להם את העיר שכם לעשותה קן השנאה לישובנו החדש. מן העיר הזאת יוצאת תעמולה להתנגד אל הציוניות, אל ההגירה היהודית. וכאשר נסה הבאנק היהודי לשכור דירה בשכם ליסד שם סניף של האפ"ק, עמדו בני־שכם ועכבו את הדבר. היו עוד מקרים אחרים בדומה לזה. אבל כזאת וכזאת תשפל חרב השנאה, אשר תנדוף כעשן מפני תנאי החיים המכישיים. שכם היא עיר גדולה, קשורה אל חיפה ואל כל עמק יזרעאל בפסי מסילת־הברזל הטורקית, העזובה עתה מאת השלטונים הבריטים; בין שכם ובין ירושלים יש כביש טוב ומסודר. שכם היא עיר של מסחר ושל תעשיה. באופן כזה אין העיר הזאת יכולה להיות נפרדה מעל חיי הכלכלה העתידים בארץ, ואין ספק, שאחינו יתישבו בתוכה ויסחרוה ויפרו את מרכולתה. קיסריה היא עזובה עד מאד, אבל הן נמל ישן לה, יושבת על חוף הים, ושתי מושבות עבריות גדולות ופוריות — זכרון־יעקב וחדרה — בשכונתה. ואם כי זכרונותינו על־אדות העיר הזאת מימי רומא ותפקידה בימים הרעים האלה אינם כל־כך מזהירים, אבל הדבר הזה לא יעצור בעדנו לקומם גם את הריסות העיר הזאת ולעשותה מושב לשבי הגולה.

ואת העיר היפה, המשתרעת לרגלי הר הכרמל, נשיא הררי אפרים, — את העיר ח י פ ה, החילונו להשיב לתחיה עברית בתשומת־לב מיוחדת זה ארבע־עשרה שנה. את ערכה הגדול ואת עתידה המזהיר הבינו רבים. הגרמנים „בני ההיכל" ראו את יפיה ויהמידוה עוד לפני חמשים שנה, ויבנו להם מושבה־שכונה על־יד העיר ההיא, והרצל שלנו נשא על רוכסי הכרמל היורדים ומשתרעים מעל חיפה את חזיונו ומשא־רוחו בספורו „תל־אביב". חברת המסחר והתעשיה „עתיד" היתה הראשונה, שהשקיעה את מיטב אמצעיה החמריים בעיר הזאת ותבנה שמה את בתי־החרושת למעשה שמן ולבורית, וביחד עם המהנדס איצקוביץ מבאקו בנתה גם בית־המלאכה להתוך־ברזל ולמכונות. ומאז ועד עתה הלך הישוב היהודי בעיר הזאת הלך וגדל, הלך והתפתח, וגם מקום לבנין הטיכניקום העברי בחרו מיסדו המכון הזה על־יד חיפה. קהלת ישראל בחיפה גדלה והתפתחה בחומר וברוח, כי גם בית־ספר תיכוני, בית־ספר הריאלי, נוסד שמה. בתי מסחר אחרים משלנו הראו כחות־חיים עד כדי להתחרות עם הגרמנים הנוצרים, אשר במשך הזמן שכחו וטשטשו את האידיאלים של „דת ההיכל" וישימו עיניהם

האחת השקיף על פני יון העליזה, בשניה ראה את חרבות יהודה הקורעות לב. לבו התרשם משני המחזות גם יחד ושניהם העירו את רוחו לכל הנעשה תחת השמש. לפעמים אנו רואים אותו תקוף ברגשות יהודיים כבירים, ובשעה שהוא נותן להם בטוי, אנו נזכרים בתהלים או בניבי הנביאים הגדולים; ולפעמים הוא צולל עד נבכי קינת ירמיהו. נמצא, שיחוסו של היינה אל היהדות אינו זה של הקדשה, או של יחוס רשמי, כי־אם טבעי ואורגאני הוא. ברגעים שתקפו עליו רגשות יהודיים, ורבים היו הרגעים האלה בחייו, היה כולו יהודי. ש ל א מ ד ע ת, עד כמה שמניעיו האנושיים בשירתו מניעים, היה תמיד יהודי.

אמת הדבר, כי היינה בלכתו בעקבות בנידורו, בירנה, גאנז ואחרים, עזב את הדת היהודית וקבל עליו עול הנצרות; אולם הכנסיה הנוצרית לא הרויחה הרבה מזה. יהודים נוצרים, אם רק הם בריאים ושלמים ברוחם, — רק במקרים רחוקים משלימים הם עם האמונה החדשה שלהם. ארבעת אלפים שנה של זכרונות נזעיים רב כחם מיצר בזרגע יעייב את רעב היהודי ידתו. תשעים ותשעה אחוזים מן המומרים היהודים נעשים ליסוד מרקיב בכנסיה הנוצרית. אולם היינה היה יותר מיסוד מרקיב בכנסיה, כי בחומר־המפוצץ של בריחותו נפץ אותה לרסיסים. לא רק שלא השלים עם האמונה החדשה, אלא גם התכחד על חשבונה יותר מאלה שקדמוהו. עיקרי הנצרות היו זרים לרוחו לא בגלל צורתם הדתית, כי־אם בגלל שלילתם את הרגשותיו האסתיטיות. הרעיון של אלהים שנולד באורוה, המסמן שפלות וחולשה ושיש בו כעור מבחינה אסתיטית, לא היה יכול להשלים עם שכלו ועם נטיתו להערצת־גבורים ולעבודת־אלילי היופי.

האלהים העברי, הכל יכול, אלהי הרצון החפשי הוא, השובר מטה גויים ובונה עולמות ומחריבם, היוצר אור ובורא חושך, — אלהים כזה ראוי הוא לכבוד והערצה, ליראה ואהבה. ואף־על־פי שלפעמים התלוצץ גם על אלהים זה, בכל־זאת תמיד כבד אותו. כמובן, אין זה היחס של היהודי הבינוני אל אלהיו; אולם היינה לא היה יהודי בינוני. אלהי התורה והנביאים עשה עליו רושם עז, ומבחינת אמונות תיאולוגיות והשקפות מיטאפיזיות היוצאות מציונים דתיים לא נוצרי היה היינה, כי־אם יהודי.

מענין הדבר, כי היינה, כמו כל המשוררים הגדולים בישראל, היה מקלל גדול. התנ"ך הוא ספר גדול של קללות ותוכחות. בשום ספר שבעולם אין אנו מוצאים קללות נמרצות כמו בתנ"ך; ומן התנ"ך עד היום הזה, אפילו בשירתנו הצעירה, ניכר רשומו של יסוד הקללות. הקללה היא תכונה יהודית — מחאת החלש נגד התקיף. אילו היה ליהודים עבר צבאי כלעמים אחרים, כי־אז לא היו משתמשים בכלי־זיין זה. אילו יכלו היהודים בימיהם לרנן על עצמם נגד הפורעים בהם פרעות, לא היה ביאליק כותב את „שירי הזעם" שלו. קללתם של היהודים היא איפוא טבעית. היינה היה רב־המקללים שלנו ובמדה ידועה הוא עולה גם על המקללים שבתנ"ך. ההשואה חודרת עוד יותר עמוק: כמו בקללות התנ"ך, כן גם בקללותיו של היינה — הקללות מחזיקות בקרבן פיוט רב. האל היהודי מקלל, הנביאים והמשוררים שלנו מקללים, וכן עושה גם היינה. והיינה זה היהודי, שאין משלו במקללים, היה בעת ובעונה אחת גם המשורר הלירי הרך היותר גדול שחי על אדמת אלהים.

אף־על־פי שציוריו ותמונותיו וצבעיו של היינה ליהודים מארמת גרמניה — מזרחיים, או יותר נכון, ארץ־ישראליים הם במקורם. הגרמנים תקופים ביפיו המקסים של היינה עד כי לא יתבעו את היופי הזה לעצמם. האינסטינקט הנזעי שלהם אומר, כי לא להם הוא, כי־אם לנו, ומפני זה הם בזים לו ושונאים אותו. הם שונאים אותו משום שהוא מכריח אותם לשמוע אליו, והם בזים לו, משום שלא להם היא. היינריך היינה, המשורר היותר גדול בספרות הגרמנית לא גרמני היה, כי־אם יהודי.

ולבבם לרכוש להם את סחר הנמל חיפה ואת הסביבה בגליל.

כובן, שהשלטון הבריטי החדש ראה את חיפה ואת הנמל המיצוין בתוכה שאין כמוהו בכל שפת ים-התיכון אשר באסיה הקטנה, ועתיד גדול נשקף לעיר הזאת. חיפה תהיה עיר הראשה בארץ-ישראל לכל סחרה ועזובונה ולכל משאה-ומתנה דרך הים הגדול, ובני אחינו הסוחרים ובעלי התעשיה ימצאו שם בשבילם כר נרחב לכל מסחר ועבודה. הבאים ימצאו לפניהם גרעין בריא של קהלה יהודית כבת אלפים נפש, מגרשים רבים נקנו על-יד בנין הטיכניקום, שבודאי יגמר בקרוב ויהיה, בלי שום ספק, כולו עברי, וגם על הכרמל מלמעלה קנו הרבה מאחינו מגרשים על-ידי המשרד הארץ-ישראלי והאפ"ק.

במספר ערי הגליל אין אנו יכולים לוותר על עכו, הקרובה מאד אל חיפה, וקהלה קטנה יהודית נמצאת בקרבה, וגם צור וצידון תהיינה מושב לבני אחינו בהמשך הזמן, כאשר יתרגלו האנשים הבאים אל תנאי החיים בארץ. לא נוכל לוותר גם על בית-שאן ואפילו על נצרת, שכולה עתה נוצרית. והלא נצרת היא כל-כך קרובה אל עמק יזרעאל שלנו ואל מרחביה היפה ואל כל העולם המתהוה בעמק ההוא.

והערים טבריה וצפת. הן חמי טבריה והכנרת יכולים להיות מקור מחיה ומסחר ותעשיה, והמקור הזה רק יושב ומחכה לידים חרוצות, למרץ ולכשרון המעשה. הפרץ בחומה, המקפת את העיר טבריה הישנה, נפרץ מכבר, ואת העיר צריכים ויכולים להרחיב גם לצד המעינות החמים וביחוד למעלה מהעיר, לצד ההר הנטוי עליה. את העיר צריכים להבריא ולתת לה פנים אחרים, ואז הלא יכולה העיר טבריה ומעינות הרפואה אשר בה להיות לתחנת-בריאות גם בימות החורף לכל ארצות אירופה. אל תשכחו, שאין עתה ארץ-ישראל רחוקה ונדחה „מעבר להרי חושך" במקומות נסתרים מאדם, ואך על שפת ים-התיכון, החובק בזרועותיו את שלשת חלקי העולם, היא שוכבת, ומחיפה עד טבריה מהלך שתים-שלש שעות במסילת-הברזל. והאם יודעים אתם, שאין בכל ארץ-ישראל אויר טוב ומבריא כאוירה של צפת, היושבת על אחד הרכסים אשר בהר כנען. רק הרעב והעוני והמשטר הטורקי יכלו להפיל חללים רבים בצפת ולהרבות את יתומיה; אבל בידי משטר חדש ומסודר יכולה צפת וסביבתה לכלכל עשרות אלפים תושבים. בקיץ לא יגדל שם החום, ובחורף הקור שם ממוצע, ואויר ההרים מזין ומבריא, ובבקעות בין ההרים מעינות מים מפכים, והכפרים מסביב מביאים אל העיר מכל הטוב אשר תתן להם אדמתם הפוריה. אך יבואו-נא אנשי מעשה, בני מסחר ותעשיה, אשר לא יקוו למוסדות של שנוררות ולא ישאו עיניהם אל „הפוסתה" מאמריקה ומיתר מושבות ההמנים בני הרחמנים, ויתעסקו בישובו של עולם, ואז תענה להם העיר צפת את הריוח ואת הפרנסה, כאשר מצאום בכל המקומות אשר ישבו אחינו בתוכם. ואם מצאה ידם בארצות הגלות, — בארץ-ישראל על אחת כמה וכמה.

זאת תהיה תורת הישוב העירוני בארצנו בעתיד הקרוב. ישנן ערים בארץ-ישראל, ואחינו הבאים ימלאו אותן. לאט-לאט, בסדר ובמשטר, יבואו האנשים, פן ירבו עלינו והביאו קללה על הארץ ועליהם. הסתדרותנו הלאומית תוציא מאוצרה את כל הסדרים הנחוצים למסע הגולה, לתשובתו של עמנו לארצנו. לא במרוצה ולא בחפזון, אך בסדר ובמשטר, כפי אשר תשים לפניהם הסתדרותנו. אבל אל-נא יאמרו: צר יהיה לנו המקום בארץ-ישראל. הנה ראינו, שגם הערים יכולות להרחיב את גבולותיהן. ומחוץ לגבולות ערי המושב, — אבל על זה במאמר מיוחד.

---

* * *

הַיָשׁוּב עוֹד אֲבִיבִי אֲשֶׁר חָלַף
עִם זָהֳרָיו וּטְלָלָיו?
וְהִשְׁקָה לְפִי, צִחֵה-הַתַּלְאוּבוֹת,
מִיַּיִן-פִּרְיָה יַעֲסִיס-תְּנִיבִית?
אוֹ כַּעֲלֵי-שַׁלֶּכֶת אֶכְמַשׁ...
„כְּמִישָׁה!"—
עֲלֵי-שַׁלֶּכֶת לְאִטִּי לִי בְלְחִישָׁה...

הַאֶפָּק עוֹד אֶל תּוֹעֲפוֹת הֶהָרִים
בִּמְעוּף אֲבִיר-נְשָׁרִים?
וּמַסְכָה בִּי מֶרְחַבְיַת-רוּם טְהָרָה,
אֶת זִיוָהּ וַהֲדָרָהּ?
אוֹ אֶזְחַל, פְּצוּעַ-גַּף, בַּשְּׁפֵלָה...
„שְׁפֵל!"—
לִי קַרְקְרָה צְפַרְדֵּעַ בַּעֲרָפֶל...

הַאָבוֹא אֶל הַחוֹף, אֵלָיו בִּשְׁאָר-עֹז
פֹּה אֶחְתִּיר, הֲלוֹם סְעָרוֹת?
וּרְצוּץ נְדוּדִים, עִם הָעֶרֶב יוֹמִי,
שָׁם אֵט לִי אֹהֶל-שְׁלוֹמִי?
אוֹ טְרוּף נַחְשׁוֹלֵי-עֹז אֶקָּלַע...
„קֶלַע!"—
לִי רָטַן גַּל וַיִּנְפַּץ אֶל הַסֶּלַע...

אפרים א. ליסיצקי.

שְׁלֹשֶׁת הַמַּזָּלוֹת

(מעשיה)

מאת

יעקב הופריכין.

החבורה הקטנה נשתתקה. הירח זה עתה צף ועלה, וקרניו החוורות גששו בחלל־התעלומה השקט ונתמזגו לאחת עם יאוש יללתו של שועל נדח בין הכרמים. שלשת ראשיהן של שלש השומעות, שנצטפפו מסביב להמספר, נתוארו פתאום בצבע־פיח בולט על־גבי לבנת המרפסת השרוגה טרף־העזים *, המתנדף במתיקות עיפה. מזרק־המים החבוי בצל השיחים שבגן מנגד כאילו השפיל גם הוא את לחשו הזך והמיתחנן. רעדו בבת־אחת מיתרים אחדים בגתית שביד תרצה היפהפיה, בעלת העור הצח כהרים וההכילה כשחר, ויצורי־הגי הדשנים־עניגים, שהיתה חבוקה בהתפנקות בזרועות אביגיל, הגדולה ממנה בשנים, בשכל וביסורים של גנזי־לב. אגב, על גנזי־לב אלה עברו בשתיקה גם אותם הוידויים הארוכים־תפלים שנלחשו מתוך השפתים העדינות על אזנה של עדה המקשיבת בקפאון תמיה... צלה, הנעדרת בעית הידים המכוסות בעין עור־און, הנפש המכוסה כעין זג־אפרסק שעיר ומרטב־טללים, והשעפים המכוסים כעין ירוקה שעל־פני המים, שמתחתיהם יתפזו גרים כמיכים וירצדו דגים קטנים, צלה הביבה יבתי־יוריד זו, התרוצצה פעמים אחדות בזו אחר זו על כפאה, והברות עצבניות ומקוטעות אחדות יצאו מפיה, ולא נודע אם נתכוונה למה שפלה המספר לספר או למשחק האור והצל ולקולות הלילה החומקים וגוועים. לסוף לא עצרה כח ותפריע את הדממה — הדממה שתמיד, תמיד העיקה עליה, ואפילו ברגעי התיחדות עמה, עם דממה זו, — בפריך־מלים מזועזע, צעקני ועצור כאחת:

— שמע, אלידן, ספר עוד איזה דבר, עוד איזה... נו, ספר, שמע!

פני המספר, ששהו בצל ולא זעו משם, כאילו נתבהרו בתוך החשכה, והוא ענה:

— עיפתי, ציל... אך, ראו זה פלא! במדומני, זו לך הפעם הראשונה הערב לבקשני לספר. הבה! כדבריך כן יהי.

צלה התרוצצה שנית על כסאה פעמים אחדות בזו אחר זו, והברות סתומות והנוקות אחרות יצאו מגרונה. היא היטיבה את קפלי שמלתה המלבינה באפלה, כאילו היא היא המתכוננת להחיל בספור, והמספר החל:

— טעות היא בידי הדורות הנאורים, כי יצר יצרו להם בני האדם את אלהיהם בדמותם ובצלמם. לאמתו של דבר היו מסבות העולם וההופי התקופות קשורים ותלויים תמיד בתנועות נסתרות ונפלאות של גרמים עליונים, של המזרות הנצחיים וכבירי־הסוד. האין יש עולמנו הנראה רק בבואה משתנית, רק סמל ח מ ר י — של המציאות העליונה, של היש ה ר ו ח נ י והקיים זולתנו? בתנועתו תלויה הויתנו, במנוחתו — מות לנו, היק מרגוע עולמי. ריב כי יפול בין איתני מרום ורקמת ההיסטוריה תגל פתע קפוליה לעינינו לשנותן שנוי קל או רב; בהתעודדם תשרין הארץ גאונים מזהירים כתולעי־יוהנא, ובנפול רוחם — תתנוון האנושיות ולהב רוחה המתהפך יעלה חלודה. זאת ידעו, הכירו הקדמונים בהירי הרוח; במהיות הרטיטים ובמשכיות אישפים היתה חכמה רבה יתר על־פני כל רשתות הבזק של דור החשמל. כוכבי הלכת, הכבודים במרומים, הביטו בעין פקוחה וטובה על שוכני־עפר החפשים לנפשם, אף כי עבדים היו לגורלם. כיום מכרו בני־תמותה את נפשם החפשית בעד תרמית גורל בנוי בידי עצמם. אהה! אך תרמית ולא גורל קנו לעצמם.

אז, במלוך נ ו ג ה היפהפיה בשמי הנצח בין יתר הבריה, כוכבי הלכת, והיא אית־כוכבים זכה ויפיאה, נפשה הנצחית דובבת רק אהבה תמיד, וקרניה הקוסמות מעוררות אהבה בכל, והיא כראי־כשפים צלול וסתום, שכל המשתקף בו יאהב את עצמו ואת כל זולתו, ותאהב בבדידות־האלים את ש ב ת א י הפלאי, בין שבעת כוכבי הלכת הכי נסתר ואוהב־סוד. זה היה כוכב צנוע, מוזר, נחבא אל מסילות הנצח, עוסק בחכמת הנעלם וחובר חזיונות קסם. מעגל־קסמים מעורפל ונוגה היה מעטהו. בקהל כוכבים לא התיחד ובמקהלותם לא הזהיר בגילה רועדת. תמים עם נפשו ועם אהבת נוגה השלוה והזפה רחף בנתיבות מעלה, כשהוא מחפש את מכורות הנעלם והמושך. אך מנוחה לא ידעה נפשו. קללת מחפשי האמת ומצרפי האותיות אשר מעולם רבצה גם עליו ככתר של מורא ויצא שמעו בין הכוכבים כגרם סתום ומסוכן אשר פגיעתו מטילה חרדת אין־פשר ועינו ההותרת מרימה מסך הזיות ויסורים לא ידעום שאר בני השמים השאננים במסילותם. ותהי אהבתו נחמתו היחידה.

זה היה בימים, שגם על־פני האדמה היתה ברית נאמנה בין האהבה והאמת, הימים הרחוקים, המכונים כיום בפינו בשם תור הזהב, שבהם היו בנות האדם נותנות את חסד־נעוריהן הטהור ביתר השק חפשי ובאש יתירה וצרופה דוקא לאותם מבני האדם, ששמו את לבם לתהות על שערי האמת המתעלמת מעיניהם, הבוהרות בסוד ובמופלא. אתם, עם הנזירים הצעירים, אשר מצחם העדין נושא את אות התעלומה ומבטיהם הנעוצים פנימה מתביישים בפני אור־הרמיה המצוי. אתם צוו את הלומות בתוליהן הזכים והעזים. כי אך משנה־הופעה, אף כי בכביש הימים היהלה, היה הרקיע המציאות האמתית ה ה י א, שמקומה במרומים.

ובעת ההיא מ א ד י ם, אחד כוכבי הלכת האחרים, גבור־חיל, צח ואדום, וזרועותיו מיפיות ורשפי דריכה תמיד. ורגליו האדומות כדם נטויות למעלה בגאוה מתהוללת, וצלצול דהרתו במסילות הנצח מטיל חתה ורעש יתרים, אותו מאדים קטן־המצח ועב־הלסתות שהיה מלקה את העולם הזה בצרות של מלחמה ושפיכות־דם במדה שלקה בעצמו בשטחיות יתירה, היה מתהדר בברק אילותו וחוסן בטחונו בפני כוכבי הלכת חבריו הענותנים, כשהוא

* טרף־העזים — בלאטינית: caprifolium.

מאריך לסלסל בזיזי קרניו היוקדות, בשר־עשרה זה בשפמו הצהוב. מדי פעם בפעם היה יוצא אל מערכות הכוכבים ואמרות הגאוה המשתוללות בפיו. ואכן, היה טעמו ונימוקו האוילי עמו, כי רצה לקנות את לבב נוגה היפהפיה אשר חמיד. ואולם, מי פתי ויאמין אשר יוכלו הויות מהלכים לפוחז וריק כמותו בלבב הפלאית אשר אהבתה הזכה שמורה לו לבחיר־האמת העוטה סוד, לשבתאי, עצוב המאור וענוג הנפש. אבל, אהה! אין דבר נצחי בעולם הנצח... על כן יאמרו גם שוכני עפר: הכל שוטף ועובר! ויזנה לבב נוגה אחרי ברק הדרו הריק של מאדים גבור־החיל, ותבז נוגה בלבה לשבתאי החסור והקודר ותחשבנו לחדל־כוכבים ורפה־אונים. שבעתים אז גדלה יהירותו המתהדרת של אוהב־הקרבנית האדום, בקרבו אל נוגה ובהתמזג צבעיה הזכים והנפלאים, כאיש בבהירה, עם צבע הדם העמום של קטן־המצח וארך־הקרנים, ויהיו לעדי תפארת על חזו בין שאר קשוטי השחץ אשר למנצח המצליח. באותה שעה נבראו הרומאן הצרפתי ואהבת האשה ללוחם על־פני האדמה.

ושבתאי התכנש עוד יותר במעגל־הערפל הקודר אשר לו ויתן אל לבו עוד יותר לחקירת הנסתר והסוד, כי אמיר, יבוא אור האמת ויוציא מפניו את אור הרמיה. בודד התהלך במסילתו, נלחם ברזיו וביגוניו. רק פעם בהתקל מבטו בנוגה המוסכת קסם־עווים על כל סביבתה, כשהיא עוגבת על מאדים גבור־החיל, האזין בקרבו כעין קול המתחנן לצאת, לאמר:

— האת היא, אמונתי־נחמתי, שנהפכת לי למקור אמונה חדשה, אמונת יאוש ובדידות? הזהו גמולך שגמלת לי עקב כל החלומות והקסמים שהקרבתי לך לקרבן על אש אהבתי הזכה? היתה האש לגל אפר, וכוכבי — לגוף עכור...

כה המה בקרבו הקול, ואולם דבר לא הגיד. כי היה שבתאי הכוכב גם גאה ומסוגר למרות ענותו. אין אומר ואין דברים, בלי נשמע קולו. לאטו הפנה ממנה את מבטו החותר, המרים מסך הזיות ויסורים לא ידעום שאר בני־השמים השאננים במסילותם, נכנף בפנת־תעלומה וידם.

מני־אז התרחקו מעליו בני מינו עוד יותר, כי לווהו הפחד של ארורי הגורל בכל אשר פנה. בקרן חשכה הקודר נצטמצמה בעת רוחו השואפת מתוך מכאוב נאמן, תחת שחשפה קודם את אור האמת מלבנת הזוהר שלתאומי שדיה הרעננים של מלכת האהבה.

ומאדים הצליח בכל אשר פשט ושמיש האהבה זרחה לו מכל עברים. צלצול נשיקה לוה תמיד את צלצול אזנו, ושפתי אהבה דולקות — את זיזי קרניו המסולסלים בשפם מתהדר. על אם מסילות הנצח ארב לטרף והביאו בצהלה כאתנן־עגבים לנוגה היפהפיה, אשר נשתה כליל את אהבת נעוריה ויהי לה נחת־תענוגות ברור ומזומן יקר מכל מכמני הסוד ואוצרות הנעלם. ואולם לא היה מאדים נאמן לנוגה הבוגדת, ויהי בצאתו למלחמה ולא מאס גם בבנות אדם עבות הלחיים והרגלים אשר פגע בכפרים בדרכו, דרך הנצחון וההצלחה.

— העוד עלי להגיד — הוסיף אלידן, וקולו רחב קימעה מצחוק קל — העוד עלי להגיד, כי מני אז שונה ככה גם טעם האשה עלי אדמות? עיניכן הרואות ולבכן היודע. על כן נחבאת האמת ובין נשים לא תבוא, בעוד דלתותיהן של אלו פתוחות לגבור החיל המזהיר. על כן הלכה החכמה בגולה בדרוך מלחמה על במתי ארץ ורק בקרן חשכה עוד נשמע קולה. צלצול הרומח וצהלת רדיפת־הטרף החרישוה. הלעד?

אלידן נשתתק. הירח זה עתה נחבא שוב אחורי גוש־עב אפל. משק־המים במזרק הסתנן אטום ועיף כמיואש. שלשת ראשיהן של שלש השומעות נצטנפו לתואר אפלולי אחד. אך קולה של תרצה נשמע לפתע מתוכו, קול־פנוקים של יפהפיה סרבנית:

— ובעיני אני אין שבתאי שלך מוצא חן כלל, הידעת? שמת אותו לפילוסוף. אינני אוהבת פילוסופיה, הידעת? ואם הצליח מאדים, בודאי ראוי הוא לכך, זה הדבר!

ותרצה המפונקת, שחשבה במשך כל זמן הספור על־דבר אותו שר־הגדוד הנחמד שהכירה, ותארה אותו לעצמה כשר־צבא מיוחד בשביל־החלב יהיה אחרי כוכב, ולבסוף כי היא גם היא כוכב כזה, — תרצה היפהפיה שבה להתכנש בזרועות אביגיל הקרות והשקטית, שעתה התעוררה גם היא לאטה להפליט מלים מתונות מספר, כפנותה אל המספר:

— נו, שבתאי שלי! הטינא כזו בלבך למאדים? הספור טוב, אך מעוף אין לו. צריך להודות, כי מעופו של מאדים גדול יותר.

רק צלה החביבה והבלתי־זריזה, זו שפחות מכולן דמתה לכוכב, ויותר מכולן האמינה בשבתאי, היא לא אמרה כלום. רק פעמים אחדות בזו אחר זו התרוצצה על כסאה והברות מזועזעות והנוקות אחדות יצאו מגרונה. ולא נודע אם נתכוונה למה שכלה המספר לספר או לקולות הלילה האטומים, החמיקים וגוועים...

יפי.

מִן הַסִּפְרוּת הַיִּשְׂרְאֵלִית

מאת

מ ש ה ה ל ו י.

(„עבר והוה“).

למרות העובדה הידועה, כי התנועה הציונית בארצנו הוטבעה בחותם האמריקאיות עוד בראשית צמיחתה והתפשטותה, ניכרת תבניתה זו רק ביחוסיה החיצוניים, ברוח המעשיות המרחף על פני כל פעולותיה, בשיטת ההנהגה וסדריה ובשאיפות המתגלות בין ראשיה ומנהיגיה; אבל ביחוסיה הפנימיים, בהשקפתה על תעורתה ועתידה של היהדות בארץ זו, במבטה על המגמות

הלאומיות, שצריכות לשמש יסוד לבנין היהדות בארץ זו, בדעותיה על יחוסו של המרכז הלאומי שיוסד בארץ־ישראל אל היהדות באמריקה והשפעתו עליה, מיצד אחד, ומצד שני, על ההתאמה שבין הלאומיות והתרבות האמריקאית — בהשקפותיה של הציוניות האמריקאית על השאלות החשובות האלה אין רשומה של האמריקאיות ניכר כלל. רק במקרים בלתי־מצויים, בשעה שמנהיגי התנועה הציונית באמריקה היו מוכרחים להגן על משאת־נפשם מפני ההאשמות שטפלו עליה מתנגדיהם, רק אז ראו דבריה הובה לעצמם לברר את יחוסיה של הציוניות אל היהדות ואל האמריקאיות, ואף אז הסתפקו באותן התשובות הידועות שכבר נשמעו בכל ארץ שיצא ערעור על הדעה הציונית ועל מחזיקיה.

רק אלה המצפים לקבוץ גלויות גמור והשוללים את הקיום בגלות — והללו נמצאים בכמות מבוטלת בין ציוני אמריקה — רק אלה יכולים להעלים את עיניהם מן העובדה, כי אמריקה הולכת ונעשית במהירות מפליאה לא רק למרכז יהודי, אלא גם למרכז היהדות, ובמצב כזה הרי אין לך עבודה לאומית יותר נחוצה וחשובה מלהשפיע על המרכז ההולך ומתהוה, כי יתפתח בדרך הלאומיות היהודית, מלהשמיע ברור וגלוי את השקפתה של הציוניות על־דבר התקוות הלאומיות ושאיפותיה שעליהן צריכה להתבסס היהדות בארץ זו. ובנידון זה שונה היא הרבה היהדות באמריקה משאר חלקי היהדות בגולה. היהדות באירופה כבר נקבעה צביונה ונתגבשה דמותה במשך דורות רבים — אין אנו דנים עכשיו על המצב הנוכחי ועל הערבוביה שבאה על היהדות האירופית בעטיה של המלחמה, — ואם אמנם גם שם זקוקה היא להלחם מלחמת מגן על קיומה, אבל מכיון שיש לה מסורת של הרבה דורות וצורות חיים מקיימות, קשה הוא לשנותן ולקבוע במקומן תבניות חדשות.

המצב באמריקה הוא אחר לגמרו. פה נמצאה היהדות במצב של התהוות; מסורת ודרכים כבושות משלה אין לה עדיין, ובדרכה הסלולה של היהדות באירופה אין היא יכולה ואין היא רוצה ללכת. התנאים המדיניים והכלכליים הנאותים והנוחים מגבירים בלבנו את האמונה, כי מקום רחב יש בארץ זו בעד יהדות המתפתחת על יסודות לאומיים חזקים. באופן רשמי מתהדרים היהודים בארצנו לפי השקפתם על היהדות הדתית, לאורתודוכסים, משמרים ומתקנים, אבל בפועל נתרוקנו השמות האלה מתוכנם ובעליהם מחזרים אחרי תוכן חדש שימלא את החלל הריק שנשאר בלבם. דומה, שלא נפריז כלל על מדת המציאות, אם נחליט, כי הרוב המכריע של יהודי ארצנו לבם היה כרוך אחרי התורה הלאומית לעשותה ליסוד חייהם הרוחניים והשקפתם על תעודת היהדות, אלמלא נמצאו בתוך התנועה הלאומית באמריקה אנשי הרוח, הוגי־דעות, בעלי הבנה עמוקה ומקיפה ביהדות ושאלותיה המטרידות ובעלי כשרון לברר ולהסביר בהרצאה נאה את עיקריה של הלאומיות ויחוסיה אל היהדות ואל התרבות האמריקאית.

את הצורך המורגש הזה מלא באופן מצוין הפרופיסור ישראל פרידלאנדר בספרו החדש „עבר והוה"*. הספר הוא קובץ של הרצאות, שהרציא המחבר, ומאמרים, שכתבם, לרגלי מאורעות שונים, בעשרים השנה האחרונות. בכולם של כל המאמרים וההרצאות הללו הונחו הרעיונות הראשיים האלה: הציוניות היא התגשמותה היותר שלמה של תקות עם ישראל והתרים היחידי בפני סכנת הטמיעה; כי הגלות היא חזיון מתמיד בחיינו שאין בידינו לבטלו, ולפיכך העבודה לשם המיעוט שיתישב בארץ־ישראל אינה נותנת לנו את הזכות להעלות קרבן על מזבחה את רוב מנינו ובנינו של עמנו שישאר מחוץ לארץ־ישראל; כי בכח השפעתו של המרכז הלאומי בארץ־האבות תנתן האפשרות לברוא חיים יהודיים בגלות, המתאימים אל המסורות המקובלות באומה ואל חייהם של העמים אשר בתוכם אנו שרויים; וכי אמריקה עתידה היא בקרוב להעשות המרכז היותר חשוב בגולה ועל יהודי אמריקה מוטלת איפוא החובה להוכיח במעשה, כי ראויים הם למלא את התפקיד שהטילה עליהם ההיסטוריה. „הציוניות בקשר עם הגלות, ארץ־ישראל בקשר עם אמריקה" — זוהי תמצית השקפתו של המחבר הנכבד.

ב„פתח דבר" לספרו אומר המחבר: „קראתי את הספר הזה בשם „עבר והוה" כדי להראות על תכונתם הכפולה של נושאי מאמריו הדנים, מיצד אחד, על חזיונות שונים של העבר היהודי, ומצד שני, על הרבה שאלות של ההוה היהודי. יחד עם זה מכוון הוא השם לציין את נטיתן היסודית של המסות האלה, היינו: להסביר את מאורעות העבר לאורו של ההוה ושאלות ההוה לאורו של העבר. כתבתי לא כחוקר קדמוניות, החודר את מבטו לעבר, ולא כעתונאי, שאפקו הוא מוגבל בהוה, אלא כהיסטוריון — באותו המובן, שבו קראו הרומיים העתיקים את ההיסטוריה בשם „מורה החיים".

הקורא המשכיל, אחרי קראו את הספר מראשו עד סופו — וסגנונו של הספר המיוחד במינו ביפיו, בעושר שפתו ובבהירותו, וגם ההרצאה הספרותית הנאה והמשוכללה, עושים את הקריאה בו לעונג רוחני — יוסיף על דבריו אלה של המחבר, כי הספר נכתב גם־כן מנקודת־הראות של חוקר התולדה, הצופה בעתיד ורואה אותו כהמשכו של העבר, ואי־אפשר שתנוח דעתו בעתיד לאומי שיבייש את העבר הגדול והמזהיר של העם היהודי.

הספר כולל עשרים ושבע מסה. לפי נושאיהן אפשר לחלק את המסות לארבעת הסוגים האלה: תקופת כתבי־הקודש — שבעה מאמרים, וביניהם שני מאמרי בקורת; תקופת ספרד — ארבעה מאמרים, וביניהם אחד על־דבר הרעיון המשיחי באיסלאם; הלאומיות והציוניות — תשעה מאמרים, וביניהם שנים על־דבר „אחד־העם" ואחד על־דבר שיטתו הלאומית של ש. דובנוב; שאלת היהדות בתקופתנו — שבעה מאמרים. הקשר ההגיוני שבין

* Past and Present. A Collection of Essays. By Israel Friedlander. Cincinnati. The Arc Publishing Co. .xii + 488 עמודים

המאמרים הנכנסים בשני הסוגים הראשונים ובין שאלות ההוה שלנו, הוא הרעיון, כי תקופת כתבי־הקודש מוכיחה לנו, כי האידיאל הלאומי של עם ישראל יוכל להתקיים רק בקשר עם תחית ישראל בארצו, ותקופת ספרד צריכה לשמש מופת ליהודי תקופתנו, כי היהדות והתרבות הכללית אינן שני הפכים, אלא, אדרבה, האחת משלימה את חברתה.

הספר פותח במחקר על־דבר „היסוד המדיני של הנביאים" (ראוי להעיר, כי המאמר הזה תורגם לעברית על־ידי המחבר עצמו ונתפרסם בהמשכים ב„התורן" החדשי, שנה ראשונה, וגם במחברת מיוחדה), ובו מספיק המחבר את הבסיס ההיסטורי לרעיון המרכז הלאומי. מתנגדי הלאומיות מכל המינים מבקשים חזוק לדבריהם בדברי הנביאים, בהוכיחם על־ידי סרוסי מקראות וגלויי פנים שלא כהלכה, כי הנביאים בטלו את הלאומיות הישראלית ובמקומה הורו את השאיפות האנושיות הכלליות. במופתים חותכים מוכיח המחבר את זיופה של השקפה זו. האידיאל החברתי של הנביאים, האידיאל של ממשלת הצדק, יכול הוא להתגשם רק בתוך חברה מסודרה, כלומר, בתוך עם היושב בארצו ומתנהג לפי סדרי מדינתו. וכשם שקיום המדינה נעשה לתנאי הכרחי להגשמתו של האידיאל החברתי של הנביאים, כך נעשית הוצאתו לפעולה למטרתה העיקרית של המדינה. כל הבא איפוא להפריד בין הדבקים ולהעמיד את תעודת עמנו או על העבודה הרוחנית־מוסרית המשוללת בסיס לאומי־מדיני, או על התחיה המדינית המשוללת בסיס מוסרי, הריהו מתרחק מרוח העם ומן האידיאלים הנבואיים וההיסטוריים. „הנה כי כן האידיאל החברותי בתכלית ומטרה להסדר המדיני והסדר המדיני כעין הכנה ובסיס להאידיאל החברותי, זהו עמוד התוך בתורת הנביאים".

תורתם של הנביאים סותרת את השקפתם של בעלי „התעודה" וגם של בעלי הלאומיות ההפשית, מפני שתכונתה של היהדות היא גזעית־דתית. מי שמחליט ואומר, כי היהודים בעבר לא הביטו על עצמם כעל גזע מיוחד, מעיד על עצמו, כי חסרה לו ידיעה כל שהיא בדברי ימי עמנו, או כי מעקם הוא בכונה את העובדות ההיסטוריות. אלה הקובלים על המושג הגזעי של היהדות, יען כי מעיד הוא על צרות עינה של היהדות ומקטין את מעלתה בהשואה עם הנצרות, שהיא דת אוניברסאלית, אינם יודעים להעריך כראוי את תכונתה של ההתבדלות היהודית. שאיפותיה של היהדות לא נצטמצמו מעולם בתוך תחומו של גזע או עם מיוחד: הן מקיפות את כל האנושיות. „לתקן עולם במלכות שדי" — זוהי מגמתה ושאיפתה ההיסטורית של היהדות. אלא שהיהודים הכירו בהכרה ברורה, כי אל מטרתם זו יכולים הם להגיע רק על־ידי היותם נבדלים ונפרדים משאר העמים ולא על־ידי היותם נבלעים ונטמעים בתוך העמים. בן תקופתנו, שכבר השתחרר משעבודן של הדעות הקוסמופוליטיות המערפלות ששלטו במאה השמונה־עשרה, והמכיר בחשיבותן הרבה של העצמיות הלאומית וההתחלקות לקבוצות שונות, יכול רק להתיחס ברגשי הערצה וכבוד אל ההתבדלות של היהודים שגרמה להם יסורי מות וענויי שאול. ההתבדלות הצילה את עם ישראל מדלדול חיוו

הדתיים ונתנה לו האפשרות להביא תועלת לאנושיות, בעוד שרוחב־לבם של הכופרים במציאותו של גזע יהודי מיוחד, סופו הוא להביא את עמנו למצב של התנוונות הרוח ולשלול ממנו את האפשרות להביא תועלת כל שהיא לאנושיות.

וכשם שמגלה המחבר את זיופה של ההשקפה הכופרת במציאותו של גזע יהודי, כך מנתח הוא באיזמל של הבקורת את ההשקפה הקיצונית המתנגדת לה, המחליטה, כי היהודים נתיהדו רק על־ידי גזעם המיוחד לבד, ולא גם על־ידי דתם המיוחדה. המלאכותיות שבשתי ההשקפות גלויות היא לעין. המדויקים בהן נרתעים מאחוריהם מפני המסקנות ההגיוניות שאפשר להוציא מהן. היהדות המתוקנת שעמדה ובטלה את הגזע היהודי, חסר לה אומץ הלב לפרוק מעליה יסודות יהדותיים שונים שכל עיקרם לא באו אלא להבליט את מציאותו של הגזע היהודי, ולעומתם הלאומיים הקיצוניים בעלי תורת הגזע, מוכרחים הם, כדי למלא את הריקנות שבלבם, לקיים ולשמור הרבה רשמים ומסורות שמקורם הוא בדת היהודית. וכל־זמן שבעלי ההשקפות האלה אינם מביאים את תורתם לסוף תולדותיה ההגיוניות יכולים וצריכים כל אלה המאמינים בתכונתה הדתית והגזעית של היהדות לעבוד עמהם בשתוף הבהות, שהרי סוף־סוף אין בני אדם עושים את מעשיהם על־פי מצות ההגיון המפשט, אלא על־פי מניעים היסטוריים, שהתפתחו במשך הרבה דורות.

מה יהיה היחס שבין הדת והגזע בממשלת־הבית שתוסד בארץ־ישראל? התשובה על שאלה זו יכולה להיות מיוסדה רק על הכרתו האישית של המשיב ולא על מופתים היסטוריים, ולכן מודיע לנו המחבר, כי הוא מחוה רק את דעתו הפרטית. החוש הדתי הוא אפיו המסוים של עמנו שלא נשתנה למרות השנויים הכבירים שחלו בחייו ובתכונותיו בערב המסבות ההיסטוריות ותנאי החיים ההיסטוריים. לכשיוסד המרכז הלאומי בארצה ההיסטורית של היהדות, במקום שהרוח היהודי יהיה חפשי להתפתח בתוך תנאים טבעיים, יתחדש ויתגבר בלב עמנו הרגש הדתי שהועם בתקופתנו בעקב ההשפעות הזרות שהתפרצו מן החוץ לתוך עולמנו.

מאמר מיוחד מקדיש המחבר הנכבד לשאלת „הציוניות והיהדות הדתית". הוא מציין את העובדה המעציבה, כי יהודי התקופה החדשה הצטיינו בכל ענפי המדע וההכמה, במסחר ותעשיה, באמנות וספרות, בעניני המדינה ובעת האחרונה, אפילו בהתעמלות — בכל מקצועות החיים הצטיינו היהודים מלבד במקצוע הדת. שיבת היהודים לארץ־ישראל היא התקוה היחידה להחיות ולגשם את השאיפות הדתיות של העם היהודי. בשבתו על אדמתו במקום שעל כל צעד ושעל ישמע את הד־קולם של מורי היהדות בתקופה העתיקה, יזכה עם ישראל לדרישראת השכינה ויעשה שוב לגורם חשוב בחיים הדתיים של האנושיות. כל אלה המאמינים, כי הדת היא הגלוי היותר מקורי של הכשרון הלאומי של עם ישראל, מכירים בהכרה עמוקה, כי בתוך סביבה נאותה מוכרח הוא האידיאל של היהדות להתגבר על הנטיות המתנגדות, שבהוה מקרירות הן את שמיה של היהדות.

את השאלה הרוחנית של היהדות מנסח הפרופיסור בדברים הקצרים האלה: כיצד יכולה היא היהדות להעשות לכח יוצר בחיי האנושיות? בגלות צריכה להיות שאיפתנו לאפשר את קיומה של היהדות, לסגלה אל תנאי החיים, אבל אין יכולים לקוות ליהדות יוצרת ערכים חדשים. וכאן מביא המחבר דוגמה מענינת, המבליטה את ההבדל הגדול שבין הגלות ובין ארץ־ישראל. הפרעות בשנות השמונים למאה שעברה חוללו שתי תנועות בידדית הרוסית: תנועת ההגירה לאמריקה ותנועת הישוב החדש בארץ־ישראל. קרוב לשני מיליונים וחצי מבני עמנו באו לארצות־הברית ופחות ממאת אלף התישבו בארץ־ישראל. התפתחותו המהירה והנפלאה של הישוב היהודי באמריקה, מצבו החמרי המעולה ויחוסיו המדיניים הטובים הכשירוהו למלא תפקיד לאומי גדול בשעת צרה זו לעמנו, אבל התקדמותו הרוחנית מתנהלת בכבדות. ועוד במשך שנים רבות יהיה זקוק לרכז את כל כחותיו לשמור על קיומה של היהדות בארץ זו ולסגלה אל תנאי הסביבה. לעומת זה הספיק, בימי דור אחד, הישוב בארץ־ישראל, הקטן בכמותו, לכונן כארבעים מושבות ולפתח בהן משטר חדש של שלטון בית יהודי, שלטון בלי צבא ובלי משטרה, בלי בתי־אסורים ובלי כפיה, בלי מקרה אחד של גזל ושוד ובלי מקרה אחד של מעשה רצח במשך שלשים וחמש שנה. הישוב המתהוה בארצנו ההיסטורית חולל את הפלא הגדול, שאין אנו מוצאים דוגמתו בקורות הלשונות: הוא החיה את השפה שזה כאלפים שנה חדלה מהיות שפה מדוברת. ומי יכול לחזות מראש בכמה יצירות מקוריות עתיד הוא הישוב בארץ־ישראל להעשיר את היהדות ואת האנושיות!

חשיבותה של ארץ בשביל יהודי הגולה מתגלה גם בזה, שהיא משמשת היסוד והסמל לאחדותו של עם ישראל. פירושה של אחדות זו היא אחדות המטרה, שתוף הכחות, נתינה וקבלה של גומלים, שויון ורעות. מימי מתן השחרור ליהודים נסתמנה האחדות היהודית בהתאמצותו של החלק המשוחרר להושיט עזרה בצרה לחלק שלא נשתחרר. כל ההסתדרויות הבין־לאומיות מעין „חברת כל ישראל חברים" וחברת „העזרה" וכיוצא בהן נוסדו רק לשם נתינת תמיכה, אבל לא לשם עבודה משותפה; שאיפתן מוגבלה היא בתחומיה של השגת השחרור, אבל לא למעלה הימנה ולא מחוצה לה. חברת „כל ישראל חברים" — שם שאינו הולם כלל את החברה, כי העיקר של „חברות" חסר בה לגמרו, במקום זה היה נאה ויאה לה ביותר השם „אחים לצרה" — חברה זו שמה לה לסמל ציור של ידים שלובות זו בזו, סמל שיש בו אונאת־הדעת, כי לא לאחד ולחבר את היהודים מכוונות פעולותיה, אלא לתת תמיכה לפושטי־יד ומבקשי עזרה בצרה. למעשיה אלה היתה יותר מתאימה תמונה של ידים פתוחות, האחת נותנת והשניה מקבלת. אמת חריפה ומרה כזו לא נשמעה זה כמה במחננו. סמי מכאן חברת „כל ישראל חברים" וכתוב במקומה „הועד היהודי האמריקאי" יעיד ישבית כאיר והרי לפניך התמונה המעציבה של האחדות היהודית באמריקה. היש צורך עוד לבאר מדוע נחשב האידיאל הציוני לסמל אחדותו של עמנו?

הודרים ונוקבים עד דכדוכה של הנפש נעשים דבריו של המחבר כשהוא דן ב„שאלת היהדות באמריקה". הצרה החמרית, העוני והלחץ של היהודים, מעסיקה את הלב והידים של כל יהודי שעוד לא קהה בלבו הרגש היהודי. הסתדרויות יהודיות בעלות השפעה כבירה ועשירות באמצעים חמריים מטפלות בפתרונה של שאלה זו. רוב היהודים עדיין תוריב את כל תקותם בהטבת מעמדם המדיני, הכלכלי והחברתי של היהודים. סמויי־עין הם מלהכיר את העובדה, כי זריחת שמשם של היהודים מבשרת את הערב שמשה של היהדות, כי במדה שהולך ומתקרב פתרונה של שאלת היהודים, בה במדה הולכת ומתגברת הסכנה המרחפת על היהדות; במדה שהולך ומתרחב שחרורם של היהודים, במדה שהיהודים הולכים ומצליחים, בה במדה הולכת ומתרופפת היהדות, מבצריה הולכים ונהרסים ויסודותיה מתפרדים. בעוד שלבנו מזדעזע לזכרון של הנפשות הנקיות והתמות שנפלו חלל בידי ההמון הפרוע והצמא לדם, מביטים אנו בקור־רוח באבדן אידיאלי הקדושה שעליהם מסרו הקדושים את נפשם. כלום יעמוד בנו רוחנו להתהלל, כי הגדלנו לעשות לטובת שחרורם של היהודים, כי שוקדים היינו על תקון מצבם המדיני והכלכלי, אם נתנו כפרם את נפשנו ונשמתנו? כלום יש איזה ערך למעמדו החמרי הטוב של עמנו אם הביא תמורתו קרבן את חייו הרוחניים, אם מחירו עלה לו במיתה רוחנית?

מה גרם ליהדות בתקופתנו כי קצר כחה לעמוד בפני המועקה של התרבות הכללית? האמנם אפסה כל תקוה מהיהודים להשתתף בחיים המדיניים והתרבותיים של שכניהם מבלי שתריפה יהדותם על־ידי מגע זה? על השאלות האלה עונה המחבר הנכבד, כי מנהיגיה של היהדות בתקופת השחרור גרמו לקלקלה זו. הם קרעו את היהדות לקרעים רבים, כפו אותה לתוך מטה סדומית של כנסיה דתית, פשטו ממנה את כל יסודותיה העצמיים שקשרוה אל העם שיצרה ברוחו, שללו ממנה את תפקידיה העיקריים ונטלו ממנה את הכשרון לעמוד בקשרי המלחמה עם התנאים החדשים. ולפיכך בא הוא לידי ההחלטה, כי אם רוצים אנו באמת בקיומה של היהדות בתוך הסביבה שאנו שרויים בה, צריכים אנו להחזירה ליושנה, להשיב לה את סגולותיה ההיסטוריות, לתת לה את דמותה הנאותה, לעשותה לגלוין השלם של התכונות הרוחניות של עם ישראל כפי שהן מתגלות בארחות חייו ובתרבותו של עם ישראל. ורואה הוא המחבר בחזון־העתיד ישוב יהודי באמריקה המרובה באוכלוסין, הנהנה מכל הזכויות של החופש והשויון, המשתתף בכל ענפי החיים החברתיים והכלכליים של הארץ, ויחד עם זה דבק הוא בעברו של עמו, עובד בעד עתידו, נאמן למסורותיה ושאיפותיה של אבותיו יורשי ארץ אבותיו ההיסטורית. התמונה מיבבת את העין, אבל הרב מלא בקפוקים...

* * *

במאמרו „תפקידה של חכמת ישראל באמריקה" דורש המחבר הנכבד, כי פעולותיה של חכמת ישראל בארץ זו

תהיינה מיבוניות להועיל לחיים המעשיים, ובתור דוגמה מראה הוא על תחיתה של שפתנו בארץ־ישראל. חזיון לשוני זה שאין אנו מוצאים דוגמתו בקורות השפות צריך לשמש חומר לחכמי ישראל לחקירות שונות במקצוע זה. נפשו סולדת מפני הסכנה והחרפה הכרוכה בעקבה שמא יקרימונו הגויים במקצוע זה שהוא פולו שלנו. הדברים האלה מעוררים את המחשבה של הקורא על־דבר יחוסה של חכמת ישראל אל תחיתנו הלאומית. כמעט כל ענפי המדע והחכמה, הספרות והאמנות, הביאו את תרומתם מיטב כחותיהם וכשרונותיהם לבנין עתידו הלאומי של עמנו. קראו־נא את רשימת העסקנים והמנהיגים הלאומיים למדינותיהם וארצותיהם ותוכחו כמה גדולה וכמה חשובה היא תרומתם. וחכמת ישראל — מה הביאה היא לבנין עתידו הלאומי של עמנו? תמה, אם הביאה אפילו מנחת עני.

וברוך יהיה המחבר, אחד מחכמי ישראל המיטיבים שבארץ זו, על גלותו, בספרו החשוב, את החרפה הלאומית מעל חכמת ישראל.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

הבעת תודה לצירי הקונגרס היהודי.

— ביום החמישי, 24 ליולי, שב לניו־יורק מי שהיה ראש הועד של צירי היהודים בפאריז, מר לואיס מארשאל. ועד מיוחד, באיכה המפלגות השונות של היהדות האמריקאית, קבל את פניו ואת פני יתר חבריו, צירי הקונגרס היהודי, ביום השני, 29 ליולי.

קבלת־הפנים היתה כפולה: תחילה — בבית־המלון וואלדורף־אסטוריה, ששם נערך גם משתה, ואחר־כך — באולם קארנגי.

בוואלדורף־אסטוריה נאמו: נשיא ההסתדרות הציונית יוליאן מאק, שמואל לאמפורט, ראש הועד לקבלת־הפנים, הקולוניל הררי קיטלר, סטיפן וייז, השופט האארכט, ביירים אדלר, יעקב שיף, שהיה היושב־ראש, ולואיס מארשאל.

מאק הצדיק בנאומו את הנהגת וייז, ששדרש בטלגראמה מפאריז, כי צירי הקונגרס היהודי באמריקה ידחו לזמן־מה את נסיעתם. הוא העיר, כי וייז הכשיר את הראיון של שליחי היהודים עם הנשיא ווילסון.

וייז אמר בין יתר דבריו: שמעתי איך שטענו לואיס מארשאל ויוליאן מאק אל אחד מגדולי העולם. באומץ־לב הם פנו אליו בדברים האלה: „אתה הוא האיש שעשית את העול הגדול הזה". ודומה היה, כי אמרו לו: „לא נושיט לך את ידינו עד שתרחץ את ידיך מכתמי הדם".

בין יתר הקרואים אל המשתה היו: אוסקאר שטרויס, פיליקס וואַרבורג, ראובן בריינין, הפרופיסור ישראל פרידלאנדר, צ. ה. מאסליאנסקי והפרופיסור מ. ל. מרגלית מפילאדלפיה.

באולם קארנגי היה היושב־ראש יוליאן מאק, ובין יתר הנואמים נאם מר צ. ה. מאסליאנסקי בעברית ועורר התלהבות עצומה. מארשאל נאם לאחרונה והתעכב בעיקר על ערך הזכויות של המיעוטים.

לאספה הבאה הודיע של הבעת־תודה למארשאל ויתר צירי הקונגרס היהודי האמריקאי.

— ההסתדרות של מוסדות הצדקה בניו־יורק עורכת עכשיו הכרזה והתנדבות על קרן של שמונה מיליונים דולאר. בכספי הקרן הזאת יוצאו לבנין בתים חדשים בעד המוסדות וגם לבדק הבתים הישנים. במיליוני דולאר יופרש לבנין בתי תלמוד־תורה.

„המגן־דוד האדום" החליט להמשיך עד 10 לאוגוסט את ההכרזה על התנדבות לטובת הקרן של מאת אלף דולאר. סכום הכסף שנאסף עד כה עולה לעשרת אלפים דולארים. מן הסכום הזה נשלח אל המגן־דוד האדום בארץ־ישראל 4500 דולארים ו־1500 דולארים הוציאו באמריקה לתמיכת משפחות החיילים.

בחוץ־לארץ.

ביהדות הצרפתית.

הרב הכולל החדש ליהודי צרפת, ד"ר ישראל לווי (חתן המנוח ר' צדוק הכהן), הודיע בשיחה עם עתונאים, כי המלחמה המיתה את האנטישמיות בצרפת. ההתכנסות הגדולים שהביאו יהודי צרפת לטובת ארצם במשך ימי המלחמה גרמו שהשנאה הישנה ליהודים תמחה מלב צרפתים ידועים. הד"ר לווי העיר גם כן, שהמלחמה הביאה לתחיה דתית ביהדות הצרפתית. הוא נגע גם במצב הקהלות שסבלו מן המלחמה: בהרבה קהלות חרבו בתי־הכנסת על־ידי האוירונים של השונא. ביחוד סבלו הקהלות ווירדון, רין ובולון. הקונסיסטוריום עורך עכשיו הכרזה על 1000000 פראנקים. בסכום זה יחדשו את הקהלות ההרוסות.

* * *

היושב ראש הועדה האמריקאית בקהלת מורגינטוי.

— הועדה האמריקאית לחקירת המצב בפולניה, שבראשה עומד הנרי מורגינטוי, נתקבלה על־ידי העם הפולני בהתלהבות גדולה ובמראית גלויה. כמעט כל העתונים הפולנים יצאו במאמרים חריפים כנגד הועדה וביחוד התקיפו את שבראשה עומד יהודי.

מורגינטוי שלח לקרוא אליו את אחד הסופרים שהתנפלו עליו, את האנטישמי הידוע אנדזשי נימוייבסקי, אולם הלז ענה בחוצפה, כי מורגינטוי יבוא אליו. מורגינטוי מחל על כבודו ובקר את הסופר הזה בביתו. המאורע הזה עשה רושם מדכא על הצבור היהודי.

— לפי דברי העתונים הפולנים גלה מורגינטוי אחר־כך את דעתו, כי הבעיה ב ד י ו ן עם הפולנים ב ד ב ר ה ז כ ו י ו ת ש ל ה מ ו ע ט י ם ה ו א ב א מ ת ע ל ב ו ן ל ה ע ם ה פ ו ל נ י. מורגינטוי הוסיף עוד, כי בלי ספק תתעורר הצעה בשעת האספה הראשונה של אגודת־הלאומים ל ב ט ל א ת ה ס ע י ף ה ז ה, וכי את הידיעה הזאת קבל מאת הנשיא ווילסון.

היחס אל הועדה מצד הפולנים הוטב מעט אחרי גלוי־הדעת הזה.

היחס היהודים אל מורגינטוי היה טוב מתחלה. ביום השבת, 26 ליולי, הוזמנו כל חברי הועדה לבית־הכנסת היותר יפה שבעיר ושם ערכו להם קבלת־פנים נהדרה. אחרי התפלה סעדו בבית הד"ר פיינאנברי ראש בית־הכנסת.

כל חברי הועדה בקרו במשך הימים הראשונים לביאתם את המשרד הציוני. מורגינטוי נשא שם נאום קצר ונחם את היהודים, כי אמריקה תעשה כל מה שביכלתה לפתור את שאלת היהודים. כמו־כן נתקבלו עסקנים יהודים אחדים לראיון עם חברי הועדה. ביניהם היה הרב הווילנאי רובינשטיין, שהביא לועדה דין־וחשבון מכל פרטי המאורעות שאירעו בווילנה.

אולם אחרי פרסום גלוי־הדעת בשם מורגינטוי על זכויות המיעוטים נשתנה הרבה היחס הטוב אליו מצד היהודים. העתונות היהודית יצאה בבקורת נמרצה כלפי הדעה הזאת ואינה מאמינה, שזוהי דעתו של הנשיא ווילסון.

— מורגינטוי נמצא עכשיו בפאריז. שם הביע את דעתו לפני העתונאים, כי הידיעות בדבר הפרעות הן מופרזות ובגמר שיחתו אתם אמר את הדברים האלה: „אם יהודי פולניה רוצים באמת לעזור לארצם, עליהם לקחת למופת להנהגתם את אחיהם באמריקה, החושבים את עצמם קודם־כל לאמריקאים פאטריוטיים ואחר־כך ליהודים".

העתונאי הידוע הרמאן ברנשטיין מודיע מפאריז, כי בשיחתו עם מורגינטוי אמר זה האחרון, שהעתונים הפולנים סרסו מעט את דבריו.

* * *

התמרמרות כלפי הד"ר בוגין.

— טלגראמה מלונדון מ־26 ליולי מודיעה, כי כל היהדות הפולנית מלאה רגשות התמרמרות כלפי הד"ר בוגין, משום דו־הפרצופיות שלו ביחס אל הפרעות בווילנה.

כידוע, תמך הציר האמריקאי גיבסון את החלטתו השלילית בדבר המאורעות בווילנה בעדות הד"ר בוגין. אחרי שהכחישו היהודים את עדותו, יצא בוגין בגלוי־דעת, שלא התם כלל על התעודה ההיא של גיבסון, אולם הוא מודה, שאמנם חתם את שמו על תעודות אחרות. היהודים דורשים ממנו שיגיד בפירוש, איזו הן התעודות שחתם את שמו עליהן.

— בעתון „הירולד", היוצא בניו־יורק, בגליון מ־26 ליולי, היתה טלגראמה מאת סופרו בוואַרשה, כי יש בדעת הד"ר בוגין להתפטר ממשרתו בתור באי־כח ה„ועד המחלק המאוחד". טלגראמה אחרת מודיעה, כי הד"ר בוגין נכפה אל הועדה של מורגינטוי.

* * *

פרעות ופרעניות.

— הפידיראציה הציונית בלונדון מודיעה אל ההסתדרות הציונית באמריקה, כי הפולנים אינם מתחשבים כלל עם ההחלטות בדבר זכויות היהודים שנתקבלו בועידת־השלום. מלאכות יהודית התיצבה לפני המיניסטר אנגול והעירה את תשומת־לבו על התקנות הגדולים שמטילים על יהודים ילידי רוסיה, מפני שהם משתמטים להרשם בתור זרים. העתונים הפולנים „מתנצלים", כי היהודים האלה לא נרשמו בפולניה בתור תושבים קבועים אלא ארעיים, ולכן אינם נחשבים בגדר התושבים הקבועים שהחוזה של ועידת־השלום מיפה אותם בזכויות. לעומת זה מוכיחים העתונים היהודיים, כי לפי החוקים ששררו בימי ממשלת הצאר, היה אסור על יהודים ילידי רוסיה להרשם בפולניה בין תושביה היושבים שם ישיבת־קבע.

הטלגראמה הזאת מודיעה גם־כן על נגישות הדישות:

מאות אחדות של יהודי ווילנה ופינסק עצורות בתחנות הצבא של קאליש. תנאי החיים בבתי־הכלא הצבאיים האלה הם איומים.

המנהלים הציוניים וההסתדרות של היהודים האורתודוכסים ערבו בעד הלויאליות של האסורים, אולם הערבות לא נתקבלה. התקוה היחידה היא: התערבות מדויי מצד הממשלות.

מעשי רצח ושוד. — בכפר קרוכיליטש, הסמוך לאייש, הרגו הפולנים משפחה יהודית בשם יוכרמאן. המשפחה היתה בעלת חמש נפשות. באותה שעה נמצאו שם גם שני אורחים, צעיר וצעירה, וגם הם נהרגו.

— ביער הסמוך לעיירה כטאטשיק התנפלו הפולנים על קבוצה של יהודים ויכום מכות רצח. 23 מהם לוקחו לבית־החולים ואחד מהם מת אחר־כך מן הפצעים.

ביער הסמוך לסוידושישקי נמצאו שני יהודים מתים. יהודי הסביבה הקימו עליהם מצבה כעל קדושים.

פרובוקאציה. בעתון „הינט", היוצא בוואַרשה, בגליון מ־17 ליולי, שנתקבל לכאן בעת האחרונה, אנו מוצאים הכחשת הרב הווילנאי יצחק רובינשטיין בדבר העלילה הנבזה שטפלו עליו הפולנים. בעתון הפולני „הקורייר וארשבסקי", היוצא בשפה הצרפתית, היה כתוב, כי לפי דבריו של הרב הנזכר אשמים היהודים בעצמם בפרעות, משום שהם יורים דרך החלונות. הרב הנכבד מכנה את הידיעה הזאת בשמו בשם „פרובוקאציה נבזה".

— מבואינוס־איירס מודיעים, כי ביום השלישי שעבר, 29 ליולי, קראו יהודי ארגינטינה ליום אבל וצום לזכר קדושי עמנו בפולניה חללי הפרעות. הם הכריזו גם־כן על הנדבות לטובת אחינו הנתונים בצרה במדינה זו.

— סופר ההוצאה הפאריזית מן העתון „הירולד" הניו־יורקי מודיע, כי באוקראינה נערכות עכשיו הפרעות היותר איומות בהיסטוריה. הועד של צירי היהודים בפאריז קבל ידיעה, כי זשיטומיר חרבה כליל. הגיניראל גרינורייב מתנהל עכשיו עם חייליו מעיר לעיר ומשאיר אחריו חורבן ושממה בקהלות היהודים.

— בטלגראמה מגנף, מ־25 ליולי, מודיעים, כי העתונים היהודים בוואַרשה מעריכים את מספר היהודים שנהרגו באוקראינה במשך חצי השנה האחרון לסכום של 1,000.000 איש.

— מטעם הממשלה הבולשיביקית ברוסיה יצאה פקודה לבטל את כל הקהלות ו„להלאם" את רכושן.

במיכל אסרו את למוד השפה העברית בבתי־הספר העברים.

* * *

עתוני הממשלה האנגלית והפרעות ביהודים.

הציר בפארלאמנט האנגלי הנוייבטי התאונן באחת הישיבות האחרונות של הפארלאמנט על „הגטיה הפולנית" של העתון הרשמי „אליים פים ריוויו", היוצא על־ידי הממשלה. העתון הזה מביא מפעם בפעם קטעים ממאמרים המופיעים בעתונים הפולנים על מצב היהודים בפולניה ואינו מוסר אף פעם את דברי העתונים היהודיים בפולניה. הנוייבטי דרש מאת מיניסטר המלחמה שיצוה לעורכי העתון הרשמי לשים לב גם אל העתונות היהודית. מיניסטר המלחמה ענה על זה, כי עד השבוע האחרון היה קשה להשיג את העתונים היהודיים, אולם בגליון הבא של העתון יובאו גם קטעים ממאמרי העתונים הללו.

* * *

תבעת תודה לאמריקה.

— המועצה של הקהלה היהודית בביאליסטוק שלחה מכתב אל הציר האמריקאי גיבסון, שבו הם מביעים את רגשות תודתם לאמריקה על

היותה תמיד למגן ולמחסה לעם ישראל. הם מביעים גם־כן את תקותם, כי אמריקה לא תסגור את שעריה גם להבא בעד היהודים האמריקים.

— בביאליסטוק נמצא עכשיו חבר של רופאים אמריקאיים, המיישיטים עזרה לכל המתישבים בני היהדות הדתיים.

בארץ־ישראל.

עוד לבקורו של בראנדייס.

— לפי הפרטים שנמסרו בטלגראמה אל ההסתדרות הציונית באמריקה, מקבל איפוא הפגישה הנערכה לבראנדייס בארץ־ישראל אופי של חלוק כבוד לגבור־העם.

עם ביאתו אל איזו מושבה שהיא, מסתדרת תיכף תהלוכה של בני המושבה, עם השומרים בראש, לקבל את פניו. מלבד יעקב די־האז נמצאים בחברתו של בראנדייס בתור בני־לויה על דרכו גם אלה: פרופיסור אלפריד צימירין, מי שהיה סגן המזכיר לעניני חוץ במיניסטריום הבריטי; יצחק רוזוף, שליח ההסתדרות הציונית ברוסיה; ד"ר דוד דייסולו פול, ד"ר טהון, ד"ר אטינגר ורודולף כאנינגבורן מבאלטימור.

ב־16 וב־17 ליולי בקרה החבורה הזאת את בית־הספר „מקוה־ישראל", במקום ש־140 ליגיונרים ו־120 מיתומי ירושלים לומדים את תורת עבודת האדמה, את היקב בראשון ואת המושבות: נס־ציונה, עקרון, חולדה, בן־שמן, ווילהלמינה ופתח־תקוה. דבריו יבוא יומיו בחיפה ומשם תשים החבורה את פעמיה אל הגליל.

* * *

ההגירה לארץ־ישראל.

בנאום שנאם נחום סוקולוב בפאריז הודיע, כי ההגירה לארץ־ישראל כבר התחילה להסתדר על־ידי לשכת ההגירה הציונית. קבוצות של יחידים כבר נמצאות בדרכן לארץ־ישראל. אולם חובת כל היהודים היא עכשיו להזהיר על הגירה המונית מתוך ברור קודם שיוכשרו התנאים הרצויים לכך. הוא הודיע גם־כן, שנסתדרה כבר מלאכות של מומחים שתושלח לארץ־ישראל במוקדם האפשרי.

בנוגע לבקורו של בראנדייס העיר סוקולוב, כי ראיונו (של בראנדייס) עם חברי ה„ועדה הבין־לאומית" תביא את התועלת הרצויה.

* * *

בית הנכות של בצלאל.

על־פי האיניציאטיבה של הפרופיסור ש"ץ נערך עכשיו:

1) „אולם דברי השתדרות ארץ־ישראל". האולם הזה יכיל את כל הקישור בזכרון שנת השחרור: תמונות הגיניראל אלנבי, ראשי הגדודים העברים, ועד הצירים, הדבר, יסוד האוניברסיטה וכדומה. הפרופיסור ש"ץ בא בדברים לתכלית זו עם ועד הצירים, עם ראשי הגדוד ועוד, וגם נתקבלו כבר: מידאליות, כתבי־יד, דגלים כפריתורה, תמונות יפיפית מדי הגדוד ותעודות שונות. הקולוניל פטרסון מנה ועדה בגדוד העברי האמריקאי, אשר תעביר בדבר הזה.

2) „אולם של מטבעות עבריות". מר ש. רפאלי נדב לאולם זה אוסף של מטבעות עבריות. האדון איתין מחיפה הבטיח להשיג את המטבעות אשר הוציאו באוקראינה ובמינסק בכתיבת עברית.

3) „אולם ליצירות האמנים העברים". אולם זה נועד להיות התחלה של בית כנוס, מקדש מעט ליצירות גאוני האמנות העברית.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציוניות באמריקה.

— הועד המרכזי של ציוני ניו־יורק מסדר שורה של אספות מוקדמות לפני הועידה הציונית האמריקאית שתהיה בשיקאגו, ב־14 לספטמבר. באספות האלו ידונו על השאלות היותר נכבדות העומדות להתעורר בועידה. האספה הראשונה מסוג זה נערכה ב־24 ליולי ב„אינסטיטוט היהודי המרכזי". הפרופיסור קולין בא לאספה זו מבוסטון והרצה על „ההתאמה של הפרוגראמה הפיטסבורגית אל עבודת התחיה בארץ־ישראל".

— באספות הועד הפועל של ההסתדרות הציונית נבחר „ועד הסתדרותי". מטרת הועד הזה היא: לבקר את הקונסטיטוציה של ההסתדרות הציונית באמריקה וגם את הקונסטיטוציה של השכונות הציוניות.

את ההצעות בדבר התקונים יעלה הועד לפני הועידה. לועד הזה רצוי לשמוע גם חות־דעתם של פקודי השכונות בנוגע לשנויים בסעיפי שתי הקונסטיטוציות. ראש ה„ועד ההסתדרותי" הוא — מורים רוטנברג.

* * *

הציוניות בארצות אחרות.

— ציוני בולגריה יסדו „באנק בולגרי־ארץ־ישראלי" למטרות מסחריות בארץ־ישראל. סכום כספי הבאנק עולה לעשרה מיליונים ליוואס. חצי הסכום יוצא לקנין קרקעות.

— ההסתדרות הציונית באוקראינה נתבטלה מטעם הטריבונאל של הרבולוציונרים.

— האגודות הציוניות בקונסטאנטינופול עורכות עכשיו מלחמה כנגד דיני נדים. בידי רבני הדרישה שאינן רושבות אותו לבא־כח היהדות התורנית.

— הפידיראציה הציונית בסלאוניקי מיסדת קבוצות של „שומרים" בעד המושבות.

* * *

הקרן הקיימת לישראל.

מאת הלשכה המרכזית של הקרן הקיימת לישראל בהאג קבלנו את הידיעות הבאות:

הכנסות הקרן הקיימת לישראל בחודש מאי 1919 עלו לסך 258,610 פראנק (לפי שער הכספים האחרון). בסך זה השתתפו:

פולניה — 124,535 מארק, גרמניה — 96,977 מארק, ארצות־הברית של אמריקה הצפונית — 6,315 דולאר, אנגליה — 1,159

ליטרה שטרלינג, ארצות הסלאבים הדרומיות — 64,236 כתר, גליציה — 38,619 כתר, אפריקה הדרומית — 279 ליטרה שטרלינג, ארץ־ישראל — 210 לי"מ, הולנדיה — 2,319 פלור, אוסטריה האשכנזית — 21,455 כתר, שווייצריה — 2,944 פראנק, ליטה — 6,127 מארק, צרפת — 2,530 פראנק, דניה — 1,130 כתר, מצרים — 46.94 פיאסטר מ', רומיניה — 2,409 מארק, ספרד — 26.12 ליטרה שטרלינג, קנדה — 20 ליטרה שטרלינג, יון — 430 פראנק, תוניס — 144 פראנק, בלגיה 7 פראנק.

כידוע, סדרה הקרן הלאומית בעת המהומה יד ביד עם מוסדות ציוניים אחרים עבודות צבוריות למחוסרי עבודה בארץ־ישראל. הקרן הקיימת ערכה למטרה זו קבוץ כספים מיוחד והשתתפה בעבודות הצבוריות במאת אלף פראנק. מלבד תועלתם הבלתי־אמצעית הועילו העבודות הצבוריות במדה מרובה להשאיר בארץ את הפועלים המנוסים והמסורים לישוב החדש לבל יהיו מוכרחים לעזבה. עכשיו בשל תנאי המעבר הבלתי־ברורים הולך ונמשך המצב של חסר עבודה, ועל־כן נערך תקציב חדש לעבודות צבוריות במשך חצי שנה על סך 600,000 פראנק. הקרן הקיימת הקציבה לתכלית זו עוד 150,000 פראנק כיומי. את כל הכסף הנמצא עוד בידה לטובת העבודות הצבוריות. את הסכום 450,000 פראנק הנשארים יתנו מוסדות אחרים, שישתתפו בלי ספק בענין חשוב זה. אין בדעת הקרן הקיימת להכריז על קבוצי כסף חדשים לעבודות צבוריות, כי מוסדות ישוביים אחרים צריכים לדאוג לזה לעתיד. הקרן הלאומית תכון את כל כחותיה בעתיד הקרוב בהגשמת תעודתה הגדולה — לרכוש אדמת ארץ־ישראל להיות קנין עולם לאומי ככל אשר יהיה לאל ידה.

פעולות הקרן הקיימת בארץ־ישראל. — בחודש מאי שנה זו קרא המשרד הארץ־ישראלי של ההסתדרות הציונית ביפו לישיבה מיוחדה את באי־כח המפלגות והאגודות הציונית בארץ־ישראל לשם יסוד ועדה ארצית לקבוץ תרומות ולתעמולה לטובת הקרן הלאומית. בישיבה השתתפו באי־כח המשרד הארץ־ישראלי, אגודת הרצל — יפו, אגודת הרצל — ירושלים, אחדות העבודה (פועלי־ציון), האזרח, המזרחי, המכבי, הפועל הצעיר והראדיקאלים. הוצעו כמה הצעות לסדר העבודה לטובת הקרן הלאומית על בסיס דמוקרטי חדש במטרה להגדיל את הכנסותיה במדה המתאימה לדרישות הזמן. הוצע לפנות אל כל המוסדות הצבוריים, ועדי הערים והמושבות, בתי־הדין, המשרדים השונים והבאנקים והפירמות הפרטיות, שיפרישו אחוז ידוע מהכנסותיהם לטובת הקרן הלאומית. חנויות־פרחים צריכות להערך אך ורק לטובתה. צריך להטיל מס חיובי על כל יחיד ועל כל החברות והמוסדות לטובת הקרן הלאומית, ועל האספה המיסדת של יהודי ארץ־ישראל להוציא את הרעיון הזה לפעולות. נבחרה ועדה בת ששה חברים, שהוטל עליה לסדר ועדות מקומיות לתעמולת הקרן הקיימת בערים ובמושבות הגדולות ולמנוי באי־כח במושבים הקטנים ולגשת לשורת מפעלים רחבים לטובת הקרן הלאומית.

* * *

קבוץ כספים בתשעה באב לטובת הקרן הקיימת.

„הלשכה האמריקאית של הקרן הקיימת לישראל" הפיצה קול־קורא, שבו היא מעוררת על קבוץ הכספים לטובת הקרן הקיימת ביום התשיעי באב הבא. כמו־כן הוציאה קול־קורא מיוחד בחתימת הרבה רבנים, כדי להדביק אותו על כתלי בתי־התפלה.

שונות

תזכיר של ה„בונד".

הבונדאים הגישו תזכיר לועידת־השלום. בו הם „דורשים" את ארץ־ישראל בשביל היהודים, אלא... אינם שוכחים להזכיר לממשלות על ה„יושר" שבדבר, כי גם הערבים יהנו בארץ־ישראל מחופש גמור.

* * *

התנועה העברית בערי השדה.

„לשכת ההסתדרות העברית באמריקה" מודיעה לנו:

— מזכיר אגודת „תרבות" מקליוולאנד כותב, כי בימים האחרונים ערכו שתי אספות ספרותיות. באחת נאם הפרופיסור דייטש מסינסינאטי על־דבר הציוניות המודרנית ובשניה נאם מר ישראל בלקינד. חברי האגודה ערכו באנקיט למר בלקינד והגישו לו שעון זהב במתנה.

— מר ירדן, מזכיר האגודה החדשה בפליינפילד מודיע, כי באספתם האחרונה הוחלט: 1) להספח אל ההסתדרות בתור סניף, 2) להפיץ את הספרות העברית, 3) להתעסק בחנוך הנערים והנשים 4) לעשות תעמולה בעד השפה העברית, 5) לעזור לתלמידים ללמוד עברית, 6) ליסד ספריה עברית.

— מזכיר הסניף הבוסטוני של ההסתדרות העברית מודיע, שבעירם נוסדו על־ידי אגודתם שני בתי־ספר לנערים: אחד במערב העיר והשני ברוקסבורי.

באספה האחרונה נבחרו החברים האלה בתור פקידים למרוצת שנה זו: י. ניומאן — יושב־ראש, י. כהן — סגן יושב־ראש, מ. גלין — מזכיר, מרת קאפלאן — גזברת, מר י. פולק ומר תומארוב נוספו בתור חברים לועד הפועל.

— מווינפג מודיעים, שלרגלי השביתה נפסקה העבודה העברית, אבל עכשיו התחילו שוב לעבוד. הם קראו לאספת ה„מרכז העברי" ובאספה זו החליטו לערוך אספה פומבית בעתיד הקרוב.

— נחום סוקולוב נתמנה לראש הועד של צירי היהודים בפאריז במקומו של [illegible].

— אליעזר בן־יהודה הרצה בבית־העם בירושלים על „היהדות האמריקאית".

— מר לואיס ליפסקי, המבקר עכשיו ערים שונות בשביל ענינים ציוניים, קבל פתאום טלגראמה, כי אביו, יעקב ליפסקי, מת. המנוח גר בראטשיסטיר, נ. י. שנות חייו היו ששים וארבע.

* * *

הדשות ספרותיות.

מן הספריה לילדים „אוצרי", הנערכת על־ידי צבי שארפשטיין והיוצאת על־ידי לשכת החנוך העברי בניו־יורק, יצאו החוברות החדשות הללו:

הגבור, אגדה מאת צבי שארפשטיין; בשביל נעלים, כפור, מאת אליהו אבן; הוי שמח בחלקך, אגדה, מאת אברהם שוער; דבורה'לה, ספור, מאת ח. א. פרידלאנד; חברים טובים, אגדה, מאת דניאל פרסקי; אלדד הדני, אגדה, מאת צבי שארפשטיין; היקר מכל, אגדה, מאת דניאל פרסקי; הבנים הטובים, אגדה, מאת אברהם שוער; גאולת היוה, כפור, מאת דניאל פרסקי; יוגש הסקרן, ספור, מאת הנ"ל; הדג הגדול, בדיחה, מאת משה פיינשטיין. החוברות מנוקדות ומצויירות בציורים נאים.

הרינו משתתפים בצערו של מר לואים ליפסקי, במות עליו אָביו ר' יעקב ליפסקי. המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

מערכת „התורן".

ברכה לבבית לחברנו מר צבי ריקנתי
לביאי בברית האירוסין עם המורה
המהוללה מרת פני ברוין, בניו־דיויין.
יהי רצון שיבנו בית עברי ויתענגו על
רב טוב.

ז. הלר,
מזכיר אגודת המורים העברים בניו־יורק.

לדוברי עברית בברונזביל.

בברונזביל נוסדה אגודה בשם

„רק עברית"

שהציגה לה למטרה להפיץ את השפה העברית ודבורה בין השדרות הרחבות של הצעירים והצעירות.

האגודה מתאספת מדי שבוע בשבוע
ביום רביעי בשעה התשיעית בערב,
במרכז המזרחי בברונזביל,

397 ראקאווי אוויניו.

מביני עברית מתבקשים לבקר את אספתנו.
תכנית האספות מחולקות לשלשה חלקים:

ספרותי, זמרתי ומעשי.

ספר משלי הזמן

הם בקורת חיי זמננו ע"י חבורים חריפים נכתבים בקצור נמרץ, שירשמו בזכרון הקורא. המחיר 20 סנט. נמצא לממכר אצל כל מו"ם בניויורק ואצל המחבר י. ויאטמאן, 133 וי. 30 סט., בעיון, נ. י.

פידמאנט

פידמאנט כשר פינאט אויל —

— געשמאק, געזונד, און עקאנאמיש
— פאר קאכען, באקען, פרייען און עסען
— אימער פריש

בהכשר הרב הג' ר' גדליה סילווערסטאן,
רב ואב"ד בעיר הבירה וואשינגטאן

ביי אלע גראסערס

MUSHER & COMPANY
140 Liberty Street, N. Y.

פינאט אויל

סוכננו מר ד. צישינסקי
יבקר את מדינות
מרילאנד, דיסטריקט של
קולומביא ווירג'ינא.
מבקשים אנו את קוראי „התורן" להיות
לו לעזר בעבודתו החשובה לטובת „התורן".
הנהלת „התורן".

הספרים והעתונים היוצאים בארץ־ישראל

אפשר להשיג בבית מסחר הספרים
— של —

מ. יעקבסון וש.

יפו, תל־אביב, ארץ־ישראל.
הזמנות מתמלאות בדיוק ובזריזות.
מחלקה מיוחדה בשביל דברים למזכרת מארץ־ישראל.

דרוש מורה

בבית התלמוד־תורה דמילבוקי דרוש מורה שיהיה גם מנהל. מורה מצוין בשיטת עברית בעברית, שתורתו אומנתו, נואם טוב, מנומס וגם סדרן טוב לגדולים ולקטנים יקבל שכר הגון ותנאים נאותים.
לפנות בכתב אל:
Milwaukee Talmud Torah

שני מורים עברים מנוסים

דרושים בעד בית־ספר עברי בקהלה הסמוכה לפרובידנס. המשכורת — הגונה.
לפנות על־פי הכתובת הזאת:

Rabbi P. Israeli,
123 Washington Ave., Chelsea, Mass.
או אל:
Mr. Arthur I. Darman,
Darman Building, Woonsocket, R. I.

לחותמי קאנאדה

אנו פונים שוב לחותמי קאנאדה ומבקשים מהם לא לשלוח לנו יותר המחאות פרטיות (טשעקס), אלא המחאות פוסטה (מאני אָרדערס) מפני העכוב שיש בזה לענין גבית הכסף.

הנחה לחותמי „התורן".

במערכת „התורן" נמצאים למכירה במספר מצומצם:

„התורן" (החדשי) שנה א', מכורך המחיר $1.50 — לחותמי „התורן" $1.20
„התורן" (השבועי) שנה ג', מכורך המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00
„התורן" (השבועי) שנה ד', מכורך המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00

כל המחירים עם המשלוח
הנהלת „התורן".

מורה־מנהל

מפורסם, מומחה בהוראה העברית על־פי שיטת עברית בעברית ובקי בהנהלה, המשמש מורה ומנהל באחד מבתי־הספר המעולים במערב המדינה, רוצה להחליף את משרתו באחרת טובה ממנה.
לפנות אל „התורן", בעד A. B.

חש במעיו יתרפא

ב„עקס־לאקס"

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן"

סוכננו מר דוד כהן
יבקר בימים האלה את
מדינת קוניקטיקוט
לשם עניני „התורן".
אנו מבקשים מאת קוראי „התורן"

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI NEW YORK, AUGUST 8, 1919 No. 21 (171)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר "התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents

Entered as second-class matter March 1, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

בלשכת „התורן" נמצאים למכירה:

1) **כתבי ראובן בריינין, כרך א', ספורים וציורים, 318 עמודים, מכורך בד חדר.** המחיר — — — — — — — — — $1.50

2) **„לוח־אחיעבר", שנה א', מאסף** ספרותי, 464 עמודים, בלי כריכה 1.50 בכריכת בד יפה — — — 2.00

3) **ספר הזכרון לבן יהודה, מאסף** ערוך ע"י ראובן בריינין, הוצאת מהודרה, 92 עמודים — — .50

4) „התורן" החדשי, **שנה א', מכורך יפה** — — — — — — — — 1.50

5) **„התורן" השבועי שנה ג', מכורך** יפה. — — — — — — 3.00

6) „התורן" השבועי שנה ד', מכורך **יפה** — — — — — — — 3.50

7) מקרן זוית, **קובץ מאמרים, מאת** ד"ר ד"ד נוימארק, בלתי מכורך .45

8) תיאודור הרצל: **נאומים קונגרסיים**, בתרגום ש. גינצבורג, בלתי־מכורך — — — — .15

9) תחית לשון, **קובץ, תוצאת „מפיצי שפת עבר"** — — — .25

10) ב"נ־סילקינר: מול אהל־תמורה, **פואימה** — — — — — — .25

> הרינו משתתפים בצערו של מר לואים ליפסקי, במות עליו אביו ר' יעקב ליפסקי. המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
>
> שכונה א', ניו־יורק, של ההסתדרות הציונית באמריקה.

11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים מאת פרופ. י. פריד לנדר — — — — — — .15

12) מחג לחג, קובץ, חוברת א — .10

13) מייל טוב, קומידיה במערכת אחת, **מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. בדקו־ביץ** — — — — — — .10

14) **שלילה וסתירה, הסתכלות, מאת** ש. ב. מקסימובסקי — — — .10

15) **„חלום אביב", אגדה (מנוקדת),** מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .05

16) א) השפה והתחיה, **מאת ד"ר בן** ציון מוסינזון; ב) **העברית** בארצנו, מאת י. בן צבי — .03

17) **א) הספרות העברית ועתידותיה** מאת ראובן בריינין; ב) המבטא בלשון העברית, **מאת א. בן־יהודה** .03

18) **עברית ולעזים, מאת א. בן־יהודה** — — — — — — .05

19) **ההסתדרות העברית ושאיפותיה** מאת ק. וויטמאן — — — .02

20) **וואָס איז אידישע ערציהונג,** מאת י. ז. פרישברג — — — .02

21) דאָס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — — .05

22) שפתנו, **מאת מ. שיינקין** — — .05

23) מלחמת היהודים ברומאים, **סקירה היסטורית, מאת ישראל בלקינד** (מנוקד) — — — — — — .35

24) **„אונטער'ן שאָטען פון חרמון"** **אַ באַנד ערציהלונגען פון ארץ־ישראל.** 276 זייטען, פיין איינגעבונדען — 1.20

25) **אהבת ציון, מאת אברהם מאפו,** מכורך — — — — — — — — 1.25
בכריכה דיליקס — — — — — — 1.65

26) מירים, רומאן מאת י. אפאטאשו, מכורך — — — — — — — 1.25

המחירים עם המשלוח.

VOL. VI NEW YORK, AUGUST 8, 1919 No. 21

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן ברינין

שנה ששית — ניו־יורק, י"ב אב תרע"ט — גליון עשרים ואחד

פרשת השבוע

עֲבֹדָתֵנוּ וְחוֹבָתֵנוּ

ישנם ציונים, שהם שואלים תמיד: מה נשמע? מה מודיעים? מה החליטו שם? ותמיד הם מחדדים את אזנם לקלוט איזו שמועה, איזו אגדה פורחת באויר. מחכים הם לגאולה שתבוא מבחוץ, מאיזו ספירות עליונות, לגאולה שיש בה הפתעה, מעין זכיה בגורל. הציוניות היא להם מין קנין שיש לו שער עולה ויורד.

וציונים כאלה חליפות לרוחם: בבוקר רנה, אם קראו בעתונים בשורה טובה על־אדות הגשמתה של הציוניות לאלתר. ובערב — יאוש או שויון־נפש גמור, אם הגיעה לאזנם — ואל אלהים יודע באיזו דרכים הוליכו להם את הקול — שמועה בלתי כל־כך נעימה. היום הם מלאים התפעלות והתלהבות ובטוחים הם בנצחונו הגמור של רעיוננו הגדול. ולמחרת, אם נשבה רוח קלה לעבר אחר, הם כבר נרפים ומדוכאים.

והיתה להם הציוניות כמין משחק בקוביה, שהכל תלוי במקרה. מין משחק שיש בו לזכות הכל או להפסיד הכל.

וכך הוא גם יחסם אל העומדים בראש הציונות. אם יש בשורה טובה, אם מכים בתופים ומריעים את עולמנו, אז גדולים הם מעשי המנהיגים שלנו וגדולים הם המנהיגים עצמם. ואם באה, חלילה, ידיעה, בין שיש בה קורטוב של אמת ובין שהיא בדויה מעיקרה, בין שהיא באה מצד ידידינו כדי לפקוח את עינינו ובין שהיא באה ממקור אכזב, שאויבינו ומתנגדינו יפיצוה בכונה רעה, — אם נתפשטה בקהל ידיעה שיש מערערים על זכותם של היהודים לבנות להם מקלט לאומי בארץ־ישראל, או שלא הוסרו עוד כל המכשולים והמעצורים הפזורים על דרך הגשמתה של הציוניות — אז אשמים בזה המנהיגים שלנו, אלה העומדים בראש תנועתנו. תחת להיטיב ולתקן רק הרעו ישחיתו מנהיגינו. והמכשול הזאת היא רק תחת ידם.

ומה דורשים ציונים כאלה ממנהיגיהם? רק דבר קל ומועט: נסים ונפלאות! דורשים מהמנהיגים, כי יהיו אשפים ומכשפים, כי ברוח שפתם יסירו את כל המכשולים, בהבל פיהם יגוללו את כל אבני הנגף מעל הדרך המובילה אל המטרה האחרונה. העם, ובתוכו גם חלק גדול מהציונים, יעמוד מרחוק, והמנהיגים יחוללו נפלאות: יוציאו שמן מחלמיש צור. והיה אם לא יעשו כזאת — ירגנו הציונים, כמין האמור, באהליהם. תחת לעזור להמנהיגים ולהקל מעליהם את העבודה הקשה — רק יכבידוה.

לא מציונים כאלה תבנה ציון. חוט־השדרה אין להם. ולא על ציונים כאלה יש לסמוך בשעה כזו הדורשת מסירות נאמנה, רצון חזק וכשרון המעשה.

אולם הציוניות איננה מעשי נסים, איננה מתנת מנהיגים וחסד לאומים, כי־אם הכרח היסטורי, פרי עבודה כבירה, עבודה תדירית שאינה פוסקת ואינה מתיאשת לעולם. הציוניות היא היא העקשנות העברית, העקשנות בהוראתה העליונה, בהוראתה היותר אידיאלית והיותר ממשית.

* * *

הציוניות היא השקפת עולם מיוהדה הנוסדה על יסודות מוצקים, ואין היא תלויה בנשיבתן של רוחות מדיניות מצד זה או מצד זה. אין היא תלויה גם בחליפות ותמורות הבאות בשורת המנהיגים. הן אנחנו הבוחרים אותם. הן באי־כח שלנו הם. ועלינו לדעת מראש במי אנו בוחרים ולשם מה אנו בוחרים. ואם בחרנו במנהיגים עלינו לתמוך בהם, עלינו לעמוד מאחריהם כחומה בצורה.

העיקר הוא לא מה שנשמע שם בחוץ, בתוך הספירות הרחוקות מאתנו או הגבוהות מעלינו, כי־אם את הנשמע, וביחוד מה שנעשה בקרבנו, בתוך המחנה שלנו, בתוך שורותינו הראשונות של החלוצים ובתוך השורות האחרונות של המאסף לכל המחנות. העיקר הוא לא מה שנותנים לנו, אם נותנים בעין יפה או בעין זעומה, ביד רחבה או ביד קמוצה, כי־אם מה שאנו מוכשרים, ועד כמה אנו מוכשרים לקבל; העיקר הוא עד כמה אנו עלולים ומסוגלים לבנות ולנטוע בעצמנו, עד היכן מגיע כח הסבל שלנו, עד היכן מרחיקים אנו לראות את הנולד ולהרגיש את הבאות.

את אשר נזרע נקצור. העיקר הוא, כי נזרע, כי נבנה, כי נטע, כי לא נאבד אף רגע לבטלה.

נאמנים ומסורים היינו להציוניות בכל לבנו ונפשנו גם בשעה שלא היתה כל תקוה מדינית נשקפת לה, בדעתנו, כי סוף־סוף תנצח ועתידה היא להיות מדינית ורק על־ידה תבוא תשועת ישראל.

בפרט עתה, כשנפתחו לפני הציוניות אופקים רחבים וגבוהים וגם אפשריות רבות. אולם גם זאת עלינו לדעת, כי המעבר מהמשטר הישן בארץ־ישראל, בהיותה תחת עולה הכבד של טורקיה, אל המשטר החדש המתכונן שם תחת חסותה של בריטניה (ואנו מקוים ובטוחים, שארץ־ישראל תמסר בלי שום ספק לאפוטרופסותה של אנגליה), כי המעבר הזה דורש מאתנו, הציונים, בינה יתירה, טכס מדיני, זריזות וזהירות מיוחדה, למען נגיע אל החוף המקווה.

יש לנו הציונים מטרה ברורה, ואליה נגיע גם אם נפגוש מעצורים לאין מספר על דרכנו. המעצורים לא לבד שלא ירפו את רוחנו, כי־אם עוד יגבירו את כחותינו ויוסיפו לנו עוז ועצמה. אין לנו תקוה אחרת ואין לנו מטרה אחרת. הציוניות היא תנועה נצחית.

הציונים הנאמנים יודעים ומכירים, כי גאולתנו לא תבוא לפתע פתאום, בדרך נס ומקרה, כי לא על כנפי נשרים נבוא לארץ־ישראל ומלאכתנו אנו לא תעשה — ואין היא גם צריכה להעשות — על אדמת אבותינו על־ידי אחרים, על־ידי זרים. הם יכולים להיות לנו רק לעזר, לסיוע ולקצר את הדרך המובילה למטרתנו, אבל הכל תלוי רק בנו, ברצוננו החזק, בהכרתנו הברורה, בשאיפתנו הנמרצה ובכשרון עבודתנו.

הולכים אנו לבנות בנין עדי־עד, על כן לא במנוסה ולא בחפזון של מבוהלים ונדחפים יעשה דבר גדול כזה. אנו מכירים את גודל התעודה, אנו מרגישים את כובד האחריות המוטלת עלינו. ועל כן היא גם חובתנו להיות מתונים ומיושבים בכל פסיעה ופסיעה שאנו עושים. וזאת גם אומרת: שהפסיעות צריכות להעשות תכופות, זו אחרי זו.

* * *

הציונות במצבה עתה דורשת שיטות פוליטיות חדשות וגם מרכבות ומסובכות. גלגל תנועתנו אחוז וקשור בתוך מכונה פוליטית עולמית, והגלגל צריך לכוון את תנועתו בהתאם ובהסכם עם תנועתה העצומה והמהירה של כל המכונה הגדולה. זאת אומרת: זהירות מיוחדה, אבל גם זריזות והחלטיות יתירה.

הגיעה השעה להגיד — ומחויבים אנו להגיד זאת דוקא בשעה זו — ולהטעים בהטעמה מיוחדה, שהציוניות היא עבודה לדורות. וציוניות זו מלמדת אותנו, שעלינו ללחום בעד זכויותינו האנושיות והלאומיות בכל ארצות־הגולה. הגורל יעד הציונים גם היות ראשי הלוחמים. והעבודה הזאת צריכה להעשות על־ידי הסתדרות מוצקה, על־ידי בקיאים בדבר ועל־ידי מנהיגים המוסרים את נפשם על כבוד עמם והצלחת מפעלנו הגדול.

דרושים לנו אנשי רוח ואנשי מעשה. ומחויבים אנו לרכז את כל הכחות שישנם לנו, תחת לפוצצם ולפזרם. וצריכים אנו למשוך אלינו את כל כחות התחיה שנשתמרו עוד בקרב עמנו בכל שדרותיו ומעמדיו ולכוונם לעבודה לאומית פוריה. וצריכים אנו לשאול תמיד: מה עשינו ומה עושים אנחנו לגאולת עמנו? במקום: מה עשו ומה עושים הם?

צריך להביט ישר ובעינים פקוחות אל עיני המציאות הממשית, אל הפוליטיקה העולמית ואל כל התנועות התוססות והמתחוללות בקרבה. הפוליטיקה הציונית, המבקשת יחוסים אליה, צריכה להיות מסורה לידים חרוצות ונאמנות ועליה לעמוד תמיד על המשמר.

הפוליטיקה, כמו העבודה המעשית, של ההסתדרות הציונית העולמית צריכה להיות ב„בנין" רחב. עלינו להתרחק מצרות־עין ומעניות־הרוח.

מעשינו צריכים להיות, אמנם, ברורים וממשיים, ובמדה היותר רחבה, אבל אין אנו רשאים לוותר גם על הצד הרומאנטי, גם על הדמיונות והחזיונות היפים, הקשורים בבנין ארצנו.

אל יאוש, אל רפיון ידים ואל קרירות רוח. הן השחר עלה ועוד מעט ושמש צדקתנו תזרח בכל העולם המתעתד להדיש את פניו.

ובתוך כל המבוכה של שעה קשה זו צוללת באזנינו קריאתו של הנביא: — „נחמו נחמו עמי!"

תּוֹצָאוֹת וְעִידַת הַשָּׁלוֹם בְּפַארִיז

(סקירה כללית)

מאת

ד"ר נחום סלושץ.

ועידת־השלום בפאריז הגיעה עד הגבול, עד תחומו של ערב הריב, של משטר אנושי מחודש. במשך ששת החדשים ישבה בירת צרפת להיות ל„עיר־האורה" — למרכז אשר ממנו משפט לגויים יצא וצדקה לבני האדם באשר הם. דומה היה, כי גלגל החיים המדיניים, שהיה מוכר בתוך קול המונה של פאריז, הוא המניע את גלגלי בית־הדין העולמי אשר ממנו תוצאות לשנויים בערכי

התרבות וליצירת תנאי חיים יותר מתוקנים. כל ענויי בני האדם מדור־דור, כל יסורי השעבוד של הלאומים והשבטים שלולי המשפט, כל תקוות אנשי המעלה מימי קדם ועד הנה ושאיפות חוזי עם ועם אשר חלמו חלום אנושיות יותר צודקת ויותר מוסרית — כל אלה יחד כאילו התרכזו בנקודה הזאת אשר שם „ועידת־השלום" נקרא לה.

למחרת היום, שבו שבתה המלחמה הנוראה, הקיצו בני האדם מחזון הבלהות שהיו שקועים בו במשך שנות הטבח והאבדון האיומים, והנה היו כחוני המעגל בשעתו בקומו משנתו שנמשכה כשבעים שנה. לפתע פתאים נפקחו עיניהם ויוכחו לדעת, כי העיר הישן [illegible] הלקוי והפגום, אבל החי והקיים בכה שווי משקל חברתי הנוסד על נסיונות העבר — איננו עוד, גז ויעף לנצח; כי כל הדברים, המושגים, תנאי החיים פשטו את צורתם הקודמת, מבלי לבוש עוד צורה חדשה שתהא מתאימה לצרכי חיי הכלל והפרט.

ואמנם, רבות וגדולות הן תוצאות [illegible]. ממלכות אדירות נהפכו ונהרסו, ויחד עמן תמו לנצח כמה ערכין שהיו נחשבים מכבר כסבל ירושת העבר, אלא שהתעקשו להחזיק מעמד בתוך התפתחות הדעות והמשטרים המודרניים. ממשלת העריצות של יחיד המושל בכפה, הכנעת לאומים חלשים, קביעת סדרי חייהם בכח האגרוף בלבד — כל אלה הערכין אשר שמשו יסוד לממשלת האשכנזים ולשלטון מפלגות שכבר עבר עליהם כלח; כמו־כן הרבה ערכין כלכליים שהיו מושלים בחיי החברה והיו מחזקים למראות עין את מוסדות הצבור והיחיד, — כל אלה יחד התחילו להתרופף ולהתמוטט.

אנשי דעת, בעלי השקפה סוקרת, הבינו, כי הנה בא הקץ לסבל ממשלת העבר ולשארית הערכין שהנהילו לנו ימי־הבינים. כי לשוא אמרו חכמי המדינה במשך כל המאה הי"ט לסתום את הלל הפרץ אשר נבעה בחומה הסינית של חיי החברה האירופאית. למן היום אשר הכריזה המהפכה הצרפתית את העיקר של חופש האדם באשר הוא אדם, באה המלחמה האחרונה, הגדולה והנוראה מכל אשר היו לפניה, ותך לרסיסים את כל הבנינים אשר בנו מיסדי התרבות הנוצרית. זאת הפעם לא נשארה בריה אחת אשר לא הרגישה שכל בנין הסדרים הישנים של העולם נהפך ויהי להרבה.

המהפכה הזאת ברוח האדם ושנוי המצב הכללי היו לעיני אלה מחכמי המדינה אשר ההשגחה הזמינה אותם לצאת ולבוא לפני העמים החדשים אשר נועדו יחד בפאריז, לבקש עצות, איך להחלץ ממצוקות המהפכה, איך למצוא מוצא מכל סבך השאלות המוסריות והכלכליות — ויתבעו פתרונים נאמנים.

עוד עם ראשית עבודתם [illegible] המדינה, כי לשוא יעמלו בונים לקומם מחדש את ההרבות של העולם הישן, לריק ייעצו אנשים קצרי־ראות [illegible] השקפה ברורה להחזיר עטרה נובלת ליושנה; בכל השאלות אשר נערכו לפניהם, בכל המצבים אשר התיצבו לנגד עיניהם, נתקלו חברי ועידת־השלום בצרכים חדשים, בהשגות חדשות, בשאיפות חדשות ובתנאי חיים חדשים.

[illegible] הראות [illegible] הפירו, כי כל זמן אשר לא יעמיקו חקור בדבר הגורמים אשר הביאו שנויים במצב העולם המסובך והאי־נורמאלי — לא תעלה ארוכה למכותיה של האנושות. והגורמים האלה הם:

א) תעודת ההפרה של העמים והשבטים הנכנעים והמשועבדים. — זאת ההפרה אשר היתה תוכבת ומתרגשת במשך כל הדורות האחרונים בחוגי המשכילים של החברה האנושית, ושעתה התפשטה ותהי לקנין כל בני האדם בתגרת המלחמה שהיתה משותפה לכולם יחד. כל מרי הנפש שבעמים התחילו מבינים ומרגישים, כי כל זמן שגורלם לא יהיה בידיהם יוסיפו להיות כרחל לפני גוזזיה, למען הגדיל ממשלת עריצים. במשך ימי המלחמה בגרה ההפרה הלאומית ותחדר ללבבות העמים היותר מגושמים עד אשר היתה לקנין כל שבטי בני האדם באשר הם.

ב) התפתחות ההכרה האנושית של ההמונים. — התפתחה בקרבם ההכרה, כי כל הימים אשר תמשלנה במדינות ובהברות מפלגות שקיומן תלוי בניצול הרכוש והתעשיה, — לא יבוא הקץ לאימפיריאליזם. לתאוות המישרה, לשלטון האדם באדם לרע לו. הצרות והיסורים הם יועצים מסוכנים — אומר המשל הצרפתי — ועל־כן לא נתפלא לראות, כי ההמונים נמשכים אחרי [illegible].

שני הגורמים הללו — שחרור הלאומים והפרת הכח של [illegible] גררו אחריהם את השנויים במושגים ובערכין, והם אשר היו לעיני מתקני העולם אשר נועדו בשנה הזאת בפאריז: ידע ידעו הפקחים שבהם, כי אין אדם שליט ברוח לכלוא אותו, וכי אם לא יעלה בידם להביא פתרונים [illegible] אשר הביאה אתה המלחמה, תבוא רוח שאינה מצויה ותהפך את כל הקערה על פיה, והעולם הנאור עתיד להזור לתוהו ובוהו — ורוסיה הבולשביסטית תוכיח.

אמנם, כל ההושב, כי שלטון סבל הירושה עבר ובטל מן הספירות הגבוהות של הועידה אינו אלא טועה. אבל סגולה מיוחדת היתה לועידה, כי בראשה התיצבו אנשים מתי מספר אשר בהשקפותיהם נתבטאה מעין סינטיזה, הבנת קניני העבר והרגשת צרכי העתיד, עד אשר נוכל [illegible] את דברי הפייטן: „זקנה ביום דין [illegible]".

האנשים האלה, בעלי שאר־רוח ואספקלריה מאירה וסוקרת על העולם והחברה, כאילו נועדו מאת ההשגחה להתיצב בראש הדרך החדשה; ולא מקרה הוא, כי אחרי שלא יכלו ה„עשרה" לבוא לידי פשרה והסכם נועדו חמשת [illegible] את [illegible] בידיהם; ומחמישה אלה נותרו באמת רק שלשה בלבד, והם לבדם עמדו בראש הועידה ויתוו לפניה את הדרך אשר תלך בה, ואת ההחלטות שהיה עליה להחליט. ושלשת [illegible] ראויים לזה.

[illegible] קלימאנסו הוא אחד המצוינים שבאנשי הרוח [illegible] צרפת מימי

המהפכה הגדולה עד דורנו. הוא יודע ומכיר את מהלך הרוחות בשני העולמות, וכל ימיו היה נחשב כאחד מאזרחי העולם. כל הסגולות שמנו חכמי המדינות בנאור צרפתי התבטאו בקלימאנסו באופן היותר בולט.

בנוגע ללויד גיאורג הנה אף־על־פי שאפיו וצורתו הרוחנית הם פחות שלמים ומזהירים, — הנה הכל מודים ויודעים, כי הוא הגדול והמהיר במנהיגי ההמונים. הוא היודע יצרי הפועלים והרוץ הוא מאין כמוהו להטות את לבבם להפצו, והוא אשר השכיל לפלס נתיב חדש לזרמים ישנים המתהלכים בקרב חוגי הפועלים באנגליה מבלי אשר יתפרצו בזעם ובזעף.

ומה שחסר ללויד גיאורג ביחס אל הערכין הלאומיים והשגת קניני העבר הקיימים ועומדים עוד, הנה מלא אחריו בשאלות מסוג זה חברו באלפור, אשר פעלו ועומק בינתו נראו על כל מהלך עבודת הועידה.

אינני צריך להאריך פה על־דבר האופי המיוחד של ווילסון. עמו ירד לאירופה סוג של מחשבה ושל השגה חדשה, שמקורן הוא באידיאולוגיה של הנצרות המחודשת התומכת את יסודותיה על מעשים ופעולות, זאת הנצרות העסקנית, המיוחדת לאמריקה. ואולם ווילסון היה גם עממי בדעותיו, אבל עממיות שלו אינה קיצונית, אינה עוקרת מן השורש את הערכין הקיימים, אלא היא נשענת על השרשים של העבר הדתי ועל המציאות של ההוה האמיתי האמריקאי. האידיאולוגיה של הנשיא אינה מפשטה ופורחת באויר, כמו שיחשבו רבים. הוא אינו ציר לגויים מן הטפוס של האפוסטולים הנוצרים, כי־אם מנהיג מדיני שיש לו הכרה ברורה עד כמה כחו בתור נשיא הארץ העשירה והרהבה בעולם מגיע. הוא, ככורש או יוליאנוס קיסר בשעתם, תומך את דעותיו על ארץ רבה וכחות עצומים ועשירים עד בלי די.

שלשת האנשים האלה ידעו להתרומם מעל לדעות, לדרישות ולסקירות פרטיות. הם היו מכירים בערכם העולמי ובערך פעולתם לדורות. וזאת היא הסבה, שהם יכלו לקחת את כל עניני הועידה בידם, בשעה שהחברים, כמו בא־כח יאפוניה, אשר שם כל מעיניו רק בעניני המזרח הרחוק בלבד, ואפילו אורלאנדו האיטלקי אשר השקיע את עצמו בשאלות אחדות הנוגעות לאיטליה, נשארו כמעט מן החוץ ולא השתתפו בעיבוד ההחלטות הכלליות והעיקריות והשפעתם לא היתה נכרת על מהלך הועידה הכללי.

אמנם דבר הוא, כי אין הפשטה מוחלטת וברורה נבחרת ישירות בעינים ההוה הגשמי שלנו. בכמה פעמים היו שלשת שופטי העולם הללו עוזבים את נקודת־מבטם הכללית והיו מתווכחים ביניהם על ענינים הנוגעים רק לארצם ולמדינתם. כמה פעמים באו הערכים המקומיים או הדעות המיוחדות לכל עם ועם ויפרידו בין הדבקים האלה. אין ספק בדבר, כי הפאטריוטיות הצרפתית של קלימאנסו הובלטה פעם בפעם באופן נמרץ ומכריע, עד אשר קשה היה לחבריו לעמוד בפניו. ואולם בניגוד לכמה מדינאים אחרים, אשר לא ידעו להעמיד את דרישותיהם על בסיס אנושי כלל, השכיל וידע זקן זה לתת אפילו לדרישותיה המיוחדות של צרפת צורה אנושית ובטוי של זכות אנושית כללית. הוא, ככל אנשי הרוח הנודעים בצרפת, מאמין ובטוח, כי צרפת עודנה כוהה של כל האנושות, כי בשלומה שלום לכל העולם, בגדולתה כל העמים נהנים מזיוה ומאורה ובמפלתה היה תהיה ראשית הקץ לכל התרבות וההשכלה כולה.

והוא ידע לבטא את הרעיון הזה בשפה נמרצה כל־כך, הוא ידע להשפיע על חבריו באופן כל־כך חותך וברור, עד אשר הם נגררו אחריו על־כרחם ונשמעו לו. אחרי כמה וויתורים והנחות, שעשה קלימאנסו בנוגע לדרישותיה של צרפת, הנה באה הבטחת העזרה לצרפת מצד אמריקה ואנגליה יתעד על נצחון ההשקפה האנושית־עולמית של קלימאנסו. הוא השכיל להוכיח לחבריו הגדולים, כי לא גורל צרפת כגורל ארץ אחרת, שהכל חייבים לשמור עליה מכל משמר.

יחד עם זה עלינו להודות, כי בכמה ענינים השכיל קלימאנסו ללכת נגד הזרם של דעת־הקהל הצרפתית ולהתרומם למעלה מכל הדרישות והתביעות של הצרפתים, אחרי הקרבנות הגדולים שהקריבו יותר מכל בעלי־בריתם. נקח, למשל, את הסכמת קלימאנסו לוותר על הדרישה הצרפתית, כי נפות שלמות מאשכנז המערבית תסופחנה לצרפת. בזה נשאר קלימאנסו נאמן לשיטתו המתנגדת לאניקסיות. נזכיר עוד את רוב מתינותו בנוגע להדרישות הקולוניאליות של צרפת. ובנוגע ליהודים לא שם קלימאנסו לב ל„אהבים שהתנו" המדינאים בצרפת עם פולניה המשוחררת ועם רומיניה הלאטינית, כביכול, ובשעה שהתחילו בראטאניו ופאדאריבסקי לערער על תנאי החוזה אתם, נזכר קלימאנסו הסופר שעמד בראש מגיני דרייפוס את עברו הליבראלי וישכיל לדבר דברים נמרצים וקשים.

רחבה היתה גם דעת ללויד גיאורג. הוא הוא אשר ידע להתחשב עם דעת־הקהל של כל העמים. הוא הוא אשר הכניס רוח של ליבראליות ושל השגה עממית בכל המשא־ומתן — אפילו בדברים שהיו נוגעים לאשכנז, — וההשקפה האנגלית גרמה, כי סבלנות עליונה שררה כמעט בכל השאלות שהתעוררו בישיבות הועידה, מלבד אלה שנגעו ישר בעניני השלטון על הימים ובעניני האימפיריה הבריטית, כי עליהם עמדו באי־כח אנגליה בכל תוקף מכרי וותר כמעט מאומה משלהם.

אמנם מן ה„שלשה" היותר נכבדה היתה השפעת ווילסון, השפעה שנגלתה פחות בועידה עצמה מאשר על־פני החוצות. נשיא ארצות־הברית לא בא בתביעות ובדרישות המיוחדות לאמריקה. מראשית ימי הועידה הודיע לכל, כי אין את נפשו להכניס את עצמו בעובי הקורה של שאלות מסובכות וקשות להולמן. כל העצות וההצעות לשתף את אמריקה במושבות חדשות לא פגשו שום סיוע מצדו. נקח, למשל, את ההצעה, שאמריקה תקח תחת חסותה את טורקיה. ההצעה הזאת עלתה על בימי הועידה בראשיתה, אבל ווילסון דחה אותה בשתי ידים, ואם כעת חוזרה ההצעה ותתעורר, הנה הגורמים לזה רבי בני הברית של פינאנסיסטים אשר יתאמרו, כי כל בינתם היא להושיע העם הארמיני האומלל.

לעומת זה הגין ווילסון בכל עוז על העיקרים, אשר עליהם יסד את תכניתו. ואף־על־פי שאָנוס היה לוותר מישיו בזכות דרישות ותביעות האומיות והמדיניות של הארצות הנוגעות בדבר יותר מארצות־הברית, הנה עשה כזאת רק בשביל שהתחשב עם היכולת לבדה.

יכולים אָנו להחליט ולאמר, כי לא העלים הנשיא מעיניו אפילו לרגע את שתי המטרות אשר בשבילן נכנס בעובי הקורה של הסכסוך האירופאי, והן: שימת הקץ למלחמות ושחרור העמים החלשים והקטנים.

כנגד השנות המלחמה ראה ומצא רק עצה אחת, והיא — ברית אחים בין כל העמים הגדולים והקטנים. ולמרות מה שנוכח במרוצת הימים והמאורעות, כי יצירתו החדשה, אגודת־העמים, היא בריה חלושה וזקוקה לרחמים גדולים, הנה לא נואש מתקותו לגדלה ולטפחה ולבצר את עמדתה עד אשר תהיה לכח פועל מוסכם ומקובל בעולם. ובשביל להציל את ילד טפוחיו זה מירידה לטמיון, הסכים ווילסון לוותר על כמה פרטים והחלטות, אשר לכאורה הם מתנגדים לרוחם של הארבעה־עשר הסעיפים שלו. ואולם ידע ווילסון ונוכח, כי בלי נצחון העיקר של חופש הלאומים והשווי המוחלט בין העמים הקטנים כגדולים, אי־אפשר לאגודת־הלאומים להתפתח ולהיות למציאות פועלת למען הביא שלום בעולם. ולכן עמד בפרץ בכל עת ומקרה אשר לדעתו נשקפה מהם סכנה לקיום אגודת־הלאומים עצמה.

הנה כי כן ראינו, כי הוא היה בעצה אחת עם ללויד גיאורג להגן על אחדות אשכנז עד כמה שאפשר; כמו־כן נפשו העממית בחלה לשלוח יד בבולשיביקים שברוסיה או שבהונגריה, ואם הוא היה מסרב לוותר על הגורל הצפוי לפיומה ומבואות־הים האדריאטי, אין זאת אלא מפני שהוא ראה בשאלה הזאת סלע מחלוקת מסוכנה לשלום כל העמים, כי העמים הסלאבים והאיטלקים נמצאים בטבורו של העולם. כנגד זה לא מצא הנשיא לנחוץ לכוף הר כגיגית על יפוניה בנוגע לחינה, מפני שלפי דעתו, נמצא עדיין המזרח הרחוק מחוץ למרכז השאלות העולמיות והשאלה הזאת היא מקומית בלבד.

* * *

וכשם שאין הפשטה מוחלטת בעולם, כך אין טוב מוחלט. הרבה שגיאות עשו „שלשה הגדולים“, הרבה דברים בלתי־מתוקנים אירעו על־ידם, אבל אי־אפשר שלא להחליט ולאמר, כי בדרך כלל נחה עליהם רוח עולמי, והשקפה ביקרת ה„כל־אנושית“ שררה ברוב דבריהם והחלטותיהם.

לילית

(בלדה).

מאת

שמעון גינזבורג.

על פסי הברזל רכבת נשאה
בחללו של לילה, אל תחנה היא באה
ועלו בה חתן וכלה, זוג רך,
נאהבים ונעימים והמדים כל־כך.

שוב שקשק הפסע, שוב נתק ממקומו
ומגמא מרחקים, יקיטור במרימו—

ועל ספסל בו יושבים, כיונים בקן,
בליל חתונתם, הבת עם הבן.

בחלון נשקפה עין ליל שחור־כחול;
הוא דן עם הפסע: „אני ליל כל־יכול!“

הפסע עונהו בשריקה ועף—
וברוח לא יוכל מפני ליל אין־סוף.

על פסי־הברזל רכבת נשאה
בחללו של לילה, אל תחנה שוב באה:
במרים מגדל־עיר שעון צלצל „חצית“.
בעלית

זוג צעיר רם־קומה אלי הרכבת:
גלמול החתן־רר אשה יפה יישבת

בה וריפה, בה הטיבה, מנצנצת באיר
עדיים מרהימים ובעיני־השחיר,

פניה מארכים, שחרחורים־ענוגים—
היא לילית, הפילה בכר רבים הרוגים.

מסתכלה בנער, לו עיני־התום,
בגנבה, ירשתה אירגת לו דום;

אורגת, מנצנצת ביפעתה הפלאיה—
יצנה לרגליה בתפלה השאוה

ושכח, שבוי זהרה, החתן הרך
כלתו הטהורה והנוגה כל־כך;

ילילית—כסחוב לביאה טרפה סחבתי
ולהיכל של ליל רחיק, נעלם נשאתו.

אוקטובר, 1913.

נְסִיוֹנוֹ

ציור

מאת

מ. מ. דן.

כששלמה היה עוד באניה על דרכו לאמריקה החליט כבר בנפשו: שמהרגע שרגליו תצעדנה על אדמת אמריקה לא יתבייש יותר בשום דבר ומפני שום אָדם.

„באמריקה אין מתביישים!"

הכלל הזה, מבלי דעת בעצמו איפה שמע אותו ומיד מי קבלו, היה חרות בזכרונו, וכסעד לכלל זה נזכר במאמר הידוע „פשוט נבלתא בשוקא..." ותמיד היה חושב בו.

ואמנם, תיכף לביאתו לאמריקה כשהציע לפניו אחד מבני משפחתו להתחיל ברוכלות, כלומר, לחזור בסחורה זלה על הפתחים, קבל את הצעתו זו בלי שום פקפוק ונתרצה לה מיד. ולא עוד, אלא אפילו כשבן משפחתו זה התחיל להתנצל לפניו, שמה שהוא בוחר בשבילו את הרוכלות הוא לא מפני שאינו חושב אותו ראוי למסחר יותר יפה או לעבודה יותר הגונה — חס ושלום! — יודע הוא למדי את ערכו הגדול, אלא פשוט, משום שהיא סגולה נפלאה — להתאמירקות. מזקקת היא את ירקותו של הנודד, מצרפת את כל סיגיה ומכניסתו, לבסוף, לתוך היכלי החיים האמריקאיים פנימה — דחה שלמה את התנצלותו זו בשתי ידים. לפניו היתה היא גופה, הרוכלות, תכלית בפני עצמה, ששכרה בצדה. העיקר היה אצלו להכריח את עצמו, שלא יתבייש מפני אנשים, או, יותר נכון, שלא יירא ולא יפחד מפניהם. הוי, כמה סבל מחולשתו זו! חבריו, בני גילו, לא הצטיינו בשום דבר, ויש שהוא עלה עוד עליהם בהרבה דברים, ואף־על־פי־כן הקדימו אותו כבר לבוא אל מטרותיהם השונות, זה בכה וזה בכה, והוא? עדיין הוא עומד על פרשת דרכים, מסובל בצרות נפשו ומטרתו היא כתמיד — ממנו והלאה. וכל זה למה? בשביל חולשתו זו, כלומר, בשביל יראתו מאנשים. אמנם, יודע הוא בעצמו, שאין זו יראה. אלא מפני שאינו יודע איך לכנות אחרת לתכונת נפשו זו, הוא קורא אותה — יראה. יודע הוא רק זאת, שהוא מרגיש תמיד כאילו רוחו היה אָסור באזיקים וכאילו מטילי־ברזל היו מעיקים על נפשו ולא היו נותנים לה לצאת למרחב... לבאורה, אינו גרוע מכל אדם וברי לו, שהאחרים אינם טובים ומעולים ממנו וישנם גם כאלה, שאינם מגיעים אפילו [illegible] בכל [illegible] מאמינים בכחותיהם ובטוחים בעצמם ועושים גם את האחרים להאמין ולבטוח בהם, והוא הולך תמיד צמוק וכנוס בתוכו, צעדיו אטיים וספורים, כאילו היה הולך על גשר רעוע, באין בטחה, באין אמונה והוא נותן תמיד את היתרון לאחרים עליו. הוא קוצף תמיד על עצמו, מואס בחייו ואינו רואה ברכה בכל עמלו.

אולם אם עד כה היה חוטא רק לנפשו הוא, הנה גדולה היא חטאתו היום גם לאחרים. הלא כבר הוא אב

[illegible] ועניגה, ומדוע יסבלו הם את עונו? לא. כבר הגיעה השעה, שהוא צריך וגם מוכרח, אם לא למענו, אָז למען אהובי נפשו, לשנות את דרכי חייו מהחל ועד כלה, ופה הוא גם המקום, שאפשר לו לשחרר את רוחו מכבליו על נקלה ולהשליך את מטילי הברזל מעל נפשו בלי התאמצות יתירה. בניו־יורק, בבבל המודרנית זו, שהכל מתבוללים בה, מין בשאינו מינו, צבע בתוך צבע וגון בתוך גון, שהכל הולכים ומשתנים בה, פושטים צורה ולובשים צורה, בכל כך מהירות ובכל כך קלות — ימצא גם את המקום המסוגל לו ביותר להחליף כח ולהחל את חייו הכל מחדש, להיות חיים של תנועה והתקדמות ולא חיים של קפיאה והתאבנות, כמו שהיה חי עד היום.

כן. העולם החדש, שהוא נכנס עכשיו לתוכו, צריך לשמש לו מעבר לחיים חדשים, שיש בהם מעין גלגול נשמה... הוא צריך להולד שנית, לגדל שנית ולהתחנך שנית; וכאתחלתא לחיים החדשים הוא מוצא את הרוכלות, שקרובו מציע לפניו, לטובה ורצויה מאד. אמנם, הנסיון היא קשה. אתה רוכל ומקיש על הדלתות, נכנס לרשויות שאינן שלך ומבקש אנשים זרים שאין אתה מכירם ויודע את טיבם, לקנות אצלך דבר־מה. והסחורה עצמה, מה היא ופחיתה היא! גפרורים, מחטים, כפתורים, שרוכי־נעל וכדומה, דברים שנקנים בפחות מישוה פרוטה. אבל, דוקא, מפני שהנסיון הוא קשה כל־כך, עליו להתאמץ ביותר ולעמוד בו. העיקר הוא בתחילתו. כל ההתחלות קשות. אבל כשיעמוד בנסיונו זה יום, יומים, שבוע או חודש, אָז יתרגל בו מהר ותקל עליו העבודה.

וכאָדם שיש לו דין קשה והוא מחכה ליום המשפט בכליון עינים, לדעת את גזר־דינו, אם לשבט או לחסד, כך חכה שלמה ל„יום הבחינה" שלו, שהיה צריך להתחיל בו את רוכלותו, כאילו ביום זה היה תלוי כל קיומו.

מפני שזה היה בשלהי דקיטא והחגים היו כבר ממשמשים ובאים, נתישבו בני משפחתו שיתחיל את [illegible] ביין, יי"ש, [illegible] בגפרורים, מחטים, כפתורים ושרוכי־נעל, כמו שחשבו תחילה. ביין ויי"ש מישום מה? מישום שבימים האלה מרבים בשתיה. הלא כל ימי החודש הם יום־טוב ושבת, שבת ויום־טוב. ואפילו אלה שאינם מדקדקים הרבה במצות לולב וסוכה, אינם מוותרים עליה, על השתיה, גם הם. ובטה וקופה מישום מה? מישום שגם הם „משקה" שמשתמשים בו בכל ימות השנה לפת שחרית ולכבוד אורחים ובשעת הדחק יוצאים בהם גם בימי החג...

וכך, בבוקר יום בהיר אחד יצא שלמה בארבעה בקבוקים של יין ויי"ש קשורים זה לזה בחבל דק על שכמו, שנים מלפניו ושנים מאחוריו על גבו ובילקוט קטן של קופסות טה וקופה בידו — לדרכו. בן משפחתו, זה שהציע את הרכלות לפניו בפעם הראשונה ושהלך אתו היום אל חנות־היין לקנות שם את סחורתו, קנה שם בחנות עוד שני בקבוקים של יין ויי"ש על חשבונו של שלמה, סלק לו תיכף את דמי מחירם, אחר שירק שליש פעמים על מעותיו וברך אותו ב„התחלה טובה", ולוה

אותו מתוך החנות במבט, שפירושו היה כך: עד עכשיו טפלתי בך, טרחתי בשבילך כמה טרחות, עתה רק ישלום ואלהים יצליח את דרכך! אבל הוא, שלמה, לא ראה ולא הרגיש עכשיו כלום. הנסיון כבר הוחל והוא עומד לקראתו פנים אל פנים. ובכן, הריהו רוכל! אבל למה היה לו כל העמל והיגיעה שעמל ויגע כל ימיו בתורה, בחכמה ובמדע? וכי כל מה שלמד, קרא ושנה עד היום לא היה אלא כעין הכנה לרוכלותו עכשיו ביין ויי"ש, טה וקופה? וכאילו להכעיסו ביותר, עולים בלבו זכרונות ישנים מילדותו, תמונות מתמונות שונות מישנית בהרותו, שמספרים כולם על מסירות נפש בעד כל אות ונקודה מידיעותיו, בעד כל פרק ושעור בלמודיו ועל כולם מתוח חוט של חן ונועם, של יופי וזוהר, רוך וערן, המושכים כל־כך את הלב ומלטפים כל־כך את הנשמה? וכולם הם באים ונצבים לפניו ותובעים את עלבונם, צועקים וקוראים לו: „שלמה, ביישתנו! שלמה, ביישתנו!" וגעגועים עזים תוקפים אותו פתאום על העבר, עומד ומתחרט על ההוה ועמוק בתוך לבו מפעפע חפץ עז, להשליך את בקבוקי היין מעל שכמו ולנפצם על המרצפה. אבל פתאום הוא חש קול אחר קורא אליו מנבכי לבבו: „המשוגע אתה, שלמה? מה אתה רוצה לעשות? הלא בעל לאשה ואב לילד אתה, שלמה! פשוט נבלתא בשוקא... באמריקה אין מתביישים!..." עד שהוא מגיע אל בית מגורו של אחד מבני עירו (בן משפחתו מסר לו פתקה ארוכה, ששמות בני עיירתו וכתובותיהם היו רשומים בה, באמרו, שבתחילה טוב לו ללכת אל בני עירו — מכיריו ואחר־כך, כשיתרגל עם רוכלותו, ילך גם לבתי אנשים זרים). הוא הסתכל היטב במספר שעל דלת הבית מבחוץ, השוה אותו אל המספר הרשום בפתקתו, תקן את בקבוקי היין על שכמו ואת מגבעתו על ראשו, נכנס אל האולם, טפס על הקומה השלישית, מצא את שם בן עירו על אחת מהדלתות, תקן עוד הפעם את בקבוקיו על שכמו ואת מגבעתו על ראשו והקיש כמתוך כפיה של עונש קשה על הדלת...

סים זאלצמאן היה בעיירתו הראש והראשון לכל דבר, בכל זמן ובכל מקום. הוא היה הגבאי הראשון בבית־תפלתם, והוא היה הראשון לכתוב את שמו באותיות זהב על שערי־הגדר שמסביב לשדה קבורתם. אבל לשבחו צריכים להגיד, שאף־על־פי שהיתה בו גאוה יותר משמינית שבשמינית, לא היתה גאותו גסה כל־כך. יפני מי שהיה גדול ממנו לא היה קופץ בראש. ובהיותו אדם פשוט, היה מחלק כבוד לאנשים שיודעים לעיין „בנקודות השחורות", והיה מבקש תמיד את קרבתם.

כשפתח זאלצמאן את הדלת וראה לפניו את שלמה עומד בפתח כפוף מעט תחת בקבוקי היין שעל כתפו, נעתקו מלים מפיו מרוב השתוממות. הוא שמע כבר, בבית־תפלתם של בני עיירתו, ביום השבת בבוקר, על־דבר ביאתו של שלמה לאמריקה והספיק כבר להתקוטט בבן עיר אחד, חייט מילדותו, כשהלז העיז לדבר על־ארותו מתוך זלזול וקלות ראש, אבל שיראה אותו בביתו — את

זאת לא פלל. בעיירתו לא היה מעיז אפילו לגשת אליו ולדבר אתו — שלמה'לע ר' חיים'ס, אטו מלתא זוטרתא? וכאן, באמריקה, בא אל ביתו לבקש מאתו שיקנה ממנו בקבוק יין או יי"ש. היאמין למראית עיניו? אבל, כן הוא. עינו לא הטעתו. זהו שלמה ר' חיים'ס. וכאילו לא היה רוצה לסמוך על דעתו לבד קרא גם לאשתו בקול של תמהון:

— ייטי, גשי מהר הלום וראי־נא, מי בא לביתנו! — והוא, זאלצמאן בעצמו, חטף מהר את הבקבוקים מעל שכמו של שלמה ואת ילקוטו מידו והעמידם על הרצפה מתחת לשלחן והתחיל אחר־כך מנענע ולוחץ את ידו מתוך קריאות של שמחה והתפעלות: „הזה שלמה? הזה שלמה ר' חיים'ס?" עד שנגשה אשה צעירה, מלובשת עוד בשמלת־הבוקר, אליהם. ואותן ההשתוממות וההתפעלות חזרו ונשנו כשהסתכלה היטב בפניו של האורח הבא.

השתוממותם והתפעלותם של זאלצמאן ואשתו פעלו לטובה על רוחו של שלמה שנפלה בו לפני רגע, כשנכנס הביתה. „אין דבר!" — חשב לעצמו, כשהכניסו אותו, זאלצמאן ואשתו, אל חדר־האוכל וישבו שלשתם מסביב לשלחן גדול ועגול. „ריבית לא תפסל איתי ולא תפחית כלום מערכי, אין דבר!"

התחילו השיחות המצויות בשעות כגון אלו, שאלות ודרישות על קרובים, קרובים, בני משפחה ובתים ידידים ומכירים. דברו על החיים שבעולם הישן ושבעולם החדש ונגעו במקצת גם במה שנוגע לו, לשלמה, ולעתידו. אכיצו את רוחו והעירו תקוה בלבו שלא ידאג. זאלצמאן ספר לו בקצרה את כל מאורעותיו שאירעו לו מן היום שבא לאמריקה ואת כל אשר סבל בכל השנים האלה עד אשר התחיל לסחור במסחר הבתים והקרקעות, שעלה לו יפה. וכפעם בפעם היה מעיר בשיחתו לשלמה, בדרך אגב: „כמובן, שאין אתה דומה לי, ובודאי לא תעשה וגם אינך צריך לעשות מה שעשיתי אני..." וההערה הקטנה הזאת וכל הכבוד הרב שחלקו לו זאלצמאן ואשתו בכל עת שיחתם אתו, הרימו באמת את רוחו בקרבו. התחיל לדבר בשטף — כדרכו תמיד, כשהיה רואה שמתיחסים אליו בכבוד, — מטיל מלים נאות בשיחתו ופתגמים מחוכמים מסופרים וחכמים ונכנס מעט לעת לתוך דברי בן שיחתו בהערה מחודדת, שהיתה מעירה צחוק נעים בלב שומעיו, וכמעט ששכח לגמרי מפני מה ובשביל מה הוא בא לכאן, לבית אנשים זרים, שבכל אופן לא דבר עמהם בכל ימי חייו אף עשירית ממה שדבר אתם היום. והדבר האחד שגרם לו קצת אי־מרגוע בנפשו בכל עת שיחתו עם זאלצמאן ואשתו, היה — צחוקן של הנערות, אחיותיה הצעירות של מרת זאלצמאן, שהיה מתפרץ משעה לשעה מחדר הסמוך, בקול חנוך ועצור. ויותר מצחוקן החנוק העליב אותו כעסה העשוי של מרת זאלצמאן, שהיתה יוצאת בכל פעם מחדר־האוכל אל אחיותיה ומטיפה להן בחשאי את מוסרה, וכשהיתה שבה שנית אל חדר שיחתם, היה נדמה, שעוד מעט וגם היא בעצמה תתפרץ בצחוק גדול. ובכן, הרי זה מוכח, שהופעתו הפתאומית לכאן

עם בקבוקיו על כתפו היתה מגוחכת כל־כך, עד שאינן יכולות לעצור בעד צחוקן.

בשעה אחרת היה שלמה צוחק עמהן ביחד. הוא אהב תמיד לראות או לשמוע את הנערות צוחקות. „צחוקן של נערות — היה אומר — הוא כאפרסמון לפצעי לבב גבר". הנך הולך, למשל, בליל סגריר אחד — כך היה מתפלסף לפעמים מתוך צחוק. — החושך מכסה ארץ והאדמה מיאה בצות מים עמוקות, ואי־אפשר רך להימלט מהן. אתה עושה את דרכך קפיצות־קפיצות, פוסע פסיעות גסות, מדלג ורוקד לכאן ולכאן, הולך בדרך עקלתון. אבל לשוא. אתה הולך ונופל מבצה לבצה, הולך וטובע... נעליך על רגליך מלאות רפש וטיט, זנוקים של מים יורדים על פניך וחודרים מתחת לצוארונך ואתה הולך וקוצף, הולך וכועס על המטר הזועף, על בצות המים הזעומות ועל עצמך שיצאת בשעה כזו מביתך החוצה. ופתאום, כשאתה הולך כך עצוב־רוח וזעוף־נפש, והנה צלצול עז של שחוק נעים וצוהל כל־כך מעורב מקולות שונים, פולח את האויר הרטוב ומגיע לאזניך מעבר הרחוב. סייעה של נערות הולכת שם בעבר השני, שחברותיה קופצות ומדלגות גם הן בכל פעם ונופלות מבצה לבצה, פעם זו ופעם האחרת, ולפעמים כולן ביחד, אבל תחת לכעוס ולקצוף על הגשם ועל עצמן, הן הולכות וצוחקות, וכל מה שהן מוסיפות לנפול, כך צחוקן, המצלצל כל־כך, הולך ומתגבר ביותר. „ומה? — היה שואל לבסוף מתוך בת־צחוק נעימה על שפתיו. — התקצוף עליהן או שתחשוב אותן למופות־שגעון? חלילה. כל שעמום רוחך ועצב נפשך שחשת לפני רגע, עפו, גזו, — ואתה הולך ומתאמץ בכל כחך לבל תתפרץ בצחוק גם אתה".

כן, בשעה אחרת, כשהדבר לא היה נוגע כל־כך בו, היה צוחק עמהן ביחד. אבל בשעה זו, שבא לבית זאלצ־מאן בתור רוכל ובקבוקיו של יין ויי"ש שעמדו שם מתחת לשלחן הזכירו אותו ואת אחרים על רוכלותו, היה חש בכל פעם, שצחוקן החנוק של הנערות הגיע לאזניו ככוית שפוד על פניו... אילו היה יכול, לכל־הפחות, לצאת מכאן בלי הבקבוקים האלה, אבל איך ובאיזה אופן? היקח בן עירו ממנו את כל ארבעת הבקבוקים ביחד? כמדומה לו, שהיה נותנם לו במתנה ובלבד שלא יהא מוכרח לשאת אותם עוד הפעם על כתפו ולצאת כך מן הבית כשהן, הנערות הצוחקות, תבטנה עליו מבעד סדקי הדלת ותתפרצנה בצחוק גדול אחריו. ואמנם, כששאל אותו זאלצמאן לבסוף את מחירם של כל ארבעת הבקבוקים ביחד, לא ידע שלמה מה לענות לו. לבו רחש לו כל־כך תודה עד שלא ידע מה להגיד לו. כי באמת, מה היה עליו לעשות עם הבקבוקים הארורים האלה, אם לא לנפצם בחשאי אל הכותל או להשאירם במקום סתר בחוץ ולסלק את ידיו מהם... האם היה הולך עמהם לבית בן עיר אחר ולעשות את עצמו ללעג ולשחוק בעיני מכיריו? לעזאזל, מסחר כזה! אבל הלז עומד דוקא על שלו. רוצה הוא לשלם לו, וכשלא יכול להוציא מפיו כלום, הלך והטריח את עצמו אל הבקבוקים, הגביהם אחד־אחד והעמידם על השלחן, הסתכל בכרטיסיהם האדומים שהיו קשורים בפתילים ירוקים מסביב לפיהם וחשב את מספר מחירם

הרשומים על כל אחד — חד לחד. ובשעה זו עצמה הלכה אשתו ופתחה גם היא את ילקוט המטה והקופה, הוציאה משם קופסות אחדות והגידה לבעלה את מחירם הרגיל מבלי שאול את פי שלמה כלל, והוא, בעלה, אחר שחשב, מנה וספר, בעל־פה ובכתב ועל אצבעותיו פעמים אחדות, עד שמצא את הסכום המגיע לשלמה, חזר וסלק לו את מעותיו בפנים מאירות ושבעות רצון. שלמה קבל את הכסף יותר מתוך כפיה מברצון, מבלי הסתכל בו כלל וקם מהר ממקומו כאילו היה נחפז ללכת.. לקנות ארבעה בקבוקים בבת־אחת! מהו לא היה יכול לתפוס זאת. „ואפשר, — חלפה מחשבה בראשו, — שהיתה לו בזה כונה מיוחדה, לגמול חסד עם מי שגדול הימנו... קצת משום יהירות... וקצת גם משום רחמנות..." ובלבו של שלמה צרב דבר־מה לרגלי מחשבתו זו. הוא חטף מהר את ילקוטו בידו ואחר שיצא מן הבית מתוך ברכה, שברכו אותו זאלצמאן ואשתו, שיזמין לו ה' עסקים יותר טובים ויפים, רץ מעל המדרגות במהירות גדולה, וכשהגיע אל הרחוב, נשם נשימה עמוקה ושאף רוח לרוחה, כאילו איזה אבן מעמסה נתגלגלה פתאום מעל לבו ומהר ללכת מבלי דעת — לאן? ללכת עכשיו לבית בן משפחתו שהיתה שם, לפי שעה, גם דירתו, לא חפץ. הלז, ישמח בודאי על התחלתו המוצלחת ויבקש לחזק את רוחו עוד יותר, שלא ירפה ממנה, מרוכלותו זו. והוא? די לו הבזיון והחרפה שהביאה לו היום. לא לכך נוצר. לא על הרוכלות לבדה עומדת אמריקה. צריך רק לחכות מעט ולסבול קצת. ומה בכך? וכי היה רוצה לכבוש את כל ארץ אמריקה ולהיות למיליונר ביום אחד? יחכה ויבקש. וכשיבקש — ימצא. הלא אמריקה היא ארץ גדולה ורחבה ואוכלוסיה מרובים מאד. לכל אחד היא מזמנת פרנסה — ואותו תקיא מתוכה? מדוע?

שקוע במחשבות מלאות תקוה ותנחומים כאלו הלך ותעה ברחובות ההומים והרועשים בלי כל מטרה, עד שהגיע אל גן קטן אחד וישב שם על הספסל הראשון שפגע. הגן היה כמעט ריק מאדם. רק פה ושם היה ילד עובר וזורק את כדורו למעלה, או נערה משרתת היתה נוהגת במרכבת־ילדים קטנה ומישנת את התינוק השוכב בה ובוכה. החמה של ימי אלול האחרונים היתה בוערת בכל תקפה, כאילו חשה שכבר תש כחה והיתה מתאמצת על כן להראות שעוד חומה אתה...

שלמה ישב וקנח במטפחתו את הזיעה מעל פניו, הביט לכל עבר ופנה, כאילו היה מבקש בעיניו אילן לשבת בצלו ולנוח מעט. הוא חש ליאות גדולה בנפשו... נסיונה של רוכלותו, צחוקן של הנערות בבית זאלצמאן והאר־כך טיולו הארוך בלי כל מטרה בחוצות הלאו את נפשו, אולם אף עץ אחד לא ראה בגן. היו שם מוטות ועמודים גדולים וקטנים להתעמלות, היתה שם חלקת אדמה גדולה ועגולה למשחק הכדורים, אבל עצים לא היו שם. ומחשבה נוגה נצנצה במוחו: כמה משונים הם החיים באמריקה! הרי לך „גן" בלי עצים ופרחים, „בתים" בלי אור ואויר. לאדם קוראים כאן — „ידים", לעת — כסף ולפרנסה — „עשית־חיים". „עשית חיים" — פירושן של המלים הללו מהו? כיצד עושים חיים? לעבוד, לעמול בעד החיים — דבר

כזה ברור לו כל־צרכו, אבל „לעשות" חיים, זהו דבר שאי־אפשר למחו לתפסו ולהבינו כלל. וכאילו להכעים נקלטו דוקא שתי המלים המוזרות הללו במהו יותר מכל המלים החדשות ששמע כאן. „עשית־חיים" הוא שומע על כל פסיעה ופסיעה. לפעמים דומה לו, שמחו נתרוקן מכל רעיון ומחשבה ורק שתי המלים המשונות האלה נשארו בו והן מקשקשות בקרבו כאסתרה בזגוגה... הוא בקש להסיח את דעתו מכן והתשובה על־אדות ענין אחר, אבל הן לא זזו ממחו — „עשית־חיים! עשית־חיים!" הוא התחיל למשמש בתוך כיסיו, שמא ימצא בהם איזה מכתב ישן, עתון של אתמול או סתם פתקה ובלבד שיעסיק את מחו בדבר מה, והנה נגעו אצבעותיו בניירות־הכסף ששלם לו זאלצמאן בעד לקיחתו ושהוא בעצמו שכח אותם.. הוא הוציא אותם מתוך כיסו, הניחם על ברכיו, פשט ויישר את כל אחד ואחד מהשטרות והתחיל למנותם ולהניחם זה על גב זה. הריוח שהביאה לו רוכלותו היום היה יפה מאד. הלואי וריות כזה — בכל יום ויום! ורגש נעים וחם מאד מלא את כל לבבו. זו היתה הפעם הראשונה בחייו שנסה להשתכר לא משעורים. עד יום נסיעתו לאמריקה היה מתעסק רק בהוראה... וכמה נמאסו עליו השעורים הללו! יום־יום ושעוריו, אותם הפרצופים, אותו הנמוס הקר של ההורים ואותם הדברים הפעוטים, החטוט התדירי עם התלמידים ב„פעל", „שם" וגומר, וגומר... אבל כאן, באמריקה, לא יתעסק עוד בהוראה. מה שיעשה יעשה, אבל — לא שעורים... יתעסקו בהם אלה הנותנים עצמם להחרג על נקודת אות אחת ושמחיקת „דגש" אחד קשה עליהם יותר מעשר רעידות־האדמה... אבל לא הוא. וכאילו יד מסותרת היתה אוחזת ונוהגת בו, קם פתאום ממקומו, הלך אל חנות היין וקנה שם ארבעה בקבוקים של יין ויי"ש כהראשונים. בעל ההנות שהכיר אותו מיד בבואו, האיר את פניו אליו, נתן לו סיגארה עבה וטובה, הגיד לו את שבחו בפניו, שאינו נראה כלל כירוק, או כרוכל בן־יומו והבטיח לו שיעשה עסקים טובים. דברי החנוני והבטחותיו האמיצו את רוחו והעירו תקוות טובות בלבו. הוא הרגיש את עצמו פתאום כבריה חדשה. מדברים אליו כאל סוחר, מתיחסים אליו כאל אדם מן הישוב. הוא שכח את יגיעתו שהרגיש בנפשו לפני שעה, שם מהר את הבקבוקים על שכמו, יצא מן ההנות והלך — והפעם בצעדי בטחה — אל בן עיר אחר, שהיה השני בפתקתו שמסר לו בן משפחתו.

הַחִנּוּךְ הָעִבְרִי בְּנְיוּ־יוֹרְק*

מאת

יקותיאל גינזבורג.

ב.

החלק השני בספרו של הד"ר א. דושקין מטפל בשאלות ההוה של החנוך העברי. ומצטיין גם הוא, כמו החלק הראשון, בהשפעת האינפורמאציה ובהעברה והקניית המדעי של רוב החומר במקצוע זה שנקבץ. ועד כמה היתה קשה עבודת קבוץ זו ובאיזו אמצעים מיוחדים היו „הצעדים הראשונים" במקצוע עזוב זה מוכרחים לאחוז בחקירתם לרגלי התנאים הבלתי נורמאליים שהחנוך העברי נמצא בהם, אפשר לראות מדוגמה אחת שיש לה ערך לא רק להיסטוריה של החנוך העברי בניו־יורק, כי־אם גם לתולדות הצעדים הראשונים בחקירת היסטוריה זו. השאלה הראשונה המתעוררת בחקירה זו, היא: כמה ילדים יהודים נמצאים בניו־יורק וכמה מהם מקבלים חנוך עברי? בהיות שאין לנו מוסד לסטאטיסטיקה והמוסדות הכלליים אינם מבחינים בספירותיהם בין עם לעם ודת לדת, הוכרחו החוקרים העברים למצוא דרכים ואמצעים אשר חכמי הספירות שבקרב עמים אחרים גם לא חלמו על אודותם. וזהו, למשל, אחד האמצעים: יודעים אנו, כי הרוב היותר גדול של יהודי אמריקה אינם שולחים את בניהם לבתי־הספר בראש־השנה ויום־הכפורים, והשכל מחייב איפוא ש ר ו ב ה י ל ד י ם הנעדרים בימים ההם מבתי־הספר הכלליים הם ילדי ישראל. וכדי לעשות את המספר מדויק יותר יש לנכות ממספר הנעדרים בימי חגינו את המספר הממוצע בכל ימות השבוע.* בעזרת ראשי בתי־הספר הכלליים השיגו חוקרי לשכת החנוך את כל המספרים הדרושים ואחרי חקירות ודרישות שונות נמצא, כי ע"פ מספר הנעדרים בימי חגינו על ימות החול בכל בתי־הספר שבניו־יורק רבתי הוא ארבעים אחוזים ומחצה ממספר כל התלמידים (עמוד 149.)

אבל בזה עוד לא נגמרה העבודה. ראשית יש מספר מסוים של יהודים השולחים את בניהם לבתי־הספר אף בימים הנוראים. ושנית, יש הרבה תלמידים נוצרים המשתמשים בזה שבימים ההם נקל לקבל חופשה מאת המורים, והם עושים חג לעצמם ונעדרים אף הם מבתי־הספר. שני מקורות־שגיאה אלה שאת השפעתן אי־אפשר למדוד בדיוק, יש בהם כדי להטיל חשד באמתת המספר שנמצא באופן הנזכר לעיל, ולכן היה נחוץ למצוא את מספר ילדי היהודים בבתי־הספר הכלליים גם באופן אחר (על־ידי בדיקת התעודות והפרטיסים הנמצאים בלשכת החנוך הכללית) ולהשוות את התוצאות שמצאו על־ידי שני האופנים האלה (עמוד 152). בהיות שהתוצאות היו קרובות זו לזו היתה הרשות להחוקרים להחליט ששתיהן קרובות אל האמת ולקחת את המספר הממוצע בתור המספר האמתי. באופן כזה מצאו, כי מספר ילדי ישראל הלומדים בבתי־הספר הנמצאים בניו־יורק הוא 38 אחוזים ממספר כל התלמידים, או כמאתים ושבעים והמשה אלף ילדים.

את התשובה על השאלה: כמה מילדינו מקבלים חנוך עברי? אפשר היה למצוא רק באופן ישר, כלומר: על־ידי בירורים בבתי־הספר ובתלמודי־התורה. ותוצאת החקירה היתה כי רק כששים וחמשה אלף ילדים מקבלים

* עיין „התורן", גליון ט"ז.

* אף כי גם בין אלה הנעדרים בימות השבוע יש הרבה יהודים, אבל השגיאה הבאה על־ידי זה היא קטנה בערך.

הגיד יהודי בריטניא. בערים אחרות: מכל ארבעה ילדים עברים רק אחד מהם מקבל חנוך יהודי.

התיחסות רצינית כזאת אל שאלות החנוך אני מוצאים בעמודים רבים בספרו של הד"ר א. דושקין, ביחוד במקומות שהמחבר מטפל בהיסטוריה של החנוך ובציור המצב הכללי של החנוך בהוה. פרקים מיוחדים הקדיש המחבר להאורגאניזאציה של בתי־הספר היהודים, להפינאנסים וההנהלה שלהם, להמצב הכלכלי של המורים ועוד. בכל אחד מהפרקים האמורים שקועה עבודה מצוינה, ולו היתה מטרת המחבר לתת לנו רק מחקר מדעי על־דבר ההיסטוריה והמצב של החנוך העברי, כי־אז היינו יכולים לאמר, שהצליח במדה שאין אנחנו רגילים לה בספרותנו החנוכית העניה.

אבל הד"ר דושקין, כנראה, לא הסתפק בעטרת של חוקר מדעי בלבד, כי שאף להיות גם מורה ־דרך בחנוך העברי ושליש מספרו מוקדש לצרכי החנוך בעתיד, ובעבודתו זו לא הצליח. כל המעלות שמנו חכמים בחוקר מדעי: אוביקטיביות, מצוי עומק הדין בכל שאלה ושאלה, מבלי משא פנים לשום צד, והרצאה ברורה שאינה משאירה שום ספק בכונת המחבר — ושאת פולן אנו מוצאים אצל המחבר בשעה שהוא עוסק בהיסטוריה או בציור המצב הקיים — כל המעלות הטובות האלה בלתי מצויות אצלו כשהוא נגש אל העבודה הקונסטרוקטיבית — להתוות תכניות ודרכים להחנוך העברי בעתיד. במקום אוביקטיביות אנו מוצאים דעות מקובלות מראש, במקום מצוי עומק הדין — השתדלות לעשות פשרות ובמקום משנה ברורה ומדויקה — טשטוש צבעים וערבוב גבולים ורבים השמטים כאן וכאן, שמטרתם היא, כנראה, לכסות במדה ידועה על הסתירות והניגודים שבין השאיפות החנוכיות השונות.

שתים מ„הדעות המקובלות מראש" של המחבר ראויות לתשומת־לב מיוחדה, מפני שהן עוברות כחוט השני בכל הספר:

א) החנוך העברי באמריקה הוא חלק בלתי נפרד של החנוך האמריקאי הכללי (עמוד 25).

ב) אחת המטרות הראשיות, אם לא המטרה הראשית, של החנוך העברי היא האמריקניזאציה של יהודי אמריקה.

בנוגע לדעה הראשונה יש רק להעיר, כי היא רק חלק מהאמת ולא כל האמת. החנוך העברי באמריקה הוא לא רק חלק של החנוך האמריקאי, כי־אם גם של החנוך העברי העולמי. אנו צריכים לחנך את בנינו לא רק בתור אזרחים טובים לאמריקה ובתור חברים ל„קבוצה היהודית־האמריקאית" (בלשון המחבר), כי־אם גם בתור בנים למשפחה הגדולה המפוזרת בכל ארצות תבל — האומה היהודית.

הצד היותר חלש בספרו של הד"ר דושקין הוא — האמריקניזאציה. מה ענין אמריקניזאציה אל בית־הספר העברי? וכי אין בתי־הספר הכלליים גואלים נאמנים לאמריקניזאציה? האם אין הרוח האמריקאי משפיע על ילדינו יומם ולילה על־ידי השפה האנגלית, בית־הספר והרחוב, שנבוא אנחנו ונקדיש גם את השעה הקלה והעלובה שהילדים נמצאים בה בבית־הספר העברי — לאמריקניזאציה? כל שעות היום הילד נמצא באטמוספירה אמריקאית, וגם חלומותיו והרהוריו הם מעולם המציאות והאגדה של אמריקה, ורק לשעה הוא בא אלינה, אל בית־הספר העברי, לקבל גם מעט השפעה יהודית — והנה באים אנשים טובים ואומרים לנו שגם בשעה היקרה הזאת עלינו לא לטוות את החוט המקשר את הילד אל אחיו היהודים, כי־אם לעסוק באמריקניזאציה. פסיכולוגיה מוזרה כזו היא תוצאה של אלפי שנות גלות ולא תפסק עד שיתחילו אמריקאים אמתים, גויים ממש, להתענין בחנוך העברי ולהסביר, כי כשם שמותר ליסד בתי־תפלה שהיא לשם אמריקאיות, וכשם שמלמדים בבתי־הספר הכלליים מאתימאטיקה ושפות זרות שאין בהם משום אמריקניזאציה, ככה מותר גם לעסוק בחנוך העברי שלא לשם אמריקאיות דוקא. ועד שלא יתנו ה„גויים" הכשר כזה לחנוך העברי, תמצא בקרבנו תמיד קבוצה של אנשים אשר ישתדלו לעשות את החנוך העברי כלי־שרת למטרות שאין להן שום יחס עליו. אבל הבא להתחשב את בני הקבוצה הזאת ולהטות את החנוך העברי לחפציה, הרי הוא בא להזיק לו ולהטותו מן הדרך אשר עליו ללכת בה. הטינדינציה הכללית של החנוך העברי מתאים יותר לפרינציפיון האמריקאי של חלוקת העבודה: אמריקאיות לבית־הספר הכללי ועבריות לבית־הספר העברי. שנוי בטינדינציה זו יביא אולי על־ידי בתי־ספר משותפים (Parochial schools) מעין ה„ישיבות" המתקיימות עכשיו בניו־יורק שמלמדים בהן גם את הלמודים העברים וגם את הלמודים הכלליים. בתי־ספר מטפוס זה מחויבים, כמובן, לטפח גם את הרוח האמריקאי וגם את הרוח העברי, אולם כל עוד שנתקיימו שני טפוסים של בתי־ספר, טוב שלא לערבב את התחומין.

מענין הוא, שדוקא טפוס זה של בית־ספר שיש בו גם אמריקאיות וגם עבריות — איננו מוצא חן בעיני המחבר, [illegible] שהלמודים העברים נדחים בהם במדה שאין דוגמתה בבתי תלמודי־התורה, שהתלמידים באים שם רק לשעה או שתים ביום. סבת התנגדותו — אותה האמריקניזאציה. אמנם הקתולים באמריקה משתמשים בבתי־ספר של טפוס זה (עמוד 21), ואיש איננו מטיל ספק באמריקניותם. אבל „הרוב הגדול של יהודי הארץ הזאת, — מספר לנו המחבר, — מתנגדים לפתרון זה של שאלת החנוך שלהם" (שם). מתי זה גלה הרוב הגדול של יהודי אמריקה את התנגדותו לבתי־ספר מטפוס ה„ישיבות"? ענין הישיבות עודנו במצב הנסיון, כמו כל ענין החנוך העברי במדינה זו, ועוד לא הגיעה השעה להוציא משפט על זה, ואין זה מדרך חוקר מדעי להביע את דעתו בשם כל העם אם לא חקר ודרש כראוי לדעת אם זאת היא באמת דעת העם. העובדה שרק כאלף ילדים לומדים כיום בבתי־ספר אלה, לפי דברי הד"ר דושקין, איננה מוכיחה כלום במצב הפרוע, שהחנוך העברי נמצא בו עתה, לפי עדותו הנאמנה של המחבר עצמו. לו באנו להשתמש בהגיון כזה היינו צריכים גם

להחליט, כי יהודי אמריקה מתנגדים לחנוך העברי בכלל, והראיה — כי שלשה רבעים ממספר היהודים בניו־יורק אינם נותנים שום חנוך עברי לבניהם.

מענין הוא הטעם שהד"ר דושקין נותן להתנגדותם של יהודי אמריקה לבתי־הישיבות בתור בתי־אולפנא לבניהם. „הם (היהודים באמריקה) מתנגדים לזה, מפני הסכנה הצפויה בזה לאמריקה (עמוד 21) — — — היהודים חושבים בית־ספר זה למזיק לדימוקראטיה — — (שם). היהודים מכירים, כי הם מ ו ע ט וכי התבדלותם לכתה מיוחדת (Sectarianism) יכולה להעמיד בסכנה את רוח הסבלנות השורר באמריקה" (עמוד 137). מדוע אין סכנה צפויה לאמריקה מבתי־הספר המיוחדים של הקתולים, שאין איש חושב אותם למזיקים לדימוקראטיה ואין איש מערער על הכתתיות שלהם? ושגיאה היתה זאת מאת המחבר לכיסור לקהל הקורא אנגלית את הרמיונות האלה בתור דעתם המאורגנת של יהודי אמריקה.

אחת השאלות המתעוררות בלב הקורא היא: במה צריכה להתבטא האמריקניזאציה של בית־הספר העברי? והנה מלבד הכנסת הלמוד של ה י ס ט ו ר י ה א מ ר י ק א י ת אל בית־הספר העברי אין אנו מוצאים שום סימן של אמריקאיות בכל התכניות שהכין הד"ר דושקין, מלבד אולי המעטת דמות הלמודים העברים, שנעשתה במדה מבהילה, והשטחיות הנוראה, שהן סימנים מובהקים לאמריקאיות, כמו שסוברים ה„אלרייטניקים", שאינם הלים ואינם מרגישים כמה עלבון יש בזה לאמריקאיות האמתית שיש בה גם רוחב וגם עומק.

אם התכוון הד"ר דושקין למשוך את החוגים האלה אל החנוך העברי, אז בכדי טרח. ה„אלרייטניקים" ימצאו את הפרוגראמה שלו לעברית יותר מדאי אפילו אחרי הסטירליזאציה שעשה בה, ואלה החפצים לתת לבניהם חנוך עברי לא יסתפקו בפרורים האלה שהמחבר מציע להם בתור פרוגראמה מתוקנה ושאינם מצטרפים אפילו למה שבתי תלמודי־התורה הרגילים נותנים עכשיו לבניהם.

לֶקֶט

(רשימות מארץ־ישראל).

מאת

ד. ק מ ח י.

א.

על הנעימה החרישית.

עברו ימי הרעש. חלפו כליל אותם הימים, שבהם האמנו לתומתנו, כי בין־דקלאריצה־באלפורית תתהפך כל הקערה הזאת — קערת הישוב הקטן שלנו — על פיה. עברה גם התקוה הכוזבה ההיא לבאות הגדולות במקום העבודה המיטשית הקטנה, היום־יומית, במושבות, בהוות ובערים ובאו כעת ימים אחרים: הפועל העברי בארץ, המורה העברי, אלה חזרו לידי הכרתם הנושנה־הקבועה והפשוטה: לא מן הגג יתחיל בנין הישוב ולא בסופה יבוא — אלא... כמי השלח שלנו ההולכים לאט־לאט... ואם גם גדולה היא אותה „ההצהרה" של הגויים, ש ל ה ח ו ץ, הנה בפנים לא נשתנה דבר: בפנים צריך ל ה מ ש י ך, רק להמשיך את עבודת המעדר, את עבודת החנוך ושאר העבודות הקטנות, אלה הנקראות אצלנו מאז „ישוביות".

זוהי כיום ההכרה האחרונה.

ואין פלא.

אז — לפני שנה, לפני שנה ומחצה — לאחר שנשתחררה הארץ על־ידי האנגלים, נמצאנו פתאום כתוהים, כמוכי־סנורים מחמת האור הגדול, שירד עלינו בשפע פתאומי כל־כך — או יתכן גם לאמר, שהאור לא היה גדול כל־כך כאשר היתה גדולה ה ח ש כ ה שבלבנו, שבפנות־חיינו אלה, שנתרוקנו בצער ויסורים ודבר וחרב ורעב... אנו יצאנו מן המרתפים שבהם הוחבאנו, ירדנו מעל עליות־הגגות הקודרות — ולפנינו: דיקלאראציה, בנין אוניברסיטה, הגירה של מיליונים — בקצור: מזלו של ישראל כשהוא נתלה בתוך גלגל המזלות על־ידי מיכאל שר ישראל...

והיינו כחולמים. כחולמים היינו. כמוכי אורות גדולים...

והתוצאה אף היא היתה כזו: ריזיגנאציה גדולה, זו הבאה תמיד בעקב ההתלהבות והאיהלוזיה הרגעית.

הפועלים לא הסתפקו ביש, המעדר נראה פתאום קטן־ערך כל־כך לעומת המתהוה בחיק העתיד המובטח... והם התחילו נוהרים העירה, במקום שיש לראות בעין — כך דמו הם — את העולם הבא, המתהוה...

ובערים — „חלוקה" חדשה, מודרנית, וביד גדולה: מחלקים ממון מכל העברים ולכל העברים — עד שהגיעו לידי כך, שכיום עולה חדר א ח ד בתל־אביב שביפו ארבעה פונט לחודש...

אמריקה העתקה לארץ־ישראל — הידים לא נתפחמו, חלילה, בעבודה, אבל את הדולארים קבלו... והחיים נתיקרו באופן אי־טבעי, באופן ש א י ־ א פ ש ר עוד להתקיים מעבודה, ממעשה ידים בלי „משרה", בלי עסקנות מן הצד...

והורגשה ה י ר י ד ה הרבה לעומת העליה המדומה־הכוזבה. בנין־הישוב הקטן, זה שטפחו בו קמעה־קמעה מימות הביל"ו הראשונים, התחיל להתפורר כמעט — והדימוראליזאציה הגדולה הגיעה לידי כך, שגם שם — במושבות — התחילו דורשים ממון, ומכריזים על נזקים ועל קרבנות לטובת עם ישראל, ותובעים מיליונים...

פתח־תקוה, זו אם המושבות, פרסמה קול־קורא לישראל ובו היא דורשת הלואה (מעין „הלואה לאומית") של — — של ע ש ר ה מ י ל י ו נ י ם...

ובלי בושת פנים... בלי בושה.

ואולם הבושה התחילה אף־על־פי־כן להתכנס לאט־לאט ללבנו. היתה זאת הבושה הקטנה על ה„טעות" שטעינו, בחשבנו לראות פתאום את הישוב כשהוא נבנה מלמעלה על־ידי — על־ידי אוירונים אנגליים, למשל...

ובימים האחרונים הולכת ועולה נ ע י מ ה א ח ר ת מתוך החיים שבארץ־ישראל ומתוך ספרותה־עתונותה: קול דממה דקה ישמע — נעימה חרישית של היחיד העברי:

[illegible]
מסוף עמקי בוקעים קולות:
יך בקטנות, אדם יחיד,
ישנו עזי־רוב בגדולות!" —

[illegible]

ולא עוד, אלא גם שם, בחוץ, נשתנתה נעימתם של דברי האומה שלנו, אף היא נעשתה יותר חרישית, יותר שירית:

„תהיינה ההחלטות, שאתם תקבלו, איזו שתהיינה — אמר ו ו י י צ מ א ן לאחד מבאי־כחה של הממשלה האנגלית — ארץ־ישראל תהיה בכל זאת שלנו. אם תהיינה החלטותיכם נוחות, תוקל עלינו העבודה, אם לא תהיינה נוחות נצטרך להלחם עם קושי ומעצורים, אבל בלי ארץ־ישראל לא נשאר". —

ואחר־כך דבר ווייצמאן בהתרגשות — מוסרים העתונים — ורבים מן הצירים שבועידת לונדון פרצו בבכי...

בפירוש איתמר.

זוהי הנעימה ה ח ד ש ה, שבאה כיום ונטלה את מקום הדבורים הגדולים המפוצצים, וודאי אמנם אמיתתה האיתנה: „בלי ארץ־ישראל לא נשאר". זה ברי לנו היום, כשם שזה היה ברור לנו גם בזמן הטורקים ולפני זמנם...

ובנעימה החרישית הזאת, העירה כיום מתוך העתונות המעטה בארץ, הנדמה הרבה. לא רזיגנאציה יש לראות בזה. לא. הגיעה השעה לחזור מעט אל אותן הקטנות־הגדולות, שבהן עסק הישוב מאז, עוד מאז, מלפני פרסום הגדולות. לא למאורות־מתעים נמשך עוד, אלא נחזור אל עולמנו, זה שהתכנסנו בו מאז, ומכאן אולי העתידות גם לגדולות — ולא להיפך.

לא. בגדולות לא נשגה עוד. זה ברי היום לאחר עבור הרעש הראשון. בדרך זו לא תלך תחיתנו ואף לא גדולה ופתאומית תהיה זו: אריח אחר אריח, לבנה על־גבי לבנה — — — ושירת לויים ומנגנים מלוה את הבנין ואת הבונים מתוך נעימה חרישית עמוקה...

כזו היא הכרתנו כאן כיום...

ב.

על התיאטרון העברי.

מיד לאחר שחרורה של ירושלים על־ידי האנגלים, כשהתחילה האנרגיה, שנצטברה בקרבנו במשך השלטון המדכא של הטורקים, לפרוץ, לשאוף למעשה ולהתחדשות הכחות — נעורה גם השאיפה הישנה, זו המרחפת ב א ו י ר ה של הארץ מאז החל הישוב החדש להתרבות בערים, ליצור ולהדש את הבמה העברית, את ה ת ח ל ת התיאטרון העברי.

ואנו הרי כאן רק ב„התחלות" קא עסקינן. היו זמנים, שבהם היה גם בית־הספר העברי רק נסיון, התחלה, וכמו לכל התחלה היו רבים שנענעו ראשם כמסופקים והיו גם מבטלים ומלעיגים. וכיום בית־הספר העברי בארץ ע ו ב ד ה גדולה וקיימת היא, והסכנה צפויה לשאר בתי־הספר בארץ, שיבוטלו בששים בתוך הרשת שלנו, הפרושה כיום ביהודה, בשומרון ובגליל.

ואין אני מהסס כלל לבטא בנשימה אחת את שני השמות הללו: ב י ת ־ ה ס פ ר ה ע ב ר י ו ה ת י א ט ר ו ן ה ע ב ר י, ולא עוד, אלא במצב זה שאנו נמצאים בו — וביחוד במצב שנמצא בו בקרב הימים, כשתחל אותה ההגירה המקווה אל הארץ — יהא התיאטרון משמש ה ש ל מ ה גדולה לבית־הספר העברי. התיאטרון העברי בארץ יהיה בית־הספר העברית בשביל הגדולים, אלה אשר בחיי המעשה וגם בתוך משפחותיהם יהיו נאלצים ב„דורות הראשונים" לדבר בז'רגוניהם השונים. הללו יתאספו בערבים בצל קורתה של הבמה העברית וילחשו מפי בניהם ה„מתרגמים", שישבו על־ידיהם, על פירוש המלות, ואזנם תלקוט ב ה כ ר ח את הדבור העברי. וההמונים הגדולים, אלה שיבואו מרוסיה ומאמריקה, לא יתרגזו על „אי הבנה" זו, כאשר חוששים „דברי־ההמונים", אלא להיפך: הם ישבו ו י א ז י נ ו ויתברכו בלבבם שהגיעו לשעה זו ויהיו שמחים על כך, שאלה, צאצאיהם, מבינים כבר בשפה זו, שהדה הכביר הרי מהלך עוד שפי גם בלב כל אחד ואחד של אותם „ההמונים". ועוד זאת — ועל עובדה זו צריך כבר כיום להכריז — התיאטרון העברי יכניס גם אל תוך הז'רגון המדובר את המלה העברית הפזורה, זו שכופה עצמה תמיד על השפה ממדרגה שניה.

זאת אומרת: לכשיהיה ההמון זורם מן התיאטרון העברי, ואם גם יסיח על „ההצגה" האחרונה בכל ז'רגוניו המרובים, תהיה המלה העברית, שנצטלצלה באותן השעות של קורת־הרוח מעל הבמה, לשפת־הטומינים — והרושם שיהא משתייר מן ההצגה יהיה ע ב ר י — ומשיחו בבית על התיאטרון, אין ספק ש ב ע ב ר י ת יסיחו בו.

אצל אומות העולם מדברים הרבה על התיאטרון, וספרים למאות מבארים את ערכו החנוכי־התרבותי, את מטרתו לפתוח האסטיטיקה והאמנות והמחשבה הנאצלה בתוך שעות של קורת־רוח ויצירה. ואולם אצלנו מעמד הענין הוא אחר. ערכו של התיאטרון העברי אצלנו כיום הוא רק י ש ו ב י, ישובי במובנה העמוק של מלה זו. התיאטרון — בשנים הראשונות של הישוב הבא — ישמש רק א מ צ ע י, במה ללשון העברית, ומשום כך גדול הוא ערכו המעשי ודורש הוא פתרון תכוף ועבודה ו ת ק צ י ב בתוך שאר התקציבים של המוסדות הישוביים בארץ.

התיאטרון העברי — אבן הפנה הראשונה היא שנניח בבנין הבתים התרבותיים של המוסדות העבריים החדשים, והוא הוא ראשון למשפיעים על שדרות העם הרחבות.

ראשון למשפיעים לא רק בחנוך ובפתוח התוש האסטיטי, אלא גם ב ש פ ת ו, שפת משחקיו ומשחקותיו.

תפקידו של התיאטרון העברי הוא להכנים את המלה העברית החיה לתוך החיים היום־יומיים, לכבוש את אותה הבמה, שאליה נוהרים הרבבות בשעת־הדחק ושבמילה יושבים הם בחצי האפל משתאים ולוחשים לשברי הקולות, ומתפעלים ומשתוממים ומוחאים כף.

התיאטרון העברי [illegible] העברית יגרמו לכך, שבבתי ישראל ישירו עברית וידברו בעברית את התנועות ואת הקולות של המשחקים, וילעגו ויצחקו ב ע ב ר י ת — ואת אלה לא יתן בית־הספר בלבד. וכשם, שבתי־ההרושת בארץ אינם צריכים להיות — ובודאי לא יהיו — פאבריקאות במובן הרגיל, אלא ב ת י ־ ס פ ר ל ע ב ו ד ה, כך גם התיאטרון העברי יהיה לבית־הספר העברי בשביל ה ע ו ב ד, בשביל ההמון הרחב, הפועל.

ועל העובדה הזאת צריך לעמוד עכשיו.

רבים המהססים והוששים, שעם הזרם הגדול של המהגרים שיבואו אל הארץ, יבוא גם ה„ז'רגוניזם" או ה„אידישיזם" החדש אשר מן הבונד הרוסי והפרוליטאריאט האמריקאי, והללו ידרשו את תפקידם שלהם ואת בתי־הספר שלהם. חשש זה, אם נעמיק בו קמעה, פ ח ד ש ו א הוא. ההמון העברי (ולא הסופרים והאידישיסטים הקיצוניים ההתיאוריטיקים) אינו ז'רגוני. הוא, להיפך, שואף להלוף צורתו, וגם — להלוף שפתו הגלותית. בגלות־רוסיה או בגלות־גליציה נלחם אמנם המון זה על זכות הז'רגון נגד שפת הגויים השואפת להטמיע, אבל ההמון העברי בארץ לא יעמוד למלחמה נגד העברית, שפתו הבינלאומית־היהודית (כי אכן ההמונים יודעים הבכן מה זה קדוש וישן!).

באלה אין להטיל ספק.

קבוצי ישראל הגדולים שיעלו לארץ־ישראל לא ירצו לסדר בתי־ספר ז'רגוניים, גם אם בתוך הקבוצים האלה יסתף זרם קטן מן „הקיצוניים".

ועוד זאת: הרי בארץ קיימים בתי־ספר, והחנוך כולו — יתכן כבר לאמר גם כיום — נכבש על־ידי הדבור העברי. ואולם סכנה נשקפת מצד אחר: אותו ההמון, שאת בניו יחנך אמנם בעברית, ידרוש את ס פ ו ק י ו הרוחניים בשפתי הטיבנות וכיוצא עד מדרגת „דיבורי ההמון" שיעמדו וישועו על ה„עול הנורא" לסגור את „דלתות החיים" בפני ה„עם". ובמצב כזה תבוא לעזור גם „הפרוטה הקדושה" של ההמון הנלחץ מצד ה„אריסטו־קראטיה הרוחנית" — והתוצאות מי ישורן?...

התיאטרון העברי ה ה מ ו נ י, שראשיתו תהיה לתת ש פ ה להמונים, צריך, כבית־הספר העברי לפני ט"ו—כ' שנים, לכבוש עד מהרה את עמדתו לעין־השמש, וכשיעלו העולים־הבונים יוסיפו הם אבנים לבנין, ואז, רק אז, יוכל גם תיאטרון זה להההפך לתיאטרון במובן האירופאי הרגיל: לאורגן חנוכי־אסטיטי.

ואולם עד אז — רחוקה עדיין הדרך.

ולעת־עתה — הכל במקומו עומד, וכל התחלה חשובה לא נעשתה.

קשה לבאר הסבה מדוע לא מצא עוד התיאטרון העברי בארץ, במשך כל שנות פרפוריו, את גואליו, ולא נמצא עוד עד היום שום מוסד צבורי, שיהא מקדיש לבית הנוך זה מ„תקציביו", ואף אישיות בודדת עוד לא נתגלתה, שתדע לתבוע עלבונו בקרבנו. אף התחלה מעטה עוד לא נעשתה, עוד לא הונח כל יסוד לבנין אדיר זה, לאותו ב י ת ח נ ו ך ה ע ם, שאם נרצה ואם לא נרצה הרי ה ח י י ם יבנוהו. ההמונים ימציאו את השתתפותם ועזרתם, והם יניחו להם גם את המסד וגם את הטפחות — ואז:...

והרי מפני „אותו היום" מפחדים כל־כך אצלנו, ומדוע אין אימת התיאטרון הז'רגוני מבהילה את רבי החנוך בארץ, ומדוע אין רואים עוד עד היום כל שאיפה פנימית בארץ ליצירת התיאטרון העברי?

ולעת־עתה — לעת־עתה מתיישבים ה„חובבים" הבודדים את עבודתם, ומפעם לפעם, באין תכנית ובאין מטרה קבועה, מוצגים בירושלים וביפו מחזות שונים על הבמה העברית הדלה והמדולדלת, והקהל זורם לאלפיו לשמוע מלה חיה מעל הבמה — ואולם בהתחפשות, בשנוי תלבושת לא סגי.

כאן דרוש — אם להשתמש באותו מבטא המצלצל בכל עניני ישובנו — „שנוי ראדיקאלי". צריך שיוסד מוסד, שיגש לעבודה זו (והרי התיאטרון העברי הוא חי נושא את עצמו ואינו זקוק לקאפיטאלים גדולים של „נדבנות"), וצריך, שהמשחק העברי לא יבייש את המחבר העברי ולא יבייש את התוכן ולא יבייש את השפה.

הגיעה השעה. אולי ישמעו ל„אמתיות" אלה ויחלו בבנין החדש, הנחוץ? —

ירושלים תמוז תרע"ט.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

בשנה האחרונה נוסד באירופה בשיטה , הועד המרכזי המאוחד מר אליעזר הירשפלד. מפאריז יצא ישר לאראשר ב א ז י ר ו ן. תפקידו של שליח זה יהיה, לפקח על קבלת הכספים הפרטיים הנשלחים היהודים פירנית מאת הרוחים באמריקה. כמובן יעשה חקירה ודרישה בדבר הכספים מסוג זה שנשלחו מכאן זה כבר על־ידי הועד הנזכר ועדיין לא נתקבלו השוברים.

— למר הירשפילד נמסר תפקיד מעין זה גם על־ידי הממשלה של ארצות־הברית. מחלקת־האוצרות (טריזשורי דיפארטאמנט) של הממשלה קבלה על עצמה בשעתה לסדר את משלוח הכספים של אנשי הצבא אל קרוביהם בפולניה. אולם היא נמצאה במבוכה בנידון זה כמו „הועד המחלק המאוחד", משום קושי החבור של הפוסתה עד העת האחרונה.

בחוץ־לארץ.

עניני היהודים בפולניה.

— ביום שלשים ואחד ליולי אישר ה„סיים" הפולני את ברית־השלום עם אשכנז ואת החוזה המיוחד שהוצע לפני הפולנים על־ידי הממשלות בועידת־השלום. עם האישור של סעיפי החוזה הזה מקבלים יהודי פולניה לא רק שווי זכויות אזרחיות, אלא גם את המינימום של זכויות אוטונומיות בתור לאום מיוחד. הממשלה הפולנית מתחייבת לתמוך בכספה את בתי־הספר של היהודים; אסור לממשלה לערוך את הבחירות אל הסיים או לצוות למלא חובות צבוריים אחרים באופן שיביא את היהודים לחלול שבתותיהם וחגיהם; כמו־כן מקבלים היהודים שווי זכויות בנוגע ללשון ותרבות.

— למורגינטהוי היה ראיון שני עם הסופרים הפולנים, בפעם הזאת הכחיש את גריי־דעת שהפיצו בשמו, כי ריא מיצא על־בין להעם הפולני בסעיפי החוזה על הזכויות של המיעוטים.

— בווארשה נספחו אל הועדה האמריקאית שמונה־עשרה אנשים העוזרים לה בעבודתה. פלוגה אחת של הועדה בקרה את לודז, ופלוגה שניה, יותר גדולה, שמה את פעמיה לליטה וכבר עברה בהרבה ערים.

— מורגינטהוי הזמין אליו לראיון את הסופר העברי דוד פרישמאן. השיחה ביניהם ארכה כשתי שעות.

— מורגינטהוי והגיניראל דזשאדווין נקראו אחר־כך בתור אורחים לאספה אחת של „המועצה היהודית". יהודים מערי־השדה הרצו אז לפני חברי „המוצעה" על העניים והעלבונות החדשים שנגרמו להם החיילים וההמון. הערויות של היהודים המעונים עשו רושם נמרץ על שני חברי הועדה.

— אחרי הדרישות הנמרצות של היהודים נאלץ הד"ר בונין לפרסם את התעודה בדבר הפרעות שחתם עליה את שמו. הציר האמריקאי גיבסון פרסם אף הוא גלוי־דעת, כי אין לבונין כל שייכות אל הדין־וחשבון בדבר הפוגרום בווילנה שהוא (גיבסון) שלח אל הממשלה האמריקאית.

— הציר הצרפתי בווארשה הזמין אליו את ציר הסיים, יצחק גרינבוים, ובקש ממנו סליחה על שהחיילים הצרפתים השתתפו בתלישת זקני היהודים. הוא בקש מאת גרינבוים רשימה של הנאשמים.

הציר הצרפתי הביע גם־כן את חפצו להופיע לפני הועד המיוחד שבחרה „המועצה היהודית" לחקירת כל ההתנפלויות השונות על היהודים.

— הסופר ש. אנ—סקי, שהיה עד ראיה לפרעות שנערכו על־ידי הפולנים ביהודי ווילנה, יצא במחאה חריפה נגד הציר האנגלי על שהרחיב עיי בנפשי [illegible] באופן רשמי את הפרעות האלה. העתונים היהודיים שהדפיסו את המחאה הזאת הוחרמו אחר־כך מטעם הממשלה.

— המיניסטר האנגלי גרינוואוד הודיע בפארלאמנט, כי הממשלה האנגלית [illegible] אנשים אחרים או איש אחד לפולניה לעשות חקירה ודרישה בדבר הפרעות.

* * *

הפרעות באוקראינה.

— ידיעות אחרונות ממקורות שונים מאשרות את השמועות שנפוצו עוד קודם, כי כמעט כל היהדות האוקראינית צפויה לכליה ואבדון.

מיבזיר יעד הצירים היהודים בפאריז, ליאון מיצרין, כותב בטלגראמה ללואים מארשאל: „הידיעות האחרונות נתאשרו על־ידי [illegible] ועל־ידי שליחי היהודים מקיטין. אני יודע את האנשים האלה. לפי עדותם נהרגו באוקראינה בערך 120 אלף יהודים".

פרטים וידיעות מקיטעות נתקבלו בדבר הערים והעיירות האלה: ביעליסאוויעט נהרגו 70 יהודים. בבארדיטשיב התחוללו הפרעות פעמים נהרגו 30. בפרוסקורוב מגיע מספר ההרוגים ל־3,964. בפילשטין נשארו בחיים רק כ־25 משפחות יהודיות. בבאלטא מגיע מספר ההרוגים ל־90, בקיטאי־גורוד — ל־77, באפאנאייב (אנאנאייב ?) — ל־51 ובאורינין — ל־40.

המושבות היהודיות בפלך ייקאטירינוסלאב חרבו כולן.

באומן נהרגו מאות אחדות של משפחות שלמות; כמו־כן נערך טבח ביהודי ביאליצירקוב ושדריבי וראטישיב.

בסטיפאנטסקי(?) נעשו מעשי שוד והרבה נשים אונסו.

בהרבה מקומות ארכו הפרעות מחמשה עד שבעה ימים. בין ההרוגים נמצאים זקנים וילדים. כמו־כן התעללו בהרבה מקומות בספרי־התורה.

— מלונדון מודיעים על־פי מקורות פולניים, כי חיילותיו של גריגוריוב ערכו פרעות ביהודי אודיסה במשך שלשת ימים רצופים. הטלגראמה הזאת מודיעה גם כן, כי יהודי ביסאראביה ואוקראינה קבעו ימי אבל במשך של שני שבועות רצופים.

— הממשלה האויסטרית הוציאה פקודה, שכל פליטי המלחמה הנמצאים בווינה, יעזבו את העיר הזאת ואת כל אויסטריה השפלה עד 15 לאוגוסט. כ־70 אלף יהודים צפויים עכשיו לגירוש על־פי הפקודה הזאת.

בארץ־ישראל.

הוצאת הכספים של „ועד הצירים".

— „ועד הצירים", שנשלח לארץ־ישראל מטעם הציוניות העולמית, הוציא סכום של 1,125 000 דולאר מחודש מארץ 1918 עד מארץ 1919. בין יתר ההוצאות היו: לעזרה רגילה — 793,395 דולאר, לעזרה מיוחדת [illegible] דולאר

— בירושלים נתגשם עכשיו המפעל הגדול של יסוד בית־דפוס מודרני גדול והוצאת־ספרים. למטרה זו התאחדו החברה האמריקאית „בית־דפוס ירושלים" עם החברה הפטרונארדית „קרית־ספר".

— בירושלים הסתדרה קבוצת „חובבי הבמה העברית". במשך חודש סיון הציגו בהצלחה על במת התיאטרון של הראינוע [illegible] שני מחזות בני מערכה אחת מאת י. ל. פרץ — „התבערה" ו„יין [illegible]

„המכבי" הציג במשך אותו חודש „ווינגוס ושולמית" בבית־העם.

עכשיו מתכוננים „חובבי הבמה העברית" להציג את [illegible] דארם ורשטי.

התנועה הלאומית

הציוניות באמריקה.

— מתקבלות ידיעות מיטמחות מכל המקומות שנערכו שם בעת האחרונה אספות מיוחדות, [illegible] הועידה הבאה שתהיה בשיקאגו. מן הויכוחים וההחלטות נראה, שהשנה מתיחסים החברים בכובד־ראש מיוחד אל הפרובלימות העומדות על הפרק בציוניות האמריקאית ובציוניות העולמית.

כמעט בכל האספות נתקבלה החלטה אחת, שיש לה ערך מיוחד לנו — העברים. וזוהי ההחלטה: שהציונים באמריקה יתעסקו יותר בהנוער העברי.

— בעשירי לאוגוסט תהיה הועידה הגלילית באטלאנטא, גא. אל הועידה הזאת ישלחו את ציריהם ציוני הערים והעיירות של הדרום. זאת היא הפעם הראשונה בהיסטוריה הציונית האמריקאית שגם ציוני הדרום ידונו על השאלות הציוניות באספות מוקדמות ויבואו אל הועידה בהחלטות מסוימות. ב־10 וב־11 לאוגוסט תהיה אספה מוקדמת לצירי ניו־יורק.

— נדבות חדשות של שיף בעד ארץ־ישראל. במשך החודש העבר נדב יעקב שיף שתי נדבות, העולות ביחד לסכום של 35,000 דולארים, לטובת [illegible] של ההסתדרות הציונית באמריקה. נדבה אחת בסכום של 25,000 דולארים הקדיש לתקציב של קרן הגאולה בעד מוסדות החנוך בארץ־ישראל, והשניה, בסכום של 10,000 דולארים — לטובת הקבוצה המידיצינית.

יחד עם הכספים האלה עולות הנדבות שהפריש שיף מחודש יאנואר 1919 והלאה לטובת עבודות ציוניות שונות בארץ־ישראל — לסכום של 85,000 דולארים.

— „הדסה" מתכוננת לסדר ועידה מיוחדת לחברותיה במשך ימי הועידה הבאה של ההסתדרות הציונית באמריקה. במשך השנה האחרונה נוספו הרבה סניפים חדשים ומספר חברי [illegible] [illegible] שהיו בשנה שעברה.

* * *

נאומו של אוסישקין לכבוד בראנדייס.

אנו מוסרים פה את נאומו של מ. אוסישקין בשעת קבלת פני של בראנדייס בפאריז בדרכו לארץ־ישראל:

„הולך הנך לארץ־אבות, למקום העבר הגדול שלנו. עיניך תראינה שם לא רק מצבות מתות של החיים שעברו, אלא גם ניצני החיים החדשים, שזה כארבעים שנה אנו עוסקים בטפוחם. תלמוד את הפרובלימות הגדולות של חיי עתידנו במקום התהוותן ותשתדל למצוא את הדרכים המוביליות לבנין מקדשנו הלאומי.

הנה בארבעים שנה אנו עוסקים בבנין מקדשנו השלישי. יהודי מזרח אירופה היו הראשונים לתחיה הלאומית. [illegible] הרף השתדלו לטעת את דעותיהם בכל תפוצות הגולה. הם נתנו את פינסקר, ליליינבלום, אחד־העם [illegible] נושאי הרעיון הלאומי. מהם יצאו בני ביל"ו, האכרים הראשונים בארץ־ישראל, „הפועל הצעיר", „השומר" — הם הם הביאו את אבני הפנה לבנין [illegible].

אבל יהודי המזרח הבינו, שאין הם יכולים ואין הם רשאים להמשיך לבדם את העבודה הגדולה [illegible]. הם הבינו שעם ישראל עם אחד הוא ואין בשום גבולות גיאוגראפיות ומדיניות ממלכתיות לקרוע לחלקים. והם החליטו להכניס את הרעיון הגדול בתוך הרבבות היהודיות שבמערב אירופה ושלחו לשם את שליחי הציונים.

[illegible] שמות במחנה היהודי שבארצות האלה. [illegible] נתן בירנבוים [illegible] היו נושאי הרעיון של [illegible] באירופה המרכזית והמערבית.

[illegible] ההסתדרות הציונית העולמית [illegible] באזל והעבודה המדינית התחילה. אבל כל זה לא היה די לנו. ידענו שמעבר לאוקינוס נתכנס במשך ארבעים השנים האחרונות צבור גדול של יהודים [illegible] במצבו האיקונומי ובהשפעתו המדינית. הפצנו להזק ולהפרות את הרוח הלאומי שבו ונשלח גם לשם את המיסיונרים שלנו. הנה ביניני אחד מהם, ד י ה א ז, שהלך לשם לפני עשרים שנה. לא קלה היתה העבודה [illegible], ובכל זאת עשתה העבודה פרי והתיכה גדולה של יהדות לאומית־ציונית יש לנו היום באמריקה. יהדות אמריקה הכתה למנהיג וסוף־סוף מצאה אותו.

[illegible]

אולם לא די להם ליהודי העולם [illegible] מספר. רפצים אנו, שהרשר בין [illegible] פנימי. צריך שתוף־הכחות, [illegible] יביא את [illegible] יהודי מזרח אירופה יביאו את [illegible] את [illegible] רצטיינו. יהודי [illegible] אירופה יביאו את [illegible] שלהם, את המיטודיקה המדעית ואת רוח המשמעת שלהם. יהודי אמריקה יביאו את מרץ הדמים הצעירים, את המעוף לעבודות הגדולות וכבירות. שתוף כחות כזה כל יכול ובו נצליח!

ובשביל למצוא את הדרך הנכונה ושתוף הכחות [illegible] לארץ־ישראל. עליך למצוא את המטבע ההיסטורי, שבו נקנה את חיינו העתידים בארץ־אבותינו.

התלמוד מספר:

תנאי אחד שאל את חברו: מטבעת אברהם אבינו כיצד?

[illegible] השיב:

[illegible] וזקנה מצד זה, בחור ובתולה מצד זה.

כן סוד חיינו בעתיד יהיה מונח בקשר התמידי שבין המסורה ההיסטורית שלנו לקדמת החיים החדשים המתרקמים בארצנו. אם נמחק צד אחד של המטבע נפסל אותה. חלשים נהיה אז כאותו אילן, ששורש מקרקע גדולו וכל רוח מצויה מביאה לו בשורת מות בכנפיה. ואם לא נמזג לתוך חיינו את עיקרי הפרוגרס העולמי, נרפא בהוייתנו ולא נעשה שוב [illegible].

[illegible] של הדברים, אלא על־פי פנימיותם האינטימי, ובכן אל תשים לבך להסביבה, שבה גורלת ולהסיכמית העוברות שם.

קומץ קטן של יהודים יש בארץ־ישראל, שהקריבו את חייהם על מזבח רעיון התחיה שלנו. לדבריהם תשים לב, למבטיהם תפנה. הם הם נושאי דגל היהדות המקורית ואלה הבונים הראשונים. הם הם צריכים להיות דברי האומה בשעה זו. עיקר משאלתנו הוא מרכז יהודי, שבו יפרחו מחדש החיים היהודיים המקוריים.

לך ומצוא את המטבע ההיסטורי שלנו, הבא אותו אלינו, נבדוק אותו ביחד ונחליט דבר.

צאתך לשלום ובואך לשלום!"

— ביום הראשון העבר, 3 לאוגוסט, בא לואיס בראנדייס לפאריז בשובו מארץ־ישראל. בשיחתו נמצאו שרב היהודי פריז־ ישראל ... בארץ־ישראל ... בראנדייס את היישובים ויפי וכעשרים מושבות ביהודה וגליל. המיישבות עשו עליו רושם מרנין לב במצבן המוסרי והפיזי. לעומת זה גלה בראנדייס את דעתו בפאריז, כי הציונים לא שמו לב כראוי אל מצב הערים בארץ־ישראל. ביחס לזה הלל מאד את עבודתה הפוריה של הקבוצה המידיצינית, שנשלחה על־ידי „הדסה".

בראנדייס יתעכב ישאר באירופה עד 21 לאוגוסט בשביל פרובלימות ארץ־ישראליות נכבדות. בטלגראמה מיום ... לאוגוסט מודיעים כי בראנדייס ובנימין מסרים לביא ... בשביל מטרה חשובה.

* * *

הציונות בגרמניה

לשכת המודיעין של ההסתדרות הציונית באמריקה קבלה מכתב מאת ההסתדרות הציונית בגרמניה, והרינו מוציאים מתוכו ידיעות אחדות חשובות:

— בשעה זו מתעסקים הציונים בגרמניה בפרובלימות של תחית ארץ־ישראל למעשה. בתוך הציונות הגרמנית שוררות בנידון זה שתי דעות: אחת — בעד הגירה מתונה בעת הראשונה ובעיקר צריכים המהגרים להתנחל על הקרקע, והשניה — בעד הגירה המונית שיכולה לצאת אל הפועל על־ידי יצירת תעשיה בארץ במדה רחבה.

— העתון העברי הציוני „פאלק אונד לאנד", שעורכו הוא דוד טריטש, מוקדש בעיקר לשאלות הארץ־ישראליות.

— הציונים בגרמניה משתדלים בכל התלהבותם לקיים את החלטתם שקבלו עליהם בועידתם האחרונה — לאסוף לטובת הקרן הקיימת במשך שנת 1919 כמיליון מארק.

— עוד עבודה חשובה אחת עומדת במרכז עולמם של הציונים בגרמניה וזוהי: המלחמה נגד המתבוללים. הציונים שואפים ליצור קונגרס יהודי בגרמניה, וגם להעמיד את הקהלות על בסיס לאומי.

* * *

פירוד במפלגת „פועלי־ציון" בשל השפה העברית.

בקליבלאנד נוסדה אגודה חדשה של פועלי־ציון המכירים בשפה העברית בתור שפתו הלאומית היחידה. האגודה הזאת הוציאה ... קורא לחבריה, שאנו מוסרים פה חלק ממנו:

.. מפלגת פועלי־ציון אספה סביבה בעת האחרונה רק כחות של הריסה. עיקר פעולתם של החברים החדשים במפלגה הוא — להלחם נגד השפה העברית. הועידה האחרונה של פועלי־ציון קבלה, בתור פשרה, החלטה של שטות ושל הדיוטות, החלטה של שתי שפות אומיות בעד צבור החושב את עצמו ללאום אחד ושיש לו רק ארץ לאומית אחת. ומן העת ההיא נלחמים ראשי המנהיגים של פועלי־ציון מלחמה טכסיסית ושטתית בשפה העברית ואינם שמים על לב, כי השפה העברית, בתור שפה לאומית ואדמיניסטראטיבית בארץ־ישראל בשעה זו, יש לה ערך מדיני גדול לעמנו.

„הכרתנו המדינית של עם ישראל בארצו, בין יתר העמים הגרים שם, יכולה לקבל את צורתה המוחשית רק על־ידי הכרת שפתו ההיסטורית.

„בלי שפה לאומית אחת לא נוכל ליצור לא אחדות לאומית ולא אחדות מדינית בחייני התושבים בארץ־ישראל בכלל: בכנסת, בתי־ספר, בתי־המשפט ועיד..

הרוליקורא גומר בהודעה, שחברי אגודת פועלי־ציון בקליבלאנד נבדלו ממפלגת פועלי־ציון הכללית ונבתדרו למפלגה מיוחדה בשם מפלגת פועלי־ציון העומדת ברשות עצמה. מרכז העיקר הסוציאליסטי הם מחזיקים גם בשני העיקרים האלה:

א) לעבוד יחד עם ההסתדרות הציונית העולמית בעד זכויות עם ישראל בכל הארצות ובעד התנחלות בארץ־ישראל.

ב) להכיר בשפה העברית בתור שפתו הלאומית היחידה של עם ישראל.

המפלגה החדשה הזאת התחילה להוציא עתון מיוחד ומקדיש הרבה מעמודיו למלחמה בעד העברית. בגליון השני של העתון יש מאמר בעברית בשם „אחרית העבודה".

שונות

חג יובלו של נורדוי.

— ציוני לונדון ערכו חגיגה נהדרה לכבוד יובל השבעים של נורדוי. הנואמים בחגיגה הזאת היו: הפרופיסור יהודה ממאדריד, הלל זלאטופולסקי, בורים גולדברג, ד"ר שמואל דייכס והרברט בנטביטש.

— ציוני צרפת חגגו אף הם את חג יובלו של מנהיגנו הזקן. נחום סוקולוב שגר לנורדוי ברכה בשמו ובשם הנאספים.

* * *

תנועת „החלוץ" בהולנדיה.

מר ד. קלאנסברון משחיבינינגין, הולנדיה, כותב אלינו:

תנועת „החלוץ" הולכת ומתפשטת פה בהולנדיה. כבר נוסדו פה ארבע אגודות בכפרים שונים שמספר חבריהן עולה לשבעים וחמשה. רוב הצעירים האלה באים מפולניה והם לומדים פה את תורת החקלאות על כל פרטיה. הרבה מהם משתדלים לנסוע תיכף לארץ־ישראל, אולם „הסתדרות החלוץ בהולנדיה" עוצרת בעד שאיפתם לנסוע שמה קודם שילמדו את האכרות על בוריה.

* * *

מחיי האגודות.

„אחיעבר" תהיה אספה חשובה ביום הראשון, 10 לאוגוסט 8.30 בערב, ב„מרכז עברי", 201 מזרח ברודווי. על הפרק: חגיגת יובלו של נורדוי והרצאה. החברים מתבקשים לבוא. אורחים רצויים.

ברכה חמה ולבבית אני שולח לכם חברי היקרים מיכל מיכלין וחנה וויינטרויב לנשואיכם. יתן אלהים ותתמלאנה כל משאלותיכם ושאיפותיכם על אדמת קדשנו.

צבי שולדינגר.

דיטרויט, מיש.

הנני שולח את ברכתי ברכת מזל־טוב לחברי היקרים מיכל מיכלין וחנה וויינטרויב לנשואיהם. מי יתן ותבנו את ביתכם על הרי ציון.

יעקב ספאלטער.

דיטרויט, מיש.

מעומק לבי הנני מברך בברכת מזל־טוב את ידידי היקר, הצעיר הנלהב והעברי המצוין מר צבי ריקנתי לארושיו עם בת־גילו העלמה כירת פני בראון. ה' ימלא את כל משאלותיכם בארץ אבותינו.

ד"ר נ. ש. פיינברג,
מנהל בית־הספר הצבורי
בנורפולק, ווא.

המנהל של בית־הספר בלואיסוויל, קי., שכבר יצאו לו מוניטין בעולם החנוך העברי, התפטר ממשמרתו והנהו מבקש לו משרת מנהל או מורה למחלקות גבוהות. רק בתי־ספר מודרנים ומבוססים ושיש ביכלתם לשלם משכורת הגונה יפנו אל מערכת „התורן" בשביל י. ביבר.

במערכת „התורן" נמצאים למכירה גליונות

„הפועל הצעיר"

ג—ד המחיר 35 סנט.
ח—ט „ 40 „
ו—יא „ 35 „
יב „ 25 „
יג „ 25 „
יד „ 25 „
טו־טז „ 40 „
יז „ 20 „

בעד המשלוח להוסיף 2 סנטים על כל גליון.

סוכננו מר דוד כהן

יבקר בימים האלה את

מדינת מאססאטשוסיטס

לשם עניני „התורן".

מבקשים אנו את קוראי „התורן" להיות לו לעזר בעבודתו החשובה לטובת „התורן".

הנהלת „התורן".

ספר משלי הזמן

ספר ברכת חיי זמננו ע"י הפורים הריפים נכתבים בקצור נמרץ, שירשמו ביכרון הקורא. המחיר 20 סנט. נמצא לממכר אצל כל מו"ב בניויורק ואצל המחבר

הנה ווייינטרויב — מיכל מיכלין

נשואים

תמוז, התרע"ט. — דיטרויט, מיש.

כתובתנו החדשה:

M. Michlin, 296 Delmar Avenue, Detroit, Mich.

לחותמי קאנאדה

אנו פונים שוב לחותמי קאנאדה ומבקשים מהם לא לשלוח לנו יותר המחאות פרטיות (משעקס), אלא המחאות פוסטה (מאָני אָרדערס) מפני העכוב שיש בזה לענין גבית הכסף.

הנחה לחותמי „התורן".

במערכת „התורן" נמצאים למכירה במספר מצומצם:

„התורן" (החדשי) שנה א', מכורך המחיר $1.50 — לחותמי „התורן" $1.20

„התורן" (השבועי) שנה ג', מכורך המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00

„התורן" (השבועי) שנה ד', מכורך המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00

כל המחירים עם המשלוח

חש במעיו יתרפא

ב„עקס־לאקס"

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן".

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI NEW YORK, AUGUST 15, 1919 No. 22 (172)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחיה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

כ ש ר
בית האוכל של
איבראַמסאָן
רחוב 32, מספר 4 מערבה.

מאכלים מבריאים וכשרים להשיג בכל יום משעה 11 בבוקר עד שעה 8 אחר הצהרים. מקבל עליו לערוך בנקטים, סעודות תנאים וחתונה במחירים נאותים.

כשר
בית האוכל של
ו. ווינבּרגר
Royal Hungarian Restauran
17 W. 24th St.

מקבל עליו כמוכן לערוך באנקטים, סעודות תנאים וחתונה במחירים נאותים.

בית הבּריכה הידוע של
א. רפאלובסקי
עם מכונות ומכשירים חדשים ומודרניים.
241 E. Broadway New York

ד"ר מ. מ. קאַמענעץ
רופא שנים מנוסה
911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

כתובת
"אָסָף"
ASAPH PUBLISHING CO.
161 W. 113th St. New York City

חש במעיו יתרפא
ב"עקס־לאקס"

דר. נ. שכטר
רופא חולים
31 רחוב דזשפרסון ניו־יורק
טיליפון 6370 אָרטשאַרד
השעות: 8—10, 1—2, 6—8
ביום א' — עד שעה 1

בית ועד לעברים!
בית האוכל של
יוסף לאנגבארד
38 רחוב קאנאל ניו־יורק
ידוע לעברים במאכליו הבריאים והחיוניים

בית החרושת של
ד ג ל י ם
עבריים מכל המינים ובכל המידות. של צמר, משי ובד. כפתורים ותוים. עבודה יפה. מחירים נאותים. הזמנות מערי השדה מתמלאות בדיוק נמור.
S GOLDBERG
198 East Broadway, New York.

ב ש ו ר ה ט ו ב ה!

שמחים אָנו להודיע ברבים, כי שמענו לקול ידידינו ורעינו המרובים ופתחנו

חנות לממכר כלי זהב, כלי כסף, כלי רודזשירס ואבנים טובות ומרגליות

בטבורה של עיר

169 איסט בּרודוויי, ניו־יורק.

בחנות הזאת נוסיף לישא וליתן לפי שיטתנו המסחרית הידועה ללקוחותינו, לא ביחס של מוכר ללוקח, אלא ביחס של איש לרעהו. נשביע רצון את כל מי שיפנה אלינו, הן בטיב הסחורה, הן במחירים השוים לכל נפש, הן בדייקנות השירות — ועל כולם בסבר הפנים ובידידות היחס.

אם יש לכם צורך בכלי זהב, בכלי כסף, בכלי רודזשירס, לעצמכם או לידידיכם, פנו אלינו, בעל־פה או בכתב, ואָנו נמלא את משאלות לבותיכם ונשביעכם רצון על הצד היותר טוב.

בכבוד,

קלמן נחום שפיר ובנו, 169 איסט בּרודוויי.
K. N. SHAFFER & SON,
169 E. Broadway, New York City. Tel. Orchar 4209

מורי „תלמוד־התורה דמורד־העיר" מברכים את חברם מר משה הורביץ לנשואיו עם מרת פנינה אינגנויר. מי יתן ותתמלאנה כל משאלותיהם בארץ אבותינו השבה לתחיה.

ניו־יורק רבתי.

דרוש מורה

בבית התלמוד־תורה דמילבוקי דרוש מורה שיהיה גם מנהל. מורה מצוין בשיטת עברית בעברית, שתורתו אומנתו, נואם טוב, מנומס וגם סדרן טוב לגדולים ולקטנים יקבל שכר הגון ותנאים נאותים. לפנות בכתב אל:

Milwaukee Talmud Torah
726 Central Ave., Milwaukee, Wisc.

המנהל של בית־הספר בלואיסויל, קי., שכבר יצאו לו מוניטין בעולם החנוך העברי, התפטר ממשמרתו והנהו מבקש לו משרת מנהל או מורה למחלקות גבוהות. רק בתי־ספר מודרנים ומבוססים שיש ביכלתם לשלם משכורת הגונה יפנו אל מערכת „התורן" בשביל **י. ביבר.**

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, י"ט אָב תרע"ט | גליון עשרים ושנים

פרשת השבוע

חֶבלי מָשיח.

הידיעות הבאות בעתונינו יום־יום על־דבר ההריגות והשחיטות הנעשות בקרב ישראל, בארצות שונות, על־דבר רדיפות ועלילות, מצוקות ותעלולים, המיצאותיו של השטן בעצמו, — אותן הידיעות התקופות עושות רושם של ספור אֵיים ונורא רנדפס בהמשכים. ספור מלא בלהות מות ומצוקי שאול שחברו שר התופת בעצמו. כל פרק ופרק מהספור הזה מלא מאורעות כיבהילים, יריות ותליות, מעשי רצח וחמס, ענויים ופורעניות, הצלחת רשעים ויסורי צדיקים, לעג ליושר ולצדק, כפירה גמורה בכל היקר וקדוש להאנושות התרבותית (אם יש עדיין מין זה בעולם), כפיה ואונס, הרס וכליון. והפרקים הולכים ונמשכים לבלי סוף. וכל המשך הדש עולה על הקודם לו במעשיותיו המשונות, בסכסוכיו המוזרים והמפתיעים, במספר חלליו ובתאור הרציחות, הגנבות והשרפות, בהרצאות השקרים והשטנות של בני בליעל וכדומה. והספור המבולבל והמטורף הזה, שהמיקרים והמאורעות בו אינם מיתחבים כלל והוטו הולך ונפסק ושוב מתקשר ומסתבך, - הספור הזה אינו בדותא של איזה אשמדאי, שעונג הוא לו לענות נפשות ולהוליכם שולל בתעתועיו ומדוחיו. הספור הזה היא היא ההיסטוריה החדישה שלנו. כל המעשיות המשונות המקיפאות, בהאכזריות המתוארת בהן, את דמו של הקורא בהן, כל הרציחות והענויים המסופרים בהן אינן פרי דמיון חולה, כי־אם אמת מעציבה, דברים כהויתם. זוהי מציאות מרה, זהו קץ של טראגידיה נוראה. אלה הם פרפורי גסיסה של תקופה ההולכת למות. אלה הם חבלי משיח, חבלי לידה של עולם חדש.

וההבלים קשים ומכאיבים. הפרעות בפולניה עדיין לא חדלו אף כי שנו מעט את פניהם להתעות את עין המביטים מרחוק. באוקראינה הולכים ונעשים, הולכים ומתחדשים פוגרומים איומים. אין אָנו יודעים עוד בבירור את מצב הדברים שם, אבל אחת אָנו יודעים, כי מספר הרוגי ישראל שם עולה לעשרות אלפים, כי הריגות כאלה לא נשמעו גם בדורות הבינים. ימי יודע מתי ואם יושם קץ להם.

על־דבר ההבדל שבין הפרעות בפולניה ובין הפרעות באוקראינה המשוחררת הננו קוראים ב„השעה" (היוצאת לאור על־ידי משרד „האזרח" ביפו) את הדברים הבאים: „באוקראינה היו פרעות כמו בפולניה. אפשר שבכמות הן גם עולות על אלו שבפולניה. ובכל זאת, כל מי שהתחקה על הפרטים וקרא אותם בעיון, זה ודאי שהבחין והרגיש בהבדל שבין פרעות אלה לאלה. בפולניה נעשית „העבודה" על־פי תכנית, תכנית של עמלקים, שנמנו וגמרו להשמיד את היהודים. ובאוקראינה אין זה אלא התפרצות של אספסוף וחברי ליגה של יצירת ממלכה חדשה. בפולניה נעשית ההשמדה על־ידי הממשלה המרכזית עצמה, לכל הפחות מביטה היא בעין יפה על המעשים הללו, ובאוקראינה — הממשלה המרכזית מגאצת את הפרעות, מעגישה את הפורעים, ובמדה ידועה גם מיצר היא את קרבנות־הפרעות".

מה שנוגע לפולניה אמתים הם דברי „השעה", אבל בנוגע לאוקראינה אין אָנו יודעים בשעה זו מאומה מהמצב האמתי של המאורעות הפליליים ושל מדת הפוגרומים הנעשים שם בקרב אחינו. יש לשער, וגם יש להאמין, כי הפוגרומים באוקראינה הנם יותר איומים מכל יתר הארצות. ולנו אחת היא מי המה ההורגים והעושים פוגרומים ומה המה הטעמים והנימוקים. הורגים את אחינו גם בלי כל טעם ונימוק. כבר יש סבה מספקת בזה, שהמה יהודים ואין עונשים על שפיכת דמם ועל חלול כבוד נשיהם ובנותיהם. אין דורש דמם ואין תובע דין אמת. חללי הפוגרומים לא יקומו לתחיה אם אלה או אלה הרגים יהצפויים למות. לשוד והחטב, אינם יכולים להתנחם בתנחומי שוא, שעתונאים או מדינאים ידועים בודים מלבם כדי להצדיק את אלה ולהאשים את האחרים.

———

בֵּין הַסַּדָּן וְהַפַּטִּישׁ.

„עִיר [illegible] מִדְבָּר [illegible] בָּא".

הנה ידיעה הדשה. הוה על הוה, שבר על שבר. הנה עושים פרעות ובודים עלילות גם על יהודי הונגריה. ועושי הפרעות, בנוסח פולניה, המה סטודנטים, בני הנערים הנאורים, מנהיגי העם, מיריו ומאשריו של מחר. המכים ורבויזים ומתעיללים באחינו רמי הרומינים וגם ההונגרים, או ההונגרים וגם הרומינים. גם השודדים וגם השדודים מתנקמים בנו, ואחינו נתונים שם בין הסדן והפטיש. כל הקללות של התוכחה נתקיימו בהם באותן הארצות. והוכו גם במכות שאינן כתובות בתורה.

עובדה מעציבה היא, — לענה המר של הפוליטיקה העולמית ושל ההיסטוריה החדשה, — ששני העמים, צוררי ישראל היותר גדולים: הפולנים והרומינים יצאו מאת אספת־השלום, מלפני בית־דין הלאומים, מנצחים שהשעה משחקת להם. ואת ראשית גדלותם וחוזק ידם המה מראים בהפרעות שהמה עושים, באכזריות מאין כמוה, בקרב אחינו החלשים מהם, בקרב יושבי ארצם או גם ארצות אחרות.

וכל התחייבותם לתת שווי זכויות להיהודים ולעשות סוף להפוגרומים, — כל ההתחייבות הזאת בפה ובכתב היא לעת־עתה מאפע. עדיין מצליחה ההתנצלות — וגם יש לה מהלכים בשוק הפוליטי, — כי לא את היהודים סתם המה הורגים ובוזזים, כי־אם את הבולשיביקים שבהם הם מכלים, ואין הם עושים זאת אלא לשם תקנת העולם [illegible].

היקרעו מעליהם את כסות־העינים, את המסכה מעל פניהם, למען יראו בכל כעורם ונוולתם? — גם יומם יבוא. אין שום ספק בזה. אבל בין כה והשנאה לישראל היתה כיום למין מגפה. ואין מופקרת זו נרתעת מפני כל הלחישים והקמיעות. חוגרת היא כיום את שארית כחותיה להשמידנו מעל פני הארץ ומתחת שמי אלהים. ועלינו ללחום בה בכחות מאוחדים. עלינו לשים לב להכחות החדישים, להכחות המתקדמים שבעמים, היכולים להיות לנו לעזר. בכל מקום שהריאקציה מתגברת, שם גם האנטישמיות עושה חיל.

את השנאה לישראל, שתמיד ובכל מקום, בין שהיא גלויה ובין שהיא כבושה ונסתרה, נתנה אותותיה, — שנאה זו יכולים אנו הנצה והפריעה רק עד־ידי שנבנה לנו בית לאומי על אדמת אבותינו, רק אם נהיה לכח מדיני ולכח תרבותי העומד ברשות עצמו, רק אם נהיה את אשר הננו באמת ולא נהיה אנוסים לזייף את צביוננו הרוחני...

שְׁאֵלוֹת הַיְהוּדִים בְּוְעִידַת הַשָּׁלוֹם בְּפָּרִיז

מאת

ד"ר נחום סלושץ.

השאלות הנוגעות ביחוד לגורל ישראל בעמים ובארצו ההיסטורית, הרי הן כוללות שלשה סעיפים, שהם ארבעה:

א. שאלת הזכיון האזרחי.
ב. שאלת בטחון הרכוש והנפש.
ג. שאלת הזכיון הלאומי בגולה.
ד. שאלת המולדת הארץ־ישראלית.

והנה מראשית כזאת ידענו, כי ארבעת הכבירים, אשר בידיהם נתנו עתות ועידת־השלום, עומדים כולם על מרום פסגת ההשקפה המודרנית, אשר עליה נוסדו עיקרי הזכיון האזרחי והשווי האנושי

רְשִׁימוֹת מֵאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

מאת

דוב קמחי.

ג.

ז'רגון...

אצלכם באמריקה נורסין כבר הכל „אידיש" — ואולם אנו עוד משתמשים בטירמינוס הישן ז'רגון... וכך, דומה משום מה יישאר ה„מצב" גם להבא: בגלויות השונות יאמרו „אידיש" (הרי [illegible]) ואצלנו יגרסו גם להבא ולדור דורים: ז'רגון

בזה אין עוד להטיל ספק

[illegible] ההמינים", אם גם תתחיל כזו אגב הגירה גדולה לתוך הארץ, הרי תהיה זאת מלחמת־ז'רגון נגד שפה יהודית, שגם לגבי אותם הלוחמים תישאר זו תמיד היהודית בה"א הידיעה. וההמון — ההמון לא ילחם כנגד העברית. זוהי טעות גדולה, כאשר נוכחנו כבר מאז וכאשר נוכח גם בקרב הימים: ההמון הגדול, זה ההמון שאינו מרגיש בכל יום ובכל שעה שהוא מיטיב לו לעם ישראל בדברו „אידיש" (כי האחרים, הדברים, הרי מסיחים בכל שאר השפות בהייהם היום־יומיים...), המון זה ישלח את בניו מתוך הכרת־חיים חדשה אל בית־הספר העברי, והמון זה יאזין גם באפלולית התיאטרון למלה העברית הקדושה, שתהא מעלה על לבו את ההרגשה של הלוך־חיים, של עקירת־גלות ושל — מולדת.

ואי משום כך יש לראות בכל אותו מפוזהולמסין, שנעור שם, אצלכם באמריקה, בימים האחרונים רק טעות גרידא וחוסר הבנה של מהגרים „ירורים", שבאו ליום, התבוננו רגע — ולא הבינו...

[illegible]

המוחלט. לא היה ספק בדבר, כי חכמי־מדינה כווילסון, קלימאנסו וללויד גיאורג ישתמשו בשעת הרת־עולם כזאת כדי להעביר את ממשלת הזדון והעריצות מן הארץ, כדי להכשיל בכל תוקף, בתור „חוק ולא יעבור", משפטים וחוקים שוים ומשוים את כל הנבראים בצלם; ובנוגע ליחוסם לבני ישראל בפרט, הנה בצדק נוכל לאמר, כי יש מזל לישראל בדורנו, למרות כל הצרות והרעות אשר אירעו להמוני עמנו בארצות שונות. שלשת האנשים הגדולים האלה לא רק שיש להם הכרה משפטית ברורה, כי גם בני ישראל נקראים אדם ודינם כדין כל בני האדם בכלל, כי־אם גם מכירים ומוקירים הם את שאר־רוחם של עמנו. הם עבדו במשך שנים רבות במחיצה אחת עם רבים מטובי עמנו, ופעמים רבות השתתפו גם בפועל בצרות הצבור הישראלי (קלימאנסו רב את ריב דרייפוס, נלחם בדריומין והגין בעטו החריף על יהודי רוסיה ורומיניה; ווילסון הגדיל את חסדו עם אחינו הנתונים בצרה בשנות המלחמה). והעיקר הוא, כי שלשתם כאחד הם אנשים הצופים באספקלריה מאירה על התפקיד הקולטורי הגדול שנודע לישראל בעמים בעבר, בהוה ואפילו לעתיד לבוא.

בכונה לא הזכרתי את אורלאנדו, הוא הכביר הרביעי, מפני התנאים המיוחדים של התיחסות שליחי איטליה אל שאלות הועידה השונות. ואולם במה שנוגע לשאלות הנוגעות לישראל בפרט, הנה עלי להטעים ולאמר, כי השפעת שר־החוץ סונינו — חברו של אורלאנדו — היתה מרובה מאד עליהן. והנה הבארון סונינו אף כי הנהו יהודי רק למחצה, כי אמו היתה אנגלית ופרוטיסטאנטית, בכל זאת קרוב הוא בהשקפתו ובדעותיו לאצילי היהודים באנגליה ואי־אפשר שיוותר מצדו על זכויות היהודים בתור אזרחים; מלבד זה מוסיפים בני משפחתו מצד אביו להשפיע עליו באופן ישר או בלתי־ישר, כמו שספר לי בן־דודו הרב יוסף סונינו (לפנים רב בניאפול וכעת, כמדומה לי, הוא בליוורנא).

בכל אופן גלוי וידוע הדבר, כי ארבעת הכבירים התוו להם מראש תכנית שלמה ומסוימה אשר על־פיה צריך היה לבוא הקץ לשאלת היהודים האזרחית. הם החליטו, כי יכתב להוק ולא יעבור במשפט־העמים, כי אסור לשום ממשלה שבעולם להגביל את זכויות היהודים. על־ידם עזרו הכמי־מדינה השניים להם במעלה, אבל שפעלם נראה ביחוד בעבודת ההכנה וההוצאה מן הכח אל הפועל של היסוד הגדול הזה בתורת־העמים המחודשה: אני מרמז בזה על לורד סיסיל האנגלי, שחבה יתירה נודעת מאתו לעם ישראל בתור עם־הספר; על המדיני העמקן פיליפ בארטילו, אשר גודל וחונך בסביבה יהודית־צרפתית, ובאחרונה — על הקולוניל הויז האמריקני, אשר לבו היה ער תמיד לכל משאלות יהודי אמריקה.

והאמת צריכה להאמר, כי בנוגע לשאלת הזכיון והשווי היו דעות כל מפלגות היהודים שוות ומאוחדות. לא הלאומיים בלבד ואף לא הדתיים לבדם תבעו בקול, כי יושם קץ לשערוריות הרדיפות ושלילת־הזכויות, כי־אם גם המתבוללים הקיצוניים שבין יהודי צרפת ואנגליה הודו כולם בכתב ובפה, כי כל זמן שלא יבטיחו ליהודי ארצות הצפון והמזרח זכויות אדם גמורות ומוחלטות, אי־אפשר לו לרעיון החופש להתפתח ולהיות מושל בחברה ובזכבית.

והועידה קיימה וקבלה את חוק השווי האזרחי בתור עיקר גדול בחיי העמים, ולא עוד, אלא שהפקידה את אגודת־הלאומים לאפוטרופוס ודיין להשגיח, כי החוק הזה יקויים ויצא לפעולות במלואו. ובהיות שעמי מזרח אירופה השודים בעיני דעת הקהל הנאור בכל הנוגע להתאמת הויכי הזכיון והחופש הכבה למעשה, המריצו אותם הכבירים, כי יבואו על החתום וכי יקבלו עליהם התחייבות שלמה, כי בכל פעם אשר היהודים יתאוננו על עושק משפטם, יש להם הרשות להביא את טענותיהם לפני בית־דין ההדש של העמים.

שעומדים כבר ב ע י ן, בצורתם הגדולה, שהטבעה במשך דור שלם על־ידי בתי־ספר ימיים וסיפרים.

ואני לא הייתי מהסס מלאמר, שאם באים כיום איזה ב ח ו ר י ם מאמריקה, שהביאו אתם גם לגדודים העברים את ה„פראזה" הגדולה, שהם רוצים להעתיקה בכל תוקף ממבואות ניו־יורק ובוסטון לארץ־ישראל, ומוציאים לאור ב ג נ ב ה איזה עתון ז׳רגוני ומדברים בשם ה„המון", הרי זו לא יותר מ„אוואנטיורה" קטנה־זולה ו ק פ י צ ה ב ר א ש — ולא עוד.

לא עוד.

„ד י א י ד י ש ע א ר ב י י ט ע ר ש ט י מ ע" — כך שמו של אותו עלון, שהוצא בדפוס מקולקל בארץ ובגנבה, בלי שם מקום ועיר ובית־דפוס...

ואפשר, שאם תתקבל אותה חוברת ז׳רגונית שם, אצלכם, באמריקה, ירומו „דבריימין" ייראו: הנה בכמה „הרבנית" (ריי. מלה זו!) עלתה להם ש ם, בארץ־ישראל, בפלשתינה, ל„הברינגו" להוציא לאור את המלה ה י ה ו ד י ת — את המלה של ההמון

החי ולא של „בעלי הלשון קודש", המלמדים והבטלנים ועוד ועוד — כיד „המריצה" הטובה עליהם שם...

אפשר; גם זה יתכן! ואולם אנו כאן יודעים אחרת, ומתוך הכרה אנו יודעים: לא „קרבן" היה כאן, אלא ע ז ו ת ־ פ נ י ם רבה, רשעות כמו שאומרים אצלנו בעברית החדשה, רשעות ובעיטה: רצים רודים מאחרי הגב...

ועוד זאת: עלה זה לא נפוץ כלל בארץ, ואני זכיתי לראות רק אכסמפלאר אחד שנדד מיד ליד — אם כן, איפוא, בשביל מי הוציאו אותו „עתון"? —

אנו יודעים בשביל מי — ב ש ב י ל כ ם, בשביל אמריקה.

תכן לעפריים!...

ומה היתה הכונה? — גם זו ברורה כמעט: הפראזה הריקה האידישיסטית, ששם באמריקה וביתר קביצי הגולה יש לה צבע ויש לה זכות־קיום ויש בה משום דרישה לאומית, פראזה זו, המתגנבת כאן בהכרח בתוך אותם החיים המעטים הרעננים העבריים שנוצרו כבר (ויש אמנם גם חיים א ח ר י ם עם שפת „אידיש" של מבואות ירושלים העתיקה — אבל הן לא לחיים אלה נכנסים העולים

הוצאת זכויות היהודים מרשות הממשלה היחידה והבאתה לפני כס משפט העמים הוא הנצחון היותר גדול אשר נצחה שאלת הזכיון מן היום אשר בו הכריזה המהפכה הצרפתית את הזכיון האזרחי של היהודים בארצה. במפעל הכביר הזה נגמר הפרק הארוך של מלחמת בני עמנו באירופה על זכויותיהם האזרחיות והאנושיות. [illegible] עטו עליה ימי הבינים החשכים. ולא עוד, אלא שאני רואה בהחלטה הזאת לא רק סוף נצחון על העבר הקנאי, כי־אם גם את ראשיתו של פרוגרס רב בעתיד לטובת זכויותינו הלאומיות. הדבר הזה בלבד, כי באיכה עם פולניה. למשל, נארץ [illegible] עם היהודים [illegible] את חופש העם הפולני, הוא חזון רב־הערך בתולדות ישראל. ביסוד ההחלטה הזאת עצמו מונחה ההוראה בהשקפה, כי בני ישראל ערבים זה בזה לא רק בשלילה, כי־אם גם בחיוב, כי יש להם הרשות וגם החובה להגן על אחיהם הנרדפים ועשוקי המשפט, כי ברית־העמים מצדה מחויבת להטות אוזן קשבת בכל פעם אשר יצעקו אליה בני ישראל; ההלטה זו באה לשתף את כל היהודים בשאיפה אחת של חופש וזכיון כלליים.

וכה נצחה זאת הפעם שאלת הזכיון נצחון גמור. אבל קודם שאבוא לבאר את המצב ביחס לשאלות הלאומיות אתרשה לברר את יחס הועידה אל השאלה בסעיף השני, שלכאורה איננו אלא מעין מילואים להסעיף הראשון, והיא שאלת [illegible].

התחדשות מפלצת הרדיפות והטביחות אשר משלה בימי־הבינים היתה לזועה ולחרדה לכל בני האדם הנאורים בארצות המערב. באמת נוכל לאמר, כי בתגרת השערוריות האלה סבלו ארצות רוסיה ורומיניה לא פחות מהיהודים הנרדפים עצמם בחומר וברוח; כבודן ירד פלאים ומצבן הרכושי היה רופף בכל עת; ידוע הדבר, כי כל זמן שלא בטלה ועברה ממשלת הזדון ברוסיה אי־אפשר היה לדעת הקהל החפשית באמעריקה יביא בברית־מהחמה או שלום עם הצאר וסייעתו הרשעה, אשר משלו ברוסיה ממשלה בלי מצרים. בכל אופן ברור הוא, כי הפוגרומים היו לגורם משפיע על יחס עמי המזרח לעמי [illegible] של חכמי־המדינה, חברי הועידה, לארצות [illegible] נוספו על רוסיה ורומיניה ארצות חדשות אחרות אשר הוכיחו גלוי ברוע מעלליהם, כי גם ידם „ידי עשו“ לשלול ולרצות את נפשות היהודים, ולא עוד, אלא שהתלמידים של השודדים אשר באוקראינה, פולניה וגליציה וכדומה, הגדילו הרע יותר מרבותיהם הרוסים. והנה אין ספק בדבר, כי התפרצות מגפת הפוגרומים בעת האחרונה הכעיסה תמרורים את לבב ראשי הועידה ותתן [illegible] כי „העמים החדשים“ [illegible] בעזרתם עודם רחוקים מהכיר ומהבין את יתרון חוקות החופש והבטחון של היחיד וכי כמוהם כמלכות הזדון אשר זה עתה ירשו את מקומה. רבים מגדולי פולניה הבינו זאת סוף־סוף ואחד מהם הודה לא כבר בלונדון, כי כל פוגרום ופוגרום הוא מכחית את שטח הטריטוריה של פולניה החדשה, וההכרזה הזאת היא אשר נתנה בינה בלב פאדאריבסקי, כי לא יסרב יותר מדי לדעת הכבירים וכי טובת פולניה דורשת ממנו, כי ימהר לחתום על התנאים אשר הטילה על ארצו ועידת־השלום ביחס לזכויות היהודים...

ומה שנוגע להתיחסות הועידה אל שאלת בטחון הנפש והרכוש של היהודים, הנה גם בזה עלינו להודות, כי התיצבו ראשיה על מרום פסגת הצדק והיושר האנושי. לא הועילו לפולנים כל הכרכורים, כל החנופות וכל הסכומים שהוציאו על התעמולה של „לא יהרין“; אפילו שתיקת העתונות בפאריז ובמקומות אחרים לא הפריעו בעד האמת לפלס לה נתיב בלבבות ובמוחות, וגם פריצי בני ישראל מכת הפולנים בני דת משה מזה והסוציאליים

ההדישים ולא אליהם הם כאו, עלו!...) פראזה זו מרגנת את גרונם של אלה, שהיו רגילים שם להיהם, לשוע מעל בימות — ואם אין את מי ניהמים בדלית ברירה גם בצל.

כך הוא מעמד הענינים, רבותי!

וכל מי שקרא באותו „פתח דבר“, באותה „פרוגראמה“ של העתון ורצה לדעת מה רוצים אברכי־ניו־יורק־ובוסטון — נוכח עד מהרה, שהנה הדבר הוא השוד מאד: הם מ ש ק ר י ם, הם מזייפים!

יודעים אתם בשל מי הם מזייפים? —

בשבילכם שם באמריקה!

הם רוצים להרתיח את דמכם: ראו, ה„עברים“ מענים אותנו כאן בפרך, גוזלים את הדבור מאתנו! — הוי, ישראל בני רחמנים!...

ואולם אנו יודעים אחרת, אנו יודעים לקרוא את הילד בשמו: צדצודימלין, פראזות נבובות — ותו לא

הנה לשונם של אותם ז׳רגוניסטים: למרות כל הרעש, למרות [illegible]

אין אותו גליון לפני) — למרות כל זה — מה תחשבו, רבותי? — למרות כל זה נפתח ביפו „קלוב לאידיש“! ובסופא דאותה קוריספונדינציה: שם נקרא אידיש, שם נשמע אידיש ושם נשיר אידיש

הוי, גבורי ישראל!

ואין עוד „קאריקאטורה“ מגוחכת כעתון זה — ומי עינים לו ומי אזנים לו, ויראה דיקא מאיתו עתון ז׳רגוני עד כמה נתבסס כבר כאן כל זה, שאנו מכנים במלה אחת ע ב ר י ת. בגליון זה, [illegible], בא בנוי רב לזה, בלא יודעים ובלי כונה..

[illegible] מי החיים, ה ם הרוחים מן ההמון ואם יש [illegible]

מתוך סבה פשוטה זו, מתוך אכסיומה נושנה זו:

[illegible]

[illegible] עברי״!

[illegible]

המדומים (כליברמאן, הסוציאלי הפולני), אשר באו לפאריז ויתאמצו להכחיש את עצם המעשים והשערוריות שנעשו ליהודים, גם הם לא עמדו לבאי־כח פולניה. ויש לשער, כי כזה יהיה גם גורל ההתכחשות אשר נשמעו בשבוע זה בפאריז בשם מורגינטהוי וסייעתו... חוץ מאיזו יהודי פולניה ואיזו מתבוללים או מדיניים חשודים לא נמצא אף יהודי אחד אשר לא התמרמר כנגד הרציחות והרדיפות בארצות הסלאבים וכל מי שהיתה היכולת בידו לעזור להשומרים על נפשות ישראל או גם למצוא נתיבות בספירות של הממשלות, עשה עד כמה שידו היתה מגעת כדי לשים קץ למגפת הפוגרומים הנוראו.

ואף אמנם הראו ראשי הועידה בגלוי, ועוד יותר במשא־ומתן בסתר שהיה להם עם באי־כח עמי מזרח אירופה, כי בשום אופן לא יסבלו ולא ישאו את חרפת הפוגרומים ויזהירו אותם, כי הם ערבים בחופשתם ובחייהם הכלכליים והמדיניים על כל צרה שלא תבוא על היהודים באשמתם ואפילו באי־זהירותם בלבד.

יודעים אנחנו, כי האזהרות האלה פעלו על המדיניים והקופצים בראש אשר בארצות מזרח אירופה פעולה חזקה ונמרצה וכי כולם מבינים סוף־סוף, כי לא תהיה תפארתם וביחוד תועלתם על דרך הרדיפות והשוד והחמס. הם נוכחו מעתה, כי עליהם לקחת כל מיני האמצעים שבידם כדי לשים קץ לשערוריות בהיהודים. והם עושים כעת את כל אשר בידם כדי לגולל מעליהם את האשמה על כל הנעשה עד היום. ואפילו העלילה הפולנית הידועה, כי אך את הבולשיביקים הם רודפים ומכלים לא מצאה אוזן קשבת בספירות ההשיבות אחרי שהוברר הדבר, כי רוב המוני בני ישראל רחוקים הם מדעות קיצוניות וכי נהפוך הוא, רק הרדיפות והצרות הן שהסבו בנפשות כמה מצעירי בני ישראל, כי ימשכו אחרי דעות קיצוניות.

אמנם לא ביד הועידה בפאריז לשים קץ בפעם אחת לפוגרומים, אבל מאתה היתה שומה להחליט ולאמר, כי העמים והממשלות הם אחראים בעד נפשות היהודים ורכושם. ובהחלטה זו צפון גרעין בריא, כי יוכחו כל באי עולם, כי אוכלי בני עמנו ורכושם יאשמו בפני דעת הקהל ומשפט העמים הנאורים.

את כל זה אמרתי מנקודת־הראות של המשפט המוחלט: ועידת־העמים עשתה במקצוע זה את כל מה שהיה בידה לעשות, וזה כבודה וחשיבותה. אבל קשה מאד להחליט ולאמר, כי די בזה בלבד בשביל שתכלה הרשעה מן הארץ — ויש לחשוש, כי עוד נכונים ימי רעה וצרה לאחינו במזרח ובצפון, — על כן צריך שכלל ישראל יהיה נכון לעמוד על המשמר ולהגן על אחינו בכח המצב הסימפאטי החדש אשר יצא מועידת־השלום.

פאריז.

בְּדִמְעַת בַּת עֵינֵךְ הַזַּכָּה,
כְּלַחַשׁ־אַנְחָתִי בְּלִי קוֹל,
שִׁלַּמְנוּ אֶת מֶכֶס־הַגְּבוּלִים
וַנַּעֲזוֹב אֶת מַלְכוּת יוֹם תְּמוֹל.
כִּי בָגַד בְּשִׁנֵּינוּ הָאָדָם,
וְלֹא נֶאֱמַן אִתָּנוּ גַּם אֵל.
וְיוֹמָם אִם נִסְתַּר הַנֹּחַם —
לֹא בָאָה הַשִּׁכְחָה עִם לֵיל.
נַשְׁלִיכָה בִּמְצוּלַת יַם־אוֹפֶל
שִׁיּוּרֵי הַטּוֹב וְהָרָע,
וַעֲנִיִּים בְּנֵי־חוֹרִין נֵלֵכָה
לְאֶרֶץ יוֹם מָחָר הַבָּא.
לֹא נִטַּע עֵץ תִּקְוָה חֲדָשָׁה—
שָׂבַעְנוּ פְּרִי־יֵאוּשׁ הַמָּר —
דַּי לָנוּ בְּרֶגַע־מְנוּחָה
לַלֵּבָב הַזּוֹעֵף וָסָר...

ב. נ. סילקינר.

ניו־יורק.

תּוֹרָתוֹ וְשִׁירָתוֹ שֶׁל תָּגוֹר

מאת

ד"ר יואל בלוי.

ב.

מכל האמור בפרק הראשון הגענו איפוא אל פתרונו של רבינדראנאת תאגור, המתנגד לשלש אלה הפתרונות. והפתרון הזה אינו המוני ולא פילוסופי, אף לא מדעי, אלא שירי, פיוטי; והוא מבוסס על הפך העיקר הקודם: רעיהם אינו אויב האדם, כי־אם אוהבו. „משא־העולם" אינו אלא חזיון ארעי והוא נותן מקום אל „פיתוי־העולם". העולם קורא אלינו בקריאה של חבה, כאדם הקורא לרעיתו, והוא מפתה ומפייס אותנו כדי שנתקרב אליו. להיות בחברתו, להשתתף אתו ולהדבק בו, זוהי הדרישה שהעולם דורש ממנו, ולא לבאר את כל סודיו, אף לא לשאוב את כל עשרו החמרי. התיחסותו של תאגור אל

העולם היא התיחסות של אהבה: והרי האוהב אינו מבאר ומפרש את אהובתו, אינו מתאמץ להתעשר מהונה, משתוקק הוא ליהנות מזיוה עד בלי די. ובכן, הרי הפתרון: היופי הוא סודו של העולם, וחייב אדם להתחבר אל יפי־העולם בתור אוהב. צער־העולם, שהוא צער הפרידה, נבלע ומתעלם בתוך יפי־העולם; אותה האישיות העומדת לעומת המציאות הענקית, אף־על־פי שהיא פעוטה ועלובה, מתרחבת ומתפתחת על־ידי ההשתתפות האצילה הזאת עם חיי התבל.

דורש תאגור: אל תהיו כחופרים הרוצים להתעשר, ולא כחוקרים הרוצים להתישר, אלא כשוחרים ואוהבים שאינם מתפתלים ומתפלפלים בכל מיני פקפוקים, אלא נהנים ומתענגים ומתעלסים עד כדי רויה. העולם איננו בית־מסחר לסוחרים, ולא בית־מדרש למבקרים, ולא בית־חרושת לתעשיה; העולם הוא שיר, העולם הוא תמונה, ומפני זה רק המשורר, רק מי שמתקרב אליו ברגש פיוטי, יכול להשיג את שיריותו ואת ציוריותו של העולם. וכך שר תאגור על ענין הזה:

„ידעתי, ידיד, כי תתענג על שירי.
ידעתי ידוע אשר רק כמשורר אבוא לפניך...
שכור שמחת השיר, עצמי שכחתי, ואקראך
ידיד שאדוני אתה".

באופן הזה, כאמור, תאגור מוצא פתרון לשאלת החיים בהשקפתו השירית על העולם ומלואו...

* * *

האהבה העולמית המתבטאת על־ידי היופי שבתבל היא הנושא, שאליו שב תאגור תכופות. והנה היופי מראה בעליל, שהעולם לא יושג לנצח על־ידי חוקים מדעיים בלבד: מפני שאי־אפשר לבאר ולהגדיר את היופי על־ידי גדרים גשמיים. יש בידי המדע לברר כל דבר שהוא תשמישו של עולם, כל דבר מעשי ותועלתי; אמנם איזו תועלת יש ביופי? אילו היה העולם מכונה ענקית להספיק לנו מזון ומחיה, אור ואויר, הנמצא אז רבבת־פרחים בשדות וכרמים, ושירי־צבעים ברקיע השמים, שאין בהם לשום בריה תועלת מוחשית? אלא העולם הוא שיר ומתוך־כך יש יופי בעולם. אכן, מתנת־חנם ניתן לנו היופי, בלא מחיר וללא מטרה. בעלי המדע נלאו למצוא פירוש מספיק למתנת־חנם זו, למציאות היופי בעולם, מפני שטעמה עמוק וכמוס. היופי הוא סימן של חירות; בשביל היופי הטבע משתחרר מתחת עול החוקים הלוחצים אותו. יש גבול לים, אבל אין גבול למשברי הגלים והמיתם; יש חוק לשמש, אבל יש חופש לשקיעה ולבקיעה. השרביט שביד הבורא, שבו הוא רודה בים וביבשה, נהפך למטה־קסם ולמכחול־אמן לחולל בו מנגינות וגוונים, צלילים וצללים. מצד אחד אמנם יש חוק מוגבל ומסוים, אך מצד שני יש חופש וחן וחבה. אוהבו של עולם שפך את היופי על כל מרחבי התבל ברוח נדיבה, הוא הפך את התגוששות הפחות ההמריים על־פי חוקים מכונתיים, למשחק כביר של עונג ושעשועים על־פי מדת היצירה החפשית. בעלי המדע רואים את החוקים ולא את החופש, את ההתנגשות ולא את המשחק. הם חוקרים, ובשביל זה אינם מוצאים. תאגור רואה את החוק, אבל מעל להוק הוא צופה לחופש: הוא איננו חוקר, כי־אם אוהב — החוקר מבקש ואינו מוצא, אבל האוהב אינו מבקש, ועל כן הוא מוצא! ועל משחק־שעשועים זה שמצא שר לנו תאגור:

„כשאני מביא לך, בני, צעצועים צבעונים,
אני מבין למה יש משחק צבעים כזה על־פני העננים,
ועל־פני המים;
ולמה הפרחים טבועים הם בשלל־גוונים —
כשאני מביא לך, בני, צעצועים צבעונים.

כשאני מזמר לך להרקידך במחול,
יודע אני באמת,
למה יש זמרה בעלים המאוושים,
ולמה הגלים שולחים מקהלת קולותיהם
ללבב הארץ המאזינה —
כשאני מזמר לך להרקידך במחול.

כשאני מביא ממתקים לידיך התפסניות,
יודע אני למה יש דבש בגביע הפרח,
ולמה נמלאו אוצרות הפירות עסיס מתוק —
כשאני מביא ממתקים לידיך התפסניות.

כשאני נושק ללחיך, יקירי, להעלות בת־צחוק על שפתיך,
מבין אני לנכון,
איזה עונג הוא זה הזורם מן השמים
באור הבוקר,
ואיזו חמדה היא זו אשר רפיף־הקיץ מביא אל גופי —
כשאני נושק להעלות בת־צחוק על שפתיך".

אם כן, הבורא הוא האב, והאדם הוא הבן, וההדר והחמדה שבעולם הם הצעצועים והממתקים שהאב מביא לבנו ידידו חנם. היוכל המדע להגיע לידי השגה שכזו? אמנם מה שאין ביד המדע יש בכח המשורר: „רק כמשורר אבוא לפניך"...

* * *

השקפת־עולם שכזו, המתבססת לא על המחשבה, כי־אם על הרגש הפיוטי; לא על העיון, כי־אם על האהבה; לא על המעשה השוקי, כי־אם על שותפות חיה וידידית אל כלל־העולם, — היש לה שום יחס אל ההויה הממשית, שום נגיעה במציאות האנושית הרגילה? האין זו אלא הזיה ריקה, שאין שום תועלת בה, ושרוב הצבור אינם יכולים לעמוד בה? הלא בשר־ודם אנו, ולא מלאכים האומרים שירה ונהנים מזיו השכינה. ואם מערערים אנו על הבחינה הפילוסופית שאינה מתקשרת עם חיי יום־יום, הלא אז ביותר צדק יש להתאונן על התורה הפיוטית הזאת, המתרחקת, כפי הנראה, עוד יותר ויותר מעניני החיים?

להזיות כאלו קוראים בעלי ההגיון הקר, המתגנדרים בשבחיהם לשירתה ולמשירת היפה־רגש, — „מיסתיות".

ואיזה בזיון גאה מתהבר בשם הזה: „מסתיות"! „השתפכות־הנפש" — מאן דכר שמה?...

אָכֵן תאגור הוא „מסתי", פוקד על הנסתרות שבמציאות, באופן היותר משובח. הוא עומד בדעתו, שמסתיות כזו מעשית היא במובן היותר אציל. יש מעשיות ומעשיות. יש מעשיות גסה של אדם מן השוק, ויש מעשיות המתפעלת מנשמה יתירה, המושפעת ממעל והשואבת את גבורתה ומרצה להנהגת החיים הרגילים ממעינות אלהים. אין כתאגור השופך בוז על אלה ש„מסתיותם" מתבדלת מן החיים המעשיים, אחרי שלפי דעתו האלהים נמצא בחיים הממשיים, בחיי העולם כבחיי האדם:

„חדל מזמירותיך ותהלותיך ומשמוש מחרוזת־פניניך!
את מי אתה מעריץ בדד בקרן חשכה זו בהיכל סגורי־
הדירתית?
פקח עיניך וראה, כי אין אלהיך לנגדך!

שם הנהו באשר האכר משדד את אדמתו הקשה,
ובאשר מסיקל־דרך מפוצץ אבנים.
עמהם הוא בימי שמש וגשם, ובגדו מכוסה עפר.
פשוט את מעיל־קדשך וכמוהו רד לאבק האדמה!

שחרור? שחרור זה איה מקומו?
רבוננו אף הוא קבל על עצמו בשמחה את כבלי הבריאה —
אסור הוא עמנו בזיקים לנצח נצחים:

צא מהגות־כוונותיך, ושים הצדה קרבן־פרחיך וקטורת־סמיך!
מה תזיק לך אף כי בגדיך יבולו ויטונפו?
פגשהו ועמוד אצלו בעמל ויגיעה
ובזיעת אפים".

ובהסכם להמעשיות הזאת הנזהרת מלהבדל מן החיים, מתפלל תאגור תפלה זכה בה„סאדהאנא" שלו:

„מי יתן והיה לנו הכח די־ראות ושמוע כליל את עולמך, ולעבוד בו באומץ שלם. נחיה־נא כליל את החיים שנתת לנו, נקח בגבורה, ונתן בגבורה. זוהי תפלתנו אליך. נרחיקה לעולמים מתוך רוחנו את ההזיה החלשה, ששמחתך נבדלת היא מן הפעולה, והיא דקה, בלי צורה, ורפויה. בכל מקום אשר האכר משדד אדמתו הקשה, שם שמחתך נובעת מירקרק הדגן, בכל מקום אשר האדם גודע את עצי־עבות שביער ומסקל את הקרקע למשעי, ובונה לעצמו בית־מושב, שם שמחתך שרויה עליו בשלום ושלוה.

„אהה, פועלו של העולם! נתפלל אליך, שהזרם השוטף של מרצך העולמי יבוא בחזקה, כתוקף רוח־תימן אביבי יבוא בשאון ורעש על כר נרחב של חיי אדם, ויביא ריח של רבבות פרחים, מלמולים של רבבות יערים, וימתיק וימלא זמרה את רפיון חיי־נפשנו הצנומים. כחותינו המתעוררים ומתחדשים יתנו קול ויבקשו למילוים בלי־גבול מתוך עלה ופרח ופרי".

אלה שקראו ספורים על־אדות חיי ההודים המבקשים ל„נירוואנא", להתבוללות גמורה בתוך האין־סוף, חושבים, שעיקר מגמתם של ההודים היא הנזירות והפרישות מדרכי העולם. אָכֵן אין תפלתו זו של תאגור תפלת פרוש ומתבודד. אָכֵן „מסתיותו" של תאגור מעשית היא, פועלנית במדה מרובה, ולא תוצאת דמיון חולני וחלש...

שְׁנִיּוֹת בְּדָת וּבְמוּסָר

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

ד.

(שכר ועונש).

מבלי היסוד של שכר ועונש אין לא לדת ולא למוסר שום מובן ממשי, ריאלי. אם התנהגות טובה אינה מביאה שום טוב בבחינת שכר, והתנהגות רעה אינה מביאה שום רע בבחינת עונש, אין כאן שום בסיס לאיזו תביעה משהי האומרת לסדר את התנהגותו של האדם על־פי דת או מוסר. הדבר נאמר ונשנה פעמים אין מספר, שהעובד „על מנת לקבל פרס" פחות המדרגה הוא בערך אל העובד „שלא על מנת לקבל פרס", שהראשון הוא „עובד מיראה" והשני הוא „עובד מאהבה", „לשמה" או „לשם שמים". ואמת נכון הדבר במדה ידועה. אבל אי־אפשר לדון מזה, שיש כאן איזה בסיס לתביעות מוסריות חוץ מגבולה של תורת שכר ועונש. אדם היושב ומצפה לשכר אישי בשביל איזה מעשה טוב שעשה והוא מדקדק בחשבונו הפרטי עם הקדוש־ברוך־הוא שיתן לו כפלים או מאה שערים על הפסדה של מצוה, בלי ספק שהוא עומד על מדרגה פחותה ברת ומוסר. אבל נכיניים אנחנו להיות, שהמצפה לטובתה של משפחתו, עירו, מדינתו, וביחוד לטובתה של האנושיות כולה, איננו במדרגה פחותה, ואנחנו חושבים את מדרגתו ליותר גבוהה כל מה שהוא מרחיב יותר את חוג דאגתו מן המרכז אל המקיף, מעצמו ובשרו ממש אל כל הקרובים והרחוקים הבאים אל חוג השפעתו. אָכֵן, מה הוא מובנה האמתי של תביעתנו זאת? מה הוא יסודה, ומהיכן היא יונקת את הכח המחייב שאנחנו מיחסים לה?

אם יורדים אנחנו אל סוף מובנה, מוצאים אנחנו, שהתביעה הנזכרה מיוסדה היא על ההשקפה העמוקה, המשותפה לבעלי הרעיון הדתיים והפילוסופיים היותר מצוינים שבכל הזמנים, שאפשר לסמנה בשם „תורת האחריות הכללית":

אין כאן מקום לחשבון היחיד במובן מוחלט. היחיד קשור הוא באלפי חוטים אל סביבתו: המשפחה, השבט, המקום, המדינה, המין האנושי. הרעיון הזה מבוטא הוא בתורת היהדות העתיקה: „פוקד עון אבות על בנים".

התביעה, איפוא, לעשות טוב מתוך „אהבה", באמת אינה אומרת אלא לזרז את היחיד ולחזקו ברעיונה של

תורת האחריות הכללית. ואולם הרעיון הזה אין לו שום מקום ושום מובן, אם איננו מבוסס על תורת אחריות היחיד ותורת שכר ועונש להיחיד. באמת, כל זמן שאין אתה מרוצה להודות לרעיון הפכפך, שמעשה מוסרי לאמתו אינו אלא מעשה כזה, שאינו מביא טובה לשום אדם. ומעשה אי־מוסרי לאמתו אינו אלא מעשה כזה, שאינו מביא רעה לשום אדם, הרי מאמין אתה בשכר ועונש. אם מודה אתה בכלל, שמעשה טוב יביא איזו טובה לעושיו, ומעשה רע מביא איזו רעה לעושיו, כבר אתה הולך ומודה בתורת שכר ועונש. אמנם עדיין ישנן כאן כמה וכמה שאלות על־דבר שיעור חלקו של היחיד באחריות ובשכר ועונש, שאלות דתיות ופילוסופיות עמוקות וסבוכות, אבל העיקר לענייננו בזה הוא, שאתה מודה ברעיון שכר ועונש בבחינת תולדות מעללי איש.

עכשיו צא ולמד: בשעה שאתה מודה, שעל־ידי מעשיך בדרך אחת אתה משפיע על מהלך העניינים באופן ידוע, בעוד שעל־ידי מעשיך בדרך אחרת אתה משפיע על מהלך העניינים באופן מהופך ממש, הרי כבר הודית בשניות בטבע והיסטוריה. שאם לא כן לא תהיה כאן אלא דרך אחת למהלך העניינים, דרך אחת סלולה ומוגבלה מאז מלפני בראשית, מכח הדחיפה הראשונה, אם באמת היתה שם דחיפה של בראשית, או מכח סדר העולם הנצחי המקופל במסקנתה של השקפה זו.

כאמור, הרעיון הכולל הזה, רעיון של שכר ועונש, משותף הוא לשניהן, לדת ומוסריות. במובנו הכולל הזה רעיון שכר ועונש אינו מחייב אלא את האמונה בשכר ועונש בבחינת תולדה טבעית להתנהגותו המוסרית או האי־מוסרית של האדם. מהותה של השניות המחויבת מתוך יסוד שכר ועונש זה באמת אינה אלא מבטא אחר של השניות המחויבת מתוך יסוד הבחירה החפשית. ואולם מתוך השקפה הדתית יסוד שכר ועונש בהכרח יש לו מובן יותר מלא ויותר עמוק. מתוך ההשקפה הדתית מאמינים אנחנו, שכל מעשה טוב או רע מוליד הוא איזה שכר או עונש (כללי או פרטי), שלא היה נולד כלל, אלמלי מהלכם הטבעי של העניינים היה הולך את דרכו בלי שום מפריע ומשפיע מבחוץ. ובמסקנתה של ההשקפה הזאת מקופל הוא גם סגנון חדש של השניות המחויבת:

ישנם כאן שני סדרי עולם — סדר החוק הטבעי ו„סדר־העולם המוסרי". הסגנון הזה איננו סתם מליצה, אלא דברים כמשמעם: לו הסדר הטבעי, והוא עשהו, אבל גם הסדר המוסרי שלו, והוא עשהו. וכשם שאין לך שום מעשה מוסרי לאמתו בין מעשיו של אדם, כל זמן שאינו כובש איזה יצר המסיתו לעשות או להניח איזה מעשה בהסבב את המניע הטבעי שאנחנו מצפים אליו מתוך פעולתו של החוק הטבעי, כן גם שכר ועונש במובנם הדתי אין להם שום מובן, אם אינם מפריעים את מהלך העניינים שאנחנו מצפים אליו מתוך פעולתו של החוק הטבעי. אין אנחנו חוששים להשתמש במלת „מפריע", אבל לאמתו של דבר אין כאן שום הפרעה ושום התנגדות אנטולוגית בין שני הסדרים. שני הסדרים האלה מיוחסים המה זה אל זה יחס קבוע בבחינת חלקיו המהותיים של סדר כולל ומקיף. ההפרעה וההתנגדות שביניהם הולכות והוות על־פי יחס שיטתי שביניהם, מציאות יחסים עראיים צדדיים של ערכם היחיד והמיוחד.

ואם אמנם אין כאן מקומו של הענין לדון על טענותיה של ההשקפה הדתית נגד ההשקפה המוסרית סתם, הלא מתוך שאלתנו פה טוב להזכיר, שההשקפה המוסרית שאינה מאמינה באבטוריטה אלהית עולה היא לשניות מוחלטת, אנטולוגית, בעוד שלפי ההשקפה הדתית, המאמינה באבטוריטה אחרת של המוסריות, השניות אינה אלא יחוסית, פינומינולוגית, אשר מכינה פתח פתוח לתורה שלמה של אחדות מוחלטת.

ובכלל, כל בנינה של הדת מבוסס הוא על יסוד השניות שבתורת שכר ועונש: אם המיות השגחה ותפלה אינן צלצולים ריקים, אז בלי ספק מניחים המה סדר־עולם של שניות. אם אלוה משגיח הוא, הרי בלי ספק הוא מחדש איזה עניינים, שלא היו באים לפי מהלכם הטבעי של המאורעות. אומרים, שתפלה יש לה כמה תפקידים: היא מבטאה את ה„אני מאמין" של המתפלל; יש בה דבקות הנשמה באלוה; יש בה משום התקיימות פסיכולוגית של האמיתיות הנצחיות; משום השתפכות הנפש ויישוב התעלותו האמנותית של הרוח ומשום התחדשות נעורים של כל הכחות המוסריים שבאדם. כל זה טוב וגם יפה הוא, אולם כל אחד ואחד של התפקידים של תפלה שהזכרנו, מבוסס הוא על מובנה המקורי של תפלה, כלומר, תפלה בבחינת תחנונים ושאלה. תפלה בבחינת תחנונים היא לשאול מן השם איזה דבר ידוע, דבר שלא נשיג בלי תפלה. כמובן, המאמין בתפלה בלי שום פלפול ובלי שום גנבת־דעת, בתפלה פשוטה כמשמעה, עומד הוא בפני כמה שאלות חמורות ומבוכות סבוכות. אבל לא בזה אנחנו דנים כאן, אם ההשקפה הדתית עומדת היא בפני הבקורת, אם לאו. אלא: אם מודים אנחנו, שההשקפה הדתית יש בה ממש, אז גם תפלה, תפלה פשוטה כמשמעה, יש בה ממש בהכרח. אם מה שאנו קוראים בשם אלוה אין בו ממש שום יכולת לחדש איזה דבר או מאורע שאינו גזור מאז ומסודר ועומד על־ידי מה שאנחנו קוראים בשם „חוק הטבע". אז איננו הגון וראוי שאנחנו נעבדנו יותר מאיזו מכונה מתוקנה.

[אגב אורחא: החומרות שבאמונת שכר ועונש ותפלה אפשר להמתיק על־ידי נתוח של בקורת המושגים „חוק הטבע" ו„סדר המוסרי" או „חוק המוסר". השאלה הזאת אין לה דבר אל שאלת הנסים. נסים מפריעים את מהלך הטבע על־ידי הפסקה בשלשלת הסבות והתולדות שהמאורעות חרוזים עליה, בעוד שההשגחה מפריעה על־פי יחס קבוע ומשטר מסודר].

לְאֻמִּיוּת וְהִתְבּוֹלְלוּת

מאת

צבי שארפשטיין.

א.

הטראגדיה האנושית הגדולה, שסיומה הרשמי בא עם כריתת ברית־השלום, תחילתה היתה התרוצצות עמים אדירים בעד שעבוד העולם, וסופה — מלחמת לאומים קטנים בעד שחרורם. עוד בראשית ימי המלחמה החלה התפוררותן של שתי המדינות מרובות הלאומים: אויסטריה ורוסיה. מנהלי הפוליטיקה ואפילו מפקדי המחנות משני הצדדים נוכחו, כי לא יוכלו לעורר תשוקת מלחמה בקרב העמים הקטנים, אלא אם ימציאו להם תעודה לאומית מיוחדת. שני הצדדים האמורים החלו על כן להבטיח לאומים המשועבדים הבטחות טובות לעתיד לבוא. אך ההבטחות הללו הביאו לידי תוצאות מהופכות: תחת לעזור לאחד הצדדים החלו העמים הקטנים להלחם על שחרורם הגמור. עם גמר המלחמה נתקיים חלומם: מפת אירופה נשתנתה, גבולות הוצבו בין עמים וכל איש חונה „על דגלו ועל מחנהו".

כך פתרה המלחמה את אחת השאלות היותר חמורות בעולם. הרעיון, כי הארץ צריכה להחלק על־פי העמים והלשונות היה לנחלת הכל. עוד לפני שנים מועטות היתה שאלת הלאומים כספר החתום לרוב האנשים. מדינת אויסטריה היתה המדינה היחידה שהרגלי רבוי־הלשונות וערבוב התחומים ששררו בה, – שהשאלה הלאומית היתה מנסרת באווירה. שם נבראה גם השיטה של „מדינת לאומים". המלחמות שלא פסקו בבאלקאנים נחשבו לפרי הנרגנות של הממשלות המתחרות ולא למלחמת לאומים. העמים המשועבדים שברוסיה, אשכנז וטורקיה נרדפו על צוארם ואיש לא שמע את צעקתם, כי דכוא הלאומים היה „ענין פנימי", והתערבות בענין כזה מצד ממשלה אחרת נחשבה לחטא ולעון. בצרפת, אנגליה ואמריקה לא התעסקו כלל בשאלת הלאומיות. אך באה מלחמת־עולם זו והוללה מהפכה גדולה בדבר זה, כי העמידה את שאלת הלאומים בראש כל השאלות.

אך הנפתרה שאלה זו עם גמר המלחמה? האפשר באמת לחלק את מפת הארץ על־פי הלאומים והלשונות? ומה נעשה במקומות אשר בהם יגורו העמים מעורבים זה בזה? ומה נעשה באלה הנודדים העוזבים את ארצם ואת מולדתם לרגלי הכרח כלכלי או משום סבות אחרות ונאחזים בקרב עמים אחרים? ומה נעשה באותן הסתירות ובאותם הניגודים הנגלים לפעמים בין רגש אמונתנו לבני־עמנו ובין רגש אמונתנו למקום מגורינו? שאלות אלו וכיוצא בהן אינן רק הלכתא למשיחא, כי־אם עומדות הן על הפרק ונוגעות בכל העמים, ובפרט בנו היהודים, העם המפוזר והמפורד.

החוקר החשוב והעסקן הצבורי, הפרופיסור אלפרד צימרן,* שהיה סגן המזכיר במיניסטריום האנגלי לעניני חוץ, פרסם לפני חדשים אחדים ספר רב־הערך בשם „לאומיות ושלטון".** הספר מכיל מאמרים, שהמחבר הדפיסם בשנות המהומה בעתונים ובירחונים האנגלים היותר חשובים וגם מספר הרצאות שהרצה ברבים על שאלת הלאומים והלאומיות והיחס שבין הלאום ושלטון המדינה. הספר עורר תשומת־לב מרובה גם משום שהמחבר מצטיין במקוריות ובבהירות המחשבה וגם משום החידוש שיש בהשקפותיו לקהל האנגלי והאמריקאי. ומפני שרוב השאלות נוגעות נגיעה ישרה בעם ישראל ובמצבו המיוחד שבין העמים, הנני נכון למסור לקוראי „התורן" את עיקרי דעותיו של המחבר.

ב.

צימרן אינו מחדש הרבה בבסוסה של הלאומיות. הוא מעמיד את עיקרי הלאומיות על התכונות והסגולות המיוחדות שנסתמנו בעם על־ידי מאורעות ההיסטוריה ותנאי ארץ המולדת, על המסורת ועל הרגשת האחדות הלאומית. לאחדות־הגזע אין המחבר נותן ערך מיוחד. הגזע הוא סימן אובייקטיבי ולא תמיד סימן מובהק. נשואי תערובות היו נוהגים בכל הדורות, ואין עם בארץ אשר יוכל להתפאר בטהרת גזעו. צימרן אינו מעמיד על כן את הלאומיות על יסודות טבעיים־חיצוניים, כי־אם על יסודות נפשיים, פסיכולוגיים. קנה־המדה ללאומיותו של היחיד היא הרגשתו והכרתו הפנימית, ששייך הוא ללאום ידוע.

אולם במדה שהמחבר מקצר בסמון השרטוטים החיוביים של הלאומיות, בה במדה הוא מרחיב את הדבור על התוצאות השליליות של ההתבוללות, ובדבריו אלה נמצא צדדים שהם חדשים אפילו לעברים, ששאלת ההתבוללות מעסיקתם מיום היותם לעם. אמנם גם בספרותנו נמצא רמזים המכילים את גרעיני ההשקפה של צימרן, אך מעולם לא הובאו לידי בהירות ובליטות כזו. אנו היינו רגילים לבקר את החזיון הזה בחיינו מתוך נקודת־השקפתם של בני אדם נענים ומדוכאים. אנו היינו חורצים את משפטו של המתבולל כבוגד, כפחדן מוג־לב אשר עזב את מחנה החלשים ועבר אל התקיפים. והמחבר דנן רואה את ההפסד הרב שהתבוללות מביאה להאנושות כולה, מצד שיש בה ירידה מוסרית־חברתית. הלאומיות היא ההרגשה המקשרת את היחיד אל צבור ידוע, הלאומיות שומרת על השקפות מוסריות שנוצרו במשך דורות והיו לבשר מבשרם של בני־הלאום. המסורת ממלאה את נפש היחיד בתוכן לאומי, תוכן

---

* הפרופיסור צימרן לוה את לואיס ד. בראנדייס במסעו לארץ־ישראל יבבקרו שם בערים ובמושבות. המערכת.

** Nationality and Government with other war-time essays, by Alfred E. Zimmern, New York, 1918, 362 עמודים (נדפס באנגליה).

המרומם אותו מעל פעוטותם של צרכי־הגוף ותענוגותיו, תוכן המכשירי הרגישות הנשגב והנעלה בחיים. אויב ההתבוללות מריקה את הנשמה מירושת הדורות ומהובות העתיד ומעמידה את האדם דל וריק.

„נגש אנכי לשאלת הלאומיות — אומר המחבר — לא כאשר יגש אליה העוסק בצרכי המדינה או ביחוסי המדינות, כי־אם כמורה, כאיש אשר מגמתו לגלות את האמת הכמוסה והטוב הצפון בנשמת כל אדם, כחוקר אשר דרכו לחפש ולמצוא את הצדדים הטובים אשר באנשים, ויפנית אל הרגשותיהם הנעלות ובדרכים, אשר האנשים יבינו את דברינו על נקלה. ובתור מחנך אין מגמתנו להכנים אל תוך נשמת האדם את אשר נהפוך אנו, כי־אם לגלות את הטוב שיש בו".

„אנכי ראיתי בעיני — מוסיף המחבר — את התמוטטותה של הלאומיות ואת חורבן מנהגי המסורת עם כל האסורים והגדרים והסייגים התלויים בה, — בהשפעתה של החמרנות. פגשתי ב„לבנטינים", שהיו מתגאים בפני שאין הם שייכים לכל לאום. ובהוציאם מתוך כיסיהם תעודות־מסע אמריקאיות מעוטות מרוב שמוש היו מתפארים, שהתעודות הללו משחררות אותם מענשו של בית־המשפט. ומחשבה עלתה בלבי: האין האפר התמים והארוך טוב מן הלבנטיני הזה, בעל ההשקפה החמרנית? כשעזבתי את הבאלקאנים באתי אל ארצות־הברית ושם נוכחתי, כי צדקה השקפתי על הלאומיות. בסיועם של דזשיימס אדמס ואנשים חשובים אחרים, שיש להם אומץ לב להתעסק בשאלת ההגירה מצד ההשקפה הנכונה, התבוננתי וראיתי את יד הברזל של החרושת האמריקאית, והיא נוראה יותר בתוצאותיה מן האכזריות הפרוסית והמאדיארית. היא מוצצת את הטפה האחרונה מדם החיים הלאומיים של הפרוליטאריון המהגר, היא עושה אפרים תמימים ואנשים ישרים ופרימיטיביים לכלי־שרת חסר ערך עצמי ביד איל־הכסף השליט על ה„טרוסט" או בידי הפוליטקני של „טאמאני". אז רק אז נוכחתי, כי אמריקה יכולה להנצל מן האנארכיה הצפויה לה רק אם תשתדל להזק את החוליות המקשרות את האנשים ההם עם עברם. מאמין אנכי בלאומיות ואני בטוח, שהסכנה הצפויה ללאומיות בעולם המודרני לא תבוא מצד רדיפות הממשלה, כי־אם מאטרופיה רוחנית. ואטרופיה רוחנית זו יש בה סכנה בין שהיא באה על־ידי שלטון חזק ומדכא או על־ידי השפעות־הריסה אחרות שיש להן שמות שונים, כגון: התקדמות, תרבות, ציביליזאציה, טמיעה או קבלת „אמונת האמת" בבתי־הספר של המשלחת הנוצרית" (צד 67).

„נשים־נא לב — אומר המחבר במקום אחר — ששארית הלאומיות במקום ששיא משוחררת, לשמחתנו, מסבל הירושה של העבר המעציב. אני מדבר ביחוד על ארצות־הברית, כי שם אנו נתקלים במצב שהוא בנידון הלאומיות ההפך הגמור מן המצב באירופה. הלאומיות באירופה היא הרגשה טבעית שבעטין של הרדיפות והמציאות התפתחה להכרח־עצמית הלאומית. בארצות־הברית, המתפתחות במהירות נפלאה ובמדה ענקית, אורב ללאומיות אויב יותר מסוכן, והיא בת־ההכרח של תנאים כלכליים, שהם השרטוט הראשי באפים של החיים המודרניים באמריקה. והיה אם לא נושיט שם ללאומיות יד עזרה לחזקה ולסעדה תגוע מחוסר אונים. האויב החזק של הלאומיות באירופה היא אידיאליות פחותה, אויבה של הלאומיות באמריקה היא החמרנות הפשוטה והגסה. הלאומיות באירופה או שהיא נפוחה מרוב פטום כבארץ אשכנז, או שהיא מתמרמרת ומדכאת כבארץ פולניה. בעולם הישן גדלה הלאומיות יותר מדי ונעשתה למחלה, בעולם החדש צפויה להלאומיות סכנת הדלון־הצמיחה. המחלה שם לא לאומיות שמה, כי־אם קוסמופוליטיות. זוהי המחלה אשר נכירנה, בעברנו את ערי החוף בסוריה, כשנפגש בפני שהיו תלמידי בתי־הספר של המשלחת. פה באנגליה, במקום שיש צביון לאומי אחד לחיינו אנו רואים מחלה זו, במדה קלושה, ביחוסי המשפחה. פוגשים אני בהעירה־הגדולה, בסיחר שנתעשר ובאשתו, בבן הפועל המקבל תמיכה בבית־הספר והוא עולה בסולם החנוך מעלה־מעלה. כל אלה האנשים, שנעקרו ממפלגתם ומסביבתם, הוא הטפוס שהצרפתי קורא לו: „אדם בלי שרשים" (déraciné) — באותם האנשים אנו מוצאים, מלבד היסוד הנלעג שיש בו להספיק חומר רב לסופרים כטיקרי או ארנולד בנט, גם יסודות טראגיים. עלינו לזכור שאין האדם בריה בפני עצמה, כי־אם יציר חברתי ורק בתוך צבור אשר בו תשכיר עצמיותו, להיות את אשר הנהו, רק שם תוכל אישיותו להתפתח התפתחות שלמה ורק שם יוכל למצוא את אשרו האמתי ומקום לפעולותיו המועילות. הצד הרע שאנו מוצאים בקוסמופוליטאי או בהדיוט הקופץ בראש, או בטפוס היורד של המומר, הוא לא האידיאות שלו, כי־אם אישיותו. ה„סנוב" יוכל להעריץ את האצילים האנגליים, הקוסמופוליטאי — את האידיאלים העולמיים. ואפשר שהמומר קבל עליו את האמונה החדשה בלב נאמן. חסרונם עלינו לבקש לא באידיאות ברית נכונית, כי־אם באמצעים הרעים שהם משתמשים בהם לגשת את האידיאות בחיים. זה הוא חסרון חנוכי. בהשתדלותם להשיג דבר שהיא גבוה ונעלה מעליהם הם מאבדים את נפשם הם. הם נתקו את הקשרים עם העבר, ויחד עם העבר אבד להם גם חלק מנשמתם ומאונם. דומים הם לשמשון ששבע מחלפות ראשו גולחו. יש להם כוונות טובות, אך הדלי־אונים הם להביאן לידי מעשה. מושלכים הם לפתע פתאום לתוך עולם חדש, שהם יודעים אותו רק ידיעה שטחית וחיצונית, ואין להם דרך אחרת אלא לחקות את אותם האנשים הגדולים, שהם מסכימים לאידיאות שלהם. כך הם נעשים לצללים חוורים של עצמם, העתקות, פחות או יותר מוצלחות, מאותם האנשים, שבחרו להם למופת. מה נלעג וטראגי היא הערב היהודי הצעיר מבית־, שבא מתוך גיטו ברוסיה, והוא מחקה כקוף את המנהגים והנימוסים של ה„ג'נטלמן".

„שופטים אנו את האנשים לא לפי כוונותיהם ומחשבותיהם, כי־אם לפי תכונותיהם, לא לפי עדותם שהם מעידים על עצמם, כי־אם לפי מה שהם באמת

ובפועל. אם חנוך שלא נבלע בקרבם יוצר בהם מדות פחותות ובלתי נעימות, אם חנוך זה ישבור חוט־שדרתם, יוציא מהם את נפשם ורוחם והם נעשים באי־כח גרועים של ההשפלה — הרי זה חנוך נשחת ומקולקל. „מה יתרון לו לאָדם אם יכבוש לו עולם מלא, אך יאבד את נפשו?" מה יתרון לו לאָדם אם ירכוש הון ועושר או מעמד חברתי, אם נשמתו הוא התרוששה. הרעה היותר גדולה הבאה בעקב חנוך כזה היא, כי החניכים־הקרבנות לומדים לשנוא את מוריהם ולבוז להוריהם".

„האפשר לנו להראות באצבע על מקום הנגע? כמדומני, שאפשר. החסרון הוא, כי הוא חנוך של יחידים ולא של צבור. החנוך הזה בוחר לו באיש יחיד ומכניס אותו לתוך סביבה חדשה. אין החנוך הזה משתמש לתכלית ההסתגלות אל החיים החדשים, בעמוד התיכון של הישן, ברוחו הצבורי וברוח לאומיותו. כולנו חייבים להצבור הרבה יותר משאָנו יכולים לשער, עד אשר יבוא המקרה וישליכנו אל אי בודד ושמם. היחידים התלושים מתוך מפלגתם, מתוך מקומם, מתוך עמם — והם חלק חשוב מתושבי המדינות המודרניות — הם בבחינת אנשים המושלכים אל אי שמם. רק ללאומיות הכח לחזק את הקשרים שיש לאנשים האלה עם עברם, להדליק בנשמתם את הניצוצות של חיים יותר נעלים ולהעלות את רגש הכבוד העצמי, שבלתו כל הדבורים על־ארות אידיאלים הם רק צלצולי כלי נחושת. הלאומיות היא רגש טבעי והיא יותר מדת או מספר חוקים של מנהגים ונימוסים. היא מכניסה את האדם לתוך אטמוספירה של זכרונות נעימים על הורים וידידים, על מנהגים ישנים, על בית־אָבות, והיא מביאה אותו לידי הכרה, שהחיים הקצרים של בן אָדם הם רק חוליה בתוך שרשרת של דורות שלא תפסק לעולם".

מִכְתָּבִים מֵאַנְגְּלִיָּה

מאת

ל. ש. קרידיטור.

בחוגינו הלאומיים רבה השמחה על מפלתו של ועד צירי־הקהלות; ובקרב האלימנט הדימוקראטי — הרגיל לסכם כל מאורע באמרה קצרה ושנונה — עוברת רנה: — נפל נפל המבצר האמיץ של ה Board of Deputies, שהתקיים משך של מאה ושבעים שנה; הבחירות החדשות הביאו אתו עד היסוד ואין לו עוד תקומה עולמית.

ולכאורה יש יסוד לשמחה זו, מפני שהועד הישן לא עמד על אותו הגובה שראוי לבא־כחם של כל היהודים באנגליה. ועכשיו נכנסו בו יהודים לאומיים ודימוקראטיים, ומצד רבוי איכותו נתרבה גם כן בכמותו. אולם עוד ימים רבים יעברו עד שישתכלל הועד ויתרומם לאותה המדרגה של בא־כח כל היהודים האנגלים ולהיות מרפה בעת צרה.

הועד הישן, כידוע, היה מסודר משני מיני יהודים. הראשון היה היהודי האנגלי הטהור, מיוחס ומבוסס, מנומס ורך־המזג, דיפלומאט כאחיו ד'איזראלי ומשמר כמו ווילינגטון. התיחסותו לכל שאלה — ותהא בוערת — בקרירות ובחשבון „למה יאמרו הגויים"? אבל השפעתו היתה מרובה בין הספירות העליונות. ראשי־הועד היו מבין אילי־הזהב, שהיה להם מהלכים בחצר המלכות. ולפרקים, כשהשפיעה השאלה המדינית הנוגעת באופן ישר אל עניני היהודים הרדיפים היו מתקרבים באופן נימוסי ודיפלומאטי לאותם שהכח בידם ופעלו עליהם במעט או הרבה. אולם עכשיו נסדר רובו של הועד מהיהודים הגרים שחסרות להם אותן המעלות הטובות שנמנו בראשונים, והעיקר שאין להם אותו הכח הכספי ועוז השפה. מה תועיל להם ההרגשה הדקה והבנת השאלה, אם פתרונים אין לה. הרוב יהיה תמיד מוכרח לכוף ראש לפני המועט ולהכנע. הרוב הוא של יהודים בעלי־בתים ודברים של חברות קטנות ובתי־כנסיות זעירים שאינם בריאים גדולים בדיפלומאטיה ואינם מצויינים בנימוסי האנגלים. אין להם משא־ומתן עם שרי־מעלה ופתחי־הפארלאמנט נעולים לפניהם. למרות זה המועט הוא מיהודים אנגלים מנומסים ועשירים, שלפניהם נגלו כל גנזי־נסתרות ולשונם צחה ידבר בשערים.

בתור אילוסטראציה להשקפה המובעת לעיל נביא לדוגמה את הישיבה הראשונה של הועד החדש ותוצאותיה: —

דברי הועד חדשים וגם ישנים, העירו את השאלה החשובה, אם ברעתו של „ועד צירי־הקהלות" לחדש את החוזה שבינו ובין ה„חברה האנגלו־עברית" בנוגע ל„ועידה המאוחדת", שמטרתה לעיין ולדון גם בשאלות היהודים שמחוץ לגבולות בריטניה. ה„ועידה המאוחדת" הנוכחית נסדרה ממספר צירים של שתי החברות הנזכרות זאת אומרת: של „ועד צירי־הקהלות" ו„חברת אנגלו־עברית" בוחרים מקרבם צירים במספר שוה, שהם עושים את ה„ועידה המאוחדת" לכח פועל בחיי היהודים. ה„חברה אנגלו־עברית" היא, כידוע, באת־כח של אלפי יהודים אנגלים, שרובם ריפורמים ממש, מעדת קלוד מונטיפיורי וסייעתו, ומעוטם מתבוללים ממהצר ושליש. החברה המיוחסת הזאת מתאמרת להיות האפיטרופסית של יהודי הארץ וחוץ־לארץ. אין לכחד את האמת, שהחברה זו לא מלאה את מישלחתה באמונה ולא עמדה על המשמר להגן אפילו על שולחיה. על רוב השאלות החשובות באמת עברו בשתיקה גמורה, או שנתנו להן דחויים והעברות עד שנשתכחו ועבר זמנן. כדאי גם כן להזכיר, שאחדים מן החברים של החברה הנוכחית היו מאותם „עשרת החותמים" על מכתב־האשמה, שהופיע בעתון האנגלי „מורנינג פוסט", שתכנו אומר, כי היהודים האנגלים נקיים מאיזה שמץ פסול של בולשיביזם ורק הגרים היהודים עלולים שתדבק בהם חלאה מעין זו. לנגד אשמה גלויה ומסירה נמבזה כזו יצא השבועון האנגלי־עברי „דזשואיש קרוניקל" ויקרא בקול: „בוגדים עליך, ישראל!" ובאותו הזמן הטיל המכתב רעש גדול בכל שדרות עמנו באנגליה. אמנם ידוע ידעו שאין יבטיח ברננת העברים האנגלים על אחיהם הגרים, אבל על דעתו של מי עלה, כי יביאו בעירוד גדייה כזו, המעמידה בסכנה קהל גדול של ידידים? עכשיו, כשנצחו הלאומיים והדימוקראטים בבחירות אל ועד צירי־הקהלות, היתה הדרישה הראשונה של רוב החברים לבטל את החוזה הישן שבין שתי ההברות, המעמידות את ה„ועידה המאוחדה", והצדיקו את דרישתם זו בשני טעמים מהוגנים וצודקים. רטעם הראשון, שהחברים מתוך הועידה בגדו ומעלו בכל היהודים ועניניהם, ולעון גדול יחשב אם תשאר הועידה על משמרתה ותמשיך

את הנהלתה בשאלת היהודים. והטעם השני הוא, שהועידה המאוחדת פסולה לגמרי, מפני שציריה אינם נבחרים לפי חוקי הדימוקראטיה וכהלכתה. ה„חברה האנגלו־עברית" היא באת־כח רק של איפים יהודים וה„ועד צירי־הקהלות" הוא בא־כחו של כל הקהל העברי באנגליה, ואיך אפשר שיהיה מספר הצירים של שני אלה אל ה„ועידה המואחדת" שוה כד בכד זה לזה? ולפיכך אין לה תקנה ואין לה זכות הקיום עד שתבטל לגמרי.

כששמע נשיא „ועד צירי־הקהלות", סיר סטוארט סמיול, את דרישתם של החברים, נתכרכמו פניו ורעדה אחזתו. הן הוא בעצמו, לפי דברי [illegible] דימוקראטיות ולאומיות בדברי הצירים ובכל־זאת לא עלתה כלל על דעתו דרישה משונה כעין זו! כפארלאמנטארי זקן ורגיל התחיל להפיל תחינתו להזור מדרישה זו, לא מפני שהוא מצדיק, חלילה, את ה„ועידה המאוחדת", אלא מפני היראה, שדרישה זו דימוקראטית קיצונית היא, לפי שעה, ויש לחשוש שתהא פוגעת ומזיקה להשפעתו של „ועד צירי־הקהלות" בספירות הציונית. אולם החברים עמדו על דרישתם ולא זזו ממנה. אחרי הוכחו, שדבריו לא יעשו פרי בלבות הצירים הדורשים בחזקה לבטל את החוזה, עמד על רגליו והתחיל לאיים עליהם שבאם לא ירפו מדרישתם זו אז יעזבו המנהיגים הגבירים את הועד ויצאו ממנו מבלי שוב אליו עוד. איום זה פעל על הנאספים ומבלי יישוב־דעת הגון משכו את ידם מדרישתם וההוזה נעשה שוב למשך שנה תמימה.

אמנם, היו אחדים, והמה מן הקיצונים שבקיצונים, שהיו מערערים בחבריהם על רפיון רוחם, אבל מי כמונו וכמוהם יודעים, שאלמלי היו עוזבים ה„אריות שבחבורה" את המערכה, לא היו נמצאים, לפי שעה, אחרים שיטלו את מקומם. הן סוף־סוף הרי הם הם האזרחים, שנהירין להם שבילי הפוליטיקה האנגלית. והם הם [illegible] השפעתם מרובה, והם שהממשלה האנגלית מכירה [illegible] בתור באי־כח עם ישראל. כלום לא נשארה הדימוקראטיה הציונית וההיסטורית רק לאיש אחד?! הנה עובדה זו מוכיחה, שהממשלה האנגלית אינה יודעת מי הם באי־כח העברים האמתים. קרובה היא ברוח, בשפה, בנימוס ותכונה דוקא לאותם העברים המתרחקים מאתנו. ומה תתן לנו הבנת השאלה אם פתרונים אין לה? ומה יועילו הלאומיים בהרגשתם הדקה בצער ובעוז, הנעשה לפרקים לעמנו, אם אין להם כלי־מבטא להביעה? הרוב של „ועד צירי־הקהלות" היה מוכרח, כנגד רצונו, להכנע תחת המועט בישיבה הראשונה, ומי יודע עד מתי יכוף את ראשו לפניו? והנצחון [illegible] מרובה מכמה צדדים, אבל אינו שלם למדי.

ויפה היתה כונתם של הציונים, שהיו הראשונים בהסכמה לעבור על הדרישה הנזכרת. הציונים והדימוקראטים מבינים ומרגישים את המרירות שבדבר, אלו כאלו מוחים מהאה עזה בקרב לבם נגד השררה הנפרזה שנתנה או שלקחו להם אחדים שאינם ראויים כלל [illegible] בכל זה אחכה לו", והדימוקראטים סוברים להסיר את המכשול מיד וההכרח יביא לנו אחרים טובים מהם. במלים אחרות: כונתם של הציונים היא: להחזיר בתשובה את אותם שעזבו ועוזבים אותנו [illegible] הנלהבים אינם מתחשבים עם המועט אם גם אמיץ הוא.

על אמתת השקפתי זו תבוא האספה השניה של „ועד צירי־הקהלות" להעיד: —

מפעלה הראשון היה — בחירות הועד. הדימוקראטים, כאמור למעלה, רצו להשתחרר משעבודם של אילי־הזהב ויאמרו להעמיד לאנדידאטים לסגנים מקרב הצירים הציונים, הקרובים להם ברוח והראויים יותר מהם לאיצטלא זו. כשפנו להד"ר דייכס בשאלה, אם יקבל על עצמו את הכהונה הזאת? ענה בשלילה. ומהכמה ענה כך, מפני שחזקה לחבר זה ש„בעידנא דריתחא" זו ישנם רצויים [illegible] ד. ד. [illegible] ימאן. אולם הם הכריחוהו לזה, באמרם: הרי ישפל כבוד הציוניות אם לא נשתדל להרימה בראש, ואגב, מי הוא כמוך היודע [illegible] ונתפיים לבסוף. העמידו את הקאנדידאטורה שלו יחד עם הלורד ועם הרוטשילד השני. ומה היה סופו של דבר? בעמל רב יצא בעשרים ושנים קולות, בה בעת שהאהרונים זכו במאות ויותר. הרי לכם עובדה מוכיחה, שגם הצירים החדשים הלאומיים מרגישים באופן אינסטינקטיבי, שעדיין אין להם במחנה כחות כאלו שעלי ידם ישמע קולם בחצרות מלכים, ושמא עשו כן מפני היראה, שלא יעזבו הגדולים בעלי־השפעה את כל העבודה בידם, בעת שהם מרגישים את עצמם חסי־און ונעדרי־כח.

[illegible]

שיחות

[illegible]

מאת

ג. זליקוביץ.

— אין דראמה לישראל, כי כבר אכלוה בימי יעקב גורדין.

— במהילת כבודה, בימי גולדפאדן, — ענה אחד מהכנופיה [illegible]

[illegible] לאותו בטלן אשר כל שיריו מלאים געגועים לבת ציון — קרא איש צעיר לימים מקרזזוית בהאכסדרה אשר על גשר הטיול, [illegible] בקול רם, עד כי אחדים מהמסובים נערו בו בלשון שאינה נקיה „שאט־אפ", שיסגור את פיו, ותיכף נאלם דום.

כשתי שעות טיילתי על גשר הטיול באטלאנטיק־סיטי — עיר הים. — הלכתי מאכסדרה לאכסדרה אשר שם נאספים בכל ערב [illegible] השמיע מה עמא דבר, במה מסיחים במסיבות היהודים הבאים בעיר־ההצה המפורסמת בכל ארצנו לעיר שעשועים, כיצד הם מתווכחים בדבר תקות ציון החדשה, מה הם חושבים על־דבר עתידות הלאומים בכלל [illegible] אנה ואנה בכל אכסדרה יהודית במבוא גורגיא, במבוא מיסיסיפי, [illegible] אחינו. אבל לא שמעתי אף רמז קל על עתידות עמנו, או על־דבר [illegible] ועל־דבר מצוקות אחיהם אשר סבלו בימים האחרונים מעבר לים. אלה השמיעו את דעתם בכובד־ראש בדבר המאכלים השונים המוגשים להם בפונדקיהם ואלה העמיקו לחקור בעסקיהם של פלוני ואלמוני, אלה התווכחו על המחול החדש הנקרא בשם „שימי" (רעדה), כיצד המרקדת מנענעת את גופה כלולב עד כי כל עצמותיה תאמרנה. ואחרים התפלפלו על שאלה עמוקה מני־שאול: מה עדיף: בשר

צלוי או בשר מבושל. קולטורה? מאן דכר שמיה! תקות כנסת ישראל? מה איכפת להם!

כבר אמרתי נואש ושמתי פעמי לשוב אל בית־מלוני בלי למלאות משאלות עורך „התורן" לשלוח לו רשימותי מאטלאנטיק־סיטי - - ופתאום בעברי על מבוא פנאלביניה שמעתי את הויכוח על־אדות הדראמה היהודית, אם היא שבקה חיים לכל חי בימי גורדין או בימי גורדפארב.

מי כעמך ישראל גוי רוחני וקולטורי — אמרתי בלבי. עתה אני רואה, כי לא כל היהודים באטלאנטיק־סיטי זוללים וסובאים המה. לא כולם שקועים במהולות עגבים. חס מלהזכיר! עוד ישנם יהודים אשר רוח הספרות יפעם בקרבם, ואם הם אינם עוסקים בספר מהכמת ישראל, הנה לכל הפחות מתפלפלים הם אם יש דראמה לישראל — ואם אין. לכל הפחות, עלינו לדעת מתי אכלוה...

אמת, כי כל הענין הזה אינו נשגב ואינו חשוב כל־כך, אמת גם כן, כי המתווכחים דברו בשפת יהודית המונית הנותנת עדיה, כי רחוקים הם מכל ספר וספרות וגם גבורי „צאינה וראינה" אשר באמריקה של היום מוזרים להם, בכל זה נתקררה דעתי מעט, כי במקום שאין דגים, הדג המלוח ממלא מקומו, יאמר הפתגם.

ולמה אכחד? היהודים הבאים באטלאנטיק־סיטי [illegible] נהנים מזיו חיי העולם הזה בכל דקדוקיהם אין להם פנאי [illegible] אחרי דברים של מה בכך, כמו הציוניות, תחית השפה העברית, מצב אחיהם בארצות הסלאבים או אפילו בבקורת העתונים [illegible] [illegible]. אשרי היהודי הבא לאטלאנטיק־סיטי ותורת [illegible] בידו. המלחמה האיומה פתחה לו שערי ההון, ועתה לו הכסף ולו הזהב, ורק מטרה אחת לו בחיים; להתענג בענגים בכל ערב בקברות התאוה. קברות כתיב, אמנם קברת קרי (Cabaret).

בדברי עם אחד הריבנדים מעיירה פנסילבניית אשר פגשתי על גשר הטיול, התרעם עלי ועל טענותי, באמרו, כי אני בא בטרוניה על היהודים האורחים בכאן. מה פשעם ומה חטאתם? — התלונן הריבנד. — הלא הם נותנים צדקה ולא ראה משולח נעזב ואביון ישוב ריקם. לא ארע, יוכל היות, כי כנים דבריו, כי האורחים באטלאנטיק־סיטי באמת נתבעים ונותנים למשכן ולעגל — אבל מה הם עושים לעמנו ולרכושו הרוחני? לא כלום, פחות מלא כלום! הלא גם האלף־בית מוזר לבניהם, ולבנותיהם לא כל שכן, כי רק מעט מזעיר, מבני הדור החדש יודעים להבדיל בין צורת הדולאר ובין צורת האלף. קללת אלהים רובצת על עם שלקה באלף־בית.

לישוא בקשתי כאן את האכסדראות של הליטאים ושל הערבים מסוריה — אבל מצאתי פונדק הערבים וגם בית־המלון לליטאים. בהפונדק הערבי מצאתי ערבים מאלגיר, ממצרים, מסוריה וגם נוצרים ערבים מביירות, דמשק ומהאי מלטה. לישוא הכיתי לשמוע מפיהם דבר על־אדות גורלה של ארץ אבותינו. נביתי יביא עמדם בדברים בהענין הזה סחור־סחור, ובדרך אגב הוצאתי מפי את שם באלפור, וירם ערבי דמשקי וירגז בדמאדר הערבית הודיער: — [illegible] אבו באלפור! (ארורה אמונת אביו של באלפור) וכמעט כל הערבים בכניפיר ענו אמן.

בראותי, כי הדמשקי שופך בוז ולעג מר על בריטניה ושריה, נטיתי מהענין וזכרתי את שם המלך הערבי החדש חוסין, המולך בתגג. בחשבי, כי בהשם חוסין צרור מעט צרי לנחמם וחמתם תשכך, אבל טעיתי גם הפעם, כי בזכרי שם חוסין קמו בחרון אף ערביים אחרים, מצריים, סוריים וגם אלגיריים, כאילו כל אחד הכין [illegible] את האגרוף נגדי.

[illegible] אל כייב! [illegible] אל מיאריים! [illegible] אל גיאבים! [illegible]

בבת־אחת ואמרו, כי המוגלב הזה היא הסיטרא אחרא, כי הוא ובנו [illegible] את [illegible] למשסה ותורתם לשמצה. פתחו בקללות נמרצות על אותו ואת בנו וסיימו, כי הוסין הוא כקוף בפני [illegible].

— כנים דבריכם, — עניתי ועזבתי את הפונדק בסלאם עליכום.

בשובי אל מלוני, קרוב לחצי הלילה, עברתי שנית על האכסדרה „היהודית" שהתווכחו בתחלת הערב, אם יש דראמה לישראל ומתי אכלוה, ונפלאתי מאד לשמוע את קולות המתווכחים הללו, שעדיין היו עסורים בענין הזה כאילו היה ראש־פנה לתרבותנו. כאילו יש [illegible] יהודית [illegible] [illegible] היה מבצר חזק ואדיר להרים קרן עמנו באמריקה, למען לא ידעך נר [illegible].

יש [illegible] [illegible]! אמרתי בלבי. — יש דראמה גדולה ואיומה לעמנו ו„קברות התאוה" שמה.

אטלאנטיק־סיטי, ה' אב תרע"ט

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

הועד, שנוסד בשעתו לקבל את פני החיילים העברים השבים מן המלחמה, החליט באספתו האחרונה לא להתבטל. פעולתו מעכשיו [illegible] מצבר לזכרון החיילים העברים שמתו על שדה־הקרב או שמתו מהמת מחלות שונות על־ידי המלחמה.

— שבעים זקני החיילים העברים, משיירי החיילים שהשתתפו במלחמת האזרחים, ערכו ב־9 לאוגוסט אזכרה על קברו של הגיניראל גראנט. למן שנת 1914 לא ערכו את האזכרה השנתית הזאת משים המלחמה. האזכרה עשתה רושם על הקהל האמריקאי. נשיא השבעים [illegible] נאום, והרב בראון, שהיה אחד מנושאי המטה של גראנט, ערך את התפלות.

— בעשירי לאוגוסט היתה בניו־יורק אספה ארצית לחברי ה„ועד המחלק המאוחד". מטרת האספה היתה: דין־וחשבון מאת שליחיו [illegible] אמצעים חדשים להגדלת קרן העזרה, וגם — [illegible]

[illegible]

* * *

בחוץ־לארץ.

שווי־זכויות גמור ליהודי ליטה

— הד"ר סולובייטשיק, המיניסטר לעניני היהודים בליטא השוהה עכשיו בלונדון, פרסם את גלוי־הדעת הבא:

„יהודי ליטה נהנים מזכויות מלאות. בשפה היהודית הם משתמשים בתעודות הרשמיות וגם בצבא. הרחוב, ששם נמצאת הספריה של היהודים, נקרא: ר ח ו ב מ א פ ו, על שמו של הסופר העברי אברהם מאפו. כל המשרדים של הממשלה נסגרים בימי החגים של היהודים. ב ק ר ו ב ת ק ב ל ג ם ה ש פ ה ה ע ב ר י ת ה כ ר ה ר ש מ י ת. כמובן יוכר יום השבת ליום השביתה של היהודים.

לעת עתה מתחנכים שש מאות צעירים עברים בתור פקידים לצבא".

— בבחירות לקהלה בקובנה השתתפו ששים אחוזים מן אוכלוסי היהודים. תוצאות הבחירה הראו, כי הציונים הם המפלגה היותר חזקה בעיר. נבחרו: 16 ציונים, 4 מזרחים, 7 ממפלגת „אחדות", 3 מן הבלוק הסוציאליסטי ו־6 בלתי מפלגתיים.

* * *

ע נ י נ י ה י ה ו ד י ם ב פ ו ל נ י ה.

— מורגינטהוי הודיע באופן חצי־רשמי, כי בקרוב יפתח בוואַרשה באנק אמריקאי. המייסדים הם בעלי־הון גדולים מאמריקה, ביניהם הרבה יהודים. התכנית של המייסדים כוללת הלואות של כסף ליהודים בתור עזרה ממשית לבנין הריסות מסחרם.

— היהודים האורתודוכסים בוואַרשה הזמינו את מורגינטהוי לאחד מבתי־הכנסת של החרדים במרכז רובע היהודים. בנאומים שנשאו שם הרבנים הרבו לספר בשבח רג'ינא [illegible].

סטודנטים וחיילים עברים היו המפקחים על הסדר.

— סופר ה„ניו־יורק הירולד" מפולניה פרסם גלוי־דעת בעד העתונים, כי האנטישמיות בפולניה היא נמרצה הרבה יותר מאשר בתבי עיר באמריקה ובאירופה.

— באוסטרובין התנפלו אנשי־צבא פולנים על אספה ציונית ואסרו 58 מן הנאספים.

— מלאכות מיהודי העיר סידליץ הגישה קובלנה לפני מיניסטר המלחמה על אשר לא נענשו עדיין השוטרים שחללו את בית־כנסתם. הם (השוטרים) נכנסו לבית־הכנסת ועקרו ממקומם את קרשי הרצפה באמתלה, שהם מחפשים צרכי אוכל המסותרים על־ידי היהודים. המיניסטר ענה, כי השוטרים התנהגו לפי החוק.

— מנהלי הקהלה היהודית בזשיראדוב הגישו תלונה לפני מועצת העיר על שההתנפלויות על היהודים אינן פוסקות. היהודים נמנים בין חברי המועצה [illegible] ראש היהודים הפולנים שבמועצה את „חבריהם" היהודים כי אם לא יתנהגו כראוי, ידחו אותם מביניהם כמו שדחו את הציר היהודי נח פרילוצקי מן הסיים.

— ראשי קהלת היהודים בווילנה יצאו במחאה חריפה נגד החפושים שנעשו בעת האחרונה בבית הרב [illegible]. במאמר מוכחשת העלילה, כי ירו מתוך חלון בית הרב על חיילים פולניים, וכמובן מגלים ראשי הקהלה את דעתם, כי הם חושבים את החפושים האלה לעלבון לכל הקהלה.

ראשי הקהלה הווילנאית פנו כלפני זמן קצר אל יהודי ווילנה לשמור את השבת ולא לשבות ביום הראשון, כפי דרישת הפקידים הפולניים.

— ה„מומנט" מוואַרשה מודיע, כי ראש הקהלה הווילנאית, ד"ר שאבאד, היה אסור זמן ידוע. חטאו היה, כי נתפש בחלקו את כספי העזרה האמריקאית בעיירה סווינציאן הסמוכה לווילנה.

— יהודי פוזנה פרסמו מאניפסט, שבו הם מקבלים בברכה את אישור הזכויות של המיעוטים בסיים הפולני. הם מבטיחים, שזה לא יפריע בעד היהודים לדרוש תמיד בשלום פולניה ולעבוד בעד התפתחותה.

— מוואַרשה מודיעים, כי היהודי ברגסון, אחד המתבוללים הקיצוניים, נמנה מטעם הממשלה הפולנית למזכיר הציר הפולני בוואשינגטון.

* * *

פ ר ע ו ת ו פ ר ע נ י ו ת.

— א ו ק ר א י נ ה. הסופרים היהודים באודיסה הוציאו מאסף בשם „הזמן", שתכנו: תאורי הפרעות שנערכו באוקראינה רק בחודש אחד, ובכל־זאת עושה הספר רושם של פנקס היסטורי היותר נורא. ערים וכפרים שלמים [illegible] ישובים גדולים של יהודים. נשמו באופן אכזרי. בתי־התפלה של הנוצרים מצלצלים בפעמונים בלי הפסקות וקוראים להציל את הדת ולהנקם ביהודים. בפרעות משתתפים בעלי־קרקעות, מורים, סטודנטים, כהני הדת ורוב המשכילים בעם. תינוקות היהודים נשלכים אל הנהרות והפורעים עושים את מעשיהם כמו שכורי נצחון.

— סופר ה„טיימז" הלונדוני מוואַרשה מודיע: בערי אוקראינה נוהגים הפורעים לאסוף את כל היהודים בשוק ומאיזה רחוב סמוך מתחילים לירות בהם בבת־אחת. אחרים הומדים להם לצון בשעת היריות באופן כזה: אחרי שהיהודים מעמדים בשורה אחת הם יורים בראשון מהם בצדו ומתענגים לראות, דרך כמה גופים יעבור החץ. הם מתפארים, כי בחץ אחד הם יורים ששה או שבעה יהודים.

— מסתדרים עכשיו לגיונות של צעירים עברים להלחם עם הפורעים. כבר התפרצו קרבות אחדים בין הלגיונות העברים ובין מחנות הפורעים.

— חברת „כל ישראל חברים" מפאריז בקשה את כל הפקידים הראשים של הצבא הצרפתי הנמצא בפולניה ואוקראינה, שיערכו רשימות מדויקות מכל הפרעות הנעשות ביהודים ושיודיעו לה גם את השמות של המעוררים לפרעות.

— א ו ס ט ר י ה. אחרי השתדלות נמרצה על־ידי מר שטריקר, הציר היהודי בפארלאמנט האויסטרי, נתבטלה הגזירה לגרש את יהודי גליציה מאויסטריה השפלה עד 15 לאוגוסט.

הממשלה הווינאית החליטה עכשיו לגרש רק אותם היהודים מגליציה, שנתפשו כחוטאים נגד חוקי הארץ וגם את העניים ביניהם המתפרנסים מקופת הצדקה.

— ה ו נ ג ר י ה. תיכף אחרי המהפכה בהונגריה, כשהריאקציונרים [illegible] את רסן הממשלה בידיהם, התחילה תעמולה אנטישמית [illegible] על היהודים בבודאפשט ובערים אחרות [illegible].

[illegible] החמס.

— ו ו ל י ן. הצירים שנשלחו לווליז מטעם ועד העזרה של יהודי אמריקה הנמצא בוואַרשה [illegible] מחרידה. הם בקרו 91 ערים וכפרים, וכל אחד מן המקומות האלה — הציג בית־חולים והציג בית־הקברות. בכל הגליל ההוא שורהת מגפת הטיפוס שהתפרצה מחמת הרעב. יהודי ווליז צפויים לכליון אם יהודי אמריקה לא ימהרו לעזרתם.

בערך שבעים אלף יהודים גועים שם מרעב במובן הפשוט של המלה הזאת.

— יוגוסלאביה. יהודי ווירשוב פרסמו קול־קורא בעתונות היהודית בווארשה, שבו הם מבקשים עזרה מהירה. בקול־קורא הם מספרים, כי יריות הגרמנים הביאו אסון על התושבים היהודים. רובם נמלטו אל היערים והשדות ונמצאים עדיין שם בעירום ובכפן ובחוסר כל.

גרמניה. העתונות היהודית באשכנז מתאוננת כי הממשלה מגרשת באופן סיסטימאטי את הפועלים היהודים וביחוד את אלה הבאים מרוסיה ופולניה.

* * *

בארץ־ישראל.

בגדוד העברי התרבו הפטורים מעבודת־צבא.

אומרים כי בזמן שהרבה מבני הגדוד משתמשים ברשות ההשתחררות, קבלה האדמיניסטראציה הצבאית הצעה מאת שני אלפים צעירים עברים שעבדו כבר בצבא בגדוד הראשון להספח על הצבא האנגלי הכובש את ארץ־ישראל.

— קבוצת העזרה המידיצינית, „הדסה“, התחילה לפרסם בעתונים העברים את הידיעות היותר נחוצות לשמירת הבריאות. הידיעות הראשונות נתפרסמו בעתון „חדשות הארץ“ ומוקדשות הן לשמירה נגד „סכנת היתושים“ ונגד „סכנת הזבובים“.

— החברה הנוצרית „פרו־ירושלים“ פתחה בית־ספר חדש ללמוד מלאכת האריגה. המוסד יעמוד תחת השגחת הפקידות המקומית. החברה הזאת, שנשיאה היא מיסס רעיה, הדפיסה מודעות בעברית ובאנגלית על פתיחת בית־הספר.

* * *

תערוכת החומר למוזיאון הקלאי בארץ־ישראל.

ביפו נפתחה כלפני זמן קצר תערוכה של החומר למוזיאון הקלאי ארץ־ישראלי. מסדרי התערוכה לא פרסמו כל מודעות ובכל־זאת משכה התערוכה אליה קהל רב של מבקרים ועשתה עליהם רושם כביר. במשך ארבעה ימים בקרוה 1,034 גדולים ו־956 תלמידים. ההכנסה הגיעה לסכום רב לטובת הקרן הקיימת לישראל. החומר, שבתור התחלה הוא עשיר באופן מספיק, נערך בסדר מופתי. תלמידים ותלמידות מהמחלקה השביעית של הגימנאסיה העברית עמדו להסביר לקהל — איש איש בענף שנמסר לידו.

התנועה הלאמית

תכחשת ההסתדרות הציונית באמריקה.

בעתון „טאג“ הניו־יורקי, בגליון של ה׳ לאוגוסט, הוטלה אשמה נתעבה על ההסתדרות הציונית באמריקה. כופר העתון הנזכר מלונדון הודיע, כי „הציונים באמריקה גרמו במדה ידועה לכך, שנחום סוקולוב לא בא לאמריקה. הם הציעו לפניו באופן בלתי נמוסי השרים בעד כל פעולותיו הציוניות. אותו את [illegible] את גבולותיו מתוך [illegible] המרבים [illegible].

ההסתדרות הציונית מדחה בכבוד מעיר את האשמה הזאת בהכחשה התמהרית על־ידי המכתב שנתפרסם בעתונים. נגד ההסתדרות את העובדה כי כל הרעש הזאת היא פרי הטינה הנודעת בכיר היהודי הנודע [illegible] יותר בעיני ציוני אמריקה מאשר בעיני העתונאי הברית אחראי הראשית. האמת היא כי ההסתדרות הציונית באמריקה השתדלה פעמים אחדות לאפשר את ביאתו של סוקולוב לאמריקה אבל משום סבות שונות לא הצליחה בהשתדלותה זו. אולם זה לא היה בשום אופן משום שהציעו לפניו באופן בלתי נמוסי תשלום גמול. שאלת הגמול לא נתעוררה כלל בתוך חוגי ההסתדרות.

— הועד ההסתדרותי של ההסתדרות הציונית באמריקה עושה את כל ההכנות לאספה הגדולה, שתהיה לציוני ניו־יורק ביום הראשון, 31 לאוגוסט וביום השני, 1 לספטמבר. באספה ההיא ישתתפו הצירים לועידה השיקאגאית, שנבחרו ב־32 השכונות של ניו־יורק עצמה וגם הצירים של השכונות בכל מדינת ניו־יורק, ובמקום ההוא צירים מכמה ערים במדינת ניו־דזשירזי. מחכים לביאתם של 520 צירים.

* * *

דרישת „הועדה לאפוטרופסות“ לשמור על ההצהרה הבאלפורית.

— הועדה הבין־לאומית לפתרון שאלת האפוטרופסות על ארץ־ישראל פתחה את ישיבותיה בלונדון ב־7 לאוגוסט, תחת נשיאותו של הלורד סיסיל. ביחס לזה ערכו מנהלי הציוניות בלונדון אספה מיוחדת בהשתתפות בראנדייס ובני־לויתו — דיהאז, פרידנוואלד ורוזוף. האספה הזאת של הציונים נמשכה כל היום בלי הפסקות והביאה תוצאות חשובות.

מלונדון הודיעו ב־8 לאוגוסט, כי הועדה הבין־לאומית שלחה טלגראמה אל ראשי השלטון הצבאי בארץ־ישראל, המודיעה להם, כי נתנת להם הרשות לשלוט בארץ רק ברוחה של ההצהרה הבאלפורית, והטלגראמה כתובה בדברים ברורים. שאין משאירים אחריהם כל ספק וראשי הציונים בלונדון נותנים לה ערך גדול. דרישה זו מאת ראשי השלטון הצבאי בארץ־ישראל מראה, כי התחילה ההתגשמות של הצהרת באלפור.

* * *

— מירושלים שלח בראנדייס אל אלנבי בארץ־ישראל את הטלגראמה הזאת: „אין אף אומה אחת בעולם שתהיה מוכשרת לפתח את ארץ־ישראל כמו האומה הישראלית. רק הרוח היהודי והמרץ היהודי יש בכחם לעשות את ארץ־ישראל לארץ היותר יפה בכל העולם“.

בראנדייס ישאר בלונדון השבועות אחדים.

— רוזוף, בן־לויתו של בראנדייס, גלה את דעתו בדבר אי־העבודה בארץ־ישראל: „אין לאמר, כי בארץ־ישראל אין מציאת עבודה. אנו מחכים רק להחלטה הרשמית בדבר האפוטרופסות. וכשתגיע השעה הזאת תתחיל עבודה תוססת בכל המקצועות, ומקוים אנו להעסיק את כל הפועלים העברים“.

* * *

יסוד חברת־אניות ארץ־ישראלית.

— מקופינהאגן מודיעים: בהתאם אל החלטת ההסתדרות הציונית ניסדה בוינה חברת־אניות גדולה בעד עברי מעבר לארץ־ישראל בשם „חברה ארץ־ישראלית לעברת הדואר והנוסעים". חברה זאת יסדו ציונים בעלים ואחדים יהודי הנאורים הנמצאים באוסטריה וויינה הייב אידלר טרייטש פיטר היפר ויפה.

* * *

— הציונים המאוחדים בגרמניה פתחו בברלין משרד ארץ־ישראלי. המשרד מפיץ את כל הידיעות בדבר המצב הכלכלי בארץ־ישראל ובדבר יסוד בתי־חרשת שונים.

וייצמאן השתתף בימים אלה עם הצבר באספת חברי הועד הפועל של הציונות העולמית הנמצאים בגרמניה. האספה היתה באינגלברג. בחזירתו לינדוי נעצר בשוייצריה משום שביתת הפועלים במסילת הברזל.

— בגליציה נוצרה בעת האחרונה הסתדרות של חסידים בשם „ישוב ארץ־ישראל". מטרת ההסתדרות הזאת היא לאחד את החסידים בתור משתתפים באופן אקטיבי בתנועה הציונית. ראש ההסתדרות הוא הרב שפירא מדרוליטש.

באספה גדולה, שהשתתפו בה כ־3,000 איש, החליטו לקבל את הפרוגראמה הבאזילאית.

— הממשלה הבולשיביקית במוסקבה אסרה את קבוץ הנדבות לטובת הקרן הקיימת לישראל. הכספים שנמצאו בלשכת הקרן הקיימת הוחרמו. טשירניקובר, ראש הועדה של הקרן הקיימת, הושם במאסר. הרדיפות האלה כלפי הציוניות הן תוצאה מדרישה שדרשו הקומוניסטים היהודים: לאסור כל פעולה ציונית תחת שלטון הסוביטים.

* * *

מכתב אל הציונים מאת השבויים היהודים בסיביריה.

לשכת הציונים בקופינהאגן קבלה מכתב מלא תחנונים מאת שבויי המלחמה היהודים שנמצאים בסיביריה. הם מבקשים כי ההסתדרות הציונית העולמית תשתמש בכל השפעתה המדינית, שתתנתן להם פדות משבים.

מספר השבויים האלה עולה ל־5,000 נפש, מהם 1,500 פקידים. רבים מהם מוצאם מאוסטריה־הונגריה, שנגזרה עליהם לגזרים מדיניים, ובאופן כזה הם מרגישים את עצמם כבני־בלי־ארץ. נחמתם היחידה היא, שהם חושבים את עצמם לאזרחים ארץ־ישראליים.

ההסתדרות הציונית בסיביריה עזרת להם מעט איים הם רוצים להתאחד עם בני משפחתם וללכת לארץ־ישראל בשעת־הגשר הראשונה.

* * *

פעולות ההסתדרות העברית.

מר אב. גולדברג, מזכיר ההסתדרות העברית, מודיע:

ביום 2 וביום 3 לאוגוסט נערכו שתי אספות פומביות על־ידי ההסתדרות העברית בבירמאר ובלינגבירגטש הנואמים היו:

ראובן בריינין — נשיא ההסתדרות העברית, מר אב. גולדברג — מזכיר ההסתדרות והפרופיסור מ. מ. קאפלאן. הקהל, שברובו היה אלימנט העומד עדיין מחוץ לתנועה העברית שמע בענין רב את כל הידיעות והבאורים בדבר פעולות ההסתדרות בעבר ועל תכנית עבודתה בעתיד הרבה נתנו את ידם להסתדרות. העברי הידוע, מר משה גינזבורג מברוקלין, הבטיח אלף דולאר לטובת ההסתדרות העברית. המזמר המפורסם מר פנחס יאסינובסקי השתתף באספות הללו בשירים עממיים ששר בהצטיינות מרובה.

שונות

ידיעות ספרותיות.

בריביב יצא לאור בארץ־ישראל בהוצאת „אחדות־העבודה" ובעריכת י. ח. ברנר, ירחון בשם „האדמה".

הוצאת „אחדות־העבודה" היא הוצאה חדשה בארץ־ישראל, שמטרתה: להרביץ בספרות כללית ושכלית מפרי העובדים. ההוצאה נוסדה על יסוד של מניות.

* * *

מחיי האגודות.

מר ע. בן־עזרא מודיע לנו:

— בברונזביל נוסדה אגודה עברית בשם „רק עברית". מטרת האגודה היא: להפיץ את הספרות ואת העתונות העברית ולפתח את הדבור העברי בין התושבים. הפקידים הם: מר שוסהיים — נשיא, מר בן־עזרא — מזכיר, והחברים ש. רייפמאן, ש. לוי, מרת פינטא וכהן — חברי ועד הפועל.

האגודה מתאספת בכל יום רביעי, בשעה התשיעית, 397 ראקוביי אווניו.

* * *

גלוי־דעת.

הריני מודיע בזה, כי לרגל עבודתי במערכת הסניף האמריקאי של הוצאת שטיבל התפטרתי ממשרתי ב„התורן" והשתתפותי הקביעה בשבועון זה פסקה בעשירי לחודש יולי, עם הגליון י"ז (קס"ז).

אני משתמש בהזדמנות זו להביע את תודתי העמוקה לעורכי „התורן", שעבדתי עמם במשך שנה ורבע, ולחברי שלי ב„חברת התורן", שהקדישו את כל מרצם וכחותיהם, פרי לקיים ולשפר את עתוננו העברי — זה יצור טפוחינו ותקוותינו מאז היותו ירחון יוצא על־ידי „אחיעבר", עד אשר נמסר להסתדרות הציונית באמריקה.

ביחוד אני נותן תודה נאמנה מקרב לבי לידידי י. ה. ברבינין, שהיה אחד ממיסדי „התורן" השביעי יעזרו מראשית קיומו במשך שלש שנים ומעלה, שהרבה למדתי במחיצתו בעניני ההבחנה הספרותית והסגנון העברי.

הניאר פרסקי.

בשורה טובה.

לכל אלה הבאים אתי בעניני בית־מסחר הספרים שלי הנני מודיע בזה, שקבלתי מכתבים מווילנה מאת האלמנה והאחים ראם ומווארשה מאת חברת „צענטראל", ששולחים אלי ספרים מכל המינים, הן מספרי רומיל והן מן הספרות החדשה, שיצאו בשנים האחרונות. הידיעה הזאת תהיה כעין בשורה טובה לקוראים העברים בכלל ולידידי הקונים, חיבבי הספר העברי, הנפוצים בכל רחבי הארץ, בפרט. ידעו־נא, שבעגלא ובזמן קריב יוכלו להשיג אצלי עוד הפעם, כמו בשנים קדמוניות, מכל מיני הספרים שיצאו בשני המרכזים הגדולים לספר העברי, כמו ווילנה ווארשה.

כמו־כן הנני להודיע לכם, שהגיעה לידי ידיעה מארץ־ישראל, שנשלחו אלי באניה אתרוגי ארץ־ישראל מן המובחר שבמובחר ובמהירים נאותים.

אפשר להשיג אצלי גליונות בודדים של העתונים האלה, היוצאים לאור בווארשה בעת הזאת:

„הצפירה", עתון שבועי. מחיר כל גליון 15 סנט. עם המשלוח 17 סנט.

„יודישע פאָלק". פרייז 6 סענט. מיט פּאָרטאָ 7 סענט.

בכבוד,

מרכז לספרות ארץ ישראל באמריקה.

כדי לתת את [illegible]יכולת למוציאי ספרים ועתונים בארץ־ישראל להפיץ את הוצאותיהם באמריקה, כדי יתן לקוראים העברים באמריקה את האפשרות לרכוש כל מה שנדפס בארץ־ישראל וכדי להחזק את הקשר בין התחיה העברית והתרבות העברית בארץ אבותינו ובין אחינו היושבים בארץ הזאת, — נוסד על־ידי „מחלקת החנוך" של ה„הסתדרות הציוני[illegible]מריקה" „מרכז לספרות ארץ־ישראל". „מחלקת החנוך" של ההסתדרות הציונית באמריקה באה במשא [illegible]ם המשרד הציוני בארץ־ישראל ומקבלת על־ידו כל מה שנדפס בארץ־ישראל. „מחלקת החנוך" מקבל[illegible]מים על העתונים וההוצאות השונות היוצאים לאור בארץ־ישראל על־פי מחירי המערכות.

אגודות ציוניות ועבריות, בתי־ספר ותלמודי־תורה ומוכרי־ספרים, **המזמינים לא פחות מחמשה** אכסמפלארים מכל מין מקבלים הנחה של 20 אחוזים. הוצאות המשלוח על חשבונם. אין אנו שולחים בהקפה. בעד חתימות צריך לשלם מראש.

אלה הם הספרים שנתקבלו:

1) **החנוך**, קובץ פדגוגי, ערוך על־ידי נ. טורוב. המחיר $1.30. עם המשלוח $1.40.

2) **אבות ובנים**, רומאן מאת א. ס. טורגיניב, תרגום מ. פוזנאנסקי. המחיר $1.25. עם המשלוח $1.35.

3) **בעלי אחוזה מן הדור הישן**, ספור מאת נ. ו. גוגול, תרגום מ. פוזנאנסקי. המחיר 38 סנט. עם המשלוח 41 סנט.

4) **חלומו של אובלומוב**, מאת א. א. גונטשארוב, תרגום מ. פוזנאנסקי. המחיר 50 סנט. עם המשלוח 54 סנט.

5) **בעל־הבית ופועלו**, ספור מאת ל. נ. טולסטוי, תרגום י. ח. ברנר. המחיר 50 סנט. עם המש[לוח] 54 סנט.

6) **שתי אחיות**, ספור מאת א. שטיפר, תרגום מ. ט—ן. המחיר 75 סנט. עם המשלוח 82 סנט.

7) **ספורים**, מאת ריכארד פוס, תרגום י. קופליביץ. המחיר 38 סנט. עם המשלוח 41 סנט.

8) **רומיאו ויוליה בני הכפר**, מאת גוטפריד קלר, תרגום י. קופליביץ. המחיר 50 סנט. עם המשלוח 54 סנט.

9—10) **מכתבים מהטחנה**, מאת אלפונס דודה, תרגום יעקב שטיינברג.
ספר ראשון. המחיר 50 סנט. עם המשלוח 54 סנט.
ספר שני. המחיר 63 סנט. עם המשלוח 69 סנט.

11) **סנבה סלבקן**, ספור מאת בירנסטרנה בירנסון, תרגום א. ברש. המחיר 50 סנט. עם המשלוח 54 סנט.

12) **חלומו של מקר**, מאת וו. קורולינקו, תרגום א. ז. רבינוביץ. המחיר 25 סנט. עם המשלוח 27 סנט.

ספריה חקלאית (ספרי־מקצוע):

13) **משק בית האכר**, קובץ, ערוך על־ידי י. ווילקנסקי. המחיר 65 סנט. עם המשלוח 68 סנט.

14) **תורת הזבול**, מאת ד"ר א. שטוצר, תרגום פ. אוירבאך, בעריכת י. ווילקאנסקי. חלק ראשון. המחיר 60 סנט. עם המשלוח 68 סנט.

15) **תורת הזבול**, מאת הנ"ל. חלק שני. המחיר 60 סנט. עם המשלוח 68 סנט.

16) **הזית**, מאת מ. אזרחי (קרישבסקי), על־פי ספרי האינגינר־אגרונום א. ע. מזיר ופרופיסור ד. אניה. ראשון הוא ספר זה בספרותנו החקלאית ומצטיין בדיוק סגנונו המשנאי, המתאים כל־כך לעניני מדע. המחיר 50 סנט. עם המשלוח 68 סנט.

מתקבלת החתימה על:

1) **הדיעות הארץ**, עתון יומי, שהתחיל לצאת בירושלים, בעריכת ד"ר נ. טורוב. המחיר $20.00 לשנה; $10.00 לחצי שנה.

2) **הפועל הצעיר**, שבועון, יוצא לאור על־ידי מפלגת הפועלים העברים בארץ־ישראל „הפועל הצעיר". המחיר $12.50 לשנה; $6.25 לחצי שנה.

3) **האזרח**, יוצא לאור על־ידי הסתדרות „האזרח", קובץ לספרות ומדע ולעניני העם והארץ. יצא לאור כרך ראשון (4 חוברות). המחיר $3.00; עם המשלוח $3.25. מתקבלת החתימה על כרך שני. מחיר החתימה $2.75.

4) **מעברות**, ירחון לספרות ולעניני החברה, יוצא לאור על־ידי מפלגת „הפועל הצעיר", בעריכתו של יעקב פיכמאן. מחיר שלש החוברות שיוצאות במשך תמוז—אלול $2.50.

מולדת, קובצים ספרותיים לילדים ולנערים מבני עשר עד חמש־עשרה. העורך: יעקב פיכמאן; המוציא־לאור: הסתדרות המורים בארץ־ישראל. ב„מולדת" תבואנה שתי מחלקות: לילדים ולנערים. יהיה גם חלק מנוקד. הקובץ הראשון יצא בחודש תמוז. מחיר החתימה לשנים־עשר קובצים $5.00; לששה קובצים $2.50.

ההזמנות תתבאנה בדיוק.
[illegible]יאית הרואר והמחאות פרטיות לשלוח על שם:
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA. 55 Fifth Ave., New York
[illegible]א"פ: 74 השדרה החמישית, במערכת „התורן".

of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון כג (קעג)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, AUGUST 22, 1919 — No. 23 (173)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפרוק מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

יצחק הססין	מאורשים	שרה שפייזהנדלר
מנחם־אב, תרע"ט.		ברוקלין, נ. י.

הננו מברכים את בתנו היקרה **שרה** לאירוסיה עם בן־גילה מר **יצחק** הססין. יהי רצון שימלא ה׳ את כל משאלות לבם לטובה ויראו את עולמם בחייהם.

ישראל יצחק והנה שפייזהנדלר.

מקרב לבנו אנו מברכים את אחותנו היקרה **שרה** לאירושיה עם בן־גילה **יצחק** הססין. יזכו לבנות בית נאמן בישראל.

אלחנן ופני שפייזהנדלר.

אחותנו **שרה**, ברוכה תהיי לאירושיך עם בן־גילך מר **יצחק** הססין. יהי רצון שתצליחו בכל אשר תפנו ותהיו לברכה בישראל.

משה וביילה שפייזהנדלר.

לאחותנו החביבה **שרה** לאירוסיה עם ידידנו הטוב **יצחק** הססין ברכה חמה ולבבית. תזכו לבנות את ביתכם בית עברי בארץ אבות.

אברהם ואסתר שפייזהנדלר.

הננו מברכים בברכת מזל טוב ואושר את אחותנו **שרה** עם בן־גילה **יצחק** הססין. יתן לכם ה׳ ממשמני ארץ ומטל שמים.

יוסף ורבקה אדלר.

שאו ברכת מזל טוב מאתנו, אחותנו היקרה, לאירושיך עם ידידנו מר **יצחק** הססין. הלואי שיהיו חייכם חיי אושר ונחת.

אברהם וברכה ליפשין.

לדודה סיידי ולמר הססין — מזל טוב!

עמיאל.

הנני מברך את ידידי מר יצחק הססין לארושיו עם מרת שרה שפייז־הנדלר. תתמלאנה כל משאלותיהם לטובה בארץ אבותינו.

ש. עפשטיין.

הנני מברך את הציוני הטוב והעסקן המצוין, את מר יצחק הססין לארושיו עם מרת שרה שפייזהנדלר. נזכה לחוג כולנו את חג חתונתם בארץ האבות.

משה מרגלית.

הננו מברכים את חברינו יצחק הססין ושרה שפייזהנדלר לארושיהם. יתברכו בכל טוב ויזכו לראות בשוב ה' את שיבת ציון במהרה בימינו בקרוב.

יוחנן רודובסקי ורעיתו.

בכל לב ונפש אני נותן ברכת מזל־טוב לאחי, מורה לילדי ישראל בניו־הייוון, מר הירש ריקאנטי, ולרעיתו המשכלת מרת פעני, אשר מצא לו עזר כנגדו, בי"ד מנחם־אב, שנת עטר"ת, ניו־הייוון. יאמר ה' לדבק טוב ויעלו ויצליחו לעשות חיל ויבואו אל הנחלה במהרה בקרוב בארץ־ישראל כחפצם יכהפין

אברהם שואל ריקאנטי.

שיקאגו, איל.

גם אנכי אוהבו אודה למו מעין הברכות של אחיהם.

יוסף שוב.

ניו־יורק.

ציון לציוני.

ביום ב', ט"ו מנחם־אב, תרע"ט, מת בעירנו חברנו היקר מר אברהם אייזנברג ז"ל, בן חמשים שנה. המנוח היה ציוני נלהב, עסקן צבורי מצוין, עסק בצרכי צבור באמונה, בעל שכל ישר ועומד על דעתו, יהודי אמתי וחבר טוב ונחמד. הוא השאיר אחריו אשה כשרה וחשובה וארבעה בנים מלומדים.

אנחנו, החתומים מטה, מביעים את רגשות השתתפותנו בצער העמוק של משפחת המנוח וכל אוהביו. המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון.

יבבידי נגשנו ייסד בית־עקד ספריב בתרמיד־התירה על שמו יזברון עירם.

בשם ועד החנוך של חברת תלמוד־התורה והשכונה הציונית דניו־ברי־טיין, קונ.

נח ריזנטהאל.

VOL. VI NEW YORK, AUGUST 22, 1919 No. 23

הַתּוֹרָן

יוצא לאור ע"י
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית ניו־יורק, כ"ו אב תרע"ט גליון עשרים ושלשה

פרשת השבוע

עֲבוֹדַת הַתְּחִיָּה.

עומדים אנחנו על מפתן תקופה חדשה, על מפתן ישנויים שונים — ואולי גם עיקריים — בחיי בני האדם יחמריים והרוחניים. כל העמים החיים מחשבים עתה את חשבונותיהם לדעת מה הרויחו ומה הפסידו בסוף התקופה העוברת, שכבר עברה.

נפתח־נא הפעם גם אנו את פנקסנו הלאומי, נחשוב גם אנו את השבונותינו הקטנים־הגדולים. החשבון וההשקפה לאחור הם תמיד דברים מועילים.

אם נשקיף בעין חודרת על חיינו במשך התקופה שחלפה, אז נראה ונוכח, כי תלמידים טובים ושוקדים על למודיהם היינו בחדר אירופה, כי מהירים והרוצים היינו לסגל לנו את שעורי המורים הלועזים; אבל יחד עם זאת נבוא גם־כן לידי ההכרה, כי כל זמן שאנחנו לומדים בחדריהם של אלו ושומעים לקח מפי נכרים, הננו יכולים להיות רק תלמידים, רק צאן השכלה, אך לא מורים ורועים.

אמנם הכמים רבים עמדו מקרבנו במשך התקופה החולפת. אבל גאונים גדולים, גאונים שלמים ואמתים, לא נולדו לנו; או יותר נכון יהיה אם נאמר, כי אולי גם נולדו, אך לא היו ולא נעשו מה שהיו צריכים להיות יהעשות על־פי הכנתם הטבעית. הגאונים העברים של התקופות האחרונות אינם אלא רמז לגאוניות אמתית. אינם אלא שברי־גאונים, או לכל היותר, גאונים למחצה.

מן הדברים האלה יכולים אנו ללמוד, כי ה„חדר", שאנו שומעים בו תורה בארצות גלותנו, אוירו מחניק את גאוניותנו הלאומית, היא גאוניותנו הטבעית, שעשתה לפנים את הגוי העברי הקטן, המעט מכל העמים, לאחד היוצרים הגדולים של התרבות האנושית.

אם נסקור בסקירה אחת, המקפת את כל חזיונות חיי הרוח של התקופה החולפת, אז נוכח, כי אמנם מסוגלים אנחנו להתבולל בקרב עמים זרים בדברים הנוגעים לחיי השכל, כי מסוגלים אנחנו להיות אנשי הכמה ומדע כמוהם, אך עצמיותנו אינה בטלה גם באלף. גם בעצם תקופת ההתבוללות, בעצם זרמיה ושטפתה, נשאר העולם הפנימי שלנו כמו שהיה לפני דורות רבים בשנות הבדידות והפרישות מדרך עם הארץ. חיי הרגש, חיי הלב של בני עמנו, אינם מתבוללים, לא בימים טובים ולא בימים רעים. ואף בשעה שאנחנו בעצמנו מאמינים, כי כבר התבטלנו, התמזגנו ונמחה צלמנו העברי, — יכירו האחרים מיד שלא נכון הדבר; כי כל זאת אינה אלא אונאת עצמנו, אונאה נעימה בראשיתה ומרה מאד באחריתה.

ראיני יניבהני, כי גם בתור תלמידים בבית־הספרים עלינו להיות, אם חפצים אנו כי יסבלונו, נכנעים יותר מכל ולקבל מרות קשה מכל; אבל הלילה לנו להרים קול, הלילה לנו להתאונן, ומכל שכן לתבוע בפה מלא את זכיותינו האנושיות והלאומיות. עלינו לשתוק, אם גם המורים מפיקים תועלת לנפשם, ורק לנפשם, מעבודותינו אנו, ואם גם יפרסמוה רק על שמם. הטבע נתן לאומתנו צנורים רבים של גאוניות, אבל המה סותמים אותם. גם את נפשנו וגם את רכושנו יקחו להם. כנכרים נחשבנו בעיני העמים בראשיתה של תקופת ההשכלה וההתקדמות, וכנכרים הננו נחשבים בעיניהם גם היום.

כנכרים הננו גם היום בעיני עמי העולם. אבל עלינו להודות על האמת, כי השפלתנו שרכשנו לנו בעמל נפש היא שעמדה לנו לבצר מקום יותר בטוח בהחברה האנושית.

ואחת אנו יודעים כיום, כי כחנו בהשפלה ובהשתלמות. אמנם לא בכל ארץ תועיל לנו ההשפלה להרים אותנו מיד ממצבנו השפל, אבל יודעים אנו, כי

באותן הארצות אשר לא נמהר לסגל לנו את ההשכלה האנושית, את התקונים והשכלולים, שם מצבנו הולך הלוך ודל גם בשנים כתקונן.

ההשכלה האנושית מצד אחד והשכלתנו הלאומית, פרי ההכרה הלאומית, מצד השני, הן תהיינה מעוזנו בארץ אבותינו והן תקותנו בשבתנו בקרב הגויים. לולא ההשכלה האנושית, שרכשנו במדה ידועה, היינו חסרים עתה גם את הכרתנו הלאומית. בלי ההשכלה האנושית, בלי ההשתלמות התמידית, לא נוכל להחזיק מעמד לא בארץ אבותינו ולא בקרב הגויים.

ועלינו להטעים כיום בהטעמה מיוחדה את דברי הרצל, שהיה חוזר עליהם בכל עת מצוא: „הציוניות לא תוותר בשום אופן אף על אחד מקניני התרבות האנושית, אף על רכוש קל של ההשכלה הכללית ותקון האדם".

יכולים אנו להגיד כיום, שהציוניות באה להוסיף על איכותיה של התרבות האנושית המיתוקנת ולא, חלילה, לגרוע מהם.

הדברים האלה מכוונים כלפי האורתודוכסים בארץ־ישראל המעכבים את הקריאה להאספה המיסדת, בשביל שאינם רוצים להודות בזכותן של הנשים העבריות לבחור ולהבחר.

ההסתדרות הציונית העולמית הכירה מראשית היסוד בזכותן של הנשים לבחור ולהבחר. והכרת זכות זו באה כדבר המובן מאליו בלי שום טענות ווכוחים מאיזה צד שהוא לנגד זה. גם המזרחים וראשיהם לא ערערו מעולם על זה אף ערעור קל. הסכמה חרישית ומובנת מאליה באה גם מצד היראים והחרדים באמת שבקרב הציונים

וגם מצד הרבנים הגאונים שבקרבם, כמו רבי שמואל מוהליבר ורבי יצחק ריינס זכרם לברכה, כי בנות ישראל שוות הן בזכות הבחירה, האקטיבית והפאסיבית, עם הגברים שבקרב המפלגה הציונית.

תורתנו היא תורת חיים ואין היא יכולה להתנגד אל הציוניות המדינית, שאינה באה אלא להחיות ולהרים את רוח עמנו.

בלי אספה מיסדת בארץ־ישראל אין שום תקוה ואין שום אפשרות לעבודה פוריה ולהנחת אבן־פנה לביתנו הלאומי על אדמת אבותינו. והנה באים האורתודוכסים בירושלים ומעכבים את קריאתה של האספה המיסדת, שעיני כל הציונים נשואות אליה ושבה תלוי עתידנו בארץ־ישראל, על־ידי התנגדותן לזכות הבחירה של בנות ישראל. ועל צד האמת אין כמיבים להתנגדות עקשנית זו בתורת ישראל, לא בראשונים ולא באחרונים.

הציוניים שבכל הארצות וכל אלה המוסרים את נפשם על תחית עמנו בארץ אבותינו דורשים מאת אחינו שם, מכל המפלגות ומכל הכתות, הרוצים בבנינו של עמנו ולא בחורבנו, החסים על כבודו ועיניהם בראשיהם להביט גם לפנים ולא רק לאחור, — מהם הננו דורשים, כי יעשו שלום ביניהם ויחישו את האספה המיסדת. כל המעכב אותה, מעכב את גאולת רוחנו ומורידו מטה־מטה.

אנחנו היהודים היינו תמיד, בכל דור ובכל ארץ, הלוחמים על שווי הזכויות של כל הנברא בצלם; אנחנו עומדים בראש התנועה של שחרור הנשים של כל העמים; אנחנו מתנגדים לכל שעבוד ולכל חוק או מנהג ונימוס, שיש בהם עושק זכות האדם באשר הוא אדם, אם גבר או אשה; אנחנו המתקוממים והמתאוננים נגד כל המחיצות

שְׁבוּיָה

(רשימה).

מאת

ש. ערדברג.

איכו היה בא מי שהוא לפני עשר שנים אל לאה'לה הצעירה, בשעה שישבה עדיין בבית אביה הרב, בעיירה קטנה בליטה, והיה אומר לה, שהיא תנשא ל„גוי", היתה רוקקת בפניו ומשיבה:

— יצאת מדעתך, מה?

אמנם, אפילו אז לא נחשב הדבר בעיניה לחטא ועון. לאה'לה [illegible] היא סבורה, שאין [illegible] [illegible] [illegible] אל אדם [illegible] אותה. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

פעם אחת באספה חשאית [illegible] [illegible] [illegible] יוסי צעיר [illegible] [illegible] [illegible]

— ליזא, אני אוהב אותך...

היא לא יכלה לענות כלום. היא רעדה כולה וברחה הביתה [illegible] ימים לא יצאה [illegible]

הרי הוא „גוי" — אמרה בלבה — והוא עיוור לכל גבלה...

[illegible]

אולם כל זה היה „שם", בעיירה הקטנה, אצל אביה הרב. אבל בשעה שהאדם עובר את הים הגדול ובא לאמריקה ונכנס לעבוד ב„שאפ" — אוי לו ואוי לנפשו! מדי יום ביומו הוא משכים עם הבוקר והולך אל המכונה, יושב ותופר ותופר... ובלילות הארוכים והנוגים הוא גלמוד, בודד, הכל גודף כעשן, העבר נשכח מן הלב, הרוח סרה, מתמרמרת והוא חוטף בשבולת להציל את נפשו...

[illegible] [illegible] ווארשה. שם השתדלה להכנס בקונסר־באטוריום [illegible] מנגן מפורסם הסתכל באצבעותיה הדקות והרכות ואמר [illegible] נבראו לנגן על הפסנתר.

ורצון חדש וגעגועים עזים מלאו את לבה. רבונו־של־עולם! היא תהיה מנגנת, לאה'לה תהיה מנגנת מפורסמת בעולם... היא רעבה ימים רבים ולמדה וכשלא היה לה כסף לשלם שכר למודה בקונסרבאטוריום רפו ידיה ושוב חזרה אל תפירת השמלות... היא [illegible] באצבעותיה [illegible] מאות פצעים ומי יודע, אם עדיין מסוגלות הן לפסנתר...

[illegible] אחרי [illegible] לא יללה וחזרה אל אביה הרב

[illegible] רצה האב להשיאה ל„בחור" והיא באחת: לא איננה רוצה! מדוע? היא לא ידעה לענות לעצמה. ושמא קוותה עדיין לשוב לחלומותיה?

שהקימו בחוזק יד ובעריצות בין בני אָדם, — הנוכל להספים, כי באספה המיסדת הראשונה על אדמת אבותינו, ששם היו לפני אלפי שנה שופטות ונביאות לשם ולתפארת עולם, יקפחו את זכותן של נשי ישראל שבשבילן נגאלנו ממצרים, מכור העוני ומבית העבדים? הנראה עול זה ונחריש?

הן יודעים אָנו, כי לא תורת ישראל ורוחה, רוח צדק ומשפט, אשר נתנה לנו חוקים לחיות בהם, היא המתנגדת לזכות הבחירה של הנשים ורק פוליטיקה גלותית יש בה, רק סכסוכי מפלגות ועקשנות מיוחדה, שיש בה סכנה גדולה לשלום אחים ולשלום הארץ.

רק האספה המיסדת יכולה לעשות קץ להסכסוכים האלה ולפנות את הדרך לעבודה גדולה, עבודת תחית הארץ ותחית האומה.

לעבודה זו אָנו מחכים, ומקוים אנחנו, כי גם תמהר לבוא.

הָעַרְבִים וְהָעִבְרִים

מאת

מרדכי בן הלל הכהן.

א.

כל שקר אינו חדל להיות שקר, אפילו אם באה עליו הסכמה ונתפרסם בעולם.

„כל העולם" יודע, כי מלחמת־תמיד היא בין הערבים ובין היהודים בארץ־ישראל", ושאלת הערבים, שאלת יחוסיהם אל הישוב היהודי בעתיד הקרוב, מטרידה מאד לא רק את רבים מעסקנינו אָנו בארצות הגולה, אַך גם את הדיפלומאטיה העולמית, את אלה המדינאים, שעליהם לפתור עתה את שאלת הציוניות. כולם, גם ראשי הסתדרותנו, גם המעצמות, דנים בכובד ראש, איך לסדר את הענינים, שבל יבואו היהודים, האומרים לחדש את פני ארצנו, לידי חכוכים עם הערבים יושבי הארץ.

אבל לא כל מה שידוע ל„כל העולם" ידוע לנו, היושבים בארץ ישיבת־קבע, אשר קשרו את חייהם אל ארצנו, והישוב אינו אצלם דבר שבעיון, רק ענין ממשי להם ולבניהם עד עולם. לפי העיון, טבע הענין מחייב, שאם יבואו אנשים זרים מרחוק לארץ חדשה, צפופה בישובה, ידמה דוחקים את רגלי תושבי הארץ מעולם, כובשים את חלקי אדמתם, מתחרים בהם על כל מדרך כף רגל, אזי תרע עין התושבים באורחים הלא־קרואים הבאים, ויתנגדו להם בכל תוקף. כך מחייב המצב הטבעי בכל מקום, ומובן, שגם בארץ־ישראל הערבים צריכים להביט בעין רעה על הישוב היהודי החדש ולהתנגד בכל האמצעים להתרבותו. ואין התורה העיונית הזאת חסרה הוכחות וראיות. היו מקרי־התנגשות מרובים בין היהודים ובין הערבים, היו גנבות מרובות, לא חסרו גם גזלות ורציחות. היו גם משפטים וסכסוכים וערעורים בדבר גבולין ובדומה. אבל כל האותות והמופתים והמקרים הללו אינם מוכיחים כלום. צריכים לדעת את הענינים על בורים, כמו שהמה משתקפים בתוך חיינו פה, מוכרחים לדעת את הסבות.

היה בארץ שלטון טורקי, שלטון שלא ידע ולא חפץ לדעת כל תרבות והתפתחות, ואך עריצות ומציצת דם

ופתאום נזרקה מלה אחת מפיה: „אמריקה!" ומיד נעשה רצונה קשה כברזל. היא תסע לאמריקה, שם תעבוד וגם תלמוד מוסיקה.

אביה הזקן בכה כתינוק. נשבע בחייו שלא יתן אותה לנסוע לאמריקה, אבל כשלא נטלה לתוך פיה שלשה ימים אף כף מים פושרים, נתן לה שליש מאות רובלים, כסף זה שחשך מפיו לנדוניה שלה, ואמר:

— יהא כך! אולי שם באמריקה החתן שלך... הילך גרוניה...

כשנפרדה מעליו, התחיל דבר מה להעיק על לבה. היא חמלה על אביה ואמרה:

— אבא, לאה'לה שלך תשאר בת־ישראל כשרה ונאמנה...

הוא לא ענה כלום. אלא שנענע בראשו ועיניו היטיבית התהגנו אליה בחשאי...

בדרך על הים היתה מלאה תקוה. — כשארד מעל האניה החליטה — אלך אל הקונסרבאטוריום. הפסנתר, הפסנתר... אבל מישבאה לניו־יורק ראתה, כי הכל הוא בכדי. כשנכנסה אל אחד מבני עירה ושאלה על הקונסרבאטוריום, צחק הלה וענה:

— כמה אלפים דולארים הבאת? מה, האין לך כסף? אני אקח אותך אל הקונסרבאטוריום שלי, שם יש פסנתרים רבים. מכונות מזמזמות...

עברו ימים אחרים והיא הלכה אל ה„שאפ"...

שנה עברה, שנה באה. אין כל חדש. עולם כמנהגו נוהג והיא תופרת ותופרת. נגינה אחת, זמר אחד... המחט, המספרים... יש ששולחים אותה הביתה לשבים או לשלשה שבועות. אך עבודה. והיא הולכת ומחפשת לה מקום אחר ושוב מכונה, ושוב שמלות... יכמר פעיטים הרבה. ספרים הרים מראים שעמים גירא! וכשבא הלילה שבבה בודדה ועגומה, החדר ריק והלב בוכה ובוכה... רבונו של־עולם! וכי כך יהיה לעולם! לא! היא תצא מדעתה...

ימי־פני מי יצא הדבר? אלהים עשה זאת או יד השטן היתה באמצע: הפועלים היהודים היו מתרחקים מעליה ורק צעיר שפאני אחד, יפה ואמיץ, עם עינים גדולות, חומות, בוערות כאש, התחיל להתקרב אליה. היא חשה להיכן יגיע הדבר ולבה חרד מאד, אבל הלילות הנוגים, בלי שינה, הפכו את לבה לאבן וכשהציע לפניה השפאני שתנשא לו לאשה ובהבטיחו לה, כי היא יכולה להשאר יהודיה כבתחלה.

באמת, הוא פיליסי, היה אנארכיסט, לא האמין לא באלהים ולא בבן האלהים... הוא אהב אותה בכל נפשו ואמר:

— אני לא אפריע אותך מהיות את אשר הנך, כי כל אחד מאתנו יהיה חפשי לנפשו...

פעם אחת, כעבור שנה אחרי הנשואין היה הדבר, הביא פיליסי „גברת" זקנה נברת־קומה, בעלת פנים אפלים, ויעפים ועינים רעות, ואמר:

היא אמי היא תשב אתנו

טוב [illegible] לאה'לה בשריא מרטטת

אבל כשתלתה הזקנה את תמונת ישו על הקיר בחדרה, קפצה לאה'לה וצעקה:

התושבים. שממה הארץ, נהרסו ממעמדם התושבים, ובמקום הסדר והמשפט שלטו צלמות וזדון. מיטב הקרקעות כוסו חול הים וכיום נקוו ויהפכו שדות תבואה לבצות קטב. נחשפו ההרים ואין כל זכר ליער. הפלחים נתרוששו וכפריהם חורבות ומשכנות אביונים. „כל דאלים גבר", וכל האפנדים וכל פקיד קטן ושוטר טורקי למינהו עשקו וירוצצו את הפלחים ואת הבידואים, הקרובים אל מקומות הישוב. האפנדים גזלו מאת הפלחים גם את רוב שדותיהם, לקחו לעצמם כל חלקה טובה על־יד הכפרים, ויעשו באדמת הפלחים כטוב בעיניהם. מכרו למנזרים, מכרו לגרמנים ואיטלקים, וכאשר באו היהודים לרכוש להם חלקת אדמה, נמצאו האפנדים גם להם. האפנדים הונו את הפלחים מעל אדמתם וימכרוה ליהודים, — והאם פלא, כי נסו הפלחים לערער על המכירות ועל הגבולין, אולי יצילו את אשר היה להם, אולי ישובו ויקחו את האדמה מאת היהודים החלשים, שאינם כל־כך תקיפים כעושקיהם האפנדים?! בתי־המשפט הטורקיים שמחו תמיד לקראת משפטים והתנגשויות כאלה. אם לא היו משפטים והתנגשויות, אזי היו הפקידים הטורקים משתדלים לברוא כאלה. הן מזה היה לחמם נמצא. גם התובע גם הנתבע, הרשע והצדיק יחד, שניהם משלמים שוחד, שניהם מביאים מנחה אל הפקידים. המשכורת לא הספיקה מעולם למחיתם של הפקידים, שהיו צריכים לשלם גם מצדם לגבוהים עליהם, ובלי הכנסה צדדית, — פשוט: שוחד — אי־אפשר היה להיות. משרות הממלכה היו נערכות לא לפי המשכורת, אך לפי ההכנסה הצדדית, שיכולה משרה זו או זו להביא לנושאה. לא היתה אף קניה אחת בארץ־ישראל, שמלבד מחיר הקרקע ליד המוכר, שלא עלתה בהוצאות מרובות במשרדי הממשלה השונים, בכספי שוחד וכסף „לא יחרץ". ומצב כזה הביא לכל מיני ערעורים והתנגשויות בין הערבים ובין היהודים.

העניות המרובה שבין הפלחים מביאה אותם לידי גנבות, חוסר הסדרים, ודרכים עקלקלות ובלתי מסודרות נותנים יכולת לשודדים מן הבידואים לשלול שלל ולבוז על דרכים, בפרט אם היהודים לא היו רגילים לשאת נשק ולעמוד על רכושם. לא חסרו גם מקרי נקמה, בעת שיצאו גואלי־הדם לנקום נקמת קרוביהם, ובעת ריב והתנגשות נפל חלל אחר הערבים.

אבל בכל אלה חלילה לנו לראות סימנים והוכחות, שאין היהודים יכולים לדור בכפיפה אחת עם הערבים, שכל המראות־נגעים בחיים ההדדיים של שני העמים האלה היה דבר שבהכרח. מה שהמצב בעת השלטון הטורקי היה כמעט מחייב, הנה המצב החדש, תחת שלטון מסודר, יהיה דוקא שולל את המראות האלה ולא ימצאו להם מקום בחיינו.

והנחה זו יש לה דוקא בסיס איתן בתוך החיים הקיימים, במעשי יום־יום. זה לנו ארבעים שנה של הישוב החדש, ואנו רואים את היהודים ואת הערבים חיים כשכנים שקטים זה על־יד זה. בשכנים שקטים ישליים יושבים יחד בערים, בית אל בית, גם בחצרית משותפים, גם בעסקים יש שהמה משתתפים. קונים זה אצל זה, מוכרים וסוחרים יחד, באופנים לא גרועים, אם לא יותר טובים, מאשר חיינו תמיד בכל ארצות הגולה. אין אף מושבה אחת בארץ־ישראל, שלא יעבדו שמה ערבים, שלא ימצאו בתוכה ערבים בתור פועלים קבועים. יושבים בבתי היהודים. במושבות הגליל ישנם הרבה־

— לא! אל תתלי אותה, אני לא אתו!...

— אם אין אני מפריע אותך מלהיות יהודיה — צעק הוא כלפית — אל תפריעי את את אמי...

ובפעם הראשונה ראתה את עיניו דולקים באש זרה והוא מלא חימה. [illegible] בשפאנית [illegible] [illegible] בתקיעת שדורבים [illegible]...

בלילה כשכבעה הזקנה לפני ה„תמונה", רעדה לאה'לה. תמונות ישנות מחיי היהודים בשפאניה צפו ועברו לפני עיניה, היא ראתה את ה„קדושים" שנענו, נכנסים ובאים לתוך הבית, מסתכלים בה, תובעים דבר־מה, תובעים את דמם ועיניהם מלאות צער דומם ימבאים

היא שכבה במטה והתמונות לא הרפו ממנה, עפו לפני עיניה, ענו את לבה והכאיבו אותו והיא בכתה ובכתה...

אביה הרב פתח את הדלת ונכנס. אל אלהים! כמה הוא כפוף ישחות! הוא נגש אליה, מציץ בה ומציץ

— אבא, אבא! אני רוצה להיות בת ישראל כשרה ונאמנה... אני לאה'לה שלך... לאה'לה. הרי אתה נתת לי את הגדוניה... אבא! אבא!... היא פקחה את עיניה. כך, זהו רק חלום, חלום איה אבא?

וכשהגיעו ימיה ללדת היה לבה מפרכס בקרבה מרוב אימה [illegible] מכשפה זקנה זו, אמו, היא תקח את הילד, תלך עמו אל המנזר, תביא אותו ב„מי־הירדן"... לא! היא תחניק אותו, תחניק — וחסל!

אולם פחדה זה היה פחד שוא. פיליסי בעצמו נער באמו כשאמרה לקחת את הילד אל המנזר. אדרבה, הוא הניח את רוחה. הוא קרא לו שם פשוט: ז'רמינאל.

היא אהבה את הילד, את ז'רמינאל. הרי היא אם. אבל הוא יהיה „גוי"... כך, היא ידעה, שהיא מגדלת „גוי".

ימים [illegible] נעשו [illegible] ימים. היא [illegible] בין ידים נכרים...

עברו שבועות אחדים. פיליסי הביא אתו עוד גוי אחד.

— זהו חברי שבא היום מארצי — סח לה. — אנחנו נדלנו יחד, ישב אצלנו, וכי אתן אותו ללכת לדור אצל אחרים?

והיא היתה חלשה, כחה תשש ולא נסתה אפילו להתנגד. והבית נתמלא גויים, והיא, נפש יהודית אחת כלואה, אסורה בין[illegible] היא [illegible] לעולם לא תשתחרר מהם...

פתאום חלה ז'רמינאל, חלה ומת. היא בכתה ובכתה, הרי היא אם. אבל מה זה היה לה? תקוה חדשה צמחה בלבה, תקוה [illegible], עזה וכאור גדול זרח בה: הגויים מתמעטים... הבית נעשה רחב יותר, גדול... ואפשר יעזור לה אלהים והיא תגאל מהם? כך, היא תנצל, ועוד תשוב אל אביה...

— — -

הרבה בין הערבים, היושבים במושבה ישיבת־קבע בתור חרטים, כלומר: אריסים, המה ומשפחותיהם, והיו ימים, ועוד גם עתה לא עברו, ובזכרון־יעקב היו מספר התושבים הערבים למאות. היהודים ילידי הארץ, אלה היודעים את השפה הערבית ואת מנהגי חייהם, עוברים ונכנסים לכפרי הפלחים ולמקום מושבות הבידואים, מתארחים אצלם ומקבלים גם אותם כאורחים בביתם, ואין ביניהם פרץ ומריבה. הקורבה של הגזע השמי, המשותף לשני העמים, היא גם כן גורמת ליחוסים כאלה. ואולם ביחוד נכברה התועלת, היוצאת לשניהם יחד מקורבה זו, והערבי תיכף הרגיש בתועלת זו. כי הן למרות כל ההשתדלויות מצד חוגים ידועים, של פקידים טורקים, של ערבים־נוצרים, ביחוד הקתולים, ושל אפנדים ערבים לסכסך בין הערבים ובין היהודים ובכלל להסית את עם הארץ ביהודים, — הנה רואה ומכיר העם הזה בחושו הבריא את כל הטוב, שהביא היהודי לסביבתו. הערבי מוצא לו תמיד עבודה ופרנסה במושבה ובעיר אצל היהודים, מוכר לו פרי אדמתו ומעשי ידיו במחירים יותר טובים מאשר להאפנדי הערבי, אשר עשק וגזל אותו כל הימים. הערבי מוצא במושבה ובעיר גם עזרה בצרה: רפואה בחנם, עצת אוהב, עזרה כספית, וגם לומד הרבה מן האכרים העברים במושבות בענין הנטיעות ונהנה ממנו עצה ותושיה ומשתמש בהן במשקו בביתו. צאו וראו את המשקים ואת הבנינים ואת כלי העבודה אצל הפלחים הערבים בכפריהם, הקרובים אל המושבות, ואז תוכחו כמה למדו הערבים מן היהודים.

— אבל הלא היהודים נשלו את הפלחים הערבים מעל אדמתם, ומאשר להערבים יסרו את מושבותיהם!

לא נכונים הדברים האלה. כמעט כל המושבות נוסדו על חלקות־אדמה נטושות, שהערבים עזבו אותן ולא עבדון. המה עזבו אותן, יען כי שיטת אדם הראשון בחקלאות, שהפלחים אוחזים בה, מנצלת את כחות האדמה עד מאד, ובגלל השיטה הזאת חדלה ארצנו להיות „ארץ זבת חלב ודבש“. בנחל גרר, במקום שיצחק אבינו זרע ומצא מאה שערים, האדמה עתה כחושה עד מאד, ואם ימצא הזורע שם אחת לשלש שנה שלשה או ארבעה גרעינים, ישמח מאד. במקום שנמצאים עתה המושבות הגדולות והפורחות, פתח־תקוה וחדרה, היו בצות נוראות, ששם ילידי המקום לא יכלו לשבת שם מפני הקדחת הנוראה, שאכלה את יושבי המקומות. מיסדי פתח־תקוה צריכים היו לקחת להם מקום מושב הרחק מעל אדמתם, בכפר יהודיה, ובתי־הקברות בזכרון־יעקב ובחדרה מלאים מחללי הקדחת הצהובה, שעקתה כשואה מתוך בצית חדרה לכלות את חלוצי המושבה. אדמת ראשון־לציון ורחובות היתה גרועה עד מאד, והערבים כמעט לא השתמשו בה לעבודה. אותו הדבר היה גם בגליל, במקום שנוסדו המושבות יסוד־המעלה ומשמר־הירדן. מקומות בצה וקדחת צהובה. הערבים הפלחים לא השתמשו בסלעי זכרון־יעקב וראש־פנה, שעליהם מתפלאים עתה כל רואיהם. אנחנו, רק אנחנו, אשר השקענו כסף רב ומרץ לאין־אנוש והקרבנו על הבצות והחולות והקרקעות הישימונית קרבנות אדם והפכנו את המקומות האלה להיות גנים וכרמים ופרדסים, והושבנו את השממה הזו. לא מידי הערבים לקחנו את אדמתנו, רק מידי הטבע הפראי; לא את הפלחים נשלנו מעל אחוזותיהם, כי־אם את התנים ואת הסלעים ואת כל גדולי־פרא ואת בצית המים. את אלה הדחינו וגרשנו, ומקומם לקחה העבודה במרץ, התרבות האירופאית, הקולטורה החקלאית.

ירושלים

בְּכֶתֶר הַחַכְלִיל וּזְרוּי הַחִוַּרְיָן,

הִנָּךְ עַל דִּיק תִּכְלֶת הָרַכִּים בַּמֶּרְחָק.

רְדִי וְנוּחִי, הַדְּמָמָה, עַל נַפְשִׁי הַהוֹמָה

וּתְנִי פֹּה לְעֶדְנַת תּוּגָתִי הָאַלְמָה

וּלְבִרְכַּת הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּחֶבְקָהּ.

מִסֵּתֶר חֶבְיוֹנֵךְ, הוֹי, בֹּאִי, הַדְּמָמָה,

הִתְגַּנְּבִי, אִם זֶרֶם הַכֹּחַ הַיּוֹצֵר,

יְהַוֶּה מִטַּלֵּךְ אֶל נִשְׁמַת תּוּגָתִי.

יִמְצְאָה אֶרֶשֶׁת לְיָפְיָהּ הַטָּמִיר,

וְחָיִיתִי בְּתוּגָתִי בְּלִי הַלִּין.

כִּי שָׁפְכָה תוּגָתִי מְרִירָהּ עַל כֹּהִי

נִיְּהִים כְּמָה הַבּוֹרֵא הֶעִיף.

נַיֹּאבַד כִּבְיָכוֹל וְלֹא נוֹתַר כִּי חֶפְצִי,

זֶה הַחֵפֶץ הָאַדִּיר, יַדְעִי רְתֵת,

לֶאֱרֹג לוֹ עֲלִימַת הַיֹּפִי.

כִּבְרֵכַת הַתְּכֵלֶת בְּשַׁחַק הַלָּזוּ,

אֲטוּרַת מִקְלַעַת זְהִירוּת הַשְּׁקִיעָה,

שֶׁדַּבֵּר־אֵל, מִלָּתִי הָיְתָה בִּלְבָבָהּ.

הוֹי, רְדִי־נָא, הַדְּמָמָה, וְנוּחִי עַל נַפְשִׁי,

וְיַצְרָה תוּגָתִי הָרְוָוה.

ש. האלקין.

חֲסִידוּת וּ„מִתְנַגְּדִית" בַּעֲבוֹדָה הָעִבְרִית

מאת

א. נ. פרלברג.

המבקרים של התנועה העברית באמריקה נמצאים לעת־עתה רק בתוך המחנה העומד מחוץ להתנועה עצמה, ובמילא, שכל בקרתם אינה אלא לשלילה. מבקרים אמתיים מקרבנו, אלה שמתוך יחס חיובי אל עצם העבודה יורונו מה לעשות וכמה לחדול, אלה שמתוך מסירות יתירה אל העיקרים שלנו ומתוך נסיונות רבים יעמידונו על טעויות שונות ויראו לנו על התקונים הנחוצים, — מבקרים כאלה לא קמו לנו עדיין.

אפשר שזהו חסרון, ואף־על־פי שאין זה גורם הפסד לתנועתנו באופן ישר, הרי על־ידי כך נמנעת ממנה הרבה טובה, זו הטובה הצפויה לכל תנועה מתוך בקורת אמתית. ואפשר שטבע המצב של תנועתנו לעת־עתה מחייבת את העדרם של מבקרים ומתקנים, משום הטעם הפשוט, שמעשי בראשית אינם מסוגלים לתקונים תוך כדי בריאתם, אלא אחרי זמן רב... ויש שקפיצה גסה מזיקה לבריאה עצמה, אם היא עוברת פתאום ממצב חומר היולי, בלי כל צורה, למצב עצם בעל צורה היותר עליונה. יותר טוב, שהחומר יתגלגל זמן ידוע ביד היוצר וילבוש צורות שונות, שמתוך כך יכיר היוצר יותר ויותר גם את כח כשרונו וגם את סגולות החומר עצמו, וזה יעזור לשכלול הצורה העליונה הבאה...

דמות־דיוקנה של התנועה העברית במדינה זו נמצאת עדיין במכבש הדפוס של מכונות היצירה, והמכונות האלה — המוסדות — חדשות הן ולא הוכשרו עדיין כל־צרכן למטרתן ולשמושן, וגם מניעי המכונות לא הסתגלו עוד למדי למלאכתם. לא הוברר עדיין, עד היכן כחם מגיע ולא עמדו עדיין על הסגולות החבויות בעצם הדבר שאָנו קוראים „תחית התרבות העברית", כי אָמנם כל המושג הזה „תרבות עברית" במובנו הרחב, הוא עדיין מושג ערפלי אפילו להעסקנים העברים שבארצות המזרח.

אולם אם מבקרים אין לנו, יש לנו קשים מהם... יש בקרבנו אנשים העושים מעשי הטטנים ונקרנים, ואלה קשים מאד לתנועה חדשה כשלנו, הזקוקה לטפוח של פנוק ורוך וליחס של חבה.

בכל תנועה צבורית יש טפוס ידוע של עסקנים, שמצד מהותם הם מעוררים פעמים רבות אי־רצון ואפשר גם אי־נעימות, אבל מביאים הם ברכה רבה לתנועה. אלה הם הזריזים והפזיזים שמעשיהם בעד התנועה קודמים לחשבנותיהם וספקותיהם, אלה הם הנלהבים והמתעוררים לעבודה בכל שעת כושר שזימן להם המקרה...

[illegible]צערנו, לא נברכו העברים במדות כאלה. כנגד זה מרובים הם אצלנו מהדרים מן המהדרים, שבגלל העבודה העברית [illegible] [illegible] העבודה.

ההדורים של אלה מביאים אותם וגם אחרים להרהורים אחרי נחיצות קיומו של מוסד זה או אחר, ולהטלת ספק בכשרון העבודה של פלוני ולבטול ערכו של אלמוני. וההרהורים מביאים אותם לידי התרשלות בעבודות שונות, עד שתתברר להם האפשרות הוראית של תוצאות מצליחות...

ויש אָמנם, שגם המהדרים האלה אינם מסלקים את ידיהם מן העבודה, אך אין דעתם נוחה מן ההתעוררות הרבה במחננו ומן הפרסומים כלפי חוץ. כי מי יודע, אם אין בכל התכונה הרבה והחדשה בעולמנו העברי רק הכנה למפח־נפש חדש?

אחינו הראציונאליסטים האלה, העוסקים עם העברית „בלי לחלוחית של מצוה" אאל מתוך רוח „מתנגדי" יבש, ודאי שאינם משתתפים אתנו ב„מצב הנפש המרומם", החסידי, שיש לנו לפרקים למראה התפתחותה המהירה של התנועה העברית בארץ זו בעת האחרונה. להפך, אלה מלגלגים עלינו ומביטים עלינו מגבוה כעל מתלהבים מתוך קלות־ראש ומתוך אי־הבנה את המצב האמתי של עניננו.

כל העבודה העברית באמריקה עד כאן היתה בבחינת „מיתון, מיתון" ובהפסקות שונות; ועכשיו, בין־תקופה צרה בערך, התחילה תסיסה עצומה ופעולתנו הסתעפה למקצועותיה במוסדות שונים! ועוד חזיון „מוזר" מעט: כל המוסדות השונים נוצרו כמעט כולם בבת־אחת. כל הזריזות הזאת של העוברות החיות, בין שהיא טבעית ובין שהיא בלתי־טבעית מצד עצמה, ברור הוא לנו, שאינה לפי טבעם ולפי טעמים של אחינו „היראים והחרדים" יותר מדי לכבוד התחיה העברית. זהירותם היתירה של אלה מביאה אותם לידי שאלה: האם אין הגידול המהיר הזה סימן לאי־טבעיות?

אָמנם, גם המפקפקים היותר גדולים יודו על־כרחם, כי התנועה העברית פה במצבה עכשיו לא קפצה לפתע פתאום מתוך מוחם הנלהב של „חסידי" העברית, כמו שקפצה אתינה מתוך מוחו של ציאוס. אם ציאוס, הכל־יכול, היה מוכרח לבלוע לפחות את אשתו מיטיס (סמל השכל) כבדי להכשיר את קפיצתה של אתינה, הרי התנועה העברית באמריקה, „המהירה" כל־כך עכשיו, ודאי שאינה בעלת נסים. זו המהירה כבר בלעה אל תוכה עבודת דורות שלמים במשך תקופה ארוכה, מימי „הצופה בארץ החדשה" עד ימינו.

בכל־זאת עובדה היא, כי בה בשעה שאנחנו מוצאים מעט קורת־רוח בּ ר ב ו י המוסדות העברים השונים בעת האחרונה, יש כנגדינו כאלה המצטערים על הרבוי הזה, ואילו היה הדבר תלוי בהם, היו מפחיתים את ה„מישהוא" שלנו והיו מעמידים אותו על צמצומו.

הרבוי המהיר מעורר בקרבם את החשש, שאין לנו עדיין עבודה מסודרת מתוך ישוב הדעת, אלא הכל נעשה מתוך בהלה, ואפשר שזהו רק איזו המצאה יפה ב„בית־החרושת" הלאומי שלנו שיש עליו חותם אמריקאי... או אפשר שכל הרבוי הזה אינו אלא תוצאת קנאת עסקנים... ואם בכל תנועה צבורית רחבה צפויה לה ברכה מתוך קנאת עוסקיה שתרבה את פעולותיהם, הרי בתנועה

העברית, שיש לה לעת־עתה רק חוג צר של מעשים, אפשר ששכר קנאה זו יצא בהפסדה. ואמנם, גם אנחנו מודים, שקצת אמת יש בטענה אחרונה זו. אי־אפשר להכחיש את העובדה, שלעת־עתה כמעט כל מוסד נוגע בחברו ויש בהם משום ערבוב הרשויות. — והאם לא היה יותר מועיל לתנועה אילו היו מבטלים מוסד זה או אחר, שהוא „עומד בצר“ או, באופן היותר טוב, כ„סרח העודף“ למוסדות יותר חשובים?

אולם באמת אין כל מקום לכל אותם החשבונות המבהילים. אפילו אם נניח, שאין מוסד זה או אחר משמש עדיין למטרה מסוימה אחת, אין זה מחייב כלל שאי־סדר שורר במהות העוסקים עם העבודה העברית, ושיש לעת־עתה בהכרתנו טשטוש המושגים בדבר עצם העבודה; ועל כל פנים אין אמת באותה ההנחה, שבתנועה העברית יש לעת־עתה חוג צר של מעשים.

האופטימיסטים הנלהבים שבנו חושבים אחרת: אפילו עכשיו, עם תחילת ההתפתחות של התנועה העברית במדינה זו, גדול מאד השטח הרוחני של העבודה. וממילא יש לבוא מזה למסקנות אחרות לגמרי בנוגע לטשטוש הגבולים בין המוסדות השונים. כיון ששדה העבודה רחב מאד בדמיון העסקנים, קשה מאד במעשה לחלקו ולתתו לשעורים. ואפילו אם תסמן בו, במציאות, תחומי פעולה נבדלים זה מזה, הרי אופקי כל תחום מיוחד נראים רחוקים מאד לעיני העובדים הנמצאים איש איש במרכזו של התחום המיוחד... וממילא מתמזגות נקודות המרחקים השונים אלו באלו, ומכאן טשטוש הגבולים.

בכל עבודה אידיאלית, הדורשת הפרדות שונות משום סבות טכניות, קשה מאד לערוך חלוקה מדויקה בבחינת רשויות רשויות, עם תחומים המגבילים את שטחה של כל רשות בדיוק גיאומטרי. האידיאל אין דרכו להתפורר. גם החלק של האידיאל שואף לשלמות.

ואם אצל כל רעיון אנושי כללי כך, שמספר הדוגלים בו והמוציאים אותו אל הפועל רב הוא, על אחת כמה וכמה שכן צריך להיות בנוגע להרעיון של העבודה העברית, שאפילו בימים הטובים האלה של „תחיה“ הרי כל החלקים השונים של העבודה הזאת נמצאים באמת רק בידים אחדות.

ואפילו אם נניח, שאפשר וגם כדאי לסמן רשויות מסוימות שונות בנוגע למקצועות התנועה עצמה, הרי על־כרחנו יש לנו לעת־עתה רק רשות אחת של אלה העומדים בראש התנועה. כל אלה הם אנשים שכמעט כולם קרובים זה לזה ברוח. כל אחד מהם כמעט שזקן ורגיל הוא, במשך נסיונותיו הרבים, אצל כל חלקי העבודה העברית בארץ זו לסוגיה השונים, אלא שעכשיו הכריחה אותם השעה ההיסטורית להתפלג לועדים שונים ולמקצועות של פעולה נבדלים זה מזה; ועל־כרחם הם נזקקים עדיין לשתוף הכחות בכל ענין וענין; ועל־כרחם זורק כל אחד גרעיני התחיה העברית מ„רשות שלו לרשות שאינה שלו“.

אמנם, יש לקוות, כי דוקא הרבוי של המוסדות יביא במשך הזמן לרבוי של כחות חדשים, שיעזרו לנו להמשיך בעבודת תנועתנו. ויאחד הכחות יהיו מאיתן ושדרית שכן עדיין רחוקות מאתנו כרחוק התחיה העברית מן המטרה.

אין כל ספק בדבר, שאילו נוסדו פה מוסדות עברים אחדים על יסודות מוצקים להפצת המדעים — בין אנושיים כללים ובין הנוגעים לחכמת ישראל — בשפה העברית, כי אז היה עולה בידינו למשוך לתנועתנו מלומדים ועסקנים ממקומות שלא שערנום מראש.

באספה השנתית של הרבנים הריפורמיים היותר קיצוניים במדינה זו, שהיתה בחודש מאי העבר בסינ־סינטי, נתקבלה פה־אחד ההצעה לתמוך ביסוד בית־דפוס מודרני בירושלים. ברקומנדאציה להצעה זו שניתנה מאת ועד מיוחד יש נימוק אחד אופיי, המוכיח למדי על שנוי הרוחות שבא כבר גם בעולמים של אלה. הועד אומר: „בית־הדפוס בירושלים ידפיס קודם כל את הספרים היותר נחוצים לעם ישראל, כעין: חומשים, נ״ך, סדורים, מחזורים, ש״ס וספרים אחרים חשובים, בין דתיים ובין דעוניים, ובזה יהיה אפשר לספק עבודה לפועלים העברים ולמלומדים העברים“. שם יש, אמנם, עוד נימוק אחר: „בית־הדפוס הזה יוכל להוציא כמה ספרים משנות הבינים שלא הוצאו עד כאן משום הצינ־זורות השונות וגם כמה כתבי־יד עתיקים“, אבל את הנימוק הראשון מבליט הועד ביותר.

החלטה זו היא הוכחה מספקת, שאם אחינו אלה עומדים עדיין מרחוק מאתנו בנוגע לעיקר אחד של תחית העם — לציוניות המדינית, כבר קרובים הם או מתקרבים אלינו בנוגע לעיקר השני — לתרבות העברית.

הרבה מלומדים ישראליים העוסקים במדע על טהרת האנגלית הם עכשיו, אחרי השנויים הכבירים בחיינו ואחרי המהפכות העולמיות הגדולות, בבחינת „פוסחים על שתי הסעיפים“ ואותם אנו יכולים למשוך בנקל אלינו, אם רק נברא בשבילם תנאים רצויים לעבודתם.

וחזקה על אלה, שאם יבואו אלינו, בודאי שימשכו אחריהם אותם העסקנים, שיש להם (להמלומדים) השפעה ידועה עליהם. והעסקנים, בעלי הכסף, יהיו נתבעים וניתנים לתרבות העברית כשם שנתבעו ונתנו קודם ל„זשודאיזם“ באנגלית.

אם תקוה זו תתקיים, אז אפשר שיהיה בזה גורם חשוב לשנויי־סדרים ולשנויי־ערכין עיקרי בהתפתחות התנועה העברית שבמדינה זו.

עם הרבוי של הכחות החדשים, שיבואו אלינו מסוגים שונים, אפשר שגם הרכבת הגורמים השונים השורררת עכשיו בתנועתנו, תהיה פותחת והולכת. ובמשך הזמן אפשר, שכל התרבות העברית האמריקאית תלבש צורה מקורית.

זאת תהיה יצירת הגיניוס העברי בבבל החדשה שלנו, שבאפיה המיוחד תקבע לה את מקומה בהיסטוריה יחד עם התפתחות התרבות העברית בארץ־ישראל.

אולם לעת־עתה, לפי צמצום הכחות של העסקנים העברים הישנים שיש לנו בארץ זו, אסור לנו למעט את דמותם של הערכים שהספיקה כבר התנועה העברית

להכנים פה לתוך התחיה הלאומית, ואָסור לנו לבקש חשבונות רבים בעבודתנו ולרפות את ידי מי שהוא.

ועל אחת כמה וכמה אָסור להזהיר אותנו על ההתלהבות היתירה „החסידית" ועל הפזיזות של רבוי המוסדות העברים „מתוך בהלה".

כל הצנורות השונים של המרץ העברי, העוברים עכשיו בשדה היהדות פה, כולם ממקור אחד הם באים ואל מקור אחד הם שבים:

זהו ההכרח ההיסטורי הגדול להקמת משכן לשכינה העברית בחייני הז'רגוניים פה. זהו הכבוש לספרות את היהדות האמריקאית, שהיתה עד העת האחרונה בבחינת „ערבה" העצמית היהודית בארצות המזרח.

הַחִנּוּךְ הָעִבְרִי בְּנְיוּ־יוֹרְק

מאת

יקותיאל גינצבורג.

ג.

מר דושקין סדר תכניות לשני מיני חנוך. החנוך מהמין הראשון הוא בשביל תשעים ותשעה אחוזים מילדי ישראל המבקרים את בתי־הספר היהודים בשעות של אחרי הצהרים במשך זמן למודם בבית־הספר הכללי הנמוך (Public School). ורק אחד ממאה מהתלמידים יבוחר על־פי כשרונותיו והריצותו לשם חנוך מקצועי „בתור „מפלגת כהנים", בתור מרכז אנרגיה לחיים יהודיים אינטנסיביים" (עמוד 331). הרעיון הזה מתנגד להאידיאל החנוכי של בני עמנו: „וכל בניך למודי ה'". אבל אילו היה, לכל הפחות, אחד ממאה מקבל חנוך עברי הגון היינו יכולים עוד לקדם תכנית זו בברכה בתור התחלה טובה. אבל דא עקא, שאם נקבל את תכניתו זו של מר דושקין, אָז יהיו לא רק בני „העם", כי־אם גם „הכהנים" הדיוטים גמורים. הנה, למשל, התכנית שמר דושקין נראה רק בגאון „תכנית־למודים עברית אינטנסיבית" ושהוא מציע לחנך על־פיה את ה„כהנים", במשך השנים: הרביעית, החמישית, הששית והשביעית ללמודם (עמוד 315):

1. תנ"ך — — — — — — — שלש שעות בשבוע.
2. רש"י — — — — — — — — 30 רגעים לשבוע.
3. משנה, אגדה ופרקי קריאה מספרות ימי הבינים — — — 45 " "
4. תלמוד — — — — — — — 45 " "
5. שלחן ערוך — — — — — — 20 " "
6. הספרות העברית החדשה — 45 " "
7. היסטוריה יהודית — — — 30 " "
8. ארץ־ישראל — — — — — — 20 " "
9. היסטוריה אמריקאית ותוקי הארץ — — — 20 " "
10. הרשות מחיי היהודים — — 15 " "
11. מוזיקה יהודית — — — — 15 " "
12. אידיש — — — — — — — — 15 " "
13. תפלות שבת — — — שעה או שתים בשבוע.

פרוגראמה זו, שהיא מחוברה חתיכות־חתיכות מכל הפרוגראמות החנוכיות הנהוגות ברחוב היהודי ושהיא עושה רושם של פארודיה על החנוך העברי באמריקה, מציעים בתור יסוד לחנוכם ה„אינטנסיבי" של „יחידי הסגולה" בין התלמידים, שיבחרו אחד מעיר ושנים ממשפחה להתחנך בתור מנהיגים — כרימה, בתור מורים, רבנים ועסקנים צבוריים — בישראל! נקל לשער, כמה ידיעות אפשר לו, למשל, למורה ההיסטוריה להקנות לתלמידיו במשך שלשים הרגעים הקצובים לו, ביחוד אם נשים אל לב, שבין שעור לשעור, בין מורה למורה, עוברים בהכרח רגעים אחדים עד שהתלמידים מתרכזים בענין החדש, וכך הוא הדבר גם בתלמוד ובאידיש (15 רגעים לשבוע!) וביתר הלמודים. התכנית ערוכה, כנראה, בכונה לצאת ידי חובת כל המפלגות: האורתודוכסים, הלאומיים, העבריים והאידישיסטים, הציונים והמתנגדים. המפלגה היחידה שאיננה מקבלת מתכנית זו — היא מפלגת הילדים שלשמם נערכה. כל תכנית למודים, תהא אורתודוכסית או לאומית, עברית או אפילו אידישיסטית, אם היא מרכזת את העבודה בבית־הספר במספר מצומצם של למודים על־פי שיטה ידועה טובה ומועילה היא ביותר מ„שיטה מקובצת" זו, שהכל בה ומאום אין בה.

מתכנית „אינטנסיבית" זו כבר אפשר לנחש מה יהיה האופי של התכנית „הפשוטה" הבלתי אינטנסיבית, שנועדה בשביל תשעים ותשעה אחוזים של ילדי ישראל. „על־פי תכנית זו — אומר לנו המחבר — ילמדו עברית אַך מעט, ילמדו רק את התפלות, כלומר: קריאה בסדור" (עמוד 316). את יתר הלמודים, אפילו את התנ"ך ילמדו באנגלית (מתוך התרגום האַנגלי).

ראויה היא גם פרוגראמה זו לתשומת־לב מיוחדה:

1. תנ"ך (על־פי תרגום) — — 40 רגעים לשבוע.
2. פרקים (מתורגמים) מהמדרש וספרות ימי הבינים והספרות החדשה — — — — — — 20 " "
3. היסטוריה עברית — — — 40 " "
4. תפלות — — — — — — — 30 " "
5. אידיש — — — — — — — — 20 " "
6. ארץ־ישראל — — — — — — 20 " "
7. היסטוריה אמריקאית — — 20 " "
8. הרשות מחיי היהודים — — 15 " "
9. מנהגים — — — — — — — — 20 " "
10. מוזיקה — — — — — — — — 15 " "
11. תפלות של שבת — — — שעה אחת בשבוע.

גם פרוגראמה זו איננה דורשת פירושים רבים מלבד אולי הלמוד של ה„היסטוריה האמריקאית" שנפל בה. המחבר בעצמו הרגיש, כנראה, את התמיה שבדבר והקדיש

יותר מעמוד שלם (309—310) לפירושו. טעמו: בהיות שבית־הספר הכללי אינו מטעים את פעולות היהודים בהיסטוריה האנושית, והילד בא מבלי משים לידי מסקנה, שמלבד התנ"ך לא הכניסו היהודים מאומה אל האוצר התרבותי של האנושות — על בית־הספר העברי למלא את החסרון הזה.

הדברים הם טובים ונכוחים. המסקנה ההגיונית היחידה שאפשר היה להוציא מדברים אלו היא: בבית־הספר העברי צריך להרבות בלמוד ההיסטוריה שלנו כדי למלא מה שמחסרים בבית־הספר הכללי. אם, למשל, בבית־הספר הכללי עוברים בשתיקה על מעשי הגבורים היהודים בתולדות אמריקה. נבוא אנחנו ונתן לילדינו פרק בתולדות היהודים של מדינה זו (שהן רק חלק מההיסטוריה היהודית) ונספר להם על־אדות אשר לוי, חים סולומון, מרדכי עמנואל נח ויתר היהודים הגדולים בההיסטוריה האמריקאית. האם לא כן?

אבל המחבר שלנו לא כן חשב. הוא מצא כאן מקום להאמריקניזאציה להתגדר בה. על כן הוסיף עוד טעם אחד, והוא, כי הלמוד בתולדות היהודים של מדינה זו יעשיר את ידיעות הילדים בהיסטוריה האמריקאית הכללית (עמוד 310). יוצא מזה, כי לבית־הספר העברי יש להכנים לא את ההיסטוריה של היהודים באמריקה, כי־אם את ההיסטוריה האמריקאית, אבל עם פירושים יהודיים. ההגיון אמנם צולע קצת, אבל העיקר הוא, כי סוף־סוף הלא יש מקום לעבודת האמרי־קניזאציה גם בבית־הספר העברי.

הדבר היה מעציב מאד אילו היתה „פרוגראמה" זו הפתרון היחידי לשאלת החנוך העברי. אילו היה המחבר מתנהג בשאלה זו כמו שהתנהג בחקירותיו ההיסטוריות והיה מנתח את כל התכניות המוצעות על־ידי קבוצות שונות ומבאר לנו את החסרונות שבהן ומדוע מוכרחים אנו לקבל דוקא את הפרוגראמה שלו, אז, אם היו המופתים מוכיחים, היינו מוכרחים להכנע לפני גזר־דינו של השכל, לקבל את התכנית שהתוה המחבר ולהשלים את הרעיון, כי על היהדות האמריקאית להשאר יהדות של עמי־הארצות ועליה להיות סמוכה על שלחן אחיותיה: היהדות הרוסית, הארץ־ישראלית או הגרמנית. אבל המחבר לא עשה כן. הוא פשוט הניח הצדה את כל יתר התכניות או פטר אותן במלים אחדות שאינן מוכיחות כלום. ככה, למשל, עבר כמעט בשתיקה גמורה על שיטת החנוך העברית הלאומית השלטת בבתי־הספר המודרניים ברוסיה וארץ־ישראל ושעם התגברות הציוניות היא הולכת וכובשת לה מקום גם פה, באמריקה. לבית־הספר העברי הלאומי שנתפרסם בתור אחד מבתי־הספר המעטים באמריקה, המוציאים מקרבם תלמידים היודעים עברית במדה הגונה, ולכל בתי־הספר הדומים לו, הקדיש מר דושקין בספרו המוקדש לחנוך העברי בניו־יורק — (והמחזיק 560 עמודים) — רק תשע שורות! (עמוד 14—15. „תכנית הלמודים בבתי־הספר האלה — מספר לנו מר דושקין — איננה שונה הרבה מזו של בתי תלמודי־תורה מלבד בזה, שהם עושים את הספרות העברית והשפה העברית למרכז הלמודים". המלים „מלבד בזה" הן אופיות. משמע, שבעיני בית־ספר עברי אין זה דבר חשוב, אם הלמודים העברים הם עיקר או טפל.

העלמת עין זו מחזיונות ידועים, המתנגדים להשקפותיו ולמשפטיו של המחבר, יש בו מעין פחד מפני העובדות, שלא יפירו מקומו בספר מדעי חשוב כהספר המונח לפנינו. תהא דעתו הפרטית של המחבר על התנועה העברית הלאומית ובתי־הספר שהקימה מה שתהא — העלמת עין מעובדות חשובות כאלה ממעיט הרבה את ערכה המדעי של השקפתו החנוכית.

יתר על כן. הצלחתם של בתי־הספר הלאומיים האלה — שאין מר דושקין מכחיש אותה בספרו — היא עובדה העלולה להפוך לרסיסים את כל התיאוריות והתכניות לעתיד לבוא, שמר דושקין טרח כל־כך בעיבודם. וכל העלמת עין לא תועיל בזה. כל זמן אשר ימצא באמריקה אף בית־ספר אחד, שיוציא מקרבו תלמידים בעלי רוח עברי וידיעות עבריות שלמות — יחייב בית־ספר כזה את כל בתי־הספר האחרים ויכריח אותם להסתגל מעט־מעט אל תכניתו הוא. רוב מנינה ורוב בנינה של היהדות האמריקאית הוא עצם מעצמה ובשר מבשרה של היהדות הרוסית והפולנית, הדואגת להניך בניה אפילו בשעת מלחמה וחורבן שלא היה כמוהו. יהדות אמריקאית זו לא תסתפק ב„סוראגאטים" של חנוך שאין בידו לתת לבניה את המפתח להאוצרות העשירים של המחשבה העברית — את ידיעת השפה העברית. הסכנה היותר גדולה הצפויה ליהדות האמריקאית היא הסכנה של עם־הארצות, ואם יש אידיאל שיש בכחו לעורר את היהודים האמריקאים ולהלהיבם למעשים כבירים — היא המלחמה בעם־ארצות זו, מלחמה עד רדתה. היהודים האורתודוכסים נלחמים בה על־פי דרכם הם והיהודים הלאומיים — על־פי דרכם הם, אבל אין שום ספק בדבר, שהנצחון הגמור במקצוע החנוך ינחלו סוף־סוף שתי הקבוצות האלה, שהן היותר גדולות והיותר חשובות ביהדות האמריקאית, וכל עסקן חנוכי שאיננו מתחשב בתכניותיו עם משאלותיהן ומעלות רוחן של שתי הקבוצות הללו — עושה חשבונותיו בלי דעת בעלים.

על הקבוצה הלאומית העברית עובר מר דושקין, כמו שאמרנו, כמעט בשתיקה. את תכניות הלמודים של היהודים האורתודוכסים ושאיפותיהם היא מנסה לנתח באופן מדעי, אבל הנסיון הזה היה מצליח ביותר אילו כבש מעט המחבר את קנאתו היתירה לדעותיו הוא ולהטפוס של בית־הספר החביב עליו והיה רק מבקר את המוסדות החנוכיים של האורתודוכסים מבלי משא פנים. יוכל היות, שאז היה בא אל אותן המסקנות עצמן שבא אליהן גם עכשיו, אבל אז היו המסקנות ההן עושות רושם יותר חזק על הקוראים. עכשיו נראה הדבר כאילו חפץ המחבר לפסול את המוסדות ההם בכל אופן שיהא, ודבר זה מחליש את האמון בהמחבר. במקום אחד (עמוד 320), למשל, הוא מנסה לבאר את העובדה, שתלמידי בתי־הישיבות, העוסקים הרבה בלמודים עברים, אינם פחותים בידיעותיהם הכלליות מתלמידי בתי־הספר הכלליים

בזה, כי „תלמידי הישיבות באים מקבוצה מיוחדה, משובחה, של ילדים חרוצים ובעלי מחות חריפים מבני האינטליגנטים". לפי זה אין ל„ישיבות" הדין וזכות להתגאות בהצלחתן זו. טוב, אנו מקבלים פסק־דין זה באהבה. והנה בשני עמודים אחר זה (עמוד 331), במקום שהמחבר מדבר על איזו מגרעות של מוסד ה„ישיבה", אנו מוצאים כתוב לאמר: התלמיד הטפוסי של הישיבה איננו עולה בכשרונותיו וביכלתו על התלמיד הטפוסי של תלמודי־התורה" — אבל אם כן הוא הדבר, אז הלא עובדה זו, שתלמידי הישיבות מצטיינים בידיעותיהם הכלליות מוכיחה, שמוסד זה איננו „נסיון שלא הצליח", כמו שמר דושקין משתדל להראות אותו, כי־אם להפך.

יש עוד כמה וכמה מקומות, שבהם ירד מר דושקין מהגובה המדעי שהוא עומד עליו בחלק היותר גדול של הספר, כדי לעשות פרופאגנדה לדעותיו הפרטיות. במדיניות רבים נכרת גם־כן הנטיה לטשטש את הצבעים ולכסות את הניגודים והסתירות שבין קבוצות שונות (כמו, למשל, ההשתמשות במלה „אסימילאציה" במובן הסתגלות, המרשה לדבר עליה באופן שלא ירגיז לא את היהודי הלאומי ולא את היהודי המתבולל). אבל הפרטים האלה אינם יכולים להוסיף הרבה על התמונה הכללית של הספר, שאין הדברים משמשים בו בערבוביה, המצוין במדעיותו בחלקו העיוני ובאובייקטיביות בחלקו המעשי ושלמרות חסרונותיו הרבים הוא אוצר בלום של אינפור־מאציה ראויה להמצא על שלחן כל חוקר, עסקן או מורה עברי. מן הראוי הוא, שהפרקים היותר חשובים יתרגמו, או יכתבו מחדש, בעברית, יען כי החומר הוא ברובו עברי ויש בו כדי לענין את הקוראים העברים.

עֲבוֹדַת הַ„תַּרְבּוּת" בְּעָבַר וּבֶעָתִיד

(שיחה עם הלל זלאטופולסקי)

מאת

ג. קרית.

חושב אני, שהפעם, כבואי להציג לקוראי „התורן" את שיחתי עם מר הלל זלאטופולסקי על־דבר עבודתה של החברה „תרבות" ברוסיה, אינני זקוק להקדמות מיוחדות ויכול אני לשנות מן המנהג המקובל — לדבר דברים אחדים על־אדות בעל השיחה בעצמו; אותם מהקוראים העברים באמריקה, שנתקרבו אל הספרות העברית ברוסיה, יודעים את הלל זלאטופולסקי על־פי מאמריו הרבים, המפוזרים בדפי העתונות העברית במשך של עשרים שנה ויותר; ואותם הצעירים, גדולי הארץ החדשה, שנוספו על הקהל הקורא עברית, יודעים אותו בתור אחד מראשי העסקנים הציוניים שברוסיה ושניהם כאחד שמעו, בלי ספק, על־אדות גלגולו האחרון — גלגול יהודי „משלנו", שנעשה למיליונר ונשאר בתוך־תוכה של עבודת התרבות העברית ולה הוא מקדיש את אונו, הונו וזמנו.

ואם הרשיתי אני לי הזכות להקדים דברים אחדים הוא רק על־דבר הנושא, שבחרתי לי לשיחתי עמו.

מר זלאטופולסקי, בתור מי שהיה מנהל „המזכירות הלאומית" באוקראינה, בא הנה מלא וגדוש בהמון חדשות ונצורות על־אדות כל שנעשה שם בזמן האחרון, אבל, כשנמלכתי בדעתי, ראיתי שיותר טוב יהיה, אם זלאטו־פולסקי בעצמו יכתוב ב„התורן" על־דבר רוסיה, הגדולה והקטנה, העומדת על פרשת דרכים, בין העולם הישן ההולך ונהרס ובין העולם החדש ההולך ונוצר, ואני אסתפק במועט — בשאלת עבודתה של ה„תרבות" שעל־אדותה אין הוא יכול לכתוב, מפני אותו הטעם: „אין הנחתום מעיד על עסתו"... מר זלאטופולסקי הבטיח לכתוב על־אדות כל המתרגש ברוסיה החדשה בכלל ובין היהודים בפרט, שורה שלמה של מאמרים בעד קוראי „התורן", וכעתונאי רגיל לא נתן לי אפילו לשאול שאלות, אלא ספר בעצמו אדות הכל, שצריך לענין, לפי דעתו, את הקוראים העבריים. ואת אשר שמעתי מפיו ורשמתי לי בספרי הנני מוסר לכם, קוראים נכבדים, בסגנונו הוא, בדיוק גמור.

„בשביל לעמוד על טיבה וטבעה של ה„תרבות" — התחיל מר זלאטופולסקי לספר — צריכים להתחיל מ„מעשי בראשית", מאותם הימים הקרובים־הרחוקים של ממשלת ניקולאי השני, ואפשר זמן־מה אחר הועידה הווינאית לשפה ולתרבות העברית. כידוע לך, קבלנו באותה הועידה שורה שלמה של החלטות חשובות ובפעם הראשונה יצרנו לנו תכנית שלמה ומפורטת, הלא היא: „השלטתה של הלשון העברית בבית־הספר ובחיים". לתכלית זו מצאה אז הועידה הרבה אמצעים ודרכים ממשיים: א) ליסד בכל מקום מושב יהודי בתי־ספר עממיים וגני־ילדים, ששפת ההוראה, אפילו הידיעות הכלליות, תהיה העברית. ב) לפתוח בתי־ספר למורים, לפרבליות ואוניברסיטות עממיות בעד ההמונים הרחבים. ג) לעזור לקיומן של הגימנאסיות העבריות החדשות ולהקים אותן בכל מקום שאפשר. ד) ליסד הוצאת־ספרים חדשה, בעיקר בעד הוצאתם של ספרי שמוש יומיים. זו היתה התכנית הווינאית שלנו וברוחה הלכנו אנחנו העברים מרוסיה כל הזמן.

„אין אני צריך להגיד לך, עד כמה קשה היתה פתיחת בתי־ספר עבריים בימי ממשלתו של ניקולאי השני ובעיקר כמה מכשולים היו על דרכנו ביסודו של בית־ספר למורים עבריים, אבל „יגעת ולא מצאת — אל תאמין". אחרי עמל רב עלה בידי „חובבי שפת עבר" וה„הסתדרות לשפה ולתרבות" ליסד בראשית שנת 1915 את ה„אינסטיטוט למורים" באודיסה תחת הנהלתו של הד"ר יוסף מזהליבר. בית־מדרש זה, שבין מוריו נמנו אנשים כביאליק, קלוזנר, פינס ואוסישקין („שעורי ארץ־ישראל") בא למלאות את החסרון במורים עבריים מוסמכים ומומחים, וכניסה זו עצמה הצגנו לפנינו, כשפתחנו מחדש באודיסה את

האינסטיטוט למורות־פרבליות, שנמצא מתחילה בווארשה, תחת הנהלתו של מר האלפרין הידוע. אחרי חצי שנה עלה בידינו ליסד אינסטיטוט ממין זה, בהנהלתו של הפדגוג מר אלטרמאן, במוסקבה ובעזרתן של שלשת בתי־אולפנא אלו התחלנו להספיק מורים בעד רשת שלמה של בתי־ספר עבריים מהטפוס שלנו בהרבה ממקומות־הגירוש של יהודי ליטה ופולניה, שנתחייבו גלות בפקודתו של ה„דוד" הנסיך לתוך ערי רוסיה הפנימית וסיביריה הרחוקה. באותו הזמן גופו נוסד בית־המחסה הידוע בניזני־נובגורוד עם גן־הילדים המפורסם שלו, באותה שעה נבנה גם בית־הספר העממי, העברי הטהור, במוסקבה, שתלמידיו בעד כל מחלקותיו נמצאו בין הנמלטים מפלכי קובנה ווילנה, ובאותה העת עצמה נוסדו גם הוצאת־ספרים „אמנות", העתון לילדים „שתילים" וגם, בעד כל הצרכים האמורים לעיל ביחד, בית־דפוס עברי גדול, שהעתון „העם" נדפס בו אחרי כך.

„חשיבות מיוחדת לדעתי יש לה לעבודת „הבימה" תחת השגחתו של מר צמח. להקת המשחקים העבריים שלנו, שתחילתה היתה בווינה, בימי הקונגרס הציוני האחרון, התפתחה באופן מצוין ונעשתה לחטיבה מיוחדת בפני עצמה. „חובבי שפת עבר" התענינו מאד בחברת „הבימה", שהיו לה מחלקות מיוחדות בלודז ובביאליסטוק, והחליטו להשתמש בהתיאטרון הרוסי האמנותי („רוסקי חודוזשיסטווינִי טיאטר") בכדי לתת לבעלי־הכשרונות שבהם השכלה כללית ועליונה. יסדנו אז „סטודיה", שבראשה עמד אז המומחה האמנותי הידוע וואכטאנגוב (רוסי) ובה הכנסנו את כל אלה, שהיתה להם נטיה וכשרון לתיאטרון. בסך־הכל היו שם כחמשה־עשר צעירים וצעירות ולכולם הספקנו את כל צרכיהם ביד רחבה, בשביל שיעבדו את האמנות מתוך הרחבת־הלב.

„אבל כל אלה היו רק ה ת ח ל ו ת טובות וכולן שייכות להזמן שלפני המהפכה הרוסית. מכאן ואילך — פרק מיוחד בפני עצמו וכבר תחת הדגל המקורי שלנו, „תרבות". כחודש אחד אחרי המהפכה, בחודש מארט 1917, קראנו לועידה עברית כללית במוסקבה. בועידה זו השתתפו כל באי־כח החברות „חובבי שפת עבר" ו„הסתדרות לשפה ולתרבות", שנשארו בחיים מימי הרשעה הרוסית, או שנוצרו מחדש במשך הזמן הקצר הזה מראשית המהפכה. החלטנו אז ליסד חברה מיוחדת בשם „תרבות", שתשמש בתור סניף קולטורי לההסתדרות הציונית ברוסיה בתנאי, שבעניניה יש לה אבטונומיה פנימית ושלמה. דרישה זו יצאה מתוך ההכרה, שהגיע הזמן לעשות בעד העברית בתנאי החיים החדשים ושעבודה זו צריכה לרשות מיוחדת משלה, לתכנית שוה לכל בית־ישראל, המורה ומכיר בירושת־אבות שלנו וברכושנו התרבותי הגדול. חפצנו גם כן לפרוש את רשת בתי־הספר העבריים בכל רחבי ארץ רוסיה, הפתוחה כעת לפנינו ולעבודתנו. בעד החלטה זו צריכים היינו ללחום באספה הכללית של ציוני רוסיה, בחודש מאי של אותה השנה, בפטרוגראד, אבל — נלחמנו ונצחנו. האבטונומיה התרבותית שלנו היתה בטוחה ומבוטחת ונגשנו להוציא אל הפועל את תכניתה הרחבה.

„עבודתנו הראשונה היתה לפתוח סניפי ה„תרבות" בכל מקום מושב העברים והגענו עד לאניה בקוקאז, שגם שם פתחנו סניף ובית־ספר עברי עממי. בחודש מאי עלה בידי ה„תרבות" לקנות את הביבליותיקה הגדולה, עזבונו של הבארון דוד גינצבורג, ובחודש יוני קראנו לאספה כללית של כל המורים היהודים ברוסיה. כידוע לך, התחילה מלחמת־השפות מאספה זו עצמה: ה„אידישיסטים" חפצו להרחיק את המלמדים מהאגודה הכללית, נתחלקו הדעות ונתפלגו שני הזרמים, אבל „מעז יצא מתוק". המורים העבריים, בהשתדלותה של „תרבות" התחילו לארגן את כחותיהם בעד העברית וקראו לאספה מיוחדת באודיסה, שבה השתתפו באי־כחם של אלף ושתי מאות מורים עבריים, המכירים את השפה העברית בתור השפה הלאומית היחידה שלנו ונכונים למסור עליה את נפשם. הצירים יסדו את האגודה „המורה" (המרכז בחארקוב) ומני־אז התחילו לעבור אלינו כל אותם האנשים, שנפשם מאסה ב„שתי הסעיפים" של חברת מפיצי השכלה בהפוליטיקה החנוכית שלה. הסיסמה היתה: „מי לעברית — אלינו" והתחילו לבוא אלינו אנשים, שהיו שקועים עד עתה במ"ט שערי ההשכלה „הפטרו־גראדית" הידועה שלנו. בין אלה שבאו אלינו בזמן הראשון צריכים לציין ביחוד את מר קונשטאם, מי שהיה מנהל ה„קורסים למורים" בהרודנא, הוא עמד בראש השעורים הזמניים, שפתחה ה„תרבות" בהארקוב, ותפקידם היה — לתת ידיעות פדגוגיות רחבות לאותם המורים, שלא שמשו כל צרכם, לתקן את המלמדים מטפוס הישן בבקיאות ההשכלה הכללית והעברית ואת שניהם יחד להכשירם עד שיהיו נכונים למשרתם החדשה, משרת מורה לאומי בבית־הספר העממי שכולו עברית. שעורים זמניים כאלה נוסדו גם כן על־ידי „תרבות" בסאראטוב ובייקאטירינוסלאב. השעורים הללו נוסדו כבר בעד זמן של שבעה חדשים ולא בעד ארבעה כאלה שבחארקוב. בייקאטירינוסלאב עמדו השעורים תחת השגחתם של המורים המפורסמים פ. שיפמאן וקאנטורו־ביץ ובסאראטוב היה מנהלם הפדגוג מר דובינקוב. החוק היה לבלי לקבל יותר משלשים תלמיד, אבל באמת היו בהם יותר מכפי המדה המסוימת מראש. בינואר 1918 נפתח כבר בייקאטירינוסלאב אינסטיטוט למורים ובראשו עמד מנהל הגימנאסיה העברית פ. כהן. מני אז התחילו לעבוד לעבודת ה„תרבות" כל אלה שעבדו לפנים ב„חברת מפיצי השכלה" ותבוסתה היתה שלמה.

„באפריל שנת 1918 עברתי ממוסקבה לקיוב ולאט־לאט עבר לשם גם המרכז של ה„תרבות". הרבה סבות היו להעברה זו, אבל בעיקר אפשר להעמידן על שתים: 1) הבולשיביקים, שמתחילת ימי ממשלתם לא הפריעו בעד עבודתה של „תרבות" ועוד עזרו לסניפיה ברחבי רוסיה להוציא את כספיהם, המונחים על שם החברה בהבאנקים שנחרמו למלכות, התחילו באפריל להביט בשבע עינים אחרי מעשיה הקולטוריים של החברה והפריע בעדה. 2) באותו הזמן, ימי ממשלת ההיטמאן סקורופאדסקי באוקראינה, הרגיעה והמיבדלת, הגביהו ה„אידישיסטים" שלנו ראשם, ואי־אפשר היה להשאיר

ארץ, בערת שלשת מיליונים יהודים, בלי עבודה עברית שתהיה ניכרת. קודם כל אשרנו את „תרבות" באופן רשמי ופתחנו יותר ממאתים סניפים בכל חבל אוקראינה. בקיץ זה נסגרו לגמרי השעורים למורים ההורודניים, שעברו בשעת המלחמה לחארקוב, והשתמשנו בהחומר האנושי שהיה בהם ויסדנו את בית־המדרש למורים בקיוב עם שעורים בני ארבע שנים — למורים עממיים, בני שנה (התלמידים של המחלקה הזאת היו כולם בעלי השכלה גבוהה ותיכונית) — למורים לבתי־ספר תיכוניים ובני ארבעה חדשים — למורים זמניים. הגיעו אלינו ידיעות ממוסקבה, שהבולשיביקים התחילו להצר את צעדינו, לסגור את בתי־ספרינו ולהחרים את רכושנו ו„תרבות" היתה מוכרחת איפוא להעביר את „אוצרות הרוח" שלה לאוקראינה. בית־הספר הפרבלי של אלטר־מאן במוסקבה עבר לקיוב, הוצאת־ספרים „אמנות" עברה לאודיסה. פה באודיסה מצאה זו האחרונה את תקונה ויכול אני להגיד, שעבודתה עברה את גבול התקוות שלנו. בראש ה„אמנות" עמד ביאליק והעורכים נתמנו: דרוי־יאנוב, קלוזנר, גליקסון, מוהליבר, פינס, צוזמר ועוד. בידי ה„אמנות" יצאו לאור: א) עשרים ספרי־מקרא לילדים עד גיל בית־הספר. למטרה זו נתאגדו כל הציירים הצעירים באודיסה והם השתדלו כבר לצייר וליפות את הספרים בעד הקטנים בציורים עבריים נפלאים ומקוריים. הציורים עשוים יפה מאד. ב) תכנית מפורטת לכל הלמודים העבריים והכלליים עם הוראות מיוחדות למורים. בסוף התכנית בפרטיים הקטנים ובפרטי הפרטים של כל מקצוע ומקצוע בבית־הספר. ג) „אריתמטיקה", „אלגברה ו„גיאומטריה" בעברית על־ידי הד"ר ווילנסקי משווייציה. ד) ספר בן שני חלקים בשם „מסביב", קריאה בידיעות הטבע לילדים ולגיל הבחרות. ה) את הקובץ הגדול „משואות", בעריכתו של הד"ר גליקסון. המאסף הראשון כבר יצא והשני מוכן לדפוס. ו) את „הבדיחות והרשימות העממיות", בעריכתו של דרויאנוב יביא לידי שני כרכים. ז) את ספר־המלים החדש (עברית־רוסית) של קלוזנר. ח) שני חלקי „המשפט העברי" של אשר גולאק. בעד הוצאת „אמנות" הכינו טרם נסיעתי את העתקת ה„קורפוס ציווילי" מרומית לעברית ועל־ידה יצא מאסף, הכולל את כל המשפטים והחוקים העבריים הנחוצים בעד ארץ־ישראל, והכל ברוח ה„חושן משפט" שלנו.

„בשביל שלא להרבות יותר בדברים על־דבר העבר אפרוט לך את רכושה של „תרבות" באוקראינה, בשעת עזבי אותה באפריל שנה זו: 188 בתי־ספר עממיים, 111 גני־ילדים, חמש גימנא־סיות עבריות, שתי אוניברסיטות עממיות בחארקוב ובאודיסה, שלשת בתי־ספר למורים ושני פרבליים, אחד בקייב ואחד באודיסה. וכל זה הוא חוץ משארית הפליטה שלנו במדינת הבולשיביקים, שאין איש מאתנו יודע מה נעשה בה. הן גם שם היה לנו רכוש גדול. די רק להזכיר את הישיבה הגדולה לתלמוד בבוגורודסק, שבראשה עמד הגאון ר' אברהם בורשטיין. הגאון הצעיר הזה נתמנה לראש־הישיבה בירושלים מטעם ה„הילפס־פעראיין" ומשפחת גאון, אבל מפני המלחמה נשאר ברוסיה והרביץ תורה בישיבה נפלאה זו, ששם ששים בחורים יושבים ולומדים תורה לשמה והכל, השעור בתלמוד וכל למודי־החול, הכל בעברית טהורה. מה שנשאר מכל אותו הרכוש אין איש יודע בבירור. הגיעו אלינו שמועות על־דבר בית־הספר העברי למופת בייליין שהוא מתקיים ועל־דבר בית־הספר העממי במוסקבה שנסגר מטעם הממשלה. מה שיכלו להציל מתוך המהפכה, אנשים או מוסדות, הצלנו: ח. גרינברג, שעמד בראש העבודה במוסקבה, עבר לקייב, השתקע בה ובעת הוא מנהל שם את כל העבודה; את בית־העקר של הבארון גינצבורג חפצו להחרים למלכות, אך העבירו אותו למקום סתר ושם הוא בטוח בקיומו ובשלמותו. שאלה חמורה היא: מה יהיה סוף־סוף גורלה של ה„תרבות" ברוסיה הגדולה?

„בדצמבר 1918 עברה משפחתי לאודיסה ושם נוסדה הוצאת־ספרים „גמליאל" על שם בנה המת של בתי, מרת שושנה פרסיץ. בקיוב נשארו אז לנהל את מעשי ה„תרבות" באוקראינה האדונים אריה ניישול ודוד לוין ובאודיסה נוסד מרכז חדש, העומד תחת רשותם של הסופרים העברים והעסקנים הציוניים. מאודיסה יצאתי באפריל 1918 ואסע לארץ־ישראל לרגלי עניני ה„תרבות", אך בדרך, בקושטא, קפצה עלי דרישת ההסתדרות הציונית לבוא הנה לארגן את העבודה. חזקו עלי דברי חברי לדעה ובאתי הנה. חושב אני, שהעבודה באודיסה העומדת תחת השגחתה של שושנה פרסיץ הולכת ונמשכת, אבל אינני בטוח בזה: אל נכון יודע הנך, שגם בני משה וגם חתני יוסף פרסיץ שניהם נאסרו מטעם הבולשיביקים האודיסאים ובתנאים כאלה מי יודע אם העבודה יכולה יהתנהג כשורה"...

דבר מה רעד בקולו של מר זלאטופולסקי ואי־אפשר היה לו כבר בפעם הזאת להמשיך את השיחה. לא נגעתי עוד בפצעי העבר ושאלתי את דעתו לעתיד ומר זלאטו־פולסקי הוסיף את הדברים הללו:

„באתי הנה בשביל לארגן את עבודת ה„תרבות" והצעדים הראשונים נעשו כבר. נוסד ועד ל„תרבות" על־ידי הועד הפועל הגדול. מטרת הועד היא לאחד את כל העבודות התרבותיות, הנמצאות ברשות ההסתדרות הציונית העולמית, לבסס אותן על יסוד מוצק, חמרי ורוחני, ולתת להן שיטה מקובצת ודרך אחת. שורר אצלנו בלבול הדעות בשאלת ה„תרבות" ומקומה בציונות וביחוד אין מעריכין אצלנו את עבודות התרבות בגלות. כי יש שלש הנחות משלי: א) חובתו הראשונה של כל ציוני נאמן לדעת את תרבות עמו במקורה. ב) אי־אפשר לדעת את התרבות המקורית שלנו בלי ידיעות השפה העברית. ג) תחית הלשון בארץ־ישראל אפשרית היא רק באותו התנאי, אם תהיה לנו „תחיה" תרבותית בגלות ולפיכך הלשון העברית צריכה להיות לשון הלמודים בבית־הספר העממי ואחרי כן אפשר גם שפת־הדבור בגרית עצמה. מתוך הנחותי אלו יוצאת התכנית המעשית שלי. בשורה הראשונה עומדים אצלי על הפרק

שעורי־ערב ולא ללמוד, אלא לדבור. צריכים אנו להכין את המהגרים קודם נסיעתם לארץ־ישראל. שעורים כאלה צריכים לפתוח בעד זקני הישוב בארץ גופה ובחוץ־לארץ בעד כל שדרות העם וההמונים הרחבים. גם שעורי־ערב ללמוד צריכים לפתוח בכל תפוצות הגולה וקודם כל בהמרכזים הגדולים המרובים באוכלוסי ישראל. המטרה השניה היא — יסוד בתי־ספר למורים עבריים. בתי־מדרש כאלה יש לנו די רק ברוסיה, בפולניה ובליטה כבר מרגישים צורך בהם ובשאר המדינות לא כל שכן. תפקידנו השלישי — רשת בתי־ספר עבריים עממיים בכל מקום שיהודים מתגוררים שם. באותן הארצות שיכולים להחזיק בתי־ספר כאלה על חשבון הממשלה המקומית מה טוב, ואם לא — יתמכו בהם מכספי הפונד התרבותי המיוחד, שאת תכניתו הנני מעבד כעת בכל הפרטים. אחריהם באה המטרה הרביעית והאחרונה: הוצאת־ספרים גדולה מרכזית לכל ספרי למוד, שמוש וקריאה, הנחוצים לנו בעד בתי־ספר אלה. צריכים להשפיע על המו״לים העבריים, שלא יוציאו לבטלה עבודה יתירה ולא יעסקו כלום בעבודה אחת או במקצוע אחד, אלא כולם יעשו אגודה אחת במטרה אחת ברורה למפרע ובשיטה מקובצת. התכנית הזאת צריכה להיות ברורה ומחוורת לכל הקהל העברי שלנו, צריכים לדבר על לבו השכם ודבר וחושב אני, שיקציעו לה מקום מיוחד לבירור ולבון הדעות בהעתון הרשמי „העולם", שיתחיל לצאת פה לאור בראשית שנת תר"ף. התכנית, לפי דעתי, היא שלמה, הדרך ברורה בעדי וגם עובדים מסורים לה ומקיימים אותה נמצא בלי ספק בעתיד, כמו שמצאנו אותם ברוסיה לפנים"...

לונדון.

עַל קִבְרוֹ שֶׁל צְלֶינוֹב

(זכרונות).

מאת

י. א. נ י י ד י ץ.

הדרך מארץ שבה עברו חייו בעבודת העם ומהארץ שהיתה משאת־נפשו ותוכן עבודתו, תחת שמי הערפל של האיים הבריטיים — שנהיו לנו לגשר מ ע ב ר מהעבר לעתיד — מצא לו קבר הלוחם הגדול של תקופת ה מ ע ב ר, הד"ר יחיאל בן זאב צלינוב ז"ל.

ואל קברו נתאספו היום אחדים מידידיו, שליחי הדילגאציה היהודית מרוסיה.

שמש לונדון החוור שהשקיף מבעד לערפל, כאילו הזכירני את בת־הצחוק המלאה ידידות, שבו פגש תמיד המנוח את מכיריו. וערמות־ערמות אבנים צבורות על קברו: סמל לאבני המכשול שפגש תמיד צלינוב על דרך הגאולה. וסמל הנה לאבני הבנין, אשר אחת לאחת לקטו ויביאו לבנין הענקי של שחרור העם, אשר ראשיתו כבר הננו רואים עתה.

פרחים לא ידע צלינוב בחייו וחסרים המה גם על קברו.

הנני עומד לפני קברו ולפני עוברים חיי הלוחם הזה, שבמחיצתו זכיתי לעבוד כמעט כשלשים שנה. הנה נפתח לפני ספר דברי ימי [illegible] ואנכי קורא בו דפים מדברי ימי התחיה, דף אחרי דף של יגיעת בשר ורוח. נשוא אנכי על כנפי רעיונותי וזכרונותי אל מוסקבה הרחוקה, אל מבוא המיליוטיני, אל דירתו, אל חדרו ואל שלחנו, אשר שם במשך ל"ה שנה עבד המנוח. הגה וכתב, ולכל נאומיו ולכל כתביו ומחשבותיו היה אך תוכן אחד: תחית העם והארץ. ובחדר הקטן הזה, חדר עבודתו, קבורים חייו הפרטיים שם קבורים לבבו ומחו. הוי, כמה מח! הלא על כל דבר הדש שנפל בישראל ובציוניות, התעמק צלינוב לחשוב מחשבותיו. את הכל היה שוקל ובוחן, חוקר ודורש. ובחדרו זה קבורים הרעיונות היותר נעלים של דור התחיה, התכניות הראשונות והאחרונות להיכלו של שדרות העם.

* * *

הנני רואה בעיני את צלינוב בעודנו צעיר לימים לבוש בבגדי סטודנט אשר בה פגשתיו ראשונה בשנת [illegible] בבואי למוסקבה לגור שם. זה היה לפני יום הכפורים של אותה השנה. באתי לבקרו ומצאתיו כותב מכתבים אל גבאי בתי־הכנסיות על־דבר העמדת הקערות בערב יום הכפורים. „לכתוב — זה לא די, — הגיד לי אז, — יהיה עלי עוד לבקר את כל הגבאים ולדרוש [illegible] אפשר הדבר, כי ישליכו את אנשינו והקערות ההוצה". אחר כן שאלני על־דבר מצב „חובבי ציון" בפינסק מולדתי, על־דבר מספר החברים ועל כל הנעשה שם, וכל אלה רשם בפנקס קטן; מאלו הפנקסים הקטנים, שבהם רשם תמיד צלינוב את כל הנעשה [illegible] והיה אם יחוברו הפנקסים הקטנים האלו ויוצג לנו ספר יומי מלא חומר ורשימות מתולדות התחיה. וכאשר נפרדתי אז מעל צלינוב, הגיד לי בידידות: „ובכן, נעבוד יחד. יש עבודה, צריך אך לעבוד".

„צריך לעבוד" [illegible] צלינוב [illegible] כל ימי חייו.

לא בנקל עבר צלינוב מחבת ציון לציוניות. עד הקונגרס השני [illegible] והחקירה. — „לא אוכל לדלג, — הגיד לי אז, — לא הסכנתי בזה. ומה לעשות? [illegible] היא האחריות שאתה נוטל עליך, ולכן צריך לשקול את הכל" אך בשובו מהקונגרס השני, נהרו פניו משמחה. „נוכחתי לדעת, — הגיד, — כי ההנהלה נמצאת בידים אמונות, שאפשר לסמוך עליהן. [illegible]". [illegible] ועד חצות הלילה. מבקר אנשים ואספות. [illegible] להגליל שלו, גליל המוסקבי, אשר כלל לתוכו את כל ערי רוסיה [illegible] היה כותב ושולח צירים. העבודה מתרחבת מיום ליום ופני צלינוב יהרו משמחה והוא עובד ועובד. והנה באה ועידת מוסקבה הראשונה. [illegible] יום־טוב. כארבעים צירים מרוסיה ומסיביריה באו אל הועידה [illegible] עצימה והנאום עשה עליהם רושם חזק. זה היה הנאום הראשון של צלינוב [illegible]

והנה לפני אחד מערבי החורף של שנת 1905. זה היה בימי הריבולוציה האוקטוברית. בין ערמות שלג אנחנו צועדים הביתה, שבים מאספה ציונית, שכמעט איש מבלעדינו לא בא אליה. הימים ראינו כי ימי השביתה הכללית ובחוץ חושך ואפלה אין פנס ואין טראם. אנחנו הולכים ושותקים ובלב מועקה. אחרי הקרע האוגאנדי של הקונגרס השביעי כמעט שבטלו כל האגודות במוסקבה ומלבד כבי ציון, רבים הצעירים עזבו אותנו והלכו לעבוד על שדה הריבולוציה. הלכנו דומם. ופתאום הפריע צלינוב את הדממה: „מה, ידידי, לא נעים המצב?" — „כן, — עניתי. — כמעט שאנוסים אנו לחדול מעתה מכל עבודה. לא נשאר איש מבלעדי הזקנים. מה יהיה?" — „לא כלום, — ענה צלינוב. — המשבר אמנם מדאיב לבבי, אך דבר זה מרגיז את מנוחתי רק בלילות. וביום צריך לעבוד ולא להתיאש. הקריזים יעבור ובנים חדשים לנו יבואו, יותר חזקים ואמיצים. הלא מאמינים אנחנו באמת שלנו. העיקר כי צריך לעבוד".

ושנים הולכות ועוברות — ובינתים עברו כ"ה שנה. והעבודה מתרחבת והבתים מתמעטים. וישב צלינוב לפני בחדר עבודתו. אך כבר צלינוב הסובל והחולה. הלא כעשר שנה חלה במחלתו החדשה אשר הצעירתי למית וכמעט איש. מלבד ידידיו הקרובים לא ידע מזה, ויוסיף לעבוד עוד בשאיפה יותר גדולה. „נחוץ למהר לעבוד, — הגיד לי אז, — ירא אנכי שלא אספיק. הכחות מעטים־מעטים מאד"...

הנה לפני חורף של שנת 1915 לפני נסעו לונדונה. מצב בריאותו היה אז נורא, כמעט לא היה יום שמכאוביו לא דכאו אותו עד דכדוכה של נפש, ובכל־זאת החליט לנסוע. וביום נסעו בקרתיו, מצאתיו שוכב על מטתו. (את העונג הזה הרשה לעצמו רק בשעות היותר קשות). מצאתי אז בביתו את הרופא שלו והוא הגיד לי, בי עלינו, ידידיו הקרובים, לדבר על לב צלינוב כי יחדל מנסיעתו זאת, כי יש בה סכנה לחייו. נסיתי לבקשו, כי ידחה את הנסיעה עד אשר יוטב לו מעט, אך הוא באחת: „אי־אפשר, אי־אפשר בשום אופן. השער היא שער אדריאית, ואנכי נושא האחריות ואם אשאר פה לא אוכל לסלוח לי עוני זה לנצח. העבודה שם גדולה ואנשים מעטים. צריכים לי ומוכרח אנכי לנסוע". — ויסע.

עברו עוד שנה עוד שנתים עד אשר [illegible] האדרינים ויכרע תחת נטל עבודתו. ופה קברו.

ובית־העלמין הלונדוני מקושט בפרחים ובמצבות יפות, אך על קברו של צלינוב אין עשב, אין פרח... והלב מתכווץ... וינועו המיתרים היותר דקים... עד אשר יעבור רטט בכל שפוני טמוני הנפש. ורגע מחשבה עולה במחך: האמנם זה קברו?... האפשר?...

שלום לעפרך, את נעלה וגדול, לא תשאר פה תחת שמי נכר ובכבודך נכריה. קרוב היום שנוציא עצמותיך מפה ונביאן אל ארץ משאת־נפשך. שם נחצוב לך קבר במעלה הקברים. ושם דור נולד, דור חפשי בארץ חפשית, יפאר את קברך בפרחי הארץ, אשר כה אהבת ועל מזבחה הקרבת כל שנותיך.

ימתקו לך הרגבים... אקרה ואשתחוה לפני קברך... אחבק זכרונך, אחונן עפרך...

לונדון, י"ד תמוז, תרע"ט.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

בסינאט הוכנסה הצעה להגביל את ההגירה לארצות־הברית לפי מספר אחוזים ידוע.

על־פי ההצעה הזאת תהיה הרשות לכל ארץ לשלח לכאן מהגרים חדשים רק במספר של חמשה אחוזים ממספר המהגרים הקודמים של כל ארץ, הנמצאים כבר פה. ההגבלה הזאת לא תחול על קרובים ידועים של המהגרים הקודמים וגם על בעלי אומנויות מיוחדות.

אם ההצעה הזאת תתקבל, תצומצם ההגירה לארצות־הברית לשליש מן המספר שהיה לפני זמן המלחמה. בארבעת השנים, בין 1910 ו־1914 באו לכאן מדרומה וממזרחה של אירופה יותר מ־738 אלפים איש בכל שנה. לפי ההגבלה של חמשה אחוזים יוכלו לבוא מן המקומות ההם רק בערך רבע מיליון מהגרים.

* * *

בחוץ־לארץ.

ע נ י נ י ה י ה ו ד י ם ב פ ו ל נ י ה.

ה ו ע ד ה ה א מ ר י ק א י ת. בידיעות שהגיעו אלינו בשבוע האחרון בדבר פעולות הועדה האמריקאית בהנהלת מורגינטהוי יש הבדל עיקרי בין אלה שבאו ממקורות עבריים ובין אלה שבאו ממקורות המושפעים על־ידי הפולנים:

מקופינהאגן הודיעו, כי העתונות היהודית בווארשה מלאה התמרמרות על כלפי פעולות הועדה. בעתון „מומנט" יצא הסופר הלל צייטלין בשורה של מאמרים, שמתוכם נשקפת דעת הקהל היהודית בדבר התוצאות הרעות הצפויות מפעולות הועדה. עורך ה„היינט" פנה במכתב גלוי אל מורגינטהוי, שבו הוא מביא עובדות המוכיחות, כי הועדה אינה עושה את חובתה כראוי. עם גמר מכתבו מוכיח העורך את מורגינטהוי: „הטכסים שלך בשקר יסודו ועתיד הוא להביא לנו הפסד".

לעומת זה מביא העתון האנטישמי „מורנינג פוסט", היוצא בלונדון, ידיעה מאת סופרו מווארשה, כי מורגינטהוי הצליח בלי ספק למחות את החשבונות הישנים בין הפולנים ובין היהודים, ויש עכשיו היכולת לשני הצדדים לחדש את היחוסים הטובים ביניהם.

הסופר הנזכר מודיע גם את זה: מורגינטהוי ערך אספת־שלום לתושבים היהודים והפולנים בווילנה. באספה הזאת הציעו באי־כח שני העמים האלה את טענותיהם ואת דרישותיהם ועל־ידי זה התקרבו יותר אלה לאלה. היהודים דרשו בכל תוקף, כי יוציאו מווילנה את האדמיניסטרציה הצבאית ודרישתם נתמלאה. „בדרך מקרה" בקר הגינירל פילסודסקי את ווילנה וצוה לשחרר את כל האסירים היהודים שנאסרו על־ידי הפולנים אחרי כבשם את העיר.

— אחרי שובו של מורגינטהוי לווארשה מביקורו בווילנה, נערך לכבודו באנקיט על־ידי פאדאריבסקי ויתר ראשי המלוכה. פאדאריבסקי הרבה לשבח את פעולותיו של מורגינטהוי.

מווינה מודיעים, כי אחרי הבאנקיט הזה גלה מורגינטהוי פתאום את דעתו, כי אין לו עוד כל צורך מיוחד לשהות יותר בפולניה. טלגראמה אחרת מלונדון מודיעה, כי מורגינטהוי הפסיק פתאום את החקירה והדרישה המיוחדה של הועדה בדבר מצבם המסחרי של יהודי פולניה.

— ה ה ג י ר ה. הממשלה הפולנית פרסמה גלוי־דעת דיפלו־מאטי בדבר ההגירה היהודית. בו היא „מתנצלת", כי „אם גם שאינה מתענינת כל־כך בהגירה היהודית, בכל־זאת היא רוצה לרכז את כל עניני ההגירה הזאת באחד ממוסדותיה".

— מקופינהאגן מודיעים, כי 40,000 יהודים בקשו רשות מאת הממשלה להגר לאמריקה.

— הקהלה הווילנאית עורכת רשימה של היהודים הנכונים לעזוב את פולניה בעתיד הקרוב. במשך ימים אחדים נרשמו בתור המהגרים העתידים 7,000 איש, שרובם מאיכרים היהודים בווילנה. ההתרשמות עדיין נמשכת.

— ג ז י ר ו ת מ ס ח ר י ו ת. הממשלה הפולנית חדלה לתת תעודות מסע לסוחרים היהודים, הרוצים לנסוע לחוץ־לארץ למטרות מסחריות. היא רוצה לרכז את עסקי האימפורט והאקספורט בידי הסוחרים הפולנים.

כמו־כן אסרה הממשלה על בתי התעשיה של סוכר, הנמצאים תחת רשותה, למכור סוכר לסוחרים יהודים.

— נ ג י ש ו ת ו פ ר ע ו ת. כל העתונים היהודיים בווארשה הוחרמו על שהדפיסו את הדין־וחשבון בדבר הפרעות ביהודי ווילנה, שמסרו לחברי הועדה האמריקאית.

— לפי תעודה רשמית שהספיקה הממשלה אל הועדה האמריקאית נענשו עד כה מכל אלפי הפורעים רק מאה ועשרים ואחד איש. מהם: 9 — למיתה ויתרם — למאסר.

— מעשי החמס ומעשי תלישת הזקנים ויתר מעשי התעתועים הולכים ונמשכים עדיין. בעת האחרונה היו המעונים יהודי הערים האלה: נרודזינסק, לונוב, ווילברום, סקאשיסקה, פרושוביץ, סידליץ, קאלושוב, פילץ ולאפּ.

* * *

ו ע ד ה ס ו צ י א ל י ס ט י ת א ל פ ו ל נ י ה.

הועידה הסוציאליסטית הבין־לאומית, שהיתה בלוצרן, קבלה הודעה ידועה מאת ועידת־השלום בפאריז ומאת הסוציאליסטים לפולנים לעצור בעד הפרעות ביהודי פולניה. החלט גם־כן לשלוח לפולניה ועד מטעם הסוציאליסטים הבין־לאומיים אל פולניה לערוך חקירה יסודית בדבר הפרעות. בועד הזה יהיו בין יתר החברים גם באי־כח הסוציאליסטים היהודיים, הפולניים והאוקראיניים.

מציעי ההחלטה הזאת היו חברי פועלי־ציון — קופלאנסקי וחזנוביץ.

* * *

ע נ י נ י ה י ה ו ד י ם ב א ר צ ו ת ש ו נ ו ת.

— ר ו מ י נ י ה. מלונדון מודיעים, כי הממשלות המאוחדות דורשות באופן נמרץ מאת רומיניה, שתחתום על הסעיפים המחייבים אותה במתן הזכויות למיעוטים שבארצה וכל סרובים בנידון זה לא יועילו לה.

— א ו ק ר א י נ ה. הד"ר זרחי, חבר המלאכות של הממשלה האוקראינית הנמצאת בלונדון, הודיע, כי ראש הממשלה קרא את ממסרו לשוב אל אוקראינה, בכדי לתת את עזרתו לממשלה להלחם נגד האסון שקרה את היהדות האוקראינית.

— טלגראמה מקופינהאגן אל ה„טאג" הניו־יורקי מכחישה, על־פי מקורות נאמנים, את הידיעות בדבר הפרעות ביהודי אודיסה. הטלגראמה הזאת מוסרת גם את הידיעות האלה:

כל המוסדות של הקהלה האודיסאית נסגרה מטעם הבולשיביקים. הוצאת־הספרים של ביאליק הוחרמה. אולם למרות כל זה הולכים ומתפתחים החיים התרבותיים של היהודים כל הסופרים חיים וממשיכים את עבודתם הספרותית. המצב הכלכלי משביע רצון.

— מתאשרת הידיעה, כי האטאמאן גריגורייב נהרג. הוא נתפש ונידון למיתה בעד ערכו את הפרעות ביהודים.

— ג ר מ נ י ה. בברלין התחיל להופיע עתון מיוחד המוקדש כולו לאנטישמיות. בשעת מכירת הגליונות הראשונים של העתון התחוללו מהומות ויהודי אחד נפצע קשה. אטמוספירה של פוגרומים מרגשת בכל מרכזה של אירופה, כמו: מינכן, ווינה, בודאפשט ועוד.

— א נ ג ל י ה. היהדות האנגלית מרגישת עלבון רב בכבודה על־ידי זה שהמלך כבר בתואר „סיר" את היהודי המומר ליאון ליביסון בעד „עבודת העזרה" שלו לטובת יהודי רוסיה.

ליביסון זה אינו רק מומר, אלא אחד המיסיונרים החרוצים, שעשה את „עבודת הקודש" שלו בקרב היהודים המעונים ברוסיה.

ה„דזשואיש קרוניקל" כותב: „עליתו של ליביסון למדרגת אציל זוהי שערוריה. עם כל התיחסותנו אל הוד מלכותו ברגש של כבוד נעלה, אנו מקוים בכל לבנו, כי המלך עוד ישנה את החלטתו".

* * *

בארץ־ישראל.

— — —

נ א ו מ ו ש ל ד ו ד י ל י ן ל ב ר א נ ד י י ס.

בגליון כ"ד של „חדשות הארץ" אנו מוצאים פרטים חשובים בדבר קבלת־הפנים, שנערכה לבראנדייס ובנ־לויתו בירושלים על־ידי ועד העיר:

החגיגה נערכה באחד מבתי־הספר העבריים היותר טובים בעיר בבית־הספר של צניעות ואינטימיות. בחצר בית־הספר עמדו בתור משמרת כבוד שתי שורות של „המכבי" בבגדי־השרד והדגל בידם. הרבנים החרדים של כל העדות ישבו בקבוצה אחת בצד ימין של האולם והקהל הסתדר באמצע האולם ובאגפו השמאלי. הרב הישיש אלישר ברך את בראנדייס בשם קהל הנאספים ובשם כל העיר. אולם הרגע היותר יפה היה, כשקם דוד ילין, נשיא ועד העיר, ומסר לבראנדייס מגילת־קלף בנרתיק של כסף מעשה „בצלאל" וממנה קרא את הדברים האלה:

„ירושלים, י"ג תמוז תרע"ט. לשופט העליון לואיס ד. בראנדייס, נשיא הכבוד להסתדרות הציונית האמריקאית

„מנהיגנו הגדול! זה מזמן הקדשת כל מרצך והשפעתך לציון וירושלים זו אהבת. גורל עמך בכל ארצות פזוריו הראך למדי, כי רק בתחית ישראל בארצו מבטח איתן לעמנו הנודד, ובעת עלותך לגדולה למשרה העליונה בארצך, קמת ותעמוד בראש הציונות. בימים הרעים והמרים לאנושות כולה, ימי מלחמת הדמים בכל רחבי תבל, עשית פלאות בכח מרצך ועבודתך להרחיב גבולות תנועתנו. ובאשר התרחבה תנועתנו איש היה ברכה לבית ישראל בארצך וכמשפט ארצכם המעשית לא אמרתם די בהרחבת הרעיון ברוח, ותקימו במעשה להציל את הישוב היהודי בארץ על עריו ועל כפריו יחד. שריתם עם כל פגעי המלחמה בארץ ועם כל מחריבי ישובנו יחדיו. ועתה בערב יום חדוי הגדול לעמנו ולעתידו בארץ אבות קמת ותעל אל המקום להוסיף מראה עינים להלך נפש. פעמיך הרימות לבוא ולבקר את הארץ ולראות בעיניך את כל

הנעשה בה ואשר יוכל עוד להעשות בה ואת חלק בני עמך בעבודה הכבירה הזאת.

„קבלינא כיום את ברכת אמך, ברכת ירושלים השמחה לבוא בתור בניך [illegible] יתערב לפניך ברכת אחיך בני ירושלים המתישבים בסביבה. עוד יתנוצץ בעבודתך כי עבודת [illegible] היא עבודת האבות [illegible] בירושלים [illegible] ירוץ תפארתך [illegible] בעבודתך.

„ועיניך תחזינה בשוב עמך לתחיה וארצו תתן לו יבולה כימי עולם ובשנים קדמוניות.

ד"ר דיסוליו פול תרגם את הנאום לאנגלית. בתשובתו באנגלית הביע בראנדייס את צערו על שלא יכול לענות בעברית. בתוך יתר דבריו אמר: „אנו מקוים, כי יעלה בידינו במדה ידועה לפתור את השאלות שנתעוררו בנוגע לענין שאנו מסורים אליו בכל לבנו".

* * *

— 55 לגיונרים מן הגדוד השלישים ושמונה נאשמו בעון עברם על חוקי המשמעת הצבאית וכפי שהודיעו במכתב לעתונים היהודיים בניו־יורק צפויים הם לעמידה לפני בית־דין צבאי.

ההסתדרות הציונית באמריקה, בהודע לה מזה, הריצה תיכף טלגראמה [illegible] ידיעות מפורטות בכדי שתוכל לעשות כל מה שביכלתה להקלת גורלם של אלה. אפשר גם כן, שבכונה הודיעו להם מטעם הפקידים העליונים, כי יקראו למשפט צבאי, בכדי לחזק ביניהם את המשמעת וכל פחד הלגיונרים הוא פחד מדומה מחמת יאוש.

— ביפו היתה בעת האחרונה אכפה גדולה, שהשתתפו בה באי־כח כל ההסתדרויות היהודיות. באספה זו דנו על האמצעים שיאפשרו ללגיונרים המשוחררים להשאר בארץ.

— מר ב. רוזנבלאט, בא־כח „אחוזת ציון" (ציון קאמיגווילטה) בארץ־ישראל, הודיע בטלגראמה אל ההסתדרות הציונית באמריקה, כי „אחוזת ציון" כבר התחילה בעבודת ההכנה ליצירת חוות קואו־פיראטיבית בארץ־ישראל [illegible] היא בעמק יזרעאל. מאה מן הלגיונרים המשוחררים נתקבלו כבר לעבודת היסוד הזאת.

התנועה הלאמית

הציוניות באמריקה.

[illegible] אל הועידה השיקאגואית. שההסתדרות הציונית עסוקה בהן זה חדשים אחרים, כבר הביאו תוצאות מוצלחות. במשך שני החדשים האחרונים נקראו עשר ועידות גליליות וברובן השתתפו באי־כח ההסתדרות ועזרו לברר את הפרובלימות השונות. מספר הצירים שנבחרו כבר אל הועידה בכל תפוצות הציונים בארצות־הברית עולה ליותר מ־1,200. אחת הפעולות החשובות, שההסתדרות עסוקה בהן עכשיו, היא, לעורר את הצירים הנבחרים, וגם לעזור להם עד כמה שאפשר, שיבואו כולם אל הועידה וישתמשו במאנדאטים שלהם. ההסתדרות שולחת חוזר מיוחד אל הצירים [illegible] היא. שני שלישים מן המחיר בנסיעתם בחזרה משיקאגו.

בקרוב תשלח ההסתדרות אל הצירים את הדין־וחשבון מכל עבודותיה במשך השנה שעברה.

— במוצאי־שבת, 16 לאוגוסט וביום הראשון, 17 לאוגוסט, היתה אספה מיוחדת לצעירי נוי־יורק ויותר מארבע מאות שנבחרו אל הועידה. האספה הזאת שנקראה על־ידי ועד בן עשרה באיגוד כל השכונות הנוי־יורקיות היא בעין הקדמה אל האספה הכללית המשותפת לצעירים הנוי־יורקיים ושל נוי־ג'רסי ושל העיירות הסמוכות לניו־יורק, שתהיה ב־31 לאוגוסט ובראשון לספטמבר.

עם פתיחת האספה קרא מר לואים ליפסקי, מזכיר ההסתדרות הציונית, הרצאה בדבר הפרובלימות השונות של ההסתדרות העומדות על הפרק.

בין יתר השאלות דנו הנאספים הרבה בשאלת הנסיעה — כיצד לאפשר לציונים הניו־יורקיים ללכת לשיקאגו. נתקבלו החלטות שונות שתוצענה לפני הועידה השיקאגואית. ראוי לציין ביחוד אחת מהן וזוהי: כי עבודת התחיה בארץ־ישראל תתנהל ברוחה של הפרוגראמה הפיטסבורגית.

* * *

[illegible] בפעולות ההסתדרות העברית באמריקה.

אנו מעירים את תשומת־לב כל אלה המסורים אל רעיון התחיה העברית על חשיבותו של החוזר האחרון, ששלחו ראובן בריינין, נשיא ההסתדרות העברית, ומר אב. גולדברג, מזכיר ההסתדרות, אל האגודות. מתוך החוזר הזה אנו עומדים על תקונים עיקריים שנעשו בחיי ההסתדרות העברית, תקונים שיש בכחם להביא מהפכה שלמה לטובה בכל העבודה העברית באמריקה. הרינו מוסרים אותו פה בקצורו:

„חברים נכבדים! ידיעות חשובות, המתאימות להשיבות השעה, עלינו להודיע לכם הפעם.

עוד מראשית הוסדה באה הסתדרותינו ביחוסים קרובים עם ההסתדרות הציונית באמריקה. הנהגתה שנבחרה אז, [illegible] בעבודה העברית את החוגים הצבוריים השונים, חשבה בצדק, שראשית פעולותיה צריכה להיות — להשפיע על ההסתדרות הציונית הרשמית ולהכניס לתוך חוג פעולותיה גם את העבודה העברית.

ואמנם יכולים אנו להתפאר בזה, כי השפעתה של הסתדרותנו הצליחה במדה מרובה. ההסתדרות הציונית התקרבה מאד [illegible] שבגולה. [illegible] הצלחה זו הביאה לנו גם הפסד. מכיון שהכירה ההסתדרות הציונית את ערכה של העבודה העברית ואת קרבתה אל הציוניות, מיד נולדה שמה שאיפה להכרית את ההסתדרות העברית לקבל את מרותה ולאסור עליה עבודות שונות.

שאיפה זו הלכה הלוך וחזק, ומשא־ומתן ממושך של כמה חדשים התנהל בינינו ובין ההסתדרות הציונית בנידון זה, משא־ומתן שהפריע את מהלך עבודתנו, עד שלבסוף הוכרחנו לקבל עלינו לפי שעה, כלומר, עד הועידה הציונית הבאה, את אפוטרופסותה של ההסתדרות הציונית ואת תנאיה.

והתנאים היו בלתי־נוחים. על־פיהם לא היינו יכולים ליסד שום מוסד על דעת עצמנו ולא היתה לנו רשות לקבוץ כספים לטובת מוסדים על שם ההסתדרות העברית. המצב הזה נמשך עוד חדשים אחדים עד שעל־פי דרישתנו החליטה ההסתדרות הציונית לקרוא לועידה

מיוחדת, על־ידי לשכת החנוך שלה, לדון בשאלה זו, שאלת העבודה העברית. הועידה נקראה ביום 8 ליוני. אחרי הרצאות וויכוחים ארוכים נתקבלה החלטה, כי מכיון שההסתדרות הציונית תהא צריכה עכשיו לצמצם את כל כחותיה בעבודה רחבה לטובת ישוב ארץ־ישראל, אי־אפשר יהיה לה להקדיש את כחותיה ולהקדיש זמן אל העבודה התרבותית בגולה, עבודה הדורשת התרכזות הרוח, כחות רבים וסכומים עצומים. עבודה זו זקוקה, על כן, להסתדרות מיוחדת, הקיימת רק לשם תכלית זו.

אנו נצחנו, איפוא, נצחון גמור. נצחנו לא רק בהשקפתנו העברית, אלא גם בטכסיסנו, שלא חפצנו להפרד מן ההסתדרות הציונית מתוך התנגדות וסכסוכים. כבודה של ההסתדרות הציונית יקר לנו, ומפני רגש האחריות החי בנו, נזהרנו שלא לעשות צעד נמהר. ההסתדרות העברית עומדת עכשיו ברשות עצמה בהחיט. יכולה היא ליסד את כל המוסדים הדרושים ליהדות הלאומית שבאמריקה. בעבודה זו היא יכולה, איפוא, להשתמש בעזרתן של כל החברות היהודיות, ובתוכן גם ההסתדרות הציונית, אבל אין היא נכנעת תחת עולה של איזו הסתדרות שהיא, אלא היא אחראית באופן ישר לאגודות ולחברי ההסתדרות, וכולם חייבים לתת דין־וחשבון לועידה העברית.

צריך להזכיר, כי גם באותם התנאים הקודמים, שהיינו נתונים בהם, עשינו עבודות שונות. הוספנו לפתח את הוצאת „קדימה", העומדת ברשותה של ההסתדרות. על־ידי האיניציאטיבה שלנו ובהשתתפותנו פתחה ההסתדרות הציונית את השעורים למורים.

נהלנו גם תעמולה גדולה ורחבה. נואמינו בקרו ערים רבות ועוררו תשומת־לב הקהל אל שאלת החנוך בפרט ואל שאלת הרחבת התרבות העברית בעולמנו החדש בכלל. כמו־כן יסדנו אגודות עבריות חדשות, ששמשו מקלט לרוח העברי למקומותיהן.

חשוב ביותר הוא מה שבמשך השנה האחרונה התפתחה ההסתדרות מבפנים. עסקנו בבירור צרכי התרבות ואפשרויותיה בארץ זו, קנינו נסיון במהלך העבודה ובסדרותה למקצועותיה השונים ועשינו את כל ההכנות הדרושות לעבודת העתיד. הננו מקוים, שכל חברינו לעריהם יכירו את רב ערכה של השעה ויגשו בכל עוז ומרץ לעבודה הגדולה, כפי שנציין אותה בזה.

הסיסמה הכללית, לפיה חלטתנו, היא: יצירת קרן תרבותית של רבע מיליון דולאר בעד העבודות החשובות האלו:

1) עתונות, 2) בית־מדרש למורים, 3) לשכת חנוך, 4) הוצאת־ספרים „קדימה", 5) תעמולה עברית.

חברים יקרים ו...! לעזרתכם הנמרצה, החמרית והמוסרית, אנו מחכים".

* * *

לפתרונה של שאלת ארץ־ישראל על־ידי ועידת־השלום.

וייצמאן, איסישרין ודר"ר סיימאן היציאו קול־קורא בשם הועד הפועל של ההסתדרות הציונית, שבו הם מבקשים את כל היהודים הלאומיים להתיחס ברגש של סבלנות אל פתרון שאלת ארץ־ישראל.

בקול־הקורא הם מבארים, כי שאלת ארץ־ישראל תפתר יחד עם פתרון השאלה הטורקית בועידת־השלום, וכי שקשה לסדר את החיים בארץ־ישראל באופן נורמאלי כל זמן ששורר שם מצב של מלחמה.

הם מבארים גם כן, שלא בא כל שנוי לרעה בנוגע לשאלת „ארץ־ישראל בעד עם ישראל" למן היום שהתיצבה המלאכות הציונית בועידת־השלום עד עכשיו. על־כרחנו עלינו לחכות עד שהממשלה האנגלית תקבל באופן רשמי את האפוטרופסות על ארץ־ישראל ואז יבנה הבית הלאומי של עמנו. העבודה העיקרית תתחיל רק אחרי שועידת־השלום תגמור את עבודתה.

בסוף הקול־הקורא מודיעים חברי הועד הפועל הציוני, כי בקרוב תהיה ועידה ציונית מיוחדה, שתדון בשאלת ההגירה לארץ־ישראל. ביחס לזה הם מבקשים שהציונים בכל ארץ ייסדו מחלקות מיוחדות, שתהיינה מוקדשות רק לשאלות ארץ־ישראליות ושייסדו אגודות של מהגרים חלוצים, וגם שה„אחוזות" העשירות ביותר יפתחו שעורים, שבהם ילמדו את תורת עבודת האדמה ואת השפה העברית.

* * *

ביום החמישי, 21 לאוגוסט, נערכה בלונדון קבלת־פנים לבראנדייס על־ידי הציונים. וייצמאן היה ראש־הועד.

* * *

יצירת „עיר־נורדוי" בארץ־ישראל לכבוד יובלו.

אנו מוסרים פה בקצורו את הכרוז, שקבלנו מאת ועד ההנהלה של הקרן הקיימת לישראל:

„זה חדשים נשואות עיני עם ישראל אל ועידת־השלום בפאריז, ששם יחרץ גורל עתידותיו לשנים אחרי שנות גלות ארוכה ומרה. התקוה הנצחית, שהיתה חלום אבותינו הנרדפים והמעונים בימי הבינים. שאחינו במזרח ובמערב נשאו אליה את נפשם מתוך כמיהה יתרה, עומדת עכשיו להתקיים.

„אם אחרי אלפים שנה היתה לחלום זה עדנה ולשד חיים, אנו חייבים תודה על זה אחרי בנימין זאב הרצל לכל לראש לאלופנו ומורנו מאכס נורדוי, שביום 29 ליולי שנה זו מלאו לו שבעים שנה. ערכו של נורדוי לתנועה הציונית ופעליו לשיבת עם ישראל ארצה־ישראל — רכוש ההיסטוריה הם וזכרם לא יכחד מלבנו ומלב הבאים אחרינו. מבטו הרחב ורצונו החזק של נורדוי עמדו לו להיות ליועץ חכם להרצל וליורשי מקומו. באמון רוח בלתי יודע גבול מסר את כל כח יכלתו הגאונית והשפעתו הפרטית הגדולה לטובת תחית עמו. הנה כזה הוא עומד לפנינו: מנהיג גדול, בן נאמן ומסור לעמו, החייב לו תודה לאין קץ.

„בכדי לכבד את שם נורדוי אין לנו טוב מיצירת מפעל לכבודו בארץ עתידנו, לקשר את שמו בכברת ארץ מאדמת אבותינו, שתשאר קנין עולם לעם ישראל.

„בעד אחינו יורדי הגולה, שנדדו בערים, במבואות צרים ובבתים אפלים, חורי פנים וצרי חזה, צריך להמציא מחדש מגע עם חיק הטבע, כדי שרגש המולדת יעלה ויפרח בלבם ויכה שורש באהבתם לאדמה. רוצים אנו לנטוע אהבה זו לא רק בלבם של בני האכרים, כי־אם גם בלב בני העיר, שגם הם ינשמו ריח האדמה החי.

„הקרן הקיימת לישראל, ברצותה לכבד את שם נורדוי, אינה מוצאת צורת כבוד אדירה נאה מבנין עיר גנים, „עיר נורדוי", שתהיה בנויה בתים במחירים נוחים למספר גדול של שבי גולה.

„ציונים, יהודי כל הארצות! למטרה זו צריך לאסוף במהירות האפשרית סך של עשרה מיליונים פראנק. הוכיחו לכל, שבאמת ובתמים אתם שואפים להגשמת רעיוננו, לתחית עם ישראל, והתקדשית כדיתי.

„הראוינא, שבכל לבכם אתם שואפים לכבד את האנשים, שנתנו את מיטב כחותיהם במשך דור שלם לטובת עניננו הגדול.

„עם מכבד את עצמו כשהוא מכבד את בניו הגדולים!

„על־כן הראוינא בעליל את אהבתכם ורגש תודתכם למאכס נורדוי, הדבר הראשי של התנועה הציונית".

על הכרוז חתומים: זש. פישר, י. ה. קאן, נחמיה דיילימה ומרדכי שרבינגר.

* * *

כרוז מאת סוקולוב ווייצמאן.

יחד עם הכרוז הקודם קבלנו כרוז שני מאת סוקולוב ווייצמאן בשם הועד הפועל של ההסתדרות הציונית העולמית:

„ביום השני באב תרע"ט (כ"ט ביולי 1919) חגגה ההסתדרות הציונית את יום הולדתו השבעים של מאכס נורדוי.

„אחרי עשרות שנות עבודה, אחרי מלחמותיה הגדולות אשר לחמה בכל כח ועצמת אונים, רכשה לה ההסתדרות הציונית את הסיוע המדיני של העולם התרבותי להגשמתה של התכנית הציונית.

„בימי המאורעות ההיסטוריים האלה זוכרת ההסתדרות הציונית בהכרת טובה וברחשי תודה עמוקים את הדבר האמן של התנועה הציונית, את רעו ואיש־בריתו של הרצל ושותפו במעשה בראשית של ההסתדרות הציונית ואחד מראשי מיסדיה, מאכס נורדוי: את ראש המדברים הכי גדול של העם היהודי, אשר בדברו החוצב להבות באמנות נפלאה ובכבוד ראשית דבר מעל במת הכנסיה הציונית את הדרך לציונות אשר עמדה במלחמתה בעד הכרת זכותה, ויפלס לה נתיב, ויזעזע בקריאות־תגר ובתביעת עלבון האומה את רגש היושר של העולם הנאור.

„בני עברים מהדיפת עבודת הבנין והדיפת רוח מעוררים כבירים להוציא לפועל את משאת נפשנו על אדמת ארץ אבותינו.

„ועל אדמת ארץ אבותינו אומרת ההסתדרות הציונית להציב למאכס נורדוי יד בחייו.

„קשור יהיה שם נורדוי בתחיתה של ארץ־ישראל.

„הועד הפועל של ההסתדרות הציונית החליט למלא את ידי הקרן הקיימת לישראל ביצירת מפעל כזה בארץ־ישראל, אשר יהיה לגאון ולתפארת לשמו של מאכס נורדוי. הקרן הקיימת לקחה על עצמה את העבודה להוציא לפועל את תכנית הרעיון הזה.

„אנו פונים איפוא, אל ההסתדרות הציונית כולה ואל כל העם למקצהו, במשאלתנו להמציא את האמצעים הנחוצים לשם הוצאתו לפועל של הרעיון הזה.

„בטוחים אנו כי מאכס נורדוי עוד רב כחו ורוחו לעבוד לטובת עתידנו הגדול בארץ־ישראל ויהיינא המוסד, שאנו בוראים לשמו, לקורת־רוח ולאות על הכרת תודתנו העמוקה".

שונות

סטאטיסטיקה חדשה של אוכלוסי היהודים בכל התבל.

בעתון הציוני „פאלק אונד לאנד", היוצא בגרמניה, הננו מוצאים מאמר מאת דוד טריטש, שבו הוא דן בשאלת הכמות של בני עמנו בכל התבל. טריטש סובר, כי בטעות אנו רגילים לחשוב את מספר היהודים בכל התבל רק משנים־עשר עד שלשה־עשר מיליונים. באמת עולה עכשיו מספר כל היהודים ליותר מחמשה־עשר מיליונים.

בשנת 1880 הגיע המספר רק ל־7,000,000, והשערה הקרובה לאמת היא, כי הרבוי הטבעי של עמנו הוא מ־300,000 עד 350,000 בכל שנה. מספר אוכלוסי עמנו בשנת 1914 היה 14,535,000; מהם: 7,000,000 ברוסיה, 2,500,000 בארצות־הברית, 2,250,000 באוסטריה־הונגריה, 620,000 בגרמניה, 400,000 בטורקיה ו־300,000 בבריטניה.

ה„אמריקאן זשואיש ייר בוק" של שנת 1918 מוכיח, כי מספר היהודים בארצות־הברית עולה עכשיו ליותר מ־3,000,000; ולפי זה ייצא לנו בסך־הכל מספר יותר רב מ־15,000,000. האבדות הנפשיות שאבדו לנו במשך זמן המלחמה מתמלא על־ידי הרבוי הטבעי ואין זה משפיע על המספר הכללי.

בטלגראמה של אלנבי אל הממשלה האנגלית, שבה הוא מדבר על המצב בארץ־ישראל, הוא מזכיר לשבח מיוחד את „ועד הצירים הציוניים" על עבודתו המצוינה במשך כל ימי הכבושים.

תודה מיוחדה מביע אלנבי להד"ר ווייצמאן, ראש ועד הצירים.

* * *

ידיעות ספרותיות.

בקרוב יצא לאור בארץ־ישראל קובץ „אחדות העבודה", המכיל בעשרים גליונות דפוס. בין מאמריו נמצאים אלה:

אחדות־עבודה — ב. כצנלסון, הנחלת הלשון לעם — ש. יבנאלי, הכרת טשיטר — י. א—ר, האספה המיסדת — ד. בן־גוריון, לשאלת הזמן — א. ר., הפועל והתרבות — א. ש. וואלדשטיין, איש חלומות (לזכר ברזילי) — מ. סמילנסקי, רעיון העבודה בשירי טשרניחובסקי — י. ח. ברנר.

* * *

מדברי האגודות.

שלש האגודות לחנוך העברי הקיימות בניו־יורק, אגודת המנהלים, אגודת המורים וחברת המורים התאחדו ובחרו בועד משותף שיעמוד בראש שלשתן. מטרת ההתאחדות היא: רכוז הכחות של החנוך העברי והטבת מצבו הכלכלי ומעמדו החברתי של המורה.

הועד המשותף קורא לאספה פומבית גדולה של כל המורים והמנהלים שבניו־יורק ליום הרביעי, 27 באוגוסט. האספה תהיה בבית־הספר הלאומי, 206 מזרח ברודוויי, ותפתח בשעה 3.30 אחר הצהרים.

בית־מסחר הספרים
— של —
ש. דרוקרמאן
50 קאנאל סטריט, ניו־יורק.

אתכבד להודיע לכל מכירי ויודעי מסחרי, בין בעירנו ובין בערי המדינה, כי לתקופת השנה הזאת העשרתי את בית־מסחרי באופן שכל הקונים ימצאו בו את הספרים שהם דורשים.

א) ספרי רומל מכל ההוצאות שבאירופה ובארצנו, כמו: סידורים, מחזורים בהעתקה אנגלית או אשכנזית, מכורכים בכריכות מהודרות מאד וספרי השכלה.

ב) ספרי דרוש מכל ההוצאות החדשות לרוח העת החדשה.

ג) טליתות של משי ושל צמר מהפאבריקאות היותר טובות ובמחיר השוה לכל.

ד) שופרות מובחרים.

ה) אתרוגים, לולבים והדסים מארץ־ישראל.

ו) חלפים וסכיני מילה ממעמל או מקיניסברג, אבני השחזה מחליקות ומחדדות מכל המינים בחמישית פחות מן המחיר אשר יושת עליהן במקום אחר.

S. DRUCKERMAN,

50 Canal St. New York.

בבתי־מסחר הספרים
בארץ־ישראל

ובמשרד הגימנאסיה „הרצליה" ביפו אפשר להשיג את ספרי־הלמוד העבריים האלה, שהודפסו במשך שנות המלחמה.

ספרי הד"ר א. ב. רוזנשטיין:

א) ספר־למוד שאלות של תורת החשבון. מחירו $1,60.

ב) קובץ נוסחאות של המתימאטיקה האלמנטארית. מחירו 40 סנט.

ג) גיאומטריה לשלש המחלקות הנמוכות של בית־ספר תיכוני והעליונות של בית־ספר עירוני. המחיר $1.00.

ד) ספר למוד וקובץ שאלות של אלגברה. המחיר $1.25.
האחרון הולך ונגמר בדפוס.

ספרי הד"ר י. ל. מטמן:

א) האדם, אנאטומיה ופיסולוגיה של האדם. המחיר 90 סנט.

ב) ראשית יסודי הבוטאניקה. המחיר 20 סנט.

למוכרי־ספרים ובתי־ספר הנחה.

לפנות אל:

Gymnasia Herzlia,
Jaffa, Palestine.

פידמאַנט

פידמאַנט כשר פינאַט אויל —
— איז געזונד

— פידמאַנט כשר פינאַט אויל איז אימער פריש, עס איז אזוי קרעפטיג און געשמאק און ווערט אזוי גרינג פערדייהעט, אז עס קען גענומען ווערען אָהן שום מורא און עס וועט ניט איבערפיהרען אפילו דעם איידעל-סטען מאָגען.

בהכשר הרב הג' ר' גדליה סילווערסטאָן,
רב ואב"ד בעיר הבירה וואשינגטאָן
ביי אלע גראָסערס

MUSHER & COMPANY
140 Liberty Street, N. Y.

פינאַט אויל

במרכז לספרות ארץ־ישראל באמריקה.

נתקבלו ספרים וחוברות מארץ־ישראל:

1) ספרנו, ספרי קריאה לשמונה שנות למוד בבית־הספר. חוברו על־ידי ישי אדלר, י. יחיאלי, פ. אוירבאך, מ. קריי־שבסקי, בהשתתפות ד"ר נ. טורוב. הוצאת „ועד החנוך" בארץ־ישראל.
ספר ראשון. המחיר 75 סנט. עם המשלוח 85 סנט.
ספר שני. המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

2) בגליל. ידיעות המשרד של הסתדרות המושבות. חוברות ב', ג', ד'. מחיר כל חוברת 8 סנט. עם המשלוח 9 סנט.

3) קונטרס. ידיעות, שיחות ומכתבים. הוצאת „אחדות העבודה". מחיר כל חוברת 20 סנט. עם המשלוח 23 סנט.

4) „השעה". ידיעות הסתדרות "האזרח". מחיר חוברת ד' — 5 סנט. חוברת ה' — 3 סנט. חוברת ו' — 5 סנט. בעד המשלוח להוסיף סנט אחד לכל חוברת.

5) „הפועל הצעיר". חוברת י"ח—י"ט. המחיר 40 סנט. עם המשלוח 42 סנט. חוברת כ', המחיר 20 סנט. עם המשלוח 22 סנט.

ההזמנות תתמלאנה בדיוק.

המחאות הדואר והמחאות פרטיות לשלוח על שם:

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA,
55 Fifth Ave., New York.

פא"פ: 74 השדרה החמישית, במערכת „התורן".

יצחק כרמל ורעיתו מברכים בברכת מזל .טוב את ידידיהם יצחק הססין ושרה שפייזהנדלר לארושיהם. מי יתן ונהוג את חג חתונתם בכרמי עין־נדי.

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן".

סוכננו מר דוד כהן

יבקר בימים האלה את

מדינת מאססאטשוסיטס

לשם עניני „התורן".

מבקשים אנו את קוראי „התורן" להיות לו לעזור בעבודתו החשובה לטובת „התורן".

הנהלת „התורן".

המנהל של בית־הספר בלואיביזי[...] קי, שכבר יצאו לו מוניטין בעולם הח[...] העברי, התפטר ממשמרתו והנהו מבק[...] לו משרת מנהל או מורה למחלק[...] גבוהות. רק בתי־ספר מודרנים ומבוססי[...] ושיש ביכלתם לשלם משכורת הגונה יפ[...] אל מערכת „התורן" בשביל י. ביבר.

שנה ששית | HATOREN | גליון כד (קעד)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, AUGUST 29, 1919 — No. 24 (174)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 3140

מחיר „התורן"
לשנה $4.00 — לחצי שנה $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה
לשנה $4.50 — לחצי שנה $2.25
לשנות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

במרכז לספרות ארץ־ישראל באמריקה

נתקבלו ספרים וחוברות חדשים מארץ־ישראל:

1) ספירת יהודי ארץ־ישראל. חוברת א׳: יהודה. הוצאת המשרד הארץ־ישראלי של ההסתדרות הציונית. 116 עמודים בפורמאט גדול מאד. המחיר $1.50. עם המשלוח $1.70.

2—3) אגדת אמוראי ארץ־ישראל, מאת ד"ר בנימין זאב בכר, תרגום א. ז. רבינוביץ. חוברת א׳: ר׳ ינאי, בני ר׳ חייא, ר׳ יונתן בן אלעזר. חוברת ב׳: ר׳ חנינא בר חמא. מחיר שתי החוברות 50 סנט. עם המשלוח 60 סנט.

4) מולדת, ירחון לבני־הנעורים, יוצא־לאור על־ידי הסתדרות המורים בארץ־ישראל, ערוך על־ידי יעקב פיכמאן. חוברת א׳. המחיר 50 סנט. עם המשלוח 60 סנט.

5) במאסר ובגולה. מקורות רדיפות היהודים בארץ־ישראל בשנת תרע"ה, מאת י. ציגל. המחיר 75 סנט. עם המשלוח 85 סנט.

6) לקראת העתיד, עשרה מאמרות מאת מרדכי בן הלל הכהן. המחיר 25 סנט. עם המשלוח 30 סנט.

7) בריטניה הגדולה ותחית ישראל בארצו, מאת א. מ. חיימסון. המחיר 15 סנט. עם המשלוח 18 סנט.

8) יום חגנו, פרטי החגיגה של הנחת אבן־הפנה ובנין האוני־ברסיטה העברית בירושלים. המחיר 15 סנט. עם המשלוח 18 סנט.

ההזמנות תתמלאנה בדיוק.

המחאות הדואר והמחאות פרטיות לשלוח על שם:

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA,

55 Fifth Ave., New York.

פא"פ: 74 השדרה החמישית, במערכת „התורן".

יצא לאור

מלון אנגלי עברי

מאת ד"ר א. ש. וואלדשטיין.

מחירו מכורך שני דולארים בלי משלוח.

המכירה הראשית אצל

הא׳ קרוגליאקוב, יפו וקארלין־קרוגליאקוב, ירושלים.

מורים דרושים

תלמוד־התורה דעיר וויניפג, קנאדה, צריך לשני מורים ללמד עברית בעברית. רק מורים מנוסים ושהעברית להם כשפת אם יתקבלו. משכורת הגונה.

הכתובת:

WINNIPEG HEBREW FREE SCHOOL

Charles and Flora Sts., Winnipeg, Man., Canada.

VOL. VI | NEW YORK, AUGUST 29, 1919 | No. 24

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן ברייניז

שנה ששית | ניו־יורק, ד׳ אלול תרע"ט | גליון עשרים וחמשה

מתקבלת החתימה על „התורן"

עם הגליון העשרים וחמשה יכלה זמן החתימה על המחצית הראשונה של שנת „התורן" הששית. כל אלה, שחתמו על שבועון זה רק לחצי שנה, מתבקשים לחדש את חתימתם, כדי שלא יבוא עכוב במשלוח הגליונות אליהם.

אָנו הושבים למותר לספר בשבחו של „התורן", שכבר נתפרסם טיבו בקרב קהל הקוראים עברית לא רק במדינה זו, כי־אם גם מעבר לים. כבר נוכחו הקוראים, ש„התורן" הולך הלוך ומשתכלל ומספר סופריו, מארץ־ישראל ומתפוצות הגולה, הולך ומתרבה. „התורן" הולך ומתקרב אל תעודתו: להשפיע על חיינו הלאומיים והציוניים שבמדינה זו. „התורן" היה לכלי־מבטא להמחשבה העברית וכבר קבע לו מקום חשוב בקרב העבודה של התחיה הלאומית.

אין אָנו מונים את התקונים ההולכים ונעשים ב„התורן", יען כי הקוראים עמדו עליהם מעצמם.

ונכונים אָנו להגדיל את גליונותיו של „התורן" ולהרבות את מספר עמודיו אם יתרבה מספר חותמיו. אָמנם למספר חותמיו הקבועים של „התורן" גם כיום עוד לא הגיע שום שבועון עברי אַף ברוסיה, גם בשנים שלפני חורבן הקהלות ולפני התפוררות המדינה, ומה גם במדינות אחרות, אַך יודעים אָנו, שיש עוד להגדיל את מספר חותמיו. והדבר תלוי רק ברצונם הטוב של העברים והציונים בארץ זו.

מחיר „התורן":

לשנה $4.00; לחצי שנה $2.00. לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת.
החותמים מחוץ־לארץ ומקאנאדה צריכים להוסיף 50 סנט דמי משלוח.

הכתובת למשלוח כספים:

HATOREN, 55 FIFTH AVENUE, NEW YORK CITY.

פרשת השבוע

חלוקת-העבודה.

ישנן אמתיות ישנות, ולכאורה גם ידועות, שצריך בכל זאת לחזור עליהן.

על אחדות מהן הננו גם חוזרים הפעם. השעה, שאנו עומדים בה, דורשת, פי נזכירן ונטעימן.

הציונות איננה חברה של קולוניזאטורים לבד; איננה גם חברה של בעלי צדקה לאומית בשביל אחרים; איננה רק מפלגה בישראל, השואפת להגשמתו של רעיון מדיני ידוע.

הציונות היא הרבה יותר מזה.

הציונות היא התחיה הלאומית. הציונות היא השקפת-עולם מיוחדת. הציונות איננה תלויה בנסיבות הרוחות מבחוץ ובחליפת התנאים המדיניים. הציונות האמתית מלאה תמיד בטחון ואמונה, הנובעים ממקורה פנימית עמוקה, כי סוף-סוף תגיע אל מטרתה האחרונה. כל הדרכים וכל השבילים של הפוליטיקה העולמית, כל השאיפות והמגמות של האנושות התרבותית מובילים בהכרח להגשמתה של הציונות במיטב הוראתה.

יש להניח מכשולים על דרכה של הציונות אל מטרתה האחרונה, יש לעכב מעט את התנועה, אך אין בשום כח שבעולם להכחידה ולבטלה לגמרה, כמו שאין להסב את גלגל הזמן אחורנית. לא רק השגת המטרה, כי-אם גם השאיפה התמידית אליה, התנועה בעצמה, כבר מרוממת את רוח האומה, מעוררת ומעודדת את הכחות הנרדמים בה.

אחד מעיקרי הציונות: אין העולם יכול לגאול מעבדותו ושפלותו כל זמן שלא נגאל ישראל גאולה שלמה, בגוף וברוח. וכל אלה המעכבים את גאולת ישראל, מעכבים על-ידי זה גם את גאולת העולם.

הציונים, הראויים לשם זה, אינם רק מפלגה בישראל, כי-אם החלק החי, החלק החושב והמרגיש, שבקרב האומה העברית.

אין ציוניות אמריקאית לחוד וציוניות רוסית או גרמנית וכדומה לחוד. אבל ציוניות אחת יש בעולם ו„תחיה לאומית" אחת. שונים הם דרכי העבודה, שונים הם דרכי התעמולה ואפני הקיום של ההסתדרויות הציוניות בארצות ומדינות שונות, בהתאם לתנאי המקומות והסביבות ולתנאי הקיום הכלליים, — אך המטרה אחת היא לכל ההסתדרויות הציוניות: אל אחד, עם אחד, ארץ אחת ושפה אחת.

אין לנכות מזה מאומה. וכל הכופר ביחידותם של הדברים האלה, הרי הוא פוגם באחת הספירות העליונות של הציונות הטהורה, הרי הוא כופר בעיקריה היסודיים הראשיים.

ולהציונים, השואפים באמת אל המטרה האחרונה, יש תמיד, וגם צריך להיות, די עבודה ודי חפץ ורצון לעשותה. צריך לחזק את ההסתדרות, להגדיל ולהרבות את חיל צבאה, לגייס את כחותיה, להרחיב את היקף פעולתה ולהעמיד את תכניה המיוחדים והרחוקים, להעמיד בראשה ובין מנהיגיה את הציונים היותר מוכשרים לתעודתם האחראית, היותר מסורים בנפשם ולבבם לעמם ולמטרת חייו.

ההסתדרות הציונית העולמית צריכה להיות תמיד מוכנה ומזומנה בשביל מטרה גדולה ובשביל עבודה

לקט

(רשימות מארץ-ישראל)

מאת

דוב קמחי.

ה.

„ספרות".

הספרות אשר דברתי כוונתו לסמן עד מהרה, שלא על ספרות במובן הרגיל ידובר בזה: ספרות — הוה אומר: יצירות ספרותיות שבשירה ובפרוזה אלא על הספרות היום-יומית של שעה וכתובת, הספרות העתונאית והעיתונאית.

ארץ-ישראל נתברכה בה בזמן האחרון בשפע רב: עתונות יומית (שני עתונים יומיים), שבועונים, ירחונים וסתם חוברות פריודיות — והנה רשימה קצרה:

בעברית: „הארץ והעבודה", „הפועל הצעיר", „על המצפה", „הדואר", „הספרות החדשה", הספרות של יהודי ארץ-ישראל, [illegible]

כל אחד יוצא לאור במשך השנה האחרונה.

ירושלים: „הרשית הארץ", „דואר היום" — שני עתונים יומיים; „הפועל הצעיר", „היהודים" — שבועונים; „האזרח", „מולדת", „האדמה", „מעברות", „ידיעות".

והשאלה המתעוררת מאליה ראשונה למקרא הרשימה הזו היא: האם תופעה בריאה היא זו? האם אפשר שיהיה כח כזה של הישוב החדש במושבות, בתל-אביב ובירושלים יש בידו לפרנס ספרות כזו? אין זו אלא התרחבות של מפלגות שונות כדי נתפרסם כמעט כל ארץ במשך השנה האחרונה.

אין כפר שלא מתוך רכילות ודיבורים כבצעי יעדי כל התוצאות הספרותיות הרי ואין כפר בארץ-ישראל של היום אינו יכול לקבל אפילו עתון יומי אחד או ירחון אחד, ואילו הצאת מפלגות הרבה כפרית.

וכל אשר ראיתי כיום ואשר עודו מתוך כך הנכתב ונדפס בארץ ישראל עוד לא נעשה כל צעד ראשון עוד לכך במדינה עומד ויהודי הארץ במובן רחב וצעיר אמונות מתוך השאיפה לגדולות, ואני עומדים כבר ומנצחים בדרכים ומרכים רחבים ומתפלפלים מידיעות חדשות ורבות על הדברים מפלגותיהם וחשבים על עתונים יומיים וכרומה.

כבירה. עלינו לעשות ולהשיג גם עתה גדולות. אין אנו יכולים עוד להסתפק בקטנות. ולזה דרושה התאמצות כל הכחות. צריך לקרב את כל טובי הכחות שבעמנו, גם את אלה העובדים עתה בשדות אחרים, ולתת להם מקום בתוך עובדי עבודת התחיה הלאומית. בשום אופן אין לנו לוותר על הכחות הישנים והמנוסים כל צרכם שבקרב מחננו, אבל יחד עם זה עלינו להכנים אל המחנה כחות חדשים ורעננים. ודבר זה אפשר רק על־ידי הכשרת הדור, רק על־ידי הפראת כחות היצירה המקורית בקרב הדור ההולך, — בקצור: על־ידי עבודה תרבותית לאומית, עבודה רחבה ומקיפה.

והעבודה התרבותית תלויה רק בנו, ברצוננו הטוב והחפשי. אין אני צריכים להסכמתם ולעזרתם של זרים. ועבודה זו יכולה וגם מחויבה, להעשות בכל מקום ובכל שעה.

בלי עבודה תרבותית לאומית, בלי עבודת הרוח, בכל מלוא משמעותה של מלה זו, בלי עבודה עברית, אין יסוד, אין בסיס וגם אין תקוה ואחרית להעבודה הציונית.

ישנה היא הנחה זו, אבל בארצנו צריך להטעימה ולהסבירה בכל לשון ובכל תוקף.

העבודה העברית, התרבותית, והעבודה הציונית, המעשית, הממשית, מחויבות ללכת שלובות זרוע ולשאוף למטרה אחת: תחיתה של האומה. אך אין העבודות האלה צריכות להיות נבלעות זו בזו ולטשטש על־ידי זה את צורתה של כל אחת מהן. הן עוזרות ומסייעות זו לזו, אך אין הן מוחקות את גבולי התחומים הנחוצים, המחויבים בהכרח.

ואם תמצא לאמר: גם התחום אחד הוא ואין להעביר גבולים מסומנים היטב בין שתי העבודות הנזכרות, שבעצם הדבר אינן אלא אחת, אז חלוקת־העבודה יש בזה, והיא גם צריכה להיות. בראש כל אחת העבודות האמורות צריכים לעמוד אנשים היותר ראויים, היותר מוכשרים ומסוגלים לתעודתם. ורק אז תהיה העבודה פוריה ומתוקנה.

העבודה המעשית, הממשית, בשביל ציון, ישובה יבנינה, דורשת כחות עצומים ולאלתר. אין לדחות את השעה, למען לא יקדימונו אחרים. והכחות המוכשרים לזה מחויבים להיות מרוכזים בעבודה זו. העבודה העברית, התרבותית, היא עבודה של זריעה ונטיעה, עבודה של אנשי רוח — ואותם הכחות המוכשרים לעשותה על צד היותר טוב, צריכים לעמוד ברשות עצמם, למען תהא עבודתם יותר שלמה ויותר מתוקנה. גם הם שואפים לעבודה ציונית ממשית, אך גם בארצות הגלות יש כר נרחב לעבודתם. בלי הכשרת דורות עברים בארצות הנכר, בלי העמקת תוכני היהדות ובלי הפראת היצירה העברית המקורית אי־אפשר יהיה להמשיך את העבודה בציון, אי־אפשר יהיה להגיע אל המטרה האחרונה.

הָעַרְבִים וְהָעִבְרִים

מאת

מרדכי בן הלל הכהן.

ב.

אך עושר יברכה הביאו המושבות, שנוסדו על האדמה השוממה, להערבים הפלחים. עבודה מצאו כל

תופעה מוזרה היא — ואפשר שיש בזה גם סבה אחרת: הרי אנו נאלצים היינו לשתוק כליכך הרבה שנים, למן התחלת המהומה ועד שחרורה של הארץ, ומכיון שניתנה הרשות למלה — התפרצה האנרגיה...

אפשר.

ואולם אין ספק, שבקרב הימים תשקט סערה זו — ואז ישאר רק קומץ עלים זה, שהוא הוא הנחוץ לשדרות השונות שבארץ: עתון יומי אחד, שבועון אחד וירחון אחד או שנים. ואז את אלה לא תוכל הארץ לכלכל, ויצטרכו לקבל סעד ותמיכה מן ההיין בתור „מוכדית תרבית", כידוע.

ואולם בתוך תופעה זו יש עוד הרבה קוים קוריוזיים, שכדאי יהי לעמוד עליהם ולבארם לעיני הכל.

כמעט ביום אחד נתבשרנו מפי שני האורגאנים של שתי מפלגות הפועלים בארץ („אחדות העבודה" ו„הפועל הצעיר") על־דבר היצאת ירחונים גדולים „לספרות ולחיים". והדבר היה, העומד מחוץ למפלגות, הרגיש עד מהרה בריח ההתחרות העולה מתוך עניין־פתאומי זה: שני ירחונים למפלגת הפועלים בארץ? היתכן? האם לא אבסורד הוא זה, או אפשר יותר מאבסורד?

ואיכבד אפשר ירבנים „התדרית" גרייה כין לתיר מפלגות, הדיגרית בשם טוהר־המעשים בארץ?

ועוד זאת: נתפרסם כבר על עמודי „הפועל הצעיר" תכנה של החוברת הראשונה של הירחון („מעברות") ונתפרסמה ב„קונטרס" (האורגאן של „אחדות העבודה") הפרוגראמה של הירחון השני („האדמה") — והנה אפילו במבט ראשון, שטחי אפשר לקורא — ואף לקורא הרגיל — לאמר: את שני הירחונים האלה יכלה כל אחת מן המפלגות הנ"ל להוציא על „אחריותה", ועל „מעברות" היה אפשר לחתום בהוצאת „אחדות העבודה" — ולהפך...

והכבה פשוטה: שני הירחונים מוקדשים לספרות, ושניהם נמסרו לידי סופרים מובהקים, הרחוקים — אם גם לא מן המפלגות כי אז מן ה„מפלגתיות": את „האדמה" עורך י. ח. ברנר, ואת „מעברות" — יעקב פיכמאן, והסופרים המשתתפים של הירחונים האלה ודאי יהיו אותם השמות ואותם הסיפורים...

אלא מאי: אם „אחדות העבודה" מוציאה לאור ירחון, הרי מוכרח גם „הפועל הצעיר" לעשות כמתכונתה — או גם להפך... השאלה היא רק: מי היה הראשון. וגם בזה הטענות שונות.

הידים היתירות של הפלחים, הבטלים מעבודה במשך רוב ימי השנה. עבודת הפלחה של הערבי, המשק הפשוט שלהם, אינו מעסיק אותם רק זמנים קצרים, ימים מועטים לפי הערך במשך השנה. בארץ אין תעשיה והרושת, היכולות להעסיק את הידים הנותרות בכפרים, אין גם מקומות להרויח רחוק מן הכפר ומן המשק, מחוץ לבית. באופן זה רואים אנו תמיד את הפלחים בכפרים יושבים בטל מאין עבודה. אבל מראות כאלה לא תמצאו בכפרים הקרובים אל המושבות. המשק המעורב אשר במושבותינו, הנטיעות הרבות והשונות, העבודה המודרנית, — כל אלה דורשים ידי פועלים, והערבים מוצאים להם תמיד עבודה במושבה. ובגלל זה כל מושבה עברית מביאה ברכה להסביבה הערבית, והפלחים יודעים ומכירים ומעריכים את זאת, והמה שמחים לקראת יסוד מושבה חדשה קרובה לכפרם. מובן, שנמצאים תמיד אנשים רעים, הנכונים לסכסך את התושבים זה בזה. מן האפנדים, החפצים להתעשר מן הפסולת של הכפר, המוצצים כעלוקה את הפלח ומנשלים אותו מעל אדמתו ומכל אשר לו, והמוכרים אחרי כן את האדמה העשוקה לידי היהודים, — מקרב אלה יוצאים תמיד גם המדברים שטנה על הישוב העברי. המה המקטרגים, המה המסיתים, המה המנצלים את הפלחים, המה גם המוכרים או הסרסורים לכל המכירות. המה גם מפחדים, פן יקבלו היהודים זכויות מיוחדות על כל הקרקעות, השייכים להממשלה, על החלקות „המתות", כמו החולות והבצות ורוכסי ההרים, ואז לא יהיה כל צורך ליהודים לא בסרסורתם ולא באותן החלקות, שהמה מחזיקים בהן כדי למכרן ליהודים במחירים גדולים. האדונים האלה מעוררים את כל התעמולה נגד הציוניות, נגד ההגירה היהודית, והמה משלמים בכספם את כל הוצאות האספות והעתונות המיוחות נגד זכויותינו בארץ. אבל הן המיעוט הזה אינו העם הערבי, אינו החלק הבונה של הארץ, כי־אם הרועץ, הערץ, החלק הסותר בכלכלת הארץ. הערבי העובד, עם הארץ, אך ישמח לקראת הגולים החדשים, אך יהנה הנאה מרובה מן הישוב החדש, שיוסד על־יד כפרו. ובחורף העבר, כאשר נאספו ירושלימה ראשי שבטי הערבים בארץ לדון על־דבר הציוניות, היו דברי הערבים מעבר הירדן מזרחה באספה ההיא שונים מדברי השיכים והאפנדים שביהודה. „אתם, — אמרו אנשי עבר הירדן אל הפיריטיראים הערבים ביהודה, אתם שמכרתם, עביתם כשיתם, ותעשו עושר רב מכל מושבות היהודים, אשר מכרתם להם חלקות אדמה גרועות, ותטעו לכם גנות ופרדסים מאשר התעשרתם מן היהודים. אולי כבר מלאה ארצכם יהודים, עד אפס מקום לבאים חדשים. ואולם אצלנו עוד חלקות רבות וגדולות שוממות מאין יושב, מספר כפרינו מעטים, ואנו מחכים, משתוקקים לבוא אנשים חדשים, אשר יקנו מידינו את החלקות הנותרות, יושיבו אותן ויטעו גנות ופרדסים, ונראה גם אנחנו בכל הטוב אשר הנחילו אתכם היהודים".

ויחוסינו אנו אל הערבים יהיו תמיד טובים. אין בקרבנו מקום לשנאה, לא היה לנו מעולם רגש איבה ומשטמה גם בארצות הגלות לרודפינו מנדינו, ואף כי בארץ־ישראל לבני העם הערבי, בן גזענו והקרוב אלינו בדברים רבים. מתי היה עמנו לרודף, את מי צררנו מעולם? ובפרט הערבים הפלחים השקטים, החפצים כמונו בחיי עבודה ומנוחה. הן קרובים האנשים האלה אלינו. הנה הסופרים העברים, שהמה גם היו מחלוצי הישוב החדש בארץ־ישראל, הר"ר יצחק אפשטיין ומר

וה„עומד מן הצד" — עומד רק ומשתאה על „משחק־ספרותי" זה.

ובמקום זו אילו א ח ד ו א ת ה ע ב ו ד ה — וגם העבודה הספרותית במשמע — כי אז היינו זוכים אולי לירחון אחד, ואם לא, ודאי שניהם צפויים לכליה...

והרי בלעדיהם קיימים כבר שני ירחונים בארץ: „האזרח" (ואף ירחון מפלגתי־ספרותי) ו„המולדת" לבני־הנעורים!

ה.

ה„ מ ו ל ד ת".

בימים האלה התחילה שוב לצאת לאור ה„מולדת", הירחון לבני־הנעורים, המוצא על־ידי אגודת המורים בעריכת י ע ק ב פ י כ מ א ן.

ה„מולדת" מונה את השנה ה ר ב י ע י ת — ואין ספק, שהרבה חומר ספרותי — מקורי ומתורגם — נאסף בכרכים האלה לבני־הנעורים, וגם לקורא שלא מבני־הנעורים. ואולם — ב ח ו מ ר בלבד לא סגי. בתוך החוברות הללו, היפות כל־כך גם בחיצוניותן [illegible]

מיוחדת. אויר נקי. כל מה שנצטבר בתוך צבור עלים זה, מן החן הספרותי היה בו. — והקורא המובהק היה נגש מאז אל החוברות האלה באמון, באינטימיות יתירה. היתה הארמוניה שקטה בצירוף תוכן הענינים בלבד; ואותה התוגה השקטה — יתכן אולי לאמר כך — שהיא מסגולת־השירה של אותו ה ע ו ר ך, היתה נסוכה גם על הדפים הללו שנערכו על־ידו.

[illegible] אנו זוכרים החוברות א ח ר ו נ ו ת של ה„מולדת", אלו שנערכו על־ידי א ח ר י ם.

והנה הופיעה החוברת הראשונה של השנה הרביעית. ההפסקה היתה גדולה. כל שנות המלחמה. ואולם גם חוברת זו מוכיחה כבר, כי הנה גם ה„מולדת" החדשה תהיה ה מ ש ך לאותן ההוברות. ואף הצורה החיצונית לא נשתנתה במאום.

והוברות אלה תהיינה מוצאות על־ידי הסתדרות המורים בלי תמיכות [illegible] העברים בכל מקום שהם, ישתדלו לאסוף מנויים לירחון זה, למען יוכלו להבטיח את קיומו הנחוץ.

יש־מונא זאת אל לב גם המורים העברים באמריקה!

ישראל בלקינד, הידועים בשדה החנוך העברי בארץ, מטיפים לאחוה שלמה עם הערבים, שהמה ברובם הגדול בודאי יוצאי ירך היהודים, שנשארו בארץ אחרי החורבן. הן באמת, מעולם לא נתרוקנה ארצנו כליל מבניה, בני עמנו. הן עוד גם עתה רבים מן הכפרים נושאים עליהם את שמותיהם העתיקים, שמות כתבי־הקודש, — אות ומופת הוא, שהמקומות האלה לא נעזבו מעולם מתושביהם העיקריים, ולא חדשים מקרוב התישבו בכפרים האלה, רק יוצאי ירך בני ישראל, שברבות הימים ותחת מועקת מחמד נטמעו והתבוללו וגם שכחו את עמם ואת דתם. אוזן ששמעה: „ואהבתם את הגר", תתיחס תמיד באהבה וברחמים לכל גר, ואף כי לתושבי הארץ מעולם. אנו גם לא נהיה זקוקים לעולם לדחוק את רגלי התושבים הערבים, כי יש ויש מקום בארץ־ישראל להמונים המונים מבני עמנו השבים מהגולה. מלבד הערים, שתושביהם ירויחו תמיד מזה, שהישוב בתוכן מתגדל ומתרבה, הנה גם במשק החקלאי לא יצר המקום לשנינו, להיהודים ולהערבים. הישוב בארץ־ישראל הוא עודנו קטן עד מאד, הרבה קטן פחות מאשר היה בתקופה העתיקה. אין לנו לוחות סטאטיסטיות מדויקות מזמן ההוא, כמובן, אבל מפי תורתנו (במדבר, כ"ו) אנו יכולים ללמוד, שבזמן כבוש הארץ הגיע מספר תושביה לשני מיליון וחצי, והספירה, שנערכה בימי מלוכת דוד (שמואל ב', כ"ו), ציינה כחמשה או כששה מיליון תושבים יהודים בארץ. אולי המספרים האלה המה קצת מגוזמים, אבל בכל זאת המה בגדר המציאות. כעשרת אלפים פרסאות מרובעות לנו בארץ־ישראל, ששת אלפים מערבה לירדן וארבעת אלפים בעבר הירדן מזרחה, ועל השטח הזה יושבים היום רק כשבע מאות ועשרים אלף נפש. ישוב כזה הוא מפוזר מאד, אם נשוה אותו אל הישוב הצפוף במדינות אחרות. הנה בבלגיה נמצאים 652 נפש על כל פרסה מרובעת, בבריטניה הגדולה — 618 נפש, במאלטה — 590 נפש, בהולנדיה — 513 נפש. ושמא תאמרו: ארץ־ישראל היא אדמת הרים, — אבל הנה גם בלבנון יושבים 401 נפש על כל פרסה מרובעת, באיטליה — 326 נפש ובארץ שווייציה, שהיא כולה הררית, מגיע הישוב לסכום של 235 נפש על כל פרסה מרובעת. על יסוד הצפיפות הזו אפשר לנו לחזות מראש, שגם בארצנו יוכל הישוב להגיע לידי מיליונים אחדים, ולא נהיה למשא על הארץ ועל תושביה עתה.

ארצנו היא ארץ „צבי", וכפי מליצת חז"ל באפשרותה להמתח ולהשתרע ולקלוט על־פני שטחיה המונים עובדים. כחמשה מיליון אקרים אדמה מסוגלת לעבודה בקרבה, ועל השטח הזה אפשר ליסד ולכונן כמאתים אלף משקים זעירים, אשר יכלכלו את עובדיהם. גם עתה רוב יושבי הארץ המה עירונים, והמיעוט הוא מאנשי הכפרים. על־פי הספירה בארצות רבות אנו יודעים, שעל כל בן־כפר מגיעים שנים, שלשה וגם ארבעה עירוניים. באופן כזה, אם יהיו לנו מאתים אלף בעלי משק חקלאים, אזי כפלים ויותר יעלה מספר היושבים בערים, ובארצנו יכולים איפוא למצוא מנוחה ונחלה מיליונים אחרים נפש. אלה הבאים לא יציקו ולא יצרו את איש מן התושבים, ואך ברכה יביאו אל הארץ לרגלם, ברכת עובדים אשר ברנה יזרעו ובששון יקצרו, עובדים אשר נפשם קשורה בנפש אדמתם, שאך היא היתה שנות אלף חזיונם ותקותם. אל הארץ יבואו עובדים מאחינו, אשר רכשו את המדע האירופי, בעלי חכמה ונסיון, יבואו תלמידי הטכניקה ואתם המסקנות האחרונות של המדע, ואלה עוד יתנו מהודם ומכל נסיונותיהם על הערבים יושבי הארץ. גם היום לומדים רבים מהם מאת היהודים שבגירם, ובעתיד אך מקור ברכה נהיה לארצנו השוממה עתה, וגם להעם הערבי היושב בה בחושך ובלי קוי אור הדעת.

רבות הנה על־פני כדור הארץ הפנות הנדחות, שעמנו היה שם הראשון אשר האיר אור במחשכן. והאור הזה יגדל וייף שבעתים, כאשר יראה בארצנו, על הרי ישראל.

ירושלים.

עַל חַיַּי הָאוֹבְדִים

דְּבַר־מָה לִי רִפְרֵף־סָח בְּאוֹר־סַהַר עַל הַקִּיר —
וַאֲנִי בִמְסִבָּתְכֶם — וְנִפְסַק כְּפִי דִבּוּרִי
לְפֶתַע פִּתְאֹם, לְשׁוֹנִי טָבְעָה בָרִיר
יֹאמְרִי בִלְבַבְכֶם: „שִׁכּוֹרִי"...

הָהּ אַחַי, לוּ יְדַעְתֶּם כַּמָּה יִכְאַב פֹּה
הַלֵּב! כִּי נִרְאוּ לִי בְקֶצֶף כּוֹס־הַשֵּׁכָר
הַחַיִּים שֶׁאִבַּדְתִּי, בְּצַחְקָם בּוֹ
בָּאוֹר — וַאֲנִי זָקַנְתִּי כְבָר וְאֵחָר!

כָּאן, תּוֹךְ בִּעְבּוּעֵי־צְחוֹר
הִשְׁתַּטֵּחַ כַּחֲלוֹם שְׁבִיל פִּרְחֵי־אוֹר מַבְהִיקִים
אַךְ רֶגַע, וּבַהֲקִיצִי — שָׁבוּ חַיֵּי־שְׁחוֹר
יִכְתְּלֵי בֵית־הַיַּיִן הַמְּעִיקִים...

יֹאבַד — יַעֲבֹר יוֹם חַגְּכֶם מְרִי הַכְּאֵב;
לֹא אִישׁ — כִּי יֶלֶד תּוֹעֶה בָּכָה בֵּין הַחוֹמוֹת...
אַךְ הַכֹּל עָבַר כְּבָר — וּבְמַרְתֵּף שֶׁל הַלֵּב
הַיְבֵבָה אֶסְגֹּר, עִם הַחֲלוֹמוֹת...

אַךְ עוֹד בַּלֵּילוֹת עַל מִשְׁכָּבִי מִנִּי רוֹם,
יָדַעְתִּי. שְׁבִיל־הַפְּרָחִים לִי בִּבְלִי־הֶרֶף יָאִיר
יִקְרָא לִי... אַךְ גֶּדֶר־שְׁחוֹר הוּצְּצַת דָּם
בֵּינִי וּבֵין הַשְּׁבִיל הַבָּהִיר.

ניו־יורק. שמעון גינזבורג.

שְׁנִיּוּת בְּדָת וּבְמוּסָר

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

ה.

הנשמה הפרטית או האישית.

המושגים, שאי־אפשר לוותר עליהם בשום אופן בגבול המוסריות, כמו אופי מוסרי, אישיות מוסרית, פועל מוסרי, אחריות, חרטה שבלב, מוסר כליות וכדומה, אינם אלא מלים ריקות בלי האמונה בנשמה האישית בבחינת נמצא ריאלי בפני עצמו. מי שמאמין, שהנפש אינה אלא חזיון מקרי, כרוך אחרי מאורעות מיכאניים וכימיים בגופו של האדם, אין לו שום זכות להשתמש אף באחד מאותם המושגים המוסריים המיוחדים שהזכרתי (כמובן, אין אני מתעלם מהעובדה, שהרבה מאותם הכופרים בנשמה בבחינת נמצא ריאלי בפני עצמו אינם חוששים להשתמש באותם המושגים המיוחדים שהזכרתי, אבל הם עושים כך רק משום שאין כאן שום חוק במדינותינו לענוש אנשים ממין ידוע על מנהג שטות שלהם להשתמש בלשון שאולה מתוך השקפה שיטתית, אשר, לפי עדות עצמם, המה השליכו אחרי גוום). ומן ההשקפה הדתית האמונה במציאות ריאלית של הנשמה האישית היא גם יותר נחוצה. באמת היא תנאה הכפול של הדת בכלל. כי מה תתן ומה תוסיף לנו אמונה דתית בלי האמונה באלמות הנפש? יש נוהגים קלות ראש בשאלה זו. מכנסים המה לחפות על חסרון ידיעתם בענין החשוב הזה במה שהם מתראים במין שאר רוח מדעי, המרגיש הרגשה חזקה וממשית במה שהם קוראים הריאליות של חוק הטבע. המה מתראים כאילו יודעים המה מה היא דת בלי האמונה באלמות הנפש האישית. אבל עד היום הזה לא מצאתי אדם שהיה בידו להסביר לי, מה היא בשורתה הטובה של דת בלי הפרט הזה. גם לא קראתי שום טענה, שהצליחה להסביר לי את תועלתה של אמונה דתית בלי אמונת האלמות. אם מודה אתה, שנפשו של אדם נכרתת אחרי אכלו מספר ידוע של ארוחות ערב, בוקר וצהרים, ואחרי גמרו מספר ידוע של מעשים אחרים מן המין הזה, בלי ספק נכון אתה להודות, שההתביעה היותר קלה שיש לו לכל אדם בעל שכל בריא אל ה„כהן" שלו, היא, שיניח לו וירף ממנו לדבר על רבי השכם והערב והשתמש בלשון שאילו היתה מובנת לדורות שעברו, אבל כבר נתרוקנה מתוכנה בפיו של כהן מודרני — מי שבאמת בא בידים ריקות, אבל מתראה כאילו יש בידו איזו בשורה גואלת לאותה הבריאה הנאלחה של בשר־ודם, אשר כל מציאותה עולה היא בתירו בין המיצרים הצרים של לידה מלוכלכה בשפיר ושליא וכיות בעפוש ורקבון.

אָכן, בשעה שאתה מודה במציאותה הריאלית של נפשו הפרטית של אדם, הרי מודה אתה בשניות. אין חילוק בדבר, אם מודה אתה במוסריות סתם או במוסריות דתית, בכל אופן עליך להודות בשניות, כדי לתת מקום למציאות נפש פרטית; אחרי שהחילוק שביניהן בזה, כאמור, אינו נוגע לשאלת השארת הנפש.

וזה אפשר להראות בהרצאה קצרה של הויכוח הנודע שבין קאנט ובין בן־מנחם על שאלת השארת הנפש.

אם מעמידים אנחנו את הדברים על עיקר ענינם, אפשר הוא לסגנן את מופתו של בן־מנחם על השארת הנפש בספרו פידון בדברים האלה:

עצם אינו נפסד ואינו כלה. ובכן, הדבר הצריך למופת הוא, שרוחו של האדם היא עצם שאינו תלוי בתוכן ידיעותיו הפרטיות; שלא כדעת המאטיריאליס־טים, שמה שאנחנו קוראים „נפש" או „רוח", באמת אינו אלא חזיון עובר של ידיעות פרטיות מבצבצות ועולות מתוך המאורעות הפיזיולוגיות שבגוף האדם. דעתם זו של המאטיריאליסטים, בן־מנחם טוען, אינה עומדת בפני נתוח של בקורת החודרת לתוך תכנם של נסיונותינו. תכנם של פרטי ידיעתנו, או כללם של נסיונותינו כולם, יש בו יסודות ידועים, שאי־אפשר ליחסם בשום אופן להמקור החמרי של הרשמים הבאים מן החוץ (למשל, המושגים של „כלל" ו„חלק", „סבה" ו„תולדה", „עצם" ו„תואר" וכדומיה). היסודות שאינם חמריים האלה, אשר בלעדם כל הכרותינו החושיות, ואין צריך לאמר כל ידיעותינו ונסיונותינו השכליים, נמנעים המה לגמרי, אי־אפשר לבאר בשום אופן אלא על־פי הנחת איזה עצם רוחני המשפיע עליהם. הרי שאפילו הכרתנו הנסיונית הראשונה, אף־על־פי שתכנה הוא קבוץ של רשמים חמריים מן החוץ, היתה נמנעת, אלמלא היה כאן עצם רוחני, שהוא נשמתנו הפרטית, שהיא המסגרת, כביכול, אשר בה הרשמים החמריים מן החוץ מקבלים המה את צבעה ומובנה של מציאות ריאלית. בן־מנחם לא נסה לתת לנו הרצאה שיטתית על־דבר היסודות הרוחניים הכלולים באותו העצם הרוחני. אולם מתוך המבטאים הכלליים שהוא משתמש בהם, הזכות לנו לאמר, שבעיקר הדבר הם הם אותם היסודות עצמם שקאנט מדבר עליהם, ואשר הוא קורא אותם ארבעת מושגי השכל", אשר כל אחד מהם מסתעף לשלש „קאטיגוריות" (א. מושג הכמות מתחלק להקאטיגוריות: אחדות, רבוי, כלל. ב. מושג האיכות מתחלק להקאטיגוריות: ריאליות, שליליות, הגבלה. ג. מושג היחס: עצם ומקרה, סבה ותולדה, יחס מתחלף (אינטרדיפינדינט). ד. מושג האופן: אפשרות ואי־אפשרות, מציאות והעדר, הכרח ומקרה).

קאנט, בהרגישו, שהוא חייב להפילוסוף היהודי (שהיה צעיר ממנו חמש שנים) את היסוד רב־הערך הזה של תורת־ההכרה שלו, מכיר את העובדה הזאת על־ידי בקורת ראיתו של „הפילוסוף החריף הזה", כלומר, „מר מענדעלסזאהן", על השארת הנפש בקשר את יסודות שיטת הבקורת שלו ובהשתדלו להראות את החילוק המהותי שבין תורת־ההכרה שלו ובין זו של בן־מנחם.

תשובתו הראשונה של קאנט על מופתו של בן־מנחם היא, שהוא מפקפק בההקדמה, שעצם לעולם לא יעדר וישוב לאפס. אמנם מודה הוא קאנט, שאי־אפשר לכלות עצם, אבל, הוא אומר, עצם כחי, אינטנ־סיבי, בטבעו, כנפש ורוח, עלול הוא להיות הולך ומתרבה הלוך ונפחת, כאשר באמת עלינו להודות, שידיעת עצמנו, או ידיעת ה„אני" שלנו, נתונה היא לשיעורים ומדרגות. והרי גלוי הוא, שעצם המשועבד לשיעורים במדת כחו, עשוי הוא גם להיות הולך וכלה לאט־לאט עד להעדר גמור, או, כדי להשתמש במבטא הנדסי, עד למדרגת האפס של זירו. ומתוך זה קאנט בא לידי מושג חדש, מתוקן, מהיחס שבין רוחו של היחיד והרשמים, או „המוחשים הנתונים, הבאים לו מן החוץ. נסיוננו, ולא עוד, אלא גם מדענו הראשון, שהוא מסגרת כל שאר הידיעות, מדע ה„אני" שלנו, כבר מניח הוא את מציאותו הריאלית של עצם רוחני. באמת, מדע ה„אני" שלנו בעיקר מהותו אינו אלא ההתרגשות המלוה את הנגיעה שבין המריות ורוחניות והסתדרות היחסים שביניהן. אבל מזה אי־אפשר לדון בשום אופן, שיש איזה נמצא ממין נשמה אישית. הנשמות האישיות, אשר בעל הכמת הנפש הראציונאלית רואה כנמצאים אישיים עומדים בפני עצמם, אפשר לבאר דים על־ידי ההנחה, שיש עצם רוחני כללי ועצם חמרי כללי, וכל מדעי ה„אני" שבעולם לכל מדרגותיהם אינם אלא הזיונות חולפים המלווים את הנגיעה שבין שני העצמים הכלליים האלה בתוך תנאים ידועים. באופן שהיחיד באמת אינו אל מקרה של שני העצמים הכוללים, אבל לא עצם לאמתו, לא נמצא ריאלי עומד בפני עצמו.

ובכן, אומר קאנט, ראיתו של בן־מנחם על השארת הנפש מופרכת היא. מישום שמיוסדת היא על תורת הכרה הסרת־הבקורת. אין שם „אני חושב" (פועל אישי) במציאות קודם להפרוצס של ההכרה החושית. ונהפוך הוא, ה„אני" אינו אלא תולדתו של אותו הפרוצס המתהוה והולך בין שני העצמים הכלליים. ועל כן אין כאן שום ראיה על השארת נפש היחיד בתוך גבול ההכרה התיאורית של שכלנו. אבל, מטעים קאנט, מטעם זה עצמו אין כאן שום ראיה נגד תורת השארת הנפש, כטענתו של בעל חכמת הטבע. כי אף־על־פי שאין בידינו להביא מופת על מציאותה של נפש היחיד, הלא יש בידינו להביא מופת על מציאותו של עצם רוחני כללי — הנשמה הכללית, כביכול; באופן שיש כאן מקום לאפשרות הדבר, שנשמת היחיד היא „מקרה קיים" בעצם הכללי שאינו תלוי במרוץ זרם מדע ה„אני" של היחיד ממדרגה למדרגה בהוספה והפחתה. ולא עוד, אלא ש„השכל המעשי", נושא החוק המוסרי, תובע הוא השארת נפשו של היחיד, הפועל המוסרי.

והנה בבואנו להבחין בין סתם מוסריות מצד אחד ובין דתיות, או מוסריות דתית, מצד השני, עלינו לשום את לבנו אל העובדה, שקאנט ב„אידיאותיו" הוא יותר מבעל מוסר פילוסופי בלבד. אידיאה של השארת הנפש בשיטת קאנט היא בקשר פנימי את האידיאה של אלוה. קאנט, איפוא, אם מבינים אנחנו אותו ביאור תורת האידיאות שלו, בא־כח מוסריות דתית הוא. ובכן, החילוק שבין סתם מוסריות לדת בנוגע לשאלת נשמה אישית הוא זה: מוסריות תובעת היא את הנשמה האישית רק בבחינת מקרה ביחס שבין העצם הרוחני הכללי והעצם החמרי הכללי, במובנה של תשובת קאנט על מופתו של בן־מנחם (דעה שגם ברגסון מסכים לה), בעוד שדת תובעת היא את הנשמה האישית בבחינת מקרה קיים במובן מופתו של בן־מנחם, או במובן תביעתו המעשית של קאנט.

הדבר גלוי הוא, איפוא, שהחילוק שבין שתי ההשקפות, בין זו של סתם מוסריות לזו של מוסריות דתית, אינו נוגע כלל את העובדה של שניות כשהיא לעצמה. אדרבה, שתיהן עומדות הנה על דעת השניות, כדי שתוכלנה לפרנס את תביעותיו הערומות של מדענו היסודי. הרי שמושג הנשמה האישית דורש הוא שניות לקיומו ממה נפשך, הן בבחינת הזיון חולף, מקרה הולף ביחס שני העצמים הכלליים, או בבחינת מקרה קיים בעיקר העצם נצחי.

סוף דבר, אני חוזר ומטעים, שכוונתי במאמרי זה לא היתה אלא להטעים את הנחתי על־דבר נחיצות השניות בדת ומוסר. כוונתי היא להראות, שאין זה אלא קטנות המח ואימת שאונו ההומה של „מודרניס־מוס" מזויף, המשתרע לרווחה בקרבנו, שגרם לכמה רבנים בדורנו להשליך אחרי גוום איזו מיסודותיה העיקריים של היהדות, בגלוי או בסתר. כמובן, אין אני מתעלם מן הקושיות והמבוכות שמאמין האחדות צריך לטפל בהן בנוגע להשאלות שדברתי עליהן במאמרי זה. יש כאן כמה דרכים היאך להתאים את יסוד־השניות, הנחוץ לדת ומוסר, אל תורת האחדות, שרשה הגדול ועיקרה של היהדות. על איזו מן הדרכים האלה רמזתי במאמרי זה, ומקום יש כאן לרעיונות הדשים על דרכי־התאמה הדשות. אבל אל־נא נעלים את עינינו אף רגע מן העובדה, שדת חיה, דת מבוססה על אמת ותום (כן, תום: הצבור יש לו הזכות לתבוע מאת ה„כהן" שלו, שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב!), דורשת היא גם שתיהן: תורת האחדות המוחלטת ותורת השניות היחוסית.

תּוֹרָתוֹ וְשִׁירָתוֹ שֶׁל תַּגּוֹר

מאת

ד"ר יואל בלוי.

ג.

יש שני מיני מסתיות: מסתיות הצער ומסתיות השמחה. למשל, הנצריות, דוקא מפני שהיא נבדלת מהחיים, היא מחבבת את היסורים כל־כך, עד שהיא

מביטה עליהם פעל שער גן־עדן. העולם הזה רע הוא ונשחת, מלא עונות ויגונות; לבער את מציאות הרע בעולם אי־אפשר, להמלט ממנו אי־אפשר: נשאר לנו איפוא רק זה: לרומם את העצבות כשהיא לעצמה בתור אמצעי לחיי־נצח. המשיח הגוסס על הצלב מתוך ענויים וסגופים קשים נהיה להתגשמות הרעיון הזה; ואי לזה, הצלב הוא הסמל הקדוש של מסתיות הצער. והיהדות, מה היא אומרת? „אין השכינה שרויה מתוך עצבות, אלא מתוך שמחה". זהו פתגמה של מסתיות השמחה, המשבחת את החיים כמות שהם. „חביבים עליך יסורים?" — שאל רבי חנינא מרבי יוחנן שחלה. „לא הם ולא שכרם" — היתה תשובתו של זה האחרון. וככה גם תאגור, מסתיותו היא מן המין השני — מסתיות השמחה. העולם מלא שמחה וששון, חדוה וגיל, הכל מרנן ומזמר ומצחק, כל החיים מרקדים במחול עליז, מפני שהבורא בעצמו המציא את משחק החיים לשמח בו את בריותיו:

„ככה הוא, ששמחתך בקרבי כל־כך מלאה.
ככה הוא, שירדת אלי.
אהה, אדון השמים ושמי השמים,
איפה היתה אהבתך,
לולא הייתי אני?

מניתני שותף לכל העושר הזה.
בלבי אין קץ למשחק חמדתך.
בחיי רצונך לובשת צורה
תמיד.

ובגלל זה, ארץ מלך המלכים! עטית יופי
לכבוש את לבבי.
ובגלל זה, אהבתך מתמוגגת בתוך אהבת אוהבך,
ושם אתה נראה בשלמות הזיווג,
בברית שנינו...

ועוד בלשון הזאת:

„ששון פושה מעלה לעלה, יקירי,
ושמחה לבלי מדה.
נהר השמים צף מעל לגדותיו,
ומבול של גיל שוטף במרחבי התבל

אופטימיות שכזו, לא סימן של חולשה היא? לא שלילית היא לגמרי, מכיון שהיא נראית כעוברת בשתיקה על ה„סיטרא־אחרא" שבחיים? האם רק שמחה יש בעולם, ועצבון אין? האין שניות של טוב ורע השוררים זה כנגד זה? נדמה, שהעצה הנתונה לנו על־ידי תאגור היא: לבלוע בנעימה את כל רוע החיים ואידם. נהיה כאבות שמסרו בניהם למולך, והיו מתופפים כדי להבליע את צעקות התינוקות הנשרפים; כך אנו, נכה בתופים יחדיו במהירות כדי להפיג את המרירות הצועקת עד לשמים. מכיון שאנו עומדים ממול המציאות אויבתנו, ואין אנו יכולים לעצור כח לכישול בה, הלא לכל הפחות נסביר לה פנים ונשכיח את אכזריותה בתהלות יתשבחות...

ובאמת, בכל אופטימיות, ממינים שונים, יש אבק חולשה שכזו. אמנם אין זו אופטימיותו של תאגור, שהיא מלאת־אומץ וגבורה. אין תאגור שולל את הרע שבחיים: יש אמנם חושך ומות, אבל אפילו המות הוא חלק מאותו משחק־החיים שבו משתתפת כל הבריאה; אפילו המות הוא תנאי מוחלט לשמחת החיים ולגאונם; מפני שגדול בטחונו בחיים, גדול בטחונו במות: האפיסה היא חלק נחוץ של ההויה. זהו מרפזה של מסתיות השמחה, שעל־ידיו אפילו היגון נתמזג לתוך הששון, אפילו המיתה נהיתה לאחת מתנועות החיים העשירים והעליזים המפכים בלב הנצחיות.

„מפני שאני אוהב את החיים האלה,
יודעני, שאאהב את המות כמו־כן.

צועק התינוק כשאמו משמטתו מדדה הימנית
ובין רגע מוצא הוא את ניחומיו
בדדה השמאלית".

האם הפללית מושיטה לנו ברחמיה שני שדיה: הימני — החיים; השמאלי — המות! היש חולשה ורפיון במושג שכזה? הנשמע מתוך שיר זה יללת אין־אונים? גבורה, אומץ ועזמה מדברים מתוך גרונו של תאגור. לעמוד בפני המציאות ולקבל מידה גם את דבשה גם את עוקצה — לא רק בלא התאוננות, אלא במרץ עצום וברוח נכון — זהו תפקידו של אדם הראוי לשם זה. ואם הכחות המתנגדים מתאבקים בקרב החיים, הלא זהו משחק כראי לגבור; ולסוף, הגבור מברך את אויבו־אוהבו ומנצחו...

המשחק הזה, המתחולל מתנגשות הכחות שבעולם, משתתפים בו לא הטבע והאדם בלבד, אלא אף הבורא כביכול. „עמו אנכי בצרה" — הריהו הפתגם המקראי. „רבוננו אף הוא קבל על עצמו את כבלי הבריאה" — הריהו פתגמו של תאגור. ואם משחק הוא, הלא יש כאן מקום להפסד כמו לשכר, ובכל זאת ההפסד יוצא בשכר. ואם משחק הוא, הלא הסכנה צפויה מתוכו לכולנו בכל רגע ורגע — אפילו לו כביכול — ואין פה מקום לפחדנות ולרך־בינוניות־הלב.

סוף דבר: המציאות בכללה, שהיא מחזיקה גם את חיי האדם, גם את חיי הטבע, וגם את חיי האלהים, היא קחמניה (adventure) נוראה ונהדרה. קחמניה בת מאורעות מבהילים ורומאניים, קחמניה מלאה יופי וסכנה, קחמניה התובעת את גבורי החיים למלחמה אראלית ולנצחון אציל. אם מצד אחד תאגור מעיר אותנו על שירות העולם מלאת עתרת־החן, המושגה רק על־ידי האהבה, הנה מצד השני הוא מתכוון אל הניגוד שבעולם המלא תרועת מלחמה. שיר ויופי מצד אחד — הארמוניה נפלאה ומצד השני ניגוד וריב ומפריעת הסדרים. ואיך שני הצדדים האלה נעשים לחטיבה אחת? רק על־ידי המושג הזה של הקחמניה העולמית; מפני שכל ענין הקחמניה מעיקרה אינו אלא שניות הצדדים האלה. ומוסיף תאגור לזה, כי בקחמניה

העצומה הזאת משתתפים לא רק בני־אדם, אלא אף יתר הברואים והבורא בעצמו:

„הנמנע ממך לשמוח בשמחת ההלם (rhythm) הזה ?
להטלטל, להתבולל ולהתמולל בגלגל הגיל הנורא הזה ?

כל הדברים רצים ואצים, בל יעמודו,
בל יביטו מאחריהם,
ומי יעצר כח לעכב בעדם,
הם רצים ואצים.

מכוונים את מצעדיהם אל הזמרה הנמהרה הפוזיה הזאת,
פרקיה־שנה באים ומרקדים וחולפים —
צבעים, לחנים (times), וריחות משתפכים באשדות
ראינוכיה,
מתוך שובע־שמחות המפזר ומעניק
ומת בכל רגע ורגע...“

* * *

ובזה הייתי יכול לסיים. הראיתי, לפי עניות דעתי, גם שירתו גם תורתו של משוררנו. אבל חפץ אני לסיים בשיר משיריו, שבו תאגור בעצמו מדבר על שירתו ועל תורתו, ועל היחס שביניהם. ועדותו זאת מנוסחת היא באופן הזה:

„כל ימי חיי בקשתיך בשירי.
שירי הנחוני מפתח לפתח,
וברם מיששתי כביבותי,
גיששו ונגוע בעולמי.

שירי למדוני כל לקח ולקח,
שלמדתי מימי:
הם הורוני שבילים נעלמים
הם גילו לעיני הרבה כוכבים
באופק לבבי.

הם נהלוני כל היום כולו
אל מסתרי ארץ של כאב וגיל,
יעבשיו, לבין —
לשער של אייה ארמון היבילוני
לעת ערב,
ככלות נסיעתי ? *

לאיזה ארמון ? — לארמון המלך, להיכל השיר, למקדש ארני !

---

* כל התרגומים הכלולים בכאן הם מאת מחבר המאמר, על־פי צלצול ההברה הספרדית.

הַיְּהוּדִים בְּמִזְרָח הַקָּרוֹב

מאת

דוד פלורינטין.

מיליון נפש מאחינו הספרדים נפוצים במזרח הקרוב על גלית ים־התיכון: בפרס ובתימן, במיסופוטאמיה וסוריה, באסיה הקטנה, בבאלקאנים ובאפריקה הצפונית, ומצבם בשעה זו ראוי לתשומת־לב מיוחדה, לא רק מצד עצמם, כי־אם גם מנקודת השקפה לאומית רחבה. יהודי המזרח וגלית ים־התיכון ישתתפו בעבודת התחיה בארצנו במדה יותר גדולה, ביחס אל מספרם, מכל שאר היהודי עמים שבגולה. תנאי חייהם וקרבתם אל המקום יהיו עליהם להתיישב בעתיד ולהתאקלם בארץ־ישראל, וצריכים אנו לדעת אותם למען נשפיע עליהם עד כמה שנוכל ונשתמש בהם באופן היותר רצוי לטובת הכלל ולטובתם הם.

בבואנו לדבר על יהודי המזרח צריכים אנו להעיר, שהם אינם חטיבה אחת במנהגיהם, במדותיהם ובכשרונותיהם. שונה הוא מצב תרבותם העברי והכללי ושונות הן השקפותיהם והשפות השגורות בפיהם. לא הרי יהודי האמאדאן הפרסיים כיהודי סנעה הערביים, אם גם אלה ואלה נרדפים ונדכאים. אחינו שבבגדד ובצרה נודדים למרחוק לבקש מחיתם, תחת כי יהודי דמשק וחאליף מסתפקים במועט שבמועט והולכים ומתנוונים. אין לדמות יהודי קושטא וסמירנה המדברים יהודית־ספרדית, שעוד לפני המלחמה היו סגורים בארבע אמות עולמם הצר, ליהודי בולגריה, המתחילים לדבר בולגרית ולוחמים זה שלשים שנה בלי הרף להתקדמותם הם ובעד או נגד הזרמים השונים בחיים הצבוריים, עבריים או כלליים. יהודי בלגראד המפונקים לחוד, ויהודי סאראייבו הקונסרבאטיבים לחוד. אין הערכב חיי היהודים בסאלוניקי, זאת הקהלה הגדולה שעמדה עד הזמן האחרון ביין הטוב הנתון על שמריו, בחיי אחינו המפוזרים בשאר ערי יון, זעיר כאן זעיר שם. כרחוק מזרח ממערב רחוקים דרכי אחינו במצרים ובמארוקו אלה מאלה. אין הרבה קרוב דעת בין יהודי תונים ואלגיר, אם גם יש ביניהם קרבת מקום וכולם חוסים תחת שלטון צרפת. תהום מפריד בין יהודי טריפוליטאניה ובין אחינו שבאיטליה ובמה מיוחדת להם אם גם בכתם זו פעוטה והשפעתה מוגבלת?

שנויים וניגודים רבים מפרידים ומפליגים את אחינו שבמזרח בחייהם הפרטיים והצבוריים, ואולם במעט התבוננות אפשר לראות, שרוח אחת לכולם: סבלנות. דרך אחת להם: מתינות. שאיפה אחת מפעמת בם: ציונות.

ציונים הם אחינו שבמזרח גם להלכה וגם למעשה. מדון יוסף נשיא, מיסד הישוב העברי בטבריה, עד המהגרים הראשונים ממאהירי, שהתיישבו זה כששים שנה ביפו, חיפה וירושלים, ועד יהודי בולגריה, שיסדו מושבת

ארטוף, בכל עת ובכל זמן יהודי המזרח הרגישו חיבה לארץ אבות והתישבו בה. למרות כל ההשפעות הזרות, רקב ההתבוללות לא נגע בם ודיה היתה בשנים האחרונות התעוררות קהל היהודים והשכלתו הדתית רבות במטרות ציוניות בבולגריה וסרביה, בסאלוניקי וקושטא, במצרים וטריפולי, בתוניס ומארוקו. בעשרות אלפים איש עומדים תחת דגל ההסתדרות הציונית בקהלות הגדולות שבמדינות אלה, ומספר החברות וחבריהם הולך ומתרבה.

מתונים הם אחינו שבארצות המזרח ומתינותם זאת נשקפת בכל מדותיהם ובחייהם. מנקודת־מבט דתי אין בכל קהלות ישראל על גדות ים־התיכון לא אדוקים וחסידים מימין ולא חפשיים וריפורמיים משמאל. וכמו־כן בהשקפות הלאומיות אין ביניהם במדה חשובה לא ציוניים מזרחיים ולא ציוניים סוציאליים. הראדיקאליות זרה לרוחם, גם כשהם משתתפים בתנועתנו הלאומית שבוקה ראדיקאלית במטרתה למצוא תרופה גמורה ומוחלטת לחולי עמנו על־ידי אמצעים מכל וכל חדשים. כשעבודתנו הלאומית תוסד על בסיס חזק ותסתדר על־פי שיטה פארלאמנטארית רחבה, יש לשער, שיהודי המזרח יסתפחו ברובם הגדול למפלגותינו המרכזיות ולא לאגפינו הקיצוניים. סבלנים הם אחינו אלה וסבלנותם בולטת במדה מפליאה... ולפעמים גם מכאיבה. לא תמיד ימצאו בין אחינו אלה אחד מעיר ושנים ממשפחה, המיחסים עצמם לבני־בניו של פינחס בן אליעזר. ספקנים (sceptics) הם יותר מדי כדי להיות קנאים. החקירה והפילוסופיה מצד אחד, וצרות תקופות מצר שני הרביקו עליהם את חותמם עמוק־עמוק, עד כי לא נותר להם כח לכפירה ולהריסה. נכונים הם ללחום מלחמת מגן בעד דעותיהם וזכויותיהם, אבל לא מלחמת תנופה נגד מנדיהם ולוקחי לחמם. מוכשרים הם לבנות את מקדשיהם, אבל לא להרוס את במות עובדי האליל. יושבים הם על נהרות בבל ובוכים הם בזכרם את ציון, אבל רחוקים הם מכל תשוקה לאחוז ולנפץ את עולליה בת בבל אל הסלע.

* * *

כל אחינו אלה בני המזרח נמצאים כעת בתקופת מעבר, אשר כמוה לא היתה לעולמים, ואפשר לחלק אותם לארבע מחלקות:

א) יהודי פרס, תימן, מיסופוטאמיה, סוריה הצפונית וסיליסיה. מצבם המדיני והכלכלי ישתנה לטובה בעברם, באופן ישר או בלתי־ישר, אל תחת שלטון או חסות אנגליה, צרפת ואיטליה. עתידם הרוחני עוד איננו ברור, אבל קרוב לשער, שיהיה תלוי בהשפעות הבאות מהחוץ לטובה או לרעה.

ב) יהודי אפריקה הצפונית. מצבם המדיני והכלכלי ישאר כמו שהיה קודם המלחמה, אבל מצבם הרוחני עוד ייטב בהתגברות התנועה הלאומית ובהתעורר ברחבם הרצון לקחת חלק אקטיבי בעבודת התחיה.

ג) יהודי אסיה הקטנה, קושטא וטורקיה האירופית. מצבם המדיני והכלכלי ישתנה לטובה או לרעה לפי רוח וכח הממשלה או הממשלות שישלטו עליהם ועתידם הרוחני יוטב במובן ידוע, אם גם יהיה תלוי ברובו בדעת אחרים.

ד) יהודי הבאלקאנים. כתוצאת המלחמה, מצבם המדיני והכלכלי יורע בהתגברות קנאת ושנאת העמים השולטים בהם ובה במדה יוטב מצבם הרוחני ותתחזק הכרתם הלאומית.

כל אחינו אלה מקצה עולמם ועד קצהו, מכינים עצמם להשתתף בתנועה הלאומית ובישוב ארץ־ישראל, והם יוכלו למלאות תפקיד חשוב בעבודת התחיה אם רק יעלה בידינו לדעת אותם בכל פרטיהם, לקרבם אל העולם היהודי הגדול באירופה ואמריקה ולהאציל עליהם מרוח הלאומי החדש המיוסד לא רק על הרגש ועל ההכרה הפנימית, כי־אם גם על דברי ימי עמנו ועל תולדות עמי אירופה שקמו או קמים לתחיה בדורנו זה.

מה חסר ליהודי המזרח? מה נחוץ להם יותר? איך ובמה נוכל לעזור להם ולעורר אותם לעבודה לאומית כבירה? במה כחם יפה? חוגינו הלאומיים בכלל וראשי תנועתנו בפרט צריכים לחקור ולדרוש על כל השאלות האלה. תוצאות חקירותיהם תוכלנה להיות לחומר חשוב ולשמש כחלק הגון לעבודה הענקית ההולכת ומתחלת לנגד עינינו והדורשת כחות עצומים והשתתפות כל חלקי עמנו בתכונותיהם השונות ובכשרונותיהם רבי־הגוונים.

לונדון.

בְּרַנְדַיִס בְּתֵל־אָבִיב

(רשימות רטיפית).

מאת

יוסף ברינין.

תל־אביב מחכה ללואים ד׳ בראנדיים. הוא צריך לבוא בשעה העשירית קודם הצהרים. תל־אביב השכים היום לקום. משעה השביעית בבוקר כבר מלאים הרחובות. רוח של חגיגה מורגש בכל. עלית נשמה. הרחובות נקיים ומטוהרים, והבתים מכוסים דגלים. נראה הבתים עצמם לנוכח שמי התכלת כמראה פסים לבנים כדגל־ציון ענקי. קבוצות־קבוצות של צעירים יהודים עומדים ומווכחים על־דבר המאורע החשוב. הערבים הקטנים מנקי הנעלים משוטטים הנה והנה וקוראים בהברה מגוחכה באנגלית:

“Boots... Shine... Nice...Clean... Brandeis... Come!”

יהודי זקן נגש בדרך־כבוד ובמעט בהכנעה אל לגיונר אמריקני, בהכירו אותו שמשלנו הוא על־פי המגן־דוד האדום שעל זרועו, וישאלהו:

— סלח־נא לי, איש צעיר, מי הוא בראנדיים זה, שמרים כבר מרבים לקראתו? הלא אמריקאי אתה ובודאי הנך יודע במה כבודו.

— בראנדיים הוא אדם גדול, הוא הלורד רידינג של אמריקה.

היהודי הזקן מסלסל זקנו ונותן דבר־מה והולך הלאה. בדרכו הוא פוגש בלגיונר אחר והוא פונה אליו בשאלתו:

— הנך מאנגליה? הגד־נא לי, חביבי, מי ומה הוא הלורד רידינג?

החייל מביט כנבוך. הוא מבקש, כנראה, הגדרה קצרה להסביר להזקן השואל מי הוא לורד רידינג. אחרי חשבו מעט הוא עונה בנצחון:

— לורד רידינג הוא בראנדייס האנגלי.

בינתים ותושבי תל־אביב והקולוניסטים של הסביבה עולים על הגגות, נשקפים מתוך החלונות ועומדים צפופים על המעקות. כל אחד מהם מתאמץ לראות את האיש, אשר אם הזכירו את שמו בשנות המלחמה, בימות החושך של עריצות הטורקים, היה לב הארץ־ישראלי מתמלא אומץ ותקוה.

* * *

רחוב הרצל. הריוורסייד־דרייוו של תל־אביב. מישכנות ובתים נאוים ועליזים, וגנות ירק לפני הבתים. בקצה אחד השער של תל־אביב ובקצה השני החזית של הגימנאסיה העברית, המתנוססת כבית־תפלה בכפר.

תלמידי בתי־הספר, לבושי בגדי לבן, עומדים שורות־שורות לאורך המדרכות וגודרים בפני הקהל לבל יתפרץ אל הרחוב. ה„מכבים", צעירים חזקים ויפים, בבגדי־שרד מצבע לבן ותכלת, נצבים על־יד השער, כדי ללוות את האורח בבואו.

אינם חסרים, כמובן, גם הצלמנים הפוזיים של הראינוע. הם עומדים ומחכים בקרירות־רוח המצויה להם להתחלת המחזה.

והנה מכונת־פירד מתקרבת והולכת. השיחות, הויכוחים והלחישות של ההמונים הולכים ונפסקים. הכל מזדקפים ומביטים בהתרגשות חרישית. המכונה מתעכבת על־יד השער, והקהל מקדם את פני האורח בתרועות הידד. התרועות חודלות, בשעה שאיש גדל זקן יורד מעל המכונה. הפסקה לא נעימה. דממה מעיקה. והנה איש גבוה וגמיש, גלוח למשעי, שראשו חבוש בכובע לבן, יורד מעל המכונה. פניו צנועים. מי שהוא נותן אות ותרועות הידד מתפרצות ברעש. בראנדייס נרגש. הוא מנסה להעביר בת־צחוק על שפתיו. לא עלתה. במקום בת־צחוק העויה בישנית, לא טבעית. מציגים לפניו באי־כח של המוסדות, של הועדות ושל הסתדרויות שונות. איש אחרי רעהו. הקהל עומד ומחריש. סוקרים ומתבוננים אל כל תנועה. בעיני גיל הם מביטים אל בת־צחוקו של האורח הגדול אשר זה עתה שב למנוחת רוחו, של האורח אשר היה יכול לספר להם דברי אמת על עתידותינו ועל גורלנו בשעה זו הרבה יותר מכל הידיעות הבאות בעתונים, ידיעות סותרות ומכחישות זו את זו. הן הוא יודע בודאי מה שראשי הממשלות הכבירות מחליטים — אם לשבט ואם לחסד. לוא פתח את פיו, לוא היה מגלה מעט... יש דבר־מה דראמאתי בסקרנות עצומה זו של הקהל הזה...

ופתאום, בלתי צפויה מראש, מתפוצצת התלהבות גדולה. תרועות שמחה, נפנוף דגלים וכובעים וקריאות הידד עושים רושם של רגש טבעי ואמתי, היוצא מן הלב.

זו תרועתו של עם שנשתחרר. כמו על־ידי זרם מסתורי הרגישו את בטחונו של בראנדייס בעתידותינו. מעולם לא ראו מנהיג בעל רוח שלוה ומרגיע לבבות כבראנדייס. רגש אינסטינקטיבי של אמון ובטחון הניע אותם. חדלו הספקות המכאיבים.

בלי הוציא אף הגה מפיו נתן להם בראנדייס תשובה. „הידד, בראנדייס, הידד!"...

ובראנדייס, מוקף על־ידי ה„מכבים", בחורי חמד, הולך רגלי לאטו ברחוב הרצל אל משרד הועדה הציונית.

* * *

המשרד של הועדה הציונית. משמר של לגיונרים, שנבחרו משלשה הגדודים העברים, עומד על־יד פתח הבית. כשנגש בראנדייס נשמעה פקודת האופיסיר העברי: "Present arms!". קשקוש עקבות המגפים וצלצול החרבות. אפילו בשעת בקור הגינראל אלנבי לא התנוצצו כל־כך בגדי־השרד של הלגיונרים וכידוניהם כמו שהתנוצצו עתה. והמשמר של הלגיונרים, הבחורים האמיצים, עמדו הכן זקופי־קומה ולא היה כל חפץ אחר בלבם מלבד להיות משמר־כבוד הגון וראוי התעודתו הפעם. בראנדייס, כנראה, היה שבע רצון. הוא קדם בשלום את פני המשמר בנוסח צבאי.

תמונה זו חדשה היא. אין היא מזכירה דימונסראציה ציונית שכיחה ונהוגה, ואף לא את החגיגה של ההכרזה הבריטית.

בדימונסטראציה זו, שנעשתה הפעם לבראנדייס, לא היה מורגש אף נסיון קטן לעשות רושם על הגויים. אף צל של זיוף לא היה בה. התמונה היתה טבעית ונהדרה. עיר עברית מקבלת פני מנהיג עברי. משמר חייל עברי מכבדו לפי ערכו. זהו „ברוך הבא" למדינאי עברי ניתן מקהל עברי בארץ עברית.

מעל המעקה הגדול של הבנין, אשר שם הועדה הציונית, נגלה פני החכם באשי עם תרבושו הציורי, והוא נושא נאום ברכה להאורח בשם קהלת יפו. ואחריו ראש המשרד ד"ר י. טהון מברך בעברית את פני המנהיג ואת פני די־האז. זה האחרון נגלה כמו מבלי מישים. די־האז מישתעמם והוא מצלם תמונות, על־ידי הקודאק שלו, מאת הקהל שמסביב. כשגומר טהון את נאומו מתנועע הקהל מול המעקה. מחכים לשמוע נאום מפי המנהיג. בראנדייס מביט אל פני המיחלים הצמאים לדבריו. בת־צחוק חרישית עוברת על שפתיו. ארשת פניו כאילו אומרת: „בני, זה היה יפה מאד. אבל אל נקלקל־נא את השעה היפה על־ידי מליצות ריקות. היו כבלנים!"

והקהל מבין. לא נכזבה תוחלתו. „הוא יודע הכל — והוא בטוח!" מתלחשים.

* * *

לאט־לאט מתפזר הקהל. האטמוספירה החגיגית עדיין תלויה ומרחפת מסביב. אין איש שב לעבודתו. בת־צחוק של אושר נראית כמעט על כל פנים. כל אחד מחייך לעצמו.

ישוב הנני פוגש את היהודי הזקן שהשתדל כל־כך לדעת מי הוא בראנדייס. אני שואלהו: „נו, איך מצא חן בעיניך?“ הוא מביט עלי בשביעת רצון ועונה מעט בגדלות: „מה לי רידינג, מה לי אמריקה! עתה אני יודע רק אחת: אָדם גדול הוא! אינו מוציא מלה מפיו, שתקן — שייך הוא לסוגי אָני“...

צריך אני להתחמק ולהשתמט מעל־פני הזקן הזה, יען כי הוא כבר מתחיל לספר לי הביוגראפיה שלו...

בראנדייס הוא מעתה בשביל יושבי תל־אָביב לא עוד אותו המנהיג, שרק את שמו שמעו מרחוק. ראוהו מקרוב והוא קנה את לבבם. בראנדייס בא — ואם ילך מזה, עוד ישוב אלינו — מקוים הם.

תל־אביב, 14 יולי, 1919.

מִכְתָּב מֵאַרְגֶּנְטִינָה

[illegible] בחודש ינואר משנה זו היו פרעות ביהודים בעיר בוינוס־איירס בירת ארגנטינה. המון שובבים מעם הארץ התנפל על היהודים, ורק אחרי ששדד דיו ארבעה ימים רצופים אחזה הממשלה באמצעי הגנה מעולים, להבטיח את שלום היהודים. והנה אחר שמאז עברו זה כארבעה ירחים, ובכל זאת העובדה המעציבה והמחפירה הזאת עוד לא פסקה מלתת לעתונות שלנו פה ענין רב לענות בו; וביחוד אחז בה הירחון בשם „ווידא נועסטרא“, היוצא־לאור בשפת המדינה ואין מי שיאמר [illegible]

הירחון הנזכר הגיש עכשיו „אנקיטה“ [illegible] ימצאו תכונה למעשה החמס והשוד הזה. השאלה העיקרית [illegible] היתה: איך נכנה את הפרעות האלה: פוגרום ביהודים או מעשה שוד פשוט. ולפי תיצאותיה של אנקיטה זו הנה רוב יהודי ארגנטינה רואים בזה רק פוגרום יהודי. אך האם נכון הדבר? האם באמת היה בזה פוגרום יהודי? אני אומר: לא ולא! אמנם ההתנפלות היתה בעיקרה על היהודים ששדדו ביחוד בתי יהודים, ואם שודדו גם בתים אחדים של נוצרים, הלא הנוצרים היו בנידון זה רק מעין „הכרבא שלוקה בהדי הוצא“; יען כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין... כל אלה הדברים אמנם אמתיים הם, ואף־על־פי־כן אל לנו להחליט, כי היה בזה פוגרום יהודי; אל לנו לאמר — כמו שמחליטים פה רבים — כי אין בין גליציה, פולניה, ליטה וארגנטינה ולא כלום.

לא ולא! בין הפרעות שנעשו ביהודים בארצות מזרח אירופה ובין הפרעות שהיו ביהודים בארגנטינה יש הבדל גדול מאד. וההבדל הוא בזה: התם מסיתים את העם לעשות כל מיני אכזריות ורציחות ביהודים כיהודים [illegible] ולא אומות כבני דת אחרת וכבני לאום אחר; שם הפוגרומים נעשים גם בידי אינטליגנטים ומסדרי המהגות של הפורעים והעומדים בראשם הם תמיד אנשים בעלי השכלה ובעלי תרבות גבוהה, אבל הכא הלא נעשו הפרעות בידי האלמנטים היותר פרועים [illegible] השדרות היותר תחתונות שבעם, ואת היהודים הכו משום שהם החלשים, שהם חסרי־כח, שהם זרים ונכרים. היהודים לא בתור י ה ו ד י ם, רק בתור ז ר י ם הוכו פה בידי המון פרוע ושובב, השואף לשוד ולבזה כדי לחיות על חשבון אחרים.

[illegible] בארצות מזרח אירופה, הפרעות הן: תוצאות השנאה והזעם העולמיים, הטבועים בלב הפולנים ויתר העמים; פורעי הפרעות שם הלא שונאים את עם ישראל לא מעתה, כי זה דורות ותקופות שהם שופכים דמינו כמים, גוזלים את האויר מנשימתנו, את האור מעינינו והם מחשיכים עלינו את עולמנו; והכא הלא רק השביתות התכופות הולידו את המהפכה, הן אך הן התירו את הפרעות... כי בימים ההם, בימי החודש יאנואר, קמה מהומה גדולה בין העובדים בעיר בונוס־איירס על־דבר שביתה כללית, היו הרבה ששבתו ממלאכה וכן היו הרבה שמאנו לשבות, ואלה השובתים חפצו להכריח כי ישבותו גם אלה שלא היו שובתים, ותהי אז מריבה ביניהם, ובשעה כזו של תירום ימי חירום יצאו אז האלמנטים היותר גרועים והיותר מסוכנים לחברה האנושית, הם יצאו לצוד דגים במים עכורים... הם מצאו שעה משחקת למעשה השוד והחמס שלהם, הם מצאו אז שעה כשרה לגזול ולשדוד ולמלאות תאות נפשם הבהמית, ואת מי ישדוד השודד? ואת מי יחמוס החמסן? את החלש ממנו, את האיש שבטוח הוא בו, כי ינוס מפניו, את האיש שיודע הוא, כי לא יעיז להתקומם נגדו...

אכן אמת הדבר, כי ההתנפלות היתה מכוונת דוקא כנגד היהודים, אלא שאומר אני, כי התנפלו על היהודים כהלשים מהם, כעל מיעוט בלתי־חזק די צרכו למחות, כלומר, כעל בני עם שאין לו ממשלה כי תגן עליו, אבל לא כעל יהודים בני דת אחרת או בני גזע אחר.

ודבר זה, לפי עניות דעתי, אל יהי קל בעינינו — יהודי ארגנטינה! אל לנו לברוא „פוגרום יהודי“ במקום שאינו. מצד אחד, בשביל אגיטאציה לאומית, כלומר, בשביל כי נשוב מעט לאהודנית לבל ישטפונו גלי הארגנטיניזם, שאנחנו שקועים בו בעת מעל לצוארנו... דרוש אמנם לנו פוגרום ביהודים בארגנטינה, אבל מצד אחר, בשביל הבטחון של הרכוש והחיים של היהודים פה, לא דרוש לנו כלל פוגרום ביהודים בארגנטינה.

אכן, אמת הדבר, כי עכשיו כבר יש אנטישמיות בארגנטינה, אלא שמתירא אנכי לאמר, כי אנחנו היהודים, אנחנו בעצמנו יצרנוה... והא כיצד? בדרך פשוט. אדם אחד בא ומציע הצעה, שבמקרה פוגעת היא ביהודים, ואפשר גם שהמציע את ההצעה התכוון ביחוד להרע ליהודים, אבל אפשר שלא התכוון כלל לנו היהודים, ואז באים אנחנו ונותנים להצעה שם „אנטישמיות“, המציע מתבייש בכנוי זה והוא מתחיל להצטדק להראות לקהל, כי הוא אינו אנטישמי, אך אנחנו עומדים על דעתנו בעקשנות והותמים אותו בחותם אנטישמי — והרי אז כבר יש לנו אנטישמי, אף־על־פי שהוא לא היה מעולם כזה, או שהיה אנטישמי רק בסתר לבו, ובחוץ היה מתראה כאוהב ישראל, ולהרע ליהודים היה בא כחורי־כחור, ולא בדרך ישרה, הנה עשינוהו בצעקותינו לאנטישמי גלוי. בדרך זה החלה פה השנאה לישראל להתפשט גם בחלק

מרגלתינות של עמי הארץ, עד שיש הפחד, כי גם מפלגה אנטי־שמית תוסד פה כמו שהיא מתקיימת בארצות המזרח והמערב של אירופה.

וכמקרה הזה הוששׁ אני אולי יקרנו גם במקרה דנן של הפוגרום. הנה לא היה פוגרום ביהודים בתוך היהודים ארא שלהגדיל את מדת הבושה של הארגנטינים, וביחוד של הממשלה הארגנטינית, על כי התבוששה לאחוז באמצעי הגנה מעולים, אנו עושים בעצמנו מזה פוגרום ביהודים, אבל, זה צעד מסוכן מאד! אל תתרגל האוזן הארגנטינית לשמועת שוא כזו, ואל נברא אנחנו בעצמנו את הבריאה השובבה הזאת במיחם שאיננה

מיכל הכהן סיני.

המושבה גורסים־ליוזון, י״ד אייר, תרע״ט.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

בשבוע שעבר הוכנסה הצעה חדשה לקונגרס בדבר הגבלת ההגירה. ההצעה הזאת הוכנסה על־ידי הציר מקאליפורניה — דישאנסין, וישב־ראש הועדה להגירה שעל־יד הקונגרס. המציע רוצה, שאמריקה תסגור לגמרי את שעריה בפני המהגרים במשך שתי השנים הבאות. מלבד זה אומרת ההצעה להלק את המהגרים לשתי מחלקות: מחלקה אחת של המהגרים הרוצים להתאזרח באמריקה והמחלקה השניה — של אלה הרוצים לשוב אל ארצם. כל מהגר שלא נתאזרח אחרי שמונה שנות מגוריו בארצות־הברית מותר לממשלה לשלחו מן הארץ בכל עת שתרצה.

המציע הזה, שבא מקאליפורניה, מכוון בעיקר להגבלת ההגירה של ה„גזע הצהוב״, אך ההגבלה תחול על כל המהגרים בלי כל הבדל הגזעים השונים.

* * *

בחוץ־לארץ.

מסביב לועד צירי המלאכויות היהודיות בפאריז.

— הד״ר ל. מוצקין, מזכיר ועד הצירים, פרסם גלוי־דעת, שבו הוא אומר, כי החוזה בין רומיניה וועידת־השלום בדבר הזכויות למיעוטים נמצא בסכנה. הועדה המדינית של ועד הצירים עושה כל מה שביכלתה, אולם נחוצה בזה עזרת היהודים באמריקה.

— הד״ר דיימונד והד״ר קרימיר, באי־כחם של 400 אלף יהודים מבוקובינה וטראנסילוואניה; הד״ר זינגר, ראש המועצה היהודית בטשיכוסלובאקיה, שהיא באת־כחם של 350 אלף יהודים, ועוד חבר אחד של המיעצה הזאת, באו לפאריז ונספחו אל ועד צירי המלאכויות היהודיות.

— גורדוי שלח מכתב אל הועד, שבו הוא מהלל את פעולותיו.

* * *

עניני היהודים בפולניה

— המאורעות במינסק. ב־25 וב־26 לאוגוסט נתקבלו ידיעות איומות מיינד ומריפינראגי בדבר טבח נורא שעשו הפולנים ביהודי מינסק. ב־32 יהודים ירו, ביניהם — חמשה ילדים קטנים. במאות יהודים התעררו מתוך ענוג פראי ומתוך רתיחה של נקמה. יותר מ־500 בתי־מסחר יהודיים ובתים פרטיים שודדו ונהרסו.

הגינֶירַאל דישאדווין ועוד חברים אחדים של הועדה האמריקאית בהנהלת מורגנטהוי היו עדי־ראיה לפרעות האלה ובמקרים רבים הושיטו עזרה לנגועים. הגיניראל דישאדווין קרא אחר־כך את היהודים לאספה באחד מבתי־הכנסיות ושם נחם אותם והבטיח השתדל בכל כחו לעצור בעד פרעות חדשות.

60 יהודים נהרגים מכל הטא. נאסרו יהודים בגדים ימיכים [illegible]

הועדה האמריקאית השבה לעזוב את ארץ־דמים זו ב־30 לאוגוסט, עכשיו דחתה את זמן נסיעתה משם לשבועות אחדים.

— ד הפרעות הקודמות. בווילנה חקרה הועדה 250 מקרים של פרעות. הוכח, כי 70 יהודים נרצחו ומספר הפצועים אין לשער. הוכח גם־כן, כי אף תושב פולני אחד לא כל [illegible].

— חברים אחדים של הועדה גמרו את חקירתם בדבר המאורעות בפינסק ובאו לידי הסכם כי כל היהודים שהומתו על־ידי הפולנים היו נקיים מכל חטא ואנשי־הצבא הפולנים שהמיתום לא ידעו אפילו על איזו מפלגות התיחסו הצעירים האומללים.

מלאכות של תושבים רוסים ובראשם כהנים התיצבה לפני חברי הועדה, בהיותם בפינסק, והביעה את רגשות השתתפותה בצערם של היהודים לרגלי האסון שקרה אותם.

— העתונות האנטישמית. התעמולה האנטישמית על־ידי העתונים אינה פוסקת. ה„ריזייר יאראשאייבקי" מפיץ את העלילה, כי הציונים והעתונים היהודיים באמריקה גרמו העמידה בעד השאלת שהיוזר בידי האשכנזים. ה„ריא נרישא" יצא במאמר חריף כלפי הממשלה בעד פתיחתה בעת האחרונה בתי־דין צבאיים אחרים לשפוט בהם את הפורעים. העתון הזה מפחיד בפוגרומים חדשים, מפני „שכוס הסבלנות הפולנית כבר מלאה על גדותיה". ראוי לציין, כי העתון הזה „המורד כלפי הממשלה", הוא עתונם של פאדאריבסקי ודמובסקי, העומדים בראש הממשלה.

העתונות הפולנית התחילה בעת האחרונה לבקר את פעולותיו של מורגנטהוי. היא משערת, כי הוא משתמש יותר מדי ביפוי הכח שמסרה לו הממשלה האמריקאית.

מורגנטהוי ענה על זה בפרסום מכתבו של לאנסינג אליו. במכתב הזה הוא מתבקש לא רק לאסוף ידיעות בדבר הפרעות, אלא לחקור היטב את הסבות שגרמו להתפרצות הפרעות, כמו־כן הוא נדרש להתחקות על מצבם של היהודים בכלל ועל תנועת הציונות בפרט.

ברשות עזרה מסחרית. בוארשה התיצבה לפני הועדה האמריקאית מלאכות של הסוחרים ובעלי בתי־החרושת היהודים. המלאכות הראתה על העזרה היחידה שאפשר להושיט

להם רק על־ידי יסוד באנק להלוואות בשבילם. בלי באנק כזה לא יוכלו להקים לתחיה את מסחרם הנהרס.

— התמרמרות חדשה כלפי בוגין. העתונות היהודית בביאליסטוק מתמרמרת כלפי הד"ר בוגין על הודעתו שיפסיק מתת את עזרתו לקהלת היהודים בביאליסטוק. סבת ההפסקה הזאת היא משום שחבר אחד של הקהלה בקר קשה את פעולותיו של מורגינטהוי.

העתונים היהודיים שואלים: אפשר כי אלה המבקרים את מורגינטהוי אין עליהם ליהנות מכספי אחיהם באמריקה, אולם מה אשמתם של עניי העיר היהודים, שהם אינם יודעים כלל בדבר הבקורת הזאת?

הד"ר בוגין נסע מווארשה ב־18 לאוגוסט.

— אספה אורתודוכסית. בווארשה היתה בעת האחרונה אספה [illegible] האורתודוכסית [illegible] אמוני ישראל". השתתפו באי־כחם של ששים עיר וקבלו החלטות שונות בנוגע: לחנוך היהודי, ליסוד סניף ההסתדרות בארץ־ישראל ולעזרה בעד נגועי הפרעות.

* * *

הפרעות באוקראינה.

— במכתב אל מערכת „התורן" כותב ל. מוצקין, ראש ועד הצירים היהודים של אספת־השלום בפאריז, את הדברים האלה:

„הוכחות ברורות שאין להטיל בהן שום ספק באו להוכיח מהדש, [illegible] בנוגע לפרעות ביהודי אוקראינה [illegible] ומזויפות. אדם ישר ונאמן, שבא זה עתה מרומיניה ומבאסאראביה, הביא [illegible] פרטים מפורטים שאין [illegible] אף צל של ספק. במשך ששת החדשים האחרונים הובלו לטבח עשרות אלפים של יהודים ומאות אלפים הוכו, שודדו, נרדפו ורכושם הושם לבז. שבו ימי האינקוויזיציה היותר נוראה.

„המגילה הארוכה מכילה יותר משמונים מקומות, שבהם נעשו פרעות ביהודים. על־פי רוב נמשכו הפרעות מחמשה עד שבעה ימים".

— מקופינהאגן מודיעים: העורך־דין המפורסם גולדשטיין בא לווארשה בדרכו לפאריז, שהוא נוסע לשם בתור שליח יהודי אוקראינה.

גולדשטיין מספר, כי אלפי נשים יהודיות באוקראינה [illegible] בעינים [illegible].

את מספר הגברים שנהרגו אין לשער מרוב. אלפי נשים באות [illegible].

גולדשטיין מוביל אתו תעודות בדבר הפרעות שיש בהן כדי [illegible]. הוא אומר, כי על היהודים להרים את צעקתם בעולם נגד הכרת שלטונו של פיטרורה. בעטיו של זה נרצחו שלשה דורות של יהודים — זקנים [illegible].

תיכף לבואו של גולדשטיין לווארשה היה לו ראיון עם מורגינטהוי, וזה הריץ טלגראמה ארוכה אל הנשיא ווילסון.

— כפי שמודיע העתונאי ראובן פינק מוואשינגטון אל ה„טאג" הניו־יורקי מאספת הממשלה האמריקאית ידיעות בדבר הפרעות ביהודי אוקראינה [illegible]

[illegible]

[illegible] העתונאים, הד"ר קוראלניק ומאיר גרוסמאן, באו לקופינהאגן בתור באי־כח [illegible] אגודת [illegible] ויתר ההסתדרויות של יהודי אוקראינה. מטרת שליחותם היא [illegible] בעולם את המאורעות באוקראינה ובעיקר — לסדר עזרה ממשית בעד הנגועים. שניהם גלו את דעתם, כי לכל הפחות מגיע מספר הנגועים היהודים באוקראינה [illegible].

* * *

ענייני היהודים בארצות שונות.

— גרמניה. לפי עדותה של ה„יודישע רונדשוי" מברלין, אין אף מפלגה אחת בגרמניה הנקיה עכשיו מאנטישמיות. העתון הזה מוכיח, כי אפילו שיידימאן, ראש הסוציאליסטים בעלי הרוב משתמש בדרכים אנטישמיים.

ההכנות לקריאת הקונגרס של כל יהודי גרמניה פסקו, משום התעמולה האנטישמית [illegible] בעת האחרונה.

— המנהלים הליבראליים של המפלגות פרסמו מאניפסט, שבו הם קוראים את כל היסודות הפרוגרסיביים בגרמניה ליצור „הסתדרות של אזרחי [illegible] היהודים ולהלחם נגד האנטישמיות. „הפרובלימה היהודית — אומר המאניפסט — זו היא הפרובלימה של כל האנושיות".

— הונגריה. בהונגריה נוסדה מפלגה חדשה בשם „עזרה בעד הונגריה". בכרוזים שהדביקה ברחובות מציעה המפלגה לפני כל חבר חדש, כי עליו להשבע, שלא ינוח ולא ישקוט עד מות היהודי האחרון בהונגריה. על הכרוזים ישנם רשיונות של שלשה צינזורים רומינים.

— הרב הכולל של בודאפשט, הד"ר היוויסי, הגיש תזכיר אל [illegible]: כי היהודים סבלו [illegible] יותר מן התושבים האחרים, ובכל זאת מטילים עכשיו התושבים הנוצרים על היהודים את אחריות מעשיהם של הבולשיביקים.

הד"ר היוויסי דורש תשלומי הנזקים של היהודים וכמו־כן — [illegible].

— רומיניה. הסופר הפאריזי של ה„דיילי טלגראף" [illegible] „חמשת הגדולים" לא ידרשו עכשיו בחזקה מאת הממשלה הרומינית לחתום על החוזה של הזכויות למיעוטים. יחס כזה מצד ועידת־השלום אל רומיניה הוא, משום שהיא מצלחת עכשיו במלחמתה נגד הבולשיביקים.

הספר הזה מודיע גם־כן, שעם רומיניה תתאחדנה בנידון זה [illegible].

— טלגראמה מלונדון, מ־21 לאוגוסט, מודיעה, כי יהודי רומיניה שלחו תזכיר אל ועידת־השלום בפאריז, שבו הם דורשים את שווי זכויותיהם.

— בוקובינה. מלונדון מודיעים, כי עם הסתפחות בוקובינה אל רומיניה, התחילו לגרש משם את היהודים באמתלאות שונות. 30,000 יהודים עומדים להגרש. נמצאים שם גם־כן כ־40,000 יהודים המחכים לשעת־הכושר הראשונה ללכת לארץ־ישראל.

— א נ ג ל י ה. המיניסטר פאסטר הודיע בפארלאמנט, כי הממשלה האנגלית דנה עכשיו בשאלת השחרור של 400 ליגיונרים יהודים־אמריקאים, הרוצים להשאר בארץ־ישראל. המיניסטר גם כי תודיע בקרוב בדבר גורלם של יתר הליגיונרים.

— הממשלה מנתה את סיר סטוארט סמיואלס בתור ראש הועדה שהיא שולחת לפולניה לחקירת הפרעות. סמיואלס גלה את דעתו, כי לא ילך בעקבותיו של מורגינטהוי — לא יתמכר לפיים את הצדדים המתנגדים, אלא יחקור אחרי העובדות ויוציא את האמת, אם היו פוגרומים בפולניה או שהם בדויים, כפי עדותם של הפולנים?

— העתונים האנגליים וביחוד ה„מורנינג פוסט" הרשו בעת האחרונה את התעמולה נגד הזרים בשל הפצת הבולשיביות בארץ.

— ל ט ו ו י ה (קורלנדיה וליפלנדיה). הפארלמנט בריגה דן עכשיו בפרטי האבטונומיה של יהודי ליטוויה. בין 100 צירים של הפארלאמנט נמצאים ששה יהודים ובממשלה נמצא מיניסטר יהודי לעניני היהודים.

הממשלה מנתה ועדה מיוחדת, שעליה לערוך חקירה ודרישה בדבר הפרעות שנעשו בעיר פרידריכשטאדט על ידי החיילות.

— ד ר ו ם א פ ר י ק ה. יהודי יוהאניסבורג ערכו בשבוע העבר יום אבל לאות השתתפות בצערם של אחינו הנגועים בפולניה ואוקראינה. באספת המחאה, שערכו אותו יום, היה היושב־ראש ה„מייר" של העיר.

— פ ר ס. העתון „די יודישע רונדשוי" מברלין מביא ידיעה בשם ההסתדרות הציונית בטיהיראן, בירת פרסיה, כי בכל הגליל הימדאן התגברה השנאה לתושבים היהודים ובמחוז אדה, אסמיר, כבר התפרצו פרעות ויהודי אחד נהרג.

— י פ ו נ י ה. „מרכז העתונות היהודית" בצוריך מודיע, כי הסתדרות היהודים ביפוניה בחרה מקרבה ועד בן שנים־עשר איש בתור „המועצה היהודית הלאומית", שתחשב לבאת־כחם של יהודי יפוניה.

* * *

בארץ־ישראל.

שאלת האספה המיסדת.

הפולמוס שנתעורר בארץ־ישראל מסביב ל א ס פ ה ה מ י ס ד ת בשל שאלת ה ש ת ת פ ו ת ה א ש ה ב ב ח י ר ו ת — לא פסק עדיין. יום הבחירות לאספה המיסדת נקבע, כידוע, לי״ב בתמוז. אולם באספת ה„ועד הזמני", כשבוע לפני היום הקבוע, דרשו בכל תוקף באי־כח האורתודוכסיה ובתוכם ה„מזרחי" להסיר מעל הפרק את שאלת ז כ ו ת ה ב ח י ר ה ל נ ש י ם, וזה גרם לקבל החלטה: לדחות את זמן קריאת האספה עד לאחר חג האסיף.

בכל הגליונות של העתונות הארץ־ישראלית, שנתקבלו בזמן האחרון, נשמע הד התמרמרות כלפי הדחוי הזה וניכרת השאיפה לבטל לגמרי את ה„ועד הזמני", אם לא יעלה בידו לקרוא לאספה המיסדת עד חודש חשון.

בגלוי־הדעת של „התאחדות הנשים להשגת שווי זכויות פוליטיות בארץ־ישראל", שנתפרסם באחד מגליונות „חדשות הארץ", אנו מוצאים את הבאור המענין הזה: „האשה העבריה בארץ־ישראל יוצאת הפעם להגן על זכויותיה לא מתוך שעמום ולא כדי לחקות את התנועה הסופראגיסטית המודרנית, שהתפשטה בזמננו בעולם, אלא מתוך רצון לקחת חלק שוה בבנין הארץ, ו ב ש ו ם פ נ י ם לא תתן לשלול ממנה זכות זו".

* * *

פ ע ו ל ו ת „ ה ד ס ה ".

בשמונה־עשר לאוגוסט מלאה שנה מיום בוא קבוצת הרופאים והאחיות של „הדסה" ליפו. מגמת הקבוצה היתה לא רק לתת עזרה לנגועי המלחמה, אלא גם „לסייע להתפתחות הרפוי המדעי בארץ־ישראל". על יסוד השאיפה הזאת התפתחו פעולותיה של „הדסה" במשך החדשים האחרונים, ולעת עתה יש לה לציין את התוצאות האלה:

א) שלשה בתי־חולים — בירושלים, ביפו ובצפת. ב) ששה בתי־מרפא לחולים הבאים והולכים — בערים: ירושלים, יפו, חיפה, טבריה, צפת וחברון. ג) שלש מעבדות (באקטירולוגיות) — בירושלים, ביפו ובצפת. ד) שני בתי־ספר לאחיות — בירושלים ובצפת. ה) עבודה סאניטארית מסודרת בחמש הערים: ירושלים, יפו, חיפה, טבריה וצפת.

התנועה הלאמית

הציוניות באמריקה.

בין פעולותיה האחרונות של „לשכת החנוך" שעל־יד ההסתדרות הציונית באמריקה, ראוי לציין את יסוד „המרכז לספרות ארץ־ישראל". בעזרת ה„מרכז" הזה מקבלת על עצמה „לשכת החנוך" הזכות בדבר הפצת הספרות והעתונות הארץ־ישראלית באמריקה. בפרוספקט, שפרסמה „לשכת החנוך" בנידון זה היא מבארת, שיש לה בעבודתה זו כונה כפולה: א) התפתחות הוצאת־הספרים בארץ־ישראל. ב) רכישת הקורא העברי באמריקה בעד הספר העברי הנדפס בארץ־ישראל, כדי לחזק בזה את הקשר בין התחיה העברית בארץ־ישראל ובין התחיה העברית באמריקה.

* * *

ה ת ח ד ש ו ת ג ל ו י ־ ה ד ע ת ש ל ה מ מ ש ל ה ה א נ ג ל י ת ב ד ב ר א ר ץ ־ י ש ר א ל.

ראשי הציונים בלונדון ערכו אספה מיוחדת לכבודם של וייצמאן ואוסישקין, המתכוננים לנסוע בקרוב בארץ־ישראל. בנאומו אמר וייצמאן בתוך יתר דבריו, כי הוא בקש את הממשלה האנגלית, ש ת ח ו ה א ת ד ע ת ה ב א ו פ ן ב ר ו ר, בדבר גורל ארץ־ישראל. על זה הודיעה הממשלה האנגלית להסתדרות הציונית וגם לשלטון הציוני בארץ־ישראל, כי י ס ו ד ב י ת ל א ו מ י ב א ר ץ ־ י ש ר א ל ב ע ד ה י ה ו ד י ם ז ו ה י ע ו ב ד ה ש נ ת ג ש מ ה כ ב ר. הנואם הטעים, כי ה ו א ח ו ש ב א ת ה ת ש ו ב ה ה ז א ת ל ה ת ח ד ש ו ת ה ה צ ה ר ה ה א נ ג ל י ת ב ד ב ר א ר ץ ־ י ש ר א ל. למועצה היהודית בארץ־ישראל יהיו באי־כח בין יהודי כל העולם. השפות הרשמיות בארץ תהיינה עברית, ערבית ואנגלית. ב א י ־ כ ח ה מ ו ע צ ה ה י ה ו ד י ת י ש ת ת פ ו ב מ מ ש ל ה. כל הקונציסיות של הממשלה תוצענה תחלה לפני המועצה היהודית והתנאים המדיניים יהיו כאלה, שיאפשרו לעשות את ארץ־ישראל במשך עת קצרה

למדינה יהודית. ארץ־ישראל תהיה ארץ בפני עצמה ולא חלק של סוריה. גבוליה יוקבעו באופן כזה, שהארץ תוכל להשתמש במקורות המים כי העבודות הצבוריות תהיינה בידי היהודים. ויש לקוות, כי במשך עת קצרה ימצאו עבודה בארץ־ישראל בערך חצי מיליון יהודים. ההגירה בעת הראשונה תהיה תחת השגחה מיוחדת.

לאחרונה הודיע וייצמאן, כי היחסים בין ראשי הציונים והיהדות הארץ־ישראלית הם טובים מאד ולא אמת הדבר, ששוררת מריבות בינינו [illegible] הערבים תהי האפשרות להשאר בארץ [illegible]

* * *

— ישיבות הועד הפועל הציוני, שהיו צריכות להיות מ־25 עד 31 לאוגוסט, בהשתתפות בראנדייס ובני־לויתו, נדחו לחודש אוקטובר. לדחוי הזה יש יחס אל פעולותיה של הועדה הבין־לאומית לאפוטרופסות של ועידת־השלום.

— מלונדון נתקבלו עוד פרטים בדבר קבלת־הפנים, שנערכה לבראנדייס:

בין האורחים היו: סיר אדולף טוק, אוסישקין, רוזוב, ד"ר יעקבסון, יוליוס סימון, הרב הכולל ד"ר הירץ והלורד רידינג.

בין הנואמים היו: יעקב דיהאז, ד"ר שמריה לוין, בוריס [illegible] בשם היהדות הרוסית [illegible] בשם [illegible] הלונדונית.

וייצמאן אמר בתוך יתר דבריו, כי לבראנדייס יש חלק גדול בפתרונה של שאלת ארץ־ישראל וכי שהוא אחראי גם־כן בעד הסעיפים המיוחדים בדבר הזכויות למיעוטים שנתקבלו בועידת־השלום.

בתשובתו אמר בראנדייס, כי עתה היא החובה על כל יהודי לתת את כספו ואת זמנו לטובת תחית ארץ־ישראל והמשתמטים מחובתם (סליקירס) אלינו יבואו בינינו, אם יש להם רגש של בושה.

* * *

הכנסות הקרן הקיימת לישראל במחציתה הראשונה של שנת 1919.

הכנסות הקרן הקיימת לישראל במחציתה הראשונה של שנת 1919 עלו לסך 2,531,398 פראנק, לפי שער הכספים האחרון. בסכום זה השתתפו שלשים הארצות האלה:

רוסיה — 659,219 רובל, ארצות־הברית של אמריקה הצפונית — 63,786 דולאר, אנגליה — 13,028 ליטרה שטרלינג, גרמניה — 604,929 מארק, פולניה — 504,745 מארק, אפריקה הדרומית — 5,704.7.6 ליטרה שטרלינג, קנדה — 3,771 דולאר, רומיניה — 150,000 לוי. ו־2,408 מארק, ארגנטינה — 25,087 פזות, יוגו־סלביה — 222,244 כתר, טשיכוסלובאקיה — 222,843 כתר, בלגיה — 22,614 פראנק ו־4,448 זהובים הולנדיים, גליציה — 131,090 כתר, אוסטריהה אשכנזית — 146,241 כתר, הולנדיה — 13,482 פלור, שווייצריה — 21,803 פראנק, צרפת — 21,142 פראנק, ארץ־ישראל — 43,577 ג"ם, רוסיה הלבנה — 23,142 מארק, שוויידיה — 6,087 כתר, יון — 10,879 פראנק ו־292.13.— ליטרה שטרלינג, חינה — 400 דול., דניה — 2,461 כתר ו־50 מארק, מצרים — 165.6.— ליטרה שטרלינג, נורוויגיה — 2,550 כתר, ליטה — 6,740 מארק, תוניס — 2,208 פראנק, אויסטרליה — .—.—69 ליטרה שטרלינג, ספרד — .—26.12 ליטרה שטרלינג ומארוקו — 50 פראנק.

סך זה של שני מיליונים וחצי פראנק במשך חצי שנה לעומת 2,243,000 פראנק במשך כל השנה 1918 ראוי, אמנם, שישמחו בו [illegible] הקיימת. אולם אין הוא מתאים עדיין לתקציב שנערך על־ידי הנהלת הקרן הלאומית לשנת 1919, העולה לסך עשרה מיליון פראנק [illegible] הוא שבארצות המזרח (רוסיה, אוקראינה, ליטה, החבל הבאלטי, ארצות הבאלקאן וכו') נתונה עדיין עבודת הקרן הקיימת בתנאים רעים מאד למרות כל זריזותם של העסקנים, אבל גם בכמה מהארצות, שלא סבלו כל־כך מהמלחמה, לא הוצאה עדיין אל הפועל תכנית העבודה, שנערכה לשם חזוק הסתדרות הקרן הקיימת וההחלטה בקשר עם המאניפסט של הנהלת הקרן הלאומית (ועידות ארציות של באי־כח הקרן הקיימת, חלוקת ההכנסות לפי המקומות והבודדים, המוסדות והחברות, חזוק אמצעי הקבוץ הישנים ויצירת אמצעי קבוץ חדשים).

הולכת וקרובה השעה, שעל הקרן הלאומית לגשת להגשמת תעודותיה הגדולות. ככר עכשיו מקבלת הנהלת הקרן הקיימת בכל יום ויום בקשות ושאלות מארצות שונות בדבר חכירת אדמה בירושה למטרות התישבות בכפר ובעיר. את הדרישות הללו לא תוכל הקרן הקיימת למלא בלתי אם יוזרזו מוקיריה בכל העולם [illegible] את כל אשר יהיה־לאל ידם להכפיל את הכנסותיה כמה [illegible]

שונות

המצאה מדיצינית ארץ־ישראלית.

ב„חדשות הארץ", גליון ט"ז, אנו מוצאים את הידיעה הזאת: בזמן האחרון עלה בידי הדוצנט הד"ר ב. רומן, מנהל המחלקה הפאטולוגית בבית החולים האמריקאי, למצוא דרך חדשה להכנת צבע כחול, המשמש לצבוע את כדורי הדם הלבנים בשביל עניני רפואה. עד כאן ידעו רק בגרמניה להכין צבע כזה ועוד לפני המלחמה עלה מחירו ביוקר גדול, ועכשיו כמעט קשה להשיגו, אולם לפי המצאתו של הד"ר רומן קלה היא הכנת הצבע ואפשר למכרו בזול.

הד"ר רומן נדב את זכות הכנת הצבע לקבוצה המדיצינית הציונית והיא תעסוק בהכנתו בשביל כל העולם תחת השם „חלזון" — „הצבע ארץ־הישראלי למאלריה".

* * *

ידיעות ספרותיות.

— התחדשות „העולם". הועד הפועל הציוני החליט להוציא מחדש את „העולם". העתון יצא בלונדון בעריכת אידלסון, מי שהיה עורך ה„ראזסויט" הרוסי.

הגליון הראשון יופיע בראשון לאוקטובר.

— שנויים במערכת „חדשות הארץ". עם גליון כ"ז של „חדשות הארץ" פסק הד"ר נ. טורוב מהיות עורכו של העתון הזה. הסבה — מצב בריאותו הרופף. העתון יוצא עכשיו בהשתתפותם הקבועה של אלה: ד"ר י. לוריא, ד"ר ש. פרלמאן, יעקב פיכמאן, מרדכי בן הלל הכהן, א. לודויפול ומשה [illegible]

[illegible] מאת שמעון גינזבורג, נפלה טעות: בחרוז האחרון של החטיבה הראשונה כתוב [illegible] ויש לקרוא [illegible]

יצאו לאור מהדורה שניה

עם ...ים רבים

... ר

משלי חכמים

PROVERBS OF THE SAGES

מאמרי חכמה ו־, משלים ומליצות, מלוקטים מספרי תלמוד והמדרשים, מבוארים ומתורגמים אנגלית מאת

מ. גומאן.

הספר הזה הוא וצר מלא ונדוש. התרגום מדויק ומלו. הנייר משובח והדפוס כולו הדר. ...ב לקשט בו כל בית יהודי. טוב ...ולים ולקטנים, ליודעי עברית ול...יודעי ...גלית.

מחיר הספר בכריכה יפה 2 עם המשלוח.

הכתובת:

J. DRUCKERMAN

50 Cnal St., New York, N. Y.

ההסתדרות העברית באמריקה

הוציאה חוברת בשם:

הבית העברי

מאת צבי שארפשטיין.

החוברת מכילה סקירה על ה...ות העיקריים של הבית העברי וראות מעשיות כיצד להכנים רוח ע... אל תוך המשפחה בעזרת הדבור ...ברי, השירה והזמירה, האגדה, נימוסי שבתות ומועדים וקשוט הדירה.

מחיר החוברת ... סנט עם המשלוח. לאגודות עבריות הקונות מספר הגון של חוברות בבת אחת לשם הפצה — 8 סנט החוברת (עם המשלוח).

לפנות אל:

HISTADRUTH IVRITH

55 Fifth Avenue, New York City.

מברכים אנו את ידידינו פינחס ורבקה מזויא להולדת בנם בן־ציון הרצל.

חיים ורוחמה רוזנברג.

אנו מברכים את מר חיים וויס עם רעיתו להולדת בנם בן־ציון. יזכו לגדלו לתורה ולפעולות לאומיות חשובות.

בית־הספר הלאומי.

206 א. ברודוויי.

אל מנהלי בתי הספר והמורים העברים

מתכבדים אָנו להודיע לכם, כי הוצאנו את הספר

הסטוריה לילדים

חלק שלישי

מאת צבי שארפשטיין

במהדורה חדשה ומוגדלת.

הוספנו לספר כשלשים תמונות וציורים היסטוריים מודפסים על עמודים מיוחדים.

תמונות וציורים אלו יגדילו עוד את ערכה של ה„היסטוריה לילדים", שהיתה ל„ספר התמיד" בכל בתי־הספר ותלמודי־התורה המשובחים.

בכבוד,

הוצאת „שילה", ניו־יורק.

ושוב אני מברך את חברי ההרץ פינחס מזיא להולדת בנו החדש בן־ציון הרצל. יהי רצון, שזה הקטן יגדל ויהיה לאחד ממכבדי אימית העברית!

דניאל פרסקי.

מזל טוב לידידתי העבריה הותיקה פני בראון בניו־הייוון לנשואיה עם בחיר־נפשה צבי ריקנתי. מי יתן וראו חיים של אושר וברכה מעתה ועד עולם!

דניאל פרסקי.

לידידינו הטובים והחביבים מר יצחק הססין ושרה שפייזהנדלר לארושיהם. תחיו בנעימים ותזכו לבנות בית בישראל בארץ אבותינו.

פייבל גייסט.

ברכה לבבית לידידי החביבים מרת שרה שפייזהנדלר ומר יצחק הססין לארושיהם. הלואי שיהיו חייהם חיי אושר ונחת.

יעקב יצחק טאהב

הנני מברך בברכת מזל־טוב את ידידי מר יצחק הססין לארושיו עם מרת שרה שפייזהנדלר. יהי רצון, שיחיו חיי אושר בארץ אבות.

ה. כהן.

אנחנו מברכים את ידידנו מר ח. ע. גולד, מנהל ב״מחזיקי תלמודי־תורה דבורו פארק״, עד העת האחרונה, להכנסו למקצוע הוצאת־ספרים וענייני דפוס. יהי רצון, שיצליח במקצוע החדש כמו שהצליח עד עכשיו על שדה החנוך העברי.

המורים ד״מחזיקי תלמוד־תורה דבורו פארק״.

of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון כה (קעה)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI | NEW YORK, SEPTEMBER 5, 1919 | No. 25 (175)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר "התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

שיקט צו דריי דעלעגאַטען צו דער

קאָנוועגשאָן

פון דער

פעדערײשאָן פון אוקראַאינער אידען אין אמעריקא

וועלכע וועט פארקומען

זונטאָג, דעם 7טען סעפּטעמבער, 1919, אָנפאַנגענדיג פון 9 אוהר אין דער פריה
אין בראָדוויי סענטראל האָטעל, 673 בראָדוויי, קאָר. 3טע סטריט.

פראָגראַם פון דער קאָנוועגשאָן:

א. צו באשטימען, אַז אַ קאָמיסיע פון פראָמינענטע פארשטעהער פון אוקראַאינער אידענטום אין אמעריקא, וועלכע זאָל באַפּאָלמעכטיגט ווערען פון דער רעגיערונג אין וואַשינגטאָן, זאָל אָפּפאָהרען נאָך אוקראַינא צו אינטערוויבען די אידישע לאַגע און צו שאַפען דירעקטע פארבינדונגען צווישען די אידען אין אוקראַינא און אונזערע ברידער און שוועסטער, קרובים און פריינד אין אַמעריקא.

ב. אויפצונעהמען די פראַגע פון רעליעף און ווירקען אויף דער אַמעריקאַנער רעגיערונג, אַז שפּייז און געלד זאָלען קענען געשיקט ווערען צו די אידען אין אוקראַינא, אי דורך רעליעף-קאָמיטעס, אי פון יחידים, וואָס ווילען אַרויסהעלפען זייערע אייגענע.

ג. אָנצוהייבען אַ מעכטיגע פּראָטעסט-באַוועגונג איבער'ן גאַנצען לאַנד דורך מאַסען-דעמאָנסטראַציעס און עפענטליכע אַרויסטרעטונגען, אום אָפּצושטעלען די בלוטיגע פּאָגראָמען אין אוקראַינא.

ד. צו ווירקען אויף דער רעגיערונג אין וואַשינגטאָן און אויף דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט, אַז די זיכערקייט און גאַראַנטיע פון פולער אידישער גלייכבאַרעכטיגונג זאָל זיין די ערשטע באַדינגונג, וואָס זאָל געשטעלט ווערען צו דער רעגיערונג אין אוקראַינא, וואָס וועט פאָדערען אַנערקענונג.

ה. אויסצואַרבייטען אַ מעמאָראַנדום וועגען דער לאַגע פון די אידען אין אוקראַינא, וועלכער זאָל צוגעשטעלט ווערען צום פּרעזידענט ווילסאָן, סעקרעטערי אָף סטייט לענסינג און צו אַלע סענאַטאָרען און קאָנגרעסלייט.

ו. צו אָרגאַניזירען אַן אינפאָרמאַציאָנס-ביוראָ, וואָס זאָל באַלעהרען די אַמעריקאַנער פּרעסע, די עפענטליכע מיינונג בכלל, מיט דעם שוידערליכען צושטאַנד פון די אידען אין אוקראַינא.

ז. צו מאַכען די פעדערײשאָן פון אוקראַאינער אידען אין אַמעריקא פאַר דעם כלל, וואָס זאָל פאַראייניגען די היגע אוקראַאינער אידען מיט זייערע אייגענע נאָהענטע פון יענער זייט ים.

רעגיערונג וועט ערלויבען צו שיקען אַ קאָמיסיע נאָך אוקראַינא.

אין אַ בריעף פון אונזער פאַרטרעטער אין וואַשינגטאָן, דער באַוואוסטער קאָרעספּאָנדענט ראובן פינק, צום סעקרעטער פון דער פעדערײשאָן פון אוקראַאינער אידען אין אַמעריקא, ווערט געמאַכט פאָלגענדע וויכטיגע ערקלערונג וועגען שיקען אַ קאָמיסיע קיין אוקראַינע:

„ראובן פינק,

3130 19טע סט. נ. וו., וואַשינגטאָן, ד. ק.

זונטאָג, 24טען אויגוסט, 1919.

ליעבער פריינד זאַנציס: —

איך האָב די זאַך וועגען שיקען אַ קאָמיסיע אויפגענומען אין סטייט דעפּאַרטמענט נאָך אַ מאָל מיט דעם וואָס גיט אַכטונג אויף דער אוקראַאינער אָפּטיילונג, און ער האָט מיר פאַרזיכערט, אַז מען וועט אַזאַ קאָמיסיאָן געבען פּאַספּאָרטען און אַרויסלאָזען. נאָך מעהר, מען וועט איהר ערלויבען נאָכצוגעהן דאָס הילף, כדי צו ראַטעווען די אידען, אויב נאָר ניט אין באָלשעוויסטישען לאַגער.

איך האָב געוואָלט, אַז ער זאָל שיקען אַ בריעף צו אייער קאָנווענשאָן. ער האָט מיר פאַרשפּראָכען עפּעס צו טאָן אין דעם. איך גלויב, אַז איך וועל אַזאַ בריעף קריגען פון איהם די וואָך.

אייער ערגעבענסטער, ראובן פינק".

פאַראיינען, חברות, לאָדזשעס, אַרבייטער רינג ברענטשעס, שולען און לאַנדסמאַנשאַפטען פון די שטעדט און שטעדט-לאַך פון די פאָלגענדע גובערניעס דאַרפען זיין פאַרטראָטען דורך דריי דעלעגאַטען אויף דער קאָנווענשאַן:

זשיטאָמירער, קיעווער, פּאָדאָליער, טשערניגאָווער, פּאָלטאָווער, כערסאָנער, יעקאַטערינאָסלאַווער, קורסקער, כאַרקאָווער און דאָנסקער.

פערזאָנען און חברות, וואָס האָבען ניט געהאַט קיין געלעגענהייט צו ערוועהלען דעלעגאַטען צו דער קאָנווענשאָן, קענען זיין פאַרטראָטען, אויב דער פּרעזידענט פון יעדען פאַראיין וועט, ניט וואַרטענדיג אויף קיין מיטינג, באַשטימען אַליין דריי דעלעגאַטען.

ביטרעגע אויף די הוצאות פון דער קאָנווענשאָן דאַרפען צוגעשיקט ווערען צום דערווייליגען טרעזשורער, י. גילמאַן, בראָדוויי סענטראַל האָטעל. אין די טשעקס דאַרפען איבערגעמאַכט ווערען אויפ'ן נאָמען פון „פעדערײשאָן אָף אוקראַאינען דזשוס אָף אַמעריקא".

סאָסייעטיס פון דער קאַנטרי, וואָס קענען ניט שיקען קיין דעלעגאַטען, זאָלען אונז צושיקען אַ שריפט, אַז זיי באַפּאָלמעכטיגען אונז צו אַפּאָינטען דעלעגאַטען, אום זיי צו פאַרטרעטען.

יוסף זעף, פּרעזידענט.

מרדכי דאַנציס, עקז. סעק.

פיטסבורג, פא.

שני מורים נגנות נהוגים בית־הספר העברי המשפחות ...

לפנות אל המנהל:

Israel A. Abrams, Wylie Ave. and Green St., Pittsburgh, Pa.

לתלמוד־תורה דקליבלאנד, אוהאיו

דרושים שני מורים מומחים ומנוסים בשיטה הטבעית, היודעים להורות גם במחלקות הגבוהות.

המשכורת תנתן לפי כשרונם. ...

לפנות אל המורה הראשי:

S. Rosen, The Cleveland Hebrew School,

2500 E. 55th St., Cleveland, O.

הננו מברכות את חברנו ווישבראשנו מר יצחק האססין

ואת חברתנו מרת סיידי שפיזהנדלר לאירושיהם ברכת מזל־טוב.

לינה ד. גרין, ברתה כהן,

פרוזוויל, נ. י.

צבי ריקאנטי		פרומה בראין
	נשואים	
י"ד מנחם־אב, תרע"ט.		ניו־הייוון, קונ.

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן".

התרן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן ברייניז

שנה ששית — ניו־יורק, י' אלול תרע"ט — גליון עשרים וחמשה

מתקבלת החתימה על „התורן"

עם הגליון הזה יכלה זמן החתימה על המחצית הראשונה של שנת „התורן" הששית. כל אלה, שחתמו על שבועון זה רק לחצי שנה, מתבקשים לחדש את חתימתם, כדי שלא יבוא עכוב במשלוח הגליונות אליהם.

אָנו חושבים למותר לספר בשבחו של „התורן", שכבר נתפרסם טיבו בקרב קהל הקוראים עברית לא רק במדינה זו, כי־אם גם מעבר לים. כבר נוכחו הקוראים, ש„התורן" הולך הלוך ומשתכלל ומספר סופריו, מארץ־ישראל ומתפוצות הגולה, הולך ומתרבה. „התורן" הולך ומתקרב אל תעודתו: להשפיע על היינו הלאומיים והציוניים שבמדינה זו. „התורן" היה לכלי־מבטא להמחשבה העברית וכבר קבע לו מקום חשוב בקרב העבודה של התחיה הלאומית.

אין אָנו מונים את התקונים ההולכים ונעשים ב„התורן", יען כי הקוראים עמדו עליהם מעצמם.

ונכונים אָנו להגדיל את גליונותיו של „התורן" ולהרבות את מספר עמודיו אם יתרבה מספר חותמיו. אָמנם למספר הותמיו הקבועים של „התורן" גם כיום עוד לא הגיע שום שבועון עברי אף ברוסיה, גם בשנים שלפני הורבן הקהלות ולפני התפוררות המדינה, ומה גם במדינות אחרות, אַך יודעים אָנו, שיש עוד להגדיל את מספר חותמיו. והדבר תלוי רק ברצונם הטוב של העברים והציונים בארץ זו.

———

מחיר „התורן":

לשנה $4.00 ; לחצי שנה $2.00. לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת.
החותמים מחוץ־לארץ ומקאנאדה צריכים להוסיף 50 סנט דמי משלוח.

הכתובת למשלוח כספים:

HATOREN, 55 FIFTH AVENUE, NEW YORK CITY.

פרשת השבוע

לַוְעִידָה הַצִּיּוֹנִית הַבָּאָה.

בשירית טובות, תקוות גדולות, התרוממות הרוח, ימות המשיח, פעמי הגאולה...

והנה הגלגל חוזר מעט והרוחות משתנות. ידיעות מרגיזות, אחרי כן ידיעות סותרות ומכחישות זו את זו... שם, לפנים מן הקלעים לוחמים כחות עצומים בעדנו וכנגדנו, מתאבקים האור והחושך... יש מלשינות... יש שנאת עולמים... יש צד נגלה ויש צד נסתר... מעצורים ועכובים לאין מספר על דרך הגאולה... ועוד הפעם הבטחות מרגיעות את הלב: עוד הפעם ביאורים ופירושים לדברים גלויים, אכין ורקין, הגבלות והתנאות הדברים הנעימים וההבטחות הטבעיות והמציאות והמעשים הנעשים והבלתי־נעשים לחוד. תהום מפריד ביניהם ואין גשר.

והנה עוד הפעם הכל תוהו ובוהו בעולמנו — הכל מתהפך ורוח אחרים, רגשנות ישרה.

עוד הפעם: תקוות נכזבות, עיפות ויאוש הרוחות, התפוצצות מגדלי הדמיון, מעי מפלת אידיאלים. והכל מחכה לבונה, לזורע, לנוטע, למחיה נפשות — ואיהו?

ואל כל אשר הנך פונה הנך רואה מרי־נפש, מדוכאי רוח, אחוזי־יאוש, רפויי־אמונה.

וכרגע אין הנך מוצא ענייני המחכים לנביא, לגואל, המצפים לישועת ולעשיה נפלאית.

מחכים - ואינם עושים מאומה, גם מה שיש לעשות ומה שראוי לעשות...

הדרו גם המעוררים, המעוררים בכח ובהתלהבות...

ועל כל פסיעה הנך פוגש קרירות־רוח, שויון־נפש, שפיכות־ידים, עצירת המחשבה והפרין מבירין ואמונה פנימית.

ויש מטים אוזן קשבת, אוזן סופגת לאיזו בשורה מרחוק, לאיזו בשורה מגבוה — ואיה המבשר?

העבר שלנו, העבר העשיר כל־כך, היה לרבים מאתנו להד רחוק, הד גוע, לדמיון חוור, ערפל מתמסמס, אותיות מתות.

וההוה, השער שאנו חיים בו, המציאות שאנו שקועים בה, היו בעינינו לאיזה חלום רע. כולנו הננו מחכים ליקיצה, להתעוררות, לקימה. הרגע החי, ההוה, היה בעינינו לרגע של בין־השמשות. כבר עברו, הדור כבר חולפים איתנו. אין אנו יודעים מה יהיה בעוד רגע. היעלה השחר, היזרח השמש? או עוד תכבה ארץ, וליל זועה ירד עליה?

ובינתיים מחכים ליום המחרת, הרגע הבא. יבוא אשר יבוא, יהיה אשר יהיה! אך יעבור־נא רגע ההוה.

והכל ממתינים אל העתיד, לפתרון הדברים, להתבררות המצב, לאחרית המחזה...

ממתינים בסבלנות — וההוה עם כל מלאכיו הרעים, המחבלים והמשחיתים, עדיין זוחל, עדיין כהה, עדיין עטוף ערפל ומפיץ אדים מחניקים...

* * *

רבותי, הבה נדע מה בעיקרים, מאורעות כבירים עברו עלינו. שנויי ערכים, מהפכות עיקריות, תמורות זרות וחליפות מאליפות באו בתוך הויתנו, בספירות מציאותנו.

ואין אנו יודעים היטב, מה קרה בעצמו של דבר; אין אנו יודעים ברור, מה טיבם ומה טיבם של אותם המאורעות והשנויים שהשיגונו; אין אנו יודעים עוד, מי היו המנצחים ומי המה המנוצחים.

כולנו רואים חורבות, עקבות הרס וכליון, ואין אנו יודעים עוד, אם סתירה זו, הריסה זו, סופן בנין, התחדשות ופנית מקום לעולם חדש ומתוקן, או כבר יצרה ידינו לישיב ולבנות ואזלת יכלתנו לחדש ולתקן. ואת היסורים והפורעניות שבאו עלינו כמבול שוטף — אם היו אלה חבלי־לידה חדשה, או צירי־גסיסה?

המטבעות של האמתיות הישנות, שהיו להן מהלכים בעולמנו ונתקבלו בכל מלוא מחירן וערכן נמחקות, מטושטשות ונפסלות כיום בעיני רבים מאתנו. ואמתיות חדשות, מוצקות, מוטבעות, עדיין לא נבראו, לא הוצאו. או נבראו ומהרה נמחקו, נפסלו והושלכו כדברים של מה בכך.

נשמטה הקרקע מתחת רגלי רבים ותולים הם על בלימה, והמה גם אינם מרגישים זאת. מרמים הם את נפשם, שיש איזו נקודה מוצקה מתחת רגליהם, שממנה לא יזוזו, ואם יבואו כל הרוחות שבעולם לא יעקרו אותם מעל הבסיס שיצרו רק בדמיונם. אולם באמת, בפועל, המה זזים. נעים ונדים מנקודה לנקודה. כל רוח יצרור אותם בכנפיו, ינשאם ויטלטלם, יגביהם וישפילם.

* * *

ועוד הפעם עומדים אנו על פרשת דרכים, מבלי אשר נכיר, כי אבדנו דרך. ועוד הפעם הבה עינינו ומימתין לבקורת, לבקורת גדולה ובוהה משיא־פנים הבריות ולדעות.

רק בידי בקורת החריפה, הנוקבת ויורדת עד תהום הדברים, יש עוד לזעזע את הרוחות הנרדמים, להביא תסיסה במחות ולהמס את הקפאון בלבבות.

וגם הציוניות של היום מחכה לבקורת.

האידיאל הציוני — למה נכחד את האמת? — בצורתו שרבים ביניה היותר אחרונים נתבררה, נתיבשו. נסחו צבעיו הבהירים והמבהירים, התנדף הודו היפה. הציוניות ההדר בימין היותר אחרון להתפורר, להתקמט והתקבם בבריכתה צרה של „חובבי ציון” הראשונים. בעוד שאיפרים חדשים, גבורים ומהבים נתגלו לפני המחשבה העברית, לפני השאיפה הלאומית. אפשרויות חדשות, שאלות חדשות ופתרונים חדשים מבשרים את

בואם בעילומי, והציוניות המדינית, שהלכה תמיד בראש ובקומה זקופה, מרכינה כיום את ראשה, מסתפקת לצעדים ומגמגמת: „לאט־לאט, מעט־מעט... זהירות... מתינות... רק לעשירים, רק למומחים!...“ — הנוסחה עד גמירה כבר ידועה ושגורה מימות הבת־ציון בתקופתה הראשונה.

ואיה התביעה הצודקת? ומה בדבר ההבטחות וההכרזות?

השעה דוחקת, והשטן מקטרג, והסניגור משפיל קולו, מלומד בסבלנות הוא ומסתפק במועט, ומאות אלפי יהודים, מיליונים יהודים נרדפים על צוארם, מעונים בגיהנם של ארצות אויבינו, דוחקים את הקץ למען הציל את גופם ואת נשמתם, את חייהם ואת כבודם. וכשל כח הסבל של המעונים — וקול אחים נעלבים, נאנחים ונאנקים נשמע מסוף עולמנו עד סופו: „אם לא עכשיו — אימתי?“

עד מתי, עד אנה?

זהו מצב הרוחות בעולמנו עתה.

* * *

בעוד ימים מספר תפתח בשיקאגו הועידה השנתית, העשרים ושתים, של ההסתדרות הציונית באמריקה.

והועידה הבאה צריכה לשים לב למצב הרוחות השורר עתה בעולמנו בכלל ובקרב שורות הציונים בפרט.

ועל הועידה הבאה, שצריכה ומבטיחה להיות היותר חשובה, יהיה לפתור שאלות מעשיות עיקריות רבות, הדורשות בשעה זו פתרון שלם וגמור ושאין להוותן כיום בשום אופן באיזה „צריך עיון“, או להשאירן תלויות ומרפרפות בנשיבות תועות.

בפני המאורעות הגדולים והנוראים בעולם המדיני הכללי, בפני המצב הנוכחי והמיוחד בעולם הציוניות ובפני הנסיונות החדשים והקשים שקנינו בזמן היותר אחרון, הננו מחוייבים, אם יש תכלית ברורה לעבודתנו, להביא שנויים ותקונים נחוצים בעצם הסתדרותנו ואופן עבודתה, למען תהיינה מתאימות ומסכימות למטרתן הגדולה.

הצווי־המוחלט של שעה זו: הדרך בעבודה לאומית, בעבודה רחבה, בעבודה ציונית מעשית!

רק עבודה תכופה, גדולה וכבירה יכולה להציל את התנועה מקפאון, מהתנוונות...

אם יקראו לגדולות, להצלת האומה, אם ידברו דברים גלויים — אז גם יענה העם בגדולות.

ומאת הועידה הציונית הבאה צריכה לצאת הקריאה הגדולה אל העם, אל כל העם.

הַגּוֹרְמִים הַכַּלְכָּלִיִּים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

מאת

אהרן בי־ארי.

מה הן האפשרויות הכלכליות של ארץ־ישראל?

שאלה זו נחקרה, נדרשה ונשאלה כבר פעמים אין מספר. מלומדים רבים ושונים — בעבר ובהוה — עיינו בדבר וינסו לתאר לפנינו תמונה פחות או יותר נאמנה מהמצב והתנאים הכלכליים שבהם נתונה הארץ.

ובכל זאת — נודה ולא נבוש — עד היום הזה ידיעותינו בנוגע לאפשרויות הכלכליות בארץ עתידני קלושות מאד.

ובכן, מה הן האפשרויות הכלכליות של ארץ־ישראל?

האפשרויות הכלכליות של כל ארץ וארץ בכלל נקבעות על־ידי גורמים כלכליים ידועים, כגון: הקרקע, המים, המצב הגיוגראפי של הארץ, הדרכים והמסילות; התרבות, הכשרונות וההריצות של התושבים, ידיעתם איך להשתמש בגורמים הכלכליים, ואיך לנצל בה צרכן את האפשרויות הנתונות להם עכשיו.

ובבואנו לדון על־דבר האפשרויות הכלכליות של ארץ־ישראל, עלינו להתבונן גם אל המצב אשר בו נמצאת הארץ, אל אשר כבר נעשה בה, עלינו לדעת עד כמה הצליחו תושביה המעטים — למרות תרבותם הדלה ומדרגת התפתחותם הנמוכה — להשתמש בגורמים הכלכליים הכלליים. ידיעה מספקת באלה תתן לנו אספקלריה בהירה בנוגע לאפשרויות הכלכליות של הארץ בהוה ובעתיד.

עוד לפני מלחמת־עולם זו, בימי שלטון טורקיה בארץ, ימים אשר בהם העזובה היתה רבה בארץ, אנחנו מוצאים את תושבי ארץ־ישראל וסוריה עוסקים בחריצות בשלשת הענפים הכלכליים החשובים האלה: א) עבודת האדמה; ב) תעשיה; ג) מסחר.

עד כמה הצליחו תושבי ארץ־ישראל בעבודתם בשלשת הענפים הנזכרים, מוכיחות התוצאות, והן משביעות רצון. מהספירות הסטאטיסטיות של הקונ־סולים הישנים בארץ־ישראל אנו רואים, כי בשנת 1912 יבול אדמת ארץ־ישראל היה: חטה, שעורה, דורה, שומשמים, פולים, עדשים, אבטיחים, תאנים, רמונים, שקדים, ענבים, תפוחי־זהב, לימונים, אגוזים, צמר־גפן, פשתה, טאבאק וקנה־כופר (בצדון). גם צאן ובקר, דבש וחלב נמצאו בשנה זו לרוב בארץ.

מהספירות האמורות נראה גם כן שבשנה הנזכרה התעסקו בתעשיות אלה: עשית בורית, אריגת בד ומשי (משי לבד הוציאו דרך בירות בשנת 1912 בסכום של 3 מיליון דולאר), עבוד עורות, שטיחים, עשית כלים והיטים שונים מברזל, פלדה ועץ, כגון: צלוחיות, קערות, מנורות, וכדומה. מרכז התעשיות הידועות בבית־לחם, חברון וירושלים). עורות צאן ובקר,

גומי וכפינים גם־כן הוצאו מן הארץ בשנה זו ...

כל זה נתנה הארץ בימי הממשלה הטורקית, תקופה שבה שררו ערבוביה ואי־סדר כאין כמוהם בארץ־ישראל, תקופה שבה פגשו על כל צעד ושעל אבני נגף, מעצורים ומכשולים בדרך ההתפתחות הכלכלית של הארץ.

ומה תתן לנו הארץ בעתיד?

אם על־פי הגורמים הכלכליים הכלליים של הארץ נדון על עתידה של הארץ, אז נעלה מעל כל ספק, שארץ־ישראל תהיה בימים הבאים כבימיה הישנים מרכז המסחר והתעשיה במזרח הקרוב. ארץ־ישראל המשתרעת לאורך חוף הים הגדול עם חופיה ונמליה, ארץ־ישראל המשמשת בתור ארץ־המעבר לשלשה חלקי התבל, ארץ המבריחה שלשה קונטיננטים, רכוש תרכוש לה, בלי כל ספק, בעתיד, את העמדה הראויה לה.

האפשרויות הכלכליות בארץ־ישראל החפשית

תחת חסותה של בריטניה האדירה והנאי־ה תהיינה עצומות ובלתי־מוגבלות. אדמתה של ארץ־ישראל דשנה ופוריה; ימיה, נהרותיה, נחליה ומעיניה יספיקו שפע של מים להשקאה ולצרכי התעשיות השונות, אשר בודאי תתפתחנה בקרוב בארץ; מצבה הגיוגראפי הנעלה יגדיל ויפיץ את מסחרה בכל חלקי התבל, ורשת של מסילות־ברזל ודרכים תהיה פרושה בקרב הימים על כל הארץ להקל את המשא־ומתן בארץ עצמה ועם הארצות השכנות.

ובקרוב יגשו גם לבנין מסילת־ברזל מנהר פרת (מבגדד) ועד דמשק או אליפו. ומסילות־הברזל הקיימות כבר בין מצרים וארץ־ישראל בודאי עוד תתרחב ותתפתח יותר בעתיד הקרוב ותביא את ארץ־ישראל בקשר מסחר אמיץ לא רק עם מצרים, כי־אם גם עם כל אפריקה מן הקצה אל הקצה (על־ידי מסילת־הברזל הכף־קאירו).

עתידות ארם־נהרים (מיסופוטאמיה) גם ... הארץ גדולה ורחבת־ידים, ואחרי אשר יסללו צנורות להשקאת אדמתה ממימי נהרי פרת והדקל, יהיה אפשר לזרוע ולנטוע כל מיני זריעות ונטיעות על אדמתה הדשנה והפוריה. עתידה של ארץ זו גדול ביחוד בגידול צמר־גפן, ואין ספק בדבר, שארץ־ישראל תסחר ביבול הארץ ותשתמש בו גם לצרכי תעשיה.

חיפה, שעוד לפני המלחמה כבר תפס מקום חשוב במסחר הארץ, עתיד להתפתח עוד יותר ויותר, כי טראנזיט (כלומר: העברה בלי מכס) עצום יעבור דרכו לכל קצוי תבל. המסחר העצום שיתפתח בעיר הזאת, שעליה יהיה להספיק צרכי מיליוני אנשים בארץ־ישראל, ערב ואפשר גם בסוריה וארם־נהרים, יעשה איתה לגורם כלכלי חשוב והגון. כי ארץ־ישראל היתה עוד מימים קדמונים מלכת המסחר במזרח הקרוב — על זה יעיד שם העמים הראשונים שישבו בה: הכנענים. השם כנעני היה כבר, בימי קדם, שם נרדף לסוחר.

הפיניקיים הקדמונים השתמשו במצב הגיוגראפי המיוחד של ארץ־ישראל ובכשרונם המיוחד הפריצו את רשתם — רשת המסחר — בכל חלקי התבל הידוע אז.

היונים העתיקים — עם בעל כשרונות ותכונות מסחריות — הרגישו עוד בימי קדם את חשיבותה של ארץ־ישראל — ... ארץ ... אלפים מימי החשמונאים ועד תקופת ממשלת הרומיים ויביאו את הארץ בקשרי מסחר עם כל העולם.

נשען על כל אלה העובדות יכולים אנו להגיד, כי עתידה של ארץ־ישראל הוא מזהיר. הגורמים הכלכליים שלה נאותים ורצויים. עבודת האדמה, התעשיה והמסחר נמצאים אמנם בראשית התפתחותם, אולם הם מספיקים כבר עתה רוב צרכי התושבים; כדי שיפרחו וישתגשגו ענפי כלכלה אלה, זקוקים הם עוד לטפוח ולטפול על־ידי כחות עבודה הגונים ואנשים בעלי הון, מרץ ורצון כביר לעבוד לטובת הארץ.

עם ישראל, אשר זה כאלפים שנה צפה בכליון עינים אל הרגע הגדול אשר בו יוכל לשוב אל ארץ מולדתו לעבדה ולהפרותה בזיעת אפיו, ימצא בלי כל ספק את כחות העבודה, את ההון ואת המרץ הכביר הנצרכים עתה להרמת קרן הארץ. וארץ־ישראל אשר זה כאלפים שנה גלה עמה וכבודה, הודה והדרה, שוב היה תהיה לארץ צבי תפארת הגויים.

בכלל עשירים הריפורטים של הקונסולים השונים בפרטים מענינים מאד על־אודות יבול הארץ, התעשיות השונות והמסחר שאין הפצי לפרוט פה, מאשר מטרת מאמרי זה היא רק לתת לקורא השקפה כללית על המצב האיקונומי של הארץ בעבר הקרוב ואפשרויותיה לעתיד.

לְאָן? וּמִי אַתְּ, הַפְּלִאי.
הַלּוֹחֵשׁ אֵלַי מִן הַדְּמָמָה,
הַקּוֹרֵא לְמֶרְחָק לֹא־נוֹדָע
וּמוֹשֵׁךְ בְּיָד נֶעְלָמָה?...

לְאָן? מָה הַזִּיו שֶׁהִתְחַוֵּר
מֵעַב הַמֶּרְחַבְיָה וְאָדָה
וַיִּקְרַע בָּהּ חַלּוֹן־תַּעֲלוּמָה?
וַיִּמְשֹׁךְ בָּהּ נַפְשִׁי תְרֵדָה?

לְאָן? קְרָאתַנִי, הַפְּלִאי!
לֹא אֶשְׁאֲלָה, הִנְנִי יְאָרִים
אֶת עָנְיִי—וְשָׁלוֹם חוֹף־שְׁלוֹמִי!
שְׁאוּנִי אַדִּירֵי־מִשְׁבָּרִים!

אפרים א. ריביצקי.

בְּכִיָּה בֶּאֱלוּל

מאת

אברהם שוער.

1

נוהים ועורבים המה הלילות באלול.

שחור־אפל הוא הלילה ומלא עגמה של מסתורין.

בבוקר תקעו כבר בפעם הראשונה.

אחרי התפלה עמד רב נתן על רגליו, הרים את הטלית על ראשו, הפנה את עצמו אל הקיר, פרש אל קרן הזוית, אצל ארון הקודש, לקח את השופר העקום ושם את קצהו לתוך פיו, הדק בו את שתי אצבעותיו סמוך לשפתותיו כשהוא עומד מורכן קצת לפניו — ותקע...

נזדקר קול שורק חריף יוצא מבוהל ונדחף מתוך הקרן השחורה, קול עגום, מילל...

והקול מלא סוד ומטיל הוא אימה ופחד גדול, ומזהיר הוא הקול ומעיד ומעורר ומודיע...

תרו־או־או!... יום הדין הנה הוא בא, הימים הנוראים... עשו תשובה, הזהרו, אתם החוטאים, ממעשיכם הרעים, הכנעו, הגאים! הלבבות המאובנים ימסו!

דום נאנחים המתפללים בקפלם את טליותיהם, בשהם מלחשים את שיורי התפלות. טוב היה אילו יכלו להתעכב עוד במקום הקדוש, לעיין קצת בספר, להרהר בתשובה או לשמוע דבר תורה.

תקעו כבר...

וקרוב הוא יום הדין, קרוב מאד. שנה ארוכה וכבדה עברה עליהם מלאה חטאים ועבירות חמורות... אבל — מוכרחים הם ללכת אל השוק, אל החנות, אל המחסן או אל המלאכה, — אינם אלא בשר־ודם, בני אדם יושבי חושך...

כבר תקע השופר.

2

עבר כל היום בטרדות מרובות, בעבודה ובתקלות רבות, ולא היה פנאי להשוב אפילו רגע על־אודות הנשמה, להרהר קצת בתשובה — והכל מפני הפרנסה.

מרובים צרכיהם של בני אדם.

רב משה'לי „מגיד" דרש היום בין מנחה למעריב בבית־הכנסת הגדול.

שבה האם כשעיניה אדומות, נכנס האב בכובד־ראש שקוע במחשבות. הוציא משלחנו את רשימותיו ובנבואותיו, נאנח ויישב נבוך ויתחיל ויתעמק בחשבונותיו, — יושב ומורטן: תמיד עניני חול... תמיד החומר... עלובה היא הנשמה, אין משגיחין בה כלל... אין פנאי... והלא יהודי בן־תורה הוא...

אוכלים דומם ארוחת־הערב. דומם לוקח האב את הגמרא, מקרב אליו את הנר, יושב ופותח את הגמרא ומסתכל — הענין עמוק והמח מטומטם, „נתאפר" לגמרי. סוגר את הגמרא ולוקח ספר מוסר — יושב ומעיין בו — והעינים מתדבקות...

הולך אני אל בית־המדרש הירוק „לעיין" בספר, — אי־י...

ובית־המדרש הירוק קרוב מאד לביתנו, תלך דרך המבוא הצר והאפל — תפשוט ידך והרי הוא כאן.

וניחא לי ללכת דרך הרחוב, מרחיק אני ללכת, — כך ניחא לי.

הולך אני דרך הרחוב ועובר לפני ביתו של הרב.

3

עמום הוא לילו של אלול. לוטה צעיף שחור, ערפלי.

אלמים המה הלילות באלול, לא ידברו, לא ירונו, לא ילבלבו — רצינים המה ביותר.

את הכל כבר גמרו: גם שירת הזמיר המתוקה באביב העדין, גם רעמי הזועם של הקיץ החם. והפרחים — גם הם עומדים עגומים בקשוטיהם מימות האביב, אינם מתיפים עוד, — עבר זמן לבלובם; לא שעת פריחה היא עכשיו...

עומד לו הירח בקצה השמים הכהים, נראה שרוי הוא בצער: עמוק־עמוק במקום נסתר ברקיע זורח לו כוכב קטן, מאיר הוא סתם, לא כדי להאיר כונתו, — אין לו שום עסק עם דרי־מטה, מביט הוא עליהם בביטול גמור.

חרש, כמתגנב, הולך לי אני אל בית־המדרש. הולך ומחשבה אחת מנקרת במחי...

רוצה אני להסיח דעתי ממחשבה זו, רוצה ואיני יכול.

צריך ללמוד... צריך... צריך לפשפש במעשי...

מוטב היה אילו הלכתי לי דרך המבוא, — תפשוט ידך והרי בית־המדרש כאן...

על המפתן בודאי יושבת היא...

ברם, — לא אדבר עמה הלילה, אעברה־נא לי...

הנה הוא הבית. מרשרש עץ הלבנה העומד סמוך. יפה הוא הלבנה ואהוב לי מאד.

אהבתיה, — בימי האביב הראשונים היה מוציא מבינות העצים אושה כל־כך נעימה והשאית.

מלבין מה על המפתן.

הרי היא... חוה'לי בתו של הרב.

חוה'לי... עם חוה'לי מותר. קרובים, שארי־בשר אנחנו.

אמא אמרה זאת בפירוש. בקיאה היא היטב במגילת־היוחסין שלנו, — קרובים אנו... קרובים.

היו ימים ויוצא ונכנס הייתי בביתו של הרב. פעם אחת שאלתי אותו קושיה בתוספות והוא, רב נחום'צי. אמר, שאני עתיד להיות חתנה של חוה'לי, והוא צבט בחבה את לחיי. — כשספרתי דבריו לפני אמא, שמחה מאד.

עכשיו... עכשיו מתראים אנו רק בלילות... הלבנה רק הוא רואה אותנו יחד.

חרש מתקרב אני אל המפתן.

— חוה'לי ?

חשאי הוא הלילה באלול. רוח הליל, קריר נושב. מתנועע רגע הלבנה, מפרפר פרפור כל־שהוא וידום. חריש עומד הוא, דומם... לא יניע בד, לא יניד עלה — ופתאום יעלה שוב הרוח עליו, ינענהו, יעבור בין ענפיו, — וכולו הוא מרטט, מתלחש — עליו, המתחילים להצהיב, מששקשקים ומשירים עד המפתן מרבינד ומתלבטת השמלה הלבנה...

חוה'לי שותקת.

דוד'לי !... דוד'לי !...

— לך לך... אסור היום... תקעו בשופר... הרי אלול... הרי אלול...

— חוה'לי, רק נשיקה אחת, אחת קט־נה... נו, עבירה אחת קטנונית זו, האחרונה עד למחרתו של יום־הכפורים, — חוה'לי !

— אסור !... אסור !... אי לך, בחור ! אינך „ירא" כלל...

— נו, רק... רק את האצבע הקטנה... רק את הקצה של האצבע הקטנה, חוה'לי !

— לכה־נא... די... לכה־נא מזה, שוטה אתה, שלי... עוד יבוא אבא, יואה... הו, אינך ירא את השמים כלל וכלל !

והלילה חשאי, חשאי...

4

... והאיך יבש בורי...

באמצע המעשיה באתי, — הסבתא מספרת את מעשיותיה היפות מבית־העלמין העתיק.

הרבה ספורים נוראים ונפלאים יודעת הסבתא לספר.

ואף כי אין אני מאמין כבר בהן, אולם אוהב אני לשמען.

ונעשה אני אז שוב ילד קטן. נר כהה מהבהב על השלחן, הסבתא יושבת על מטתה כשאצבעותיה הצנומות רצות־רצות במחטיה בתוך פוזמקה, שהיא סורגת תמיד. אינה מביטה לעולם על הפוזמק ואינה תועה אפילו בעין אחת.

מימולה יושבת על הכסא האם וקולפת תפוחי־אדמה אל תוך הקדרה העומדת בחיקה. אחותי הגדולה יושבת לה אף היא וראשה היפה עם תלתלי־הזהב סמוך על ידה

הצדה, מבטת בעיניה הבהירות, הקרירות על הסבתא, והיא, הזקנה, מספרת...

— יהודי פשוט היה רב יעקב, — אל יכבידו עליו דברי, — יהודי פשוט היה, אולם נשמה...

נשמה היתה לו גדולה מאד.

הייט היה, בהצרות של הפריצים היה תופר. לוצינובקה היתה שייכת אז להפריץ, — עדה קטנה של יהודים היו בה, — לא יותר מעשרה בתי־אב.

על ההר אצל הברכה הגדולה עמד מנזר של דומיניקאנים, מנזר גדול. גלחים וכמרים רבים היו בו ; למטה, מתחת להר, סמוך אל הברכה בעצמה, עמד צלם גדול — האפרים מכל הסביבות היו באים אליו ושופכים שם את תפלותיהם.

זו היתה „טומאה" גדולה.

ושם הפריץ של לוצינובקה — גראף אסיפ קארניצקי, ימח שמו וזכרו.

תופר רב יעקב בשביל הפריץ והפריצה. הייט אמן היה.

וצעיר היה אז רב יעקב ויפה מאד, יפה כיוסף הצדיק.

ולפריץ היתה בת ושמה רוגנידה, ויפה היתה...

— הלא תכלם ! — נשמע רוגזו של אבא מן החדר הגדול, אשר ישב שם מתנמנם על הזוהר הפתוח, — הלא תכלם, בחור שכמותך, עומד כבר בשידוכים, יושב ושומע ספורי מעשיות של נשים. שמא תקח גמרא, תלמוד מעט ? אלול... אלול הלא היום !

5

לאורו של נר תפלה, הדולק על השלחן, יושב אני ולומד.

ולומד אני בקול ובניגון ובהטעמה. רוצה אני לפיים את אבא. ממולל אני באצבע, מושך ומסלסל את ה„אמר רבא" וה„אמר אביי", בתחילה עשיתי זאת בכונה לסמא את העין, אבל מתוך כך נמשך אני אל תוך העניין וכבר... שוחה וצולל אני ב„ים הגדול", דולה מרגליות מתוך קרקעיתו, יורד וחודר עד התהום, עולה וצף למעלה... ואבא יושב ממולי כפוף על ספר הזוהר והומה, והומה...

עברתי את המקום הקשה ויצאתי בשלום, והנה — באמצע המדבר הגדול והנורא — נאות שדה יפה ונחמד, אגדה... והאגדה מספרת על דוד המלך. אוהב אני את האגדות...

כנור היה תלוי למראשותיו של דוד וכיון שמגיע חצות לילה, מנשב רוח קל ונעים ומכה על הנימים של הכנור והכנור מנגן מאליו...

שוקע ראשו הכבד של אבא העיף והוא מנמנם...

ועל השלחן דולק נר התפלה, מצליף את שלהבתו הצהובה למעלה ולמטה ומרקיד על־גבי הכותל צללים

מרטטים ומתהוללים במחול פראי, זר. מאיזו מקום חבוי מגיע קולו של הצרצר. דרך האשנב הפתוח חודר רוח אלול קריר, חריף, מרענן. נשמע רשרושם של שני האילנות, העומדים מעבר מזה לרחוב. בחדר שוררת דממה. יושב אני ומהרהר על כנורו של דוד: אילו היה לי כנור עם נימי זהב כזה, הייתי בוחר לי עכשיו לשבת מתחת לחלונה של הוה'לי והייתי „הומה" לי שירים כיונה זו העורגת. את כל לבי הייתי שופך לפניה בהמיתו של כנור...

ומן החדר קולט אני דבריה של הסבתא:

— וכשטוענים לפניו, והטענה צודקת, ושופכים עוד דמעה זכה, אז... אז מרעידות אותו הדמעות! והוא שומע וקם ועולה והולך... ופתוחים לפניו כל השערים, ונבקעים לפניו כל הרקיעים, ואין כל מחיצה סותמת לפניו את הדרך, ונכנס הוא לפני־ולפנים בלי נטילת רשות ממי שהוא, והותר הוא חתירות גדולות מתחת לכסא־הכבוד, ועולה הוא ומגיע ועומד לפני הקדוש־ברוך־הוא בכבודו ובעצמו, — עומד כל־כך סמוך במקום כזה, שאין כל בריה יכולה לעמוד...

ואם ה' מקבל את התפלה, אז ממהר הצדיק לבשר... ומבשר הוא באופן כזה: במקום שנפלה הדמעה יצמח איזה פרח יפה... כל הזוכר את המקום בו נפלה הדמעה, יוכל לבוא ולראות בעצמו את הפרח... אם עולה פרח במקום ההיא, בידוע, שהתפלה נתקבלה ברחמים רבים. וקוראים לקבר הזה: פרחי דמעות...

— פתח רבן שמעון ואמר: כד מטא... — מזמזם האב מתוך תנומתו.

והשאי, חשאי הוא הלילה, חשאי ורציני ומלא צער של מסתורין.

ה„מזרחי" במזרח

מאת

ישראל פניני

ישנו נגע ממאיר בחברה האנושית וליבנטיות שמו.

כל מדה נאה, כל מנהג טוב ומשובח פרי התרבות האירופאית, שיש בו מן ההוד והיופי במקומו, הריהו הולך ונשחת, הולך ונפגם, כשהוא נתרר בצורה המיוחדת של חידק זה.

הרי, למשל, התרבות ה„מצרפתת" במצרים. כמה נאה ויאה היא במקומה ובמקורה, אלא כשהיא נכנסת למסגרת הליבנטיות ניטל הכח החיוני שבה, והיא נותנת טעם לפגם; היא פושטת את צורתה המקורית, הטבעית, ונהפכת לתרבות מלאכותית, שזיופה מתבלט על־ידי הגהוץ החיצוני שבה, הבא לכסות את הרקבון הפנימי ולמלא את חלל הריקנות שבקרב.

ומכיון שכל מה שברא הקדוש־ברוך־הוא באומות העולם ברא, כידוע, כנגדן בישראל, הדין נותן, שגם בני

הדבר הכפפות הזאת, שגם ה„מזרחי" ישני יקלוט לתוכו המון דעות, השקפות ומדות ממערבא שלנו, כביכול, ולתבקן בסמי הליבנטיות. לדוגמה מעין זה תשמש לנו הסתדרות ה„מזרחי" ופעולותיה בארץ־ישראל.

הסתדרות זו, שימות קיומה בגולה הן בערך בימי קיום ההסתדרות הציונית הכללית, היא די מפורסמת וברורה לכל מי שבקי במהלך התפתחות הרעיון הלאומי שלנו בחצי היובל האחרון: אנשים בעלי הכרה דתית טהורה (להבדיל בין זו ובין השאיפה ה„אורתודוכסית" — מושג זר לגמרי לרוחנו ולהויתנו הלאומית ולקוח בהקפה מבני יפת), שיחד עם זה הם מסורים בכל לבם לרעיון הציוני, נכנסו בתור הטיבה מאורגנת להסתדרות הציונית הכללית כדי ליצור את הסינתיזה — ההכרחית והאפשרית, לפי דעתם — בין הדתיות והלאומיות העברית, ולהשפיע בתוך הציונות על הרבנים האדירים בישראל, שטרם הגיעו לידי בגרות לאומית, להסביר לאלה, שהציוניות וכפירה דתית היו בעיניהם כשמות נרדפים, כי כבת הכפירה אינה בציוניות, אלא בטבע הדור הצעיר והיהיר, והציוניות אינה מין אפר פרה אדומה הבא לטהר טמאים ולטמא טהורים, אלא יש לה מטרה מרכזית אחת — שיבת ישראל לארצו, ועניני הדעות בנוגע לדת אינם נכנסים בתחומי עבודתה ומסורים הם ללבו של כל אחד ואחד.

ככה הבינו את תעודת ה„מזרחי" מיסדי ההסתדרות ז', מסביב של הרב ריינס ודכותיה, בראשית התהוותה, ומיסודי רעיון זה עבד ה„מזרחי" במשך כמה וכמה שנים בתוך ההסתדרות הציונית ויצר לו בה עמדה מיוחדת, מבלי נטות אף פעם מעבר לגבולין.

וגם אחרי שבא נחשול של פולמוס פולטבה בתערובת אורתודוכסיה פפ"דמית ויבלבל את מחיתיהם של הרבה מהאדוקים בישראל, נשאר ה„מזרחי" נאמן לשיטתו ועמד בקשרי מלחמה עם הכחות החשוכים, שרצו להאפיל בטליתם השחורה על המאיר שביהדות ולהפוך את הדתיות העברית הבריאה לשאיפה לאפוטרופסות דתית יתירה מיותרת על פי דין העברי. ישים שמתי ונידוי, כתבי פלסתר וגלויידעת מחופ"קים, אדמו"רים יפתם „ידידים טובים" לא הועילו להעביר על דעתם את חברי הסתדרות ה„מזרחי" בארצות הגולה ולהסיר את לבם מההסתדרות הציונית. הללו אחזו בעיקר, כי אין להפוך את האמונה שבלב ליצר הרע של השתררות דתית ואין לבאר את המושג „סופר" — צורבא מרבנן — במובן „קליריקאל" ותורת הסופרים — בשיטה קליריקאלית.

מה שאין כן כאן, על אדמת ישראל.

כה הגיעה השיטה של הגמוניה דתית על כל עניני החיים, שנולדה בפולטבה והתפתחה על־ידי „אגודת ישראל" לשלמותה הגמורה בצורה הכי מגושמת.

הליבנטיות אכלה את ה„מזרחי".

אין לו ל„מזרחי" המקומי הבנת ערך האחוד הלאומי, שהדריך רבית מיבי הסתדרות זו באירופה ואמריקה; חסר לו גם המרץ הדרוש כדי להלחם עם כל פורצי גדר

המשמעת, ואחרי החצים הראשונים שפגעו בו היריות מצעי״ק תוב״ב אחוזיו „צירים״ יחבוים...

ולא זו בלבד, אלא במקום לעמוד כחומה בצורה נגד השביעית היהדות בגינה הירושלמי, שאין כמיתה לזיוף ונוול בכל ארצות פזורנו — במקום להלחם בכחות המהרסים האלה בשעה אחראית של הכרח פנום לאומי, באה הסתדרות ה„מזרחי״ ומצטרפת ליקירי ירושלים ונושאי „דגלה״, ומצלילי האקורד הירושלמי, המכריז ב„נעימה רדישה״, כי צריך להתחיל ב„פעולות ממשיות״ כדי לבטל את ההחלטה על־דבר זכות בחירה לנשים. מגיעה אלינו גם בת־קולה של הסתדרות ה„מזרחי״ בארץ־ישראל, סניף ההסתדרות העולמית הזו, שחבריה באמריקה — שיש ביניהם הרבה ארוקים לא פחות ממספרם באה״ק — לא חששו כלל וכלל לשתף בועידותיהם מספר הגון של חברות־צירות.

זה נותן מקום לקבוע בתור הנחה ודאית, שנקודת־הכובד של התבדלות ה„מזרחי״ המקומי מהפחות הלאומים־דימוקראטים שבארץ היא לא ב„סדר נשים״, אלא בכל סדרי החיים שלנו.

בשאלת סדור החיים הכלכליים בארץ דרפו של ה„מזרחי״ ברורה וגלויה: אותה הדרך הסלולה של האדיקות הבעפ״ב הטפוסית, שדשה בעקבותיה את המצוות שבין אדם לחברו, את התוך המוסרי שבתורת ישראל ומוציאה ידי חובתה זו בהתהדרות כלפי שמיא, מחליפה את התורה שבלב בדקדוקי עניות כקוצו של יו״ד, בחוקים יבשים שמקומם מעבר לחיים. ועידת ה„מזרחי״ באמריקה מחליטה על־דבר הלאמת הקרקע והבריה היושבים בארעא קדישא ומדקדקים במצות תרומות ומעשרות „דחמיר טובא״ ובשאר המצוות התלויים בארץ שוכחים — או משכיחים לעצמם — מקרא מפורש „והארץ לא תמכר לצמיתות״, כשהענין יוצא מסוג הלכתא דמשיחא ונוגע לחיי ההוה. ומהי פעולת ה„מזרחי״ בנוגע לסדור החיים הרוחניים בארץ?

פעולתו במקצוע החנוכי — היסוד העיקרי, שעליו נשען הבנין התרבותי של העם — מתבלטת רק בטענת אי אפשי בשיטת החנוך המקובלת בצבור החפשי, ביחסו השלילי לטפוס בתי־הספר הקיימים בארץ, אך פעולה היובית־ממשית, תכנית של בית־ספר התי־לאומי־אנושי — אפילו לשם נסיון גרידא — עוד לא הראה ה„מזרחי״ לא בשכלול בתי־הספר מהטפוס הישן ולא בבהוד בתי־הספר החדשים. בבתי תלמוד־תורה והישיבות, שהפרוץ מרובה בהן על העומד, לא ניכר עדיין עד עכשיו שום שנוי לטובה ומחרבות בתי־האולפנא הללו עולה אלינו בת־קולה של השכינה הלאומית המנהמת כיונה: אוי להן לבריות העלובות, תינוקות של בית רבן בישראל, המסתמאים ונחנקים מחוסר אור ואויר; וי להן לגופות ונפשות הצעירים הנקרבים על מזבח המולך של מסורת קפואה ומאובנה...

רוב בבתי־הספר החדשים, כביכול, של ה„מזרחי״ מיסדים ה„תחכמוני״ וכדומה לא נעשה עד עכשיו נסיון

כל שהוא לשנות את תכנית הלמודים הכלליים באופן יותר מתאים לתביעת הלאומיות המקורית, וכמקודם כן גם עכשיו מתורגמות רשימות רוב הלמודים הכלליים ממקורות לועזים — לפעמים אנטישמיים (אראה בנחמה, אם לא ראיתי פעם אחת ברשימות הדברי־הימים של תלמיד ה„תחכמוני״ ביפו כתוב מפורש: „כי הגזע הארוי עולה על הגזע השמי בהתפתחותו, הרגשתו ומוסריותו״, ממש כמו שהרבי־המורה קרא במקור הגרמני...), ובנוגע ליחס ההדדי שבין המורים והתלמידים בבתי־הספר האלה, יודעים הרבה יחדים לספר על־דבר ידים — ידי פדגוגים ששלטו בהם... ואפילו במקצוע הפצת ידיעת התורה בין ההמון — עבודה, שלכאורה היא צריכה לתפוס את המקום הראשי בפעולות ה„מזרחי״ — לא נקפה ההסתדרות ה„חרדה״ אף באצבעה הקטנה לשם הענין הזה.

יתר על כן: חברת „תורה״, שנוסדה לפני שנים אחדות בתל־אביב כדי לקבוע שעורי־ערב תמידים בלמוד תלמוד בעברית — הופעה שלא היתה כמותה מימות רבי יהודה הנשיא — שהשתתפו בהם חלק הגון מהצבור העברי שלא ניתק עוד לגמרי מהטראדיציה של „גרסא דינקותא״, ובכללו גם מספר לא קטן של תלמידי בתי־הספר — חברה זו, שרבים מהחפשים התיחסו אליה בכביד וסימפאטיה, גם היא נהרבה בעטיו של ה„מזרחי״ שאחז בשיטת הפוליטיזאציה של הדת ועשה את התורה קרדום לחפור בה בהטיפו, כי לא למוד התורה הוא העיקר, אלא השמירה עליה, וכחה של פוליטיקה לשם שמים יפה מהתורה לשמה. הגורם העיקרי להופעת ה„מזרחי״ הארץ־ישראלי בצורה האמורה הוא, לפי דעתי, חוסר בסיס בריא על יסוד שאיפות אידיאליות, זה שה„מזרחי״ המקומי לא ינק את רעיונותיו ועיקריו מהתרבות העברית המקורית, שהיתה גנוזה באוצר נשמת היהדות הדתית במזרח אירופה — ובעיקר ברוסיה, זו שהאצילה מהודה גם על התנועה הלאומית הצעירה וגלתה לה את מקור האהבה הנאמנה, מסירות־הנפש הקדושה לכל עניני האומה, זו שהחרתה על דגלה: „עקביות והגנת הפרינציפים בלי שום פשרות וותורים״, סיסמה זו שנתקיימה ביהדות הרוסית בתקופות שונות, אם בימי וואלוזין או בימי הארקוב...

יפו, כ״ד תמוז תרע״ט

נ. ב. אחרי התיכת מאמרי זה הגיע לידי גליון ל״א לעתון „הדשות הארץ״, שבו מסופר, כי ועד הסניף הירושלמי של הסתדרות ה„מזרחי״ החליט לא לסדר בשמו אזכרה להרצל ביום כ׳ תמוז, באשר זה יכול להרגיז את החרדים בירושלים. עובדה זו מוכיחה גם־כן עד כמה נכון תאור פרצוף ה„מזרחי״ בארץ־ישראל, כמבואר לעיל.

י. ב.

אַחַד־הָעָם שֶׁבְּעַל־פֶּה

מאת

ז. קוטלר.

א.

החכמים, החוקרים והפילוסופים, הנם תמיד ברורים ומובנים בדבריהם ובנאומיהם הרבה יותר מאשר בכתביהם ובספריהם, אפילו אלה הכתובים בסגנון קל ובשפה צחה.

סבות הדבר רבות הנה, אבל הראשיות שבהן הנה אלה:

החכמים בכלל אוהבים את הקיצור בכתביהם ובספריהם, והם ממש שוקלים ובוחנים את כל מלה וניב, — מלבד זאת, עוסקים המה תמיד בענינים עמוקים ורצינים למאד, שאינם לפי שכלו המוגבל ולפי השגתו הפעוטה של הקורא הרגיל וההמוני.

ולהיות כי הספר הנדפס הוא קנין כל המון הקוראים, מגדול ועד קטן, כי על כן צריכים החכמים להיות זהירים בדבריהם שבכתב, ואמנם ככה הם גם נוהגים.

מכסים המה בספריהם על דברים שאינם בעד כל „קהל הקוראים", כי־אם בעד המלומדים והמבינים, ובעד אלה האחרונים די להם להחכמים בספריהם רק להעיר אפילו ברמז קל...

לא כן הוא הדבר בנוגע לנאומיהם ושיחותיהם של החכמים האלה, שהנם תמיד ברורים ומובנים למדי, עם כל עומקם ורצינותם.

הדברים שבעל־פה נאמרים לא לפני העולם כולו, כי־אם לפני קבוץ, גדול או קטן, של אנשים הידועים להנואם; והחכמים הזהירים בדבריהם לא יעלו על הבמה לדבר לפני קבוץ של אנשים, או אפילו לפני יחידים, הזרים להם; וכשמדברים המה לפני יחיד או לפני קבוץ, אז כבר יודעים המה, שאפשר לדבר על הכל בגלוי ולא בסתר, ברור ולא ברמז...

כי הנחתי זאת היא צודקת, יעיד גורלם של ספרי החקירה והפילוסופיה מאז ימי־הבינים עד הזמן האחרון — מצד אחד, וגורל פתגמיהם של מחברי הספרים האלה — מצד שני.

בה בעת, שכל ספרי החוקרים, כהעתיקים, כן גם החדשים, היו תמיד נזקקים לפירושים ובאורים, היו פתגמי אותם החכמים עצמם פה ברורים ומובנים, עד שאינם צריכים לשום פירוש וביאור...

גם גורלם של ספרי הפילוסוף העברי הלאומי בזמננו, מר אחד־העם, עם היותם כתובים בשפה כה ברורה ובסגנון כה קל ויפה, — עם כל זאת גם גורלם היה כמעט כגורל כל שאר ספרי הפילוסופים העתיקים והחדשים, וההבדל היחידי בין ספריו לספריהם הוא רק זה, שבכתיבת הפירושים והביאורים להאחרונים התעסקו אחרים, ובכתיבת הפירושים והביאורים לספרי של אחד־העם התעסק בראש וראשון הוא, אחד־העם, בכבודו ובעצמו.

עובדה היא, ששלשת הפרכים האחרונים מכתביו, אשר נדפסו עד עתה, אינם בפועל אלא רק פירושים וביאורים להכרך הראשון של כתביו.

ואם חפצים אתם לעמוד על דעתו של אחד־העם בנוגע לשאלה זו או אחרת, שטפל בה אחד־העם בהכרך הראשון מכתביו, אז צריכים אתם לקרוא גם את כל יתר פרכי כתביו מראשיתם ועד סופם, ורק אז יעלה בידכם, אם רק הנכם קוראים נבונים, לרדת לסוף דעתו.

לא כן הוא הדבר בנוגע לנאומיו של אחד־העם.

בדבוריו ונאומיו היה אחד־העם תמיד כה ברור ומובן, עד שכל שומעיו ידעו תמיד ברור את כוונתו ודעתו באיזו ענין שעליו נאם.

עם היותו נואם מצוין ומענין למאד, עם כל זאת היה אחד־העם נוהג, באודיסה, להשתתף בויכוחים פומביים, באספות, בבאנקטים וכדומה, רק לעתות רחוקות, וגם זאת אך ורק אז, אם ידע מראש לפני מי הוא עומד ומי הם שומעיו, וכשעלה על הבמה, היה כבר עולה לא בתור נואם רגיל ופשוט, החפץ להראות את כחו בפיו, כי־אם בתור לוחם, כלומר: להביע את דעתו ורעיונותיו הוא, בשאלה זו או אחרת, וגם ללחום על רעיונו והשקפתו שהביע שהאמין שהיא היא האמתית, הישרה, הנכונה והצודקת.

ויען כי אי־אפשר ללחום וגם לנצח ברמזים ובסתרי תורה, יהיו גם היותר חריפים ועמוקים, כי על כן היה מדבר דברים ברורים למדי, והיה מגלה את כל לבו ומביע את כל דעתו בנוגע לאותו הענין שטפל ודן בו, ובאופן כזה גלה בנאומיו הרבה מאד מכל מה שכסה והעלים בכתביו.

בתור אחד ממעריציו ובתור עתונאי וסופר קבוע, באודיסה, בעד עתונאים עברים ויהודים שונים ברוסיה ומחוצה לה, הייתי תמיד בא **לשמוע את נאומיו של אחד־העם וגם הייתי תמיד מציין את דבריו העיקריים** והיסודיים שבנאומיו, ולפעמים גם את ריבם, בספר־הזכרון שלי, ששמש לי בתור חומר למכתבי ומאמרי.

ומספר־הזכרון שלי הנני מעתיק ציונים משלשה נאומים, שנאם אחד־העם בשתי אספות שונות ובזמנים שונים וגם בבאנקט אחד, לכבודו של המורשה הציוני בקישינייב, הד"ר ברנשטיין־כהן, ערב יציאתו לארץ־ישראל.

בשלשת הנאומים האלה הביע אחד־העם דברים כאלה, בנוגע להציוניות המדינית והחיבבית ובנוגע למצב היהודים ועתידותיהם ברוסיה, שלא הביעם באופן כל־כך ברור בכל ארבעת הפרכים של כתביו.

צריך אני למסור פה מודעה להקוראים, כי בכל האספות הנזכרות דבר אחד־העם רוסית, כנהוג וכנדרש אז ברוסיה, וכי על כן אם שפתי העברית וסגנוני לא

ימצאו חן בעיניהם, אז לא יאשימו בזה את אחד־העם הנואם בנאום אחד המתנגב.

הציונות החובבית.

בחודש מרץ, שנת 1904, היתה באודיסה אספה כללית של חברת חובבי ציון ברוסיה, שנקראה במטרה לחדש, לשנות וגם להרחיב את ספר התקנות של החברה.

הוצעו אז הצעות שונות וביניהן גם זו: למחוק מספר התקנות, בנוגע למטרת החברה, את המלים: „החברה נוסדה במטרה מיוחדת של מוסד צדקה“.

מר אחד־העם התנגד אז לכל החדשות והתקונים בספר התקנות, ובנאומו הגיד, בין יתר דבריו, גם את זאת:

„כל ההצעות שהובעו פה וגם כל הנאומים שנשמעו כאן קולעים כולם למטרה אחת, והיא: כי חברתנו תפטר סוף־סוף ובבת־אחת מאופי זה של מוסד צדקה שהיה לה עד עתה.

„כנראה, חושבים פה הכל, כי סבת אי־הצלחתה של חברתנו וגם ועדה הוא רק אותו הסעיף בספר התקנות הדן על מטרת החברה, וכי על כן דורשים המה, כי ימחקו את המלה „צדקה“ מספר התקנות ואז, בטוחים המה, שחברתנו לא תהיה עוד חברת־צדקה.

„אבל זאת היא טעות גדולה.

„איך שתתפוץ החברה, או יותר טוב לאמר: הועד, שהציע את ההצעות האלה, — וכמה שישתדל הועד להפטר מאופי זה של מוסד־צדקה, שיש לו על־פי ספר התקנות שלו הישן, לא יוכל להפטר לעולם מאופי זה, אפילו אם תתקבל ההצעה למחוק את המלה „צדקה“.

„חברות קולוניזאציוניות אמתיות, שאי־אפשר להכניסן בחוג של מוסדי צדקה ישנן, גם אפשריות. הן שלש:

„קולוניזאציה של ממשלה או ממלכה, המתעסקת בישוב וישכלול אזרחיה.

„חברה קולוניזאציונית, שנוסדה בכדי לשכלל את חבריה, או —

„חברה קולוניזאציונית סינדיקאטית, שמטרתה להרויח כסף.

„הקולוניזאציה ממין הראשון והשני, מטרתה להיטיב מצבם האיקונומי של אזרחים או חברים עניים ולהמעיט באופן כזה את מספר העניים בארצה של הממלכה המתעסקת בקולוניזאציה, או להמעיט את מספר העניים בחברה הקולוניזאציונית.

„והקולוניזאציה ממין השלישי מטרתה היא להרויח כסף בעבודתה ובעסקיה.

„אבל חברה כזו שלנו, המאספת כסף בכדי לתמוך ולעזור לא את חבריה, כי־אם רק אחרים, ומבלי לקבל שום שכר בעד עבודתה זאת, חברה כזו נאלצת להיות ולהשאר תמיד רק חברה של צדקה.

„אם לוקחים אתם כסף מחברים ואין אתם נותנים להם מחירו שום דבר, אז הנכם מקבלים נדבות, והכסף הנאסף אצלכם באופן כזה הן מנות של צדקה.

„יפה היא ההכרה של העובדה המעציבה, שעם כל השתדלותה של חברתנו להשליך מעליה את צעיף הצדקה שלה, עם כל זאת תשאר מוסד של צדקה כשהיתה, ולא יועיל לה שום דבר, אפילו אם תשתמש נגד זאת בכל האמצעים שבעולם.

„יען כי לחברה כזאת, המאספת נדבות, באים, כמובן, רק עניים ודורשים עזרתה, והחברה צריכה ומחויבת למלאות את משאלותיהם, יען כי היא מאספת ומקבלת נדבות. ובעד מי מאספים נדבות, אם לא בשביל העניים?

„אילו גם היה לחברתנו הון כביר כזה הדרוש לחברה קולוניזאציונית, גם אז לא היתה יכולה לעשות אחרת ולא היתה יכולה להפטר מהעניים המבקשים עזר ותמיכה, וכל תוצאות פעולותיה ועבודתה היו גם אז רעים ומרים כמו עתה. ויק"א תוכיח עד כמה צדקתי בדברי.

„הן ליק"א יש כבר הון רב למאד, ועם כל זאת כל פעולותיה מאפע, יען כי בתור חברה הנותנת ואינה מקבלת היא בהכרה מוסד של צדקה, וצדקה אמנם תציל ממות, אבל לא תתן חיים...

„אמנם חברתנו נוסדה רק במטרה להיות חברה קולוניזאציונית ולא חברה של צדקה, אבל פעמים רבות יקרה בחיי העמים שמיסד מטרה ידועה, ואחר שיתנגש עם החיים הממשיים פנים אל פנים, יבחר לו מטרה אחרת.

„כדבר הזה קרה ל„חברת כל ישראל חברים“, שנוסדה במטרה מדינית ובמשך הזמן קבלה מטרה חנוכית, ועוד מקרים כאלה. וכמקרה זה קרה גם את חברתנו, שנוסדה אמנם במטרה להיות חברה קולוני־זאציונית, אבל תיכף נוכחה, כי המטרה הזאת ממנה והלאה, ולולא נמצאו אז קולוניות בארץ־ישראל, כי־אז היה הועד נשאר בלי עבודה, ואפשר גם שהיה צריך אז להסגר, אבל להצלחתו או לאסונו, נוסדו אז, על־ידי רוטשילד, קולוניות בארץ־ישראל, שמהרה באו עד משבר ואז... מצא לו הועד עבודה.

„רואה הוא הועד, כי איננו מסוגל לעבודה פוריה ורחבה, ובכן הוא חפץ, כי לכל הפחות יהיה ספר התקנות שלו מסוגל לעבודה פוריה ורחבה, ואם אין באפשרותו לעשות דבר טוב בפועל, אז חפץ הוא שיהיה לו על כל פנים אופי ותוכן יפה ונאה בכתב...

„אל־נא תשכחו, כי אין חברה קולוניזאציונית כזו וגם לא תהיה בעתיד חברה כזו, אשר בעזרת צדקה ועסקנים לשם מצוה תוכל לברוא ומה גם לשכלל ישוב מאורגן: יחד אציליו נשגב, הויות רעיונות ידועים, מיסד משונה כזה.

„הועד טעה וטועה בחשבו, כי בעזרת עסקנים שונים אפשר ליסד ולשכלל אי־זה דבר של קיום; וראיה לדבר היא העובדה, שכל תוצאות עבודתו ופעולותיו של הועד בכל משך שנות קיומו המה — אפס“...

הַחִנּוּךְ הָעִבְרִי בְּאַמֶרִיקָה

(הרצאה שנקראה לפני ועידת ציוני-הגליל בריטמכים דאיהאיו)

מאת

ש. ב. מקסימון.

בכל עת שמגיעה אלי קובלנה של אחד השרידים, ביחוד מן הדרים במטרופולין, על נוול היהדות באמריקה, אני חושדו, כי מרוב טובה הוא נידם. וזושב היא בעיר מרובה באיכריכים מישראל במקום שיש סביבה יהודית גדולה, גם סביבה עברית קטנה, — ואף-על-פי-כן אינו שמח בחלקו. אולם יעזוב-נא לזמן-מה את הכרך הגדולה וירד לאחת העיירות המעטות בתושבים בני-ברית ותחדל התאוננותו; ולא מפני שהקהלה הגדולה בבחינת ארץ-ישראל היא, אלא משום שהקהלה הקטנה מדבר-שממה היא בבחינת הרגש היהודי.

לפני יותר משנה נתגלגלתי לעיירה אחת שכזו, ואשתמש בה ובמה שלמדתי בתוכה לציור הענין. בעת ההיא היה יוצא שם לאור שבועון ישראלי בשפת המדינה, שהיה מקדיש בדיבור „רדשית" מחייהם הפרטיים של „פני" העיר, הם, נשיהם ובניהם ובנותיהם, לרבות מרכבותיהם; ומיעוטו הוקצע לידיעות מחיי הקהלה המקומית. ובין הידיעות מסוג האחרון תפסו מקום בראש עסקי שתי אגודות, שמתיכן מישתקפים פני הדור.

הראשונה היא „אגודת בנות העברים (Y. W. H. A.), שכמותה לא מעטות במדינות-הברית, ושנוסדו מתוך התחרות באגודות הנוצריות, הנקראות בשם מעין זה. האגודות הנוצריות ראויות לשמן, לפי שכל פעולותיהן טבועות בחותם הנצרות, ולפעמים הנצרות הצרופה. ובאגודות בנות-ישראל במה הן עוסקות?

בעיון רב קראתי את המדובר בהן באותו עתון. שבוע ראשון הודיעו, כי באספה המוצלחת של האגודה נעשו שתים-עשרה וחצי תהבישות בשביל החיילים הפצועים שבאירופה. נאמר שניש פעמים שתים-עשרה מנות וחצי של גלידה, והנאספות לא זזו משם עד שיצאו במחיזות. שבוע שני לא הספיקו לעשות תהבישות, מפני שדנו כל אותו הערב בדבר המחולות לחיילים וספנים ומעופפים (העיר מוקפת מחנות של חיילים), שהאגודה מתכוננת לערוך בשבילם; שבוע שלישי הוחלט לרחות את נשף-המחולות להיילים, מסבה שאינה תלויה באגודה, חלילה; שבוע רביעי שב ענין המחולות ועלה על הפרק; ולסוף נתבשרנו, כי — בעזרת השם ובעזרת החיילים והספנים והמעופפים — עלה הנשף יפה.

וכשנכנסתי דבר פעם אל „בנות העברים" הראיתי עבודה אחרת, יהודית ורוחנית, בהוספה ל„עבודת-המלחמה" שלהן, — ענו לי, מתוך ריקודים, כי שעת-חירום היא השעה, שעה שאין הלב הדואב פנוי לכל מיני מותרות שהם, כעבודה רוחנית בכלל ועבודה יהודית בפרט. תעבור שעת-החירום — ונראה.

והנה עברה שעת-החירום, כי נכרתה שביתת-נשק באירופה — וראינו. ימים קשים הגיעו אז לאגודתנו: החיילים לא נפצעו עוד בשדה-המערכה שמחוץ-לארץ, והחיילים הנמצאים בארץ התפרקו את כלי-זיינם ושבו איש-איש לעבודתו ולדאגותיו; — והיתה סכנה צפויה לאותה אגודה שיפסקו המעשים, מיגיעותיה הדברתיים. אולם שומר-ישראל לא ינום ולא יישן; אותה שעה הזמין להם הקדוש-ברוך-הוא, לבנות עם-בחירו, אכסניה כשרה לאכפותיהן, והיא בית-כנסת אורתודוכסי נדחה העומד ריק ושומם רוב ימות השנה, בין בחול בין בשבת; ועמדה להן זכות המקום-הקדוש, שתמצא רפואה למכתן. זהו דבר ה„רפואה": החיילים הפצועים למחולות אמנם אין עוד במספר מספיק; אבל כנגד זה ישנם החיילים השבים ויוצאים משדה-המערכה וכששבים הגיבורים ובאים הביתה הרי הם מוצאים בית-מדרש-פינה שעמדים תחת הויית-ננשית. ויפה מצוה על בנות-ישראל להנעים את חיי השבים בכל מה שאפשר בידיהן — על-ידי קבלת-פנים בסוירינאדות. ומדי ערב בערב הלכה משלחת של בנותינו — ורק בנותינו — אל מעיינות הגבורים יצאי עירם מכריז בנגינות ובשירי-אהבה.

אשרינו!

חברתה של אגודה זו היא אגודת צעירים, ו„דיהירש" שמה. הבנים הרי הם גאונם ותפארתם של כל בני-העיר היהודים, אורתודוכסים וריפורמים כאחד. הראשונים מתגאים בהם משום שבניהם הם; והאחרונים מתפארים, כי הם יורשיהם הרוחניים, העתידים להיות נושאי דגל הריפורמה בקרב הימים. בני הריפורמים עצמם אינם זוכרים עוד קורות העשיריות של אבותיהם בראשיתה.

גם אגודה זו נודעה במפורסמות. ואירע הבנים צעירים על הבנות בגמילות-חסדים, המצויה ברבבות היהודים. לפני זמן-מה נראה בעיר אספת-מחאה כנגד הטביחות באחינו שבפולניה, ונתבקשו בני האגודה הזאת להביא ויהשתתף באותה אספה. על זה השיבו בריחקיות, כי בו בערב תהיה אספה של אגודתם, — ואספתם ואספת היהודים - אספתם קודמת. אמנם יש יהודית בבישופינים כי אותה אספת-מחאה, היא עצמה היתה צריכה למחאה; מפני שמבריני הציונים שהיו המתקדמים בדבר הצטיינו בענוה יתירה ומסרו את הענין כולו לידי אנשים משלנו שאינם לנו, והללו העמידו שלשה כומרים — אחד פרוטיסטאנטי, אחד קתולי, ואחד יהודי— להיות לנו לפה. וקם האחד ודרש לפני הנאספים היהודים על בשורות הנוצרים עשית הוי, על דאיר היריע יצרירים המאמינים בישו-המשיח. והשני הודה, כי מעשי-פרעות יאפילו ביהודים מעשה מגונה הוא; אלא שהטיל ספק בעצם הדבר, וסמך בזה על דברי גיבבוי, ציר אמריקה בפולניה. והשלישי הבימה היהודי, לחש על המכה, כראוי למי שעם ישראל נתהלך בימיו ביהדות. דבר זה אמת; ואולם ה„דיהירשים", לא מסבר זה נמנעו מלבוא אל האספה ההיא, אלא מפני שבשבילם היתה האספה יהודית יותר מדי.

עוד מעשה אחד אביא בזה, לשם ציור הענין; ואחר אגש אל הענין עצמו. מעשה ב„מדריכה" באגודת „ידידי הצעיר" שבבית-ספרי. והעידו לפני על עלמה אחת, מי שהיתה מורת „דת אל" בבית-הספר השבתאי שבעיר, כי היא היחידה בבנות-המקום המוכשרת לעבודה כזו ורוצה בה. כשהגיע היום המיועד לכך, הופיעה אותה „מדריכה", מוכנת ומזומנת ללמד את אהבת ברית הצעירות ממנה; כנגד לבה היה תלוי צלב אדום וגאה — סימן לעבודת הצלב-האדום, שהצטיינה בה, ובידה ארנקי של כסף. כשנגשנו לפתח בית-הספר, נרתעה העלמה לאחוריה וקראה ברגש: בהיי-ישו, ארנקי בידי ביום השבת (שבת שלהם היתה) — ואנכי לא ידעתי!

לא יצאה עיירה זו, אלא ללמד על הכלל כולו — על כלל קהלות ישראל, הקטנות והבינוניות, שבמדינות המערב-התיכון.

במדינת איראיי שבבירתה נתאספנו היום ישנן כמאתים אלף נפש מישראל, שיותר מתשעים אחוזים מהן מרוכזים בשבע

קהלות, הלא הן: ק ל י ב ל א נ ד, ס י נ ס י נ א ט י, ק ו ל ו מ־ ב ו ס, [illegible]. קרוב לארבעים אלף מאלה מבקרים את בית־הספר העממי הגמור; כמה מהם נשלחים לבית־ספר עברי מתוקן־למחצה? בקליבלאנד — אלף, בטולידה — מאתים, בעקרון — מאתים, בדייטון — כמאה וחמשים, ביונגסטון — כמאה; בסינסינאטי ובקולומבוס אין זכר [illegible].

[illegible] כל ילדינו — מקצתם גדלים באויר בית־הספר השבתאי, שאין בו [illegible] השוהטים, שאין בלמודם צל־אנושיות; ורובם הגדול מופקר להשפעתו של ה ר ח ו ב, שאין בו לא מן היהדות ולא מן [illegible].

אחרי כל זאת, היש להתפלא על בנינו, אם בגדלם הם יוצאים מי לתרבות־רעה ומי לתרבות־זרה, אך לא לתרבות שלנו?

ההורים, ביחוד השבעים שבהם, מתיחסים בקלות־ראש לכל ענין [illegible] מותם. ואינם מוכשרים ואינם רוצים להבין, כי, אם ראוי לקרוא עליהם את הקדיש, יש לקראו בעודם בחיים, לפי שמבהינה ידידית, מתו מיתת־כרת זה כבר, ובעצם ידיהם כרתו את נפשם [illegible] עמם.

הרועים, הלא הם הרבנים השונים לכתותיהם, תועים או מתעים. [illegible] מקרבים את קהלותיהם אל „כנפי שכינתו" של „בן־האלהים"; [illegible] אזניהם קול היונה המנהמת מהר־חורב, [illegible] על אחוד הטוב שבישן עם היפה שבחדש, עוזבים במעשה את הטוב שבישן ומקבלים רק את המגונה שבחדש. בזמן שטובי הרבנים המתקנים מכירים ומודים בגלוי, כי שיטת החנוך שאחזו בה עד עכשיו פשטה את הרגל, — באים חניכי בית־מדרשו של ש כ ט ר ומקנאים לאותה שיטה, של פטום־היהדות שעה אחת לשבוע, ונלחמים כנגד בית־הספר העברי, ובכלל כנגד הרחבת התרבות העברית, בכל האמצעים שבידם — כשרים ובלתי־כשרים כאחד. והרבנים האורתודוכסים, או שהם עוצמים עיניהם מראות את המציאות כל עיקר, או שהם מחקים מעשי הרבנים ה„מתקדמים" בלי הבחנה. הגיע הדבר לידי כך, שזכינו לראות רבנים אורתו־ [illegible] — מקצתם בכתב ולשון המדינה, ומקצתם בכתב המדינה ולשון עברית — על־פי נוסח סינסינאטי.

נשארה ההסתדרות הציונית האמריקאית, שהיתה צריכה — היא עצמה, או הסתדרות אחרת ב א ת ־ כ ח ה — לטפל בחנוך הדור הצעיר, גם לשמו גם לשם התכנים [illegible] מאמינים ראשי הסתדרותנו, כי אפשר לחבר את העתיד הישראלי אל עברו על־ידי גשר של „שקלים" בלבד. [illegible] של מנהל מחלקת החנוך הציונית [illegible] היא עד עכשיו והכנותיה להבא. שמענו, כי על־פי הזמנתה של מחלקת החנוך נאסף ועד של מומחים לדון בשאלה החמורה של [illegible] נגמרו, שהציוניות תחדל מן החנוך העברי בכלל ותאחז בחנוך צ י ו נ י [illegible].

אינני יודע מי הניע אותם מומחים שיגיעו לידי החלטה זו; הכל יודעים אנו מה טיבו של „החנוך הציוני", לגדולים ולקטנים. יכולני להעיד על נשיא „שכונה" ציונית, שאינו יודע להגות את המלה „התקוה". שוחחתי היום עם צירים לשתי ועידות ציוניות, [illegible]. אגודת [illegible] חדשים, סדרה של הרצאות על ר א ש י ה צ י ו נ י ו ת ב ז מ ן ה ז ה, וברשימה שהוצעה לפני מצאתי שמות אלה: הרצל, [illegible] מדרגת החנוך ללמד את אלה עוד — ולא למדה!

ואשר לחנוך הציוני של בני־הנעורים, הנה כלול הוא בעבודת „יהודה הצעיר" — הסתדרות שלא בררה עדיין לעצמה את שיטתה. כמה פעמים נטפלתי אל אחדים מן העומדים בראשה ודנתי עמם בדבר תחומי עבודתה: אם באה היא למלאות את המקום של בית־הספר העברי, או את החסר בו, את את המקום הפנוי ממנו; שאלתי, ולא נעניתי. לכאורה נדמה, כי הסתדרות „יהודה הצעיר" שואפת להגיע למקומות שאין פעולת בית־הספר מגיעה אליהם; אולם במציאות אין אגודות [illegible] — במקום שהעבודה נעשית בלעדיהן. במקום שאין בתי־ספר עברים ישנן, אולי, אגודות, אך אין שם זכר לעבודה של חנוך ציוני.

גם בשאלת הכמות והאיכות של עבודתה נבוכה הסתדרות זו: [illegible] ולהיפך. [illegible] אגדה אומר, שהכמות היא לה העיקר, כי על כן שמה לה למטרה להדור אל כל בית ובית אדם מישראל שבאמריקה, בניגוד [illegible] העברי, שחוג פעולתו מוגבל בהכרח. אולם הדרשה לחוד והמעשה לחוד, ומספרים יוכיחו: אחרי כל שנות יגיעתה זכתה הסתדרות זו בסך־הכל לחמשה־עשר אלף חברים; ובמה נחשב קומץ זה לעומת חצי מיליון בני־הנעורים שגדלנו במדינות אלה!

ובכן — האיכות היא נשמת פעולותיה?

[illegible] האגודות רק שם אגודה נקרא עליהן. למוד למדו מן האגודות הציוניות לגדולים את חכמת ה„התאגדות": כל ימות השנה נרדמות הן, ומתעוררות רק אחת או שתים בשנה, לצרכי בחירות. ואלה מהן, שאינן נרדמות לחלוטין, עוסקות במה שעוסקות — רק לא בדברים המביאים לידי ציוניות. מכיר אני באגודה אחת שטפלה במשך של שתי שנים בהגרלת כד־זכוכית לטובת ה„הסתדרות"; ולטובת עצמן היו חברות האגודה מתאספות מזמן לזמן לחוג, בשם הציוניות, את חגי עם־הארץ. ואותה אגודה [illegible].

ישנן אגודות אחרות, שאפילו למדרגה זו לא הגיעו.

והמנהיגים והמומחים, כאילו אינם רואים את הנולד ואינם מכירים שאם נשתמט אנו ממילוא חובתנו, יבואו אחרים, שאינם צריכים להכשירם של מומחים, ויחנכו את בנינו על־פי דרכם הם, להעביר אותם למולך; ומהנגנו ישאר „בית מושב זקנים".

המתנגדים להתפשטותה של הציוניות [illegible] נחלקים לשני סוגים: למתנגדים בעיקר, ולמתנגדים מתוך חשבון. הללו חושבים את המעשה לבלתי־רצוי, והללו — לבלתי־אפשרי.

המתנגדים־בעיקר טוענים, שאסור לציוניות לבזבז מכחה על כל עבודה גלותית שהיא; ומכיון שעבודת החנוך בגולה עלולה

לבצר את הגלות, מצוה עלינו, הציונים, למשוך ממנה את ידינו. השקפה זו נוסדה על האמונה, שבית־חיינו עלול ועתיד להבנות בג[illegible] אחד; [illegible] באמינה [illegible] בטלה גם ההשקפה המיוסדת עליה.

המתנגדים [illegible] מורים [illegible] הצעיר הוא המפתח לשאלת קיומנו, בין בגולה ובין בארץ; אבל מוסיפים הם וטוענים שאין בידינו, אנו הציונים, [illegible] את [illegible] והכבות — לפי דעתם הן:

א) חוסר אמצעים חמריים;

ב) [illegible] שיעמדו בראש [illegible]

ג) חוסר מורים ומנהלים, הנכונים להקדיש כל כחם לעבודה זו.

אשיב על אלה הטענות בהפוך־הסדר — על אחרון ראשון ועל ראשון אחרון.

אמת, שעני הוא מחננו במורים הגונים; אולם עניות זו תלויה הרבה ברוע תנאי־ההוראה ההווים, ועם הטבת המצב אין כל ספק, שיתגלו לפנינו הרבה מורים [illegible] כשאני משוה את המורה העברי הצעיר אל המורה הכללי בן־גילו, מוצא אני, שהראשון נופל מן השני במה שאפשר לכלול בשם „חנוך": אבל תחת זאת הוא עולה עליו בהרבה מדות טובות אחרות: ברצון טוב, במסירות־נפש, בכשרון, בהשכלה כללית ובהשקפת־עולם. ואם למרות כל אלה אין המורה העברי רואה ברכה בעבודתו [illegible] מפני שתנאי עבודתו מעכבים, [illegible] מועטים. המורה הכללי מוצא את הכל מוכן לפניו: הנוך מושכל במדר [illegible] כפרי־למוד מכוונים לתכליתם, השגחה והדרכה, ובכלל — מסורת פדגוגית. מלבד זאת מצבו החברותי רצוי; מכובד הוא על הבריות, ואינו תלוי לא בדעתם של „ועדים" ולא בדעתם של אבות ואמהות. וכנגד זה, המורה העברי — [illegible] עבודה של [illegible]: הוא מוכרח לבקש לו דרך בחנוך ולברור לו שיטה בהוראה בלי עזר מן החוץ; אין לפניו לא ספרי־למוד מתוקנים ומודרגים, לא בית־ספר מסודר, ולא השגחה על עבודתו. ואם לא די לך בכל אלה העכובים הפנימיים, הנה [illegible] הרבה מכשולים חיצוניים: תלוי הוא בדעתם של ועדים, שאין להם דעת, ובחסדם של הורים; מצבו החברתי שפל עד כדי דכדוך־הנפש; הוא פוגש [illegible] אך מעט. לא יפלא, איפוא, על כי הצלחתם של המורים העברים בעבודתם מועטת [illegible] שאין בה נחת־רוח.

רבים מאלה המכשולים, כפנימיים, כחיצוניים, היו בטלים מאליהם, אילו נוצר בקרבנו, בדרך טבעית, חבר־פדגוגי, בר־סמכא בעיני המורים ובעיני הקהל. חבר בר־סמכא היה יכול להכניס סדרים לתוך הערבוביה, השוררת בכל מקצועות חנוכנו; לקבוע מדות, שעל־פיהן ישאו־ויתנו מורים עם נותני־עבודתם; לחנך את הקהל שידע לכבד את ההוראה והמורים העברים; ולחבב בהרבה דרכים אחרות את ההוראה על העוסקים בה. רבים מן [illegible] אל גדוד המורים הקטן, ואלה הנמצאים כבר במחנה, היו מחדשים [illegible]

מן המורים [illegible] כי במקום שיש השגחה מעולה, יקל על כתם־מורה וסדרן לנהל בית־ספר שאינו גדול ביותר. בתנאים הבלתי־רצויים, שבתי־ספרינו נתונים בהם בזמן הזה, אין הדבר כך: עכשיו אין מורה יכול

לצאת ידי חובתו בהנהלה, אפילו אם יש לו כשרונות [illegible] אלא אם הוא גם בעל אישיות מצוינה — אדם המוכשר לפרוץ לו דרך למרות הקפאון או ההתנגדות שבסביבתו; לקבל באהבה [illegible] רוחניים; להפקיר את שלומו [illegible] אם זכה לבית; [illegible]

[illegible]

רק קומץ ממה שיש בידם לתת; וקובעים את נפשם, בהצבם [illegible]

ובזה כרוכה התשובה לשאלה השניה, היא שאלת המומחים החסרים לנו. חבר־פדגוגי, המכוגל לתעודתו, ימשוך אליו את כל הכחות הללו, המפוזרים ומפורדים, יצילם מכליה וגם יבנה על־ [illegible] את כל הכהות הצעירים ויבצר את [illegible] ימצא את [illegible]

[illegible] מעולם לא ראינו שתהא עבודה [illegible]

ועכשיו אני מגיע לשאלה הראשונה, שהיא האחרונה לתשובה: הכסף מאין ימצא?

יודעים אנו כולנו [illegible] ההנהגה הציונית בניו־יורק [illegible] את [illegible] הדרושים לצרכי עבודה זו; ואף־על־פי־כן [illegible] מה שאי־אפשר להנהגה המרכזית, אפשר [illegible] ל„שכונות". ולא שכל [illegible] ושכונה תבנה במה לעצמה: על־ידי זה הן נשוב לאותו תוהו־ובוהו שממנו אנו משתדלים לפטר! אלא שכמה שכונות הקרובות קרבת־מקום — כל השכונות שבמדינה אחת או בגליל אחד — תשתתפנה יחד לשם זה. במדינות המערב־התיכון, שמספר תושביהן היהודים אינו מרובה ביותר, אפשר [illegible] את השכונות הציוניות לפי מדינותיהן. באוהאיו, למשל, ישנן שש־עשרה שכונות, שמספר חבריהן עולה עד חמשת אלפים. [illegible] אלפים אלה, יהודים [illegible] אוהאיו, והשפעתו תהא נמשכת אל כל שאר קהלות הגליל.

[illegible] לתאר את עבודת הועד לפרטיה; אך [illegible]

[illegible] שיעוררו את אנשי המקום ויעזרו להם ביסוד בתי־ספר [illegible] מקום שאפשר. היא יהיה המתווך בין [illegible] המוסדות השונים — נבאים, מנהלים ומורים — שיכירו אלה את אלה וילמדו את הטוב שבמוסדות אחרים. הוא יביא את [illegible] יחנך הועד מורי־דרדקי מתוך תלמידי בתי־ספר [illegible] המעולים שבהם ישלח לניו־יורק, לשם השתלמות בבית־המדרש [illegible]

בודאי ישאלו רבים: אם יתנו לנו ראשי בתי־החנוך [illegible] ושתי ערובות לנו בדבר. ראשית, כבר יש לנו אחיזה בכמה בתי־ספר, שבהם יש בעלי־דעה משלנו, שדעתם מכריעה אפילו אם

אינם המרובים; ואם עכשיו, שאנו מפורדים, כה, — לכשנתאחד, על אחת כמה וכמה. ישנית יכירו המיסבות הבודדים כי עבודתם המשותפת של עדתנו־בעבודתם לא יהיו אלא מרויחים, בין ברוח בין בחומר.

הייש להרבות דברים על השכר הצפון בזה לציוניות? — היא תהא נשכרת גם בדרך אמצעית גם בדרך ישרה: בדרך אמצעית — על־ידי קנותה את לב הדור הקם, למען יהיה לנו ולא לצרינו; ובדרך ישרה — כי אותו ועד יוכל לשמש מרכז גלילי לעבודת החנוך הציוני לגדולים.

דרושה אך התחלה. נהיה־נא אנו, ציוני גליל אוהאיו, המתחילים בדבר; ואם נצליח — והוא דבר שאין בו ספק — יבואו אחרינו גלילות אחרים ויעשו כמעשינו. על־ידי כך יבראו הצורך והיכולת להתפתחותה של הסתדרות חנוכית כוללת, שתקיף את כל מדינות־הברית ושמרכזה יהיה בניו־יורק, בתוך ההסתדרות הציונית עצמה או לצדה. רק עבודה זו תבטיח לנו את העתיד; ואל העתיד הן הלא עינינו נשואות, בין בתור יהודים בין בתור ציונים.

מנחם־אב, תרע"ט.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

— ב־30 לאוגוסט מסר הנשיא ווילסון אל הסינאט את העתקת החוזה המיוחד עם פולניה של ועידת־השלום, שבו ישנם הסעיפים בדבר הזכויות למיעוטים. הסינאטורים הביעו את תמהונם, על שווילסון לא מסר להם גם־כן העתקה ממכתב קלימאנסו אל פאדא־רבסקי, שבו ישנם הנימוקים המיוחדים את נדיבותה של הזכויות המיוחדות האלה.

— בשבוע שעבר היתה האספה הראשונה של צירי הקונגרס היהודי האמריקאי ששבו מפאריז. באספה הזאת דנו על הדו"ח והחשבון שמלאכות הצירים לפאריז צריכה להביא לפני כל חברי הקונגרס, וכמו־כן דנו על זמנה ומקומה של אספת־הקונגרס השניה.

* * *

אספת־מחאה שניה כלפי הפרעות.

ראשי ה„לינה של אנשי הצבא היהודים הזקנים" (וויטיראנים) בהשתתפות העסקנים שעמדו לאספת־המחאה הראשונה ביום המאי מתכוננים עכשיו לערוך אספת־מחאה שניה כלפי הפרעות ביהודים שאינן פוסקות.

הליגה פרסמה קול־קורא, שבו היא מעוררת את האגודות השונות של החיילים היהודיים לעזור לה בעבודתה. בשלישי לספטמבר העבר קראה הליגה לאספה מיוחדה לתכלית זו באחד האולמים הגדולים בניו־יורק.

* * *

בדיפלומטיה.

מכתב לועד הצירים של המלאכות היהודית בפאריז.

המלאכות של הממשלה הליטאית אל ועידת־השלום בפאריז מסרה ב־30 לאוגוסט אל ועד־הצירים היהודי תזכיר בדבר זכויות אזרחיות, מדיניות ולאומיות שיהודי ליטה יקבלו. המלאכות מבטיחה שהחוקים בדבר הזכויות הללו יהיו בין החוקים היסודיים של הקונסטיטוציה הליטאית.

ראוי לציין, כי מ. רוזנבוים, חבר הממשלה הליטאית ואחד מחברי המלאכות לפאריז, נתקבל בלפני עת קצרה לחבר הועד של צירי המלאכויות היהודיות.

* * *

פרעות בהונגריה.

מבודאפשט מודיעים כי בחדש אוגוסט נערכו שורה שלמה של פרעות איומות בכל מערב הונגריה.

בהונגריה נהרגו שש יהודים בקאפושואר — 5, בזאראגארי שמונה, ובשאמבאטאי 10 יהודים.

העיר שילדימיק הרבה כולה. בין ההרוגים בעיר זו נמצא לייטינאנט יהודי שקבל חמש מדאליות לאות הצטיינות במלחמה שעברה.

בעיר קאמירימינד הסתדרו 500 יהודים בגדוד של הגנה ועלה בידם לעצור בעד הפרעות.

— התגברות הרוח הלאומי. מקופינהאגן מודיעים ידיעה אופית מאד בנוגע למהפכה במצב רוחם של יהודי הונגריה: המתבוללים התחילו בעת האחרונה לקבל את תורת הלאומיות יותר מבשר. יש עירים עכשיו באיפי ארטיבי מאד ראנדיראטים היהודים הלאומיים להבדל את האספה המיוחדת של הונגריה היהודית הראשית בפראג.

* * *

הד הפרעות באוקראינה.

— גליון־המודיעין, המוצא על־ידי המלאכות האוקראינית בפאריז פרסם הודעה רשמית כי התושבים האוקראינים היהודים העירו פעמים משום הרגם בבולשביקים.

— ידיעה איומה הגיעה לכאן בשבוע שעבר על־אודות העיירה סמילה. שם היה אחד הפוגרומים היותר אכזריים. היהודים שנשארו בחיים הודיעו לבתיה מבינים צירים אחרים שיחכו לאורייהם ויחקרו אחרי תנאי ההגירה לארץ־ישראל. בראשונה היה קשה להם למצוא את הצירים, משום הסבה הפשוטה, שכמעט כולם היו קרועי בגדים ולא היתה להם אפילו כתונת שלמה לעורם; לבסוף מצאו את הצירים, והם נסעו למלא את שליחותם. עם ביאת המלאכות הזאת אל טשרקאסי התפרץ שם פוגרום וחברי המלאכות נהרגו יחד עם יהודי העיר.

— בעיירה טרושטינץ היה בשעת שלטון הבולשביקים גדוד אדום בן מאה חיילים. מהם — 60 נוצרים ו־40 יהודים. עם נסיגת האדומים של פטליורה בעיירה אסרו ששים הבולשביקים הנוצרים את חבריהם היהודים ואחר־כך נהרגו כולם על־פי החלטת אספת התושבים הנוצרים.

— מלונדון הודיעו בטלגראמה, ב־29 לאוגוסט, כי פרעות חדשות נערכו על־ידי האוקראינים בעיר פרוסקורוב שבה נהרגו 326 יהודים נהרגו וכל בתי־המסחר והבתים הפרטיים שודדו.

* * *

ענייני היהודים בפולניה.

פרטים חדשים בדבר הפרעות במינסק.

לפי הידיעות האחרונות מגיע מספר חללי הפרעות במינסק ל־61 נפש. 36 יהודים נהרגו בעיר ו־25 בפרורים.

— בערים הסמוכות למינסק נמצאים היהודים במצב של מהומה ומבוכה. אלפים מהם נמלטים על נפשם אל היערים מחמת הרציחות של החיילים הפולנים הפוראים.

— הקהלה היהודית במינסק פרסמה מחאה נמרצה נגד הפקידים הפולנים, על שלא עצרו בעד הפרעות.

— נוסף על ענויי הפרעות מתגדל עכשיו הרעב בעיר.

רק הפרעות בפינסק. מריפוראג' מודיעים: מורגינטהוי ועוד חברים אחדים של הועדה האמריקאית באו לפינסק ויחד עם קרובי הקרבנות בקרו את בית־הקברות היהודי. לקרובים ניתנה בזה ההזדמנות הראשונה לבכות על קברי הקדושים, אחרי שבית־הקברות היה סגור כל העת מטעם הפקידים הפולנים. המחזות קורעות־הלב שנחזו שם לעיני חברי הועדה, עשו עליהם רושם מדכא שאין לשער. כל היגון העמוק שנחנק בלב במשך הדשים שלמים התפרץ בפעם הראשונה באופן חפשי מבלי מורא מפני החייל הפולני. קשה היה לקרוע את האמות מעל קברי בניהם ההרוגים.

אחרי זה הלכה הועידה בלוית הקהל הבוכה אל בית־הכנסת הגדול ובפעם הראשונה עברו אזכרה לנשמות המתים.

הדברים הנרצים של הועדה, דושאנכוי וקרוס נחמו את האבלים מתוך דמעות בעיניהם. האחרון אמר: „אני מתגאה בזה, שיכול אני לבכות עמכם יחד, אחרי שסבלתם באומץ־לב כל־כך רב את הענויים היותר נוראים.

— לפני עזיבת הועדה את פינסק הבטיח מורגינטהוי להשתדל לפני הממשלה הפולנית, שתרשה לפתוח את הקבר הכללי של ההרוגים ולקבור את כל אחד לבדו.

— התנפלות על מורגינטהוי. בשעה שעמדה הועדה על הפלאטפורמה של הרכבת בעזיבתם את העיר, השליכו הבורר של פולנים על מורגינטהוי פירות נרקבים.

נהיגת „כבוד" כזו נהגו עמו הפולנים גם בעיר ריבנוי בשעה שעבר פני מראכית יהודית.

— העתון „ניישון" הניו־יורקי של השבוע שעבר הדפיס מכתב מאת סופרו באירופה, שבו הוא כותב, כי כל ארץ פולניה היא ארץ גדולה המיוחדה רק לפרעות. היהודים נרצחים מסוף הארץ עד סופה.

* * *

בארץ־ישראל.

הרשמת השפה העברית.

— חברי „שפתנו", ההסתדרות להשלטת השפה העברית ברחב העם העברי שמרכזו בירושלים הראו לאספה מיוחדה בראשית את באי־כח ההסתדרויות השונות, על מנת לשתף את כל הישוב הירושלמי בעבודה ישוב השרשת השפה.

השתתפו: סניף המורים מרכז בעלי המלאכה הצעיר הספרדי, הצעיר הארץ־ישראלי, אחדות העבודה, הפועל הצעיר, בני ישראל, האזרח, המזרחי ואגודת הפקידים.

הוחלט כי באי־כח ההסתדרויות יציעו לפני ההסתדרויות שתתכנסנה לתוך אגודת „שפתנו" בתור „יחידות" צבוריות באופן כזה תהיה „שפתנו" באת־כח כל הצבור העברי בירושלים בכל הנוגע להשלטת הלשון. אחד הרבנים, שהשתתף באספה הטעים, כי לתכלית זו התאחדו כל המפלגות וכל הזרמים, כחרדים כחפשיים.

היושב־ראש באספה היה א. בן־יהודה.

— תחית „ועד הלשון". עם בואו של בן־יהודה לירושלים רב התחיה והתרחשות המרכז שבסביבו מתרכזים טובי החוקרים של הלשון העברית. במקומו של דמנות א. מ. לונץ [illegible] — [illegible] בגרמניה, נתקבלו לחברים בועד — [illegible]

— עברית לערבים. פקיד המושבה ראש־פנה יסד בכפר הערבי הסמוך „גיניז" בית־ספר לילדים הערבים. מורה עברי מלמד אותם עברית וחשבון ומורה מושלמני — את דת האיסלם. עד כמה שהדבר הזה השפיע [illegible] על הערבים נראה מזה שמהרבה כפרים סמוכים בני הערבים אל הבריד העברי ודורשים מורים עברים להשכיל את בניהם.

התנועה הלאומית

הציונות באמריקה.

[illegible]

על הפרק עמדו הענינים האלה: א) הפרוגראמה הפיטס־בורגית, ב) מקומה של ההסתדרות הציונית העולמית, ג) יחס ההסתדרות הציונית אל הפראקציות השונות, ד) העבודה בארץ־ישראל ה) הענין העברי באמריקה ו) הצעת התקציב ההסתדרות הציונית באמריקה.

היושב־ראש [illegible] דין־וחשבון על המצב הפוליטי של הציוניות ועל פעולות ועד הצירים בארץ־ישראל, ומר קואים ליפסקי מסר בבירור ברית את עבודותיה של ההסתדרות הציונית באמריקה במשך השנה. לפי דבריו של האחרון נרשמו בכל השכונות 165 אלף ציונים ימים כבר שלמו את מכס בעד כל השנה — 83 אלף. ההסתדרות אספה כמיליון ומאתים אלף דולארים בעד קרן הגאולה. בעד קרן־הקיימת נאסף יותר ממאתים אלף דולארים. מניות של „חברת המושבות" נמכרו בסכום [illegible] כמעט לשליש מאות אלף דולארים ומניות של „אדיית־ציין" בסכום של מיליון דולארים.

[illegible] הועידה השיקאגואית ישנן אלה: הועידה השיקאגואית תדרוש, כי בכל ארץ תהיה רק הסתדרות ציונית אחת והזכויות של הפראקציות השונות תוגבלנה (ההחלטה נתקבלה ברוב של 72 נגד 68); כי הקונגרס הציוני יקרא תיכף אחרי שיתברר המצב המדיני של ארץ־ישראל; כי הקונגרס הבא יהיה, אם רק אפשר, בירושלים, ושירושלים תעשה למקומם התמידי של הקונגרסים, וכי שהאדמיניסטראציה של הציוניות העולמית תעבור, עם האפשרות הראשונה, אל ארץ־ישראל.

[illegible] שנעשו בכל הרבי המדינה לפני הועידה השיקאגואית הבאה.

* * *

התנועה העברית [illegible] הועידה הציונית הבאה

[illegible]

את המכתב דלקמן:

[illegible] ההנהלה הראשית של ההסתדרות הציונית באמריקה

אדונינו הנכבדים: הננו מתכבדים להודיעכם בזה, שבאספת המורים העברים בשיקאגו ביום הרביעי כ"ד אב תרע"ט נתקבלה פה־אחד ההחלטה הבאה:

„אנחנו, המורים העברים בשיקאגו, מכירים בערכו הרב של הרגע ההיסטורי הנוכחי לעמנו, והננו מתחייבים לקחת חלק אקטיבי בעבודת התחיה הלאומית של עמנו בתור חטיבה מיוחדה של מורים עברים.

ומאת ההסתדרות הציונית באמריקה, הדוגלת בשם התחיה המשולשלת — תחית העם, הארץ והשפה — הננו דורשים בכל תוקף ההשתתפות האקטיבית בעבודת החנוך העברי באמריקה.

מקוים אנחנו, שגם יתר המורים העברים של ארצות־הברית וקנדה יכירו בערך הרגע הנוכחי ויסתדרו גם הם לעבודת החנוך והתחיה בתור חטיבה מיוחדת של מורים עברים".

בכבוד רב ובברכת ציון, המורים העברים בשיקאגו, איל.

א. רוזין, מזכיר.

ועידת מורים ומנהלים על־יד הועידה הציונית. מערכת „התורן" קבלה מאת הנ"ל את המכתב הבא:

אל המורים והמנהלים — צירי הועידה הציונית.

„חברים ואחים! בקרוב תתאסף בשיקאגו הועידה הציונית הגדולה — ועידת התחיה.

ואנחנו, המורים העברים בשיקאגו, החלטנו להשתמש בהזדמנות זו לבירור תפקידו של המורה העברי באמריקה. והננו קוראים את כל המורים העברים והמנהלים, צירי הועידה הציונית, לועידה מיוחדת, שבה נדון על תעודתו של המורה העברי בחנוך ובעבודת התחיה.

בטוחים הננו, שאתם חברינו המורים והמנהלים תקבלו ברצון את הצעתנו ותשתתפו כולכם בועידה.

וזהו סדר־היום, שהננו מציעים לועידה:

ישיבה א. א) פתיחה, ב) בחירת יושב־ראש ומזכיר לועידה, ג) בחירת ועד החלטות, ד) תפקידנו בתור מורים ועברים — הרצאה.

ישיבה ב. א) דין־וחשבון של ועד ההחלטות, ב) ויכוחים, ג) החלטות, ד) בחירות.

הישיבה הראשונה תהיה ביום א' י"ט אלול (14 לספטמבר), באולם האינסטיטוט העברי („היברו אינסטיטוט"), בשעה התשיעית בבוקר.

חברים ואחים! השעה שעת הרת עולם היא לעמנו, והאחריות המוטלת עלינו המורים העברים דורשת ממנו מעשים גדולים. בואו כולכם אל הועידה ונושיט את ידינו לעבודת העם הנעלה והכבירה — בתור מורים ועברים.

המורים העברים בשיקאגו.

* * *

שיבת בראנדייס לאמריקה. בראנדייס עזב את לונדון ב־27 לאוגוסט. באותו יום נערך לכבודו משתה, שבו השתתפו אדונים מנכבדי הממשלה.

בין יתר בני־לויתו של בראנדייס בדרכו נמצאים: מרת פילז, הגברת יוסף ב. הירנבאום ראש אחוזת־ציון.

באלפוריה. מר ב. הירנבאום הודיע בטלגרמה אל ההסתדרות הציונית באמריקה, כי אחת המושבות ש„אחוזת־ציון" מיסדת עכשיו בארץ־ישראל נקרא שמה „באלפוריה", לאות הכרת תודה לבאלפור, שעל־ידו פרסמה הממשלה האנגלית את ההצהרה בדבר ארץ־ישראל.

שחרור הלגיונרים הנאשמים. דייאז הודיע מלונדון, כי 55 הלגיונרים שהיו צפויים לעמידה לפני בית־דין צבאי בארץ־ישראל לא יובאו כלל לענש. ההסתדרות הציונית השתמשה בנידון זה בכל השפעתה המדינית על הפקידים הצבאיים והשתדלותה עלתה בידה.

די־האז הודיע גם כן, כי יום 27 לאוגוסט נקבע ליום שחרורם של 400 לגיונרים מעבודתם בצבא, וכל אלה שנשארו בצבא ישתמשו בהם רק להגנה על ארץ־ישראל.

שונות

מתוך מכתבו של לגיונר.

הדברים הבאים הם קטע מתוך מכתב פרטי מאת הלגיונר העברי בארץ־ישראל, משה בריינין (בנו של עורך „התורן"), שנתקבל על־ידי אחד מידידיו בקנדה. המקבל מסר את המכתב לפדראציה הציונית בקנדה על־מנת לפרסמו בעתונים:

... הרשה לי למסור לך בזה דרך אגב, — כותב הלגיונר הצעיר אל חברו, — כי בז אני לכל אותה התעמולה של שקרים המתנהלת בעתונים יהודיים אחדים באמריקה בנוגע אל הגדוד העברי. זה יכול רק להרוס את הטוב שעשה הגדוד להגדלת כבודה של היהדות האמריקאית והקנדית.

„בקצרה אומר לך, כי אופן התנהגותם של תושבי ארץ־ישראל עם הלגיונרים ראוי לדברי־שבח היותר נעלים ויש בו כדי לעורר בלב את רגשות התודה היותר עמוקים. חבל, שלגיונרים אחדים שכחו, כי תיכף עם התלבשם בבגדי־השרד נעשו לאנשי־צבא, שרשאי להם עוד ליהנות מכל נעימות החיים החפשיים האזרחיים, שמו לב יותר מדי אל המתלוננים האהדים, שכל מגמתם היתה להתפרסם על־ידי תלונותיהם התכופות.

אולם, הרוב הגדול של הלגיונרים מרגישים בספוק יתרה בידענו, כי הלגיונרים עשו את חלק עבודתם וכי שהם נכונים לעשות עוד יותר כדי לעזור לפתרונה של שאלת היהודים".

* * *

דוד פרישמאן בדרכו לאמריקה.

מקופינהאגן מודיעים, כי הסופר העברי דוד פרישמאן בא לשם ב־30 לאוגוסט ומשם הוא נוסע לאמריקה.

* * *

יעקב דינזון.

מיאראשה נתקבלה ידיעה, כי ביום הרביעי העבר, שני לספטמבר, מת הסופר היהודי המפורסם יעקב דינזון.

את נסיונותיו הראשונים בספרות התחיל המנוח בעברית והשתתף ב„המגיד", „המליץ" ו„השחר": אחר כך עבר אל הספרות היהודית וקנה לו שם ברומאניו וספוריו: „האבר השחור", „אבי נגף", „הרשלי", „יוסילי" ועוד.

דינזון נולד בשנת 1856. שלום לעפרו.

פייוויל גייסט

ברוקלין, נ. י.

מאורשים

סיידי הודורפר

ניו־יורק רבתי.

מזל טוב וברכה לרעי היקר אַבּא שפּירא במילבוקי, וויסקונסין, לבואו בברית הנשואין עם בת־גילו הנכבדה שישנה סגה. יהי רצון שרעיתו יעלו יפה ויזכו לעלות לציון ברינה.

מאת חברם ששב בשלום מהגדוד העברי בארץ־ישראל.

אב"י גוטניק.

ברכה חמה לידידינו פינחס מזיא ורעיתו להולדת בנם בן־ציון הרצל. ימלא ה' את כל משאלותיהם לטובה.
ש. עפשטיין ורעיתו.

ברכה חמה לידידי מר פינחס מזיא להולדת לו בן בן־ציון הרצל. מי יתן ויהיה בן פורת להוריו וכבוד לעמו.
יקותיאל גינצבורג.

לפינחס מזיא להולדת בן־ציון הרצל ברכה חמה ולבבית.
אברהם שפייזהנדלר ורעיתו.

ציון לנפש.

אנחנו, מורי תלמוד־התורה „מגדל ציון" דברונקס, מביעים את צערנו על מות ידידנו הנעלה מר שמעון יעקב ווידיצינסקי, שהיה מנהל תלמוד־התורה ומיסדו. המנוח היה אחד ממשפיעי הדור החולף. הוא היה בקי גדול בכל מקצועות הספרות העברית, וגם ידיעה הגונה בשפות אחרות היתה לו. מלבד זה היה בעל מזג טוב ונעים וחבר נאמן לכל יודעיו ומכיריו. המנוח עסק כל ימיו בהוראה. וברוסיה היה בשעתו אחד המורים המפורסמים. הוא חבר גם כן ספרי הנוך אחדים. יהי זכרו ברוך.
בשם המורים, נ. קפלן.

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI NEW YORK, SEPTEMBER 12, 1919 No. 26 (176)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנת — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנת — $2.25
לפחות מחצי שנת אין התחימה מתקבלת
תכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

ASAPH PUBLISHING CO.
101 West 113th Street, New York

הוצאת ספרים „אסף"

יצאו לאור עד עתה:

א) ראובן בריינין: „חיי הרצל".

בספר המצוין הזה נותן המחבר את תולדות האדם והיהודי הגדול הרצל ומעביר לפני הקורא תמונה בהירה מקורות הציוניות המדינית והגבורים, הפועלים בתנועה הגדולה הזאת. מחיר הספר הוא $1.65.

ב) ראובן בריינין: „כתבים נבחרים".

כרך ראשון (ספורים, ציורים ורשימות, עם תמונת המחבר, בצירוף מבוא). המחיר $1.75; בכריכה מהודרה $2.25.

ג) אברהם מאפו: „אהבת ציון".

עם תמונת המחבר ובצירוף מבוא מאת ראובן בריינין. הנייר המשובח, ההדפסה המעולה, הציורים המקוריים הנספחים אל הספר, בעור השגיאות הגסות שנפלו בהוצאות הקודמות, נותנים לנו הרשות לקוות, שתהיה הוצאה זו לפאר לכל בית ישראל. המחיר $1.35: בכריכה מהודרה $1.65.

ד) ד"ר שמריה הלוי לוין: „בימי המעבר".

עם תמונת המחבר ובצירוף מבוא מאת ראובן בריינין. המחיר $1.40.

ה) פרופיסור דוד ניימארק: „מקרן זוית".

קובץ מאמרים על ענינים מדעיים, ספרותיים וזמניים. המחיר 45 סנט.

ו) ז. ברכות: „אונטער'ן שאטען פון חרמון".

א באנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל. רייך אילוסטרירט פון דעם באוואוסטען בצלאל קינסטלער, ר. ליפשיץ. פרייז פון באנד $1.20.

בקרוב יצאו לאור:

א) אברהם מאפו: „אשמת שומרון", בשני חלקים.

ב) ד"ר שמריה הלוי לוין: „מעבדות לחירות".

פרוספקט מפורט ישולח לכל דורש.

ASAPH PUBLISHING CO., 101 W. 113th St, N. Y.

קאטאלוג של ספרות ארץ ישראל

		בלי משלוח	עם משלוח
1)	החנוך, קובץ פדגוגי, ערוך על־ידי נ. טורוב.	$1.30	$1.40
2)	אבות ובנים. רומאן מאת א. ס. טורגיניב, תרגום מ. פוזנאנסקי	$1.25	$1.35
3)	בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור מאת נ. וו. גוגול. תרגום מ. פוזנאנסקי.	.38	.41
4)	חלומו של אובלומוב, מאת א. א. גונטשארוב. תרגום מ. פוזנאנסקי	.50	.54
5)	בעל־הבית ופועלו, ספור מאת ל. נ. טולסטוי. תרגום י. ח. ברנר	.50	.54
6)	שתי אחיות, ספור מאת א. שטיפר. תרגום מ. ט—ן	.75	.82
7)	כפורים, מאת ריכארד בֶּיר. תרגום י. קופליביץ	.38	.41
8)	רומיאו ויוליה בני הכפר, מאת גוטפריד קלר. תרגום י. קופליביץ	.50	.54
9—10)	מכתבים מהמחנה, מאת אלפונס דודה. תרגום יעקב שטיינברג.		
	ספר ראשון	.50	.54
	ספר שני	.63	.69
11)	סנבה סלבקן, ספור מאת בירנסטרנה בירנסון. תרגום א' ברש	.50	.54
12)	חלומו של מקר, מאת וו. קורולינקו. תרגום א. ז. רבינוביץ	.25	.27
13)	משק בית האכר, קובץ, ערוך על־ידי י. ווילקאנסקי	.65	.68
14)	תורת הזבל, מאת ד"ר א. שטוצר. תרגום פ. אוירבאך. בעריכת י. ווילקאנסקי. חלק ראשון	.60	.68
15)	תורת הזבול, מאת הנ"ל. חלק שני	.60	.68
16)	הזית, מאת מ. אזרחי (קרישבסקי), על־פי ספרי האגרונומים א. ע. מזיר ופרופיסור ד. אגיה. ראשון הוא ספר זה בספרותנו העבראית ומצטיין בדיוק סגנונו המשנאי, המתאים כלכך לעניני מדע.	.60	.68
17)	הקלאי, כרך ב' (12 חוברות)	$1.75	$2.00
18)	הקלאי, כרך ג' (12 חוברות)	$1.75	$2.00
19)	הקלאי, כרך ד' (12 חוברות)	$1.75	$2.00
20)	ב[illegible] יהודי ארץ־ישראל. חוברת א': יהודה. הוצאת המשרד הארץ־ישראלי של ההסתדרות הציונית. 116 עמודים בפורמאט גדול מאד	$1.50	$1.70
21)	אגדות אמוראי ארץ־ישראל, מאת ד"ר בנימין זאב בכר. תרגום א. ז. רבינוביץ. חוברת א'	.25	.30
22)	מולדת, ירחון לבני־הנעורים, יוצא־לאור על־ידי הסתדרות המורים בארץ־ישראל ערוך על־ידי יעקב פיכמאן. חוברת א'	.50	.60
23)	לקראת העתיד, עשרה מאמרות מאת מרדכי בן הלל הכהן	.25	.30
24)	בריטניה הגדולה ותחית ישראל בארצו, מאת א. מ. חיימסון	.15	.18
25)	יום [illegible] פרטי החגיגה של הנחת אבן הפנה לבנין האוניברסיטה העברית בירושלים.	.15	.18
26—27)	[illegible], ספרי הריאה לשמונה שנות הלמוד בבית־הספר הוברו על־ידי ישי אדלר, [illegible] פ. אוירבאה, מ. קרישבסקי, בהשתתפות ד"ר נ. טורוב. הוצאת ועד החנוך בארץ־ישראל		
	ספר ראשון	.75	.85
	ספר שני	$1.00	$1.15
28)	[illegible] ידיעות המשרד של ההסתדרות הציונית. חוברות ב', ג', ד', ה'. מחיר חוברת	.08	.09
29)	[illegible] ידיעות שיחות ומכתבים. הוצאת אחדות העבודה. מחיר חוברת	.20	.23
30)	הפועל הצעיר, כ"ד חוברות.		
	חוברת כ'	.20	.22
	חוברת כ"א כ"ב	.40	.42
	חוברת כ"ג	.20	.22
	חוברת כ"ד	.20	.22
31)	האזרח, כרך א' (4 חוברות)	$3.00	$3.25
32)	האזרח, כרך ב' חוברת א'	.75	.85

מתקבלת החתימה על:

1) **חדשות הארץ**, עתון יומי, שהתחיל לצאת בירושלים, בעריכת ד"ר נ. טורוב. המחיר $20.00 לשנה; $10.00 לחצי שנה.

2) **הפועל הצעיר**, שבועון, יוצא לאור על־ידי מפלגת הפועלים העברים בארץ־ישראל „הפועל הצעיר". המחיר $12.50 לשנה; $6.25 לחצי שנה.

3) **האזרח**, יוצא לאור על־ידי הסתדרות „האזרח", קובץ לספרות ומדע ולעניני העם והארץ. יצא לאור כרך ראשון (4 חוברות). המחיר $3.00; עם המשלוח $3.25. מתקבלת החתימה על כרך שני. מחיר החתימה $2.75.

4) **מעברות**, ירחון לספרות ולעניני החברה, יוצא לאור על־ידי מפלגת „הפועל הצעיר", בעריכתו של יעקב פיכמאן. מחיר שלש החוברות שיוצאות במשך תמוז—אלול $2.50.

5) **מולדת**, קובצים ספרותיים לילדים ולנערים מבני עשר עד חמש־עשרה. העורך: יעקב פיכמאן; המוציא־לאור: הסתדרות המורים בארץ־ישראל. ב„מולדת" תבואנה שתי מחלקות: לילדים ולנערים. יהיה גם חלק מנוקד. הקובץ הראשון יצא בחודש תמוז. מחיר החתימה לשנים־עשר קובצים $5.00; לששה קובצים $2.50.

אגודות ציוניות ועבריות, בתי־ספר ותלמודי־תורה ומורי־בתי־ספרים. **המזמינים לא פחות מחמשה אכסמפלארים מכל מין** מקבלים הנחה של 20 אחוזים. הוצאות המשלוח על חשבונם. אין אנו שולחים בהקפה. בעד חתימות צריך לשלם מראש.

ההזמנות תתמלאנה בדיוק.

המחאות הדואר והמחאות פרטיות לשלוח על שם:

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA, 55 Fifth Ave., New York.

פא"פ: 74 השדרה החמישית, במערכת „התורן".

VOL. VI NEW YORK, SEPTEMBER 12, 1919 No. 26

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית ניו־יורק, י״ז אלול, תרע״ט גליון עשרים וששה

פרשת השבוע

פתיחת־השערים.

(דבר יועידה הציונית בפיטסבורג)

השאלה היותר חשובה והיותר עיקרית, העומדת עתה לפני הציוניות העולמית, היא שאלת פתיחת שערי ארץ־ישראל לפני כל היהודים, הסרת כל העכובים והרחקת כל ההגבלות והמעצורים על דרך זו.

אָמנם, אין ארץ־ישראל עדיין מוכשרה לקבל הגירה גדולה; צריך קודם כל להבריא את הארץ ולהכשירה כל־צרכה, במובן הכלכלי, בעד הבאים במספר רב. ומנהיגינו, העומדים בראש התנועה הציונית, ממלאים את חובתם בזהירות רבה ובהרגשת אחריות כבדה. מתונים ומיושבים המה בהנהגתם. חוששים הם שמא אם יפתחו בשעה זו, ובהעתיד היותר קרוב, את שערי ארצנו בעד כל אותם היהודים, השואפים או האנוסים לבקש בה מקלט, אָז רבים מהם יעמידו את הייהם עצמם בסכנה ויזיקו גם לעתידותיה של הציוניות.

אולם אין נזק ואין אָסון יותר גדול להציוניות ואין עלבון יותר גדול להאומה העברית מאיסור הכניסה החפשית לארץ־ישראל בעד אחינו. ואחת היא, אם גזירה כזו תביא מצד הממשלה הבריטית, או מצד ראשי הציונים. אַחת היא, אם אלה האחרונים יגבילו ויכבידו את הכניסה ברצונם החפשי, בכוונתם הרצויה לבסס את הישוב העברי על יסודות חזקים, או אם רק יסכימו, שלא מרצונם הטוב, להגזירות הבאות מן החוץ ולא יתנגדו להן בכל תוקף והחלט, בכל כח השפעתם והוכחתם, עד אשר יבטלון. כל המליצות היפות וכל הביאורים הנמרצים אשר ימציאו להכשיר בעיני הקהל היהודי את הגזירות האמורות ולהוכיח, שלא נוצרו אלא לטובתם של ההמונים היהודים ולטובתה של הציוניות עצמה — לא יועילו. לא ירגיעו בשום אופן את הרוחות הסוערים.

בכל שורות הציונים, בכל השדרות הרחבות של עמנו, בכל תפוצית רגילה, יש כיום רק דרישה אחת: פתחו את שערי ארץ־ישראל לרוחה! זוהי תביעה לאומית, תביעה היסטורית, שקולה הולך מסוף עולמנו עד סופו. אנחנו היהודים היינו תמיד בכל ארץ המתנגדים היותר עצומים לכל מיני גזירות והומרות הנוצרות בשביל להגביל, או להפסיק לגמרי, את ההגירה של הנרדפים על צוארם, מבלי הבדל בין עם לעם ובין ארץ לארץ — ומה גם גזירה, חמורה או קלה, שגוזרים על בנים השבים לגבולם, על אחים הנסים מידי התליון. גם למשמע השם „גזירה" יתפלץ לב העברי ויהרד רוחו.

ואם אין ארץ־ישראל יכולה, בשום אופן, בזמן הראשון לקבל אל תוכה מספר רב של מהגרים, ויש בזה באמת סכנה להארץ ולהנוהרים אליה, אָז חלילה לעצור את הזרם ביד חזקה, בין שיד נכריה היא ובין שיד ישראל באמצע. אנחנו, הציונים, בעצמנו נזהיר את העם, נספר לו דברים כהויתם, נורה לו דרך, נעוץ לו עצה לטובתו ולטובת ארצנו, בכל אשר יהא דרוש באמת. והעם ישמע ויבין. חוש הקיום הלאומי יתוה דרך נכון להמבקשים להם מקלט. אם לא יהא אפשר בזמן הראשון — לא יבואו בעצמם. בשנות משבר, בשעה שתנאי הכלכלה קשים באמריקה, למשל, אָז המהגרים בעצמם מפחיתים לבוא. ההגירה יש לה הגיון משלה ויש לה חוקים פנימיים, והיא מתיישרת מאליה.

* * *

אין הציוניות יכולה להיות בשעה זו רק שאלת היהדות, או רק שאלת העתיד. היא גם שאלת היהודים וגם שאלת ההוה. אין אָנו, הציונים, יכולים ורשאים להניח, בשעה קשה זו, למתנגדינו הגלויים או הנסתרים את מעשי העזרה וההצלה המעשית של רוב עמנו

ולהשקיע את כל כחותינו אנו רק בהכשרת ארצנו, רק בחלומות ותקוות לעתיד. אין לנו רשות מוסרית להניח למתנגדינו, שאינם כל־כך קרובים — אם נדבר בלשון נקיה — לא להיהודים ולא להיהדות, את פתרון הפרוב־לימה הגדולה והמסובכת אשר בחיי עמנו. החטא לא יכופר הוא לעזוב את מיליוני אחינו האומללים בידי בעלי צדקה ובעלי טובות, אשר מעולם לא חשו ולא הרגישו במצוקת נשמתה של האומה העברית ובתקוותיה הכמוסות. אין להפריד כיום בין שאלת המצב הכלכלי של אחינו בארצות מדכאיהם ובין השאלה הציונית. ארבע, כל הרדיפות האיומות, העלבונות הנוראים, השחיטות והתליות קוראים: ציונה, ציונה! אין פתרון אחר, מלבד ציון, לשאלת היהודים. ואם יהיו יהודים בעולם, תהיה גם תרבות עברית, גם שפה עברית. הציוניות, במלוא משמעה, היא הצלתם של היהודים העיפים למות, יהיא גם גאולתם. הלא מיום שהוקמה הבימה הלאומית על הקונגרס הציוני הראשון בבאזיל, הודענו כזאת לכל העולם הגדול. החושבים אנו כיום אחרת? העולם הדימוקראטי כבר הבטיח לנו גאולה, בית לאומי, ואין אנו יכולים בשום אופן לוותר עליה. אם אחינו הנרדפים על צווארם מבקשים להמלט בארץ־ישראל על נפשם, אין אנו, הציונים, רשאים להספים בשום אופן לאיזו גזירה שהיא, שיש בה להגביל ולהכביד את הכניסה החפשית לארצנו.

אם נפרה הריקה בבית, אין סוגרים מחוץ את הדלתות והחלונות מפני החשש, שמא אם יתנו להעומדים להשרף ולהחנק להתפרץ מתוך הבית, יפלו לבצה או לא ימצאו מזון לגופם. ראשית כל צריכים להציל את הנפשות ואחרי כן לדאוג להספקת צרכיהם, או, אם ינצלו מידי המות הודאי ויהיו חפשים לנפשם, ידאגו בעצמם לקיומם. לא מדינה יהודית אנו מבקשים בשעה זו, כי־אם להציל לקוחים מות. רק כברת ארץ על אדמת אבותינו אנו מבקשים, ולוא גם רק להקבר בה, לבל יתעוללו ויתהוללו שונאינו על קברינו, לבל יטמאו בזדון לבם את מקום מנוחתנו, מנוחת עולמים.

אין כל ספק, כי כוונתם של המחמירים, המזהירים והמגבילים, בכל הנוגע לכניסה החפשית לארצנו, - כי כוונתם, כשהיא לעצמה, טובה ורצויה: מקריבים את ההוה בשביל העתיד. יראים הם לקבל עליהם את האחריות. אולם ישנם יהודים, ומספרם לא מעט, שנוח להם למות ממחלת הקדחת (מאלאריה) בארץ־ישראל או לגוע שם ברעב מאשר יכריתו אותם או את בניהם בפולניה לכרות להם בידיהם עצמם קבר, מאשר יראו בעיניהם בטרם אשר ינקרון ידי שונאיהם כי טמאו את נשיהם ובנותיהם. טוב להם לסבול כל מיני יסורים בארץ־ישראל מאשר יתעוללו בהם הפולנים וימרטו את זקנם עם עורם רק למען עשות שחוק להם.

כן חלוצינו הראשונים הלכו לארץ־ישראל בתנאים יותר קשים ולא נרתעו לאחור מפני שום עמל, שום מחלה ושום סכנה, גם סכנת נפשות. והם במסירותם, באומץ לבב ובאהבתם העזה לארצנו הניחו את היסוד לישוב העברי.

עוד צוללת באזנינו קריאתו של יהושע המכנים: „רק חזק ואמץ!" וקריאה זו היא צואה לדורות.

על־פי ההגיון הבריא והחשבון הברור לא היינו יכולים מעולם לחיות. על־פיהם היינו צריכים כבר להכחד כליל מן הארץ בתור אומה מיוחדה. אבל יש דברים נעדרים מ„ההגיון הבריא", והם: החפץ הקיים, השאיפה הלאומית הרמה, ההכרח הפנימי...

* * *

אין הממשלות הכבירות מגינות עלינו כיום באותן הארצות שהכינו לנו מטבח, אבדן וכליון חרוץ, והיינו היו להפקר גמור בידי אותם העמים שהבאנו להם, במשך של דורות, קרבנות לאין מספר, בגוף ובנפש — האם גם מבקשי טובתנו יסגרו עלינו את הדרך לביתנו הלאומי, להמקלט היחידי שנשאר לנו? האם יעמדו על דמנו ולא יתנו לנו להמלט אל ארצנו, שאבותינו שפכו עליה דמם כמים, אל ארצנו שנכונים אנו להשקיתה ולהפרותה בדמי לבבנו ובמח עצמותינו, אל ארצנו שרק אנחנו מוכשרים לעבדה ולשמרה. ואם נגזר על חלק מאתנו למות בארצנו בזמן הראשון ממחלות קשות או לגוע מכפן ומחסור, אז הלא טוב לנו למות על קדושתו של רעיון גדול ולהקבר בידי אחינו מאשר יתגוללו פגרינו ערמות־ערמות בחוצות ערי אוקראינה וכרכים והכפרים (עיירות שמודיעים העתונים משם).

אם יפתחו לפנינו את שערי ארץ־ישראל לרוחה, אז יוטב מצבנו, הטבה כל שהיא, גם בארצות מדכאינו. ואם, חלילה, יסגרו לפנינו את שערי ארצנו, לוא גם לשנים אחדות, או יכבידו את הכניסה על־ידי הגבלות וחוקים מעיקים, אז עוד יורע מצבנו בארצות הגולה, כי יבקשו להמעיט את מספרנו על־ידי שמד וכליון, על־ידי סתימת כל צנורי המחיה. אם אנו הציונים נסכים, לוא גם לשעה, לאיזו גזירות שהן על הכניסה החפשית בארץ־ישראל, אז חרב אנו נותנים בידי אויבי ההגירה היהודית באמריקה, באנגליה וביתר הארצות, ששם יבקשו אחינו מקלט להם. אנחנו בעצמנו נהיה להם למופת, וגם פתחון פה לא יהיה לנו.

בימי גרוש היהודים מספרד נתגלתה אמריקה, והכרזת באלפור באה בשעת החורבן היותר גדול לעמנו. ורק נתפרסמה הכרזה זו בעולמנו, מיד החלו צעירי עמנו, אלה שהיו פטורים מעבודת הצבא הכללית, באמריקה ובאנגליה, לברוא גדוד עברי ולנדב את חייהם בעד שחרור ארצנו מידי העריצים. ולולא שהיו צעירינו ברוסיה, פולניה ורומיניה מפקירים את חייהם בעד שחרור אותן הארצות עצמן, שגזרו שם עתה עליהם כליון, כי אז היו מאות אלפים מצעירינו מתנדבים לשחרור ארץ אבותינו.

יפתחו־נא לפנינו עתה את שערי ארצנו לרוחה, ועשרות אלפים מצעירינו יתנדבו להיות גדודי־עבודה, גדודי החלוצים הראשונים, שנכונים יהיו להביא כל קרבן שידרשו מהם לתחית ארצנו המחכה לקראתנו. ואם אין נותנים לצעירינו אלה את היכולת להקריב את

חייהם בשביל בנין ארצנו, יקריבו את חייהם בשביל להרוס את אשר בנו אחרים לא במשפט ולא בצדק.

כיום אין עוד שאלה: לאמריקה או לארץ־ישראל? כעת אין ברירה. באמריקה סוגרים את השערים ומכבירים גזירות וחומרית על הכניסה החפשית. נשארה רק ארץ־ישראל. ואם יגזלו גם תקוה זו, אז קובעים את נפש האומה, גוזלים את שארית הנחמה. כל העם היהודי האמין בכל לבבו ונפשו בהכרזה הבריטית, כי נכונה הממשלה הכבירה הזאת לעזור לנו לבנות בית לעמנו על אדמת אבותינו. אפילו הציונים בגרמניה העמידו את חייהם בסכנה ושלחו בשעת המלחמה ברכתם לאנגליה על הבטחתה הציונית לעם ישראל. תמיד האמנו ותמיד בטחנו, כי אנגליה דורשת טובתנו, וכי אם תבוא השעה הגדולה, תעזור לנו לבנות ביתנו בארץ אבותינו. ומרוב בטחוננו באנגליה התנדב הגדוד העברי ללחום עם הצבא הבריטי על שחרור ארצנו. וגם כיום אין אף צל של ספק בלבנו, שאנגליה תקיים את אשר הבטיחה לנו, ויודעים אנו כיום, כי היא גם נכונה להוציא את מחשבתה הטובה עלינו אל הפועל, אלא שצריכים אנו להשתדל לפניה, כי אחרי אשר תקבל מידי אגודת־העמים באופן רשמי — ואין ספק שתקבל — יפוי־כח על ארץ־ישראל, תפתח לפנינו את שעריה.

בשום אופן שבעולם אי־אפשר יהיה להכשיר את הארץ תחילה ולהוציא על זה כמאה מיליון בעוד אשר הארץ תהיה סגורה לפני ישראל. אין מוקדם ומאוחר בחיים. יתנו לאחינו לבוא לארצנו ויכשירוה, יבריאוה ויפרוה והארץ תכשיר את העם העברי היושב עליה להיות ראוי לעבודתו הגדולה.

אנו מאמינים בעמנו ובכחותיו, אנו מאמינים שאם יפתחו את שערי ארץ־ישראל לרוחה, אם תנתן היכולת להביא אליה רבבות נפש מבני עמנו ולהצילם מכליון, אז יתן העם כסף ביד רחבה, אז לא יחסרו האמצעים הדרושים לזה. אין אנו הציונים, שעוררנו תמיד את בני הגולה ללכת לארץ אבותינו, לעבוד את אדמתה ולשמרה, — אין אנו יכולים כיום לקרוא בקהל רב: אל תלכו, אל תזוזו ממקומכם! אין אנו יכולים לבוא אל הקהל הגדול ולנאום לפניו על־דבר ההכרזה הבריטית ועל־דבר התקוות הגדולות הצפונות לנו בארץ אבותינו ויחד עם זה להודיע להמונים, כי עדיין לא הגיעה השעה להכנס חפשי, כי יש עדיין גזירות, חומרות, סייגים ועכובים שונים, כי צריכים לרשיונות מיוחדים מישלהם ומשלנו וכדומה. בשום פלפול ובשום דרשה שבעולם לא יכסו על הניגוד הבולט שבין ההבטחה לעזור לנו לבנות מקלט לעמנו בארץ־ישראל ובין איסור הכניסה בפועל.

הציונים באמריקה, שבראשם עומד מנהיג שעיני בני כל ארצות הגולה נשואות אליו והעם העברי כבר נתן בו אמון ובטחון, צריכים להרים את קולם ולדרוש ממי שהיכולת בידם, את חופש הכניסה לארץ־ישראל בעד כל בני ישראל.

ראובן בריינין.

עֲבוֹדָתֵנוּ בְּאַרְצֵנוּ

מאת

מרדכי בן הלל הכהן.

אך מקור ברכה ומעינות אושר היה הישוב היהודי לארץ־ישראל. הוא אשר הביא את התרבות הגדולה אל הארץ, והוא אשר הוריד עליה טללי אורות. שפע־אור בא לארץ לרגלי ישובנו אל המקצוע החקלאי, אל האומנות, אל מצב הבריאות בארץ, אל חנוך הדורות, — אל כל פנה שאנו פונים.

מדבר ציה וארמה שוממה ושטחי קרקע הכי־גרועים לקחו חלוצינו לפני כארבעים שנה, בשובם אל „הארץ המובטחה" לעבדה ולשמרה. עלינו היה לקנות, ודוקא במיטב כספנו, את הסלעים, את החולות, את הבצות, את כל אשר השאירו הפלחים או אשר מיצו כבר את כל הליח והכח מן השטחים. דרכים סלולים לא היו. גשרים על־פני הנחלים וההריצים לא נבנו, עצה ותושיה אין ממי לקחת, ומצד הממשלה הטורקית מצאנו תמיד אך מכשולים ומעצורים, מסים שונים ותביעות נמרצות. מחלות האקלים (מאלאריה, טראכומה), תנאי הטבע הפראי, אנארכיה ממלכתית, — אלה המה התנאים, אשר על־פיהם נגשו חלוצינו לעבודת האדמה, ועל־פיהם עברנו כל התקופה הזאת. ובתנאים קשים כאלה יצרנו גדולות במקצוע החקלאי, גדולות גם בשביל עם עובד־אדמה רגיל ומנוסה. במשך תקופה קצרה של 38 שנה יסדנו ששים נקודות־ישוב חדשות, והשקענו ביצירתן מרץ, אשר למראהו משתוממים גם המומחים. ביהודה ובשומרון נוסדו עשרים ואחת מושבות, וכבשנו מאת הטבע הפראי 181 אלף דונמים אדמה, ואת החלק השלישי מן השטח הגדול הזה כסינו בנטיעות שונות. התורה צותה עלינו: „כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל", ואנחנו שמרנו לעשות כמצווה עלינו. ביהודה ובשומרון נטענו:

גפנים — — — — — — — —	13,911	דונמים.
שקדים — — — — — — — —	30,646	"
פרדסים — — — — — — — —	9,679	"
זיתים — — — — — — — —	7,504	"
עצי פרי שונים — — — — — —	1,056	"
עצי אקליפטוס — — — — — —	1,984	"
בסך הכל — — — — — — — —	64,780	דונמים.

וכפלים כשטח הזה לנו ביהודה ובשומרון אדמת זריעה ומגרשים. ואם נעריך את שויו של כל דונם נטיעות, לא כפי ששוים עתה, אך אפילו כמו שהיו המחירים קודם המלחמה, אזי יוצא לנו:

דונם גפנים — — 300 פר.	13,911	דונם =	4,173,300	פר.
" שקדים — 300	30,646 "	" =	9,193,800	"
" זיתים 300	7,504 "	" =	2,251,200	"
" פרי שונים 300	1,056 "	" =	317,400	"
" פרדסים — 2000	9,679 "	" =	19,344,000	"

" אקליפטוס	200	" 1,984	" =	396,800 "
זריעה ומגרשים	100	" 172,612	" =	17,261,200 "
בסך־הכל ביהודה ובשומרון		237,392	" =	51,937,700 "

בארץ הגליל שטח האדמה, אשר רכשנו לנו, הוא עוד יותר גדול, אבל בגליל אין מקצוע הנטיעות מפותח עוד, ובגלל זאת הערך הכספי של השטח הוא יותר פחות. בגליל יש לנו אדמה ומגרשים 301,693 דונמים, ששוים הוא, לכל הפחות, שלשים מיליון פראנק. מלבד האדמה והנטיעות הנה הוציאו חלוצינו על הבנינים ועל הבארות במושבות הרבה מיליונים, עד שאין ספק, שרכושנו בארץ במושבות לבד עולה בכסף כמאה מיליון פראנקים.

לרגלי יבול הנטיעות הכנסנו אל הארץ את פרי הקולטורה העולמית, את כל אשר המציאה הטכניקה המדעית במקצוע החקלאית, את כל מה שאך אפשר היה להכניס בתנאים הקשים, שהיו חלוצינו נתונים בתוכם. הראשונים היינו, שהחילונו להשתמש במכונות המישאבית, וביחוד במיכננית (פיטריק), והעלות מים מעמקי האדמה ובכמות מרובה, — מה שעשה לאפשר הדשקות שטחי אדמה גדולים. חברת ההשקאה „פלשתינא", מיסודה של מר בצלאל יפה, בנתה מכון השקאה מרכזי בפתח־תקוה, על שפת הנהר ירקון, והמכון הזה דולה מי הנהר ומשקה אלפי דונמים אדמה. הפרדס היותר גדול בארץ־ישראל, בחריה, אשר על־יד פתח־תקוה, מעשי ידי חלוצים המה, אחינו ילידי יפו וירושלים נטעוהו. כבר יש לנו בארץ־ישראל חבר אגרונומים מומחים, אנשי נסיון, אנשי מדע, וכולם מאחינו, משבי הגולה. אחינו יסדו את „מקוה ישראל", את בית־הספר היחידי בארץ לתורת עבודת האדמה, את תחנת הנסיונות בעתליט, מיסודו של המנוח אהרנזון. אנחנו הבאנו אל הארץ את המינים היותר משובחים של השקדים והזיתים, ואנחנו אשר מצאנו תרופה להלחם עם תולעת הפילוקסריה, והבאנו את המינים, היכולים להתיצב נגד המשחית הזה. והיקבים בראשון־לציון ובזכרון־יעקב, — הלא כמוהם אך מעטים בכל עולם התעשיה של היין, ושיטת העבודה שמה, תחת הנהלתו של הכימאי מר ווניק, נמצאת תמיד על הגובה המדעי. מלבד הענבים המשובחים הצרפתים והאמריקנים ומלבד השקדים פרינצס וויקטוריה וכדומה, ומבחרי המינים של זיתי פרונס, הביאו הגננים שלנו אל הארץ מיני אגסים, תפוחים, אפרסקים, ולתעשית שמנים השיגו את המינים: גרניום, שושני־דמשק, עצי־קיק, מיני אקליפטוס, ובתי־הבד של חברת „עתיד" נבנו להוציא שארית השמן משירי הזיתים לאחרי סחיטתם בבתי־הבד הפשוטים. אחינו מכינים גם שמן המור, שמן־גרניום וכל מיני בושם מפרחי הארץ ומפריה. חלוצינו היו הראשונים אשר נסו ליבש את הבצות המסוכנות, והמה אשר יערו שטחי אדמה גדולים, אלה היערות שהספיקו בזמן המלחמה עצי הסקה למסילות הברזל בארץ וגם עצים לבנין ולכל מלאכה, כאשר כלו אצלנו העצים, שהובאו מאירופה לפני המלחמה. יערי האקליפטוס בהידרה, שנטעו בראשונה להשבחת האקלים הרע, נהיו מקורות לחמרי בנין, וגם בית־נסירה התחילו לבנות ביפו, להכין מן העצים תיבות לחבישת תפוחי־זהב, ורק מפני המלחמה הפסיקו את הבנין.

כל הבאים לבקר את הארץ ועוברים בתוכה, מכירים תיכף את ההבדל בין החלקות, אשר אוו להם היהודים למושבותיהם, ובין סביבות הערים והכפרים של ילידי המקום והערבים. נאות דשא ונטיעות רעננות ובתים בנויים בנאוה ודרכים סלולות — כולו אומר כבוד וסדר ואירופה מצד זה, ושמה ושאיה וחיי חרבות ובתי חומר וחריצים ועצים בשלכת — מצד השני. העוברים רואים ומברכים:

— תחזקנה הידים העמלות, אשר הציבו גבול אלמנה, אשר בנו את הנשמות האלה.

וכל זה נעשה לא באפס־יד, לא בלי עמל אין־קץ. אחינו סדרו בכל הארץ שמירה מעולה על הבריאות, שבלעדי זה לא היה יכול הישוב להחזיק מעמד. והעזרה המדיציינית נלחמת עם תחלואי הארץ הרבים. עתה, לאחרי הריסותינו בתקופת המלחמה, באו לעזרתנו רופאי „הדסה", אחינו היקרים מאמריקה. בתקופת חירום, כשגברו עלינו המאורעות, פרשנו ידינו אל אחינו אשר מעבר לים האטלאנטי, והקבוצה המדיציינית של ציוני אמריקה ממלאת עכשיו את עבודתה הלאומית הגדולה. ואילם בשנים כתקינן, במצב ישובנו הרגיל, לא זלזלנו בתקנות הבריאות בארצנו, ובכחותינו אנו נלחמנו נגד המחלות אשר שם החורבן בן אלפים שנה בארץ־ישראל. עבודתנו במקצוע זה היתה אחת העבודות התרבותיות אשר הראנו בה את כחנו, את מצבנו הקולטורי. הן בשומרון ובגליל העליון הפילה הקדחת הצהובה חללים רבים בקרב המתישבים החדשים בשנים הראשונות, ועתה הישוב במקומות האלה הולך ופורח. אמנם עוד יקרו מקרי מות מקדחת צהובה וממאלאריה טרופית, אבל המקרים בודדים, לעתים רחוקות, וגם זו באשמת הכפרים של השכנים, החסרים כל עזרה מדיציינית.

הָעִקָּר הַפִּיּוּטִי

מאת

אדגאר אלן פו.

עברית מאת עקיבא פליישמאן.

בדברי על העיקר הפיוטי אין בחפצי להיות כולל הכל או להיות מתעמק ביותר. בשעה שאהיה מעיין, על־פי רוב כלאחר יד, בעצמיותו של אותו הדבר, שאנו קוראים לו „פיוט", תהיה מטרתי הראשית להרצות לפניכם, בתור חומר לעיון, אחדים משירי אנגליה ואמריקה הקטנים, מאלה שהם מתאימים לטעמי, או ביחוד אלה, אשר השאירו בלבי רושם קיים. בשירים

הקטנים אני מכוון, כמובן, לשירים קצרים. וכאן, בהתחלת דברי, הרשוני־נא להגיד דברים אחדים בנוגע לעיקר משונה ומוזר קצת, אשר, בצדק או שלא בצדק, השפיע תמיד על הערכתי הבקורתית, שהייתי מעריך דברי שירה. אני סובר, כי שיר ארוך איננו כלל במציאות, כלומר: השיר הארוך אינו שיר. אני מחזיק בדעתי, כי האמרה „שיר ארוך" הוא פשוט ניגוד משפטי, שני הפכים בנושא אחד.

כמעט מיותר הוא להגיד, שכל שיר ראוי לשמו רק במדה שהוא מעורר את הרגש ומרומם את הנפש. ערך השיר יגבה או ימך על־פי מדרגת ההתרגשות המרוממת הזאת. אבל כל ההתרגשויות הן, בהכרח טבעי, בנות־הלוף, קצרות ועוברות מהרה. אותה מדרגת ההתרגשות, שהיתה יכולה להראות לאחת היצירות את השם שירה, אי־אפשר לה להתקיים בשום קומפוזיציה שהיא ארוכה יותר מדי. אחרי עבור חצי שעה לכל היותר, ההתרגשות הפיוטית הולכת ונעשית עיפה וחסרת־אונים, שנוי פתאומי מתהוה, סימן לבחילה שבאה, והשירה, בתור יצירה משפיעה ועושה רושם, שוב אינה שירה כלל.

בלי ספק ישנם רבים, שבקושי גדול עלתה בידם להשלים בין ההנחה הבקורתית, ש„הגן עדן האבוד" של מילטון הוא כולו שירה עליונה מהחל ועד כלה, ובין אי־יכלתם המוחלטת להמשיך את התלהבותם הנפשית, שאותה ההנחה עצמה דורשת, עם קריאת הספר הנזכר. אָמנם, היצירה הגדולה הזאת יכולה היא להחשב ליצירה פיוטית אַך בשעה שנעמוד על האמת ונראה בה, שהיא רק ילקוט של שירים קטנים שונים, וגם זה יעלה בידנו רק אחרי שנעלים את עינינו מהדבר העיקרי, הצריך להמצא בכל יצירה של אמנות, והיא האחדות ושלמות הרושם.. ואם בשביל למצוא את האחדות בחלקיה השונים של היצירה הנזכרת, נקרא, כמו שצריך לקרוא למטרה זו את הספר כולו בישיבה אחת, הרי תהיה התוצאה רק שנויים תדירים וחליפות תמידיות בקרבנו מהתלהבות לעיפות, ולהפך. אחרי פרק, שאנו מרגישים בו שירה אמתית, יבוא תמיד פרק של דברים שטחיים. אם אחרי שגמרנו את הספר כולו, נשוב לקרוא בו עוד פעם, אלא שנדלג על הספר הראשון ונתחיל בקריאת הספר השני, אָז נתפלא מאד למצוא, כי מה שמאסנו בו בשעת הקריאה הראשונה חביב עלינו עכשיו, ומה שהוקרנו קודם, תקוץ בו נפשנו עכשיו. מכל זה יוצא, כי הפעולה הסכומית, המוחלטת, האחרונה של שיר עלילה ארוך, ואפילו של הטוב והמובחר שבעולם, הוא אפס מוחלט: — וזאת היא באמת עובדה קיימת.

בנוגע אל ה„איליאדה", הנה אם אין לנו מופתים חותכים לאמת בהם את דברינו, הרי יש בידנו לפחות טעמים נכונים להאמין, שזו נועדה מתחילתה להיות קבוצה של שירים ליריים; ואם גם נניח, כי נכתבה בתור שירה אפית בכוונה תחילה, יכול אני רק לאמר, כי היצירה הזאת מיוסדת על רגש אמנותי בלתי־שלם. השירה האפית החדשה עשויה על־פי התבנית של שירת־העלילה העתיקה, אלא שהיא, המודרנית, בת חקוי עור,

בלתי־טבעי וחסר־טעם. אבל יומם של כל השירים הארוכים, אנומליה אמנותית זו, כבר עבר לבלי שוב עוד. אם כרה, ששירה ארוכה מאד ממין זה היתה אהובה באמת בזמן מן הזמנים על חוג קוראים גדול, — דבר המוטל אצלי בספק, — הרי לפחות ברור הוא, שלא תהזור ותהיה שוב חביבה על הקוראים מעתה ועד עולם.

אין ספק, שכל הנחה, כי ארכה של יצירה־שירית היא קנה־המדה למוד על־פיו את ערכה, הוא רעיון רוח, שאפסותו מעידה על עצמה, במדה מספיקה, — ובכל־זאת החזיקו בה המבקרים, ולהם עלינו להודות על הרחבתה. בוודאי שאי־אפשר למצוא מאומה במדת הגידל בלבד; מנקודת־השקפה מופשטת, אין כל ערך לכמות גרידה; כרך עב עוד אינו אומר כלום, ואפילו אם מתפלאים עליו מבקרינו בגלל כמותו. הר גבוה בוודאי עושה עלינו מפאת גדלו הטבעי רושם עמוק, רושם נשגב; אבל שום איש לא יתפעל כלל באופן הזה מגודל הכמות אף של ה„קולומביאדה". אפילו מבקרינו ה„חריפים" לא הורונו להתפעל באופן הזה מכמות גרידה. לפי שעה לא דרשו עוד מאתנו להעריך את לאמארטין לפי מדת הטפח המעוקב, או את פולאק לפי משקל הליטרה. ברם, איזו מסקנה אחרת יכולים אָנו להוציא מלהגם התדירי של מבקרינו על־אדות מאמץ ממושך? אם על־ידי אותו המאמץ הממושך עלה ביד איזה אָדון קטן לכתוב עד גמירא שיר עלילה גדול, — טוב מאד; הבה נפזר לו מלוא חפנים תהלה בעד המאמץ שלו — אם באמת ראוי דבר זה לתהלה, — אבל אַל־נא נהלל את השיר עצמו על חשבון המאמץ. יש לקוות, כי השכל הישר של קהל הקוראים בימים הבאים יבחר לדון על ערכה של יצירה אמנותית על־פי הרושם שתעשה — על־פי הפעולה שתפעל על הנפשות — ולא על־פי הזמן שהיה דרוש כדי לעשות אותו רושם, וגם לא על־פי סכום ה„מאמץ הממושך" שהוצא על כתיבתה. עובדה היא, שהתמדה לחוד וגאוניות לחוד, וכל המבקרים שבעולם אינם יכולים להרכיב שתי אלה יחד. לא יארכו הימים והרעיונות האלו יקובלו כדבר ברור מאליו, שאינו טעון הוכחה. ובינתים, בשביל שרעיונות אלו נדונים כשקרים, לא יהיו נזוקים הרבה בתור אמתות.

אולם כשם שהאריכות פוגמת בשיר, כך מצד שני ברור הוא, שקצורו של שיר הוא לפעמים שלא כדין ויש בו משום פגם. קצור שלא לצורך מוריד את השיר עד למדרגה של מכתם פשוט. שיר קצר מאד, אף־על־פי שהוא עלול לפעמים לעשות רושם חי ומזהיר, לעולם אין רושמו חזק ומתמיד. העקת החותם על הרונג צריכה להיות ממושכת. די־ביראנג'יר כתב הרבה דברים שנונים ומרעישים; אבל, בכללם, היו חסרי־משקל מהתרשם עמיק בלב קוראיהב; ולכן כנוצות־דמיון רבית אהרית ממין זה, התעופפו והתרוממו באויר רק על־מנת לרדת למטה וללכת לאבוד.

דוגמה מצוינה, שהיא מראה כיצד קצור שלא לצורך גורם להעלים שיר מעיני הקהל, משמשת הסירינאדה הקצרה הזאת:

הֱקִיצוֹתִי מֵחֲלוֹמוֹת עָלַיִךְ
בְּנִים רִאשׁוֹן וְנָעִים שֶׁל לַיִל
בְּנְשׁוֹב רוּחוֹת בַּשָּׁפֶל,
וכוֹכָבִים האִירוּ בּוֹהַר·
הֱקִיצוֹתִי מֵחֲלוֹמוֹת עָלַיִךְ
וְרוּחַ בְּרַגְלַי תִּלָּפֵת
הוֹלִיכַתְנִי—מִי יֵדַע אֵיךְ?—
לַחֲלוֹנוֹת אַרְמוֹנֵךְ, יָפָתִי!

הָרִיחוֹת הַנּוֹדְדוֹת הִתְעַלְּפוּ
עַל הַנַּחַל הַכֵּהֶה, הַשּׁוֹתֵק—
רֵיחוֹת הַ„שַׁמְפַּק" חָלְפוּ
כְּרַעְיוֹנוֹת עֲרֵבִים בַּחֲלוֹם;
תְּלוּנַת הַזָּמִיר הַנּוּגָה
עַל לִבּוֹ מֵתָה, נֶאֶסְפָה,
כְּמוֹתִי גַּם אֲנִי עַל לִבֵּךְ,
הוֹי, אֲהוּבָה, נָאָה וְיָפָה!

אוֹי, מֵעַל הַדֶּשֶׁא הֲרִימִינִי!
הִנְנִי מֵת, מִתְעַלֵּף, אֶעֱדַר!
תַּמְטִיר אַהֲבָתֵךְ נְשִׁיקוֹת
עַל עַפְעַפַּי וּשְׂפָתַי הַחִוְרוֹת·
לֶחְיִי, הָהּ, חִוֶּרֶת וְקָרָה!
דְּפִיקַת־לִבִּי רוֹעֶשֶׁת, נִמְהָרָה
לְחַצִי נָא לִבִּי לְלִבֵּךְ, יְקָרָה,
שָׁם סוֹף־סוֹף הֲלֹא הוּא יִשָּׁבֵר!

מעטים מאד האנשים, היודעים את החרוזים האלה — ואף־על־פי־כן המשורר „שלי" בכבודו ובעצמו הוא המחבר שלהם! הכל אמנם ידעו לערוך את מעוף־דמיונם החם, ועם זה, הדק והאוירי, אבל לא יבינם ולא ירגישם בלתי זה, שהוא עצמו הקיץ פעם מתוך חלומות מתוקים על־אדות אהובת נפשו, ואשר בהקיצו מצא את עצמו רוחץ באויר מלא ריחות בשמים של ליל דרומי באמצע הקיץ.

אחת משירותיו היפות ביותר של ווילים — השירה היותר יפה, לדעתי, שכתב מימיו, — היא זו הבאה להלן, אשר יקרת ערכה נעלמה גם היא מעיני הבקורת והקהל יחדיו, מפאת קצורה הנמרץ יותר מן הראוי:

כִּסּוּ צְלָלִים אֶת רְחוֹב בְּרָדְבֵיי,
זֶה הָיָה קָרוֹב לִשְׁעַת־הַשְּׁקִיעָה —
אַט, אַט שָׁם גְּבִירָה יְפֵה־פִיָּה
בְּגַאֲוַת־רוּחַ הִנֵּה הָלְכָה·
לְבַדָּהּ הָלְכָה; אַךְ רוּחוֹת סֵתֶר
לִוּוּהָ שָׁם עַל כָּל צַד וּפְסִיעָה·

שָׁלוֹם הַקְּסָמִים נְתִיב מַהֲלָכָהּ,
הָאֲוִיר כְּשֵׁף מִזִּיו כְּבוּדָהּ·
בְּאַהֲבָה הִבִּיטוּ אֵלֶיהָ הַכֹּל,
קְרָאוּהָ טוֹבָה וְשִׁבְּחוּ הוֹדָהּ—
כִּי כֹל נָתַן לָהּ אֵל מֵעוֹדָהּ·
הִיא שָׁמְרָה, נָצְרָה בְּכָל מְאֹדָהּ·

הִיא שָׁמְרָה הֵיטֵב יָפְיִ תָאֳרָהּ
מֵאוֹהֲבִים חַמִּים וְנֶאֱמָנִים —
קַר לִבָּהּ לַכֹּל, מִלְּבַד — לַזָּהָב·
וְלֹא עֲשִׁירִים בָּאוּ לֶאֱהֹב אוֹתָהּ —
אַךְ יִפְעָהּ כְּבוּדָהּ הֵן תִּמָּכֵר
אִם רַק הַכֹּמֶר הוּא הַמּוֹכֵר·

וְטִילָה שָׁם עוֹד יָפָה אַחַת —
רַיכָה קַלָּה, חִוֶּרֶת־פָּנִים,
יַחֲבוּרַת־סֵתֶר לִיתָהּ אוֹתָהּ
לְהַאֲרִיב רֵיחַ וּלְהַדְּחוֹתָהּ —
בֵּין עֹנִי וּבֹשֶׁת תָּעְתָה אֵשֶׁת
וְאֵין דָּבָר יוֹעִיל לְהַחְיוֹתָהּ·

לֹא חֶמְלָה תוּכַל טַהֵר לִבָּהּ
לְהִתְפַּלֵּל שׁוּב בִּשְׁלוֹם הָעוֹלָם;
בְּשִׂיחַ־אַהֲבָה פֶּרֶא אִיבַּד בָּאֲוִיר
לֵב הָאִשָּׁה כָּהּ הִנֵּה נָגוּעַ! —
אֲבָל כָּל מַעַל, הַנִּסְלָח מִמַּעַל,
יְקַלַּל תָּמִיד מֵאֵת הָאָדָם!

בשיר זה קשה לנו להכיר את אותו ווילים, שכתב „שירי־ידידות“ סתם במספר רב כל־כך. טורי השיר הזה לא רק עשירים הם בהלך־נפש אידיאלי, אלא גם מלאים הם מרץ; חוט של חן ורצינות מישוך עליהם — סימן לאמתות הרגש, — רצינות, אשר אך לשוא נבקשנה בכל שאר יצירותיו של המשורר הזה.

(עוד יבוא).

הָעֵץ

מאת

מ ב ש " ן.

ויהי איש אחד יושב בבית קטן בקצה העיר, והוא עני, גלמוד וקשה־יום. לפנים עשיר היה האיש וירא חיים טובים עם אשתו ועם ילדיו, אשר היו כשתילי עצים קטנים וגדולים מסביב לו. ויהי בהתחולל מלחמה בארץ ורבים שתו את כוס חמתה ויהי גם הוא כאחד מהם; וימעטו וישוחו נפשות ביתו, מקנהו וקנינו; בניו היו כצאן אובדות, אלה נדדו הלכו ואלה נשבו או נכפו במלחמה, ואשתו ירדה ביגון שאולה. וישאר אך הוא ורישו, אשר בא אל ביתו כמהלך וידי לגר ויתישב עמו, ונער אחד, שארו הקרוב אליו ממשפחתו, אשר ישב עמו וישרת לפניו.

ועץ עבות, מצל, יפה ענף וגבה קומה, נטוע היה מקדם אצל ביתו, תחתיו ישבו כל שואפי צל, ובתוכם הנזיר המתגורר שם במספי העיר, אשר התהלך תמיד לפני האלהים ודבר לא היה לו עם אדם; ובשרעפותיו קננו הצפרים ונתנו זמירותיהם ואפרוחיהם יצפצפו ויהגו ערב ובוקר וצהרים מדי צאת אמותיהם לדרכן, דרך לא סלולה, ומדי שובן משוט במרחבי רקיע לפקוד גוזלן ולהביא להם בפיהן את אכלם דבר יום ביומו.

גלמוד עומד העץ, שריד מלחמה גם הוא. לפנים רבים היו עמו, עצים גדולים וקטנים, צעירים ומלאי ימים, יחדיו התענגו על אור השמש, שאפו רוח צח, שתו מים ממטר השמים, הגדולים לא בזו לקטנים והקטנים לא קנאו בגדולים; וכי יבוא רוח סערה ונשב בהם בכל פה, אז ינועו, אז ירננו כל העצים, אז יצהלו לקראתו קהל גדול מאד ובדים וענפים ירעשו, יתגעשו והתהוללו והתרוממו והומכו חליפות, עלה וירדת כגלי ים סוער.

ויבוא האדם יום אחד ויקדש עליהם מלחמה; בחיל גדול בא עליהם, בקרדומות חצב בהם, ויתיקם ממקור חייהם, מן האדמה, ויכרת להם שורש וענף, ויקברם בבתים אשר בנה לו על אדמת מטעם, חומות גבוהות, קירות אבן, בריחי ברזל ודלתות נחושה, והעצים היו לו לקרות — חתם בעד אור שמש, עצר בעד רוח צח, הבריח נותני זמירות, אין ירק מתחת, אין תכלת שמים ממעל, אין רוח משיב נפש מעברים, כי־אם שחור אבן רק תנור וכירים ועשן ארובות. כי כן דרך האדם — ריב לו עם הבריאה ובאשר יבוא במעשהו ובעצבון ידיו גרש יגרשנה מפניו, אותה ואת כל הדרה.

וישאר אך העץ הזה האחד בתוך המון בתים בנויים מסביב, ויעמוד על כנו נעצב, קודר, נושא ראשו אל רוח ואל אור שמש יהגה לנגדו חומת אבן, מחנק לנפשו; כמעט אשר לא יכול עוד להניע בד וענף. ימעט יעת יזכר ימים מקדם, יתנה כל עצבותיו, וספר לצפרים את אשר עבר עליו — ונדו לו ושרו בשירים על לבו הרע לנחמו מיגונו. ושפך שיחו בתוך הילדים המשחקים תחתיו — ולא ינודו לו, כי לא יאמינו לשמועתם. הן המה מיום הולדם ראו את העץ האחד ואת הבתים הרבים העומדים על תלם סביבותיו, שלשים או חמשים בתים לעץ אחד: הידוע ידעו, כי היו ימים ויהיו שלשים או חמשים עצים לבית אחד?...

והאיש מתמוגג בעניו בביתו הקטן, חלקו מכל עמלו. נאנח יתאנח בלא כח ובחיסר לחם ימכר פעם בפעם בגדים וכלים, שארית הפליטה הנשארת מן הימים הראשונים הטובים, להחיות נפשו בצוק העתים; כי כשל כח האיש מעוני ומרוב עמל, אף כי עודנו במיטב שנותיו בעת ההיא, ולא יכול עוד לעבוד עבודה בבית או בחוץ. — ויהי היום, באחד מימי האסיף, ויאמר: הנה־נא החורף קרוב לבוא ועמו יחד יבואו גדודיו: גשם ושלג, סער וקור, ואין גחלת לחמם ואין עצים לאש, ואין כסף לקנות ולהכין פחם או עצים. הבה, אכרות את העץ אשר אצל ביתי והיו גזעו וענפיו לי להסקה לימים רבים. ויגד לנערו משרתו את אשר היה עם לבבו וכי יהיה נכון לימים עוד שבעה לעזור לו לכרות העץ. וירע הדבר בעיני הנער, כי חס על העץ היפה אשר לא שבעה עינו לראות את כפתו הרעננה ואשר היה גם לו מחסה מחורב פעם בפעם; ואמנם גם בעיני האיש רע המעשה אשר אמר לעשות לעצמו, אך האם הוא, גבר רש, קצר ידים ידבר כל, יבחר הרפי? העשיר יכונן מעשהו לפי רוחו והעני — לפי המסבות המושלות בו.

והימים ימי חום צח ואור שמש, וישמח האיש על מתת אלהים זאת ויתענג על האור כי טוב וישב בצל העץ יום־יום ויהי לו למשיב נפש להשכיחו רישו ועמלו, ויהיו היו כמתרפק על רע ישן ומפיק נפשו לו באהבה בטרם יפרדו איש מעל אחיו. ויעבור המועד אשר יעד לעץ להכריתו מארץ חיים ועוד לא שלח אליו יד, וימשך עוד ימים רבים עד עבור ימי החורש הראשון. עבים יכסו אחרית אורם ערפלי הרקיע, וכתולדי בשמים יבכו צבאם ישנות פניהם ולמניע אורם מארץ ומראה.

ויהי השמש, המשקיף ממרומיו על כל העושים במחשך מעשיהם, חדל לתת אורו, ויקיפו עליו העננים בעלי ברית הרוח, והרוח התהלך הנע והנד בארץ, החל לעשות מעשהו כמשפטו מתמול שלשום: לשוט כה וכה, ללכת רגיל באדם, להגר בתיהם ויוציא דבה בחוץ. ואם בתי העשירים סגורים ומסוגרים מפניו, הנה בבתי העניים יצא ויבוא לכל אות נפשו. בשבעה דרכים יבוא אליהם: דרך ארובת העשן הריקה מעשן ומאש, דרך הדבקים

אשר לדלתות ולמזוזות, דרך הבקיעים והפרצים אשר להלונות ואשר לגג, ודרך כל פנה יפרוץ ויחדור להם ויתיר ארבם ורבעם. ישיחם וישגם.

ויגל הרוח את אוזן העץ, והעץ הגיד לבעלי כנף השוכנים בין כתפיו, ועוף השמים הוליך את הקול עד הגיעו אל אזני בני האדם היושבים בצלו, לאמר: כזאת וכזאת יעץ עליו האיש בעל־הבית — להשחיתו למען יספיק לו הסקה בימי החורף הבאים. ויחרד העץ לשמועה משורש ועד ענף, והיה מדי עבור הרוח ורגזו הענפים ונעו בחרדת לבם ואמרו: הנה הרוח מלאך החורף ההולך לפניו — קרב קצנו, מלאו ימינו... והעץ שפך שיחו ואמר: הה ליום, הה לקץ הנכון לי בלא עת, ואני השריד האחד הנשאר לפליטה מכל אחי אשר נספו ביד האדם יום אחד, ואני עודני צעיר ורך, אך כבן מאתים טבעות אנכי היום (העצים מונים מספר ימי חייהם לטבעות, כאשר ימנה האדם לשנים) ועדן לא הרביתי בנים ובני־בנים, לא שלחתי החוצה מיונקותי, אשר אני נושא בחיקי, כי־אם מעט... אל אלהי העצים, האריך־נא ימי החמה ולא יבוא החורף ומלאכיו הרעים ולא יכריתנו האדם מארץ חיים! — והאדמה, אשר גונב אליה הדבר מפי שרשי העץ, שוכבי חיקה, אמרה: האמנם אינני מיניקה לכל היקום דיו משפע הברכות אשר בקרבי, כי עוד ישנם אנשי מחסור בארץ המבקשים לנצל אותי מעדיי בצר להם? הוי, לוא יכולתי לגלות סודי לאיש הזה — והן קרוב הוא אליו מאד — כי אז כרגע נושע ונמלט! אך מה אעשה וחוק עולם הוא לבלתי פתחי פי לאדם כי אם אחרי הסגר פיו הוא. — והצפרים והאפרוחים התעצבו אל לבם כשמעם וינידו כנף ויצפצפו לאמר: אהה, אל אלהי כל כנף, הככה רבה הרעה בעולמך הטוב, כי עוד ישנם אנשים אשר לא יוכלו להיטיב להם אם לא ירעו לאחרים? תן לו, אלהים, לאיש הזה, תן לו עושר והשיגה ידו לקנות לו עצים להסיק בכל צרכו ולא ישדד רבצנו ולא נהיה כאדם לנוד! — והנזיר ורעיו, הולכי על שתים, אשר יסורו אל העץ פעם בפעם לחסות בצלו, התמרמרו מאד בשמעם ויראו: הנמצא כזה איש ישר, אשר יאהב אך את נפשו ולא ידאג לאחרים פן יפם שרב ושמש? אנא, אל רחום וחנון, קח־נא את נפש האיש בטרם יקח צלנו מעל ראשנו!

ויהי כמשלש ימים ויצא האיש אל חצרו ויחל לחפור באדמה. הוא בקש את אשר לא אבד לו והנה מצא את אשר לא בקש: אוצר רב, כסף וזהב ונחושת. בעל־הבית, אשר היה לפניו, טמן אותו שם לפני דור אחד מפני פחד המלחמה אשר היתה בימיו (כי אין דור אשר לא תהיה בו מלחמה); באין רואה קבר אוצרות כספו וזהבו ואיש לא ידע את קבורתם. ובכן העשיר האיש בפתע פתאם: המלחמה השיבה אותו עד דכא והמלחמה [illegible]...

אך שינה דבר בביתו: לשכתו מלאה פחם ועצים ועל הכירים אש תמיד תוקד; הפרצים נסתמו וכל בדק בקירות, בקורות, בפתחים ובחלונות לא היה עוד, והרוח לא יכול עוד לצאת ולבוא בבית כאשר לפנים — ויסתופף על אמות הספים ועל אילי החלונות ויתגנב לבוא בעקבי האיש בצאתו ובבואו, ותודע לו החדשה אשר נהיתה. ויצא הרוח ויספר בחוץ, וישמעו העץ וענפיו וימחאו כף. וישמעו בעלי הכנף ויפצחו רנה, לאמר:

> רחק הקיץ, רחק הקיץ,
> וכתמול שלשום יעמיד העץ:
> ועל ענפיו נשכון ונתלונן
> ובלב טוב נקנן ולא נקונן
> נמלטנו, נמלטנו מנדוד —
> עת צלצל כנפים, עת רקוד!
> שירים גם לעץ גם לאיש —
> הדל רוננו כי חדל ריש!

והנזיר שמע ויקרא: מה! העשיר האיש?... יהי כן איפוא — אך אם לא יכרת העץ, אך אם עוד אוסיף לשבת בצלו!

ירושלים תמוז תרע״ט

מתוך כְּדֵי קְרִיאָה

מאת

ד״ר ישראל שפירא.

ב.

Jerusalem. Its Redemption and Future. The great Drama of deliverance described by eyewitnesses... New York, The Cristian Herald, 1918.

הספרות הפלשתינאית בשפות הלועזיות הולכת ומתעשרת בימינו אלה. מן היום שיצאה ארץ־ישראל מרשותם של הטורקים ונכנסה לרשותה של אנגליה מרבים הסופרים הנוצרים לדון על שארית הארץ, שעלי על הפרק עם שנוי המשטר. ולא רק יחידים, אלא חבורות שלמות מספרות בהירות טובה ושבעה, דברי ימי עברה הקרוב והאפשרויות הרבות הנשקפות לעתיד. המשאות וההרצאות, הספרים והמאמרים ברובם טבועים חותם מדעי ומעשי כאחד, כולם מחוברים ומכוונים לרוח התקופה החדשה המסומנת בשנויי ערכים ובהקצבת גבולות חדשים. אמנם מכולם מבצבץ ועולה רגש הנצחון של הנצריות. הצלב נצח את הצי־הלבנה — זהו כמעט העיקר החשוב מנקודת־הראות שלהם בהערכת המאורעות המדיניים שהסבו מפלת הסרציננים ולקיחת הארץ הקדושה מידם. אך יחד עם זה יש להכיר את השנוי העצום [illegible] של עם ישראל בארץ אבותיו. פה ניכרים אותות הזמן. הלא הביטו הנוצרים בעין רעה יצרו על הישוב העברי מתחילת התפתחותו. הנוצרים בארץ־ישראל היו עוינים את היהודים שעלו להתם. הם שמו אבני נגף על דרכי המתישבים והמתנדבים והרעו להם יותר מן המושלימנים. הנוצרים קדמו להעברים בהכשרת הקרקע ובכבישת רוב המקומות

המישובחים והנהדרים. מתחילה לקחו מה שיכלו לקחת, כבשו מה שיכלו לכבוש, מתוך רגש אמונה והתלהבות דתית. אלפי אלפים שלהם שעלו לארץ העברים „לרצות אבניה ויחונן עפרה" ונשתקעו בקרבה, באמת תמימים היו ודאגו רק לנפשם, לחלקם בעולם הבא, ממש כרוב אחינו בני ישראל מן הדור החולף. על כל פנים לא היו להם סכויים ויעודים בכניסתם לארץ. אבל רגשותיהם הדתיים שמשו אחרי כן מטרה לשאיפותיהם המדיניות של ממשלות ארצות מולדתיהם הנוצריות. צירי הממשלות האדירות של אירופה, שעמדו על המשמר לקרב מיתתו של התוגר הגוסס ואשר התחרו זה בזה, השתמשו בנתיניהם אלה להגדיל השפעת ארצם בהרחבת לשונם ותרבותם ומסחרם בקרב עם הארץ. בכלל הנתינים הכניסו גם את היהודים. ולכן הביטו על מוסדות החנוך והצבור שנבראו בידי יהודים צרפתים, יהודים גרמנים או יהודים אנגלים, כעל אלו של צרפת, גרמניה או אנגליה. החברות הגדולות של יהודי אירופה, שנועדו להרמת המצב החמרי והרוחני של יהודי המזרח, נעשו, בדרך ישרה או בלתי־ישרה, סרסרות לתרבות הגויים. והנוצרים לא רק שלא רצו להתחשב עם הישוב העברי והתרבות העברית שפרצו להם דרך מבלי להכנע למרותה של מדינה נוצרית פלונית או אלמונית, אלא הביטו על היסוד העברי כעל אסון לשאיפותיהם הם, ויותר שרחב ופרץ, רבתה המישטמה והקנאה נגדו.

בסימן טוב לאותות הזמן החדש וכיוצא מן הכלל בתכנו ובצביונו הוא המאסף „ירושלים", הוצאת חברה ספרותית נוצרית ידועה.

המאסף הזה אינו מתגדר בעניני העיר ירושלים בלבד ואינו מטפל בחקרי קדמוניות או במאורעות שזמנם בעבר הרחוק. כוונתו לתת לקהל קוראיו מושג נכון וציור אמתי מחיי הארץ ויושביה תחת ממשלת העותמנים כמו שהיו בימי פרוץ המלחמה, וממה שנברא ונוצר שם בתוך התנאים הקשים והחוקים המעיקים הודות להשפעה הנוצרית והעברית. כל המאמרים כתובים המה בידי אנשים שהשתקעו בארץ והם יודעים אותה, אשר הספיקו לראות בעיניהם גם את המערכות הראשונות של הדראמה הגדולה, כשנכנסה טורקיה במלחמה. ניכר, כי הסופרים הכירו את חובתם בשעה גדולה זו לדייק בכל האפשר בספור המאורעות ובמסירת רשמיהם. אף אותן המסקנות וההנחות היוצאות מדבריהם בודאיות ושיש לחלק עליהם ממבט יהודי, מיוסדות על בקורת אישית, על ראיה, ולא על שמיעה וקריאה בעלמא. המציאות היתה להם למשקולת ולקו. ולכן הסקירות הן שלמות ומקיפות, הרשמים חיים וחזקים. האי־מפלגתיות של העורכים אפשר מיד להכיר מזה, שהזמינו את הסופרת העברית הירושלמית, חמדה בן־יהודה, להשתתף במאסף הזה ולמאמרה הגדול הקציעו את המדור הראשון.

מאמרה של הגברת בן־יהודה הוא באמת גולת הכותרת של יתר המאמרים הבאים אחריו, בכמותו ואיכותו. זכרונותיה כתובים ברגש, בחום, בהתלהבות ובגעגועים עזים לארץ אבות ולתקוות ישראל, נובעים מלב עברי חם. בהם משתקפים חיי הישוב העברי בכל גדלו. בראשונה באה סקירה על התפתחות הישוב והפרחתו ועל הרוח העברית אשר הספיקה להתבסס באופן שיכלה לעמוד בפני הרוחות שבאו מן החוץ להצר מקומה. סקירה זו מקפת ומסכמת קדמת התחיה הלאומית מיום שעלו החלוצים הראשונים לארץ אבות לקומם הריסותיה ולבנות חרבותיה ועשו את השפה העברית לשפה מדוברת. במסגרת זו נכנסת גם מלחמת השפות אשר התלקחה כשנה לפני מלחמת־העולם בבתי־הספר מיסודה של חברת „העזרה" הגרמנית והרעישה בשעתה דעת הקהל העברי בארץ ובחוץ־לארץ. בפעם הראשונה אולי יודע לקהל הנוצרי האנגלי־זאכסוני, כי יהודי ארץ־ישראל, הגדולים והקטנים, היו הראשונים לשחרר את עצמם מעול הגרמנים. ולא בחיל ולא בכח, כי־אם ברוח. התרבות הגרמנית, החזקה והתקיפה, חדלת־אונים היתה בהתחרותה עם התרבות העברית. לא הועילה לה ההשפעה הגרמנית המדינית העצימה והשלטת במזרח הקרוב בימים ההם. העברים נלחמו נגדה ויוכלו לה. זאת היתה המפלה המוסרית של גרמניה בטרם בוא מפלתה המדינית הגמורה. דבר זה נחשב בזמנו למאורע יהודי בודד ולא שמו אליו לב כלל בעולם הכללי. אמנם יש החושב מאידך גיסא, כי אלמלי טפלו בשאלת השפות הסופרים הלועזים, היו דנים אז לכף חובה את העברים על קשיות ערפם לבלתי קבל מרוחם של הגרמנים הנאורים. הגברת בן־יהודה השכילה לתאר את המאורע הזה בכל פרטיו לפי חשיבותו אז ובימינו, ועיבדה את החומר באופן ספרותי כל־כך יפה, שאף קורא בלתי־בקי בעניני ארץ־ישראל ושחיי בעלי התחיה העברית זרים לו, בנקל יחדור לתוך־תוכם וישיג מהותם. הנשמה העברית, האמתית והמקורית, של הדור הצעיר בארץ־ישראל מתגלה בעצם זהרה וחין הדרה, ובטוי נמרץ נתן להחבה הטבעית הנטועה בלבם לארצם ולשפתם. בני אדם שיש להם מולדת ולשון ידעוה וירגישוה. ידעו הגויים שאר רוחם ומסירת נפשם של העברים, פרי הישוב, שהם הדור האחרון לשעבוד וראשון לגאולה.

מצוינות הן רשימותיה של הסופרת חמדה משעת המלחמה עצמה, משטורקיה חדלה לפסוח על שתי הסעיפים ותהי שותפת לגרמניה. זהו הפרק היותר שחור בדברי ימי הישוב. חרב דמוקלס היה תלוי על הישוב ועל בוניו. יהודי ארץ־ישראל נמצאו בין הפטיש והסדן, מלבד עוני ומחסור, שכול ואלמון, היו לברות לשני פקידים אכזרים שהתעללו והתעמרו בהם. יותר שגדל הנגף בחילות הטורקים — ובחבל הארץ ההוא, אצל תעלת סואיץ, נגפו הטורקים בכל פעם שהתנגשו עם האויב — רבו העלילות על העברים. החשדים והרגולים עשו בהם שמות, ורבים היו החללים על לא און. הגירושים והבריחות המעיטו מספר היושבים, גזירת גלות חלה על רבים מטובי העברים, ורבה היתה העזובה. מיום ליום הורע המצב ונדמה, כאילו כליון חרוץ נגזר והישוב היהודי עומד להחרב כולו. אולם הישוב כבר הספיק לגדל ולרומם דור זקוף קומה ועשוי לבלי חת, דור ששורש בארץ גזעו מבלי להפרד ממנה לא בחיים ולא במות.

דור כזה יודע מה המולדת דורשת ממנו, ויקומו בין הנשארים בארץ אמיצי רוח ולב, שהתיצבו על משמרתם להגן על אדמתם עד טפת דמם האחרונה. הגברת בן־יהודה מצבת ציון בזכרונותיה לזכר הגבריים והגבורות ההם שמסרו נפשם על קדושת הארץ באהבה כל־כך עזה ובאומץ כל־כך גדול בדברים חמים מאד יוצאים מלב ומזעזעים את הלב. רק אחדים מהם היא מזכירה בשם. שמות היחידים הללו דיים לשמש סמל לחילם וכחם של דור המתישבים בארץ־ישראל וערובה נאמנה הם לממשלת בריטניה, שבשביל הבטחתה לעתיד שמו נפשם בכפם וקבלו את היסורים באהבה. אך רשימת החללים היא יותר ארוכה. הכותב הבא של דברי ימי התקופה הזאת בודאי יהיה זהיר ויאסוף שמות כל הקרבנות. לא יפקד מהם איש. והעתיד הקרוב יורנו אם לא נשפכו חנם דמי הגבורים האלה.

אחרי מאמרו של הפרופיסור קמפר פולרטון אדות „עיר העולם ומלחמת העולם", שבו הוא מתאר בכשרון ספורי את המצב הנפשי של תושבי ירושלים בהגיע זמן המלחמה ואת העזרה הגדולה, שהמלאכות האמריקאית נתנה להנוצרים והיהודים נתיני ממשלות ההסכם, שחייהם היו תלויים מנגד, בא מאמרו של הפרופיסור עדגאר באנקס על „ארץ העדן". למאמר הזה יש חשיבות מיוחדה, כי כברת הארץ, שעליה דן הסופר, יקרה לנו היהודים ביותר. שם עמדה ערש האומה העברית וכל מסורות עמנו העתיקות תלויות בה. ארץ עדן היא שנער, הנזכרת במקרא, שוכנת בין נהר פרת וחדקל ונודעה אחרי כן בשם בבל. היא ארם־נהרים או מיסופוטאמיה כפי שקראוה היונים. הערבים והטורקים ידעוה בשם עיראק. בה נראו הנצנים הראשונים של התרבות האנושית. עמים וגזעים שונים נצצו ונבלו בתוכה. מצבה הטבעי והישובי השתנה לפי רוח העמים אשר התאחזו בקרבה, על־פי רוב כל עם שישב בקרבה איזו ישיבת קבע השאיר עליה חותמו התרבותי או הפראי. מכתבי היתדות, שארית הפליטה מימי קדם, אנו למדים הרבה מחליפות העתים שעברו על הארץ הקטנה הזאת. יש שאדמתה היתה שמנה ופוריה, בעלת ערים וכפרים, ויש שנהפכה ציה ושממה, ריקה מאין יושב. הבבלים והפרסים עשוה בזמנם לארץ יושבת, משבירה בר וסוחרת גויים, אך כשירדו שני העמים האלה מגדולתם, פנה זיוה גם היא. כאלף שנה אחרי כן שבה לתחיה ותורם על במישול עליה הכליפים הערבים אחרי מחמד, מיסד דת האישלאם. בהתאחד השבטים הערבים, שהיו תמיד רבים ונלחמים זה בזה, ויהיו ללאום אחד, בראו תרבות יפה וגבוהה שלפניה לא היתה כמוה בעולם. קוי שמש האור החדש חדרו לארץ עדן העתיקה ויסירו את ענני החושך וצלמות שכסו אותה מאות בשנים. על משואות הערים הרומית והרביתין נבנו כרכים חדשים, קריות עריזות מיראי אדם. בגדד הבירה היתה ריפה בערים, צבי לכל הארצות. כשני מיליונים נפש ישבו בתוכה והיתה מרכז השירה והאמנות, המסחר והתעשיה. אולם גם שנות החוסן וההוד בימי הכליפים לא האריכו ימים. שפעת העושר והמותרות התישה כחם של המחמדיים ונשתה גבורתם. במאה השלש־עשרה באו המונגולים וישימו קץ לממשלתם. הם עשו הרג רב בעם הארץ, שללו את בגדד וישרפוה באש, ואחריה העלו על המוקד את יתר הערים הגדולות שהיו בנויות לתפארה. מני אז ירדה ארץ העדן, ארץ הפלאות, פלאים. נשמה ותהפך לערבה. כל הבקעה המשתרעת מהגולף הפרסי עד גבעות ארמיניה מלאה עתה שבטים ערבים נודדים. רק על־יד הנהרות והתעלות נמצאות ערים אחדות ומספר יושביהן, לפי הערך, מעט הוא מאד. בגדד נבנתה שוב והיא הגדולה והחשובה בין הערים, אבל מספר יושביה עולה היום לא לשני מיליונים, כי־אם למאתים אלף נפש. שונים הם למיניהם בני הגזעים והשבטים היושבים בארץ ההוא בימינו אלה, יוצאי ירך האומות העתיקות, ביניהם גם זרעם של אברהם, יצחק ויעקב, ונבדלים הם איש מרעהו בלשוניהם ונימוסיהם. אך מכולם היהודים הם היותר מפותחים ומיושבים והרוצים הם במסחר ומעשה. נמצאים הם בכל מקום, בכל חלקי הארץ, אף בין ערבי המדבר הבידואים. כארבעים אלף יהודים יושבים בבגדד. רובם הם מזרע גולי שומרון וירושלים שהגלו בבלה. האיש העומד בראשם נקרא עוד היום ראש־גלותא. בימי הבינים נאלצו ללבוש מלבושים מיוחדים ממין צהוב. נאמנים הם למנהגים עתיקים שבאו אליהם בירושה מדור ודור, ויש שאוחזים מעשי אבותיהם בידיהם להקריב קרבנות בשעות התפלה. יהודי בגדד עולים על יתר תושבי הארץ בחריצותם ובהתקדמותם. הם השולחנים, הסוחרים והסוכנים לקנית הצמר מידי ערבי המדבר והחפצים העתיקים הטמינים בעפרות החרבים. הם היו גם מן הראשונים שהבינו ערך מלחמת־העולם ביחוסה לעתידות ארץ מולדתם. ואף־על־פי שאימת טורקיה עוד היתה נופלת עליהם, היו בדעה אחת עם השבטים הערבים שמרדו בהטורקים וצפו לביאת האנגלים כאל ביאת משיחם.

מיסופוטאמיה, כמו שהיא היום, עודה בלתי מפותחה, אדמתה בלתי מעובדה, ומחכה היא לידים חרוצות תחת ממשלה נאורה ומתוקנה. הפרופיסור באנקס, שתר וחקר את הארץ לארכה ולרחבה, מנבא לה את העתיד היותר מזהיר. לפי תכונותיה הטבעיות עלולה היא לחדש ימיה בקדם ולהיות שוב צבי הארצות. אך יש לשער מראש, כי קרבתה לארץ־ישראל תפעול הרבה להתפתחותה הבאה. אפשר, כי שתי המדינות האלה, ארץ־ישראל ובבל, שיחוסים משותפים היו להם בעבר וקשורות הן זו לזו בקשרים כל־כך היסטוריים ומסורתיים, אף אם לא תתאחדנה, תמיד תהיינה מושפעות זו מזו. ומציון תצא תורה לישוב היהודי הבבלי שבודאי יפרח ויגדל עם יצירת משטר חדש ותנאי חיים חדשים.

מאמר מקיף על־אדות המושבות העבריות ביהודה והגליל כתוב בידי הד"ר גיאו רובינזון. בשנה שלפני המלחמה בקר עשרים ושתים מושבות. הוא מונה וסופר אותן אחת־אחת ונותן רשימה מפורטת מתולדותיה של כל מושבה וקדמתה, סכום עבודתה ותעשיתה, מספר אוכלוסיה, שטחה ומקומה הגיאוגראפי. על יסוד ספירותיו

בא בעל המאמר, עוד לפני המלחמה, לידי מסקנה, כי עתידה ארץ־ישראל להבנות רק על־ידי היהודים וסופם להיות בעליה. בשיבה ונחת תושע יהודה. בהמושבית אפשר היה לראות קורטוב של מדינה, אלא שהמלחמה קרבה את הקץ ועל אומות העולם לידות את הגורל.

מיתר המאמרים הנוגעים לארץ־ישראל והיהודים ראויים לתשומת־לב דבריו של הד"ר פינלי, שבעלי המאסף מסרו מתוך שיחה אתו. פינלי שהה בארץ־ישראל מיד אחרי שביתת־הנשק, בתור ראש המלאכות של הצלב האדום ובא בדברים עם הפקידים הבריטים וראשי המושלימנים, והוא מתיחס בשלילה אל יסוד מדינת יהודים. התרבות המערבית צפויה אלי סכנה, לפי דעתו, אם קרן מזרחית זו תמסר לרשותו של אחד העמים משלש הדתות. ארץ־ישראל צריכה לעמוד תחת חסות בין־עממית, ולכל האומות יהיה חלק בה. הד"ר פינלי מחזיק בדעה זו ודורש עליה בפה ובכתב. אפשר להכיר מדבריו רוח הנצריות המפעמת בקרבו, אף־על־פי שהוא נודע בתור איש מתון באמונות ודעות, ואלו שבשם הנצריות ידגולו, כמובן, לא יוכלו להסכים לארץ־ישראל חדשה, שבתוכה תפרח ותחזק גם אמונת ישראל. דבר זה גלוי וידוע לפני המדיניים שעל־ידיהם יחותך גורל עמנו, ולכן קשה להאמין, כי דעתו של הד"ר פינלי תהיה מכרעת, אם כי אין לכחד ואין להקטין השפעתו האדירה בספירות העליונות.

לְאֻמִּיּוּת וְהִתְבּוֹלְלוּת

מאת

צבי שארפשטיין.

ג.

כשם שהמחבר מגלה בכשרון את נגעי ההתבוללות — כך חריפה היא הבקורת שהוא מבקר את ה„בין־לאומיות" המזויפת או הקוסמופוליטיות, זו ה„בין־לאומיות" של הסוציאליים היהודים ודומיהם, שפירושה שנאה לכל דבר מקורי ולאומי. ציטרן מוכיח בראיות מבוססות על ההגיון והמציאות, כי הדרך המובילה אל בין־לאומיות, אל האחוה והאחדות האנושית, היא התפתחותה של הלאומיות. „האנשים האידיאליים, השואפים באמת לתקן עולם במלכות האחוה, יכולים לדעת את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, רק אם יחקרו ויבינו את המקום שהלאומיות תופסת בחיי בני האדם. הסבה הראשית של הקנאה והשנאה, המצה והמריבה, ההתחרות והמלחמה וכל הפורענויות והפגעים הרעים שבעולם באים מזה, שאין אנו מבינים איש את רעהו. ואין אנו מסוגלים להבין איש את אחיו, כל זמן שאנו מתיחסים אל האדם כאל יחיד בודד. רק אם נתעמק במשנתה של הלאומיות, אם נחקור ונדרוש בדרכי החיים והמחשבה של הכלל, שהפרט הנדון שייך לו, אם נסתכל אל המנהגים והנימוסים החברתיים ונשתדל למצוא את מקורם הטבעי והחיסטורי, — אז רק אז נבין מעשי היחיד, רק אז נוכל לגלות במעט את הצעיף המכסה את נפשו. ילמד לכבד ולהוקיר את הטוב שבכל אדם, והרבה פרשות שהיו סתומות לנו קודם לכן תבוארנה לנו אחר כך. חיי הפרט לא יובנו בלי הבנת חיי הכלל.

ה„בין־לאומיות" במובנה הרחב והאמתי, כלומר: הקשרים והיחסים הקבועים שבין עם לעם ומדינה למדינה — זו הגיעה בימינו אלה למדרגה רמה. מכשירי החבור הנפלאים של דורנו הביאו לידי כך, שכל אידיאה טובה, מנהג חדש, ספורט ומשחק חדש, עובר מארץ לארץ במהירות הבזק. מהלכה והתפתחותה של האינטר־נאציונאליות נעצרים רק על־ידי רדיפות הלאומים, ובמדה שיגדל וירבה החופש הניתן לעמים שעודם משועבדים, בה במדה תעלה ותפרח האינטרנאציונאליות.

אך עם כל ההערצה שהמחבר מעריץ את הרעיון הלאומי, עד שאין הוא מסתפק במתן חופש בלבד, אלא מטיל הוא לחובה על כל אחד לחזק ולפתח את לאומיותו, עם כל זה אין הוא מקשר את הלאום במדינה, כלומר: אין זה מן ההכרח שלכל לאום תהא מדינה מיוחדת, או יותר נכון: שלטון מיוחד. ראשית כל הוא מבדיל בין לאום ללאום. ישנם עמים שלא הגיעו עדיין לידי הכרה לאומית אמתית, הכרה הנוסדת על פסיכולוגיה מיוחדת שהיא באה לידי גלוי בספרות הלאומית. ושנית, אי־אפשר לחלק את הארץ לפי העמים והלשונות. הפרופיסור מאסאריק במחברתו „לאומים קטנים במשבר האירופי" מונה את מספר העמים הקטנים ארבעים ושמונה. ולעת־עתה קיימות רק עשרים ושמונה ממלכות. ורק שבע מהן הן ממלכות לאומיות, כלומר: תושביה הם בני לאום אחד ואין בהם ערב־רב. אך יתר המדינות מיושבות מבני עמים שונים. אם כן כיצד נחלק את אירופה על־פי קנה־המדה של עם ולשון? האפשרית היא חלוקה כזו? — לא. החיים הכלכליים המודרניים עוקרים מיליונים של תושבים מתוך עמם ומתוך סביבתם ומפזרים אותם לתוך ארצות נכר. אך גם בהיותם בארצות־הם הם — אי־אפשר לתת לכל עם שלטון מיוחד. העמים הקטנים, שחלק גדול מהם אינם מפותחים די צרכם ואין להם עדיין כל הסימנים של לאומיות ראויה לשם זה — העמים הללו היו כל הימים למקור מלחמות וסכסוכים לאין קץ. רבוי המדינות והממלכות לא יביא לידי שלום, כי־אם לידי חכוכים וקרבות. התרופה היחידה לכל הפגעים האלה היא הסבלנות הלאומית. חייבים אנו ללמוד לכבד כל עם ולשונו וספרותו ומנהגיו ויחד זה היכולת להתפתח יפי חפצו ורצונו החפשי. ואין כל רע אם בארץ אחת תשלוטנה לשונות אחדות, כמו שהיה נוהג באוסטריה וכמו שנוהג גם עתה הדבר בשווייציה. הממלכה היא הסתדרות פוליטית הדואגת לטובת כל יושביה בלי הבדל לאום ונותנת לכל אחד את החופש הדרוש לו להתפתחות עצמיותו.

ואם ישבו העמים מעורבים זה בזה במדינה אחת ובני עם שיש להם ממלכה מיוחדת יגורו במדינה אחרת, כגון: אשכנזים באמריקה וכיוצא בזה, כיצד ישארו נאמנים לארץ מולדתם ובאותה שעה נאמנים גם לארץ

מגוריהם? — שאלה זו, שמתבוללינו מעוררים אותה בכל פעם ואשר השתמשו בה גם לשם מליצנות ורלטוריה, — שאלה זו נפתרת על־ידי המחבר על נקלה. „הם אנשים טובים יכולים להיות אזרחים טובים, ואם ההתבוללות מוחקת את צלם האדם ומריקה את נפשו מכל רגש נאמן, הנה הלאומיות שומרת על כל רגש נעלה ועל כל ניצוץ מוסרי חברותי — הרי אנו למדים מזה, שרק הלאומי הוא אזרח טוב, במלוא מובנו של המושג הזה.

אולם אחרי אשר תנאי החיים המודרניים מביאים לידי כך, שההגירה והנדודים יהיו לחזיון קבוע בכל הימים ועם בעם ישכון — אם כן איפוא, מה הוא המעין אשר ממנו ישאבו הבנים שגלו ממולדתם ומסביבתם את פת דייהם? האם יספיקו להם זכרונות העבר לחזק את רוחם הלאומי? היוכלו לשמור על לשונם בין לשונות זרות? — על השאלות הללו עונה צימרן בקצרה וכמעט ברמז. תנאי מוכרח לכל עם הוא מקום מיוחד בכדור הארץ, אשר ישמש לו מעין מרכז רוחני ומשם יינק את מזוני הלאומי. במאמרו „ראשיות אמתית ומזויפת" הוא אומר: „שנים הם סימניה העיקריים של הלאומיות. ראשון: הכרה עצמית והרגשת אחדות הנפש בצירוף גאון עצמי מיוחד והכרה קבוצית, שיסוד הגזע המיוחד היא השרשים הכי חשוב שבה; ושני: כברת ארץ הקשורה בלאומיות קשר היסטורי, מרכז ארצי ששם תבער אש־קודש הלאומיות ולא תכבה. כל זמן שיש לאירלאנדי המתגורר באמריקה ארץ מולדת, אשר יוכל לשוב אליה בכל עת שירצה ולשבת בתוך עמו, כל זמן שיש לפולני המתגורר במבואות המרופשים שבשיקאגו ארץ פולניה וכל זמן שיש לנדחי ישראל מקלט בית — יכולים הם להנצל מסכנת הטמיעה ולשמור על סגולות העבר. זאת היא הסבה שאני מתענין בתנועה הציונית ובהצעה העומדת עתה על הפרק לעשות את ארץ־ישראל למקלט לאומי לעם ישראל. לא משום שאני רוצה להפטר מן היהודים במערב, כי־אם משום שאני חפץ שחייהם הלאומיים יעלו ויתרוממו".

ד.

לא כל הרעיונות אשר הביע צימרן בספרו הנזכר מבוססים הם. דבריו על ההבדל שבין לאום מפותח, שיש בו הסגולות המכשירות אותו להקרא בשם לאום, ובין אומה שהכרתה העצמית לא התפתחה עוד די צרכה, כמו־כן משפטו שהוא חורץ על היחס שבין לאומיות וממלכה, — כל אלה דורשים עדיין בירור יותר רחב, דורשים ראיות ואסמכתות. את כל אלה לא הציע המחבר, משום שמאמריו העוסקים בשאלת הלאומיות הם נאומים אשר נשא בקהל ונתפרסמו בצורתם הראשונה בלי שנויים. מובן הוא, שאי־אפשר להרחיב את הדבור בנאומים, כאשר יעשה סופר המכין לדפוס ספר שלם לברור שאלה ידועה.

השאלות שהמחבר דן בהן נוגעות באמת נגיעה ישרה בכל הלאומים, שחלק מבניהם גלו לארצות נכריות, וביחוד בנו, שעוד שנים מרובות יהיה רוב מנינו נמצא בגלות, ואין כל ספק, שהשאלות תהיינה עומדות על הפרק בחיים ובספרות, והמחשבות שהמחבר מביע בספרו תשמשנה עוד חומר לויכוחים. ורצוני להסב בזה את שימת־לב הקוראים אל השפעתו הרבה של אחד־העם על החוקר הצעיר הזה ועל שיטתו.

בכל מאמרי צימרן הננו מכירים את עיקרי שיטתו של אחד־העם, השיטה הדורשת לבקש אמצעים לקיום העמים והתפתחות הכרת אחדותם ולהשתדל להגן על הקנינים הרוחניים הישנים, על ירושת העבר. אחד־העם מוכיח, כי בכדי שיוכל עמנו להתקיים בעתיד בתור גוף חי ופועל, דרוש שבארץ־ישראל יוסד מרכז רוחני בשביל כל חלקי האומה הפזורים בכל ארצות התבל והמושפעים מכל התרבויות. צימרן גם הוא מוכיח, שמרכז רוחני דרוש לכל עם ועם שגלה, ובלי מרכז זה לא יוכל להתקיים. דעתו של אחד־העם היא, שאין הציוניות יכולה לפתור את השאלה הכלכלית שלנו, כי־אם את הלאומית — בדעה זו מחזיק צימרן בנוגע לכל הלאומים הקטנים.

ההיתה השפעתו של אחד־העם השפעה ישרה או בלתי־ישרה? או אולי אין זה אלא „דרך הרוח", חכמים המכוונים אחד לדעתו של השני? הנה אביא דברים אחדים מנאומו של החוקר האנגלי, שבו הזכיר את אחד־העם בפירוש, ומתוך הטון של הדברים נשמע גם את התשובה על שאלתנו: „זמני לא יספיק לי לדבר בפרוטרוט על עבודתו של חוקר־הלאומיות העברי הגדול אשר גינצבורג, הידוע לבני ארצו בשם אחד־העם, הגר פה בתוכנו בלונדון, והוא כמעט בלתי ידוע לקוראים ולחושבים האנגליים" (עמוד 91).

וכנראה, שמלבד כל התעודות הישנות שהיו לעם ישראל בעולם, נפל בגורלו למלא עוד משלחת אחת, והיא: להיות מורה לגויים גולים וללמדם פרק בלאומיות. כי חדל עם ישראל מהיות הגולה היחידי. מספר האיר־לאנדים בארצות־הברית גדול ממספרם באירלאנדיה, מספר האשכנזים באמריקה מגיע לעשרים מליון נפש, כמו־כן רב הוא מספר הפולנים, האיטלקים, הרוסים, הערבים, היונים ועוד בני עמים שונים בארץ זו. ולא רק בארצות־הברית, כי־אם גם במדינות גדולות אחרות נמצא ערב־רב של לאומים בתחום אחד. כיצד אפשר יהיה לכל העמים הללו לשמור על קיומם בתוך סביבה זרה? כיצד ינצלו מגלי הטמיעה העוברים עליהם לטשטש את צורתם ולהכחידה? את התורה הזאת עליהם ללמוד מן העם המנוסה בצרות, ישראל סבא, זה העם שהתקיים במשך שני אלפים שנה בגולה ושמר על לאומיותו. ועל זה אומר צימרן:

„המפרשים היותר טובים של התורה הלאומית בימינו אלה הם היהודים אשר, לדעתי, נתנו במקצוע זה לעולם דבר, שכדאי להעמידו בשורה אחת עם המתן שהביאו להתקדמות העולם בשדה האמונה והדת".

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

ביום הראשון העבר, 7 לספטמבר, נערכה בניו־יורק אספה רבתי ערך על־ידי יהודי אוקראינה.

השתתפו 600 צירים מניו־יורק, פילאדלפיה ומערים אחרות. נאמו: מר ייפה ז"ל נשיא ההסתדרות של יהודי אוקראינה, הרמאן ברנשטיין, ששב זה לא כבר מאירופה; מר צבי מאס־ליאנסקי; הרב מאיר ברלין; מר מרדכי דאנצים, מזכיר ההסתדרות, ומר ראובן פינק.

האחרון מסר דין־וחשבון מהשתדלותו בוואשינגטון להשיג רשיון מאת הממשלה בשביל משלוח מלאכות יהודית מאמריקה לאוקראינה. לפי דבריו, הבטיחו לו פקידי „המחלקה המדינית", כי הממשלה תתן את הרשיון הזה וגם תושיט את עזרתה למלאכות.

מחזה קורע־לב היה, כשהחזן ערך אזכרה לנשמות הקדושים, חללי הפרעות. כמעט כל הקהל התפרץ בבכי.

נתקבלו פה־אחד ההחלטות הבאות:

א) לשלוח מלאכות של עסקנים יהודים אחדים מאמריקה לאוקראינה.

ב) לערוך בכל רחבי המדינה אספות־מחאה גדולות נגד הפרעות ביהודי אוקראינה.

ג) לערוך תזכיר בדבר המצב של יהודי אוקראינה ולשלוח את התזכיר אל הנשיא ווילסון, אל המזכיר של הממשלה — לאנסינג ואל כל חברי הקונגרס.

מר דאנצים הכניס הצעה, כי יהודי אוקראינה יאספו כספים לטובת קרן מיוחדת בשביל ארבעים אלף היתומים שנשארו במשפחות נגועי הפרעות, וכי שיעבירו אחר כך את היתומים אל ארץ־ישראל ושם יתקבלו במוסדות־ילדים מיוחדים, שיבנו בשבילם.

גם ההצעה הזאת נתקבלה פה־אחד.

הדים גם־כן נוצרה תיכף קרן של 75,000 דולארים בשביל הוצאתן של כל התכניות האלה אל הפועל.

האספה קבלה החלטה של מחאה חריפה נגד הפרעות וכל הקהל כבד את זכרון הקדושים בקימה.

כמו־כן נתקבלה החלטה, כי הנאספים דורשים את ארץ־ישראל בעד עם ישראל בתור ביתו הלאומי.

* * *

בהייג־פאריז.

מפעולות הועד של צירי המלאכויות היהודיות בפאריז.

— מפאריז מודיעים, כי הועד של צירי המלאכויות היהודיות בפאריז חדש את החלטתו, שכבר נתקבלה על־ידו פעמים אחדות, להתקיים בתור בא־כח עם ישראל לפני ועידת־השלום עד סגירת הועידה.

בשלש האספות האחרונות של ועד־הצירים עובדה התכנית של ההסתדרות שלעתיד, הצריכה לתפוש את מקומו של הועד אחרי סגירת הועידה; כמו־כן נתבררו המטרות של ההסתדרות שלעתיד יכוננו הדרכים והאמצעים של התגשמותן.

שם ההסתדרות הזאת העומדת להוצר יהיה — „ועד־הארצות" או „המועצה של המלאכויות היהודיות". חברי ה„ועד" או ה„מועצה" יהיו באי־כחם של יהודי ארצות שונות, שיבחרו על־ידי קונגרסים, או על־ידי ועדים פועלים של קונגרסים, או על־ידי המוסדות המרכזיים של שלטון הקהלות האוטונומיות.

אם באיזו ארץ שהיא יהיה בלתי־אפשר להוציא את הבחירות אל הפועל על־פי האופנים הנזכרים יותר מעלה בהסכמת ה„ועד" או ה„מועצה" ישתמשו באופנים אחרים לבחירת הצירים.

ועד־הצירים יבחר מקרבו „ועד זמני", שבתקופת המעבר ימלא את חובותיו של „ועד־הארצות".

— מחאת גדולי צרפת נגד הפרעות. על־ידי היזמה (איניציאטיבה) של ועד הצירים נתפרסמה מחאה נגד הפרעות ביהודי אוקראינה ופולניה, שחתומים עליה גדולי הצרפתים העומדים בראש הפוליטיקה, המדע והאמנות.

* * *

הפרעות בהונגריה.

מהונגריה מודיעים בי"ח לספטמבר לפי העתונים היהודיים פה, כי פרעות חדשות נערכו במקומות שונים בהונגריה ומאות יהודים נהרגו.

לפי ידיעה מבודאפשט החליטה ועידת־השלום לשלוח אל הונגריה ועדה לערוך חקירה ודרישה בדבר מעשיהם האכזריים של החיילים הרומנים.

* * *

רומיניה והזכויות למיעוטים.

ביום הרביעי העבר, 10 לספטמבר, בשעה העשירית בבוקר, היה הזמן הקבוע מטעם ועידת־השלום לחתום על החוזה עם אוסטריה, שבו ישנם, כידוע, הסעיפים בדבר הזכויות למיעוטים.

רומיניה, שלא עלה בידה לקבל מאת הממשלות המאוחדות „זכות מיוחדה" — לא לחתום על הסעיפים הללו, הודיעה ב־9 לספטמבר, בהחלט גמור, שלא תשתתף בחתימה הזאת.

* * *

עניני היהודים באוקראינה.

— המלאכות של יהודי אוקראינה אל ועידת־השלום בפאריז מודיעה כי הממשלה האוקראינית נדבה עשרים מיליון רובלים לטובת נגועי הפרעות.

— המלאכות הזאת מודיעה גם־כן, כי הממשלה מלאה את ידי המיניסטר לעניני היהודים לעבד הצעה בדבר אוטונומיה לאומית בעד יהודי אוקראינה ולהכניס את ההצעה הזאת אל הפארלאמנט.

— כפי שמודיעים מקופנהאגן, פרסמה הממשלה האוקראינית מאניפסט אל יהודי כל התבל, שבו היא מציעה לשלוח אל אוקראינה ועדה יהודית לערוך חקירה ודרישה בדבר הפרעות ביהודים. הממשלה מביעה את עצתה, כי בועדה הזאת יכנסו: אחד־העם, אוסישקין והד"ר יוכלמאן, מי שהיה אחד ממנהיגי הינ"א.

כנראה, עיקר מגמתה של הממשלה האוקראינית בהזמנה זו הוא, להסיר מעליה את האחריות בעד הפרעות.

בארץ־ישראל.

[illegible]

מפעלות האגודה הטכנית בחיפה. בכ׳ תמוז ולמחרתו היתה בחיפה אספת חברי האגודה הטכנית שבארץ־ישראל. מטרת האגודה הזאת היא: א) להעיר לבנין הארץ בתכנית ובשיטה; ב) להפיץ השכלה טכנית בעם; ג) לבסס מצב המהנדסים העברים. ד) לברוא קשר עם אגודות המהנדסים הציונים שבאמריקה בריטניה ובארצות אחרות.

מההחלטות שנתקבלו ראוי לציין את אלה.

להוציא עתון טכני בעברית ובאנגלית עם ציורים. יצא קודם אחת לחדש ובמשך הימים יהפך לשבועי. העורך יהיה המהנדס המפורסם מאלכס ברר שיבוא מחוץ־לארץ. ליסד ספריה טכנית מרכזית — בספריה ירוכזו תיכף הספרים והעתונים הטכניים הנמצאים בידי כל מהנדס וברשותו של כל סניף והספריה [illegible]

היושב־ראש באספה היה הפרופיסור ש״ז.

— כפי שמודיעים מלונדון, הזמין ועד־הצירים בארץ־ישראל את הפרופיסור לארכיטקטורה הידוע, פטריק גדס, בשביל עבודות־בנין שונות בארץ־ישראל. הוא יכין את התכניות לבניני האוניברסיטה בירושלים ולבנין השכונה המודרנית „ירושלים החדשה" באחד הפרוורים של ירושלים הישנה. הפרופיסור גדס הוא אחד המומחים היותר גדולים לערוך תכניות לבנין ערים. הוא יסע לארץ־ישראל יחד עם הד״ר וייצמאן.

* * *

עתון יהודי בערבית

בקרוב יתחיל להופיע בארץ־ישראל עתון יהודי בשפה הערבית. העתון יופיע שלש פעמים בשבוע

התנועה הלאמית

ההכנות לועידה הציונית בשיקאגו.

— הועידה העשרים ושתים של ציוני אמריקה שתהיה בשיקאגו, תפתח באופן רשמי ביום הראשון 14 לספטמבר בשעה השמינית אחרי הצהרים. אולם רוב הצירים ידרשו לבוא אל שיקאגו ביום הששי, 12 לספטמבר, כדי לסדר אספות מוקדמות שונות.

כפי שמודיע הועד המכין את הועידה, כבר מתאכסנים בבתי־מלון שונים זה יותר משבוע אורחים במספר מאות אחדות מן המערב־הרחוק. בהרבה ערים ועיירות במערב־התיכון מתכוננות משפחות שלמות לדרך לשיקאגו. רבים מאלה באים לשם נאומו של בראנדייס שינאם, כפי שהם חושבים, על המצב הפוליטי של הציוניות

באמת לא החלט עדיין, מי יהיה המרצה על המצב הפוליטי. אפשר מאד, כי תחת בראנדייס ירצה על עניני זה הפרופיסור פיליקס פראנקפורטר. כידוע, היה האחרון עוזרו של בייקר, המזכיר הצבאי של ארצות־הברית, בזמן המלחמה.

— הד״ר פרידענוואלד [illegible] ועד־הצירים בארץ־ישראל

שני אלה שבו זה לא כבר מארץ־ישראל, שתפשו שם את מקומם בועד הנזכר, הראשון — בתור יושב־ראש והשני — בתור מזכיר.

— בין המרצים על הפרובלימות השונות בנוגע לרכישת אדמה בארץ־ישראל יהיו: מר ב. רוזנבלאט, ראש אחוזת ציון, ומרת פילז.

— הצירות של „הדסה" תתאספנה לאספה מיוחדת. מרת סופיה ברנר, אחת המנהלות של הסתדרות זו, ששבה זה עכשיו מארץ־ישראל, תרצה על המצב בארץ־ישראל.

— אספה עברית על־ידי „יהודה הצעיר". הצירים של „יהודה הצעיר" יערכו במשך ימי הועידה ישיבות אחרות.

— ההכנות לנשף העברי. ה„ועד המכין" בחר בועד מיוחד לעריכת הנשף העברי, שיהיה בליל יום הראשון של פתיחת הועידה. כפי שמודיע לנו מר מאיר אייבראמס, ראש הועד המיוחד הזה, משתדל הרבה ה„ועד המכין", שהנשף העברי יהיה אחד הנשפים היותר יפים בועידה.

* * *

מתוך מכתבו של נורדוי אל הועידה הציונית בשיקאגו.

נורדוי, הנמצא עדיין בספרד, שלח מכתב אל צירי הועידה הציונית בשיקאגו, והרינו מוסרים בזה קטעים אחדים ממנו.

אחרי שהוא מזכיר את גורלם של ששת מיליוני היהודים ברוסיה ופולניה, „שעייהם הטלנו את תקוותינו היותר מזהירות", אומר נורדוי: „ראשונה התפתחה באמריקה במשך ארבעים שנה האחרונות יהדות חדשה בת שלשת מיליונים נפש. [illegible] בעד עתידות עמנו מוטלת, איפוא, בעיקר על שכמכם. אתם חזקים למדי לשאת את הטורח הזה כמו גבורים".

בדבר תביעותינו על ארץ־ישראל מאת הממשלה האנגלית כותב נורדוי את הדברים האלה:

„המושג הגיאוגראפי של ארץ־ישראל צריך להיות נקבע לפי הגבולים הטראדיציונאליים ובשום אופן אסור להניח, כי יקצרו את גבולות הארץ מצדה הצפוני והדרומי".

„שערי ארץ־ישראל צריכים להיות פתוחים בעד הגירה בלתי מוגבלת. עלבון הוא לנו וגם מעורר צחוק, אם אומרים לנו: „ארץ־ישראל לכם היא", ובאותה העת חוסמים בעדנו את הגבולים וסוגרים בעדנו את השערים".

„הגליל חורון השמם צריך להיות נכלל בתוך גבוליה של פלשתינה יהודית. אנחנו רוצים וגם יכולים להכשיר את אדמתו [illegible]".

„כל חלקות האדמה בארץ־ישראל, שהיו שייכות עד עתה לממשלה הטורקית, צריכות לעבור לרשותם של הבעלים החדשים. אולם הן צריכות להיות לנחלת עם ישראל כולו. רכישת האדמה של היחיד צריכה להיות נוהגת על־פי העיקרים של נביאנו המחוקק משה. נסיון להשתמש בעיקרים האלה באופן מעשי נעשה כבר בארגנטינה [illegible]".

נורדוי דורש גם־כן מאת הציונים האמריקאיים לקבל עליהם להוציא לפעולות את דבר הקונגרס היהודי העולמי, שעל־ידי תתחיל „תקופה חדשה בקיומו המדיני של ישראל סבא".

מכתבו של מנהיגנו הזקן אל הועידה נגמר בברכה הזאת:

„יהי רצון שתחול ברכה בעבודתכם ויום ועידתכם בשנת 1919 יהיה ראוי להרשם בתור מאורע חשוב בהיסטורית עמנו".

* * *

בראנדייס שב לאמריקה.

ביום השני שעבר, 8 לספטמבר, בא לואיס בראנדייס לניו־יורק. אתו באו: דיהאז, הפרופיסור פראנקפורטר, מרת פילז, מר ב. רוזנבלאט, ראש „אהוזת ציון" והד"ר שמואל דרייפוס, אחד מחברי הקבוצה הציונית בארץ־ישראל.

* * *

מתוך נאומו של וייצמאן.

ברביעי לספטמבר נערך נשף פומבי גדול בלונדון לכבוד וייצמאן ואוסישקין לפני נסעם לארץ־ישראל. וייצמאן אמר בנאומו, כי אנגליה נותנת עכשיו ליהודים הרבה יותר ממה שהרצל היה יכול לקבל על־ידי המשארטר הטורקי. אולם אי־אפשר לדרוש עכשיו ליסד ממשלה יהודית בארץ־ישראל, משום שמספר היהודים שם מעט הוא מאד לעת־עתה.

אוסישקין נוסע לארץ־ישראל על־מנת להתישב שם ישיבת־קבע. הוא יעמוד שם בראש העבודות הציוניות.

* * *

משרד לחנוך עברי על־ידי ההסתדרות העברית באמריקה.

לשכת ההסתדרות העברית באמריקה מבקשת אותנו לפרסם את הידיעות הבאות:

על־פי החלטת הועד הפועל של ההסתדרות העברית נפתח משרד לחנוך עברי, מוסד אשר אליו נשאו את נפשם העברים זה ימים רבים. ואלה הן הפעולות הראשונות, שהמשרד יחל בהן בעתיד הקרוב:

א) הוצאת ירחון למורים. מירח חשון תר"ף יחל לצאת ירחון לחנוך ולהוראה בשם „תרבות". הירחון יערך על־ידי מר צבי שארפשטיין. ההסתדרות בחרה בועד מיעצר למערכת וחבריו הם: ראובן בריינין, ח. א. פרידלאנד, י. ז. פריישברג, פרופיסור מ. מ. קאפלאן ובא־כח אגודת המורים. כל חוברת תכיל 48 עמודים.

ב) תכניות למודים לבתי־ספר עברים.

ג) הוצאת חומר לנשפים. משרד החנוך יוציא סדרה של מחזות, דקלומים ומשחקים שישמשו חומר לנשפים והחגיגות הנערכים בבתי־הספר.

ד) תעמולה. משרד החנוך יוציא קונטרסים בעברית, יהודית ואנגלית, שבהם יבואר להורים בדרך קצרה ובסגנון פופולארי מהו ערכו של החנוך העברי הלאומי, ערך בתי־הספר המתוקנים, מעלתה של השיטה הטבעית וכדומה.

ה) סיוע רוחני. משרד החנוך יבוא בדברים עם כל בתי־הספר העברים באמריקה ויעזור להם בהמצאת ידיעות ובעצה בכל המקצועות שיש להם שייכות לחנוך ולהוראה.

מר צבי שארפשטיין נבחר למזכיר המשרד הזה.

ההסתדרות מקוה, כי עבודת המשרד תגדל ותרחב ותהי למקור ברכה לחנוך העברי בארץ זו.

* * *

דין־וחשבון מתוך פעולות ההסתדרות העברית.

מפורטלאנד, מיין, מודיעים לנו, כי בהשתדלותו של מר הלל ארליך מניו־יורק, שביקר שם, נתיסדה אגודה עברית בשם „מפיצי שפת עבר". לנשיא האגודה נבחר הציוני הנכבד הרב דוד יצחק אתרוג מארץ־ישראל, לגזבר — מר פלדמאן ולמזכיר — מר ברין מארץ־ישראל. נרכשו כ־25 חותמים על „התורן" ו„העברי".

בבאיון, נ. דזש. נתיסדה אגודה חדשה בשם „דוברי עברית". באספתם הראשונה נתקבלה החלטה לעזור להסתדרות בקבוץ הקרן העבודה העברית.

מר ירדן, מזכיר אגודת „חובבי עברית" בפליינפילד, נ. דזש., כותב לנו, כי באספתם האחרונה נתקבלו ההחלטות הללו: 1) לפתוח שעורי־ערב, 2) להפיץ את העתונות והספרות העברית, 3) לעורר את דעת הקהל בעד תחית השפה. נתקבלה גם החלטה להתחיל את העבודה לטובת הקרן באספה פומבית גדולה בקרוב־ממועד סיכות עם מר ראובן בריינין ואב. גולדברג בתור נואמים.

מר אב. גולדברג דבר באספה עברית בווינדזור, קנדה. תוצאת נאומו היתה, שנוסד ועד לשם קבוץ כספים לטובת ההסתדרות העברית. עד עכשיו נתקבל סך של מאה דולארים.

נערכו אספות בריג'פורט, אסבורי־פארק ואטלנטיק סיטי. אל באספות האלו נאמו: ראובן בריינין, אב. גולדברג, הפרופיסור מ. מ. קאפלאן, הרב מ. ברלין, הד"ר יואל בלוי והרב באסקין מניו־ברונזביק, נ. דזש. הרבה מהמשתתפים נתנו את ידם להסתדרות והבטיחו לעזור בעבודה.

העברים בדיטרויט עורכים אספה פומבית גדולה ביום 21 לספטמבר עם מר בריינין, אב. גולדברג והרב לונברג בתור נואמים.

חברנו מר ש. ב. מקסימון מדייטון, אוהאיו, מודיע לנו, שהעברים בעירו הבטיחו להמציא 500 דולארים לטובת הקרן.

ההכנות להכרזה על קרן של רבע מיליון דולארים הולכות ונעשות. העברים מערים שונות הבטיחו לנו את עזרתם בעבודה זו.

בין הסכומים שנכנסו בזמן האחרון יש לציין: 500 דולארים ממר יצחק אלפרן מפורט־אמבוי, 250 דולארים ממר ברוך גראבינסקי מניו־יורק, 250 דולארים ממר משה גינזבורג מברוקלין (על השבון) 200 דולארים ממר ש. לאמפורט מניו־יורק (על החשבון) 100 דולארים מהועד העברי בווינדזור, קנדה, 50 דולארים ממר נתן טורל מניו־יורק, 50 דולארים ממר וו. טופקים מווילמינגטון, דילאוייר 25 דולארים ממר י. גרינבלאט מפילאדלפיה.

* * *

ההחלטות של אספת המנהלים והמורים בניו־יורק.

ביום הרביעי עשרים ושבעה לאוגוסט היתה אספה משותפת לכל חברי החנוך העברי בניו־יורק ובסביבותיה השונים. באספה השתתפו חברי שלש אגודות — אגודת המורים, אגודת המנהלים וחברת המורים, ומספרם עלה ליותר משלש מאות איש, שחנוך עשרים אלף ילדים עברים מסור בידם.

ואלו הן ההחלטות שנתקבלו:

בדבר תנאי ההתאחדות.

א) שלש האגודות — אגודת המנהלים, אגודת המורים העבריים וחברת המורים מתאחדות להסתדרות מאוחדה בכל הענינים המשותפים לכולן. אמנם באותו זמן ממשיכה כל אגודה ואגודה את קיומה בתור אגודה מיוחדת למטרותיה הפרטיות.

ב) עניני הענינים המשותפים והוצאתם אל הפועל ימסרו לועד מיוחד של תשעה חברים, שלשה באי־כח מכל אגודה ואגודה. הועד הזה הוא ועד זמני, עד האספה הכללית שתקרא על־ידו.

בדבר מדת השכלתו והכשרתו החנוכית של המורה.

א) העבודה הראשונה של הועד המשותף תהיה לקבוע ועד תעודות למורים בן ששה חברים, שלשה באיכה משרש האגודות ושלשה באיכה ממוסדות חשובים אחרים על-פי דעת הועד המשותף ועל הועד הזה לתת תעודות למורים על-פי מדרגותיהם. כל מורה מחויב לקבל תעודה.

ב) מהיום והלאה כל מורה חדש מקבל תעודה על-פי בחינה. והמורים המשמשים עתה בבתי-הספר פטורים מבחינה ומקבלים תעודות למדרגותיהם על-פי חות דעת ועד התעודות.

בדבר המשכורת.

נתקבל בעיקרו, שהמורים מחולקים למדרגות וסוגים ולפיהם יקבלו את שכרם. על יסוד ההחלטה הזאת קבעה האספה גם-כן קנה-מדה מדויק למשכורת המורים לפי מדרגותיהם וסוגיהם, שצריך להוציא אל הפועל בתחילת הזמן הבא, תר"ף.

ריזולוציות כלליות.

מר ווייטמאן קרא בסוף האספה את הריזולוציות דלקמן:

אגודת המנהלים של בתי הספר העברים, אגודת המורים העברים בניו-יורק וסביבותיה וחברת המורים העברים באספתם המשותפת שהיתה ביום ד', 27 לאוגוסט, בניו-יורק, בבית-הספר הלאומי, 206 רחוב איסט ברודוויי, קבלו את ההחלטות הבאות להלן פה-אחד:

א) להביע רגשי התמרמרותם העמוקה ומחאתם העזה נגד הפרעות האיומות ומעשי האכזריות הנוראים הנעשים לאחינו בני ישראל בארצות פולניה ואוקראינה על-ידי עמים עבדים שנעשו מושלים, את יגונם הגדול ואבלם הכבד על הנהרגים והנשחטים על קידוש השם והעם, וביחוד על ההרג של תינוקות של בית רבן, אחר הנפשות התמימות והטהורות שנפלו על במת אהבת העברית ומשטמת לאום. (כל הנאספים קמו כאחד על רגליהם לאות אבל).

ב) להביע רחשי הערצה ויראת כבוד והוד לחזיון הנהדר והנשגב בימי המצור והפורענות בימי הטבח והדם שלא היו כמוהם בקורות ימי עמנו רוויי צער ויגון, מוסר עם ישראל את נפשו על קדושת שפתו ותרבותו ונושא את דגל הלאום בקומה זקופה, וביחוד לחברינו, חברי ההסתדרות העברית „תרבות", הממשיכים בשעת זעם באור את עבודתם הדורשת מסירת נפש שאין דוגמתה בשום אומה ולשון.

ג) לעורר את חברינו המורים בכל אתר ואתר, שעל-פי עצם עבודתם הם משפיעים גם על האבות וגם על הבנים, להגביר את הציונים ומרצם ולעורר ההסתדרות הציונית בעבודתה הגדולה לטובת תחיתנו ותקומתנו בארץ-ישראל בהתאם עם המומנט ההיסטורי הנוכחי שאנו חיים בו.

ד) כמו-כן לעורר את ההסתדרות הציונית לכל אגפיה לעזור עזרה רוחנית וחמרית להסתדרות העברית באמריקה ולסייע בידה להתפתח ולהגיע למדרגתה של ההסתדרות העברית „תרבות" ברוסיה.

ה) להביע רגשי שמחתם על שההסתדרות העברית באמריקה קבלה על עצמה לעסוק בעבודה עברית בכל היקפה וליסד קרן עבודה עברית בסך של רבע מיליון דולאר, שחלק גדול ממנה יוקדש לעבודת החנוך העברי.

ו) להטיל חובה על כל המנהלים והמורים, חברי האגודות בכלל להשתתף השתתפות אקטיבית ביצירת הקרן הזאת ולהשפיע לפעול על כל המורים העברים באמריקה, שישתתפו בעבודה הזאת ולבחור ועד מיוחד לתכלית זו.

ז) לפרסם את ההחלטות האלו בעתונות העברית והיהודית.

כל הרזולוציות האלה נתקבלו פה-אחד.

האספה החליטה כמו-כן לפרסם גם את שאר החלטותיה בכל העתונים העברים היהודים והאנגלים ולשלוח העתקות ליושבי-ראש של כל בתי-הספר העברים, ה„בורד אף סקול אייד", לשכת החנוך, ההסתדרות הציונית הכללית, ההסתדרות הציונית באמריקה, ההסתדרות העברית וההסתדרות ,תרבות' ברוסיה.

היושב-ראש של האספה היה מר מ. הלוי.

שונות

צרותיו של ביאליק.

מקופנהאגן מודיעים על-פי עדותו של עתונאי ידוע שבא עתה מאודיסה, את הידיעה המעציבה הזאת:

ביאליק נמצא במצב דחוק מאד אחרי שהבולשביקים החרימו את הוצאת-הספרים שלו. כמעט שזקנה קפצה על המשורר הגדול מרוב יסורים. אמנם השיבו לו אחר-כך את בית-הספרים ואת ספריו אולם הוסיפו עליו רבות שנים.

* * *

מפעולות אגודת הסופרים העברים באמריקה.

באספת החברים האחרונה, שהיתה ביום ה', ט' באלול, נתקבלו ההחלטות האלה:

א) לערוך נשף לקבל את פני הסופר העברי דוד פרישמאן.

ב) לבוא בדברים עם ח. נ. ביאליק ולשאול לשלומו ולמצבו.

ג) לערוך חגיגה לכבוד הופעת החוברת הראשונה של „מקלט".

ד) לשלוח טלגראמה של ברכה לד"ר מאגנס בנוגע לעבודתו.

האספה מלאה את ידי ראובן בריינין, נשיא אגודת הסופרים, לברך את הועידה הציונית בשיקאגו בשם האגודה.

נבחר ועד פועל לזמן הבא. הפקידים הם: ראובן בריינין — נשיא (נבחר פה-אחד), שמעון גינזבורג — סגן-נשיא, מ. פיינשטיין — מזכיר האגודה, א. נ. פרלברג — גזבר, ד"ר מ. לויז, ד"ר ש. שווארץ ודניאל פרסקי — חברי הועד הפועל.

* * *

ידיעות ספרותיות.

— בועידה הציונית, שהיתה בעת האחרונה בווארשה, החלט להפוך את „הצפירה" מעתון שבועי לעתון יומי.

— יצאה לאור בניו-יורק, בהוצאת שטיבל ובעריכת י. ד. ברקוביץ החוברת הראשונה של הירחון „מקלט".

— הלשכה הציונית לתעמולה בבתי-הכנסיות ובקרב הצבור האורתודוכסי, המתנהלת על-ידי רבנים ידועים, התחילה להוציא גליון-מודיעין חדשי בשם „המודיע". העורך הוא הרב שמריהו ליב הורוויץ.

— על-ידי ההסתדרות העברית באמריקה יצאה לאור חוברת בשם „הבית העברי" מאת צבי שארפשטיין. החוברת דנה ביצירת אטמוספירה עברית בתוך המשפחה על-ידי הדבור העברי, השירה והזמרה, האגדה, נימוסי שבת ומועדים וקישוט הבית.

הננו מברכים את ידידנו היקר פייוויל גייסט לארושיו עם מרת סיידי רודורפר. מי יתן ותבנו בית נאמן בישראל.

אברהם שפוזהנדלר ורעיתו.

הנני מברכך אָחי היקר, פייוויל, לארושיך עם בחירת לִבך סיידי רודורפר. הלואי ותמלאנה כל משאלותיכם לטובה.

טשארלס גייסט.

הננו מברכים את ידידנו היקרים מר פייוויל גייסט ומרת סיידי רודורפר לאירושיהם. יום האירוסין יהיה לכם ליום זכרון טוב לכל ימי חייכם.

ש. עפשטיין ורעיתו.

ניובורג, נ. י.

להתלמוד־תורה של ניובורג, נ. י. דרוש מורה לעברית בעברית. שכר הגון למורה הגון. לפנות אל:

D. RIDER

36 Liberty St., Newburgh, N. Y.

סוכננו מר דוד כהן

יבקר בימים האלה את

מדינת מאססאטשוסיטס

לשם עניני „התורן".

מבקשים אָנו את קוראי „התורן" להיות לו לעזר בעבודתו החשובה לטובת „התורן".

הנהלת „התורן".

בבתי־מסחר הספרים בארץ־ישראל

ובמשרד הגימנאסיה „הרצליה" ביפו אפשר להשיג את ספרי־הלמוד העבריים האלה, שהודפסו במשך שנות המלחמה.

ספרי הד"ר א. ב. רוזנשטיין:

א) ספר־למוד שאלות של תורת החשבון. מחירו $1.60.

ב) קובץ נוסחאות של המתימאטיקה האלמנטארית. מחירו 40 סנט.

ג) גיאומטריה לשלש המחלקות הנמוכות של בית־ספר תיכוני והעליונות של בית־ספר עירוני. המחיר $1.00.

ד) ספר למוד וקובץ שאלות של אַלגברה. המחיר $1.25.

האחרון הולך ונגמר בדפוס.

ספרי הד"ר י. ל. מטמן:

א) האָדם, אנאטומיה ופיסולוגיה של האָדם. המחיר 90 סנט.

ב) ראשית יסודי הבוטאניקה. המחיר 20 סנט.

למוכרי־ספרים ובתי־ספר הנחה.

לפנות אל:

להתלמוד־תורה דספרינגפילד, מאס.

דרושים שני מורים בעלי השכלה עברית

היודעים להורות על־פי השיטה הטבעית.

המשכורת 35 דולארים לשבוע — 150 דולארים לחודש — ומעלה.

לפנות אל המנהל:

I. CHERNICHOVSKY

511½ Belmont Avenue, Springfielu, Mass.

לתלמוד־תורה דקליבלאנד, אוהאיו

דרושים שני מורים מומחים ומנוסים בשיטה הטבעית, היודעים להורות גם במחלקות הגבוהות.

הבכירה תנתן למורים נשואים, שדיראתם היא איננתם. משכורתם עד מאה דמשיבם דיראים להודיש ויענקר הגונה להעתקת ביתו.

לפנות אל המורה הראשי:

S. Rosen, The Cleveland Hebrew School,
2500 E. 55th St., Cleveland, O.

of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

התרן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI NEW YORK, SEPTEMBER 19, 1919 No. 27 (177)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן ברינין

שנה ששית | ניו־יורק, כ"ד אלול, תרע"ט | גליון עשרים ושבעה

הַוְעִידָה הָעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שֶׁל הַהִסְתַּדְּרוּת הַצִּיוֹנִית בְּאַמֶרִיקָה

בפני קהל של יותר משלשת אלפים איש — צירים ואורחים — נפתחה בתיאטרון של ה„אודיטוריום" בשיקאגו, ביום הראשון העבר, 14 לספטמבר, הועידה העשרים ושתים של ההסתדרות הציונית באמריקה.

בשעה השניה ורבע אחרי הצהרים הופיעו על הבמה: לואיס בראנדייס, נשיא־הכבוד של ההסתדרות הציונית באמריקה, יוליאן מאק, סטיפן וויז, יעקב די־האז, לואיס ליפסקי ויתר חברי ההנהלה הציונית. הקהל קבל את פניהם בהתלהבות עצומה.

לפני פתיחת הועידה נגנו וזמרו חברי הקבוצה „זמרה", שבאו זה לא כבר מרוסיה, את „התקוה" ושירים לאומיים אחרים.

ישיבה א.

השופט הוגו פאם, יושב־ראש הועד השיקאגואי של הועידה הציונית, פתח את הועידה וקבל את פני הצירים בברכה.

יוליאן מאק נאם אחר־כך את נאומו בתור נשיא ההסתדרות הציונית באמריקה.*

—

דין־וחשבון.

חברי הועד הפועל מר יעקב די־האז, מזכיר המחלקה הפועלת (להוציא את ההחלטות לפעולות), מר לואיס ליפסקי, מזכיר המחלקה להסתדרות, ומרת הינריטה סולד, ראש המחלקה להשכלה, מסרו אחר־כך דין־וחשבון מפעולות מחלקותיהם העובדות תחת הנהלתם. הרפורטים נמסרו בצורה של סקירה כללית על כל העבודות והתעכבו רק על הפרטים החשובים ביותר והנזקקים לבירור מיוחד. (העבודות השונות בשנה לעצמן נמסרו בפרוטרוט בדין־וחשבון הנדפס, שנפוץ מקודם בין הצירים).*

בחירות הפקידים והועדים.

הענין הראשון, שעמד על הפרק, היה — בחירת פקידי הועידה. אחרי הצעות וויכוחים נתקבלה הצעת הקולוניל הררי קוטלר לבחור ביושב־ראש אחד לכל ישיבות הועידה, בשני סגני יושב־הראש ובשלשה מזכירים.

קוטלר הציע אז את השופט מאק בתור יושב־הראש של הועידה. הצעתו נתקבלה פה־אחד. הד"ר הררי פרידנוואלד ומר לואיס ליפסקי נבחרו בתור סגני יושב־ראש. מאק הודיע, כי שני סגניו ישתתפו אתו במשרת הכבוד שלו, כדי שלא יצא, כי איש אחד מנהל את הועידה כל הזמן.

מר ברנארד ריטשארד, מר אב. גולדברג ומר ש. אביל נבחרו בתור מזכירים: הראשון לשפה האנגלית, השני — לשפה העברית והשלישי לשפה היהודית.

בנוגע לבחירת הועדים השונים עלה קודם בדעת רבים להחזיק במנהג הישן ולמנות את יעדי־הועדים. אולם אחרי ויכוחים רבים הוחלט, כי באי־כחם של 13 הגלילות הציוניים יתאספו ויבחרו מקרבם את חברי הועדים השונים.

לפני הבחירות הודיע מר א. פינטא דושוזיה, יושב־ראש של ועד־האישור, כי עד שעת הפתיחה של הועידה נרשמו 1,650 צירים.

---

* עיין דף 2.

* את התמצית של הדין־וחשבון הנדפס, שהוציא הועד הפועל ימצאו הקוראים במקום אחר בגליון הזה. — המערכת.

ברכות.

הועד הפועל של ההסתדרות הציונית העולמית שלח את הברכה הבאה:

„לונדון, 11 לספטמבר. — בשם הציונים של כל העולם אנו משתמשים בהזדמנות זו להביע את תודתנו העמוקה אל ציוני אמריקה, שבכחם המוסרי ובעזרתם החמרית עזרו כל־כך הרבה לפרסום הדיקלאראציה של באלפור ולקבלת הסכמתם של הממשלות האדירות. פעולותיהם יקרות־הערך של מנהיגיכם בפאריז, לונדון ובארץ־ישראל, הוכיחו אותנו לדעת, עד כמה גדול תפקידם של ציוני אמריקה בתחית ביתנו הלאומי. חלופי ההשקפות שהיו בינינו גילו לפנינו את מטרתנו המשותפת, לברוא בארץ־ישראל מדינה יהודית בהתאמה אל הצדק החברתי ואל הרעיונות היותר נעלים של עם ישראל.

„השגת המטרה הזאת דורשת קרבנות גדולים וכל ציוני מחויב עכשיו לתת ברוח נדיבה את כל מאודו בכסף ובעבודה.

„ברכתנו היא, כי הציוניות האמריקאית תהיה עשירה בכשרונות ההנהלה ובכחותיה. הרבו לנדב את נדבותיכם לטובת בנין ביתנו הלאומי”.

החתומים הם: חיים ווייצמאן, שמריה לוין, וויקטור יעקבסון, מ. אוסישקין, אידילסון, רוזוב, קיסליר, אוטו ווארבורג, בירלינגר, ווילקאנסקי, הרב שיינפלד, רופין וטהון.

טלגראמה מאת ציוני רוסיה.

בשם ציוני רוסיה נתקבלה טלגראמה שחתומים עליה: גולדברג, גולדשטיין, אידלסון, קאפלאן, ניידיטש, פאסמאניק, רוזוף ואוסישקין.

טלגראמה מאת אוסישקין.

אוסישקין שלח טלגראמה מיוחדה בשמו:

„לונדון, 11 לספטמבר. — לפני נסעי לארץ־ישראל אני שולח את ברכותי היותר עמוקות אל הועידה העשרים ושתים של ההסתדרות הציונית באמריקה. אני מקוה, כי עתידה של ארץ־ישראל יהיה קשור תמיד ביהדות האמריקאית, ואלה שהועד הפועל הציוני מסר בידם את עבודת ההנהלה שלנו בארץ־ישראל, ימצאו שם את סעדנו היותר חזק”.

בטלגראמה, ששלח מר נתן שטרוס ממאמאראניק, נ. י., הוא מביע את תקותו, כי ארץ־ישראל תהיה למרכז־האורה ליהודי כל התבל. הוא מודיע גם־כן, כי הוא מתכונן לנסוע לארץ־ישראל בחודש נובמבר.

ברכה בשם העברים.

ראובן בריינין, נשיא ההסתדרות העברית באמריקה, קדם בברכה עברית את הצירים בשם הציונים העברים. הוא הזכיר בנאומו את יחסו של הרצל אל השפה העברית, כמו־כן הראה על ערכו של הגדוד העברי בארץ־ישראל. הקהל ערך לנואם אובאציה לבבית.

ריזולוציות.

בישיבת הפתיחה של הועידה נתקבלה הריזולוציה הבאה:

„הועידה של ההסתדרות הציונית האמריקאית בשיקאגו, בישיבת הפתיחה שלה, ביום הראשון, 11 לספטמבר, 1919, מביעה את תודתה העמוקה אל „הועד המחלק המאוחד” בעד עזרתו והשתתפותו בסדור והחזקת הקבוצה המידיצינית הארץ־ישראלית, שזו היתה עזרה מיוחדת, מלבד העזרה הגדולה לטובת נגועי־המלחמה, שהושיט הועד הזה בכל רחבי ארץ־ישראל.

„אנו שמחים, שהועד המחלק המאוחד נכון גם להבא להמשיך את תמיכתו הנדיבה בעבודה רבת־הערך של הקבוצה המידיצינית הציונית, מפני שזאת היא שאיפתם הרצינית של כל היהודים — לקחת חלק בהקמת הריסותיה של ארץ־ישראל”.

כמו־כן נתקבלה ריזולוציה, שהועידה מצטערת על אי־אפשרותו של מר נתן שטרוס להשתתף בישיבותיה.

הישיבה הראשונה של הועידה והיחידה ביום הראשון נסגרה בשעה 6,30 בערב.

נאומו של מאק.

„אנחנו, פקידי ההנהלה, יודעים, כי מוכרחים היינו, מחמת מקרי אונס רבים, לעסוק בכמה וכמה ענינים ולעשות מעשים מחלטים שונים עוד קודם שהספקנו להתיעץ עם באי־כח אחרים של הועד הפועל. אולם התנהגות כזו היתה רק במקרי אונס היותר קשים, שקרו אותנו על־ידי המצב של המלחמה. עכשיו, תהלה לאל, עברה העת שהכריחה אותנו להתנהג באופן כזה, ואנו מקוים, כי בעתיד לא יקרו אותנו מקרי אונס כאלה.

„שלישת המזכירים של הסתדרותנו ימסרו לפניכם דין־וחשבון מן העבודה של השנה שעברה. הריפורט יוצע לפניכם פה בצורת ספר נדפס. אני מקוה, כי כל אחד מכם יואיל לקרוא בו בעיון רב, כדי שיוכל לקבל מושג נאמן מכל מה שפעלנו. אמנם, אפשר מאד, כי בדברים רבים אתם מומחים יותר גדולים ממנו, ואפשר מאד, כי בדברים רבים שגינו — בואו ובקרו את מעשינו. אנו מבטיחים אתכם, כי הבקורת שלכם, ובפרט הבקורת לשם בנין ולא לשם הריסה, תמצא אוזן קשבת ותמשוך את תשומת־לבנו.

„הריפורטים האלה, שאנו מציעים פה לפניכם, מוסרים לכם הכל באופן מפרט כל־כך, עד שאני חושב למותר להתעכב עליהם הרבה בדברי. ידברו הם בעדם. אולם, כיון שזו היתה השנה הראשונה אחרי שניתנה להסתדרותנו צורה חדשה, ארשה לעצמי לדבר דברים אחדים.

„השנה שעברה התחילה במאורעות חשובים. כי זה עברה שנה בדיוק מן העת, שהמנהיג, לא רק של הארץ הזאת, אלא של כל האנושות, וואודרו ווילסון, נתן את הסכמתו במכתבו אל הד"ר ווייז על ההצהרה של באלפור ועל העבודה הציונית ומטרותיה.

„אחר־כך היה המאורע של הקונגרס האמריקאי — זה לא היה קונגרס ציוני בצורתו, אבל כמעט קונגרס ציוני בתכנו, מפני שמהותם של הצירים הוכיחה למדי, שבלי ספק תשעה חלקים מכל יהודי אמריקה הם ציונים.

„ואחר־כך באה הועידה הגדולה בפאריז, שאָנו מקוים, כי על־ידה תעשה הצהרת באלפור לחלק של המשפט הבין־לאומי ושל היושר הבין־לאומי.

„נהיה־נא זהירים בדברינו. אנחנו הציונים, אָסור לנו לגזם. הצהרת באלפור היתה הצעה. ההסכמות של יתר הממשלות המאוחדות היו הסכמות על ההצעה הזאת.

„אולם עד עכשיו לא ניתנה עוד האפוטרופסות על ארץ־ישראל למי שהוא. לפי מצב הענינים לא היה יכול להיות אחרת. אנחנו קוינו וקוינו, כי ועידת־השלום תגמור את עבודתה זמן רב לפני ועידתנו אָנו ושנוכל להביא לכם את הבשורה המשמחת, כי האפוטרופסות, שקוינו לה, כבר ניתנה.

„כפי שאתם יודעים, לא נתקן עדיין החוזה עם טורקיה. הליגה של הלאומים אינה קיימת עדיין. דבר האפוטרופסות לא יכול עוד איפוא לצאת אל הפועל.

„אולם על־פי הבטחת אנגליה, שנתנה עליה הסכמת צרפת והסכמת כל יתר הארצות המאוחדות, ועל־פי הבטחת כל קברניטי הממשלות המאוחדות, אני אומר, כי אָנו מביטים על העתיד מתוך בטחה גמורה, וכי שלמועד הנכון תנתן האפוטרופסות באופן שדרשנו באי־כחנו, בחודש פברואר האחרון, בשעה שנקראו על־ידי ועידת־השלום.

„מה זה בעיקרו אותו הדבר שדרשנו? מה זאת בעיקרה אותה ההבטחה, כי האפוטרופסות תנתן? — ארץ־ישראל תעמד תחת חסותה של זו הארץ הנעלה, אנגליה, והמטרה הראשית של האפוטרופסות תהיה לעשות את ארץ־ישראל לבית־לאומי לעם ישראל.

„כלפי מי אָנו מכוונים בבירור הדברים? — אתם הצירים, שבמשך שנים רבות כל־כך שאפתם ועבדתם בעד האידיאל שלנו, יודעים למדי את טיב הדרישה הזאת. אולם ישנם הרבה, שאינם עדיין אתנו, ואפשר שלאלה לא ברור עדיין, מה מהותו של הדבר, שאָנו דורשים ושאָנו בטוחים כי נקבלו.

„אָמרתי, כי הצהרת באלפור היתה אך הזדמנות; כי האפוטרופסות גם־כן תהיה ה ז ד מ נ ו ת — הזדמנות בעד אלה מן היהודים השואפים ללכת לארץ־ישראל על־מנת לבנות אותה מחדש, על־מנת ליצור ציוויליזאציה יהודית, ציוויליזאציה יהודית במלוא מובן המלה.

„ומה בדבר היהודים שישארו בארצות הגולה? ומה בדבר הלאומיות הדו־פרצופית, שרבים מאתנו מפחדים מפניה כל־כך? הנה ברור הדבר, כי אלה היהודים שישארו בארצות מולדתם או בארצות ששם נרשמו בתור אזרחים — ישארו אזרחים באותן הארצות לבד. אי־אפשר לשום אָדם להיות אזרח, במובן פוליטי, בשתי ארצות. אולם גם הם ירגישו את עצמם קשורים עם עמם בארץ־ישראל. הם ירגישו בלבם רגש של אחוה, רגש של בני־משפחה אחת, שתרבות אחת נמסרה להם המישרין. הם ישאו בגאון את האידיאלים הנעלים של אחיהם בארץ־ישראל. בקרבו יעבור האור שיזרח עוד פעם מציון.

„במשך השנה האחרונה עזרו הרבה מנהלי ההסתדרות הציונית באמריקה ומנהלי הציוניות שמעבר לים בעבודתם להשיג את מטרתנו. זה אחרי זה נסעו לארץ־ישראל, לצרפת, לאנגליה, וכל אחד מהם עשה את חלקו.

„השנה האחרונה היתה בשבילנו תקופה היסטורית. חגונו את חג הצהרת באלפור בועידה הפיטסבורגית. סידרנו מחדש והבאנו לידי יצירה חדשה את הענף של התנועה הציונית העולמית — את התנועה הציונית האמריקאית. במשך השנה שעברה השתדלנו בכל כחנו ובכל התמכרותנו לעבודה לעשות את הענף הזה לרב־אונים ולרב־ערך. עבודת הארגון היתה גדולה וקשה מאד. גדלנו מאלפים אחדים של ציונים נרשמים ליותר מ־150,000.

„התקופה הזאת לא נגמרה עדיין. האפוטרופסות לא ניתנה עדיין. אנחנו אין לנו כל ספק, כי נתן תנתן, ואחרי אשר תנתן, תגמר תקופה בהיסטוריה ישראל ונתחיל בחיים החדשים. נתחיל לחשוב בהגיגים ציוניים לא על חלוקי דעות, לא על פקפוקים, לא על סכסוכים, לא על סיסמה פוליטית זו או אחרת — נתחיל לחשוב על ארץ־ישראל, על ארץ עמנו ועל העבודה הצריכה להעשות. כל ה פ ע ו ל ו ת ה צ י ו נ י ו ת ת ה י י נ ה צ ר י כ ו ת ל ה ת ר כ ז ב א ר ץ ־ י ש ר א ל — ב ע ד א ר ץ ־ י ש ר א ל. אָנו חייבים לעבוד, ובחריצות רבה, בעד ארץ־ישראל, אָנו חייבים לתת בכל יום את מספר האנשים ואת סכום הכסף שיש רק ביכלתנו.

„דעתי היא, כי לפחות במה שנוגע לכסף, צריכה אמריקה לתת במשך חמש השנים הבאות את התמיכה הראשית. אירופה, כידוע לכם, עניה היא. אין הסיפוק בידם להציל את בני־ביתם מרעב, ובכל זאת לא ימנעו אפילו היותר עניים שבציוני אירופה לשקול את שקלם.

„אני אומר לכם, צירים נכבדים, כי הקבוצה המידיצינית ששלחנו לארץ־ישראל, זוהי נדבתנו היותר יפה שנדבנו. אולם עבודת הקבוצה לא נשלמה עדיין. באמת, עבודתה אַך זה התחילה. צר לי מאד לאמר לכם, כי המאלאריה שוררת בארץ הקדושה. המחלה המתדבקת הזאת הגיעה על־ידי המלחמה באותם המקומות של הארץ, שהיו צריכים להיות היותר בריאים בכל התבל. זהו מקרה אָסון, שמוכרחים אָנו להתחשב אתו. ארץ־ישראל נזקקת לתקונים סאניטאריים נכבדים בכדי לבער את המחלה הזאת. זה דורש עסקנות מרובה על־ידי מהנדסים חרוצים. אם הדבר יעשה כהוגן, לא יארך הזמן והכל יהיה מתוקן כל־צרכו. הכל אפשר להעשות על־ידי אלה שיש להם כשרון האיניציאַטיבה, כשרון ההתמכרות והרצון הכביר. אולם דרושה לזה הסתדרות, ודרוש לזה כסף ודרושים לזה עוד כחות, בעין חברי הקבוצה המידי־צינית של ציוני אמריקה.

„ומבטיח אני אתכם, כי דברים אלו יצאו לפעולות. במשך השנה שעברה עד הראשון לחודש מאי, 1919, הוציאה הקבוצה המידיצינית סכום כסף של ארבע מאות אלף דולארים, והעבודה הזאת, יותר מעבודות אחרות, היא הבסיס של העבודה היהודית בעתיד. העבודה הזאת היא, במובן היותר יפה של המלה, הסמל להתאחדותם של כל הכחות העברים בשביל בנין ארץ־ישראל ותחיתה. וההסתדרות הציונית נדבה רק את החצי מן הכספים האלה והועד המחלק המאוחד, שהוא בא־כח כל השדרות של היהדות האמירקאית, נדב את יתר הכסף.

„אם גם שהקבוצה המידיצינית נקראת קבוצה ציונית מיסודה של „הדסה", אל־נא נשכח אף פעם להטעים ולהזכיר בתודה, כי העסקנות הזאת היא העבודה הכללית, שכל יהודי אמריקה משתתפים בה.

„מנהלי הועד המחלק המאוחד הבטיחו לנו, ואני מקוה, כי בעוד יום או יומיים אוכל לפרסם זאת בתור עובדה. כי בשנה הבאה, כשנתחיל לנהל תעמולה כבירה בעד הכנת ארץ־ישראל בשביל עם ישראל, ישתתף שוב הועד בהוצאותינו יותר בשיה.

„אולם מנהלנו הגדול והשתקן (כל הצירים קמים ממקומותיהם ושרים את „התקוה") הביא לנו ריפורט מארץ־ישראל, כי קודם שתתחיל הגירה יהודית גדולה לארץ־ישראל צריך לבער את המאלאריה, ויחד עם המאלאריה תכלה הטראחומה ויתר המחלות. אחד הזכיר פה את שמו של הד"ר קרימסקי. נעים לי שאוכל להזכירו בתור מופת טפוסי של החברים הפועלים בקבוצה המידיצינית. בשובו לכאן הביא אתו לא רק את תודת יהודי ארץ־ישראל, אלא גם את תודת הפקידים האנגליים הנמצאים בארץ. עבודת הקבוצה המידיצינית איננה עבודה שיש בה רק תועלת עצמית, — זו היא עבודה בעד כל הארץ.

מאק נגע כאן בשאלה הערבית והוכיח, כי התחיה היהודית תביא אושר גם להם. הוא עבר אחר־כך אל שאלת הזכויות של היהודים בארצות הגולה וגמר את נאומו בדברים האלה:

„אם דעתכם נוחה מפעולותינו שפעלנו במשך השנה האחרונה, עליכם להביע את רגשות אמונכם בנו. אולם זהו רק המינימום. אנו רוצים מכם יותר עבודה. אנו דורשים את התמסרותכם, את עתכם, את מחשבותיכם. מי יתן, כי הועידה הציונית הבאה תוכל לפרסם, כי יש לה לא 150,000 ציונים נרשמים, אלא חצי מיליון מקרב שלשת מיליוני היהודים באמריקה. מי יתן, כי הועידה הציונית הבאה לא תוכל להודיע, כי תחת שלשת מיליוני הדולארים שדרשנו בשביל קרן הגאולה, קבלנו רק את החצי, אלא תודיע, כי דרשנו חמשה מיליונים דולארים [illegible] שבעבר.

„כל אחד מכם צריך לקבל על עצמו להיות מתנדב לעבודה, לפוץ בעם ולעורר בקרבו את ההכרה, כי הפרובלימה הציונית היא הפרובלימה של כל העם העברי, כי ימי הויכוחים והפלפולים חלפו ועברו. עכשיו החובה מוטלת על כל היהודים ללכת שכם אחד בעבודה לטובת ארץ האבות, לטובת בנין הבית בשביל היהודי הנוצר מחדש".

הנאום עשה רושם נמרץ על הנאספים ושכך הרבה את סערות הרוחות של האופוזיציה כלפי ההנהלה.

הישיבות של היום השני.

ביום השני היו לועידה שתי ישיבות: ישיבת הצירים וישיבת הערב יהיקדשו לבקורת כלפי ההנהלה ולמסירת דין־וחשבון מפעולות הציונים בועידת־השלום בפאריז.

כל הבוקר של היום הזה היו הצירים עסוקים באספות מוקדמות שונות. האספה המוקדמת היותר גדולה היתה בדבר השאלה של הוצאת עתון יומי ציוני בשפה היהודית. אחרי ויכוחים, שארכו שעות אחדות, החליטו הנאספים לחוות את דעתם בועידה בעד הוצאת עתון כזה על־ידי ההסתדרות.

כמו־כן היתה בבוקר ישיבה אחת של אספת „הדסה". השתתפו 115 צירות שנבחרו על־ידי 30 סניפים. לפי הדין־וחשבון שנקרא באספה, עולה מספר חברותיה של הסתדרות זו ל־6,000 בערך.

ישיבה שניה של אספה זו נערכה בערב.

ישיבה ב.

הישיבה השניה של הועידה נפתחה בשעה השלישית בערך אחרי הצהרים על־ידי מר לואיס ליפסקי. נקרא הריפורט של ועד הועדים ונזכרו שמות הנבחרים בועדים שונים.

אחרי הריפורט קדם הרב יודיליביץ בברכה את פני הצירים בשם אגודת הרבנים המטיפים.

ריזולוציה בדבר הקונגרס היהודי האמריקאי.

הד"ר ווייז הציע אז ריזולוציה בדבר היחס של הועידה אל הקונגרס היהודי האמריקאי:

„הועידה הזאת של ציוני אמריקה מביעה את קורת־רוחה מזה, שהציונים השתתפו בקריאתו ויצירתו של הקונגרס האמריקאי היהודי. הקונגרס בפילאדלפיה בשנת 1918 התעסק בפרובלימות היהודיות באופן מצוין, כפי שנאה לעסקנים מדיניים, ועשה רושם עמוק על דעת הקהל שבארץ זו ושבחוץ־לארץ.

„ומפני שהרוב הגדול של היהדות האמריקאית נתן יפוי־כח אל צירי הקונגרס היהודי, היתה להם היכולת, בהשתתפות באי־כח של מדינות יהודיים אחרים באי־רופה, להשיג על־ידי הממשלות האדירות את הטשאר־טירים, המאשרים את זכויות היהודים על־ידי חוזים והמציינים תקופת חדשה בהיסטורית עמנו.

„אנו מצפים אל התחדשות ישיבותיו של הקונגרס, תיכף אחרי שיתאשרו חוזי ועידת־השלום, כדי שתהיה

האפשרות למלאכות, שהיתה פועלת בפאריז, למסור דין־וחשבון שלם באופן רשמי מפעולותיה.

„אנו מדברים בשם החלק היותר גדול מיהודי אמריקה, בשעה שאנו מביעים את רגשות אמונתנו, כי עם פתיחתו החדשה של הקונגרס היהודי האמריקאי תתפתח תנועה, שתביא לידי יצירת איזה מוסד, שעל־ידו ימצא הרצון הכללי של היהדות האמריקאית את בטויו".

הריזולוציה נתקבלה פה־אחד מתוך מחיאות־כפים סוערות.

בקורת על הדין־וחשבון של הועד הפועל.

התחילו הויכוחים על־אדות הריפורטים של ההנהלה.

בין המבקרים היותר חריפים היו אב. גולדברג, מוריס מרגולית והד"ר ש. מלמד.

גולדברג בקר בעיקר את האדמיניסטראציה: על יחסה אל הקונגרס היהודי האמריקאי בעת הראשונה של התנועה הזאת, על שהפנתה כי האיניציאטיבי של המחאה כלפי הפרעות תצא על־ידי אחרים ועל יחסה אל הגדוד העברי. הוא הודה בחריצותם של מנהלי הציוניות האמריקאית, אלא שדרש להכניס תקונים ידועים בצורת ההסתדרות.

בקורת כעין זו כלפי ההנהלה מתח מרגולית. כשאמר בין יתר דבריו, כי עסקנים אחדים שנשלחו לארץ־ישראל לא היו ראויים למשלחתם, הפסיק אותו מאק בדרישה, כי יקרא את העסקנים האלה בשמותיהם. מרגולית השתמט מלתת תשובה ברורה על דרישה זו.

הד"ר מלמד שאל, אם ההנהלה של ההסתדרות הציונית באמריקה אחראית בעד פעולותיהם של החברים האמריקאים, המשתתפים בועד הצירים בארץ־ישראל. ואם ההנהלה אחראית בעד פעולותיהם הפוליטיות של חבריה מחוץ לגבולי הציוניות.

מר עמנואל ניומאן שאל, מה חושבת ההנהלה לעשות בדבר תחית ארץ־ישראל ואם יש לה בנידון זה תכנית מסוימה.

הויכוחים והשאלות ארכו יותר משתי שעות.

מר מוריס רוטנברג הגין על ההנהלה בדברים נמרצים, אם גם שהודה בכמה מטענותיהם של המבקרים. הוא אמר, כי בבקורת כלפי ההנהלה בולטת למדי הנטיה היהודית לבקורת. אמנם, האדמיניסטראציה נכשלה בטעויות שונות, אולם יש לה הצדקה לקבל תורה בעד הרבה פעולות טובות. הטעויות שנעשו על־ידי האדמיניסטראציה היו הכרחיות בשל מצב המלחמה.

גם הד"ר ביכלר הראה על התוצאות הטובות של פעולות ההנהלה.

דו־האז השיב על דברי הבקורת בשם ההנהלה.

בדבר הליגיונרים אמר די־האז, כי נעשה עכשיו כל מה שאפשר להטבת מצבם. רובם של הליגיונרים שיאפים, יפי דעת די־האז, ישאר בארץ־ישראל.

בתשובתו על השאלה: „מדוע בא הד"ר וויז בדברים עם המיטרופוליט פלאטון על־אדות גורל יהודי רוסיה?", ענה די־האז, כי ההסתדרות הציונית איננה אחראית בעד מעשיהם של חבריה, הנעשים מחוץ לגבולות הסתדרותם.

כמו־כן הכחיש את האשמות שהטילו על החברים האמריקאיים, המשתתפים בועד הצירים בארץ־ישראל.

על שאלתו של מר ניומאן ענה די־האז, כי התכניות בדבר הקמת ארץ־ישראל החרבה תוצענה על־ידי ההנהלה לפני חברי הועידה.

די־האז בקש את הצירים, כי לא יטפלו על ההנהלה בדרישות של כפיה בנוגע לאפוטרופסות של אנגליה על ארץ־ישראל.

אחרי שגמר לענות על השאלות ועל הבקרת נתנה הועידה לדי־האז הזדמנות לברר יותר את דעתו בדבר האשמות שהטילו על ההנהלה. די־האז אמר אז את הדברים הבאים:

„אמנם טעינו בכמה דברים. אי־אפשר להיות אחרת, אחרי שהיה לנו להוציא לפעולות כל־כך הרבה ענינים. אולם למרות זה יש לנו הזכות לדרוש, כי יכירו מעט בפעולותינו וכי יביעו לנו תודה, ולוא במדה זעומה, בעד הפעולות הטובות שעלה בידינו לפעול. מרת סוולד הקריבה את בריאותה בעבודתה לטובת ההסתדרות הציונית. במשך חדשים רבים עברתי במדינות שונות בשביל מטרות ציוניות. זה עשרים שנה עובד אנכי בעד הציוניות. אף ציוני אחד לא יכול להוכיח, כי הוא מסור אל הרעיון יותר ממני".

כשגמר די־האז את דבריו התפרצה סערה של מחיאות־כפים.

הזדמנות כזו ניתנה גם לליפסקי והוא נאם נאום קצר, שבו דרש את התאחדות כל הכחות השונים, כדי שתשרר הארמוניה בעבודת הציונים העתידה לטובת תחית ארץ־ישראל.

הדין־וחשבון של ההנהלה נתקבל בישיבה הזאת ברוב־דעות גדול.

ישיבה ג.

הישיבה השלישית, שהיתה ביום השני בערב, הוקדשה כמעט כולה לקריאת הריפורטים על־ידי צירי הקונגרס היהודי האמריקאי אל ועידת־השלום בפאריז. היציעות של אולם הועידה היו מלאות אורחים וכפעם בפעם הפסיקו את הנואמים במחיאות־כפים.

ליפסקי קרא את הברכה, ששלח נורדוי אל הועידה. (תוכן הברכה הודפס בגליון „התורן" הקודם). בהזכרת שמו של נורדוי ערך הקהל לכבודו אובאציה גדולה.

הפרופיסור פראנקפורטר קרא את הרצאתו על המצב הפוליטי בארץ־ישראל. השופט מאק, הד"ר וויז והקור־לוניל קוטלר מסרו דין־וחשבון מפעולות ועד הצירים בפאריז. מצב הנפש של הנאספים היה מרומם. בהזכרת שמו של הרצל על־ידי אחד הנואמים קמה כל הועידה ושרה את „התקוה".

מתוך נאומו של פראנקפורטר.

„באנו לפאריז יבידינו הדיקלאראציה של באלפור, שהוצהרה על־ידי אנגליה ושניתנה עליה באופן פומבי הסכמתם של כל הממשלות האדירות. אולם הצהרת באלפור איננה עוד ההוצאה אל הפועל של יסוד הבית הלאומי, זו היא רק הכרה בעובדה רוחנית גדולה — בכח החיים החזק של עם ישראל. ההכרה הזאת נתאשרה על־ידי ועידת־השלום יבישעה הנכונה תאושר על־ידי תעודות רשמיות.

„העולם, אפילו העולם המדיני, אי־אפשר לו להשתנות בין־לילה, ופאריז היתה עסוקה בהכנסת שנויים בעולם המדיני. ארץ־ישראל היא חלק של העולם המדיני הזה, והמעצור בעד ההחלטה הרשמית בדבר גורל ארץ־ישראל איננו רק מפני ענינים ארץ־ישראליים. ארץ־ישראל תופסת את מקומה, כמובן, בחוזה עם טורקיה. בקרוב יהיה נחתם החוזה הזה וארץ־ישראל תמסר באופן רשמי לאפוטרופסותה של אנגליה, שתהיה אחראית לפני ליגת הלאומים, והיא תיסד ממשלה בארץ, שתהיה מסורה לאידיאל של יסוד בית לאומי בשביל היהודים.

„פרובלימה קשה היא לברר בדיוק את תנאי האפוטרופסות הזאת, מפני שהתעודה בדבר האפוטרופסות תהיה צריכה להתחשב עם יחס היהודים אל אנגליה, אל הערבים ואל אחרים, ועם יחס אנגליה אל ליגת הלאומים. אולם צריך לזכור, כי המטרה המרכזית של כל הדברים האלה היא, כי ארץ־ישראל תהיה מוקדשת לרעיון של יסוד בית לאומי בשביל עם ישראל".

מתוך נאומו של וויז.

הד"ר סטיפן וויז הרצה על המצב הפוליטי של יהודי אירופה. בין יתר הדברים אמר:

„היהדות העולמית לא תשכח לעולם את סבר הפנים היפות, שהראתה ועידת־השלום אל באי־כחה. תפקידם של הנשיא ווילסון, הקולוניל האוז, המזכיר לאנסינג וחבריהם, שמלאו בדרישה, לקבוע חוקי צדק ויושר בכל חוזי השלום בעד עם ישראל, מראה על הצטיינותו של העם האמריקאי.

„אילו אם עם ישראל כולו השיג חוקי צדק או הבטחות של חוקי צדק, הנה זה היה רק על היסוד המובן לכל העולם.

„הממשלות המאוחדות תעשינה את ארץ־ישראל לבית לאומי לעם ישראל, לא בתור טובה, אלא בתור משפט של צדק. אינן יכולות לעשות פחות מזה ולהישאר באותו זמן נאמנות למטרותיהן הן. ה„אירידינטה" (ארץ שלא נגאלה) היותר עתיקה של העולם דורשת את התקון הזה, שהממשלות מחויבות לתקן על־פי משפט הצדק.

„ועידת־השלום שמעה בכבוד לדברי באי־כחו של עם ישראל, מפני שהם היו מוכנים לכך מקודם ומפני שהיה להם יפוי־הכח של עם ישראל. עם ישראל היה מוכן לדבר זה, מפני שהרצל וההולכים בעקבותיו למדו אותם להיות מוכנים להשגת בית לאומי. עם ישראל היה מוכן, מפני שהציוניות בצורתה האחרונה ריכזה את עם ישראל מסביב לדגל של הכרה לאומית עצמית במשך 25 שנים תכופות. ההכנה של המנהיגים לבדם לא היתה מספיקה, אלמלי לא קבלו את תמיכתם על־ידי יפוי־הכח של כל עם ישראל, שיצר בארצות שונות מכשירים למצוא על־ידם את בטויו.

„הקונגרס היהודי האמריקאי השיב לנו כגמולנו ושלם לנו פי־אלף בעד אמונתנו בעצמנו בתור עם. כי הרבה מה שהושג על־ידי יוליאן מאק, לואיס מארשאל וחבריהם בועידת־השלום, יכול היה לצאת אל הפועל רק על־ידי זה, שהממשלות האירופאיות ידעו, כי מאחורי השליחים האלה עומד הרוב היותר גדול של מיליוני היהודים באמריקה. לאשרנו, נמצא גורל התוצאות של המאורעות הגדולים בידי הממשלות הדימוקראטיות האדירות של אירופה — מנהיגיהם, אנגליים, צרפתים ואיטלקים התחרו זה בזה בעבודת ההשתתפות יחד עם הנשיא ווילסון וחבריו למטרה זו, שיקבע משפט צדק לעם גדול אחד שבין העמים הקטנים — לעם ישראל".

(עוד יבוא).

אספות שונות.

בבוקר, לפני פתיחת הועידה, היו שתי אספות. אחת: אספה מוקדמת, שהשתתפו בה מאות אחרות מן הצירים, והשניה — אספת הועד הפועל בהשתתפות בראנדיים. בין יתר הענינים דנו חברי הועד הפועל על ההצעה, שההסתדרות תוציא עתון יומי בשפה היהודית. בראנדיים ובריינין התנגדו לזה בכל תוקף.

הועד הפועל לא קבל את ההצעה הזאת.

בערב נערך נשף גדול באינסטיטוט העברי לכבוד הצירים.

לחברי „יהודה הצעיר" היתה אספה מיוחדת. יותר מ־300 צירים השתתפו.

בדבר האספה העברית הגדולה, שהיתה בבית־המלון „שרמאן", יבוא דין־וחשבון מפורט בגליון הבא.*

---

* ציר „התורן", המשתתף בועידה בתור חבר הועד הפועל של ההסתדרות הציונית [illegible], ימסור את רשמיו מן הועידה בגליונות הבאים — המערכת.

פְּעוּלוֹת הַהִסְתַּדְּרוּת הַצִּיּוֹנִית בְּאַמֵרִיקָה

(תמצית הדין־וחשבון השנתי של הועד־הפועל, מראשון ליוני, 1918, עד 31 למאי, 1919).

הדין־וחשבון ערוך לפי מחלקותיה של ההסתדרות הציונית באמריקה. מחלקות כאלה ישנן שלש: מחלקה פועלת (להוציא את ההחלטות לפעולות), מחלקה להסתדרות ומחלקה לחנוך. כל מחלקה כשהיא לעצמה, נחלקת אף היא ללשכות שונות.

החלק הראשון של הדין־וחשבון מוקדש לעבודת המחלקה הפועלת, שמזכירה הוא מר יעקב דע־האז. החלק הזה מוסר בפרוטרוט עבודות פוליטיות שונות מרובות־הצדדים לטובת הציוניות, שהוצאו אל הפועל במדינה זו ובארצות אחרות. הוא מתעכב על מכתבו של הנשיא ווילסון אל הד"ר סטיפן ווייז, שבו גלה הנשיא את דעתו בעד בית לאומי ליהודים בארץ־ישראל והביע את רגשות שמחתו למראה התפתחותה של הציוניות באמריקה. בין יתר הדברים נזכר ספרו של מר ראובן פינק — „הקונגרס בזמן המלחמה והציוניות", שבו נקבצו גלויי־דעותיהם של רוב הסינאטורים וחברי הקונגרס לטובת הציוניות. הדין־והחשבון עובר אחר־כך אל עבודתם הפוריה של ציוני אמריקה בפאריז ובלונדון, שעל־ידה נתנו סעד ותמיכה לעבודתם של מנהיגי הציוניות באירופה. זה אחרי זה נסעו לאירופה: הד"ר ווייז, מרת פילז, מר פליקסנר, מר רוביסון, מר גאנז, הפרופיסור פראנקפורטר ומר רוזנבלאט. במשך אותו הזמן היו ישיבותיו של הקונגרס היהודי באמריקה, ותיכף אחרי שהקונגרס קבל מתוך התלהבות עצומה את הפרוגראמה הציונית, נסעו בתור צירי הקונגרס אל פאריז: השופט יוליאן מאק ויעקב דע־האז. הראשון התמסר בעיקר לעבודת השגת הזכויות בעד היהודים בארצות הגולה, והשני — אל פתרון השאלות הציוניות המדיניות. הדין־והחשבון מראה גם־כן על העבודה, שנעשתה לטובת פתרון השאלה הערבית ובטרם שהוא עובר אל „ועד־הצירים", הוא מזכיר את הועידה הציונית בלונדון, שבה נבחרו, בתור חברי הועד הפועל הגדול, הציונים האמריקאיים: מאק, דע־האז ופראנקפורטר.

ועד־הצירים עם הד"ר ווייצמאן בתור מנהלה באו לארץ־ישראל בחודש מארט, 1918. בקיץ 1918 נעשה גזברה של ההסתדרות הציונית באמריקה, מר א. ז. לוין־אפשטיין, לגזבר ועד הצירים. אחרי חזירתו של הד"ר ווייצמאן לאירופה נתמנה מר לוין־אפשטיין ליושב־ראש הועד. עם תחילת שנת 1919 נסעו מאמריקה לארץ־ישראל על־מנת להשתתף בעבודת ועד הצירים בתור חברים: ה"ר פרידנוואלד, מר סוולד, הד"ר דע־סולו־פול ומר רוביסון. הד"ר פרידנוואלד נעשה אז ליושב־ראש של הועד. ההפרעה היותר גדולה בעד עבודת הועד היה המחסור בכסף. „הועד המחלק המאוחד" הושיט לועד הצירים עזרה רבה בתמיכותיו הכספיות. הדין־והחשבון מביא את חות־דעתו של המאיור סולומון לונשטין, שנסע פעמים לארץ־ישראל בתור בא־כח הצלב האדום האמריקאי ובתור בא־כח ה„ועד המחלק המאוחד". לונשטיין מעיד, כי ועד הצירים נהל את עבודתו בלי נטיה לאיזו צד שהוא ובחריצות רבה. הדין־והחשבון מבטל את דברי החשדים והלעז, כי ועד הצירים הטה את עבודתו כלפי איזה צד שהוא. כל השמועות מעין אלו מתבארות, לפי דברי הדין־והחשבון, על־ידי זה, ש„ראשי המוסדות הישנים מפירים בזכותם המיוחדה לאסוף כספים בכל התבל". הדין־והחשבון בדבר עבודת המחלקה הפועלת גומר בריפורט על עבודתה המצוינה של הקבוצה המידיצינית האמריקאית בארץ־ישראל, ואחר־כך הוא עובר אל פעולות הלשכות השונות הנכנסות ברשותה של המחלקה הזאת.

מספרן של לשכות כאלה הוא — 11.

א) לשכה לעניני־חוץ בהנהלתו של מר אלכסנדר זאקס. הלשכה הזאת עמדה תחת השגחתו של הועד המדיני, ובין יתר פעולותיה התעסקה בקישור יחוסים הדדיים בין הציונים ובין העמים במרכזה של אירופה ובמזרח הקרוב. קישור כזה התחיל עם בואה של הלשכה ביחוסים ידידותיים עם הפרופיסור מאסאריק, שהוא עכשיו נשיאה של טשיכו־סלובאקיה. הדי היחסים האלה נשמע בהחלטותיה של ועידת־השלום בפאריז. הלשכה הזאת עשתה גם־כן נסיונות אחדים לקשר יחוסים ידידותיים בין היהודים ובין הארמינים והערבים. באספה פומבית אחת נאמו מנהל הלשכה הזאת ואחד המנהיגים של הסורים, שגלה את דעתו לטובת השאיפות הלאומיות של עם ישראל. כמו־כן התעסקה הלשכה בקבלת תעודות־מסע ורשיונות מיוחדים לעזוב את אמריקה בעד ציונים, שהיו צריכים לנסוע לאירופה לטובת ההסתדרות. הלשכה עמדה גם־כן בקשר עם קבוצה של ארבעים מומחים בערך, שנוצרה באביב של שנת 1918 בוואשינגטון ושעיבדה ריפורטים חשובים וסטאטיסטיקות שונות בדבר ארץ־ישראל.

ב) לשכה לעניני הגדוד העברי בהנהלת הרבי לוין־אפשטיין. קבלת הצירים לעבודה בגדוד העברי התחילה בשנת 1918. בראשון ליוני התחילה ההסתדרות הציונית לתמוך בתנועה הזאת באופן רשמי. בסך־הכל נתקבלו אל הגדוד 2,722 צעירים מאמריקה וקנדה. מחודש מאי עד חודש דצמבר דאגה ההסתדרות הציונית האמריקאית בעד מספר מסיים של משפחות הליגיונרים. בדצמבר החליטה ההסתדרות לעבוד בנידון זה יחד עם ה„מגן־דוד האדום". יותר ממאה משפחות מקבלות עכשיו תמיכה תדירית מ־30 עד 80 דולארים לחודש. עד סוף מאי, 1919, הוצאו למטרה זו 24,615 דולארים. בסכום הזה השתתפה ההסתדרות הציונית האמריקאית ב־14,700 דולארים. בין הליגיונרים ששבו לאמריקה נתחלק סכום של 5,000 דולארים.

ג) לשכת־מודיעין בנוגע לארץ־ישראל בהנהלת מר ישראל גולדברג. מתוך הדין־והחשבון אנו יודעים כי עד עכשיו נתרשמו בתור עולים לארץ־ישראל — 4,961 איש. 2 324 מהם לא הגיעו עדיין לשנת השמונה־עשרה בחייהם. רכוש הנרשמים עולה ל־3,994,385 דולארים. הרכוש השוה לכל אחד מן הנרשמים

עולה ל־3,115 דולארים. 2,499 מן הנרשמים הם אורחים אמיריקאיים. ל־1,225 יש „פארמית" [illegible] באמיריקה ו־1,432 רוצים להתעסק בארץ־ישראל בחקלאות, אם גם שפה הם מוצאים את פרנסתם מעסקים אחרים.

ד) לשכה להנדסה ולחקלאות בהנהלת מר ע. נ. מאהל, מר י. איינים והעסרן הציוני הידוע מר בורים קאצמאן. הלשכה הזאת משמשת מרכז לחברי אגודת המהנדסים. בלשכה נמצאים ריפורטים בדבר כלי־עבודת אדמה, בדבר התפתחות אליקטרן על־ידי מי־מרום, בדבר גידול עופות, תעשית חלב ועוד. לאגודת המהנדסים, שמרכזה בניו־יורק, ישנם שני סעיפים — בשיקאגו ודיטרויט. מספר החברים הוא 354.

ה) לשכת קרן־הגאולה בהנהלת ר. לוין־אפשטיין. הלשכה הזאת עמדה בקשר עם 188 ערים ועיירות שונים. הרבה מהם נדבו יותר מכפי שהיה קצוב בשבילם. סכום הכספים שהבטיחו כל השכונות יחד, עולה לסך של 2,537,496 דולארים. מזה נאסף כבר 1,837,204 דולארים. מן הסכום הזה נשלח אל המשרד הראשי עד ראשון ליוני סך של 1,293,575 דולארים. מלבד זה נתקבלו במשרד הראשי תרומות של יחידים בסך של 201,447 דולארים. בחשבונות הללו לא נכנסו הכספים שנאספו בהשתתפות אגודת־העזרה־הישינית לנגועי־המלחמה.

ו) לשכת הקרן־הקיימת בהנהלת מר י. רובין. הכנסות הקרן־הקיימת של השנה שעברה הגיעו לסכום של 102,405 דולארים, שיש בזה עודף של 25,804 דולארים לעומת הסכום של השנה הקודמת. בהכנסות הקרן־הקיימת נכללים 14,607 דולארים של ה„אורדן בני־ציון", 8,199 דולארים על־ידי ה„מזרחי" ו־974 דולארים על־ידי „פועלי־ציון".

ז) לשכה להספקת בגדים בעד נגועי המלחמה בארץ־ישראל בהנהלת מרת רות פרומנסון. הלשכה הזאת שלחה לארץ־ישראל במשך השנה שעברה עשרים ושבעה אלפים בגדים.

ח) לשכה להגשת פיטיציות בהנהלת מרת פלורנס ווארנר. הודות לתמיכתם הרבה של השכונות אספה הלשכה הזאת 523,048 חתימות על הפיטיציה בדבר ארץ־ישראל שהוגשה לנשיא ווילסון.

ט) לשכת המודיעים בהנהלת מר א. ה. פרומנסון. הלשכה הזאת שלחה במשך השנה 30,060 ידיעות על ענינים ציוניים שונים אל העתונים היהודים־אנגליים ו־1919 [illegible] מיוחדים נשלחו אל העתונים האנגליים היומיים. המחלקה היהודית של הלשכה הזאת מתנהלת עכשיו על־ידי מר יחזקאל רבי־נוביץ. במשך השנה שלחה המחלקה הזאת אל העתונים היהודיים [illegible] ידיעות.

י) לשכת הספרים בעד האוניברסיטה העברית בירושלים בהנהלת הד"ר דוד קליין. עד עכשיו נקבצו כשלשת אלפים כרכים בערך בניו־יורק וכאלף וחמש מאות — בבאלטימור. בין המתנות הנכבדות ביותר נמצאת הספריה היקרה של המנוח ד"ר בנימין סזולד ואוסף של מאות אחדות כרכים שנדבה מרת דזיסי סימפטר. מר סיימון פולאק הבטיח לנדב אוסף של ספרים רוסים במספר 5,000 כרכים. הפרופיסור יצחק אייזיק הורביץ הבטיח להשלים את האוסף הזה בספרים רבים משלו. מנדבים רבים, שרעת־עתה יש להם הצורך בספריהם, הבטיחו לנדבם לאחר־זמן ידוע. ביניהם ישנם — הד"ר א. א. בורג, הפידגוג הידוע, מר יוסף אירון ומר מוריס ווינטשבסקי. מר זיגמונד באניבארי מבאלטימור הבטיח לנדב את הספרים שהם המוקדשת לענפי־תעשיה שונים; במרכן הבטיחו הרבה אוניברסיטאות את עזרתם.

יא) לשכת „אחוזת־ציון", שמנהלה הוא מר אדלרבלום ומזכירה מר מ. אסתרמאן. לפי הדין־וחשבון נמכרו מניות עד שלשים ואחד למאי 1919 בסכום של 1,024,250 דולארים. סכום הכסף שהוכנס במזומן במשך השנה עולה ל־111,625 דולארים. נשיא „אחוזת־ציון", מר ב. רוזנבלאט, נסע מאמריקה לארץ־ישראל בשני ליולי העבר יחד עם מרת פיוז על־מנת לסדר את הקניה הראשונה של כברת־אדמה בעד החברה.

המחלקה ההסתדרותית.

המחלקה הזאת עוסקת בכל הדברים השייכים לארגון הציונים שבמדינה. העבודה מתחלקת בעשר לשכות, העומדות כולן תחת הנהלתו של מר לואיס ד. ליפסקי. הדין־וחשבון מראה על הפעולות הכבירות שנפעלו במחלקה הזאת ושבתור תוצאה נמנים עכשיו בהסתדרות הציונית 156 אלפים ציונים מאורגנים לעומת 18 אלף ציונים בזמן הועידה הקודמת. הדין־וחשבון מוסר בפרוטרוט את הסבות, שגרמו אל הסכסוך עם ה„מזרחי". נמסר גם־כן, כי במשך השנה נעשו נסיונות על־ידי מפלגת „פועלי־ציון" לקשר יחוסים של עבודה משותפת בצורה ידועה. „אולם הרגשנו, — אומר הדין־וחשבון, — כי כל זמן ש„פועלי־ציון" וה„מזרחי" לא יכירו בעיקר ההתאחדות ובעבודה ציונית כללית, אין לקוות לשום תועלת מכל המימרות על עבודה משותפת". אחרי שהריפורט מיעץ לעשות שנויים ידועים בקונסטיטוציה של ההסתדרות, הוא עובר אל העבודות המיוחדות שבלשכות השונות.

לשכת השכונות בהנהלת מר ה. סיקליר נהלה את פעולות הלשכות וגם עוררה אותן לעבודה. הלשכה הזאת עמדה בקשר של מרוץ־מכתבים תדירי עם כל השכונות הציוניות שבמדינה. מלבד המכתבים החוזרים אל השכונות הוציאה הלשכה גליונות־מודיעים מיוחדים, שבהם השתקפו הפעולות השונות של השכונות. השכונה ההרוצה נזכרה לשבח ואת הרשלנית עוררה הלשכה ועוררה אותה לפעולות.

הלשכה בהנהלת מר ש. י. ביריבסקי התעסקה ביצירת מרכזים ציוניים חדשים ובארגון שכונות במקומות שלא היו שם קודם, וביחוד בעיירות הקטנות. „קבוצות ציוניות" נוסדו כבר בעשרים ושמונה עיירות. שמונה־עשר מהן — בחודש מאי. עבודת הלשכה הזאת הוכיחה, כי מלבד שלש מאות השכונות הקיימות כבר, ישנן 1,542 ערים, שבהן נמצאים חברים של ההסתדרות הציונית, ו־312 ערים, שלא היו קודם על הרשימה כלל, אם גם שיש בהן תושבים יהודים.

הלשכה לנואמים בהנהלת מר ש. קאפלאן הספיקה נואמים ציוניים לכל השכונות שבארץ. הם בקרו שלש מאות ערים בשלשים ושתים מדינות. הריפורט מוסר את רשימת הנואמים שהשתתפו בסיורים.

הלשכה לתעמולה בין הקהלות האורתידוכסיות נהלה תעמולה בין השדרות האורתודוכסיות, שבריבן ירו נגד ההתפרדות והפצות לעבוד יחד עם הציונים הכלליים. למרות הזמן הקצר לקיומה, נהלה הלשכה הזאת תעמולה באופן חרוץ מאד ו־73 רבנים ב־13 ערים הציעו את עזרתם להסתדרות הציונית. מזכיר הלשכה הזאת הוא הרב ש. ל. הורביץ והמשתתפים עמו בעבודה הם הרבנים ירחמיאל והד"ר ביבר.

הלשכה להפצת הרעיון הציוני בין הנשים מתנהלת על־ידי מרת ס. דאנציגר. הלשכה הזאת נהלה תעמולה במאוד רב בגאית הקיץ, וכמו־כן נהלה את עבודתן של חברות „הדסה" הניו־יורקיות בעד קרן הגאולה. האגיטאציה התנהלה בעיקר בבתי־ההרושת, בתיאטרונים היהודיים ובין חברות של נשים. בתור תוצאה נוספו אלפים ציוניות מאורגנות.

הלשכה לרשימות מדויקות מתנהלת על־ידי מר מאיר אייזיקס. ללשכה הזאת יש מטרה כפולה: 1) להשיג רשימה מדויקה מכל חברי ההסתדרות. 2) לסייע למבקר החשבונות בידיעות על־דבר המסים של החברים — איזו מהם הוגבו ואיזו עומדים להגבות. לפי הסטאטיסטיקות של הלשכה הכשה ההסתדרות הציונית עד ראשון ליוני 1919 — 149,013 חברים ו־23,874 שוקלי שקל שלא נכנסו עדיין בתור חברים.

הלשכה של ציוני ניו־יורק מתנהלת על־ידי מר רודובסקי ועוסקת בעניני הציוניות של ציוני ניו־יורק לבדה.

הדין־וחשבון מוסר אחר־כך ידיעות על הלשכות הציוניות, הנמצאות מחוץ לניו־יורק ועומדות בקשר עם המחלקה להסתדרות. לשכות כאלה ישנן שלש: הלשכה הציונית בשיקאגו, הלשכה בניו־אנגלאנד והלשכה בסאן־פראנציסקו. המנהל של הראשונה הוא מר ליאון זולוטקוף, של השניה — הד"ר מ. אייכלר ושל השלישית הוא מר מארווין לאונטהאל.

המחלקה העברית.

ראש הדיפארטמנט הזה היא מרת הינרייטה סזולד. כל העבודות מתחלקות לשתי מחלקות: מחלקת החנוך ומחלקת העתונות.

מחלקת החנוך עומדת תחת הנהלתו של מר עמנואל ניומאן. התענינות מיוחדה הוקדשה על־ידי מדריך זה ל„יהודה הצעיר". התוצאות הן טובות מאד. במשך השנה הסתעפה ההסתדרות הזאת ל־716 חבורות שמספר חבריהן היא חמשה־עשר אלף. כמו־כן סדרה המחלקה הזאת מחדש את אגודת הסטודנטים הציונים שנתרופפה במשך ימי המלחמה. אגודת הדשית נוצרה בבתי־האוניברסיטאות ויש עכשיו ביכולת האגודה להפיץ השכלה ציונית בין הצעירים האקדמיים באמריקה. המחלקה להשכלה נהלה עבודה של חנוך והשכלה בשכונות הציוניות, כמו־כן יסדה את האגודה לחנוך הארץ־ישראלי במטרה — לרכוש מורים עברים למקצועות שונים מאמריקה בעד בתי־הספר בארץ־ישראל.

מחלקת החנוך נסתדרה בלשכות שונות והן: לשכת יהודה הצעיר בהנהלת מרת פאני ראטשטיין; לשכת אגודת הסטודנטים בהנהלת מרת שרה פיטקובסקי; לשכה בעד עבודה בין הגדולים בהנהלת מרת אמיליה כהן; לשכה עברית בהנהלת מר ק. וויטמאן; לשכה למנהלי יהודה הצעיר בהנהלת הרב י. כהן; לשכה לעבודה בעיירות השדה בהנהלת הד"ר א. מ. דושקין; לשכת הספריה של ההסתדרות בהנהלת מרת ר. צייטלין; לשכה ביבליוגראפית בהנהלת מרת ב. מאהר.

בנוגע להשפה עברית הפצה המחלקה להשכלה להשתמש בההסתדרות העברית. אולם היא נוכחה מהר, כי ההשכלה העברית דורשת מרץ רב וסכומי־כסף עצומים. הריפורט מתעכב על הצעות שונות במקצוע החנוך שהועידה בשיקאגו צריכה להחליט על זה.

הלשכה העברית בהנהלת מר ק. וויטמאן הכינה „הומר" שיעזור להעמיד את הקורסים ללמוד את השפה העברית על בסיס שיטתי. שעורי־ערב לעברית נסתדרו בעשרים מקומות ומספר התלמידים מגיע למאות אחדות. זה עזר גם־כן ליסד אגודות עבריות בין סניפי „יהודה הצעיר". בניו־יורק לבדה מתקיימות 40 אגודות כאלה. מתכונן לדפוס ספר־לימוד שמושי בעברית בעד המהגרים לארץ־ישראל. המחלקה להשכלה פתחה כמו־כן שעורים למורים עברים. כמאה ושלשים צעירים וצעירות נבחנו וחמשים מהם נתקבלו.

המחלקה לעתונות כוללת את כל העתונים היוצאים על־ידי ההסתדרות: „התורן", העורך הוא ראובן ברינין, סגן־העורך — מר א. נ. פרלברג והמנהל — ש. אפשטיין; „דאס אידישע פאלק", העורך — מר ש. אבעל, סגן־העורך — מר ל. קוסמאן והמנהל מר מ. מינשיל; „מכבי'ין", נערך בתחילת השנה על־ידי מרת איימי שכטר ועכשיו על־ידי מר מאיר וויסגאל;

ה„יונג דזשודיאן" — אין לו עורך קבוע. בעת האחרונה קבל על עצמו מר עמנואל ניומאן את עבודת העריכה. מנהל כל העתונים הציוניים הוא מר מורים מרגלית. במשך השנה נתרבה מספר החותמים על כל העתונים. התוספת היותר גדולה של חותמים קבל ה„יונג דזשודיאן". המגרעת בכסף (הדיפיציט) לכל ארבעת העתונים במשך השנה עולה ל־16,026 דולארים. ההפסד של הוצאת ה„אידישע פאָלק" הופחת בשנה הזאת באלף וארבע מאות דולארים פחות מכפי ההפסד בשנה הקודמת.

הדין־וחשבון עובר אחר־כך אל מחלקת מבקר החשבונות (המבקר הוא מר קיסילמאן) וגומר בחשבון מפורט מכל פרוטה ופרוטה שהכניסה והוציאה ההסתדרות הציונית באמריקה במשך השנה.

עֲבוֹדָתֵנוּ בְּאַרְצֵנוּ

מאת

מרדכי בן הלל הכהן.

ב.

אנחנו יכולים אמנם להנהיג אמצעי זהירות ושמירה בקרב אחינו בני ישובנו אנו, אבל אם בסביבות המושבה או השכונה יושבים ערבים, שאינם נזהרים ואינם משתתפים אתנו במלחמה נגד מפיצי המחלה, אז תקצר ידנו לעקור את המחלות משורש. ובכל זאת, הודות לעזרה מידיצינית מתמידה ומסודרת, הבאנו במקומות ישובנו את התמותה למדרגה פחותה מאד, לא גדולה מאשר במקומות הכי בריאים, ובכל מקרה של מחלות מתדבקות ומגפות ידענו להלחם ולעמוד על נפשנו כהמתוקנים שבכל ארצות הנאורות. בין הערבים, ביחוד בכפרים, רב מאד מספר העורים וחולי עינים, כי על פן קרני השמש הלוהטים והאבק הרב; ביחוד אבק אבני הסיד, פועלים את פעולתם הרעה. אבל אנחנו סדרנו עזרה לחולי עינים בין הילדים, ועתה ברוב בתי־הספר שלנו כל הילדים המה טהורי עינים, וקטן מאד האחוז של החולים. גם בין היהודים התימנים, שבאו אלינו עניים וחלשים, מצב הבריאות הולך וטוב, יען וביען שיש פקוח תמידי, עזרה מידיצינית מסודרת. בעון מזונות־בוסר ילדיהם בלתי מפותחים, והאמהות הצעירות אינן יודעות לשמור על עולליהן, והתמותה בקרבם יותר גדולה מאשר אצל יתר אחינו; אבל גם על התימנים פועלת לאט־לאט הסביבה הבריאה, וכבר ראינו מבין התימנים צעירים בריאים, שנתקבלו יחד עם אחידם מיתר בני העדות אל הגדודים העברים, אל הצבא האנגלי; צעירים בריאים וראויים לעבוד בצבא המלחמה של הממלכה האנגלית.

גם בערים גם במושבות יודעים אנו את כל ערכו הגדיר יפה המבטא „נפש בריאה בגוף בריא". ועסקני הצבור שלנו בכל אתר ואתר בארצנו דואגים לעזרה המידיצינית כמו שהמה דואגים לכל צרכי הצבור הרוחניים וההנוכיים. בכל מקום שיש בית־תפלה ובית־ספר אתה מוצא גם בית־מרקחת. אם אין יד המושבה משגת להחזיק רופא קבוע, אז היא מזמינה רופא מן המושבה או העיר הקרובה לבוא לבקר אותה בימים קבועים בכל שבוע. ממלא את מקום הרופא — הרוקח, החובש, אחות־רחמניה, מילדת; בלי עזרה למקרה של מחלת־פתאום או גם מחלות רגילות אין נקודה ישובית עברית נשארת. והעזרה היא עזרת־חנם, כי את הוצאותיה מכסים מקופת המושבה, המאספת מסים כלליים, על־פי ערך הרכוש של התושבים, והעניים וגם הערבים של הכפרים מסביב נהנים בלי כל תשלום. ובעת אשר בכפרים הערבים, גם היותר גדולים, המונים תושבים רבים, אין זכר לרופא ולמרקחת, הנה בחמש מושבות משלנו ישנם גם בתי־חולים מסודרים קבועים וארעים, ואין לך מושבה גדולה, שלא יהיה בה רופא קבוע. אין פלא איפוא, שבכל מקרי מגפה, כמו חולי־רע וכדומה, המגפה עושה שמות בכפרי הערבים, ועל המושבות שלנו היא כמעט פוסחת. הפלחים עוברים על נקלה על פקודות השמירה והזהירות, היוצאות מאת הממשלה, בעת אשר הרופאים במושבות שלנו מסדרים את חוקי הזהירות ושומרים עליהם, ותושבינו הלא בני תרבות המה ונזהרים בכל הפקודות.

ועוד רבה לפנינו העבודה להבריא את הארץ, לגרש מתוכה את אשר גרמו לחורבנה ויעשוה לארץ משכלת יושביה. בלי עזרת השלטון תקונים כאלה מן הנמנעים. מה בצע כי נטענו בבצות חידרה עצי אקליפטוס לייבש על־ידי זה את הבצות שעל אדמת המושבה, אם מעל לגבוליה, על אדמת הפלחים והבידואים והאפנדים השונים עד ואדי אל־חורה, נמשכות בצות רבות, שלא שלטה בהן יד הקולטורה, ומשמה נפתחת הרעה תמיד, ומשמה הקדחת מתפרצת. הן רק אז אפשר יהיה להשמיד את האנופילים, את כל היתושים והחידקים השונים, המעוררים ונושאים את המחלות השונות, אם תהיה המלחמה נגדם בשיטה קבועה, מלחמה כללית, ולא חלקית, מקומית, רק על אדמת המושבות. אך לשוא מביאה המושבה יסוד־המעלה או משמר־הירדן את כל קרבנותיה, אם בסביבותיהן הבצה הגדולה של מי־מרום,— זאת החולה הידועה, המחכה לידים חרוצות, לשלטון מסודר, אשר יהפוך את התפתה הזה לגן־עדן, למקום ברכה. הן ארצנו יכולה להיות אחת הארצות הבריאות באקלימה, אין קצה לפרי אשר תוכל להביא לעובדיה, לולא ההריבוה עצלים ונרפים, לוא באה לידי שלטון צדק ימציא מרץ, וכח תהיה אמנם, כאשר אך תעביר לידינו, כאשר תנתן לנו היכולת להשקיע בה את כחותינו, את תרבותנו, את אהבתנו למולדת.

ודעו וראו, שבכל מקום שנותנים, שאינם מפריעים בעדנו, אנו מעלים ארוכה לתחלואי הארץ. בירושלים, חברון, יפו, חיפה, טבריה, צפת, העזרה המידיצינית היא מסודרת כבר. בתי־חולים של היהודים שבירושלים המה היותר מודרניים, הכי מסודרים. בירושלים נוסדה זה שמונה שנים תחנת הבריאות העברית ומכון פסטירי.

ממלאים את העבודה הגדולה הזאת בכחות משותפים של נדיבים מחוץ־לארץ ושל הרופאים העברים המקומיים, שהתאחדו לאגודה אחת לשם חקירה מדעית ועבודה מעשית בהבראת הארץ. לתחנת הבריאות מחלקות מיוחדות לבאקטיריולוגיה, למאלאריה, למחלות עינים, להכנת הרכבות וזריקות. עד שהיה לנו פה המכון הפסטורי היו החולים זקוקים לנסוע מצרימה, ועתה המה מוצאים את תרופתם פה. המוסד הזה מביא ברכה לכל הארץ, וגם הממשלה הטורקית הכירה את ערכו והשתמשה בו, כי על כן הלא יחיד המוסד הזה בכל החלק האסיאטי של המדינה. רופאינו בארצנו עובדים תמיד במרץ, ורבים מהם נפלו חללים בימי המלחמה בעבדם בצבא הטורקי וימותו במחלות המתדבקות. אבל את מקומם מלאו חברי הקבוצה המידיצינית של ההסתדרות הלאומית שלנו באמריקה. המה אך באו ויסדרו אכספידיציה בכל ארץ־ישראל, ותחת הנהלתו של אחד מזקני הרופאים בארצנו, הד"ר הלל יפה, עברו ויבקרו את כל המקומות הנגועים, ויסדרו תכנית להשיב לארץ־ישראל את כבודה ולשימה תהלה בארץ בתנאי הבריאות והחיים בקרבה. זה הוא אחד מתפקידינו, זאת תהיה עבודתנו הראשונה בשובנו לארצנו והשלטון עליה בידנו.

עוד עלי לדבר על־דבר עבודתנו במקצוע החנוך, את אשר עלה לעשות בידי קומץ אנשים בחנוך הדור, כאשר אך הרגיש אדמת־מולדת תחת רגליו. וגם במקצוע האומנות וביחוד האמנות, עבודת־יד ומלאכת־מחשבת. הן שמים חדשים נפתחים על ראשי עם בעת אשר יחוש את פעמי גאולתו, וגם לב חדש יברא בתוך השבים לארצם מגלותם. ואולם כבר ארכו הפעם הדברים, ואניח להקורא עד הפרק שיבוא.

ירושלים.

אַחַד הָעָם שֶׁבְּעַל פֶּה

מאת

ז. קוטלר.

ב.

הציוניות המדינית ועבודתה הריאלית.

(מנאומו של אחד־העם בבאנקיט, שערכו ציוני אודיסה לכבוד הד"ר כהן־ברנשטיין בצאתו לארץ־ישראל, בירח אפריל, שנת [illegible]).

„... יודעים אתם, רבותי, כי בזמן האחרון, אחרי אשר לציונים המדיניים אָבדה התקוה לרכוש את פלשתינה בעד עמנו בעזרת הפוליטיקה, שמו עוד הפעם את פניהם קדימה — לפלשתינה, ומה שלפנים נקרא „קליין קאָלאָניזאציע“, ושבל הציונים המדיניים היו בורחים ממנה, נקרא עתה בשם חדש: „עבודה ריאלית בפלשתינה“ וכל הציונים המדיניים רודפים עתה אחריה.

„אבל גם עתה טועים הציונים בקראם בשם „עבודה ריאלית“ לעבודה שבשום אופן איננה ריאלית.

„היושבים המה, הציונים, כי „עבודה ריאלית בפלשתינה“ פירושה: יסוד קולוניות וגם שליחותם ונסיעתם של יהודים אמיגראנטים מהכא להתם.

„לדעתי, רחוקות העבודות האלה מ„ריאליות“ מרחק רב; יען כי „עבודה ריאלית“ איננה, בשום אופן, דוקא אותה העבודה המוחשית הנראית לעין, יען כי לא כל דבר ממשי הוא גם ריאלי.

„חושב אני, כי בראש וראשונה צריכה להיות מטרה. ואותה המטרה צריכה להיות ברורה ומובנת וגם אפשרית לצאת לפועל.

„בתור משל הנני מעיר אתכם על המסופר בתורתנו על־אדות מגדל דור ההפלגה.

„בנינו של המגדל היה בודאי ריאלי, נראה ממשי. כלומר: „עבודה ריאלית“, באותו המובן שהציונים דהאידנא מבינים את המלים האלה, ועם כל זאת מה היה סופו של הבנין הריאלי — המגדל? מה נשאר להם לבוני המגדל מעבודתם הריאלית?

„סופו של המגדל היה — אין ואפס, יען כי עם היות בניני ריאלי, הן לא היתה מטרתו ריאלית ואפשרית. כי הן נבנה המגדל במטרה שבוניו יוכלו לעלות השמימה... כלומר: מטרה לא ריאלית, יען כי היא אי־אפשרית.

„יכולים אתם להשיב לי, כי אם אָמנם לא הגיע מגדל דור ההפלגה עד השמים, עם כל זאת הן לא טרחו בוניו לשוא, יען כי הלא יכול היה חלקו זה של המגדל, שהספיקו הבונים לבנותו, לשמש להם בתור מבצר העיר וכדומה.

„אבל בטוח אני, כי גם לדבר כזה לא הצליח חלק המגדל הנבנה, יען כי אם המטרה איננה ברורה ואיננה אפשרית, אז גם הדרך אל אותה המטרה והאמצעים אליה אינם חזקים ומתקיימים.

„הטראדיציה שלנו מספרת, כי ה' אָמר: „הבו ונבלה את שפתם“, ומבאר התלמוד, כי בלילת הלשון היתה באופן כזה: אחד הבונים בקש אבן והשני הגיש לו לבנה, האחד בקש קרדום והשני נתן לו מעדר וכדומה, והדבר בא לידי כך, שכל אחד כעס על חברו, וכשבקש א. לבנה וב. נתן לו אבן, לקח א. את האבן וירוצץ בו את ראשו של ב.

„אין כל ספק, כי בראותם יום־יום איך שהבנין הולך הלוך והתרם והמגדל מתנשא ונעשה יותר גבוה ויותר רם, התאמצו בוני המגדל והתאזרו ביותר אנרגיה וחריצות לבנות את המגדל ולהגביהו מעלה־מעלה; וכי על כן, כשחסרו להם אבנים לקחו תבן וקש, וכשחסרו להם קרדומות השתמשו באת ומחרושת, וכשחסר להם ברזל לקחו עץ, ובאופן כזה בנו את המגדל מחמרים רעועים, והדבר הזה היה הסבה להתמרמרות מצד אחדים מהבונים, שנבדלו למפלגות וכתות. יסוד דבר היה בודאי זה, שהמגדל, אותו הבנין שהספיקו לבנות,

ברזל לקחו עץ, ובאופן כזה בנו את המגדל מחמרים רעועים, והדבר הזה היה הסבה להתמרמרות מצד אחדים מהבונים, שנבדלו למפלגות וכתות, וסוף הדבר היה בודאי זה, שהמגדל, אותו הבנין שהספיקו לבנות, נפל וירוצץ את ראשיהם של הבונים.

„חושב אני, כי לוא באמת חפצו הציונים לעבוד „עבודה ריאלית", אז צריכים היו לעשות אחרת, ובשום אופן לא זאת שהנם עושים עתה.

„העשיה האידיאלית מכל דגלית „[illegible]"
באמצעותה של המטרה הציונית — זה הוא דבר לגמרי אי־אפשרי, ובכן עצתי: שיתעסקו בדבר שאפשר לגמור אותו ושמטרתו תושג בקרוב, אם לא בימינו, אז בימי הדור הבא אחרינו.

„מצב חיינו בגלות הוא כמצב אותו המגדל הפורח באויר, העושה דרפו חפשי וממלא את רצון מנהיגיו רק אז, כשאין שום רוח מנשב, אבל כשמנשבת רוח בלתי־מצויה, מיד פונה המגדל והולך לו, למרות חפץ מנהיגו, בדרך הרוח ואל אשר ינשב...

„צריכים אתם לדאוג איפוא לזאת, שיהיה לנו אלימנט חזק וקשה כזה, שכל הרוחות המנשבות לא יזיזו אותו ממקומו, ושאותו האלימנט ילך רק לרוחנו, רוח ישראל.

„הד"ר כהן־ברנשטיין ימצא בפלשתינא הורים באלה, המחנכים את בניהם ברוח החפץ לנסוע לאמריקה, ארגנטינה וקנדה.

„סבת העזיבה המעציבה הזאת היא, שהפצנו יעלות השמימה, ובכדי להגיע ולהשיג את המטרה האי־אפשרית הזאת בנינו מגדל; ובהיות שעניים אנחנו בחמרי בנין טובים, מוצקים וחזקים, השתמשנו לבנין המגדל גם בחמרים רעועים, קלים וקלושים, וכי על כן נופל עתה המגדל ונהרס, ותחת הריסותיו נשברות מאליהן ואובדות תקותינו...

„עד עתה חפצנו לתפוש הרבה ובכן לא תפשנו גם מעט, ועבודתנו בפלשתינה לא היתה „עבודה ר י א ל י ת", כי־אם „עבודה ס י ז י פ י ת".

„שלחנו שמה אמיגראנטים בכדי שיהיו נודדים משם לאמריקה, ארגנטינה, קנדה וכדומה.

„אדרבה, הגידו, רבותי, וכי יכולים אנחנו לקרוא בשם „עבודה ריאלית" לזאת, שיביאו לפלשתינה חמש מאות או יותר אמיגראנטים עברים בכדי שמחציתם יעזבוה וילכו משם לאמריקה וכדומה, והחצי השני מהם ישאר שמה בכדי... שבניהם ינודו לאמריקה וכדומה? הזאת היא „עבודה ריאלית"?

„והן ישנה „עבודה ריאלית" במלוא מובנן של המלים האלה, והיא: ל ה נ ך א ת ה ד ו ר ה צ ע י ר ב פ ל ש ת י נ ה: רק העבודה הזאת היא „עבודה ריאלית", יען כי גם מטרתה היא ריאלית, כלומר: א פ ש ר י ת.

„זוכר אני, כי בעת שהפרופיסור ש"ץ בא ירושלימה ליסד שם את „בצלאל", קבלתי ממנו מחברת, שבה הוא מבאר ומספר את תכנו ומטרתו של „בצלאל". אחרי שקראתי את המחברת הנזכרת, עניתי להפרופיסור ש"ץ, כי מאז שהתחילה התנועה הציונית, יותר מעשרים וחמש שנה, הנני רואה רק זה עתה, מכל הפרוייקטים למאות ולאלפים, שכבר הוצעו בנוגע לפלשתינה, רק את הפרוייקט של כותב המחברת, מר ש"ץ, בתור פרוייקט פלשתינאי ראשון, שמציעו התוה לו מטרות לא נעלות ביותר ולא רחבות יותר מדי, והוא, הפרוייקט של ש"ץ, הוא הראשון מכל הפרוייקטים הבאים אלינו מפלשתינה מאז החל הישוב עד עתה, שהנני מאמין ברתגשמותו והצלחתו.

„ואמנם כן היה. זה רק זמן קצר מאז נוסד „בצלאל" וכבר שומעים אנחנו על־אדות התפתחותו ושגשוגו של המוסד הצעיר הזה.

„ומובטחני, כי בודאי ישיג את כל אלה המטרות, שהציג לו מיסדו, הפרופיסור ש"ץ, וסופו לא יהי כסופו של „מגדל דור ההפלגה".

„ויודעים אתם את סבת אמונתי ובטחוני במוסד זה וסבת הצלחתו? יען כי מיסדו, הפרופיסור ש"ץ, הציג לו מטרה ל א יתירה על המדה, מטרה ש א פ ש ר להשיגה.

„הנני דורש על כן מאת הד"ר כהן־ברנשטיין, כי יסתפק במועט; יציג לו מטרות כאלה שיש אפשרות להשיגן, ויתרחק מהפוליטיקה ולא ישתתף בהפרוייקטים הגדולים היוצאים מיפו...

„ישתדל איפוא הד"ר כהן־ברנשטיין ליסד באלה הקולוניות הקטנות, ששם יתגורר בתיר היפא, איזו מיכד רודני, והיה גם קטן, אבל כזה, שכיפי יתקיים, וזאת תהיה באמת עבודה ריאלית, יען כי גם ה מ ט ר ה היא ריאלית".

אֶל כָּל הַפֶּדֶרַצְיוֹת הַצִּיּוֹנִיּוֹת

חברים לדעה מאד נכבדים,

בימים האחרונים קבלנו הרבה ידיעות ומכתבים ממרכזים שונים, שמהם נראה, כי חברינו מתרגזים מאד על המצב האי־נורמאלי והאי־ברור של תנועתנו. והעיקר, על זה, שעוד רחוקה שעתה של אימיגראציה גדולה ורחבה לארץ אבות. בתור תשובה על תלונות אלה, הושבים אנחנו לנחוץ לתת לפניכם תמונה מסוימה מהמצב כמו שהוא:

הסבות לאי־הידיעה וההפסקה המדומה בעבודתנו הנן: ראשית, ובעיקר, שנתאחר עד כה פתרון שאלתנו באספת־השרים. שנית, שארצנו לעת־עתה בגדר [illegible] בפני כל. שלישית, הפסקת חבור הפוסטה עם רוב הארצות שאחינו יושבים שם. כל אלה הביאו אנדרולומוסיה בעולמנו והכניסו פחד ידוע בלב רבים מחברינו. והנה המצב הוא באמת כך:

א) מיום שבאו באי־כחנו ביום ההיסטורי, כ"ז אדר ראשון, לפני אספת־השלום ומסרו את דרישות עם ישראל בנוגע לזכויותיו על ארצו, לא נשתנה כלום ביחוסיהם של קברניטי העולם אל התביעה הזאת. כמו לפני שנתים

כאשר יצא באלפור בפעם הראשונה בהדיקלאראציה שלו, כן גם עתה כל אותן ההבטחות והיחוסים היותר טובים אל דרישותינו לא נשתנו אף כמלוא נימא. אלה אשר ניתן גורל דעמים בידיהם, וביחיד באי־כחן של אנגליה ואמריקה, שני ושלישי בכל הזדמנות שבאה לידם את דבריהם הנמרצים לבאי־כחנו, שדרישותינו תתמלאנה ושאספת־השלום מסכימה להן בעיקרן. למרות כל ההתנגדות הגדולה שהתעוררה במשך הזמן האחרון בחוגים פוליטיים ידועים פה ובחוגים פוליטיים ערביים בארץ־ישראל וסוריה, לא נשתנה כאן כלום. ואם נתאחר פתרון שאלתנו עד היום, הנה הא רק משום טעם יחידי: שאלת ארץ־ישראל קשורה בשאלת מדינותיה האחרות של תוגרמא הישנה, ושאלת תוגרמא עד היום עוד לא נפתרה, ואולי עוד יעביר עוד איזו זמן קצר, אולי גם חדשים אחדים, עד שיבוא הפתרון הגמור. נחוץ איפוא להזדיין בסבלנות ולחכות עד היום ההוא. פתרון שאלתנו יש בו שתים שהן אחת: החלטת העיקר היסודי, שאנגליה מקבלת את המאנדאט על ארץ־ישראל לגבולותיה המפורשים למען סייע ליסד שמה בית לאומי בשביל עם ישראל. והעיקר השני — יצירת תנאים פוליטיים ואיקונומיים מיוחדים, שיתנו לנו את האפשרות להוציא את שאיפותינו אל הפועל. העיקר היסודי יפתר על־ידי אספת־השלום, ולו אנחנו מחכים בכליון עינים. התנאים האחרים הרי הם כבר היחסים שבין אנגליה ובינינו, וקימיסיות משותפות שונות עובדות עתה ברציניות על עבוד התנאים האלה. איננו יכולים להגיד מראש, איזה מתנאינו יתקבלו ואיזה מהם ישתנו, עד כמה יגיע כח זכויותינו, איזו זכויות והנחות נקבל מיד — על זה, כמו שאמרנו, אנחנו רק דנים כעת. ומובן, שנשתדל בכל מאמצי כחנו לקבל את המאקסימום האפשרי מתנאים הנוכחים. אבל במה שנוגע להיסוד העיקרי, שהננו צריכים לקבל מאת אספת־השלום, אנו אומרים עוד פעם, ויודעים אנחנו את האחריות הגדולה, שאנו לוקחים עלינו בדברים אלה: שהננו מאמינים באמונה שלמה, כי תבוא ההסכמה הדרושה. "כל יום ויום אנו מחכים לה ואם גם תתמהמה, בוא תבוא. אנו מבינים את גרוי העצבים של הבריות ושל כל מפלגות העם, ושנפשן קשורה בפתרון הרצוי של שאלת תחית עמנו. אולם אנחנו, שכבר למדנו סבלנות במשך אלפים שנה, צריכים להזדיין בסבלנות הכי גדולה בימים אלה, שהם הימים האחרונים לחבלי הגלות.

ב) המצב בארץ־ישראל. עוד יותר מפחידים המאורעות בארץ־ישראל את רבים מאחינו, שרואים רק את המאורעות החיצונים ואינם רואים את המצב הפנימי. ארץ־ישראל בזמן הזה סגורה ומסוגרת בפני כל העמים וגם בפני עמנו. כמעט שאין יוצא ואין בא לתוכה. בשביל הכניסה נחוץ רשיון מיוחד שלא בנקל משיגים אותו. ובארץ־ישראל גופה אין חיים נורמאליים לעת־עתה, אין קניה ומכירה של קרקעות ונכסי דלא ניידי, אין נותנים קונצסיות לאיש לאיזו עבודה צבורית. מצב צבאי שורר בארץ. היחוסים של פקידי הממשלה אל התושבים בכלל ולתושבים היהודיים בפרט, הם כאלה, ששוררים תמיד במצב צבאי. נעשית תעמולה אינטנ־סיבית של הפוליטיקנים הערביים כדי לעורר התנגדות נמרצה לדיקלאראציה של באלפור. הרשות המקומית הגבוהה אומרת, שהיא איננה רשאית לעשות אף צעד לטובת ענינינו עד שתפתר השאלה העיקרית באספת־השלום: שלה, לרשות, יש רק תפקיד אחד, והוא, לשמור על הסדרים והסדר בארץ פנימה, ביחוד אחרי המהומות והפרעות במצרים ובסביבה. ולפעמים נראית מצד הרשות אף איזו נטיה לצד הערביים, שהם הרוב הגדול בארץ. ומובן, שמצב כזה שהוא נמשך זה שנה וחצי — מיום שנכנסו האנגלים אל הארץ ועוד לא נראה אף צעד להגשמת התקוות הגדולות שקוינו להם בזמן הזה — דכא את רוחם של בני ארץ־ישראל וגם הביא לידי יאוש בין אחינו בכל הארצות, שמתכוננים לעלות לארץ־ישראל. נגד על המצב הזה, שאיננו מכחישים ואיננו רוצים להכחיש את רצינותו, עלינו רק לאמר, שגם פה דרושה סבלנות וחזוק העצבים. מה שאפשר לתקן בזמן המעבר הזה כדי להיטיב מעט את המצב בארץ ואת יחוסי הרשות המקומית, משתדלים אנחנו בכל כחנו לעשות, ומשא־ומתן תמידי מתנהל בינינו ובין באי־כחה של הממשלה פה בלונדון ושם בארץ־ישראל ובמצרים, ומקוים אנחנו, שהמצב יוטב, אבל שנוי לטובתנו אָנו, אפשר רק מאותו הרגע, שבו תפתר שאלתנו באספת־השלום. הממשלה האנגלית תתחיל בעבודה אינטנסיבית להגשמת האידיאל שלנו רק מאותו הרגע, שבו תקבל על כך מאנדאט מאת אספת־השלום.

ג) האימיגראציה לארץ־ישראל. יודעים אנחנו, עד כמה גדולה ורחבה הדרישה לאימיגראציה המונית תכופה לארץ־ישראל. בכל ארצות תבל ובארצות מזרח אירופה ביחוד, מאות אלפים מאחינו מחכים להרגע המאושר, שבו יוכלו לצאת משעבוד לגאולה ומארצות הגלות לארצנו. החיים הנוראים בארצות הגלות במזרח אירופה בשנים האחרונות, שכמעט כל עמנו חייו תלויים לו שם מנגד, ופחד הריסה רוחנית והמירית תמיד לפני עיניו, מצד אחד; ומצד שני התשוקה העזה לאושר גמור ולחיים מלאים ויפים והקנאה בעמים קטנים אחרים שיצאו מעבדות לחירות — כל זה יחדיו גורם להשאיפה האימיגראציונית שלא היתה בתוכנו כמוה במשך הרבה דורות. ומשום שאנחנו יודעים את השאיפה הזאת, הננו מחויבים להכריז בפומבי, שאין מקום לאימיגראציה במדה זו לארץ־ישראל עוד במשך זמן ידוע. אל יהין איש להרוס את ביתו ועסקיו טרם שידע בבירור, שיוכל להתישב בארץ. אימיגראציה המונית בלתי מסודרת ובלתי מוכנת מראש תהיה האסון היותר גדול בשביל המהגרים ובשביל ארצנו הקמה לתחיה. בזמן הראשון, עד שתפתח הארץ את שעריה לפני המהגרים, יוכלו לנסוע לארץ־ישראל רק אנשים מן הסוגים המנויים למטה: א) שכבר היו בארץ־ישראל ושהם שבים אליה עתה, או שיש להם בארץ משפחה קרובים. ב) באי־כחן של אגודות וחברות שונות שנוסדות בשביל בנין הארץ. ג) אומנים מומחים במקצועות ידועים או בעלי נכסים גדולים, שיכולים להסתדר בארץ תיכף ומיד. כל אלה צריכים לשלוח אלינו — להמרכז בלונדון — את

בקשותיהם, בהמלצת ההסתדרות הציונית המקומית, שתעיד על טיבו של בעל הבקשה: מהותו, כשרונותיו והתועלת שיוכל להביא לארץ־ישראל. ואנחנו פה נשתדל לקבל רשיון בשביל האנשים האלה, שיוכלו לנסוע תיכף לארץ־ישראל. אבל יש לנו להוסיף, שאין אנו בטוחים בזה, שנקבל רשיון בשביל כל אותם האנשים שיבקשוהו. מלבד זה זמן ידוע יעבור בודאי עד שנקבל את הרשיון, כי צריך לבקשו גם מן הממשלה פה בלונדון גם מן הרשות הצבאית במצרים. אחרי שתפתח הארץ תתחיל האימיגראציה, קימעה־קימעה. קשה להגיד מראש, מה יהי מספר האנשים שיוכלו להכנס לארץ בשנים הראשונות, כי זה תלוי וקשור באותן הזכיות הפוליטיות שנקבל, ובעיקר באותם האמצעים מכספיים שיהיו נחוצים בשביל הקולוניזאציה גדולה ורחבה, בשיעור הקרקעות שיהיו ברשותנו, בקונצסיות שנקבל לעבודות צבוריות, ביכולת לפתח את החרושות השונות ובעוד ועוד תנאים שונים גדולים וקטנים. ומשום כן כל אותם המספרים השונים, שבאים לפרקים בעתונים ובנאומים, הרי הם רק השערה בעלמא. מובן מאליו, שאנחנו מצדנו נעשה את כל אשר ביכלתנו להגדיל את האימיגראציה הזאת בה במדה שיענה לנו העם ובעלי הכספים שלנו בעיקר בתתם לנו את האמצעים הדרושים לעבודתנו. האימיגראציה תתחיל, כאמור, במדה זעומה, אבל בכל שנה ושנה תתרחב במדה מרובה. הלא זהו טבעה של כל קולוניזאציה, שהתחלתה קשה ובאחריתה תשגא. בלשכתנו המרכזית פה יש מחלקה מיוחדת, שמתעסקת ברצינות בכל השאלות האימיגראציוניות, כדי להכין את הלשכות הנחוצות בכל מרכזי האימיגראציה שיפתחו בעתיד ולעבד תכנית מסוימה של הגירה. עוד פעם אנו שונים ואומרים: אל יהין העם לעלות. אל תדחקו את הקץ. העליה לארץ־ישראל תתחיל בקרוב. אולם לאט־לאט תתנהל בזמן הראשון. וגם זאת עלינו לבאר, שעוד במשך זמן רב יוכלו לעלות לארץ־ישראל רק בעלי רכוש ידוע, בעלי העבודה הפיזית, בעלי המלאכה השונים, מומחים במקצועות שונים, כמו: בנאים, ארחיטקטונים, מורים, אינג'ינרים, אגרונומים, בעלי חרושת וכיוצא באלה. לכל האלמנטים האחרים שאין להם לא כסף ולא ידיעות מיוחדות באיזה מקצוע עבודה ושאינם יכולים לעבוד עבודה פיזית, עוד זמן רב לא יהיה מקום בארץ.

ד) העבודה בשביל ארץ־ישראל. עבודת ההכנה הזאת היא גדולה ונכבדה מאד, ובזה חייבים הנכם לעבוד בכל המקומות שידכם מגיעה שם. בראשית דבר, צריכים ליסד בכל מקום ומקום לשכות ארץ־ישראליות, שבהן ירשמו את כל אלה שחפצים לעלות במשך השנים הבאות לארץ־ישראל וביחוד את אלה, שהתעסקו בעבודת אדמה בארצות מושבותיהם ויגידו בסטאטיסטיקה מלאה בדבר גיל האנשים האלה, עבודתם, ידיעותיהם, רכושם ועבריהם בארץ מגוריהם.

נחוץ לאגד: אגודות של בעלי משפחה צעירים מבני כ' עד ל', האוהבים עבודה ושיהיה להם במזומנים לא פחות מחמשת אלפים פראנק. משפחות כאלה, צעירות ועבריות מרץ תוכלנה לבוא אגודות־אגודות לארץ־ישראל ולהשתקע שם בתור עובדים ופועלים על אדמת הקרן הלאומית ובכספם שלהם ינהלו את המשק הקטן של גנות ירק, עופות, מחלבות וכו', שכל זה ביחד יוכל להספיק כדי מחיתה של משפחה קטנה. אבל צריכים אנו להזהיר עוד פעם, שלאגודות כאלה צריכים להכנס רק צעירים וצעירות האוהבים והמסורים לעבודה ולמשק בית. ונחוץ גם־כן שלכל אגודה ואגודה כזו יכנסו חברים שהם קרובים איש אל אחיו גם קרבת רוח, כי בזה תלויה הצלחתה של מושבה. רשימותיהן של אגודות כאלה תשלחו אלינו, למען נדע להכין בזמנן את הקרקעות הנחוצות בשבילן. וזאת עלינו לדעת, שעתיד הארץ בעיקרו תלוי בהאכרות הפעוטה, שבעליה בעצמם הם ומשפחתם עובדים את כל העבודה הנחוצה.

שנית, עליכם לאגד לאגודות את כל אלה, שרוצים ויכולים על־פי מצבם הסוציאלי לרכוש להם אחוזות של נטיעות בארץ. חברות־אחוזות כאלה נוסדו עוד לפני המלחמה, ובמשך המלחמה הרבה כאלה נוסדו באמריקה, ונחוץ מאד להרבות את מספר האגודות האלה. לחבר „אחוזה" יוכל להיות כל איש שיש לו היכולת לרכוש אחוזה קטנה של נטיעות שונות, שמכניסה עד כדי הוצאותיה של משפחה בינונית החיה בצמצום. קשה, כמעט שאי־אפשר, להגיד בדיוק, כמה כסף נחוץ בשביל רכשית אחוזה כזו, כי המחירים נשתנו כל־כך במשך ימי המלחמה ואין לדעת מה שיהיו בימים הבאים, הן מחירים של נכסי דלא ניידי, הן מחירים של המטלטלים והמכשירים והן מחירי העבודה. בכל זאת אנחנו חושבים שלחבר „אחוזה" יוכל להיות איש שיכניס סכום של 25,000 פראנק במשך חמש שנים. חברים כאלה צריכים להתאחד לאגודה אחת, אולם לא פחות ממאה חבר בכל אגודה ואגודה, כי מושבה שאין בה לפחות מאה משפחה, קשה לה להתקיים. בעיירות שאין ליסד שם אגודה כזו, מחברים יכולים להספח על האגודות הקיימות באיזה עיר קרובה. לכל אגודה צריך שיהיה ספר התקנות שלה, ועד ההנהלה שלה. צריכים לאסוף את תשלומי השנה הראשונה ולהמציא את הסכומים האלה לבאנק האנגלו־פלשתינאי ביפו או לבאנק הקולוניאלי בלונדון. יודעים אנחנו, שקשה עתה מאד להעביר כספים ממקום למקום, אבל בכל זאת השתדלו בזה, ואם אנו מצדנו תהיה לנו היכולת לעזור לכם, אז נודיעכם. המשרד שלנו בארץ־ישראל יעבד תכנית של כל ה„אחוזות" האלה, כמובן, בתנאי המפורש, שכל העבודה באחוזות האלה תעשה אך ורק בידי יהודים, כי הלא מטרתנו הראשונה צריכה להיות להספיק עבודה לפועלים יהודים, למען הגדיל את האימיגראציה של העובדים לארץ־ישראל. וכאשר תפתח הארץ תתחיל העבודה על־ידי באי־כחן של ה„אחוזות" השונות שיבואו לארץ על־פי אותה התכנית שתקבלו ובהשגחתה הראשית של ההסתדרות הציונית. וזאת עלינו להוסיף, שכל בעלי ה„אחוזות" יוכלו לעלות לארץ־ישראל רק לאחר חמש שנים לפחות, שאז תתחיל אחוזתם לשאת די פירות. ומשום כך אל ימהרו להרוס את עסקיהם הנוכחים בארצות מושבותיהם.

ושלישית, לאגד אגודות את הצעירים שהפצים לעלות לארץ־ישראל בתור חלוצים ולעבוד במשך זמן ידוע בתור פועלים שכירי־יום, הן להכין את הקרקע בשביל יסוד מושבות חדשות והן לפתור באופן ידוע את שאלת העבודה העברית במתיישבות הקיימות מכבר. מספר רב של פיעלים כאלה נחוץ יהיה בארץ־ישראל כאשר תתחיל ההגירה, אבל נחוץ להזהר בקבלת חלוצים כאלה. לאגודות כאלה יוכלו להכנס רק אנשים חזקים ובריאים בגופם, שיכולים לסבול עבודה שמפרכת את הגוף בתנאי אקלים וחיים חדשים; וכמו־כן, די בריאים לסבול את העבודה הזאת במשך שנים אחדות, ולא רק לעשות „טיולי עונג" לארץ־ישראל למשך חדשים אחדים ואחר־כך להשליך את העבודה אחרי גום ולהתאונן על המצב. האלמנטים האלה צריכים להיות באמת תלמידים רוחניים לה„ביל"ויים" ול„הפועל הצעיר", שבמצבים היותר קשים ונוראים בארץ לא עזבו לא אותה ולא את העבודה בה. חלוצים אלה צריכים לדעת, שבשנים הבאות, כאשר יתרחב הישוב ויתגדל, יוקחו מהם בשביל בנין מושבות חדשות על קרקעה של הקרן הלאומית. ובשביל כך אין להכניס באגודות כאלה בשום אופן אנשים חלשים בגופם וברוחם. ודרוש כמו־כן, שיהיה להם כסף מספיק כדי הוצאות נסיעתם לארץ־ישראל. רשימות האגודות האלה אף הן צריכות להשלח אלינו, כדי שנוכל בזמנן לקרוא להן כשיהיה צורך בפועלים חדשים.

ליסד אגודות של בעלי מלאכה, בנאים, גדרים, נגרים, סתתים, נפחים והרשי־ברזל, זגגים, חופרי אדמה, ובכלל פועלים ועובדים שונים שנחוצים יהיו במספר רב כשיחל בנין הארץ וביחוד העבודות הצבוריות הגדולות אחרי שיפתחו שערי הארץ לפנינו, ובדאי שתהיה לפנינו רשימתם. אולם צריכים אנו להוסיף שבעלי מלאכה אלה יהיו מן המשובחים שבהם, שנוכל להשען על עבודתם באמת, ושיהיו בעלי משפחות קטנות ככל האפשר.

לאסוף ולשלוח לנו רשימות בעלי החרושת השונים, הגדולים והקטנים, שהיו רוצים לעלות בעצמם לארץ־ישראל על־מנת לבנות בה בית־חרושת או להשתתף בחברות־מניות שתבננה בתי־חרושת כאלה. בשגרבל את הרשימות האלה, נחקור ונדרוש עד כמה תתאים בעת ובעתיד הקריב הרישת בזו להארץ ונעזור להם להוציא את מחשבותיהם אל הפועל.

לשלוח לנו רשימות של מומחים למקצועות שונים, מהנדסים, ארהיטקטונים, אגרונומים, מכונאים, חימאיים, וביחוד של מורים ומורות בעלי השכלה ושיודעים את השפה העברית על בוריה. באלמנטים האלה יהיה לנו צורך גדול וכדאי לנו להכין את הרשימות האלה מיד.

בסוף דברינו עוד נעיר את אזניכם על שני דברים נכבדים: צריך להמציא לצעירים והצעירות הנכונים לצאת לארץ־ישראל על־מנת לעבוד שם בתור אכרים, את היכולת להתכונן לעבודה זו על־ידי מה שטרם יצאו לארץ־ישראל, יתרגלו בעבודה חקלאית בכפר, בגנ, במחלבות ובגידול עופות. תועלת כפולה תצא לנו מזה. ראשית, שידעו את העבודה מיד בבואם אל הארץ, ושנית, שאלה שיראו את עצמם בלתי מסוגלים לעבודה זו ישארו במקומם ולא יבואו לארץ־ישראל. העבודה כזאת אפשר להתרגל באחוזות של יהודים, בגנים ובפרדסים צבוריים וגם בבתי־ספר חקלאיים בכל מקום שהם במציאות. התכונית שנעשו בארצות אחדות בזמן האחרון הראו את הנחיצות הגדולה בהכנה כזו.

ואחרון אחרון נכבד. הכנה לידיעת השפה העברית והעיקר להדבור העברי. אין אנו דנים פה (על זה נדבר בחוזר מיוחד וביתר אריכות) בנחיצות ידיעת השפה מנקודת־הראות הלאומית־התרבותית, כי־אם רק מן הצד הפוליטי־הצבורי. לא תהיה תקומה מדינית לעמנו בארץ־ישראל אם לא יהיה מאוגד ומאוחד כולו בשפה אחת, בשפתו שלו. המתיישבים הראשונים בארץ־ישראל הבינו זאת וקנאו קנאה גדולה להשפה העברית. הנצנים הראשונים של תחית השפה כבר נראו בארץ; אבל הנצנים עודם רכים והלשים וסכנה גדולה נשקפת להם מההגירה הגדולה של המונים בני ארצות שונות ושפות שונות וזארגונים שונים בפיהם. מאידך גיסא, השפות של מערב אירופה מתהלכות אף הן במדה יותר מרובה בארצנו. ובשביל כך אנו מחויבים להיות קנאים קיצוניים בשאלת השפה. כל אלה שאומרים לעלות לארץ־ישראל ואינם מתבוננים ברכישת הדבור העברי כי במובן הפוליטי הדבור הלא הוא העיקר), את נפש האומה הם קובעים. ובצדק ובהבנה פוליטית גדולה החליטה האספה הזמנית של הישוב הארץ־ישראלי פה־אחד (מן הימניים הקיצוניים עד השמאליים הקיצוניים), שלאספה המכוננת הבאה יש זכות להבחר בתור ציר רק לאלה שקוראים, כותבים ומדברים עברית. בכל מקום ומקום, שיש איזו קבוצה מתכוננת לעלות לארץ־ישראל, צריך לקבוע תיכף שעורים בשביל הדבור העברי, ורק כאשר יקנו להם את הדבור במדה מספיקה, תהיה להם הזכות המוסרית לעלות לארץ־ישראל ולהשתתף בבנין עתידנו.

במדומה לנו, שביארנו לכם למדי את המצב בכני ישראל ואת החובות המוטלות עליכם בדבר הרבנית העבודה הישובית. יודעים אנחנו, שהרבה והרבה יש בו בחוזר הזה, שלא ירגיע את רוחכם, כי הרבה יותר עבודה תכיפה דורשים מאתנו. אני מבינים, שבה במדה שאנחנו מתקרבים אל המטרה, סבלנותנו נפקעת עד מרום קצה ויום לשנה יחשב. ובכל זאת אנו אומרים לכם: הרגעו, חברים, אנו מתקרבים ובאים אל מטרתנו בפסיעות נאמנות. עבודה תמה, כבירה, אבל מסודרת נחוצה לנו. אתם עשו את חובתם ואנחנו נמלא את חובתנו, והגאולה קרובה לבוא.

בברכת ציון,

הועד הפועל של ההסתדרות הציונית,

הלשכה המרכזית,

הלשכה הארץ־ישראלית.

ח י י ם   ו ו י י צ מ א ן,

מ נ ח ם   א ו ס י ש ק י ן,

י ו ל י ו ס   ס י מ ו ן.

הוצאת „ירדן" בוסטון

(ספרים לבתי־ספר ולעם)

יצאו לאור ונמצאים במכירה:

1) חבר קטן מאת שבנא שטיין וי. ח. פולאק.

ספר זה הוא ספר אלף־בית לקריאה, לכתיבה יפה ולראשית למודי השפה. נתחבר על־פי שיטה פדגוגית ראציונאלית, נוחה וקלה בשביל מורים ותלמידים, הן בשביל קריאה מיכאנית והן בשביל קריאה מבוארת. הומר הקריאה שבו אינו של מלים ופטפוטים בודדים, אלא של משפטים רצופים, שירים וספורים קטנים, בלוית ציורים בהירים ואסתיטיים [illegible]. הבאות אחרי כל שעור־קריאה בספר זה אין דוגמתו ליופי. נדפס על הנייר היותר משובח. בהוספת „קונספיקטוס" מאת הפדגוג ד"ר [illegible], המלמד למורים הצעירים והסרי־הנסיון איך להשתמש בספר זה באופן מוצלח.

„חבר קטן" הוא הספר היותר קל בשביל קריאה מיכאנית ומהירה.

נמצא רק בלי כריכה ומחירו מעכשיו 10 סנט. הקונים ספרים למאות יקבלוהו בעד 8 דולארים המאה.

2) מחברות לכתיבה יפה מאת שבנא שטיין.

מחברות אלו נתחברו בהתאמה אל כל דרישות הפדגוגיה המודרנית, מכילות המון [illegible] עצמית ערוכה [illegible] סיסטימאתית ואסתיטית [illegible] [illegible] את המורים מן העבודה של כתיבת אותיות, משפטים ושורות לדוגמה, במחברות תלמידיהם. מחברות אלו תרגלנה את ידי התלמידים בכתיבה היותר יפה ומהירה במשך זמן קצר.

המחירים: מחברת א' — 84 סנט התריסר. מחברת ב' — 96 סנט התריסר.

3) ינוקא, ספר־למוד ומקרא לתלמידים משנות־הלמוד השניה־השלישית, מאת שבנא שטיין.

הספר „ינוקא" אינו כתם ספר־קריאה רגיל ומצוי, אלא קובץ יצירות בפרוזה ושירה [illegible] של טובי סופרינו, משוררינו ומחנכינו, מסוג הספרים כעין „בן־עמי", [illegible] או „פרקים ראשונים", עם ביאורים למלים הקשות, ושאלות לשיחות, לבחינה ולהזרה. הספר „ינוקא" יצא מדויק, עם כל הדגושים והמתגים, עם ציורים אמנותיים, שאין דוגמתם [illegible] בספרי־הלמוד העבריים, ובלוית עשר מנגינות נעימות ומופתיות מאת הקומפוזיטור [illegible] מ. קאנטור־קראוויץ של הקונסירוואטוריה הברלינית.

הספר מכורך ומחירו: 40 סנט, בלי המשלוח.

4) דקדוק לבתי־ספר, חלק ראשון (עד הפעל), מאת י. ח. פולאק ושבנא שטיין.

ספר זה ערוך בשיטה קלה עם המון דוגמות ותרגילים לעבודה עצמית בבית־הספר [illegible] הלמוד שבספר כולל ומקיף את כל הדקדוק ולא רק פרורים ממנו. כל כלל [illegible] בדוגמות שלפניו — מן הפרט אל הכלל ובתרגילים שלאחריו — מן הכלל אל הפרט. כגנון כל הספר הוא בתכלית הקלות והפשטות. תוכן הדוגמות וההרגילים אינו של משפטים יבשים, אלא של ספורים ושירים מִמֻּבְחַר היצירות שבספרות־הילדים. ובתנאים ידועים יוכל ספר זה לשמש גם במקום כריסטומאטיה קלה, המושכת את לבות הילדים.

הספר מכורך ומחירו: 40 סנט, בלי המשלוח.

5) דקדוק לבתי־ספר, חלק שני (הפעל ומלות־השמוש), מאת הנ"ל ועל־פי השיטה הנ"ל.

הספר מכורך ומחירו: 60 סנט, בלי המשלוח.

[illegible] אלו הופיעו ב„התורן", ב„העברי", [illegible] ב„אידישע פאלק", בה„אידישע ארבייטער שטימע" [illegible].

[illegible]:

YARDEN PUBLISHING COMPANY, INC.,
24 Harlem Street, Dor., Boston, Mass.

כוכננו בקנדה:	כוכננו בניו־יורק:
B. MILLER,	S. DRUCKERMAN,
822 Main St., Winnipeg, Canada.	50 Canal Street, New York, N. Y.

מורה

מנוסה, בעל השכלה גבוהה, עברית וכללית, שגמר את חוקי הלמודים בגימ־נאסיה העברית בארץ־ישראל ותלמיד מכללה מפורסמה באמריקה, המשמש עתה בתור מורה ראשי ומנהל, רוצה להחליף את משרתו באחרת טובה ממנה. רק בתי־ספר המחפשים אחרי מורה־פדגוג והיכולים לשלם משכורת מעולה יפנו אל „התורן", בשביל „איקס — 2".

דרוש מורה

בבית־הספר של קאלגארי דרוש מורה־עוזר. להודיע על־דבר שנות־הנסיון ועל המשכורת הדרושה אל:

Ben Snitka, 629 Fourth Ave., West,
Calgary, Alta, Canada.

הננו מברכים את ידידתנו מרת סיידי רודורפר לארושיה עם מר פייוויל גייסט. יבנו את ביתם על גדות הירדן.
שמואל ונחמה יודנפריינד.

ניובורג, נ. י.

להתלמוד־תורה של ניובורג, נ. י., דרוש מורה לעברית בעברית. שכר הגון למורה הגון. לפנות אל:

D. RIDER
36 Liberty St., Newburgh, N. Y.

בבתי־מסחר הספרים בארץ־ישראל

ובמשרד הגימנאסיה „הרצליה" ביפו אפשר להשיג את ספרי־הלמוד העבריים האלה, שהודפסו במשך שנות המלחמה.

ספרי הד"ר א. ב. רוזנשטיין:

א) ספר־למוד שאלות של תורת החשבון. מחירו $1.60.
ב) קובץ נוסחאות של המתימאטיקה האלמנטארית. מחירו 40 סנט.
ג) גיאומטריה לשלש המחלקות הנמוכות של בית־ספר תיכוני והעליונות של בית־ספר עירוני. המחיר $1.00.
ד) ספר למוד וקובץ שאלות של אלגברה. המחיר $1.25.
האחרון הולך ונגמר בדפוס.

ספרי הד"ר י. ל. מטמן:

א) האדם, אנאטומיה ופיסולוגיה של האדם. המחיר 90 סנט.
ב) ראשית יסודי הבוטאניקה. המחיר 20 סנט.

למוכרי־ספרים ובתי־ספר הנחה.
לפנות אל:
Gymnasia Herzlia,
Jaffa, Palestine.

בתי־הספר המאוחדים דבוסטון דורשים גננת מנוסה וחרוצה היודעת גם אנגלית

השכר 1,200 דולארים לשנה.

גננת בעלת מרץ תוכל לארגן שורה שלמה של גני ילדים בכל פרורי בוסטון — וזה חפצנו. לפנות בכתב אל המנהל הראשי:

Louis Hurwich, 1000 Journal Building, Boston, Mass.

לבית־הספר העברי בניו־אורליאנס, לא.

דרוש מורה למתחילים, מנוסה בשיטת ההוראה עברית בעברית. התנאים נוחים והמשכורת הגונה. לפנות אל המנהל:

E. E. Lisitzky, c.o. P. Brener, 1626 Barowne St.
New Orleans, La.

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון כח (קעח)

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, SEPTEMBER 24, 1919 — No. 28 (17

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
תכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.0
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

בלשכת „התורן“ נמצאים למכירה:

1) כתבי ראובן בריינין, כרך א׳, ספורים וציורים, 318 עמודים. מכורך בד חדר. המחיר — — — — — — — — — — $1.50

2) „לוח־אחיעבר“, שנה א׳, מאסף ספרותי, 464 עמודים, בלי כריכה 1.50
בכריכת בד יפה — — — 2.00

3) ספר הזכרון לבן יהודה, מאסף ערוך ע״י ראובן בריינין, הוצאה מהודרה, 92 עמודים — — .50

4) „התורן“ החדשי, שנה א׳, מכורך יפה — — — — — — — 1.50

5) „התורן“ השבועי שנה ג׳, מכורך יפה, — — — — — — 3.00

6) „התורן“ השבועי שנה ד׳, מכורך יפה — — — — — — 3.50

7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד״ר דוד ניימארק, בלתי מכורך .45

8) תיאודור הרצל: נאומים קונגרסיים, בתרגום ש. גינצבורג, בלתי־מכורך — — — — .15

9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר“ — — — .25

10) ב״נ סילקינר: מול אהל־תמורה, פואימה — — — — — .25

11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים מאת פרופ. י. פרידלנדר — — — — — — .15

12) מחג לחג, קובץ. חוברת א — .10

13) מ״ל טוב, קומידיה במערכת אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקוביץ — — — — — — .10

14) שלילה וסתירה, הסתכלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .10

15) „חלום אביב“, אגדה (מנוקדת), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .05

16) א) השפה והתחיה, מאת ד״ר בן ציון מוסינזון; ב) העברית בארצנו, מאת י. בן צבי — .03

17) א) הספרות העברית ועתידותיה מאת ראובן בריינין; ב) המבטא בלשון העברית, מאת א. בן־יהודה .03

18) עברית ולעזים, מאת א. בן־יהודה — — — — — .05

19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה מאת ק. וויטמאן — — — .02

20) וואס איז אידישע ערציהונג, מאת י. ז. פרישברג — — — .02

21) דאס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — — .05

22) שפתנו, מאת מ. שיינקין — — .05

23) מלחמת היהודים ברומאים, סקירה היסטורית, מאת ישראל בלקינד (מנוקד) — — — — — — — 35

24) „אונטער׳ן שאטען פון חרמון“ א באנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל. 276 זייטען, פיין אילוסטרירט — 1.20

25) אהבת ציון, מאת אברהם מאפו, מכורך — — — — — — — — 1.25
בכריכה די־לוקס — — — — — 1.65

26) בירוב, רומאן מאת י. אפאטאשו, מכורך — — — — — — — 1.25

המחירים עם המשלוח.

אברהם מייערס ורעיתו

950 ווהיטלאק עווניו, בראָנקס, נ. י.

(8 : וואוסטער סטריט, ניו־יורק) ·

מברכים ב־שנת ברכה והצלחה ושלום אמת את כל קרוביהם ומיודעיהם ואת כל העוסקים בצרכי צבור באמונה עם כל ישראל.

ברכה לבבית לידידי מר פייבל גייסט לארושיו עם מרת סיידי רודורפר. יבנו בית נאמן בארץ תחיתנו.

יצחק יעקב טאיב.

אָנו מברכים בברכת שנה טובה את כל קרובינו, ידידינו ומכירנו בארץ הזאת ומחוצה לה. תהא השנה הבאה שנת גאולה וישועה לעמנו.

ש. עפשטיין ורעיתו.

הננו מברכים בברכת שנה טובה את כל קרובינו וידידינו בכל אתר ואתר. הלואי ותתגשמנה כל מגמותינו ומאוויינו בארץ אבותינו.

מ. סלאווקין ורעיתו.

הננו מברכים את ידידנו היקר מר פייביל גייסט לארושיו את מרת סיידי רודורפר. תתמלאנה כל שאיפותיהם בארצנו השבה לתחיה.

יצחק הסין ושרה שפייזהנדלר.

הנני מברך בשנת ברכה והצלחה את כל קרובי וידידי ואת הציונים בכל אתר ואתר. השנה הבאה תביא גאולה וישועה בכנפיה לעמנו ולארצנו.

מנחם מנשיל.

בברכת שנה טובה הנני מברך את העוסקים בעד תחית עמנו ובעד תחית שפתנו, חברי אגודות הציוניות וכל העברים והמכירים שלי בכל מקום. תהא השנה הבאה שנת התגשמות שאיפותינו.

הלל אהרונוף.

הננו מברכים את ידידנו מר משה איזיק בלוק ורעיתו לנשואי בתם מרת עמא עם בת־גילה ד"ר ה. הירשברג. יהי רצון שיראו נחת מבניהם ויהדיו ישובו לציון ברנה.

אברהם שפיגל ורעיתו.

הוצאת „שילה" ניו־יורק

יצא לאור ספר חדש לשנת־התלמוד השניה בשם:

בלשון עמי

מאת צבי שארפשטיין.

בהוצאת הספר הזה נפתרה אחת השאלות היותר חמורות בהוראה העברית, והיא: כיצד מכינים את התלמידים ללמוד התורה. מחבר הספר הזה סלל לו מסילה חדשה: הוא ערך רשימת כל המלים המצויות בספר „בראשית" ואת רוב המלים הללו הכנים לתוך ספורים, תאורים, אגדות ושירים, הלקוחים מחיי הילדים ומסביבתם והכתובים עברית קלה ונוחה.

מלבד אוצר המלים הזה הכנים לתוך הספורים בטויים עבריים המצויים בתורה, לקט ואסף — לתוך מחלקה מיוחדת — מערכת ספורים קלים, הכתובים בסגנון התנ"ך וחבר סדרה של ספורים מישעשעים ומלבבים, המתארים את דרכי החיים בארצות הקדם. התלמיד שיסיים ספר זה, ידע את רוב המלים והבטויים שבספר „בראשית", יהא רגיל קצת בסגנון התורה ויקנה לו מושג מחיי אבותינו בימי קדם.

הספר יצא בשני חלקים, לשני „זמנים". החלק הראשון כבר נמצא למכירה, והשני יצא בעוד שני ירחים.

מחיר הספר הראשון — הנדפס בדפוס משובח והכרוך כריכת בד — נמוך עד מאד: 40 סנט ליחידים, ולבתי־ספר — הנחה הגונה.

לפנות אל:

Z. Scharfstein, 15 West 106th Street, New York City.
Asaph Publishing Co., 101 West 113th St., New York City.
S. Druckerman, 50 Canal Street, New York City.

דרוש מורה

בית תלמוד־התורה אשר בוואנקובר, ב. ק., מבקש מורה, איש או אשה, למתחילים בשיטה הטבעית. לפנות אל:

Max M. Grossman,

312 Standard Bank Bldg., Vancouver, B. C., Canada.

בעבור נעלים אל תלכו במים.

לראש השנה ולכל ימות השנה, לפני החג ולאחר החג, אם יש לכם צורך בנעלים יפות וטובות, תפורות על־פי האפנה החדשה וחזקות כמו אבני גביש — הלוך תלכו אל הסנדלר הידוע והעברי הנאמן

ל. עפשטיין

וימלא את רצונכם על צד היותר טוב. חנותו של ל. עפשטיין ידוע בחוגים העברים וברי הדבר, שהנכנס לשם בנעלים קרועות יבלית, ייצא בנעלים מפוארות ינדמירית לעין; והנעלים עולות לו בהרבה פחות משיעלה לו במקום אחר.

EPSTEIN'S SHOE SHOP

1431 Wilkins Avenue, Corner 170th Street, Bronx, N. Y.

לשנת תר"פ הננו שולחים את ברכתנו ברכת שנים רבות וכל טוב לכל קרובינו ומיודעינו הקרובים והרחוקים.

אברהם שפיגל ורעיתו.

את כל אחי ורעי בארצנו ובגולה נברך בשנה טובה.

מ. אסתרמאן ורעיתו.

ניו־יורק.

את דודינו, אחינו ואחיותינו, את חברינו הציונים והעברים בכל אתר ואתר, ביחוד את חברינו בשכונה הציונית הט"ו, ב„אחיעבר", בגדוד העברי בארץ־ישראל וביעף הפועל של ההסתדרות העברית, הננו מברכים בשנת עבודה פוריה לטובת ארצנו ותרבותנו.

אברהם ואסתר שפייזהנדלר.

ברכת שנת גאולה ותחיה לכל המורים העברים, מכירי וידידי. יהי רצון שנתראה כולנו בשנה הבאה על־הרי ציון ויהודה.

ח. עהרנקראנץ.

ניוארק, נ. דזש.

את הורינו, אחינו ואחיותינו באמריקה ובפולניה הננו מברכים בברכת שנה טובה. תכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה.

יצחק יעקב טאוב ורעיתו.

שנת גאולה לעמנו ותחיה בארצנו והתגשמות מאוייהם הפרטים הננו מאחלים להורינו ומכירינו הקרובים והרחוקים בכל מקום שהם.

צבי, דבורה והדסה שיכטר.

מיניאפוליס, מינ.

לכל קרובינו וידידינו בארץ ובחוץ לארץ ברכת שנה טובה.

ג. אפרת ורעיתו.

ברונקס, נ. י.

שנה טובה ומאושרה לכל קרובינו ומיודעינו. תכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה לנו ולכל אחינו בני ישראל באשר הם נתונים שמה.

שלמה וחנה

יוסף מאנטאגו

צביה ושרה־רוחמה

לעמפערט.

1 W. 93rd St., New York.

הלמוד העברי

מאת י. מ. רובין

ספר חדש נועד למתחילים גמורים, וראשון הוא לסריה שלמה של ספרי חנוך, שיופיעו בקרוב.

הספר הזה מכיל ל"ו שעורים, ובראש כל שעור באות מלים אחדות, שעל המורה ללמדן לתלמידיו בעל־פה. המלים האלו מתחברות עד נקרה למשפטים קטנים וקלים, ובעזרת הציורים והתמונות הבאות בכל שעור, ואשר כבר ידעם התלמיד על־ידי הרבנות שבעל־פה, תקל לו הכרת המלים החדשות שבקריאת אותו השעור.

ספר קטן חדש הוא בירי, הן מצד שיטת הלמוד והן מצד ההשתלמות הטכניות. המחבר י. מ. רובין הוא מורה מצוין, היודע את ההוראה העברית לכל פרטיה להלכה ולמעשה, וזו ערובה נאמנה לטיבו וטובו של הספר.

כל התמונות והציורים שבספר הזה הם „אוריגינליים", שנעשו לשם הספר הזה על־ידי צייר אמן.

הספר נדפס על נייר טוב, האותיות בהירות ובולטות ועין הילד לא תיגע מהן.

מחירו 30 סנט.

לבתי־ספר ולמורים ראבאט הגון.

HEBREW PUBLISHING COMPANY

50-52 Eldridge St. New York.

VOL. VI NEW YORK, SEPTEMBER 24, 1919 No. 28

התרן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, כ"ט אל"ל, תרע"ט | גליון עשרים ושמונה

פרשת השבוע

הָעֵידָה הַצִּיונִית בְּשִׁיקַאגוֹ.

ישראל זאנגביל אָמר פעם אחת: „הציונים רוצים בציוניות ולא בציון". הועידה הציונית בשיקאגו הראתה בעליל לכל העולם היהודי, כי אָנו רוצים בציון, בציון ממש, ולא רק בפלפולים ובויכוחים על־דבר ציון.

הועידה הציונית בשיקאגו עמדה בלי ספק על הגובה הראוי בשעה זו, והיא אולי היותר חשובה מכל הקודמות לה. רוב הצירים, אשר באו אל ועידה זו, ידעו מקודם אל מה הם שואפים ומה השעה דורשת מאתנו. ידיעתם זו באה להם לא מתוך עיון רב והתעמקות יתרה בתורת הציוניות, אלא מתוך הרגשה פנימית ומתוך שאיפה נאמנה לגאולת ישראל. התעמולה הציונית, תעמולה בלתי פוסקת מזמן הקונגרס הראשון בבאזיליה, שהלכה והתרחבה והתעצמה גם במדינה זו במשך השנים האחרונות, עשתה את שלה. היהודים באמריקה, מלבד המתבוללים היותר קיצוניים, הכירו מתוך דעת ברורה או מתוך הרגשה לאומית את כל ערכה של ציון בעד עתידנו והצלת נפשנו. והצירים מלאו את חובתם בועידה באחריות גמורה ועל צד היותר טוב.

הועידה בשיקאגו לא הצטיינה, אָמנם, בקישוטים וסלסולים יתרים לא כלפי חוץ ולא גם כלפי פנים. לא קראו לנאומים מִשלהם ולא הרבו הפעם בדרישות ובברכות גם של ציונים מפורסמים. הועידה לא הצטיינה גם ברגעי התלהבות יתרים. זו לא היתה ועידה של תעמולה ולא גם של הכרזה בכוונה לעשות רושם. כל זה היה מיותר. זו היתה ועידה של עבודה, של בירורי דברים ובירור המצב — ובזה הצליחו הרבה. ועידה מעין זו תופסת מקום פארלאמנט ציוני באמריקה, ועל־כן גם לא היו דרושים כל אותן הפרפראות שהשתמשו בהן בועידות הקודמות.

מתוך הדין־וחשבון של מזכירי ההסתדרות הציונית באמריקה נוכחנו, כי עבודת ההנהלה בשנה העברה היתה באמת רחבה ומקיפה והסתעפה לכמה וכמה סניפים וענפים, באופן שלא היה כמוה עד היום בשום הסתדרות יהודית באמריקה.

ההסתדרות הציונית באמריקה יצאה מתוך הזגה הצר, השליטה את השפעתה על עניני היהודים בכל ארצות הגולה והושיטה את עזרתה לכל המוסדות הציוניים אשר בארץ־ישראל וגם בארצות אחרות. הולא עבודתם ועזרתם הנמרצה של העומדים בראש התנועה הציונית באמריקה, לא היתה השאיפה הציונית המדינית באה לידי אותן התוצאות רבות־הערך בעד עתידנו, שכבר הגענו אליהן.

עבודה רחבה, וגם חדשה במינה בעולמנו היהודי, לא יכלה אָמנם להמלט משגיאות ידועות, אך עם כל זאת היתה פוריה בסללה דרך, על־ידי נסיונות מוצלחים וגם בלתי־מוצלחים, לעבודה לאומית וציונית במלוא מובן המלה. ההנהלה הציונית באמריקה סדרה את כל כחות התחיה שכבר ישנם במדינה זו וגם עוררה לעבודה את הכחות הנרדמים בקרב היהדות האמריקאית. היא שמה את לבה ודעתה להנך באמריקה דור עברי וציוני ותכלית זו יסדה מחלקה מיוחדה. אין אף הסתדרות אחת בקרב יהודי אמריקה, שבה רבו בה העובדים החרוצים והמנוסים. והעבודה היתה, צריך להעיר, בתנאים קשים, בימי סערת המאורעות המדיניים, במצב משונה שבין מלחמה ושלום, בימים שהרוחות המנשבות בעולם הגדול ובעולמנו אָנו משתנות חליפות והענינים הכלליים והיהודיים מסתבכים ומתסבכים, בימים שצריך היה לשים לב בכל פעם לנקודה הישיבה אחרת ולעמוד בכל אירך השורה מיזון.

* * *

והועידה בשיקאגו עשתה את שלה: ההנהלה הציונית הכירה, וצריכה היתה להכיר, את הרוח העממי שהחל לנשב בשורות הציונים ובפה מלא הודתה, כי בשעת הדחק ובשטף המאורעות, שדחפו ובלעו זה את זה, היתה אנוסה למהר ולהחליט וגם לעשות דברים ידועים על דעת עצמה, מבלי שאול את פי יתר חברי הועד הפועל ושלא בהתאם ובהסכם עם התביעות הדימוקראטיות. והודעה גלויה זו בועידה יש לה ערך רב. ההנהלה הסכימה להכנים שנויים ותקונים עיקריים בתוך ההסתדרות הציונית ובאופן עבודתה לפי הרוח הדימוקראטי. היא רק דחתה את השנויים, שהציעו לפניה, לשנה אחת ולא כפרה בעיקר.

אופוזיציה בכל תוקף המשמעות של מלה זו לא היתה, אמנם, בועידה, אך חלק ידוע מקרב הצעירים, וביחוד הצעירים מן ה„מזרח", השמיעו והטעימו את תביעותיהם הדימוקראטיות. הם מתחו בקורת לא על המנהיגים, כי־אם על שיטת ההנהגה; הם תבעו מה שתבעו לא לשם קנתור, כי־אם לשם תקון ולשם הצלחת העבודה הציונית. ובצדק כנו אותם לא מ ת נ ג ד י ם, כי־אם מ ת ק נ י ם.

וצריך להודות, כי המערערים בועידה על ההנהלה לא הצטיינו בכשרונות מיוחדים של בקורת חריפה, הנשענת על עובדות ומעשים. בכמה וכמה מטענותיהם ובהצעותיהם היו רפיים ובלתי־בוטחים בעצמם למדי. חסר היה להם כח המעוף. וגם זאת: תביעות היוביות ותכנית מסוימה כל צרכה היו חסרות להם בעיקרו של דבר. על־כן לא התרוממו אל הגובה הראוי. ואם הצליחו בדבר־מה, לא עלתה להם זאת אלא מפני שההנהלה הציונית בעצמה כבר הכירה, שעליה לשנות את דרכה ואת אופן עבודתה.

* * *

רוב הצירים שבאו לועידה בשיקאגו שאפו לדעת את גורלה המדיני של הציוניות: מה היא תקותנו — תקות האומה העברית, ומה היא העבודה הציונית העומדת עתה על הפרק. רוב הציונים באו בזמן האחרון במבוכה ולא ידעו לאיזו ידיעות הבאות בעתונים על־אודות ההכרזה הבריטית עליהם להאמין, יען כי הידיעות סותרות זו את זו. העתונים, פעם הם מביאים מפי סופריהם מלונדון ומפאריז בשורות טובות, ישועות ונחמות על־דבר גורלה של ארץ־ישראל ופעם הם מודיעים וגם מנבאים רעות וקשות, כאילו אפסה כל תקוה. גם זאת: הידיעות הבאות פעם בפעם מארץ־ישראל על־דבר המצב השורר שם, מדכאות רוח ומביאות יאוש בלב ציונים רבים. המעשים הנעשים בארץ־ישראל על־ידי השלטון הצבאי והתיחסותו ליהודים שם הם בהפך גמור להכרזה הבאלפורית, שהיתה בעינינו כאתחלתא דגאולה.

השופט יוליאן מאק, הפרופיסור פראנקפורטר, הד"ר סטיפן וויז, וביחוד נשיא־הכבוד של הפדרציה הציונית באמריקה, לואיס ד. בראנדייס, דברו הפעם בועידה דברים ברורים ואמתיים. לא כסו על דבר ולא הפריזו על המעשה. לא עוררו תקוות שוא בהבטחות

מיותרות, כי־אם עוררו למעשים ולעבודה כבירה. ארבעתם הטעימו, שההכרזה הבאלפורית בתקפה עומדת, ואין ספק, שאם תמסר האפוטרופסות על ארץ־ישראל לאנגליה — וגם בזה אין ספק, — תעזור לנו לבנות את ביתנו הלאומי בכל אשר הבטיחה. גם שאלת הערבים, זו שמאיימים בה עלינו, גם היא אינה מטרידה. עתה, בימי השלטון הצבאי בארץ־ישראל, אין לדרוש הרבה וצריך להתאזר מעט בסבלנות. כל זמן אשר לא נכרתה ברית־שלום עם טורקיה וכל זמן אשר אגודת־העמים לא מסרה באופן רשמי את האפוטרופסות לאנגליה, אין לעשות בארץ־ישראל גדולות. אולם גם המצב הרע ששרר שם עד עתה תוקן הרבה בהשתדלות מנהיגינו.

ועתה אין לדבר עוד בקהל על־דבר ציוניות מדינית. הציוניות המדינית עשתה את שלה, עשתה מה שהיה עליה לעשות, השיגה מה שהיה, בתוך התנאים הנתונים, להשיג. וצריך להבין, כי יותר אין להשיג ואין לתבוע בשעה זו כל זמן אשר אין רוב יהודי בארץ־ישראל. אבל גם בשעה זו יש עבודה מעשית, עבודה כבירה, הדורשת קרבנות והתאמצות הכחות מכל יהודי, וחובה מיוחדת מוטלת על יהודי אמריקה להיות מראשי הבונים את ארץ־ישראל, יען כי מצבם החמרי הוא יותר איתן ובטוח ולא נפגע על־ידי המלחמה כאחרים ביתר הארצות.

והדבר גדול, וגם חדש, השמיע בראנדייס באספה, שהשתתפו בה כל הועדים של הועידה, כי בנין ארץ־ישראל וישובה הוא דבר של כל היהודים. צריך למשוך את כל המפלגות בישראל אל עבודה זו, עלינו להמנע מסכסוכים והכוכים שבין המפלגות בקרב הציוניות עצמה. כולן צריכות לכוון אל עבודה אחת — להכשיר את ארץ־ישראל, שתוכל להכנים אל תוכה הגירה גדולה, צריך לפתח בה במדה רחבה את החקלאות, התעשיה והמסחר. ביחוד צריך להבריא את הארץ ולהסיר את המחלות השוררות בה. צריך לבנות את ארץ־ישראל על יסודות מוצקים. וכל המעשים צריכים להיות מכוונים אל מטרה זו: לבנות לנו בית לאומי וליצור תרבות לאומית בארץ־ישראל.

בהתאמה למטרה זו דרש בראנדייס מהציונים, כי ימהרו להביא בעזרתם הנמרצת להשלמת בנין האוניברסיטה העברית בירושלים.

הפעם דברו מנהיגים מדינאיים מעל הבימה הציונית דברים ברורים, שקולים ומדודים, על־דבר תקותנו ועתידנו. כמה שהיו נזהרים בלשונם ואחראיים בעד כל דבור ודבור שיצא מפיהם, הודיעו בכל זאת גלוי, כי מטרתה של הציוניות המדינית כבר הושגה ואין הדבר נתון עתה אלא בידינו, להוציא את ההכרזה הבריטית אל הפועל להצלחתנו ולהצלחתם של כל התושבים האחרים בארצנו.

הדברים הברורים של המנהיגים המדינאיים העומדים בראש הסתדרותנו, שבאו אל הועידה בשיקאגו בתכנית מסוימה ובבטחון רב בהצלחת עבודתנו, צריכים לעורר עתה את כל הציונים ואת כל היהודים, גם אלה אשר עמדו עד כה למרחוק לנו, לעבודה כבירה, הנועדה לגאולת ארצנו ולפדות נפשנו הלאומית.

הַוְּעִידָה הָעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שֶׁל הַהִסְתַּדְּרוּת הַצִּיוֹנִית בְּאַמֵרִיקָה

(דין־וחשבון מפורט.)*

מאת

יוחנן רודובסקי.

הועידה השנתית של ההסתדרות הציונית האמרי־קאית, העשרים ושתים, שנועדה בשיקאגו, נמשכה חמשה ימים רצופים, מיום א׳, 14 בספטמבר, עד יום ה׳, 18 בספטמבר, ועד — בכלל, (י״ט — כ״ג אלול). ערך השעה ההיסטורית הטביע את חותמו על ועידה זו, שהפיחה רוח חיים חדשה בתנועה הציונית באמריקה. שנויים ותקונים נכבדים הוכנסו בתוך הסתדרותנו ותכנית עבודתה לשנה הבאה, כדי שתהיינה מתאימות לצרכי הזמן, הדורש עכשיו עבודה רחבה ומקיפה ומעשים ענקיים. הגיע הרגע החי, שעת יקיצה והתעוררות.

נשף לכבוד הצירים.

במוצאי שבת, 13 בספטמבר, נערך נשף של מחולות על־ידי ציוני שיקאגו, לכבוד הצירים לועידה, באולם ה„פוירסט רגימנט ארמורי". אולם הקסורקטין הגדול היה כולו מקושט בצבעי לבן ותכלת, דגלי ציון ואמריקה. אלפי אנשים השתתפו בנשף הנהדר הזה.

הפרת הדגל העברי.

בעיר שרר רוח חגיגי. הרושם הכביר של הועידה הציונית גבר על שאון העיר ההומיה. הדגל העברי התנוסס מימרומי ה„סיטי הא̇ל" של שיקאגו. המחסנים הגדולים והרבה חנויות היו מקושטים בדגלים עברים ושלטי ברכה.

מועצת הצירים.

ביום הראשון בבוקר היתה לצירים מועצה אי־רשמית קודם פתיחת הועידה. מועצה זו היתה מעין פרוזדור לפני הטרקלין. דנו בשאלות טכניות הנוגעות לסדר הועידה, וביחוד בשאלות הנוגעות להסתדרות הציונית האמריקאית. אחרי ויכוחים ובקורת על הסדר הקיים, החלט להציע לפני הועידה לשנות את אופן בחירת הועד הפועל. חברי הועד הפועל תחת דבחר בועידה, יבחרו, אחד לשלשת אלפים ציונים, על־ידי חברי השכונות הציוניות. הנבחרים יהיו אחראים לא לפני הועידה, המתאספת רק פעם אחת בשנה, אלא באופן ישר לפני בוחריהם, המוני הציונים, שהרשות תהיה בידם להסירם בכל עת ובכל שעה, אם לא ימלאו את חובתם כהוגן. הועד הפועל יבחיר בראשי המחלקות השונות, שיהיו מעין ועד פועל מצומצם אחראי לפני הועד הפועל הגדול שיתאסף לפחות פעם בחודש.

אספת המורים העברים.

המורים העברים של שיקאגו וסביבותיה, שמספרם מגיע לערך שבעים וחמשה, התאספו ביום הראשון בבוקר באולם ה„היברו אינסטיטוט", לדון ביחס ההסתדרות הציונית אל החנוך העברי ולמורים העברים. מר ק. ווייטמאן הרצה על תכנית של עבודה בשדה החנוך במשך השנה הבאה.

יום א, 14 בספטמבר, ראשון לועידה.

ישיבת הפתיחה.

ישיבות הועידה היו באולם התיאטרון „אודיטוריום", המצטיין ביפיו מבפנים ומבחוץ יותר מכל האולמים שבעיר שיקאגו. התיאטרון עומד בסביבה יפה, סמוך לבריכת מישיגן.

השופט יוליאן מאק, נשיא ההסתדרות הציונית באמריקה, פתח את הועידה בשעה השניה בצהרים. האולם המפואר היה מלא אנשים מפה לפה. הרבה נשארו בחוץ מאפס מקום.

חברי הקבוצה „זמרה", חבורה של מנגנים ציוניים מרוסיה, שמטרתם היא להפיץ את הנגינה העברית ולבנות היכל לאמנות בארץ־ישראל, נגנו מנגינות עבריות עממיות. כל הקהל הגדול הביע את שביעת רצונו על־ידי מחיאת־כפים רועשות.

אחרי ברכתו הרשמית של השופט ה. פאם בשם ציוני שיקאגו, נשא השופט מאק את נאומו בתור נשיא ההסתדרות הציונית.*

השופט מאק הביע רגשי תודה בשם ההסתדרות הציונית לד״ר פרידנוואלד, לפרופיסור פ. פראנקפורטר, למר רוברט סזולד, לד״ר ס. ווייז, למר ל. רובינסון, למר י. די־האז, למר ל. ליפסקי ולמרת הינרייטה סזולד, בעד עבודתם החרוצה והבלתי פוסקת במשך השנה העברה. כשהשמיע הנשיא על פעולותיו הכבירות של „מנהיגנו השתקן" ועל נסיעתו לארץ־ישראל גדלה ההתלהבות והזקה התרוממות הרוח באופן שאין לצייר במלים. אלפי הנאספים קמו מעל מושבותיהם, נפנפו בדגלים עברים ואמריקאים, הריעו במשך של רגעים אחדים וצלילי „התקוה" מלאו את כל חלל האויר. זו

---

* בגליון הקודם מסרנו דין־וחשבון על־אדות שלש הישיבות הראשונות של הועידה הציונית על־פי הטלגראמות שנתקבלו במערכת. דין־וחשבון על יתר הישיבות [illegible] ידיעות על־דבר הישיבות הקודמות ימצאו הקוראים בפרוטוקול של סופרנו בשיקאגו, מר. י. רודובסקי.

* הנאום של מאק תורגם בגליון „התורן" הזה. המערכת.

היתה דימונסטראציה טבעית ואמיתית, שנתנה בטוי להסערת נפש כל הקהל העצום.

מר ראובן בריינין נשא נאום עברי בשם ההסתדרות העברית. נאום עברי זה היה הראשון בישיבת־פתיחה של ועידה ציונית באמריקה.

מתוך נאומו של ראובן בריינין.

„הנני מתכבד להביא לכם ברכת־שלום מהשפה העברית, האם הזקנה, אשר חדשה כנשר נעוריה, לבתה — הציוניות, אשר נולדה על ברכיה. בראשית הולדה של התנועה הציונית המדינית, עמד בראשה מנהיגנו המנוח, הד"ר תיאודור הרצל, שהרגיש את היחס הישר בין תחית השפה, תחית האומה ותחית הארץ. וגם מנהיגנו הגדול, החי אתנו, השופט לואיס בראנדייס, מבין ומרגיש את היחס הקרוב בין השפה העברית, האומה העברית וארץ־ישראל, החוט המשולש שלעולם לא ינתק. מרגישים הם מנהיגינו, כי עבודה עברית חובה היא ולא רשות. יכאן היבתני היא הזכיה, כי תשעים אדירים מיהודי יצאו אל הגדוד העברי חונכו על ברכי השפה העברית, ולכן הלכו ארצה־ישראל להקריב את עצמם על מזבח חרותה של אומתנו, על גאולתה של הארץ. קרובים הימים, שהאוניברסיטה העברית תבנה על הר־הצופים ותפיץ תורה וחכמה לכל קבוצות הגולה. בשעה זו, שעת חורבן, הרס וכליון, לא שכחו ציוני רוסיה את השפה העברית ויקימו הרבה בתי־ספר וישיבות, יסדו אגודות עבריות והם מפיצים את דעת השפה העברית בכתב ובעל־פה. הנני משמיע לכם, כי שפתנו קמה לתחיה אפילו בארץ זו. כל אלה השומעים את שפתנו יסתפחו אלינו ויעזרו בתחיתה והרחבתה. תחי השפה העברית, תחי האומה העברית ותחי הארץ העברית!"

נאומו העברי של מר בריינין עשה רושם נמרץ ונתקבל מתוך מחיאות־כפים רועשות וקריאת הידד שארכו רגעים אחדים. ניכר היה, כמה קשורה נפש הקהל בנפש השפה. בעקבות תחית האומה והארץ הולכת גם תחית השפה.

הבחירות.

אחרי כן נבחרו בתור פקידי הועידה: יושב־ראש — השופט יוליאן מאק; סגנים — ד"ר סטיפן וויז ולואיס ליפסקי; מזכיר לאנגלית — ב. ג. ריטשארדס, לעברית — אב. גולדברג וליהודית — ש. אבל.

ב„ועד הועדים", שתפקידו למנות את הועדים השונים, נבחרו: מ. ניומאן מפיטסבורג — יושב־ראש; יצחק כרמל מניו־יורק — מזכיר; מרת שרה קוסי, ד"ר א. וואולף, הרב י. הילר, מ. לווינטהאל, ד"ר י. גורדון, ד"ר ל. מ. פאליי, י. רוזנפלד, מ. זלדין, ה. כהן, ע. ניימאן, שמואל וואלדשטיין, ה. שולדינגר, ב. א. אנטנו, א. ב. גולדמאן וי. זאקס.

היושב־ראש קרא טלגראמה מאת נתן שטרויס השולח את ברכתו לועידה הציונית, כי תצליח בעבודתה הקדושה לטובת עם ישראל וארץ־ישראל העתידה להיות מקור האור, הצדק והיושר לכל העולם.

נתקבלה הצעתו של הד"ר ב. וויז להביע את צער הועידה על זה, שמר נתן שטרויס אינו יכול להשתתף בועידה.

היושב־ראש הביע את תודתו לחברי הקבוצה „זמירה" על השתתפותם בתכנית פתיחת הועידה.

נתקבלה גם־כן הצעתו של הד"ר וויז להביע את הכרת תודת הועידה ל„ועד המחלק המאוחד" בעד עזרתו החמרית והרפואית והקבוצה הסניטרית, ששלחו ציוני אמריקה לארץ־ישראל.

מר יוסף פינטא, יושב־ראש הועד לאישור תעודות הצירים, הודיע, כי עד עכשיו נרשמו 615 צירים וכי הרבה צריכים עוד להרשם.

הישיבה הראשונה נסגרה.

נשף העברים.

בערב נערך נשף עברי באולם הנהדר של בית־הספר העברי „הרצל". בנין בית־הספר „הרצל" דומה בצורתו החיצונית לגימנאסיה העברית ביפו „הרצליה".

הנשף עלה יפה מאד. האולם הגדול המכיל 1,200 איש, היה מלא מפה לפה. הרוח החגיגי של הועידה שרר עוד ביתר שאת באספה זו. ההתלהבות והתרוממות־הרוח של המון הנאספים עברה כל גבול. הנשף נפתח על־ידי מר מ. אייבראמס, שהיה יושב־הראש של ה„נשף". נאמו בעברית: ראובן בריינין, נשיא ההסתדרות העברית; אב. גולדברג, מזכיר ההסתדרות העברית; ק. וויטמאן, ש. בלקינד, ד"ר ש. מלמד והרב שמריהו ליב הורביץ. מר אפרים ליסיצקי דקלם בעברית. אחרי הנאומים נאסף סכום הגון של כסף בשביל ההסתדרות העברית. הנשף נגמר בחצי הלילה בשירת „התקוה".

יום ב, שני לועידה.

ישיבה ב.

בשעה השניה בערך פתח מר לואיס ליפסקי, סגן נשיא הועידה, את הישיבה והציג בתור נואם את הרב יודיליביץ מניו־יורק, ראש אגודת הרבנים המטיפים.

הדין־וחשבון של פעולות ההסתדרות הציונית האמריקאית בשנה האחרונה.

הדין־וחשבון נדפס בפרוטוט בקונטרס מיוחד, המכיל בקרבו 86 דפים והוא מקיף את פעולותיהן של המחלקה הפועלת, המחלקה להסתדרות, המחלקה לחנוך ולישיבות בערי־השדה.

לחברי הועד הפועל, מנהלי המחלקות השונות, לא היה, איפוא, כל צורך למסור לפני הועידה דין־וחשבון מפורט. הם באו רק למלא אחרי הדין־וחשבון הנדפס.

מר יעקב דע־האז, ראש המחלקה הפועלת, הראה בסקירה קצרה על ההתקדמות המדינית של הרעיון הציוני, על ההצהרה של באלפור ועל עבודתם של שליחי ציוני אמריקה והסכמתם של היהודים האמריקאים, שעבדו שכם אחד עם מנהיגי הציוניות ברוסיה. הנואם עצמו, ועמו מאק,

נבחרו בועידה הציונית בלונדון בתור חברי הועד הפועל הגדול. ציוני אמריקה השתתפו בעבודת ועד הצירים על־ידי באי־כחם: ד"ר פרידנוואלד, מר א. ז. לווין־אפשטיין, מר ה. סזולד, ד"ר די־סולו פול ומר לווין־אפשטיין. ועד הצירים בארץ־ישראל הביא כבר ומשטר בעבודת העזרה לטובת נגועי־המלחמה, בעניני החנוך, והניח את היסוד לסדר ומשטר בתוך התוהו־ובוהו והערבוביה ששלטו בארץ. הקבוצה המידיצינית, ששלחו ציוני אמריקה לארץ־ישראל, פעלה הרבה להסיר את המחלות השולטות בארץ ולברוא מצב של נקיון. הרופאים העברים עזרו הרבה ליצור יחסים טובים וראשוניים בין העברים והערבים בזה, שלא הבדילו ביניהם. מספר המתנדבים מאמריקה לגדוד העברי, אשר כתב דף מזהיר בהיסטוריה תקופת התחיה של עמנו, עולה לסך 2,722. ההסתדרות האמריקאית הוציאה 24,165 דולארים בכדי לתמוך את משפחות הלגיונרים. בעד קרן הגאולה נקבץ סכום של 1,837,204 דולארים לעומת 483,944 דולארים של השנה שעברה. בעד קרן הקיימת נקבץ סכום של 102,405 דולארים לעומת 76,000 של השנה שעברה. 523,048 איש, מבן שמונה־עשרה ומעלה, חתמו על הפיטיציה הציונית לנשיא ארצות־הברית. אגודת „אחוזת ציון" מכרה מניות בסכום של 1,024,250 דולארים וקבלה במזומן על זה 111,625 דולארים. מספר הנרשמים הרוצים לנסוע לארץ־ישראל במוקדם היותר אפשרי הגיע לסך 4,961 ורכושם עולה לסכום של 3,944,385 דולארים. 1,432 מהם יתעסקו בחקלאות בארץ־ישראל.

הדין־וחשבון, שמסר מר ליפסקי, ראש המחלקה להסתדרות, סוקר בקצרה על מצב ההסתדרות הציונית, עבודת יסוד השכונות הציוניות, הגורמים לסכסוכים עם המפלגות השונות, כעין „מזרחי" ו„פועלי־ציון" ועוד דברים הנוגעים בעניני האירגון של הציונים.

מספר הנרשמים בהסתדרות הציונית מגיע ל־156,000 איש, פי־שמונה ממספר הציונים בשנה שעברה. תעמולה כבירה ומוצלחת לשם הרעיון הציוני נערכה בשנה העברה בכתב ובעל־פה. ערכו אספות פומביות למאות בכל רחבי הארץ. הרעיון הציוני חדר לפנות היותר נדחות. נוסדה לשכה לתעמולה בבתי־הכנסיות. השכונות הציוניות הולכות ומתפתחות. רוב השכונות הציוניות עומדות על בסיס מוצק.

מרת הינריטה סזולד מסרה בין יתר דבריה, כי העתונים הציוניים: „דאס אידישע פאלק", „התורן", „המכבי" ו„יהודה הצעיר" התקדמו בשנה זו באיכות ובכמות. בהסתדרות של „יהודה הצעיר" נמנים עכשיו כעשרים אלף חברים וחברות. יותר מן 100,000 ילדים השתתפו בחגיגת חגי ישראל. אגודות ציוניות מתקיימות ברוב האוניברסיטאות הגדולות באמריקה. שעורי־ערב ללמוד השפה העברית נערכו בעשרים וחמש שכונות ציוניות, מלבד הרצאות מיוחדות, שקראו בשכונות. נוסדו הרבה אגודות ע ב ר י ו ת בין חברי „יהודה הצעיר" ומספרן בניו־יורק לבדה עולה לארבעים. כחמישים תלמידים בקרו את השעורים למורים עברים. הרבה קונטרסים והחוזרים החדשים לתעמולה נדפסו במשך השנה ונפוצו בכל קצוי אמריקה.*

נתעוררו ויכוחים רבים אדות הדין־וחשבון. בויכוחים האלה השתתפו מר אב. גולדברג, אב. גולד־שטיין, מ. מרגולית, הד"ר ש. ביכלר, הד"ר ש. מלמד, י. פישמאן ועוד.

מר אב. גולדברג הוכיח את המנהיגים על שגיאותיהם ומעשיהם האי־דימוקראטיים. בתנועה שנתעוררה בזמנה לקרוא לקונגרס יהודי באמריקה, כאילו נגררו בעל־כרחם אחרי דעת הקהל של המוני היהודים, תחת להיות המתחילים בדבר. וכך היה גם בתנועת המחאות נגד הפרעות בפולניה, שהרגיזו את כל העולם ועוררו את דעת הקהל הנאור. ההסתדרות הציונית עמדה מרחוק יראה להשתתף בראשונה בתנועה העממית, ובזה עורר את שנאת העם נגדה. המנהיגים עשו את הכל על דעת עצמם, מבלי הועץ אפילו עם ועד הפועל. על־ידי זה שלא דאגו מראש לליגיונרים העברים, גבורינו, אשר היו נכונים להקריב את חייהם בעד גאולת עמנו, גרמו להתלוננות ולמקרים כאלה אשר חללו את כבוד הגדוד העברי. שלחו פקידים לארץ־ישראל בלי ידיעות עבריות ובלתי ראויים ומוכשרים לעבודתם. חטא כבד חטאו מנהיגינו בזה, שהגזימו והפליגו בנוגע להמצב המדיני של הציוניות, והשלו את העם בתקוות נכזבות, ובשביל זה לא התקדמה ההסתדרות באותה מדה שאפשר היה לה להתקדם. תחת לקבץ 3,000,000 דולארים לקרן הגאולה נקבץ רק 1,200,000 דולארים. ומספר הציונים גדל רק בכמות ולא באיכות. אבד להנהלה אמון העם על־ידי התנהגותה הביורוקראטית, על־ידי התרחקותה מן ההמונים ועל־ידי מעשיה שחסרה להם האחריות הראויה.

מר יעקב די־האז, מזכיר הועד הפועל, הודה, כי ההנהלה שגתה הרבה בשנה העברה. איום המצב הא־טבעי גרם לזה, כי לא בכל פעם אפשר היה להועץ עם ועד הפועל. רגש האחריות של ההנהלה לא הרשה שום פזיזות בדבר המחאות נגד הפרעות בפולניה. ההסתדרות הציונית בתור אורגאניזאציה אחראית בעד מעשיה היתה זקוקה להמתין לאישור הידיעות. ההסתדרות הציונית האמריקאית איננה עומדת ברשות עצמה, היא חלק מההסתדרות הציונית הכללית ואין לה רשות לפעול על דעת עצמה. ההסתדרות הציונית התקדמה באופן נפלא בשנה העברה, ואלה העומדים בראשה עבדו במרץ, בהריצות ובמסירות נפש. ציוני אמריקה כתבו דף נהדר ומזהיר בתולדות התנועה הציונית, למרות המכשולים הרבים ואבני הנגף אשר הונחו על דרכנו. גדול ערך הרגע הנוכחי ועלינו להתאחד ולעבוד שכם אחד. מי שמפיר את האחדות והאמון עכשיו, מביא תקלה להגשמת רעיוננו. אל־נא נטפל בקטנות. כל הפוליטיקה שלנו צריכה להתרכז עכשיו רק בעבודתנו בארץ עתידנו.

דבריו של יעקב די־האז השקיטו את הרוחות

* תמצית מ כ ל הדין־וחשבון, הנדפס על־ידי הועד הפועל.
המשך בגליון הבא. המערכת

הבעיות. הרין־ירדישבון נתקבל בריב דעות ובזה הביעו הצירים אמון גמור בההנהלה הציונית האמריקאית.

נתקבלה החלטתו של הד"ר סטיפן ווייז לקרוא קונגרס יהודי כללי במוקדם היותר אפשרי.

מר מ. ניומאן, היושב־ראש של „ועד הועדים" הודיע, כי אלה הועדים נבחרו: להסתדרות, לחנוך, להחלטות כלליות, לתקציב, לתקנות הועידה, לעתונות, לשאלות התפתחות ארץ־ישראל, לשאלות ההסתדרות הציונית הכללית ולהעמדת נבחרים.

הישיבה השנית נסגרה בשעה השביעית בערב.

ישיבה ג.

הישיבה השלישית של הועידה נפתחה ביום ב' בערב, בשעה השמינית.

היושב־ראש מר לואיס ליפסקי קרא טלגראמה מאת הועד הפועל הציוני הכללי.*

היושב־ראש קרא את מכתבו של הד"ר מ. נורדוי לועידה הציונית. נורדוי מביע את תקותו, כי ציוני אמריקה מבינים ומרגישים את תביעות הזמן ולא יסתפקו במעשים קטנים. שעה זו דורשת תפיסה מרובה ומעשים גדולים. אסור לנו להסתפק ביסוד מושבות אחדות. בהגירה של אלפים אחדים יהודים לארץ ועוד פעולות קטנות. פתחו את שערי ארץ־ישראל לרוחה בעד המוני העם הרוצים להתחיל מיד בבנין ארצנו והריסותינו. מנהיגים אחדים רוצים להשלות אותנו, כי עדיין לא הגיעה השעה להגירה המונית לארץ עתידנו. סכנות גדולות צפויות להגשמת רעיוננו הנשגב בהשקפות כאלה. אל־נא נדחה את השעה. עלינו להאמין בכחותינו אנו, ברצוננו החזק, באהבתנו הרבה לארצנו ומרצנו העז, כי נתגבר על כל המכשולים ואבני הנגף המונחים על דרכנו. נלך־נא בכחנו זה ונצליח.

דבריו של הד"ר מ. נורדוי נתקבלו במחיאות־כפים רועשות ובשירת „התקוה". דבריו החמים הלהיבו את כל הצירים והמון הנאספים, שמלאו את אולם הועידה. החלט לשלוח מכתב ברכה ותודה לד"ר נורדוי בשם ציוני אמריקה.

נתקבלו עוד טלגראמות ברכה מאת ציוני רוסיה, מ. אוסישקין וי. רוזוף, נשיא ההסתדרות הציונית בריטית.

היושב־ראש ל. ליפסקי הציג את הפרופיסור פליקס פראנקפורטר, שליח ציוני אמריקה לפאריז. הציונים קדמו את פניו בהתלהבות ומחיאות־כפים רועשות. פראנקפורטר נשא נאום מלא תוכן וענין על המצב המדיני של ארץ־ישראל.

נאומו של הפרופיסור פראנקפורטר.

„התביעות הצודקות של העם העברי נשמעו בפעם הראשונה בהיסטוריה גרידא בדברים ברורים, בשפה עברית חיה ומדוברת על מועצת־השלום בפאריז. תבענו,

כי העם העברי, שעדיין דרוש הוא לעולם, יושב אל אדמתו, ושם בארץ אבותיו יתפתח לפי נטיותיו הטבעיות, יחיה וייצור חיי זוהר, חיי דרור. ואף אחד לא התנגד להדרישותינו, אשר תמציתן בריית את התחיה הלאומית של עם עתיק־יומין: ארץ־ישראל לעם ישראל. דרישה זו נתקבלה בלי שום התנגדות ובהסכם כל הממשלות, אף־על־פי שצורה רשמית עדיין לא ניתנה לה. מה גרם לזה, שכל העולם יכיר את הצדק שבדרישותינו, מקלט לאומי לעם ישראל בארץ־ישראל? לא בחיל ולא בכח הגענו למטרתנו, אף־על־פי שבנינו הקריבו את עצמם על שדי־הקטל לאלפים ולרבבות. גם בכחה של דיפלומאטיה חשאית לא בטחנו, כי עוד זמן רב לפני מלחמה זו השמיענו את קולנו והכרזנו בגלוי על פדותנו הלאומית. אמנם, באנו לפאריז וההצהרה של באלפור בידינו, אבל הצהרה זו היא רק הבטחה להבא. זכינו בדין, יען כי כל העולם הנאור מכיר את הכח הרוחני הכביר האצור בנו, כח טמיר ונעלם, שאי־אפשר לעולם בלעדו. הגענו למטרתנו אך ורק בכח הפרה זו. העתידה להתגשם בעתיד קרוב בדוקומנטים רשמיים ופורמאליים.

„כל העולם עומד עכשיו על סף תקופה חדשה. נתרופפו יסודות הסדר הישן ההולך הלוך והתפורר וישן מפני חדש מוציאים. נזהרים אנחנו בבנין עולמנו החדש, כי אל לנו להיות נמהרים ופזיזים במעשינו. העולם, כאומר, העולם המדיני, איננו יכול להתהפך בין־לילה ולקבל צורה חדשה. ארצנו, ארץ־ישראל, חלק היא מכל העולם המדיני, השאלות הנוגעות בארץ־ישראל נוגעות לכל העולם, ואי־אפשר לפתור אותן בפני עצמן. ארץ־ישראל היא עדיין חלק מהממלכה הטורקית, ובהגיע תור טורקיה לעמוד לפני כסא המשפט, יודע אז גם גורלנו וגורל ארצנו. ודאי הוא הדבר, ואין בזה שום פקפוק, כי ארץ־ישראל תושב לבעליה הראשונים, לעם העברי, ישם, תחת השגחתה של אנגליה אשר עזרה לשחרור ארצנו, נכונן את מדינתנו, מדינת היהודים, על יסודות מוצקים, יסודות הצדק, היושר והשלום".

נאומו הנלהב של הפרופיסור פראנקפורטר בדבר המצב הפוליטי של ארץ־ישראל החיה את רוח הצירים ונפח בהם רוח חדשה. דבריו גרשו את הספקות והפקפוקים בהבטחותיהן של ממשלות־ההסכם והדיבורים את רוח המון הנאספים. כל הקהל קם והביע את שמחתו על־ידי מחיאות־כפים וקריאות הידד שארכו רגעים אחדים.

אחרי גמור הפרופיסור פראנקפורטר את נאומו, הציג היושב־ראש את השופט מאק ואת הד"ר ווייז. הם נאמו בדבר זכויותיהם המדיניות, הלאומיות והאזרחיות של היהודים היושבים במזרח אירופה. שליחי הקונגרס היהודי האמריקאי עשו הכל מה שהיה לאל ידם להוציא אל הפועל את החלטות הקונגרס, לרכוש זכויות לאומיות, מדיניות ואזרחיות בעד היהודים יושבי מזרח אירופה. ראשיתנו היה גורלנו מוטל בידי אנשים נאורים, כמו מנהיג האנגלית הנערץ, ויאודרו ווילסון, ודברי העצה, המדינאים הנאורים, רוברט לאנסינג, הגנרל האוז, באלפור ועוד. שליחי הקונגרס היהודי בפאריז הצליחו

* טלגראמה זו נדפסה בגליון הזה. — המערכת.

במשלחתם, יען כי המדינאים באירופה ידעו, כי כל העם העברי תומך בהם, חוץ מכת מתבוללים קטנה. חסר לא בקשו, אלא דרשו את המגיע לנו בשם הצדק והיושר, וזהו סוד נצחונם.

הקולוניל ה. קוטלר נאם נאום קצר על המצב החמירי של היהודים היושבים במזרח אירופה,הגועים ברעב והם מחוסרי כל. חובה קדושה מוטלת על יהודי אמריקה להושיט יד עזרה לאחיהם המדופאים והנענים מעבר לים.

מתוך התרוממות הרוח ובשירת „התקוה" נסגרה הישיבה השלישית.

יום ג, שלישי לועידה.

השופט ליאיס בראנדייס בישיבת ועד הועדים.

הרגע היותר מזהיר ומענין של הועידה היה בשעה, שהשופט לואיס בראנדייס, המנהיג החשאי של ציוני אמריקה, בא אל האספה המשותפת של כל הועדים, ביום ג' בבוקר, והציע תכנית של עבודה בארץ־ישראל. מלבד בראנדייס דבר גם הפרופיסור פראנקפורטר על המצב המדיני של ארץ־ישראל. הוא הרצה על־אדות ענינים פוליטיים חשובים והבטיח, כי ההכרזה האנגלית תתגשם במלואה בעתיד הקרוב. דממת קודש שררה כאולם בשעה שבראנדייס, אשר לא דבר בפומבי מיום היותו לשופט, נשא את נאומו. כל אחד הרגיש, כי נאום זה היסטורי הוא. הצירים בלעו את דבריו „כבכורה בטרם קיץ". הוא דבר בחום וברגש. דבריו אשר יצאו מעמק לבו השאירו רושם אדיר בלבות שומעיו, אשר לעולם לא ישכח. תוכן נאומו הוא זה:

א) המצב הפוליטי של ארץ־ישראל בתור מדינה יהודית הוא טוב מאד. הגשמת ההכרזה האנגלית וראית היא.

ב) התחילו כבר בעבודה מעשית, בכדי להכין את ארץ־ישראל להגירה כללית של המוני העם, השואפים להתישב בארץ עתידנו. עלינו לרכז את עבודתנו במקצועות האלה:

1) לבער את המחלות השולטות בארץ־ישראל, ביחוד את מחלת הקדחת.

2) רכישת הקרקע במדה מרובה על־ידי הקרן־הקיימת לישראל, על־ידי ה„אחוזה" ועל־ידי אגודות אחרות הצריכות להוסד לשם מטרה זו.

3) נטיעת יערות במדה מרובה.

4) השקאת האדמה באופן מלאכותי.

5) בנין האוניברסיטה העברית.

ג) אפשר להושיב בארץ־ישראל מיליונים אחרים של יהודים. צריך לפתח בארץ־ישראל את עבודת האדמה, תעשיה ומסחר.

ד) החובה להניח את אבן הפנה של מדינת היהודים מוטלת על יהודי אמריקה, אשר מצבם הכלכלי לא הורע על־ידי המלחמה.

ה) הגיעה העת להפסיק את הריבים הפוליטיים. יען כי הגענו למטרה אשר אליה שאפנו במשך עשרים וחמש שנים. עלינו לקבל בזרועות פתוחות את כל יהודי היוצר להשתתף בבנין ביתנו הלאומי.

ו) התפתחות ארצנו דורשת סכומים גדולים של כסף. כל חלוקי הדעות והסכסוכים בין העם צריכים לחדול. עלינו לעבוד שכם אחד ובכחות מאוחדים לשם הגשמת רעיוננו הנשגב. כל יהודי צריך להקריב מהונו ומאונו, בכדי שנוכל לבנות את ארצנו מיד.

ז) התפתחות ארצנו לכל דקדוקיה ופרטיה דבר אפשרי הוא. בזה נטיב לא רק את מצב עמנו, אלא גם את מצב כל היושבים בארצנו.

ישיבה ד.

הישיבה הרביעית נפתחה ביום ג' בצהרים על־ידי מר ליאיס ליפסקי.

מר. י. פינטא, יושב־ראש הועד לאישור התעודות של הצירים, הודיע, כי לפי הרשימה האחרונה משתתפים 715 צירים בועידה הציונית. יש לציין, כי ועידה ציונית זו היתה הכי גדולה באמריקה בנוגע לכמות הצירים.

מפני שהועדים לא היו עדיין מוכנים להציע את החלטותיהם לפני הועידה, לכן החלט לשנות את סדר הישיבה הרביעית ולדון ברזולוציות, שהציעה ההנהלה הציונית.

הרזולוציות.

א) קונגרס ציוני כללי. ציוני אמריקה מביעים בזה את הרצון, כי הקונגרס הציוני הכללי יקרא תיכף אחרי שיתברר המעמד המדיני של ארץ־ישראל, כדי לסדר ולרכז את העבודה הציונית הכללית.

ב) מקום הלשכה המרכזית של ההסתדרות הציונית. הועידה הציונית האמרי־קאית העשרים ושתים, שנועדה בשיקאגו, פונה בזה בבקשה אל הועד הפועל להעתיק אל ארץ־ישראל, במוקדם היותר אפשרי, תיכף אחרי התברר מעמדה המדיני, את כל המוסדות הציוניים הכספיים והכלכליים והמשרדים המרכזיים.

שתי הרזולוציות האלה נתקבלו על־ידי הועידה פה־אחד.

מר קריימר מניו־יורק הציע, כי הישיבה תדון עכשיו ברזולוציה המכפרת בהמפלגות הציוניות הישנות. רזו־לוציה זו מציעה, כי הקונגרס הציוני הכללי לא יתן אוטונומיה מיוחדה לשום מפלגה ציונית, ושהכרה תנתן רק להההסתדרות הציונית הארצית. מר י. פישמאן טען, כי משום ערכה של ריזולוציה זו צריך לחכות להחלטת הועד הדן בשאלה זו ולתת הזדמנות גם לאלה הצירים העבירים בעבודת הועדים הישנים להשתתף בשאלה הנכבדה על־אדות המפלגות הציוניות. טענותיו הצודקות של מר פישמאן פעלו על הצירים והחליטו ברוב דעות לדחות את ההצעה בדבר המפלגות לישיבה אחרת.

כיוון שיום הזכרון של המנהיג הציוני, המנוח דוד וולפסון, חל ביום הזה, הציג היושב־ראש את הרב אבן מביפארי להספידו. המספיד נשא נאום על ערכו הרם של המנוח הגדול. כל הקהל כבד את זכרונו בקימה.

הישיבה נסגרה.

ישיבה ה.

הישיבה החמישית של הועידה הציונית נפתחה ביום ג׳ בערב על־ידי היושב־ראש, ד״ר סטיפן ווייז.

הקאפיטאן טולין הציע ריזולוציה, שבה מביעה הועידה הציונית האמריקאית העשרים ושתים את צערה הגדול על מות האגרונום הציוני אהרן אהרנסון בזמן הטוות חוטי עתידו של העם העברי, אשר בעדו חי, יצר ופעל.

מרת הינרייטה סזולד והשופט יוליאן מאק הספידו את המנוח, אשר מת מות גבורים בעד עמו וארצו. הוא טבע בים בשעה שעבר באוירון מאנגליה לצרפת בשליחות ציונית נכבדה. אהרן אהרנסון הוא מראשית בכורי פרי הישוב החדש בארץ־ישראל. הוא היה בעל כשרונות מצוינים. מחשבה ועלילה התלכדו בו יחד. בימי נערותו בלה שנים אחדות בבית־המדרש העליון לחקלאות בצרפת ויהי לחקלאי מפורסם. הוא הצליח ליסד את התחנה לנסיונות חקלאיים בעתלית. הוא ויתר בני משפחתו סבלו הרבה במשך ימי המלחמה. אהרנסון עזר הרבה לגינראל אלנבי בכבוש ארץ־ישראל. מותו של אהרנסון היא אבדה שאינה חוזרת. תהא נשמתו צרורה בצרור שאר נשמות גבורינו אשר שמותיהם חרותים באותיות של דם על לוח לבנו.

כל הקהל קם לזכר המנוח, החקלאי אהרן אהרנסון. היושב־ראש מנה ועד של שלשה, השופט יוליאן מאק, מרת הינרייטה סזולד והקאפיטאן טולין, למסור את הריזולוציה ומכתב של השתתפות בצער למשפחת אהרנסון.

הד״ר פרידנוואלד, יושב־ראש המלאכות הציונית, ומר רוברט סזולד, מזכיר המלאכות, מסרו דין־וחשבון של פעולות המלאכות הציונית בארץ־ישראל.

הדין־והחשבון של המלאכות הציונית.

תיכף אחרי שבאו חברי המלאכות הציונית לארץ־ישראל, בירח פברואר, שנת 1919, נתחלקה עבודת המלאכות על־פי מחלקות שונות. המחלקה הכספית הביאה סדר באופן ההוצאה וחלוק הכספים וערכה תקציב מפורט ומסוים. המלאכות הציונית מוציאה בערך 100,000 דולארים לחודש, מלבד 70,000 דולארים לעזרה בשביל נגועי המלחמה. המחלקה החקלאית משגיחה על עבודתן של הקבוצות הקואופיראטיביות, אשר מספרן עולה לשלשים ואחת. חוץ מזה, עוזרת המחלקה החקלאית לאכרי המושבות בעבודתם בשדה על־ידי אופנים שונים. המחלקה החקלאית התחילה בעבודת נטיעת יערות בארץ־ישראל. הוצאת המחלקה החקלאית עולה לסך 200,000 דולארים. ועד החנוך הביא בדין וחשבון בבתי־הספר בארץ־ישראל, העומדים תחת השגחת הועד, מספר בתי־הספר עולה לשמונים וששה, ומספר המורים לארבע מאות ששים וחמשה. שפת הלמוד היא השפה העברית. ועד החנוך הוציא במשך השנה העברה כך של [illegible] דולארים. מדריכת המתנדבים מתעסקת עכשיו ביבוש הבצות אצל המושבות כנרת ודגניה. בשביל עבודה זו הקציבו סך של 130,000 דולארים. המלאכות הציונית פעלה הרבה במשך השנה העברה בארץ־ישראל על שדה החנוך והתעשיה.

מר ברנארד רוזנבלאט, נשיא חברת „אחוזת־ציון", הודיע, כי רכוש החברה מגיע עכשיו [illegible] ורבע דולארים. החברה מטפלת עכשיו ביסוד מושבה בשם באלפוריה, על שמו של באלפור. במושבה זו יתישבו מאה ליגיונרים מהגדוד העברי. „אחוזת־ציון" חושבת לקבוץ בשנה הבאה 5,000,000 דולארים ותעזור בעבודת התפתחות הארץ.

מרת פילז נאמה נאום בדבר ערכו של המס היחידי, כלומר: שכל המסים יוגבו על־ידי הממשלה רק לפי ערך האדמה בלבד. יש בכח תקנה זו לבטל את הספסרות וריכוז הקרקעות בידי יחידים או בידי אנשים אחדים. הפועלים יהיו פטורים להלוטין מכל מס. מלבד זה טובות רבות עתידות לצאת לחברה כולה מתקנת המס היחידי בארץ־ישראל.

בשעה מאוחרה בלילה נסגרה הישיבה החמישית.

יום ד, רביעי לועידה.

ישיבה ו.

הישיבה הששית נפתחה ביום ד׳ בבוקר על־ידי היושב־ראש מר לואים ליפסקי.

שלשת הימים הראשונים של הועידה הצטיינו בדבור, בנאומים, אבל לא במעשה. ביום הרביעי נגשה הועידה לעבודתה.

הד״ר אלכסנדר דושקין, יושב־ראש הועד לחנוך, הציע את ההחלטות הבאות להלן:

א) כי המחלקה לחנוך תעבד לשנה הבאה תכנית של למוד במקצועות האלה, הנוגעים לארץ־ישראל: גיאוגראפיה, היסטוריה, [illegible] כפרית ושאלות התפתחות הארץ.

ב) כי המחלקה לחנוך תטיל חובה על כל ציוני ללמוד את השפה העברית, ולמען הקל עליהם את למודה, תשתדל ליסד שעורים עברים.

ג) כי המחלקה לחנוך תתחיל בתעמולה כללית בין ההורים העברים, כי ישלחו את בניהם לבתי־הספר העברים.

ד) כי המחלקה לחנוך תפתח לשכת־מודיעין למען עזור לבתי־ספר עברים להשיג מורים הגונים, ספרי־למוד, ולעבד תכנית של למודים. המחלקה לחנוך צריכה להשפיע על בתי־הספר, כי יורו לתלמידיהם פרק בציוניות, את הגיאוגראפיה וההיסטוריה של ארץ־ישראל ואת השפה העברית בתור שפה חיה.

ה) כי המחלקה לחנוך תעזור להאגודות והקבוצות הציוניות הקיימות בעבודתן התרבותית, וגם תיסד קבוצות ציוניות חדשות לתרבות ולאמנות תחת השגחתן של השכונות הציוניות.

ו) כי השכונות הציוניות רשאות להוציא לפחות רבע מכספי השכונה בעד עבודה חנוכית ותרבותית, שתעשה חלק הגון מהעבודה הציונית הכללית.

ז) כי השעורים למורים עברים יתקיימו גם לשנה הבאה.

ההחלטות נתקבלו אחרי ויכוח קצר.

נתקבלה בהסכם כל הדעות הצעתו של מר ברנארד ג. ריטשארדס, כי הועידה תביע את צערה על מותו של הסופר היהודי המפורסם יעקב דיניזון. כל הקהל קם לכבודו של המנוח.

מר מ. רוטנברג, יושב־ראש הועד לשאלות ציוניות כלליות, הציע את הריזולוציות האלה:

א) הועידה מחליטה, כי הקונגרס הציוני הכללי יתאסף בארץ־ישראל, ואם בשביל טעמים שונים לא יהיה אפשר לערוך את הקונגרס בארץ־ישראל, אז תשתדל ההסתדרות הציונית האמריקאית, כי הקונגרס הציוני הכללי יתאסף באמריקה.

ב) הריזולוציה בדבר המפלגות הציוניות.

1) הריזולוציה של הרוב על־ידי השופט י. פישר: הועידה מחליטה, כי הקונגרס הציוני הכללי יכיר רק בהסתדרות ציונית אחת כללית בכל ארץ. הסתדרות זו תהא כוללת את כל המפלגות הציוניות הקיימות או העתידות להוסד בתור חלק של ההסתדרות הציונית הארצית, ולא תהיינה הסתדרויות העומדות ברשות עצמן על־ידי הכרתו של הקונגרס הציוני.

2) הריזולוציה של המיעוט על־ידי מר מ. רוטנברג: הועידה מחליטה, כי הצירים מאמריקה ישפיעו על הקונגרס הציוני הכללי לברוא יחוסים הארמוניים בין כל המפלגות הציוניות הקיימות, בכדי להביא אחדות בעבודה בשביל ארץ־ישראל.

נתעורר ויכוח על־אדות הריזולוציות. המצדדים בזכות החלטת המיעוט טענו, כי החלטת הרוב מסכנת את קיומן של המפלגות בהסתדרות הציונית. החלטה זו לא תאחד את הכחות, אלא תגרום לפירוד לבבות, לתגרות ולסכסוכים תמידיים. אסור לגזול את רשות הקיום משום מפלגה ציונית. עלינו רק להשתדל לעבוד עם המפלגות באחוה ובשלום ולא לבלוע אותן.

הטענות הללו פעלו על הצירים. אחרי ויכוח שארך יותר משעה הצביעו על שתי הריזולוציות. הריזו־לוציה של המיעוט נתקבלה ברוב דעות נגד רצון ההנהלה. בזה נסגרה הישיבה הששית.

ישיבה ז.

הישיבה השביעית, היותר מענינת בכל הועידה, נפתחה ביום ד' בצהרים על־ידי היושב־ראש מר לואיס ליפסקי.

מלחמת האופוזיציה.

מלחמת האופוזיציה, שהתחילה עוד בישיבה הראשונה התלקחה עכשיו בכל תקפה. הועד לשאלות ההסתדרות הציונית באמריקה הציע את הריזולוציה הבאה להלן בתור תקנות אל הקונסטיטוציה של ההסתדרות הציונית באמריקה.

א) הנהלת ההסתדרות הציונית באמריקה תמסר לידי ועד פועל. חברי הועד הפועל יבחרו באופן ישר, אחד לשלשת אלפים ציונים, על־ידי חברי השכונות הציוניות, ולא בועידה הציונית השנתית. הועידה השנתית רשאית לבחור לכל היותר רק עשרה חברים לועד הפועל.

ב) הועד הפועל יבחר באלה הפקידים: נשיא־כבוד, נשיא, שני סגנים, גזבר וסגן גזבר.

ג) אלה המזכירים יבחרו על־ידי הועד הפועל ויהיו אחראים לפניו: מזכיר לעניני ארץ־ישראל, מזכיר להסתדרות, מזכיר לחנוך, מזכיר לכספים ומזכיר לשאלות גלותיות.

ד) הועד הפועל צריך להתאסף יפחות פעם בחודש.

ה) תקנות אלו תונהגנה שלשים יום אחרי הועידה הציונית, העשרים ושלש.

מר עמנואל ניומאן הציע את הריזולוציה של המיעוט הנבדלת מהריזולוציה של רוב הועד בסעיף האחרון, הדורש, כי התקנות הנ"ל תונהגנה תיכף ומיד אחרי ועידה זו. הבחירות לחברי ועד הפועל תסודרנה לא יאוחר מראשון לירח דצמבר.

פרץ ויכוח שארך שלש שעות. מר אב. גולדברג, מר א. זלדין ומר קריימר צדדו בזכות הריזולוציה של המיעוט. טענותיהם הצודקות משכו את לב כל הצירים אשר הביעו את הסכמתם לדבריהם במחיאות־כפים רועשות. טענו, כי הועד הפועל לא מלא את חובתו כהוגן, מפני שלא היה אחראי לפני המוני הציוניים. בועידה, פעם אחת בשנה, אפשר לייפות את מעשיהם במליצות נאות, אבל לא כן אם חברי הועד הפועל יהיו נבחרים על־ידי חברי השכונות הציוניות ויהיו אחראים לפני בוחריהם. בחירה דימוקראטית זו תקרב את ההנהלה אל העם ותעורר התענינות יתירה בהסתדרות הציונית.

הדר"ר סטיפן ווייז הציע לדחות את שתי הריזולוציות ותחת זה לבחור בועד של תשעה. על הועד הזה לחקור את המצב הנוכחי ולהציע תקנות לועד הפועל לא יאוחר מראשון לאפריל. הרב בנדזשאמין, מר אלפרט והשופט גולדין תמכו בהצעתו של הד"ר ווייז.

בטרם שהחלה ההצבעה ניתנה רשות הדבור למר כהן, מציע הריזולוציה של הרוב, לד"ר ס. ווייז ולמר עמנואל ניומאן, מציע הריזולוציה של המיעוט.

מר ניומאן, המנהיג של האופוזיציה, דבר ברגש ובהתלהבות בזכות הריזולוציה של המיעוט ואמר, כי הגיעה העת להכנים את רוח הדימוקראטיות גם במחננו. מחנה הציונים, המתאמרים בכבודה. עלינו לדבר מעט ולעשות הרבה. אנחנו, המוני הציונים, צריכים להשמיע

את קולנו ולהוות את דעתנו במהלך עבודתנו הלאומית לפחות פעם בחודש. טענותיהם של מתנגדינו, כי פזיזים אנחנו במעשינו, אינן צודקות. הציונים דנו בתקנות שאנו מציעים במשך כל הקיץ. לא אנחנו, אלא מנהיגינו נמהרים במעשיהם. בועידה האחרונה קבלו צורה הדשה של הסתדרות, עיקרים שישמשו יסוד לקונסטיטוציה העתידה למדינת היהודים, שנויים ראדיקאליים במהלך חיינו, בלי ישוב דעת ועיון רב. איש לא האשים את מנהיגינו אז על פזיזותם. מנהיגינו מניחים תמיד אבני־נגף על דרכנו בשעה שאנו באים בהצעות ותקנות. רוצים הם להפריע את מעשינו לטובת האורגאניזאציה שלנו. הגיעה השעה לתקונים ואל לנו להיות מוגי־לב.

לפני ההצבעה הודיע היושב־ראש, כי בכדי לשנות את הקונסטיטוציה דרושים שלשה רבעי דעות.

261 צירים הצביעו נגד הצעתו של הד"ר וויז. 237 הצביעו בעד ההצעה.

309 צירים הצביעו בעד הריזולוציה של מר ניומאן ורק 182 הצביעו כנגד. היושב־ראש הודיע, כי התקנות לא נתקבלו, מפני שחסרות 17 דעות לשלשה רבעים.

נתעורר רעש באולם. הצירים דרשו הצבעה על־ידי קריאת שמות הצירים. משום איחור השעה נדחתה ההצבעה ליום המחרת.

אספת־עם.

בו בערב נערכה אספת־עם גדולה ונהדרה באולם המפואר של התיאטרון „אודיטוריום". קהל גדול של חמשת אלפים איש מלא את התיאטרון מפה לפה. מאק היה היושב־ראש והנואמים היו: הד"ר ס. וויז, הרב צבי מאסליאנסקי, יעקב די־האז, הפרופיסור פליקס פראנקפורטר והד"ר ה. פרידנוואלד. הקבוצה „זמרה" נגנה מנגינות עבריות. הנואמים דברו על הגשמת הרעיון הציוני ועל חובתם של המוני עמנו ברגע ההיסטורי הזה. דבריהם עשו רושם נמרץ על כל הקהל הגדול.

יום ה. אחרון לועידה.

— ישיבה —

הישיבה השמינית נפתחה על־ידי ל. ליפסקי.

הד"ר ה. פרידנוואלד, יושב־ראש הועד לשאלות ארץ־ישראל, הציע את אלה ההחלטות:

א) ההסתדרות הציונית הכללית תמצא את האמצעים הנחוצים, בכדי להביא יהוסים מסחריים וכלכליים בין ארץ־ישראל, ארצות־הברית וארצות אחרות.

ב) ההסתדרות הציונית הכללית צריכה למנות ועד לדון בשאלת הגירה המונית לארץ־ישראל בעתיד הקרוב.

ג) ההסתדרות הציונית האמריקאית תתמוך בחברת „אהוזת־ציון" ברכישת קרקעות בארץ־ישראל.

ד) ההסתדרות הציונית תעשה כל מה שביכלתה לבער את המחלות בארץ־ישראל ולהנהיג תנאים היגייניים.

ה) ההסתדרות הציונית הכללית תמצא את האמצעים הנחוצים, בכדי לישב רון ל„הדרה" בארץ־ישראל. יתרת זה תשתדל להביא תנאים נאותים להתישבות עצמית על־ידי עבודה.

ו) ההסתדרות הציונית תתן את היכולת לליגיונרים העברים להתישב בארץ־ישראל, אם רצונם בכך.

מר פ. שווייצר, יושב־ראש הועד לכספים, בקר את אופן הנהלת החשבונות בשנה העברה. הפזרנות היתה גדולה יותר מדי. הוא הציע, כי ועד של חמשה ישגיח על הנהלת החשבונות ואופן הוצאת הכספים.

מר ה. ל. מייטיס, יושב־ראש הועד לעתונים הציוניים, הציע את ההחלטות האלה, שנתקבלו ברוב דעות:

א) הועידה תבחור בועד של תשעה, שמטרתו תהיה ליסד חברה להוצאת עתון ציוני יומי ביהודית. ההסתדרות הציונית איננה מקבלת על עצמה שום אחריות כספית בהוצאת העתון. החברה להוצאת העתון שתוסד, צריכה לקבץ את הסכומים הנחוצים, על־ידי מכירת מניות, בהשתתפות הועד של תשעה. כל הפרטים צריכים להיות מעובדים לא יאוחר מראשון לחודש יאנואר, שנת 1920.

החלט למסור את ענין בחירת הועד של תשעה לועד הפועל החדש.

ב) הירחון הציוני האנגלי „המכבי" יהפך לעתון שבועי.

מר נ. קאפלאן, יושב־ראש הועד לשאלות ההסתדרות הציונית באמריקה הודיע, כי הועד התפשר עם ההנהלה והציע החלטה זו:

א) הנהלת ההסתדרות הציונית באמריקה תמסר לועד פועל. רוב חברי הועד הפועל יבחרו באופן ישר על־ידי חברי השכונות הציוניות. הועידה הבאה תחליט בנוגע לזמן ואופן הבחירות. הועד הפועל החדש צריך לעבד את כל פרטי הבחירות לא יאוחר מראשון להודש אפריל, 1920.

ב) הועידה תבחר בפקידים האלה: נשיא־הכבוד, נשיא, שני סגנים, גזבר וסגן גזבר.

ג) ועד ההנהלה יהיה מרכב מאלה הפקידים: נשיא־הכבוד, הנשיא, שני סגנים, הגזבר, סגן הגזבר, המזכיר לועד הפועל, המזכיר לעניני ארץ־ישראל, המזכיר להסתדרות, המזכיר להנוך והמזכיר לכספים. המזכירים יבחרו על־ידי הועד הפועל.

החלטה זו, שהיתה מעין פשרה בין ההנהלה והאופוזיציה, נתקבלה בהסכם כל הדעות.

נתקבלה החלטה להודות לפקידי העיר שיקאגו ולתושביה, וביחוד לציוני העיר בעד קבלת הפנים היפה שערכו לצירים.

נתקבלה גם־כן החלטה, כי ההסתדרות הציונית תתמוך בקבוצה „זמרה" ותעזור לה להוציא את מטרותיה אל הפועל.

די־האז הציע את התקציב לשנה הבאה, שעולה לשלשה מיליונים דולארים.

התקציב.

בשביל ההסתדרות הציונית הכללית ומלאכות הציונית בארץ־ישראל — —	1,642,615 דול.
בשביל שליחת מומחים לארץ־ישראל	50,000 "
בשביל יסוד לאבוראטוריות לכימיה ותעשיה בארץ־ישראל — — — — — — —	25,000 "
בשביל יסוד קרן לטובת ההסתדרות הציונית בפולניה, רומיניה וכו' —	150,000 "
בשביל ההסתדרות הציונית האמריקאית	550,000 "
בשביל יסוד קרן לחסכון — — — — —	250,000 "
בשביל הוצאות התעמולה השונות	250,000 "
בסך־הכל	2,927,615 דול.

החלט למסור את התקציב לועד הפועל שיבחר.

הבחירות.

פקידי ההסתדרות.

לפקידי ההסתדרות הציונית באמריקה נבחרו פה־אחד ומתוך תרועות רצון: לואיס ד. בראנדייס — נשיא־הכבוד, השופט יוליאן וו. מאק — נשיא, הד"ר ה. פרידנוואלד והד"ר סטיפן וויז — סגנים, יעקב די־האז — מזכיר לועד הפועל, לואיס ליפסקי — מזכיר להסתדרות, מרת הינרייטה סזולד — מזכרת לחנוך, מר פ. שווייצר — גזבר ומר וו. מאייר — לסגן גזבר.

חברי הועד הפועל.

לפי התקנות, הקיימות עדיין, מספר החברים של הועד הפועל הוא 40; מהם 18 מניו־יורק ו־22 מערי־השדה. החברים שנבחרו לועד הפועל הם —

מניו־יורק: ש. אבל, ראובן בריינין, מרת י. פילז, ב. פלקסנר, ה. גאנז, אב. גולדברג, פרופיסור ר. גוטהייל, ד"ר י. קרימסקי, מ. מרגליות, צ. ה. מאסליאנסקי, עמנואל ניומאן, ב. ג. ריטשארדס, ל. רובינס, ברנארד רוזנבלאט, מ. רוטנברג, י. שפריירגן, נתן שטרוים, פרופיסור ה. קולין וו. הסין.

מערי־השדה: שיקאגו — השופט ה. פאס, אנטונוב, מ. שולמאן, נ. קאפלאן, רוברט סזולד; בוסטון — ל. קירשטיין, הד"ר מוריסון, ש. וואלדשטיין; פיטסבורג — מ. אבנר, ש. רוזנבלום; פילאדלפיה — ד"ר י. הלר, ש. שימל; באלטימור — י. ברוידי; פרובידנס — ה. קוטלר; בופאלו — הרב אבן; סינסינאטי — מ. פיטשהיימר; ס"ט־לואיס — מ. גולדמאן; וואשינגטון — פליקס פראנקפורטר; מיניאפוליס — ד"ר י. גורדון; ניו ארליאנס — הד"ר מ. הלר; סאן פראנציסקו — ד"ר מ. מאייר; קאיאנה — ד"ר פריין; דולאס — י. רוזנפלד; נורפולק — י. זאקס; גרין־ביי — וו. סויבר; קליבלאנד — הרב א. סילבר; ווילמינגטון — ל. טאפקיס.

נעילת הועידה.

הועידה הציונית האמריקאית, העשרים ושתים, נגמרה ביום ה', בשעה השתים־עשרה בערך בלילה, מתוך התרוממות הרוח והתלהבות, בשירת שירים עבריים שהשאירו רושם אדיר על כל הצירים. על־פי דרישת הקהל נאם מר ראובן בריינין את נאום הנעילה בעברית.

אספות ומועצות שונות.

הדסה.

הסתדרות הנשים הציוניות, „הדסה", ערכה במשך זמן הועידה ישיבות אחדות להברותיה. הד"ר יוסף קרימסקי, ששב זה לא כבר מארץ־ישראל, בתור חבר הקבוצה המדיצינית, מסר דין־וחשבון מפורט מפעולות הקבוצה. הוא בקר את העומדים בראש הקבוצה בתור אנשים בלתי־ראויים לתעודתם זו. מרת הינרייטה סזולד, הנשיאה של „הדסה", הסכימה לדברי הד"ר קרימסקי והבטיחה לתקן את המעוות. ביום ד' בבוקר סדרו החברות של „הדסה" תהלוכה באוטומובילים ברחובות העיר שיקאגו.

אלה נבחרו לשנה הבאה: נשיאה — מרת הינרייטה סזולד, מזכירה — מרת י. דאנציגר, חברות ועד הפועל — מרת פרומנזון, מרת וויינהיים, מרת גרינפלד, מרת דזשקובס ומרת סובל.

יהודה הצעיר.

ביום א' היתה מועצה למנהלי אגודת „יהודה הצעיר" בתיאטרון „אידיטוריום". נאמו: הד"ר י. כהן, ת. כהן, מרת הינרייטה סזולד, עמנואל ניומאן ומזכיר „יהודה הצעיר" י. באריכבקי. הוחלט להציע תכנית של עבודה לפני הועד הדנין.

הסטודנטים הציונים.

הציונים, תלמידי האוניברסיטאות, ערכו נשף ומשתה ביום ג'. בנשף השתתפו: הפרופיסור ג. דייטש, הרב מ. הלר, הפרופיסור ה. קולן, מ. לווינטהאל והפרופיסור ל. שארף. נבחר ועד שישגיח על העבודה הציונית באוניברסיטאות במערב־הסתיכון.

בית־הדפוס „ירושלים".

ביום א' בערב היתה אספה חשובה למתענינים ביסוד בית־דפוס גדול בירושלים להוצאת ספרים. השתתפו כמאתים צירים. החליטו להתחיל בתעמולה נמרצה בין הציונים למכירת מניות בית־הדפוס. המתחיל בתנועה הוא ה. זייטליך.

אספת המהנדסים הציוניים.

המהנדסים הציוניים, שהשתתפו בועידה, ערכו אספה ביום א' בערב ב„אולם הירוק" של המלון המפואר „קונגרס". בין המשתתפים באספה היו מהנדסים מפורסמים מכל חלקי הארץ. דנו בשאלות הנוגעות לארץ־ישראל ועיבדו תכנית מסוימה לעבודה בשנה הבאה.

אספת רבנים.

ביום ג' בבוקר היתה אספה לרבנים, צירי הועידה הציונית. כחמישים רבנים השתתפו באספה. הוחלטו ליסד אגודה של רבנים ציוניים.

תְּפִלָּה וּמְחוֹלוֹת

(מרשמי הועידה הציונית בשיקאגו).

מאת

ש. ב. מקסימון.

שבת זו,של הועידה הציונית העשרים ושתים, קבלתי פניה בתפלה ולויתיה במחולות. לתפלה הייתי עד־שמיעה בבית־כנסת ריפורמי אחד, שנתחנך אותו ערב ברוב פאר; והמחולות שמשו הקדמה לועידה השנתית של ציוני אמריקה. וכמו בחנופת־ה„היכל", כן בפתיחת הועידה, נפלה טעות יסודית — „דבר והפוכו".

נושא הדרשות בהיכל הריפורמי היה — הציוניות. רוב הרבנים הדורשים — חוץ מרב העדה ההיא עצמו, שהוא אחד משלנו שנשבה למחנם — פתחו בשלילת הציוניות וסיימו בה. דבר זה טבעי הוא בשעה זו, שהתנועה הלאומית נתגלתה במלוא־קומתה, עד שאין מתנגדיה, התקיפים של יום אתמול, יכולים להגיע לקרסוליה; כי מה יעשו אלה, אם לא ישככו חמתם במלחמת־שפתים?... עד כאן — המעציב; מכאן ואילך — המגוחך: כי לא בדרשות בלבד, אלא גם בתפלות נלחמו בנו שם. בתפלה אחת, שחוברה לכבוד אותו ערב על־ידי הרב המתפלל, הפיל שליח־הצבור תחינתו לפני הקדוש־ברוך־הוא שיצילהו, אותו ואת קהל הנאספים — לרבות כל המוסרים נפשם ונפש עמים על תעודת־ישראל — מן הציוניות. וכדברים האלה יצאו מפיו: „— — — ויהי רצון, שננצל מן הטעות, ונהיה נאמנים לאל אחד, לארץ אחת — ולא לארץ הרחוקה מאתנו — ולדגל אחד". וה„לא" שבתפלה הוטעם הטעמה מיוחדת, ב„א" רבתי.

מה רשאי ומחויב ההגיון הישר להוציא מתוך תפלה כזו?

המסקנה ההגיונית היא, שלפי דעת מחבר התפלה הלז, אסור לו לאדם להיות נאמן לאלהיו, לאומתו, לארצי ילדותו. כי מאחר שהכל תלוי בקרבת־מקום בלבד, הרי אין שום יסוד לברית בת־קיום בין האדם וספירתו הרוחנית; אלא אלהי המדינה שנכנסתי לתוכה בבוקר הוא קוני, והאומה שסעדתי על שלחנה בצהרים היא אמי, והאבן שהנחתי עליה ראשי הלילה היא מולדתי, והדגל שנתקלתי בו ברגע זה אליו אשתחוה. ולמחר, עם שנוי מקומי, הריני מחליף גם את אלהי ואת אומתי, את ארצי ואת דגלי באחרים, הקרובים אלי הרבת־מקום באותה שעה.

תורה זו, עם כל מדת ההריסה שבה, תורה היא; ילכו בה כל מחזיקיה באמת. אבל מה נעשה — ואין כאן אמת, אלא זיוף; והזיוף בא מתוך זוונה של אותה תורה לתפלה — מין בשאינו מינו. הן מי שמודה בתורה זו, שולל מיסוד הרוחני שבחיים את כח־המהווה שלו; כופר הוא במציאות הנפש הלאומית ומעמיד את כל ישותה על הארץ, על יסוד הגשמיות. ומי שהגשמיות היא לו יסוד־עולם, — מה לו ולתפלה, שכל עיקרה היא השתחררות זמנית של הרוח מן השעבוד לחומר? — — —

ואחרי התפלה — מחולות; הלא הם המחולות של הציונים.

לחוקר הזיונות החיים יש פה מקום להתפלא בכלל על החבור המשונה הזה, של יצירה ומחולות. באוצר־הרעיון האנושי יש זכר למחול־המות; אך זר הנו המושג של מחול־החיים; הלידה, וכמוה כן כל יצירה, באה מתוך חיל, ולא מתוך מחולות. ובכן, מופרך הכיר זה מעירי. אירב, נגיה הקירה זו הכפלית ונדין בפרט, ב„דבר והפוכו" שנתגלה בפתיחתה של הועידה הציונית. תנועה כתנועתנו, הבאה להרוס את ההווה בשם העבר והעתיד, בהכרה שיסודה הוא הרוחניות; תורה המלמדת שנשמת אומה, כמין שקבלה צורה, עלולה להתקיים גם בגולה כל זמן שהיא יושבת עגונה ושואפת לשוב למקורה, — תורה כזו תורת־אצילות היא. ויום חגן של תנועה כזו ותורה כזו יפתח במחולות!?

אין זאת אלא ש„חלוף היוצרות" קרה כאן, בשתי החגיגות גם יחד: אותו הרב המיתקן, הכופר במציאות נפשנו הלאומית, מוטב היה שיניח מן התפלה ויפתח את חנופת־ההיכל — במחולות; ולהפך, ההסתדרות הציונית, המבשרת הרביא גאולה השבינתני, ראוי היה לה שתפתח ועידתה בתפלה.

ואני, אילו היה חלקי עם הנושאים תפלה על שפתותיהם, הייתי פותח את הועידה הציונית העשרים ושתים בתפלה במקום מחולות, ובתפלה מעין זו:

שומר ישראל, שמור את גחלת תקותנו מרוחות קרים; לאויביה הניחה, כי הללו רוקדים כנגדה ואינם יכולים לנגוע בה.

שיקאגו, שלהי אייר תרע״ט

רְשָׁמִים מֵהַוְּעִידָה הַצִּיוֹנִית

מאת

ר. ווייסמאן.

לפני פתיחת הועידה.

ועידת בר תפיצית ישראל באמריקה. באים צירים ממזרח ובאים צירים ממערב. אלה באו עם נשותיהם ובניהם ואוטומוביליהם ואלה באו ורק מקלותיהם ומטפחותיהם בידיהם. ציוני מדינות־המזרח — רובם הם ציונים, וחלק גדול מהם לאומיים בעלי הכרה עמוקה ועברים נלהבים. ציוני המערב רובם ככולם הם „זאוניסטים" והרבה מהם — אפילו בשם זה אי־אפשר לכנותם. „ציוני באלפור" הם, וציוניותם באה לידי

גילוי מפקידה לפקידה, כלומר: מועידה לועידה. ציוני המזרח התמרמרו על ההנהגה על שקראה לועידה זו בשיקאגו, אולם בועידה זו יוכחו, כי אם כונת ההנהלה לא היתה רצויה, הרי הפעולה בעצמה ותוצאותיה רצויות ומועילות מאד: זאת תהיה הועידה הראשונה, שהמזרח והמערב יפגשו והשפעת הראשון על השני התחילה כבר להיות ניכרת. לעת־עתה, לפני הפתח הועידה, תהום גדולה רובצת בין ציוני המזרח והמערב. הראשונים מתווכחים ומתפלפלים, מדיינים ומתנגחים, עושים הכנות להסתערות על ההנהגה ומעשיו, עורכים אספות חשאיות ומתלחשים, מכינים תכניות מפורטות לכל ישיבה וישיבה. האחרונים מטיילים להם בהרחבה ובמתינות על־פני מסדרונות המלון „קונגרס", עוברים ממקום למקום וסיגארותיהם העבות בפיותיהם, פורסים בשלום הגיאים הסדרנים הידועים להם, מתעכבים לרגעים על־פני קבוצות הצירים המזרחיים המתלהבים, מטים אוזן לשיחותיהם, מעירים הערות לכאן ולכאן מתוך מנוחה נפשית ושלוה גופנית, שואלים כפעם בפעם, אם „הוא" יחיה ישתתף באמת בישיבות, אם ישמיע באמת את קולו, נהנים על התשובות החיוביות, מתעגמים קצת על תשובות שליליות, מתעוררים על ה„קנאה והשגעון" של הצירים, המביעים את אי־שביעת רצונם בההנהלה, ובלבם הם נהנים על ש„מפריעי הסדר" האלו יחוללו תנועה וסער בישיבות. הנה גם בנות „הדסה" השקטות והשלוות. והנה גם הפרחחים, צעירים וצעירות של „יהודה הצעיר". גם הראשונות וגם האחרונים אינם שמים לב להשיחות והויכוחים והפלפולים מסביבם. בפני אלה הכל ברור ומחוור ובטוח. יש להם, תודה לאל, מפקחים ומנהלים, הללו יחשבו כבר את מחשבותיהם ויעשו את הפעולות הדרושות... הנה גם הרבנים, מהם בעלי זקנים לבנים וארוכים, מהם — גזוזי־זקן ומהם גם מגולחים למשעי ומגוהצים. על פני כולם מרחפת רוח חגיגית וגם מעיניהם נשקפת שלוה פנימית וגם הם אינם מעבידים את כלי מחשבתם. סוף־סוף הרי חוסים הם בצל כנפי הסתדרות תקיפה ועשירה, שמצודתה פרושה כמעט על כל כנסיות ישראל באמריקה ובראשה עומדים בעלי־בתים חשובים. גבירים אדירים, שופטים מהוללים ופרקליטים מפורסמים, קרובים למלכות, אמריקאים מלידה ומבטן, וכי מילתא זוטרתא היא?...

משוטט אתה בין המוני הטיפוסים הצירים השונים והנך רואה בחוש את הריקניות הגדולה שבלבם ובמחם. קורא אתה בעיניהם חוסר ידיעה בטיב המצב הנוכחי. אפסות כל בטחון בהצלחת כל מעשה גדול ואף־על־פי־כן אינך מכיר בהם שום רגש עגום, מרירות או יאוש. הנך מכיר בזה, כי גם בלבך אין סימן של רגשות כאלה. בעמקי נפשך הנך מרגיש, כי באנו עד משבר, כי השעה גדולה מאד, כי עבודה ענקית לפנינו, כי צריך לברוא יש מאין, כי צריך להתחיל הכל מבראשית, ובעמקי לבך אינך מאמין, כי מוכשרים הם כל האנשים האלה לעשות גדולות. לא. יודע אתה ידיעה מוחלטת, כי אינם ראויים האנשים האלה לשעה הגדולה הזאת. ואף־על־פי־כן אין בך שום רגש של מרירות או יאוש. רק אפאטיה תוקפת אותך והנך שואל את עצמך: בשל מי ובשל מה הוא כל הרעש והתנועה והמרוצה מסביבך?

ההנהלה יראה את האופוזיציה, זוממת מזימות לחסום את דרכה, לספל את עצותיה. האופוזיציה לוטשת כלי־נשקה, מתכנסת בחדרי־חדרים, מודדת את כחותיה, מלאה תאות המלחמה, מצפה בקוצר־רוח לפתיחת הועידה; והמוני הצירים, אלו האנשים התמימים ששמעו ולא ידעו מה שמעו, מחכים רק להמראה הגדול שיתגלה לפניהם, כשיעלו על הבימה גדולי הארץ ויגלו חדשות ונצורות, וכשישובו לעריהם הרחוקות והנדחות, יתכנסו מסביבם בני עריהם והחומר שיוציאו מכאן יהיה תוכן לשיחות לשבועות והחדשים בערבי החורף הארוכים.

ובשיקאגו העיר אין בה אף סימן של חגיגה עממית יהודית. הועידה היא בטבורה של שכונת המסחר והתעשיה, והחומות הגבוהות והמחסנים הגדולים — על הכל פרוש רוח החול והמעשה והעסק.

* * *

מוצאי שבת. כולם נוהרים אל הקסרקטין הגדול. שם נשף המחולות. אלפי צירים, זקנים וצעירים, בחורים ובתולות, ממלאים את האולם הגדול. רעש והמולה. מוסיקה ומחיאות. פגישות, ברכות־שלום. שיחות חטופות וקטועות. הנך פורש לך לפנה רחוקה. הנך עומד מסתכל בהמוני המרקדים והנך רואה, כי לבותיהם אינם אכולי ריקניות ושעמום כל עיקר... יש ענין ממלא את כל הלב, מרתיח את הדם, יש תענוג והנאה... הציוניות, העבריות, — לא תענוג ולא הנאה הן נותנות. מקדירות הן את הפנים, מקמטות את המצח, מעלות על לבך רק צרות ופגעים. והתקוה לעתיד היא כה חורת, כה עמומה ועגומה. — ואלה ההמונים, מה להם ולתקוה זו? חטוף והתענג, חטוף וטעום מחיי השעה המתוקים...

אולם גם שם, באחת הפנות, מתכנסת חבורה קטנה של קמיטי־המצח ועגומי־המבט ואפשר גם השוטים שבהמון הגדול הזה. מתכנסים הם צפופים ואיזה רוח חדשה עברה... האחד פותח „יה חי לי, לי..." השני נספח אחריו, השלישי תומך בהם. ראשונה נשמעת השירה מתונה, זהירה, בהולה, חרדה ועלובה. דומה, כי האנשים הבודדים האלה יראים הם להעליב בשירתם היתומה את ההמולה העליזה והיהירה שמסביב וכאילו מרגישים הם את בדידותם ומיעוטם בפני ההמון הצעיר, הגדול, החוגג והעליז הזה, — אולם לאט־לאט קולם הולך ומתגבר, הזמרה נעשית בטוחה, עזה, רמה, הארמונית, העינים מביטות בגאוה ועוז, הקומות מזדקפות. והנה גם באליקינד חביבנו... מנצח על המזמרים. הקולות מתגברים... הלבבות מתלהבים... וקולות אדירים וסוערים מיתפים על־פני מרחבי האולם. „פה בארץ", „וטהר לבנו", „אל יבנה הגליל"...

הכנופיה מתגדלת, נעשית בני הכפרים והעיירות — הצירים »

„הדסה" ופרחחי „יהודה הצעיר" — הם עומדים נדהמים ותמיהים. כלי־הזמר מישתתקים לרגעים — והזמרה העברית היא השלטת היחידה בכל האולם הגדול. הצירים „הפראים" מתלהבים, אזנם לא שמעה עוד כזאת... הלא גם הם ילידי רוסיה, אוקראינה ופולניה, אבל גרי־אמריקה הם עשרות שנים. הלב נאטם, הרגש קהה. עבודה אחת יש להם — לצבור ממון. וכאן — לבותיהם נפתחים... נזכרות נשכחות... העיירה מעבר לים... החדר... ה„קלויז"... סערה גדולה בלבם... הם פוערים פה... רוצים גם הם לזמר... רוצים לצעוק ולהכריז, כי גם הם יהודים הם... כי גם הם לבם ער וחם... רוצים הם, אבל אינם יודעים במה להתחיל ואיך להביע את סערת לבם... נשמתם היהודית הקבורה במחבואי לבם נחלצת ממסגרותיה... שואפת להתפרץ — ואינה יודעת איך... אולם העינים נוצצות ורטובות ובת־צחוק מאירה, יהודית, על פניהם... ושפתותיהם נעות ואינם יודעים מה...

וכשישובו היהודים הללו לעריהם הנדחות ולמסחרם הרגיל, יזכרו כפעם בפעם את הכנופיה הנפלאה והזרה באולם הקרסקטין וגעגועים ערבים הדשים יתוספו בלבב. וכשיתגברו הגעגועים האלה, יאמרו לנשותיהם: „אכן יש עוד יהודים בעולם ואנחנו לא ידענו"...

הפתיחה.

התיאטרון הגדול והנהדר. כארבעת אלפי איש. יש של אנשים. מקהלת ה„זמרה" פותחת במנגינות עממיות. והמנגינות הן ערבות ומתוקות וחודרות עד עמקי הלב. דמעי עינים נוצצות ונרטבות. מפטרוגראד באה המקהלה, ונודדת היא זה חדשים ושנים, דוגמת עם ישראל כולו. ומביאה היא ברכת שלום מאחיך מעבר לים — ומחשבתך מתחילה תועה על־פני ערבות אוקראינה ויערות פולניה ועיניך רואות את אלפי אחיך הנהרגים והנישחטים והמועקים... והנך מסתכל מימינך ומשמאלך ורואה אלפי יהודים לבושים הדר, מקושטים ושבעים וצוהלים. ואיזה רגש כושה עז וצורב, או איזה רגש אחר, שאי־אפשר לכנותו, תוקף אותך, והנך מוריד את ראשך, וקולות המנגינה חודרים לאזניך וצורבים את נשמתך. ומתוך השתיקה העמוקה הממלאה את כל חלל ההיכל הזה הנך שומע את הקולות והילולות של אחיך המעונים וסערת מחשבות ורגשות נושאת אותך כמו בחזיון לילה ואינך יודע את נפשך...

החזיון עובר ונעלם... מחיאות־כפים סוערות... הנך כמו מתעורר משנת בלהות... נושא אתה את עיניך אל הבימה והיושב־ראש מדבר: „ארץ־ישראל", „בריטניה הגדולה", „ווילסון", „תחיה", „בנין", שרים „התקוה". מזכירים שמות גדולים, עוד הפעם „התקוה" — והכל נגמר וכה יבש.

תורה לתפלה — ...ה הראשונה של ה„אופוזיציה" — זו, שולל מיסוד הרוחני, זוכר אני את הפתיחה בפיטס־בורג — כופר הוא במציאות ... הוא נכנע, משועבד כולו, „המון" בכל המובן הגם של המלה. ההנהלה היושבת על הבימה היתה עזה, חוגגת, בוטחת, גאה, מצוה ומושלת — ועכשיו? — ההנהלה רפה וחלקה כשמן, עינים תועות, תנועות של אי־מנוחה, נוחה לפיים ולרצות, להטות אוזן ולהכנע. ה„המון" הוא גדול גם פה, ואולי גדול במספרו מפיטסבורג, אבל יש „מועט" מאורגן. ואם איננו מאורגן עוד כל־צרכו ולכל חוקותיו, הרי בעל הכרה הוא, יודע את אשר לפניו, מלא תאות המלחמה והנצחון, והמועט הזה הוא האופוזיציה.

ההזדמנות הראשונה להופעתה באה. מציעים מתוך הבימה, כי יהיה יושב־ראש ל כ ל הישיבות. והנה אחד קם וקורא: „ל א!" ודבריו נשמעים בכל מלוא חלל האולם, ודוקא ב א י ד י ש, והם מתקבלים בכבוד ובמחיאות־כפים. השני קם ותומך בהם. גם אליו רוחש הקהל כבוד — אולם סוף־כל־סוף מנצחת ההנהלה בענין זה. האופוזיציה נוחלת את מפלתה הראשונה. אבל היא אינה מתרגשת כל עיקר ואינה מצטערת אף במעט. העיקר כי קול האופוזיציה כבר נשמע. והעיקר כי הביאה את ההנהלה לידי טרדת הנפש... ועוד עיקר גדול, כי לא לשם קנתור ונצחונות ופניות פרטיות עושה האופוזיציה מה שהיא עושה, כי־אם רצון פנימי ועז מפעם בלב חבריה לשנות את פני ההנהלה בצורתה עכשיו, ואם אי־אפשר לשנות — לכל הפחות צריך להשתדל לתקן עד כמה שאפשר. ההנהלה מרגישה בכחה הפנימי ה מ ו ס ר י של האופוזיציה והיא רוחשת כ ב ו ד לה והיא מתחילה מתכוננת אל המצב...

נשמעים דינים־וחשבונות מפי מזכירים, דברים קטועים, חטופים. אין התלהבות, אין שום התרוממות־הרוח, אבל מודיעים, כי תשמע ברכה עברית מאת ר א ו ב ן ב ר י י נ י ן. הקהל מתעורר ומתלהב.

ברכה קצרה, אבל המלים הן בשפתנו העברית והתוכן הוא תוכן יהודי עז ולבבי, ושוב רוח ציוניות אמתית, רוח מזרחית, חמה וסוערת, נשבה בין הקהל הגדול.

עוברים אל סדר העניינים. שארית הישיבה נעצרת. והערות להערות. הישיבה היא חילונית, פשוטה וקולנית. לא ישיבה כזו היתה צריכה להיות הישיבה הראשונה של ועידה היסטורית כזו, ואף־על־פי־כן הנך מרוצה ממנה, ודוקא מפני שאין בה אותה התגיגיות וקריאות ה„הידד" וההמולה שבפיטסבורג. גם פה ישנם צירים ואורחים ומאות, המתרגשים קמים ממקומותיהם להשמיע שם אדון פלוני וגביר אלמוני, ויש שגם מתחילים לשיר „התקוה" למשמע שמות כאלה, אבל יש גם מספר גדול של צירים, שרק רעיון גדול בלבם לראות את הציוניות הפנימית, העמוקה, המנצחת.

וכה נגמרה הישיבה הראשונה.

רְשָׁמַי בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

מאת

פרופיסור אלפרד א. צימרן.

הפרופיסור צימרן, אשר ליוה את השופט בראנדייס ואת מר דיהאז על דרך בקורם בארץ־ישראל, אינו יהודי לפי מוצאו בלתי אם למחצה. עם כל זאת התענין מיכבר בתנועה הציונית. כיום הוא חבר לועדה היועצת, אשר נוסדה זה לא כבר על־ידי ההסתדרות הציונית. עד הימים האחרונים היה חבר למחלקה הפוליטית אשר למיניסטריון הבריטי לעניני חוץ.

צימרן ידוע בעולם המדע בתור חוקר דברי ימי יון ושפתה. הוא חבר ספרים חשובים במקצוע זה. אחד המשובחים שבהם הוא ספרו על „חיי המדינה ביון העתיקה".

בזה אנו נותנים את המאמר, אשר כתב בהיותו בדרך מארץ־ישראל לאירופה).

כשהגדתי לידידי הד"ר שמריה לוין, כי הנני הולך ללוות את השופט בראנדייס בדרכו לארץ־ישראל, היה לבו מהסס, שמא ישפיע בקור־חטוף בארץ־ישראל, בתקופת הקיץ, לרעה עלי. „ארץ־ישראל — כה אמר לי — אינה מושגת ל כ א ו ר ה; צריך לעבור בה לארכה ולרחבה". הוא הפציר בי לשהות בארץ לפחות שני חדשים, למען אוכל להוציא משפט נכון. והנה לרגלי תנאים שונים, בלתי־צפויים מראש, עשיתי בארץ־ישראל רק ששה־עשר יום, ובכל זאת נוכחתי לדעת, כי כל אלה אשר ראו את הארץ בכל יפיה בתור האביב, עלולים להמעיט את הקסם אשר תמסוך גם בחרבוני קיץ על הזר הבא לראותה.

רשמי הראשון והחזק ביותר הוא, כי ארץ־ישראל אינה רק מולדת עם סגולה — היא עצמה הנה ארץ סגולה. הטבע וההיסטוריה התלפדו כאחד, למען עטה את הריה ואת חופיה קסם מיוחד, אשר כמוהו לא ראיתי בארצות בלתי אם בארצות הירדעות ביפין. דומה, כי כל שעה משעות היום והלילה אוצלת הוד מיוחד ויפעה מיוחדת, עד כי הנוסע רגעי־בקורו ספורים, הם על כל רגע שהוא נאלץ לבלות בעינים עצומות.

מרגלא בפי חכמי המערב, בני אספקלריה יהודית, האוהבים לבנות בחדר־עבודתם תורות כלליות על עמים החיים אתנו היום, כי היהדות והיונות הן אשר השפיעו על התרבות החדשה והן אשר צרו את צורתה. היונים נתנו לעולם את היופי בלי דת והיהודית — את הדת בלי יופי. מי אשר ראה את היהודי בארצו, מי שקורא את התנ"ך ותמונת הארץ לנגד עיניו — לא יוסיף לתמוך בהשקפה הזאת. ארץ־ישראל יפה מיון וירושלים מקסימה מאתונה ונפלאת ממנה. ואם ישוב תנתן לרבבות הגנונים העברי להתפתח בארצו הטבעית וההיסטורית — ודאי עוד יתן לעולם יצירות יופי, הנאות לארץ אשר השרתה את שכינתה על מזמורי דוד ועל חזיונות ישעיהו.

הרושם השני, המלוה אותי בשובי מן הארץ, הוא: העזובה. מאות שנים של אי־משטר גרמו לחורבן הארץ, שיכלה להיות, והיא צריכה להיות בעתיד, ארץ מיושבת, ארץ חיה ועשירה. הבא כיום ממערב אירופה לארץ־ישראל ומשווה אותה לתנאי המערב — תוקף אותו היאוש. אחת מתוצאות ממשלה פגומה היא, כי תושבי הארץ הרים מאמין בבהית עצמם ומתהלכים ליחס בבחינה פאטאליסטית את כל מגרעות ארצם לטבע ולא לאדם. מי שבא מן החוץ לארץ־ישראל ויודע את כל אשר נעשה בעזרת השיטות המדעיות החדשות בפאנאמה ובמקומות אחרים הלקויים בקדחת, שומע בתמיה ובחמלה את ארץ־הישראלי דובר על „קדחת". לתושב ארץ־הישראלי אין ה„קדחת" בלתי אם דבר טבעי, התופש מקום בחיי יום־יום שלו. כל הכתות וכל המפלגות יכולות וצריכות להתאחד במלחמה נגד הקדחת ובעבודה להבראת הארץ, כי כל עוד לא תוכשר הארץ לישוב ולא יוצרו תנאי־חיים רצויים ליושבי השרון והעמק — אך לעג־לרש יהיה החלום על העתיד המזהיר.

ועוד רושם, רושם נעים, נשאתי עמי מארץ־ישראל. בכל שדרות הישוב ראיתי שאיפה לחיים פורים, לחיים עצמיים. גבורת השאיפה לאיניציאטיבה רחבה ולעזרה עצמית. את הרושם הזה קבלנו לא רק במושבות, כי־אם גם בערים. ההתאמצות לחיים חדשים עם אפקים רחבים, השלטת בקרב המפלגות השונות של הישוב העברי, תביא את הארץ להתקדמות מהירה בתעשיה ובחקלאות מיד לאחרי שיחתם השלום ותנאים טבעיים יתכוננו בארץ־ישראל ובארצות הסמוכות.

צר המקום, ואולם ארשה לעצמי להעיר הערה עוד אחת. בתור אזרח בריטי, אשר התענין שנים רבות בתולדות מדינת בריטניה, בשאלות הפנימיות ואיתר הבינלאומיות אשר השפיעו על בריטניה ועל התפתחותה — נתתי את לבי להתבונן מקרוב אל עבודת מוסדות־הממשלה הבריטית בתנאים המיוחדים הקיימים בארץ־ישראל וביחוד בשים לב לכך, כי באי־כח הסתדרויות היהודים הביעו את רצונם, כי בריטניה תקבל עליה את ההשגחה על הארץ מטעם חבר־העמים. ויש עם לבבי לכיים את הערותי בהבעת תקוה, כי התאמת היחסים בין הבריטים ובין היהודים תביא בארץ־ישראל, כמו שהביאה בבריטניה הגדולה, — אך במדה רחבה יותר, — לידי הבנה הדדית והבה, למען תמצאנה להן כל השאלות, אשר נולדו בארץ עם חרלן המשטר הטורקי, פתרון רצוי בשנים הבאות על־ידי עבודה משותפה של כל היסודות אשר בארץ.

(„הדואר")

הננו מברכים את קוראי „התורן" ואת סופריו בברכת שנה טובה.

בשם המערכת,

ראובן בריינין.

בשם ההסתדרות העברית באמריקה הננו שולחים את ברכתנו לשנה החדשה לכל חברינו ולכל אלה העובדים בשדה העברית. מי יתן ויזכו לראות בבנין ארצנו, בתחית לשוננו בכל הארצות.

ראובן בריינין, נשיא.

אב. גולדברג, מזכיר.

הסתדרות „אחיעבר" מברכת בשנת עבודה פוריה את המערכות העבריות ועורכיהן, את הסופרים והקוראים העברים ואת כל העוסקים בתחית עמנו, ארצנו ושפתנו.

הועד הפועל.

ברכתי שלוחה לשנה החדשה לחברי במערכת „התורן", לסופריו, לחברי ב„אחיעבר" וב„אגודת למורים", ולכל בוני בנין ספרותנו העברית בארץ זו, בארץ־ישראל וביתר הארצות.

א. נ. פרלברג.

הריני מברך בברכת שנה טובה את הורי היקרים, את יתר בני משפחתי ואת כל ידידי.

א. נ. פרלברג.

לבני משפחתי במינסק, לאחי דניאל, לשארתי אלטה לווין, לחברי „אחיעבר" ו„אגודת המורים", ולכל רעי וידידי בכל אתר ואתר, אני שולח את ברכתי לשנה החדשה. תהא שנה זו שנת גאולה וישועה.

אליהו פרסקי.

לבני משפחתי מעבר לים ופה, לחברי העברים די בכל אתר ואתר, ל„אגודת המורים העברים", לתלמידי ולתלמידותי היקרים, הריני שולח את ברכתי לשנה הבאה. מי יתן וכל משאלותינו תתקיימנה בארץ שאיפתנו.

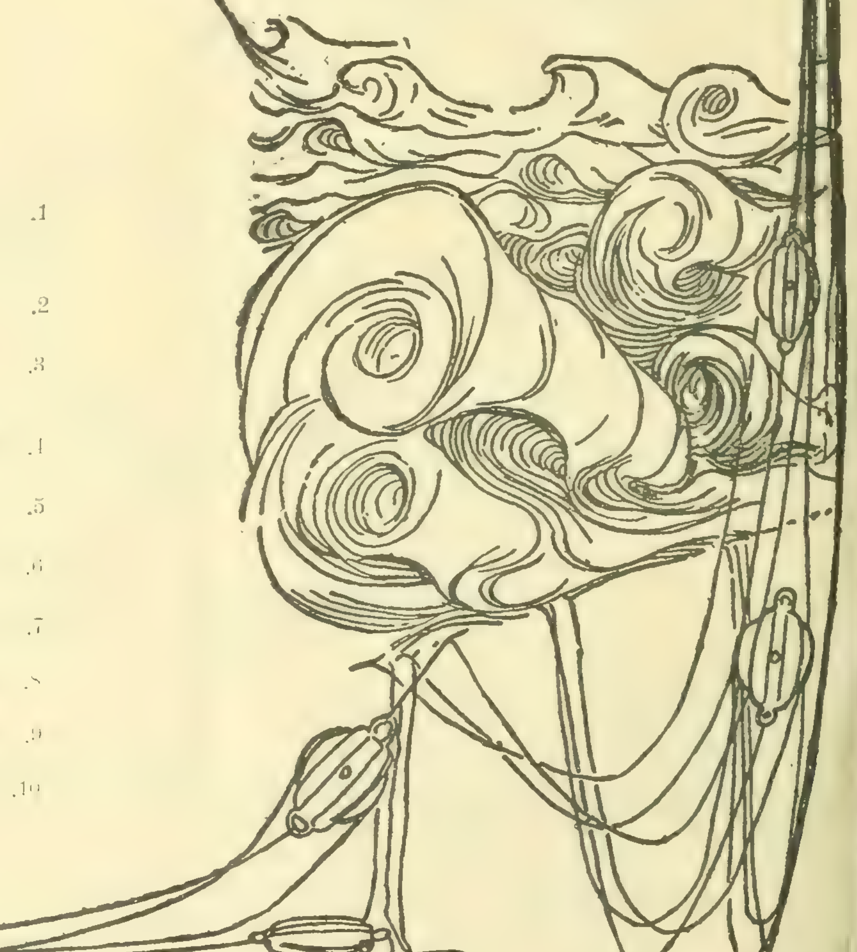
מ. סיני.

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון כט (קעט)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, OCTOBER 3, 1919 — No. 29 (179)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

VOL. VI NEW YORK, OCTOBER 3, 1919 No. 29

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, ט׳ תשרי, תר״ף | גליון עשרים ותשעה

פרשת השבוע

לעב דהי

צואה חשובה עד מאד השאירה לנו השנה העברה, שנת תרע״ט. ועלינו לשים אליה לב. וזאת תורת הצואה של השנה המנוחה: הוי אמור מעט ועשה הרבה! או במלים אחרות: „לא המדרש עיקר אלא המעשה". תורה זו אמנם ישנה נושנה היא, שהשמיעו לנו לפני אלפי שנה ואין בה כל חידוש, אך בשנה העברה קנינו אותה עוד הפעם בדמי רבבות אחינו וביסורים לאין קץ. אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם. וכמה נכשלנו עד עתה על־ידי המדרשים היפים ומעשינו הדלים והצנועים. המדרש היה לנו עיקר והמעשה רק טפל. אמרנו, דברנו, נאמנו הרבה ועשינו מעט.

להלכה, לעיון, השגנו בשנה העברה, באספת־השלום, הרבה. כמעט שקבלו את כל דרישותינו ולא קפחו את זכיותינו כחוט השערה. מצד ההלכה, הלכה להורות, היה הכל נאה, יפה ומתוקן. אין להתאונן. ולא היינו יכולים כלל לקוות יותר מזה. אלא במעשה, בפועל, לא היו עוד ימים רעים והורבנות איומים כאלה לישראל מיום לכתו בגולה. מי שלבו נחושה ועצביו ברזל יזדעזע עד היסוד וישתגע ממראה הידיעות הנוראות הבאות יום־יום, מהמקורים היותר נאמנים מעבר לים, על־דבר הגיהנום שבו נתונים מליונים מאחינו. גם בעל ה„שבט מוסר" וגם המגיד מקולם לא תארו את הגיהנם הדמיוני בצבעים איומים כאלה, כמו שהוא עתה באמת בשביל אחינו הנצלים בו חיים.

להלכה הורו לנו, בסוף השנה העברה, כי ההכרזה הבאלפורית בתקפה עומדת ואת אשר הבטיחה לנו בריטניה הגדולה, בהסכמתן של ממשלות־בריתה, גם נתן תתן וגם עזור תעזור לנו לבנות את ביתנו הלאומי על אדמת אבותינו — ואין אנו מסופקים בזה, חלילה, אף רגע אחד. והא שבפועל ובמעשה עדין הדברים שם בארץ־ישראל, נגעים. הדרישה עוד מעט סבלנות, צריך הרכישה, להתקין ולסדר באופן היותר טוב לבנין עדי עד. אמנם כבר באו מים עד נפש, כבר נמלאה סאת צרותינו וכוס המרורים כבר עוברת על גדותיה, אך אין אנו יכולים לשנות סדרי בראשית, סדרי היצירה החדשה ההולכת ומתרקמת לאט־לאט, מעט־מעט. נסים ונפלאות לא יעשו ביום בארץ. ולהעבר ממצב למצב, מעולם ישן ונרדם לעולם חדש ומתעורר, משבעה מדורי גיהנם לשערי גן־עדן, אין מעבר כזה נעשה בקפיצה אחת גסה, לפתע פתאום. צריך עוד לסבול, לחכות ולעבוד, לעבוד ולחכות עד שהגאולה בוא יבוא. על כרחנו צריכים אנו לבקש תנחומים בדבורים כאלה לנפשנו הפצועה. הלא מאז ומעולם היינו סבלנים בני סבלנים.

עד מעולם לא היה כל כך עמוק התהום בין ההלכה והמעשה בכל הענינים הגדולים כבימינו אלה. והתהום הזה הוא עוד יותר עמוק, יותר נורא בעולמנו אנו. בהחישות לא נרפא את מכותינו; במליצות יפות, בדרשות נאות ובהבטחות לעתיד לא נסתום תהום פעור זה, השואף לבלענו חיים. יכולים אנו לבנות עליו גשר רק על־ידי מעשים קיימים, על־ידי עבודה כבירה, על־ידי התאזרות כל כחות התחיה שבקרבנו ועל־ידי קרבנות אין מספר.

וזאת אנו דורשים מכל הציונים, מכל העומדים במערכה, מכל החפצים להגאל גאולה שלמה.

על־דבר גשר של נייר, שעליו יעברו הנגאלים, מסופר רק באגדה. והאגדה אמנם יפה עד מאד. ויש גם לדרוש אותה בכמה וכמה פנים. אך בפועל ובמעשה בונים גשר לא מנייר, ומה גם ממליצות פורחות באויר, כי־אם מחמרים היותר מוצקים. וחמרים כאלה דרושים לנו כיום.

הננו דורשים מהציונים, מכל הציונים, בשנה ההולכת עבודה הרבה, עבודה ממשית, קרבנות כסף וקרבנות זמן.

גם הגינֵראלים היותר חרוצים [illegible] יצליחו במערכה, אם אין להם חיל צבא מסודר כל־צרכו, שהוא נכון בכל עת להשליך נפשו מנגד.

[illegible] בשנה העברה להלכה ובהבטחה, עלינו להשיג בפועל ובמעשה. וזה אפשר רק על־ידי תגבורת כל כחותינו ועל־ידי שאיפה עצומה לעיקר מטרתנו: לבנית בית לאומי בארץ־ישראל.

ארץ־ישראל במצבה עתה אינה יכולה אָמנם [illegible] אל תוכה הגירה גדולה. [illegible] צריך [illegible] את העבודה [illegible]. אבל עבודה רחבה זו צריכה [illegible] תיכף. צריך להתחיל במדה רחבה. אין לדחות, אין להתמהמה. וזה דורש כחות חדשים, אוצרות של כסף ואנשים. חלוצים המסורים בכל נפשם, ונכונים גם להקריב את נפשם, אל עבודת [illegible] בארצנו.

ודבר זה מחייב, כי יקרבו כיום את כל הציונים לעבודה, כי יטילו על כל אחד מהם אחריות לאומית יותר [illegible] אותם באחריותם בכל עבודה ציונית.

ודבר זה דורש מאת ההנהגה הציונית, כי תהיה יותר עממית, יותר קרובה ברוחה ובמעשיה אל שדרות העם הרחבות וכי תרחיב את חוג פעולתה והשפעתה בקרב כל העם העברי.

אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הַצְּעִירָה.

לפני זמן־מה נתפרסם בקהל העברים שבארצנו, כי בציון החדשה מתעתדים להוציא לאור עתון עברי יומי חדש. [illegible] בעינינו. העתון „חדשות הארץ", שהחל לצאת לאור בירושלים לפני חדשים אחדים, כבר [illegible] לו שם טוב בקהלנו. היינו שמחים עליו ונהנים [illegible]. עתון זה ערוך בטוב טעם ודעת. מועט, על־פי [illegible] ותבניתו, המחזיק מרובה על־פי תכני. לעתון כזה [illegible].

אין ספק, שארץ־ישראל של היום אין בידה לפרנס בחומר גם העתון היחידי הזה, שטובי סופרינו שם משתתפים בעריכתו. ורק הודות להעסקן [illegible] הנלהב יצחק גולדברג, המוציא־לאור של העתון האָמור, יש לו בסיס נאמן וקיום מובטח.

על כן שאלו רבים מאתנו: עוד עתון יומי בירושלים — זה למה? באמריקה, שמספרנו עולה בה ליותר משלשת מיליונים, אין לנו אף עתון עברי [illegible]: ושם, בארצנו, שאין מספר היהודים מגיע [illegible] לשמונים אלף, לא די להם בעתון אחד ודרוש להם דוקא שנים, בעוד שיש להם שבועונים, קונטרסים, ירחונים וכל מיני הוצאות עבריות? איזה צורך יש בעתון חדש ליהודי ארץ־ישראל? מה זה יבוא לחדש, לתקן ולהוסיף? האם יש שם מפלגה חדשה, הדורשת כלי־מבטא משלה? הלא כבר יש כמעט לכל המפלגות השוררות בארץ־ישראל הוצאות חוברות ומגילות וקובצים משלהן. האין זאת סערה בכוס של מים?

והנה כבר קבלנו את הגליונות הראשונים של העתון החדש „דואר היום", היוצא לאור בירושלים, [illegible] במאמר „תכניתנו" של הגליון הראשון [illegible] השאלה הנזכרה. הננו קוראים את המאמר האָמור ואנו סופגים צלילים חדשים הבאים מארץ־ישראל הצעירה, כלומר, מפי הצעירים שנולדו ונתחנכו בארץ עתידנו, המבקשים להם בטוי חדש:

„[illegible] ארץ־ישראל הצעירה, [illegible] לילידי הארץ ההולכים ובוגרים, לצאת אל העולם בשאיפותיהם ובדרישותיהם; שהרי רוצים גם אנחנו, מתחת לתכלת שמינו, מעל לראשי הררינו, [illegible] בין חרבות עברנו, בניני עתידנו [illegible] — רוצים גם אנחנו להיות את חיינו המאושרים החפשים מכל עקה חיצונית ומשוחררים מכל השפעה גלותית האוכלות בבשרנו בלי־כך אף פה, באדמת האבות.

אַגַּב קְרִיאָה

[illegible]

רבים היתה זו ללא ספר, ללא סדור

[illegible]

ניתנה לה. להספרות העברית

מקרב העם קם אדם אחד, ושטיבל שמו, כי לא יכול לראות [illegible]

[illegible]

[illegible]: מר שטיבל ראה רק צד אחד של המטבע, את ה„ספרות היפה", אבל לא את הספרות המדעית, המקורית, הקרובה יותר [illegible]

[illegible] לא זכו שתאיר להם שמש [illegible]

[illegible]

„מהכים" — נקל הוא לאמר זאת, אבל קשה לעמוד [illegible] כי מה יעשה אותו הסופר המסכן, שצריך לראות בשלות נפש, יקבון כתביו, פרי עבודה של כמה שנים, בשעה שעבודה בלתי חשובה של סופרים צעירים אחרים, סופרים שאינם [illegible] לא יסורי עבודה ולא „חבלי יצירה" — זכתה לראות כבר אור הדפוס, רק משום, שאיתה עבודה הנה, כביכול, בכלל „ספרות יפה" .. ואז גם תמימים, כסופרים עלובים אלה, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

כן אובדת כל [illegible]: [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] היה עדיין כמיתו בספרות העברית המדעית, ב„[illegible]"

„[illegible] התלמוד" מאת חיים טשרנוביץ. מסכת ברכות, [illegible] השנה יומא. סדר ראשון, חלק ראשון. לוזאן, תרע"ט.

„הן סוף־סוף רוח חדשה נושבת בנו; הן סוף־סוף מישמן זיתינו ינקנו ימריה ידידני הרידיני; הן כיף־סיף בקרב אחינו, בני גזענו, בלינו את מרבית ימינו וכל זוהר המזרח העברי־ערבי פישט בעיקינו יברמינו. יפיה, איפוא, לא תהא גם לנו במה משלנו, כלי־מבטא להביע בו את דעותיו ורגשותינו, שדה פלוח שעליו נלחם את מלחמותינו?"

הן סוף־סוף, נאמר גם אנו בסגנונם, רק נשמה, אם נחוש ונרגיש מעל עמודי כלי־המבטא של צעירי ארץ־ישראל את ריח ורדיה ואת זוהר שמיה התכולים.

עורכי „היום" הירושלמי יוראים על עצמם: „בני ארץ־ישראל הרעננה — הנה הננו!" והעברים מתאוים לשמוע מלה חדשה מפי בני ארץ־ישראל הרעננה, בני ציון החדשה והמחודשה, ואלה האחרונים גם מבטיחים הרבה באמרם: „אין אנו יכולים להספים יותר להמון ההשקפות השוררות בארצות הנכר בשאלות הישוב, בסדור העבודה, בעתידות הישין, במטרית הספרות, ביצירות השירה והנגינה, בחיי היום־יום, במנהגי החברה ובמשחקיה. מושגים אחרים לנו על כל אלה, מושגים אולי יהירים וסוערים במקצת, אולי לא תמיד ישרים ונכונים, אבל תמיד־תמיד נובעים הם מתוך הכרה עמוקה ורצון להתחדשות ומתאוים אנו לתת להם בשביל כך ארשת שפתים משלנו עצמנו".

מי מאתנו לא ישמח לשמוע את המושגים החדשים, ואין בכך אם גם יהיו יהירים במקצת על־דבר עתידות לשוננו, על־דבר המטרות של ספרותנו, על־דבר יצירות השירה והנגינה ועל־דבר מנהגי החברה ומשחקיה, להמושגים הרעננים של ארץ־ישראל הצעירה, להמושגים המזרחיים, המלאים זוהר שמשה וריח ורדיה, בנוגע להלשון, הספרות, השירה והנגינה, אנו מתפללים. הננו, סופרי הגולה, גם הציוניים הקיצונים שבנו, מערביים יותר מדי וגלותיים במדה לא מועטה, ואין כל פלא, אם צמאים אנו לטל של תחיה מזרחית, ארץ־ישראלית. ואם „היאר היום" יביא לנו יום־יום טפית אדרית מדמה הזה יחד עם „המברקים האחרונים", רק אסירי תודה נהיה להעורכים, שהם מבטיחים לנו להיות עברים, „עברים מבלי כל חשש של גלות, אף אם תהיה גלות זו זהובה ומדודה, מסודרה ושטחית. עברים כישעיה וכיחזקאל, כחשמונאי ובן־כוכבא, כעקיבא וכדבורה".

האידיאל לא רע הוא והשאיפה לא חלשה.

כדאים המה כל הקרבנות, כדאית היא כל המלחמה הקשה וכדאית היא כל העבודה הענקית של עם ישראל בשביל ארץ־ישראל, אם זו הצעירה והרעננה תתן לנו מספר עברים מעין ישעיה והמכבי, בר־כוכבא ועקיבא וקצת עבריות מעין דבורה.

התכנית של ארץ־ישראל הצעירה היא מצוינה. — מי יתן ולא תחסר למחבריה גם היכולת להוציאה אל הפועל.

עֲבוֹדַת הַחִנּוּךְ בְּאַרְצֵנוּ

מאת

מרדכי בן הלל הכהן.

שיבת הגולה — זאת אומרת: בנין חיינו על יסודות חדשים, לגמרי חדשים. בשובנו לארצנו להיות חיי־עם, עלינו להשכיח את הגולה, להסיר מקרבנו את „אלהי הנכר", את כל אשר הכריחו אותנו תנאי הגלות, תנאי הסביבה הזרה, יען כי זרה היא, יען כי התנאים נוצרו על־ידי אחרים, כפי חפצם הם ולא לפי רוחנו.

של החכם התלמודי חיים טשרנוביץ.

מר חיים טשרנוביץ, הידוע יותר בכנויו „רב צעיר", אינו זר לקהל העברי. הקורא העברי זוכר אותו עדיין מבית־מדרשו של אחד־העם, ב„השלח", שהדפיס בו כמה מאמרים מצוינים, ומכמה קיבצי־ספרית אחרים. ואולם כל מה שיצא עד עתה מתחת עטו אינו עדיין בכלל עבודה שלמה, זה היה רק נסיון בלבד. והוא הדין אף ב„תלמוד" ו„שעורים בתלמוד" של המחבר, שיש בהם משום עבודת הכנה, למרות סדורם המדעי, משום שניכר בהם, כי המחבר בעצמו עדיין מבקש את הדרך הנכונה.

ב„קצור התלמוד" אתה מוצא כבר אותו הבטחון המדעי. ניכר, כי המחבר בטוח הוא, שהדרך ההדשה אשר מצא — נכונה היא.

ערכו של „קצור התלמוד" הנהו גדול, אולי לא כל־כך, משום שהנהו על־פי „נוסח אשכנז", אלא מה שחשוב יותר, כי בידי המחבר עלה לשמור ביחד עם זה גם על הרוח התלמודי; עריכה מודרנית זו לא שנתה אף מאפיו האנציקלופדי של התלמוד, ו„קצור התלמוד" הנהו דבר השוה לכל נפש;

תלמידי בתי־ספר ודרדקא העברי מן הטפוס החדש, שלא יצא מן ה„חדר", ימצאו את מבוקשם בביאורו הקל והבהיר של המחבר.

ואותו הקורא העברי, שטעם כבר במרצת את טעם הלמוד בגמרא, ידע אולי לכבד יותר עבודה זו של חכם מישראל, כשימצא בפעם הראשונה ביאור בלי ה„כלומר" הידוע ושאר דקדוקי הפלפול, הבאים אגב ביאור, והמסבכים עוד יותר את הענין. הביאור החדש הזה שומר, טרם כל, את תכליתו: ביאור המלים לפני ביאור הענין. ובזה נטה המחבר אף מדרכו של גדול הפרשנים, רש"י, זכרונו לברכה, שבבמכו על ידיעת הלומד לא ביאר, כמה פעמים, אלא את הענין בלבד.

ולא זו בלבד, אלא שגם קבע המחבר, בסוף הספר, „רשימה טרמינולוגית" מיוחדת [illegible]. והלומד הותיק שלמד בשעתו בש"ס הגדול את „מבוא התלמוד" לר' שמואל הנגיד יתפלא על כל אותו הדיוק המדעי הרב שבביאור מלות אלו.

דאג המחבר גם לחבריו החכמים והסופרים וקבע להם פנה צרה

והדרך היותר בטוחה להגיע אל המטרה הנחוצה של התחיה, אל שנוי ערכין של חיינו — דרך החנוך, חנוך הדורות. אמנם קשה דרך זו, ארוכה היא ומלאה מכשולים, ורבים המה האמצעים הנחוצים לסקלה מכל אבני הנגף; אבל היא הדרך היחידה, וזולתה אין.

אני עובר בשתיקה גמורה על עבודת החנוך של החרדים שלנו, של הישוב הישן, וכל מוסדותיהם: הישיבות, תלמודי־התורה והחדרים, עד כמה שאלה האחרונים נמצאים עוד. צריכים אנו להודות, לדאבון לבבנו, שכל הנמצא מסוג זה בארץ־ישראל אינו אלא העתקה מכל הדומה לזה בארצות הגלות, וצריכים להוסיף: — העתקה גרועה מאד. ואם בעיר הראשה שלנו כך, הנה ביתר הערים לא כל שכן, שהפרצה בתוכם מרובה על העומד, הקלקול מרובה על המתוקן. המוסדות האלה עודם קיימים רק בעזרת מנהליהם וגבאיהם, הזניא יכפריא, המכריזים עליהם במכתבים, ועליהם „יתקיימו" במציאות, או על־גבי הנייר, כל עוד לא פסו מן הארץ אמונים, האומרים בלבבם לקנות להם עולם־הבא במחיר הפרוטות, שהמה נותנים לשד"רי המוסדות או שהמה שולחים בקופסה את נדבותיהם אליהם. את מוסדות החנוך האלה עוזבים ההורים גם בארצות הגולה, גם בארץ־ישראל, עוזבים אותם והולכים לבקש חנוך יותר טוב בבתים יותר מתוקנים. ואולם בארצות הגולה „בנינו ובנותינו נתונים לעם אחר", מתחנכים בבתי־ספר של נכרים, מקבלים חנוך לא־לנו, השפעה זרה, המובילה בהכרח סוף־סוף אל הטמיעה; ובארץ־ישראל ילדינו מקבלים כיום חנוך, שאיננו בשום אופן פחות מודרני מבתי־ספר של אחרים, וביחד עם זה ילדינו מתפתחים ברוח עמנו, מתחנכים בשפתנו הלאומית ומתחנכים באופן בלתי אמצעי בעבודת תחיתנו.

הנה לפניכם טבלא קצרה מפעולות „ועד החנוך", המוסד המישרת את ענין החנוך בארץ־ישראל:

מספר	סוג בתי־הספר	מספר התלמידים	מספר המורים	המשכורת לחודש מיל.	המשכורת לחודש לירה מצרית
32	גני ילדים	2735	99	23	886
50	בתי־ספר עממיים	6916	315	652	3115
11	בתי־ספר תיכוניים	999	106	306	1539
4	שעורי ערב	460	16	660	59
		11110	*536	348	5600

המון גדול של אחד־עשר אלף ילדים מתחנך בבתי־הספר השונים, הנמצאים תחת השפעתו של ועד החנוך, שתנאי היסודיים הם: ההוראה בשפתנו העברית, ושמירת הבריאות של התלמידים לפי חוקי ההיגיינה בבתי־החנוך. פלוגה של יותר מחמש מאות איש ואשה עובדת את העבודה הקשה ורבת־האחריות לחנך לנו בארצנו דור חדש. לחברת כל ישראל חברים, אגודת היהודים באנגליה, חברת יק"א — להם יש בתי־ספר מיוחדים. לחברת כל ישראל חברים ישנה רשת לא־קטנה של בתי־ספר בארץ, ועל־יד יפו נמצא בית־הספר החקלאי „מקוה ישראל", שגם הוא הולך ומתפתח בתקופה האחרונה באופן רצוי לנו. לאגודת היהודים האנגלית יש בית־ספר לבנות בירושלים, ופקידות יק"א מכלכלת הרבה בתי־ספר בכל המושבות, הנמצאות ברשותה. ברובם הגדול שיטת הלמודים ותכניתם מתאימות לשאיפותינו אנו, וסוף־סוף יתאחדו בודאי עם ועד החנוך ויקבלו את הנהלתו של המוסד העליון הלאומי לעבודת החנוך בארצנו.

* מספר המורים הוא מעט פחות מהאמור כאן, יען כי ישנם מורים משתתפים בבתי־ספר אחרים.

לויכוחים ופלפולים ב„ציונים" שלו, המכילים כמה השערות חדשות בכל מה שנוגע לביאור ובירור הנוסחאות.

ואחרון, אחרון חביב — אלה הם „יסודי הלוח הקבוע". כאן השתמש המחבר בכל מה שנכתב עד כה במקצוע זה „אצלם" ואצלנו. וכל תורת העבור, שבשעתה העסיקה כל־כך את חכמי ספרד, מצאה כאן את פתרונה בדרך קלה, קצרה ופשוטה. ובזה הלך המחבר בדרכי חכמי הראשונים: הכניס תוכן רב במעט מלים, אלא ששיטות מה שסידרו אצלי ענין הכנוי.

ואולם הצורה המדעית, המקורית, נקבעת רק עם ה„מבואות" המיוחדים, שקבע המחבר לפני כל מסכת ומסכת. ואם בנוגע לביאור ול„תורת העבור" אפשר לאמר עדיין, כי אינו אלא מעבד דברי ראשונים, הנה במה שנוגע לעצם קביעת המבואות לתלמוד, ראשון היא לבירור חכמת ישראל.

הרעיונות אינם לבדים יחידות, כמובן, גם פה מרובים ביותר כי סוף־סוף החומר כבר הודש הרבה, אלא שרצירה הרצינית ועדיין מרובים.

ההרמוניה טובה ניתנה לו, למחבר, להראות את כחו ב„חכמת ישראל" בכל מה שנוגע לתולדות התלמוד והכברתו. אלא, שכמובן, זה אינו בא אלא אגב אורחא, שהרי המחבר נאמן, קודם־כל, לתוכן המסכת. הוא מבאר בצמצום האפשרי את הדברים היסודיים של כל מסכת ומסכת, ובינתים הוא מגיע לביאור תופעות אחדות ידועות וחשובות בחיי האומה, כתפלה, למשל, בהשואה עם אלו עצמן, עד כמה שהיו באותה שעה אצל שאר האומות. והשואה מדעית זו מבואר לפעמים במסורת הבית־העם. יפה היא ביחוד השערתו של המחבר על תולדתם ושמושם של „ארבעת ראשי השנים" (עיין עמוד 101—100), השערה שלא נאמרה עד כה על־ידי אחר.

המבואות מסודרים באופני המתאים יותר לעם הפשוטים ולמתעמקים גם יחד. ובנידון זה השתמש המחבר בשיטת האותיות: קבע אותיות גדולות לדברים יסודיים וקטנות — לפרטים ולדקדוקי מדע. אולם שנוי חיצוני זה אינו גורע משהו מהערך הספרותי של המבואות והריהם בכלל „ספרות לשמה" וראויים לקריאה ככל מאמר פחות או יותר מדעי.

לבתי־החנוך שלנו בארץ־ישראל גדול מאד כח המושך בשביל אחינו בגולה. הגימנאסיה „הרצליה" ביפו משכה אליה הרבה ילדים מרוסיה, ומשפחות רבות עזבו את הגולה ויעלו להתישב בארץ־ישראל כדי לתת חנוך לילדיהם בגימנאסיה זו. המוסד הזה התפתח באופן מפליא, ולולא המלחמה שהפסיקה את כל העבודה בארץ, כי אז היה בודאי לאחד מבתי־החנוך העברים הגדולים בארץ גם בכמות מוריו ותלמידיו. הגימנאסיה הוכיחה, כי אפשר ואפשר לתת בשפה העברית רבנה בכל מקצועות המדעים במדה מספיקה, עד כדי להכנס אחר כן לבתי־המדרש הגבוהים. ואמנם, התלמידים והתלמידות שגמרו את הגימנאסיה נתקבלו באוניברסיטאות בארצות שונות: גרמניה, צרפת, שווייציה, בלגיה ואמריקה. הגימנאסיה ביפו הסירה גם את פחד המפלצת של חנוך־מעורב, והתוצאות של שיטת החנוך הזה היו כולן לטובתה.

אמנם, בתי־החנוך שלנו בארץ־ישראל אינם עולים לנו בזול. ההסתדרות הציונית באמריקה, המכלכלת את צרכי החנוך העברי בארץ, מתאוננת תמיד על הסכומים הגדולים, שעליה להוציא על כלכלת בתי־הספר. לפי מספר התושבים העברים בארצנו, עולים הסכומים להוצאות החנוך כחצי לירה מצרית לחודש לכל משפחה. (אנו עושים פה את כל חשבונותינו לפי מטבע המצרית, מפני שהכסף העובר אצלנו היא כסף מצרי: הלירה היא בערך חמשה דולארים אמריקניים). ולדאבוננו הגדול אין המצב המדיני והכלכלי בארץ עדיין מסודר כל צרכו, עד כי נוכל בעצמנו לכלכל את הוצאות בתי־הספר שלנו. כאשר תקבע צורתו של המצב המדיני בארץ והיהודים יקבלו הלקם מסכומי המסים הנקבים לטובת החנוך, או כאשר יוטב המצב האקונומי של הישוב היהודי ונוכל לכלכל בעצמנו את מוסדות החנוך בארץ, אז לא נהיה מוכרחים לעזרת אחינו בחוץ־לארץ. אלה מאחינו פה, שהיכולת החמרית בידם, משלמים גם עתה שכר־למוד. גם תושבי הערים, גם במושבות, גובים שכר־למוד מאת ההורים שיש בידם לשלם. ביחוד משלמים שכר־למודם תלמידי בתי־הספר התיכוניים, והגימנאסיה היפואית היתה כמעט מתקיימת מהכנסותיה. הנה הטבלא של ה כ נ ס ו ת בתי־הספר מאוקטובר 1918 עד סוף יוני 1919:

י ר ו ש ל י ם.

.1	גימנאסיה — — — — — — —	175,160	לירה מצרית
.2	בית־הספר לבנים	[illegible]	" "
.3	בית־הספר לבנות א. ג. — — —	98,750	" "
.4	בית־הספר לבנות ב. — — —	10,000	" "
.5	„תחכמוני" — — — — — —	73,750	" "
.6	גן־ילדים ב. — — — — — —	10,320	" "
.7	גן־ילדים ג. — — — — — —	11,400	" "
.8	גן־ילדים ד. — — — — — —	4,275	" "
.9	גן־ילדים ה. — — — — — —	2,030	" "
.10	שעורי ערב „מוריה" — — —	5,300	" "
.11	שעורי ערב למסחר — — —	0,975	" "
		490,190	" "

י פ ו.

.1	גימנאסיה „הרצליה"	[illegible]	" "
.2	בית־הספר לנגינה — — — —	373,350	" "
.3	בית־הספר לבנות — — — —	274,615	" "
.4	בית־הספר לבנים — — — —	255,524	" "
.5	בית־הספר „תחכמוני" — —	65,500	" "
.6	גן־ילדים א. — — — — — —	83,720	" "
.7	גן־ילדים ב. — — — — — —	55,	" "
.8	גן־ילדים ג. (לתימנים) — —	0,220	" "
		2463,465	" "

מענין הוא, כי המחבר, שהלך במה שנוגע לעריכה חיצונית, בדרכי „הכמי אשכנז", ושהביא אף את „לוח המפתחות" לשמות ועניניב יצא מכרי שיטתם בנידוי סימני הספר הנדיגים ברשינית האירופיות. אין הוא משתמש אלא בנקוד הראשי, כנקודות, פסוקים [illegible] טעמים אחרים ב„מרכאות הכפולות" הוא משמיט. אפשר משום שאין סימן זה מתאים לספר כספר התלמוד; שהרי אילו היו מביאים סימן זה במקומו הראוי, היה כל דף ודף מתמלא עשרות „מרכאות כפולות" ללא צורך, כי אחרי הכל אי־אפשר היה להבחין בין אמיתירם של תנאים, אמוראים ובין פסוקים שבמקרא [illegible]: המקראות — ציין בצדם את מקומם בספר, בפרק ובמספר, וכלפי התנאים והאמוראים לא יצא אלא ידי חובת הבטחה בלבד „ברשימת התנאים והאמוראים", שעתיד הוא לעשות בסוף כל כרך, רשימה שתכיל גם ביוגראפיה קצרה של התנאים והאמוראים ותמצית שיטתם, ובזה תפתר גם שאלת ה„מרכאות".

דרך אגב, המחבר אינו הראשון שלא השתמש בפסקי הטעמים האירופיים. כבר הקדימו בזה ביאליק ב„ספורי המקרא" שלו [illegible] גם את הטעם הזה.

[illegible] כי עבודה זו [illegible] בתכלית השלמות כל זמן שהיא נעשית על־ידי אדם אחד. אצל המתוקנים שבאומות [illegible] האקאדמיה הלאומית היא המוציאה [illegible] „כנסת סופרים", את הספרים הקלאסיים. אנו, שאין לנו לא אקאדמיה לאומית ואף לא „כנסת סופרים", איננו יכולים להתפלל אלא לעתיד. כי שם, בארץ אבות, במקום שנפטר מכל קטנוניות הגלות ונחיה חיים לאומיים ומדיניים ככל העמים — נזכה גם למוסדות תרבותיים לאומיים כהללו של אומות העולם.

ק ו ר א.

לוזאן

* [illegible] ספורי המקרא". מוריה, אודיסה.

ח י פ ה.

.1 בית־הספר הריאלי (עד מאי)	284.834	" "
.2 בית־הספר לנגינה (עד אפריל)	92.210	" "
.3 גן הילדים (עד מארץ) — —	22.800	" "
	[illegible]	" "

ח ב ר ו ן.

.1 בית־הספר (עד פברואר) — —	1.480	" "
	1.480	" "

ה מ ש ר.

.1 בית־הספר לבנים — — — —	6.422	" "
.2 בית־הספר לבנות — — — —	7.447	" "
	13.869	" "

ה מ ו ש ב ו ת.

.1 ראשון־לציון — — — — — —	557.030	" "
.2 רחובות — — — — — — — —	100.	" "
.3 גדרה — — — — — — — — —	25.	" "
.4 חדרה — — — — — — — — —	44.	" "
.5 מוצא — — — — — — — — —	6.	" "
.6 נס־ציונה — — — — — — —	150.700	" "
	882.730	" "
[illegible]	[illegible]	" "

הרשימה הזו כוללת בתוכה את המספרים של הכספים שכבר הכניסו ההורים שכר־למוד ילדיהם. אפשר לשער, שההכנסה תהיה מעט פחות מחמשת אלפים לירה, — כמאה ועשרים וחמשה אלפים פראנק משלמים ההורים פה, בארץ־ישראל העניה והסובלת מחסור, שכר־למוד!

והעבודה במקצוע החנוך פה עודנה רבה וגדולה עד מאד. הן אנו מחכים לעולים חדשים. את רשת בתי־הספר צריכים אנו להרחיב, את הבתים הנמצאים — להגדיל, ולא ישארו ילדי ישראל מחוץ לכתלי בתי־החנוך. צריכים לאחד את כל בתי־הספר שלנו אל תחת פקידות אחת, ולא תהיינה רשויות, רשויות, המפריעות בעד ההתפתחות הרצויה של מוסדות החנוך. חברת יק"א כבר הודתה בזה, ובטוחים אנו, שגם חברת כל ישראל חברים ואגודת היהודים של אחינו באנגליה יבינו את המצב ואת כל בתי־הספר שלהם ימסרו לידי ההסתדרות הציונית. ועד זה יהיה לקבוע את התכניות, לפקח על הלמודים, כלומר, על מלוי התכניות ועל התקונים הנחוצים, למנות מורים ולפטרם. כל זה צריך להמצא בידי מוסד אחד, בידי ועד החנוך. את הצורך הגדול באחוד המוסדות מרגישים גם המורים של ההסתדרויות האחרות. ההשתדלות של ה„מזרחי" להפרד מעל ועד החנוך, ליסד לו ועד חנוך לעצמו, — לא בתי־הספר של [illegible] עוררו אותה, רק ו ע ד ה„מזרחי", המוסד של המפלגה ה מ ד י נ י ת הזו אשר בהסתדרותנו.

גם הד"ר לוין, המנהל הראשי של כל בתי־הספר „נצח ישראל", תלמודי־תורה שלהם במושבות ובחיפה, גם הד"ר [illegible] מנהל „בית [illegible]" בפתח־תקוה, ודבר שאינו [illegible] להאמר, הד"ר מהרש"ק, מנהל ה„תחכמוני" ביפו — עמודי התוך של החרדים — לא התלוננו על היחוסים [illegible] ועד החנוך. היפוש גמור נתון מאת ועד החנוך [illegible] בתי־הספר של החרדים בכל עבודתם הפנימית, [illegible] יעדי המפקחים. כל התלונות יוצאות מאת ה„עסקנים" של ה„מזרחי" אך ורק לשם תעמולה ומטרות מפלגתיות. אני בטוח, שלוא [illegible] ה„מזרחי" [illegible], בידי האמריקאים, הרחוקים מקטנות המוחין, — לוא ידעו את המצב כמו שהוא, כי אז לא היו מעוררים השתדלות באספת הציונים בלונדון [illegible] שני ועדי־חנוך או שני ועדי־מפקחים [illegible] כל בתי־הספר לחוד ובשביל המוסדות של ה„מזרחי" — לחוד. שניות כזו תשמש מקור בלתי נפסק [illegible] תמידית בין שני הועדים. והעבודה הקדושה תסבול מזה, כי כל הצלחתה רק באחוד הכחות [illegible] בתי־הספר.

והכחות נחוצים לנו לא רק לשמור על הקיים, אך להגדילו ולהאדירו. „אסור לנו — כותב אלי מר הלל זלאטופולסקי — לעזוב ילדים בארץ־ישראל מחוץ לבתי־הספר שלנו", אך מה לנו לעשות, והתקציבים שלנו המה [illegible] מצומצמים. עוד היום, אם כי ההסתדרות [illegible] מוציאה חמשת אלפים וחמש מאות לירות לחודש, חסרים לנו עוד בתי־ספר, ובאמת א ס ו ר לנו לעזוב ילדים מחוץ לגני־הילדים, שבהם מקבלים ילדינו את החנוך היסודי, את צלצלי הדבור הראשונים בשפתנו. עלינו ליסד שעורים לגדולים, וכפי שמציע מר זלאטופולסקי — „שעורי דבור" לכל העולים החדשים, למען יוכלו שבי הגולה להשתמש בשפתנו בשיגם ובשיחם עם האנשים, ולא יהיו זקוקים לשפות אחרות של הגלות. עלינו להכין שעורים למדעים שונים, להשתמש לתכלית זו באותם אנשי המדע, הנמצאים בארץ ויודעים ללמד את מקצועותיהם בשפתנו. תמצא האוניברסיטה הבאה וימצא גם הטכניקום בחיפה פלוגה ידועה של סטודנטים מצעירי ארץ־ישראל, גומרי הסימינאר למורים ובוגרי הגימנאסיות העבריות ובתי־הספר הריאלי, [illegible] התלמידים הראשונים של בתי־הספר העליונים אשר [illegible] בארצנו.

[illegible] כל זה דורש אמצעי־כסף לא־קטנים. „ועד־החנוך" דורש לשנת הלמודים הבאה תקציב של שמונים וחמישה אלפים לירות, — ומן התקציבים של ההסתדרות הלאומית הכללית יודעים אנו, שבדרישה זו לא תהיה כל הפתעה. התקציב הכללי לעניני החנוך נרשם במספר מאה ושנים אלף לירה. ואין זה מפליאנו כלל. גם מוסדות החנוך הישנים של החרדים, הישיבות ותלמודי־התורה בירושלים, בולעים סכומים גדולים, — עוד יותר גדולים מן הסכומים היוצאים לצרכי בתי־החנוך המודרניים שלנו. הנה טבלא אחת של סכומים, שקבלו מוסדות החנוך של האורתודוכסיה בירושלים במשך שנה אחת, [illegible] עד [illegible] משני המקורות:

מן הפוסתה מנדיבי הוֹיזלאֹרין, ומיופת ועד הציונים של
הציונים, — זאת הקופה, שגבאי הכוללים ומנהלי
הישיבות בירושלים מתרעים עליה שהיא קופצת את
ידה ואינה נותנת להם די צרכם.

שם המוסד	מהויזלאורין	מועד הציונים
תלמוד־תורה וישיבת עץ־חיים —	8039,193	5198,745
תלמוד־תורה וישיבת מאה שערים	1231,113	3185,715
תלמוד־תורה וישיבת חיי עולם —	1542,355	2126,636
ישיבת תורת חיים — — — — —	3301,350	1272,450
ישיבת שער השמים — — — —	576,985	416,120
סך־הכל — — — — — —	14690,696	12179,665

ושני הסכומים ביחד, 26,870,361 לירה מצריות,
הוצאו לצרכי הישיבות ותלמודי־התורה. אָמנם, את
הסכומים האלה הוציאו לא רק למשכורת המורים,
המלמדים וראשי הישיבות, כלומר, לא רק לפקידי
ההוראה, כמו שמוציא ברובו המכריע ועד החנוך, אך גם
לתמיכת האנשים, לכלכלתם של מבקרי הישיבות
ותלמודי־התורה, כנהוג אצלם. אבל אם כך או כך, הנה
אָנו רואים, שרשת החנוך בישיבות ותלמודי־התורה
מוציאים כספים, שסכומיהם לא פחותים מן הסכומים
שמוציא באותה ירושלים ועד החנוך לצרכי כל בתי־
החנוך שתחת הנהלתו, אם כי מספר הילדים המתחנכים
בבתי־הספר שלנו הוא פי־שלש ממספר ילדי תלמודי־
התורה ואנשי הישיבות.

ירושלים.

הָעִקָּר הַפִּיּוּטִי

מאת

אדגאר אלן פו.

עברית מאת עקיבא פרישמאן

ברם, בשעה שהנטיה המופרזה והדבקות הרציונית
[illegible] היצירות פיוטיות ארוכות [illegible] בימים
האחרונים למות קימעה־קימעה; בשעה ששגעון
האפיקה — הרעיון, כי פטפוט ארוך והרחבת הדבור
תנאי הכרחי הוא בפיוט וזכות היא לו, — התחיל להספות
מעט־מעט מלב הקהל מפני אפסותו העצמית של רעיון
זה, בה בשעה דעה נפסדה חדשה באה לרשת את מקומו,
דעה שנשארה כולה בגדר רעיון, עד שאי־אפשר היה
להתקבל על הלב זמן רב, ואַף־על־פי־כן הספיקה כבר
במשך ימי קיומה הקצרים לגרום לספרותנו הפיוטית
קלקול רב יותר מאשר גרמו לה כל אויביה גם יחד.
מכוון אני לאותה הדעה על התכלית הדידאקטית. הנחה
נתקבלה, ברמז ובפירוש, באופן ישר ובעקיפין, כי
התכלית האחרונה של כל פיוט היא הבעת איזו אמ ת.

המשך מגליון כ"ו.

כל יצירה שירית לפי דעה זו צריכה להכניס בלב הקורא
איזה רעיון מוסרי; ועל־פי הרעיון המוסרי הזה תשפט
היצירה הפיוטית, ועל־פיו תגונה או תשובח... אנו
האמריקאים, תמכנו בידיה בעד ה„מיצרית" הזאת;
ואָנו, הבוסטונאים ביחוד, הרחבנוה והבאנו אותה לידי
שכלול גמור. באנו לידי החלטה, כי מי שכותב שיר
לשם שיר ומי שמודה בגלוי, כי רק זאת היתה מגמתו,
הרי גלה בזה את חרפתו, כי חסר הוא את הכרת ערכה
ואת כחה האמתי של השירה.

אבל עובדה פשוטה היא, כי אילו פקחנו את עינינו
והתבוננו אל תוך עמקי נשמתנו אָנו, אָז היתה האמת
נגלית לנו, כי מעולם לא היתה תחת השמש ולא תוכל
להיות יצירה רבת־הערך יותר, או רמה ונשאה יותר
משירה זו, שנכתבה רק — „לשמה" — שהיא רק שיר
ולא יותר — שכל מטרה צדדית אין לה, ולא נוצרה
אלא בשביל השיר ולא כדי בשביל איזה ענין אחר.

בכל יראת־הכבוד העמוקה, שלבי הוגה להאמת,
במדה שיוכל להגות לב אָדם, רוצה אני להגביל במדה
ידועה את אופני התרשמותה של האמת בלב האָדם. אני
רוצה להגבילם על־מנת להגבירם ולהאדירם ולא להחלישם
על־ידי הרחבת הגבולים. דרישותיה של האמת קשות הן
[illegible] [illegible] בידי ערי־פנים. כל מה שהיא
[illegible] בשיר, היא הורא [illegible] [illegible] האמת.
[illegible] [illegible] [illegible] האמת נרפבת [illegible]
[illegible] בשעה שמעטרים אותה באבנים טובות ובפרחים.
[illegible] האמת [illegible] [illegible] איזו אמת ברב איש,
באופן שיפיתנה ויהיה בה. אנו צריכים [illegible] [illegible]
מאשר לשפת־פרחים. עלינו להיות פשוטים, דייקנים,
מקצרים קיצור נמרץ. עלינו [illegible] [illegible] [illegible]
במתינות, בלי שום התרגשות. בקיצור, עלינו [illegible]
באותו המצב הנפשי, שהוא ממש [illegible] מן [illegible]
השירי. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] האלו הוא עודנו מתעקש ומנסה להשלים
בין [illegible] [illegible] [illegible] להתערב, של השירה והאמת.

אם נפריד את עולם הרוח [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:
הטעם והחוש המוסרי. אני [illegible] את [illegible] באמצע,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; אבל [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], עד כי אריסטו לא [illegible] [illegible]
אחדות בין פעולות הטעם ובין [illegible] [illegible] עצמן.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אלו מסומנים באופן [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
בהכרת האמת, כך הטעם [illegible] [illegible] את היופי, [illegible]
[illegible] [illegible] דואג [illegible] החובות. בשעה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] השופט [illegible] [illegible], הרן על נחיצותו ותועלתו —
הרי הסיוע שהן מוצאות בטעם אינו אלא זה, שהטעם
מראה לנו את יפין: — שהוא לוחם בחטא אך ורק על יסוד

הביעור שבו — הערך ההתאמה שבו — בהיות החטא מתנגד למתאים, לראוי, במלה אחת — ל י ו פ י.

רגש אלמות במעמקי רוחו של אדם הריהו איפוא, כמו שנראה ברור, רגש היופי. הרגש הזה הוא הוא המביטיש לאדם בהתענגו על כל ההופעות הרבות והשונות של העולם והטבע, על הקוהות, המראות, הגוונים, הריחות וההרגשות, אשר בתוכם הוא חי. וכשם שהתכלת מישתרפת בכימי היאור, או עיני הפרח נרקים משתקפות בראי, וההשתקפות הזאת היא מקור עונג מוכפל, כך גם השנותם של אלו הקולות והמראות והגוונים והרגשות וההרגשות על־ידי הבעה שבעל־פה או בכתב, היא מקור עונג מוכפל. אבל השנותם של אלו גרידא עדיין אינה שירה. מי שישיר בפשטות, ואפילו אם יעשה זאת בהתלהבות גדולה ביותר, או באופן קרוב אל האמת המציאותית ביותר, בציירו אותם המראות והקולות והגוונים והרגשות וההרגשות, שהוא מרגישם בחושיו כמו שירגישום כל יתר בני האדם, — האיש ההוא, אני אומר, לא הצליח עוד להוכיח, כי השם הנכבד פייטן הולמו. עוד יש דבר־מה במרחק, במרחב ובמרומים רבים, אשר עדיין לא הספיק להשיגו. עוד צמאון בלתי מרווה נשאר בלבנו, והאיש ההוא לא הראה לנו את מקומם של מעינות הבדולח אשר במימיהם נשקיט את צמאוננו. הצמאון הזה הוא חלק הנצחיות שבאדם, זהו אלמותו של האדם בעולם, זהו באותה השעה גם תוצאותה גם סימנה של הויתו הנצחית. זוהי תשוקתו של הפרפר אל הכוכב. אין זו הערכה בלבד של היופי אשר לפנינו בארץ — אלא היא שאיפה עצומה, המעפילה להשיג את היופי העליון. בהיותנו מהוננים ממקור לא נדע שהדי בידיעה למפרע של ההוד והיופי הנשגבים, אשר מעבר לגבול היינו על־אדמות, הרינו שואפים ומעפילים בכח המזון הרכבות והתאמות בין דברים ומחשבות שבזמן, להשיג איזה חלק מאותה התפארת ומאותה היפעה העליונה, שיסודותיהן גופא אינן רק לנצח. בשעה שבאמצעות פיוט נשגב — או נגינה נעלה, זה הלך־הנפש השירי המקסים ביותר, — הננו מרגישים, כי נתמוגג בדמעות — הרינו בוכים אז — לא מפאת תענוגנו הרב מהכיל, כמו שהבישוף גראווינא מישער, — אלא מפני איזו עצבת קאפריזית והסרת־סבלנות, הבאה לרגלי העדר־יכלתנו לתפוש בידנו כ א ן בארץ, מיד ולנצח, ובאופן שלם, אותן השמחות הרוממות, האלהיות, אשר באמצעות השירה או המנגינה יעלה בידנו רק לסקור בהן סקירות קצרות ובלתי־ברורות.

ההתאמצות הנמרצה הזאת והפיוט כאן את התפארת העליונה — התאמצות זו באה מצד נשמות מסודרות יפה — היא שנתנה לעולם את כל מה שהיה העולם מוכשר להבינו ו ל ה ר ג י ש ו מיד כדבר שבשירה.

הרגש הפיוטי יכול להתבטא באופנים שונים — בציור, בפסל, בבניה, במחול, וביחוד במוסיקה. אולם אנחנו איננו דנים כאן אלא בגילוי שלו בדברים, במלים. וכאן אדברה נא בקצרה על המשקל בשיר. בהיות הדבר ברור לי, שהמוסיקה בכל צורותיה השונות צורת המשקל, הריתמוס והחרוז — ... הישוב היא בשירה במאד מאד ואין כי הפייטן יהדותה בשום פנים, ופשוט לא מרבבים יעשה כל הנמצאה העזר בה, לפיכך לא אתעכב פה להוכיח את נחיצותה המוחלטת. אולי במוסיקה לבד נשמה נשגב במעט את התכלית הרוממה, אשר אליה נושאת בשעה שהרגש הפיוטי מפעמה, והוא: יצירת יפי עליוני. ואפשר שכאן, במוסיקה, יש שהתכלית הנשגבה הזאת תושג, מזמן לזמן, בפועל ממש. לפעמים קרובות אנו מרגישים בעונג המזעזע את נשמתנו עד יסודה, כי מנימי כנור ממשי יצאו קולות זמרה, ש א י אפשר להם שלא יהיו ידועים גם למלאכי שחק. ולפיכך אין ספק בדבר, שבאיחוד הפיוט עם המוסיקה במובנה הכללי בודאי שנמצא את השדה הרחב ביותר והראוי ביותר לשירה להתפתח בו. להפייטנים שנקראו בשם „טרובאדורים" היו יתרונות, שאין לנו דוגמתם — ובשעה שת ו מ א ס מ ו ר מזמר בפיו את שיריו הוא, היה הדין אתו, כי על־ידי כן שכלל אותם בתור שירים.

אסכם את האמור: — אני מגדיר בקיצור את הפיוט שבדברים בתור יצירת־יופי ריתמית. ה ד י ן ש ל ה ה י ח י ד י הוא הטעם. עם השכל ועם ההכרה המוכרית יש לה רק יחוסים של מוצא משותף. מלבד אולי במקרה, אין לה שום שייכות לא אל חובות הלבבות ולא אל האמת.

ברם, עוד מלים אחדות לשם באור: אותו העונג, שהוא בבת־אחת היותר זך, היותר מרומם והיותר עצים, נובע הוא, לפי דעתי, מן ההסתכלות ביופי. רק על־ידי מה שאנו מסתכלים ביופי הננו מוצאים את הדבר אפשרי להשיג אותה ההתרוממות המענגת, או ההתרגשות של הנפש, שאנחנו מכירים אותה בתור הרגש הפיוטי, ואשר בנקל נבדילה מהאמת, שכל עצמה אינו אלא ספוק השכל; וכמו־כן נבדילה בנקל מהתאוה, שכל עצמה אינו אלא התרגשות הלב. ולפיכך אני אומר, כי היופי, — רצוני: היופי הכולל את הנשגב — הוא התחומה של השירה, פשוט מפני שזה הוא חוק ידוע באמנות, כי הפעולות (האיפיקטים) צריכות לנבוע באופן ישר, ככל האפשר, ממקור סבותיהן. סוף־סוף אין גם אחד שיכחיש את העובדה, שההתרוממות הנפשית הנזכרת עלולה היא להיות מושגת ביותר באמצעות השירה.

אולם אחרי כל זאת אין להוציא מסקנה בשום פנים, כי פתויי־התאוה, או חוקי המוסר, או גם רמזי האמת, אינם יכולים להכנס ביצירה פיוטית ולהיות בה מועיל לשבח; כי רשאים הם לשמש באופן מקרי, ובדרכים שונים, את מטרותיה הכלליות של היצירה: אולם היוצר האמן ישאף תמיד להתאים את אלה ולשעבדם אל היופי, שהוא האטמוספירה והתמצית העיקרית של השירה.

בהציגי לפניכם את השירים האחרים, המובאים להלן, למען תתבוננו בהם, אין טוב לי מהקדים להם את שירו של מר לונגפילו: "The Day is done".

היום עבר, והחשכה
נופלת מכנפי ליל,
כנוצה נופלת מטה
מנשר עף בחיל.

הנני רואה אורות הכפר
נוצצים מתוך גשם ואד,
רגש־עצבת בא עלי,
נגדו נפשי לא תוכל עמוד.

רגש־עצבת וגעגועים
שאינו דומה אל צער,
והוא רק ישוה ליגון
כדמות האד אל גשם.

הבה, קרא לי איזה שיר,
שיר פשוט ומלבב
אשר ימתיק את רגש הטורד
ויגרש את מחשבות היום.

לא מגדולי המחברים הקדמונים,
לא מאבירי־השיר וגאוניו,
שהד־צעדיהם עוד ישמע
באולמי־הזמן ומסדרוניו.

כי כמו קולות מנגינות קרב,
רגיונם העז הרי מצייר
פעלות־החיים־אין־סוף ומאמץ נמרץ:
והלילה אני במנוחה חפץ.

קרא לי ממשורר מאלו מך
ששיריו פרצו מקרב לבו,
כרביבי־מטר מעבי־קיץ,
או כדמעות מעינים מפכות.

אשר בימים ארכים של עמל
ולילות חסרי־מרגוע ושקט,
עוד שמע בנפשו מנגינה
של נגונים ערבים ונפלאים.

לשירים אלו כח ירגיעו
דופקה הנרגש של דאגה,
ובאים כמו ברכה הבאה
אחרי צקון־לחש ותפלת־לחש.

אחר קרא לי מכרך נאצר
את אותו השיר אשר בחרת,
והלוה לחרוזו של המשורר
יפי־צלצולו של קולך.

והלילה ימלא זמרה ומנגינה
והדאגות המעיקות כל היום
תקפלנה אהליהן, כערביאים,
וכמוהם בלט חרש תברחנה.

אף־על־פי שהחרוזים הללו אינם מצטיינים במעוף הדמיון, אנו מחבבים אותם בגלל דקות הבטוי שבהם. אחדות מתמונותיו עושות רושם חזק מאד. אין דבר אשר ייטב מן החרוזים האלה:

—לא מאבירי־השיר וגאוניו,
שהד־צעדיהם עוד ישמע
באולמי־הזמן ומסדרוניו.

רושמו של הרעיון המובע בבית האחרון של השיר הוא גם כן חזק מאד. אבל לכל לראש חבה יתירה נודעת לו לשיר זה על insanciance זו, המלאה חן של מישקלו, המתאימה כל־כך עם תכונת הרגשות, המובעים בו, וביחוד על קלות שטפו בכלל. את ה„קלות“, או הטבעיות הזאת, בסגנון ספרותי היו רבים נוהגים לחשוב כקלות מדומה בלבד — כדבר שבאמת קשה להשיגו. אבל אין הדבר כן: סגנון טבעי קשה הוא רק למי, שמעולם לא היה צריך לטפל בו — לאיש שאיננו טבעי. סגנון טבעי הרי הוא תמיד רק תוצאת הכתיבה בכונה, או בהרגשה אינסטינקטיבית, כי הטון בחבור צריך שיהיה תמיד זה, שרוב בני האדם היו מקבלים אותו להשתמש בו; וכמובן מאליו, הסגנון צריך תמיד

השתנות בהתאם עם תכונת תוכנו. הסופר, המקשיב לעצתם של מבקרי ירחונינו, לכתוב ב„מנוחת הנפש" על כל הענינים, הבאים לידו, הרי מוכרח הדבר, שהוא בנירצת פשוט שוטה או מטומטם־המח; ואין לו הזכות [illegible] טבעי יותר [illegible] רב־החשיבות, או [illegible], אשר [illegible] בין [illegible] מעשי שעיר.

הַסַּבְתָּא

[illegible]

מאת

א ב ר ה ם   ש י ע ר.

בבוקר קיץ יפה אחד חשתי מתוך שנתי ביד המיטה המלטפת את ראשי. פקחתי את עיני ואראה — אמי גוהנת עלי, מבטת בחבה וברחמים רבים ואומרת לי:

אברמ'ל, הידעת, שהיום ערב החתונה של בריינדלי. עורה־נא, בני, קומה ונלכה אל אבא...

שתי דמעות נתלו בריסי עיניה היפות, נתלו ועמדו שוממות...

במהירות לבשתי את בגדי, נטלתי את ידי ומלמלתי „מודה אני" הטוף, לקחתי את סדורי והחילותי לדפדף בו.

— תתחיל היום מ„יוצר אור", — אמרה האם. — עוד [illegible] הדירה.

אחותי הכלה עמדה לבושה לבנים. פניה חורים ועיניה לחות, נוצצות. כולה נדמתה לשושנה לבנה, [illegible] בתיו מעונן. אחי הגדול [illegible] גם הוא עצוב ורציני ביותר. כולם היו כבר לבושים, נכונים ללכת. הכו רק לי.

כשגמרתי להתפלל נתנה לי אמא נתח חלה יבש, משיורי השבת, הגישה לי גם הצי הצלוחית חלב. טבלתי את החלה היבשה בחלב ואכלתי לתיאבון.

אמי, אחותי ואחי לא טעמו היום כלום, — צמים הם.

כשכליתי לאכול, הובילה אותנו אמנו אל חדרה של הסבתא. מיום שמת אבי חלשה הסבתא, וזה שבועות אחדים, שאינה יורדת מעל המטה. היא תברך את בריינדלי, תברך אף אותנו לפני לכתנו אל „המקום הטוב".

הסבתא היתה [illegible] קטנה עוד יותר. כשהיא שוכבת במטה על הכר הלבן הגדול, מכונסה אל תחת לשמיכה האדומה, דומה היא לילדה בת שתים־עשרה. גדולות הן רק עיניה. שחורות ונוצצות באפליליותו של החדר, אשר הוילון שעל החלון האחד שבו מורד תמיד עד אדנו ואינו נותן לקרניה של השמש להדור אל תוכו.

פניה דומים לפיסת קלף מעוך וקמוט. כל היה, בחותיה, התרכזו רק בעיניה. ועיניה של הסבתא אמנם היו נפלאות, [illegible]. מזהירות היו תמיד באיזו אור גנוז, סודי, לא מעולם זה... נשקפו מהן רוך וזוך ורחמים רבים, — רחמים ביחוד. אהבה הסבתא את כל אדם ורחמה על כל הבריות, עד שכל מי שראה פעם אחת בחייו את עיניה של הזקנה לא היה שוכח אותה כל ימיו.

כשנכנסנו אל חדרה, בקשה אמנו איתר שתברך אותנו לפני לכתנו אל ה„מקום הטוב". הסבתא [illegible] עלינו מבט של חבה ותרמוז על פיה: [illegible]. מתפללת היא...

בהשאי ישבנו כולנו איש על מקומו מסביב למטתה ברחוק מקום קצת והחרשנו דום.

והסבתא מתפללת בהשאי, קולה לא נשמע, רק שפתיה נעות, מלחשות. מכוסה היא עד צוארה, כשידיה הקטנות מונחות לה פשוטות משני עבריה מזה ומזה על השמיכה ומתחת לריסי עיניה הסגורות למחצה נפלו טפות של דמעות קטנות ודקות כזו אחר זו.

מתפללת הזקנה ובוכיה. ה„עטרה" שלה נפלה מעל ראשה זה כבר, ועכשיו — נפלה עטרתה החדשה, — בנה יחידה, אשר מלא את מקומו. לא זכה המסכן להוביל את יחידתו־בכורתו אל תחת חופתה... אלמנה צעירה נשארה, שוממה ועניה ובניה קטנים, אפרוחים בלי אב, בלי מנחם, בלי מרחם. תועים הם כצאן אובדות במדבר בלי דרך... מי יפרנסם? מי יכלכלם? מי יראה להם את הדרך לחתנה של בריינדלי? ודוד'ל? מה זקוק הוא עוד למורה דרך ומנהל! נוסע הוא לוואלוזין... אברמ'ל הקט מתחיל גמרא. — ואין איש...

ומתפללת הסבתא ומביטה על כלתה ובניה, מתפללת... קולה אין נשמע, שפתיה רק לוחשות חרש ומעיניה מתגלגלות ונושרות טפות קטנות, דקות... ואובדות בתוך קמטי פניה.

גמרה הסבתא להתפלל. אמי [illegible] נשענה על הכר המורם קצת. נגשנו כולנו אליה והיא שמה את ידיה הקטנות והצנומות על ראש כל אחד וברכה ולטפה ברחמים גדולים.

בריינדלי אחותי נפלה על צואריה, כשהיא מתמוגגת בדמעות. הסבתא חבקה את ראשה אל חזה הצנום ותבך מרה.

שפרה בתי, — אמרה הסבתא, בהביטה על אמי בעיניה הפקחיות, וכמה אהבה ורחמים היו במבטה זו! — שפרה בתי, שמעי־נא היטב לדברי והביני אותם. הולכת את אל המקום הטהור — אל תאבדי זמן להנם. סדרי את הכל בתחילה, שקלי וטרי את כל טענותיך. צריך, בתי, לדעת מה לבקש, איך לבקש ומאת מי לבקש דבר זה ומאת מי — דבר אחר, כי לא ראי צדיק אחד כראי צדיק אחר. אילו יכולתי אני ללכת אתכם... בודאי כך הוא רצונו, אסור להרהר אחרי מדותיו.

— קודם כל הלא תלכי אליו, — וקולה נשבר פתאום, נפסק... בלעה את דמעתה ותוסף לדבר. — בודאי תלכי אליו בראשונה, אל האב... של הכלה... אל תדברי עמו על־אודות פרנסה, — יסלח־נא לי, יהודי בטלן היה, לא היתה לו שום השגה בעניני העולם הזה. מתמיד היה כל ימיו, בתורה עסק... יומם ולילה... בקשי, שפרה, ממני על בן־זוגה של בריינדלי, שיהיה יהודי כשר,

זוהי — ראשית כל, והשנית... על „מערכה" טובה בקשי. והעיקר — והזקנה אינה יכולה עוד להתאפק יגומרת מתוך בכי — שהבנין יהיה בנין עדי־עד... עדי עד... אל יפול, אל יחרב, חלילה...

— ועל דוד'ל בקשי... בקשי, שתהי לו התמדה... יש לו אמנם מח בקדקדו, אבל התמדתו רפוית והעיקר היא — ההתמדה. ובקשי... כאשר ילמד בישיבה הקדושה אל יט, חלילה, מן הדרך. שמעתי, אומרים, שהטומאה התגנבה גם שם...

— בשרי לו, שאברם'ל מתחיל גמרא, והנה גם הוא, הנה... לא ראה, המסכן, נחת מימיו... והזכירי לו עוד הפעם, שהזיווג יעלה יפה ואמרי לו... ואמרי... — הזקנה בוכיה בקול, — אמרי, שפרה, שאמו רוצה להתראות עמו בקרוב...

— אל הזקן שלי כי תבואי, אל תתביישי כלל מפניו. אין דבר מה שהוא שם „מן הגדולים"... לעילא ולעילא... מתגאה... אפילו בחלום לא יתראה... שוכחים הם הגברים... אל תיראי אותו, בתי, לכי אליו וקראי... קראי לו בקול... אל תתיראי כלל וכלל! לא תמיד גן־עדן... לא תמיד זיו השכינה... תענוגים... פנוקים... יש לו לדאוג לבני־ביתו, יש לו לדאוג... לבניו, לנכדיו... ספרי לו, שמחר יום חופתה של בריינדלי ושהיא יתומה, אין לה אב... ספרי לו זאת, אפשר שאינו יודע כלל מזה... אפשר... הגברים, דרכם בכך... הודיעי־נא לו, שבריינדלי הולכת אל החופה ושהיא יתומה עזובה... ישתדל... יעשה־נא דבר־מה למענה... עמו, בתי, תוכלי גם על פרנסה לדבר. חכם היה הזקן שלי, בקי גם בעניני דעלמא... דברי עמו, בתי, אל תתביישי... אפשר... יתן ד'... אחרי חתונתה של בריינדלי... הנערים, נערים המה, אל תדאגי להם, בדרך טובה ילכו, זכות אבותיהם תגן עליהם... למה אדמו פניך? צעירה עודך לימים, יפה... לא ראית עוד את עולמך כלל... כלום כלה את לי? בת, בתי ממש את!

נאנחה היום הזקנה יאמי בקבר ברוך...

— דייך, אל תבכי... שם על קברותיהם תשתטחי, תבכי לשובע. מוטב, שתאזיני לדברי ולא תשכחם. מן הזקן שלי תפני ותלכי אל קברו של אבי־אבא, אל רב דוד'ל בעל־הגלית, גרית „עקד"... מן הנסתרים היה. זמן רב היה נדבא, מסתתר... עד שרמזו לו מן השמים, שהגיעה שעתו להתגלות. עץ יבש עומד על קברו. כי מצבה אין. רצונו היה בכך. חפץ היה להיות נסתר במותו, כמו שהיה בחייו ואיש לא ידע את קבורתו. „שם" לא הסכימו לזה, ובאותו הלילה הראשון לקבורתו צמח עץ גדול על קברו, בין לילה... וימים רבים עמד העץ. גדל, פרח, לבלב... והיה תמיד ירוק, תמיד רענן ומלבלב — עד שהתחילו הגזירות, ומכיון שהתחילו — יבש העץ בין לילה אחד... ואל תשכחי לבקר את קברו של רב יעקב שלא־עשנ־גוי. יהודי, ימחול לי, לא למדן היה, אבל... אבל יהודים שכמותו אינם עוד בדורות הללו. על קברו התפללי ואמרי לו, שדורשת אני בשלומו. כלום לא תבקשי ממנו, לא צריך... יהודי פקח היה, מעצמו יבין. סוחר גדול וחכם היה, די לו ברמיזה.

והוא... אל תדאגי, יעשה כל מה שביכלתו לעשות... ידיד נאמן היה להזקן שלי ולכל בני־ביתו.

ועל קברו של רב שמשון'לי תהיי. יתפלל־נא על בריינדלי, על „מערכה" טובה בשבילה, — לבנות ישראל היה דואג... יהודי גדול היה... מקברו תשמאילי אל הברכה הנשקפה מתחת להחר ותבואי עד ה„אוהל". תכתבי ארבע פתקות. על זה שלך — תכתבי את שמך ואת שמה של אמך. שומעת את? של אמך ולא של אביך. „שם", התביני, האם חשובה מאד. ואת שמה של בריינדלי תכתבי ושל דוד'ל ושל אברם'ל. את הכל כתבי בקצור. אצל שמך — פרנסה, אצל שם בריינדלי — מערכת טובה, לזה של דוד'ל — תורה ויראת שמים ולשל אברם'ל — הבנה. אל כל פתקה ופתקה תקשרי הוט ומחט ותלחשי: — „רב יעקב הקדוש! הבאתי לך מחט והוטים כשרים". — שלש פעמים תלחשי כך ואחרי כן תריסר יתאמרו בבית גדור: „פעם שנשרפת עד קדושת השם, כך ישרף מזלי הרע". אמירה זו, בתי, סגולה בדוקה היא. אל תשאלי... קשיות שואלים בליל הסדר... עשי כאשר אני מצוה. על קברו של הדוד רב מרדכי אל תשכחי להיות, למען השם, אל תשכחי! עני היה כל ימיו, עזוב ושכוח היה בחייו ועזוב ושכוח היה במיתתו. איש לא עמד בשעת יציאת נשמתו, גוע בדמי הלילה ואיש לא ידע. עשי לו „מלא"... בניו... מה היה להם? מה קרה להם? אין איש יודע... אין איש שומע... מרדכי המסכן!

ודוממת יושבת הזקנה, שרויה היא במחשבותיה ועיניה סגורות. הרואה היא את עולמה בעבר? הצופיה היא מרחוק את העתיד לבוא? מי יודע...

— ואחרי זאת תבקרו את כל הקברים ותקיפו אותם, — התחילה שוב הזקנה לצוות ולהזהיר ובקולה נשמע איזו פחד טמיר. — כאשר תקיפו את כל הקברים יתהלכו בנפשותיכם ובגופותיכם, שהם טהורים וישרים, ושלכל הפחות באותה שעה שאין בכם לא קנאה ולא שנאה וכל טינא לאיש, תגשו אל הקבר „פרחי דמעות", — הזקן פנחס יראה לכם. — ותפילו עליו רק דמעה אחת ומבלי דבר דבר, בלי הוציא הגה מפיותיכם ומבלי הבט לאחור — תמהרו והלכתם לדרככם!

— נו, לכו לכם לשלום!...

בדישאי ימ־אים יראת ההימנית והדרת הודיש יצאני את ההדר של הסבתא, נשקנו את המזוזה והלכנו לנו אל „המקום הטוב" שקועים כל אחד בהרהורים נוגים, יסודיים.

התפתחות היהודים הספרדים ב„אי־רודוס"

מאת

[illegible]

מספר תושבי אי־רודוס מגיע לחמישה עשר אלף... רב דת שבים רב עירקים יונים ונוצרים. מספר היהודים

מגיע קרוב לאלף ויותר. מלבד המהגרים אשר באו להשתקע ברודים מארצות שונות מסיבת חוק הצבא [illegible] בעת המלחמה.

היופי. לא אתאר את גודל היופי של האי הזה ואקלימו הטוב והמבריא. ביחוד מיום הספחו לממשלת איטליה באו שנויים רבים בהתפתחות ה„אי". [illegible]
[illegible]
ובכל רחוב ורחוב הובאו צנורות מים, אשר עד כה היה חסרונם מורגש מאד. נבנו בנינים נהדרים. בתי עתיקות (מוזיאום), מקומות משחק לילדים, שעורי ערב ללמוד השפה האיטלקית, והנהיגו עוד דברים שונים, בעוד בימי שלטון טורקיה היה ה„אי" עזוב ושמם.

רבים מתושבי אלכסנדריה באים בקיץ לסייר את האי היפה הזה ולהתענג על אוירו הצח והמבריא. אך בזמן האחרון [illegible] ברודים.

מסחר. [illegible] האחרון התפתח יותר ויותר עד אשר רכשו להם שם [illegible] בעולם המסחרי ובאו במשא־ומתן עם סוחרי אמריקה. מספר העשירים הוא מעט מזער וכדאי לציין את אלה: ה"ה יוסף אלהאדיף, יוסף נוטריקה ויצחק אלהאדיף. הללו מתעסקים ומתענינים לתקון העיר והפרחתה, והם דואגים להטבת מצב העניים האומללים: בתקופות ובזמנים שונים מחלקים הם סכומים עצומים וצרכי מכולת, מצה בחג הפסח ומלבושים בחג [illegible]. ביחוד ראויים הם לתהלה על השתדלותם והתענינותם הרבה במשך המלחמה האיומה, אשר שערי רודים היו סגורים על מסגר מבלי יוצא ובא, ולא היתה שום אפשרות ליהודים לבוא בדברים עם קרוביהם אשר באמריקה, למען יחוסו עליהם, והנדיבים האלה דאגו להם והספיקו כל צרכיהם.

מדי פעם בפעם מנדבים הם נדבות הגונות לחזוק [illegible].

החנוך. ועד החנוך אשר בראשו עומד האדון מיכאל מנשה משה והוא עובד במרץ רב ובהריצות רבה [illegible] מאיזמירנה הפדגוג העברי והציוני הנלהב מר יעקב קאבולי, אשר היה מורה בבית־ספר של חברת כל ישראל חברים שנים רבות באיזמירנה. מיום קבלו עליו משרה זו, הנהלת תלמוד־התורה, הוא עובד קשה ומשקיע את כל כחותיו במוסד הזה, בכדי לעשותו מוסד מודרני עברי ולהוציאו מכלל „חדר", אשר שמש עד כה. וסוף־סוף הצליח מר קאבולי להוציא את מטרתו לפועל. והוא היה הגורם להשליט את השפה העברית כשפה מדוברת בפי כל תלמידי בתי־הספר ובחוץ והוא הביא [illegible] [illegible].

[illegible] מגיל 7—6 שנים ובמקום מלת „בונז'ור" [illegible] בצרפתית), שהיה נהוג עד כה, נשמע ברחובות [illegible] שלום! גם הצעירות הספרדיות, אשר עד עתה היו [illegible] עברית. גם הן החלו להשתתף בה [illegible]

וככה ה„אי רודים" [illegible] צורה [illegible]. גם האדון יעקב פראנקו, המורה העברי הראשי בבית־ספר של האליאנס, ממלא את חובתו על צד היותר טוב בהוראתו הפדגוגית ושיטתו המודרנית. תכנית בית־ספר זה היא ממש אותה התכנית של ארץ־ישראל. השעות ללמודים העברים מרובות על השעות ללמודים בשפה הצרפתית [illegible] כן בבתי־הספר של חברת כל ישראל חברים בארצות אחרות, שכל השעורים בהם הם בצרפתית ולא בעברית, חוץ מהתפלות, מפני מראית העין. והאדון פראנקו הצליח כבר להוציא תלמידים עברים ולאומיים אשר כיום נחשבים הם לאנשים משכילים וציונים אמתיים.

האדון קאבולי והאדון פראנקו הם הגורמים הראשים, המכניסים חיים עברים בנפש העם היהודי הרודיזלי, אשר ישן את שנתו המתוקה עד היום. ועל־ידם נוסדו אגודות עבריות שונות, „בני־ציון" ו„מכבי", שמטרתן היא [illegible] — עד אשר כבש הרוח העברי את האי רודים. והיום נרגשת שם תסיסה עברית חזקה. רבים מהם מתכוננים לנסוע בקרוב ארצה־ישראל [illegible] „פרד" על המהרשה.

הרבנות. [illegible] על־ידי ממשלת איטליה, הקהלה הרודזלית מנתה את [illegible] הרבנות והדריך את קהלתו בצדק [illegible] האיטלקי [illegible] בכדי להציל את עמו מצרה. אמנם רבנות [illegible] הסכסוכים אשר פרצו בין ראשי העדה ובין [illegible] הוכרח להתפטר ולעזוב את הרבנות. [illegible] עד עתה נשארה קהלת רודים בלי כל רועה והם [illegible] בחכם זקן הר' [illegible] ומו"ץ להם. כל שאלה בענין איסור והיתר נשאלת מפיו.

ונשיא העדה, מר יוסף אלהאדיף, הוא הממלא מקום [illegible]. ובחגיגות הרשמיות של הממשלה מתיצבים הם לקדם בברכה את פקידי [illegible]

שבת. כל החנויות ובתי הבאנק של היהודים נסגרים, ורוב הסוחרים מכבדים את השבת ושומרים אותה כהלכתה, ושמחת שבת גדולה אצלם. גם מדלת העם, העובדים קשה במשך השבוע, שרובם הם מלחים, סבלים, פחמים ועוד בעלי עבודות כאלה, — בכל זאת ביום הששי בערב הם שובתים ממלאכתם בשעה [illegible] וקונים להם צרכי שבת ועורכים את [illegible] בנאים ומתפללים את [illegible] מזרחיים. ואחר התפלה שמש [illegible] חלק מספר „אדרא" של התנא ר' שמעון בן יוחאי, ושבים [illegible]. מיעדים ארוחת הבוקר במיני מאכלי חלב וגבינה

ונקרא בפי הספרדים „דוזאיונו" ומנהג מקובל מספרד לאכול מיכלי הלב). אחר חצות היום מתקבצים אנשים רבים אל אחד בתי־הכנסיות וחכם זקן לוקח חומש בידו או ספר מוסר ודורש ומבאר להם בלשון איספאניולית מענין הפרשה. לפנות ערב משתתפים הם בנופיות־כנופיות והולכים אל המגרש הגדול הנקרא „מאנדראקי", העובר על חוף הים, לשאוף את האויר הצח והנקי, הבא מן הים. התזמורת האיטלקית משמיעה את מנגינותיה היפות לכבוד היהודים לכבוד השבת.

מוסדות עזרה. בזמן המלחמה נוסדו שתי חברות, „עזור דלים" ו„בקור חולים", במטרה לעזור למשפחות הסובלות מרעב. וחברות אלו היו להן לעזור ולמגן במשך שנות המלחמה והושיטו להן עזרה מספקת ומילאו את כל צרכן, הודות להשתדלותם של האנשים הנדיבים והרחמנים יוסף נוטריקה ואיזאק אלהאדיף, אשר פתחו את ידם ופתחו את אוצרותיהם לרוחה.. גם „אגודת אחי רודים" אשר בניו־יורק שלחה סכומים הגונים לעזור לנגועי המלחמה והסובלים מרעב ברודים.

יחס האיטלקים אל היהודים. יחס האיטלקים אל היהודים הוא טוב מאד. אוהבים זה את זה וחיים חיי משפחה, למרות זה שיחסם אל היונים והטורקים נורא הוא, ושונאים הם זה את זה. וכל־כך גדלה אהדתם (סימפאטיה) ויחסם הטוב אל היהודים, שלעתים קרובות הקדישו מאמרים מיוחדים בעתונם היומי „איל מיסאזירו די רודי" לטובת היהודים והתפתחותם.

מִכְתָּבִים מִירוּשָׁלַיִם

מאת

ירושלמי.

אשריכם בני אמריקה, שאין לכם אלא דאגות פעוטות וקטנות: לעזור בעד הפרעות בתפוצות רוסיה, לדאוג לאיזו מאות אלפי יתומים ואלמנות, שנהרגו מפרנסיהם במלחמה או בשלום, בחזית או מאחורי החזית, או בלי כל חזית, לדאוג לזכויותיהם של בני עמכם, שלא תקופחנה בארצות שונות, לבנות את ההריסות וכדומה, — לנו בני ירושלים יש דאגה חשובה מאד, דאגה לענינים העומדים ברומו של עולם — ובודאי כבר הבנתם מאליכם שזו היא — דאגת הרבנות.

אלנא תבהלו! רבנים לא תמו הם ושלום מירושלים; אדרבה סחורה זו ישנה בירושלים עירנו הקדושה למדי ועוד תוסיפו לקבל כמקדם מכתבים עם פיתקות של „רבינר"ים, גרנד רבינר"ים, „טשיף רב"ים וכדומה, עם הבטחות על ש"י עולמות. — מצד זה אין לכם לדאוג. הדאגה המטרידה את עסקני ירושלים, אחרת היא לגמרה. וכדי להסביר לכם את הדבר על בוריו, עלי להאריך קצת.

כידוע, היתה עדת ירושלים — ובמדה ידועה עודנה גם היום מפורדת ומפורדת ל„עדות" ו„כוללים" ור[illegible] וכו'. לכל עדה יש, כמובן, כל צרכיה: בית־קברות, רב וגם בית־דין משלה. עדת האשכנזים הגדולה והעשירה לא הסתפקה, כמובן, בבית־דין אחד ויהיו לה שנים. [illegible] [illegible] [illegible] כי בית־דין לבית־דין לא היו תמיד מכירים [illegible] את [illegible] והיו מקרים שהביאו גם לידי [illegible].

כבוא ועד הצירים לירושלים וישם את לבו לצרכיה של עדת ישראל בירושלים ולתקן בדקיה, מצא לנחוץ לתת לרבנות הירושלמית [illegible] [illegible] לא תהא לשמצה ולחרפה, למען נוכל להרוס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מכירה את פסקי־דיניהם בעניני נשואים, גטין, ירושה וכדומה ונותנת להם ערך חוקי. בעמל רב ואחרי משא־ומתן ארוך ע"י [illegible] [illegible] [illegible] פה, ליסד „משרד רבנות", שבו משתתפים רבנים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אשכנזי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אשכנזים ו„חכמים" ספרדים [illegible] [illegible] יושבים על [illegible] ודנים ומפרידים על עניני הדת של עדת ישראל [illegible].

וכלום אפשר להם לבעלי „מוסדות" ו„כוללים" ידועים לסבול מצב שכזה? — אם יש משרד רבנות אחד הלא אין מקום לפירודים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אחד. ואם הרבנים מרבים [illegible] משתמשים תמיד נגד הישוב החדש — כח התורה: אבל מה יעשות? כל המכתבים והאיומים שנשלחו לרבנים האשכנזים מטעם [illegible] (יש גם כאלה פה) „שלא ימסרו את עצמם לציונים" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא הועילו. הרבנים לא מצאו שום [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] במשרד.

בימים האחרונים שלח „הועד האשכנזי" אולטימאטום לרבנים האשכנזים, חברי משרד הרבנות (שהם גם חברי בית־דין־הצדק האשכנזי שבחורבת ריה"ח), שאם לא יפרדו ממשרד הרבנות, ייסד הועד בית־דין אשכנזי חדש. המעשה הזה עורר התמרמרות [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] והשתדלו בכל האפשרות לפעול על הועד האשכנזי שלא יעשה מעשה [illegible]. גם [illegible] [illegible] וראש השופטים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: אבל כל זה היה ללא הועיל. על־פי השתדלותו של הרב טייטלבוים, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] על־פי דרישות הועד האשכנזי ורק לדרישה שדרשו מהם: להפרד מחבריהם הספרדים — לא הפצו להסכים. הועד האשכנזי נשאר [illegible]: עדות [illegible] ישראל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נוסד, למרות כל המחאות וההתמרמרות הקהל.

הרב קוק. הועד הכללי „כנסת ישראל", מנהלי הישיבות ומוסדות אחרים הזמינו את הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק, מי שהיה אב"ד ביפו [illegible], לרב בירושלים. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] גאונותו בתורה ולמרות היותו חרד קיצוני, אינו מוצא חן בעיני כת ידועה מחרדי ירושלים, ויחד עם ההודעות מטעם „הועד לקבלת פני הרב קוק", המבשרת על־דבר בואו של הרב לירושלים, נתפרסמה מודעה בשם „בשורה טובה", שכבר נשלחו אליו שלוחים ומכתבים. לבל „יהיה אין ברגלים" לבוא, למען לא יעורר מחלוקת וכו'. המכתבים הועילו רק למחצה: הרב קוק בא לירושלים ביום ו', ג' אלול, ונתקבל בכבוד גדול, אבל הודיע בשעת קבלת הפנים,

שלא בא לירושלים בתור רב כולל, אלא בתור תושב פשוט על־פי [illegible]
מקוה להיות בידידות עם „הרבנים הגאונים" וכו'. השאלה היא רק, אם „הרבנים הגאונים" יהיו בידידות אתו ואם יהיו — בכמה תעלה לו ידידות זו ומה ידרשו ממנו תמורתה.

ועד העיר, שבהבחרו התנגדו לו רוב המפלגות [illegible]
[illegible]
הועד נצטרפו אליו שנים־עשר חברים: שלשה מ„אחדות העבודה", שנים מ„הפועל הצעיר", שנים מה„התאחדות הראדיקאלית", אחד [illegible]
בלתי מפלגתיים. הועד עוסק במרץ בעבודתו והאט־האט הוא רוכש לו את אמון הקהל ואת אמון המיסדות הציונים.

על־פי השתדלות מצד הערבים אסרה הממשלה הצבאית לפני זמן מה לנגן במקומות צבורים „כל הימנון לאומי, מלבד ההימנון האנגלי". בשבוע זה נתפרסמה פקודה זו בנוסחה מתוקנת: „אסור לנגן במקומות צבורים שום הימנון לאומי". צריך להעיר, שבפקודה הקודמת ראו היהודים כונה לאסור את ניגון „התקוה", שבראשית ימי הכבוש היתה התזמורת הצבאית מנגנת אותו יחד עם ההימנון האנגלי בגן העיר ושהערבים ראו בזה דימונסטראציה לצד היהודים.

השפה העברית. במיסדות הממשלה, המשפטים והדואר יש לשפה העברית זכויות שוות לשפות הערבית והאנגלית: כל המודעות של הממשלה ושל הדואר, ההזמנות של בתי־המשפט וכדומה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
במקומות שהתושבים היהודים מעטים מאד, כמו בשכם וכו'" (בשכם אין אף יהודי אחד). רק למקום אחד לא יכלה העברית עדיין להדור (מלבד תלמודי־התורה והישיבות האשכנזיות) — לעיריה הירושלמית. למרות כל המחאות מצד חברי העיריה היהודים, מוסיפה פקידות העיריה לפרסם את הודעותיה באנגלית [illegible]
[illegible]
בשבילם — אינן מועילות. יודעת העיריה את רפיונם הפנימי של יהודי ירושלים ואינה חוששת למחאותיהם ובשעת הדחק תתלה עצמה ביהודים „חשובים", הגורסים: עברית — לאו דוקא. אילו ידעה העיריה שמאחורי חבריה היהודים עומד כל הצבור הירושלמי, לא היתה נוהגת קלות־ראש בדרישותיהם, וחיפה תוכיח: שם ישנם רק כעשרה אחוזים למאה תושבים יהודים ובכל זאת עמדו היהודים על דרישתם, לפרסם את מחירי הנסיעה בעגלות גם בעברית, ואחרי [illegible] הוכרחה העיריה למלא את דרישת היהודים.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

[illegible]
[illegible]
[illegible]

אלפי יתומים מארצות המלחמה. מר אלכסנדר כהן, יושב־הראש של הועד הנזכר והחבר מחלקת היתומים של „הועד המחלק המאוחד", [illegible]
האמריקאית לעבודה", הגיש אותו למזכיר המחלקה המדינית של הממשלה, מר רוברט לאנסינג.

מר כהן משער בתזכיר, כי לא פחות מ־150 אלף יתומים נמצאים [illegible]
מהם נשארי יתומים מאב ומאם.

מר גימפרס הגיש את התזכיר בצירוף מכתב, שבו הוא כותב בתוך יתר דבריו:

„יהודי ארצות־הברית הביעו את רצונם, וגם הראו במעשה במקרי־הזדמנות שונים, כי הם נכונים לעשות כל מה שביכלתם, בכדי להציל את חייהם של הילדים האומללים האלה (היתומים היהודים) באירופה ולהיטיב את גורלם.

„מתוך התזכיר תוכל להוכח, כי מר כהן מדבר בשם האוכלוסים המאורגנים של יהודי ארצות־הברית, אלה שנדבו יותר [illegible]
והיסורים של יהודי אירופה, ותראה כמוכן, כי הם נכונים לקבל תחת רשותם את הילדים, שיובאו מהארצות החרבות והקרועות לגזרים אל ארצות־הברית, ושיחולקו במשפחות יהודיות על־מנת לחנכם ולגדלם.

„התנועה הזאת והשאיפה הזאת נראות בעיני לקדושות כל־כך ולמלאות אהבה אנושית כל־כך, עד שמרגיש אני להובתי המוחלטת להציע את כל הענין הזה לפני מועצת המחלקה המדינית והממשלה [illegible]
היותר מוכשרות".

— מחאת האוקראינים באמריקה כלפי הפרעות. באיזה הרבה התגדרויות של האוקראינים באמריקה [illegible]
[illegible]", החליטה של מחאה כלפי הפרעות ביהודי אוקראינה. בהחלטתם הם דורשים מאת הממשלה האוקראינית לערוך חקירה [illegible]

כדבר [illegible]
[illegible] של מזכיר המחלקה המדינית הודיע ב־28 לספטמבר, כי לפי [illegible]
לצירה בווארשה עליו לאשר את תעודות־המסע של כל הרוצים לנסוע אל קרוביהם באמריקה, מבלי שים אל לב, אם הקרובים האלה נעשו כבר לאזרחים באמריקה ואם לאו. ובמקרים שהציר לא יאשר את התעודות משום איזו סבות מיוחדות, עליו להודיע על זה בכל פעם אל הממשלה בוואשינגטון ושם יחליטו, אם הסבות הן מספיקות.

* * *

בחוץ־לארץ.

בועד של צירי המלאכויות היהודינת בפאריז.

באספה מלאה של ועד צירי היהודים בפאריז מסר עורך־הדין גולדשטיין, השליח המיוחד של יהודי אוקראינה, דין־וחשבון [illegible]
[illegible]
אוקראינה, שם לב אל הצעותיו הנכבדות של גולדשטיין ועל־פיהם יעבד פרוגראמה של עזרה מהירה לנגועי הפרעות.

גירדשטיין הודיע כי יתנהג בין באירופה ובין באמריקה על־פי החלטותיו של הועד הזה, משום שלפי דעתו ולפי דעת היהדות האוקראינית יש לצירי המלאכויות היהודיות בפאריז יפוי הכח של כל עם ישראל.

* * *

הפרעות באוקראינה.

— מקופינהאגן מודיעים בטלגראמה מ־28 לספטמבר, כי בקיוב, בירת אוקראינה, נערך פוגרום עם כניסת חיל דיניקין אל העיר. במשך שני ימים רצופים התעללו הפורעים בתושבים היהודים.

כמוכן בטל דיניקין את הזכויות האזרחיות והלאומיות שניתנו ליהודים על־ידי הממשלה הקודמת. היא הוציא גם־כן פקודה האוסרת להשתמש בשפה היהודית בתור שפה מדוברת.

— „חיל־השחרור" של דיניקין (כך נקראים לגיונותיו של זה) ערכו פרעות גם בערים האלה: ייקאטרינוסלאב, מיכאילובקה, דארניב, ווינוב, גרישינא, אזודייקה, אינארייה, סיניעלניקוב ווייבאיה, וולק ודורובקה.

הפרעות ביקאטרינוסלאב הצטיינו באכזריותן: כל בתי היהודים בארבעה רחובות שודדו, מאות נשים יהודיות אונסו והרבה יהודים נהרגו.

— אחד הפוגרומים היותר איומים נערך בקרימינטשוג. הפוגרום התפרץ תיכף עם כניסתם של „חיל השחרור" אל העיר. כל בתי היהודים של הקהלה היהודית הגדולה הזאת שודדו. 350 מקרי־אונס כבר נרשמו. הפורעים לא חמלו אפילו על ילדות בנות שתים־עשרה שנה ועל זקנות בנות ששים. הילדות השלכו, אחרי שעונו, אל תוך הנהר ואל מקומות מטונפים.

— הגינירל דזשאדווין, חבר הועדה האמריקאית בפולניה, בא לקיוב לערוך חקירה ודרישה על מצבם של שארית היהודים באוקראינה.

* * *

מצב יהודי העיר וואלוזין.

העתון „דאס אידישע פאלק" מווארשה, בגליון של 8 לספטמבר, כותב על וואלוזין את הידיעות האלה:

„המצב החמרי של יהודי וואלוזין הוא נורא מאד. כיום נירמים התמיכה. הרשויות הרוסים ערכו פרעות בעיר לפני עזבם אותה וכמעט כל היהודים נשארו בחוסר כל.

„בחודש מאי העבר היו בוואלוזין שרפות גדולות. משלש מאות בתים נשארו רק עשרים. שבעים אחוזים מן התושבים היהודים גועים מרעב במלוא מובן המלה.

„החורף ממשמש ובא ואין ליהודים כל מחסה מפני הקור.

„גם ישיבת וואלוזין המפורסמה נהרסה בזמן השרפות.

„מכספי העזרה של יהודי אמריקה לא קבלה עדיין העיר מאומה".

* * *

התפרצויות אנטישמיות באוסטריה.

מווינה נתקבלו ידיעות תכופות בדבר התפרצויות אנטישמיות שהיו שם במשך העת האחרונה: ב־25 לספטמבר נאסף המון רב לפני בנין מועצת העיר ודרש, כי הממשלה תוציא אל הפועל את פקודתה בדבר גירוש היהודים הגליצאיים מאוסטריה. הפקודה הזאת קבלה כבר אישור של חוק עוד ב־20 לספטמבר, אולם עד העת האחרונה לא התנהגה הממשלה ביחס אל גירוש זה בכל חומר הדין.

דימונסטראציה כעין זו נערכה לפני בית־המערכת של העתון הליבראלי „ערב". ההמון דרש, כי העתון ישנה את השקפתו על שאלה זו.

כמו־כן התפזרו קבוצות של פורעים בכל העיר והכו את היהודים בכל מקום שפגשו בהם וביחוד בבתי־האוכל השונים.

ציר על הצרה לפני ההתפרצות הזאת תיכף אחרי שנפוצו השמועות בדבר הדימונסטראציות האנטישמיות האלה בקרב הציר האמריקאי, מר אלברט הולסטיד, את מזכיר הממשלה והביע לפניו את דעתו, כי התנהגות כזו עם יהודי גליציה האומללים תעורר את דעת הקהל האמריקאי נגד האוסטריים. ואמנם על־ידי במדה ידועה ביד הממשלה לעצור בעד הפורעים בראשית התפרצותם. השוטרים תפשו את מקומותיהם על הגשרים, המובילים אל השכונות היהודיות, ולא נתנו לפורעים לעבור.

טלגראמה אחרת מ־27 לספטמבר, מודיעה, כי באותו יום התחדשו הדימונסטראציות והתפרצו פרעות נוראות. ההמון הפורע התפרץ בסוף־סוף אל השכונות היהודיות, שדד את רוב החנויות והכה את היהודים מכות רצח.

הציר האמריקאי התערב גם בפעם הזאת ועזר לעצור בעד הפרעות. הוא מהר להודיע לרינר, כי עניני אוסטריה יסבלו הרבה, אם הממשלה לא תשים קץ להתעוללות ביהודים.

הממשלה השתמשה תיכף באמצעים נמרצים והפרעות פסקו.

* * *

בארץ־ישראל.

שבי גולה.

— מיום שנכבשה הארץ על־ידי האנגלים, שבו ירושלימה יהודים, שהגלו על־ידי הממשלה הטורקית מצרימה, קרוב לשלשת אלפים איש. כמעט כולם הסתדרו כבר כל אחד במקצועו ובמלאכתו.

הלשכה היהודית לארץ־ישראל במשך החדשים האחרונים המיבחרית והחברית בארץ־ישראל ששמו במשך החדשים האחרונים את העולים היהודים במספרים האלה:

דרך יפו הגיעו בקבוצות שונות, מאדר ועד כ"א תמוז — 1 316 נפש.

דרך חיפה הגיעו מכ"א אייר ועד י"ד סיון — 28 נפש.

דרך ירושלים (עד ירושלים ברכבת ממצרים) הגיעו מא' סיון ועד כ"ט בו 329 נפש. בסך־הכל 1,673 נפש.

למעלה משתי שלישיות הם אנשים שגרו כבר בארץ־ישראל קודם לכן ושבו אליה עתה בתום המלחמה. השאר הם עולים חדשים מפולניה, רוסיה, רומיניה, יון, בולגריה, מוקדון, קושטה אמריקה הדרומית ומאירן. בין העולים מפולניה נמצאה חבורה של 105 צעירים שנאלצו להשאר באיטליה עד הרכבת לארץ־ישראל והגיעו ליפו בט"ז ניסן אחרי ענויי דרך קשים מאד.

* * *

ועדה של רבנים על־יד ועד הצירים.

מאז בא ועד הצירים לארץ־ישראל והכניס בתוך התקציב הכללי את בתי תלמודי־התורה, הישיבות ובתי־הדין, החלו להשמע תלונות ותרעומות מצד המקבלים, כי אין סכום התמיכה מספיק למחיתם.

ועד הצירים מצדו דרש כי הרבנים יסדרו את תלמודי־התורה והישיבות, ואז יתקן את התקציב החדש. עסקי הצעות שונות וכולן לא יצאו אל הפועל.

[illegible]

באנקים חדשים

מלונדון נתקבלה ידיעה, כי ההנהגה של ההסתדרות הציונית העולמית החליטה ליסד שני באנקים חדשים בארץ־ישראל, אחד [illegible] ... [illegible] פעולים [illegible] ההון של כל באנק יעלה ל־50,000 ליטרות שטרלינג.

כמו־כן נתיסד עכשיו באנק פרטי בארץ־ישראל על־ידי [illegible] ... המשרד הראשי של הבאנק הזה יהיה בירושלים.

התנועה הלאמית

הציוניות באמריקה.

ביום הרביעי העבר, ראשון לאוקטובר, היתה אספה השיבה במשרדי מר נתן שטרויס, אולם איאוליין, 33 מערב רחוב 42, לכל [illegible] של השכונות הציוניות בניו־יורק.

[illegible] ביחוד על שאלת התעמולה באופן שיטתי על־ידי השכונות לרכישת [illegible] ציוניים חדשים.

* * *

ועידת המורים העברים בניו־יורק.

[illegible] אגודת המורים העברים של ניו־יורק [illegible] שאיפות הנוכיות שונות בהתאמה אל השנויים הכבירים, שבאו במצב [illegible] האמריקאית בפרט.

כמעט במשך כל הקיץ היו לאגודה אספות היות ומלאות ענין, ונסיונות [illegible] נעשו על־ידי ועדים מיוחדים לאחד את הזרמים השונים בהוראה העברית בארץ זו למטרות משותפות לכולם.

[illegible] אגודת המורים העברים של ניו־יורק [illegible] לכל העוסקים בהוראה עברית לועידה כללית, שנקבעה [illegible] הספר הלאומי, 206 מזרח ברודוויי ותמשך ממוצאי־שבת, י״ז תשרי, עד יום [illegible] כ׳ תשרי.

נבחר „ועד [illegible]" [illegible] עשרים חבר ועובדה כבר תכנית הועידה [illegible] פרוגרמית ומעשית. [illegible] [illegible] על [illegible] פרטיים [illegible] מעשיות [illegible] לבצור מעמדו של המורה העברי.

התכנית של הועידה.

ישיבה א. מוצאי־שבת, י״ז תשרי, שעה 8 בערב. פתיחה על־ידי [illegible] בחירת ועדים [illegible] בחירת מזכירים.

ישיבה ב. יום א׳, י״ח תשרי, שעה ד׳ בצהרים. הרצאות: החנוך ברשותו של מי — מר י. ז. פריישברג, שאיפת החנוך העברי — ד״ר י. קויפמאן, ההכרה העצמית של הילד — מר א. נ. [illegible] [illegible] אחרי כל הרצאה.

ישיבה ג. יום א׳, י״ח תשרי, שעה 8 בערב. הרצאות: [illegible] ההצלחה בהוראת השפה [illegible] הדרושים לנו — ק. וויטמאן; ויכוחים.

ישיבה ד. יום ב׳, י״ט תשרי, שעה ד׳ בצהרים. הרצאות: על ספרי הלמוד — ה. א. פרידלאנד, על ההתארגנות — מר מ. [illegible] [illegible].

ישיבה ה. יום ב׳, י״ט תשרי, שעה 8 בערב. דין־וחשבון של הועדים; [illegible].

ישיבה ו. יום ג׳, כ׳ תשרי, שעה 10 בבוקר. [illegible] וחשבון של הועדים; החלטות; בחירת פקידים.

באנקיט ונעילת הועידה. יום ג׳, כ׳ תשרי, שעה 10 בערב. עריכת באנקיט לצירי הועידה ולאורחים, ובמשך [illegible] המשתה תהיה ישיבת הנעילה של הועידה.

יושב־הראש של הישיבה הראשונה יהיה מר י. ביבר, ראש הועד [illegible] [illegible] יושב־ראש בכל פעם על־ידי הועידה.

* * *

ההרמת הציונית על־ידי הבולשביקים

מלונדון מודיעים, כי שם נתקבלה טלגראמה ב־30 לספטמבר, האומרת, שכל חברי הועד המרכזי של ההסתדרות הציונית ברוסיה הושמו במאסר על־ידי הממשלה הבולשביקית; בין האסורים נמצאים [illegible].

גם כלפני שבועות אחדים נתקבלה ידיעה בדבר [illegible] הציוניות ואיסור למוד השפה העברית על־ידי הבולשביקים [illegible] אחר כך הגיעה ידיעה אחרת, שבהשתדלות הרב מזה לפני [illegible] השכלה לונטשארסקי בטלו הבולשביקים את הגזירות הללו.

כנראה, היתה עוד הפעם יד הבולשביקים היהודים באמצע [illegible] העברית [illegible].

* * *

[illegible] לארץ־ישראל

מלונדון נתקבלה טלגראמה המודיעה, כי ביום השני העבר, 29 לספטמבר, עזב וויצמאן את לונדון על־מנת ללכת לארץ־ישראל.

לפני נסיעתו פרסם וויצמאן גלוי־דעת, כי השאיפות הציוניות מתחילות עכשיו להתגשם על צד היותר טוב.

שונות

ידיעות ספרותיות

— במערכת „התורן" נתקבלו שלשה גליונות של העתון היומי [illegible] בירושלים. העתון יוצא [illegible] על־ידי [illegible] בשם „[illegible]".

— הלשכה הראשית של הקרן הקיימת לישראל [illegible] לאור את הספריה שלה בעברית. עד כה יצאו לאור:

1. מצבת זכרון ליחיאל צ[illegible].
2. ראשית היעור הלאומי.
3. [illegible]: [illegible] מאת פרופיסור אופנהיימר; חכירת אדמה בירושה ויתרונותיה מאת [illegible] י. אטינגר.
4. ארץ־ישראל. קובץ מוקדש לשאלות הישוב [illegible] [illegible].

הננו מברכים את ידידינו מר משה אייזיק בלאנק ורעיתו לנשואי בתם מרת עמא עם ב"ג ד"ר ה. הירשברג. יהי רצון שירוו נחת מבניהם ויחדיו ישובו לציון ברנה.

אברהם שפיגל ורעיתו.

דרושים מורים

בבית־הספר העברי דגראנד ראפידס, מישיגן, דרושים שני מורים על־פי שיטת עברית בעברית, היודעים לדבר גם אנגלית וגם אתמחו בהוראה. גם איש ואשה יהיו לרצון. משכורת הגונה מאד. לפנות אל:

REV. Z. KRAMER

232 Summer Av., Grand Rapids, Mich.

הודעה.

משה וזלמן בן עמי מודיעים להוריהם וקרוביהם בפלכי ייקאטירינוסלאב, חארקוב ומשירינוב, שהם חיים ובריאים עם כל בני־ביתם בשיקאגו. מצבם טוב ומתעתדים לנסוע לארץ־ישראל בקרוב. הם מבקשים את קרוביהם להשתדל בכל אופן שאפשר להודיע על־דבר מצבם.

הכתובת:

M. Ben Ami, 705 North Ave., Chicago, Ill.

הנחה לחותמי „התורן".

במערכת „התורן" נמצאים למכירה במספר מצומצם:

„התורן" (החדשי) שנה א', מכורך המחיר $1.50 — לחותמי „התורן" $1.20

„התורן" (השבועי) שנה ג', מכורך המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00

„התורן" (השבועי) שנה ד', מכורך המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00

כל המחירים עם המשלוח

הנהלת „התורן".

ועידה כללית

— של —

אגודת המורים בניו יורק וסביבותיה

תהיה בחול־המועד סוכות
במוצאי־שבת, יום א׳, יום ב׳ ויום ג׳
בבית־הספר הלאומי, 206 רחוב מזרח ברודווי, ניו־יורק.

כל העוסק בהוראה עברית מחויב להשתתף בועידה חשובה זו.

שנה ברוכה ומתוקה לבני־משפחתי באשר הם שם, לחברי באגודת „אחיעבר“, „אגודת הסופרים העברים“, ועד הפועל של ה„הסתדרות העברית“, „אגודת המורים“, בהוצאת שטיבל, במערכות „מקלט“, „התורן“, „העברי“ ו„לוח אחיעבר“ ולכל העוסקים באמונה למען גאולתנו וספרותנו.

דניאל פרסקי.

המורה הפדגוג העברי הידוע, מר א. מאנאסוביץ, המחבר של ספרי הלמוד הידועים: „מראה עינים“, „הדקדוק המעשי“, „החבר הטוב“, „דרך הקודש“ ו„כתבו ישר“, העתיק את משכנו מעבר ליבוי, פלך קור־לאנדיה ברוסיה, מהמקום שהיה שם דירקטור של גימנאסיה עברית, אל ניו־יורק, ומבקש לו משרת מורה או מנהל בית־ספר עברי בניו־יורק.

לפנות אל הרידאקציה של „התורן“, או לפי הכתובת:

Mr. M. Monossowitch,

787 Crotona Park, N., Bronx, N. Y.

הנני מברך את כל ידידי וחברי בחתימה טובה ומאושרה.

יעקב בוימל.

הנני שולח את ברכתי ברכת כתיבה וחתימה טובה ושנת גאולה לבתי שיינה לאה, לחתני שלום לוין ולבני אלתר כהן. יהי רצון שיתקיים בנו: ויהיו בניך סביב לשלחנך על אדמתך, אדמת עמנו, בארץ אבותינו.

אביכם דוד כהן.

הנני מברך בברכת שנה טובה את כל העברים והציונים בכל אתר ואתר. יהי רצון ששנה זו תהיה שנת גאולה וישועה לכל עמנו ושבו בנים לגבולם.

מ. שפירא.

127 N. Dearborn St., Room 539

Chicago, Ill.

ברכת שנת גאולה ותחיה לכל מכירינו וידידינו בטולידה, קליבלאנד ודיטרויט, מיש. ולכל המורים העברים, חברינו הציונים והעברים הנאמנים בכל אתר ואתר. יהי רצון שנתראה כולנו בשנה הבאה על הרי ציון ויהודה.

זאב ושושנה קופליביץ,

אולידה, אוהאיו.

Statement of the ownership, management, circulation, etc., required by the Act of Congress of August 24, 1912, of HATOREN, published weekly at New York, N. Y., for October 1, 1919; State of New York, County of New York.

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid, personally appeared Saul Epstein, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the Business Manager of the Hatoren and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, embodied in section 443, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addressess of the publisher, editors, managing editor, and business managers are: Publisher Zionist Organization of America, 55 Fifth Avenue, New York City; Editor Reuben Brainin, 55 Fifth Avenue, New York City; Managing Editor Reuben Brainin, 55 Fifth Avenue, New York City; Business Manager Saul Epstein, 55 Fifth Avenue, New York City.

2. That the owners are: (Give names and addresses of individual owners, or, if a corporation give its names and addresses of stockholders owning or holding 1 per cent or more of the total amount of stock.) Zionist Organization of America, successor to Federation of American Zionists, a membership corporation organized under the laws of the State of New York, Justice Louis D. Brandeis, Honorary President; Jullian W. Mack, President; Jacob de-Haas, Executive Secretary; Peter J. Shweitzer, Treasurer.

3. That the known bondholders, Mortgagees, and other security holders owning or holding 1 per cent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company, but also in case where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustees on in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

SAUL EPSTEIN, Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this 30th day of September, 1919.

S. EPSTEIN, Notary Public.

(Seal.) (My commission expires March 30, 1921.)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, OCTOBER 15, 1919 — No. 30 (180)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

לאה ווילסון | ד"ר ישראל טראכטנברג

מאורשים

ניו־יורק | תשרי, תר"ף

ברכתנו הלבבית ללאה ווילסון ולד"ר ישראל טראכטנברג לארושיהם.

אליעזר וטויבה זליקוביץ.
לוי ודינה ווילסון.
יעקב ומרים ווילסון.
אסתר ווילסון.

דרוש מורה

לבית־הספר של קאנזאס סיטי דרוש מורה מסוג ראשון ללמד על־פי שיטת עברית בעברית. עתיד מזהיר. המשכורת 1,800 — 2,000 דולארים לשנה. להוריע את כל הפרטים.

JEWISH EDUCATIONAL INSTITUTE
Admiral Blvd & Harrison Sts., Kansas City, Mo.

דרוש מורה

לאינסטיטוט העברי בנורביטש, קונ., דרוש מורה מומחה ומנוסה בשיטת עברית בעברית. שכר הגון למורה הגון. לפנות אל:

Rabbi Jos. N. Rosenberg, 33 Pearl St., Norwich, Conn.

מורים מבקשים משרות

מורים מעולים בשיטת עברית בעברית ובשיטת התרגום מבקשים משרות. לפנות אל מזכיר אגודת המורים דשיקאגו. נ. זוסיביץ.

N. Susevitz,
1547 S. Homlin Av. Chicago, Ill.

ברכת שנה טובה ומאושרה להורינו, קרובינו ומיודעינו ולכל העוסקים באמונה על שדה תחית עמנו, ארצנו ושפתנו.

ד"ר צבי אלשאן ורעיתו.
שיקאגו, איל.

ד"ר ל. שפר, רופא חולים

פתח לשכה בהארלם

217 East 115th St., New York

טליפון הארלם 3220

שעות הבקור:

8—10 בבוקר, 2—12 ביום, 8—6 בערב.

דרוש מורה בניו־יורק

באחד מבתי־הספר המעולים. מורה מומחה ומנוסה בהוראה על־פי השיטה הטבעית. לפנות אל מערכת „התורן", בעד ש.

דרוש מורה

בבית־הספר העברי דוואשינגטון, פנסילווייניא, דרוש מורה עברי על־פי שיטת עברית באנגלית. יהי מובהק בשפת אנגלית וגם אדוק בדת. משכורתו תעלה עד שני אלפים לשנה. יפנה תיכף ומיד על־פי הכתובת:

M. Marcus, Washington, Pa.

הוצאת „חנוך"

יצא לאור ספר למוד חדש

שלחן ערוך לתלמידים

עם אגדות וזמירות, מאת

הרב שמריהו ליב הורוויץ

המורים, שישתמשו בספר הזה, יגלו לפני הילד העברי באמריקה עולם חדש ונהדר. כל דין וכל מנהג המואר באור האגדות וה„זמירות" וההשקפות הקשורות בהם — הוא „התיכה" של תרבות ישראלית ובטוי יפה של חיים עברים מקוריים. השבת והמועדים, הפרשת חלה (זכר להפרשת עיסה אל הכהן בזמן שבית המקדש היה קיים), סדר התפלות, פירושן וטעמיהן, קידוש והבדלה, קריאת התורה והנביאים, דיני כבוד אב ואם, הדרת פני זקנים, מורים ותלמידי חכמים, — כל אלה מוציאים את הילד העברי באמריקה מעולמו החמרי הגס ומכניסים אותו לתוך עולם רוחני מלא יופי וזוהר, קדושה ואצילות, עולם דתי שאין כמותו לזיו וטוהר אצל שום אומה ולשון, ומה כלתה נפשו הריקה והשוממה של הילד הזה לעולם של שירה ודמיון כזה!

ואם לזרוע על לבו הרך של התלמיד זרע המוסר העברי אנו רוצים — הלא שום ספר, המטפל בשמותיהן של חיות ועופות, אין בידו למלא את התפקיד הזה כהרי הציורים החיים והיפים על־דבר המנהגים הישראליים הדתיים עם באוריהם על מקורותיהם ההיסטוריים והלאומיים שאנו מוצאים בספר הזה.

מלבד תכנו — מצטיין הספר הזה בסגנונו העברי, שהרבה ממורינו וסופרינו היו צריכים לקבל אותו למופת ולדוגמה. יש בו בסגנון זה מהדיוק והצמצום של סגנון המשנה וה„שלחן ערוך" לגדולים בצירוף הרוך והעדינות של הסגנון המדרשי, הלחיש ומלטף, ושהוא פועל כל־כך על לב התלמיד הרך. הספר רצוי ומועיל הוא איפוא לפי זה גם בתור סופר עוזר ללמוד השפה בשביל תלמידים בשנות הלמודים השלישית והרביעית, ומבחינה זו עולה הוא על כמה ספרי למוד, שמלבד לשונם מצטיינים הם בתוכן נבוב והסר־טעם („התורן", גליון י"ט, תרע"ט).

גם יתר העתונים, כמו: „דאס אידישע פאלק", „דאס טאגעבלאט", „דער מארגען זשורנאל" ועוד הפליגו מאד בשבחו של ספר למוד חדש וחשוב זה.

הספר הוא מנוקד כולו, הפרקים קלים וקצרים, אחרי כל פרק שאלות לתלמידים וביאורים קצרים ומדויקים ותכניות להרצאה. ערכו החנוכי גדול מאד.

מחירו 50 סנט, לבתי־ספר — 40 סנט.

לפנות אל הוצאת „חנוך"

RABBI S. L. HURWITZ,

66 WEST 118TH STREET, NEW YORK CITY

או אל:

S. DRUCKERMAN, 50 Canal St., New York City.

קאטאלוג של
ספרות ארץ־ישראל

		בלי משלוח	עם משלוח
1)	ההניך, קובץ פדגוגי	$1,30	$1,40
2)	אָבות ובנים, רומאן	1,25	1,35
3)	בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור — — —	,38	,41
4)	חלומו של אובלימוב	,50	,54
5)	בעל־הבית ופועלו —	,50	,54
6)	שתי אחיות, ספור	,75	,82
7)	ספורים — — — —	,38	,41
8)	רומיאו ויוליה בני הכפר — — — — —	,50	,54
9—10)	מכתבים מהטחנה		
	ספר ראשון — —	,50	,54
	ספר שני — — —	,63	,69
11)	סנבה סלבקין, ספור	,50	,54
12)	חלומו של מקר, ספור	,25	,27
	ספריה הקלאית.		
13)	משק בית האכר —	,65	,68
14)	תורת הזבול, חלק א׳	,60	,68
15)	תורת הזבול, חלק ב׳	,60	,68
16)	הזית — — — — —	,60	,68
17)	חקלאי, פרק ב׳ — —	1,75	2,00
18)	חקלאי, פרק ג׳	1,75	2,00
19)	חקלאי, פרק ד׳ — —	1,75	2,00
20)	השקדים — — — —	,50	,60
	ישראל, חוברת א׳ —	1,50	1,70
21)	החלב, חוברת א׳ —	,30	,35
22)	ספירת יהודי ארץ־		
	ספרים שונים.		
23)	אגדת אמוראי ארץ־ישראל, חוברת א׳ —	,25	,30
24)	בריטניה הגדולה יתחית ישראל בארצו	,15	,18
25)	יום חגנו — — — —	,15	,18
26)	ספרנו, ספרי קריאה לשמונה שנות למוד בבית־הספר, ספר שני	1,00	1,15
27)	בגרות, חוברות ב׳, ג׳, ד׳, ה׳, ז׳, מחיר חוברת	,08	,09
28)	האזרח, פרק א׳ —	3,00	3,25
29)	האזרח, פרק ב׳ חוב׳ א׳	,75	,85

אגודות ציוניות ועבריות, בתי־ספר ותלמוד־תורה ומוכרי־ספרים, המזמינים לא פחות מחמשה אכסמפלארים מכל מין, מקבלים הנחה של 20 אחוזים. הוצאות המשלוח על חשבונם. אין אנו שולחים בהקפה. בעד התמיות צריך לשלם מראש. התמונות מתמיאנה בריוכ. המיאית־הריאר והמיאות פרטיות לשלוח על שם:

Zionist Organization of America,
55 Fifth Avenue, New York

באפ״פ:

דרושה לשעור פרטי. רק מנוסה ומומחה בהוראה תפנה בכתב או פא"פ אל „התורן", בשביל ל.

מורה מבקשת משרה

מורה טובה, מנוסה בשיטת עברית בעברית, היודעת אנגלית, מבקשת משרה.

הכתובת:

POUST,

1200 Sterling Pl. Brooklyn, N. Y.

לבית התלמוד־תורה דיימטן, אהאיו דרושים שני מורים (או מורות).

השיטה עברית בעברית. המשכורת מ־1250 דולארים ומעלה.

לפנות בכשך החג אל:

I. N. Adler, 809 Freeman Street, Bronx, N. Y.

אחרי החג:

c.o. Dayton Hebrew Inst. 20 Quitman St. Dayton, O.

המורה הפדגוג העברי הידוע, מר א. מאנאסוביץ, המחבר של ספרי התלמיד הידועים: „מראה עינים", „הדקדוק המעשי", „החבר הטוב", „דרך הקודש" ו„כתבו ישר", העתיק את משכנו מעבר ליבוי, פלך קורלאנדיה ברוסיה, מהמקום שהיה שם דירקטור של גימנאסיה עברית, אל ניו־יורק, ומבקש לו משרת מורה או מנהל בית־ספר עברי בניו־יורק.

לפנות אל הרידאקציה של „התורן", או לפי הכתובת:

Mr. M. Monossowitch,

787 Crotona Park, N., Bronx, N. Y.

בתי־הספר המאוחדים דבוסטון דורשים: ארבעה מורים מומחים ומנוסים בהוראה על־פי השיטה הטבעית.

השכר 1,300 דולארים לשנה.

לפנות אל המנהל הראשי:

Louis Hurwich, 1000 Journal Building, Boston, Mass.

נ. ב. תלמידי בתי־מדרש גבוהים יכולים לבקר את האוניברסיטה הארווארד או את יתר האוניברסיטאות שבבוסטון.

בעבור נעלים אל תלכו במים.

לחג הסוכות ולכל ימות השנה, לפני החג ולאחר החג, אם יש לכם צורך בנעלים יפות וטובות, תפורות על־פי האפנה החדשה וחזקות כמו אבני גביש — הלוך תלכו אל הסנדלר הידוע והעברי הנאמן

ל. עפשטיין

וימלא את רצונכם על צד היותר טוב. חנותו של ל. עפשטיין ידוע בחוגים העברים וברי הדבר, שהנכנס לשם בנעלים קרועות ובלות, יוצא בנעלים מפוארות ונחמדות לעין, והנעלים עולות לו בהרבה פחות משיעלה לו במקום אחר.

EPSTEIN'S SHOE SHOP

1431 Wilkins Avenue, Corner 170th Street, Bronx, N. Y.

דרוש מורה

דרוש מורה בבית־הספר העברי של

HEBREW ORPHAN ASYLUM

137th St. and Amsterdam Avenue, New York City.

רק אלה המדברים גם אנגלית היטב יפנו שמה משעה 3 עד שעה 6 אחר הצהרים.

דרוש מורה

לבית־הספר העברי בפארט ווארט, טקסס, דרוש מורה, שההוראה אומנתו. מנוסה בשיטות עברית בעברית ועברית באנגלית. התנאים נוחים והמשכורת הגונה. לפנות אל הרב:

Rabbi A. E. Abramovitz,

819 Taylor St., Fort Worth, Texas

או אל המזכיר:

J. Wolfson, 328 Hemphill St., Fort Worth, Texas.

ספרי חנוך ולמוד

(הוצאה אמיריקנית)

אוצר לשון המקרא (עברית וארמית) מאת אלכסנדר הארקאווי. באוצר הזה יבואו: א) כל המלות העבריות והארמיות הנמצאות בכתבי הקודש מתורגמות ומבוארות בשפת אנגלית. ב) שרשי המלות ומקוריהן, ואצל כל שם ופעל תמונותיהם השונות לפי נטיותיהם. ג) באורים לפסוקים קשי ההבנה בתנ"ך, ע"י גדולי המפרשים, הקדמונים והחוקרים האחרונים. גם נספח אליו קובץ מלין מלשון התלמוד והמדרשים, ומלשון עברית החדשה.

האוצר הזה מכיל כתשע מאות דפים ונדפס על נייר טוב ויפה, מכורך בד הדר — — — — 3.50

אלף־בית, באותיות גדולות מאד, נדפס על בד, מדת 44 — 28, בעד חדרים או בתי־הספר, להדביק אל הקיר — — — — — — — .75

בית־הספר ללמד ספרי התורה והנביאים, מאת מ. ב. שניידער, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — — — — .60

בית־הספר הנ"ל, חלק שני — — — .80

גמרא למתחילים, בו נקבצו ובאו כל דרכי הגמרא, מן הקל אל הכבד. מכיל 81 פרקים, בכל פרק מובא כמה ענינים מש"ס המכילים בתוכם מושגים שונים, המפוזרים על פני רחב ים התלמוד, וטובים להתפתחות שכל הנער בהויות דאביי ורבא ולהתרגלותו בכל ענפי הלכותיהן ומשפטיהן. הנער המתחיל אשר יתקן עצמו בפרוזדור לדעת על בוריין כל דרכי הגמרא ויסתגל ברובי מושגיה השונים, יכנס בעצמו לטרקלין הגמרא, וימצא נתיבותיה בלי עזרת מורה, מאת יעקב גאָלד מאן — — — — — — .60

דברי הימים לעם ישראל מיום היותו עד יסוד הישוב החדש בארץ ישראל, מאת זאב יעבּין — — — — — .30

הדרכה, מעטהאָדע למתחילים, מאת הלל מאַלאַכאָבסקי — — — — — .30

הלמוד העברי, מאת מ. רובין. ספר חדש למתחילים עם ציורים יפים. .30

המכין, פרוזדור לכל ספרי הלמוד, מאת י. ח. טביוב, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — .30

המתחיל, ללמד לנערים קריאת וכתיבת שפת עבר, מאת א. לוריא וב. טמקין — — — — — — .30

הנסיון הראשון, מורה לשון עבר בסגנון קל ויפה, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית, מאת ה. מאַלאַכאָבסקי — — — — .30

היסטוריה לילדי ישראל מנוקדת מראשית ימי הבית השני עד הזמן הזה. בספר „הסטוריה לילדי ישראל" יבואו כל המקרים והמאורעות החשובים והנכבדים מאד בדברי ימי ישראל, יחד עם תולדות גדולי עמנו, חכמיו וסופריו, בשפה קלה וצחה המלבבת ומושכת את לב הילדים. הספר הזה עולה על כל הספרים הקודמים ממין זה בסדרו היפה וסגנונו הנעים, והעיקר ברוחו החודר והמקיף את ההסטוריה הישראלית. כל אב ומורה, החפץ לטעת בלב בניו ותלמידיו אהבה ומסירות לעם ישראל וכל קדשיו; כל אב ומורה החפץ להנעים את בניו ותלמידיו בספורים שיש בהם תועלת גדולה ורבה, ילמדם את ה„הסטוריה לילדי ישראל", מאת ב. האלפרין .50

הפדגוג העברי, חוקי לשון עברית ומשפטיה באופן קל, בתרגום יהודית ואנגלית, מאת דוב אריה פרידמאן .30

לוח הפועלים והשמות לכל נטיותיהם, עם ציוני הדקדוק באנגלית, מאת יעקב פיליפס וא. הײמאן — — .30

למדו היטב, מעטהאָדע לראשית החנוך, באותיות גדולות מאד, מאת מ. פיק — — — — — — — — .07

למודי הקריאה, להנך הילדים לקריאת האותיות ושפת עברית, עם תרגום אנגלית, מאת ר. לאַסקער — — — .10

מורה עברית השלם, והוא מעטהאָדע חדשה ללמד שפת עבר מן האלפא־ביתא והקריאה עד ידיעת השפה בשלמות, מעובד ומתורגם אנגלית ויהודית מאת יעקב פיליפס וא. הײמאן — — — — — — — 1.50

מורה עברית השלם הנ"ל, מתורגם אנגלית לבד — — — — — 1.50

מורה עברית הנ"ל, מהדורה ראשונה .30

מקרא קודש, ראשית החנוך לילדי בני ישראל, מאת דוב אריה פרידמאן .20

נייע אידישע שול. די נייער אידישער לעהרבוך איז אַזוי איינפאַך דאָס ניט נאָר לעהרער, נאָר אויך יעדער פאָטער און מוטער, וואָס קען אידיש, קאָן זיך מיט איהם בענוצען אויסצולערנען זייערע קינדער אין אַ קורצע צייט צו קענען לעזען, שרייבען און אויסלעגען אידיש. אויך דערוואַקסענע, וועלכע שרייבען אידיש מיט פעהלערן, וועלען זעהר פיעל פראָפיטירען דורכצוהענדיג דיזען לעהרבוך, ווייל זיי וועלען דאָרט געפינען פיעלע זעהר וויכטיגע גראַמאַטישע און אָרטאָגראַפישע כללים, לויט זיי זיינען אַנגענומען געוואָרען די לעצטע צייט. פון י. לעווין — — — — — — — — — .50

ספורי החומש, מעובדים לבני הנעורים בלשון המקרא, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — — .30

ספורי החומש הנ"ל, עם אנגלית — .60

ספורי המקרא, חלק ראשון (ספר בראשית), ערוכים בלשון הכתוב לילדים מתחילים, עם ציורים ושאלות לשנון, מאת ב. האלפרין .25

עברית לילדים, ראשית למודים בתורת הדיבור העברית, עם תרגום המלים ותרגילים בלשון אנגלית, מאת א. הײמאן (תרל"פ) — — — — .45

ראשון לחנוך, אלף־בית, קריאה נכונה, יסודות הלשון באופן חדש, מאת הלל מאַלאַכאָבסקי — — — — — .25

ראשית דעת שפת עבר, למתחילים, עם ציורים ותפלות, עם הערות בשפת אנגלית, מאת מ. קרינסקי — — .25

ראשית דעת שפת עבר הנ"ל, חלק שני — — — — — — — — — .30

שלחן ערוך לבני הנעורים, עם נקודות, מאת ד. א. פרידמאן — .30

שפה חיה, ללמד את ילדי ישראל לקרא ולכתוב בשפת עבר על־פי שיטת הברת האותיות בעזרת ציורים, מאת פסח ליב פישמאן ומנחם מענדיל ריבעלמאן — — — — — — .30

שפה חיה, הנ"ל, חלק שני — — .50

שפת ילדים מאת ח. פ. ברגמן וש. ח. ברכוז, ספר למוד לקריאה ולכתיבה, עם ספורים קטנים וקלים, עם ציורים רבים הממלאים ומשלימים את תכן הספורים, ומועילים הרבה למשוך את לבו ועיניו של התלמיד לגוף הלמוד ולחרות את הדברים בזכרונו. נדפס על נייר טוב ויפה, חלק ראשון — — — — — .40

שפת ילדים, הנ"ל, חלק שני — — .60

תולדות ישרון עם העתקה אנגלית לבני הנעורים, מאת ד. א. פריד־מאן — — — — — — — — — .30

ראבאט הגון למורים, לבתי־ספר ולבתי תלמוד־תורה

HEBREW PUBLISHING CO.

50-52 Eldridge Street New York

VOL. VI — NEW YORK, OCTOBER 15, 1919 — No. 30

התורן

יוצא לאור ע״י ההסתדרות הציונית באמריקה

—

העורך: ראובן ברינין

שנה ששית — ניו־יורק, כ״א תשרי, תר״ף — גליון שלשים

פרשת השבוע

הַנִּגְלֶה וְהַנִּסְתָּר בְּחַיֵּינוּ.

הצד הנגלה שבחיינו בשעה זו — חורבן נורא, שיש בו להביא לידי יאוש. והנסתר — פלאי פלאים, תהומות עמוקים וטמירים, כחות חיוניים לבלי גבול.

מחוץ — תשפֹּל חרב ואימת מות, הרג ואבדון, עלילות ועלבונות. בפנים — תקוה, אמון ובטחון.

מחוץ — אויב חצוף, לעג רוצחים, רגשי שנאת־עולם, רגשי קנאה ונקמה. בפנים, בתוך נשמת־נשמתה של האומה העברית, — בוז לגאיונים, אמונה מוצקה כברזל בנצחון הצדק והיושר, בנצחון היסוד של אהבה ואחוה בין כל העמים.

חרב חדה מונחת על צואר האומה, ובלבה היה ההכרה העמוקה: כל כלי יוצר עליה — לא יצלח. מדכאינו ורודפינו, חיות טורפות בצורת בני אדם, הרימו ראש. שחקה להם השעה. שפלים ונבזים לקחו את שרביט השלטון בידם, שהיה לנו לשבט רועץ. אולם במעמקי הלבבות הפצועים לא נכרתה האמונה, כי סופם של אויבינו וחונקינו עתה, יהיה סופם של אויבינו מאז. אחרית ותקומה לא תהיה להם, יען רודפינו ומצמיתינו שבכל דור ושבכל ארץ הם ילדי שאול, שונאי אור, אויבי הקדמה האנושית, בוזי האמת ובני־בליעל. יען התליינים של האומה העברית שאפו תמיד ושואפים גם היום להדוף בכח את גלגל היסטוריה אחורנית. ישוב הגלגל למרוצתו, יעביר עריצים, ירכיבם, ידישם, וידירם בעפר חוצות.

בעצם היינו בגרונם של זולליני יאוכליני בכל פה, לא לבליע ולא להקיא, אולם עתידים הם להחנק בני יראו יעצרו כח לבלעני חיים. לא ימתיק שאיפת־נקמה — ורים הם רגשות הנקמה לריחנו. באים הדברים האלה, באים מתוך הנסיון ההיסטורי, נסיון ארוך שנקנה בקרבנות לאין מספר.

אין ידעים את האמת, ורא גם את דייתר מרר: הציונית המעשית, בהתקרבה להתגשמותה, נשענת על ההכרזה הבאלפירית, פוגשת כיום מעצורים רבים ושונים על כל פסיעה ופסיעה. פרובלימות מסובכות וכבדות עומדות לפנינו ודורשות פתרון גמור. אין לדחותן. אין לפתור אותן למחצה ולשליש.

אבל האם חשבנו, אנחנו הציונים הראשונים, מעולם אחרת? היכול היות אחרת? תמיד ידענו, כי הגשמתה של הציוניות, — אם תבוא השעה הגדולה שאליה אָנו מתפללים זה כאַלפים שנה, — תדרוש מאתנו כחות כבירים, התאמצות יתירה, קרבנות לאין מספר, קרבנותיו של החלק החי והמרגיש בקרב האומה העברית, השואף באמת לגאולה ולהרמת רוחנו וכבודנו.

יצאה הציוניות מגבולותיה של מלכות־החלומות. עתה היא עובדה חיה וקיימה. מציאות ממשית היא. ומה הפלא, אם פגשה במעצורים ממשיים?

אבל אָנו, הציונים, לא נסוג אָחור מפני כל המעצורים והמכשולים המונחים על דרכנו, המובילה אל המטרה האחרונה. נספור את צעדינו, נביט בעינים פקוחות לכל צד ועבר, אבל לא נחוס על כל קרבן, לא נבהל מפני שום איום ולא נשוב על עקבינו. יען כי אין לנו דרך אחרת; יען כי אין הצלה אחרת להאומה הגוססת, גסיסת הגוף וגסיסת הנשמה, בארצות מדכאיה; יען כי אין גאולה אחרת לרוחנו ולתרבותנו; יען כי בגאולת ישראל — בגאולה שלמה הכתוב מדבר — יגאל גם העולם כולו.

לא לדחוק, חלילה, את רגלי אחרים, את רגלי שכננו, אָנו מבקשים בארץ־ישראל, כי־אם להעביר ולהפרות את אדמת אבותינו, הרשותית ביעת אפנו, בדמי לבבנו ובמוח עצמותינו. שואפים אנחנו להיות

שם לברכה לעמנו ולהעמים אשר אתנו ישבו. רוצים אנו לחיות ולהחיות. אנו שואפים לחיות בארץ־אבותינו [illegible] ועתידים אנו להשתמש בכל המסקנות האחרונות של מדעי הטבע והרוח למען נעשיר את חיינו אנו ואת החיים התרבותיים של האנושות כולה. אנו מבקשים את אשר הבטיחו לנו נביאינו; אנו מבקשים את אשר הבטיחו לנו ממשלות־ההסכם בגודל רוחם.

לפני יותר ממאה והמשים שנה שר המשורר האנגלי, ביירון, אציל הרוח ואציל העט:

> מתי, הה, גולה אל כל אפסי ארץ,
> תמצא מנוח משוד ומפרץ?
> גם יונה מצאה קן, מעון כל גבר,
> סלע השפן, ויהודה — רק קבר!

ההכרזה הבריטית היתה תשובה על שאלתו של משורר גאונה. „מתי?" — בזמן קרוב, בימינו! מבקשים אנו מנוח משוד ומפרץ — ואנו מוצאים בארצות מדפאינו, בארצות העמים שהריבום מאשפתות והושיבום עם נדיבים, — אנו מוצאים שם „רק קבר". ומכריחים הם את אחינו לכרות את הקבר בידיהם הם.

באה אנגליה, שטובי בניה הרגישו את העול הנורא שעושים לנו זה אלפים שנה, שטובי בניה מוקירים את נביאי [illegible] הנתונה לנו, כי שוב נשוב לאדמת אבותינו, — באה אנגליה והכריזה, כי עזור תעזור לנו לבנות בית־לאומי בארצנו שהגלינו מעליה, כי „גם יונה מצאה קן, מעון כל גבר, סלע השפן".

ואחרי שיש לנו הבטחה זו, כי יעזרו לנו לבנות ביתנו הלאומי, — האם נבהל מפני מעצורים זמניים, שטבע הדבר מחייבם? האם יפול רוחנו בקרבנו, מפני שהחליטו להבריא ולהכשיר את ארצנו בטרם אשר [illegible]

תקוה בת אלפים שנה לא תחוור מפני שום מעצור זמני. לא נואשנו מארץ־ישראל גם בימים היותר קשים לנו ולה, גם אז כשהיו לנו בכל העולם רק אויבים ושונאים, גם אז כשהיו כל העמים המנוצחים, ומה גם [illegible] לתחיה ולעמידה ברשות עצמם כבר נכרתה מהבם.

הציונים בפולניה

[illegible]

בתוך הגיהנום שאחינו נתונים בו בפולניה, בתוך [illegible] וההרגיות [illegible] שלא נפל רוח [illegible] להפך, עוד התרומם. הננו קוראים בשים־לב את הפרוטוקול המלא של הועידה השניה של ה„מזרחי" בפולניה ואת הדין־וחשבון המפורט של הועידה של ציוני פולניה, שהיו בקיץ העבר; הננו קוראים את הנאומים, ויש מהם מצוינים באמת, אשר נשמעו על הועידות האמורות ואנו מרפינים את [illegible] תפארת נפשם [illegible] של אחינו הציונים בארץ־הדמים, שנצרפו [illegible]

בנאום [illegible] של הד"ר מאיר קלומל (ראש הועד [illegible] של ציוני פולניה), [illegible] על הועידה הציונית, הננו שומעים דבורים [illegible]: „אין כל עם בעולם, אשר הביא במלחמה זו קרבנות וזבחי אדם מרובים כל־כך, כעם ישראל. לא היתה חזית בעולם,

ספרות ארץ־ישראל

מאת

ב. יוסט.

א.

„האזרח".

(המו"ל: הסתדרות „האזרח"; העורך: ש. בן־ציון; כרך א' 340; עמודים).

[illegible] איתמר הסתדרות „האזרח"; ובהוברת א' של כרך זה [illegible] הפרוגראמה של הסתדרות חדשה זו, המדינית־העממית. [illegible] מבארים את תפקיד „האזרח" בארץ — ואחרי פרוגראמה זו, היבשה, באה מעין פרוגראמה שיש בה שירה, פרוגראמה [illegible] אלא המנון ל„אזרח" מאת העורך. ש. בן־ציון רואה ב„אזרח" חזות הכל: האזרח — במובנו העברי הקדמוני; האזרח — במובנו המודרני, והאזרח החדש — וסגנונה של פרוגראמה זו [illegible]

אויבי האזרח ומתנגדיו מבית — מי הם?

[illegible] „[illegible] ואמר אנחנו" — יאמרו לו. והוא להם: „אויבי בנפש אתם" — יענם. ובהם ובעבדיהם, בכל הפקידים והמשרתים אשר [illegible]

[illegible] את [illegible] בני אדם [illegible] ומלחמה [illegible] הציונים [illegible] [illegible] תלויים של הרכית על אי־האפשרות של הראמת הקרקע וכדומה.

[illegible]

„הנואשים והמפקירים אשר בבנינו

„ורפת בחורים, ובהם גם „אישיאימות ועוס־עבעפים" ה„מבים ארצה כאיש המבקש אבדת־נפשו" וגם „עלם רך בהיר עינים" ברם, והוא „מביט שמימה כמבקש שם את כוכב חייו"*) — והמת, בהואשב [illegible] נגד אביהם האזרח ימעשרו יקומו.

[illegible]

שלא נלחמו עליה אחינו. גדול הוא מספר האלמנות, אשר אבדו להן בעליהן על שדה־הקרב, יתומים ויתומות לאלפים ולרבבות מבכים את אבותיהם, אשר מתו מות גבורים. לא אחד מישראל נפל חלל מתוך קריאת שמע על שפתיו והומת על־ידי הכדור, אשר ירה אליו אחיו מן החזית שכנגדו. אבל אין אנחנו מתאוננים על הקרבנות האלה. בדומיה נשאנו וסבלנו, וגם לא דרשנו תודה משום עם ומדינה. חובה מלאנו בזה, חובה של אזרחים. אולם לבנו שותת דם על החללים, אשר נפלו בפנים הארץ, על קרבנות של זקנים, נשים וילדים, קרבנות של איבה ומשטמה, של בלבולים וחשדים משוללי כל יסוד, על הקרבנות אשר מתו מות קדושים בקילץ, לבוב, פינסק, לידה ווילנה, קולבושוב, טשנסטאכוב, זאווירצה, בעיירות רבות של מערב גליצה ובימים האחרונים במינסק. יהי זכרם ברוך!"

„מרובים מקרבנות האלה עוד הם קרבנות ההתעללות, שמתעריים בנו בכל רחבי הארץ, קרבנות הפגיעות והנגישות, שפוגעים ונוגשים בנו ברחובות הערים, בדרכים ובמסילות. להשפיל את כבודנו הם מכוונים, לשבור את גאוננו, לדכא את רוחנו ולמעט את דמותנו. אולם לשוא כל עמלם! גם בפולניה וגם ביתר הארצות, כמו אוקראינה, זו הארץ העקובה מדם, לשוא כל עמלם להכחידנו מן העולם, לדכאנו עד עפר. מתוך לב מלא גאה וגאון של עם גדיר, ההולך ומחדש את נעוריו, אנו קוראים להם: לשוא אתם לוחצים אותנו, לשוא אתם מושיבים על ספסל הנאשמים עם שלם על לא אשם בו. לשוא הורגים אתם את בנינו ובנותינו, את זקנינו וטפנו, לשוא אתם מחללים את קדשינו! כל אשר עוד על לבכם לא יקום ולא יהיה. קשי־עורף אנחנו מן היום שהיינו לעם עד היום הזה..."

מה רב המרחק בין זמר של „מה־יפית" ובין הקריאה העקשנית של עוז ונצחון הרוח שמשמיעים ציונים בפולניה בעצם ההרג והמטבח, שהכינו להם אדוני הארץ!

לב מי לא יתרומם בקראו דברים כאלה!

הציונים בגליל מינסק שלחו ברכתם להועידה הציונית בווארשה בדברים כאלה, שראויים הם להחרת לזכרון עולם על לוחות דברי ימי תקופתנו זו:

„בעוד שאנו עומדים ומקברים את מתינו — ומסביב לנו: שוד, חמס, חמת שנאה ועלבונות — והנה קרן אור הדרה בעד החשכה והאירה לנו את העתיד: ועידה ציונית בווארשה! והננו מתגברים על רגשות הצער והעלבון והננו לובשים שמחה גם אנו והרינו שולחים לכם את ברכתנו החמה, כי תהיה עבודתכם פוריה ותקרב אותנו יותר אל ארץ עתידנו, אשר רק שמה נמצא מנוחה, אור וחיים! וגם אנו מבטיחים אתכם, כי למרות כל רוחנו לא יפול וידינו לא תרפינה ויחד עמכם נחתור אל חוף מבטחים, אל ארץ החיים..."

כך מדברים וכך הוגים הציונים בשעה שהם מקברים את מתיהם, ההרוגים הקדושים, ומסביב להם: „שוד, חמס, חמת שנאה ועלבונות".

אחד הסופרים ב„הצפירה" מתאר את ההוד שבגבורת הרוח, אשר היה מרחף על פני חברי הועידה הציונית בווארשה. והיא נמשכה, כי ראש ההסתדרות הציונית בליטה, המשורר ל. יפה, שהיה אחד האורחים הקרואים בועידה האמורה, הטעים בתוך נאום־ברכתו, כי

זורי שפת הפיוט, ואיום בפרוזה פשוטה רוצה המחבר לאמר: נגד „האזרח" — זאת אומרת, נגד בעלי־הבתים הקטנים, שעוד לא נמצאו רבים עד היום „תאורטיקנים בארץ" נרדמים מאז וכדומה בהם גם להבא הפועלים העברים וכל אלה אשר אדמה זו, אדמת ארץ־ישראל, תהנתם האחרונה היא בדרך חייהם. וגם „העקב הדר" זה שאינו יכול עוד להשרים ולא יושבים רעים שמישבם עברית תהא משמשת קן בוטח ומקום יצירה לאלפי זרים, „עלם" זה המביט שמימה, מפני שאדמת ארצו גם היא אינה עדיין שלו — הוא לא ישלים עוד עם „אבא—אזרח" לעולם, הוא ילחם בו אף־על־פי שבפיפיות־שירים אומרים שירה לכבודו...

והנה לפנינו הכרך הראשון של ה„הסתדרות".

„החפץ והמעשה", „מן הנעשה והנשמע" — אלה הם המדורות השונים, שבהם העורך וסופרי המעשים באים ומבארים מרבים לרוב על השאלות העומדות על הפרק בארץ: הלאמת הקרקע, שארית הפועלים, האכפר המיסדת, השארית הדראית וכדומה. ו„האזרח" דן בכל אלה מנקודת־השקפתו הוא — מנקודת „אבא־אזרח" — ומכיון שבעצם הדבר עוד נתונה דרך החיים בארץ בתוך ערפל ולא נגלו עוד השבילים הבוטחים שיובילו אל המטרה, יש בכל הנאמר במאמרי־יישוב אלה ב„האזרח" משהו מרית החוגג בין האבות... דרכם שלהם בטוח יותר. הם, „האכרים־האזרחים", שלשים שנה הם עובדים, ודרך להם, ונסיון להם — — — ו„אנשי האימות וזעומי־העפעפים" חדשים הם ומהפשים, מחפשים בתוך הערפל של הבאות של מה שצריך להוצר ולהעשות, את שבילם הצר — את דרך התחיה, את דרך־חייהם האחרונה...

ואנו עם „זעומי־העפעפים" ו„בהירי־העינים" נלך. אתם נחפש את הדרך ונלחם על אדמת־ישראל נגד אלה הבאים לעזור בידי האמנים המרובים האומרים להטיע גם כאן את הבטחון־ישוב ואת אמת־המדה הישנה של ההתפרות בישוב עברי חדש על עבודה זרה ועל כספי הקהלה וכדו'.

ודוגמה קטנה למעשים אלה: „אזרחי" פתח־תקוה יצאו בימים האחרונים במכתב חוזר, שבו הם דורשים מאת „עם ישראל" הלואה על הנזקים שנזוקו בימי השלטון הטורקי בארץ, על סך של עשרת מיליון פראנק...

ובלי בושת פנים...

ויש לאמר, שמאמרי־תיאוריה כמו אלה הבאים ב„האזרח", הם, במובן ידוע, המסייעים ל„דבר עבירה". אם מוכיחים מתוך טוב מרובים שאבדו בפתח־תקוה, המעבירים בכל יום ויום דמי של אלפים פועלים זרים, אזרחים כשרים הם, שמסביבם כראוי ויעציר

יהודי ליטא נרדפו ונלחצו ונוסרו ביסורים קשים ואכזריים בימי ממשלת הצאר ואחר כך בימי הכבוש הגרמני; נדכאו מאד ועונו בימי שליטת הבולשיביקים. עכשיו באה עליהם מהומת הפוגרומים של הגייסות החדשים (כונתו לחייל הפולני), מהומת ההריגות, השוד [illegible] שבקרבכם לא נדכא. חזק ואיתן הוא הרוח הזה!"

והנאספים צוהלים: הבוז לכם, הורגים! רוחנו חי אתנו, חי וחזק מכם ומכל הגייסות שלכם עם המוני כלי המשחית וההרג אשר בידכם!

והרוח החזק והחי הזה שבקרב יהודי פולניה הוא פרי התנועה הציונית והלאומית.

תנועת הצעירים.

מתרקם דבר־מה חדש, מלא קסם והוד, עוז הרוח ואומץ הלב בקרב צעירי עמנו, בקרב פרחי הציונים והלאומיים שמעבר לים. חלוצים חדשים ואמיצים הולכים וגדלים שם באירופה המרכזית בתוך החורבן הגדול של העולם הנהרס.

הצעירים האלה צורפו בכור העוני, וכל אשר הוסיפו לענות את גופם, להשפיל את כבודם וערכם, כן חזק בהם הרוח. רומאנטיות יהדותית חדשה הולכת ונארגת שם. הכרה לאומית חדשה, מלאה סבויים, ועשירה [illegible] של פרחי ציון, של החלוצים הנאמנים האלה.

אמנם לא רבים הם הכחות החדשים, הכחות הצעירים והמלאים עסים החיים האלה, במחנה הציונים, אבל כבר ישנם, ומספרם לא כל־כך מעט, וכבר ניכרת השפעתם המוסרית — והם תקותנו. מקרבם יקומו המנהיגים [illegible] שיהיו שלמים ברוחם ונפשם. והצעירים הללו מכשירים את עצמם לתעודתם הרמה במסירות נפש.

וראוי לשים לב למה שיספר הד"ר הוגו ברגמאן (אחד המנהיגים הרוחניים של הצעירים הלאומיים באוסטריה) ב„חדשות הארץ" על־דבר תנועת צעירינו באירופה המרכזית:

„כמעט לא נדע איך קם הדבר. אך הנה פתאום התחוללה ונהיתה תנועת צעירים גדולה בכל הארצות האלה. „יום צעירים" בווינה, „יום צעירים" בברלין — ובשניהם השתתפו כאלפים צעירים. מלבד הירחון הגדול „דער יודע", המוקדש לבירור שאלות היהדות ואשר רוב קוראיו וסופריו הם צעירים (את מיסדו, מארטין בובר, יש לחשוב למנהיגה הרוחני של כל תנועת הצעירים), נוסדו עתונים, אשר הנוער נלחם בהם נגד כל הישן והבלה בציוניות. אני מזכיר את „ירובעל" בווינה, אשר עורכו הוא זיגפריד ברנפלד, מבית־מדרשו של ווינקן, ואת „דער יודישע וויללע" — עתונם של הסטודנטים הציונים בגרמניה. מספר העתונים של [illegible] מגיע כיום לשנים־עשר, מלבד העתונים של הסוציאלים. בכל ההופעות האלה נראה רצון אחד: [illegible]

מספר רב של צעירים וצעירות עזבו את למודיהם ויפנו אל המחרשה. חיים הם בחוות גרמניות וטשכיות ומחכים לרגע אשר בו יוכלו לעלות לארץ־ישראל. בברלין ובערים אחרות בראו הצעירים את ה„פאלקסהיים" ושם

„מליצות רוממות" — כי אז גוברת בהם „ההכרה החוגגת", שהם — אכרים אלה — סלתה ושמנה של האומה — ואם כן... אם כן — [illegible]

ואם למלחמה נאמנה בכל הרקוב ב„ביורוקראטיה" הזעירה שלנו (והדבר צריך עוד עיון, אם אמנם הגיעה השעה לאסור מלחמה על ביורוקראטיה זו, המתבטאה כיום במשרדי הציונים), הרי מלחמ[illegible] חולל הרעיון „האזרחי" בארץ.

ועיקר העיקרים: אין עוד מקום אצלנו לשלוה זו, אין עוד מקום להתפנקות של „איש תחת גפנו" — אנו תועים ללא־דרך, אנו הצעירים־האבלים, ואנו — אין אנו רוצים להעתיק לארץ־ההדשה את „האזרח הקטן", את השובע מתוך קהות־הבנה, ואנו [illegible]

זהו במה שנוגע ל„אזרח" המפלגתי

[illegible] הזיון מוזר במקצת, שהוא מוכיח אולי להקורא מרחוק על היחס השורר בארץ לאותה מפלגה, — בחלק הספרותי של „האזרח" לא [illegible]

כאן נפקד מקומם של כל אלה, אשר קנו להם במדה ידועה שם בעולם הספרותי, ובצבצו ועלו — ודאי מתוך הכרח — סופרים חדשים, ומאלה רובם דברי־הם מתורגמים: ז. ברכות [illegible] — ורבים הם התרגומים ב„אזרח"... ועל כל זה ידו של העורך ושפתו חופפת בכה, באון.

ואולם דוקא מפני שיד זו נחה על הכל, יד סופר־משורר, זכו חוברות אלה לצורתם זו היפה — ועמל רב שוקע כאן. דומה: רק חומר היולי היה כל זה שבא לידי העורך, והוא הפך בו ועשאו — למה שעשאו: לחומר ספרותי במובן ידוע. כה, למשל, מאמרו של הפרופיסור ש"ז. „חבלי בצלאל" ועוד רבים [illegible]

[illegible] גם פובליציסטי, גם מדעי וגם — ספרותי. ועל זה האחרון אי־אלו מלין

„בצל החרמון" של ז. ברכות נדפס באמריקה בתוך קובץ [illegible] רושם מתוך זרותם. ואולם אנו כאן רואים באלה לרוב זיוף כפרותי, ואין אנו מתענגים כלל על מעשה זה של הנערה מן

הם עובדים על־פי כללי ה„סטלמנט" האנגלי בקרב הפרוליטאריון היהודי, בהרגישם את האחריות בפני העם. הציוניות היא להם, ראשית כל, רגש ההתקשרות של היחיד עם היחידים האחרים שהם בכלל האומה.

ואהרון אחרון: נתעוררה האהבה אל שפתנו העברית. ליהודים הצעירים של הארצות האלה אין מסורת יהודית, כזו שיש לאחינו במזרח אירופה. בורים גמורים היו בהחילם ללמוד. והיום הנה זאת הסיסמה: ללמוד עברית! בחורף האחרון, כאשר פשטה בברלין המלחמה הפנימית בין רוב הסוציאליסטים ובין הספארטאקיסטים, ורחובות העיר נהפכו לשדות־קרב, — היו חברינו מהלכים במזרח ברלין אל השעורים העברים דרך רחובות אפלים ומלאי סכנה, רגלי הלכו, כי הרכבות שבתו, ובלבד שלא ילך לבטלה אף שעור עברי אחד".

הציוניות היא להצעירים הללו השקפת־עולם שלמה. לא רחוקים הימים וקול הצעירים האלה ישמע גם במחננו.

„עֲבוֹדָתֵנוּ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מָה הִיא?"

(שיחה עם מ. מ. אוסישקין).

מאת

ג. קהלת.

מיום בואו של מנחם־מנדיל אוסישקין מפאריז ללונדונה, כמדומה לי, בחודש יולי, הייתי אחד העתונאים המעטים, הנכנסים לביתו לעתים קריבות לא בתור באי־כח רשמיים של עתון זה או אחר, אלא בתור אנשים פרטיים, ידידים ומכירים ישנים בעבודת הציוניות ברוסיה — ובכל־זאת לא עלה בידי כל הזמן לבוא אתו בשיחה על־דבר העבודה המעשית בארץ־ישראל, שהוא מומחה לה, ולהביא אחרי כן את דבריו לפני הקהל הקורא עברית באמריקה.

אני, מצדי, הייתי חפץ בשיחה זו בכל לב גם בתור סופרו של „התורן" וגם בתור יהודי פשוט, הרואה את הנעשה, או יותר טוב, את האי־נעשה, בארץ, ולבו מפרפר בין תקוה ויאוש, וגם הוא, מצדו, לא היה מסרב לזה, אלא תמיד היו עכובים שונים: לפעמים היה המצב הפוליטי אי־ברור כל־כך והסכמתי לבקשתו לחכות ב„שיחה" זו, לפעמים היה עסוק בישיבותיו התכופות של הועד הפועל, הדן ימים ולילות על מצב התנועה והעבודה ולבו לא היה פנוי לזה ולעתים קרובות היה נראה לו, ששיטתו, שיטת העבודה שלו, תשאר שיטת היחיד, „הלכה ואין מורים כן" ולא חפץ להוציאה לרשות־הרבים, לעורר שאון במחנה ולהקניט את חבריו בעבודה...

„אבל מה דעביד רחמנא, לטב עביד"; דוקא דחוי זה, שנמשך כמעט עד היום האחרון לצאתו מפה לארץ־אבות, עלה יפה הפעם: כשבא הנה, חשב ללכת לארץ־ישראל על־מנת להשתקע שם בתור איש פרטי, הבוחר במנוחה אחרי שנות עמל ועבודה מרובה, והיו רבים בין הפזיזים שבנו, שחפצו לרשום אותו כבר בין הגדולים היורדים, שנתרבו בזמננו ההפכפך, בין הגיניראלים „לעת זקנה" — וכשהלך מפה יצא לשם בתור סגן יושב־הראש של ועד הצירים המחודש (היושב־ראש הוא הפרופיסור חיים וויצמאן), המביא עמו את פרשת העבודה להכשרתה ולהכנתה של ארץ־ישראל בעד עם ישראל...

המושבה, שנתפתחה לאותו ערבי. ולא זו בלבד, אלא שהחיים אינם כך. לא כך — אפילו אם קרה כמקרה הזה באחת המושבות „בצל החרמון" — היא ראית־הדברים ולא כנים הם התאורים הללו. ולא היה משום כך כדאי לטרוח ולתרגם אותו ספור לקוראי הארץ.

כפיר מסוג אחר היא „רינה" מאת מספר הדש י. בורלא. אף כאן יש שאיפה לתאר חיים ספציפיים של ארץ־ישראל. יאמר כאן הדברים אמתיים, והמספר — מספר דברי אמת בתאורי אמת ובסגנון יפה. יתכן לאמר, שמפנת־חיים זו (חיי היהודים הספרדיים בירושלים והיי שאר העדות, כמו בוכרים וכו') עוד לא שאבו עד היום כלל, ובעיקר לא שאבו מהם בכלי־אמת. לרוב נגשי ה„מספרים" לגלות עולם הדש ומסרו, כמובן, דברים זרים, בשעה שהחיים כמו שהם, הם הניתנים לתאור ולספור. מר בורלא הוא סופר ריאליסט והוא נגש אל גבורי ספוריו לא מתוך החפץ להעלות אפרטים מראכיתיים ירתת לנו „מחיי הספרדים ורביכרים", ואולם דוקא משום כך נתן. לונה, נערה ספרדית זו עם כל זעזועי נפשה היפים־הריאליים, ומולי עובדיה בעלה, בוכרי שמן זה — חיים הם ונאמנים, ומשום שהמספר קבעם בתוך פנת החיים שלהם, יצאו התמונה שלמה וברורה.

מובן מאליו, שעיר רב כאן גם הפרפור הראשון הרבדי של

מספר צעיר, יאמינו אם מר בורלא ילך בדרך זו [illegible] הוא למספר בעל כשרון.

לחלק הספורי נחשבים עוד ציורים אחדים עם נקודות הרבה וקוים — אבל על אלה אין כדאי להרחיב כאן הדבור, ומלבד זה, כאמור לעיל, יד העורך היתה בם. וזוהי ספרות מסוג שלישי או רביעי...

בחלק השירי נתן העורך, ש. בן־ציון, תרגומים מיצירים אחדים משירי היינה — ועל אלה בודאי ראוי הוא לברכה. ובעיקר ראוי הוא לברכה בשל התרגום המצוין של פרקי „על דרכים", שבהם התכוון המתרגם להשתמש בסאטירה השנונה של המשורר הגרמני הגדול לעקוץ את „מישהו". תרגום זה — הרבה מן האמנות יש בו והדברים נמסרים בהצלחה רבה בכלי העברי.

שירים מוצלחים בחלק זה גם מאת י. קופליביץ וא. ברש.

ואולם בזה עוד לא נשאב כל החומר. המאמריסטיקה של „האזרח" ומאמרי המדע שבו — כדאים להערכה מיוחדה.

הפעם היתה שיחתנו לא דברים בעלמא, שיטת היחיד והלך־נפשו בשאלות העבודה העומדת על הפרק, אלא תכנית העבודה של ועד הצירים, הנבחר מטעם הועד הפועל הגדול ומדבר בשמו, שיטת הרבים, שההנהלה הציונית קובעת בה מסמרות. ומי יודע אם לא תהפך תכנית העבודה זו בהתגשמותה ההדרגית ליסודה של אותה מגילת העבודה, שהפרופיסור ווייצמאן הבטיח להביא לארץ־אבות ב„ירח הדבש" של הדיקלאראציה הבאלפורית, שהעירה אז את געגועי הלב העברי, המקוה ושואף...

קשה היה לשנינו להתחיל בשיחה. מעט מוזר היה בעיני מר אוסישקין, שהנני מוכן ומזומן לרשום כל הגה היוצא מפיו והנני מסתכל בו כבר כאיש מן הצד, הבא לעשות את מלאכתו „בשם ומלכות". ומעט לא נעים היה גם לי, הרגיל כבר בעבודה זו, הפעם, בחשבי, שהרשות ניתנה לי למסור רק את דבריו, הנאמרים לתכלית זו, שעומד ומצווה אני לרשום רק את ה„ודאיות" שלו, את התכנית הברורה שלו ובהספקות, בהדברים, הנאמרים כלאחר־יד, ה„שיחות חולין" שלו, אין אני צריך לנגוע כלל. — אבל כשעברה הרגשה ראשונה ומשונה זו, התחלנו שנינו למלאות את תפקידנו הרשמי כהוגן: אני שואל והוא משיב, הוא מתקן ואני מוחק...

שאלתי הראשונה היתה: „מה היא מטרת נסיעתך לארץ־ישראל הפעם? ומר אוסישקין נתן לי ראשונה תשובה כללית.

א. גאולת הארץ.

„נוסע אני, קודם־כל, לראות מה שיש לדעת ואחרי כן מה לעשות... יש לי הרגשה והכרה, שנחוץ להתחיל תיכף בעבודה, מפני שזה שתי שנים אין עושים שם כלום ואי־אפשר לחכות יותר. ארץ־ישראל היא מקום המרכז וכל כח חיוני ופועל צריך להיות שם בעידן זה ואני הולך לשם... יודע אני, שהזמן איננו מסוגל ביותר: הפצו שם ללכת בגדולות ועזבו גם את העבודה היום־יומית, המצב הפוליטי איננו ברור עוד למדי, השערים לא נפתחו עוד ואי־אפשר להכנים אל הארץ כחות חדשים ורעננים, רבוי המפלגות הוא גם־כן בעוכרינו — ובכל־זאת אין מקום ליאוש... צריכים רק לדעת באר היטב את התנאים — וכבר אפשר למצוא את דרך העבודה ואפילו אם קשה הנה"...

לא חפצתי ולא יכולתי להסתפק בתשובה שטחית זו, שהיו יכולים לדרוש ולגלות בה תירוצים של רבנית, ובקשתיו שיפרש באופן ברור ופשוט את תכניתו של ועד הצירים, כפי שהוא מבין אותה ויבאר בפרוטרוט, מה היא העבודה בארץ־ישראל, שהכל מרבים לדבר עליה ואיש איננו מטריח את עצמו להסבירה לאוזן השומעים בדברים ישרים, שאינם „נשמעין לתרי אנפין"...

מר אוסישקין הבין לאן פני מועדות, פקפק רגע, גרד רקתו, פתח ואמר:

„את התכנית שלי יכולים לחלק לארבעה ראשים וכל חלק ממנה הוא חשוב בפני עצמו ומשמש יסוד לכל עבודתנו... העיקר הראשון הוא גאולת הארץ. בזמן הזה אי־אפשר להחמיץ שאלה זו אפילו לרגע וצריכים אני להשתמש לתכלית זו רק בכספים צבוריים, בכספי מוסדותינו הציוניים, ולא בכספים פרטיים. כמובן, אם אלה האחרונים עומדים תחת השגחתה ומקבלים עליהם את מרותה של ההסתדרות הציונית העולמית; כל אמת אדמה שתכנס בעת לרשותנו — שלנו תהיה ואין אנו יכולים לחכות בזה: עם התפתחותה של הארץ במובן האיקונומי והפוליטי יעלה מחיר האדמה והיוקר הגדול יעכב את הגאולה; בכל האופנים והאמצעים נחוץ לעורר את העם היהודי בכל העולם ולהעמידו על עיקר ראשון זה... לדעתי, אם בשביל הפלפולים העיוניים בשארית האדמה ושארית ה„אגרארית" שלנו הננו מאבדים זמן והאדמה נשארת בידי בעליה הראשונים, זה הוא עון פלילי. אפילו הצירים האמריקאים, יוצרי התכנית הפיטסבורגית, כיון ששבו מהארץ וראו שם את המצב כמו שהוא במציאות, הסכימו והודו, שיש בעדנו רק שאלה אחת — גאולת הארץ. „המציאות היא המורה היותר טוב"... הנני מדגיש את זה, מפני שזו היא שאלה, שהזמן גרמו; אם לא עכשיו בזמן היותר קצר — אז לעולם לא נהיה לאדוני הקרקע, ואם האדמה לא תמצא ברשותנו, אפילו אם רוב יושבי ארץ־ישראל יהיו מאחינו בני ישראל, בכל־זאת אנחנו לא נהיה לאדוני הארץ, מפני שאדון האדמה הוא גם אדון הארץ"...

ב. גאולת העבודה.

„את כל השפעתי ואת כל כחי אקדיש לזה, שכל מה שהולך ונוצר בארץ, הן בעיר והן בכפר, לא יהיה רק על־ידי הרכוש היהודי והיזמה העברית, אלא גם על־ידי העבודה העברית. שאלת העבודה איננה בשבילי פרובלימה חומרית או סוציאלית בלבד, אלא שיטה לאומית־פוליטית. ההמון העובד בארץ צריך יהיה עברי ואת זה דורשים מאתנו הרגש הלאומי והגאוה הלאומית: צריכים אנו להראות לעולם כולו, שבארץ היהודים, הכל, החל מהעבודה היותר גסה ופרימיטיבית וכלה בעבודה היותר משוכללת ואינטיליקטואלית, הכל, הכל הולך ונעשה על־ידי היהודים עצמם; יודע הנני, שהפרובלימה הזאת היא היותר קשה בכל שאלות הישוב שלנו מפני כמה וכמה טעמים חמריים ורוחניים, אבל יודע הנני גם כן, שבלי פתרונה העיקרי אין פתרון לכל שאלות הישוב. אין אני מכריז ומודיע, שיעלה בידי לפתור את השאלה הזאת, אבל בכל אופן הנני מקוה שתהיה יפה בפתרונה. בטוח אני, שסוף־סוף יבינו כל בוני הישוב, בין נותני העבודה ובין עושי העבודה, את ערך הפרובלימה החשובה הזאת בעד שניהם יחד ובהשתתפותם של טובי הכחות הצבוריים והלאומיים בארץ גופה נמצא את הדרך הנכונה".

ג. שאלת השפה העברית.

„גם השאלה הזאת קשה בעדי מאד־מאד... מצד אחד — ההתחרות של השפות המתהלכות כעת בארץ ומצד שני — סכנתה של השפה היהודית המדוברת בפי המונינו הרחבים מאותו היום, שתתחיל הגירה גדולה, המונית. נגדנו היא גם שאיפתם של אלמנטים ידועים יהשיהם עם השפות המיוחסות, המדוברות בפי העמים תושבים. המגינים עלינו בארץ, אבל בראית היא השאר־ הקשה הזאת להקדיש לה כח ואון: בלי שפה אחת, עברית שלטת, אין מקום לתחיה פוליטית אחת ובלי האחרונה הן כל הקערה הציונית נהפכת על פיה... מגן־ הילדים ועד בנין האוניברסיטה, כל העבודה התרבותית, בכל מקצועות הלמודים, בכל מפלגות הישוב, צריכה להיות ותהיה אחת: עברית. התרבות העברית היא אחת העבודות החשובות ביותר בבנין הישוב ובמקצוע זה קנאות קיצונית, שאין בעדה שום וויתורים ופשרות, היא הדרך היחידה והנכונה“...

ד. בנין ירושלים.

„במשך ארבעים שנות הישוב והעבודה הלאומית חטא חטאנו לירושלים עיר קדשנו: כמעט הזנחנו אותה ולא שמנו לה לב. וכעת, בזמן הזה, יש לה לעיר זו הרבה יותר ערך לאומי ופוליטי מאשר היה לה אפילו לפני זה. בנין ירושלים כבר הולך ונעשה ובצעדים היותר מהירים תצעוד העבודה הזאת בעתיד הקרוב, אבל לדאבוננו על־ ידי אחרים. אם באמת אנחנו חושבים על־דבר „בית לאומי“ ו„ממלכה יהודית“ אפילו בעתיד, אז, ראשית־כל, צריכים אָנו להיות הרוב בירושלים, אדוני הבירה של הארץ... בזמן היותר קרוב צריכה ירושלים להבנות באופן כזה, שרוב מנין ובנין של יושביה יהיו יהודים, יהיים על יגיע כפיהם, יהודים בעלי הרגשית לאומית חזקות; יהודים, היכולים לשמש סמל היהדות שקמה לתחיה ארצית ופוליטית; בזמן היותר קרוב צריכים לבנות סביב ירושלים מושבות וחוות במדה היותר גדולה ומגרשים רבים יהודיים צריכים להבנות גם בפנים העיר ירושלים.

„כל שעל וצעד מעיר קדשנו, בין מהעיר העתיקה ובין מהעיר החדשה, שאפשר יהיה להעבירו לרשותנו, צריכים לגאול אותו מידי זרים מיד. בין המתישבים החדשים, כמו־כן בין היושבים שם מכבר, נחוץ יהיה לפתח חרושת ביתית ופאבריקאית. כל מיסדינו בעד התרבות העברית וגני־ילדים, בתי־ספר, גימנאסיות, ישיבות, ביבליותיקות, בתי־כנסיות, אוניברסיטאות, בתי־מדרש, וכו', וכו', הכל צריך ליסד או להעביר לירושלים. כל המקומות הקדושים והעתיקים צריכים, כמובן, להגאל ראשונה וגם את המרכז שלנו, את ועד הצירים, את ההנהלה הראשית של העבודה הציונית נעביר לירושלים לא רק מפני סבות טכניות, כי־אם כדי להראות לכל עמנו, א י ה הוא מקום המרכז העברי ברגע היסטורי זה.

„בעד כבישת עיר אלהינו תהיה לנו התחרות גדולה וגם מלחמה בשלים עם תרבויות זרות, הזרות וקשות. אבל בראית היא ירושלים, שכל עמנו בכל העולם כולו, בלי הבדל מפלגות, יתן לנו את ידו ויבוא אלינו לעזרה בכבושה של עיר קדשנו בהרגע ההחלטי, העומד ומצוה עלינו: עשה!...

„אלו הם העיקרים ששמתי לפני, כל שאר הדברים יבואו כבר מאליהם בתור תוצאות מהמסקנות הקודמות“.

מר אוסישקין גמר. הכרתי בארבעת הסעיפים את ראשי פרקי משנתו, שהורה לנו עוד קודם המלחמה במחברותיו: „התכנית שלנו“, „ירושלים“ וכו', כמעט בלי שנויים. הפצתי להעיר עוד איזו הערות להצעותיו המעשיות, אך הוא התעורר מעצמו, התחיל והוסיף משלו:

„יודע אני, שבשעה קשה מאד הנני הולך לארץ־ ישראל. השאלה הפוליטית שלנו עוד לא נפתרה לגמרי. אם כי מאמין אני שתפתר לטובתנו; שלטון צבאי בארץ — וכמעט שאין יוצא ואין בא; הפחות והאמצעים הגדולים כמעט שאינם עוד אתנו, אם כי כולנו מקוים להשיג אותם; המפלגתיות המופרזת בארץ גופה גדולה וקשה היא, ובכל־זאת הנני הולך לשם על־פי פקודתי של הועד הפועל הגדול למלאות את חובתי... יודע הנך, שמראש חשבתי ללכת לארץ־ישראל בתור איש פרטי, להשתקע שם וליהנות מפרי התחיה העברית, אבל אם חברי גזרו עלי ואומרים לי, שמחויב אני להשקיע את עצמי בעבודה זו, הנני שומע — והולך... אין איש מאתנו רשאי לשבת בחבוק ידים בזמן אחראי כזה, והן אלה היושבים בארץ והן אלה שנשארו עוד לעת־עתה בחוץ־ לארץ, צריכים לחגור את כחותיהם ולמשוך בעול העבודה. במשך שנות העשרות הבאות תפתר שאלתנו הלאומית לשבט או לחסד; החלטתה של אספת־השלום לטובתנו היא רק „אתחלתא דגאולה“, זה הוא רק המפתח לשערי הארץ, אבל הבנין עצמו, ממסד ועד הטפחות, אנחנו בעצמנו צריכים לבנות, מבלי לחכות לעזרה מן הצד...

„מאמין אני, שכחות בעד הבנין יש די והותר בעמנו, ואיננו חסר אלא הבנה עמוקה וברורה, שבעת הוא הזמן היותר מוכשר לבנין הבית הלאומי שלנו ושארץ־ישראל הוא המקום היחידי!“...

הבנתי את מצב רוחו של הלוחם הישן ולא היכפתי עוד לשאול. נתתי לו ברכתי לדרך ונפרדתי ממנו מתוך אמונה ברצונו, בהבנתו וביכלתו של אוסישקין הנוסע להוציא את תכניתו מן הכח אל הפועל, אם לא יאסרו את ידיו מבחוץ ולא יניחו לו מכשולים ואבני־נגף מבפנים...

לונדון.

שִׁירַת אֲשָׁדוֹת

מאת

הלל בבלי.

מֵעַל רָאשֵׁי סְלָעִים
בֵּין הָרִים נִשָּׂאִים
בִּמְשׁוּבַת בְּנֵי פְרָאִים
אֲשָׁדוֹת נִתָּזִים;
מִשְׁתַּפְּכִים בַּהֲמוּלָּה
אֶל נִבְכֵי הַמְּצוּלָה
וְשָׁרִים שִׁיר־גְּדוֹלָה
בְּרִיצָם נִתָּזִים.

לְאָן, גְּדוּד בִּרְיוֹנִים
בְּסַעֲרַת־אוֹנִים
תְּזַנְּקוּ מִתְרוֹנְנִים
וּבְקֶצֶף תִּנָּהֲרוּ?
הֵן סְבִיבְכֶם הֶהָרִים
נִצָּבִים בַּצָּרִים
וּכְבֵהוּת נֶאְדָּרִים
הַדֶּרֶךְ יִגְדְּרוּ?

—עוֹד שְׁבִיל לֹא מְצָאנוּ.
אַךְ קוֹל יְזְעַק בָּנוּ,
יִתֵּן דֶּרֶךְ לָנוּ:
שְׁטֹף הָלְאָה בְּחָיִל!
עַל אַף צוּרִים קָמִים
יְהִירִים נוֹעֲמִים
נִדְהֲרָה נִלְהָמִים
גַּם יוֹם גַּם לַיִל!

אַדִּירִים, מְיַצְּרִים
הֵם סַלְעֵי עֲמָקִים
יְהִירִים עֲנָקִים
הָעוֹטְרִים הַדְּרָכִים,
אַךְ מֵאִתָּם אַדִּירָה
פִּי אֶלֶף וּצְעִירָה
הֲלֹא הִיא הַשִּׁירָה
לַאֲשָׁדוֹת־הַנְּצָחִים!..

בהרי האדירונדק, תרע״ט.

אֶל כּוֹכָבִי

מאת

אברהם שוער.

הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת.

א.

דלה ועניה היא הסוכה שלי.

דקים הם כתליה ורעועים מאד. תלויה היא בשערה ועומדת בנס: ינשב רוח קל והיא מזדעזעת, תגע בה אצבע קטנה — והיא כורעת.

יומם תהדורנה אל תוכה קרני שמש קלושות ובלילה מביטים בעד סככה כוכבים קרים, זרים.

צלה מרובה תמיד מחמתה. חשכה גדול מאורה.

דלה ועניה סוכתי שלי.

תמיד תנוע, תמיד תזוע, — באים ומנשבים עליה כל הרוחות שבעולם ואינם מזיזים אותה ממקומה.

השכה היא ואפלולה — ותמיד מזדקרות אל תוכה קרני אור, תמיד... פעם של השמש, פעם של הירח, של כוכבים — כי, כוכה, שאין הכוכבים נראים בה הרי היא פסולה וסוכתי — כשרה היא.

ב.

הלילה הראשון של סוכות.

נכנבי ארי האושפיזים, האורחים הרדישים שלי.

באים הם אלי מדי שנה בשנה. באים ומביטים ושוחים רצת והולכים להם טובי לב, — ניחא להם שעודני יושב באהלים, בודד בדידות ארעי, ניחא להם שעוד לא בניתי לי בית, שלא החלפתי את סוכתי בהיכל תפארת.

אינם יודעים התמימים הללו, שאילו רציתי, לא הייתי יכול...

אינם יודעים הקדושים הללו, שאין מניחים לי לעזוב את סוכתי, שאינם נותנים לי לשבת דירת קבע תחת השמש היפה.

הלכו להם אורחי החשובים, — ואני... יושב אני בדד בסוכתי הדלה.

הולכים וכבים הנרות בזה אחר זה, הולכים וכבים הנרות, שאמי ברכה עליהם.

מיהבהב עוד הנר האחרון — במהרה ידעך גם הוא... יעל עשן קליל, יתמר לו — ויאבד באישון חושך.

הולכים הם וכבים נרות של ברכה, אלו שאמי הצנועה אמרה עליהם: „שהחיינו"...

היכבו כל הנרות? הידעכו כולם?

מיהבהב עוד נרי האחרון...

ג.

דממה. אפלה היא סוכתי שלי.

מרטטים כתליה, רועד סככה עליה, — מסתפלים אל תוכה כוכבים קרים, זרים; מרמזים וקורצים לי.

ואיהו הנר שלי? כוכב אורי איהו?

כוכבים זרים, כוכבים קרים מביטים אל תוך סוכתי, אל תוך הכשרה שלי.

כוכבי שלי, איך? איפה אמצאך?

אפשר... אפשר פצצה אותו איזו קומיטה זועמת בהתנשאה בסופה זועפת במרחבי־רום אין־קץ וסוף?

אפשר חמד לו, כמו רבים, גם הוא לשחות בנחלי־זוהר הקרירים גבוה מעל גבוה בשמי רום־יה? ואפשר — כמוני כמוהו קץ בחיי חושך ונדוד ויקפוץ בשעה של יאוש ומרי מגבהי מרום אל מעמקי תהום ומתפלש הוא עכשיו שחור וקר בלי אור ובלי אש בבצת טומאה ומשוקץ ומנוול טובע הוא ברפש ומי־הרקק והצפרדעים מרקדות עליו ומקרקרות שירי־קרקור שלהן?...

או אולי אני... רק אני מוכה הסנורים מאורות זרים, מזהר השמשות לא לי, איני רואה אותו, בה בשעה שהוא מביט עלי, מאיר לי בתוך סוכתי? כוכבים רבים אני רואה ואיני רואה את כוכבי שלי...

ד.

דממה. אפלה היא סוכתי שלי.

יושב אני וחושב על כוכבי זה בהלו בימי קדם, אז כשהשמים היו עוד טהורים, הכוכבים בהירים, אז כשעננים שחורים לא נשאו עוד במרחבי־רום ולא היו מעיבים ולא היו משחירים...

במזרח, שם השמש נטה לו את אהלו, זרח לי כוכבי.

כהול־בהיר היה, שש קרנות היו לו, כמגינו של המלך דוד; שש הקרנות זה זרח באורו החמוד הזך, כעיניהם של מלאכי רחמים העומדים על כס אדני.

וכולם נהנו מאורו, כל באי שחק. לכולם האירו קרניו בדרכם האפלה.

כמה לבנות קרות חכם, כמה כוכבים כבים הדליק והעלה את נרם, לכמה מאורות אובדים גלה את דרכם במרחבי מרום וכמה נדחים מהם השיב.

ועכשיו, נדח הולך לי כוכבי, תועה במרחקי אין־קץ, נבוך חושך הוא... סגרו עליו השמים.

איהו כוכב אורי? איהו נרי של „שהחיינו", שאמי הצנועה היתה מברכת עליו?

ה.

הנהו...

הור, עלוב, בודד הוא כיכבי יכמיה קטן!...

ברוך אתה לי, כוכבי הקטן! הבט־נא אלי, אל סוכתי!

איני רוצה ברב, בכוכבים הזרים, אל־נא יחדרו אל תוך סוכתי הכשרה, אל דירתי הצנועה!

אמנם, קלושה ודלה אשך, חור־כחל אורך הרך — אולם שלי אתה, כוכבי אני, אורי הנצח, אורי הלא־נדעך!

בכוכבתי הנידחת, בסוכתי המרטטת הבה נשיבה קרה. העלה־נא את אורך, העלה — ואברך עליו „שהחיינו"!

את השכת לבבי תגיה, את רוחי הנכאה תאיר, את הכהה, את החשוך, — את דרכי הארוך, הרחוק, תאיר ויאורך אלבה, אלבה...

במזרח, על הרי יהודה תעל ותאיר, מעל לגבעת ירושלים!

ו.

מרטטת סוכתי, מרטטת ועומדת. באים כל רוחות העולם ונושבים ונושבים ואינם מזיזים אותה ממקומה.

נופלת סוכתי, נופלת — וקיימת היא, וקיימת.

נופלת היא ולא נפלה!

חור כוכבי וקלוש, חור ולא נדעך, קטן אורו ולא הועם, פחת — ולא כבה!

עוד יבוא היום וסוכתי הנופלת תקום, סוכתו של דוד!

עוד יבוא ויעל אור כוכבי, יעל ויאיר עד נכון היום...

* * *

דממה. אפלה היא סוכתי.

מרטטים כתליה, רועד סככה עליה ורוח קר ורטוב נושב, רוח צפוני.

מבעד הסכך הירוק מביט עלי כוכבי העגום, מרטטות קרניו בהירות־כחל כעפעפי התינוק טרם יבכה...

ערב־סוכות תר״פ, [illegible]

וִדּוּיוֹ שֶׁל „אַחֵר" מוֹדֶרְנִי*

מאת

ד"ר [illegible] ברי[illegible].

[illegible] „אחר" באלישע בן אבויה בדורו, [illegible] „אחר" יותר מצוין מפרופיסור אדלר, מי שנתחנך לרבי מהסוג החדש, [illegible] את [illegible] בפרט, [illegible] של ההיכל המפורסם „עמנואל" [illegible], [illegible] את תנועתו הוא, הנקראת בשם „תרבות מוסרית".

[illegible] בעל־הספר הזה מוסר לנו את וידויו בספרו החדש, משהרגיש שהזקנה מתגברת עליו. מי שמתענין בסבות הנפשיות שגרמו להפרופיסור אדלר לעזוב את רבנותו, ימצאן כאן בצואתו הספרותית של המתודה הנכבד. מובן, „וידוי" יש כאן, „תשובה" אין כאן. הד"ר אדלר נותן לנו סקירה כללית על תורתו, שהניעתו לחלוק על דת מחצבתו ולסולל לעצמו דרכים חדשות ביהדות ובמוסר.

כל „אחר" רואה את עצמו כמחדש. אילו לא היה מחדש, לא היה אחר. עצם א ח ר ו ת ו מכרחת אותו למצוא או להמציא חדשות. הוא מתלהב, בכונה ושלא בכונה, מן החידוש לשם חידוש; מפריז, מריע: „ראה, זה חדש מצאתי!" ובחכמה יתירה שם קארל גוצקוב בפי רבי עקיבא בדברו לאוריאל אקוסטו את האזהרה: „הכל כבר היה!" אף הד"ר אדלר אינו נקי מהעון הזה לגמרי; מתיחס הוא ל„אחרותו" ברצינות מופלגה; מובטח הוא, שהעמיד בסיס חדש להמוסר הסותר כל מה שקדם לו. אפלטון ואריסטו דרשו מה שדרשו; הגרמנים, וקאנט בראשם, גבבו מה שגבבו; היום והאנגלים כחשו מה שכחשו — אך מקום הניחו לו לאדלר להתגדר בו. אמנם, מי שבא בזמננו זה, אחרי שנדמה כאילו כבר נבנו כל השיטות הפילוסופיות האפשריות, לגלות לנו שיטה חדשה, עלול הוא למשוך אליו את חצי המלגלגים או המתרעמים; אבל בנידון זה אין צורך ללגלג או לערער. באמת „הכל כבר היה", — אפילו „אחר" — אפס ל„אחרים" כאלה, המאמינים בעצמם, אנו צריכים, שיוציאונו מנמנום המנהג והמסורת [illegible] התמימות בסלחנות חביבית. הד"ר אדלר הנהו בעל תרבות רחבה; קרא ושנה ושמש; מושפע מכל הזרמים השכליים; בורר ובולש; — ואם מתוך זריזותו דומה לו שדלה מרגלית חדשה, מה בכך? הלא אחר הוא, ואליו יאה החידוש!

דלה מהנביאים והוא חולק עליהם. כל תכונתו נביאית היא מעיקרה, כל משא־נפשו עם תאותה המוסרית, אינו אלא תוצאה ישרה מהנוכו הדתי־המקראי, המתרשם בכל מפעלו; ואף־על־פי־כן אין דעתו

נוחה מן הנביאים. מוצא הוא בתורתם שליליות מוסרית במקום חיובית — „לא־תעשה" יותר מ„קום ועשה". כל־כך למה? מפני שמרכז המוסר הוא אישיות האדם הטמירה מכל טמיר; והנביאים, מתוך שיראתם, תמידה שלא למעול בקדשי האישיות, אמנם לא הגדירו בדיוק את טיב האישיות הזו ולא צוו באופן חיובי לפתח אותה. כלומר, הנביאים היו מה שהיו — נביאים, ולא פילוסופים... ועיקרית זה מעיין הוא את תורת־המוסר שבברית־החדשה ומדבר על ישוע הנוצרי באופן כל־כך נלהב עד שלב היהודי הקורא בספרו יזדעזע וירתע; מביט הוא על שיטת ה„אי־התקוממות" כעל קדמה אמתית במוסר; עולה הוא בנידון זה על התיונים הנוצרים בעצמם. הסוברים שהברית־החדשה היא רק המשך של הישנה ואינה כוללת שום חידוש מוחלט. בעוד שהד"ר אדלר מוצא בה חידוש שלא היה כמוהו. והוא מראה את יהדותו לכל הפחות בזה, שהוא מכניס לתוך דברי הנוצרי ענין שלא נכלל בהם ומסרסם ממש באופן המדרשי־הפלפולי האפיי לעמנו — אבל, לא נתקררה דעתו אפילו מן האור החדש שהקרין מן הצלב...

וככה גם בנוגע לשיטות פילוסופיות: הוא אפלטוני, המתנגד אל האפלטוניות; הוא מעריץ את קאנט ויחד עם זה הוא סותר את קאנט; ולא עוד, אלא נראה, שהוא מושפע במדה לא־זעירה משוידנבורג, אף כי לא הזכיר את שמו של המיסתיקן הזה בכל הספר. אם ינק מכתבי שווידנבורג ואם לא, אם כיוון לדבריו במקרה ואם לא — מי יודע? „הכל כבר היה"!

ואלא מה באמת החידוש, או לכל הפחות שמץ מן החידוש, בשיטתו הבררנית (אקלקטית) של אדלר?

זה שהוא מפריד לגמרי את המוסר מן יתר ההויה. היו אמנם אחרים שקדמו לו, שכמוהו השתדלו להעמיד את המוסר על מכונו העצמי, האוטונומי, שאינו מוסמך משום השקפה אחרת חוצה לו, כמו השקפה דתית או פילוסופית; אולם, אין כאדלר שהרחיק ללכת בתפנית (ריכטונג) הזאת. הוא מבדיל את המוסר באופן מוחלט. לשיטתו, אין בכל המציאות שום דבר שהשכל האנושי ישיג אותו בבירור גמור, בלתי המוסר. ובכן, בנוגע להקיום החמרי אגנוסטי — מספק — הוא לגמרי. בסדר החמרי אין אנו רואים אלא קבוץ של גרמים נאספים לתוך שורה מקומית או זמנית, אבל קשר פנימי, במובן של יחס הגיוני וחיובי, אין כאן. השיטה הזו ידועה; הספקנים מכל המינים הפליגו בה, ואין צורך להאריך; אמנם אדלר עולה עליהם בענין הזה. הוא מבחין, בדייקנות לשונית מופרזה האפיית לו — ירושה מהנוכו הגרמני — בין „עולם" ו„תבל" ומניח שהשם „עולם", קוסמוס, אינו חל אלא על הסדר המוסרי, מפני שהמונח הזה מביע אחדות פנימית־רוחנית, בעוד שבממשלת הטבע אין אחדות ממין הזה, אין קשר ויחס בין החלקים; ואם כן, איפוא, כלל הטבע נכנס לגדר של „תבל" ולא לזו של „עולם". בכלל, המושג של „עולם" הוא מושג רוחני, מושג של יחס פנימי ולא מקרי, ואי־אפשר לדבר, כמנהג ההמון, על עולם גופני, אלא על עולם רוחני־

* „אן איתיקל פילאסאפי אף לייף" (השקפת־חיים מוסרית), מאת פליקס אדלר, מהוצאתו של אפלטון. ניו־יורק, 1919.

מוסרי בלבד. והנה על־ידי ההגדרה הזו אדלר מגיע לידי תכליתו: להעמיד את המוסר על בסיס אוטונומי בלתי־תלוי בדת או במדע.

יהיו מי שיטענו, כי „עולם" שכזה, המוציא מכללו חלק חשוב — אולי הרוב — מן הנסיון האנושי, הוא עולם מצומצם במאד, בלתי־רצוי למי שרגיל להכיל בתוך עולמו סכום שלם של כל החזיונות. ובאמת רואים, כשהוא משתדל להגדיר את מושג היופי על־פי המוסר, איך הוא מתקשה בדבר. השקפה מוגבלת שכזו, הבנויה על חלק אחד מן המציאות, לא תספיק להאיר את כל תוכן ההויה, בפרט לסמן את היופי, שהוא בעצמו אחד מן הערכים הרוחניים שיש להם אמנם יחס ידוע אל המוסר, אבל אינם מתבארים על־ידו; ואם המוסר אוטונומי הוא, הלא היופי גם־כן עומד ברשות עצמו. אבל, אין לפקפק ולפלפל: הד"ר אדלר מצמצם את עיונו בין גבולות המוסר; ובפירוש הוא אומר, שאינו רוצה להסיג גבול שכניו, בעלי המדע ובעלי הפילוסופיה: ומִמחיצתו שבחר לו הוא דן על עולם ומלואו.

מרכז העולם המוסרי הזה שברא, הנהו המושג „ערך" על־פי הנוסחה האדלרית. כל איש ואיש יש לו „ערך" יחידי. האדם הפשוט אומר סתם, שכל איש יש לו נשמה, אבל אדלר בוחר לעצמו את השם „ערך", מפני ש„נשמה" הוא מושג דתי מן המין המקובל, והוא זקוק למושג, או על־כל־פנים, לשם חדש. והערך הזה מה טיבו? קשה להבין. נראה, שאיננו במציאות: מפיון שבממשות היום־יומית אנו רואים את בני־אדם כמשוללי־„ערך" — גוזלים והומסים ורוצחים זה את זה, או שהם גסים ושוקיים ומעוררים גועל־נפש. אם כן, הערך אין זה ממשי ונסיוני, אלא נפשי ורעיוני, בעל הויה אידי־אלית בתוך העולם המוסרי. בכאן אנו נפגשים, איפוא, פשוט במכרינו מכבר: האידיאות האפלטוניות, אלא שלשיטת אפלטון המקורית האידיאות הן גם מ י ט א ־ פ י ז י ו ת, בתור צל ובבואה עליונה להחפצים המוחשים, גם מ ו ס ר י ו ת, בתור טיפוס נאצל של רעיון הצדק והיופי — לעומת זה, שאדלר מסגל את האידיאות רק לפעולתו המוסרית, בתור „ערכים", — חברים לעולם הנצחיים, אוהדים משתתפים ברפובליקה של הנשמות. רק בעולם האמת הזה יש למושג „ערך" תוכן וקיום, והשכל משיג אותו בהכרת על־ידי „פעולתו ליצי־רתית", מפיון שבלעדו גם למושג של היושר אין שום תוכן. אמנם, בעולם התוהו אי־אפשר לשום בן־תמותה להשיג בו בעצמו או בחבריו „ערך"; אנו רק מייחסים לבני־אדם את הערך האידיאלי הזה, מפני שנחוץ לנו רעיון של אחרות המחזקת בתוכה ערכים יחידיים השונים זה מזה ובכל־זאת משותפים הם זה לזה. מטרת כל איש ירדוף אחרי היחידיות הנכנעת הזאת, אך כדי להתקדם (מכיון שאי־אפשר להשיגה) בתפנית היחידיות, צריך להשפיע על אחרים באופן שכזה, שתתחזק בלבם הכרת יחידיותם הם. ובכן, ה„ערך" שאינו נמצא בי ושאיני יכול להשיג, מחויב להשפיע על ה„ערך" של אחרים, שאינו נמצא בהם ושהם נמנעים מלהשיג, וכך סובב וחוזר הדבר. בעולם המוסרי הכל ערבים זה בזה. אבל מה מוחלטה שניות זו שבין טוב ורע, שבין סופיות ואל־סופיות, בעולם הזה! מובטחנו, שלעולם אל ישיג הסופי את האל־סופי; אמנם ירבה הראשון לרדוף אחרי האחרון, ועל־ידי כך יזכה להיות חבר בהריפובליקה הרוחנית.

מי שבקי בתולדות הפילוסופיה יכיר בנקל את היסודות הקאנטיים בהשקפה זו. ובמה חולק אדלר על קאנט רבו? קאנט כבר הקדימו בתורה זו, שלכל איש יש ערך בפני עצמו, ואיננו אמצעי המשועבד לתכלית חיצונית; אלא מבחינה זו ביסס קאנט את מוסרו על [illegible] כנודע. לפי תורתו של אדלר אין החוק שוה לכל נפש, מפני שהחוק מחריב את היחידיות, והאיך יספיק החוק בתור דוגמה מוסרית ויחס רוחני בין אדם לחברו? „יהא מעשיך באופן שישמשו חוק כללי לכל!" הסיסמה הקאנטית הזאת אינה רצויה לאדלר, מפני שאין היא מדגישה את היחס שבין אישים משונים ובכל־זאת משותפים. ערך האדם נמצא לא כשהוא לעצמו, אלא כשערכו עוזר להתפתחות הערך של אחרים, ולהפך. ובכן, הסיסמה האדלרית היא: „יהא מעשיך באופן שישפיעו על [illegible] את היחידיות האפיית אשר לו בתור חבר להפללות האל־סופית!" לא הנוסחה בלבד היא אחרת, אלא אף התוכן; לפי שיטתו של קאנט היחס שבין איש לאיש נמצא ב ד ו ג מ ה ה מ ו ס ר י ת — לפי שיטת אדלר היחס הדוגמתי הזה אינו פנימי, אינו מוסרי, ומתוך כך אינו יחס כלל במובן הרוחני; והוא סובר, שמבחינת חברת־הנשמות שיסד, אין אלא יחס אפשרי אחד, והוא נמצא ב ה ש פ ע ה מ ו ס ר י ת.

אפס, כל עיקר המושג הזה של „חברת־הנשמות" הוא, כנראה, שווידנבורגי. אמר המיסתיקן הזה, שכל נשמה ונשמה נמצאת בחברה של נשמות, וכל מחשבותיה שהיא חושבת נכנסות ועוברות לתוכה מאותה החברה, „כ ד ם ה א ם ה ח ו ז ר ב ש ו ל י ת ה". נקבילה־נא לתמונה זו את ציורו של אדלר ונראה את הדמיון שביניהם: „כגולה הזו שממנה זורמים קילוחים של כח־חיים פלאי, מתפרצים חוצה, מגיחים לתוך חיים אחרים, ומעוררים שם גלי־חיים דומים ובכל־זאת שונים, גלים רצים ושבים". אדלר אינו מביא את דבריו של שווידנבורג. אמנם, צריך להודות, כי אדלר מטעים את האישיות הנבדלת, בעוד שבתמונתו של שווידנבורג ניכר, אולי, השויון; אמנם עיקר חברת־הנשמות נמצא ממש באותה הנוסחה אצל שווידנבורג.

רבוי האישים בתוך אחדות של עולם המוסר, או ברשעי' היא: ה ה ת ר ש ת לתוך החיים הכללים מבלי להפסיד את העצמיות — זהו היסוד העיקרי במוסרו של אדלר. מובן, קדמוהו אחרים גם בענין הזה. [illegible] להאמונה באלהים? העולם המוסרי, גם ברבויו גם באחדותו, הוא האלהים! [illegible] בין האדירים מרובה־הפרצופים הזה ובין הפנתיאיות, כל־אלהיות, הוא, שהאחרונה אינה מבליטה את היחידיות, אלא, אדרבה, מבטלת אותה. אמנם, סוף־סוף גם זה אין דבר חדש:

רבים קמו מהפנהראליסטים (בעלי הרבוי) המודרנים. שפחות או יותר החזיקו במושג חברתי, סוציולוגי, של האלהים. גם אפשר לשער, כי כל שיטתו של אדלר אינה אלא כעין פוליתיאיות פילוסופית; — וכי יתכן, שהישיש הזה עזב את המונותיאיות (האחדות) המוסרית, שעליו דינה, בשביל הפוליתיאיות המוסרית, שבאה מרבי. אבל על נימוק שבזה יש להשיב, ובודאי הד"ר אדלר משיב כבה, כי „פוליתיאיות מוסרית" היא סתירה עצמית, מפני שהפוליתיאיות מיוסדה ביודעים ובלא יודעים על שלילת היחס בין חלקי המציאות, בין הרשויות המרובות, המתנגדות זו לזו ומתחרות זו בזו. כל זמן שיש מוסריות יש יחס וקישור, מה שאין כן בפוליתיאיות. מוטב על כן, שנביא פה את דבריו של אדלר בנידון זה: „המירני את רעיון האלהים ברעיון של עולם מורכב מהויות רוחניות, רפיערית ונפערית באופן הדדי, בתוך הארמוניה אר־כיפית".

כשם שאדלר מטעים את יחידיותה של האישיות האנושית, כך הוא מחבב את יחידיות הגזע. כשם שהאיש יש לו נשמה או „ערך", כך גם המין. ובזה יש סתירה עצמית, שאין לה פתרון. הפרופיסור אדלר מתנגד הוא להציוניות תכלית הניגוד, והנהו אחד מן המתפוללים היותר קיצונים. הגע בעצמך, ד"ר אדלר: אם מצוה על כל עם ועם, בהסכם לשיטתך המוסרית, להוקיר את עצמיותו, הרי החוב מוטל גם עלינו לכבד את יהדותנו ואת עבריותנו; ואם באומות העולם ככה, בישראל לא כל שכן?

בכרי. רגיתי בספרו של איש־הרוח הזה בעיון רב, ואחרי כל זה עדיין אני תוהה: מדוע עזב החכם הזה, שבאמת ישאר־נפש לו, את מחננו העלוב? למרות כל הטענות וכל הנימוקים אני מתקשה להבין את נפשיותה של העיבדי הזאת. הבשביל החילוקים הפילוסופיים שנתלבט בהם, הבשביל הדייקנות הפרופסורית המופרזת, עזובים עב. הלא כמה חילופי אמונות ודעות יש בקרבנו, ויש מריב מריה לכולן! ואף־על־פי שהוא נמנע מלהכריז: „אלהיך אלהי", הלא היה יכול להתודות: „עמך עמי"!

אמנם הד"ר אדלר מתודה בספרו זה לא בתור יהודי, אלא בתור איש. בתור איש? — במחילת כבודו אני אומר: בתור איש, כן, אבל יותר מזה: בתור פרו־פיסור. מי שמכיר את הד"ר אדלר באפיו האישי, מי שמכיר את נשמתו היתירה ואת עומק רוחו האציל, ימצא בספרו את הפרופיסור הדייקני יותר מאת האיש הנעלה והמטיף המוסרי הנלהב, אשר אפילו בימי זקנתו מושך את שומעיו בעוז נפשו. באמת נראה כאילו בספר הזה המטיף והפרופיסור משמשים בערבוביה — ויד הפרופיסור על העליונה. מובטחני, שרבים ממעריציו היו שמחים אילו היה המטיף מנצח את הפרופיסור שבו, ואז היה כותב ספר אחר מזה שנתן לנו עתה. ומה יש בידינו לעשות? אנו קוראים את הספר הזה, עם עיקרו המוסרי, ורואים אנו כאילו כדור של זכוכית ריקני תלוי בחלל, ובו משתובבים ומתהוללים „ערכים" ערטילאים, — תלוי בחלל האויר על בלימה, על חוט השערה, וד"ר אדלר מטפס ועולה, ובקסמים לשוניים ונימוקיים שבידו הוא משתדל להסתיר אפילו את החוט הדקיק: הביטו בעולמי זה החדש שבראתי יש מאין, איך הוא מרחף חפשי! הנמצא כמוהו?

אהה, אהה! חביב אתה עלי מאד: אמנם הוא „הבל הבלים הוא"!

מאגדות ארץ־ישראל

מאת

מ. בש"ן.

ב.

הר הזיתים.

ירושלים הרים סביב לה; משמרת הם עליה, בעצת אלהים הוכן הסוכך לעיר סגולתו מראש מקדמי ארץ. ובראש ההרים האלה מתנוסס הר הזיתים אשר מקדם לעיר, אותו שם אלהים משמר על עיר הקודש ומגן לעם היושב בה — בהיותו נשוא עון. והיה בקרב אויב אל העיר להלחם עליה, וירד מיכאל שר ישראל, מלאך הרחמים, ועמדו רגליו על הר הזיתים והרים ימינו ושמאלו השמימה; ונפתחו השמים והנה הרב גדולה, חרב אש אדומה, לוהטת, רובה ברקים, מרחפת בין השמים ובין הארץ, נטויה ממערב למזרח, הנצב פונה ירושלימה והלהב — אל מול פני האויב. ונטה מיכאל יד ימינו אל מול החרב ושמאלו אל מחנה הצרים, וקרא בקול אדיר יהיר:

חרב ה׳ מלאה דם:
על ראש מרגיזי עיר ועם
רדי, השחיתי, הרבי כושל —
ידעו גוים: יי מושל!

והקול יפפל, יתגלגל כהד הרים וכקול רעם בגלגל והרעים נוראות באזני הצרים הרבים ויכרכם.

והרו הרים נשא עפר יהרב רמעררעמער. הגבה הרחב, עד היותו כחומה סביב לעיר, גבהו כלבנון וזיתיו כארזים אדירים, מוצקים, מתלכדים, נוראי־הוד, כל אויב לא יבקיע אליהם וכל צבא אדיר לא יעברם. ואמיצי לב בגבורים יראו — וייראו ויבהלו, רעדה תאחזם שם, חיל כיולדה. ומתחתית להר (אשר נחל אש וגפרית שוטף ובא שמה ממעמקי גיא־הינום) יתפרצו קולות אדירים כשאון רעם ונפץ וזרם אש אוכלה, ולהטה האש מסביב ובערה ואכלה מערכות האויב ושמה את הכל בן־יום או בן־לילה לגלי דשן ועצמות שרופות. — ככה הגיע אל חיל סנחריב מלך אשור, אשר דמה בנפשו לאסוף עיר ומלואה באפיס רב עייב ויחפוף על ירושלים בלהות לעת ערב, ובטרם בוקר היה כל חילו, מאה ושמונים וחמשה אלף, פגרים שרופים באש, אודי־אדם נטושים על־פני כל העמק

אשר לרגלי הזיתים; ויקרא למקום ההוא „עמק הפגרים והדשן".

ואם בן־ענוש העם, נכתם עונו לפני אלהיו ויום פקידתו באה, ושלח אויב בו ובא וחנה לפני ההר ובנה מצודות והקים מצורות והיילים יגבר — ובמרום ייטל הגורל. וירד גבריאל מלאך המשפט, השר העומד בין ישראל לעמים ומאזני משפט בידו להטות פעם הנה ופעם הנה, ועמד ודרך על מרומי הר הזיתים ופרש ידיו השמימה, כאשר יפרש השופט אשר לבו הומה לעניי והשב את הרעה לא יוכל, כי כלה ונחרצה, וקרא בקול רעמו: פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך! ורקע גבריאל ברגלו — והר הזיתים ימך, ישפל, עד היות ה„לבנון" לגבעה קטנה, וזיתיו ימעטו וישוחו והיו ה„ארזים" לשיחים קטנים ודלים; והוסיף עוד לרודד אותו תחתיו עד היותו [illegible] גבעת [illegible] מסביב אשר לא גובה להם ולא יראה להם ועד אשר יבקע ההר ומש חציו צפונה וחציו נגבה...

ונטה ידו השמימה ונפתחו, וחרב המשפט תראה — איומה, חדה, מרוטה, נוצצת כעין נחושת קלל, מתהפכת בלהבות אש, הנצב פונה מזרחה והלהב — נטוי על ירושלים; והרים קולו וקרא:

> חרב חרב הושחזה מורטה
>
> אחת כי עתה חרבה יושבה:
>
> הפנים האלה לא יצליחום
>
> יעדה עושה, כי לבנים סוררים!

והמם מראה החרב וקול הקורא את מגיני העיר ורפו ידיהם ונשתו גבורתם והאויב יבוא בעד [illegible] המבוקעות ולכד את העיר והרבה טבח והרס ואבדון, כאשר עשו חיל בבל בראשונה וחיל הרומים באחרונה.

[illegible] עזובה בארץ [illegible] נתבני [illegible] הזיתים [illegible] הימים, אם לשבט אם לחסד. ולעת קץ עוד אחת תפקד באותות שמים ממעל — באחרית הימים, אחרי עבור מלחמת גוג ומגוג כשטף עובר, כסער מחולל כל, בהגיע יום שוב אלהים שבות ארצו ועמו, אז ינער הר איתן זה, שומר הסף לעיר עולם, כהנער ענק נרדם בהמיר ארץ, במוט מוסדות עולם למען התחדש הכל; ויגעש וירעש מיסוד תחתית ועד ראש, ונהרסו המגדלים, ארמוני זרים מהר, והתערערו מצוקי סלעים ממעל והתפתח סגור מדבריתם יהיה [illegible] רך והאיתן [illegible] ממטע וישתילי הזיתים, מטעי ילדי ירושלים; יצמחו, ישגשגו וכסו את צלעות ההר ואת מרומיו ואת מערומיו, כימי עולם וכשנים קדמוניות, יערים גדולים, עבותים, רחבי ידים, אשר יעלה שמים שיאם וגובה להם והוד להם כארזי לבנון. ומתחת להר, מן המקורות הנפתחים בהתחלחל יסודו, יצאו מים נוזלים ממעינות התהום אשר מתחת לאבן השתיה, מים חיים, מי שלום, מי מנוחות יהיו — למנוחה לרגשת עמים ולמרפא לכל משובתם; לתחיה לישני אדמת עפר בירכתי הר הזיתים ולעטופים בזלעפות רוח נכריה על אדמת נכר, לאשר נאספו אל עמיהם ולאשר נגזרו מארצם ומעמם; וחיו אלה וקמו על רגליהם, ובאו אלה וקמו על נחלת אבותם.

ואליהו מלאך הברית ירד ועמד על הר הזיתים, מימינו מיכאל ומשמאלו גבריאל, ובידו ענף עץ זית — מבשר שלום, ובימינו השופר הגדול — משמיע ישועה. יהדת חרב, אש ודם תופיע ממעל קשת [illegible] ביפעת אור השמל הכלילי, אור שמי השמים העליונים, אור שבעת שמשות וברקים — אות ברית בין אלהים ובין בני האדם, אשר לא יהיה עוד מבול דמים על הארץ, ואות שלום ורצון בין ישראל לעמים, בשובו אל חלקו ואל נחלתו ואל מקום כבודו בתוך משפחות הגוים על־פני האדמה.

ואליהו יתקע בשופר ויהיה מקצה הארץ ועד קצה הארץ קול מבשר, מבשר ואומר:

> שלום, שלום, תבל ומלואה, ים ויבשה,
>
> תתחדש הארץ, יתחדשו השמים,
>
> כי נתן יי בעמים רוח חדשה,
>
> כי פקד יי עמו, גאל ירושלים!

מצב הציוניות

הרצאת הד״ר חיים וייצמאן.

נרקודת מעבר. ביום החמישי, כ"ד אב, הרציא הד"ר וייצמאן לפני ועד הפידיראציה הציונית האנגלית בהאספה הרבנית של ההסתדרות הציונית הרצאה חשובה מאד.

זאת היא לו הפעם הראשונה, פתח וייצמאן, מאז ועידתם השנתית, שהוא מתכבד להופיע לפניהם, ויתאמץ למסור בקיצור נמרץ ובצמצום האפשרי דין־וחשבון אודות מצב הענינים בתנועה הציונית. זאת היא לו גם ההזדמנות הראשונה לנאום מאז הופיעו בועידת־השלום בפאריז. שתיקתו הארוכה נתנה, כמובן, מקום להשישות. אנשים לא יכלו להאמין, כי לא התרחש בינתים דבר הראוי להרשם. הוא העיר את אזני הנאספים על העבודה המשוכבת של ועידת־השלום, הגוזלת זמן רב. תנאי השלום עם טורקיה, שבהם תלויים כל־כך ענינינו אנו, יכלו לעלות על הפרק רק אחרי כריתת ברית־השלום עם גרמניה, אוסטריה ובולגריה וגם עם שתי אלה האחרונות לא נגמרו הדברים כל צרכם. אולם מבין ומוקיר הוא את קוצר רוחם של הציונים, הבא מתוך במצב [illegible] להטת.

המצב הנוכחי. בכדי להבין את המצב הנוכחי במלואו, נחוץ לעמוד על טיבו של המצב הנוכחי באירופה בכלל ובארץ־ישראל והמזרח בפרט.

בראש נחוץ להזכיר את המאורעות במצרים בעת של המרד והסתבכות הענינים בסוריה. כלפנים, בימי קדם, נמצאה ארץ־ישראל עכשיו שוב בין שתי ארצות תוססות ועד כמה שלא יהא חזק שלטון הארץ הנוכחי, לא יכלו המאורעות שאירעו משני עבריה לעבור מבלי השפעה עליה. תנאיה הכלכליים והאטניים מרשים את־

לסוריה ובמדה ידועה גם למצרים. כל מה שאירע בסוריה
ובמצרים נשתקף גם בארץ־ישראל. המהומות בסוריה
ובמצרים גרמו גם לאי־סדרים בארץ־ישראל; התנועה
הפאן־ערבית התפשטה גם בה והביאה תקלה רבה להארץ,
שבה נמצאים עשרה ערביים נגד איש יהודי אחד.
התנועה הפאן־ערבית התיצבה במערכה נגד התנועה
הציונית וזה הביא את האנגלים בארץ־ישראל במבוכה.
השאלה הערבית היא [illegible]
[illegible] הציונים. [illegible]
זו שמשה נשק חד למתנגדי הציונית, ומתנגדי אנגליה
[illegible] התערבות מצד ממשלה אירופאית
בעניני המזרח הקרוב. ובהיות, שעניני אנגליה וצרפת
אינם נמצאים בהתאמה שלמה, נפוצו כל מיני שמועות
ובדויות, והציונים, הכח החלש ביותר מכל אלה הכחות
המתרוצצים, נכוו ביותר בגחלת בוערה זו.

א ר ץ־י ש ר א ל פ ר ו ש ה מ ן ה ע ו ל ם. במשך
השנה האחרונה הורע עוד יותר מצב היהודים בארץ־
ישראל: מלבד התסיסה הערבית, שלא היתה ענין
להיהודים באותה שעה לעמוד על מדת טבעיותה וכשרותה
בארץ־ישראל — הנה נפרש הצבור היהודי שם מיתר
העולם וקפא על מקומו. לשום איש לא ניתנה רשות־
הכניסה לארץ והקשר בין היהודים בארץ־ישראל ובין
הגולה כמעט שנתק לגמרי.

הגורם השני להמצב הרע היה גורלה של ארץ־ישראל
התלוי עוד באויר, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ועידת־השלום הבטיחה וחזרה והבטיחה לשלוח ועדה
בין־לאומית לארץ־ישראל. לעתים תכופות הוכרז, כי
ועדה כזאת כבר מתעתדת להשלח ותוך כדי שמועה זו
באה הכחשתה בצדה. פעמים רבות השלה הקהל את
נפשו בתקוה, כי עוד מעט [illegible]
[illegible]
[illegible] עד כה לארץ־ישראל —
הועדה האמריקאית. כל יושבי הארץ סבלו, איפוא, על־
ידי אותו מצב הספק והתליה־באויר של מעמדם המדיני.
אך ביחוד סבלו מזה הציונים שהתפתחותם נזקקה ביותר
לתנאים מסודרים ואיתנים ולמצב שלו של השקט ובטחה.
ולכל אלה נחוץ לצרף את העובדה, שכל יושבי הארץ
עדיין לא התנערו מסבל התלאות והמציקות של [illegible]
[illegible]

בארץ־ישראל, הוסיף הד"ר וייצמאן, הנמצאה תחת
שלטון ממשלה במצב של כבוש צבאי אך מבלי יפוי־הכח
להיות אחראית בעד ממשלת הארץ, עשתה ההסתדרות
הציונית, שעמדה על משמרתה תמיד ולא גרעה עין מכל
הנעשה בארץ־ישראל, את כל אשר בכחה להביא בנוגע
עם שלטוני ההנהגה בכל שעת צורך כשהיתה איזו סכנה
נשקפת לעניני הצבור היהודי. השלטונים הטו תמיד
[illegible]. ברוב
המקרים, כמעט בכולם, [illegible]
[illegible] עלול להזיק להתקדמות הציונית. [illegible]
לא נעשה עוד דבר להטיב את המצב. [illegible]
שמכיון צעדם קדימה הם נסוגים אחור, ובמצב קפאון
יאבדו את התלהבותו של העם העברי ואת עוז רצונו.
יש שהטילו גם ספק בדבר, אם הממשלה האנגלית תזקק
באמת לגלוי־דעתה בדבר יסוד בית־לאומי יהודי בארץ־
ישראל.

ה ד י ק ל א ר א צ י ה נ ת א ש ר ה. מגמתם היתה,
איפוא, [illegible] הבריטית גלוי־דעת חדש.
הממשלה הבריטית נתנה את דבריה באופן ברור ולא
משתמע לתרי אנפי — עד כמה שאפשר בתנאים
הנוכחים — וגם הודיעה לאלה הממונים על הנהלתה
של ארץ־ישראל, שהבית הלאומי היהודי הוא עובדה
[illegible]

זה היה גלוי־דעת חשוב למאד. זה היה אשור
[illegible]
בלתי־נאות. הממשלה הבריטית כבר הספיקה לראות
את פרי הדיקלאראציה שלה משנת 1917, שנתנה בשעת
הירום בשעה שאי־אפשר היה לעמיד מראש על התוצאות.
עתה, אחרי אשר התוצאות הן בדוקות ומנוסות וברורות
לכדי, אשרה הממשלה שוב את החלטתה בדעה צלולה
[illegible]
לעשות את מעשיהם בדרך המובילה לבנין בית לאומי
יהודי. זאת היא עובדה חדשה, שבכחה להזק ידים רפות
ולהוסיף מרץ על מרץ.

ה מ צ ב ה מ ע צ י ב ב מ ז ר ח א י ר ו פ ה. אחרי־
כך דבר הד"ר וייצמאן על המאורעות במזרח אירופה,
שהמצב שם הולך ומשתנה בלי חשך במהירות קאלידוס־
קופית. היהודים נלחצים ונרדפים שם באופן מבהיל
[illegible]
ליום. כשהציונים עבדו את תכניותיהם לא הביאו מעולם
בחשבון מהפכות־פתאום. הם הביאו בחשבון את השכיח
והמצוי בחיי היהודים — צ ר ו ת, טך לא הרי־שרפה.
אין לכם אדם מדיני שיבנה את שיטת פעולותיו
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
עתה. אין יודע את גורלו. נסתם [illegible]
פה ושם בוקעה אלינו איזו בת־קול [illegible]
טית ואי־אפשר לנבא מה יהי מצב הרוחות של היהודים
ברוסיה אחרי דור התלאות הזה. בודאי יהיו אנשים
[illegible]

נמרצה. אולם עלינו להקשות את לבותינו לשם מטרתנו. במשך שנים אחדות אין תקוה נשקפה לנו לישב בארץ־ישראל אלא חלק קטן מאלה שהיו רוצים להמלט שמה. זהו המצב לפי אומד דעתו הוא ולפי אומד דעתם של המומחים היותר מובהקים. זכרו את דברי הרצל: „הציוניות היא לחם המחרת". התפרצות המונים רבים הארץ־ישראל שאינה מוכנה עוד לקבלם אליה, על־מנת לגייע ברעב, עלולה להמיט שואה. אי־אפשר להעמיד בסכנה את כל התנועה הציונית מתוך רדיפה זלה אחרי התחבבות על הבריות. צריך להודות, שהציונים אינם יכולים כעת לעמוד בפרץ ולהביא עזרה בצרה הנוכחית. עליהם לבנות לאט־לאט את בית ישראל, את הבית הלאומי היהודי.

מדינה יהודית. בשנודעה אמרה זו „בית לאומי יהודי" בפעם הראשונה בהדיקלאראציה הבאל־פורית, עשתה רושם כביר וכל אחד בא וגלה בה פנים כחפצו, זה בכה וזה בכה. רבים חשבו, כי „בית לאומי יהודי" מקביל ל„מדינה יהודית", מדינה היא הסתדרות פוליטית על־פני חלק אדמה מסוים, המקיפה את כל בעיריותיה של חברה יהודית; היא מכילה בני־אדם, מוסדות ודברים. מציאותה של מדינה מותנה היא ממציאותו של קבוץ אנשים המכירים בחברותא הטבעית שלהם, כשהארץ, בתי־הספר ושאר כל מיני המוסדות נתפתחו. אי־אפשר למדינה בלי מציאותם של הדברים האלה. התנתן לנו הזדמנות כזו שתכשיר אותנו לבנין מדינה יהודית? אני — אמר הד"ר ווייצמאן — הייתי עונה בחיוב: „הן". עם יהודי, המדבר בלשונו ולו מוסדות משלו, יצליח לבסוף, אולי אחרי דור אחד, להתפתח עד לכדי היות לו מדינה יהודית.

פה טפל הד"ר ווייצמאן בתנאים הנחוצים. התנאי הראשון הוא עמידתה של ארץ־ישראל ברשות עצמה, עליה לבלי להבלע לא במצרים ולא בסוריה. זקוקה היא לגבולות קטועים ומסוימים — מסגרת שבתוכה יפתח המרץ היהודי את האדמה היהודית. כל אוצרותיה הטבעיים העיקרים דרושים סיוע להכשרת האדמה, פתיחה ושכלולה, צריכים להחשב על קניניה שלה. דבריו אינם מכוונים לפחם ונפט — שהם ספק ימצאו וספק לא ימצאו בארץ־ישראל. ארץ־ישראל זקוקה לשמש ולמים. נחוץ להציב את גבולותיה באופן כזה, שכל אגל מים הדרוש להשקאת הקרקע יזל בתוך גבולותיה מזה. עלינו לזכות ולהשתמש בכל הזדמנות ושעת־כושר למען תת את היכולת ליהודים רבים עד כמה שאפשר להקלט ולהשתקע בתוך הארץ במשך זמן לא רב. כח קליטתה של ארץ־ישראל הוא מוגבל למאד, אולם בהנתן לה אותם התנאים הנאותים, בודאי שיגדל ויתחזק הכח הזה.

גאולת הארץ. לשם זה נחוץ לשחרר את הקרקע ולעשותה דרושה לחפצו של המתישב היהודי. על־פי החוק הרי אין בארץ־ישראל כל אדמה חפשית כלל. כל האדמה, מלבד איזו מקומות־קרחת, עומדות על־פי רוב ברשות בעלים. אך בעצם הדבר ריקה היא הארץ.

נחוץ להיות חוקים כאלה, שבעוד שלא יקפחו בזכיות הצודקת של הבעלים, יתנו יחד עם זה את היכולת למפתחים הרוצים לפתח ולהכשיר אדמה לעיבוד ונטיעה.

עניניהם הפרטיים יתנו לבעלים נוטשים את היכולת להחזיק בשטחי־קרקע שנעבדו במדה זעומה מאד, מבלי פחד מפני התנפלות. שאלה זו אינה חדשה כל עיקר; היא כבר נפתרה באוסטרליה וניו־זילאנד. בעלי הקרקעות שהם נעבדים על־ידיהם צריכים להיות מובטחים, שאיש לא יתנפל עליהם. אלמלי אפשר היה להבטיח למי שיש לו שטח קרקע של מאה אקרים, לדוגמה, שעל־ידי השקאה, כלול־דרכים וכיוצא באלה, יעלה בידו לחיות על החלק הששי מאדמתו באופן לא גרוע ואולי עוד יותר טוב מאשר על כל שטח נחלתו, — היה בודאי מתרצה לנער את ידיו מהשאר. אם אפשר היה לעשות כדבר הזה, היה עולה בידינו לגאול חמש ששיות מהארץ הנשמה כעת. נחוץ להסביר ליושבי הארץ את פעולותיה של ההשקאה, מה שהיה מאפשר דריסת־רגל לחלק גדול של הקרקע. הם דרשו הנהגת חוקים כזו שהיתה נותנת את האפשרות להתישבות יותר צפופה.

עבודות צבור לרשות הצבור. ההנחה השניה — אם נאמר להגדיל את כח קליטתה של הארץ היא להעביר את עבודות הצבור לרשות הצבור. נחוץ, שכלל המתישבים כולו ימצא טובת הנאה בגוף התקונים הנעשים בארץ־ישראל. זה היה משמש להם מפתח־משנה: לפתוח את שערי הארץ ולתת עבודה לאלה המתעסקים בפתיחתם. צריך להרבות בבניני המוסדות ולהשתדל, שהעולים יהיו כאלה, המוכשרים ומסוגלים להתחזק על הקרקע ולטפל בעבודת התקונים הנחוצים. אלמלי נעשו דברים כאלה, אז אפשר היה, מאמין הוא, להשקיע בחקלאיות ועבודות צבור חצי מיליון נפש במשך השנים הקרובות. והוא הדין גם בנוגע להשבחת ניצול המים בארץ־ישראל: לוא הוטב הירדן באופן כזה שלא יחרב ולא יחלש כל־כך בעתות הקיץ עד לבלי יכולת להעביר עליו מכונת־קיטור — היו זוכים בכח חדש העלול להיות רברבה התעשיות העומדות להתפתח באמת־מדה גדולה. זה היה משמש בסיס גם להתפתחות צבור עירוני. ההנחה הרגילה היא, שכל מתישב על הקרקע גורר אחריו שנים או שלשה בתור עירונים. ההתפתחות התרבותית של הארץ, עניני בתי־הספר וכדומה ישמשו כרים נרחבים לסוג עולים אחר ויחד עם זה יחיו ויזינו את נשמת הארץ. מפעלים כאלה היו מזכים אותם כבר ב־99.9 אחוז של המדינה היהודית.

פה יש מקום לשואל לשאול: אם התנאים המדיניים שנשיג על־ידי ועידת־השלום יהיו באמת כאלה הדרושים לנו לשם כל האמור? לפי ידיעתו, אמר הד"ר ווייצמאן, ועד כמה שנוכח, מאמין הוא, שהתנאים יהיו מעין אותם הדרושים. מקוה הוא, שמעתה יהיה עלינו לחכות רק איזו חדשים ואולי רק איזו שבועות, עד אשר יתפרסמו התנאים המדיניים האלה. שערי הארץ הנם נעולים לפי שעה. מצב הכבוש הצבאי אינו מרשה לאיש להכנס אל

תוך הארץ, ואם יש אשר נכנס מאן־דהוא, אינו אלא יהודי. אולם מאידך גיסא לא היתה דעתו נוהה מזה לוא פתחו את הערים לרוחה והארץ היתה פרוצה לכל בא. דבר כזה היה עלול להמיט אסון ושואה רבה. ההגירה צריכה להיות בסדר והשגחה. אולם להבא צריכה הארץ להיות פתוחה לכל עבודה, חרושת־המעשה והשקעות הון. נחוץ למצוא את הדרך להספקתם הרצויה של אלפי פועלים חרוצים ובלתי־חרוצים על־פי תכניות מעובדות לשם זה. אל לנו, אסור לנו לתת לזרם נודדים לנהר אל תוך הארץ מבלי בקורת ובדיקה ראויה, שאלמלא כן היה מה שמעורר בקרבנו התלהבות כעת, מביא אותנו לידי יאוש מוחלט לאחר זמן. זה היה משפיל את ערכה של תנועתנו לדורות והיה הורס אותה עד היסוד לימים רבים.

ישנם מערערים הטוענים, שיודעים הם מראש מה יהא בסופו של דבר — אוניברסיטה והתישבות. אבל הוא שואל אותם: מעיקרא מאי קא סברי? עלינו לעסוק בהתישבות. בהתישבות ובהתישבות, עד שכל הארץ תהא מיושבת. אוניברסיטאות ומושבות הן גופי הארץ. הן תעשינה אותה לארץ יהודית, לארץ־ישראל. הממשלה הבריטית אומרת לתת לנו הזדמנות ותפקידנו [illegible] בה ולהוציאה אל הפועל. מאמין הוא [illegible]

תשובות לשואלים. בתור מענה לשואלים הגיד הד"ר ווייצמאן, שהם בקשו מאת הממשלה הבריטית שתנתן זכות הקדימה בנוגע לכל מפעלי צבור להסתדרות היהודית שתוסד לשם התפתחותה של הארץ, מפני שהסתדרות זו תהא „חברה לתועלת הרבים" ולא תעבוד לשם ריוח. בהסתדרות זו ישתתפו באי־כח היהודים בכל העולם. היושב הוא, שעברית, אנגלית וערבית תהיינה השפות הרשמיות של הארץ. כל החוקים יתפרסמו בשלש הלשונות האלה. הממשלה האפוטרופסית תחזק ידיהם של מהגרים יהודים ולא של מהגרים אחרים, ושלטוני הארץ יתיחסו ברצון למטרותינו. הם יבקשו, כי אדמת הממשלה תעבור לרשות היהודים. הם לא יקפחו בזכותם של הוכרים, של ערבים הנהנים מיגיע כפם. אך יהודי או ערבי הבוחר להיות בתור אפנדי או בתור בעל־אחוזה נוטש, הוא מוכרח להיות נגרם ואף הם יהיו נגדו. אדמת המרעה בדרומה של ארץ־ישראל, [illegible] נעלמים ומופיעים שוב — יכולה להעשות ארץ נושבת על־ידי יהודים מבלי געת בחלקות אדמה שמורות בעד הבידואינים. אפשר ליבש בצות וכדומה ולהכשירן לישוב. נחוץ לסדר באופן שיטתי את קנית האדמה, בכדי למנוע בעד כל ספיקולאציה, הסתדרות אחת צריכה לקנות את כל האדמה הדרושה למתישבים היהודים. הושב הוא, שמועצת ההגירה בארץ־ישראל תכלול רק יהודים בצירוף פקיד בריטי. הממשלה האפוטרופסית תשגיח על הארץ רק עד שתהא הארץ מושכרה לעמוד ברשות עצמה; זה יאמר בהחוזה. בנוגע להיילים היהודים בארץ־ישראל כבר נעשו הכנות לשם התישבותם של מאת חיילים ולכל החיילים היהודים ירשו לפרק נשקם בארץ־ישראל ולעשות את אשר יעשו.

האספה נסגרה בהבעת רגשי אמון להד"ר ווייצמאן [illegible]

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

מפעולות אגודות העזרה.

„הועד של העזרה העממית לנגועי המלחמה היהודים" [illegible] אמצעים חדשים, שיועילו [illegible] את פעולותיו.

לתכלית זו החליט הועד לקרוא לועידה גדולה, שבה ישתתפו באי־כחן של ההסתדרויות והאגודות העומדות בקשר עם האוכלוסים ההבים של היהדות האמריקאית. מקום הועידה יהיה בפילאדלפיה יתמשך ממוצאי־שבת, 8 לנובמבר עד יום השלישי, 11 לנובמבר.

[illegible] בנוגע לאופן הבחירה של הצירים לועידה והרינו מוסרים פה אחדות מהם, מפני שמתוכן אנו עומדים על כחותיו של הועד הזה ל„עזרה העממית":

1. ארבע ההסתדרויות הגדולות העומדות בקשר עם הועד: [illegible] והתחברות הפועלים (ארבייטער רינג) — יש הזכות לכל אחת לבחור ב־15 צירים.

2. להסתדרויות: פועלי־ציון, הפידיראציה הסוציאליסטית [illegible] וכובעים המאוחדים — יש הזכות לכל אחת לבחור ב־10 צירים.

3. זכות הבחירה של שלשה צירים יש לכל אחת מן היהודית, ההתאחדות היהודית־לאומית של הפועלים (אידישער [illegible] (אינדעפענדענט ארבייטער רינג) והאורדן „בני־ציון". כל ההסתדרויות הנזכרות הן כאלה, שחבריהן נמצאים בכל תפוצות אמריקה.

4. מלבד אלה נמצאות בניו־יורק התאחדויות מרכזיות גדולות שתקבלנה זכות בחירה מיוחדת. בין אלה הן: האומנויות היהודיות [illegible] התאחדות ההסתדרויות של יהודי גליציה, [illegible]

כמו־כן יקראו לאספה באי־כח האגודות של בני הערים השונות הקיימות בניו־יורק והאספה הזאת תבחר מקרבה צירים אל ועידת „העזרה העממית" בהתאמה אל כמות אגודות העזרה הקטנות שתשלחנה את באי־כחן אל האספה.

— „הועד להגנה על יהודי פולניה וארצות אחרות" החליט באספתו האחרונה: לדרוש מאת הועד הפועל של הקונגרס היהודי באמריקה לקרוא את צירי הקונגרס לישיבה מיוחדה, שתהיה מוקדשת לשאלת העזרה ליהודי אוקראינה. וכמו כן יערכו מחאה כלפי הפרעות באוקראינה.

החלטה כעין זו נתקבלה כבר באספת הועד הפועל של ההסתדרות הציונית באמריקה.

* * *

בחוץ־לארץ.

מחאת גיאורג בראנדס כלפי „הממשלות המאוחדות".

במאסף „טיליקאט" נדפס מאמר של המבקר היהודי המפורסם גיאורג בראנדס, שבו הוא מוחה כלפי „הממשלות המאוחדות" על שאינם שמים לב אל מצבו הנורא של עם ישראל. בין יתר דבריו הוא אומר:

„אתם — צירי הממשלות המאוחדות בועידת־השלום — הכרתם בממשלות חדשות וגם בזכויותיהם של עמים העורכים שחיטות נוראות ביהודים, כעין האוקראינים, הפולנים והטשיכוסלובקים. אולם את עניני היהודים הזנחתם, ועוד יותר, אתם בעצמכם פצעתם את היהודים בלבם: אסרתם עליהם את שירת „התקוה" וגזרתם עליהם, שלא לקשט את בתיהם בדגליהם הלאומיים".

* * *

עניני היהודים בפולניה.

עם ראשית השנה החדשה הגיעו אלינו ידיעות על־דבר פרעות חדשות שהתפרצו בפולניה.

— בערים פילצוביטשנה וברודנה התנפלו חיילים פולנים על השכונות היהודיות, התעללו ביושביהן ושדדו את החנויות.

— בעיירה ווילברום, שכבר סבלה פעמים אחדות מן הפרעות, התחדשו עוד הפעם ההתנפלויות על התושבים היהודים. הרבה מן הנגועים, וביניהם נשים אחדות, נפצעו קשה.

— עד כמה האכזריות של הפולנים מגעת תוכל להראות עובדה זו: חיילים יהודים פצועים שבאו אל בית־החולים הצבאי באויאזדוב לבקש עזרה מדיצינית, נתקבלו על־ידי הפקידים הפולנים באכזריות והרופאים הפולנים השתמטו מהושיט להם כל עזרה.

— סמוך לעיירה סירוץ השליכו חיילים פולנים הרבה יהודים מתוך רכבת נוסעת בשעת ריצתה היותר מהירה. ארבעה מן המושבים נהרגו תיכף והיתרם נפצעו בפצעים אנושים מאד.

— שני אלפים יהודים מביאליסטוק וזאבאלודובה חתמו על כתב־מחאה, שבו הם טוענים נגד חובת עבודת הצבא, שהממשלה הפולנית מטילה על הצעירים היהודים ילידי הגלילים הנכבשים האלה, בה בשעה שגורלם המדיני לא הוברר עדיין. את המחאה הזאת שלחו היהודים אל צירי ממשלות־חוץ.

הציר האנטישמי הידוע נימייבסקי פנה לממשלה הפולנית בדרישה, כי חיילים פולנים יקיפו את שתי הערים „המורדות" האלה וכל שני אלפים היהודים שחתמו על המחאה יעמדו לפני משפט צבאי.

פעולות הועדה האנגלית.

— סיר סטוארט סימואל, ראש הועדה של הממשלה האנגלית לחקירת המצב של יהודי פולניה, גלה את דעתו לפני עתונאים אנגליים הנמצאים בווארשה, כי פולניה לא צריכה להתנגד לסעיפים בדבר הזכויות למיעוטים, כפי שנתקבלו בועידת־השלום. הזכויות האלה, לפי דעת סימואל, תביאנה טובה רבה לא רק ליהודים, אלא גם לפולנים עצמם.

העתונאים, באי־כח העתונות הפולנית שאלו את סימואל, אם גם הוא מסכים לקרוא להתנפלויות על היהודים בשם „פוגרומים". סימואל הראה בתשובתו כי השקפתו בנידון זה מתאימה להשקפת הממשלה האנגלית. הוא ענה, כי בשם פוגרומים אפשר לקרוא רק את הפרעות המאורגנות על־ידי הממשלה, אולם את הפרעות שההמון עורך על דעת עצמו אין לכנות בשם פוגרומים, אלא בשם „התפרצויות".

— סימואל אמר גם־כן לעתונאים הפולנים, כי הוא מנהל החקירה הדרושה בשאלת היחסים המיוחדים שבין הפולנים והיהודים וכל אחד שיש לו איזה טענה כנגד מי שהוא בנידון זה מבוקש הוא לבוא ולהציע לפניו את טענתו. כמו־כן הזכיר לעתונאים הפולנים את טענתם של היהודים, כי החיילים היהודים בצבא הפולני אינם שוים בזכויותיהם לחיילים הנוצרים ואי־אפשר להם לעלות למדרגת אופיצירים.

— לסימואל נזדמן המקרה לראות בעיניו את הצורה היותר גסה של האכזריות הפולנית — את ההתעללות בחייו של סטודנט יהודי צעיר.

פקידי הבלשת תפשו את התלמיד היהודי בלכתו ברחוב והאשימו אותו בהנהלת תעמולה סוציאליסטית. הם שמו אותו במאסר ואחר־כך נודע להוריו, כי בנם מת מן הפצעים שפצע אותו אחד מפקידי הבלשת בקנה־רובו.

הפקידים נסו תחילה לדבר על לב אביו של „הנאשם", כי האחרון אבד את עצמו לדעת, אולם סימואל והציר של ה„סיים" פארבשטיין ברקו בגופו של המת וגלו אחר־כך את דעתם, כי היה בזה מעשה רצח.

* * *

התגברות האנטישמיות באוסטריה ובהונגריה.

הגנה עצמית יהודית. זה לא כבר נסתדרה בווינה „הגנה עצמית יהודית" ועכשיו היא עומדת הכן למלא את תפקידה ולהקריב את הקרבנות היותר גדולים במלחמתה עם הפורעים. רוב חברי ה„הגנה העצמית" הם סטודנטים ואופיצירים יהודים.

גם „מועצת הפועלים היהודיים" הוציאה כרוז להגנה מפני הבריונים על היהודים במקרה התפרצות של פוגרום.

— עתוני היהודים מווינה מודיעים כי לא פחות משלשת אלפים יהודים נרצחו בפרעות שהיו בהונגריה בעת האחרונה. העתונים האלה מעידים, כי בין שלשת אלפים הנרצחים האלה לא נמצא אפילו יהודי אחד שהוטל עליו חשד של בולשיביות.

— האוניברסיטה הבודאפשטית נסגרה, מפני שבשעת רשימת הסטודנטים לשנת הלמודים החדשה התנפלו סטודנטים אנטישמיים

על הסטודנטים היהודים. מיניסטר ההשכלה פרסם גלוי־דעת בעתונים, כי האוניברסיטה לא תפתח עד שיונהגו מהרש הוקי המשמעת והופש של רכישת השכלה.

— ראש המיניסטריום בהונגריה, פרידיריק, קרא לאספה את עורכי העתונים הראדיקאליים, שיצאו במחאות כלפי הממשלה על שאיננה מדכאה כראוי את הפרעות ביהודים. הוא הבטיח להם, כי כל אלה שהשתתפו בפוגרומים בגליל של „טראנס־דונוי" יקבלו את ענשם.

— עד כמה שאפשר לתת אמון בהבטחת השר המאדיארי הזה, יש לראות מתוך העובדה הזאת:

ראשי היהודים המתבוללים בהונגריה [illegible] לפני הממשלה ההונגרית, כי תעשה כל מה שביכלתה בכדי להפסיק את הפוגרומים וראשי הקהלות הגדולות בכל קצוי הונגריה פרסמו תיכף מחאות נגד ה„השתדלות" הזאת. [illegible] מאשימה בפירוש את הממשלה, כי ידה בפוגרומים הנערכים ביהודי הונגריה.

— הבאנקירים היהודים בהונגריה השתמטו מתת הלואה לממשלתו של פרידיריק.

* * *

ענייני היהודים בארצות אחרות.

— רומיניה. האנטישמיות ברומינה קבלה עכשיו צורה של הטלת הרם על הענינים הצבוריים של היהודים. כל העתונות הרומינית משתמטת לקבל את מאמריהם של הסופרים היהודים ואפילו של היותר מפורסמים. כמו־כן מפריעים האנטישמיים בעד עריכת נשפים והצגת מחזות, אם משחקים יהודים משתתפים בהם.

— משלחת של יהודי אוקראינה ברומניה. ה„פאריזער [illegible]" פרסם ידיעה מפאריז האומרת כי רבינאביץ בא בראש משלחת של יהודי אוקראינה והוא משתדל לפני הממשלה הרומינית שתרשה ליהודי אוקראינה להתיישב ברומניה.

הממשלה הרומינית הבטיחה, לפי הידיעה הזאת, למלא את בקשת המשלחת [illegible] אחרי שיסתדר הקאבינט החדש של הממשלה הרומינית.

— פולניה. במערב פולין נסתדרה מועצה לאומית יהודית במטרה להגן על הענינים המדיניים התרבותיים והכלכליים של היהודים.

— טשיכוסלובאקיה. בחוגי היהודים האורתודוכסים בטשיכוסלובאקיה התעוררה בעת האחרונה תנועה רבה לקריאת קונגרס יהודי בארצם. ראשי העוסקים בתנועה זו הם הרבנים.

* * *

בארץ־ישראל.

התקדמות החנוך העברי

— בסוף שנת הלמודים הזאת הגיע מספר גני־הילדים בארץ־ישראל לל"45. מהם — 34 לועד־החנוך, 9 — ליק"א, 1 — לחברת „כל ישראל חברים" ו־1 — על־יד בית־הספר לבנות של אולינה רוטשילד.

מספר הגנים [illegible]

13 גנים, יפו — 5, חברון — 1, ראשון־לציון — 1, נחלת־יהודה — 1, רחובות — 2, נס־ציונה — 1, עקרון — 1, באר־טוביה — 1, פתח־תקוה — 2, עין־גנים — 1, זכרון־יעקב — 1, חיפה — 1, מרחביה — 1, כפר־תבור — 1, שזרה — 1, יבנאל — 1, בית־גן — 1, כנרת — 1, טבריה — 1, צפת — 1, ראש־פנה — 1, משמר־הירדן — 1, מטולה — 1, בירות — 1, דמשק — 2.

מספר הילדים בכל הגנים — 5,300 בערך, הגננות — 125.

ביום ג', ט"ז באב, סודרה בבית־הספר של הגננות תערוכה מעבודת התלמידות. הוצגו בתערוכה: מעבודות פרבל — קטוט, רקימה, גזרה, קליעה, חריזה, הפיעה ועצוב בחומר. חדרי־בובות — חדר הכתה, חדר גמרים, חדר ילדים בבית־החולים, ליל שבת בבית יהודי [illegible]

לגני־הילדים בארץ־ישראל ישנן לא רק מעלות פדגוגיות, אלא גם הבריאות והסניטריה. רוב התלמידים הם בני עניים שמצב בריאותם אינו מן המשובח. גני־הילדים נלחמים בטראכומה, מחלת העינים המענה מחמישים ועד ששים אחוז מהילדים. שעות בקור התלמידים בבית־הספר הן משמונה בבוקר ועד ארבע אחרי הצהרים. [illegible]. במועצה האחרונה של הגננות (ב'—ד' ניסן, תרע"ט) נתעוררה השאלה בדבר הצורך להספיק את החלב לילדים הנצרכים באופן קבוע.

שיטת ההוראה היא אחוד שתי השיטות, הפרבלית והמונטסורית [illegible] עברית מדוברת. בגני־הילדים שמים לב ביחוד להגינו ומועדינו. לכל חג ומועד שירות מיוחדות ומשחקים מיוחדים ושירים נושאים עליהם חותם ארץ־ישראל. ישנה כעת ספרות גני־ילדים שלמה בעברית: וזמירות ושירים יפים רבים, שמחברם הוא משורר צעיר, מר קיפניס, הביאו ברכה רבה לחנוך הילדים.

— מקומו החדש של בית־הספר לגננות. עם שנת הלמודים החדשה יעבר בית־הספר לגננות מירושלים ליפו ויהיה מאוחד עם בית־הספר למורות בהנהלת הד"ר יצחק אפשטיין. חוק הלמודים למורות ימשך חמש שנים ולגננות — שלש שנים.

— בית־ספר למסחר ביפו. אגודת הסוחרים ביפו החליטה באספתה האחרונה לפתוח ביפו בית־ספר למסחר בן ארבע מחלקות ולגשת מיד לסידור הדבר — בכחות עצמם, מבלי פנית לעזרה לאיזה מוסד שהוא. המחלקה הראשונה תפתח עוד בשנת־למודים זו. התלמידים והתלמידות יקבלו [illegible] תעודה של בית־ספר נמוך או של 4 מחלקות הגימנאסיה.

* * *

דרישות מורים עברים מארץ־ישראל בשביל הארצות השכנות

כפי שמודיעים מיפו, באו לשם יהודים ממצרים למצוא להם מורים עברים בשביל בתי־הספר של יהודי מצרים. האורחים האלה מסרו, כי בתי־הספר העברים במצרים מתפתחים יפה ונזקקים הם למורים עברים הגונים.

גם קהלת היהודים שבאי קפריסין בקשה מאת העסקנים בארץ־ישראל לשלוח להם מורים עברים בשביל בית־הספר אשר שם.

הַתְּנוּעָה הַלְאֻמִּית

בירורי-דברים בשם ההסתדרות הציונית.

— מר יעקב דיהאז פרסם את הדברים הבאים:

בעת האחרונה מפיצה העתונות שמועות שונות וידיעות ומכתבים סיפורים בנוגע לשארית הגדוד הארץ-ישראלי, בנוגע לראיון עם [illegible] בלונדון וכדומה. ההסתדרות הציונית באמריקה מכירה בחובתה להודיע, כי אין כל ערך לכל הידיעות השונות האלה וכי שלא בא כל שנוי במצב המדיני ביחס לארץ-ישראל. הועד הפועל של ההסתדרות הציונית באמריקה דן באספתו ביום הראשון העבר בעניני השמועות האלה הנפוצות בעתונים היהודים ויפרסם גלוי-דעת שיברר את המצב. גלוי-דעת כזה יתפרסם על-ידי ההסתדרות בעוד ימים אחדים.

— העתון „וואורלד" הניו-יורקי, בגליון של יום השלישי באוקטובר, פרסם מכתב מאת סופרו בפאריז, מר לינקולן אייר, שבו הוא משתדל לשים לאל את התקוות של היהודים בנוגע לארץ-ישראל. הסופר מסרס את העובדות בדבר מצבה האמתי של שאלת ארץ-ישראל בועידת-השלום וכותב בין יתר דבריו: „הדבר נתברר — ובין אלה שבאו לידי הוכחה זו נמצא גם השופט לואיס בראנדייס מאמריקה, — כי בעתיד היותר קרוב לא יוכלו להתנחל בארץ-ישראל יותר מ-1,500 אכרים חדשים בשנה".

מר יעקב דיהאז פנה במכתב אל עורך ה„ניו-יורק וואורלד", שבו בירר את דעתו, כי למר לינקולן אייר הגיעו ידיעות בלתי נכונות כמעט על כל שאלה נכבדה שיש לה יחס אל התנועה הציונית. דיהאז מוסיף עוד במכתבו, שלפי דעתו, דורשת טובת הצבור, שעורך ה„וואורלד" ידרוש בטלגראמה מאת סופרו בפאריז, באיזה אופן קבל את הידיעות שפרסם ויבקש ממנו לפרסם את שמות האנשים שמסרו לו את הידיעות.

* * *

בדבר הליגיונרים שעברו על חוקי הצבא בארץ-ישראל.

כלפני זמן מה נתקבלה הידיעה כי הרבה מחמשים וחמשה הליגיונרים שנאשמו בהעברה על חוקי המשמעת הצבאית בארץ-ישראל נפסק דינם לשבת במאסר שנים אחדות, אולם כפי שהודיעו זה לא כבר מלונדון להסתדרות הציונית באמריקה, נתקבלה הבטחה בלשכות הציוניות בלונדון מאת פקידי הממשלה, שהם בני סמכא בדבר, שימצא איזה דרך ללמד זכות על הנאשמים ולשחררם.

עוד בהיות מר דיהאז בלונדון השתדל, כי הציונים ישתמשו בכל השפעתם המדינית לטובת הליגיונרים, שעשו מה שעשו מתוך קלות-דעת, ואמנם ההשפעה הזאת עזרה הרבה בנידון זה.

ההסתדרות הציונית באמריקה פרסמה בשבוע שעבר ידיעה חדשה שקבלה בטלגראמה מאת ועד הצירים בארץ-ישראל.

הידיעה אומרת, כי ההשתדלות לטובת שתי הקבוצות של הליגיונרים הפושעים מביאה תוצאות טובות. על 24 ליגיונרים מן הגדוד ה-38 הוטל תחילה עונש של מאסר משתים עד שבע שנים אולם עכשיו הוקל ענשם באופן כזה, שאף אחד מהם אין דינו לשבת במאסר יותר משתי שנים. על שלשים הליגיונרים של הגדוד ה-39 הוטלו עונש מחמש עד שש שנות מאסר ועכשיו הוקל ענשם של 27 מהם — לשנה אחת, אחד — לשתי שנים, אחד כבר נשתחרר לגמרי ועוד אחד עומד להיות משוחרר בימים הקרובים.

ההסתדרות הציונית ממשיכה להשתדל, כי הליגיונרים יקבלו את סליחתם הגמורה. פקידי הגדודים כבר שלחו את בקשותיהם ללונדון בדבר סליחה בעין זו.

מר זאב זאבוטינסקי, שהוא עכשיו ליוטינאנט באחד הגדודים העברים משתתף באופן ארטיבי מאד בהשתדלות הציונית הזאת.

* * *

ועידת המורים העברים בניו-יורק.

במוצאי-שבת העבר, 11 אוקטובר, בשעה 9 בערב, נפתחה ועידת המורים העברים של ניו-יורק וסביבותיה, באולם בית-הספר הלאומי, 206 מזרח ברודביי.

בשעה שעתוננו נמסר לדפוס נמצאת עדיין הועידה בעצם עבודתה ואפשר לנו, איפוא, למסור לעת-עתה רק את הרושם הכללי.

במכתב ההזמנה ששלח ה„ועד המכין" של הועידה אל המורים, כתב בין יתר דבריו: „ימים רבים היו המורים העברים בניו-יורק בודדים לנפשם ועובדים כל אחד במחיצה שלו. אמנם היו איזו נסיונות של התאחדות וגם הצליחו במדה ידועה, אבל עוד נשארו מורים רבים מחוץ לאגודה. תוצאות מצב שכזה ידועות לך היטב חבר נכבד, החנוך העברי לא התקדם במדה הראויה והמצב החמרי של המורה גרוע מזה של הפועל היותר פשוט".

הגיעה השעה, חבר נכבד! הגיעה השעה להתאסף ולהתיעץ — באיזה אופן נוכל להטיב את מצבנו והגיעה השעה להתאחד לכח אחד, כדי שנוכל להתקרב אל מטרתנו, מטרת החנוך העברי המתוקן".

ואמנם נראה מתוך מהלך הויכוחים בישיבות הכלליות של הועידה ובמועצות הועדים השונים, מתוך תוכן ההרצאות והנאומים ומתוך ההחלטות השונות שכבר נתקבלו, כי הועידה הזאת הביאה כבר את השעה המקווה הזאת של התאחדות המורים העברים לכח אחד. עם כל ישיבה וישיבה מתגברת התקוה, כי לועידה הזאת יהיה ערך היסטורי לא רק בהתפתחות ההוראה העברית אלא גם בהתפתחות כל התנועה העברית בארץ זו. הועידה הולכת בגדולות ומכירה באחריות הגדולה המוטלת עליה בשעה הגדולה שאנו חיים בה, ובהתאמה לזאת היא מציינה את עבודתו של הועד הפועל הבא שיבחר על-ידה.

בין ההחלטות שכבר נתקבלו ישנן אלה:

הועד הפועל שיבחר, יתחיל בתעמולה רחבה בקרב הצבור היהודי באמריקה בדבר יסוד קרן של כספים מיוחדה לעניני החנוך העברי. ההחלטה בנידון זה מביעה גם כן את דעתה של הועידה, כי התמיכה לחנוך העברי אינה ענין של „צדקה", אלא זאת היא חובה לאומית.

הועד הפועל יגש תיכף ליצירת הסתדרות ארצית של אגודות המורים העברים בכל אמריקה, כמו-כן יהיה על הועד הפועל לאחד את כל המורים העברים בניו-יורק וסביבותיה לאגודת מורים עברים אחת.

נשמעו ברכות מפי: ראובן ברייניך בשם ההסתדרות העברית באמריקה ואגודת הסופרים העברים; מר ישראל בלקינד, בשם המורים העברים בארץ־ישראל; ד״ר [illegible], בשם בית־המדרש למורים של ה„מזרחי"; מר י. ז. פרישברג, בשם ה„שעורים למורים עברים" מיסוד ההסתדרות הציונית באמריקה, ומפי מר י. צ. לוין, המחבר של ספורי־המעשיות לילדים.

נקראו הרצאות מדעיות ומעשיות על־ידי: י. ז. פרישברג, א. נ. פרלברג, ק. וויטמאן, ד״ר יהודה קויפמאן וצבי שארפשטיין;

באולם הועידה נסדרה תערוכה של ספרי־למוד שונים, שהמורים העברים באמריקה משתמשים בהם.

בועידה משתתפים יותר ממאתים צירים [illegible] אורחים מבקר את הישיבות הכלליות.

דין־וחשבון מפורט מכל עבודת הועידה וכמו־כן תמצית ההרצאות יבואו בגליון הבא.

* * *

שבוע ארץ־ישראלי לטובת עיר נורדוי.

בכרוזיהם של הועד הפועל הציוני והנהלת הקרן הלאומית בדבר בנין עיר גנים על שם מאכס נורדוי [illegible] מצאו הד חזק בכל חוגי העם. [illegible] הציונית הכנים כבר עד כה סכומים הגונים. [illegible] האלה תתפרסם בקרוב וודאי תשפיע לטוב על מהלך קבוצי־כסף כאלה בכל הארצות.

ממכתב נורדוי ללשכה הראשית של הקרן הקיימת בהאג יש לראות, כמה גדול ערכה של עיר הגנים בעיני המנהיג הישיש. בין שאר דבריו הוא כותב:

„...רעיון עיר הגנים יפה ופורה. אם יעלה בידנו להוציאו אל הפועל, נקים לנו בזה מפעל שיוכיח עין בעין לעצמנו ולשאר יושבי ארצנו ההיסטורית ולכל העולם כולו את הערך הרב, שיש לשיבתנו לאדמה בשביל התרבות וההתקדמות, ומהות הרוח שברעתנו להרביץ שמה. אני אחשוב לי את הדבר הזה לכבוד לכל ימי חיי, שאוכל להגיד, שהייתי הגורם או למצער התואנה ליצירה חשובה כזו".

בלשכה הראשית של הקרן הקיימת נתקבלו כמה הצעות, איך לאסוף בזמן הכי קרוב את עשרת המיליונים פראנק הנחוצים לעיר הגנים. מדגישים, שמפעלי תעמולה גדולים, כשמוציאים אותם אל [illegible] כבימים גדולים כאלה הנחוצים לעיר נורדוי. על כן [illegible] הנהלת הקרן הקיימת לפנות ללשכות הקרן הקיימת ולמורשיה בכל הארצות בקריאה לערוך בשנה זו **בימי החנוכה שבוע של תעמולה** במדה רחבה, שהכנסותיה תהיינה מוקדשות לעיר הגנים על שם נורדוי. ועידת עסקני הקרן הקיימת באנגליה, שהיתה בסוף אוגוסט בעיר לידס, החליטה כבר לסדר בימי החנוכה הבאים בכל ערי בריטניה הגדולה שבוע כזה, במטרה לאסוף במשך ימי החנוכה את חצי המיליון פראנקים לטובת עיר נורדוי, שהוטל על ציוני אנגליה. אחרי שרעיון יסוד עיר גנים על אדמת הקרן הלאומית בארץ־ישראל נתקבל בחבה בכל חוגי העם, יש לקוות, שבשבוע הארץ־ישראלי בימי החנוכה יעשה פומבי נהדר של כבוד [illegible] הלאומית.

שונות

מאור האלקטרון בתל־אביב.

תל־אביב [illegible] עם כל מכשירי הישוב שלה האירופיים תתחדש בקרוב בעוד סגולה מודרנית.

ועד העיר מסר למומחים לעבד תכנית בדבר הכנסת המאור האלקטרי אל תוך השכונה הזאת.

* * *

ידיעות בספרותיות.

עתון לגננות.

בועידה שהיתה לגננות ביפו בימי ב׳ ד׳ ניסן [illegible] החלט בין יתר ההחלטות, ש„התאחדות הגננות בהסתדרות המורים בארץ־ישראל" תוציא עתון מיוחד, שיהיה מוקדש לעניני הגן העברי בארץ־ישראל. אחרי ארבעת חדשי הכנה התחיל המרכז של ה„התאחדות" הזאת להוציא את ההחלטה אל הפועל.

בחודש אב העבר הופיעה החוברת הראשונה של העתון „גננו", [illegible].

[illegible] כי זאת היא הפעם הראשונה בספרות העברית להוציא עתון [illegible].

בחוברת א׳ השתתפו: ד״ר נ. טורוב — מכתב אל המערכת; יצחק אפשטיין — ההבעה המלולית בין הילדים; חסיה פינסוד־סוקניק — הפעולה העצמית בחנוך הילד; חנה וויסמאן־דיזנגוף — הדבור העברי בגן־הילדים; דינה ק. מאיר — כיצד נענין את הילדים בעבודות הבית; א. צ. אידלסון — שירי גן; ד״ר א. שמעוני מקלר — הגיעגת בגני־הילדים ובבית־הספר; תרצה קוטינקא־גורבין — שעור לדוגמה; חיה ברוידא־ברנר — נקוי הכתה לכבוד חג, ולוין קיפנים — שירים, משחקים וספורים.

בחוברת נמצאים עוד הרבה דברים, פרי עטם של אחרים מהסופרים והסופרות הנזכרים ושל גננות אחרות.

* * *

חגיגת היובל ל„אחיעבר".

במוצאי־שבת [illegible] 18 [illegible] תערך על־ידי הסתדרות „אחיעבר" חגיגה נהדרה יוצאת מן הכלל לכבוד מלאות עשר שנים לקיומה. הכנות מיוחדות נעשות זה כשבועות אחדים לעריכת נשף־היובל הזה. רוב פקידי „אחיעבר" ועסקניה החרוצים מיום הוסדה עד היום יזדמנו בפעם הראשונה למקום אחד. באי־כח אגודות שונות וידידי „אחיעבר" מתבקשים לבוא ולקחת חלק בשמחה הזאת.

החגיגה תפתח בדיוק בשעה 8 ב„מרכז העברי", 201 [illegible]

[illegible] את

כ ש ר

בית האוכל של

אייבראַמסאָן

רחוב 32, מספר 4 מערבה.

מאכלים מבריאים וכשרים להשיג בכל יום משעה 11 בבוקר עד שעה 9 אחר הצהרים. מקבל עליו לערוך בנקטים, סעודות תנאים ותתונה במחירים נאותים.

כשר

בית האוכל של

ו. וויינבּרגר

Royal Hungarian Restauran
17 W. 24th St.

מקבל עליו כמו־כן לערוך באנקטים, סעודות תנאים וחתונה במחירים נאותים.

קלמן נחום שפיר ובנו

חנות לממכר כלי זהב, כלי כסף, כלי רודשירם ואבנים טובות ומרגליות

בטבורה של עיר

169 איסט בּרודוויי

K. N. SHAFFER & SON,
169 East Broadway, New York.
Tel. Orchard 4209.

חש במעיז יתרפא

בּ„עקס־לאקס"

דר נ. שכטר

רופא חולים

3 רחוב דושפרסון   ניו־יורק

טוליפון 6870 אָרטשאַרד

חשעות: 8—10, 1—2, 6—8

ביום א' — עד שעה 1

בית ועד לעברים!

בית האוכל של

יוסף לאננבארד

33 רחוב קאנאל   **ניו־יורק**

ידוע לעברים במאכליו תבריאים ותחיוניים

בית החרושת של

ד ג ל י ם

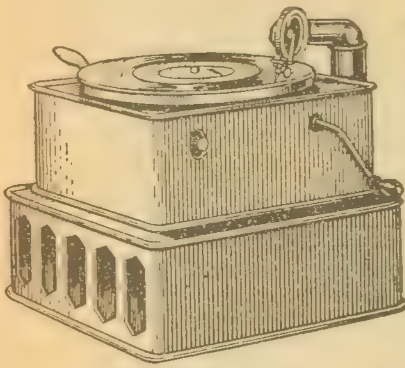
עבריים מכל המינים ובכל המידות. של צמר, משי ובד. כפתורים ותוים. עבודה יפה. מחירים נאותים. הזמנות מערי השדה מתמלאות בדיוק נמור.

S GOLDBERG
198 East Broadway, New York.

בּחנם! פונוגראף בּשביל כל אחד. בּחנם!

נמצאים אצלנו לחלק חמשה אלפים פונוגראפים.

כתוב אלינו תיכף ונשלח לך אחד בחנם.

צא וחשוב כמה עונג יהיה לך בהמצא פונוגראף יקר כזה בביתך. הפונוגראף הזה עשוי חזק ומשוכלל יפה. תוכל להתענג עליו במושב משפחתך וידידיך בלי שלם בעדו כל מחיר. למה לך להוציא הרבה כסף על פונוגראף יקר, אם זהו טוב ממש כמו הפונוגראף העולה במחיר רב. הפונוגראפים האלה נמכרים במחירים גדולים מאד, אבל אנו ניתן פונוגראף הדר זה לכל אחד ב ח נ ם מ מ ש, רק לזמן קצר, לכל מי שיזמין ממנו את השעון המצופה זהב, המדובר עליו להלן. השעון הזה חזק מאד ומשוכלל יפה בציור מעשה־אמן ובתבה מצופה זהב. הגלגלים ויתר המכשירים אשר בפנים עשויים מניקל ומפלדה היותר טובים. יש בו 21 אבנים טובות ומכונן כל־כך יפה, שאינו מקדים ואינו מאחר. מפני זה משתמשים בשעונים האלה פרופיסיונאלים כמו: מכוננים, קונ־דוקטורים, הסומכים על הזמן המדויק של השעון הזה. אין שום חילוק באיזה מקום אתה קונה את השעון. לא תוכל להשיג יותר טוב מזה גם אם תשלם $30. השעונים האלה נמכרים בכל זמן במחיר $25 ויותר, אבל אנו נמכור אותם כפי מחיר בית־החרושת $12.95, כעין הוספה לזה ניתן את הפונוגראף הנזכר לעיל עם חמש טבלאות ומאה מחטים ב ח נ ם מ מ ש!
ה ע ר ה: — הצעה זו טובה רק לזמן קצר, מפני שיש לנו לחלק רק חמשה אלפים מהפונוגראפים האלה, כדי שהשעונים שלנו יודעו בקהל. לא נשלח יותר משעון אחד על־פי המחיר של $12.95 על שם כתובת אחת. את הפונוגראף ואת הטבלאות תקבל חפשי מפורטה. אנו מיעצים לך להזדרז בהזמנתך, כי המלאי יתם בזמן קצר מאד והשעונים יעלו במחירם. זכור, שאנו מוכרים מהם בכל יום למאות ומקבלים מכתבים מלאים הבעות תודה. אנשים יקנאו בך. תוכל למכור את השעון לאחד מידידיך בעד מחיר יותר גדול מזה שאתה משלם לנו. את הפונוגראף ואת הטבלאות תקבל ח נ ם. אין אנו מבקשים ממך את כל הכסף למפרע. כתוב לנו רק את שמך וכתבתך בכתב ברור וצרף 2 דולארים דמי־קדימה ואת השאר תשלם בעת קבלך את החבילה. כל אחד צריך להשתמש בשעת כושר זו, כמו שעשו כבר אלפים, כי הזדמנות אחרת כמו זו לא תהיה לך עוד בחייך. ולכן כתוב היום אל:

EUROPEAN WATCH CO.,
1065 Milwaukee Avenue, Chicago, Ill., Department 103.

יצא לאור

מלון אנגלי עברי

מאת ד"ר א. ש. וואלדשטיין.

מחירו מכורך שני דולארים בלי משלוח.

המכירה הראשית אצל

הא' קרוגליאקוב, יפו וקארלין־קרוגליאקוב, ירושלים.

ד"ר מ. מ. קאמענעץ

רופא שנים מנוסה

911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562

עבודה תנונה במחיר נמוך

כתובת

„אָסָף"

ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St. New York City

בלשכת „התורן“ נמצאים למכירה:

1) א. כתבי ראובן בריינין, כרך א׳, ספורים וציורים. 218 עמודים. מכורך בד הדר. המחיר — — — $1.75
ב. כרך ב׳ „חיי הרצל“, חלק א׳. מכורך בד הדר. המחיר — — — $1.65
2) „לוח־אחיעבר“, שנה א׳, מאסף ספרותי, 464 עמודים, בלי כריכה 1.50 בכריכת בד יפה — — — 2.00
3) ספר הזכרון לבן יהודה, מאסף ערוך ע״י ראובן בריינין, הוצאת מהודרה, 92 עמודים — — .50
4) „התורן“ החדשי, שנה א׳, מכורך יפה — — — — — — 1.50
5) „התורן“ השבועי שנת ג׳, מכורך יפה, — — — — — 3.00
6) „התורן“ השבועי שנת ד׳, מכורך יפה — — — — — — 3.50
7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד״ר דוד ניימארק, בלתי מכורך .45
8) תיאודור הרצל: נאומים קונג־רסיים, בתרגום ש. גינצבורג, בלתי־מכורך — — — .15
9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר“ — — — .25
10) ב״נ סילקינר: מול אהל־תמורה, פואימה — — — — — .25
11) היסוד המריני בהשקפות הנביאים מאת פרופ. י. פריד לנדר — — — — — .15
12) מחג לחג, קובץ, חוברת א — .10
13) מ״ר טוב, קומידיה במערכה אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקו־ביץ — — — — — .10
14) שלילה וסתירה, התפתלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — — — .10
15) „חלום אביב“, אגדה (מנוקדה), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .05
16) א) השפה והתחיה, מאת ד״ר בן ציון מוסינזון; ב) העברית בארצנו, מאת י. בן צבי — .03
17) א) הספרות העברית ועתידותיה מאת ראובן בריינין; ב) המבטא בלשון העברית, מאת א. בן־יהודה .03
18) עברית ולעזים, מאת א. בן־יהודה — — — — .05
19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה מאת ק. ווייטמאן — — — .02
20) וואס איז אידישע ערציהונג, מאת י. ז. פרישברג — — — — .02
21) דאס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — — .05
22) שפתנו, מאת מ. שיינקין — — .05
23) מלחמת היהודים ברומאים, סקירה היסטורית, מאת ישראל בלקינד (מנוקד) — — — — — — .85
24) „אונטער׳ן שאטען פון חרמון“ א באנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל. 276 זייטען, פיין אילוסטרירט — — 1.20
25) אהבת ציון, מאת אברהם מאפו, מכורך — — — — — — — — $1.35
בכריכה די־לוקס — — — — — 1.65
26) מורים, רומאן מאת י. אפאטאשו, מכורך — — — — — — — $1.35
27) ד״ר שמריה הלוי לוין: „בימי המעבר“, קובץ מאמרים. המחיר $1.40

דרוש מורה

בית תלמוד־התורה אשר בוואנקובר, ב. ק., מבקש מורה, איש או אשה, למתחילים בשיטה הטבעית. לפנות אל:

Max M. Grossman,

312 Standard Bank Bldg., Vancouver, B. C., Canada.

שורה שלמה של ספרי למוד משכללים.

הוצאת „ספרא“ בוסטון

א) „השחר“, ספר קריאה ולמוד למתחילים, מאת מ. תומרוב וב. הירש.

ספר זה חובר בהתאם לדרישות חוקי הפידגוגיה היותר מודרניים. למוד הקריאה מאוחד ומשולב בו עם ראשית למודי השפה והילד לומד את שניהם מתוך עונג ושעשועים, בלי יגיעה יתירה. לפני כל מלה חדשה נמצאת תמונה, העוזרת לילד לזכור את הכרת האותיות ואת מובן המלה. בצדו של כל משפט נמצאים ציורים אומנותיים, המבארים את רעיון המשפט ומקילים את הבנתו. מספר המלים, שהוכנסו אל תוך הספר, בתור חומר להתחלת למוד השפה, אינו מגיע לשמונים, וסכום מצער זה הורכב ונסדר לתרגילים רבים, המספיקים להקנות לילד גם את הקריאה המיכאנית.

„השחר“ מבוקר ומאושר על־ידי ועד מיוחד של ההסתדרות העברית באמריקה. חברי הועד הם מן המורים והסופרים היותר מצוינים בארץ זו.

מחיר „השחר“ בכריכה יפה — 20 סנט.

ב) „שחרית“, ח״א, מאת מ. תומרוב, ב. הירש ושכנא שטיין.

ספר למוד הלשון העברית אחר הקריאה. (מהדורה שלישית).

„שחרית“ חלק א׳ נתפשט בעשרות אלפי אכסמפלארים ונתקבל בבתי־הספר היותר מעולים באמריקה וחוץ־לארץ. במהדורה זו נעשו שנויים ותיקונים חשובים, על־פי חות־דעת של ועד ההסתדרות העברית.

מחירו מכורך — 40 סנט.

ג) „שחרית“, ח״ב, מאת ב. הירש ומ. תומרוב.

ספר למוד לשנה שניה. (מהדורה שניה).

ספר זה עובד מעיקרו וקבל צורה חדשה לגמרי. הספורים קוצרו; הסגנון המליצי הוסר ובמקומו בא סגנון קל ופשוט. כל החומר הספרותי נחלק ונסדר מחדש, עם שנויים והשמטות, המקילים על המורה את עבודתו.

„שחרית“ חלק ב׳ מכיל חומר רב של ספורים ושירים מקוריים ולקוטים ממיטב הספרות העברית והכללית.

מהירו מכורך — 40 סנט.

למורים, למוכרי־ספרים ולבתי־ספר — הנחה הגונה.

הכתובת:

Saphro Publishing Co., 32 Glenway Street, Boston, Mass.

סוכננו בניו־יורק:

S. Druckerman, 50 Canal St., New York.

סוכננו במערב קאנארא:

B. Miller, 816 Main St., Winnipeg, Man., Canada.

היהודים עם המשלות

שנה ששית HATOREN גליון לא (קפא)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, OCTOBER 24, 1919 — No. 31 (181)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

ספרי חנוך ולמוד

(הוצאה אמריקנית)

אוצר לשון המקרא, עברית וארמית מאת אלכסנדר הארקאווי. באוצר הזה יבאו: א) כל המלות העבריות והארמיות הנמצאות בכתבי הקודש מתורגמות ומבוארות בשפת אנגלית. ב) שרשי המלות ומקוריהן, ואצל כל שם ופעל תמונותיהם השונות לפי נטיותיהם. ג) באורים לפסוקים קשי ההבנה בתנ"ך, ע"י גדולי המפרשים הקדמונים והחוקרים האחרונים. גם נספח אליו קובץ מלין מלשון התלמוד והמדרשים, ומלשון עברית החדשה.

האוצר הזה מכיל כתשע מאות דפים ונדפס על נייר טוב ויפה, מכורך בד הדר — — — — 3.50

אלף-בית, באותיות גדולות מאד, נדפס על בד, מדת 44 — 28, בעד חדרים או בתי-הספר, להדביק אל הקיר — — — — — — — .75

בית-הספר ללמד ספרי התורה והנביאים, מאת מ. ב. שניידער, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — — — — — — .60

בית-הספר הנ"ל, חלק שני — — — .80

גמרא למתחילים, בו נקבצו ובאו כל דרכי הגמרא, מן הקל אל הכבד. מכיל 81 פרקים. בכל פרק מובא כמה ענינים מש"ס המכילים בתוכם מושגים שונים, המפוזרים על פני רחב ים התלמוד, וטובים להתפתחות שכל הנער בהויות דאביי ורבא ולהתרגלותו בכל ענפי הלכותיהן ומשפטיהן. הנער המתחיל אשר יתקן עצמו בפרוזדור לדעת על בוריין כל דרכי הגמרא ויסתגל ברובי מושגיה השונים, יכנס בעצמו לטרקלין הגמרא, וימצא נתיבותיה בלי עזרת מורה, מאת יעקב גאלדמאן — — — — — — .60

דברי הימים לעם ישראל מיום היותו עד יסוד הישוב החדש בארץ ישראל, מאת זאב יעבץ — — — — — .30

ההתחלה, מעטהאָדע למתחילים, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — .30

הלמוד העברי, מאת מ. רובין. ספר הדרש למתחילים עם ציורים יפים. .30

המכין, פרוזדור לכל ספרי הלמוד, מאת י. ח. טביוב, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — .30

המתחיל, ללמד לנערים קריאת וכתיבת שפת עבר, מאת א. לוריא וב. טמקין — — .30

הנסיון הראשון, מורה לשון עבר בסגנון קל ויפה, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית, מאת ה. מאלאכובסקי — — — — — — .30

היסטוריה לילדי ישראל (מנוקדת) מראשית ימי הבית השני עד הזמן הזה. בספר „הסטוריה לילדי ישראל" יבואו כל המקרים והמאורעות החשובים והנכבדים מאד בדברי ימי ישראל, יחד עם תולדות גדולי עמנו, חכמיו וסופריו, בשפה קלה וצחה המלבבת ומושכת את לב הילדים. הספר הזה עולה על כל הספרים הקודמים ממין זה בסדרו היפה וסגנונו הנעים, והעיקר ברוחו החודר והמקיף את ההסטוריה הישראלית. כל אב ומורה, החפץ לטעת בלב בניו ותלמידיו אהבה ומסירות לעם ישראל וכל קדשיו; כל אב ומורה החפץ להנעים את בניו ותלמידיו בספורים שיש בהם תועלת גדולה ורבה, ילמדם את ה„הסטוריה לילדי ישראל", מאת ב. האלפרין .50

הפדגוג העברי, חוקי לשון עברית ומשפטיה באופן קל, בתרגום יהודית ואנגלית, מאת דוב אריה פרידמאן .30

לוח הפועלים והשמות לכל נטיותיהם, עם ציוני הדקדוק באנגלית, מאת יעקב פיליפס וא. היימאן — — .30

למדו היטב, מעטהאָדע לראשית החנוך, באותיות גדולות מאד, מאת מ. פיק — — — .15

למודי הקריאה, להנך הילדים לקריאת האותיות ושפת עברית, עם תרגום אנגלית, מאת ר. לאָסקער — — — .10

מורה עברית השלם, והוא מעטהאָדע חדשה ללמד שפת עבר מן האלפא-ביתא והקריאה עד ידיעת השפה בשלמות, מעובד ומתורגם אנגלית ויהודית מאת יעקב פיליפס וא. היימאן — — — — — — 1.50

מורה עברית השלם הנ"ל, מתורגם אנגלית לבד — — — 1.50

מורה עברית הנ"ל, מדרגה ראשונה .50

מקרא קודש, ראשית החנוך לילדי בני ישראל, מאת דוב אריה פרידמאן .20

נייע אידישע שול. דיזער אידישער לערהרבוך איז אַזוי איינפאַך דאָס ניט נאָר לעהרער, נאָר אויך יעדער פאָטער און מוטער, וואָס קען אידיש, קאָן זיך מיט איהם בענוצען אויסצולערנען זייערע קינדער אין אַ קורצע צייט צו קענען לעזען, שרייבען און אויסלעגען אידיש. אויך דערוואַקסענע, וועלכע שרייבען אידיש מיט פעהלערען, וועלען זעהר פיעל פראָפיטירען דורכגעהענדיג דיזען לעהרבוך, ווייל זיי וועלען דאָרט געפינען פיעלע זעהר וויכטיגע גראַמאַטישע און אָרטאָגראַפישע כללים, לויט זיי זיינען אַנגענומען געוואָרען די לעצטע צייט, פון י. לעווין — — — — — — — .50

ספורי החומש, מעובדים לבני הנעורים בלשון המקרא, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — .30

ספורי החומש הנ"ל, עם אנגלית .60

ספורי המקרא, חלק ראשון (ספר בראשית), ערוכים בלשון הכתוב לילדים מתחילים, עם ציורים ושאלות לשנון, מאת ב. האלפרין .25

עברית לילדים, ראשית למודים בתורת הלשון העברית, עם תרגום המלים ותרגילים בלשון אנגלית, מאת א. היימאן (תרל"פ) — — — .45

ראשון לחנוך, אלף-בית, קראה נבונה, יסודות הלשון באופן חדש, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — .25

ראשית דעת שפת עבר, למתחילים, עם ציורים ותפלות, עם הערות בשפת אנגלית, מאת מ. קרינסקי — — .25

ראשית דעת שפת עבר הנ"ל, חלק שני .30

שלחן ערוך לבני הנעורים, עם נקודות, מאת ד. א. פרידמאן — .30

שפה חיה, ללמד את ילדי ישראל לקרא ולכתוב בשפת עבר על-פי שיטת הבית האותיות בעזרת ציורים, מאת פסח ליב פישמאן ומנחם מענדיל ליבערמאן — — — — — — .30

שפה חיה, הנ"ל, חלק שני — — .50

שפת ילדים מאת ח. פ. ברגמן וש. ח. ברכוז, ספר למוד לקריאה ולכתיבה, עם ספורים קטנים וקלים, עם ציורים רבים הממלאים ומשלימים את תכן הספורים, ומועילים הרבה למשוך את לבו ועיניו של התלמיד לגוף הלמוד ולחרות את הדברים בזכרונו. נדפס על נייר טוב ויפה, חלק ראשון — — — .40

שפת ילדים, הנ"ל, חלק שני — — .60

תולדות ישרון עם העתקה אנגלית לבני הנעורים, מאת ד. א. פרידמאן — — — — — — — .30

ראבאט הגון למורים, לבתי-ספר ולבתי תלמוד-תורה

יצאה לאור ונשלחה לחותמים
חוברת ב׳, חשון, תר״ף
של הירחון

מקלט

יוצא אחת לחודש

העורך: י. ד. ברקוביץ
המוציא: א. י. שטיבל

התוכן:

החוברת מכילה 160 עמוד.

מחיר ה„מקלט״:

באמריקה: לשנה — $6.00. לחצי שנה — $3.00
בחוץ־לארץ: לשנה — $6.50. לחצי שנה — $3.50
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת.

הכתובת:

The Styble Publishing House
114-116 Fifth Ave., New York City.

מורה

בעלת נסיון רב־הגונים, היודעת את השפות עברית ואנגלית על־בורין, מבקשת משרה בעיר ניו־יורק או בעיר סמוכה לה בעד שכר לא פחות מ־30 דולאר לשבוע. לפנות אל מערכת „התורן״, בשביל ע.

הוצאת „שילה״ נויורק

בֶּן יִשְׂרָאֵל חֵלֶק רִאשׁוֹן

לִשְׁנוֹת הַלִּמּוּד הַשְּׁלִישִׁית וְהָרְבִיעִית.

עָרוּךְ עַל יְדֵי צְבִי שַׁרְפְשְׁטֵיין

סִפּוּרִים וְתֵאוּרִים הַמְגַלִּים אֶת הַיּוֹפִי הַפְּנִימִי שֶׁבַּיַּהֲדוּת — מַרְגָּלִיּוֹת הָאַגָּדָה הָעֲמָמִית — מֵיטַב הַשִּׁירָה הַנּוֹחָה וְהַקַּלָּה — תֵּאוּרִים מִן הַחַיִּים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

הַסֵּפֶר מֵכִיל 224 עַמּוּדִים, רֻבָּם — מְנֻקָּדִים נִקּוּד שָׁלֵם, וּמְעוּטָם — נִקּוּד חֶלְקִי.

„פּוֹגְשִׁים אָנוּ בְּסֵפֶר זֶה אֶת בְּחִירֵי סוֹפְרֵינוּ לִגְדוֹלִים וְלִקְטַנִּים״ — הַתֹּרֶן. „הַמְחַבֵּר עָשָׂה אֶת מְלַאכְתּוֹ בְּכֹבֶד רֹאשׁ, בִּידִיעָה פֶּדַגּוֹגִית וּבְטוּב טַעַם״ — הָעִבְרִי.

בֶּן יִשְׂרָאֵל חֵלֶק שֵׁנִי

סֵפֶר מִקְרָא לַמַּחְלָקוֹת הַגְּבוֹהוֹת.

מֵיטַב הַיְצִירָה הָעִבְרִית הַחֲדָשָׁה, פְּרִי עֵטָם שֶׁל רְאוּבֵן בְּרַיְנִין, י. ד. בֶּרְקוֹבִיץ, שׁ. בֶּן צִיּוֹן, מָרְדְּכַי אַהֲרֹן גִּינְצְבּוּרְג, מֶנְדֶּלִי מוֹכֵר סְפָרִים, דָּוִד פְרִישְׁמַן, י. ל. פֶּרֶץ, פֶּרֶץ סְמוֹלֶנְסְקִין, שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, יְהוּדָה שְׁטֵיינְבֶּרְג וְעוֹד · טוּבֵי הַשִּׁירִים וְהַפּוֹאֶמוֹת מִשֶּׁל ח. נ. בִּיאַלִיק, יְהוּדָה לֵיבּ גּוֹרְדוֹן, שָׁאוּל טְשֶׁרְנִיחוֹבְסְקִי, יַעֲקֹב כַּהֲן וְעוֹד. — תֵּאוּרִים מֵחַיֵּי הַיְּהוּדִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכָל תְּפוּצוֹת הַגּוֹלָה. — תְּמוּנוֹת הַסּוֹפְרִים.

הַסֵּפֶר מֵכִיל 336 עַמּוּדִים.

הַמְּחִיר בִּכְרִיכַת בַּד:

חֵלֶק א׳ 75 סֶנְט. חֵלֶק ב׳ $1.25 לְבָתֵּי סֵפֶר — הֲנָחָה.

לפנות אל:

S. DRUCKERMAN, 50 CANAL ST., NEW YORK, N. Y.
ובכל בתי־מסחר הספרים הגדולים בארץ.

מורים, הרוצים לעזוב את ניו־יורק ולהשביח את מצבם, יכולים למצוא משרות הגונות בסביבות ניו־יורק.

לפנות אל אגודת המורים.

114 FIFTH AVENUE, NEW YORK.

מורים מומחים ומנוסים מבקשים משרות בניו־יורק רבתי.

לפנות אל אגודת המורים.

114 FIFTH AVENUE, NEW YORK.

הורים, המבקשים מורים לשעורים פרטים בשביל ילדיהם,

יפנו אל אגודת המורים.

114 FIFTH AVENUE, NEW YORK.

הלשכה פתוחה בכל יום משעה 10 בבוקר עד 2 אחרי הצהרים.

הננו מברכים את ידידנו ד״ר ישראל טראכטנברג לארושיו את העלמה לינא ווילסון. תהא דרכם סוגה בשושנים ויזכו לראות בתחית ארצנו ועמנו.

יוסף זאמירוב ורעיתו.

אנכי מבקש מאת דודי מר משה ליידיקר, חתן ר׳ אליעזר דיין מוהילוב וניסק, להודיעני את כתובתו.

בן־אהרן בן־ציון בן־אהרן.

יפו, ארץ־ישראל.

VOL. VI | NEW YORK, OCTOBER 24, 1919 | No. 31

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, א׳ חשון, תר״ף | גליון שלשים ואחד

פרשת השבוע

שאלת קיומנו.

עוד לא היתה תקופה בדברי ימינו כתקופתנו אנו, שהיא כה עשירה בשאלות ופרובלימות המחכות לפתרון, פתרון שאין לדחותו. כל שאלה חדשה המבצבצת מתוך מעמקי חיינו גוררת אחריה שאלות חדשות ומסובכות. כל התקופה, אפשר לאמר, היתה כסימן־שאלה גדול. ובאמת יש רק שאלה אחת, שאלת קיומו של העם העברי, שהיא גם שאלת היהדות בכללה. כל יום ויום עם צרותיו, פגעיו ועב מאורעותיו הגדולים והקטנים מוכיח, כי אין להבדיל בין שאלות היהודים ובין שאלות היהדות. שאלת היהודים היא גם שאלת היהדות, ושאלת היהדות היא גם שאלת היהודים, נושאיה וממשיכיה מדור לדור. אם יהיו יהודים בעולם, תהיה ותחיה גם היהדות. וכל זמן שתהיה יהדות בעולם, יהדות שיש בה השקפת־עולם מיוחדה, הכוללת בקרבה יסודות מיוחדים של דת, פילוסופיה, מוסר אישי, חברתי ומדיני; כל זמן שהיהדות שואבת ממקורותיה הראשונים והעתיקים ובשטף מרוצתה היא מבליעה בתוכה את זרמי המדע והחיים החדשים, מטהרת ומזקקת אותם; כל זמן שהיהדות אוצרת בקרבה את גאוניותו ואת יצירותיו הגדולות של עם ישראל בכל הדורות ובכל הארצות, – יהיו גם יהודים בעולם, יהודים הלוחמים עליה והמקריבים את נפשם בעדה.

הצלתם של היהודים היא גם הצלתה של היהדות החיה והפוריה, כי אי־אפשר ליהדות בלי יהודים, בלי עם יהודי. והצלתה, תחיתה והתקיימותה של היהדות היא גם הצלתם התמידית של היהודים, של אומתנו כולה. בלי יהדות הוה ומחיה, בלי יהדות שיש לה עבר גדול ושיש לה עוד תעודה גדולה בעתיד; בלי יהדות עשירה בכחות חייניים ומקוריים משלה, אין מקום ליהודים בעולם — הכתוב מדבר ביהודים הראויים לשמם – ואין להם בשביל מה להמשיך את קיומם בתור חטיבה מיוחדה, אין להם על מה למסור את נפשם ואת נפש בניהם, ואין גם כדאי הדבר ללחום כל ימינו, להיות מעונים, מוכים ושדודים, נהרגים ונשחטים פעם בארץ זו ופעם בארץ אחרת או, כבימינו אלה, בארצות רבות בבת־אחת. הן לא בעד יהדות שנתרוקנה מכל תוכן די, לא בעד יהדות שאין לה שרשים עמוקים וגזעים מיוחדים יהודים העבר את נפשו. על כן כל עבודה שהיא מכוונת להצלתם של היהודים מכליון ואבדון, גם מבלי כל כונה אחרת, היא בהכרח גם הצלתה של היהדות, של תורת עם ישראל. היהודים הנצלים חיים ממהפכת־עולם זו ומהמטבח הגדול אשר ערכו להם, הם, או בניהם ובני־בניהם, יהיו נושאי דגל היהדות, שעליה סבלו כל־כך, והם גם יחיו ברוחה. כי מה היא היהדות אם לא סוף־סוף תמצית נשמתה של כל האומה העברית. וכל עבודה שהיא מכוונת באמת להצלתה של היהדות היא מביאה בהכרח גם להצלתם של היהודים. כי היהדות היא היא הנותנת רוח חיים, עוז ואומץ בלב היהודים בארצות מדכאיהם לשאת ולסבול את כל הרדיפות והמצוקות הלאומיות ולהתגבר על כל המכשולים הפזורים על דרכם בחיים. היהדות, במובנה היותר רחב, היא גם החוסמת בפני זרם ההתבוללות והטמיעה באיתן הארצות שתנאי החיים מכשירים לזה. היהדות, כל זמן שיש בה ליח וכח, משפיעה, על־ידי צנורות שונים, על טובי בנינו שכבר נסתחפו עם זרם הטמיעה, לשוב בדרכים שונים אל עמנו ואל מישאת־נפשו.

* * *

אין שאלת היהודים, הכוללת בקרבה גם את שאלת היהדות, יכולה כיום להפתר חלקים־חלקים, שעורים־שעורים, במדינה זו או אחרת. אין שאלת ציונית

להוד ושאלות גלותיות לחוד; כך אין להפריד ולהבדיל בין עבודת ההוה ובין הבטחת קיומנו בעתיד, כמו שאין להבדיל בין שאלות החומר ובין שאלות הרוח שלנו. ישנה היא גם להעביר קו מגביל בין שאלות התרבות העברית והתפתחותה הטבעית ובין שאלת ההגירה היהודית, כי גם שאלת תרבותנו תלויה בפתרונה של השאלה האחרונה.

אמרנו: כי יש רק שאלה אחת, כללית, והיא שאלת קיומו של העם העברי, יען הרדיפות, ההריגות והעלילות על היהודים בארץ אחת, באיזה מחלקי התבל שהוא, משפיעים ופועלות בדרך ישרה וגם בלתי־ישרה על מצבם החמרי והרוחני של היהודים ביתר הארצות המדיניות. היהדות [illegible] המיושבת בקרב היהודים בארץ אחת חודרות, או מתפרצות, גם לארצות אחרות. הרמת היהדות וחזוקה באחת המדינות משפיעים בהכרח לטובה על מצבה של היהדות במדינות אחרות, כי סובב־סובב הולך הרוח ואין לכלוא אותו בגבולות צרים של אחת הארצות. מעולם לא היתה היהדות בין־ארצית כבימינו אלה. הפרנסים והמנהיגים הרוחניים של היהודים במדינה אחת משפיעים בימינו, לטובה או לרעה, על חיי אחינו גם בהמדינות היותר רחוקות. טובי הסופרים העברים כותבים בימינו לא רק בשביל אחיהם, בשביל אנשי הרוח שבקרבם, של אותה הארץ שבתוכה המה יושבים, כי־אם בשביל העברים שבכל הארצות המדיניות.

אם לא נחלץ מצרתם את אחינו באוקראינה ובפולניה, אם נהיה אין־אונים לבוא לעזרתם, עזרה ממשית, אז יורע על־ידי זה מצבם של היהודים גם באותן המדינות שהם יושבים שם כיום לבטח. כל יהודי הנהרג בלי משפט ודין, בלי עונש קשה להורגיו, מביא סכנת נפשות, סכנה קרובה או רחוקה, לאחיו בכל מקום שהם.

אם באמת לא נוכל אנחנו היהודים הנמצאים בתנאי־קיום טובים ונוחים, להציל חלק גדול מאחינו מכליון, משמד, מאפיסת כחות, מרעב ודבר, [illegible] מעלילות־דם וגזל משפט, אז ירימו שונאינו בנפש את ראשם, ואולי גם את ידם, גם ביתר הארצות ששם עוד לא ההינו עד כה ללחום בנו בגלוי, למען הכחיד את קיומנו. אם לא נתאחד כיום כולנו כאיש אחד לעשות קץ לאינקוויזיציה הנוראה, בצורתה המחודשה היותר מבוּעה והיותר איומה, אשר הכינו בכל תחבולות שאול לאחינו, מטף עד זקן, בארצות שונות, אז נהיה מעתה בעיני העמים, גם בין המתוקנים והטובים שבהם, כרמש לא מושל בו, אשר כל אוכליו לא יאשמו. ואם בכל זאת לא יאכלו בנו בכל פה, רק חסד המה עושים לנו או כי דרושים אנחנו בשביל התפתחות ארצם וחייהם הכלכליים. ובעד החסד הזה, הושבים העמים, הננו מחויבים למחוק את צורתנו הלאומית ולמכור את נפשנו, בעוד כל אשר לעם יתן בעד נפשו.

היהודים גם באותן הארצות שתנאי קיומם בלתי קשים כל־כך, או שהם גם נוחים וטובים, גם אותם היהודים שאינם אדוקים בדת או בלאומיות, גם אותם ההמונים הגדולים שאינם מרבים לחשוב מחשבות על־אדות עתידו של עמנו ונצחון גאון רוחו, — גם יהודים באלה אשר הם בימינו ראשים לכל יתר שארית הנדידה היהודית מיתר הארצות. המשפחות העבריות כל־כך נפרדות ופזורות הן כיום בכל הארצות ובכל המדינות, עד כי כל הנעשה בקרב היהודים בארץ אחת נוגע עד הנפש להיהודים ביתר הארצות, ששם נמצאים קרוביהם ואחיהם, בניהם או הוריהם של היהודים הנרדפים והמעונים.

אין בכך כלום אם מספר ידוע, ולא רב הוא כיום, מקרב אחינו מתכחשים לעמם וכופרים בלאומיותנו ובתרבותנו המיוחדה — על־כרחם צריכים הם להשתתף בצרת „בני דת משה" בארצות מדכאיהם, אם לא מאהבה נאמנה, אהבת אחים בני עם אחד, אז מיראה ומפחד, שמא תפרוץ מגפת הרדיפות והעלילות גם בארצם.

אין בכך כלום, אם חלק ידוע מקרבנו, שבכל אופן לא גדול הוא כיום ביותר, הושבים את עצמם לאשכנזים גמורים, לצרפתים ולאנגלים בעלי דת יהודית, או בני בלי דת, — הגויים כבר הכירו אותנו, את כולנו, לבני עם אחד, לחטיבה נבדלה ומיוחדה בעולם, בפרט אם יש להכריע על־אדות זה את הכף לחובתנו או לגנותנו. גם אלה מאתנו המתכחשים לעמם יהודים המה בעיני הגויים בכל מקום ומכל מקום, ואין הם יכולים, למרות כל העקיפים והתחבולות, להוציא את עצמם מן הכלל, אם כל הכלל נתון בצרה ושם היהודי ניתן לשמצה.

אם היהודים באיזה ארץ שהיא ומאיזו סבה שתהא נחשבים בעיני הגויים לאנשים רעים וחטאים, משחיתים ומזיקים, העומדים מעבר לגבול החוק והיורדים הפקר גמור לכל שודד בצהרים, אז סוף־סוף יגיע כבודם וירד ערכם גם של אותם היהודים היושבים במדינותיהם על „גפי מרומי קרת".

אין שאלת היהודים והיהדות יכולה להפתר כיום בשום אופן על־ידי מפלגה אחת שבקרבנו, לוא תהא גם גדולה וחזקה, או על־ידי שיטה אחת ידועה, ואחת היא מה טיבה, כי־אם על־ידי השתתפותם המלאה של כל כחות עמנו, הכחות החמריים, המוסריים והרוחניים.

שאלת קיומנו עומדת עתה על סדר היום בכל תקפה, בכל מרירותה ובכל הסתבכותה. ערומה היא כיום שאלה זו: „להיות או לא היות?" — לא בצדקה וחסד, מצדנו או מצדם, לא בהבטחות ותנחומים גרידא יושע כיום ישראל. גאולתנו ופתרון שאלת קיומנו תלויים בגאולתה ובפתרונה של שאלת קיום העמים התרבותיים בכלל. כל זמן שלא נשתחררו העמים האחרים באמת ולא ניתן גורלם בידם, אין הם יכולים, לוא גם רצו, לשחרר אותנו שחרור אמתי.

כמובן, שאין אנו יכולים ואין אנו רשאים לתלות את גאולתנו בגאולתה של כל האנושות כולה. אין אנו צריכים גמורים, שמלאכתנו, מלאכת הגאולה, תהיה נעשית על־ידי אחרים. יש מקום לחשוב ולהניח, שאם גם

יגאלו כל העמים גאולה שלמה, כי גם אז לא ימצאי פתרון אחר רגאיתני. כיאם רבליע איתני בנעימת, דבר שכבר הורה הנסיון שאי־אפשר הוא להעשות בשלמות. אם לא נגאל באמת, אז נשאר לעולם כעצם בגרון העמים, לא לבלוע ולא להקיא, דבר המסב להם ולנו צער ומכאוב. כמעט פראזה באנגלית היא: „העם שאיננו רוצה להגאל איננו גם ראוי להגאל”, אבל עם זה לא פחות אמתי הוא פתגם זה גם כיום. להפך: דוקא כיום אמתתו היא יותר בולטת. גאולתנו תלויה אמנם בגאולת העולם, בתנאים ומסבות לאין קץ, אבל עלינו להשתמש בהשכל ידעת באיתר הגאולה הכללית יבאותם התנאים והמסבות.

גאולתנו אנו תהיה רפביעה הראשונה לגאולת העמים.

—

הַיְסוֹד הַדָּתִי בְּחִנּוּךְ הָעִבְרִי

הרצאת

ראובן ברייניי

בועידת המורים העברים בניו־יורק

—

„בתור סופר מוצא אני השתתפות בין הספרית וההוראה, כי מן המורים העברים לא נכה לאחוז בעט סופרים ומי מן הסופרים העברים לא היה בזמן מן הזמנים מורה? באמת, מקנא אני בכם, כי אתם המורים מוציאים יותר מן הסופרים. החומר שלכם הוא דונג רך, נוח לכם לקבוע עליו את הציור הרצוי; אבל החומר שלנו קשה הוא כאבן; אתם כותבים על נייר חדש, ואנו — על נייר מחוק; עלינו הסופרים לחנך דור שקלקלו אותו המורים הישנים. אני מקנא, איפוא, בכם ובפרט באלה שהקדישו את עטם בשביל הקטנים.

אמנם יודע אני, עד כמה קשה היא עבודתכם מצד אחד — מצד היחס של הצבור; הסביבה היא נגדכם, אך בזה אנו יכולים לעזור זה לזה. עלינו הסופרים לעורר את הקהל השאנן ועוורר והערב ועוורר, ועליכם, המורים, להתמסר במרץ לעבודתכם, עד שיעלה בידכם לחנך דור עברי חדש, כי בלי חנוך הדור ההדש — כל עבודת הסופרים לטובת התרבות העברית היא לשוא.

„בכן הרשינא לי להרצות לפניכם רעיונות אחדים: בכל פחותיכם עליכם לשאוף להנהיג פה באמריקה את השיטה עברית בעברית. הנני מאמין, כי רוב המורים כבר הסכימו בעצמם לסדר זה. כל זמן שלא תגיע שיטה אחת זו בכל בתי־הספר לא תעשו דבר.

עוד הפצתי להעיר, כי חובתכם תהיה לעמוד בקשר תמידי עם הסתדרות המורים בארץ־ישראל, לשים לב אל הרצאותיהם, מסקנותיהם ואל כל אשר הרשו במרצ־ע זה.

וכעת אני בא אל רעיון אחד, שודאי תתפלאו לשמוע אותו מפי.

כשחשבתי רבות על התפתחות התרבות העברית בכלל ועל התפתחות החנוך העברי בכל הארצות בפרט, על הציוניות ועל הלאומיות — נוכחתי, כי כל אלה הדברים יש בהם פגימה גדולה אחת: עורק החיים של עמנו, השורש היותר עמוק, חסר בהם, ולכן לא הצלחני כראוי בכל מפעלינו אחרי נסיונות כל־כך קשים ואחרי קרבנות כל־כך גדולים. הננו דנים על שאלות רבות לאין קץ — על דרכי החנוך, על ספרי הלמוד, מצבם של המורים ועוד על פרטים רבים, אם אמנם חשובים הם, אבל את העיקר אני שוכחים, אני מכירים את רעתני בנשמת החנוך שלנו, ידידי, כאילו אנו משתיקים את הדבר, כאילו אנו מתביישים להוציא את זה מפינו. יודעי הדבר:

החנוך העברי, כפי שראינו עד־ידי המורים העברים בארץ־ישראל וכל הארצות, וכל ספרי הרמה, שדיברי בזיר האדרין, חסר בהם — היצר הדתי. אין בני הדור הזה מרגישים כראוי את ערכה החיובי של הדת.

ואני אומר לכם, כי חנוך עברי, למודים עברים, קריאה עברית בלי היסוד החיובי הזה, בלי נשמת־נשמתה של האומה העברית, בלי המסורה העתיקה והפיוט הקדוש שלה — זהו רק הקוי לחנוך העמים, אבל לא חנוך עברי מקורי. אם נייסד את כל החנוך העברי רק על הצד הספרותי של תורתנו ושל דברי נביאינו, כי־אז לא נפיח בחנוך כזה את רוח החיים המקוריים של עמנו. אי־אפשר בשום אופן לחנך דור עברי־לאומי, אם לא נכניס בחנוך את יסודי האמונה העברית ועיקריה. ואפילו אם ידע הילד את השירה והפרוזה היותר מובחרות שבספרותנו העתיקה, אין בכח דבר זה להשפיע עליו השפעה עצומה כל־כך, כי ישאר בעתיד במחננו למרות נסיונות קשים. כל אלה הסופרים בזמננו, אפילו אלה שנלחמים נגד האמונה, ספגו בנשמתם את ניצוצי הדת העברית בילדותם. אי־אפשר לי לצייר בנפשי סופר עברי או מורה עברי, שהם עצמם לא קבלו חנוך דתי, וכמו־כן קשה לי לצייר ילד עברי, שהרחיקו אותו מן הדת ושיהיה עם כל זה מוכן לכל הקרבנות בעד עמו.

עוד לא קם בקרבנו אף חוקר אחד שידע להבדיל בין הלאומיות והדת, הלאומיות שלנו מהודרה בדת והדת — בלאומיות, ועמנו הפשוט מרגיש את זה. בשום אופן לא תרכשו את לב הקהל הגדול ולא תפיצו את החנוך העברי בין ילדי ההמונים, אם החנוך יהיה פירושו — למוד השפה, ואפילו אם יהיה — למוד הדת בצורתה העתיקה בלי כל קשר אל החיים. אם אתם תניחו את הדת [illegible] בתי־מדרשים ואתם תלמדו רק ציורים ישרים, כי־אז לא יעזור [illegible] בשום אופן את עבודתכם.

אני עצמי הייתי זמן רב בעד הרחבת הגבולין בספרותנו — בעד הכנסת אירופה אל תוך עולמנו, הפצנו להכניס את המערב אל המזרח; אולם סוף־סוף באתי לידי הכרה, כי המערב דחה את המזרח; גם במזרח יש יופי. אירב יפיפותו של יפת שהשתדלנו כל־כך להכניס באהלי שם, חנקה הרבה את היופי המקורי

שלנו. וכמו בספרות העברית, כך הוא מצב הדברים במרכז החנוך העברי. אני רואה ריב בחנוך העברי המודרני רק חקוי, ולפעמים בלתי־מוצלח, לחנוך הנהוג בין אומות העולם.

החנוך העברי של היום צריך להיות מקושר לאותם דרכי היראה שהקימו הדורות העברים במשך אלפי שנה. אמנם, צריך להכניס תקונים בחנוך, תקונים המיוסדים על תורת הפסיחולוגיה ומסקנות הפדגוגים, אולם גם דרישת החנוך הדתי בעד הילד העברי יש לה יסוד מדעי. הרבה מן החוקרים בתורת נפש האדם מחזיקים בדעה, כי כל ילד עובר במדרגות התפתחותו על כל דרפי ההתפתחות של כל האנושות, ומן הראוי שכך יהיה הדין ביהם הילד אל עמו. יש לנו מסורת והחנוך העברי יצליח רק אז, אם יהיה המשך של המסורת הזאת.

מעולם לא כתבתי בעד האמונה ולא כנגדה, ובעת שראיתי ששאלת הדת מעסיקה את הסופרים הגדולים בספרות אחרית ובספרותנו אין הדבר הזה, כבשתי את הרגשותי בלבי, משום שאצלנו חושדים לפעמים במה שאין בנו. רק אחדים מיוצרי הלאומיות שלנו הבינו את ערכה של הדת בתחית עמנו. הס, שהיה אחד מהחוקרים בערי הדעית החפשית היותר קיצונית, בשיבו לעמו, הטעים וחזר והטעים את ערך אמונתנו בעד עמנו. הרצל, שחנוכו לא היה ב„הדר" ולא היה לו כל עסק עם „בהני הדת", ידע להוקיר את היהדות המסורתית. ידוע פתגמו בנאומו הראשון בבאזיליה: „הציוניות זוהי שיבה אל היהדות". הוא הבין, כי אי־אפשר להיות יהודים בלי יהדות ואין יהדות בלי אמונה.

והרשו לי, רבותי, לאמר לכם, כי עכשיו הגיע הזמן, שכל אלה העוסקים בתחית ישראל, בין הסופרים ובין המחנכים, ישימו לב יותר אל שאלת הדת. איך שיהיו יחסיכם אל הדת, צריך תמיד לזכור, כי הדת היא — בה גדיר בעמנו.

עובדה אחת עשתה עלי רושם נמרץ בעת האחרונה: בברלין הלכו הצעירים הציוניים ללמוד את השעורים העברים במצב של ספנה. ומה נתן להם את הפח למסור את נפשם על הלמודים העברים, ומה נתן להם את הפח לסבול כל העת ולעמוד בנסיון? — אלה הם הגעגועים היהודים אל אמונת אבותם שנתעוררו בקרבם; גם בקרב כל היהדות שמעבר לים הולכים ונוצרים עכשיו זרמים מסתוריים וגעגועים דתיים, וביחוד — בקרב אותם הצעירים שעמדו במערכות הקרב ושסבלו יסורי גיהינום; ולא קשה לחזות מראש, כי לא רחוקים הם הימים ומלחמה גדולה תתפרץ בין היהדות והנצרות. שם בארץ־ישראל נשמיע עוד הפעם את הבקורת שלנו על ה„ברית החדשה", דבר שלא הרהבנו עוז בנפשנו לעשות באירופה. תורת הנצרות השמיטה את הרגל, זאת הראתה המלחמה האחרונה ואת זה ידעו היהודים עוד לפני המלחמה.

אני מגלה עכשיו לפניכם דבר שאין מגלין אלא לצנועים. בימינו אלה, בימי איזנהאואר ובימי פיוס, עושים הכנות בחוגים ידועים של עסקנים לאומיים שלנו להנהלת תעמולה בעד היהדות בחינה וביפוניה. אין אנו אוהבים בין הנוצרים. הנצרות הכריזה עלינו כליון ואבדן ועלינו לנסות להפיץ את היהדות במקומית שהנצרות עוד לא הכתה שרשים.

ובשעה זו, רבותי, עבודה קדושה מסורה לכם: לקחת מאוצר ספרותנו את כל הפנות האדירים ולטעת אותם בלב הילדים, למען ידעו את כל קדושתה וערכה של היהדות.

לא היו לנו סמולנסקין ומאפו ודומיהם אילו לא כפגו בנשמתם את רגשות האמונה בעירם ב„חדר". וגם בין היהודים הפשוטים אנו יכולים תמיד להבדיל בין יהודי שאיש היהדות „עצורה בעצמותיו" ובין יהודי שיש לו יהדות עשויה, שלא ינק את תמצית חייו הרוחניים מן השורש.

אני מרשה לעצמי לנבא לכם עתידות: מה שלא הצליחו הסופרים הציונים, — תצליחו אתם. אני מקנא בכם, כי לכם — תעודה גדולה. אמנם, אני יודע, כי הרבה מכשולים על דרככם, עליכם עוד להלחם בעד קיומכם, אבל כדאית היא היהדות למסור את הנפש עליה. היהדות העתיקה לא השמיטה את הרגל אף בזמננו יוררים רם כי ההרבנית בשבירה.

כי בכם, שאין לו הפחות הדרושים, החובה על צעיר או על זקן כזה לצאת מן המחנה, אבל אם יש ביניכם אנשי רוח, הרוצים להתמסר לעבודה הקדושה, — אלה יצליחו".

וְעִידַת הַמּוֹרִים הָעִבְרִים בְּנְיוּ־יוֹרְק

([illegible])

מאת

אבינתן.

במוצאי־שבת, 11 באוקטובר, נפתחה בבית־הספר העברי הלאומי, ניו־יורק, ועידת המורים העברים של ניו־יורק וסביבותיה. בחוץ ירד אותה שעה גשם סוחף ובכל־זאת נתאספו לישיבת הפתיחה יותר ממאתים צירים וקהל רב של אורחים.

ישיבה א. שעה 9 בערב.

מר מ. הלוי, חבר הועד הפועל של אגודת המורים העברים בניו־יורק, פתח את הועידה והראה בנאומו על העובדה המעציבה הזאת: „למרות מה שהמורה העברי הוא הסרסור היותר נכבד להפצת התרבות הלאומית בקרב עמנו, בכל זאת אין עבודתו נערכת כראוי ומקפחים את שכרו". הוא התעכב ביחוד על השנויים לטובה שבאו בדרי אגודת המורים העברים בניו־יורק אחרי הבירה את הפרינציפים של אחרות פרופסיונאלית („יוניון")

והעיר על נחיצות משמעת יסודים מצדים בהנהלת האגודה.

הלוי הציג אחר־כך את מר י. ביפר, ראש „הועד המכין" את הועידה, בתור יושב־ראש לישיבה הראשונה. האחרון נאם נאום קצר, שבו אמר בין יתר דבריו:

„אומרים עלינו המורים, שאין אנו מוכשרים לארגן. באמת, היו לנו כמה וכמה נסיונות של התארגנות והתאחדות ופעם נערך אפילו קונגרס של מורים, וכל הנסיונות האלה לא הצליחו, אולם סבת אי־ההצלחה לא היתה באומנות ההוראה עצמה, אלא בחומר האנושי של המורים.

המורה העברי באמריקה לא היה עד העת האחרונה בעיקרו של דבר מורה מתוך הכרה עצמית, אלא מתוך הכרח. ההוראה העברית שמשה לו רק פרנסה ארעית, שעל־ידה עבר, או קוה לעבור, אל פרנסה יותר מעשירה את בעליה, ולפיכך לא היה למורה כל צורך בארגון הפחות של ההוראה. אולם הזמנים נשתנו. בשנים האחרונות קמו לנו באמריקה מורים אידיאליסטים נדיבים במספר לא־קטן, שהקדישו את עצמם לחנוך העברי, למרות מה שהיו מוכשרים לאחוז בענפי־פרנסה אחרים המצויים בארץ זו. המורים האלה שואפים הרבה יותר מאשר רק להיטיב את מצבם החמרי; ומטעם זה, ורק מטעם זה, הנני בטוח בהצלחת הועידה".

היושב־ראש מציג את מר ראובן בריינין בתור הנואם הראשון של הועידה. הוא מתקבל במחיאות כפים סוערות ואחרי שהוא מברך את הועידה בשם ההסתדרות העברית באמריקה ובשם אגודת הסופרים העברים באמריקה, הוא נואם על ערך הלמודים הדתיים בחנוך העברי. הנאום עשה רושם כביר במקוריותו גם מצד הצורה וגם מצד התוכן ונשמע על־ידי הנאספים בתשומת־לב מיוחדה [*].

בישיבה הראשונה נאמו נאומי־ברכה גם־כן האדונים: ישראל בלקינד, י. ז. פריישברג — בשם השעורים למורים מיסודה של ההסתדרות הציונית באמריקה, וו. צ. לוין, מחבר ספורי המעשיות לילדים.

מר פריישברג מעיר על דברי בריינין בנוגע ליחס המורים להדת, כי המורים העברים באמריקה אמנם כבר הכירו בערך היסוד הדתי בחנוך העברי והלמודים הדתיים תופשים מקום נכבד בבתי־הספר.

מציעים לבחור ביושב־ראש לישיבה השניה ומר ק. וויטמאן נבחר.

מר ח. ווינוגראד נבחר למזכיר לכל הישיבות של הועידה והחלט לבחור גם־כן למזכיר־משנה לכל ישיבה וישיבה. מר מ. פיינשטיין נבחר למזכיר־משנה לישיבה הישנית.

ישיבה ב. יום א, שעה 4 אחר הצהרים.

היושב־ראש, מר ק. וויטמאן, פותח את הישיבה ומבקש את הנאספים לגשת אל הענינים המעשיים לפי התכנית. מציעים לבחור ב„ועד היעדים", שיבחר בועדים השונים ובחברים ויגיש את החלטותיו לאישור לפני הועידה. החברים: מ. סלאבקן, י. ביפר, מ. משהביצקי, מ. הלוי, פ. מזה וז. דזינקין נבחרו בתור חברי „ועד היעדים".

נקראית טלגראמות של ברכה, שנשלחו אל הועידה על־ידי אגודת הסופרים העברים באמריקה ועל־ידי מר צבי שוסטר ממיניאפולים.

היושב־ראש מציג את הד"ר מאיר וואקסמאן, המברך את הועידה בשם בית־המדרש למורים של ה„מזרחי" וגם בשם מפלגת ה„מזרחי". וואקסמאן מתעכב בנאומו על מעמדו החברתי של המורה העברי באמריקה „שלא היטב עד עתה למרות העובדה שמצבו החמרי כבר הוטב במדה ידועה".

מר י. ז. פריישברג מרצה אחר־כך על „החנוך ברשותו של מי?" המרצה מוכיח, כי ה„פידריאציה לצדקה", התומכת במוסדות החנוכיים, דואגת רק לאותם המוסדות הקיימים מכבר, אולם אין לה הרצון והאיניציאטיבה ליצירת מוסדות חנוכיים חדשים; מלבד זה, היא גורמת רעה להתקדמות החנוך העברי בזה, שהיא תומכת רק באותם בתי־הספר המתנהלים לפי רוחה והתוצאות הן מעציבות מאד. על השאלה: „החנוך ברשותו של מי?"— הוא עונה: החנוך צריך להמצא ברשות עצמו". צריך ליצור הסתדרות מיוחדת בעירית האמריקאית, שתקיף את כל עניני החנוך".

ועד הועדים מודיע, כי גמר את עבודתו ומקריא את שמות הועדים ושמות החברים המעמדים להבחר בכל ועד. אחרי בירורי דברים בדבר תפקידי הועדים השונים, נבחרו החברים האלה: בועד ההחלטות — י. ביפר, מ. הלוי, ק. וויטמאן, מ. משהביצקי, ד. פרסקי, י. ז. פריישברג, י. קאמינוף, ש. שפירא. בועד העתונות — א. זאקס, פ. מזה, א. נ. פרלברג, ד. פרסקי, ש. קרדימן. בועד המנויים (מנוי פקידי ההנהלה) — ל. גרינברג, ז. הלר, י. זוסמאן, מ. סלאבקין, מ. סיני. בועד התקציב — ש. אפשטיין, נ. אדרייטש, בראבירמאן, בן־אליהו, ז. דזינקין, ח. ווינוגראד, פ. מזה. בועד האישור — א. וולפסון, הגברת וולק, א. פרסקי.

מר א. נ. פרלברג היה צריך, לפי התכנית, להרצות בישיבה זו, אולם מפני שהויכוחים בדבר הענינים המעשיים נמשכו לזמן ארוך יותר מכפי שנקבע מראש, הודחתה הרצאתו לישיבה הבאה.

ליושב־ראש לישיבה הבאה נבחר מר מ. הלוי.

ישיבה ג. יום א, שעה 9.30 בערב.

מר הלוי פותח את הישיבה ומבקש לבחור במזכיר־משנה. נבחרה הגברת בוינר.

היושב־ראש מעיר, כי בועידה של מורים יש מקום לא רק להרצאות על ענינים מעשיים, אלא גם להרצאות העוסקות בפרובלימות חנוכיות, ומציג אחר־כך את מר

[*] את נאומו של בריינין ימצאו הקוראים בגליון הזה, בדף 3.

א. נ. זליכמן בתור מרצה על „החנוך העצמית של הילד".

המרצה דיבר על הפילוסופיות האחרות מן השיטות האחרונות, השולטות בפילוסופיה החנוכית באמריקה והתעכב בעיקר על העבודה הזאת: בה בשעה שגדולי הפדגוגים באמריקה ובארצות אחרות הכירו בעת האחרונה בתור עיקר העיקרים של החנוך את פיתוח האישיות המיוחדת של הילד, עוסקים גדולי הפדגוגים שלנו בארץ־ישראל ובארצות אחרות רק בפיתוח הכחות הנפשיים של הילד כשהם לעצמם. בין יתר דבריו אמר:

„הדרך הטבעית להתפתחות רוח הילד היא דרך כפולה: ראשית, צריך לחנך את הילד באופן כזה, שבכל משך התפתחותו ישמש הוא עצמו אוביקט לפני עצמו, כלומר: החנוך צריך להיות העזרה הניתנת לילד על־ידי אחרים בכדי שיהיה קל עליו יותר לתפוס בתידעתו באופן ברור את עצמיותו האידיאלית, כפי שאפשר לה להתפתח בעתיד. והשנית, צריך לתת לו את האמצעים, פיתוח ההרגשות, חיזוק הרצון וכח הדמיון ופיתוח יתר הכחות הנפשיים, שהם משמשים גשר בין העצם המציאותי שלו ובין העצם האידיאלי העתידי הנמצא עוד בתוך נפשו רק בתור כח וסגולה.

אולם בה בשעה, שהדרך השניה היא באמת רק דרך: חנוך האמצעים, הנה הדרך הראשונה יש לחשוב אותה באמת גם למטרה עצמית. כל כמה שנפתח את המתחנך על־ידינו עד כדי הכרת „העצם האידיאלי" שלו בכל צורותיו השונות, הרי נועיל לו להשתחרר יותר ויותר מן המועקה של הכחות החיצוניים — הסביבה הטבעית והחברה — המכריחים אותו, או שנדמה לו, כי מכריחים אותו להשתנות לפי האפריורים שלהם. פיתוח ההכרה העצמית של הילד במובן זה צריך, איפוא, לתפוש, אם לא את המקום הראשון, בודאי לפחות, מקום ראשון בחנוך, מפני שזה מביא את הילד להיות אישיות אינדיווידואלית נושאת את עצמה. ורק כתוצאה מצורך זה, בהיות המחנך נאמן לשיטתו זו, הרי מוכרח הוא לפתח את היכולת של הילד להשתנות, את היכולת שלו להתפתח עד שיגיע למדרגת צורתו הרוחנית היותר עליונה שיכול להגיע אליה, ואת היכולת הזאת, כמובן מאליו, אפשר להספיק לילד רק על־ידי פתוח כל יתר כשרונותיו הגנוזים בו מתחילת יצירתו.

ואילו אלה מן הפדגוגים שלנו, המחזיקים עדיין בשיטה, כי פיתוח הכחות הנפשיים של הילד כשהם לעצמם זהו עיקר העיקרים בחנוך ומזניחים את פיתוח אישיותו האידיאלית של הילד, דומה, שהם מספיקים לילד את היכולת היותר גדולה ללא כל מטרה, הם דומים, שהילד יהיה נשאר עיור לגבי מאליו, אפשר להספיק לילד רק על־ידי פתוח כל יתר העתיד האידיאלי הנמצא עוד חבוי בעצמיותו ושאפשר לו עוד להגיע אליו. ויש אשר לא יהיה עוד לגמרי. אבל לא יכיר את עצמו באופן ברור, יתהלך הדבר הבריאה שלו על ההבדל בין ה„אני" שלו בפועל ובין ה„אני" שלו שבכח, תהיה לו אז הדבר מטשטשת, שתגרום לו הרבה שגיאות בדרך התפתחותו".

אחרי מר פרלברג הרצה מר ה. וייסמאן על־אודות „בתי־החנוך החדשים לנו".

המרצה רואה את הפתרון הגמור של שאלת החנוך העברי בגולה רק באופן שפתרו אותו בארץ־ישראל: צריך להתחיל מיסוד גני־ילדים וגמור בבתי־ספר עברים גבוהים, שהתלמידים ילמדו בהם גם למודים כלליים.

הוא סכם את השקפותיו בסוף הרצאתו בסעיפים הבאים:

א) מטרת החנוך משותפת היא לכל המורים והמתחנכים העברים הלאומיים והיא: ידיעת התרבות הישראלית בצורתה העברית.

ב) האמצעי היותר נאות הוא בית־הספר העברי, בפרט פה באמריקה שאין פה לא בית עברי ולא סביבה עברית.

ג) בית־הספר הקיים לפי שעה באמריקה אין בכדי להשיג את המטרה הזאת.

ד) יש לנו שלשה טפוסים כוללים של בתי־ספר עברים:

1) בית־הספר הישן העומד על „עברי" ועברית־תרגום.

2) בית־הספר שמקדישים בו איזה זמן ללמוד העברי.

3) בית־הספר שהוא כולו עברי לאומי.

משלשת בתי־הספר האלה אי־אפשר לנו להעמיד יהודים תלמידי חכמים.

ה) פתרונה של שאלת החנוך באמריקה יבוא על־ידי יצירת בתי־הספר האלה:

1) גני־ילדים.

2) בתי־ספר משותפים ללמודים העברים והלמודים הכלליים.

3) בתי־ספר עברים גבוהים.

ו) מלבד בתי־הספר האלה צריך ליסד אגודות עבריות מהתלמידים המפותחים בידיעותיהם בדבור העברי וגם מהתלמידים שכבר גמרו את בית־הספר.

ז) העבודה האחרונה היא היותר קלה ואפשר להתחיל בה מיד ואז יש תקוה לראות באמריקה בשלשת אלפים תלמיד ותלמידה, שיהיו תמיד בישיבתנו. בנוגע ליתר העבודות נחוצים התנאים האלה:

1) יצירת הסתדרות מורים תקיפה.

2) קשר אמיץ בינה ובין יתר ההסתדרויות העוסקות בחנוך העברי.

3) יצירת דעת קהל נוחה ליסוד בתי־ספר כאלה על־ידי תעמולה על־פה ובכתב.

4) הסתדרות של בתי־החנוך והחורים.

ועד ההחלטות מודיע, כי קבל כבר החלטות אחדות בתור הצעות לפני הועידה ומבקש את הנאספים לדון בהן.

אחרי ויכוחים סוערים נתקבלה החלטה זו: „הועד הפועל שיבחר על־ידי הועידה יגש לנהל תעמולה בקרב היהדות האמריקאית בעד יסוד הסתדרות מיוחדה שתתעסק בכל עניני החנוך העברי באמריקה".

בישיבה זו נתקבלו גם־כן ההחלטות האלו:

„הועידה מביעה את רצונה, שחבר המורים בכל בית־ספר יהיה „ועד החנוך" של בית־הספר; יחד עם זה היא מטילה חובה על הועד הפועל שיבחר, כי עד שתושג השאיפה הקיצונית הזאת, ישתדל בכל תוקף שחבר המורים (של כל בית־ספר) ישתתף בועד החנוך של בית־הספר".

„בא־כח אגודת המורים העברים של ניו־יורק וסביבותיה ישתתף ב„ועד התומך בבתי־הספר", הקיים בניו־יורק".

מר ח. א. פרידלאנד נבחר ליושב־ראש לישיבה הבאה.

ישיבה ד. יום ב, שעה 4 אחר הצהרים.

מר פרידלאנד פותח את האספה ומר יוסף זוסמאן נבחר למזכיר שני.

היושב־ראש מציג את הד"ר יהודה קויפמאן בתור מרצה על־אדות „שאיפות בחנוך העברי". הוא מראה על הלקוי הגדול השורר בתכנית הלמודים שבבתי־הספר העברים. לפי דעתו, מקדישים המורים העברים זמן רב יותר מדי ללמוד השפה העברית ואין שמים לב כראוי ללמוד התרבות הגדולה שלנו בת אלפי השנים. הוא מציע שורה של החלטות, שכמעט כולן נתקבלו אחר־כך על־ידי הועידה על־פי הצעת ועד ההחלטות בשנויים קלים.

החלט להביע תודה לבתי־מסחר הספרים ששלחו את ספריהם לתערוכת הועידה.

מר י. ז. פריישברג נבחר ליושב־ראש לישיבה הבאה.

ישיבה ה. יום ב, שעה 9 בערב.

מר פריישברג פותח את האספה ומר ל. גרינברג נבחר למזכיר־משנה לישיבה הזאת.

היושב־ראש מציג את מר צבי שארפשטיין להרצות על־אדות „יסודות ההצלחה בהוראת השפה העברית". הנואם מוכיח, כי היסוד העיקרי בהצלחת למוד כל שפה איננו למוד המלים, אלא יצירת הצורך הנפשי להביע מלים אלו או אלו. על יסוד זה הוא בא לידי מסקנה, שהשיטה הנהוגה כמעט בכל בתי־הספר העברים בגולה ללמד את השפה העברית על־פי ביאורי מלים במלים אחרות יותר „מובנות" איננה השיטה הנכונה. עיקר הפרובלימה של המורה צריך להיות — יצירת אטמוספירה עברית לילד הנכנס אל בית־הספר העברי ושעל־ידי כך יברא בנפשו הצורך להבעה עברית. תוכן יתר דבריו היה: עצות מעשיות שונות, כיצד ליצור את האטמוספירה העברית הזאת.

בישיבה זו נתקבלו אחרי ויכוחים סוערים ההחלטות הבאות:

א) הועידה מכירה בצורך הסתדרות מורים עברים אחת באמריקה.

ב) הועידה מחיבת את הועד הפועל שיבחר על־ידה לארגן אגודת מורים אחת בכל עיר ועיר ולהכין על־ידי כך את הקרקע ליסוד הסתדרות מורים ארצית.

ג) הועידה מכריזה על עצמה כבעל אגודת המורים העברים של ניו־יורק והסביבה, והיא מטלת חובה על הועד הפועל לבוא בדברים עם יתר האגודות של מורים עברים, הקיימות לעת־עתה בניו־יורק והסביבה, ולשתף אותן ביצירת אגודת מורים עברים אחת על־פי תכנית של אגודה אומנותית (יוניון).

ד) הועידה מביעה את רצונה מעבודת הועד המשותף של אגודת המורים העברים בניו־יורק והסביבה ואגודת מנהלי בתי־הספר עד קריאת הועידה, ומוסרת יפוי־כח לועד הפועל להמשיך את עבודת הועד המשותף אם ימצא צורך בזה.

ה) חבר המורים בכל בית־ספר יבחר בבא־כח אחד, שאתו יבוא הועד הפועל בדברים בכל מה שנוגע לאותו בית־ספר.

ו) הועידה מטילה חובה מוסרית על המורים ליסד עד־יד בתי־הספר אגודות תלמידים, שבהם ישתתפו תלמידי המחלקות העליונות והתלמידים שכבר גמרו את בית למודם.

ז) הועידה שואפת לזה, שכל אגודות התלמידים שתוסדנה, תתאחדנה אחר־כך להסתדרות אחת, וההסתדרות הזאת תעמיד תחת השגחת אגודת המורים בהשתתפות אחת ההסתדרויות הלאומיות, העוסקות בהפצת הרעיון הלאומי והציוני בין בני־הנעורים.

מר ש. אפשטיין נבחר ליושב־ראש לישיבה הבאה.

ישיבה ו. יום ג, שעה 10 בבוקר.

מר אפשטיין פותח את האספה. בוחרים במר ד. בראבירמאן למזכיר שני.

ישיבה זו היתה כולה מעשית. נתקבלו ההחלטות הבאות:

א) הועידה מחייבת את הועד הפועל הדורש מאת מנהלי בתי־הספר הדורש אחד של חופש בשביל המורים וגם־כן פטורים מחובת למוד בחגים — פסח וסוכות.

ב) הועידה מחליטה, שאגודת המורים העברים של ניו־יורק והסביבה, ככל האגודות הלאומיות באמריקה, העובדות בעד הפצת התרבות העברית, נכנסת בתור

סניף ל„הסתדרות העברית" ועוזרת לה בכל פעולותיה. וכמו־כן היא (אגודת המורים) מחוייבת לעבוד באופן אקטיבי בעד רכישת קרן כספים לטובת העבודה העברית שהכריזה עליה עכשיו ההסתדרות העברית.

ג) הועידה מתירה לועד הפועל להשתמש בכל האמצעים שיועילו לה להוציא לפעולות את החלטותיה, הן בשביתה חלקית — בהסכמת מורי בית־הספר שקראו לשביתה, והן בשביתה כללית — בהסכמת שני שלישים של האספה הכללית שתקרא למטרה זו.

ד) הועידה מכירה בצורך בכלי־מבטא מיוחד, שיצא על־ידי אגודת המורים העברים, אולם לעת־עתה היא משתתפת ב„תרבות". רייצא לאור על־ידי ההסתדרות העברית, והועידה מטילה חובה על החברים לתמוך בירחון זה.

ה) הועידה בוחרת בשני חברים, שיהיו באי־כחה במערכת ה„תרבות".

ו) הועידה מביעה את רגשות זעמה וצערה על הפרעות והטביחות הנערכות ביהודים בארצות מזרח־אירופה, והיא מוחה בכל תוקף נגד הזדון והרשע הנעשים באחינו לעיני השמש ולעיני המדינות האדירות המכריזות על הצדק ועל הדימוקראטיה.

ז) הועידה מחליטה לשלוח מכתב־ברכה להסתדרות המורים העברים בארץ־ישראל ולשאול למצבם ולפעולותיהם.

מר מ. משהביצקי נבחר ליושב־ראש לישיבה הבאה, שהיא האחרונה בועידה.

ישיבה ח. יום ג, שעה 8 בערב.

מר משהביצקי פותח את האספה.

מקבלים עוד החלטות חשובות, פרופיסיונאליות וכלליות [*].

נבחר ועד פועל לחצי השנה הבא ובו נכנסו החברים האלה: י. ביבר, ה. בראבירמאן, ל. גרינברג, מ. הלוי, ז. הלר, ק. ווייטמאן, ה. ווינוגראד, מרת מ. וולק, י. זוסמאן, מרת ל. לאסקר, מ. סיני, ח. א. פרידלאנד, י. ז. פרישברג, א. פרסקי, ה. קאמינוף, ש. שפירא.

הועידה מוסרת יפוי־כח לועד הפועל שנבחר, להתחלק לועדות הללו: א) ועדת הלשכה, בת שלשה חברים, בהם נכללים המזכיר והגזבר. ב) ועדת הארגון, בת שלשה חברים. ג) ועדת תעמולה, בת שלשה חברים. ד) ועדת הקופות, בת שלשה חברים. ה) ועדת החנוך, בת חמשה חברים.

מר ז. הלר, שהיה מזכיר האגודה זמן רב עד עת קצרה לפני הועידה ועזר הרבה לתחיתה, נתכבד בנשיא הכבוד של הועידה.

---

[*] ההחלטות האלה, כמו־כן החלטות אחרות מן הישיבה הקודמת, נמסרו לועד הפועל לעבד את נוסחתן. לכשנקבלן מאת הועד הפועל נפרסמן באחד מגליונות הבאים של „התורן". — ה מ ע ר כ ת.

אחרי סגירת הועידה נערך באנקט והצירים בלו שעות אחדות באטמוספירה חגיגית. בלב כל אחד היתה ההרגשה, כי הועידה הזאת תשמש גורם חשוב להתקדמות החנוך העברי באמריקה.

חברי „ועד המכין" של הועידה היו אלה: י. אלנטוך, ל. גרינברג, מ. הלוי, ז. הלר, ק. ווייטמאן, ה. ווינוגראד, י. זוסמאן, מרת ל. א. קצנלסון, מרת ל. לאסקר מ. משהביצקי, מ. סיני, מ. סלאבקין, ש. ערלהייט, י. ז. פרישברג, א. נ. פרלברג, ה. קאמינוף, ש. קרדימון, ש. רודין.

קוּשְׁטָא

נמלטתי על נפשי, עברתי את שבעה מדורי גיהינום, מן המהפכה ברחתי, בנסים ונפלאות הגעתי עד הלום. לוא ספרתי לך אף מעט מן המוצאות אותי בדרך, ישמעו הדברים באזניך כספורי „אלף לילות ואחד". בערמה ובגנבה עברתי את הגבולים, שאין מספר להם עתה, התחפשתי, ברחתי כצבי מורה, עברתי בעגלות משא, נפרתי בידי פריצים אכזרים אך מישגעים, אפרוני נמלטתי, תפשוני — ועוד הפעם ברחתי. רק הכשרון לנדידה, הכשרון לפליטה, להיות רואה ואינו נראה, להיות חי ומת כאחת, כשרון שירשתי מאבותי ואבות־אבותי שנתנסו בכל מיני בריחות ופליטות, בכשרון של עם נודד נצחי, — כשרוני זה עמד לי בדרכי בכל עת צרה. הרב חרה היתה מונחת על צוארי ולא התיאשתי: עברתי במו אש ולא נכויתי, במים ולא שטפוני. רעבתי כל הדרך, לא ישנתי לילות, הוניתי את השומרים, את המשגיחים, עוניתי, נרדפתי על כל פסיעה ופסיעה. השדיני כמיר שאין כי בדיקני בשבעים ישבע בדיקות אם לא דבקה המגפה בכנפי בגדי ואם לא צררתי ברוחי מחשבות מרד ומהפכה. בכל עיר ועיר דרשו ממני תעודות, „ניירות", התימית וכדומה. וכאשר שאלו למולדתי, לא ידעתי מה להשיב אם רוסי, פולני, ליטאי או אל אלהים יודע מה ומי אנכי.

אין אנכי יודע כיום בעצמי, איך עברתי את כל הדרך הרב הזה, מהיכן שאבתי כחותי לשאת ולסבול את כל היסורים האלה. נמלטתי מהפחת ונלכדתי בפח, נמלטתי מן הפח ונלכדתי ברשת של חקירות ודרישות שבלבלו את מוחי. כל ענויי דרכי מצטיירים כיום בדמיוני כהלום בלהות אחד, שאין בו מוקדם ומאוחר. בכל דרכי היה קבוע במוחי רק רעיון אחד: לנוס הלאה, הלאה, להמלט על נפשי. בכל דרכי קויתי ובקשתי

למצוא חברת בני אדם, אחים לצרה, ומצאתי רק שוטרים, רק אורבים, רק הושדים. נדמה לי, כי חדלתי גם אני להיות בן אדם, חדלתי להאמין ביושר וצדק, במשפט ואמת. נדמה לי, כי ברחתי מבית משוגעים גדול, מעברי פי פחת, מהר יוקד אש. ובכל מקום שעברתי היתה הארץ רועדת מתחת הרגלים ואין בטוחות להיים. הרעב, המרד והמות אורבים שם על כל פסיעה ופסיעה. אל כל אשר תשא עיניך הנך רואה רק חרבנות ושממון.

איש צבא הייתי, עבדתי בחיל הרוסים, פעמים אחדות פצעוני, נלחמתי ולא ידעתי בעד מי ומה. וכמה גלגולים עברו עלי! בן רוסיה הייתי ובין לילה נהפכתי לליטאי ואחרי כן לפולני. ובכל הגלגולים האלה הכריחוני לעבוד בצבא וללחום מבלי דעת כנגד מי ובעד מה. נלחמתי בעד הבירשביקים ינגדם, בעד הפיטליורים ינגדם. כצאן לטבח הובלתי והמות לא חמל עלי.

בשובי לעיר מולדתי והנה העיר כולה נחרבה, היתה לגלים נצים. את אבי הרגו השודדים ועוד הכריחוהו — כאשר ספרו לי — לכרות לו בידו עצמו קבר. את אחיותי טמאו ואחרי כן השליכון המימה, אחי הגדולים מתו ברעב ובנגף ואת אחי הקטנים דקרו בחרב. נשארתי רק אני לבדי. הוי, לוא מתי ולא ראו עיני מה שראו! הנך שואלני על שלום אחי בארץ מולדתי, נודדים הם כצללים, גועים ברעב, נענים בכל מיני מחלות והייהם תלויים להם תמיד מנגד, הם גם חדלו לקוות, חדלו לצפות לעזרה ולהצלה. רובם היו לפושטי יד, לקבצנים ואביונים. אם נשאר עוד זיק תקוה בלבם, היא רק התקוה היחידה לציון. לולא תקוה זאת כבר לא היה להם זכר בחיים. כמה אגדות, כמה ספורי נפלאות נתפשטו בקרב אחינו שם על־דבר כורש השני, על־דבר השר האנגלי שבשר את גאולת ישראל. הנך שומע רק את המלים: חבלי משיח, מלחמת גוג ומגוג וגאולת ישראל.

הנך שואלני לאיזו מפלגה הנני שייך, מה הנה דעותי, מה תקותי ואמונתי? אין אני בעצמי יודע כיום מה ומי אנכי. הייתי חבר למפלגות שונות, הייתי דבק בדעות שונות ומשונות, עד אשר חדלתי להאמין אף באחת המפלגות, אף באחת הדעות. נפשי ריקה כיום, ונדמה לי, כי הכל נהרס ונחרב. אין במי ובמה לבטוח. כמדומה לי, שכבר בא קץ כל הקצים והעולם חשך בעדי. כל העולם מתקומם נגדנו וכל השערים ננעלו לפנינו. לשוא היו כל הלמודים אשר למדתי בבתי־ספר. כל השפות שרכשתי לי עד עתה בלתי דרושות לי כיום. ואין אני יודע איזו שפה יהיה עלי ללמוד מחר; אין אני יודע באיזו מלאכה או פרנסה יהיה עלי לבחור עוד היום. הנני מתגולל בחוצות קושטא, ישבתי גם בבתי־אסוריה וטעמתי את הגלות בכל מרירותה. לא רחוק הנני משערי ארץ־ישראל והשערים סגורים ומסוגרים. קשה ואי־אפשר כלל לצאת ממקומי ולהגיע לארץ אחרת. כבר נכשלו כל כחותי ועיף אני למות. אין לך עבודה ואין לך מלאכה בזויה שכבר לא אחזתי בהן, וכל זה רק בשביל שלא לגוע ברעב. אולם סוף־סוף אחרי כל

התלאות, ההרפתקאות והענויים שסבלתי בשנים האחרונות, אמצא פה בתוך עם זר ובארץ נכריה קבר, אם רק אמצא קבר ונבלתי לא תתגולל בחוצות כנבלות הכלבים המוטלות פה באשפה לעין השמש.

אל תאשימני על כי מלא יאוש אנכי ועל שמימרר אנכי את נפשך בדברים כאלה, לנחמתך הנני יכול להעיד לך שישנם ברוסיה, בפולניה ובליטא צעירים אחרים, שגם בתוך המהפכה הגדולה, בתוך כל יסורי הגיהינום, לא נפל רוחם עליהם. עומדים הם בתוך ההרס הנורא ובונים כל מה שיש לבנות, או מה שהם מאמינים, כי בנין הוא. צנומים הם כחשופי עין מרעב ומהסור, מכל מיני עלבונות ורדיפות, ובכל־זאת מוצאים הם די כח בנפשם להורות לילדים, לחנך את הדור, להפיץ תורה ודעת, ינדבו ויעידו את אחיהם הנתונים בצרה. מסביב להם אימה וחושך והם, בני־הנעורים הרי, מפיצים אור וזוהר. מסביב להם פראים, אכזרים, שכבר נמחה צלם אלהים מעל פניהם, והם מפיצים תרבות, תקוה ובטחון. תרבות? היש עוד תרבות בעולם? בני־הנעורים הללו מאמינים בכל לבבם, כי עולם חדש ונאה הולך ונוצר, והם מתקינים את עצמם ואחרים להעולם החדש הבא. דשנן מושל שם בכפה, והם מאמינים, כי כבר קריבה מלכות שדי. מעולם לא חללו כל־כך את כבוד עמנו ולא דרכו עלינו ברגל גאוה, ברגל אכזריה, כבימינו אלה. ירם, בני־הנעורים הללו, בטוחים ומאמינים בכל נפשם, כי היהדות הולכת ומנצחת, כי הנצרות כבר פשטה את רגלה ועוד מעט וכל באי עולם יכירו וידעו את נצחונה המלא של היהדות. כרמש לא מושל בו היינו באותן הארצות והיינו היו שם להפקר גמור, והצעירים הללו מאמינים, כי גאוניותו של העם העברי היא הכובשת עתה את כל העולם, כי עתידה היהדות לצאת מתוך אש התקופה מזוקקה ומטוהרה. מסביב לך הנך רואה, כי דבר התרוננו כמו מיין, הכל נתפכחו ונתפקחו, כל האידיאלים של האנושות היו לעשן נדף, והם, הבחורים הנבהרים, עומדים וחולמים, הוזים ומנבאים ליום גדול כי יבוא לכל בני האדם וגאולתנו תהיה הפעם גאולה שלמה. פלאי־פלאים, מהיכן הם שואבים את כחותיהם הפנימיים, את אמונתם ובטחונם? אלה מהם מומתים בידי אויביהם בנפש, בידי שודדים בצהרים, בידי שכורים ומנוולים שהרעו להשחית מכל החיות הטורפות, אלה מהם הולכים וכלים מרעב, מעוני, ממחסור ונופלים שדודים במלחמה נשגבה מכחותיהם, והנשארים בחיים, הרואים סביבם את חללי אחיהם, את גסיסתם האיומה ואת מיתתם הנבזה, עומדים הכן על מקומם, מתעודדים ומוסיפים אומץ יהיו לילדים נגד המהנית העצימים והרבים אשר גזרו על כולנו כליון עולם ואבדן נצח. שוחקים הם למות ולכל מלאכיו הרעים, בתריתם רחיה ואמונתם החזקה, כי נצח ישראל לא ישקר, כי עם עולם אנחנו וכל כלי יוצר עלינו לא יצלח. קדושים הם, טהורים הם, בחורינו אלה, נושאים הם על שכמם הדל סבל ירושתנו העתיקה. חזון נביאינו היה נר לרגלם, ועל כן לא יתעו מני אורח. יש בידי צעירינו אלה

לבנית עולמות וגם להחריב עולמות. אם לא יתנו להם לבנות - יחריבו, וגדול יהיה החורבן שלא היה עוד כמיהו. זאת תהיה נקמתם, נקמת עולמים. ימותו עם הפלשתים יחדיו.

הנני יושב לפעמים ועושה את חשבון נפשי: כמה כחות בלתי מוגבלים, כמה מרץ בזבזתי בשנים האחרונות — כחות ומרץ שמעולם לא חשדתי כי ישנם בי עד לא דבר. עוד גרוע מזה: על הריגת אנשים בשדה־הקרב, אנשים אשר בלבי לא היה להם כל שנאה ואיבה. אנשים היו לאויבי רק במקרה, אנשים שהיו יכולים להיות לי אחים ואשר מעולם לא הייתי קורא עליהם מלחמה. איש הספר, שואף לדעת ואור הייתי מנעורי, ויד חזקה, כח עור ורצון פרא עשוני על־כרחי לאיש צבא, לרוצח והורג אחים. כמה כחות חיוניים, כמה מרץ ועוז הנפש הקרבתי על הבריחה ועל הפליטה — ואין פליטה ואין מנוס, אין חוף תקוה ואין ארץ אָבות ששעריה פתוחים לרוחה בעד בניה. לוא פתחו את השערים, אילו ניתנה היכולת לחלוצינו, למיטב כחותינו, להכנס אל ארצנו, כי־אָז היו מקריבים את עצמם להפרותה ולהפכה לגן עדן. ויש, שתקוה נעימה משעשעת את נפשי, כי גם לפני ולפני חברי המתנודדים בחוצות בירת תוגרמא יפתחו שערי ארצנו, ולוא גם רק להקבר בה. כל מקום אשר תדרוך עליו כף רגלי אדמת קודש תהיה לי.

כבר נואשתי מחיי אָני. אך בזכרי את חברי בארצות מדבאינו, הנני מלא תקוה וחזיונות לעמי. רק יפתחו לפנינו את ארצנו, אָז יראו בה גדולות ונפלאות. וזאת תהיה נקמתנו בעד כל החרפה והקלון אשר המיטו עלינו זה אלפים שנה.

אַחַד־הָעָם שֶׁבְּעַל פֶּה

מאת

י. רימר.

ג.

היהודים ברוסיה, דרישותיהם ועתידם.

בחודש מרץ, שנת 1905, ב„ימי האָביב" של רוסיה מאז, היתה באודיסה אספה כללית של „חברת מרבי השכלה", וכמו שהיה נהוג בכל אספה, הציעו גם באספה זו הצעות בנוגע לתקונים בסדרי הממשלה והמדינה. ההצעות האלה היו כל־כך כלליות שאפשר היה להציען וגם הוצעו בכל אספות הרוסים, הפולנים, הארמינים וכדומה. שאלת היהודים לא הודגשה בהן כלל, בתקוה, כי עם פתרון השאלות הכלליות תפתר גם שאלת היהודים ברוסיה.

המציע באספה האמורה היה בקרמאן, מתבולל יהוע, והכנ׳ג ד״ר ציוילינג (מומר) תמך את הצעתו ובתוך יתר דבריו הגיד:

„צריכים אנחנו עתה לשכוח את האינטרסים הפעוטים העברים. הננו אזרחי רוסיה, ובכן הננו רוסים... צריכים אנחנו בתור אזרחים רוסים, להשתתף בשעת־הכושר כזו, בעת שניתנה לנו רשות להביע את הפצנו בגלוי ולחות דעתנו בכל הדברים הנוגעים למשטר הארץ והוקיה, ולהתאחד עם כל האלימנטים הטובים שבארצנו ולדרוש את כל אלה הדברים החסרים לנו והנחוצים להעם הרוסי בכללו, יען כי בהטבת מצב כל המדינה ומשטריה, ייטב גם מצבם של כל הלאומים והעמים השונים שבמדינה".

כמובן, מחאו הכל כפים לדברי הנואם ונראה היה, שאין בכל האספה הגדולה אפילו איש אחד שיתנגד להצעות אלה.

אָז עלה אחד־העם על הבימה ואחרי הודיעו, כי „ישחה נגד הזרם" בראש מיאספים אשר מחאו כף להצעת עד־אחרית דרישת „חופש הדבור" וכדומה, כי יתנו גם לו חופש לדבר את אשר עם לבו הוא ולא יפריעו איתו אם גם ידבר נגד חפצם ורצונם...

אחרי ההקדמה הקצרה התחיל אחד־העם את נאומו ובין יתר דבריו הגיד גם את זאת:

„ממחיאות הכפים הממושכות והרועשות, שבהם כבדו הנאספים את דברי הנואמים שקדמוני, נוכחתי, כי כמעט כל האספה, או, לכל הפחות, רובה היותר גדול, מסכימים, כי ידרשו תקונים כלליים בעד כל העם הרוסי, בעד כל אזרחי הארץ, מבלי הזכיר את מצבם של היהודים...

„חושב אני, כי אף אחד מכל הנאספים והנמצאים פה לא יחשדני, כי הנני נגד תקונים כלליים, או כי אינני מסכים אל הדרישות הכלליות וכי אינני יודע את הדברים הנצרכים והנחוצים לכל אזרחי ארץ רוסיה...

„אולם הרשוני נא, רבותי, להתנגד לדעתכם: כי היהודים צריכים לעבוד עתה ביחד עם כל אזרחי רוסיה ולדרוש את כל אלה הדברים, שדורשים כל אזרחי הארץ...

„לדעתי, צריכים היהודים לעמוד עתה לבדם בתור לאום פרטי, המשונה במצבו מכל הלאומים שברוסיה...

„אם בעבודתנו זאת, — בלקחנו חלק בעבודת כל אזרחי רוסיה, ובדרישתנו את אלה התקונים, שדרושים להם, — הננו חפצים רק לעזור לכל אזרחי רוסיה להרצב מעֹרת הביורוקראטיה והממשלה, ובעד הדבר הזה הנה נכונים אנחנו לוותר על צרכינו אָנו, — והן לקרבנות כאלה מסוגלים היהודים, — אָז צריכים אנחנו לדעת, כי בכל עבודתנו וקרבנותינו לא רק לא נועיל, כי־אם גם נזיק...

„הן עוד טרם התחילו היהודים להשתתף בתנועה של הימים האחרונים, כבר צעקה הביורוקראטיה, כי התנועה הזאת איננה תנועה עממית רוסית, כי־אם יהודית...

„ומה גם עתה, עת נצא כולנו בגלוי ונדרוש את התקונים הנזכרים, בודאי יאמינו גם אלה מקטני האמונה

בביורוקראטיה, כי רק אנחנו ה י ה ו ד י ם הננו המעוררים לדבר זה ורק אנחנו הננו הדורשים תקונים...

„ובכדי להכעיסנו, יקומו מתנגדים חדשים לתקונים ויעמדו לימין הביורוקראטיה...

„ובאופן זה נועיל רק לעצור בעד התקונים, שאזרחי רוסיה, היותר ישרים וטובים, דורשים...

„ואם בעבודתנו זאת, — בעזרנו לכל אזרחי רוסיה הישרים, הדורשים התחדשות הממלכה ותקונים במדינה,— הננו רואים טובת עצמנו, באמרנו, כי אלה התקונים נחוצים לנו בתור יהודים... אז הרשוני־נא להגיד לכם, כי אין התנועה הזאת, אצלנו היהודים, תנועה א מ ת י ת הנובעת מחפץ כביר וידיעה ברורה...

„האסיר, בשבתו בכלא, משולל אור לעינים ואויר לנשימה, איננו מסוגל כלל לחשוב על־אדות אולמים מפוארים ומקושטים בארמונות מלכים...

„הוא חושב אז רק מחשבה אחת: א י ך ל צ א ת ה ח פ ש י מ מ א ס ר ו... עובדה זו פסיכולוגית היא.

„אם אנחנו היהודים משוללי כל הזכויות, גם היותר דלות, דורשים זכויות כאלה, שגם אלה אזרחי רוסיה, המתענגים על כל זכויות הארץ— שאמנם מעטות הנה— משוללים מהן, אות היא, כי הננו רק מ ח ק י ם מעשיהם ודרישותיהם של אחרים, שהמה יותר מאושרים ממנו... והדבר הזה מעיד, שאין אנחנו יודעים ומבינים לערוך את ערך עצמנו...

„אנחנו היהודים, בתור אזרחים הננו משוללי כ ל הזכויות, גם היותר פעוטות, ועל כן צריכים אנו קודם כל לדרוש שווי זכויות עם כל אזרחי הארץ בני דתות ואמונות אחרות ושונות, לא יהודיות... יהיה מחירן של אותן הזכויות פרוטה... אולם כל עוד שגם אלה הזכויות, שמחירן רק פרוטה, שוללו מאתנו — צריכים אנחנו לדרוש, כי יחזרו אותן לנו... ורק אז, כשנהיה שווים בזכויותינו עם כ ל אזרחי הארץ השונים, רק אז נוכל לחשוב על־אדות אותן הזכויות שהן חסרות ל כ ל אזרחי רוסיה...

„חסרים לנו צרכים אלימנטריים כאלה, שכבר ישנם לאזרחי רוסיה, ולוא היתה בנו הכרת ערכנו העצמי, כי אז צריכים היינו ר א ש י ת כ ל לדרוש את הצרכים הארץ...

„צריכים אנחנו לזכור עוד את זאת, כי יוכל היות, שגם רוב אזרחי רוסיה, שאינם יהודים ושדורשים תקונים במדינה י ס כ י מ ו, אם רק ימלאו את דרישותיהם הם, לוותר על זכויותיהם של היהודים...

„ראו־נא, רבותי, — גומר אחד־העם את דבריו, — איך התיחס העתון הליבירלי „רוסקיא ווידומוסטי" אל השחיטות בקישינוב ואיך הוא מתיחס עתה אל ההריגה בבאקו...

„קראו־נא מה כתב העתון הזה אז על־אדות היהודים ומה הוא כותב עתה על־אדות הארמינים.

„או קראו את העתון הליבירלי „רוס", שהקדיש רובריקה שלמה, פרק שלם, לשאלת בני הדתות השונות ברוסיה. בהרובריקה האמורה תמצאו מאמרים על־אדות כל העמים והדתות השונות שברוסיה; והמאמרים כתובים לטובתם והגנתם של הפינים, של הפולנים וכדומה, ועל־אדות היהודים לא בא במקצוע זה, מאז שנקבע בהעתון האמור, אף מאמר אחד...

„העובדה המעציבה הזאת מעידה, כי אין לנו על מי להשען ולא נוכל לסמוך על טוב לבב ורגשי היושר של אזרחי רוסיה, שאינם יהודים, גם של היותר טובים וישרים שבהם... ואם אנחנו לא נדאוג לעצמנו, אז ל א ידאגו לנו אחרים...

„וכשנתאספנו פה, הנה באנו הלום ל א ב ת ו ר רוסים, כי־אם בתור יהודים, ובתור שכאלה צריכים אנו להתענין באינטרסים יהודיים ולדאוג רק לצרכי היהודים...

„כך היה צריך להיות, וכך היה בודאי לוא... לוא היתה בנו הכרת ערך עצמנו...

„אולם לאסוננו חסר לנו גם הדבר הזה... ועל זאת מעידה אותה העובדה, שאף אחד מכם לא מחה נגד [illegible]: ל מ נ ו ת חברים יהודים בבית מועצת העיר במקום לבחור אותם, ואלה החברים היהודים שנמנו, לא מצאו עוז בנפשם ל מ א ן ב „כ ב ו ד" כזה ובאו [illegible] (כונתי: היושב־ראש מר וויינשטיין, שנמנה לחבר בית מועצת העיר ולא סרב).

„הכרת ערכנו העצמי — ז ה הוא הדבר החסר לנו קודם כ ל... שווי זכויות — זה הוא הדבר אשר עלינו היהודים לדרוש עתה קודם כל, ורק כשתהיינה זכויותינו שוות עם זכויות שאר אזרחי רוסיה, אז נוכל לחשוב על־אדות דברים יותר נעלים ונשגבים וגם נחוצים"...

מַיִם חַיִּים בִּירוּשָׁלָיִם

מאת

א. כאהאנט.

מירושלים אלי כותבים:

אין די מלים בפי לתאר לך את העונג הרב שאנו הירושלמים, מתענגים על המים הזכים הנוזלים בכל מקום. אין עוד נאריתמים אין עוד תראר [illegible] מעט מעט תהיה בירתנו כאחת הבירות האירופאיות, אם לא יפה מהן שבעים ושבע פעם.

כך כותב אלי ירושלמי אחד, [illegible] רבות מעריצות הטורקים. והרגלי חשיבות הענין, חושבני, שכדאי הדבר לבאר לקוראי „התורן" מדוע השבו עד כה, שירושלים יבשה היא כמדבר סהרה.

בלכת האדם דרומית־מזרחית מירושלים, לדרך העיר חברון בערך שלש־עשר מילים, יראה לפניו „ואדי ארוב", המשתרע בין ההרים המלאים אבנים קטנות והשכיחות מאד בסביבה ההיא. כאן יסור מדרך [illegible] בערבית „העין" [illegible].

שביל זה מביא את ההולך אל ראש המעין „ארוב". כל הסביבה ההיא עשירה מאד במעינות נובעים. דרך אגב: המלה ארוב פירושה בערבית — מקום עשיר במים, כי שם מתאחדים מעינות רבים, הנותנים מים זכים ונובעים תדיר. לפנים היה התייר רואה במקומות האלה את המעין הראשון שמימיו נוזלים דרך מרזב של אבנים הבא מצד מערב ונמשך והולך מזרחה תחת האדמה. המים האלה נקראו „עין־אל תאשאב" — „מעין העצים", על שם יתד־העין התקועה בסדק הסלע שעליה נשענים עוברי הדרך בהפצם לשתות מים. אגדה ערבית מספרת, שיתד זו נ ח תקעה בסדק בשעה שרצה לסתום את מעינות התהום מפני מי המבול.

הברכת האדם הזאת על שדות המרעה, המשתרעים למרחק אין־קין, יפגוש הסייר על דרכו עוד קשתות רבות של אבנים העשויות כעין תעלה בשביל המים. עוד מהלך עשרה דקים ולפני עיני האורח יראה „ראש־העין". והמראה נפלא! כעין פתח של אבנים גדולות השוכבות זו על־גבי זו ומשם שוטפים המים בכח רב; שוטפים וחולכים לברכה עתיקה שארכה מאתים וארבעים רגל, רחבה -- ק"פ רגל ועמקה — כ"ב רגל. בקצה המערבי הוא שוטף על שדות־המרעה, ופה הוא מתעקם במקצת לצד מזרח, בעמק, והמים גבוהים כעשר רגל. כאן נראים החורבות של טחנת־מים, והגלגלים נטויים לצד צפונית־מזרחית של הברכה. ואבן גדולה ועגולה מונחת על פי המפל של המים, שיש ביכלתה להפסיק בכל רגע את שטף המים. בשכונה ההיא נמצאים, כאמור לעיל, עוד מעינות קטנים שאין ערכם גדול.

מזאת הסביבה של המעינות נמשכים והולכים צנורות־אבנים עתיקים — עתה הם שבורים — לצד דרומית מזרחית ומתעקמים ומתפתלים יחד עם רצועת ההרים עד בואם אל חצר בית־המקדש באמצע ירושלים הבירה. ואף־על־פי שהמרחק מחצר בית־המקדש לראש־העין, בדרך המלך, או יותר נכון, בקו ישר, הוא רק חמשה־עשר מילים — הנה הצנורות מסתובבים דרך של ארבעים וחמשה מילים! מפני שהם סובבים כל הר שהיו צריכים לנקב אותו וכל עמק — לגשר אותו. צנורות אלו נבנו לרוב מאבנים והעובי שלהם כ ש נ י רגלים. לפנים היו מוטחים במלט ומכוסים בגג של אבנים ועפר, אך עכשיו, במקומות רבים, אין סימן של כסוי ובמקום האבנים והעפר צמחו על הצנורות עשבים ושיחים.

החוקרים עוד לא הדריכו את נכון, מי היה הבונה של הצנורות האלו. רבים מהם מאמינים, שהם נבנו בימי שלמה המלך להספיק מים לבית־המקדש, ולכן נקראות הברכות בשם „ברכות שלמה".

כל זה היה מלפנים, גם מלפני שנה.

אולם היום, קבלה הספקת המים צורה אחרת ושיטה מסודרה. הברכה העתיקה הוטחה מחדש. כמות גדולה של גושי עפר ואבנים שחוקות וטיט הוציאו מקרקע הברכה. כל הצמחים, השיחים והעשב שעלו על כתלי הברכה נעקרו. ברכה זו מכילה עתה בערך ש ל ש ה

מ י ל י ו ן הין מים זכים. עכשיו, בבוא איש לסייר את המקום, יראה מרחוק, בין סלעי המגור של ארוב שורות צחות של אבנים מסותתות בנויות על שפת הברכה מסביב, ובהביטו אל תוך המים מקרן דרומית־מזרחית יראה את קרקע הברכה, והמים עמוקים כ"א רגל.

אחרי מאות בשנים של הפסקה, ברכה זו מספיקה עוד פעם מים לירושלים! משאבות הדיישות החיו את המקום והסביבה והפכום ממדבר שממה לגן עדן. שתי מכונות, כל אחת בת כח של עשרה סוסים, מעבידות ודוחפות את המשאבות ומרימות ט"ו אלף הינים של מים לשעה. את המים הן שואבות מתוך הברכה ומריקות אותם אל תוך צנור עשוי פלדה, שהקיפו מגיע לשש אצבעות. ממנו המים נשפכים אל תוך מקוה־המים, שהיא מכילה חמשים אלף הין, והיא עומדת לצד צפון. ממקוה־המים, אשר גבהו מגיע לערך שלש מאות וחמשים רגל מקרקע המעין „ארוב", יורדים המים אל „נחל הבאר", דרך צנורות של פלדה, והם עוברים דרך של י"ד מילים עד בואם אל מקוה־המים, המכילה מ א ת י ם וא ר ב ע י ם א ל ף הין מים והבנויה על „דרך יפו" צפונית־מערבית, ולערך מיל וחצי משער יפו. משם המים נחלקים לכל בתי הפקידות הצבאית ולכל הבורות שבתוך העיר וחוצה לה.

היו ימים, שהספקת מים חיים לירושלים היתה נחשבת לשאלת־השאלות. היו גם כאלה, שחשבו, שזוהי מן הנמנעות. והנה באה העובדה וטפחה על פניהם של קטני האמונה. עוד בט' לדצמבר, שנת 1918, בהכנס חיל הכבוש הבריטי לארץ ולא היה די מים להספיק לצבא, החלו לבקש מוצא למים. המהנדס המלכותי של בריטניה הגדולה, שהשתדלו הירושלמים להספיק מים לצבא ולתושבים, בחר את מעין ארוב להמקור הראשי. ארבעה ימים רצופים, מי"ד לחודש פברואר 1919 עד י"ח בו, שהה המהנדס אצל מעין ארוב וחקר ודרש את גודל המעין ורחבו עד שמצא שיש בכחו להספיק מים לירושלים ותושביה. בי"ב אפריל החלו את עבודת המשכת המים ובי"ח לחודש יוני כבר נהנו הירושלמים משתית מים חיים. והיום נמצאים בסביבותיה של ירושלים ארבעה מקומות להספקת מים בשביל הצבא. האחד על דרך בית־לחם, השני על דרך יפו, השלישי על דרך שכם והרביעי על דרך יריחו. אחרי שהספיקו מים לצבא, החלו להספיק מים לבתי־החולים ולבתי־הספר, ולאחרונה החלו בהספקת מים לכל תושבי ירושלים. ארבעה מקומות של מים חיים נמצאים בתוך העיר פנימה. האחד אצל שער יפו, השני אצל השער החדש, השלישי אצל שער שכם והרביעי אצל שער הורדוס. כל צמא יכול לבוא ולשתות וגם לקחת מים בכליו — הביתה — חנם. אין די תושבים עתה בירושלים ירדנית מהמים החיים. מים רבים נשפכים עתה ללא תועלת. בנין הצנורות והמשכת המים לעיר עלו לבריטניה בכסף של שלש מאות אלף דולארים. כל זה ניתן במתנה לתושביה של ירושלים.

מאין הספיקו להם תושבי ירושלים מים לפנים?

לענות על שאלה זו נחוץ לספר ספור קצת אָרוך, אך מענין. שאלת המים היתה תמיד חמורה מאד לתושבי ירושלים. העיר ירושלים, שעומדת על הרים, הרי יהודה, לא יכלה למצוא לה מקור של מים, או יותר נכון: טורקיה לא רצתה להספיק מים לעיר. שרידי חורבות של צנורות ותעלות נמצאים עוד במקומות רבים, המעידים, שדרך בם הובאו לפנים מים לעיר. גם לפנים היו מביאים מים ממעין ארוב. מי המעין היו מתכנסים לשליש ברכות הנמצאות בעמק. הברכה העליונה, אָרכּה 380 רגל ורחבה מ־229 ל־236 רגל, ועמקה 25 רגל. האמצעית — 423 רגל האורך, הרוחב לצד מערב — 160 רגל ולצד מזרח — 250 רגל, ועמקה כעליונה. השלישית, אָרכּה 582 רגל, רחבה כמאתים רגל ועמקה כ"ה רגל. עכשיו אין שם מים, אך אם תושביה של ירושלים יתרבו ויצטרכו ליותר מים, אז בנקל ובהוצאות לא־מרובות יהא אפשר להשתמש שוב בברכות האלו. אצל הברכה העליונה נמצא מבצר שבנה השולטן סלים לשמור את הדרך העולה לחברון־ירושלים וגם לברכות. גם בימי השלוח שבנחל קדרון היו מביאים מים לירושלים. וכדי להזכיר גם את הבורות העתיקים שנשארו עוד עד היום, והם: ברכת ישראל, ברכת הרחצה של הפטרק, ברכת מרים, ברכת השלוח, ברכת השולטן וברכת מאמילא. שתי האחרונות הן הברכות העליונה והתחתונה הנזכרות בישעיהו. ברובן של הברכות האלו אין כיום אף זכר למים, לבד בשנה גשומה שיש בהן מעט מים בחורף. במאת השנים האחרונות היו עיני ירושלים תלויות להגשמים של החורף. בכל חצר נמצא בור המתמלא מים מהגשמים במשך החורף ואשר היה מספיק מעט בשביל כל הקיץ. כשכלו המים בבורו של מי־שהוא, היה צריך לקנות מים מהנאדות, שהסבלים היו מביאים מחצר בית־המקדש או ממקומות אחרים.

מי הבורות האלו היו סבה למחלות רבות שהתהלכו בעיר לפני פרוץ המלחמה, ולמלא האויר הטוב של ירושלים, האויר המבריא, היתה ירושלים מקור המחלות השונות.

עתה, בהספקת המים לירושלים, הוסר המכשול האחרון להבראת ירושלים. מעתה לא תהיינה עוד המחלות כל־כך שכיחות.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹורָעוֹת

באמריקה.

— השתתפות היהודים בצבא האמריקאי. באספה השנתית השלש־עשרה, שהיתה ל„ועד היהודי האמריקאי" ביום הראשון העבר, נקרא בין יתר הדינים־וחשבונות גם־כן דין־וחשבון מפורט בדבר מספרם ומצבם של היהודים שהשתתפו בצבא האמריקאי במשך זמן המלחמה, והרינו מוסרים פה ע״פי החומר הסטאטיסטי הזה את הידיעות הבאות:

יותר מ־200000 יהודים עבדו בצבאות הים והיבשה של ארצות־הברית. במדינת ניו־יורק לבדה עולה מספר אנשי הצבא היהודים ל־50000. אופיצירים יהודים היו במספר 9000; ביניהם גינראל אחד מצביא בריגאדא בדרך הים אדמיראל אחד בצי־המלחמה, 69 קולונילים וליטינאנט־קולונילים בצבא־היבשה 570 מאיורים, 1,263 קאפיטאנים ו־5,524 לוטינאנטים.

יותר מ־600 אנשי צבא יהודים נזכרו בתעודות הרשמיות בתור מצטיינים במלחמה ושלשה קבלו מידאליות של כבוד על־ידי הקונגרס. מידאליות כבוד כאלה נחלקו בקרב כל צבאות ארצות־הברית לא יותר מ־78. בערך 3,500 יהודים הומתו על שדות הקרב ובערך 12,000 נפצעו.

כפי שהודיע הדין־וחשבון השנתי, החליט הועד הפועל של הועד היהודי האמריקאי לתמוך ביהודי אביסיניה — הפלאשים. הנשיא הקודם, לואיס מארשאל, נבחר לנשיא גם לשנה הבאה.

— שיבת מורגינטהוי לאמריקה. ביום הששי 17 לאוקטובר, שב לניו־יורק ראש הועדה האמריקאית בפולניה הנרי מורגינטהוי.

על שאלת העתונאים היהודים אותו בדבר הצלחת שליחותו בפולניה, סרב ה„דיפלומאט" המנוסה הזה לענות. נודע מפיו רק זאת כי הדין־וחשבון בדבר פעולת הועדה האמריקאית כבר נשלח אל המחלקה המדינית של הממשלה בוואשינגטון ומשם יפרסמו את תכנו.

* * *

בריטאניה.

מצב היהודים ברוסיה

— ה„קונסטיטוציה" החדשה בשביל רוסיה והיהודים. מלונדון מודיעים, כי העסקנים היהודים שם חושבים את הקונסטיטוציה החדשה בשביל רוסיה, כפי שעובדה על־ידי דיניקין וקולטשאק וגם על־ידי הממשלות האדירות, לסכנה היותר גדולה בעד התושבים היהודים. בקונסטיטוציה הזאת אין זכר לזכויות בעד המיעוטים וגם אין בה סעיף מיוחד שיברר, כי כל האזרחים שוים לפני החוק. העסקנים היהודים בלונדון קוראים את קריאתם בנוגע לזה בידידי אמריקה ושאר יעזרו תנועה עצומה בכדי להיטיב את המצב עד כמה שהדבר אפשר.

— יהודי פיטרוגראד צפויים לפוגרום. בלונדון נמצא עכשיו המיניסטר לענייני החוץ של רוסיה הצפונית־מערבית, הנמצאת תחת שלטונו של קולטשאק. על שאלת העתונאים, אם נצחונו של הגינראל יודיניטש — אחד ממצביאי חיילותיו של קולטשאק בפיטרוגראד יגרום לפוגרום ביהודים ענה המיניסטר, כי גם הוא מפחד מפני זה, אולם הוא מבטיח, כי הגינראל יודעניטש יעשה כל מה שבכחו לעצור בעד הפוגרום.

לעומת זה גלה את דעתו פקיד רוסי אחד הנמצא בלונדון בתור ציר מטעם שלטונו של קולטשאק, האדמיראל וולקוב, כי הגינראל יודיניטש לא יצליח בשום אופן לעצור בעד הפרעות, שיערכו חיילותיו תיכף עם כניסתם לפיטרוגראד. המוני היהודים, שאין להם כל יחס אל הבולשיביקים, יסבלו, לפי דעתו, בשל הבולשיביקים היהודים המעטים העומדים בראש הממשלה

* * *

ה צ ע ת ה ח ו ק נ ג ד ה ז ר י ם ב פ א ר ל א מ נ ט ה א נ ג ל י

בפארלאמנט האנגלי, שפתח מחדש את ישיבותיו בשבוע שעבר, נמצא בין הענינים הראשונים העומדים על הפרק — ענין „הצעת החוק בדבר הזרים". הצעת חוק זו מכוונת להנהיג הגבלות חמורות ביחס אל ה ז ר י ם הנמצאים באנגליה.

ביחס אל הצעת חוק זו נתקבלה טלגראמה מלונדון, שמתוכה אנו [illegible] על [illegible] החדשים השוררים בועד שלוחי היהודים באנגליה (בארד אף דיפוטיס) [illegible].

הטלגראמה אומרת: באספה שהיתה ביום הראשון בועד שלוחי היהודים [illegible] כי צירי היהודים הנמצאים בפארלאמנט האנגלי ישתדלו לתקן את הצעת החוק בדבר הזרים באופן, שתהיה הזכות למהגרים, שנגזר דינם להשלח מן הארץ, להגיש את משפטם לפני בית דין מיוחד.

אנטהוני רוטשילד, אחד מסגני היושב־ראש של הועד הזה, הביע את דעתו נגד הצעה זו, מפני „שלא יפה, כי ועד של יהודים אנגלים יתעסק תמיד בשאלות על־דבר הזרים".

התנגדותו עוררה מחאות נמרצות. מכל הצדדים נשמעו קריאות, כי הנואם יחזור מדבריו או שיפסיק מדבר. רוטשילד הפסיק תיכף מדבר.

באותה אספה היו בתור אורחים הד"ר נחמן סירקין מניו־יורק והעתונאי ד"ר קיראלניק. יושב־הראש קבל בנאום רשמי את פני האורחים הא[illegible].

— שתי נשים השתתפו באספה בתור ש ל י ח ו ת. עובדה זו גם כן מראה עד כמה פקד ה ז מ ן ה ח ד ש את הועד הקונסרואטיבי הזה [illegible] הפעם הראשונה בהיסטוריה [illegible] כי תנתן זכות הבחירה לנשים.

* * *

ע נ י נ י ה י ה ו ד י ם ב פ ו ל נ י ה ו א ו ק ר א י נ ה.

טלגראמה מקופינהאגן מוסרת את דברי הצייר היהודי, הארט־נואי [illegible] הדברים האלה מעידים [illegible] על המצב [illegible] של יהודי פולניה עכשיו. הצייר היהודי אמר בין יתר דבריו: מצב היהודים בפולניה אינני טוב [illegible] אמנם, בעת האחרונה [illegible] מספר [illegible] שאני מרבים מאת היהודים אולם הסבה לזה היא פשוטה מאד: היהודים יודעים, כי תרעומותיהן הן לשוא; אולם למרות זה, שהיהודים חדלו מהתאונן, [illegible] מצבם מר מאד [illegible] בפולניה [illegible] באותם הדרכים שהתנהגה הפוריציה של [illegible] בשעתה הטובה". רודפים את היהודים על כל צעד ושעל ומביטים [illegible] כעל זרים במדינה. הממשלה עוברת בשתיקה [illegible] היהודים ואינה שמה [illegible]

מגרשים את היהודים מן הכפרים, כמו שנהגו לעשות ברוסיה הישנה. בערים מכריחים את היהודים לסגור את בתי־מסחרם ביום הראשון. באספות פומביות אוסרים על היהודים את הדבור בשפתם. את עתוני היהודים מחרימים ומטילים כל מיני קנסות על אלה מן הסופרים המרהיבים עוז בנפשם להביע את אשר הם מרגישים".

— פ ר ע ו ת ח ד ש ו ת. טלגראמה מלונדון מודיעה, כי החיילות הפולנים שבאו מפוזנה לווארשה ערכו פרעות במשך חג [illegible] באיזור [illegible] הנמצאים [illegible] היהודית [illegible]

אחרים נפצעו [illegible] איתם [illegible] גבולי [illegible]

[illegible]

— כפי שמודיעים עתוני היהודים מפולניה, ערכו החיילות הפולנים פרעות בעת האחרונה גם ביהודי עיר פאביאניץ. בין הפצועים נמצא ראש הקהלה. בעיר לובין הומתו שלשה יהודים בבית אחד.

— העתון „היינט" היוצא בווארשה מודיע, כי הפולנים התנהגו באופן גס מאד עם הפליטים היהודים ששבו מאוקראינה [illegible] בפולניה.

קודם כל הפרידו באמצע הדרך את המכונות מן הרכבות שנסעו [illegible] הפליטים [illegible] על [illegible] האיכרים האלה מוכרחים למשוך את הרכבות בידיהם.

אחרי כן הסירו הזאנדארמים הפולנים מעל הפליטים את בגדיהם באמתלה [illegible] צריכים [illegible] בשאלו איתם היהודים על הסבה שמתנהגים אתם באופן יותר רע מאשר עם הפליטים הפולנים, ענו להם הפקידים הפולנים בלי כל בושה: מפני [illegible] אתם.

— העתונות האנטישמית בפולניה מפיצה עכשיו עלילה חדשה על היהודים. לפי „ידיעותיהם" יש ליהודים גדודי צבא חשאיים בכל תפוצות פולניה. הגדודים האלה מתנהלים על־ידי אופיצירים יהודים ושפת הפקודות הצבאיות — היא השפה העברית.

— ע ז ר ת י ה ו ד י פ ו ל נ י ה ל א ח י ה ם ב א ו ק ר א י נ ה. יהודי פולניה, שהם עצמם נמצאים בכל רעה, עסוקים עכשיו [illegible] לעזרה [illegible] באוקראינה.

„המועצה היהודית־לאומית הזמנית" בפולניה הוציאה קול־קורא, שבו היא מזכירה ליהודי פולניה, כי הרציחות ומעשי [illegible] ביהודי אוקראינה [illegible] אכזריים בהיסטוריה.

[illegible] כי [illegible] יהודי פולניה [illegible] ארצות אחרות להבין את מצבם של יהודי אוקראינה.

— ה ג נ ת ה מ מ ש ל ה ה א ו ק ר א י נ י ת ע ל ה י ה ו ד י ם? טלגראמה מלונדון, מ־19 לאוקטובר, מוסרת ידיעה שנדפסה ב„היינט" היוצא בווארשה, כי הממשלה האוקראינית [illegible] בעת האחרונה [illegible] צבאי [illegible] בתנועת הפוגרומים [illegible] בגדודי החיילות. בעיקר מתאמצת עכשיו הממשלה להכניע [illegible] אחד [illegible] בעריכת הפרעות.

[illegible] הטלגראמה מודיעה, כי קהלת היהודים בבארדיטשוב התחילה להראות אותות חיים אחרי עזיבת הבולשביקים את העיר. [illegible] בתי־ספר [illegible] חדשים [illegible] בעיר [illegible] בעת האחרונה.

— לפי טלגראמה אחרת מקופינהאגן, הודיעה הממשלה האוקראינית, כי בקרוב תפתח באוקראינה שורה שלמה של בתי־ספר חדשים בעד היהודים [illegible] גימנאזיות [illegible] [illegible]

* * *

ע נ י נ י ה י ה ו ד י ם ב א ר צ ו ת ש ו נ ו ת

ה פ ל י ט י ם ה י ה ו ד י ם ב ו ו י נ ה [illegible]

התחיל בעת האחרונה להתעלל ביהודים עוד ביתר שאת. יהודי בודאפשט מפחדים מאד מפני הפרעות העומדות להתפרץ בכל רגע והם נסים על נפשם בבהלה לכל אשר ישאום רגליהם. הרבה מן הפליטים האלה באו לווינה.

אולם עד כמה הפליטים היהודים מהונגריה ימצאו להם מקלט בווינה יש לראות מתוך העובדה הזאת: כפי שמוסרת טלגראמית ישנות, כבר התחילו בימים האחרונים לגרש מווינה את פליטי היהודים מגליציה, שנמלטו על נפשם לשם במשך שנות המלחמה.

— לפי ידיעה מקופינהאגן, החליטה המחלקה הווינאית של „הועד המחלק המאוחד" להפסיק את תמיכתו לפליטים היהודים הנמצאים בווינה. הסבה היא — מחסור בכסף. תמיכה יוצאת מן הכלל תנתן רק לחולים ולזקנים.

— המעונה הזקן הילזנר בטשיכוסלובאקיה. בין היהודים המגורשים מווינה נמצא היהודי המעונה הזקן הילזנר. הוא בא לפראג, העיר הנמצאת תחת שלטונו של הפרופיסור מאסאריק, שבידוע, היה זה בשעתו אחד המגינים על הילזנר נגד עלילת־הדם שטפלו עליו.

כפי שמודיעים מלונדון, מתכונן עכשיו הילזנר להגיש בקשה אל מאסאריק לבקר עוד פעם את משפטו, בכדי להוכיח את צדקתו.

— ועידת הקהלות בליטה. בראשית חודש נובמבר תהיה בקיבנה ועידת הקהלות היהודיות בליטה.

בארץ־ישראל.

התעשיות, המלאכות והעסקים הדרושים כעת בארץ־ישראל.

התפתחות כלכלית נוחה ומהירה בארץ־ישראל תהא אפשרית ותתחיל רק אז כשינתן הרשיון למספר מסוים של מהגרים מוכשרים לעבודה פוריה לעלות לארץ־ישראל. אולם סדור חיי הארץ, שהיתה עזובה ונשמה זה שנים ויובלות, דורש מאתנו מיד להתקין ולהנהיג בה שורה של תעשיות שונות, שאף אם ראשיתן תהיה מצערה, תוכלנה לשגשג ולהתפתח אחר כך, בהסתדר הישוב היהודי, ולהיות למקורי עבודה ולמוצאי חיים לאלפי עולים.

מלבד תעשית הבניה, שתשמש כר נרחב לעבודה בארץ־ישראל להספיק בתים לאלפי תושבים חדשים בכל רחבי הארץ, אפשר לציין את האפשרויות הרשומות מטה בתור מדרגות קודמות בהתפתחותה הכלכלית של הארץ.

סתות אבנים. מינים שונים של אבני בנין נמצאים בארץ. עם התפתחות עבודת הבנין בארץ תביא הדרישה גדולה לאבני בנין. היא היתה בא אל הארץ איש מנוסה בעבודת חציבת אבנים עם מכונות חדשות ויתחיל בחציבת אבנים ובבתות על־פי האופנים החדשים, היה מביא תועלת גדולה לארץ.

רכבות מיטוריות בעד נסיעות באוטומובילים, או קבוצה כזו, יכולים לגשת לסדור נסיעה מיטורית בין הערים השונות: בראשונה בין ירושלים ויפו. מרכבות בעלות שני מינים דרושות למטרה זו: בעלות כח ממוצע בשביל המישור שבין יפו ובאב־אל־ווד ומוטורים בכח גדול להעפיל על ההרים שבין באב־אל־ווד בירושלים. מרכבות בתוחות המכילות מ־15—20 נוסעים מטפוסן של מרכבות תיור אפשר לחשוב להיותר מסוגלות לתכלית זו. אותה החברה תוכל לסדר בתי־אוכל ומשתה בבאב־אל־ווד, זהי מרכז מרא חיים לתנועה המוני אנשים עוברים ושבים דרך שם.

האנשים האומרים להתחיל בעסק זה צריכים להיות בעלי נסיון גמור ועליהם להביא ביחד עם האוטומובילים גם מכונאים מומחים ומנהיגים. מכונאים אחרים נמצאים בצבא הגדוד העברי.

סירות קיטור. סירת קיטור במדה בינונית במפרץ שבין חיפה ועכו תהא לברכה לבעליה. אם מי שהוא יכול להביא אתו סירה כזו, או קטנה ממנה, עם הפועלים הנחוצים, אפשר יהיה לו להתחיל בעבודה תיכף ומיד. סירה כזו יכולה לשמש גם להעברת מטענים מהאניות היבשה.

תעשית „קונסרבים". תעשיה חשובה אפשר לפתח מפירות, מרמלד ופירות כבושים. ישנו תמיד עודף מסוים של פירות, ואפשר להוציא את זה למצרים. דרושות לזה מכונות וסירות. בית־חרושת לפחים חשוב מאד לתעשיה זו וכדאי להתאמץ לבנות בית־חרושת כזה.

נגרות. בעל בית־חרושת לרהיטים שבידו להביא את בית־החרושת שלו בשלמותו עם המכונות, המפחים וגם כמות ידועה של חמרי־עצים — כי דוחק לעצים מורגש בארץ — יצליח בעסקיו. רהיטים הדרושים במעט שאינם נמצאים בארץ.

(עוד יבוא).

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

מר יעקב דה־האז׳ מזכיר ההסתדרות הציונית באמריקה עוזב את ניו־יורק השבוע.

על־פי טלגראמה שקבלנו זה עכשיו, אנו יכולים לברר בהחלט כי כל השמועות שנפוצו על־ידי שורה שלמה של ראיונות בהתפרסמו בעתונים — „ניו־יורק וואורלד" ו„ניו־יורק הירולד", כי המצב המדיני בנוגע לשאלת ארץ־ישראל איננו משביע רצון וכי המנהיגים הציוניים שנו את השקפתם בנוגע לדרישותיהם, כל השמועות האלה בדויות הן ויסודן באי־הבנת הענינים. לפי דברי העתונים העבריים ערבבו את העובדות ומסרו את הדעות שאפשר נשמעו מפי הנסיך פייסאל בקור העתונים של המנהיגים הציוניים כי היהודית המדינית האר בשרר יבדי המנהיגים הציוניים עדיין מדוייקים בכל הפרטים — גם בנוגע לשאלת ההגירה — ובכל התביעות כפי שהוצעו על־ידי המלאכות הציונית בשם ההסתדרות הציונית העולמית לפני ועידת־השלום.

ביחס לענין זה לא יהיה למותר להזכיר פה, כי ב„טיימס" הלונדוני נדפס מאמר מאת מדינאי בריטמכא בדבר שאלות סוריה, ארץ־ישראל ומיסופוטאמיה. בעל המאמר מציע, כי תוסדנה חמש מדינות מיוחדות: אסיה הקטנה, מיסופוטאמיה הצפונית, מיסופוטאמיה הדרומית, סוריה וארץ־ישראל. הוא אומר כי יתר הדברים: בריטניה הגדולה ארצות־הברית ואיטליה הבטיחו לציונים כי ארץ־ישראל תהיה לביתו הלאומי של עם ישראל והציונים מצפים, כי ההבטחה הזאת תקויים. ארץ־ישראל צריכה להיות מדינה מיוחדת בפני עצמה במובן המדיני, באופן שיוכלו הציונים, תחת השגחת השלטון האפוטרופסי, להוציא לפעולות את תכניתם בדבר יסוד הבית הלאומי בשביל עם ישראל.

באותו המאמר יש גם־כן הצעה, כי הממשלות האדירות תמהרנה להחליט בדבר גורל ארץ־ישראל, סוריה ומיסופוטאמיה ולא יחכו עד עיבוד החוזה הכללי עם טורקיה. כמו־כן מציע הסופר הזה,

כי הממשלות תבקשנה את אמריקה לסייע להן לפתור את הענינים באסיה הקטנה במוקדם האפשרי.

ה„טיימס" הלונדוני תומך ברצעות אלו במאמר ראשי ומביע את דעתו, כי יש ערך רב לזה, שלכל אחת מן המדינות באסיה הקטנה תנתן אפוטרופסות מיוחדה וגם לזה שיסימנו בדיוק [illegible] המאמר הראשי גומר בנוגע לארץ־ישראל בדברים האלה:

„עיקר הפרובלימה הוא למצוא את הדרך הנכונה שעל־ידה יבוא פתרון משביע רצון לכל הדרישות הצודקות וההתחייבויות הבאות מצד כל המפלגות המעונינות: הציונים, הערבים, אנגליה וצרפת. צריך לפתור את הפרובלימה באופן כזה שימנע בעד התהוות [illegible] בין־לאומיים".

* * *

חגיגת היובל ל„אחיעבר".

[illegible] 19 לאוקטובר, נערכה ב[illegible] העברי [illegible] מלאת עשר שנים לקיומה של הסתדרות „אחיעבר" בניו־יורק.

הנשף נשא עליו היתם של אינטימיות ואחרים מהעסקנים החרוצים של האגודה בכו בשעת נאומיהם מתוך שמחה, שסופיכוף [illegible] אגודה עברית אחת באמריקה [illegible] נזדמנו בפעם הראשונה למרכז עברי אחד יוצריה הראשונים של האגודה והבריה הוותיקים במשך כל שנות קיומה, וכולם הטעימו את ערך „אחיעבר" בתנועה העברית באמריקה. לפני הוסד „אחיעבר" היתה העברית במדינה זו רק עלה נובל, איזה שריד ה„השכלה" שנדחה לכאן והיה צפוי לכליון; ורק „אחיעבר" התחילה [illegible] את הבחירת הצעירים שבין הצעירים, שנסחפו לכאן עם זרם ההגירה, ושמרה על הניצוץ „העברי" שהביאו בלבם מעבר לים.

„אחיעבר" הפיצה באמריקה אלפי אכסמפלארים של ספרים ועתונים עבריים שנדפסו בארץ־ישראל ובחוץ־לארץ; הוציאה את „התורן" החדשי במשך שנים אחדות ועזרה הרבה ליסוד „התורן" השבועי; כמו־כן הוציאה את הקובץ „סנונית" ומוציאה עכשיו בכל שנה את „לוח אחיעבר".

מלבד זה עזרה „אחיעבר" ליסד אגודות אחרות ברוחה והיתה לה השפעה עצומה עליהן. „מאחיעבר נפלגה התנועה העברית" — מימרה זו נאמרה בהכרה ברורה כמעט מפי כל הנואמים.

היושב־ראש של הנשף היה דניאל פרסקי, שהיה מיסדיה הראשון של „אחיעבר". הוא מסר בסקירה קצרה את פעולות „אחיעבר" במשך כל העת והזכיר את שמות עסקניה החרוצים.

נאמו: אב גולדברג — אחד ממיסדיה הראשונים, [illegible] אפשטיין — נשיא „אחיעבר", דניאל פרסקי, ש. ב. מקסימון, א. נ. פרלברג — סגן נשיא, ח. א. פרידלאנד, א. ר. מלאכי, ש. זוסמאן, הד"ר שפר, א. ש. אורלאנס, א. שפייזהנדלר, מר ומרת יודינפריינד, ק. וויטמאן, מ. בראווין, ה. אהרונוב, מ. סיני ועוד.

כולם התחייבו להמשיך את קיום האגודה בהתמכרות מרובה.

שונות

השתתפות היהודים בצבא האנגלי במלחמה האחרונה.

בימים אלה הסטאטיסטיקה בדבר השתתפות היהודים בצבאות ארצות־הברית בזמן המלחמה העברה, שפרסם זה עתה הועד היהודי־אמריקאי, כדאי להעיר, שאמריקה היא לעת־עתה רק הארץ השניה מארצות המלחמה שעלה בידי היהודים לאסוף מספרים מדויקים — עד כמה שאפשר בכלל לדבר על מספרים מדויקים בענינים כאלה — בנוגע להשתתפות היהודים במלחמה.

הארץ הראשונה בנידון זה היתה אנגליה, והרינו מוסרים פה את הידיעות הסטאטיסטיות כפי שנתפרסמו בשעתן בעתונות היהודית באנגליה:

מספר אוכלוסי היהודים בכל האימפריה הבריטית הוא בערך 300,000 נפש [illegible] מספר [illegible] פטורים מעבודת־צבא לפי החוק [illegible] זאת, כשהכריזה הממשלה האנגלית על מתנדבים לצבא, בשעה שלא החליטה עדיין להנהיג במדינה עבודת צבא של חובה, נענו הרבה צעירים עברים מכל השדרות לקריאת הזאת ובמשך עת קצרה כבר עמדו בצבא האנגלי [illegible] מתנדבים [illegible] 1,400 פקידים.

מספר היהודים שעבדו בצבא האנגלי לכל מחלקותיו בים וביבשה, מהתחלת המלחמה האחרונה עד נמרה, הגיע לחמשים אלף. המספר הזה הוא רק מינימאלי. באופן מאקסימאלי עולה מספר זה רק לשני שלישים, משום שאלפי אנשי צבא יהודים לא רשמו כלל את דתם.

האבדות של היהודים בצבא האנגלי בזמן המלחמה היו:

פקידים שנפלו חלל או שמתו במשך עבודתם האקטיבית — 316, אנשי צבא פשוטים — 2,008, פצועים ואובדים שלא נודע גורלם — 6,350. ביחד — 8,674 נפשות.

יותר מארבע־עשרה מאות חיילים ופקידים קבלו אותות הצטיינות. אחד מאלה שקבל את אות־ההצטיינות היותר גדול שיש לממשלה האנגלית היה בן ליהודים זרים.

בין הפקידים הגבוהים הצטיינו הגינירואל סיר דושאן מונאש — ראש הצבא האוסטראלי, ה. י. זליגמאן והמאיור סיר פיליפ ששון — מזכירו הפרטי של לורד פרינטש, מי שהיה בראשונה המצביא הראשי לכל הצבא האנגלי בצרפת. הוא נשאר בכהונתו הנכבדה הזאת במשך כל זמן המלחמה.

משפחת ששון נתנה מקרבה עשרה פקידים ושלשה מהם קבלו אותות הצטיינות. כל שלשת בניו של ליאופולד רוטשילד השתתפו במלחמה; אחד מהם נפצע בגאליפולי ואחר מהם, אווילון, נפל חלל על שדה־הקרב בארץ־ישראל.

* * *

העתונאי והמבקר היהודי, ש. ניגר, בא ביום השבת העברה [illegible]

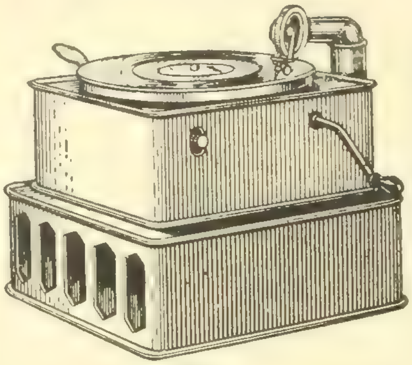
הסופר נר עם משפחתו בווילנה בשעה שכבשוה הפולנים. הוא נאסר על־ידם והיה צפוי לעונש מות, אולם בהשתדלות הממשלה האמריקאית ניצל מידם

הודעת ההנהלה: מפני השביתות שלא פסקו עדיין בבתי־הדפוס ובבתי־הכריכה נתאחר משלוח הגליונות האחרונים אל הקוראים.

בחנם! פונוגראף בשביל כל אחד. בחנם!

נמצאים אצלנו לחלק המשה אלפים פונוגראפים.

כתוב אלינו תיכף ונשלח לך אחד בחנם.

צא וחשוב כמה עונג יהיה לך בהמצא פונוגראף יקר כזה בביתך. הפונוגראף הזה עשוי חזק ומשוכלל יפה. תוכל להתענג עליו במושב משפחתך וידידיך בלי שלם בעדו כל מחיר. למה לך להוציא הרבה כסף על פונוגראף יקר, אם זהו טוב ממש כמו הפונוגראף העולה במחיר רב. הפונוגראפים האלה נמכרים במחירים גדולים מאד, אבל אנו ניתן פונוגראף הדר זה לכל אחד בחנם ממש, רק לזמן קצר, לכל מי שיזמין ממנו את השעון המצופה זהב, המדובר עליו להלן. השעון הזה חזק מאד ומשוכלל יפה בציור מעשה־אמן ובתבה מצופה זהב. הגלגלים ויתר המכשירים אשר בפנים עשויים מניקל ומפלדה היותר טובים. יש בו 21 אבנים טובות ומכונן כל־כך יפה, שאינו מקדים ואינו מאחר. מפני זה משתמשים בשעונים האלה פרופיסיונאלים כמו: מכוננים, קונ־דוקטורים, הסומכים על הזמן המדויק של השעון הזה. אין שום חילוק באיזה מקום אתה קונה את השעון. לא תוכל להשיג יותר טוב מזה גם אם תשלם $30. השעונים האלה נמכרים בכל זמן במחיר $25 ויותר, אבל אנו נמכור אותם כפי מחיר בית־החרושת $12.95. כעין הוספה לזה ניתן את הפונוגראף הנזכר לעיל עם חמש טבלאות ומאה מחטים בחנם ממש!

הערה: — הצעה זו טובה רק לזמן קצר, מפני שיש לנו לחלק רק חמשה אלפים מהפונוגראפים האלה, כדי שהשעונים שלנו יודעו בקהל. לא נשלח יותר משעון אחד על־פי המחיר של $12.95 על שם כתובת אחת. את הפונוגראף ואת הטבלאות תקבל חפשי מפורטה. אנו מיעצים לך להזדרז בהזמנתך, כי המלאי יתם בזמן קצר מאד והשעונים יעלו במחירם. זכור, שאנו מוכרים מהם בכל יום למאות ומקבלים מכתבים מלאים הבעות תודה. אנשים יקנאו בך. תוכל למכור את השעון לאחר מידידיך בעד מחיר יותר גדול מזה שאתה משלם לנו. את הפונוגראף ואת הטבלאות תקבל חנם. אין אנו מבקשים ממך את כל הכסף למפ־ע. כתוב לנו רק את שמך וכתבתך בכתב ברור וצרף 2 דולארים דמי־קדימה ואת השאר תשלם בעת קבלך את החבילה. כל אחד צריך להשתמש בשעת כושר זו, כמו שעשו כבר אלפים, כי הזדמנות אחרת כמו זו לא תהיה לך עוד בחייך. ולכן כתוב היום אל:

EUROPEAN WATCH CO.,
1065 Milwaukee Avenue, Chicago, Ill., Department 103.

יצא לאור

מלון אנגלי עברי

מאת ד"ר א. ש. וואלדשטיין.

מחירו מכורך שני דולארים בלי משלוח.

המכירה הראשית אצל

הא' קרוגליאקוב, יפו וקארלין־קרוגליאקוב, ירושלים.

ד"ר מ. מ. קאמענעץ

רופא שנים מנוסה

911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562

עבודה הגונה במחיר נמוך

כתובת

"אסף"

ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St. New York City

כשר

בית האוכל של

אייבראמסאן

רחוב 32, מספר 4 מערבה.

מאכלים מבריאים וכשרים להשיג בכל יום משעה 11 בבוקר עד שעה 9 אחר הצהרים. מקבל עליו לערוך בנקטים, סעודות תנאים וחתונה במחירים נאותים.

כשר

בית האוכל של

ו. וויינברגר

Royal Hungarian Restauran
17 W. 24th St.

מקבל עליו כמוכן לערוך באנקטים, סעודות תנאים וחתונה במחירים נאותים

קלמן נחום שפיר ובנו

חנות למִמכר כלי זהב, כלי כסף, כלי רודזשירס ואבנים טובות ומרגליות

בטבורה של עיר

169 איסט ברודוויי

K. N. SHAFFER & SON,
169 East Broadway, New York.
Tel. Orchard 4209.

חש במעיו יתרפא

ב„עקס־לאקס"

דר. נ. שכטר

רופא חולים

31 רחוב דזשפרסון ניו־יורק

טילפון 6370 ארטשארד

השעות: 8—10, 1—2, 6—8

ביום א' — עד שעה 1

בית ועד לעברים!

בית האוכל של

יוסף לאנגנארז

33 רחוב קאנאל ניו־יורק

ידוע לעברים במאכליו תבריאים ותחיוניים

בית החרושת של

דגלים

עבריים מכל המינים ובכל המידות. של צמר, משי ובד. כפתורים ותוים. עבודה יפה. מחירים נאותים. הזמנות מערי־השדה מתמלאות בדיוק נמור.

S GOLDBERG
198 East Broadway, New York.

שנה ששית HATOREN גליון לב (קפב)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, OCTOBER 31, 1919 — No. 32 (182)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין תחתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

קאטאלוג של ספרות ארץ־ישראל

		בלי משלוח	עם משלוח
1)	ההנוך, קובץ פדגוגי	$1.30	$1.40
2)	אבות ובנים, רומאן	1.25	1.35
3)	בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור — — —	.38	.41
4)	החלומו של אובלומוב	.50	.54
5)	בעל־הבית ופועלו —	.50	.54
6)	שתי אחיות, ספור	.75	.82
7)	ספורים — — — —	.38	.41
8)	רומיאו ויוליה בני הכפר — — — — —	.50	.54
(9–10	מכתבים מהטחנה		
	ספר ראשון — —	.50	.54
	ספר שני — — —	.63	.69
(11	סנבה סרבקין, ספור	.50	.54
(12	חלומו של מקר, ספור	.25	.27
	ספרות הקלאית.		
(13	משק בית האבר —	.65	.68
(14	תורת הזבול, חלק א׳	.60	.68
(15	תורת הזבול, חלק ב׳	.60	.68
(16	הזית	.60	.68
(17	חקלאי, פרק ב׳ — —	1.75	2.00
(18	חקלאי, פרק ג׳ — —	1.75	2.00
(19	חקלאי, פרק ד׳ — —	1.75	2.00
(20	השקדים — — — —	.50	.60
	ישראל, חוברת א׳ —	1.50	1.70
(21	החלב, חוברת א׳ —	.30	.35
(22	ספירת יהודי ארץ־ישראל — — — —	1.50	1.75
	ספרים שונים.		
(23	אגדת אמוראי ארץ־ישראל, חוברת א׳ —	.25	.30
(24	בריטניה הגדולה ותחית ישראל בארצו	.15	.18
(25	יום הגנו — — — —	.15	.18
(26	ספרנו, ספרי קריאה לשמונה שנות למוד בבית־הספר, ספר שני	1.00	1.15
(27	בגרות, חוברת ב׳, ג׳, ד׳, ה׳, ז׳, מחיר חוברת	.08	.09
(28	האזרח, פרק א׳ —	3.00	3.25
(29	האזרח, פרק ב׳ חוב׳ א׳	.75	.85

נתקבלו ספרים חדשים:

1) מעברית

ירחון, בעריכתו של יעקב פיכמאן. חוברת א. המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15

2) אחדות העבודה

רבעון המחיר $1.00. עם המשלוח $1.10

Zionist Organization of America,
55 Fifth Avenue, New York

פא"פ:

3) השדרה החמישית, במערכת „התורן“.

מיר קייבלען היינט און אייערע פריינד קריגען דאס עסען אין א פאר טעג ארום

פיעל ווארשעווער האבען שוין אויסגענוצט אט די זעלטענע געלעגענהייט. ווען וועט איהר עס אויס־נוצען? קומט אריין צו אונז אין אפיס, אדער שיקט אריין דעם אינטערעסאנטען קופאן אין לאזט אונז קייבלען צו אונזער שליח אין ווארשא, דר. שמואל מארגאשעס, און אייערע פריינד וועלען אין א פאר טעג ארום קריגען פון איהם א באקס מיט עסענווארג.

ווארשעווער לאנדסלייט!

די אמעריקאן יוראפעאן סיירוויס קאמפאניע איז די איינציגע קאמפאניע. וואס דעליווערט יעצט בארעכט שפייז צו אייערע אומגליקליכע און ליידענדע פריינד. און אויך דעם גיט אכטונג ריין ניט ריגענדע פעריאן ייי דר. שמואל מארגאשעס, דער פרעזידענט פון גאריציאנער און ביאליינער פערבאנד. די פעהיגקייט פון דר. שמואל מארגאשעס, די גרויסע רעקאמענדאציעס וואס ער האט מיט זיך געבראכט, דעם אנגעזעהענעם פלאץ וואס ער פערנעהמט אין אמעריקאנער אידענטהום, מאכט מעגליך פאר דער אמעריקאן יוראפעאן סיירוויס קאמפאניע דאס, וואס אנדערע קאמפאניעס קענען ניט טהאן.

אָרדערט גלייך!
אָרדערט היינט!

פאר 19 דאלער מיט 50 סענט שטעלען מיר צו א באקס עסענווארג צו אייערע פריינד דורך א קייבעל ארדער.

א פעקעל שפייז, צוזאמען מיט דאס איבערשיקען קאסט יעצט בלויז 15 דאלער. דער יקרות, וואס האלט אין איין שטייגען, צווינגט אונז דעם פרייז צו העכערען. די העכערונג אויף 2 דאלער וועט אריין אין קראפט מאנטאג, דעם 2טען נאוועמבער. אָרדערט יעצט און איהר וועט ניט דארפען צאה־לען שפעטער טייערער.

העלפט זיי, זיי קענען אליין זיך ניט העלפען!

וואס אייערע קרובים וועלען פאר די $19.50 בעקומען דורכ'ן קייבעל ארדער.

24½ פונט מעהל, 5 פונט רייז, 5 פונט בארלי, 5 פונט ארבעס, 5 פונט בעבלאך, 5 פונט צוקער, 2 פונט פארינא, 2 באחסעם אייער־מיעל, 2 פונט קארטאפעל מעהל, 2 פונט קאפע, 2 פונט זאלץ, 2 פונט זייף, 2 באקסעס צוויבאק, 1 פונט טהעע, 1 פעקעל פיידער מילך, 1 פאונט קאקאא אייל, 2 אונץ פעפער, 20 אונץ ציקאריע און א קליינעם הויז אפטייקעל (בעשטעהענד פון א באנדאזש, וואטע, קווינין, סאָף און אנדערע נייטיגקייטען).

געדענקט גענוי דעם נאמען פון אונזער קאמפאניע

די אמעריקען יוראפיען סיירוויס קא.

309 בראדוויי, ניו יארק — טעלעפאן ווארטה 248

די וואס וואוינען ניט אין ניו יארק, קענען אויספילען פאלגענדען קופאן און אלעס וועט פינקטליך אטענדעט ווערען.

THE AMERICAN-EUROPEAN COMPANY, Inc.
Tel. Worth 248-249 — 309 Broadway, New York, N. Y.

איך שיק אייך דא ....$ פאר .... שפייז, וועלכע מיר ווילען איהר זאלט אוועקשיקען צו:

Name

Address

City or Town

Province

Country

מיין נאמען און אדרעס איז:

Name

Address

City and State

ווען מיר וועלען בעקומען דייער ריספאָנס מיט א טשעק, אדער מאני ארדער, אדער קעש, וועט אייך ארויסגעשיקט ווערען אן אפיציעלער רעסיט פון דער אמעריקאן יוראפעאן סיירוויס קאמפאני, ווי אויך א גאראנטי, אז אייער בעשטעלונג וועט ריכטיג ערפילט ווערען.

מיט די הויפט ברענטש אפיסעס אין 31 עסעקס סטריט און 80 עוועניו „איי״ טעלעפאן פארסיטה 9577

VOL. VI NEW YORK, OCTOBER 31, 1919 No. 32

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, ז' חשון, תר"ף | גליון שלשים ושנים

פרשת השבוע

לְיוֹם הַהַכְרָזָה הַבְּרִיטִית.

ביום השני להודש נובמבר הבא תמלאנה שתי שנים לפרסומה של ההכרזה הבאלפורית והיום הזה חג הוא להעם העברי. בארץ־ישראל נקבע היום הזה לתאריך חדש, שמונים בו את התקופה החדשה בישראל, תקופת התגשמותה של הציוניות בפועל.

הציוניות אמנם לא התחילה לספור את ימיה מיום ההכרזה הבריטית, אבל זו האחרונה חוליה חשובה היא בשלשלת התפתחותה של הראשונה. אין כל ספק, גם אם נהיה זהירים מאד בלשוננו, כי ההכרזה הבריטית, שבאה עליה ההסכמה הגלויה והמפורשה של ממשלות־בריתה, תחנה רבת־הערך היא בדרכנו, דרך מלאה מכשולים ומעצורים, אל מטרתנו הלאומית. חלילה לנו להמעיט, תהא הכונה מה שהיא, את ערכה הגדול של הצהרה זו; וחלילה לנו להמעיט את ערך העבודה הכבדה ואת ערך הגמול של ראשי הציונים אשר השתדלו לקבלה ושהמה נלחמים בכל כחם על הגשמתה.

עם הקצוות אנחנו. בימי האביב של ההכרזה הבריטית אולי הפרזנו על גודל ערכה וחשיבותה, אולי הכנסנו בה כוונות ופירושים שאין היא סובלת כלל, תקוות וביאורים שאולי לא כוונו אליהם מחבריה. הגוזמה היא מדה מזרחית. יש בה מעוף הרוח, התרוממות הדמיון. יש בה צד טוב: התפעלות והתלהבות הנותנות כח ועצמה לעם שעיפה נפשו להורגים. ויש בה, בהפרזה דמיונית זו, גם צד רע: היא גוררת אחריה בהכרח ריאקציה, יאוש שלא מדעת, יאוש בלי סבה מספקת ואפיסת הרצון. ימי אביבה של ההכרזה הבריטית היו קצרים. בזמן האחרון רפו ידי העובדים החרוצים במחננו, בטרם שהספיקו לעשות חיל. מורגש בשורותינו כעין יאוש ורפיון ברוח. נצטננה ההתלהבות, ירדה לנקודת־הקפאון. חדלה הדחיפה הפנימית הדרושה לעבודה היסטורית, לעבודה חיה שבה תלויה תקות כל העם. עוד לא עשינו אף פסיעה גסה אחת בדרכנו לציון, בדרכנו לגאולת הארץ, להכשרתה לישוב בריא ומסודר כל־צרכו, בדרכנו לתחית האומה ירגיש כבר פיק ברכים ורגלים כושלות.

והיאוש הזה אין לו כל יסוד ושום טעם. העומדים בראש התנועה הציונית הודיעו בדברים ברורים ומפורשים, כי ההכרזה הבריטית בתקפה ובמלואה עומדת. וזוהי הודעה אחראית שיצאה מפי מנהיגים, שהמה אחראים בפני כל העם היהודי, בפני ההיסטוריה שלנו; מפי מנהיגים, שהם מונים כל מלה ודבור ומדייקים בלשונם. ההודעה האמורה נשענת על עובדות ותעודות של אלה אשר גורל ארצנו בידם. בעוד אשר הפקפוקים והספקות מתגנבים אל הלבבות לרגלי הידיעות הבאות בעתונים ידועים והמתפזרות במחנה על־ידי עתונאים וכתבנים, מפיחי כזבים ומפריחי עורבים, שאין להם שום אחריות, או שיש להם גם כונה רעה ומשחיתה, שבמקרים ידועים גם מתן־שכרה בצדה, לבלבל את המוחות ולסכסך את הדברים והעובדות, כדי לאיים עלינו ולרפות את ידינו, תקוותינו וגם תביעותינו הצודקות. כל הידיעות האלה, שקלוטות הן מן האויר או שהן בדויות מעיקרן מלבות שונאינו, מכחישות וסותרות זו את זו וחרפה היא לציוני בר־דעת לשים אליהן לב אף לרגע. אילו היו הלוחמים על איזה רעיון מדיני, אילו היו השואפים למטרה לאומית גדולה ואילו היו העובדים והעסקנים באיזו מפלגה שתהא מכוונים את צעדיהם לפי הידיעות הבאות בעתונים ידועים, בשביל כונה ידועה, ולפי ה„בבא מעשיות" של יושבי קרנות, כי־אז לא היו נוקפים מעולם באצבע ולא היו זזים ממקומים אף זרת אחת. בכל מקום, בכל שעה ובכל ענין חשוב יש לפגוש קטני־אמונה, פקפקנים, חשדנים,

צרי עין ולב, שיש להם הנאה משונה להרעיל את הרוחות, להמית את התקוות ולהמעיט את ערכו ודמותו של כל דבר, או „חכמים מחוכמים" שבמין גדלות מיוחדה מתארים הם כל ענין לאומי, הדורש בטחון עצמי, שחור על־גבי שחור. „שב ואל תעשה, כי הכל הבל!" — זוהי פקחיותם היתירה. מהם לא יושע עם ומהם לא תבנה מפלגה.

מי לנו גדול בין מבקרי ההכרזה הבריטית וההנהגה הציונית הראשית מהסופר ישראל זנגביל, והנה גם הוא השמיע בהרצאתו באספת־העם שערכה הפידיראציה האנגלית להגיגת שנת השבעים של מאכס נורדוי, דברים מלאי בטחון כאלה: „ליצני הדור והמפקפקים אומרים, שהבטחת הממשלה הבריטית להציונית באה בשעת המלחמה, ועתה כשאנגליה הפיקה תועלת רבה מזה, שהכל התחילו מסבירים לה פנים — תהא ההבטחה רק „פסת־נייר לצור בה על פי צלוחית". אותם האומר ככה לא הרגיש ולא הרגיש בגודל האשמה, שהוא מטיל על אנגליה. לפי דבריהם, הרי התעררה הממשלה הזאת אודות שבתירוצית העירה במיליוני יהודים אומללים, שזרחה בחייהם קרן תקוה חדשה, הוליכה אותם שולל והשתמשה בצרותיהם לטובתה ברגע נצחונה הכי גדול, היהודים באוסטריה השליכו את נפשם מנגד ולא יראו להודיע בעצב ימי המלחמה, שאנגליה נחשבת להם לאם רחבה יותר מאוסטריה. התנגדותם של שלשת מיליוני היהודים באמריקה לאנגליה עקב הברית אשר כרתה עם רוסיה נהפכה לרגשי חבה ורצון. ואיך אפשר הדבר, שאנגליה תחלל את שמה הטוב שקנתה לה בעולם באותה שעה עצמה שאגודת־העמים זקוקה כל־כך לבטחונו של העולם ואמונתו ברצונה הטוב ובכבודה של אנגליה. רוח שטות כזו לא תכנס באנגליה וגם לא תעשה את עצמה לשער ברבים... והממשלה הבריטית הלא חזרה והזכירה את ההנהלה שלה בארץ־ישראל, כי הבטחתה להציונים היא עובדה קיימת שאין לערערה".

והממשלה הבריטית יש לה לבד מכל זאת היא תלויה בחסד השעה או בזעמה. וזנגביל הטעים זאת בנאומו הנזכר באמרו, כי עובדה היא שהאינטרסים של הבריטים לא פחות מהאינטרסים של התרבות האנושית בכלל דורשים לבלי תרחק במשמעה על גבורת אירופה, אסיה ואפריקה. ואם היהודים לא יבראו מדינה זו, מי ומי יהיה בוניה?

* * *

ואם מצב הענינים בארץ־ישראל בשעה זו אינו כל־כך מזהיר, אין ללמוד מזה, חלילה, על מיעוט ערכה של ההכרזה הבריטית, כמו ששועשים סופרים ועסקנים ידועים, כי, לפי הרצאתו של הד"ר ווייצמאן, הגורם להמצב הרע הוא גורלה של ארץ־ישראל התלוי עוד באויר, אי־ההחלטה בנוגע לעתידה. „עוד לא נחרץ גורלם של כל חלקי הממלכה הטורקית מלפנים. הערבים, הסורים והארמינים — כולם עדיין מוטלים בספק, ובמקום שיש חכוכים בין עמים וגזעים הדרים בכפיפה אחת, מביא המצב הברתי בריר וידי מעצורים קשים ומכשולים רבים".

ולהרגעת רוחנו מטעים הד"ר ווייצמאן, כי בארץ־ישראל הנתונה עתה תחת שלטון ממשלה במצב של כבוש צבאי אך מבלי יפוי הכח להיות אחראית בעד ממשלת הארץ, עשתה ההסתדרות הציונית, שעמדה על משמרתה תמיד ולא גרעה עין מכל הנעשה בארץ־ישראל, את כל אשר בכחה לבוא במגע עם שלטוני הארץ בכל שעת צורך כשהיתה איזו סכנה נשקפת לענייני הצבור היהודי. השלטונים הטו תמיד אוזן קשבת לדבריהם ולתביעותיהם ברצון. ברוב המקרים, במעט בכולם, הצליחו לבטל ולמנוע כל דבר שהיה עלול להזיק להתפתחות הציונית".

ואחרי שנמצאו מפקפקים ברצונה הטוב של אנגליה לעזור לנו לבנות בית לאומי בארץ־ישראל, השתדלו ראשי הציונים להשיג מאת הממשלה הבריטית גלוי־דעת חדש. והד"ר ווייצמאן השמיע לנו דברים ברורים למדי, כי „הממשלה הבריטית נתנה את דבריה באופן ברור שאינו משתמע לתרי אפי ... עד כמה שאפשר בתנאים הנוכחים ... וגם הודיעה לאחד הממונים על הנהלתה של ארץ־ישראל, שהבית הלאומי היהודי הוא עובדה מוגמרת ומסוימה".

ו„זה היה גלוי־דעת חשוב למאד. זה היה אשור הדיקלאראציה הבאלפורית, שבא דוקא במצב דברים בהתגלותו. הממשלה הבריטית כבר הספיקה לראות את פרי ההכרזה שלה משנת 1917, שנתנה בשעת חירום בשעה שאי־אפשר היה לעמוד מראש על התוצאות. עתה, אחרי אשר התוצאות הן בדוקות ומנוסות וברורות למדי, אשרה הממשלה שוב את הדקלרציה בדעה צלולה ומיושבת באופן כזה, שהשלטונים בארץ־ישראל הוזהרו לעשות את מעשיהם בדרך המובילה לבנין בית לאומי יהודי".

ואחרי שאי־אפשר בשום אופן להטיל ספק ברצונה הטוב של ממשלת בריטניה לעזור לנו לבנות בית לאומי על אדמת אביתינו, הלא עלינו להתאזר עוד מעט סבלנות עד אשר יתברר המצב ויפתר גורלה של ארץ־ישראל.

ובכל־זאת עלינו לדעת, כי עם כל חשיבותה הגדולה של ההכרזה הבריטית ועם כל אמונתנו ובטחוננו ברצונה הטוב של ממשלתה בדבר יסוד בית לאומי עברי בארץ־ישראל, הנה התגשמותה והצלחתה של הכרזה זו תלויות רק בנו, ברצוננו, בעבודתנו, במרצנו ובכשרון מעשינו.

ועבודתנו הציונית צריכה להיות ברוח סיבית ובלתי נחרשת אף רגע, ובית התקוה יבא.

הַפּוֹעֵל הַצָּעִיר

מפלגת הפועלים העברים בארץ־ישראל

מאת

ש. רובינשטיין.

העבודה היא כל חיינו

מכל צרה תצילנו

(משירי העבודה)

א.

מקורי השם.

יש לך שם של רעיון או מפלגה, נדיא כשהיא לעצמו כולו קודש, קסם בציצותיו ומרמז הוא על שמים חדשים וארץ חדשה, אלא מכיון שיצא לאויר העולם מיד פרחה נשמתו ורוח הקודש שבו נסתלקה. שם כזה נעשה אז למין „אסתרא בקגינא", שכל שונא שקר ירחק ממנו. ושוב יש לך שם, שכשהוא לעצמו אינו אומר כלום, כולו חול ואין בו כל רמז לקודש, אלא שנתעלה ונתקדש על־ידי ה„נושאים" שהיטריגו הכניסו לתוכו.

למין האמת של הסוג האחרון שייך השם „הפועל הצעיר" של מפלגת הפועלים העברים בארץ־ישראל. לכאורה, הרי שם זה אינו אומר כלום. רמז לערכין עבורים חדשים בודאי שאין בו. ולא עוד, אלא שמדגיש הוא בהציי הראשון היא צד שבזה, שיוצריו לא התכוונו להדגישו. ומאידך גיסא הרי דוקא לאותן הדברית החדשית שנתחדשו בבית־מדרשו של המפלגה, דברית מעין „עבודה עברית" ו„עובד עברי", שהן משמשות אצל הפועל הצעיר בבחינת „זאת היא התורה כולה, ואידך זיל גמור", הניא הדברית אלו אין בה זכר בשם המפלגה. ואף־על־פי־כן אין בזה שום הפרזה, אם נאמר ששם זה נתקדש בט"ו השנים האחרונות בקרב הרבה מאות מטובי צעירינו, הבונים את בנין אומתנו. שם „הפועל הצעיר" נתקדש אצלם מפני האמת החדשה שהוא נעשה שם נרדף לה, מפני התורה החדשה שלמדו מנושאיו.

מה הן איפוא אמת זו ותורה זו?

הבה ונבוא ונגלה אותן.

ב.

תחית האדם שביהודי.

מפלגת „הפועל הצעיר" חרתה על דגלה לא „תחית היהדות", אף לא „תחית היהודים", כי־אם „תחית האדם שביהודי". לא תחית העם, כי־אם תחית אישי העם. „הפועל הצעיר" אינו פוסל רק את הטריטוריה של הגלות, כי־אם גם את כל צורות החיים ותוכן החיים של היהודי הגלותי, במדה שהם גלותיים טפוסיים. ולפיכך, כשיהודי עוזב את הגולה ומתישב בארץ־ישראל ומביא אתו את חייו הגלותיים, הרי לא רק שלא גאל את עצמו, כי־אם גם השכין את הגולה בתוך הארץ. חיי הגלות הטפוסיים הם פרי מחלה נושנה שדבקה בנו במשך ימי השעבוד הארוכים. מהלך שסימניה ניכרים בדרכי מנטיותינו, הקך נפשנו וביחוד במעשי ידינו. ומשום כך צריכה גאולת העם, שהיא אפשרית בעיקרה רק בארצו ההיסטורית, מקום שעמדה ערש ילדותו ובחרותו, להיות לא רק גאולה מדינית, כי־אם גם גאולה פנימית, גאולת הגוף וגאולת הנפש. ובתיר שבזו הרי היא אינה אפשרית, אלא אם ישאף וישתדל כל יחיד לחדש את חייו בארץ־ישראל על יסודות חדשים. והיסודות הכי מוצקים והכי בריאים, הם יסודות העבודה — עבודת הגוף. ו„הפועל הצעיר" מדגיש, שבין כל עבודות הגוף השונות תופסת מקום בראש גאולתנו אותה העבודה הגוררת אחריה התאחדות עם הטבע, המלחמה בו וכבושו, עיבודו ושכלולו. עמנו לקח ירתקנין בגירר „הפועל הצעיר" חושב, שאסור לנו לכסות על אמת מרה זו, אם אוהבים נאמנים אנחנו לעמנו ולעצמנו. על־ידי זה שבמשך אלפים שנה לא עמדו המוניו תחת השפעתי הישרה והבריתי אמיצעית של הטבע, לא ינקו מתוכי את רשרי המבריא, לא נתרשמו מן ההארמוניה הנפלאה השולטת בו ולא ספגו לתוכם את יפי השלוה. את תמימות היהדות ואת רעיונות הנער הנובעים מתוך בריאת היוצר. בין חומות האבנים של ערי הגיטות הלינו, ויהי מנהם־מנדיל הרודף קדים לטפוסנו הלאומי על־ידי העבודה והמעשה. ועל־ידי המלחמה עם הרי יהודה ועמקיה, יעריה ונחליה, יתרפא גופנו הלאומי מחליו ויברא בקרבנו הטפוס הלאומי החדש, הטפוס של העובד העברי, בעל גוף ונפש בריאים.

ג.

גאולת הארץ וכבושה.

בהתאם עם השקפותיה האמורות, מסמנת מפלגת „הפועל הצעיר" דרך מיוחדת אשר עלינו ללכת בה בבואנו לעבוד את עבודת הבנין הלאומי בארץ, דרך אשר לצערנו לא הלכנו בה עוד עד עכשיו.

בבואנו לגאול את הארץ, עלינו לא רק לקנותה ולהתנחל בה, כי־אם גם לרשתה ולכבשה. ולרשתה ולכבשה אנו יכולים לא על־ידי אוצרות כסף ולא על־ידי עבודת המח שנשקיע בה, כי־אם אך ורק על־ידי עמל קשה של עבודת ידים ושרירים, עבודת ידים ושרירים שלנו ולא של אחרים. ורק אז כשנרכוש לנו את הארץ באמצעים כאלה תמכר הארץ לנו לצמיתות, אז ורק אז תהיה לנו רשות מוסרית להקרא בשם בעלי הארץ. וכשם אמת זו נלחמת מפלגת „הפועל הצעיר" בעד „כבוש כל ענפי העבודה בארץ־ישראל בידי היהודים". כבוש העבודה בידי היהודים הוא לפי זה לא סיסמה של התחרות עם אלה שאינם יהודים, כשם שאינו בא גם כן לשם תרים בפני השפעות זרות, כי־אם הנהו אידיאל נעלה ומטרה עיקרית, מטרה מוסרית לאומית, אשר בהשגתה תלויה כל גאולתנו, גאולתנו הרוחנית והמדינית, גאולת העם וגאולת הארץ.

[illegible] „הפועל הצעיר" באותו הטפוס של ה„בועז" המודרני אשר הנהו נפוץ ביחוד בין אכרי יהודה. „בועז" זה, שהנהו בעל אחוזה גדולה, מוסר את כל עבודתו לידי פועלים שכירים (שהם, דרך אגב, זרים ברובם הגדול והמכריע) והוא ובני משפחתו אינם עושים שום עבודה מעשית פרודוקטיבית. בטפוס זה רואה, כמובן, „הפועל הצעיר" סכנה גדולה לגאולתנו העברית. וצריך להדגיש פה, שיש כאן לפנינו השפעה מקורית. „הפועל הצעיר" איננו מתנגד ל„בועז" בתור מקבל עבודה [illegible] נותן העבודה, אלא בתור אזרח נאמן ולאומי אידיאלי, הרואה בחייו ומעשיו של חברו האזרח סכנה להתגשמות האידיאל של עמו. ועל כן דורש „הפועל הצעיר", שעבודתו בארץ־ישראל תהיה מכוונת ליצירת טפוס של אכר עובד, בעל משק זעיר, אשר הוא ובני משפחתו עושים בעצמם את כל עבודת המשק. לתכלית זו מן ההכרח הוא שהקרקע יהיה קנין הלאום ולא קנינם של יחידים. רק באופן כזה יוכל העם לברוא לו שיטת ההתישבות הרצויה לו ביותר וגם להפקיע את נכסיו מרשותם של אלה העושים סחורה באדמתם לרשותם של אלה העובדים בעצמם וחיים מיגיע כפיהם.

ה.

סוציאליות לאומית.

מהו יחסו של „הפועל הצעיר" בתור הסתדרות של [illegible].

באופן ישר לא ענתה המפלגה אף פעם על שאלה זו. היא גם לא דנה עליה אף פעם ולא נגעה בה לא [illegible] ולא בהוצאותיה הספרותיות. ואף־על־פי־כן לא יקשה כלל לכל מי שהוא בקי במשנתו של „הפועל הצעיר" ויודע את דעות הבריו־מיסדיו, לענות על השאלה הנדונה.

הסוציאליות של „הפועל הצעיר" איננה אידיאל [illegible] בין־לאומי, כי־אם אידיאל לאומי טהור, אידיאל היונק לא מתוך ה„קאפיטאל" של מארכס, כי־אם מתוך [illegible]. „הפועל הצעיר" הן מותנות בעיקרן בהצלחתנו לחדש את חיינו על יסודות הצדק והמשפט, על יסודות אותם [illegible], שבשמם הוכיחו נביאינו את אבותינו לפני אלפים ושבע מאות שנה. החברה העברית בארץ־ישראל או שצריכה להיות חברה [illegible], הנוסדה על הצדק החברתי וכל חבר וחבר שבה הוא עובד נהנה מיגיע כפיו, או שאינה צריכה להיות כלל. היסוד העיקרי של הסוציאליות המודרנית — הצדק החברתי הוא איפוא לדעת „הפועל הצעיר" חלק אורגני של שאיפתנו לתחיה. לא סוציאליות לחוד ולאומיות לחוד, אף לא סוציאליות ולאומיות מרכבה, כי־אם לאומיות מודרנית וחיים מודרניים שיהיו לבוש וכלי שרת לאותו התוכן העתיק של אידיאלי נביאינו. ולפי [illegible] כי אז לא תהיה גאולת עברית זו נחלתו של מעמד יחיד בעם, כי־אם נחלתם של כל אלה שהם בעיון ובמעשה, נאמנים לעם ולייעודיו הלאומיים. ובשביל כך אין „הפועל הצעיר" קורא ל„מלחמת המעמדות" בעם, אלא למלחמת אלה שהם בחייהם ובמעשיהם עם העם באלה שהם בחייהם ובמעשיהם נגדו.

ה.

העם ותרבותו.

מתוך כל האמור נובע גם יחסו של „הפועל הצעיר" אל התרבות העברית. יהדותו של „הפועל הצעיר" היא היהדות ההיסטורית, אשר מצאה את בטויה ביצירותיו המקוריות של הגאון העברי ואשר נשארה תמיד, בכל התקופות ובכל הדורות, נאמנה לעצמה. [illegible] בעת שהיה בן חורין לצור את צורת חייו על־פי דרכו ונטית לבו.

[illegible] „היהדות ההיסטורית" רואה „הפועל הצעיר" את השפה העברית, שהיא נולדה, גדלה והתפתחה יחד עם היהדות ושהיא נתנה ומוסיפה לתת גוון מיוחד ומקורי לבטויי נפש העם. לפי זה יוצא, אמנם, שתחית עמנו אפשרית היא רק אם נמשיך לארוג את מטוה חיינו בהתאם עם אותו השתי והערב העוברים בתוך היהדות ההיסטורית. אולם ביחד עם זה אין „הפועל הצעיר" חושב, שרשאים אנו לקדש בעינים עצומות את כל מה שנתקדש במסורת העבר, אלא חייבים אנו לבדוק את אמתיותינו הישנות לאור התבונה הצרופה של האדם־היהודי בן דורנו, למען הוכח אם יכולות הן לעמוד בפני הבקורת החפשית.

ו.

שנוי התוכן.

מפלגת „הפועל הצעיר", למרות שלפי מספר חבריה עדיין מצערה היא, הנה על־פי מהותה הפנימית ועל־פי [illegible] המהפכה היסודית [illegible] בתקופת ארבעים שנה האחרונות.

„התנועה הציונית" במובנה המצומצם הרי הנה בעיקרה תנועה מדינית הקוראה את העם ל„שנוי מקום". „התנועה העברית" מרחיקה ללכת עוד צעד והיא קוראה את העם ל„שנוי הצורה", לשנוי צורת חייו. אולם „רעיון העבודה" בכל רחבו והקפו, כפי שהתפתח במשך חמש־עשרה שנה האחרונות בקרב „הפועל הצעיר", קורא את העם ביחוד ל„שנוי התוכן". שנוי עיקרי ויסודי הגורר אחריו התחדשות חיי העם על יסודות חדשים ויצירת ערכין חדשים במקום ישנים.

ומכאן אותו הקסם, הצפון בשם „הפועל הצעיר" בשביל טובי צעירינו ברוסיה, פולניה וגליציה, ביחוד

בשביל אלה הצעירים, שנתחנכו על ברכי היהדות המסורתית ושבלו את מבחר חייהם באהלה של תורה. אלה חניכי בית־המדרש ותלמידי הישיבות מאתמול, שנשמתם נתיתמה ולבם נתרוקן מתוכן שאבד ערכו בעיניהם, אלה הצעירים שלא יכלו לקצץ בנטיעות ולא יכלו לעבוד לאלהים אחרים, מפני שאלפי נימים חבויים קשרו את נפשם למקור מחצבתם, אלה מצאו ב„פועל הצעיר" תוכן חדש למלא בו את החלל הריק שבלבם; תוכן שלא לוקח בהקפה מאחרים, אלא שחובשי בית־המדרש וחניכי ישיבות כמוהם מתוך נפשם יצרוהו ובמיטב חלבם ודמם טפחוהו.

* * *

ואם חפצים אנחנו להכיר מה הוא „הפועל הצעיר" בשביל הסוג הנזכר של צעירי עמנו, צריכים אנחנו לקרוא את הכתובת, שמסרו מאה וחמשה צעירים מפולניה, שהגיעו בימים האחרונים לארץ־ישראל, לועד המרכזי של „הפועל הצעיר". צעירים אלה, שלא נבהלו מכל ספנת דרכים בשעת חירום זו, שלא פחדו מכל תלאות של נדודים ארוכים וקשים, כשהגיעו אחרי גלגולים מרובים של ששת ירחי נוד אל ארץ שאיפתם, מסרו את דגלם, שלוה אותם על דרכם, אל „הפועל הצעיר" בצירוף הכתובת הבאה:

„העבודה היא חיינו!"

„הדגל הזה, שלוה אותנו כל הדרך, משך ששה חדשים, מהגולה לארץ־ישראל, הדגל הזה, שאנו דוגלים בו בשם העבודה והתחיה העברית בארץ־ישראל, בהגיענו לארץ־ישראל, במומנט שאנו מתפזרים לכל המושבות לעבוד את אדמתנו, אנו מוסרים אותו ל„הפועל הצעיר", שהוא הראשון שהרים את דגל העבודה בארץ־ישראל ברמה".

כך מוסרים חיילים נאמנים, השבים משדה־הקרב, את דגלם אל מצביאיהם.

שיקאגו.

מתוך קריאה

מאת

ג. קהלת.

קשה לקורא תמים, ואפילו יותר, להבין ולדעת, במה כן האמת והצדק יש בכל אותה „הפצעקתה" של העתונות הארץ־ישראלית שבגולה, המלאה תרועות וצעקות, התמרמרות וזעף. הקורא ביחוד הרבה יותר מדומין; קשה לו, לקורא זה, למצוא את ידיו ורגליו בין סכסוכי ריבי ה„מפלגות" וה„כתות", ה„ועדים" וה„קומיסיות", „הדסה" ו„אגודת הרופאים", ה„אכרים" וה„פועלים", ה„מתנדבים" וה„משוחררים", שכולם שולחים מכתבים אל המערכות, כולם מעפרים בעפר נגד מתנגדיהם וכולם, כמובן, הם מתכוונים לשם שמים, חפצים בטובת הארץ, בהשפחתה ובהקמתה; — אבל דבר אחד הולך ומתברר לו אגב קריאה עיונית בעולם קטן ומפרפר זה, שאם באמת „ההגמוניה האמריקאית" שלנו היתה בעוכרי כל הדברים הנעשים ושאינם נעשים בארץ, אם באמת „ועד הצירים" הוא אותו „השעיר לעזאזל", שגזרו עליו למות מיתת סקילה, אז קודם כל נגעה „המחלה האמריקאית" בהעתונות הארץ־ישראלית, שנעשתה תלמידה. מקשיבה להעתונות היהודית הצהובה מעבר האמריקנים ומצוחה [illegible] בדרכי העקלקלות והזלות.

הראשון בגלגול חדש, ארץ־ישראלי־אמריקאי, זה הוא העתון היומי „דואר היום", שאין בינו ובין העתונות היהודית מעבר לים אלא שנוי השפה בלבד: הקול הוא „קול ענות", „קול גבורה" גם בימי הצער והיאוש; הסגנון משובש ומסורס, מלא שגיאות הלשון והדפוס; החדשות היום הולכות ונכחשות למחר באפן רשמי; המאמרים הראשיים הם העתקות גרועות מהעתונות הצרפתית; ה„פוליטיקה" היא משפחתית, ביתית, יורשת „האור", זכרונו לברכה, לפנים ועל הכל מרחפת רוח ההתבוללות המזרחית, המתבטאת בחדוש המלים ה„עבריות": „מנשר", „מברק", „וזיר", וכדומה, שרוח העתונניות נודף מהן.

הנוהגים ב„דואר היום" אינם מתביישים בכלל בהמצאה יהודית־אמריקאית זו; אינם מסלסלים בכתיבה, אינם זהירים בנקודות ובאים הם לעשות מטעמים ספרותיים שאין בהם אלא צעקניות. די לך לקרוא את המאמר „התרדמה", הפונה אל באי־כח היהודים ב„עיריה", לובש פני ווילסון, קלימאנסו ואומר להם „המשרתים" בקול צעקני:

תרדמה?

אמנם, אך עורר נעוררכם.

שתיקה?

אולי באמת תרצו לשתוק, אך פתוח נפתח את פיכם

עורו־נא, כי הגיעה השעה! דברו־נא, כי לא נתן לכם

לשתוק!

על ספסל הנאשמים הושבנוכם, אדוניכו חברי־העיריה:

התשבי בכסאותיכם הנוחים ולא תענו

כי אתם, רק אתם, חייבים ב„תרדמתה של ירושלים".

בשביל להבין מה טיבה של בריה זו, המכניסה את הסגנון האמריקאי לתוך קדשי הארץ והאומה.

פוחתים ב„מעלה" זו מ„דואר היום" הם יתר העתונים והשבועונים, שהצבע הצהוב שלהם איננו דוקר כל־כך את העינים ואיננו גלוי ומפורש כל־כך, אבל גם פה אין אתה צריך לעבודה מרובה ומיגעת בשביל להראות על „פרי הארץ", שיסודם וגרעינם הם שם ב„ארץ הדואר" המשובחת...

ב„התורן", גליון י"ט, נדפסה שיחה עם הד"ר שמריה לוין, העומד בראש הלשכה לתרבות ולחנוך שעל־יד ההסתדרות הציונית העולמית. שיחה זו היא בת שני חלקים: בחלקה הראשון, הקצר ביותר, מוקדשת היא לענין פרטי, להוצאת הספרים החדשה, „התחיה", שהד"ר לוין התחיל לעסוק בה עוד בהיותו באמריקה, והחלק השני שלה, הארוך קצת, עוסק בשאלת התרבות והחנוך ונותן ת כ נ י ת ש ל מ ה ו מ פ ו ר ט ת בעד עבודת המחלקה בהוה ובעתיד. כנוהג שבעולם, שיחה עם „מיניסטר" (בשם זה נקרא הד"ר לוין באירוניה נוראה, רחמנא לצלן, ב„הפועל הצעיר") או שהיא נמסרת כמו שהיא בדבריו הוא עצמו, או שמוסרים אותה בדברי אחרים ו ב ד י ו ק ג מ ו ר. אבל שיחה זו, שנדפסה באמירה [illegible] בארץ־ישראל, [illegible] לידיעות ב„חדשות הארץ" ובתור נושא לפיליטון, כביכול, ב„הפועל הצעיר" ובאופן כזה, שאפילו העתונות היהודית הצהובה היתה מתביישת בו.

ב„חדשות הארץ" בחרו בחלק הראשון, שהוא ענין פרטי, ועשו ממנו „חתיכת חדשה", עם „ראש" צעקני („הד"ר לוין — בראש הוצאת ספרים") וגם בחלק קצר זה מסרו לאחד מחברי המערכת המרובים, שעשה בו כאדם העושה בתוך שלו: החסיר לגמרי את שמו של ר א ו ב ן ב ר י י נ י ן מעל הספר „תולדות הספרות העברית" [illegible] ד ו ד י ל י ן, ואת שם הספר של זה האחרון באמת, „תולדות ה ש פ ה העברית". ה ר ב י ע י למספר, לא הזכיר כלל, מקימות ושמות אחרים מחק לגמרי („חדשות הארץ", גליון 20):

ד"ר שמריה לוין — בראש הוצאת ספרים.

הד"ר שמריה לוין, השוהה כעת בלונדון, מסר לסופר „התורן" את הפרטים הבאים על־דבר הוצאת־הספרים העברית, שהוא עומד בראשה:

„להוצאת־הספרים שלי אין עוד שם מסוים, אבל יש לה מטרה מסוימת [illegible] באה לעבוד בארץ־ישראל [illegible] ישראל [illegible] שהיא נכונה להוציא הם כולם בעלי ערך [illegible] [illegible] הספרים שהיא [illegible] [illegible] [illegible] 1) מלון אנגלי־עברי", מעובד על־ידי י. אפרת, י. [illegible] 2) [illegible] אבות הראשי העברית [illegible] [illegible]) של א. בן־יהודה; 3) „תולדות הספרות העברית" — דוד ילין. כל ספר וספר הוא דבר מיוחד במינו, כתוב וערוך [illegible] [illegible] אחד [illegible] המקצוע שלו, אבל הם רק ההתחלה... רצוני, שארץ־ישראל תהפך בעתיד לשוק הספרים העברים [illegible] ומכיון שנוסדו כבר הוצאות־ספרים אחדות, ביחוד של י. ל. גולדברג המוציא שם לאור את העתון היומי „חדשות הארץ", רצוני [illegible] [illegible] את [illegible] עבודת העם באופן מודרני ותרבותי באמת... אל נכון שמעת וקראת על־דבר ההצעה של „קרית־ספר": יסוד בית־דפוס עברי גדול ובית־מסחר מרכזי לכל ארצות הגולה. כל אלה הם דברים העומדים ברומו של עולם התרבות שלנו. [illegible] [illegible] כבר את כל ההכנות הנחוצות למעשים הגדולים הללו,

ואנחנו צריכים להחזיק בידם ולעזור להם בכל כחנו. כמובן, שאם נאחד את כחותינו ונעבוד יחד, לא נסתפק בזה שנעשה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לעבודות יותר גדולות ומקיפות. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אספת אנשים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] זמנו ומקומו של „אוצר [illegible]" יוכל היות, שוב תחת עריכתו של אחד־העם. נחיצותו היא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] האוניברסיטה העברית ורואים את דלותנו המבהילה כמעט בכל מקצועות הלמוד העברי ומכשיריו... בכל הדברים וההוצאות הללו אי־אפשר עוד לקבוע מסמרות, אבל כשיבואו האנשים, המסורים בכל נפשם ומאדם לבנין התרבות העברית, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

מר י. ארגון („הפועל הצעיר", גליון 28) „שוחטו" בפני כל העדה ועושה ממנו „מטעמים" לקהל הפועלים התמים והמאמין לכל מלה נדפסת בעתונם הרשמי.

בתחילה, בכדי להראות את הבנתו ב„אותם" הענינים, הוא מתחיל בתגדרת מדיבנות [illegible] (בארץ־ישראל הכל מתפלספים):

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בספרים [illegible]... כידוע; אחריהם יבואו כותבי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לקלוט מן האויר, להפוך שמינית שברמז לדברים קיימים, לעשות בלהטים עד כדי שפליטת פה של מי שהוא תקבל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] תוך כדי רגע. ואולם אנשי המעשים העומדים גבוה, כי אלה המפקדים על האחריות שבחיי צבור או עם שלם, אלה, כידוע, דרך אחרת היתה אתם מעולם. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] מצמצם עד כדי [illegible] אחרון ומדויק; הראשון מוליך כרוזים על כל פרוטה המצילה בתוך קופסת הצבור, והשני קובע בקור רוח תקציב של מיליארדים... ולפיכך רגילים להבחין את ההגזמה שבדברי עתונאים, לדרוש את ההפחתה שבמעשי המיניסטר, לאמר: זה סופר אלף ומכסה אלפים.

ואחרי כן הוא עובר לגוף הענין:

והנה קוריוז... מר שמריהו לוין, העומד בראש מחלקת ה„תרבות" של ההסתדרות הציונית, כעין מיניסטר בזע"ז, מסר בלונדון לאחד עתונאי דברים שאינם אלא דברי עתונאי ממדרגה... שניה.

המיניסטר עומד בראש הוצאת ספרים והספרים שהיא נ כ ו נ ה ל ה ו צ י א, הם שלשה: א) מלון... אנגלי עברי; ב) אבות הראשי העברית של בן־יהודה, ג) תולדות הספרות העברית של דוד ילין (איזה אדריכה מכריסת!)... אבל גם המיניסטר מרגיש, שזה רק כעין התחלה... („נקודות הכובד" נמצאים בגוף הדברים המסורים"...) ולפיכך הוא מנחם, כי רצוני [illegible] שארץ־ישראל תהפך לשוק הספרים העברים המרכזי" ומכיון שנוסדו כבר הוצאות־ספרים אחדות, ב י ח ו ד של י. ל. גולדברג, המוציא את העתון „חדשות הארץ", וכיון שישנה ההצעה על־דבר „קרית ספר" — „הרי כל אלה הם דברים העומדים ברומו של עולם התרבות שלנו"

ב י ח ו ד" זה של המיניסטר מנקר במחי — כמו ששניאור אומר — „כיתוש טיטוס המתהרב"... כי, נדברינא

דברים ברורים: מר שמריהו לוין הוא לא פחות ולא יותר מאשר אחד העומד בראש הרשימה של כל ההסתדרות הציונית. והסתדרות ... התרבות" איננו יהודי הוא העומד כולו הצעיר ... אם כן אז: בירושת העומד באיפן ברובה הפר

אלא שמפאת נדיבים יש גם בכלים המורים הוד: מר שמריהו לוין, ערופי מרציעי הוא עתונאי

אחרי קריאת את הדברים האי־מנומסים הללו, הנשענים על שבושי ניסחאות יקרים מקראות ב„החדשות הארץ" יאין אתה יודע על מי ומה להתפלא ביותר: על ה„מין" הישהצעיר, שבו מדברים אודות מנהיגינו הישרים, בחירי־עם; על „מלאכתו" של ה„סופר", שלא הטריח אפילו את עצמו לעיין בהמקור ב„התורן" ושם „הכתובת" איננה „מסורסת" ו„נקודות הפונה" אינן נמצאות כלל) ולראות ולהבחין את דברי האיש לוין, הבא ליסד הוצאת־ספרים עברית, לחוד ואת דברי ה„מיניסטר", הד"ר שמריהו לוין, הנוגעים אל התרבות והחנוך, לחוד; או על „הפועל הצעיר", מי שהיה לפנים, קודם ה„אתחלתא דגאולה", קב ונקי, סמל הספרות הארץ־ישראלית הצעירה „המתעבת את הפוזה, המתעבת את ההתנפחות והזיוף וכל מה שהוא מעושה, שאין יסודתו במציאות הויתנו" (ש. ש. במאמרו „ספר זכרון" באותו גליון) שהדפיס את הלצה זו ולא מצא בעדה גניזה יפה בסל המערכת?...

על מין „כתיבה" כזו, בסגנון „השד הפעוט" של סולוגוב, אין כדאי להשיב כלל ואם יש להעיר דבר־מה, אין זה להצדקתו של הד"ר לוין, שאת דבריו לא קרא הכיפר כלל, אלא על אותו תואר ההרפה „עתונאי", שבו הכתיר את הד"ר לוין ארגון „מתלוצץ" זה.

„עתונאי!" גם שם זה, שהתפארו בו בגאון המנוח הרצל ונורדוי החי אתנו כיום, גם שם זה נעשה לגנאי בפי איזו מעוזרי „הפועל הצעיר" הקבועים, אבל הלואי והיו הכופרים אלו של „הפועל הצעיר" „עתונאים"!...

לעת־עתה הדבר איננו כך: מקצת עוזריו הם אנשי מפלגה, „המיישבים בעט סופר", מרעתם מישוררים, שנסתלקה מהם השכינה והם בבחינת „פובליציסטים", „מבקרים", „פיליטוניסטים" ו„פיליטיקאים" בבת־אחת. אבל לא עתונאים, יאיתם הידידים, ש„נער יכתבם". שהם סופרים באמת, עתונאים ממש, אינם שייכים כלל למפלגת „הפועל הצעיר" ו„היום הם כאן ומחר הם שם"...

פיליטון ממין זה ב„הפועל הצעיר" הוא בא, כנראה, להראות, שבאמת ב„דור של יורדים" הננו חיים; חבל רק, שהכותבים בעצמם אינם רואים כלל, שהם הם היורדים הראשונים והאמתיים!...

חבל!...

מַטְרוֹתָיו שֶׁל הַחִנּוּךְ הַדָּתִי בְּיִשְׂרָאֵל*

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

הספר הזה, בלי ספק, הצליח בזה, שהוא עוסק ברוב, גם אם לא בכל, השאלות העיקריות של החנוך בבתי־הספר הדתיים בישראל. אפשר לקבל או יש בידינו של המחבר שהוא מציע לפנינו או לדחותן, העיקר הוא, הקורא, בעל־כרחו יש לו לחשוב על־אדות השאלות הנדונות ויבוא לידי השקפה מסוימה.

המחבר דנן, בבואו לסגנן את מטרותיה המיוחדות של כל כתה וכתה משמונת הכתות, שבית־הספר הדתי מתחלק להן לפי שנותיהם של התלמידים בשיטה המקובלה בספר זה, מבסס הוא את הבקורת שהוא מותח על התנאים השוררים כעת, וגם את השרפורים והצעותיו בנוגע להתקונים הנחוצים, על סברות פסיכולוגיות בנוגע להשנויים המתפתחים והולכים בכחותיו ועניני הנפש של הילד בשנות הגידול מילדות לנערות ומנערות לבגרות. הסברות הפסיכולוגיות האלו לפעמים הן הדות ידועות מביאות את הקורא לידי מחשבה. אבל בה בשעה עומדות הנה רגלינו על אדמתה הרופפת והמתמוטטת של הפסיכולוגיה החדשה. מספר המקומות, שבהם אי־אפשר לנו להסכים אל סברותיו של המחבר, לא מצער הוא ממספר המקומות, שבהם אפשר לנו להסכים אל סברותיו והשערותיו. הדברים מישתמטים מתפיסתך באויר מדוקק זה של סברות פסיכולוגיות תולות על בלימה. הכל סובייקטיבי הוא, הולך ומשתנה מאיש לאיש, הפועל והפעול, הבודק והבדוק, גם שניהם. ולא עוד, אלא שהכל הולך ומשתנה גם ממצב למצב בנפשו של „הרואה" הפסיכולוגי עצמו, מתקופה לתקופה, מיום ליום ומשעה לשעה.

כן, למשל, נשמעים הדברים וניתנו להאמר, באמרך:

„אחד הסימנים האופיים של הילדים בגן־הילדים היא העובדה, שהם אינם מתחברים בידידות. זו היא תכונת ההתבודדות של תמימות, שלפעמים נראית כאינדיבידואליסמוס" (עמוד 17).

אבל אפשר הדבר לאמר גם בהפך:

„ילדים מרגישים המה את עצמם קרובים זה אל זה ברגע הראשון לפגישתם. מורה הדת צריך הוא להכיר הסימפאטיה זו שבטבע הילד ולהביאה לידי בטוי מסוים" (עמוד 15).

ילדי הכתה השלישית, הנדונה במשפט האחרון שהבאתי, הם אותם הילדים עצמם, שהתחילו לבקר את

* The Aims of Teaching in Jewish Schools, a Handbook for Teachers, by Rabbi Louis Grossman, D. D. Principal Teachers' Institute Hebrew Union College, with an Introduction by Dr. G. Stanley Hall, President Clark University, Worcester, Mass., Cincinnati, Teachers' Institute of the Hebrew Union College, 1919.

גן־הילדים והלכו ועלו עד להמדרגה השלישית, ואם הם הרגישו את עצמם קרובים זה לזה „ברגע הראשון לפגישתם", הרי נכנסו ביחס ידידות בעודם בגן־הילדים! שני המאמרים האלה מוצעים הם באותה הודאיות המוחלטת שהיא טפוסית לכל מאמריו ומשפטיו של הספר הזה. אבל גלוי הוא, ששני המאמרים שהבאתי סותרים המה זה את זה, ובסגנון החד והחותך שנתן להם המחבר רק לאחד מהם אפשר להיות אמת. ואולם, הדבר תלוי הרבה ביחוסם החברתי של הורי הילדים שבכתה, אם קרובים המה זה לזה או רחוקים המה זה מזה. „עובדה היא, שכתה עדה קטנה היא, שהבריה יש [illegible] (עמוד [illegible]).

בלי ספק יש לה לכל כתה בבית־ספר מעין הסגולות הנזכרות, אם המורה אינו שם לב לכללים קבועים ממינם של הכללים שהמחבר קובע בהם מסמרות והוא הולך ובורא ומטפח את זה שאנו קוראים „רוח הכתה". ורוח הכתה זו שונה היא בכל כתה וכתה, ואין כאן שום כללים מוחלטים להתנהג על־פיהם, רק ידיעת הענינים [illegible].

„הכונה המוסרית בעבודתה של כתה זו (הד') היא באמת להבליט את מקומו הנכון של כל חבר וחבר בקרב המשפחה" (עמוד 59). אבל זה כבר נעשה בשנה שעברה. „כונתו הראשית של המורה היא לקבוע לחיי הילד את מקומם הנכון בקרב המשפחה" (עמוד [illegible]).

בכלל, נסיונו של המחבר, להגביל תעודה מיוחדה ומוגבלה לכל כתה וכתה, לא עלה יפה. התעודות אינן מובדלות זו מזו כל־צרכן, ועל־פי רוב אין כאן אלא [illegible] את זה: בכתה הששית „הילד נזקק לטפולים חדשים, הוא נכנס ליחוסי ידידות חדשים ולנאמנויות חדשות" (עמוד [illegible]), אבל כבר ראינו, שהילד כבר עשה כן בכתה השלישית; באמת, כבר בשנה ראשונה, בגן־הילדים. או: „במדה שלא היתה בעבר ערכו של אלהים (לתלמידי הכתה הששית) הוא זה של מוכיח ודיין תמידי" (עמוד 114). אבל, אחר כך, במחלקה השמינית: „עד עכשיו הרגשות הדתיים היו רודימנטיים, אחרי שאי־אפשר לאמר שהילד יש לו מושגים דתיים מדויקים, ומכל שכן יותר ממושג אלהים כהה" (עמוד 129). ולהלן: „הוא עושה טוב וסר מרע, לא מפני שמשיג הוא את מובנם המוסרי, אלא מפני שכרה של מצוה והפסדה של עברה" (עמוד 131).

כל זה מראה הוא בעליל, שכל נסיון לקבוע כללים גדורים ומוגבלים על־פי „ראיות" פסיכולוגיות, אינו עולה יפה. ואי־אפשר שיעלה יפה. ידיעת עניני הלמוד, כונה נאמנית וטוב טעם בסגול תנאי המקום והזמן; זה לזה מצדו של המורה — זה הוא הכלל הגדול היחידי, שאפשר לקבוע בענינים אלה. ואם יש כאן בין התביעות הנזכרות תביעה אחת יותר חשובה ויותר מיוחדת משאר התביעות — אינה אלא זו שהיא דבר שבמגע יותר משאר התביעות: ידיעת הענינים! מי שיש לו הידיעות הנחוצות, סופו לרכוש גם את המדות האחרות, שמנו הכמים במורה טוב, בעוד שאי־אפשר לשום מורה לסגל לו את המדות האחרות לפנים משורת הידיעה שלו.

ובכאן אני נוגע באותן השאלות הנדונות בספר זה, שבהן אני חולק על המחבר בעיקרים ויסודות. אמנם, לפעמים המחבר מטעים את נחיצותו של חנוך טוב ונמרץ של מורי הדת בישראל. אבל בכמה מדבריו שהוא אומר, ובכמה מהדברים שהיה להם להאמר, אבל נשמטו ולא נאמרו, המחבר שלנו נוהג קלות בידיעה. ובזה הוא מעתיק את מרכזו של החנוך הדתי בישראל לחוג כללים שאינם מוגבלים כל־צרכם, אשר גם בחלקם היותר [illegible] להנוך דתי בכלל, ומכל שכן לחנוך [illegible] בפרט.

השאלות המרומזות כאן הנה:

יחס החנוך הדתי לחנוך הכללי; תעודתו המיוחדה של החנוך הדתי היהודי; וביחוד: איזה מקום צריך ליתן ללמוד עיקרי הדת בבית־ספר דתי יהודי?

המחבר נוגע הוא בשאלת היחס שבין החנוך הדתי והחנוך הכללי בכמה מקומות בספרו וגם מקדיש הוא לשאלה זו פרק מיוחד (עמוד 149—147). החנוך הדתי, הוא אומר, תעודתו היא להשפיע על היסוד הדתי בחנוך הנער למדות טובות. אבל מה הוא היסוד הדתי? המחבר מתגבר על עצמו ועומד על דעתו עד לידי עקשנות, שלא ילמדו בבית־הספר הדתי לא תיאולוגיה ולא פילוסופיה ולא עיקרי הדת: „הילד (שנה ז') לא יהיה מוטרד ב„עיקרים". הילד צריך הוא לאיזו מאמרים [illegible] ולאיזו כללים כדי להתנהג על־פיהם; ואולם כללים תיאולוגיים יש להרחיק ממנו בהחלט. הפדגוגיה החדשה גרשה את כל הגררים המופשטים מתוך בית־הספר, והיא אוסרת ללמד „אני מאמין" באיזה למוד שהוא" (עמוד 112). ואולם עובדה היא, שהפדגוגיה החדשה מעולם לא למדה תורה כזו, לא ממנה ולא מקצתה. כל תביעתה של הפדגוגיה החדשה אינה אלא שהמורה יבאר את היסודות (באיזה ענין שיהיה) להתלמידים, ושיראה להם כיצד משתמשים ביסודות הלכה למעשה. וכאן צריך לאמר, שלמרות הטרוניות הרבות שמחברנו הנכבד בא בהן על התיאולוגיה והפילוסופיה היהודית ועל ספרי למוד לעיקרים דתיים, אין לך אף ספר אחד בין כל הספרים על עיקרי היהדות, בספרותנו העתיקה, בזו של [illegible] שאינו מבאר את העיקרים באופן המורה איך להשתמש בהם הלכה למעשה. או האם באמת כונתו של מחברנו הוא, שהילד היהודי יעבור בבית־ספר דתי ממחלקה ראשונה עד השמינית, מבלי שילמדו אותו את העיקרים, שאלוה נמצא רוחני הוא, שהוא מגלה את רצונו לאדם, שרצונו של אדם חפשי הוא, שיש שכר ועונש והשארת הנפש, ומה הוא מובנם של כל העיקרים האלה בדת בכלל ובדת ישראל בפרט? כמובן, המחבר אי־אפשר לו להשתמט מלהזכיר איזו מהדברים שהזכרתי: „אלוה הוא הרוח שבקרבנו" (עמוד 133). אבל מה הוא „רוח"? אם המורה על־פי כללי הספר שלפנינו לא יהיה נזהר וזריז מאד לעשות

את דעתם של הילדים קהה וכבלוא את רוחם. היא המה ישאלו וישאלו אותו שאלה זו ושאלות אחרות ממינה. בעל־כרחו מלקט המחבר פרורים מתחת שולחנם של הפילוסופים והתיאולוגים. אבל הוא עושה כן בלב ולב, ובידיו ממש הוא הולך והורס את הבנין שהחל לבנות. ואלו הן התוצאות: ההבדל שבין החנוך הדתי ובין החנוך החילוני מטושטש הוא כמעט לגמרי, וההבדל שבין החנוך הדתי הכללי ובין החנוך הדתי היהודי חוור וכהה הוא ואינו מספיק להבדיל בין הסימנים האופיים הלאומיים של ילדי ישראל ושל ילדי אומות העולם (עמוד 116 ובו').

נגד השקפה נבוכה ודהויה זו על־דבר תעודתו של החנוך הדתי בישראל צריך להטעים ביחוד את הצורך וההכרה ללמד ד ת י ש ר א ל בבתי־הספר הדתיים לישראל. וזה צריך לעשות דוקא על־ידי למודי תיאולוגיה יפה־יפה על־דבר עיקרי היהדות, במדה שיש בכח תפיסתם של הילדים להשיגם (אחד הלקויים של הספר הזה הוא, שהמחבר מגזם הוא למטה בהערכתו של תפיסת הילדים, וביחוד של ילדי ישראל). אם נעשה כן על־פי מקורות ישראל, אז אין לנו לדאוג על שאלת ההבדל שבין החנוך החילוני והחנוך הדתי או שבין היהדות ודתות אחרות. גם לא נהיה צריכים לגבב דברים על־דבר חטוב אופיו המוסרי של הילד, או כיצד נותנים לו לאופיו את הגוון היהודי המבוקש. כל זה יבוא מאליו, בלי שום כונה מטריחה ומטרידה. הלמוד במקורות ישראל ועל־פיהם, כשהוא נתון אוירה בבקיאות של גסות הרוח, יביא לנו את כל זה באופן נפלא.

התיחסותו הנרגנית של המחבר למקורות ישראל גרמה לחזיון מיוחד בסדור ספרו, אשר בעל־כרחו יטיל על המחבר את המחשבה, מה גדול כחו של העיקר (לא „עיקר"!) התיאולוגי שכר ועונש: בכל מחלקה ומחלקה המחבר מדבר על „חומר" הלמוד שבאותה שנה, כלומר, זה היא משטרי של הספר בכלל, לפי מה שעולה במחשבתו של המחבר. ובאמת, צריכים אָנו להחזיק טובה להמחבר על כמה הערות בענין זה, שהן בין היותר חשובות שבכל הספר. והנה — מכשול, מקרה לא נעים: הסעיף „הימים". שנמצא בכל אחת המחברות, נשמט מתוך המחלקה השביעית, ומקומו נפקד לגמרי. וכן החומר הלקוח מן ה ת ל מ ו ד (עמוד 141 במחלקה ח') מכיר הוא את מקומו תיכף אחרי החומר מספורי המקרא על־דבר ד ו ד ו ש ל מ ה (עמוד 28 במחלקה ו'). מקרה כזה בודאי לא קרה לו להמחבר, אילו היה שם את לבו לתיאולוגיה ופילוסופיה יהודית כראוי. בודאי לא היה יכול לעבור בהעלם על התפתחותה התיאולוגית שבתקופה הארוכה והחשובה שבין ימי שלמה המלך וימי התלמוד. גם לא היה חותם את דבריו בחתימת התלמוד. „לא היתה כאן מיטאפיזיקה בדורות התלמוד, ורק מעט שבמעט מסתורין", מודיע לנו המחבר הנכבד (עמוד 143) — מה שרחוק הוא מאד מן האמת, גם אם אין אָנו ממצים עליו את עומק הדין. אבל במקום הידיעה הזאת, המשמשת כסות עינים, היה על המחבר למסור סימנים בידי מורה הדת, כיצד מסבירים לתלמידי שתי המחלקות העליונות את התפתחותה הרוחנית של היהדות מימי שלמה עד לימות התלמוד ומימות התלמוד עד ימינו אלה.

בבקורת שמותח המחבר על דרך הלמוד בעברית, הנהוגה בעת בבתי־הספר הדתיים בארצנו (עמוד 181—193), ישנם כמה דברים הראויים להשמע, ואיזו מהצעותיו ראויות לתשומת לב. אולם מאחר שהדרישה בענין זה נזקקה היא לפרטים טכניים ביותר, טוב לי לקבל שכר על הפרישה ולסיים את דברי בהערה הכללית, שגם בדרך למוד השפה העברית בבתי־הספר הדתיים טוב היה לשוב מעט לדרך הלמוד שבא אלינו מאבותינו בצירוף כמה יסודות מאוצרה של הפדגוגיה החדשה.

שְׁנֵי עוֹלָמוֹת וּשְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת

מאת

ד"ר יואר ברוין

בספר חדש, שהופיע מחדש, מנתח המחבר יהודי במקרה) בדיוק גדול את ההבדל בין האנגלית המדוברת באנגליה ובין האנגלית המדוברת באמריקה. הנושא הזה אינו חדש לגמרי: כבר העירו על ההבדל הזה הרבה סופרים; אבל עדיין לא התלבטו בו בכל־כך רצינות. היו כאלה, שכמעט בדרך צחוק החליטו, כי השפה המשתמשת באמריקה, אינה אנגלית כלל וכלל היא כפשוט השפה האמריקאית. הכי יש שפה אמריקאית? שאלה זו מספקת לפעמים חומר ויכוחי בשביל העתונים בימי הפגרה „כדי שלא להוציא את הנייר חלק"; אבל מי יחליט באמת ותמים, כי יש שפה אמריקאית. ידועה ההלצה הנושנה על־דבר השלט הדייקני שעל חנות ברלינית אחת, שהיה כתוב עליו: „פה מ ד ב ר י ם אנגלית ו מ ב י נ י ם אמריקאית". אמנם הספר הזה הוא באמת המסה היותר מקיפה, המטפלת בשאלה זו בעיון מופלג, וכמעט שהצליח מחברו במגמתו להוכיח, כי יש ויש שפה יינקאית מיוחדת.

והנה לא על הענין הזה כשהוא לעצמו באתי לדון פה; וכשאני מזכיר אותו בכלל, אין זה אלא מפני שיש לו שייכות לשאלת הלשון שלנו. הרי הנקודה המרכזית בנימוקו של המחבר הזה, שאין הערה עיקרית, אמתית היא: כל לשון ולשון מושפעת היא מתנאים מקומיים המשנים את צורתה אם לטוב אם לרע. ובשעה שהתנאים האלה הווים בגבול מצומצם, אין להחוש להם כל־כך, והשינויים הלשוניים המתהווים על־ידיהם אין להם אחיזה רשמית, והם ניכרים רק בתור מחוזיות, בתור דיאליקט, ולא יותר. אבל כשהתנאים האלה מתפשטים על שטח יותר רחב, אז אי־אפשר לדחות בקש את שינויי־הלשון הנבראים מתוכם, ולהתיחס אליהם בבזיון כאל ברבריות או מחוזיות. יאב בניגע הישפה האנגלית בצורתה האמריקאית ככה, הלא יש לעיין אם

לא יתהוללו תנאים כל־כך נבדלים גם בחיינו אנו, עד שתולדנה בגללם שתי לשונות — שתיהן עבריות, ובכל־זאת שונות זו מזו.

לפי הרגיל, כשמטפלים אצלנו בשאלת הלשון, נזכרים את הריב שבין העברית והאידיש. אבל לא על האידיש אני דן; אני מדבר על „שאלת הלשון" ממין חדש: הפירוד איננו בין השפה העברית וצרתה המנוולת, אלא בין עברית לעברית. אתם אומרים: הלכתא למשיחא? אני משיב לכם: כלל לא! כבר אני רואה סימנים רפים של הפירוד הזה ההולך ומתגלם לעינינו; כבר אני צופה לדמדומי־דברים המתחזים באפקנו, ומי יכחיש את חשיבותם? כל האותות האלה שאני רואה, מכוונים לענין אחד: שתי לשונות, דומות ואין־דומות, אולי תהיינה לנו.

ושתי הלשונות האלה, שאני מעיז להתנבא עליהן, תתגלינה משני העולמות העתידים ליפול בחלקנו. שני עולמות ושתי לשונות...

ואין ספק בדבר, כי יהיו לנו שני עולמות: — הארץ והגולה. אולי בראשית ההתרגשות, כשהגיעתנו ההכרזה הבריטית, דמו אחרים בנפשם, כי עכשיו אין כל צורך לדאוג ליהדות שבגולה. אם תותר, מכח ההשפעה המזרחית, הרי טוב; ואם לא, הלא יהיה לנו מרכז בארץ, ששם תתקיים האומה הישראלית בכל רעננותה ותקפה, ואם הענפים הנובלים ישרו, אין בכך כלום. אולם עכשיו כבר התנדף השכרון הזה הבא מתוך חוש נצחון חטוף, ואנו יודעים, שאין אנו יכולים להתיחס בשויון־נפש לרוב הגדול של אחינו, אשר ברצונם ושלא ברצונם ישארו בגלות: לא רק מצד החוב המוטל עלינו להשגיח ולהתענין בחייהם של אלה, אלא בפרט, מפני שאחינו שבגולה בעצמם לא יאבו להתנכר ליהדותם ולעבריותם, אף־על־פי שהם בנכר. ואם לשעבר היהודים הללו לא עצרו כח להחיות את אישיותם במקוריותה, ואם לרגלי התנאים המתנגדים לא תמיד עמדו בנסיון המכריע, הרי בעתיד, כשתשוב האימה לכבודה הראשון, גם הם יתעוררו בגאון להיות חיים לאומיים במדה מצומצמת ויתגברו על המצב החיצוני ביותר מרץ. ולא עוד, אלא יהיו גם יחידי־סגולה שיקיימו את עבריותם במדה שלמה אפילו בגולה, וישתדלו לנדב את יצירותיהם לאוצרנו הרוחני הכללי שבארץ ושבחוץ־לארץ. יוצא לנו מזה, כי על כל פנים, אם נאבה או לא, תקום לנו תרבות עברית־גלותית, שמוכרחים אנו להתחשב עמה. יהיו לנו, כנאמר, שני עולמות.

יהיו לנו שני עולמות זה בצד זה, עולמות־אחים, תאומי־עולם. ולמרות מה שהעולם הארצי יהי הבכור, שיהי „יתר שאת ויתר עוז", לא יוכל להביט על אחיו הרחוק־הקרוב, שגלה משלחן האב, „מלמעלה למטה" — בגאוה יתירה. מיבן, הבכור יעלה על הצעיר, אבל לא ימשול בו באכזריות. זאת לא אומרת, שהעבריות תהיה כל־כך חזקה וכל־כך מקורית וטבעית בגלות כמו בארץ; אדרבה, העברית החוץ־לארצית תהיה הרבה יותר דלה מן העולם הארצי — ובכל־זאת אי־אפשר לצייר לגמרי את היחס שבין הארץ ולחוץ־לארץ כיחס שבין החמה והלבנה. עולמנו שבגולה לא יהיה עולם מת כמו הלבנה המקרינה את אורה השאול מן החמה; יהיה עולם חי, שיקבל השפעה יתירה מן החמה המרכזית, ובכל־זאת ישפיע מזיוו הוא על מי שרוצה ליהנות ממנו. אולי יזרמו גרגרי־השפע הביא ישוב בין הארץ והגולה; ואף־על־פי שהארץ תשרה את שמה? יצירתה הכבירה על־פני כל החיים העבריים, עתידה גם הגולה להפיץ את מעינותיה החוצה, אף כי בפחות ערך ויופי...

רצוני, שכשם שאי־אפשר לאסוף את כל הנפשות הישראליות בין גבולות ארצנו, כך אי־אפשר לרכז את כל הנפש הישראלית בתוך גבולות מקומיות, אי־אפשר לצמצם ולכוון את נשמת האומה בין מצרים ארציים. בכל מקום שיש לחיים תפיסה קלה, אפילו בקרקע היותר גרוע, אפילו בשן הסלע, יצמחו דשאים צנומים, ולמרות צבעם החולני חוגגים הם את נצחון החיים על המות; וכך בכל מקום שהוא, אפילו בתנאים היותר נמנעים, היצירה היהודית, אם גם היותר חלשה, מראה את החיוניות העקשנית השרושה בלב עם עולם! יצמחו יישגשגו לנו כחות יצרניים אפילו בגולה, ואף־על־פי שהם אינם יכולים להיות רעננים כל־כך, אף־על־פי שהם יהיו מושפעים בהכרח מהסביבה הזרה, שלנו יהיו: ילידי־חוץ במובן החמרי בלבד — ילידי־בית במובן היותר אמתי. שני עולמות, משונים קצת זה מזה, יהיו לנו, ושתי תרבויות מתרחקות־מתקרבות תתפתחנה בקרבם.

אם שני עולמות ושתי תרבויות — ארצית וגלותית — צפויים לנו, למה לא שתי לשונות? ממש כמו ההפרש בין אנגלית ואמריקאית? האם לא יבוא זמן שאיזה חנוני בברלין יתלה שלט מעל לפתחו: „פה מדברים ירושלמית ומבינים גלותית"? הירא בברלין...

חייכו, רבותי, ככל חפצכם (הלא לא צריך להיות רצינים בכל ענין וענין), אין זה חדוד גרידא, מפני שכבר אני מרגיש את ההבדלים פחות או יותר דקים שבין העבריות הארצית והגלותית. הגם שעדיין לא נשתברו הדיים בארץ־אבית, הרי הדבר ברור בספרות; ארץ־ישראלי מדבר או כותב, ויש בניבו וסגנונו איזה טעם מיוחד, איזה רוח אישי, איזה ריח קסמי, שהוא שונה מכל מה שנוצר על־ידי יהודי גלותי. הלא, במחילת כבודכם, רבותי, כולנו מדברים עברית, בשגירות פחות או יותר מהירה, וכולנו כותבים עברית, בכשרון פחות או יותר בולט; וגם את העובדה הזאת אי־אפשר להכחיש, שעד עתה גדולי ספרותנו אנשי הגלות המה. ולא הספיקה ארץ־ישראל עדיין להצמיח יפתה גאוניות ספרותית ואמנותית; אך לעומת כל זה מרגיש אני היטב, שאפילו היותר בינוני שבספרים הארציים יש איזה דבר מיוחד, שקשה להגדיר ברור, איזו סגולה רשמית, שאי־אפשר להשיג ולטפח באופן מלאכותי, איזה חן רענן וחי הגדל אך בחסד אלהים. ולא צריך להתפלא על זה כלל, מפני שעיקר הסגנון הוא הדבור, וכל הספרות יונקת מהדבור החי; ודוקא מפני שיושבי־הארץ מצטיינים בדבורם

העברי, מצטיינים הם גם ברוח הרענן והשכחול הקסמי של סגנונם המבטאתי. כבר אני רואה, איפוא, את התפרשות שני הזרמים הלשוניים — ארצי וגלותי, ומובטחני, שהמרחק ביניהם יתרחב הלוך והתרחב. לעת־עתה אולי יש קצת ניגוד והתחרות בין שני הזרמים, אף־על־פי שאי־אפשר לדבר בלי גוזמה על שתי מפלגות לשוניות מסויימות המקבילות לשני הזרמים, כי באמת מפלגות כאלו עוד אינם במחננו, אבל אולי, ברבות הימים, הזרמים או הנטיות האלה ישלימו, בהוכחם, כי יש צורך בשניהם, ויש תפקיד לכל אחד מהם. כי למה לא תתפתח לשוננו בשתי דרכים, למזרח ולמערב? למה לא תתקדם לשוננו בתפנית הריכטינגי אחרת בארצית הגירה מבארץ?

לעת־עתה כל העיון הזה פורח כביכול באויר. ואי־אפשר לתת בבירור את כל הסימנים האפיים לשני הזרמים האלה. אבל באופן כללי כבר אפשר להבחין ביניהם. הרעננות הטבעית הנובעת מתוך הדבור החיים־יומי הישגור, כבר הזכרתי. ונוסף לזה החופש. בארץ־כיה אין אנו משועבדים להלשון — אדרבה, הלשון צריכה להיות משועבדת לנו. מובן, לא נניח, שכל מי שרוצה להתעלל בשפתנו יבוא וישבש ויסרס בלי שום רגש אחריות, או יחדש לשם חידוש בלי שום צורך; אויב. מצד השני שבעים אנו מן המאובן והמקובל, מן הניבים הקבועים שצורתם הטבעה על־ידי סופרים קדמונים או אחרונים. הלא ישנם מי שחושבים שאסור לצאת מהגדרים הלשוניים הידועים: „כך צריך לכתוב, כך צריך לדבר, כמו שכתבו ודברו בזמן זה או זה, בפרק זה או זה". קראתי ספור עברי זה לא כבר, וכמעט בכל דף ודף מצאתי את הבטוי „שמשו בערבוביה"! למה. ירא כך צריך. צאו וראו שאומות העולם אינן כן: שומרות הן על ערכיהן הלשוניים באופן רשמי, אבל נותנים לכל סופר לטבוע את המטבע שלו, ולעולם לא יעלה על דעתן לתת ארשת נטועה לרעיון או חפץ. הארצי־ישראליים מצטיינים, כנראה, על־ידי החופש הלשוני; השפה נכנעת להם ואין הם נכנעים לשפה. לעומת זה הגלותיים נזהרים ומשמרים את הצורות הרגילות בהקפדה ובדייקנות מיפרזה. — עבדים הם להמסורת.

החופש הארצי־ישראלי הזה יש בו משום יצירה. הם מחדשים בעזמה יתירה ונלהבה. מודה אני, שיש מקום להפתפית בנוגע למקצת מהידושיהם, אבל האין להעדיף את היצירה הנלהבה על השמרנות הרפואה? הלא ישנם כאלה בתוכנו, שבכונה הם מתרחקים מן החידוש ומתנגדים אליו בחימה, אף במקום שהוא נחוץ, מתוך עקשנות הרוח וקפאון השכל וחסרון הטעם. וכי אפשר לכתוב עברית ההולמת לצרכי הזמן בלי חידוש? הלא יודעים אנו, בפרט אלה מאתנו, שהונכו על התרבויות והלשונות הזרות, כמה חסר לנו בעברית במות שהיא; איך צריך לכרכר כרכורים או להצטמצב כדי להביע הרעיונות הדקים שבספרות העולמית לכל צריי־צרכיהם; ומי האוהב את עמו וגאה בעבריתו

לא יחפוץ לראות את שפתנו עשירה וגדושה וגמישה באחת הרשמית התרבותית, ויא כריכמכטא היה הרוך צר ומוגבר? אין פה המקום להרחיב על־אודות הפרטים הנחוצים לחידוש הלשון. אך נחזיק טובה (גם זה בטוי רגיל ומעוך — אוי לי!) לאנשי הארץ בשביל שהם מרהיבים לחדש, ואני תקוה, שעל־ידיהם תתגמש שפתנו ותתעדן.

החן והחופש והחידוש — סימני חיים כולם — כל אלה מצאתי אצל הארצי־ישראלים. מובן, שהגלותיים, אף אלה בתוכם שאינם מן השמרנים לשם מצוה, ושהאדיקות מאיזה מין שהוא אינה בטבעם, לעולם לא ירהיבו להתקדם בדרך החידוש באותה המדה המעיזה השכיחה בארץ־ישראל, היא מפני שהדבור, שהיא הרכיה, הכר הרב. ומפני זה העברית הגלותית עזיזה הרבית רעיהם יותר שמרנית מהעברית הארצית. ואולי זהו תפקידה: — להגן בכח שמרנותה בפני המחדשים המתקדמים יותר מדי. ובאופן שכזה המאזנים תהיינה (כפי הבטוי המדרשי) „מעויינות", שקולות זו לזו. ארץ־ישראל אולי תדחק את הקדמה — הגלות תעכב — ומתוך הדחיפה והעכוב הזה תצא השפה משוכללת.

איך שיהיה, אין כל ספק, שתתברר העבריות הארצית מן העבריות הגלותית כאותו ההבדל שבין אנגלית ובין אמריקאית. שני עולמות ושתי לשונות, כאמור.

בנידון אחד ההפרש יהיה מוחלט — בנוגע למלאכת השיר. נוראה המבוכה השוררת בשירה העברית. אחרי שבטלנו את המשקל הערבי, שהמשוררים מטפוסו של יהודה הלוי השתמשו בו, התחלנו לערוך את המשקל על־פי ההלם (ריטהמוס) הטבעי. אולם כל הלם טבעי מיוסד על הדבור, על ההברה ועל הנגינה, ואנו הגלותיים שבישנו בפרט את הנגינה. כשנטפלנו ללמוד הדקדוק קבלנו בלי מרד את חוקי המלעיל והמלרע; אבל תיכף ומיד כשנתעסקנו בקריאה, ובשנים האחרונות בדבור, מרדנו, ושמנו את הנגינה מלעיל תדיר. יצא מזה, שכשהתחלנו, כמעט בלא יודעים, לכתוב שירים על־פי ההלם הדבורי, יסדנו את כל השירים על הנגינה המלעילית. ואף אלה מן הגלותיים שכבר בחרו בהברה הספרדית מפני תקון ויופי הצלצול שבה, כשנגשים לשיר, בשבושם הם עומדים וכותבים וקוראים הכל מלעיל. אולם ההלם המלעילי, מלבד שאינו מתוקן ומתנגד לחוקי הלשון, הנהו גם נותן שירה חד־גוונית ומשוללת צלצול: למעלה, למטה — למעלה, למטה — בלי הפסק ובלי שינוי הנגן. וזה ידוע בלשונות אחרות, שאין הלם יותר חד־גווני ומשעמם מהמלעילי הבלתי־נפסק. לעומת זה, ההברה הספרדית נותנת הזדמנות להלם מתחלף ומגוון, דוקא מפני שהיא משמרת את הכללים הדקדוקיים בנוגע למלעיל ומלרע. אמנם עדיין לא למדו המשוררים העברים תזמננו, איך להשתמש בסגולה השירית הנפלאה הזאת, מפני שעוד לא עבר זמן רב על הדבור הספרדי־המזרחי. אמנם בטוח אני, שברבות הימים ילמדו צעירי ארץ־ישראל את הצלצול העדין והגמיש שבהברתם עם כל חלופיו הנגוניים, ואז כשתצלח עליהם השירה,

יבראו הם יצירות להניות שלא היו כמוהן. אולם הגלותיים, שסוד הדבור נעים מאֻזנם, ימשיכו לכתוב שירה עברית על־פי החלם הזרגוני; והתוצאה תהיה הבדל מוחלט, בנוגע לשירה העברית העתידה, ובין שני עולמות ושתי הלשונות!

מִן הַסִּפְרוּת הַיִּשְׂרְאֵלִית

מאת

ד"ר יהושע בלוך.

הדת הישראלית.

התפתחותה וקיומה של אמונת ישראל בימי התנ"ך עוררו מכבר את תשומת־לבם המיוחדת של חוקרי כתבי הקודש. בעוד שאמונת ישראל בראשיתה היתה רק דת לאומית טבעית, הנה בכתבי הנביאים קבלה צורה אחרת — צורה של דת מוסרית נעלה, שאין דוגמתה בעולם. ה' הוא אלהי המשפט והצדק, הטהרה והקדושה, הרחמים והאהבה וביחד עם זה הוא לא רק אלהי ישראל בלבד, אלא גם אלהי השמים והארץ. אם עם ישראל חוטא נגד המוסר והצדק, הוא עוזב את עמו הנבחר ועוזר לעמים נכרים להתגבר על ישראל. איך באו בני ישראל לידי מושג האלהות כל־כך מוסרי ונעלה? איך התפתחה הדת בקרב עם ישראל עד שהגיעה לידי מדרגה רמה כל־כך? שאלות אלו חמורות הן מאד ומהם מטפל הפרופיסור גיאורג א. בארטון בספרו „הדת הישראלית"*. אמנם ברור הוא, שעם ישראל ודתו התפתחו על־ידי חוקים טבעיים ככל העמים שבעולם ואמונותיהם, ובכל־זאת רואים אנו, שהתוצאות של ההתפתחות אצל עם ישראל שונות הן לגמרי מאותן שבאו אליהן כל העמים האחרים. רבים מחוקרי האמונות ומחוקרי כתבי הקודש השתדלו להראות, שביסודה של אמונת ישראל צפון היה אותו הגרעין המוסרי, שאחר כך התפתח ונשא פרי נהדר כל־כך, כלומר: המושג האלהי שנולד בישראל. אמנם ברור הוא הדבר, ששבטי ישראל לא הביאו עמהם בבואם לארץ כנען את הרעיון של אחדות־האלהות וגם לא קבלוהו מיושבי הארץ. רק במשך הזמנים בא עם ישראל אל השגה זו, לצמצם את כל המציאות האלהית בכח יותר יחיד ומיוחד — ידי נביאינו המונותיאיזמיים שברא תקופה חדשה בהתפתחות האנושיות. בימים הראשונים היה מושג אלהות משותף לכל עמי הישוב, כל אחד ואחד לפי השגתו. כשבא עם ישראל לארץ כנען קבל את ההשגה הדתית ואת המנהגים הדתיים הקבועים של יושבי הארץ. בכנען מצאו בני ישראל עם קולטורי, שהיה לו ישוב קבוע זה זמן מרובה. „אל", כנוי האלהות, שהיו רגילים בו בראשונה, היה משותף לכל העמים השמיים, והכנוי „בעל", שבו נתיחדו עמי כנען, נתקבל גם־כן בקרב שבטי ישראל; רק בזמן מאוחר, שאי־אפשר להגבילו בצמצום, אנו מוצאים את כנוי האלהות יהוה, אשר עדיין לא הוברר לנו בדיוק מקורו ומושגו. דיליטש, בנטש, מארטי, בדה, פיטרס, סמית ואחרים משערים, שהאמונה ביהוה קבלו העברים הקדמונים מן הבבלים, המצרים, הכנענים או הערבים. אבל הד"ר בארטון בספרו הנזכר מטעים עוד הפעם את השערתו, שהביע לפני שנים אחדות, שעם ישראל ירש את עבודת יהוה משבט הקיני. בכל־זאת, אומר בארטון, אפשר הדבר, שעוד מאות שנה לפני לדת משה ידעו השבטים העברים הקדמונים על־דבר קיומו של יהוה. הפרופיסור בארטון מעיר על העובדה הידועה, שהאלהים שהוציא את עם ישראל ממצרים, בלתי ידוע היה לבני ישראל, ועד שבא משה לא ידעו אותו בשם „יהוה". ביחד עם השם החדש קבלו העברים על־ידי משה גם מושג חדש על־אודות האלהים. החוקר הנוצרי אומר, שעל־ידי משה קבלו העברים אמונה חדשה: האמונה ביהוה שהיה ידוע בתור „איש מלחמה" (שמות ט"ו, ג'), שהוא אדוני המדבר. אותו הכיר משה על הר חורב בעת שרעה את צאן יתרו. אמונה זו קבלו העברים מן השבט הקרוב להם על־פי הגזע. עם יציאת מצרים קבלו את האמונה החדשה מהקיני, שבראשו עמד יתרו חותנו של משה, שבתור כהן מדין עזר למשה להביא את בני ישראל לעבודת יהוה (שמות י"ח, י"ב). בארטון מראה על העובדה, שהקיני שנדד בסביבות חורב עבד את יהוה עוד לפני בני ישראל ועל כן נשאר תמיד נאמן ליהוה. אותו הקיני לוה את בני ישראל עד ארץ כנען, ואחרי כבוש הארץ קבל בחלקו את מדבר יהודה בנגב, ששם יכול היה להמשיך את חיי הנדודים שלו ושם היה יותר קרוב להר סיני (שופטים א', ט"ז). אחר יציאת בני ישראל ממצרים בא יתרו אל משה וכששמע את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, קרא: „עתה ידעתי, כי גדול ה' מכל האלהים". את המלים האלה אפשר לפרש בתור קריאת שמחה, שיהוה, אלהי הקיני, נצח את האלהים האחרים. צריך לשים לב לזה, שאחרי יציאת מצרים, כשבאו בני ישראל לחורב, הובאו קרבנות ליהוה לא על־ידי משה ולא על־ידי אהרן, אלא יתרו כהן מדין הקריבם והוא הזמין את אהרן ואת זקני ישראל לאכול להם לפני האלהים (שמות י"ח, י"ב). מזה נראה, שיתרו הכניס את העברים בדת יהוה. אז אחרי יציאת מצרים, כשיהוה נגלה בתור אל גבור ומנצח, נכרתה הברית בינו ובין ישראל, שעליה מרבים לדבר כמעט כל נביאי ישראל. ברית זו היתה ההתחלה להתפתחות האמונה המוסרית האוניברסאלית. היחס שבין ישראל ואלהיו — יהוה — היה זו של בעלי ברית על־פי תנאים ידועים, וזה גרם שבעת צרה היה ישראל צריך לפשפש במעשיו כדי למצוא את סבת הצרה. ותמיד מצאוה בזה, שלא שמרו את בריתם את יהוה והכעיסו אותו במעשיהם. ביראה ופחד פשפש עם ישראל במעשיו לדעת אם ראויים הם למצוא חן בעיני יהוה. על־ידי

* The Religion of Israel, by George A. Barton, Ph. D., LL. D. New York. The Macmillan Company, 1918. Pp. XVI+289.

זה התפתח בם רגש־האחריות בעד כל מעשיהם ומאותו הרגש התחולל רגש־המוסר. רגש־האחריות ורגש־המוסר, שניהם יחד השפיעו על מהלך התפתחותה של הדת הישראלית, שתעשה לאמונה מוסרית נעלה. הפרופיסור בארטון מבאר התפתחות זו לכל פרטיה בקשר עם המאורעות ההיסטוריים שאירעו לעם ישראל. ידוע הוא, שאחרי שכבשו את ארץ כנען והתישבו בה, התחילו בני ישראל להתעסק בעבודת האדמה. על־פי מושגי אותו זמן לא הצליחה שום עבודה רק אם נעשתה לשמו של האל הממונה על עבודה זו. בני ישראל התחילו לעבוד את ה„בעלים" אלילי האדמה, מפני שהאמינו, שעל־ידיהם תשרה עליהם הברכה ויצליחו בעבודתם. הנביא הושע האשים את בני ישראל בזמנו על שהאמינו, שהבעלים הם „נותני לחמו ומימיו, צמרו ופשתו, שמנו ושקוייו" (הושע ב', ז'). בפרוץ מלחמה קראו בני ישראל לעזרתם את יהוה והביאו לתוך המחנה את ארון ברית יהוה, שהוצע על־ידי משה בתור סמל אלהי, שאליו יחסו בימים הראשונים כח נסי. בני ישראל האמינו, כי הארון הוא מקום משכנו של יהוה אחרי הר סיני (שמואל א', ד', ז' י"ג). על־פי המסורה המקובלת היו מונחים שם שני לוחות האבנים, אבל כמה מהחוקרים של זמננו משערים, שבארון היה מונח לוח אבן מהר יהוה. מפני שה„בעלים" נשארו עוד על מקומם גם בישבת עם ישראל על ארצו והם עוד עבדו להם, ומפני שהכנענים לא נכנעו לפניהם לגמרי, על כן באו בני ישראל לידי מחשבה, שהבעלים לא נכנעו לפני יהוה. הפרופיסור בארטון משער, שבמשך הזמן נוכחו בני ישראל, שיהוה הוא לא רק אלהי המדבר, אלא גם אלהי הישוב ורק בימי המלכים, אז כשהכנעני כבר נשמד כולו וארצו נעשתה לקנינם של העברים, אפשר היה להחליט, שיהוה ירש את מקומו של הבעלים ואז יחסו לו את כל תכונותיהם של הבעלים. כמובן, שעבודת הבעלים הביאה גם תועלת רבה להאמונה ביהוה. היא למדה את בני ישראל להביא כל מעשה ומעשה שהם עושים בקשר עם האל הממונה על זה; ואחרי שיהוה נצח את הבעלים, הביאו בני ישראל את כל מעשיהם בקשר עם יהוה. במשך הזמן נעשתה אמונת ישראלה לאמונה אוניברסאלית. יהוה נעשה להאל היותר גדול, לאלהי האלהים. ומפני שהר סיני מקום מושבו רחוק היה מארץ־ישראל, התפתחה יותר ויותר ההכרה שיהוה הוא בשמים ושבל הארץ מלא כבודו. כמובן, שלהתפתחות הרעיון הזה עזרו הרבה הנביאים. על עבודת נביאי ישראל ועל ערך הנבואה ומהותה מדבר בארטון בפרטיות.

בארטון רכש לו פרסום בעולם המדע בתור אחד מחוקרי כתבי הקודש היותר חשובים, שהקדיש רוב זמנו להתקירה הארכיאולוגית העברית, וכשהוא בא לדון על איזה מוסד או מנהג קדום בישראל, ראויים הם דבריו להשמע, למרות זה שלפעמים דעותיו אינן מתאימות להדעות המקובלות אצלנו. ידוע הוא, שמצות מילה נהוגה היתה בישראל מזמן קדום מאד. בארטון חושב, שמקורו של מנהג זה לא בישראל הוא. בדת ישראל נחשב המנהג לאות ברית בין האדם ובין אלהים ולסגולה לאומית, אבל מתחילתו היה רק לאומי־שבטי. ידוע הוא, שלא רק שבטי ישראל החזיקו במנהג מילה, אלא גם קצת שבטים שמיים אחרים. מטרתה של מצוה זו ומקורה מוטלים עדיין בספק. משערים, שמקורה של מצוה זו הוא באיזה מושג דתי שלברורו קשה הוא לעת־עתה. בארטון נוטה לקבל הדעה, שהמנהג בא לתועלת הבריאות. בכל אופן ברור הוא הדבר, שברבות הימים נעשה המנהג הזה לקיר מבדיל בין ישראל לעמים, ועם ישראל מדקדק בקיומו ושמירתו — מצות מילה בישראל היתה לעובדה היסטורית.

כידוע, דורך הפרופיסור בארטון בעקבות החכמים, שמבארים את ספורי המקרא באור היסטוריה, ומטעם זה מוכרח הוא לבקש מקורן של כל המצוות שנצטוו בני ישראל בדברי ימי העמים. ואפילו עשרת הדברות, לדעתו, לא ניתנו על הר סיני בתכנם שהם כתובים בתורה. לדעתו של בארטון, עשרת הדברות ששגורים אצלנו עתה, לא מימי משה ירשנום, אלא מימי הנביאים. בימי משה קבלו העברים את עשרת הדברים האלו:

א) לא יהיה לך אלהים אחרים.
ב) אלהי מסכה לא תעשה לך.
ג) את חג המצות תשמור.
ד) פטר חמור תפדה בשה; כל בכור בניך תפדה.
ה) לא יראו פני ריקם.
ו) ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבות.
ז) חג האסיף תשמור.
ח) לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבקר זבח חג הפסח.
ט) ראשית צאנך * תביא בית יהוה אלהיך.
י) לא תבשל גדי בחלב אמו.

דברות הברית האלו אמנם כתובים בתורה. אבל בהרבה שונים הם מעשרת הדברות השגורים אצלנו. הפרופיסור בארטון מאמין, שהדברות האמורים כאן נחשבו ליסוד הברית שכרת יהוה את ישראל על הר הורב ועשרת הדברות המסורות לנו בתורה (שמות כ' ודברים ה') בזמן מאוחר נאמרו. אבל אם נעמיד את עשרת הדברים בתכנם הקדום לעומת אלו בתכנם המאוחר, אין ספק, שלאלו האחרונים יש מעלה יתירה על הראשונים. מלבד מצות השבת לא נמצא בדברות הראשונים שום צווי מוסרי בעת שבנוסח המאוחר כלולים הם למודים מוסריים חשובים.

ככה התחילה הדת הישראלית לצעוד צעדים אטיים בימי משה ובצעדים מהירים הלכה והתפתחה בימי הנביאים שכתבו את דבריהם על ספר. מפני שאותם הנביאים כמעט שלא מצאו להם אוזן שומעת בזמנם, הוכרחו על כן לכתוב את דבריהם על ספר למען ידע

---

* הפרופיסור בארטון חושב שהמלה צאנך נאמרה במקום „בכורי אדמתך" בשמות ל"ד, כ"ו והשנוי נעשה בזמן מאוחר. עיין הערתו בעמוד 67.

דור אחרון שהם דברו בשם יהוה. אחרי חורבן הבית, כשדברי הנביאים נעשו לקנין כל העם, נעשית האמונה ביהוה יותר ויותר רוחנית ומופשטת. למרות השתדלותו של בארטון להראות את התפתחותה של אמונת ישראל לכל פרטיה, נשארים עוד גם על־פי שיטתו [illegible] ושאלות שלא נתן להם תשובות מספיקות: מפני מה קבלה אמונת ישראל צורה אוניברסאלית? איך התפתחה הנבואה שמקודם היתה רק הגדת־עתידות ואיך נעשתה לגורם מוסרי כל־כך חשוב בחיי עם ישראל? מפני מה היו רק לעם ישראל נביאים שהטיפו מוסר וצדק בשם אותו יהוה שישראל קבל מהקיני, בעת שאצל עמים אחרים נשאר ה„אל" כיתר האלים? ומפני מה אנו פוגשים עוד אצל הנביאים הראשונים דעות כל־כך נעלות על האלהים והמוסר? על שאלות אלו לא נתן לנו בארטון תשובות מספיקות. כמובן, שבכדי למצוא תשובות נכונות על השאלות האלו לא די לחפש אחרי המקורות שמהם שאב עם ישראל את מושגי אמונתו, כי־אם צריכים אנו ביחוד לשים לב להתפתחותה הפנימית של אמונת ישראל בקשר עם השתנות מצבי [illegible] והחמרי של עם ישראל. מובן הוא, שתנאי חייו המיוחדים של עם ישראל והתפתחותו ההיסטורית מפיצים אור גם על התפתחות אמונתו. והפרופיסור גיאורג א. בארטון, ההולך בעקבות החקירה המדעית של המקרא, [illegible] „דת הישראלית" ועל־ידי זה הוא מפיץ אור על הרבה דברים סתומים. לפי דעתו, רק חלק מעם ישראל נכנס לארץ מצרים [illegible] אחר התישב בחלקה הצפונית של ארץ־ישראל. [illegible] שבספרו האמור הוא מודה, שאפשר הדבר שעוד מאות שנה לפני משה ידעו העברים את יהוה, בכל־זאת מטעים הוא עוד הפעם את השערתו, שהביע במקום אחר לפני שנים אחדות, שהאמונה ביהוה קבלו בני ישראל מן הקיני ולמרות הראיות המרובות שהביא לחזקה, לא עלה בידו לבסס אותה כל־צרכה. הלא אפשר לאמר, שיהוה היה אלהי האבות, כמו שכתוב בתורה, אלא שנשתכח מבני ישראל במשך שעבוד מצרים. מכל־מקום השקפה זו של בארטון ראויה היא לתשומת־לב מצד חוקרי כתבי הקודש. למצוא פתרון לכל [illegible] בהתפתחותה של אמונתנו לא עלה גם בידי בארטון, מפני שגם הוא איננו חפשי מהשערות [illegible]

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

—

בּאמריקה.

[illegible] כפי שמודיע [illegible] באיזרם של היהודים [illegible] באמריקה [illegible] מצב [illegible] כי תנתן [illegible] עזרה עממית לעזור ליהודים בשם אחיהם באמריקה

המחלקה המדינית מבקשת למסור לה רשימה של שמות השליחים [illegible]

מפעולות הועד הפועל של הקונגרס היהודי. ביום השני העבר, 27 לאוקטובר, היתה אספה [illegible] באמריקה [illegible] בעיקר בענינים שיש להם יחס ישר אל מצב היהודים בפולניה [illegible]

בין המשתתפים באספה היו גם כן: יוליאן מאק [illegible]

[illegible] נשאר על ענינים אחדים בלתי ברורים הנוגעים [illegible] שנערך שם, והוא השתדל לבאר אותם [illegible]

בנוגע לדין וחשבון הרשמי בדבר החקירה והדרישה שלו בפולניה, [illegible] במחלקה המדינית של הממשלה בוואשינגטון, הודיע מירגינטהיי, כי מטעם המחלקה המדינית לא הרשו לו עוד לפרסם את [illegible]. הסבה היא: כי לא נתקבלו עדיין [illegible] מאת יתר חברי הועדה.

* * *

לקראת הועידה של „העזרה העממית".

— מטעם „הועד לעזרה העממית" מבקשים אותנו לפרסם את [illegible] של הועידה, שועד זה קורא בפילאדלפיה מ־א עד 11 [illegible]

[illegible]

א) פתיחה — על־ידי מר אלכסנדר כהן. ב) בחירות לועד ראישור. ג) ברכות.

ישיבה ב. יום א' בבוקר.

א) דין־וחשבון מאת ועד האישור. ב) בחירות יושב־ראש [illegible] ה) בחירת יושב־ראש וסגני [illegible]

[illegible]

א) דין־וחשבון [illegible] ב) דין־וחשבון [illegible] לישיבה ד.

[illegible]

א) [illegible] ההרצאה תקיף בסקירה כללית את הענינים הללו: 1) עזרה מהירה, 2) ועד־העזרה מיסודן של אגודות בני הערים השונות, 3) [illegible] ידידיהם באמריקה, 4) עזרה יוצרת, 5) מה הן [illegible] עכשיו.

ב) ויכוחים והצעות חדשות. ג) בחירת יושב־ראש וסגני [illegible]

ישיבה ה. יום ב' אחרי הצהרים.

א) [illegible]

ישיבה א׳ ביום ג׳ בבוקר.

א) הצעות ועד־ההחלטות. ב) ויכוחים. ג) בחירת היושב־ראש ובני הישיבה השביעית.

ישיבה ב׳ ביום ג׳ אחרי הצהרים.

א) הצעות הועד [illegible] ושארית [illegible]. ב) בחירות. ג) סגירה.

הועד [illegible] לעזרה העממית הוציא לפועל [illegible] את החלטתו מכבר — לאחד, עד כמה שאפשר הדבר, את ועדי העזרה השונים מיסודן של אגודות בני הערים השונות. 115 ועדים מבין זה נשמעו להצעת הועד לעזרה העממית ושלחו את שליחיהם לועידה שנקבעה בשבילם ביום 19 לאוקטובר. מספר הצירים הגיע ל־214. נתקבלו החלטות חשובות ונבחר ועד בן עשרה חברים שעליו לבחר ועד פועל להוציא את ההחלטות לפעולות. כמו־כן הוטל על הועד הזה להציע רשימה של 25 צירים שהם יהיו באי־כח „ועדי העזרה המאוחדים" בועידה של „העזרה העממית" שתהיה ב[illegible].

* * *

בחוץ־לארץ.

בועד צירי [illegible] היהודיות בפאריז

ביום 21 לאוקטובר העבר היתה אספה חשובה מאד לצירי היהודים בפאריז. בין יתר הדברים דנו גם בשאלת [illegible] לועידה את באי־כח העסקנים באגודות ועדי העזרה היהודית בכל הארצות. בועידה ההיא יבואו השליחים לידי הסכם [illegible] הדרכים היותר מועילים לקבוץ סכומי הכסף הגדולים הנצרכים עוד, וכמו־כן יתברר להם, מה היא השיטה היותר טובה, [illegible] בנוגע לחלוקת הכספים.

היושב־ראש של האספה היה הד״ר ליאון מוצקין ובין המשתתפים בה היו: מר פליקס ווארבורג, גזבר הועד המהלך המאוחד מאמריקה וגם כן הד״ר בוריס בוגין, הרב טייטלבוים, ששב זה לא כבר מנסיעתו בטורקיה, אסיה הקטנה וארץ־ישראל, העיתונאי [illegible], שליח יהודי אוקראינה, ומר מ. שווייצר, גזבר ההסתדרות הציונית באמריקה.

היושב־ראש הודיע כי כבר נעשו כמה צעדים בנוגע לועידה מטעם ועד צירי היהודים בפאריז לאגודות ועדי העזרה השונים בעשרים וחמש ארצות וכי נתקבלו כבר הרבה תשובות חיוביות.

מר ווארבורג גלה את דעתו, כי גם יהודי אמריקה יסכימו לועידה כללית של עסקני העזרה היהודית, אולם הוא חושש, שמא אינה מוכשרת שעה קשה זו להוציא את הרעיון לפעולות. ועידה יהודית שישתתפו בה באי־כח מכל הארצות יכולה, לפי דעתו, לשמש אמתלה לשונאי ישראל שנתרבו בזמן האחרון להגביר את פעולותיהם האנטישמיות. הוא הציע, משום זה, לדחות את הועידה הזאת לחדשים אחדים, ובינתים תושלח מלאכות מטעם עסקני „העזרה" באמריקה אל ארצות אירופה, והמלאכות הזאת תחקור אחרי התנאים המיוחדים השוררים עכשיו, אחרי המלחמה, בכל ארץ וארץ, וגם תתיעץ עם העסקנים המקומיים בנוגע לכל התקונים שצריך להכניס בעבודת העזרה.

הד״ר דיימונד ומר קרמר מטשרנוביץ, צירי ה„מועצה היהודית־לאומית" של בוקובינה וטראנסילבאניה; הד״ר רינגל מלמברג, ציר המועצה היהודית־לאומית של מזרח גליציה; מר קאפלאן מקיוב, ציר „המזכירות היהודית־לאומית" של אוקראינה, ומר גיידיטש מפטרוגראד, ציר ועדי העזרה של רוסיה — כל אלה נתנו את דעתם בעד [illegible] הועידה כעת.

לפני סגירת האספה הודיע היושב־ראש, כי בכל אופן תקרא הועידה, מפני שזהו רצונם ותקותם, כפי שנראה מתוך המכתבים הרבות [illegible] מכבר של רוב העסקנים באגודות ועדי העזרה השונים בכל הארצות.

בדבר זמן הועידה לא הוחלט עדיין דבר, אולם בועד הצירים שוררת התקוה כי הועידה תצא לפעולות בחדש ינואר הבא.

בנאום הפתיחה שלו נגע הד״ר מוצקין בפעולות העזרה של היהדות האמריקאית ובתוך יתר דבריו אמר: על־ידי עובדה זו שיהודי אמריקה אספו במשך זמן המלחמה לטובת אחיהם סכום של מליונים דולארים [illegible] במסגרות כעין זו שנעשתה בישראל בכל משך ימי ההיסטוריה שלו. כמו־כן הלל מאד את פעולות יהודי אמריקה בנוגע להשגת זכויות פוליטיות ולאומיות בעד אחיהם האירופאיים.

* * *

[illegible]

ידיעות אחרונות שבאו לפאריז [illegible] מודיעות כי [illegible] פרעות חדשות איומות מאד [illegible] שנערכו בהם בעת האחרונה. ידיעה אחת מבארת, כי הסבה לשחיטות החדשות הללו היא זו: השדרות הרחבות של הצבור האוקראיני [illegible] מתרעמות נגד דניקין ומשום זה הוא נוחל מפלה אחרי מפלה, אולם אחרי כל מפלה, בנסיגתו אחור מאיזו עמדה שכבר תפש, היא שופך את חמתו על היהודים ועורך בהם טבח.

ועד צירי היהודים בפאריז [illegible] אל הממשלה האמריקאית שבה היא מבקשת עזרה מהירה בעד שארית הפליטה של יהודי אוקראינה [illegible].

[illegible] בעד הפרעות.

הודעה חדשה מאת הממשלה האוקראינית

הממשלה האוקראינית פרסמה עוד פעם בקשה, כי ועד יהודי יבוא [illegible] חקירה ודרישה בדבר הפרעות. בפעם הזאת פנתה אל ההסתדרויות והמוסדות האלה: ועד צירי היהודים בפאריז, חברת „כל ישראל חברים", ההסתדרות הציונית והועד היהודי־האמריקאי. כמו־כן שלחה את הזמנתה אל ישראל זנגביל. הממשלה אומרת במכתבה כי [illegible] לפעולות הועד [illegible] וכי היא נכונה לתמוך בכסף את הועד, אם יהיה נזקק לזה.

* * *

הצעת החוק נגד הזרים בפארלאמנט האנגלי [illegible]

בשבוע שעבר דנו בפארלאמנט האנגלי בדבר הצעת החוק נגד הזרים. ההצעה הזאת [illegible] שהממשלה לא תבטל את ההגבלות נגד הזרים שהונהגו במשך שנות המלחמה.

צירים אחדים הציעו בתור תקונים להצעת החוק [illegible] להנהיג הגבלות חדשות; [illegible] אחת האומרת כי אסור לכל בית מסחר להעסיק עובדים זרים יותר מ[illegible] מכל העובדים האנגלים.

בהמשך הויכוחים על הצעה זו נשמעו דברי שטנה חריפים כלפי הזרים ב„וייטשיפיל" (השכונה היהודית).

אמנם, צירים אחרים הגינו על כבוד היהודים והזכירו את העובדה כי היהודים הרבים השתתפו באופן אקטיבי במלחמה וגם עזרו הרבה בהכנת התלבשות של הצבא האנגלי.

ההצעה הזאת נפלה ברוב דעות גדול.

המאיור לייאונל רוטשילד הציע, כי יהיה אסור לשלוח כל זר מן הארץ עד שיתברר דינו בבית־משפט. בין יתר דבריו אמר: „הפארלאמנט האנגלי צריך לשים לב אל מצבם המיוחד של בני־דתי האמללים". המיניסטר לעניני פנים ענה על דבריו, כי יסוד בתי־משפט מיוחדים בשביל עניני הזרים יעלה לממשלה בכסף רב וזה אי־אפשר לפי המצב עכשיו. הצעת רוטשילד נפלה.

. . .

בארץ־ישראל.

התעשיות המלאכות והעסקים הדרושים בעת בארץ־ישראל

[illegible]

הסנדלרות. כשלש מאות סנדלרים נמצאים בירושלים. לפני המלחמה היו בה רק כמאה וחמשים. סבת ההתרבות היא, כי בכל משך המלחמה לא הכניסו כלום מחוץ־לארץ במקצוע זה. עם חזרת התנאים הנורמאליים נעשית התעשיה לקויה, כי אופן העבודה הוא פרימיטיבי, ואם לא יבטיחו אותה במכונות ובמומחים מן החוץ, לא תוכל התעשיה להתקיים במצבה עתה.

עבוד עורות (בורסקאות). כל מיני עורות נמצאים פה, גם די פצל (קליפת עץ) בשביל עיבודם, וגם מספר מסוים של עובדים הבקיאים במלאכה זו, אולם עבודתם היא פרימיטיבית והתוצרת (פרודוקציה) היא מדרגה נמוכה ומוגבלת ביחוד בעיבוד סוליאות לנעלים. בית־חרושת למטרה זו אפשר ליסד ב„מוצא", במקום שיש מים במדה מספקת.

מלאכת המרבדים והשטיחים. בחלק הלבנון עובדים במלאכה זו אלפי אנשים ונשים. בתי־המלאכה בבצרא העסיקו לפני המלחמה בתעשיה הזאת יותר ממאה עלמות. — בבצרא ישנן המכונות הדרושות עם שיקודיהן וגם הפועלים המנוסים בכדי להדיש תיכף את המקצוע הזה או להתחיל בו, אולם העבודה הזאת דורשת כמות גדולה של צמר ותלויה בסדור טוב של המכירה והאכספורט.

תעשית הקרח. הניעו אותי שאלות מחוץ־לארץ על־דבר האפשריות לתעשית הקרח המלאכותי. בינתים נוסדו בתי־חרושת אחדים בארץ. מחיר הקרח כעת הוא ליטרה אחת בעד מאה פרנקאים. ולפי שבמקומות באה"י ישנם מים רעים בית־חרושת למרציה זו — מוטרים ומכונות נדרשים.

בתי כביסה. יותר גדול מרויח בבתי כביסה מודרנים בארץ. הכביסה נעשית בדרך הישנה והמחירים הם גבוהים יותר מדאי. בעל בית כביסה מומחה שיביא אתו את המכינות הדרושות יהיה מצליח מאד.

החרסות. את זו אפשר לפתח לידי תעשיה חשובה מאד. התוצרה של הערבים המקימיים אינה מספקת גם לצרכי התושבים עתה ומה גם עם התרבות מספרם, ולתעשיה זו, איפוא, עתיד גדול. גם בשנה זו יש צורך למיליונים של סירי־פרחים לצרכי העבודה בנטיעות. צנורות לתעלות ולהשקאה מובאות כעת ממצרים. יש [illegible] את התעשיה אפשר לפתח בנקל בירושלים ובחברון. חמרים מצוינים למטרה זו נמצאים בסביבת ירושלים, ואולם המין המובחר הוא החמר האדים (חמרא). דרושות מכונות.

שוקולאד וממתקים. מומחה לתעשית שוקולאד וממתקים באופן האירופאי יצליח בעסקו. כעת מובאה סחורה זו ממצרים.

סריגת פוזמקאות וגרבים. המלאכה היתה עד היום פה בתור תעשית בית ונעשה על־ידי מכונות קטנות, אולם נצרכות מכונות גדולות בעלות תנועה מיכאנית. נערות למאות אפשר להעסיק בזה.

גידול פרחים. מגדל פרחים מנוסה יצליח בעסקו בארץ־ישראל. ישנה דרישה גדולה לפרחים פה מלבד הפרחים המיובשים הנשלחים חוצה־לארץ. עתה אין פה לא מגדלי פרחים ולא מוכרי פרחים יפיפים.

הצדפים. המלאכה בצדפים כעין עשית כפתורים, קשוטים ומעשי צעצועים אפשר לפתח באופן רצוי מאד. את החמרים אפשר להביא בנקל מן החוץ, ומכיון שמומחיות גדולה אינה דרושה לזה, ימצאו הנוגעים הנויצים בתוך ירושלים עצמה. בתעשיה זו התחילו כבר לפני איזו שנים והפסיקוה מפני היוקר חמרים מודרנים, כמו בתעשיות שלמעלה צריך מיסד תעשיה זו להיות בעל נסיון ועליו להביא אתו את המכונות ואת המפקחים.

התנועה הלאמית

הציוניות באמריקה.

ביום [illegible] היתה בניו־יורק האספה החדשית של ציוני ניו־יורק. הענין הראשי שעמד על הפרק היה — סדור העבודה הציונית בניו־יורק לחורף הבא. נתקבלה בנידון זה שורה שלמה של החלטות מעשיות; ביניהן — החלטה אחת שהוצעה על־ידי מר מ. מרגלית, כי „הועד המרכזי" של ציוני ניו־יורק יסדר במשך החורף „שוק" או מפעל אחר מעין זה והכנסתו תחולק באופן כזה: 60 אחוזים בעד המוסדות הציונים בארץ־ישראל ו־40 אחוזים בעד עבודת הישוב המרכזית.

דנו גם־כן בשאלה: אם רצוי הדבר, כי ציוני השכונות יסתדרו בקבוצות שונות לפי הגיל, ההגיון, שפת הדבור וכו׳, וכי הקבוצות האלה תתפושנה את מקומן של האגודות הקודמות ותעמודנה תחת השגחתם של ועדי השכונות. החלט למסור את פתרון שאלה זו אל הועד המרכזי החדש.

בתור חברים לועד המרכזי החדש, לששת החדשים הבאים, נבחרו: ל. ליפסקי, י. גולדברג, י. גרינבלאט, [illegible] כהן, ע. איש־כישור, מ. מרגלית, ע. ניומאן, י. פסמאן, מרת שפירא, י. זוסמאנוביץ, י. פינס, ד"ר רוטהנברג, י. רודובסקי וש. וויינשטיין.

* * *

יחס ממלא מקומו של באלפור אל הציוניות.

ביום 22 לאוקטובר העבר התפטר באלפור ממשרתו בממשלה האנגלית בתור מיניסטר לעניני חוץ ואת מקומו ממלא עכשיו הלורד קורזאן.

ביחס אל השנוי הזה במיניסטריום האנגלי פרסמה ההסתדרות הציונית באמריקה את הדברים הבאים:

כיון ששמו של באלפור נקרא על ההכרזה בדבר גורל ארץ־ישראל, הרי טבעי הוא הדבר שעורר דעת רבים עורר השאלה מהו יחסו של המיניסטר החדש אל השאיפות ההיסטוריות של עם ישראל? לא למותר איפוא לפרסם את העובדה, כי הלורד קורזאן מחבב מאד את הציוניות וכי נכון הוא לתמוך ברעיון תחית עם ישראל בארצו במדה לא פחותה מבאלפור.

כשחגגו יהודי אנגליה בשנה שעברה את חג ההכרזה של באלפור, שלח קורזאן, שהיה בעת ההיא חבר מחלקת המלחמה של הממשלה האנגלית, ברכה לבבית אל היהודים, שבה אמר בין יתר דבריו:

„עכשיו שהתוגר הלך לו מארץ־ישראל, והבה נקוה שהלך לו מבלתי לשוב עוד, אך ביהודים תלוי הדבר, כי ישתמשו בהזדמנות הגדולה שמציעים לפניהם".

* * *

לכבוד ההכרזה של באלפור.

— חגיגות. כפי שמודיעים מלונדון, מתכוננות האגודות הציוניות באנגליה לערוך חגיגות ביום שני לנובמבר, יום ההכרזה של באלפור בשם הממשלה האנגלית בדבר יסוד בית לאומי בארץ־ישראל בעד עם ישראל.

ציוני לונדון יערכו דימונסטראציה גדולה באחד האולמים היותר גדולים שבעיר ובה ישתתפו הרבה מיושבי הכרכים הסמוכים.

— מאניפסט של ההסתדרות הציונית. הועד הפועל של ההסתדרות הציונית פרסם מאניפסט שבו הוא מודיע כי הממשלה האנגלית מחזיקה בכל תוקף בהבטחתה בנוגע לארץ־ישראל. המאניפסט גומר את דבריו בכרוז אל היהודים, כי יהיו נכונים לשעה הגדולה שתבוא מיד להתחלת עבודת התחיה בארץ־ישראל.

* * *

„קונגרס" ציוני מצומצם בבאזיליה?

מלונדון מודיעים אל ה„פארווערטס" הניו־יורקי, כי ביום 19 ליאנואר הבא יתאסף בבאזיליה קונגרס ציוני מצומצם, שבו ישתתפו לא יותר ממאת צירים. הידיעה הזאת עוד נחוצה לאישור.

* * *

התנועה העברית באמריקה.

לשכת ההסתדרות העברית מודיעה לנו:

דירת קבע להסתדרות העברית. לרגלי התרבות העבודה עברה לשכת ההסתדרות העברית לדירה מרווחת, 114-116 השדרה החמישית. בדירה זו נמצא גם „משרד החנוך", מערכת ה„תרבות", הוצאת „קרימה" ולשכת „אגודת המורים העברים של ניו־יורק והסביבה".

שליחי ההסתדרות העברית. בשבוע הבא יצאו מטעם ההסתדרות העברית שליחים מיוחדים לערים שונות לעורר את הרגש ולתמוך בעד העבודה העברית. כך יבקר ויבוא מר ... דוקטור ההסתדרות ויבוא במשך הזמן הזה. העסקן והסופר העברי מר עקיבא פריישמאן יבקר את ערי ניו־אינגלאנד והעברי הנודע מר ... יבקר את מדינות ניו־דזשורזי ופנסילווניה.

העברים מבקשים להשתדל לסייע בידם, למען יצליחו במשימתם.

— הירחון „תרבות". החלטת ההסתדרות להוציא את הירחון לחנוך ולתנועה העברית „תרבות" נתקבלה ברצון בחוג העברים. מתקבלים מכתבים מאגודות ומיחידים, שבהם הם מבטיחים להפיץ את הירחון בקהל. החוברת הראשונה כבר נמסרה לדפוס ובעוד שני שבועות תצא לאור.

— מפעולות האגודות העבריות בניו־יורק ובערי השדה. במוצאי־שבת י"א לאוקטובר, היתה אספה פומבית בבית־הספר „עזרא" אשר בברונקס. מר אב. גולדברג, מזכיר ההסתדרות העברית, הד"ר ח. י. אפשטיין והרב נ. וולף נאמו על־דבר העבודה העברית ובארו את שאיפות ההסתדרות העברית ותכנית עבודתה בעתיד הקרוב. הקהל שמע לדברי הנואמים בתשומת־לב מרובה ונוסד ועד לשם יסוד אגודה עברית באותה שכונה.

ביום א' י"ט לאוקטובר נערכה אספה בבית־העם באהל „תפארת ישראל", במזרח ניו־יורק. הרב א. גילירנטר, אב. גולדברג ומר פריישמאן עוררו את הקהל לעבודה בעד תחית השפה ותרבות העברית. הנואמים עשו רושם עז על הנאספים ונרשמו חברים נוספים לאגודת „עברים" שבמזרח ניו־יורק.

בי"ב לאוקטובר נערכה אספה בפליינפילד, נ. דז'. על־ידי האגודה „שפתנו". קהל רב השתתף באספה והקשיב לדברי הנואם, מר אב. גולדברג, שגלל לפניהם את תכנית ההסתדרות לכל פרטיה. אחר האספה נתנו רבים את ידם להסתדרות ונאסף סכום הגון לטובתה.

בבאלטימור התחילו העברים, על־פי הידיעות שנתקבלו ממזכירי מרכז „אחיעבר", לסדר את עבודתם לימות החורף הבא. הם פתחו מרכז בטבורה של העיר שישמש מרכז כנוס לעברים והנלוים עליהם. נעשה גם נסיון ליסד קבוצה עברית באוניברסיטה של דזון הופקינס ויש תקוה שהנסיון יצליח.

— מר ז. פרידמאן מפילאדלפיה כותב אלינו:

„אגודת „עבריה" שנוסדה בחורף שעבר התחילה לחדש את עבודתה עם בוא החורף הזה. מלבד היסוד אגודתנו יעד עתה יום־ ... שעורי־ערב לגדולים ללמוד עברית ולעזור בעבודת אגודתנו באו ביחוד האגודות הציוניות בעירנו.

המרכז לשעורי־ערב במורד העיר הוא ב„בית ציון" (14-15 ...). באספה האחרונה של אגודתנו בשם ... ברמאן, בא־כח אגודת „אוהבי ציון", מחזיקי ה„בית ציון", שמוסרים הם את חדר־הקריאה של בית־ציון תחת השגחתנו, על־מנת ליסד שם מרכז עברי.

אגודת „עבריה" החליטה ליסד שעורי־ערב גם במעלה העיר, ולעזור לנו בעבודתנו זו באה „אגודת הציונים דמעלה העיר". הם מסרו לנו את מרכזם „בית ציון" לאספות ... ב„בית שעורי־הערב".

שונות

תשורה לישראל בלקינד

כלפני שבועים היתה אספה כללית של הועד ל„קרן של ישראל בלקינד", בבית־המלון „ברודוויי סנטראל". השתתפו בה, מלבד חברי הועד הפועל, החברים: א. לובארסקי, צ. ה. מאסליאנסקי, ישראל מאטין, יעקב איש־כישור, הד"ר ה. גלמאז, ה. י. כהן, ד. פרסקי, מר חזן ועוד. הנזבר, מר א. ראטנר, הרצה הרצאה מפורטת על־דבר מצב הכספים. נמצא בקופה הסך של 4,200 דולארים. נתקבלה פה־אחד ההצעה שהועד יעשה כל מה שביכלתו להשיג עוד שמונה מאות דולאר, למען יהיה סכום הקרן חמשת אלף דולאר וכי יקנו בכסף הזה בשביל ישראל בלקינד אחוזה בארץ־ישראל. המפקחים על הקניה יהיו חברי הועד הפועל: מר יעקב מזל, א. ראטנר וצבי אייזיקסון.

מר א. לובארסקי וצ. ה. מאסליאנסקי קבלו על עצמם להיות לעזר לועד בהשגת הכסף החסר. מר יעקב איש־כישור ומר חזן הודיעו בשם האורדן „בני ציון", שיערכו באנקט לכבוד מר בלקינד טרם נסעו. מר ה. י. כהן הבטיח לבוא בדברים עם הועד המרכזי של השבועונים הציוניים בניו־יורק על־דבר עריכת אספה עממית לכבוד בלקינד, ומר פרסקי הבטיח להשתדל על־דבר סידור נשף עברי על־ידי ההסתדרות העברית, שבו יברכו את החלוץ הגדול בברכת הפרידה. החלט גם־כן לפרסם בעתונים את שמות המשתתפים בקרן. כל הנאספים הראו אותות התעניינות מרובה בעבודת הועד. הועד מבקש את כל אלה החפצים ששמם יבוא ברשימת המשתתפים בקרן, שימהרו לשלוח את תשורותיהם במוקדם האפשרי „לועד הקרן ישראל בלקינד", 16 רחוב פלאט, ניו־יורק.

* * *

אורחים נכבדים.

— ביום 22 לאוקטובר בא לניו־יורק האגרונום ארץ־הישראלי והסופר העברי הידוע מר י. ווילקאנסקי (א. ציוני). בדרכו שהה זמן ידוע בלונדון ושם השתתף בכל המועצות הציוניות האחרונות בתור בא־כח הלשכה החקלאית בארץ־ישראל — אחד המוסדות היותר חשובים של הציונות העולמית, — שהוא אחד ממנהליה יחד עם האגרונום אטינגר.

מר ווילקאנסקי נחשב למומחה גדול במקצועו. הוא היה הראשון שעשה פרסום לרעיון של הלאמת הקרקע בארץ־ישראל בספרו החשוב „בדרך", שיצא לאור זה לא כבר, הוא מציע תכנית מפורטת של התישבות חקלאית בארץ־ישראל שעל־פי [illegible] להושיב [illegible] יהודים [illegible] בארץ־ישראל במשך שלשים שנה. את התכנית הזאת הוא מבסס על יסוד ידיעותיו המקצועיות ועל יסוד ידיעתו את תנאי הארץ.

בניו־יורק ישהה מר ווילקאנסקי רק זמן קצר מאד ומכאן יסע לקאליפורניה, הדומה באוירה ואקלימה במדה ידועה לארץ־ישראל, ושם מטרה מדעית: לחקור אחרי ההמצאות ואפני־העבודה החקלאיים [illegible] בארץ־ישראל [illegible] את [illegible]
[illegible] בבית־הספר החקלאיים.

אחרי שהותי באמריקה כחצי שנה ישוב לארץ־ישראל [illegible]
[illegible] בספרי [illegible] החדשות

הועד הפועל של ההסתדרות הציונית באמריקה הזמין את מר ווילקאנסקי להשתתף באחת מישיבותיו בשבוע העבר והאורח הנכבד עודד את רוח הנאספים בהשקפותיו האופטימיות על המצב בארץ־ישראל. על השאלה בדבר הגבלות אחרות הנהוגות בארץ־ישראל על זה השיב מר ווילקאנסקי בדברים האלה: ראשית, הלא ידוע לכם, כי מצבה המדיני של ארץ־ישראל לא נפתר עדיין באופן רשמי, ארץ־ישראל נחשבת לעת־עתה רק כשטח הנכבש על־ידי הצבא, והשנית, יש למצוא גם צד טוב בהגבלות אחרות; לדוגמה אביא לכם את ההגבלה הזמנית האוסרת את קנית הקרקע, שזו גרמה לנו באמת טובה רבה: ההגבלה הזאת הלא אסרה את קנית הקרקע לעת־עתה על כל אחד מן התושבים ועד שנהיה אנחנו מוכנים עם כל כלי־ההכשרה שלנו [illegible] בעבודה הגדולה, — הרי טוב הדבר בשבילנו, ששורר לעת־עתה מצב כזה".

הוא הודיע גם־כן, כי במועצות האחרונות שהיו למנהיגים הציוניים באירופה השתתפו [illegible] הפרופיסור ווארבורג, [illegible] יפה. הוחלט ליסד בארץ־ישראל שני באנקים חדשים, אחד חקלאי בעד הפועלים והשני — בעד בעלי־אומנויות שונות.

במשך שנות המלחמה, בשעת המשבר היותר גדול לספרותנו העברית באירופה, הוציא מר ווילקאנסקי בארץ־ישראל ספריה שלמה בשם „בכפר". הספריה כוללת הרבה תרגומים של ספרים שלמים וספורים קלאסיים שתכנם הוא — אידיליות ותמונות מחיי הכפר בארצות שונות; ביניהם יש: הרמאן ודורותיאה — גיתה; סיגבה סולבאקן — בירנסון; ספורים — ינסון; בעלי־אחוזה מן הדור הישן — גוגול; בעל־הבית ופועלו — טולסטוי; מכתבים מהטחנה — אלפונס דודה; חלומו של מקר — וו. קורולנקו ועוד.

מר ווילקאנסקי בקר את מערכת „התורן" והבטיח להשתתף בדברי ספרות בעתוננו.

— כשני ימים לפני ביאתו של מר ווילקאנסקי, בא לניו־יורק הפדגוג ארץ־הישראלי והסופר העברי, הד"ר נ. טורוב. מטרת ביאתו של זה היא גם־כן מדעית: לחקור אחרי השיטות הפדגוגיות החדשות [illegible] באמריקה.

* * *

נשף לכבוד יצחק ווילקאנסקי

מר מ. פיינשטיין, מזכיר אגודת הסופרים העברים באמריקה, מודיע לנו:

אגודת הסופרים העברים באמריקה עורכת ביום א', 2 בנובמבר, בשעה 8 בערב, באולם בית־הספר הלאומי, 206 מזרח ברודוויי, נשף לכבוד הסופר העברי והעסקן הציוני הידוע, יצחק ווילקאנסקי, שבא לפני שבוע מארץ־ישראל. האורח ירצה על: „הבמות הספרותיות בארץ־ישראל". מקהלת בית־הספר הלאומי תשיר שירים חדשים. ראובן בריינין יהיה יושב־הראש.

כל העברים מבוקשים לבוא ולקדם את פני האורח

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון לג (קפג)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VI — NEW YORK, NOVEMBER 7, 1919 — No. 33 (183)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

הרב ד"ר וואלף במאונט וורנון.

הקהלה במאונט וורנון, ניו־יורק, קבלה את הרב ד"ר נ. וואלף לרב ומנהל בית־הספר העברי. הרב ייארז יהיו בדיו עברית ירבה ויפתנה. היא מבין במי אב יבר ירה. הורים ימצאו תחת השגחתו הנוך הגון לאומי. הקהלה של מאונט וורנון בחרה הפעם באיש הראוי לאיתר אצילא.

הקהלה מביעה בזה את תודתה למר ליבעטרין על נדבתו שנדב בית שמ"ע העבר.

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן".

VOL. VI NEW YORK, NOVEMBER 7, 1919 No. 33

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, י"ד חשון, תר"ף | גליון שלשים ושלשה

פרשת השבוע

הגיעה השעה.

ההבטחה הפומבית שנתן לורד קירזון, שר־החוץ החדש של אנגליה שבא על מקומו של באלפור, להסתדרות הציונית, כי לא בא שום שנוי בהפוליטיקה של הממשלה הבריטית בנוגע ליסוד בית־לאומי להעם העברי בארץ־ישראל, — ההבטחה המחודשת הזאת, שבאה בעתה, יש לה ערך רב בשעה זו. יש לה ערך וחשיבות כלפי פנים וכלפי חוץ.

ועלולה היא ההבטחה האמורה וכן הבטחותיהם הכתובות וביאוריהם של יתר המדינאים ורבי הממשלה הבריטית, ששלחו לאספת־ההגיגה של ההכרזה, שהיתה בלונדון, להרגיע גם את הרוחות של המפקפקים היותר קיצוניים.

רבים משונאי ציון, הגויים והנכרים, התנחמו בלבם, כי אחרי התפטרותו של באלפור ממשרת שר־החוץ שוב אין עוד תקוה מיוחדה להכרזה הציונית, שלא היתה, לפי דעתם, אלא הוראת־שעה והבטחת־שעה, רק תכסיס דיפלומטי ולא יותר.

מתנגדינו, מטעם ישנו מטעם, אזרו חיל, בזמן האחרון, והראית את כחם וחריפותם בפלפול וסברה, כדי להוכיח, שההכרזה הבאלפורית לא היתה מתחילתה ומעיקרה אלא שלחופית של בורית הבאה לשעשע את עין התינוקות הגדולים, אלא מין צעצוע ומעשה קסם דיפלומטי. מתנגדינו אלה הבטיחו להולכים אחריהם בעינים עצומות ואזנים אטומות, כי דיה דקירה קלה אחת של מחט־המציאות הממשית בשלחופית נפוחה זו למען תתפקע ותתרוקן מתוכנה האוירי והיתה לאפס ואין.

לא מעטים הם בין מתנגדינו אלה שנתגלו לפנינו בצורה מזויפה של לאומיים ושל ציונים, ובזהירות רבה השתדלו להוציא מלבנו את האמונה והבטחון ברצונה הטוב של ממשלת בריטניה לעזור לנו לבנות את ביתנו הלאומי על אדמת אבותינו. בעין עונג מיוחד הוא להם לכבות ברוח שפתם את זיק התקוה האחרון בלב תאבי גאולה ומהר־ישועה. נודה להם, לאמיצי־האמונה אלה. ביהודים קרים כקרח ויבשים כקישור מבלי שמץ דמיון ולחלוחית של אמונה ובטחון בעתידנו.

אין אנחנו מאבדים זמן ודיו על ויכוחים עם מתנגדינו ממין זה או ממין אחר. גם אם יראו להם את האמת הברורה כשמש בצהרים, יתכוונו למרוד בה.

צריך להיות הדיוט גמור או טפש שאין לו תקנה, למען האמין באמת — ולצערנו ישנם כאלה — כי הממשלה הבריטית רק מתעוללת בנו, בהעם העברי, להנאתה ותועלתה. כי ההבטחה הגדולה הנתונה לנו אינה אלא אחיזת עינים ותרמית דיפלומאטית. כי אנשי מעשה, רבי פעלים, מדינאים והגיוניים, ויחד עם זה גם אצילי הרוח ובעלי אחריות גדולה כלורד רוטשילד, הרברט סימואל, מי שהיה שר הענינים הפנימיים באנגליה, ודומיהם מבני־בריתנו, שהמה בקיאים בכל הנעשה לפני־ולפנים בהפוליטיקה הבריטית, — כי אחינו אלה, שלא היו עד ההכרזה הבאלפורית לא לאומיים ולא ציונים, עוזרים כיום לאנגליה להוליך שולל את העם העברי בשעת צרתו וחורבנו, בשעה שמים באו עד נפשו.

ומי שאינו מאמין זאת בעצמו ורק פונה ירועה, תהא מה שהיא, יש לו — לעקור מלב אחינו את שארית התקוה לגאולה ולתחיה על אדמת אבותינו, הריהו איש זדון וחוטא לעמו.

מכל הגלגולים השונים שעברו על ההכרזה הבריטית בשתי השנים האחרונות, כלומר, מיום אשר נתפרסמה בעולם, מכל הגלוי וידוע לנו על־אדותיה, הננו יכולים לראות ברור רק אחת: ההבטחה הגדולה שנתנה לנו ממשלת אנגליה בנוגע לבנין ביתנו הלאומי בארץ־

ישראל — הבטחה זו היא פרי שיטה מדינית, הבנויה על יסודות מוצקים, על ענינים ממשיים שאינם עוברים וחולפים כל־כך מהרה, על ענינים שהם משותפים להעם העברי ולהעם האנגלי ושהם מתאימים ומספיקים למיטב אידיאלינו אנו ולמיטב האידיאלים הלאומיים והמדיניים שלהם.

עוד לפני יותר מעשרים שנה ראה הרצל באספקלריתו המדינית הבהירה, כי אין תקוה להתגשמותה של הציוניות אלא מהעם הבריטי. והיום או מחר יוכח בזה העם הבריטי בעצמו, תוכח בזה ממשלתו הצופה למרחוק.

והיום הגדול הזה בא. העם הבריטי, בחירי בניו ומנהיגיו המדיניים והרוחניים כבר נוכחו בזה.

– –

אחרי כל ההבטחות והביאורים שהשמיעו רבי המדינה הבריטית ביום הזפרון להכרזתה הציונית, בשני לחודש נובמבר, הנה ברור הוא איפוא הדבר, שבעד זמן קצר תנתן לנו היכולת להחל את עבודתנו בארץ־ישראל בהתאם להכרזה האמורה ובהתאם לתכליתו של הרעיון הציוני.

אין אנו יכולים להיות מסופקים אף לרגע, כי מצד אגודת־העמים לא נפגוש במעצורים ומכשולים על דרך עבודתנו, עבודת התחיה, בארץ־ישראל, אם רק נדע לכלכל את מעשינו בדעה והשכל, אם רק נראה להעולם, כי מסוגלים ומוכשרים אנו לעבודת התחיה במובנה היותר רחב והיותר מקיף.

פתרונה של הפרובלימה הציוניות, שאינה קלה ואינה פשוטה ביותר, תלוי כיום בנו, רק בנו, בכשרון עבודתנו, בריכוז כחותינו החמריים והרוחניים, במדת הקרבנות שאנו מסוגלים להביא יום־יום לרעיון התחיה הלאומית, בחושנו המדיני ובכח ההתמדה שלנו.

בידינו, ברצוננו הראיתי ובאמצעינו החמריים והרוחניים יש להרחיב את ההכרזה הבריטית של ניבדת באלפור, המתפרשת ונדרשת לכמה פנים, ולהבנים בה במשך הימים והעבודה הבלתי־פוסקת, כוונות ודיוקים, ביאורים ועמידים שיוא עלי עד דעת מדבריה הראשונים. גם המאורעות המדיניים המתרגשים ובאים בעולם הגדול יכולים להיות לנו לעזור ולסיוע בהשגת מטרתנו הלאומית וכספיר תביעותינו הצודקות. יכולים הם להיות לנו לעזר בדרכים ואופנים, שקשה עתה לשערם ולהעריכם מראש.

ואם לא נהיה, חלילה, זריזים וחרוצים למדי, אם לא נהיה נבונים ורואים את הנולד במדה מספקת, אז עתידה היא ההבטחה הבריטית להתכווץ ולהצטמצם בנקודה קטנה מאד.

אם תמסור אגודת־העמים באופן רשמי, במה שאין אנו מסופקים אף רגע אחד, את ארץ־ישראל לידי השגחתה ורשותה של בריטניה, וכפי שיש לקוות, לא יארכו עוד הימים עד בוא שעה זו שאנו מהפכים הוראתה בקוצר־רוח ובכליון־עינים, אז לא רק באנגליה

כי־אם גם בנו, היהודים, יהיה תלוי הדבר, אם התגשמותה של ההכרזה תמשך לאורך ימים, לעשרות ועשרות שנים ובזה נחליש את כחה ונמעיט את גודל ערכה גם בעד הדור ההולך וחי, או לא נסבול כל דחוי, נתגבר על כל מעצור ובגאוניותנו הלאומית נמצא דרך ישר ורחב בין כל אבני הנגף וצורי המכשול הפזורים גם עתה ואשר עוד יפזרו על דרכנו לציון — ובזה נקרב את הגאולה המובטחה לנו מפי נביאינו לפני אלפי שנה ומפי תקיפי עולם ורבי המדינות בדורנו זה.

ההבטחה הציונית הנתונה לנו על־ידי אנגליה, בהסכם ממשלות־בריתה, יש לה רק אותו **הערך**, רק אותה החשיבות שאנו בעצמנו נתן לה, **אם נדע** להשתמש בה בלי איחור זמן ובלי פקפוקים, אם נדע ואם נוכל להתרומם בשעה זו, שעת הכרעת כף גורלנו, ובשעות הבאות אחריה להגובה הדרוש, אם נוותר על דקדוקי עניות ואם לא נתפורר למפלגות, כתות וקבוצות ואין מספר, שבילן תריננה מתנגדות זו בזו, מבטלות ומסותרות זו את זו.

הגיעה השעה, שעל כל אחד ואחד מאתנו לשאול את עצמו: הנכון אני לקראת העבודה הציונית הגדולה העומדת עתה לפנינו? והעבודה מרובה ואין היא סובלת שום דחוי.

כבר הגיעה השעה הגדולה...

תַּחֲנַת הָעֲלִיָּה הָרִאשׁוֹנָה

מאת

יצחק ווייראנבערי.

– – –

עולי־ארץ־ישראל הרואים את ארץ־ישראל בידיד בימות החמה, רואים את מדרגות הזיתים הרעננים בסביבות בית־לחם ועין־כרם אשר על הרי ירושלים, את כרי הדשא אשר ליד פלגי המים בעמק הירדן, ואת ישימון הערבה אשר בנגב יהודה ליד המדבר הגדול, מחליטים פה־אחד בלי פקפוק: לעמק הזה ולהרים האלה עלינו להסיע את המוני העולים; היודעים פרק בדברי־הימים תומכים את נימוקיהם בחזיונות מני קדם. זה העמק ואלה ההרים החיו בתנובת אדמתם רבבות, רבבות. והערבה שבנגב היתה מאז ומקדם מקום מוכן לפורעניות. שם הכו מים מסלע, ולחם ירד מן השמים בצורת „מן", וטעם בשר ידעו רק כשפיטט השלו. ובלי נסים ונפלאות היו רק „מי מריבות" עוד מימי אברהם, והזכירו את הדגה והבצלים, ואמרו לעשות ראש ולשוב מצרימה.

כל הדעות האלה נכונות מבחינת ההשקפה היסטורית; נכונות הן כיום הזה ביחס לעמים שיש להם כלחים מלידה; אולם מוטעות הן ביחס אל עם כעמנו. כבושי המדע והטכניקה החדשים שנו את הערכין בהקלאית. שנו את הקשר שבין מחוללי הערכין הללו ובין האדמה: עמידות חקלאיות שלפנים נמצאו ברום המדרגה ירדו כמה וכמה דרגות; ואלה שעמדו בשפל

המדרגה, עלו כמה וכמה דרגות; תוצאת השנויים האלה הביאה לידי הסגת גבולי העמדות האמורות; העתיקות אינן באות בחשבון כיום הזה בשבילנו. יעדינו, גירי אדים. כאבותינו יוצאי הגולה ממצרים, לעבור את דרך המדבר ל„ארץ הבחירה". לנו לא יהיה המדבר כור־בחינה לצרף אותנו מסיגים, אלא הדרך היותר קלה.

* * *

הנגב הוא כפר רחב ידים; אקלימו ההרב זרי חסרונו, וזהו גם יתרונו הרב; אין פה אחיזה ליתושי הקדחת. כל המישור פתוח ביום לרוחות־הים, ובלילה — לרוחות המדבר המקררים פה את האויר יותר מאשר באזורי הארץ האחרים. ביום לא יאכל החום את העובד בעמק־הירדן, ובלילה לא יכלה כחו מנדודי שינה מהחום ומחמת היתושים המציקים. העולים החדשים זוהי איפוא תחנה ראשונה להתאקלמות; תחנה ראשונה בכלל לעבודה רחבה, לבריאת משק־עם, עד אשר יכשירו את התנאים באזורים אחרים.

כל הכפר הזאת היא מישור רב־המרחק. ואדמתה על־פי מבנה הפיסיקאלי קלה ונוחה לעבוד בכל ימות השנה, בימות־החמה ובימות־הגשמים; עונות־ההפסקה קצרות הן. המצב הטופוגראפי והסגולות המיכאניות של האדמה מכשירים אותה לעבוד במכונות. זהו האזור היחידי בארץ, שיש בו עתיד לעבודה מכונאית בלי שום מפסיקים; המישור וקרקע האדמה הבלתי מתגברת, הם שני התנאים העיקרים הנותנים את האפשרות לנצל את כחות הטרקטורים החדשים וכל המכונות הכרוכות בהם. באזורים אחרים לא תמיד ישנם בבת־אחת התנאים האלה.

העבודה במכונות היא הכרחית בתקופת הכבוש, באשר הן הנותנות את האפשרות לעבד שטחים גדולים בכלל ולעבדם בהוצאות לא גדולות בערך יחוסי. הן נותנות גם מקום לעבוד לצעירים בלתי מנוסים בעבודות חקלאיות. אין לצעירים לא מנוסים לבלות קודם זמן רב במקום־למוד מיוחד. התחנה הזאת יכולה להיות בבת־אחת בית־ספרם ומקום עבודתם. המשק הזה על־פי טבע הויתו מוכרח ללבוש צורה פשוטה וחד־גוונית; על־פי התנאים המיוחדים שהוא נמצא בהם, האקלימיים והקרקעיים, מוכרח הוא להיות בתקופת המעבר אקסטנסיבי מאד. מספר ידוע של מדריכים מנוסים יכולים איפוא לנהל את העבודה ולהדריך את העובדים, לאמן את ידיהם באומנויות שונות ולהעבירם בהדרגה מהקל אל הכבד, מבלי אשר המשק בעצמו יצא בהפסד.

אדמת הכפר הזאת היא פוריה. רוחמה היהודית בנגב הקרוב. בשקדיה וביתר עצי הפרי שהצליחו היא עד ראיה. הכפר חן־יונים (התחום הטבעי אמנם של הזית שאינו נושא שם פירות) בשקדיו הנפלאים, בחרוביו המשובחים, בצבר בלי קוצים ובתבואות שדותיו היפות הוא עד ראיה שני. והלאה, הלאה לעבר המדבר, בפנים הארץ נפגשת העין בגנאות מצויינת: תאנים, אפרסקים, צבר, רימונים; ובשנה גשומה נפגשת היא בכל מיני התבואה אשר בארץ. ליד חפירות־ההגנה של הצבא הבריטי ראה כותב הטורים האלה* חטה ושעורה ושבולת־שועל ממיני חוץ במעלה כזו שלא ראם בארץ; האדמה היתה במקום הזה מזובלה בזבל מקרי של הבהמות שעמדו שם, וזרועה בזרעי חוץ שנשפכו, כנראה, ממספוא הבהמות. והצמחיה בכלל עשירה מאד בגידולי דגן וביחוד בהרבה גידולי־דגניות ובגידולי מספוא אחרים מאוגרי־החנקן.

בשנה גשומה טובים היבולים גם באיזור הזה. אולם שנות בצורת הן החזיון הרגיל פה. פלחי המקום משתמשים בתחבולות שונות להתגבר על מכשולי הטבע. הם נוהגים הסכון בכמי הגשמים, בשימם ריוח גדול בין שורות התבואה, מחצי מתר עד מתר, ועל כל שטח ידוע זורעים איפוא מספר מצומצם של צמחים השותים את המים. אולם האמצעים האלה אינם מספיקים. המים מתבזבזים לא על־ידי הצמחים בלבד, אלא גם על־ידי התאדות רגילה. צריך להשתמש באמצעים מודרנים גם לאצור את מי הגשמים וגם לשמור עליהם מפני ההתאדות.

אין שום ספק, כי שיטת הפלחה החרבה היא מתאימה לאקלים הזה, לטבע האדמה ולטבע העולים החדשים. זוהי שיטה ברוקה בכלל, ניתנת להתגשם בעבודת מכונות ובחלק עובדים לא מנוסים. אין צורך בנסיונות מוקדמים מיוחדים, באשר הם נעשו בארץ וביחוד בארצות דומות באמריקה ובנגב ארץ־ישראל.

שיטת העיבוד הזאת אינה יכולה להיות לנו לקו אלא בתקופת־המעבר, באשר בעקבותיה כרוכים חקלאות אנטנסיבית. כאן אין די אדמה שנוכל להוביר חצי השטח שנה־בשנה. עלינו יהיה ליצור משקים אנטנסיבים כאלה, שיוכלו לכלכל ישוב צפוף ואיכותי. הכפר הזאת היא אזור הנטעים הטבעי וצריך לחפש אחרי נטעים כאלה שאין להם דרישה יתירה במים, גדלים באקלים חרב על־ידי עבוד מתאים ומכניסים הכנסות גדולות משטח קטן.

זוהי תהיה עבודת תחנת הנסיון בתקופת המעבר שתגש לחקירת האזור הזה, לעמוד על טיבו, לחפש אחרי צמחים מתאימים לאקלים הזה ולמצוא את שיטות העיבוד המתאימות ולקבוע צורת משקי־הטבע העתידים להברא פה.

* * *

בתקופת המעבר הנגב הוא החבל היותר נוח לעולים חדשים; בחתימתה חבל זה הוא היותר נוח להתישבות מהירה ואנטנסיבית. זהו אזור־הנטעים הטבעי — האזור הטבעי איפוא ל„אחוזות" נטעים שתכשרנה את מטעיהם על־ידי חבורות פועלים; כי משקי נטעים באזורם הטבעי הם היותר הולמים את ילידי יוצאי העיר,** רוב מנינם

---

* נשלחה ועדה לחקירת המקום שהיתה מרוכבה מהממנה הארגנטיני כותב הטורים האלה ושני אופיצירים אנגליים

** על פרטי הדברים עמדתי בפרק „המשק הלאומי העתיד" [illegible]

ובנינם של עולי הגולה; וה„אחוזה" עצמה, לא בצורתה הישנה, אלא באותה הצורה שצריכה היא ללבוש, היא שיטת התנחלות ממדרגה ראשונה בשבילנו: בבת־אחת פותרת היא חלק כשאלה הפינאנסית החמורה ועוצרת בעד עליה מבהילה. המתאדיים יקיריהם ישאר בארץ מגירים ולאחוז באומנתם הישנה, לשלוח כספים קמעה־קמעה לצרכי הנסיעה ויביא להשתרש בארץ כשאהיותם תכנס לתקופת ההכנסה.

הסגולות הספורטיביות ראיה מספיקות בכדי לבחור בנגב בעבודת אחוזה דייתר קרוב להתנחלותי. אולם יש מעלה מיוחדה, שיש בה בלבד כדי להכריע. זהו הצד התכסיסי. החבל הזה נמצא על גבול מצרים; חבור הדרכים החדש עריה היהודי מתפכה בכל הכפר הזאת; חבל זה אינו מיושב אלא חצאי־נומאדים, יושבי אוהל, שאינם כל־כך מחוברים לאדמתם, כמו יושבי כפרים; ואותם אפשר להעביר למקומות אחרים; זהו איפוא השטח היחידי בארץ שהנהו רחב־ידים ולא יקרע לקרעים על־ידי רשויות אחרות. אל־עריש נמצא על גבולה; לפנינו איפוא כר נרחב לעבודה, הכר היחידי בארץ, שנוכל לבנות את ישובנו באותה השיטה ובאותה הקביעות שכל עם מתוקן בונה ישוב.

רוּחַ־עֶרֶב טָמִיר...

מאת

ב. נ. סילקינר.

רוּחַ־עֶרֶב טָמִיר,
הוֹמֶה אַט וְנֶאֱנָח,
עָבַר עַל חַלּוֹנִי;
לֵיל־אֱלוּל קַר וְטָהוֹר,
כּוֹכְבֵי זָהָב מְצִיץ,
מֵעִיר נִים־יְגוֹנִי.
בְּטֹהַר זֶה — אַרְגִּישָׁה —
הוֹלֵךְ לוֹ הַקַּיִץ,
וְיוֹצְאִים בַּעֲקֵבָיו
כָּל יָפֶה יִכְל עֹנֶג:
פִּרְחֵי־יָהּ בַּשָּׂדֶה,
פִּרְחֵי־אִישׁ בַּלֵּבָב.
הָבָה, אַחִים תּוֹעִים,
נְלַוֶּה אֶת הַקַּיִץ!
אַשְׁרָיו שֶׁבַּעֲבָרוֹ —
אִם רַב וְאִם מְעַט פָּעֳלוֹ —
אֵין דָּבָר שֶׁיַּעֲכוֹר
כְּמוֹתוֹ אֶת טָהֳרוֹ...

ניו־יורק 1918

קֶבֶר יִשְׂרָאֵל

(ספור ממעשי היהודים)

מאת

ת ש ר " ק*.

א.

משני עברי הרחוב עומדות שורות של מרכבות־סוסים ואוטומובילים. באמצע של אחת השורות, לפני אחד הבתים, נראתה מרכבה רתומה לשני סוסים שחורים ועל גבה תבה של זכוכית. פה ושם יתגודדו קבוצות אנשים ונשים ושוחחים ביניהם כמעט בלחש.

לויה.

בקרב קבוצה אחת אשר מצאה לה מקום אצל בית האבל נראתה תנועה גדולה. כפי הנראה, עמדו שם קרובי המת ומכיריו. ומה זר היה מראיהם של אלה האבלים! עיניהם של האנשים נעו בחוריהן כעיני קין טרם הושם בו האות. על פני כל אחד מהם היה אות של שרטת או של פצע, סימן של מתנת אגרוף או כלי־זין. יהודים השעבדות והיחלקתם הפרודה והבלתי־בטיחה העידו בהאנשים האלה, שהם רגילים להיות עדים באור היום, בעת שעולם כולו עושה את תפקידו ובני אדם ישרים עוברים, הולכים ישרים, יראים ומשפילים, ומתפרנסים זה מזה. והנשים אשר בקבוצה הזאת גם פניהן העידו בהן, כי לא הסכינו להראות לעיני השמש. הכחל והסרק שבפניהן ועיניהן, הרגל שנעשה להן כטבע, ענו בהן, כי לבנות „עולם התחתון" תחשבנה וציד הגברים צידן. נדמה, כאילו הקיאה הארץ את כל זוהמתה וחלאתה עם בני־האספסוף האלו שבאו ללוות את אחד מבני־בריתם.

— מי מת? — שאל עובר אחד, שמראהו כפני סוחר נכבד, בעמדו לפני אחת הקבוצות בפנת הרחוב.

* הספור כתוב עברית בידי המחבר עצמו.

— זליג, זליג הגבור מת. — ענהו איש אחד מתוך הקבוצה, מוכר תפוחים, שסלו היה קשור לכתפיו. — תפוחים טובים, מיסטר, חמשה סנטים, וטעמם כיין.

הסוחר לא שם עיניו אל התפוחים, רק תמה מעט, כאילו חפץ לזכור דבר־מה שנשמט מזכרונו, ותוך כדי רבור קרא:

— אותו ראש השודדים? אותו הנבל שהביא חרפה גדולה על עמנו? — כן יאבדו!

— הזהר ברבורך, אדוני, אם חייך יקרים בעיניך, — לחש בעל התפוחים להסוחר, ויתר בני הקביצה הטו ראשיהם מסביב להם, בחרדה. כפי הנראה, יראו שמא הגיעו הדברים לאזנו של אחד ממכירי המת.

הסוחר פנה וילך מבלי הבט אחוריו.

ולא לחנם יראו האנשים. אף כי מת הגבור, עוד נפל פחדו עליהם, עוד חתו למשמע שמו, כאילו עוד חי היה ושורר בתקפו. גובה מסים, וניקם וניטר למיטיביו. נרמה הפחד הזה כמעשה ההיפנוס, שפעולתו עודנה קיימת אף כשנסתלקה עינו של הקוסם.

וכדי שלא ליתן פתחון פה לאיזה שטן, העירה אשה אחת מתוך הקבוצה:

— את מי גזל זליג? לא את כספינו לקח. הוא שם מס על מחזיקי בתים למשחקים בקוביה, על הנשים העליזות ועל העשירים בשביל הגינו עליהם, אבל מן העניים לא לקח מעולם אף פרוטה.

— אומרים — הוסיפה אשה אחרת, — כי את עניים גמל חסד. מכספו עזר להם, צדקה עשה.

כיון שראתה האשה הראשונה, שרעותה מתחרה עמה בידיעתה, התקנאה בה ותוסיף על שבחי הנפטר:

— שמעתי, כי פעם אחת ראה זליג אחד משוטרי העיר סוחב אשה עבריה, מוכרת נרות, אל בית־המשפט. אז קפץ עליו זליג ויפילהו ארצה במתנת־יד אחת. וכאשר קם השוטר על רגליו, כבר נעלמה האשה וגם זליג איננו!

— חמשה שוטרים לא היו יכולים להכריעו — הוסיף בעל התפוחים נופך משלו, כדי להגן על כבוד הגברים ולמנוע את הנשים מלנחול את כל הכבוד על רוחב ידיעתן. — גבור היה כגלית הפלשתי, כדזים קורבט וכדזיפריס. איזי האסון שקרה פתאים

— ספר, איך נקרה הדבר? — שאלה אשה זקנה. — המשקפים שלי נשברו ואין ביכלתי לקרוא את העתונים. הגד לי, מי רצח את זליג?

— עוד לא נודע הדבר מי רצחו — ענה מוכר התפוחים. — יש אומרים, כי אחד מבני־בריתו אשר ריב היה לו עם זליג ארב לו ויהרגהו, ויש סברה, כי אחד מאנשי דזוזפי האיטלקי ירה את הכדור אשר פלח את לבו.

— ומה תעשה עתה מרי אשת זליג אחרי שהומת אישה? — שאלה הזקנה.

— בודאי תשוב אל דזוזפי, אוהבה הראשון — חוה דעתו איש צעיר לימים.

— ששש... הסו! הדוקטור יורסון בא.

— בודאי קרוא הוא לעשות עם המת את החסד האחרון. הלא הוא הרב המטפל תמיד עם היהודים היושבים במאסר, בבקשו להחזירם למוטב.

הדוקטור יורסון, אשר על־אודותיו דברו עתה, דרך הלוך וקרוב אל בית האבל. הוא היה איש כבן שלשים, בעל קומה ממוצעת, ופניו מלאים נדיבת רוח וחיבת אדם. אחדים ממקורבי המת הרימו כובעיהם לאות כבוד כאשר עבר עליהם ה„ראביי", בבואו אל הבית.

ב.

יום עברות היה היום ההוא בהגיטו. בנפול זליג הגבור, כדור עופרת, אשר ירתה יד נסתרה, שמה קץ לחייו ותרגז ניו־יורק מברונקס עד ברונזביל.

זליג היה מושל בכיפה של „העולם התחתון", עולמם של גנבים, של סוחרים בנפשות פורחות ושל „בעליהן" ומגיניהן. את מלכותו נהג במשטר ובסדר על־ידי שרי מאה ושרי עשרה אשר גבו מסים מכל „אזרח" וממי שאינו אזרח. האזרחים של „העולם התחתון" נתנו כופר בעד הגנה מפני שוטרי העיר, „והזרים" — סוחרים ובעלי נכסים — שלמו כופר נפשם בעד הגנה מבני בריתו של זליג.

אך אין מנוחה למושל. כאשר פרצו האיטלקים בניו־יורק עלו על הגיטו, במורד העיר, ויתקעו את אהלם ברחוב לגבי העבריים.

ולהאיטלקים גם כן עולם תחתון משלהם, ובני אספסוף שעושים את מלאכתם כשרוב העולם שקוע בשנת ישרים, ודזוזפי מושלם גם הוא גבה מסים מבני בריתו ומאלה שלא היו בני בריתו.

ויתרוצצו שני המושלים בקרב הגיטו...

ואז החל לדבר קול הגזע... „אין להאיטלקים חלק ונחלה בקרב היהודים שלנו", טענו אנשי שלומו של זליג. ודזוזפי ענה בלעג: „הלא הארץ היא של קולומבוס, וקולומבוס בן ארצנו היה".

החלה מלחמה בפועל — מלחמה במסתרים. איש לא ידע את הלוחמים, עין לא ראתה את המתנפלים, אבל יום יום מצאו את הנופלים, חללים מתבוססים בדמם, בפנות רחובות, בחצרות או במרתפים. שוטרי העיר העבירו את ההרוגים ויקברום קבורת חמור, ואיש לא דרש את דמם. כי חוקה אחת לאנשי זליג ודזוזפי: אל תתחבר לרשות, ואל תאכל קורצא בבתי המשפט. וכה נמשכה המלחמה עד שנצחו אנשי זליג את חיל דזוזפי ויגרשו את „הגויים" מגבול ישראל...

„במלחמת מצוה" זו קצץ זליג את אוזן דזוזפי למזכרת עולם. וכשראתה מרי, אהובת דזוזפי, את בעלה חסר אוזן תעבה בו ותלך אל זליג. „המנצח זוכה בשלל".

מרי היתה בת נשואי תערובות. אביה היה איטלקי בעל בית מרזח ואמה עבריה משוררת באחד בתי הזמרה הפחותים אשר להאספסוף ודלת העם. מרי היתה נערה בעלת מזג מישונה, שבקרבה התרוצצו תכונות וזרמים שונים. מאמה רכשה את יפיה וחנה ונעימות רוחה, ומאביה ירשה דם חם, רותח וסוער. מרי גדלה ותיף על כל בנות גילה, אך עוד טרם שבגרה אבדה את הוריה. קנאת האיטלקי לאשתו העבריה היתה יותר גדולה מאהבתו אשר אהבה, וביום אחד כאשר תקפה עליו קנאתו דקר אותה בחניתו, ובעבור זמן קצר נתן את נפשו בעד נפשה בבית האסורים.

מרי גדלה בקרב קרובי אביה, ובהיותה כבת חמש־עשרה החלה לשיר באותם בתי הזמרה אשר שם שרה גם אמה. על־פי מקרה למדה לשיר איזה שירים בשפת יהודית, ואז נכתרה בשם „האיטלקית המזמרת בשפה היהודית", ורבים מהיהודים הלכו לשמוע את זמרתה, כי גם את קולה הנעים של אמה ירשה מרי.

ובאחד בתי הזמרה האלה פגשה את דזוזפי האיטלקי ותצד את לבו. והוא, כדרך בני ארצו אשר אהבתם בשלהבת בוערת, לא נתן לה מנוחה עד אשר הואילה להיות לו לאשה.

אחרי מפלתם של האיטלקים, ואחר שבגדה מרי במושלם, נסוגו אנשי דזוזפי אחור ויחתו מפני בני ישראל — וזליג נתעלה בעיני אנשי בריתו, וכל אלה אשר שמעו על־דבר נצחונו הללו את גבורתו ויכתירוהו באגדות ובספורי נפלאות, כשם שעשו היונים לאליליהם.

ופתאום נפל זליג הגבור, והקול נשמע כי אחד מבני בריתו אשר בגד בו ויתמכר לדזוזפי ירה ללבו החץ, אשר שם קץ לחייו.

ג.

דוקטור יודסון עלה במעלות הבית, דרך אולם צר ומלא חושך. השנוי הפתאומי מאור היום שבחוץ לחשכת האולם כמעט עור את עיניו. זה היה מעונו של מושל הגיטו! — אמר הרב בלבו — יאה עניותא אפילו לפושע ישראל. על הקומה השלישית מצא דלת פתוחה, ובבואו פנימה ראה שם ארון מוצב במרכז החדר, שכבר היה גבין דרבי... על ספה אחת ישבו זקן וזקנה — הורי המת — ושניהם בכו בעינים יבשות. פנידם דיי מיאיב קמטים, רמטים. את כל חיי בנם, יוצא חלציהם, קרא דרב דצעיר מער דרמטים דאלה. ביד הזקן היה ספר תדרים. וכשנכנס דוקטור יודסון השפיל הזקן את קולו, כאילו בוש היה מפני הרב האמריקאי. על כסא, סמוך להזוג הזקן, ישבה האלמנה מעוטפת שחורים, וכשראתה את הדוקטור יודסון עמדה ממקומה, ותגש אליו ותאמר:

טוב מאד כי באת, איש קדוש. למען הוריו חפצתי לקבר את אישי על־פי דת היהודים. אנשים ישרים המה, שומרים את אמונתם כמוך. ויבם באי אלי בבקשה, כי אקבר את בנם יחידם בקבר ישראל... הן עברי היה בעלי, וגם אני עבריה מצד אמי — אולי ידעת זאת, רבי.

— ידעתי, — גמגם הרב.

בחדר הסמוך ישבו המתעסקים, שמשי חברה קדישה, שבאו לגמול עם המת את החסד האחרון שעושים עם כל בר־מינן, בין עני בין עשיר, בין רשע בין צדיק, שהולך לעולם האמת לתת דין־וחשבון לפני אל בוראו.

החל סדר הלויה. אנשי חברה קדישה הצטרפו למנין, הזקן והזקנה עמדו על רגליהם, והאלמנה סרה אל פנת החדר. הרגישה, כי אין לה עוד חלק ונחלה באישה, השב עתה אל צור מחצבתו.

מכירי המת עלו אחד־אחד במעלות הבית, הציצו אל החדר בעד הדלת הפתוחה, אך לא הרהיבו עוז לבוא פנימה. הרדת קדיש נפרד עליהם...

התחילו לאמר „צדוק הדין". מראה האלמנה שהיה לפני נערה שעוד לא נתבגרה, פנים מלאים חן ותמימות, מבלי שהיה ניכר בהם אף רושם קל מהסביבה אשר היתה היה בה, — זאת הרגישו עיניו של הרב־הדוקטור. מה לה פה ומי לה פה? — חשב בקרבו — נשמה טהורה נפלה בפח... מה תהא אחריתה? אנה תלך, אנה תפנה? שערי העולם התחתון פתוחים לפניה לרוחה. שם תרד מטה־מטה, עד הדיוטה התחתונה...

וכדי לגרש את מחשבותיו הרים הרב את קולו בקראו מעל סדורו:

„ברוך דין האמת, ממית ומחיה. ברוך הוא כי אמת דינו, ומשוטט הכל בעינו, ומשלם לאדם חשבונו ודינו..."

כשהוציאו את הארון ההוצה, נראו שם פנים חדשות. בעשרים משוטרי העיר נספחו אל הלויה. לא משום שממשלת העיר חפצה להשתתף בכבוד המת, אך יען כי יצא הקול שדזוזפי ובני־בריתו מכינים את עצמם להתנפל על אנשי זליג, והשוטרים באו להפר עצתם ולהגן על הסדר.

ובין הקבוצות אשר ברחוב נשמע:

— דזוזפי וחבריו נכונים להתנפל ולעשות הרג רב באנשי זליג. מצאו שעת־כושר אחרי שנפל הגבור.

— כאשר יגיעו המלוים אל בית־העלמין, יקפצו עליהם האיטלקים מתחת כל עץ רענן.

— יאת מרי יקח לו דזוזפי ביד חזקה. בעל־כרחה תשוב אליו.

יאי והביטו! מה רב מספר המרכבות ומה גדול ההמון. לא ראיתי לויה כזו אפילו במות צדיק.

— הס! אזנים על כל צעד וצעד.

מאשנבי המרכבות נראו אותם האנשים עם הפנים המלאים שרטות וצלקות, והנשים אשר האודם על פניהן ירשהירת ער צפעפירן דיי מגיזמים, שלא כדרך הטבע.

דוקטור יודסון נסע במרכבה אחת עם הזקן והזקנה.

— ארוני לא ידע את בני היטב — החל הזקן. — מעטים הם האנשים אשר ידעו אותו באמת. העולם לא הבין אותו כלל.

— לבו היה כאבן טובה — הוסיפה הזקנה. — „אמי יקירתי", קראני. בכל יום־טוב הביא לי מתנות. גם אשתו — לב יהודית לה. הכינה בעד בני לויה יהודית, גם טלית ותכריכים קנתה בעדו...

— לא הבינו את זליג שלי — אמר הזקן. — הוא היה אומר לי, כי את ריב ישראל רב בגרשו את האיטלקים מגבולו. לא הבינו אותו, אני אומר לך, אדוני, דוקטור, רבינר, או מה שהנך.

ברגע זה הרגיש הרב, כי ריח יין־שרף נודף מפי הזקן. „ויין למרי נפש", עלה על זכרונו.

הגיעו למקום בית־הקברות. הארון כבר היבא שם וגם רוב המלוים ואלמנת הנפטר אשר באה בלוית רעותיה היו שם. וכאשר יצא הדוקטור יודסון ממרכבתו, מצא את המקום השקט מלא רעש ותמהון יהודים... שמשים, בעלי פאה וזקן, רצו הנה והנה בין הנאספים ויעוררו את האנשים ואת הנשים להזכיר בעדם את נשמות קרוביהם בתפילת „אל מלא רחמים". וכדרך התרגנים קראו בקול: „חמישים סנטים בעד אל מלא רחמים! חמישים סנטים!". והמלוים — על־פי רוב הנשים — פתחו את צרורם וישלמו במיטב כספם. השמשים קראו תפלה אחרי תפלה באותו הניגון הישן המלא תוגה ועצבות. ולקולם של השמשים נפתחו מעינות דמעותיהן של הנשים ותשאינה קולן בבכי מר... כל הרעל והמרירות שהיו בחייהן, בעבר ובהוה, כל החרטה והעצב שאכלו את נפשן, כל הכאב והבוז שאכלו את לבן, וכל היראה והפחד של עתיד שחור ונורא שנצב לעיניהן, — כל אלה התפרצו עם דמעותיהן, דמעות המעורבות עם דם הנפש. כן תבכינה נפשות חוטאות העומדות על פתחו של גיהינום ורואות את העונש הנורא המוכן בעדן... כאב גדול הרגיש הדוקטור יודסון בשמעו את הבכיה המוזרה הזאת. הוא כבר ראה אנשים מובלים למיתה בדין. הוא היה אתם עד רגעם האחרון, אבל מחזה מעציב כזה, הדוקר לב וחודר נשמה, לא ראה מעולם.

בכתה בקול גם האלמנה בעמדה על הקבר הפתוח. ועוד הפעם שאל הרב־הדוקטור את עצמו: מה תהא אחריתה? היעזוב אותה לגורלה, להיות בין כל אלה? לא! עליו החובה להצילה ולהכין פעמיה על דרך ישר.

— דזוזפי הולך ומתקרב אלינו — קרא אחד המלוים.

— לא נירא אותו — ענהו אחר. — מספרנו רב ממספר אנשיו, וגם שוטרי העיר יגינו עלינו.

— הוא הולך לבדו. את אנשיו השאיר מעבר לגדר. מה חפצו?

איטלקי בחור כארזים, בעל פנים שזופים, אזנו הימנית היתה חסרה. שפמו עשוי כקרני פרה. הלך הולך וקרוב אל הקבר. את כובעו נשא בידו ואת ראשו הישה לארץ בהכנעה.

— פרינדז, ידידים! — פנה אל המלוים, בקרבו אל הקבר. — הרשוני להלק למתכם את הכבוד האחרון. גבור גדול נפל היום. זליג!

אֶל חַבְרֵי הַגְּדוּד הָעִבְרִי שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ

מאת

ראובן בריינין

ידיד יקר,

פגשתיך בחוץ, עברת על פני מבלי שתכירני. גם אני כמעט לא הכרתיך. הליכתך היתה מרושלה וכבדה. מראך בבגדיך הפרטיים, בגדי־האזרח, לא היה מסוגל כלל לעורר בקרבי רחשי כבוד מיוחדים. קומתך הכפופה והעקומה ומבטך התועה היו בעיני כסמל נאמן של הגלות, של חיי חולין. הבטתי אחריך. בשום אופן לא יכולתי האמן, שאתה, ידידי, הנך זה — אתה בן הלגיון העברי, שקומתך היתה כה זקופה וכה מלאה חשיבות וערך. השויתי את דמותך הגלותית המשוטטת ברחובות השכונה המזרחית של ניו־יורק עם אותה הדמות של המכבי הצעיר המלא גאה, הוד והדר, ששיריו העברים אשר שר תחת שמי התכלת של ארץ־ישראל מצאו הד בהרי יהודה, וזכרונות כל־כך רחוקים, כל־כך קרובים שטפוני.

רק אתמול. אנחנו חונים בתל־אל־כביר. ומסביב רק חול צורב ואפור של מצרים. היינו חד־גוונים. חיי המדבר, ואנחנו רחוקים מכל כימן של תרבות. אל כל אשר תשא עיניך הנך רואה רק ערבות חול ושמי רום. ארץ־ישראל היתה כל־כך קרובה, וגעגועינו עליה לוהטים בקרבנו ואוכלים את נפשנו. אולם הצווי הצבאי קורא אלינו: „המתינו!" — שוב תרגילים! ואנחנו לומדים בשקידה ובזריזות את מלאכת הקרב. מלאכה שהיתה תמיד בזויה לנו ועוררה גועל נפשנו. אולם אז היה רוחנו מלא תרועת מלחמה, כי כולנו שאפנו לשחרר את ארץ אבותינו מעול עריצים. כולנו היינו נכונים להקריב את חיינו על כבודה של אומתנו השואפת לעמידה ברשות עצמה.

התזכור, ידידי, איך היינו קמים באשמורה שניה בלילה, תחת שמי המזרח הזרועים כוכבים? עוד תנומה על עפעפינו, עוד אברינו עיפים ושבורים — ואנחנו דוהרים בדפיון את הרובה וממהרים לרוץ אל מקום התרגילים הבלתי־פוסקים. שם העירו אותנו הפקודות הצבאיות היתרות, ששמענו רפעמים באיש הזה הלל בנביחות משונות, של ה„סארגנטים":

— Form — Fours — — — On the Right form — Platoon — — —

ואנחנו, בני הגדוד העברי, חונקים בקרבנו על־כרחנו את הלומותינו הארצי־ישראליים היפים והנשגבים; ואנחנו חונקים בקרבנו את מחשבותינו, רגשותינו ורצונותינו האישיים — היינו בשעות ידועות ביום, כמעט רגילים. רק נשמת הגדוד היתה היר בנו. רק ההכרה העמוקה שאנחנו עושים באמונה את חובתנו לעמנו ולארצנו נתנה לנו כח ואון לשאת ולסבול את אשר

נשאנו וסבלנו יום־יום, את ענויי הגוף ועוד יותר את ענויי הרוח...

ידידי, פניך היו אז, למרות כל אותן התלאות, בהירים ושלוים, פסיעותיך קלות ולשונך מלאה שירים וחדודים. פגשתיך עתה — ולא הכרתיך.

התזכור, חבר לגדוד, את הערבים? הצללים יורדים ונופלים על ים־החול שאין לו סוף. קומץ־החיים גוע, במעט בלי כל שאון, בלי כל אושה, כסופם של פסוקי זמירה בשירי־הליל של שופין. האורחה הערבית האחרונה נמשכת שם מרחוק כצללי תמונות. — גמל טעון וחמר, גמל טעון וחמר — כולם מתנועעים בלי קול בריתמוס אחד שוה. פה על־יד אהלינו כורעים ערבים אחדים בבגדיהם הלבנים, משמיעים הם שירה מלאה תוגה וצער כיללת אם אבלה, שירה חד־קולית כהלמותה של מכונה. מעט־מעט, לאט־לאט יאלמו, יחדלו להתנועע — מתמזגים רב בתוך הטבע המת. דממה מסביב — ופתאום מקהלה של תנים וצבועים. יללה נוראה כיללת ילדים מעונים בידים אבזריות.

אבל באהלך, חבר לגדוד, דולק נר. נר במדבר. הנך שוכב שרוע על בטנך ולומד מתוך התנ"ך עברית. הנך הוגה בדברי חוזינו, הנך שב בדמיונך לימי קדם, לימי ראשית אומתנו. על ידך מתפשט חבר אחר וכולו שקוע בספר עברי חדש המנבא עתידות לעמנו. שניכם, כולנו, הוזים וחולמים ל„אחרית הימים", אשר לא ישא גוי אל גוי חרב ונמר עם גדי ירבץ. שם בחוץ, על־יד האהלים, משוררות רבים של הגינונים שירים עבריים וגם שירים יהודיים עממיים. לא, חברי, אתה היית אז איש אחר. אף צל קל של מרה־שחורה לא ראיתי בך אז, אף סימן קלוש של יאוש לא מצאתי בך. מאושרים היינו ומלאי תודה לגורלנו הגדול.

התזכור, חברי, את יום בואנו לארץ־ישראל? מטרות גשמים יורדים בעוז. שרשרת ימים ושרשרת לילות רצופים לא פסקו. חונים היינו תחת כפת השמים בלי מחסה מעל ראשינו. אי־אפשר היה לתקוע אהלים. הקרקע היה תהיח. מסביב — רק מים ואיים אחדים של רפש. אפסה כבר התקוה להתייבש. אחדים מאתנו, נעדרי הרצון רבבות התרבנו. הזאת היא ארץ חמדה, הארץ הברוכה והמובטחה? האם לזו שאפנו, למען התגולל בבוץ בצה? — אולם אתה, בן הגדוד העברי, שהיה ראוי לשמו, היית מאושר ומלא חדוה פנימית גם בשעה ששערותיך היו ניטפות מים, ובגדי־החיל אשר עליך רטובים ונוטפים בעירו של כלב־הים. אתה, חברי, עמדת אז על מקומך בקומה זקופה ובעינים חולמות, צהקת בקול מלא תרועה וגיל. ואיך היה יכול להיות אחרת. הלא כפות־רגלינו דרכו על אדמת אבותינו! הלא סוף־סוף, אחרי תלאות רבות, השגנו את מטרת נדודינו וגעגועינו! כן, חברי, אז העירות בי רגשי כבוד ואחוה פנימית. כל תנועותיך הבטוחות והגאות מצאו חן בעיני. הרגשתי, ידעתי, והאמנתי ואני מרגיש, יודע ומאמין גם כיום, שסוף הנצחון יהיה על ידינו, כי לנו תהיה אדמת אבותינו, כי כרמי לבני ובמה עצמותי נרטבות, נעבדה ונדמה לגן־עדן. נשאתי עיני אל הטובים, אל החרוצים והגבורים שבמחננו, וידעתי, כי עם בני־נעורים כאלה של הגדוד שלנו יש להאמין, יש להעפיל, יש לקוות הרבה.

האזכירך עוד את הרושם אשר עשו עלינו המושבות העבריות בראותנו אותן בפעם הראשונה? לעולם לא ימחה מלבנו הרושם העמוק שעשו עלינו הקולוניסטים החרוצים כנמלים, הפועלים העברים בעלי הנשמה היתרה, העושים את מלאכתם כמלאכת הקודש בהכרה פנימית ובאמונה חזקה, כי נחדש את ימינו כקדם ונהיה למופת לכל העולם ביתרון רוחנו ובשאיפתנו לצדק ומשפט, לשלום ואחוה עם כל העמים; לעולם לא נשכח את הרושם הנפלא שעשו עלינו בנות ציון המלאות חן עברי ורוח אצילי. הכרנו בהן את הסימנים הראשונים של טפוס העבריה החדשה, היורשת את כל הסגולות הטובות של העבריה הקדמוניה...

התזכור, חברי, את לוד, ספרים, חיפה, רפה, אל־עריש ויתר המקומות? שמות שאינם מזכירים מלחמות, אבל מקומות ששם יחד היינו חונים, יחד היינו סובלים ומקוים. שם נולדת עוד הפעם. בגופך הגלותי בא רוח חדש, נופחה נשמה חדשה. צעדת, דברת, פה פשוט, פה גאה. כולנו הרגשנו את עצמנו כבנים אמתים של עם עתיק, עם גבורים שקם לתחיה ושאף לגאולתו הנאמנה.

חברי, תן תודה, האם לא היו כל אותם הימים שעברנו בגדוד העברי מלאים תפארת והוד? האם לא היה כדאי כל הדבר?

חברי, אל תרכין הפעם ראשך, אל יפול רוחך. יודע אנכי, כי ציירנו בדמיוננו את אחריתו של הגדוד העברי באופן אחר לגמרי. מאויינו היו להשאר בארץ־ישראל, וברות מלא תקוה ואומץ לב שאפו רבים מקרבנו להתחיל את עבודת החלוצים. האמנו, בטחנו, כי נהיה פרק חדש וחשוב בציוניות, כי נהיה התחלה חדשה ומבטיחה הרבה... ועתה שבנו לגולה. אי־אפשר היה אחרת. יש אמנם בשעה זו תהום בין החזון והמציאות, אך יש לגשור גשר... ואת הגשר נבנה... נשבענו. לא נחלל את שבועתנו.

רבים מבני הגדוד העברי ששבו הלום הולכים כיום ברגלים בשירות או בית־עבודתם, או הניתם, או משרדם. או הולכים בטל ושוממים מאפס עבודה. ואתה מלא צער ולעתים — גם יאוש מר. לא נקל לך לשכוח את ימי החיל, ימי התהוות הגדוד, את חיי הגדוד העברי. יודע הנך כיום נגד האטמוספירה של כור־ההתוך האמריקאי. הנך מרגיש כיום את מרירותם וכיעורם של חיי הגלות הרבה יותר עמוק מאשר הרגשת זאת לפני הספחך אל הגדוד העברי. הגעגועים לארץ־ישראל כבר הדרו לכל עצמותיך, נכנסו לפני־ולפנים בנשמתך. מקודם לזה רחפו רק מעט על עורך. חברי בגדוד, הרגשתך — הרגשתי. ידע לך, כי ידידותנו היה גם אחרי אשר פשטנו את בגדי־השרד, את בגדי־הצבא. מחויבים אנו להשאר גם להבא לגיונרים, מתנדבים חפשים בעד עמנו וארצנו, וחלילה לנו ללכת בראש שחוח, להחליש את תקותנו ולרפות גם ידי

אחרים. חלילה לנו לחרף או למתוח בקורת קשה ובלתי־צודקת על מי שיהיה. אין לנו להשליך את האשמה על ראש אחרים, מזה לא תבנה ציון. זה אינו ראוי והגון לנו, לגדודך — לגדודנו. עלינו להביט על שחרורנו עתה, כעל ימי חופש שניתנו לנו למען ננוח מעט, למען נחליף פח. הנני בטוח, כי קרוב הזמן שיקראו לנו, כי עוד מעט וינתן האות. ואז יהיה עלינו לעמוד בשורה הראשונה של החלוצים. עוד הפעם נהיה הראשונים. ובפעם הבאה יהיה הגדוד העברי עוד יותר יפה ויותר מרומם. לא בתור חייל, אנשי־צבא ומלחמה, כי־אם בתור בונים, זורעים, מרפאים, עובדים ונוטעים, כל אחד במקצוע שלו, נלך ונשוב לארץ אבותינו. והיו באמת החרבות לאתים והחניתות למזמרות.

חברי, אל נתן נא להטיל דופי בזכרון הגדוד העברי ואל נחלל את שם כבודו בשום אופן ובשום דבר. יהי־נא בכל מקום ובכל שעה על רוחך, רוח המכבי הצעיר, רוח הגדוד העברי, גם אחרי אשר נפרזנו איש איש לעברו. היה חפשי, מלא אומץ ותקוה, והיה נכון להאות אשר ינתן, היה נכון לקראת השעה הגדולה אשר בוא תבוא.

עוד נפגש על הרי יהודה ושם נקצור ברנה את אשר זרענו בדמעה.

כי ימים יבואו...

הַמַּהְפֵּכָה הָרוּסִית וְהַיְּהוּדִים

(שיחה עם הד"ר דניאל פאסמאניק).

מאת

ג. קרית.

א.

הד"ר דניאל פאסמאניק, שבא הנה לפני זמן־מה, הוא אחד האורחים האחרונים שלנו מרוסיה השוממה והעזובה. בעל השיחה הוא מלא וגדוש בידיעות וחדשות מדצ׳ייראי קרוב, שבו שרר בזמן האחרון, בקי ביחוד הוא בכל התכניות והסיסמאות הרוסיות עם סכסוכי ונפתולי מפלגותיה, זרמיה ונטיותיה ויודע ומבין הוא את נשמות הנפשות הפועלות במחזה נהדר ואיום זה, הנקרא „המהפכה הרוסית והיהודים".

יכולים להיות תמימי דעות עם הד"ר פאסמאניק, שעבר עוד בראשית המהפכה למפלגת הקד"טים ועמד, כמדומה לי, על צד האגף הימיני, ויכולים להתנגד להבנתו ולהשקפתו מן הקצה אל הקצה, אבל אי־אפשר לאיש, המדבר עמו בענין זה, לבלי להודות, שסופר והוגה דעות עומד לפניו ומקשיב אתה לדבריו, הנוגעים בשאלות החיים הארורות שלנו, ברטט נפשי טמיר ולומד אתה מהם דבר־מה אפילו כשהנך מתנגד להארתו והולך אתה ונמשך אחריהם, אם עמדת על יסודם וחדרת אל טעמיהם ונימוקיהם הגלויים והכמוסים...

נושא שיחתנו בעד קוראי „התורן" היתה המהפכה הרוסית ויחוסה ליהודים בכל המובנים. והד"ר פאסמאניק, שהיה שכיח לגבי קריאת הרצאות פומביות ברוסיה, לא שנה ממנהגו גם כיום, אם כי הייתי רק השומע היחידי שלו: הוא טייל לו בחדר ארוכות וקצרות וקרא לפני בעל־פה הרצאה שלמה, שחברה תוך כדי דבור, בשעת הרצאתו; ואני מקשיב והיושבים מסביבי ושואלו, והוא, המקריא, עושה לו את שלו; כנראה, ראה לפניו כבר בעיני רוחו את הקהל העברי, הקורא את דבריו ומתעמק בהם, ובעדם זה טרח להסביר את הענין המסובך ויבאר ויפרש אותו ביתר הרחבה, הקשה ואי־מובנת בראשיתה והגלויה ומחוורת היטב־היטב לבסוף, בשעת פתרונה המדויק.

„חושב אני — התחיל הד"ר פאסמאניק — שאין כדאי להתעכב הרבה על מהלך המהפכה הרוסית מראשיתה ועד נצחונם של ה„בולשביקים": אותו זמן היתה רוסיה מחוברת אל העולם הגדול מחוץ לה והקהל היהודי באמריקה קרא אל נכון על מה שנעשה אז שם והיה גלוי וידוע לכל. אם יש נחיצות כעת, ליותר מעשה, להגיד דבר־מה על־אודות הזמן ההוא, זה הוא לסכם את התוצאות, שלמדנו מימי שלטונם של לבוב וקירינסקי: בהן כרוך סוד ירידתה של המהפכה הרוסית ובהן תלוי פתרון רוסיה החדשה גם לעתיד... תוצאות אלו הייתי מעמיד על ארבע ואלו הן: א) האינטליגנציה הרוסית, שזכתה בשלטון כמעט מן ההפקר, נעדרת כשרון ההנהגה היתה. חסרון זה בא לה מימי ה„צאר", כשהיתה מרוחקת בזרוע מכל עניני הממשלה והשלטון הממלכתי, ועכשיו כשבאה מציאה זו של הנהגה רודה, כמעט בדיבור הדעת, לא מצאה את עצמה בתפקידה החדש. סגולה זו — השלטון באדם — היא באה בירושה כפרי נסיונות של הירית בעבודה ממש, שבעדה הינה פחות או יותר האצילים; אלה נשאו כל זמן קיומה של רוסיה בעול המשטר, אבל האינטליגנציה הרוסית דבר בשרון זה כמעט לגמרי והאמינה, כי יש ליסד שלטון על־ידי מליצות יפות, נאומים מצלצלים ומבטאות תלויות באויר. ב) הצבא הרוסי חברה וקשרה את עצמה עם ה„מאוחדים". להם יש חלק גדול ומיכר גם בהכנתה ובנצחונה של המהפכה הרוסית גופה, אבל החיילים הרוסים משכו את ידם מהמלחמה, לא חפצו לקחת בה חלק, והמנהיגים נשאו נאומים בצבא והסתפקו בלחישה על־גבי ה„מבר". ג) התעמולה של הבולשביקים, שדברו על „לחם, שלום ומלכותא דארעא", אם כי ידעו מראש, שאף אחד מהם אין ביכלתם לתת את זאת והוץ ממפח נפש, כליה והרג לא יכנים „הסדר החדש" ברוסיה הישנה. ד) הסכסוכים בין הלאומים השונים, גרי רוסיה הרחבה והגדולה, שמצאו פה מקום לגבות את חובם ובאו עם חשבינותיהם דוקא בעידן ריתחא, כשהחרב היתה מונחת על צוארי המהפכה הרוסית, המתבוססת בדמיה. אלה היו הסבות הראשונות שהביאו לנצחונה של הבולשביקים, ומכאן ואילך מתחלת פרשת הירידה, פרשת ה„בולשביקים"...

„יודע הנך, שאינני מציאר'י יותר אני יתהדם לריב הסוציאליים בינם לבין עצמם במתינות יבעיין; מכיר אני במדינות רק גם מעט בהלכות הסוציאריית בארצות אירופה וגם בתורתה יש לי יד, אבל מה שבאירופה ואמריקה חושבים ל„סוציאליות" הוא כל־כך רחוק מהמציאות המחפירה ברוסיה של ה„מועצות", עד שהנני מתבייש אפילו להשוות זו לזו ואפילו בבחינת „גזירה־שוה"...

„אין אפילו כהיז אחד משלהם בראשית ימי המהפכה, שעבר בחיים ועשית איתו למציאות, לדבר חי, למעשה ממש... אין שם הלאמה (נאציונאליזאציה), אלא התרבזות־פקידים (ביורוקראטיזאציה) חדשה; אין זה בטול הרכוש הפרטי, אלא יצירתה של בורגנות חדשה, בשביל ההמונים הפשוטים, על־ידי התעשרות ישרה מחלקם וטובם של בעלי־הבתים הישנים, בלי עמל ויגיעה, בלי כשרון העבודה וחיי הסכון והחשבון. הם עשו נסיון אחד ויחד מיושבת ריטיניסטית, אבל עיברין בידי מכונה מיד אחרי הקיץ הראשון.

„נסיונם של ה„בולשביקים", אם אפילו נניח, שהפצי לנסות ולקיים את הכרוזים והסיסמאות, לא עלה יפה כלל, — זה הביא לידי חורבנה הגמור של רוסיה, והרבה בבית הברתיות עמירות והירת יורדו זו המעבירה עוד את המחות הנלהבים גם בשאר הארצות: א) השאלה האגרארית. אין ברוסיה מעמד כמיד האכרים, יאיתי שישנו — חציו „בעלי־האגרוף" וחציו — שכירי יום, עניים ואביונים. ב) רוב תושבי רוסיה נמצאים בכפרים, שלא היתה להם כל השפעה על מהלך המהפכה. הערים, שהן רק 12 אחוזים, היו המולכות בכפר וגם בהן אין בורגנות חזקה ומאורגנת. ג) חסרון מסורה היסטורית, הבאה דרך השפלה כללית. ברוסיה אתה יכול להשפיע על ההמונים „הולכי החשך" בכל מיני מעשיות ואגדות, אם הן בבחינת הצעית שמימיות, כמו אמונה חדשה, „מלכותא דרקיע", או בכל מיני נסיונות והצעות ארציות, „סוציאליזם", „קומוניזם", „מלכותא דארעא", וכדומה.

„ברוסיה, שקרו בה מאורעותיהם של סטינקה ראזין ופוגאצוב, „ימי הצער" של 1613, יכלו לבוא גם הבולשביקים ויהא להם הציגו מצבה במוסקבה לזכרונו של „גבור העם" סטינקה ראזין...

„ואם תשאל אותי, על מה עומד וקיים ה„משטר הסוציאליסטי" ברוסיה, אשיב לך תשובה, המסתעפת נסבי לסעיפים שונים. ראשית כל: על־ידי התעשרותה של הבורגנות החדשה, ההיה על „ספיקולאציות" ועל שוד וגזל הבורגנות הישנה, ההולכת למות; שנית, — על־ידי הצבא האדום. להכנס כעת, בשעת הרעב, אל הצבא משמעו: היות שבע, מלובש ולקבל שכר מסויים וגדול... לפי דעתי, ה„בולשביקים" מוכרחים לנהל מלחמה, כי עליה ובה תלוי קיומם. ועוד זאת: הצבא, ביחוד לגיונות המשמר שלהם, רובו — אנשי כנופה ולסטים, שאינם מתענינים כלל במזלה של רוסיה והמלחמה היא להם מלאכה פשוטה, שנעשו בה בעלי אומנות מצויינים...

„הן צריך אתה לדעת, איך קבלו ברוסיה את פני המהפכה. כל העם, אפשר חוץ ממאות אחדות, שרי החצר, קבלו אותה בגיל ורעדה. העיתונים, בעלי התרבות באמת, סגרו להם מיד את ההשקפה הדימוקראטית על מהלך הענינים, כמו שמבינים אותה בארצות הנאורות. באנגליה ובאמריקה: האכרים, לעומת, לא התענינו כלל בשאלות הפוליטיות וכל מגמתם היתה לגמור את המלחמה ולקבל חלקת אדמתם. בדרך כלל אפשר להגיד, שההמונים, בדרכם, לא הבינו כלל את הצד המוסרי שבמהפכה, אלא העיקר בעדם היה הצד החמרי, המובטח להם מיד, ה„עולם הבא" המתרגם ב„עולם הזה" יהיה לאלתר...

„אבל האסון היותר גדול היה מונח בזה, שחסרו להם בהית רבתה־תיים, היכולים להרגיע את העם הסוער זועף ולהפוך את המהפכה לא לקללה, כי־אם לברכה. הרבה אשמה בזה המלחמה, אבל עוד יותר האינטליגנציה הרוסית, שהיתה אידיאלית יותר מדאי. שינגארוב, למשל, כתב לי פעם אחת: „לעת־עתה לא שפך עוד השלטון אף טפה אחת של דם ואם יבוא הדבר לידי כך, אז אני אהיה הראשון שאצא בדימוס"... כמובן, שאנשים באלה, אנשי רוח ואמת, לא יכלו להנהיג שלטון ושלטון עבר לידי אלה, שידעו כבר לכפות את בגיעת ויצאת: „קבלו דעתנו!"...

„אם אתה חפץ להכיר פני רוסיה, הנך צריך לדעת את ספור המעשה על־דבר משפחת הקיסר ניקולאי השני. בדי כפר וירבע דך העיבדה, שאסרו על ה„צאר" את הנביצה הרבים. באו רשב הנביבים במיאריב וארטיניביג, ה„גיד" ניריאי ואחרים. בתחילה לא שמו להם לב, אבל כשנכנסה תקופת ה„קונטר ריבוהוציה", מצאו בהם תרופה בדוקה ומנוסה נגד כל הצרות שבעולם. מלחי הים עשו אצלם חפושים תחת פקודת „אופיצירים" שונים ואחרי כן מסרו אותם לשמירה מעולה, בכדי שאנשים מן החוץ לא יפגעו בהם ולא יעשו להם רעה. בשעת התקוממותו של קורנילוב חפצו להרוג אותם וגם איימו עליהם ש„ישחטו אותם ככלבים", אבל אנשים מן הצד הגינו עליהם ונצלו בדרך נס. השבנו, שה„בולשביקים" יגמלו להם כפעלם, והנה ראה מה קרה: המלחים־השומרים נקשרו בהם, באסירים, ב„עבותות אהבה", עד שהם כבר שמרו עליהם מתוך רצונם החפשי ולא נתנו לחבריהם לעשות אתם כלה. זה הוא קו אופיי של רוסיה ושל שנוי מהלכה ודעותיה"...

„המעשי ה„בולשביקים" הייתי עד ראיה ברבים. ובקצרה אני יכול לאשר את כל מה שנכתב ונדפס על־אודות תעלוליהם. בפעם הראשונה כבשו את קרים בינואר 1918. ביאתם הצטיינה ב„לילות האבדון", המלאים שוד וחמס, אנקות חללים ומות קדושים. שחטו את המשפילים, את בעלי־הבתים והשליכום לתוך מימי הים השחור, בין שהם עוד מפרפרים בין החיים והמות

ובין שכבר יצאה נשמתם. שדדו את כל התושבים מבלי הבדל אמונה ומין; המלחים, מלאכי חבלה אלה, היו מפועלי החוף המקומי והממונים על ההריגה היו ה„קומי־סארים" המאוחדים, שנשלחו הנה ממוסקבה ובראשם היהודי ספירא. המעשים „היפים" הללו נשנו גם ביאלטה ביום 9 ליאנואר, שנת 1919. היו להם רשימות הנדונים למיתה וביניהם בשורה הראשונה: סאזונוב, ריבושינסקי ושמי. חמשה ימים שכבתי במחבוא, במקום נסתר בעיר, אצל פומר רוסי, ואחרי כן העבירו אותי חברי לכפר טאטארי, בהרחק של ארבעים או חמישים פרסאות מיאלטה. אבל ימי שלטונם בפעם הזאת היו מעטים מאד וכשהלכו, לא נשאר להם זכר וקיום בחצי־האי קרים...

„אחריהם באו אלינו האשכנזים. התאמצותם היתירה היתה לכפר בכל דבר את הטאטארים על־פני הרוסים והיהודים. באותם הימים הרעים שלח [illegible] מכתב כתוב בידי עצמו להנסיך ניקולאי בן־ניקולאי, אבל האחרון לא חפץ אפילו לקבל את השליח המיוחד ולראות את פניו... [illegible] נשאר נאמן לשיטתו!... אבל גם [illegible] האשכנזים [illegible] הלכו כלעומת שבאו. אז בא הנסיון ליצור ממשלה מקומית, הנשענת על כל תושבי קרים, וממשלה כזאת נוצרה באמת. [illegible] בעלי האגף הימיני. [illegible] הקד"טים ומהם ווינאבר מיודענו בתור שר החיצון. אבל [illegible] הבולשיביקים את אוקראינה, נפל גם קרים בחלקם וזכו בו שנית. הסבות היו גלויות וברורות! מצד אחד לא היה כל כח ריאלי לממשלה מקומית זו, שחסר לה לגמרי כח צבאי; מצד השני אי־אפשר היה להשען על החיילים הצרפתים, שמאנו בקרב בכלל ועם השמאליים בפרט — ובעיקר ההמונים, שקוו בכל זאת להתעשר על חשבון הבורגנים, חכו עליהם כעל משיח וגואל...

„כניסתם של הבולשיביקים בפעם הזאת לא היתה פתאומית ובמהירה. כל אחד ידע אותם מכבר ואשר חרדו רבים מהרו לעזוב את חצי־האי קרים. באותו הזמן עזבה משפחת הקיסר את בית האסורים ונסעה לאיטליה ומשם לאנגליה ובאלו הימים הייתי גם־כן מוכרח לצאת בגולה: לא חפצתי כבר לסכן את ראשי בפעם השניה...

„מרחוק הגיעו אלי כבר השמועות, ואני מצאתי בהן צרי ומרפא לכפי העיף. שלטונם של ה„בולשיביקים" בפעם השניה נמשך עוד פחות מבראשונה, רק שלשה, ארבעה ירחים, והפעם הזאת ברחו כבר מפני צבאותיו של דניקין הכובש.

„הבולשיביזם בקרים יסודו בשתי סבות: רוח־המרד, התהיה בלב ההמונים, הנכונים לשבור ולמגור הכל בכעסם הפראי; האמונה העורת בכחה של מוסקבה, שהיתה קרובה תמיד ללב העם הרוסי ומעוררת בלבי [illegible] לאומי אפילו בשעות היותו היותר מרות...

„[illegible] השמאלית או ה„חדש" ברשיונני אני: [illegible]

הכללית, המועצות העירוניות, האוטונומיה הכלכית והכפרית, וכדומה...

„עד כאן פרק המהפכה הרוסית, ההולכת ונמשכת עוד וסופה מי ישורנו, [illegible] ...

[illegible]

הָאַגָּדָה הַיְהוּדִית אֵצֶל הַנּוֹצְרִים הָרִאשׁוֹנִים

מאת

ד"ר נ. חכם.

כשם שהשקפת העולם של העם העברי שונה בתכלית השנוי מזו של העם היוני, כך גם הצורה החיצונית, שבה הביא עם ישראל את מחשבותיו לידי בטוי, היא מסוג אחר לגמרי מאיתן הצורות הספרותיות שהשתמשו בהן היונים. עד כמה שהיונים הרבו להמציא גוונים ספרותיים שונים בשביל להכביש בהם את רעיונותיהם ורגשותיהם, לא נמצא אצלם דבר המתאים לספרי הנביאה, למזמורי תהלים או למדרש חכמים. תחת זה נמצאים אצל האשורים והבבלים, יוצאי הגזע השמי, מזמורים רבים, המפליאים בהשתוותם למזמורי תהלים. גם סגנון הנבואה של נביאי ישראל היה שגור מאד ומפורסם אצל שאר העמים השמיים, עד שהתמון ששפט רק על־פי הסימנים החיצוניים חשב את נביא הבעל ואת נביאי אלהים לסוג אחד. ספור התורה על בלעם בן בעור ונבואותיו מראה ברור עד כמה היה הקסם השמי דומה לנבואה הישראלית ועל אמתת העובדה הזאת כבר עמדו חכמי האגדה באמרם: „לא קם בישראל כמשה, אבל באומות העולם קם, ומנו בלעם". לא כן העמים האריים, למרות שגם אצלם נמצאו קוסמים וחוזים לא מעט, ביחוד בתקופה [illegible], בכל זאת אין למצוא שום דמיון בין הקסם היוני וחזיונות הנביאים ורחוקים הם זה מזה כמרחק השפה השמית מן השפה הארית. ואולם בזמן בית שני, כאשר חלק חשוב מהאומה העברית דברה שפת יון, אז זכתה גם שפה [illegible] ספרים נביאיים, שנתחברו [illegible] יהודים אלכסנדרונים שסגלו להם את הפילוסופיה היונית ונשארו בכל זאת נאמנים לדתם ולעמם. [illegible] ממין זה שייכים ספרי אפוקריפא אחרים, [illegible] מיוחדת במינה של רעיוני היהדות ויסודות יוניים. עוד יותר מאשר סופרי האפוקריפא השתדלו לחקות את הצורה הספרותית של הנביאים כותבי „הפארודיה הגדולה" [illegible], בעלי „הברית החדשה". אבל מפני [illegible] [illegible] האגדה. [illegible]

הדת הנוצרית, שיצאו ברובם ככולם ממעי יהודה, לא רק שלקחו את אבני הפנה של תורת ישראל וישקיען בבנין כניסתם, כי־אם גם התרו ללכת בדרכי חכמי האגדה באופן התיחסותם אל התנ"ך ובהרצאת דבריהם (לדוגמה נזכיר את „אגרת פולוס אל העברים", המלאה דרשות של פסוקים, שבהם הפיץ הדורש להביא ראיה לאלוהות משיחו מן התנ"ך, ואת המון המשלים המובאים ב„מתי", בייחוד בספר י"ג המתחילים במלים: „מלכות השמים דומה ל..." המבטא הזה הוא חקוי למבטא הרגיל אצל בעלי האגדה: „משל למה הדבר דומה ל...". כותב הספר התגאה, כנראה, בבשורתו האגדי וידגיש את זה בפסוק מיוחד: „כל אלה דבר ישוע במשלים אל העם ובלי משל לא דבר אליהם דבר"). באופן זה מצאה האגדה העברית לה דרך אל הספרות האירופית. ואם בתחילה היו בעלי האגדה בין הסיפרים היונים רק יהודים שנתיונו, הנה אחרי כן כאשר הדת הנוצרית התפשטה בקרב הארים קמו גם בין הגוים אנשים, שהאגדה נתחבבה עליהם ויכתבו את דבריהם בסגנון אגדיי. אבל בהתאם למקור אשר ממנו יצאה האגדה ולפי טבע האגדה בעצמה, לא מצאה צורה ספרותית זו מטפלים בתוך ההוג הגדול של סיפרי העמים החילונים, כי־אם נשארה מצומצמת בתוך הספרות הדתית. כנגד זה השתמשו בה ראשי הדת הנוצרית המכבים. הגדולים שבהם, לא רק סגלו לעצמם את האגדות הרבות ששמעו מפי הרבנים ויכניסון בתוך ספריהם, כי־אם גם המדו מאת היהודים את דרך האגדה והמדרש ויוציאו מרבם אגדות חדשות בצלמן ודמותן של האגדות היהודיות. אגדות הנוצרים נסמכות גם על מקראות התנ"ך וגם על פסוקי האיבאנגליון והן לפעמים כל־כך מוצלחות, עד שקשה להכיר אם הן פרי רוחן של אבי־הכנסיה בעצמו או הן בעיקרן שאולות מאתנו ורק על־פי מקרה נפקד מקומן בספרות המדרשית ותתגלגלנה אל מקום זר. ביחוד הצטיין על שדה האגדה אבי־הכנסיה הירונימוס שדר שנים רבות בארץ־ישראל בזמן האמוראים האחרונים ויבוא במגע ומשא עם היהודים אשר שם. הוא לקח לו מורים שונים מקרב היהודים, מומחים בבקיאות, ויקרא ספרים עברית וארמית. המירות שהקנאים מבני דתו שטמוהו בשביל זה ויאמרו עליו שהוא התמכר ליהודים. אמנם גם הירונימוס בעצמו היה רחוק מאד מסבלנות דתית ובתור נוצרי אדוק שנא מאד את היהודים, בכל זאת השובים ספריו גם לנו, מפני שהוא מרבה לדבר על־אדות היהודים, על דעותיהם ומנהגיהם ודבריו יכולים לשמש לנו כמקור חיצוני בנוגע לתקופת היהדות הארץ־ישראלית של המאה החמישית: אבל לא רק מנקודת־השקפה היסטורית נוכל להוציא תועלת גדולה מספרי הירונימוס, כי־אם עוד יותר מנקודת־השקפה ספרותית יתירנית, כי האיש הזה היה מצד אחד מכיר את הספרות היונית והרומית הקלאסית על בוריה ויאהב הדבר בלשונה הנשגבה, ומצד שני, פסוקי התנ"ך שגורים תמיד בפיו ומרבה להשתמש במקראות ומשלב אותם בתוך דבריו עד כמה שאפשר. גבוב פסוקים היה

נחשב אז אצל היהודים לדרך צחות והדרשנים הראו את גבורתם בפני הקהל „בחריזה מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים". לפעמים קרובות היה התוכן רק המסגרת המלאכותית, שנעשתה רק בשביל הפסוקים המובאים והם היו התכלית המבוקשת. (לדוגמה נזכיר את ה„אגדה של פסח" ומימי הבינים את הספר „כד הקמח" לרבנו בחיי המלא דרשות כאלה על־פי סדר אלף־בית). והנה מענין הדבר לראות עד כמה השיטה של הזכרת פסוקים היתה שוררת בימים ההם עד שעברה גם אל הנוצרים והירונימוס משתמש בשיטה זו בערבוביה עם שיטת המליצה הקלאסית ויוצא לו מזה סגנון מיוחד במינו. אבל לא רק את סגנוני דרך זו הירונימוס מאת היהודים, כי־אם גם למד מאתם את ההבנה האגדית של המקרא. ספריו הרבים ופירושיו השונים שכתב על התנ"ך מתרבים במדה מפליאה אל דרך ספרי האגדה הקדומה, שהגבול בין פשט והדרש איננו מסוים אצלה, כמו ספרי דבי רב ומכילתא ד"מ, שהפשט שלהם הוא לעתים קרובות רק דרש והדרש שלהם הוא לפעמים פשוטו של מקרא. חלק חשוב מדברי הירונימוס יצא כולו ממקור עברי והירונימוס או שקבל את דברי היהודים כמו ששמעם או ששנה בהם והתאימם לדעת בני אמונתו. אבל לא תמיד נקל להראות על המקור בספרות המדרשית התלמודית שממנו נבעו דברי אבי־הכנסיה זה. כי בלי ספק אבדו לנו הרבה מדרשים טובים יאנים.

בתור דוגמה לאגדה יהודית שהירונימוס שנה את פניה ועשאה לנוצרית נזכיר פה דבריו על שני פסוקים: א) על הפסוק „יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם" (בראשית ט', כ"ז) אומר הירונימוס: „המקרא הזה מכוון לנוצרית, כי הנה עתה נדחו בני שם היהודים ואנחנו, העמים בני יפת, קבלנו את אמונתם ותורתם". והנה ברור הוא, שדבריו אלה אינם אלא צורה נוצרית של המאמר התלמודי: אמר רשב"ג אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית, שנאמר: יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם, דבריו של יפת יהיו באהלי שם (מגילה ט:); ב) בפירושו לישעיה על הפסוק (ח', י"ד) „והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי ישראל", מעיר הנ"ל: מי הם שני הבתים הללו? אלו הם בית שמאי ובית הלל. למה נקרא שמאי, על שם שהביא שמה בתורת ה', ולמה נקרא שמו הלל, על שם שהלל את תורת ה'". והנה בהשקפה ראשונה נדמה, כי הדברים הללו הם הגות רוחו של אבי־הכנסיה הקנאי, המחפש לדבר בגנותם של חכמי ישראל ולמצוא לדבריו סמוכין בתנ"ך. אבל באמת אין הדבר כן,* כי גם בספרות הקראית הראשונה אנחנו מוצאים הרבה כזאת על המקרא „לשני בתי ישראל", ששם נדרשו הדברים על שתי הישיבות שבבבל, על סורא ופומבדיתא. והנה הקראים היו רחוקים מאד מהנצרות ומספרותה ואי־אפשר להניח שהם לקחו את דבריהם

* [illegible] שבבבל ונשיא שבארץ [illegible] ישראל [illegible] בתי ישראל [illegible] שם ה).

מאת הירונימוס, אלא הדעת נותנת שמסורה עלתה בידם מאת הצדוקים, משונאי הפרושים, והירונימוס שמע דרשה של דופי זו מפי מוריו היהודים, צאצאי הצדוקים. פי הנה לפי התלמוד „גוי שלמד תורה חייב מיתה" ולכן אי־אפשר היה להירונימוס ללמוד תורה מפי יהודים שלבם שלם עם חכמי התלמוד; כי על כן הוא מספר, שמורו בא אליו בלילה מפני פחדו מחמת היהודים הקנאים. על מורה אחד אומר הוא בפירוש, שעבר אל הנצרות, מה שקרה בלי ספק לחלק הכי גדול של כת הצדוקים אחרי החורבן. ועל מורה אחר הוא אומר, שהיהודים קראו לו „הכלדאי" והכנוי הזה אינו אלא שם של גנאי, לאמר: „המכשף" או „הגוי".

בימינו אנו כבר הדלה הספרות האגדית־הרבנית לעשות פרי ונדחתה לגמרי מפני הצורות הספרותיות האירופאיות, ולכן היינו מביאים ברכה גדולה אל ספרותנו העתיקה לוא קיימנו את מצות „השבת אבדה" ואספנו את פניני האגדה השפוכות בשדות הספרות הנוצרית הקדומה והכנסנון אל ביתנו. מובן מאליו, שהדברים הנאמרים ברוח נוצרי גמיר אינם ענין אלא לתיאולוגים ולחוקרי עתיקות ואלו יכולים וצריכים לקרוא את הדברים במקורו. אבל לפני הקורא העברי חשוב הוא לתת את אותן האגדות שרוח יהודי אמתי מדבר מתוכן. כמו־כן יש ערך מיוחד לאותם המקומות, שבהם אבי־הכנסיה מתוכח עם חכמי היהודות, בכדי שנוכל לברוא לנו מושג מהדעות ששררו אז בין בעלי שתי האמונות. במאמרנו זה ננסה להתחיל בעבודה זו ונעתיק את הפירוש שכתב הירונימוס באחד ממכתביו אל האפיפיור דמסוס על הפסוקים הראשונים של ישעיה ו'. התרגום נעשה באופן חפשי ונשמר בו כל כמה שאפשר הסגנון האגדי. המקומות, שבנראה שנה בהם הירונימוס את פני האגדה היהודית ונתן לה גוון נוצרי, צריכים להנתן לפני הקורא בתוספת הערה מיוחדת.

מכתב XVIII; אל דמסוס.

„בשנת מות המלך עוזיהו וכו'". לפני דברנו על־אדות מראה הנבואה נהיין בתחילה להקיר, מי היא עוזיה, כמה שנים מלך ומי הם בני דורו אצל אומות העולם. והנה בנוגע לאישיותו של עוזיהו, קראנו בספרי מלכים ודברי הימים, כי הוא היה איש צדיק ויעש הישר בעיני ה'. הוא חזק את בית אלהים, חצב בורות מים ויביא כלים לבית ה'. בשכר זה נצח את אויביו; סימן לגודל צדקתו, שהרי כמה וכמה נביאים עמדו במלכותו. כל ימי זכריה הכהן המכונה יהוידע, עשה עוזיהו הטוב בעיני ה'. ויתן כבוד לה' בבואו אל ביתו (הירונימוס מערבב את עוזיהו עם יואש). אבל אחרי מות זכריה בקש המלך להקריב בעצמו לפני ה' ויכנס אל עזרת כהונה בגבהות לבב ולא בחרדת קודש, ויקראו אליו הלויים וכל הכהנים: „הלא אתה עוזיהו המלך ואינך כהן", ולא שמע אליהם. מיד זרחה הצרעת במצחו, כמו שנאמר: מלא פניהם קלון... ד'" (תהלים פ"ג, י"ז). על חלק זה של הגוף נשא הכהן הגדול את ציץ הזהב, עליו צוה ה' אצל יחזקאל לתוות תו, על זה שמח דוד ואמר: נסה עלינו אור פניך ה' (תהלים ד', ז'), בו הוכה הפלשתי המחרף באבן הקלע וימת. — אמנם ימי מלכות עוזיהו ארכו חמשים ושתים שנה; באותה העת מלך על הלאטינים אמוליוס, ועל אתונה — אגמסטור האחד־עשר. ואחרי מות המלך ראה ישעיהו את המראה הזה שאנחנו חפצים עתה לבאר. באותה השנה נולד רומולוס, בונה העיר רומי, כמו שנתבאר בספר דברי הימים...

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

תנועת ההתאחדות בין יהודי אוקראינה.

— במשרד „ההתאחדות של יהודי אוקראינה באמריקה" (133 השדרה השניה) התגברה בעת האחרונה, אחרי קבלת רשיון מאת הממשלה בוואשינגטון [illegible] יהודית האוקראינית [illegible] לאחד את כל ה„אלמנט האוקראיני" ביהודות האמריקאית.

כפי שמודיע אחד מיסדי ה„התאחדות", העתונאי הידוע מרדכי דאנצים, נמצאים בכל ארצות־הברית יותר ממיליון יהודים ילידי אוקראינה, ואין ספק, שהתאחדותם לכח אחד תוכל להביא את הטובה היותר גדולה לאחיהם האומללים.

— ועידת יהודי אוקראינה בבוסטון. ביום הראשון הבא, 9 לנובמבר, תהיה בבוסטון ועידה גדולה לבאי־כח יהודי אוקראינה היושבים במדינת ניו־אינגלאנד.

— בדבר אספת המחאה. הועד הפועל של ה„התאחדות" החליט באספתו האחרונה, שאספת המחאה הגדולה נגד הפרעות ביהודי אוקראינה תערך ב־12 לנובמבר הבא ב„קארנגי הול".

* * *

[illegible] הכרוכה בהתאחדות מוסדות „הצדקה".

הפידיראציה של מוסדות „הצדקה" היהודית בבלטימור פרסמה לרגלי מלאת עשר שנים לקיומה, את המספרים הבאים:

בחודש אוקטובר, שנת 1910, בהוסד הפידיראציה, נספחו אליה 12 מוסדות שמספר כל חבריהם היה 3,765. סכום הכסף הכללי של המוסדות האלה הגיע אז ל־64,000 דולארים, ולעומת זה נאסף ב„נשף" הראשון, שערכו אחרי ההתאחדות, סכום של 94,000 דולארים.

עכשיו מונה הפידיראציה 19 מוסדות ואגודות, שמספר חבריהם עולה ל־10,249 והכנסתה עולה ל־404,000 דולארים.

הוצאת ההנהלה של הפידידאציה עולה ל־4½ סנט מכל דולאר לעומת 15 אחוזים מכל דולאר שעלה קודם לכל מוסד מיוחד.

הכנסת כל מוסד ומוסד גדלה במשך עשר השנים עד 330 אחוזים.

בשנת 1910 הוציאו כל המוסדות את הסכום של 81,650 דולארים ובשנה הזאת, 1919, עולה סכום התמיכה שתמכו במוסדות ואנשים פרטים ל־357,000.

* * *

בחוץ־לארץ.

ענייני היהודים באוקראינה ובפולניה.

— מקופנהאגן מודיעים על־פי טלגראמה אל־חוטית ממוסקבה, כי עם כניסת חיילותיו של דניקין לאוריול התפרץ פוגרום ונרצחו כ־5,000 יהודים.

— ידיעה מלונדון מוסרת, כי מחנותיו של דניקין ערכו פרעות ביהודי טאראשטשא [illegible] ויקוטנא. לפי הידיעה הזאת הגינו אחר־כך החיילות של הממשלה האוקראינית על יהודי [illegible] טאראשטשא.

— בקיוב וכמו־כן בברדיטשוב היו ועידות של באי־כח ההסתדרויות והמפלגות היהודיות. המטרה העיקרית של הועידות האלה היתה — חפוש אמצעים להפסקת הפוגרומים.

בועידה בקיוב החליטו לשלוח מלאכות לדניקין הנמצא עכשיו בריסטוב על נהר דון.

— ה„דיילי טלגראף" הלונדוני פרסם את הדין־וחשבון על הפרעות ביהודי אוקראינה כפי שמסר אותו הד"ר פאול נאטהאן בעתון „ברלינר טאגעבלאט". לפי הדין־וחשבון הזה נרצחו באוקראינה 40,000 יהודים, מספר הפצועים עולה גם־כן לסכום כזה ובערך 10,000 נשים יהודיות אונסו. הפוגרומים נערכו ביותר ממאת ערים ועיירות.

- גזרת שביתה ביום הראשון על יהודי פולניה. כדי למלא את סאת הפורענויות שניתנה בחלקם של יהודי פולניה, באה עכשיו הצעת־החוק בסיים הפולני, המכוונת להרוס את בתי־המסחר של היהודים. זוהי הצעת־החוק, האומרת להכריח את היהודים השובתים ביום השבת לשבות גם ביום הראשון.

כפי שמודיעים [illegible] בכל ערי פולניה אספות מחאה נגד הצעה זו. עורכי האספות [illegible].

— בועידת הסוחרים היהודים שהיתה בווארשה בסוף החודש העבר נבחר ועד שישתדל לבטל את ההצעה הזאת. בועידה זו נתקבלה גם־כן החלטה של מחאה נגד תנועת הבויקוט בכלל ביחס אל המסחר היהודי, השוררת עדיין בכל תקפה בפולניה.

— הגבלות למתלמדים. באוניברסיטה שבווילנה הנהיגה הנהלה הגבלה חמורה מאד בקבלת תלמידים יהודים. מ־600 קאנדידאטים הורשו רק שלשים לעמוד על הבחינה.

באוניברסיטה שבפוזנה מתקבלים תלמידים יהודים רק במספר שני אחוזים מן המספר הכללי.

[illegible] יעמוד על הבחינה — לא להשתמש בזכותם זו.

* * *

בארץ־ישראל.

ביאליק וחבריו עולים לארץ־ישראל.

בגליון ע"א של „חדשות הארץ" אנו מוצאים את הבשורה הנעימה הזאת: „...קבלנו ידיעה משמחת, כי בהפתח הדרך מאודיסה לקושטה, ישתדלו לצאת מיד מאודיסה ח. נ. ביאליק, א [illegible]

[illegible]

בורים גולדברג, מנהל הלשכה הכספית של ההסתדרות הציונית, יבוא לארץ־ישראל בתחילת שנת 1920. הוא יתישב בחיפה.

[illegible] מפאריז לארץ־ישראל בסוף ספטמבר העבר.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

אישור חדש של הצהרת הממשלה האנגלית בדבר יסוד בית לאומי בשביל היהודים בארץ־ישראל.

באספה הגדולה שערכו ציוני לונדון ביום השני לנובמבר העבר לזכר מלאת שנתים לפרסום ההצהרה הבאלפורית נקרא מכתבו של הלורד קורזאן, ממלא מקומו של באלפור במיניסטריום האנגלי, אל האספה, שבו הוא כותב את הדברים האלה:

„יש לי העונג הגדול להבטיח אתכם, אם נחוץ בכלל לתת הבטחה כזו — דבר שקשה לי מאד להאמין בו — כי לא בא כל שנוי בתכנית המדינית של הממשלה האנגלית ביחס אל יסוד בית יהודי לאומי בארץ־ישראל".

יושב־הראש באספה זו היה הלורד וולטר רוטשילד, שאליו, כידוע, פנה באלפור לפני שנתים בהצהרתו בדבר ארץ־ישראל. בין הנואמים היו: [illegible] מנהיג הציונים ברוסיה; המאיור דזיימס רוטשילד, בנו של „הנדיב הידוע", ששב זה לא כבר מארץ־ישראל; הרב הכולל [illegible] שהיה המיניסטר לעניני פנים בממשלה האנגלית.

סוקולוב דבר באופטימיות רבה בדבר התקוות והסכויים של הציונים. בין יתר דבריו אמר, כי אחרי שהותו זמן רב כל־כך בפאריז, במקום שהיה יוצא [illegible] השלום, הוא בא לידי הכרה גמורה, שיש הזכות להציונים לצפות לסיוע גדול מצד ועידת־השלום בהתגשמות הציוניות.

הוא הזכיר גם־כן את העובדה, כי טרם עזבו את פאריז התראה עוד פעם עם פישון, המיניסטר הצרפתי לעניני חוץ, עם חבר המשלחת האמריקאית [illegible] לו עוד פעם, כי יתמכו בשאיפות הציוניות.

המאיור רוטשילד נשא את נאומו בעברית. בהמשך דבריו הודיע כי בעתיד הקרוב יתישב בארץ־ישראל.

סימואל הביע בנאומו תודה לעם האנגלי על שהוא היה הראשון להכיר בזכות עם ישראל על ארצו אחרי אלפים שנות גלות. בנוגע לפתרון המהלט של שאלת ארץ־ישראל העיר הנואם, כי היא יודעת, שהממשלה האנגלית החליטה לקיים את הבטחתה במידה האפשרית והמעשית הזמנית בפתרון השאלה בא רק בעקב השאלה הסבוכה של שלטון צרפת בסוריה, אולם בשום אופן לא ישפיע מצב זה על עצם פתרון השאלה הארץ־ישראלית.

סימואל עורר ביחוד התרבות עצמה בהרצאתו שלו, כי היו לו שיחות אחדות עם האמיר פייזול והאחרון הביע את דעתו, שהוא מכיר בשאיפות הצודקות של הציונים ודבריו שנתפרסמו בשמו ב,,דיילי כרוניקל" לא היו מובנים כראוי. האמיר הוא מתנגד לזה שתרבות היהודית־לאומית בארץ־ישראל יוכל תיכבד את שלטונו הגמור, בשעה שהיהודים הם מועט קטן כל־כך.

סימואל גמר את נאומו בדברים האלה: „אני חוזה עכשיו בדמיוני את ארץ־ישראל כשהיא פורחת מתוך שפע של ברכות הטבע; את עם ישראל כשהוא קם לתחיה ומפתח תרבות היותר נשגבה בעולם: המדע והשירה והמאמר והמוסר שהוא מפיצים אור חדש בעולם. אשרינו שזכינו לחיות בימים האלה".

ציר הארמינים הביע בנאומו את הדבר הזאת: מי יתן ושאלת הארמינים תהיה צפויה לפתרון כל־כך מזהיר, כמו שצפויה לזה שאלת הציונית.

באספה זו נתקבלו גם־כן מכתבים מעידודים מאת המדינאים הגדולים בממשלה האנגלית — רוברט ססיל, אחד מצירי הממשלה בועידת־השלום: סיר אלפרד מינד; ארמסבי גור, אחד מגדולי ההשפעה בפארלאמנט האנגלי, וכמו־כן מאת מנהל הפועלים הידוע אַרטור הנדרסון ועוד.

ססיל גלה את דעתו, כי הוא מחזיק בכל תוקף באמונתו בציוניות, למרות מה שהפתרון הגמור של שאלת ארץ־ישראל נעצר. „הציוניות, הוא מוסיף, והצהרת הממשלה בדבר ארץ־ישראל, הן יסודות נכבדים בראשית השלום בעולם. והוא מקוה, כי בעוד עת קצרה יתחילו היהודים להחיות את ארצם".

אלפרד מינד הודיע במכתבו, כי בהצהרת הממשלה בדבר ארץ־ישראל לא הוכנסו כל שנויים ותקונים וכי המעצור בזמן בעד הפתרון הגמור של השאלה לא יזיק כלל וכלל לציוניות. „לעת־עתה יכולים הציונים להכין את תכניותיהם לעבודה. הסבלנות היהודית וכשרון היצירה שלהם ודאי שינצחו".

בטון כזה הביע את דעתו גם ארמסבי גור. הוא כתב: „המצב במזרח הקרוב הוא קשה, אולם האידיאליות וכשרון המעשה של היהודים יתגברו על הכל. ההתלהבות היהודית, המוח היהודי והכסף היהודי יעשו את ארץ־ישראל לביתם הלאומי של היהודים".

נתקבלה פה־אחד החלטה, המביעה את רצונם החזק של היהודים, כי ארץ־ישראל תהפך לביתם הלאומי. כמו־כן היא מביעה את תודת היהודים לממשלות המאוחדות על תמיכתם בהצהרת הממשלה האנגלית.

ההחלטה דורשת גם־כן, כי ועידת השלום בפריז **ת מ ה ר** לפתור פתרון גמור את שאלת ארץ־ישראל.

האספה החליטה גם־כן להודיע להד"ר וייצמאן, הנמצא עכשיו בארץ־ישראל, כי לציונים יש אמון גמור בעבודתו וכי הם מברכים אותו בהצלחה.

* * *

התנועה הציונית בין הסטודנטים היהודים באמריקה

האגודה הציונית בין־האוניברסיטאית, המאחדת בתוכה אלפי סטודנטים הנפוצים בכל האוניברסיטאות בארצות־הברית, מתחילה עכשיו להגביר את פעולותיה ומתאמצת לעבוד על־פי התכנית העשירה שהתותה לה לחדשי החורף הבאים. מר מארווין לוואנטהאל, עתונאי אנגלי ידוע, מי שהיה מנהל הלשכה הציונית בסאן־פראנציסקו, והד"ר לואיס ניומאן, נשיא האגודה בין־האוניברסיטאית — „מנורה", יצאו כלפני שבועים מניו־יורק לבקר ערי אוניברסיטאות אחדות על־מנת לסדר ולחזק את העבודה בין הסניפים.

בין העוסקים הראשיים בהפצת התנועה הציונית בין המתלמדים נמצא עכשיו הצעיר מר דוד טאננבוים, מי שהיה „טשאפלאן" יהודי כהן דתי) בחיל הצבא האמריקאי בצרפת במשך ימי המלחמה. זה לא כבר הרצה לפני הסטודנטים הציונים הרצאה מענינת על חיי הסטודנטים היהודים בצרפת.

* * *

יסוד שכונות ציוניות חדשות בניו־דזשרזי

מר ה. כהן נשלח מטעם הלשכה הראשית של ההסתדרות הציונית באמריקה לבקר את הערים והעיירות של מדינת ניו־דזוירזי על־מנת ליסד שם שכונות ציוניות חדשות. מר כהן יבקר גם את המקומות שיש בהם ישובים יהודים קטנים וישתדל לאחד את הציונים הבודדים של הישובים הסמוכים לשכונות.

ציוני ניו־דזוירזי הרוצים ליסד שכונות ציוניות במקומותיהם מתבקשים לבוא בדברים עם מחלקת הארגון של ההסתדרות הציונית והיא תסדר באופן שיטתי את בקורי מר כהן במקומותיהם.

* * *

יצירת תנועה עברית בשכונות הציוניות.

— כפי שמודיע לנו מר ק. ווייטמאן, מזכיר „הלשכה העברית" שעל־יד מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה, מרכזת עכשיו הלשכה הזאת את כל עבודותיה בהנהלת תעמולה נמרצה בתוך השכונות הציוניות לטובת התנועה העברית. היא מעוררת את חברי השכונות ועוזרת להם ליסד שעורי ערב לגדולים ללמוד השפה העברית וגם־כן ליסד קבוצות עבריות מחבריה היודעים את השפה.

תוצאות התעמולה הזאת תתפרסמנה מטעם „הלשכה העברית" כפעם בפעם בגליונות הבאים של עתוננו.

— מר ז. גולדברג, מזכיר השכונה השמינית, מודיע לנו, כי בשכונה ההיא נתיסדה אגודה עברית בשם מפיצי שפת עבר. מקום האספות הוא במשרד של השכונה (71 מזרח רחוב 109).

השכונה הזאת פתחה גם־כן שעורי ערב ללמוד השפה העברית

* * *

התנועה העברית בעיר־השדה.

מר מרדכי יוסף מנידסון מסינסינאטי כותב אלינו:

בעירנו נוסדה אגודה עברית בשם „עבריה". בין חברינו נמצאים הר"ר סיימון והפרופיסור דייטש. האחרון ירצה באגודתנו ביום השלישי הבא, 11 לנובמבר, על הנושא: „גרטץ בתור סופר היסטורי".

* * *

מפעולות „הועד המשותף" של אגודת המורים העברים והמנהלים.

מר ישראל קנוביץ, מזכיר „הועד המשותף", מודיע לנו:

ועד התעודות (החלק תעודות הוראה למורים), שנבחר זה לא כבר מטעם הועד המשותף של אגודת המורים והמנהלים, כבר הספיק לדון בשאלות חשובות אחרות ולקבל החלטות מסוימות.

בישיבתו ביום 24 לחודש העבר קבל הועד את ההחלטות הבאות:

א) כל המורים שמלמדים עכשיו בבתי־הספר יקבלו את תעודותיהם בלי בחינה.

ב) מורים חדשים יהיו זקוקים מהיום והלאה לעמוד לפני הועד לבחינה בכל הענינים הדרושים להוראה; באופן אחר לא יקבלו את תעודותיהם.

ג) המורים מסודרים לשלשה סוגים לפי השכלתם העברית ובקיאותם בביאור.

נבחר ועד מיוחד, שעליו לעבד תכנית מסוימה של שלש מדרגות בידיעותיו המקצועיות והעבריות של המורה העברי.

רוב בתי־הספר המאוחדים של ניו־יורק וברוקלין קבלו כבר באופן רשמי את ההצעה בדבר משכורת המורים לפי סוגיהם, שהציעה האספה המשותפת של המורים והמנהלים, יהיות, שהעלאת שכר המורים תלויה בתעודותיהם שיקבלו מאת „ועד התעודות", שהאוטוריטט שלו כבר הוכר גם מטעם „ועד־התמיכה של בתי־הספר", ובלי תעודה אי־אפשר להם למורים לקבל את שכרם בהוספה, על כן ימהר „ועד התעודות" לשלוח מכתבים אל המורים שבבתי־הספר ולבקש מאתם, כי ימהרו לענות לו בימים הראשונים לחודש נובמבר על כל הפרטים בנוגע לידיעותיהם בתנ"ך ומפרשיו, משנה וגמרא בפרקים ידועים, הספרות החדשה והצעירה הראשונה העברית והדקדוק, דברי ימי ישראל ובנוגע להשכלתם הכללית והפדגוגית ובמיוחד להודיע על שנות בקיאותיהם בביאור. על־פי תשובותיהם יקבלו המורים את תעודותיהם בלי בחינה.

חברי ועד התעודות הם: פרופיסור ישראל פרידלאנדר, יושב ראש; מר ראובן בריינין; פרופיסור מרדכי קאפלאן; מר צבי שארפשטיין ושלשה באי־כח מאגודות המורים והמנהלים: מר מרדכי הלוי, מר ליאו האנר ומר ח. א. פרידלאנר.

לשכת ועד התעודות היא בשדרה החמישית מספר 111.

שונות

ידיעה מדהימה אודות ביאליק.

בשבוע שעבר נזדעזע פה באמריקה העולם העברי בשל ידיעה מדהימה שפרסמו העתונים היהודיים על־אודות נטילת חייו של אביר משוררנו.

בעתון הנזכר, בגליון של יום הראשון העבר, 1 לנובמבר, נדפסו שתי טלגראמות, שנתקבלו מאת סופרו בקופינהאגן. אחת — בנוסחה קצרה, האומרת: „המשורר העברי־היהודי הגדול, חיים נחמן ביאליק מת". השניה — בנוסחה יותר מפורטת: „איש נאמן שבא אתמול לכאן ממוסקבה מסר, כי הרב המוסקבאי מזה, נאם בבית־הכנסת של העיר והודיע, כשהיה בוכה כמו ילד קטן, כי משוררנו היותר גדול, ביאליק, מת. אני מקוה, כי הידיעה שהגיעה אל מזה נוסדה על איזה טעות, אולם אין לי אף ספק היותר קל, כי כל מלה שהגיד האיש המוסקבאי אמתית היא".

יתר העתונים היהודיים לא קבלו כל ידיעה בענין זה מאת סופריהם, אך דיה היתה ידיעה מחושדה אחת זו כדי לעורר סערת הרוח בלב כל אחד המוקיר את שמו של משוררנו הגדול.

קבוצות של עברים בקרו פעמים רבות במשך ימים אחדים את הלשכה הראשית של ההסתדרות הציונית ובתי־מערכת שונים יתכן מתוך יאוש ותקוה לידיעות חדשות.

לשמחתנו הגדולה נתקבלה ביום השני בערב, 3 לנובמבר, טלגראמה במערכת ה„מארגען זשורנאל" מאת סופרו מלונדון, המודיעה, כי הלשכה הלונדונית של ההסתדרות הציונית מכחישה את השמועה הזאת. הטלגראמה מודיעה נס־כן, כי אף עתון יהודי אחד בלונדון לא הדפיס את הידיעה הקופינהאגנית.

* * *

נשף עברי יפה.

הנשף שערכה „אגודת הסופרים העברים" ביום הראשון העבר לכבוד מר יצחק ווילקאנסקי, הצטיין מאד הן מצד צורתו — המספר הגדול של המבקרים העברים, והן מצד תכנו: הרצאת האורח על „הבמות הספרותיות השונות בארץ־ישראל" ענינה מאד את השומעים.

הנואם הרחיב את דבורו על ההתפתחות הטבעית של העתונות העברית החיה בארץ־ישראל „משום שכל זרם וזרם של הגירה רבא לארץ־ישראל מביא אתו בעלי השקפות ועיקרים שונים בנוגע לבנין ארץ־ישראל, והם מוכרחים איפוא להגן על דעותיהם במיטב השתדלותם להוכיח כי יצירת הספרות המדעית והלשון המדעית בארץ־ישראל לא נעשתה באופן מלאכותי, אלא היא באה להספיק צרכים הכרחיים.

יושב־ראש היה מר ש. גינצבורג, סגן נשיא אגודת הסופרים העברים. אחרי האספה בלה האורח שעות אחדות במשתה־חברים שנערך לכבודו. החלק הזמרתי של הנשף נתבטל, משום הידיעה המעציבה שנתפשטה על ביאליק.

* * *

ידיעות ספרותיות.

— בשבוע העבר יצא לאור בהוצאת א. י. שטיבל הספר השני של הירחון „מקלט", הנערך על־ידי י. ד. ברקוביץ.

— נתקבל במערכת „התורן" הגליון הראשון של „העולם" המחודש. העתון יוצא עכשיו בלונדון על־ידי הועד הפועל של ההסתדרות הציונית.

הננו מברכים בברכת מזל־טוב את ידידנו ד"ר שמואל טראכטנברג לארושיו את בת־גילו לינא הוילסון. יהא עתידם אושר ועושר.

שמואל ונחמה יודנפריינד.

מברכים אָנו את ידידינו

יונה ושמחה רובינשטיין

להולדת בנם

אמנון.

שושנה וצבי שארפשטיין.

לשכת אגודת המורים פתוחה בכל יום משעה 10 עד 2 אחרי הצהרים. מורים המבקשים משרת ומוסדות המבקשים מורים, יפנו אל מזכיר אגודת המורים.

114 Fifth Avenue, Room 1412, N. Y.

אנכי מבקש מאת דודי מר משה ליידיקר, חתן ר' אליעזר דיין מוהילוב וניסק, להודיעני את כתובתו.

בן־אחיו בן־ציון בן־אהרן.

יפו, ארץ־ישראל.

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI NEW YORK, NOVEMBER 14, 1919 No. 34 (184)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין חתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

כשר
בית האוכל של
ו. וויינברגר
Royal Hungarian Restauran
17 W. 24th St.
מקבל עליו כמוכן לערוך באנקטים, סעודות תנאים וחתונה במחירים נאותים.

קלמן נחום שפיר ובנו
חנות לממכר כלי זהב, כלי כסף, כלי רודזשירס ואבנים טובות ומרגליות
בסבורה של עיר
169 איסט ברודוויי
K. N. SHAFFER & SON,
169 East Broadway, New York.
Tel. Orchard 4209.

חש במעיו יתרפא
ב„עקס־לאקס"

דר. נ. שכטר
רופא חולים
33 רחוב ז'זשפרסון ניו־יורק
טיליפון 6370 ארטשארד
חשעות: 8—10, 1—2, 6—8
ביום א' — עד שעה 1

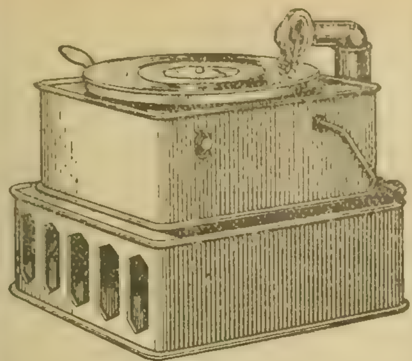
בית ועד לעברים!
בית האוכל של
חיים אלפערט
33 רחוב קאנאל, קומה א', ניו־יורק
ידוע לעברים במאכליו הבריאים והחיוניים
H. Alpert, 33 Canal St., New York.

ד"ר ל. שפר, רופא חולים
פתח לשכה בהארלם
217 East 115th St., New York
טיליפון הארלם 3220
שעות הבקור:
8—10 בבוקר, 12—2 ביום, 6—8 בערב.

ד"ר מ. מ. קאמענעץ
רופא שנים מנוסה
911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

כתובת
„אסף"
ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St. New York City

בחנם! פונוגראף בשביל כל אחד. בחנם!
נמצאים אצלנו להלק חמשה אלפים פונוגראפים.
כתוב אלינו תיכף ונשלח לך אחד בחנם.

צא וחשוב כמה עונג יהיה לך בהמצא פונוגראף יקר כזה בביתך. הפונוגראף הזה עשוי חזק ומשוכלל יפה. תוכל להתענג עליו במושב משפחתך וידידיך בלי שלם בעדו כל מחיר. למה לך להוציא הרבה כסף על פונוגראף יקר, אם זהו טוב ממש כמו הפונוגראף העולה במחיר רב. הפונוגראפים האלה נמכרים במחירים גדולים מאד, אבל אנו ניתן פונוגראף הדר זה לכל אחד בחנם ממש, רק לזמן קצר, לכל מי שיזמין מסנו את השעון המצופה זהב, המדובר עליו להלן. השעון הזה חזק מאד ומשוכלל יפה בציור מעשה־אמן ובתבה מצופה זהב. הגלגלים ויתר המכשירים אשר בפנים עשויים מניקל ומפלדה היותר טובים. יש בו 21 אבנים טובות ומכונן כל־כך יפה, שאינו מקדים ואינו מאחר. מפני זה משתמשים בשעונים האלה פרופיסיונאלים כמו: מכוננים, קונ־דוקטורים, הסומכים על הזמן המדויק של השעון הזה. אין שום חילוק באיזה מקום אתה קונה את השעון. לא תוכל להשיג יותר טוב מזה גם אם תשלם $30. השעונים האלה נמכרים בכל זמן במחיר $25 ויותר, אבל אנו נמכור אותם כפי מחיר בית־החרושת $12.95. כעין הוספה לזה ניתן את הפונוגראף הנזכר לעיל עם חמש טבלאות ומאה מחטים בחנם ממש!

הערה: — הצעה זו טובה רק לזמן קצר, מפני שיש לנו לחלק רק חמשה אלפים מהפונוגראפים האלה, כדי שהשעונים שלנו יודעו בקהל. לא נשלח יותר משעון אחד על־פי המחיר של $12.95 על שם כתובת אחת. את הפונוגראף ואת הטבלאות תקבל חפשי מפורטה. אנו מיעצים לך להזדרז בהזמנתך, כי המלאי יתם בזמן קצר מאד והשעונים יעלו במחירם. זכור, שאנו מוכרים מהם בכל יום למאות ומקבלים מכתבים מלאים הבעות תודה. אנשים יקנאו בך. תוכל למכור את השעון לאחד מידידיך בעד מחיר יותר גדול מזה שאתה משלם לנו. את הפונוגראף ואת הטבלאות תקבל חנם. אין אנו מבקשים ממך את כל הכסף למפרע. כתוב לנו רק את שמך וכתבתך בכתב ברור וצרף 2 דולארים דמי־קדימה ואת השאר תשלם בעת קבלך את החבילה. כל אחד צריך להשתמש בשעת כושר זו, כמו שעשו כבר אלפים, כי הזדמנות אחרת כמו זו לא תהיה לך עוד בחייך. ולכן כתוב היום אל:

EUROPEAN WATCH CO.,
1065 Milwaukee Avenue, Chicago, Ill., Department 103.

תלמוד התורה דמיניאפולים
מבקש שני מורים. עברית בעברית. מאה והמשים לחודש

E. AVIN. 118 N. James Ave., Minneapolis, Minn.

דרוש מורה
לבית־הספר העברי בפארט וואָרט, טקסס, דרוש מורה, שההוראה אומנתו. מנוסה בשיטות עברית בעברית ועברית באנגלית. התנאים נוחים והמשכורת הגונה. לפנות אל הרב:

Rabbi A. E. Abramovitz,
819 Taylor St., Fort Worth, Texas

או אל המזכיר:

J. Wolfson, 328 Hemphill St., Fort Worth, Texas.

VOL. VI — NEW YORK, NOVEMBER 14, 1919 — No. 34

הַתּוֹרֶן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית — ניו־יורק, כ"א חשון, תר"ף — גליון שלשים וארבעה

פרשת השבוע

הָעֲבוֹדָה הָעִבְרִית.

יש לנו חובה לאומית, חיבה ציונית. העומדת זה כבר על הפרק. ובכל־זאת היא תמיד נדחית לאיזו קרן זוית, תמיד נשכחת, אם מאליה, או גם שמשכיחים אותה בכונה ידועה, תמיד מזלזלים בה, לפעמים גם באופן מגונה, ובאופן היותר טוב אין שמים אליה לב כראוי.

והחובה זו היא הרחבת דעת השפה העברית (המפתח היחידי לדעת היהדות), דעת הספרות העברית, דעת דברי ימינו — בקצור: התרבות העברית, נשמת־נשמתה של אומתנו.

ומזלזלים בחובה זו לא רק המתיחסים אליה, אל התרבות העברית, בשויון־נפש ובקרירות רוח (על־דבר מתנגדיה ואויביה מדעת ושלא מדעת, מתנגדיה הגלויים והנסתרים — אין אנו מדברים כלל), כי־אם גם אלה המתאמרים בה, גם אלה הנקראים בשם חובביה ותומכיה. ומתרשלים בעבודת התרבות העברית, גם אלה המודים בפה מלא, כי היא עיקר העיקרים של התחיה הלאומית, אלה הדוברים בשמה וגם אלה המתפרנסים, בחומר וברוח, מיהותיה או משברי לוחותיה. ההתרשלות בעניני העבודה של התרבות העברית, במובנה היותר רחב, פלילית היא ואין לה כפרה.

וכך היא מנהג של העבודה העברית במדינתנו זו: תמיד היא נדחית מפני כל יתר העבודות הלאומיות והצבוריות. לכל אחת מהן יש עובדים חרוצים ולפעמים גם עסקנים מצוינים, הוא גם במספר לא רב, ויש מנדבים אם בכסף או בזמנם. לכל אחת העבודות הלאומיות החשובות, ולפעמים גם להבלתי־חשובות כל־כך, עושים תעמולה רחבה, פרסום ופומביות במדה מספיקה. לא תמיד גדולות או חשובות הן התוצאות של כל אלה; לא תמיד משיגים את המטרה הרצויה — אבל יש התאמצות, יש שאיפה, יש עמלים על־מנת לקבל פרס וגם שלא על־מנת לקבל פרס, יש מרבץ ויש היקף, יש תקוה ויש סכוי — יש אופק. כל אחת העבודות הלאומיות תופסת, בזמן האחרון, מקום ידוע בחיינו הצבוריים של אמריקה. לכל אחת העבודות האמורות ישנם ידידים מובהקים, ואם נמצאים גם מתנגדים — אין בכך כלום. אדרבה, ההתנגדות מכניסה זרם של חיים. בכל אחת מהן הנה יש, לכל הפחות, מקום לבקורת, ולא תמיד שלילית, מקום לתקונים ושכלולים.

אולם כיון שמגיע הדבר לעבודה העברית — אין איש בביתו. אין עובדים חרוצים, אין עוזרים מתמידים, ומה גם באלה המוסרים נפשם על עבודה זו.

העבודה העברית מבתיקת תמיד הצדה, מרשות הרבים לרשותם של יחידים, ושם היא נדנדת מחוסר אויר, מחוסר מרחב, בארבע אמות צרות. יש לה מרבץ ואין לה היקף. יש לה הוד ואין לה הד. יש לה תביעה, תביעה בת אלפי שנה, ואין לה תובעים.

כיון שהדבר מגיע לעבודת התחיה העברית, מיד אתה שומע, גם מפי אוהביה ומעריציה, תירוצים מתירוצים שונים מוכנים מאתמול ומשלשום להצדיק את העזובה הרבה בחוקה זו. התביעה העברית, אם באים לפעמים לדבר בשמה לפני הקהל, מתפטרת תמיד במעט בלי כלום. באופן היותר טוב, אם מצאו אזנים מקשיבות, מתנצלים ומשתמטים, או נאנחים מעט על גלות השכינה — ועוברים אל סדר היום.

תרבותנו העברית — גבירה זו לפנים — יורדת בארץ זו מנכסיה, שצברה במדינות אחרות, וכבר התנצלה את עדיה. הזאת היא נעמי שלנו? קבצנית היא כיום. פושטת יד בתחנונים, באנחות ובבושת פנים — ואין נותן. ואם מושיטים לה, במדינה זו, לפעמים פרוטות נחושת —

נותנים בלי רצון, בלי נדיבות, בלי אצילות. ועוד מצליפים עליה מבט של לעג או בוז. עניה היא שרתנו זאת — על כן היא חשובה בעיני רבים כמית.

אנו מדברים, בנות הרוח של גאוה לאומית עלינו, על־אדות תחיה עברית, ובעצמו של דבר אנו רואים במדינה זו סימנים של גסיסה עברית. אנו רואים, אם אנו מביטים בעינים פקוחות ומתבוננים על העובדות כמו שהן. והעברים הנואמים באספות וחגיגות ידועות, בשם התחיה העברית, אינם נוקפים באצבע קטנה לשם „תחיה" זו, ורק ל„תפארת הלשון" ישתמשו במלה יפה זו.

אין לנו במדינה זו חולמים עברים, ועוד פחות מזה לוחמים עברים. והכתוב מדבר בלוחמים בדעה והשכל, במסירות נפש ובאומץ לב, בלוחמים שמטרה ברורה לנגד עיניהם ואופק רחב וגבוה מתגולל לפני מבטם. ואם ימצא לוחם כזה, אז יחיד הוא בשדה־המערכה. אז העברים, ודוקא אלה שמתפרנסים מהעברית העלובה, לא לבד שאינם עוזרים לו להרים את הדגל ולנחול את הנצחון, כי־אם ירפו את ידיו, יכבידו את רוחו ויניחו אבני נגף על דרכו, דרך התחיה העברית.

ואלה המעטים אשר בסתר לבבם רוצים המה, אולי, בתחיה עברית, למען יבנו ממנה, מצפים הם לרחמי נדיבים, לנסים ונפלאות מבלי אשר יהיה צורך להם להשתתף בעבודתם, עבודה ממשית, בתנועה העברית. ואם נמצא במקרה לאמריקה העברית הקבצנית דוד עשיר שבא לעזרתה מעבר לים, אז מקבלת היא בהכנעה יתירה, בשתיקה ובהתבטלות גמורה, את הנדבה שמושיטים לה — ודי לה. וגם בושת פנים לא תדע עניה עלובה זו. וכיון שנמצא, כמו שאחרים מאמינים, דוד עשיר כזה למסכנה זו, מאמינה היא, שכבר נתפטרה מכל חובה עברית, מכל עבודה ומכל התאמצות לשם תחיתה האמתית. הכל יעשה על חשבון הגביר. ואין עוד שום תביעה עברית, שום שאיפה מקורית ושום מלחמה לשם תחיה. העיקר הוא למצוא חן בעיני הגביר. ואם הוא עושה, או רוצה לעשות, הכל על דעת עצמו, מבלי כל שיטה, מבלי כל הרגשה ספרותית ומבלי צפיה למרחוק, מבלי התחשב עם נסיונותיהם והשקפותיהם של עובדי התחיה העברית בארצות שונות — הלא כספו הוא ויש לו הרשות גם להשליכו אל ים המלח, או לעשות נסיון יברא איזי ארגנטינר ספרותית. כך חושבים העברים שלנו, והם מבטלים את רצונם, אם יש להם בכלל רצון ספרותי, מפני רצון הגביר ומפני הקאפריסים הספרותיים המיוחדים שלו.

לא. העבודה העברית עדיין לא התחילה באמריקה. ויש להתחיל בה בבחינתנו אנו, בבחות חפשים מכל עברית ושפחות, בבחינותיהם של המאמינים באמת בתחיתנו הלאומית והנכונים להביא קרבנות לתחיה זו. עלינו להתחיל עבודה זו בכחות משותפים. עלינו להעיר ולעורר את כל הכחות התרבותיים הנרדמים בקרבנו, ורק אז נצליח לברוא תנועה עברית באמריקה.

„מְדִינַת הַיְהוּדִים"

מאת

ד ו ב   ק מ ח י.

שעות גדולות יש, שבהן נזכה להיות מועמדים לפני ה מ ק ו ר ו ת [illegible] — ואז יזעזע אותנו הרטט ההוא, הנעלם, [illegible]. הנה המיצא... בראשית... כך השיקו כנפי [illegible] ברגע ההוא של התחוללות, בשעה שהרצפה לוקחה מעל המזבח ונגעה על שפתיו... ואנו עומדים בדחילו כתוהים, [illegible]..

ובשעות גדולות כאלה, כשאנו חוזרים אל המקורות לאחר שהמחשבות קבלו את צורתן, ו„החיים" הולכים ומגשמים את האידיאות בעולם ההומר — אנו מרגישים בטהרה הגדולה, שיהלך עלינו ה ד ב ו ר   ה ר א ש ו ן. כך אנו קוראים לפרקים בספרים גדולים, שקראנום כבר בנעורנו ושלאחר כך אנו חוזרים אליהם ומרגישים יותר בגדולתם. כך תגלה לנו פעמים אפילו מלה אחת עם [illegible] עם [illegible] במסתרים, בין השורות. ואז נראה את האלימנטים [illegible] שם איתנים — ככחם אז כחם עתה... ואז יש אשר נאזין סביבנו קולות — קולות ר א ש ו נ י ם של יצירה.

על פרא מפראי אפריקה מספרים, כי כאשר הקריא לפניו מיסיונר מפרשת בראשית, ישב הלה והאזין בעינים תוהות ופה פעור — ומשגמר המיסיונר להקריא, נטל הפרא את התנ"ך והטה אזנו — — — הוא רצה להאזין...

הוא עמד לפני המקורות.

אני הושב את „מדינת היהודים" לספר ק ר מ ו ן כזה. הרצל מספר, כי בשעה שכתב את הספר, שמע כנפי נשרים משיקות על ראשו — ואף אנו, כשנאזין היטב לתוך השורות האלו, נשמע את הריתמוס העובר בתוך כל הספר ה ר י א ל י הזה, שיצרו „תיאודור הרצל, הדוקטור למשפטים". וריתמוס זה נגמר לבסוף באקורד תנ"כי, המתבקש לקראו בנו ההפוך דוקא:

„והעולם — הוא ישוחרר בשחרורנו, בעשרנו יעשיר ויתנשא בגדולתנו"...

ובשעה הגדולה הזאת, כשנקח את הספר הזה בידינו ונקרא בו — והרחק מתשואות קריתנו נקרא בו — כי אז נאזין שם לקולות הראשונים. האלימנטאריים, שהוכרזו על שחרורו של ע ם, על שחרורנו שלנו.

[illegible] שעתו הגדולה של הספר הגדול!

„אתה הספר הגדול והנעלה! היום הגיעה השעה לחזור ולקחת אותך ביד — למען להיות את השעה הגדולה, שבה נולדה חירותנו, למען לראות בהתחולל הכח, שעבר כרוח גדולה בארץ והכניע את העבדות ואת היאוש ועורר את הזיק העמום האחרון של הגאוה

הַמַּהְפֵּכָה הָרוּסִית וְהַיְּהוּדִים

(שיחה עם הד"ר דניאל פאסמאניק).

מאת

ג. קהלת.

ב.

„אם אנו באים לדבר — פנה אלי הד"ר פאסמאניק — על־דבר יחוסם של יהודי רוסיה אל המהפכה הרוסית, אנו מוכרחים להתחיל — בשביל הבנתו הגמורה של הענין — מ„בראשית"... אפשר לסמן יחוס זה בהמימרא „כבדהו וחדשהו": מצד אחד עוד זכרו את סופה המעציב של מהפכת שנת 1905, שנטבלה בדם יהודים, ומצד שני לא האמינו ברצינותה של המהפכה השניה, לא האמינו בכחותיהם של תושבי רוסיה לעשות מהפכות ולחולל נפלאות. איזו צפיה, רגש של תוחלת, גזרת „שב ואל תעשה" היו מורגשים בזמן ההוא בקרב היהודים ברוסיה. כך עברו הירחים הראשונים. ומי יודע, אם היהודים, שרויי פחד הפרעות, היו ממהרים להשתתף במהפכה לולא — הרוסים עצמם: מספר המשכילים הרוסים, המוכשרים לקבל עליהם משרות ממלכיות, היו מעט מאד, חסרו להם כחות חדשים בעד ארגונו החדש של המשטר הכללי ומכל העברים נשמעה הצעקה: „מדוע היהודים עומדים מרחוק ואינם באים לעזרת הארץ?"... היהודים התעוררו כמו מתרדמה פוליטית וככר בראשית השתתפותם היו יכולים לראות חזיון מענין: היהודים שהתחילו להתערב בעניני רוסיה המחודשת לא האמינו לבאי־כח המפלגות הימיניות ואפילו למנהלי המרכז, להקד"טים, ורובם עמדו על צד אותן הכתות, שהיו יותר שמאליות מהקד"טים. קירינסקי, למשל, היה ידוע יותר בקרב היהודים וחביב עליהם הרבה יותר מבקרב השדרות הרחבות של העם הרוסי עצמו. היהודים פרסמו על־ידי העתונות והאספות התכופות את שמו בכל רחבי ארץ רוסיה, והכל משום זה שהיה יותר שמאלי מהקד"טים ומפני שהיה אחד המעריצים הנלהבים של סדר־מלוכה דימוקראטי ונאור.

„בכלל אפשר להגיד, שהיהדות הרוסית נחלקה לשני חלקים: א) חלק אחד והוא, כמדומה לי, הרוב, היה עומד תחת השפעת הציונים, ואם כי על־פי רגשותיו היה על צד השמאליים, בדבריו ובמעשיו היה נושא את הדגל היהודי הלאומי: הוא הכריז על סדור החיים היהודיים, על האחדות היהודית, על הקהלה הדימוקראטית, על האוטונומיה הלאומית וגם השתתף בבחירות אל האספה המיעצת בתור לאום מיוחד, בעל תכנית־חיים רחבה ושלמה, והכל תחת דגלו הלאומי המיוחד. ב) החלק השני עבר אל המפלגות השמאליות, תפס בהן מקום בראש וכל מגמתו היתה להגן על המדינה הרוסית, על סדרה העממי, על חיים נאורים ומחודשים.

„כמובן, שהחלק השני השפיע השפעה מרובה ועיקרית על התפתחות המהפכה הרוסית, שהיא נושא ענייננו. ואם רואים אנו שיהודים עמדו כמעט בראש כל

ואת הברית הכלים האחרונים, ששאפו עוד להיות, עד אשר ניעורו הכחות והשאיפה לחיים וההתקוממות ונתאחדו עם האהבה והגעגועים והאמונה והיו למעשה הגדול של היהודי הצעיר.

אתה הספר העולמי! צא מתוך ארון הספרים! עוד לא מלאת את משלחתך — עוד רבה הדרך!" * — — —

כך נאמרו הדברים עוד לפני שנים אחדות, בעוד הרעיון — רעיון של עתיד יביא. עכשיו קרבו שעות גדולות. מעל ראשנו מרחפים צלילים לא שמענום מאז — מאז — אולי באמת מזמנו של אותו הכורש הפרסי... ובשעה זו אנו הולכים ומהרהרים אחרי המקורות: שם נאמרו הדברים בדבור ראשון. שם נאזין קריאת הקוראים: „יהי! — ויהי".

נאזינה־נא!

זכורני, שעוד ספר נגלה לי פעם בחיי. נער הייתי וידעתי פסוקים רבים בעל־פה מספר הברית, ואולם פעם, באחד הימים האחרים בארעא דישראל, נגלה לי פתאום הספר הזה, נגלה לי בשנית. והיה הדבר לעיני שרים.

בימי התנועה וימי תגבורת הכרת הציוניים של „מדינת היהודים", כשהיינו נפגשים באנשי־שיחנו בחדיבות, היינו מנצחים איש לקראת חברו: שמע, אחא, הקראת את „מדינת היהודים"? — ובסגנון של מליצה היינו מוסיפים: „לך, בוא בחדרך, סגור דלתך בעדך וקרא!"... הגיעה שעתו!..

מאן דאומרין: הציוניות של עכשיו אינה זו שלו, — ומאן דאמרין: הציוניות — זו נמצאת כבר כיום מעבר לרהצל, וגם כאלה דאמרים: עוד לא הגיעה עדיין. ואלה כאלה כן אלה טועים טעות רבתי. „מדינת היהודים" וציוניות, שני מושגים שונים הם — ואין להחליפם. נורדוי אמר פעם: „היחס של „מדינת היהודים" לציוניות הוא כיחס האידיאות של אפלטון להתגשמותן בעולם החומר". אנו היינו אומרים: כיחס פרקי „נחמו נחמו עמי" למעשי יבוא־ירמיה בספרי עזרא ונחמיה... „מדינת היהודים" — זהו המפתח של ההסתדרות הציונית. לא הייתי מהסס לאמר: זוהי הביבליה של הציוניות, ביבליה שנכתבה בידי בעל היצר מן המאור התשעה־עשר ובסגנונה של מאה זו. ואף גם זאת: גם האלימנטים הכבירים שבביבליה — יש משהו מכל זה גם בספר זה... משהו...

הרושם הראשון, התוקף, הוא: ההתאפקות הגדולה. הרצל נשא בקרבו שירה־יצירה עם יסורי־יצירה איומים. הוא כותב ברשימותיו מן הימים ההם: „ימים ולילות אני רושם; ברחוב, בקאפה, בבית־הפוסטה, בגן של ה„פליה רויאל", אצל הגראנד פאריז". שם, בחפזון, היה רושם על־גבי פתקאות את הרעיונות, את ראפוריסמין לשירה הזאת — ובלילות ניעור מתוך חלומות. ואת השירה הזאת, שהיתה צריכה להיות ל„אודיסיה", לפואימה גדולה — היה צריך ה„דוקטור למשפטים" להקציע בתוך מסגרת של פאראגראפים בצורת תכנית של ארכיטקטון, של פרוייקט. גדולים היו ודאי היסורים בתוך התאמצות זו לפרט את הדינר הזהב למטבעות נחושת... ברם הוא לא הצליח לפרטו. למרות כך נשאר

---

* מתוך גליון־הרצל בהוצאת ה„וועלט", שנת 1914.

המפלגה הרוסית, המשתתפת במרפכה. הרבה מהם. ה. וגמיר בהם. ה., יכולים לבאר את זה רק על־ידי אותה העובדה המעציבה, שחסרת אונים היתה האינטליגנציה הרוסית העשית הבריה והיהודים מצאו מקום פנוי בשבילם להתגדר בו. לשבחם של חלק זה, שני במספר, יכולים אנו להגיד, שרובו היה נגד ה„בולשביזם" ומסביבתם יצאו אויבי היותר גדולים: מארטוב, ליבר, דאן, גורוויטש, גוץ, פונדאמינסקי ואחרים. יחד היה רבן מאד מקרב הסוציאליסטים היהודיים רבים בעקבות לנין, וידוע היא העובדה, שאפילו טרוצקי בבירי ובעצמי היה קודם „בין־ראימי" ורק אחר־כך עבר בידר עם ניהאמיקים וזיניביב הבריי מתוך חבירת הבולשביקים, שבתדיתתם היו עניים באנשים, בבחית ובאמצעים.

„פה המקום להעיר, שהמעריצים הראשונים של ה„בולשביזם" היו מלהיהים, שהיו חשודים על רוח־מהפכה אפילו בימי הקיסר... אצלם התחבא לנין כשחפצו לאסרו והם הם איימו, שיהרסו את פטרוגראד, אם לא יתנו הופש לטרוצקי, שנאסר באותו הזמן גופו... היהודים, ואפילו הצעירים שבהם, התיחסו אל התורה החדשה באיבה גדולה. ואין פלא בדבר: לצעירי תחום־המושב שלנו היה יותר נוח ומתאים טפוס צעיהני ובביינו כקירינסקי, מאישיותו של הנזיר הקנאי, טיפוסו־האמיתי הרוסי, לנין...

„כך היה בראשית, אבל כשהשלטון עבר לידי לנין־טרוצקי, הכריע ביהודים הללו ה ס ר ס ו ר שבהם והתחילו להסתגל... חלק מהאינטליגנציה היהודית עבר אז למחנה ה„בולשביקים" ואי־אפשר להכחיד, שהרבה גרם לזה הפחד מפני הפרעות. המשכילים הללו חשבו להציל את העם היהודי מפרעות בהיותם קרובים אל השלטון. ואף גם שבשאר המפלגות היתה היה הפרעות נגד היהודים גלויה ודוקרת את העין... גם זה אמת, שחלק מקרב המשכילים, שקבלו משרות מידי השלטון של לנין, עשו זאת בשעת הדחק, ברעבם ללחם, וברירה אחרת לא היתה בידם: בעיקר זה אי־אפשר היה כשיט לחיות ברוסיה לאינטליגנט פשוט, אם לא קבל איזו משרה שהיא אצל הממשלה והתפרנס ממנה...

„בדרך זו נוצרה האגדה, שה„בולשביזם" נשען ביחוד על הכחות היהודיים ושהוא גם ביסודו תורה יהודית... בשביל להכחיש את האגדה הנפוצה הזאת די רק להראות על עובדה מענינת אחת: בידוע, חושבים את טרוצקי היהודי לאותו האיש, בעל המרץ הכביר, שארגן את הצבא האדום. זה הוא אמת, אבל כל „גאוניותו" של טרוצקי הן היא ברירה בזו, שהיא ה ע ו ז להשליך אחרי גויו את כל המליצות היפות של המפלגה ורפק את העוצר על פיה: ארגן את הצבא האדום על יסודות הצבא השחור הקודם; הוא ויתר על הפראזות והנהיג משפט מות, מלקות, משמעת ברזל, והדבר הצליח בידו: להבולשביקים יש כח צבאי, שעליו הוא נשען ועל־ידו הוא מושל בארץ, אבל הן כל ההמצאה הזאת איננה חידוש, איזה נס יהודי, אלא, פשוט, חקוי העבר היותר מתאים, כנראה, לרעם הרוסי, לאפיו ותכונתו... ואפילו

היא גם באה המשיחה... היא לא עצר כח להעיר את עצמי מי הכפירה העיונית ונשאר מ ע ב ר לריאליות — והספר, שהיה צריך לשמש לתכנית חדשה בפתרון שאלת היהודים, ככל הנסיונות שקדמו לו, נהפך לשירת געגועים עלאית — ונצחו האראלים...

פתאום בינות הספרים ה[illegible] בירעים ועירים איתם ההדים של החולם המסובב בבירת צרפת ורואה חלום „ש ם" (והרצל אמר „drüben"). והנה הן השורות על־אדות חיל הכבוד שירא [illegible] על ידי [illegible] בארץ:

א נ ח נ ו נעמיד את חיל הכבוד על־יד המקומות הקדושים ואחר [illegible] נשא את האחריות בעד מלוי חובה זו. חיל כבוד זה יהא משמש [illegible] של[illegible] שאלת היהודים אחרי [illegible] עשרה מאות שנים של צער"

והנה הדגל העברי

„לנו אין דגל. נחוץ לנו דגל. כשרוצים לנהל מחנות אנשים צריך [illegible] מעל הראשם

אני מתאר לי דגל לבן עם שבעה כוכבי זהב. השטח הלבן [illegible] החיים החדשים, הנקיים... הכוכבים הם שבע שעות עבודה, כי לאות העבודה הולכים היהודים אל הארץ החדשה"...

ביום הוא רושם, כל הימים, ובלילות יציקהו רוחו, והנה הוא סח לעצמו: שגעון, תכניות של שגעון

הייתי בלילה אצל משפחת ש י ק. הוריהם מוינה היו באותה שעה. הם נתאנחו תכיפות על האנטישמיות, שהיתה נושא שיחתם... הם החלישוני לגמרי ברפיונם. הם אינם מרגישים בכך, אם אנשי־גיטו הם, שרטים, ישרים, פחדנים.

וככך הוא הרוב. היבינו אלה את קול הקורא להופש, להיות לאנשים

ברכתי משם הייתי מיואש לגמרי. כל תכניותי היו שוב בעיני מעשה שגעון

ומתוך מצב־רוח כאלה, מתוך יאוש פתאומי והרגשות של טיסר במרחקים, בשמי שמים — נוצר הספר של השחרור.

הפרופיסור קלר כותב: „לא היו ימים טובים ולא היו ימים רעים להרצל מימי חודש יוני של שנת 1895. בימים האלה בקעו ועלו מתוך שורש האישיות הזאת כל החזק, כל העמוק, כל הפנימי שהיה חבוי בתוכו: בימים האלה בגרה האידיאה של מדינת היהודים

. לא היו ימים גדולים לספר־האידיאה הזה — כימים אלה, שלנו. עכשיו הגיעה שעתו של ספר האידיאה. עכשיו צריך [illegible] ביד [illegible] בו את [illegible]

[illegible]:

את הספר הזה אנו ה ע ב ר י ם רוצים לקרוא ב ע ב ר י ת צריך להוריקו מ ח ד ש אל כלי הקודש באותיות מאירות עינים למען נרוץ בו — למען נתענג עליו. בטעמים ונגינה אין צורך [illegible] אבל היה אויר הצורך להפיצו בקרב העם, באותיות מרובעות ומנוקדות בנקוד שלם ומדויק היטב על־פי המסורה ובנגינות [illegible]... ויש שמתעורר החפץ הזה בכנוני [illegible]

את הצבא הזה עלה בידו לארגן אך ורק בעזרתם של מאות גיניראלים ואלפים פקידי־צבא רוסיים, ששרתו מלפנים ב„קודש“ וכעת הם עובדים לבעל ולגבם, כנראה. עבודה אחת היא...

„עוד סבה אחת חשובה היתה בעורכי האינטליגנציה העברית, שעברה למחנה הבולשביקים, והיא: הפרעות האיומות באוקראינה. היהדות המקומית, העשירה בכחות אינטליגנטיים, ראתה בבולשביזם את התריס לפרעניות זו הנקראת „אוקראינה“ והצעירים היהודיים שם נוספו על מעריצי לינין־טרוצקי ברוסיה הגדולה...

„אבל ה„בולשביזם“ כשהוא לעצמו, בתור תורה עיונית בתור „דרך החיים“, הוא פרי רוסי טהור שבטהורים ויסודו ברוח המרד שמלא את לב העם הרוסי בכל הזמנים ובכל הימים מראשית תולדותיו ועד ימנו אנו ועד בכלל.

„יוצרי התורה, מיסדיה ומהלליה, הם רוסים בלינין ובוגדאנוב, ששנה ופרש, לונצארסקי וקארסין, והיהודים, כמו בכל דבר, היו הסרסורים, המשרתים, המוציאים אל הפועל... וגם על זה יש להראות באצבע: איתב משלנו שנצטרפו למנין ה„בולשביקים“ רב היהודית היותר רקובים שבנו לא רק בתור יהודים, המתכחשים לעמם ואינם דואגים לעניניו ושלומו, אלא במובנן האנושי היותר פשוט של המלים הללו...

„אם נשאיר לרגע את הבולשביקים משלנו ונעבור אל הרוב הגדול של המשתתפים במהפכה הרוסית, אני יכולים להגיד בגאון, שכולם כאיש אחד היו נושאי הרעיון של רוסיה מאוחדת ומריבות. ביודעים ובלא יודעים עבדו ולמען היהדות הרוסית למדינה רוסית אחת, עם אוטונומיה רחבה בעד הנפות, אבל בתור חלקים אורגניים של רוסיה המאוחדת והמרובות.

„לדאבון לבי נמצאת כעת היהדות הרוסית במצב טראגי מאד: מצד אחד עשה הבולשביזם שמות קודם לכל אצלנו: הבורגנות היהודית נהרסה, רכושה וכל אמצעיה נחרמו למלכות, ובאי־כחה נרדפים בכל מרחבי תבל הגדולה; כל בתי־הקהלות, בתי־הספר העבריים נסגרו. הציונות היא בגדר „רעבאלוציאנער“ והיא אסורה בכל תוקף הצבא, השפה העברית היא ב„בל תמצא“, ומהצד השני אי־אפשר לכחש את השתתפותם של הרבה אנשים משלנו ברצונם ושלא ברצונם בעבודת הבולשביקים והעובדה זו גרמה לפרעות של האנטי־שמיות במדה מבהילה ומחרידה...

„עברתי הרבה ערים בזמן האחרון ברוסיה ויכול אני להעיד: שקר גמור הוא בזה שרבים חושבים, שהאנטי־שמיות היא נחלת הכתות הימניות בלבד. על יסוד רשמי בקרים, קוקאז ודרום־רוסיה הנני יכול להגיד: רוסיה הדורכת ומשתחררת מעולו של הבולשביזם היא מלאה שנאה ליהודים ואפילו בקרב הסוציאליסטים למיניהם פרחה צרעת ממארת זו. הן זה הוא אסוננו: שוכחים את הטוב שרבים מידינו וזוכרים לנו את הרעה, שהגרועים שבנו עשו להם במזיד ואפשר רק בשוגג... כעת יש

לנו שם „אוהבים“ כאלה, שנפשם עודנה מואסת בדם והם נגד פרעות מאורגנות נגדנו, אבל מעט מאד יש לנו ידידים אמתיים, שיתנגדו בכל תוקף לרוח האנטישמיות, האוכלת אותנו בכל פה...

„שכחו בדיבור של הגירין את שאיפתנו הכללית לאחדות של רוסיה, שכחו את שמות המתנגדים הגדולים לבולשביזם ומזכירים יום־יום לנו ידידיה וצבא־המתנדבים ההולך בקרב את שמותיהם של היהודים מרוצחי ווינוביה ודורשים מאתנו, מכל העם, מהרבנן ועד גדול, כופר נפש בעד חורבנה והריסותה של המולכה הרוסית...

„טראגידיה נוראה עוברת בנפשו של היהודי הלאומי הבא כעת מרוסיה ושוהה זמן־מה באירופה, הרואה בגסיסתו של עם ישראל ומחשה... ואפילו אם הוא צייר נאמן מרחפת באויר עולמו השאלה הדגולה, הדורשת תשובה: „לאן?“... „לאן?“ [illegible] את כל כחות החיים הנמצאים עוד בנו ליצירתה של קרן לאומית גדולה ולהתחיל מיד בהכנתה ובנינה של ארץ־ישראל ולעזוב את כנסת ישראל ברוסיה לנפשה היא, או לשוב בעיני ורבכם היום מיד ולעשות כל מה שבכחנו למרצנו ליצירתה של היהדות הרוסית, הצפויה בימים האלה לאבדן.

„והן למה אשקר, לבי יאמר לי, שאמנם הדישה ובדין נשרפים עיר היהדות הרוסית ומה שרדה באוקראינה תהיה מנת היהדות גם בחלקי רוסיה הגדולה והלבנה... וברגעי היאוש נראה לי, שהשמים והארץ כרתו ברית לכלותנו ואין כח בעולם שיש בידו להציל אותנו כעת מסכנת הכליה ברוסיה וכל מרץ לא יועיל להסיר מעלינו ומעל טפנו את האסון, שנפל כעת בגורלנו המר...

„כנראה, כך היא כבר מזלנו: כל מהפכה רוסית אי־מיוצהת מוכרחה להטבע בנהרי נהרי דם היהודים... נתקיימה אמרתו של המנהיג הבונדאי מדם, שהשמיע בסוף שנת 1905: „היהדות היא מושהד מובח לאיפני המהפכה הרוסית“, אלא בשנוי רמז: במקום „מושהד“ צריכים הגרים „רב“ והאמירה בנוסח זה תהיה נכונה...

„עיפים ויגעים, קרועים ומלוכלכים בדם עומדים היהודים הרוסים לפני שערי ההיסטוריה, שנסגרו בעדם בשני המחנות הלוחמים, ובלב פצוע ומורתח הם שואלים את אביהם שבשמים: „מתי יביא הקץ?“...

[illegible]

הַשֶּׁקֶר הַפִּיּוּטִי

מאת

אדגאר אלן פו.

עברית מאת [illegible]

— —

ג.

בין השירים הקצרים של בריאנט לא עשה עלי אף אחד מהם רושם כשיר הזה, שהוא קורא לו בשם „תמוז“ (June). אני מתרגם בזה רק חלק ממנו:

המשך מעמוד [illegible]

שָׁם, בִּשְׁעוֹת הָאֲרֻכּוֹת שֶׁל הַקַּיִץ,
אִירִית־הַזָּהָב יְהִי וְרֵיעִים.
יַעֲשִׂבִים עָבִים, רַכִּים וּקְבוּצוֹת־פְּרָחִים
בְּיָפְיָם שָׁם כֻּלָּם יַעַמְדוּ הָכֵן.
צִפּוֹר־הַזָּהָב שָׁם תִּבְנֶה יִתְסַפֵּר
סִפּוּר־אַהֲבָתָהּ, סָמוּךְ אֵצֶל קִבְרִי;
הַפְּרַפָּר הַכָּחֹל
שָׁם יַרְגִּיעַ, וְשָׁם תִּשָּׁמַעְנָה
הַדְּבוֹרָה עֲקֶרֶת־הַבַּיִת וְצִפּוֹר מְצַפְצֶפֶת.

וּמָה, אִם רִילִית עַלִּיזִים, בַּצָּהֳרַיִם,
יָבִיאוּ שָׁמָּה, מֵהַכְּפָר שְׁלוּחִים,
אוֹ שִׁירֵי־עֲלָמוֹת, תַּחַת הַיָּרֵחַ,
בִּשְׂחוֹק־קְסָמוֹת יָפוֹת בְּלוּלִים?
וּמָה אִם לְאוֹרוֹ שֶׁל הָעֶרֶב
מְאֹרָשִׁים אֲהוּבִים יְטַיְּלוּ שְׁלוּבִים
לִפְנֵי מַצֶּבֶת קִבְרִי הַנְּמוּכָה?
הֲלֹא, שִׂגְיא־הַחִזָּיוֹן סְבִיבוֹתַי
לֹא יֵדַע לֹא מַרְאֶה וְקוֹל מֵאֵלּוּ עֲצוּבִים.

אֵדַע, אֵדַע, כִּי לֹא עוֹד אֶרְאֶה
מַרְאוֹת־הַהוֹד שֶׁל תְּקוּפַת הַשָּׁנָה.
אַף נֹגַהּ־זַרְחָהּ לִי לֹא יִזְרַח,
גַּם נְגִינָתָהּ הַשּׁוֹבֶבֶת לֹא לִי תְּפַכֶּה;
אֲבָל אִם, סְבִיבוֹת מְקוֹם מְנוּחָתִי,
אוֹהֲבַי אֹהַב יָבוֹאוּ לִבְכּוֹת,
הֵם לֹא יֶחְפְּזוּ לָלֶכֶת.
אַוִּיר רַךְ וְשִׁיר וְאוֹר וְצִיץ יִפְרַח
יְעַכְּבוּם הַרְבֵּה אֵצֶל קִבְרִי.

הַלְלוּ אֶל לִבְּכֶם הַהוֹמֶה יָשִׁיתוּ
אֶת הָרַעְיוֹן עַל מַה שֶּׁכְּבָר הָיָה,
וִידַבְּרוּ עַל מִי שֶׁנִּבְצְרָה מִמֶּנִּי
לְהִתְעַלֵּס אִתָּם בְּשִׂמְחַת הַמַּחֲזֶה;
מִי, שֶׁמְּנָת חֶלְקוֹ בְּכָל הַהוֹד הַמְּמַלֵּא
אֶת גְּלִילוֹת־הַרְרֵי־הַקַּיִץ.

הִיא — שֶׁקִּבְרוֹ מְכֻסֶּה בִּירַק דֶּשֶׁא;
יַהַרְבֵּה מְאֹד הָיָה לִבָּם שָׂמֵחַ
שׁוּב לִשְׁמוֹעַ אֶת קוֹלוֹ הֶחָי.

– –

רוב הריתמי בשיר זה הוא כמעט מישפר — ואין דבר שיעלה עליו במתיקות זמרתית. השיר הזה פעל עלי תמיד באופן מצוין. המרה־השחורה העצומה, הנובעת מתוך אמרותיו העליזות של המשורר על־אדות קברו, מזעזעת את נפשנו עד היסוד, ובינתים נפשנו מתרוממת בזעזועים אלו — התרוממות אמתית ביותר. הרושם הנשאר לנו הוא זה של עצבת נעימה. ואם ביתר השירים שאביא להלן הנעימה דומה, פחות או יותר, לאותה שבשיר זה, — הרשוני־נא להזכירכם, כי למרות (לא נדע איך ומדוע) שצל־עצבת ידוע מקושר קשר בלתי־נתק עם כל ההופעות הנעלות של היופי האמתי, הרי הוא בכל זאת

רֶגֶשׁ עַצֶּבֶת יַגְעֲגוּעִים,
שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה אֶל צַעַר,
וְהוּא רַק יִשְׁוֶה אֶל יָגוֹן
כִּדְמוּת הָאֵד אֶל גֶּשֶׁם.

צל זה של עצבת, שאני מדבר עליו, מורגש ברור אפילו בשיר מלא כל־כך זוהר ושאר־רוח כשיר „לחיים“ של אדוארד קוהט פינקני (Pinkney).

כִּים אִשָּׁה, לְמִי שֶׁנִּבְרָאָה
מִתְפָּאֶרֶת בִּלְבַד,
אִשָּׁה, לְמִינָהּ הַיָּפֶה
סֵמֶל הַיֹּפִי לָעַד:
לְמִי שֶׁבְּהַבַּת־סוֹד
מְצִיקִים יְכוֹכְבֵי־הוֹד
אֶצְלוֹ לָהּ מְזֻוָּם אוֹר—
טִפִּים יָפֶה יַבְהִיר,
שֶׁכְּמוֹ הָאַוִּיר,
רַק שְׂחֹק לִי מָקוֹר.

כָּל נִיב פִּיהָ זְמִיר־הַרְמוֹנְיָה,
כְּרִנַּת־צִפּוֹר כַּבַּקְרִיָּה
יְדַבֵּר־מָה מְזֻמְרָה עֶרֶב
יִשְׁכֹּן תָּמִיד בִּדְבָרֶיהָ;
מַטְבְּעוֹת־לִבָּהּ הִנֵּה הֵמָּה,
יְכַל אִמְרָה מִפֶּה נוֹזֶלֶת

כִּדְבוֹרָה זוֹ טְעוּנַת־דְּבַשׁ
יוֹצֵאת לָהּ מִתּוֹךְ חֲבַצֶּלֶת.

הַתְּשׁוּקוֹת לָהּ כְּמַחֲשָׁבוֹת
מִדּוֹת הֵן לִשְׁעוֹתֶיהָ;
לְרִגְשׁוֹתֶיהָ נֹעַם־רֵיחַ,
כְּרֵיחַ־שׁוֹשַׁנָּה בִּנְעוּרֶיהָ;
וּתְשׁוּקוֹת־חֵמָה, מְהַלְּפוֹת תָּמִיד
מְמַלְּאוֹת לִבָּהּ וְקִרְבֶּיהָ,
כְּסֵמֶל־דְּמוּתָן הִיא נִשְׁקֶפֶת —
כַּאֲלִילַת־קֶדֶם בִּקְסָמֶיהָ!

סְקִירָה אַחַת בִּזְוֵי פָּנֶיהָ
עַל הַמֶּה תְּמוּנָה תְּתָאֵר,
מִנְּעִים קוֹלָהּ בְּתוֹךְ לֵב רָגֵשׁ
הֵד־צִלְצוּלוֹ לָעַד יִשָּׁאֵר;
אַךְ זִכָּרוֹן, כְּשֶׁלִּי עָלֶיהָ,
אוֹקִיר מִתֵּבֵל וּמַנְעַמֶּיהָ,
וְקָרוֹב לְמוֹתִי, אַחֲרוֹנָה אַנְחָתִי
לֹא תְהִי עַל חַיַּי, כִּי אִם עָלֶיהָ.

כִּי סִי נִמְלָאָה לְמִי שֶׁנִּבְרָאָה
מִתְפָּאֶרֶת בִּלְבַד,
אִשָּׁה, לְמִינָהּ הַיָּפָה,
סֵמֶל הַיֹּפִי לָעַד —
לְחַיֶּיהָ! לוּ פֹּה בָּאֲדָמָה
רַבּוֹת עוֹד כָּמוֹהָ תָּקוּמְנָה,
שֶׁהַחַיִּים יִהְיוּ כֻּלָּם שִׁירָה,
וְעַצֶּבֶת יְתוּגָה לָעַד תִּתַּמְנָה.

רוע מזלו של פינקני גרם לו, שיולד בקצה הדרום. אילו היה בן מדינות ניו־אנגלאנד, אפשר שהיתה שעטרת ראש המשוררים הליריים האמריקאים היתה ניתנת לו על ידי אותה כנופיה של גדולי־הרוח (Magnanimous Cabal) שהיתה מושלת בכפה זמן רב בספרות אמריקה, בהיותם מוציאים לאור את The North American Review. השיר המובא בזה מצטיין ביופי מיוחד; אולם ההתרוממות הפיוטית שבו מקורה בעיקר בסימפאטיה שאנו מרגישים להתפעלותו של המשורר. הרינו סולחים לו על הפרזותיו, כי עומדת לו זכותה של הרצינות הניכרת, שבה הן מובעות.

בשום אופן לא היתה כונתי להרחיב את הדבור על־אדות המעלות הטובות של כל מה שאקרא לפניכם. הרי אלו הם מדברים בעדם. באקאליני בספרו „ביידעית מ־ר הפ־נס" (Advertisements from Parnassus) מספר לנו, כי זוילוס הביע פעם אחת לפני אפולו בקורת חריפה מאד על ספר נפלא: — שאל האליל את המבקר על־אדות היופי שמצא בספר, השיבו זוילוס, כי הוא היה עסוק רק בחפוש המומים. כאשר שמע אפולו את התשובה הזאת, מסר ליד המבקר שק מלא חטים, שלא זורה ברחת וצוהו לברור מהם את כל המוץ בתור שכר בעד עבודתו הבקרתית.

המשל הזה משמש תשובה דוקרת לכל המבקרים — אבל בשום אופן אין אני עדיין בטוח בצדקת־דעתו של אפולו. ספק הוא עוד אצלי, אם גבולי הבקורת ותחומי־חובותיה האמתיים מובנים הם כל־צרכם; נראה לי, שהם אינם מובנים. מעלת השלימות, ביחוד בשירה, יכולה להיות נדיבה לאיר מיישבל־ראשון (אכסיומה), אשר די להציגו באופן הראוי, כדי שיהא נראה ומסתבר מאליו. אולם זאת אין מעלת־השלימות כלל אם היא צריכה להיות מוצגת לראוה, בכדי להראות על ישותה: — ולפיכך אם מטעימים בפרוטרוט שבפרוטרוט את כל מעלותיה של יצירה אמנותית, הרי זה דומה כהודאה שאין הן מעלות גמורות בהחלט.

אַהֲבָה וְחוֹבָה

(ציור).

מאת

מ. מ. חן.

א.

בבת־צחוק נעימה על שפתיה הקיצה רוזה משנתה. דומה היה, שבת־צחוק זו לנה אתה כל הלילה ולא סרה מעל פניה אף לרגע, כאילו היתה מגינה עליה מחלומות ומהרהורים רעים. ה„מעורר", שעמד על השלחן הקטן אצל מטתה, צלצל בלי הרף כבכל בוקר. היא לא הרגישה בעצמה איך שלפני עלותה אמיש על מטתה בלילה, העמידה את מחוג הפעמון של השעון, כמו שהיתה רגילה לעשות זאת תמיד, על ה„שבע", השעה הקבועה לה לקום בכל יום של עבודה. היא הושיטה את ידיה החשופות והצחות כחלב אל השעון והפסיקה את צלצולו כרגע, כשמבטי עיניה התעכבו קצת על ה„שבע" ובת־צחוקה הנעימה התפשטה עוד יותר על כל פניה. רגע הביטה מסביב לה כשעיניה הפתוחות לרוחה הפיקו שביעת־רצון, אחר־כך השתערה על מטתה, משכה את שמיכתה הלבנה למעלה על חזה, השליבה את ידיה מעל לראשה על הכר וסגרה שנית את עיניה, כאילו היתה חסה על חלומיה הנעים שהיה מרחף עוד לפניה. נדמה לה, שזה לא היה

ריב. כּיאב בּרוֹין רבּר ויתיכּדה אתו כּל הלילה.
עד מצרצר באזניה הדיבורים הרכים הנעים, כּשהוא עומד
ומציע לפניה את אופן דרכי חייהם החדשים תיכף אחר
התונתם ובפעם בפעם הוא מטעים את דבריו בנשיקות
חמות ובשפעת אהבה גדולה ועוז כּרבּה, עד שבהיותו
גדול עוד היה לעצור בּעד זרם אשה הכּביר...

כּן. אהבתו אליה מן היום ששב משדמות־המלחמה
בצרפת היא כּרבת־אש גדולה, כּאילו שתי השנים
האחרונות שבּלה שם בּחפירות האדמה רחוק ממנה ועזוב
לנפשו, לא פעלו עליו שום פעולה אחרת מלבד אשר
הפּיחו את זיקי אהבתו אליה יום־יום והגדילו את אש
מדורתה רגע־רגע עד שהיתה לשלהבתיה...

כּן. צריכה היא להחיש את יום חתונתם. אמנם,
העת עכשיו היא יקרה מאד, עד שלא תסולה בּפז.
מי שיש בּידו לאחוז חוט ומחט — אין ערוך לפעולתו.
ומה גם ידיה היא! כּשיִשמע ה„באס" את החלטתה
לעזוב עכשיו את עבודתה ישתגע מזה... אבל מה
יכולה היא לעשות? אין היא יכולה לעמוד יותר לפני
אהבתו... אין משחקים עם האש... היא מוכרחה גם
היא לבו ונפשה וגם היא אוהבת אותו אהבה בלי מצרים...
ומדוע לא תעשה את חפצו? המעטות הן כל התלאות
והרפתקאות שעברו עליו בכל שתי השנים האחרונות?
הלא את חצי חייה, את כל הויה היתה נותנת כדי להמתיק
לו קצת את צרת נפשו. ועכשיו כשהגיעה לזה, שזכתה
לראותו חי ובריא, שלם בגופו ובנפשו, לא תעשה את
חפצו? ומה היא מבקשת ממנה — הרי את אהבתה היא
מבקש. לבית היא צריך, לחיי־משפחה. ואת כל אלה
היא יכולה היא לתת לו תיכף ומיד רק להמתין עוד?
היום או מחר ישנה... מאי נפקא מינה.

אמנם, מאד היתה רוצה שימי ארושיה יארכו עוד.
עדיין צעירה היא. לא הגיעה עוד לשנת העשרים ושלש.
והימים האלה, ימי האירושין, אומרים, שהם ימי־הזהב
בחיי האדם. והיא לא הספיקה עוד להתענג כראוי על
הימים האלה. קודם, בשנה הראשונה להתודעותם, הכבר
אתו כעם מכיר ורע ולא ידעה דבר. אמנם, היא אהבה
אותו גם אז. מהשעה הראשונה שראתה אותו אהבה
אותו. אבל אהבתה אז היתה כמוסה אתה... ואחר
היתה רגילה בטרם שהיתה בטוחה באהבתו אליה אליה
והיתה אז מתמוגגת ברגעיה ומתענגת ביסורי אהבתה
בדומיה. ואחר־כך כשנשבעו שבועות אמונים לבל יפרדו
זה מזה לנצח. קפץ עליהם אז הגיוס הפתאומי שבא
כרעם הגדול ביום שמש בהיר והחשיך את עולמם. ואז
מהרו הפגעים לבוא עליהם בסדרם, זה אחר זה. עמידתו
בצבא, גיוסו, הליכתו אל המדינה, והכביה עליהם ה„עבר
הים" הזה, בכמה דמעות עלה לה כל אותו הזמן בכל שתי
השנים האלו לא בקרה את התיאטרון אף פעם אחת.
בגיעה התנהגה. כל משוש היה זר לרוחה. „ביני"
שלה, ביני יקירה, מתגולל שם בטיט החפירות, מרחק בין
החיים והמות והיא כאן תבקר בתי עונג ושעשועים אחר?
ועתה כשזכתה לראותו שוב חי ובריא, שמח ורענן, והיא

יכולה עכשיו להתעלס באהבתה ולהתענג על ימי־הזהב
עומד הוא וממאין בה... אבל למה עליו כל ההרדה הזאת?
ואם אינו בטוח בה עוד וחושש היא שמא תעזבהו
ותכבד זאת, היא הדבר גם על עבודתה. מה יש כאן
לבחור? להיות חיי עשירים לפני אינה מחבבת כזה. היא
סוף־סוף רק פועל הוא, ואם גם פועל טוב. ומה בנוגע
לזה? אם היתה עובדת לבדה הפרוטות על שנה ושנה
עוד איזו מאות דולאר? מעשה ומעשה, אפשר שהיה
עולה בידם לקבוץ על יד איזו כבוד כסף הגון כדי שיהיו
יכולים לקנות איזה „עסק" יפה ולא יהא אנוס להשאר פועל
עני כל הימים. אבל לכי וטעני אתו. הוא באחת, לחוג
דוקא עכשיו את חג התונתם. וניִמוקו — מפני שעד
שישב פניו לא יחשך אף פרוטה אחת. כך הוא דרכו
של הגבר, כמה שירויח וישתכר, לא יעלה בידו לעולם
להבין על זה. אפשר שבטענתו זו יש קצת אמת. חיי
הגבר אינם דומים לחיי האשה. הגבר היא בריה
משונה המרעיש בכל דרכיו. יכול היא זה לשאת את
עול אחרים על צוארו לעבוד כדמה כל ימיו ולהעשיר
את בעלי הבית, בדרכי ידיו. אבל לנהל את חייו
שלו אינו יכול. כל הדבר הזה היה־העיקר, שהאשה
עושה לעצמה בידיה עצמה — עולה לו בדמים מרובים.
אבל לא זה הוא העיקר. יודעת היא, שנימוקו האמתי
שהוא מזדרז כל־כך בחתונתם, הוא אחר. הוא אינו
מעלה אותו אמנם על שפתיו, אבל הוא עולה ומבצבץ
מכל מבט עיניו, בולט ויוצא מכל תנועות גוו.

פניה של היא מסמיקים כשהיא חושבת על נימוקו
זה. „הוי, הגברים הגברים!" היא אומרת לעצמה
בחשאי בבת־צחוק מבוישת על פניה. „אש הטובים
והמשובחים שבהם דם..." אבל בעיקרו של דבר היא
שבעת רצון מנימוקו זה האחרון, הכמוס אתו, הרבה יותר
מן הראשון, שהוא מגלה לה שבע פעמים ביום. ה„אשה"
שבה מתעוררת אז בקרבה בכל קסמה ומלבשת אותה
גאון ורב עוז בידי יפיתה, עד שבערב האחרון,
כשהביעה הראיון בה רעיוני בחתונתם ולהרפות עליה
בדברים ובאיות שדבר אתו, הסכימה לו. ורבים היו,
אז, יותר נכון, הסכים הוא היא הראשית היפשת.

בכל ששת השנים שהיא באמריקה, לא שבתה כמעט
יום אחד. בשעת העבודה או בשעת הבטלה, בקיץ
ובחורף, היא היתה עובדת תמיד. כך היה מזלה. בבית־
החרושת, שהיא עובדת בו מראשית בואה לאמריקה, היו
עובדים עבודה יפה ומשובחת ביותר. בעל בית־החרושת
לא היה מעביר הדבר „ריב". אבל הרבים העובדות אצלו
היו תמיד כן המשובחות והטובות ביותר ועל כן היה
עסוק תמיד בעבודה והעסיק את פועליו מראשית ועד
אחרית השנה בלי כל הפסק. כמה פעמים בקשה לקחת
חופש לשבועות אחדים, ביחוד בירחי הקיץ, כשבל אחת
מרעותיה העובדות בבתי־חרושת אחרים „הולכת" אל
הכפר. אבל תמיד היו לה חשבונות שלא היו מתאימים
כלל להפצה והיתה מחכה על כן לשביתה. כשביתה
ראתה רוזה לא רק חליפת כח וקורת רוח לפועלים בעולם

הזה, אלא הרגישה בה גם מעין עונג של עולם הבא... יושבת היא ועובדת כל העת — היום כאתמול ומחר כהיום בלי כל שנוי וחלוף, בלי כל תמורה וחידוש. אמנם, עבודתה אינה קשה ביותר ומשכורתה עולה הרבה על משכורתן של אחרות. בנידון זה אין לה להתאונן כלל. אבל קסמיה וזהרה של העבודה, או יותר נכון, של מלחמת העבודה, היו הדברים הם. עוברים עליה כל ימי עבודתה בלי כל מלחמה, בלי כל התאבקות. ועל כן היתה מבטת תמיד בקנאה על השובתים והשובתות בבתי־החרושת האחרים. וכשהיתה מציצה לפעמים מבעד חלון בית עבודתה ורואה את שורות השובתים העוברים בתהלוכה, בלוית מקהלת מנגנים בראש, בפנים מתלהבים ועינים נוצצות כל־כך, היתה נפשה רוקדת בתוכה מגיל, ובחיל ורעדה היתה מתפללת בלבה, שהלואי שיהא חלקה עמהם... אבל תפלתה היתה תמיד תפלת שוא. בעל בית־החרושת שלה היה אדם משונה והיה שונא את השביתות שנאת מות. אמרו עליו, שצואה היתה בידו מאביו, מיסד בית־החרושת, שלא ישנה מהמטבע שטבע הוא בבית־מסחרו ולא יתן בו דריסת רגל לשום שביתה, בשם שלא נתן הוא לה. ומה היה עושה? בין שהיה מריח רק אבק של שביתה במרציע העבודה שלו, היה מרבה את פני הרעה ומשתוה עם פועליו באופן רצוי לשניהם.

וכך עברו עליה כל השנים הללו, כל שנות היותה באמריקה, בלי יום אחד של חופש, בלי שעה אחת של ריתחה. בפעם הראשונה שוכבת היא בבוקר של יום עבודה במטתה, מתרפקת על עצמה ואינה ממהרת לקום.

כן, היא מתרפקת בשעה זו על עצמה מגרה את חזה הצח, שמה את שתי ידיה מתחת לשדיה העגולות, מסתכלת במראה העגולה התלויה על הקיר כנגדה ונהנית הנאה משונה ועזה. דומה, שהיא הולכת ומתאהבת בעצמה, כאילו עד השעה הזאת לא היתה מרגשת עוד ביפיה. אמנם, היא ידעה שיפה היא. היא שמעה זאת מפי אחרים עשרות פעמים ביום. אבל ליהנות בעצמה מיפיה לא הספיקה לה השעה עד בוקר זה. היא מסירה את השמיכה מעל לרגליה, יורדת בלאט מעל המטה, כשהיא מצלפת מבט של חשד על הדלת הסגורה, כאילו היתה יראה שלא תפתח מעצמה, ונשארה עומדת כמעט ערומה לפני המראה הבהירה, מזדקפת במלוא קומתה, ידיה על מתניה וקווצות תלתלי שערותיה השחורות על כתפיה... היא עמדה ככה כשעה קלה, הדריפה לרגעים את מצב עמידתה ולא יכלה להשביע את עיניה מיפי גופה הרטוב. מרוך בשרה העדין ומעדנת החוב הרעננים שהפיצו נשימותיה העמוקות ומלאו את כל החדר מסביב לה. האם תמיד תהיה כבר יפית גופה היפה הלא אחד כל הימים? הוי, כמה היתה נותנת אילו היתה יכולה, מכיבה מעין זה, להצטרף במצב זה שהיא עומדת עכשיו ולהשאיר את תמונתה זו אתה, רק אתה לבד כל הימים! מבלי משים העבירה את עיניה מעל המראה והביטה על תמונת ביני שלה התלויה על הכותל שכנגדה. אודם הבושה כסה את פניה פתאום ומתוך רגש טבעי הלבינה את גופה

קצת ושמה את ידיה על שדיה, כאילו היתה מבקשת להסתיר את גופה הערום מעיניו הצוחקות של בן־בחירה ושבה ככה לאחוריה למטתה. היא השתרעה שנית מתחת לשמיכה והוסיפה להביט על תמונת בחיר לבבה. ונפלא! כל מה שהביטה יותר עליה, כך הלכו ונעלמו ממנה עליזותה ושביעת רצונה הקודמות. התמונה הזאת, שהיתה קרובה תמיד אל לבה כל־כך ושעוד לא רחוקים הם הימים שהיתה עומדת לפניה שעות שלמות (זה היה ביחוד, כשביני שלה היה מ„עבר לים“...) ובוכה — התמונה הזאת כמעט הבעיתה אותה עכשיו והעירה בקרבה אי־רצון. ביחוד לא היתה יכולה לסבול עכשיו את העינים העליזות והצוחקות של אהובה, העינים הללו שהיו מציתות תמיד אש קודש בלבה, כאילו היתה רואה בהן בשעה זו מעין צחוק ולעג לשאלתה הקודמת, ששאלה הנפשה כשעמדה לפני המראה והתענגה כל־כך על יפיה וחמדה... [illegible] דמעות גדולות ולוהטות נזלו מעיניה והרטיבו את הכר מראשותיה. פתאום קפצה ממקומה והתחילה למחות את דמעותיה מעל פניה. היא זכרה שביני צריך לבוא אליה היום בבוקר. הוא קבע אתמול, לפני עת פרידתם בערב, את היום הזה ללכת אל בית־הפקידות העירוני ולקחת שם את שטר־הרשאה להתחתן. היא לא רצתה שימצא אותה במצב זה. הוא לא יבין בודאי את [illegible] אלי [illegible] אחרת שתעריב אותי מאד. ומדוע תצער אותו לחנם? והאם היא בעצמה מבינה את בכיתה עתה? בדמותה, שגם היא אינה יכולה לתת [illegible] על מה היא בוכה? ועל מה היא חסה? האם על בית־החרושת היא חסה? פשוט, יראה היא מאשרה שלה. עבודתה התדירית הכניעה כל־כך את נפשה והשפילה את רוחה בקרבה, עד שאינה יכולה לקבל את הטוב הצפון לה. כל זמן שאשרה היה מכונה והלאה והיא הביטה עליו למרחוק, אז ערגה נפשה אליו. אבל כיון שהוא התחיל להתקרב אליה והיא עומדת כבר על מפתן העולם החדש והמקוסם, המלא [illegible] היא נרתעת לאחוריה ונבעתת לבוא קרוב אליו...

- - - - -

בְּיָמִים הָהֵם

[illegible]

מאת

יעקב בן יוסף.

א.

הדברים שאני חפץ לספר להלן ושעלה על דעתי [illegible] עתה, אחרי „חתימת השלום“, קרו בשכבר הימים, בערך חצי יובל שנים [illegible] לפני המלחמה הגדולה. בשנים כתקונן תקופה כזאת איננה אמנם ארוכה ביותר, אבל לפי חשיבות המאורעות, [illegible]

שבאו מאז ועד עתה בהעולם הגדול ובעולמנו אנו, שקולה היא אותה התקופה כנגד יובלים רבים.

בימים ההם ואני עודני יושב לא במטרופולין של ארץ־הכבוד אשר [illegible] הדרומית, כי־אם בעיר אחת יפה ועליזה, היושבת על חוף הים השחור בדרומה של רוסיה המדינה. היא העיר, אשר עתה, גם אחרי חתימת השלום, יריבו עליה שני עמים „גדולים וקטנים" כאחד. כלומר: מצד אחד האוקראינים, בני „רוסיה הקטנה" שעלתה לגדולה בהיסח הדעת ובשעה אחת — שעת חירום. ומצד שני, בני „רוסיה הגדולה", היינו ש ה י ת ה גדולה, אבל באותה שעה עצמה ירדה מגדולתה באשמת מנהיגיה ה„גדלנים" השואפים לממשלה בלי מצרים. פעם ינצחו הראשונים ותיכף לנצחונם תבוא כניסתם לתוך העיר בהמון חוגג ותחל עבודתם ב„עשית־סדרים" חדשים וטובים לתועלת תושביה. ופעם ינצחו האחרונים, שגם הם מומחים גדולים להנהיג „סדרים טובים" על־פי דרכם הם. בין כה וכה ואלפים ורבבות מתושבי העיר כבר זכו לצאת משם ולעבור לעולם אחר, אשר בו הכל „מסודר" כראוי ושוררת שם מנוחה עולמית...

בימים ההם והקריה הנזכרה עוד יושבת על תלה ותושביה החוסים בצל „צאר" הצארים ועושי דבריו, שלוים ושקטים, דשנים ורעננים, וגם אני בתוכם...

אמנם, לא עלי הכתוב מדבר, כי מה אני ובמה נחשבו מעשי הפעוטים עלי אדמות, כי אעיז בנפשי לעשות את עצמי לנושא הספור? אני רק זכיתי באותם הימים הטובים להמנות בתור חבר לקבוצה אחת קטנה של אנשים שנזדמנו על־פי מקרה לפונדק אחד ושהתנהגו ביניהם כאחים ורעים אהובים, מפני שרעיון אחד נעלה וקדוש היה נר לרגליהם.

והימים ימי צמיחת התקופה הלאומית. זה אך נראו הנצנים הראשונים של אותו הצמח הרך אשר התפתח אחרי כן ויהי ברבות הימים לאילן גדול ששרשיו מרובים ותחת ענפיו הרבים והעבותים אנו מוצאים עתה מרגוע לנפשנו העיפה לפעמים מחום השמש הלוהט והבוער. הוא האילן אשר עתה תקננה בו צפרים חדשות המשמיעות אותנו זמירות חדשות...

אז בימים ההם עוד טרם נודעו בתבל כל אותם השמות והכנויים השגורים עתה בפינו, ושכל מטרתם היא לכאורה רק ל„הפריד" בין הדבקים. עוד לא היו אנשים שקראו לעצמם בשם „ציונים פוליטיים", „ציונים אדוקים", „ציונים מהאגף הימיני", „ציונים מהאגף השמאלי" וכדומה. ומה גם שם מורכב כמו „פועלי־ציון" לא היה מובן כלל לאותם התמימים והישרים בלבותם שבעת ההיא. כי על־פי התמימות ששלטה בינינו אז היה „פועל" לחוד ו„ציוני" לחוד. מי שנעשה פועל, הוא עשה זאת לשום פרנסה או „חיונה", ואפשר להיות פועל בלי ציון. ומי שנעשה ציוני, הוא עשה זאת בשביל שאיפתו לציון ולזה יוכל לשאוף גם מי שאינו פועל ואין מוחים בידו. הרי זווג כזה של שני מושגים שונים אינו עולה יפה. עכשיו הכל יפה. אמנם בימים ההם לא היה כך.

היו רק איזו אנשים שמספרם לא היה גדול ביותר ושקראו לעצמם בשם צנוע „חובבי ציון", מפני שציון היתה משאת נפשם. אמת הוא, כי אותם המעטים התחלקו אז לשתי מפלגות: „חסידים" ו„אנשי מעשה", אך ה„תהום" בין המפלגות לא היה עמוק כל־כך, כי החסידים לא עסקו רק בחסידות, כי־אם גם במעשים, עד כמה שהיתה ידם מגעת; ואנשי המעשה היו גם חסידים במרצת.

וביתר הקבוצה הקטנה, אשר עליה הנני מדבר, שמספר חבריה עלה לשנים או שלשה מנינים, נמצאו גם מראשונים וגם מהאחרונים, רובם ככולם צעירים מלאי חיים וגם חולמים בהקיץ.

מנהגנו היה להתאסף פעם אחת בשבוע בבית אחד מהחברים להועץ על ענינינו ולהתוכח על הדברים שהיו עומדים ברומו של עולמנו. היינו מציעים הצעות, עורכים תכניות ומתוכחים עליהם פעם בהתלהבות עצומה ופעם בכובד ראש — הכל לפי מצב הדברים. בקיצור, היינו כחולמים...

ב.

בין החברים של אותה הקבוצה היו אנשים מכל המעמדות והשדרות. היו בינינו אנשים אמידים, בעלי רכוש וגם סוחרים בינונים וחנונים קטנים — היינו בני המעמד הבינוני. היו אנשים בעלי „פרופיסיות חפשיות", כגון: ריפאים ומהנדסים, מנהלי ספרי־חשבונות, מורים. סופרים או עוסקים בשתי הפרופיסיות האחרונות בסירוגין וגם בשכר מועט, כנהוג...

היו בינינו גם סטודנטים אחדים שעוד ישבו על ספסל בית־המדרש לחכמה ומדעים וגם פועלים פשוטים שמצאו את פרנסתם מיגיע כפם ממש. והנה למרות ההבדל הרב שהיה בין החברים ביחס למעמדם ומצבם ב„חברה" סתם, היה עם כל זה היחס בין איש לרעהו ידידותי, יחס של אחים ורעים נאמנים. איש מאתנו לא העיז לחשוב את עצמו לגדול במעלה מחבריו. העשיר לא התגאה בעשרו, החכם — בחכמתו והחריף — בחריפותו, ואף לא הפועל ב„זכותו", כלומר: הוא לא ידע עוד אז מה שנודע לכל הפועלים בימינו עתה, כי רק להם ולמעמדם יש „זכות הקיום", וכל האנשים בני מעמדות אחרים, הם חיים וקיימים רק בזכותם והסדם של הפועלים.

בין החברים של חבורתנו שררה אהבה ואחוה וגם קראו לעצמם בשם א ח י ם , בני־בניהם של ע מ ר ם. רק אחד היה בינינו, שנעשה לנו ראש ומנהיג ובשם נשיא קראנוהו. אמנם, נשיאותו לא באה לו בשכר „תעמולה לפני הבחירות" מצד המצדדים והנאמנים בבריתו, כמו שהדבר נוהג בימינו עתה. שום איש לא עשה תעמולה ואגיטאציה בשבילו יראה זה פלא — גם הבחירות לא הסתדרו על־פי חוקי ה„פארלאמנטאריות". בביכוה. הדבר נעשה כמו מאליו. ראינו והנה חברנו זה עומד משכמו ומעלה גבוה מכולנו, לא בקומתו, אך

רשמיים... האין זאת? לסולם ישנן אמנם מעלות ומדרגות לאין מספר, אבל המעלה האחרונה, היותר רמה, צריכה להיות תמיד נגד עינינו שתשמש לנו בתור „בד הרוחף", למען לא יפול רוחנו ולא תרפינה ידינו באשר נפגוש מעצורים ומכשולים על דרכנו בעוד שאנחנו מטפסים ועולים על שלבי הסולם. אמנם, גם בלי הנקודה הראשונה הנוגעת ב„ארץ" אי־אפשר, כי בלעדה נשאר תמיד תלויים ועומדים בין השמים והארץ מבלי עשות דבר. ולכן אנחנו עומדים תמיד סביב הנקודה הראשונה או המעלה התחתונה. היושבים ודנים אנו בדבר השאלה: במה צריך להתחיל: בהכשרת העם או בהכשרת הארץ. ואפשר שנעשה „פשרה" בינינו ונעסוק בשתי העבודות כאחת. והנה נשער בנפשנו, כי כבר השגנו את המטרה הזאת: העם יושב לבטח על אדמתו, עומד ברשות עצמו, עובד בשדהו ורואה פרי טוב בעמלו. וזהו אמנם דבר גדול וטוב בפני עצמו שיהיו עמנו חיים מבעלים כרמים, חקלאים, המינטינגרים ובעלי רכב. אמנם אין לנו לשכוח שכל חיל שאינו שואף לעלות למדרגת שר־צבא, הרהו חיל גרוע. ועם ישראל הוא לא מתמיד הוא בארץ. וכל ועם הייב הוא לשאוף למדרגה היותר גבוהה מאותה של חיל פשוט. ובכן, בשביל שיהיה לנו אותו המרץ והכח לטפס ולעלות על שלבי הסולם, צריכים אנחנו לברר לעצמנו, מה היא הנקודה האחרונה ואיזו היא המעלה היותר גבוהה בראש הסולם. הוא כן.

איש לא השיב דבר. והוא הוסיף אחרי הפסקה קטנה בענות ובצחוק נעים כדרכו:

— אינני דורש מכם תשובה תיכף. אינני בהול כל־כך ויש לי פנאי. גם החומר לבנייננו בעתיד עוד חסר לנו. תעיינו בדבר היטב ואחר כך תשיבו לי... היינו, העיקר, שכל אחד מכם יברר לו לעצמו ואז, אם תרצו, תגידו לי וארע גם אני...

(עוד יבוא).

בנימין איזיק

בְּפוֹעַל וּבְדִמְיוֹן

(הרהורי בקרים)

מאת

ל. ש. קרידיטור.

גלוי ראש — על מריבה זו יושבים כעת חכמי התורה והמדינה באי הוורדים שעדי השלחי עורף האנגלי־עברי (The Jewish Chronicle) פתחים דפנים הרחב העדה מפנה להם מקום חשוב בתוך דפי שבועונו, נכנסים בו הני מרי דאתרא הספרדים והבאים של כבוד ורבנים ביחדים.

גלוי ראש מן התורה מנין? מר אמר הדא ומר אמר הדא והביאו.

תמהים אתם, הא כיצד? האידנא, בשעת חירום, בשעת הרת עולמות, בשעת מועקה ונאקה לרוב מנינו ובנינו של עמנו, בשעת בניין והיבנה המשמשים בערבוביה בראיה והרחש בשעת כזאת!

במציאות היה כאן פירכא המשכת כתפים ראית תמהו אך בשיחתה אי מדברים אחרי תלמידי חכמים אפילו שכרתי מציה שבאה לידם ראם והמציה הרי גאות עמנו הרוכב יבאר תורת שפתנו — עיברה חיה ושארית הדבור העברי בראש מגדל עומדת ראשונה על הפרק, והיא פתרונה היובל או שליה, אבל ענין הוא לענות בו ולבררו כהלכה.

הא לכם סדר למשנה.

ברם טועים אתם, קוראים נכבדים, אם מעלים אתם על הדעת לחשוד בכשרים הללו שנרתעו על־ידי התחיה. לא הימנה ולא מרצתה. אליבא דאמת כמה לא חלים ולא מרגישים האדונים הללו ברוח החדש המנשב ועובר במחננו. הדברים נתגלגלו על־ידי צניר אחד ינמרי: ספרד הורתם, מאדריד טפחתם ולונדון שמעתם. ומעשה שהיה כך היה:

אורח וכאי המרימר היהודי הספרדיני יהודה ערימנה והשתקע בא הנה, כדי להרביץ תורה באחת האוניברסיטאות במטרופולין העיר. והוא, בתור יהודי לאומי ומאנשי שלומנו, לא הסתתר בקרן זוית באחת פנות העיר, אלא יצא אל אחיו בני עמי במזרח לעודדם ולהחיותם במלה עברית חיה. — וינאם. וכדרך כל הנואמים האירופאיים נאם בראש גלוי. ויהי אך ראו זאת בהגיהדת בקרבנו ויחרדו: חילל קודש כזה מי ישאנו?! ממש דרכי אמורי, פריצות הדת וכו' וכו'.

המערער הראשון שנגע הדבר עד תוך־תוכו של לבו היה אחד הדיינים של הקהלה הזאת. ואחריו גם הבאי כרמי רב פרנסי העדה והביאו בתוך־תוכם של ראיית הרמיים מן המקרא ומן המשנה ודברי גדולי הפוסקים.

גלוי ראש מן התורה מנין? הדא הוא דכתיב וידבר משה, וכל דבור שבמקרא עברי משמע, והיתכן שידבר משה בגלוי ראש?! אחרים מצאו אסמכתא והביאוהו מקרא ורבות כבר מימר שהרבותי צריך להיות „בם" בכיבוש הראש. ורבי עקיבא וכיוצא הוא היה דורש כל אך'ין ורק'ין שבתורה, והם כל „בו" ו„בם" שבתורה.

הפיסק האחרון בהלכה זו היה עד עתה מכירנו מאז ומעתה החכם ד"ר גאסטר שיחיה. לשבחו של הנזכר עלינו להודות, שאף־על־פי שבורר את ידיו מרציונית בכל זאת עומד הוא ויושב בזכרונו, ובכל שעת־כושר הוא מבריט את העדה הספרדית שבמנהיגיה. ואפילו כשהוא נואם או כותב על ענינים אחרים הריהו מוצא לו מקום להתגדר בציוניות והעבריות תחת איזמל הבקורת. גם בענין החשוב של גלוי ראש מצא לו החכם מקום לנגוע בה בקצה עטו. בתחילת דבריו הוא חולק על חברו פרופיסור דייטש, האוסר את הדבור העברי בגלוי ראש אך ורק מטעם מנהג ותיק ומסורתי שמן הראוי לא לשנות ממנו. דעתו היא חמורה ביותר — השפה העברית — אומר ד"ר גאסטר — הדיבור הוא ואינו עומדת רשות מדברת בפי כל מנער ועד זקן ישנים בתוך שפה של אומה אחת ובאורי של רבים מתאמרים שהיא שלהם (יציאתי מן הכלל — ...) והדבור אין לנהוג בה ריהוטראש — וזאת אומרת: גלוי ראש

הגיון! אך שמא כדאי להרגיע את החרדים והמאמינים הרואים ברעש ערבא המשנה ותחת שפתנו שנשארה טרם נפתחה והפריעת

לא נגמרו עד תומן, וחרב פיפיות עזרה מרחפת מעל לראשינו, ירבית מעל לכובעינו, ואימת כליון חרוץ של ירבוא רבבות מאחינו ממיאה את חלל העולם כולו והורר ודוקר בלבות כל אחד מאתני ושאלת גלוי ראש אינה בעת ראש שאלותינו — שמא ? !

אהה, מי ילמד עליהם סניגוריה ? !

* * *

משל הקדמוני אומר : צפרנם של אבות ולא כרסם של בנים ואני אומר : יפה כח הבנים מכח האבות. ו„סיני" יוכיח.

חכמינו הנזכרים לעיל עוסקים בדברים של מה בכך ישיכחים לגמרי את אלו שכבר מתו על־ידי השחיטות האחרונות. ובניהם המתיחסים על חברת „סיני" מעלים את המתים מקברם ומטפלים בנשמותיהם. ידעים בכיבדיראש (מעט גרון ראש) בהשארת הנפש

חברת „סיני" זו מה טיבה ?

כיום שמעך לא ישמעתם ? הרי היא אחת הענפות הרעננות של ההסתדרות „שלומי אמונה" שניטעה בבירת בריטניה הגדולה ותשלח פארותיה בכל עיר־ועיר. במה היא עסוקה ? כן, בעבודת הקודש, בהשבת לב בנים אל אבותיהם, בהטפה לדת ישראל העתיקה, בשמירת תרי"ג המצוות לכל פרטיהן ודקדוקיהן, ודיישנת היא חבירה זו אפילו להרהור חטא כל שהוא, ואינה מרשה שום אספר לשני המינים יחד. הגברים לבד והנשים לבד, ככתוב. וכדי לעשות העמידה האידיאלית, הרי היא מוציאה גם־כן ירחון בשפה העברית לא עברית חלילה. וזה תכנה של החוברת האחרונה : „השארת הנפש" ; תרגום החרוזים של „צור משלו אכלנו", „משה והנשר" וכו' וכו'.

הואים אתם, ש„השארת הנפש" עומדת בראש ראשיי בדיברת הן זו היא שאלת היום, גיראה בעיני דהוליגאנים. ירצחו הרוצחים, ימיתו התליינים והכל כבדי. מאמינים אנו בהשארת הנפש ותו לא. המעט נחמה בזה ?

יקרי דשבבי ! מילתא זוטרתא לכם, לכם חכמים עלובים, הדורשים בדברים המדברים בראש וראש בענינים הקשיבים לנשמה. כלום לא יפה כח הבנים הצעירים של „סיני" מכחם של האבות המיומדים, המיכתרים בתוארי כבוד ושנסמכו להוראה ?

* * *

אינהו בדידהו ואנן בדידן, המה בעולם העליון ואנחנו ב„עולם" התחתון.

ושרשים ושרשי יים לפני יציאת ה„עולם" התקיעו ותכריזו עליו. מזכירו הנכבד היודע בטיב ההכרזה והמודעה, לא הדל מלקרוא בקול :

התעוררו, התעוררו !

איתי „העולם" שיוצא בויליגה באידיבר בקלן, אותו „העולם" מתחדש ומופיע. — ויופיע ! ואמנם, אותן האותיות, אותה הצורה והמדה ואותו השער. והתוכן ? מילא, מי אשם ? הן הפצירו הרבה בהחוקר החכם „אחד־העם" ולא נעתר. וגם מר סוקולוב לא ענה. ימלאו מקומם התרגומים...

אלא עוד נמצאים מרננים ומתלוננים בחשאי. הרי „אחד־העם" אתנו היא. בעירנו היא יושב. בקרבנו היא נמצא. היתכן ? האפשר שיעבור גם עתר בשתיקה ?

ולכאורה, יש צדק רב בתערומותיהם של אלו. הרי שעת אמירה כעת, שעת דרישה ולא שעת פרישה. ועד כמה אנו צמאים לדבריו, והלא ארוכה היה מעלה לרבים מאתנו במלה נכונה ואמתית אתה, ויוא תרא אפילו מיד.

כבר מתרישים וממללים אתו לאמר. הופיע „העולם" ואין זכר לו ואין לנו לו אף אפילו מכתב לנו אל העורך שתורת עריצנית כיי במה תביא.

אירם הביתי שפטינא בין שתיקתי של „אחד־העם" ובין הבלים של אחרים מי מהם עדיף טפי ?

רועה.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹורָעוֹת

באמריקה.

- - —

ועידת „העזרה העממית

בשבוע שעבר, ממוצאי־שבת, 8 לנובמבר, עד יום השלישי, 11 לנובמבר, היתה בפילאדלפיה ועידת עסקני ה„עזרה" השונים שקרא ה„ועד לעזרה העממית". נתאספו 267 צירים ; ביניהם : 154 באיכה הסתדרויות ומסדרות שונים, 109 באיכה סניפי הועד הזה בכל ארצות־הברית ושלשה צירים מה„ועד המחלק המאוחד" — ד"ר ביני, ד"ר סיירוס אדלר ומרת ראבינשטיין.

הדין־וחשבון של עבודת ה„ועד לעזרה העממית" שנקרא בישיבת הפתיחה על־ידי בריד צוקרמאן, גולל לפני הנאספים תמונה שלמה עם כל צבעיה האיומים ממצב אחינו הנגועים בארצות המלחמה ומסר בפרטיות את כל עבודת „העזרה העממית" במשך שמונה־עשר החדשים שעברו מהועידה הקודמת שהיתה בקליבלאנד עד הועידה הזאת.

מר צוקרמאן הוכיח, כי בערך שלשת מיליונים יהודים באירופה נזקקים לתמיכה של יהודי אמריקה, וכי סכום כסף התמיכה בעד אלה צריך לעלות מ־250 עד 300 מיליונים דולארים בכל שנה. הוא הציע בסוף הרצאתו את העצות התכניתיות (ריקומנדאציות) הללו : לעורר יותר ויותר את יהודי אמריקה על משלוח כספים, בגדים וצרכי אוכל לקרוביהם ולמשפחותיהם באירופה ; להשתדל כי אגודות בני הערים השונות באמריקה תגבירנה את פעולותיהם לטובת בני עריהם באירופה. העיר יהודי אמריקה להביא לכאן את משפחותיהם ויחידיהם מאירופה, וביחוד להביא לכאן מספר גדול של יתומים ; הועד המחלק המאוחד ישלח לארצות המלחמה קבוצות מדיציניות עם צרכי רפואה ; להתחיל ב„עזרה יוצרת" בארצות המלחמה על־ידי יסוד מוסדות להלוואות וכדומה ולתת סיוע ליהודי ארצות המלחמה בהחזקת מוסדותיהם החברתיים שיסדו או שייסדו בין הענינים הלאומיים (בתי־ספר ועוד) ובין הענינים הכלכליים וכמו־כן התקדיר ברבוי־הכספים בין יהודי אירופה בעצמם על־ידי ועד בכל ארצות של עסקני העזרה היהודית.

הדין־וחשבון הראה, כי הכנסותיו של הועד בכל חודש וחודש היו שבעים וחמשת אלפים דולארים בערך. במשך כל זמן קיומו אסף הועד סך של 2,683,286.53 דולארים.

בישיבה השלישית של הועידה, שהיתה ביום הראשון, היה בין יתר הנואמים — הד"ר בוגין, שליח הועד המחלק המאוחד לפולניה, ששב בשבוע העבר לניו־יורק. בוגין אמר בין יתר דבריו שיהודי המדינות שעברו יהודי אמריקה נגד הפרעות בידיהם

פולניה, היה מספר היהודים נגועי הפרעות רב יותר. בדברו על עבודת העזרה של „הועד המחלק המאוחד" הזכיר את העובדה, כי 32,000 ילדים מקבלים יום־יום חלב על־ידי הועד הזה.

עד הישעד שעתוננו נמסר הדפים נתקבלו ההחלטות האלה:
1) הועד לעזרה העממית ימשיך בעבודת ההכנה שלו לאפשר את העברת אלפי היתומים היהודים מפולניה לאמריקה. 2) הועד לעזרה העממית ייסד לשכות שיהודי אמריקה יוכלו להשתמש בהן במשלוח הכספים למשפחותיהם ולקרוביהם באירופה. 3) יתמיך עד כמה שאפשר בבתי־הספר של היהודים ולדרוש מאת הועד המחלק המאוחד, כי גם הוא ישתתף בעזרה החנוכית הזאת.

* * *

הזמנה להשתתפות בועידה בין־ארצית של עסקני העזרה היהודית.

בלזכת הועד הפועל של הקונגרס היהודי האמריקאי נתקבל מכתב מאת הועד של צירי המלאכויות היהודיות בפאריז, שבו מזמין הועד את העסקנים היהודים להשתתף בועידה בין־ארצית שיועד זו תהיה בחודש נובמבר או דצמבר.

הזמנות באלה נשלחו למוסדות העזרה ולכל מוסדות אחרים המתענינים בפרובלימות הכלכליות של עמנו ונסיבי ההתקדמויות בעלות השפעה — ב־25 ארצות, באירופה, אמריקה, אסיה ואפריקה.

* * *

בחוץ־לארץ.

ענ י נ י ה י ה ו ד י ם ב פ ו ל נ י ה.

— ג ז ר ת ה ש ב י ת ה ב י ו ם ה ר א ש ו ן. אספות המחאה הרבות שערכו יהודי פולניה נגד הצעת־החוק ב„סיים" האומרת, כי היום הראשון יהיה יום השביתה ממסחר וממלאכה ל כ ל ה ת ו ש ב י ם, — לא הביאו כל תועלת. הצירים היהודים ב„סיים" הכניסו „תקון" להצעת־חוק זו, שיהיה מותר ליהודים השובתים ביום השבת לעסוק במסחר ביום הראשון במשך חמש שעות. כפי שמודיעים מלונדון הגין הד"ר י. טרוי מגריצר שהוא עכשיו חבר ה„סיים", בנאום נמרץ, אולם מנהלי הפוליטיקה הפולנית נשארו „אטומי־אוזן" לדבריו והתקון נפל.

— מ פ ל ג ת ה ד י מ ו ק ר א ט י ם ה ל א ו מ י י ם ו ה י ה ו ד י ם. בועידת המפלגה האנטישמית „הדימוקראטים הלאומיים", שהיתה זה לא כבר בווארשה, נתקבלה שורה של החלטות המכוונות כלפי היהודים. ביניהן ישנן אלה: לכל הענינים בפולניה יהיה אופי פולני; כי כל המשרות התרבותיות, הכלכליות והמדיניות צריכות להיות בידי הפולנים וכי היהודים יהדלו להיות עומדים בראש המסחר הפולני.

מ ח א ת י ה ו ד י מ י נ ס ק. באיסבר היהודים במועצת העיר התפטרו ממשרתם כתור מחאה נגד זה, שהפולנים מפריעים בעד העבודה התרבותית של היהודים.

— בעיר הנזכרת הגישו חמש מאות יהודים את בקשתם למועצת העיר לתת להם תעודות מסע לנסוע לאמריקה.

ש ב י ת ת ה ס ט ו ד נ ט י ם ה י ה ו ד י ם. כל הסטודנטים היהודים שנתקבלו באוניברסיטה שבווילנה לפי הנורמה של עשרה אחוזים עזבו בהפגנה את למודיהם. הם גלו את דעתם, כי לא ישובו לאוניברסיטה עד שהממשלה הפולנית תבטל את הגבלת הכניסה כפי מנהג רוסיה הישנה.

— ה„טאג" היוצא בווילנה מודיע, כי נתקבל שם הסך של 600 אלפים מארקים שנשלחו מאמריקה במטרה לתמוך בבתי־הספר. היהודים האורתודוכסים משתמשים בכסף הזה לתמוך בישיבות ובחדרים.

ע ז ר ה ל י ה ו ד י א ו ק ר א י נ ה. בווארשה היתה אספה גדולה שבה דנו בשאלת העזרה ליהודי אוקראינה. צירי היהודים באוקראינה שהשתתפו באספה זו מסרו, כי רק בעד החלק האוקראיני שנכבש על־ידי הפולנים — הגלילים של רובנה, קרימיניץ, דובנה, אוסטרובה ואיזואסלוב — נחוצה תמיכה של מיליון מארקים בחודש.

* * *

ע נ י נ י ה י ה ו ד י ם ב א ר צ ו ת ש ו נ ו ת.

— פ ר ו ס י ה. המיניסטר הפרוסי לעניני פנים החליט לתת ליהודים את הזכויות היותר רחבות בבחירות הקהלות. בבחירות האלה יוכלו להשתתף גם אלה שלא שלמו עדיין את מס הקהלה וגם אלה שהם חברים חדשים לקהלה.

— א ו ס ט ר י ה מ ס ר ב ת ל ה כ י ר ב ל א ו מ י ו ת ה י ה ו ד י ת. הפארלאמנט האוסטרי לא קבל את הצעתו של הציר היהודי, ד"ר שטריקר, להכיר בלאומיות היהודית.

ההצעה דרשה, כי תכיר הרשות ליהודים לראשים בהעידית האוניברסיטה, כי הם מתחשבים על בני הלאום היהודי, אולם הפארלאמנט דחה את ההצעה הזאת ב־84 דעות נגד 49.

גם הממשלה התנגדה בכל תוקף להצעה זו.

— ע ז ר ת ה מ מ ש ל ה ה א נ ג ל י ת ל י ה ו ד י ה ו נ ג ר י ה. ה„טיימס" הלונדוני מודיע כי הציר האנגלי בבודאפשט, סיר קלארק, ערך אספה לבאי־כח כל המפלגות בהונגריה ובה החלט, כי האדמיראל ההונגרי הידוע, הורטהי, יבוא לבודאפשט לדכא את הפרעות ביהודים.

באספה הזאת השתתפו גם־כן יהודים אחרים שהם עסקנים מדינאיים בארץ וגם הם התמו על המאניפסט שפרסמו ראשי המפלגות שהשתתפו באספה.

— ת פ ק י ד ה י ה ו ד י ם ב מ מ ש ל ה ה ב ו ל ש י ב י ק י ת ל פ י ע ד ו ת ו ש ל ד י פ ל ו מ א ט א נ ג ל י. הציר בבית הנבחרים האנגלי — מאלון, ששב זה לא כבר מרוסיה הבולשיביקית, מסר בין יתר רשמיו שפרסם בבית הנבחרים ובעתונות, כי תפקיד היהודים בממשלה הסובייטית איננו רב־הערך. היהודי היחידי התופש מקום חשוב בממשלה הזאת הוא טרוצקי.

מר מאלון מסר גם־כן, כי רק בהיותו ברוסיה נוכח לדעת, כמה הטיבה אנגליה לעשות בפרסמה את הצהרתה בדבר ארץ־ישראל. ההצהרה הזאת הכניסה חבה גדולה בלבות כל היהודים לאנגליה וגם־כן גרמה שההשפעה הציונית על היהודים תהיה גדולה מהשפעת הבולשיביות.

— הממשלה האנגלית מנתה את הציוני ריגאלסקי בתור ציר בבריסל.

— ד נ י ה. הפרופיסור סימונסן, מנהיג היהודים הדניים, נאם בקופנהאגן באחד האולמים היותר גדולים שבעיר נאום הדיח

על הפרעות הנערכות ביהודי אירופה. רוב הנאספים היו הפועלים הדתיים.

— ליטה. במשך השבוע שעבר היתה בקובנה ועידה של באי־כח כל הקהלות בליטה. מטרת הועידה היתה לעבד תכנית של אוטונומיה שלמה בעד יהודי ליטה.

— טשיכו־סלובאקיה. מקופינהאגן מודיעים, כי הממשלה הרפובליקית מחרימה באופן שיטתי את המסחר של היהודים. המסחר בבשר, סוכר וטאבאק כמעט שהוצא כבר מידי היהודים בעשרים איך כורדים יהודים נרדפו לפתע פתאום לעניים.

גם העתון של הסוציאל־דימוקראטים תומך בבויקוט הזה.

מלאכות יהודית חפצה להתיצב לפני הפרופיסור מאסאריק, נשיא הריפובליקה הטשיכו־סלובאקית, אולם פקידי הממשלה לא נתנו למלאכות להוציא את הראיון הזה לפעולות.

— פרס. בשנה האחרונה שררה בכל ארץ פרס מחלת הטיפוס שהתפתחה בעקב הרעב. מ־7,000 יהודים בטיהראן מתו במשך שני חדשים — 1,000 יהודים בערך.

* * *

על הפרעות באוקראינה.

— „מספרים רשמיים". מקופינהאגן מודיעים על פי ידיעה שנתפרסמה באחד מעתוני פטרוגראד, כי באי־כח „הצלב האדום" ברוב ערכו חקירה ודרישה בדבר הפרעות ביהודי אוקראינה ומסרו את תוצאות חקירתם אל צירי הממשלות. לפי החקירה והדרישה הזאת הרבו באוקראינה 330 קהלות יהודיות ומספר היהודים הנרצחים עולה ל־30,000.

— מתוך עדותו של דיזנהוף. טלגראמה מלונדון מוסרת את דברי העסקן הציוני הידוע מ. דיזנהוף, מי שהיה ראש ועד העיר ב„תל־אביב" ובא זה לא כבר ללונדון מאודיסה, על הפרעות הנערכות ביהודי אוקראינה. לפי דבריו התרגלו כבר היהודים באוקראינה כל־כך לפוגרומים, עד שהם מתיחסים כמעט בשויון־נפש אל פוגרום, שמספר קרבנותיו עולה רק למאה בערך. דיזנהוף מסר עוד פרטים איומים בדבר הפוגרום שנערך ביהודי פאסטוב: זה היה הפוגרום הייתר נורא בהיסטוריה הטרגית בישראל. יותר מ־1,000 יהודים נהרגו. הפרעות נמשכו המשך ימים רצופים. בלילות היו הפורעים נחים ומחליפים כח וביומם היו עובדים בחריצות את עבודת הדמים שלהם. גופות הנהרגים התגלגלו בחוצות ימים רבים והיו למאכל לכלבים וכדי להשלים את מעשי תעתועיהם, שרפו אחר כך את בית־הכנסת ואת בתיהם הפרטיים של היהודים. עם שרפת בית־הכנסת נשרפו הרבה יהודים שנתחבאו שם.

דיזנהוף מסר גם־כן, כי המוני היהודים באוקראינה מתכוננים להגר לארץ־ישראל.

* * *

בארץ־ישראל.

— השלטת השפה העברית. כפי שמודיעים מלונדון, על־פי ידיעות שנתקבלו שם בלשכה הראשית של ההסתדרות הציונית, החליט איסישקין, העומד עכשיו בראש „ועד־הצירים" — לעבוד במרץ כביר בעד השלטת השפה העברית בארץ־ישראל. זה לא כבר יצא במחאה נמרצה נגד זה שהרב קוק ומנהיגים אורתודוכסים אחרים משתמשים בנאומיהם לפני הקהל בשפה היהודית.

— הנהלת הפוסטה בארץ־ישראל הודיעה, כי אפשר לשלוח לארץ־ישראל טלגראמות בעברית. אולם משום שהמכונות אינן מוכשרות עדיין לרשום את האותיות העבריות צריכות הטלגראמות העבריות להיות כתובות בעת־עתה באותיות לאטיניות.

— הבחירות לאספה המיסדת. הבחירות ל„אספה המיסדת", שמטרתה היא ליצור מוסד שיהיה בא־כח כל היהדות הארץ־ישראלית לזרמיה השונים, נדחו עוד הפעם, מפני סירוב האורתודוכסים להשתתף בה בשל מתן זכות הבחירה לנשים.

— בנין הטכניקום בחיפה. בית־הספר הגבוה ללמודים טכניים בחיפה, שעבודת בנינו נפסקה בשל הסכסוך שהתפרץ בשנת 1914 בין הציונים ובין „אגודת העזרה של יהודי אשכנז" בדבר שפת הלמודים ובשל המלחמה, התחילו עכשיו שוב לטפל בבנינו.

יחד עם גמר בנין בית־הספר הטכני הולך ונבנה בית־ספר ריאלי עברי. שפת הלמודים בשני המוסדות האלה תהיה השפה העברית.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

מחלקה ארץ־ישראלית של לשכת־המודיעין שעל־יד ההסתדרות הציונית באמריקה.

לשכת־המודיעין שעל־יד ההסתדרות הציונית באמריקה פתחה מחלקה ביפו ועל־ידה היא מקבלת עכשיו באופן ישר את הידיעות מארץ־ישראל.

המחלקה עומדת תחת השגחתו של ע. וו. לוין־אפשטיין ומתנהלת על־ידי העתונאים ג. אוגראנסקי ול. פישר, שניהם — לגיונרים מפילאדלפיה.

* * *

ההסתדרות הציונית בארגנטינה.

הפדראציה הציונית בארגנטינה שמרכזה היא בבואינוס־איירס, שלחה לנו את המספרים הבאים בדבר ההתפתחות המהירה של הציונות בארגנטינה בשנים האחרונות:

אגודות. בשנת 1917 היה מספר כל האגודות הציוניות בארגנטינה — 23, בסוף שנת 1918 — 63, ובאוגוסט 1919 הגיע מספרן עד קרוב למאה.

שוקלים. עד שנת 1918 היה המספר היותר גדול של שוקלי השקל הציוני בשנה אחת — 5,544; לעומת זה הגיע מספר השוקלים בשנת 1918 ל־12,000.

קבוץ כספים לטובת הקרן הקיימת. התעמולה הראשונה לטובת הקרן הקיימת שנקבעה בימים 23—36 בפברואר של שנת 1918 הכניסה 11,000 פזות. והתעמולה השניה בשנת 1919, שנמשכה במשך שבוע שלם, מראשון ליוני עד השביעי בו, הכניסה 27,000 פזות.

בארצות השכנות. הפדראציה הציונית בארגנטינה נגררה ימנה את גם עכשיו העמידה נמצאת ישיבה הציונית בארצות השכנות — טשילי, אורוגוואי ופרו. בשתים הראשונות כבר

[illegible]ימות אגודות ציוניות והן עומדות תחת השגחתה של הפדראציה הארגנטינית [illegible] אגודות אחרות.

גליון־המידיעין גומר בדברים האלה: „אנו מקוים, כי התנועה הציונית בארגנטינה ובארצות הסמוכות צפון עתיד מזהיר".

* * *

מפעליות הספרותיות העבריות באמריקה

[illegible] השבוע העברי [illegible] הספרותית העברית [illegible] בימי החנוכה הבאים שבוע עברי. השבוע הזה יהיה מוקדש לתעמולה רבה לטובת הלשון והחנוך העברי. בניו־יורק ובמקומות רבים שבערי־השדה כבר נעשו הכנות לערוך בימי החנוכה אספות־עם [illegible] יבארו [illegible] את ערך התרבות העברית לקיום עם ישראל [illegible] העברי [illegible] העברים את מרצם לקבץ סכומים הגונים [illegible] התרבות העברית.

[illegible] השלוחים אשר יצאו במלאכות [illegible] לערי־השדה בכדי לסדר שם את העבודה העברית, מודיעים כי [illegible] יד [illegible] ימסייע להם סיוע רב.

— מר עקיבא פליישמאן בקר את פורטשסטר. מנהל בית־הספר העברי בפורטשסטר, מר א. קאם, השתדל הרבה לעזור למר פליישמאן בעבודתו [illegible]

— מר חיים זק"ש בקר את דוויליסיטי ובאספת העברים והציונים שנערכה שם, ביאר את ערך העבודה העברית ליהודי אמריקה ותכנית עבודתה של ההסתדרות. רבים מן הנאספים נכנסו אל ההסתדרות והבטיחו לעזור לה בעבודתה.

— העסקן העברי מר הלל אהרנוף מניו־יורק עוסק בהריצית רבה לטובת ההסתדרות בניו־יורק. בהשתדלותו נתנו את ידם [illegible]

— עבודה עברית בניו־יורק. ביום ו' לחודש חשון נקראה אספה גדולה ב„מגדל ציון" אשר ברחוב סטיבינס, בברוקלין. יושב ראש האספה היה נשיא בית־הכנסת, מר פ. ווטנברג. נאספו טובי העברים והציונים שבשכונה ההיא. הנאומים [illegible] של מר ווטנברג, הד"ר משה לוין, הד"ר עפשטיין [illegible] העברית, מר אב. גולדברג, עשו רושם עז על הנאספים [illegible]

* * *

התנועה העברית בתוך השכונות הציוניות.

מר ס. י. וויגשטיין, ראש מחלקת החנוך של השכונה התשיעית בניו־יורק, מודיע לנו:

ביום השני הבא, 17 לנובמבר, יפתחו שוב בשכונה התשיעית [illegible] סדרגות — למתחילים, לבינונים ולמשתלמים. בתור מורה היומן מר י. פאניטין.

במשרד השכונה הזאת, ב„בית ציון דהארלם", עומד נבזכי ליוסד מרכז עברי בשביל העברים של הארלם. חברי האגודה העברית בהארלם — „מכדה" ועברים אחרים מתבקשים [illegible]

* * *

ידיעות הקרן הקימת לישראל

[illegible]

אנגריה — 1,583.15.5 ליטרה שטרלינג, בולגריה — 244,252 לוו., גרמניה — 102,957 מארק, רומיניה — 62,000 ליי, אמריקה הצפונית — 2,5.5 דולאר, ארץ־ישראל — 285,705 לי"מ, הולנדיה — 2,680 פלורין הול., בלגיה — 5,000 פראנק ו־3461 פלורין הול., גליציה המזרחית — 43,202 כתר, גליציה המערבית — 33,534 כתר, אוסטריה האשכנזית — 31,653 כתר, צרפת — 3,312 פראנק, נורווגיה — 1,864 כתר, אינדיה ההולנדית — 1,152 פלורין הול., שווייצריה — 2,337 פראנק, קנדה — 353 דולאר, מצרים 56.8.7 ליטרה שטרלינג, שוודיה — 781 כתר, קורלנדיה — 872 מארק, ליטה — 232 מארק, יון — 5,605 דר., תונים — 20 פראנק.

שונות

ידיעות משמחות אדות ביאליק.

לשמחתנו הגדולה נתקבלו בניו־יורק בראשית השבוע העבר עוד ידיעות אחדות מרגיעות הרוח אדות גורל חיין של משוררנו הגדול.

במערכת העתון „מארגען זשורנאל" נתקבלה ביום הראשון [illegible] לנובמבר, טלגראמה מאת סופרו מלונדון, שבה הוא אומר:

„[illegible] נתאשר [illegible] כי ביאליק חי הנהו".

„ידיעה היה אחת הביא לנו... מר דיזנהוף, שבא עכשיו לכאן מאודיסה. הוא מספר, כי התראה עם ביאליק ימים אחדים לפני נסעו מאודיסה".

„הידיעה השניה הגיעה אלינו על־ידי ה„לאדזער טאגעבלאט". [illegible] כותב [illegible] בא יהודי מאודיסה [illegible] כי מצב בריאותו של ביאליק טוב מאד וכי הוא מתכונן לנסוע לארץ־ישראל".

[illegible] העבר [illegible]

דיזנהוף הביא אתו שני ספרים חדשים מאת ביאליק, שהופיעו זה לא כבר, אחד — על מגדלי, והשני — אוסף של אגדות ימי הבינים.

— הסופר היהודי דוד פינסקי פרסם מכתב שקבל מאת הסופר העממי הידוע מרדכי ספקטור, הנמצא עכשיו באודיסה. במכתב הזה, שנשלח מאודיסה ב־29 לספטמבר, כותב ספקטור לפינסקי, כי ביאליק מרגיש את עצמו בריא ורענן, וכי הוא מבקש את פינסקי [illegible] על שמו (של ביאליק).

[illegible] ידיעות משמחות [illegible]

[illegible]

בנו של הרצל בתור עסקן בועד ציוני.

[illegible] את ה„קרן" על שם דוד וולפסון, התאסף זה לא [illegible] מר יאקובוס כהן נבחר לראש הועד הזה [illegible] הרצל, בנו של מנהיגנו המנוח ד"ר הרצל, נוסף לועד בתור אחד מחבריו.

החלט להוציא את הביוגראפיה של וולפסון, הכתובה ביד [illegible] העברית אשכנזית ואנגלית.

[illegible] לארץ־ישראל.

תחול ברכת הלויים על ראש אַמנון רובינשטיין.

שושנה ומרדכי הלוי.

ברכת מזל טוב לידידנו יונה ושמחה רובינשטיין להולדת בנם בכורם אַמנון. יהי רצון שגידולו וחנוכו יהיו כחפץ לב הוריו הנאורים והיה להם לפאר וכבוד להם ולעמנו.

צבי ודבורה שוסטר.

מיניאַפולים, מינ.

אני מברכת את ידידי יונה ושמחה רובינשטיין להולדת בנם אַמנון.

לאה לאסקר.

אני מברכת את הגברת והאָדון יונה ושמחה רובינשטיין להולדת בנם אַמנון

רחל גוטבלאט.

דרושים שני מורים

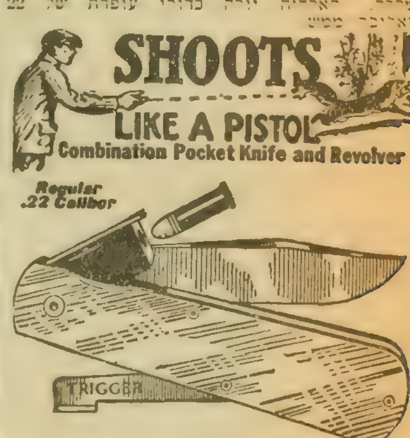
מומחים בשיטה הטבעית עברית בעברית לבית־הספר של אגודת בני ציון, ווינדזור, אונט., קנדה, אצל דיטרויט, מייש. המשכורת אַרבעים דולארים ומעלה לשבוע. לפנות אל המזכיר:

H. KOLKO

11 Brant, Windsor, Ont., Canada.

שביתות! גנבים! פרעות!

כדי שתהיו מוכנים, עליכם לקנות תיכף ומיד את הדבר היחידי במינו שנמצא בעולם, קומבינאציה של סכין ואקדח. בסכין תוכלו להשתמש בכל יום והאקדח יהיה נכון לכם תמיד ליום מרה. האקדח יורה כדורי עופרת של 22 קאליבר ממש.

זה אינו צעצוע, אלא אקדוח־סכין מועיל מאד. מראהו כמו אולר רגיל כמעט כאותו הגודל. הלהבים הם מפלדה היותר טובה וגוף הסכין מצופה ניקל. כשהוא סגור אורך הסכין 3⅜ אינטשים. הכדורים ויד הקלע ספונים בתוך גוף הסכין כמו הלהבים. סכין כמו זה צריך להמצא אצל כל אחד להשתמש בו בעת שיש צורך לעמוד על הנפש. מהיר סכין כזה צריך להיות, לכל הפחות, 10 דולארים, אבל רק זמן קצר נמכור ממחירי בית־החרושת, למחיר $4.95. שלח לנו תיכף 50 סנטים על־ידי תוי־פוסטה והמותר תשלם בעת קבלת החבילה. כתוב היום אל:

UNION PRACTICAL CO.
1065 Milwaukee Ave., Dept. K. 35
Chicago, Ill.

לשכת אגודת המורים פתוחה בכל יום משעה 10 עד 2 אחרי הצהרים. מורים המבקשים משרות ומוסדות המבקשים מורים, יפנו אל מזכיר אגודת המורים.

114 Fifth Avenue, Room 1412, N. Y.

ברכת מזל טוב חמה ולבבית ליונה ולשמחה רובינשטיין להולדת בנם אַמנון.

בתי־הספר המאוחדים דבוסטון.

בהוצאת ההסתדרות העברית באַמריקה

יחל להופיע מירח השון תר"ף מכתב־עתי מוקדש לחנוך ולהוראה ולשאלות התנועה העברית בשם

תרבות

יוצא אחת בחודש, מלבד בחדשי תמוז, אָב ואלול.

העורך: צבי שארפשטיין.

ועד המועצה של המערכת: ראובן ברײנין, ק. ווייטמאן, ח. א. פרידלאנד, י. ז. פרישברג, פרופיסור מ. מ. קאפלאן.

הירחון „תרבות" יכיל: מאמרים ממקצועות המדע הפללי וחכמת ישראל, שיש בהם משום הרחבת ההשקפה, העשרת הדעת והעמקת המחשבה של המורה והמחנך; מאמרים לברור שאלות החנוך העברי מצדו הצבורי ומצד ההוראה במחלקה; מאמרים לשאלות תחית הלשון והספרות העברית; סקירות וידיעות מכל המתחדש בבית־מדרשה של הפדגוגיה ומכל הנעשה בתנועה העברית בכל הארצות; בקורת ספרים חדשים, המתיחסים למקצועות הנזכרים לעיל.

עד היום הבטיחו את השתתפותם:

הלל בבלי, יעקב בוימל, י. ביבר, ד"ר יואל בלוי, ד"ר יהושע בלוך, ישראל בלקינד, ראובן ברײנין, אב. גולדברג, שמעון גינזבורג, יקותיאל גינזבורג ל. ל. הונור, ד"ר א. מ. דושקין, ש. האלקין, פרופ' ש. ט. הלוי הורוויץ, לואיס הורביץ, ק. ווייטמאן, ד"ר מ. וואכסמאן, מרדכי כץ, ד"ר א. לווינסון, ד"ר ש. מארגושיש, א. ר. מלאכי, ש. ב. מקסימון, ב. סילקינר, ש. ערדברג, עקיבא פליישמאן, פרופ' ישראל פרידלאנדר, ח. א. פרידלאנד, י. ז. פרישברג, דניאל פרסקי, א. נ. פרלברג, ל. קוסמאן, י. קניבייץ, פרופ' מ. נ. קאפלאן, ש. קרדימין, ש. רובינשטיין, ד"ר ישראל שפירא ועוד.

דמי התימה לשנה $1.50. החוברת הראשונה תצא בעוד שבוע ימים.

הכתובת:

HISTADRUTH IVRITH, MISRAD HACHINUCH,
114-116 Fifth Avenue, New York City.

יכול אַתה ללכת לאירופה, אין אַתה יכול להביא את אירופה הנה. אבל יכול אַתה לראות את כל מלחמת אירופה רק בעד $3.85.

המלחמה עברה. הרוצה אתה לראות את המלחמות הנוראות שנלחמו בצרפת, בלגיום, רוסיה, איטליה, סרביה, אנגליה ובארצות אחרות באירופה? הרוצה אתה לראות את הפגישות בין המימיות ובין אניות המלחמה הגדולות באמצע הים? את האוירונים במלחמתם באויר? את הארצות, הערים והעיירות השוממות ואת בתי־התפלה שהיו לעיי מפלה? את כל הפחדים של המלחמה הנוראה, מלחמת בין־העמים, כמו שהיו?

יכול אתה לראות את כל זה בביתך בלי כל הוצאות, להבין כל דבר לאמתו בעזרת הסטיריאוסקופ שלנו של ההמצאה היותר אחרונה. כל התמונות האלה צולמו בשדות־הקרב וכשאתה מביט עליהן דרך הסטיריאוסקופ, אתה רואה אותן כל־כך ברור כמו בחיים. הקריאה בעתונים ובספרים לא תתן לך ביאור כל־כך נכון כמו שאתה רואה את תמונות המלחמה דרך הסטיריאוסקופ. הסטיריאוסקופ נעשה יפה יהיה מאד ותוכל להשתמש בו שנים רבות והתמונות תשארנה לזכר עולם ממלחמת העולם.

הסטיריאוסקופ ביחד עם 6 סדרים של תמונות המלחמה, המכילים 150 תמונות, ימכרו לכם רק למשך זמן קצר למחיר $3.85. ערכם האמתי, לכל הפחות, 10 דולארים, ואפשר להשיגם רק אצלנו. זהו דבר חדש לגמרי ומענין לכל בית, ולכן, אם אתה רוצה לחשוך כסף, שלח את הזמנתך תיכף קודם שהמחיר יעלה. אל תשלח כסף קודם. שלח רק 50 סנט על־ידי תוי־פוסטה והשאר תשלם בעת שתקבל את החבילה. כתוב תיכף ומיד אל:

UNION PRACTICAL CO.
1065 Milwaukee Ave., Dept. A. 135, Chicago, Ill.

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, NOVEMBER 21, 1919 — No. 35 (185)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
1 FIFTH AVENUE. NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לשנות [illegible] שנה אין [illegible]
[illegible]
[illegible] Fifth Avenue. New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן".

במערכת „התורן" נמצאים למכירה במספר מצומצם:

„התורן" (החדשי) שנה א', מכורך
המחיר $1.50 — לחותמי „התורן" $1.20

„התורן" (השבועי) שנה ג', מכורך
המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00

„התורן" (השבועי) שנה ד', מכורך
המחיר $4.00 — לחותמי „התורן" $3.00

בלשכת „התורן" נמצאים
למכירה:

1) א. כתבי ראובן בריינין, כרך א', ספורים וציורים. 216 עמודים. מכורך בד הדר. המחיר — — — — — — $1.75
ב. כרך ב' „חיי הרצל", חלק א'. מכורך בד הדר. המחיר — — — $1.65

2) „לוח־אחיעבר", שנה א', מאסף ספרותי, 404 עמודים, בלי כריכה 1.50
בכריכת בד יפה — — — 2.00

3) ספר הזכרון לבן יהודה, מאסף ערוך ע"י ראובן בריינין, הוצאה מהודרה, 29 עמודים — — .50

4) „התורן" החדשי, שנה א', מכורך יפה — — — — — — 1.50

5) „התורן" השבועי שנת ג', מכורך יפה, — — — — — 3.00

6) „התורן" השבועי שנה ד', מכורך יפה — — — — — — 3.50

7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד"ר דוד נייטארק, בלתי מכורך .45

8) תיאודור הרצל: נאומים קונגרסיים, בתרגום ש. גינצבורג, בלתי־מכורך — — — — .15

9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר" — — — .25

10) ב"נ סיקקינר: מול אהל־תמורה, פואימה — — — — — .25

11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים מאת פרופ. י. פרידלנדר — — — — — — .15

12) מחג לחג, קובץ, חוברת א — .10

13) מזל טוב, קומידיה במערכה אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקוביץ — — — — — — .10

14) שלילה וסתירה, הסתכלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — — — .10

15) „חלום אביב", אגדה (מנוקדת), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .05

16) א) השפה והתחיה, מאת ד"ר בן ציון מוסינזון; ב) העברית בארצנו, מאת י. בן צבי — .03

17) א) הספרות העברית ועתידותיה מאת ראובן בריינין; ב) המבטא בלשון העברית, מאת א. בן־יהודה .03

18) עברית ולעזים, מאת א. בן־יהודה — — — — — .05

19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה מאת ק. ווייסמאן — — — .02

20) וואס איז אידישע ערציהונג, מאת י. ז. פרישברג — — — — .02

21) דאס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — — .05

22) שפתנו, מאת מ. שיינקין — — .05

23) מלחמת היהודים ברומאים. סקירה היסטורית, מאת ישראל בלקינד (מנוקד) — — — — — — — .85

24) „אונטער'ן שאטען פון חרמון" 8 באנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל. 276 זייטען, פיין אילוסטרירט — — 1.20

25) אהבת ציון, מאת אברהם מאפו, מכורך — — — — — — — — — $1.35
בכריכה די־לוקס — — — — — 1.65

26) מורים, רומאן מאת י. אפאטאשו, מכורך — — — — — — — — — $1.35

27) ד"ר שמריה הלוי לוין: „בימי המעבר", קובץ מאמרים. המחיר $1.40

המחירים עם המשלות

קאטאלוג של
ספרות ארץ־ישראל

		בלי משלוח	עם משלוח
1)	החנוך, קובץ פדגוגי	$1.30	$1.40
2)	אבות ובנים, רומאן	1.25	1.35
3)	בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור — — —	.38	.41
4)	חלומו של אובלומוב	.50	.54
5)	בעל־הבית ופועלו —	.50	.54
6)	שתי אחיות, ספור	.75	.82
7)	ספורים — — — —	.38	.41
8)	רומיאו ויוליה בני הכפר — — — — —	.50	.54
9—10)	מכתבים מהטחנה		
	ספר ראשון — —	.50	.54
	ספר שני — — —	.63	.69
11)	סנבה סלבקון, ספור	.75	.82
12)	חלומו של מקר, ספור	.25	.27

ספריה חקלאית.

		בלי משלוח	עם משלוח
13)	משק בית האכר —	.65	.68
14)	תורת הזבול, חלק א׳	.60	.68
15)	תורת הזבול, חלק ב׳	.60	.68
16)	הזית — — — — —	.60	.68
17)	חקלאי, כרך ב׳ — —	1.75	2.00
18)	חקלאי, כרך ג׳ — —	1.75	2.00
19)	חקלאי, כרך ד׳ — —	1.75	2.00
20)	השקדים — — — —	.50	.60
	ישראל, חוברת א׳ —	1.50	1.70
21)	החלב, חוברת א׳ —	.30	.35
22)	ספירת יהודי ארץ־ישראל — — — —	1.50	1.75

ספרים שונים.

		בלי משלוח	עם משלוח
23)	אגדת אמוראי ארץ־ישראל, חוברת א׳ —	.25	.30
24)	בריטניה הגדולה ותחית ישראל בארצו	.15	.18
25)	יום חגנו — — — —	.15	.18
26)	בגליל, חוברת ב׳, ג׳,		
27)	האזרח, כרך ב׳ חוב׳ א׳	.75	.85

Zionist Organization of America,

55 Fifth Avenue, New York

פא"פ:

74 השדרה החמישית, במערכת „התורן".

ברכה לבבית לידידינו יונה ושמחה רובינשטיין להולדת בנם אמנון. מי יתן ויהיה בן פורת להוריו ויזכו לגדלו לעברי נאמן על הרי ציון ויהודה.

ד"ר צבי אלשאן ורעית.
ד"ר יעקב (דושיימס) אלשאן.
שיקאגו, איל.

כשר
בית האוכל של
ו. וויינבערגער
Royal Hungarian Restauran
17 W. 24th St.
מקבל עליו במוכן לערוך באנקטים, סעודות
תנאים וחתונה במחירים נאותים

קלמן נחום שפיר ובנו
חנות למִמכר כלי זהב, כלי כסף, כלי רודושירם ואבנים טובות ומרגליות
בטבורה של עיר

169 איסט ברודוויי
K. N. SHAFFER & SON,
169 East Broadway, New York.
Tel. Orchard 4209.

חש במעיו יתרפא
ב„עקס־לאקס"

דר נ. שכטר
רופא חולים
33 רחוב דזשפרסון ניו־יורק
טליפון 6370 ארטשארד
תשעות: 8—10, 1—2, 6—8
ביום א' — עד שעה 1

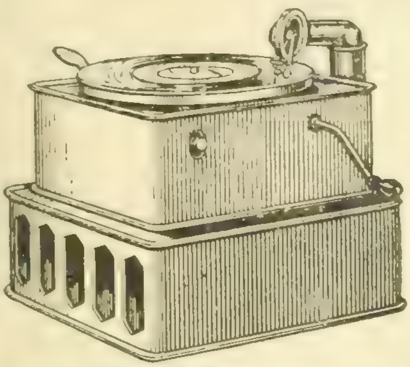
בית ועד לעברים!
בית האוכל של
חיים אלפערט
33 רחוב קאנאל, קומה א', ניו־יורק
ידוע לעברים במאכליו הבריאים והחיוניים
H. Alpert, 33 Canal St., New York.

ד"ר ל. שפר, רופא חולים
פתח לשכה בהארלם
217 East 115th St., New York
טליפון הארלם 3220
שעות הבקור:
8—10 בבוקר, 2—12 ביום, 6—8 בערב.

ד"ר מ. ס. קאמענעץ
רופא שנים מנוסה
911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

כתובת
„אָסָף"
ASAPH PUBLISHING CO
101 W. 113th St. New York City

בחנם! פונוגראף בשביל כל אחד. בחנם!
נמצאים אצלנו לחלק חמשה אלפים פונוגראפים.
כתוב אלינו תיכף ונשלח לך אחד בחנם.

צא וחשוב כמה עונג יהיה לך בהמצא פונוגראף יקר כזה בביתך. הפונוגראף הזה עשוי חזק ומשוכלל יפה. תוכל להתענג עליו במושב משפחתך וידידיך בלי שלם בעדו כל מחיר. למה לך להוציא הרבה כסף על פונוגראף יקר, אם זהו טוב ממש כמו הפונוגראף העולה במחיר רב. הפונוגראפים האלה נמכרים במחירים גדולים מאד, אבל אנו ניתן פונוגראף הדר זה לכל אחד בחנם ממש, רק לזמן קצר, לכל מי שיזמין מסנו את השעון המצופה זהב, המדובר עליו להלן. השעון הזה חזק מאד ומשוכלל יפה בציור מעשה־אמן ובתבה מצופה זהב. הגלגלים ויתר המכשירים אשר בפנים עשויים מניקל ומפלדה היותר טובים. יש בו 21 אבנים טובות ומכונן כליכך יפה, שאיננו מקדים ואינו מאחר. מפני זה משתמשים בשעונים האלה פרופיסיונאלים כמו: מכוננים, קונ־דוקטורים, הסומכים על הזמן המדויק של השעון הזה אין שום חילוק באיזה מקום אתה קונה את השעון. לא תוכל להשיג יותר טוב מזה גם אם תשלם $30. השעונים האלה נמכרים בכל זמן במחיר $25 ויותר, אבל אנו נמכור אותם כפי מחיר בית־החרושת $12.95, כעין הוספה לזה ניתן את הפונוגראף הנזכר לעיל עם חמש טבלאות ומאה מחטים בחנם ממש!

הערה: — הצעה זו טובה רק לזמן קצר, מפני שיש לנו לחלק רק חמשה אלפים מהפונוגראפים האלה, כדי שהשעונים שלנו יודעו בקהל. לא נשלח יותר משעון אחד על־פי המחיר של $12.95 על שם כתובת אחת. את הפונוגראף ואת הטבלאות תקבל הפשי מפורטה. אנו מיעצים לך להזדרז בהזמנתך, כי המלאי יתם בזמן קצר מאד והשעונים יעלו במחירים. זכור, שאנו מוכרים מהם בכל יום למאות ומקבלים מכתבים מלאים הבעות תודה. אנשים יקנאו בך. תוכל למכור את השעון לאחד מידידיך בעד מחיר יותר גדול מזה שאתה משלם לנו. את הפונוגראף ואת הטבלאות תקבל חנם. אין אנו מבקשים ממך את כל הכסף למפרע. כתוב לנו רק את שמך וכתבתך בכתב ברור וצרף 2 דולארים דמי־קדימה ואת השאר תשלם בעת קבלך את החבילה. כל אחד צריך להשתמש בשעת כושר זו, כמו שעשו כבר אלפים, כי הזדמנות אחרת כמו זו לא תהיה לך עוד בחייך. ולכן כתוב היום אל:

EUROPEAN WATCH CO.,
1065 Milwaukee Avenue, Chicago, Ill., Department 103.

כל ארץ־ישראל בכיס
מועט המחזיק את המרובה.
בהוצאת מר בצלאל יפה יצא פנקס „לזכרון", שבו תמצאו תמצית הידיעות השייכות לארץ־ישראל וישובה וההסתדרות הציונית.

בפנקס זכרון זה תמצאו: לוח לשנית תר"ף ותרפ"א, ידיעות שמושיות, דברי־הימים, סטאטיסטיקה, ידיעות הארץ, הציוניות, ייעוד רומני היהודי ארץ־ישראל, המיכדות הישובים המדפיים, מיסדות לבריאות התרבות, הסתדרויות פוליטיות ופרופיסיונאליות, הגדודים העברים, מיסדות החניך ובתי־משפט השלום, העתונות בארץ־ישראל.

הידיעות הן מדויקות. הרבה ידיעות מתפרסמות בפעם הראשונה. ביחוד הידיעות על־דבר הגדודים העברים, משפט השלום וההסתדרויות.

מחיר הפנקס בכריכה קלה בארץ־ישראל ובמצרים: 10 ג"מ. באמריקה 50 סנט. באנגליה 2|6 שילינג.

המכירה הראשית נמסרה למוכרי־הספרים:

קרוגליאקוב וקארלין — ירושלים; ה. קרוגליאקוב — יפו; ה. יעקבזון ושותפו — תל־אביב.

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, כ"ח חשון, תר"ף | גליון שלשים וחמשה

פרשת השבוע

האַנטישמיות בְּאַרְצוֹת הַגֶּרְמָנִיּוֹת.

זרם־האנטישמיות החדש, — או יותר נכון: המתחדש, — ההולך ומתגבר בכח עצום בגרמניה ובאוסטריה הגרמנית, נותן לנו, להעם העברי, עוד הפעם לקח, אם עוד לא למדנו די־הצורך. הרוח של העם העברי, השאיפה העצורה בקרבנו לקדמה, לתקונים בחברה ולהתחדשות העולם — הרוח הזה התנגש עוד הפעם עם הרוח הגרמני המתון, המדוד והמודרג. רבים מחכמי ישראל באשכנז — ואחד מהם הוא המנוח משה לאצאר־רוס — עמלו כל ימיהם להראות ולהוכיח בחריפות שכלם ובפלפול לשונם, כי רוח אחד ותכונה אחת להעם הגרמני ולהעם העברי. באים החיים של יום־יום, באים המאורעות הקטנים והגדולים ומכחישים אותם על פניהם. הרוח העברי והרוח הגרמני היו זרים זה לזה מעולם, ובזמן האחרון נתגלה ביניהם תהום עוד יותר עמוק. ובכל פעם שהם נפגשים בנקודה ידועה — שם מתחוללת תנועה והתגוששות עזה. ושוב מתרחקים הם זה מעל זה וזרים הם זה לזה כשני יסודות מתנגדים בטבע.

בחמש שנות המלחמה הביאו יהודי גרמניה את הקרבנות היותר גדולים והיותר כבדים לארץ־מולדתם, אף כי המצוינים שבהם, כאלברט באלין וכראטינוי, השתדלו לפני זה להשפיע על הקיסר ווילהלם ויועציו הקרובים והמקורבים, כי יכבשו את יצר המלחמה שלהם בקרבם. הם הטיבו לראות מראש, כי יד גרמניה תהיה הפעם על התחתונה. הם היו נגד המלחמה. אך אחרי שהחלה, היו הם, היהודים, המשבירים, המכלכלים ומפרנסים לכל עם הארץ בשנות הרעב. ובינתם היתירה עמדה להם בשנות המצוקות והפורעניות לחלץ את העם הגרמני מן המיצר לא אחת. הגרמנים לא האמינו אז. כי קרוב יום מפלתם, והגאונים האלה עפרו בעפר ורפש וגם סקלו באבנים אותם היהודים עצמם שעמדו להם בחכמת לבם ובמסירת נפשם בשעת דחקם וצרתם.

אחרי שנשבר גאון גרמניה והורד כבודם של העומדים בראשה, היינו יכולים להאמין, כי מעתה ישובו הגרמנים ויתחרטו על עונותיהם ופשעיהם להיהודים בכלל וליהודי ארצם בפרט. היינו יכולים להאמין, כי מעתה תפקחנה עיניהם לראות, כי שנאתם לישראל תהיה להם למחתה ולמפח נפש, כי אם לא ישלימו עם היהודים יושבי ארצם באמת ובתמים, לא תהיה להם תקומה. אולם אחרת אָנו רואים. השנאה, שיש בה גם קנאה, לישראל הולכת ומתגברת מיום ליום בארצות גרמניה. שנאה זו כבר לבשה את הצורה היותר גבה, היותר פראית. קיראת היא יפרעות בנוסח הסלאבים.

להגרמני הגמור, הנוצרי, הכל מותר. להיהודי — הכל אָסור. כל מה שהוא עושה ואיך שהוא עושה, אף כי כוונתו רק לתועלת מולדתו, — פסול ונבזה. יראים מפני היהודים, חושדים במעשיהם היותר כשרים, רואים סכנה בקיומם. מבקשים בהם את השעיר לעזאזל בעד כל העונות והחטאים, שעוו ושחטאו הם, הגרמנים הגמורים, ובעד כל המהפכות שהתחוללו ושעוד עתידות להתחולל בארצם וגם בעד אלה שמעולם לא התחוללו. היהודים דוקרים את העין. תופסים הם בממשלה הנוכחית מקומות אחדים לא בלתי־חשובים. לאחדים מהם יש השפעה על ההמונים. ובשביל המועטים האלה, ודוקא בשביל המועטים שבהם, סובלים כל היהודים, גם אלה המתנגדים בכל כחם לאחיהם העומדים בין ראשי המפלגות הקיצוניות.

אחרי כל המהפכות שנעשו בעולם הגדול וגם בארצם הם, אין הגרמנים יכולים בשום אופן להסכים ולהשלים עם הרעיון, כי יש זכות להיהודים, הנושאים בכל חובות

הארץ והמדינה ושופכים את דמם עליהן, להשתתף במיטב כחותיהם וכשרונותיהם, לפי מספר האחוזים המגיע להם, בהנהגת הממשלה ויצירת המפלגות.

לפנינו מונח הספר „לאעזונג דער יודענפראגע" (יצא לאור בשנת 1907 על־ידי ד"ר יוליוס מוזים), ובו נאספו תשעים מאמרים של סופרים, משוררים, מלומדים ומדינאים גרמניים, מהיותר מפורסמים, על־דבר פתרון שאלת היהודים. ואין אף אחד בין התשעים הללו מכיר ומודה, כי יש זכות להיהודים בארצות גרמניה להתקיים בתור יהודים. כולם באים לכלל דעה אחת, אף כי בדרכים ואופנים שונים, שהיהודים בגרמניה מחויבים להתכחש לעמם ולגזעם ולהטמע בקרב שכניהם הנוצרים טמיעה גמורה, בשביל שלא ירדפו אותם. גם היהודים בעצמם, שאחדים מהם השתתפו בהקובץ הנזכר, מודים בזה.

* * *

מצב אחינו עתה בתוך הארצות הגרמניות מחדד את השאלה היהודית ומציגה ערומה בכל בלהותיה. לא פראים, לא היילים גסים, לא בעלי „המאות השחורות" מתנפלים על היהודים, כי־אם בעלי השכלה במדה גבוהה, אנשי תרבות. לא רק כל אלה השואפים להשיב את גלגל הזמן אחורנית, כי־אם גם רבים מאלה הנסחבים אחריו, או גם אלה הסוברים, שהם דוחפים אותו קדימה.

והאנטישמיות הגרמנית מתעטפת בטלית של מדע (כמובן: מדע מזויף ומתאמרת, כי יש לה שיטה פילוסופית. ושנאה זו מתלבשת גם בצירית של יצירות אמנותיות, בחזיונות על הבימה, בתמונות ובפסלים. הגרמנים היו מאז יוצרי התורה האנטישמית, שהעמים הסלאביים תרגמוה לשפת המעשים: שוד ורצח. עתה היו הגרמנים, הרביים של האנטישמיות, לתלמידיהם של העמים הסלאבים במקצוע זה.

הסוציאליים, וביחוד הקיצוניים שבהם, שבארצות הגרמניות, מסבירים כיום את פניהם להיהודים היושבים בתוכן. היהודים דרושים להם בשעת מהפכה זו. היהודים קופצים בראש בשורת המערכה החברתית היותר מסוכנות. הם מרבים להביא קרבנות נפש, עוזרים הם בשכלם החד ובמזגם הלוהט לנצחון המשטר החדש, עוזרים הם בחריצות רבה להפיץ את הקערה על פיה. והיה אם ינחלו השמאליים, הקיצוניים שבהם, נצחון, אם ינהיגו את הסדרים והמשטרים החדשים, אז, גם הם, המנצחים, יראו אותות שנאה וקנאה להיהודים, לא רק לאלה שהתנגדו להם ונלחמו בהם, כי־אם גם לאלה שעזרו להם בחרף־נפש. וגם ישתדלו להשכיח עזרתם זו מלבם ומלב אחרים.

ואם, לא תעלה ולא תבוא השעה, ינצחו המלוכנים (מונארכיסטים) בגרמניה, אז אוי ואבוי לא רק להיהודים המיעטים שעמדו בראש המהפכה, בימי המבוכה והדמים, כי־אם גם להיהודים הבורגנים, המשמרים והמתונים — לכל היהודים. אם מפלגה זו או אחרת, היותר ימנית או היותר שמאלית, תנצח בגרמניה — לא תחדלנה הטענות נגד היהודים (טענות הארי להכבש) ולא יחדלו לבדות עליהם עלילות חדשות. זוהי הטראגידיה הנצחית של הגלות. זוהי הבכיה לדורות.

* * *

היהודים והגרמנים — שני יסודות עולם — מתנגדים מתנגשים גם בשנים כתיקנן, גם כשהעולם במנהגו נוהג, גם בימי מתן זכויות. ובימי מהומה ומבוכה אלה הנה תהום עמוק מבדיל ביניהם. ואין לבנות עליו גשר, גשר של ברזל. בשעת הדחק מותחים על תהום זה גשר של נייר, שמכל נגיעה קלה, ומה גם מפסיעה גסה, נוח הוא להקרע.

כל כמה שהעם הגרמני שואף לבלוע את העם היהודי היושב בתוכו לבל יודע כי בא אל קרבו, וכל כמה שחלק חשוב מהיהודים האלה רוצים להבלע — לא הצליח הדבר עד עתה. וגם לא יצלח בשום אופן. חזק הוא יותר מדי הרוח העברי. אין הוא נבלע.

והמשכילים שביהודי גרמניה, ובתוכם בני־הנעורים המתלמדים, מרגישים כיום, כי המשטר הישן, היסודות הרקובים של החברה הם אויביהם היותר רעים, על כן הם לוחמים בהם במסירות נפש. את כל תקותם הם תולים בהמשטר החדש המבשר בואו. אבל גם המשטר היותר חדש אם יבוא בגרמניה, לא ימחה את הניגודים הפנימיים, היותר טמירים, שבין תכונת הגרמנים ובין תכונת היהודים.

היו ימים שחכמי ישראל באשכנז ועסקניהם הצבוריים היו אומרים ומחליטים: האנטישמיות היא רק מחלה, מחלת הדור, אבל מחלה עוברת. עוד מעט השכלה, עוד מעט אור ובינה ישרה, והשנאה לישראל כליל תחלוף וגם זכר לא יהיה לה. צריך רק להתגרמן מעט יותר — והכל על מקומו יבוא בשלום. התגרמנו היהודים עד כמה שהיה אפשר להם על־פי טבעם ומהותם המיוחדת — לא הועיל. דוחפים את היהודים ביד חזקה להאגף היותר שמאלי — ואחרי כן מתאוננים ומבקשים העשות ברם נקמית.

דרושים הם היהודים לכל המפלגות המדיניות שבארצות גרמניה — ובכל זאת שנואים הם תכלית שנאה. אי־אפשר, לכאורה, בלעדם, כי הם מכניסים זרם של חיים ומרץ בכל אשר הם נכנסים, — ובכל זאת מבקשים עצות איך להפטר מפניהם. היהודים העשירו והגדילו את גרמניה שלפני המלחמה ועתידים הם להקים את הריסותיה גם להבא — ודבר זה קשה להם לסלוח.

גרמניה של אתמול, המתעוררת בשעה זו לחיים חדשים, רואה בכל השנויים, בכל השאיפות הסוציאליות ובכל המהפכות רק מעשי יהודים, רק מעשי היהדות העולמית, על כן נוקמת ונוטרת היא לכל היהודים. היהודים מכת הספארטאקים, שמעט מאד מספרם, ומכת הסוציאלים ה„בלתי־תלויים" הרחוקים מיהדות הדתית והלאומית, רחוקים מעמם שהנחילם את המזג וכשרונות הרוח ורחוקים מכל תקוותיו ושאיפותיו, כי רק תקון העולם לנגד עיניהם, רק גדלה ונצחונה של גרמניה

בקבם — בכל זאת צועקים בחוצות ברלין: אכפו על הגרמנים ממשלה יהודית שאָסור להכנע לפניה.

היהודים הם יסוד של תסיסה, של תנועה דינאמית, ועל כן רואים העמים האירופאיים בכל מהפכה רק את הרוח היהודי. הרבים יראים את המועטים. הפחד, אומר המשל, יש לו עינים גדולות. והפחד מפני היהודים המהרסים תוקף כיום חלק גדול מהעם הגרמני, ומשם הוא חודר ליתר העמים, גם להיותר כבירים.

ובני־נעורינו בגרמניה מתחילים להכיר את הפרובלימה האמתית של העם העברי. וכבר מרגישים הם, שאת פתרון חידת קיומנו עלינו לבקש בדרכים אחרים ושונים מדרכי אבותיהם, שעלינו לבקש פתרון זה בתור עם שיש לו קולטורה מיוחדה ושאיפה מיוחדה, בתור עם השואף לעמוד ברשות עצמו ולהביא את קרבנותיו על תחיתו הוא.

כְּנֵסִיָּה, דָּת וּמֶמְשָׁלָה

מאת

פ. חורגין.

א.

הברה חדשה נפלה במחננו, תורה חדשה הגיחה ממחבואה, הנדרשה כחומר בין בעלי הזרמים השונים של המחנה הציוני. תורה זו קושרת כתרים להעיקר של הפרדת הכנסיה מעל המדינה היהודית העתידה, — להעיקר שבא אליה בירושה מאחרים.

בתורה זו, כמו בכל התורות וההלכות ביחס ליסודות החיים, שעליהם צריכה להבנות המדינה היהודית העתידה, משתקפות המדות המיוחדות, שמנו החכמים בחיי הגלות. אותה ההשתעבדות המוחלטה לעולם של דעות, השקפות ומושגים, שמפני הערך אחיזה להם במסכת חיינו אָנו לא יכלו להזדכך ולהתגבש בכור המבחן שלהם. וכתוצאָה ישרה מזה נשארו אותם המושגים זרים לנו לגמרי; אותה הרדיפה מאונס אחרי החקוי של צורות, מעשים ודרכים, שבתנאים ובמצב של חיי גלות לא מצאו קרקע־יניקה להם ברשותנו המיוחדת, ואתו הערך ההצטמצמות וההתרפזות במחיצה העצמית, הפנימית, שהיא בדויה ונדחה בפני השפעות חיצוניות ובפני מסורת של משפטים ומושגים של עולם אחר, — כל המדות האלו מצאו את בטוין הרחב והמלא בתורה זו. אין תורה זו דולה את כחותיה מצרכי החיים של השעה ואין היא תוהה בתנאים והענינים הכרוכים בהתפתחות החיים העצמיים והמדיניים שלנו.

בעלי התורה הזאת מקישים מחיי עמים זרים על חיינו אָנו ולומדים גזירה שוה מיסודות חייהם של העמים ההם על יסודות חיינו אָנו. עמים אחרים הפרידו בין הכנסיה והממשלה ולפיכך גם עלינו לעשות כמעשיהם ולהטיל פירוד בין הרבקים. בנקודת־השקפה זו מתגלים כל הלקויים, קוצר־הראות, צרות המבט ועקימת ההגיון של בעלי התורה הזאת ושל בעלי תורות אחרות, [illegible] מנקודת־השקפה זו.

קודם כל אין למושג זה צורה של תורה והלכה, שאינן בודקות ברשויות ותוהות במצבים ותנאים. התנאים המיוחדים, שהולידו את הצורך של הפרדת הכנסיה מעל הממשלה בעם אחד, אינם דומים לאלו של עם אחר. לצרפת ומדינות אמריקה היה צורך זה הכרח חיים ונשמעו אליו, לאנגליה וארצות אחרות, שתנאי חייהם ומצב התפתחותם שונים, לא היה זה מצווה ועומד ולא הוכנס שום שנוי ביחס הממשלה אל הכנסיה. לא מפני שהראשונות זכו להכנס לטרקלין הליבראליות והאחרונות נעצרו בפרוזדור, אלא מפני שאין החיים של העמים האלו נושאים בד בבד עם החיים של עמים אחרים. הגרמים והסבות המניעים הם שונים ולפיכך אין התוצאות דומות.

מנקודת־השקפה זו הרי על אלו שבנו, הדורשים בהפרדת הכנסיה מעל הממשלה, להביא ראיה מתנאי חיינו אָנו, שהם מובילים לידי צורך כזה. וכאן הננו נאחזים בסבך של פרכות ופרשות סתומות. תנאי חיינו בגלות סמויים עדיין מהספר. חיינו חיים למחצה, לשליש ולרביע. ועובדה זו היא הנותנת, שעד עכשיו לא היינו זקוקים כלל לשאלה זו. ואם כן, איך אפשר לנחש למפרע על איזה צורך שהוא, שיולד במצב העתידי של חיינו, שיחייב את הצורך בהפרדת הכנסיה מעל הממשלה או ירהנו בשתי ידים? אם החיים לא יגזרו, מי זה יכפה את ההר לקבל את היסוד הזה? ולאידך גיסא, אם הפרדה זו אינה דבר של פרינציפיון מרחף באויר, ואינו ניזון מאורן של ספיקולאציות מיטאפיזיות והשקפות חיים, המתחדשות לבקרים באָהלה של תורה, אלא מציאות קרה המגובשת מהמון עובדות, פעולות ומעשים שונים, שהיא מוכרחת לבוא מדעת או שלא מדעה, באונס או ברצון, הרי ישאל השואל: מה ראינו להשוות את תנאי חיינו העתידים לתנאי החיים של העמים, שממשלתם נתגרשה מהכנסיה, ולא לתנאי החיים של העמים, אשר הכנסיה והממשלה דרים אצלם בכפיפה אחת? ואם נבוא לדון על־פי מנין היהודים לארצותיהם ולמושבותיהם, הרי נווכח, כי עד הזמן האחרון היה חי הרוב המכריע של עמנו בארצות כאלו, שהמצב והתנאים דרשו בזכות התמזגותן של הכנסיה והממשלה. הרי גם תנאי החיים של רוב מנין ורוב בנין של עמנו בארצות גלותו מצדדים בזכותו של יחס הרדי בין הכנסיה והממשלה וקול־ענות זה להפרדת הכנסיה מעל הממשלה, שהוקם במחננו, במה נצדיקהו?

חולשה יתירה נודעת לבעלי הדרישה הזאת במצוי הדין של התפתחות החזיון בחברה. אין חזיון בחברה צומח, וגדל בין־לילה. כל חזיון ותולדה שלו. בן החיים הוא של כל הדורות והזמנים ואינו בן־טפוחה המיוחד של תקופה זו או אחרת. חזיון חברתי זה של הפרדת הכנסיה מעל הממשלה אינו יוצא מהכלל הזה,

סמוך הוא על שלחנה של האיבולוציה בכל החזיונות החברתיים. הוא עבר דרך נסיונות וצירופים שונים עד שזכה לקנות שביתה בחיי המציאות. רק חיי־האויר של הגלות העבירו את בעלי הדרישה הזאת על דעתם, שלא ירגישו ביסוד האיבולוציוני של החזיון הזה. אולם אם לקחו להם לנקודת־מוצא את מדת ההיקש, אם באים הם ללמוד גזרה־שוה מחיי אחרים על חיינו העתידיים, הרי שורת־הדין תהא לקויה, אם נעלים עין מהצורות הישונות של היחס בין הכנסיה והדת בתולדה ארוכה של עמים. ואם נביא לעתים מיוחדות, הסבות והכחות־המניעים, שהולידו את החזיון החדש הזה. ברם בהערכה סוציולוגית רחבה על היחס שבין הכנסיה והממשלה ובהשואה מדודה ושקולה של מקומו ורשותו של היחס הזה בחיי עמים אחרים ובחיי עמנו אנו, מבצבצת ועולה כל האבסורדיות של היקש כזה, כל המעוקל והנפתל שבדרישה כזו וכל הערפליות ותערובת המושגים והמשפטים שבדברי בעלי תורה זו.

טרם כל נתעכב בדרך העברה על עצם צמיחתו של היחס בין הכנסיה והממשלה.

יחס כזה מחייב כתנאי קודם למעשה התענפות רחבה של חי החברה. מקדים הוא את קיומה של הסתדרית הבירתית מקיפה ומסתעפת ביסודות מוצקים ובריאים. אין יחס כזה דבר שבמציאות אלא בקיומה, מצד אחד, של כנסיה דתית, המזקיקה התפתחות גבוהה של פולחן חברתי — בניגוד לפולחן אינדיווידואלי — ומעמד מיוחד של כהנים, ומצד שני נכלל במשמעו קיום של ממשלה בענינים וחובות, שאין בהם מאומה משל גרעין דתי, הנותנים לה את זכות קיומה בתור חטיבה מיוחדת באופן שלא תהיה מדרס לכהונה. ואולם היו ימים, שסדר זה טרם הושלט בארץ. האנשים לא יסדו עוד ממשלות, כי־אם חנו על דגלי משפחות או שבטים, שיסודם בקירבת דם, — ולפיכך אינם בעיקר אלא משפחה גדולה. בחיי המשפחה היה האב, או ראש המשפחה, ממלא תפקיד משולש: הוא המושל, השופט וגם הכהן. הוא מקריב את הקרבנות והוא העורך תפלה לאליל. חזיון זה היה משותף לכל הגזעים השונים וכל הארצות היו עדות ראיה לו. ואולם משהתחילה התמזגות המשפחות והתפלגותן לחלקים בודדים, תולדת גידולה הטבעי של המשפחה, התלבש החזיון הזה במראות שונים. התמזגות המשפחות על־ידי מלחמה והתנגשות השאירה את ראש המשפחה במקומו הראשון ועוד הוסיפה כח על כחו. בממשלתו על בני משפחה אחרת הוא מופיע בצורת מושל ושליט גרידא. אין הוא אב להם. כך נרחתה הצורה הראשונה של הפאטריארך מפני הצורה החדשה של המישור הצבאי. ואיזה אין שנוי זה גורם לתמורה בעצם תפקידו. גם במצבו החדש הוא הכהן וגם המושל. מלכי שפארטה העתיקה היו כהנים, מודיע לנו קורטיוס. מלכי אשור לא היו שונים מזה; תגלת פלאסר היה כהן, על־פי עדותן של המצבות, שנתגלו בימים האחרונים; נומה מלך רומא כהן היה. וכך אנו מוצאים בין שבטי הפראים בזמננו. בשבט הקריבי באמריקה המרכזית, מספר לנו מילר,* הנה הנסיך הוא גם הממונה על העבודה ל„צמים", האליל של השבט. מובן מאליו, כי בהשקפתו של האיש הפרימיטיבי על הזיונות החיים והטבע, היתה צורת כהן יותר נוחה להתקבל על הלב מצורת מושל. המלך פירושו: כהן. אין המלה מושל מתפרשת אלא בהוראת כהן.

כשהתרחבו הצרכים, הרחיבו הענינים והתפשטה הרשות של ממשלת המלך, או הכהן, ראה המושל צורך לעצמו להוציא תפקידים אחרים מרשותו ולהפקידם בידי אחרים תחת שלטונו העליון.** אין ביכלתנו כיום לסמן בדיוק את חלוקת התפקידים לפי סדר זמנם, אם מסירת התפקיד של הכהונה קדמה למסירת התפקיד של המשפט או שבאו בעונה אחת; אבל כל תפקיד שנמסר לאחרים היה טבוע עליו חותם כהונה. הפקיד היה, איפוא, לכהן. בצורה זו הופיע גם בעבודת הפולחן וגם בתפקידיו האחרים. הוא גם החותך משפט על־פי הגורל או על־פי אורים ותומים. במקרים אחרים הכהן הוא גם המפקח על הסדר. באנגוי, באפריקה המערבית, מספר לנו וויץ, נושאת עליה המשרה המקומית חותם של כהונה. בכל התפקידים האלו הוא נושא עליו את השם כהן וממלא את תפקידו בתור איש הבינים בין דרי מעלה ודרי מטה.***

יצירת מעמד הכהונה תלויה, לפי זה, בהתפשטותה של רשית האורגאניזאציה, התרבית, התעוררות התפקידים של עם כובש דורשת חלוקת עבודה. הכהונה נעשית מיד לדבר שנמסר בירושה, אחרי שמצד אחד ההכשרה לכהונה הורישה ידיעת בצירימוניה ובכשפים וכן נלמדות מפי הכהן, שנוח לו למסרן ליד בנו. מצד שני הכהן נחשב לכלי־הקבול של האליל עצמו, עד שאין למצוא הבדל בשפתם של השבטים הפראים בין המלה כהן ואל.**** הכהן הוא גם אל, ולפיכך, לפי השקפת האיש הפרימיטיבי, אין איש יכול למלא את מקומו של כהן אלא בהאצלת הרוח מן הראשון על השני. ובאמת, מי נוח יותר לזה מבנו, שהוא עצם מעצמיו ובשר מבשרו. וכך מתכבד הבן על־פני אחרים וסדר זה אחרי התאזרחותו מקבל צורה של זכות ירושה.

לסבות האמורות ליצירת מעמד הכהונה נצטרפו עוד מסיבים פוליטיים. לרוב מעמד הכהונה מיוחד רק למשפחות המלך הכובש בזרוע את הארץ או את כסא המלוכה. בתור אמצעי חשוב של הגנה ראה המלך חובה לעצמו לכבוש את הכהונה בשביל בני משפחתו. המוסד הזה היה היותר חשוב והיותר מקיף בחיי העמים הפרימיטיביים וכל זמן, שמוסד זה לא נקנה בקנין חזקה על־ידי המלך, לא היה בטוח בנצחונותיו ופרי גבורתו. הכהונה נמסרת לבני המשפחה של המלך.

---

* בספרו „דברי ימי הדת העתיקה של אמריקה", צד 171.

** ספנסר, „יסודות הסוציולוגיה", כרך שלישי, צד 55.

*** הכהן מלא תפקיד חשוב גם במלחמה, עיין ע"ז, ליפרט, „דברי ימי הכהונה", חלק א' וב'.

**** יוליוס ליפרט, „דברי ימי הכהונה", חלק ד', צד 207.

זכות הירושה במקרה זה היא חיובית והכרחית מתחילת בריתו של הסדר הזה. הכהונה מוכרחת להשאר במחיצה הצרה של משפחת המלך, ואין חפץ זה מתמלא אלא על־ידי מסירה בירושה. מעמד כהונה בצורה זו התקיים במצרים וגם בפירו. לאידך גיסא, במיקסיקה העתיקה, המעמד הזה היה מיוחד רק לשדרה העליונה של הארץ: האצילים והרוזנים, הללו שכבשו את הארץ מידי בעליה הראשונים. הם נבחרו לזה על־ידי המלך מפני צרכים פוליטיים, הדומים בכל לאלו של מלכי מצרים ופירו הראשונים. גם במקרה זה זכות הירושה של הכהונה נשמעת מאליה. המוטיב הדתי ליצירת מעמד כהונה צפון בהופעת פולחן סוציאלי. אין צורך בכהונה קבועה אלא בהערצת אל של השבט כולו. בעצם הדבר כל קוסם ולוחש וריפא בעמים הפרימיטיביים קובעים להם מקום של כהנים, אלא שאין הדרת הכהונה חופפת עליהם. לכל אחד מהם אלילו, או „רוחו" המיוחד. רוח זה יכול להיות גם זר או אויב. כלי אומנתו הוא של כהן־הלוחש גרידא, וכתוצאה הכרחית — אין לו קביעות מקום וערך קיים. היום הוא נקרש ומחר — אין איש שם אליו לב. דתיות, כביכול, כזו אינה יכולה להוליד את הצורך של כהונה קבועה. מה שאין כן אם פולחן סוציאלי מתקיים. העבודה לאבות השבט או לרכיך נערצת ונאדרת בפי הכל, ופולחן זה מאלץ לברוא משמרת קבועה של אנשים שיפקחו עליו. והכהנים הללו יוצרים להם במשך הזמן מעמד קבוע ומיוחד במינו.

בצורה זו אין בין הממשלה והכנסיה ולא כלום. המלך הוא גם הכהן.* במקרים ידועים, כגון במצרים העתיקה, ביון, מיקסיקה, פירו ולואנגו, באפריקה המערבית, המלך הוא גם אל. ברומא מתנשא קיום קליגולה לאל והגאלים עובדים לפסלי המלכים הרומאים. ואולם יש רגלים לדבר שבארצות הצוררות להתמזגות והתלכדות חברתית ושהן מהפכות בזכותה של התגודדות והתפלגות, — הארצות הדלות במקורות מחיה, — שם הכהן מיקרים לבוא לפניה מלך. כך אָנו רואים בשבטים הפראים והנודדים של אסיה המערבית, שעוד לא טעמו טעם חיי הסתדרות מימיהם, נעדר מקומו של הכהן הצבורי. אין פולחן צבורי להם, אבל יש להם „שאמאנים", הרופאים את חוליהם, המפנים מקום לנשמותיהם בעולם הרוחות, המחנכים את בתיהם והמגינים עליהם מעין מזיקים ורוחות רעות. ואם הכהן הקוסם קודם, בסדר הזמן, במצב ההתפתחות של החברה, לכהן הסוציאלי, הרי מובן מאליו, שהוא קודם גם למלך. כי המלך בתקופה ההיא אינו אלא כהן סוציאלי, שנפקד מקומו בעמים הנודדים האלו.

הצורך של כהונת מלך ומושל יכול להולד, אָמנם, גם בעמים האלו. ובמקרה זה מתרומם הכהן־הקוסם למעלת מושל. ואם יקרה בשבטים כאלו, שאחד מדלת העם, שיתרון לו בערמה וכח, מתנשא למלך במקום הכהן

הזה, מתרוממת התנגדות עזה מצד הכהנים כנגדו. הכהנים רואים בו את אויבם. הוא מסיג את גבול ממשלתם, כי לא הרי כחו ככחם. לא בשם ה„רוח" הוא מושל, אלא בשם כח חילוני, כח חדש, שקובע את רשותו בתוך רשותם. כך משמיע לנו קורטיוס, כי בשפארטה הראו הכהנים התנגדות קשה כלפי הדרישה של מלוכה. הכהנים, שהקדימו למלך, חששו לממשלתם. בין בני ה„זולוס" המלך הורג לפרקים את הכהן מתוך קנאה ברשעתי. במצב של התפתחות כזה נולדת ההתפלגות הראשונה בין הממשלה והכנסיה, שהיא מובילה לשתי רשויות ושלטונות מיוחדים וגם צוררים זה את זה.

באיבן אחר פיעי הפרוצם של התפלגות בעמים, שבהם מופיע המלך ברמות־דיוקנו וממלא־מקומו של אבי־המשפחה. מפרד, לפי ליפרט,* גורמת להסתלקות הכהונה מעניני מלחמה. ירא הוא הכהן לנפשו, שלא יטפלו עליו אשמת־המפלה, ולכן הוא מושך את ידו מכל הענין הזה ומצטמצם ברשותו הדתית המיוחדת. מעתה עניני המלחמה מסורים למלך לבדו מבלי שום התערבות בעניני הכהונה. רבוי מוסדות של הדברה והתפשטות הגבולות של הממשלה גוררים אחריהם שפע של פונקציות, הממעיטות, מצד אחד, את כחו של המושל הראשי והמגבירות את השפעתו של בעל הפונקציה.** המלך־הכהן אָנוס לוותר הרבה מכחו, שהוא כח הכהונה, לאחרים. ממשלת הכהונה נשללה בזה מכחה ברשויות אחרות, ובמשך הזמן היא נהפכת מספירות־פעולה אחרות לרשות עצמית, וכך נוצרת רשויות מסוימנות של הכנסיה ושל הממשלה.

התפלגות זו לא היתה, איפוא, פרי מלחמה. אין העולם הקרמון יודע כלל את המלחמה התמידית וההתנגשות העזה בין הכנסיה והממשלה. הסבה מונחת באותה העובדה, שבדרך התפתחותם של חיי החברה של העמים הקדמונים אין שתי הרשויות הללו נבדלות כלל. וממשלה והכנסיה שתים שהן אחת הן. בצורתן האוריגינאלית הסרה לשתיהן הסתמנית דמות. המושגים: ממשלה וכנסיה, שאָנו משתמשים בהם ביחס למצב החיים, שלא הבחין עוד בשני המושגים האלו, הם בכלל רק מושגים מפשטים. לא ממשלה ולא כנסיה התקיימו בחיי החברה הקדומים. הללו גדלו וצמחו מבין סדר החיים העתיק. שתיהן — יצירות חדשות הן. אחת לא נבנתה מחורבנה של חברתה, ובאופן זה לא היתה שום סבה להתנגשות בין המוסדות האלו. מצב של שלום שרר בין שניהם.

המלחמה בין הכנסיה והממשלה באָה לעולם עם התגלותו של הפרינציפיון המוסרי של הכנסיה. פרינ־ציפיון זה קובע יעודים לכנסיה. הכנסיה צריכה לתקן עולם במלכות שדי. הוא מקצה לה תעודה המיוחדת

---

* ליפרט מחליט, כי דין זה משותף לכל העמים במצבם הפרימיטיבי.

* „תולדות הכהונה", חלק ד', צד 60.

** ספנסר, „יסודות הסוציולוגיה", כרך ב', 6—505, כרך ג', 605.

לצרף את כל הלקויים, הפגימות והמומים, שנתדבקו בגוף האנושיות, ולהעביר זדון מהארץ. בזה נפתח התחום בין הממשלה והכנסיה. האחרונה מתחילה להביט מגבוה על הראשונה. כל הרע, שהיא באה לבער מרעיהם, נצטבר בראשית הממשלה. אין היא, הממשלה, מתנהגת על־פי הפרינציפיון המוסרי ואין היא עושה אותו אמת־הבנין לפעולותיה. נשענת היא רק על הצרכים והענינים החמריים ועל־פיהם היא מודדת את מעשיה. אין היא מוחה בהרע והחטא, שקנו שביתה בארץ. הממשלה, איפוא, היא מקור הרע הזה ולהשתחרר ממנו אי־אפשר בלתי על־ידי תמורה ביסודות הממשלה. אין הרע כלה מן העולם אלא בהעברת הממשלה החילונית מהארץ וביסודה של ממשלה רוחנית, ממשלת הכנסיה. על־ידי זה קמה מלחמה קשה בין שני הכחות האלו, והתגוששות חזקה ועקשנית על־דבר השלטון הוא דבר שבהכרח.

ברם אין כנסיה באה לידי יחס כזה לממשלה מתוך התאבקות בעפר האידיאה המוסרית גרידא. האלימנט המוסרי בכנסיה הוא רק אחד הגורמים לילידת יחס כזה, ולוא גם הגורם היותר חשוב. גורם זה אינו מתרגש לפעולה אלא בכנסיה כובשת וילידת חוץ, בכנסיה שלא התפתחה בצרה של הממשלה מסדר החיים, שקדם להם. כנסיה שגדלה עם הממשלה משמשת עזר להממשלה ומשפיעות הן זו על זו. כנסיה שנולדה בחוץ ריקה היא מכל קשר וחבור עם הממשלה, שבאה לדור בכפיפתה. אותם הפתילים הנמתחים בין כנסיה וממשלה, שנולדו על ברכיו של סדר החיים, נפקדים בה. היא לא נתפתחה מתוך חייו של העם ופעולת ההתפתחות, שעושה את מעשיה באופן חוקי, עד לא נגעה בה. כנסיה כזו רואה בממשלה את צרתה ולא את אחותה. ביחס אליה זכתה הממשלה השלטונית בזכות הבכורה, בזה שהקדימה לה בהופעתה וקוראת תגר על זו. לאידך גיסא כל ממשלה מושפעת מהכנסיה. הכנסיה החדשה, שרחתה מפניה את הכנסיה אחות־הממשלה, תובעת היא עתה את מקומה בממשלה. ואולם תביעה כזו אינה באה על מילואה אלא על־ידי התאבקות קשה. מה שנשתרש במשך של דורות ותקופות אינו נוח ביותר לעקירה. ומלחמה מתפרצת ביניהן בפגישה הראשונה.

וכך אנו רואים את המלחמה הזאת נטושה בין הכנסיה הנוצרית והממשלתית של הארצית. כנסיה זו באה בתורה מוסרית שנולדה על ברכי עם, שבזה בלבו את דרכי העמים האחרים. מעם זה נדדה לאלו העמים, שהתחממו לאורה של כנסיה אחרת, אשר גדלה וצמחה בקרבם. ממשלתם לא היתה ממשלת הכנסיה החדשה, ואין היא יכולה איפוא לתפוס את מקומה של הכנסיה החולפת בהתפתחות החיים של העמים האלו, ועל כן היא מתחילה להביט בעין רעה על הממשלה. גרעיני המלחמה העתידית נזרעו בה מיד. לא טהיאודוסיוס, במאה הרביעית, שגזר עונש מות על מי שיזיד לעבור על חוקי הכנסיה, הניח את היסוד לכח האימפיריאלי של הכנסיה ויהבה העתידי לממשלה, כמו שעלה על דעת צימברלין,* אלא התנאים והאופי המיוחד הכשירו את המצב למלחמה עתידית זו.

וְאִם חוֹטֵא אָנֹכִי . . .

אֲזַקֵּק אֶת נַפְשִׁי בִּנְהָרָה,
אַנְקֶה בְּגַלֵּי הַזֹּהַר
וּמְנַחַת כְּפִירִים רְאִלִי
אַגִּישָׁה כְּצִפִּירַת הַטֹּהַר.

כִּי שָׁכַחְתִּי שְׂפַת צְלָלִים חֲשָׁאִים
וְרִמְזֵי הַשְּׁבִילִים הַחֲבוּיִים,
שֶׁגִּלּוּ לְפָנִים לְנַפְשִׁי
רָזֵי חֲלוֹמוֹת וְגַעְגּוּעִים.

עֲזַבְתִּים וָאֵט אֶל הָרְחוֹבוֹת
עֲנוֹת עִם אֲסַפְסוּף הַצַּיָּהֵל,
יְשִׁבִינַת נְעוּרִים עֲטוּפָה
עֲזוּבָה לְבַדָּהּ בָּאֹהֶל.

וּבְשׁוּבִי בְּלֵילוֹת אֶל חֲדָרִי
וְשָׁתְקוּ לִי צְלָלִים מִפִּנָּה.
לַחַשׁ חֲצוֹת־לֵיל לִי כָּתוּם
וְהֶמְיַת בַּת־קוֹל לֹא אָבִינָה.

אָז צְרוּף כּוּר יִסּוּרִים וּמְצוּקוֹת
אַהֲבָה לְשַׁחַר, לְאוֹרָה
לְקַדֵּם אֶת מֶלֶךְ הַנְּגֹהוֹת
וִיפַת הַתַּכְלִית הַטְּהוֹרָה.

א. דומניץ.

אַהֲבָה וְחוֹבָה

(ציור).

מאת

מ. מ. חן.

ב.

רוזה ירדה מהר מעל מטתה, לבשה את בגדיה, רחצה היטב את פניה; שלחה נשיקה אוירית בלוית בת־צחוק מאירה לתמונת בחיר לבבה כשעברה על־ידה, כאילו היתה רוצה לכפר בה את פניה על עוון בכיתה כנגדה היום.

---

* בספרו „יסודות המאה התשע־עשרה“, חלק ב׳, צד 112.

ויצאה מחדרה. בעלת מעונה לא היתה בבית. היא הלכה אל השוק לקנות צרכי אוכל כדרכה תמיד, אחר ששלחה את ילדיה אל בית־הספר. רוזה שמחה על זה מאד. פטורה היא לפי־שעה מלתת לה תשובה על שנשארה היום בבית ולא הלכה לעבודתה. כאשר תשוב עם אהובה מבית־הפקידות עם שטר ההרשאה בידם אז תספר לה הכל. בשעה זו היה רעיונה עסוק בביני שלה, ולא היתה מוכשרת כלל לשוחח עם כל אדם זולתו. צריכה היא למהר אליו ולשפוך לפניו את אהבתה העזה. הוי, מה גדולה היתה אולתה היום, כשהיתה יכולה להעלות אף לרגע צל של אי־רצון על לבה ולפקפק באשרה! פתיה היא. אחרות במקומה לא היו מחכות אף רגע. צעיר יפה ונעים, חרוץ ונבון כביני שלה, היש עוד לפקפק באהבתו ולחשוש לפרנסתו? והיא דחתה את בקשתו מיום ליום ומשבוע לשבוע ולא שמה את לבה כלל ליסורי־אהבתו העזים. לא. היום תראה לו שגם אהבתה אליו שטפה כבר על גדותיה עד שאין לה כח יותר לעצור בעדה ושגם נפשה משתוקקת בה כבר להספח אל נפשו ולהיות — לאחת...

היא שתתה כוס תה וחפצה לצאת החוצה לחכות שם בקרן הרחוב לביני שלה, כאילו על־ידי זה תמהר יותר את בואו אליה. פתאום, שמעה שריקת חליל עזה וקריאת שם בעל מעונה אחריה. נושא המכתבים עמד באולם וחפה לה, כשירדה מהר מעל המדרגות וקראה: „טוב, טוב מאד!" הוא פתח לפניה פנקס קטן, נתן לה את עפרונו והראה לה את המקום לרשום את שמה עליו. אחר־כך מסר את המכתב שהיה שלוח באחריות לידה, האיר את פניו אליה, פטפט דבר־מה בחבה ויצא מן האולם. היא הפכה את המכתב בידה, הביטה על כתובת המעטפה ולבה קפץ פתאום ממקומו. המכתב היה מ„יורופ". היא רצה מהר על המדרגות אל חדרה, סגרה את הדלת מאחריה, קרעה את קצה המעטפה והוציאה את פסת־הנייר בידים רועדות. המכתב היה קצר, רק שורות אחדות היו ערוכות בו. אך בטרם שהספיקה לקרוא את המלה הראשונה, פרצה בבכיה גדולה מלבה וקריאה של שמחה עצומה מגרונה:

— אבי!

במעוף עין אחד עברה על המכתב וראתה את שם אביה הזקן חתום עליו. היא הכירה את כתב־ידו הרועדת. זה היה המכתב הראשון מהוריה מן העת שפרצה המלחמה הנוראה. סערת רוחה היתה עצומה מאד. היא בכתה וצחקה כאחת. אך אחרי עבור רגעים אחדים התאמצה והתחילה קוראה בלב דופק בחזקה ובעינים מלאות דמע:

— „בת יקרה ואהובה!

אני ואמך הזקנה ואחיך ואחיותיך כולנו בחיים ושלום. לכתוב לך מה שעבר עלינו ואיך חיינו עד כה, אי־אפשר. אך גדולים הם מעשי אלהים ולנפלאותיו אין חקר! אם יש לאל ידך לעשות דבר־מה להצלתנו אז תשלחי לנו בכסף כמה שתוכלי וכרטים אניה לאחותך הצעירה לאה'לה. עשי זאת במהירות היותר אפשרית. ואם קשה לך למלאות אחר שתי בקשותינו ביחד אז תעשי את האחרונה. כי נסיעתה של לאה'לה לאמריקה היא הנחוצה ביותר. לאסיננו, היא פורחת כשושנה ויפה היא וברה כחמה... ואנחנו? כאשר אבדנו — אבדנו...

אביך הכותב בדמע ובדם לבבו

..."

כשגמרה רוזה לקרוא את המכתב הרגישה כאילו איזו קרירות נוראה זרמה פתאום לתוך לבה וצננה את כל רגשותיה החמות והנלהבות שמילאו קודם את נפשה והקפיאה את כל דמה בקרבה. שעה קלה עמדה כנדהמה ולא ידעה את נפשה. נדמה היה, כאילו נתאבנו בקרבה כל חושיה וכל עשתונותיה נגוזו ממנה ועפו. אך לאט, לאט שבה אליה בינתה ומוחה התחיל תופס את כל הנעשה ואז הרגישה פתאום כאש צרבת על פניה... היא התבישה בפני עצמה. איך היתה יכולה אף לרגע לשכוח את הוריה האומללים הגועים שם ברעב ולהיות עסוקה רק באשרה לבד? איך ובאיזה אופן? האם תמיד היתה ככה? כמדומה, שאינם רחוקים עוד הימים שהיתה יושבת שעות ארוכות ובוכה כשמכתבי הוריה היו מתאחרים לבוא אליה ליום או יומים מן הזמן הקבוע. ומה גדולה היתה שמחתה בכל פעם שהיתה הולכת אל הדואר לשלוח כסף לאהובי נפשה אלה! הלא דרכה היתה אז ריפצת לפניה ונדמה היה לה שרגליה אינן נוגעות באדמה כלל אלא שהיא טסה ופורחת באויר... ומה זה היה אתה עכשיו? מדוע שכחה ככה את הוריה ואת בני משפחתה האומללים? אולם, האם באמת שכחה אותם ולא זכרתם עד כה? לא. אבל שויון נפשה אליהם קשה לה יותר משכחה. אמנם, להטיל את כל האשמה על ראשה אינה יכולה. מכת מדינה היא. כל העולם נדון עתה בקרירות־רוח נוראה. נתרוקנה נפש האדם. קהתה בו הרגשתו, וזולת הויתו המצומצמת אינו רואה ואינו מרגיש כלום. קוראים היום על שחיטות ועל טביחות של כמה קהלות בישראל. קוראים למחר על מבול של אש ודם שירד על עשרות ערי היהודים ואין איש שם על לב ואין אדם מרגיש וחולה על זה. העתונים מודיעים זאת בשורה אחת עם בשורת „כוכב חדש" שזרח על שמי מלחמת־האגרוף והקוראים — קוראים זאת בנשימה אחת עם הידיעות על־אדות המנצחים במשחק הכדורים. התיאטרונים מלאים אדם ובתי־המשוש מאספים זהב והעולם כמנהגו נוהג... ויש, אשר כערה גדולה מתחוללת לפעמים מבין הקהל הגדול ונדמה אז ישירו האדם יתעורר פתאום מתרדמתו העזה והעמוקה וממשלת הזדון תגיע לקצה. קוראים אספות, מוחים מחאות ומחליטים החלטות. והנה עבר יום, חלף לילה ויתכן עד מהרה יבוא בסדר. הסערה תשקט, רוח האדם ירדם והזדון מתגבר...

אמנם, זוכרת היא, רוזה, איך שבימים הראשונים, כשפרצה המלחמה הנוראה ושלוח המכתבים פסק, לא יבשו עיניה מדמעה ולבה לא חדל מלדאוג לגורל הוריה ובני משפחתה האומללים. איך שכל ידיעה בעתונים על־אדות הרציחות של החיילים והפרעות של הקוזקים בקרב היהודים של ארץ מולדתה הרתיחה את דמה ועותה את רוחה בקרבה ממש עד לשגעון. אך

ראש. ראש הרגישה את עצמה לחבות ולקוות, דמעותיה פרצו. כאב לבה נרדם עד — לשויון נפש גמור כמעט לבד מרגיזים אל לבבה. זהו מצב של אין־אונים. צועקים, בוכים וטוענים עד שמשתתקים...

אולם אם עד פה אי־אפשר היה לה לעשות דבר־מה לאומללים שם, מפני שגם הרשות לצעוק ולקרוא לעזרה למרחוק לא ניתנה להם, צריכה היא למהר עכשיו, כשקול רריאתם הרצרה רגיע ראוניה, לביא לעזרתם. אבל מה עליה לעשות קודם? כולם צריכים הצלה, כולם טובעים בים של דם ודמעות ועל צוארי כולם מונחת הרב חדה ואיך תוכל להציל את כולם? איך?... היא קופצת פתאום ממקומה, רצה אל ארון בגדיה, מחפשת שם בין צרורי מכתבים וניירות ומוציאה את „פנקסה מהבאנק" ומסתכלת בו והושבת, חושבת ומסתכלת ומשליכה אותו לבסוף על שלחנה בכעס. אחר שש שנים של עבודה תמידית, כמה יש לה לבסוף? עכשיו, כשהיא צריכה ממש לאלפים, איזה ערך יש להונה הדל? היא נוטלת עוד הפעם את המכתב בידה וקוראה שנית: „אם קשה לך למלאות אחר שתי בקשותינו ביחד אז תעשי את האחרונה... ואנחנו, כאשר אבדנו — אבדנו"... חמימות נעימה מאד זורמת פתאום לתוך לבבה. טפות, טפות גדולות וביעריות שוטפות מעיניה ומתגלגלות על לחייה. מסירות נפשו הגדולה של אביה ודאגתו העצומה לגורל לאה'לה אחותה נגעה בנפשה ועוררה בקרבה אהבה עזה וחדשה לו ולאמה. הוי, כמה היתה רוצה עכשיו לחבק איתם ולנשק להם בחזקה כמו שהיתה רגילה לעשות זאת בילדותה, קודם שגלתה מעל שלהנם! „אבל לא. היא לא תתן להם לאבוד!" — היא מחלטת פתאום בלבה: „את כולם, את כולם תציל!" היא הורידה את ראשה על חזה והתאנחה. ניכר היה שהחלטתה זו עולה לה לא על נקלה. בטיסה אחת עוברים לפניה כל מאורעות ימיה האחרונים, תקוותיה ואשרה מהיום שביני שלה שב מצרפת, רגשותיה וזכרונותיה הנעימים מישעות המזהירות בכל ערב, שיחתה אתו בערב האחרון ולבסוף את תקוותיה בבוקר זה וגעגועים עזים וגדולים מאד תוקפים את נפשה. אבל כל זה היה רק כהרף עין. ברגע השני כבר יצאה מהדרה, כשנענעה את ידה בחזקה כאילו היתה רוצה לדחוף איזה דבר שעמד לה בדרכה, והתחילה לרחץ שנית את פניה שנתאדמו מבכי. כשעמדה אחר כך לפני המראה ונגבה את פניה במגבת לבנה הביטה מבלי משים על השעון התלוי על הקיר וצמרמרת עברה פתאום בכל גופה. השעה היתה כבר אחר העשירית. ביני לא בא עוד אליה ודאי וזכרה שהוא הבטיח לה אתמול, שקודם שיבוא אליה היום בבוקר, ילך לבית־עבודתה ויודיע שם, שהיא לא תבוא היום לעבוד. היא היתה מתביישת להגיד זאת לבעל בית־ההרושת במו פיה. יודעת היא עד כמה היא נחוצה לו עכשיו בשעה רבת־העבודה כזו. ועל כן קבל זאת ביני על עצמו שהוא ילך קודם ויגיד לו ואחר כך תביא היא לקחת ממנו ומאת כל מכיריה ומכירותיה בבית־העבודה ברכת הפרידה ובה בשעה, גם לבקש אותם לחתונתה. היא לבשה מהר את בגדה, שמה את מגבעתה על ראשה, הביטה כלאחר יד במראה, תקנה פה ושם

את קווצות תלתליה שבצבצו מתחת למגבעתה שלא בסדר, יצאה מן הבית וסגרה את הדלת מאחוריה ורצה החוצה. הנסיעה של הצי שעה במרכבת־הרחוב היתה נדמה לה כיום שלם. היא קצפה על הנוסעים שמפסיקים את המרכבה בכל פנה וזוית, כשהציצה מבעד החלון וקראה את מספר הרחובות מעל דפי עמודי הקרנות באי־סבלנות. הדאגה, שמא הקדימה אהובה כבר בבית־החרושת לא נתנה לה לשבת על מקומה במנוחה. וכשהגיעה לבסוף אל בית־עבודתה וראתה את ביני שלה עומד על המדרגות העולות אל המשרד נפל לבה מפחד. הוא עמד באופן כזה, שקשה היה לה להכיר אם היה כבר בבית־ההרושת או הוא מתעתד עוד להכנס. אולם לבסוף אחר שקפצה מעל המרכבה והוא הרגיש בה מרחוק ורץ לקראתה ואמר לה, שלא היה בבית פנימה, הישה כאילו אבן כבדה התגלגלה מעל לבה. היא הניחה את ידה האחת על לבה הדופק בחזקה ואת ידה השניה שמה על שכמו ובקול רועד ונרגש מאד התחילה לדבר בהפסקה וכמתחננת:

— ביני יקר, ביני נחמד! אל תלך. החתונה אינה יכולה להיות עכשיו. איני יכולה, איני יכולה, מוכרחת אני להתחיל הכל מחדש...

דמעותיה שהתחילו שוטפות על לחייה כזרם החניקו את קולה והפסיקו את דבריה. פניו החורים של אהובה ויאושו הנורא שהפיקו עיניו, דכאו את רוחה. רגע היתה נכונה להתהרט על ההחלטה שהחליטה לפני שעה ולמסור עצמה כולה לחפצו ולרצונו הוא. אך עד מהרה התאמצה, הוציאה את מכתב הוריה מכיס ארנקה השחור התלוי על ידה וקראה בקול חלש כשהרימה את פניה אליו:

— ביני, אל תכעס עלי, ראה!

היא הושיטה לידו את המכתב כשהוסיפה בקול רועד:

— ראה! הא לך המכתב הזה; קרא אותו ואז תבינני!

ורצה מהר אל בית־ההרושת פנימה...

רוּחַ

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

מוקדש לזכר אמי מורתי מרת שפרה, שהלכה לעולמה י"א אדר, התרע"ה, בעיר רודזול בגליציה. ולזכר אחי יחידי מר משולם יהודה, שהלך לעולמו ט"ו אייר התרע"ד בעיר לבוב בגליציה

א.

היסודות הראשונים.

כשאנו מדברים על „רוח" בהקבלה לעומת „חומר", הרי בטוחים אנו, שאנו מבטאים את הענין באר היטב. וברי הוא בידינו, שכשאנו משתמשים במלה „רוח", הננו מכוונים לתוכן רעיוני מוגדר ומוגבל בדעתנו. ולא עוד, אלא שמניחים אנו, בלי שום פקפוק, שגם השומעים או הקוראים את דברינו, מוצאים במלה זו אותו התוכן

עצמו, שאנו מכוונים אליו. ומגיע הדבר לידי כך, שמקבלים אנו הנחה זו כמעט שלא מדעת, מבלי שום הרהור, שאפשר הוא שאין הדבר כן. הננו מדברים, למשל, על אלוה, שהוא רוח, ומטעימים אנו, שזה הוא סימנו המובהק של מושג אלוה מצורף, כלומר: מושג נמצא רוחני. הללו מודים במציאות אלוה רוחני, והללו כופרים במציאות אלוה כזה. אבל כופרים כמודים משתמשים המה במלות „רוח" ו„רוחני" כבמטבע שאין מערערין עליה. המתונים שבחכמי המקרא אומרים לנו, שמושג אלוה של הנביאים היה התגלות חדשה לא כל־כך משום שאומות העולם האמינו ברשויות רבות, בעוד שהנביאים דברו בשם אל אחד, אלא, יתר על כן, משום שהנביאים באו לידי הכרה, שאלוה הוא נמצא אי־גשמי, רוחני. וכן הדבר בדברנו על נשמתו של האדם ואנו מקבילים אותה לעומת גופו. הללו מודים בהשארת הנפש והללו כופרים בה, אבל אלו ואלו משתמשים בשמות „נפש" או „רוח" בניגוד לגוף וחומר מתוך ההנחה, שהשומע יודע הוא, במה הם מודים, או במה הם כופרים. וכשאנו מדברים על השארת הנפש, אנו מכוונים במבטא זה אל האידיאה, שגופו של המת הולך ומתפרד ונכנס על־ידי הרכבות חדשות בגופים אחרים, בעוד שרוחו, או נשמתו, של אותו האיש, „צרורה היא בצרור החיים", כלומר: הנשמה חיה היא והיא מכירה את עצמה, שהיא היא אותו הנמצא עצמו שהיה קשור בגופו של המת בעודו בחיים.

אמנם כן כל דת, וביחוד דת ישראל, תלויה היא לגמרי בהוראתה של המלה „רוח" בהקבלה לעומת „חומר".

ואף־על־פי־כן אפשר לאמר, שבין אותם, הבונים את חייהם הדתיים והמוסריים על הריאליות של רוח, אין כאן אלא מתי מספר הנכונים לגדור את כוונתם במלה זו בדברים ברורים. וגם אותם המעטים הנכונים לעשות זאת, מיד יכירו, שדבר גדול הם נוטלים עליהם. בכל אופן יכירו, שצריך הדבר להתגיגות מתינה ולהסתכלות הרישית לבוא לידי מושג ברור של „רוח", לתפסו בדעתם ולאחוז בו אחיזה ראויה. ולא כל מי שזוכה לכך, יש בו כח הבטוי להסביר את הענין לאחרים.

וזה הוא ענינה של מסה זו. ברצוני לנסות להעמיד את מובנה הכללי של המלה „רוח" על מושג גדור ומוגבל ולהסבירו בלשון קלה ומובנה, ככל האפשר במחקר דק זה.

לפעמים, כשבקשוני להגדיר את המושגים של „רוח" או „דעת" (במובן „דעתו של אדם""), השבתי: אם אדם שיש בו דעת אתה, אין אתה צריך לשום ביאור, כי יודע אתה היטב, מה הוא רוח או דעת; ואם אתה אדם שאין בו דעת, הרי שום ביאור שבעולם לא יבאר לך את הענין ולא יועיל לך מאומה.

ואין זו רק „בדיחותא בעלמא", אלא זו היא ראשית ביאורם של הדברים. כשבאים אנו לבאר את המושג: רוח, דעת, שכל, מדע, נפש, או נשמה, לאחרים, הרי לא קשה עלינו הדבר, כי השומעים או הקוראים את דברינו, כבר יש להם נסיון ידוע בענין שאנו עוסקים בו.* באמת, כשבא אתה לבאר לחברך, מה הוא רוח, או דעת, הרי אינך צריך אלא לנתח את תכנו של רוחו הוא, ולהביאו לידי הכרה מדעת מה שכבר ידע שלא מדעת, כביכול.

והנה בכלל אפשר לחלק את החוקרים הפילוסופיים, שעסקו בענין האמור זה אלפים בשנים, לשתי כתות. את הכת האחת אפשר לסמן בשם „מאטיריאליסטים" או „חמריים". החוקרים האלה סוברים, שמה שאנו קוראים „רוח" או „דעת" באמת אינו אלא חזיון מקרי בחומר. החוקרים האלה, איפוא, הם בעלי אחדות, או מוניסטים, הם מעמידים את כל המציאות הריאלית על יסוד א ח ד, חומר. לבעלי ישיבה זו המושגים „אלוה", „נשמה", „אלמות" וכיוצא בם אין להם שום מובן ממשי וממילא דת, במובן שאנו משתמשים במלה זו, אין להם, לפי דעתם, שום בסיס במציאות הריאלית. בעלי הישיבה השנית רואים הם בחומר את פעולו של רוח, אם לגמרי או במובן ידוע. לא כל בני ישיבה זו היו, במשך הדורות, בעלי דת, אלא שבעלי דת שביניהם היה להם בסיס נכון במציאות ריאלית לבסס עליו את דתם. יש ביניהם מי שמאמינים, שכל ענינו של חומר אינו אלא „ציור", או „חזיון מדומה" בגבולו של יסוד הריאליות היחיד והמיוחד, בגבולו של הרוח. החוקרים האלה מוניסטים גמורים המה; „אידיאליסטים", או „רוחניים" המה. חוקרים אחרים מבעלי ישיבה זו מודים הם, שיש לחומר מדה ידועה של ריאליות. וגם המה מתחלקים לשתי כתות. האחת סוברת, שאם אמנם החומר יש בו מדה ידועה של ריאליות, ריאליות זו אינה אלא ריאליות שבכח, הצריכה לעזר הרוח, שהוא הריאליות האמתית, כדי לצאת מן הכח אל הפועל. החכמים האלה נקראים המה „ספיריטואליסטים". הכתה השניה היא כת ה„ריאליסטים", המאמינים, שיש איזו מציאות ריאלית מלבד הרוח, ושהחומר הוא חזיונה של אותה המציאות הריאלית. שתי הכתות האלו הן בעלות ש נ י ו ת, אלא שיש בין הריאליסטים חוקרים הפוסחים על שתי הסעיפים, ורובים המה מאד להמאטירי־אליסטים.**

לכוונתנו במסה זו טוב לנו לקבל את השקפתם של הספיריטואליסטים. וזה לא רק מפני שהיא ההשקפה

* ההבדלים הלשוניים שבין השמות הנרדפים הללו אינם ענין יטפל בו בזה. ואולם במדה ידועה המסה הנוכחית תביאנו לידי מסקנות הישובית גם בשאלת ההבדלים המדויקים שבין השמות הנדונים.

** משתמש אני כאן בשם „ריאליסטים" במובנו בפילוסופיה החדשה. השם „ריאליסמוס" בשמושו שבימי־הבינים, בהקבלה לעומת „נומינאליסמוס", כמעט עולה הוא במושגו של „ספיריטואליסמוס" בשמושו שבכאן (לא במובן „ספיריטיסמוס", שמובנו הוא: מין קסמי אוב שבזמן הזה).

היותר מתקבלת על לבו של אדם בעל שכל בינוני, אלא גם, ויתר על כן, מפני שהשקפה זו היא היותר מדעית שבין ההשקפות הנזכרות. מתוך השקפת הבקורת אין כאן שום תקוה, שיעלה הדבר בידי בעלי אחת הישיבות הקיצוניות שבתורת המוניסמים להביא להשקפתם ראיה כל־כך חותרת, שאחרים יהיו מוכרחים להודות להם. כל נסיון להעמיד את הרוח על החומר, או, להפך, להעמיד את החומר על הרוח, יש בו, למצער, קורטוב של נטיה סובייקטיבית. בנידון כזה הדרך היותר מדעית היא ללכת בשביל האמצעי. ובאמת, כמה גדולים וטובים שבחכמי ישראל בתקופה העתיקה והתלמודית ובימי הבינים הלכו בדרך זו. אין כאן המקום להביא ראיות להחלטתנו זו, כי במסה זו קבלנו את השקפת־העולם הדתית, כלומר: את הריאליות של רוח, להנחה יסודית. וכל תפקידה של חקירתנו זו הוא, למצוא את מובנו של המושג „רוח" בתוך גבולה של השקפת־עולם זו. ואולם, בבחינת מסקנה צדדית, תבא לנו אורה מתוך ויכוחנו כאן, כי נתוחי הנכון של המושג „רוח", כשהוא לעצמו, כבר הוא מקור נאמן להתחזקות בהשקפת־העולם הדתית.

והנה עד כאן לא עלה בידינו אלא מה שאפשר לסמן בשם הגבלה שלילית של רוח: רוח הוא אותו חלק הריאליות שאינו חומר. הגבלה זו, בכל היותה רחוקה מלתת בידינו גדר אמתי, שמספיר את מהותו של רוח, הלא נותן היה בידינו מושג כל־שהוא על־דבר מהותו של רוח, לוא ידענו, מה הוא חומר, אולם עובדה היא, שאם אמנם הכל יודעים, מה הוא חומר, קשה הוא הדבר מאד להביא את הענין לידי מבטא מלא. באמת, יותר קשה הוא הדבר מבנדון הרוח. יש בענין זה הלצה עתיקה: על השאלה, „מה היא ד ע ת ?", משיבים: „אין זו ח ו מ ר (לדרוש בו)". אבל תשובה זו אינה מקובלת לנו, כי חומר מאד חשוב הוא לנו, לדרוש במהות „דעת" או „רוח", בסיסם של דת ומוסר. וכמו־כן אי־אפשר לנו לקבל את ההלצה המקבילה לעומת זו. על השאלה, „מה הוא ח ו מ ר ?", משיבים: „הסח את ד ע ת ך ". כי אי־אפשר לנו להסיח את דעתנו כשאלה זו. מאד חשוב הוא לנו הדבר לדעת, מה הוא חומר, אחרי שסימנו המובהק הראשון של המושג רוח או דעת, שאנו מגלים בנתוחנו ההגיוני, הוא ההגבלה השלילית, שרוח הוא מציאות מקבילה לעומת חומר.

ובכן, מה הוא חומר? אמנם, אפשר להשיב: „חומר אינו רוח", ותשובה זו תהיה הגבלה שלילית של חומר, כשם שהתשובה „רוח אינו חומר" היא הגבלה שלילית של רוח. דומה, שהננו מתנועעים וחוזרים חלילה. ואולם תנועה זו הרי הולכת ומקרבת אותנו לסגנונו הנכון של המחקר. כי גם אם אין אנו יודעים לא את גדרו של רוח ולא את גדרו של חומר, הלא כבר יודעים אנו, שחומר איננו רוח, ושרוח איננו חומר. וגם זה אנו יודעים, שכל הנסיון שלנו אין בו אלא חומר ורוח. ובכן, רוח הוא כל הנסיון שלנו בנכיון החומר שבו, והחומר הוא כל הנסיון שלנו בנכיון הרוח שבו. הצעד היותר קרוב, איפוא, הוא זה: עלינו לעשות „רשימה" מכל תכניו של הנסיון שלנו ולמצוא איזה סימן מובהק להבחין בו בין אותם התכנים, שאנו מכירים בהם את טבע הרוח יותר מטבע החומר, ובין אותם, שאנו מכירים בהם את טבע החומר יותר מטבע הרוח.

גלוי הוא שאין כוונתנו פה לעשות מיד רשימה שלמה מכל תכניו של הנסיון שלנו לפרטיו ודקדוקיו. דבר זה אי־אפשר, וגם אין בו צורך. כל חבילה וחבילה של נסיונות שבדעתנו כוללת היא גם שניהם, חומר ורוח. באופן שנתוחה של חבילה אחת שבנסיוננו, כבר יתן לנו את הרמז הראשון לפתרון שאלתנו. אלא שבמובן יש כאן מינים שונים של נסיון, ונהיה צריכים לנתח אחדים מהמינים השונים, כדי להעלות בידינו בבואה טפוסית של הנסיון שלנו. מזה יוצא, שצריך לבחור את מיני הנסיון לנתוח בזהירות יתירה ולדקדק מאד בנוגע לכל התביעות של נתוח הגיוני, כדי להגיע לידי רשימה שלמה ומלאה של כל מיני הנסיון שלנו, נסיון שבפועל ונסיון שבכח, המצוי והאפשרי.

הנה תפוח. אנו מרגישים את משושו המיוחד. עינינו רואות את תבניתו ומראהו. אנו משמיעים קול בהקישנו בו על איזה דבר קשה, אזנינו מקשיבות את הקול המיוחד. אנו אוכלים אותו ואנו טועמים את טעמו המיוחד. ובשעה שאנו אוכלים אותו, אנו מרגישים בבסומו המיוחד בחוש הריח שלנו. כל ההשגות החושיות האלו, המיוחדות להתפוח, סגולותיו, או איכויותיו של התפוח הנה. והנה המחשבה, שבה אנו רגילים לבאר את הנסיון הזה, היא, שיש שם „דבר" מה שהסגולות האלו קניניו הנה, או שהוא „בעל" הסגולות האלו. ה„דבר" הזה, איפוא, הוא חומר. ואולם אפשר להסתכל ב„דבר" באופן אחר: אם מפרידים אנו איזו מכונה לחלקיה, כלומר, לחלקים שהיא מורכבת מהם, כגלגלים, לשונות (של ברזל או של נחושת), מסמרות, פחים וכדומה, — גם כאן רגילים אנו לאמר, שכל החלקים האלה שייכים המה להמכונה, או שהם קניני המכונה. ואולם גלוי הוא הדבר בנידון המכונה, שאחרי אשר גמרנו למנות את כל החלקים, שהמכונה היא „בעלתם", הרי לא נשאר כאן מאומה, שאפשר לסמנו בתואר „בעלת". המכונה בבחינת „בעלת" חלקיה אינה אלא מושג מפשט. ובאמת, המשפט: המכונה י ש ל ה גלגלים, מסמרות וכדומה, מבטא שאינו מדויק הוא בנוגע להיחס שבין המכונה בבחינת דבר שלם אל החלקים, שהיא מורכבת מהם. המשפט המדויק צריך להיות: המכונה מ ו ר כ ב ת היא מגלגלים, מסמרות וכדומה. ואפשר לדבר להסתכל אל התפוח, במשלנו, באותו אופן עצמו שאנו מסתכלים במכונה: התפוח מורכב הוא מהרשמים של משוש, תבנית, מראה, קול, טעם ובסום, שהוא מוליד בנו. לפי השקפה זו כל הסגולות האלו יחד המה החלקים, והתפוח מורכב מהם, ובכללם הם מה שאנו קוראים חומר התפוח.

ואולם גם לפי ההשקפה הראשונה, ־יש איזה מצע חמרי, שהוא „בעל" אותן הסגולות. הרי עלינו להודות, שסגולות אלו הן חלק החומר שבנסיוננו. כי גם אם חומר כשהוא לעצמו אינו מתפרט לגמרי בהרשמים של מראה טעם וכיוצא בם, שהתפוח מוליד בנו, הרי הרשמים האלה הם סך־הכל הנכנס לתוך נסיוננו שבדעת. בעוד שהחומר כשהוא לעצמו משתמט הוא מתפיסתנו לגמרי (ובאמת, אידיאליסטים קיצוניים עומדים על דעתם, שעובדה זו, כלומר, שתפיסת דעתנו אינה שולטת אלא ברשמים, שהחומר מוליד בנו, ולא בחומר כשהוא לעצמו, — שעובדה זו ראיה חותכת היא, שחומר באמת אינו אלא אידיאה רוחנית. אבל אָנו כבר קבלנו למצע ויפוחינו בכאן את ההנחה האפשרית בין שתי הכתות הקיצוניות, כלומר, את דעתם של הספיריטואליסטים).

בְּיָמִים הָהֵם

(מזכרונותי)

מאת

יעקב בן יוסף.

ד.

נפרדנו באותו הערב איש מאת רעהו בלחיצת היד גרידה ובלי אומר ודברים. כל אחד מאתנו היה שקוע במחשבותיו על־אדות השאלה החמורה ששאל אותנו חברנו הגדול, הדורשת תשובה כהלכה. זאת ידענו שהוא לא יסתפק בתשובה שטחית, איזו שתהיה, אך ידרוש דברים של טעם. הוא חפץ בודאי, כי אותו הענין על־דבר הנקודה האחרונה יתברר בכל צדדיו על־ידי ראיות והוכחות מיוסדות על אדני השכל וההגיון ולזה נחוץ עיון רב.

הנה לדוגמה „בעלי הרכוש" שבינינו יוכלו להציע כי במקום המקדש מלפנים צריך לבנות לימים הבאים את ה„באנק הלאומי" שלנו, שבודאי יהיה הבאנק היותר גדול שבעולם, כי מי כעמנו מומחה בעניני כספים ובעסקי ממונות ! והרוטשילדים והבליכרדרים יוכיחו. ובזה יהיה כחנו גדול ומשפיע על כל העולם כולו, אחרי אשר כידוע בסדר העולם הנוכחי, ה„קאפיטאליסטי", הכסף יענה את הכל והוא המניע היותר גדול בכל מעשיה של האנושיות והתקדמותה. לכאורה הוא כך, אבל היו בינינו גם סופרים ולפי דעתם הם כחה של ה„פריסה" השלטת בתבל ובוראה את „דעת הקהל" הוא עדיף מכחו של הרכוש. כי הלא יד הפריסה בכל ; היא תפעול על עלית או ירידת השער של „הניירות" והאבליגאציות בבירכה. ויבכן הרכוש ביד כחומר ביד היוצר, ולה משפט הבכורה ולא להבאנק הלאומי. צריך איפוא לבנות בנין לתפארת במקום הכותל המערבי, ששם תהיה בעתיד המערכת של העתון הרשמי שלנו, אשר בודאי יגדל כפלים מה„טיימס" האנגלי. ובעניני כפרות ועריכת עתונים הרא ידוע לכל, כי יש לאחינו „חלק" גדול בכל הארצות. הרי גם זה ענין... אבל ומה יאמרו ה„פרוליטאריים" שבינינו ?

בטח ידרשו, כי במקום המקדש יתנשא בנין גדול ל„שלטון הועד של פועלים ואכרים". והטעם פשוט : כחו של אותו השלטון גדול כל כך, עד שיש בידו, לכשירצה, ישים רסן גם על פיה של ה„פריסה" האדירה, ומי יאמר לו מה תעשה ? אמת הדבר, שבימים ההם עוד לא היה שלטון כזה של ה„סובייטים" במציאות, אבל כבר היה נמצא במחשבה ובמהותיהם של אהדים מ„חובבי הפרוליטאריות". בכל אופן תביעותיהם וטענותיהם אי־אפשר יהיה לבטל ולפטור בלא כלום. הנה כי כן השאלה היתה סבוכה והמורה מאד ולא בנקל היה למצוא פתרונה באופן מוחלט.

זכורני, שבלילה ההוא נדדה שנתי ; הוגעתי את מחי, קמטתי את מצחי ובקשתי את ה„נקודה". בלי ספק כך אירע גם ליתר חברי. לפחות לרבים מהם.

עברו איזה שבועות או אולי איזה ירחים — איני זוכר עתה בדיוק. היינו באים לועידותינו ודנים על שאלות שונות שעמדו על הפרק, היינו משוחחים ומתווכחים על ענינים שונים ואותה השאלה לא נזכרה עוד, כאילו שנשכחה מלב. ואנחנו לא היינו מצטערים על זה שנשכחה. מובטחני, שבסתר לבו כל אחד מאתנו התפלל : מי יתן וישכח לגמרי נשיאנו על־אדות אותה השאלה החמורה ולא יוסיף לדבר עליה, כי בכל אופן הדבר מוטל בספק גדול, אם יעלה בידנו להרגיע את רוחו הלוהט על־ידי תשובותינו... מי יתן וישכח. אבל הוא לא שכח. זכרונו היה חזק. ובאחד הערבים כאשר קרה עוד הפעם שאפס החמר לשיחה ווכוחים — נשמע קול נשיאנו ששאל אותנו :

— ומה, חברים ? הזוכרים אתם את השאלה שהצעתי לפניכם ? המצאתם את התשובה הנכונה ? הנה כי כן, נלחצנו אל הקיר, אי־אפשר היה להשתמט יותר ; צריך עצת יודעי דבר.

הראשון שיצא להשיב על השאלה היה דוקא הצעיר שבתוכנו, שזה אך גמר או עומד היה לגמור את חוק למודו בבית־מדרש לחכמת הרפואה.

— לדעתי, אָמר, צריך יהיה לבנות בימים הבאים על „[illegible] הבית" אקדמיה לחכמת הרפואה ועל־ידה מחלקה בקטריאולוגית לחקירות מדעיות אשר כבודה יהיה בלי ספק גדול מה„אינסטיטוט" של פאסטור" אשר בפאריז. והטעם הוא פשוט וברור לכל : במקצוע זה הלא הצטיינו בני עמנו בכל הזמנים והתקופות. עוד בימים קדמונים, בתקופת הביבליה היו הכהנים יודעים פרק בהלכות נגעים ושמירת הבריאות, וכל נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן. אחר כך בתקופת התלמוד רואים אָנו את טובי העם וחכמיה עוסקים במקצוע הכי נכבד הזה בהתאם אל המצב של המדעים בעת ההיא. וכן גם בתקופת ימי הבינים היו חכמי ישראל המפורסמים גם רופאים מצוינים כידוע. ועוד בימינו אלה ישנם רבים מבני עמנו בכל הארצות שקנו להם שם בעולם כרופאים מומחים

ומצטיינים בחקירותיהם המדעיות. ובכן זאת תהי תעודתנו בעתיד התעוררות האנושיות כולה.

כן הביע את דעתו ונשתתק. לכאורה היה הצדק אתו. אך אחריו בא רעהו והוא תלמיד למחלקה הפילולוגית ויודע פרק בחכמת הלשונות והצעה אחרת בפיו. פתח ואמר:

— אני חושב, שאם יש איזה מקצוע אשר בו הצטיין עמנו בכל הדורות הרי זה הוא למוד הלשונות. כאשר ישב עוד ישראל על אדמתו כבר הסתגל לרכוש לו על נקלה שפות שונות: כשדית, סורסית, ארמית ואשורית ואחרי כן גם פרסית, יונית וערבית — אלה הן עובדות, שנתאמתו כבר על־ידי סופרים וחוקרים בדברי ימי עמנו. ומה גם שבכל ימי גלותנו בכל הארצות והתקופות הביא אותנו ההכרח לדעת ולדבר שפות שונות בבת־אחת, דבר שלא נמצא בכל אומה ולשון אצל הבינוניים היהודית ההיא. והיא גם בימינו עתה כל איש מישראל, אף היותר פשוט והמוני, שלא קרא ולא שנה, הנהו אנוס להבין ולדבר לפחות שתי שפות וחצי, היינו: לשון אמו, היהודית האשכנזית, הספאניולית, הטאטארית היהודים הקאוקאזיים והגרוזי־ניים), והלשון הרשמי של המדינה, אשר תחת „חסותה" הוא יושב, וגם חציה (או שמינית) של לשון־הקודש, שפתנו הלאומית, כי מי הוא זה איש מישראל, אף שהוא „עם הארץ", שלא ידע מאמרים בעברית, כמו: שמע ישראל, עבדים היינו, לשנה הבאה בירושלים, צער בעלי חיים ועוד רבים כאלה, שאין פה המקום לפורטם? הרי שכל איש מישראל יודע ומבין בהחלט לפחות שתים וחצי שפות. ולמוד הלשונות הוא ה מ ק צ ו ע ה מ י ו ח ד ל נ ו ל ב ד נ ו על־פי הטבע וההרגל. ועוד ראיה לדבר: מי המציא וברא את השפה החדשה הבין־לאומית „אספראנטה" — הלא גם כן יהודי (זאמינהוף) — ובכן צריך לבנות במקום בית־המקדש בימים מקדם היכל ללמוד הלשונות העתיקות, שבו ישתתפו המאורות הגדולים שלנו, הבלשנים מבעלי המדע ויאירו לכל העולם כולו.

אין כל ספק, כי גם זה צדק במשפטו ויש טעם לדבריו, אבל אחריו בא השלישי בתשובתו והציע „ענין" עוד יותר טוב ויותר מתקבל על הלב. אותו השלישי, מבעלי התשובה, היה נוטה קצת לצד ה„עממיות", ולפי השקפתו צריך יהיה לכונן, לעתיד לבוא, על הר הבית בנין גדול ומרווח לבית־המחוקקים, אשר בו ישבו נבחרי העם לחוקק חוקים חדשים ולתקן את אלה מהישנים, הדורשים תקון. בנידון זה הרי כבר ידוע עמנו לבר סמכא. הרי עשרת הדברות יוכיחו, כי כל העמים הגדולים והמתוקנים קבלו אותן כמו שהן, ולא לבד שלא העיזו לעשות בהן שנויים, אלא עוד לא ירדו עד סוף דעתן. ובודאי עוד עתיד בית־המחוקקים שלנו לברוא חוקים חדשים ומשפטים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ואשר יהיו לנס לכל עמי הארץ. כך היתה דעתו של חברנו ה„עממי".

ועוד נמצא אחד מחברינו שיעץ עצה טובה ו„אוריגי־נאלית" במקצת, היינו: שיבנה במקום המקדש בית־עקד גדול ומרווח, אשר יכיל בקרבו ספרים נדפסים וכתבי־יד עתיקים וחדשים מכל־הדורות כראוי לפי התקופות והארצות. שבהן ישבו אחינו מיום היינו לגוי. והיה זה מ ו ז י א ו ם של ד ב ר י י מ י ע מ נ ו, אבל ביחד עם זה ישמש להעולם הגדול בתור ה י ס ט ו ר י ה ק צ ר ה של כל האנושיות כולה, לפחות של האנושיות התרבותית, כי היתכן הדבר שימצא איזה עם תרבותי בתבל, אשר אחינו לא השתתפו בהתקדמותו והתפתחותו?

אלה הן התשובות היותר חשובות, שבאו מאת החברים על השאלה החמורה. אחדים מהחברים לא נתנו שום תשובה משלהם, רק הצטרפו ונתנו תוקף לאחת מהתשובות הנאמרות. והיו גם כאלה שהשיבו: „לא ידענו". וגם זאת היא תשובה ואולי גם היותר נכונה, אבל לאו כל אדם זוכה להעלותה על שפתיו... ישנן שאלות ופרובלימות רבות בעולם הספרותי, המדעי וכדומה, אשר רבים ייגעו את מחותיהם ויקמטו את מצחיהם למצוא את פתרונן בקושי, אבל אלו היו „זוכים" לאותה התשובה הפשוטה והקצרה — „לא ידענו" — אז היה יותר נוח להם ולבריות...

וזוכר אני גם כן, שלא נמצא אף אחד מהחברים שיציע, כי ישובו לעתיד לבוא הכהנים לעבודתם ממש להקריב עולה ולהקטיר קטורת — זאת לא עלתה על דעתו של שום איש, אף היותר אדוק שבתוכנו, להציע כי ישובו להעמיד את בית־המקדש על מכונו כמו שהיה טרם שנחרב.

וחסל סדור התשובות. נשתתקנו כולנו, אנו יושבים ומצפים למשפטו של מנהיגנו.

(סוף יבוא).

מִכְתָּב גָּלוּי

לכל תלמידי הרב טשרנוביץ ולכל מוקיריו

עורך נכבד!

הואילה־נא לתת בעתונך מקום למכתב־גלוי זה, שבו אני מרשה לעצמי לפנות אל כל אותם אשר שמשו כמוני את הרב הד"ר חיים טשרנובץ ולקחו תורה מפיו ואל כל אותם אשר בקראם בספריו ובמאמריו נמשך לבם אחריו לכפרו ולהעריץ את דעותיו ואת השערותיו המדעיות.

חברים ידידים,

באתי להזכירכם, שביום א' לחודש כסלו הבע"ל תמלאנה חמשים שנה למורנו ורבנו הד"ר חיים טשרנוביץ. כולנו יודעים את העבודה הפוריה אשר עבד הרב על שדה חקירת־ההלכה והתפתחות המשפט העברי; את המלחמות הקשות אשר נלחם בעד קיום המסורת הלאומית; את שאיפתו הנמרצה לתת תוכן ל„לאומיותנו", לאותו „הרוח הלאומי", שהיה נשא על שפת צעירינו, מבלי אשר ידעו מה הוא; את התאמצותו היתירה לחנך דור של רבנים, מורים ומחנכים, אשר ישאבו את אהבתם לעמם מתוך התעמקות בתורת עמם; ועל הכל — את עמלו הרב להציל את התלמוד משני הנשיה ולתת לו את מקומו הראוי לו בחנוכנו הלאומי.

מקוה אני, שהספרות העברית באמריקה תחוג את חג־יובלו של הרב טשרנוביץ כראוי וכהוגן, ושכל חכמי ישראל באמריקה המכירים והמוקירים את הרב יכתבו מאמרים על תורתו ופעולתו מרובת־הצדדים.

ואנחנו, תלמידי ישיבת הרב טשרנוביץ, חניכי „תורת חיים“, כדאי היה שנתאסף לחוג את חג־יובל רבנו. יודע אני, שרבים מתלמידי „הישיבה האודיסאית, — מהם מתלמדים פה באוניברסיטאות, מהם מפיצי תורה ברבים, — מתגעגעים זה על זה ושואפים להפגש שוב הפעם באהלה של תורה, וכבר שאפו אחדים מהם ליסד כאן אגודה אשר תמשיך את פעולת הישיבה. עכשיו הגיעה השעה לכך. והנני מרשה לעצמי, חברי, להזמינכם לביתי במוצאי־שבת, ר"ח כסלו, בשעה השביעית בערב, לחוג את החג בסביבת מרעים, ולשלוח את ברכתנו המשותפה אל מורנו ורבנו ולהזכירו את אהבתנו אליו. ואולי יעלה בידינו ליסד כאן אגודה או להוציא מאסף לכבודו, או בכלל באיזה אופן שהוא להתקשר שוב אל הרב ותורתו. (כל מי אשר יספיק בינתים לכתוב איזה מאמר על הרב, תורתו וחייו, מתבקש להביא תלמידו עמו....).

בבטחון גמור, שמוקירי הרב טשרנוביץ ישמחו לבשורת יובלו, ובתקוה להתראות עם חניכי ישיבת רב צעיר בהג־יובלו ולהשתתף ביצירת מוסד אשר יביא קורת־רוח לרבנו,

הנני חותם בברכה,

יהודה קופמאן,

437 מאנהיטן אווינו.

(בקרן רחוב קי"ח, מערב הארלם).

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

במשך כל השבוע העבר נעשו ההכנות האחרונות לעריכת תהליכת־האבל יאכפת־מחאה נגד הפרעות ביהודי איקראינה, שתהיינה ביום השני הבא, 24 לנובמבר. החיילים היהודים שעבדו בצבא האמריקאי, וכמו־כן הלגיונרים היהודים ששבו מארץ־ישראל, ישתתפו בתהלוכת־האבל בתור חלק מאורגן מיוחד וישאו אתם דגלים ושלטים עם כתובות נאותות.

„ועד ההכנה“ משתדל גם־כן, כי ילדי היהודים יהיו חפשים אותו יום מבית־הספר האנגלי וגם הם ילוו, בקבוצות־קבוצות מסודרות, את עורכי התהלוכה.

רבבות הפועלים היהודים המאורגנים ישבתו ביום־האבל מן השעה השתים־עשרה בצהרים והחנויות של היהודים תהיינה סגורות.

רצונו של הועד הוא, כי כל השבוע הבא יהיה לשבוע של אבל לאומי, והיהודים המתאבלים ישאו על בגדיהם אות אבל מיוחד.

בין הנואמים יהיו: נשיא ההסתדרות הציונית, יוליאן מאק, והד"ר סטיפן וויז.

* * *

בחוץ־לארץ.

הסכמת רומיניה על הזכויות המיעוטים.

באספה האחרונה של „ועד שלוחי הקהלות“ בלונדון הודיע לוסיין וואולף, כי ממשלת רומיניה מוכרחת עכשיו לחתום על חוזה־השלום, הכולל את הסעיפים הידועים בדבר הזכויות למיעוטים. לפי דבריו, משתמשת עכשיו ועידת־השלום בפאריז באמצעים היותר נמרצים להוציא את הדבר לפעולות. הוא הודיע גם־כן, כי ועידת־השלום מכרחת את רומיניה להכיר בזכות „אגודת הלאומים“ להתערב בעניני הלאומיים הקטנים.

וואולף הודה, כי התוצאות האלה הושגו רק על־ידי עבודתו החרוצה והמתמידה של ועד צירי המלאכויות היהודיות בפאריז.

* * *

העתונאי איזיק דון לוין על הפרעות באוקראינה.

העתון „גלאוב“, היוצא בניו־יורק, פרסם טלגראמה שקבל מהעלסינגפורס מאת כתבו, העתונאי הידוע אייזיק דון לוין, שבה אנו מוצאים פרטים איומים חדשים על־דבר הפרעות ביהודי איקראינה.

לוין מספר כי השחיטות והמעשים הרעים לא פסקו גם עכשיו. בערים רבות חזרו מקרי הפוגרומים ארבע או חמש פעמים ויש שחזרו גם עשר פעמים; בין הערים האומללות האלו נמצאות: יליסאבטגראד, וולודורסק, ראדומיסל וזשיטומיר.

מחודש יאנואר עד חודש אוקטובר נערכו פרעות ביהודים — ב־350 ערים וכפרים. מספר היתומים היהודים מגיע ל־140 אלף.

בפלך קיוב לבד מגיע מספר הערים נגועות הפרעות ל־115. בקיוב נמצאים עכשיו בערך 37 אלף יהודים פליטים.

יהודי קיוב, מספר לוין, נמצאים בין שתי מדורות של אש: מצד אחד מסייעת הממשלה המאוחדת באופן אקטיבי בידי חיילותיהם של דיניקין, מאמונטוב ופיטלורה לעשות כלה ביהודים. בבלי־הזיין שהם מקבלים בעזרת הממשלות האנגלית והצרפתית כבר טבחו רבבות אלפי יהודים וכנגד אלה שנשארו בחיים הרשו את ענויי הבלהות של ימי־הבינים; ומצד שני משמידים הבולשביקים את היהודים החשודים בציוניות באמתלה, שהם סכנה לממשלת המאוחדת.

לוין כותב גם־כן כי בהרבה מקומות שבא לשם כבבי אותי היהודים בשאלות כעין אלו: — „מדוע מונעת הממשלה האמריקאית מהסות עלינו, והרי אין ספק בדבר, שאמריקה יכולה להשפיע הרבה על מתנגדיו של דיניקין ועל הפולנים?“ — „מדוע לא מחאו עדיין יהודי אמריקה נגד הפרעות בנו? הרי אנו הולכים וכלים מרעב ומחרב!“

— פוגרום חדש בקיוב. מלונדון מוסרים על־פי ידיעה שפרסם ה„ברלינר הירולד“, כי פוגרום איום חדש נערך ביהודי קיוב; מעשי אכזריות יוצאים מן הכלל נעשו. פרטים לא נמסרו.

מלאכות יהודית התיצבה לפני המיטרופוליט הקיובי ובקשה מאתו שיוציא כרוז להעם הרוסי לחדול מן הפרעות ומעשי התעתועים; אולם ראש הפראבוסלאבים הזה ענה בחוצפה, כי

קודם כל יתפטרו היהודים ממשרותיהם במוסדות הסובייטים ואחר כך יפנו אליו בבקשה כעין זו.

— לפי ידיעות אחרות מלונדון נערכו פרעות הדשות גם בעירים: ייליסאבטגראד, זלאטופול, פעריבישטשד ובמושבות היהודיות — סאגא, אידאק ואיזראילובה.

בזלאטופול השאירו השודדים האוקראינים את התושבים היהודים בעירום ובחוסר כל במלוא מובן המלה. למחרת יום הפרעות כיסו היהודים את נפיליהם בשקים. בעיר הזאת נהרג בפרעות [illegible] גדול הדגני העברי. גם במושבות היהודיות נהרגו [illegible] בעיקר הפרעות בדרך.

מסביב למלאכות היהודית ההולכת לאוקראינה. ישראל זנגביל התפטר מראשותו במלאכות היהודית המתכוננת לנסוע לאוקראינה. סבת התפטרותו היא — מצב בריאותו הרופף. זנגביל הציע, כי את מקומו במלאכות הזאת ימלא הד"ר יובלמאן.

* * *

בפולניה.

— בווילנה נערכו פרעות הדשות על־ידי החיילות הפולנים.

העתונים היהודיים בווילנה נזהרים מאד מלפרסם את הפרטים של הפרעות האלו; הם רק הרפיסו בקשות אל הצבור היהודי, כי ירגע, „כיון שההיילות לא יחזרו עוד על מעשי התעתועים שלהם". הדראגים מיכירים העתונים, כי הפרעות האלה נערכו במשך שלשה ימים רצופים.

— הצירים היהודים ב„סיים" הפולני לא פסקו עוד מלהלהם נגד גזירת השביתה ביום הראשון. הם מגידים העמידו נמרצה בין הצירים הפולנים ובמיוחד פנו בבקשה אל ראש ה„סיים" והשתדלו להוכיח לו, כי סגירת בתי־המסחר של היהודים ביום הראשון תגרום להפסד מרובה להתפתחות המדינה ולחלול הדת היהודית כי כיון תבקר הממשלה היהודים לסגור ביום השבת.

— סטוארט סימואל ערך בלמברג חקירה ודרישה מפורטה בדבר הפוגרום שנערך שם בשנה העברה.

— במינסק קבעו הפקידים הצבאיים הפולנים את דירתם בבנין הקהלה היהודית. היהודים עוררו מאד נגד זה אבל הפקידים לא ענו אפילו על מכתב המחאה.

— הועדה שנבחרה מטעם הסיים לערוך הקירה ודרישה בדבר המאורעות בפינסק הודיעה ביחוד כי היהודים נרצחו בלי כל חקירה ודרישה בדבר אשמתם.

הועדה הזאת החליטה גם־כן ליעץ לממשלה, שתשיב לקהלה היהודי בפינסק את הכסף שהוטל עליה — מאתים אלף מארקים — בתור עונש.

— הפרופיסור הפולני שטשיבאק הרצה בבית־המוזיאום הווארשאי למסחר ולתעשיה על „הרציחות הדתיות של היהודים". הוא „הוכיח", כי בין היהודים נמצאות כתות המשתמשות בדם של הנוצרים. בתוך הקהל, שהיה ברובו ממשכילי העם הפולני, נמצא גם סטוארט סימואל. בחברתו נמצא הפרופיסור אדלברג בתור מתורגמן.

— הקבוצה הראשונה של „החלוצים" עזבה כבר את ווארשה ונמצאת בדרכה לארץ־ישראל. נעשות הכנות ליציאת הקבוצה השניה.

* * *

מגפת השמד בהונגריה.

לשכת העתונות היהודית בלונדון מוסרת לנו את הידיעות הבאות שקבלה מבוקארשט:

הריבולוציה בהונגריה ובכלל כל השנויים שבאו אחר כך בסדר הממשלה גרמו להפצת „מגפת" השמד באופן מבהיל מאד בחוגי היהודים המתבוללים בבודאפשט שבין התפרצות הריבולוציה — הודש אוקטובר של השנה העברה — עד ההתקוממות של הקומוניסטים נשתמדו בהונגריה 265 יהודים. במשך זמן שלטון הקומוניסטים נוספו על הראשונים עוד 903 יהודים מומרים ובמשך העת הקצרה שעברה ממפלת ביאלא־קון עד עכשיו המירו את דתם 1,121 יהודים. בספירה כללית מספרם של המומרים היהודים בהונגריה במשך שנה — 2,289.

* * *

בארץ־ישראל.

— לשכת מסחר. על־פי האיניציאטיבה של השלטונים הבריטים נוסדה זה לא כבר בירושלים לשכת מסחר תחת הנהלת מועצה, שחבריה הם ארבעה יהודים, שני מושלמנים ושני נוצרים. החברים היהודים הם האדונים: יצחק אלישר, זלמן לוין, ברש ובלום. ראש הלשכה הוא הנציב הצבאי, וסגני ההנהלה הם מנהלי הבאנק האנגלו־מצרי וה„קרידיט ליאניים".

בנוגע לשפות הרשמיות של הלשכה — הוסכם, שהשפה העברית תהא שוה בזכויות לשפה האנגלית והערבית, שכל ההודעות הרשמיות של הלשכה תתפרסמנה בכל שלש הלשונות האלה ושיתמנה מזכיר היודע את שלשתן או שימצאו שם שני מזכירים, האחד — לאנגלית ועברית והשני — לאנגלית וערבית.

בהיות ששני סגני ההנהלה שנתמנו אינם יהודים, דרשו חברי הלשכה היהודים, שימנו עוד סגן־הנהלה יהודי מהחברה האנגלו־פלשתינאית. הנציב הצבאי הסכים לזה והד"ר יצחק לוי נתמנה לסגן־ההנהלה.

נצחון השפה העברית בחיפה. בחיפה התפרץ בלפני זמן ידוע פולמוס השפות. גרם לזה תעריף המרכבות והעגלות של „עיריה" (הפקידות העירונית) פרסמה אותו על־ידי הודעות פומבי בשתי השפות האנגלית והערבית. כשהיהודים התאוננו על זה בלשכת העיריה ודרשו לפרסם את ההודעות גם בעברית, ענו להם, שאין להם כל פקודה לזה. התאוננותם של היהודים גרמה, שהנציב הצבאי פנה במכתב למועצת העיריה וצוה שההודעות יתפרסמו גם בעברית. אך במקום להוציא את פקודתו אל הפועל נכנסה מועצת העיריה בויכוחים ארוכים עם הנציב. היא התאמצה להוכיח בתזכיר מפורט מאד, שפרסום ההודעות בעברית הוא למותר לגמרי מפני שהיהודים בחיפה שומעים ערבית, והיהודים הבאים מחוץ־לארץ חזקה עליהם שהם יודעים אנגלית, וכל עיקרה של הדרישה לפרסום ההודעות בעברית אינו, איפוא, אלא כרכור פוליטי, נסיון לפירוד פוליטי, ומלוא דרישה כזאת עלול להטיל סערה בין תושבי העיר האחרים. הנציב הודיע על דבר זה לסופרים העבריים בירושלים ודרש שהם יחרצו את המשפט בדבר „ריב הלשונות" הזה.

עכשיו מודיעים מארץ־ישראל, כי השלטון הצבאי בירושלים פתר את השאלה לטובת היהודים. בעת האחרונה קבל יהודי אחד

בחיפה כתב רשמי שהיה כתוב רק בשפות האנגלית והערבית. היהודי החזיר את הכתב והעיר, כי אינו מבין בשום שפה אלא בשפה העברית. בתור תשובה קבל שוב את הכתב בשפה העברית בצירוף מכתב התנצלות מאת בית־הדין על הכתב הקודם.

התנועה הלאומית

מפעולות מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה.

מר ק. ווייטמאן, מזכיר הלשכה העברית שעל־יד מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה, מוסר לנו את הדין־וחשבון הבא מאספת באי־כח השכונות הציוניות בניו־יורק, שהיתה מוקדשה לתנועה העברית.

האספה היתה ביום ה׳, 6 לנובמבר, באולם עאוליון, 33 רחוב 42 מערבה, ומר עמניאל נוימאן היה יושב־ראש. לפי דבריו, מטרת האספה היא להביא סדר ואחדות בעבודה בין השכונות הציוניות בניו־יורק העוסקות ביסוד שעורי ערב עברים. נתעורר ויכוח על העבודה במקצוע זה שנעשתה בשנה שעברה ונשמעו דעות שונות על סבות הצלחתם של שעורים אלו וסבות כשלונם של שעורים אחרים.

אחרי הויכוח הזה הציעו מר ווייטמאן ויושב־ראש האספה בשם מחלקת החנוך מספר הצעות ועצות לטובת השעורים. הנאספים התוכחו על ההצעות ולבסוף נתקבלו ההחלטות האלה:

1. השעורים נוסדים בשביל שלשה סוגים מתלמדים. א. שעורים למתחילים, מכוונים לתלמידים שאין להם כל ידיעה עברית מלבד הקריאה המיכאנית. זאת אומרת, קריאה בלי הבנת פירוש המלות. ב. שעורים בינונים, מכוונים לתלמידים המבינים את הפרקים הקלים שבתנ״ך. ג. שעורים למשתלמים בשביל תלמידים שיש להם ידיעה הגונה בלשון העברית וספרותה, אלא שמבקשים להשתלם בהם.

לפי מצב הענינים כעת אפשר לצפות, כי רוב השעורים יהיו בשביל סוג א׳.

2. לטובת השעורים נחוץ הדבר, כי יוסדו רק כשיש כבר מספר מסוים של תלמידים נרשמים. המספר המינימאלי בשביל סוג א׳ הוא 20, לסוג ב׳ — 25, לסוג ג׳ — 10.

3. כל מחלקה לומדת פעמים או שליש פעמים בשבוע. וזמן התלמוד בכל פעם הוא שעה והצי. ירחי הלמוד הם מחודש אוקטובר עד מאי. (בשנה זו יתחילו השעורים מנובמבר).

4. כל תלמיד צריך לשלם שכר למוד. השכר הוא סך של חמשה־עשר (15) דולארים בעד הלמוד של שתי פעמים בשבוע במשך כל חדשי הלמוד. 22 דולארים בעד 3 פעמים בשבוע. כשהתלמיד נרשם ומתקבל, עליו לשלם דמי קדימה 5 דולארים.

5. צריך לתת משפט הבכורה בשביל השעורים האלה לבתי־ספר או חדרים שיש בהם כל מכשירי הלמוד שבמחלקה.

6. בשביל הנהלת השעורים צריך להעמיד משגיח מיוחד. המשגיח מעמד על־ידי השכונה או השכונות המתעסקות בשעורים.

7. לפי שעה נפתחים השעורים במקומות האלו: 1. במורד־העיר של ניו־יורק (השכונות 1—2—3). 2. בהארלם (השכונות 8—9). 3. בברונקס (ב: השכונות 11—13, 15—16). 4. בוויליאמסבורג (השכונות 11—24). 5. בברונסביל ואיסט ניו־יארק (השכונה 15—16). אולי ייסדו גם בביט־ביטש או בבורו־פארק.

נתקבלה ההצעה, כי מחלקת החנוך תעשה את ההכנות הדרושות ליסוד השעורים בעזרתם המשותפת של השכונות הנזכרות.

* * *

מפעולות ההסתדרות העברית באמריקה.

לשכת ההסתדרות העברית מודיעה לנו:

ביום ראשון, ז׳ בנובמבר, נערכה אספה חשובה באטלאנטיק־סיטי, בבית־הכנסת הגדול. נאספו טובי המשכילים ורבים מחשובי העדה. הד״ר י. רזשובסקי ישב ראש. מר ראובן בריינין ומר אב. גולדברג נאמו על־דבר ערך התרבות העברית לקיום עם ישראל ודרשו מאת הנאספים לגשת לעבודה חרוצה בעד החנוך העברי והרחבת הלשון והספרות העברית. הנאומים עשו רושם גדול על השומעים ורבים נתנו ידם להסתדרות. כתוצאה ישרה מאספה זו אפשר להזכיר את ההתעוררות שקמה בעיר להגדיל ולהרחיב את בית־הספר העברי, שנפתח בימים האחרונים.

באותו יום נערכה אספה עברית בהארטפורד, קונ., על־ידי האגודה הציונית „בני ובנות הרצל". מר דניאל פרסקי בקר את האספה הזאת מטעם ההסתדרות העברית ואחרי שהציע לפניה תכנית של עבודה עברית יסדו הנאספים אגודה עברית בשם „שפת־ציון".

ביום א׳ באוקטובר בקר נשיא ההסתדרות העברית, מר ראובן בריינין, את מונטריול, קנדה. הוזמנו אחדים מטובי המשכילים והעברים לאספה טרקלינית. מר בריינין לקח דברים אתם על־דבר המטרות הדרושים ליצירת אנציקלופידה עברית באמריקה. נבחר ועד שנגש תיכף לעבודה לעזור להסתדרות בעבודתה.

בטורונטו ערכו חברי „התחיה" נשף עברי לכבוד מר בריינין. מר בריינין ברר את הסכנה הגדולה המרחפת על היהדות האמריקאית, אם לא נמהר לגשת לעבודה חרוצה להרחבת התרבות העברית המקורית בארץ זו. האגודה העברית נתעוררה לתחיה והחליטה לערוך נשף לטובת ההסתדרות.

מניו־הייווין מודיע מר פ. חורגין:

אגודת „התחיה" היתה בעבודה פורה. נוסדו שעורי ערב לעברית ונבחרו עד עתה שליש מחלקות. נעשות הכנות לשבוע העברי. האגודה עוסקת בהפצת הספרות העברית.

סעודת רעים לכבוד י. ווילקאנסקי.

ההסתדרות העברית ערכה סעודת רעים ביום ד׳, 12 לחודש נובמבר, בשביל העסקן העברי והציוני, מר י. ווילקאנסקי, בבית־המלון החדש, 41 רחוב קאנאל. האה־עריפי שהסעודה נערכה בשעה הטופה, מפני שווילקאנסקי מהר ללכת לקאליפורניה, לשם עבודתו המדעית בתור שליחו של הועד הפועל הציוני בלונדון, בכל זאת עלתה יפה, וטובי הסופרים והמשכילים העברים שבניו־יורק השתתפו בה. רוח חגיגי שרר בקרב הנאספים ששמחו להיות בחברתו של האורח החשוב. מר בריינין קדם את פניו בנאום על־דבר ערכו הספרותי ועבודתו הציונית הפוריה, וכמו־כן מסר הרבה מזכרונותיו על ווילקאנסקי מתקופת התפתחותו הראשונה בתור מרימד וכופר, ואיך קרב אותו אל הספרות העברית. אחרי כן דברו על־אדות פעולותיו של האורח הד״ר נ. טורוב מיפו, שכל הנאספים פגשו אותו בארצה והבה, והד״ר יהודה קויפמאן. לבסוף נשא האורח נאום יפה ומלא ענין על־דבר העבודה הציונית בשעה זו ולעתיד.

מפני איחור השעה לא הספיק הזמן ליתר מוקיריו להביע את רחשי לבם על ערך עבודתו הלאומית של האורח בתור סופר ועסקן.

הסופר העברי והאנגלי, הד"ר יהושע בלוך, נתמנה במשרד ההסתדרות למנהל העבודה העברית בקרב היהודים ילידי הארץ.

פעולותיהם של הסדרנים. הסדרנים שיצאו במלאכות ההסתדרות לארגן את העבודה העברית מודיעים, כי בכל הערים שעברו בהן עשו תעמולה רבה בעד העבודה העברית בכלל ובעד ההסתדרות העברית בפרט. מר עקיבא פליישמאן בקר את סטמפורד, קונ., ונאם בבית־הכנסת. המחנה של האורדר בני ציון, בית־הכנסת, האינדיפינדנט לודז ומחנה בני־ציון, נספחו כולם אל ההסתדרות, ורבים מחשובי העיר נתנו לה את ידם. מר זק"ש בקר את העיירות נוארק, פטרסון ופאסייק. הוא נאם באספות שנערכו לרגלי בואו ועורר את הקהל לעבודה עברית.

השבוע העברי. ההכנות לשבוע העברי שיערך בימי הניסן הבאים הולכות ונעשות. נתקבלו מכתבים ממקומות שונים, המודיעים, כי נוסדו שם ועדים לערוך בשבוע העברי תעמולה רחבה לשם התרבות העברית. בעוד ימים מועטים יופיעו קונטרסים שונים ביהודית לשם תעמולה. את הקונטרסים יפיצו בכל הארץ ברבבות טפסים.

* * *

ידיעות הקרן הקיימת לישראל.

התעמולה לטובת עיר הגנים על שם נורדוי בארץ־ישראל מצאה לה הד חזק. קבוץ כספים שנערך למטרה זו בחוגי ההנהגה הציונית הכניסה עד כה סכומים אלה: א. באמבאם, אנטוורפן — 2,500 פראנק; בוריס גולדברג, לונדון — 3,000 פראנק; י. ל. גולדברג, לונדון — 200 ליטרה שטרלינג; ד"ר חיים וויצמאן, לונדון — 100 ליטרה שטרלינג; זאסי טולקובסקי, לונדון — 100 ליטרה שטרלינג; משה לוין, אנטוורפן — 5,000 פראנק; א. ניידיטש, פאריז — 5,000 פראנק; יוליוס סימון, לונדון — 50 ליטרה שטרלינג; זשאן פישר, אנטוורפן — 5,000 פראנק; אוסקאר פישר, אנטוורפן — 5,000 פראנק; י. ה. קאן, האג — 5,000 פראנק; י. רוזוב, לונדון — 50 ליטרה שטרלינג.

לתעמולת הרעיון של עיר הגנים על שם נורדוי עומד לצאת לאור קובץ מיוחד בצורה יפה ובשפות שונות. מלבד פרקים לכבוד נורדוי יכיל הקובץ מאמרים כתובים בידי מומחים על־דבר ערכו הכלכלי והאידיאלי של ערי גנים בארץ־ישראל. הרעיון של יסוד ערי גנים הכה שורש בזמן האחרון בארץ־ישראל ומספר יהודית הקרן הקיימת מקבלת מחבורות שונות בארץ־ישראל הצעות בדבר ההכרת אדמה בחכירת ירושה למטרה זו.

יותר מבכל ארץ אחרת מכיר הישוב העברי בארץ־ישראל בערכה הגדול של הקרן הקיימת לבנין ביתנו הלאומי. באיכה כל המפלגות והזרמים התרבותיים בארץ־ישראל התאחדו ועבודת התעמולה לטובת הקרן הקיימת יסדו ועדה ארצית מיוחדת למטרה זו ויפנו בקריאה לכל הישוב בארץ־ישראל וסוריה על־דבר קבוצי כספים לטובת הקרן הקיימת. הועדה הארצית ממלאה את תפקידה באופן מופתי. בין שאר מפעליה יש לציין הערכת כל הערים והמושבות בסכומים קבועים והגשמת ההערכה הזאת בפועל באופן מוצלח מאד. מס העצמי הולך ומתקבל בכל החוגים. מודיעים שהפועלים נכונים לנדב לקרן הקיימת תמורת יום עבודה אחד. במושבה מלחמיה נדבו הקולוניסטים בשנה זו את התבואה, שנאספה בתור תרומה ומעשר, לטובת הקרן הקיימת.

על אדמת הקרן הקיימת בעמק יזרעאל ובגליל נעשות עבודות הבראה במדה רחבה. במרחביה מייבשים את הבצות על־ידי העברת העירות ונטיעת עצי אוקליפטוס. על שפת ים כנרת וחופי הירדן ליד דגניה נעשות עבודות יבוש ונקוי על שטח קילומטרים אחדים. תכנית העבודות האלה מקיפה בין שאר הפרטים: סכר מפרץ הירדן, חפירת תעלה בצירוף שיטת תעלות צדדיות, שתובלנה את מי העמק לברכה, שתבנה בר־יד הסכר; קביעת משאבת אויר להעברת המים מן הברכה אל הירדן, כי המקום נמוך מגובה הירדן; בנין גשרים על התעלות, רציפת קרקע התעלות וקירותיהן באבנים; בנין גשרים ומסגרים על הירדן (הגשר יבנה על שרידי האקוידוקט הרומאי הישן).

החברה האמריקאית „אחוזת ציון" חכרה שטח אדמה בעמק יזרעאל, מזה אלף דונאם אדמת הקרן הקיימת במרחביה, למטרת התישבות מאה לגיונרים שנשתחררו מהגדוד העברי. על חלק השטח השייך לקרן הקיימת יבנו בנייני ביתי בשביל הדיילים המתישבים

שונות

עוד ידיעות מרגיעות אדות ביאליק.

במשך השבוע העבר נתקבלו עוד ידיעות אחרות המאשרות את הידיעה שהבאנו בעתוננו בגליון העבר, כי ביאליק חי הנהו ומצב בריאותו טוב. ידיעה אחת באה מקופינהאגן על־פי עדותו של מוכר־הספרים הידוע ב. שימין, שבא לווארשה מאודיסה.

שימין מסר גם־כן, כי אודיסה היא העיר היותר מאושרה בכל דרום רוסיה שלא נערכו בה פוגרומים ביהודים

* * *

ידיעות ספרותיות.

יצאה לאור החוברת הראשונה של הירחון המוקדש לחנוך, להוראה ולתנועה העברית, „תרבות", וזה תכנה:

א) תרבותנו, מאת ראובן בריינין. ב) שאלת הקורא העברי החדש, מאת מורה צעיר. ג) יסוד קיומם של בתי־הספר, מאת י. ז. פרישברג. ד) טעויות בהוראה, מאת י. ביבר. ה) הנביאים (בקירת), מאת הד"ר מ. וואכסמאן. ו) מחזות מכתבי הקדש, מאת ש. ג—ב. ז) על הפרק (צרכי התרבות העברית, ועידת המורים, הועד המשותף, התאחדות בתי־הספר בפילאדלפיה, נוי־יורק וערי השדה), מאת צ. ש. ח) מעולם החנוך וההוראה (שכרו של המורה האמריקאי, מכתב של אנאטול פראנס על החנוך, החנוך במדינות הבולשביקים). ט) ועידת המורים בנוי־יורק (רשמים), מאת ח. ויינגראד. י) שאלת התרבות והחנוך בועידה הציונית בפילדלפיה. יא) התרבות העברית בכל הארצות (כרוניקה).

הוצאת „שילה" נוירק

בן ישראל חלק ראשון

לשנות הלמוד השלישית והרביעית.

ערוך על ידי צבי שרפשטיין

ספורים ותאורים המגלים את היופי הפנימי שביהודי — מרגליות האגדה העממית — מיטב השירה הנוחה והקלה — תאורים מן החיים בארץ ישראל.

הספר מכיל 224 עמודים, רבם — מנקדים נקוד שלם, ומעוטם — נקוד חלקי.

„פוגשים אנו בספר זה את בחירי סופרינו לגדולים ולקטנים" — התרן. „המחבר עשה את מלאכתו בכבד ראש, בידיעה פדגוגית ובטוב טעם" — העברי.

בן ישראל חלק שני

ספר מקרא למחלקות הגבוהות.

מיטב היצירה העברית החדשה, פרי עטם של ראובן בריינין, י. ד. ברקובין, ש. בן ציון, מרדכי אהרן גינצבורג, מנדלי מוכר ספרים, דוד פרישמן, י. ל. פרץ, פרץ סמולנסקין, שלום עליכם, יהודה שטינברג ועוד. טובי השירים והפואמות של ח. נ. ביאליק, יהודה ליב גורדון, שאול טשרניחובסקי, יעקב כהן ועוד. — תאורים מחיי היהודים בארץ ישראל ובכל תפוצות הגולה. תמונות הסופרים.

הספר מכיל 336 עמודים.

המחיר בכריכת בד:

חלק א׳ 75 סנט. חלק ב׳ $1.25 לבתי ספר — הנחה.

S. DRUCKERMAN, 50 CANAL ST., NEW YORK, N. Y.

ולכל בתי־מסחר הספרים הגדולים בארץ.

הוצאת „חנוך"

יצא לאור ספר למוד חדש

שלחן ערוך לתלמידים

עם אגדות וזמירות, מאת

הרב שמריהו ליב הורוויץ.

מחירו 50 סנט, לבתי־ספר — 40 סנט.

הכתובת:

Rabbi S. L. Hurwitz, 66 West 118th Street, New York

או אל:

S. Druckerman, 50 Canal Street, New York

מורים מעולים, מנוסים בשיטה הטבעית

דרושים

לתלמוד־התורה דמיניאפולים.

הפונים אלינו מתבקשים לפרט את נסיונותיהם בהוראה ואת המשכורת הראויה להם.

E. Avin, 1118 N. James Avenue, Minneapolis, Minn.

נתקבלו למכירה

ספרים חדשים:

1) **גבורים, עבודת גבורים ומדת הגבורה בדברי־הימים,**

מאת תומאס קארלייל, בתרגום א. י. איינהורן. המחיר $1.70. עם המשלוח $1.80.

2) **הדביר,**

קובץ לתורה וחכמת ישראל. בהשתתפות גדולי הרבנים והסופרים. ייצא לאור על־ידי „הסתדרות הצעיר הארץ־ישראלי". שני קובצים א׳ וב׳. מחיר כל קובץ 30 סנטים עם המשלוח.

3) **„חוט המשולש" או „עץ אבות",**

תולדות חיי שלשה עמודי עולם: על שאלות־ותשובות חתם סופר, ר׳ עקיבא איגר, אברהם שמואל בנימין סופר. בשני חלקים. המחיר עם המשלוח 60 סנטים.

4) **חידות העולם,**

מאת ד"ר שלמה רובין.

התוכן: א) תורת האדם, ב) תורת הנפש, ג) תורת התבל, ד) תורת האלהות, ה) פתרונים לחידות העולם. מחיר הספר בלי כריכה 30 סנטים. בכריכה — 50 סנטים. המחיר עם המשלוח.

5) **ר׳ ישראל בעל שם טוב,**

זיין לעבען און ווירקען, פון ש. זעצער. אין 2 דיקע בענדער, פיין געבונדען. פרייז 3 דאלער, מיט פּאָרטאָ.

אפשר להשיג אצלי כל ספרי הוצאות ארץ־ישראל, „הוצאת שטיבל", „קצור התלמוד" של הרב חיים טשרנוביץ, מכורכים ובלתי מכורכים למחירים הקבועים, כל ספרי למוד וחנוך שיצאו באמריקה.

הכתובת:

S. DRUCKERMAN,

50 Canal St., New York, N. Y.

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון לו (קפו)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VI — NEW YORK, NOVEMBER 28, 1919 — No. 36 (186)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

VOL. VI NEW YORK, NOVEMBER 28, 1919 No. 36

הַתּוֹרֶן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, ו׳ כסלו, תר״ף | גליון שלשים וששה

פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ

אַחֲרֵי יוֹם הָאֵבֶל

יום־האבל, שהוא היה גם יום המחאה, שערכו יהודי אמריקה בשבוע זה בערים שונות, היה יום־לאומי גדול.

האסון הגדול של העם היהודי איחד את הלבבות והרוחות — לוא גם ליום אחד — של בעלי המפלגות השונות, של דרי מעלה ודרי מטה.

זה היה יום גדול ליהודי אמריקה. וכך ישאר זכרו בדברי ימינו.

נשכחו ליום אחד המפלגות, הכתות והמעמדות. כולם השתתפו ביום האבל בתור יהודים, בתור בני אומה אחת המבכים את שברה הגדול, המתאבלים על אחיהם ואחיותיהם, הזקנים והילדים, הנשחטים והנהרגים יום יום באוקראינה ובארצות אחרות.

תהלוכת־אבל זו היתה לויה לאומית לחללי ישראל המתגוללים ערמות־ערמות בחוצות ובחצרות, לויה לאומית לכל הקדושים שכרו להם בידיהם קבר ולכל הנפשות הטהורות של בני נעורינו, תקות העם העברי, אשר שמו ביד אכזריה מאין כמוה קץ לחייהם אחרי אשר ענום בכל מיני ענויים קשים, שגם סמאל בעצמו היה נבהל מפניהם.

זו היתה לויה לאומית — נתודה־נא בלחש — גם לרבות מתקוותינו הגדולות והחיות, שצצו ופרחו בימי שביתת־הנשק הראשונים, בימי האמירות הנשגבות על אשרם וחפשם של כל העמים המדוכאים, בימי — ארבעה־עשר הדברות.

האנחה היהודית הדוממה נשמעה בחוצות ניו־יורק, בשיקאגו ובערים אחרות. זו האנחה הספוגה מרירות של אלפים שנות גלות וצער עולמים.

* * *

לא היה לנו בדור הזה שבו תפסו היהודים מקום כל־כך חשוב בין ראשי הממשלות, בין ראשי המפלגות המדיניות בארצות שונות. לא היה לנו בדור הזה שבו נתעצמה כל־כך ההשפעה היהודית, בין שמודים ובין שכופרים בה. לא היו עוד ימים בימינו שבהם הרבו כל־כך לדבר ולכתוב, לתקוע ולהריע על זכויותיהם של העמים הקטנים והמדוכאים, על היושר והצדק, על קדושת החיים וכדומה. לא היו עוד ימים בימינו שבהם הרשו לנו לבוא גלוי ובראש מורם לפני שופטי־העולם עם תביעתנו הלאומית, תביעה בת אלפי שנה, לחיות ככל העמים על ארצנו אנו וגם בין כל העמים עם זכויות המיעוט. לא היו עוד ימים בימינו אשר בהם קמו לנו כל־כך גואלים ומושיעים, כל־כך אוהבים וידידים, המרבים לדבר טובות עלינו, מקרב גדוליהם, שריהם, ברוזניהם ומנהיגיהם.

ואחרי כל אלה —

כן, ואחרי כל אלה עוד לא היו ימים בימינו שבהם נתגברה כל־כך השנאה אלינו — השנאה בכל מיני־מיניה, הגלויים והנסתרים, המכוערים — וגם הפחד המוזר מפנינו, מפנינו שאנו דורשים שלום כל העמים, שלום כל האנשים, טובתם ואשרם, מפנינו שאנו נוחים לרצות, למחול ולסלוח על כל הרציחות וההריגות שעשו ושעושים בנו אם אך נותנים לנו להשיב רוח, לנשום מעט ברוחה, אם אך מוציאים לשעה את ראשנו הנתון בתליה.

כן, ואחרי כל אלה עוד לא היו ימים בימינו שחיינו נעשו כה הפקר לכל יוצר, שכה הרבו לענות את גופנו ונפשנו ושכה פער השאול את פיו לנגדנו.

הבטחות, הרגעות, אזהרות, חקירות ודרישות, השתתפות בצערנו והבעת רגשות תנחומים —

ואחרי כל אלה אין עוד כיום שום תחבולה מעשית וממשית להגן על חלק גדול מעמנו שיהיה למשחק־שדים בין המפלגות והעמים המתגוששים והנאבקים, השואפים לבלוע איש את אחיו ומאין יכלתם — המה אוכלים אותנו

בכל פה. אוי לנו אם מנצה צד זה ואוי לנו אם מנצה צד אחר. בין כך וכך הננו בין הסדן והפטיש.

אחרי כל הגדולות של רוחנו והנפלאות של מרצנו בעניני העולם הגדול, — ביחוד כשהדבר נוגע לטובתם [illegible] מישולים להרס הנשבר. וי לנו אם סיר הנחושת נופל עלינו, וי לנו אם אנו נופלים עליו.

ואחרי כל אלה —

גם היום, כאתמול ושלשום, אין כחנו, [illegible] א־א בדמעות, באנחות ומחאות.

אין פעמנו — בסדור תהלוכות־אבל.

[illegible] פני הממלכות, שונו פני מפת־הארץ, עקירות [illegible]

ואנו — עוד הפעם ועוד הפעם: „אל מלא רחמים!" ו„אל מלא רחמים!" עוד הפעם ועוד הפעם אזכרה לנשמות קרושים וטהורים שהוליכון מעולמנו לעולם האמת, לתחת כנפי השכינה.

כבר נשמעה בזמן האחרון תפלת „אל מלא רחמים" וכבר נעשתה אזכרה לנשמות אחינו, המומתים ביד נוקמת בלי כל עון וחטא, בהאולמים היותר גדולים של ניו־יורק, של לונדון ושל ערים גדולות וקטנות אחרות, הכא והתם, וכבר נשמעו הדרשות והנאומים היותר מצוינים, משלהם ומשלנו, וכבר השמיעו, על אספות העם הגדולות, גם איומים ואזהרות נמרצות כלפי השודד, כלפי הרוצח, הפושט צורה ולובש צורה, וכבר שפכנו דמעות לבלי קץ (וגם מלאכי שלום מר יבכיון אתנו) —

ואחרי כל אלה — רציחות והריגות חדשות יום־יום, ידיעות נוראות, מקפיאות דם ומרגיזות רוח עד היסוד, מכל אותן הארצות שגזרו כליה על שארית ישראל.

תנחומים מכה ומישב [illegible] התלין עדיין תקיפות ונטויות...

אנו מתנחמים בדברי הנביא: „כהתימך שודד תושד, כנלותך לבגד יבגדו בך".

אנו מתנחמים, כי סופם של צוררי ישראל היום יהיה כסופם של צוררינו ומשמידינו מאתמול ומשלשום.

וצוררינו טרם כלו את מעשיהם, מעשי ההרס והרצח, טרם הניחו מידיהם המגואלות בדם את הגרזן המונף על ראש עמנו.

ולא נשאר לנו כי אם להתפלל בכל האספות הגדולות, בכל האולמים היפים והמרווחים, אולמי השיר והזמרה בכל ימות השנה, ובכל בתי־הכנסיות את תפלתנו הישנה של „אל מלא רחמים", עד אשר ירחם אלהים את עמו באמת.

לא לבושת ולא לחרפה יחשב לנו, — לנו היהודים המודרניים, — להשליך על אלהים תקותנו ולשום עליו מבטחנו, אחרי אשר נסרחה חכמת הדיפלומאטים, החולשים על גוים, להשיב למנותתן את הרוחות הרעות ואת מלאכי החבלה אשר הרגיזום מירפתי שאול, אחרי אשר קצרה ידם וגם בינתם להפוך את לב העמים לשלום, לכל העולם וגם לנו.

עם כל השפעתנו המדינית, עם כל הבינה היתירה שניתנה לנו בעניני העולם, עם כל המרץ המיוחד שירשנו מאבותינו הגדולים, לא נשאר לנו היום, באותם התנאים שהעולם הגדול, וגם עולמנו הקטן, נתונים בהם, כי־אם למחות ולמחות, לבכות ולבכות, לתבוע ולתבוע את משפטנו, לעורר ולעורר את מצפונם, את „מוסר כליותיהם", של העמים שיש בידם למחות נגד המטפח

הַדִּבּוּר הָעִבְרִי

מאת

אהרן דוד גורדון.

הנני מרשה לעצמי להעיר שתי הערות קטנות בדבר הדבור העברי.

א) בדבר המבטא. רבות דנו בו, רבות דרשו בו, כנהוג אף רבות פעמים פסקו בו הלכה בבית־מדרשם של דורשי הלכות באלה; אבל בחיים עוד השאלה במקומה עומדת. הנה, למשל פה, בארץ־ישראל, נתקבל ההלכה וממנה [illegible] המבטא [illegible] אילם הבא הנה מחוץ־לארץ, בשמעו את הדבור העברי במבטא זה, כפי שהוא רגיל פה בפי היהודים האשכנזים, עודנו עומד ושואל: הזה הוא המבטא העברי הנכון? הכזה יהיה הדבור העברי החי? דבור זה יש שעושה עליו רושם מעין הרושם של אותו הדבור „האשכנזי" הידוע, המתירה מן הזארגון בכח איזה פתחין הבאים במקום תנועות אחרות. אינני מחליט, כי רושם זה ישנו אצל כל אדם וכי על־פיו יערך דבר המבטא. יוכל היות, כי אשמים בזה המדברים יותר מן המבטא. אולם, בבואנו לעשות את השפה

למדוברת בפי כל, הנה, מצד זה, צריך ביחוד לשים לב להמון המדברים ולא רק להסתפק בבחירי המדברים או בחשובי המדברים. ובכל אופן צריך, כמדומה לי, להתחשב עם זה ולעשות את המבטא בכל האפשר ובכל האמצעים גם נעים לאוזן ולא רק מדויק. רגילים הם בלשני ארץ־ישראל לדרוש במובים ללשוננו מלשון ערב. זאת היא בודאי דרך ישרה; אבל [illegible] לצורת הלשון הקדמונית, הלא גם לרגש הטעם שלנו בזמן הזה ישנן תביעות, שאין להתעלם מהן, — והטעם שלנו איננו מתאים כלל לטעם הלשון הערבית, אשר מלבד קשיות צורתה היסודית עוד [illegible] דורות. השימע, למשל, בפעם הראשונה [illegible] את איתיות הג"ן, הדימה ממש לגעית [illegible] את אזני ועישה עליו רושם מוזר מאד. ובכל זאת [illegible] באמת. אינני יודע, אם באמת כך [illegible] בפי העברים הקדמונים. אולם אין דבר זה מענין אותי הרבה. אפילו אם יתברר לנו בירור גמור ומוחלט, כי באמת כך היה המבטא, כיון שכבר נשכח מאתנו, ובין כך נשתנה טעמנו שנוי עיקרי, עלינו, כמדומה לי, לתת היתרון לטעמנו המפותח והמזוכך ה ח י על הטעם המוזר לנו המת, וכל טענית של דיוק [illegible] וכדומה, אין להן ממש ואין להשגיח בהן. דבר [illegible]

שערכו לנו — ואינם מוחים, או מוחים — בכל אופן למראית עין ולמשמע אוזן — ואינם עושים כלום לעצור ביד חזקה את מגפת הרציחות, העושה שמות בקרבנו. כי —

העמים רקחו את המרקחת — ואנחנו רק נפלנו בה, או הדיחו אותנו אל קרבה.

הסתבך העולם הנאור בהרשת אשר אָרג לו בידיו, רשת של תחבולות ומזימות, של תככים והוות, ובהמלכודת אשר טמן לרגליו. מתפרפרים ומתפרכסים, פרכוסי מיתה, בה העמים — ואין מוצא, ואין מפלט. כי הרשת השתרגה על צוארם יותר ויותר.

ומה הפלא אם בתוך כל הפרפורים של העמים העצומים והחלשים, אשר נפלו ברשת זו, אם בתוך כל המהומה והמבוכה של המתאבקים בה ומבקשים מנוס לנפשם — אין שומע לקולנו ולצעקתנו, ואין שם לב לגסיסה של אומה דלה המתלבטת ומתפרכסת בין רגליהם, בין מערכותיהם ומחנותיהם, אשר צנפו צנפה כדור, כפקועה של חוטים כרוכים ומסובכים שאין להתירה.

והנה גם היום, כמו אתמול ושלשום, נושא העם העברי את עיניו אל ההרים ומורידן אל העמקים, ושואל: מאין יבוא עזרו?

וקול דממה דקה ישמע במעמקי נפשה של האומה העברית: עזרתה תבוא מעם אלהים עושה שמים וארץ —

שמים חדשים וארץ חדשה!

ועד אשר ינטו שמים חדשים מעל לראשינו, ועד אשר תצמח ארץ חדשה מתחת לרגלינו, לא נשאר לנו כי־אם למחות נגד העמים ולבכות לאל מלא רחמים...

ויהודי אמריקה גם בכו בשבוע זה וגם הרימו מחאה, ורבי הממשלה והכנסיה הקתולית עזרו להם למחות.

והשמיע הד"ר סטיפן וויים את קינתו הלאומית החודרת לב. זה יותר משנה הוכרז על שביתת־הנשק — והנשק עדיין עושה שמות בקרב אחינו שבארצות שונות. קראו שלום לעמים, שעוררו את מלחמת־העולם, ובנו, העם העברי, עדיין לוחמים מפנים ומאחור.

ונשמעה, בדברים ברורים, על האספה באולם קארניגו, האשמה: העולם הנוצרי הוא שהסב את הרציחות וההריגות הנעשות בקרב היהודים.

נשמעה התלונה הנמרצה: החיילות בפולניה ובאוקראינה יורים כדורי מות באחינו, אותם הכדורים עצמם שאנגליה ירידתנו מספיקה להם בכוונה אחרת לגמרי.

והנוצרים, בחירי העם האמריקאי, הכריזו באותו מעמד מעל הבימה, כי הם משתתפים בצערנו וכי חובתו של העם האמריקאי הגדול לעזור לנו להגן על חיי אחינו הנתונים בצרה ולעשות קץ להפוגרומים הנוראים.

ואָנו רוצים הפעם להאמין, כי גדולי העם האמריקאי ובחיריו יתעוררו הפעם לעזרת אחינו באמת. יתעוררו בעצמם ויעוררו גם את תקיפי העולם.

והנה גם העתונות האנגלית השתקנית, כשהדבר מגיע לספר על השחיטות והשוד בפולניה ובאוקראינה, — גם צנועה וצדקנית זו פתחה ליום אחד את פיה, ומסרה מעט מאשר נאמו באולם קארניגו.

זעזעו מעט את דעת הקהל, הקלו מעט את הכובד שבלבבית וביהות.

התפתחות חיה, טבעית, ואין לנו עתה שום אפשרות להשיג מושג כל שהוא, איך היו צורתה אף רוחה כיום, לוא היתה בפינו מבלי הפסק, כי עתה, בבואנו להשיבה לתחיה, עלינו להשיב לה את צורתה ואת רוחה, כפי שהן נשתמרו חיות בפינו, בנשמתנו הרוח בעת חיה, ולא להחזיר לה נשמה נאצלת מעברנו הרחוק, כפי שנשתמרה בספרים מתים. למי שאינו בלשן, למי שעומד מן הצד — אם נכון מבטא זה במקום הזה — נדמה, כי הרבה טענות ומענות, ואולי מותר להגיד: הרבה דברים בטלים מכל הצדדים ובכל הפרטים לא היה להם מקום, בשעה שעוסקים בתחית שפתנו, לוא נשמר בדיוק שלם ומושכל המשפט הפשוט הזה. הלא מעתה צריכים אנו לשאוף, כי תהיה לשוננו הלשון של העתיד, עם כל הפרושים היותר משובחים שיש לדבר זה, ולא הלשון של העבר.

ב) בדבר הנימוס. לשוננו הקדמונית היא פשוטה מאד ואיננה יודעת הרבה מתביעת הנימוס, המרובה כיום באירופה, לעקם את דרכי הלשון מפני הכבוד, — וממילא היא יותר קרובה לטבעיות ולאמת. הנה, למשל, אין דרכה בכלל לדבר בלשון רבים ליחיד, ואפילו להשתמש בגוף יחיד נסתר אין דרכה להרבות. מזה, כמדומה לי, אין לגרוע, ואולי יש להוסיף על זה. אין צורך להוכיח, ואולי אף להגיד אין צורך, כי הנימוס שבדבורים כמו „אתם" ליחיד או „הוא" לנוכח וכדומה, יש בו משום אבק שקר, ואולי יותר מזה. אולי אין האבק הזה מסמא את העינים במדה מרובה, ואולי במדה יותר מרובה ממה שיש לחשוב. אין אנחנו יודעים את דרך הרוח שבלשון בכלל: איך, באיזו דרכים ובאיזו מדה היא פועלת על נפש האדם. אבל די לנו לדעת, עד כמה היא נפעלת למען דעת עד כמה היא חוזרת ופועלת: די לנו לדעת עד כמה נשמת האומה משתקפת בלשונה למען נדע, עד כמה גדול כח הלשון על נשמות אישי האומה. הנה, למשל, שתי הלשונות הקרובות: הלשון הרוסית והלשון הפולנית. מי שאינו יודע את שתי האומות האלה רק על־פי לשונותיהן, הוא יכיר בנקל, על פי דרכי נימוסן של שתי הלשונות, את אפין של שתי האומות המדברות בהן. הוא יכיר בנקל כי העם המדבר רוסית, שאיננה מרבה בכנויי כבוד ושהדבור: „פלוני בן פלוני" הוא בעיניה התואר היותר נכבד, הוא פשוט, טבעי, נאמן רוח במדה מרובה. לא כן העם הפולני, אשר לשונו מלאה נימוס, קידות והשתחויות ואשר כמעט לא תבטא דבור אחד מבלי התואר: „אדון". הנני חושב, כי בדורנו, דור הדעה, או יותר נכון דור הדעות המחודדות וההרגשות המזוככות, כבר צריך האדם להרגיש משהו של טעם לפגם בדרכי הנימוס של הלשונות האירופאיות. הנה מרבים כיום לדרוש על־דבר הפשטות, הטבעיות, האמת בחיים; הנה רבות כיום התביעות על דרכים פשוטים טבעיים, מתאימים לאמת; הנה באים כיום בטרוניא על כל הערכין הישנים, מפני שאינם מתאימים לפשטות, לטבעיות ולאמת של חיים. יש לנו רשות להאמין, כי הדורשים כזאת דורשים באמת ובתמים, לא בתור הלכתא למשיחא, כי־אם פשוט להלכה ולמעשה ממש, למעשה של

ועתה, כיון שנתעוררה מעט דעת הקהל באמריקה, צריך להתחיל במעשים, לעשות ולעשות כל מה שיש לעשות ומה שמחויבים לעשות בשביל הצלת אחינו.

אין אנו רשאים לחכות ולעזוב את אחינו נתונים לטבח עד אשר יתאסף קונגרס של כל העם היהודי, או עד אשר תהיה ועידה אחרת.

תיכף צריך לרכז את כל ההשפעה היהודית בספירות שונות, את כל העזרה הלאומית לכח אחד עצום ולהניע את כל הגלגלים, למען יעשו קץ לכל השחיטות והשערוריות הנעשות בקרב עמנו.

אין אנו דורשים עוד בשעה זו זכויות לאומיות, זכויות המיעוט בארצות אויבינו; אין אנו באים עוד בתביעות על כל ההבטחות הנתונות לנו, כי־אם מתחננים אנו: אל תעשו בנו כלה!

יש אמנם עלבון לאומי בתחינה זו — אך פקוח־נפשות יש כאן.

על כן רק קול ענות...

בְּנֵי נְטוּרֵינוּ

מאת

ק. וויטמאן.

כשמדברים אנו על חנוך בנינו ומבקשים עצות לתקונו ושכלולו, הרינו מתכוונים בעיקר אל חנוך הקטנים המתחילים, או אל אלה התלמידים שהספיק בידם לבלות שנים אחדות בבית־הספר העברי, בעת שאל התלמידים היוצאים כבר את בית־הספר או שעומדים לצאת ויש להם איזו ידיעות עבריות, — איננו שמים לב כלל. ישנם גם בין המורים ועסקני החנוך שלנו החושבים בתמימותם, כי תקונו של בית־הספר העברי הנמוך — זהו פתרונו הגמור והשלם של החנוך העברי, ושוכחים הם, התמימים האלה, כי בית־ספר זה — תוצאותיו דלות מאד. מאה נכנסים ועשרה יוצאים. וגם אלה העשרה תורתם המעטה משתכחת מלבם בעבור שנים אחדות לאחרי עזבם את בית־ספרם.

אצל הגויים יש לו לבית־הספר הזה תפקיד ברור ומסוים: עליו להכין את חניכיו אל בית־הספר הגבוה, או לתת להם אותן הידיעות ולפתח בקרבם אותן הסגולות המכשירות אותם במדה ידועה אל חיי המדינה והצבור. הראשונים הנכנסים לבתי־הספר הגבוהים, ידיעותיהם האלימנטאריות משמשות להם יסוד ללמודים הגבוהים. אלה הנכנסים אל החיים, כבר נבראו בלבם על־ידי החנוך האלימנטארי אותם הקשרים המחברים אותם אל חיי הסביבה. למי ולמה מכשיר בית־הספר שלנו את חניכיו הוא?

בתי־ספר עברים גבוהים אין לנו. חיים יהודיים מדיניים ולאומיים אין לנו. ואם יש לנו בבחינה ידועה מעין חיים עצמיים שחותם יהודי טבוע עליהם, הרי הפרוץ מרובה בהם על העומד והם כל־כך מרכבים, מסובכים ומשונים, עד שדרוש לנו חנוך עברי עשיר ומתמיד במשך שנים רבות שיהא בכחו לתת לחניכיו

היום ושל כל יום. אבל, — שואל אני באמת ובתמים, — איכה תמצא יחסים פשוטים, אם מראשית ניגשך אל האדם, שאינך יודעו לא לשבח ולא לגנאי, או שהנך מכירו, אך אינך מכבדו ואינך בוזהו, אולם אינך חפץ כלל לנגוע בכבודו, או יותר מזה, שהנך מכבד אותו בלבך, ודוקא מטעם זה נפשך סולדת לדבר אליו בלשון שאינה אמת תמימה, — אם מראשית דברך אליו הנך מחויב לדבר אליו, אל היחיד, כאילו הנך מדבר אל רבים, ולקרוא לו „אדון", בשעה שאינך מכוון כלל לקנות אדון לעצמך ואינך עבדו כלל וכלל? מי בעל הנפש שלא ירגיש לפעמים רגש בלתי־נעים בכתבו: „אדון נכבד" לאדם, שאינו לא אדון ולא נכבד? במקרה כזה אדם מורה היתר לעצמו, כי הדבור: „אדון נכבד" אין פשוטו כמשמעו: אדון נכבד, זהו רק דבור של נימוס, כמו הדבור: „שב־נא לאכול", אשר לא יסבה: ולא המתבקש אינם טועים כלל לחשוב, כי באמת ובתמים ישב המתבקש לאכול. כלומר, היתר שקר פרטי על סמך שקר כללי. כמובן, אין לבוא בטרוניא על הלשונות, שכך מקובלות הן מדורות שעברו, ולא כך נקל לשנות בהן. אולם אנחנו, הנמצאים בענין זה בתנאים היותר רצויים, בבואנו להחיות את לשוננו, שבעיקרה יש בה מן הפשטות והטבעיות, עלינו לשוב אל הפשטות והטבעיות היותר אפשריות. על כן יש מקום למחשבות מעציבות, בראותנו, כי גם ללשוננו הפשוטה והתמימה מתגנבות דרכי נימוס תפלות, המראות לנו, כי עוד לא גדלה אומתנו לפי מדת הדורות (והצרות) שעברו עליה ולפי ערך קומתה שהיתה לה בימי קדם; כי התרחקה ממקוריות במדה כזאת, עד כי כמתיראת היא מפניה. מי שבא הנה, לארץ־ישראל, ומדבר עם המדברים עברית, הוא ירגיש ביחוד להיך ממין נימוס כזה, ועל הרוב קשה לו להמלט מן ה„הוא" ומן הדבור בנסתר, מן ה„אדוני" ומן ה„כבודו", שהוא „מכובד" בהם, ואין עליו אלא לעבור אל הזראגון. הנני חושב, כי אין זו שאלה ריקה, אם האמת הפשוטה, האמת בלי פירושים, איננה אצלנו מלה ריקה. הלא תחית הלשון (וכן גם תחית הארץ) תתהוה אצלנו בבת־אחת עם תחית האומה: האומה תחיה את הלשון והלשון תחיה את האומה. ואם נקוה, כי עתיד עמנו לעשות גדולות, לפי מדת הצרות והיסורים שסבל; אם נקוה, כי עתיד הוא לגלות שמים חדשים וארץ חדשה לכל יושבי תבל, — אם נקוה לכל אלה באמת ובתמים, מבלי לירוא מפני מה יאמרו הבריות מקרב האומות וגם הבריות שלנו, — כי עתה אל לנו לירוא גם מלבקש דרכים חדשים לנו לעצמנו, לפי רוחנו ושורש נשמתנו, וקודם כל נתאמץ בכל האפשר להכשיר גם את הלשון בכל מה שיש להכשירה ולסגל לה את המעלות הטובות והמדות הטובות היותר אפשריות ברשותי בשביל שתהיה ראויה לשמש להעיד למד לעבודה גדולה כזאת. אמנם, אין הלשון רק כלי מבטא להנפש ואין היא מחזקת יותר ממה שיש בנפש. אין להרימה מעל לנשמת האומה בזמן הזה, ואין לעיוב בעד הדורות הבאים אחרינו, כי הם לא יהרסו מה שאנחנו בינינו. אולם מה שאפשר לעשות הלא אפשר. אפשר לקבוע להוק ולא יעבור, להלכה ולמעשה — עתה, בעוד הדבור החי בתחילת

את האפשרות להבין ולדעת אותם ולברוא ביניהם ובין החיים הללו את היחוסים הרצויים. מהי איפוא זכות קיומו של בית־הספר העברי הנמוך? ולמי אָנו עמלים?

בדרך ההגיון הננו באים לידי הכרה, כי אם אין ביכלתנו להכשיר את בנינו אל חיינו המשונים בעזרתו של בית־הספר הנמוך, — עלינו לפתוח בתי־ספר גבוהים. במוסדות כאלה יעשיר התלמיד את ידיעותיו העבריות, יקנה לו את הסגולה והכשרון להבין את חיינו ויברא לו על־ידי זה אותם היחוסים הטבעיים והישרים שיש לו לבן נאמן לעמו. אולם דרך ההגיון לחוד ודרך המציאות לחוד. יסוד מוסדות כאלה למרות נחיצותם הגדולה, קשה הוא לעת־עתה אפילו בשביל התלמידים המעטים היותר משובחים, הגומרים את חוק למודיהם בבתי־ספרנו הנמוכים. עבודה כזו דורשת סכומים עצומים, והעיקר — בריאת צורך חי ועמוק בלב העם שישלח אל המוסדות האלה את בניו ובנותיו, ואנחנו לא הצלחנו עדיין לעורר ולפתח בלב העם גם את הצורך הפשוט והראשון — הצורך בחנוך אלי־מנטארי. רבבות היהודים השולחים את בניהם לבתי־הספר שלנו, מתקשים עד היום הזה בהבנת הצורך ותועלת של התלמידים העבריים ומאות אלפים אינם רואים לחובה לתת לבניהם כל חנוך יהודי.

מה עלינו לעשות?

אם אי־אפשר לנו לעת־עתה לפתוח בתי־ספר גבוהים, הלא אפשר לנו לשמור על טובי התלמידים שבבתי־הספר הנמוכים על־ידי אמצעים אחרים.

עלינו לאגד ולסדר את תלמידי המהירית העיוניות באגודות עבריות.

בכל בית־ספר עברי מהטפוס המשובח אפשר לנו למצוא מספר גדול או קטן של תלמידים המוכשרים גם על־פי גילם וגם על־פי ידיעותיהם העבריות והתפתחותם השכלית להיות מיוחדים באגודה עברית. באגודה כזו ימצאו התלמידים מקום לא רק להשתלמות בידיעות עבריות ובדבור העברי החי, כי־אם גם תנתן להם היכולת לפקוח את עיניהם ולראות את החיים אשר מסביבם, להבין את כל המתרקם והמתהוה בתקופתנו הגדולה ויתלבש גם העסקנות האומית הצבורית, עסקנות ראויה לשמה שאָנו נזקקים לה כל־כך.

בשעות הרגילות של הלמודים אי־אפשר לעסוק בדברים כאלה. הלמודים כה מרובים והשעות כה קצרות, עד שאין כל יכולת למורה לחנך ולהכשיר את תלמידיו. עליו רק ללמדם ולשננם. האגודה העברית שמחוץ לשעות הלמודים יש לה תעודה לחנך.

מה תעשה האגודה?

תפקיד כפול לה: גם לצער וגם לבדח את תלמידיה הבריה...

עלינו לספר ולהודיע לבני־נעורינו את כל החדשות החשובות המתרגשות בעולמנו בימים הגדולים האלה. עלינו לתת להם את פירושן של החדשות הללו, להעמידם על סבתן, מהותן ותוצאותיהן. עלינו לגלות לפני תלמידינו את השמים הקודרים הפרושים על ראשינו בארצות הצפון, להשמיע באָזניהם את סופות הזעם

צמיחתו, אין זה יוצר מגדר האפשרות — כי אין לדבר — מי שמדבר ולמי שמדבר, הבלשן ואיש ההמוני, הגדול בדברו אל הקטן והקטן בדברו אל הגדול — רק בלשון נוכח יחיד ובפשטות גמורה. ביחוד נכון היה בדבור החי לבטל כלה את התארים: „אדון", „מר" וכדומה, שאין להם בזמן הזה כל זכות הקיום מלבד הזכות של שקר מוסכם (תואר אחד יש בלשוננו, המתאים מאד למה שנאמר בזה, הוא התואר: „איש" בדבור: „אישי כהן גדול!" ובאמת התואר היותר נכבד של האדם, הראוי לשם זה, צריך להיות: „אדם", „איש" או שמו הפרטי). וכן הדין בכל דרכי הנימוס, שאינם פשוטים וטבעיים. צריך להכניס במקומם אל לשוננו נימוס אמתי, פנימי, נימוס הנובע ממקור טהור — ממקור הלב הטהור והנשמה התמימה, — נימוס, שאין לו צורך בבטויים מסולסלים לא בדבור החי ולא בדברים שבכתב. כמובן וכיוצא מן האמור למעלה, אין מכניסים נימוס כזה על־פי הדבור. אולם די לנו לעת־עתה במה שנבוא לידי הסכם כללי ומוחלט, כי כך צריך להיות לעתיד הנימוס העברי, ובמה שנתאמץ, כל אחד לפי רוחו, לקיים את דבר הנימוס הזה.

עוד על דבר אחד אעיר, אף שאין לו ענין לדבור העברי, אבל יש לו ענין לתחית הלשון בכלל — על־דבר הקלת הקריאה העברית. נחוץ מאד למצוא אמצעי להקל את הקריאה העברית: אם בקבוע לחובה לבלי הדפס ספרים (ואולי גם לבלי כתוב דבר) מבלי נקודות, או באופן אחר יותר נוח ויותר מושכל (לקבל את

האורטוגראפיה של לשונות אירופה — זו היא קיצוניות שאין לה שחר, לפי שאינה מתאמת לרוח שפתנו ביסודה). אולי אפשר והמציא איזה סימנים חדשים, אשר יכתבו ויודפסו ביחד עם האותיות; בכל אופן צריך להתאמץ בכל האפשר ובכל האמצעים להקל את הקריאה. בזה תהיה לנו למופת הלשון הרוסית, אשר בר בי רב דחד יומא, כמעט למד לדעת את האותיות, יודע לקרוא בו בכל ספר אף אם איננו יודע פירוש המלות היטב. ואף יותר דבר זה קל בעינינו בבואנו להחיות את שפתנו תחיה גמורה. יודע אני כמה צעירים, שיש להם ידיעה בלשוננו עד כדי קרוא ספר קל בעזרת מלון או שלא בעזרתו, רק הקריאה הקשה מעכבת אותם מקריאה וכן רבים משתמשים את הקריאה העברית וקוראים ספרים לועזיים, שהקריאה בהם היא יותר נוחה. ומי לא ידע כי רב מספר האנשים, אשר בהחלם לקרוא בספרים כמעט שאינם מבינים דבר ממה שקוראים, ורק מעט־מעט הם תופסים דבור מזה ורבים מהם מאמר מיד מאמר מיד מעט־מעט ימדו לדבר יותר ויותר מעט־מעט יתפתחו עד שלבסוף הם קוראים ומבינים מה שהם קוראים. חבל על כי אנשים כאלה — והם, כאמור, רבים — לא ימצאו את מבוקשם בלשוננו! נחוץ, איפוא, לבקש עצה בשבילם. מלבד זאת, כאשר תהיה שפתנו חיה, הנה יש לנו חפץ, כי גם לאחרים, לבני אומות אחרות, יקל למוד שפתנו. בזה, [illegible]

בכלל הנני מרשה לעצמי לחשוב בנקל, כי לא נערך עוד כראוי

והקטב המגיעות אלינו משם — ופני בני־נעורינו יקדרו ולבם יתפוצץ מכאב וקצף ודמם יהיה כים נגרש... אנחנו נכוון את עיניהם ולבם אל המזרח, נראה להם את קרני השמש הראשונות העולות משם ועיניהם תאורנה ולבם ירטט מגיל, מאמונה חיה ותקוה חדשה... אנחנו נבינם ונשכילם ברוחנו אנו והשקפתנו אנו על כל המתחולל בגויים ובמדינות והם יראו ויוכחו, כי לא מחשבות העמים מחשבותינו ולא רוחם — רוחנו... אנחנו נבינם ונשכילם ברוחנו אנו והשקפתנו אנו על קיומנו והם יתנודדו ויתעוררו ולבם ימלא גאון ועוז אין קץ... אנחנו נבאר להם את בדידותנו הגדולה בעמים ומלחמתם האכזריה בנו — ולבם יתקשה כצור ורוחם יבער כלפיד אש... אנחנו נחשוף לעיניהם את האור הנפלא הגנוז בעברנו הגדול ובאוצר תרבותנו העשירה, וכמו־כן נפתח לפניהם את אפקי עתידנו המזהיר והם, התלמידים, יהיו שלנו, שלנו...

ואם לברח את דעתם ולשמח את לבם אנו רוצים — נכבב אותם במחזותינו ומשחקינו; נספר להם את הלצותינו, חידותינו, מכתמינו ופתגמינו; נשיר להם את שירינו ונערוך להם סעודות־רעים, חגיגות ונשפים, נביאם אל מוסדותינו, נטייל אתם בשדות ובגנים ונזדמן על־ידם עם הוריהם וקרוביהם — אולם האם חסרים־כה וכשרון אנו לבדח ולשמח? כלום דללו וחרבו כבר מעינות החדוה והעליצות והשירה שלנו, המעינות הנובעים ממעמקי רוחנו גם בימים היותר רעים ועגומים לנו? ואם אמנם בשעות זעם כאלו הננו סותמים אותם בפני עצמנו — הרי בשביל בנינו, בני־הנעורים שלנו, נפתחם לרוחה והם ישתו וירוו מהם [illegible] עם הצער העברי הגדול ננחילם את השמחה היהודית ואת ההתלהבות המזרחית...

הצריכים אנו לעסוק בעבודה הגדולה הזאת?

מי זה מן המורים והעסקנים העברים יעיז להחליט, כי בית־הספר העברי באמריקה ניתן [illegible] צריך לתת לפי ערכם של חיינו הנוכחים וגודל תקופתנו זו?

ספרותנו העברית התחילה בעת האחרונה מתעוררת מתרדמתה שנפלה עליה בשנות הזעם האחרונות. באמריקה וביחוד מחוצה לה התחילו יוצאים ספרים ועתונים עברים [illegible] היא, כי במשך השנים הבאות תפרח ספרותנו במדה שלא [illegible] באמריקה? שוב חניכי ה„חדר" וה„ישיבה" [illegible] ה„משכילים" מהטפוס הישן או החדש. אולם מריה דאברהם, כלום אפשר לה לספרות חיה להיות ולהתקיים רק על דור של קוראים כמו אלה? וכי לספרות כזו — חיה תקראו? והיש תקוה לספרות כזו? וכלום נסתמאו עיני „משכילינו" ו„חובבי שפתנו וספרותנו" מראות, כי בהסיחם דעת מבני־נעורינו באמריקה — הרי הם חוצבים קבר לכל „השכלתנו", ל„שפתנו וספרותנו", שהתחילו להשתרש גם בקרב היהדות האמריקאית?

יש לנו כעת באמריקה סופרים עברים ומורים ועסקנים עברים והם הם הרוח החיה שבתנועה הלאומית

ערך תחית לשוננו בתור כח פועל בתחיתנו הלאומית: עד כמה תחית הלשון היא בעת ובעונה אחת, תחית האומה בכלל ותחית אישי האומה בפרט; לא הובלטה עוד, אם אפשר לאמר כן, הנקודה [illegible] והמחיה שבתחית הלשון. דברו הרבה על ערך הלשון בתור אחד הקנינים היסודיים של האומה, אשר כל בנין הלאומיות נשען עליהם. אולם כל זמן שמדברים על־דבר קנין לאומי כללי, הנה, מצד אחד [illegible] „קנין" מבליט את הקשר הפנימי, הפסיכולוגי [illegible] ומצד שני [illegible] בהכרה פנימית ברורה, עד כמה [illegible] אחד משרשי נשמתו [illegible] וזאת אולי הסבה אשר כל־כך מעטה התענינות חיה, עמוקה, בתחית [illegible] אולם, הלא צריך קודם כל ויותר מכל להבליט, כי הלשון [illegible] יש לה שרשים כה דקים, כה רכים, מושרשים כה עמוק וכה איתן בתוך הנימים היותר דקים והיותר נעלמים של נשמת האדם עצמה, עד כי במות הלשון הלאומית ימותו יחד עמה גם הרבה מן הנימים האלה, וכל לשון אחרת שבעולם איננה מסוגלת [illegible] להם חיים, ורק בשוב הלשון הלאומית ישובו גם הם לתחיה. [illegible] ניצוצית אבדו לנשמת היהודי במות לשונו הלאומית — [illegible] לא להנם נשתמרו בהזארגון עד היום כמה מלים עבריות. לא רק משום שהנן משמשות לצורך דתי [illegible] ולא רק משום שהרדיפות מן החוץ הכריחו להשתמש באיזו מלים, שאינן מובנות לאחרים [illegible] מלים אינן משמשות גם לצורך זה), כי־אם, פשוט, מפני שבהן מובעת סגולת הנשמה היהודית במדה גדולה כזאת, עד שאין להחליפן באחרות, כל זמן שנשתמרה בשלמותה היותר אפשרית לה בתוך הגולה הנשמה היהודית. הנה, למשל, המלה: „נשמה". לא [illegible] הצרפתית לא אלה תבענה לנשמת היהודי מה שמבעת המלה „נשמה". וכן המלה: „אמת", וכן המלה: „שלים", ועוד ועוד. דבר ברור ובהיר הוא, כי במסרנו ללשוננו הלאומית את השלטון היהודי [illegible] של שפות אחרות, אירופאיות, [illegible] בכל אוצרות המחשבה [illegible] וציורי המחשבה ובמה שנדבר [illegible] ועירכין חדשים ביניהם, לפי שנוי היקף ותוכן של כל מלה ממלותיה [illegible] של לשונות אירופה (ואולי מעין זאת, אך מן הצד שכנגד, מצד השלילה, היא הסבה השניה למיעוט התשוקה לתחית לשוננו, כי רוח הלשונית האירופאיות החיה בקרבנו נלחמת על קיומה מבלי [illegible] הלאומית, אשר רק ברוב עמל נשיב בה [illegible] שהיה בה בימי קדם, ובעמל אולי עוד יותר רב נסגל לה את כל הטוב שבלשונות האירופאיות. [illegible] לא רק לנשמת כלל האומה, כי־אם גם לנשמתו הפרטית של כל יחיד, של כל איש מאישי האומה.

והעברית. כולם הם מארצות רוסיה, פולניה וכו׳. רובם הולכים ומזדקנים. הללו מזדקנים בשנותיהם, הללו — ברוחם. הצעירים שבהם ילכו לארץ־ישראל למצוא תקון לנשמתם. מי ימלא את מקומם של כל הנעדרים האלה? כלום אין אָנו רואים את העזובה והשממה הגדולה הבאות עלינו בארץ הזאת? וכלום לא יבלו ויכלו כל הנסיונות הספרותיים והחנוכיים שנעשו בארץ הזאת עוד טרם הספיקו להגמל ולהתפתח?

רוחות רעות התחילו מנשבות בארץ החפשית והנאורה הזאת. התחילו להביט בעין רעה על כל הלאומים ה„חיצוניים“, לשונם, תרבותם, מנהגיהם וכדומה. ביחוד מכוונת העין הרעה הזאת עלינו, הלאום היותר „חיצוני“. מי יודע, אם לא יתחילו להצר את רגלי תרבותנו בשעה שהתחילה רק להאחז בקרקע המדינה הזאת. כלום נכונים אָנו לעמוד נגד הרוחות הרעות האלה? כלום טפחנו ורבינו בלבות בני־הנעורים הנמצאים ברשותנו אותו הרוח המוסרי, הפנימי, העז, שאינו נכנע לשום כח חיצוני הבא בכפיה ואלמות?

במה אפשר לנו לקדם את פני העתיד הזועם והמאיים? הוי אומר: על־ידי העמדת „משכילים“ חדשים, משכילים מהדור הצעיר שנולד ונתחנך בארץ הזאת. אולם בכדי להעמיד כאלה צריכים לנו מוסדות גדולים וחדשים והענין הוא ענין לעתיד. ולעת־עתה מה יהיה? — לעת־עתה עלינו לשמור על מה שיש לנו מכבר. העמדנו לנו תלמידים למאות ולאלפים שיודעים מעט עברית ורוחם הוכשר לקלוט את הטוב והיפה שאפשר לנו לתת להם — נשמור את המאות והאלפים האלה, נשמור עליהם כעל בבת עינינו, כי בנפשנו הם.

היכולים אָנו לעשות את הדבר הזה?

יכולים יכולים. לפני שנים אחדות חסרו לנו הכחות המוכשרים לעבוד בחנוך בני־הנעורים ובהדרכתם. עכשיו ישנם לנו כחות כאלה. לפני שנים אחדות לא היתה לנו באמריקה שום תנועה עברית ועבודה כזו היתה באמת נחשבת ל„שירה יתומה“ — עכשיו תצטרף העבודה הזאת אל יתר הנסיונות העבריים ההולכים ונעשים אצלנו. וביחוד עלינו לדעת, כי כעת יש לנו ההסתדרויות והישיבות הנכונות לתמוך בעבודה זו גם בחומר וגם ברוח.

לפני שנים אחדות נוסדה באמריקה הסתדרות לאומית וציונית בשביל בני־הנעורים שלנו, ילידי אמריקה והניכיה. היא קראה לעצמה „יהודה הצעיר“ ושפתה היא — אנגלית. יש שמודים בנחיצותה ותועלתה לטובת תרבותנו ומשאת נפשנו הלאומיות ויש שמפקפקים בזה. עתה נולד הצורך הגדול בהסתדרות לאומית וציונית של בני־הנעורים, ילידי אמריקה והניכיה, ושגם שפתה תהיה עברית. מי זה יכפור בנחיצותה ותועלתה? ומי זה בין חברינו העברים שבכל רחבי הארץ הזאת, שלא יתן לה מרוחו וכשרונו?

כל יהודי שיש לו מח בקדקדו ולב רגש בחזהו, כל היודע ומכיר את עצמו ומבקש אפקים חדשים בקרב נשמתו, כל המחדש בכל יום תמיד מעשי בראשית בעולמו הפנימי, — הוא ימצא בתחית הלשון בפיו ובלבבו מעין המתגבר של תחיה לנשמתו, אשר יכניס חיים יאיר ויבהיר בפנימיות היותר נעלמות והיותר אפלות ויעשיר את אוצרות מחשבתו ורגשותיו עושר רב. אין, כמובן, דרושה עבודה רבה, עבודה פנימית, להשריש את הלשון בנשמתו השרשה של קיימא, לחבר — אם אפשר לאמר כן — את הזרם שנפסק בין הלשון ובין הנשמה. כל מלה, כל ניב, כל דבור, מושרשים ושבים יתהוו באופן זה ונותנים פרים בעתם לפי מדת העבודה והטובה אשר נעבדה בשעת הנטיעה. העבודה הפנימית הזאת יש לה בהכרח קשר אמיץ, בלתי נפסק עם החיים הלאומיים והאנושיים כאחת, שהלשון היא כמו שדה רחב נשפעת מים ומשפעת עדרים ויוצרת את יצירותיה על־פיהם, ברמות תבניתם, ומטביעה את חותמה בדמותה ובצלמה על יצירותיהם הם. העבודה הפנימית הזאת תתן את הדחיפה היותר רצויה, היותר מכרחת, ליצירות חדשות בדרך החיים הלאומיים ההולכים ומרבים צורך חדש, ההולכים ומתרחבים לעינינו. באופן כי במובן ידוע נוכל לאמר, כי תחית הלשון היא בעצם יצירת חיים חדשים חיים עבריים עשירים ועמוקים מראשם ושרשים.

הרעיון הזה, כפי שהוא מבואר פה, הוא, כמדומה לי, מורה הדרך היותר נכון לעבודת התחיה של הלשון. „אחד־העם“ במאמרו „הלשון וספרותה“, בבואו להשיב לאלה השואלים: „למי ולמה אנו כותבים עברית? איך ומה צריך לכתוב עברית? אם ובמה אפשר להחיות את העברית?“ — כותב: „התשובה הנכונה על כל השאלות האלה, שהולידו בימים האחרונים ויכוחים שונים, תלויה, כמדומה לי, בתשובת שאלה אחרת, אשר עד כה לא ראיתי מי שיעסוק בה, והיא: מדוע לא נתעוררו שאלות כאלה לפנים?“ ואחרי בארו את שאלתו ואמרו בין יתר דבריו, כי לפנים „כל מי שהשיגה ידו כתב עברית כיכלתו ובשעת הדחק המציא לו מלים ובטויים חדשים לפי צורך ענינו, בלי כל כוונה מיוחדת להרחיב השפה ולהחיותה“ — תשובתו היא, כי „אז היו צרכי המחשבה המניעים הראשיים להרחבת הלשון והספרות; המחשבה שנתרחבה בקשה לה בספרות לבוש חדש לפי מדתה, והעבודה הספרותית הרחיבה ממילא את הלשון לפי צרכי המחשבה וכו׳“. ואחרי ובהודותו כי רק על־ידי עשירות החיים בידם אל המחשבה, יותר גם לשוננו מתעשרת ומתרחבת בדרך טבעי, הוא בא לידי מסקנה, כי „אז לא היתה גם לשוננו נצרכת לעזרת „מרחיבים“ מיוחדים שאין דוגמתם בעולם“ וכו׳. — אולי שאלתו ותשובתו נכונות ביחס לשואלים על־דבר תחית הלשון בכתב, אולם ביחס לאלה, שעיקר שאיפתם היא להחיות את הלשון בדבור פה, תחיה ממש, הנה שאלתו ותשובתו נותנות תוקף ל„המרחיבים“, שהוא לוחם כנגדם, באותו הטעם עצמו שהוא נותן צדק לאלה שכתבו עברית לפנים, אשר „כל מי שהשיגה ידו כתב עברית כיכלתו ובשעת

לאָזנה קול גזרי עץ הלִבנה היבשים כשהם מתפקעים בתנור והם בוערים יפה־יפה; לוחשת האם הודיה לרבון העולם — הבצק עלה יפה, תהיינה חלות הגונות לכבוד שבת.

וקולו של אבא „משתפך“ באמירת תהלים... אוהבת היא לשכב בבוקר, באפלה, תחת השמיכה, כשאבא אומר תהלים ונפשה עגומה עליה, ובעגמה זו יש גם מין מתיקות... מחכה היא למה... מתגעגעת אז על מה... וטוב ונעים לה אז...

— והלא הבטיחה לה אמא לזכותה היום במצות „לקיחת חלה“ — נזכרת היא פתאום. ובעוד רגע והיא עומדת על יד אמא במבשלה. מתדבקות עוד העינים, מתמצמצות מנוגה אורה של העששית הקטנה הדולקת על השלחן — עוד מעט ו„תקח חלה“. כבר גדולה היא, עוד מעט ותמלאנה לה שתים־עשרה שנה.

ומראה לה אמא כיצד „לוקחין חלה“, אומרת עמה את הברכה — והיא עומדת ומבטת על האש „ההוטפת“ את נתח הבצק, שהשליכה אל תוך התנור רחוק עד לגחלים הלוחשות, ולשון־אש כחולה וקטנה קופצת, מנתרת... לוחכת לרגע... ואיננה — נתעלמה! והבצק מתפרפם לו, מתמר קצת ומפיק הבל... והנה — לשונות־אש רבות, כחולות, מופיעות לפתע פתאום, מתלקחות — ומתנפלות על הבצק ולוקקות, לוקקות רעבות... והבצק בוער... ואש יפה, צהובה כזהב, אדומה כדם וזוהרת, ועשן עולה ודולק כנר של תפלה שעל העמוד — דולקת כנר של תפלה החלה שלה...

— רצה האלהים את מנחתך, בתי, — לוחשת אמא, בהביטה גם היא בעינים מזהירות על החלה הבוערת, — כשיבוא משיח בן דוד ובית־המקדש יבנה ובני ישראל ישובו אל הארץ הקדושה, אז, בתי, נתן חלה לכהן...

והנה היא עומדת אצל אמא ויחד קולעות הן מקלעות על החלות, — אמא עושה את הגדולות בשביל אבא והיא עושה את הקטנות בשביל האחים, חלות קטנוניות יפות לקידוש...

* * *

אחרי הצות.

מן המבשלה עולה ונודף ריחם של מטעמי השבת. פעם ינשא הריח החריף של הדגים המפולפלים, ופעם ממלאה את כל האויר מתיקותה של הלפת המצטמקת יפה, ושם — מפיץ ריח העוף המטוגן על המחבת... מרתח, מפעפע ומפיץ ריח... בחדר האוכל כבר ערוך השלחן. מפה צחורה ולבנה כשלג פרושה עליו ויורדת ומגיעה כמעט עד לרצפה ומסתירה את ארבע רגלי השלחן. המנורות של נחושת עומדות ממורטות באמצע השלחן על מגש שחור מכוסה במפת צבעונין, ונרות גדולים תקועים בהן, עומדים זקופים ומחכים לברכה. ואצל מושבו של האב, בראש השלחן, נראות קצת מתחת למטפחת של משי בדולח שתי חלות גדולות, צהבהבות, מזהירות, ומסביב להן — חלות צנועות, קטנות, מכורפמות ומלאות שומשמין...

בצהרי היום סגר אבא את החנות בערב שבת. יושב הוא עכשיו אל השלחן, קורא הוא את הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום, והאחים אומרים שיר השירים בניגון נעים. יפים הם האחים בערב שבת... סרוקים הם,

---

זאציה טובה, אשר האגודה הראשית תכניס בה חיים ותחזיק בה חיים תמיד, בלי הפסק.

האגודה הראשית — צריך להגיד את האמת עד תומה — צריכה לעבוד בארץ־ישראל דוקא כי אלה המרכזים את עצמם לתחית הלשון צריכים בעת ובעונה אחת — כתולדה מוכרחת מכל האמור בזה — לעבוד גם לתחית העם והארץ, והיו כל שלשת היסודות העיקריים של תחיתנו הלאומית: העם, הלשון והארץ לאחדים, לגוף מוצק אחד ונפש אחת, כמו שהטבע וההגיון מחייבים. צריך להאמין, כי עוד ימצאו בקרבנו חכמים אנשי לב, אשר יבואו הנה להתישב בזה ולעבוד עבודת התחיה כעזרא בשעתו. אינני יודע, אם יש עולם יותר גדול, יותר מלא ויותר נחמד מיצירת חיים חדשים — יצירה, שאין יסודה בדמיון, כי־אם בחיים. ומשתתפים בה כל בעלי היצירה החיים שבארץ. אין זו פראזה ריקה: יצירת חיים. כל הנמצא פה ויש לו עין רואה, הוא רואה, כי עבודת האדמה פה, עבודת החנוך, תחית הלשון העבודה לעורר תנועה לאומית במושבות ובערים ועוד ועוד — כמובן, אם נעשים הם בדעת, באמונה ובאותו הרגש, שאין חלק בו רק למעטים — הם באמת עבודה של יצירת חיים חדשים. כמובן, יותר שהמשתתפים בעבודה הם בעלי נפש מלאי חיים, יותר הם מכניסים חיים ביצירתם ויותר היא פוריה ויפה להתקיים. הלא זה גורל הנשמה הגדולה כי בכחה להוציא מעשה קטן מקטנותו ולעשותו גדול, ורבים בנשמה רחבה יצליחו להודות, כי הצרה הזאת של קטנות במרים גדולות מורגשת ביחוד פה בארץ־ישראל. בתנאים ידועים צריך באמת להיות אדם גדול למען עשות מעשים קטנים.

בכלל הורו לנו המקרים האחרונים במחננו, כי תנועתנו הלאומית צריכה מעתה לבחור לה דרך חדשה — הדרך הטבעית והרגילה שהולכת בה כל תנועה לאומית, אשר שרשיה בארצה, אף אם ענפיה משתרעים למרחוק. כי היא באירלנדיה ובארצות הבאלקאן וכן בכל מקום, שיש שם תנועה לאומית. אולם אצלנו להפך. תנועתנו דומה עד עתה לצמח נטוע בעציץ שאינו נקוב: אין לה אחיזה בארץ ולא יניקה מן הארץ וכבר ראינו את התוצאות של מצב בלתי טבעי כזה. אולם מעתה — אחרי שיש לנו תקוה לישוב גדול באמת — מעתה צריך להוציא את הצמח מן העציץ ולנטעו בארץ: צריך לברוא בארץ־ישראל תנועה לאומית מקורית. ולא תהיינה עוד ארצות הגולה מרכז התנועה ואנו משאת נפשנו אחת מנהלות מרכזים כי־אם להפך: ארץ־ישראל תהיה מרכז התנועה וארצות הגולה — היקפה.

פתח־תקוה

מרוחצים הם, לבושים בבגדי שבת. פאותיהם הדקות מסולסלות ויורדות על לחייהם המסמיקות. ומתנועעים הם מעל הסדורים ומשמיעים בזמר יפה וממושך מלים נפלאות, מיוחדות בצליליו: לכבודתיני... לכבודתיני... אמא אומרת ששיריו הראשון שר הנביאים, ואבות דברו בו: אברהם, יצחק ויעקב, גם משה רבנו בעצמו...

ועל שלחן מיוחד קטן, סמוך אל השלחן הגדול, עומד לו המיחם ממורט וגהוץ. מתמר ועולה ממנו אד אפור, כהה־לבנבן, ומילמל הוא, ומזמזם הוא לו בנעימה שירה חשאית, יפה ועגומה...

* * *

— הגיע זמן הדלקת הנרות... — הומה לו אבא לאט, כמדבר לעצמו אל תוך החלל, כשהוא מעיף עין על השעון שעל הקיר ובאותו רגע גם על השמש השוקעת. — ואמא נכנסת, שמיטפחת הלבנה מרשרשת צנועה, חרישית. מטפחת משי לבנה מקיפה את ראשה היפה והיא מורדה כמעט עד לעיניה ומכסה אפילו את אזניה, שלא יראו, חלילה, הנרות של שבת את אחת משערותיה. לחייה מסמיקות מהתרגשות ועיניה מזהירות, ורכות הן ונוחות הן ומלאות חנינה.

והנערות עומדות מימינה ומשמאלה... עומדות לבושות שמלות של שבת נקיות ומגוהצות, וקשורים כחולים ואדומים חדשים מקולעים בצמותיהן הדקות, המרטטות על גביהן, שערותיהן מסורקות למשעי ואחוזות במסרקות כפיפות כדי שלא תתפרענה, פניהן מאדימים והעינים שוחקות. בריחוק מקום קצת עומדים הנערים, סדוריהם בידיהם ופניהם כבושים — מחכים הם לברכתה של האם, אחרי שתברך על הנרות.

בידיה הצחות, הקטנות והרכות מכסה היא את פניה ושפתותיה לוחשות תפלה, ומלה במלה אומרות אחריה הקטנות בקול.

והרישיות עפות אמרות התפלה באויר, נשמעים רגע, -- ושוב נבלעים בלחש תפלתה.

מרטטת הכתף... התפרצה אנחה עצורה... והנה דמעה תלויה בריסי עיניה — והיא לוחשת ובוכה חשאית.

התחזקה... וקולה הולך ונשמע... מדברת היא אל האלהים שלה, הקרוב כל־כך אליה, המשרה את שכינתו בביתה, את שכינתו הקדושה המרחפת עכשיו רואה ולא־נראית באוירו של הבית: — תאורנה עיניהם של בני בתורה הקדושה... תהיינה־נא בנותי כשרות, טהורות וצנועות... יהודיות ישרות... יהי רצון כי נזכה, אני ובעלי, לגדל אותם, את כולם, לתורה ולחופה ולמעשים טובים. תביא לנו השבת הקדושה מנוחה שלמה ושלות השקט, ואחריה יבואו עלינו שבוע של פרנסה טובה... תן כח לבעלי לפרנסנו בכבוד ואל־נא נזקק, חלילה, לידי מתנת בשר ודם, ולא נצטרך, חלילה, להלואתם, ואל נכשל בממון שאינו של יושר... תן לנו מידך הפתוחה, מידך הרחבה והמלאה...

והנערה יפית... ומזהירה היא כאבן טובה, וטהורה היא ונקיה היא כיונת הטהור, כנשמתה הכשרה.

* * *

אבא והאחים הלכו להם לבית־המדרש לקבל שבת, ואמא קוראה מעשיות יפות על־אדות יעקב ובניו, על יוסף הצדיק, עד משה רבנו ועד בר הקדושים.

יש רק החומש יפה. בכמה דברים נעים ובכמה ספורים נרגשים בחומש זה! איום נדמה ויפה מכירים היא קולה... רך וזך ורחמני הוא הקול. נדמה, כאילו נחל איתן זורם לו בין שדות דשא ופרחים בערב־אביב חרישי, דומה כאילו השכינה בעצמה מדברת מתוך גרונה, שכינה ענוגה ויפה כיונה עורגת.

דממת נעימה שוררת בבית ישרת השבת. ויושבות הילדות ומקשיבות חשאיות, והבית מלא מנוחה שלמה וקדושה. כבר נכנסה הנשמה היתירה ועמה — מלאכי השרת.

-- שבתא טבא! שבתא טבא! -- אבא נכנס עם האורחים...

והולכת השמחה וגדולה, הולכת ורבה. מאירים כל הפנים, מקרינות בר העינים...

המלאכים הטובים באו... מרחפים הם באויר... אבא והאחים מזמרים „שלום עליכם" ומזמרים עמהם יחד כל הלבבות שיר של שבח והודיה לאלהים ולשבתו, לישראל עמו ולמלאכיו, משרתי עליון הטובים.

* * *

פורש לו אבא לקרן־זוית אצל ארון הספרים הגדול, מוסב פנים אל הקיר ואומר בלחש „רבון כל העולמים". ואנחות חשאיות, עצורות מתפרצות מתוך לבו וקדוש ונעים קולו... — „אדון כל הנשמות, שר של שלום... מודה אני לפניך, אלהי ואלהי אבותי, על חסדך הגדול שעשית עמדי ושעתיד אתה לעשות עמי ועם כל בני ביתי... האר נא את פניך אלי וזכני נא שלא אחטא לך, יטהר מחשבות לבי... הושיעני נא והושיעה את עמך בית ישראל... הבא נא שלום בעולם ואהבה ורעות בין הבריות... צוה נא למלאכיך הקדושים שיבקרוני ברחמים רבים, שיברכו אותי ואת ביתי ואת כל עמך ישראל בשלום... וטהר נא את לבי כדי שאתפלל אליך בלב נכון ולא יבלבלוני מחשבות זרות... מלאכי השירים, ברכוני בשלום... צאתכם לשלום ולברכה... אמן ואמן!"

ואבא כבר הולך בבית הנה והנה ומזמר בחדוה „אשת חיל". פניו מזהירים... מציליף הוא מבט מוצנע מלא חבה אל האם, והיא... מסמיקה ומורידה את ראשה ככלה זו העומדת תחת חופתה וחיוך צנוע ומלא חן יראה רגע על פניה ומתעלם... והיא ממהרת ויוצאת אל המבשלה.

מרא דממות ומתקרבות מצרצר הרהיטים בבית. מתאדם היין בכוס המזורטה ומשתברות בפמוטי ופרחיה קרני הנרות הדולקים בנגוהות מגוונים הרבה. ומרעים צלילים קולותיהם של הקטנים המקדשים על הרותיהם הצנובות...

חֻקַּת יִשְׂרָאֵל בָּעַמִּים

מאת

ד"ר ישראל שפירא.

חיי המדינה המודרנית נבנו על יסוד חוק השתוות זכויות העמים בין האחד לשני. חוק זה נותן לכל אומה, גדולה או קטנה, גבורה או חלשה, זכות קיום, להיות חייה הלאומיים והתרבותיים לפי דרכיה ומושגיה, מבלי שיתערב זר בקרבם, לשבט או לחסד. בזה נכנסו ערכים חדשים ביחוסים ההדדיים של האומות, שלא שערום הקדמונים. ההכרה בלבד, כי אסור לקפח שום אומה ומכל־שכן לנגוע לרעה בזכויותיה מבלי כל סבה, הרימה את הכח המוסרי, אשר לא היה לו כל ערך מלפנים, ועשתה אותו שליט בעולם המדינות. דבר זה כשהוא לעצמו מסמן קדמה גדולה בהתפתחותה של האנושיות. אולם חשיבותו של חוק העמים הבין־לאומי ניכרת ביחוד בזה, כי על־ידו נשללו הרבה דעות קדומות ובמיוחד באו הדרשות העומדות עכשיו ברומו של עולם. עם התגשמותו של החוק הבין־לאומי ובצורת עמידתו בחיים בטלה הדעה, כי תכונתה העקרית של המדינה היא השאיפה לממשלה בלתי־מוגבלת, ממשלה אוניבר־סאלית, לאסוף בתוכה עמים כאסוף ביצים עזובות ולרדות בהם. אף אלו העמים שתאות היצר לכבוש ולשלטון עוד תבער בלבם, הושפעו במדה מרובה מן הדעות האנושיות החדשות, השוללות את הכח הגופני. למראית עין, לכל הפחות, יבקשו תואנה בצאתם למלחמה, והם מתיחסים כיום אל הנכבשים באופן יותר נוח ויותר אנושי מאשר התיחסו המנצחים מלפנים אל המנוצחים. בעקב החוק הבין־לאומי כרוך רעיון השווי והסבלנות. הוא אמנם חדר לאט־לאט אל המדינות והעמים השונים, אבל הוא צעד קדימה ופנה דרך לחופש האישי, האינדי־ווידואלי, שהוא הבריח התיכון המבריח חלקי כל אומה מבלי הבדל דת ולאום. בשמו תדגול היום החברה המודרנית, ואין מי שלא יכיר ערכה של החוקה האחת לגר ולתושב.

העמים הקדמונים לא ידעו חוקת עמים מה היא, כלומר, לא הכירו זכויות עם אחר או בני אדם אחרים זולתם. על החרב יחיו. הכח הגופני היה המכריע בינם לבין אויביהם ומפשר סכסוכיהם. כל דאלים גבר. כי שלא נלוה עליהם או לא נלוה על בריתם לצדיהם נחשב והיה מוכן לפורעניות בכל עת ובכל שעה. במדה שהרחיב איזה עם גבולותיו, כן גדלה בקרבו תאות הכבוש להכניע ממלכות ולרדות באף גויים. העם הנכנע נשתעבד כולו. אבד לו לא רק החופש הלאומי, אלא אף עצמו נכחד ממנו. העקירה מאדמתו והפזור בין זרים דיים היו לבטל עצמיותו הלאומית. וכך היה גורלו של אותו העם המושל, הכובש, בשיא גדולתו, בנוה עליו יד עם אחר יותר חזק ונערץ ממנו. ההיסטוריה העתיקה מלאה דוגמאות אין מספר מגויים חזקים ואמיצים אשר עלו וירדו, נצצו ונבלו והיו כלא היו.

רבים מחוקרי דברי הימים שעמדו על החזיון ההיסטורי הזה בקשו למצוא פתרון להשאלה, איך זה יכול היה להתקיים יחס פראי וברברי כזה, ביחוד בין עמים אשר כבר הצטיינו בחכמה ודעת ותפסו מקום בעולם הרוח והמחשבה. מה היא הסבה שהמריצתם להתאכזר כל־כך לבני עם אחר ולעשוק משפט הגרים והנכרים בגבולותיהם, ומה הוא הפשר, כי בעולם העתיק לא השתרשו אותן הדעות וההשקפות בדבר הזכויות ההדדיות של העמים שהן כל־כך פשוטות ומובנות כיום ושהן שמשו בסים להפרחת התרבות הכללית של התקופה החדשה, בהתקשר עם בעם ובהתמזג והתלכד יסודות שונים והיו לאגודה אחת. המצרים, הבבלים, הפרסים, היונים והרומאים עמדו בזמנם על מדרגה תרבותית לא נופלת מזו של ימינו. בהרבה דברים עלו על דורותינו אנו. מהם עוד אנו מתפרנסים ברוח. בבתי־מדרשותיהם נזדככו ונתבררו המושגים של הטוב והרע, היפה והמכוער, הצדק והאון, — ראשי הפרקים של תורת המוסר והמדות, — והם חקקו חוקים, עשו משפטים ודנו דינים שהיו לסמל ומופת לדורות הבאים. אך אם בקרבם לא נמצא שום נטיה ושום רצון לאחות עמים, לשבית מלחמות ידביות וריב. את היא, כי השארית הזאת לא העבידו את מידם. לא הרגישו צורך כלל להתגדר בזן ולשנות מן המטבע שטבעו להם בהליכות המדינות. בשיטתם זו אחזו יתר העמים שבאו אחריהם עד בוא העת החדשה. היחידי בין האומות היה עם ישראל שהגה רעיון אחדות העמים ושאף להתגשמותו. נביאיו וחוזיו לא חדלו לנבא ולהטיף לשם תעודה זו אף בהיותו מוקף אויבים ונלחם על קיומו. בברית עמים ראה את השלום הנצחי. עם ישראל היה גם הראשון שנתן זכויות לגר והנכרי שישבו בארצו.

היחס השלילי של העמים העתיקים אל עמים אחרים שאין לזקוף אותו על חשבון ירידה רוחנית או מוסרית, אינו אלא תוצאת השקפת־עולם מסוימה אשר רבוה וטפחוה בדורות ההם ותהי לעיקר חשוב בחיים הלאומיים. השקפת־עולם זו יסודתה באגודות העמים הקדמונים ומסתרי עבודת האלים שלהם. אמנם מקורות כאלו, כאגדה ומיתולוגיה, הנסוכים ברוח דמיון והזיה, חסרים את האמת ההיסטורית ואין למוד אותם אף באמת־המדה של הפילוסופיה הדתית, בכל זאת עליהם אפשר לעמוד על אפים הטבעי של העמים ותכונותיהם הלאומיות. מתוך האגדות העממיות והמסורות המיתולוגיות משתקפים חיי העם שהן מיוחסות אליו. יסוד נשמתו של כל עם והלך־רוחו מונחים בספורי עברו, פרי שחרות דברי־ימיו. וכשמעמיקים להדור לתוך זרמי החיים של העמים ההם, כפי שהם מסורים ומצוירים בספורי הגבורים שלהם, מתגלה השפעת האלים העצמית המרחפת עליהם. השפעה זו הולידה בקרבם אותם המושגים המדיניים, שהעמים לא יכירו המשטר מחוץ במציאות אלוהות רבים. האלים נחשבו למיסדי המדינה, המלכים או המושלים ליוצאי ירכם או לחצי אלים. כל עם בעל כח וגבורה חשב את עצמו למקובל בעיני האלים, לבחירם רצתה

נפשם בו. כשרפו חיהו ורכושו, עוזו ושלטונו, אמונתו היתה חזקה, כי רצון האלים היה בכך. הם גזרו, כי מקומו יהיה ראשון בחברת המין האנושי וידבר גויים וארצות תחתיו שהאלים בל ידעום. להאלים יחס כמעט כל עם מוצאו והויתו. אופיות הן אגדות האלים דיקליון ופירהה, טואיסקון, אבי הגרמנים העתיקים, ומירטה של הפרסים, המעידות על יחס הקורבה שבין העמים להאלים מחולליהם. ונתפשטה ההכרה בין העמים הקדמונים, כי מי שהוא שנוא נפש האלים, לא יוכל להתקיים וסופו ריבה בין העמים. אויב היה העם שהתאחד בבחירתו של בן עם, כי היא המדינית משפט הבחירה, היא האפשר [illegible] לילידי חוץ, לנכרים וזרים. אלה האחרונים נחשבו לחדלי אישים, לברברים פחותי ערך, הראויים רק לעבדות ושעבוד. גזרה היא מלפני האלים השליטים להתיחס אליהם לא כאל בני חורין גמורים ולא אף כאל עמים שחצים בני חורין, אלא כאל עבדי עולם, נמכרים לצמיתות. העם הנבחר ימשול בהם. יתרון הבחירה הוא שעורר בלב העמים העתיקים תאות הכבוש ושלטון בלי מצרים, מבלי הכר זכות הקיום של העמים האחרים אשר מסבה זו או אחרת לא יכלו לעמוד על נפשם. מכאן מתבאר החזיון, כי כל העמים, עמי הסגולה של הדורות ההם, לא ישבו בטח ולא הסתפקו במה שהיה להם, אלא תמיד אל הכבוש נשאו עיניהם, ואדיר חפצם היה להתרחב ולהתפרץ מעל לגבולותיהם ולפרוש ממשלתם האימפריאה.

בזכות רעיון הסגולה או הבחירה בצרה הנצרות את עמידתה בתקופות ידועות. בכל ימי-הבינים הארוכים היתה הכנסיה הקתולית מכרזת על עצמה כעל הכנסיה היחידה הרצויה בעיני אלהים וישו. ושאיפתה לשלטון יחיד היתה גלויה, בולטת ומעיזה. ברצותה לאסוף תחת דגלה את כל בני המין האנושי ולהשתרר עליהם, חשבה לקדושים וטהורים אף האמצעים היותר מכוערים אם רק היו מובילים אל המטרה. לנגד עיני האפיפיור, ראש הכנסיה, רחפה תמיד תמונת ממלכה הוארכית אוניבר־סאלית, שאליה יחל ואליה קוה, בניגוד אל ממשלה קוסמופוליטית.

בין העמים הנבחרים מימי קדם נמנה גם עם ישראל. מראשית היותו לעם וממלכה קרא את עצמו או קראו לו בשם עם סגולה, ממלכת כהנים. תואר זה הלך לפניו אף בארצות גלותו ועליו נתלה גאונו ויעודו הלאומי. אך עם ישראל השיג באופן אחר את מהות הבחירה, שבה התנוסס גם הוא. לפי פירושה העברי לא נועדה לא לזרוע ולא לגבורה. לא ניתנה הבחירה לישראל בכדי להיות מושל בכפה, שליט אומות העולם. אלהיו לא עשהו לשבט אפו, לשים מרמס עמי עברתו. עם ישראל נבחר, לפי ההשקפה העברית, למלא תעודה מוסרית גבוהה שהיא מסוגל לה. ציר שלוח הוא אל העמים להרחיב ביניהם דעת אלהים, תורת המוסר המונותאיסטית. תעודת „תקון עולם במלכות שדי“ נפלה לו לחבל, ואותה שוה לנגדו תמיד. היא שמשה תכונת בנביאי [illegible] הלאומיים והבינלאומיים. את בטויה היותר חזק מצאה בחזיונות ישעיה ומיכה, נביאי השלום, שצפו ברוח קדשם, כי „לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה“. וכיון שתכלית קיומו בתוך עם היתה בעיקרה נטויה כלפי השלום העולמי ו„למען דעת כל עמי הארץ, כי יהוה הוא האלהים, אין עוד“, הרי אי־אפשר היה שיחקה מעשי הגויים ויתנהג במוכם ביהם אל אומות אחרות, חלשות ורפות כח ממנו, או הגרים והנכרים שהשתקעו בקרבו. כמובן מאליו הוא, כי חוקיו יהיו יותר אנושיים, יותר נוחים ורצויים גם לבני גזעים ושבטים אחרים. מלחמה היתה להעברים, מלחמת השמד, עם אותם הגויים שעמדו נגדם כשבאו לרשת מידם את ארץ סגולתם, שהביטו עליה כעל נחלתם, חלק אלוה ממעל, אבל כשמטרה זו הושגה, בהתישב בני ישראל על אדמתם ומדינתם העמידה על יסודות מוצקים, חדל קול צהצוה הרבות ותרועת מלחמה. „כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים“ היה הפרוז הרשמי של מדינת העברים.

יוצא מכלל יתר העמים בזמן הקדום היה עם ישראל גם בזה, שלא בקש להרחיב גבולות ארצו מעל אותו השטח שכבר היה ברשותו. לא שאף אל מונארכיה עולמית כהפרסים, המוקדונים או הרומאים בשעתם. בכלל, תאות הכבוש לא רק שהתנגדה אל מסורותיו הדתיות ומאוויו הלאומיים, אלא זרה היתה לגמרי לרוחו העברי. לא היתה לה כל אחיזה בחיוו המדיניים, אף־על־פי שתנאי הארץ היו מכשירים אותה. ארץ־ישראל לפי מצבה הטבעי נמצאת בין שלשת חלקי תבל. בתוך היא יושבת, והיתה במובן ידוע טבורו של העולם העתיק. לא היתה כמוה ארץ מסוגלת כל־כך לתכססי מלחמה ועלולה להלהיב אש התאוה להרחבת גבוליה ולרשת ארצות ומדינות הסמוכות לה. העם היושב בקרבה בנקל היה יכול לפרוש ממרתו על שכניו ולשים עולו עליהם. לפיכך היו עיני המושלים השליטים בימים ההם נטויות אל כברת הארץ ההיא ונפשם חשקה להיות בעליה, לא כל־כך בשביל עשרה או טיב אדמתה, כי־אם בשביל שטחה הגיוגראפי המצוין. אולם העם העברי לא בקש ארצות חדשות ולא לו. בארץ כנען, נחלת אלהיו, מצא כפוקו. אכן שמר את גבוליה, לבל יסיגוה אחרים. הגין עליה מפני האויב, אך לא זמם לעשוק נחלות זרים מידיהם. מלחמות העברים היו כמעט כולן מלחמות הגנה. חסרה להם, להעברים, אותה הנטיה שהיתה מצויה אצל עמי חם ויפת, להתנפל על שכניהם ולהבנות מחורבנם. אף בימים היותר מזהירים, כשמוראם וחתיתם נפלו על יתר העמים וגבורתם המדינית היתה אתם, לא הבליטו שום רצון להגדיל את האימפריה שלהם. מרץ כזה לא התגלה בחייהם המדיניים. לעומת זה ניכרים רשמי התכונה המדינית, המדגישה רעיון האחוה, האחדות והשלום. אפשר לפגוש אותם בכל התקופות של ההיסטוריה העברית, בימי [illegible]. הכרת האלהים העברית כחוט השני בדברי ימי העברים שמשה גורם

להתפתחות האידיאלים האצילים, אשר בהם יתפאר עמנו ושסופם להיות קנין כל האומות. על יסודם נבנתה סוף־סוף התרבות האנושית, ומשרשיה עדיין יונקת הציוויליזאציה המודרנית של זמננו.

הנה כי כן, שתי השקפות עולם הפרידו בין ישראל לעמים. רעיון הבחירה חבל וילד שתיהן. ואמנם ממקור אחד יצאו, אולם בעיקרן ותכליתן מתנגדות היו זו לזו ומנגחות זו בזו באופן שלא יכלו לבוא לידי השלמה. כל אחת בחרה לה שבילים מיוחדים לפי התעודה היותר מתאימה לרוחה. בנין האחת היתה סתירת השניה. מוצא דבר: העברים הם מלאכי השלום, בשעה שהעמים, אשר ראו יתרונם בכחם ותגרת ידם, נראים כמלאכי חבלה. בזה נתבלטה צורתן של יהודה ורומי העתיקות. לא נטשטשה הצורה אף במשהו גם ברבות מאות השנים אחרי שיהודה הלכה בגולה ורומי ירדה פלאים. ההיתרון היו מרחפות, הדעות היו קיימות ועומדות. רק עכשיו, עם גמר מלחמת העולם, הולך ונפחת ערכה של האחת המתרוקנת מתכנה. אותות הזמן מוכיחים, כי ההכרה העברית הצרופה התחילה חודרת, מדעת או שלא מדעת, אל לבות אומות העולם הדורשות לשלום עולמי.

מִכְתָּב מִכִּינָה

המונים של פליטים יהודים נמצאים עכשיו באורל, סיביריה יערי המזרח הרחוק, מטשליבינסק ועד שאנחיי ויוקאהאמה, ורובם יושבים ומחכים ומצפים בכליון נפש לשעת־הכושר של היציאה לאמריקה. בארצות־הברית, הם מקוים, ימצאו עבודה ויוכלו להיות חיים יותר נורמאליים ושוקטים אחרי סבלם פגעים והרפתקאות אין קץ של נדודים במשך שנים אחדות.

אמנם, תקותם של הפליטים הנדחים האלה נמשכת כבר יותר מדי. זה כשנים אחדות ששערי אמריקה סגורים בפני מהגרים. ועד עתה לא שמענו עוד, כי מתנהלת בזהירות האמריקאית העמילה מיוחדת לטובת המהגרים היהודים האומללים, שאחרי נדודים רבים בדרכם לאמריקה נשארו לבכות, קרועים ממשפחותיהם, באיזו יישובים נדחים.

יהודי אמריקה הראו כבר די הכרה לאומית והתמכרות נאמנה בנוגע לאחיהם הסובלים בפולניה, ליטה וארצות אחרות, בהמציאם להם עזרה תכופה, מזון ובגדים. ואולם נדמה לנו, כי יהודי אמריקה עדיין לא השתמשו למדי בכח השפעתם וכשרונם ההסתדרותי בנידון בטול הגבלות ההגירה, לפחות במה שנוגע לסוג של מהגרים כעין הפליטים בערי המזרח הרחוק, הנמצאים בדרכם לאמריקה זה כשנים אחדות רצופות.

הנודדים האלה של עמנו, הנמצאים פה באוכלוסים רבים, נמקים מעוצר רעה ויגון, באפס עזרה, וכל תקותם היחידה, כי יהודי אמריקה יגשו תיכף לעורר שאלה זו ולמצוא לה איזה פתרון שהוא.

א. גאברניק, יושב הראש של לשכת־המודיעין שעל־יד ההסתדרות הציונית „קדימה" בשאנחיי;

א. שציגלוב, מזכיר.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

מחאת יהודי אמריקה נגד הפרעות ביהודי אוקראינה.

ביום השני העבר, 24 לנובמבר, נשמעה בניו־יורק המחאה הנמרצה והאדירה ביותר שהתפרצה מלבב של מאות אלפי יהודים נגד הטבחות והאכזריות [illegible] באוקראינה.

— תהלוכה של אבל. יותר ממאת אלף יהודים מן השדרות השונות של הצבור היהודי הרב־גווני שבניו־יורק, ביניהם — באי־כח ההסתדרויות מפלגות ואגודות שונות הסתדרו בתהלוכה של אבל, שעלתה, במספר המשתתפים בה ובמשטרה החיצוני, על תהלוכת האבל שנערכה בשעתה לרגלי הפרעות בפולניה.

אורך שורות ההולכים תפש שטח של ארבעת מילים בערך בתוך הרחובות היותר הומיים של ניו־יורק. התהלוכה התחילה בשעה הראשונה אחרי הצהרים [illegible] ונגמרה בשעה השביעית [illegible] בשעה השמינית, [illegible]. מעל ים הראשים נראו דגלים עברים עטויי אותות אבל ושלטים עם כתובות שונות, שהצטיינו הפעם בצניעותן. רובן — היה תכנן: בקשות אל העם האמריקאי להציל את שארית הפליטה של יהודי אוקראינה.

רושם מיוחד עשו על מיליוני התושבים ועל מאות אלפי האנשים — היהודים [illegible] שעמדו בצדי הרחובות מדגלות היהודים שעבדו בצבא האמריקאי והלגיונרים ששבו מארץ־ישראל.

[illegible] 10000 [illegible] היו מסודרים גדודים־גדודים ונושאים את דגליהם ושלטיהם המיוחדים. על השלטים של אלה אפשר היה לקרוא את הכתובות האופיות האלה:

„201,468 יהודים לקחו חלק במלחמת הצבא האמריקאי".

„15,213 יהודים נעשו לבעלי מומים ונפצעו בחפצם לשחרר את הלאומים הקטנים".

„5,178 יהודים הקריבו את חייהם בחפצם להשרות את הדימוקראטיה בעולם".

„246 מתנדבים יהודים נהרגו בעד שחרור ארץ־ישראל".

גדודי הצבא נסעו בראשונה בתהלוכה ובראשם, בתור [illegible] „החלוץ", — קבוצה של חיילות יהודים רוכבים על סוסים ובתוכם הקולוניל סימונס, המנהל הצבאי של התהלוכה.

המחנה המאסף של גדודי הצבא היו הלגיונרים העברים והאחיות של ה„מגן דוד האדום" שהלכו אחריהם.

בראש השורות של הצבור היהודי ההסתדרותי ולאגודותיו השונות הלכו — מורים רוטנברג ויוסף בארונדס, וקרוב להם — [illegible] רבנים וגם אנשי־צבא יהודים [illegible] איתה שעה.

מפני סבות שונות, בבגדי־השרד שלהם. אחריהם נראו שורות החברים של „התאחדות יהודי אוקראינה", שהיא היתה המכינה את התהלוכה הזאת, ואחר כך — יתר ההסתדרויות והאגודות.

היהודים האוקראינים נשאו שלט גדול ועליו הכתובת הזאת: „שומר ישראל, שמור שארית ישראל. יותר מ־150,000 יהודים נשמדו באוקראינה".

השורות של ההסתדרות הציונית עשו רושם מיוחד במספרן הרב ובמשטרן החיצוני.

המפקחים על הסדר של כל התהלוכה היו — אנשי־צבא יהודים, פרשים וגם רגלים, שלוו את שורות ההולכים משני עבריהם.

משערים, כי יחד עם היהודים שעמדו בצדי הרחובות שהתהלוכה עברה בהם, עלה מספר כל המשתתפים בדימונסטראציה של הבעת רגשות אבל ומחאה ליותר ממיליון.

— אספת המחאה. עם גמר התהלוכה התחילה אספת המחאה באולם קארנגי. בין הנואמים היו הנוצרים בעלי השפעה האלה: הסינאטור של ארצות־הברית — מדיל מקארמיק מאילינוי, מונסיניור ליוויל — בא־כח מיליוני הקתולים שבארצות־הברית, ראש־העיר — היילאן, הלוטינאנט־גובירנור — ווקיר, וחבר הממשלה של ארצות־הברית, המזכיר לעניני צבא הים — דניאלס, שבא להביע את רגשותיו בשם הממשלה האמריקאית ובשם הנשיא ווילסון.

דאניאלס אמר בין יתר דבריו: „היסוד של הריפובליקה שלנו היא החופש האישי. אנחנו התגאנו תמיד בזה, ששערי ארצנו היו פתוחים לכל נרדפי העולם. ארצנו מתגאה באזרחיה היהודים בני אותו העם העתיק, שהפיץ בעולם את הרעיון, כי יש רק אל אחד בשמים ובארץ. בתור אמריקאי ובתור חבר הממשלה האמריקאית מוחה אני בכל לבי נגד הפרעות ביהודי אוקראינה".

הנאספים ובירכו אנשי־צבא ומפקדים יהודיים ערכו לו אובאציה רבתי במשך רגעים אחדים.

הנואמים היהודים היו: מ. רוטנברג — הפותח את האספה, הררי קוטלר — יושב־הראש של האספה, יוליאן מאק, הד"ר וויז, יעקב שיף, העתונאי ברנשטיין, לואי מארשאל, אב. קאהאן וגוסטאב [illegible] — נשיא [illegible].

האחרון קרא את החלטת המחאה והאספה קבלה אותה פה־אחד בקימה ממקומותיהם.

ההחלטה פונה בסוף דבריה אל רגש היושר של אמריקה ודורשת, כי ממשלת אמריקה תשים קץ לטביחות של אנשים החפים מכל פשע.

ההחלטה אומרת גם־כן, כי ועד שיבחר לשם כך יסע לוואשינגטון וימסור את כל העובדות בנוגע לפרעות באוקראינה לנשיא ווילסון ולמחלקה המדינית של הממשלה.

נאומו של וויז הצטיין בחריפותו. בין יתר דבריו אמר:

„אמנם, אחינו קוו לטוב עד קץ המלחמה והנה השיגה אותם [illegible] הם קוו לאור ותחתו בא החושך. את הכאב מרגישים לא רק הקרבנות האומללים לבדם, אלא גם אלפי היהודים באמריקה. הם התפללו כל העת, כי יבוא יום ויהיה ביכלתם לשלוח מפה את עזרתם לאחיהם שסבלו כל־כך במלחמה. הם קוו כל־כך, כי תהיה להם האפשרות לבקר את אחיהם בארצות מגוריהם, או שיוכלו להעבירם אליהם באמריקה. ועתה אפסה כל תקותם".

„עם קץ המלחמה נשתחררה בלגיה ושולם לה חלף חורבנה, אולם בנוגע לעמנו עדיין לא נגמרה המלחמה ועדיין אין לנו שלומים".

„במשך ההיסטוריה שלנו כבר למד העולם לדעת, כי עריכת טבח ביהודים איננו עסק מוצלח כל־כך, „ריוח" לא יביא למי שהוא. בתור עם — רפי כח הננו, אולם כחנו בזה, שתמיד עומדים אנו לימינם של הישרים. הפיטלורים והדיניקינים יטבעו כעשב בציה. אולם עם ישראל יהיה נצח".

אחרי נאומו של וויז נערכה אזכרה לנשמות הקדושים וכל הקהל נעה בבכי.

נתקבלו הרבה טלגראמות של השתתפות בצער ושל הבעת מחאה מאת גדולי ההשפעה בארצות־הברית ומאת סינאטורים אחרים. ביניהן יש לציין את הטלגראמות שנשלחו על־ידי: וויליאם דזש. ברייאן, הסינאטור לודוש וויליאם דזש. מיקאדו, חתנו של הנשיא ווילסון.

נתקבלה גם־כן טלגראמה מאת ועד העזרה ליהודי אוקראינה שנתיסד זה לא כבר בלונדון. הועד הזה כותב:

„נכונים אנו להשתתף עמכם בכל עבודה שתקבלו עליכם. באי־כחנו, הד"ר קוראלניק, יוצא מלונדון לאמריקה ביום 26 לחודש זה ומטרתו — לאחד את שני הועדים — בלונדון ובאמריקה — לעבודות משותפות. החתומים הם: הד"ר יוכלמאן וש. גולדנברג.

* * *

בחוץ־לארץ.

מתוך עדותם של עסקנים ידועים על הפרעות האוקראינית בקייב ופאסטוב.

עורכי־הדין היהודים המפורסמים, ס. ראטנר ומ. בראמסון, מודיעים מישיבת העתונות היהודית בפטרוגראד כי שני הפוגרומים האחרונים שהיו בקייב ובפאסטוב היו היותר נוראים בהיסטורית העינויים לעמנו. בקייב הרגו מחנותיו של דיניקין 6,000 יהודים ואנסו 400 נשים יהודיות. בפאסטוב נשמדו כמעט כל התושבים היהודים.

בקייב התנפלו פרעות הרוסים של דיניקין באכזריות מיוחדת על הסטודנטים היהודים הצעירים.

* * *

בפולניה.

— הועדה האנגלית לחקירת הפרעות. כטלגרם מימיא: ראש הועדה האנגלית לחקירת הפרעות ביהודי פולניה, כבר גמר את עבודתו, והוא עכשיו בדרך שובו ללונדון.

עת קצרה לפני עזבו את פולניה, פנה סימואל אל הממשלה הפולנית במחאה נמרצה נגד זה שנתנה רשות לפרופיסור ראנטישמי, שטשירבאק, לקרוא את הרצאתו שבה אישר את עלילת הדם.

הממשלה הפולנית הזורזה תיכף מכתב תשובה לסימואל, שבו בקשה ממנו סליחה על ההרצאה הנזכרת והבטיחה, כי להבא לא ינתנו רשיונות על הרצאות כעין אלו.

הממשלה הודיעה לו גם־כן, כי בנוגע לעצם השאלה, אם היהודים משתמשים בדם של הנוצרים? — היא מסכמת לדעתו של סימואל.

קבוצת הצירים היהודים בסיים הפולני פנתה אל הממשלה הפולנית בדרישה להעמיד את המרצה ה„מלומד" לדין בעד הפצתו עלילות שוא. כפי שמודיעים מקופינהאגן, מפחדים יהודי פולניה, שההרצאה הזאת תשמש אמתלה חדשה לפולנים לערוך פרעות ביהודים.

בוילנה נוסדה אוניברסיטה יהודית עממית.

— כל המפלגות היהודיות במינסק התאחדו למפלגה אחת גדולה במטרה: להגן על זכויותיהם המשותפות בתור יהודים.

* * *

בארצות שונות.

— לרגלי משפטו של ביילים. מקופינהאגן מודיעים, כי במוסקבה העמד זה לא כבר לדין מי שהיה „פרוקורור" בימי השלטון הקודם של רוסיה — וויפר. הממשלה החדשה של רוסיה האשימה אותו, כי התנהג שלא כדין בשעת משפטו הידוע של מנדל ביילים ובעטיו סבל המעונה היהודי על לא עול. הנאשם נידון למאסר עולם.

— מיניסטר יהודי בצרפת. לפי ידיעה שקבל העתון הלונדוני „וויקלי דיספיטש" מאת סופרו מפאריז, חושבת הממשלה הצרפתית למנות את היהודי זשורזש מאנדל, מזכירו הפרטי של קלימאנסו, למיניסטר לעניני פנים. [illegible] העתון הנזכר מציין אותו בשם דיזראעלי הצרפתי.

— סרביה. בהשתדלותו של הד"ר אלקאליי, הרב הכולל של יהודי סרביה, נסתדר זה לא כבר קונגרס של יהודי סרביה ויוגוסלאביה. השתתפו 124 צירים — באי־כחן של 54 קהלות.

בארץ־ישראל.

— הנחות מיוחדות לקנין קרקעות. כפי שמודיעים מירושלים, קבלה ההסתדרות הציונית מאת [illegible] מיוחדות לקנית קרקעות מסביב לירושלים. על הקרקעות האלה חושבת ההסתדרות לבנות בתי־הרושת ובתי־תעשיה שונים ולהספיק על־ידי זה עבודה לפועלים העברים.

— העברת גויתו של אווילין רוטשילד לראשון־לציון. ביום 13 לאוקטובר העבירו [illegible] ישראל את גויתו של אווילין רוטשילד, בנו של ליאופולד רוטשילד, והובילוה לקבר ישראל בראשון־לציון.

בין הבאים לחלק למנוח את הכבוד האחרון היו: באי־כח ועד הצירים של הציונים, פקידי הצבא הגבוהים ובאי־כח הסתדרויות שונות.

המנוח, כידוע, נפל חלל על שדה־הקטל בהשתתפותו בצבא שכבש את ארץ־ישראל.

— גימנאסיה מיוחדת לבנות. ועד ההנוך החליט לבטל את הלמוד של בנים ובנות בגימנאסיה אחת, כמו שהיה נהוג עד כה. ירוסד גימנאסיה שניה מיוחדת לבנות, [illegible] תפתחנה תיכף: הרביעית, החמישית והששית, ותתקבלנה אליה תלמידות שגמרו בית־ספר עירוני.

— חברה קואופיראטיבית לתעשית שמן בארץ־ישראל. בלונדון נוסדה בימים האחרונים חברה קואו־פיראטיבית, בעלת הון של 250,000 ליטראות שטרלינג, לפיתוח תעשית השמן בארץ־ישראל.

המיסדים הם: ווילבושיביץ, האנדלמאן, סקידלסקי ולינדנברג.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציונות באמריקה.

— ביום 23 לנובמבר העבר התיצבה מלאכות של שלשה ממנהיגי הציונים באמריקה, השופט יוליאן מאק, הד"ר סטיפן וויז ויעקב דיהאז, לפני הנסיך האנגלי יורש העצה, ששהה אז בניו־יורק. הם הביעו לפניו את תודת יהודי אמריקה להעם הבריטי בעד הסכמתו לעשות את ארץ־ישראל לביתם הלאומי של היהודים.

— הרצאות מסודרות בשכונה התשיעית. בשכונה הציונית התשיעית בניו־יורק, שמספרה הוא 9 בית־ציון הארלם 226 שדרת לינוקס, נסדרו שתי סריות של הרצאות, באנגלית וביהודית, שתתקיימנה בכל שבוע. ההרצאות האנגליות נסתדרו על־ידי „האגודה הציונית דהארלם" ונקבעו לכל יום ראשון בערב וההרצאות ביהודית נסתדרו על־ידי אגודת „אוהבי ציון".

בין המרצים בשתי הסריות האלה נמצאים: יעקב דיהאז, [illegible] ליפסקי, מרת סוויד, פרופיסור פרידלאנדר, [illegible] ברנארד [illegible] בריינין.

ועידת המזרחי. בימים 18 ו־19 לנובמבר היתה בשיקאגו הועידה הציונית של המזרחי באמריקה. בין יתר ההחלטות נתקבלה גם זו: לקנות מגרש גדול בירושלים ולבנות עליו בית־מדרש עליון לחכמת ישראל.

. . .

המדינאים האנגלים על הציונות.

— באספה ציונית מצומצמת שהיתה בעת האחרונה ב„וויסט־אינד" של לונדון נאם על הציוניות הקאפיטאן ארמסבייגור, הפקיד הצבאי האנגלי, שיש לו התפקיד המיוחד לתווך בין ההסתדרות הציונית והממשלה האנגלית. הוא גלה את דעתו, כי רובו הגדול של העם האנגלי מסכים להצהרת הממשלה, וכי התכנית הפוליטית בנוגע לענין זה לא תשונה עוד אם גם שיבואו בזמנים שונים שנויים ידועים בבחירת חברי הממשלה.

באספה ציונית אחרת מעין זו נאם הרברט סימואל, מי שהיה חבר הממשלה האנגלית ואמר בין יתר דבריו, כי „היהדות העולמית צפויה עכשיו לשנוי יסודי אחרי שייוסד הבית הלאומי בשביל היהודים בארץ־ישראל".

* * *

התנועה הציונית והעברית באוסטריה.

— הקירה מדעית בארץ־ישראל. על־פי האיני־ציאטיבה של [illegible] בכתיבת הארץ, ד"ר א. וו. בראוויר, קראה [illegible] בווינה, כלפני עת קצרה, לאספת יהודים מלומדים או מתענינים בהקירת ארץ־ישראל. האספה החליטה ליסד [illegible] שנוסד בירושלים לפני המלחמה, [illegible] מדעית בארץ־ישראל [illegible] תוצאותיה.

— מוסד עברי הנוכי. בווינה נפתח בית־מדרש למורים ולמורות עברים בהנהלת הפרופיסור צ. ה. חיות. המוסד הזה מסתפק לפי שעה רק בחנוך מורים ומורות צעירים להוראת השפה העברית; אבל מקוים, שבקרוב יצליה לחנך מורים גם להוראת מקצועות כלליים בעברית. המטרה העיקרית היא לתת לאלה היודעים את השפה העברית על בוריה את ההשכלה הנחוצה להם, ולבעלי השכלה כללית ידיעה מספיקה בעברית.

במוסד מורים כבר את המקצועות האלה: השפה העברית, דקדוקה וספרותה; תנ"ך; תלמוד; אגדה; ביאורי התנ"ך; פילוסופיה של היהודים בימי־הבינים; דברי ימי ישראל;

פדגוגיה ופסיכולוגיה; פילוסופיה כללית ודתית; תולדות התנועה הלאומית. [illegible]

תקותם של המיסדים היא, שהמוסד יהיה לברכה לא רק להיהודים באוסטריה, כי־אם גם לארצות הסמוכות.

* * *

מפעולות הציונים ברוסיה הדרומית.

בעיר רוסטוב, במקום שנמצאת הלשכה הראשית של ראש החיילות מחוללי הפרעות — דיניקין, נוסד מרכז ציוני.

בנובורוסיסק נפתחה לשכת מודיעין בעד המהגרים לארץ־ישראל. לשכת מודיעין שניה נפתחה בקרים.

90 אחוזים מיהודי דרום רוסיה מתכוננים להגר לארץ־ישראל. ביד הציונים עלה לארגן כעשרת אלפים מן המהגרים האלה בחברות קואופיראטיביות, בעלות הון של עשרות מיליוני רובלים, במטרה לקנות קרקע בארץ־ישראל ולבנות בתים ועוד.

* * *

התנועה הלאומית בין הסטודנטים ברומיניה.

— אחרי הועידה הציונית שהיתה בבוקארשט במשך החודש העבר התגברה מאד התנועה הלאומית בין הצעירים המתלמדים. כפי שמודיעה לנו „לשכת העתונות היהודית" מלונדון, נוסדה עכשיו ברומיניה הסתדרות של כל הסטודנטים היהודים הלאומיים. ההסתדרות הזאת כוללת גם את הסטודנטים היהודים מבוקובינה ובסביבה.

— הציונים ברומיניה נגשים עכשיו לפתיחת סימינאריום עברי. הועידה בבוקארשט הקציבה למטרה זו 40,000 ליי.

* * *

מר מיכאל גרייבר, מזכיר אגודת הציונים על שם הד"ר ב. אפשטיין מלא־פלאטא (ארגנטינה) מודיע לנו:

בימים 1, 2, 3, 4 ו־5 לחודש נובמבר העבר היתה בביאינוס־איירס הועידה הציונית השנתית החמישית. צירי אגודתנו אל הועידה הזאת היו: יעקב גלזר, מיכאל גרייבר ואשר ארבייטבמאן.

* * *

התנועה העברית באמריקה.

הרחבת פעולות „אחיעבר" בניו־יורק.

חברים חרוצים אחדים של הסתדרות „אחיעבר", ביניהם — ש. אפשטיין ומר [illegible] יסדו סניף ל„אחיעבר" [illegible]. במוצאי־שבת, 15 לנובמבר, היתה באולם השכונה הציונית השלש־עשרה האספה הראשונה לחברי הסניף הזה. בא קהל רב של עברים. נאמו: ראובן בריינין ומר ק. ווייטמאן. מרת דבורה שווארץ הקריאה בהצטיינות שירים עברים אחדים.

[illegible] שפתנו של השכונה הזאת, מתבקשים לתמוך בסניף הזה של „אחיעבר".

מר ז. הומסקי, מזכיר אגודת „אחיעבר" בבאלטימור, כותב אלינו:

התנועה העברית [illegible] אגודת „אחיעבר" בבאלטימור, [illegible] ההסתדרות והמעמדים נותנים לנו ידיהם וגם האגודות הציוניות מבטיחות לנו את עזרתן. לעת־עתה נפתח ה„מרכז" ברחוב באלטימור, 1121 מזרחה, ויהיה פתוח בכל ערב ובכל יום הראשון. שם ימצאו

תמיד ספרים ועתונים מארץ־ישראל והוץ־לארץ למקרא. שורה של הרצאות על נושאים ספרותיים [illegible]. שעורים עבריים לגדולים עומדים להפתח בקרוב. מִשתדלים אנו למשוך לתוך מחננו את כל האגודות הציוניות ולגייס אותן לשם [illegible] ההסתדרות העברית.

[illegible] שנתיסד בבישאן הופקינס עושה חיל גם היא. עובדה תכנית ספרותית כוללת ומקיפה והחברים מתיחסים אל עבודתם ברצינות הרצויה.

שונות

ידיעת ההסתדרות הציונית על ביאליק.

ההסתדרות הציונית באמריקה קבלה ידיעה מהלשכה הציונית בלונדון המאשרת את הידיעות האחרונות שהבאנו בשני הגליונות האחרונים של עתוננו, כי ביאליק נמצא בריא ובחיים ובבריאות.

הלשכה הציונית קבלה את הידיעה הזאת ישר מאודיסה.

* * *

ידיעות ספרותיות.

— בקופינהאגן הופיע ספר רב־הכמות מאת גיאורג בראנדיים בשם [illegible]. פרקים אחדים בספר זה מוקדשים לשאלות שונות של היהודים והיהדות — הפוגרומים באוקראינה ובפולניה, [illegible].

— נתקבלו במערכת „התורן" הספרים: הנביאים מאת הד"ר בן־ציון מוסינזון, חלק ראשון, הוצאת „קדימה"; פן מאת [illegible], בתרגום מ. [illegible]; שירון הנשים מאת הרב יעקב לוינסון. המחבר דן בספר הזה על שארית [illegible] בארץ־ישראל [illegible].

— הופיעה חוברת חשוון של הירחון לבני־הנעורים „שחרות", הנערך על־ידי צבי שארפשטיין.

* * *

עריכת נשף לכבוד טורוב.

אגודת הסופרים העברים באמריקה ערכה ביום הראשון הבא, 30 לנובמבר, נשף לכבוד האורח הנכבד מארץ־ישראל, הפדגוג והסופר העברי הידוע ד"ר ניסן טורוב.

ראובן בריינין, נשיא אגודת הסופרים העברים, יהיה היושב ראש. האורח ירצה על הנושא: התחיה העברית בארץ־ישראל. המקהלה של בית־הספר הלאומי בהנהלת י. [illegible] תשיר שירים עברים חדשים.

הנשף יערך בבית־הספר הלאומי, 206 מזרח ברודווי, בשעה השמינית בערב. כל העברים מתבקשים לבוא.

תקון טעות.

בפרשת השבוע של הגליון הזה נפלו, לצערנו, טעיות אחדות:

בשורה האחרונה של חטיבה א', עמוד א' כתוב: והנאונים, וצריך להיות: והגאיונים. — בשורה הששית לפני סוף החטיבה ב', עמוד א' כתוב: בשביל המועטים שבהם, וצריך להיות: בשביל המיעוטים שבהם.

ספרים חדשים
שנתקבלו מארץ־ישראל.

1) **מלון אנגלי־עברי**
ENGLISH HEBREW DICTIONARY
מאת ד"ר א. וואלדשטיין.
המחיר $1.75. עם המשלוח $1.90.

2) **מעברות**
ירחון, ערוך על־ידי יעקב פיכמאן.
חוברת א'.
המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

3) **אחדות העבודה**
קובץ.
המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

4) **האדמה**
ירחון, ערוך על־ידי י. ח. ברנר.
חוברת א'.
המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

5) **מולדת**
ירחון, ערוך על־ידי יעקב פיכמאן.
חוברת ב'. המחיר 50 סנטים.
עם המשלוח 60 סנטים.

6) **קונטרס**
חוברות יוצאות מזמן לזמן.
חוברות: ג', ד', ה', ו', י"ד, ט"ו.
מחיר כל חוברת 20 סנטים. עם המשלוח 22 סנטים.

7) **השעה**
חוברות יוצאות מזמן לזמן.
חוברות: ז', ח', ט'.
מחיר כל חוברת 5 סנטים. עם המשלוח 6 סנטים.

ספרים שונים.

1) ההנוך, קובץ פרגוגי $1.30 $1.40
2) אבות ובנים, רומאן 1.25 1.35
3) בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור — — — .38 .41
4) חלומו של אובלומוב .50 .54
5) בעל־הבית ופועלו — .50 .54
6) שתי אחיות, ספור .75 .82
7) ספורים — — — — .38 .41
8) רומיאו ויוליה בני הכפר — — — — — .50 .54
9—10) מכתבים מהטהנה
ספר ראשון — — .50 .54
ספר שני — — — .63 .69
11) כנבה כלבקין, ספור .75 .82
12) חלומו של מקר, ספור .25 .27

Zionist Organization of America,
55 Fifth Avenue, New York
פא"פ:
74 השדרה החמישית, במערכת „התורן".

תמונות מהודרות ליטוגראפיות לתלות על הקיר
גודל 16×20 אינטשים.

א. סופרי ישראל ומשורריו.

1) מנדלי מוכר־ספרים
2) נחום סוקולוב
3) יהודה ליב פרץ
4) ש. פרוג
5) שלום־עליכם
6) יעקב דינזון
7) מ. ספקטור
8) אברהם רייזין
9) מורים רוזנפלד
10) דוד פינסקי
11) שלום אש
12) אחד־העם
13) חיים נחמן ביאליק
14) י. ל. גורדון
15) י. זאנגביל
16) דוד פרישמאן
17) מ. ל. לילינבלום
18) א. ל. לוינסקי
19) ד"ר ט. הרצל
20) ד"ר מ. נורדוי
21) ד"ר ט. הרצל על גשר הרהיין
מחיר כל תמונה 75 סנטים. עם המשלוח 90 סנטים.

ב. תמונות שונות.

22) בנין בית־המקדש בזמן הורדוס
גודל 8×12 אינטשים. המחיר 50 סנטים. עם המשלוח 60 סנטים.
23) הרב ר' יעקב מזיה ממוסקבה
גודל 10×13 אינטשים. המחיר 50 סנטים. עם המשלוח 60 סנטים.
24) גלות (במסגרת). המחיר 50 סנט. עם המשלוח 60 סנטים.
25) הקונגרס הציוני הששי בבאזל
גודל 14×24 אינטשים. המחיר 15 סנטים. עם המשלוח 20 סנטים.

הנני מברך בברכת מזל־טוב את ידידי שמחה רובינשטיין ורעיתו להולדת בנם אמנון. יהי רצון שיזכו לגדלו בארץ אבות.

משה ניומאן.
שיקאגו, איל.

שנוי כתובת.

הנני מתכבד להודיע לכל הבאים במגע ומשא אתי, כי אני עוקר את נוי מיניאפולים לקליבלאנד, וכתובתי הזמנית תהיה מעתה:

Z. Shuster,
c/o. Cleveland Hebrew School,
2500 E. 55th Street, Cleveland, O.

לשכת אגודת המורים פתוחה בכל יום משעה 10 עד 2 אחרי הצהרים. מורים המבקשים משרות ומוסדות המבקשים מורים, יפנו אל מזכיר אגודת המורים.
114 Fifth Avenue, Room 1412, N. Y.

ספרי חנוך ולמוד

(הוצאה אמריקנית)

אוצר לשון המקרא (עברית וארמית) מאת אלכסנדר הארקאווי. באוצר הזה יבאו: א) כל המלות העבריות והארמיות הנמצאות בכתבי הקודש מתורגמות ומבוארות בשפת אנגלית. ב) שרשי המלות ומקוריהן, ואצל כל שם ופעל תמונותיהם השונות לפי נטיותיהם. ג) באורים לפסוקים קשי' התבנה בתנ"ך, ע"י גדולי המפרשים הקדמונים והחוקרים האחרונים. גם נספח אליו קובץ מלין מלשון התלמוד והמדרשים, ומלשון עברית החדשה.
האוצר הזה מכיל כתשע מאות דפים ונדפס על נייר טוב ויפה, מכורך כר הדר — — — 3.50

אלף־בית, באותיות גדולות מאד, נדפס על בד, מדת 44 — 28, בעד חדרים או בתי־הספר, לחדביק אל הקיר — — — — — .75

בית־הספר ללמד ספרי התורה והנביאים, מאת מ. ב. שניידער, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — — — — .60

בית־הספר הנ"ל, חלק שני — — — .80

גמרא למתחילים, בו נקבצו ובאו כל דרכי הגמרא, מן הקל אל הכבד. מכיל 81 פרקים. בכל פרק מובא כמה ענינים מש"ס המכילים בתוכם מושגים שונים, המפוזרים על פני רחב ים התלמוד, וטובים להתפתחות שכל הנער בה.יות דאביי ורבא ולהתרגלותו בכל ענפי הלכותיהן ומשפטיהן. הנער המתחיל אשר יתקן עצמו בפרוזדור לדעת על בוריין כל דרכי הגמרא ויסתגל ברובי מושגיה השונים, יכנס בעצמו לטרקלין הגמרא. וימצא נתיבותיה בלי עזרת מורה, מאת יעקב גאלדמאן — — — — — .60

דברי הימים לעם ישראל מיום היותו עד יסוד הישוב החדש בארץ ישראל, מאת זאב יעבץ — — — — .30

ההתחלה, מעטהאדע למתחילים, מאת הלל מאלאכובסקי — — — .30

הלמוד העברי, מאת מ. רובין, ספר חדש למתחילים עם ציורים יפים. .30

המכין, פרוזדור לכל ספרי הלמוד, מאת י. ח. טביוב, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — .30

המתחיל, ללמד לנערים קריאת וכתיבת שפת עבר, מאת א. לוריא וב. טמקין — — — — — .30

הנסיון הראשון, מורה לשון עבר בסגנון קל ויפה, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית, מאת ת. מאלאכובסקי — — — — — .30

היסטוריה לילדי ישראל (מנוקדת) מראשית ימי הבית השני עד הזמן הזה. בספר „הסטוריה לילדי ישראל" יבואו כל המקרים והמאורעות החשובים והנכבדים מאד בדברי ימי ישראל, יחד עם תולדות גדולי עמנו, חכמיו וסופריו, בשפה קלה וצחה המלבבת ומושכת את לב הילדים. הספר הזה עולה על כל הספרים הקודמים ממין זה בסדרו היפה וסגנונו הנעים, והעיקר ברוחו התודר והמקיף את ההסטוריה הישראלית. כל אב ומורה, החפץ לטעת בלב בניו ותלמידיו אהבה ומסירות לעם ישראל וכל קדשיו; כל אב ומורה החפץ להנעים את בניו ותלמידיו בספורים שיש בהם תועלת גדולה ורבה, ילמדם את ה„הסטוריה לילדי ישראל", מאת פ. האלפרין .50

הפדגוג העברי, חוקי לשון עברית ומשפטיה באופן קל, בתרגום יהודית ואנגלית, מאת דוב אריה פרידמאן .30

לוח הפועלים והשמות לכל נטיותיהם, עם ציוני הדקדוק באנגלית, מאת יעקב פוליפס וא. היימאן — — .30

למדו היטב, מעטהאדע לראשית החנוך, באותיות גדולות מאד, מאת מ. פיק — — — — — — — .07

למודי הקריאה, לחנך הילדים לקריאת האותיות ושפת עברית, עם תרגום אנגלית, מאת ר. לאסקער — — — .10

מורה עברית השלם, והוא מעטהאדע חדשה ללמד שפת עבר מן האלפא־ביתא והקריאה עד ידיעת השפה בשלמות, מעובד ומתורגם אנגלית ויהודית מאת יעקב פוליפס וא. היימאן — — — — — — — 1.50

מורה עברית השלם הנ"ל, מתורגם אנגלית לבד — — — — — — 1.50

מורה עברית הנ"ל, מדרגה ראשונה .50

מקרא קודש, ראשית החנוך לילדי בני ישראל, מאת דוב אריה פרידמאן .20

נייע אידישע שול. די נייער אידישער לעהרבוך איז אזוי איינפאך דאס ניט נאר לעהרער, נאר אויך יעדער פאטער און מוטער, וואס קען אידיש, קאן זיך מיט איהם בענוצען אויסצולערנען זייערע קינדער אין א קורצע צייט צו קענען לעזען, שרייבען און אויסלעגען אידיש. אויך דערוואקסענע, וועלכע שרייבען אידיש מיט פעהלערען, וועלען זעהר פיעל פראפיטירען דורכגעהענדיג דיזען לעהרבוך, ווייל זיי וועלען דארט געפינען פיעלע זעהר וויכטיגע גראממאטישע און ארטאגראפישע כללים, לויט זיי זיינען אנגענומען געווארען די לעצטע צייט, פון י. לעווין — — — — — — .50

ספורי החומש, מעובדים לבני הנעורים בלשון המקרא, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — .30

ספורי החומש הנ"ל, עם אנגלית — .60

ספורי המקרא, חלק ראשון (ספר בראשית), ערוכים בלשון הכתוב לילדים מתחילים, עם ציורים ושאלות לשנון, מאת ב. האלפרין .25

עברית לילדים, ראשית למודים בתורת הלשון העברית, עם תרגום המלים ותרגילים בלשון אנגלית, מאת א. היימאן (תרל"פ) — — — — .45

ראשון להנוך, אלף־בית, קראה נבונה, יסודות הלשון באופן חדש, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — .25

ראשית דעת שפת עבר, למתחילים, עם ציורים ותפלות, עם הערות בשפת אנגלית, מאת מ. קרינסקי — — .25

ראשית דעת שפת עבר הנ"ל, חלק שני — — — — — — — — .30

שלחן ערוך לבני הנעורים, עם נקודות, מאת ד. א. פרידמאן — .30

שפה חיה, ללמד את ילדי ישראל לקרא ולכתוב בשפת עבר על־פי שיטת הבית האותיות בעזרת ציורים, מאת פסח ליב פישמאן ומנחם מענדיל ליבערמאן — — — — — — .30

שפה חיה, הנ"ל, חלק שני — .50

שפת ילדים מאת ח. פ. ברגמן וש. ת. ברכוז, ספר למוד לקריאה ולכתיבה, עם ספורים קטנים וקלים, עם ציורים רבים הממלאים ומשלימים את תכן הספורים, ומועילים הרבה למשוך את לבו ועיניו של התלמיד לגוף הלמוד ולחרות את הדברים בזכרונו. נדפס על נייר טוב ויפה, חלק ראשון — — — — — .40

שפת ילדים, הנ"ל, חלק שני — — .60

תולדות ישרון עם העתקה אנגלית לבני הנעורים, מאת ד. א. פרידמאן — — — — — — — — .30

ראבאט הגון למורים, לבתי-ספר ולבתי תלמוד-תורה

HEBREW PUBLISHING CO.

50-52 Eldridge Street — New York

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI | NEW YORK, DECEMBER 5, 1919 | No. 37 (187)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

VOL. VI NEW YORK, DECEMBER 5, 1919 No. 37

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית ניו־יורק, י"ג בסלו, תר"ף גליון שלשים ושבעה

פרשת השבוע

מהלים למציאות·

הציונות מדברת כיום בלשון צחה וברורה. אין בלשון זו לא רמזים נסתרים, לא דרש או סוד, כי־אם פשט פשוט. ובלשון כזו מחויבת לדבר תנועה השואפת למשוך בזרמה את כל המפלגות והשדרות, העליונות והתחתונות, שבקרב האומה העברית. תנועה, שעל־פי עצם מהותה ותכליתה נוצרה להיות עממית. תנועה, שאיננה מכוונה בשביל יהודי ארץ אחת, כי־אם בשביל היהודים שבכל הארצות.

הציוניות מצאה כיום את הבטוי שלה. הבטוי הנכון. אין היא מגמגמת עוד הברות בודדות, כי־אם מדברת דברים ברורים. קצרים הם משפטיה, אבל שלמים. מצומצמות הן אמרותיה, אבל מלאות. זהו לשון החוק, לשון הצווי, האזהרה והפקודה. הסגנון של „קום ועשה!" בכל אחד מצווייה התגבשה המסקנה האחרונה של הפילוסופיה הלאומית, של תורת ישראל בעמים. בכל אחת מאזהרותיה כלולים נסיונותיהם של דורות ותקופות, של אלפי שנים.

אין הציוניות צריכה עוד להתפלסף ולהוכיח זכות קיומה. כבר אישרוה וקיימוה ההיסטוריה, החיים, השכל וההגיון. אין היא צריכה להביא עוד ראיות והסכמות מן החוץ להצדיק את שאיפתה ולהוכיח את אפשרותה. הראיות האלה כבר מוכנות ומזומנות באוצרה. כבר הכריזו עליה במקומות היותר גבוהים וכבר הסכימו עליה תקיפי עולם ורוזני העמים — כחות השלטון של היום וכחות השלטון של מחר.

הציונות של היום איננה רשאית לבזבז זמנה וכחותיה על פלפולים יבשים, על ויכוחים ארוכים ומסובכים.

הציונות עומדת בפני מציאות חיה, דורשת ומחייבת להיות נכבשת. אין לאבד זמן אף רגע. מה שלא נעשה היום לא יעשה מחר. אלפים שנה התפלל־ה האומה העברית, כאלפים שנה חכתה הקוממיות תחיתה על אדמת אבותיה, אלפים שנה שאפה לגאולה. אלפים דורים היו רפות והכבלים שעליהן חזקות. מקום המעשים והמפעלים החיים והממשיים, המובילים לגאולה, ירשו הזיות יפות, דמיונות נשגבים וחזיונות נעלים. לא היה יכול להיות אחרת באותם התנאים שהעולם הגדול היה נתון בו. צריכים היו לבוא מהפכות עיקריות ושנויים יסודיים בהלך־הדעות והמחשבות, הרגשות והשאיפות של העמים הגבירים ושל העמים החלשים והקטנים; צריכים היו לבוא מאורעות גדולים וכבירים בכל העולם וגם בעולמנו אנו — והם גם באו. באו והצדיקו — כלפי פנים וכלפי חוץ, כלפי העליונים וכלפי התחתונים — את צדקת שאיפתה של הציוניות ואפשרות התגשמותה. באו כל איתם ההורבנות האיומים בעולם היהודי והעמידו את השאיפה הציונית והבליטו את יפיותה.

והציוניות מה היא אומרת: עת לעשות, עת לבנות את הבית הלאומי על אדמת אבותינו! עתה היא העת. אין לדחותה. לא ינום ולא יישן אויב ישראל. ואין תחבולה אחרת לנגדו, כי־אם העבודה, עבודה כבירה יצירתית־פיכחת.

הציוניות של היום קוראת: האספו, הקבצו, התחברו כל הכחות היהודיים שישנם בעמנו – ובנו בנין עדי־עד! איש על מקומו ועל משמרתו יעמוד וימלא את חובתו באמונה ובמסירות, ולא יניח את ידו. גרגר חול לגרגר חול, אבן לאבן, סלע לסלע — והבנין יורם. אז יביא־נא כל אחד מה שיש בידו להביא, מי שיש בידו להניע ומה שיש בידו להקריב.

* * *

אותם המאורעות הגדולים ששנו, במשך חמש השנים האחרונות, את פני העולם הגדול ועוררו בקרבו שאיפות

ותסיסות הדשות — שנו גם את פני הציוניות. בימי שנות המלחמה באו, זה אחר זה, שנויים עצומים לא רק בצורתה החיצונית, כי־אם גם — ואולי עוד הרבה יותר — בתכנה, בעיקריה ויסודותיה הפנימיים. ולא רק [illegible] שנויים [illegible] בקרב הציונות העולמית. על זה אין אנו מתעכבים הפעם. פרשה זו כבר נדרשה בכמה פנים, ובימים האחרונים גם נתבארה במדה ידועה. לרגלי שטף המאורעות הגדולים בעולם [illegible] שבאו בשנים האחרונות [illegible] גם ברגשותיהם ונטיותיהם ושאיפותיהם של אותם האנשים, מבלי הבדל דת ולאום, שהם בכלל עלולים לחשוב מחשבות ולהרגיש הרגשות ועלולים לקבל שנויים בהן, — לרגלי כל אלה נתהוו, כמו מאליהם, שנויים עזים בנשמתה של הציוניות. הכתוב מדבר בנשמתה היתירה, העליונה. מלבד השנויים הגלויים, שכל עין רואה וכל יד ממשמשת בהם, שבאו בתכניתה של הציונות ובדרכי עבודתה, הנה צומחים בה יום־יום שנויים סמויים מן העין הפשוטה. אנו אומרים צומחים. כוונתנו: השנויים האלה הם עדיין במצב היצירה החשאית, בראשיתה. זריעה חדשה זו — פרי המהפכות בעולם הרוח — נקלטה אמנם היטב במעמקי הציוניות, אך אין היא עדיין מבצבצת ואין בליטתה ניכרת כל־צרכה. השנויים האלה המתרקמים בתוך־תוכה של הציוניות העולמית רק מורגשים הם, למי שיש לו הרגשה עברית דקה ועמוקה, מורגשים, אבל אינם מוחשים. אם ידברו כיום על־אדות השנויים הדקים האלה, שבקרוב יצטרפו לחשבון גם וניכר, ישמעו הדברים האלה באזני רבים כמו שנאמרו בשפת [illegible].

הציוניות, אף שהיא מדברת בלשון פשוטה וברורה כל־צרכה, דורשת, ביחוד בימינו, בתוך המהומה והמבוכה הרבה, אוזן פנימית, הכשרה פנימית וגם הבחנה פנימית.

* *

הציונות [illegible] המציאות, [illegible] המעשה. [illegible] היא הדבר [illegible]. אין לה גבול [illegible]. והמציאות היא תמיד מוגבלה ומצומצמת במסגרת ידועה. אולם דלה היא המציאות שאינה [illegible], שאינה שואפת הלאה, שאין לפניה אופק רחב ונקודה מאירה רחוקה. המציאות של היום היא בת החלום של אתמול ואם [illegible] של מחר.

ועתה, בהיותנו עומדים בתקופת המעשים הממשיים, צריך [illegible] ביחוד, [illegible] כי יש כיום [illegible]. [illegible], בלי התלהבות יתירה ומתמדת, בלי מטרה נעלה, אם גם רחוקה מעט, בלי תורה רחבה, המשמשת [illegible], לא נבנה גם היום את ציון. אין ציון [illegible] להבנות על יסודות רעועים לקוחים מהעולם [illegible] ונופל. הבונים את ציון שואפים להגשים בפועל את האידיאלים של חוזינו ונביאינו, את האידי־אלים של תורתנו הנצחית.

כמובן, שדרושים לנו כיום בתוך התנועה הציונית אנשים המצוינים ומחוננים בכשרון המעשה, דרושים לנו בנאים, במובן היותר רחב והיותר ספוג של מלה זו, בעלי [illegible], אנשים חרוצים ומעשיים, במובנה [illegible] של מלה זו. אינם לא פחות מזה דרושים לנו גם כיום, ואולי דוקא היום עוד יותר, בעלי תורה ומדע, חולמי חלומות וחוזי חזיונות. [illegible] תביא המעשיות הקיצונית, שמוכרחת היא לבוא, ותפריח את הנשמה מתוך הציונות. ואם ימצאו לנו אנשים במספר ידוע, אם גם לא רב, כבר ישנם בתוכנו [illegible] בארץ, [illegible] המציאות [illegible] בריא ומפותח [illegible] יחד עם זה הם בעלי תורה וחולמי חלומות, אנשים כאלה יהיו לברכה בקרב עמנו. [illegible].

צריך כיום [illegible] גשר מעל התהום המפריד בין החלומות והמציאות. צריך להמשיך אל [illegible] את כל אנשי הכשרון, בעלי העין ואנשי המעשה. כל כחות היצירה של טובי עמנו [illegible] בעבודה הציונית. בנקודה זו, העבודה הציונית, אפשר יהיה לסגל את כל [illegible] החיוביים שיש לנו ולהשתמש בהם לצורך השגת [illegible].

כל אבן שנוסיף בבנין ציון יוסיף און ועצמה, תקוה ורוח חיים לבני הגולה. וכל התעוררות חדשה, כל נצנוץ חדש של תחיה לאומית בגולה, ירבו את הבונים ואת [illegible] בארץ אבותינו.

הבולשביקים והבולשביזם ברוסיה

מאת

ד"ר ב. הופמאן (צביון).

א.

מי המה הבולשביקים.

בשבעה לנובמבר מלאו שתי שנים לממשלת הסוביטים ברוסיה. ביום ההוא, בשנת 1917, באו הבולשביקים, תחת הנהגת לינין וטרוצקי, ויעשו מהפכה חדשה בארץ: יסדו את ממשלת הסוביטים ברוסיה.

לא רבים היו בימים ההם אשר האמינו, כי ממשלת הבולשביקים תאריך ימים. רבים היו המנבאים, כי אחרי איזו ימים ישוב קירינסקי למשמרתו ואם לינין וטרוצקי לא ימהרו להמלט על נפשם, אז סופם יהיה לתליה. היו גם־כן מנבאים כאלה, אשר לא רק דנו את לינין וטרוצקי לתליה, כי־אם גם כבר בחרו את מקום תליתם. בעד לינין בחרו את אחד מעמודי הפנסים ברחוב ניבסקי, אבל צרה היתה עינם ביהודי טרוצקי לתת לו מקום חשוב כזה. [illegible] באחת [illegible] של העיר [illegible].

אויבי הבולשיביקים נבאו קץ מר ומהיר להסוביטים, אבל נבואתם לא נתקיימה. זה שתי שנים עברו מיום אשר לקחו הבולשיביקים את מושכות הממשלה בידיהם ועדיין בתקפם הם עומדים. הבולשיביקים הראו אומץ מיוחד וגבורה נפלאה לא רק לנצח את אויביהם הרבים מבית, כי־אם גם ללחום מלחמת נצחון עם אויבים אין מספר מחוץ.

כבר דרשו תלי־תלים של הלכות על הבולשיביקים; אלה הרימו אותם עד לשחקים וימשלו אותם למלאכי שדי, ואלה הורידו אותם עד שאול תחתיה ויכנו אותם בשם שדי שחת; זה מברך וזה מנאץ, זה מתפלל אליהם כאל גואלי האנושות וזה מקלל ומחרף אותם בשם מחריבי עולם. אבל אחרי כל הברכות והקללות, אחרי המאמרים והדרשות לאין מספר אשר נכתבו ונדרשו על־אדות הבולשיביקים, רבים עוד הם השואלים: אבל מי המה הבולשיביקים אחרי כל אלה? מה היא תורתם ואמונתם ובמה כחם גדול? לרבים מן הקוראים עוד נשארו הבולשיביקים עד היום כחידה סתומה, ולזאת חשבתי, כי לא למותר יהיה למסור להקוראים העברים, באופן אוביקטיבי, את תמצית הבולשיביזם ואת תכנו, את השקפות הבולשיביקים על הריבולוציה הרוסית, על הדימוקראטיה המקובלת, על השאלה הלאומית בכלל ועל שאלת היהודים ברוסיה בפרט.

פירושה של המלה „בולשיביק" בשפת רוסיה היא: אחד מן הרוב. המלה הזאת מצאה לה מהלכים בספרות הרוסית הריבולוציונית בשנת 1903 אחרי האספה של הסוציאל־דימוקראטים מרוסיה, אשר מצאה מקום בשטוקהולם אשר בשוויידיה. באספה הזאת פרצו חלוקי־דעות בדבר שאלת ההסתדרות של המפלגה הסוציאל־דימוקראטית ברוסיה ומה היא דורשת מאת חבריה. ראשי המדברים היו ניקולאי לינין (וולאדימיר אולאנוב) ומארטוב (צדרבוים, נכדו של הסופר העברי אלכסנדר צדרבוים, עורך „המליץ"). רוב צירי האספה תמכו בדעת לינין, והמיעוט — בדעת מארטוב. את הרוב כנו אז בשם „בולשיביקים" ואת המיעוט — בשם „מינשיביקים".

אבל אותם חלוקי הדעות, אשר פרצו בין הבולשיביקים והמינשיביקים בדבר השאלה האורגאניזאציונית, פשטו מעט־מעט גם בנוגע לשאלות אחרות יותר עיקריות, עד כי נפלגו הבולשיביקים והמינשיביקים לשתי מפלגות, הנבדלות אשה מרעותה בהשקפותיהן ובדעותיהן על התפקיד של הריבולוציה הרוסית ועל הדרכים הדרושים להכינה ולסדרה.

השם „בולשיביקים" נשאר בתקפו בעד חברי מפלגת לינין גם אחרי אשר הרוב עזב את דגלו ויספח אל דגל מארטוב. רק פעם אחת הצליח לינין להטות את הרוב אל דעותיו וזה היה, כאשר אמרתי, באספה השטוקהולמית, אבל אחרי־כן עזב אותו הרוב. כאשר פרצה המהפכה הרוסית בחודש מארץ, שנת 1917, היה מספר הבולשיביקים מעט והשפעתם רפויה. מנהיגי הריבולוציה היו המינשיביקים והסוציאלים־הריבולוציונים.

אבל עד מהרה החל מצב הדברים להשתנות. השפעת הבולשיביקים גדלה והתחזקה מיום ליום, עד כי אחרי ארבעה חדשים, בימים הראשונים של חודש יולי, כבר נסו לתפוס את מושכות הממשלה בידם. אמנם נסיונם הראשון לא עלה להם יפה, עוד לא היה די כח בידיהם לנצח את מֶשלת קירינסקי, אבל לא ארכו הימים וינסו את כחם עוד הפעם ויצליחו.

מהפכת הבולשיביקים לא באה בפתע פתאום. ממשלת קירינסקי ידעה, כי הבולשיביקים מכינים את עצמם להביא מהפכה בארץ. הלא הבולשיביקים בעצמם הודיעו גלוי לכל מראש, כי הם מכינים את עצמם לתפוס את הממשלה בידיהם בחודש נובמבר. ולוא היה די כח בידי ממשלת קירינסקי להלחם על קיומה, כי־אז היתה מספיקה לה העת להכין את עצמה למלחמה עם הבולשיביקים. אבל ממשלת קירינסקי היתה חסרת־אונים לא רק לצאת למלחמת תגרה נגד הבולשיביקים, כי־אם גם ללחום מלחמת מגן. עובדה גלויה היא, כי בו ביום אשר פרצה המהפכה הבולשיביסטית נשארה ממשלת קירינסקי עזובה ובודדה בלי עוזרים ומגינים. רק חניכי בית־ספר הצבא הקאדיטים, הקוזאקים במספר מעט והגדוד של הנשים באו לעזרתה. העובדה הזאת מוכיחה, כי ממשלת קירינסקי אבד חנה בעיני העם זה כבר, טרם עוד קמו הבולשיביקים להעבירה מן הארץ. הלא תקפה של ממשלה אנו יכולים למוד רק על־ידי הכחות המתרכזים מסביב והנכונים לעזור ולהגן עליה, אבל לממשלת קירינסקי לא היו עוזרים ומגינים וסופה היה ליפול.

לפני ממשלת קירינסקי עמדו שלש שאלות גדולות, אשר חכו לפתרונן:

א) המלחמה מה תהא עליה?

ב) מה יהיה סדר המשטר החדש?

ג) איך להעביר את הרעב מן הארץ?

ממשלת קירינסקי אמרה, כי לא עליה לפתור את השאלות הקשות האלה, כי מטרתה האחת היא לכנס את המועצה המיסדת של העם, ועל המועצה הזאת תהיה לבקש פתרונים. אבל לא הבינה ממשלת קירינסקי, כי המועצה המיסדת איננה מטרת הריבולוציה, כי אם רק אמצעי, אשר על־ידו יוכל העם לגלות את דעתו וחפצו.

על המועצה המיסדת היתה להתכנס אחרי עשרה חדשים. גם בימי שלום, גם כשהשנים כתקונן, אי־אפשר לעכב את גלגל החיים לזמן ארוך כזה ומה גם בימי הריבולוציה, אשר החיים שוטפים בחזקה והמעשים מתרגשים ובאים זה אחר זה בחפזון גדול, פושטים צורה ולובשים צורה ומחליפים את גווניהם בכל שעה. בעת כזאת אי־אפשר היה לחכות עשרה חדשים, עד אשר תבוא המועצה המיסדת ותתרץ כתשבי כל הקושיות והאבעיות.

אי־אפשר היה לדחות את שאלת המלחמה עד אשר תתכנס המועצה המיסדת. והשאירה זאת הכתר לפתרון מבלי כל דחיה, יען כי לא היה כח בידי רוסיה להמשיך את המלחמה יותר. גם את הרעב אי־אפשר היה לדחות עד המועצה המיסדת. העם שאל ללחם ובהבטחה של מועצה מיסדת, אשר תתכנס אחרי עשרה ירחים, לא יכול להשקיט את רעבונו. וגם שאלות סדרי המלוכה לא יכלו לחכות זמן רב לפתרונן. הממשלה הזמנית של קירינסקי היתה אנוסה לשמוע בקול הסוביטים אשר היו חזקים ממנה על־ידי השפעתם הגדולה על העם. עליה היה למלא את דרישת הסוביטים ולהוציא פקודה מבלי חכות על המועצה המיסדת, כי ממשלת רוסיה תהיה מעתה ממשלה ריפובליקאנית. אמנם, טובה ויפה היתה הפקודה הזאת, אבל בכל זאת ערערה את יסודות המועצה המיסדת והטילה ספק בהכרחיותה. אם הממשלה הזמנית יש בכחה לפתור שאלה נכבדה כזאת, כסדרי המלוכה של ארץ רוסיה, מבלי חכות למועצה המיסדת, מדוע לא תוכל לפתור גם שאלות אחרות המחכות לפתרון? והשאלות אשר הכו לפתרון היו רבות מאד. בעלי הרכוש והאינטליגנציה אשר היו בערך חמשה אחוזים למאה ברוסיה, חפצו להיות מנהיגי העם ולעמוד בראש הממשלה; האכרים אשר היו בערך שבעים וחמשה אחוזים למאה בקרב העם הרוסי, היו עיניהם צפויות לחלוקת האדמה; אנשי הצבא, אשר היו עשרה אחוזים למאה, חכו לקץ המלחמה, למען יוכלו לשוב לביתם אל עבודתם; והפועלים, כעשרה אחוזים למאה, דרשו, כי בתי־החרושת ימסרו לרשותם. המלוכה הזמנית של קירינסקי הבטיחה למלאות את דרישותיהן ותקוותיהן של כל המפלגות וכל הכתות, אבל לא עשתה מאומה. היא דחתה את כל הדרישות השונות עד כנוס המועצה המיסדת. אבל האכרים והפועלים לא חפצו לחכות, באמרם, כי יש כח בידם למלא את דרישותיהם באותה שעה, לאלתר ולא לעתיד לבוא. היום יש כח בידנו לקחת את האדמה ואת בתי־החרושת, אמרו האכרים והפועלים, לזאת נמהר לקחת, כי מי יודע מה יולד יום.

הבולשיביקים הבינו את מצב הרוח של העם הרוסי, וההבנה הזאת היתה בעזרתם. פתגם הבולשיביקים היה, כי חובת הריבולוציונים היא „להעמיק את הריבולוציה הרוסית“, כלומר, עליהם למלא את חפץ העם לדרישותיו על־ידי אמצעים ריבולוציוניים, מבלי חכות למועצה המיסדת.

כבר זה אמרתי, כי בראשית ימי הריבולוציה הרוסית כח הממשלה היה בידי המינשיביקים והסוציאליסטים־הריבולוציונים, אבל הם לא ידעו איך להשתמש בכח אשר היה בידם. הם בעצמם נבהלו מפני הכח הגדול אשר נפל לידם פתאם.

כל אלה הבקיאים בספרות הרוסית הסוציאליסטית יודעים, כי לא רק הבולשיביקים, כי־אם גם המינשיביקים הטיפו כל העת להפועלים ברוסיה את עיקרי התורה הסוציאליסטית על־דבר חברה אנושית חדשה, אשר בה לא יהיו מנצלים ומנוצלים, עושקים ועשוקים, כי־אם אחים ישרים, יחיו יחדיו עמלים יחדיו מפרי עבודתם ואין אחד חי מעמל רעהו. ועוד אמרו, כי החברה האנושית החדשה הזאת תבוא בעולם על־ידי מהפכה, אשר בה יתפוס הפרוליטאריון את כח הממשלה בידו, ובחוזק יד, כלומר, על־ידי ד י ק ט א ט ו ר, ינצל את מנצליו. יחרים את רכושם ולא יהיה עוד קנין פרטי ורכוש פרטי בעולם. את התורה הזאת למדו והטיפו כל הסוציאליסטים מבלי הבדל, אבל כאשר באה העת שניתנה היכולת להפרוליטאריון הרוסי לתפוס את כח השלטון בידו ולקיים את התורה אשר למדו אותו כל הימים מוריו ומדריכיו, אז נבהלו רבים מן הסוציאליסטים וחרדה אחזתם פן יעשו תלמידיהם את כל אשר למדו אותם לעשות. הסוציאליסטים האלה החלו לבאר להפועלים, כי עוד לא באה העת ועוד לא הבשילה השעה, כי בארץ רוסיה עוד לא התפתח ה„קאפיטאליזם“ כל־צרכו, כי הריבולוציה הזאת איננה אלא ריבולוציה בורגנית ובני הריבולוציה הסוציאלית, הריבולוציה של הפרוליטאריון תבוא אחרי־כן, בזמן יותר מאוחר. אבל הפועלים לא יכלו להשיג בשכלם את הביאורים החדשים האלה. שכלם הפשוט הורה להם, כי אם הכח בידם עליהם להשתמש בו ויהי מה. הפועלים לא יכלו להשיג בשכלם הפשוט, מדוע עליהם למסור את כח הממשלה אשר תפסו בידם אל הבורגנים, למען תהיה הריבולוציה רק בורגנית ולא פרוליטארית. הם הבינו יותר טוב את דברי הבולשיביקים, יען כי אלה האחרונים דברו אליהם דברים פשוטים ובשפה פשוטה. הם דברו אליהם בימי הריבולוציה אותם הדברים אשר דברו אליהם לפני הריבולוציה ודבריהם נתקבלו על לבם.

— גַּלִּים טוֹבִים! הַאִם פְּגַשְׁתֶּם
אֶת יַלְדָּתִי זוֹ הַנָּאוָה,
בְּלֶפוֹת שְׁטַפְכֶם אֶת אָרְחוֹ,
בַּעֲבָרְכֶם חוֹף־מִשְׁכָּבָהּ?

— „הָיָה עֶרֶב, עֶרֶב אָבִיב,
יָצֹא יָצְאָה אָז הַנַּעֲרָה
אֶל הַגֶּשֶׁר, עִם הַחוֹרְשָׁה,
וְהִתְיַחֲדָה עִם צַעֲרָהּ·

„הוּמָם עָמְדָה וְהִשְׁקִיפָה
עַל פְּנֵי מֶרְחֲבֵי הַנָּהָר,
וְעֵינֶיהָ כָּכָה נוּגוֹת!
זִיו הַשְּׁקִיעָה תּוֹכָן בָּעָר.

— „הַעוֹד יָשׁוּב? מִי יוֹדֵעַ! —
חֶרֶשׁ דִּמְעוֹתֶיהָ נָבְעוּ
וַתִּצְלַלְנָה אֶל תּוֹכֵנוּ
וּבְמֵימֵינוּ הִתְעָרְבוּ...״

— עָבִים טוֹבִים! הַרְאִיתֶם
אֶת יַלְדָּתִי הַנֶּהְדָּרָה
בִּנְדוּדֵיכֶם בַּמֶּרְחַקִּים,
בַּעֲבָרְכֶם נְאוֹת־כְּפָרָה?

— „הָיְתָה לַיְלָה, לֵיל שֶׁל קַיִץ.
לְמַרְגְּלוֹתַי גֶּזַע אֵלָה
חֶרֶשׁ יָשְׁבָה, מְהַרְהֶרֶת,
פְּזוּרַת שֵׂעָר יַאֲבֵלָה.

„נָשְׂאָה עַיִן לַשָּׁמַיִם,
הָשְׁלַךְ הָס, וַנַּקְשֵׁב לַחֲשָׁהּ:
„הַעוֹד יָשׁוּב, אִם שְׁכֵחַנִי?
נַחֲשָׁה, כּוֹכָבִי, נַחֲשָׁה!

„הוּמָם צָפְתָה, וְעֵינֶיהָ —
צַעַר אִלֵּם שָׁם הִתְלוֹנֵן,
וּבְעָבְרֵנוּ עַל פְּנֵי רֹאשָׁהּ —
וַיִּדְבַּק בָּנוּ יְגוֹנָן...״

— צִפּוֹר טוֹבָה! הַפְּגַעַתְּ
אֶת יַלְדָּתִי זוֹ הָרַכָּה —
אִמְרִי לִי: הַכְּבָר שְׁכֵחַתְנִי,
אִם לְשׁוּבִי עוֹד מְחַכָּה?

— „הָיָה בֹּקֶר סְתָו מְעֻנָּן,
יָצְאָה חַמָּה וְהִתְחַבְּאָה
בְּמַסֶּכֶת עָבִים — לַנְתִּי
כָּל הַלַּיִל עַל זִיו אֶשְׁנַבָּהּ.

„כָּל הַלַּיְלָה חִרְחֵר קוֹלָהּ
עַתִּים נִטְרַף בַּאֲנָחָה,
עִם הַבֹּקֶר פִּתְאוֹם נָדַם —
אָז הֵצַצְתִּי בְּעַד הַשְּׁבָכָה:

קִיפְּאָה שָׁכְבָה עַל מִטָּתָהּ
לְבַנַּת־פָּנִים שְׁחוֹרַת־תַּלְתַּלִּים,
חֶרֶשׁ רָעֲדוּ עַל מִצְחָהּ
בַּהֲרוֹת־צֵל שֶׁל צְרוֹר נַרְקִיסִים

אפרים א. ליסיצקי.

שַׁבָּת

(ציור)

מאת

אברהם שוער.

השכם בבוקר.

נפל בלילה שלג רב ורך כמוך, מגיע הוא עד לשמשות התחתונות שבחלונות. בבית חושך. מלבין השלג בעד החלון. קו של הלבנה החבויה מתחת לעננה שעירה וצהובה מזהיר מני השמשות העליונות שבחלון ומזהיב את הרצפה ופס רחב צהוב משתרע והולך ומתעלם עד מתחת למטה העומדת אצל הקיר.

שוכב אני פרקדן בעינים פקוחות, שוכב ומביט אל תוך החלל. הס... שכבתי אתמול בלילה מיד אחרי סעודת הערב, הלילה ארוך־ארוך, — איני רוצה לישון עוד, אולם גם לקום אין אני רוצה, ניחא לי כך לשכוב ולהביט בתוך החשכה, לשמוע...

מקשיב אני לקולותיו של הלילה.

אלפים קולות יש לליל דמי. מדבר הוא הרבה יותר מהיום בעצמו, זה בעל הקולות, הדברן... אלא שלדבוריו של הלילה צריכה הבנה, חוש אחר לגמרי.

ואף שקטן אנכי, בכל זאת יש לי אותו החוש והלילה מדבר אלי בקולות רבים חשאיים וטמירים ומקשיב אני [illegible].

ויותר מכל הלילות מדבר אלי הלילה של שבת, ליל [illegible] הלילה הזה, כשר [illegible] הילדים.

הייתי רוצה לספר לכם מה שמספר לי הלילה ואיני יכול, — אפשר מפני שאני קטן ואפשר... אפשר מדבר [illegible] בלשון [illegible], שאי־אפשר להסביר לאחרים.

אולם הלילות מדברים...

אבא קם...

שומע אני איך הוא מטפל שם בחושך, משתעל קצת ונאנח, מתלבש ונוטל את ידיו [illegible].

יפות הן ברכות השחר של אבי. כמה דביקות בהן וכמה מתיקות.

— והערב נא... בפינו ובפי עמך, בית ישראל... וצאצאינו וצאצאי עמך... ולומדי תורתך לשמה...

— אצל כל אומה ולשון — אמר לי אבא — אין תפלה כזו, מפני שאין להם השגה מלמוד לשמה; לומדים הם את תורותיהם על־מנת להיות שוטרים ונוגשים... ועל כן כל־כך רבים בהם הבורים הגסים... ורק עם ישראל לומד תורתו לשמה...

ואבא אומר את הברכות בניגון ערב, והניגון הולך ומתרחב, ומתלהב — מתרפק הוא בחלל, תולה הוא באויר... ומסביב חושך... חושך... מה טוב לי!

בלילי שבת אין אבא מניח למלא את העששית בנפט בכל הלילה, מתירא הוא שמא יתאוה לעיין בספר ויטעה ויטה... ולומד הוא בלילי שבת בעל־פה.

מתעטף הוא בכסות־לילה המרופטה מיך, עומד הוא אצל התנור החם שהוסק עוד מאתמול, ידיו מפשוטות לו מאחוריו, עומד הוא כך ולומד על־פה.

ואני שוכב לי אז תחת השמיכה החמה, ידי מונחות מתחת לראשי, שוכב ושומע...

מדבר אלי הלילה, מספרים עמי הכוכבים המציצים ממרום אל חלוני, מישנן אבא בניגון המשניות שלו, מדברים ומספרים עמי התנאים, שאבא מזכיר שמם מתוך שנונו, הכל מדברים — ואני שומע!

[illegible] נעימים כל אותם הדבורים. אין נשמע [illegible] קול של דאגה, של טורח וטרדה, — שבת היום!

ובשבת אין אני מתירא. יחשך לו הלילה מאד. יהמה הרוח, יזעק, יילל... אין שליטה למזיקים בשבת. האלהים יושב אז על כסא הרחמים, משקיעת החמה ביום הששי עד שקיעתה למחרתו בשביעי... לא, — עד צאת הכוכבים. וכסא הדין מוצא מהיכל אלהים ועומד הוא במסתרים מכוסה ומעורפל בעב הענן ואינו נראה כלל. ה„בעל־דבר" בעצמו, השדים וכל מלאכי החבלה מסתתרים אז, מתחבאים בנבכי שאול תחתיה.

נח [illegible] בכל שבעה מדורותיו! נשמותיהם [illegible] של הרשעים מרחפות במרחבי רום משוחררות, [illegible]...

ובגן־עדן יושבים הצדיקים ועטרות של נוגה בראשיהם [illegible] ברוך הוא וכל הפמליא של מעלה שלו נכנסים [illegible] מזיוה של השכינה.

ונשמות הרשעים מרחפות מרחוק וכשרואות הן את הקדוש ברוך הוא, מסתירות הן את פניהן [illegible]; אינן יכולות, העלובות, להסתכל בפני השכינה, אולם — נהנות קצת גם הן.

ויש — ומדת הרחמים מתגברת והאלהים מאסף אליו את כל המתנות של הנשמות האלה אל גן־עדן [illegible]...

והשטן יחרק אז שן, אבל אינו יכול לעשות מאומה, אין הוא יכול לקטרג, לעורר את הדינים, מפני שאין דין ביום השבת.

[illegible]

* * *

[illegible] אבא משניות בעל־פה.

[illegible] דומה, שאין לך מזמר [illegible] יהלא הכל יודעים, שאין אבא מן המזמרים... התורה מנעימה את קולו, התורה והלילה של שבת.

מלא געגועים קולו של אבא בעסקו בתורה, ומה גם בלמדו את ספר הזוהר.

על מי ועל מה מתגעגע כל־כך אבא?

אחי אומר, שאבא מתגעגע לזיו השכינה.

— רבי יהודה אומר — מושך אבא ומסלסל מתוך החשכה בניגון של גמרא, — רבי יהודה אומר בורא [illegible]...

ורואה אני שדה גדול ומלא הוא דשא עשב וכל מיני [illegible] וכל מיני פרחים ושיחים ואילנות והכל [illegible] אני הבירים [illegible] להם — והכל מזמזמים, והכל הומים ומרחפים ומעופפים... ומלא השדה [illegible] — שמש יפה, שמים בהירים... ורבי יהודה הולך והולך בין הדשאים והפרחים וגוחן הוא אל כל ירק עשב, וגוחן הוא אל כל פרח נאה ומספר הוא בשבחו של כל ציץ, של כל גבעול...

[illegible] — קיץ מלא אור [illegible]...

* * *

[illegible] עורה!... — מקיץ אני הרש את אחי הגדול, הישן עמי במטה אחת. יודע הוא אחי הרבה ספורי מעשיות ואני רוצה שיספר לי איזו מספוריו.

[illegible]: [illegible] בבתי־קיצנים, בשבעה הזורים על הפתחים ובשבעה [illegible]... [illegible] החיל הוא מטיל עלי אימה בספוריו אלו, אולם עכשיו אין אני ירא, אדרבה, — יספר לו.

אולם אחי אינו מספר על גזלנים — מספר הוא על הנשמה היתירה...

[illegible] היא, יפה ומרחפת...

[illegible]....

[illegible] בת השלש, שאלה זאת. היא ישנה במטתה של אמא.

— דבורה'לי, בואי אלינו...

היא רצה אלינו מתנענעת; מלבינה בחושך [illegible] מתנוצצות...

[illegible] שוכבת היא אצלנו ואנחנו מלמדים אותה לשון־קודש.

— אמרי, דבורה'לי, שלחן...

יודעת הכומר'לו הדבר מקום של הקדש־קודש. אנו שואלים והוא משיב... מה נענים אנו.

אך תיגעו מהר, שומעים אנו קולה של אמא.

פותח האב את התנור, מוציא משם קומקום נחושת גדול.

שותים אני ואח.

כבר הכוס... אבא משבר את הכוס בקרקעיתה של הצלוחית, נשבר הכוס לגורים קטנים וניצוצות של אור ניתזין, ניתזין... מתפלאים אנו גם על הצלוחית שאינה נשברת ועל האורות השופעת מרכובה, — אנו מתפלאים ונהנים.

על שאלתנו איכה לא נשברה הצלוחית, עונה האם, שצריך לדעת מיצר האדם בצלוחית ועל האורות אינה יודעת לענות גם היא.

נפל שלג רב בחוץ — אומרת האם. — הדרך תהיה כבושה והאפר יביא הערב.

מנענע אבא בידיו, — מדברת זו בשבת־חול.

אבא מדבר בשבת רק לשון־קודש ורשות לו הדבור. מדבר הוא יותר ברמיזת ידים, ברמיזות עינים.

רמים ברמזים ויתקים...

שמחה אמא על זאת ונהנית. מבלי התנור היה מצוין במלאכתו, רק היא, על־ידי השירים, יכלה היתה לעשות תנורים כאלה.

טוב... טוב... אומר אבא. רוצה הוא לספר דברים על־אודות מכבר זה ואינו יכול...

נהנים אנחנו, שגם אבא אינו יודע... מביטים זה אל זה ומחייכים בצנעה.

נותנת אמא הרבים, עוגות... אוכלים אנו לתיאבון. אבא שותה רק את התה ואינו נוגע בכריכים... קודם התפלל.

קוברת אמא עליו: הוליד שנה שלמה, קם עם התרנגולים ואינו טועם כלום... מותר לטעום... מותר... עוד החשך בחוץ.

קרא־קרא־קרא! — עדת עורבים צורחים עפים מעל הגג שהנגדנו אך גנני אני. — אמא מבינה בשבילם אתמול פתותים, שיירי הלחם... שבת שירת היום...

נזכרים אני בספורי המורה: לבני עורב אשר יקראו... יודעת אמא בלבך הדבר הזה... טובה היא אמנו ולמדנית גדולה.

ואבא עומד כבר לבוש באדרתו, על ראשו חבוש השטריימל — עומד זקוף, נאה... משחיר זקנו המגודל היורד על החזה... עומד ומדבר בנו ברשון יהודית פשוטה, שלא נתמרמה הרבה בבית ולא נאחר „ברכו". נושק הוא את המזוזה ובפסיעות מדודות הולך הוא אל בית־המדרש.

* * *

מתפלל לפני העמוד רב יהושע'לי.

יהודי זקן מופלג והכוון באלין. מעטים יודעים שבמותו.

כוחו גדול יפרח היא, וגם עתה, לעת זקנתו, הוא הממציא והמביא בעסקי הגדולים והרבים. בימי נעוריו היה נוסע מהדרים... בפטרבורג היה יושב, במוסקבה, וגם בדיוויראקין.

על כל צרה שלא תבוא היו פונים אליו, ורב יהושע'לי היה משתדל... יודע הוא רוסית, פולנית וגם אשכנזית... אשכנזית גבוהה...

„בעל תפלה" היה... היה קולו נאה היה לו. בנעוריו היה מתפלל במנייני של ה„זקן" מוספים.

בדר אתו הזקן באריכות ימים בשביל ה„זכרנו לחיים" שלו. ומאריך הוא ימים...

עומד רב יהושע'לי עטוף בטליתו ו„משתפך" ב„האופנים וחיות הקודש"...

הכל מתפללים... הקהל מתפלל אחריו בדביקות והתלהבות גדולה...

ורבי יהושע'לי מדבר כבר „הבוחר בעמו ישראל באהבה", ושוב...

עבר רוח כעין שדה הרמה נוגע בראשי השבלים... הומות, דוממות השבלים ומשתחוות... משתחוות... חלף עבר הרוח בעד היער ונוגע את העצים והיער כולו הומה...

בני ישראל רואים: שמע...

עומדת המסגרת על בימת ארון־הקודש ומעכבת את הקריאה.

מוצגת היא... מוכרת...

אין אני מבין מה הדבור כולם — מכיר אני בלבבי, שהדבר הוא חשוב מאד־מאד.

מתעטפת היא במטפחת גדולה יפה־יפה ובגד קרוע ובלוי עליה — עומדת ומדברת...

היא לא תתן להוציא את ה„ספר־תורה" מארון־הקודש, עד שלא ישמעו את קול טענותיה.

מביט אני ומביט... עולה על הבימה... נזכר אני בימים שהתקבצו האנשים בהרנית המזבח.

עניה היא, אלמנה, אמנה וילדים רבים, קטנים... גורלה המר הביאה עד הלום... אין זה סוד, הכל מודע, כל מפיה... יש רק רק הקהל...

הקהל היא גם שלה, כמו שהיא של כל ישראל... קרובה היא גם אליה ואל הקהל היא באה לבקש מגן, עזר בצרתה.

נגש אליה הזקן, רב נפתלי, גידן היא אליה...

מספרת היא לו את הכל... משיחה לפניו כל צרותיה... והוא, הזקן, שומע... מרשים... מניע לה בראשו... מבטיח...

נצטרבו פניו של האשה... יאריך אלהים את ימיו של הרבי... ואמר... האשה היושבת ונבונה לרדת...

רבי, המיתה לי ענשך את הפרנסה!...

מודאי, בתי... והפנים של האשה הרנו... צעירה נעשית בעשר שנים...

מרים רב נפתלי את מריתו שנעדרת, פונה שוב אל האשה ומדבר על לבה ומנחם ומבטיחה...

— רבי, ברכני־נא! — בעלת תאוה היא האשה.

יברכך אלהים! — והאשה בוכיה משמחה. וכל הנשים מציצות מבעד האשנבים, מסתפלות, לוחשות: ברך אותה... ברך...

מינאית בת רבית...

* * *

— יעמוד החתן דוד ברב משה דוב מפטיר...

רטט עבר בכל גופו של אחי ופניו חורו ואדמו חליפות, ואני עומד נפתע...

אבא הסיר מעליו את טליתו ויעטוף בו את אחי, שם את „חומשו" בידו וילחש לו שלא יירא, — „לומד אתה כבר גמרא"...

מביטים כל הנערים על אחי ההולך עטוף כולו בטלית, ואני מתמלא רגשי כבוד אליו: — יהודי... ממש יהודי מעוטף בטלית.

מבעד האשנב של עזרת־הנשים מבטת האם. פנה דיתה פניה.

ודוד עלה על הבימה... מראים לו המקום בתורה, נוגע הוא בטליתו ונושק ומברך... רועד קולו... מרטט... אבל הברכות יצאו מפיו כהוגן, בלי כל שגיאה, — שקט בי לבי.

ואבא עומד, פניו מוסבים אל הקיר, כאילו אין דבר נוגע לו...

ודוד אומר כבר ברכות ההפטרה... וכאילו נהפך לאחר. פנים יפים, יפים... מצחו מלבין מתחת טליתו וקולו צלול... צלול ונעים מאד, — והכל שותקים... רבה... הגדולים מביטים בחומשים והקטנים בהם מביטים על דוד... מביטים, מקנאים...

ודוד אינו רואה כלום... עיניו בחומש והוא קורא את ההפטרה. מלה — מרגלית, מלה — מרגלית... וקולו הולך וחזק ומסלסל הוא את הטעמים כגדול ורגיל... — „עורי, דבורה, עורי... עורי... דברי שיר... ונדמה לי, צפור נאה מזמרת ביער... נושא אני את עיני אל האשנב ואמי מנגבת את עיניה במטפחתה הלבנה ופניה אדומים. פונה אני אל אבא — והנה עיניו רטובות, מבריקות, כאילו איזו דמעה חבויה צפה בתוכן...

למה בוכים הם? למה?...

רוּחַ

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

ב*.

בשעה שאנו מדמים את יסודות הנסיון, הבאים לנו מתוך התפוח, זה בזה, בכוונה להשאלה, איזה מהם נראה לנו ראוי להתיחס על החלק הרוחני שבנסיוננו יותר מיסודות האחרים שבו (אם בכלל מניחים אנו שיש ביניהם חילוקי מעלה בזה), הננו מגיעים אל הדרגה פוחתת והולכת זו: תבניתו החיצונית (עגול, מרובע, רבוע, משולש וכדומה) מטבעו של התפוח, או מחותך מיני ערכי הטעם, ריח, צבע, מישוש: כביד וריח, טעם; כלומר, רושם התבנית החיצונית, שאתה מקבל מתוך התפוח בחוש הראות שלך, יותר קרוב הוא לטבע הרוחני בהרגשתנו מכל שאר הרשמים הנדונים כאן. אחרי רושם התבנית החיצונית בא רושם הקול, וכן הלאה. התחלקות זו שונה היא מעט מהתחלקויות הרגילות בענינינו. הפילוסוף האנגלי לוק (Locke) מחלק את סגולות הדברים לראשונות ושניות. הראשונות הן מה שאנו קוראים תבניות חיצונות, ויש שיקראו גם־כן סגולות שמבחוץ, או סגולות אבסטנסיות. השניות כוללות הנה את כל הסגולות הטבעיות שהזכרנו למעלה בשאר בגירית התפוח, ויש שיקראו גם־כן בגירית שמבפנים, או סגולות אנטסיות. ולוק נתן בהן גם סימנים אחרים: סגולות הנדסיות (ראשונות) וסגולות טבעיות (שניות).

והנה טעם הדבר, שאנו רואים את התבנית החיצונית כרושם יותר קרוב ליסוד הרוחני מרשמי הסגולות הטבעיות, גלוי הוא: רושם התבנית החיצונית מיוחד הוא לתפוח במדה היותר מועטה, אחרי שגם חמרים אחרים אפשר להם לקבל צורת התפוח במדה פחות או יותר מדויקה. או בסגנון יותר חותך: הצורה החיצונית היא סגולה כללית, ראשונה, הכוללת את כל הדברים, התיחדותה על דבר אחד מוגבל אינה התיחדות מוחלטת, (כי על כן אפשר לחקות את הצורה החיצונית באופן מלאכותי ולהעביר את הצורה מחומר הטבעי לחומר אחר, שאין לו שום חלק בסגולות הטבעיות — וזה הוא יסודה של אמנות, ואולי גם סודה). הסגולות הראשונות הללו נודעים הם גם־כן בשם הסוג הגדול, או קאטיגוריה, כמות. האידיאה הכללית של כמות אינה באה לנו מתוך התפוח. אם רואים אנו את התפוח בתבניתו הטבעית, תבנית כדור עולה היא במחשבתנו, ואם באיזו תבנית אחרת, מן הגידול או מהותך על־פי בחירה, הרי אותה תבנית עולה היא בהשבתנו בציור מחשבי כולל חמרים וגופים אין מספר. מזה יוצא, שיסוד הכמות שבין אותם היסודות, שנכנסו לתוך רשות דעתנו מתוך התפוח, יותר קרוב הוא למה שאנו נכונים לציין בשם רוחני משאר היסודות. כאילו תאמר, כביכול, שמושג הכמות לא בא כלל מן החוץ, אלא הוא „יליד־בית", כלומר: הוא מושג אפריורי, כן המוכן בדעתנו, שעומד ומצפה לקבל רשמים חמריים מן החוץ ולהביאם לתוך מסגרת מאגדת ומאחדת, שעל־ידה הרשמים הנפרדים מעובדים המה לציור שלם של „דבר". באופן שיסוד הכמות בדעתנו הוא אחד מתנאיו הכפולים של „נסיון". יסוד הכמות, בעזר היסודות הרוחניים האחרים שנלך ונמנה, בונה הוא את הנסיון בדעתו של האדם מתוך הרשמים האחרים שמנינו בתפוח, שהם היסודות החמריים.

ואם מוסיפים אנו ללכת בעקבות הרעיון הזה, הננו מוצאים, שגם הבגירית הטבעיות של התפוח מעשירים

* המשך מגליון לה

הם את נסיוננו בענין מה, שבשום אופן אינו כלול ברשמים שאָנו מקבלים מתוך התפוח כשהוא לעצמו. כן, למשל, הם מולידים בנו את הרעיון, שכל הסגולות הטבעיות (וההנדסיות) האלו הן קניניו של איזה עצם (חומר, לפי ההנחה הנזכרה), שהוא „בעליהן". וכן יש לנו אידיאות ניכפות, עצם, איכות ויחס שבין עצם ואיכותו, שאינן כרוכות ברשמים המגיעים לנו מתוך התפוח כשהוא לעצמו.

וכשאָנו ממשיכים והולכים בהסתכלות זו נמצא, שיש כאן עוד יסודות מחשביים שאינם באים מתוך התפוח, שעל־פי מקרה הוא ה„דבר" הנוכח בנסיוננו עתה. המחשבה של כמות כוללת היא גם את המחשבה של מ ס פ ר. הרי לפנינו תפוח א ח ד, אבל בעל־כרחנו אָנו חושבים, שיש כאן תפוחים אחרים, וגם אנוסים אָנו לחשוב על כל התפוחים, שתפוח שלנו הוא הטפוס של מינם. הלאָה, מחשבת האיכות כוללת היא גם את ה א י ד י א ה של התפוח, אשר בה אָנו מודדים את נסיוננו בענין זה. אפשר שהתפוח שלנו אינו ממלא אחרי האידיאה של תפוח בטעמו או באיזו סגולה אחרת. טעמו אינו כתפוח כלל, או טעמו מתוק הוא, בעוד שלפי תבניתו ומראהו היינו גוזרים, שטעמו חריף הוא, או להפך. או התפוח ממלא הוא אחרי כל תקוותינו, מתוק הוא, או חריף הוא, בהסכם למשפטנו על־פי צורתו ומראהו, הכל לפי האידיאה „תפוח" שבדעתנו, ואָז אָנו אומרים: התפוח אינו מתוק, או אינו חריף; התפוח הוא מתוק, או הוא חריף. בזה הננו נותנים מבטא להאידיאה של תפוח, שאפשר להיות מתוק או חריף, וגם למשפטנו, אם, ועד כמה, התפוח שלפנינו ממלא הוא אחרי האידיאה תפוח. ולא זו בלבד, אלא האידיאה תפוח שבדעתנו ומשפטנו על התפוח שלפנינו נותנים הם מבטא להרעיון, שיסוד הצורה, או הכח הפנימי, שבתוך אילן התפוח, מ ו כ ר ח הוא לעשות פרי ל מ י נ ו ד ו ק א. או בלשון אחרת, הננו מוציאים משפט על התפוח שלפנינו לפי האידיאה של ס ב ה ו ת ו ל ד ה. ואולם העובדה, שלא כל התפוחים עולים יפה, כאשר קוינו על־פי האידיאה של תפוח, מורה היא, שיש שם גבולים גם לפעולתו של חלק, סבה ותולדה. יש מן היסודות שבנסיון הבא אלינו מתוך התפוח, שאינם חסרים בשום תפוח שבעולם: הם הם התולדות ה מ ו כ ר ח ו ת של אותה הסבה, צורתו הטבעית (כלומר, כחו הפנימי) של אילן התפוח. ויש בין היסודות, שהם א פ ש ר י י ם, למשל, המראות והטעמים השונים שבתפוח, בעוד שיסודות הנסיון, שהם בהלוך גמור מהאידיאה תפוח שבדעתנו, הם אי־אפשרים, או נמנעים, בתפוח. כן, למשל, תפוח לעולם לא יהיה לו מראהו וטעמו של שקד.

אלה הם היסודות ה מ ו כ ר ח י ם שבנסיון התפוח, קשורים המה לעולם באידיאה של תפוח. וישנם עוד יסודות אחרים ממין (הכרחי) זה, יסודות יותר מקיפים ויותר מסובכים. ויותר מקיף הוא גבול הנסיון ה א פ ש ר י. כלומר, נסיון שאינו תלוי תמיד ובהכרח בתפוח זה, שאָנו בחרנו בו לנושא הנתוח. על קצתם של יסודות אלה נדבר להלן. מובנו האמתי של „רוח" ילך הלוך והתבאר, הלוך והתעשר בכל מה שנלך ונפליג בנתוח הנסיון והדברים האפשריים בתפיסה. אבל טוב הוא להפסיק כאן ולסקור עין על התוצאות, שהגענו אליהן עד כה:

אפשר, שחומר הוא דבר מה, שהוא „בעליהן" של הסגולות, שאָנו תופסים בחמשת החושים שלנו. אבל מה שמוצאים אנחנו באמת בנסיוננו אינו אלא השגת אותן הסגולות: צורה חיצונית, קול, טעם וכו'. וכמו־כן אפשר, שרוח הוא דבר מה, שהוא „חושב", או שהוא „בעליהן" של אותן האידיאות, שמנינו למעלה. אבל מה שמוצאים אָנו באמת בנסיוננו אינו אלא האידיאות של כמות, איכות, סבה ותולדה וכו'. גלוי הוא, שעלינו להסתפק במה שמוצאים אָנו בנסיוננו ממש. החומר שבתפוח בנסיוננו הוא סך־הכל של ההשגות החושיות שלנו. ורוח שבו, הוא סך־הכל של האידיאות שמצאנו בו.

כאָמור, עד כאן היינו דנים רק באותם היסודות שבנסיון התפוח שלפנינו שהם תלויים בו תמיד, כלומר, בהכרח. ואם אָמנם האָדם הבינוני אין לו הרגשה ברורה בזה, הלא על־ידי מחשבה ונתוח אפשר להביאו לידי הכרה, שאם ירחיק אחד מן היסודות שמנינו בנסיון התפוח, הוא יהרוס את התפוח בבחינת נושא הנסיון שלו. כמובן, אפשר לצייר בדמיוננו את התפוח בעל סגולות שונות מאלו המצויים בו. אבל אָז הלא כל מה שאָמרנו למעלה, חל הוא על הדבר החדש שבו „מגולגל" התפוח שבציורנו, ואין כאן אלא שנוי נושא במשל שבחרנו בו לשם ביאור הענין. ואולם עובדה זו, שאפשר להחליף את נושא הביאור לפי הרצון, מרמזת היא להתוצאה חשובה אחרת שיצאה לנו מתוך הנתוח שלנו: שנוי נושאו של הביאור לא ישנה אלא את ההשגות החושיות, בעוד שהיסודות הרוחניים ישארו כמו שהיו, ממש אותם עצמם שבנדון התפוח. מזה יוצא, שנסיון התפוח, או נסיון איזה דבר שיהיה, נמנע הוא לגמרי בלעדי היסודות הרוחניים.

ועכשיו מתעוררת השאלה: סך־הכל של היסודות הרוחניים בנסיון התפוח האם זה הוא רוח (או דעת) שלנו?

והנה, אם משיבים אָנו, שכן הוא, כוונתנו היא, כמובן, לאמר, שהיסודות הרוחניים האלה, מבלי שים לב לעת־עתה להיסודות האחרים, ההכרחיים ואפשריים, הם בכל דעתנו, אחרי שיסודות אלו אינם משתנים לעולם והם הם המסגרת הכוללת כל דבר ודבר הנכנס לתוכן נסיוננו. באופן שרק היסודות החמריים של נסיוננו הולכים ומשתנים, הולכים ומתחלפים, בעוד שהיסודות לעולם נשארים בעצמם ובעינם. וזה בהסכם עם מה שנרמז למעלה, שהגדרת החומר קשה היא בערך מזו של רוח: החומר הוא הוא הממציא לנסיוננו את כל אותה ההתגוונות העשירה שאָנו מוצאים בו, בעוד שהרוח ממציא הוא את מסגרת־הדעת שהיא יחידה ומיוחדת בכל הנסיונות. אָמנם, זה אינו כן אלא במחיצה

ראשונה זו שבנתוח הנבון שלנו. ואולם בכל אופן הרי דבר זה הוכח היא מסבירת בעובדה, שהיסודות הרוחניים שבנסיוננו הם מאד מהותיים ומאד ריאליים, עד שבלעדיהם אין שום אפשרות לנסיון כזה.

וכיון שהגענו לידי כך, כמדומה הוא, שמציאותו הריאלית של הרוח שלנו כבר מקויימת ועומדת היא. ואולם נקל הדבר לראות, שהמלה „שלנו", שאָנו מרשים לעצמנו להשתמש בה, באמת אינה נותנת ערובה כלל בעד הריאליות של רוח, דעת, נפש או נשמה שלי או שלך, או של איזה נמצא א י ש י. דוקא מפני שמסגרת־הדעת היא אותה ובעינה בכל הנסיונות, ובכן בכל נסיונותיהם של כל המדברים, הרי גלוי הוא, שבדברינו עד כאן עדיין לא הגענו לאותם היסודות שבנסיוננו, העורבים לנו בעד הריאליות של הרוח האישי שלנו. מה שעלה בידנו עד כאן היא עובדה זו, שאין בה מרתה:

ישנם יסודות רוחניים, שבכללם הם מסגרת־הדעת שלנו, וגם ישנם יסודות חמריים ידועים, ההשגות החושיות. והיה בכל פעם ופעם ששני מיני היסודות האלה פוגשים זה בזה ומשפיעים זה על זה בתוך תנאים נוחים ידועים, הרי תתגלה במציאות אותה הדעת או ידיעה־עצמית, שאָנו מכוונים אליה בשעה שמשתמשים אָנו במלת „אני".

מאין ימצאו שני מיני היסודות האלה?

בעוד שעדיין לכודים אָנו במחיצה ראשונה זו של הנתוח, אי־אפשר הוא להשיב על שאלה זו. ואולם ממה שקדם עולות לנו שתי עובדות, שאין להכחישן, ומהן אָנו לומדים מסקנה ידועה.

העובדה האחת היא: אפשר, שרוחנו נצחי הוא במה שיבוא (להלן נגע בשאלת השארת־הנפש), אולם עד כמה שדעתנו מגעת לא היה נצחי במה שעבר. וגלוי הדבר, שמה שיש לו ראשית, אינו מקיים את עצמו, כי לולי היה מקיים את עצמו, היה נצחי במה שעבר. ברור, איפוא, הדבר, שהתגלות דעתנו האישית תלויה היא באיזה תנאים, ואינה אלא מקרה באיזו התהוות כוללת ומקיפה שאינה ברשותו של היחיד האישי. והשנית: היסודות הרוחניים של דעתנו הם אותם ובעינם בכל המדברים, וגם היסודות החמריים כמעט אותם ובעינם הם בכל המדברים.

שתי עובדות אלו ביחוסן זו לזו נותנות לנו רשות להכריע את הדין:

שני מיני יסודות, שמוצאים אָנו בדעתנו, באים הם משני מקורות שונים. מקורם של היסודות החמריים אנו קוראים „חמריות כללית" או בקצר „חומר". ואותו של היסודות הרוחניים אני קוראים „רוחניות כללית" או בקצר „רוח". שני המקורות האלה בנגע תמידי האחד עם זה, והיסודות המשפעים מהם פועלים ומרכיבים האחד תמיד זה על זה. והנה בכל פעם ופעם שהתהוות תמידית זו מצירופה היא יוצרת תנאים מיוחדים ידועים, הרי נתגלה שם אותו הדיין, שאָנו קוראים לו בשם „דעת אישית".

צריך יהיה ללכת הלאה לעמקו של הנתוח, שרק עברנו דרך מחיצתו הראשונה, כדי להמציא את מיבני של „רוח" בבחינת אלוה או בבחינת נשמתנו (האישית), מיסודה של דת, וביחוד מיסודה של דת ישראל. אבל הצעד הראשון כבר נעשה. הננו בדרכנו.

בְּנֵי עֲלִיָּה

(רומאן רולאנר).

מאת

יוסף ברייני ן.

עַנְנֵי המלחמה הכבדים, שהיו פרושים על ספרות־העולם, הולכים ומתפזרים. הערפל הולך ומתמוזמז, הולך ומתבהר. אולם גם כיום הננו מרגישים את עצמנו בה, בספרות־העולם, כבארץ נעלמה, ארץ הטבועה עדיין בהותם המלחמה. הספרות הכללית של היום עוד יותר מגומרה היא, עוד יותר מחולקה לגבולות ממפת־הארץ החדשה של אירופה. הננו תועים ונכשלים בה, בספרות זו, בכל מקום בקרנות, בגדרים, בעוקצים ווזיזים בולטים. ותועים ונכשלים בה ביחוד אָנו היהודים הצעירים, חניכי בתי־מדרשיהם, אשר הרגשנו את עצמנו, לפני המלחמה, כל־כך נוחים ומעונגים בהיכלה הרב והמרווח, כאילו שם היה ביתנו ואויר נשמתנו.

הקול הצורח והמריע של ספרות־המלחמה עוד בוקע באָזנינו. צהצוה חרבותיה פוצע את חופש רוחנו. זו הספרותיות הסחרנית־המדינית מעוררת כיום גועל נפשנו. ובהיותנו נודדים בהיכל־טועים זה, אָנו מבקשים משען בשמות של סופרים ידועים לנו היטב, שהיו כל־כך מפורסמים וחשובים, וכל־כך חביבים עלינו, עוד לפני חצי תריסר שנה. אבל גם יצירותיהם הם, בשנות המלחמה, זרות כיום לרוחנו העברי. רוח קרה, ולפעמים גם רוח תזזית, מנשבת מבין עלי ספריהם. ובקראנו בהם מגיע לאָזנינו קול נבוב, קול שנתרוקן מתכני נשמת האָדם. בכל פנותיה של ספרות־העולם, אותה שנוצרה בשנות המלחמה, מתנפנפים דגלים ודגלונים. האנושות הכללית מתלבשת בה בבגדים לאומיים, לפעמים גם ברעיונים וברגשות היהודים בקרבה מתוכם של היהדות הישנית.

בדורי אנשי הרוח האירופאים הרביצו הבין־לאומית האידיאלית, אשר היהודי הקוסמופוליטי תפס בה מקום הגון. בשנות המלחמה ירדו באותן השנים מעל הבימה. לא יכלו לעמוד בפני המהפכה וסערותיה. רובם נשתעבדו או נכרעו. הראשונים הרוחניים, נושאי האבוקה של אגה, שמנגינותיהם היו רודולף אייקן, גרהארד האופטמאן, אפילו ... וואונדט הישיש — כולם הלבישו את הגיוניהם, רעיונותיהם ומחקריהם בגדי שרד. אנאטול פראנס ומוריס באריס עשו נפשות בקרב

אנשי־הספר של העם הצרפתי לשם מלחמת מצוה בהעמים הברברים. הם אמנם התכוונו לנצחון התרבות האנושית, לנצחון היסודות של היושר והצדק, אך הם עשו את משלחתם באופן צבאי ובתכסיסי מלחמה. רויארד קיפלינג וה. ג. וילס השליכו גחלים מתחת לסיר־השנאה האנגלי. גם ברוסיה כתבו הסופרים, ודוקא מבני־העליה, בסגנון דיפלומאטי ובשפת אנשי־קרב. כפרית־העולם נהפכה לשדה־קטל. התנפלו על אידיאות, על הרוחניות, באותה הפראיות והאכזריות שבאיתר הגאר יתירה שנלחמו החיילות על שדות פלנדרס. את האימנית האמתית והטהורה הכריעו הארץ. אידיאליות היתה למלה ריקה, אשר לקול היריה הראשונה של כלי־התותח הכבדים נתפקעה כאוירון של נייר בידי הילדים.

גרהארד הויפטמאן הואיל באר את תורתו בשנות המלחמה: כל היצירות הנצחיות של האנושות בשדה השיר והחזון אינן כדאיות כי יעמידו בשבילן בסכנה את חייו של איש־צבא אחד, כמובן אשכנזי.

כל נושאי הדגלים של הרוח, של המוסר והמדע באירופה שתקו. אף אחד מהם לא ערב את לבו להרים קול מחאה לנגד אמירה איומה וחצופה כזאת. אף אחד מהם לא עמד כסניגור להרוח שדנוהו לכליון, שדיבוריו לתליה. אף אחד מלבד רומאן רולאנד.

כאשר זכה רומאן רולאנד, עוד לפני המלחמה, להפרס של נובל בעד ספורו יאן קריסטוף, חלק את הכסף שקבל, יותר משתי מאות אלף פראנק, למוסדות צדקה שונים (דרך אגב נעיר, כי הסופר היה חי אז בעוני ודחקות), באמרו, כי די לו בחופש המחשבה. ועל החופש הזה הגין גם בשנות המלחמה, אף כי החרימוהו בצרפת וקנאי המולדת גרשוהו מגבולותיה. הוא נלחם על חופש הרוח אף כי העתונות המלחמית האשימה אותו בעון בגידה ושמו את שמו לקלון ושמצה. הוא הגין בכל אומץ לבו ועוז דעתו על חופש המחשבה גם אחרי אשר ידידיו היותר קרובים, ובתוכם גם המשורר הבלגי, אמיל ווירהארן, הוציאו עליו דבה, גם אחרי אשר תלמידיו המנויים עזבוהו. כל הנסיונות של הפאטריוטים הצרפתים לשעבדהו, או, לכל הפחות, להביאו לידי שתיקה, — כל הנסיונות האלה לא הצליחו. שריונו האידיאלי היה לו למחסה. על כל הרכילות, החרפות והגדופים, שהיו טבולים ברעל הקנאה והנקמה, השיב באחת: „אתם לא תלמדוני את מלאכת השנאה". ובראותו את משובת ההמון הצמא לדם, השמיע את תוכחתו: „שקר לאומי הוא, לפחות, כל־כך מכאיב, כל־כך מכניע ומכריע כמפלת הגדודים במערכה". זה היה פתגמו השנון של רומאן רולאנד בימי בלבול המוחות ושמטות הרבבות.

מלא עוז הרוח ובהיותו עשוי לבלי חת, השמיע רולאנד את קולו מהעיר החפשית גינף, במקום שעמד במסירות נפש לטובתם של אסירי המלחמה, לאנשי הדעה והרגש ולכל אנשי־הרוח שהיו נכבשים בתוך המהומה שבאירופה. במכתב־העת Journal de Genéve הדפיס שורת מאמרים בשם „מעל המלחמה". במאמריו אלה אנו שומעים את קול מצפונה (געוויססען) של ספרות־העולם, שהיתה כבושה ומנוסה בשנות המלחמה. רולאנד לא חדל מלהטעים, כי אין הספרות צריכה להיות, גם בשנות המלחמה, לקנינה של המדינה, ואין היא. הספרות, צריכה להתאים ולהסכים את מוסרה להכרחיות הפוליטית של השעה. חובתם של אנשי־הרוח, של בחירי העם באירופה, בלי הבדל הלאום והגזע, היא להתנגד בכחות משותפים לכל צבאיות ולכל עריצות. חובתם היא ללחום בלי כל פחד נגד שנאת העמים ונגד המשפטים הקדומים של ההמון. סופרי אירופה מחויבים להיות ולהשאר שליחי החמלה, נביאי היושר, מטיפי השלום והאחוה וקודם לכל אוהבי אמת ומדברים בשמה. בכחות משותפים צריכים להרים את האמנות, את היצירה הרוחנית והמוסרית, מעל למלחמת העמים. זהו הרעיון הראשי המבריח את שורת מאמריו הנזכרים של רולאנד.

הסופר והאדם הגדול ישראל זנגביל שלנו הושיט לו הראשון את ידו. ביחד עם הסופר האנגלי Norman Angell (נורמאן אנגיל) יסד את האגודה הדימוקראטית The Union of Democratic Control, חברה של סופרים אנגליים חפשיים ואוהבי אמת ששאפו בכל לבבם להמטרה הדימוקראטית של המלחמה. רומאן רולאנד הביע על זה את רגשי שמחתו במכתבו (בינואר שנת 1915) להד"ר פרידריך וואן עדן באמשטרדאם. במכתבו זה אומר רולאנד: „זוהי חובתנו לדרוש את זכויותיהם של העמים הקטנים, ובכלל זה של העם העברי. כן לא נשכח את הבטחתה של ממשלת רוסיה* להעם היהודי. אין היא צריכה להעיז לבטלה". באותו מכתב מאשים רולאנד את כל הממשלות של אירופה, ובלב מלא אומץ הוא קורא אליהן: „ראו את בני־הנעורים של דורנו, עד כמה הם מלאים רוח גבורה ועד כמה הם מסוגלים להביא בהדרה את חייהם לקרבן! חרפה ובוז לכן, אתן משתמשות בסגולת יה זו בשביל מטרות שפלות. אתן שולחות את מיליוני הצעירים האלה לתוך מבול של אש ויראת המות, אבל אם ברצונכן או שלא ברצונכן הנה מתנית הגדודים הנלחמים איש באחיו מתקרבים זה לזה וסופם להיות אחים, ואוי למי שהסית אותם והקימם זה מיד זר ...".

בתוך ים השנאה המתלקחת, בתוך האכזריות המגוזמה והעריצות הגסה של היחידים, התקיפים, החולשים על גויים, עומד רומאן רולאנד כמגדל מאיר על סלע בודד.

עם כל שנאתו של רולאנד להמלחמה לא עמד מול פניה בקרירות רוח ובשויון נפש. חסרה לו המנוחה האולימפית של גיתה בשנת 1813, שהתרומם מעל ליסורי עמו. בכל שנות המלחמה היה לבו של רומאן רולאנד שותת דם למראה המטבח אשר ערכו לבחורי

* הכותב מדבר בימי ממשלת הצאר.

חמד של אירופה ולמראה ההרס והחורבן בארצו ובארצות שכנות. רולאנד היא צרפתי „מכף רגלו ועד קדקדו", שחונך וגודל בצרפת. אבל בתור צרפתי אמתי, כבן נאמן להמסורה הגדולה, היה שייך קודם לכל לכל האנושות. הוא הקריב את אהבתו לארצו על מזבח האמת.

מה שהיה פאסקאל נגד הישועיים, וולטיר — נגד הכנסיה הנוצרית, אמיל זולה — נגד ממשלת השקר והתרמית, זה הוא רומאן רולאנד נגד העריצות האינטליקטואלית. זה היה בשנות המלחמה בעד חופש המחשבה.

„אידיאליות זו, היסוד הקבוע של רוחו, מכירים מיד בעיני התכלת, המלאות רוך מיוחד, של רולאנד. אולם במבטו מתנוצץ לפעמים ברק של פלד מלוטש וקר. ומבטו זה מגלה את רצונו העז, את הנפש הבלתי־נכנעת. זה אינו רק חולם, כי־אם גם לוחם". כך מציין את תכונתו אחד מתלמידיו.

ובאמת, כשאנו קוראים את דברי רולאנד הננו שומעים בהם רק לעתים רחוקות את המחבר, אבל תמיד את הארם.

יש כיום בכפרית־דעים [illegible] יותר [illegible], בעלי [illegible] יותר מלוטש ודק — רומאן רולאנד נעלה על כולם על־ידי אישיותו המוסרית. זאת הוכיח בשנות [illegible].

בימים ההם

[illegible]

מאת

יעקב בן יוסף.

ה׳.

ונשיאנו היה יושב כל אותה העת, מאזין ומקשיב לכל מה שיוצא מפי בעלי התשובות ומעל שפתיו לא סר אותו הצחוק הקל, שלא היה מלעיב אלא מושך אליו את לב כל רואיו. עיניו היפות והגדולות היו מביטות למרחוק כמו שהן מצפות לתשובה יותר נכונה. ככה עברו רגעים אחדים של דומיה עמוקה עד אשר פקעה סבלנותו של אותו הצעיר שבנו, שהקדים בתשובתו. לא יכול עוד להתאפק יותר ויפן ויקרא:

— הפצים אנו עתה לדעת עם מי מאתנו הצדק? מי כוון יותר אל האמת? כולכם צדקתם, חביבי, אבל כמדומה לי שאיש מכם לא כוון אל האמת.

הדברים הקצרים הללו הרעישו את לבות כולנו והביאו אותנו במבוכה ובאמת היטב חרה לנו. הגענו בעצמנו: הרי זה שבועות וירחים שהוגענו כל־כך את מוחותינו. קוינו את מצחינו למציא את התשובה היותר נכונה על שאלתו, והנה הוא בא ומבטל את כל התשובות במימרה קצרה: כמדומה לו, שאיש לא כוון אל האמת! אדרבה,

יהודה־נא הוא את דעתו ונשמעה! מובן שהדברים האחרונים לא נאמרו אלא במחשבה. אולם אפשר היה לקרוא אותם מעל פניו הנלהבים. והוא, כנראה, הרגיש בזה ויפן אלינו בנחת ובמתינות כדרכו לאמר:

לפי עניות דעתי, כבר קדמנו וגם כוון אל האמת [illegible] הלא זוכרים אתם את דבריו: והיה באחרית הימים יהיה הר בית אלהים נכון בראש ההרים. [illegible] ושפט בין עמים רבים.. [illegible] לכל העמים, צריך לבנות „היכל־השלום", אשר שם ישבו אנשים הראויים להתעודה הגבוהה והנשגבה — לפשר בין העמים ולשפוט ביניהם משפט צדק.

אחרי דומיה קצרה הוסיף ואמר:

ישנם אמנם בינינו „בעלי תעודה", שלפי דעתם תעודתנו היא להיות מפוזרים בין העמים וללמדם דעת ומוסר. אינני מאמין, גם אינני חפץ בתעודה כזאת, כי קשה הדבר למצוא תלמידים מקשיבים [illegible] נצחי. לעומת זה מאמין אני בתעודה זו שאמרתי. היינו: לשפוט בין העמים בלי משוא פנים ועוות הדין, שלזה מסוגלים אנחנו ורק אנחנו. צריך איפוא לשאוף, שנגיע למדרגה זו, שינהרו אלינו עמים במשפטיהם ובסכסוכיהם. ולשפוט ביניהם משפט צדק — תעודה כזאת נוכל לקחת „עלינו ועל צוארנו" בלי שום פקפוק. אם לא אנחנו, אז יזכו לזה בנינו או בני בנינו...

עודני זוכר כיום את הרושם החזק שעשו דבריו על רבים מחברינו. פניהם אורו פתאום משמחה וחדות־רוח פנימית. בעיניהם נראו כמו נצוצות של אש קודש. אחרים מהם הביעו בלחש את התפלאותם: הלא הדבר פשוט כל־כך ומדוע זה לא עלה על דעתנו קודם?

אולם נמצאו בנו גם אחרים, אשר מרשמי פניהם אפשר היה להכיר כי דברי חברנו הגדול לא השביעום רצון. ואת חטאי אני מזכיר היום: בין אלה האחרונים נמנה גם הקטן שבחבורה, והוא כותב הטורים האלה. נדמה היה לי אז כי נשיאנו נכשל בחולשה ל„מה שכתוב". צריך אני להודות, כי כל הכבוד וההערצה שרחש לבי בעת ההיא לנשיאנו היה בשביל „פוזיטיביותו", היינו, ההגיון הבריא והשכל הישר, אשר עליהם היו מיוסדים כל דבריו ודעותיו. ובכן קויתי לשמוע מפיו תשובה חיובית ויותר „ממשית", מיוסדת על ראיות ברורות והגיוניות. ולבסוף הנה הוא יצא לתת ערך רב לאיזו נבואה, שנאמרה לפני אלפים והמיש מאות שנה לערך. והנביאים, אף הנעלים שבהם, הלא רק ה„מיסטיציזם" דבר מתוך גרונם, ודבריהם אינם יכולים להשביע רצון את בני הדור הזה, דור דעה ומדעים „פוזיטיביים".

אין זאת כי הפסוק מצא חן בעיני מנהיגנו ויוליך אותו [illegible]..

עבר [illegible] איתי [illegible] ההתישבות [illegible] נשכחו מלבי. אחר כך גרם המקרה והוכרחתי להפרד מכל אותם החברים והאחים החביבים, אשר זכרם לא ימוש מקרב לבי עד יומי האחרון. הרוח נשאני על כנפיו ויביאני למדינה רחוקה, לעיר היושבת

על חוף היאור הכספי, עיר שפולה עכו״ם, לפחות כן היתה אז בשנים הראשונות כשבאתי לגור בה. מובן, שאותה השיחה נשתכחה כבר מלבי ולא עלתה על זכרוני עד העת האחרונה.

כן, רק עתה, אחרי המלחמה הנוראה, עם בוא החורבן העולמי שלא פסק גם אחרי חתימת השלום בפאריז, נפקחו עיני וזכיתי לרדת לסוף דעתו של חברי ורבי הגדול ולהעריך כראוי גם את היסוד הריאלי אשר בהם. אינני חושד עוד את חברי בחולשה ל„מה שכתוב“, כי הפסוק עצמו שהוא נשען עליו נתברר לי כראוי, כי לא ב„מיסטיקה יסודו, אלא שהוא בנוי על יסוד מוצק והגיון עמוק מאד. הרי אין זה פסוק סתם, רק איזו נבואה, אלא אמת הברותית המיוסדה בהכמה יבינה. אכן חכם עדיף מנביא...

הנה יבוא היום, ואולי לא רחוק הוא, כאשר נזכה אנחנו או בנינו או בני בנינו לטעת כרמים ולבנות בתים בארץ אבותינו, [illegible] נבנה גם בתים גדולים [illegible] שונים לחכמות ומדעים ונצטיין בכל המקצועות כדרכנו תמיד. אבל להצטיינות בכל המדעים יש רק ערך יחוסי. אם תהיה הלשכה לחקירות בקטירולוגיות שלנו גדולה [illegible] מעט מה„אינסטיטוט של פאסטור“, או אם יהיה בית־עקד הספרים שלנו גדול או קטן מעט מה„מוזיאום הבריטי“ — זהו דבר שאין לו חשיבות יתירה.

אבל התעודה הגבוהה והקשה לשפוט בין עמים רבים, לריב את ריביהם ולדון את דיניהם, סגולה מיוחדת היא לעמנו, ורק לעמנו. בני העמים האחרים אינם מסוגלים לה כלל — והתיכות השלום תוכיח...

השוחד יעוור עיני פקחים — זהו כלל גדול. אמנם לא בשוחד של בצע כסף אנו מדברים. ישנו בעולם הגדול מין אחר של שוחד ונקמה שמו (באיטלקית — „ווענדיטא“, בצרפתית — „ריוואנש“) וכן בכל השפות. וכל בני העמים הנאורים אינם יכולים להשתחרר ממנו, ואולי לא יוכלו לעולם, כמו שלא יכלו להשתחרר עד עתה מאותו החיה, אשר בנקמה [illegible]: פגיעה בכבוד מי שהוא אין לה תקנה אלא על־ידי שפיכות־דם ממשית, או אינה ממשית רק מפני מראית־עין.

רק לעמנו אין שום השגה מכל אותם הדברים המקובלים; איננו מרגישים כלל מה זאת נקמה. החוק הישן „לא תקום ולא תטור“ לא רק צווי דתי הוא, אך דבר שנשתרש עמוק בכל דרכי חיינו. זאת הנני רואה בעיני פה, בארץ־הכסף, [illegible] אחד יוצאי חלציו של טורקמדה ואותם של אברבנאל. היש לך עול יותר גדול מזה שעשו הספרדים לעמנו? ובכל־זאת — כבר נשכח מלבנו לגמרי. רגילים הם בני עמנו לשלם טובה תחת רעה בכל הארצות ואינם מרגישים כלל מה זאת נקמה או נטירה. מוזרה היא לרוחם. זאת היא הסיבה החיובית אשר בגללה מסוגלים אנחנו ורק אנחנו לשפוט בין העמים משפט צדק בלי עוות הדין.

אבל יש גם סיבה אחרת — שלילית. כי אם אף נשער שיעלה על דעתו של איזה שופט מנכדיו של איזאקס או בראנדייס, לדוגמה, לעוות את הדין כדי לנקום מאיזה עם את נקמת דם אחיו השפוך. האם ימצא בכל התבל כולה איזה לאום אשר ידיו לא שפכו בזמן מן הזמנים דם נקי של עם סגולה? הרי שלא תהיה לו ברירה אחרת, כי־אם לשפוט משפט צדק, בלי נטיה לאיזה צד. סגולה מיוחדת היא לנו ורק לנו ואין לעמים אחרים חלק בה...

זאת ועוד אחרת. היכל השלום אשר בעיר האאג כבר היה נטמא ביום הוסדו על־ידי נגיעת ידו של „צאר“ הצארים. עתה על־ידי המלחמה הנוראה נפסל לגמרו. אותו ההיכל אשר בווירסייל, שהקדישוהו בחפזון לפי־שעה, נפסל גם־כן על־ידי חתימת השלום...

צריך איפוא לבנות את היכל־השלום מחדש — ואיפה יהיה מקומו? אין לך מקום יותר מוכשר וטוב מהר הבית. ולעת־עתה צריכים אנחנו לשאוף ולעבוד עד שנגיע למדרגה כזו שינהרו אלינו עמים במשפטיהם וסכסוכיהם. ולשפוט ב[illegible] התעודה הזאת נוכל ליקח „עלינו ועל צוארנו“ בלי שום פקפוק כלל.

דברים רבים וחשובים למדתי אחר כך מרבי הגדול בשבתי כבר פה בארץ־הכסף; למדתי ממנו מרחוק בעזרת מכונית הדפוס ואניות הקיטור...

אבל לוא זכיתי לשמוע מפיו רק אותה השיחה בלבד דייני והנני שמח בחלקי שנפל לי בנעימים, בודאי לא בשביל חכמתי ובינתי, רק בשביל ה„תורה שבלב“, שפעולתה היתה חזקה עלי וכן תשאר עד יומי האחרון...

בואינוס־איירס, אייר תרע״ט.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

— בשבוע העבר היתה בניו־יורק, באולם אדיוקיישונאל אריאנס הועידה [illegible] של הפארמרים היהודים. הויכוחים הראשיים בכל הישיבות היו מסביב לשאלת עצם קיום הפידיראציה של בעלי האחוזות היהודים בארצות־הברית.

כידוע, נפרדה כלפני שנים אחדות הפידיראציה מעל ה„חברה לעזרה הראשית“ מיסודם של היהודים המתבוללים [illegible] האחרונה חדלה לתת את תמיכותיה הכספיות לחקלאיים היהודים בתור צבור; כמוכן גרמה הפוליטיקה של המחלוקת לזה, שעסקנים ידועים בקרב החקלאיים היהודים הפריעו כל אחד בעד פעולותיו של חברו. כל זה העמיד את קיום הפידיראציה במצב של סכנת.

[illegible] גם־כן, כי מצבם החמרי של החקלאים היהודים היטב מאד בשנים האחרונות וכפי שהעידו הרבה נואמים בועידה הרי זה אחד הגורמים הראשיים להחלשת ההכרה, שיש צורך באיחוד [illegible].

ההחלטות שנתקבלו היו ברובן מכוונות [illegible] הפידיראציה ולהשבחת העזרה ההדדית.

בבאנקט שנערך אחרי סגירת הועידה, השתתפו באיכה אחדים של ה„חברה לעזרה הראשית“ ומתוך הנאומים שנשמעו משני הצדדים ניכרה השאיפה לאחד שוב את שתי ההסתדרויות האלה לשם עבודה משותפת.

את יחס החקלאיים היהודים באמריקה אל פרובלימות היהודים בארצות אחרות אפשר לראות מתוך נאום הסגירה של יושב־ראש

[illegible] בשער שהיהודים
נרדפים ממקום למקום, בשעה שהרציחות [illegible] של היהודים הם
איומים כל־כך ומרגיזים כל־כך את הנשמה, חובה מוטלת על בעלי
האחוזות היהודים פה באמריקה להתרכז מסביב להסתדרות מוצקה.
בהסתדרות של הקלאים יהודים באמריקה צפונה טובה לנו —
[illegible]

— ועידה אורתודוכסית. בראשית השבוע העבר,
במוצאי־שבת וביום הראשון, 29 ו־30 לנובמבר, היתה בניו־יורק,
באולם של Y. W. H. A. („חברה יהודית לנשים צעירות")
ועידת באי־כח של בתי־הכנסת האורתודוכסיים.

בין יתר ההחלטות נתקבלו אלה:

יתמוך ב„ישיבת ר' יצחק אלחנן"; לעבוד בעד בנין הבית
היהודי־הלאומי בארץ־ישראל; ועדי בתי־הכנסת ישתדלו לפני
בעלי בתי־החרושת לסגור את בתי־החרושת ביום השבת ואת המספר
המועט של שעות העבודה ביום השבת יחלקו הפועלים לחמשת ימי־
המעשה בתור תוספת על שעות העבודה הקבועות לכל יום; לנהל
תעמולה נמרצה בכל ארצות־הברית להשיב את הצעירים אל היהדות;
ליסד בכל תפוצות ארצות־הברית לשכות של שכונות אורתודוכסיות
[illegible] לשכה מרכזית.

בין המשתתפים בועידה הזאת היה גם הנדבן החביב מר נתן
[illegible]
בירושלים ושם יתראה עם הד"ר מאכס נורדוי.

— אספת באי־כח האגודות של בני הערים
האוקראיניות. [illegible]
[illegible] בערב, באולם [illegible]
ניו־יורק, לאספה מיוחדה, שבה השתתפו באי־כחם של האגודות
המסופחות מכבר אל ה„התאחדות" או שנספחו אליה אחרי הועידה.
המטרה הראשית של האספה היתה: לסדר את עניני ועדת
העזרה, שה„התאחדות" נגשת תיכף לשלחה לערי אוקראינה
[illegible]

הועדה תהיה בת חמשה חברים, ושנים מהם שכבר נבחרו —
מר ראובן פינק מוואשינגטון ומר מ. קאץ מפילאדלפיה — הציעו
את תכניותיהם לפני הנאספים.

באספה זו השתתפו גם־כן הרבה מהצירים לועידה הראשונה
של יהודי אוקראינה.

* * *

בחוץ־לארץ.

בפולניה.

— עזרת יהודי אמריקה. ביום הששי העבר, 28
[illegible]
לדאנציג, הכילות הרשות של צרכי אוכל בשביל יהודי פולניה.
[illegible]
עלה לסכום של שלשים אלף דולארים.

זהו המשלוח התשיעי של צרכי אוכל שנשלחו על־ידי הועד
הנזכר בשביל יהודי ארצות שונות, נגועי המלחמה, מראשית שנת
1919 עד עכשיו. הוצאות כל תשעה המשלוחות עלו לסכום של שני
[illegible] דולארים.

[illegible] הועד המחלק המאוחד, בווארשה קבלו מאמריקה חמשה
מיליונים ו־500,000 מארקים שנשלחו מאת יהודי אמריקה [illegible]
בפולניה. באי־כח הועד יחלקו את הכסף למקבלים לפי השער
(קורס) של 50 מארקים פולנים בעד הדולאר.

[illegible]
האמריקאי הנמצא בפולניה פרסמו, שבתחנת־האסירים בעיירה
[illegible] את האסירים היהודים התפושים שם בענויי
האינקויזיציה היותר נוראים. הם מצאו שם יהודים שהלקו את
גופותיהם ברצועות של ברזל בכל־כך אכזריות, עד שרציעות רבות
[illegible]

[illegible] האדם נענשו שנים מן המשגיחים
הפולנים בתחנה הזאת בחמש שנים של מאסור.

[illegible] ווילנה. בווילנה התחילו שוב
[illegible]
האחרונה בהרבה בתי־כנסיות בשעת התפלה, הכו את המתפללים
וקרעו את טליתיהם.

באחד הרחובות המסחריים, סארובה, שדדו הפורעים את
החנויות של היהודים והפוליציה לא הפריעה בעד עבודתם. ששה
יהודים נפצעו [illegible]

[illegible]
בווארשה נערכים חפושים בבתי היהודים כמעט בכל לילה. מטרת
החפושים היא: למצוא צעירים מוכשרים לעבודת הצבא. מאות
יהודים צעירים נאסרים בכל לילה.

בחפושים האלה [illegible]
בפולניה ושלא רשמו את עצמם בתור זרים.

בלודז לבדה נתפשו על־ידי המחפשים הפולנים 1,200 יהודים,
ועד כמה היו אשמים בעון „השתמטות מעבודת הצבא" תוכל
להראות העובדה, שכמעט כולם נשתחררו אחר כך, אחרי שהוכח,
כי גיל שנותיהם אינו מחייב אותם כלל לעבוד בצבא.

— מתוך נאומו של טהון. הד"ר טהון נשא נאום
נמרץ ב„סיים" [illegible]
כי הם טופלים עלילות שוא על היהודים ועל היהדות. הוא העיר
גם־כן על השקר שיש בידיעות הנפוצות על־ידי הפולנים, כי יהודי
פולניה נהנים משווי זכויות וכי הם תופשים משרות נכבדות
במוסדות הממשלה.

הד"ר טהון הזהיר את הפולנים, כי הפארלאמנט הפולני לא
יתבסס עדיין וודאי שלא יתפתח במדה הראויה, אם ישמעו בו
תדיר נאומים אנטישמיים ויציעו בו חוקים מגבילים את זכויות
היהודים.

הוא אמר גם־כן בפירוש לפני הצירים, כי היהודים ינקמו
באנטישמים הפולניים בזה, שיחוו את דעתם נגד שלטון פולניה
במקומות שיערכו רפרנדום בין התושבים כדי לדעת: שלטון
איזו ממשלה רצוי להם.

* * *

בדרום רוסיה.

— באודיסה ובערים אחרות של דרום רוסיה נתפרצה עכשיו
מגפת החולירע ועושה היא שמות בתושבים. קשה מאד להשיג את
סמי־הרפואה והאמצעים ההיגייניים הנחוצים במלחמה נגד המגפה
הזאת מפני המצב של הסגר־הגבולים (בלוקאדה), שהכריזו הממשלות
המאוחדות על המקומות ההם.

— בעתון האודיסאי „יוזשני ראבוטשי" — כלי־מבטאם של
המנשביקים — אנו מוצאים רשימה של ערים, הסמוכות לאודיסה,

שנערכו שם פרעות ביהודים בראשית החודש ספטמבר. הערים האלה הן: אבניברג, ביבירינגרד, אנטוניבקה, קירובוגרד, ... סאבה, פוקרובסק ועוד ערים אחדות קטנות. מכל הערים הנזכרות — כותב העתון — לא נשאר כל זכר של ישוב יהודי. ילדים רבים הומתו מתוך ענויים קשים.

— העתונים האודיסאיים מודיעים, כי בשעת הפוגרום האחרון בקיוב השליכו הקוזאקים הרבה יהודים מעל הגשרים אל תוך נהר הדניפר וגויות הנטבעים הארה שוטפות עכשיו עם זרם הנהר מקיוב עד טשרניגוב.

— מלחמת „ההגנה העצמית" בפורעים. טלגראמה מלונדון מודיעה על פוגרום איום שנערך ביהודי המושבה נובופולטאבקה, באמצע הודש אוקטובר. 60 קוזאקים באו אל המושבה ודרשו, כי כל היהודים הצעירים יתיצבו לפניהם. האכרים היהודים שלחו אליהם מלאכות וזו הציעה לפניהם סכום גדול של כסף בתור כופר נפש, אולם הקוזאקים לא הסכימו והתחילו לערוך את הפוגרום.

היהודים ארגנו תיכף גדוד של „הגנה עצמית" ובמשך שבוע שלם נלחמו נגד הפורעים.

146 אכרים יהודים נרצחו, 43 נערות ונשים יהודיות אונסו ורכושם של היהודים בסכום של מיליארד רובלים בערך שודד. 182 ילדים יהודים מן המושבה הזאת נשארו יתומים.

— מלונדון מודיעים, כי הממשלה האנגלית שולחת עכשיו לרוסיה רוסית ובריטית של עברנים ונוצרים מחברי ה„יונג מאנ'ס קריסטיאן אסוסיאיישון" („חברה נוצרית לאנשים צעירים") ועיקר מטרתם יהיה: להגן על יהודי רוסיה מן הפיגרומים.

* * *

באראצות שונות.

— בטורקיה. יהודי קונסטאנטינופול קבעו את יום הששי לנובמבר ליום אבל על דבר הפרעות באוקראינה ובפולניה. הרבנים גזרו תענית צבור ובכל בתי הכנסיות ובתי־התפלה נאמרו „סליחות". באותו יום קבצו גבאים כסף לטובת האלמנות והיתומים נגועי הפרעות.

גירוש היהודים הגליצאיים מוינה. אלפים אחרים של יהודים מגליציה ובוקובינה הגרים בווינה מזמן התפרץ המלחמה, מוכרחים עכשיו לעזוב את העיר, אחרי שכבר הסתגלו אל תנאיה ומצאו להם שם את פרנסתם. אלפים אחרים של היהודים הזרים האלה כבר שולחו כלפני חדשים אחדים. עכשיו, החליטה הממשלה הווינאית, הגיע תורם של הנשארים.

אם הממשלה הווינאית תקיים עכשיו את גזרתה, יהיו היהודים המגורשים צפויים אל כל רעה, מיום שבתיהם במקומותיהם הישנים כבר נהרסו.

היהודים האלה שלחו על כן את הד"ר ליאון רייך בתור שליח מיוחד אל הועד ציר המראביית היהודית בפאריז, שישתדל (הועד) לפני ועידת־השלום לעצור בעד הגירוש. כפי שמודיעים מפאריז, הציע כבר נחום סוקולוב את הענין הזה לפני ועידת־השלום.

העתונות האנטישמית בגרמניה. העתון האנטישמי „דייטשע צייטונג", היוצא בברלין, פרסם, כי מן היום שהתחיל לנהל תעמולה אנטי־יהודית, נוספו לו מאת אלף קוראים.

— העתון „דייטשע וואכענבלאט" התחיל להפיץ את תורת עלילת הדם, אולם הממשלה הטילה עונש על מנהלי העתון.

— בהאמבורג אסרה הממשלה על הנערים מוכרי העתונים להכריז על הידיעות האנטישמיות הנדפסות בעתונים.

ההסתדרות הציונית באמריקה קבלה טלגראמה מן הועד הציוני הראשי בלונדון, המאשרת את הידיעה, כי הממשלה הגרמנית מלאה את בקשתם של הציונים: לבלי שלוח בחזרה אל רוסיה את היהודים הנמצאים בקרב הרוסים השבויים בגרמניה. היהודים השבויים האלה ישארו בגרמניה עד שתפתח הדרך לארץ־ישראל.

*

בארץ־ישראל.

בדבר היחס בין אוסישקין וויייצמאן. ההסתדרות הציונית באמריקה קבלה טלגראמה מאת הועד הציוני הפועל בלונדון האומרת שכל הידיעות שנפוצו על התפטרותו של אוסישקין ממשרתו בארץ־ישראל ועל הסכסוכים שפרצו בינו ובין וויייצמאן אין להן כל יסוד.

האספה השמינית של הועד הזמני בהשתתפותם של וויייצמאן ואוסישקין.

ביום כ"ד תשרי נפתחה בעיר יפו האספה השמינית של הועד הזמני. (קריאת האספה הזאת באה פתאום, גם ההזמנית לחברים היו טלגראפיות ונמסרו כיא הזמנות באיחור ימי, כשנים־שלשה ימים לפני יום האספה, רבו המשתתפים הפעם. באו חברים לא רק מיהודה הקרובה, מעריה ומושבותיה, אלא גם מחיפה, מן הגליל התחתון והעליון). האספה הזאת היתה צריכה להחליט על־דבר גורל האספה המיסדת של יהודי ארץ־ישראל, אבל לא האספה וההחלטה, שצריכה היתה להתקבל על־אודותיה, היתה אבן השואבת שמשכה לה משתתפים רבים — כח המושך של האספה היתה הרצאתו של הד"ר וויצמאן על המצב.

הרצאת הד"ר וויייצמאן ארכה כשתי שעות. המושב היתה סגורה ולא ניתנה רשות לבאי־כח העתונות להיות באים במשך ההרצאה, וכמובן, שאינה ניתנת לפרסום. היא היתה עשירה בתוכן והקיפה את כל השאלות העומדות ברומם של היינו. הוא דבר על הדרישות שהוצעו לפני אספת־השלום בכיבוש יהודי שעריו גבוה. גבולות הארץ, התפתחותה, המשק הקרקעי והתעשיה, ההגירה, הנהלת הארץ ובעיותיה הדמוקרטיות, ובעייתנו בדרך יתרותנו בעתיד. הד"ר וויצמאן השתדל, עד כמה שאפשר, לתאר את המצב כמו שהוא, מבלי להפריז על הצללים והאורות שבו, התאמץ שלא לעורר תקוות מוגזמות ושלא להביא את השומעים לידי התלהבות יתירה, לא העלים ולא כסה על המכשולים המרובים, שעדיין נמצאים על דרכנו גם עכשיו, אחרי שנות עמל ויגיעה, ואחרי שכבר הצליחו להגיע רבים מהם מי המסירה.

המסקנות של ההרצאה היו די אופטימיות. המנהיג הצליח לרתק אליו את כל השומעים, לרבות גם את קטני־האמנה שבהם. גם את אלה הנלחמים תמיד על נפשם לבלי לכת שבי אחרי הבטחות, המשתדלים להוריד מעל החיים ומקריהם את עדים השירי, החגיגי, ולגלות את המציאות הפרוזאית, החלונית, עם כל לקוייה ופגימותיה. כי מלאכתם זו עשויה היתה כבר על־ידי המרצה

בעצמו, שמסר את המצב בלי כחל ופרכוס, ולכן גם גדל ערכו של מסקנותיו האופטימיות גם בעיני הספקנים שבין השומעים.

אחרי ההרצאה הוצעה שיחה ארוכה של שאלות שונות, מהן בנות־ערך מדיני ומהן מעשיות. המרצה רשם את כל השאלות ונתן את תשובתו על כל אחת ואחת. בתשובתו לא כסה על המצב האמתי של הציוניות. בגלוי לב הודה: את זה השגנו, את זה לא השגנו; לזה יש תקוה ולזה אין כל תקוה — לא כחד דבר. [illegible] היתה התרוממות הרוח בכל שתי הישיבות האלה ושכינת חג היתה שרויה על הנאספים, שנסתלקה מעליהם רק בעלות השאלה המטרידה, שאלת דחיית אספת הנבחרים.

בנוגע לשאלה זו נשא אוסישקין נאום נמרץ, שבו הציע לדחות את אספת הנבחרים לחדשים אחדים.

את תמצית הנאום הזה נמסור בגליון הבא.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציוניות באמריקה.

בשבוע העבר היתה באולם בית המלון „אסטור" בניו־יורק אספה ציונית שבה השתתפו באי־כח הועד הפועל של ההסתדרות הציונית הארצית, באי־כח של השכונות הציוניות ועסקנים ציוניים ידועים. מר שמואל בלוין פתח את האספה ובאר, כי מטרתה היא: להתיעץ על התכנות הדרושות להתחלת תעמולה רחבה לטובת קבוץ הכספים בשנת 1920 בשביל קרן הגאולה. מר יעקב דיהאז נאם על תכניות שונות של עבודות בארץ־ישראל, שההסתדרות הציונית באמריקה חושבת להוציאן לפעולות במשך שנת 1920.

מתוך הידיעות ומתוך הדין־וחשבונות שקראו באי־כח השכונות נתברר, כי קרוב לסכום של מיליון דולארים עומד להאסף רק בקרב השכונות לבדן.

* *. *

ועידת ציוני צרפת ואלזאס.

ביום השני העבר, ראשון לדצמבר, היתה בפאריז הועידה השנתית של ציוני צרפת ואלזאס. השתתפו 80 צירים, ביניהם: אחדים מחברי הועד הפועל המצומצם ואחד מהם נחום סוקולוב.

האחרון הודיע לנאספים בשם הועד הפועל, כי הממשלה הצרפתית מתיחסת בחבה לציוניות. בנוגע לאנגליה: „נכללת הציוניות בתוך עניני הפוליטיקה שלה ואין זו ענין לאנשים פרטים".

בדבר שאלת הערבים הודיע סוקולוב, כי הרבה ממנהלי העברים רב עכשיו בעד הציוניות.

בכלל טוב הוא עכשיו מצבה של הציוניות וצריך לחכות רק לזמן חתימת החוזה עם טורקיה, כשלשה חדשים בערך, שאז יתפרסם גורלה של ארץ־ישראל באופן רשמי.

נאומו של סוקולוב בא בתור תשובה על הערותיו של יושב־ראש בנאום הפתיחה שלו: כי רצוי מאד, שאנגליה תכיר בזכותה של מועצה יהודית־לאומית בארץ־ישראל וכי ששערי ארץ־ישראל יהיו פתוחים להגירה יהודית.

הלל זלאטופולסקי נשא בועידה הזאת נאום של ברכה בעברית.

הד"ר נחום סלושץ הרצה על תכנית של פעולות מדעיות וספרותיות בפריז.

שׁוֹנוֹת

הנשף העברי לכבוד טורוב.

ביום הראשון העבר, 30 לנובמבר, נערך באולם בית־הספר הלאומי בניו־יורק על־ידי אגודת הסופרים העברים באמריקה נשף לכבוד [illegible] האורח מארץ־ישראל הסופר והפדגוג העברי הידוע — ד"ר נ. טורוב.

יושב־הראש של הנשף היה ראובן בריינין, נשיא אגודת הסופרים העברים, ואת החלק היותר חשוב של תכנית הנשף מלא האורח הנכבד בעצמו — בהרצאתו המצוינה על „התרבות העברית בארץ־ישראל".

בנאומו, בשעה שהציג את האורח, אמר בריינין בין יתר דבריו:

„מיום שבא הד"ר נ. טורוב לניו־יורק נתעשרה המשפחה העברית באמריקה בסופר מצוין ובאדם מצוין. יש שהסופר בולע את כל האדם, עד כי לא ישאר מזה האחרון מאומה. לא כן הד"ר טורוב. בעיני הוא אדם מצוין במדותיו ובמעשיו והסופר שבו אינו אלא חלק מנשמתו העשירה, עבודתו הספרותית אינה אלא ניצוץ משלהבתיה שבנפשו.

הקו המצוין של תכונתו הוא רוך הנפש, היא השירה הפנימית של מאמריו הציוריים הראשונים, שבהם התחיל את עבודתו הספרותית הם שירה בפרוזה. מלאים הם השתפכות הנפש וגעגועים על היופי והאמת. אולם גם במאמריו במקצוע החנוך הכניס את שירתו הפנימית — מתנת־יה זו. כשרונו זה עזר לו לחדור לרוח הילד העברי, להיות לו לא רק מורה, כי־אם גם לידיד ורע.

עבודתו במקצוע החנוך העברי היא של נוטע. פה נטע, שם השקה את פרחי שדה החנוך, פה גזז את העלים הכמושים ושם סלל נתיב בין ערוגות המטע. בקצור: הוא נטר את כרמנו אנו. בו עבד ובו גדל יחד עם נטעיו הרכים. הוא עבד בכרמנו להלכה ולמעשה.

הד"ר טורוב בתור סופר אינו כותב אלא מה שהוא יודע, ואין הוא יודע אלא מה שלמד. אין לו אותו הכשרון ואותה החריצות של סופרים ידועים: לכתוב על דברים שאין להם יחס פנימי אליהם ועל דברים שלא למדו ולא חקרו.

הד"ר טורוב הוא מטבעו אחד מאלה הנחבאים אל הכלים, אולם פה באמריקה „גוציאהו מן הכלים", לא נתן לו להחבא זמן רב. דרוש הוא לנו יותר מדי".

הרצאתו של טורוב עשתה רושם כביר על הקהל. היא הקסימה את לבות השומעים ביפי צורתה ועושר תכנה. משום חשיבותה של הרצאה זו נמסור אותה במלואה בגליון „התורן" הבא.

מקהלת בית־הספר הלאומי, בהנהלת מר ז. פרלברג, שרה בהצטיינות שירים עברים אחדים.

אחרי האספה הפומבית ערכה אגודת הסופרים משתה־רעים לכבוד האורח באחד האולמים היפים שבמרכז העיר.

בשעת המשתה נאמו: ראובן בריינין, צבי שארפשטיין, שמעון גינזבורג, דניאל פרסקי, מ. ליפסון, ח. א. פרידלאנד וא. נ. פרלברג. כמעט כל הנואמים נשאו עליהם חותם של לבביות ואינטימיות והד"ר טורוב ענה עליהם ב„מלי דבריחותא".

ברכת מזל־טוב לידידי מר שלום עפשטיין ולרעיתו שושנה להולדת בתם עדינה.

והיו חייה — עדנים.

א. נ. פרלברג.

לשכת אגודת המורים פתוחה בכל יום משעה 10 עד 2 אחרי הצהרים. מורים המבקשים משרות ומוסדות המבקשים מורים, יפנו אל מזכיר אגודת המורים.

114 Fifth Avenue, Room 1412, N. Y.

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן” להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן”.

במערכת „התורן” נמצאים למכירה במספר מצומצם:

„התורן” (החדשי) שנה א', מכורך
המחיר $1.50 — לחותמי „התורן” $1.20

„התורן” (השבועי) שנה ג', מכורך
המחיר $4.00 — לחותמי „התורן” $3.00

„התורן” (השבועי) שנה ד', מכורך
המחיר $4.00 — לחותמי „התורן” $3.00

יצא לאור ספר

תולדות הגדולים:

תולדות רבי יוחנן

מאת

חיים יצחק בריל

תוכן המאמרים:

חכמת הרפואה ושמירת הבריאות; חכמת הנפש; מעלת תלמידי חכמים והתנהגתם; מדות מוסר ודרך־ארץ; תורה שבעל־פה; פעמים שבטולה של תורה זהו יסודה; הלכות חדשות, השקפות, בקורת וביאורים בכתובים; פושעי ישראל ועם הארץ, אמונת הכשפים, שדים ועין־הרע; שונאי ישראל ותשובות למינים; צדיקי הדור; שכר ועונש; הגאולה, קבוץ גלויות וימות המשיח; ישוב ארץ־ישראל; חכמת הטבע וידיעת הלשונות; חקירת האלהות; עיקרי הדת.

המחיר 60 סנטים עם המשלוח.

לערענט ענגליש!
מעראָף'ס ענגליש־אידישער
מאָדעל ריעדער
און פּראַקטישער לעהר־בוך

פאר ערוואקסענע איינוואנדערער זעלבסט צו לערנען די ענגלישע שפראך אהן דער הילף פון א לעהרער.

דער ריעדער ענטהאלט א זאמלונג פון 126 קאפּיטלען לעזע שטאָף אויסגע־קליבענע פּערל, פּראָזע און פּאָעזיע פון די בעסטע ענגלישע קלאַסיקער און מיט א ריכטיגע אידישע איבערזעצונג יעדעס ווארט נומערירט מיט דער אויס־שפּראכע ריכטיג צו ספּעלען.

אום דער שילער זאל זיך ניט פיהלען ערמידעט פון זיין ארבייט און עס זאל איהם ניט פאלען צו לאסט, האבען מיר ראריבער אין די לעסאנס געגעבען אינ־טערעסאנטע און ווייבענישאפטליכע אר־טיקלען צום לעזען. מיט איין ווארט, מעראָף'ס ריעדער איז די לאנג געווינש־טע מעטהאָדע פאר איינוואנדערער. דער בוך איז נוצליך פאר גרינע און געלע, פאר יונג און אלט, און מיר האָפען, אז דער בוך וועט אלע קלאסען שילער אָם בעסטען צופריעדען שטעלען.

פרייז פאר'ן בוך מיט פּאָרטאָ 30 סענט.
פיין געבונדען 50 סענט.

צו בעקומען אין דער בוכהאנדלונג פון

S. DRUCKERMAN
50 Canal St. New York

אידיש־ענגליש
וועכענטליכער
וואַנט־קאַלענדאַר

תר"ף — 1920 — תרפ"א

JEWISH-ENGLISH
WEEKLY CALENDAR

פרייז 30 סענט. מיט פּאָרטאָ 35 סענט.

הכתובת:

S. DRUCKERMAN
50 Canal St. New York

ספרים חדשים
שנתקבלו מארץ־ישראל.

---

1) מלון אַנגלי־עברי
ENGLISH HEBREW DICTIONARY

מאת ד"ר א. וואלדשטיין.
המחיר $1.75. עם המשלוח $1.90.

2) מעברות
ירחון, ערוך על־ידי יעקב פיכמאן.
חוברת א'.
המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

3) אחדות העבודה
קובץ.
המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

ספרים שונים.

1) החנוך, קובץ פדגוגי $1.30 $1.40
2) אָבות ובנים, רומאן 1.25 1.35
3) בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור — — — .38 .41
4) חלומו של אובלומוב .50 .54
5) בעל־הבית ופועלו — .50 .54
6) שתי אחיות, ספור .75 .82
7) ספורים — — — — .38 .41
8) רומיאו ויוליה בני הכפר — — — — .50 .54
9—10) מכתבים מהטחנה
ספר ראשון — — .50 .54
ספר שני — — — .63 .69
11) כנבה כלבקין, ספור .75 .82
12) חלומו של מקר, ספור .25 .27

ספריה חקלאית.

13) משק בית האכר — .65 .68
14) תורת הזבול, חלק א' .60 .68
15) תורת הזבול, חלק ב' .60 .68
16) הזית — — — — .60 .68
17) חקלאי, כרך ב' — — 1.75 2.00
18) חקלאי, כרך ג, — — 1.75 2.00
19) חקלאי, כרך ד' — — 1.75 2.00
20) השקדים — — — — .50 .60
21) החלב, חוברת א' — .30 .35
22) ספירת יהודי ארץ־ישראל, חוברת א' — 1.50 1.70

Zionist Organization of America,
55 Fifth Avenue, New York

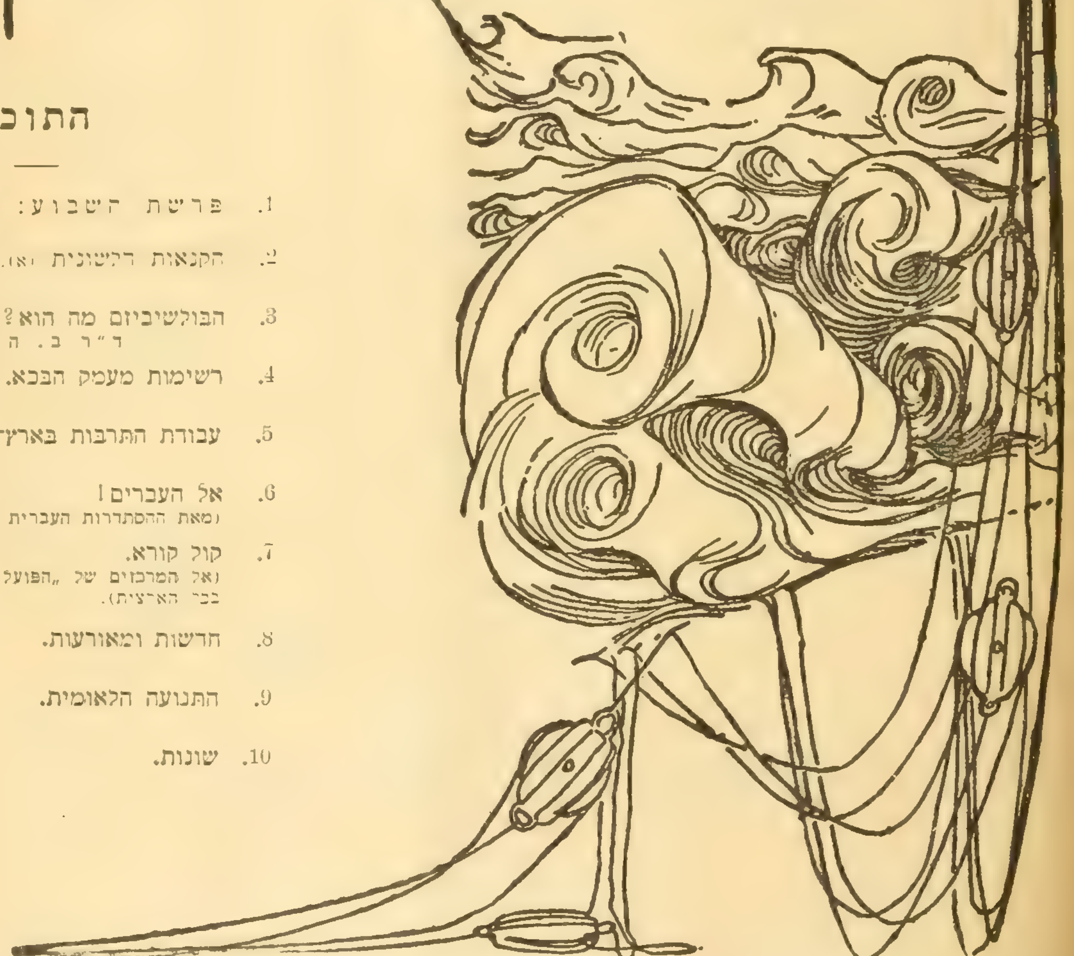
פא"פ:

74 השדרה החמישית, במערכת „התורן”.

שנה ששית | HATOREN | גליון לח (קפח)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VI — NEW YORK, DECEMBER 12, 1919 — No. 38 (188)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

הנהלת „התורן" מביעה את רגשות השתתפותה בצער משפחת המנוח יעקב אפשטיין ז"ל והציונים והעברים בטמפיקו, קינ. על האבדה הגדולה שאבדה להם. המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון והעבודה הלאומית תהא נחמתם.

הנהלת „התורן".

VOL VI | NEW YORK, DECEMBER 12, 1919 | No. 38

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | נויארק, כ׳ כסלו תר״ף | גליון שלשים ושמונה

פרשת השבוע

המכה והרפואה.

יום־יום באות בשורות־איוב מאוקראינה. כל אחת נוראה מחברתה — עצמו מיספר. הצרות האחרונות משכחות את הראשונות. מפני סופת האנקות המתפרצת מאוקראינה נאלמו ונדמו אנחותיהם של אחינו המעונים, בכל מיני ענויים שבעולם, בפולניה.

אָנו עומדים מבוהלים ואין־אונים לפני האָסון הלאומי הגדול, לפני הכליון שנגזר על מיליונים מאחינו. מטבח כזה לא ערכו לבני עמנו גם בדורות־הבינים — צעקותינו ותחנונינו עולים מבוקר ועד ערב ומערב עד בוקר — ואָזני העולם אטומות.

בשבוע זה היתה בקופינהאגן ועידת־עזרה של באי־כח היהודים מארצות שונות (תחת נשיאותו של הפרופיסור דוד שמעונסון). ועל ועידה זו הודיעו, — על־פי תעודות חשובות שנתקבלו, — כי שלשת מיליוני היהודים באוקראינה נמצאים במצב של סכנת־נפשות. חייהם ורכושם הם הפקר גמור לכל מיני השודדים, הבוזזים והרוצחים של כל מיני המנצחים והמנוצחים. בין השודדים והרוצחים האלה רבו בזמן האחרון גם פקידי הצבא הגבוהים וגם המכונים „מישפילים״ מפני מרום הארץ.

החלק הרביעי מבני אומתנו מובלים כצאן לטבח — ואנחנו, שהיינו בטוחים, עומדים נבוכים ואובדי־עצות. קצרה ידנו מהושיע ולהציל לקוחים למות.

אָמנם, בימים האחרונים נתנו לנו הבטחות מספירותיהם העליונות, כי יחישו לעזרת אחינו באוקראינה, גם נעשה כעין נסיון התחלת הצלתם: — הממשלה האמריקאית שולחת קונסול לאודיסה להגן על היהודים בדרום רוסיה. אולם מה הנה כל ההבטחות ומה המה כל הנסיונות הקלושים של הצלה לעומת הפרעות והרציחות הנעשות בקרב היהודים באוקראינה? המצפון של העולם הגדול עוד לא התעורר, ויד הרוצחים רמה. העזרה היהודית עדיין דלה היא. ובעוד שהטובים והמועטים שבקרב אומות העולם מתעתדים לעשות דבר־מה להצלתם של אחינו הנתונים למשיסה ותליה, הנה ילדי־השטן האוקראינים זריזים במלאכת הכליון ומקדימים את מלאכי הרחמים.

והנה המחזור הישן:

הם הורגים ומכלים — אנחנו מוחים. הם שודדים את רכוש היהודים ומחריבים את בתיהם וכל אשר להם — ואנחנו מקבצים נדבות בשביל השדודים הנשארים בחיים. הם, הטובים שבהם, מבטיחים לנו עזרת־מה — ואנחנו בוטחים בהם ומרגיעים את נפשנו, כי הישועה קרובה.

כך היה לפנים וכך הוא גם בימינו.

אנחנו המעטים הננו דלי־מעש וחסרי־כח ללחום נגד כל העולם העוצם עיניו מראות את אסוננו הלאומי, כי נמקים אָנו בתגרת יד אכזריה, והאוטם אָזניו משמוע שועתנו העולה שמימה. וגם מטיבינו אינם נותנים לנו להגן על נפשנו ולקום מזוינים בפני הורגינו ומחללי כבוד נשינו ובנותינו. וכה הננו נחנקים ונשחטים במרתפים וגם לעין השמש לאלפים ולרבבות, וכה ניתן כבוד העבריה, בת מלכי קדם, לדראון, מבלי יכולת להגן על נפשנו וכבוד בנותינו.

כל מה שאָנו יכולים לעשות בשעה זו להצלת אחינו ומה שאָנו עושים באמת הוא — לשליה להם נדבות ולקרוא אספות של מחאה, להתבוע את יושר העולם לדין וגם לבקש רחמים. היושר שותק והרחמים כאיני אָפסי ותמו מן העולם.

החשבון הוא מר, מר מאד, אבל ברור ומדויק.

והמוסר הלאומי היוצא מכל זה?

על זה נותנת הציוניות תשובה חיובית: עלינו לא רק לבנות הנהרסות, כי־אם גם לבנות בנין חדש, בית לאומי. עלינו לא רק לעזור לאלה השדודים, כי־אם להקדים את הרעה ולבוא לעזרת העם, שלא יהיו עוד שדודים בקרבנו. עלינו לדאוג לא רק לההוה, כי־אם גם לעתיד.

הקנאות הלשונית

מאת

ראובן בריינין.

א.

יש מפליגים בשבחה של הקנאות היתירה, של הקנאות הקיצונית. יש אומרים, כי הקנאות הקיצונית גם דרושה לנו בשביל נצחונה הגמור של השפה העברית בארץ אבותינו. כמובן, שהאומרים ככה הם הם הקנאים הקיצוניים בעצמם.

אולם כל קנאות קיצונית, ולוא גם בשביל המטרה היותר טובה, היותר גבוהה והיותר טהורה, היא עורת בשתי עיניה. יתרת להשיג המטרה היא מחטיאה תמיד את המטרה, תחת לתקן היא הורסת ותחת למשוך את הלבבות הרבים, שהיא מתקרבת בשבילו, היא, סוף־סוף, מרחיקתם.

הקנאות היתירה, שאינה יודעת גבול וקצב, משניאה על הבריות אותו הדבר עצמו, שבשבילו היא מתעוררת, מתלהבת וסוף־סוף גם מתנדפת כעשן.

הקנאות הקיצונית היא, על־פי טבעה ומהותה, חד־צדדית, כופרת בהגיון בריא, מתנגדת לכל הוכחה וראיה מן השכל והמציאות, מפקפקת ומסופקת בנצחונו המוכרח של הדבר, שהיא לוחמת עליו.

כמה סבלנו וכמה אנו סובלים עוד היום מהקנאות הקיצונית והעקשנית בלי מדה, בין שהיא ילידת חוץ ובין שהיא ילידת בית. כמה סבלנו — ומוסר לא לקחנו!

הקנאות הקיצונית, הצעקנית והמתרגשת יותר מדי, אין בה לא יופי ולא גבורה פנימית, לא תועלת ולא אהבת האמת. אין בה לא חכמה ולא שאיפה מתמדת אל התכלית הרצויה. די לה בזה, שהיא רועשת, הומיה וסוערת. די לה בזה, שהיא מטילה אבן ומרימה שאון. אין בה אמונה חזקה וחדלת־אונים היא, על־כן אין גם בכחה לכבוש את יצרה, יצר ההתגרות והקנטור על דברים של מה בכך. אינה גם פורית יותר מדי, על־כן במקום שיש להשיג את המטרה בדרכי נועם ובדברי נחת, או במלחמה קשה וארוכה הנהוגה בתכסיסי חכמה ודעת, מלחמה שיש בה כובד האחריות — שם הקנאות, הסומה בשתי עיניה והחגרת בשתי רגליה, מתלהלהה ויורה זיקים (לפעמים גם זיקי אש עשויה) בחלל הריק, רק למען הודיע להעולם, שאם היא כאן — הכל כאן.

הקנאות הקיצונית יותר מדי, גם אם היא נובעת ממקור לב טהור וממזג רותח, חשודה על־פי רוב בצביעות, בפניות ובנטיות צדדיות. ביחוד אם קנאות זו מתבטאת לא בשורה של מעשים עקביים שמוסרים את הנפש עליהם בהשאי ובצניעות, כי־אם במלים ודבורים מתפוצצים, הבאים רק לזעזע את דעת הקהל ולא ללמדו בינה ולהשפיע עליו בתוקף האמת הפנימית של האידיאל האנושי או הלאומי או בתוקף ההגיון של המציאות והמעשים עצמם.

כל הדברים, הנאמרים למעלה, מכוונים ומקולעים כלפי הקנאים הקיצוניים של הדבור העברי החי (אני אומר ומטעים: קנאי הדבור העברי ולא קנאי הלשון העברית) בארץ־ישראל. בזמן האחרון עשו ועדיין עושים מעשים בקנאתם היתירה — ויתר זה כנטול דמי — שיש בהם הריסה ולא בנין. אין בחפצי פה לפרוט את המעשים ולהתעכב על הפרטים, כי יארכו הדברים והמה הלא כתובים בעתונים שונים. אין אני בא להגן פה על האנשים שהחטאו ברבים בדבור פה, בשפה לא־עברית, באונס או ברצון, מפני שאין לשוננו שגורה בפיהם או מפני סבה אחרת איזו שהיא, שהעליבו אותם וגערו בהם בנזיפה או שיצאו לנגדם במחאה — אין כוונתי פה גם להצדיקם. מפני ריחוק המקום ומפני חסרון ידיעת פרטי הפרטים אין בחפצי להתלבש בתגא של שופט, של קטיגור או סניגור לצד זה או להצד שכנגדו. אני מדבר פה על רוח הקנאות הקיצונית בכלל, השוררת עתה בארץ־ישראל בקרב מחנה ידוע, או יותר נכון: בקרב קבוצה ידועה, בקרב משפחות ידועות, בנוגע להדבור העברי. קנאות זו נתגלתה בזמן האחרון באופן לא יפה כלל ודוקא בנוגע לגדולים, שמעולם לא ידעו עברית, או למדוה ולא השתמשו בה בדבור די צרכם. וקנאות זו ירתה את חציה במקומות ובאנשים שהיא יכולה להזיק על־ידי זה, אם לא כבר הזיקה, למוסדות שהם נחוצים, או יכולים להיות נחוצים, בשעה זו לארצנו ואין היא יכולה להתקיים בלעדם. קנאות זו התקוממה נגד אנשים שיש בידם להרביץ מדע וחכמה ברבים, יודעים בשפה העברית, אלא שאין עוד להם די נסיון להתבטא בעברית מבלי הכנה קודמת לזה. אני מדבר על הקנאות השלילית, שאין כחה אלא במחאות סתם. יש קנאות לשונית אחרת, חיובית, והיא מתגלית על־ידי השפעה מוסרית, על־ידי הרחבת דעת שפתנו בכל האמצעים האפשריים, קנאות המקפדת על לשונה היא, בנוגע ליופי ולדיוק, בנוגע לעושר ובנוגע לרוחה המקורי ולסגולותיה הנחמדות, קנאות לשונית שהיא יכולה להתחבב על אחרים ולהיות להם למופת.

קנאות קיצונית האוחזת בלי בירור בכל האמצעים, אם הם לפי כבוד לשוננו או כנגד כבודה, — קנאות כזו גוררת אחריה בהכרח קנאות קיצונית מצדדים אחרים. ובאמת גם גררה אחריה הקנאות הקיצונית של הדבור העברי קנאות קיצונית מצד הארוקים ברת, או המתאמרים להיות ארוקים ברת, שיצאו מזוינים בכלי־זין המיוחדים להם ללחום נגד „אלה הכופרים והאפיקורסים המעיזים ללמוד וללמד עברית בעברית". הקנאות הרעשנית של הדבור העברי עתידה להגביר, ובמדה עוד יותר מרובה מאשר עשתה עד כה, את הקנאות הקיצונית של ה„יורי־שיסטים", שהיא אסון ופגע רע לארץ־ישראל.

יש קנאים קיצוניים להדבור העברי והם רואים בו את ה„אלף והתיו" של העבודה לתחית הרוח העברי ולתחית התרבות העברית. הדבור העברי חשוב בעיניהם מכל העבודה הציונית והעבודה הלאומית. על הדבור העברי, ואף על הגמגום בעברית, בלבד, העמידו את כל תורת היהדות, את היהדות הלאומית כולה ואת כל אידיאליה. פעם אחת שמעתי באזני מפי אחד הקנאים היותר אדוקים של השפה היהודית המדוברת, בשבתנו במסבת הכמי ישראל, דעה כזו: „כל הדובר יהודית, בלשון האם, הרי זה יהודי גמור גם אם הוא נוצרי על־פי דתו ואמונתו". אלה הם דבריו ממש. כנגד זה שמעתי מפי הקנאים הקיצוניים של הדבור העברי: „כל הדובר עברית הרי זה עברי לאומי לכל חוקותיו ומשפטיו גם אם לא למד מעולם תורה, גם אם כופר הוא בכל עיקרי היהדות וגם באלהי ישראל".

הנני נוטל לי שמינית שבשמינית חוצפה — מנהג צעירות כזו הרי מותרת היא לכל הדעות גם לסופר עברי בגולה — ומהליט ואומר: טוב לי לשמוע דברי תורה וחכמה גם באחת השפות הנכריות או באחת משפות הגלות שלנו, משמוע רכילות, לשון־הרע, דברים ריקים והסרי־טעם בשפה העברית ולוא גם בהברה ספרדית. בבקשה מכם לתרגם את פסוקי זה דוקא כצורתו. ואני מבטיח לכם שלא תהיו בראים.

לא, הדבור העברי בלבד איננו עוד כל התורה כולה. המעמידים את כל היהדות הלאומית ואת כל הציוניות רק על הדבור העברי אין להם להתפלא על אותם הקנאים הקיצוניים בירושלים, המעמידים את כל היהדות רק על הדת והם כופרים גם בלאומיות וגם בציוניות. אם הורשה קנאות קיצונית בנוגע להדבור העברי וללחום עליו בכל מקום ובכל שעה, הרי הורשה גם להרבנים, להיראים והחרדים בכלל, קנאות קיצונית כזו. איך ומה שלא יהיה יחוסנו אל הדת, הרי עלינו להודות, שהדת תופסת ביהדות מרום לא פחות חשוב מהדבור העברי, ואין קדושתה ואמיתותה גרועות מקדושתו ואמיתותו של זה האחרון. אם כך הוא הדבר, הלא אין לנו להתפלא גם על אותם הקנאים הקיצוניים של הסוציאליות, שהם מוצאים בה את כל עיקרי היהדות, רוחה ונשמתה. ובה, בהסוציאליות, הם יוצאים ידי חובתם גם לתורתנו וגם לעמנו, גם להלאומיות וגם להציוניות. הלא, על כל פנים, גם הסוציאליות באה בתביעת היושר והצדק, האחוה והשלום ברוח תורתנו וברוח נביאינו וחוזינו הגדולים. — אלא שהקנאים הקיצוניים מעמידים עליה, על הסוציאליות, כל יהדותם וציוניותם. הלא התקונים והשנויים העיקריים בחיי החברה ובסדרי המדינה אינם נופלים בחשיבותם וערכם, בבחינת היהדות התנ"כית ומצד בחינתם הלאומית, מהדבור העברי.

הקנאות העורת החריבה את מקדשנו והכתה את בית ישראל לרסיסים. הקנאות הקיצונית של הכתות והמפלגות השונות בישראל האריכה ומררה את גלותנו. ואם שואפים אנו באמת לבנין ביתנו הלאומי על אדמת אבותינו, אז עלינו להתרחק ממדה זו עד כמה שאפשר.

הננו כל־כך מאמינים, כל־כך בטוחים בנצחונה הגמור של לשוננו הלאומית ובנצחונו של הדבור העברי בארץ־ישראל, עד שאין כל צורך לאחוז בתחבולות, שרק הקנאות הקיצונית יגרה בהן.

הבולשביזם מה הוא?

מאת

ד"ר ב. הופמאן (צביון).

ב.

הבולשיביזם איננו תורה סוציאלית הדשה, אשר לא ידעו הסוציאליסטים עד הנה, כי־אם מיתודה חדשה, איך להוציא את הסוציאליות מכח אל הפועל, לקיים את התורה הסוציאלית במעשה בדורנו עתה.

הבולשיביזם היא הסוציאליות שבמעשה, הסוציאליות שבהוה ולא שבעתיד הרחוק.

כל הסוציאליסטים, בלי הבדל, מאמינים, כי עתיד ה„סוציאליזם" להתקיים, וכי מוכרח הוא להתקיים, באיזה זמן מן הזמנים. האמונה הזאת החלה להתפשט גם בין הליבראלים. גם הם באו לכלל דעה, כי ההתפתחות האנושית מוליכה אותנו בהכרח לחיי חברה מתוקנים, חיים שאין בהם ממשלת הכסף, כי־אם ממשלת העבודה, חיים של חופש, של שווי ואחוה, — חיים שאנו נוהגים לקרוא בשם „סוציאליזם". אבל כאן באו הבולשיביקים ושאלו: מתי יהיה האות הזה? באיזה זמן מן הזמנים תבוא הגאולה, שאליה אנו מחכים!

ישנם סוציאליסטים, אשר הבולשיביקים יכנו אותם בשם „סוציאליסטים שלעתיד לבוא", סוציאליסטים כאלה, המרחיקים את ביאת הסוציאליזם לזמן ביאת המשיח ואומרים, כי אסור לדחוק את הקץ. מאמינים הם, כי אין סוציאליזם בא אלא בזמן שתכלה פרוטה מכיסו של העם וכל הרכוש והעושר יתקבץ בכיסיהם של מנצלי העם. הרוב הגדול של העם, שנהפך כולו לפרוליטארי, מעבר מזה, וקבוצה קטנה של בעלי כסף, אשר בלעו כל רכוש העם, מעבר מזה. דור שכולו חייב בצד זה ודור שכולו זכאי בצד זה. יען כי כך כתוב בספרות הסוציאלית.

אמנם תורת הסוציאליזם אומרת לנו, כי המהפכה הסוציאלית אפשרית רק אחרי התפתחותה של החברה הקא־פיטאליסטית, יען כי בהתפתחות הקאפיטאליזם תתפתחנה גם־כן סתירותיו הפנימיות המערערות את יסודותיו, אבל מי יציב לנו גבול להתפתחות הקאפי־טאליזם? מי יאמר לנו, כי כבר באו ימי בכורי הקא־פיטאליזם, למען נדע כי בא גם־כן היום להביא את המהפכה הסוציאלית?

מורי הסוציאליזם לא נתנו מדה וקצב וגם לא הציבו גבולות להתפתחותו של הקאפיטאליזם. הם אמרו רק, כי התפתחות החברה הקאפיטאליסטית מובילה בהכרח

למהפכה סוציאלית, וכי החברה הסוציאליסטית תבנה מחורבנה של החברה הקאפיטאליסטית. ועוד אמרו, כי הפרוליטאריון, פרי החברה הקאפיטאליסטית, יכרה את הקבר להקאפיטאליזם וגם יהיה הקברן שלו. אבל בשום מקום לא נאמר עד איזו מדרגה על הקאפיטאליזם להתפתח, למען יוכל הפרוליטאריון לקחת את המעדר בידו להפור את הקבר.

מי הוא האיש, אשר יוכל לאמר לנו בהחלט, כי בארץ זו או באחרת כבר באו ימי בפורי הקאפיטאליזם וכי באה שעתו להובילו לקבורה? הלא בארצות־הברית הגיעה התפתחותו של הקאפיטאליזם למדרגה גבוהה מאד, ובכל־זאת הסוציאליזם איננו דופק עוד בדלתנו.

כבר אמרתי, כי בעת הזאת הכל מודים, כי הסוציא־ליזם בוא יבוא. מן ההכרח הוא כי יבוא, יען כי ההתפתחות של החברה האנושית מכריחה אותו לבוא. מלחמת הרכוש והעבודה, מלחמת המעמדות, אשר לא תעבור מן הארץ כל זמן שהחברה האנושית תחצה לשתי כתות — לבעלי רכוש ובעלי עבודה, למנצלים ומנוצלים — המלחמה הזאת, שאין להפסיקה ולבטלה, מכריחה את הסוציאליזם לבוא, יען כי סוף־כל־סוף מוכרח הפרולי־טאריון, שהוא רוב מנין ורוב בנין של העם גם עתה וששמספרו יגדל מיום ליום, לנצח את מנצליו ועושקיו. אבל כה יבואו עוד הפעם הבולשיביקים וישאלו: מתי?

הסוציאליסטים התיאורטיים השקועים בתיאוריות בחדרים ובבתי־מדרשים ודורשים תלי־תלים של הלכות על קוצו של יוד, יכולים לחכות בקרירות רוח ובמתינות הראויה למלומדים ותורניים. בטוחים הם, כי הסוציאליזם אף־על־פי שיתמהמה, בוא יבוא. ילך־נא הקאפיטאליזם בדרכו אשר בחר לו, ישיג־נא את המדרגה היותר גבוהה של התפתחותו, ואז ממילא יבוא קצו. סתירותיו הפנימיות תהרסנה את יסודותיו ואת קיומו.

אבל כמה ימים ושנים עלינו לחכות? המתונים יענו בקור רוחם ובמתינותם: אל תאיצו ואל תדחקו את הקץ. בתולדות ההתפתחות של האנושות איזו מאות שנים כאין הן. האנושות הלא תהיה לעולם ועד. ומה הנה איזו עשרות שנים או איזו מאות שנים בחיי הנצח?...

אבל האין לאל ידנו להאיץ בהתפתחות החברה האנושית להמריץ את תנועתה ולדחוק מעט את הקץ?

כל הסוציאליסטים מודים, כי יש לאל ידנו להאיץ בהתפתחות האנושות למען תמהר מעט בלכתה. הלא זוהי עבודת הסוציאליסטים, שאליה הם מקדישים את כחותיהם. רוצים הם לדחוק את הקץ, יען כי קצר רוחם לחכות עד המהלך הטבעי של ההיסטוריה האנושית. אמנם, לפעמים צועדת ההיסטוריה האנושית בצעדי ענק, אבל לעתים זוחלת היא כסרטן. ואם יבוא השואל וישאל: למה לכם, סוציאליסטים, כל העבודה הזאת? למה אתם מפזרים את כחותיכם לריק? למה לכם המלחמה הגדולה הזאת, אשר תביאו קרבנות אין מספר על מזבחה? הלא בטוחים אתם, כי הסוציאליזם בוא יבוא על־פי ההתפתחות הטבעית של החברה האנושית, כי מוכרח הוא לבוא, גם אם לא תעשו מאומה? וענו ואמרו הסוציאליסטים אל השואל: אמנם כדבריך כן הוא. הסוציאליזם בוא יבוא גם אם לא נעשה מאומה לטובתו. אבל אז עלינו לחכות עת רבה וארוכה עד אשר יבוא, ואנחנו חפצים, כי ימהר את ביאתו. אמנם אין לאל ידנו לבנות עולמות יש מאין. איננו יכולים בכל מאמצי כחנו להביא את הסוציאליזם בעל־כרחו או לברוא חברה סוציאלית במקום שאין לה בסיס, אבל יש לאל ידנו לקרב את זמן בוא הסוציאליזם. בעבודתנו אנחנו דוחקים את הקץ, אנחנו ממהרים את ההתפתחות האנושית לבל תזחל בצעדי הסרטן. תפקידנו יוכל להדמות לתפקיד המילדת. הלא הילד יולד גם בלי עזרת המילדת, אבל חבלי הלידה יארכו יותר מדי. תפקיד המילדת הוא לקצר ולהקל את חבלי הלידה. וזה הוא גם־כן תפקידם של הסוציאליסטים. הם שואפים לקצר את ימי חבלי הלידה של הסוציאליזם ולמהר את עת בואו לעולם.

אבל אם יש לאל ידנו להאיץ במהלך ההיסטוריה האנושית ולדחוף אותה כי תמהר את דרכה, מדוע לא נאמץ את כחותינו לדחוף אותה ביתר עזמה עד כדי קפיצת הדרך? — על זאת יענו סוציאליסטים זהירים, כי דבר כזה הוא אסור מפני סכנה, יען כי כלל גדול שנו העגלונים המנוסים: דחיפה עצומה יותר מדי יכולה להפוך את העגלה על פניה ולקבור את דוחפה תחתיה.

אבל הבולשיביקים אינם מסכימים לזהירות כזו. וכה אמר לינין באחד ממכתביו: זה האיש החפץ ריבולוציה פרוליטארית רק בתנאי, כי תבוא לעולם במישור ובסדר נכון וכי שטר־בטחון וערובה נאמנה ינתן לו למפרע, כי הריבולוציה תצליח בדרכה, וכי תלך מחיל אל חיל בדרך רחבה וסלולה, בלי מעצורים ומכשולים, למען לא נהיה נאלצים להביא קרבנות רבים על מזבחה — איש כזה איננו ריבולוציוני.

ואמנם כן הוא. לוא יכלו להשיג ערובה נאמנה מראש, כי הריבולוציה תצליח וכי תנצח על נקלה את אויביה, כי־אז לא היתה דרושה גבורת הרוח להיות ריבולוציוני. אך יען כי הריבולוציה דורשת קרבנות ממחזיקיה וממנהיגיה, אך יען כי סכנות רבות כרוכות בעקבותיה, אך יען כי אין ערובה בטוחה כי תצליח ותביא אל המטרה המבוקשה, דרושים לה אישים ריבו־לוציוניים, אשר עוז ברוחם וגבורה בלבם ואשר נכונים הם להקריב את נפשם בעדה.

בכל פעם שאנחנו מנסים לדחוק את הקץ, בכל פעם שאנחנו מאמצים את כחותינו לדחוף את עגלת ההיס־טוריה האנושית כי תמהר לרוץ את דרכה, אין אנחנו יודעים מראש, אם לא הגדשנו את הסאה, אם הדחיפות אינן עצומות יותר מדי, יען כי אין בידינו מכונות מדידה למדוד מראש, בדיוק ובבטחה, את עצמת הדחיפה אשר בה נוכל להדוף את ההיסטוריה האנושית קדימה, למען לא נביא אותה ואותנו בסכנה על־ידי דחיפה עצומה יותר מדי. איננו יודעים ואיננו יכולים לדעת בדיוק, עד איזה גבול או עד איזו נקודה רשאים אנו לאמץ את כחותינו ולאמר: עד פה נבוא ולא נוסיף.

איש לא היה יכול לנבא לנו, כי הריבולוציה הסו־ציאלית תבוא ראשונה דוקא ברוסיה, בארץ היותר נחשלה

בהתפתחותה, בתרבותה, בתעשיתה (אינדוסטריה) ובתוצרתה (פרודוקציה) מכל ארצות אירופה. ידענו, כי רוסיה עומדת לפני ריבולוציה פוליטית, וכל אחד נבא מראש, כי אם לא תצלח רוסיה במלחמתה עם גרמניה, אז תהיה מהפכה בארץ, אבל איש מאתנו לא פלל, כי המהפכה תהיה סוציאלית. נקל היה להאמין, כי ריבולוציה סוציאלית תבוא בגרמניה, יען כי בהתפתחותה, בתעשיתה ובתנועתה הסוציאליסטית מוכשרת היתה לריבולוציה כזאת יותר מכל הארצות האחרות, אבל מי יכול להאמין, כי רוסיה תהיה הראשונה?

אילו היו הבולשיביקים זהירים ומתונים, אילו בקשו ערובה נאמנה, כי הריבולוציה הסוציאלית תצליח, כי־אז לא נסו לעשות את אשר עשו. אבל דעת הבולשיביקים היתה, כי אין ערב לריבולוציה, וכי כל ריבולוציה עסק מסוכן הוא, אבל שיטתם היתה, כי הזריזות טובה מהזהירות. הם רק חכו לשעה מוכשרת לנסות את כחם, וכאשר באה השעה, לא אחרו להשתמש בה.

ישנם כאלה המאמינים בתומתם עוד היום, כי לינין וטרוצקי, שני הבולשיביקים היותר מפורסמים, הביאו את המהפכה הסוציאלית ברוסיה. ולוא נשאר לינין בגינף וטרוצקי בניו־יורק, כי־אז נשאר קירינסקי על משמרתו והריבולוציה הרוסית היתה הולכת בשביל הזהב אשר התוו לה קירינסקי ועוזריו. אבל אמונה כזאת ילדותית היא בתמימותה. שני אנשים או גם עשרה, לוא יהיו גם בעלי כשרון וגבורי הרוח, שאין דוגמתם בעולם, אינם יכולים להביא מהפכה בארץ, אם התנאים אינם נאותים ואם השעה איננה מוכשרת לכך.

הבולשיביקים ראו, כי ממשלת קירינסקי איננה יכולה להתקיים, יען כי לא היה לה על מי להסמך. קירינסקי עלה לגדולה לא בכשרונותיו הגדולים ובחכמתו הרבה. הוא היה איש בינוני כל ימיו ומסופק אנכי, אם גם ראה בחלומו, כי יבוא יום והוא יעמוד בראש העם הרוסי. רק השעה שחקה לו לקירינסקי, מקרה היה שנעשה לראש. כשפרצה הריבולוציה ברוסיה, היה קירינסקי היחיד והמיוחד בין הסוציאליסטים בחירי הדומה הרוסית, אשר נאות להיות חבר בהממשלה העתית הראשונה, שנוסדה על־ידי מיליוקוב, לבוב וגוצקוב. הסוציאליסטים האחרים לא חפצו לקחת חלק בה. הם החלו לארגן את הסובייטים, למען יעמדו על המשמר ולא יתנו להממשלה העתית להסב את הריבולוציה אחורנית. בין חברי המלוכה, שרובם היו ליבראלים וחצי ליבראלים, היה קירינסקי האחד, שאל קולו שמע העם, יען כי הוא היה האחד אשר הרים את קולו בעד זכויות העם וחופש העם. קירינסקי היה במשך עת קצרה לחביב העם ושמו היה נשוא בפי כל. קירינסקי עלה ממדרגה למדרגה. בראשונה היה מיניסטר לעניני המשפטים, אחרי כן נתעלה למי־ניסטר של עניני הצבא, עד אשר היה לראש הממשלה. אבל כאשר עלה קירינסקי על מרומי הגדולה, שכח את מקור גדולתו. שכח, כי עומד וקיים הוא על שכם העם, המשענת היחידה, אשר עליה הוא יכול להשען; ואם תשמט המשענת מידיו, יפול בלי קים.

הסבה היותר מכריעה בהריבולוציה הרוסית היתה המלחמה. נפש העם הרוסי קצתה בהמלחמה זה כבר. מנהיגי המלוכה ומושלי העם בארצות אחרות השכילו להרים את רוח העם ולחבב עליהם את המלחמה, אם הרבה או מעט, על־ידי אמצעים שונים. בכל ארץ השתדלו מנהיגי המלוכה ומושליה לטעת בלב העם האמונה, כי מלחמת מצוה היא. הגרמנים והצרפתים אמרו, כי הם לוחמים מלחמת הקיום, האנגלים והאמריקנים אמרו, כי הם לוחמים בשם החופש ובשם הדימוקראטיה האנושית. אבל המיניסטר הרוסי לא היה יכול לאמר דבר להעם הרוסי. האם היה יכול לאמר להעם הרוסי, כי קרא מלחמה בשם החופש והדימוקראטיה האנושית? האם היה יכול הצאר הרוסי, המיניסטר הרוסי, שונא החופש והאויב היותר גדול לדימוקראטיה, לדבר בדברים האלה?

לא בשם אידיאלים כל שהם יצא העם הרוסי למלחמה, כי־אם יען כן גזר הצאר. אילו לא ארכה המלחמה, כי־אז לא היה די זמן להתמרמרות העם להתפשט ולהכות שרשים עמוקים בלבו. ולוא נצחה רוסיה במלחמתה, כי־אז שכח העם את התמרמרותו בשכרון נצחונו. אבל המלחמה ארכה יותר מדי, הרוסים נגפו לפני איביהם על כל צעד, הרעב והמחסור גברו בארץ מיום ליום. ויהי כאשר פרצה ריבולוציה בפטר־בורג על־ידי הפועלים, אשר יצאו ברחובות העיר לערוך דימונסטראציה נגד הרעב, אשר כבר הכשיל כחם לסבול, אז התקומם כל העם הרוסי ושלהבת הריבולוציה התפשטה בכל הארץ.

העם הרוסי, אשר קצתה נפשו במלחמה, קוה, כי הריבולוציה תביא את הקץ להמלחמה השנואה לו. העם הרוסי בשכלו הפשוט האמין, כי הוא לוחם את מלחמת הצאר ניקולאי, הוא לא ידע מלחמה אחרת. הצאר גזר ועליו לקיים, אבל אם יעשו קץ לממשלת הצאר, אז ממילא יבוא הקץ למלחמת הצאר.

האכרים הרוסים הפשוטים אשר בצבא הרוסי לא יכלו להבין את דברי קירינסקי, כאשר בא לדבר אליהם בשם הריבולוציה להמשיך את המלחמה, יען כי אחרי אשר הוסר הצאר ממימשלתו, קבלה המלחמה צורה חדשה ותוכן חדש ומן היום הזה והלאה הנם הם לוחמים מלחמת מצוה, מלחמת החופש ומלחמת הריבולוציה. הם בשכלם הפשוט לא יכלו להבין, איך נהפכה המלחמה בין־לילה ממלחמת הצאר למלחמת החופש; הם לא יכלו לראות בעיניהם את השנוי אשר בא בהמלחמה. הלא בגדיהם, בגדי־הצבא הקרועים, ונעליהם הבלואים לא החליפו את צורתם. אלה הבגדים ואלה הנעלים היו עליהם גם ביום אתמול, כאשר לחמו את מלחמת הצאר; ואלה קני־הרובה, החרבות והחניתות וכל יתר מכשירי המלחמה אשר ממשלת הצאר נתנה בידיהם גם־הם לא נשתנו, ואם כן, באיזה אופן החליפה המלחמה את צורתה?

רְשִׁימוֹת מֵעֵמֶק הַבָּכָא*

מאת

ע ב ר י ה.

נמלטתי מן הגיהנום. מצאתי כבר מפלט לי באחת מערי הבירות שבאירופה. ובכל־זאת עוד קשה לי להאמין... עוד קשה לי להתרגל אל הרעיון, כי רחוקה אני כבר מהמקום הספוג צער כל־כך...

עוד מצלצלות באזני הקריאות של ההוללים והמשתוללים, של פריצי החיות אשר בצורת בני אדם... ויחד עמהן הקריאות לעזרה והקריאות של יאוש מר... עוד לא סרו מנגד עיני אותם המחזות, שרשומיהם ישארו חרותים לעולם בלב האיש שהיה עד להם...

והנה אני שומעת את התלוננות אחינו אף פה... ועל זכרוני עולה מצב נפשם של המעונים שם, שאין גבול ליסוריהם, והתלוננותם של אחינו פה נראה לי כשחוק קל...

אילו ידעו את הנעשה שם! אילו ידעו את נפש אחיהם! פה אין הם מאמינים... רואה אני אותות תמהון בעיניהם: „אולי מגוזמים קצת הדברים?“ ושוכחים הם, כי יש דברים, שלא ניתנו להאמר, לא ניתנו להתאר, ושמכסים עליהם מפני גיראותם...

אין את נפשי לתת תמונה שלמה ממצב ישראל ברוסיה ובאוקראינה. דבר כזה לא לפי כחי ויכלתי הוא... חפצה אני רק לתת שרטוטים אחדים, למען ידעום אחינו הרחוקים.

מתי היה הדבר? מתי התחיל הדבר? —

כמדומה לי, כי אין לו ראשית ואין לו אחרית...

פיטלורה, הבולשיביקים, הפולנים... אלה הם השמות המביאים ערבוביה במח אחינו אשר יקראו על־אודותם מרחוק וינידו לנו בראשם ברחמים... בעדנו, הנמלטים, כל אחד מהם — פרק מיוחד בחיים, מאורע גדול, שהמעבר אליו עלה לנו בצער מרובה ובנדרי נהרי דם...

וכבר פעם ופעם היתה צעקת השארית הנשארה לפניכם: האמנם שם, בהעולם הגדול, אינם יודעים כלום מהנעשה לנו?... האם צעקותינו ואנקותינו אינן מגיעות להאזנים האטומות?... או מוקפים אנו חומה בצורה כזו, שאין כל צעקה יכולה לחדור דרכה... והננו קרבנות אלמים, הנדונים בחייהם במיתה... מבלי שתעלה שועתם ומבלי שתגיע אנקת גסיסתם לאזני בני אדם?...

בעין נחמה היתה לנו עוד ההשערה, כי אין ביד מי שיהיה להושיע לנו מיד...

את הצער היותר גדול הסב לנו הרעיון, כי הולך אסוננו ונקבר אתנו יחד... כי מתעללים בנו בלי כל פחד לעמוד במשפט ולתת דין־וחשבון... כי לא יודע צערנו ולא יבוא משפטנו לעולם... כי אין אף לאחינו שם כל מושג מפצעינו והותנו...

ונורא היא מצב נפש של קבוץ שלם, המרגיש באפסותו ובכליונו והוא חסר יכולת לעמוד מנגד למכריתיו או להמלט ולהציל את נפשו משני טורפיו...

המכריתים באים אחד־אחד — והצילנו ו„לגאלנו“ מהאויב שקדם להם — — — ורק „דרך אגב“ הם פוגעים בנו פגיעה רעה...

הראשים והמנהיגים שלהם „אינם יודעים“ ממעשי הרצח של הנשמעים לפקידיהם ואלה האחרונים יודעים, כי לא ינקפו מצביאיהם אף באצבע קטנה כדי לעצור בעד משובתם...

והפחד לבלי המיט רעה עוד יותר גדול על הכלל כולו שם מחסום לפה ומעצור לרוח האדם...

זה היה בסוף השנה שעברה. האשכנזים כבר עזבו את קיוב. ההיטמאן הרגיש את עצמו במצוקה גדולה. מערי־השדה באו ידיעות מחרידות. האכרים התקוממו. פיטלורה אסף חיל רב. ההמון נמשך אחריו. פונה הוא אל קיוב. מתכוון לכבוש את העיר, להוריד את ההיטמאן מכסאו ולהשכין צדק ויושר בארץ, להכין ממשלה דימוקראטית של העם האוקראיני החפשי...

„העם“ ואף אנו אתו שמחנו להתשועה הקרובה... היינו ילדים...

ימי הטרגיקאה ידידים היו כבר נדרסים על־ידי חיל פיטלורה. המגע ומשא עם ערי־השדה חדל. הצינ־זורה היתה חמורה מאד. ובכל־זאת ידענו, כי הידיעות על־דבר מפלתו של החיל המתקרב הן שקר גמור וימיה של ממשלת ההיטמאן ספורים.

ובימי גסיסתה אלה הוציאה הממשלה צו מיוחד לגייס את האנשים הצעירים, אף את הסטודנטים, ולשלחם מיד אל המערכה — להגן על העיר...

הסטודנטים התקוממו. ערכו דימונסטראציה. הממשלה שלחה חיל מזוין. ירו בבני־הנעורים השלוים ורבים מהם נפלו.

ההתמרמרות גדלה מאד. החפץ ללכת ולהגן — על הממשלה הקיימת, לא גדלה אף אחרי זה... וכעבור ימים אחדים נשמעו כבר יריות כלי־התותח בקרבה בלתי־אמצעית: היו כבר בית צבא...

ובאחד הערבים נראו ברחובות העיר ובשערי הבתים חיילים משליכים את נשקיהם — ומתחבאים...

צבאות פיטלורה נכנסו העירה. צבא זה היה מן המובחר שבחילו. כולנו קוינו לשנויים טובים, הגדולות...

---

* את הרשימות האלה שלחה לנו סופרת עבריה נודעה, שהשתתפה ונודעה גם שם על־ידי ציוריה ועל־ידי מאמריה הספרותיים הנפלאים, שהתגוררה במשך שנות המהומה באוקראינה, נמלטה משם בהתנפלות לפני שבועות אחדים לאחת ערי הבירות, ומשם שלחה לנו הדברים. מטעם מובן היא דורשת כי יעלימו את שמה. — המערכת.

בעוד יומים בא פיטלורה בעצמו יחד עם בני לויתו הקרובים והסרים למשמעתו. בכבוד והדר קדמו את פניו.

אף הקהלה היהודית, עם הראש שלה, הסופר העברי המנוח מ. נ. סירקין, היתה בין המקדמים וחפתה כשעה שלמה — להופעתו של פיטלורה.

סירקין התקרר אז, נחלה ולא קם עוד ממחלתו.

זה היה הקרבן הראשון הכי חשוב שלנו, שהבאנו להממשלה החדשה, בקדמנו את פניה ובחשבנו אותה לממשלת עם ישרה...

כל־כך הבטיחה לנו ולכל העמים החוסים בצלה וכל־כך קוינו ממנה...

הרי העם האוקראיני יודע את נפש הנדכא — הרי אף הוא היה מן המדוכאים עד הנה, וראשיו ומנהיגיו, חשבנו, שואפים רק לחופש ולאהבת העמים...

אילו ידענו אז מה הוא המושג של „חופש" בעיניהם!

בערי־השדה והמחוז כבר ידעו אז מי הוא ברובו חילו של פיטלורה. ובשובי מקיוב לעיר־מולדתי ס. מלאה תקוות מהשלטון החדש ומ„אוקראינה העומדת ברשות עצמה", כבר הגיעו לי ראש...

ובכל־זאת נמצאו עוד אף שם תמימים כאלה, שבקשו מאת הרשות קבוצת חיילים — להגן על העיר.

את החסד הזה עשו לנו גם בלי דרישה מצדנו... הביאו לנו שומרים כדי „לשמור" על תושבי העיר...

הקהלה היהודית צריכה היתה להספיק את כל צרכיהם של ה„מגינים" הללו, אף־על־פי שלכאורה חובה זו היתה מוטלת על כל התושבים. שכנינו הנוצרים החליטו, שאין הם זקוקים להגנה...

קשה היה העול על היהודים. כבר התפרנסו אז בדחקות רבה. האכרים לא חפצו למכור שום דבר לתושבי העיר, כי לא האמינו בהשטרות החדשים. וה„הזמנות" הבאות מהגדוד הצבאי היו גדולות ורבות. את כל בהיתירם אזרי היהודים רמען מלא אחרי דרישית הצבא מבלי התאונן...

אולם מגינינו החדשים החליטו, כי אין לבטוח בנו עד אשר יוציאו מידינו את כל כלי הנשק הנמצא אצלנו.

באמתלה זו התחילו להתפרץ בכל שעות היום והלילה אל בתי התושבים... חפשו בכל כים, בדקו ביחוד במקומות ששם מניחים בני אדם את שטרותיהם — ואחרי ה„חפושים" לא השאירו בבית לא שטרות ולא כסף, לא בגדים ולא לבנים...

התושבים התחילו להצפין מפני „מגיניהם" את בגדיהם והפציהם בכל מקום נסתר — על הגגות, בחורים, במרתפות... אולם המחפשים היו חרוצים וערומים במלאכתם...

על־פי רוב אף לא הטריחו את עצמם — לחפוש. הגישו את הריבולברים אל רקותיהם של בני הבית ואלה מסרו להם את כל אשר דרשו מאתם, מלבד כלי נשק — שלא נמצאו במחיצתם.

צריך להודות, כי אחרים מה„מחפשים" דאגו לשמם הטוב, לבל יוציאו עליהם דבה, חלילה, כי חמסנים הם, ולא לקחו מה שלקחו אלא אם הבטיחו להם מראש, כי בתור „מתנה" נותנים להם מה שנותנים, — ובלבד שלא יגאלו את ידיהם בדם נקיים...

לקבול על מעשי הצבא אי־אפשר היה. המצב היה נורא. ובכל־זאת שמו שנים מראשי הקהלה את נפשם בכפם ויסעו למקום מגורו של ראש הגדוד, כדי „לגלות את אזנו" על מעשי בני חבורתו. ראש הגדוד, שחשב את עצמו לבר־פלוגתו קצת של פיטלורה, בא אל העיר ובאספה רבת־העם הודיע גלוי לכל, כי נותן הוא אמון רב ל„קוזאקיו הנערצים". אולם אם נמצאו בינם אחדים שאינם „ישרים כל־צרכם", אין הוא, כמובן, אחראי בעדם, אלא מבקש הוא לגלות את שמותיהם ולהעיד עליהם נכונה... ואותו בר־הנש שהיה לזועה לכל יהודי המקום — אחד הקוזאקים העומדים בראש השודדים המתנפלים — וחבריו הדומים לו, היו באותו מעמד ודרשו בעזות מצח על ה„ספיקולאציה" היהודית ועל הטאותיו הרבים של עם כבד עון זה...

לסוף היתה הגנה עצמית לתושבי הערים הישנית. היהודים הכירו כבר בצורך זה — להקים להם הגנה מפני המגינים שלהם — והרשיון הניתן נראה להם כאריכה למכתם...

רוב הצעירים שלנו נהיו למתנדבים. אספו כסף, קנו כלי נשק — וההגנה הוקמה.

לראש נבחר מי שאינו יהודי. אף בין החברים נמצאו אחדים מבני עמי הארץ, שקבלו שכרם, ואחדים גם מבלי קבל כל גמול, שמלאו את תפקידם ועמדו על משמרתם, גם בלילות קרים של חורף, בחוצות העיר.

אולם רוב הנושאים את משרת ההגנה היו, כמובן, צעירי היהודים, שלא חסו על חייהם ונפשם ועבדו עבודה נמרצה יום יומית.

היהודים התחילו מרגישים את עצמם קצת יותר בטוחים בחייהם.

הגדוד של פ. עזב חבל זה ועל מקומו באו „פיטלורובצים" אמתיים. ואף אלה התחילו ב„חפושים" יבבירית... אולם ההגנה העצמית עשתה עליהם רושם של הגנה מזוינה ומסודרה היטב ולא ערבו את לבם בתעלוליהם.

הגיעה רק „הימנית" והדרישה שנית להקהלה היהודית, דרישות מלאות איומים גלויים ונרמזים, מה שמלאה זו בדיוק נמרץ, בהרגישה את מצפוני לבם של היהודים ה„חפשיים"...

הגיעו בינתים הידיעות על הפרעות בפרוסקורוב, וויניצה, וואסילקוב — — — ונגלה הדבר, כי רבים מן הצבא החונים במקומותינו, לקחו חלק בפועל במעשה פרוסקורוב וגם מתפארים במעשיהם... ועתה הם עומדים בראש הגדוד בתור מורי־דרך לחבריהם...

בריש גלי דברו כבר על הנשק „הנמצא בידי היהודים", על ה„מספר העצום" של כלי־תותח ו„מוריקי־כדורים" שהצפינו אלה... ושנחוץ להוציאם מידי בעלי ההגנה של היהודים... והעיקר — על הדוגמה

היפה של פרוסקורוב, הראויה להיות ל„מופת" ל ב ן נ א מ ן ל א ו ק ר א י נ ה...

ענן כבד כסה את שמי היהודים בכל מקום שהם... גבר היגון והאבל בבית יהודי... האנשים מתלחשים... על בתי בני עמי הארץ נראו כבר התמונות של קדושיהם, שמהרו בעליהן לתלותן בחוץ, כדי להבדיל את בתיהם מבתי היהודים...

רעש כל שהוא, הליכה פזיזה, מלה נמהרה, מרעישה את הלבבות... יהודים נמאסו על בעליהם... אימה גם הפחד מפני המות, מפני העינויים הקשים גבר לאין קץ...

התושבים העירונים — בני עם הארץ „מרמזים" בטובם להיהודים על „חמרי התסיסה", שנצברו ועל קרבת ההתפוצצות... כאומר — על הפרעות הממשמשים ובאים. ועל היהודים להעמיד פנים לפניהם ולפני בני הכפר, כי בטוחים הם ביושר לבם של התושבים הנוצרים וכי דוקה אמונתם בצבא המגין...

אָמנם אחדים השתתפו באמת בצערנו. והיו כאלה — אחד מהם ריבולוציונר זקן, שהפקיר את עצמו להגן על חייהם ורכושם של היהודים בתוך חברי בעלי ההגנה, ובכל אספה פומבית הוכיח את בני מולדתו על משובתם... ומשום זה קבל את התואר „פרקליטם של היהודים" ויוציאו עליו דבה, כי קבל כסף מאת היהודים...

אולם ה ר ו ב שמח לאידנו ו ה ת ע ת ד לקראת המאורעות הבאים בעזר הצבא...

ולפנות למי אין. מרגישים אָנו את ההפקרות ה ג מ ו ר ה של חיינו וכבודנו... יודעים אָנו גם ב י ד י מי ניתנו...

חברי ההגנה העצמית ה י ה ו ד י ם מרגישים את עצמם במצוקה נוראה: להניח את נשקם אינם חפצים [illegible] כי בשעת הצרה הקרובה [illegible] פריס־ ריוב [illegible] הפריבים נגד עיניהם...

ביום סגריר אחד המציאו ילדי השטן בעירנו המצאה גאונית.

[illegible] בראש כל היצאת „[illegible]" ושנים־ שלשה חיילים מזוינים בקרבתם. בחוצות העיר נראו פרינות־פרינות של רוכבים מזוינים ואקדחים ו„נאגאי־קות" (שוטים) בידיהם...

[illegible] מגמתם של הבריונים היה עוד סמוי מן העין. תפשו רק בצעירים יהודים אחדים שרצים ודרשו מהם לגלות את מקום מחבואם של חברי ההגנה היהודים, שלא נראו ברחוב.

הכוונה היתה: להוציא מידיהם את נשקיהם. מצב נפשם של חברי ההגנה היה קשה לתאר. אחרים דרשו בכל תוקף לצאת ולעמוד מנגד. קשה לאין נשוא היה להם לראות בתעלולי המשחיתים של חיל צבא הפיטלורי אשר כוונו את פיותיהם של מוריקי־הכדורים כנגד בתיהם של היהודים בשחוק של פראים...

האבות השביעום לבלי צאת, וראש ההגנה הודיע, כי אין הוא אחראי בעד התוצאות שאולי תהיינה עוד יותר רעות כשיצאו — והצעירים נכנעו...

ו„אנשי החיל" שלנו עברו בינתים בסופה ובסערה בכל הרחובות מושב היהודים בקריאות ובשריקות — וכדי לאיים על הבריות דרבנו הרוכבים את סוסיהם ויצליפו את חרבותיהם מעל לראשיהם...

היהודים נחבאו. הבתים היו סגורים ומסוגרים.

יצאתי אל חצר ביתנו. הוכבים אחדים נעצרו לפני שערו וישאלוני, אם — יהודים גרים בו. כשמעם את תשובתי פקדו עלי לזרז את הגברים הנמצאים בבית לבוא מיד אל מגרש השוק שבאמצע העיר. ערבתי את לבי ושאלתי: „למה?" שאלתי ה„תמימה" הפליאה, כנראה, את הקוזאקים האוקראינים.

— אל אספה, — הושיבני האחד, והשני הוסיף בפנים נזעמים: — שם יהא נראה הדבר...

בעוד רגע בא ציר אחר ויזרז ב ע צ מ ו את אחי לצאת אל המגרש. לולא זאת...

החלטנו אני ובת־אָחי לבלי השאר בבית וללכת אף אנו שמה.. אך הגענו סמוך לרחוב המגרש והנה כבר פגשנו ביהודים הנמלטים משם כל עוד נשמה באפם... אחדים קראו לנו לשוב הביתה. אולם את אחי כבר אי־אפשר היה להשיב. חיל מזוין עם חרב שלופה בידו הוביל אותם אל ה„אספה" — ורוכבים מזוינים אחרים עמדו בכל קרני הרחובות...

בבית קרובנו, שפתחו לנו את דלתו בחשאי, נודע לנו, כי בחוזק יד הוציאו את היהודים אל המגרש ושם מכים אותם עתה בלי חמלה...

מהרנו ההוצה. הצעקות והיללות הגיעו כבר אלינו... מכר אחד, מוכה ופצוע, שהתנועע כמטורף־דעת, עבר לפנינו מבלי ראות את אשר לפניו... החיל שהרפה ממנו קרא באותו מעמד ליהודי אחר המבקש להמלט: „היינו הך, אחת דתכם להמית כולכם!"...

נשמעו יריות מכל צד. ואף הנשים והילדים מבני ישראל מהרו להמלט ולהחבא. מפי אשה אחת נודע לנו, כי אחי השתמשו ברגע שבו פנה החיל לצד אחר וימלטו אל חצר בית יהודי... שם נחבאו באורוה אפלה, עלו על הגג, ורק כשכבר אתא ערב וחושך גמור שרר בחוץ, ערבו את לבם לשוב הביתה.

יגון קודר מלא את הלב בהתגנבנו בחוצות אל ביתנו.

כל היהודים, למקטנם ועד גדולם, ישבו במרתפים, באורוות, בפנות חשכות, מבלי העיז להעלות אור, להוציא הגה...

אף הילדים הקטנים הרגישו בהמצב... וישבו רצינים, [illegible]...

שום יהודי לא היה בטוח בנפשו, כי יראה מחר את אור השמש... כל אחד עשה את חשבון הנפש שלו ויַלחש להברו את צואתו האחרונה, פן יישאר [illegible] בחיים...

רק למחרת נודע, כי בערב עזבו המחבלים את מלאכתם. נפצעו קשה כחמשה־עשר איש על ה„אספה", שהיתה רק תחבולת מרמה להוציא את היהודים מבתיהם, להכותם באכזריות ולהכריח את חברי ההגנה היהודים לצאת...

בין המופים היה צעיר ציוני, שהתחנן למעניו, בשעה שהיה מוטל על האדמה ושותת דם, להרגהו נפש... אולם המענים לא שמו לב לבקשתו ויוסיפו להממהו בבלי המשחית הישנים הנמצאים בידם...

ירק אחרי עבור שבועות אחדים השיב הצעיר את נפשו לאלהים...

עֲבוֹדַת הַתַּרְבּוּת בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

(הרצאה).

מאת

ד"ר נ. טירוב.

נאספים נכבדים! — ארץ־ישראל וחיינו המתחדשים בה, — „עולם מתהוה" זה הוא לנו, העברים והציונים, בבחינת דבר, אשר לא תשבע העין מראותו, והאוזן לא תמלא משמוע על־אדותיו. וכך אני מבאר לעצמי את החזיון, שאפילו באמריקה זו, המפורסמה ברוח המעשיות היתירה השולט בה, ישמח הקהל העברי לקראת כל אורח חדש „מהתם", וכאילו מקוה הוא לשמוע מפיו איזו בשורה חדשה, אף־על־פי שבעמקי לבו הוא יודע, כמובן, כי „אין חדש תחת השמש" וכי אי־אפשר שפתאום יבוא מי שהיא ויגלה גדולות ונצורות, אשר לא נשמעו עד כה. ומתוך הכרה זו, שאין עלי דוקא לחדש, אלא רק לתאר, ובמקצת גם לבאר, את הידוע לכם מכבר, — ינעם לי לפנות אליכם, חברים לדעה, בדברי על־דבר התרבות העברית בארץ־ישראל, כפי שהיא עתה וכפי שאני מתאריה לפני בעתיד לא רחוק ביותר.

אדבר על החנוך, על הספרות ועל האמנות בארץ־ישראל.

אך לא למותר יהיה להגדיר תחילה את מהות הפרובלימה התרבותית שלנו בארץ־ישראל, שהיא בעיקר: דביר קיומם של ערכים רוחניים ויצירת ערכים חדשים, אשר יתאימו מצד צורתם ותכנם לרוח עמנו בהתפתחותו החפשית בתוך תנאי־חיים נורמאליים. הגדרה זו כוללת בתוכה גם תביעות מדיניות וכלכליות ידועות, שבלעדיהן אין היה עם יכולה לבוא לידי גלוי שלם ונאמן. אולם בכל־זאת אין אנכי תמים־דעה עם החושבים, כי הערכים הרוחניים עלולים להגלות ולהתפתח מאליהם, כתוצאה מוכרחת של החיים המדיניים והכלכליים, בלי כוונה מיוחדה ובלי התאמצות יתירה מצדנו. השקפה המדינית קיצונית זו מתנגד השכל הבריא והנכון. ועל יסוד התעודה ההיסטורית שלנו, המעידה על קיומנו הלאומי־התרבותי במשך אלפי דורות, ובמרות תנאי־החיים הקשים והמפריעים — על יסוד תעודה היסטורית זו יכולים אנו להיות בטוחים בערך היוצא מהכלל של הרצון הלאומי החפשי בנוגע לחיינו התרבותיים.

מצאתי לנכון להקדים הנחה זו, כדי לתרץ למפרע את התביעות הגדולות מאד, שצריכים אנו, לדעתי, לתבוע מעצמנו ואת אמונתי הרבה, שאמנם יכול נוכל ליצור יצירות תרבותיות נבחרות אפילו בתנאי־קיום קשים מדי, אם רק נשאף לכך בלב תמים ונהיה מוכנים להקריב לשם זה קרבנות עצומים בשעת הצורך.

ומאושר אנכי, שיש לי האפשרות להוסיף, כי גם המעט בערך, אשר נוצר עד כה על שדה התרבות בארץ־ישראל, נותן תוקף להנחתי, מפני שיש כאן כמעט יצירת יש מאין. ואל־נא תחשדוני בהסתפקות במועט. אדרבה, אם הטאתי לארץ־ישראל, — הטאתי בבקורת חריפה וביקורתית קיצונית וירא בפשרנות ובאמירת „אמן"; ומקצת בקורת זו תשמעו בודאי גם הערב; שהרי לא לשם תעמולה הזמינוני הנה חברי הסופרים, ולא זאת מטרתי. תוכלו איפוא להיות בטוחים, כי הטוב והיפה שאכמן בחיינו התרבותיים טוב הוא ויפה באמת. אבל יש לזכור תמיד — אפילו כשלא אציין את הדבר בפירוש — כי בכל אופן לא הגיעה השעה להניח את הנשק מידנו ולחוג את חג הנצחון: עוד במשך זמן רב תהיה עבודתנו התרבותית בארץ־ישראל, ככל עבודתנו הישובית שם, — עבודה של מלחמה וכבוש.

ואחרי הקדמות אלה — אל עצם הענין, או נכון יותר, אל עצם הענינים, אשר אתארם על־פי קוים כלליים ולא אכנס לפרטי־פרטים.

ראשית כל — החנוך.

בנוגע אליו יש לי ההרגשה, כי מצד הצורה החיצונית, ר"ל מצד השפה שבה ניתן החנוך הוא הגיעני לידי עמדה קבועה ואיתנה, אשר כל רוח מצויה או בלתי־מצויה לא תזיז אותו ממנה. אמנם יש ויש עוד בתי־ספר בארץ־ישראל, אשר השפה העברית איננה שפת ההוראה היחידה בהם, כמו בית־הספר לבנות מיסודה של אוילינה דירוטשילד, בתי־הספר של „כל ישראל חברים" ותלמודי־תורה ידועים בירושלים; אך עובדה היא, שבתי־הספר העבריים עולים משנה לשנה מעלה־מעלה ומושכים אליהם את לבות ההורים והתלמידים, ובתי־הספר המתנכרים לעברית, יורדים מטה. וכל מתבונן בבתי־מדרש ירושלים מוכרח להודות, כי מצד אחד יש לפניו יצירה בריאה ומלאה חיים ומצד שני בן־תערובות חסר דם ומתנוון. אין, כמובן, להעלים עין מהעובדה, שכל בתי־הספר שלנו מתקיימים בעיקר הדבר באמצעים הבאים מן החוץ ושההוצאה לגולגולת תלמיד היא אולי גדולה קצת יותר מאשר במקומות אחרים; דבר זה מוכיח, שהתנאים הדרושים עוד אינם נורמאליים, ובודאי יש צורך עתה ויהיה גם בעתיד הקרוב צורך בקרבנות, ולא רק של כסף בלבד. אך גדול ויפה הוא הגמול: כי אמנם נעשה הפלא, ושפתנו הולכת ושבה לתחיה בפי ילדינו.

אך מהו טיבה של שפה זו? האם היא שפה חיה באמת? האם איננה דלה והסרת־דיוק יותר מדי? האם איננה מעכבת את התפתחותו ומרוששת את מחשבתו של הילד? — בזאת וכזאת ישאלו אולי אחרים מאלה, האוהבים להעמיק שאלה ולהרבות חקר. ותשובתי תהיה — הן ולאו: „הן" בנוגע לדלות שפת הדבור

והדיבור המדויק בה, ו„לאו" בנוגע להשפעת המגרעות האלה על נפש הילד. תאמרו: תרתי דסתרי. אך באמת יש ביאור כפול לדבר: ראשית, עובדה היא, ששפת־הילדים כמחשבתם מצטיינת בעניותה בכל מקום (וביחוד במקומות שהחיים שם אינם מרובי־גוונים), כפי שהוכח על־ידי נסיונות מדעיים מדויקים, ולצרכי נפש הילד מספיקה תמיד או כמעט תמיד אפילו „שפת ארץ־ישראל"; ושנית, יש בה, בשפת דבור זו, למרות דלותה, הרבה יותר גמישות ולחלוחית מאשר בשפת הספר, ולפיכך ניתנת האפשרות לילד בעל הכשרונות להביא לידי בטוי את רחשי נפשו במדרגה גבוהה למדי של שלמות. מפגרים בנדון זה רק ילדים מחוסרי כשרונות, אשר דרכם בכל העולם רק לחזור, וגם זה בלי הצלחה יתירה, על ניבים עוברים מפה לפה, ושפתם תלויה כולה בדוגמה שלפניהם. וכאן יש לציין בכאב־לב, כי דוגמה זו, אפילו כשהיא באה מצד גננות ומורים בארץ־ישראל, איננה תמיד משופרא דשופרא. הרבה סבות גרמו לכך, ובמשך הזמן אפשר יהיה לתקן את המעוות הזה: אך גם עתה אוכל לקבל עלי את האחריות ולאמר על יסוד התבוננותי ונסיוני, שאין הילד הבינוני של בית־הספר העממי בארץ־ישראל נופל בהתפתחותו מילד בינוני בארץ קולטורית כל שהיא. ואל־נא נשכח שלעת־עתה חסרים אנחנו עוד הרבה ספרים ומכשירי למוד, העלולים להקל את מהלך הלמוד ולהחיש את התפתחות התלמיד.

ועתה בנוגע לתוכן הלמוד, לפרוגראמה. רבים באים בטענה על בית־הספר העברי בארץ־ישראל לאמר, שהוא איננו מקורי למדי, שהוא רק מחקה את אירופה וכדומה. טענה זו נעשתה לאחת המימרות המקובלות, שרוב בני אדם חוזרים עליהן מבלי חשוב על תכנן. כי סוף־סוף, אם תשאלו את המבקרים האלה פירוש לדבריהם — בטוחני, שלא ידעו מה להשיב. שמא תאמר: ניחא להם בחנוך גופני ראציונאלי, בחנוך מוסרי מדגש, בפתוח הכשרונות השכליים? — וכי איזה חדוש ואיזו מקוריות יש בדרישות אלה? הלא היו דברים מעולם, והשאלה היא רק, איך להוציאם אל הפועל; וגם בזה עלינו להשתמש בהשקפותיהם ובנסיונם של אחרים. או שמא מכוונה הקריאה למקוריות על הדרישה לבסס את בית־הספר על יסוד העבודה בכלל ועבודת האדמה בפרט? אולם גם כאן אין „מקוריות" אמתית: כבר מזמן באו אחרים וקדמונו, ועלינו ללמוד מהם על־כרחנו. בכלל הגיעה השעה שחסידי המקוריות שבתוכנו יבינו, כי אין עושים דבר זה [illegible], לא בדיבור ולא בכתיבה, לא בחנוך ולא באמנות. מעשי בראשית בכלל כמעט חדלו בעולם. יש איפוא רק דרך אחת: לקחת מכל מקום שהוא את הטוב שישנו בנמצא, לתתו בדפוס לאומי חיים — במקרה שלפנינו בשפה הלאומית — ולשכללו לאט־לאט, עד אשר יתרומם מאליו למדרגת ערך מיוחד במינו, „מקורי", ומבחינה ידועה יוכל לשמש דוגמה גם לאחרים. וזהו הכל. רק מצד אחד מובנה לי הטענה והבקורת על ה„הליכה בדרכי הגויים": מצד המשמרים והאדוקים. לאלה יש שאיפה אמתית לשמור על מסורת, שהיא יקרה להם משום מקוריותה וקדושתה הלאומית,

והם רוצים לפיכך בבית־ספר דתי־עברי או דתי־עברי־זארגוני — המשך ה„חדר" הידוע ו„תלמוד־התורה" וכיוצא בזה: במוסדות ממין זה רואים הם סם חיים לדת וללאום, ובגללם הם מוכנים לוותר על דרישות החיים והמדע. אם צדקו או לא צדקו — זוהי שאלה בפני עצמה, אבל יש להביא בחשבון את רגשות לבם. מה שאין כן הטוענים סתם, לשם קנטור. והפרובלימה האמתית בנוגע לתכנית בית־ספרנו זוהי: עלינו לחנך אנשים שלמים ויהודים שלמים — שנים שהם אחד; ולפיכך יש למצוא את הסינתיזה הנאמנה בין החנוך הראציונאלי אצל המתוקנים שבעמים בקויו הכלליים ובין החנוך הלאומי, המיוסד על התרבות הלאומית המיוחדה. ובהתאם לכך צריכה התכנית שלנו להכיל חומר רב־גווני וכבד־מזיגה, וזוהי באמת אבן־נגף על דרך ההתפתחות של בית־ספרנו. די להזכיר, למשל, את שאלת למוד דברי־הימים, הספרות וכדומה: קשה עד אין קץ להכניס כאן את הצמצום הנכון ואת ההרמוניה הדרושה, באשר החומר רב וחשוב עד מאד, והמיצוע קצר מהשתרע. טובי המורים בארץ־ישראל מתחבטים בשאלה זו, ועדיין לא הצליחו להתירה כראוי. וארשה לעצמי לחזור כאן על הרעיון שהבעתי במקום אחר (במאמרי „אידיאלים חנוכיים" ב„הפועל הצעיר"), כי הקשיים הכרוכים בתכנית למודינו יבואו לידי תקון שלם רק על־ידי הנהגת שעורי השלמה לתלמידים ותלמידות לאחרי גמירת בית־הספר העממי. וסבורני, שסדור שעורים כאלה, וכמו־כן של שעורי־ערב לגדולים, היא אחד התפקידים החשובים ביותר של „ועד החנוך" בימים הקרובים.

לא פה המקום לתת תאור מפורט של טפוסי בתי־הספר שלנו. אזכיר בקצרה את הידוע לכם בודאי, כי תפקיד גדול מאד ממלא אצלנו גן־הילדים, אף־על־פי שאיננו משוכלל עוד כל־צרכו לא בחיצוניותו ולא בפנימיותו. מהשלמות עוד רחוקים אנחנו עד מאד. אך בשים לב לתנאים הקשים מאד והסביבה המפריעה, שבהם נברא והתפתח הגן העברי, אי־אפשר יהיה שלא להעריך בתודה את העמל הרב שהשקיעו בו גננותינו ואת מסירות נפשן. קשים ביותר הם גם תנאי הקיום של רוב בתי־הספר במושבות — ביחוד במושבות קטנות — שחסרון ספרים ומכשירי־למוד מורגש בהם באופן יוצא מהכלל, שמוריהם חיים בתנאים חמריים גרועים מאד ושיחם הסביבה אליהם אינו משביע רצון. דרושה מסירות רבה ואמונה בלי גבול, כדי לחיות ולעבוד בתנאים אלה. [illegible] כי בין הגננות ובין המורים של המושבות ישנן הרבה גם יחד ישנו מספר ידוע של טפוסים, שהייתי שמח לראותם עובדים באיזו עבודה אחרת מאשר בעבודת החנוך וההוראה ושרצוי מאד, כי יפנו את מקומם ברצונם החפשי, או על־כרחם, לטובים מהם. ואפילו אם היה מתברר, שדבר זה יכריחנו לקמץ בכמות מוסדות החנוך, למען היטיב את איכותם, לא הייתי מתנגד לדבר זה. יאמרו לי, שגם אצל המתוקנים שבעמים יש לא מעט מורים, אשר אינם מתאימים לתפקידם, וזה בודאי נכון.

אך דוקא בנדון זה לא הייתי רוצה ללמוד מאחרים, כי סוף־סוף עניים אנחנו, ועלינו לוותר על ה„מותרות": די לנו במעט, ובלבד שיהיה טוב.

המצב בבתי־ספר העירוניים והתיכוניים (הגימנאסיות ביפו וירושלים, בתי־המדרש למורים ולמורות, בית־הספר הריאלי בחיפה) הוא בדרך כלל טוב יותר, אם כי גם בהם יש די לקויים. תוצאות הלמודים בבתי־הספר האלה אמנם אינן גרועות בדרך כלל מאשר במקומות אחרים, וזוהי, כמובן, תעודת כבוד לנו, אם נשים לב לתנאינו המיוחדים. אך אסור לנו להסתפק בתוצאות אלה — גם במובן הלמוד וגם במובן החנוך — דוקא מפני אותם התנאים המיוחדים; נזבור־נא, שעלינו לחנך דור חדש לחיים חדשים, בניגוד לסביבה ולהרגליה. בארצות אחרות החיים מסביב מחנכים את הילד יחד עם בית־הספר ומקבלים אותו אחר כך אל תוכם בחלק הרמוני ומשלים. אצלנו אין הדבר כך: עוד במשך זמן רב יהיה ניגוד בין הסביבה ובין שאיפותינו האידיאליות; אנחנו צריכים איפוא לחנך במובן ידוע לא סתם בני האומה, כי־אם גבורי האומה, שבהרבה מקרים יצטרכו ללכת לא עם החיים, כי־אם נגדם. ולפיכך מוטלת על בית־ספרנו אחריות יותר גדולה ותפקיד יותר חשוב מאשר על כל בית־ספר אחר, ויש משום זה לבוא בדרישות מיוחדות אל מורינו ומחנכינו. ואילם בדרישות ובתביעות בלבד ואפילו בהטבת המצב החמרי של מורינו, שצריך בלי כל ספק להיטיבו, אין להשיג תוצאות מספיקות. ולכן יש להקדיש מעתה תשומת־לב מיוחדה לבתי־המדרש למורים, למורות ולגננות. טובי כחותינו הפדגוגיים צריכים לעבור למוסדות אלה, וישום קרבן לא צריך להראות גדול יותר מדי, למען תקנם ויעבירים לטובת החנוך העברי בארץ־ישראל ויפי דעתי גם בחוץ־לארץ.

דבר שיש לציינו בשביעת רצון מיוחדה הוא — הרוח הכללית הטובה השלטת ברוב הגדול של בתי־ספרנו. אכן פה ושם תמצאו עוד את שיטת הציונים הידועה, אשר טובי המחנכים דנוה מכבר לגניזה, תפגשו במקרים של חוסר משמעת, של הונאת המורים וכדומה. אך בדרך כלל אוהבים הילדים את בית־ספרם אהבה נאמנה, לומדים ברצון, והיחס ביניהם ובין המורים היא יחס אנושי־חפשי. הטיולים, שאמנם קשה למדי לסדרם שם, הם טיולי חדוה אמתית והרחבת הדעת והחגיגות ברובן מרוממות את הנפש, אם כי ההארמוניה האסתיטית לקויה לפעמים. עבודת־גנה הולכת ותופסת מקום בתכנית התלמידים שלנו, ההתעמלות והזמרה עומדות בהרבה בתי־ספר - וביחוד ביפו — במדרגה גבוהה, ואגודת „הציפים" ההולכות ומתפשטות בארץ הן התחלה טובה לפתוח המשמעת העצמית ולהרמת מצב החנוך הגופני בין בני־הנעורים.

אתעכב עוד על שאלה אחת, שהעסיקה אותנו הרבה בזמן האחרון וישיש לה ערך צבורי־כללי, וזוהי שאלת המכינות והמחלקות הנמוכות של בית־הספר הבינוני שלנו. רבים מאתנו באו זה מזמן לידי ההכרה, שמחלקות אלה הפסדן גדול מתועלתן. ברור הדבר, שבחיינו המתחדשים צריך לשלוט היסוד הדימיקראטי בכל, וראשית כל בחנוך, ואין שום יסוד הגיוני, מוסרי או פדגוגי שבגללו נפלה בין ילדינו ונחלק אותם למיוחסים ולבני־עמין. עובדה היא, אגב אורחא, שהתלמיד והחנוך בבתי־הספר העירוניים אינו נופל במאומה מהלמוד והחנוך במחלקות המתאימות של בית־הספר הבינוני; ולמה היא איפוא הבדלת הילדים הקטנים לגימנאסיים וללא־גימנאסיים וכדומה, — הבדלה הגורמת לקנאה ושנאה מצד אחד וליהירות ויחס אריסטוקראטי של בוז מצד שני? למצב זה צריך לבוא קץ. נלמד בנדון זה מאמריקה הדימיקראטית ומשאר ארצות קולטוריות: תחילה בית־ספר כללי לכל בני העם בלי יוצא מן הכלל, ואחר כך בית־ספר בינוני וגבוה בשביל אלה שמצבם וכשרונותיהם מרשים להם להרחיב את ידיעותיהם ולהמשיך את הכשרתם לחיים. בית־הספר הבינוני יתחיל איפוא לאחר גמירת בית־הספר העירוני, והתכנית תסודר כך, שלא תגרום אבוד זמן לשוא ובחינות מיותרות. כזאת דורשים ההגיון, הצדק וטובת החנוך. ובכל־זאת יש מתנגדים. אפילו מבין המורים. אך טענותיהם אינן אוביקטיביות. ועוד פחות אוביקטיביות הן טענות ההורים המיוחסים הנוגעים בדבר, כי חוששים הם למגע בניהם עם בני דלת העם. אבל הלא מובן מאליו, שהורים אלה הפשיטים יפתחו לילדיהם בתי־ספר מיוחדים כאות נפשם (ואולי תצמח מזה גם תועלת ידועה לחנוך הכללי), בתנאי שהצבור שלנו לא יצטרך לתמוך בהם תמיכה חמרית מקופתו הדלה, בשעה שיש תפקידים חשובים הרבה יותר, כמו, למשל, שכלול בתי־הספר למלאכה ויסוד בתי־ספר חדשים מסוג זה, תקון חנוך התימנים וכדומה.

עמדתי בכוונה על שאלה זו, המוכיחה אף היא, כי לא הכל חלק וישר אצלנו. אולם בדרך כלל — ואת זאת אני אומר בפה מלא — יש לנו רשות להרים על נס את אשר נעשה עד כה. אכן גדול ורב הוא עוד הקושי, שעלינו להבליג עליו: יש, כאמור, להרים את המצב החמרי והרוחני של הגננות והמורים; יש למצוא את הדרך הנכונה לקביעת תכניות טפוסיות לבתי־ספרנו ולהעמדת יסוד העבודה במרכז ההוראה והחנוך; יש לשכלל הרבה את החנוך האסתיטי, שהוא בחזקת „מותרות" בעיני דילטאנטים ידועים, אבל שחשיבותו רבה מאד אפילו לגבי אהבת־העבודה; יש למצוא את דרך השלום והאפשרית העבודה המשותפת עם אלה התובעים מבית־ספרנו את עלבון הדת המעשית והספרות הדתית; יש לדאוג יותר לבתי־ספר למלאכה, לחנוך התימנים, לשעורי השלמה לחניכי בתי־הספר, להפצת השפה בין הגדולים על־ידי שעורי ערב וכדומה. אך מה שהושג עד כה, כמו השלטת השפה בגני־הילדים ובתי־הספר, המסירות לעבודה והיחס היפה בין תלמידים ומורים, האהבה הרבה של הילדים לבית־הספר, התרוממות הרוח המצויה — כל אלה הם ערובה נאמנה לנו, כי עומדים אנחנו בדרך הנכונה.

(עוד יבוא).

אל העברים!

מאת ההסתדרות העברית באמריקה

[illegible] עומדים בשעה גדולה ומלאה אחריות, שעה שבה [illegible] של גורלן של האומות. עמים מדוכאים ומשועבדים מתנערים מעפר שפלותם וקמים לתחיה. יודעים הם, שאם עכשיו, בשעת הכרעה זו, לא יכריזו על קיומם ולא ידרשו חירות גמורה להתפתחות תרבותם הלאומית — אימתי? גם עמנו מחדש את ימיו ושואף לגאולה על אדמת אבותינו ולחיים לאומיים חפשיים בארצות הגולה. גאולה וחופש — המלים האלו הרותות על דגלנו הלאומי. שואפים אנו להגאל משעבוד חמרי ורוחני ולשוב להיות עם חפשי מדבר בלשונו ויוצר את יצירתו המקורית. איך איפוא זה נהיה לעם הראוי לשם זה, אם אין אנו מחיים ומפתחים את תרבותנו הלאומית, שמוצאה את במויה המלא והשלם בשפה העברית?! אין אנו יכולים היות ולהיות באומה מתוקנה כל זמן שנשמת האומה, זו שפתנו, עזובה ועזובה. ולעבודה זו, עבודת תחית שפתנו ותרבותנו, אנו קוראים אתכם, אחים לדעה ולרגש, היום.

אחים וחברים, מי כמוכם יודע כמה יסורים, יסורי הגוף והרוח, סבל עמנו למען הצל את לשונו הקדושה משפחה גם בעברו בכל מדורי־הגיהנם של גלותו הארוכה ולמען הביא אותה לידי אותה מדרגה של התפתחות גבוהה, שהיא עומדת עליה כיום. באהבה יתירה ובעמל רב טפח ורבה אותם גם בימי רעה וצער. כי ידע ידע ישראל כבא. שבכל זמן אשר שפתו אתו, זו שפת נביאיו וגאוניו, שפת מחשבתו ורגשותיו — חיה יחיה ולא יכחד מתחת השמים. [illegible] עמיקה זו עברה אתנו בירושה בתור חלק מעצמותנו ונכנסה לדמנו ובשרנו.

ועתה באה השעה הגדולה אשר עלינו העברים למלא את חובתנו לשפתנו ולתרבותנו. גורלה של ארץ־ישראל כבר נחתך [illegible] באר׳ן אבותינו; אולם אין תחית ארץ בלי תחית עם, ואין תחית עם בלי תחית לשון. ועבודה זו — להחיות לשוננו ותרבותנו — עומדת עתה לפנינו בכל גדלה ותקפה. גורל לשוננו נתון בידנו אנו, ואין לך דבר העומד בפני רצונה של אומה השואפת באמת להחיות את לשונה. היש לנו ספק בזה? את התשובה על שאלה זו עליכם העברים [illegible] בחיים, כי תשובה זו [illegible] [illegible] פנימית עצמית.

ההסתדרות העברית באמריקה מרכזת בידה את כל העבודה העברית במדינה זו. ההסתדרות שרגה משתדלת מיום הוסדה לאחד את כל הכחות העברים בעבודה זו, כדי להחיות את רוח העם העברי וכדי לחנך דור עברי גם בארץ זו. טובי העסקנים הלאומיים וטובי העברים בארץ זו כבר נתנו את ידם להסתדרותנו העוסקת ועמלה בכל ענפי העבודה העברית.

ההסתדרות העברית באמריקה אינה מסתפקת באיתם המוסדות שכבר יסדה והכינה, היא שואפת עתה ליסד מיסדות חנוכיים וספרותיים חדשים ונחוצים, שיש בידם להרים את רוח התרבות העברית באמריקה. הסתדרותנו יסדה את הוצאת־הספרים „קדימה", שהציגה לה למטרה להכניס את הספר העברי בכל בית עברי. הסתדרותנו מוציאה מזמן לזמן מחברות בשפות שונות על ערכה של שפתנו הלאומית ועל השאלות הנוגעות לתחית הרוח העברי. ההסתדרות העברית יסדה את „משרד החנוך", שמטרתו להיות לעזור לבתי־הספר העברים באמריקה בכל השאלות הנוגעות לחנוך העברי, להכין ולהספיק חומר ספריתי בעד נשפים עברים ובעד הצגת חזיונות עברים.

הסתדרותנו מוציאה ירחון בשם „תרבות", המוקדש לחנוך, להוראה ולתנועה העברית, והיא תומכת תמיכה חמרית ומוסרית בידי אגודת חובבי העברים.

הסתדרותנו מיסדת בימי עברית החזיונות עברים, שיציגו אותם בערים שונות לפני הקהל העברי. הסתדרותנו שמה לה למטרה לרכוש נפשות לתנועה העברית בחוגים שעד עתה עמדו מרחוק לה מחסרון ידיעה מכל הנעשה בעולמנו העברי, וביחוד שואפת היא להפיץ בין ילידי הארץ הזאת את המאור שבתרבותנו.

ההסתדרות העברית מארגנת את הכחות העברים בכל רחבי אמריקה, ולתכלית זו היא שולחת מטיפים וסדרנים בכל התפוצות לעורר ולהעיר בכל שדרות העם את האהבה וההבה לקנינינו הלאומיים. ההסתדרות העברית שואפת להיות לעזור ליסד ספריות עבריות במרכזים שונים. הסתדרותנו עומדת בחליפות־דברים ועניינים עם כל גדולי הרוח של עמנו בארצות שונות, והיא מבקשת לגשר גשר בין התחיה העברית ומפעליה ההולכים ונוצרים בארץ אבותינו עם הנסיונות העברים שאנו עושים בארץ זו. הסתדרותנו סדרה במשך זמן קוממה חגיגות ונשפים שונים לכבוד נושאי הדגל העברי ויוצרי הספרות העברית.

ההסתדרות העברית החליטה לקרוא בכל הערים ויישובי היהודים שבאמריקה לשבוע עברי בימי חנוכה, חג המכבים, שלחמו מלחמת רוחנו העברי נגד היונים מבחוץ והמתיונים מבפנים. השבוע הזה יהיה כולו קודש לתחית רוחנו, שפתנו וספרותנו בקרב השדרות הרחבות שבעם.

אחים, אספו אספות בימי החנוכה בכל עיר ועיר ובכל מקום שיש שם ישוב יהודי, אם גדול ואם קטן, ובאר תבארו לאחינו את ערך הלשון העברית ואת נחיצות למודה וידיעתה לקטנים ולגדולים.

הראו על גודל חשיבותו הלאומית של הדבור העברי [illegible]:

[illegible] את [illegible] [illegible] העברי!
הפיצו את הספרות והעתונות העברית!
עשו נפשות לרעיון תחית לשוננו!
רכשו חברים חדשים להסתדרות העברית!
הרימו באספות תרומות לטובת קרן התרבות של ההסתדרות העברית!

העלו על לבבכם בחג־האורים את זכר החשמונאים, אשר בנפשם הגינו על נר־התמיד הלאומי, — תורתנו ותרבותנו, — כי לא יכבה. גם אנחנו נלך בדרכיהם

ונגן על גחלת שפתנו, שלהבתיה זו. אחים, התעוררו לעבודה מתמידת ומנצחת!

ראובן בריינין, נשיא;
אב. גולדברג, מזכיר.

קול קורא

אל המרכזים של „הפועל הצעיר" ו„צעירי ציון" בכל הארצית.

חברים! חושבים אנו, שהשעה הנוכחית בעבודתנו הלאומית מחייבת אותנו, לשם כנוס וחזוק הכחות לקרוא עכשיו לועידה כללית של „הפועל הצעיר" ו„צעירי ציון", הצריכה להביא לידי אחוד את כל חלקי תנועתנו המשותפים.

בימי מעבר רציניים לציוניות הננו באים לקרוא את הועידה הזאת. בתוקף סבות שונות, הציוניות במצבה הנוכחי, כאילו פסקה מלהיות תנועה ונהפכה כולה לדבר שבצפיה בלבד. הצפיה הזאת הסיחה את דעתה של התנועה הציונית מעבודתה האורגאנית היוצרת ועבודת יגיעים לידי פריה והרחבת האנרגיה הלאומית.

מצב זה, בהמשכו הלאה, יכול להביא את הציוניות עד למשבר רשה. עינינו בעיד מיעד הדבר את פני הדברים וכבהית מאורים ונאמנים והתיצב בפני המאורעות והאפשרויות השונות וביודענו אנו לכונן את דרכה של הפעולה הציונית.

אין אנו יודעים עדיין את גורלה האחרון של תביעתנו המדינית, אולם באיזו מדה שלא תמלא כיום דרישתנו הבלתי־נחלשת, הנה אחת ברורה לנו — ארץ־ישראל מוכרחה להיות שלנו, של העם העברי ואת זו הארץ נרכוש, באיזה תנאים שלא יהיו, רק בידי עצמנו, על־ידי העבודה, היצירה והכבוש הממשי הבלתי־נפסקים.

אל הדרך הזאת עלינו לכוון עכשיו את כל יכלתנו הלאומית ואת דעת העם אחוז הצפיה הגדולה.

אל הדרך הזאת עלינו להפנות את כל הכחות המרובים שקמו לנו בזמן הזה.

במשך השנים האחרונות גדלה ורבתה תנועתנו אנו — תנועת העבודה והציונית הצעירה. בשם ארץ־ישראל העובדת, אשר אך בעבודה ובתרבות עברית תפשית גאולתה; בשם הצרכים והאידיא־לים של המוני העם העובדים והזקוקים לעבודה — אלה נושאי החברה העובדת העתידה בארץ־ישראל; בשם כל אלה התיצבה תנועתנו בתביעותיה, בדרכי המעשה פיונרי ובפעולתה העממית הנאמנה בקרב העם העברי. אבל העבודה הזאת היתה עד כה נפרדת לארצותיה ולגלויות השונים בדרכי המעשה הציוני ועיקרי המחשבה והאידיאלים הדבריתיים

עכשיו הגיעה השעה לאחד את הפעולה הנפרדת הזאת. הגיעה השעה להרחיק את כל הסתירות האפשריות בדרכנו, לקבוע ולהגדיר בהחלט את היסוד ואת העיקרים המאוחדים והיחידים של התנועה.

ואת זאת צריכה לעשות ועידתנו העתידה, שתתאסף בקרוב, בימי חודש טבת הבא.

במעמד טובי הכחות שבקרבנו, נוכח שליחי החלקים השונים, תעסוק הועידה בברור נכון של כל המושגים והעיקרים השוררים בעבודתנו, בידיה בשנים ...

כל דעה נבדלת, כל הדעות הפועלות במחנה — הברור וההכרעה בהן צריכים להמסר אל הועידה הבאה, כדי להבחין בהן לאור אותה המטרה שהקימה התנועה הציונית, התובעת את כל הכחות למעשי השדות ויצירת הקבוץ הממשי — הרבבה העובדת העברית בארץ־ישראל.

על סדר היום של הועידה הבאה יהיו, לדעתנו, הסעיפים את הסעיפים הבאים:

א) עניני הפועל הצעיר המאוחדת.
ב) תכנית עבודתנו בארץ־ישראל.
ג) תכנית העבודה בשביל ארץ־ישראל בגולה — תנועת החלוץ
ד) שאלות הפעולה הכלכלית והמדינית הלאומית בגולה.
ה) העבודה התרבותית והפצת השפה העברית בעם.
ו) יחידות ההסתדרות בריות בכל הארצית
ז) שאלת אחוד הכחות של הזרמים השונים שבדימוקראטיה העובדת הציונית — לשם עבודה משותפת.

סדר יום זה מסור לפי־שעה בקוים כלליים. אולם ברור למפרע, שכל אחד מהסעיפים המוצעים נותן מקום לברור ולמסקנות ביחס לכל השאלות שבעבודה ודרכי והמעשה את החברים בכל המקומות.

הסעיפים המדויקים של סדר היום במיוחד כל השונים והסופית השונית שתוצענה, יקבעו במשך הזמן עד הועידה על־ידי משא־ומתן בינינו ובין המרכזים השונים של „הפועל הצעיר" ו„צעירי ציון".

זמנה של הועידה, כאמור, קרוב הוא — בימי חודש טבת הבא. את מקומה נשתדל להודיע בימים הבאים הקרובים.

חברים! המסורה הציונית, ביחוד מטרתנו אנו בציוניות, זקוקה לשפע כחות — כחות איניציאטיבה והגשמה מתמידה. על במת הציוניות צריכים להופיע עכשיו כחות השפעה חדשים, שיעמדו על המשמר וישליטו את האינטרסים של העבודה העברית בארץ־ישראל, את הצרכים של ההמון בציוניות ואת השאיפות של התנועה הפיונרית העובדת — בדרכי העבודה הישובית הקרובה.

מקרבנו, מתוך המחנה, צריכים לקום עכשיו הכחות המבוקשים. ומתוך העבודה הממשית העצמית על שדות ארצנו יכולה לצמוח ולגדול האנרגיה הנאמנה.

ועידתנו הבאה צריכה בשביל זה לקבוע את הדרך הברורה, לאסוף ולאמץ את כל הכחות. על־ידי הועידה הזאת נוכל לארגן את כל היכולת העצמית, נוכל לחזק ולהעלות את תנועת העבודה בארץ־ישראל. ועידה זו היא שתתן להעובדים שבקרבנו את הכח והיות המשפיעים והמכריעים בימי מעבר אלה, ימי האפשרויות החדשות בארצנו

התכוננו, איפוא, אל הועידה! הכינו חומר, בררו את כל השאלות ובחרו באנשים הכי מתאימים.

שנים רבות צפינו לועידה כללית ותהי־נא השתדלותנו מרובה המען הצלחתה.

בברכת העבודה והשחרור הלאומי,

יוסף שפרינצק (בשם הועד המרכזי של „הפועל הצעיר" בארץ־ישראל).

א. קאפלאן (בשם הועד המרכזי של „צעירי ציון").

ד"ר הוגו ברגמאן (בשם הועד המרכזי של „הפועל הצעיר" במערב אירופה).

ירושלים, ב' אב תשרי, תר"פ.

...רית
... מניו־יורק וגמור

לציוני... ...קים, להמציא בשבילן את החומר הספרותי בסאודיינה — קאליפורניה, מודיעים, כי הכנות רבות נעשות

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

עזרת הממשלה של ארצות־הברית ליהודי אוקראינה. ביום הרביעי העבר, 10 לדצמבר, היתה בוואשינג־טון אספת באי־כחם של ה„קונגרס היהודי האמריקאי" ושל „התאחדות יהודי אוקראינה באמריקה", בהשתתפות מר לאנסינג, המזכיר המדיני של הממשלה האמריקאית. האספה דנה בדבר העזרה של הממשלה האמריקאית ליהודי אוקראינה ובדבר סדרי המשלחת הנשלחת מטעם יהודי אמריקה לאוקראינה.

שליחי יהודי אוקראינה באמריקה. ביום השבת העבר, 6 לדצמבר, בא לניו־יורק העתונאי, הד"ר א. קוראל־ניק, שהוא אחד השליחים המיוחדים שנשלחו מטעם יהודי אוקראינה ליהודי אירופה ואמריקה. קוראלניק הביא אתו הרבה תעודות רשמיות בדבר מצבם של יהודי אוקראינה בכלל ובדבר השחיטות והפרעות בפרט.

הועד הפועל של „התאחדות יהודי אוקראינה באמריקה" קבל טלגראמה, המודיעה, כי השליח השני של יהודי אוקראינה ליהודי אמריקה, העתונאי מאיר גרוסמאן, כבר עזב את לונדון בדרכו לאמריקה.

* * *

בחוץ־לארץ.

ברומיניה.

„המועצה העליונה" של ועידת־השלום בפאריז שלחה אולטימאטום לממשלה הרומינית, הדורש ממנה באופן נמרץ לחתום על התווה עם אוסטריה שבו נכללים כידוע הסעיפים בדבר זכויות למיעוטים.

ביחס לזה מודיעה טלגראמה מלונדון, כי ה„ועדה להגנה על המיעוטים" שעל־יד ועידת־השלום הציעה לפני המועצה העליונה את הסעיפים הנזכרים במהדורה מתוקנה, כדי שרומיניה תקבלם ביתר קלות. בחוגי העסקנים היהודים בפאריז ובלונדון מביעים התמרמרות, וחוששים, שהסעיפים המתוקנים יגבילו את זכויות היהודים.

* * *

באוקראינה.

— עתוני היהודים בווארשה מודיעים, כי גל חדש של פוגרומים עובר עכשיו על ראשי היהודים באוקראינה. בפוגרומים האלה מצטיינים ביחוד פרחי הצבא. הם מחזקים את ידי החיילות הפורעים; כמו כן משתתפים בפוגרומים האכרים האוקראינים.

טבח איום נערך בעיר ייקאטירינוסלאב. נהרגו כ־5,000 יהודים וכל בתי היהודים שודדו.

בין יתר המקומות שנגעו בפרעות החדשות נזכרות הרבה ערים בפלך וויטבסק. בעיירה נובקה התפרצו האכרים האוקראינים אל תוך בית־חרושת של זכוכית, ששם עבדו פועלים יהודים, והרגו מהם עשרים איש.

— בעתון „קוראנט", היוצא בקישינוב, נדפסה ידיעה מוזרה, כי ע"י הציונים מתנהלת תעמולה להכריז על אודיסה כעל בירת רוסיה הדרומית.

* * *

בפולניה.

— דחית גזירת השביתה ביום הראשון. כפי שמודיעים מלונדון החליטה הממשלה הפולנית: לא להוציא לעת־עתה לפעולות את גזירתה על היהודים — לשבות ביום הראשון.

בחוגי העסקנים היהודים בוארשה חושבים, כי החלטה זו של הממשלה היא תוצאת החקירה והדרישה שערך סמואל בפולניה.

— מחאת סטוארט סמואל נגד הנהלת הצלב האדום הפולני. כפי שמודיעים מלונדון, השתמט סמואל מתת את נדבתו לטובת הצלב האדום הפולני. הוא אמר ל„גבירות" הפולניות, שבאו אליו לבקש את תמיכתו לטובת המוסד ה„אינטר־נאציונאלי" הזה, כי הוא משיב את פניהן ריקם בתור מחאה נגד זה שאינה משתתפת בעבודותיה נשים יהודיות.

— הצירים היהודים ב„סיים" הפולני התאוננו על זה, שהצנזורה הפולנית עוצרת לבקורת מיוחדה את המכתבים הנשלחים מיהודי פולניה לאמריקה ומשום זה אינם נשלחים במועדם. הממשלה נענתה להם בענין זה והבטיחה, כי להבא יישלחו מכתבי היהודים בלי כל מעצור.

— מועצת ההשכלה הפולנית בלודז החליטה לבטל את למוד השפה העברית ויתר „הלמודים היהודיים" בבתי־ספר העממיים, שהיה נהוג שם במשך השנים האחרונות.

* * *

בארצות שונות.

בסקנדינביה. ביום השני העבר, 8 לדצמבר, נפתחה בקופנהאגן ועידת עסקני וועדי העזרה היהודים בארצות סקנדינביה. הפרופיסור סימונסן היה יושב־הראש.

ביום השלישי, 9 לדצמבר, נערכה על־ידי עסקני העזרה אספת אבל, שבה הביעו יהודי סקנדינביה את רגשות זעמם וצערם על הפרעות הנערכות ביהודי אוקראינה. הועד, שהכין את האספה, פרסם בעתונות ידיעות על המצב של יהודי אוקראינה וגם־כן ידיעות מפורטות בדבר תהלוכת האבל ואספת המחאה שנערכו על־ידי יהודי אמריקה.

— בהונגריה. הממשלה ההונגרית הוציאה פקודה, כי שלשים אלף יהודים מגליציה, רוסיה ופולניה יבדלו מן הקהל ההונגרי ויאסרו בתחנות מיוחדות — בערים: הוימסק, סולנה ושינידין. הממשלה „מנמקת" את פקודתה בזה, „שליהודים האלה יש השפעה רבה על התושבים".

* * *

בארץ־ישראל.

נאומו של אוסישקין בדבר שאלת קריאת האספה המיסדת*.

אוסישקין דבר כדרכו — בגלוי, בבטחה ובאומץ:

„אחרי שבא לכאן הד"ר ווייצמאן נועצנו שנינו עם חברי ועד הצירים והגענו לידי החלטה, שאמסרנה לכם כאן, אלא שתחילה רוצה אני להרהר דברים אחדים. וחפץ הייתי שהדברים יתפרסמו בעתונות וישמעו בקהל: הבחירות או שתהיינה בהשתתפות האשה או שלא תהיינה כלל. ועד הצירים

* עיין [illegible]

יש חוקים שנתקבלו בקונגרס שלנו, על־פיהם אנו נוהגים ומהם לא נזוז. אם באים אלינו רבנים ומכריזים אסור על השתתפות האשה בשם הדת, אנו עונים להם: בקונגרסים שלנו השתתפו תמיד רבנים ואין אנו יודעים להבחין מי מהם גדולים בתורה יותר, אם הרבנים שהשתתפו בקונגרסים שלנו, או אלה הבאים עלינו באסורים. שאלת האשה אינה אצלנו שאלה כלל. ואולם אני, אשר מאז, לפני שש־עשרה שנה, השתדלתי לסדר את יהודי ארץ־ישראל, אומר לכם בשמי ובשם הד"ר וייצמאן, כי הבחירות צריכות להדחות. רוצים אנו בבנין נאמן ואיתן ולא בבית של קלפים. אספה מיוסדת יש לה תוקף חוקי או כח מוסרי, אבל לאספה שאתם רוצים לקרוא, שני אלה לא יהיו לה, ומוטב לה שלא תקרא משתקרא. אנו דורשים לחכות, לחכות עד בירור המצב. איני מגביל לכם זמן. אולי בעוד שנים או שלשה חדשים, ואולי ימשך המצב ארבעה והמשה חדשים, אבל בכל אופן אין זו אלא שאלה של חדשים ולא של שנים. ואני אומר לכם: תגיע בקרוב השעה ואספה מיוסדת תקרא, אשר יהיה לה תוקף משפטי־חוקי ועל־ידיה נשיג גם את הכח המוסרי. ואולם עתה, לפני השעה ההיא, הננו דורשים מכם לדחות את הבחירות. אני יודע את מצבכם, אבל גם מצבנו אינו טוב יותר. כך הוא המצב היום בכל העולם כולו. גם אנו רוצים בקריאת קונגרס ציוני בכדי שנוכל להסיר מעלינו את כל משא האחריות הקשה המעיקה עלינו, אבל מכיון שאין אפשרות מוכרחים אנו להסתפק במה שיש ובמה שאפשר. כולנו כמדינה רצינית היינו יותר דימוקראטיים ויותר אידיאליים, אבל כל זמן שיש עוד מפריעים, אם מחוץ ואם מבפנים, אנו צריכים להתחשב עם המצב. אם אנו יכולים להתקיים בלי קונגרס ולנהל את עניני ההסתדרות רק על־פי האנרציה שלפני המלחמה, יכולים עניני ארץ־ישראל להתנהל עוד חדשים אחדים על־ידי הועד הזמני הזה, שאם אמנם לא נבחר על־פי בחירות דימוקראטיות, בכל־זאת איננו מולד מעצמו. הוא נבחר באופן של בחירות שאינו גרוע איני מבחירות מיוחדות ממין זה ביתר ראוית בשעת חירום רגילות. לסדר בחירות עתה בתנאים אלה — לפי דעתי ולפי דעת הד"ר וייצמאן — אי־אפשר".

(„חדשות הארץ").

התנועה הלאמית

מפעולות מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה

מר ק. ווייטמאן מבקש אותנו לפרסם את הקול־הקורא הבא בשם מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה:

אל המורים והמנהלים העברים!

הועידה הציונית בשיקאגו חייבה את מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית לעסוק בעבודה עברית חרוצה ומקיפה בין בני הנעורים שלנו באמריקה. בכדי שהעבודה הזאת תהיה פוריה ומצליחה ביותר, הננו חושבים לחובה גדולה לשים לב ביחוד לאלה מבני הנעורים שרכשו להם כבר ידיעות עבריות מספיקות בבתי־הספר העברים ושאפשר להם להשתמש בשפתנו גם בדבור.

העבודה הזאת היא כפולה: א) לאחד את אגודות התלמידים והתלמידות של המחלקות העליונות שבבתי־הספר העברים המתוקנים, להמציא בשבילן את החומר הספרותי וההסתדרותי שישמש להן תוכן מלבב ומורה דרך באספותיהן ולהמציא בשבילן מנהלים עד כמה שאפשר. ב) ליסד אגודות חדשות בבתי־ספר כאלה ולהשתדל להכניס אל האגודות האלו גם אותם התלמידים והתלמידות שכבר יצאו מבתי־הספר.

על־ידי עבודה כזו מקוים אנו ליצור אגודות של צעירים צעירות, שתהיינה דומות לאגודות המצויות של ההסתדרות „יהודה הצעיר" ועל־ידי זה — לעשות את ההסתדרות הזאת ללאומית־עברית, לא רק בתכנה, כי־אם גם בשפתה.

הלשכה העברית של מחלקת החנוך נגשה כבר להגשים את הרעיון הגדול הזה ועושה את ההכנות הדרושות לזה. אחת עבודותיה הראשונות היא: הוצאת חוזר מודיעין חדשי, שיהיה כלי־מבטאן של האגודות האלו בשם „המנהל". החוזר הזה יהיה מכוון בעיקר למנהלי האגודות ותכנו יתבטא בסעיפים הבאים האלה:

א) הוראות והצעות למנהלי האגודות בנוגע לעבודתם. ב) חדשות עבריות כלליות וציוניות בכל חודש, שתשמשנה נושאים לויכוחים ושיחות באספות. ג) ידיעות בנוגע לעריכת נשפים והגיגות והחומר ספרותי וזמרתי בשבילם. ד) משחקים, בדיחות, חידות, פתגמים ועוד דברים כאלה. ו) חליפות מכתבים בין המרכז ומנהלי האגודות בנוגע לנסיונותיהם בעבודה הזאת.

הננו פונים אל המורים והמנהלים העברים, שהעבודה העברית בין בני־הנעורים חביבה עליהם ויקרה בנפשם, כי עבודה כזו תהיה מסודרת ומרוכזת — שיתנו לנו את ידם ויעזרו לנו בנסיוננו זה לפי יכלתם וכשרונותיהם.

אם יש בבתי־ספרכם מחלקות עליונות של תלמידים ותלמידות, שיש להם כבר ידיעות עבריות מספיקות ושהדבור העברי שגור בפיהם עליכם לאחד ולסדר אותם לאגודות ולבוא אתנו בדברים על זה. אנחנו נכונים לעזור לכם גם ביסוד האגודות וגם בהחזקתן. אם יש לכם כבר אגודות כאלו, הואילו־נא להודיענו עליהן על־פי השאלות האלו:

א) שם האגודה. ב) פקידיה, מנהלה הראשי ואדריסותיהם. ג) אספותיה (כמה פעמים בחודש ומתי?). ד) פעולותיה העיקריות. ה) מספר חבריה בערך. ו) מאימתי קיימת. ז) אם יודע אתר על־דבר אגודות אחרות (מי יסדן?).

את תמצית הידיעות האלו נמסור ב„המנהל" ואחרי שתקבלנה האגודות האלו על עצמן את החובות המוטלות עליהן לפי החוקים המקובלים אצלנו, נחשוב את אגודותיכם לסניפי ההסתדרות „יהודה הצעיר העברי".

מאמינים אנו, חברים נכבדים, כי תסכימו בכל לבבכם לרצוננו ותשמרו על ההזדמנות הניתנת לכם להשתתף אתנו בעבודתנו הגדולה והקדושה לשם הדור העברי הצעיר, יסוד חיינו הרוחניים והתרבותיים העתידים בארץ הזאת.

בכבוד ובברכת גאולתנו,

מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית.

* * *

קריאת יום הדגל.

בלשכות הקרן הקיימת לישראל בכל תפוצות ארצות־הברית רבה עכשיו התכונה והתנועה. ממאות ערים, החל מניו־יורק וגמור בסאן־דייגה — קאליפורניה, מודיעים, כי הכנות רבות נעשות

ליום הדגל [illegible] בחנוכה הבא

ביום הראשון, 21 לדצמבר. יום־יום נשלחים עכשיו, על־ידי לשכות הקרן הקיימת, אל משרדי השכונות הציוניות ואל האגודות השונות עשרות אלפים [illegible] דגלים קטנים וגם גדולים. פילאדלפיה [illegible] ישמש דוגמה בנדון זה. היא כבר הזמינה 25 אלף דגלים קטנים ושלשת אלפים דגלים גדולים. עתונים אחרים הודיעו, כי ביום הדגל יופיעו [illegible] בצבעי [illegible].

* * *

ידיעות ההסתדרות העברית באמריקה.

מר ז. הומסקי מודיע, כי אגודת „אחיעבר" בבאלטימור מכינה נשף עברי גדול ליום 22 לדצמבר. הנואמים הראשיים יהיו מר ראובן בריינין, נשיא ההסתדרות העברית, ומר אב. גולדברג, מזכירה. מקוים לקהל גדול. ההכנות מתנהלות בחריצות ובהתלהבות ואין כל ספק, שהתיצאות תהיינה רצויות. ליום 23 לדצמבר מכינים אספה אינטימית [illegible] שבה ישתתפו [illegible] וטובי העברים.

ד"ר ג. ש. פיינברג, מנורפולק, כותב:

העברים פה עוסקים עכשיו בהכנות כל הדברים לקראת האספה הפומבית ביום הראשון הבא, 14 לדצמבר, אשר בה ידבר מר אב. גולדברג. נוסד פה ועד עברי שנכנסו בו חשובי העיר וטובי הציונים. יש לקוות [illegible] מעבודה זו.

* * *

[illegible] בירושלים.

מלונדון מודיעים, כי בועידה הציונית שתהיה בבאזיליה באמצע חודש יאנואר הבא, תהיה אספה מיוחדת של מלומדים [illegible] בירושלים. באספה ישתתף גם [illegible]

שונות

אזהרה אל המורים העברים בדבר התעודות להוראה.

קבלנו מאת מר ישראל קנוביץ, מזכיר „הועד המשותף" את המכתב הבא:

„אל המורים העברים! הועד המשותף של אגודות המורים והמנהלים פונה בהתראה אל כל המורים, שעדיין לא דרשו את תעודותיהם מאת ועד־התעודות, להזדרז ולשלוח בקשתם אל ועד־התעודות [illegible] הוראה, על־פי חות דעת הועד, בלי בחינה. כל המורים הרבים, שמלאו כבר חובתם זו, יהיו בטוחים, כי יקבלו את תעודותיהם, בלי שום עכוב, לפני יום הראשון לחודש יאנואר הבא, והמתרשלים יהיו מן הצועקים ואינם נענים; כי יצטרכו אחר כך לעמוד על הבחינה ולמלא את כל הדרישות שתקן ועד־התעודות להבא, באופן אחר לא יוכלו להשיג תעודת הוראה. ועל המורים לדעת ולהזהר, כי שום בית־ספר הגון לא יקבל לעתיד מורה שאין בידו תעודה מאת ועד־התעודות.

המורים שדורשים עכשיו תעודת הוראה מחויבים רק לפנות במכתב אל ועד־התעודות, להודיע את כל הפרטים הנחוצים על־אדות ידיעותיהם בתנ"ך ומפרשיו, משנה וגמרא, ספרות ימי־הבינים, הספרות החדשה והצעירה, הלשון העברית ודקדוקה, דברי ימי ישראל, השכלתם הכללית והפדגוגית, שנות הנסיון בהוראה וכו', ועל־פי מכתביהם אלה יקבלו תעודת הוראה בלי בחינה.

[illegible] ועד־התעודות [illegible] השמישית, מספר 114, [illegible] 1403."

* * *

ידיעות ספרותיות.

נתקבלו במערכת „התורן" הספרים האלה:

1. „מחזור יניי" (כפי מה שנמצא ממנו בגניזה אשר במצרים, בהוספת פיוטי יניי האחרים), עם הערות והגהות ומבוא אנגלי, מאת ישראל דודזון, ועם הערות נוספות מאת לוי גינצבורג.

הספר יצא בהוצאת בית־מדרש הרבנים אשר באמריקה.

2. „האזרח", כרך שני, חוברת ב'. תשרי, התר"ף.

* * *

מחיי האגודות.

בשני הסניפים של הסתדרות „אחיעבר" תקרא במשך החורף שורה של הרצאות בסדר שיטתי על נושאים ספרותיים, מדעיים וצבוריים. בסניף א' — 21 הרצאות, בסניף ב' — 8 הרצאות.

ביום א' הבא ינאם בסניף א' של „אחיעבר", במרכז העברי, 201 רחוב מזרח ברודביי, הסופר אברהם שוער על הנושא: „מהות הספור".

- [illegible] אגודת „התחיה" בברוקלין, מודיעה:

מרכז אגודת „התחיה" בברונזביל הוא ב־400 שדרת דומאנט. האגודה מתאספת בקביעות בכל יום ראשון בשעה השמינית. אורחים רצויים לכל אספה.

* * *

יעקב אפשטיין.

מסטמפורד, קונ., קבלנו ידיעה מעציבה, כי שם מת והובל לקברות העסקן הציוני החרוץ והפדגוג העברי הידוע, יעקב אפשטיין.

המנוח היה אחד מהיוצרים את התנועה העברית המודרנית בארץ זו: היה מנהל בכשרון רב בתי־ספר עברים בערים שונות [illegible] בעד השיטה „עברית בעברית"; כמוכן היה נואם בכל שעת־כושר לפני הקהל הרחב [illegible] „לעשות נפשות" לתנועה העברית, ומן היום שנוסדה ההסתדרות העברית היה אחד החברים [illegible] בעד הפעולה.

הוא הצטיין גם־כן בעסקנותו על שדה הציונות הכללית. בכל מקום ששמש בהוראה יצר סביבו [illegible] אגודת ציונית. במשך שנים רבות גר המנוח במדינת קוניקטיקוט ושם היה „חוט השדרה" בעבודת הציונים: עורר אותם לפעולות והורה להם דרך, והוא עצמו שמש להם סמל במסירותו הנאמנה לכל היקר והקדוש לנו. ציוני מדינה זו ירגישו ביחוד את האבדה הגדולה שאבדה להם.

בחייו הפרטיים היה המנוח צנוע, עדין הנפש וחביב על כל אלה שידעו אותו. בימיו האחרונים שמש בתור מנהל בית־הספר העברי בסטמפורד. בן שלשים ואחת שנה היה במותו. שלום לעפרו!

[illegible]: במאמר „בני עיר", בגליון [illegible] מאת [illegible]: בסוף הסעיף הראשון כתוב: „בהיכלה הרב", וצ"ל: „בהיכלה הרם". — בסוף הסעיף השני כתוב: „הלוקחים בהקפה", וצ"ל: „הלקוחים בהקפה". — בדף 11 חטיבה א' כתוב: „וה. ג. כילס", וצ"ל: „וה. ג. ווילס". — בראש חטיבה ב' של הדף הנזכר כתיב: „כבושה [illegible]", וצ"ל: [illegible] : [illegible]".

„היינט"

זהו [illegible] של העתון היומי החדש, [illegible] להופיע [illegible] מראשית יאנואר [illegible] בעריכת הסופר הידוע הרמאן ברנשטיין. כפי שיש לקוות משמות העוזרים התמידיים של העתון הזה וסופריו הקבועים הוא יהיה עתון הגון במדרגה ראשונה. ה„היינט" מבטיח כמו־כן לתת כרוניקה ציונית עשירה ובימה חפשית ציונית. ל„היינט" יהיו סופרים קבועים בארץ־ישראל ובכל ארצות אירופה. נקוה, שה„היינט" ימלא את הבטחתו במציאה ויהיה לברכה לאחינו הקוראים יהודית. (מודעה).

הנני מברך בברכת מזל טוב את ידידי מר ש. עפשטיין ורעיתו להולדת בתם עדינה.

יחזקאל ליפשיץ.

הננו מברכים בברכת מזל טוב את ידידינו שלום ושושנה עפשטיין להולדת בתם עדינה. יהי רצון שיזכו לגדלה בארץ אבות.

צבי ורבקה מהר.

ברכת מזל טוב יוצאת מן הלב לש. עפשטיין ורעיתו להולדת בתם עדינה. יהי רצון שכל חיי עדינה יהיו מלאים דיצה ורנה!

דניאל פרסקי.

הנני מברך בברכת מזל טוב את חברי ש. עפשטיין ורעיתו להולדת בתם עדינה.

ד"ר ל. שפר.

ברכת מזל טוב למר ומרת ש. עפשטיין להולדת בתם עדינה. יהי רצון שיזכו לגדלה ולחנכה בארץ אבותינו.

ג. אפרת ורעיתו.

ברוקלין, נ. י.

ברכה [illegible] לבבית [illegible] עדינה.

עמיאל, אסתר ואברהם שפייזהנדלר.

הסתדרות „אחיעבר" מברכת את נשיאה מר ש. עפשטיין ורעיתו להולדת בתם עדינה. יגדלו אותה לתורה ולעברית!

הסתדרות „אחיעבר".

נויורק.

קאטאלוג של ספרות ארץ ישראל

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA, 55 Fifth Ave., New York

ספרים חדשים שנתקבלו זה עתה:

1) לזכרון (כל ארץ־ישראל בבית)

כולל תמצית הידיעות על־דבר ארץ־ישראל, ישובה וההסתדרות הציונית, מאת בצלאל יפה.

התוכן:

[illegible] של מגן דוד האדום באמריקה. קול קורא ליום הולדתו השבעים של גורדוני. לוח חדשי לשנת תר"ף. לוח שנתי תר"ף, תרפ"א — 1920, 1921. חוקי הפוסטה והטלגראף. המדה [illegible] ציונית וארצית. מספר היהודים בכל העולם. ערים שמספר תושביהן היהודים עולה על 50,000 נפש.

הרכבה פרופסיונאלית שבין היהודים:

יהודי רוסיה לפי ענפי פרנסתם. השואה בין ענפי הפרנסה של היהודים בארצות [illegible]

ידיעות הארץ:

[illegible] ומספר תושביה. ערי ארץ־ישראל ותושביהן. מושבות העברים בארץ־ישראל. התוצאות של [illegible] הברזל. הכבישים. הנהרות והאגמים בארץ־ישראל. כמות הגשמים במילימטרים. הטמפר־[illegible]

הציוניות:

הסתדרות הציונית. הקונגרס. ועד מרכזי. ועד הפועל (הגדול). ועד הפועל המצומצם [illegible]

הועד הזמני של יהודי ארץ־ישראל:

[illegible]

המוסדים הציוניים הישובים:

א) חובבי ציון. ב) עזרא. ג) כרמל. ד) איצר התישבות היהודים. ה) קרן הקיימת [illegible] נאולה. ח) חברת אנגליה־פלשתינה. ט) אגודת הכורמים. י) אגודת נטעים. יא) [illegible] אביב". יד) תחנה לנסיונות חקלאיים. טו) חברת נכסי דלא ניידי „פלשתינה". טז) אגודת טבריה לקרקע ונטיעות. יז) פרדס ומרכז הפרדסים. יח) הברת השקאה [illegible]

מוסדות תרבותיים:

כ) ועד החנוך. כא) חברת העזרה ליהודי גרמניה. כב) חברת כל ישראל. כג) אגודת אחים. כד) בית נאמן. כה) מרכז המורים. כו) ועד הלשון העברית. כז) בצלאל. כח) [illegible] ישראל. כט) אגודת הגימנאסיה העברית [illegible] ל) מיסד הטכניקום. לא) חברה [illegible] לב) קדם — קרן התרבות [illegible] העברית.

מוסדות לבריאות:

לד) תחנת הבריאות העברית. לה) מכון פסטר. לו) הסתדרות הרופאים. לז) „הדסה". לח) בתי־חולים ובתי־מרפא בירושלים. לט) בתי־חולים ובתי־מרפא [illegible]

הסתדרויות פרטיות [illegible]:

מא) המזרחי. מב) הפועל הצעיר. מג) פועלי [illegible] בעלי המלאכה בארץ־ישראל. מח) אגודת [illegible] נא) אגודה טכנית עברית. נב) [illegible] הרבנים. נד) [illegible] של פועלי ארץ־ישראל „אחדות העבודה".

מוסדות החסד:

[illegible] מוסדות החסד בירושלים, יפו, [illegible] צפת וטבריה.

הגדודים העברים בארץ־ישראל:

א) תולדות הלגיון העברי. ב) מגן דוד [illegible] ג) חברת קרן ההרוחה העברית. ד) [illegible]

החנוך העברי בארץ:

הברית החנוך. מוסדות החנוך למקומותיהם. [illegible] החנוך לסוגיהם. התקציב השנתי תרע"ט. [illegible]

בתי משפט השלום בארץ־ישראל:

[illegible] סדר המשפטים. בתי משפט השלום [illegible]

מודעות:

האדמה. קהלת. הדשות הארץ. התורה. [illegible] הפועל [illegible] דואר היום. [illegible] רשימת יזכרון. מפת ארץ־ישראל. [illegible]

הספר הקטן הזה הוא מועט המחזיק את [illegible]. מכיל 136 עמודים. מכורך יפה. המחיר 50 סנטים. עם המשלוח 55 סנטים.

2) מלון אנגלי־עברי

ENGLISH-HEBREW DICTIONARY

מאת ד"ר א. ד. וואלדשטיין. המחיר $1.75. עם המשלוח $1.90

3) כתבי ש. בן־ציון

[illegible] ארבעה ספרים. כרך א. ספר ראשון, [illegible] חיים של פרנסה. [illegible] ספר שני, נפש רצוצה: [illegible] ימרדות. [illegible] שבילו שבת. ימי הנחה ורשיות. בהרהורים רעים. מלפני האביב. דוגמה של חירות. כרך ב, ספר שלישי, בדור עובר: [illegible] ספר רביעי, מתוך המהפכה: מכתב גדול. אותות [illegible] שבט. מחיר כל כרך $2.00. עם המשלוח $2.15.

4) תורת החשבון

לבתי־ספר תיכוניים, מאת ד"ר א. ב. רוזנשטיין. המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

5) קובץ נוסחאות,

משפטים וכללים מהמתימטיקה האלימנטארית, מאת ד"ר א. ב. רוזנשטיין. המחיר 25 סנטים. עם המשלוח 30 סנטים.

6) אלגברה

חוברת א'. ספר למוד וקובץ [illegible] בתי־ספר תיכוניים בארץ־ישראל [illegible] הלמודים היא עברית, מאת ד"ר א. ב. רוזנשטיין. המחיר 60 סנטים. עם המשלוח 70 סנטים.

7) גיאומטריה

ספר למוד לשלש המחלקות הנמוכות של בתי־ספר תיכוניים ושנות הלמוד המתאימות בבתי־ספר אחרים שבארץ־ישראל. עם 108 ציורים, מאת ד"ר א. ב. רוזנשטיין. המחיר 75 סנטים. עם המשלוח 85 סנטים.

8) „האזרח"

קובץ, יוצא לאור ע"י „האזרח", בעריכת ש. בן־ציון. כרך א' (4 חוברות). המחיר $3.00. עם המשלוח $3.25. מכרך ב' יצאו לעת־עתה 2 חוברות. מחיר כל חוברת 75 סנטים. עם המשלוח 85 סנטים.

9) אגדות אמוראי ארץ ישראל

שתי מונוגראפיות. שתי חוברות. מחיר כל חוברת 30 סנטים. עם המשלוח 35 סנטים.

10) „מעברות"

ירחון, ערוך ע"י יעקב פיכמאן. חוברת א'. המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

11) „אחדות העבודה"

קובץ. המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

12) „הפועל הצעיר"

שנת תר"ף. גליון א'—ב' — המחיר 40 סנטים. עם המשלוח [illegible] גליון ג'—ד' — המחיר 40 סנטים. עם המשלוח 42 סנטים. גליון ה' — המחיר 20 סנט. עם המשלוח 22 סנט.

אבדה שאינה חוזרת אָבדה להקהלה הסטמפורדית במות עליה המנהל של תלמוד־התורה, המנוח **יעקב אפשטיין** ז"ל, לפתע על־ידי שבץ־דמה.

אבלנו וצערנו עוד רחבים ועמוקים ביותר מפני שמלבד שהמנוח ז"ל היה אחד מהמורים העבריים המצוינים בארצות־הברית וקשה למצוא תמורתו, עוד אָבד לנו במותו אחד מהעסקנים היותר פוריים ותועלתיים. לא היה דבר תרבותי וצבורי בעירנו, שהמנוח לא היה מחוללו או שלא לקח חלק חיובי הגון ברביתו.

חברי הועדה הסטמפורדית בכלל והציונים בפרט מתאבלים ומבכים את מות חביבם וחשים באבדתם בעקת לב וביגון קודש. ימתקו לו רגבי עפרו.

בשם השכונה הציונית,

ה. ניישטאדט.

מדוכאים מרוב צער מתאבלים אנחנו על מות מנהלנו חברנו מר **יעקב אפשטיין**, שחייו נפסקו במבחר ימי עלומיו. משנה שברון וצער שרעך פתע בטרם שנתגשמה שאיפתו לעלות לארץ אָבות. שיערייך זו חכה בכל יום. המקום ינחם את מישפחתו וידידיו בתוך אבלי ציון על־ידי בנינה, שכלולה ועליה לתוכה בתמון.

המורים: **אליעזר ברמאן ורחל שפירא.**

סטמפורד, קונ.

אָבדה לנו אבדה בלתי־חוזרת. גיסי, חביבי, עטרת ראשנו, **יעקב אפשטיין**, נשמה טהורה, זכה, רוח יהודית, שלא ידעה רפיון ויאוש אפילו בשעות היותר קשות ושהיתה תמיד מלאה על כל גדותיה תקוות מזהירות עוז ובטחה לארץ־ישראל, שבק חיים לכל חי. תמיד היה דבר ונואם על עתידות עמנו ועל האפקים החדשים הנפתחים לפניו בארצנו העתיקה. במשך עשרת השנים לא הסית המצוין הזה את דעתו מארץ־ישראל ומכל הקשור בה אפילו לרגע ולא ידע שום הפסקה בעבודתו, גם כשהיה חולה. והרופאים צוו עליו במפגיע שיבטל את עבודתו הצבורית, או שימעט בה, לכל הפחות, כדי להגן על בריאותו. מסירת נפשו להעבודה הלאומית לא ידעה באמת כל גבול. בעבודה הזאת היה שקוע כל ימיו, עליה היה חי עד נשימתו האחרונה.

גדולה היא האבדה לנו ולאלפי ידידיו ומעריציו, אבל גדולה היא גם העבודה שנפלה בחלקו של האָדם הישר הזה שנפרד מאתנו ונאסף אל עמיו על מפתן הגשמת אידיאלו היותר קדוש לו. והיא, העבודה הזאת, תשאר גם אחריו ותהיה לו למצבת זכרון ואָבות לבנים יספרו על החולם הגדול ועל הלוחם הגדול. בן שלשים ואחת שנים היה במותו. יהי זכרו ברוך!

גיסו הכותב ברמע ובדם הלב,

ב. שפירא.

אָנו מביעים צערנו העמוק על מותו של **יעקב אפשטיין**, אחד העברים היותר נאמנים במחננו.

זכרו לא יסוף מקרבנו כל הימים.

מערכת „התרן".

דאנערשטאג, 1טען יאנואר 1920

ערשיינט די נייע גרויסע טעגליכע נאציאנאלע אידישע צייטונג

„היינט"

THE PRESENT

אונטער דער רעדאקציאן פון

הערמאן בערנשטיין

די היים פאר'ן אידישען געדאנק

מיטארבייטער: אונזערע		אונזערע מיטארבייטער:
שלום אש הוד פרישמאן פרץ הירשביין דר. ש. זאקס אסיף דימאוו י. אפאטאשו משה כץ מנחם א. גאלדבערג (ווארשא) משה נאדיר ב. ריווקין דר. י. ווארטסמאן יצחק אבן י. פאליעסקין יוסף שאפלין	**היינט** **1920–JANUARY–1920** **1** **THURSDAY** **THE PRESENT**	ע. אידלען־טראמער מרדכי דאנציס ראובן פינק סארא ב. סמיטה מרים קארפילאוו י. מארגאשעס י. ראבינאוויטץ טשארלס יאפע ה. שטערנפעלד וו. רעזניק ב. פינקעל לאלא — איזראעל און אנדערע באוואוסטע שריפטשטעלער און זשורנאליסטען.

קיין ביזנעס אדער פארטיי אונטערנעמונג נור א פאלקס אינסטיטוציע

אונזער פלאטפארם:

אינפארטייאיש, אונאפהענגיג, פאר דער ארבייטערשאפט,
ריינער זשורנאליזם, פינקטליכע נייעס, שעהנע ליטעראטור

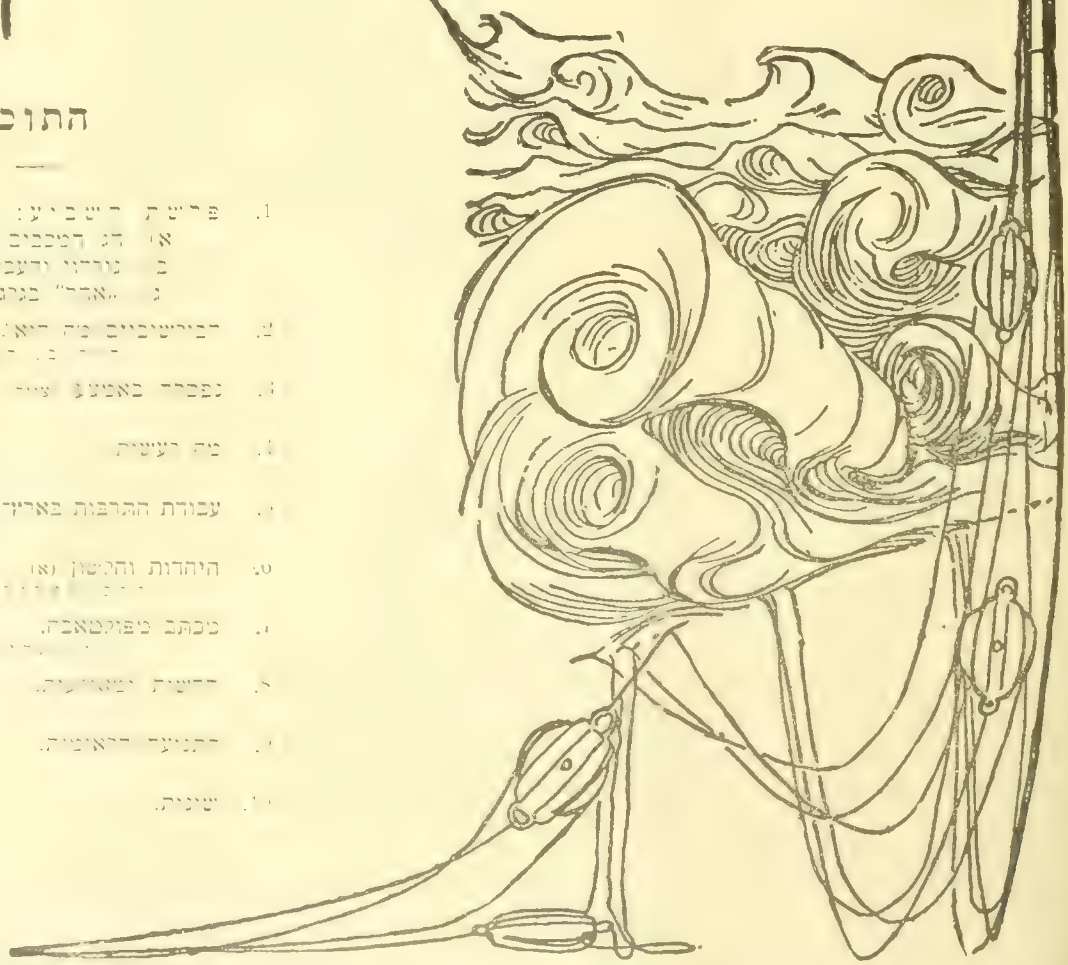
סובסקריפשאן פרייז:	ספעשעל אפער:
פאראייניגטע שטאטען און קענעדע א יאהר — $6.00. 6 מאנאט — $3.00 אויסלאנד א יאהר — $9.50. 6 מאנאט — $5.00	1 דאלער פאר 3 מאנאטען ווען מיר קריגען אייער סובסקריפשאן בעפאר דעם 1טען יאנואר 1920.

of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון לט (קפט)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VI | NEW YORK, DECEMBER 19, 1919 | No. 39 (189)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן":
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחומה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents

Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

VOL. VI NEW YORK, DECEMBER 19, 1919 No. 39

התרן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, כ"ז כסלו, תר"ף | גליון שלשים ותשעה

פרשת השבוע

חג המכבים.

חג המכבים, חג האורים — חג הנצחון של הרוח העברי על מרשיעיו ומחלליו מבית ומחוץ.

סודה של היהדות העולמית, של כל האנושות המתקדמת, של נצחון היושר והצדק - סוד זה מהבהב ולוחש בנרות של שמונת ימי חנוכה המוסיפים והולכים. וסוד זה, נשמת היהדות, מובע בדברים כל־כך פשוטים, כל־כך ברורים: „מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך".

זהו סוד קיומה של היהדות, זהו הלוז של שדרת אמונתנו המחיה את רוח העם העברי בכל התקופות ובכל הדורות, זהו השריון המגין עלינו מפני חצי האויב המתנקם מבחוץ ומפני עקיצות העקרב של היאוש המר מבפנים, המגין עלינו גם בימי צרה ומצוקה, בימי רצח ושוד, בשנות אבדן וכליון.

בימי רעה, בימים ובשנים שיד זרע המן וניני אנטיוכוס תקיפה להשמיד, להרוג ולאבד — בימים כאלה, שכמעט אינם פוסקים מיום לכתנו בגולה, הננו מעלים על זכרוננו את החשמונאים הגדולים, שמסרו נפשם על קדושת השם וקדושת עמם — ואנו מאמינים, ויותר מזה, אנו יודעים, כי סוף־סוף יהיה הנצחון על ידינו.

אנו מאמינים ואנו יודעים - וזאת למדוני ישישני מתירתנו, תורת ישראל בעמים, ומנסיונותינו הארוכים והקשים, — כי אנחנו המעטים ננצח את הרבים, כי סופם של הטהורים, הצדיקים והעוסקים בתורה לנצח את הטמאים, הרשעים והזדים. באמונתנו זו אנו חיים, אנו לוחמים ומכריעים.

עוד מהיקרנו הגדול גלה לנו סוד קיומנו באמרו: „לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים". ובכחה של אמונה זו, ירושת אבותינו הגדולים, חרפו בחירי אומתנו, בכל דור ודור, את נפשם למות על קדושת הרוח העברי, שרוא מתנגד בכל תקופה תוכני. ובשעת יסוריהם הקשים וגסיסתם הממושכה מצאו תנחומים, בטרם צאת נפשם, בידיעתם והכרתם החזקה, כי סוף־סוף יהיה הנצחון — הכתוב מדבר בנצחון הרוח, בנצחון הצדק והיושר העולמי — על־ידי הטהורים והצדיקים, ואין הם אלא מקיימים את צוואתם, צוואה הטהורה והיהודית, של החשמונאים אשר הגדול שבבניהם, יהודה המכבי, קרא לפני מותו לגדודי עמו: „שימו נפשכם על ברית אלהינו והלחמו מלחמות אלהים!"

וכל אלה מבנינו אשר נלחמו והלוחמים עד היום מלחמות אלהים, אלהי הצדק והמשפט, כל אלה מבנינו אשר שמו ושמים גם כיום את נפשם בכפם להגן על אחיהם ועל חייהם מידי זרע אנטיוכוס, כל אלה מבנינו המקדישים חייהם, כשרונותיהם וכחותיהם לנצחונו של הרוח העברי נגד המתיוונים, המתיוונים בצורותיהם השונות — מזרע החשמונאים הם ודמי יהודה המכבי נוזל בעורקיהם.

יש להשמיד ולאבד עשרות אלפי יהודים נקיים מכל עון, אך קצרה יד כל הטמאים, הרשעים והזדים בעולם לעשות כלה ברוח עמנו, ברוח תורתנו, אשר הנחילה לנו ולכל העולם את יסודות היושר, הצדק והמשפט, את האהבה לכל הנברא בצלם ואת הרחמים על כל הבריות שעוד לא נהפכו להיות טורפות.

וכל עוד אשר אנו בעצמנו נהיה נאמנים לרוחנו העברי ולא נתיוון, כל עוד אשר לא נבגוד באלהי ישראל, אלהי האמת והצדק, ולא נשתחוה לאלילי העמים ועצביהם, כל עוד אשר נכיר ונדע, כי חזק הרוח מהבשר, האמת מהשקר, הטהרה מהטומאה — תשבר זרוע עריצים ובנו לא תעשה כלה.

והרוח העברי, אשר בחירי בנינו נלחמים עליו כיום בכל כחות נפשם ובכל התלהבות מזגם, מזג המכבים, הוא גם המחיה כיום את בחירי בני העמים להתאחד בכח האמת והיושר ולחדש את פני האנושות אשר עיפה מהורגים.

אָמנם קשה היא המלחמה על הרוח ה ע ב ר י, קשה עד מאד להגן עליו מפני שונאיו או מזייפיו, שהם לא מעטים גם בקרב שורותינו אנו. אך כל אחד ואחד מהנאמנים אתו, אם גם מספרם לא רב, ישנן לנפשו את דברי מתתיהו אשר קרא לאפלס: „אָנכי ובני משפחתי לא נסוג אָחור מאחרי אלהינו ולא נפר את בריתו אתנו".

ואם ירב מספרם של הנאמנים אל הרוח העברי, רוח התורה ורוח העם, שעליו נלחמו החשמונאים ומסרו את נפשם, אָז גם ישוב ויפרח ישראל על אדמת אבותיו.

נורדוי והעבודה הציונית.

שיבתו של הד"ר מאכס נורדוי ממאדריד, בירת ספרד, ללונדון, מרכז ההנהלה של הציוניות העולמית, וששם גם יחתך גורלה בעתיד הקרוב, והשתתפותו בועדה הציונית הנועדה להיות בחודש הבא בבאזיליאה, נכונות להביא ברכה מרובה לתנועתנו המפלסת לה נתיב חדש.

יותר מחמש שנים ישב נורדוי כשבוי במאדריד, קרוע מעל המחנה הציוני, רחוק ומרוחק ממקום העבודה הלאומית בשעה היותר גדולה לעמנו. וכולנו הרגשנו את העדרו בשורה הראשונה של מנהיגי הציוניות בתקופתה החדשה, שנפתחו לפניה אפשרויות גדולות להתגשם בפועל. רבים מן הציונים שבארצות שונות, ביחוד ברוסיה, בגרמניה, באוסטריה ובארץ־ישראל, הצטערו על העדר השתתפותו של הד"ר נורדוי, הארי שבחבורתנו, בהעבודה הציונית שבאה אחרי ההכרזה הבריטית, עבודה שהיה עליה לקנות נסיונות חדשים וקשים, לא בלי סכנה, אבל יחד עם זה גם להשתמש בהנסיונות הציוניים הראשונים, שכבר קנינו בעמל רב ובקרבנות לא־מעטים.

הד"ר נורדוי היה העוזר היותר נאמן והיותר קרוב להרצל ביצירת הציוניות המדינית. הפרוגראמה הבא־זילאית, זו שאָנו אוחזים בה ושהיא הסיסמה היחידה המקובלה כתומה בתוך כל המפלגות הציוניות, השמאליות והימיניות, עד היום הזה, — פרוגראמה זו החרותה על דגלנו, מנוסחה על־ידי הזקן הגדול הזה. וכשהגיעה שעתה של הציוניות המדינית להתיצב לפני בית־דין העמים שבידם ניתן גורל ארץ אבותינו, היה אָנוס נורדוי לעמוד מרחוק. חסרון השתתפותו, חסרון עצתו ודעתו הרחבה והעמוקה בהתזכיר שהגישו לפני אספת־השלום ובעבודה הציונית המדינית שבאה לאחר זה וישר־ מלאה מעקשים ומפריעים מבית ומחוץ — חסרון זה היה מורגש מאד.

הספינה הציונית שהפליגה, לפני שנים אחדות, בים הסוער של הפוליטיקה העולמית ושחתרה לבוא בתוך הגלים הזידונים להוף בטוח, — ספינה זו היתה צריכה לרב־חובל רגיל ומנוסה המרחיק והמיטיב לראות, וזה היה חסר. גלי ים הפוליטיקה הזועמה נשאו את רב־החובל הזקן והמנוסה לארץ השפנים. ורבים מהציונים ראו בזה טראגידיה לאומית. באותן השנים שישב הסבא הגדול בגולה שבגולה, עמדו בראש העבודה הציונית, בתקופתה היותר חשובה, מנהיגים צעירים ממנו. העבודה היתה קשה עד מאד והאחריות האיומה רובצת על שכמם זבדה ומכבידה. גורלנו העמידם בראש, והם עשו מה שהיה בידם לעשות, מה שאפשר היה, לפי כחם, לעשות. המנהיגים, הצעירים מנורדוי לימים ולנסיונות, גדלו מיום ליום עם גודל התעודה ועם כובד האחריות שהטילו עליהם ברצון כביר. הזקן התרעם מרחוק: המנהיגים החדשים המעיטו לדרוש. פעמים שונות שלח מכתבים גלויים אחדים, השמיע דעתו הציונית במכתב ל„חרשות הארץ" שבירושלים, במכתבו להועידה הציונית בשיקאגו ובמכתבים אחרים ציוניים שונים. רבות וגדולות היו תביעותיו הציוניות. אינו יכול להסתפק במועט. יש חלוקי דעות וחלוקי השקפות בינו ובין העומדים עתה בראש ההנהגה הציונית. התשובה שניתנה לו: נקל לדרוש הרבה ואין קץ וגבול לדרישות, אבל קשה לבצע. יכולת לא נורדוי, אינו מיאש את הדרך, איך להשיג את המבוקש במלואו. מנהיגי תנועתנו כיום אָמנם דרשו הרבה ועשו הרבה בכדי שיקבלו את דרישותיהם הצודקות, אָך המעצורים והמניעות לפי־שעה וגומר.

ונתחלף התפקיד: הזקן נשא על כנפי דמיונו הכביר ובקש לקרב את הגאולה ולהרים את קולנו, קול העם העברי, בכח ובגאון לפני אלה שבידם ניתן גורלנו, והמנהיגים הצעירים ממנו, שידיהם מלאות כיום עבודה, מדברים בשם ההגיון, בשם היכולת האפשרית ודורשים להיות זהירים, מתונים ומדודים בכל פסיעה דקה שעושים לעומת המטרה הגדולה והאחרונה.

הדרישות והתביעות שנשמעו ממאדריד מצאו להם הד בקרב הציונים וביחוד בקרב אחינו היושבים בארץ־ישר־ הדמים, ששם באו עליהם כל קללות התוכחה, ורק תקוה מאירה אחת נשארה להם במחשבת הדורים, ויצא התקוה כי יפתחו לפניהם את שערי ארץ אבותינו לרוחה. ותכבד עוד יותר העבודה, ותכבד עוד יותר האחריות הלאומית על שכם מנהיגינו כיום. מרובים צרכי עמנו והיכולת קצרה. נורדוי אומר, שאיננה קצרה, ויש לעשות ויש להשיג הרבה. דרושה רק תכנית רחבה, ברורה רק מחשבה פורה, והיושר של אמונה הוררת בבריות העבר...

והנה נורדוי בתוך המחנה. הוא כבר בא ללונדון, למרכז העבודה הציונית, ומשם ילך בזיליאה אל הועידה. עתה הוא עומד בשורה הראשונה, פנים אל פנים עם התעודה הגדולה. והעולם הציוני יטה כיום אוזן קשבת לקולו של הסבא הגדול ממקום המערכה, אחרי שהכיר מקרוב את העבודה הציונית שנעשתה עד כה והצריכה להעשות בשביל נצחונה המלא.

„אחר" בגלגול חדש.

ד"ר נתן בירנבוים, — זה המזרחי הראשון בתוך היהודים המשכילים והסופרים המצוינים של יהודי מערב אירופה, זה אחד הלוחמים היותר ראשונים, בשפה האשכנזית, באוסטריה על רעיון התחיה הלאומית ועל הרעיון הציוני בתקופת התפתחותו הראשונה, — בירנבוים זה כמה פעמים היה ל„אחר" (וזה כנויו הספרותי)! דרך כמה גלגולים עברה נפשו, עד אשר היה ליהודי דתי קנאי, עד אשר דבק בכל התלהבות רוחו בשפת יהודית המדוברת ועד אשר למד לדבר ולכתוב בה!

מיום אשר נהעה נפשו מיהדות המערבית, זה כשלשים שנה, היה תמיד בין המחפשים, בין המבקשים, בין המתוודים, בין התוהים על הראשונות. את אשר מצא וגלה היום הי שליך למחרת. בכל אחד מגלגוליו הרוחניים והמוסריים, בכל אחת מקפיצותיו הגבות ממדרגה למדרגה בדרך התפתחותו הארוכה והסבוכה שאינה פוסקת גם היום, מצא לו כנופיה של מעריצים, ומהם גם חסידים אדוקים ונלהבים. אך את בעריציו היום עזב למחר ובעוד שהתלמידים נושאים עיניהם בדחילו ורחימו אל רבם ומחכים לאמרי פיו כאל מלקוש, והנה הרב כבר נערב, כבר היה לאחר, כבר עבר למחנה חדש אי יושן וישב הוא יובש לו נפשות חדשות, למען יתחמק גם מהן, בשתנה עליו רוח אחרת. מה שהוא להם היום בעדו, נלחם אתמול כנגדו. יודע שהחזיק בה היום, היא מדקדק בה ומלפיד עליה ויהבם עליה הדבר ויתר מחזיקיה מתמול שלשום.

העתונים בווארשה מודיעים, כי הד"ר נתן בירנבוים קרא באלה הימים שתי הרצאות בריבנה, על־פי הזמנת החברה „אגודת ישראל" של החרדים הקיצוניים (ההרצאה הראשונה נקראה בשם „אנו היהודים" והשניה — „בגלות אצל היהודים"). בהרצאתו הראשונה באר בירנבוים, כי כל הצרות באו עלינו משום שחדלנו להיות העם הנבחר מכל העמים ואנו מתביישים בה„אתה בחרתנו". המרצה שפך את לעגו המר על הקולטורה של העולם המערבי, יען כי כקליפת השום היא לעומת תורת משה. הוא הזהיר את קהל שומעיו, שרובם היו פרושים ו„בעלי המוסר", להיות זהיר במצוה קלה כבחמורה. ובסוף דבריו קרא: לא אעזוב את ליטה עד אשר לא אעשה את כל יהודיה ליראים וחרדים ועד אשר לא אשיב להיהדות הליטאית את שמה הטוב שמלפנים". בהרצאתו השניה שפך את חמתו על הציונים שמקריבים את היהדות ומוותרים עליה בשביל ארץ־ישראל.

אין ביניתני בזו להבנס בוויכוחים עם הד"ר בירנבוים. שנתגלגל בי הפעם נשמתו של המגיד מקורב, והדרים את דבריו שהעמיד בלפני הציונות ובלפני המשכילים הלאומיים — זאת יעשה בודאי מחר הוא בעצמו, כי הוא הורס מה שהוא בונה בידיו. ואין גם לבוא בוויכוחים עם המחבר של „היהודים המודרניים" המתאמר, כי לא יוזז מקובנה עד אשר יהפוך את כל היהודים בה לחרדים וקנאים, מה שלא עלתה ביד רבי יצחק אלחנן ורבי ישראל סאלאנטר.

בהפצנו היה רק להעיר במקום זה, כי הגלגול החדש של נשמת בירנבוים מעיד על מצב הרוחות של המשכילים הלאומיים, של היהודים המודרניים באוסטריה, בגרמניה וגליציה, על ההזעות הפנימיות, המוסריות, המתהוללות ביום בקרב הוגים ידועים של הציונים, החפשים בדעות, מאתמול.

בירנבוים בגלגולו החדש אינו חזיון בודד באירופה של היום. הוא הנהו רק בטוי משובש לזרם רוחני חדש בקרב היהדות. הצרות והיסורים הגיעו שם למדרגה כזו, עד שגם יהודים יותר פקחים ויותר נבונים, יותר הגיוניים ויותר עקביים מ„אחר" זה, מבקשים תנחומים ושקויים לנפשם הסובלת, העיפה והמדוכדכה מרוב ענויים פנימיים והיצוניים, בכל מיני מסתורין. גם מארטין בובר, היהודי והציוני היותר מודרני, היה למין מקובל חדש, למין גלגול של נשמת רבי נחמן מבראצסלב, עם תערובת קטנה של המסתורין הגרמני המודרני, וגם הוא מטיף לציוניות מעולפה סודות, לציוניות מסתורית, לירושלים של מעלה. וגם לו יש חסידים אדוקים בין בני־הנעורים של יהודי אשכנז. ושניהם, בירנבוים ובובר, שותים בצמא את דברי הלל צייטלין ומיכה יוסף ברדי־טשבסקי ועושים להם פירושים. שעת הדמדומים היא להם בטרם עלות השחר לכנסת ישראל. תועים הם ביער אפל וברוח פרים יבבי את העששית הקטנה של שכלם, שהיתה לפנים דולקת ומאירה את נתיבם בדייב. בגששם בחושך יאמינו למצוא את הדרך הנאה. ומבקשים הם דרך זו בכל בדות נפשם. הצד השוה, שבכל מבקשי הנתיבות האלה הם נעוצים העזים על היהדות העתידה, על התחיה הלאומית ועל השפה העברית, שרפים גרשוה או משתדלים לגרש אותה מתוך הגוף הציוני. מתקוממים הם לנגד היהדות הקרה כקרח, לנגד היהדות החמרית ולנגד הציוניות היבשה כלולב משנה העברה, לנגד הציוניות שבחטו מקרבה כל להלוחות של שירה. מתפוננים הם להצעירים הקוראים ממעמקים: הרבו אור, הרבו חום, כי תועים אנחנו בהושך ונקפאים בקור...

ומשביל השלג לשביל האש רק פסיעה אחת.

הבולשביזם מה הוא?

מאת

ד"ר ב. הופמאן (צביון).

ג.*

השאלה היותר גדולה, שהתעוררה אז בקרב העם הרוסי, היתה: מה ענין מלחמה לריבולוציה? בשכלם הפשוט האמינו, כי מלחמה וריבולוציה הן תרתי דסתרי. הרא מטרת הריבולוציה היתה עשיית הין המלחמה, למען יוכלו לשוב לביתם, למשפחתם, לעבודתם ולהרית הייהיפש. הרא עליהם למהר לשוב לביתם לקחת את הארץ מידי האצילים ולחלקה ביניהם ולעבדה, ואיך זה ידרוש מידיהם זה האיש קירינסקי להשאר בשדה־המערכה ולהמשיך את המלחמה? קצרה שכלם להשיג דבר כזה.

* המשך מגליון לח

אָמנם, ידע קירינסקי, כי חפץ העם הוא לעשות קץ למלחמה וכי אין לאל יד רוסיה להמשיך את המלחמה גם לוא ימצא העם חפץ בה, יען כי כבר נהרסו היסודות הכלכליות של הארץ, אבל הוא לא מצא עוז בנפשו להודיע בפה מלא ובדברים ברורים אל הממשלות המאוחדות, כי על ארץ רוסיה להפסיק את המלחמה. פוסח על הסעיפים היה קירינסקי בכל מעשיו שבימי ממשלתו. חסרה לו שיטה קבועה. הוא השתדל להפיק רצון מכל הצדדים, אבל באמת לא הפיק רצון משום צד.

ממשלת קירינסקי היתה מעורבה מסוציאליסטים ומבורגנים. ולוּא היה עליה לפתור רק שאלות פוליטיות, כי־אָז אפשר היה למצוא את שביל הזהב, אשר בה ילכו גם הסוציאליסטים גם הבורגנים; אפשר היה למצוא איזו פשרה להשוות את הצדדים. אבל מלבד השאלות הפוליטיות היה עליו לפתור גם שאלות כלכליות, איקו־נומיות, שאלות הנוגעות בעיקרי היסודות של החברה הקאפיטאליסטית. האכרים דרשו, כי כל האדמה תחלק ביניהם; הפועלים בקשו, כי את בתי־החרושת ימסרו לרשותם הם, והבורגנים לא חפצו לתת מאומה. נקל להבורגנים לוותר משלהם בדברים הנוגעים לזכויות פוליטיות, אם אין דרך אחרת לפניהם, אבל קשה עליהם יותר מקריעת ים־סוף לוותר בדברים הנוגעים בכיס.

ובעת שהמיניסטרים של קירינסקי ישבו בבית אחד והתווכחו איך לפתור את השאלות הכבדות והמסוכסכות ולא יכלו לבוא לידי החלטה, ישבה בבית שני מועצת סובייטי הפועלים, האכרים ואנשי־הצבא והחליטה, כי הממשלה הגבוהה ברוסיה היא המועצה שלהם ולא המי־ניסטריום של קירינסקי, וכל אשר תגזור ותחליט המועצה כן יקום.

ואָמנם כן היה הדבר. המיניסטריום של קירינסקי היה חסר־אונים, כי לא היה בידו לעשות דבר נגד רצונו של הסובייט ומבלי שאול את פיו. ואם נסה המיניסטריום של קירינסקי להוציא פקודה מבלי שאל את פי הסובייט ובא זה האחרון ובטלו. ובידו היה הכח לבטלו, יען כי האכרים, הפועלים והצבא שמעו בקול הסובייט ומלאו את פקודותיו.

המיניסטריום של קירינסקי והסובייט היו שתי רשויות המשתמשות בערבוביה והנלחמות זו בזו על כל פסיעה ופסיעה, אבל בכל פעם גבר הסובייט. קירינסקי נסה לקרוא מלחמה על הסובייט, אבל שכח, כי אם יסיר הסובייט את חסדו מעליו, אָז יפול בלי קום, יען כי הסובייט, אשר דבר בשם העם, היה המשענת האחת, אשר עליו היה יכול קירינסקי להשען. הוא שכח, כי הבורגנים תומכים בידו לא מאהבה, כי־אם מיראה, שמא יבוא על מקומו סוציאליסט יותר ריבולוציוני.

רבים תמהו ולא יכלו להבין, איך קרה הדבר, כי זה האיש קירינסקי, אשר היה אליל העם הרוסי, לא יכול למצוא ברוסיה הגדולה גואלים ועוזרים במספר מספיק להציל את ממשלתו מידי הבולשיביקים המעטים אשר קמו עליו. אבל זה הוא פתרון החידה: קירינסקי חדל להיות אליל העם הרוסי זה כבר, יען כי לא מלא את תקוות העם ואת דרישותיו. ממשלת קירינסקי נפלה בטרם עוד בא לינין וטרוצקי להביא את המהפכה הבול־שיביסטית. ממשלת הארץ היתה זה כבר בידי הסו־בייטים, הכל היה מוכן ומזומן למהפכה חדשה ועל לינין וטרוצקי היה רק לכוון את השעה ולבוא ולעמוד בראש הריבולוציה, — וכן עשו והצליחו.

שרשי הדברים המבדילים הבולשביקים העם: העשית קץ להמלחמה, לחלק את האדמה בין האכרים ולמסור את בתי־החרושת לרשות הפועלים, ומדוע יפלא בעינינו, כי העם קבל אותם בזרועות פתוחות?

העם הרוסי הוא ברוב מנינו וברוב בנינו עם של אכרים ופועלים. מספר הבורגנים ברוסיה היה מעט כאד, לא יותר מחמשה אחוזים למאה. ומלבד שמספרם היה מעט, לא היו מאורגנים די־צרכם. ממשלת הצאר לא נתנה גם להבורגנים להתארגן, יראה היתה מכל אור־גאניזאציה חברתית או פוליטית. היא חשדה גם בהבור־גנים, כי מתנכלים הם עליה. וגם צדקה בחשדה. רוב הבורגנים שברוסיה התנגדו בכל לבם אל ממשלת הצאר הבלתי־מוגבלת. הקאפיטאל הרוסי לא יכול להתפתח תחת ממשלת הצאר, יען גם להתפתחות הקא־פיטאל דרוש חופש במדה ידועה.

בראשית ימי הריבולוציה אמנם נסו הבורגנים לאזור את כחם לקחת את מושכות הממשלה בידיהם, אבל עד מהרה נוכחו, כי חסרי־אונים הם. גלי הריבולוציה שטפו ועברו על ראשם.

את רפיון הבורגנים ברוסיה יכולנו לראות בהבחירות להמועצה המייסדת. תשעים אחוזים למאה מן הבוחרים הרוסים בחרו בסוציאליסטים מהמפלגות השונות, ורק עשרה אחוזים למאה בחרו בהמפלגות הבורגניות! לעומת זה, בבחירות אל המועצה המייסדת בגרמניה, רק ארבעים וששה אחוזים למאה בחרו בהמפלגות הסוציאליסטיות וחמשים וארבעה אחוזים למאה בחרו בהמפלגות הבור־גניות. מהשוואה זו נוכל לדון על רפיון המעמד הבורגני ברוסיה ותקפו של מעמד זה בגרמניה. העובדה הזאת עונה גם־כן על השאלה: מדוע צלחה המהפכה הסו־ציאלית ברוסיה ולא צלחה בגרמניה. בעקב ההתפתחות הגדולה של הקאפיטאל בגרמניה היתה כרוכה התפתחות והתארגנות גדולה של המעמד הבורגני בארץ, אשר לא על נקל ינוצח. ופה אחשוב לא למותר להעיר, כי קארל מארכס היה הראשון, אשר נבא, כי מלחמה תפרוץ בין רוסיה וגרמניה וכי לרגלי המלחמה תפרוץ מהפכה סוצי־אלית ברוסיה. באחד ממכתביו של מארכס, אשר כתב לחברו וידידו זורגה בראשון לספטמבר 1870 הוא אומר בדברים האלה:

„החמורים הפרוסים לא יבינו, כי המלחמה הזאת (של 1870—71 בין פרוסיה וצרפת) מובילה בהכרח לידי מלחמה בין גרמניה ורוסיה, כאשר הובילה המלחמה של 1866 לידי מלחמה בין פרוסיה וצרפת. אבל אני חושב, כי תוצאה זו היא היותר טובה, שאני מחכה בשביל גרמניה. הפרוסיות היחידה במינה („דאס ספּעציפישע פריישענטהום") לא יכלה ואיננה יכולה להתקיים מבלי בוא בברית עם רוסיה ומבלי להיות נכנעה לה. למלחמה כזאת יהיה גם־כן תפקיד מילדת של הריבולוציה הסוצי־

אלית ברוסיה אשר תתפרץ בקרוב". ומכתבים וקצרי מכתבים של בקר, ענגלס, מארכס ואחרים אל פ. א. זורגה, שטוטגארט, 1906. ראה מכתב 9).

ופה עלי להבדיל בין שני המושגים: מהפכה סוציאלית וסוציאליזם, אשר לפעמים יערבבו אותם בשגגה. ישנם כאלה המאמינים, כי הבולשיביקים כבר הביאו את הסוציאליזם ברוסיה, אבל דעה זו משובשת היא. לא את הסוציאליזם הביאו, כי־אם הריבולוציה הסוציאלית, אשר היא רק ה מ ע ב ר ה לסוציאליזם.

נקל היה להביא את המהפכה הסוציאלית ברוסיה, יען כי רפה כח המעמד הבורגני ברוסיה להתנגד לה, אבל עוד שנים תעבורנה עד כי יצליח בידי הסוציאליסטים ברוסיה להביא את הסדר הסוציאליסטי בארץ.

הריבולוציה הסוציאלית רק תפנה את הדרך ותסלל את המסלה לחיים החדשים ולסדרים החדשים. היא תסיר את אבני הנגף, תהרוס את הגדרים ואת הסייגים, את הכחות המתנגדים אשר חסמו את הדרך לפני הסדר הסוציאליסטי. התפקיד הראשי של הריבולוציה הסוציאלית הוא לשלול מהמעמד הבורגני את מושכות הממשלה ולהרוס את סדרי החיים הישנים. והיה כאשר תצליח בתפקידה זו, אָז יבואו ימי המעברה. בימים האלה כחות ההריסה וכחות הבניה משתמשים בערבוביה. הפרוליטאריון, אשר לקח את מושכות הממשלה בידו בחזקה, הורס בידו האחת את סדרי החיים הישנים ובידו השניה הוא בונה את סדרי החיים החדשים. בימי המעברה אלה ימשול הפרוליטאריון בממשלה דיקטאטורית וכופה את הסדרים החדשים על מתנגדיו בחוזק יד. וכה אָמר מארכס במכתבו אשר כתב אל ברקה בחמשה למאי שנת 1875:

„בין סדרי החברה הקאפיטאליסטית וסדרי החברה הקומוניסטית מונחת תקופת המעברה, היא התקופה הריבולוציונית, אשר בה ישתנו סדרי החיים. התקופה הזאת תהיה תקופת המעברה הפוליטית והממשלה בתקופה הזאת איננה יכולה להיות אחרת, כי־אם הדיקטאטור הריבולוציוני של הפרוליטאריון".

גם קארל קאוטסקי, התורני הסוציאליסטי היותר גדול בשנים האחרונות, הביע את דעתו, כי רק על־ידי ריבולוציה סוציאלית תעבור החברה הקאפיטאליסטית אל החברה הסוציאליסטית. וכה יאמר בספרו „המהפכה הסוציאלית", אשר יצא לאור בשנת 1902:

„הדעה, כי הסוציאליסטים יכולים לתפוס את מושכות הממשלה בידיהם בהדרגה, קמעה־קמעה, חלק אחר חלק, היא דעה של שטות. הדבר הזה אי־אפשר, כמו שאי־אפשר לחלק את ילידת ילד לתקופות אחדות, להוליד אותו קמעה־קמעה, אבר אחר אבר ולהחזיק אותו בחבל טבורו אל שליתו, עד אשר ילמד ללכת ולדבר".

אין איש אשר יוכל להגיד מראש, עד כמה ימשכו ימי המעברה. הדבר הזה תלוי בתנאים שונים ובסבות שונות. בנידון דידן, ברוסיה, ימי המעברה יארכו על־ידי המלחמה אשר על הפרוליטאריון הרוסי ללחום לא רק עם אויביו מבפנים, כי־אם גם עם אויביו מחוץ. על הפרוליטאריון הרוסי לפזר עתה את רוב כחותיו במלחמה עם אויביו הרבים אשר סבבוהו מכל עבר והאורבים עליו מכל פנה ורק חלק קטן מכחותיו יוכל להקדיש אל הבניה והשכלול של הסדרים והחיים החדשים.

אגב אורחא, עלי להעיר, כי הדיקטאטור של הפרוליטאריון איננו ה מ ט ר ה של הפרוליטאריון במלחמתו, כי־אם א מ צ ע י להשיג את המשרה אשר אליה ישאף. גם הדימוקראטיה איננה מטרה בפני עצמה, כי־אם אמצעי. ולוא היה יכול הפרוליטאריון להשיג את מטרתו על־ידי אמצעים דימוקראטיים, כי־אָז נתן את היתרון להדימוקראטיה על הדיקטאטור. לוא יכול הפרוליטאריון להשיג את מטרתו בלי ריבולוציה כלל, כי־אם בדרך שלום, כי־אָז, בלי ספק, בחר בדרך השלום, כי יפה כח השלום על כח הריבולוציה. אבל האם אפשר היה לחכות, כי הצאר ניקולאי יסיר את כתר המלכות מעל ראשו בלא כפיה ריבולוציונית? והאם אפשר היה, כי אצילי הארץ ברוסיה ימסרו את אדמתם בידי האכרים ברצונם הטוב?

הריבולוציה בעיקרה איננה מתאמת עם החוקים הדימוקראטיים. לוא חפצו הריבולוציונרים להחזיק בחוקי הדימוקראטיה, כי־אָז היה עליהם לשאול בראשונה את פי העם אם יעשו מהפכה בארץ או לא, וכאשר יחליט רוב העם כן יהיה.

האכרים והפועלים הרבים בשכבם הפשוט אינם מבינים מדוע יכולים לוותר על הדימוקראטיה במהפכה פוליטית ולא נוכל לוותר עליה במהפכה סוציאלית. הם שאלו שאלה פשוטה כזאת: אם ראוי וישר הדבר לגזול את כתר המלוכה מראש הצאר ולשלול ממנו את ארמונותיו, את עשרו ואת אדמתו, מדוע לא נוכל לשלול את אדמת האצילים, את בתי־החרושת של הקאפיטאליסטים ואת ארמונותיהם? האם יפה כחם מכח הצאר ניקולאי?

בעתות הריבולוציה אי־אפשר להשתמש בחוקי הדימוקראטיה, כשם שאי־אפשר להשתמש בהם בעתות מלחמה. הלא המלה „ריבולוציה" איננה אלא שם כנוי למלחמה, למלחמת בית או למלחמת אזרחים. וקשה היא מלחמת בית ממלחמת חוץ. ובנידון רוסיה המלחמה מכופלת ומשולשת. מלחמה בבית ומלחמות בחוץ, ובשעת חירום כזאת אין מקום לדימוקראטיה. עליה לחכות עד אשר יעבור זעם ואָז תשוב על כנה ותמשול ממשלה בלי מצרים. את הדעה הזאת הביע לינין במכתבו אל הפועלים האמריקאים.

הבולשיביקים מודים, כי לא בכל פעם מצאו את הדרך הנכונה וכי פעמים רבות טעו בחשבונם ובמעשיהם. טעותם היותר גדולה של הבולשיביקים היתה, אשר האמינו, כי ריבולוציה סוציאלית תפרוץ גם בארצות האחרות. בטוחים היו, כי הריבולוציה הסוציאלית דופקת לא רק בדלתות גרמניה, כי־אם גם בדלתות אנגליה וצרפת. הם האמינו, כי שלהבת הריבולוציה תתפשט מרוסיה לכל ארצות אירופה, אבל טעו בחשבונם. אין איש אשר יוכל לחשוב מראש באיזה יום או באיזו שנה תתפרץ ריבולוציה בארץ זו או אחרת, יען כי אי־אפשר לשקול בדיוק במאזנים את הכחות המתנגדים והנלחמים

זה בזה בחברה האנושית, למען נוכל לחשוב בדיוק חשבונו של עולם ולאמר מראש, כי ביום זה ובשעה זאת הפח הפרוליטארי יכריע את הכף.

לולא היו הבולשיביקים בטוחים כל־כך, כי ריבולוציה סוציאלית תתפרץ במהרה בכל ארצות אירופה, כי־אז היו נמנעים לעשות דברים רבים אשר התחרטו אחרי־כן עליהם.

נִפְסְקָה בְּאֶמְצַע

(ציור).

מאת

מ. פיינשטיין.

לאחר ימים אחדים של שכחה וטמטום המחשבה, התחילו במחו של גבריאל מתעוררים הנימים הנרדמים, ותמונות ושברי תמונות התחילו מציצות אל תוך אשנבי הזכרון בבהירות. [illegible] השחירית המרופשה על־יד שיח הברקנים, שנכפף תחת נטל אופן עגלה כבדה, ותלי העפר השומרים על־פי המחפרות שנמשכו לאורך השדה כזרמי נחל עקלקלים. הוא נזכר בלילה האחרון קודם שהובא לבית־החולים במצב של התעלפות. עם חברו בגדוד עמד אָז מאחורי שיח הקוצים ושניהם נעצו את עיניהם בפרגוד החושך להדור אל המתהווה מאחוריו. ולקול כל פצצה נזרקת בכה היו מרטטים על מקומים, האדמה, דומה, היתה קרובה להתפורר [illegible] נרשמים ומתבלטים לאור המבריק באויר, מתבלטים ובין רגע נעלמים. ואחר... כאן עלו בזכרונו רק קטעי תמונות וקול רעם מתפוצץ. מבין סדקי אשמורות עיניו הבחין בגוית חברו שטולטלה ממקומה, האזין את רעד השיח וקול בעבוע מימי השלולית תחת מפלת גופו. יותר לא נתרשם במחו. הוא ידע, וגם את זה על־פי השערה גרידה, כי שני חילים הביאוהו באלונקה אל אחד האוטו־מובילים, והאוטומוביל עבר דרך [illegible] עד בואו אל בית־החולים אשר בו הוא מוטל עכשיו. הוא התאמץ להעלות על זכרונו את כל מה שעבר עליו בבית־החולים. אלם רק דבר אחד הצליח להעלות מתוך הערבוביה הסמויה — נסירת עצם ומכאוב מטושטש.

עכשיו, בשכבו על המטה הלבנה בבית־החולים של הצבא, המואר באור חור וצנוע, התחיל גבריאל בא לידי הכרה, מה היתה אותה נסירת עצם שנקלטה לתוך אָזנו. הקטע המדולדל של רגלו הימנית הכרותה עד הברך נגע בהתוליו העבים ברגלו השלמה, והרגיש בגופו חסרונו של דבר־מה. הרעיון, כי רגלו הימנית אָבדה לו במלחמה לא היה ברור עדיין במחו, אבל כבר התחיל להרקם ולהסתמן. רק בגישת האָחות הרחמניה אל מטתו לבדוק את רגלו או להאכילו את כוס החלב החם והכיסנין [illegible], היתה התרקמות הרעיון נפסקת באמצע, ואָז היה מסתכל ביד הלבנה של ה„אָחות" שהגמיעה אותו את החלב מהכף הקטנה, משוחח אתה בין גמיעה לגמיעה בקול רפה ושולח את מבטו הכהה אחריה כשהיתה עוזבת אותו ועוברת בין שורות המטות.

כה במדה שהתרפא גבריאל ממחלתו, נצנצה במחו יותר ויותר ההכרה, כי רגלו קטועה. וגדל בו לפעמים החפץ לראות את הרגל הכרותה. בעינים עצומות בחזקה היה מתאמץ לצייר בדמיונו את שרטוטיה וסימניה. אָז ראה בדמיונו את הצלקת הלבנה אשר נחרתה בעור ברכו — זכר לתעלולי הילדות. שוב עלה בזכרונו יום קיץ בעירו והוא שוחה במימי הנהר. רגלו נתקלה אָז בחפת דיג שישב כמנמנם על הסלע שעל־יד ההוף וקרס החכה ננעץ בבשר רגלו ושרט בו שרטת עמוקה. זכרון זה מתח חוט של צחוק על שפתיו. הוא הזדעזע במטה. התתולים הפרוכים מסביב לקטע רגלו הימנית חככו את עור רגלו הבריאה, כאב חד חדר לתוך גופו כמדקרות ברזל והוא נשאר רגע דומם במטה כאבן שקועה ברפש.

יש אשר הוא נזכר, כי בבוקר לפני „הלילה הנורא" קשר את שרוך נעלו הימנית וגולת הפחים הדקה של השרוך צנחה ונפלה בתוך הרפש. האם לא נבא השרוך המדולדל את האחרית הרעה? והנעל, הכבדה והרחבה, שנטל צבעה מטיט וממים, אין זאת כי היא מושלכת עכשיו שם בשדה המלחמה מאחורי שיח הברקנים וכף־רגלו עדיין תקועה בין כתליה המלוכלכים מבחוץ בטפות דם ראשית. [illegible] נעצרת ומצטמצמת למראה זה. הוא מבין ומכיר עתה את מצבו וזה מתחיל להרגיזו ולדכא את רוחו.

פעם לאחר הצהרים בדק הרופא את רגלו. רוח צנה עברה על קטע רגלו כשהוסרו התתולים מעליו. הרופא שאל לשלומו, שוחח אתו והשתדל לברח את דעתו. הוא שמע ובת־צחוק מרה רחפה על שפתיו, אותה בת־צחוק מאונסת שבאה תמיד בתור חובת דרך־ארץ בשעה שבלב מפרכסת קללה עצורה. כשהלך הרופא לחש דבר־מה לאזני ה„אָחות" ועוד באותו יום העבירו את גבריאל לחדר אחר.

דברי הרופא האחרונים, שהבטיח לו, כי יקום מעל מטתו בקרוב, עוררו בלבו של גבריאל רעיון משונה אשר לא עמד עליו קודם. בשכבו בחדר [illegible] החיילים [illegible] התחיל לחוש יותר בחסרון רגלו: הוא ירד עוד מעט מעל מטתו ויהא מוכרח לצאת בקב שלו. „קטע", שם זה עלה בפעם הראשונה במחו. [illegible], גבריאל, [illegible] הרפואה, שיהיה אדיב לכל עלמה בעירו, הוא יהיה קטע כל ימיו כמו אותו העני הזקן, שהיה בא בכל פעם לבית הוריו ומבקש נדבת אגורה בקול צרוד ועלוב. ילד היה אָז וכמה חמל על הזקן האומלל. בלב רועד היה שם את האגורה ביד העני בפתח ומשגיח על תנועותיו הכבדות ועל כף־משענתו העטופה סמרטוטים לבנים. ואחר־כך היה יוצא החוצה ורץ הנה והנה בחצר ורגליו היו זריזות ובריאות. אז לא היה עוד קטע. ועכשיו יהלך על משענות, הלוך [illegible] וכל עובר עליו יניד בראשו ויתמלא עליו רחמים. [illegible] ישכב במטתו ולפני עיניו הסגורות עוברות מראות [illegible]: אגיוטה רודפת אחריו בגן ואינה יכולה

להרביקו. הוא שוחה בגלי אניות הקיטור עם בני חברתו, הוא מחליק בליל ירח על־פני הקרח, שלולית מים מרופשה, שרוך צהוב, משענות מזוכוכיות. מארוחת־הערב שהגישה לו ה„אחות" טעם רק טעימה קלה, צחוק החיילים לא הפריעו את הרהוריו הנוגים. רק התולים של הרגל הקטועה היו נוגעים לפרקים ברגלו הבריאה ומגרדים את עצביו כמו במברשת־כביסה.

קו אור בהיר נתקל באשמורות עיניו בבוקר ופתח אותן על־כרחן. תכלת נשקפה בעד החלון, ועשן סיגאריטות הזהיב בחלל החדר, שהיה מלא תנועה והתעוררות עליזה. מתוך צלצול הכוסות והכפות נשמע קול הפונוגראף שנגן מנגינת־נצחון צוהלת. באחת הפנות ישבה כנופית חיילים שנפטרו מארוחת־הבוקר ושחקו בקלפים בתשומת־לב מיוחדת, כשידם הימנית או השמאלית תלויה בתחבושת רחבה הקשורה לצוארם. גבריאל לא ראה את האחות הרחמניה שהתקרבה אליו ושתי משענות בידיה. „תנסה לרדת היום", אמרה אליו בגשתה אל מטתו, „עוד מעט ואשוב אליך". דבריה נאמרו בחפזון, כאילו חפצה להבליעם בתוך גרונה. גבריאל נדהם רגע, הסתכל בעין חרדה במשענות המצהיבות על מטתו כאילו ראה בהן את גורלו שנחתך. שלא מדעת לקח אותן והניחן על ידו. כל מה שהלך אתמול במחו נצנץ בו שוב פעם בערבוביה. כאב עמוק עוה את פניו, שהיו באותו רגע כה עלובים ומשונים. אגלי דמעות צפו ועמדו בזוית עיניו בעל־כרחן, הבריקו, צנחו מעל לחייו ונפלו על המשענות. הלוח המסתובב של הפונוגראף חרק חריקה חדה וצרודה למחצה ומנגינת־הנצחון נפסקה באמצע.

מה לעשות?

מאת

ק. וויטמאן.

לא כלום.

אפסה כל תקוה. ישחט השוחט, יתלה התליון ויתעוללו החוטים ואני נפלא עפר בני נגדים. יהיו־נא המוני חללי מתינו טרף לשני הכלבים, יתגוללו רבבות יתומינו באשפתות, מזי־רעב וקפואי־קור, ישוטטו אלפי משוגעים ביערות וירעישו את חלל העולם בנאקותיהם־פרא ואנחנו נקרא, נשמע את כל אלה, נאנח, נכבוש את פנינו בקרקע ולא נרים ראש.

וכשיגדל הכאב שבעתים ויצרוב הפצע עד בלי נשוא — נתיצב שוב לפני גדולי המלכות, נבקש רחמים על עם כולו נדון למיתה ונעמוד שוב מוכנים ומזומנים לשמוע את התשובה הידועה: „אמנם כן, ידענו, ידענו את המצב, אולם לצערנו אין ביכלתנו וגומר". נשמע בלב מורתח וקרוע, נתפזר לבתינו נדהמים ועלובים, נחנק את יגוננו הנורא בקרבנו פנימה. נבליע את דמעותינו בגרוננו והלב ישבר מעצמת הכאב וגודל הצער.

ואם בפעם הראשונה נתנו לשלוחי ישראל לתנות את תוקף עלבונם ויגונם לפני גדולים במשך חמשה עשר רגע, הלא בפעם השניה ימעיטו את מספר רגעי „הראיון" ובפעם השלישית — מי יודע אם לא גם ינעלו בפניהם את הדלת.

אפסה כל תקוה ואין לנו לעשות כלום, כלום. את המתים לא נחיה ואת החיים לא נציל מיד המות האורב אליהם. ואם גם את כל חלל אויר העולם נרתיע בצעקותינו ויללותינו — שומע אין לנו. ואם נשא עינינו אל כל רוח — רק עינים עורות, אזנים אטומות ולבות ערלים נראה מסביבנו. כליה נגזרה עלינו ואין אומר השב. אלה כבר הורגים אותנו ואלה מוכנים ומזומנים להרגנו. צריכה רק הזדמנות ודרוש רק „נימוק מספיק" לזה. אמנם יש שהומלים עלינו, אבל גם הרגש הזה עוד מעט ויתם ויכלה. כך הוא דרכו של הרגש הזה. במדה שהוא הולך ומתמיד, בה במדה הוא הולך ומתנדף ומסתלק. כן, הוא מתהפך לרגש של בוז וגועל נפש. ואם גועל נפש יתקוף גם את העמים „הטובים והישרים" הרי יתאמצו להתרחק מעלינו, להפטר מימנו כמיציר נתעב, יציר טרדני, מרגיז ומכאיב בקיומו בלבד.

הכרה מרה ומדאיבה בלי קץ — אין לנו מה לעשות. ויחד עם ההכרה הזאת פס בטחוננו האחרון בחסדי נדיבים ובישע לאומים. ותהי־נא לנו ההכרה הזאת ללקח טוב בשביל המעשים שעלינו לעשות בעתיד.

* * *

ידענו מכבר, ועתה עוד יותר, כי בודדים וגלמודים אני בעיים האבזר הזה. ואם יביאו הנביאים הקיצוניים מן „השמאל" וילחשו על מכותינו וינחמונו בדבריהם, כי תקותנו היא בהתגברות היסודות השמאליים של החברה האנושית וכי עליהם נשים מבטחנו — אל נאמין להם ינביאי השקר נקראם.

בדמי רבבות אחינו הנשפכים כמים קנינו לנו את הנסיון, כי אין לנו לצפות לישע ומרפא משום עם ומשום מפלגה של איזה עם. מתחילה חשבנו, כי שונאינו בנפש הם רק ראשי העמים ומושליהם. מצאנו גם טעם ונימוק לזה. הלא אנו הננו היסוד „המהרס והמחריב" בחברה, והם — היסוד „המחיה והמקיים". וטבע הדברים מחייב, כי תהיה מלחמה בלתי־פוסקת בינינו. על־כן קוינו, כי כשיעלו העמים בעצמם על הבימה וגורלם יהיה בידיהם, אז גם יבוא הקץ לצרותינו. עתה התנערו וקמו העמים האלה, והנה — התקופה שערכו לנו, תקופת שלא היתה לנו דוגמתו גם בימי־הביניים. כלום נאמין לבעלי „נחמו, נחמו" החדשים? הנתלה את תקוותינו בחלק „הנאור והמתקדם" של כל עם? לא. גם מהחלק הזה אין לנו מאומה. אמנם כן, מתנגדים הם השמאליים־הקיצוניים ללהז הדריגית יישהיטית, אבל התנגדיתם זו איננה התקוממות של הרגש האנושי הפשוט המתפלץ למראה רצח ושוד. התנגדות זו באה מתוך נימוקים וחשבונות מפלגתיים. שחיטות ביהודים — זוהי פגימה גסה בהפרוגראממה של המפלגה. הן נותנות חרב

בידי מנהלי ה„קונטר־ריבולוציה". ואם ממקור זה באה ההתנגדות — אין אנו מאמינים בכחה ו ה ת מ ד ת ה. והחרת תחרת בזכרוננו העובדה הנוראה הזאת: כ א ש ר ח פ צ ו צ ע י ר י ע מ נ ו ל ה ת ג י י ם ו ל ה ז ד י י ן ו ל ע מ ו ד נ ג ד ה ש ו ח ט י ם ו ה ת ל י י נ י ם, ק מ ו [illegible] ל ה ת נ ג ד ל ז ה — ב א מ ר ם: ל כ ו ו ה ס ת פ ח ו ע ל ג ד ו ד י נ ו ה א ד ו מ י ם? האין כאן חשבונות מפלגתיים? להציל רבבות נפשות תמות ונקיות ממות — אסור. לשמור על כבוד בנות ואחיות — אסור. במקום זה — „הסתפחו על גדודינו האדומים". ואם פוליטיקה וחשבונות מפלגתיים יש כאן, מי זה יתקע לידנו, כי אלמלי נוכחו מתקני־העולם האלה שיש להשתמש בהפרעות והרציחות בקרב היהודים כדי להכריע את ה„קונטר־ריבולוציה", לא היו משתמשים בהם? ומי זה יכול להבטיחנו, כי האנשים האלה, שכל משאת נפשם היא השלטת הצדק והיושר בעולם לא יסיתו את ההמון לשחוט ולהרוג אותנו, אם יראו בזה את האמצעי להשלטת „הצדק והיושר" לפי השקפתם הם? אולם כלום ל ה ש ע ר ו ת אנו צריכים? והלא עוד הריבולוציונרים הרוסים של הדור הראשון, שדם בן אדם היה יקר וקדוש להם מלאלה שבדור הזה, הלא גם הם שמחו בלבם על הפרעות בשנות השמונים, בראותם בהם את „גלוי רוח העם ורצונו במהפכות ומרידות" ואמצעי טוב לחנך ולחזק רוח כזה. והלא אחד „משלנו" כבר עמד ואמר, כי „דמנו השפוך הוא שמן־המשחה לגלגלי הריבולוציה". הוא אשר אמרתי: אם הרגש היסודי האנושי אין כאן, אם חסרה ההכרה הישרה, כי דם נפשות נקיות הוא קדוש וטהור, אם ה„לאו" של „לא תרצח" ניתן לחשבונות מפלגתיים ופוליטיים — אין לנו להשען על שום עם שבעולם ועל שום מ פ ל ג ה שבעולם.

ועל מי זה עלינו להשען? על כחנו אנו.

* * *

נסיון גדול נתנסינו בימי הבלהות האלה. ח ד ל נ ו ל י ר ו א א ת ה צ ע ר ו ה י ס ו ר י ם. „אוקראינה" — זאת היא המלה האיומה המקשה את רוחנו מצור ולבנו מברזל. והידעתם את הכח הענקי האצור באדם שאינו מפחד את הצער והמכאובים והיסורים?...

וכשנגש לבנין ארצנו ומכשולים בלי גבול ובלי קץ יעמדו על דרכנו, ועבודתנו תהיה עבודת פרך ועמלנו עמל לא־אנוש — מי זה יחרד וירתע לאחוריו? יסורי אחינו המומתים והמוקעים יעלו על זכרוננו וכל המעצורים וכל עבודת הפרך כאין וכאפס יחשבו לנו. ואם רעב [illegible] בארצנו המחודשת, ואם מחלות רבות תפרוצנה ותעשינה שמות בנו, ואם גדודי שבטים פראים ונאורים יתנפלו עלינו כפעם בפעם וכל ימינו יעברו בתגרות ומלחמות בלי הרף — מי זה, שידיו תרפינה ולבו ירך וימס? „אוקראינה" תעלה על לבנו ואת כל יסורינו ופגעינו נקבל באהבה ובשמחה.

ואם חלילה נגזרה עלינו הגזירה להשאר עוד ימים רבים בגולה ולהיות היתומים והגזולים בקרב העמים כמאז מקדם — מי זה יירא את הצער ואת היסורים ומי זה יפחד את המלחמה המתמדת והמרה בעד כבודנו וזכיותינו?

אין טעם למותכם, אחי האובדים? יש ויש.

אם יש עוד בתוכנו גסות הנפש וקטנות המוחין ודלות ההשגות והמאויים — הרי יסוריכם הגדולים ימרקו את המדות האלו והיינו כולנו טהורים ונעלים ונאצלים. ואם ירשנו מדורות ישראל הקודמים את התכונה הנפלאה של מסירות נפש על כל הנעלה והנשגב — הלא מותכם ויסוריכם יעמיקו ויעשירו את תכונתנו זו ויתנו לנו את הכח והעוז לשאת ולסבול כל צרה ומצוקה. ולא רק זאת. [illegible] הנכם יוצרים ומפתחים בקרבנו, אחינו הנהרגים: ח ו ס ר ה פ ח ד מ פ נ י ה מ ו ת. ואם סגולה זו הנכם מקנים לנו, הרי את ה כ ח היותר גדול ונורא הנכם נותנים לידנו. כי מי עוד חפשי ועז ונמרץ כמי שאין פחד המות לנגד עיניו?... ואם כח כזה יהיה לנו ואנו גם נ ש ת מ ש בו, ל א י ב ו ז ו לנו עוד וגם לא [illegible]...

אין טעם למותכם ויסוריכם? יש ויש.

מאז מעולם היינו עם של ק ד ו ש י ם. בתקופה האחרונה נולדו בקרבנו גם ג ב ו ר י ם, אבל י ח י ד י ם היו אצלנו ורובם ככולם נתנו את כחם וגבורתם לזרים — לשונאינו. מכאן ואילך, אחים, נהיה כ ו ל נ ו גבורים, ואת גבורתנו נוציא לא לתקון עולמות זרים וליצירת עתידותיהם של שונאינו ומנדינו, כי־אם לתקון עולמנו אנו ולבנין עתידנו אנו. הדלים והתשושים והנמושות ילכו מאתנו. הם לא יוכלו נשוא את סבל מצוקותינו [illegible] ליהדותנו ותקומתנו. [illegible] ש א ר י ת ישראל תהיה לנו והשארית הזאת — רק גבורים יהיו בה, גבורים בגוף ונפש, והם הם יהיו לא רק בוני עולמנו, כי־אם גם לוחמי היושר והצדק בעד כל העולם...

דורות ותקופות פתחו בקרבנו סגולות של הכנעה, עניוות, קבלת יסורים באהבה, צדוק הדין, סלחנות ובקשת רחמים. הסגולות האלו עשונו למרמס לכל זד ומעול. אנחנו נסירן מלבנו או נסתירן ברוחנו פנימה ע ד ע ת מ צ ו א. כעת הננו רוכשים לנו סגולות חדשות, ברצוננו או על־כרחנו: גאוה וגאון, זקיפת קומה, רצון אדיר וחזק לחיות ולהתקיים, תשוקת מלחמה בעד קיומנו, והעיקר — חוסר יראה ופחד מפני היסורים והמות והתשוקה לחיות חיי גבורים ולמות מות גבורים — ומי זה יוכל לעמוד בפנינו, נושאי הסגולות האלו? ומי זה יוכל לנצחנו ולהכניענו?

* * *

האם מנחמים אנו אתכם, אחינו האובדים והנענים? הס וחלילה! לנחם אפשר א ב ל י ם, ורק אבלים שמתיהם אינם מוטלים לפניהם. אבל הלא גם אתם — חייכם עצמכם תלויים לכם מנגד גם ביום וגם בלילה. וארור האומר „נחם". לאידכם הגדול, אחים, לא נברא עוד הנחמה. ואם יש להתנחם הוא רק בזה, שיקום לנו דור עברי, דור של גבורי רוח, אשר גדולים ונפלאים יהיו חייהם ונפלא ונהדר יהיה גם מותם...

ומי שאין בכחו [illegible] להתנדב בדברי נחומים כאלה, אל יפתח פיו. יפרוש לו לקרן זוית וידום.

עֲבוֹדַת הַתַּרְבּוּת בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

(הרצאה)*

מאת

ד"ר נ. טורוב.

ולא אוכל לגמור את השקפתי על החנוך בארץ־ישראל מבלי נגוע במלים אחדות בשאלת האוניברסיטה, העומדת להבנות על הר־הצופים. שמועה שמעתי, כי האגף המזרחי של ההסתדרות הציונית, אשר, כידוע, עלה לגדולה בזמן האחרון, הרים כבר את קולו, קול „מחאה", נגד אחת המחלקות של המוסד הזה. וזוהי, כמובן, המחלקה ל„מדע היהדות", שהיא צריכה, לדעת המזרחים, להיות תלויה בהם ובהכשרם. והנה אָמרתי קודם, כי יש להתחשב ברגשות המשמרים בנוגע לחנוך העממי וצריך לחפש ולמצוא, אם רק אפשר, את הדרך לעבוד יחד אתם, בלי ועד חנוך כפול וכדומה. אך שונה הוא לגמרי המצב בנוגע לשאלת האוניברסיטה: אל לנו לשכוח, שמוסד זה יהיה לו ערך לאומי אמתי רק אם יעמוד על גובה מדעי, עד אשר אפילו מתנגדינו יהיו מוכרחים לשאת אליו את עיניהם ברגש של יראת הכבוד, ופרופיסורים מפורסמים וסטודנטים בעלי כשרונות יחשבו לנכון להספח אליו, אם גם יצטרכו ללמוד לשם זה שפה חדשה ולא קלה ביותר. כי אם לא — נהיה רק לצחוק. בתי אולפנא „גבוהים" כביכול מטפוס שראינו בבירות או בקאהיר, מוטב שלא יוצרו משיוצרו. אָכן מוסדות אלה הם לכתחילה יותר מוסדות לפוליטיקה מזרחית מאשר למדע טהור, ולכן הם נותנים לחניכיהם זכויות מיוחדות. בשביל מי ולשם מה נבנה אנחנו מוסד עליון מהטפוס הנ"ל, ומה הן הזכויות המיוחדות שנוכל לתת לחניכיו? רק אם האוניברסיטה שלנו תהיה חשובה מאד כשהיא לעצמה, אָז אולי יהיה לה גם ערך פוליטי בסביבתנו; אבל אין המטרה הזאת יכולה וצריכה להיות עיקר, ועוד פחות מזה יש להכנים אליה מטרות וכוונות דתיות: היכל המדע שלנו צריך להיות טהור בתכלית ולעמוד למעלה מכל דברי מפלגה וכתה. כך הוא הדבר לא רק בנוגע לרפואה ולחקלאות, כי־אם גם בנוגע למדעי הרוח בכלל ולמדעי היהדות בפרט. ודומני, שאָמנם היה יהיה לנו צורך במחלקה כזאת בקרוב, באשר חלק גדול מצעירי ישראל נוטה למדעים אלה ובאשר קל יהיה בערך למצוא פרופיסורים מתאימים למחלקה זו. ואם חושבים המזרחים והנוהים אחריהם, שיש עתה צורך בבית אולפנא גבוה שיטפל במדעי היהדות רק מהשקפה דתית־מסורתית — ילכו ויבנוהו בירושלים או בכל מקום שירצו. בודאי ימצאו גם נדבנים שיתנו כספים למטרה זו, ותבוא עליהם ברכה. אבל רוב צעירי ישראל ומשכיליו עיניהם נשואות לאוניברסיטה חפשית. ואָנו מצפים בקוצר רוח ליום שנוכל לאמר, כי יש לנו בארץ־ישראל שיטת בתי־ספר הבנויה על בסיס דימוקראטי־לאומי, החל בגני־ילדים וגמר בבית אולפנא גבוה וידוע לשם לא רק על־פני ארץ־ישראל, כי־אם גם על־פני ארצות אחרות.

ועתה על־דבר הספרות והאמנות בארץ־ישראל.

ביחס לספרות יש, לדעתי, לאמר בדרך כלל אותם הדברים שנאמרו ביחס לחנוך, היינו: גדולות ונצורות לא נעשו עדיין (הן פה לא היתה גם השאלה של חרוש ביחס לשפה, ובמדה שנסו ל„חדש" — לא הצליחו על־פי רוב), ועל־דבר „מקוריות" אמתית אין לדבר כלל; ולואי שהיתה הספרות ארץ־הישראלית ממשיכה בהצלחה את המסורת הטובה של הספרות העברית בחוץ־לארץ; אַך גם זה לא הושג תמיד. ובכל זאת נוצר דבר מה של ממש. אינני מתכוון, כמובן, בדברי אלה לעתונות הירושלמית המפורסמה: טיבה של זו, מראשיתה ועד הפסקה בימי המלחמה, ידוע כל־כך — ולא לשבח — עד אשר אין צורך להוסיף צבעים על התמונה המעציבה. כולנו בזינו לספרות זו, ובכל זאת התרגלנו אליה וקראנוה בלית־ברירה. ולא הייתי אולי מזכירה כלל אילו לא היה נסיון לחדשה... תנאי החיים תחת עול טורקיה וחוסר הבנה ועזרה מצד אפוטרופסי התרבות שלנו גרמו ליצירת ספרות כזאת ולקיומה. אָכן גם עד היום אין היחס הראוי אל הענין החשוב הזה מצד העומדים בראש, והעתון „חדשות הארץ", למשל, מתקיים רק בחסדו של חובב־ציון מצוין אחד. הרצאות על־דבר ספרות והצעות שונות על־אודותיה מתקבלות ברצון, אבל אשור תקציבים לצרכי ספרות וכדומה — לאו דוקא. ואולי לא תהיה זאת גוזמה אם נאמר, כי סוג הספרות המפותח ביותר בארץ־ישראל הוא — הרצאות והצעות. אולם לא נוכל לצאת ידי חובה כלפי ספרות ארץ־ישראל בהלצה ולא נצדק אם נתיחס אליה בבטול: עלינו להעריך קצת את היש; אותו היש אשר נברא בתקופה האחרונה בהתאמצות שאין דוגמתה. ופה יזכרו לטובה תחילה הפועלים ביתר דיוק: הסתדרות „הפועל הצעיר" — ואחר־כך המורים. הפועלים בכלל מלאו תפקיד חשוב מאד בפתוח התרבות העברית בארץ־ישראל. יחד עם המורים הועילו הרבה לתחית השפה העברית, ויותר מתמידים אולי הועילו בכחותיהם המועטים ליצירת הספרות העברית והפצתה. השבועון של „הפועל הצעיר" איננו נקי, כמובן, מהסגולות המיוחדות של עתון מפלגתי, ואולי אין כל צורך בזה; ובנדון השפה הוא רחוק עדיין מהשלמות הרצויה. אך תמיד, כאשר ידובר על ספרות ארץ־ישראל החדשה, יזכר לברכה עתון זה, שהיה הראשון להכנים ללב הקורא יחס של כבוד ושל פובר ראש אל המלה הנדפסת. וזהו הדבר שחשובי סופרינו בארץ וגם בחוץ־לארץ, כמו: ברנר, ווילקאנסקי, בריכיב, גוטמאן, פיכמאן, ברש, יעקב שטיינברג, שניאור, שמעונוביץ, ועוד רבים ורבים לא נמנעו בהשתתפם בעתון זה, אף־על־פי שלא תמיד היו תמימי דעים אתו בנוגע למגמתו ולתכסיסיו. והוצאת החוברות הקטנות „לעם" (עם כל חסרונותיהן — לפעמים מצד בחירת החומר ולפעמים מצד צורת התרגום), שנוסדה אף היא על־ידי „הפועל הצעיר" ונתקיימה כמה שנים,

---

* המשך מגליון לח.

הביאה תועלת לא מעטה. [illegible] יהנו מחוברות אלה גם ילדי בתי־ספרנו, הצמאים לכל דבור חי על חזיונות הטבע, על אנשי שם וכדומה. ו„צעירי ציון" הודו, כידוע, גם הם בצדקת הרעיון של השלטת השפה העברית בחיים ובספרות והוציאו בארץ־ישראל במשך שנים מספר את „האהדות", שהיתה אמנם יותר מפלגתית ופחות ספרותית מ„הפועל הצעיר", אבל שהיתה גם היא, כמובן, עתון נקי ורחוק מרחק ת"ק פרסה מהספרות הירושלמית הידועה. ובודאי לא נשכח מלבכם הדבר, כי בזמן אשר קשתה יד הטורקים על עמנו בארצנו ומפני הבקורת הצבאית נסתם כל חזון — השתדלו וצעיריה הפועלים במסירות נפש ממש להוציא קובצים ספרותיים חשובים למדי. לפני זמן מה נוסדו על־ידי שתי מפלגות הפועלים בארץ־ישראל שני ירחונים. על טיבם של אלה קשה עוד לשפוט ועל עתידותיהם אין עוד לנבא. כבר הויתי את דעתי במקום אחר, כי ההתפלגות הזאת לגבי עניני ספרות — התפלגות העושה רושם על אדם מן הצד, שאיננה רק לשם שמים — במקום צר ודל בכוחות חמריים ורוחניים כארצנו לפי שעה, עלול לגרום נזק לספרותנו. אולם בדבר אחד יכולים אנו להיות בטוחים, והוא: שהעומדים בראש המפעלים הספרותיים האלה ישתדלו לעשות כל אשר יוכלו, למען שכלל כפי האפשר את יצירתם, ושהפועלים מכל הסוגים לא יחוסו על כל קרבן, למען תמוך בירחונים האלה ולהמשיך את קיומם.

והמורים מצדם השתדלו אף הם, כידוע, לעשות את אשר ביכלתם לטובת הספר והספרות בארץ־ישראל. אמנם חלומם על־דבר שורת ספרי למוד לבתי־הספר העממיים והבינוניים, עד ספרות פדגוגיות רחבה, על־דבר ספרי קריאה טובים לילדים ולבני־הנעורים וכדומה רחוק עדיין מהתגשמות; והסבה היא גם כאן בעיקר לא הוסר כחות רוחניים, כי־אם הוסר אמצעים חמריים, שויון־נפש מצד מניעי הגלגלים של העבודה הישובית, שאינם מבינים, כי כל בנין החנוך שלנו עומד בסכנת „ברכה לבטלה" אם לא נתמכהו בעמודי ספרות מהמסד עד הטפחות, ובמקצת גם ההערצה העצמית של „מומחים" יהודים, המאמינים, כי מגיעה להם מונופוליה או חזקה עולמית על מדעיות ידועים של מדע וספרות והמפריעים לפעמים בעד כל התחלה טובה.

אך למרות כל אלה נעשו אלו דברים בני־ערך. הוצאת „קהלת", שנוסדה והתנהלה בעיקר הדבר על־ידי מורים, העשירה אותנו בכמה וכמה ספרים חשובים, וביחוד בספר רב הכמות והאיכות „שערי התרבות"; הוצאה זו השתתפה גם־כן השתתפות רבה ויעילה בהכנת הספר המצוין „תורת החי" של המורה הארץ־ישראלי י. אהרני. חלק מספר זה נדפס לפני המלחמה ושאר חלקיו, יחד עם הקלישאות הנהדרות, מוכנים ועומדים. לקריאת ילדים יצאו לעתים קובצים שונים. וביחוד האחרון — ה„ספריה הקטנה", שנוסדה והתקיימה הודות להתאמצותם ומסירותם של שני מורים, אדלר וכרמי. וה„חנוך" למורים והורים וה„מולדת" לבני־הנעורים — גם אלה, כמדומני, מהמפעלים הספרותיים, שאין למורי ארץ־ישראל להתבייש בהם. טענות נשמעו, כמובן, גם כנגד העתונים האלה — הן אי־אפשר כלל ליצור דבר שישביע רצון את העולם כולו, — אך כל קורא בלתי־משוחד היה מוכרח להודות, כי ב„חנוך" וב„מולדת" אין יחס של קלות ראש לא רק אל התוכן, כי־אם גם אל הצורה, ובשום אופן אי־אפשר היה להעליל עליהם עלילת „עברית ארץ־ישראלית", כשם שאי־אפשר היה לעשות זאת בנוגע לרוב ספרי הלמוד שיצאו בהוצאת „קהלת".

וכאן היא ההזדמנות להעיר לכל אלה הדורשים לגנאי — ולדעתי, בצדק — את העברית הספרותית ה„חדישה", כי עברית זו איננה אלא פרי הבורות של כתבנים אחרים מחוסרי כשרון או פרי הפחזות של נבהלים להון־מלים, אשר מחוסר חוש בלשני אמתי ורגש אחריות הם נוהגים בשפתנו מנהג וואנדאלים; אבל המשכילים באמת ובעלי הכשרון האמתיים שבסופרי ארץ־ישראל לא נלכדו עד היום ולא ילכדו לעולם ברשת זו. קראו את ברנר (שהוא אמנם נוהג לפעמים „וותרנות" יתירה בנוגע לצורה), את ש. בן־ציון, משה סמילנסקי, ברש, א. ציוני, יעקב שטיינברג; קראו את התרגומים של קרישבסקי, איירבוך ויחיאלי וכו'. וכי יש לעברית זו להתבייש בפני העברית המעולה של טובי הסופרים בגולה? תאמרו: הן כל הסופרים שנזכרו ושלא נזכרו כאן — חוץ אולי מ־זוד ילין היוצא מהכלל — כל הסופרים האלה מאתנו, ר"ל מהגולה באו אליכם, ובכן מה לכם להתגאות ולהתפאר בהם? והצדק יהיה אתכם: להתגאות ולהתפאר אין יסוד. אך יש להעמיד את הדברים על אמתם ולהבין אותם: שאם ארץ־ישראל החדשה לא הספיקה עדיין להעמיד בעלי כשרונות גדולים וליצור ספרות „מקורית" על־פי תכנה וצורתה — אין לראות בזה אסון, ואפילו לא אזהרה לעתיד; וכמו־כן אין להביא בחשבון הספרות הארץ־ישראלית, לעזוב הנפשות, את גידולי־הפרא שעלו פה ושם בשדמתה. וכשם שלא נכון הדבר מצד בני הגולה לבטל את ספרות ארץ־ישראל מפני מספר „מחדשים" מחוסרי כשרון והשפעה, כך מוזרה היא ומעוררת רחמים לפעמים ה„בקורת" ארץ־הישראלית, המרימה על נס את הרעננות והמקוריות המיוחדה „שלנו", בניגוד לסופרי הגולה המסכנים, שלא זכו בכל המעלות הטובות האלה, כביכול. לשני הצדדים יש, כמדומני, ליעץ, שיעסקו בעבודה ממשית יותר, מאשר בבקורת הדדית, שאיננה אובייקטיבית כל־צרכה. אכן שאיפתנו הנאמנה צריכה להיות — העברת המרכז הספרותי שלנו לארץ־ישראל ולקיים על־ידי כך את הפסוק: כי מציון תצא תורה. אבל גם אז לא יהיה יחס המרכז הזה אל המפעלים הספרותיים בחוץ־לארץ יחס של „התחרות", אלא יחס של השפעת גומלים. ואז לא יכבד ממנו גם לעקור את „גידולי־הפרא" שהזכרתי יבער אחריהם. וטוב היה ש„ועד לשון" בן־סמכא או — אם אפשר — אקאדמיה לספרות מרכבה מגדולי סופרינו ובלשנינו תעמיד בראש המוסדות החנוכים והספרותיים גם יחד, כדי לשמור על טהרת הלשון ושכלולה — שמירה שאיננה באה מתוך החשקפה וההרגשה של שומרי עתיקות, אלא מתוך הכרת האחריות של הממונים על

בנין נהדר בן אלפי דורות. לטפול בבנין זה, רב העליות והתאים, דרושה, כמובן, לא רק ידיעה מפורטה ומדויקה של מבואיו ומוצאיו המרובים, אלא גם תפיסת יפיו והבנת סגנונו המיוחד, שרק אז יש אפשרות לתקן מזמן לזמן את הריסותיו וגם לבנות בשעת הצורך תאים חדשים בהתאמה לרוח הבנין כולו.

ואז תחדל העברית הארץ־הישראלית להיות שם גנאי, אלא, להפך, תעשה אות ומופת גם לסופרי הגולה.

כשם שתהיה האוניברסיטה גולת הכותרת של מוסדותינו החנוכיים, כך תוכל אקאדמיה ספרותית להיות גולת הכותרת של מוסדותינו הספרותיים. אכן גם אקאדמיה לספרות יכולה ללבוש צורה בלתי־רצויה ואפילו מגוחכה; אבל כבר אמרתי, כי מאמין אנכי בכח היצירה שלנו, כשהוא נובע מהרצון הלאומי החפשי. וברצון זה נוכל לעשות גדולות.

וזאת היא אמונתי גם ביחס לאמנות במקצוע הזמרה, הציור והפסיל והתיאטרון.

(סוף יבוא).

היַהדות וְהַלָשׁון

מאת

הרב שמריהו ליב הורוויץ.

א.

הלשון העברית.

המלה „עברית" נזכרת בראשונה במשנה (גיטין ט', ח'; ידים ה', ד'), בתלמוד ובספרות הרבנים נקראת השפה העברית לרוב בשם „לשון הקודש", כדי להבדילה מלשון ארמית, שהיתה לשון העם, לשון חול או לשון הדיוט. ת"י קורא לשון עברית „לישן קודשא" וגם „לישן בית קודשא" (בראשית ל"א, מ"ז). רוב חכמי הגמרא והמדרש הסכימו, כי הלשון העברית היא הראשונה מכל הלשונות, ואמרו „שהיו מדברים בלשון יחידו של עולם בלשון הקודש" (ירושלמי מגילה פ"א, ב"ר פ' ל"ח), וכשבאו בני ישראל מצרימה לא שנו את לשונם ודברו עברית (תנחומא סוף בלק, ויק"ר ל"ב, שה"ש רבה פסוק „גן נעול") וזה לשון הכוזרי בנוגע ללשון העברית: „הקבלה שהוא הלשון אשר דבר בה ה' יתברך עם אדם וחוה ובה דברו שניהם, כאשר יורה על זה הגזר אדם מאדמה, ושת משת, פלג כי בימיו נפלגה, ונח מזה ינחמנו, עם עדות התורה וקבלת דור אחר דור עד עבר ועד נח, עד אדם, שהיא היתה לשון עברי, וכבר היה אברהם מדבר בארמית באור־כשדים, שהארמית היא לשון כשדים, והיתה לו העברית לשון הקודש והארמית לשון חול וכו'. והיו אלו שלש לשונות משותפות ומתדמות: הארמית והעברית והערבית בשמותיהם ובהליכותיהם. והיתה הלשון העברית לבדה המעולה" (כוזרי, מאמר ב', סימן ס"ח). לזאת יקרא אשה, כי מאיש לוקחה זאת (בראשית ב', כ"ג). מכאן, שנברא העולם בלשון הקודש (ב"ר פי"ח ופל"א), כי בלשון יונית וגם בלשון ארמית שם האיש אינו דומה לשם האשה. ועוד ראיה מכרעת אהרת אשר נמצאה בהן הוראתן בדרך טבעי, כמו: שמים — אש ומים, נשר על שם חוזק ראותו מלשון אשורנו (במדבר כ"ה, י"ז) וגם על נשרות כנפיו בהתחדשו, שם יד עולה עשרה כמספר אצבעותיהם, וכן רשמית הפרטים אברהם מלשון אב המון גויים, יצחק על שם הצחוק, יעקב — כי יעקבנו, ישראל — כי שרה עם אל, וכן שמות השבטים על שם המאורעות בלשון נופל על לשון. ושכבתי עם אבותי (שם מ"ז, ל'), בשתי מלים האלו נכללו שני עיקרים גדולים, כנוי המיתה בשכיבה יורה על תחית המתים, האסף אל עמיו מורה על השארת הנפש. הרמב"ם נותן טעם לכנוי השפה העברית בשם לשון הקודש, „כי זאת הלשון היא קדושה, לא תמצא בה שם אמתי למשגל, אך יזכרו אותו בשמות מושאלים כמובות ובדמיונות, והיתה הכוונה בזה, כי אלה הענינים אין צורך לזכרם כל שכן כדי שיושם להם שמות קבועים, אבל הם דברים שצריך להחריש מהם, וכשיכריח הצורך לזכרם, יסבב פני הדבר בכנויים ממלות אחרות נעלמות" (מורה נבוכים ח"ג, פ"ח).

ואסור לנו לזלזל ביקרת ערכה של שפה בכלל, ושפתנו הקדושה בפרט, כי השפה היא הבטוי היותר עמוק של נשמת העם, והשפה העברית לא מתה בקרב העם היהודי בגלות, היא רק סבלה גלות כמו התורה והעם, אולם הארוכה לחיות בבית־הכנסת, שהיה מקום סתר מפגעי הזמן ומההתפוללות, ותמיד היתה המלה העברית נוגעת בנימים מיוחדים בלבו של היהודי. ובמובן זה לא חדלה השפה העברית מלהיות השפה הלאומית החיה של העם עד היום הזה.

השפה, שפת התורה, קשרה אותנו תמיד בעבותות זהב איש אל אחיו, בה ניתנה לנו הרשות והיכולת ליסר את אחינו מבלי כל פחד, פן יהיו דברינו לכלי חפץ בידי אויבינו; בה יכולים אנו לנחם את אחינו בעת צרה בכל מקום שהם, כי סוף־סוף לכל ישראל יש חלק בה.

רק הספרים שחברו חכמינו בעברית או שתורגמו לעברית נשתמרו עד היום.

הנה, לדוגמה, רבי מנשה בן ישראל השאיר אחריו ארבע מאות דרשות בלשון פורטוגלית, וחבר ספרים כל־כך הרבה, עד אשר רשימתם לבדה תגדל מאד. אילו נדפסו בעברית, כי־אז היו ידועים בקרב עמנו, ביחוד בין הרבנים והדרשנים בישראל. עכשיו מי יודען? ספרו „המכריע", פירוש על התורה, נכתב באספנית. בספרו הגדול „תחית המתים", הכתוב לועזית, אצר דעותיהם של גדולי חכמי העמים ביחד עם דברי ה„זוהר" והמדרשים; דברי בן מימון ורבי יהודה אברבנאל, ביחד עם דברי אפלטון ואריסטו; דעותיהם של גדולי כהני האומות, ביחד עם השקפותיהם של גדולי המקובלים, כמו האר"י ומהר"ם קורדיבירה, על־דבר תחית המתים. בחבורו זה השתמש רבי מנשה בן ישראל במאתים ועשרה ספרי עברית, וחמישים וארבע ספרי יון ורומא, ספרדית ופורטוגלית. ובכל זאת לא נתפרסם ספר זה בקרבנו. והספר האחד שכתב בעברית, „נשמת חיים", נתקבל ונתפרסם בקרב אומתנו בכל־כך חבה.

הפילוסוף המנוח הרמאן כהן קרא תגר על המתקנים שהכניסו תפלות בגרמנית אל בית־הכנסת, והוא מדגיש ואומר: „אין אדם מישראל יכול להרגיש רגש אמתי אלא אך ורק כשהוא מתפלל בעברית. דורש אני, שירבו את מספר השעות ללמוד הלשון העברית בבתי־הספר, בכדי שיבינו בנינו מה הם מתפללים. ודעו־נא, כי הלשון העברית היא לשון הנביאים, ואי־אפשר להרגיש דברי הנביאים לכל עמקם אלא אם קוראים אותם בלשונם המקורית". ומה שדורש הפילוסוף הגדול, דורש גם־כן הצדיק הגדול ר' שמעון הירש דפראנקפורט (עיין בספרו „חורב" בפרק „השפה והתפלות").

* * *

וכמה הוקירו חז"ל את שפתנו העברית!

נביא פה לדוגמה מאמרים אחדים, המראים את חבתם העמוקה והכרת ערכה של הלשון העברית: לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבבל אלא מפני שקרוב לשונם ללשון תורה (פסחים פ"ז), ואמרו: כי פי המדבר אליכם, בלשון הקודש (מ"ר ויגש); בן אונו, בן צערו, בלשון ארמי, ואביו קרא לו בנימין, בלשון הקודש (מ"ר ויגש); ויאמר יעקב אל אחיו: לקטו אבנים. כמה אחים היו לו? חד! והלואי קבריה! אלא אלו בניו, שהוא קורא אותם בלשון הקודש אחיו (מ"ר ויצא); אברהם העברי, שהוא משיח בלשון עברי (ב"ר פמ"ב); תני רשב"י: בו ביום גזרו על לשונן (ירושלמי פ"ק דשבת); בזכות ד' דברים יצאו ישראל ממצרים וכו', שלא שינו לשונם, שהיו מדברים בלשון הקודש (מדרש פ' בשלח); מצוה אחת היתה בידם, שנתקבצו כולם באגודה אחת וכרתו ברית שיעשו גמילות חסדים וישמרו ברית מילה ושלא ילמדו לשון של מצרים, מפני דרכי ע"ז (תנא דבי אליהו פ' כ"ד); ויאמר בלעם, כי התעללת בי, גוי אף־על־פי שמדבר בלשון הקודש, לשונו סרוח (מ"ת).

וכדאי הדבר להתבונן במאמר אחד מדברי חז"ל על־דבר השפה העברית ויתר השפות. וזה לשון המאמר: „אלו נאמרין בכל לשון, פרשת סוטה, ודוי, מעשר, קריאת שמע ותפלה וברכת המזון ושבועת העדות ושבועת הפקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש: מקרא בכורים וחליצה, ברכות וקללות, ברכת כהנים וברכת כהן גדול ופרשת המלך ופרשת עגלה ערופה ומשוח מלחמה בשעה שהוא מדבר אל העם (סוטה ל"ב).

אם נשים לב לדברים הנאמרים בכל לשון ולדברים הנאמרים בלשון הקודש אז נראה, כי הדברים שהם בין אדם לשמים ובין אדם לחברו בלי רעיון לאומי נאמרים בכל לשון, למען תשמע הסוטה את אלתה, המתודה את וידויו, הקורא שמע מה שהוא קורא, והמתפלל — על מה הוא מתפלל, המברך — על מה הוא מברך, וכיוצא בזה. אבל הדברים הלאומיים נאמרים דוקא בלשון הקודש, בשפה הלאומית: מקרא בכורים, ברכות וקללות על הר גריזים ועיבל, ברכת כהנים, ברכת כהן גדול ביום הכפורים לפני העם, פרשת המלך ופרשת משוח מלחמה היו בודאי דברים לאומיים, אבל גם החליצה שבאה לרגלי מאון „להקים לאחיו שם בישראל", והחליצה נקרא בישראל בית חלוץ הנעל, גם פרשת עגלה ערופה שבה נאמר כפר לעמך ישראל, יש בהן גרעין לאומי, וכל אלה נאמרות רק בשפת הלאום, כי גדול כחה של שפה לאומית, והשפה הלאומית של עם ישראל היא רק השפה העברית!

אנשי כנסת הגדולה ידעו והבינו את כל ערכה של הלשון העברית לקיומו של העם, והשתדלו להפיץ את ידיעתה בין אלה שדברו ארמית ובין דוברי שפה בלולה מלשונות הרבה. ובכוונה זו קבעו את נוסח התפלה בצבור, כדברי הרמב"ם ז"ל ביד החזקה הלכות תפלה (פ"א הלכה ד') וביחוד שמו כל תקותם בהפצת ידיעת התורה הכתובה עברית. ועד כמה הרגישו חכמינו יקרת ערך שפתנו, אפשר להכיר ממאמרם זה: „כתב בכל לשון לא יקרא בו" (מסכת סופרים פ"א, הלכה י'). ככה הבינו חכמי ישראל ז"ל ברוח קדשם את הערך הגדול של הלשון העברית!

מִכְתָּב מִפּוֹלְטַבָּה

מאת

וולאדימיר קורולינקה.

דף חדש.

על פולטאבה עברה עוד מהפכה אחת בערב של יום 28 ליולי. הבולשיביקים עזבו בחפזון את העיר. צאתם דמתה יותר למנוסה מאשר לנסיגה לאחור... הגדודים האחרונים התרחקו מתחנת קיוב... אחר כך נפלו במשך זמן קצר כדורי תותח על העיר, נשמע היו יריות הרובים והמקלעים כרעם התוף. כדורים אחרים התפוצצו מעל הבתים. קשה להגיד, אם נפלו קרבנות אדם וכמה היה מספרם. נדמה, בכל אופן, שלא היה רב... והנה נגלה דף חדש בדברי ימי עירנו, שכבר הרבה תמורות וחליפות עברו עליה.

התחלתו איננה משמחת. כאשר כתבתי את השורות האלה — בבוקר השני לכבוש העיר — היה מסביבי רצח ושוד. התפרצו לדירות היהודים, גזלו את רכוש המשפחות, גם של הכי עניות. כעבור קבוצת שודדים אחת באה שניה ולקחה את אשר השאירו השודדים שהקדימו לבוא, ובלכתם יבואו אחרים במקומם. במועצה [illegible] משפחות אחרות [illegible] לכבוש. [illegible] ברחובות אחרים. בין כה וכה הוצאה פקודה, האוסרת את השוד והמאיימת את השודדים במיתה [illegible] שני שודדים כבר הומתו ביום השלישי.

הבולשיביקים, לפני עזבם את העיר, שחררו מבית־האסירים 150 אנשי הצבא האדום, שנאסרו מפני פשעים כבדים. אחר כך באה חבורת מורדים בלתי־ידועים ותהרס את בית־האסורים ותשחרר את יתר האסירים המסוכנים. בתנאים אלה חכו התושבים בכליון עינים לכבוש, כי קוו למצוא מחסה בצבא. התקוה הזאת נכזבה. גדודי הצבא מתחילים והאי־מוטים החשבים של תושבי העיר שמחים להסתפח בזרם הפוגרומים. החפצים המשלכים מבתי היהודים נחטפים

בידי ה„ציווילים", גם בידי נערים המיבילים את הקוזאקים מחצר לחצר ומראים להם את בתי היהודים. עובדה זאת מבטיחה לנו הרבה ממוסריותה של הבחרות הזאת בעתיד.

„שודדים רק אצל היהודים ואין הורגים איש"... אמת הדבר אך הצטדקות עלובה היא זו, המזכירה את הימים הכי רעים של אותו העבר, שאליו אין ולא צריכה להיות שום חזרה. בין בני הערובות שלקחו הבולשיביקים אתם במנוסתם ושעתיד חשוך וקשה נשקף להם — יש הרבה יהודים. לכל פולטאבה ידוע מה סבלו באיכר היהודים האמידים, שנשלחו לעבודת פרך מאחורי חזית המלחמה. שלשים וחמשה מהם הובאו לבתי־החולים עם סימני ענוים כאלה, שגם אחד מחברי הקומאנדאטורה הבולשביסטית רשם בפרטי־כל: „מות לבני הבליעל שהטילו הרפה עולמית על הממשלה הבולשיביסטית על־ידי ענויים אלה!"

כפי שנראה מהדברים האחרונים, סבלו היהודים גם מאחרים מתנאי השלטון הבולשביסטי. בפרט סבל החלק האמיד של הקהלה היהודית, אם כי לעתים קריבית נתענו בבתי האסירים „ריוצאים מהכלל" גם יהודים משפל המדרגה. עתה, כמו בכל הפוגרומים, יכבדו יותר העניים: הסוחרים הפעוטים ובעלי המלאכה, המתפרנסים בדוחק על־ידי עבודה קשה, מאבדים את שארית רכושם, שלא נגעה בה יד הרקויזיציות הבולשביסטיות.

כן, לא בשמחה התחיל הדף החדש בדברי ימי העיר בימיו הראשונים של אותו המשטר, שרבים בלי ספק חכו לו כאל התחלת תקופת החוקיות הבריאה והמשפט הקיים והתמידי, המישר בחבוק אחד ובאופן שוה את כל האומות ואת כל המפלגות, שנוצרו על־ידי ההיסטוריה עצמה ואת כל שדרות החברה הקיימת. ועתה ישאלו האנשים האלה את עצמם: האם בזה צריכה להתחיל התקופה החדשה? מתי יתפזר ענן השנאה וצרת העין, מתי ירחף על הפני רומים והדמעות הזה?

את דף האבל הזה מחיי עירנו כתבתי בימים הראשונים, בעוד נמשך השוד ברחובות העיר. הפצתי לכתוב שורת מכתבים בעתון המקומי, שהופיע סוף־סוף אחרי שזמן רב לא היתה שום עתונות בעיר חוץ מהעתונים החצי־רשמיים של הבולשביקים. נדמה לי, שאי־אפשר שהשפלת הכבוד תהיה לה לעתונות „חפשית" להתחיל בשיחה עם הקורא בהשתקת הדבר העיקרי, הדבר שהכל רואים היהודים מראה נמרצת ופומבית. אבל... לא גרם לה מזלה של רשימה זאת וגם לבאר אחריה לראות באור העולם. אשתדל לכל הפחות עכשיו לרשום לזכרון את „הדף החדש" הזה בחיי העיר פולטאבה עם קוין האופיים... אין הרע בזה שידברו על־אודות מאורעות אלה, על־אודותם ידברו למרות הכל ואולי גם בהגזמות. הרע הנני בזה, שהמאורעות הדי, שבאופן חריף ימשכו גם עד עתה (בכפרים) ולשתוק על־אודותם — אין זה אלא לשוב ולהתחיל בטכסים בתי־העגר...

פולטאבה, יום 20—17 ליולי, 1917.

נדפס בעתון „אוטרו יוגה", היוצא לאור ביקאטרינודאר. גליון יום 28 לאוגוסט — 10 ספטמבר, 1919.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹורָעוֹת

באמריקה.

— רושם הראיון של המלאכות היהודית עם לאנסינג. בעתון „ניו־יורק טריביון", בגליון של 16 לדצמבר נדפס באחד ממאמריו הראשיים דברים חריפים נגד הסירוב המדיני של ממשלת ארצות הברית לאנסינג על גלוי־דעתו לפני המלאכות היהודית, שהתיצבה לפניו ביום 10 לדצמבר בדבר הפרעות ביהודי אוקראינה.

כידוע ענה לאנסינג כי עכשיו אינה יכולה ממשלת ארצות הברית לעשות דבר ממשי לטובת יהודי אוקראינה, משום המצב של תהו ובהו פוליטי השורר שם, ושהוא מפקפק „אם עכשיו היא שעת־הכושר לשלוח לשם ועדה בשם ממשלת ארצות הברית", מפני שאינו מאמין, „כי ועדה כזו תוכל לבוא לאוקראינה", וכמו־כן „אין לפי נטית רוחה של ממשלת ארצות הברית לשלוח ועדות בהשתתפות ממשלות אחרות".

על זה מעיר ה„טריביון", כי מדברי לאנסינג היה ניכר, כי לא נתברר לו עדיין, אם באמת נערכו באוקראינה פרעות איומות כל־כך, וכי קשה בכלל לאסוף ידיעות בדבר כל הנעשה שם, וכי סכנה צפויה לשליח שיבוא לשם לערוך חקירה ודרישה בכדי לדעת את האמת; אולם „כבר עבר זמן רב למדי, — מוסיף העתון — המספיק לממשלת ארצות הברית להעמידה על כל המאורעות והעובדות המתרחשות באוקראינה. פרטים צבאיים של הממשלה המאוחדת וכמו־כן סופרי עתונים מלוים את פיטלורא וגם את דניקין, ולא קשה, איפוא, לדעת מה נעשה שם.

— אספת מחאה בבוסטון. ביום השני העבר, 16 לדצמבר, נערכו בבוסטון תהלוכת אבל ואספת מחאה נגד הטביחות והפרעות ביהודי אוקראינה. בין הנואמים היו הדר. סטיפאן ווייז יחד עם זה נתקבל מכתב השתתפות בצערם ובמחאתם של היהודים מאת ה„לוטינאנט־גוברנור" בשם התושבים במדינת מאסאטשוזיטס.

— שליח יהודי פולני באמריקה. בניו־יורק נמצא עכשיו הציר היהודי בסיים הפולני ד"ר י. רוזנבלאט, שנשלח לבא מטעם העסקנים היהודים בפולניה. מטרת שליחותו העיקרית היא: להשתדל להכניס שנוי ראדיקאלי בתכניות ה„עזרה" של יהודי אמריקה ביחס ליהודי פולניה. עד עתה היתה לכל העבודה הרחבה של ה„ועד המחלק המאוחד" בפולניה רק אופי של צדקה, אולם מעכשיו „צריך הועד הנזכר — לפי דעתו של השליח הזה — לכוון את כל פעולותיו להקמת המסחר היהודי, המלאכה היהודית והחרשת העירונית היהודית.

רוזנבלאט הוא אחד מחמשת הציירים הציונים שנבחרו אל ה„סיים" הפולני ושהתאחדו, תחת הנהלתו של יצחק גרינבוים, ברשימה אחת בשם „הגוש היהודי הלאומי".

* * *

בחוץ־לארץ.

ברומיניה

הממשלה הרומינית החליטה כי תחתום על הברית עם אוסטריה, אחרי ש„נתקנו" בו הסעיפים הידועים בדבר הזכויות למיעוטים.

אפים של ה„תיקונים" האלה לא נתפרסם עדיין, אולם ידיעות ממקורות שונים מסרו, שהתיקונים האלה מתיחסים בעיקר אל הסעיפים 10 ו־11, המדברים בדבר זכויות היהודים והידיעות הסתירות האלה עוררו מחדש בחוגי העסקנים היהודים באי־רופה ובאמריקה החששים שזכויות היהודים נשארו עוד פעם ענין ל„יושר לבה" של רומיניה.

התאחדות של יהודי רומיניה פרסמה מחאה נגד הסעיפים המתוקנים.

לפי ה„טיימס" הלונדוני, הנוסחה החדשה של הסעיפים 9 ו־11 המתוקנים היא כך: „האזרחים היהודים יקבלו זכויות מלאות כמי יתר האזרחים", אולם הסעיפים אינם מבארים מי מן היהודים ובאיזה אופן יכול להיות לאזרח רומיני.

לעומת זה גלה לוסיין וואלף את דעתו לפני עסקנים יהודים בלונדון אחרי בואו מפריז, כי תמצית הזכויות בעד המיעוטים לא נשתנתה.

* * *

באוקראינה.

— הסופר והעסקן היהודי הידוע ש. אנ—סקי פסם מאמר, שבו הוא דורש, כי פיטלורה יעמד לדין לפני בית־דין בין־לאומי שישפוט אותו על ערכו את הטביחות בקרב היהודים, והמיניסטרים היהודים שלו, המשתדלים להצדיק אותו, יעמדו לפני בית־דין יהודי עליון.

על זה ענה אחד מצירי יהודי אוקראינה, שנשלח ליהודי פולניה, בוגראר, בעתון „מאמענט", היוצא בווארשה, כי אין כוונתם של המיניסטרים היהודים להצדיק את פיטלורה, אלא להציל את שארית הפליטה של היהדות האוקראינית — לעזור למאות אלפי הדרייב והזקנים והיתומים. בוגראד מודיע, כי המיניסטרים היהודים נכונים להופיע לפני בית־דין יהודי.

— סופר ה„לעמבערגער טאגעבלאט" מודיע, כי מלבד רבבות היהודים שנהרגו בפוגרומים, — מתו יותר ממאת אלפים יהודים באוקראינה ממחלות שונות ובביחוד ממחלת הטיפוס. משערים, כי בערך עשרים אחוזים מן התושבים היהודים מתו במחלה הזאת.

* * *

בפולניה.

— התנהגותו של סטוארט סמואל בפולניה השאירה רושם יפה על התושבים היהודים. לפני פרידתו מהם ערכו לכבודו בווארשה נשף יפה שבו השתתפו באי־כח המפלגות השונות וביחוד באי־כח האירגונים היהודיים. בנאומו בנשף זה אמר סמואל, כי הוא נשלח לפולניה בתור יהודי ורק בתור יהודי עשה את עבודתו שהוטלה עליו.

בבאנקט, שנערך לכבודו על־ידי פאדאריבסקי, אמר סמואל בפירוש לפני ראשי הממשלה הפולנית, כי לעת־עתה נמצאת עדיין היהדות הפולנית במצב של הפקר ובקיש, כי הממשלה תשנה את יחוסה אל היהודים.

— העתון „לעמבערגער טאגעבלאט" כותב, כי בכל מזרח גליציה משתמט באופן שיטתי השלטון הפולני מתת כל תמיכה שהיא, של כסף או של צרכי אוכל, ליהודים העניים. כל הכספים וצרכי האוכל המתקבלים על־ידי מיסדות הצדקה הכלליים מתחלקים רק בקרב הצבור הפולני. כתוצאה מזה מתים מרעב אלפי זקנים וילדים יהודים.

— בגליציה נמצאים עכשיו כ־5,000 יתומים יהודים הנזקקים והמתייתמים מיספר אלף ישנם אלפי יתומים המתגוללים בבתי הרחובות.

* * *

באנגליה.

— סטוארט סמואל, ששב זה לא כבר ללונדון מפולניה, יסד חברה של בעלי־הון יהודים במטרה: לפתוח בפולניה שלשה בתי־חרושת גדולים, שבהם יעבידו עשרות אחדות של אלפי פועלים יהודים. בתי־החרושת יתנהלו על־ידי אינז׳ינירים יהודים.

— מטעם המיניסטריום לעניני חוץ הודיעו לבאי־כח היהדות האנגלית, כי השעה אינה מוכשרת לשליחת ועדה יהודית לאוקראינה.

לעומת זה הודיע המיניסטריום הנזכר, כי הועדה הצבאית האנגלית, הנמצאת באוקראינה, קבלה פקודות להשפיע על חיילותיו של דיניקין לעצור בעד הפרעות.

* * *

בצרפת.

בפארלאמנט הצרפתי שנפתח מחדש, משתתפים שנים־עשר נבחרים יהודים. מהם: 8 ריפובליקאנים, 3 סוציאליסטים ואחד הוא חבר למפלגת הרדיקאלים.

וזהי הפעם הראשונה, שמספר רב כל־כך של יהודים נבחר לפארלאמנט הצרפתי, וזוהי גם־כן הפעם הראשונה, שהאנטישמים לא התנפלו על היהודים בשעת הבחירות. ליחס כזה אל היהודים מצד הצרפתים גרמה הפאטריוטיות היתירה שהראו היהודים הצרפתים בזמן המלחמה.

* * *

בארץ־ישראל.

— כרוז. ה„ועד הזמני", המכין את קריאת „אספת הנבחרים" בארץ־ישראל, פרסם את הכרוז הבא: „הועד הזמני החליט באספתו האחרונה מיום כ״ח — כ״ט תשרי תר״ף, על־פי דרישת ראשי ההסתדרות הציונית, אוסישקין וווייצמאן, לדחות, מפני צורך השעה, את הבחירות לאספת הנבחרים.

אחרי עבודת הכנה במשך זמן כה רב, אחרי שהושקעו כל־כך הרבה כחות ומרץ בסדור הבחירות, הננו מוכרחים ברגע האחרון, הראבינים הגדולים, הרבנות.

בצער גדול הננו מודיעים לקהל את החלטתנו זו, שיצאה מתוך הכרח התנאים והמצב. ואולם תקותנו חזקה, כי קרוב היום שבו תהיה לנו האפשרות להבטיח להסתדרות הציונית להוציא לפועל את הבחירות על־פי עיקרי תקנות הבחירות הקיימות אצלנו, אשר גם ההסתדרות הציונית מכירה בהן.

הועד הזמני, בהכירו בחשיבות הגדולה של הרגע הנוכחי, ובהתחשבו עם דרישת ראשי ההסתדרות הציונית, החליט: להישאר על משמרתו ולמלא את התפקיד המוטל עליו עד אשר נזכה לבחור על־ידי אסיפה יותר דימוקראטית.

הבחירות נדחו אך ורק למען תוכלנה לצאת לפועל ביתר תוקף ובזמן יותר מתאים.

קוראים אנו לאחינו בארץ ומבקשים את אמונם בעבודתנו. העבודה נמשכת. התפקיד קשה ורב־אחריות. העבודה יכולה להעשות רק אם הקהל יתמוך בנו. התפקיד יכול להמלא רק אם נוכל להשען על כתפותיו הרחבות של הצבור.

לעזרתו הרוחנית, המוסרית והחמרית אנו קוראים

תמכו בנו על משמרת הכבוד של האינטרסים היהודיים אשר לרעיון תחיתנו בארצנו.

הועד הזמני של יהודי ארץ־ישראל".

— „לשון קדשנו". קבוצה של רבנים החליטה להוציא לאור ספר בשם „לשון קדשנו", אשר בו יבואו דברי התנאים האמוראים וחותדעת גדולי חכמי ישראל מימי־הבינים עד ימינו אלה על־דבר חובת הדבור בעברית. העוסקים בדבר פנו בקול־קורא לרבנים מפורסמים שישתתפו במאמריהם.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

נסיון לשתף את העסקנים והנדבנים היהודים הכלליים בעבודה ציונית

ביום הראשון העבר 11 [illegible] בניו־יורק אספה מיוחדת במנין [illegible] עשרים יהודים [illegible] מערים שונות [illegible] אחרים. האספה נקראה על־ידי יעקב שיף במטרה: לאחד את [illegible] ואת ההסתדרות הציונית לעריכת הכרזה משותפת על כספים בשנה הזאת.

לפני קריאתו את האספה התראה שיף עם לואיס בראנדייס והתיעץ אתו בנידון זה. האחרון גלה את דעתו, כי עניני שתי ההסתדרויות דורשים, שלא תהיינה שתי הכרזות מיוחדות, אלא שיכריזו בשותפות על הנדבות לטובת עניני היהודים בכלל ואחר־כך יפרישו חלק ידוע מן הכספים למטרות ציוניות. בראנדייס השתתף גם־כן באספה ושם הגין על השקפתו זו בנאום נמרץ; בין יתר דבריו אמר: „ההסתדרות הציונית נכונה עכשיו לעשות את כל ההכנות הדרושות להעברת היהודים האומללים מאוקראינה [illegible] ארץ־ישראל ואם [illegible] הכספים [illegible] תתחיל התגשמותה של התכנית הזאת".

השופט יוליאן מאק, הד"ר סטיפן ווייז ואחרים, ביניהם — המיליונר הידוע מארקוס פיכהיימר מסינסינאטי, תמכו בדבריו של בראנדייס.

בין המתנגדים להצעה זו היו: יוליוס רוזנוואלד משיקאגו, לואיס מארשאל והנרי מורגנטהוי. אמנם, ראוי לציין, שכמעט רוב המתנגדים הביעו את רגשות החבה שלהם לציוניות. הם רק נימקו את התנגדותם בזה, שהרבה מהנדבנים היהודים באמריקה רחוקים עדיין מהלאומיות היהודית ולכן תפריע, לפי דעתם, ה„התאחדות" לקבוץ הכספים.

מעניין גם־כן, שמתוך דבריו של שיף במשך האספה היה ניכר, כי הנדבן הזה התקרב הרבה בזמן האחרון אל הציוניות. בנאומו בשעת פתיחת האספה אמר: „באתי לידי הוכחה, כי ארץ־ישראל תופסת את המקום היותר נכבד בפתרון שאלת היהודים, ואי־אפשר לטפל בעבודה יהודית כללית רבת־ערך ולהזניח באותה שעה את העבודה לטובת ארץ־ישראל".

[illegible] לבחור ועד שיעבוד תכניות בשביל בנין ההריסות במזרח אירופה ובארץ־ישראל. לראש הועד הזה נבחר השופט של בית־הדין העליון [illegible].

* * *

— אגודת „הרצליה". באספה כללית, בניו־יורק, של רוב חברי אגודת ציוני אוסטריה־הונגריה, החלט פה־אחד, כי אגודתם, שהצטיינה תמיד בפעולותיה הציוניות ושמשה מופת [illegible] את שמה ל„הרצליה". האגודה תחוג לכבוד שנוי שמה ולכבוד יובל חמש־עשרה השנים לקיומה בהצגת מחזה ב„תיאטרון של שוארץ" (התיאטרון של אוירווינג פליים קרן רחוב ארבעה־עשר), ביום הראשון הבא, 21 לדצמבר, בצהרים.

* * *

לקראת יום הדגל.

[illegible] העבר נעשו בשכונות הציוניות בכל ארצות־[illegible], שנקבע להיות ביום הראשון, 21 לדצמבר. בלשכות הראשונות של [illegible] שנרשמו הרבה מתנדבים ובכלל התנהלה תעמולה בעתונות ובאספות [illegible] אהרות מקוים ועדי ההכנה, שהתוצאות תהיינה [illegible]

עצירת ציוני בוסטון בחג החנוכה.

ציוני בוסטון התחילו מיום השלישי העבר, 16 לדצמבר, לנהל [illegible] ההסתדרות הציונית. התעמולה תמשך עד לאחר ימי החנוכה.

גורדוי בלונדון.

הד"ר מאקס גורדוי בא ללונדון על־פי בקשת המנהיגים הציוניים והוא משתתף במועצות הציוניות. מלונדון יסע לבאזיליה אל הועידה הציונית, שתהיה באמצע חודש יאנואר הבא.

* * *

מפעולות הסתדרות העברית באמריקה.

— אספה ספרותית רבת־ערך היתה לאגודת „אחיעבר" בבאל־טימור, במוצאי־שבת, בסוף ירח נובמבר, ב„מרכז העברי" לרגלי פתיחתו. באספה זו השתתפו מר אב. גולדברג, מזכיר ההסתדרות העברית, והסופר מר יצחק ווילקאנסקי, מארץ־ישראל, ונאומיהם השאירו רושם רצוי מאד בלבות הנאספים. מר גולדברג, אחרי בארו בפרוטרוט את פעולות ההסתדרות ומגמותיה, זרז את החברים להשתתף ב„שבוע העברי", שההסתדרות מכריזה בחג החנוכה. מר ווילקאנסקי מסר פרישת שלום מן החברים העובדים על שדה העברית בארץ־ישראל והביע את תקותו, כי בימים הקרובים תהיה אמריקה גורם חשוב בהתפתחות התנועה העברית והביא לדוגמה את [illegible] לכח כביר ועצום.

נאמו גם יושב־ראש האגודה, מר קורלאנד, והד"ר א. זיידל. חברים רבים נתנו את ידם לאגודה.

— מר צבי שוהדינגר מדיטרויט כותב אלינו: העברים בעירנו מסדרים נשף חיגגא ליום 25 לחודש יאנואר. ההכנסה תהיה מוקדשה [illegible]. מריים אנו להזמין הנה את התזמורת „זמרה" ולהקדיש את ההכנסה לטובת ההסתדרות. גן־הילדים נספח אל ההסתדרות העברית בתור חבר [illegible]

— מר נ. י. סילברמאן מנורביטש כותב אלינו: העברים [illegible]
שתהיה ביום 28 לחודש דצמבר לטובת הסתדרות העברית. הקהל מחכה לבואם של הסופרים העברים וראשי ההסתדרות, מר ראובן בריינין ומר אב. גולדברג. מובטחני, כי קהל גדול יבוא לאספה עברית [illegible]

— מר יצחק קאפלאן, מזכיר אגודת „חובבי עברית" דפליינפילד, כותב: אגודתנו החליטה לעשות פרסום גדול לשפתנו בימי החנוכה, בימי השבוע העברי, שהוכרז על־ידי ההסתדרות. בחרנו בועד מיוחד העסוק ברבנית הנחוצות. נבחר גם ועד להפיץ את הקינטרסים, [illegible] בקרב בני קהלתנו.

* * *

ידיעות הקרן הקיימת לישראל.

בישיבת הועד הפועל הגדול של ההסתדרות הציונית בלונדון התיעצו [illegible] הקיימת לישראל בעתיד הקרוב. מועד וההנהלה של הקרן הקיימת בהאג השתתפו בישיבות אלה מלבד חברי הועד הפועל ושאן פישר וי. ה. קאן, גם האדון נחמיה דיילימה. דיילימה הרציא על־דבר המצב [illegible] של הקרן הקיימת והדגיש את הנחיצות, שהקרן הקיימת [illegible] את כחותיה בעיקר בתעודותיה הראשונות, הלא הן רכישת [illegible] אחרי משאומתן מפורט, שבו השתתפו ביחוד צירי אמריקה תחת הנהלת מר בראנדייס, החלט להטיל חובה על [illegible] הציונית ועל כל הפידיראציות שלה לתמוך בכל יכלתן בעבודתה של הסתדרות הקרן הקיימת לישראל ליצירת האמצעים הנחוצים להגשמת תעודותיה הגדולות בעתיד הקרוב.

אחרי ישיבת הועד הפועל נערכה בבית ההסתדרות הציונית בלונדון בפעם הראשונה אחרי פרוץ המלחמה אספה כללית של [illegible] באספה זו, שהתנהלה בנשיאות מר קסלר, השתתפו אלה מחברי הקרן הקיימת: מ. אוסישקין, א. הנטקה, פרופיסור א. [illegible], י. [illegible] [illegible]

היושב־ראש עומד על הסבות שעכבו בעד קריאת אספה כללית של הקרן הקיימת במשך המלחמה ומזכיר את חברי הדירקטוריון [illegible] בכלל ולטובת הקרן הקיימת בפרט לא ימחו מן הלב. על־פי [illegible] האספה הכללית הביעה את תודתה הנאמנה ללשכה הראשית ולועד ההנהלה של הקרן הקיימת, שנוסד למשך זמן המלחמה בהאג, על פעולותיהם בשביל הקרן הקיימת בעת המשבר הקשה של שנות המלחמה. לסוף החלט, שבמקום הועד יעמוד שוב אחד הדירקטורים בראש הלשכה הראשית, והתפקיד הזה נמסר למר דיילימה.

שונות

מפעולות אגודת המורים העברים של ניו־יורק והסביבה.

במשך שני החדשים שעברו מעת ועידת המורים, שהיתה בהג רסיכות, התפתחה האגודה והכניסה אל קרבה כמה וכמה מוסדות־ חנוך חדשים, שעמדו עד עתה מרחוק והתיחסו בשויון נפש או גם בהתנגדות גלויה אל פעולותיה של האגודה.

מספר החברים שנרשמו עד עכשיו מגיע קרוב לשתי מאות [illegible] וננכנסו בתור חברים לאגודה. לכל קבוצה יש בא־כח אחד לפני האגודה. מספר כל המוסדות העומדים תחת השפעת האגודה [illegible] עד עכשיו היא ארבעים.

כל העוסק בהוראה עברית יכול להיות לחבר לאגודה אחרי [illegible]

* * *

— שיבת לגיונרים. ביום הששי העבר, 12 לדצמבר, [illegible] לגיונרים יהודים

* * *

נשף לכבוד הד"ר נ. טורוב באולם „מאזשיסטיק"

במוצאי שבת, 13 לדצמבר, נערך על־ידי ההסתדרות הציונית באמריקה נשף באולם בית המלון היפה „מאזשיסטיק" לכבוד הד"ר נ. טורב. הד"ר ש. הירשדאנסקי פתח את האספה בנאום קצר על היחס שבין החנוך הישראלי והחנוך האמריקאי והציג אחר כך את מרת הנריאיטה סזולד בתור יושבת־הראש. נאמו: יושבת־הראש, על ערך החנוך ביהדות מהשקפה היסתורית; ראובן בריינין, על ערכו של „המחנך" בכלל, בהשואה אל ה„מלמד" וה„מורה", ועל ערכו של טורוב בתור מחנך בפרט; הפרופיסור מונרו, ראש בית המדרש [illegible] פינים". הוא בא לידי מסקנות אחדות שיש להן יחס אל החנוך העברי בארץ־ישראל.

הד"ר טורוב נאם באחרונה ובין יתר דבריו אמר:

„מצד הצורה — השפה — מצא בראשונה החנוך העברי בארץ־ישראל קושי משום תנאי הסביבה. בדרך הטבע נעשית בכל ארץ שפת הסביבה לשפת בית־הספר, אולם בארץ־ישראל היה ההפך: חבר מורים [illegible] לעשות את שפת־הספר לשפת הסביבה. מכאן ראיה על הרבה דברים הנעשים בארץ־ישראל, הנראים כאי־נורמאליים לגבי עמים אחרים לגבינו הם נורמאליים.

גם מצד התוכן מצא החנוך בארץ־ישראל קושי מיוחד, מפני שמלבד הפרובלימה, — לאחד את ההשכלה הכללית עם ההשכלה העברית, היה על המורים לפתור גם את הפרובלימה של [illegible] יסוד העבודה בחנוך העברי ופתרונה היה קשה, מפני שבמשך הגלות התרחק העם העברי מעל העבודה הגופנית. מה שנעשה [illegible] בארץ־ישראל עד עכשיו לא מספיק. יש צורך להגדיל את מספר בתי־הספר למלאכה. אמנם, צריך להתחשב עם נטית רוחו של עמנו. היהודים מצטיינים בשאיפתם להשכלה ולכן דרושים בתי־ספר למלאכה כאלה, שילמדו בהם מלאכה בצרוף השכלה.

טורוב התעכב גם כן על שאלת „הדת בבתי־הספר" ולאחרונה ענה על השאלה: אם רבוי בתי־הספר מתאים לחיי הישוב החדש המצומצם?

„בנוגע לזה — אמר טורוב — יש לענות עוד פעם: מה שאינו נורמאלי בעד אחרים הוא נורמאלי ורצוי לנו. גם על יסוד הגימנאזיה [illegible] ואת היה מפעל זה גורם חשוב בהתפתחות הישוב ועזר הרבה ליצירתה של „תל אביב" ועל אחת כמה תועיל האוניברסיטה העברית להרחבתו ולשפורו של הישוב העברי בארץ־ישראל".

קאטאלוג של ספרות ארץ ישראל

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA, 55 Fifth Ave., New York.

מפני השגיאות במחירים שנפלו ברשימה הקודמת הננו נותנים בזה רשימה חדשה מפורטת מכל הספרים והחוברות שנמצאים אצלנו למכירה. אין להתחשב עם הרשימות הקודמות!

א) ספרים חדשים.

1) לזכרון (כל ארץ־ישראל בכים)

כולל תמצית הידיעות על־דבר ארץ־ישראל, ישובה והסתדרות הציונית, מאת ב צ ל א ל י פ ה.

הספר הקטן הזה הוא מועט המחזיק את המרובה. מכיל 136 עמודים. מכורך יפה. המחיר 50 סנטים. עם המשלוח 55 סנטים.

2) מלון אַנגלי־עברי
ENGLISH-HEBREW DICTIONARY

מאת ד"ר א. ד. וואלדשטיין. המחיר $1.75. עם המשלוח $1.90

3) כתבי ש. בן־ציון

בשני כרכים (ארבעה ספרים).

כרך א. ספר ראשון, בדור יורד:

איש הקהל. חיים של פרנסה. זקנים. ספר שני, נפש רצוצה: מרד ומרדות. ימים כתקונם. יום שכולו שבת. ימי הנחה ורשית. בהרהורים רעים. מלפני האביב. דוגמה של חירות.

כרך ב. ספר שלישי, בדור עובר:

שמי. עסקי משפחה. כי יקה. מעבר לחיים. ספר רביעי, מתוך המהפכה: מכתב גדול. אותות זכרון. לקול הצרצור. רחל. שבט. מחיר כל כרך $2.00. עם המשלוח $2.15.

4) תורת החשבון

לבתי־ספר תיכוניים, מאת ד"ר א. ב. רוזנשטיין. המחיר $1.75. עם המשלוח $1.90.

5) קובץ נוסחאות,

משפטים וכללים מהמתימטיקה האלימנטארית, מאת ד"ר א. ב. רוזנשטיין. המחיר 45 סנטים. עם המשלוח 50 סנטים.

6) אַלגברה

חוברת א'. ספר למוד וקובץ שאלות למחלקות הבינונות של בתי־ספר תיכוניים בארץ־ישראל ובחוץ־לארץ במקומות ששפת הלמודים היא עברית, מאת ד"ר א. ב. רוזנשטיין. המחיר 70 סנטים. עם המשלוח 80 סנטים.

7) גיאומטריה

ספר למוד לשלש המחלקות הנמוכות של בתי־ספר תיכוניים ושנות הלמוד המתאימות בבתי־ספר אחרים שבארץ־ישראל. עם 108 ציורים, מאת ד"ר א. ב. רוזנשטיין. המחיר $1.10. עם המשלוח $1.20.

8) „האזרח"

קובץ, יוצא לאור ע"י „האזרח", בעריכת ש. בן־ציון. כרך א' (4 חוברות). המחיר $3.00. עם המשלוח $3.25. מכרך ב' יצאו לעת־עתה 2 חוברות. מחיר כל חוברת 75 סנטים. עם המשלוח 85 סנטים.

9) אגדות אמוראי ארץ־ישראל

שתי מונוגראפיות. שתי חוברות. מחיר כל חוברת 30 סנטים. עם המשלוח 35 סנטים.

10) „מעברות"

ירחון, ערוך ע"י יעקב פיכמאן. חוברת א'. המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

11) „אחדות העבודה"

קובץ. המחיר $1.00. עם המשלוח $1.15.

12) „הפועל הצעיר"

שנת תרע"ט. גליונות ג—ל"א. מחיר כל גליון 20 סנטים. עם המשלוח 22 סנטים.
שנת תר"פ. גליון א'—ב' — המחיר 40 סנטים. עם המשלוח 42 סנטים. גליון ג'—ד' — המחיר 40 סנטים. עם המשלוח 42 סנטים. גליון ה' — המחיר 20 סנט. עם המשלוח 22 סנט. גליון ו' 20 סנט. עם המשלוח 22 סנט.

13) ראשית יסודי הבוטאני־קה

מאת ד"ר מטמן־כהן. המחיר 25 סנט. עם המשלוח 30 סנטים.

14) העולם,

שבועון, גליונות א, ז'—מחיר כל גליון 17 סנט. עם המשלוח 18 סנטים.

ב) ספורים.

		בלי	עם משלוח המשלוח
1)	כתבי ש. בן־ציון גוטמאן:		
	כרך א'—שני ספרים	2.00	2.15
	כרך ב'—שני ספרים	2.00	2.15
2)	אבות ובנים, רומאן	1.25	1.35
3)	בערי אהייר מן הדור הישן, ספור	.38	.41
4)	חלומו של אובלומוב	.50	.54
5)	בעל־הבית ופועלו	.50	.54
6)	שתי אחיות, ספור	.75	.82
7)	ספורים	.38	.41
8)	רומיאו ויוליה בני הכפר	.50	.54
9—10)	מכתבים מהטחנה,		
	ספר ראשון	.50	.54
	ספר שני	.63	.69
11)	סנבה סלבקון, ספור	.75	.82
12)	חלומו של מקה, ספור	.25	.27

ג) ספריה חקלאית.

13)	משק בית האכר	.65	.68
14)	תורת הזבול, חלק א'	.60	.68
15)	תורת הזבול, חלק ב'	.60	.68
16)	הזית	.60	.68
17)	חקלאי, כרך ב'	1.75	2.00
18)	חקלאי, כרך ג'	1.75	2.00
19)	חקלאי, כרך ד'	1.75	2.00
20)	השקדים	.50	.60
21)	החלב, חוברת א'	.30	.35

ד) ספרים שונים.

22)	ספירת יהודי ארץ־ישראל, חוברת א'	1.50	1.70
23)	החנוך, קובץ פדגוגי	1.30	1.40
24)	בריטניה הגדולה ותחית ישראל בארצו	.15	.18
25)	יום חגנו	.15	.18
26)	ה י נ ט ר ס. העברית יוצאות מזמן לזמן. חוברות: י"ד, ט"ו, ט"ז. מחיר כל חוברת 20 סנטים. עם המשלוח 22 סנטים.		
27)	בגליל, חוברות ב', ג', ד', ה', ז'. מחיר חוברת	.08	.09
28)	ה ש ע ה. חוברות יוצאות מזמן לזמן. חוברת י'. המחיר 5 סנטים. עם המשלוח 6 סנטים.		

ביום החמישי, ראשון ליאנואר 1920

יחל להופיע העתון היומי הלאומי הגדול ביהודית

„היינט"

THE PRESENT

בעריכת

הערמאן בערנשטיין

מקום כנוס למחשבה העברית

העוזרים שלנו:

שלום אש.
דוד פרישמאַן
דר. ש. זאַקס
י. אפאטאשו
משה בין
מנחם
א. גאלדבערג ווארשא
משה נאַדיר
ב. ריווקין
דר. י. וואַרטסמאַן
יצחק אבן
י. פאיכמאן
ייבי שאפירא

היינט

1920-JANUARY 1920

1

THURSDAY

THE PRESENT

העוזרים שלנו:

ע. איזיקטראמער
מרדכי דאַנציס
ראובן פינק
בארא ב. סמיטה
מרים קארפילאוו
י. מארגאשעס
י. ראבינאוויטש
טשארלס יאפע
ה. שטערנפעלד
וו. רעזניק
ב. פינקעל
דארא — איזראעל
ועוד סופרים
ועתונאים מפורסמים.

לא נוסד לשם עסק או לשם מפלגה, זה יהיה מסוד עממי

מגמתנו:

עתון אי־מפלגתי, בלתי תלוי בדעת אחרים, למען העוסקים והעובדים,
עתונות נקיה, חדשות מדויקות, ספרות יפה.

מחיר החתימה:

בארצות הברית ובקאנאדה:
לשנה — $6.00. 6 חדשים — $3.00
בחוץ לארץ:
לשנה — $9.50. 6 חדשים — $5.00

הנחה מיוחדה:

דולאר אחד בעד 3 חדשים אם אנו מקבלים את דמי החתימה קודם ראשון ליאנואר 1920.

THE PRESENT

31 EAST 7th STREET — NEW YORK

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון מ (קצ)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VI | NEW YORK, DECEMBER 26, 1919 | No. 40 (180)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחיתמה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

VOL. VI NEW YORK, DECEMBER 26, 1919 No. 40

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית ניו־יורק, ד' טבת, תר"ף גליון ארבעים

פרשת השבוע

כְּאַתָה הַשָּׁעָה.

מקודם תקופות ארוכות של חלומות וגעגועים בלתי ברורים על ארץ־ישראל, על ירושלים של מ ע ל ה ועל ירושלים של מ ט ה. חכו להגואל שיבוא עם ענני שמיא. התמהמה לבוא — בכל־זאת חכו לו בכל יום שיבוא. והתקוה החזקה הזאת היתה כסם חיים לכל האומה בשנית הרדיפות והמצוקות, ההריגות והשחיטות. בינתים נסעו לארץ־ישראל למות שם ולהקבר באדמה החביבה והקדושה. נסעו להתפלל על־יד הכותל המערבי ועל קבר רחל. נסעו שם גם ללמוד וללמד נגלה ונסתר, ולנשום את האויר המחכים והמרפא את פצעי לב היהודי ונפשו השבורה. היו גם תקופות קצרות של התעוררות יותר עצומה, כעין ימות המשיח, וגם איזה נסיונות של עליה במחנות. זו היתה דחיקת הקץ. השעה היתה מוקדמת. נתבדו הדוחקים. הנסיונות לא הצליחו. מעוטפים ומעורפלים היו בסודות ורזים של מקובלים ועושי נפלאות. עם כל זה לא כשל כח הסבל. תקות הגאולה היתה חיה בלב האומה העברית בכל הזמנים ובכל הדורות מיום גלתה בגולה.

בסוף המאה השמונה עשרה, אחרי הריבולוציה הגדולה בצרפת, החלו מנשבות רוחות חדשות, רוחות זרות ונכריות לרוח אומתנו העתיקה — אל נפשה לא חדרו. זרם הטמיעה גרף במיוחד הרקיב בודדים מקרבנו, התהילו והתעילו בהם בשטפי רשיונם, כחבם, העלם והורידם בתוך ים העמים והשבטים — אך הגוף בטוח לא הביאם. מהיף אחד הפליגו — להחוף השני לא הגיעו. אבדה להם, ליהודי המערב, אמונתם בגאולת ישראל, בתחיתו על אדמת אבותיו — גאולה אחרת לא באה להם. נתנו אמנם להם שווי זכויות על הנייר. נתנו — ולא עברו שנים רבות והתחרטו על הנתינה. וגם מנת חלקם של יהודי המערב, שמחקו את ציון מסדורם ומלבבם, היה פחד ומורך לב, שהתאמצו להסתירם מעין רואים. נשרו עלים בודדים מהאילן העתיק, יבשו גם א ח ד י ם מענפיו — הגזע נשאר ב ת ק פ ו ורעננותו כבימי קדם. על כן עץ הפלאית הוא. כל הרוחות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו ולא יעקרוהו משרשיו.

גם ברוסיה, ששם היה רוב מנין ורוב בנין של האומה העברית, התגנב, במחצית השניה של המאה שעברה, זרם הטמיעה בתוך קצות העם העברי. הצעירים, המתלמדים בבתי־מדרשים, המשכילים החלו החיים הלים הרוסיפי־קאציה או חיים האנישית הסתמית. שחקו להתהימות הישנים של אבותיהם. אולם יחד עם זרם הטמיעה נתגלה בקרב צעירי בני עמנו גם הזרם הלאומי. התגברו הגעגועים הישנים.

בתחילת שנות השמונים של המאה העברה למספרם, אחרי הפוגרומים הראשונים בדרום רוסיה נתלבשה הנשמה הערטילאית של הרעיון הלאומי בדמות התנועה של חבת ציון. ובמשך ארבעים שנה האחרונות לבשה חבה זו צורות שונות, פחות או יותר ממשיות. במשך זמן קצר כזה עברו על הציוניות תקופות רבות ושונות במחירות רבה ידרך כמה וכמה גלגולים עברה עדי הגיעה למדרגתה עתה.

מחקומות, הזיות וגעגועים להנסיונות הראשונים. קבוצה קטנה של סטודנטים עברים ברוסיה עשו את הפסיעה הראשונה. התחנה הראשונה — ביל"ו. הנסיון הראשון היה קלוש, בלי הכנות ובלי אמצעים. ההכרח הפנימי דחף. לא בקשו חשבונות. לבחירי העם הוברר פתאום, כי יש רק דרך אחת לגאולתנו והיא הדרך המובילה לציון. הדרך היה בדוקת סכנה. טורקיה היתה תקיפה. העם עמד עוד מרחוק. אולם צריך היה לנסות, להתחיל. התחילו. הניחו את אבן הפנה. הפסיעה

הראשונה נראתה בעיני רבים כדון־קישוטית. אולם זאת היתה עובדה. עובדה חדשה. החלו לבנות ולטעת בארץ־ישראל. התנאים היו קשים וכמעט בלתי אפשריים. מכל עבר רק מעצורים ועכובים. מטרה כל־כך גבוהה, כל־כך גדולה, והאמצעים כל־כך פעוטים. הבינה שבלב, והסמויה מעין העולם, היתה עוד אז: מדינה עברית אם גם לאחר מאות שנה. ובמזומן לא היו אף פרוטות, אף סיוע מדיני קל. להפך: חששות ופחד שהעולם המדיני יתנגד יעכב, יפריע. בא הנדיב הידוע. בעל המליונות הגדול. החל לפזר מיליונים. באו גם חובבי ציון, מקודם בהחבא ובאסור גמור מצד הממשלה הרוסית ואחרי כן בהיתר לתמוך את עבודת האדמה בארץ־ישראל, — באו חובבי ציון בפרוטותיהם.

התחלה היתה נפלאה, טהורה וקדושה. אולם מהרה נפל הישוב בידי פקידי הנדיב. נתגלו סימני נוול. דימור־ראליזציה. ניטל הודו של הרעיון. הפקידים, חניכי פאריז, השחיתו והתעיבו עלילה. חובבי ציון היו אין אונים, אף כי היו ביניהם גדולי רוח כפינסקר וכרבי שמואל מוהליבר. הופעתם בעצמה היתה פלא. עדות לתקופה חדשה בישראל: גלוי שכינה לאומית. קצרה יכלתם של גדולי החיבבים הנזכרים וחבריהם, וביניהם גם הד"ר רילף, לעשות גדולות, אף אם שאפו לזה בלי שום ספק. העם לא התנער עוד מעפר שפלותו. העשירים, התקיפים, הפרנסים עמדו מרחוק. וחבת ציון זו, בתקופתה היותר ראשונה, היתה עשירה מבפנים ודלה מבחוץ. לבשה סחבות, וחכמתה של מסכנה זו היתה בזויה בעיני הקהל הגדול שבטח עוד על תהו ובהו.

בתוך ימי עניה ומרודיה של „חבה" זו נשמע פתאום קול מזהיר: „לא זו הדרך!" על שמי המחשבה העברית המעוננים זרח פתאום כוכב חדש, כוכב מאיר אף כי צנוע. קם מורה להנבוכים. שמעו את הקריאה הנמרצה, בשפה ובהוכחה שהפליאו ושעוד לא הורגלו להן, של ה„לאו" החדש, של הלאו הגדול — והחובבים נבהלו, רעדו ויתמהו איש אל רעהו. העקשנים שבהם ענו בפיהם: „דוקא זו הדרך!" ובלבם חשו את האמת המרה. הקריאה של המזהיר מצאה הד. אנשי המחשבה והרגש נטו אוזן. חכו לקריאה חדשה. והיא גם באה, אב גם פרורים פרורים. נראו הנצנים הראשונים של התחיה העברית, של תחית הרוח והמחשבה הלאומית. הדור לא היה יתום. הספרות העברית התעוררה לחיים חדשים. נגלו בשירות, צמחו רצונות ספרותיים. נגלה כי יש בעד מה וכנגד מה ללחום. ונשמע קול המיה בבירה הספרותית.

והנה, כמו בתוך אגדת־פלא, בא אלינו, העומדים מבפנים, המבשר הגדול — הרצל. מעולם זר בא אלינו. שם הרה והגה את רעיונו — רעיוננו הגדול. תקופות רבות חכו לקראתו.

ידעו, האמינו וגם הרגישו, כי צריך הוא לבוא. אותו החולם הגדול ואותו הלוחם הכביר, הגבור הלאומי, — אך לא ידעו מתי ומאין הוא בא. והנה באה שעתו. והוא בא אלינו מעבר שלא קוינו לו. והוא בא אלינו בכל הודו והדרו, בכל אמונתו החזקה בכחות התחיה שלנו גם בבהירותו הוא, בכל תקותו הגדולה, כי יתעורר העם לגאולה וכי יביא לה את כל הקרבנות הדרושים. בא ובשורה בפיו: — „מדינה יהודית".

וחבת־ציון קורא שם חדש: „ציוניות". לא „חבה" סתם, לא עוד בקרן־זוית ובקול מלחשים, כי־אם תנועה מדינית, תביעה לאומית בקול רם מעל בימה לאומית.

ויבא הקונגרס הציוני הראשון. בחירי אומתנו וגדוליה מארצות שונות באו אל הכנסיה הראשונה, שבה נוצרה הפרוגראמה הבזילאית. בפעם הראשונה מיום לכתנו בגולה הודענו לעיני ולאזני כל העולם, כי עם אנחנו, עם חי סובל ושואף לגאולה, ואנו שואפים למקלט בטוח בארץ אבותינו.

שאלת היהודים היתה לשאלת העולם, שיש לה רק פתרון גמור אחד: „להשיב את העם בלי ארץ להארץ בלי עם".

וזרח השמש — ובא השמש. הרצל מת. באו להציוניות ימים קשים מאד. עמדו מנהיגים אחרים להציוניות המעשית, שלמדו בבית־מדרשו של הרצל, אף בשעה שלחמו נגדו.

ובאו מהפכות גדולות בעולם המדינות והעמים. והציוניות נכנסה לתקופה חדשה. באה ההכרזה הבריטית. ממשלות־ההספם הסכימו עליה. ראשי הציוניות התיצבו לפני אספת־השלום והיו לפה לשאיפותיו של העם העברי. הבטיחו. אישרו עוד הפעם את ההכרזה הציוניות הראשונה.

ועתה חטא הוא להציונים לחלום. צריך לפעול. בנו תלוי הפתרון. לא געגועים כהים סתם דרושים כיום, כי־אם מעשים כבירים. ולהמעשים יש שירה מיוחדה.

צריך לבנות את ציון החדשה. צריך להמציא את היכולת הרבונים. באהבה, בהבטחית ובכוונות טובות גרידה, וגם במחשבות נעלות ובשירים כבירים לא נבנה את ציון, אם כל אחד מהציונים, אם כל אחד מהיהודים, היוצר בבנין ציון ובתחיתו של הרוח העברי, לא יתן את תרומתו יותר מכפי יכלתו.

נכנסנו לתקופת המעשים, והכל לפי העושה והמעשה. האם לא נעשה את אשר נוכל? בודאי שנעשה. ואם לא עכשיו — אימתי?

יְסוֹדוֹת הַמְּדִינָה הָעִבְרִית בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

מאת

משה זאב נארוואלק.

אף כי כבר החלטנו והכרזנו מעל בימת הועידה הציונית בפיטסבורג את שבעה העיקרים אשר על־פיהם צריכים לבנות בית לאומי בארץ־ישראל, עם כל זה חייבים אנחנו לבאר את דבר היסודות ההם.

היסוד הראשון, בדבר שווי זכויות מדיניות ואזרחיות וסבלנות, מפורש הוא למדי ואין לנו להוסיף עליו.

בפרט שאנו היהודים היינו הראשונים שנצטווינו, כי „חוקה אחת לכם ולגר" וכבר אמר הנביא: „כל העמים ילכו איש בשם אלהיו". אבל ארבעה היסודות הבאים אחריו, אומרים: דרשונו.

אם שואפים אנחנו, שתהא היכולת לכל אחד מהיהודים להתפרנס בארץ אבותינו בריוח ולרפוש רכוש והון, אז אין אנו רשאים לאמר, כי הקרקע יהיה שם קנינו של כל העם. ראשית, מפני שיד איש או יד כל העם לא בראה ולא יצרה את הקרקע ואין קנין חל ושייך אלא בדברים שנעשו בידי אדם. ואף כי הבורא נתן את הארץ לבני אדם, בכל זאת הלא „לו כל הארץ", ולאדם אין לו רשות אלא להשתמש בה.

שנית, אם אנחנו נאשר ונקיים את הפרינציפיון של רכוש וקנין בנוגע לקרקעות, אז זכותם של בעלי הקרקעות עכשיו בארץ־ישראל במקומה עומדת, והרשות בידם שלא למכור לנו אפילו כברת ארץ קטנה עד שנשלם להם מה שלבם חפץ.

שלישית, אם אנחנו היהודים באים עתה ליסד מדינתנו על קרקע ארץ אבותינו כדי שנוכל לפתח שם את הכחות הפנימיים שלנו, מוטל עלינו לדקדק, שהחיים המדיניים החדשים אשר ניסד שם, יהיו בהתאם להפסיכולוגיה העברית, והחוקים מחויבים להיות נובעים מנקודת־ההשקפה של הפרינציפים בתורת הכלכלה היהודית. הלא כך גם נאמר בהקדמה להחלטות הפיטסבורגיות, שמעולם לא הסיח עם ישראל את דעתו מחזיונות נביאיו וחזוניו, שחזו לו אחרית תקוה להגשמת הצדק בארץ מולדתנו העתיקה. והפרינציפיון של קדרה־דבי־שותפא (קואופיראציה בלעז) על דעת הממשלה, אם גם חיוו של היחיד והצלחתו הרוחנית מובאים לקרבן והאיניציאטיבה הפרטית נפסדת לגמרי, וכמו־כן יתר ההלכות של הסוציאליות, כמו שהיא נדרשת עתה, הלא ילידת יון, רומא וגרמניה היא. ולפי שיטתם הם לא אל אחד בראנו, וכמו שיתאבקו אלהיהם איש באחיו והחזק מחבריו ישלוט בהם בכח וכל מאן דאלים גבר, כן יש לה גם להממשלה הכח לכוף את העם כולו לעשות דברים נגד רצונו. אבל האידיאה הזאת לא תבוא בקהל עמנו, עם אינדיבידואלי, אשר רק חוקים צדיקים לו.

ורביעית, צא ולמד, כי לא דבר ריק הוא, שבעלי־בריתה של בריטניה בחרו בה להכריז, כי תעזור לנו לבנות בית לאומי בארץ אבותינו, כדי שנוכל לחדש שם ימי נעורינו. כי מי כבריטניה מכירה ומוקירה את התנ"ך שלנו, ששם נאמר, כי ארץ־ישראל נתונה לנו מאת אלהים למורשה. ואם יש לנו תביעות על הארץ אשר בשם פלשתינה תקרא, היא יען כי ארץ־ישראל היא. ורק שם מסוגלים אנחנו לפתח אידיאלים נשגבים כאשר עשינו בימי קדם.

וכדי שלא יאמרו הבריות, כי טועים ומתעים אנחנו, בא סעיף החמישי לברר לנו באיזה אופן יתגשמו הסעיפים הקודמים: „שאלת הכנסת כסף לגנזי המדינה תהיה מסודרה באופן שתגן על העם מפגעי הספסרות — ספיקולאציה — של קרקעות ומכל צורה אחרת של לחץ כספי". הא כיצד: — אם נתעמק בנשמת האומה הישראלית ואם נהדיר בעין פקיחה היסודות של תורתנו הכתובה והמסורה, אז נווכח, כי מגמתה היא: ראשית, שכל אחד מאתנו יהיה בן חורין, והחירות והחופש יהיו שלמים וגמורים. ושנית, שלא יהיה אביון (פרוליטאריון) בקרבנו. הדימוקראטיה הישראלית והכלכלה המדינית על הפרינציפים הללו נוסדו.

על הלוחות של העם חרותה חירות (פרק אבות ו') ורוב המצוות בלשון יחיד נאמרו. ורק כשילמדו דרכי הגויים אשר סביבותם, ישימו עליהם מלך (דברים י"ז, י"ד, ט"ו) ואין בין עולם הזה לימות המשיח, אשר היהודי מחכה לו בכל יום שיבוא, כי אם שעבוד מלכויות בלבד (שבת ס"ג, א',) כלומר, המלכות שיבחרו היהודים בשבילם ולעבדם לא יהיה לאל ידה לשעבד אפילו אחד מן העם, כמו שהיא עושה בשאר המדינות הדימוקראטיות, מפני שלא הרי אידיאלי הדימוקראטיה העברית כהרי אותם של יתר העמים, כי בעת אשר האחרונים יחוקקו חוקים יחליטו על־פי דעת הרבים גם לרעה, היהודי מצווה ועומד, שלא יהיה אחרי רבים לרעות (שמות כ"ג, ב'), רוצה לאמר: כל דבר שאסור לו להיחיד לעשותו, גם הרבים וגם שליחי־צבור — המלכות — אינם רשאים לעשות, כי אין רשות להכלל אלא מה שיש לו להפרט, ושלוחו של אדם כמותו ולא יותר.

העיקרים של הכלכלה המדינית העברית שנים הם. האחד הוא: שכל דבר שנעשה בידי אדם נחשב להון ורכוש של היחיד לעשות בו כטוב בעיניו, ולא רק היחיד מצווה שלא יגנוב ולא יגזול, אלא גם להקהל או לבאי־כחו — למלכות — אין להם רשות לקחת מהיחיד אפילו שרוך נעל. והעיקר השני הוא: שכל הדברים אשר ידי אדם לא עמלו בהם לא יחשב כלל לרכוש, ואינם נתונים למקח ולממכר.

אף כי קרקע הבאר אשר חפרו עבדי אברהם לא היה קנינו, עם כל זה הוא מוכיח את מלך גרר על אשר גזלוה עבדי המלך (בראשית כ"א, כ"ה). ואת שבע הכבשות נותן אברהם למלך רק בעבור תהיה לו לעדה כי חפר את הבאר שם (שם, כ"א, ל'). אברהם מבקש לקנות רק את מערת המכפלה — מעשה ידי אדם, ואף־על־פי שלעיני בני חת מוכר לו עפרון גם את השדה (בראשית כ"ג, י"א), בכל זאת מעולם לא מצאנו, שאברהם או יוצאי חלציו אוחזים בה. כי הארץ לא תמכר. המצריים אומרים אל יוסף, כי יהיו עבדים לפרעה, אחרי אשר לקחו את אדמתם ולא לקחו את מקניהם וכספם, כי מאז והלאה המלוכה לוקחת חמישית ממעשה ידיהם ורכושם, ובזה משועבדים הם.

לשבט גדול הרבו נחלתו (לא בשטח, כי־אם על־פי מחיר הקרקע), וכדי שלא יעבירו נחלה משבט לשבט, נצטווינו, שהבנות היורשות לא תנשאנה לאנשים אלא ממשפחת מטה אביהן (במדבר ל"ו, ח') וכדי שלא תעבור נחלה ממשפחה למשפחה, נצטווינו על היבום והיובל.

אחרי מצות היובל הכתוב אומר: „וישבתם על הארץ לבטח" (ויקרא כ"ה, י"ח) ואחרי השמיטה (מורי־

טוריום): „אפס כי לא יהיה בך אביון" (דברים ט"ו, ד'), שכל מי שיש לו קרקע ואין לו נוגש, לא יהיה עבד אף אביון, כי עובד אדמתו ישבע לחם.

כדי שלא תהיה לאל יד הכהנים מפרשי החוקים והמשפטים לקחת בערמה את החלק היותר טוב והיותר גדול מקרקעות הארץ ולהשתרר בזה על העם, לא נתנו להם חלק ונחלה עם ישראל (דברים י"ח, י"א). ישעיה מוכיח את ישראל על אשר קרבו שדה בשדה עד אפס מקום לאלה אשר קרקע אין להם. „לכן גלה עמי". יחזקאל (מ"ז, כ"ב) מצווה את ישראל, כי בשובם אל ארצם יתנו נחלה גם להגרים הגרים בתוכם, והנשיא לא יקח מנחלת העם להונותם מאחוזתם... „למען אשר לא יפוצו עמי איש מאחוזתו". גם מיכה (ב', ב') מוכיח את בני עמו על אשר חמדו שדות וגזלו.

התלמוד אומר (שבת ל"ג, ב'), כי לא גלו ישראל מארצם אלא מפני שבטלו שמיטה ויובל וממילא רבו האביונים שלא היה להם נחלה, ואין אדם לוחם בכל לבבו ונפשו על דברים אשר אין לו חלק בהם.

בהיות ישראל רק עם חקלאי היו חוקי שמיטה ויובל מספיקים לו שלא יעבירו נחלאות וכיוצא בהם. אבל כשבאים אנחנו לבצר עתה בארץ־ישראל עם מאורגן על יסודות תעשיה מפותחת באופן מודרני, אנו חייבים ליסד מדינתנו על עיקרים דימוקראטיים שעברו לנו בירושה מנביאינו וחכמינו בהתאם לרוח הזמן והמקום. והסינתיזה הזאת צריכה להיות מיוסדת על בסיס הצדק והיושר לא רק כלפי פנים — העם היהודי — אך גם כלפי חוץ, כלפי שכנינו הגרים בארץ־ישראל ובהארצות שמסביבה, באופן שרוח העמים תהיה נוחה ממנה.

מכל הדעות והשיטות של הכלכלה המדינית שהמציאו עד היום הזה, יש רק שיטה אחת, שהיא כוללת בקרבה את כל התנאים המתאימים להפסיכולוגיה של עם היהודי לכל פרטיה ודקדוקיה. השיטה הזאת נקראת בשם „מס היחיד" (Single Tax). מס היחיד איננו בעצם של דבר מס בהוראתה של מלה זו, מפני שכל המסים הנהוגים בעולם משעבדים את העם. או שהרודה בעם ישים עליו את המס להכניעו, או שהמלכות לוקחת מנתיניה מכל הבא בידה בכל עת אשר הכסף נחוץ לגבי המדינה או העיר, אף אם היא גורמת בזה רעה להיחיד ולהכלל. אולם „מס היחיד" הוא שיטה בכלכלת המדינה המתבססת על ההשקפה, כי אין לה למלכות ישנה רשות ציבורית יחידה מאיש פרטי, באיזה אופן שהוא, אף פרוטה אחת אשר ידו וכחו של הצבור לא השתתפו בה, וכל רכוש שנצבר ומתקיים רק על־ידי עבודה או חלוף הפירות של עבודה זו בפירותיה של אחרת, וערכו של הרכוש הזה איננו נשען על יחוסי מעמדות, רכוש והון פרטי הוא ואין להצבור שום חלק בו. וכל פרוטה שהמלכות — באי־כחה של הצבור — לוקחת מרכוש זה, גזילה היא בידה. לפיכך מן היושר והצדק שיבטלו את כל המסים הללו, ולתקציב העיר והמדינה יגבו על־ידי השלטון דמי־חכירה בכל שנה ושנה מידי אוחזי קרקעות שיש להם ערך בשוק, כגון: מגרשי עיר, מכרות של מתכות או של פחמים, אשדות מים, חופי ימים ונהרות, אדמות וכדומה.

צדקת המס הזה גלוי וברור לכל עין. ראשית כל, מכיון שידי אדם לא יצרו את הטבע, אין לו לבן אדם, אף לא להקהל, שום רשות לזכות בו זכות קנין ורכוש ואינו ניתן למקח וממכר כדברים שנעשו על־ידי אדם. וכשבאים אנשים יחידים בדרך השימוש של הטבע, אשר הרבה קופצים עליו וזכות כולם שוה היא, הלא מן היושר הוא, שהאוחזים בחלק שבזה, שיכניסו את כל דמי חכירתו מדי שנה בשנה אל קופת הקהל להספקת צרכיו, כדי שכל אחד ואחד, אפילו אותם שלא לקחו חלק מן הערית, יהיו נהנים על־ידי כך מפריו של חבל הטבע הזה.

שנית, סתם אדמה, כשהיא שממה מאין יושב, אם גם פוריה היא, אין לה מחיר כשהיא לעצמה, כי אין אדם משלם בעד דבר שיש בידו להשיגו חנם, והמחיר תלוי במספר ובאיכות האוכלוסים היושבים עליה או על־פי קרבתה להתעשייה המסחרית וכדומה. ובגין שהצבור הוא הגורם להקצבת ערך הקרקע, הלכך מן הצדק והיושר הוא, שהצבור הגורם בדבר יבוא על שכרו ויגבה מדי שנה בשנה דמי־שויה על־ידי מס היחיד.

במקום שאין „מס היחיד", יש ביד המיעוט לרפוש לו שטחי קרקע יותר גדולים מכפי שיכולים לעבדה, מפני שאינם משלמים כל מס בעבורה, או שמשלמים רק מעט מזעיר, והספסרות בקרקע מתפשטת על־ידי כך ויש יכולת ביד המיעוט הזה להסום, באופן חוקי, את הדרך אל הקרקע. הפועלים משוללי־נחלת־קרקע, נודדים ממקום למקום וממלאים יותר מדי את שוק העבודה. וההתחרות מביאה לידי הורדת שכר העבודה מטה־מטה. אילי־האדמה (Landlords) באים על שכרם רק בשביל נתינת רשות לאחרים לעבד אותה. ומן העודף המעט הנשאר בידי העובדים, משלמים הם את המס והמכס לצרכי הצבור; ובמדה שמגדילים את המסים על הרכוש הפרטי ואת המכס על כל מה שמביאים מחוץ־לארץ, בה במדה עולה השער של הפרודוקטים הדרושים לו לצרכיו של הפועל. הקונים מתמעטים והדרישה על מעשה ידיו של הפועל גם היא מתמעטת והאפספלור־אטאציה של העובד מתגדלת, והוא, הפועל, מוצא את עצמו קרח מכאן וקרח מכאן.

שלישית, כשהתעשייה מתמעטת, ניתנים בעלי הקרקעות את כספם, שחמסו וצברו, בנשך למדינות אחרות, או שהם קונים שם קרקעות ומונופולים ידועים, וכופים הם את המלכות להגן בחיילותיה על ממונם ורכושם בארצות זרות ,עד שסוף־סוף הם מביאים לידי מריבות ומלחמות בין העמים והמדינות.

אולם אם „מס היחיד" יהיה לחוק בארץ, כי־אז אי־אפשר יהיה לו לאדם להחזיק בכברת ארץ הגדולה ממדת יכלתו להשתמש בה בשמוש היותר אינטנסיבי. הספסרות בקרקעות תחדל מאחרי שלפי מדת העלאת השער של הקרקע יגדילו גם דמי מכירתה והתשלומים למלכות, כי כשם שאין רשות להשלטון לקחת מאומה מהון פרטי אשר לא הוא ולא הצבור עזרו לעשותו, כן

מצווה ועומד השלטון לגבות, עד כמה שידו מגעת, את דמי החכירה של הקרקעות, שיש להם ערך, כדי שלא תהיה זכות האחד גדולה משל חבריו. ומכיון שמחיר הקרקע תלוי רק בסכום דמי חכירתו בשביל קופת הקהל, אתה מוצא, שעל־ידי הפרוצס הזה יבטל מחיר האדמה, והיא נעשית חפשית לעבודתו של כל אחד ואחד חנם אין כסף (מלבד דמי חכירתה שהוא מכנים לגנזי השלטון על־ידי „מס היחיד"). ובכן, אוחזי קרקעות לא יוכלו לבוא בטענה, כי גזלו את רכושם, כי אם חפצים הם לעבוד את אדמתם אשר ברשותם, הלא מוטב להם שלא יצטרכו לשלם כל מיני מס ומכס על כל מעשי ידם. ואם קנו ואוחזים הם בקרקעות על־מנת להרויח, הלא הם כיתר הספסרים, והניחו את ממונם על קרן הצבי.

המסים הנהוגים עכשיו בכל אשר יפנו לא יהיו עוד, והתעשיה תרבה ותפרוץ. צרכי הפועל יוזלו ושכרו יעלה על־ידי הכנסתו מיגיע כפיו בעבודת אדמתו החפשית, או על־ידי השתתפותו בחברה קואופיראטיבית חפשית. ההתחרות תהיה בין האנשים והחברות שמעסיקים פועלים, והעבודה תבקש את העובדים ושכרה יעלה מעלה־מעלה.

ויען כי כל הון אשר ירכוש לו האדם הוא תוצאות עבודתו ותחבולותיו בנצול הטבע, ואחרי אשר הטבע יהיה משוחרר מבעליו עתה, לכן העבודה תעשיר את בעליה ואביון יחדל מקרב הארץ, ולא יראו ולא ימצאו עוד בארץ עושקים ועשוקים, רומסים ונרמסים, גוזזים וגזוזים.

המלאכות והעבודות תהיינה מרובות ומשכורתו של כל אחד תהיה שלמה, וכל איש ואשה יבחרו להם מלאכה החביבה עליהם, וכל עבודה תעשה על־ידי מיבחקים מאהבה כבני־חורין ממש, בלא שוטרים ונוגשים, על כן כל משא־ומתן בין איש לרעהו יהיה על דרך היושר. והיה יחוסם זה לזה יחוס של אחוה ואהבה. ויען שהתקציב של כל כברת ארץ יהיה לפי העבודה אשר היא מסוגלת לה, לפיכך על הקרקעות המסוגלים לזה יטעו יערות ועצי פרי, ואז ירדו הגשמים בעתם והאדמה תתן את יבולה.

התוצאות מזה תהיינה, כי כל המחלות והחטאים הבאים לרגלי העניות: קנאה, שנאה, גנבה, גזלה וכיוצא בהן, כמעט שיתמו מן הארץ, ולא יצטרכו עוד לחוקים, למשטרה ולבתי־חולים רבים כהיום.

ומכיון שיבטל גם המכס על הסחורות המובאות מחוץ־לארץ, וארצנו תהיה פתוחה לכל נכרי הבא לסחור בה, לכן לא יהיה פתחון פה לאחת הממלכות לצאת למלחמה עליה, כי אין מתחרים ריב עם קונים טובים, וכבוד יתנו גם להיהודים הגרים בארצות זרות, ולא יהיה עוד צורך בגדודים ובכלי נשק.

ומס היחיד יספיק לא רק לכל צרכי הצבור, אלא שיהיה לאל יד הממשלה להוביל במסילות הרכבות הצבוריות אנשים וסחורות ממקום למקום חנם, כמו שבעלי־הבתים מובילים חנם אל הדיוטות העליונות שבבתיהם ,יען כי הרי זה כהרי זה השרות הנתונה חנם תגדיל דמי החכירה של המקומות ,אשר בלעדי השרות הזאת אין אדם יכול להשתמש בהם אלא מתוך הדחק.

ולא רק מונופולין של קרקעות יבטל, אלא גם כל הדברים והשרות שיש בהם משום מונופוליות, כמו כבית הדלקות, הבאת מים בצנורות ועוד דברים השוים לכל נפש והם נעשים על־ידי משרתי הקהל על־מנת לקבל או שלא לקבל פרס.

וכדי שלא נהיה עבדים לרצון האנשים שילוו לנו את ממונם ברבית בעד כל צרכי הקהל ולבל יבקשו הנחות במונופולין של מסילות להבאת מים, להולכת חשמל וכיוצא בהם, תוציא הממשלה כסף־שטרות משלה עובר לסוחר לשלם בעד כל השרות והעבודות הנצרכות בעד הצבור, ותקבל בחזרה את הכסף הזה כשתגבה מדי שנה בשנה את מס היחיד מאוחזי קרקעות־עדית ומאת כל איש אשר שרות תנתן לו מאת הממשלה. וככה תעשה ממשלת הפלך והעיר בעד צרכיהם הם, וכסף שטרות הללו בצירוף השטרות שיתנו היחידים והחברות כשיקנו את צרכיהם יספיקו לכל צרכי מסחר המדינה והלוה לא ישלם רבית להמלוה, רק אם ההלואה מסיעתו להרויח יותר מכפי שהיה יכול להרויח בהעדר ההלואה, ואז הלווה יהמלוה משתתפים בעסק.

ומכיון שעל־ידי הפרוצס הזה כל העם אוכל ונהנה מפירותיהם של כל קרקעות המדינה השייכים לו בצדק, אין לו עוד צורך, שהקרקעות תהיינה דוקא קנינו. ואם יהיו אנשים שיחפצו ליסד חברות של שותפות (קואו־פיראטיבות), הממשלה בודאי לא תמחה בידם, כי הלא בני־חורין הם, ואפשר שגם תתמיך בידם למען הנסיון, אבל אין לה, להממשלה, רשות לכוף את מי שהוא שיספח לקואופיראציה או לעשות שום דבר נגד רצונו. החרדים לא יתנגדו לזה, כי הלא זה מתאים לרוח התורה הכתובה והמסורה. וגם פועלי־ציון לא יעמדו מרחוק לשיטה זו, כי הלא כלל גדול יש בידם מרבם קארל מארכס („דאס קאפיטאל", ספר ראשון, דף 94, 92, 787; ספר שלישי, 23, 24, 49, 747 ועוד), אשר ביחד עם אנגילס, בהכריזם על היסודות של האינטרנאציונאל בשנת 1847, הביעו את דעתם, כי עם פתרון שאלת הקרקע תפתרנה שאר השאלות האיקונומיות, ושאין לך פתרון יותר טוב משיטת מס היחיד כבר הודו הסוציאליים בקביעת ה„פלאטפורמה" של מפלגתם בשנת 1912.

בלי שום ספק עוד שאלות אחרות חמורות תעלינה על הפרק אחרי שנקבע בארצנו שיטה זו, אבל טרם נרים פעמינו ללכת שמה הלא עלינו למצוא תשובה לשאלת השאלות, והיא: איך נגיע אל מטרתנו וקרקע הארץ אין בידינו?

מלפנים, בעת אשר התגשמותו של האידיאל שלנו היתה עוד תקוה רחוקה, היתה מספקת התשובה: נפדה את הקרקע קמעה־קמעה על־ידי קרן־הקיימת ועל־ידי קניות פרטיות. עכשיו, כשהעם עומד הכן להגר לארצנו בהמוניו והשער של הקרקעות עולה בכל יום, מעת שגדודי אנגליה באו שמה, לכן כל הון דעלמא לא יספיק לנו לקנות את אדמת הארץ.

אבל אם השיטה האמורה תהיה רצויה לכל המפלגות הציוניות וראשי הנהגתנו יפנו אל ממשלת אנגליה בהצעה ליסד את שיטת מס היחיד בארצנו עוד בטרם שיבואו שם ההמונים, בודאי שתעשה זאת. ואז כל הארץ תהיה פתוחה לפנינו. מכיון שידענו מנסיון הישוב היהודי בארצנו, כי אין כעם ישראל בארץ־ישראל מוכשר לעבודה אינטנסיבית בכל מקצועות המשק, ורק יד יהודים תשיג לשלם דמי החכירה על־ידי המס היחיד.

ואין לחשוש, כי אנגליה תתנגד להצעה זו, מפני שכמעט בכל האימפריה שלה: באפריקה, באוסטראליה ובקאנאדה הנהיגו את מס היחיד פחות או יותר למעשה, ולולא המלחמה שהפסיקה נסיון זה בתחילתו, היתה שיטה זו כבר לגורם חשוב וממשי בפתרון השאלה האיקונומית באנגליה גופה, כי הבוחרים שם הצביעו בעדה כבר פעמים תחת הנהגתו של דייוויד לויד גיאורג, אשר היה אז שר הכספים.

ואם בארצות מיושבות באוכלוסים מרובים, בעלות משטר עתיק יותר, אין הממשלות חוששות להחידוש שבשיטת מס היחיד, והן מתאמצות בכל כחן להוציאו לפועל בחיים, על אחת כמה וכמה ברור הדבר, שאנגליה ובעלי־בריתה יסכימו להנהיג שיטה זו בכל פרטיה בארץ בלתי מיושבת, בעלת שלטון חדש, בארץ־ישראל, ובפרט שבה יבורר הנסיון היותר חשוב בשיטה זו שנעשה עד עכשיו בעולם, נסיון שאין לשער השפעתו על פתרון השאלות האיקונומיות בכל הארצות, שכל הממשלות מתחבטות בפתרוניהן זה זמן רב ויביאו מבוכה כזו לישום היציאות הציוניות.

ואם תעלה בידנו לבסס את ביתנו הלאומי על הפרינציפים הנאמרים כאן, אז מירושלים תפיץ תורת ישראל את קוי אורה בכל ארצות תבל ואידיאלי ארץ־ישראל עתידים להתפשט בכל העולם.

בסוף דברי הנני מרשה לי הערה זו: כל מקום שנזכר שם פועלים ועובדים במאמרי זה, היה ברעתי לא רק אותם שעובדים בידיהם, אלא גם אותם שמלאכתם ברגליהם, בגרונם, בפיהם או במחם. לא רק אותם המובילים את יבול הארץ ומעשה ידי הפועלים למקום שיש צורך בהם, אלא גם המלצר הנושא מאכל ומשתה אל השלחן; הסוחר הממציא והחנוני האוגר את כל צרכיהם של הפועלים ומכין להם מזון ושמלה כדי שלא יפריעו מעבודתם לחזור אחריהם, פועלים הם. זה הכלל: כל מי שמהנה את עצמו או אותם שחפצים בשרותו, בין שהנהנים גרים בשכונתו ובין שהם נמצאים באפסיה, ולולא שנעשתה העבודה הזאת על־ידו אז צריכה היתה להעשות על־ידי אחרים — איש כזה פועל הוא בכל מובן המלה הזאת. וכל מי שאוכל פירותיה של עבודת אחרים, והוא איננו נותן יד לעזור להם בעבודתם, כי־אם מקבל שכר רק בעבור הרשות שהוא נותן לאחרים לעבוד את האדמה שלו או ליהנות מהטבע שהיה בידו במונופולין, חייבת המלוכה להוציאו מתחת ידו.

כּוֹכָבִים ? . . .

מאת

ראובן רוטשיק.

עֶרֶב עֶרֶב עִם חֲשֵׁכָה, —
אֶל הַמִּגְרָשׁ לִי אֵלֵכָה :
שָׁם מְחַכָּה לִי מִכְּבָר
הוֹדַת־לִבִּי — הִיא נְבוֹכָה,
וַדַּאי תִּרְמַע עֵינָהּ, בּוֹכָה
הַרְחֵק שָׁם מֵעֵינֵי זָר . . . —

מַקְשִׁיב בָּר אֶל צְלִיל־נְשִׁיקוֹת,
מִשְּׁנֵי לִבּוֹת — דְּפִיקוֹת דְּפִיקוֹת . . .
וּמֵעֵינַיִם אַרְבַּע — אוֹר
הַכּוֹכָבִים מְעַוָּה רוֹאִים :
רוֹמְזִים זֶה לָזֶה וּתְמֵהִים :
שׁוּר : כּוֹכָבִים מַטָּה ? שׁוּר !

ביאליסטוק

רְשִׁימוֹת מֵעֵמֶק הַבָּכָא

מאת

עבריה.

ב*.

הידיעות המגיעות אלינו מקרוב ומרחוק, מקום שם מושב יהודים, השמיעונו, כי „מאושרים" גמורים אנו — בהשואה אליהם...

אחינו היו נשחטים ונהרגים שם למאות ולאלפים...

אבל היו ימים שהיינו מקנאים באלה שכבר עברו עליהם רבים...

הצבא הסוֹבייטי אצלנו הולם בלי הרף על פוגרום אמתי... לצאת החוצה אי־אפשר בלי הסכנה הודאית להיות מוכה ופצוע... להשאר בבית יראים... בערב אינם מעלים אור... יושבים בחושך... כל דלת, שער, תריסי החלונות והמנעולים בעולים ומסוגרים.

* המשך מגליון לח.

ובכל זאת נכנסים ובאים האורחים יום־יום לאחר הבתים ושודדים וחומסים כאות־נפשם... ואין איש מתקומם בפניהם... להפך, עוד חייבים „תודה" להם על השאירם את הנפש לפליטה... כי רק טוב לבם מנעם מכך...

יום־יום ממציאים המישהיתים המצאה חדשה והמבטא החביב עליהם הוא „פוגרום" — להרוג ולאבד ולהשמיד...

אולם הבינו החכמים שבהם, כי פרעות תמידיות ובלתי פוסקות מביאות להם ריוח יותר גדול — ויחזיקו בהן.

נכנסו לבית אחד וידרשו „כופר נפש"... לבית השני — ויחלקו מכות ומהלומות, להשלישי — ויעריכו שם פוגרום „לכל חוקותיו". אולם הכל בחשאי...

בבית שארתי שברו את הארונות, הכסאות ורהיטי הבית, וכשלא מצאו את מבוקשם, הוציאו מידה את ילדה היונק, העריכו לקראתה את אקדוחיהם ויתנו לה „פנאי" עשרים רגעים, כדי להמציא לידם את הסכום הנדרש ממנה — כופר נפשה...

את הגברים לא מצאו על־פי רוב המתפרצים בבתיהם. כבר ידעו אף הילדים הקטנים, כי מפני איש צבא מלובש בגד אפור ו„פאפאכא" על ראשו חייב האב להתחבא...

בימי חג הפסח כמעט לא נמצא אף יהודי אחד בביתו. נחבאו בבתי נכרים, על הגגות, במרתפים וכדומה, ובלבד שלא יראו ולא ימצאו...

מן הכפרים הסמוכים באו אל הערים היהודים הנמלטים על נפשותיהם לבקש מפלט להם בין אחיהם... שם טבחו משפחות שלמות ויחפשו בכל מקום נסתר אחרי הנפש היהודית...

נורא וקורע־לב היה מראה היחידים הנמלטים, שבאו בימי החג, מוכים ופצועים — אחדים מהם קפצו המימה כדי להנצל מרודפיהם...

אולם אף הנשים לא הורידו עוד דמעות... הלב נתאבן...

והנה באה קבוצה „פוליטית", שהתחברה בכל מקום לאנשי הצבא, כבשו את התחנה של מסילת־הברזל, כבשו את חוטי הטלגראף והטילפון ויתחילו ב„חפושים" אחרים...

חפשו אחרי ה„חשודים". והיה אף אם לא מצאו כל דבר חשוד בבית היהודי — כי רק אצלם נעשו החפושים — המעיד עליו על מגעו ומשאו עם הבולשי־ביקים (כי זו היתה האמתלא) אסרו אותו, הביאוהו אל התחנה, שמו עליו משמר מעולה, חקרוהו ובדקוהו על־ידי מומחים מנוסים בדבר ולסוף איימו עליו לשלחהו אל ה„מרכז" — לבלי שוב עוד...

כל זה היה נעשה באמנות של „זשאנדארמים" מומחים שהעמידו פנים כאילו עושים הם מאסרים „פוליטיים"...

אולם על־פי רוב נתפשו אנשים בעלי הון או שנחשבו לכאלה, ואנשים העומדים בראש המוסדות הצבוריים, שיש להוציא ביד חזקה כופר נפשם, „פדיון" הגון מאת הקהלה...

ורק בסודי־סודות אחרי „הפצרות" רבות עלה לגאול את הנפש הנתפשת ממות...

כשבועים הייתי נחבאה בבית אכר נוצרי. ואי־אפשר היה לבוא בשום מגע־ומשא עם בני משפחתי, כי מרגלים העמידו ה„פוליטיים" בכל מקום שידם מגעת. בחדר אפל הייתי כלואה, ואף מהמשרתת ומהאורחים הנכנסים בבית הסתירו את דבר הסתרי שם. רק דרך חור הדלת שמעתי את קול בני אדם. אף הגה קל לא יכולתי להוציא מפי, סכנה היתה לעשות אף תנועה קלה...

בית הורי, שמעתי, סגור ומסוגר. רובם של יהודי המקום נחבאים בהירים שונים...

יהודי עיר אחת ברחו להשנית ויהודי השנית ברחו להשלישית — להחבא מפני האורבים לנפשם ומוציאים עליהם דבה.

כמסיח לפי תומו ספר בבוקר אחד שומר הבית, כי רוכבים אחדים שבאו בערב אל החצר מסרו את סוסיהם לידו לשמור עליהם והם בעצמם הלכו אל היהודים „להשתולל קצת"... בשובם העניקו לו ביד רחבה מפרי בקורם, העמיסו על סוסיהם את ה„רכוש" וישובו לדרכם... כנראה, היה לבם טוב עליהם, ספר, כי ריח המשקאות החריפים עלה מפיהם ולא חדלו מספר על הפחד שהסבו לה„זשידקים"...

בעלי־הבית גערו בהמספר... כמה מן העלבון, הצער והכאב ההכרתי כבבי!...

בבוקר אחר שמעתי דרך חור הדלת אורחה נכנסה מספרת, כי... עזב הצבא את העיר. הבולשיביקים הולכים וקרבים. כל הלילה גזלו וחמסו, שדדו והחריבו... כאור היום התפרצו אל החנויות, השליכו את הסחורות הנשארות החוצה, רמסון, אף חלקון בין בנות עם הארץ הבאות לחלק את השלל...

וטרם עזבם את העיר הרגו אשה יהודיה אחת, שגויתה מוטלת על סף ביתה וחמשת ילדיה יסובבוה נדהמים ומייללים...

האורחה הביעה את חמלתה ומחאתה...

בקושי רב התנקתי את יללותי — ואוסיף לשמוע...

בתחילת מאי נכנס החייל הבולשיביסטי אל החבל הדרומי־מערבי של אוקראינה. יצאנו ממחבואינו. חשבנו, כי באו „גואלינו". בני עם הארץ, שלקחו חלק בשוד ובבזה, נחבאו אל הכפים, נעלמו... „ממשלת היהודים באה", עברה הרנה במחנה, ולה נקם ושלם...

אולם לא ארכו הימים והשודדים נספחו על הצבא הבולשיביסטי. ה„מתנדבים" נהיו ויבעלי דעה בולשיביסטית...

פחד הפטלורובצים עוד טרם סר מהתושבים היהודים ורק מתוך אימה מסותרה מלאו אחרי הפקידות והדרישות של השלטון החדש...

והשלטון החדש הודיע גלוי לכל היהודים, כי מי שיערב לבו לבלי מלאות אחרי דרישותיו, אחת דתו להמית... ויטילו חרם על הסחורות הנמצאות אצל היהודים — משום ה„ספיקולאציה" — את הבגדים,

הנעלים, הלבנים ושאר החפצים ה„מיותרים" אסרו על בעליהם והתירום רק לנוטליהם ביד חזקה...

כשהבאתי מרדעות, דו־אפנים ועוד חפצים כאלה הנדרשים מאת התושבים אל ראש החבורה וביקשתי להשאיר לי „ווילוסיפיד" אחד המיועד לנשים, השיבני, כי מיד נראה שמתנגדת אני להשלטון הבולשיביסטי וחייבת אני עונש... אולם מתנהג הוא אתי לפנים משורת הדין ועוזבני לנפשי...

והחפצים נפלו בידי הבריונים...

אל הכפרים ערבו את לבם לבוא רק במקרים יוצאים מן הכלל והתבואות נשארו באסמיהם של האכרים או נרקבו באדמה, ששם הטמינון, לבל יפלו בידי הבולשי־ביקים... למרות הפטפוטים הרבים של החברים הקומי־סארים, ש„נחוץ" לעקור מן השורש את בעלי האגרוף הכפריים. אף הנשק הרב, הנמצא שם למאות ולאלפים, נשאר בידי בעליו מקודם, שהדביקו הפעם רק לולאה אדומה אל כובעיהם... ואין איש מעיז עוד להעמידם לדין... והם משתמשים בנשק כדי לחמוס ולשדוד את המשפחות היהודיות הבודדות שעוד נשארו בכפרים...

ורק כלעג מר נראה לנו הרנון על „השלטון היהודי"...

אף הפועלים היהודים נוכחו, מה יש להם לקוות מאת חבריהם האוקראינים אף בזמן שלטון הבולשיביקים. היהודים בבתי־החרושת בכפרים היו אנוסים לנום משם... בכפרים אחדים הקימו להם היהודים הגנה עצמית. בכפר מ., פלך וואהלין, נמצא קבוץ יותר גדול של יהודים פועלים ועובדים ולא ישר דבר ההגנה העצמית בעיני ה„חברים" מבני עם הארץ, המתנפלים יום־יום על המשפחות היהודיות, ויתנפלו על חברי ההגנה בלילה, רצחום נפש ויניחו את גויותיהם לפני פתח בתיהם, למען יראו האחדים ויקחו לקח...

השנאה אל היהודים גברה מיום ליום אף בין הצבא הבולשיביסטי והחיילים גם לא כסו על מערומי לבם — והטיפו בכל מקום פומבי, על התחנות ובמרכבות הברזל, [illegible]... ואי־אפשר היה ליהודי לנסוע.

רציחות, הריגות ומעשי אלמות ביהודים היו מעשים בכל יום, שאין איש שם אליהם לב עוד...

בבילוגראדקה, פלך וואהלין, הרגו החיילים את שארי בתוך יתר היהודים הנהרגים, שלא סרבו להם ולא התקוממו נגדם... רק משום שלא ישרו בעיני החיילים — בתור יהודים...

נוכחנו בפועל, עד כמה אין הבולשיביקים מכירים „בין דת ולאום"... למרות כרוזיהם והודעותיהם הרשמיות...

את הקונטריבוציות והמסים שלמו על־פי רוב היהודים, מפני כי אחרים לא מהרו למלאות אחרי דרישות ה„איספולקומים" ובעדי בתי־כנסיות... את הכלי־זיין ה„אסורות" נטלו מאת היהודים ואת הנשק דרשו מידיהם, אף־על־פי שידעו היטב, שאין הוא נמצא בידם והרוב אף לא ידע להשתמש בו...

הפועלים בבתי־החרושת הגדולים של הנוצרים אשר בהמחוז התאספו והחליטו לבלי הספח אל הצבא למרות הגיוס והכרוזים אליהם מאת השלטון הצבאי. אולם אוי היה להם להפועלים הצעירים של היהודים. הבול־שיביקים והנוטים אחריהם הוכיחום על „עמדם מנגד" ובלתי הסתפחם אל הצבא הבולשיביסטי והצד שכנגד גזר על ימין ועל שמאל בהכנסו לאיזו עיר משום צעירינו ה„מסייעים" להבולשיביקים...

היקרות גדלה מאד והעלאת שכר העבודה לא הביאה שום תועלת להפועל היהודי הגר בעיר, שאין לו לא שדה ולא גן.

מר היה גם גורלם של המורים העבריים הנרדפים [illegible]. בתי־הספר העבריים נפסלו. השפה העברית נעשתה „טריפה" ואסורה. ו„חברינו" אנו מה„יודישיסטים" מצאו להם מקום לגבות את חובם הישן, הלשינו על השפה העברית וירדפו אותה ואת הובביה בחמה שפוכה...

רק בחדרי־חדרים, במקומות סמויים מן העין, אפשר היה להשתמש בה — על־מנת „להתפיס" ולהחשב לקונטר־רבולוציונר...

מקיוב באו הידיעות על ה„חפושים" והמאסרים של ראשי האגודות והועדים, ובהיות הסכנה בערי השדה גדולה ביתר שאת מהרו החברים לבער אחרי כל תעודות, ציונים וכתבי־יד...

ואם נזכיר עוד את ה„בורגניים" האמתיים, או על־פי רוב הנחשבים לכאלה בערי השדה, שהיו בפחד ובמצוקה, וכל המחנה הרב של החנונים, הסרסורים ובעלי [illegible] באייר, [illegible] אצל היהודים, ואין צריך לאמר את מי שנפל בחלקו בית־ירושה מאבותיו, תהיה התמונה של אלה, שלא היה חלקם בנעימים, כלומר של חיי היהודים בכלל בזמן שלטון הבולשיביקים באוקראינה, שלמה.

יש שהדברים הגיעו שם עד לידי גיחוך.

האנשים התחילו מתלבשים בבגדים קרועים ומטולאים, בנעלים בלויות, בלבנים מלוכלכים... הפחד מפני שם התואר „בורגני" היה גדול כל־כך עד כי היו בני האדם מספיקים לכל דבר שבעולם ובלבד שלבלי היות חשודים בבורגניות — וצוארון לבן, כובע שחור או פנים מרוחצים ומגולחים למשעי, ואין צריך לאמר ידים בלתי מלוכלכות כל־צרכן כבר העידו על בעליהן. —

המצב היה מדכא עד מאד. המשא־ומתן חדל לגמרי. ידיעות ועתונים — מלבד הבולשיביסטיים — אינם מגיעים אלינו. והידיעות הבאות מאנשים פרטיים משמיעות על הפרעות וההרג הרב הנעשים בנו. הבולשיביקים מספרים על ה„הגנה" שהגינו מפני „גדודי השודדים" של פיטלורה ואלה מריעים על המלחמה הרבה ש„לחמו" בחיל הבול־שיביקים והמסייעים להם...

הפליטים הבאים אלינו מספרים בתור עדי־ראיה, כי אלה ואלה השתוללו: אלה ואלה הרגו ורצחו זה אחר זה...

את נובגורוד־וואלינסק הציתו הבולשיביקים מכל קצותיה בהלחמם עם ה„מתקוממים" והרגו יהודים למאות... כמעט כל התושבים עזבו את העיר. אולם

השודדים רדפו אחריהם ונקמו בהיהודים על ה„סיוע" להבולשיביקים... קרועים ופצועים באו אחינו אלה, חולים ומידופאים ומעונים... אף היותר עשירים מהם באו בעירום ובחוסר כל. השודדים גזלו מהם את יתר הפליטה ברדך. אחרים, ביחוד הנשים, הובלו ישר לבית־החולים ונורא היה מצב עולליהן ויונקיהן שנשארו בלי מזון ומחסה...

פעם שמעתי את שכננו ה„פיטלורוביץ", שנעשה ל ב ו ל ש י ב י ק, מספר בשמחה רבה לרעו, כי בעצמו, ב ע צ ם י ד י ו, הרג „זשידקים" לעשרות... וליתר באור ובהירות הוא דוקר את חרבו בגדר העץ, למען יראה הרע ויתבונן וילמד את מעשהו להלכה ולמעשה.

בטשרנוביל, פלך קיוב, הורצח על־ידי ה„זילונובצים" שארי התמים, אב למשפחה גדולה, באכזריות נוראה שאין דוגמתה. קבוצה שלמה של יהודים חרדים בחרו למקום מחבואם את בית־הכנסת המקומי. השודדים הוציאום משם, התעללו בהם ואין קץ יוסיף היבילום אל חוף הדניפר. שם הציגום שורה שלמה על חוף הנהר ולאחר שענו אותם בענויים קשים השליכום אחד אחד אל תוך המים, בהכריחם את הנשארים ל ה ת ע נ ג על ה מ ח ז ה כמוהם ולהביט אל חבריהם ההולכים ונטבעים ומתאבקים עם מר המות...

שארי יצא מדעתו עוד בטרם שהשליכו אותו אל הנהר.

רק בעוד ימים מספר הוציאו את גויותיהם של המעונים האומללים...

בני משפחותיהם מצאו להם מקום מחבא יותר מאושר.

עֲבוֹדַת הַתַּרְבּוּת בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

([illegible]) *

מאת

ד"ר נ. טורוב.

טבעי הוא הדבר, שיותר מכל התפתחה בארץ־ישראל בזמן האחרון הזמרה. בני עמנו אוהבים, כידוע, את האמנות הזאת אהבה רבה והם גם מוכשרים לה עד מאד. אני זוכר עוד את אשר היתה ארץ־ישראל בנדון זה לפני שתים־עשרה שנה ואשוינה לאשר היא עתה: מה רב ההבדל! בימים הטובים ההם היינו שומעים מכל עבר את התוף ומצלתים של הערבים; ובנשפים ובחגיגות עבריים היינו „מתענגים" על שריקותיו וחריקותיו של איזה כנר מתחיל שנשאר „מתחיל" לכל ימי חייו או על הרעש והצוחה המחרידה של תזמורת בעלת חצוצרה, קלרניתה ותוף. עתה יש לנו ביפו בית־ספר לנגינה „שולמית", אשר נוסד על־ידי המנוחה מרת רופין ומתנהל זה שנים אחרות על־ידי הכנר והמורה המצוין ה' הופינקו. בית־ספר זה, העומד ברשות „ועד החנוך", הספיק להעמיד תלמידים ותלמידות מעולים, ומנגינותיו הסימפוניות הנערכות לעתים על־ידי המנהל ידועות בצדק לתהלה. ועד כמה גדלה הדרישה לנגינה ביפו תוכלו לשפוט על־פי העובדה, שמלבד בית־הספר הזה מתקיים שם עתה גם בית־ספר פרטי למוסיקה. מוסדות כאלה יש גם בחיפה ובירושלים. ואולם כדאי להזכיר כאן, כי בירושלים נעשה נסיון להוציא את „הבכורה" בעניני תרבות מידינו וליסד בית־ספר „כללי" למוסיקה, היינו בית־ספר, אשר למרות היות הרוב המכריע של תלמידיו יהודים (יתר תושבי המקום מסתפקים עד היום בתוף ומצלתים...) לא תהיה בו השפה העברית השליטה היחידה — הן יש גם שפה אנגלית בעולם — ושמוריו לא יהיו דוקא מבני ישראל. ומובן לאן „רוחב לב" זה מוביל... נדמה, שלפי מצב הדברים לא צריך היה נסיון זה להצליח; אך האמת היא שהוא הצליח מאד הודות לעזרתם החמרית והרוחנית של אחינו בני ישראל, וביניהם „ציוניים" טובים, הנושאים משרות במוסדותינו. ואני משאיר לכם להעריך את העובדה הזאת מצד ערכה המיבחי.

בכלל התקדמו הנגינה וגם הזמרה בארץ־ישראל הרבה מאד בשנים האחרונות. אך אין אנכי רוצה לעבור בשתיקה על העובדה, שהזמרה לא נעשתה עדיין קנין ע מ מ י אצלנו; ושירה ערבה זו של מקהלות בתי־הספר, למשל, נהפכת על־פי רוב לקול צעקה ומהומה כשהילדים מנסים בהזדמנויות שונות לשיר לבדם, בלי עזרה מן הצד. שירה הארמונית ברחוב היא דבר יקר המציאות או דבר שאיננו במציאות כלל. וכן הדבר גם באספותיהם של הגדולים: „התקוה", למשל, שאיננה מוצלחה משום צד, לא היתה בכל זאת מעוררת רגש של אי־נעימות ממש, כאשר היא מעוררת עתה בלב רבים, אילו הושרה ביתר טעם והארמוניה. ומעוות זה דורש תקון. ואם נזכה במשך הזמן, כפי שאני מקוה, לא רק להיכלי מדע, כי־אם גם להיכלי אמנות, כמו, למשל, לקונ־סרוטוריון משובח — יהיה עלינו לזכור, כי מטרתנו איננה רק פתוח כשרונות גדולים, שכלול הנגינה והמצאת רגעים של התרוממות רוח נעלה ליחידי סגולה מבין מפונקי־הטעם, אלא גם — ואולי בעיקר — הפצת אמנות ע מ מ י ת בתוך ההמונים ועשירת חייהם יום־יום. אך, כמובן, אין הדברים מכוונים להגברת הקנאות הלאומית בעניני אמנות; אדרבה: מקנאות מזיקה זו צריך להתרחק תכלית מרחק, ויש לקחת ביד מלאה מכל הטוב והמעולה שיצרו במקצוע זה גדולי האמנים של עמים אחרים.

על ציור ופסול בארץ־ישראל, שהם, כפי שהזכרתי, חלק מתכנית הלמודים בבתי־ספרנו אי־אפשר לדבר, מבלי העלות על הלב את „בצלאל" ואת מיסדו, הפרופיסור שץ. המוסד הזה ידוע למדי באמריקה. ראיתם את תערוכותיו, ובודאי יש לכם מושג על הדברים שעשה וגם על הדברים שלא הספיק עוד לעשות. בית־הספר „בצלאל" איננו במצב הפריחה ברגע זה מפני סבות שלא פה המקום לדבר עליהן. אך אין זאת השאלה העיקרית: בקרוב

---

* סוף מגליון לט.

יוספו בודאי מורים, יוספו אמצעים, והמוסד יתוקן. אך רציתי להעיר על דבר אחר, והוא, שלדעתי, תפס „בצלאל" מרובה: הוא שאף בבת־אחת גם ל מ ל א כ ת - מחשבת וגם לאמנות גבוהה. ולי נראה, שנכון היה יותר להסתפק עד עת מצוא במלאכה בלבד. כי בשאלת הפצת העבודה וחבובה על הדור הצעיר מתחבטים עתה טובי כחותינו בארץ, והפרובלימה היא קשה וחשובה לנו עד אין קץ. ומוסד כ„בצלאל", כאשר יעמד על בסיס נכון, יוכל לעזור הרבה לפתרון השאלה הזאת, באשר יש בידו מכשיר נפלא. והוא — השאיפה הטבעית של האדם אל היופי. — והאמנות הגבוהה מה יהא עליה? בודאי ובודאי, שאין אנו בני־חורין להסתלק ממנה ולשכוח אותה. ואני אהיה האחרון שאתנגד לשאיפתו של יוצר „בצלאל" לראות בירושלים מכון גבוה לאמנות טהורה, שימשוך אליו את טובי כחותינו, וירכז בקרבו את כח היצירה של ציירינו ופסלינו הגדולים ושל בני־נעורינו המחוננים בכשרונות יוצאים מהכלל. אבל אין, כמדומני, לערבב את הפרשיות ולהרכיב את שני הרעיונות של תעשיה אמנותית ושל אמנות טהורה בקנה אחד. ביחוד מסוכן הדבר הזה אצלנו: כמעט כל תלמיד ירצה דוקא להיות אמן „בחסד אלהים", ומזניח משום כך את ע ב ו ד ת האמנות, שהוא מוכשר לה באמת. טוב איפוא ששני הדברים יבואו זה אחר זה, אבל לא זה בצד זה. ואין לדמות את הדבר לאמנות הנגינה, שעליה דברתי קודם: הנגינה היא בעצם הדבר כולה אמנות טהורה, וחוץ מהכנת מורים במקצוע זה לבתי־הספר הכלליים או לנתינת שעורים למתחילים — אין היא דואגת הרבה לצד ה„מעשי" שבדבר. וזהו הטעם, שמוסדות לנגינה מכוונים או צריכים להיות מכוונים בעיקר הדבר לבעלי כשרונות נעלים; כי נתינת הידיעה וההכשרה הכללית לנגן ולשיר מוטלת על בית־הספר ה כ ל ל י, ואינדו־סטריה נגינתית (אם לא נכנים בחשבון הכנת כלי־זמר, שהיא מלאכה פשוטה, בלי קשר ממשי אל האמנות) איננה במציאות. מה שאין כן הפסול והציור: כאן יש מקום לתעשיה רבת־ענפים, אשר אחדים מהם צריכים ויכולים להתפתח בארץ־ישראל. ולזה אין צורך בכשרונות נעלים ויוצאים מן הכלל. מוסד מיוחד, שמטרתו היחידה היא הוראת מלאכת־מחשבת, היא איפוא מהדברים הנחוצים לנו עתה ביותר, ואת התפקיד הזה יוכל „בצלאל", כשיעמד בתנאים ידועים, למלא באופן נעלה.

ובנוגע למה שהושג עד כה במוסד זה, אין הדעות שוות, כמדומני, ואני לא באתי להכריע. יש לי רק להעיר, שאין להתפלא על אשר במשך הזמן הקצר בערך לקיומו של „בצלאל" לא נברא עדיין סגנון עברי מיוחד, אשר יוכל לקבוע לעצמו מקום של כבוד בהיכל האמנות הכללי. כבר אמרתי פעם, ועלי לחזור: אין עושים מקוריות בידים. יצאת בכללות, רבותי. ונחזיק טובה למוסד זה, שלמרות תנאי קיומו הקשים מאד הניח את היסוד לתעשיה אמנותית בארץ־ישראל, עורר בקהל ת ב י ע ו ת אמנותיות והעמיד כמה תלמידים בעלי־כשרון.

כזאת לא אוכל, לדאבוני הגדול, לאמר ביחס לבימה העברית שלנו, שמצד ערכה הצבורי היא אולי חשובה לנו יותר מיתר האמנויות. כאן עוד לפנינו „קרקע בתולה", אף־על־פי שכחות לא מעטים הושקעו בענין זה. על גודל חשיבותו של תיאטרון עברי לא אכביר מלים: די לרמז, כי בשאלת מלחמת השפה, העומדת, כנראה, מאחרי כתלנו, צריך ויכול מיסד תרבותי זה למלא תפקיד ממדרגה ראשונה. אך דוקא בנדון זה עדיין דלים אנחנו עד מאד: אין די חומר ספרותי, אין משחקים מוכנים, אין דיקוראציה הגונה. נעשה הרבה בשביל בתי־האולפנא ומעט בשביל הספרות; נמצאו אנשים, שעזרו עזרה בראשיתו לבתי־הספר לנגינה ועזרה רבה ל„בצלאל", וגם ועד החנוך התענין בהם; רק לבימה שלנו לא נמצאה כל עזרה, לא נמצא שום גואל. ב„חבה" התחילו את הדבר בזמנו, בחבה המשיכוהו עד המלחמה, ובחבה וגם במסירות־נפש ממשיכים עד היום. אך אי־אפשר בשום אופן לבנות מפעל כביר כזה על היסוד של חבה ואפילו של מסירות־נפש מצד י ח י ד י ם. דרושה התענינות רבה מצד הצבור, דרושים אמצעים חמריים גדולים. ולוא נמצא בעולמנו נדבן פזרן להתיאטרון העברי — או להאמנות העברית בכלל — כי עתה היה מקים לעצמו על־ידי כך מצבת זכרון נהדרה לעולמים.

ולפי שעה אנחנו מסתפקים בחזיונות מקריים מזמן לזמן, אשר רובם אינם מתאימים לקהל ועל־פי רוב אינם מצליחים, אם כי יש ויש בין החובבים והחובבות בעלי כשרון. למטרתנו היו מתאימים ביותר חזיונות מתולדות־ישראל מצד אחד וחזיונות־בדיחות מצד שני. אבל דוקא חזיונות מוצלחים מסוג זה אינם בנמצא או אינם מתורגמים עדיין. וכך אנו מעלים על הבימה מכל הבא ביד. והקהל — אשר כמו בכל מקום הוא בא יותר על־מנת להראות מאשר על־מנת לראות — יש אשר הוא מתרעם קצת (ביחוד בשעה שהלחשן צועק יותר מדי והחובב מדבר כ„אוב מן הארץ", מפני שלא היה לו זמן ללמוד את תפקידו על־פה), ויש אשר הוא מקבל באהבה, וכאילו אומר לעצמו: סוף־סוף אנשים אחים אנחנו, ואין לדרוש הרבה מאנשים העובדים עבודת־חנם... אבל מובן, שיש גם מבקרים בודדים, המעקמים בלי הרף את חטמם ומחזיקים טובה לעצמם על אשר הם מכבדים את חובבי הבימה בבקורם. ואולם מי שיעלה בידו להבליג על רגשות הרגע, שאמנם אינם נעימים ע ל - פ י ר ו ב, יכרת היחידית, שחובבינו סוף־סוף „מפליאים לעשות". הגעו בעצמכם: אנשים אשר רובם לא ראה מעולם תיאטרון, בלי פנאי מספיק ללמוד התפקידים ולחזרות, בלי הדרכה, לפעמים אפילו בלי הבנה מספקת בשפה — והם מעלים על הבימה לא רק את שלום־עליכם ואת ציכוב, כי־אם לעתים גם את פרידריך היבל ואיבסן, ויש רגעים של התרוממות־הרוח, של פאתוס אמתי, של יופי אמתי! מה היינו יכולים איפוא ליצור אילו התיחסו אפוטרופסי הקולטורה שלנו יחס נכון לשאלה רבת־ערך זו! בטוח אני, שהיינו מסוגלים להקים בקרוב תיאטרון — תיאטרון נודד לפי־שעה — אשר יוכל להתחרות עם טובי התיאטרונות במקומות אחרים. והידיעות שהגיעו אלינו על־דבר הבימה העברית במוסקבה

נותנות תוקף להשערה זו. לעת־עתה עוד אין לנו כמעט כלום, אך המעט שישנו נותן לנו את הרשות לחלום על הכל. אומר ולא אבוש: אנכי הנני בין החולמים. נדמה לי, שאם רק ימצאו בעלי יכולת חמרית, אשר יקדישו אמצעים גדולים לתיאטרון עברי, נזכה לראות במשך הזמן בארץ־ישראל מקלט לאמנות אמתית וטהורה, — לאותה אמנות, שבכל העולם היא הולכת עתה ונדחית לקרן־זוית לגבי הסינמה ועוד שעשועים ממין זה. אין זה חלום, אשר יוכל להתגשם מחר או מחרתים, אבל סוף־סוף יבוא היום המקווה. זאת היא אמונתי.

ובזה גמרתי את סקירתי על עבודתנו התרבותית בארץ־ישראל. ונדמה לי, שיש רשות לבני ארץ־ישראל לאמר לבני־הגולה: הנה החלונו את העבודה, החלונו בלי אמצעים ממשיים ובתנאים נוראים, נלחמנו לא מעט, נכשלנו לא פעם, ויש אשר פצעי לבנו זבו דם באין רואה ובאין מרגיש. אנחנו החלונו — בואו אתם והמשיכו!

אַחַד־עָשָׂר שָׁבוּעוֹת בְּבֵית אַבְרָהָם מַאפּוּ

(פרק אחד מזכרונותי)

מאת

מ. זייפרט.

זה היה במאה העברה, בתקופת השאיפה הסוערת לאחינו בני ישראל ברוסיה.

המלחמה המרה בין האבות והבנים עוד לא נגמרה. אלה כתבו על דגליהם את המימרה: „מלחמת האמונה נגד המינות“, ואלה — „מלחמת האור נגד החושך“. הראשונים עמלו בכל כחם להשאר נקפאים על שמריהם מבלי עשות אף תנועה קלה לעבר האור והדרור, והאחרונים חרגו ממסגרותיהם לעומת ההשכלה, תקון המדות וההתקדמות. אך ראשית נצחון הבנים על האבות כבר נגלתה בפועל. הצעירים הרסו סוללות רבות, גם בקעו בקיעות רחבות במבצרי הזקנים. האבות החלו להתיאש ובמר נפשם נסוגו מעט מעט אחורנית, והבנים, שכורי נצחון, הריעו תרועה גדולה.

ספסלי הישיבות ובתי־המדרש נתרוקנו מתלמידים צעירים, עולי־הימים־ה„משיים“ עזבו את נשיהם ולחם הוקם בבית חמיהם, גם מישרתים בחנויות, פועלים בבתי־חרושת המלאכה, גם נגרים, רצענים, בנאים והייטים, התעוררו לקול קריאת המלחמה ויתגודדו גדודים־גדודים להרוס את הישן ולבנות את החדש. רבים מהם למדו בגלוי ובסתר קרוא וכתוב, וחלק גדול מן המחנה הזה לקח מקומו בבתי־הספר הנמוכים והגבוהים ללמוד דעת ותבונה ולהיות משכילים ונאורים.

וכמו שטף מים כבירים התפרץ מבול הספרות החדשה בכל נאות ישראל. מחברים וסופרים הציצו מערים ומכפרים כפמהים ופטריות במדבר. כמעט בכל יום יצא לאור ספר חדש ומחברת חדשה כתובים בדעת ובבלי־דעת. העתונים „המגיד“, „המליץ“ ו„הכרמל“ עמדו בעצם פרחם. שמות הסופרים והמשוררים יצחק בער לייוינזון, מרדכי־אהרן גינצבורג, אברהם־בער לבנזון, אברהם מאפו, קלמן שולמאן, יהודה־ליב גורדון ואחרים, היו נשאים על כל שפתים. קנאת הסופרים בערה כשלהבת בלבות כל הנערים, ומי שיצא זה לא־כבר מחדר מלמדו ולא שכח עוד תלמודו הרז והצנום, היה ל„מליץ מפואר“, או ל„משורר נשגב“, ויכתוב מאמרים במליצית רמות ונשגבות בעד העתונים על־דבר בית־המרחץ שעלה באש בעירו, או על־דבר ת י י ש ה ק ה ל אשר שבק חיים לכל חי במותו מיתה משונה.

וגם בנפשי יבריחי רבקה „הספית־הספרית“, המהלך הנוראה אשר התגרדו בה בימים ההם אלפי צעירי ישראל. אחרי למדי את התנ״ך עם כל מפרשיו הישנים, ואחרי קריאתי באיזה ספרים חדשים אשר מצאתי בארון־הספרים של אבי, האמנתי בסכלותי ובתומתי, כי גם לי יש הזכות להיות סופר לעם ישראל ולהמליץ מליצות רמות ונשגבות ככל העולה על רוחי, וגם חומר לזה לא חסר לי בעיר מושבי הקטנה. במילוא חפנים יכולתי לשאוב את החומר הזה בכל פנות העיר. מריב שהתגלע בין שני עגלונים, בין מנחה ומעריב, בבית־התפלה בשביל איזה „נפש“ שגזל האחד מהשני, חברתי משלחת ארוכה כאורך הגלות בעד „הכרמל“, ומימרות רצבים עם הישוחט. ארגתי באלאדות ואפופיות בעד „המליץ“ ו„המגיד“. יצורי־רוחי אלה הכעיסו תמרורים את העורכים ויגזלו מנוחתם, ובכל גליון וגליון מצאתי תשובתם אלי לאמר: „עוד לא בשל קצירך לכתוב מאמרים בעד העתונים“, או בנוסח אחר: „כתוב לנו את עיקר הענין, כי אין צורך לנו למליצות נפוחות המיגעות את הנפש והמביאות את הקורא לידי שעמום“. אך לא פעלו עלי התשובות ההן, כי הרגשתי בנפשי, „כי רק בשביל הספרות נולדתי“, ואם לא היום, אזי מחר אהיה סופר מהיר והצבור בעל־כרחו יתן את הכתר על ראשי.

והיום המאושר הזה לא אחר לבוא בכל הודו ותפארתו וירוממני לעבי שחקים. מסבה בלתי ידועה, יצאה אש מאחד הבתים ובזמן קצר עלתה עיר מושבי הקטנה בלהב ותהי „למאכולת“. בו ביום „שנסתי את מתני“ ושלחתי משלחת ארוכה בעלת ששה דפים מלאים מליצית נפיחית. קנים, הנה והי על השרפה למערכת „הכרמל“. אך למרות רוחי לא הבין העורך רב שמואל יוסף פין יקרת מליצתי היפה והנשגבה ובהיצפה יתירה השמיט תשעה ותשעים חלקים ממנה, וידפיס בעתונו אך שורות אחדות. אבל בתוך אבלי המר מצאתי גם נחמה קטנה בראותי את שמי מפורש בשולי המאמר, ונחמתי גדלה פי שנים, בשמעי את התהלות והתשבחות מפי המלמדים וחובשי בית־המדרש, אשר התגאו בבואם לידי ידיעה ברורה כי גם השכונה שלהם ברוכה מאלהי הברכה ב„משכיל גדול“ ו„סופר חריץ“. הם קוו גדולות ונפלאות ממני, ותקותם לא נשארה מפח

נפש, כי אחרי אשר נפתחו לפני דלתות המערכות פעם אחת, אזרתי את מתני להבר המון משלחות חדשות ולשלחן אל העורך, ואחדות מהן גם ראו אור בדפוס.

גם אבי התהדר והתגאה בי, ובכדי להקיל את מהלך השתלמותי בספרות, קנה לי את כל הספרים החדשים, אשר יכול להשיג, וכל היום והלילה הגיתי בהם בעיון רב. מכל הספרים האלה הפעולה והרושם היותר חזק פעלו עלי ספרי אברהם מאפו „אהבת ציון" ו„אשמת שומרון", לא בלבד בתכנם ההיסטורי, כי־אם גם בסגנונם הנשגב ובהדרת לשון הנביאים. בשום אופן לא חפצתי להאמין, כי הספרים הללו נכתבים על ידי איש חי בדור הזה. האמנתי, כי הספרים הללו נכתבו בידי סופרים קדמונים בעת אשר השפה העברית היתה שלטת בארץ־ישראל, ונמצאו בחרבות ציון וירושלים ונמסרו לדפוס בווילנה על־ידי איזה אברהם מאפו. ובאמונה זאת החזקתי זמן רב, עד אשר נתודע לבית אבי איש אחד מווילנה שהיה „בעל־מגיה" בבית־הדפוס של האלמנה והאחים ממשפחת רם, באותו הדפוס, שבו נדפסו הספרים „אהבת ציון" ו„אשמת שומרון", והוא העיד בעדותו הנאמנה, כי מחבר הספרים הללו הוא אברהם מאפו מקובנה ולא אחר, והוא הגיה אותם מכתב ידו של אברהם מאפו. זמן רב חלמתי על אדות האיש הנפלא והנעלה הזה, אשר ידו רבה לו להגות חזיונות יפים כאלה, הלוקחים בקסמם הנעים את הלב והנפש, ולו היו לי כנפים, כי עתה עפתי לקובנה לראות, אם גם מרחוק, את הקוסם הזה ולהוכח לדעת, אם אדם פשוט או מלאך משמים הוא.

והיום הזה בא. אבי שלח אותי לקובנה להכנס להגימנסיה, אחרי אשר כבר הייתי מוכן ומזומן לזה על ידי מורים אחרים. ומשנה שמחה היתה שמחתי: האפשרות להשתלם במדעים והתקוה הנעימה לראות בעיני את החוזה הנעלה אברהם מאפו, אשר חלמתי עליו בשינה ובהקיץ. בזמן קצר רכשתי לי המון ידידים ורעים בין משכילי עיר קובנה הצעירים, ביניהם הסופר המצוין אז משה הכהן פרוזיר והמשורר יצחק רבינוביץ. על־ידיהם מצאתי נתיבות ומהלכים בבתי משכילי העיר והתענגתי עונג רוחני בחברתם.

פעם אחת לקחני יצחק רבינוביץ לטייל עמו באחד מגרשי העיר, ופתאום עצר מלכת ויפן אלי בשאלה:

— ההתודעת אל אביר סופרנו אברהם מאפו? אימתי ראית את פניו?

— עוד לא זכיתי לראותו — עניתי בתוגה — ואין לי אומץ רוח להתיצב לפני האיש הגדול הזה, כי אך נמלה קטנה אנכי לעומת ענק־הרוח הזה.

— פתי הנך! קרא רבינוביץ בשחוק — אין כל צורך לאומץ־רוח לבוא ולהתיצב לפני אברהם מאפו. הוא אוהב את כל סופרי ישראל וביחוד את הסופרים הצעירים יהיו מי ומה שיהיו. הוא מביט עליהם כעל תלמידיו. הבה נלכה אליו ואנכי אציגך לפניו.

ובדברו אחז בזרועי ויוליכני דרך הרחוב הארוך המסוגר בחנויות משני עבריו, ויביאני לדירת החוזה דרך שער ישן נושן בחצר בלתי־מרוצף מאחורי החנויות.

אך ארבעה חדרים צרים ודלים היו בדירת החוזה. לבי פחד ורחב בעברי את מפתן החדר ההיסטורי, שממנו יצאו קוי אור לבני ישראל בדור ההוא. אך באותו הרגע כמו מת לבי בקרבי והתפעלותי באה לידי התקררות עצומה בראותי את האיש, אשר אין לו שום תואר והדר גופני, חציו שוכב וחציו יושב על ספה עתיקת יומין ומתנודדת והוא כותב בידו השמאלית בנוצת־אוז עלי גליון.

הזה הוא ענק־הרוח הנישא בחרדה וביראת הכבוד על שפתות כל בני הגולה? מבחוץ אין כל הבדל בינו ובין איש פשוט אחר.

ממחשבותי אלה עוררני יצחק רבינוביץ בברכו בקול רם ובשפת־עבר צחה וטהורה את מאפו בברכת הבוקר לאמר:

— בוקר טוב לאדוני, מורי ורבי הרם והנשא! מה שלומך, אדוני? הרפתה מעט מחלתך? הישנת שנת־ישרים בלילה הזה? החלמת חלומות נעימים?

— רבינוביץ! — גער עליו מאפו בנזיפה ומעיניו הכהות הבריק ברק של קצף. — פעמים רבות הגדתי לך, כי אך כ ת ו ב עברית אוכל ולא ל ד ב ר, ואתה עודך מחזיק בסכלותך. דבר אלי י ה ו ד י ת והגד לי: מה חפצך הפעם ממני?

אך רבינוביץ לא שעה לקצפו, אשר, כפי הנראה, לא עשה עליו שום רושם, ויען דוקא בשפת עבר:

— באתי אליך, מורי ורבי, בלוית הסופר המצוין והמהולל, המליץ המפואר והנשגב אשר קנה לו שם עולם בספרותנו החדשה, משה זייפרט, המתגעגע לראות הוד פניך והמשתוקק לשתות בצמא את דבריך הנעלים והנשגבים, והנני להציגו לפניך.

רטט קר עבר בכל אברי גופי ו„נשמתי נפלה לתוך פוזמקאותי מבושה ומפחד. לולי יראת הכבוד מפני מאפו, כי־אז ירקתי בפני הפטפטן הנבער הזה, בשמעי את התהלות והתשבחות „הצבות" אשר פזר לי בעל־ההזיה הזה נוכח אביר־הסופרים בדור ההוא. גם האמנתי, כי בשביל „חלול־השם" הזה יגרש מאפו את שנינו מביתו.

אך מאפו העיף בי מבט קצר וכרגע נמחו קמטי הקצף מעל פניו.

— הגם אתה סופר? — שאלני מאפו בתמהון. — הלא עודך נער!... ומה כתבת?

— דברים שונים... מאמרים אחדים... בהעתונים...— גמגמתי בלשוני.

— היש אתך פה איזה כתב־יד? רצוני לראות במה כחך גדול בשפת קדשנו.

השתוממתי על תמימותו של האיש הנעלה הזה. הוא לא ידע את המנהג אשר היה נהוג אצל הסופרים הצעירים בדור ההוא לשאת אתם כתבי־ידם, פרי הגיונם בכתב, להראותם ולקראם לכל אחד אשר חפץ ולא חפץ לראותם ולשמעם. מובן מאליו, כי גם אנכי החזקתי במנהג ההוא, ותמיד היו כיסי בגדי עמוסים בכתבים בפרוזה ובשיר.

בידים רועדות הוצאתי מצלחתי איזה כתב־יד, אשר חשבתיו לעילא ולעילא מכל ברכתא ושירתא, והנחתיו על השלחן לפני מאפו.

הוא לקח את הגליון מידי, הסתכל בו רגעים אחדים ואותות תמהון נראו על פניו.

ובעוד אני מחכה בחרדת נפש למשפטו לשבט או לחסד, הניח את הגליון על השלחן ויאמר אלי:

— הפלא ופלא! כתב־יד יפה ונקי כזה מעודי לא ראיתי. הנהו כמו נדפס.

אז לא הבנתי את האירוניה המרה הכרוכה בתהלתו והשבתיה לברכה.

— למורת רוחי אין עתה עתותי בידי לשוחח עמך — הוסיף אלי, — אך אבקשך לבוא אלי היום בערב, כי דבר נחוץ לי אליך...

ובדברו הרכין את ראשו לעומתי לאות, כי הראיון תם ונשלם.

מאושר יצאתי מביתו. המחמאה שנתן לי מאפו היתה שקולה בעיני כתעודה הנותנת לי את הזכות והרשיון להיות סופר לעם ישראל באין מפריע ובאין פוצה פה ומצפצף.

מובן מאליו, כי בכליון־נפש חכיתי לקראת הערב, וכמעט ירד השמש ויתחבא מעבר ההר האוליקסוטי, מיהרתי לבוא לבית מאפו.

הוא קבלני בסבר פנים יפות, הזמין אותי לשבת קרוב אליו, ולא אחר להגיד לי מה חפצו ממני.

— הספת ושמע! — אמר אלי. — מספרי „עיט צבוע" כבר נדפסים שלשה החלקים הראשונים בבית־הדפוס בווילנה; שני החלקים האחרונים מונחים עוד אצלי בכתובים, ומחתתי מעכבת לנקותם מן השגיאות והשבושים ולמסרם לדפוס. זולת זאת כתב־ידי נשתנה מאד לרע על־ידי מכאובי בכתבי את שני החלקים האחרונים. בין כה וכה, והמדפיסים בווילנה אינם נותנים מנוחה לי. הם מאיצים בי לשלוח להם את יתר החלקים, כי קהל הקוראים רעבים וצמאים לדעת אחרית החזיון. בראותי את כתב־ידך הנקי והצח, עלה בי הרעיון, כי אתה תוכל להיות לעזר לי בהעתקת שני החלקים בכתב־ידך הטהור ולנקותם מן השגיאות והשבושים. אם עתותיך בידך לקחת עליך את המלאכה הזאת, אזי הנני מוכן ומזומן לשלם לך שלשה רובל לכל שבוע, מלבד הארוחות על שלחני. יותר לא אוכל לשלם אף אם כי אדע כי שכר מצער הוא. פה בביתי ובחדרי ותחת השגחתי תעשה את המלאכה. ועתה הגד לי אם תוכל לקבל עליך את העבודה הזאת?

הרגשתי בנפשי כאילו יד נעלמה החזיקתני בציצית ראשי ותרוממני עד כסא־הכבוד בשמי שמים. מלבד הכבוד הגדול להיות „עוזר־ספרותי" למאפו, היה לבבי מלא שמחה וגיל, כי במשך שבועות אחדים אראה יום יום את פני החוזה הנפלא והנעלה, ואלמוד הרבה מפיו, וגם אהיה מאוכלי שלחנו. תיכף ומיד הסכמתי להעמיס עלי את העבודה הקדושה הזאת, מבלי קחת ממנו שום שכר. וממחרת היום החלה המלאכה.

(המשך יבוא).

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

— ביום 18 לדצמבר היתה אספה לועד שערך את אספת המחאה נגד הפרעות ביהודי אוקראינה וארצות אחרות. נתקבלה החלטה נמרצה הדורשת, שהקונגרס היהודי האמריקאי יתאסף עוד פעם במוקדם האפשרי, וידון על השאלות השונות בחיי היהודים העומדות עכשיו על הפרק.

— ביום השני העבר, 22 לדצמבר, השתתף הד"ר י. רוזנבלאט, שליח יהודי פולניה ליהודי אמריקה, באספת פקידי „העזרה היהודית המרכזית". בין יתר דעותיו והוראותיו בנוגע לעבודות העזרה השונות לטובת יהודי פולניה, שנחוץ להוציאן עכשיו אל הפועל, התעכב השליח הזה הרבה על העזרה הצריכה להנתן תיכף לחנוך הילדים היהודים בפולניה. „מעולם לא נראה בקרב עם ישראל — אמר רוזנבלאט — מספר רב כל־כך של ילדים פושעים. נחוץ איפוא לאסוף את הילדים היהודים העזובים בבתי־ספר עברים טובים, שיחנכו אותם שם בתור יהודים לאומיים ובתור אנשים טובים בחברה".

* * *

בהוין־לארץ.

מסביב לועידת־השלום.

העסקן הציוני הידוע ד"ר ליאון רייך בא לפאריז במטרה: להשתדל לפני המועצה העליונה של ועידת־השלום, כי תעשה דבר־מה לטובת המשים האלף היהודים הגליצאיים שנפלטו לווינה ושהממשלה האוסטרית החליטה עכשיו לגרשם משם.

גזירת הגירוש הזאת הוצאה זה כלפני שלשה חדשים, אולם הוצאתה לפעולות נעצרה לזמן ידוע, משום שלא היו לממשלה האוסטרית די כוכבי־מטבע להעברת המגורשים למקומותיהם הקודמים. בעת האחרונה חדלה הממשלה לתת לפליטים האומללים האלה „כרטיסים לקבלת לחם" וגם־כן את „כרטיסי הדירות".

הד"ר רייך גלה את דעתו, כי במשך זמן המלחמה דרשה הממשלה האוסטרית הקודמת בעצמה, כי עם התקרבות הרוסים אל איזו עיר גליציאית יעזבו המתישבים היהודים את העיר ההיא, הרבה מן הערים „הגליציאיות" הנן די עכשיו חרבות ושממות, ואין איפוא ליהודים הפליטים האלה, אחרי שיגרשו, כל מקום מקלט.

* * *

בפולניה.

— מר איזידור הירשפילד, בא־כח „הועד המחלק המאוחד" בפולניה, הפריש חצי מיליון מארקים לקנית גרעיני זריעה בשביל הקואופרטיבים היהודים בפלכי ווילנה, גרודנו ומינסק; כמו־כן הרבה מיליוני מארקים לטובת בתי־ספר לעבודת אדמה ולמלאכה שבליטה וברוסיה הלבנה.

— העתון „מומנט", היוצא בווארשה, הדפיס מאמר חריף נגד בעלי באנקים ידועים באמריקה המשתמשים בשליחות הנמסרת לידם — להמציא את כספי יהודי אמריקה לקרוביהם בפולניה. כספים של יחידים, שנשלחו—לפי ידיעות העתון הזה—עוד כלפני חמשה חדשים, לא נתקבלו עדיין. העתון מוכיח, כי מלבד מה שבאנקירים ידועים

עוצרים במשלוח הכספים האלה ומשתמשים בהם זמן ידוע לטובת ה„ביזנס" שלהם, ישנם ביניהם גם כאלה, שהם גנבים פשוטים, המשתמשים למטרתם ברגשות הרחמים של יהודי אמריקה הקרובים לנגועי המלחמה והפרעות.

סכום הכספים שנשלחו על־ידי הבאנקים בניו־יורק לקרובים של יהודי אמריקה בפולניה עולה למיליונים אחדים של מארקים.

בין הכספים שלא נתקבלו עדיין, נמצא גם־כן הסכום של 10,000 מארק, שאגודת הסופרים היהודים על שם י. ל. פרץ בניו־יורק שלחה עוד כלפני ארבעה חדשים לפולניה לטובת הסופרים היהודים.

— לווארשה הגיעו 62 מרכבות טעונות בשר כשר, שנשלחו על־ידי הועד המחלק המאוחד בשביל יהודי פולניה.

* * *

באוקראינה.

— חיילותיו של פיטלורה ערכו פוגרומים חדשים בקונסטאנטי־טוב, פלך וואהלין, ובפילישטין, פלך פודוליה. בפילישטין נהרגו יותר ממאה יהודים.

— בעיר מזיבוזש, פלך פודוליה, ערכו חיילותיו של דניקין פוגרום במשך ימים אחדים רצופים. הרבה יהודים נהרגו.

— המיניסטריום למלחמה של הממשלה האנגלית אישר את הידיעה, כי דניקין הוציא בעת האחרונה פקודה אל מצביאי חיילותיו, שישתמשו באמצעים היותר חמורים בכדי לעצור בעד הפרעות.

— בקיוב נסתדרה „ליגה להלחם נגד האנטישמיות". באספתה הראשונה של הליגה החלט ליסד סניפים בחארקוב, פולטאבה ויקאטירינוסלאב.

* * *

ברומניה.

יהודים מתבוללים אחדים שנבחרו לצירים בפארלאמנט הרומ־מיני, פרסמו גלוי־דעת, כי יהודי רומניה שבעים עכשיו רצון מיחס הממשלה הרומינית אליהם. הם קבלו את זכויותיהם ואין להם על מה להתאונן עוד.

— מלונדון נתקבלו ידיעות בדבר פוגרום שהתפרץ באדזשור, רומיניה. לפני המאורע הזה התנהלה בעיר תעמולה אנטישמית בפומבי והממשלה לא הפריעה בעד זה.

יהודי ערים אחרות של רומיניה חרדים עכשיו על נפשם. הם חוששים, שזו היא רק התחלה של שורת פוגרומים ברומיניה.

* * *

באנגליה.

— בעתון „טיימס" הלונדוני, שפרסם בשנים האחרונות הרבה מאמרים אנטישמיים ושהשתדל כל רגע להוכיח, כי הבולשביזם הוא המצאה יהודית, נדפס מאמר מאת הבארון הרמן גינצבורג, שבו הוא מוכיח, כי הבולשיביזם הוא בעיקר הופעה רוסית ושעול הוא וגם אולת לעשות את היהודים אחראים בעד החזיון החדש הזה.

— כל העתונים הגדולים האנגליים הקדישו מאמרים על־דבר ביאתו של נורדוי ללונדון ובכלל משכה הויתו של המנהיג הציוני הישיש באנגליה את דעת העסקנים, ההברתיים והמדיניים, האנגלים, והם דנים עכשיו על הציוניות מנקודות־ראות שונות.

נורדוי הביע לפני עתונאים אנגליים את תקותו, שאנגליה תקיים את הבטחתה במקואה ולא תוחזק בתור „משיח שקר" חדש בשביל היהודים.

* * *

בגרמניה.

— כפי שמודיעים מברלין, נלחמת הממשלה הגרמנית באופן נמרץ נגד התעמולה האנטישמית, המתנהלת על־ידי המפלגות הריאקציונריות והעתונים. הפרוקורור העליון של בית־המשפט שלח חוזר למחלקות השוטרים שבכל הארץ, שבו הוא דורש מהם לדכא את מעשי האנטישמיים ולהודיע לו בכל פעם מכל הנעשה בתוך התנועה האנטישמית.

— „מועצת החנוך" של הקהלה היהודית בברלין בחרה בפעם הראשונה אשה בתור חברה באחד מועדיה. „חברת" הקהלה הזאת קנתה לה שם בתור עסקנית בהפצת הכמת ישראל בין יהודי ברלין.

* * *

בארצות שונות.

— בהונגריה. עתוני וינה מראים ידיעות בדבר פוגרומים איומים שנערכו בהונגריה במשך החודש העבר. הם מוכיחים על־פי תעודות, שהפוגרומים נסתדרו על־ידי פקידי מוסדות הממשלה.

— בגליציה. טלגראמה מקופינהאגן מודיעה, כי ב־20 לדצמבר מת בווינה נשיא המועצה הלאומית של יהודי מזרח־גליציה והמנהיג הידוע של ציוני גליציה, מר אדולף שטאנד.

המנוח היה אחד מידידיו האינטימיים של הד"ר הרצל. הוא לקח תמיד חלק אקטיבי בקונגרסים הציוניים והיה זמן רב חבר הועד הפועל הציוני המצומצם.

— בצרפת. העתונות הצרפתית דנה הרבה בעובדה המתמיהה, שאחד מהלוחמים בעד הרעיון, כי יתקשרו יחוסים רשמיים בין האפיפיור ובין ממשלת צרפת הוא — היהודי לאזארוס וויילר. אחת משאיפותיו הנמרצות של הדיפלומאט היהודי הזה היא הראית: כי שוררים יחסים ידידותיים בין צרפת והואטיקאן.

* * *

בארץ־ישראל.

— הרצאות בידיעת החברה והמשפט. מראשית החודש יאנואר הבא מסדרת קבוצת עורכי־דין עברים בירושלים שורת הרצאות שיטתיות למדעי החברה והמשפט. מטרת השעורים היא: להפיץ את ידיעת המצב המשפטי של הארץ ושל הישוב העברי, יחד עם יסודות תורת ההתישבות וכדומה. ההרצאות תהיינה מסודרות ומקצועיותיהם יתחלקו לשעורים מסוימים. בין יתר המקצועות יבואו: א) מבוא כללי לתורת המשפט („אנציקלופידיה של המשפט"). ב) מבוא למשפט העברי. ג) מבוא למשפט הטורקי הנוהג בארץ. ד) חוקת הממלכה האנגלית ומושבותיה. ה) זכויות המיעוט הלאומי באירופה ובמזרח. ו) הליכות בתי־דין. ז) החקים שיצאו על־ידי ההנהלה הצבאית בשטח הנכבש. ח) תולדות תורת ההתישבות אצל אומות העולם.

— מפעולות הדסה. המחלקה הסאניטארית של הדסה באה לידי החלטה, כי לרפאת מצב הבריאות וההיגיינה של הארץ דרוש להתחיל את העבודה בסתיו, בימי הגשמים. לפיכך נסדרו

עתה ארבע פלוגות סאניטאריות, אחת ליפו ולמושבותיה הסמוכות, אחת לחיפה, אחת לטבריה ואחת לצפת. כבר יצאו מכאן כל המפקחים ופלוגותיהם עם כל המכשירים הדרושים למקומותיהם.

מקוים, כי לרגל העבודה הנמרצה הזאת שתעשה בעתה, תחלשנה המחלות המצויות בארץ במדה ניכרת.

— הכרה לזשאבוטינסקי. הקולונל פטרסון, מפקד הגדוד העברי, ואופיצירים אנגלים אחרים כבדו את מר זשאבוטינסקי במכתב־הכרה בעד פעולותיו לטובת יצירת הגדוד העברי. המכתב כתיב עברית ואנגלית.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הכנות לקבוץ כספים בסכום של עשרה מיליונים דולארים.

ההסתדרות הציונית באמריקה עושה עכשיו את כל ההכנות הנחוצות להכרזה יוצאת מן הכלל על קבוץ כספים, שתתחיל מיום 18 לינואר הבא. ההסתדרות תפנה בהכרזה זו אל כל הצבור היהודי וגם אל הצבור הלא־יהודי שבאמריקה ותשתדל בכל מרץ לקבוץ לפחות סכום של עשרה מיליונים דולארים.

המטרה הראשית, שלטובתה ישתמשו אחר־כך בכסף הנקבץ, היא: קנית הקרקעית בארץ־ישראל והכשרתה לישוב בעד רבבות רמיני היהודים נגועי הפרעות והמלחמה, העומדים מוכנים להגר לארץ־ישראל עם שעת־הכושר הראשונה.

סכומים גדולים יופרשו גם־כן לטובת: מוסדות החנוך, החל מגני־הילדים וגמור באוניברסיטה, מוסדות ההלוואות להקלאיים ולבעלי־אומנות, המשלחת המידיצינית מיסודה של „הדסה", שיש לה כבר בארץ־ישראל שלשה בתי־חולים ושני בתי־ספר לאחיות רחמניות, המלחמה נגד הקדחת ורטיבת עוד עבודות שונות, שהתחילו הציונים בארץ־ישראל מכבר ושצריך עכשיו להרחיבן ולהשלימן.

כמו־כן יהיה אפשר על־ידי ה„קרן" החדשה לדאוג לעתידם של הלגיונרים ולתמיך במשפחותיהם, ולהוציא לפעולות את יתר המטרות הציוניות שהתוותה לה ההסתדרות.

התעמולה תתנהל על־ידי ועד ארצי, שבראשה יעמוד השופט יוליאן מאק.

* * *

ועידת הסטודנטים הציונים שבאמריקה.

ביום 31 לחודש דצמבר תוועד „ההסתדרות הציונית בין־האוני־ברסיטאית" שבאמריקה לועידה בבוסטון, שתמשך ארבעה ימים. ההסתדרות הזאת מכילה כבר שלשים וארבעה סניפים, שחבריהם הם סטודנטים של אוניברסיטות שונות בארצות־הברית.

מטרת ההסתדרות היא כפולה — חנוכית ומעשית. בכל אחד מהסניפים מסתדרים החברים לקבוצות להשתלמות במקצועות האלה: עברית, תנ"ך, תולדות היהודים, ארץ־ישראל, ציוניות, אמנות עברית, מיסיקה עברית וכדומה.

האגודות (הסניפים) מסדרות גם־כן הרצאות וויכוחים פומביים לחבריהן ולקהל הרחב.

אחת האספות של הועידה תתנהל כולה בעברית. בה ירצה הד"ר ניכן טוריב על „הניר העברי בארץ־ישראל", ומר רובינשטיין על־דבר „הפועל הצעיר".

החזן הידוע חגי ישיר באספה זו שירים עבריים ומר אריה הורוויץ, מנהל בתי־הספר העברים המאוחדים בבוסטון, יהיה יושב־ראש.

האספה העברית תהיה בראשון לינואר, בשעה השלישית, באולם ד'ראדבארד יוניון בקאמברידזש.

לפנות במכתבים על־דבר הועידה אל:

Publicity Committee, Intercollegiate Zionist Ass'n,
Room 312, 27 School St., Boston, Mass.

* * *

הציוניות באנגליה.

מנהיגי ההסתדרות הציונית העולמית, הנמצאים בלונדון, הודיעו לעתונאים ביום 20 לדצמבר, כי הכינו תזכיר, שיושלח בקרוב אל הפידיראציות הציוניות שבכל העולם. בתזכיר הזה מודיעים מנהיגי הציונים, כי ההנהלה הציונית נזקקת ל־25 מיליון ליטרות שטרלינג בשביל עבודה יוצרת בארץ־ישראל, שתתחיל תיכף אחרי שאנגליה תקבל באופן רשמי את האפוטרופסות על ארץ־ישראל.

העבודה הזאת כוללת: הכשרת האדמה לישוב חקלאי, שיטת השקאה מודרנית, בנית נמלים, סלילת דרכים ועבודות צבוריות אחרות. בסכום הזה לא נכלל הכסף הנחוץ בשביל מוסדות החנוך ובשביל הוצאות ההנהלה.

בתור אחד האמצעים לקבוץ הכספים מציע התזכיר: למכור את כל המניות של הקולוניאל־באנק הציוני. המניות שהוציאה הבאנק הזה בהוסדו עולות ל־10 מיליונים דולארים, ועד עכשיו נמכרו מניות רק בסכום של מיליון דולארים.

* * *

קבלת פני נורדוי.

ביום השלישי העבר, 22 לדצמבר, ערכו ציוני לונדון קבלת־פנים רשמית לנורדוי. בנאומו שנשא הודיע נורדוי, כי בהיותו בספרד קבל רק ידיעות שטחיות על הפרוגראמה של ווייצמאן וסוקולוב. ואולי עכשיו, אחרי שנודעו לו בפרוטרוט עיקרי הפרוגראמה הזאת, הוא מגלה את דעתו, כי אין כל חילוקי דעות בינו ובין המנהיגים האלה.

הוא הביע גם־כן את דעתו, כי הוא חושב לנס את המקרה, שווייצמאן וסוקולוב נזדמנו יחד בעבודה אחת ושהם יודעים לעבוד לפי תנאי המקום ולפי תנאי השעה: כמו־כן הוא חושב לנס את העובדה, שהצהרת הממשלה האנגלית נתמכת על־ידי כל העם האנגלי. „לא עכשיו היא השעה — אמר המנהיג הציוני הישיש — לבקר את ההנהגה, אלא לעבוד יחד אתם ולעזור להם".

בסוף דבריו הודיע נורדוי, כי הוא מחזיק בדעתו, שטובת הציוניות דורשת, כי שערי ארץ־ישראל יהיו פתוחים להגירה יהודית בלי כל הגבלות.

* * *

דחית הועידה הציונית.

מלונדון נתקבלה ידיעה, שהועידה הציונית, שהיתה צריכה להיות בבאזיליה באמצע החודש הבא, נדחתה לזמן בלתי־מוגבל.

* * *

הקרן הקיימת לישראל.

הכנסות הקרן הקיימת לישראל עלו בחודש אוקטובר 1919 לסך 16,340 פראנק על־פי שער הכספים האחרון. בכסף זה השתתפו הארצות האלה: ארצות־הברית של אמריקה הצפונית — 5,215 דולארים, ארגנטינה — 21,196 פזות, הולנדיה — 8,188 פלור., אנגליה — 677 ליטרה שטרלינג, פולניה — 104,185 מארק, טשיכו־סלובאקיה — 57.065 כתרים, רומיניה — 70,000 לוו. ו־120 מארק, גרמניה — 43.842 מארק, גליציה המזרחית — 70,643 כתרים, ארץ־ישראל — 145 ליטרה שטרלינג, בלגיה — 5,002 פראנק, אלזס־לוטירינגיה — 3,735 פראנק, גליציה המערבית —41,813 כתרים, אוסטריה — 40,015 כתרים, אוסטרליה — 70 ליטרה שטרלינג, קורלנדיה — 50 ליטרה שטרלינג ו־1051 פלור. הול., שווייצריה — 1,375 פראנק, ארצות הבאלקאנים הדרומיות 20,741 כתר, נורוויגיה — 540 כתרים נורוו., שוויידיה — 300 כתרים שווייד. חלב (אליפו) — 500 פראנק, בולגריה — 100 מארק.

השבוע של הקרן הקיימת בארגינטינה הכניס בסך־הכל 27,000 פזות (למעלה ממאת אלף פראנק). בשבוע זה של הקרן הקיימת השתתפו גם יהודי סנט־ינו, בירת טשילי.

לפי הידיעות שנתקבלו מאירקוטסק בסיביריה, עלו שם הכנסות הקרן הקיימת במשך החדשים יאנואר — אפריל שנה זו לסך 354,000 רובל. ויש לשער, שעד סוף השנה יוכפל הסך הזה פי־שלש.

בימי הסוכות נערך בכל ערי טשיכוסלובאקיה שבוע ארץ־ישראלי לטובת הקרן הקיימת.

בארץ־ישראל נועדו ימי הסוכות בכל הערים והמושבות העבריות להתעמלות והבעת תרומות לחרשי הגדודים, שינטעו לזכר החיילים העברים, שנפלו חלל על שדות המלחמה בגאליפולי, במדבר סין ובארץ־ישראל. הצעת חרשי הגדודים יצאה מאת מתנדבים של הגדוד העברי האמריקאי מספר ל״ט. הם יסדו ועדה מיוחדת, שאספה כבר סכום הגון למטרה זו. הקהל ארץ־הישראלי מתיחס להצעה זו באהבה רבה. „חדשות הארץ" ו„הפועל הצעיר" פרסמו מאמרים ומכתבים לטובת הענין. הועדה הארצית של הקרן הקיימת בארץ־ישראל תומכת בהצעה זו ועושה לה תעמולה זריזה, והיא מקוה, שהברינו בשאר הארצות לא ימנעו את עזרתם לענין זה.

הכנסות הקרן הקיימת בארץ־ישראל הולכות וגדלות. במושבה זכרון־יעקב משלמים כבר 142 איש מס חדשי לטובת הקרן הקיימת בדיוק ומספר המשלמים הולך ורב. מועצת המושבה פתח־תקוה החליטה להוציא אל הפועל את דרישת הועדה של הקרן הקיימת במושבה זו בדבר חובת נושפנקא לטובת הקרן הקיימת מכלי תעודה, שטר, חוזה וכו׳, הנכנס ויוצא דרך משרד המושבה. למטרה זו משתמשים בבולי הקרן הקיימת מסוגים שונים. זה חדשים מספר שועד המושבה ממלא אחרי החלטה זו בדיוק נמרץ. על־ידי הועדה ארץ־הישראלית של הקרן הקיימת נעבדה הצעה מפורסמה להטיל את חובת הבולים על כל יהודי ארץ־ישראל ולהגדיל למטרה זו את מחירי הבולים לפי גודל הסכומים הנקובים בכל חוזה, שטר וכו׳.

לפי הידיעות שנתקבלו מאנגליה, אוסטרליה, ניו־זילנד ועוד ארצות, נעשות שם הכנות למפעלי תעמולה לטובת עיר־הגנים על שם נורדוי בשבוע ארץ־הישראלי שיערך בימי החנוכה.

שונות

מפעולות אגודת המורים העברים של ניו־יורק והסביבה.

— ועד הפועל הגדול של אגודת המורים מחולק לשבע ועדות, שלכל אחת מהן תפקיד מיוחד. לכל ועדה יש מזכיר אחראי בעד עבודתו המיוחדת של הועד שלו. ועל כולם מזכיר אחד המנהל את כל עניני האגודה והוא — מר י. ביבר.

עיקר עבודת המורים עד עכשיו היה ארגון המורים שבניו־יורק והסביבה. מלבד זה עסק ועד הלשכה גם בהמצאת משרות למורים ובהמצאת מורים למשרות. המוסדות שפנו לאגודה בבקשת מורים היו כל־כך רבים עד שלא היה סיפק בידי הועד להענות לכולם.

ועד החנוך של האגודה, שמזכירו הוא מר ח. א. פרידלאנד עבד תכנית שלמה של עבודת חנוך חשובות, כגון: תכנית לכינוס פדגוגיים בבתי־הספר העברים שישמשו בתוך יסוד למדע פדגוגי עברי; תכנית להרצאות בעניני חנוך ותכנית להוצאת ספרי חנוך וספרי קריאה לתינוקות. הפרטים יפורסמו בקרוב.

— בלילה האחרון של חנוכה נערכה על־ידי האגודה חגיגה נהדרה. יושב־הראש היה מר דניאל פרסקי. נאמו: י. ביבר, א. נ. פרלברג, יקותיאל גינזבורג, י. ז. פרישברג, ז. הלר, א. רבינוביץ, ישראל בהרינג ישראל אבמאי, ר. וייטמאן ועוד.

* * *

נשף פרידה לכבוד בלקינד.

במוצאי־שבת העברה, 20 לדצמבר, נערך בניו־יורק על־ידי אגודת הסופרים העברים באמריקה, נשף לכבוד ישראל בלקינד לרגלי שובו ברחוב מאמריקה לארץ־ישראל.

מר בלקינד בעצמו לא השתתף בנשף, משום שנקרא פתאום על־ידי ידידיו באחת מערי־השדה.

הנואמים היו: ישראל אבמאן, יקותיאל גינזבורג, יעקב מזל, ראש ועד התשורה לבלקינד, ש. ב. מקסימון, י. ז. פרישברג, דניאל פרסקי, א. נ. פרלברג, ש. ערדברג והד״ר שווארץ. הם העריכו את ערכו של החתן הנשף בתור אחד מבוני הישוב בארץ־ישראל, בתור הסופר והעסקן הנאמן.

מחיי האגודות.

ביום א׳, 14 לדצמבר, נוסדה אגודה עברית חדשה בברונכס, בשבילה הציונית 25, בשם „אחיעבר" סניף ג׳. נבחרו הפקידים האלה: מ. כהן — יושב־ראש, הרב נ. יאפה — מזכיר, ד״ר הפירר — גזבר. במוצאי־שבת, 27 לדצמבר, תהא אספה גדולה לסניף החדש הזה של „אחיעבר" בתיאטרון „עלזמאר".

ב„אחיעבר" סניף א׳, 201 מזרה ברודוויי, תהיה ביום א׳, 28 לדצמבר אספה מיוחדת לבחירת פקידים.

— במוצאי־שבת הבאה, 27 לדצמבר, תהיה ב„בית ציון דהארלם", שדרת לינוקס, אספה לאגודה העברית בהארלם „מסדה", המחדשת עכשיו את פעולותיה. מר. ק. ווייטמאן ינאום.

שנוי הכתובת

אנו מבקשים מאת חותמי „התורן" להודיע לנו על־דבר שנוי כתובתם תיכף אחר העתקת דירתם, כדי שהגליונות יגיעו לידם על־פי כתבתם החדשה בלי שום עכוב.

הנהלת „התורן".

לשכת אגודת המורים פתוחה בכל יום משעה 10 עד 2 אחרי הצהרים. מורים המבקשים משרות ומוסדות המבקשים מורים, יפנו אל מזכיר אגודת המורים.

114 Fifth Avenue, Room 1412, N. Y.

שתי הוצאות: בבוקר ואחר הצהרים	„היינט"	שתי הוצאות: בבוקר ואחר הצהרים

העתון היומי הלאומי הגדול ביהודית לעניני העם
בעריכת

הערמאן בערנשטיין

יחל להופיע

ביום החמישי, ראשון לינואר 1920

„היינט" יהיה למופת בעתונותנו הנקיה האחראית.

„היינט" יהיה מקום כנוס למחשבה העברית, יעמיד על צד הפעלים היהודיים המאורגנים, יעזור ליהנת בית לאומי בארץ־ישראל ויוחם בעד הגירה חפשית לאמריקה.

„היינט" יהיה מרכז לספרות ישראל, אמנות וקולטורה, וידפיס רק את החדשות המדויקות והנאמנות ויעורר את רגש הכבוד למלה היהודית הנדפסה.

העוזרים שלנו:

שלום אש, י. אפאטאשו, יצחק אבן, אפרים איירבאך, אהרן אידלין, מרדכי דאנציס, איזאק הארארויץ, ד"ר יחזקאל וארטסמאן, ד"ר א. ש. זאקס, נחום י. טשארדם יאפע, משה כ״ן, מנחם, יוסף מארגאשעס, משה נאדיר, (יצחק רייז), סארא ב. סמיטה, מלך עפשטיין, דוד פרישמאן, ב. פינקל, מרים קארפילאוו, א. ראבוי, ב. ריווקין, יחזקאל רבינוביץ, וו. רעזניק, א. שטרנפעלד ועוד.

הציירים שלנו:

לאלא, איזראעל, אבראמוביץ, ל. מארקאוויטש ועוד.

הכתבים שלנו:

ל„היינט" יהיו כתבים נאמנים בכל כנפות הארץ. אנו מזכירים לעת עתה את אלה:

אברהם גאלדבערג, ווארשה, עורך „היינט", היוצא לאור בווארשה.

י. פאליעסקין, הנוסע לארץ־ישראל בתור שליח מיוחד של עתוננו.

ראובן פינק, הכתב המפורסם מוואשינגטון.

„היינט" בא במשא־ומתן עם שורה שלמה של סופרים, משוררים וכתבים ולא יחשוך כל מרץ וכל כסף כדי לעשות את העתון לאחד מן המצוינים בתבל.

„היינט" לא נוסד לשם עסק או לשם מפלגה, זה יהיה מסוד עממי

מחיר החתימה:

בארצות־הברית וקנדה:
לשנה — $6.00, לחצי שנה — $3.00
בחוץ־לארץ:
לשנה — $9.50, לחצי שנה — $5.00.

הנחה מיוחדת.

דולאר אחד בעד שלשה חדשים, אם נקבל את דמי חתימתך לפני ראשון לינואר, 1920.

שלח לי „היינט" ל.................
בצירוף פה ....
השם ....
הכתובת ....
העיר ....

THE PRESENT

31 EAST 7th STREET NEW YORK

שנה ששית HATOREN גליון מא (קצא)

התרן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VI NEW YORK, JANUARY 2, 1920 No. 41 (191)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

VOL. VI | NEW YORK, JANUARY 2, 1920 | No. 40

התרן

יוצא לאור ע״י ההסתדרות הציונית באמריקה

—

העורך: ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, י״א טבת, תר״ף | גליון ארבעים ואחד

פרשת השבוע

הציוניות המדינית ותביעותיה.

לפני ימים אחדים פרסם מאקס נורדוי מכתב ב„הזמן" היהודי שבלונדון, ובין יתר דבריו הוא אומר:

„רב בטחוני באנגליה ואני נותן חשיבות גדולה עד מאד להכרזה הבריטית. הנני בטוח, שארץ־ישראל תהיה שלנו, לא רק כבית־לאומי ומרכז יהודי, כי־אם פשוט, היא תהיה ארצנו ובה תהיה מדינתנו.

„אין כל סבה להשתמש באחיזת־עינים ולהסתיר במלים את כונתנו. עלינו להיות אמיצי לב ולהגיד גלוי וברור לכל העולם אל מה אנו שואפים ומה אנו דורשים. להסתפק בדבר שהוא פחות ממדינה יהודית, שמקודם תהיה תחת חסותה של אנגליה הממונה עליה ואחרי כן תעמוד ברשות עצמה ובלתי־תלויה בדעת אחרים. – הסתפקות כזו איננה הציוניות המדינית, כי־אם דבר אחר לגמרי, מה שרוצים לכבות בשם הציוניות".

ויהי המלה הנכונה בשעה הנכונה. אחרת לא קוינו לשמוע מפי הסבא הגדול, שהיה אחד מיוצרי הציוניות המדינית ומלוחמיה עליה.

אמנם אין בדברי נורדוי המובאים שום חידוש. הוא רק חזר על תביעתנו האמיתית, שמצאה לה בטוי מימי ליאון פינסקר ותיאודור הרצל. בכל זאת יעשו דברי היהודי הזקן, שנאמרו בשעה זו, רושם בעולם העברי ויחיו את הלבבות והרוחות. והדברים ימצאו להם הד צליל בכל המחנה הגדול של אסירי תקוה וצמאי גאולה.

הטירמינולוגיה החדשה של הציוניות הבאלפורית מדקה מאיצר לשנות את המלים הפשוטות והברורות „מדינה יהודית", שהיו נטועות בלבנו ושגורות בפינו זה כדור שלם. את המלים הללו המירו ב„בית־לאומי" או „מקלט לאומי" — „מונחים לשוניים", שאינם מושרשים ואינם נקלטים היטב במחותיהם ולבותיהם של הקהל העברי הגדול.

בימים הראשונים אחרי שנתפרסמה ההכרזה הבריטית שמח והריע העם העברי לקראתה. העם תרגם את המלים הדיפלומאטיות „בית־לאומי" בלשונו הוא, כלומר: „מדינה יהודית". על כן היה מורגש אז בהיכלו של העולם העברי מעין ימות המשיח ההולכים ומתקרבים.

באו המאורעות והאנשים, משלהם ומשלנו, במשך שתי השנים האחרונות, וחברו פירושים וביאורים על ההכרזה הבריטית (שהולידה בשעתה תקוות גדולות וגאיות בלב העם העברי), ביאורים שיש בהם הגבלות והגדרות, אבין ורקין יותר מדי. נמצאו גם ציונים כאלה שפרשו את המלים „בית לאומי", כלומר: „מרכז רוחני". אוניברסיטה עברית וישיבות אחדות וכדומה. וחזרה השאלה הישנה לדוכתה: איך אפשר לברוא מרכז רוחני בציון, אם העם ישאר בארצות הגולה? הלא אז תשפיע הגלות, החיקף הגדול והרחב, על המרכז שבו יהיה תלוי ומכחותיה, החמריים והרוחניים, יהיה אנוס להתפרנס? והשאלות הללו הולידו בהכרח עוד שאלות יותר מורכבות ומסובכות, והאחרונות הולידו פלפולים ודיוקים, הסברות והטעמות, הגיוניות ובלתי־הגיוניות, שהחלישו והמעיטו את תקות הגאולה, שהרפו את הידים והרצונות.

ואחרי הפירושים באו גם אזהרות מצד ראשי התנועה הציונית, שבל יהין העם להשוב ולקוות גדולות מההכרזה הבריטית. למדו אותנו, כי תביעתנו הלאומית צריכה להיות מצומצמה ומוגבלה לפי היכולת, לפי התנאים וכדומה. לאט־לאט, פסיעה אחרי פסיעה, בזהירות ובמתינות, ברכנער יבר ובמדת ההסתפקות הקיצונית. בעיר שלא רק חכמת המסכן כי־אם גם תביעת המסכן בזויה.

המאורעות הגדולים והשנויים העזים שבאו בשנים האחרונות בחיי העמים והמדינות למדו גם את בני עמנו לבקש גדולות, לא רק למדו, כי־אם גם מכריחים להגדיל

ולהעצים את תביעתנו הלאומית. ואנחנו יודעים וגם מרגישים ,כי עתה היא השעה, — אולי השעה היחידה והאחרונה, — „להגיד גלוי וברור לכל העולם אל מה אנו שואפים ומה אנו דורשים".

בכל התוהו ובוהו של חיינו עתה יש רק שאיפה ברורה אחת: — השאיפה לחיות חיי עם המלאים יצירה מקורית על אדמת אבותינו.

ויהנה הרגשים שאיפה זו בביטוי הרשמי, לפי פתגמו המיוחד והבהיר בל־פף של מנהיגנו, „אנשים, כסף ומשמעת". דרושים אנשי רוח ואנשי מעשה במספר הגון, דרושים סכומים עצומים ודרושה משמעת חזקה כברזל.

ועומדים אנו כיום ב„מעגל־קסמים": אם אין אנשים בעלי כשרונות ויתרונות די הצורך במחננו, אין אפשרות להשיג גם הסכומים העצומים בימים קשים כאלה. ובלי סכומים עצומים אין גם למשוך אל מחננו את כל כחות הבניה והיצירה, את כל אנשי החיל והעבודה, שישנם עוד בקרב עמנו. ובלי שני הדברים האלה, אנשים וכסף במתכנת הדרושה, אין גם המשמעת, שבלעדה אי־אפשר ליצור דבר גדול, יכולה להיות חזקה יותר מדי. לא די רק להגיד, כי לנו דרושים שלשה דברים למען נגיע אל מטרתנו: „אנשים, כסף ומשמעת" — במאמר אחד לא יבראו.

הציונים המדיניים חושבים, כי רק על־ידי התרוממות הרוח, רק על־ידי תביעה גדולה, כלפי חוץ וכלפי פנים, רק אם נודיע גלוי וברור לכל בני עמנו ולכל העולם כולו אל מה אנו שואפים ומה אנו דורשים בשביל גאולתנו, בשביל הצלת עמנו מכליון, כלומר, שאנו דורשים מדינה יהודית שתהיה ל„מקלט בטוח על־ידי משפט גלוי לעם ישראל בארץ־ישראל" (כנוסחתה של התכנית הבאזי־לואית), — רק אז יהיו לנו די אנשים, כי גם האגף הימיני וגם האגף השמאלי יעבדו שכם אחד עם המרכז, ואם יהיו די אנשים מכל קצות העם, אז גם לא יחסרו הסכומים הגדולים לשם העבודה הכבירה והשאיפה העצומה של גאולת ישראל תבוא מאליה גם המשמעת הדרושה להגשמת המפעל הגדול, משמעת שאינה שוללת את חופש המחשבה, הדבור והכתיבה גם בתוך מחנה הבינים והחריצים.

הציונים המדיניים חושבים, שרק על־ידי דברים ברורים וגלויים יש להניע את העם, את ההמונים הגדולים למעשים כבירים ולקרבנות גדולים ולהוציא את הציוניות מהוגה הצר. ורק על־ידי דברים ברורים וגלויים יש תקוה, כי בריטאניה תשים לבה לתביעתנו הלאומית, שכבר הכרזנו עליה על הקונגרס הציוני הראשון.

הציונים המדיניים חושבים, שהציוניות היא עתה ענין של כל בית ישראל הרוצה בקיומו. לזה שאפו תמיד ולזה הם שואפים גם כיום.

יש מבטלים, בזמן האחרון, את תביעותיו התקופות של נורדוי הבאות בשם הציוניות המדינית, ויש גם שמשתדלים להוכיח, שאין בין נורדוי ותביעותיו ובין מנהיגי תנועתנו כיום ולא כלום, כי כולם מתכוונים רק למטרה אחת, אלא שמשתמשים הם בדרכי לשון שונים. ואלה שהכירו היטב את ההבדל שבין השקפותיו של נורדוי ובין השקפותיהם של מנהיגי תנועתנו כיום, השתדלו להסביר את ההבדל הזה, שהודו בו, רק על־ידי זה, שהראשון, בשנות שבתו בספרד, עומד מן החוץ ובתור חושב מחשבות פוליטיות ובעל מזג רותח יש לו סתם תביעות גדולות, והפתגם

הִרְהוּרִים

מאת

ד"ר י. ש. צוקרבראם.

I

ע נ ק י ה א ד ם.

היודע אתה, אחי הננס, כי היו והוים ענקי אדם בעולם הגמדים השפל הזה?

וחיים הם בחירי האדם האלה חיי־ענקים בעולם הגמדים הזה. פורצים הם גבולות העולם, ומהרסים את צמצום הישות, והם המה הבוראים בישות את ה„יש".

ובאביר ... בריכה הבריתיפיכת של עולמים־פורים ואדמות־אבק שבבועת הישות הדלה, אז הולכים ונפרדים כתותיהם הכבירים ומתפשטים ומתגלמים ביצירה מתמידה של ישות־עתיד משוכללה — משאת־נפש הענקים.

והיה מדי בקוע ראשי ענקי האדם את הרקיעים השפלים, ... היצירה ... אבן ... ושברי הרקיעים ומחצו את ראשיהם.

ובנפש ... ענקי הדורות את ... נפצעות ... ויש שהמה נקברים תחת עיי מפלתם של הבלי השוא.

ובהדור קרני עיני הענקים את חלל הישות המשולל אור, להדליק נקודות־עולמים למאורות החיים, קופאות עיניהם באויר העורם הרמין העכור, הורכות וכבות לדן.

ובהסיר רגלי הענקים את סלעי העבר המת, מעל גרעיני העתיד החי, המתפרצים מתחת שכבות ההוה הגוע, נרגמים הענקים באבני הרפאין על פניהם.

ובהרעיש הענקים המתאבקים בסער רוחם את הישות המטומטמה, המיתתת ומכרידה את הויתם, ויוצאת נשמותיהם הכבירות בבופת מלהמה זו, יען נביעות ינשאות בתנועת היצירה הנצחית.

ואת קומתך, אחי הגמד, כי תזקף בגאון למרומים, ורקיעים שפלים לא ידחקוה, האם לא יחלף במחך המסכן, ננסי הטוב, זכרון ראשי ענקי הדורות?

ואם יש אשר רגשותיך משוללי השאיפה ישתפכו בחיק־עולם לא טפחת, ותנועותיך משוללות המטרה תסחבנה אותך, מאין מעצור, במרחב הבישות הנבראת, האמנם לא תכנע אז, נעלב, לפני כחות הענקים שבראו את ישות זאת, וטפחו לך עולם זה?

ובמרחב השמים בכוכב הדברות, כי יציץ קו אור לעיניך ... לנפשך, האם לא תרגיש אז, גמד, מבטי עיני הענקים?

וכי תרגיש נשימת ישות חיה נשאת במרחב השממון, האם לא תחוש אז דפיקת לב הענקים בתנועת חיי העולם?

הישן : „נקל להיות מבקר מלהיות מחבר“ בא להם לעזר. אולם מנהיגי התנועה העומדים מבפנים, בתוך עצם המאורעות, ונושאים על שכמם את סבל האחריות הגדולה, מתחשבים עם המציאות המדינית, עם היכולת, עם התנאים הקיימים וגומר עד סוף הפסוק. ובכל זאת הם מוסיפים **אחרי הסברה זו** : וגם מנהיגי הציוניות דרשו ודורשים את המרובה, המאקסימום, ככל אשר ידרוש נורדוי.

והנה בא נורדוי ללונדון והוא עומד בתוך עצם המעשים והמאורעות של העולם הציוני והוא כל־כך קרוב למרכז העבודה, וגם בעצמו היה לאחד העובדים, ובכל זאת הוא משמיע לנו גם כיום את התביעות המרובות של אתמול. וגם אחרי המחמאות שחלק למנהיגינו, כי גדולות ונצורות עשו, כי יש להם די שכל ודי כשרונות וחריצות לעמוד בראש מדינה עוד יותר גדולה מארץ־ישראל (נחוץ להעיר, שיותר קשה לברוא מדינה מאשר להנהיג מדינה), — גם אחרי כל אלה הוא שונה וחוזר ברבים על דבריו הראשונים, כי „ההסתפקות בדבר שהוא פחות ממדינה יהודית איננה הציוניות המדינית, כי־אם דבר אחר לגמרי, מה שרוצים לבדות בשם הציוניות“.

היוצא מזה, שאין להכחיד ולהעלים את האמת הבולטת מעצמה, ששני הזרמים הראשיים של הציוניות העולמית, המדינית וה„חובבית“, עוד לא התאחדו ולא השתפכו זה בזה.

אמנם גם הציוניות המדינית וגם הציוניות של החובבים הראשונים שנו פחות או יותר את לשונם, ובמדה ידועה גם את מושגיהם, ואת תכסיסיהם ומכשיריהם, אך בעצם הדבר ובמהותו שונים הם עדיין זה מזה ורב המהלך ביניהם.

הציוניות המדינית מבקשת את פתרון שאלת היהודים ובזה תפתר גם שאלת היהדות. והחובבים, גם בצורתם החדשה, מבקשים את פתרון שאלת היהדות, היהדות הלאומית, ובזה תפתר גם שאלת היהודים במקצת.

הציוניות המדינית מחליטה ואומרת : „שעתידה היהדות להיות כולה ציונית או לא תהיה כלל“ (לשון נורדוי באחד מנאומיו). והחובבית אומרת : אם יהיה מרכז ציוני, — בנוסחה החדשה „בית־לאומי“ (לא מדינה יהודית), — אז תתקיים היהדות גם בגולה.

הראשונה דוחקת את הקץ ואין היא מבדילה בין צרת היהודים וצרת היהדות. והאחרונה שואפת להציל את שארית ישראל והיא מבדילה, מדעת ושלא מדעת, בין צרת היהודים ובין רעיון התחיה הלאומית.

ראובן בריינין.

רְשִׁימוֹת מֵעֵמֶק הַבָּכָא

מאת

עבריה.

ג׳.

באמנות של המצאת ענויים אי־אנושיים התהדרו מענינו בני המאה העשרים, שלא נפלו מגדולי האינקוויזיטורים בכל זמן ועידן...

סוף מגליון הקודם.

ובהיותך שבע רצון, אחי הגמד, הרך, מחייך השלוים, חסרי עוז ההריסה ומשוללי כח היצירה, האם לא יאבל וישבר לבך הדל, כי בעד שלותך זאת, בת אין־אונים, הקריבו ענקי הדורות את חייהם וכח יצירתם התנדף ?

II

פן יאמרו...

בדממת הליל העולמי כי תקשיב, רחימאי הגמד, את אנחות אחיך המובלים לטבח על־ידי „בעלי האהבה והרחמים“, משעבדי העולם, אל־נא תתפרץ אנחת משטמה נושמת רעל מלבך השבור, פן יאמרו רוצחי אדם אלה, לבותיהם של בני ישראל לא ידעו אהבה ל„צדיקי העולם“.

ובילֵלת הסער כי תקשיב הד אנקת אחיותיך בהאבקן עד יציאת נשמתן עם רוצחי כבודן, תומתן וטהרתן, לטובת הציביליזאציה האנושית העתידה, אל־נא תתפרץ קללת נצח מעל דל שפתיך, פן יאמרו בעלי האהבה והרחמים, נפשותיהם של בני ישראל אינן שואפות לאושר האנושי.

ובעבים האלמים, התועים בערבית רקיעים בלי דעת מדוע, יבין הבהין לאז, כי תכיר עינך יהודית צללי אחיותיך האלמנות [illegible], וצללי ילדיהם היתומים הרכים, המתנודדים בלי נודם ובלי תקוה, בין עיי מפלת עולמם, אל־נא יקדירו ענני דמעות את עיניך, פן יאמרו בעלי האהבה והרחמים, עיניהם של בני ישראל אינן רואות את חזון העתיד.

ואלם ושומם, נבוך ונדכא, כי תתקפל ותתכווץ בפנת בורך שכרית לך בעולם הדמים החפשי, ולפני עיניך העצומות ממורך יתלף חזון בלהות צלמות של רבוא רבואות במות ומזבחות שהוקמו ונערכו בחג האנושות הגדול, בשביל העלאת עם כולו לקרבן, — זה קרבן עמך, על זקניו וצעיריו, נשיו ועולליו, הנשחט בקדושה ובטהרה, בתהלות ותשבחות לאלהי האהבה והרחמים, — אל־נא תהין, אחי הגמד, התגווע בפנת בורך שכרית לך, פן ירגישו בעלי האהבה והרחמים את הויתך בעולם.

בדממת צלמות, בלי נוע, תמקנה עיניך בחוריהן, בדממת קפאון יתאבן לבך, ובדראון של חיי מורך, טמאים ובטלים, תגוע ותאבד נשמתך.

III

להולד.

ברכיך כושלות, אחי האומלל. לך, בקש מחסה לגויתך. למה תמשכני אחריך ? מה תראה לי ? לך לך לבדך. אלך לי בדרכי אני, קדימה אלכה.

הדרך רחוקה, אחי העלוב. עוד מעט וירד ליל אפל ויעטף את העולם כולו. ראה, עדרי עננים זועפים, תועים בערבות שמים. רוחות פחדים עפות בשריקות זועה מעץ ערום למשנהו, כמבשרות רעות. עזבני־נא לנפשי.

בראדומיסל, פלך קיוב, ערכו טבח ליהודים בחודש יוני „גדודי הצבא" של סוקולובסקי. בני בית אחי הגר שם, שנצלו בדרך נס, ספרו את הדברים היותר מבהילים בהמלטם משם — אלינו... בבית שכנם הרגו את האב ושני בניו הצעירים ובתו העלמה ונשארה רק האם...

על שדה הקברות היו נערמים ערמות ותלים של נרצחים ושחוטים, נשים עם טפיהן בצדן.

אלה היו המחזות שתארו לפנינו הפליטים מערי אוקראינה הברוכה ממעשי גבורתם של גדודי מאכנו, זילונה, סוקולובסקי, גריגוריוב וכל אלה השמות שיכתבו באותיות של דם בספר חיינו, שיצאו ללחום בעד או כנגד חיל פיטלורה, בעד או כנגד הבולשיביקים ושבעיקר הדבר לא נלחמו אלא בנו, בהתושבים היהודים המופקרים...

להזדיין ולעמוד על נפשם — עלתה המחשבה על לב צעירינו, שקשה היה להם להתרגל עם הרעיון להיות נשחטים בלי התנגדות...

אולם המלחמה היתה נטושה מפנים ומאחור... אלה מאשימים בקונטר־רבולוציה ואלה נוקמים בהכלל כולו בעד מעשי קומיסאר יהודי, המודיע גלוי לכל, כי אין לו כל שייכות להעם הישראלי...

מלבד זאת הכבידו הבולשיביקים את עולם בכל פעם יותר ויותר וידכאו את הנפש והרוח...

גדול היה הפחד מפני משפטיהם הנמהרים, או יותר נכון, מפני סלוק החשבון שלהם בלי כל משפט... ואסור היה הכל בשעת ה„חירות" הזו באיסור גמור...

אסור לדבר, אסור לכתוב, אסור לחשוב מחשבה ומה גם להעלותה על השפתים...

מכל פנה אורבות לך אזנים ועינים מיועדות לכך, המביאות דבתך לפני הרשות... והנה עומד הנך לפני אחד ה„חברים", שמברכותיו שלו הנך מכיר, שאינו תלמיד חכם גמור, ואין לך כל תקוה להצדיק את נפשך...

הרשות ניתנה כולה בידו ומה יעשה אותו הבן שלא יחטא. מצטיינים ביחוד „חברינו" היהודים, האפיפיורים לפעמים יותר מאפיפיור בעצמו...

ויש שזכרנו את ימי הריבולוציה הראשונים... את הסרת העול והרדיפות ואת הבקורת החפשית... אולם הלא רק בחדרי־חדרים, באין עין זרה בבית, אפשר היה להתיר לעצמו זכרונות מעין אלה...

סוף־סוף בא הקץ גם לממשלת הבולשיביקים, שגם הם הכזיבו תקוותינו.

בהמחוזים הסמוכים להגבול הרגיש השלטון בקרבת הצבא הפולני ומהר לזרז את התושבים במלוא פקודותיו, לגבות את המסים והקונטריבוציות, לבער הכל ולהעלים בעוד מועד.

בחיל ורעדה חכו היהודים לקראת האורחים החדשים — הפולנים.

מה יביאו אלה לנו? איזו גזירות וחרמות ורדיפות חדשות? כל־כך הכרנו כבר את „גואלינו" הישנים...

בתחילת אוגוסט כבש החיל הפולני את החבל הדרומי־מערבי, סמוך להגבול הפולני.

למה תחזיק, דכא, בכנף בגדי? מתה הנשמה בגופך המפרפר עדיין, ולבך כבר חדל לדפוק לסערת מלחמת החיים החפשים. ולמה זה אסחב אחרי את פגרך החי?

בעד מה תלחם, אומלל? הלא לא תשאף לטהרת הרוח, כמו שאינך מתנגד לשעבודי. הלא לא תוקיר את האמת הגדולה שנלו אחיך בהקרבת חייהם, ולא תוכל להזות את נוגה האלהות הבוקעת ממנה. נפשך דלה מהרגיש את גבורת הרוח של הלוחם על הצדק נגד עולם כולו השקוע בתהום העול והזדון, ולבך קטן מהכיל את זרם העונג הנובע מנצחונו של אמיץ הרוח על האנושות הנשחתה. מדוע תלחם ולמה תסבול? עזבני לנפשי, אתה רק תכביד את צעדי ותגדיל את יאושי. עזבניינא, אומלל. למה אסחב אחרי את פגרך החי?

מה תקרא לי, אומלל? מה תרמז לי? שם במרחק מראש החומה השחורה, העתיקה, שאל אבניה השוממות הקרות נופצו ראשי רבוא רבואות אחי, אחיך, רומז אליך צלם הזהב. לך לך לבדך. למה לך קדושה, למה לך אהבה, למה לך חמלה, ולמה לך אמת. צלם הזהב מכפר על כל. זה דורי־דורות הבית צלם זהב זה במבטו הקר ושתק כשנתלו על צוארו מבקשי האמת בעולם. זה דורי־דורות הבית צלם זהב זה במנוחה כשנדקרו בחורו הלבבות החמים שדפקו לתנועת החופש האנושי. לך לך. צלם הזהב מביט. רומז אליך. הוא יכשיר את פגרך החי.

מה תקרא לי, אומלל, ממרחק? הפעמון, הפעמון קורא, מצלצל ומבטיח חנינה ומחסה. מכיר אני את קולו. זהו הפעמון שצלצל צלצלי שמחה ותרועה לאנקות אחי, אחיך. זהו הפעמון שצלצל צלצלי קדושה בשהללו עובדי הצלם את טוהר קדושת אחיותי, אחיותיך. זהו הפעמון שצלצל צלצלי אהבה בהדקר עוללים תמימים וטהורים בחורו של הצלם. לא לי יקרא הפעמון, לא לי ינעם צלצולו. לך לך, אומלל, לבדך.

חשך יורד. הענפים הקרחים בעבים קשיא תתענה יתברשנה עיני כוכבי רחמן בהשכת הרקיע. לשוא תבקשנה עיני מחסה נאמן במאורות בני האדם. דרכי, דרך אבותי, לפני. בה אלכה.

ירחפו עבי העולם מעל לראשי. יבוא ברק הנצח מהביון אפלתו, ויביט ברעד בעיני שרכזו והקפיאו בקרבן כל פחדי הישות. יתפרץ זעם הרוח המתאבק וישבר ואפפי הרים, בהקשיבי רק אנחת התגוששות הנצחית הכבושה בלבבי.

באפרי ישבו הימים ובימי, ניפי וקם, בדרכי הקבועה, דרך אבותי. אעבר מאר, לבדי.

הפעם שמחו לקראת כל אות של משטר וסדר, לקראת כל שמועה בלתי־מבהילה כל־צרכה...

אולם הפעם נקמו ממנו התושבים הפולנים. בעיר בראביץ בחדרי הבולשיביקים הבריחו ה„איספולקים" אף בכתבים של אלה לפני עזבם את העיר... ואת הדבר הזה לא יכלו הפולנים לסלוח להיהודים... בראשם חילם הקדימו התושבים הפולנים את פניו בתרועה ובזרי נצחון ויכינו סעודה גדולה לשרי הצבא ופקידיו. אף היהודים קדמו את פני השלטון החדש בתקוה גלויה, כי יבוא הקץ למעשי האלמות, השוד והרצח.

והנה עוד באותו יום, באותה שעה של החגיגה, נתפשו שבעה צעירים יהודים, שהיו מגויסים על־ידי הבולשיביקים ושנספחו על צבאם מפני הרעב המציק להם... והומתו על־ידי יריה כמעט באמצע העיר. ורק אז נתנו להאמות האומללות לגשת אל בניהן ולהובילם אל בית־הקברות...

החגיגה נשבתה קצת. גדלה ההתמרמרות ובני־משפחותיהם של הנהרגים האשימו גלוי את התושבים הפולנים, כי הסיתו את החיל.

אולם אף ביום השני הומתו שלשה צעירים יהודים — ושנים נוצרים — מחוץ לעיר...

וידיעות רבאות מערים נכבשות אחרות מבהילות עוד יותר. בזיסלה הציתו החיילים הנכנסים בתי יהודים אחדים ולא נתנו לבעליהם להוציא משם אף ישרוך נעל, אלא הכריחום לרקד לפני בתיהם הבוערים באש ולזמר זמירות ידועות...

דברים באלה המתאימים לרדיפותיהם הטראדיציות של הפולנים, כמו קציצת הזקן, הכפיה לנשק את כף הנעל וכדומה, נהגו אף בערים אחרות...

לשברון רוחם, כעסם ועלבונם של עדי־הראיה לא היה קץ... אני בעצמי הייתי ספוגה צער זה.

אבל, כמדומה לי, כי ביתר אומץ־רוח נשאתי את המראה של רוכבים „פיטלורובצים", העוברים ומורים מתוך שחוק ביהודי הולך לתומו, מהמעשים שספרו עליהם.

עירנו היתה אף הפעם המוצלחת. הצבא הנכנס, ביחוד מחיל ההלרים, התנהג בנימוס ובדרך־ארץ, בלי מעשי כפיה ואונס כלפי היהודים — דבר שלא היו רגילים בו זה כבר — ויתיחסו ברצון אליהם...

רוב החיילים ההלרים היו ילידי אמריקה וקנדה ויספרו לנו, כי בארצם לא שמעו מעולם על מעשים באלה, הנעשים פה ליהודים...

אמנם דרשו אף מהפולנים את ה„נשק הטמון" — אולם דרישותיהם במודעות גלויות היו מכוונות בעיקר הדבר להיהודים... ואף הפעם היה „העולם כמנהגו נוהג"... הנשק נשאר בידי אלה שהסירו הפעם רק את הלולאות האדומות מעל כובעיהם ונשארו אצל מלאכתם ואומנותם... ואת הנשק דרשו מאת היהודים ויאיימו עליהם, כי ישימו במאסר אחדים מראשי התושבים היהודים בתור ערבון...

אולם אחרי איומו זה לא מלא השלטון. אולי משום שלא חפץ ללכת בדרכי אנשי מלחמתו שקדמוהו.

הכל ידעו, כי הבולשיביקים שמו במאסר את ראשי התושבים — אף בעירנו ישבו כלואים כאלה בתור ערבים, ויצא המנהיג המבוהל מפני הצבא הפולני, רבי מוציאים עורבים את גוזליהם...

התושבים היהודים התחילו להתרגל אל השלטון החדש, שבכרחו הראה להם פנים יותר מסבירות.

נבהלי „גמינית" פולנית ואף יהודים נכנסו לתוכן. התחילו להרהר על הקמת בתי־הספר והמוסדים הצבוריים — והנה עוד הפעם השמועות על קרבת הבולשיביקים... על חיל דיניקין ההולך וקרב... על חיל פיטליורה ההולך וקרב... הפליטים הבאים מספרים מחדש דברים מבהילים ומקפיאים את דם הלב... ולנו נדמה, כי לעולם נהיה השעיר לעזאזל לכל אחד מבעלי החד־גדיא הרב...

אמנם על חיילות פיטליורה כפרא, כי נעשו לבעלי תשובה גמורים, שאין בני אדם פשוטים יכולים לעמוד במחיצתם... חולקים כסף ביד רחבה לנגועי הפרעות (שערכו הם עצמם!) ומבקשים סליחה ומחילה מאת היהודים — הנשארים בחיים...

אולם אנחנו הכרנו את בעלי הדבר... ולבנו נקפא בקרבנו...

העצבים נעשו גרויים יותר ויותר... הפחד והצער התמידיים הפכו את האנשים למוגי־לב, למדוכאים ולבעלי יאוש... שמועות מתהלכות: זשאבוטינסקי עם הלגיונרים העברים מתרבים. צעירי אמריקה יחידי גדודים ישראליים והולכים לנקום את נקמת דם אחיהם השפוך... אולם אין איש מאמין בזה... „מה הן החדשות?" — נשמעות השאלות התמידיות. „החדשות", שהובאתן אצלנו: איזו גזירה חדשה, איזו שמועה מבהילה, איזה אסון קרוב?...

מה שנעשה מעבר להקיר המבדיל בינם ובין העולם הגדול לא עניין את האנשים... ובכל זאת — שמעו יהאזינו...

„שם" נראה הכל שטוף באור של קסם...

ובלבם לא הציץ אף זיק של אור...

השם פלשתינה נשמע הפעם ברטט של תקוה...

הזקנים לא העיזו לדבר בגלוי על ארצנו... והצעירים — בינם לבין עצמם גרי על שאיפות לבם הכמוסה...

„בלשוננו נלקק את עפר האדמה שם... באצבעותינו נחרושה... בדמנו ובדמעותינו נרטיבנה... ובלבבנו שם, בלבד שם!"...

העינים המלאות יגון קודר התקוה, החיים האדומים.

רק צל של מגן ומחסה, רק זהרור של תקוה... רק שעה קלה של שכחה, בלי הרגש של המורדף... שכחת הצער הענקי והעלבונות האיומים...

I

II

נפלו אל נהר־די־נור, הנגר מלפני כסא־הכבוד, וירתח כסיר נפוח ותמרות עשן יצאו ממנו, התאבכו, השתרגו ועלו עד מעלות הכסא התחתונות, עד אשר הועמה רגע אחד לבנת הספיר, הדום רגלי מלך הכבוד.

ו„עתיק יומים" התעורר, קם מכסאו, פניו זועפים, שער ראשו, המזהיר כצמר צחר, פרוע, ולבושו, הלבן כשלג, קרוע, ויפן אל הנצבים עליו, המיחלים לחסדו, ויאמר: — בני, גם לי צר בצרת עמי, גם אני לא חפצתי בחורבן עיר קדשי, היכל תפארתי, ארץ חמדתי, ויום אנוש לא התאויתי; אך הנה הגיע הקץ על ירושלים ועל המקדש, קרבה עתם: חרוב תחרב העיר, השרף ישרף המקדש, למען יעמוד העם, עם זו יצרתי לי, עד עולם. ועתה דומו והבליגו עלי יגון וקבלו את הגזירה — משפט חרוץ הוא, אשר אין להשיב.

אך המזכירים את ה' אל דמי להם; וישובו ויפצרו בו להאריך עוד את הקץ לעירו ולעמו, ולמשוך עליהם בחסדו שנים או דורות, כאשר עשה לדור המבול, לאנשי סדום ולאנשי נינוה. ויאמר ה': — אם אאריך להם עד דור אחרון, עד קץ כל הקצים, והיתה זאת להם כליון חרוץ, כאשר היתה לדור המבול ולכל הגויים אשר עלתה רעתם לפני. ואני לא כן משפטי עם עמי, כי רגע באפי, חיי עולם ברצוני, כי הכן אכין להם, ביסרי אותם עתה, שארית ופליטה לאחרית הימים; על כן שקדתי על הרעה ואביאה עליהם כיום הזה.

בכל זאת הואיל אלהים להראותם עין בעין את צדקת משפטיו עם ישראל, ויתן את מלאכיו לרדת ולהגן על ירושלים, אך לא להשחית את כל חיל הרומים, כאשר עשה האחד לפנים לחיל מלך אשור, כי עוד לא שלם עון רומה עד עתה ועוד יש חפץ לאלהים במטה־זעמו זה לבלתי שברו פעם אחת. ויאמר למלאכיו: — רדו ונסו להגן ולהציל, וראיתם היקרכם דברי אם לא.

וירדו ארבעה מלאכים, מיכאל, גבריאל, רפאל ואוריאל, דרך שער השמים, אשר מנגד לשער המזרח; כי ירושלים עליונה כונן אלהים בשמים ממעל מול ירושלים התחתונה, חומותיה אש, שעריה אבני אקדח ומגדלותיה ספירים לוהטים, ומקדש אלהים בתוכה, אש לוהטת (הוא המקדש, אשר בנה מלאך אלהים, אחרי השרף בית ה', על תלו ויעלהו השמימה, ומיכאל עומד ומשרת בקודש ככהן גדול ונשמות הצדיקים עולות על מזבחו לרצון לפני ה') — זה לעומת זה עשה אלהים, עיר לעומת עיר, שער נגד שער ומקדש מול מקדש. וירושלים העליונה הזאת, על כפים חקקה אלהים, חומותיה נגדו תמיד; וראה אותה וזכר את עירו החרבה ואף את עמו יזכור והארץ יזכר, ובשוממותם ישים עינו עליהם לטובה פעם בפעם, לחיותם ולעודדם עד בוא עת הפקודה. והיה ביום פקדו, והוריד את ירושלים העליונה ואת המקדש העליון אל מקום העיר והמקדש על הארץ מתחת, והתחדשה ירושלים התחתונה ושבה ונבנתה רחוב וחרוץ, חומות ושערים, הראל ואריאל — הכל כאשר לכל, על־פי תבנית עיר־האש, למען תעמוד על תלה כימי עם ישראל על ארצו מן הוא והלאה — כימי השמים על הארץ.

ויבואו ויעלו המושיעים בהר ציון ובהר הבית ויעמדו ליד שער המזרח הנשקף על־פני הר־הזיתים, בין ירושלים ובין הצרים עליה, כאשר עמד מלאך ה' לפנים בין מחנה ישראל ובין מחנה מצרים. וישתנו המלאכים ויהיו לאריות, אריות גדולים ונוראים, אשר למראיהם כל גבור ימס, אריות אשר מלתעותיהם ברזל, צפרניהם נחושת, כנפי נשר על גביהם, נשמת אפם אש אוכלת, מפיהם לפידים יהלכו וקול נהמם כקול אלפי רעמים. ויערכו לקראת הרומים המשתרעים על העיר וירעימו עליהם בקולם נוראות, וישחיתו בהם כל גבור וכל איש חיל, ואש מפיהם אכלה ותלהט סביב צרים. וכל החצים ואבני הקלע אשר ירו מכלי משחיתם לחומות העיר ולשומריהן, נבלעו, התמוללו, היו כקש נדף, או שבו אל מחנה האויב וירבו את חלליהם. ככה עברו ימים רבים והרומים, הגבורים העריצים ,אשר נתנו חתיתם בכל הארץ, בושו מגבורתם, נלאו, נואשו, רפו כל ידים ויאמרו לשוב מעל העיר. וירושלים התחזקה ועמדה נגד חיל הצרים עליה, בכח בני האלהים מגניה ובגבורת אנשיה גם הם, שלש שנים.

אהה, אך שוא שקדו שומרים ומגנים: באה עת בית ה' להשרף ועיר הקודש לנפול ביד אויב והעם לגלות מארצו, ואין חכמה ואין עצה ואין גבורה ואין הדמים נגד המשפט החרוץ!

ירושלים ומלואה, אשר התעתדו לרוח בער, התגעשו והתהוללו כהתגעש העצים וענפיהם בעת שלכת, בהחל רוחות הסתיו לנשל עליהם ולהפיצם לכל עבר. ותהי רוח רעה שלוחה בין יושבי העיר, בין פנות העם ובין הגדודים הנלחמים עליה ובין ראשיהם, אשר בקשו איש־איש להסב אליו את פקודת כל הצבא והעיר. ויהיו עוינים איש את אחיו ועדה את רעותה ומקנאים איש באחיו; והקנאה היתה לשנאה והשנאה קמה למטה רשע, עד אשר היתה יד איש באחיו וחרב גדוד ברעהו, ותהי ירושלים לעיר הרגה ונחלי דם שטפו ברחובותיה גם בטרם יבוא האויב בשעריה. ובעוד קול נהמת האריות עולה באזני הרומים להומם ולאבדם ולהכשיל בהם, על־קול זעקת המכים ואנקת החללים וצוחת המתגרים איש באחיו והשמים את העיר הנצורה כסיר אשר חלאתה בה, באזני המלאכים מליצי העיר ומגניה, לרפות ידיהם ולהכשיל כח מעשיהם גם הם. ובני האלהים, העושה שלום במרומיו, אשר אין במערכותם לא שנאה ולא קנאה ולא תחרות, לא יכלו עוד להתאפק לריב־עם אלה וירפו ידיהם ויאמרו: — ה' הצדיק; בא הקץ על ירושלים, כי מלאה צבאה, כי נגלה עונה: נאסף שלום מעיר שלם, מהרסיה ומחריביה בתוכה המה; בא הקץ על ירושלים, כי מלא צבאה, כי נגלה עונה: לנו עוד פה? ועתה אם תחרב ירושלים ביד היהודים המה, לא תבנה עוד, והיתה זאת חרפת עולם לעיר ולעם; ואם הגויים יחריבוה, עוד יבוא יום ושבה ונבנתה וגם עמה יבנה עמה בתוכה. תלכד איפוא העיר עתה והעם יצא בגולה ינדד בגויים ינוע בארצות, ולמד בימי עניו ומרודו הרבים והרעים להוקיר את השלום ואת האחוה

ולמשול ברוחו, למען יוכל למשול בארצו; אז ישובו נדחי אר[illegible] עירם יאז ארצם יתחדשו ימיהם כקדם.

ויתפשטו המלאכים את לבושם אשר לבשו בהגלותם לעיני בשר, ויהפכו האריות ויהיו לרוח ולאש ויעלו בלהב השמימה דרך שער המזרח, במקום אשר ירדו. והעיר נבקעה לפני האויב והמקדש נשרף באש ועם ה', כל שרידי חרב, יצאו בגולה.

ובנגוע המלאכים את פני השער בעלותם השמימה, התחקו עליו צלמי דמות ארבעה אריות, שנים־שנים על [illegible] האחת, לשתי דלתותיו, ומתחת לאריות נכתבו באצבע לא־איש, הדברים האלה:

[illegible]

[illegible]

חלק לבם — וכיוני הגיאיות

סר כחם, שודד רבצם, אבד [illegible]רם.

אך יש יום — וגורי האריות ינערו,

[illegible], בבוא יום גאולה וישועה,

מכל פנות הגולה, ששם סוערו,

ונלחמו על ארץ אבות — וירשוה.

הימים נמחו ברוב הימים ותהיינה לאותיות פורחות, לא תראינה עוד פי־אם לגלויי עינים; אך תמונות האריות עודן נראות על שער המזרח, נגלות ויוצאות פעם בפעם עד היום הזה.

אַחַד־עָשָׂר שָׁבוּעוֹת בְּבֵית אַבְרָהָם מַאפּוּ

(פרק אחד מזכרונותי).

מאת

מ. [illegible].

ב.

מלאכת ההעתקה, שמסר לי מאפו, לא היתה קלה כל־כך כאשר חשבתי מראש. כי שני החלקים האחרונים של ה„עיט הצבוע“, אשר כתבם מאפו זמן רב אחרי שלשה החלקים הראשונים, בהיותו אחוז מחלה עזה [illegible] שגיאות, סתירות וניגודים, אשר עכבו את מהלך הספור, הנה גם סדר ומישטר נכון לא היה בהם בהרבה מקומות. יש אשר המחבר שכח את אשר כתב אתמול, והיום כתב את ההפך; יש אשר הרף וגרף אחת הנפשות בספורו, ובמקום אחר הקלה במרה נפרזה; את אשר בנה והקים בתחילת הספור, הרסהו והחריבהו בהמשכו; יש אשר מאס במקום אחד, חמד ואהב במקום אחר. כל אלה הדברים היו צריכים לתקונים ולי חסרו הכשרונות [illegible] המלאכה בפריתית [illegible].

[illegible] [illegible]אתיו באצבע על הסתירות והניגודים הללו, התאנח מאפו במרירות ויאמר בקול דממה:

— מחלתי העזה בכתבי את החלקים האחרונים החלישה את כח־זכרוני, עד שלא ידעתי בין ימין לשמאל. בכל זאת, עשה מלאכתך בלי הפסק, וכאשר תגיע לאיזו סתירה והתנגדות, תתן לי את הגליון ואנכי אתקן את [illegible].

אך [illegible] הללו מררו את רוחי ויעמיסו עלי [illegible] קשה מרבה להכיל, כי את אשר תקן היום, מחק למחרת, ועל־ידי זה רבו החסרונות והמומים לאין מספר, [illegible] צמחו בינינו חכוכים ומריבות, עד אשר בא לידי הפרה, כי הצדק אתי, אז התקין עוד הפעם את אשר [illegible], ובכל פעם בקש סליחה ממני.

— סלח־נא לי, בני, כי נאצתיך! — אמר אלי במענה רך. — הלא עיניך הרואות, כי מחלתי וכאבי הרבים עכרו את רוחי.

במשך ימי עבודתי — אחד־עשר שבועות נמשכה המלאכה — יכולתי להכיר את טבעו של אברהם מאפו, אופיו, מזגו, עולמו הפנימי, פרטיותיו וסגולותיו המיוחדות לו, אולי יותר מאחרים, כי שמונה שעות רצופות בכל יום הייתי תמיד בקרבתו. לא אוכל לכחד, כי אז חסר לי עוד כח־ההשגה להשיג ולהכיר אופיו של אדם — בן שמונה־עשרה שנים הייתי אז — אך מכל אשר ראיתי ושמעתי מאברהם מאפו בהיותי זמן רב בקרבתו, הנהו עומד לפני היום כאיש מורכב ומהופך מהפכים וניגודים רבים, המקדירים את נוגה זרחו. בלי תפונה היתה מחלתו הסבה לחסרונותיו אלה, בכל זאת אי־אפשר לסלוח לאדם רם המעלה כמוהו, אשר לא השתמש בכח־הרצון להכניע את ההפכים המוזרים ובלתי־נעימים שנגלו בו ברגעי תשישתו, שמהם סבלו כמעט כל אלה שהיו עמו במגע. ויותר נפלאה העובדה, כי תמיד הרגיש את תשישתו והתחרט עליה ובקש סליחה מאלה אשר סבלו מזה בלי כל סבה מצדם. שנויי רוחו אלה היו מתפרצים [illegible], [illegible] הללו סבלו ביותר החנווניות, שהיה נותן להן בהלואה סכומי כסף קטנים בתור „גמילות־חסד“ להשיבם בזמן הקצוב. כאשר הגידה לי בתו הצעירה דורותיה, עלה אז הונו שקבץ על יד לסך אלף וחמש מאות רובל כסף, ומיהסך הזה הלוה בלי נשך ומרבית ובחפץ־לב סכומים קטנים להחנווניות, וגם הכרת תודה לא חפץ לקבל מהן. תמיד השיבו לו הנשים את ההלואה ביום הקצוב, ואז הודיע להן, כי יכולות הן להשתמש שוב בכספו לזמן ידוע, אם הכסף נחוץ להן. אולם אם השיבה לו החנונית את כסף ההלואה אחר זמן הקצוב, ובקשה ממנו [illegible] שוב בכספו לזמן־מה, אז רעמו פניו ויגרשנה בבוז וחרפה מביתו, ותוך כדי דבור היה מתחרט ושולח את בתו להשיב את האשה, בבואה היה נותן לה את ההלואה [illegible] [illegible].

[illegible] בתי היהודה, היפה והמשכלת. היא היתה המוציאה והמביאה בבית, גם המבשלת, הכובסת והמשרתת. סעודת־הצהרים היתה קצובה מימים ושנים לשעה השלישית אחר חצות היום. אחרי אשר הכינה את כל הדברים הנצרכים לסעודה,

היה לה פנאי לשבת בחדרה, לעיין באיזה ספר אשכנזי, או לפרוט איזו סוניטה על הפסנתר ולהכות עד דיטער השלישית. כן היה נהוג יום־יום באין מפריע. אבל היו ימים, אשר ברב התעורר מאפו פתאים מקריאה או מכתיבה שעה או יותר קודם הזמן הקצוב וצעק בקצף:

— איך, בת נעות המרדות? הנך יושבת בחדרך על ה„שילר“ או על ה„גיתה“ שלך, ונפשי גועת מרעב. אלה הם נימוסי הבנות המודרניות ביחס לאבותיהן!

— אבי! אישון עיני! — משיבה העלמה העלובה ועיניה מזילות דמעות חמות. — הלא אחרי אכלך את ארוחת־הבוקר הגדת לי, כי שבע אתה לכל היום, ולא יכולתי לדעת, כי היום תהפוך את הסדר הרגיל...

— הס! יודעת את, כי תכלית שנאה אשנא את הויפוחים. איזו מאכלים ערכת היום לסעודה?

— מרק־אורז, תרנגולת צלויה ולפתן של תפוחים, אגסים ושזיפים מבושלים בנופת, כאשר אהבת תמיד.

— השליכי את כל אלה לכלבי החוץ! — הוא גוער ברגש.

העלמה נופלת על הכסא ובוכיה משבר לב ומבושה.

רגעים אחדים הוא יושב דומם. מעט־מעט יחלוף הענן מעל מצחו ודעתו מתישבת. הוא מושיט ידיו לבתו ובמענה רך הוא אומר אליה:

— גשי־נא אלי, דורותיה, בתי יחידתי, ונשקיני בשפתיך הטהורות והנעימות!

וכמו רוח חיים חדש בא אל קרבה, היא ממהרת להתרפק עליו, תלחצהו בזרועותיה ותעתיר לו נשיקות רבות לאין מספר.

— הרפי מלחצני! לא אוכל לנשום מכובד הלחץ... עמדי ושירי לי את ה„ערלקעניג“ של גיתה, וגם את „שני הגרינאדירים“ של היינה.

— אבל רעב אתה, כרבריך, אבי! בראשונה אעריך את השלחן ואגיש את המאכלים...

— עשי כאשר צויתיך! — גוער הוא מחדש. — עוד שתי שעות לזמן הקצוב לסעודה.

והיא מזמרת בקולה הנעים, ועיני האב הביטו תאורנה ומפיצות קוי אור משמחה וגיל.

בפעם אחרת הורני מקרה אחד, כי לבו היה מלא אהבת־האדם, חסד ורחמים, מבלי התקשט והתפאר בהמדות הטובות הללו, ומעשה שהיה כך היה:

ברחוב החנויות, שבו גר אברהם מאפו, החזיקה אשה אלמנה ודלה חנות קטנה בקרן־זוית, ותמיד כאשר חסר לה הכסף לקנות סחורתה, לקחה ממאפו את הסכום הנצרך לה בתור „גמילות־חסד“.

פעם בלילה התפרצו שני אנשי־צבא לתוך חנותה ויגזלו את כל הסחורה, וכאשר קמה האלמנה לפניהם להגן על רכושה, הכה אותה אחד מהשודדים במוט ברזל על ראשה, ותפול לארץ ותמת.

ממחרת הבוקר, כאשר נודע הדבר לבת מאפו, באה אליו החדרה ותספר לו את דבר הרצח, ובמרוצת דבריה אמרה אליו בתוגה:

— עתה, אבי, אין לנו כל תקוה להשיג את כספנו חזרה. הלא תזכור, כי חמשים רובל לקחה האלמנה מאתנו בתור הלואה שבוע אחד לפני זה.

הוא לא זז ממקומו, גם לא פסק את כתיבתו, ובשויון נפש השיב לה:

— כאשר יעברו ימי ה„שבעה“, תקראי לי את דינה בת האלמנה הנרצחת.

דורותיה עשתה כאשר צוה לה אביה, וכאשר עברו ימי ה„שבעה“ הביאה את דינה אליו.

דינה היתה בתולה זקנה ומכוערת, עם יבלת גדולה על עינה השמאלית. בבואה, הניחה צרור שטרי־כסף על השלחן לפני מאפו ותאמר לו:

— מכל הכסף אשר לקחה אמי בהלואה ממך, אדוני מאפו, נשארו רק שלשים כסף, ואלה הנני משיב לך, וכאשר יעזרני האל, אשלם לך את עשרים הכסף הנותרים.

מאפו לא כבד את צרור השטרות אף במבט אחד, ובפנותו לבתו אמר אליה:

— לכי, בתי, והביאי לי עשרים כסף.

דורותיה לא זזה ממקומה, רק הביטה עליו בתמהון. הוא ראה את מבטיה והתרגז.

— עשי כאשר צויתיך! — הכפיל מאפו את פקודתו בקול רועד.

דורותיה מהרה להביא את הכסף.

הוא לקח את צרור השטרות מעל השלחן ויחד עם עשרים הכסף הושיטם לדינה בת האלמנה ויאמר אליה במענה רך:

— קחי, בתי, את הכסף, והיה לך לנדוניה, כאשר יקרה לך שידוך הגון.

נרעשת ונפעמת עמדה דינה לפניו ואת ידה לא הושיטה לקחת את הממון.

— קחי ולכי! — הרעים עליה מאפו ברוגז. — אין עתותי בידי להרבות שיחה עמך, וגם את תודתך לא אחפוץ לשמוע, נערה נבערה.

דינה נבהלה ותמהר לקחת את הממון ולצאת.

כמעט סגרה דינה את הדלת אחריה, פנה מאפו לבתו, אשר עמדה נפעמת ועצובת־רוח על מקומה, ויאמר אליה בנחת:

— השקטי, בתי הנחמדה! מה יכולתי עשות אחרת בראותי את האסון הנורא אשר התגולל על ראש היתומה העניה הזאת? הלא מכוערת היא ולא היה לה כל תקוה להנשא לאיש. עתה, עם כסף הנדה אשר נתתי לה, בודאי ימצא בעל־מלאכה עני, אשר יקחנה לאשה בשביל כספה. הלא הכסף הוא העיקר בימינו אלה!

בערב אחד, בכתבי איזה קטע מיוחד מפרקי ה„עיט צבוע“ לרלי ההכתבה וההקראה מפי מאפו, בא העשיר ה. נ. מקובנה לבקרו. העשיר הזה היה מפורסם בעיר ראיין בשיטה. עבריין, עם־הארץ ומתנגד נלהב לכל תנועה לעבר ההתקדמות. הוא היה גם ידוע בשנאתו המיוחדה למאפו.

מאפו הביט עליו בתמהון גדול בבואו החדרה. בלי תפונה לא יכול להבין, איזה רוח הביא את אויבו זה

לביתו, וישאלהו:

— מה חפצך ממני ובמה אוכל לשרתך?

— שמעתי, כי חולה מסוכן אתה, לכן באתי לבקרך ולקיים מצות „בקור־חולים", — ענה העשיר בשחוק קל על שפתיו.

— וזולת זאת אין לך שום עסק אלי? — שאלהו מאפו במנוחה עשויה.

— זולת זאת — גמגם העשיר בלשונו — יש גם בהפצי להתמיך בידך... במעט ממון... חולה אתה והוצאותיך, בלי ספק, מרובות מאד לרגלי השלומים להרופאים ולהרוקחים... יודע אני היטב את השודדים האלה... הם מוצצים את הטפה האחרונה מדם החולים.

ובדברו הניח שטר־ממון בן חמשה ועשרים רובל לפני מאפו על השלחן.

אותות התרגזות נראו על פני מאפו, אך גם הפעם הבליג על כעסו וישאל:

— הגד־נא לי, „מלאכי הטוב", האם קראת את ספרי אשר חברתי?

— אנכי? — השיב העשיר בתמהון. — אנכי? חלילה! אינני מתעסק בדברים קלי־הערך כאלה... וזולת זאת אי־אפשר לי להבין את הספרים החדשים, הנכתבים והנדפסים לחרפתנו בשפתנו הקדושה.

— אם כן — קרא מאפו ברגש ופניו החורים אדמו מכעס — אין כל הבדל בינך ובין בלן, בורסקי, עגלון או חייט. קח חזרה את כספך וקנה לך מלמד, למען ילמדך קרוא והבין את „ספרי האפיקורסים", ואז תבוא אלי שנית.

בשחוק מכאיב־לב לקח העשיר חזרה את כספו ויצא בבושת פנים את החדר.

בכל ימי עבודתי בבית מאפו למדתי לדעת עד כמה התקררה אליו ההערצה והאלהה מצד המון ידידיו וחבריו בשדרה־הספרות. הוא היה בודד ונעזב כמעט מכולם. הם פרנסוהו רק במכתבים מלאים ידידות ותשבחות, אך לא נתנו לו שום תמיכה חמרית לכלכל מחלתו. באו אליו כמעט יום־יום ה„מליצים המפוארים" וה„משוררים הנשגבים" להלאותו בהמון פטפטנות ובדברים של מה בכך שנסכו עליו שעמום, ותמיד נשא עיניו בתודה למרום אחרי צאתם מביתו. פעמים בשבוע בא אליו ידידו הנאמן הד"ר יצחק פיינברג לבקרו וגם לרפאו, אך גם הוא הכעיסו תמרורים בפקודתו החזקה להניח כל עבודה ספרותית עד אשר ישוב לאיתנו, פקודה, אשר מאפו לא יכול ולא חפץ לקיים, כי לחזות חזיונות, לברוא בדמיונו נפשות ולהעלותם על הנייר, — כל זאת היתה האטמוס־פירה היחידה, שבה היה יכול לחיות. פעם אחת בשבוע היה מבקרהו הרב מטעם הממשלה, ופעם אחת ראיתי בביתו את הבאנקיר שלמה פיינברג, אשר בא מקניגסברג לבקרו. תמיכות כסף קבל בעתים קצובות רק מהבארון גינצבורג מפטרבורג, מאחיו מתתיהו מאפו מפאריז ומשמואל דוד לוצאטו מאיטליה. התמיכות האלה דיין היו לכלכל את הוצאותיו הקטנות והרזות.

נקודת־הכובד של כל מחשבותיו, רגשותיו, נטיותיו ומנהגיו, היתה שחצניותו המוזרה. הוא האמין, כי עומד הוא בגאוניותו גבוה מעל כל הסופרים הגאונים שחיו לפניו ואשר חיו בזמנו הוא על־פני האדמה. הסבה לשחצניותו המוזרה הזאת היתה, לפי דעתי, מבול התהלות והתשבחות הנפוחות והנפרזות יותר מדי, אשר הכבירו עליו במכתבים בפרוזה ובשיר מכל ערי רוסיה וגם מחוץ־לארץ, והם הולידו בקרבו את הרעיון והאמונה, כי אין על עפר משלו, את שגעון הגדלות. ובגלל זה רכש לו אויבים רבים. הוא לא יכול נשוא כל בקורת אף רכה ונימוסית על חזיוני רוחו, ואם ערב איש לבו להראות לו על איזו שגיאה, לוא גם קלה, שיצאה מעטו, התנפל על ה„חצוף" הזה ברעם ורעש וימלא פניו קלון. הוא האמין אמונת אומן שאיננו עלול כלל לשום טעות, וכל אשר יצא מעטו קודש־קדשים הוא.

לרגלי שחצניותו כמעט שנפלה חשיבותי בעיניו. והמעשה כך היה:

פעם אחת בשבתי אל השלחן לעשות את מלאכתי, פנה אלי מאפו פתאום בשאלה:

— הגד־נא לי, חביבי, איזה מספרי מצא חן בעיניך יותר, הספר „אהבת ציון" או הספר „אשמת שומרון"?

בתומתי עניתיו, כי ה„אהבת ציון" נעלה על כל חזיוני רוחו.

— בור, שופטני, עם־הארץ! — הרעים עלי בקצף נורא ומעיניו הבריקו כידודי אש. — אין לך שום השגה בספרות אף כמלוא נימה.

— ואיזה משניהם יותר חשוב בעיניך, אדוני מאפו? — נועזתי לשאלהו ופני חורו מפחד.

— הספר „אשמת שומרון" נעלה פי־שנים על הספר „אהבת ציון"! — ענני בנחת, בהכירו את מבוכתי ופחדי. — הראשון הוא רק ספור־אהבים לצעירים כמוך, והשני יסודתו בחיים הפוליטיים של בני עמנו בימים מקדם והוא מפיץ אור על השתלשלות המעשים המדיניים שהיו ויאתיו בארץ־ישראל בדורות קדומים. אך זאת עוד לא תוכל להשיג ולהבין.

מאפו היה מפחד תמיד אולי יפגע איזה סופר בכבודו ויחלל את שמו, והפחד הזה לא היה לשוא.

ביום אחד קבל מכתב משלמה מאנדלקרן, היושב אז באודיסה, שבו הודיע לו, כי אחד הסופרים הגדולים והחשובים כותב בקורת מרה על ספרו „עיט צבוע", ובקרוב תביא הבקורת בדפוס *.

שלא במתכוון שלחתי מבט על פני מאפו בקראו את מכתב מאנדלקרן, וחרדה גדולה נפלה עלי. פניו היו לבנים כסיד, וכל עצמותיו רחפו ממגור. ובהאמיני, כי מחלתו גברה עליו פתאום כפעם בפעם, הניחותי את העט מידי, קמתי ונגשתי אליו ושאלתיו:

— האלך לקרוא את הד"ר פיינברג?

---

* הבקורת יצאה באמת, אחרי מות אברהם מאפו, מאת משה ליב ליליענבלום בשם „עולם התוהו" ב„השחר" לשנת תרל"ד. שלמה מאנדלקרן במכתבו למאפו לא הזכיר את שם המבקר. יוכל היות, כי לא ידע בעצמו, מי הוא המבקר, או כי ידע זאת, אך לא חפץ לגלות שמו מטעמים מובנים. — הכותב.

— לא, לא זאת! — ענני מאפו בכבדות ובקול צרוד, ובמסרו את המכתב לידי אמר אלי: — קרא והשתומם!...

ובאמת השתוממתי והתקצפתי אז, איך יעיז מי־שהוא לבקר את ספרי אביר־החוזים ולמצוא מגרעות בהם? הן הם נעלים וגבוהים מכל בקורת!

זאת חשבתי אז ובזאת נחמתי את מאפו בצערו הגדול.

— אינני מאמין בדברי שלמה מאנדלקרן — אמרתי אליו. — אין זאת כי־אם אונאה. אי־אפשר כי ימצא בכל העולם חצוף כזה, שיעיז להשליך שקוצים על גאוניותך. רק הכלבים נובחים על הירח.

אך נחמתי זאת לא הרגיעה סערת רוחו אף במקצת.

— אמת הוא, אמת! — כמעט בזעקה ענני מאפו. — וכל זאת נובעת רק ממעין נרפש, רק מקנאת סופרים שלא תרבה חכמה.

עמדתי כנדהם ולא מצאתי מלים בפי. מאפי ישב רגעים אחדים שקוע במחשבותיו.

— החצוף הזה יתחרט מרה על עזותו וזדון לבו! — אמר אלי כמתנער פתאום ממחשבותיו. — עוד היום אכתוב לידידי אברהם אוריה קובנר בקיוב ואבקשו, כי הוא יריב ריבי ב„המליץ" אחרי אשר הבקורת על ספרי תהיה נדפסת. גם סופרים אחרים גדולים יתנפלו על החצוף הזה ויהרסו את כל טענותיו נגדי.

הוא שאף בכבדות את רוחו ויאמר אלי:

— וגם אתה, חביבי, תכתוב ל„המליץ" מענה חד נגד הצר הצורר הזה.

— אני?

— מדוע לא גם אתה? — השיב לי מאפו. — הרי סופר הנך גם אתה ודבריך נדפסים במכתבי־העתים!

לא השיבותי דבר, כי האמנתי, כי רק באירוניה אמר לי זאת.

אבל לא מתוך ליצנות בקש מאפו ממני להיות בעתיד פרקליטו נגד מבקרו הנסתר, כי־אם באמת ובתמים חשב כן. וזאת נוכחתי לדעת ביום המחרת, בבוא אליו המשורר יצחק רבינוביץ ואחרים מהסופרים הצעירים, כי גם בפניהם התאונן מאפו על האיש המיועד להיות מבקרו, וגם אותם בקש, כי יצאו חלוצים בעטם נגד איש ריבו.

(עוד יבוא).

מִכְתָּב מִדְּרוֹם אַרְצֵנוּ

מאת

ד"ר ל. מ. פ.

„רוממים כבשי ארץ ...... [illegible] את רוח הרומים".

כובשי רוח העמים בזמן הזה אחינו בני ישראל הם; כי בכל מקום שגלו, כשרונותיהם גלו עמהם, ורוח העמים סביבם נכנע מפני רוחם. וההכנעה הזאת הביאה ברכה באמצי אומות העולם ובאוצרותיהם, והנחילה להם חיים של עושר ביון בגשם וביון ברוח. ונפלא הדבר, כי כלל זה מתאמת לא רק בערי ארצות־הברית

[illegible]

הצפון" על הביאם דרור לעבדיהם. וסינאטור אחד אמר, כי בנגב [illegible]

[illegible]

אשר [illegible] והחומרי לטוב, וברכת הארץ [illegible]

בכשרונותיהם [illegible]

[illegible]

המהוז, ויושבים הם לבטח על אדמתם שניתנה להם עלידי ממשלת אנגליה לפני שחרור הארץ הזאת; כי בזמן הזה, בימי מסחר נגסיון, יד אחינו הרוסים והאשכנזים על העליונה. כמעט כל יהודי [illegible]

[illegible] אף אם איננו על צד היותר [illegible]

[illegible]

היתה להם עוד דריסת רגל בעבודת הצבור; כי כל העבודה הזאת ובפרט עבודת הצדקה היתה, לפי דעת האשכנזים, רק בשביל ה„רוסים", אשר באמת לא בקשו מהם דבר. רק בית־כנסת אחד היה בעיר, וה„יאהודים" היו מנהיגיו וראשיו. אולם אחרי עבור שנים אחרות ומספרם של יהודי רוסיה ופולניה הלך הלוך וגדול, לא יכלו עוד כלכל את תהלוכות ה„הרצוגטימרים" ויפרקו עולם מעל צוארם, ובבוקר לא עבות אחד נבחרו אחרים מהם לראשיו ולמנהליו של בית־הכנסת „בני ברית יעקב". היהודים האשכנזים עזבו את בית־הכנסת הזה ויבנו להם בית אחר בשם „מקוה ישראל".

עד העת ההיא היו כל יהודי סאוואנה אורתודוכסים. רבם היה אחד ממשפחת מנדס הפורטוגלית. אך מהעת שבנו להם את בית־הכנסת „מקוה ישראל", הביאו סגן להרב מבית־מדרשו של וויז, אשר למד את „צאנו" להפוך את הקערה על פיה. הרב הזקן, בריתי אדוק במלוא מובן המלה, התנהג לפי דעתו ורוחו הוא, מבלי שים לב לאלה האחרים שהתאמצו בכל כחם להרים יד ביהדות האמיתית יראת־דוכסית. ובעת שעלתה בידם דבר זה, בכה הרב מנדס, אך לא יכול עשות מאומה, כי עיניו כהו, וסגנו הריפורמי היה המנהיג, והישר בעיניו עשה. אחרי מות הרב הישיש החל הרב הריפורמי שבא על מקומו להכין את כסא „מלכות השמים" שלו בעבודת הצבור וקבל על עצמו ללמד את „יהודי רוסיה ופולניה העניים" דעה בתורת האמריקניות. [illegible] בעתונים לכל בני עדתו, כי יבואו לאספה לשמוע את כל אשר יש בחפצו לעשות לטובת המהגרים הרוסים. [illegible] ובא, וביניהם גם אחדים מאחינו האורתודוכסים. ובלב בטוח, כי עוד מעט ויביא גאולה לה„עם־הארצים" ויהיו לאמריקאים גמורים, החל הרב לשפוך שיחו וקינתו על גורל ה„רוסים" הרע, אשר נולדו ונתחנכו תחת ממשלת הצאר האכזר, אשר לא נתן להם להשכיל וללמוד; ולכן העניים האלה גם בהיותם באמריקה נשארו עודם בורים גמורים. ועל הריפורמים ללמדם שפה ודעת. ולכן הוא, הרב, מטיל חוב על כל אחד ואחד מבני עדתו לאסוף ספרי למוד אנגליים ולהעמיד מקרבם מורים להמסכנים הללו. אחד האורתודוכסים לא יכול עוד התאפק ויוכיח אותם על פניהם, באמרו, כי אין בין יהודי רוסיה ופולניה הגרים בעיר הזאת אף אחד שאיננו יודע דבר [illegible] אנגלית, [illegible] והריפורמים [illegible] עזרה [illegible] מאורתודוכסים. [illegible] „רוסים" אחדים לאגודה פוליטית וקראו את שמה „האגודה הדימוקראטית העברית". ויחר אף הרב הריפורמי בהם ויודיע בעתונים האנגלים, כי האורתודוכסים מחללים את השם „עברי" שנערך בקדושתו לשם „אלהים", כי „בשם הזה נקראו בני ישראל על פי ה'". וכאשר השיב לו אחר מאחינו, כי השמות „עברי" ו„אלהים" נ ר ד פ י ם הם רק במחו, אבל בהוראתם ובמוצאם אינם שוים זה לזה, וכי תחת אשר חפץ ללמד את המהגרים מרוסיה ופולניה את השפה האנגלית, ילמוד [illegible] הרב במהירות כבידי את השפה העברית. בא „הרועה" הזה אל מוכיחו ויבקשהו ללמדו עברית ואת ה„מלאכה" להניח תפלין, רק בל יכתוב דבר כנגדו.

ומספר המהגרים מרוסיה ופולניה הלך הלוך וגדול, עד אשר נחוץ היה להרוס את בית־הכנסת הישן ולבנות בית מפואר חדש במקומו. ראש הקהלה האורתודוכסית היה אז אחד מבני גליציה, אדוק ביהדותו, אשר הדריך את בניו הנולדים באמריקה ברוחו ואמונתו. הוא היה גם המנהיג הפוליטי בעיר הזאת. ובימיו [illegible]
[illegible], שר בית־הסוהר יהודי ובעל הפאטרול יהודי. שר השוטרים לא לבש בגדי־שרדו מפני שעטנז, והמאצר לא שלם שכר לפועלי העיר בימי שבת ומועד, כי לא רצה לחלל. ומעשה באירלאנדי אחד שנתפס בגנבה על־ידי שוטר יהודי ויובא לפני שר השוטרים היהודי, ובעל הפאטרול היהודי הובילו לשר בית־הסוהר היהודי. ויבכה האומלל על מר גורלו, כי תחת בואו לאמריקה הובא לירושלים.

חברות אחרות נוסדו פה על־ידי אחינו האורתודוכסים. החברה היותר נכבדה היא „חברת גמילות־חסדים", אשר מספר חבריה עולה לארבע מאות. גם האגודות „בנות חסד של אמת", „חברה קדישא" ו„הנשים העבריות התומכות" נכבדות הן בערכן, כי מעשיהם יפים הן בגמילות־חסדים והן בצדקה. גם בית „עדיוקיישונאל אלייאנס" היה בעירנו, אך מפני הנהגת הרב הריפורמי נהפך לבית־ספר כללי.

העדה האורתודוכסית שלנו איננה ככל יתר הקהלות הקדושות שאינן יוצאות מתוך ד' האמות שלהן ואינן עובדות אלא בעד קיום בית־הכנסת. עדתנו פורשת את כנפיה גם על יתר החברות שלנו. היא תומכת בית תלמוד־התורה ששם לומדים כמאתים ילד, את גן־הילדים העברי ואת „הכנסת אורחים" שלנו. לפני שנים אחדות היתה קהלתנו בכלל דלה מאד במצבה החמרי, אף כי נמצאו בקרב חבריה עשירים: כי לא רבים היו העוסקים בצרכיה. ואלה אשר עמדו בראשה היו עוסקים בלי סדר ומשטר. אולם עתה מצטיינת היא קהלתנו בעשרה בין כל אחיותיה הדרומיות. כל חבריה, יותר משלש מאות, נותנים די כסף בעד כל צרכיה; הדל לא ימעיט משנים־עשר דולארים והעשיר מרבה לתת עד שלש מאות דולארים לשנה. ובסכום הכסף הזה, העולה לשבעה־עשר אלף דולארים לשנה, די לשלם שכר טוב לכל „כלי הקודש" המתעסקים בצרכי הצבור.

מצב הציוניות בעיר הזאת הוא על צד היותר טוב. מספר החברים לעת־עתה רק שלש מאות; ומקוים אנו, כי במהרה יעלה לחמש מאות ויותר. אחינו האורתודוכסים — הריפורמים עוד לא נתנו את הכשרם לעבודה זו — לוקחים חלק בכל דבר ציוני ומראים לנו את הרחבת דעתם ולבם בפתחם את ידם בכל עת מצוא. לפני שנתים ימים היטב על אגודתנו הציונית יתר כשבע מאות דולארים בעד „קרן הגאולה", ואחינו נדבו כשלשת אלפים; ובשנה העברה בעת אשר עלינו היד לאביב כשלשת אלפים. אספנו פי־שלש. ובעבודתה בשביל הקרן הלאומית עלתה אגודתנו גם על אחותה באטלאנטה, במקום שמספר חבריה תשע מאות ומספר יושביה היהודים כשמונה־עשר אלף; כי שמה אספו רק כמאתים וחצי, ובעירנו כשבע מאות וחצי ביום הדגל שלנו.

זהו מצב אחינו בסאוואנה. הריפורמים יושבים בעצלתים ואינם עושים דבר מפני יראת החטא שמא יחשדו באי־אמריקניות. והאורתודוכסים אין יראת חטא בהם; ושכניהם הנוצרים משתוממים למצבם החמרי והרוחני שהגיעו אליו הודות ליגיע כפיהם ושכלם.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

מפעולות הועד המחלק המאוחד.

הועד הפועל של ה„ועד המחלק המאוחד" החליט באספתו האחרונה להפריש עוד מיליון דולארים למטרת עזרה מהירה בשביל יהודי שמונה ארצות נגועות המלחמה. רבע הסכום הזה,

250 אלף דולארים, ייקדש להספקת מצות ליהודי פולניה, ועשרים אלף דולארים יוצאו לתמיכת הישיבות בפולניה ובליטא.

הכסף להספקת מצות יותן ליהודי פולניה בתור הלוואה. הועד המחלק יספיק לקהלה הווארשאית קמח של פסח מאמריקה במחיר הכסף הנקצב למטרה זו, וכל הקהלות הקטנות שבערי פולניה יקנו את הקמח מאת הקהלה הווארשאית.

119 אלף דולארים מן התקציב החדש של התמיכה נקצבו בשביל ארץ־ישראל, וכמו־כן נקצבו מאת אלף דולארים לטובת הפליטים היהודים מאוסטריה שנדחו על־ידי פקידי הצבא הרוסי הקודמים, בתור שבויי מלחמה, לסיביריה.

הועד הפועל החליט גם־כן לבוא בקשר עם „הצלב האדום" ועם יתר ההסתדרויות של עזרה, הפועלות בסיביריה, ולבקש את עזרתם בעבודת הועד להשיב את הנדחים האומללים לבתיהם.

— באותה אספה של הועד הפועל מסר מר הררי פישל בשם „ועד הזערה המרכזי" למר פליקס ווארבורג, ראש „הועד המחלק המאוחד" שטר־על סכום של מיליון דולארים, שנקבצו על־ידי הועד המרכזי במשך העת האחרונה.

* * *

ביום הראשון העבר, 28 לדצמבר, בא לניו־יורק אחד משליחי יהודי אוקראינה ליהודי אמריקה — מר מאיר גרוסמאן. הוא נתקבל בנמל על־ידי ועד שהברים היו: הד"ר קוראלניק, הברו במשלחת זו; ברנארד ריטשארד, בא־כח הועד הפועל של הקונגרס היהודי האמריקאי; מר מאיר וייסגאל, בא־כח ההסתדרות הציונית באמריקה, וכמו־כן באי־כח עתונים יהודיים אחדים.

האורח הביא אתו רשימה גדולה של היהודים ההרוגים באוקראינה ובמשך השבוע שעבר התחיל לפרסם אותה בכל העתונים היהודיים באמריקה.

בנוגע להעזרה הניתנת ליהודי אוקראינה גלה גרוסמאן את דעתו, כי צריך להכניס עכשיו שנויים עיקריים בתכנית העבודה הזאת, מפני שרוב ערי אוקראינה נמצאות עכשיו תחת השלטון של הבולשביקים ולכן תכנית העזרה הקודמת אינה מתאימת לתנאים המדיניים והכלכליים החדשים שבארץ זו.

* * *

בחוץ־לארץ.

ברומניה.

— פעולתה הראשונה של רומניה בימים אלה ביחס אל היהודים אחרי חתימתה על חוזה השלום היתה: לבטל את „המועצה היהודית הלאומית" של יהודי בוקובינה. היא בארה באופן רשמי, כי היא עושה את המעשה הזה מפני שצירי המועצה היהודית הזאת השתתפו בעבודתם של צירי המשלחות היהודיות בפאריז.

— העתון „אינדיפינדנט רומיין", העתון הרשמי של הממשלה הרומינית, פרסם גלוי־דעת של היהודי המתבולל, יעקב היכט, שנבחר זה לא כבר לחבר הסינאט הרומיני, בדבר הזכויות למיעוטים.

לפי דבריו של היכט, מתנגדים יהודי רומיניה לקבל זכויות מיוחדות בתור מיעוט לאומי, וכל התעמולה שהתנהלה בפאריז מסביב לועידת־השלום לטובת זכויות כאלה היא רק עבודת הציונים.

העתון „אידיש צייטונג" היוצא בטשרנוביץ כותב, כי היהודי המתבולל הזה קבל מאת הממשלה הרומינית הנחות מיוחדות במסחר אחד, שעל־פיהן ירויח הרבה מיליונים קרונים בעד התעמולה שלו לטובת הנטייה הלאומית המיוחדת בשביל היהודים.

* * *

בפולניה.

— ידיעה מקופינהאגן מוסרת, כי ה„סיים" הפולני כבר קבל בפעם האחרונה את ההחלטה, כי היום השביתה ביום הראשון יונהג בכל המדינה.

— מר איזידור הירשפלד, מנהל המחלקה הווארשאית של „הועד המחלק המאוחד" פרסם גלוי־דעת, כי הועד מוכרח לדחות את סדור ההגירה של יהודי פולניה לקרוביהם באמריקה עד לאחר כריתת ברית־השלום עם גרמניה.

— על־ידי המחלקה הנזכרת נתקבל 100,000 דולארים בשביל 4,500 משפחות יהודיות בפולניה ובליטא. הכסף נשלח מאמריקה בסוף חודש נובמבר.

— הממשלה הפולנית הודיעה לדיפּוטאטים היהודים, כי ציר פולניה בהונגריה מגן על יהודי גליציה מפני הנגישות מצד הממשלה ההונגרית. כנראה, יש יחס ל„הגנה פולנית" זו על היהודים הגליציאיים להעמדת הצירים הפולנים בועידת־השלום בפאריז לכפה את כל גליציה לפולניה.

— בועד החנוך של ה„סיים" הפולני נתעוררו ויכוחים חריפים בדבר החנוך היהודי. הצירים היהודים דרשו, כי בכל בתי־הספר של הממשלה יקבעו תכנית הנוגה של למודים יהודיים בשביל התלמידים היהודים. הדיפּוטאטים הפולנים עמדו על דעתם בענין זה בעקשנות נמרצה ועלה בידם להקטין את התכנית הזאת עד המינימום.

— בווארשה ערכו העסקנים היהודים אספת־מחאה גדולה נגד דיני הנגבלה שהנהיגה האוניברסיטה בפוזנה בקבלת תלמידים יהודים.

— בחודש הבא תהיה בווארשה ועידת „שלומי אמוני ישראל". בועידה זו ישתתפו, לפי ההשערה, בערך 600 צירים, באי־כח האגודות הדתיות בפולניה.

* * *

באוקראינה.

— העתון „בריאוזובסקי קראי" מודיע, כי הד"ר לאנדיר, ראש הועדה המאוחדת לעזור ליהודי אוקראינה, בא זה לא כבר לרוסטוב ומסר שם לעסקנים היהודים פרטי־כל איום בדבר מצבם של יהודי אוקראינה שנשארו בחיים: שרידי רכושם של היהודים אחרי הפרעות והנזקים הרבים והרעיעים היו אחר כך לטרף לדליקות שנפלו באופן מתמיה כמעט בכל הערים היהודיות נגועות הפרעות, ונוסף על זה התפרצו עכשיו מגפות של מחלות שונות בכל הערים האלה והן מכלות את הנשארים לפליטה מן הפרעות ומן האש.

הסכום היותר קטן של כסף הנצרך ליהודי אוקראינה בשביל קנית צרכי־מכולת, מכשירי רפואה, חומר להסקה ובגדים עולה ל־50 מיליון רובלים.

— ערי אוקראינה שהנן עדיין תחת שלטונו של דניקין לא שקטו עוד מן הפרעות.

לשכת העתונות האוקראינית שבווינה מודיעה, כי מספר קרבנות הפרעות בשטח הנכבש על־ידי דניקין הולך הלוך וגדול מיום ליום. עד עכשיו כבר נהרגו בשטח הזה יותר מ־19 אלף יהודים.

[illegible]

[illegible] ועל בכל תימר הדין גזירת הגירוש שהוטלה מטעם [illegible] הוויינאית [illegible] אם הפקודה לגרש מווינה [illegible] מתקיימת בפועל? על זה ענה הסוציאל־דימוקראט יאקוב רינמאו, כי כל „הזרים" [illegible]

[illegible]

— בהונגריה. העתון „דזשואיש קרוניקל" היוצא בלונדון, [illegible] כי יחס התושבים ההונגריים אל היהודים [illegible] וטוב. במקומות אחדים עזרו האכרים ליהודים [illegible] לקהלותיהם, אחרי שגורשו משם עם מפלת שלטון הבול־שביקים. האכרים נוכחו כ[illegible], כי בלי היהודים קשה להם [illegible]

[illegible] „[illegible]" [illegible] תלו את [illegible] משפט [illegible] לפני ראש־הצבא של דניקין, כשנכנסו בשעתם עם מחנותיהם אל העיר הזאת

— ידיעה מלונדון מוסרת, כי הבולשביקים סגרו במוסקבה את התיאטרון [illegible].

— בסקנדינביה. „ועד העזרה היהודי" בקופנהאגן החליט באספה מיוחדת, שהשתתפו בה באיכות כל ההסתדרויות היהודיות שבעיר הזאת, לקבוע את יום 5 ליאנואר הבא ליום [illegible] מזרח אירופה.

— ביון. הציר היהודי בפארלאמנט היוני, הד"ר קארפי־נאסי, שהוא ציוני נלהב, הכניס הצעה של מחאה נגד הפרעות הנערכות ביהודי מזרח אירופה. המיניסטר לעניני חוץ גלה את דעתו, כי הוא מסכים להצעה הזאת והבטיח, כי המחאה תושלח לפארלאמנטים שבכל הארצות.

— בסרביה. בבילגראד נוסדה מועצה יהודית לאומית.

* * *

בארץ־ישראל.

— [illegible] אחדים בא לירושלים [illegible] ההסתדרות הציונית [illegible] מר פישר ידוע היטב [illegible] מר פישר בא [illegible] עם [illegible]

[illegible] הנתמכים [illegible] אשר [illegible]

[illegible] ומסר את [illegible] דיסקין [illegible] שיודרזו [illegible]

— בית־הכנסת בתל־אביב. הולכת ונגמרת הגדר היפה של המגרש שהוקצע לבנין בית־הכנסת בתל־אביב, גדר של אבני [illegible] אבני גזית [illegible]. שטח המגרש נמצא בפנית [illegible]

[illegible] מלפני המלחמה, נמסרה לידי הפרופיסור גדס, ועל־פי הוראותיו עושה האדריכל [illegible] הקאפיטאן מאיירס, את התקונים. זה יהיה הבנין הנהדר [illegible]. הבנין יכיל אלף מקומות. על ידו אכסדרה גדולה של עמודים יפים בנוסח מזרחי.

— אניה יהודית. בחיפה נגמר בימים האלה בנין [illegible]. הכנסת האניה אל הנמל הותנה כרוב [illegible] שם האניה הוא „החלוץ".

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

בדבר ההכרזה על 10 מיליון הדולארים.

ההסתדרות הציונית באמריקה [illegible] אל העסקנים [illegible] בארץ [illegible] המעורר אותם בדברים נלהבים לעזור להצלחת ההכרזה על 10 מיליון [illegible] לטובת הציונות. הרינו מוסרים פה קטעים אחדים ממנו:

„[illegible] אל הציונות. אולם אל לכם לקוות, כי הפועל יעזוב את עבודתו ויביא לכם את נדבתו, כי הסוחר יבוא לקראתכם עם שטר ההמחאה שלו וכי החנוני יסגור את חנותו ויבוא לחפשכם.

את כספו יתן לכם הצבור, אך לא את עתו.

הצבור היהודי יכיר לכם תודה, אם תקלו מעליו את העבודה של מלוא חובתו לעמו ולארצו, אם תבואו אליו — אל בית־המלאכה, אל החנות, אל בית־החרושת, ולאחרונה — גם לביתו הפרטי ולבקש ממנו את נדבתו שיתן לכם ברצון.

כל ההרצאות, הויכוחים וכיוצא בהם שאתם מסדרים בחדשים השוקטים, — אין להם עכשיו ערך כל־כך נכבד. בשעה זו יש לנו רק מטרה אחת: לרכז את כל המעשים ואת כל הכחות להוצאה לפעולות את קבוץ הקרן של 10 מיליון הדולארים שההסתדרות [illegible]

זיינו את כל כחותיכם והתחילו תיכף בעבודה זו".

— הקונצרט, שנערך כלפני עת קצרה ב„היפודרום", בניו־יורק, [illegible] „הדסה", הכניס ריוח נקי — 15 אלף דולארים. הכסף הזה הוקדש לטובת קרן 10 מיליון הדולארים.

* * *

שבוע ארץ־ישראלי על־ידי מחלקת החנוך.

מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה עושה הכנות רבות לעריכת „שבוע ארץ ישראלי", שהיא קובעת לימים בין 1—8 לפברואר, 1920. מטרת המפעל הזה היא: להרבות את ידידי ארץ־ישראל בין היהודים וגם בין הנוצרים שבאמריקה. המפעל הזה יהיה בעיקר חנוכי. מחלקת [illegible] בשבוע ארץ־ישראלי: שעורים בציור תמונות, [illegible] ידיעות, קונצרטים, מחזות ראי־

גוע ומחזות תיאטרוניים וכדומה. בכלל תשתדל מחלקת החנוך „להשכין את ארץ־ישראל באמריקה" על־ידי אמצעים מעוררים את המחשבה ומלהיבים את הרגש.

באותו השבוע חל יום חמשה־עשר בשבט — 4 לפברואר — ובאותו יום תערכנה חגיגות מיוחדות לילדים היהודים. בבתי־הספר העברים ובמרכזי „יהודה הצעיר" יחולקו פירות ארץ־ישראל.

עסקני מחלקת החנוך מקוים, שיותר מ־5,000 מוסדות יהודיים יערכו חגיגות מיוחדות בשבוע ארץ־הישראלי.

על־ידי „מחלקת החנוך" נסתדרה לשכה מיוחדת בשם „לשכת העזרה לעריכת השבוע ארץ־ישראלי". הלשכה הזאת מבקשת לפנות אליה בענין זה במוקדם האפשרי והיא נכונה לעזור לכל מוסד או ועד בעצות ובהספקת חומר לעריכת ה„שבוע". מזכירי השכונות הציוניות מתבקשים ביחוד להזדרז ולדרוש את החומר הספרותי הנמצא כבר ב„לשכת העזרה" ולהשתמש בו להוצאת הדבר אל הפועל.

* * *

„הבמה העברית" של „יהודה הצעיר".

„הבמה העברית", שנוסדה בלפני זמן קצר על־ידי מחלקת החנוך הציונית בשביל חברי „יהודה הצעיר" תופשת כבר מקום חשוב בחיי הציונים הצעירים האלה. מעל הבמה הזאת נשמעת בכל ליל יום הששי הרצאה עברית על ענין ספרותי או חברתי ואחרי ההרצאה באים ויכוחים ושאלות מצד השומעים. הבמה משמשת מרכז עברי לחברי „יהודה הצעיר" שכבר רכשו להם ידיעות עבריות במדה ידועה ושנזקקים עדיין להתפתחות עצמית ולדבור עברית.

עד כאן הרצו: צבי שארפשטיין — הצעירים באמריקה וחובותיהם, ק. ווייטמאן — חורבן ובנין, א. ד. מארקסון — אחד־העם, דניאל פרסקי — הרוח והחרב, שמעון גינזבורג — שירת ביאליק, א. נ. פרלברג — שירת טשרניחובסקי.

המזכרת של הבמה העברית היא מרת חינה יפה. מקום האספות הוא אולם „בית־הספר הלאומי", 206 מזרח ברודוויי.

* * *

כרוז מאת סוקולוב וווייצמאן בדבר קרן הגאולה הארץ־ישראלית.

קבלנו מאת הלשכה הלונדונית של ההסתדרות הציונית העולמית את הכרוז הבא:

„בשנה העברה פנינו בקול־קורא אל הפידיראציות הראשיות של הסתדרותנו לשם האמצעים הנחוצים לעבודת הכנתנו — לשם קרן ההכנה. נענו לו בידים נדיבות.

בשנה הנכחית עלינו לא רק להמשיך את עבודת תקון הריסותינו, אלא גם להכשיר את העבודה של עצם בנינו. עלינו להחל ולבנות באמת מדה גדולה בארץ־ישראל, ולהמציא להסתדרות בגולה מכונת עבודה כבירת הכח ככל האפשר למטרה זו. תכנית מעובדת בזהירות יתירה ובשיטה מסוימה לשם תחית ארצנו העתיקה נחוצה שתצא לפעולות ידים על יסוד הוראותיהם של מומחים בני־סמך. עלינו לשמור על המוסדות התרבותיים הקיימים משכבר, וגם ליצור מוסדות חדשים שיתאימו אל היקף החיים החדשים בארץ.

תכניותינו לשנה הבאה דורשות תקציב בסכום של 500,000 ליטרה.

ובה בשעה שהסכום הזה אינו רב בערך להסכומים הכבירים אשר ידרשו לעבודת ההתישבות עצמה, הרי עולה הוא בהרבה על אותו הסכום שהיה בידינו להשתמש בו אשתקד. הסכום הדרוש יוצא ברובו הגדול על העבודה הממשית בארץ עצמה בשביל הכשרת תנאי העליה לארץ.

ואף־על־פי שעתידה המדיני של ארץ־ישראל לא הוחלט עדיין באופן רשמי — הננו בטוחים בכל זאת, בתוקף גלויי הדעת של הממשלות הייתר אדירות בעולם, ובמצב הרוח ששרר באספת־השלום כשהגשנו לפניה את דרישותינו ביום הכ' בפברואר, אדר א', שנה העברה, שהחלטת עתידנו לכשתבוא, תמציא לנו תנאים שלמים, נוחים ויטיבים להשגת מטרותינו.

על ההסתדרות הציונית לשאת את משא צרכי־השעה הנחוצים, למען לא ילכו לאבוד פירותיהן של שנים רבות לעמל ויגיעה בלתי־פוסקים, ולמען יהי לאל ידה, בבוא היום, להוציא ולהעביר את העם היהודי מצפיה לתחיה, מאפלת הגרות לאור החירות הלאומית.

הננו פונים, איפוא, אל כל יהודי החפץ בתחית האומה העברית להשמע לקול־הקורא הלזה במיטב רצונו ויכלתו כדרישת השעה הגדולה, ובטוחים אנו, שהמענה על קול־קריאתנו זה יהיה שוב המופת היותר על אמונתנו החזקה בכח תנועתנו ועל האמון הבלתי־רופף של מחזיקיה.

בשם הועד הפועל של ההסתדרות הציונית,

נחום סוקולוב,

חיים ווייצמאן.

* * *

ציוניות מעשית באפריקה הצפונית.

במשרד של „אחוזת־ציון" („ציון קאמינגווילטה") נתקבל מכתב מי"א אנשים מעיר דזרבה אשר בתוגיס, בצירוף מאה ועשרה דינארים. במכתבם הם מבקשים לרכוש בתים דבריים יאדוית ציון. אחדים מהם נכונים לעלות ולהתישב בארץ־ישראל וחפצים המה לשלם בעד נחלתם מראש ואחרים יכניסו את תשלומיהם קמעה־קמעה. הקבוצה הזאת בדזרבה בבוזעים מר דוד עידאן לראש וגזבר. מר עידאן הוא נשיא האגודה הציונית „עטרת ציון" בדזרבה.

* * *

התנועה העברית באמריקה.

מר יוסף שובוב מהארוואורד כותב אלינו:

לפני זמן קצר נוסדה בעירנו אגודת „דוברי עברית", שחבריה הם הסטודנטים העברים שבבית־המדרש המפורסם דהארוואורד. מטרת האגודה היא: השתלמות החברים בדבור העברי והפצת רעיון התחיה העברית בין יתר הסטודנטים היהודים שבמכללה זו. למרות קיומה הקצר של האגודה הזאת אפשר להכיר כבר את השפעתה הרבה על החברים: בכפריה ובמעבדות (הלאבוראטוריות) וביתר בניני בית־המדרש אפשר לשמוע צלצול עברי חי מפי צעירים יודעי עברית שעד כה דברו רק אנגלית. רבים מהסטודנטים שאינם יודעים עברית מחכים בכליון עינים ליום הפתח הקורסים העברים, שהאגודה מתכוננת ליסד בשבילם. באחת האספות נאם הרב גייד מבית־הכנסת „עדת ישורון" דרוקסבורי והבטיח להשיג מנדבן אחד פרס בן מאה שקל בשביל מסה עברית כתובה על־ידי אחד החברים.

אחד הדברים העיקריים ששמה האגודה לה למטרה הוא: לבוא בקשר אמיץ עם התלמידים העברים בארץ־ישראל, אלה הבוגרים שגמרו בתי־ספר בינונים שם וממשיכים את למודיהם בארץ־ישראל באופן פרטי או נסעו לחוץ־לארץ להשתלם על־מנת לשוב לארץ.

האגודה התחילה כבר להגשים פעולות אחדות הנוגעות לענין זה. על־פי הצעת החבר יוסף בראיוירמאן (שגמר את הגימנאסיה [illegible] בהרצאתו על־דבר מצב המתלמדים בארץ־ישראל, נוסדה ספריה מדעית אשר אליה נאספים ספרי־מדע שונים שיושלחו בקרוב לחברים בארץ־ישראל. על־פי האיניציאטיבה של האגודה נאספים ספרים למטרה זו גם מגן־נשיא ויוסף ש. שובוב — מזכיר

באספה האחרונה הרציא מר ב. הירש על־דבר „האבות והבנים בתחית האומה"

[illegible] לנו עזר רוחני עד כמה שאפשר, ואנחנו, חברי האגודה, מצדנו, נשתדל בכל כחנו למלא את תפקידנו אנו.

לפקידים נבחרו: צבי סאבין — נשיא, נתן ר. תרן — סגן־נשיא ויוסף ש. שובוב — מזכיר.

שונות

ספריה ציונית על־יד „מחלקת החנוך".

מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה שואפת ליסד ספריה שתכלול ספרים, מאספים וחוברות העוסקים בחקירות וידיעות על ארץ־ישראל ועל הציוניות, ועל שאלות אחרות שיש להן איזה יחס אל השתים הקודמות. בכדי שהספריה תביא את התועלת השמושית הרצויה, — נחוץ מאד, שבין יתר ספריה ימצאו בשלמותם כל הספרים העתונים והחוברות שיצאו לאור על־ידי הציונים בין בארצות אחרות ובין בארץ זו. מחלקת החנוך מבקשת איפוא לעזור לה בעבודתה זו בנדבות של ספרות ציונית לכל סוגיה. [illegible] הספריה הציונית את — גליונות ה„מכבי'ין" של שנות: 1902, 1907, 1910, 1913, 1915, 1916, 1917; את גליונות „יהודה הצעיר" מספטמבר 1915 עד ספטמבר 1916; את גליונות „התורן", כל הכרכים שיצאו לפני שנת 1919; את „דאס אידישע פאלק", כל הכרכים שיצאו לפני 1919; גליונות „המודיעין" מפילדלפיא, הנומרים: 71, 72, 75, 79, 82, 83, 90, 91, 92 וכל הנומרים עד 60; את ה„זאיוניסט ריוויו" כרך א', הנומרים: 3, 64, כרך ב', נומר 12.

כל נדבות הספרים תשולחנה על אדריסה זו:

Library Bureau, Zionist Organization of America,
55 Fifth Avenue, New York.

* * *

ידיעות ספרותיות.

מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה מדפיסה עכשיו ספר לימוד העברית.

הספר חובר על־ידי מר דניאל פרסקי בהשתתפות מר מ. מ. ניימאן, מנהל מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית, ונועד בעיקרו לרכישת הדבור העברי השמושי. השיחות העבריות תורגמו לאנגלית וליהודית.

— נתקבל במערכת „התורן" "Journal of Jewish Lore and Philosophy" [illegible] כרך ראשון, יולי — איקטובר, סינסינאטי. המאסף החדש הזה יצא אחת לשלשה חדשים. מזכיר הועד המטפל בהוצאת הרבעון הוא — הפרופיסור דוד ניימארק.

* * *

מכתב פייזאל בדבר יחסו אל הציוניות.

ההסתדרות הציונית באמריקה קבלה מלונדון את הטלגראמה הבאה:

„הנסיך פייזאל שלח, לפני נסעו מלונדון, מכתב אל סיר סטוארט סמואל, שבו הוא כותב בין יתר הדברים:

"שמחתי מאד על הידיעה, כי בשעת החגיגה למלאות שנתים להצהרת באלפור הצלחתם למחוק את הרושם הרע שנתקבל משיחה אתי שנתפרסמה ב„דזשואיש קרוניקל".

אני בטוח, כי בינינו וביניכם תשרור תמיד הארמוניה, שתתן לנו את היכולת להמשיך את עבודותינו בלי כל מפריע".

* * *

יחס ישראל זנגביל אל הציוניות.

מתוך מכתב שנתפרסם בעתון [illegible] היוצא בלונדון, מאת ישראל זנגביל ניכר, כי המבקר השנון הזה של הציוניות חושב עכשיו להבר את שיירי הטיריטוריאליסטים עם הציונים. אחרי שהוא מבקר את ההנהלה הציונית על דחיתה את הועידה הציונית [illegible] כותב: נחוץ מאד, כי כנפי הציוניות שנפרדו מנועם ישובו ויתאחדו עמו. נחוץ, שכל הכחות הציוניים יתכנסו לועידה ויתיעצו ביצד להשתמש בשעת כושר זו לטובת הציוניות".

* * *

„הצגות" עבריות.

המשחק העברי, מר עזרה הררי, ששב זה לא כבר מארץ־ישראל לאמריקה עם חברי התיאטרון העברים עושה עכשיו הכנות להצגת מחזות אחדים בעברית.

יחד עם הררי ישתתפו ב„הצגות" האלה משחקים ומשחקות [illegible] מארץ־ישראל.

אל ההצגות תצורף פרוגראמה מוסיקאלית עשירה בהנהלת מר ז. פרלברג. ההצגה הראשונה תהיה ב־10 לינואר הבא.

* * *

מחיי האגודות.

— באספת „אתיעבר", בניו־יורק, סניף א', שהיתה ביום הראשון העבר, 28 לדצמבר, נבחרו החברים הנקובים מטה לפקידי האגודה לחצי־השנה הבא:

ש. אפשטיין — נשיא, א. ג. פרלברג — סגן־נשיא, אליהו פרסקי — מזכיר הכספים, מרת חינה יפה — מזכירת הפרוטוקולים. לחברי הועד הפועל נבחרו: י. ז. פרישברג, דניאל פרסקי ויוסף זף.

באותה אספה הרצה מר יקותיאל גינזבורג על „המדע העברי".

ביום הראשון הבא, 4 לדצמבר, ירצה בסניף זה מר ישראל בלקינד על הנושא: הערבים בארץ־ישראל ויחסנו אליהם.

— מר יחיאל יוסף הולאנד, מזכיר אגודת „בני עם חי", ניו־יורק, כותב אלינו:

באספתנו בחמישי בטבת החלט למסור תודה לחברים ב„ועד הציוני" שלנו, שהצטיינו [illegible].

באספתנו הבאה שתהיה במוצאי־השבת הבאים, י"ט טבת, במרכזנו 201 מזרח ברודוויי, ינאום מר י. ז. פרישברג על הנושא: [illegible]. אורחים רצויים.

הנני מברך את ידידי פנינה ושרגה ליום בואם בברית הנשואים. יהי רצון שחייהם יהיו מלאים אושר ועושר בארץ אבותינו.

אברהם שרשבסקי.

הנני מברך את הורי הכלה, יוסף יהיה לאנגבארד, לנשואי בתם פנינה עם מר שרגה קאפלאן. מי יתן ויראו נחת מבניהם כל הימים.

אברהם שרשבסקי.

קאטאלוג של ספרות ארץ ישראל

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA,
55 Fifth Ave., New York.

פא"פ: 71 השדרה החמישית, בהשכת „התיקון".

א) ספרים חדשים.

בלי / עם משלוח המשלוח

1) לזכרון — כל ארץ־ישראל בבים, מאת בצאל יפה — — — .50 —.55

2) מלון אנגלי־עברי
ENGLISH-HEBREW DICTIONARY
מאת ד"ר א. ד. ייאלדשטיין — — 1.75—1.90

3) תורת החשבון לבתי־ספר תיכוניים — — 1.75—1.90

4) קובץ נוסחאות לבתי־ספר תיכוניים — — .45 —.50

5) אלגברה — — — — .70 —.80

6) גיאומטריה — — — 1.10—1.20

7) האורה (קובץ)
כרך א' (4 חוברות) 3.00—3.25
כרך ב', חוברת א' .75 —.85
כרך ב', חוברת ב' .75 —.85

8) מעברות (ירחון), ערוך על־ידי יעקב פיכמאן. חוברת א' 1.00—1.15
חוברת ב'—ג' — — 1.50—1.65

9) אחדות העבודה (קובץ) — — — — 1.00—1.15

10) הפועל הצעיר, שבועון שנת תרע"ט, גליונות ג'—ל"א. מחיר כל גליון — — — — — .20 —.22
שנת תר"פ:
גליון א'—ב' — — .40 —.42
גליון ג'—ד' — — .40 —.42
גליון ה' — — — — .20 —.22
גליון ו' — — — — .25 —.27
גליון ז' — — — — .25 —.27

11) ראשית יסודי הבוטא־ניקה — — — — — .25 —.30

12) אגדות אמוראי ארץ־ישראל, שתי מונו־גראפיות. כל חוברת .30 —.35

13) העולם, שבועון, יוצא יוצא לאור בלונדון ע"י ההסתדרות הציונית העולמית. גליונות א'—ט'. כל גליון — — — — .17 —.18

ב) ספורים.

בלי / עם משלוח המשלוח

1) כתבי ש. בן־ציון גוטמאן:
כרך א'—שני ספרים 2.00—2.15
כרך ב'—שני ספרים 2.00—2.15

2) אבות ובנים, רומאן 1.25—1.35

3) בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור — — — .38 —.41

4) חלומו של אובלומוב — .50 —.54

5) בעל־הבית ופועלו — .50 —.54

6) שתי אחיות, ספור — .75 —.82

7) ספורים — — — — .38 —.41

8) רומיאו ויוליה בני הכפר .50 —.54

9—10) מכתבים מהטחנה,
ספר ראשון — — — .50 —.54
ספר שני — — — .63 —.69

11) סנבה סלבקון, ספור — .75 —.82

12) חלומו של מקר, ספור .25 —.27

ג) ספריה חקלאית.

13) משק בית האכר — .65 —.68

14) תורת הזבול, חלק א' .60 —.68

15) תורת הזבול, חלק ב' .60 —.68

16) חזית — — .60 —.68

17) חקלאי, כרך ב' — — 1.75—2.00

18) חקלאי, כרך ג' — — 1.75—2.00

19) חקלאי, כרך ד' — — 1.75—2.00

20) השקדים — — — — .50 —.60

21) החלב, חוברת א' — .30 —.35

ד) ספרים שונים.

22) ספירת יהודי ארץ־ישראל, חוברת א' — 1.50—1.70

23) החנוך, קובץ פדגוגי 1.30—1.40

24) בריטניה הגדולה ותחית ישראל בארצו .15 —.18

25) יום חגנו — — — — .15 —.18

26) רינטרב. דיברית יוצאות מזמן לזמן. חוברות: י"ה, ט"ו, ט"ז. מחיר כל חוברת 20 סנטים. עם המשלוח 22 סנטים

27) בגליל, חוברות ב', ג', ד', ה', ז'. מחיר חוברת .08 —.09

28) השעה. חוברות יוצאות מזמן לזמן. חוברת י'. המחיר 5 סנטים. עם המשלוח 6 סנטים.

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית HATOREN גליון מב (קצב)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

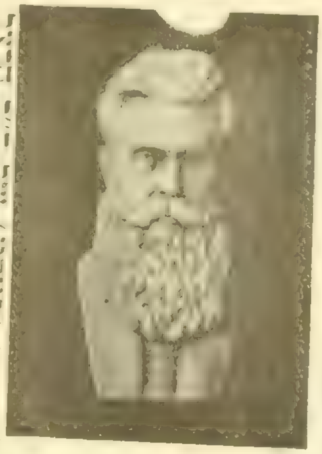
התוכן

VOL. VI NEW YORK, JANUARY 9, 1920 No. 42 (192)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר "התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

I. Sanders, 1013 Kelly St., Bronx, N. Y.

VOL. VI NEW YORK, JANUARY 9, 1920 No. 42

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, י"ח טבת, תר"ף | גליון ארבעים ושנים

פרשת השבוע

שַׁעַת הַנִּסָּיוֹן.

ההסתדרות הציונית באמריקה הכריזה על קרן של עשרת מיליון דולארים בשביל בנין ארץ־ישראל.

והנה עתה באה עת הבחינה, שעת־הנסיון לכל ציוני. ציוני לאו דוקא - לכל יהודי.

אחרי שנתים של ההכרזה הבריטית והסכמתן של יתר הממשלות עליה, באה עתה ההכרזה של הציוניות עצמה בלשון המספרים הגדולים. גדולים הם המספרים לעומת התביעות הצנועות של חבת־ציון בשנותיה הראשונות. חבה זו דברה אז בלשון פרוטות. אבל קטנים הם המספרים האלה לעומת התביעות הגדולות של הציוניות בשעה זו, הציוניות ההולכת ומתגשמת לפי מדת יכלתנו אנו.

וההכרזה של ההסתדרות הציונית דברה בלשון ברורה, פשוטה ומובנה, שאין להכניס בה פירושים וביאורים דחוקים, כוונות לכאן ולכאן. היא אומרת: עשרת מיליון דולארים, והפירוש המדויק: עשרת מיליון דולארים. יש להעלות ולהרבות את הסך האמור (גם בזה נקוט הכלל: „כל המרבה הרי זה משובח"), אך אין להפחית ולמעט. אמנם פרוזאית וקרה עד מאד היא שפה זו, שפת־המספרים הממשית. אך היום, אשר בו ימלא הסך הנזכר, יהיה יום של שירה להציוניות — שירת המעשים, שירת ההתחלה של בנין ציון החדשה, שירת העבודה על הרי ישראל.

וההכרזה הציונית אומרת בקצורה הנמרץ: אל מלים, אל הבטחות סתם, אל התנצלות והשתמטות, אל קמצנות וצרות־עין, כי־אם פתיחת הלבבות ופתיחת הידים. הנך ציוני? הנך יהודי? אתה חפץ בבנין עירך וארצך, בתקומת ישראל, בגאולת גופו ורוחו? — אם כן, תן, עזור ועשה חובתך הלאומית! עתה היא השעה ואין לדחותה. יש שעה שאין היא חוזרת לעולם. ואוי לו לעם המזלזל בה ואינו מכיר את חשיבותה, את נצחיותה.

והשעה הגדולה, שאנו חיים בה עתה, קוראת לכל אחד מאתנו: עזור בכספך, עזור בכל כחתיך וככל מרצך לבנות את הבית הלאומי על אדמת אבותינו! בידינו הפתיחות, בעזרתנו המהירה ובנדבת רוחנו נבנה את ארץ־ישראל ונחתוך את גורלו של עמנו.

ההכרזה על עשרת המיליון פונה, כאמור, לא רק אל הציונים, אל השוקלים ואל הרשומים בחיל ההסתדרות הציונית, כי־אם אל כל יהודי הרוצה בבנין ארצנו ובתחית עמנו.

והעברים צריכים ומחויבים להצטיין ביחוד בעבודה זו, לשם הצלחת הקרן. צריכים להצטיין גם בעבודתם וגם בנתינתם. „האצילות מחייבת". בכל הארצות היו העברים, כלומר: חניכי התרבות העברית והאמונים על ספרותנו, — תמיד מן הראשונים בעבודה הציונית, בעבודה הלאומית. האם יהיו מן הנחשלים פה, במדינה זו? לא יוכל היות ולא צריך להיות כזאת. גם באמריקה מחויבים העברים להיות למופת, להיות מן היותר ראשונים וזריזים בעבודה לשם הקרן.

מגודל הסך אשר יקבץ בשעת הנסיון הראשון לבנין ארץ־ישראל ישפטו העמים, ישפטו גם הדורות הבאים, על גדלה ועל חזקה של שאיפתנו לגאולה, לחירות ולחיי כבוד. ישפטו העמים, ישפטו הדורות הבאים, על גדלו ועל חזקו של רצוננו להשתתף ברכושנו ובעמלנו בבנין עדי־עד ולהיות לעזר ממשי בפדות ארצנו, בפדות עמנו ונפשנו.

אין כל צורך לתאר לפני הקורא העברי מחזות איומים מחיי אחינו בארצות ההרג והפרעות. אין כל צורך לספר על־דבר התפרצותם מהגיהנום הנורא שהם נצלים בו חיים ועל־דבר תקותם היחידה למצוא מקלט בטוח להם בארץ־ישראל. אין כל צורך בזה למען הלהיב את הרוחות ולעורר לעבודה בשביל הקרן. אנו אומרים, שגם אילו היו שנים כתקונן, היה די לקרוא להעברים: עתה באה השעה לבנות, עתה ניתנה היכולת לבנות את ביתנו הלאומי על אדמת אבותינו ולשעה זו חכו דורות של שעבוד וגלות! די היה לקרוא קריאה זו לעברים אמתים, לבנים נאמנים ומסורים לעמם, לצמאי גאולה ולאסירי בטחון, כי יתעוררו מהתרשלותם, כי יתרוממו מעל חיי יום־יום וכי יתגברו על כל העכובים והמעצורים לעשות בשעה זו את חובתם לעמנו ולארצנו: להקדיש את זמנם וכחותיהם להצלחת הקרן הנועדה לרכישת אדמת אבותינו, להבשרתה, להבראתה ולהפרחתה בשביל תעודתה הגדולה, ההיסטורית, להיות כאם רחמניה לבניה העלובים, יתומי האנושות, שכבר כלו עיניהם מיחל לה.

בגורלם של יהודי אמריקה נפל להיות בין המיסדים הראשונים את ארץ־ישראל החדשה, המתנערת מעפר שפלותה והקמה לתחיה. עתה ניתנה להם האפשרות וגם הזכות להניח את אבן־הפנה של הבית הלאומי המובטח לנו בארץ־אבותינו, שנשתחררה מעול עריצים. רצתה ההשגחה העליונה, כי בשעה זו, השעה המכרעת את כל מאזני גורלנו ועתידנו, תנתן היכולת האיקונומית להתחיל בבנין ארצנו ליהודי אמריקה. על כן כל אחד מאתנו במדינה זו, כל אחד אשר בשם ישראל יכונה, והשם הזה לא למשא עליו, אחראי הוא — הכתוב מדבר באחריות לאומית מוסרית — בעד הצלחת הקרן של עשרת המיליונים, הנועדים להעבודה היותר פוריה והיותר נחוצה בשעה זו בארץ־ישראל, להכינה ולתקנה בעד עם ישראל, למען תוכל לפתוח שעריה לרוחה בעד כל בניה השואפים אליה, למען עשותה לארץ המופת ולסגולת הארצית הן בחומר והן ברוח.

ואם כל אחד מאתנו ירגיש בלבו אחריות לאומית זו, שהוטלה עלינו בשעה זו, אז ישתדל לא רק לתת בעצמו להקרן האמורה, לתת יותר מכפי יכלתו, כי־אם גם שיתנו אחרים, גם אלה הרחוקים מעט מעבודת התחיה הלאומית, שיתנו בעין יפה ובנפש נדיבה וכי יבינו שזכו אותם בדבר גדול: שגם בימי ההרס וההרג, בימי המשטמה לעם ישראל והשאיפה לבלע אותו חיים, עמד רוחו בקרבו לבנות ולטעת בשביל העם כולו. לבנות ולטעת בשביל רבבות אחינו הנכים על נפשם, לבנות ולטעת בשביל הדורות הבאים שלא ידעו את כל התלאה אשר מצאתנו.

כל עם ועם נותן בעד ארצו את בניו, את חייהם ואת כל רכושו ועמלו. ואנו מבקשים עתה מבני עמנו, עם הסגולה, לא את נפשותיהם, לא את חייהם, כי־אם מעט השתתפות ממשית, מעט עזרה, מעט התעוררות והכרת החובה. לכל ישראל צריך להיות חלק בארץ־ישראל.

והיה אם לא נמהר, חלילה, ואם לא נהיה זריזים וחרוצים לעשות את חובתנו להכרזה שבאה מאת ההסתדרות הציונית באמריקה, אז יאמרו העמים, וגם הערבים השוכנים בציון, כי תביעת זכותנו על ארץ־ישראל מאת אספת־השלום היתה רק מן השפה ולחוץ, או כי רק יחידי סגולה, אחד מני אלף ורבבה, בוחרים בציון, אבל כל העם העברי כבר שכח את ארצו, כבר מחק את זכרונה מעל לוח לבו וכבר בגד בכל היקר וקדוש לכל עם ועם, כי התמכר העם העברי רק לאלילי כספו וזהבו. ובכל ארץ שבגולה, אם רק ניתנה לו שם היכולת לעשות רכוש, ארץ־ישראל היא לו. וכל עם שאיננו נכון בכל נפשו ומאודו להביא קרבנות על מזבח ארצו, אין הוא ראוי לה ואין לו כל תביעה עליה. כן יאמרו העמים, וביחוד אלה שמביטים בעין צרה על ההכרזה הבריטית, וגם הצדק יהיה אתם. וראיה נצחת ומכרעת יביאו העמים, שונאינו וגם אוהבינו, לדבריהם: „ראו־נא והתבוננו" יקראו העמים, גם אלה שגורל ארצנו נתון בידם, — „הן יהודי אמריקה לא סבלו ברכושם ממלחמת עולם, הן תנאיהם הכלכליים שהם נתונים בהם, ואשר יצרו להם בידיהם עצמם, טובים ונוחים. בכל זאת, אם קראו להם העומדים בראש ההסתדרות הציונית למהר ולבוא בעזרתם להנחת אבן־הפנה בציון החדשה ולהתחיל שם בעבודה ממשית הראויה לעם אשר כבודו ותחית ארצו יקרים לו באמת — קפצו היהודים האלה את ידם, היד הרגילה והנוחה לתת לכל דבר שבצדקה, שלהם ושלנו, כי אין הדבר של בנין ארץ אבותיהם נוגע אל לבם ונפשם ושום הכרזה לא תעירם ולא תעוררם להחיות את הארץ שעינים רבות, של לא־יהודים, צופיות לה לרשתה ולבניתה, אם אך יתנו להם האפשרות".

אולם לא כן הוא הדבר. בכל לב יהודי, ויהודי אמריקה אינם יוצאים בשום אופן מהכלל הזה, אם רק לא בגד בעמו להנאתו ולתועלתו החמרית, יש זיק של אהבה נאמנה לארץ אבותינו, יש ניצוץ של תקוה, אם לפעמים גם במסוה, לגאולה המובטחה לנו על־ידי נביאינו וחוזינו, הראשונים וגם האחרונים. לכל יהודי, גם היותר שטוף בהבלי הזמן, יש שעה של התרוממות הנפש וגם חוש וכשרון להרגשת ולהבנת דברים גדולים העומדים ברומו של עולמו. על כן צריך לפחת את הזיק הזה ולהלהיבו, צריך להגביר ולהעצים את החוש הזה ואת הכשרון הזה במדה היותר מרובה. והחובה זו מוטלת על כל ציוני ועל כל עברי המתאמר, כי כבר נתפתחו

כי כל הישגי הפנימיים להבין את השמיעה הגדולה ואת הבשורה של השעה ההיסטורית.

אמנם לא מעטה היא הקרירות השוררת בקרב שדרות ידועות של יהודי אמריקה ביחס לעמם, בתור עם השואף לחיות חיים מקוריים על אדמת אבותיו. אך זאת עלינו להודות, שהיהדות האמריקאית איננה לא קמצנית ולא צרת־עין.

והנה באה השעה ללחום נגד הקרירות הפלילית הזאת. צריך להחם את הלבבות ולעורר את הרוחות לדעת, שמלבד העבודה והחובה להמציא „לחם בעד החיים ותכריכים בעד המתים" בעד אחינו בארצות הכליון, הנה יש עוד עבודה ויש עוד חובה: לעזור להעם העברי לרכוש את ארצו המובטחה לו.

כְּנֵסִיָּה, דָּת וּמֶמְשָׁלָה

מאת

פ. הורגין.

ב.

המלחמה בין הכנסיה הנוצרית ובין הממשלה היתה תוצאה הכרחית ממהותה הכללית והמיוחדת של הנוצריות. „בעיקרו של דבר היתה למלחמה זו צורה של התאבקות קשה בין היסוד האוניברסאלי, שהכנסיה הפכה בזכותו, ובין היסוד הלאומי של המדינה"*. הדת הנוצרית ירשה מהיהדות את ההצטמצמות הצרה במחיצה מיוחדת [illegible] מתוך הכרה עצמית [illegible] הדתות האחרות בהבדל מהדת הפרימיטיבית, שלא השגיחה [illegible] ולא נאחזה בקנאות ביחס לדת אחרת. הנוצריות, [illegible] היהודית, עוינת [illegible] אותן ברותחין. אכן בה בשעה שהיהדות נתעטפה באצטלה לאומית, [illegible] לאומית. היתה הנוצריות מעורטלת מכל צורה לאומית. אין היא דתו של עם מיוחד, אלא הדת של המון עמים. התבדלותה הדפה את הדת הזאת לממשלה. אין להתבדלות זאת כל תפיסה במציאות אלא בשלטון. זקוקה היא להתאחדות צרה. ההתפוררות נוטלת ממנה את נפשה והורסת את עצם קיומה. [illegible] היא בין־לאומית, צבע לאומי אין לה, ולזה אין גם ממשלה זו, שהיא הירושה העצמית, יכולה להיות טבועה בחותם לאומי. הדת הנוצרית, אפוא, תבעה ממשלה אוניברסאלית ופגשה בהתנגשות עזה בממשלה הלאומית.

הכנסיה זכתה לממשלה. היו כאלו שהתפרצו מפניה, אבל היא היתה לשלטת. לכנסיה היו ענינים מדיניים בענינים דתיים, והראשונים עלו על האחרונים במספר ובחשיבות. ואולם השלמת חפצה זאת הביאה עליה גם את כליונה. „שלטון מדיני, ענינים חילוניים [illegible] נפשה של הכהונה. הכהנים, החלו מהישמן יכלה בכגן, התנהגו לא ככהנים, אלא כמושלים"...*) בהתנהגותם בשלטונים היהודיים נעשו הכהנים משרתי הממשלה ועצם הכנסיה נהפכה לממשלה. הכהן פסק להיות כהן, נעשה פקיד בממשלה, בעל אחוזות, הון וכהונה. הממשלה נצרה באופן זה את הכנסיה. היא נבלעה בקרבה. „הכנסיה הקתולית הפכה להיות ממשלה [illegible]. אבל מדיניות קשה לממשלה כזו כאיזמל בבשר החי**). ואולם מצב זה של הכנסיה הדתית הביא בהכרח לידי הסתעפות חדשה. הכנסיה הדתית, שנבלעה בממשלה החילונית, תבעה את התבטאותה. זקוקה היתה להתפתחות צורה חדשה על־יד הממשלה, שאינה אלא תולדתה של הכנסיה האוריגינאלית, כשם שהכנסיה והממשלה גם יחד התפתחו [illegible] ממצב החברה הקדום. ואולם המלחמה התמידית [illegible]־פוסקת בין הכנסיה והמדינה הלאומית, אפילו אחרי [illegible] כבר השלטון, הסמו בעד התפתחות כזאת. [illegible] גם אחרי שחדל ללבוש תגא. ההתרוצצות הפנימית הוסיפה גחלים לשלהבת המלחמה החיצונית: הדת והממשלה התאבקו בכנסיה וממשלת הדת בממשלה הלאומית.

עם התבססות המדינה הלאומית ועם השלמת צורתה העצמית והתפשטות שלטון הממשלה הלאומית על האורגאניזאציות השונות של החיים החברתיים, הגיעה מלחמה זו לידי נקודת רתיחתה. האוניברסאליות של הכנסיה היתה כקוץ מכאיב בגוף המדינה הלאומית. במדה שהתבלטה הצורה הלאומית של המדינה נגלתה ממשלת הכנסיה כאויבת המדינה [illegible] החיים הלאומיים. [illegible] ממשלה הלאומית בהרחבת שלטונה על חיי המדינה בהתנגשות עם הכנסיה, שקדמה לזכות ברב. החנוך היה בידי הנזירים. כל זמן שהיה נמצא בידי משרתיה של הכנסיה [illegible] היסוד הלאומי. גם החנוך ספג לתוכו מעצמיותה של הכנסיה — האוניברסאליות. המדינה הלאומית, שבאה לחוק צורה לאומית לחיי החברה, שהחנוך הוא החשוב שבהם, מצאה את הכנסיה עומדת לשטן על דרכה. הזרם הלאומי של החיים הדף את הממשלה למעשים. הממשלה הלאומית אנוסה היתה, באופן זה, להשתחרר לגמרי משעבודה הזר של הכנסיה, ואימאנציפאציה זו לא יכלה לבוא אלא בצורת הפרדה גמורה בין הכנסיה והממשלה. כך נתפרדה [illegible] בין הממשלה והכנסיה.

אכן באותן המדינות, שזכו עוד מקדמת דנא למין כנסיה לאומית, לא נולד בהן הצורך הזה של הפרדה בין הממשלה והכנסיה. אנגליה, שנשתחררה מעול רומא עוד מהמאה השלש־עשרה בימי מלך הנרי השמיני, זכתה לכנסיה מיוחדת משלה. ומפני שלא היתה לה הצורה האוניברסאלית לא באה כלל בקשרי מלחמה עם הממשלה. צורך של פירוד בין הכנסיה והממשלה לא

* צימברייי, יהדות המאה התשע־עשרה, כרך ב׳, צד 12.

*) [illegible] האנציקלופדיה הקתולית, כרך XII

**) [illegible] הפרימיטיבית, כרך שני

הורגש בה, מפני שלא היו מחוברות, במשמעות הרגילה של מלה זו.

עכשיו נתבונן־נא בחיי התולדה של עמנו ונראה במה נבדלים הם מחיי יתר העמים.

קודם כל התפתחה הדת היהודית ביחד עם הממשלה היהודית. הלכה זו כשהיא לעצמה מרמזת על אי־אפשרות של מצב מלחמה בין הכנסיה הדתית והממשלה, כמו שהראיתי לעיל. אין הכנסיה הדתית של עמנו באה לידי יצירה והתבססות אלא בבסוס האורגאניזאציה של השלטון החילוני. כל זמן שהארץ התהפכה בצירי לידה, כל זמן שהמצב הכללי היה בבחינת של „איש כל הישר בעיניו יעשה", לא היתה שום כנסיה באיזו צורה שהיא. העם עבד לאלילים, אבל האלילים האלו באו לו בהשאלה משכניו, ולכן אינם נחשבים לבעלי רשותו ואין לכהניהם מקום וערך בהתפתחות היחס בין הכנסיה והממשלה. הכנסיה תלויה בדת, והדת של עמנו לא זכתה לתפיסה חשובה בחיים אלא ביצירת הממשלה. הדת היתה דת לאומית, דת ישראל, התורה של האל הלאומי. הממשלה היהודית במצב צמיחתה היתה מוכרחת על־פי התנאים והמצב להיות ממשלה לאומית. הדת והממשלה מתפתחות הדבר אחד ונשענות זו בזו.

צרות־עין היא לחשוב מצד אחד את הנביא הקדמון לכהן, ומצד השני ליחס לו בתור כהן מלחמה בעצם המלוכות, כמו שעלה על דעת חכמי הנוצרים למיניהם. קודם כל אין הנביא אלא יליד התקופה והשעה. שמשו עולה בדור זה ושוקע בתקופה הבאה אחריו. אין כהונתו עוברת בירושה. נסה שמואל להנחיל את מקומו לבניו ופגש בהתמרמרות מצד העם. אין הוא בן־כנסיה. בודד הוא לנפשו ואין איש בודד נלחם בכנסיה הדתית אלא במנהיג, במתקן ונושא אידיאה נשגבה. לאידך גיסא אין הוא משרת במקדש האל, אף שהנביאים הראשונים היו גם מקריבים קרבנות. בימים ההם היה כל אחד מישראל מקריב את קרבנו. אלהים בעצמו, לא הכהן, נעלב מדרישת העם למנות עליה מלך. „לא אותך מאסו, כי אותי מאסו ממלוך עליהם", מדברת הגבורה אל שמואל. חשש להתרחקות חדשה של העם מאלהיו הלאומי. הוא ירא שמא יחדל העם מדרוש את פי אלהים, לא גם רק במקרה מלחמה, ויבטחו במלך. כאן, כמו במקרים אחרים, מופיע הנביא בצורתו הנבונה, בצורת ריפורמאטור לאומי המקנא את קנאת האל הלאומי. רק עריב הפסוקים ודמיון בעלמא הוא לחשוב את המקרה בנוב עיר הכהנים למעשה פוליטי מצד הכהנים נגד המלך, או במלים יותר מדויקות, מצד הכהונה נגד הממשלה. בהספור על מאורע זה, שנמסר בצורה פשוטה ותמימה, אין אף רמז היותר קלוש לכוונה כזו. ספור זה מתאר לפנינו את הכהנים האלו כנתינים אידיאליים המסורים ונאמנים למלך שאול והוא מתאר את מותם כמות ישרים לפני בני עולה ומעלילים. לאידך גיסא אי־אפשר לדבר כלל על איזו כהונה וכנסיה באותה התקופה. דבר כזה לא היה בעולמנו לפני בנין בית־המקדש על־ידי שלמה. אדרבה, הכנסיה שואבת את כח התפתחותה מהממשלה הלאומית עצמה. דוד מחזק ומבסס את הדת הלאומית. לא מפני שאל ישראל הוא אל משפחתו, כמו שעלה בדעת ארנסת רינן *, אלא דוקא מפני שבו מסתמלת האחדות הלאומית של ישראל, שבאה לידי גלוי במדה מרובה בימי ממשלת דוד. בכל זאת לא נבנתה הכנסיה אלא בימי ממשלת שלמה. בית־המקדש, שנבנה על־ידו בעיר הבירה, היה בית־היוצר לכנסיה זו. כי תנאי הכרחי להתהוות כנסיה זו היתה, כמו ביחס לממשלה, ההתאחדות הלאומית של העם. כל זמן שהעם נמנה למשפחות ושבטים, תשש כחה של הדת הלאומית ומה גם הכהונה של דת זאת. ההתאחדות הלאומית של הממשלה התבטאה במלך ובעיר הבירה, ירושלים, כי לא יכלה ההתאחדות הלאומית להתבטא בדת אלא באיזו רשות מרכזית. רשות זאת נתבטאה בבית־המקדש. הוא נעשה מרפז דתי של העם כולו ומרכזיות זו אוצרת את הגרעין ליצירת כנסיה. הכנסיה באה לעולם עם בנין בית־המקדש. הכנסיה נעשית תלויה בקיום בית־המקדש, כי רק על־ידו באתה היים במציאות.

הפרצה שנעשתה באחדות הלאומית של הממשלה גרמה להמעטת הרמות של הכנסיה הצעירה. ירבעם, שפרץ בחומת הממשלה המאוחדת של ישראל, הוא גם שהעמיד את העגלים, הוא ברא את החגים להם והוא גם שהקים כהונה חדשה. ההתבדלות וההתיחדות של הדת הישראלית, שכבר נתבשלה, לא סבלה התפוררות. ההתגודדות ברשותה אינה מתגלית אלא בצורת התפוצצות של הדת הדתית שונית. לאידך גיסא הדת הזאת היא מתחילת בריתה דת לאומית, ובהפגם הצורה הלאומית על־ידי התפלגות פנימית, תלקה גם הדת וירד ערכה של הכהונה.

תשישות הכח של הכנסיה אינה מתבטאת רק בגרעון השפעתה ברשות ידועה, שחלקה בזה את גורלה של מלכות יהודה, אלא בטשטוש גבולותיה. הכנסיה נתקלה במדיניות. מצד אחד היתה אנוסה להתדבק במלכות בית־דוד, ובזה לרפות את הקשרים והחבורים שבין שבטי ישראל ושבטי יהודה ובנימין; ולאידך גיסא, במלחמתה עם הדת האלילית, היה עליה להתערב בענינים מדיניים. מתוך מלחמה זו, ורק על־פיה, התערב יהוידע הכהן אל עניני המלוכה, אבל בכל המקרים האלו לא לקחה הכנסיה קרנים לה בעניני הממשלה. הכהן אינו מושל והכהונה אינה לוקחת את רסני הממשלה בידיה אחרי עליתו של מלך „העושה הטוב והישר בעיני ה'". הכהונה חייבה את קיומה של הממשלה הלאומית, כשם שהממשלה הלאומית הפכה בזכות הכהונה של הדת הלאומית, כל אחת שמרה על גבולותיה של רעותה.

וכך אנו רואים את התמונה הנפלאה המיוחדת רק לעמנו. מלך מבער את הגילולים מהארץ ומחזיר את עטרת הכהונה ליושנה מבלי ליטול לעצמו את כתר הכהונה ומבלי להתגדר בה. אמנם מצינו את החזיון הזה גם בין העמים הנוצרים, אבל זה אירע או בתור אמצעי פוליטי במלחמה שבין המדינה הלאומית והכנסיה,

* תולדות עם ישראל, ספר שלישי, צד 37.

או בעצם צמיחתה של הכנסיה. בכל אופן אין כמעט למצוא דוגמתו בעמים של התקופה ההיא. הסבה לזה מונחת ביסודה הלאומי של הדת הישראלית. דת אחרת היתה זרה בחיי עמנו, היתה מטילה פגם בצורה הלאומית. כנסיה של דת זו היא גורם מניע להתבצרות היסוד הלאומי בחיים. וכך שוררת הארמוניה שלמה בין שתי הרשויות של המשיחה והכנסיה.

הָעִקָּר הַפִּיּוּטִי

מאת

אדגאר אלן פו.

עברית מאת עקיבא פריישמאן.

ד׳.

בין המנגינות של תומאס מור יש אחת, אשר תכונתה המצוינת בתור שיר מפליאה. כוונתי לטוריו המתחילים: „בוא ניח בחיקי". אין דבר בשירי ביירון שיעלה עליהם במרץ האינטנסיבי של הבטוי. בהם ישנן שתי שורות, המביעות רגש, שהוא כולל את כל הצפון בהאהבה האלהית הצרופה, — רגש שמצא לו אולי הד בלב בני האדם אסירי־האהבה הרבה יותר, מאשר מצא מעולם רגש אחר, שהובע במלים:

בֹּא נוּחַ בְּחֵיקִי, עָפְרִי הַמֻּכֶּה, הַדָּךְ
אִם גַּם הָעֵדֶר מִמְּךָ נָס, עוֹד מָעוֹן אֲנִי לָךְ:
בַּת־הַצְּחוֹק עוֹדָהּ פֹּה, לֹא יְעִיבֶהָ כָּל עָב,
וְלֵב וְיַד שֶׁלְּךָ הֵם שֶׁלְּךָ, רַב לְךָ רָב.

הָה, לָמָּה נִבְרְאָה אַהֲבָה, אִם עַצְמָהּ זוּ אֵינָהּ
בְּשָׂשׂוֹן וְאָסוֹן, בִּימֵי־הוֹד אוֹ—בִּזּ יִתְאַנָּה?
לֹא אֵדַע, לֹא אֶשְׁאַל, אִם רֶשַׁע בִּלְבָבְךָ,
רַק אֵדַע כִּי אֲהַבְתִּיךָ, הֱיֵה מַה שֶּׁהִנְּךָ!

קְרָאתַנִי „מַלְאָכִי" בְּרִגְעֵי אֹשֶׁר הָאֲחָדִים,
וּמַלְאָכְךָ אֶהְיֶה בְּשָׁעָה זוּ שֶׁל פְּחָדִים,—
כְּמוֹ אִישׁ אַחֲרֶיךָ אָנֹכִי הָכֵן אֶפְסָעָה,
וְאָגֵן עָלֶיךָ וְאַצִּילְךָ אוֹ שָׁם אִתְּךָ אֶגְוָעָה!

בימים האחרונים התחילו נוהגים לשלול מתומאס מור את הדמיון ולהודות בכשרון הציור־הדמיוני שלו, — הוא ההבדל (בין דמיון וציור דמיוני), שנוצר על־ידי קולרידש, אשר שום אדם אחר לא הבין באופן כה שלם את כחותיו הגדולים של מור בשיר, כאשר הבין הוא. העובדה היא, כי כח הציור הדמיוני של תומאס מור עולה כל־כך על כל יתר כחותיו הנפשיים הוא,

* המשך מגליון לד.

ועל כח ציורם הדמיוני של אחרים, עד כי יתרון זה הוליד באופן טבעי מאד את הדעה, כי הוא היה רק בעל ציורים דמיוניים ולא יותר. אבל מעולם לא היתה טעות גדולה מזו, מעולם לא נעשתה עוד עולה יותר גדולה מזו לכבוד שמו של משורר אמתי. בכל הספרות האנגלית לא מצאתי שיר, שיהיה עמוק ודמיוני יותר, במובן היותר טוב של המלה, משירו המתחיל, — „מי יתן והייתי על יד אותה ברכה הכהה". — ואני מצטער על שאיני יכול להעלותו על לבי עתה.

אחד המשוררים החדשים היותר אציליים והיותר מחוננים בכח ציור־דמיוני מיוחד במינו, היה תומאס הוד. „עינת היפה" שלו היתה תמיד, לגבי, מלאה קסם, שאין להביעו.

עֵינַת הַיָּפָה.

מִי זֶה רָאָה עֵינַת הַנָּאָה?
הִיא פַּעֲמֶיהָ הֵרִימָה יָמָּה,
לִזְרֹחַ אוֹר בִּמְקוֹם שֶׁמֶשׁ בָּאָה,
לִגְזוֹל מְנוּחָה מִן הָאֲדָמָה;
אוֹר־יוֹמָם לָקְחָה תַּחַת שֶׁחְיָהּ,
בְּנִית־הַצְּחוֹק הַכִּי־אֲהוּבִית,
בִּדְמְדוּמֵי־בוֹקֶר עַל גַּבֵּי־לֶחְיָהּ
וְעַל חָזֶהָ פְּנִינִים שְׁלוּבוֹת.

הָהּ, שׁוּבִי, שׁוּבִי, עֵינַת יָפָה,
טֶרֶם יַפִּיל לַיְלָה חֲשֵׁכָה,
פֶּן אוֹר־כּוֹכָבִים לְבַדּוֹ יוֹפַע,
וּלְבָנָה בָדָד תְּהִי זוֹרֵחָה;
וּבָרוּךְ אוֹהֵב, מְאֻשָּׁר יְחִי,
הַמִּתְהַלֵּךְ לְנֹגַהּ־זָהֳרָהּ,
וְנוֹשֵׂם אַהֲבָה עַל שֶׁלָּךְ־לֶחִי,
עוֹ לֹא אַרְהִיב פֹּה לְתָאֳרָהּ.

הַלְיַאי הָיִיתִי, עֵינַת יָפָה,
אִתִּי פָּרָשׁ, אִתִּי צֵילַח,
שֶׁלְּחַשׁ בְּאָזְנֵךְ בְּקִרְבַת־שָׂפָה,
בְּרָכְבוֹ אֶצְלֵךְ כֹּה שָׂמֵחַ!
הַנְּעָרוֹת יָפוֹת לֹא הָיוּ שָׁם,
אִם אוֹהֲבִים הִיא פֹּה חֲסֵרָה,
כִּי עָבַר זֶה אָרְחוֹת־יָם,
וַיִּרְכּוֹשׁ לוֹ הַכִּי־יְקָרָה?

הֵן רְאִיתִיךָ, עֹנֶת חֲמִידָה.
יוֹרֶדֶת אַט בְּמוֹרַד־חוֹף,
חֲבוּרַת־רוֹזְנִים עִמָּךְ צָעֲדָה,
וְרַגְלַיִם נָעוּ. נִידָע יָשִׁיב;
וּבְחוּרִירִיךְ נַעֲרוֹת־תֹּם,
נִיצִית־שֶׁלֶג בְּרֹאשׁ כֻּלָּם,
זֶה הָיָה וַדַּאי נְעִים־חֲלוֹם,
—אִם לֹא הָיָה שָׁב עוֹד פַּעַם.

אֹיָה. אוֹיָה. עֹנֶת נָאָה,
הִיא הָלְכָה לָהּ בְּשִׁיר וּפַעֲמוֹן,
בַּלַּהֲקַת־נוֹגְנִים אַחֲרֶיהָ נָעָה,
וְצַעֲקַת־הֵידָד שֶׁל הֶהָמוֹן;
וְהָיוּ אֲחָדִים מִכְּפִי־תוּגָה,
לֹא יָדְעוּ גִּיל רַק עֲוֹן־מַקְהֵלָה,
בְּשׁוּרָתָהּ „שָׁלוֹם“, בְּלִי הֲפוּגָה,
לָזוֹ, אַהֲבָתָם לָהּ כֹּה גְדֵלָה!

שָׁלוֹם, שָׁלוֹם, עֹנֶת נָאָה,
יָפָה כְּמוֹתֵךְ עַל מִכְסֶהָ
אוֹתָהּ סְפִינָה לֹא עוֹד נָשָׂאָה,
מֵעוֹלָם לֹא קָלוּ כֹּה פְּעָמֶיהָ, —
אוֹיָה לְעֹנֶג עַל פְּנֵי הַיָּם,
וּלְיָגוֹן נִשְׁאַר עַל הַחוֹף!
בַּת־הַצְּחוֹק, שֶׁבֵּרְכָה לֵב אֶחָד חָם
שִׁבְּרָה לְבָבוֹת רַבִּים אֵין־סוֹף.

„בית השדים“, הכתוב על־ידי איתו המשורר עצמו, הוא אחד השירים היותר אמתיים, שנכתבו מעולם — אחד השירים שבאמתיים — אחד השירים היותר אמנותיים, גם בתכנו, גם בהוצאתו אל הפועל. ויותר מזה: הוא שיר חזק, אידיאלי — דמיוני. צר לי על שארכו עושה אותו בלתי מתאים למטרות ההרצאה הזאת. במקומו הלא תרשוני להביא פה את „גשר האנחות“, שהכל מודים ביקרת ערכו.

חזיון לילה

ציור.

מאת

ב. ג. גרן.

———

לילה ובדידות. 1

החושך ירד על הארץ ויכס את היקום במעטה עצבת. [illegible] השמים, גשם דק וקרירי מטפטף ומקיש על שמשות [illegible] שריד [illegible] משמשים בו כאדם. תופפים נטפי־הגשם על הזגוגיות ודומה כאילו הן דמעות הנושרות מעיני היוצר על חורבן עולמו...

בחדר ישמע רק קול התזת מנורת הגאז התלויה מעל הספון והמפיצה אור כהה וצללים, המתפשטים לארכם ולרחבם של הכתלים המהולים.

רמיה.

יושב לו אצל שלחנו הקטן בחור שקוע בספר. [illegible] על־אודות [illegible] עת, על־אדות עולם כה שונה ונבדל מעולמו הוא; עולם — שאין בו הרג, שפיכות־דמים, חורבן, כליון ופרעות... עולם שאין בו בתי־הרושת, פועלים בלי עבודה וצרות לבלי קץ. מתרחק הוא בשעת קריאתו מעולם המציאות ונשא הלאה־הלאה אל עולם הדמיון, ששם הכל כה מושך, [illegible]

[illegible] להמשיך את קריאתו: [illegible] ויגע מעבודתי [illegible] המפרכת את הגוף [illegible] את המח, מתחילות עפעפי עיני [illegible] ראש. [illegible] מעט צונח ראשו מטה והשנה תוקפת אותי.

———

... הנה הדרך המובילה אל העיירה. מה גדול השנוי שחל בה! מסתכל הוא לצדדין לראות את שורות העצים הארוכות שהיו משני עברי הדרך. [illegible] עצים גבוהים בעלי ענפים סבוכים, שהיו פורשים צללים [illegible] ו„פסולים“, או להשתרע במנוחה ולהסתכל ביפין וחנן של עלמות העיירה שהיו מטיילות להן מהעבר השני וסוקרות בגנבה לצדו, או לשכוב פרקדן ולהביט בלי שום מטרה למעלה אל השמים [illegible] [illegible] אין שארית [illegible] האלה: שלטו בהם האש [illegible] נשארו רק גזעיהם החרוכים [illegible] ודומה כאילו שמו אפר [illegible] ענפיהם הרכים וכל הדר תפארתם... [illegible] הסובב את העיירה: הנהר — שעל גדותיו היה [illegible] חלומותיו והוזה הזיותיו בימי־נערותו. לא נשתנה הנהר במאום: מימיו השקטים והזכים שוטפים כמקדם בנחת [illegible] לא ראו. רוח קלה נושבת לרגעים במי הנהר ותסלסלם.

ואז יתלחש לו גל קטן עם חברו ברוח עז, ואחר ישוב הכל לקדמותו, ויזרמו ויחלפו המים שוב בהשקט ובשלוה נעימה. למראה זה מתמלא לבו געגועים ושואף הוא להגיע אל חוף הנהר לשבת שוב אצל מימיו המפכים, שהיו עדים לנשיקת־הפרידה שנשקה לו [illegible]...

... אך — ארוכה היא הדרך, ארוכה מאד. הולך הוא והולך, צועד הוא ברוב אונים, ולעיירה עוד לא הגיע. פתאום רואות עיניו כפת בית־הכנסת הנוצרי, והוא ממהר לרוץ. אך מה זאת תראינה עיניו: האם זאת היא העיירה, העיירה שבה גודל והונך?... גגות שרופים, קירות [illegible] מאש [illegible] מנופצים. חורבות, חורבות, חורבות... מפנה הוא את מבטו לכאן ולכאן והנה לפניו עוברים בין החורבות האלו, כמו צללים, אנשים בעלי פנים צנומים [illegible], בעלי עינים שברק החיים כבר כבה בהן, ובעלי שערות פרועות וסבוכות, ולבושים הם כל אנשים האלה בבלויי סחבות וסמרטוטים. עוברים הם לפניו כשראשם כפוף וכשעיניהם נעיצות באדמה, כאילו חפצים הם לבקש במעמקיה פתרון לשאלתם המרה: [illegible] השמש?... מסתכל הוא בפניהם ותמה: מי הם? קורא הוא אליהם, אך אין שומע לו. דומה כאילו נעשו כולם האלמים והחרשים. אחדים מהם מרימים את עיניהם ומביטים אליו מתוך פחד [illegible] נורא, מתבוננים אליו ואינם [illegible], כי־אם מוסיפים ללכת בברכים כושלות בין החורבות...

והוא מגיע למקום, ששם עמד בית הוריו סמוך לבית־הכנסת. זורק הוא את מבטו הנה והנה ואינו מכיר בראשונה את המקום. זוכר הוא, כי שני בתי־מדרש עמדו שם ובית־כנסת אחד, בית כנסת עתיק־ימים. [illegible] נשרפו בתי־המדרש ויישאר אך בית־הכנסת לבדו, הוא והאילן אשר על־ידו. ובמרחק של פסיעות אחדות מונחת עוד האבן הגדולה והעתיקה כמצבה על קבר.

... ימי־ילדותו עולים לפניו בזכרונו. זוכר הוא את לילות הקיץ אחר תפלת המעריב. האבות היו מקדשים את הלבנה, והוא ועוד ילדים מבני־גילו היו יושבים אז על האבן הגדולה והמכוסה טחב תחת העץ הגבוה והעתיק ומספרים זה לזה „מעשיות“. וכמעט תמיד, בשבת הילדים על האבן, היו ה„מעשיות“ מסופרות על־אדות האבן עצמה. ספרו: שמתחת האבן נמצאת במעמקים מערה גדולה והיא מלאה חפצים יקרים ו„אוצרות“ של זהב ומרגליות. וכשתזכה העיירה, אז תגל האבן מעצמה ותפתח המערה והכל יראה וימצא... כפרו: כאשר נבנתה העיירה ונבנה בית־הכנסת, ברך הרב הראשון, שהיה צדיק הדור, את העיירה ואת בית־הכנסת, שלא תשלוט בהם אש לעולם... אז נטל הרב אבן [illegible] וישימה אצל בית־הכנסת, באמרו: והיה אם תחטא, חלילה, העיר ותבערה תפול בה, כה עד האבן תבוא ולא תוסיף. עברו ימים ושנים והאבן גדלה. ובכל פעם שיצאה אש ותשרוף את העיירה, לא נשרף מעולם בית־הכנסת. ובית־הכנסת הזה עומד על תלו זה דורי־דורות, קיים הוא ועומד, אף כי כבר נטו הקירות והומך הגג, וכל שרפה בעיר לא נגעה בו.

... בית [illegible] היה גם־כן בית ישן [illegible] גגות. אצל בית־הכנסת עמד ואש לא שלטה גם בו. עתיק היה הבית ונבנה, לפי המסורה, בהיות אבי־אבי־זקנו רב בעיירה.

פונה הוא לצד בית־הכנסת ולבו נתמלא שמחה. הנה הבית!

... ויתפרץ אל תוכו, אך לבו מת בקרבו. הבית סביביו והנה חושך שורר בכל פנות הבית. במקום הרהיטים היפים וארונות הספרים הגדולים — שברי כלים ו„שמות“... הכל שבור וחרב. חשכה, ריקניות ועצבות שוררות בכל. הולך הוא מפנה לפנה, מחדר לחדר, ואינו מוצא שם איש. קורא הוא לאחיו ולאחיותיו בשמותיהם ואין עונה, לאמו — ואין הנה.

אשא עיני אל ההרים — מאין יבוא עזרי

מה זה תשמענה אזניו? — הניגון הזה הוא ניגון של אביו. וחודר הוא הניגון עמוק־עמוק אל לבו... אביו, כן, אביו הוא המזמר את פסוקי התהלים בקול כל־כך עצוב. אך איהו? — — — והנה הוא רואה באחת הפנות, בחדר ששם עמדו ארונות הספרים, [illegible] על הספר [illegible] באחד האברים. [illegible] הכפוף מתנועע על ספר ובקול נוגה הוא מזמר, פעם בקול רם ופעם בלחש, את הפסוקים החודרים לב ונפש. [illegible]

„אבי, אבי היקר, הרימה־נא עיניך וראה... מעבר לים שב אליך בנך להיות לך לעזר ולמשען. באתי אליך לנחמך על כל הרעה אשר מצאתך בימי ההריסה והכליון האיה. אבי, דבר־נא אלי דבר! איה אמי? אים אחי, אחיותי וכל בני־ביתנו? — — — אבי, ספר, ספר־נא הכל, אבי!“...

והאב אינו עונה כלום. דומה כאילו לא ראה כלל את בנו, לא הרגיש בו ולא שמע לדבריו ולתחנוניו. מוסיף [illegible] את פסוקי המזמורים באותו הניגון העצוב והקורע נפש:

„ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך“.

ופתאום פוסק הוא באמצע [illegible]
[illegible]:

„ה' שומרנו“ — לא!... שקר הדבר! שומרנו מסר את גורל עמו בחירו בידיהם, מסר את כולנו בידיהם הם, בידיהם הם, והידים ידי עשו... נורא! הרגו את כולם... לעיני הרגו. „ואת בני צדקיהו“, כתוב, „הרגו לעיניו“ — — — בנותי ואשתי — — — הה, לעיני!... ויהרגו נער וזקן, ולא חמלו. הרגו, שחטו, רצחו, חמסו!... בחרב ישחטו וברובה יירו. רבים ישטפו במים, [illegible] ויזרום אל הנהר, והנהר ישטפהו הלאה־הלאה אל הים... מתים יתגוללו בחוצות, באשפה ודומן, ואין קובר... הנשארים בחיים מתחבאים במרתפים [illegible] על הארץ... החזירים והכלבים אוכלים ודורסים ברגליהם את גופותיהם של הקדושים... שומר ישראל,

לָמָה לֹא תחזיר את נשמתי אליך, לָמה לי חייב.....
אלי, אלי!...

רעד נורא עבר בכל עצמותיו וכנשוך נחש קפץ ממקומו ויבט בפחד סביביו... בחוץ התגבר הגשם ויבהיר — העצבות והבדידות.

רוּחַ

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

ג'.

היסודות האינטואיטיביים המשטריים.

יסודות הרוח, שעברנו בהם, הם אותם הקשורים בהכרה בהשגת התפוח, או איזה נמצא טבעי שיהיה, כשאנו דנים בו כדבר בפני עצמו. ואולם ישנם גם יסודות רוחניים אחרים, שגם המה קשורים המה בהכרה בתפוח, אם כי לא תמיד נוכחים המה בדעתנו. התפוח נכנס הוא בסוג ידוע של צומח. גם הבור שאין בו דעת יודע היא איזה פרטים בגבי הידיעות ,שבכללן אנו קוראים אותן חכמת־הצמח, או בוטאניקה. יש בינינו אנשים שעסקו בענף־חכמה זו, ובתנאים ידועים אפשר להם להרחיב את גבול הנסיון של התפוח ולראותו באור האידיאה של תפוח, בבחינת פרט קטן במשטר סוגי, שהתפוח נכנס בו. ובכן עשרם של היסודות הרוחניים הקשורים בתפוח יהיה משתנה ומתחלף, הכל לפי מדת ידיעתו של המסתכל בבוטאניקה. וגם יהיה מתהלך לפי מדת השתדלותו המכוונת בפועל להסתכל במחשבתו בפרטי המישטר הסוגי, שהתפוח נכנס בו. וכן מוצאים אנחנו, שהמדה שבה נמצא רוח, או יסודות רוחניים, בתפוח, צריך לדון עליה משתי השקפות, מזו שבפועל ומזו שבכח, או מזו של אקטואליות ומזו של פוטנציאליות. מי שיודע היטב חכמת־צמח, יש שהוא מסתכל בפועל בכל היחוסים והחוקים הביאולוגיים הקשורים באידיאה של תפוח. ויש שאינו מסתכל במחשבתו בפועל אלא בחלק ידוע של אותם היחוסים והחוקים. ויש שאינו מסתכל באותם היחוסים והחוקים אלא באופן פחות או יותר כללי. נוגע ואינו נוגע בעיקרים היותר בולטים ומקיפים.

מן האמור יוצא, שחלק גדול של אותם היסודות, שרוחנו בגבול נסיון התפוח מורכב מהם, בכל עת שהוא בתפוח מצויים יותר בבחינת „בכח" מ„בפועל". אם קנינו דעת, הרי הוא ברשותנו להסתכל בפועל באותם היסודות הרוחניים שהם תכנה של אותה הדעת, אבל על־פי רוב אין אנו עושים כן, או רק באופן היותר כללי.

וזה מעיר את לבנו לעובדה חשובה אחרת: כדי שיתקן מציאות ממשית היסודות הרוחניים שיש בהם, עלינו להסתכל בהם בפועל, לעבור במחשבתנו דרך כל פרטיהם ופרטי־פרטיהם. פעולה זו דורשת היא זמן. אפשר לך להסתכל בפועל במשטר־חכמה ידוע, באותו שהתפיד מרמז אליו, באופן מקיף ומקיבו בתכלית ההתרכזות. ואז כמדומה לך, שמסתכל אתה בפועל בפרטי כל המישטר הרעיוני הלז בין־רגע, או „למעלה מן הזמן", לפי המליצה השגורה. ואולם האמת היא, שהסתכלות בפועל, העוברת בכוונה שבדעת דרך אותו המישטר הרעיוני, מכלה היא זמן ידוע שניתן להמדה, ובמדה שבהירותה של הסתכלותנו בפועל מוסיפה והולכת, בה במדה יגדל גם הלק הזמן שאנו מכלים בהוציאנו את היסודות הרוחניים מהויה בכח להויה בפועל.

דומה, איפוא, שמין זה של היסודות הרוחניים, שונה הוא ממין הראשון גם בזה, שהיסודות הרוחניים הראשונים אינם נופלים תחת גדר הזמן, בעוד שהיסודות הרוחניים המשטריים מכלים הם זמן ידוע. ואולם אחרי עיון ראוי הננו מוצאים, שגם המין הראשון של יסודות רוחניים, כלומר, ההכרחיים, נופלים המה תחת גדר הזמן. כי למרות התרכזותם היותר מקופלת של אותם היסודות הרוחניים הראשונים, אשר לבאורם משתמשים הם זה בזה ביחוד פנימי, שאין בו מקום לרבוי כלל, הלא עובדה היא, שתפיסתם במחשבה על־ידי הסתכלות בפועל משתרעת היא במדה מסויימת של זמן. ואם נראה הדבר לראות את הגורם הזמני בניגוד היסודות הרוחניים מן המין השני, אין זה אלא משום שהסתכלות בהם מכלה היא מדת־זמן גדולה מזו שבנידון המין הראשון.

ומכאן מסילה יוצאת להתבוננות חדשה. הסתכלות מדעת בהשגות החושיות, גם כשהיא לעצמה, כבר יש בה יותר משום יסוד רוחני מאשר יש בה משום יסוד חמרי. באופן שגם יסודותיו היותר חמריים של נסיוננו מלווים המה יסודות רוחניים בדבקות שאין בה פרידה (עובדה שיש בה פתוי גדול לצד ההשקפה, שברוח יש יותר ריאליות מבחומר). ונקל הוא לראות את טעם הדבר: העובדה היותר עיקרית שבמהות הרוח, של דעת עצמית, אינה אלא זו: הננו מכירים את עצמנו, את ה„אני" שלנו, בבחינת עצם מסוים על־ידי מציאותו של איזה נוכח בדעתנו ,שהוא נמצא מסוים באופן שונה מעצמיותנו אנו. דעת ריקה, כביכול, אינה יכולה להכיר את עצמה. רק על־ידי יחס של הקבלת זה לעומת זה אפשר הוא להכיר את עצמיותנו האישית הכרה בפועל. מאורע זה, של הסתכלות בפועל בשני נמצאים מסוימים ושונים זה מזה, מכלה הוא זמן. ואולם, „מכלה" זמן אינו מדויק, יותר נכון הוא לאמר „בורא" זמן. אם מעמידים אנו את הזמן על אמתותו לפי מקומו בנסיוננו, הרי אין בו אלא רמז, שהשגתנו בפועל אחוזה ודבוקה היא בשנוי וחלוף. רגילים אנו לבטא זה באמרנו: הדברים והתנאים בנסיוננו מתחלפים והולכים, בעוד שעצמיותנו האישית בעינה עומדת. ואולם, מה שצריך לאמר באמת, הוא: משיגים אנו את עצמיותנו האישית

בפועל על־ידי מה שאנו מקבילים והולכים את מציאותנו המסוימת לעומת דברים שונים ותנאי־מציאותם השונים, כשהם באים ונכנסים לתוך חוג הכרתנו במרוצת התנועה וההויה הכללית. והנה אפשר לנו להשיג, ולפעמים גם משיגים אנו בפועל, את עצמיותנו על־ידי מה שמקבילים אנו את עצמיותנו המסוימת פעם אחר פעם לעומת איזה פרט יחיד שבא ומתמיד לבוא לתוך נסיוננו מן החוץ. בנידון זה נקל הוא לראות, שמהותה של התנועה הנסיונית המתמידה, אינה אלא השנית הדברים. אבל באמת, גם באותם הנדונים, שבהם הדבר שלעומתנו אנו מקבילים את מציאותנו המסוימת מתחלף והולך, התנועה המתמדת אינה אלא השנות הדברים. חלוף הדבר המשמש לנו הקבלה אינו משנה בשום אופן את מהותיותה של ההתהוות, שהיא השגת עצמיותנו המסוימת על־ידי הקבלה.

מזה יוצא ברור, שמושג הזמן באמת הוא מושג השנית הדברים. ההקבלה המתמדת של מציאותנו המסוימה לעומת איזה נמצא שונה מזו מולידה היא בנו את „רגש" הזמן. אם אפשר היה להוליד את הרגש הזה אילו היה שם רק דבר אחד שאינו משתנה ואינו מתחלף לעולם אשר על־ידי הקבלה לעומתו היינו משיגים את עצמיותנו המסוימת — עיון ריק הוא: יש שם רבוי של דברים, ואין לך דבר שעומד בתנאים שאינם משתנים לעולם. עיקר הענין בכאן הוא, שמושג הזמן שלנו אינו אלא ענין מה המלווה את השגת ה„אני" שלנו על־ידי מה שאנו מקבילים את מציאותנו המסוימת לעומת איזה דבר מחוצה לה.

היוצא לנו מזה הוא, שהזמן הוא קשר שאין לו התרה עולמית, בדעתנו האישית, או ברוחנו האישי.

מתוך השקפה זו אפשר היה להעריך את סברתם של איזו חוקרים, שבעלי־חיים (חוץ מהאדם) אין להם מושג הזמן. אכן נשוב לענין זה במה שיבוא, כשנגיע למדרגה יותר מופלגת בנתוח הנסיון שלנו. אולם בכאן יש קרן־זוית אחרת, שמתוכה צריכים אנו להתבונן בענייננו:

בין היסודות הראשונים של נסיוננו מצאנו את האידיאה של כ מ ו ת, כביכול, קו הגבול שבין היסודות החמריים ובין היסודות הרוחניים. והנה נקל הוא לראות, שגם כמות אינה אלא השנות הדברים. כמות, במדה שהיא מבטאה את ענין ההתמודדות והשתרעות הקצוות, היא מ ק ו ם. מקום אינו אלא מבטא אחר למושג ההשנות המלווה את השגת עצמיותנו על־ידי הקבלה. אנו מקבילים את עצמיותנו המסוימת לעומת דברים שונים המסודרים במקום בסדר מה. לזה אפשר היה להגיע גם אם לא היה שם רק דבר אחד בעל אישים הרבה מסודרים במקום. באמת, יחס הדברים לא היה מתחלף גם אם לא היה שם אלא גוף מדובק אחד ממלא את כל החלל, ואנחנו היינו מקבילים את עצמיותנו לעומת חלקיו הרבים והשונים במקום שהם ממלאים בחלל העולם. ולא עוד, אלא שאפשר היה להגיע לידי השגת עצמיותנו גם אם לא היה שם אלא דבר קטן אחד שאפשר להשיגו

השגה שלמה בסקירה אחת. ההקבלה המתמדת לעומתו היתה מפרנסת את השגת עצמיותנו דיה.

גם כאן, כבנידון הזמן, אפשר היה להעריך פה סברתם של אותם החוקרים, אשר לפי השקפתם בעלי־חיים נתונים המה בחלל בן־שתי־קצוות. אבל גם אל הענין הזה נשוב במה שיבוא, במקום שאפשר יהיה לראותו באור יותר מקיף.

אמנם כן, זמן ומקום גם שניהם הם הרגשת ההשנות שבדברים. ובכן, זמן ומקום ענין אחד הוא? אם כן, למה זה יש לנו שני מושגים, שתי הרגשות, או שני רגשות שונים?

הנה ראינו, שכמות מקיפה היא את שניהם, זמן ומקום. כמות היא השנות הענינים, וכן הוא זמן, וגם מקום כן הוא. זמן ומקום, לפי זה, ענין אחד המה, אבל מתוך שתי הסתכלויות שונות. בדברנו על מקום, הננו מדברים, כביכול, מתוך השקפתם של הדברים. רבוי הדברים ורבוי השגות ההווים והתהפכות, שרבם ממציאים הנה נכללים תמיד בשם „מקום". המלה „מקום" ומושגה מבטאים המה את הרגשתנו, שהדברים, אשר על־ידי הקבלה לעומתם אנו באים לידי השגת אישיותנו המסוימה בפועל, אינם תלויים במציאותם באותה ההתהוות הפרטית הוקא, המולידה את אישיותנו הפרטית. ולעומת זה „זמן" הוא מבטא ההשנות מתוך השקפתם של הפועלים המכירים. מבטא הוא השם הזה את העובדה של ההשנית בבחינת הגורם, המוליד את הכרת עצמיותנו הפרטית.

וכיון שבאנו לידי ביאור ענינים של מקום וזמן מתוך שאלת בכח ובפועל שבמציאות הרוח, נשוב־נא לאותה השאלה, כי עתה אפשר לנו לסגנן את יחס הענינים השורר בכאן באופן יותר מדויק:

פילוסופים עתיקים חושבים בין הענינים המהותיים של כל הדברים גם את הענינים של „זה — עצמו" ו„זה — אחר". והנה אם זו היתה כוונתם אי לא, אנו יכולים לקבל את המבטאים האלה במובן היוצא ממה שקדם: כל מה שאנו משיגים או מה שאנו עושים לפעול (תוכן) מחשבתנו, אין אנו משיגים אלא בהקבלה לעומת אישיותנו המסוימת. אנו משיגים את "זה — עצמו", את ה ע ו מ ד שבאישיותנו המסוימה, בהקבלה לאיזה דבר, אשר ברגע ידוע הוא תוכן השגתנו החושית או המחשבית, בבחינת „זה — אחר", או בבחינת התבדלותו מעצמנו אנו. ויותר מה שאנו חוזרים ושונים את מעשה־הקבלה זה של אישיותנו המסוימה לעומת הדברים סביבותינו, יותר ויותר רוחני מתנועע והולך ומתפתח מהויה בכח להויה בפועל, ויותר ויותר הוא מתעשר בתוכן ומתעצם לעצם מהותי ממשי. וזו היא כוונתנו, באמרנו על איזה אדם השקוע תמיד יום־יום באיזו עבודה רגילה במקצוע מוגבל ומצומצם, שרוחו אינו הולך וגדול. אדם העוסק בענינים שונים ומקיפים, רוחו הולך ומתעשר, הולך ומסתמן בהתבדלותו האישית.

ובכן, אם אמנם רוח הוא באדם, בכל אישיו של הזמן, הרי הוא דבר שניתן לשעורים. כאשר תרבינה ידיעותיו של אדם, כן יגדל רוחו, וכן יתעשר בתכנו

שיתמן באישיותו. ויותר שידיעותיו באיזה מקצוע שלמות הן, יותר ויותר פוחת והולך שעור הזמן שהוא צריך לו כדי לעבור בסקירה על כל פרטיו של מקצוע המדע שהוא מושל בו. נשער־נא במחשבתנו איש בעל רוח גאוני, המושל בכל המקצועות של מדעי הטבע במלוא היקפם. רוח כזה, לוא היה במציאות, היה הרוח היותר שלם ומציאותו בפועל היתה בתכלית השלמות. וגם נזיין־נא את הגאון האנושי הזה בתפיסה מהירה כל־כך, שהוא סוקר בסקירה אחת את כל חללה של רשות המדע יחדור אל תוך־תוכו מבלי הבדל מאיזה פרט יפתח את חקירתו. והיה כאשר ישיגו את התפוח במשיגנו, היה משיג בין־רגע את כל היסודות האובייקטיביים־המשטריים של כל הנסיונות האפשריים במדע הטבע. וזה מפני שהתפוח הוא באמת חלק מכל משטר המציאות באופן שלם כל־כך, עד שבאמת גאון אנושי, בעל הסגולות הנזכרות, אפשר היה לו להשיג מיד את כל משטר המציאות, אשר התפוח הוא אחד מחלקיו המשלימים.

והנה, בהיות כל מה שהרוח הולך וגדול, כל מה שהתפיסה הולכת ומהירה ביותר, כן שעור הזמן, המבולה בהסתכלות לתוך־תוכו של איזה מקצוע המדע, הולך ופוחת, הרי אפשר לנו להשלים את יציר־מחשבתנו זה בתכלית השלמות ולזיין אותו בתפיסה מהירה כל־כך, עד כדי להעמיד את שעור הזמן שהוא זקוק לו כדי להסתכל בפועל בכל מדעי הטבע על רגע קטן, הרף־עין. רוחו של יצירנו זה ישיג את כל הפרטים מבלי בלוי זמן, כביכול. רוח זה יהיה בפועל בתכלית המדרגה מבלי שום הפסק בינתים. ברגע ידוע, כשישיג רוח זה את כל המציאות כולה בכל פרטיה, בכל חוקיה, יחוסיה וקשריה המשטריים בסקירה אחת, הלא חפשי יהיה לגמרי מרגש ההשנות שהוא הוא מובנו האמתי של מושג הזמן שלנו. אבל גם אז עדיין עמום היה רוח גאוני זה אותו רגש ההשנות שהוא מובנו של מושג המקום שלנו. טעם הדבר גלוי הוא: רגש ההשנות הסובייקטיבי אפשר לבטלו, אבל אי־אפשר לבטל בשום אופן את רגש־השנות האובייקטיבי. באמת, השנות אובייקטיבית מובנה הוא, שאנו מרגישים שיש שם מקור אין סוף, שממנו נובעות ישויות עשירות התכנים והגוונים, שאינן תלויות כלל במציאותו של הרוח האישי.

והנה הגאון האנושי הלז לא היה אלא יציר מחשבתנו. איש כזה לא היה במציאות לעולם, ולעולם לא יהיה, או, לכל הפחות, אין כאן שום תקוה מיוסדת שיקום לנו גאון כזה בעתיד. אבל היו, ועדיין ישנם אתנו בזמן הזה, אנשים גאונים בעלי רוח, שבדעתם הרחבה ותפיסתם המהירה קיימו בפועל חלק גדול ממה שאפשר היה לקוות מהגאון האנושי יציר מחשבתנו, לוא היה במציאות. ולא עוד, אלא שכמעט בכל דור ודור עמדו לנו גאוני הרוח, אם גם במספר מצומצם, שבהשקפותיהם עומדת ההשקפה האובייקטיבית־המשטרית של כל הנמצאים בעולם הגדול. אמנם, הסתכלות זו אינה אלא סקירה כללית שאינה יורדת לעומק פרטי הענינים והיחוסים בבת־אחת. אולם זה אינו אלא בנוגע לכל יחיד ויחיד בפני עצמו, בעוד שסך־הכל של ידיעותיהם של כל חכמי הטבע שבדור ודור הולך ומתקרב במדה ידועה לתפיסתו של אותו הגאון האנושי שיצרנו במחשבתנו. ואשר חשבנו, שערום הוא לגמרי מאותו התואר הפרטי החשוב, מתואר המציאות. אין זה מן הנמנע לגמרי, שכל חכמי־הטבע יחדיו בזמן מן הזמנים יבואו לידי התפתחות בפועל בפרטים היותר מהותיים של מקצועות המדע שלהם למיניהם. ובכן, אותו הגאון האנושי שלנו אינו חסר לגמרי את תואר המציאות, ובתנאים ידועים הוא נמצא בפועל ממש.

והנה אם מדמים אנו את היסודות האובייקטיביים־המשטריים להיסודות הרוחניים הראשונים שבנפשיננו, אנו מוצאים, שהיסודות המשטריים כבר כלולים המה ביסודות הראשונים. ואם אמנם רוב בני אדם אינם מרגישים ביסודות המשטריים שבדעתם, הנה עובדה היא, שידיעת כל המציאות כולה כבר כלולה היא ביסודות הרוחניים הראשונים שאנו קוראים להם מסגרת דעתנו. מציאותם בדעתו של היחיד אינה אלא מציאות בכח בדרגיל, ואולם בכלל המין מציאותם היא בפועל ממש. הן אם רואים אנו את התפוח מתוך ההשקפה הפשוטה של היסודות הראשונים, והן אם אנו רואים אותו מתוך ההשקפה הרחבה המקופלת והמורכבת של אותו הגאון האנושי, אותו הנמצא כמעט ריאלי — מקרה אחד הוא: הפרת עצמיותו של היחיד (או סך־הכל של הפרות עצמיותיהם של יחידים) היא תולדת ההתהוות הנצחית שבין חומר ורוח.

גלוי הוא, שהרוח המקיף הלז ממלא הוא את תביעותיהם של המושגים הדתיים של אלוה ונשמה במדה מרובה מהרוח הנגלה מתוך היסודות הראשונים. אולם, כדי למצוא את המושג הדתי של רוח, עלינו להפליג הלאה בנתוח הנסיון שלנו.

היַהֲדוּת וְהַלָּשׁוֹן

מאת

הרב שמריהו ליב הורוויץ.

ב.

הדבור העברי.

מעת שהתישבו בני ישראל על אדמתם עד סוף זמן הבית הראשון, היתה השפה העברית השפה המדוברת בקרב העם. ויחד היתה בפי הנביאים במליצה רמה ונשגבה שאין דוגמתה בין השפות האחרות, ואמרו חז"ל: „ארבע לשונות נאה לעולם שישתמשו בהן: לעז יוני לזמר, רומי לקרב, סורסי לאיליא (קינה והי), עברי לדבור (ירושלמי מגילה פ"א, אסתר רבה סוף פ"ג). ואמרו חז"ל: „כשהתינוק מתחיל לדבר, אביו מדבר עמו בלשון הקודש" (ספרי פ' עקב, סימן מ"י) ובתוספתא (חגיגה פ"ג) הגירסא: „מלמדו שמע ותורה

ולשון הקודש", ואמרו: כל המדבר בלשון הקודש מבושר שהוא בן העולם הבא (ירושלמי שקלים פ"ג). בבית רבנו הקדוש דברו עברית כל בני־ביתו ואפילו שפחותיו (מגילה י"ח).

חכמי המשנה דברו עברית והיא היתה בפיהם שפה חיה, המתפתחת גם מתוכה גם מחוצה. עדות לזה — שפת המשנה, שבה נשתמרו הרבה מלים ושמות עתיקים, ביחוד שמות זרעים, צמחים, נטיעות, בעלי חיים, כלי בית, כלי עבודה, מלאכות שונות וכדומה. וכבר נתחדשו ונשתנו הרבה פעלים, כדרך כל שפה חיה, כאשר כבר עמד על זה הרמב"ם ז"ל באמרו: תרם. בעלי הלשון האחרונים מקשין על זה ואומרים, כי השורש הרים ימרים וירים, וזו אינה ראיה אמתית, כיון שעיקר כל הלשון מן הלשונות הוא חוזר למה שמדברים בו בעלי אותו הלשון ומה שנשמע מהם, ואלו בעלי המשנה, בלא ספק, עבריים היו במקומם בארץ הצבי ונשמע מהם לשון תרם ובו נשתמשו, וזו המלה לשון מלשונות העבריים, ועל זה הדרך תהיה תשובתך לכל מי שיאמר מן האחרונים, שלשון המשנה אינו צח או שהם נשתמשו במלות שאינן כראוי בלשון (פירוש המשניות תרומות פ"א).

רבי עובדיה ברטנורה דרש בשנת רמ"ח בבית־הכנסת אשר בירושלים שהיה בו קבוץ עברי שנקבץ מכל ארצות הגולה פעמים בחודש בשפה העברית.

הגאון רבי יונתן אייבשיץ בדרשתו בשנת תקל"ה מתמרמר וצועק בזה הלשון: „רבותינו, ראו כמה גדלה מעלת לשון הקודש והיא המקרבת ישועה וגאולה. בעונותינו הרבים, היא, לשון עברית, כבולה בבית אביה עלובה ונטושה, אין איש שם על לב לדבר בצחות הלשון בעברי אמתי. וכל אחד חותר ללמד את בנו לשון צרפת, אלמנייא, היא לשון אשכנז, וכדומה מהלשונות, כל המרבה לדבר הרי זה משובח, ולשון עבר אין משגיח בה, מי יכול לדבר עברית בלי תערובות לשונות כלדאי, ארמאי וכהנה, ועם כל זה בטעויות רבות. בושני מכם, עם קדוש, איך נשכח מאתכם לשון הקודש כולו מחמדים" (יערות דבש, חלק שני, צד קי"ד).

נחמיה לא רב עם ישראל, לא קללם, לא הכם, לא מרטם בכל העת שעסק בתחית ישראל, אף כי ראה בהם פשעים נוראים, אך בראותו, כי „בניהם אינם מכירים לדבר יהודית". לא יכול עוד התאפק וינעץ חרב בבית־המדרש ויקרא לעזרה את כח האגרוף.

אנשי כנסת הגדולה לא יכלו להבין, איך אפשר לעם להיות חי ואיך בלי שפתו הלאומית, שתהיה לו שפה חיה ומדוברת, ולמען הפיץ את התורה בין המון העם, תקנו, כי יקראו שנים מקרא ואחד תרגום, ויחד עם תרגום התורה למדו גם השפה המקורית של התורה.

הנה באו חוקרים במחשבה טובה להחיות את „העבר" של העם ויעשירו את המקצוע הנקרא בשם „חכמת ישראל". לוא קמה לנו חכמה זו, תחית העבר שלנו, בשפה העברית, כי־אז היה בכחה להרעיף טל של תחיה על לב האומה, אבל לאסוננו הגידה התעטפה החכמה זו בלבוש נכרי, בשפות רבות ושונות, שכולן זרות לנו, ולא רק שלא עזרה לחזק את אחדותנו הרוחנית, אלא שהגדילה עוד יותר את הפירוד בין חלקי האומה. תחת יהדות אחת, עברית, שהיה לנו עד כה, הביאה היא לעולמנו יהדויות רבות: יהדות גרמנית, יהדות צרפתית, יהדות אנגלית וכו'. אולם ליהדות העברית המקורית, שעתידה היתה להתקיים רק בשפתה וצורתה המקורית — לזו לא שמו לב.

ישנם יהודי מדינה זו אינם שומעים שפת היהודים במדינה אחרת, ובהפגשם יחד הם מביטים איש אל רעהו כאלמים, שהדבור אין בפיהם להתודע איש אל רעהו. משפחה יהודית, שבניה נתפזרו לארצות שונות, שלמדו בבתי־ספר ונתחנכו בסביבות זרות ושונות, האחים האלה, כשמזדמנים לפונדק אחד בבית אב זקן, אינם יכולים לשפוך שיחם לא לפני הוריהם ולא איש לאחיו — הרעה הזאת ראינו בעינינו מיום שנכרתה לשוננו העברית מפינו, וגדלה הרעה הזאת שבעים ושבעה מאת הדורות גם ידעת איתך בכתב.

וכבר עמד על זה רבי אברהם הלוי בר חסדאי בספרו „בן המלך והנזיר". בן המלך שואל את הנזיר: „מדוע יבואו השלוחים והנביאים בזמן מן הזמנים ואחר כך תפסק נבואתם?" על זה ענה הנזיר ואמר: „לכל אומה זמן, כזמן הקיץ והחורף לציצים ולנצים ולפרי האדמה". אמר בן המלך: „והנביאים שיבואו לעם נדע מי שיענה ומי שלא יענה אותם?" אמר הנזיר: „בשפת ארם־נהרים עוף אחד יש ושמו קר"ס, יוליד ביצים רבות, ורוב הפעמים יפחד על מימי הנהר פן יגברו וישטפו אותם, ויקח ביציו וישאם ויחלקם בקני העופות, ביצה בכל קן, ויקננו העופות ההם הביצים ההם עם אשר להם, ובהגיע הזמן אשר ידע כי כבר יצאו אפרוחיו, ילך אל כל אחד בקולו ויצעק, וישמעו אפרוחיו קולו ויכירוהו בטבעו ויתקבצו אליו אחד אל אחד, אבל שאר האפרוחים, אשר אינם ממנו, אין מהם מי שיכירהו וידע לשונו ולא יבואו לו ולא ישמעו לקולו. ככה הנביאים, כל מי שהוא מהם, יבין לשונם, ויהפוך עורף מי שאינו מהם" (שער תשעה עשר).

זהו משל נפלא ומצוין מאד למצב עמנו בגולה. בא זמן החורף לאומתנו, היא חדלה לדבר בשפתה ונסתרה הנבואה ממנה, יצא העם בגולה, נתפזרו בניו ונתחנכו בקנים זרים. שם גדלו אפרוחיו עם אפרוחים אחרים. והלילה כבר הגיע — לילה נורא! העם צועק וקורא לבניו שיצאו מקני זרים, אבל אין שומע לו, אין מבניו מי שיכירהו, כי הוא אינו קורא בקולו, בלשוננו הוא — בני האומה העברית אינם מדברים עברית.

אם רצונכם לגדל דור צעיר מורישת אבות והובב כל קניני הרוח אשר לעמנו, אז הכניסו את השפה העברית בתור שפה חיה מדוברת בפיות בניכם ובנותיכם, שהיא תהיה השפה היחידה, שפת הדבור וחיי ולא רק

בבתי־הכנסיות, אלא גם בבתי־הספר, בבתי תלמודי־תורה והישיבות, בביתכם אתם, בבית האבות והבנים. הלא גם החסידים הראשונים היו מדקדקים לדבר עברית ביום השבת הקדוש. הרגישו התמימים והקדושים האלה, כי לדבר שפה אחרת ביום השבת הקדוש זהו חלול שבת וחלול כבוד היהדות. יאבותינו התמימים והישרים האלה, שלא התחשבו כלל וכלל עם רכוש לשוני ועם סגנון עברי מדויק, ושלא ידעו על־דבר ה„תעמולה" להרחבת שפת עבר ויסוד חברות ללמוד ולדבור הלשון הלאומית, בכל זאת הרגישו בחושם העברי הדק ובלבם, לב עברי חם, כי לפחות פעם בשבוע, ביום השבת הקדוש, נחוץ לדבר בשפה קדושה, שפת התורה, ווזהי השפה העברית.

עלינו לדבר בלשוננו, הלשון העברית, ולהחיותה, תחיה שלמה וגמורה, שלא תהיה רק שפת הספר בלבד, אלא שפת החיים. והצדק הוא עם ראובן בריינין, שאומר, כי „כל זמן אשר שפתנו תהיה רק שפה ספרותית, שפה שהיא מובנת רק למפלגות ידועות בעם ולא לכל העם, כל זמן שלא תהיה מדוברת בפי ההמון הגדול ולא תהיה שפת הלמוד בבתי־ספרנו ובחדרינו, אין לדבר בכובד־ראש על־אדות תחית השפה העברית" („הצופה", י"ח אב, תר"ס"ג). עומדים אנו עכשיו על סף גאולתנו, וישובו בנים לגבולם, וכבר הגיעה השעה להחיות את שפתנו ותרבותנו. כי תחית עם אפשר רק על־ידי תחית קניני רוחו ושפתו.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹורָעוֹת

באמריקה.

האספה הצירית של הקונגרס היהודי האמריקאי.

יותר ממאה צירים של הקונגרס היהודי האמריקאי נתאספו ביום הראשון העבר, 4 לינואר, בבית־המלון „מיקאלפין" בניו־יורק, לאספה חשובה, שבה התיעצו בדבר גורל קיומו של הקונגרס היהודי באמריקה.

ניכר כי בועד הפועל של הקונגרס שוררות שתי דעות מתנגדות: א) דעתו של לואים מארשאל וחבריו, כי עיקר תפקידו של הקונגרס היה לקבל החלטות מסוימות על־מנת להציען בועידת־השלום בתור דרישות באי־כח היהודים, ועכשיו אין על הצירים אלא להתאסף פעם לשמוע דין־וחשבון מאת הצירים חברי המלאכות שנשלחו לפאריז, ולכן אין למהר בקריאת הקונגרס היהודי לישיבה חדשה. ב) דעת החברים הלאומיים והדימוקראטיים, שהקונגרס היהודי האמריקאי הוא מוסד שרק לו יש יפויהכח לדבר בשם כל היהדות האמריקאית בנוגע לכל השאלות החשובות העומדות על הפרק.

ברוב דעות גדול נתקבלה ההלטה הדורשת, כי הועד הפועל של הקונגרס היהודי האמריקאי יקרא את הצירים לישיבה חדשה לא מאוחר מל־22 לפברואר הבא, ואם הועד הפועל ישתמט מעשות זאת בלי נימוק מספיק, — יתאספו הצירים שלקחו חלק באספה זו לאספה שניה ויחליטו על האמצעים שעליהם להשתמש, בכדי להוציא סוף־סוף אל הפועל את קריאת הקונגרס היהודי.

נבחר ועד שימסור את ההחלטה הזאת לחברי הועד הפועל.

· · ·

— ועידה השנתית של חברת „הכנסת אורחים".

ביום הראשון הבא 11 לינואר בשעה 2 אחרי הצהרים תפתח בניו־יורק, באולם „ווינסטון" איפר הויז ושדרת ויקבינגטון ורחוב 61 הועידה השנתית של חברת הכנסת אורחים ועזרה למהגרים.

בין הנואמים יהיו: מר ליאון קאמייקי ומר יעקב מוז, הנוסעים בקרוב בתור שליחי החברה לארץ־אירופה, כדי לעזור למשפחות היהודיות להגר לקרוביהם באמריקה; הסינאטור ויליאם מ. קולדער, ראש הועדה לעניני ההגירה שעל־יד הסינאט; ציר הקונגרס אלברט דזשאנסאן, ראש הועדה לעניני ההגירה שעל־יד הקונגרס; יעקב שיף, השופט ליאון סנדרס, המטיף העממי צבי מאסליאנסקי ומר י. ה. ברנשטיין, נשיא החברה.

* * *

בחוץ־לארץ.

בליטא.

— אנטישמיות בפארלאמנט הליטאי. באחת הישיבות האחרונות של ה„טאריבה" (פארלאמנט) הליטאית הגישו הצירים היהודים אינטרפלאציה אל הממשלה בדבר פטורי הרבה פקידים יהודים ממשרותיהם במשרדי־הממשלה.

בויכוחים שנתעוררו אחר כך הביעו כמעט כל הדיפוטאטים הליטאים את דעתם בענין זה נגד הדרישות של חבריהם היהודים. סגן־נשיא ה„טאריבה" נאם נאום אנטישמי חריף, שבו „באר": כי „היהודים הם בנים זרים בארץ ואינם ראויים לכהן במשרות הממשלה".

המיניסטרים היהודים בממשלה הליטאית התפטרו ממשרותיהם מפני שנוי היחס של הממשלה ליהודים.

— ועידת הקהלות בקובנה. ביום הראשון העבר, 4 לינואר, נפתחה בקובנה ועידת הצירי הקהלות של יהודי ליטה. אחת השאלות היותר חשובות, שהעסיקה את הועידה, היתה שאלת השגת אבטונומיה לאומית בשביל המיעוט היהודי ברפובליקה הליטאית החדשה.

— גם בועידה השנתית של ציוני ליטה, שהיתה זה לא כבר בקובנה, תפשה שאלת האוטונומיה הלאומית בשביל יהודי ליטה מקום חשוב מאד.

— העסקן היהודי סולוביישיק פנה על־ידי הטלגראף בבקשה אל „ועד צירי המלאכויות היהודיות בפאריז", כי הועד הזה ישתדל שפועלים יהודים מליטא יתקבלו לעבודה בבנין ההריסות של הארצות צרפת ובלגיה.

* * *

בפולניה.

— סדור הקהלות. במשך השבוע העבר היתה בווארשה ועידה נכבדה של העסקנים היהודים מכל ערי פולניה. הועידה עסקה בעיקר בסדור הפעולות המדיניות והתרבותיות בקהלות

היהודית בפולניה. יושב־ראש היה העסקן הידוע נח פרילוצקי.

כמו־כן נערכה בווארשה בשבוע העבר ועידה של באי־כח בתי־הספר הגבוהים של היהודים.

— גירוש „זרים". העיריה הווארשאית פנתה אל הממשלה בבקשה, כי ירשו לה לגרש מן העיר את כל ה„זרים" שאינם בני ארץ, אשר עמדה בקשר עם הממשלות המאוחדות במשך כל זמן המלחמה.

ההצעה הזאת מכוונת כלפי היהודים מרוסיה, גרמניה ואוסטריה הגרים בווארשה.

— יהודי ביאליסטוק, שהשתמטו לתת את צעיריהם בצבא הפולני על הסמך שעיר זו אינה פולנית אלא כבושה בידי הפולנים וגורלה לא נחתך עדיין על־ידי הממשלות, קבלו עכשיו אזהרה מאת הממשלה הפולנית, כי אם יעמדו בעקשנותם, יהיה עליהם לעזוב את ביאליסטוק במשך שנה בתור „זרים".

— הגבלות בבתי־הספר. באוניברסיטה הווילנאית ישנם 454 סטודנטים ורק 15 אחוזים מן המספר הזה הם יהודים, למרות מה שמספר התושבים היהודים בווילנה הוא גדול הרבה ממספר התושבים הפולנים.

שליש היהודים מ־15 האחוזים רשמו את עצמם בתור מתיחסים על הלאום הפולני. יתר שני השלישים הודיעו, כי הם מתיחסים על הלאום היהודי.

— המלחמה נגד גזירת השביתה ביום הראשון. עסקני יהודי פולניה עוד לא הרפו ממלחמתם נגד גזירת השביתה ממסחר ביום הראשון. הם מתכוננים לערוך ועידה מיוחדת שתדון רק בשאלה זו.

— שחרור רוצחים. העתונים הפולנים מביעים את שמחתם העצומה על שבית־המשפט הפולני שחרר בימים האלה את האופיצרים הפולנים שהרגו בשעת הפרעות ביהודים שש צעירות יהודיות בדמבלין והשליכון אל המים. הם נידונו בעד הרצח האיום הזה ב„עונש החמור" של מאסור במשך ששה שבועות.

— חוות דעת הפרימייר הפולני החדש על הפוגרומים בפולניה. בטלגראמה קצרה שהריץ הפרימייר הפולני החדש, סקולסקי, אל הסופר העברי של העתון הניו־יורקי „וורלד", הוא מבטל את כל הידיעות שנתפרסמו עד כאן על הפוגרומים שנערכו בידי פולנים. הוא כותב: „לא היו כל פוגרומים בפולניה".

* * *

באוקראינה.

— ה„יורשים" של שלטון דניקין. ממקורות שונים מודיעים, כי כל חברי השלטון הצבאי של דניקין נתחלפו באחרים. יורשו המדיני של דניקין הוא הגיניראל רומא־ניבברי, הידוע כאחד הריאקציונרים היותר קיצוניים. בכלל ידועים הם כל חברי השלטון החדש העומד עכשיו בראש מהנותיו של דניקין, לאנטישמיים מן הטפוס היותר גרוע.

— סטאטיסטיקה של הפרעות. הועד לעזרת יהודי אוקראינה, הפועל בדרום רוסיה, פרסם עכשיו את סך־הכל של השחיטות באותה התקופה שבה נערכו הקירות והדרישות.

הסטאטיסטיקה כוללת 353 מקומות נגועי הפרעות. מספר ההרוגים בהם הוא 30,500. הרשימה הזאת עוסקת רק במקרי הפרעות שקרו עד לפני סוף חודש ספטמבר.

— פליטי יהודי אוקראינה. מלונדון באו בראשית השבוע הזה באי־כח 19 מושבות יהודיות שבפלך ייקאטירינוסלאב. הצירים האלה יסעו מלונדון לארץ־ישראל ושם יעשו את כל ההכנות הנחוצות בכדי להעביר את כל הקולוניסטים היהודים מרוסיה לארץ־ישראל.

— העתון „מארגען זשורנאל" מניו־יורק קבל ביום 6 לינואר את הטלגראמה הבאה מקונסטאנטינופול: „לכאן באו 400 יהודים שנפלטו מחמת הפרעות באוקראינה. מצבם איום מאד. נחוצה עזרה מהירה. אנו פונים ליהודי אמריקה להצילנו מענויינו. „ועדת העזרה המרכזית" של העיר הזאת אינה עושה כלום בשבילנו".

— בקשת יהודי וואלין. מצוריך מודיעים, כי שם נתקבל מכתב־בקשה קורע־לב מאת יהודי פלך וואלין. במכתב הם מתחננים להציל את נפשם מסכנת מיתה מקור הצפויה להם. אין להם בגדים ונעלים ואין כל קשר בינידם ובין העולם החיצוני. מכתביהם אינם נשלחים וכמו־כן אינם מקבלים כל מכתבים. הערים הנזכרות במכתב הן: אוליקה, אזיבכר, בירזינה, דימבריביצה, וויאדימיר, יוארקיביץ, נובוגרוד־וואלינסק, זבירי, שטולבונובב, סמיטשין, מיזיריטש, סארני, סטיפאן, קראבישנה, סטירין, הריבאני, קורין וראפאוובקה.

* * *

ברומיניה.

מרומיניה מודיעים, כי שם הולכת ומתגברת התנועה בין פקידי השלטונים העירוניים לבטל את הסכמת הממשלה על הזכויות למיעוטים, אפילו אחרי שהזכויות האלה כבר הוגבלו. בהרבה ערים התפטרו פקידי העיריות ממשרותיהם בתור מחאה נגד הממשלה.

כמו־כן התחילה לשכת העתונות הרומינית בפאריז לנהל תעמולה בעתונים הצרפתיים נגד חתימת רומיניה על החוזה בועידת־השלום. לרגלי התעמולה הזאת הביעו הרבה עתונים צרפתיים את דעתם, כי כל ה„הסכמה" הזאת של הממשלה הרומינית לזכויות הלאומיות של המיעוטים אינה אלא הבטחה בעלמא.

* * *

בארץ־ישראל.

— בדבר ההנהגה העצמית המקומית של יהודי ארץ־ישראל. הד"ר א. צפרוני מבקש בשם הועד הזמני של יהודי ארץ־ישראל לפרסם את השורות הבאות:

הועד הזמני של יהודי ארץ־ישראל מאסף חומר בשאלת ההנהגה העצמית המקומית, כדי לעבד על יסוד זה הצעה מפורטת לאספת הנבחרים. נחוץ לנו חומר על־דבר סדור העדות היהודית באותן הארצות אשר שם הן פחות או יותר אוטונומיות.

הננו פונים בבקשה לכל אלה, אשר תחת ידם נמצא חומר כזה, להמציאו לנו, ותודתנו נתונה להם למפרע.

כמו־כן הננו מבקשים מכל הבקיאים בעניני סדור העדות היהודיות ותקנותיהן באיזה מקום שהוא, לשלוח לנו ידיעות מפורטות בנידון זה.

הננו מבקשים מאת העתונים בכל הארצות להדפיס את מכתבנו זה.

הועד הזמני של יהודי ארץ־ישראל.

בשם הועד הפועל,

ד"ר א. צפרוני.

[illegible] באמצע [illegible] מר אוסישקין לירושלים אחרי תורו את כל [illegible] ומשם הגיע למושבות ולהלקות האדמה [illegible] ועבר את כל הארץ עד באר־שבע, אשר גם בה שהה זמן־מה. רק במושבות אחדות בגליל התחתון לא הספיק עוד להיות, והוא מקוה למלא חובתו זאת בימים הקרובים. בכל קבלות־הפנים שנערכו לו, השתתפו באיכה כל המפלגות. בכל מקום הביע את [illegible] עבודת הישוב, שהיא צריכה להקיף את כל חלקי הצבור העברי, כי השעה דורשת את התאחדות כל הכחות הפורים.

— התאחדות רבנים. הרב קוק הזמין לביתו את רוב [illegible] את מצבם [illegible] וההנהגה. כמו־כן הציע לכונן בית־מדרש עליון של גדולי הרבנים במטרה לקבץ את כל חידושי התורה שנתחדשו בבתי־מדרשים של אחרוני הגאונים לקובץ אחד.

לחקירת ארץ־ישראל. חברה לשם זאת נוסדה בירושלים עוד בשנת [illegible] הספרים היקרים, [illegible] פעולותיה לא נראו עד כה. עתה התעוררו אחדים [illegible]. הד"ר א. ב. רוזנשטיין, אחד מחברי הועד לפנים, בא לשם זה מיפו. ב־15 לנובמבר היתה ישיבה קטנה באולם ועד העיר, אשר בה השתתפו: דוד ילין, אליעזר בן־יהודה, יוסף מיוחס, שמואל רפאלי, ד"ר ברוכוב, ד"ר פייגנבוים, ד"ר יצחק לוי, ישעיה פרס והד"ר רוזנשטיין מיפו. הוחלט לחלק את עבודת האגודה לשתים: א) מחלקה היסטורית ארכיאולוגית. ב) [illegible] הטבע. חמשה מכל מחלקה יבחרו לועד המרכזי. הועד הזמני שבירושלים יקרא בקרוב לאספה כללית לשם יסוד סניף לאגודה בירושלים.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

[illegible]

העסקנים החרוצים שבכל המרכזים והשכונות הציוניים של כל ארצות־הברית כבר גמרו כמעט את כל ההכנות הדרושות ל„פתיחת" ההכרזה על קבוץ 10 מיליון הדולארים, שנקבעה ליום 18 ליאנואר הבא

[illegible] הציונית באמריקה עובד [illegible]

[illegible] הזה, לניו־יורק, זו העיר שמספר אוכלוסיה היהודים גדול ממספר אוכלוסי כל „עיר יהודית" אחרת בכל העולם. מניו־יורק היהודית נדרש סכום של 3½ מיליון [illegible] יותר משליש מכל הסכום

[illegible], 2 ליאנואר, נערכה ב„סיטי קלוב", 12 [illegible] רבני בתי־כנסת של העדות (קונגריגיי[illegible]

[illegible] באמריקה [illegible] בנאום קצר וחריף את המטרות הגדולות של הקרן הזאת והביע את תקותו, כי כולם יסייעו בידי ההנהגה הציונית וישתדלו, כי ההכרזה תצליח

— ביום השני העבר, 5 ליאנואר, נערך באנקט בבית־המלון [illegible] מאק והרב אבא הלל סילבר מקליבלאנד היה הנואם היחידי של החגיגה. בין יתר דבריו אמר: „אנחנו נשיג את ארצנו בשאיפתנו לחופש, במחיר עבודתנו, במחיר קרבנותינו וחלף דמעותינו. העם היהודי מוכשר להגשים את שאיפתו. לא עם חלש אנחנו, אלא נראים אנחנו בעינינו כחלשים".

[illegible] כי עוד קודם שהתחילה התעמולה באופן רשמי כבר נאסף סכום של 400,000 דולארים, שזהו עשרה אחוזים מן הסכום שהוטל על יהודי ניו־יורק.

בין הנדבנים ה„זריזים" האלה ישנם: נתן שטרויס — 50,000 דולארים, מרת מרי פילז — 50,000 דולארים, מר פ. שוויצאר יועיתו — 25,000 דולארים, השופט י. וואלין — 10,000 דולארים, יוליאן מאק — 1,500 דולארים, ד"ר סטיפן וייז — 1,000 דולארים, מרת י. ס. גוגינהיים — 1,000 דולארים.

— ביום השני בצהרים, 5 ליאנואר, נערכה מטעם ההסתדרות הציונית „ארוחה קלה" (לונטשיאון) בבית־המלון „פינסילווייניה", ניו־יורק, לכבוד 141 כהנים נוצרים בעלי השפעה והמתיחסים בחבה לציוניות. הרבה מן האורחים נאמו והביעו את שמחתם הנלהבה על שיבת ארץ־ישראל ליהודים, וכמו־כן הבטיחו לעזור בתעמולה לטובת קבוץ קרן 10 מיליון הדולארים.

יושב־הראש באספה זו היה הד"ר ס. וייז והנואמים היהודים היו — יוליאן מאק והרב א. ה. סילבר.

[illegible]

* * *

שיבת וייצמאן מארץ־ישראל.

הד"ר חיים וייצמאן שב ביום השלישי ליאנואר ללונדון מארץ־ישראל, אחרי שהותו שם זמן של שלשה חדשים בערך.

[illegible] היו לו שורה של מועצות עם גורדוי ועם [illegible] ועם יתר המנהיגים הציוניים. וייצמאן וסוקולוב [illegible] החוזה עם טורקיה.

בנוגע למצב הציוניות גלה וייצמאן את דעתו לפני עתונאים עברים בא"י לפני נסעו משם את הדברים הבאים: „קבלנו את א"י לפי גבולותיה הכלכליים, שהיא גדולה על־ידי כך ממדתה ההיס־טורית. לנו תהיה הזכות ליצור תנאים מדיניים וכלכליים הנאותים להתפתחותנו. היהדות הארץ־ישראלית תוכר בתור חטיבה פוליטית. ההצהרה הבריטית וההאפיטרופסות על ארץ־ישראל יהיה אותו הערך שאנחנו בעצמנו [illegible]".

[illegible]

באלטימור. ביום השני, 22 לדצמבר, היתה אספה טרקלינית בביתו של הד"ר קימליר. חשובי העיר וטובי האינטלי־גנציה [illegible] השתתפו באספה. הד"ר הרמאן זיידל ישב בראש [illegible] את תכנית [illegible]

אחר כך הציג את הנואם הראשון, מר אב. גולדברג, שדבר בפרטות על ערך התנועה העברית ועל פעולותיה של ההסתדרות בהוה ועל מטרותיה בעתיד. מר ראובן בריינין הראה על נחיצות יסוד מרכז עברי בארץ זו, אחרי שכל המרכזים הגדולים העברים נחרבו. בסוף נועד ועד, שהתחייב לרכוש חברים להסתדרות העברית. הועד נכנסו: מר ישראל ברודי, מר הרמאן זיידר, מר ישראל קורלאנד והד"ר קימליר.

ביום השלישי, 23 לדצמבר, היתה אספה רבת עם באולם בריתישרים. האספה נקראה מטעם המרכז העברי שבבאלטימור על־פי פקודת ההסתדרות לקבוע את השבוע העברי בימי חנוכה. נאסף קהל גדול ששמע בתשומת־לב מרובה לדברי הנואמים, מר אב. גולדברג וראובן בריינין. בתור תוצאה ישרה מאספה זו נתוספו למרכז העברי בבאלטימור חברים רבים.

ו ו א ש י נ ג ט ו ן. הרב גרוסמאן מוריע: ביום ד', 24 לדצמבר, נקראה אספה באולם „יונג מנס היברו אסוסיאיישין". נתאספו כל המשכילים העברים שבעיר הצמאים לשמוע את נאומיהם של ראשי ההסתדרות, מר ראובן בריינין ומר אב. גולדברג. שניהם דברו על ערך התרבות העברית בחיי העם. דבריהם נתקבלו ברצון גדול. נתיסד באותו מעמד סניף להסתדרות העברית והפקידים האלה נבחרו: הד"ר י. שפירא — ליושב־ראש, רבי ב. ל. גרוס־מאן — לסגן, הרב י. פ. לאוב — למזכיר, ד"ר ל. גלישזיק — לגזבר.

ביום ה', 25 לדצמבר, הזמין הממציא המפורסם, מר אמיל ברלינר, את אורחינו העברים ואחרי הראיון שארך שעות אחדות נספח מר ברלינר להסתדרות העברית והבטיח לתמוך בה.

נ ו ר ב י ט ש, ק ו נ. ביום א', 28 לדצמבר, היתה אספה עברית גדולה בנורביטש, קונ., שנקראה מטעם השכונה הציונית. הנואמים הראשים היו: מר ראובן בריינין ומר אב. גולדברג. רובם של הנאספים נספחו אל ההסתדרות.

מ ו נ ט ר י א ל, ק נ ד ה. מר בנציון הימאן, ממונטריאל, כותב לנו: אגודת „התחיה", סניף ההסתדרות העברית, החליטה לערוך אספה פומבית לטובת ההסתדרות העברית. האספה תהיה ביום 18 לחודש יאנואר. ההכנות הולכות ונעשות. מחכים לקהל גדול. הוזמן בתור נואם מזכיר ההסתדרות, מר אב. גולדברג.

ס י נ ס י נ א ט י, א ו ה א י ו. מר יעקב י. קליין, מסינסי־נאטי, כותב: אגודת „עבריה" שנוסדה זה לא כבר נעשתה לגורם חשוב בחיי היהודים בעיר זו. בין חבריה נמצאים אחדים מחשובי העיר, מהאגף האריסטוקראטי וגם מאגף הלאומיים המתונים. פרו־פיסור דייטש נאם לפנינו פעמים אחדות, וגם הרב פיינברג ישתתף בחיי האגודה.

נ י ו ־ י ו ר ק. אגודת „בני עם חי" ערכה נשף עברי במרכז העברי בניו־יורק. האספה היתה על־פי פקודת ההסתדרות לחוג את השבוע העברי בימי חנוכה. הרב שמריהו ליב הורוויץ היה הנואם הראשי.

ב ר ו נ כ ס, נ. י. במוצאי־שבת, 3 ליאנואר, היתה אספה גדולה במורים היי. הפרופיסור מרדכי מ. קאפלאן ואב. גולדברג נאמו. המשורר מר מ. פ. ראסקין ישב בראש. נספחו חברים אחדים אל ההסתדרות. הכנר מר אב. רוזנבלום ענג את שומעיו במנגינותיו הרכביות.

נ ו ר פ ו ל ק, ו י א. ד"ר ש. פיינברג מנורפולק, ויא., מודיע: הסניף שנוסד על־ידי מזכיר ההסתדרות, אב. גולדברג, עובד את עבודתו העברית בחריצות. העתון המקומי האנגלי הדפיס מאמר על־דבר ערך ההסתדרות העברית ועשה רושם גדול בעיר. החלט לקרוא לאספת חברים בכל יום ה' בערב, כדי ללמד פרק בישעיה. בשבוע שעבר היתה האספה הראשונה. כותב הטורים האלה הרציא על־דבר תולדות ישעיה הנביא ועל תולדות הימים שבהם ישב בהם. דבר גם מר פרידן על ערך השפה העברית.

* * *

עזרת העברים בנורפולק להסתדרות העברית

מערכת „התורן" קבלה מאת הד"ר ש. פיינברג מנורפולק את המכתב הבא:

ביום ראשון, י"ד בדצמבר, בקר מזכיר ההסתדרות העברית, מר אב. גולדברג, את נורפולק, ווא. טובי העברים ואחדים מחשובי העדה נתאספו בבית מר מ. ברנר והאורח תאר לפניהם את מטרת ההסתדרות העברית שנוסדה בניו־יורק. נקבצו באותה אספה מאות אחדות של דולארים ונבחר ועד שיעזור להסתדרות העברית בעבודתה. בתור פקידים לסניף ההסתדרות בנורפולק נבחרו: מר מ. א. כהן — יושב־ראש, מר מ. פרידן — מזכיר וד"ר נ. ש. פיינברג — גזבר.

בערב נערכה אספה פומבית בבית־הכנסת בית־אל. מר מ. פרידן היה יושב־הראש. החזן מר מ. דורפמאן שר שירים עברים ומר גולדברג נאם על־דבר ערך התרבות העברית לקיום עם ישראל בכלל ובפרט לפני הנאספים את הסכנה הגדולה המרחפת על היהדות האמריקאית בפרט, אם לא נמהר לגשת בארץ זו לעבודה חרוצה להרחבת התרבות העברית. נאומו עשה רושם גדול על השומעים ורבים נתנו ידם להסתדרות ושלמו את מסם ביד רחבה.

כתוצאה ישרה מאספה זו אפשר להזכיר את ההתעוררות שקמה בעיר להגדיל ולהרחיב את בית־הספר העברי, אשר כבר יצא לו מוניטין בנורפולק והסביבה ונחשב לאחד מבתי־ספר העברים היותר משובחים באמריקה. נאספו הרבה חתימות על מכתב־העת „תרבות" ועל ספרי „קדימה".

* * *

מתוך נאומו של בריינין ב„אגודה העברית" של „הקולג' העירוני".

מר שמואל בן יוסף רוזנבלאט, מזכיר ה„אגודה העברית" של „הקולג' העירוני" בניו־יורק כותב אלינו:

ביום השישי, י"ט לדצמבר נאם בישיבת ה„אגודה העברית" של ה„קולג' העירוני" לפני קהל גדול של סטודנטים עברים, מר ראובן בריינין. הריני מוסר פה בקצרה את תוכן נאומו החשוב ומבקש אני לפרסמו, בכדי לעורר בדבריו את חברינו, הסטודנטים היהודים בקולגים אחרים, על חובותיהם לעמם:

„אינני בא אליכם", פתח בריינין, „במסקנות מוחלטות ובפתרונים גמורים. חברים צעירים, להגיד לכם בדיוק מה היא חובתכם ותעודתכם בחיים. אינני רוצה להתוות לכם דרך שתלכו בה. רק זאת אני חפץ לקבוע במחכם, שיש לכם בכלל חובות ותפקידים ביחס אל עמכם, שעליכם למלאות אותם.

אמנם, אמת הדבר, שכל דור ודור מחויב להתקדם ולהוסיף דבר־מה על המסורה שקבל מן הדור שלפניו. במובן זה כל דור חדש מורד בדור הישן, משנה ומחליף מנהגיו, מחשבותיו ומעשיו. מה שהיה טוב ורצוי אתמול, הוא רע ובלתי־רצוי היום; והוא הדין בנוגע אליכם, ידידים צעירים. אתם מוכרחים לצעוד הלאה ולפלס לכם נתיב בעולם החדש ואין איש מבני הדור הישן יכול להתיצב בדרך קדמתכם. אבל בו בזמן שאתם פוסעים פסיעות קדימה,

בו בזמן שאתם בוחרים לכם אורח חדש, — יש לכם להעלות בלבבכם שישנם אוצרות יקרים, איזו אמתית עצמיית היהדות בכל עת ובכל מקום. יש לכם להתחשב עם המסורות העתיקות שקבלתם מאבותיכם אשר כל רוח אינו יכול לעקור אותן. עליכם לדעת כי יהודים אתם וכי על־כרחכם אתם מחויבים לטפל בשארית האומה העברית. בנוגע לשנוי דעות — גם מנהיגי הציונים הזקנים היו בנעוריהם מורדים. מרדו נגד ההתבוללות שקמה להשמיד את שם העם העברי, לחמו נגד ה„אדוקיות" מצד אחד ונגד עם־הארצות מצד שני, אבל בכל זאת היו ונשארו יהודים גמורים, את הדגל היהודי לא עזבו.

אני אומר לכם זאת, תלמידים יהודים, מפני שאתם תהיו נושאי הדגל היהודי בעתיד, אתם תהיו המנהיגים העתידים של האומה ועליכם תוטל העבודה לפעול בעד הצלחת עמנו והתגשמות תקוותיו ולכן גדולה היא אחריותכם. העתיד הוא בידכם ויש ביכלתכם לעשות בו כפי שאתם חפצים.

יש בידי ראיות, שהתרבות העברית התחילה לנפול והתרבות העברית עומדת להיות כח עצום בעולם. מאורעות רבים מסייעים לזה, שהתקופה החדשה תהיה תקופת היהודים. וראו זה פלא: באשכנז, בחיק הטמיעה וההתבוללות, במדינה שכל הגורמים היו מפתים את צעירי עמנו להמיר את דתם ולהיות נבלעים בתוך עם הארץ, שם קמו בעת האחרונה אגודות לאומיות הרוחשות אהבה עזה לעם ישראל שקשה למצוא דוגמתו. והרגש הזה לא נתעורר דוקא בין האורתודוכסים הישנים, אלא בעיקר — בין בני־הנעורים הלומדים בבתי־הספר הגבוהים וגם בין החכמים הגדולים, כמו: איינשטיין, ערליך ועוד רבים בערי הרין כבאלין וראטינוי.

ידוע לכם המספר הגדול של בעלי כשרונות שעמנו מקים מקרבו, אבל דעו לכם, שכל הכשרונות הללו לא היו יכולים להתפתח לולא היו אבותינו משתדלים להנך בניהם על ברכי התורה והקולטורה, לולא היו מקריבים את חייהם ונפשם וממונם בעד זה, שלא יגדלו בניהם בורים וריקים ולולא היו מתאמצים בכל כחם שבניהם יהיו יהודים גמורים. בסטאטיסטיקה שערכתי פעם בברלין בבתי־מסחר שונים ובחוגים אחרים מצאתי, שבדור הרביעי והחמשי של היהודים שהמירו את דתם ועמם, לא יצא אף נכד גדול אחד. זה מוכיח, שהאומה העברית היא חטיבה מיוחדת והתרבות העברית היא דבר בפני עצמו. עליכם בני־הנעורים היהודים, להתנאות בעובדה זו. עליכם להנצר תמידים ניצרים ידיעים השמים מכשילים בדרככם. ובעת שאתם עוסקים במדעים החדשים, בחכמות המודרניות, אל־נא תשכחו לפנות אל הקדמוניות. האיש שאינו שואב מן המקורות הראשונים — חכמתו מזויפת היא ואיננה מיוסדה על יסודות חזקים. החזיקו בדגל עמכם. רבי כביר יתפארת עמכם יולדיכם!"

שונות

ניבחנו ... בתור „חבר נכבד" של „ועד הנשף הציוני".

הועד המרכזי של ציוני ניו־יורק קבל מכתב מאת הגוברנור של מדינת ניו־יורק, מר אלפריד סמיטה, שבו הוא מודיע, כי רצוי לו מאד להחשב בתור „חבר נכבד" בועד המכין את הנשף הציוני השנתי. הנשף יערך במוצאי־שבת, 14 לפברואר, ב„מידיסון סקוויר גארדין". מכיני הנשף מקוים, כי התגיגה הזאת תצטיין מכל התגיגות הציוניות הקודמות בניו־יורק.

* * *

נדבת מזמרת „התקוה" לקרן הגאולה.

המזמרת המפורסמה אלמא גלוק שלחה אל ההסתדרות הציונית באמריקה את הסכום של 2,770 דולארים ו־70 סנטים בתור נדבה לקרן של עשרת מיליון הדולארים. את הסכום הזה קבלה מאת חברת הגראמופונים „וויקטור" בעד השיר „התקוה", ששרה לתוך הגראמופון של חברה זו על־מנת להטביעו על הריקורדים.

* * *

ה„הצגה" העברית הראשונה של „הבימה".

כפי שמודיע לנו מר עזרא הררי, מנהל „הבימה" העברית, נדחתה ההצגה העברית הראשונה, שהיתה צריכה להיות ביום 10 לינואר, ליום 18 לינואר.

יוצגו: א) ה„דוקטור" מאת שלום־עליכם, ב) „התבערה" מאת י. ל. פרץ.

ל„הבימה" תהיה גם־כן מחלקה מוסיקאלית עשירה בהנהלת מר ז. פרלברג, טינורון (בעל קול טינור) ידוע, שהשתתף במשך שנים אחדות ב„אופירה איטלקית" מן המדרגה הראשונה.

האחרון הוא גם־כן משחק בעל כשרונות והצטיין בהצגות העבריות שנערכו על־ידי „הבימה" כלפני שנים אחדות באמריקה.

בין המשחקים בהצגה הראשונה יהיו: עזרא הררי, ז. פרלברג ומרת בת־נון, אחת המיסדות את „הבמה העברית" בארץ־ישראל.

בהצגות הבאות תשתתף המשחקת הידועה מארץ־ישראל, מרת ליזה ווארון.

כמו־כן ישתתפו בחלק המוסיקאלי של „הבימה" הלגיונרים העברים — קאסטרוב וברודסקי.

* * *

ידיעות ספרותיות.

— נתקבל במערכת „התורן" העתון „המנהל", גליון א', שנה ראשונה, טבת, תר"ף.

העתון יוצא פעם בחודש על־ידי הלשכה העברית שעל־יד מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית לטובת האגודות העבריות של הסתדרות „יהודה הצעיר" ולטובת התנועה העברית בין בני־הנעורים בכלל.

— בלונדון נמצאים עכשיו תחת מכבש הדפוס שני ספרים מאת מאכס נורדוי, שנכתבו בשפה האנגלית. ספר אחד עוסק באמנות של הציירים הגרמניים והספר השני הוא על ענינים פיזיסיפיים.

* * *

מחיי האגודות

ביום הראשון הבא, 11 לינואר, ירצה מר דניאל פרסקי ב„אחיעבר" סניף א', 201 מזרח ברודביי, ניו־יורק, על ה„הומור העברי". האספה תפתח בשעה 8:30 בדיוק. אורחים עברים רצויים.

במוצאי־שבת, 17 לינואר, ירצה מר ש. ב. מקסימון ב„אחיעבר" סניף ב', 1200 שדרת פרוספקט, ברונכס, על „החנוך הדתי בבית־הספר הכללי באמריקה".

מיר האָבען שוין צוגעשטעלט רעסיטס צו פיעלע וואָס האָבען געשיקט דורך אונז עסענוואַרג צו זייערע קרובים אין גראָדנא, ראַדאָם, ווילנא, סעדליץ, פלאָצק, לאָמזא, לובלין, קאָוונא, קאַליש, סואוואַלק, מלאַווא און וואַרשא.

פון די און אַנדערע שטעדט, וואו אַמעריקאַנער האָבען געשיקט דורך אונז עסענוואַרג און קליידער צו זייערע הונגעריגע קרובים מעבר לים, זיינען אונז שוין אָנגעקומען רעסיטס, און מיר האָבען וועגען דעם גלייך געלאָזט וויסען דעם שיקער.

אָפט קומען צו אונז לייט אין אָפיס און פרעגען זיך נאָך אויף רעסיטס. מיר ווילען דאָ בעקאַנט מאַכען, אַז גלייך ווי אונז קומען אָן רעסיטס, לאָזען מיר וועגען דעם גלייך וויסען די שיקער פון די שפייז. ניט אַלע רעסיטס קענען צוגעשטעלט ווערען מיט דער זעלבער שנעלקייט. דער פאַרקעהר אין פוילען איז ניט אומעטום רעגולאַר: אין איין שטאָדט קענען די פעקלאַך עסענוואַרג און קליידער אָנקומען פריהער, ווי אין אַן אַנדער שטאָדט. מיר בעטען אַלע אונזערע קאַסטימער צו האָבען דאָס אין זינען. זיי מעגען זיין רוהיג, אַז גלייך ווי דער רעסיט זייערער וועט אָנקומען, וועלען מיר זיי לאָזען וויסען.

צי איהר האָט שוין באַקומען אַ רעסיט, צי נאָך ניט — שיקט אייערע קרובים אַ פעקעל שפייז. איהר קיין שיף דאַרף אייער אָרדער ניט וואַרטען. מיר האָבען די שפייז שוין דאָרט.
אַ פעקעל שפייז קאָסט 17 דאָלער.
דאָרט איז שוין דאָ: מעהל, רייז, באַרלי, אַרבעס, בעבלאַך, ציקער, פאַרינא, אייטמיל, קאַפע, קאַרטאָפעל-מעהל, זאַלץ, זייף, צוויבאַק, טהע, פוידער-מילך, מאַזאָלאַ אויל, פעפער, און אין מעהרסטע באַקסעס
אַ גאַנצע מעדיצינישע אויספיטונג.

דעם זעלבען באַקס מיט שפייז קענט איהר שיקען דורך קייבעל פאַר דעם פרייז פון 21 דאָלער מיט 50 סענט. און אייערע קרובים וועלען דאָס בעקומען אין אומגעפעהר אַ וואָך צייט.

גערענקט גענוי אונזערע אַדרעסען. ווייסט ווער מיר זיינען און וואו מיר זיינען.

די אמעריקען יוראָפּיען סוירווים קא.

309 בראָדוויי — 31 עסעקס סטריט — 80 עוועניו „בי"

(טעלעפאָן: וואָירט 248) — (טעלעפאָן: פאָרסייט 9577)

ניו יאָרק

אויב איהר וואוינט ניט אין ניו יאָרק, אָדער אויב איהר זייט אַ ניו יאָרקער און קענט ניט קומען אין איינעם פון אונזערע אָפיסעס, שניידט אויס דעם קופאָן און שיקט עס אונז צו.

THE AMERICAN-EUROPEAN COMPANY, Inc.

Tel. Worth 248-249 — 309 Broadway, New York, N. Y.

איך שיק אייך דאָ .... אַ פאַר .... שפייז. ייעקבע מיר ווילען איהר זאָלט אָוועקשיקען צו:

Name ....

Address ....

City or Town ....

Province ....

Country ....

מיין נאָמען און אַדרעס איז:

Name ....

Address ....

City and State ....

ווען מיר וועלען בעקומען דיזען קופאָן מיט אַ טשעק, אָדער מאַני אָרדער, אָדער קעש, [illegible] פון דער אמעריקאַן יוראָפּיאַן סוירווים [illegible] יער: עשטעלונג וועט ריכטיג ערפילט ווערען

שיקט אויך קליידער, שיך און אונטערוועש און אַלע אַנדערע נויטיגע זאַכען. אַ שיף פאָהרט אָפּ נאָך דאַנציג דיזען חודש, און זעהט, אַז פאַר אייער קרוב זאָל דאָרט זיין עפּעס [illegible].

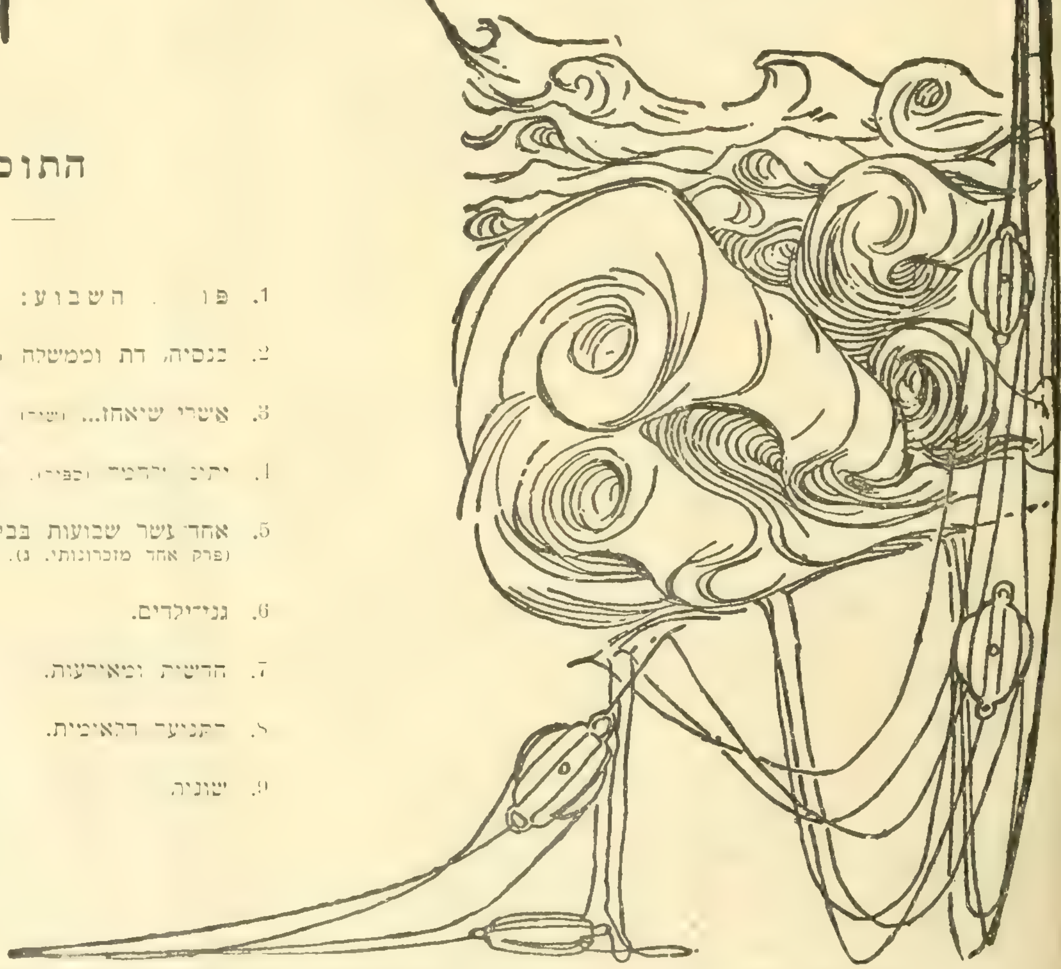
Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית HATOREN גליון מג (קצג)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI NEW YORK, JANUARY 16, 1920 No. 43 (193)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

VOL. VI NEW YORK, JANUARY 16, 1920 No. 43

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, כ"ה טבת, תר"ף | גליון ארבעים ושלשה

עת לבנית.

מפי הידיעות הבאות אלינו בזמן האחרון מארץ־ישראל ועל־אודות ארץ־ישראל, מפי הנאומים שנשמעו בחדשים האחרונים בלונדון, בחוגים הציוניים ובהספירות הפוליטיות, מכל אופן התיחסותה של ממשלת בריטניה, בעת האחרונה, להכרזתה הציונית, כמו שליחותו של הציוני הרברט סימואל לארץ־ישראל לסדור עניני הכלכלה והכספים שם וכן הידיעה המבשרת, כי לורד מילנר ולויד גיאורג (ששניהם ידועים מכבר כידידים נאמנים של התנועה הציונית ושאיפותיה) נכונים לבקר בקרוב את ארץ־אבותינו, — מכל אלה הדברים, ומהרבה עובדות ודברים אחרים, שאין כאן המקום לפורטם, — אנו רואים ואנו לומדים, כי אנגליה נכונה באמת לתת לנו את האפשרות המלאה לבנות את ארץ־ישראל בכחותינו ובכספנו אנו, וכי שעריה של ארצנו לא יהיו סגורים, גם בעת הראשונה, לפני המהגרים היהודים, בפרט לפני אלה, שיש בידם וביכלתם לעזור לבנין הארץ ולהתפתחותה והפרחתה.

הפקידים האנגליים שהיו בארץ־ישראל בשנות הכבוש ושלא התיחסו בידידות מיוחדה להתושבים היהודים ולהתנועה הציונית ונסיונותיה, אותם המירו בפקידים אחרים, שעל־ידי הנהגתם עתה הם מראים בעליל, כי נכונים הם לעזור לגשם את ההכרזה הבאלפורית בפועל, כי כן נצטוו מפי הממשלה המרכזית של בריטניה. וכבר אנו שומעים, כי העבודה המעשית, הממשית, כבר החלה בארץ־ישראל, ואין עבודה זו, שיש בה משום הנחת אבן פנה לביתנו הלאומי, צריכה אלא לעזרתנו התכופה והמהירה.

ואם כן, הוא הדבר אשר ראשי הציונים הכריזו כבר ועודם מכריזים ומטעימים יום־יום, כי בנין המקלט העברי בארץ־ישראל, כי התגשמותה המלאה של השאיפה הציונית תלויים רק בנו: ברצוננו החזק, בכשרון מעשינו, נדבת ידיהם ועזרתם, עזרת העם כולו, הממשית והבלתי נראית אף היא. כי שיבנו את ארץ־ישראל ויפרידה — כי גם תהיה.

פרשת השבוע

[illegible] של האומה העברית היא עתה ברורה ופשוטה, או, אם אתם רוצים, היא צריכה להיות ברורה, פשוטה ומובנה לכל, כמו שהיתה פשוטה וברורה לגדולי עמנו ולבחיריו, להציונים הראשונים ,אבות תנועתנו, בכל הדורות, ומה גם בדור האחרון, שהרגישו בהרגשה עמוקה ושהבינו בהבנה רחבה, כי תשועת ישראל תבוא רק מציון. הם הרגישו והבינו, כי מצב עמנו בארצות הגולה, — ואחת היא בידי מי מהמפלגות נמצא שם השלטון, כמו שאחת היא מה צורת השלטון ותכניתו, — כי מצבנו ומעמדנו שם, גם בחומר וגם ברוח, בלתי־בטוחים תמיד, כבודנו כאין, חיינו ותרבותנו נמצאים תמיד בסכנה, וגדול הפחד — אם גם מתאמצים להסתירו מעין רואים — מפני כל מלשינות, מפני כל עלילה ודבה רעה מאיזה צד ובאיזו לשון שהן באות. ואין תקוה גם להיהדות כל זמן שלא יהיה קבוץ־גלויות גדול בארץ־ישראל ולא נהיה שם לכח פוליטי, איקונומי ותרבותי, שצריך להתחשב אתו.

ואם לא למדנו את האמת הפשוטה, האלפא־ביתית, הזאת עד כה, הנה באו כל המאורעות הגדולים שאירעו בעולם במשך שש השנים האחרונות, הנה באו כל השנויים הנמרצים שמתהווים ביחוסי המדינות והעמים ופקחו, או צריכים לפקוח, גם עינים עורות, ופתחו, או צריכים לפתוח, גם אזנים חרשות לראות ולשמוע את האמת ההיסטורית המנסרת בחלל העולם: שובו בנים לגבולכם, שוב, עם נודד בגויים, מוכה ומידח בלי הישך, לירושת אבותיך! כי רק אם תהיה לנו ארץ, אשר נבנה אותה בידינו, יהיה לנו מחסה, ואם יהיה לנו מקלט נאמן בעד אחינו הנרדפים על צוארם, כי־אז גם לא ירדפו ולא יענו אותם כל־כך.

הגויים אומרים, שאין בחנו, כחה של האומה היהודית, אלא רק בשלילה, בהריסה, בעקירה ובערעור היסודות הקיימים. נראה־נא לכל העולם, כי רב כחנו הבונה והמקיים, כי רב כחנו, מרצנו וכשרונותינו גם בעבודה החיובית, בנטיעה והנחת היסודות.

עד כה בזבזנו את כחותינו הלאומיים והראינו את חריצותנו לרפא מעט, רפואה לשעה, את מכות אחינו הפצועים בארצות מדכאיהם, למען הבריאם מעט עד אשר יתנפלו עליהם, בלי כל כבה מצדם, עוד הפעם ויכום ויהרגום וירצחום נפש. ואז נשוב עוד הפעם לחבוש לעצבותם ולפרנסם בצדקתנו, על־ידי שליחים וממונים הרחוקים מהם בנפש ורוח, בפרורים הנופלים מעל שלחננו המלא דשן, ככלבים ועורבים, לפרנסם גם בעצותינו המחוכמות שיכניעו ראש, שינשקו את השבט המכה וישוותרו על נשמתם היתירה, על לאומיותם, לשונם, בתי־ספריהם, שבתם ומועדיהם, כבודם והודם רק למען ימצאו מעט מנוחה — אם יש מנוחה במצב שהוא בין הסדן והפטיש — בקרב הגויים שונאיהם בנפש ומנדיהם עד לחרמה.

את רובי כחותינו הלאומיים הקדשנו, זה יותר מדור שלם, לעזור לאחינו השדודים והבזוזים, באותן הארצות שיש מהזיר קבוע לפיגרומים, השחיטות והתליית בשביל בני העם הנבחר, למען הקימם מעט על רגליהם או על קביהם, למען יוכלו עוד הפעם לפתוח חנויות, שהשודדים הריקון, ולעשות עסקים, עד אשר ינוח מעט האויב מעמל הפוגרומים הראשונים ועד אשר תהיה סחורה חדשה ורכוש חדש להיהודים, הודות לשקידתם, לכשרונותיהם ובריא יש מאין, לחריצותם ויגיעתם, ואז ישוב האויב עוד הפעם ועוד הפעם לשדדם, לחמסם ולנצלם. ודרך אגב יעשה לו ההמון הפרוע, החוליש על פזורינו, שחוק לאבד נפשות יהודים, גם עוללים וזקנים, בהרג וחנק, בסקילה ושרפה וגם בטביעה במי נהרות ובבצות סחי בעכברים מזוהמים. ובדרך אגב, כאשר ישתעשע ההמון, יבקע בטן הרות, ינקר עיני ילדים, יתקע יתדות בגויותהם של גדולים, יחלל כבוד הבנית, גם נערות קטנות, לעיני הוריהן וכבוד האמות לעיני האבות והבנים. ואנחנו נעשה אחרי כן, אם גם על אפם וחמתם של „גדולינו", אספות של מחאות ונזמין „גויים גדולים" בעלי תואר ומשרה, כי יעזרו לנו להתאנח ברבים ולקרוא לרוצחינו מרחוק, שהתנהגו שלא בדין ויושר וחטאו לכבוד שמה מרת „ציביליזאציה".

וכך היה עושה, ועושה עוד היום, עם חכם ונבון.

על כן כבר באה השעה להוכיח, שיודעים אנו להציל את אחינו מכליון הצלה עולמית, להציל את בנות ישראל מחרפת עולמים, שיודעים אנו לבנות בנין עדי־עד על קרקע מוצק ולא רק מגדלים הפורחים באויר או ארמונות על אדמת חול, אשר בנשוב גם רוח קלה ומציה יתפררו לרסיסים.

עד כה הראינו וגלינו את כחנו וכשרוננו בסדורם של עניני מדינות וממשלות זרות, בהנהגת חשבונותיהן ואוצרותיהן. ולא מעטים המה הקרבנות שהבאנו, ואשר אנו מביאים יום־יום, בכבושנו החמרי והרוחני, להוות יסודותיהן המתמוטטים, למרות מה שהנה מחליטות ומפרסמות בכל יום, שכל כחנו אינו אלא בעקירת שרשים ויסודות.

עתה הנה באה השעה, וגם ניתנה לנו היכולת, להראות את כחנו לעמנו ולבנות מקלט מוצק גם לנו הנודדים הנצחים. נוכיח לאחרים ונווכח בעצמנו, כי נשאר גם במחננו די כחות לבנות בשבילנו, כי נשאר לנו הפליטה מכל החורבנות ומכל הרדיפות הנפש עוד די רצון להתעורר ולקום לתחיה לאומית בשעה זו שדורות לאין ספורות חכו לה, כי נשאר לנו עוד די בינה לאומית, עוד די אחריות היסטורית ועוד די נדבת רוח ואצילות הנפש להביא הרך קטן מעמלנו ומכספנו לקול הקריאה הראשונה: לקום ולבנות את ציון!

וכל הבונה בימינו את ציון, אם גם רק בחלק מכספו, הוא בונה גם את ביתו. כל העוזר לבנות את ציון המתחדשת ומתנערת מעפר שפלותה — הוא עוזר לבנות מקלט, בית־לאומי, לא רק לאחינו הנרדפים, שאין להם תשועה עולמית אחרת ואין להם גם תקוה אחרת, כי־אם גם להרוח העברי, להגאוניות העברית, להצדק, להיושר ולהמשפט העברי שאין להם תקומה נאמנה בארצות, שתרבות זרה מושלת בהן בכפה.

ביד אחת נעזור לאחינו השדודים בארצות רודפיהם ונצילם מרעב ומכליון וביד שניה נבנה את ציון. ואם לא נאמץ את כל כחותינו לבנות את ציון, אז כל עבודת הצדקה והחסד בעד חללי הפרעות היא רק עבודה סיזיפית, עזרה לבטלה. ויש בעבודה זו „רק משום התחרות עם הפורעים והרוצחים הרוסיים, מי מאתנו ילאה יותר מהרה, אם הם להרוג ולשלול, או אנחנו לשלוח כסף ולעשות אספות של מחאה" (כדברי נורדוי באחד מנאומיו).

העבודה הסיזיפית — לבנות על־מנת שיהיה לאחרים מה להרוס — שלנו בארצות הגולה רק השליכה יאוש מר על נפשנו ותרפה את ידינו (אם אנו מודים זה גם בגלוי, או שאנו מסתירים עובדה זו גם מעינינו אנו).

אולם אם נחל לבנות בארץ־ישראל ונתעסק באמונה בישובה ובהתפתחותה, אז עם עבודת הבנין, עם העבודה החיובית והממשית, תבוא בלב כל העם התשוקה לבנות ולנטוע על אדמת אבותינו. ואז יתאמץ ויתעודד גם רוח העם ותחזקנה הידים.

צריך רק להחל, ולהחל תיכף ובמדה לא מצומצמת.

לא רק הגויים, כי־אם גם נפשות ידועות מהנקראים בשם ישראל אומרים, שבנוגע לארץ־ישראל הננו רק חולמי חלומות, בעלי הזיה, רק מרחיבי פה ולשון, אבל אין כל הדבר נוגע לנפשנו. נוכיח־נא לכל העולם, כי עתה כיון שניתנה לנו היכולת לבנות בארץ־ישראל, נכונים אנו באמת לבנות ולהביא קרבנות לשם תחית עמנו על אדמת אבותינו, כי יודעים אנו לכוון את השעה, שעת הגאולה וההצלה שלה התפללנו כאלפים שנה.

והיה אם לא נמהר לעשות כזאת, יאמרו העמים, כי מעולם לא שאפנו לציון, כי כל התנועה הציונית היתה

רק אחיזת עינים וכל חפצנו באמת הוא רק לנצל את העמים ולמשול על כל העולם, או כי טוב לנו להיות נודדים ונופים ואין אנו ראויים כלל לגורל אחר. „העם שאינו יודע, או שאינו חפץ להושיע את עצמו — אינו גם ראוי להושע על־ידי אחרים".

והיה אם לא נהיה, הלילה, זריזים וחרוצים לגשת תיכף, ובלי כל דחוי ובלי כל התרשלות, אל עבודת הבנין והישוב בארץ־ישראל, אז יתגבר היאוש הלאומי בקרב המחנה, אז תתגבר הבגידה וההמרה בקרב ההמון הגדול, או בקרב קבוצות ידועות, ומעט הרכוש הקולטורי הלאומי שנשאר לנו לפליטה גם בארצות הגולה, — גם רכושנו זה יכלה, יתבזבז ויתנדף מדיבר רצון ושאיפה כבירה לקום ולבנות.

ההסתדרות הציונית באמריקה הוציאה את ההכרזה הראשונה הגדולה ליצירת הקן הגאיר של ארצנו ובנינה. זוהי התשובה החיובית, התשובה הראשונה, שיהודי אמריקה צריכים לתת להכרזה הבריטית. ותשובה זו צריכה להיות לפי כבודנו ולפי כביר אומתנו.

כְּנֵסִיָּה, דָּת וּמֶמְשָׁלָה

מאת

פ. חורגין.

ג.

הגורל המשותף של הממשלה והכנסיה להתקיים רק בתוך חלק ידוע של העם, נטל מישתיהן את הערך של גורמים מכרדים וחיים העצמיים והיאומיים של העם. העם, שהכה תחת הדת הלאומית בגבולות הממשלה של מלכי בית דוד והכנסיה, לא הבין את חייו אלא בצורה של התאחדות לאומית של כל אחד, אשר בשם ישראל יכונה. הממשלה לא מלאה את משאת־נפשו. לא רק שלא פרשה את כנפיה על העם כולו, אלא עוד הרחיבה את הקרע בין בית יהודה ובית אפרים. הללו הצרו זה לזה מבלי שים לב לקורבת המשפחה שביניהם. העם, איפוא, התחיל להבחין בעצם מציאותה של ממשלה. המצב האמיר הוליד בקרבו אי־אמון ושויון־נפש לממשלה, ככל אשר אני רואים בצמיחת התקופה של הבית השני. חכמי העמים מיחסים שויון־נפש זה לממשלה ליסוד הרוחני של חיי עמנו והכזבת תוחלתו בממשלת הפרסים.*
הרבה אמת יש בדבריהם אלו; אבל בעיקרו של דבר גרמה לזה אפיסת־הפח של הממשלה ביצירת התאחדות לאומית של כל חלקי העם. התקוה המשיחית נוצרת עם משאת־הנפש של קבוץ כל בני ישראל והתאחדותם תחת ממשלה אחת, ממשלת אלהים. זה מעיד מצד אחד על השאיפה הנפשית של העם בהתקבצות שלמה של כל השבטים והתמזגותם הלאומית, ומצד שני — כי זה לא יתכן אלא במלכות שדי, בשיהיה אלהים למלך על כל הארץ. בנקודה זו הורע גם כח הכנסיה. הכהונה לא רק שלא השמיעה את קול תוכחתה במאורע ההתפלגות, אלא שנמשכה אחרי ממלכת יהודה ונצטמצמה ברשותה, ובדרך זה הבליטה עוד יותר את המחיצה בין שתי הממשלות. העם לא יכול לראות, איפוא, בכנסיה את גולת הכותרת של ההתאחדות הלאומית. וכך ניטלה ממנה האפשרות של ממשלה ושלטון עליון לעתיד. באידיאל של הממשלה העתידית, שהעם חזה ברוחו, אין הכנסיה מכירה את מקומה.

במצב זה היה הנביא החלוץ של הממשלה העתידה, שלא יהא בה לא מהמלכות של הממשלה ולא מרעבירת של הכהונה. הנביא תובע את עלבונה של ההתאחדות הלאומית. אין הוא מפלה בין שבט זה לחברו. גם אפרים הוא לו „ילד שעשועים" וכל בני ישראל — כרם אלהים. המעשה המדיני של ירבעם ממריץ את רחבעם לצאת כנגדו ביד חזקה, ואולם הנביא רואה בזה מעשי און לאחים והוא קורא: „אל תלחמו עם אחיכם". בעיניו של הנביא לא אבדה לבני ישראל הצורה הלאומית המשותפת אף אחרי התפלגותם לשני מחנות. בדברים חוצבים להבות אש הוא דן ברותחים גם את הכהן וגם את המושל, גם את משפט השרים וגם את עבודת הכהונה. תובע הוא את שיבת העם לאלהיו הלאומי, למצוותיו ומשפטיו, ותביעתה של ההתאחדות הלאומית נשמעת מאליה. החיים הלאומיים, נקיים מדרכי חיים של עמים אחרים, קובעים נקודת המרכז של דרישת הנביא. בתפקידו זה משמש הנביא איש הבינים בין ממשלת המלכים ובין ממשלת הסופרים העתידה.

ממשלת הסופרים היתה פרי התקופה של גלות בבל. גלות זו שמשה כור מבחן לעם. נעקר מארצו והיה נתון למשיסה לעם נכרי, אשר התעלל בכבודו, נתן אותו לקלס ולחרפה בגויים, הרס את מקדשיו, גזל את חופשו ונתן את צוארו בעול מעיק וקשה, נתרכבה הרגשתו הלאומית ונפשו נתמראה באויר ברין נפש, כאויר ערגת קסם לעברו, לכל מה שמאציל עליו הוד מיוחד ומלבישו בגאון והדר. באיזו עקשנות מיוחדת הצטמצם במחיצתו העצמית. יותר שהעיק עליו המשא הכבד ,שהיו הגלות הטילו עליו, יותר נתחבבו עליו כל המצוות והמשפטים, שהמרה בהם בימי שבתו על ארצו, ויותר הבליט את ישותו היהודית: במרץ ובהתלהבות התחיל לתקן את חייו בתורתו ובלאומיותו. וההתבדלות באה לבטוי יותר חריף ויותר שלם. בגלות בבל עמד עדשר של הלאומיות היהודית והאומיות זו התעטפה כבר בבגדי הדת היהודית.

מתוך מצב נפשי זה יצרו העולים את ממשלתם בארץ־ישראל החדשה. הסראית עין מופיעה על הבימה ממשלת הכהונה, או ביתר דיוק, הכנסיה. הכהנים הגדולים מושלים בישראל כל ימי ממשלת הפרסים והיונים, כך מדמים הרבה מסופרי ההיסטוריה. ארוואלד מכנה את הממשלה הזאת בשם חדש: ממשלת הגיאור־קראטיה, כלומר: ממשלת הקדוש*. אכן הוא בעצמו

---

* ארוואלד, דברי ימי ישראל חלק ד׳ 72—80.

* ארוואלד, דברי ימי ישראל חלק ד׳ ע״ח.

מתחבט למצוא הגדרה מדויקת למושג זה בהתפתחותו היהודית. מצד אחד הוא מציין כיצד שיבת היהודים המיוחדים, והחיים הלאומיים המצורפים מכבר שמוך של התערבות. ואולם שיבה כזו אינה בהכרח תלויה בממשלת הכהונה. כל עיקרה של כהונה אינו אלא העבודה של צירימוניות ידועות, שאין להן בשום פנים יחס ישר להתפתחותם של החיים החברתיים ואין בכחן לתקן את מטבע החיים. להפך, ממשרת הצירימוניות היתה בהכרח מביאה חורבן וכשלון לחיים אלו. הצירימוניה היתה בולעת את הכח והכשרון והמרץ ליצירת חיים אלו, היתה מולידה הסתפקות פנימית ומלוי החפץ הנפשי על־ידי עבודת בית המקדש. וכך היתה נוטלת את הנפש של התפתחות החיים החדשים, המחוברים מעוברות ומעשים, מחיפצות יהודיות. התפתחות לא היתה חלה בממשלת הגיאוקראטיה והיתה משיבה את נפשה להתולדה בהיותה עוד על האבנים. ואם אנו רואים את החיים החדשים האלו זוכים למדרגת התפתחות גבוהה ורחבה ולקיום של אלפי שנים, הרי זה בשביל שלא נשתעבדו למסכת צירי־מוניות, בשביל שלא מצאו ספוק במחיצתן הצרה ,בשביל שלא נכנעו להכהונה. ואולם גם הוא, ארוואלד, נכשל באמונה [illegible] כי ייתר מאמונה אין כאן, — כי יש איזו במיכת פרשיית בין התפתחות החיים החדשים והכנסיה, יכך הוא פוסק הלכה *, כי „בדרך כלל אפשר לאמר, כי בהתחזקות הכח של הגיאוקראטיה התרומם ערכו ונתגברה השפעתו של הכהן הגדול". תולה הוא את עצמו בזה בעובדה, שמשרת הכהונה הגדולה עברה בירושה, אף שדוקא עובדה זו אינה מוצאת סמוכין בכל תקופת הבית השני ופחות מכל בשעת התגברות הכח של הגיאו־קראטיה **.

לאידך גיסא אנו נתקלים בקיומו של מועצת זקנים וראשי האבות ***, שעל־פיהם מתנהל השלטון. היו שרים וסגנים [illegible], אשר אם אי־אפשר להגביל בדיוק את כחו־תיהם, בכל זאת אין להטיל ספק, כי כחם היה רב בסדור החיים וכהם גדול מכח הכהונה. הלאה אנו רואים, כי דברים חשובים לא נחתכו אלא באספת העם כולו *****, ושרשיו הכנסת מאין דבר שמיר.

התבוננות ישרה בתקופה של הימים ההם מעלה לפנינו תמונה אחרת לגמרי. החיים החדשים, לא רק שתומכים בעצם הפירוד, ששרר בין הכנסיה והממשלה מעצם התבצרותו של מעמד כהנים מיוחד, אלא שעוד ממעיטים את דמות הכהונה בתור כח מניע של החיים. היסודות, שעליהם נבנו החיים החדשים, קובעים את הלאמת החיים והטבעת צורתם העצמית. אותה ההכרה העצמית, אותם היעודים המיוחדים של עם ישראל ומקומו

* דברי ישראל, חלק ה', 270.

** עיין „דורות ראשונים", חלק א', צד 3.

*** עזרא ד', ב'; ה', ד'; ו', ז'; י', ה'; י', ט"ז; נחמיה ה', י"ג. הורדוס. 111, 38.

**** עזרא ט', א', ב'; י', ח', י"ד; נחמיה ב', ט"ז; ה', ז'; י"א, א'.

***** עזרא י', ט', י"ג; נחמיה ח', ט', י"א.

המיוחד בקרב הגויים ואיתר התודעת הלאומית, שהנביאים, במשך תקופות ודורות, השתדלו לעורר בעם בדבריהם ה[illegible] והבוערים, באו כחיים חדשים לידי בטוים הי[illegible]. לא אהבה למסורת אבות גרידה, לא התעוררות דתית בעצמא, שמגבירה את השפעת הכהונה, לא תכים. רוחנית, שהאיש נשקע בה באבוד עצמו ונבלע [illegible]ונות רוח וחזיונות שוא, אלא חפץ בריא, שיש בו רה שלמה בגבולות רשותו, להטביע צורה קבועה לחייו, להכניסם במסגרתם הנכונה, לבצר להם את עמדתם המיוחדת, שנשמטה מתחתם בפגישתם עם עמים אחרים. העם דרש מערכת חוקים, שיש בידם לציין את תחומיהם של חייו, שלא יפגעו שום בפגישתם עם חיים אחרים. [illegible] הקבוע היהודי תבע העם. זו היתה שמורה לו בירושתו הרוחנית ,שבאה אליו מעברו, התורה, שנדדה עמו גם לגלותו *; אבל מחמת תפיסתה החיים בחיים גם בעבר, היתה נתבעת לעיבוד מחדש, ה[illegible] וחטוב, שתהא בה גם מן הגמישות וגם מן הקביעות של החוק. דרישה כזו של סדר חיים חדש לא יכלה להתמלא ביסוד גיאוקראטיה, שאין יצירת דפוס הביע בשביל החיים ענין לה. היא הולידה את הצורך בממשלה מיוחדת במינה, בממשלה לאומית ולא מדינית, בממשלה השואבת את כחותיה מפנימיותה ולא מהיכים החיצוניים, בממשלה התופסת את רשותה לשם רשותה. ממשלה זו אינה אלא ממשלת הסופרים.

ממשלת הסופרים הניחה את היסודות של החיים החדשים ובזה קנתה לה מקום נצחי בתולדות עמנו. האוטוריטט העליון שלה היה הספר. הספר נעשה על־ידיה לכלי הקבול של מערכת־החוקים, שהחיים נמדדים רק על־פיהם והזיונותיהם נתכים בדפוסם. מנקודת־השקפה זו אין ממשלה זו אלא ממשלת השופטים. החכם היא שופט במהותו העיקרית; אבל ערך מיוחד נודע לו בזה, שהוא גם המתקן תקנות וגוזר גזירות ובזה מקום משותף לו עם המחוקק. עזרא הסופר הוא שיסד את הממשלה הזאת, באגרת המלך ניתן לו הכח של שופט **. הרשות ניתנה לו למנות שופטים ולהנהיג את המשפט העברי. הוא מרכז מסביבו את המלומדים שבעם, לפרש ולבאר את התורה. הללו מתאחדים ומתקבצים למועצה מיוחדת, לכנסת גדולה. כנסת הכמים זו מתרגנת תקנות וגוזרת גזירות בחיים וקובעת את צורתם. הם יוצרים את החוק והיהודים נשמעים לדברי הסופרים, כי הם גזרו את גזירתם. העם שאף להיות על־פי יסודות החיים העצמיים והסופרים נשענו בדבריהם על עצם היסודות האלו. [illegible] בישראל, אבל בחיים משל הדבר. [illegible] אם לא היה הכבוד, אבדה לו כל השפעה בחיון הפנימיים של העם. הכהנים הגדולים היו אולי בתקופות ידועות הראשים הפורמאליים של העם כלפי חוץ, אבל המושל בחיים, המשפיע על הויית החיים, היה החכם ולא אחר. כל מועצה הכניסה תקונים אחרים ועשתה סייגים חדשים

* עיין ארוואלד, דברי ימי ישראל חלק ד', 132 137.

** עזרא ז', כ"ה.

והללו נהפכו מיד לחזיונות החיים. כך עשה החכם לכח־היוצר של חיינו, המתוה את דרכיו והמותח את גבולות פעולתם. דבור חדש מפי החכם ו נעשה למציאות חדשה בחיים.

עם הופעת ממשלת הסופרים בטלה הנבואה מישראל. הנביאה בתכנה העיקרי היתה הצורה האבטרא י של ממשלת הסופרים. הנביא דרש את הלאמת הח; וכשדבר זה נעשה על־ידי הסופרים, לא נשאר תפקיד מיוחד לנביא. נביאים היו אמנם גם בקצה התקופה של הבית השני; אבל מטושטשים היו מאיזו צורה ידמית. החיים החברתיים הלאומיים השלמים ז עכשיו לאחיזה שלמה ומלאה. העם שמח בגורלו בחי ב האלו. לא הרגיש בחסרון ממשלה משלו. המדיניות, הצורך והתוחלת בחיים מדיניים היתה ממנו והלאה. הוא הכיר את עצמו, ובחייו העצמיים באו כל מאווי־ נפשו על שכרם. מאושר היה בחלקו בחיים ובמצב כזה לא היה מקום לנבואה בישראל.

אַשְׁרֵי שֶׁיֹּאחֵז...

וּשְׁפָלָה פּוֹלַנְיָה מִן הָאוֹר—
לְאוֹר שֶׁמֶשׁ לֹא נוֹעָדָה,
תְּבַלֵּל הִיא בְּעֵין־הַבֵּל
אוֹת־קָלוֹן בְּתוֹלַדְתָּהּ.

בַּמֶּה שֶׁפְּיָמָה רוּסְיָה הִיא מַתְחִילָה
וְסוֹפָהּ נָעוּץ בִּתְחִלָּתָהּ.
אַשְׁרֵי שֶׁיֹּאחֵז וְנִפְּצָהּ
מִתְּחִלַּת בְּרִיאָתָהּ!

מ. מ. דוליצקי.

יְתוֹם־מִלְחָמָה

(ספור).

מאת

אליעזר ברמאן.

א.

אָביו מת במלחמה, בהוציאו את נשימתו האחרונה בין צבירי־ערמות הפציעים והמתים שהיו מתגוללים במורדי ההרים הקארפאטיים ובמעבריהם הצרים; אמו מתה עליו מעוצר צרה ויגון ומרוב געגועיה על בעלה, שהיה חביב עליה כעולמה, וישאר זיידיל הקטן גלמוד ובודד.

אנשים טובים הכניסוהו לבית הכנסת־אורחים, הקציעו בשבילו אחת המטות, שעמדו שם, לישון בה, ובבית התמחוי נתנו לו מזון ותבשיל עד כדי להחזיק את הנשמה — על כרחה — בקרבו.

בית־ספר לא בקר; באלו רמיקומית, שהמיהמה נגררה בהם, או שהאויב ההזיק שם מעמד, נסגרו כל בתי־הספר, והילדים והנערים היו הולכים בטלים ומפגעים בתוכם את השמועות והבדיות האיומות שרפיהן אימה על הקטנים כמו על הגדולים. והקטנים היו מתלבטים בין הגדולים ברטט וזיעה ולא עזבו את חברתם אפילו לרגע.

זיידיל הקטן התרגל לחיי יתמותו, קמעה־קמעה נשתכח ממנו זכרון הוריו, היה חי חיים הפשיים, כחיי צפור ביער. ועוד בדבר אחד היה נבדל מיתר הקטנים בני־גילו: הוא לא היה נמצא בחברת הגדולים, עריר היה, וממילא לא הגיעו לאזניו השמועות המחרידות, ומנוחה היתה לו.

כעבור שני ירחים לשבתו בבית הכנסת־אורחים, נכנסה פעם אשה אחת אל חדרו, התלחשה עם השמש המפקח על הבית, אחר־כך נגשה אליו, החליקתו בראשו ואמרה לו:

— זיידיל! דודה אני לך, בוא אחרי, אכניסך לביתי. בביתי לא יחסר לך מאומה. יש לי ילדים טובים ויפים, תצחק אתם ולא תשב כל הימים יחידי ועגום.

זיידיל העמיד את עיניו בה, רעד מעט, הרכין את ראשו והחשה.

כששאלוהו שוב: אם מרוצה הוא ללכת אל דודתו? — נענע בראשו לאות שאינו מסכים; אבל השמש בא לעזרתה של ה„דודה", שדלו בדברים, שבבית דודה זו יהא לו יותר טוב, ופתהו.

כשצעד זיידיל בפעם הראשונה על סף בית האשה, ננעצו בו כעשרים עינים בבת־אחת, והעינים היו שונות במראן, בצבען ובמבטן, מהן שהיו כחולות ומהן אפורות; אחדות מהן היו שחורות כחשכת הלילה, ושתים מהן היו ירקרקות ונוצצות בברק זהב־ירקרקן כעיני החתול שחור באפלה, בשעה שהוא רובץ על־יד חור העכברים ואורב לטרפו...

ותפנינה אליו כל העינים, הללו היו מביטות בתמיה, ואלו בכעס ובתרעומות והללו בלעג והתול, כאילו היו ממללות ושואלות: למה באת לכאן?! הללקט את פירורי הלחם מעל השלחן? אם רצונך כך, אז יהיה עליך לחכות ולחכות ומי יודע אם תגיע לשעה זו; יותר קרוב, שיבוא תחילה אותו היום, שהפצוע האחרון מפצועי המלחמה ירפא, יצא מבית־החולים, ישוב למולדתו, לעירו ולמשפחתו; יעשה פלך־המשענת האחרון להחיל חסר־ הרגל והמעדר יניח את הקומץ העפר האחרון על קברו

בקרבתה והיא ראובן'קה, מפני שיש לו הורה על הפירורים שנשארים מתחת לסכין ילחם.

כשקבלו בידם את הדרם, והנער עם העינים ההתיקיות לקט את הפירורים מעל השלחן ולקק בלשונו את מקומם שנפלו שם, התכה האם בזהירות יתירה פת קטנה של אונץ אחד ונתנה לזיידיל היתום. הצטדקה על שהיא מפחיתה את חלקו עכשיו: סעודה זו עדיין הוא אוכל על חשבונו והשבון בניה. לכשישיג מתמחויי עידיו כרטיסי את ההרי המגיע לו, תשוה אותו עם בניה ותתן לו הרק כדלה.

זיידיל הרד את הלחם מידה. עוד לא הספיק להביאו לתוך פיו וראובן'קה זנק ממקומו, הדף את זיידיל, והפת נפלה מידו.

היתום עמד בפה פעור ובלב צובט. בראשונה לא תפס מה קרה פה ואיך נשמטה הפת מידו, אחר־כך כששב קדעתו מעט ושמע באפל איך ראובן'קה מרשרש בלשונו ובחפו, הבין מי גזר את הלחם מידו, התאנה בדישאי ולא דבר כלום. הוא הרגיש, שזר הוא פה ולשוא יתאונן באזני ההודה הזרה על העול שנעשה לו. הוא יעורר רק את כעסו של הנער הרע והלז יוסיף להרעימו ולהקניטו, לפיכך צמצם את עצמו בקרן־זוית, עמד שם בראש סחרחר ובלב ריק והחשה...

עכשיו התחילה תכונת השכבתם של הילדים. האם התחילה לטפל בהצעת משכבותיהם של ילדיה בחושך. באלו ערי השטה הנכבש לא היו מאחרים לשבת בערב ולא היו מדליקים נר ועששית, מפני שאפסו כל המרי המאור, ותיכף עם שקיעת החמה היו ממהרים לעלות על המטות ולשכוב ער בעינים סגורות לבלי להתבונן בעינים פקוחות בתוך החושך השחור, שהפיל אימה ופחד והיה מעורר מחשבות נוגות ומגדיל את יסורי היום.

לזיידיל הציעו מקום לישון על גב התנור הגדול והגבוה, על־גבי ערמת סחבות וסמרטוטים.

כל הלילה היה מתהפך היתום מצד אל צד. שינה נדדה מעיניו, מתגעגע היה על המטה שבהכנסת־אורחים שישן בתוכה כשני ירחים. גם שם אין המטה מוצעת בכרים ובכסתות רכים, על כל פנים אין שם כל־כך אבק וכרחון, ושם אינם נערים רעים שיהא מתירא מפניהם. כה הוא ירא לסגור את עיניו לרגע, מפחד הוא שמא יטפס עליו אותו הנער עם העינים הירקרקות ויחנק אותו, או ישליכהו מעל התנור הגבוה...

זיידיל התעמר לישן. סגר את עיניו, הדק את גבותיהן, אבל השינה אינה באה ושבריריות קלושים שטייטשטים אינם מגרשים אותי ישיני:

פרידת אביו ויציאתו למלחמה עלו לפתע בזכרונו. נזכר הוא איך חבקהו אביו, אמצהו אל לבו, נשקהו ברומיה ולא דבר אליו דבר, אלא רטב את פניו בנשקו על לחייו, והוא הסתכל אז בפני אביו נבוך ומלא פחד ולא ידע מה.

מיום זה לא ראה עוד את פני אביו, וכמעט ששכחהו לגמרי, אלא שאחרי ירחים אחדים, בשובו פעם מן הרחוב, בצחקו שם עם חבריו, אל הבית, מצא את אמו שוכבת במטה בוכיה, מיללת ומורטת את שערות ראשה. אנשים זרים מלאו את הבית ואחת מהשכנות הובילה אותו אל ביתה, נתנה לו אוכל, ואיש אחד היה משנן אתו את הקדיש, באמרו אליו, שאביו מת והוא צריך להתפלל קדיש לנשמת אביו ולהעליתה לתוך שערי גן עדן...

רגע יפרד מציר הרף את אותו הרגע, התכוין בתוך גל הסמרטוטים ישכב הגעים אחרים בנשימה עצורה: אבל אי־אפשר היה לו להאריך שכיבתו כבר זמן רב: ריח הסחבות שנדף מהבליהם יעיק את עצביו ויכביד את נשימתו. על־כרחו הוציא את ראשו מגל הסמרטוטים וזכרונות חשכים ונוגים התחילו שוב להציק את רוחו.

בחשכה ראה בדמיונו אותו הבוקר, שהשכנית הקיצו אותו מן השינה, מהרו להלבישו והובילו אותו אל המטה שהאם היתה שוכבת בה בפנים חורים ובעינים בוערות ממרצת. האם רמזה באצבעה שיעלה על מטתה. הוא עשה רצונה והיה מתרפק עליה, והאם היתה מלטפת באצבעותיה על פניו ושערות ראשו, וחם היה לו אז, וטוב ונעים היה לו אז. פתאום הרגיש שאצבעות האם הוסרו מעל פניו ושערותיו, וקול נחירה נשמע. הוא הרים את עיניו למול האם ויתחלחל. האם מבטת עליו בעינים מזרות זועה, מעולם לא ראה עינים נוראות ומלאות פחד כאלו לאמו. היא אינה מדברת אליו, אלא מגרונה מתגלגלת איזו נחירה איומה ומסירקה ומפיה זב רוק. היא רוצה לדבר אליו ואינה יכולה, והשכנית מהרו והוציאו מן החדר ונשאו אותו לבית איש זר, ויותר לא ראה עוד את פני אמו...

נזכר באותם הימים הראשונים אחרי מות אמו: אנשים טובים היו מטפלים בו בחבה יתירה, מדברים אליו בקול עגום, עדין ורך. היו מסתכלים ממש בעיניו והיו מראים אותו יתום עליב. נשים רחמניות היו מכלכלות אותו במזונות טובים ומתוקים. הבו לרגע שידרוש מהן איזה דבר, ותמיד היתה בקשתו מתמלאת תיכף. הנשים הטובות השגיחו עליו, שיהיה מלובש בבגדים שלמים ונקיים.

אחר־כך שנו לאט־לאט את יחסיהן אליו, לאט־לאט התרחקו מעליו, שכחו ועזבו אותו לנפשו, ואחת מהאמהות החדשות הביאתהו פעם לבית הכנסת־אורחים, הראתה לו את המטה שישכב בתוכה והוכירתו בפעם הראשונה אל התמחוי, ובזה נעלמה ממנו גם אמו האחרונה.

עכשיו הוא נמצא בבית דודה זרה, וכמה היא מפחדת מפני ילדיה בני הפריצים, הערמים והחוצפים! צריכים היו מפר ירושים אל הכנסת־אורחים.

פתאום שמע קריאות ויקיצה מן השינה: לא, לא אתן את האסופי לשבת בתוכנו... ילך לו מפה אל המקום שבא משם... אבריחהו שיצא מביתנו... אחרת הוא מבית נאמנות ויברח בעצמו מביתנו...

זיידיל שמע יפרדה נשמתו. היא הבין, שהקול הוא קול ראובן'קה. נדמה לו, שראובן'קה מטפס על התנור להכותו. הוא התקמט שוב בתוך הסמרטוטים

ובאמת היה מאפו בטוח, כי סוף־סוף תו... ...לתו ממנו, ולפיכך לא חדל לצייר בדמיונו פו... ...ם ספרותיים שונים בעד העתיד הקרוב וגם הרחוק. בכ... יום־יום הניח לפניו גליון נייר חלק, לקח בידו הי... מאלי... עט־עופרת והתחיל לרשום על הגליון את היסודות העיקריים לאיזה ספור־אהבים, או לאיזה ספר־חניך ...לדי בני ישראל. אל המלאכה הזאת נגש תמיד בכובד־ראש ובעיון רב. ברגעים הללו נהרו פניו ומעיניו הציצ־ התלהבות עצומה. אך פתאום היו מתקדרים פניו ואיש... עינו היה דעוך. שכינתו הספרותית נסתלקה ממנו, היאוש תקפהו ובאנחה מכאיבה הניח את עטו מידו, כי הכיר, כי רמה ונשגבה ממנו המלאכה הזאת בשעה כזו, אבל האמין אמונת אמון, כי את אשר לא יוכל לברוא היום, יצלח בידו בנקל מחר.

ומלאכת העתקתי את שני חלקי ה„עיט צבוע" מכתב מטושטש לכתב בהיר ויפה, התנהלה בכבדות רבה. במשך תשעה שבועות לא גמרתי את העתקתו אף של חלק אחד, ולוא גם היה החלק האחד נגמר, לא הייתי בטוח, כי הגמר הזה יהיה ההחלטה האחרונה, כי בדעת מאפו היה לעבור עוד הפעם ועוד הפעם על־פני הספר, לעשות בו מחיקות וקצורים, גם להוסיף איזה נוספות, ואז יהיה עלי לכתוב מחדש את כל החלק, ורק אז יהיה נשלם וראוי לדפוס. בסתר לבבי החלה לבצבץ חרטה מרה על העבודה הקשה שהעמסתי עלי, יען כי לא יכולתי לשער מתי יבוא הקץ לעמל סיזיפוס זה. אך הרעיון, כי צעיר כמוני משתתף „בבנינה של הספרות העברית", והסופר אשר יכתוב את דברי־ימי הספרות העברית בודאי שיזכיר גם אותי לטוב, — רק הרעיון הזה נתן בי חשק להמשיך את מלאכתי עד גמירה.

פעם אחת, אחרי אשר גמרנו לאכול את סעודת־ הצהרים, התעוררנו לקול רעש אופני עגלות בקרבת הבית. כעבור רגע נפתחה הדלת וארבעה אורחים נכבדים באו החדרה. שלשה מהם הכרתי מסקירה ראשונה: את יהודה ליב גורדון, את מרדכי פלונגיאן ואת יהושע שטיינברג, כי בהיותי בווילנה שנה לפני זה ראיתים בבית המשורר אד"ם הכהן לבנזון. פני הרביעי, מרדכי נימזר, לא היו ידועים לי, כי אך בפעם הראשונה ראיתיו. ארבעתם באו מווילנה לקובנה לבקר את אברהם מאפו.

כמעט עברו האורחים הנכבדים החם את מפתן החדר, נהרו פני מאפו, ובהושיטו את ידיו אליהם, קרא בעליצות לבבו ובשפת אשכנז, כמשפטו תמיד, לאמר:

— ידידים ורעים אהובים ,איזה מלאך טוב נשאכם על כנפיו אלי? הלא זה אושר גדול יותר מדי! הייש לכם איזה עסק בקובנה?

ובדברו משך את י. ל. גורדון אליו ויחבק לו וינשק לו פעמים רבות. את ידידיו האחרים כבד רק בלחיצת־ יד ובהבעת תודה.

— עליך להשיב לנו את שכר־הנסיעה אליך — אמר לו גורדון בכובד־ראש מלאכותי, — כי אך לחנם הוצאנו כולנו את כספנו, וזוהי אשמתך.

— לחנם? — שאל מאפו בתמימות כילד קטן. — ולמה לחנם?

— הלא עודך חי, ברוך השם! — השיבהו גורדון בתלונה מעושה. — אתמול הוגד לנו בווילנה, כי שבקת ...יים לכל חי, ואנחנו באנו ללוותך למעונך האחרון ...נצחי ולהניח זר־פרחים על קברך, כראוי לסופר מהולל ...ך, אשר בלי ספק הקנאים הקובנאיים יקברוהו קבורת־ ח...ר, סמוך אל הגדר, כנהוג.

עת... ...בין מאפו, כי אך ...צין ...ד ...י גורדון ...תן ...י ...י בשחוק...

— עודני חי! — ענהו מאפו בשחוק קל. — ואין בדעתי להסתלק ולהבטל מן העולם טרם הוציאי בדפוס את כל יצירותי ,אשר הריתי והגיתי במשך הימים האחרונים, והם נעלים ונשגבים על כל אלה שיצרתי עד כה.

שלשה ימים התמהמהו האורחים הנכבדים האלה בקובנה ופעמים בכל יום היו באים ארבעתם למאפו וישבו בחברתו שתים או שלש שעות. מטרתם היתה, לכאורה, להצהיל ולהחיות את רוח החולה העצוב ולהראות לו, כי הוא איננו עזוב ונשכח מרעיו וממעריציו, כאשר אהב תמיד מאפו להתאונן. בכל פעם ערכה בת מאפו את השלחן במפה לבנה כשלג והגישה להאורחים כוסות תה, גם מיני פירות שונים. במסיבת רעיו היה מאפו תמיד במצב של בדיחות־הדעת ויספר מקרים ומאורעות שונים מחייו, וביחוד על־דבר הרדיפות הקשות והמרות שסבל מצד הקנאים ומורדי־האור, שראו בו „כופר בעיקר" ורומס תחת רגליו את כל הקדוש לעם ישראל. המורים והמלמדים בבתי תלמוד־התורה הסיתו את תלמידיהם, גם את היהפנים הסובבים בעיר להשתובב ולהתהולל, יהכלימו ולבזותו בפומבי, וכאשר פגשו אותו בחוץ, שמיע מפיהם ריזיות כמו אלה: „מאפקע, ימח שמך וזכרך!", או: „מאפקע, אוכל בשר החזיר ושותה יין־נסך ,יקלעך האל בתוך כף־הקלע!". הריאקציונרים ...יותר־ קיצונים הכריזו מעל הבימה בבתי־התפלה משפט שרפה על כל ספריו שיצאו ושיצאו ברפוס.

בכל פעם שבאו האורחים להתרועע עמו, היו כולם עמלים ומשתדלים לשמחו בבדיחות ובהלצות שנונות, וי. ל. גורדון מלא את התפקיד הזה באופן נעלה, ולפעמים גם באופן מגוזם קצת. הוא היה מלא כרימון הלצות משמחות את הלב ואניקדוטים נפלאים ומוזרים, המכריחים את השומע להתפרץ בשחוק גדול וממושך, וה„מטעמים" הללו היו נושרים מפיו של גורדון בשפע רב כקטניות מן השק. הבדיחות וההלצות ההן לא בכל פעם פעלו פעולה משמחת ומבדחת על לב החולה, להפך, לפעמים הזיקו לו מאד, כי הצחוק החזק והמתמיד גרם לו מכאובים נוראים בחלקי גופו החולים. ובכל פעם כשגדלו מכאוביו, בקש את גורדון לחדול מהתוליו. פעם אחת עורר גורדון, בספרו אניקדוט מוזר ומשונה, בקרב מאפו צחוק גדול כל־כך ,שהביאהו לידי התעלפות מתוך כאבים אנושים. פניו חורו כסיד והתעותו, עיניו יצאו מחוריהן, באין אונים נפל אחורנית על מושבו ורגעים

אחרים שכבר בלי תנועה. בששבב אלין רודי, דחף את צנצנת־הדיו מעל השלחן ובקצף נורא הזהיר את גורדון: „אם לא תחדול לפגוע בבדחנותך, אז אזרוק את הדיו בפניך".

גורדון נבהל והתבלבל קצת. בדברים רפים ביקש סליחה ממנו ויסב את השיחה לענינים אחרים, בדבור על אדות הספרות העברית החדשה, שהתחילה אז להתפשט ולהתרחב ברחוב היהודים במדה מרובה מאד. יהושע שטיינברג התאונן על הסופרים החדשים, שאהבו להתקשט במחבורותיהם ובמאמריהם במכתבי־עתים בנוצות של מוזרים ומשונים, עד כי ראוי לכנות את זמננו בשם „תקופת הלפ"קים". י. ל. גורדון הרים על מזלג הדורי את הסופר ד. מ. מיצקין ואת ספר השירים שלו „כנור דוד", ביחוד על כבלותו לתת צורה עברית לשמות אנשים וערים. ד. מ. מיצקין המציא שמות עברים להעיר „ייקאטירינוסלאב". פעם קרא את העיר הזאת בשם: „קטרינת־לב", ופעם אחרת בשם: „פתר־נא־שלו". וכמו־כן כנה את הפרופיסור חוולסון בעברית בשם: „חבל־שני", ופעם שנית בשם: „בכל־שני". מרדכי נימזור דבר קשות על אלה הסופרים השוחים בים הכמת־ישראל תחת דגלים זרים. הם גוזרים חתיכות־חתיכות מהספרים „מגדל עוז" „ספר הזכרונות", גם מהספר „האמונות והדעות", ומביאים אותם הגזורים הגנובים במעט בלי כל שנוי בספריהם ובמאמריהם, בכוונה להתהדר בנוצות זרים ולהיות נחשבים מצד הקוראים התמימים לגאונים גם הם. פעם אחת נכבו הדברים על־אדות הפלאגיאטים (הגנבות הספרותיות) הרבים, שבהם משתמשים אחדים מהסופרים הצעירים להתהדר ולהתגאות, ותוך כדי דבור הטה גורדון את פניו למאפו ובצחוק קל על שפתיו אמר אליו:

— גם בך, אברהמילי, חביבי, דבקה מדת הפלאגיאט כבאחד מאותם הצעירים!

מרדכי פריגיאן, יהושע שטיינברג ומרדכי נימזור הביטו בתמהון בפני גורדון.

— גם אני? — שאלהו מאפו גם־כן בתמיה רבה. איה מצאת בספרי גנבות כאלה?

— בספורך „אהבת ציון" מצאתי מופת־חותך לזה — ענהו גורדון והצחוק עוד לא סר מעל שפתיו.

— באיזה פרק, באיזה צד ובאיזו שורה? — הוסיף מאפו לשאול ופניו רעמו מקצף. — דבר דברים מפורשים וברורים, אם באמת יש לך מופת, או מופתים, להאשימני.

— איני זוכר בדיוק את הפרק או הצד בספרך „אהבת ציון", שבו מצאתי את הפלאגיאט שלך — ענהו גורדון בקרירות רוח, — אבל זוכר אני היטב את הענין שבו מעלת מעל. וזה הדבר: עזריקם, האוהב את תמר, והיא שונאת אותו שנאה מרה, מתחיל עוד הפעם להביע לפניה את אהבתו אליה, והיא אף שמוע את דבריו לא תחפוץ. אז הוא שואל אותה: במה יוכל לקנות את לבה ואת אהבתה? והיא משיבה לו: ב ש נ א ת ך א ו ת י! את המומנט הזה, חביבי, לקחת מהחזיון „השודדים" של פרידריך שילר. פראנץ מור שואל את העלמה אמאליה, השונאת אותו: במה הוא יוכל לקנות את לבה ואת אהבתה, והיא משיבה לו: ב ש נ א ת ך א ו ת י.

פני מאפו הלבינו. הוא בא במבוכה ולא מצא מענה.

מרדכי פריגיאן התרצה וימהר לצדד בזכותו של מאפו הנעלב באופן גם כזה.

— המופת שלך, גורדון יקירי, צולע בשתי רגליו! — ענה מרדכי פריגיאן לגורדון. — מתוך קריאת ספרים רבים יתפרץ לפעמים בראש הקורא איזה בטוי, או פתגם, ושנים רבות הוא מתלבט במוחו. ברבות הימים ישכח האיש הזה את הספר ואת מחברו יוצר הבטוי, או את הפתגם, ויחשבהו לילוד מחשבותיו והוא משתמש בו בשיחה או בכתב, בשעה שיש לו הצורך לזה. בכל הספריות שבעולם מוצאים אנו דוגמות רבות כמו אלה, ואי־אפשר להאשים בגנבה את הסופר האחד שכתב בסגנונו של סופר אחר.

אבל הלא נאמר: „אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד" -- השיב גורדון בצחוק קל ובפנותו למאפו בקש סליחה ממנו על כי העיז להעליבהו. ובכדי לבטל את הרושם המר שהביא באשמתו על מאפו, הוסיף ואמר:

— ובכל זאת, מי יתן וירבו סופרים גדולים ומצוינים כידידנו אברהם מאפו, והיו גם הם כמוהו תפארת לעמנו.

גני־ילדים

מאת

א. ר. גריבמאן.

שרשי החיים היותר חזקים והיותר עמוקים, באיזה אופן ובאיזה צורה שהם, את לשדם הם יונקים מילדות נשמתו של האדם. בימי האביב של חיי האדם נזרעים על תלמי הלב והמח אותם הגרעינים — הטובים או הרעים — היוצרים דיוקן נשמתו וקלסתר פני אישיותו בכלל.

ומי הוא הגורם הראשון והעיקרי הטובע חותמו בנפש הילד, אם לא החיים הביתיים הנותנים לו לא רק חנוך גופני ומוסרי ואסתיטי, אלא גם משפיעים על אופן יצירת נשמתו ודרך התקדמותה והתהוות הכחות היותר נסתרים שבתוכו? בית־הספר היותר טבעי, שבו אפיו של הילד מקבל את צורתו, הוא — בית האב!

בית האב מעורר את המוח לעבודה, את הלב להרגשה, את הנפש לשאיפה, ומחנך את ההרגל ויוצר את האדם שבאדם. בתקופת הילדות המעשים היותר קטנים וקלי ערך בחיים משפיעים על הילד הנוח לקבל רושם. הרשמים הראשונים בנשמה אינם נמחקים לעולם ואינם מתחלפים באחרים במשך כל ימי החיים. זה בא ללמד: כי הנטיות הטובות הטבעיות בנפש הילד די מתפתחות ומשתבחות בעזרת מחנך המכיר את נפש

הילד, ולנטיות המקולקלות שבו — אין כל תקון: מה שבית האב מזניח ומפקיר, אין לו כל תקון אפילו בבית־הספר היותר מתוקן.

בבית האב חנוכו של הילד אינו רק מתחיל, אלא גם נגמר במדה ידועה, כי אין לנו תקופה יותר מובשרה לקליטת רשמים וידיעות באופן כל־כך נוח ונקל, כרשמים הראשונות העוברות על הילד בהיותו תחת השפעת חוג משפחתו. הילד בשחרות ילדותו לבו ער ופתוח להד החיים והטבע: כל תנועה ואושה קלת ערך, כל אמירה, מחשבה וגם רמז לדבר־מה שאינם נכנסים בגדר ההגיון, משפיעים על הילד ונכנסים אל־תוך בדמיו; ולא רק שמוסיפים לענגת בגוף החיים, אלא גם נעשים למחשבת העם והחברה.

מה יפה כח בית האב שהיה ממלא תפקידו בחנוך הילדים [illegible] את בני הגולה בעבר הרחוק והקרוב: בלא יודעים, ברגש אינסטינקטיבי טבעי בריא, השפיעו החיים העברים על הילדים בהתאם לנשמת האומה, שהזדיינה בתוקף האמצעים שרכשה בין כתלי בית האב. ואלה ה„גדים שנעשו לתיישים" הכניסו בדמם הרענן עצמה ועוצמה בחיי הלאום. הם הם שנתנו ליעף כח לשאת ולסבול וגם לסלול לו מסילה בין סלעי מגור שפגשו בדרך החיים הגלותיים.

החנוך בבתי האבות של הדור הקודם נתנו לנו עברים נאמנים שהערו את נפשם למות על עיקרי היהדות וקיום הלאום. ועכשיו? מה אנו עושים בחנוך הילדים עד בואם לבית־הספר?

כל מחנך מומחה יודע, כי החנוך מתחיל מרגע בו יצא הילד לאויר העולם: הרושם הראשון המוטבע על שפתי הפעוט הוא ההזדמנות הראשונה בחנוך, והמורה הראשון המשפיע ופועל על רך הנולד הוא — המופת והדוגמה: פותח הילד את עיניו בעמדו על מפתן העולם שכולו חדש לו, מביט בתמהון על כל המופיע לנגדו תמיד, וכולם חדשים בעיניו, וכולם מפליאים בתהלוכותיו אליהם. והוא, בראשונה מוצא ספוקו הנפשי רק בהסתכלות בלבד, ואחר־כך לאט־לאט הוא מתחיל להכיר, להבחין, להתאים ולהמיר דבר מתוך דבר: ובאופן כזה הוא מאסף באוצר נשמתו כל פעולה והרגשה ודעה, אשר תחת השפעה מסודרת והשגחת מחנך בעל שאיפה ומטרה, התפתחותו של הילד מתקדמת באופן נורמאלי־טבעי, והוא יוצא בחיים מזוין באמצעים נפשיים ללחום מלחמת קיומו הוא וקיום אומתו.

ומי אפשר למלאות תפקיד נכבד ורב ערך כזה, בעת שבית האב, בעת שהבית העברי, שמשמש למופת ודוגמה לדור נולד — נתרוקן מתכנו! אם לא ל„גן הילדים" המכשיר את הילד לקבלת התורה?

הכל מודים, כי באותה אטמוספירה שהאיש מבלה את שנותיו הראשונות בחיים, ממנה הוא יונק השפעתו הפועלת עליו כל ימי חייו; ובאשר האטמוספירה הביתית מורעלה ביחס לשאיפת העברי בדעתו, ובאשר הרחוב והסביבה והחיים הזרים משפיעים בחנוך הילד [illegible] לרוחם — יבוא ה„גן לילדים" ויתקן את הפגימה!...

זה יותר מחמשים שנה שנוסד הגן הראשון ושכבר כל העמים הנאורים הכירו בנחיצות ה„גן לילדים", מפני שלבם ער לכל הופעה ונפשם מתלהבת מכל אחת מהן הבאה להשפיע עליהם. רק עם הספר הוא בעל דו־פרצופי החיים: לו שתי שבתות, שני מיני חגים, שני מיני בתי־כפר, שתי שפות, ועוד מיני „דו" לאין קץ הרחוקים ביסודותיהם זה מזה כרחוק מזרח ממערב — הוא עוזב את נשמת הילד ביד המקרה! והמחנכים משתעשעים במשחק השיטות הנפלאות בחיק שדה נעזב: זורעים בעמל וקוצרים בתלאה, ובאוסם נשמת הילד — כלאים!...

משל למה הדבר דומה, לעבדים שצריכים היו להכניס הבר באיסם ובמקומו הכניסו את התבן. בא בעל השדה ואמר: לא די שעכשיו עליכם להוציא את הגרוע ולהכניס את המשובח, ועבודה כפולה גרמתם בזד־לעצמכם, עוד ישאר התבן תחוב וחבוי בכתלי האיסם זעיר פה זעיר שם! — מעין זה נמצא בשדה החנוך: לא די שהמלמדים ובתי־הספר ותלמודי־התורה, שתכנית למודם מתחלת מ„אלף־בית" ו„עברי" ונגמרת ב„הפטרה" ו„ספיטש", מכניסים באיסם החנוך לא רק את התבן, אלא גם את הקוצים והברקנים הקשים לגוף האומה כמוהם כבשר החי; באים בתי־הספר המודרניים, המתוקנים כביכול, ומקבלים לא רק את הילדים הבאים מבית האב שנתרוקן מתכנו, ומכניסים לא רק את הילדים שאין להם כל הכנה קודמת המכשירם ל„טבעיות" שבבית־הספר, אלא גם אלה התלמידים שעזבו את המחנך שקלקל את טעמם ורוחם בהוראה שאין לה כל תקון, גם את אלה מאספים תחת כנפי שיטתם וחושבים על־ידה להוציא את התבן ולהכניס את הבר...

רבותי! לא בשיטות, אפילו היותר טובות ומשובחות, המאירות בכל יעזרת ההוראה, אפשר להשיג את המטרה ולגשם את השאיפה בחנוך. רק בגן הילדים תבא יעזרת החנוך בתקופת הילדות שלפני בית־הספר, בגן המטפל בנשמה טהורה ונקיה מכל סיג ופגם ומכשירה לקבלת התורה — אפשר לתקן גם את החנוך הביתי, גם את החנוך השואף להקים דור של תחיה.

משטר החנוך וסדר ההוראה באומות העולם היושבות על אדמתן ומתפרנסות משורש נשמתן הן — באים ומטפחים על פנינו: בית האב עוצר בתוכו את החנוך הטבעי־נורמאלי, הגן תומך אותו החנוך ומכשירו להוראת בית־הספר, ובית־הספר מכלכל אותו ומשכלל אותו [illegible]... ואנחנו [illegible] בין תנועות החיים בעם שאנו שוכנים בתוכו, מדוע לא נקח לנו למופת את הטוב והמשובח שבמשטר וסדור החנוך הוא? הלא מי יותר זקוק לחנוך מסודר, האם לא אנחנו השרויים בסביבה זרה בעלת חיים תקיפים וספרות כבירה, הממעטים את [illegible] את צורתנו?...

נתרוקן הבית מדמות ישראל, יבוא הגן ויקח את מקומו!

על דבר פשוט כזה לא עמד אף אחד מאפוטרופסי החנוך, אף המוסד היותר עשיר באמצעים שכוונתו ושאיפתו היא לעשות תקונים בשדה החנוך העברי — גם הוא תעה מהדרך הטבעי בחנוך.

כוונתי ללשכת החנוך של הקהלה הניו־יורקית, השואפת לרכז תחת כנפיה כל בתי־הספר והתלמודי־תורה שבעיר. לפי דעתי, אם באמת רוצים לבוא לעזר היא בהטבת החנוך, היה עליה לעזוב נפשם את מיסדי החנוך המתקיימים ולהתחיל מן המה, זה היותר תחתונה בעבודת הקודש שבדביר החנוך העברי לפרוש רשת של גני־ילדים בכל קצות העיר ניו־יורק, למען הבנים בהם את האפרוחים הרפים הטסים והולכים ללקוט גרעינים זרים, הזרועים על תלמי הגן המלא שעשועים מסודרים וערוכים בשיטה נכונה ועשירה. ואלה האפרוחים הטובעים בים של שירה זרה, השוקעים בשיחות ומעשיות מגבורים זרים, ונשמתם מסתגלת לסגנון ושפה וחיים זרים — מרגישים בדלות קניהם! ובלבבם מתגנב רגש השנאה לאבות ומורים, לעמם ודתם...

רשת גני־ילדים היתה מכשירה חני־ים למכינה וממכינה למחלקה וכן הלאה. באופן כזה צריכה היתה ה„לשכה" ליסד בתי־ספר למופת, כדי שאלה המתקיימים מכבר יפירו בקלקולם. ועשירי הרוח לא באו לתקן את מה שהזניחה ה„לשכה", כי אין אף מוסד אחד חנוכי — אפילו מן המצוינים שבהם — שיכשיר את חניכיו בגן בתקופה שלפני בית־הספר.

בית האב נתרוקן מתכנו, הגן עדיין לא בא למלא את החסר, והילד המחקה כל מה שהוא רואה, שומע ומרגיש — ההרגל, המדות, השפה, וכל אשר בחיים הזרים הם למופת ודוגמה לו ולנפשו הניזונית מסטרא אחרא...

עמלנו — אלו הבנים גדלים ללא תורה ומדות ודרך־ארץ, ללא הכרה ואהבה לעמם ודתם. על כן עלינו לעמוד על המשמר ולבקש אמצעים, והאמצעי היותר טבעי ב„טבעיות" הוא גן־הילדים!

* * *

כוונתי בזה היתה רק לעורר את תשומת לב טובי עמנו ובעלי התחיה שבנו לנחיצותם של גני־ילדים עברים שעל־ידם נמסור לבנינו ולבנותינו את היהדות, את רוחה של אומתנו; ויחד עם בעלי החנוך — המורים — יניחו את אבן־הפנה בטרקלין החנוך. והפרוזדור לטרקלין הוא גן־הילדים.

„התקן עצמך בפרוזדור!" — זוהי אזהרה לדורות.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

— דין־וחשבון של הממשלה האמריקאית בדבר הפרעות באוקראינה. ביום השני העבר, 12 לינואר, שלח הנשיא ווילסון אל הסינאט קטעים מריפורט שנתקבל על־ידי הממשלה מאת הגינראל דזשאדווין בדבר הפרעות באוקראינה.

הריפורט הרשמי הזה מעריך את מספר היהודים שנהרגו עד 9 לספטמבר, שנה העברה, ל־29,000; אולם היא מעיד שזהו רק מספר מינימאלי, משום ששמותיהם של הרבה אלפי יהודים הרוגי הפרעות לא נרשמו כלל בכל הפריטוקולים שנערכו עד כאן.

בין ראשי מדנית הפורעים נזכרים שמותיהם של פיטליורה, גריגורייב, סטרוק, זילוני ואחרים.

הגינראל דזשאדווין מעיר בסוף הדין־וחשבון שלו את ההערה הבאה:

„העובדה, שטרוצקי ועוד הרבה מראשי הבולשיביקים הם יהודים והעובדה, שהרוסים לא היו רגילים לראות את היהודים בתור פקידים עליונים בממשלה — שתי אלה שמשו יסוד לתעמולה, המאשימה את היהודים בבולשיביות יותר מכפי שזאת היא עובדה אמתית.

הנשיא ווילסון המציא את האינפורמאציה הזאת לסינאט בתור תשובה על הרזולוציה שנתקבלה על־פי הצעת הסינאטור ספינסר ממדינת מיזורי. הריזולוציה הזאת דרשה מאת הממשלה להודיע לסינאט את הפרטים הידועים לה בדבר השחיטות הנערכות ביהודי אוקראינה.

— מפעולות חברת „הכנסת אורחים". הדין־וחשבון שנקרא באסיפה השנתית ה־11 של חברת „הכנסת אורחים", שנערכה בניו־יורק ביום הראשון העבר, 11 לינואר, הוכיחו למדי על התקדמות פעולותיה של החברה החשובה הזאת:

נשיא החברה מר י. ל. ברנשטיין הודיע בדין־וחשבון שלו, כי מספר החברים של החברה עלה בשנה העברה למאת אלפים בערך. שזהו ב־14 אלף חברים יותר מאשר בשנה הקודמת. הוא הודיע גם־כן כי אפילו בשנה העברה, שהיתה שנת המלחמה, באו לאמריקה 4,799 יהודים.

גזבר החברה, מר הררי פישל, הודיע, כי הועד הפועל קנה בניו־יורק את בנין הספריה ההיסטורית שעל שם „אסטור". הבנין יתוקן בתור בית חדש למהגרים.

בנאום שנשא מר יעקב שיף באספה זו אמר בין יתר דבריו: חברת הכנסת אורחים" עזרה לאמריקה להתעשר. היהודים המהגרים המתיישבים פה נעשים לאזרחים טובים הראויים „שאמריקה תתגאה בהם". הוא גלה את דעתו, כי החוקים החדשים להגבלת ההגירה השוררים עכשיו, לא ישפיעו במאומה על ההגירה היהודית

בין הנואמים היה גם־כן מר לואיס פוסט, סגן המזכיר למחלקת העבודה של הממשלה. הוא הסכים בנאומו להשקפת שיף על ההגירה היהודית. „היהודים — אמר בין יתר דבריו — לא, השתדלו אף פעם, כי הממשלה תזכה אותם בהנחות מיוחדות ואף פעם לא השתמשו בהשפעתו של איזה „מדינאי תקיף" לעזור

למהגרים שלא כדין. הם רק התאמצו לפרש את חוקי הממשלה בנוגע להגירה לפי כוונתם האמתית.

נאמו גם־כן מר צבי מאסליאנסקי והשופט ליאון סנדרס.

ההברה הזאת שולחת עכשיו ועדה לאירופה במטרה: לעזור ליהודי אמריקה להעביר אליהם את משפחותיהם מארצות המהמר. הממשלה הבטיחה כי פקידיה באירופה יעזרו לועדה בכל עבודותיה

פעולתה הראשונה של הועדה באירופה תהיה: לבוא בדברים עם חברות האניות ותקור בענין יבוא הנוסעים היהודים

כדי להעריך כראוי את חשיבות משלוח ועדה כעין זו, כדאי להזכיר את העובדה, שעד עכשיו כבר נתקבלו בלשכת החברה מכתבים מאת 50000 יהודים אמריקאיים, המבקשים להיות להם לעזר בהעברת משפחותיהם לארץ זו. משערים, כי עד יום יציאת הועדה לאירופה יגיע מספר הבקשות למאת אלף.

— שליחי יהודי אמריקה לאוקראינה ופולניה. ביום השבת העברה, 10 ליאנואר, עזבה את ניו־יורק מלאכות בת 29 אנשים ש„הועד המחלק המאוחד" ישלחה אותם לאוקראינה ולפולניה לסדר שם מחדש את עבודת העזרה.

בין יתר חברי המלאכות ישנם: פרופיסור ישראל פרידלאנדר, ד"ר בירים בוגין והד"ר משארים כפיואר. האחרון הוא מומחה למחלת השחפת ולו יהיה תפקיד מיוחד: להשגיח על המצב הסאניטארי בערים ובעיירות היהודיות.

כל השליחים האלה קבלו מאת הממשלה האמריקאית את הזכויות המיוחדות שישנם לחברי ה„צלב האדום" האמריקאי. הם יהיו מלובשים בבגדי־שרד מיוחדים ועל שרווליהם ועל כתפותיהם יהיו ראשי התבית של „ארצות הברית" (יו ס) ושל „הועד המחלק המאוחד".

— אזכרה לנשמת אדולף שטאנד. ביום השני העבר, 12 ליאנואר, נערכה באולם „קופר יוניון" בניו־יורק, אספת־אזכרה לנשמת העסקן הציוני הידוע והלוחם הנמרץ בעד זכויות היהודים הגליצאיים — מר אדולף שטאנד. באי־כח היהודים הגליצאיים והציונים השתתפו באספה זו.

בין הנואמים היו: יושב־הראש — ברנארד ימל, שמואל בלין, לואים ליפסקי, אב. גולדברג וראובן בריינין.

מר יעקב קירשבוים הקריא ריזולוציה שנתקבלה על־ידי הנאספים פה־אחד. הריזולוציה אומרת: שהועד המאוחד של יהודי גליציה ובוקובינה באמריקה והועד המרכזי של ציוני ניו־יורק יקבצו כסף ליצירת מוסד בארץ־ישראל, שישמש מזכרת־נצח לשמו של אדולף שטאנד.

מר בריינין התעכב בנאומו על החלטה זו והציע, שיוציאו את כתביו של המנוח ואת אשר כתבו אחרים על־אדותיו.

* * *

בחוץ־לארץ.

בצרפת.

ועד ציר המלאכיות היהודיות בפאריז שהד בראשית השבוע העבר הזמנות לכל ההסתדרויות והמוסדות בכל הארצות העוסקים בעבודת העזרה ליהודים נגועי המלחמה, לבוא בצירים הועידה בין־ארצית של עסקני העזרה היהודית, שתהיה בצוריך, שווייציה, מ־7 עד 11 למארץ, 1920.

במוסדות הועד המבוי את הועידה הזאת מכתבים אל הקהלות בערים שונות של ארצות המזרח וגם הוא דורש מהן לשלוח לו ידיעות מפורטות בדבר הגירה, שהפליטים נדמו ... ותכניות לפי חות דעתן לבנין הריסותיהן.

* * *

באנגליה.

— העתון „דיילי הירולד" הלונדוני הדפיס מאמר [illegible] ... [illegible] האנטישמי ... בעת האחרונה באנגליה. המאמר ... בתי־מסחר אנגליים ... [illegible]

— ה„טיימס" הולך וממשיך את התעמולה האנטישמית מעל עמודי גליונותיו ... פרסם מכתב בעתון ... הוא לועג בסגנונו המיוחד להאשמה, כי היהודים הביאו את הבולשיביות בעולם. הוא מגלה גם־כן את דעתו במכתב ההוא, כי כל המפלגות בלי הבדל ההשקפה הפוליטית עורכות פרעות ביהודים.

ב־17 לדצמבר נתאשרה באופן רשמי בלונדון הסוכנות היהודית הראשונה.

הסוכנות הזאת כבר התחילה את פעולותיה בחודש אוקטובר העבר ויש לה סופרים בכל המרכזים היהודיים החשובים.

* * *

בפולניה.

מפולניה נתקבלו ידיעות בדבר נגישות חדשות שנעשו ליהודי פולניה:

— בטשינסטוכוב התנפלו חיילים פולנים על רב העיר ר' נחום א"ש, בלכתו ברחוב, והכוהו מכות אכזריות. בדרך מקרה עברו בעת ההיא ברחוב אופיצירים צרפתיים והגינו על הרב הישיש.

— במינסק נוהגים הפולנים לערוך „חפושים" בבתי היהודים ולגזול „דרך אגב" את כל הבא בידם.

— חלול קברי של הגאון. כפי שמודיע ה„אידישע צייטונג" מווילנה, שברו החיילות הפולנים את הגדר של בית־הקברות העתיק בווילנה, הרסו את ה„אוהל" שעל קברו של ה„גאון" וכמו־כן חללו עוד הרבה קברות וביניהם - את קבו של ר' שמואל לאנדא.

כידוע כבר התעללו החיילות הפולנים בבית־הקברות היהודי בווילנה בשעת כניסתם בפעם הראשונה אל העיר הזאת. עכשיו חדשו את מעשי התעללותם.

— בווילנה היו שני שוטרים יהודים. המספר הזה היה רב יותר מדי בעיני השלטון הפולני ובעת האחרונה פטרה את אחד מהם.

— מפעלות ה„קלוב היהודי". בבתי־הספר הפולנים נפוצים בין התלמידים ספרי למוד שיש להם תוכן אנטישמי. ה„קלוב היהודי" של ה„סיים" פנה בנידון זה בבקשה אל המיניסטריום להשכלה.

הודות להשתדלותו של הקלוב הנזכר, דרש המיניסטר הצבאי, כי משפטו של האופיצר, שהעמד לדין זה לא כבר על רצחו בדומבלין שש נערות יהודיות ונשתחרר, יבורר עוד פעם.

— בהמישי לינואר נדבקו ברחובות ווארשה מודעות גדולות שעליהן נקבו שמותיהם של 26 פולנים, ש„העיזו" למכור בתים ליהודים.

— ב־30 לדצמבר היתה במינסק ועידה של ציוני רוסיה הלבנה.

* * *

ברומניה.

[illegible] של בראטיאנא בדבר [illegible] הזכויות למיעוטים הלאומיים.

[illegible] השרים בידי הצירים הרומיניים אמר ראש המיניסטרים בראטיאנא את הדברים האלה:

„גורל כעיפי החוזה הנוגעים למיעוטים הלאומיים הוא כגורל כל כתבי החוזה האחרים. בידיעתכם נאספים כל כתבי החוזה בבתי אוסף עתיקות ורם מונחים להם בשלום על מקומם".

* * *

בדרום רוסיה.

באודיסה נפוצים כרוזים בין היהודים, הקוראים אותם לארגן לגיונות מזוינים ולהיות נכונים למלחמה ברומיניה, כשתחפוץ לכבוש את העיר הזאת, משום שהכבוש של אודיסה וסביבותיה מעמיד בסכנה את הקיום הלאומי והפוליטי של חצי מליון יהודים.

* * *

בהונגריה.

ה„דיילי הירולד" מלונדון מודיע, כי על־פי דרישת ראש המיניסטרים בהונגריה מנהל עכשיו מיניסטר המלחמה ההונגרי תעמולה אנטישמית חריפה. כתלי הבתים בבודאפשט ובהרבה ערים אחרות מכוסים כרזים הקוראים את התושבים הנוצרים [illegible] [illegible] היהודים.

* * *

בארץ־ישראל.

— נגד המיסיון. בירושלים היתה הישיבה השניה של ועדת ההגנה בפני פעולת המיסיון אשר על־יד ועד העיר. לישיבה הוזמנו באי־כחם של כל ההסתדרויות וגם של ועד הצירים ו„הדסה".

[illegible] נוסח המכתב, שהועדה החליטה בישיבה הראשונה לשלוח לכל ההורים השולחים את בניהם לבתי־הספר של המיסיון. במכתב מעירים את ההורים, כי בתי־הספר מיסוד [illegible] בארצות [illegible] בכלל ובארץ־ישראל בפרט יש להם מגמה דתית, ואגב הלמודים הכלליים מקנים לתלמידים גם אהבה ורבה לדת זרה. כותבי המכתב מעירים איפוא את ההורים על השגגה שהם עושים במסרם את בניהם לבתי־ספר אלה ודורשים מהם להוציאם במשך שלשה ימים, ואם במשך הזמן הזה לא יענו לדרישה, — שגגתם תעלה זדון, וישתמשו בכל אמצעי מלחמה תרבותיים [illegible] שישנם ברשות כל צבור בעל תרבות נגד יחידים ופרטים הפועלים נגד עניניו ורגשותיו הקדושים של הצבור.

הישיבה קבלה את נוסח המכתב בשנויים קלים.

— יום מוזר בגימנאסיה. ביום הששי, 28 לנובמבר, יום מלאת שמונים שנה למר י. מוזר בברטפורד, נערכה חגיגה בגימנאסיה העברית ביפו על־ידי המורים, התלמידים והועד המפקח של הגימנאסיה. מנהל הגימנאסיה, ד״ר ב. מוסינזון פתח את החגיגה בנאום לכבוד הנדיב. הוא הראה על העובדה, שמר מוזר בא ובנה את הבנין הנהדר לגימנאסיה בשעה שרבים מהקרובים ביותר לענין הרנוך היו קטני־אמנה לגבי עצם זכות קיומו של במוסד, מפני שלא האמין, שאפשר ללמד הכל בעברית. עובדה במוסד, מפני שלא האמין, שאפשר ללמד הכל בעברית. עובדה מענינת ציין הנואם: בשנת 1803 נאסר היהודי יעקב מוזר בעיירה אחת בצפון גרמניה ובית־המשפט ענשהו לשלם קנס על אשר לן שם לילה אחד — דבר שהיה אסור אז ליהודים — ובשנת 1903 נתנה אותה עיירה ליהודי יעקב מוזר (נכדו של יעקב מוזר הנ״ל) — לרגל החגיגה הנז — זכות אזרח נכבד על מעשיו הטובים שעשה לעיירה הזאת. שתי התעודות הנ״ל שמורות זו בצד זו בחדרו של מר מוזר. המלה „ליהודי" נכתבה בתעודה השניה על־פי בקשתו של [illegible] [illegible] את יחסו הנפשי של הנדיב לכל היהדות [illegible] [illegible].

נאמו גם הד״ר בוגרשוב, הד״ר מטמן ומר שיינקין. הנואמים הטעימו, שמעולם לא קרא הנדיב את שמו על המוסדות שבנה ולא השתמש בהשפעת כספו שיקבלו את דעתו בהנהלת המוסדות. תמיד מגן הוא על חופש המוסד והעובדים בו. בשירי המקהלה נסגרה החגיגה.

— אורחים נכבדים. האניה „רוסיה", שבאה מאודיסה לביירות כלפני שבועים, הביאה 600 יהודים, ביניהם — ד״ר יוסף קלוזנר, מר מ. גליקסון, מי שהיה עורך „העולם", והמשורר ל. יפה. שלשתם באו עם משפחותיהם על־מנת להתישב בארץ־ישראל.

[illegible] [illegible] של [illegible] מודיעים [illegible] בחוגים הספרותיים שם עושים הכנות לחדוש היצאת „השלח".

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הציוניות באמריקה.

[illegible] לטובת קרן הגאולה [illegible] הציונית באמריקה [illegible] בין [illegible] „קרן הגאולה" את „גדולי" אמריקה, נוצרים ויהודים, שכל אחד מהם הוא „אישיות לאומית" בחיים המדיניים או התרבותיים [illegible] [illegible] הברים ל„ועד המועצה הארצי" שנוסד על־יד הועד הפועל של ההסתדרות.

בין החברים ה„יועצים" האלה ישנם: המזכיר לעניני מלחמה, [illegible] [illegible] נשיא [illegible] [illegible] באמריקה [illegible] [illegible] ראלט אסקיוויר; מי שהיה מזכיר הכספים של הממשלה האמריקאית, וויליאם ג. מקאדו; מי שהיה נשיא חברת הסוחרים בניו־יורק, וויליאם מורגן אבריוויר ועוד.

— שבוע ארץ־ישראלי. מר עמנואל ניומאן, [illegible] [illegible] של ההסתדרות הציונית באמריקה, [illegible] [illegible] [illegible] „שבוע ארץ־ישראלי". בו הוא מעורר את העסקנים הלאומיים על החובה המוסרית המוטלת עליהם: להשתדל, כי ה„שבוע ארץ־ישראלי" באמריקה, בשנה ראשונה ליצירת מפעל כזה, יעלה יפה.

ה„שבוע ארץ־ישראלי" יוקדש בעיקר — כפי שנכתב הודעתנו באחד הגליונות הקודמים של עתוננו — לְ ע ב ו ד ה ח נ ו כ י ת לטובת הרעיון הציוני ולנטיעת רגשות החבה בלב היהודי האמריקאי לארץ־ישראל.

העבודה הזאת תתבטא: בהשמעת נאומים והרצאות ובהפצת ידיעות על ארץ־ישראל בבתי־הכנסיות, בבתי־הספר העבריים במרכזי השכונות הציוניות באולמי האגודות ה ע ב ר י ו ת, באולמי אגודות „הדסה", בתיאטראות ובעוד מקומות צבוריים.

השבוע הארץ־ישראלי נקבע לימים שבין 1 ו־8 לפיברואר, וביום שברביעי לפיברואר יהיה „ה מ ש י ר י ש ר ב ב י ת". יש למפעל זה ערך חנוכי מיוחד בשביל תלמידי בתי־הספר העברים.

* * *

עזרת „אגודת המנהלים" של ב ת י ־ ה ס פ ר ה ע ב ר י ם לשבוע א ר ץ ־ י ש ר א ל י.

מר ישראל קנוביץ כותב אלינו:

על־פי הצעת מחלקת הדגל אשר ע״יד ההסתדרות הציונית באמריקה, קבלה „אגודת המנהלים" של ניו־יורק בישיבתה האחרונה החלטה לחוג את „השבוע של ארץ־ישראל" בחמשה־עשר בשבט או במשך השבוע של י״ב—י״ט שבט (1 בפברואר) שנה זו בכל בתי־הספר העברים שבארץ.

לתכלית זו שלחה אגודת המנהלים חוזר קצר אדות „השבוע של ארץ־ישראל" לכל המנהלים של בתי־הספר, בבקשה להשתתף בחגיגה לאומית זו, שיש בה גם ערך חנוכי חשוב.

בישיבה ההיא נבחר גם ועד־פועל לשנה זו, ובו נכנסו שבעת החברים הללו: ד״ר י. ב. בירנסון; מר ש. י. ברובסקי; מר יוסף ברגין; הרב ש. ל. הורבין; מר צבי הנדרר; מר מ. א זלדין; מר ישראל רוביין. מר יהודה נבחר לראש־העבודה ומר קנוביץ למזכיר האגודה.

\- - -

הציוניות באנגליה.

— ביום הראשון העבר, 11 ינואר, ערכו ציוני לונדון קבלת־פנים רשמית למאכס נורדוי. מלבד המנהיגים הציוניים השתתפו באספה הרבה מגדולי היהודים בלונדון.

נורדוי נשא נאום, שהצטיין בפעם הזאת כאחד מנאומיו ההיסטוריים בקונגרסים הציוניים. הוא הביע את דעתו, כי אחרי שאנגליה תהיה האפוטרופסית על ארץ־ישראל במשך 25 שנים תציע בעצמה לפני מנהיגי היהודים, כי ייצרו ממשלה יהודית בארץ־ישראל שתהיה השלטת היחידה בארץ. בנוגע לפעולתה של ההנהגה הציונית בלונדון אמר נורדוי, כי אחרי שהתודע מקרוב עם עבודתם של המנהיגים היא מכבדם אותם בכבוד העיקרים.

הוא הזכיר בנאומו גם כן את רדיפות היהודים במזרחה ובמרכזה של אירופה, והתאונן על שרגש האנושיות לקה כליל עד שאין הרציחות הנערכות ביהודים מעוררות עוד כל מחאה נמרצת מצד הממשלות.

הד״ר וויצמאן נשא נאום קצר, שבו באר, כי העבודה הגדולה בארץ־ישראל כבר התחילה. היחסים בין הערבים ובין היהודים בארץ־ישראל הם עכשיו על צד היותר טוב. הוא הודיע גם כן כי מטרת נסיעתו של הירברט סמואל לארץ־ישראל היא: לארגן שם את התנאים הפינאנסיים והכלכליים באופן כזה, שיתאימו לתנאי הישוב היהודי בארץ־ישראל ולטובת התפתחות האוכלוסיה את הציונים.

— בהתייעצות שהיא ווייצמאן ופני הציבור עם ההסתדרות הציונית על המצב בארץ־ישראל הודיע, כי לפי דעת הנהגת של מיסדים אפשר להושיב יהודים רבים בארץ־ישראל במשך השנים הבאות.

— ה כ ח ש ת ה ה ס ת ד ר ו ת ה צ י ו נ י ת ב ע ת ו ן „ מ ו ר־ נ י נ ג פ ו ס ט". מר ישראל כהן פרסם מכתב בשם ההסתדרות הציונית בעתון האנטישמי „מורנינג פוסט" היוצא בלונדון, במכתב הזה מכחישה ההסתדרות הציונית את הידיעה שנדפסה בעתון הנזכר, כי היהודים לוחצים בארץ־ישראל את הערבים.

בנוגע לטענת האשמה על הציונים, כי יש להם רצון להשמיד ממשמרתם את הפקידים האנגלים בארץ־ישראל שאינם לפי רוחם, — מבארת ההסתדרות, כי הציונים נוהגים בענין זה בהתאמה לתכנית הפוליטית של אנגליה, וכל פקיד המתנגד לתכנית זו אי אפשר מתחשב עמו בדין הוא שיפוטר ממשמרתו.

המכתב נומר בהערה זו: „אנגליה לא כבשה את ארץ־ישראל, היא רק מקבלת את האפוטרופסות על ארץ־ישראל עד הזמן שהתושבים יהיו ראויים לשלטון מדיני עצמי".

* * *

ידיעות הקרן הלאומית.

בחדש נ ו ב מ ב ר 1 9 1 9 עלו הכנסות הקה״ק לסך 139,241.78 פראנק לפי שער הכסף האחרון. בסך זה השתתפו הארצות הללו: אפריקה הדרומית 954.19.1 לי״ש, אנגליה 671.14.3 לי״ש, ארצות־הברית בצפון אמריקה 4892 דולאר, גרמניה 6540 מארק, הולאנדיה 2672 פלורין, יון 152.12.5 לי״ש, צרפת 5234 פר., טשעכוסלובאקיה 24,423 כתר, מישור רומניה 55,998 כתר, שווייצריה 2073 פר., מערב־גאליציה 37,401 כתר, בלגיה 4[illegible] פרנק, איטליה 25,002 כתר, מונים [illegible] פר., ארגנטינה [illegible] פר., ספרד 106 פרנק, מזרח־גאליציה 100 כתר.

בכמה ארצות משתדלים מוקירי הקה״ק להגדיל את ההכנסות ככל האפשר להתימת החשבונות של שנת 1919. ב א ר צ ו ת ה ב ר י ת ש ל א מ ר י ק ה ה צ פ ו נ י ת נעשו הכנות במדה רחבה לכבוד י ו ם ה ד ג ל בימי החנוכה. יום הדגל לטובת הקה״ק נעשה כבר למנהג קבוע באמריקה והכנסותיו הולכות וגדלות משנה לשנה.

— רעיון ישוב מושבות מיוחדת בארץ־ישראל ליהודי יוון כל ארץ וארץ הולך ומתגשם גם בחצי־האי הבאלקאני. על־פי האיניציאטיבה של ד״ר קופינאס בסאלוניקי יהודית לעבודתו הזריזה מתנהלת תעמולה חזקה ליסוד מ ו ש ב ה ש ל י ה ו ד י י ו ן בארץ־ישראל. הד״ר קופינאס נוסע מעיר לעיר לשם תעמולה לרעיון זה ומקבץ כסף ממוסדות־צבור ומיחידים לרכישת אדמה בשביל המושבה הנזכרת על־ידי הקרן הלאומית. לאזרחי ייצאי יון יהיה דין קדימה להתישב על האדמה הזאת לעומת ייצאי ארצות אחרות במדה שיוכלו, כמובן, למלא את התנאים הנחוצים בנוגע להכשרתם לעבודת האדמה ולאמצעי כספם. עד כה נאספו על־ידי הד״ר קופינאס בסאלוניקי ובאיארא ודראמא מ א ה א ל ף פ ר א נ ק ובדעתו להרחיב את התעמולה לטובת המפעל בכל ארצות הבאלקאן בעזרת הועדות הארציות של הקרן הלאומית.

[illegible] פרוציאדו רומנו בפיליפופול הולכת עבודת הקה"ק ועושה חיל גם בבולגריה למרות [illegible] באשר [illegible] הארצית של הקה"ק הקציבו רובן של קהלות היהודים בבולגריה ארבעה אחוזים מתקציבן השנתי לטובת הקה"ק. גם בנקים שונים, חברות של מסחר וקואופיראטיבים יהודיים עומדים לקחת להם למופת את ועדי הקהלות בנדון זה.

[illegible] תמונות רבות ערך נתנו במתנה למטרה זו על־ידי אמנים רבים ידועים לשם

שונות

בקוריהם של מנהלי הממשלה האנגלית בארץ־ישראל.

ההסתדרות הציונית באמריקה קבלה טלגראמה מלונדון ביום הראשון העבר 11 ליאנואר כי המיניסטר האנגלי [illegible] סימואל, כבר עזב את לונדון והוא עכשיו בדרכו לארץ־ישראל.

סימואל למד לפני נסיעתו את השפה העברית, בכדי שיוכל לבוא במגע ישר עם התושבים העברים.

לפי ידיעות אחרות מלונדון מתכונן גם לויד גיאורג לנסוע לארץ־ישראל תיכף אחרי שועידת־השלום תגמור את עבודתה. הוא ישהה בארץ־ישראל כשבוע.

כמו־כן יבקר בקרוב את ארץ־ישראל הלורד מילנר, השליח המיוחד של הממשלה האנגלית במצרים.

* * *

משתה פרידה לכבוד מרת סזולד.

בחודש פברואר הבא תעזוב מרת הנריטה סזולד את אמריקה ותלך לארץ־ישראל. היא נשלחת לשם על־ידי ההסתדרות הציונית באמריקה לשנתים ושם תעמוד בראש ההנהלה של הקבוצה הרפואית הציונית מיסודה של „הדסה".

מרת [illegible] היא הופעה מצוינה במינה ביהדות האמריקאית. באמריקה [illegible] ונתחנכה — נולדה בבאלטימור [illegible] — ובכל זאת הקדישה את כל כחותיה [illegible]

במשך [illegible] היוצאת־הספרים „דזשואיש [illegible] שורה שלמה של ספרים [illegible]

בשנת 1909 בקרה את ארץ־ישראל ובקורה הביא לתוצאות [illegible] של ציוני אמריקה בשביל ארץ־ישראל.

בשובה לאמריקה התמכרה במרץ רב לארגון הנשים הציוניות באגודות של „הדסה". האגודה הראשונה של „הדסה" נוסדה בשנת 1912 והקבוצה [illegible] בארץ־ישראל נוצרה גם־כן על־ידי השתדלותה [illegible]

[illegible] של ציוני אמריקה [illegible] החנוך של ציוני אמריקה, [illegible]

הגיעה השעה לפרסם לכל, כי מרת סזולד עבדה כל העת בעד הציוניות שלא על־מנת לקבל פרס

ביום החמישי העבר, בצהרים, ב־10 ליאנואר, נערכה לכבודה, על־ידי אגודות „הדסה" שבניו־יורק ובברוקלין, משתה פרידה.

בכל הנאומים שנשמעו במשתה הזה מפי הנואמים והנואמות הובעו בדברים יוצאים מן הלב רגשות חבה עזה ורגשות כבוד [illegible]

* * *

ד"ר שלמה הורביץ.

ביום השלישי העבר, 13 ליאנואר, הובל לקברות בניו־יורק המלומד בשפות השמיות ד"ר שלמה הורביץ.

במיתתו של הורביץ אבדה ליהדות האורתודוכסית באמריקה אחד מבניה היותר מצוינים. המנוח היה בעל השכלה מקצועית רחבה, למדן מופלג בספרות הרבנית וזהיר במצוות המעשיות לפי רוח החרדים, וחוקר מקורי ב„חכמת ישראל": כל המעלות האלה שהתאחדו בו גרמו לו לעמוד בשורה הראשונה בין בוני היהדות האורתודוכסית בארץ זו.

[illegible] בא לאמריקה [illegible] בשנת 1894. ב־1909 גמר את חוק למודיו באוניברסיטה [illegible]. ב־1912 קבל מאת האוניברסיטה „קולומביה" את התואר דוקטור לפילוסופיה וכעבור שנה נתקבל באותה האוניברסיטה [illegible] רשמיות.

משנת 1915 והלאה היה אחד המורים לחכמות כלליות ועבריות ב„ישיבת ר' יצחק אלחנן", ועזר הרבה להפוך את המוסד האורתודוכסי הזה למוסד מודרני להפצת תורה והשכלה.

הד"ר הורביץ חבר ספר על „הפילולוגיה השמית" והשתתף בהרבה הוצאות ספרותיות. במשך שנים רבות ערך את ה„דזשואיש פירס", המוצא על־ידי הסטודנטים היהודים, וכמו־כן היה חבר המערכת של ה„אמריקאן [illegible]". שלום לעפרו!

ידיעות ספרותיות.

— הארץ. מראשית דצמבר העבר התחיל העתון הארץ־ישראלי „חדשות הארץ" להופיע בשם חדש — „הארץ". עורכו [illegible] ש. פרלמאן.

— יצאה לאור חוברת ט' של הירחון לבני־הנעורים „שתרות", הנערך על־ידי צבי שארפשטיין [illegible]:

[illegible] : שבת אחר הצהרים במאריקו (תמונה); חליל הקסם (אגדה) מאת יהודה צבי לווין; [illegible] מאת [illegible]; מערת רבי יוחנן הסנדלר (אגדה) מאת צבי שארפשטיין; גדי הזהב (אגדה) מאת ז. פישמאן; חידה מצוירת.

מקלט לעם ישראל

חלום הזהב של כל דורות היהודים,
תקות כל אחינו הנלחצים,
מבצר הרוח העברי,
כבוד ונחת לדורות הבאים,
זכרון לקדושינו המומתים,
נקמתנו מכל אויבינו.

מקלט לאחינו בני ישראל

מקום שם אחינו לא ישחטו, מקום שם כבוד אחיותינו לא יחולל, מקום שם זקנינו לא ילחצו, מקום מקלט לפעוטינו.

מקלט לאומי

בלי חסדי הפולנים, בלי טובות הרוסים, בלי הבטחות הרומינים, בלי זכויות האוקראינים.

מקלט כמו זה צריכים אָנו לבנות תיכף ומיד. כי בקרוב יבוא המאנדאט על ארץ־ישראל. השאלה היא שאלת חדשים אחדים.

האם לא תעזרו? התחכו לבקשות? התחכו [illegible] וועדות? האם תעמדו על כל פרוטה ופרוטה?

האם לא תביאו כל ק ר ב ן על המזבח הזה? לתת ביד רחבה ולעשות שגם אחרים יתנו.

יהודי אמריקה! השעה הגדולה הגיעה, נהיה ראויים לה.

עזרו לקרן הגאולה של 10 מיליון דולארים.

נקום ונבנה!

Zionist Organization of America

55 Fifth Avenue, New York

ה ע ר ה: שאלו כתב־הרשאה מאת אנשים בלתי ידועים לכם.

התוכן

VOL. VI | NEW YORK, JANUARY 23, 1920 | No. 44 (194)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

VOL. VI NEW YORK, JANUARY 23, 1920 No. 44

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית ניו־יורק, ג׳ שבט, תר״ף גליון ארבעים וארבעה

אֶל הַהִסְתַּדְּרוּיוֹת הַצִּיוֹנִיּוֹת

ישיבת מיעצות, שהגיעה זה עתה אל קצה, נותנת לנו הזדמנות רצויה לבוא בזה לפני הקהל בהרצאה הבאה על־דבר המצב הנוכחי של העבודה ארץ־הישראלית והשקפותינו ביחס לעבודתנו בעתיד.

העבודה אשר לפנינו נחלקת לשני פרקים, שהראשון מהם מקיף את פרשות העבודה עד יום מסירת המאנדאט. את תכנית העבודה בעד התקופה השניה העתידה לבוא לאחר המעשה המדיני הזה, אפשר להגדיר, כמובן, רק בקיים כוללים.

בבואנו לדון על המצב הנוכחי, עלינו להטעים ולחזור ולהטעים עובדה אחת: ארץ־ישראל נמצאת עדיין במצב של כבוש־צבאי. עד יום כריתת ברית־השלום עם טורקיה, עד יום קביעת החוקים היסודיים לבית לאומי בארץ־ישראל על יסוד מסירת המאנדאט לבריטניה הגדולה, ולבסוף עד אשר יונהג בארץ שלטון מזרחי — עלינו להתחשב עם התנאים המיוחדים, שיסודם בסדרי כבוש מלחמה.

מובן מאליו, שבתוך אותם התחומים, שהמצב המיוחד התוה לנו עלינו להתאמץ ולהוציא לפעולות ידים את כל אשר ביכלתנו עד כמה שהאפשרות מגעת. עלינו לתמוך ולהחזיק בכל מה שכבר נוצר יקיים בארץ ויחד עם זה להעשירה בכחות חדשים בכל האפשר. אך קודם כל עלינו כבר, גם בשעת־בינים, שעת־מעבר זו, להניח את היסודות לעבודת הישוב העתידה, למען נוכל, בבוא היום, לגשת אליה באמת המדה היותר רחבה.

העבודה בשביל ההזקתו והתקדמותו של הישוב הקיים מצד הכלכלי, התרבותי והסאניטארי, היא כיום כל־כך מורכבת וחשיבותה בשביל הבנין הבא היא כל־כך גדולה, עד שהוחלט לסדר את ועד הצירים בארץ־ישראל על יסוד חדש ולאמצו על־ידי זה, שיספחו עליו עוד אחדים מחברינו היותר מעולים. ולמען הדק את הקשר בין ועד הצירים הזה והצבור ארץ־הישראלי וצרכיו, יתוספו עליו מספר חברים בתור באי־כח הישוב הקיים.

הגירה הדשה מוצאת כעת, לדאבוננו, מתוך אותו הנימוק האמור לעיל, מעצורים לא קלים על דרכה. עד כה עלה בידינו להשיג רשיון־כניסה בעד רובם היותר גדול של תושבי הארץ שמלפנים, וגם בעד כל אלה החדשים שהכנו לשם עבודת ההכנה, ביחוד מומחים בעלי מקצוע שעלידם לחקור ולדרוש בדבר כל האפשרויות הטבעיות של הארץ או לעמוד על הצעות שונות למפעלי צבור יחידים ולבהון אותן או גם להכינן. בעת האחרונה עלה בידינו להשפיע על השלטון בארץ־ישראל להרחיב את מדת הרשיונות האלה גם בעד כחות פרופיסיונאליים ידועים, שכבר יש צורך בהם כעת בארץ־ישראל, וגם בעד אלה שבכחם להבטיח עבודה ופרנסה לפועלים יחידים. אך לעת־עתה אפשר להשיג רשיונות כניסה כאלה רק אחרי בחינה פרטית של כל מקרה בודד. התאמצותנו הבלתי־פוסקת היא להגדיל ולהרחיב יותר ויותר את מספר העולים מהמין הזה, על־ידי זה שנסייע להתקדמותם של מפעלי יחידים העלולים בתנאי השעה ליצור אפשרויות העבודה. ואולם לא למותר יהיה להוסיף בזה, ששמנו לנו לחוק לסייע לאיניציאטיבה פרטית רק עד כמה שהיא נכנסת אל תוך מגמותינו הישוביות הלאומיות, ביחוד בנוגע להיחס העתידי שבין נותני העבודה ומקבליה. הסיוע למפעלי הבניה הפרטיים צריך להיות מותנה מהבטחות תנאי דירה מתוקנים. בהוית תנאי־חוק כלליים מתאימים שלהתגשמותם אפשר לשאוף, לפי טבע הענינים, רק אחרי מסירת המאנדאט, תוכלנה תקנות כאלה לצאת לפעולות ביחוד על־ידי הקרן־הקיימת בפוליטיקה קרקעית נאמנה לתכליתה. השגת הקרדיט האפותיקאי, או חדולו, צריכים להיות מותנים

משמירת עיקרים קבועים בנוגע לאפני בנין היגייניים ואסתיטיים וקביעת המדידה מקבילים.

אין צריך לאמר, שיסוד מפעלים חדשים אינו מושפע אך ורק מן המצב החוקי השורר לפי שעה בארץ־ישראל. מפעלים כאלה יוכלו להתקדם ולהתפתח במדה יותר רחבה רק אז כשהעברת חמרי־בנין ואמצעי־תעשיה לארץ־ישראל תהא יותר נוחה וזולה מאשר עד כה, וכאשר תתפתח עבודת הבנין, שכבר החלו בה, עד שתוכל לעזור לפתור את שאלת־הדירות הקיימת וגם לאפשר את הקמת הבנינים הנחוצים להמפעלים בעצמם.

עבודות אלו דורשות בתור תנאי קודם למעשה סדור כולל של עניני הקרדיטים. וצריך לשים לב לזה, שסדור עניינים אלה בימי המעבר הנוכחים נחוץ שיעשה באופן שנוכל להכניסו בתכנית הכספית הגדולה לשם העבודה העתידה.

בתכנית הכספית של העבודה העתידה תופש מקום חשוב סדור הקרדיט האפותיקאי. סדור זה תלוי לכל לראש בעריכת קטסטר נאמן וספר קרקעות בקשר עם חוקי־אפותיקי מודרנים בארץ־ישראל. הננו מתאמצים על כן בלי הרף לעורר את הרשות על נחיצות הפתרון הכי מהיר לשאלות אלו, ויש מקום להאמין, שהעבודה להכנת הקטסטר תחל בקרוב.

אמצעי שני ועוד יותר חשוב ליצירת אפשריות עליה יהודית לארץ־ישראל הוא — להוציא אל הפועל עבודות צבוריות במדה רחבה, עבודות שכשהן לעצמן תכשרנה את ההתישבות ועל־ידי זה את כח הקליטה של הארץ. אבל הוצאתן של עבודות צבוריות אלו אל הפועל תהייה גם בגורמים אחרים מלבד יצירת תנאים נורמא־ליים בארץ. התעודות שיכיל המאנדאט בנוגע לעבודות צבוריות ערך יסודי להן, ולמותר לנו להגיד, שהננו מטעימים את חשיבותן המיוחדה בכל המשא־ומתן שלנו עם השלטונות. דעתנו היא, שעל העבודות הצבוריות להעשות תחת השגחה פומבית ובאופן שלא רק שיוציא כל מונופול פרטי, אלא שבכל, גם בנוגע להוצאת העבודות לפעולות וגם בנוגע לתוצאותיהן הכלליות תשמרנה התועלת הכללית והדרישות של הבית הלאומי העברי בארץ־ישראל. וכי על כן אנו שואפים בשורה הראשונה, שעבודות אלו שמורות תהיינה לבאות־כחנו החוקית בעתיד. דרושות לזה עבודות הכנה רבות. עלינו לכנס את העבודות הצבוריות אל תוך שיטה אחת מקפת, שתאחד את המפעלים השונים מתוך נקודת־ראות טבעית, כלכלית וטכנית. ומתוך ערכו המרובה של צד־התישבות זה ראינו זה מזמן את הנחיצות לשלוח לארץ־ישראל מספר מומחים ממדרגה ראשונה ולמלא את ידם לחקור ולבחון את אפשרויותיהן וצרכיהן של העבודות הצבוריות, ועל יסוד מסקנותיהם יקבע המעשה. על התכנית הזאת להתחשב, לפי טבע הדברים, עם השאלות הכספיות.

תנועה כתנועתנו לא תוכל, כמובן, להסתפק ביצירת אפשריות עבודה למסחר ותעשיה, או לעבודות צבוריות, ולהמציא את האמצעים הכספיים הנחוצים בלבד. אחד תפקידיה הראשיים הוא לברוא את היכולת לעליתו הכלכלית של המון הבאים העיקרי — של הפועלים. עלינו על כן ליצור בראש שורת תנאים כאלה, שעל־ידם יוכלו הפועלים להתאחד לקבוצות לשם עבודות בקבלנות.

נִצּוֹצוֹת

(פיליטון).

מאת

מיכה דרכן.

סתם מקשן.

מבית־מדרשם של הרומאים למדנו במסכת סנהדרין, שהדיינים מחויבים לשאול תמיד, על כל ריב ועל כל משפט, את השאלה:

Cui prodest?

— „למי זה מועיל?"

המוציא מחברו, המעורר משפט נגד מי שהוא, — חזקה עליו, שבודאי הוא מבקש תועלת לעצמו; שלא בכדי טורח אדם ומביא את הדבר עד בית־המשפט, ורק מקוה הוא לאיזו טובת הנאה, הנאת־ממון או הנאת־כבוד וכדומה.

ואת השאלה הזו של חכמי המשפט הרומאי אנו צריכים לשאול תמיד כשאנו רואים אנשים מתרגשים ומעוררים שאלות, ומשתדלים לתת לשאלותיהם אופי צבורי, בדרשם את התענינותו של הקהל בהן.

— Cui prodest?, למי זה תביא תועלת ההתענינות הזאת וההתעוררות הזו?

הנה רופאי ארץ־ישראל מוחים ומוחים בכל תוקף. מקהילים אסיפות וכותבים לישיבות מקבלים החלטות ומפרסמים מחאות.

חריפות הן המחאות, ונחלים הן חותות על „קבוצת העזרה המדיי־צינית ליהודי אמריקה", ששמה „הדסה". חושדים בקבוצה זו מה שיש בה באמת — החפץ לפקח על עניני הבריאות בכל ארץ־ישראל, להבריא את הארץ ואת העם היושב עליה. ומלאים העתונים מכתבים והחלטות — מחאות של ה„אגודה המדיציגית" העברית למול פעולת הקבוצה, למול אנשי הקבוצה, וביחוד למול מנהלה.

והעומד מן הצד, שאיננו לא רופא ולא חולה, ורק סתם בן־אדם, — עומד ותוהה:

— למי, לתועלת של מי כל המלחמה הזאת?...

כך שואלין; ואין מלקין על שאלה.

מכתבי שלום יהודית.

אדוני רב־האורה וגדל־החסד,

ממשלת אמריקה הגדולה החליטה לשלוח מלאכות לבקר את ארצכם הנאורה והראית, הכצעקתם של היהודים נעשתה באמת. חקירה כזו דרושה לחכמה יוצאת מן הכלל, לחכמה מדינית, וממשלת אמריקה שמה את עיניה בי, עבדך הנכנע.

ומדעתי את שם אדוני, רב־האורה וגדל־החסד, וכי הוא תמיד דורש טובה ליהודים, לכן אשמח מאד, אם יואיל אדוני להשמיעני את דבריו המחוכמים בכל הנוגע לענין זה.

עבד נכנע לך,

מורגנטוי.

קבוצות כאלה תוכלנה למלא תפקיד חשוב בעבודות התישבותנו כשימצאו על־ידם באנקים של פועלים ובעלי־מלאכה, שיעזרו להם בקבלנותם ובהספקת מכשירי עבודה מודרניים, ושעל־ידי כך תהיה היכולת בידם להתחרות עם בעלי עסקים פרטיים. בלי באנקים כאלה אי־אפשר, לדעתנו, להביא את הפועל העברי לידי גליון של סגולותיו המיוחדות. כל עוד שהפועל העברי ימצא, כהפועל יליד הארץ, במצב של שכיר יום וכאדם־מכונה — יבצר ממנו להתחרות עם העבודה הזרה. בינתו היתירה, כשרונו המעשי ויתרונותיו בשמוש מכונתו — מוכשרות להביא פרי, במדה עוד יותר מרובה, על־ידי ההתחברות.

הרבה יורנו כאן הנסיון במיכסות כאלה באיטליה, במקום שקבוצות קואופיראטיביות של פועלים ממלאות תפקיד חשוב הודות, בהרבה, להסיוע הניתן להן מאת הבאנקים שלהם. מתוך שקול־דעת זה הכנסנו גם אל תוך תכניתנו הפינאנסית את הספקת הסכומים הדרושים למטרה זו. פרטי הדברים בנוגע לאופן השתתפותם של הפועלים בהנהלת המיכסות העתידים להוצר, תוחלט בהסכם עמהם. ואשר לבעלי־המלאכה ביהודה, הנה זה כבר מורגש הדבר, שמלאכת־היד העברית בארץ־ישראל עומדת על מדרגה פרימיטיבית ביותר. עלינו להשתדל לפתח אותה בכל האפשר ובמהירות היותר גדולה, למען מלא את התפקידים החשובים המחכים לה. הכנת חלקי בנין תקל בהרבה את עבודת הבניה בעתיד. אותם הבאנ־קים שהזכרנו יוכלו לתת לקבוצות בעלי־מלאכה דמי־קדימה לקנית כלי־המלאכה הנחוצים ומכונות מודרניות, למען יוכלו להכין חלקי בנין בצורות קבועות במספר גדול. קבוצות בעלי־מלאכה כאלה תוכלנה להסתדר, אחרי שיתחיל בנין הבתים, גם לשם הספקת מכשירי בית פשוטים לצורך כללי. יחד עם מפעלים כאלה, שקבוצות בעלי־מלאכה מוכשרות לכך, תתעסקנה בהם על דעת עצמם ואחריותם, צריך לשים לב גם לעבודות על־פי הזמנה, שבהם על הבאנק יהיה להשתתף בפיעול בעריכת הקבלנות.

אנו מגיעים בזה אל הצורה השלישית, והיא היותר חשובה, להרחבת העליה העברית. היא המשמשת בעת ובעונה אחת בסיס לכל עבודת הישוב העתידה: — ההתישבות החקלאית. דורשת היא, והדבר מובן מאליו, בתור תנאי קודם, את הסדור החוקי הגלוי של כל היחסים בארץ טרם שנוכל לגשת אליה במדה מתאימה לגודל ערכה. רק אחרי מסירת המאנדאט בעד ארץ־ישראל אפשר יהיה להחל בפוליטיקה החקלאית, היודעת את מטרותיה. בנוגע לה אפשר להגדיר פה את השקפותינו בקצרה; הננו שואפים לסדור חוקי אשר ישמש להתקדמותה האינטנסיבית של החקלאות בכל כח ושימנע בהחלט בעד אי־הנצול הבלתי־שלם של הקרקע החקלאי ואשר יגביל את קרקע האחוזות הגדולות בשטחו המאקסימאלי. הננו שואפים לכל לראש להבטיח בעד הישוב העברי את אלה הקרקעות שאפשר לפנותם למטרותינו מבלי גרום נזק לעובדי האדמה בהוה. מלבד זה עלינו לאחוז בכל האמצעים כנגד כל מיני הפקעות ספסרות של הקרקעות וכנגד הסגרם.

בקשר עם עבודות צבוריות, ביחוד עבודת ההשקאה, הבאות לשם התרבות החקלאית, הננו מתאמצים להשיג סדרים כאלה, שמטרתם תהיה לפעול, שהשבחת הקרקע

להיהודי מושק או מורגינטהוי,

אני יושב בארמוני, מורשת אבותי האצילים. כיום כלבי הציד קשורים, וכל סטארוזאקון יכול לבוא דרך הפישפש של ההצר האחרון. בדבר בגדים ישנים לסחור־למכור צריך לפנות לכסטאש עבדי.

נימוייבסקי.

אדוני רב־האדיר וגדל־הכבוד,

מקרב לב אודה לאדוני על הכבוד הרב, שהואיל לכבדני במכתבו ולהזמין אותי אל ארמונו הנעלה. את הזמנתו קבלתי זה עתה, ובעוד חמשה רגעים אתיצב לפני עיני הודו. מצטער אני מאד, על שלא אוכל לרכוש לי את העונג הגדול, הצפוי לי, קודם.

אקוה למצוא חן בעיניו.

והנני עבד נכנע לך,

מורגינטהוי.

וכפי שראינו ונוכחנו עבר בקורו של מי שהיה ציר אמריקה בקושטה, גדול בישראל ובעמים, אצל שונא־ישראל הידוע נימוייב־סקי — בשלום גמור. לא הורידו את מר מורגינטהוי מן המדרגות ולא ישסו בו את הכלבים. מר מורגינטהוי הלל מאד, כפי שמודיעים העתונים הפולנים, את הקולטורה הפולנית, ולא נתקררה דעתו עד שאמר, שאין על אמריקה ללמד את פולניה, כי־אם ללמוד ממנה.

אולי את תורת הפוגרומים?...

בזבוז.

עם עני ואביון —

[illegible]

העני והאביון שומרים על פרוטתם עד מאד. המה הלא יודעים, בכמה עמל עולה להם להשיג את הפרוטה; המה הלא יודעים, שהפרוטה היא פרוסת לחם, שבה שוברים את הרעבון. לא, העני והאביון אינם מוציאים לבטלה אף אגורת־נחושת.

ואולם „לא ככל הגוים בית ישראל". ועמנו הוא זה, שהמציא את המכטאים המוזרים, פארודוכסים בלעז: עשירים מקמצים, כל עני בעל־צדקה, וכדומה.

ועם עני ואביון זה מישוש דרכו לפזר כסף ללא־צורך, ללא־תועלת, ממש לרוח.

כל מערכת עברית יודעת זאת. מקבלים העורכים יום־יום מכתבים מאת הקהל בדברים שאינם שוים פרוטה, שאין לכותביהם שום ענין. נכתבים המכתבים כך־שהוא, רק להוציא רוח בטנם של המכתבים.

ואולם זה עוד אפשר לסבול. מה לעשות באמת, אם רוח לאיש בבטנו, והיא מציקה לו?

קובלים אנו רק על זה: למה שולחים האנשים כולם מכתבים, מכתבים סגורים, ולא גלויות? השאלות או ההערות דיין בשתים־שלש שורות, והכותבים גם אינם מאריכים יותר, — ותוכן כזה היה מישתרע גם על גלויה. למה איפוא שולחים האנשים הטובים האלה

הבאה בתוך תוצאת עבודות צבוריות אלה, ועל־ידה עידף מחיר הקרקע; לא ישומש בהם לרעתנו, כי־אם, להפך, שהכלל העברי יפיק תועלת מהעלאת כח הפריה של האדמה.

אולם הצו הראשון של השעה הוא — הספקת קאפיטאלים במדה היותר גדולה ומקפת בעד ההתישבות החקלאית הבאה. יצירת קרדיט אפותיקאי קרקעי תופשת בהרצאה הפינאנסית את מקומה הראוי. יחד עם זה הננו מפרסמים „עיקרים לקבוצות מתישבים", שתכליתם היא להסיע מצד אחד הון פרטי למטרת קנין אדמה ונטיעתה, ומן הצד השני לשמור על האופי החברתי־המדיני של ההתישבות. תפקיד זה נמרץ הוא ביחוד על־ידי זה, שעלינו להתחשב בקרוב עם בטול האיכר יהיה על המיקח־וממכר בנכסים־דלא־ניידי, לפחות בהיקף ידוע.

בה„עיקרים לקבוצת מתישבים" ורק על אלה שמנו לב — הננו מבדילים בין שני סוגי הישוב: אכרות זעירה (משק), בעד אלה העובדים במשקם בידי עצמם; ונטיעות (אחוזות), בעד אלה המשתמשים בעיקר בעבודה שכורה. סוג זה של נטיעות (אחוזות) יוכל להסתדר לפי שעה על אדמת קנין פרטי. פה נותנת הדעת להחליט, שקרן לאומית מן ההכרח תשמש במדה היותר רחבה לאכרים עברים עובדים בעצמם. אולם גם האחוזות המקבלות עליהן את התקנות שנקבעו בהעיקרים עוזרות לבנין החברתי של הארץ, בהוסיפן הון לקנית שטחי קרקע יותר גדולים מעבר גבול יכלתם של האמצעים הלאומיים כעת, ויחד עם זה הם ממציאים קרן להתפתחות העבודה החקלאית העברית בארץ. ה„משק" יתכונן אך ורק על אדמת הקרן הקיימת, למען צמצם את הסכום הדרוש למתישב העובד בעצמו עד המיעוט האפשרי, למען קבוע את מס החכירה באופן נוח לו, ולמען אשר ישמר אפיה של הפוליטיקה הקרקעית שלנו בתמידות.

בשים לב אל תפקידה זה, עלינו להרים את הקרן הקיימת אל מרום גודל תעודתה. שאיפתה הכבירה, הלוקחת לבבות בעמדה כעת לנוכח עצם המציאות ההולכת וקרבה, תעורר כעת את העם להקריב לה ביד רחבה. כשיעלה הדבר — ומוכרח לעלות — להגדיל את הכנסות הקרן הקיימת עד למיליון לשנה, אז תנתן לנו ראשית היכולת לרכוש על־ידי קניה גם אותו הקרקע שאינו עובר לרשותנו על־ידי אמנתנו עם הממשלה בעלת המאנדאט ולהעביר על־ידי זה בהדרגה לרשות הקרן הקיימת את כל האדמה הדרושה להישוב העברי; ושנית, תוכל הקרן הקיימת לגשת אל הכשרת הקרקע המוחרמת לפני ההתישבות.

בטוחים אנו, שההסתדרויות הציוניות תעשינה את כל אשר בכחן לעזור לעבודת קבוץ הכספים (של הקרן הקיימת) המסתדרת כעת מחדש.

בהעיקרים שהזכרנו, חשבנו את מיעוט הסכום הדרוש בעד בעל־משק למאתים לירה בערך ובעד בעל־אחוזה לאלפים לירה. המספרים האלה מיוסדים על שקול־חשבון מדויק. אבל עלינו להמנע לפי שעה מלהשיב באופן מחלט על השאלות כעין: איזה הון דרוש לכונן משק שיבטיח פרנסתם של אכרים, איזו מטפוסי המשק הם היותר מתאימים, ובאיזו מהירות תצעד העבודה החקלאית. פתרון השאלות האלה תלוי בגורמים בלתי־

את דבריהם דוקא במכתבים סגורים, ואינם חפצים להסתפק בגלויות? הלא יש בזה מפני חסרון כיס, הלא מחיר התו של הפוסטה הוא רבעי!

לא מכיסנו מוציאים שולחי המכתבים את הכסף לצרכי התוים. אנו רק חפצים לדעת את טעם העונג המוזר, שמקבלים, כפי הנראה, שולחי המכתבים, טעמה של שחצנות זו.

שחצנות של עם עני ואביון.

ותורת הכלכלה אומרת: כל מי שמבזבז פרוטה אינו שוה פרוטה.

גליון־גליון־גליון.

„לאפרושי מאיסורא" — זאת היא הכתובת התמידית כמעט על כל המודעות וההכרזות, היוצאות מאת הרבנות הירושלמית כל דבר.

בימים האחרונים קראו תושבי ירושלים מעל הקירות מודעות על־דבר הדינים ושמירת השבת, לבל יחללוהו המאחרים לקבלו והמקדימים לשלחו.

קבעו הרבנים ביחד עם החכם באשי, — כדי לצרף כחה של מסייעתא דארעא לכחה של מלכותא דרקיעא — שבכל ערבי שבת ישגיחו בכל השכונות לשמור על מועדי צאתו ובואו של השבת.

ושלשה פקידים יעמדו על המשמר: אחד תוקע בשופר, אחד מכריז בקול, אחד משגיח שימלאו התושבים אחרי הפקודה.

ויתקנאו כנראה בזה חברי ועד־הצירים האמריקאים, והנהיגו גם במשרד ועד־הצירים השגחה על הפקידים המאחרים לבוא ומקדימים לצאת בכל ימי העבודה.

וספרים נפתחו והותם יד כל פקיד בהם, מי מאחר ומי מקדים, מי בא בעתו ומי יוצא קודם זמנו, ומנהלי חשבונות רושמים את רגעי הכניסה ורגעי היציאה ושוקלים במאזן, באלאנס בלעז, את שעותיו ודקיו של כל פקיד, לזכות ולחובה. ובמקום תוקעים בשופרות ומכריזים בקול, הנהיגו מצלצלים בפעמונים. ובודאי תשלח אמריקה פקידים מיוחדים ירושלימה, שתפקידם יהיה לפצח בפצח, וקרני־צירים יאספו בתור נדבות מאת בעלי אוטומובילים בשביל יצרות כהן במסדרונותיו של ועד־הצירים.

וכאשר תהי יד ההסתדרות של המורים על העליונה, עד כדי לדרוש חבר מיוחד משלה בועד־הצירים — הן זכותה של הסתדרות המורים אינה פחותה מזו של ה„מזרחי" או „פועלי־ציון", אז תבוא בודאי דרישה שרפרפים בבואם ובצאתם יסתדרו שנים־שנים בשורות, כנהוג בבתי־ספר.

לעת־עתה אנו מסתפקים בצלצול הפעמונים.

וזה אולי אופיי בשבילנו. עמים אחרים מתחילים את תחיתם בעבודה, ואנחנו —

בצירים...

ירושלים.

ידועים עדיין או בלתי־מבוררים עוד כל־צרכם לפי שעה. עדיין לא נמודה הארץ ועדיין לא נקבעו אם כן, מקומם והיקפם של אותם הקרקעות שנוכל לכבוש אותם באופן אחר מאשר על־ידי הקניה הפרטית, של אותם שטחי האדמה שאינם מיושבים כל עיקר או שהם מיושבים במדה זעומה, של השטחים הנשמים או אלה שזכות בעליהם מוטלת בספק. עדיין לא נקבע בפרוטרוט איזו מהשטחים יכולים להחשב בתור ראויים להשקאה, ועד לאיזו מדה אפשר יהיה להחזיק את גדול הירקות, למשל — טפוס המשק היותר זול — בגדר ההכנסה.

על יסוד החומר שיאסף על־ידי חקירות המומחים בעלי המקצוע, יכינו אלה, אחרי שיתבררו כמה ענינים, שאין להשיב עליהם לעת־עתה, את תכניות הישוב הבנויות על יסוד בטוח. אנו מטעימים וחוזרים ומטעימים: הפרובלימה שלנו היא — הנחת יסוד למשק־עם ולהתאחדות־עם למן אבות־התוצרה עד לרוחב ענפי כל פעולה פוריה. בנין יסוד קיומנו החקלאי הוא שאלה, שעלינו להשיגה ולהבינה לא רק לפי חשיבותה הכלכלית, כי־אם לפי כל רחבה הלאומי־המדיני. תכליתנו המובנה מאליה היא — במה שנוגע למספר האנשים, עבודת האנשים ותבואתה — השגת מאקסימום בכמות, איכות ופוריות.

רק בדרך כלל יכולנו לרמז על עבודת ההכנה רבת־הענפים המחכה לנו לשם התישבותנו. גם מתוך זה אפשר לראות, שגם עתה, עוד לפני מסירת המאנדאט, מתיצבות לפנינו תעודות הדורשות התאמצות כל יכלתנו. כל אחד יבין, שבמדה שיתרבו ויתעשרו האמצעים שנוכל להשתמש בהם לשם מפעלי ההכנה, באותה מדה יגדל היקף של העליה המסודרת הראשונה, ולכשיעורו לאחר זה כחותיה הטבעיים של הארץ ואפשרויותיה היותר יסודיות תפתחנה — אז הנחנו את היסוד המכפרה לעתידנו בארצנו.

הולך וקרב היום בו יחתך גורלה המדיני של ארץ־ישראל, ואז נגש להקנות לעצמנו את הארץ בעצם עבודתנו. עבודת התישבותנו זקוקה תהיה לסכומים עצומים. הספקתם תדרוש מאת העם העברי התאמצות שלא ידעה עד היום. אנו נקרא לעמנו, שיענה לתביעת השעה ההיסטורית הזאת בכל מלא אחריותו, שיחגור את מיטב כחותיו, יקדיש את האמצעים היותר גדולים, למען נוכל עמוד לפני כל תקפה של תעודתנו, ולמען התגבר על קושי כל מעצור — לשם חירותנו, לשם עתידנו.

אולם על הסתדרותנו כבר עתה לחזק בכל כחה את מוסדותינו ולתמוך בעבודתנו, באותה המשמעת ובאותו האמון שבהם עבדה את העם עד היום, ושבכחם תלך לפניו לקראת הימים הבאים.

הועד הפועל הציוני,
הלשכה ארץ־הישראלית.
(התום) יוליוס סימון.

לונדון, סוף כסלו, א׳תתנ״ב לגלותנו.

כְּנֵסִיָּה, דָּת וּמֶמְשָׁלָה

מאת

פ. הורגין.

ה.

(סוף).

מהכנסת הגדולה הסתעפו הסנהדרין והישיבה. את ריומו של הראשון אנו מכירים בכל התקופות השונות של הבית השני*. כפי שיש לשער, היה תפקידה של מיעצת החכמים עד התבצרות הממשלה החשמונאית בעל דו־פנים. היא שמשה גם בתור בית־דין עליון וגם בתור מחוקקת. בתפקידה הראשון השגיחה על רשיתו הנכון של המשפט והיתה ממנה שופטים ודיינים; ואולם הרשות היתה בידה ליצור גם חוקים חדשים על־פי הצרכים החדשים של החיים. כך התירו את המלחמה ביום השבת במלחמת המכבים הראשונה. ברם, עם התפקיד המדיני שניתן לסנהדרין בממשלה המדינית של החשמונאים התפתח תפקיד זה מאד. הסנהדרין שמש אינסטאנץ משפטי עליון. הוא הושיב דיינים ו„סמך" חכמים, דן את השבט ועיר הנדחת**, ונתן את הסכמתו למלחמת הרשות***. בתפקידו האחרון היה לו צדק מדיני. ואם שקשה להחליט בבירור על הדייקנות ההיס־טורית, שיש בדברים האלו, בכל זאת ברור הוא, כי היה כח פוליטי חשוב לסנהדרין, שהתרכזו מסביב כל המלחמות בין הפרושים והצדוקים. הערך המדיני הזה של הסנהדרין שלל ממנו את הכח של בית מחוקקים. את התפקיד הזה באה הישיבה למלא. הישיבה עם „בתיה" ופלגותיה, היתה בית מחוקקים לכל פרטיה ודקדוקיה. ממנה יצאו חוק ודין לכל ישראל. ההלכה יוצאת עכשיו מהישיבה ומתקבלת לחוק בכל תפוצות ישראל. הישיבה מתקנת תקנות, שהזמן גרם לכך. הלל מתקן את הפרוזבול, שמסמן ריפורמה ראדיקאלית מיוחדת במינה. ישיבות אלו לא נבחרו על־ידי העם, אלא העם יצר אותן. פתוחות היו לפני כל אחד מהעם, אלא שאין זכות הכבוד נקנה בבחירה אלא בחכמה. החכם מושל. ממשלת החכמים לא נתבטלה גם ביסוד הממשלה המדינית של החשמונאים.

ממשלה זו המשיכה את השפעתה ופעולתה במשך כל האסונות והחבלים המדיניים, שהתרגשו ובאו על העם. טעות היא בפי ממזן, כי ממשלת החשמונאים והורדוס השתדלה להטיל פירוד בין ממשלת הדת וממשלת המדינה. מלחמה כזאת היתה מלחמה נגד העם ולשם טמיעתו בחייהם של העמים האחרים, מה שחפץ הורדוס באמת לעשות; אולם ממשלת הדת לא היתה כאן, אלא ממשלה לאומית. כמו־כן אין לחשוב את

* יוסיפוס, קדמוניות היהודים 3, XII; מכבים 1, 36, XIII.

** סנהדרין ב׳.

*** סנהדרין ב׳, כ׳.

ממשלת החשמונאים בממשלת הכהונה, כי הכהונה בתור ארגון מיוחד לא ידעה ממשלה גם בתקופה זו. באמת לא פסקה ממשלת הסופרים כל הזמן הזה לפעול את פעולתה. גם בימי הורדוס וגם בימי הנציבים הרומאים השפיעה ממשלה זו בדרכה המיוחדת בחיי העם.

שנויים יסודיים בממשלה זו לא באו גם אחרי החורבן. נהרסה מעט מעט [illegible] הארץ היתה כבר תקופת בית-הכנסים של הגולים והרשעים בין היתר העם הפזורים בכל קצוי תבל. בני העם בכל ארצות פזורם נשאו את עיניהם לחכמי הישיבה בכל הענינים הנוגעים לחיי הדת, ובראש היה הרב בר מוצא [illegible]. במשך הזמן היה הכנסת הממשלה הזאת שנויים יסודיים ותמורות רבות-ערך בחיינו. אין מקום הכרתי אחד, שאצל עמים אחרים נהיה לא מיוחד של הממשלה המדינית ונזקק לתנאיה ולפעולותיה המיוחדים, שלא היה מושפע מממשלת הסופרים. הדין בפרוטרוט על כל השנויים, שחלו במוסדות החברתיים שלנו על-פי היסודות שהונחו על-ידי ממשלת הסופרים, אין כאן מקום לזה; אבל בדרך כלל אפשר לאמר, כי כולם היו כפופים אחרי יסודי את מרותה.

יצירת הקהלות, הרדיפות והענויים, שסבלו היהודים בארצות הנוצרים, תששו את כח יצירתה של הממשלה הזאת. מימות רבנו גרשום בעל ה„חרם" על רבוי-הנשים, לא הוכנס תקון חשוב בחיים החברתיים שלנו. [illegible] הירידה הגבורה מבואה והתפקיד של שמירת כרם ישראל. היא שמרה על מה שנוצר ונברא ולא יכלה לחדש, להוסיף או לגרוע ממנו. אמנם, גם בתפקידה זו היה רב כחה ועצום השפעתה.

מה היה האופי המיוחד של כנסית סופרים זו? מה מבדילה מן הכהונה? האם גם היא לא עשתה את מעשיה בשם הדת ועל-פי הדת?

שאלות אלו עיקריות הן לדינא. אך בעצם הדבר אין שאלות אלו והירות להבין מיחה, למען למצוא את פתרונן הנכון. מנקודת-השקפה של חוק ההתפתחות, הרי יחסר גרעין הצמיחה של השלטון. כנסיה כזו אחרי שהכנסיה שלמה לא יכלה להשלטין מעולם. אם יש צורה של כנסיה למעמד חכמים זה, הרי מוכרח יהיה איתה מקבילות, שנהיתה מפניה, ולכן הלא אי-אפשר שלא בה מה שלא היה בציר מחצבתה; אם ה„כהונה" לא ידעה משלטון ה„רבנן" מנין להם? לאידך גיסא, הרי אנו רואים את ממשלת סופרים זו מתקיימת בצד הכהונה במשך מאות בשנים, והאיך אפשר לשני מלכים למלוך בכתר אחד?

בואי לכך אין לשם כנסיה לבעלי הישיבות. להם כל לא לבעלי מעמד מיוחד, לא היו להם מעולם מין כח מרכזי של שלטון פנימי. ראש הישיבה או אב בית-הדין לא היה מין אפיפיור, של-ארכיבישוף או דלייראמה. בתפקידו הרבן היה רק ראש בית-מדרש לחכמה. הוא לא הוציא „בולים", לא גזר גזירות על-פי דעת עצמו. הלכה שנפסקה, לא היתה נזקקת לאישורו. אם הוציא איזה פסק-דין, היתה הרשות ביד כל אחד לציית לו או לסרב. אין בידו לכוף את דעתו על אחרים באמצעות „חרם" ושמתא. מעשה בגמליאל השני, שנדה שהרה בדעותיו [illegible] ושאר החכמים ממנו. לאידך גיסא, לא היה החכם בתקופת היצירה והשגשוג של ממשלת הסופרים שום תפקיד מיוחד בעטרת חכמתו. הוא לא כהן בחכמתו. בן הישיבה, שגדל ולמד את החיים, היה בן מעמד ידוע בחיים הכלכליים-[illegible], אבל לא בן מעמד של איזה מין כהונה. החכם היה פועל, סוחר או בעל אחוזות, ולא נושא במשרת חכמתו. „אל תעשה את תורתך קרדום לחפור בו", הכריזו ועקיבא עליהם החכמים האלה. במקום שאין פינקציה מיוחדת, אין גם אורגניזציה באיזה צורה שהיא. מטעם זה לא גזרו גזרה אלא אם רוב הצבור יכול לעמוד בה, ולא חדשו תקנה אלא בהסכמת הצבור. במקום זה פוסקים כאחד ובמקום שני כאחר. האשכנזים קבלו את תקנת רבנו גרשום והספרדים לא נענו לה. כח החכמים לא היה בעיקרו אלא ככחו של הפארלאמנט של המעמד השלישי, שנקרא על-ידי לואי החמישה-עשר בסוף המאה השמינית „[illegible]", מבלי להטיל מרות בחיים של הצבור ומבלי לשעבדו תחתם.

גם בתקופת השלטון של ממשלת הסופרים, שהרבנות נעשתה משרה ועבודה קבועה, לא נמצא בה הסימנים המיוחדים שיש בכהן. הרב כה, אין הרב איש-הבינים בין אדם למקום. בידם הזה אין [illegible] עדתו אין הוא בעל עבודת [illegible] ה„ראאוטפשע". הרב אינו מנצח על צירימוניות דתיות. בתמונה זו מעורטל הוא מצורה של כהן ושל כנסיה דתית. ויקיים ליפפרט אומר: „הדתות אשר הונהו את הפיתן החיצוני הנובע מדרך הפשיטה, אין להן, במשמעות מדויקת, איזו כהונה שהיא". הדתות שאחרי החורבן מונה את מדינת בין הדתות האלה. ולכן אין במציאות כנסיה כזו בינינו. ואם נצרף את העובדה, שדרכו של הרב להבחר על-ידי העדה, מנהג שהחזיקו בו כל הקהלות משעת צמיחתה של מוסד הרבנות, הרי העדר של כנסיה כזו בעולמנו מאיליו אמור, כי במה מתבטא כח הכנסיה אם לא בראש וראשון במנוי הכהונה לאנשים אי לרצונה של העדה!

ובבואנו לסכם את דברינו ייצא לנו, כי הפרדת הכנסיה מהממשלה בתקופת חיינו היא פרי המלחמה וההתנגשות בין הכנסיה והמדינה הלאומית, שהיתה תוצאה ישרה מאפיה היסודי של הדת הנוצרית בראשית פעולתה, מפני שלא התפתחה בעמים הכנסיה יחד עם הממשלה. לעומת זה התפתחה הכנסיה הישראלית משולבת יחד עם הממשלה הלאומית. נפרדו שני המוסדות האלה, נפרדו בעיקרם לשתי רשויות מיוחדות. מצב של שלום שרר ביניהן מבלי שאחת תצר את חברתה. ביוצא בזה אני רואה בעמים הפרימיטיביים, שהכנסיה והממשלה צמחו משורש אחד, שמתחלקות הן ומושלות מיוחדות, שאין אחת נוגעת בגבורת חברתה.

על יסוד האמור מתבטלת מאליה הדרישה של הפרדת הכנסיה מעל הממשלה במדינה היהודית העתידית. מכיון שאין כנסיה במושג הרגיל מתקיימת בנו. הרב

ליפפרט [illegible] צד 8

לא כהן הוא ולא מושל. ואם אין ענין לדרישה זו ביחס לחיינו אנו, הרי יש לחשוש, שיש בדרישה זו מעין עירוב פרשיות. בעלי הדרישה הזאת לקחו בהשאלה את המושג הזה וקדשוהו בשלמותו כמות שהוא, ואליבא דאמת מתכוונים הם לא אל הכנסיה, אלא אל ה ד ת. במלים יותר ברורות, בעלי הדרישה הזאת דורשים את הפרדת הדת מעל הממשלה. הללו שבמחננו, שקלטו לתוכם את אוירה של תקופת המלחמה בין הדת וההשכלה „בת־השמים" והללו שנתחנכו על ברכי קולטורה זרה, ושנתנכרו לגמרי ליהדות, לחייה, דרכיה ונימוסיה, חסרה להם השקפה טהורה ממשפט קדום. בסקירה ראשונה נראה, כאילו נאחזו בבדותה זו, שהם בעצמם רגילים להרימה על נס. דרישה כזו מתפרשת על נקלה מנקודת־ההשקפה, שהיהודים קובעים כתה דתית גרידה. השקפה זו קובעת תחומים בין החיים והדת של עמנו. חיים אנו חיי העמים הזרים, אלא שיש לנו אמונה מיוחדת ומנהגים צירימונאליים שונים, שאין להם שום יחס עם החיים. ואולם אם היתה השקפה זו פוסקת הלכה, כי דת זאת היתה מוכרחת בטבעה ואפיה ההיסטוריים להתעצם בחיים, להתגלות בכל חזיונות החיים, הרי אין בן דת זו אלא הבן של סדר חיים ידוע, ומכאן: על כל המחזיקים בה להיות כפופים ונשמעים למערכת חיים משותפת, ואז הרי כתה דתית זו אינה אלא קבוצה לאומית, כי הרי חיים משותפים לכל בני הקבוצה וכל התיאוריה של צורת כתה דתית לחיינו היתה מתנדפת וכלה מאליה. אם תוכם כברם ביחס להשקפה הלאומית על חיינו, אם אין אנו בני כתה דתית גרידה, הרי להורות הם זקוקים, שאין רשויות לדת ולחיים בעולמנו; כי אם לא נאמר הכי, אם קרועה היא הדת מהחיים, נפסלת המטבע הלאומית של חיינו ויש בזה הודאה בדחילו ורחימו לעיקרי התורה של כתה דתית; כי מה טיבם של החיים האלו? הלא לא משלנו הם, מן החוץ באו אלינו, וכלום אפשר לקבוצה, שאינה חיה חיים עצמיים, לשאת עליה את השם לאום? אך אם הדת נספגה בתוך חיינו ונעשו לחטיבה אחת, אם הדת היא שהקנתה את העצמיות לחייהם של כל בני הגולה ונעשתה לבשר מבשרם וחלק מנפשם, הרי לא את הדת הם דורשים להפריד מעל הממשלה, אלא את החיים; — ילמדונו־נא, רבותי, היש ממשלה לחוד וחיים לחוד בחברה האנושית? האם אין הממשלה יצירת־כפיהם של החיים?

ואם סוברים הללו, שיש רק קשרים חיצוניים בין הדת והחיים, ולכן הם נוחים ומסוגלים להפרד, אינם אלא טועים. אם נבדוק בכל מכמני החיים נמצא, כי כל ניד, כל זעזוע קל, כל תנועה רפה שבהם, נובעים ישר מחיק הדת. חיי החברה הם בתכונתם מסכת של מנהגים, הרגלים ודרכי חיים מיוחדים. הללו היו פרי נסיון במלחמת הקיום שהצליח אחרי כשלונות ונפילות, תלאות ויסורים, ונתקבל בכל בני החברה. ואולם אין דבר מעורר את האד לפעולה אלא הפחד. פחד זה אינו אלא היראה מפני ה„רוח". אומר טשארלס גרהאם סימנר: האלימנט של מיסתורין במלחמת הקיום הוא הכח היותר פועל בחברה הפרימיטיבית. על־ידי פולחן דתי חשבו לכבוש את האלימנט הזה... זה הוליד את דרך החיים והמנהג"*. „היסוד של נשואין, רכוש, עבודת אדמה וכו' מונח באמונת העמים הפרימיטיבים בכשוף**. כל חזיונות החיים הם פרי האמונה הדתית, אף שהמוטיב הזה נשכח מהלב במשך הזמן. הסביבה הדתית שפכה את ממשלתה גם על הסביבה הטבעית יבה נתהותה הסביבה הסוציאלית. ואם באנו להבדיל בין החיים והדת, אנוסים היינו להכריז שמיטה על כל המוסדות של החיים, שבכולם אתה מוצא את היסוד הדתי בצדם. הוי אומר מעתה: כי הדת והחיים בהתפתחותם ההיסטורית קובעים אורגאניזמוס חי אחד, שאינו ניתן להתחלקות ולהתפרקות, הללו נמזגים ונלכדים לחטיבה אחת, לגוש אחד אי־נפרד.

זהו בדרך כלל ובדרך פרט אנו רואים, כי גם בארצות האלו, שהפרידו בין הכנסיה והממשלה, השאירו בתקפם את כל היסודות החברתיים, שכנסיה זו הכניסה בחיים. כך שומרים העמים האלו את שביתת יום הראשון וימי החגים השונים, וכך מחזיקים הם בהגבלית הנשואין ביהם וקירבה, אף שיסודם בדת הוא. היסודות המעטים האלו, שהכנסיה הכניסה לתוך החיים, לא נעקרו מעולם ממקום. הם נארגו ברשת החיים ונתגבשו למנהג, לדרך־עם, וקנו להם מקום של מדה בלבנו, שאינה נשמדת ואינה משתנית אלא מתוך התפתחות וגם אז במדה מצימצמת.

העולה מדברינו, כי מנקודת־השקפה של התפתחות החברה בכלל והשתלשלות החזיונות של חיי עמנו בפרט, אין לדרישה זו כל מושג והוראה כלל, אלא בצורת מהפכה. בבנין חיינו כמות שהוא אין לה מקום כלל, אבל המהפכה הורסת את עצם הבנין של החיים, ובהוראה כזו יש לדרישה כזו איזו אחיזה. אמנם, כחה של מהפכה יפה רק לסתירה. עדיין לא באה לעולם מהפכה כזו, שיהא בה גם משום בנין. וכך, הואיל והיא סותרת את כל מנהגי החיים שהתקיימו לפניה, הואיל והיא שופכת את מטה זעמה על כל ההרגלים, היחוסים החברתיים, המדות והמוסדות, שנשתזרו באלפי חוטים בנפש ובלב, מבלי שתזמין אחרים במקומם, היא מביאה בעקבה אנדרלימוסיה של צורות ומושגים, בחינות ומדות, חפצים ומשאות־נפש המרתיחה את החיים כים זועף ומטלטלת אותם טלטלה קשה לכל הרוחות. „בעיקרו של דבר לא היתה המהפכה הצרפתית התאבקות בין דרכי חיים שנתישנו ואלו שהתרגשו ובאו; אולם הריבולוציה באה לעקור את הותיקים מבלי להזמין אחרים במקומם. העם נשאר קרח מכל מדה, הרגל ונימוס. מצב כזה הוליד מהומה, טרוף־דעת, הסתערות רוח אי־מוגבלת, גרוי עצבים ובולמוס נפשי פנימי***. מהפכה כזו בחיינו העתידיים היתה מולידה תוצאות דומות. היא היתה מעמידה את כל עצם קיומו של עתידנו בסכנה.

* דרכי־עם, צד 9.

** ברים, גריבים, 17,419.

*** סימנר, דרכי־עם 256.

הדרך היחידה והבטוחה, שתוביל אותנו למטרתנו בבנין חיינו העתידיים, היא דרך ההתפתחות המודרגת. חזיונות חיים אינם נוצרים בידי אדם. המנסה לעשות זאת מביא חורבן וכליה על החיים. אם הדין כך ביחס לחיי כל העמים, על אחת כמה וכמה ביחס לעמנו, שמסוגל הוא להכשל במושגים אסופי חוץ ויסודות חיים שאין חלק חייו עמהם. דין החיים העתידיים שלנו יהיו נמסרים בידי הדורות. הללו יצקו את צורתם ויציבו את גבולותיהם. אמנם, אם יש דבר בחיינו, שאפשר להעשות על־ידי אפס, הרי זו השתחררותנו הגמורה משעבודם של חיי הגלות. אם יש תורה של הפרדה בחיינו, הרי זו הפרדת חיינו העתידיים מעל חיינו הגלותיים, שמצודה הם פורשים לרגלי עתידנו הלאומי והמדיני.

שְׁנֵינוּ נִפָּרֵד

מאת

מ. פיינשטיין.

שְׁנֵינוּ נִפָּרֵד, דּוֹם תִּהְיֶה הַפְּרֵדָה
כִּנְסִיסַת הַשֶּׁמֶשׁ בְּרִגְעֵי „נְעִילָה״,
כִּפְרֵדַת דִּמְדּוּמִים עֲגוּמִים מֵעֶרֶב
וְקָשָׁה כִּפְרֵדַת שַׁלְהֶבֶת מִפְּתִילָה.

יִתְעֶה כָּל אֶחָד מִמֶּנּוּ בִּשְׁבִילוֹ
לִלְקוֹט בַּחשֶׁךְ אֶת זִיקֵי הָאַהֲבָה,
לִדְלוֹת מִמִּדְבַּר הַחַיִּים גַּעֲגוּעִים,—
יָזוּם הַמִּדְבָּר וְיִלְעַג בְּגַאֲוָה.

אַחַר הַגּוֹרָל לִשְׁנֵינוּ, יַלְדָּתִי
תָּמִיד כֹּה נִהְיֶה מְבַקְשִׁים וְנָעִים;
פַּסּוּ גַּעֲגוּעִים, בַּמִּדְבָּר אֵין אַהֲבָה—
יִכְרֶה הַחוֹל לָנוּ קֶבֶר בַּסְּלָעִים.

יִמְצְאוּ נוֹדְדִים עוֹרְגִים לְמָיִם
שְׂרִידֵי גוּפֵינוּ מְעוּכֵי רֹב שָׁנִים.
אַחַר הַשָּׂכָר לִשְׁנֵינוּ אָז יִהְיֶה:
תְּפִלּוֹת יְבֵשׁוֹת וְגַלֵּי אֲבָנִים.

מַצֵּבָה

(ספור).

מאת

ר. היכמאן.

בהתחילי לקרוא באחד העתונים, ננעץ מבטי במודעה קצרה: „ביום הראשון... לחודש... בשעה הראשונה אחרי הצהרים תוצב מצבה בבית־הקברות... על קברה של הינדה בארסקי. ידידיה מתבקשים לבוא“.

הרהרתי אחרי הדבר. ידעתי את העלמה הזאת במשך השנים האחרונות לפני מותה, ולא עוד, אלא שהייתי ידיד קרוב אליה. זו היתה בריה עגולה וגוצה, בעלת חזה מפותח למאד, עיניה היו גדולות וכחולות, מצחה גבוה ורחב, פיה קטן ושפתיו שהיו עבות תלויות במחציתן למטה.

היה הפה, שפתי הדקות והפעור נכון תמיד לשיחה, שהשפתים הפלאיות והעגולות האלה נכונות להפתח בכל רגע ולספר עוד הרבה־הרבה... וכנראה, היה להם גם מה לספר. שני השרטוטים הדקים שעל מצחה והצבע החוורור של עור פניה, היו נראים כעדים למאורע שאירע לה...

אולם התוחלת לשמוע דבר־מה מפיה נכזבה תמיד. פיה הקטן והפעור נשאר תמיד סגור. כשהשיחה נסבה בחברתה על עניני השעה, היתה אמנם משתתפת בה בחפץ לב, אולם בשעה שנגעו הענינים במקרי העבר הקרוב, נסגר שוב פיה הקטן. בגופה הקטן עבר רטט קל ועיניה הנדירות נשאו למרחקים...

מכיריה כבר ידעו, כי ברגעים כאלה עליהם לעזבנה לנפשה, כי היא מסתלקת מהם בדמיונה ומשתקעת באיזה מאורע שבעבר, ששנה את הינדה בארסקי, המלאה חיים ותנועה, לשתקנית עקשנית. ואם קרב אליה איש באותה שעה, בהניחו את ידו על כתפה ואומר: „הינדה, מדוע את שקועה כל־כך במחשבותיך?“ — היתה מורידה עליו את עיניה בעצמה רבה כל־כך, עד שהלז היה מרגיש כאילו צנור אלקטרוני שפך עליו את אורו...

מכריה של הינדה, שידעו אותה מביתה, התיחסו אליה בכבוד רב. כנראה, היה ידוע להם מקרוב דבר־מה מעברה. אולם יחד עם הינדה היו עוברים על זה בשתיקה.

כל אשר ידעתי על הינדה לא היה מספיק לי בכדי לצייר לפני את תכונתה ואת עברה. כי הינדה זו מכרתנו, לא היתה עוד אותה הינדה משכבר, — את זה

ידענו כולנו. על זה שוחחנו לעתים קרובות בחבורתנו.

אָנכי רק ידעתי, כי הינדה היתה בתו — היותר צעירה — של יהודי סוחר עשיר וחשוב בעיר ליטאית גדולה. עוד בהיותה תלמידת הגימנאסיה נסחפה עם זרם הריבולוציה, ואחר זמן קצר היה חלקה בין אלה שחטו את הזרם הזה לפי חפצם.

מהרה הרגישה, כי עיר מיהדתה נעשית צרה בשבילה. התחילו דוחקים את רגליה, מרגלי חרש התחקו על עקבותיה. היא היתה צפויה למאסר בכל רגע. אָמנם, נמלטה בעוד מועד, הלכה לאודיסה ושם מצאה לה מעון, בהעלמת שמה האמתי, בבית הוריו של אחד התלמידים העניים בבית־הספר לאמנות. שם התלמיד הזה היה גרישה. וגרישה זה אָהב את הינדה עד לשגעון. אם אהבה אותו אַף היא, — לא היה ידוע. אחדים מבני חבורתנו נטו להאמין, כי אָמנם אהבה אותו, מפני שהתיחסה אליו בחבה רבה. אולם אחרים פרשו את חבתה לגרישה רק כרגש של רחמנות.

ספרו, כי גרישה המסכן סבל ענויים קשים, ובשל אהבה אומללה זו התרשל בפתוח כשרונו הגאוני בציור, שהפליא כל־כך את מוריו ואת כל אלה שידעו אותו.

טראגידיה נוראה עברה בחייו בשעה שנודע לו, כי פתאום נמשך לב הינדה אחרי אחד ממנהיגי המפלגה והלכה לגור עמו בחדר אחד. הצעיר ההוא נאסר אחרי עת קצרה, והומת בשעת „התקוממות" האסירים הפוליטיים באחד מבתי־הכלא המרכזיים של רוסיה. קשה היה לקבל ידיעות מפורטות על הענין הזה. אלה מידידיה שידעו את המקרה הזה, דברו עליו רק לעתים רחוקות מאד, וגם זאת רק בבטויים בודדים ומקוטעים. כנראה, נשארה הינדה אחרי מותו של מנהיג המפלגה במצב מיוחד... בחפצה היה לשים קץ לחייה, ורק הודות לגרישה נשארה בין החיים.

וגם זה רק לזמן קצר ומלא ענויים.

מה היה גורלו של פרי בטנה — לא ידע שום בן־אָדם, אפילו ידידיה היותר קרובים של הינדה לא ידעו מאומה. כל הדבר היה לוטה בסוד כמוס, וזה עורר את ההשערה, כי כל ספור המעשה על־דבר הילד אינו אלא ברוי. הינדה בעצמה, כאָמור, לא הוציאה הגה מפיה בנוגע לכל אשר עבר עליה.

פה, באמריקה, גרה הינדה בארסקי גלמודה בחדרה. היא עבדה בבית־חרושת של פרחים מלאכותיים. את השעות הפנויות היתה מבלה בקריאה בספרים. רק לעתים רחוקות היו מבקרים אותה בחדרה מכריה הישנים, בני־עירה. הידידים החדשים שרכשה לה פה היו אָמנם רובם רווקים, ואלה בקרו אותה לעתים יותר קרובות. אולם אַף בין אחד מהם ובין הינדה לא התפתח יחס כזה, שאפשר לכנותו בשם אהבה, ושסופו יהיה — נשואים.

עובדה אחת היתה מעוררת תשומת־לב מיוחדה: בין ידידיה ומכריה היו מעטות מאד מבנות מינה.

הבקשה הינדה אהבה? קשה להשיב על זה תשובה מוחלטת. היה דומה, כי בכוונה סדרה את חייה באופן כזה, שהאהבה לא תתפוס בהם שום מקום. אולם מה היה פירושו של נצנוץ האור הסודי בתוך עיני התכלת שלה, של שביב־האש הכהה והמוזר שנשקף מתוכן, ושל עליזותה הפתאומית בשעה שהשתובבה בחברת מבקריה?

אָמנם, זה קרה לא לעתים קרובות. וגם זאת: מצב רוחה המרומם היה עובר כהרף־עין. כמו אש נחנקת המתפרצת מאיזו קרן־זוית של בית אחרי כבות הדליקה שנפלה בו והאש הזאת מתלקחת בעוז והולכת וכבה אחרי רגע... כך היתה הינדה השתקנית, שחנקה הרבה בלבה, מתפרצת בעליזות פראית ועליזות זו כבתה תיכף. והיה לך הרגש, בראותך זאת, כאילו אתה רואה את העשן אחרי כבות האש...

אני והינדה נזדמנו פעם בשעת הויית אחד מידידינו המשתתפים לבית מנוחתו הנצחית. בבית־הקברות נאספו מנינים אחדים של קרובים ומכרים. ובעת שכולם עמדו על יד הקבר הפתוח וחלקו למת את הכבוד האחרון, טיילה לה הינדה בין הקברים וכאילו חפשה דבר־מה... מצאתי אותה אחר־כך עומדת שקועה במחשבותיה אצל מצבה שעל קבר תינוק... מי יודע? אפשר נשתקעה במחשבותיה על הכתובת של מצבה זרה?... היא לא שמעה את צעדי ונרתעה כששאלתי אותה אחרי שעמדתי עליה:

— הינדה, האם פה מנוחתו של אחד מקרוביך?

היא אחזה במהירות בזרועי. הרגשתי, שכל גופה הקטן רועד.

— האם הכל כבר נגמר שם? — שאלה.

— כן.

— נלך הביתה...

הלכנו ביחד. וכאשר אַך עזבנו את שער בית־הקברות, עצרה הינדה מלכת, ובהפכה את פניה למול השדה הזרוע קברים, אָמרה אלי:

— אין אני יודעת מה את נפשי... בכל פעם שאני רואה בית־קברות, נדמה לי, כי איזה קרוב, קרוב יקר לי, ינוח לו שם תחת איזו אבן ואפשר רק תחת גל של עפר...

הצצתי עליה מבט והעירותי:

— רגש מוזר...

— כן, מוזר... — חזרה על דברי, בהיותה שקועה במחשבותיה, ובכל הדרך עד ביתה לא פתחה עוד את פיה.

אצל פתח מעונה חפצתי להפרד מעליה. היא אחזה בידי ואמרה:

— לא, אל נא תעזבני עכשיו לנפשי... תכנס לחדרי... אָכין תה...

מתוך קול דבריה נשמעה, כמו בכל פעם, יותר לשון פקודה מאשר לשון בקשה. זה עוד נשאר לה מן התקופה שהיתה מסורה להריבולוציה, מן העת שהיתה רגילה לפקד על הנשמעים אליה.

הלכתי אחריה על המעלות. הרגשתי את עצמי עיף ובהכנסי אל חדרה, השתטחתי תיכף על הספה הקטנה שעמדה שם.

הינדה טפלה בהכנת תה ושמה על השלחן כל מיני המטעמים שנמצאו באותה שעה בחדרה.

ובפעם הזאת נדבבה הינדה השתקנית הדברנית. היא פתחה את שיחתה בהערה, כי זה זמן רב שלא הרגישה רגש מוזר כמו היום... כי אופן שכיבתי על הספה מעלה בזכרונה „אותו"... — גם „הוא" — הוסיפה — היה שוכב כך, פרקדן, כשפניו מפנים ישר אל הספון, ומעשן... מעשן בלי הפסקות... הה, כמה יופי היה בעישונו... ענן של עשן היה תלוי מסביב לראשו... לה היה קשה לשבת סמוכה אליו... לפעמים קרובות היתה מתפרצת בשיעול... בשיעול כבד, עמוק, יוצא מן החזה... ו„הוא"... להפסיק מעישונו לא רצה, או לא יכול... ואהוב אָהב אותה מאד... כן, היא בטוחה בזה, אלא שאיננה בטוחה, אם גם היא אהבה אותו באהבה עזה כל־כך... „הלז", גרישה, רדף אחריה תמיד... אם לא הוא בעצמו, היה צלו רודף אחריה... ברגעים היותר נעימים שהיתה מבלה „אתו" עמד גרישה לנגד עיניה... איננה יודעת בעצמה מה היה לה. קודם שראתה „אותו", היו רגשותיה ביחס לגרישה — חמים ונאמנים... אָמנם, גרישה נראה לה פעמים רבות באהבתו אליה רק כאָדם מגוחך, אולם לעולם לא ראתה אָדם אוהב באהבה תמה ונאמנה כזאת. כמה כאב לגרישה כשהלכה לגור „עמו"... כן, אפשר שלא היתה צריכה לעשות זאת... אפשר שחטאה בזה לנפשה... ומה גם לנפשו של גרישה... אולם צעירה, צעירה מאד היתה אָז... ו„הוא" — כל־כך גבוה וחסון... כמעט ענק לעומת גרישה... והכח שהיה בעיניו!... איננה יודעת בעצמה מה עבר אָז עליה... וכל זה היה רק כחלום עובר...

היא נשתתקה. היה נראה, כי קשה לה להמשיך את דבורה על זה, כי כאן הגיעה אל הגבול, שאי־אפשר היה לה להעביר עליו. לא נכיתי ההקיר והרהיש. שותק ימתבונן אל שרטוטי פניה שמעתי את דבריה. פניה היהירים שהביעו את יסורי רוחה אורו פתאום פעמים אחרות...

האם שכחה לרגע, כי היא רק חוזרת עכשיו בנפשה על חייה שבעבר? כי הימים ההם לא ישובו עוד? או אפשר הייתי אני הגורם בנוכחיותי, שהעלתה בלבה את זכרונו „הוא", לעורר בקרבה תקוה לעתיד יותר טוב? מי יודע?

הגישה את התה. שתינו הרבה ואָכלנו דבר־מה. אָנכי עשנתי כל העת והיא שתקה. שתיקתה היתה כבדה, מיאה ענויים... ברגעים ידועים נדמה לי, כי עוד מעט וכילדה קטנה תשב לרגלי ותגלה לי את הכל, את הכל... ה„הוא" יכונה בשם, ילבוש צורה... וכל דבר יקרא בשמו הנכון...

אולם הינדה בארסקי נשארה סגורה בתוך עולמה הפנימי. אנחה כבדה התפרצה מתוך לבה. מתוכה נשמע הד של מיתר ניתק...

הייתי כבר נכון לצאת מחדרה. אולם אָז רטטה הינדה ברטט קל ושוב פתחה את פיה. נפחדתי. לא הכרתי את קולה. גם פניה לבשו צורה כזו, שעוררה אותי לחשוב, כי אָדם זר, בלתי־ידוע לי, ישב לו פה לפתע פתאום אל השלחן והתחיל לדבר... רק אָז התבוננתי כי בחדר כבר שוררת אפלולית... מחיתי את הזיעה מעל מצחי ובשאפי את האויר בכבדות, שמעתי אל דבריה.

היא פתחה:

— כן, אני מרגישה, כי ימי ספורים... חייבים הם להיות ספורים... מה ערכם של חיי עכשיו? מי יפיק מהם תועלת? לא אני ולא אחרים. אני מרגישה, כי אין ביכלתי עוד להביא אושר אפילו לאָדם היותר אומלל שבעולם... והיותר אומלל עכשיו — ודאי שהוא גרישה... כן, אם חי עודנו... לא, אינני יכולה להספיק לו כל אושר... אילו נפתחה הדלת ברגע הזה, גרישה היה נכנס ונופל לרגלי, הייתי מוכרחה להטות את ראשי ממנו... כן, הייתי מוכרחה... הייתי מפחדת מפני מגע ידיו... הייתי מוכרחת לקום, לנוס, להפיל את עצמי דרך החלון... או... אך רועד אתה? מה לך?

לא כלום. הרגשתי במגע ידה הקרה כקרח... עיניה אחזתני...

קמתי ואָמרתי:

צריך אני ללכת, הינדה, השעה כבר מאוחרת...

הבריה העגולה והגוצה הצליפה עלי מבט כהה. פיה נתעווה. בת־צחוק קרה נעצרה עליו לרגע...

ובהשארה יושבת על הכסא וראשה בידיה, אָמרה:

כמה חפצתי לבכות בשעה זו! למרר בבכי, והדמעות תזולנה, תשתפכנה... עד כי אוכל להטביע את עצמי בהן... את עצמי ואת... כל העולם. זה הרבה הרבה שנים לא בכיתי... נבצר ממני לבכות... ידיד יקר, אפשר תואיל אתה להכאיבני כאב אנוש, עד שאתפרץ בבכי?... נסה, אכיר לך תודה... הכני, סגפני!... העליבני בעלבון גס, גס מאד... לא בעלבון כזה... לא ברטט שעבר בגופך למגע ידי... זה לא מכאיבני עוד... לא יכול להכאיבני...

הינדה התפרצה בבכי...

היה ברור, כי הינדה נמצאה במצב של קדחת. קראתי אל החדר את בעלת־הבית ואָמרתי לה, כי הינדה מרגישה את עצמה חולה ותשגיח עליה. יצאתי ללכת לביתי.

כעבור ימים אחדים קבלתי מכתב שלוח אלי ב„משלוח מיוחד" ובו כתוב, כי אמהר לבקר את הינדה. המכתב היה כתוב בידי אחד מידידינו. מצאתי את הינדה במצב מסוכן. מחלתה היתה „מורכבה", והרופאים לא עמדו עדיין על טיבה. ודאי שהתקררה באותו יום שהיתה בבית־הקברות. לא חסרו גם סבות אחרות שגרמו למחלתה. הרופאים בדקו את לבה ומצאו אותו רפה מאד. כל אלה ביחד הביאו את הינדה למצב, שהרופאים אך נדו לה ראש.

כעבור שמונה ימים מתה הינדה בארסקי. עברה שנה. חבריה מקימים מצבה על קברה ביום פטירתה. ידידיה מתכרשים לבוא. הולך אני לשם.

מוֹרִיס מֶטֶרְלִינְק

(שרטוטים אחדים).

מאת

יוסף ברייניין.

מוריס מטרלינק האמן הוא חסר־שרשים. הנפשות בחזיונותיו הן בלי לאום. היוצר שבו הוא בין־לאומי, הוא שואב ממעין האנושות. מעולם לא העלה על הבימה טפוסים שיש להכיר בהם סימני מסורה לאומית, או של מדות ומנהגים הנמסרים בירושה מדור לדור, בקצור: סימני גזע או אומה.

הנשמות, שמטרלינק בורא בחזיונותיו מוטלות בגופים, שאין להם שייכות מיוחדה אל תקופה ידועה או אל איזה מקום מסומן ומוגבל במפת־הארץ. נפשותיו אינן מטפלות בשאלות חברתיות או מדיניות. האמן בעצמו עומד מעבר לגבולן. במרכז יצירתו עומדת השאלה על־דבר גורלו של האדם בכלל, השאלה הנצחית: מאין, לאן ומדוע?

מוריס מטרלינק החל את עבודתו בספרות בדור ששלט בה הסגנון הטבעי והממשי. בניגוד קיצוני להסגנון האמור, שבבר החלו בעלי הטעם הדק לקוץ בו, היה סגנונו הרומאנטי של מטרלינק. על כן הסב עליו תשומת־לבה של אירופה הספרותית. ובגלל הסבות האמורות לעיל מצא לו מטרלינק החוזה מעריצים ושליחים רבים בקרב בני־הנעורים של עמנו, ברוסיה ובגרמניה, ביחוד בקרב נידחי הריח יתרגשי־השרשים.

.

אָדם ואמן. האם צריכים אָנו לדעת את הראשון למען הבין את השני? האם משפיע האָדם על האמן? אָדם ואמן — האם שני גופים נפרדים הם, או, אולי, שנים שהם אחד? האם תלוי האחד בהשני? היכולים הם לחיות ולהיות זה בלי זה? בכל פעם שהמבקר בא לנתח את נפשו של האמן ולבדוק במסתריה, הוא מתנקש בפרובלימה נצחית זו. כי רק אצל יוצרים מעטים שוררת הארמוניה שלמה בין האָדם ובין האמן שבהם. אף האמן היותר סובייקטיבי חי הוא רק לעתים רחוקות את חייו הוא בקרב הנפשות שהוא בורא. לרוב הוא בורא דוקא נפשות המתנגדות לרוחו ותכונתו, הוא מחונן אותן במעלות ויתרונות החסרים להאָדם שבו. דוקא אותן המעלות ואותם היתרונות שהאָדם שבו שואף להם לשוא. יש שהאמן מתאר אנשים שחפץ להיות כמוהם — ואיננו. ודוקא הניגוד הזה מבאר ומגלה לנו את היוצר.

ואת הניגוד הזה אָנו מוצאים גם אצל מוריס מטר־לינק. האָדם שבו הוא בן הגזע, פלאמאנדי לכל חוקותיו ומשפטיו. האָדם שבו היא אבר בריא החושים, כמעט בריה גסה, שהוא להוט עד היום אחר התגוששות וכל מיני משחקי השרירים. האמן שבו הוא הוזה, מספר עם הרוחות ומתיחש עם הנשמות, שהוא מבקשן בכל. מטרלינק האָדם בורח תמיד מחיי הכרך הגדול, מחיי הסופרים והאמנים, ובוחר הוא לחיות רוב חדשי השנה בכפר, ששם הוא קרוב לחיי הטבע, ששם הוא עומד על האדמה בשתי רגליו. האמן שבו מתגעגע תמיד על ספירות עליונות, על הוגים נעלמים מחוץ לחיי המציאות הממשית. מטרלינק הצמחן, החוקר ובודק יום־יום את גנזי נסתרותיהם של פרחי גנו, המסתכל בעין בהירה ובוחנת בכוורת הדבורים, למען הכר את ארחן ורבען באחד הטבעונים, שהוא סומך רק על חושיו המחודדים ושאין לו עסק רק עם היש והנמצא — מטרלינק זה בתור אמן ומשורר שואף תמיד אל הבלתי־נראה ואל הבלתי־מוחש, אל הדברים והחזיונות שמחוץ או ממעל לטבע.

מוריס מטרלינק נולד בשנת 1862 בעיר גאן (Gand), עירה מחוזאית בבלגיה. אָביו היה נוטריון חשוב בעירו ואת בנו זה חפץ לראות בתור סניגור בבתי־הדינים. אך הבן שגמר, כמעט על־כרחו, את תורת המשפטים בהאוניברסיטה, הוכיח אחרי כן באופן מזהיר את חוסר כשרונו במקצוע זה שהוריו בחרו בו בשבילו נגד חפצו יהיה. אחרי הנסיונות הראשונים בתיר עורך־דין נוכחו גם בני משפחתו, שאין כל תקוה לראות אותו בתור סניגור מוצלח.

עד שנת השלשים לימי חייו התגורר מוריס מטרלינק כמעט תמיד בנאות שדה הרחק מהכרך. את רובי עתותיו היה מבלה בכפרים, ביחוד ברכיבה על אופנים ובציד דגים. עם כל זאת מצא די זמן להדפיס קובץ שירים, אשר הוציא על חשבונו, מאשר לא מצא מוציא־לאור, במספר של חמש מאות אכסמפלארים. את הקובץ הראשון של שיריו קרא בשם "Serres Chauds" (גינת בית). השירים הללו הכעיסו והרגיזו את הקתולים בבלגיה. רק כשירי עגבים היו בעיניהם, שיש בהם כפירת הרוח וחושיות גסה ומנוולה. אם אָנו קוראים כיום את שיריו הראשונים של מטרלניק אָנו מוצאים בהם, להפך, כעין גועל נפש לתאוות הגוף שהוא שר עליהן. אָנו מאזינים בהם צלילי נשמה ערטילאית, מתאנחת והומיה בתוך מרחבי הטבע החפשי. המבקרים האחדים שטפלו אָז בבכורי שירתו של מטרלינק ראו בה שאיפה משונה לזרות, מקוריות תפלה וחסרת דעה יטעם. אָמנם הודו בהריתמוס השירוני של בתיו וחרוזיו, אך לעגו להבטויים כמו „הנפש הרויה קרני לבנה", או „שאיפות עוטות ערפלים כחולים".

אחרי הנסיון הספרותי הראשון, שהיה בלתי־מוצלח, העתיק מטרלינק את מושבו לפאריז. וכעבור חדשים אחדים כבר היה הפלאמאנדי הזה, שהיה אדמוני, בעל שערות צהובות, בריא וחזק בגופו, הוזה וחולם ברוחו, לאחד המפורסמים בהשכונה הלאטינית. אולם הוא ברח מהצחה שטחית כזו, ויבחר לו למושב את הפרוור פאסי, סמוך לפאריז. דירתו היתה באיתו הבית עצמי שהפנים גר בו גאון המספרים הצרפתים, באלזאק. ואף כי מצבו הכספי של מטרלינק היה, באותם הימים, ברע, בכל זאת לא נאות להעביד עבודה עתונאית, כאשר הציעו זאת לפניו. תחת זאת הקדיש אָז את כחו וזמנו לכתיבת דראמה גדולה בשם „הנסיכה מאלין" (La Princesse Maleine). הופעתה של הדראמה הזאת עשתה לו מיד שם בצרפת ומחוץ לגבולותיה. הסופר הגדול אוקטאב

מירבו הכריז על המחבר של החזיון הנזכר כבעל המשיח והגואל של הספרות המודרנית. במשך של שנים אחדות יצא שמו של מטרלינק לתהלה ברוסיה, גרמניה וסקאנדינאביה.

מה עשה את מטרלינק במשך זמן קצר למפורסם בספרות העולם, בעוד ששם בן דורו וארצו אמיל ווירהארן, המשורר הגדול באמת, נתפרסם מחוץ לגבולות בלגיה רק בעשר השנים האחרונות ובעוד ששם המשורר הגאון הבלגי שארל ואן לרברג ושירתו היפה והמזהירה המטרלינקית נשאר עד היום מכוסה בחושך?

מטרלינק הרומאנטי והסימבולי יצר סגנון חדש — סגנון שהיה מכוון מעיקרו אלא להיחסנים שבין הקוראים, ושכבש מהרה את מסילתו ברבים. שעת־הכושר היתה להסגנון החדש. בהתקופה הספרותית ששלט בה אופן ההרצאה הפסיכולוגית של פול בורז'ה, שהפאטאליות היתה ניכרת יבוריטת בה יותר מדי, ושהסגנון הטבעי והמפורט והמיגע של אמיל זולה הטביע עליה את חותמו — בתקופה כזו בא מטרלינק כגואל בסגנונו של הדברנות האלמית, בהסגנון של „תיאטרון בלי מלים”, כאשר כנוהו כך על שום קמוץ המלים וצמצום הצורה שבו.

בכל חזיונותיו — מלבד ב„מונה וואנה”, שהיתה מכוונה לעשות רושם על הבימה — משפיע מטרלינק על קהל הרואים על־ידי מה שלא הוגד בפירוש ובמלים ברורות, רק על־ידי הדברים הנרמזים והבלתי־מבוארים, רק על־ידי השתיקה הכבדה שבין השיחות המקוטעות של הנפשות העושות. מטרלינק לא האמין בפעולתה ובהשפעתה של המלה המבוטאת, של הניב המוטעם והמודגש. „אין אָנו צריכים להאמין, כי המלה המדוברת יכולה להיות הגשר־המחבר בין שתי נפשות. השפתים או הלשון אינן יכולות לתאר את הנפש ופרכוסיה, כמו שאין התמונה הנרשמת בהקאטאלוג של המוזיום יכולה להיות מתוארת על־ידי המספר, שהיא מסומנת בו. כי בשעה שיש לנו באמת מה להגיד איש לרעהו, אָז צריכים אָנו לשתוק. ואם מכריחים אָנו את עצמנו לדבר ברגעים כאלה, אָז הננו מאבדים את ההזדמנות לשמוע נפש אחרת או לתת קיום לנפשנו אָנו”. כך מבאר מטרלינק את הקמוץ והצמצום של סגנונו בהדיאלוגים של חזיונותיו.

מטרלינק שואף תמיד להשמיע אותנו את שיח הנפשות בעזרת הדיאלוג הקצר שהוא נפסק לרגעים בהפסקות ארוכות. החוזה נותן לנו את המלה המבוטאה רק בתור פרוזדור, שעליו להביא אותנו אל ההיכל המכושף המלא המולת קודש בלי אומר ודברים.

מטרלינק מדבר אלינו מעל הבימה התיאטרונית רק על־ידי רמזים מקוטעים — לפעמים גם בסגנון של „רזין דרזין”, כאותם הרביים של החסידים הראשונים — בהישענו על הפסוק „והמשכיל יבין!” החוזה סומך על הקורא את דבריו או על הרואה את חזיונותיו המוצגים על הבימה, כי כל אחד מהם ישיגם ויבינם, וגם ימלא וישלים בעצמו את הבלתי הגוי בהם, לפי כחותיו הרוחניים ולפי מדת עשרו הפנימי.

חזיונותיו של מטרלינק, ביחוד הראשונים, פועלים עלינו כמוסיקה — כאקורדים בודדים של מיתרי הכנור בהדר אפל. המוטיב הראשי של חזיונותיו הוא תמיד נוגע ומעורר רגשות עדינים.

מטרלינק נוגע על־ידי חזיונותיו באיזה נימים מסותרים שבנפשנו — הננו מאמינים לחוש צללים חולפים על פנינו. ברגעי השתיקה של ההפסקות הננו מאמינים להאזין אנחות, לחישות ורשרוש של רוחות. אנחנו הננו רק מושפעים מהצלילים המילאנכוליים האלה, וכל אחד מאתנו טוה את חלומו הוא. אולם תיכף אחרי הורדת המסך מתנדפים חלומותיו של מטרלינק וגם ההיפנוטיים אני. קולות בכי במרחק אקורדים נוססים, גועים — והכל חלף. מאומה לא ישאר.

* * *

התוכן והסגנון של מטרלינק אחד הוא. סגנונו הוא הוא התוכן — יללת ילד עמומה, תפלה חרישית בלי התוך הדבור, אנחת אהבה מלאה צער, גסיסה גואלת.

בכל חזיונותיו, — ב„העורים”, „החודר” (L'intrus), „המות של טין טגילם”, „פליאס ומליזנד”, „האגדה של אנטונגיוס הקדוש” ובאחרים, — הננו רואים את מטרלינק כשהוא מרפרף כצפור עיפה בין שני חופים נעלמים ומלאים מסתורין, הלידה והמות. הוא מתרומם אָמנם בכנפי דמיונו מעל החוג השפל של חיי חולין, אך אין בכחו להגביה כנשר מעלה־מעלה. וסופו: רחוק הוא מהנסתר, כמו שהוא רחוק מהנגלה, רחוק הוא מעולם הרוחות, כמו שהוא רחוק מעולם המציאות הממשית. למעלה ולמטה הוא רואה רק עננים מלאי חידות. אבל דוקא באטמוספירה ערפלית זו, שכל הצורות מטושטשות בה, מרגיש מטרלינק את עצמו ברוחה ובנעימות. הממשיות, המציאות, כמו שהיא, מפחידה אותו, כי הלא הוא אינו רוצה בכלל לראות את האנשים בהויתם ובהויתם — הוא מבקש את הנפש הממללת ברמזיה. החוזה תועה ונודד בעולמו הדמיוני, מתדפק הוא בכנפיו על קיר הברזל של הפרובלימות הנצחיות, כנפיו נפצעות והפרובלימות אינן זזות ממקומן. והפרובלימות שלו הן: גורלו של האָדם האורב לכל צעדיו, האושר, האהבה, הצדק והעול. צל עב מלוה את מטרלינק גם כשהוא מטייל בשבילי אור. יש לו נטיה מיוחדה להתקרב — לפעמים הוא נמשך ונדחף בכח עור — אל תהומות עולמים. מתעכב הוא מעט על־ידם ותיכף הוא עוצם את עיניו כיעף והוא חולם על מעמקים ומצולות, שלא היה בכחו לבוא עד חקרם. ואת חלומותיו אלה, שלפעמים הם גם יפים ועשירים בשירה דמיונית, הוא מספר לנו, מבלי אשר ינסה לפתור אותם.

* * *

מטרלינק בתור פילוסוף ובעל מוסר, שהוא משתמש, באופן הכרחי, בצורה מדעית, אין בכחו לתת מה להקורא המבקש דברים ברורים ומסקנות הנראות כודאיות. ספריו „החכמה והגורל”, „אוצר התמימים” (Le Tresor des Humbles) וקובץ מאמריו על אמרסון, נובלים ושקספיר, — ספריו אלה, מבחינה בקרתית, לא רק

שאינם אוצרים בקרבם חכמה ופילוסופיה הראויות לשמן, כי־אם גם, לא נבליע את המלה הנכונה, משעממים. יש אָמנם קסם בסגנונו גם כשהוא מתפלסף או מתלבש בתגא של כהני המדע, אך בכל כשופיה של שפתו אין בכחו לכסות על שטחיות מחשבתו המתלבטת ברשת של קורי דמיון. בספריו ה„רציניים" מטפל מטרלינק באותן הפרובלימות עצמן המעסיקות אותו בתור חוזה חזיונות בשביל הבימה: — בהפרובלימות של האלמות, של גורל האדם ונשמת העולם.

כשאָנו קוראים את ספריו ה„פילוסופיים" של מטר־לינק, נדמה לנו — בכל אופן נדמה לי כך — כאילו אָנו עסוקים בהתרת חבילה גדולה, בה אָני מוצאים חבילה שניה, מעטפה בתוך מעטפה, בהשניה — שלישית, וכן הלאָה, עד שאָנו מגלים לאחרונה צרור קטן שאין בו אלא תוכן דל.

מטרלינק נוגע ואינו נוגע בהפרובלימות החביבות עליו כשהן לעצמן, מכביר הוא שאלות על גבי שאלות ומניחן לבסוף בלי תשובות. אולי הקורא המבקש בקריאתו רק גרוי־עצבים נעים יתענג על הפיוטים הפילו־סופיים של המשורר הבלגי, שיש בהם רק פרחים ולא פירות. אולם הקוראים המבקשים לא רק את קליפותיה של המחשבה, כי־אם גם את גרעיניה הבריאים, ירגישו, כי נפשם נשארה ריקה גם אחרי אשר קרא את הספרים האמורים מראשיתם ועד סופם.

מטרלינק מספר לנו בספריו הרציניים על־דבר „החיישות האלים", על־דבר „מאזני הגורל" ועל־דבר „אותותיה הנעלמים של הנפש". ואָנו מכירים, שהמחבר דנן מושפע במדה מרובה מנובלים הגרמני, אלא שהוא מאפיל בטליתו הלשונית על דבריו ,שהיו כהים גם בלאו הכי.

* * *

מורים מטרלינק מתארח עתה בפעם הראשונה באַמריקה. הוא עזב את ביתו, המנזר סאן־וואנדריל, אשר קנה בקרבת פאריז, ויגרש את אשתו, הסופרת והמשחקת הידועה ז'ורז'ט ליבלאַן, אשר כנה אותה לפנים בשם „רוח קדשו". ובהיותו קרוב לששים נשא משחקת בת שמונה־עשרה, שלא הצטיינה בשום דבר. מטרלינק ההוזה, השתקן, שאינו מספר אלא עם נשמות ערטילאות, אשר היה חי עד הזמן האחרון חיי בודד ונזיר־העולם בהאולמים הגדולים של מנזרו־היכלו; מטרלינק שנסה לחקות את חיי הרוסי הגדול, ליאו טולסטוי, אלא מתוך עונג ורוחה — בא עתה לאמריקה על־פי הזמנתו של אדיר־הכסף וואנדרבילד. ואָנו רואים את החוזה המתבודד של אתמול כשהוא עולה היום על הבימה, לבוש בפראק מגוהץ ובעניבה לבנה על צוארו, באולמים שונים, לקרוא לפני נשות המיליונרים האמריקאיים את הרצאתו „היכחות מדעיות על־דבר האלמות".

זהו פרק חדש לגמרי בחיי מטרלינק. נראה, כי שרף את הגשרים מאחריו. באחד מספריו הוא אומר: „האשה משנה את מזלו של האמן". ואין ספק, כי היא גם שנתה את מזלו של האמן הבלגי, והשנוי הזה יגלה גם באופן יצירתו הפיוטית.

אין אָנו יודעים את הדרך החדשה אשר תבחר בת־שירתו, אם עוד לא עיפה מרוב נדודים וגעגועי שוא. אך תבחר לה את אשר תבחר, אם יש בה עוד כח ורצון לבחור, אנחנו הצעירים העברים של היום לא נרוץ אחריו ולא נתאבק בעפר רגליו, כאשר עשו צעירינו לפני עשרות שנים.

אנחנו נבקש את דרכנו אָנו.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

הדין־וחשבון של הממשלה בדבר הפרעות בפולניה.

ביום הראשון העבר, 1 לינואר, נתפרסם על־ידי הממשלה בפעם הראשונה הדין־וחשבון השלם של הועדה האמריקאית בהנהלת מורגינטהוי, שנשלחה לפולניה לחקירת הפרעות שנערכו ביהודים.

הדין־וחשבון אינו מכחיש כי הפרעות נערכו על־ידי גדודי הצבא הפולניים וכי לעתים עזרו על־ידם התושבים הפולנים, אולם הועדה משתדלת להסיר את האשמה מעל הממשלה הפולנית. „שרידות הלב של החיילות — אומר הדין־וחשבון — היתה תוצאה מזה שבראשיהם עמדו פקידים בלתי־מנוסים". אמנם, יש גם הערה בדבר הפוגרום בלמברג: שאילו השתמשה הממשלה באמצעים יותר נמרצים היה מספר הקרבנות פחות.

המספר הרשמי של ההרוגים לפי הדין־וחשבון, הוא [illegible], אולם כסתירה לזה נזכר שם במקום אחר מספר של „280 בערך".

נזכרים רק 8 מקומות נגועי הפרעות:

ב[illegible] 11 לנובמבר, 1918, נהרגו 4 יהודים, נפצעו הרבה; בלמברג, 21—23 נובמבר, 1918, נהרגו 64, נשרפו 38 בתים של יהודים, ביניהם — בית־הכנסת של העיר והרבה ספרי־תורה; בפינסק, 5 לאפריל, 1919, הומתו בירייה 35, ביניהם — 6 נשים, אחרי שנתפשו באספה, שבה דנו בדבר חלוקת כספי העזרה של „הועד המחלק המאוחד"; בלידה, 17 לאפריל, 1919, נהרגו 39, הרבה יהודים, וביניהם — הרב, נאסרו ונעצרו במשך 24 שעות בלי אכילה; בווילנה, 19—21 לאפריל, 1919, נהרגו 65 ברחובות העיר, 8 הוצאו מחוץ לעיר והומתו, 2,000 בתי־דירה ובתי־מסחר של יהודים שודדו, יהודים למאות נאסרו; בקולבוסיובה, 7 למאי, 1919, נהרגו 8 והרבה בתים שודדו; בטשנסטיהובה, 27 למאי, 1919, נהרגו 5; במינסק, 8 לאוגוסט, 1919, נהרגו 31 יהודים, 337 חנויות של יהודים שודדו. הגינראל דזשאדווין, [illegible] היה בעיר זו בשעת עריכת הפוגרום.

בדבר מעשי [illegible] והנגישות המיוחדים, ש„המציאו" הפורעים בשביל היהודים, יש בסוף הדין־וחשבון הערה קלה: „מלבד הפרעות שנרשמו למעלה, ספרו לועדה אודות נגישות בצורות אחרות, דהיינו: כמעט בכל עיר ובכל עיירה תפשו החיילות את היהודים ומרטו או גלחו את זקניהם".

הדין־וחשבון מתעכב גם־כן על התעמולה, המתנהלת בפולניה, להחרים את המסחר היהודי ומזכיר את הקובלנה, שהסוחרים

היהודים הגישו לפני הועדה בדבר חברות המסחר השותפניות (קואופיראטיבות) הפולניות, שהן דוחקות את רגליהם מעיהם [illegible] אולם למרות שהדין־וחשבון מוסר בהריצות פרטים חשובים של התעמולה הזאת, יש שם הערה קלה דנואית כמצדקת את יסוד החברות השיתפניות הפולניות [illegible] ההערה אומרת: כנראה, הן (החברות השותפניות) „נסיון חוקי להגביל את הפעילות ואת הרווחים של המעמד הבינוני".

הדין־וחשבון גומר בהערה, כי אמנם במשך שני החדשים שהיתה הועדה בפולניה — מ־13 ליולי עד 13 לספטמבר, 1919 — [illegible] הועדה מיעצת על כן, שאגודת הלאומים תשלח [illegible] והם יחקרו את השאלה היהודית לכל עמקה.

* * *

בדיזפאראן.

בליטה.

כלפני שבוע נועדה בקובנה הועידה הראשונה של קהלות היהודים בליטה. [illegible] צירים מ־47 קהלות.

ראשי המיניסטרים של הממשלה הליטאית והמיניסטר לעניני חוץ ברכו את הועידה בשם הממשלה והבטיחו [illegible] את מתן האוטונומיה הלאומית ליהודי ליטה, כפי שהבטיחהו לועד צירי המלאכויות היהודיות בפאריז. הם גלו גם־כן את דעתם, כי לפי האוטונומיה הזאת תהיה הזכות לועדי הקהלות היהודיות [illegible] עניני יהודיים.

הועידה קבלה החלטה: להכיר את ועד צירי היהודים בפאריז בתור באות־הכח היחידה של עם ישראל.

נבחרה „מועצה לאומית" בת 34 חברים. המועצה הזאת תשב בבאת־כח היהדות הליטאית.

[illegible] בממשלה בתור „ראש המיניסטריום היהודי".

הועידה ארכה ששה ימים.

* * *

בהונגריה.

העסקנים הלאומיים של יהודי הונגריה פרסמו כרוז של מחאה ובקשה אל העמים בדבר ההתנהגות האכזרית, שהממשלה ההונגרית נוהגת עם פליטי המלחמה, [illegible] מגליציה, הנעצרים בבתי־הכלא ההונגריים.

בכרוז מסופר, כי כל היהודים האסירים האלה חפים מכל פשע ולמרות זה מענים אותם בכל ענויי האינקוויזיציה. בין האסירים נמצאים נשים הרות וילדים וגם אתם נוהגים בדימוי האכזריות. בין האסירים [illegible] יהודים מהונגריה, שהיו שבויי מלחמה בארצות ה„שונא" ועכשיו הם שבים אל אצרם שנלחמו בעדה. גם אלה נחשבים ל„זרים" והם מוכים בבתי־הכלא במקלות של גומי ובחרבות.

הכרוז מוסיף להודיע, כי פנו אל הציר הפולני, שיגן על היהודים הגליצאיים, אולם הוא לא הושיט בנידון זה כל עזרה.

החתומים על הכרוז מבקשים שתושלח להונגריה ועדה בין־אומית שחבריה יהיו: רופאים, עורכי־דין ונדיבים (פילאנ־[illegible] [illegible] יביא עזרה לפליטים היהודים.

* * *

בצרפת.

— בועד הצירים. ועד צירי המלאכויות היהודיות בפאריז שלח את הד"ר א. זאלקינד, מי שהיה נשיא ההתאחדות [illegible] אמריקה. מטרת שליחותו היא: לבוא בדברים עם עסקני ועדי העזרה בדבר ועידה בין־ארצית לעסקני העזרה היהודית שנקבעה להיות בצוריך בימים 7—11 למארץ, 1920; להספיק לצבור היהודי באמריקה ידיעות נכונות בדבר פעולותיו של הועד הנזכר בפאריז ולעורר את העסקנים היהודים באמריקה להמשיך את מלחמתם נגד הפרעות ביהודים בארצות שונות.

ד"ר זאלקינד עזב ב־14 לינואר את [illegible] לאמריקה.

— העסקן הצבורי והציוני הידוע ד"ר כהן־ברנשטיין בא לפאריז מבאבאראביה. [illegible] יהודי באבאראביה.

* * *

בפולניה.

— הגנת הממשלה הפולנית על יהודי אוקראינה? המיניסטריום לעניני חוץ הכחיש את הידיעה שנפוצה בעתונים, כי הממשלה הפולנית הציעה לפני הממשלה האוקראינית [illegible] את האוטונומיה היהודית באוקראינה. „להפך — אומרת ההכחשה, — הממשלה הפולנית [illegible] היהודים אל הפועל וכי תגן על חייהם של היהודים. באופן מיוחד מחאה הממשלה הפולנית נגד הפרעות הנערכות ביהודי אוקראינה".

מתעוררת רק השאלה: וכי אין הממשלה הפולנית מעוררת צחוק או תמהון בדרישה כזאת מאת אחרים?

בית־מדרש לרבנים. בוארשה [illegible] בחודש הזה „בית־מדרש לרבנים". מנהלי „בית־המדרש" הנם מי שהיה רב בלומזה ד"ר הלר והפרופיסור מאיר באלבאן.

ועידת עסקני העזרה. [illegible] של יהודי סקאנדינאביה קבל טלגראמה מווארשה, כי ב־23 לחודש פברואר תהיה שם ועידה ארצית של כל ועדי העזרה לנגועי [illegible].

* * *

בארצות שונות.

— בסרביה. מבלגראד מודיעים ללשכת העתונות היהודית בלונדון, כי שם נפתחה זה לא כבר „המועצה הלאומית היהודית". הפתיחה היתה חגיגית ובין באי־כח המוסדות השונים היה גם־כן [illegible] של היהודים במדינת [illegible].

— טשיכוסלובאקיה. בפראג היתה ועידה של באי־כח המועצות היהודיות הלאומיות" שבטשיכוסלובאקיה. השתתפו 150 צירים.

— ברוסיה הסובייטית. נוסד ועד מיוחד להלחם נגד האנטישמיות. בין יתר חברי הועד הזה ישנם גם־כן: מאקסים גורקי, ניקולאי לנין ואנאטול לונטשארסקי.

* * *

בארץ־ישראל.

— אספות רופאים מדעיות. הנהלת „הדסה" סדרה אספות מדעיות של רופאים, שתהיינה פעם בחודש. האספה הראשונה בשורה היתה בסוף חודש כסלו בבית־החולים רוטשילד בירושלים, בהשתתפות כל רופאי „הדסה" מירושלים ומיפו. האספה התנהלה בעברית. אחדים מהרופאים הציגו לפני האספה חולים מענינים במחלות יוצאות מגדר הרגיל, שנתנו מקום לויכוחים מדעיים. הוצגו גם תכשירי מקרוסקופים, ואברים שהוצאו מתוך חולים שונים.

— אות כבוד לילין. מר דוד ילין, ראש ועד העיר בירושלים, נתכבד על־ידי הממשלה האנגלית במדאליה ראות־הצטיינות בעד פעולותיו הטובות. המדאליה נמסרה לו במשרד הראשי של השלטון האנגלי במעמד באי־כח של השליט הצבאי בירושלים.

— הרב קוק בתור רב הכולל. מלונדון נתקבלה ידיעה, כי הרב קוק נתקבל באופן רשמי בתור רב כולל בירושלים. בחגיגת המנואים השתתפו ראשי הישיבות וראשי המוסדות השונים.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

פתיחת ההכרזה על 10 מיליון הדולארים.

— ביום הראשון העבר, 18 ליאנואר, פתחה באופן רשמי ההסתדרות הציונית באמריקה את ההכרזה על 10 מיליון דולארים לטובת קרן הגאולה. ההכנות נעשו במרץ כביר וההסתדרות מקוה לתוצאות מזהירות.

ציוני ניו־יורק הזדרזו ופתחו את התעמולה במוצאי־שבת, 17 ליאנואר, בעריכת שתי אספות גדולות. באחת מהן, בבית־המלון פינסילווייניה, היה הנואם הראשי ויליאם דזשינינגס בראיין, מי שהיה חבר הממשלה האמריקאית.

בראיין הודיע, כי בא הנאם על־פי הזמנת לואיס בראנדייס ואמר בין יתר דבריו: „הציוניות נכבדה יותר מאשר אפשר לתארה בעט סופרים או בלשון נואמים מומחים. הציוניות אינה חלום, אלא דבר הכרחי בעד תחית עם ישראל הרצויה מאד לטובת כל האנושיות". הוא גמר את דבריו בתקוה, שיהודי אמריקה ינדבו יותר מ־10 מיליון דולארים לטובת שיבת עם ישראל אל ארצו.

יתר הנואמים באספה זו היו: שמואל בלין, הראפיטאן טולאן, ד"ר סטיפן ווייז, שהיה יושב־הראש, ויעקב דיהאז. האחרון נתן הוראות רשמיות בדבר התעמולה אל עסקני השכונות הציוניות של מאנהיטין, שהשתתפו באספה.

בניו־יורק ינאמו בקרוב לטובת קרן הגאולה עוד שלשה מחברי הממשלה האמריקאית, והם: המזכיר לעניני הצי — דניאלס, המזכיר לעניני המלחמה — בייקר ומר ליין. דניאלס ינאם ב־1 לפברואר ובייקר — ב־8 לפברואר.

— קול־קורא מאת שיף. מר יעקב שיף, שהתחיל בעת האחרונה להתענין בציוניות, פרסם קול־קורא, שבו הוא מבקש בדברים חמים את אחיו באמריקה לנדב לטובת קרן הגאולה.

— בשכונות הציוניות. ביום הראשון לפתיחת ההכרזה הצטיינו השכונות הציוניות במזרחה של עיר ניו־יורק. בהתרחבות עצומה התגלתה התעמולה ביחוד בשכונה הציונית השלישית, שנשיאה הוא הד"ר יצחק מילר.

— המטרות. ההסתדרות הציונית מפרסמת כפעם בפעם את העבודות המעשיות בארץ־ישראל העומדות על הפרק ושלטובתו תשתמש בכספי קרן הגאולה.

* * *

ועידת המזרחי.

ביום הששי העבר, 16 ליאנואר, נפתחה באמשטרדאם ועידת צירי המזרחי מארצות שונות. בין יתר הצירים השתתפו: הרב מאיר ברלין מאמריקה, הרב י. פישמאן, והרב בן־ציון עוזיאל מארץ־ישראל והציר הרמאן שטרוק מגרמניה.

הועידה דנה הרבה בשאלת החנוך בארץ־ישראל. נבחר ועד מיוחד לעניני חנוך. במשך הועידה נקראו הרצאות מאת מלומדים מומחים אודות שאלת האוניברסיטה העברית בארץ־ישראל.

בין יתר ההחלטות נתקבלה החלטה, כי הועידה מכירה בעבודתם הפוליטית של מנהיגי הציוניות.

שׁוֹנוֹת

הודעה מאת ועד התעודות למורים עברים.

ועד התעודות למורים שבניו־יורק מודיע בזה לכל אלה המורים שבקשו תעודה על־פי מכתביהם מיום הראשון לחודש דצמבר שעבר והלאה, והוא הדין אלה שימהרו עכשיו לשלוח את מכתביהם עד סוף החודש יאנואר הזה, ולא יאוחר, כי ישיגו את תעודותיהם במשך החורף עד החודש ניסן הבא, על־פי סדר זמן שליחתם, וכל הקודם זכה.

מיום הראשון לחודש פברואר הבא והלאה לא תנתן תעודה לשום מורה אלא על־פי בחינה.

מורה שמבקש עכשיו תעודה על־פי מכתב צריך להודיע (היתרון בעברית) לועד התעודות את ידיעותיו בתנ"ך ומפרשיו, משנה וגמרא, ספרות ימי־הבינים, הספרות החדשה והצעירה, הלשון העברית ודקדוקה, דברי־ימי ישראל, השכלתו הכללית והפדגוגית, שנות הנסיון בהוראה, עירו, ובית־הספר שהוא מלמד שם. ויוכל להרבות עוד בפרטים, ועל־פי מכתב זה ישיג את תעודתו.

בשם לשכת ועד התעודות, שדרה החמישית, מספר 114,

ישראל קנוביץ, מזכיר.

* * *

ברכה לנורדוי מאת אגודת הסופרים העברים.

„אגודת הסופרים העברים באמריקה" שלחה את הטלגראמה הזאת אל הד"ר מאכס נורדוי:

„אליך, מנהיגנו הגדול, אנו שולחים את ברכתנו העמוקה ליום מלאת שבעים שנה לחייך. מי יתן וזכית לראות עין בעין את התחיה השלמה של ארצנו ותרבותנו".

אגודת הסופרים העברים באמריקה,

ראובן ברײנין, נשיא.

מ. פיינשטיין, מזכיר.

הערת המערכת: המשך הספור „יתום המלחמה" יבוא בגליון הבא.

קאטאלוג של ספרות ארץ ישראל

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA,
55 Fifth Ave., New York.

פא"פ: 71 השדרה החמישית, בלשכת „התורן".

מתקבלת החתימה על השבועון

העולם

יוצא־לאור בלונדון על־ידי ההסתדרות הציונית העולמית.

מחיר החתימה לשנה —	$7.50
לחצי שנה — — — — — —	$4.00

אפשר להשיג גם גליונות בודדים מן א' עד י'. מחיר כל גליון 17 סנט. עם המשלוח — 18 סנט.

א) ספרים חדשים.

		בלי	עם
			משלוח המשלוח
1)	לזכרון — כל ארץ־ישראל בפים, מאת בצלאל יפה — —	.50	.55
2)	מלון אנגלי־עברי ENGLISH-HEBREW DICTIONARY מאת ד"ר א. ד. וואלדשטיין — —	1.75	1.90
3)	תורת החשבון לבתי־ספר תיכוניים		
	חלק א' — — —	.70	.80
	חלק ב' — — —	.70	.80
	חלק ג' — — —	.70	.80
4)	יסוד מושבי עובדים מאת א. ל. יפה —	.40	.45
5)	לבדה, קובץ שירים, מאת לוי קיפנים —	.75	.85
6)	יזרעאל, קובץ ספרותי ערוך על־ידי א. ז. רבינוביץ — — —	.50	.60
7)	האזרח (קובץ)		
	כרך א' (4 חוברות)	3.00	3.25
	כרך ב', חוברת א'	.75	.85
	כרך ב', חוברת ב'	.75	.85
8)	מעברות (ירחון) ערוך על־ידי יעקב פיכמאן. חוברת א'	1.00	1.15
	חוברת ב'—ג' —	1.50	1.65
9)	אחדות העבודה (קובץ) — — — —	1.00	1.15
10)	הפועל הצעיר, שבועון שנת תרע"ט, גליונות ג'—ל"א. מחיר כל גליון — — — — —	.20	.22
	שנת תר"ף:		
	גליון א'—ב' — —	.40	.42
	גליון ג'—ד' — —	.40	.42
	גליון ה' — — —	.20	.22
	גליון ו' — — — —	.25	.27
	גליון ז' — — — —	.25	.27
	גליון ח' ט' — —	.30	.32
11)	מולדת חוברת ב' ג' — —	1.00	1.15
12)	אגודת אמיראי ארץ־ישראל, שתי מונו־גראפיות. כל חוברת	.30	.35

ב) ספורים.

		בלי	עם
			משלוח המשלוח
1)	כתבי ש. בן־ציון גוטמאן:		
	כרך א'—שני ספרים	2.00	2.15
	כרך ב'—שני ספרים	2.00	2.15
2)	אבות ובנים, רומאן	1.25	1.35
3)	בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור — — —	.38	.41
4)	חלומו של אובלומוב —	.50	.54
5)	בעל־הבית ופועלו —	.50	.54
6)	שתי אחיות, ספור —	.75	.82
7)	ספורים — — — — —	.38	.41
8)	רומיאו ויוליה בני הכפר	.50	.54
9—10)	מכתבים מיהטהנה.		
	ספר ראשון — — —	.50	.54
	ספר שני — —	.63	.69
11)	סנבה סלבקון, ספור —	.75	.82
12)	חלומו של מקר, ספור	.25	.27

ג) ספריה הקראית.

13)	משק בית האכר —	.65	.68
14)	תורת הזבול, חלק א'	.60	.68
15)	תורת הזבול, חלק ב'	.60	.68
16)	הזית — — — — —	.60	.68
19)	הקלאי, כרך ד' —	1.75	2.00
20)	השקדים — — — —	.50	.60
21)	החלב, חוברת א' —	.30	.35

ד) ספרים שונים.

22)	ספירת יהודי ארץ־ישראל, חוברת א' —	1.50	1.70
23)	התניה, קובץ פדגוגי	1.30	1.40
24)	בריטניה הגדולה יתחית ישראל בארצו	.15	.18
25)	יום חגנו — — — —	.15	.18
26)	קונטרס. חוברות יוצאות מזמן לזמן. חוברות: י"ה, ט"ו, ט"ז. מחיר כל חוברת 20 סנטים. עם המשלוח 22 סנטים.		
27)	בגליל חוברות ב', ג', ד', ה', ז'. מחיר חוברת	.08	.09
28)	השעה. חוברות יוצאות מזמן לזמן. חוברת י'. המחיר 5 סנטים. עם המשלוח 6 סנטים.		

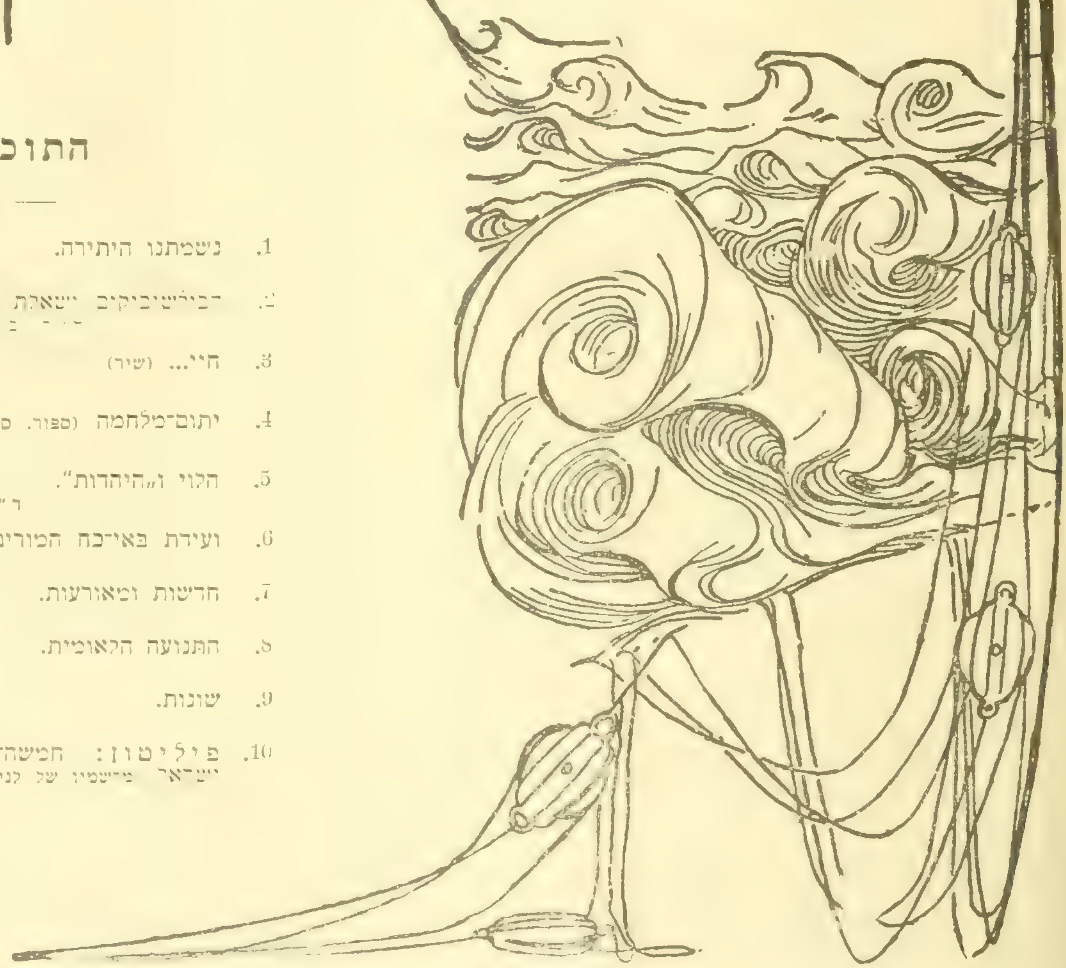
ליפשיץ פרינטינג קא., 231 באוערי, ניו יורק

שנה ששית HATOREN גליון מה (קצה)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VI — NEW YORK, JANUARY 30, 1920 — No. 45 (195)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

קאטאלוג של ספרות ארץ ישראל

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA,
55 Fifth Ave., New York.

פא"פ: 74 השדרה החמישית, בלשכת „התרן".

א. עתונים יומיים ושבועונים

מתקבלת החתימה על:

1) הארץ

עתון יומי, יוצא לאור בירושלים. לשנה $20.00. לחצי שנה $10.00. גליונות בודדים 7—8 סנט הגליון.

2) דואר היום

עתון יומי, יוצא לאור בירושלים. לשנה $20.00. לחצי שנה $10.00. גליונות בודדים 7—8 סנט הגליון.

3) העולם

שבועון, יוצא לאור בלונדון ע"י ההסתדרות הציונית העולמית. לשנה $7.50. לחצי שנה $4.00. אפשר להשיג גם גליונות בודדים מן א' עד י"ג. מחיר כל גליון 17 סנט. עם המשלוח — 18 סנט.

4) הפועל הצעיר

שבועון, יוצא לאור ביפו, ארץ־ישראל.

לשנה $12.50. לחצי שנה $6.25.

גליונות בודדים:

	בלי משלוח	עם משלוח
שנת תרע"ט, גליונות ג' — ל"א. מחיר כל גליון —	.20	.22
שנת תר"פ:		
גליון א' ב'	.40	.42
גליון ג' ד'	.10	.12
גליון ה' — — — —	.20	.22
גליון ו'	.25	.27
גליון ז'	.25	.27
גליון ח'—ט' — — —	.30	.32
גליון י' — — — —	.25	.27
גליון י"א — — — —	.20	.22
גליון י"ב — — — —	.20	.22

ירחונים וקובצים

	בלי משלוח	עם משלוח
1) מולדת — ירחון לבני הנעורים. חוברת ג'—ד' — —	1.00	1.15
2) מעברות — ירחון, יוצא לאור על־ידי „הפועל הצעיר". חוברת א' — — —	1.00	1.15
חוברת ב'—ג' — —	1.50	1.65
3) האזרח — קובץ, ערוך על־ידי ש. בן־ציון. כרך א' (4 חוברות)	3.00	3.25
כרך ב', חוברת א' —	.75	.85
כרך ב', חוברת ב' —	.75	.85
4) אחדות העבודה — קובץ — — — — —	1.00	1.15
5) יזרעאל — קובץ ספרותי, ערוך על־ידי א. ז. רבינוביץ	.50	.60
6) קונטרס — חוברות יוצאות מזמן לזמן. חוברות: י"ד, ט"ו, ט"ז. מחיר כל חוברת — — —	.20	.22
7) בגליל — חוברות ב', ג', ד', ה', ז'. מחיר חוברת	.08	.09
8) השעה — חוברות יוצאות מזמן לזמן. חוברת ח' — — —	.05	.06
חוברת ט' — — —	.05	.06
חוברת י' — — —	.05	.06
חוברת י"א — — —	.05	.06
9) האדמה — ירחון, ערוך על־ידי י. ח. ברנר. חוברת ב'	1.00	1.15
חוברת ג' — — —	1.00	1.15

ב. ספרי שמוש

	בלי משלוח	עם משלוח
1) לזכרון — כל ארץ־ישראל בכיס. מאת בצלאל יפה —	.50	.55
2) מלון אנגלי־עברי. ENGLISH-HEBREW DICTIONARY מאת ד"ר א. ה. וואלדשטיין — —	1.75	1.90
3) המלון העברי — מלון שמושי עם ציורים מאת גראזובסקי וילין. המחיר — — —	3.00	3.25

ג. ספריה חקלאית

	בלי משלוח	עם משלוח
1) משק בית האכר —	.65	.68
2) תורת הזבול, חלק א'	.60	.68
3) תורת הזבול, חלק ב'	.60	.68
4) הזית — —	.60	.68
5) חקלאי, כרך ד' — —	1.75	2.00
6) השקדים — — — —	.50	.60
7) החלב, חוברת א' —	.30	.35

ד. ספרות יפה

	בלי משלוח	עם משלוח
1) כתבי ש. בן־ציון גוטמאן: כרך א', שני ספרים	2.00	2.15
כרך ב', שני ספרים	2.00	2.15
2) אבות ובנים, רומאן	1.25	1.35
3) בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור — — —	.38	.41
4) חלומו של אובלומוב	.50	.54
5) בעל־הבית ופועלו —	.50	.54
6) שתי אחיות, ספור —	.75	.82
7) ספורים — — — —	.38	.41
8) רומיאו ויוליה בני הכפר — — — — —	.50	.54
9) מכתבים מהטחנה: ספר ראשון —	.50	.54
ספר שני — —	.63	.69
11) סנבה סלבקון, ספור	.75	.82
12) חלומו של מקר, ספור	.25	.27
13) לבדה, קובץ שירים מאת לוי קיפנים —	.75	.85

ה. ספרים שונים

	בלי משלוח	עם משלוח
1) ספרית יודעי ארץ־ישראל, חוברת א' —	1.50	1.70
2) החנוך, קובץ פדגוגי	1.30	1.40
3) בריטניה הגדולה ותחית ישראל בארצו	.15	.18
4) יום חגנו — — — —	.15	.18
5) לקראת העתיד, מאת מרדכי בן הלל הכהן	.25	.30
6) אגדות אמוראי ארץ־ישראל, שתי מונוגרא־פיות. כל חוברת —	.30	.35
7) תורת החשבון לבתי־ספר תיכוניים: חלק א' — — — —	.70	.80
חלק ב' — — — —	.70	.80
חלק ג' — — — —	.70	.80
8) יסוד מושבי עובדים. מאת א. ל. יפה — —	.40	.45

VOL. VI NEW YORK, JANUARY 30, 1920 No. 45

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן ברייני

שנה ששית | ניו־יורק, י' שבט, תר"ף | גליון ארבעים וחמשה

נִשְׁמָתֵנוּ הַיְתֵרָה

—

הציוניות היא הנשמה היתירה — ואם נדבר בלשון זמננו נאמר: האנרגיה היתירה — של היהדות.

למרות כל הרדיפות והמצוקות, למרות כל החורבנות והיאושים, — למרות כל אלה עוד אצורים ישנים בקרב עמנו מעינות של אנרגיה בלתי פוסקת. לפעמים הם, המעינות האלה, גלוים וזורמים ומתפרצים בכח. ולפעמים הם סתומים וחתומים עד עת מצוא. באופן האחרון צריך להרגישם, צריך לשער את מקומם, צריך להאזין את לחישות הזרם הנסתר — וצריך לפתוח את המעינות, לתת שחרור לחפוות העצורים במחבא הרוח.

האנרגיה הציונית היא הכח החיוני של עמנו, הכח המשמר וביחד עם זה גם הכח המניע. אם משתמשים בכח זה כראוי הוא הולך ומוסיף כמעין המתגבר. צריך רק לדעת איך להשתמש בכח דינאמי זה. תורה היא וללמוד אותה צריכים.

* * *

אחרי שאין גאולה אחרת לעמנו מלבד ציון, אחרי שמבלעדה אין פתרון אחר לשאלת קיומנו והתפתחותנו, — אז צריכים אנחנו, מחויבים אנחנו להתגבר על כל המכשולים, ללחום בכל המעצורים וללכת קדימה נוכח המטרה האחרונה. אין ברירה אחרת. כל פתרון אחר, זולת הציונות, לשאלת קיומנו בעתיד, יש בו הזיה ודמיוניות הרבה יותר מבכל חלומותיה ושאיפותיה של הציונות.

והציונות אינה חולמת כלל בשעה זו. עיניה כבר פקוחות ורואה היא את המציאות הממשית כמו שהיא. הכל בקרב המחנה שלנו יודעים ומודים כיום, שהעיקר והכבד בהגשמתה של הציונות,—ולוא גם בשביל הנסיונות הראשונים של הגשמה זו, — הוא הכסף. יש אמנם לחלום על הציונות גם בלי כסף, יש לחלום גם על הכסף עצמו. אבל אין לעשות. אין לברוא מאומה על הרי יהודה בלי כסף. ולא דרושה כל בינה יתירה בשביל להשיג את הרעיון הפשוט הזה ואת ההנחה היסודית הזאת, שבלי כסף רב לא נבנה את ציון, לא את ציון של מטה ולא גם את ציון של מעלה.

אולם עלינו לקנות עוד הכרה אחת, וגם היא יסודית. אי־אפשר להניע המונים, אי־אפשר לקבץ סכומים כבירים, אי אפשר לבנות בית לאומי, אי אפשר לברוא מעט היסטוריה בלי התלהבות אמתית, בלי אמונה חזקה, בלי רכוז הכחות ואחדות העבודה.

זאת אומרת: עם כל פקחיותה ופכחיותה של הציונות המעשית בשעה זו אי אפשר לה בלי חלומות ודמיונות, בלי מסתורין של כחות נעלמים ובלי עזרתה של מסורת עתיקה עם כל סודות ההויה הלאומית הצפונים בה.

עם כל הבהירות והודאיות שבהגיון ההנדסי של „שתי פעמים שתים" שאנו מוצאים בציונות המעשית של היום, אין גורלה נחתך ואין היא מתבארת כולה רק על־פי החשבון הפשוט. יש לה להציונות מלבד מספרים גם דברים שאינם לא במנין, לא במשקל ולא במדה. ודוקא בהדברים האלה הרי הם יתרונת ומעלתה. דוקא הדברים האלה נותנים תקוה בלבנו, כי נתגבר על כל המכשולים ועל כל המספרים ונגיע למטרתנו.

המנהיג הציוני ד"ר חיים ווייצמאן השמיע בארץ ישראל, בהיותו שם בפעם האחרונה, דברים הראוים לשים לב ולהרות אותם בזכרוננו מפאת חשיבותם המיוחדה ומפאת ההידוש שיש בהם בימי המעשה והנסיון הגדול האלה. בין יתר דבריו הגיד: „עלינו לא רק להתוות תכניות בהגיון ובמדעיות, כפי שהן הולכות ונעשות וצריכות להעשות, כי עלינו לגיים את כחנו הגדול ביותר, ליטול את נשקנו הנערץ ביותר — את הנבואה, אם גחלתה עודנה לוחשת בחביון היהדות.

כך נאה וכך יאה למנהיג ציוני לדבר. דרוש היה אומץ לב מיוחד לאיש המדע ווייצמאן להשמיע בימינו דברים כאלה הפונים ישר אל הנשמה היתירה שבקרב עמנו. אמנם יודעים אנו כולנו את ערך ההגיון והמדע בהעבודה הציונית וחלילה לזלזל בהם. אבל כחנו הגדול

ביותר, נשרפה הנערץ ביותר — היא הנבואה, אם גחלתה עודנה לוחשת בחביון היהדות...

אנו מאמינים כי — גחלת זו עדיין לוחשת בחביון היהדות. צריך רק לפחת בה, למען תהיה לשלהבת, אשר יאיר נרך כמה יגיה גם אור הגיב.

צריך לרפוש אנשים. צריך להלהיבם לעבודה, צריך להגביר את האמונה בכחות התחיה שלנו. אם יהיו אנשים — יהיה גם כסף. כדי שיבואו אנשי המעשה צריכים יבוא מתחילה אנשי הרוח.

ואל תבוזו להרוח!

* * *

הציונות היא המכבים של כחות היהדות החיה. אין היא מוותרת על שום כח פועל מכבר, אבל היא דורשת תוספת של מרץ, של הרגשה לאומית ושל בינה לעתים. הציוני הוא, או צריך להיות, היהודי ביותר שתביעותיו מנפשו מרובות ומתרבות מיום ליום. אין הציוניות האמיתית יכולה להיות פושרת, ומה גם קרה. הציוניות יש בה מעצם טבעה אש קודש, אש קודש ולא אש זרה.

הציוניות האמיתית איננה יודעת יאוש ורפיון ידים אפילו כשכל העולם מתנגד לה, יען כי היא מאמינה בנצחיותה, נצחון הויושר והצדק. אין הציוניות נשענת רק על המובטח לה מהממשלות. העיקר הוא מה שיש בכחנו, ברצוננו ובכשרוננו אנו. נתנו מעט? אם נעבוד כראוי, אם נעבוד בלי לאחר את השעה, יתנו יותר. היש מעצורים? בודאי שישנם. אולם הרצון החזק יסירם. המעצורים רק ילמדו אותנו לאמץ את כחותינו, רק יחבבו עלינו את ארץ ישראל על־ידי היסורים שבהם נקנה אותה.

הַבּוֹלְשֶׁבִיקִים וּשְׁאֵלַת הַיְהוּדִים

מאת

ד"ר ב. הופמאן (צביון).

ה.

הבולשביקים אינם אנטי־לאומיים, כי־אם אי־לאומיים. לפי דעת הבולשיביקים ארץ רוסיה איננה הארץ של הלאום הרוסי, כי־אם ארץ האנשים הגרים והעובדים ברוסיה. הלאום הרוסי איננו הלאום המושל ברוסיה, יען כי בארץ הסובייטים כל הלאומים שוים הם בזכויותיהם, אין ללאום אחד היתרון על משנהו ואין לאום אחד מושל על לאומים אחרים. הבולשיביקים אינם מכירים בזכויות לאומיות מיוחדות, כמו שהם מתנגדים להגבלת זכויות לאומיות. בהקונסטיטוציה של ממשלת הסובייטים (חלק ב׳, פרק ה׳, סימן כ"ב) נאמר, כי זכויות לאומיות מיוחדות של הרוב, כמו הגבלות הזכויות הלאומיות של המיעוט, סותרות את היסודות העיקריים של ממשלת הסובייטים.

הבולשיביקים הודיעו לכל הלאומים הגרים בארץ רוסיה, כי חופש גמור בהתי־נבדלות ינתן להם בחייהם הלאומיים. ואם ישנם לאומים כאלה החושבים, כי טוב להם להפרד לגמרי מעל ארץ הסובייטים וליסד להם ממשלה לאומית בפני עצמם, חפשים הם לנפשם לעשות בדבר הזה וממשלת הסובייטים לא תפריע אותם.

אם האוקראינים, הלטים, האסטנים והליטאים חפצים להפרד מעל ארץ רוסיה וליסד להם ממלכות חפשיות בלתי־תלויות בממשלת הסובייטים, חפשים הם לעשות

חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

(מרשמיו של לגיונר עברי)

מאת

משה ריבלין.

חג לנו מחר.

לכבוד חמשה־עשר בשבט נהיה פטורים מכל עבודה, ואפשר שנעביר מעט זמן בנטיעת בחגיגת ראש השנה לאילנות של בני מושבות יהודה בה שיהיו בגדודנו כל היום שלפני חמשה־עשר בשבט.

האופטימיסטים האמינו והאחרים הבטיחו, שזוהי רק השערה בעלמא. בשבילנו החיילים אמרו אי טיולים אנחנו הולכים כפופי ראש תחת עול הרובים והתרמיל הנשאים על כתפינו. אבל מי יום ישם הרגיל מאי דבר שמש.

בפני יהודים כך היום עד אשר הופיעו פקודות הגדוד היומיות, שאשרו את ההשערות. האופטימיסטים נצחו, אבל האחרים לא נכנעו ונבאו, שעוד יבוטל הדבר בין־לילה, כנהוג בצבא הבריטי.

הפקודה מיבעת את הדברים של מחר: הגדוד בחמש ידצא. ארוחת הבקר בשבע והגדוד בפלוגות בשמונה וחצי ובערך בעשר וחצי יהגיע לבן־שמן.

בבוקר השכם. החצוצרן תוקע תקיעת הקימה רק פעם אחת. הפעם לא היו מאחרים הרים עוד הקדים קמים. ובשעלתה השמש כבר נקו האוהלים, החפצים היו סדורים בשורה ישרה, וכל אחד היה עוסק בעבודת הצחצוח: זה מנהץ נעליו, זה מצחצח כפתוריו ומציגם נגד השמש לראות אם הבריקו דים, זה מתגלח וזה מנקה את הרובה. חג גדול לנו היום, אולם כמה מאתנו ידעו את פירושו?

נגמרו ההכנות. אכלנו ארוחת הבוקר. החצוצרן משמיע על ההסתדרות. „להסתדר", צועקים הסגנים ושרי־העשרה. החברים מתלבשים במדיהם עליזים, רוח חג נסוכה על פני כולם, בלי הצעקנות והפטפטנות הרגילה „נופלים" לתוך שורות הפלוגה על־פי סדר השיעורים מוגים, מסתדרים ומחכים לפקודה האחרונה.

בר הגדוד המפקד בפלוגותיו על שדה התמרונים", נשמע הדי המצעצר של הסגני הגדוד. הפקודה מתמלאת ובמשך חמשה רגעים נסתדר כל הגדוד לארבע פלוגותיו, פלוגה ראשונה לימין ושניה לאחורה. פלוגה שלישית לשמאל ורביעית לאחורה. רב־סגני הגדוד מונה מספר הנוכחים ומוסרו לאדיוטאנט, הלז — למאיור והאחרון — למפקד הגדוד.

המפקד מעמידנו על „נקל" ואומר: הולכים אנו לבן־שמן להשתתף בחגיגת ראש השנה לאילנות. הדבר נהיה לפתע ובכן לא הכינו שם שום כבוד בשבילכם ואתם אל תרגנו באהליכם.

כטוב בעיניהם וממשלת הסובייטים לא תשים מכשולים בדרכם. חופש לאומי כזה עוד לא היה בעולם. אמנם, תורת שויון זכויות העמים לא חדשה היא. רבות שמענו בימים האחרונים, ומה גם בעת המהפכה, על־דבר זכויות לאומיות וחופש העמים. דברים יפים ודרשות נאות עד אין מספר שמענו על־דבר זכות הקיום של כל אומה ולשון ועל־דבר הבחירה החפשית אשר תנתן לכל עם ועם, אם גדול ואם קטן, להתוות לו את דרכו בחיים לפי מושגיו, תכונתו ותרבותו, למען יוכל להתפתח בצביונו הלאומי מבלי מפריע.

אבל רק זה נאה דורש מי שהוא נאה מקיים. עד הנה עוד לא מצאנו גם ארץ אחת אשר בה קיימו את המצות שבין עם לעם. הדרשות הנאות במקומן עומדות ועולם כמנהגו נוהג. גם בארצות היותר נאורות והדימו־קראטיות אין שויון לאומי וחופש לאומי אמתי. גם באלה הארצות הנה העם, אשר יקרא בשם העם העיקרי, הוא המושל והעמים האחרים, הקטנים והחלשים, אשר בשם „זרים" יקראו, הם הנכנעים והמשיעבדים. גם בארצות האלה עיני העם המושל רעות בחיים הלאומיים של העמים הקטנים והחלשים. הוא דורש, כי יבטלו ויכחידו את עצמיותם הלאומית ויתבוללו ויטמעו בקרבו.

אולם ממשלת הסובייטים לא רק נאה דרשה בדבר שויון וחופש הלאומים, כי־אם גם נאה קיימה. ולא מפני שהיא דואגת לקיום הלאומים השונים ברוסיה, אלא מפני שאיננה חפצה, כי עם אחד ימשול על עם שני וכי ללאום אחד יהיה היתרון על משנהו. לא קיום הלאומים היא מטרתה של ממשלת הסובייטים, כי־אם חופש הלאומים ושויונם. מתוך שלילה באה ממשלת הסובייטים לידי חיוב. אסור להגביל את זכויות הלאומים; אסור לתת את היתרון לעם אחד על משנהו; אסור לעם אחד למשול על עמים אחרים ולקפח את קיומם, ומתוך כל השלילות האלה הרי אנו באים לידי חיוב, כי כל העמים שוים הם בזכויותיהם וקיומם תלוי רק בדעת עצמם.

יראים הם הבולשיביקים מפני הלאומיות, יען כי בעקב הלאומיות כרוכה תאות השלטון, שאיפת הכבוש והשעבוד — האימפריאליזם וכל הכיעור שבו.

הלאומיות היא אליה וקוץ בה. הלאומיות הטהורה והנקיה השואפת רק לחופש האומה ולהתפתחות כחות היצירה שלה טובה ויפה היא, אבל מן המציאות למרנה, כי הלאומיות איננה מסתפקת במדה זו שקצבו לה. רק העמים הנכנעים, המשיעבדים והמדוכאים ידברו בשם הלאומיות הטהורה, בשם הלאומיות שמטרתה רק חופש הקיום וחופש יצירה תרבותית, אבל מכיון שנשתחררו העמים המשועבדים האלה דעותיהם הלאומיות משתנות. מנכנעים יהפכו למכניעים וממדוכאים — למדכאים. הם לא הספיקו עוד לצאת מעבדות לחירות בעצמם וכבר נטויה ידם לרדות בעמים אחרים החלשים מהם. על אמתתו של הדבר הזה יעידו קורות הימים האחרונים באלה הארצות שנשתחררו על־ידי המלחמה.

ממשלת הסובייטים שואפת להוציא את הקוץ מן האליה. על־ידי חופש ושויון הלאומי היא אומרת לעשות כליה לשאיפות האימפריאליזם, לתאוות הכבוש והשלטון; חפצה היא להסיר את הרעל אשר בלאומיות, להמית את יצרה הרע ולהשאיר בחיים רק את יצרה הטוב.

לוא היו הבולשיביקים לאומיים, כי־אז נתנו היתרון לעם הרוסי על העמים האחרים, ולוא היו אנטי־לאומיים הלוחמים בקיום הלאומיות, כי־אז היו מישתדלים

„הגדוד ישר הן", „להסתדר לארבעות מימין", פלוגה ראשונה מנהלת", „ימינה", באות הפקודות כסדרן. צרור אחרי צרור ופלוגה אחרי פלוגה מסתדרים לפי הפקודות. „צעד" — ניתנה הפקודה האחרונה והגדוד זז ממקומו.

יצאנו מ„האהליה" וצפירה קלה מסמנת את הפקודה ללכת על נקל, תולים את הרובה על הכתף, מעשנים, מדברים ומובן, שגם לשיר לא שכחו.

כחצי שעה הלכנו בין השדות כסויי־ירק ומלאי עצים פורחים. החול מקשה את ההליכה ומזיע אותנו, אבל הנה הגענו אל הכביש. שיב צפירה, ואנחנו יושבים לנוח המשה רגעים.

גמרנו לנוח. קמים, מסתדרים ושוב הולכים. ההליכה על הכביש אינה קשה. הולכים בצעד, שמאל, ימין, שמאל, שרים ומצפצפים וכיבר ההליכה איני מרגיש כלל.

כנחש ארוך מתפתל הגדוד על הדרך המסתובבת ביערי לוד, הערבים עומדים בצדי הדרך וסוקרים אותנו בכל מיני הרגשות... „כמה מהם יש פה?" — שואל ערבי אחד את חברו. „בלי גוזמה מאה אלף" — עונה לו השני. אנחנו מבינים אותם וחושבים: לוא רק היינו אפילו החצי ממאה אלף...

לצדנו עוברת כרכרה עם יהודי ויהודיה לבושי חג. דורשים בשלומם. „משלנו (ארץ־ישראליים) אתם?" — שואלים העוברים. „לא ! משלנו (אמריקאים) אנחנו" — עונים אחרים בבת־אחת, שוהקים מטוב לב ורוכבים הלאה.

כבר משמי מכניסים אותנו לתוך מגרש החוה, המפקד יודע, שלא עת פקודות עכשיו והוא מקצר. פוסעים אנו מעלינו את הרובה ונפטרים אל השדות.

גמרנו לאכול ארוחת הצהרים, החצוצרן משמיע פתאום על ההסתדרות. אין חשק ללכת. אבל מי זה לא ימלא אחרי פקודה? ובכן, עוזבים את החברים והולכים. הסתדרנו, והמפקד מודיענו, כי נטע עצים.

הרבה לא הבינו את פירוש נטיעת עצים, על שום מה ולמה זה, בכל זאת שמחו על זה כעל „ספורט". בשבילנו הקציעו את המשתלות בשני צדי הדרך החל מבן־שמן עד בית־החרושת „עתיד".

בזריזות והתמדה מיוחדה עבדו הדברים בשתילת העצים. ומעניין היה לראות, איך חלק מ„והיה באחרית הימים" מתגשם לעינינו. אם לא במלוא מובנו, אבל במקצת דומה לו. חיילים מסירים את הרובה מעל הכתף ולוקחים מעדר ביד לשדד בו את אדמת ארצנו.

תקפני הדמיון, וכולי נשאתי לעולם ההזיה. רואה אני את רבבות אלפי החיילים העברים, שהמה בצבאות כל אומה ותחת דגל כל עם, פורקים את נשקם מעליהם, ובתרועת נצחון לעמנו, עם העברי, נכנסים הם לציון לעבדה ולשמרה. הרגישו כולם, כי עליהם לענות גם לקריאת חובה מציון, ויבואו, אבל לא למות, כי־אם לחיות באו, כי ידעו, שציון היא המוצא היחידי לגאולתנו...

להביא את העמים היושבים ברוסיה להתבוללות וטמיעה. אבל אינטרנציונליסטים הם, והלאומיות בכלל איננה מוצא מקום בשיטתם. הם שואפים לחברה אנושית בין־לאומית, אשר מטרתה היא לא רק שויון וחופש הלאומים, כי־אם אחדות ואחות הלאומים. השויון והחופש הלאומי הם האמצעים להשיג את מטרת האחוה והאחדות הבין־לאומית.

הבולשביקים, כמו הסוציאליסטים האחרים, אינם מעמיקים לחקור בדבר קיום הלאומים השונים בעתיד הרחוק וגם אינם מנסים לנבאות אם הלאומים השונים יתבוללו בזמן מן הזמנים והיו למשפחה אנושית אחת, או עצמיותם הלאומיות תתפתח עוד ביותר והחברה האנושית תשאר לעולם ועד מחולקה ונפרדה ללאומים שונים. לחקירות ממין זה אין ערך ממשי, יען כי לא תוכל לשנות את מצב הדברים בזמננו אנו. עלינו לבקש את פתרון השאלה הלאומית לא על־ידי חקירה פילוסופית ונבואה לעתיד לבוא, כי־אם על־ידי אמצעים ממשיים בזמן הזה.

והאמצעים היותר טובים לפתור את השאלה הלאומית הם שויון וחופש בלתי־מוגבל בעד כל הלאומים בלי הבדל, יען כי השויון והחופש מובילים בהכרח אל האחוה והאחדות הבין־לאומית, אשר אליה שואפים לא רק הסוציאליסטים, כי־אם כל אוהבי החופש.

לכאורה, אין כלל מקום לשאלת היהודים בממשלת הסובייטים. שויון גמור וחופש בלתי־מוגבל נתנו ליהודים כלכל העמים אשר ברוסיה, אבל השאלה מתעוררת: אם יוכלו היהודים להשתמש בשויון ובחופש לאומי, כאשר ישתמשו בהם העמים האחרים ברוסיה.

היהודים בארץ רוסיה, כמו בארצות אחרות, יושבי ערים הם. בכל ארץ רוסיה לא נוכל למצוא איזו טרי־טוריה אשר בה יהיו היהודים רוב התושבים. ואם בפולניה, בליטה ואוקראינה נוכל למצוא ערים אחדות, אשר מספר היהודים בהן יעלה על מספר התושבים בני העמים האחרים, אין ערים כאלה בארץ הסובייטים.

היהודים ברוסיה יכלו לדרוש רק זכויות לאומיות תרבותיות ולא זכויות לאומיות פוליטיות, אוטונומיה לאומית ולא אוטונומיה ארצית.

ממשלת הסובייטים נתנה ליהודים את הזכויות הלאומיות אשר דרשו, אבל היהודים לא יכלו להשתמש בהם במדה הדרושה. יש להם זכויות לאומיות, אבל אין להם אוטונומיה לאומית.

האוטונומיה הלאומית היהודית ברוסיה בעת הזאת היתה יכולה להיות רק אוטונומיה בורגנית, יען כי הרוב היותר גדול של היהודים ברוסיה הוא בורגני ואי־אפשר הוא, כי ממשלת הסובייטים תסכים לאוטונומיה בורגנית בארץ פרולטארית.

אבל מרכז הכובד של שאלת היהודים בארץ הסובייטים עתה איננו בהאוטונומיה הלאומית החסרה להם, כי־אם במצבם הכלכלי הרע.

היהודים אנוסים להתעסק במסחר ,האסור בממשלת הסובייטים, יען כי אין להם מקור אחר למחיתם. הסו־ביטים גוזרים גזירה אחר גזירה לשרש את התגרנות מן הארץ. אבל יודעים המה, כי הם גוזרים גזירות, שאין רוב הצבור היהודי יכול לעמוד בהן. הם יודעים, כי היהודים עוברים על גזירותיהם, אבל עושים הם את עצמם כאלו אינם רואים ואינם יודעים. אבל סוף־כל־סוף הלא היהודים בעצמם אינם יכולים להתקיים במצב כזה זמן רב. ההכרח יאלץ את רוכלי היהודים ותגרניהם לבקש ולמצוא מקור אחר למחיתם. ואמנם כן גם החלו לעשות.

איננו יודעים בדיוק את מספר היהודים בארץ הסו־בייטים. יש מונים את מספרם עד מליון שלם, אבל המספר הזה בנוי רק על השערה, יען כי מספרים מדויקים אין לנו.

בטרם פרצה המלחמה היה מספר היהודים מעט מאד בפלכים הפנימיים של ארץ רוסיה. איסור הישיבה ליהודים בפנים ארץ רוסיה נשמר בכל תוקף תחת ממשלת הצאר ניקולאי. רק בימי המלחמה הורשה לגולים להישבר באיזו ערים וכפרים בפלכים הפנימיים, ביחוד בערי הוולגה וסביבותיה. אבל איננו יודעים מה היה מספר הגולים, כמה מהם התישבו בפנים ארץ רוסיה והשתקעו בה וכמה מהם שבו לביתם אחרי אשר פרצה המהפכה.

אמנם אחרי המהפכה, כאשר בטלו את כל ההגבלות בעד היהודים, עזבו רבים מהם את ערי התחום וילכו לגור בערי רוסיה הפנימית, ביחוד בפטרבורג ובמוסקבה, אבל רבים מהם עזבו את מקום מושבם החדש וישובו לביתם בתחום המושב, אחרי אשר נפלה ממשלת קירינ־סקי והבולשביקים תפסו את המלוכה.

המהפכה הבולשביסטית הרסה את יסודות הקיום הכלכליים של יהודי רוסיה. רוב מנין ורוב בנין של היהודים ברוסיה עסק במסחר והתפרנס מן הרוח עוד בטרם פרצה המלחמה. מספר הפועלים היהודים ברוסיה היה מעט לפי הערך, ומספרם נפחת עוד בימי המלחמה. רבים מן הפועלים היהודים, אשר נגלו מתחום המושב אל ערי הפנים, פנו אל המסחר. אלה מפני שלא מצאו עבודה במקום מושבם החדש ואלה מפני שחפצו לנסות את הצלחתם, בקוותם, כי בשנוי מקומם ישונה גם מזלם. ורבים נסו וגם הצליחו. ומספר הסוחרים והרוכלים של היהודים גדל עוד יותר בימי ממשלת קירינסקי, ימי אורה ושמחה ליהודים ברוסיה. היהודים השתמשו בחופש ובשווי הזכויות אשר נתנו להם לפתע פתאום וכל אחד מהם, אשר היה לו רק מעט כסף בכיסו ומעט אמונה במזלו, החל לסחור את הארץ לארכה ולרחבה. החייט עזב את מחטו, הרצען את מרצעו, הנגר את משורו, והחרש את פטישו ויעשו את המסחר פרנסתם. רבים מהם הצליחו ועשו עושר רב, ורבים מהם, אשר עוד לא שחקה להם השעה, נחמו את נפשותיהם בתקוה, כי סוף־כל־סוף תאיר ההצלחה פניה גם אליהם. ותוצאות התקוות האלו היו, כי גם רוב הפועלים ובעלי־המלאכה היהודים אשר באו מתחום המושב אל ערי רוסיה הפנימית, היו לסוחרים ורוכלים.

היהודים ברוסיה היו המחוייבים היותר נלהבים של ממשלת קירינסקי. הם הרגישו בכל חושיהם ובכל רמ"ח אבריהם, כי יצאו מעבדות לחרות. הם הרגישו את החופש ואת החרות באופן יותר ממשי מכל התושבים האחרים ברוסיה. ועל כן גדול היה השנוי אשר הביאה הריבולוציה בחיי היהודים ברוסיה מהשנוי אשר הביאה בחיי העמים האחרים הגרים ברוסיה.

אבל בעקב הים הסוער, אשר השפיעה הריבולוציה בימי קירינסקי על היהודים, היתה ברכה רבה רבה, יען, כאשר זה אמרתי, רבים מן היהודים השתמשו בהופעתם, אשר הביאה להם הריבולוציה, לעזוב את העבודה ואת המלאכה ולשים את פניהם אל המסחר, ובאופן כזה מספר הסוחרים והרוכלים מקרב היהודים הלך הלוך וגדל ומספר העובדים היהודים הלך וקטן. ואם לפני הריבולוציה היה המעמד התוצרי, או המעמד הפרוליטארי, בין היהודים קטן מאד במספרו וערכו, עוד ירד עשר מונים אחרי הריבולוציה. והיה כאשר באה המהפכה הבולשיביסטית, סבלו היהודים ממנה יותר מכל העמים האחרים אשר ברוסיה. המהפכה הבולשיביסטית פגעה במצב הכלכלי של היהודים והרסה אותו עד היסוד.

המעמד הבורגני של העם הרוסי היה קטן מאד. מספרו היה רק ארבעה או חמשה אחוזים למאה. העם הרוסי הוא ברוב מנינו וברוב בנינו עם של אכרים, עובדים ופועלים. ואם המהפכה הבולשיביסטית, אשר הפכה עליונים למטה ותחתונים למעלה, הביאה רעה רק לחלק קטן מהעם הרוסי, אז הביאה רעה לחלק היותר גדול של העם היהודי, שרובו הגדול תגרנים, סוחרים וסרסורים, ומעוטו עובדים ופועלים. לא לפלא יחשב, כי הרוב היותר גדול של היהודים ברוסיה התנגדו להבולשביקים ויהיו לאויביהם היותר עצומים.

מצב היהודים בארץ הסוביטים מוזר הוא עד מאד: עם בורגני תחת ממשלה פרוליטארית, ובמצב כזה אוטונומיה לאומית יהודית היא דבר שאי־אפשר. רבים מן החנונים היהודים עובדים עתה בתור מוכרים פקידים בחנויות של הממשלה ומקבלים שכר פעולים; רבים מן התגרנים והסרסורים היהודים קבלו משרות במחלקות המסחר של הממשלה; רבים פנו אל עבודת האדמה, ביחוד אל העבודה בגני ירק, ורבים החלו לעסוק במלאכות שונות. באופן כזה ישתנה מצב היהודים בארץ הסוביטים לאט־לאט, המעמד הבורגני יקטן במספרו והמעמד הפרוליטארי, אשר רק העבודה היא מקור מחיתו, יגדל. המהפכה הבולשיביסטית, אשר בראשיתה הביאה רעה רבה ליהודים, בהרסה את יסודות הכלכלה שלהם, תביא באחריתה ברכה רבה להם, בהכריחה אותם לעזוב את חיי המסחר והתגרנות ולפנות אל המלאכה והעבודה.

אין אמנם לכחד, כי טוב היה להיהודים ברוסיה לוא בא השנוי הזה בחייהם לא בפתע פתאום על־ידי מהפכה, כי־אם בהדרגה ובהתפתחות מתונה, אבל אנחנו אינני דנים פה בשאלה, אם טוב היה להיהודים להבחר בהתפתחות מדרגית או במהפכה פתאומית. היא היתה להבחר ביד ביאתו, בלי ספק, בחרו בדרך המובילה להתפתחות. אנחנו דנים פה רק על־דבר עובדות, על דברים אשר כבר נעשו ושאין בידינו לשנות אותם.

וזה אשר אמרתי: מרכז הכובד של שאלת היהודים בארץ הסוביטים בעת הזאת אנו מוצאים לא בהזכויות האומיות, כי־אם במצבם הכלכלי. שאלת האוטונומיה הלאומית תפתר מאליה, כאשר תפתר השאלה הכלכלית של היהודים ברוסיה.

חַיַּי...

חַיַּי — פֶּלֶג נִפְתָּל
עֲלֵי מוֹרַד הָר;
דַּרְכּוֹ זְרוּעַת סְלָעִים —
נִגָּף הוּא יָשָׁר...

נֶחְפָּז אֶל הַכֵּפִים,
וּמִכָּף — הַגַּיְא;
וּמִתְנַפְּצִים גַּלָּיו
וְהוּא שָׁר וְחַי.

וַאֲנִי לֹא תְלוּנָה
תַּעֲבוֹר שִׂפְתֵי פִּי
עַל תַּחְתִּים רַבִּים
מִנָּה אֵלַי לִי.

אֶרַע: פֶּלֶג אַחֵר
הֵיךְ לְפָנַי שְׁבִיל:
אַךְ בְּלִי סַלְעֵי נֶגֶף
אֵין לְזֶרֶם צְלִיל...

ישראל אפרת.

יְתוֹם־מִלְחָמָה

(ספור).

מאת

אליעזר ברמאן.

ב.

(סוף)

בשעה השמינית בבוקר הקיצה הדודה את זיידיל. כבר הגיעה השעה ללכת אל התמחוי ולקבל את הלחם והתבשיל.

ששה הילדים נגררו אחרי האם, וזיידיל היה השביעי. היא נהגה אותו בידו, יראה היתה שמא ישתמט אוצרה היקר ויעלם מעיניה.

ראובן׳קה הראה אות של אי־רצון: האם זונחת את ילדיה ומקרבת ילד זר. בכוונה הלך מאחורי זיידיל, פסע פסיעות גסות ודפק בבהונות רגליו בעקבי זיידיל.

כשהפנה זיידיל את פניו לאחוריו לראות מי עושה לו ככה, שרבב ראובן׳קה את לשונו לעומתו וסטר בשתי אצבעותיו על חוטמו של זיידיל. הלז חש כאב חד ועוקץ באפו, מצחו ורקותיו. אך הדמעות שנשרו מעיניו הקילו כעבור רגע את כאבו זה.

כשנכנסו אל התמחוי כבר מצאו המון עם נאספים ומחכים, ביחוד היו מתרשמים לעין אותן הנשים וטפליהן מבני גילים שונים; נערים ונערות שמגיעים בקומתם לכתף אמותיהם, מהם — לזרוע ומהם — לירך שלהן. לרוב האמות היתה עוד הוספה קטנה: תינוק או תינוקת על הזרוע. וכולן היו מפטפטות אשה את רעותה או מפעפעות להשקיט את התינוקות שלא נתנו להן מנוחה. האולם הגדול נמלא שאון וזעזוע אוירי על־ידי השיחות והלחישות ויללת הילדים.

האלמנה עם שבעת הבנים וזיידיל בתוכם התערבו בתוך חבורת הנשים ופעוטותיהן.

אחדות ממכירותיה, כשראו את הילד הזר שהיא מחזיקה בידו, שאלוה בתמיה: מאין בא לה בין־לילה ילד זה.

אחת מהן עוד הוסיפה לשאול בלעג שנון: מי היתה המיילדת המפליאה לעשות, להוציאה ממעיה בלי נתוח ותינוק־נער כזה?

אשה אחת קפצה ממקומה וקראה: מזל מיוחד יש לה! אשר אחרת סבלה חבלי הריון ולידה וצער גידול בנים, והיא באה בלי חבלי לידה ויורשת את הכל, את הבן יחד עם הלחם והמרק העולה בחלקו...

האלמנה הפנתה את ראשה לצד אחר, עשתה את עצמה כאינה שומעת.

זיידיל הקטן חדד את אזניו הקטנות והעמיד את עיניו הסקרניות על המדברות. הבין, שהשיחה מוסבה על־אדותו ועל־אדות הדודה הזרה, אף כי אזניו שמעו רק מלים בודדות שלא הבין את הוראתן ופירושן הנכון.

פתאום נפתחה דלת צדדית אחת וצעיר אחד נכנס אל האולם דרך ורשימה ארוכה בידו. תיכף נשתתקו השיחות ודממה שררה באולם.

בשניטל הדבור של המפטפטות צף ועלה צלן של העניות והדלות על פניהן; עינוי הנפש ויסורי הגוף התרשמו על כל פנים.

כל העינים היו נשואות כלפי הצעיר, וגם הפעוטות והתינוקות לא גרעו עין ממנו.

הצעיר התחיל לקרוא מעל רשימת המקבלים שהחזיק בידו, את שמותיהם של הנתמכים. משפחה־משפחה, כשנקראה שמה, התיצבה בשורה ארוכה וישרה סמוך לפתח החדר שמחלקים בו את הלחם והתבשיל.

כשהבריזו את שם משפחת האלמנה צעדה צעדים אחדים קדימה כלפי הצעיר. התחילה טוענת: שמהיום והלאה צריכים להוסיף לה מנה אחת, משום שספחה אל משפחתה יתום אחד, ותוך כדי דבור הראתה לצעיר על זיידיל שעמד בדבבתה, ועל פרטים הלחם שניתן לה מאת שלטון העיר.

בשעת דבורה עברה התלחשות והתמרמרות בתוך קבוצת הנשים. גם פני הצעיר נעשו רציניים ביותר. נגש אליה, שם את עיניו בכרטים הנוסף לה. אחז בסנטרו של זיידיל, שאלהו מפני מה יצא מבית הכנסת־אורחים? הסתכל בפניו ונתן לו מטבעות נחושת אחדות.

הצעיר נכנס אל החדר השני, בהשאירו את הדלת פתוחה למחצה.

מן החדר השני היו נראים ככרות לחם גדולים ועגולים, משוחים בקרום צהוב נוצץ. ריח הלחם שנדף בחזקה לתוך האולם, היה חודר לתוך אפי האנשים, הנשים והטף והיה מעורר גרוי תאבון חזק.

הילדים נזדעזעו. הפעוטות היו מושכים בכנפי שמלותיהן של אמותיהם וקוראים בקנאה ובלחש: לחם, ראי, אמי, לחם! התינוקות שעל זרועותיהן היו פושטים את ידיהם לצד הדלת הפתוחה, מתיפחים ומצפצפים. וכשראו הילדים הפעוטים שאין ממהרים להגיש אל פיהם, היו עיניהם מתחילות לתעות לכל הצדדים, והיו תועות, ושבות ונופלות ושבות אל שורות הלחם שבחדר השני, והיו נושמים דרך נחיריהם להכניס במעיהם הריקנים, לכל הפחות, את ריח הלחם. וכאשר היו נושמים ונושמים, מריחים ומריחים, וחוש הריח שלהם קהה, והאצטומכא נשארה ריקנית כמקדם, התגבר גרוי עצביהם עוד יותר. קור של קפאון־אברים התפשט בכל גופם ונשארו כפופים בשליש קומתם ושכורי ריח החריף של הלחם המבסס. וריח חריף זה היה מוציא בחזקה את טפות לשד עצמותיהם על שפתותיהם הצנומות והיבשות.

שלא מדעתם נדחקו אלו הנפשות העלובות צפופות אל גופות אמותיהם בתקותם שנגיעה יותר קרובה אל בשר אמותיהם תמלא את החסרון שבמעיהם. וככה היו עומדים הקטנים והגדולים למחצה בדמות בעלי חיים נרגזים ומרגישים...

עברו רגעים אחדים והצעיר הופיע עוד הפעם בפתח האולם. רמז לה לאשה ולילדיה, שנגררו אחריה, להכנס לחדר השני. הגבאי הראשי של התמחוי הסביר לה בטון רך, שהרמיה על היתום השרידים במיצת בעיניו. היא הושדה, שיש ברצונה להגדיל את מנותיהם של בניה על חשבון מנתו של היתום, על כן יותר רצוי היה להשיבו שוב לבית הכנסת־אורחים, אלא הגבאים ונסו להכפיל את חלקו של היתום בכדי שיספיק לכולם... ובלבד שלא תקטין היא את חלקו עד כדי רביעית או שמינית...

האלמנה נשבעה בחייה ובחיי בניה ,שלא תגזול את לחמו של היתום מפני יתפלל בו כאם רחמניה. היא קבלה את מנות הלחם ושבה עם החבריה ההומיה הביתה.

בחזירתם הביתה, הלך ראובן'קה הפעם בצד זיידיל, הראה לו פנים שוחקות והתחיל לפטפט אתו בידידות.

— זיידיל! — קרא אליו בנעימות מיוחדת. — חפץ אתה ללכת אתי היום מחוץ לעיר, אל מגרש ארקאדיה? שם נשחק עם ילדים רבים במשחקים יפים כאלה, שלא ראית מימיך.

זיידיל הביט אליו בעיני־חנינה והכרת־תודה, אבל גם בתמיה קצת. טוב לבו של ראובן'קה ודבורו המתוק הפליאו אותו. הוא הסב את פניו לקראתו והביט בפניו, כאילו היה חפץ להוכח בודאיות גמורה, שפי ראובן'קה מדבר אליו ככה. אחר כך נענע בראשו לאות הסכמה.

— תמיד אקחך אתי באשר אלך לצחק — הוסיף ראובן'קה. — אני אעשה בשבילך צעציעי נייר, צפרים, נחשים וספינות; אלמדך לקרקר כצפרדע, לקרוא כתרנגול ולילל כחתול. הרבה־הרבה דברים אני יודע וחברי מקנאים בי וגם מכבדים אותי וישמוני לראש עליהם. אלמד גם אותך את כל הלהטים האלה, וגם בך יקנאו, וגם אותך יכבדו ואתה תהיה להם לסגן־ראש. כן אגזור והם לא יעיזו להתנגד לי...

זיידיל הרים לרגע את ראשו, הסתכל בפני ראובן'קה בעינים פקוחות ומלאות תמהון, כאילו לא האמין למשמע אזניו. התקרב אליו ביותר ושתק.

— אמור לי — הוסיף ראובן'קה בקול חבה — ועיניו היו נוצצות בשעת דבורו כעיני החתול בשעה שהעכבר מפרפר כבר בין צפרניו. — אמור לי: מה נתן לך אותו הצעיר בתמחוי?

זיידיל שלא חשד את ראובן'קה בכלום, הוציא מטבעות נחושת אחדות מכיסו והראה לו.

— היודע אתה למנות כסף? — שאלהו ראובן'קה.

— לא. — ענה זיידיל מתבייש. מעולם לא היה לי כסף ולא אדע למנות.

— אם כן, תן לי המעות לרגע ואני אמנה את המטבעות ואשיבן לך תיכף.

זיידיל לא חפץ מתחילה למסור את כספו לידו, אלא נמלך אחר כך בלבו ונתן לו.

ראובן'קה חטף מידו את הכסף במהירות והתחיל לפתות את זיידיל שישאיר את המטבעות בידו: הוא יקנה בעד הכסף גלומי־קטורת בשותפות וילמד גם אותו לעשן סיגארטים ולהוציא את העשן מפיו בדמות עגילים־עגילים, וגם להוציא דרך הנחירים שתי שורות ארוכות תמרות עשן באופן כזה שירבה את חנו בעיני חבריו החדשים.

זיידיל התחיל להתנגד להצעתו ותבע את כספו בחזרה.

ראובן'קה הדף אותו בחוזק ויצוהו לעזאזל.

עיני זיידיל נמלאו דמעות. הוא לא ידע עדיין את ערך הכסף, אבל הוא חש בהרגשה ילדותית, שאם ראובן'קה גזלו מידו, בודאי שיש לו איזה ערך, ומדוע יקח את שלו?

האם שהרכינה בראש ושמעה את הנערים מתגרים זה בזה, הפנתה את ראשה ושאלה:

— מי זה נפל ביניכם? מפני מה אתם מתגרים?

— לא כלום — ענה ראובן'קה. — זיידקה מבקש ממני שאעשה לו צעצועי נייר, אני מבטיח לו לעשותם למחר, אבל הוא מתעקש ודורש ממני במפגיע לעשותם לו דוקא היום. מתנפח הוא כתרנגול הודו...

זיידיל שהיה מתירא להכחיש את דבריו של ראובן'קה ולספר לדודה הזרה את המעשים כהוייתם, הניד את ראשו ולא ענה כלום.

האם נתנה את עיניה בילדה כחושדת בו, וליתר בטחון החזיקה את זיידיל בידו והרחיקתו מראובן'קה שלה.

בשובם הביתה קדמום הילדים בשאון עליז. הם ראו מרחוק, שהאם הביאה... ויתקבצו סביבה וידחקו את הרגע למהר לתת להם אוכל...

צעקה האם: למה התנפלתם עלי כל־כך? עוד היום גדול...

הילדים הרכינו את ראשיהם, רטנו בהשאי איזה מלמול רגז והתפזרו.

היא הפנתה כלפי זיידיל והתחילה לדרוש ממנו את המטבעות שנתן לו אותו הצעיר בתמחוי.

ראובן'קה, בשמעו את דרישת האם, השתמט במהירות ויצא את הבית, וזיידיל הסתמק ולא יכול להוציא הגה מפיו מרוב התרגשות. ירא היה להגיד את האמת, ראובן'קה יפה אותו, ולפיכך שתק.

היא הסתכלה בו רגע ותקרא בכעס עצור:

— תן לי את הכסף! הלא ילד פקח אתה, ומה תעשה בכסף? אין לך כל חפץ בו. ואני אקנה במחירו דברים החסרים בבית והדרושים לכולנו.

זיידיל פרכס בכל גופו הקטן, זיעה כסתה את פניו ויילל בקול נמוך:

— אין לי הכסף...

— כיצד? אבד לך? או גזלו ממך?

— לא, — ענה זיידיל, בהסתכלו מסביב לו, — ראובן'קה לקח ממני את הכסף.

— למה נתת כספך להשקץ, הגזלן, הרוצח ובן־השמד? הוא יוציא את הכסף לסיגארטים או לסוכריות!

— לא נתתי לו — התחטא זיידיל לפניה בקול עגום. — הוא הונה אותי... הוא אמר רק למנות את המטבעות, וכשנתתי לו כספי, שוב לא החזיר לי.

היא התרחקה מזיידיל עקומה ואכולת רוגז.

כעבור חצי שעה נכנס ראובן'קה הביתה. מסקירה אחת על פני האם ופני זיידיל הכיר, כי כבר נגלה הדבר ובדעתו היה להשתמט שוב מהבית, אבל האם הקדימתו וחסמה את הדרך לפניו.

— איה הכסף? — שאלה האם.

— אין לי כסף — ענה ראובן'קה בחוצפה יתירה. — כבר הוצאתים...

— על מה? — התרעמה האם, כולה רועדת.

— על מה שחפצתי.

— מפני מה גזלת את הכסף מיתום עני ונעזב? האין אלהים בלבך!

— אלמלא הקדמתי אני לגזול, אז נעשתה מלאכה זו על־ידך את...

האם שתקה רגע, כבשה את סערת לבה ובקול רך ושלו שאלה:

אמור לי, על מה הוצאת את הכסף. לא אעשה לך כלום, אף באצבע קטנה לא אגע בך, רק את האמת הגד לי...

קניתי מה שחפצתי. לא אתיעץ עמך מה לקנות.

— בודאי קנית סיגארטים?

ואם כבר! ימח כבך. — ענה הילד בעזות.

סיגארטים חסרים לו. רבונו של עולם, מרר את חייו כאותה המרירות שאני חשה גם בלי עשן הסיגארטים! לוא היו לי עכשיו אותן הפרוטות העלובות, הרי הייתי קונה בעדן חצי ליטרה מלח. וגזלן זה בא והמיר את המלח בעשן! הוי, רבונו של עולם! קח את נפשי אחת משנינו יאל אראה באבינו!

ראובן'קה התנפח, חרק את שיניו, הביט בחימה בפני זיידיל שישב למולו נבוך ונשען על גב ספסל המטה והיה רועד בכל גופו.

הוא הושיט את אגרופו לעומת זיידיל בתנועה מאיימת, שהוא ינקם ממנו על שהעיז לגלות את הדבר להאם.

זיידיל התחיל לבכות מרוב פחד.

— רוצח! מה אתה עושה לילד! — צעקה האם בקול מלא יאוש.

אנכי — ענה ראובן'קה בקרירות גמורה — אלמדהו כיצד להחזיק את הפה סגור ולא לפטפט על כל מה שרואים, שומעים ויודעים.

במדומה לי, שתיבשנה תחילה ידיך קודם שתגע בו אפילו באצבעך הקטנה! השומע אתה?

— ומה תעשה לי אם אגע בו בשתי ידי!

— משומד! שים מחסום לפיך! ואם אין, אריצך תיכף להבולשת של הגרמנים, אפילו ירגמם ואתחנן לפניהם, שישלחו אותך לעבודה, כמו ששלחו עשרות בני גילך.

דברי אימיו אלה לא החטיאו את המטרה. הוא נשתתק. הוא ידע, שכמה פעמים הפצו שוטרי הגרמנים לשלחו לעבודת הצוה־הישרית ואסיפת התבואה מתוך הגרנות, ודוקא במקום מסופן, בשדות העיירות העומדות בקו־החזית לא רחוק ממבצר קובנה, שהרוסים עוד החזיקו מעמד שם. הרבה נערים ונערות מבני גילו נשלחו שם, והוא נשאר בבית עקב תחנוניה, בכיותיה ודמעותיה של האם לפני השוטרים הגרמנים, באמרה אליהם, שבלי עזרת בכורה אי־אפשר לה לכלכל את הבית ולגדל את הבנים. ועכשיו, אם האם בעצמה תדרשם שיקחוהו לעבודה, בודאי לא יסרבו הדבר.

בשעה מעט הבער בבית, התחילו הילדים להתהלך מסביב לאמם, בבכי ובזעקה, שתיבתם תיבעת את שרה.

בשעת חלוקת הלחם עמד ראובן'קה במקומו התמידי. הוא לא וותר על הפירורים הנושרים אפילו בשעת כעסו. הביט פנים הצופיים להראות את נצחונו על האם.

האם הביטה עליו בקצף עצור, נאנחה ולא דברה כלום.

זיידיל שלא טעם מאומה מזמן פת שחרית של אתמול. בשעה עכשיו את הלחם היה היש איזו צביטה בלבו ידידיה בכל גופו, מסתבך היה בבקרנית על הכביש המסתובב מסביב לכפר והיתק ומפרה... המתין לתורו... שלא במתכוון מדד בראיה שלו את חלקו של כל אחד. ורבית בשעה שעתיד גם הוא להשיג את חלקו, ראה ונוכח, שגם היום לא גדל חלקו על מנתו של אתמול. ההבטחה של הדודה הזרה לא נתקיימה. מחאה השאית היתה תוססת בתוכו: מה היא רוצה ממנו? למה הוציאתו משם? הרי שם היה לו טוב פל־כך!

כשישבו כולם מסביב לשלחן ולכל אחד פרוסת הלחם בידו והתבשיל בצדו, מהרו כולם לאכול את הלקם. רק ראובן'קה היה אוכל במתינות יתירה. נראה היה, שאיזה דבר בריעה יצר בביתו.

יעד אשר הגישו את תבשילו של זיידיל, היה השלחן כבר ריק מהילדים, ורק ראובן'קה האחד שהיה יושב ואוכל בהילב...

האם שמה פניה אל הפרוזדור שעמד על הכירים. ראובן'קה הבין את ראשי רמזיה, הביט מתחת השלחן והתחיל לקרוא בקול ובנעימה:

מדרינא ארי, התרתיר יפה! כמה נאה היא!

זיידיל הרפה את פתי מידו, הטה ראשו וראה החתלתולה שמתחת השלחן, וכשהרים את ראשו לא מצא עוד את פתו, והצלחת עומדת כבר ריקה.

צער פתאומי תקף את זיידיל, הוא קפץ ממקומו, יצא את הבית ורץ אל האכסניה הראשונה שלו, התגנב אל תוכו בכדי שלא ירגיש השמש בכניסתו, ישב משומם וזועף על מטתו, ודמעות רותחות נשרו מעיניו.

בפעם הראשונה הוברר לו, שיתום הוא... ובקרבו המה:

אבי, אמי, איכם!

ביבאליק, אלול, תרע"ה.

הקוי ו„היהודית"

מאת

עיבודה מענינת היא, וצריכים אנחנו להטעים ולהרגיש אותה, שהיהודים בתקופה החדשה השתתפו בהתפתחות הכמת המוסיקה והשתלמותה יותר מכפי חלקם המיועד; ובכל זאת ידיעת העובדה הנעימה הזאת איננה צריכה לעור את עינינו מלראות את העובדה המעציבה הקשורה

בה, שכל עבודתם של המלחינים* היהודים בשדה המוסיקה היתה עבודה בינונית ושטחית, עבודה טובה ונעימה, אבל לא מובחרת ועדית. המלחינים היהודים (במשוררים ומנגנים לא עסקינן, מפני שמלאכתם היא מלאכת העתקה ותרגום ואיננה בגדר בריאה חדשה ויצירה מקורית) הסתפקו על־פי רוב במצב ההוה של אומנות זו, בתור סרסרים המשיכים מסורה וטכניקה ידועה, ולא הגיעו לעלית למרום מדרגת הכשרון המוסיקאלי, מרום היצירה היוצרים והגאונים האמתיים אשר במידה רק מעטים בכל דור ודור.

המשפט הזה הוא אולי קשה, אבל נאמן הוא בנוגע לכל מלחין יהודי חוץ מאחד או שנים. קח, למשל, את שלשה המלחינים האופירטיים המפורסמים: הלוי, מאיר־ביר ורובינשטיין. כולם היו גדולים בימיהם, אבל גם אחד מהם לא היה גאון משפיע על הדורות הבאים, למיסד אספולה אשר תמסר בירושה את סגנונו הנגיני לתלמידי העתיד ויתן קיום מוצק לאידיאותיו המוסיקאליות, כמו שאנחנו מוצאים אצל עגורי־נגינה באך, ביטהובן, וואגנר וטשאיקובסקי. בלי יוצא מן הכלל „באו, ראו, נצחו" וירעישו עולמות ביצירותיהם האמנותיות ובמנגינותיהם המבריקות, אבל תיכף אחרי מיתתם שקעה נשמתם וכבה נר השפעתם, ואף כי גסיסתם ויצירותיהם היתה גסיסה אטית והדרגית, בכל זאת הרי הוליכה למיתה נאה.

דוגמא מוכיחה ומכריעה הוא יעקב פרומינטהאל (הלוי) (1799-1862), המחבר הנודע של האופירה „היהודית", אשר חברת האופירה „מיטראפאליטאן" עוררה לתחיה בימינו האדירים באופן מבהיל ומזהיר. הלוי נחשב בימיו לאחד המאורות הגדולים בשמי הנגינה. והאופירה שלו „היהודית" היתה הופעה חשובה מאוד בעולם האמנות כשהוצגה על במת־החזיון הפאריזית בפעם הראשונה בשנת 1835. ובכל זאת גם המילה המדוברת גם הזמרה המלווה אותם אינן מצדיקות את ההתפעלות וההתרשמות של הדור העבר. באמת גם הדרמה וגם הנגינה הן מעושות וחסרות בסיס ריאלי. בנוגע להראשונה, הנה טפוסיו של אליעזר הוא פרי הדמיון וההזיה כמו זה של שיילוק בחזיונו של שכספיר, ותמונתה של רחל היא אולי מעט יותר טבעית מזו של יעססיקא. העובדה התמציתית היא התנגדות הדתות ושנאת העולם בין היהודים והנוצרים, אבל האמצעים המשמשים להגשים ולהבליט את האמת המרה הזאת הם לקוחים במקרה ובלי התאמה כל שהיא אל התהוות טבעית. השתלשלות־המאורעות, כפי שנעבדה על־ידי הסופר הצרפתי סקריב, כל עיקרה לא באה כי־אם להרעיש את עצבי הקהל ולהשחיז את טעמו המסוגל לסינסאציות. מה שהיה בעוכרי הלוי, ורבים שכמותו בתקופה הרומנטית, הוא זה: בנינו המילודי וההארמוני נשען על יסודות אויריים ואשיות דמיוניות שנוצרו במוחו של סקריב, באופן שאי אפשר היה שלא יבזבז את כחותיו הזמרתיים על חזיונות פחותים וגרועים ומילדרמות חסרות טעם. יהיה איך שיהיה, הזמרה מתנשאת על המלים רק לפעמים רחוקות מאוד, יוכבד היא שהמספר מפריע לעתים קרובות את מהלך דעותיו והרצאת נגינותיו של המלחין. מלאכתם המשותפת היא טבועה בחותם החקוי והזיוף; אבל האשם אינני כל־כך בהם כמו בתקופה שבה היו, תקופה שהצטיינה על־ידי קוים שליליים כמו אלה. הימים היו ימי־הבינים שבין ביטהובן ובין וואגנר, ימים של אפיגונים ומחקים, מלחכי פינכא מתחת שלחנם של הגאונים הקדמונים. בשנות הארבעים של המאה התשע עשרה, השנים שבהן נתקבלה מחלקת־הכבוד של עבודת הרוח, היתה פריז הבירה המוסיקלית של אירופא, שעיני כל המלחינים הגדולים נשואות אליה. בעלי „השירה היפה", האיטלקים, ביחוד עלו בהמון אל בירת אירופא זו ויאחזו בתיאטראות וקרקסאות שלה וישתדלו להפיץ על ידיהן שירים קלי־ערך ידידיים פעוטים, שברי־זמרה ופרורי־נגינות, קאוואטינות וקאדינציות, קולוראטורות ו„שלשלת של פזר". האופירא בופה משלה בכיפה, וכל מיני אגדות ומעשיות שמשו בתור נכבדה לדרמות יהודיות מיוחדות. היום הנכרי הזה גרם הספר מרובה ומעטים המה של העם הצרפתי, אבל היום הזה היה כח הוא עד שהגיע את התנגדות העצומה שעמדה בדרכו. אשמתו של הלוי היא ששחה עם הזרם הזה תחת להפליג בנגדו, שלא התרומם מעל לאנשי ימינו ויכבד הדרות את האפבירה הצרפתית של לולי, ראמו ומיהול מצד אחד, ומצד שני את האספולה האיטלקית של טשירוביני, רוססיני ודוניצטי. הוא השכיר לעשות זאת ולצעוד בדרכי זה, אבל באותה עת עצמה הספרה על־ידי זה את המתנה העליונה של מקוריות גאונית.

פיטי ומבקרים אחרים של הימים ההם מעידים, כי „היהודית" נתקבלה על־ידי מהיאות־כפים תכופות, אף כי לא בהסכם כללי. אבל קבלת־פנים זו לא באה ראשה וכיבד מהמת הנגינה, כי אם מפני טעמים אחרים: הכצינור היפה, המכעבכך המבהיל, האהבה הטרגית, והאחרית התנגדות הדתית שהיא יסוד כל החזיון הזה. אין כל ספק שמפני הטעמים האלה, על־פי רוב, רואים בעלי התיאטראות לנחוץ לעורר עוד לתחיה את האופירה הישנה הזאת, בהסכם עם מה שעושים לאופירא דתית אחרת, ה„הוגינוטים" של מאירבר. מנקודת־מבט זמרתית יבנוגע אל ה„שירה היפה", הנה עלו עליו האיטלקים רוססיני, דוניצטי, בליני וטשירוביני, אשר הופיעו על במת־החזיון יחד עם הלוי ואשר שירותיהם הנעימות ונגינותיהם הערבות שמחו את לבותיהם המתפעלים של תושבי פריז. הלוי לא יכול להתחרות עם האיטלקים בנעימות הנעימה, אבל בכל יכלתו שאף להגיע אליהם בדבר זה. ובאמת הצליח בנעימותיו בהאופירות הקלות, כמו „הרעם", מה שאין כן ב„היהודית", אשר, לפי תכנה החשוב ומגמתה הגבוהה, מרמזת היא בנגינות נעימות ומילודיות ערבות. הנעימה המשובחת בה היא שירתו של אליעזר אחרי ראיונו עם הקרדינל, בסוף המערכה הרביעית. בנעימה זו אנחנו שומעים אמת צווחת, פתוס עמוק והודר, התרוצצות כחות נצחיים והתנגשות הרצון

* מלחינים — מחברי מנגינות.

החזק בחולשה אנושית. פה הננו מוצאים לא רק יופי, כי גם אומץ יהודי, דבר הנחסר אצל האיטלקים. כדי מישים נזכרים אנחנו בנעימתו הפטטית והמפורסמת של נאדיר „הנני מאמין לשמוע עוד" אשר באופירה המצוינת „דייגי מרגליות" של ביזה. אבל האריות האחרות הן ממין אחר, פחותות וגרועות, וגם האריה הנודעת של רחל „בוא יבוא" איננה מגעת למדרגת הנעימה הנזכרת לעיל. נגינות המחוברות ומשולבות, ביחוד ה„טריוס" במערכה השנית והשלישית, הן מצוינות, אבל אינן מצוינות למדי: חסרות הן פה ושם כח אישי ואומץ אינטנסיבי. הטעמה נאותה והבעה מדויקת. בנוגע אל הרמוניה וחבור חלקי התזמורת, הנה מורגש גם־כן אותו החסרון של התנוונות והתדלדלות. הלוי אָמנם רואה ומבין את האפשריות הדרמטיות ואת הקוים ההרגשיים של נושא חזיונו, אבל אין הוא רואה ומבין אותם בכל תקפם ומרוצם. יכולים אנחנו לסלוח לו בעד רקות ההרמוניה וריקניות התזמורת במערכה הראשונה, יען כי יש לאמור, שאין זו כי אם מעין הקדמה אל הדרמה הראשית; אבל אי־אפשר לסלוח לו בעד הקלילות הנמצאת בגוף החזיון, במקומות פחות או יותר דרמטיים. העובדה היא שהלוי היה בן זמנו, יוצא ירך תקופה בינונית, ואחרי אשר הצליח להציג את יצירותיו על הבמה האופירית, המטרה היותר גבוהה של מלחין בימים ההם, נשתקע בעבודתו זו ויוציא מתחת ידו אופירות לעשרות, הגונות ובלתי־הגונות, כולם בסגנון המוסכם והסטיריאוטיפי של הימים ההם, תחת להוסיף להשתלם ולהמציא הרמוניות חדשות ושזירות־תזמורת בלתי רגילות. אָמנם פה ושם אנחנו מוצאים במנגינותיו עיבוד נאה ולטוש יאה של תלחינים (מודולאציות בלע"ז) חדשים המתחברים למנגינה רוממה וסוערה, מלאָה הוד רוחני והדר אסתטי; ביחוד מתאמת זה במנגינות מן המין המינורי, אשר כובד־הענין שבהן מעורר התיחסות רצינית מצד המחבר, התנשאות אינטלקטואלית, אשר, כפי שחושב אָנכי לנכון להאמין, הוא חלק מעצמותו של הלוי, למרות איפירותיו הקלות. אבל ניצוצי ההתרגשות וההשתפכות האלה הם רחוקים מאוד, ובכלל אין זאת הגזמה להחליט שבצבעי התזמורת ובקולות כלי־הזמר יכול היות שנדמה למיהול ולליסיור, לפעמים רחוקות גם למאירבר, אבל לעולם לא הגיע אל חתנו ביזה או אל בירליוז. נקל מאוד לשער מה שהמנצח בנגינת „קרמן" והמנצח בנגינת „פויסט" היו עושים בנושא כה דרמטי כמו „היהודית": אין כל ספק שבידיהם היה לנושא בן־אלמות.

נפלא הוא הדבר שבעת אשר כל העולם חושב את „היהודית" לאופירא משובחת של הלוי, הנה נתפרסם בארצו יותר על־ידי האופירא הקומית „הרעם". האחרונה היתה עשירה מאוד בנעימות ומילודיות מושכות את הלב אשר התפשטו בכל רחובות פריז ושדרותיה ויחדרו גם לתוך בתים פרטיים. הרי זאת אחת מאי־ההתאמות של הטבע שאי אפשר לפרשן, שאיש בעל אופי רציני כמו הלוי יצטיין דוקא בשדה האופירא הקלה. ומתמיה עוד יותר שבין הטרגדיה והקומידיה היותר גדולות שלו היה רק רווח של ששה ירחים! דבר זה מוכיח כמה גדולות היו בקיאותו וחריפותו בספרות הזמרה וכמה מושל מכשרון בלתי מעובד בסבכי הנגינה. הרי עבד בלי הרף, בחריצות ובמהירות, וכמו כל חבריו במלאכתו כתב מה שהאשכנזים מכנים בשם „שאבלאנענמוזיק", ויוציא מתחת ידיו אופירות רבות וארוכות, רובן חסרות טעם וריח. רק מעטות מהן נשארו בחיים: בין הרצינות, מלבד „היהודית", גם „המלכה מקפריסין", „קרל השישי", „האמגושית", ו„היהודי הנודד" (האחרונה, כמו הראשונה, נושאת ונותנת בהתנגדות הדתות ושנאת היהודים האיטלקיים; בין הרבות „הברק", „המוסקטירים" ו„עמק אנדורא". זה הרכב של מנגינות אופיריטיות קלות שנימיהן קצובים ושקולים. גורלו של הלוי היה גורלם של כל חבריו בשדה הזמרה, אשר ספרי נגינותהם נעלמו עתה גם מן הספריות ומבתי המוזיאים. גם הניצוצי המבהיק והזיכוני המזהיר נושמים כעת את נשימתם האחרונה. „עתים הדשות, זמירות חדשות". ההשתדלות המיגעת להחיות את הגוף המת לא תועיל כלום. ינוחו בשלום על משכבותם!

יהדותו של הלוי לא הטעמה בזמרתו, אשר, כפי שאָמרתי למעלה, יסודתה בסגנון הזמרה הצרפתית והאיטלקית של הימים ההם. למרות זאת הטיחו עליו מתנגדיו דברים רעים וישימו עליו את האשמה, כי יהר את הזמירה הצרפתית — האשמה אשר גלל ריכארד וואגנר על מאירבר איזה שנים אחר כך. מטבעה של שנאת היהודים הוא לבקש כלונסאות לתלות עליהן את חציה. שונאי ישראל קוראים תמיד „זאב!", גם אם החיה המשפלת הזאת נעדרת. והנה באמת נמצאים שרטוטים מזרחיים אחדים בזמרתו של הלוי, כמו ההדגשה היתרה של המפתח המינורי, השמוש ברווחים מרופים (augmented intervals), ההתחלה התכופה של פלי־הקנה המשפרים וכלי־הנחושת התאוותניים, ועוד קוים אופיים כאלה; אבל אין היהודים אשמים באלה. עלינו לזכור שעוד בימי ילדותו של הלוי עזב פליסיון דויוד את ארצו וילך בעקבות המשלחת הארכיאולוגית של נפוליון לגדות אפריקא הצפונית ויאסוף נעימות ערביות רבות, מגוונות אף כי מוזרות, אשר נתלבשו אחר כך בלבוש הרמוני ויהיו מחמד לכם של הפריזיים. הנגינות האלה התאזרחו כל כך בבירות אירופא עד כי הזמרה המערבית היתה בסכנה גדולה על־ידי הזמרה המזרחית, ועד ימינו אלה לא יכלה הראשונה להשתחרר מן האחרונה. הזרם המזרחי הזה הוא אחראי בעד האופירות האוריינטליות „קרמן" ו„דייגי המרגליות" של ביזה, ובלי ספק אהראי הוא גם־כן בעד שרטוטיו האוריינטאליים של הלוי. בכתבו על־דבר עם מזרחי השתמש בהדיבון של דויד, כמו שעשו מלחינים נוצרים רבים לפניו ואחריו. בנוגע לזמרה יהודית, הנה לא נתקיימה כלל בימים ההם, חוץ מזמרת בית הכנסת. ראוי להעיר שהלוי נסה את ידו באביב ימיו בחבור מנגינה דתית לצורך בית־הכנסת. המנגינה הזאת, המכונה בשם „ממעמקים", נכתבה בהתאם אל הנוסח העברי, בעד שלשה קולות יחידיים ותזמורית, והושרה בבית הכנסת אשר ברחוב סט. אבוי בפריז. אבל המנגינה הזאת, לפי עדותם של המבקרים בימים ההם, היא בסגנון הקנטטות של

הכנסיה הנוצרית, ירדה התהלוכות נורפה הוימנה. הכירים אשר עליו נבנתה הוא הסולם היוני העתיק שנתאזרח ונתאזרח בבית־התפלה הנוצרי, והמשקל הוא גם־כן המשקל האירופי בנגוד לזה של המזרח. בכל אופן אין בה סימנים יהודיים מובהקים. מלבד זאת היתה המנגינה הזאת פעוטה ותשישה בתור ראשית בכורי רוחו המוסיקלי של הלוי, ולא עשתה רושם ביחוד כלל.

מה מוזר ומשונה היה גורלו של הלוי! פתח א חייו המוסיקליים במנגינת „ממעמקים" בכנגוני [illegible] פלסטרינה וסים ב„אופירה־בופפה" בבית־האופירה הקומי של פריז...

פילאדלפיה.

וְעִידַת בָּאֵי־כֹּחַ הַמּוֹרִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

ביום ל' כסלו נפתחה ביפו, באולם הגימנסיה העברית, ועידת באי־כח מורי ארץ־ישראל שהשתתפו בה [illegible] (ציר אחד לכל 20 חבר, ומכל ועד סניפי באי־כח אחד).

את הועידה פתח מר יחיאל יחיאלי. לנשיאי הועידה נבחרו: דוד ילין, ד"ר ב. מוסינזון ושלמה שילר.

על הפרק: דין־וחשבון מפעולות המרכז — על־ידי מר רפאל סיפרמאן; דין־וחשבון כספי — על־ידי הד"ר א. צפרוני; דין־וחשבון באי־כח ההסתדרות בועד החנוך — על־ידי מר רפאל סוירדלוב; הנהלת החנוך העליונה — על־ידי הד"ר יהודה מהרשק; הספרות של הסתדרות המורים — על־ידי הסופר מר יעקב פיכמאן; שעורי עברית לעולים — על־ידי הד"ר יצחק אפשטיין; המצב החמרי של המורים — על־ידי מר רפאל סוירדלוב; בחירת מרכז חדש ובאי־כח בועד החנוך.

אחרי ויכוחים ומשא־ומתן שנמשכו עד יום ב' טבת נתקבלו החלטות אלו:

א) על המרכז לגשת תיכף להוצאות אלו:

1) החנוך — בו תהיה מחלקה גם לעניני ההסתדרות.

2) אורגאן הסתדרותי — עד צאת „החנוך".

3) ספרי למוד וקריאה לכל מקצועות הלמודים. לתכלית זו יבוא המרכז בדברים עם ועד החנוך, עם חברת „קהלת" ועם שאר חברות להוצאת ספרים. ספרי הלמוד והקריאה יעברו תחת בקורת ועדה שתסודר לשם זה על־ידי המרכז.

ב) על המרכז לסדר ועדות לעבוד תכניות לכל מקצועות הלמודים לכל טפוסי בתי־הספר.

ג) על המרכז לסדר שעורי קיץ למורים במקצועות שונים.

ד) על המרכז לסדר ועדה לעבוד תכנית לשעורי הערב [illegible] כפרי ישוב [illegible] העולים.

ה) הועידה דורשת מאת ועד החנוך:

1) הוספת היוקר.

2) קביעת זמן סלוק החוב.

3) תשלום המשכורת בראשית החודש, כמו שהיה נהוג עד לפני חצי שנה.

ו) הועידה מוסרת יפוי־כח למרכז ומחייבת אותו לסדר תיכף ומיד קופת פנסיה.

ז) על המרכז להשתדל לשתף את ההסתדרות באחד המוסדות [illegible]

ח) [illegible] את מצב בתי־הספר [illegible] מאתה שכלול בתי־הספר [illegible]

ט) מורים מחוסרי תעודה שהתמחו (על־פי עדותם של המפקחים מצד ועד החנוך), דינם לגבי המשכורת כדין מורים בעלי תעודה. [illegible] תנתן להם האפשרות [illegible] בצירוף ועדה שתבחר על־ידי המרכז.

י) הועידה דורשת השוואת משכורתם של מי שהיו בבתי־הספר של „עזרה" למשכורת שאר המורים בבתי־הספר של ועד החנוך.

יא) הועידה מתנגדת בכל תוקף לסדור שני ועדי חנוך בארץ. אבל מסכימה לסדור ועד מפקח מיוחד, נבחר על־ידי החרדים, שינהל את העניגים הפנימיים של בתי־הספר להחרדים על־פי רוחם. בנוגע לתקציב, להיגיינה, לעברית בתור שפת ההוראה ולמינימום של מדעי חול — יעמדו גם בתי־הספר הללו ברשותו ותחת השגחתו של ועד החנוך הכללי.

[illegible] נבחרו 7 חברים ביפו: ד"ר [illegible] [illegible] ד"ר מוסינזון בן [illegible]

לועד החנוך נבחרו 3 באי־כח: ד"ר בירם, דוד ילין וד"ר מוסינזון.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

[illegible] ביום 22 ליאנואר העבר היתה [illegible] מאק, בניו־יורק, אספת הועד הפועל של הקונגרס היהודי באמריקה. דנו בדבר זמן הישיבה השניה של הקונגרס והחלט פה־אחד לקרוא לישיבה זו לא יאוחר משלשה שבועות אחרי שהסינאט האמריקאי יאשר את [illegible] אולם אם האישור הזה יתאחר לבוא, יקרא הקונגרס [illegible] השניה לא יאוחר מיום 30 למאי שנה זו.

[illegible] ההחלטה זו נתקבלה החלטה אחרת באספה מצומצמת [illegible] בבית־המלון מיקאלפין בניו־יורק. ההחלטה הזאת אומרת: לדרוש מאת הועד הפועל, כי בכל אופן לא תדחה קריאת הקונגרס לישיבתו השניה ליותר מששה שבועות.

— אוסף חומר לארכיון של יהודי או־[illegible] מר מאיר גרוסמאן, שליח יהודי אוקראינה לאמריקה, [illegible] מכתב גלוי „לכל אגודות הערים, חברות וועדי העזרה של

[illegible] באמריקה [illegible] את

העתקות את:

1) כל כרוזיהם ומודעותיהם, 2) הפנקסים לקבוץ הכספים, 3) [illegible]

[illegible]

כל התעודות תמסרנה: העתקה אחת לארכיון של ועד צירי המלאכיות היהודיות בפאריז והעתקה שניה — לארכיון של המועצה [illegible] באוקראינה.

* * *

בחוץ־לארץ.

באנגליה.

בישיבת [illegible] (ביאור [illegible]) אוו דיפיוטים) קבלת־פנים רשמית לסיר סטוארט סימואל, לרגלי [illegible]. הלורד וולטר רוטשילד, סגן נשיא הועד, היה יושב־הראש ובנאומו העיר את ההערה הזאת: „אופיית היא העובדה, כי בשעה שסטוארט סימואל נשלח מטעם הממשלה האנגלית לפולניה, למקום שאנחנו סובלים כל תלאה ומצוקה, נשלח אחיו השני, הרברט סימואל, [illegible]״.

סימואל הודיע בנאומו, כי אי־אפשר לו למסור את הפרטים בדבר מצב יהודי פולניה, משום שהדין־וחשבון שלו נמצא ביד הממשלה. הוא רק הודיע בדרך כלל, כי כל העם הפולני שונא את היהודים, ולכן מצב יהודי פולניה הוא רציני מאד. „כששאל איתי פעם פילסודסקי — אמר סימואל — מדוע ממעטים כל־כך [illegible] להראות את רגשות חבתם לפולניה? עניתי לו בגלוי־לב: זהו מפני שאינכם מתנהגים עם היהודים כעם אנשים שוים אליכם. [illegible] שיהודי פולניה עולים הרבה בהתפתחותם על הפולנים וסופסוף יוכחו הפולנים, שבדחקם את רגלי היהודים מעולם המסחר, יגרמו בזה רעה לעצמם [illegible] ירד.

* * *

בפולניה.

— בעיירות היהודיות של מזרח גליציה. מחלת הטיפוס הנפוצה עכשיו בפולניה שוררת ביותר תוקף במזרח גליציה ועושה שמות בעיירות הקטנות שרוב תושביהן הם יהודים.

— הסוציאליסטים הפולנים והלאומיות היהודית. מנהלי הסוציאליסטים הפולנים גלו את דעתם, כי מצב יהודי פולניה יוטב רק אחרי שיתבוללו — יקבלו את השפה הפולנית בתור שפתם ויתנהגו בכל דרכי חייהם כמו הפולנים.

— הסתה לשמד. המתבולל הידוע בווארשה, מר מוטר־מילך, התחיל קורא שעורים בשאלת היהודים. אין לפי דעתו של אדם זה פתרון אחר לשאלת היהודים מלבד ההשתמדות. בווארשה הוא מוציא לתכלית הטפה זו [illegible]. הטפתו הזה לפתות את היהודים לקבל עליהם את הדת הקתולית. הטפתו עשתה פרי. חברו הנאמן, המתבולל הידיע ד״ר נוסבוים [illegible], כבר יצא, כפי שהודענו באחד מגליונות „התורן״ הקודמים, מיהדות אל הנצרות.

בכלל רבו בעת האחרונה בפולניה יהודים מומרים. רובם של [illegible] מאוקראינה ומוואהלין, שנפלטו מפני אימת הפרעות ונפלו [illegible]

* * *

באוקראינה.

עד כמה שאין לנו עדיין מספרים מדויקים בדבר חללי הפרעות באוקראינה יכולה להוכיח ידיעה שנדפסה באחד הגליונות האחרונים של „יבריסקאיא מיסל״. למרות הסטאטיסטיקות [illegible] [illegible] את מספר הקרבנות, מביא העתון הנזכר את עדותו [illegible] חבר „ועד העזרה המרכזי״ מיסודם של יהודי אוקראינה כי מספר [illegible] אלפים.

הידיעה אומרת: „בישיבת ועד הקהלה היהודית בהארקוב קרא הד״ר לאנדר, חבר ועד העזרה לנגועי הפרעות המרכזי, דין־וחשבון על הפרעות שהיו באוקראינה. לפי הדין־וחשבון הזה מלאה שנה ב־31 לדצמבר העבר מן העת שהתחילו הפרעות האיומות באוקראינה. [illegible] נערכו פוגרומים ב־405 ערים. קהלות שלמות [illegible]. מספר חללי הפרעות שכבר נרשמו מגיע ל־125 אלפים. [illegible] אלפים יהודים מתגוללים בחוצות תחת כפת השמים במלוא מובן [illegible]. נחוצים סכומים ענקיים לא פחות מ־100 מיליון [illegible].

[illegible]

באזים [illegible]

— פוגרום נורא בסלוביטשנה. ב־11 לינואר ערכו החיילות של פיטלורה פוגרום נורא בעיירה סלוביטשנה, פלך וואהלין. ככלות מעשי התעתועים הביאו החיילות לשור העיר 95 ראשים [illegible] (פירא־מיד) ואחד מן הפורעים קם ו„דרש״, כי גל הראשים האלה ישאר למזכרת נצח, שאף יהודי אחד בל יראה עוד בסלוביטשנה. בין [illegible] נמצא גם רב העיר ר׳ ברוך קאפצאן.

* * *

בארצות אחרות.

— בגרמניה. המיניסטר הגרמני לענגי פנים נאם נאום אנטישמי בפארלאמנט. הוא דרש, כי כל יהודי פולניה וגליציה הנמצאים בגרמניה יעצרו בתחנות מיוחדות, ולא רק שלא יהיו מעורבים בין הגרמנים, אלא גם לא ישלחו אותם לפולניה, משום שבפולניה ילחמו נגד גרמניה. אמנם, הוא העיר, שסכנה צפויה לחייהם של היהודים אם ישובו לבין „הרוצחים הפולנים״.

— באוסטריה. בפארלאמנט הודיעו בשם הממשלה, כי [illegible] אלפים „זרים״ [illegible] אם גם שאינם מחוסרי עבודה. אי־אפשר להרשות — „הצטרק״ המיניסטר — כי זרים יתעסקו בעבודות [illegible] מחוסרי עבודה. אמנם, הגירוש יתנהל לאט, משום שאין די מרכבות מסילות הברזל להעביר את הגרושים.

* * *

בארץ־ישראל.

— בועד הלשון. ישיבות ועד הלשון ופעולותיו נתחדשו עם שובו של מר אליעזר בן־יהודה לירושלים. על־פי רוב יושבים חברי הועד פעם או פעמים בשבוע. במשך הזמן עובדו רשימות [illegible]. כן נערכת רשימה מפורטת של סנדלרות. רשימה זו תתפרסם [illegible]

[illegible]

מאמרים מדעיים לשאלות הלשון.

בקרוב יוציא הועד רשימת מונחים לצרכי הבמה העברית ועוד רשימה לצרכי הבאנק.

ועד הצירים הקציב לועד הלשון עשרים ושמונה לירה מצרית לחודש, לצרכיו ההכרחיים ביותר.

— סלושץ וקלוזנר בועד הלשון. בסוף חודש דצמבר היתה ישיבה בהשתתפות הד"ר נחום סלושץ, שבא להשתקע בארץ־ישראל. יחד כספר על תגליותיו והחקירותיו אשר העלה במקצוע הלשון. הוא נספח לחבר הועד. כמו־כן פנה ועד הלשון בהצעה לפני הד"ר קלוזנר, שיקבל עליו משרת מזכיר מדעי בועד הזה.

בית־משפט עליון דתי. אחרי התיעצות מרובה עם רבני העדות השונות בירושלים הוחלט בחוגי החרדים ליצור „בית־משפט עליון דתי כללי" לכל ארץ־ישראל, בנשיאות הרב קוק. הרבנים החברים שבירושלים יתאספו פעם בשבועים לדון על ענינים כלליים שיעמדו על הפרק. רבני יתר ערי ארץ־ישראל ומושבותיה ישתתפו רק פעם בחודש. אם יהיו דברים העומדים „ברום עולם היהדות" — יבואו כל הרבנים החברים שבארץ, ואם לאו — ישתתפו רק הרבנים חברי הועד הפועל בירושלים.

הרבנים הזקנים דיסקין וזוננפלד נתנו גם הם את הסכמתם למוסד הזה.

* * *

„החומר האנושי" של „הדסה" ארץ־ישראלית.

מרת הנרייטה סוולד קבלה מכתב מאת ד"ר י. מ. רובינוב, מנהל „הדסה" בארץ־ישראל, שבו הוא כותב בדבר המספר הגדול של רופאים ופקידים ארץ־ישראליים המשתתפים בפעולות הסתדרות אמריקאית זו:

עד ראשון לדצמבר העבר היה מספר כל הפקידים ב„הדסה" ארץ־הישראלית — 274. מהם היו רק 26 מאמריקה, 4 מארצות אחרות ו־244 מארץ־ישראל.

מ־30 הרופאים הם 20 מארץ־ישראל.

„בכלל — כותב ד"ר רובינוב — שמים אנחנו לב בשעת מנוי איזה פקיד לכשרונותיו, אולם יחד עם זה אנו מתחשבים עם ידיעותיו העבריות ועם דעותיו על הציוניות".

התְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

ההכרזה על קרן הגאולה.

— בערי־השדה. הלשכה הראשית בניו־יורק של ההסתדרות הציונית באמריקה מקבלת יום־יום ידיעות משמחות על אופן הנהרת התעמולה בערי־השדה לטובת קרן הגאולה. עסקני ה„שכונות" עובדים במרץ כביר ובמקומות רבים משתדלים העסקנים לאסוף סכומים יותר גדולים מאשר נקבעו בשבילם מראש.

ציוני מדינת אוהאיו קבלו על עצמם בועידתם, שהיתה ב־16 ינואר, לאסוף סכום של יותר מחצי מיליון דולארים.

ציוני מדינת ניו־ג'רזי מבטיחים עד 625,000 דולארים.

כמו־כן מודיעים מערים רבות במדינות שאוכלוסיהם היהודים מיעטים, שבהם חברי הציונים בועדים משותפים יאחדו עובדים בהריצות יתירה, כדי שלא יגרע חלקם מחלק חבריהם בערים הגדולות בעבודה לטובת קרן הגאולה.

— בניו־יורק. ד ראשית השבוע העבר הודיעו 13 מוסדות השכונות הניו־יורקיות כי רבים במיימי וברכבותית סכום לערך 225,000 דולארים.

— נאומו של דניאלס. ביום הראשון לפברואר הבא, ינאם חבר הממשלה האמריקאית דניאלס לטובת קרן הגאולה בבאנקט שיערך על־ידי מר נתן שטרויס והשופט אברהם עלקוס בבית־המלון „פינסילביינה", בניו־יורק.

הבר הממשלה בייקר ינאם ב־א לפברואר בניו־יורק באספה פומבית גדולה.

* * *

ועידת „בני־ציון".

ביום הראשון העבר, הוא ינואר נפתחה בברידזפורט, קונ., הועידה האחת־עשרה של האורדן „בני־ציון". העיר היתה מקושטה לכבוד הועידה בדגלים ציוניים ואמריקאיים והמייור של העיר קדם בברכה את פני הצירים בשם התושבים.

קודם שמסר הנשיא את הדין־וחשבון שלו, נקראו טלגראמות של ברכה מאת ד"ר מאכס נורדוי וד"ר שמריהו לוין.

נורדוי כתב בין יתר דבריו: הרעיון הציוני כבר נתברר למדי ואין כל צורך עכשיו לטפל בו, בעיקר אנו חייבים עכשיו לגשת לעבודות מעשיות. השאלה החמורה הקיימת לפנינו היא: יצירת אפשרויות של הגירה יהודית רחבה עד קצה גבול היכולת.

הנשיא של האורדן השופט י. שטראוס, הראה בדין־וחשבון שלו על הסכסוך המצפה ההייב האורדן בשל הסכסוך בינו ובין ההסתדרות הציונית באמריקה. בידיע התפתח הסכסוך הזה בשל „תכנית השכונות" שקבלה ההסתדרות הציונית בארץ זו בתור יסוד לעבודה ציונית מאורגנת.

ההסתדרות הציונית טוענת: כי לפי הקונסטיטוציה החדשה המקובלה כבר קיימת רק ציוניות מאורגנת אחת בעד כל אמריקה וזוהי — ההסתדרות הציונית; חברי „בני־ציון" צריכים איפוא לפעול את פעולותיהם הציוניות רק בתוך השכונות. אולם האורדן מוצא, כי תכנית עבודה זו שוללת מאתם את העמידה ברשות עצמם והוא דורש באות־כח מיוחדה בועד־הפועל של ההסתדרות.

הישיבה השניה של הועידה התנהלה בעברית והוקדשה כולה לתנועה העברית. הנואמים הראשיים היו: ראובן בריינין ואב. גולדברג. מר ישראל בריינין נאם על המלחמה המתפתחת עכשיו בארץ־ישראל בעד השלטת השפה העברית בחיים. יושב־הראש של אספה זו היה מר אפרים אייש־כישור.

בערב נערכה אספה ציונית פומבית בבית־הספר הגבוה של העיר. נאמו: ראובן בריינין, י. שטראוס, צבי מאסליאנסקי, אב. גולדברג ומר משה שפירא ויושב־ראש.

הישיבה השלישית, שהיתה ביום השני בבוקר, הוקדשה כולה לשאלת היחס שבין האורדן וההסתדרות הציונית.

אחרי ויכוחים נרחבים נתקבלה רזולוציה, כי הועד הפועל החדש של האורדן ישתדל להתפשר עם ההסתדרות הציונית ואם במשך ששים יום לא יביא המשא־ומתן בענין זה לכל תוצאות — ישתדל האורדן לפני הלשכה הראשית בלונדון לעמוד תחת רשותה בעבודתו הציונית.

בין יתר ההחלטות של הועידה נתקבלו אלה: הועידה של „בני־ציון" מביעה את רצונה, כי הקונגרס היהודי באמריקה יוועד במוקדם האפשרי.

הועידה מביעה את רצונה, כי הועד הפועל יעזור בכל יכלתו לקריאת קונגרס יהודי עולמי.

האורדן „בני־ציון" יקדיש את כל כחותיו לעבודות מעשיות בארץ־ישראל.

סניפי האורדן ישלמו להסתדרות העברית באמריקה מס של 10 דולארים לשנה וכמו־כן יהיו לה לעזור בעבודותיה.

השופט יעקב שטראהל נבחר שוב לנשיא האורדן.

* * *

ציוני גרמניה והטכניקום בחיפה.

פרופיסור וארבורג הודיע בטלגרמה לישיבה הציונית הראשית בלונדון, כי ציוני גרמניה קנו מאת „אגודת העזרה" בברלין את הבית בטכניקום הנבנה בחיפה וכי ציוני גרמניה מאספים עכשיו כספים לטובת גמר בנינו של המוסד הזה.

* * *

„ועד צירי הקהלות" באנגליה והציוניות.

„ועד צירי הקהלות" שנה את יחסו אל הציוניות ובעת האחרונה הוציא קול־קורא לעזור לתחית ארץ־ישראל. כידוע, הצטיין ועד זה, השייכים מיהודים מתבוללים גדולי השפעה במדינה, בהתנגדותם לתחיתנו הלאומית באיזו צורה שהיא, ולכן אפשר לחשוב את שנוי הדעות הישנות בועד הזה לנצחון גדול לפוליטיקה של ההסתדרות הציונית באנגליה.

* * *

ועידת הועד הפועל הגדול.

מלונדון מודיעים, שהועד הפועל הציוני החליט, כי ב־10 בפברואר תהיה בירושלים ועידת הועד הפועל הגדול של ההסתדרות הציונית העולמית. הועידה תמשך שבוע שלם ובאותו הזמן תהיינה גם־כן מועצות מיוחדות לחברי ההנהלה של ה„קולוניאל־באנק" ושל הקרן הקיימת.

* * *

ועידת המזרחי.

ועידת המזרחי העולמית באמשטרדאם נגמרה בינואר, אחרי שהיו לה ישיבות במשך של שבוע שלם.

בישיבותיה האחרונות החליטה הועידה לפתוח לשכה מרכזית בלונדון. חברי הלשכה הזאת יהיו: הרב הכולל הירץ מלונדון, סיר סטוארט סימואל, פרופיסור פיק, ד"ר שיינפלד ומר מ. פארב־שטיין מוארשה. הלשכה הזאת תעבוד בהשתתפותם של הרב מאיר ברלין, הרב י. פישמאן והצייר הרמאן שטרוק מברלין.

התקציב לשנה הבאה נקבע לסכום של 134 אלף ליטרות שטרלינג

הרב ברלין, שהיה אחד ממנהלי הועידה, נסע מאמשטרדאם לפלשתינה.

ידיעות ההסתדרות העברית באמריקה.

פליינפילד. מרדכי א. ירדן, יושב־ראש של אגודת חובבי עברית, מפליינפילד, מודיע:

אחרי שבועות אחדים של התרשלות שבה אגודתנו לתחיה. באספה רבה השתתפו ונבחר ועד חדש. גם בחירות נעשו: מר א. מ. ירדן — יושב־ראש, מר ברנשטיין — סגן יושב־ראש, מר יצחק קאפלאן — מזכיר, מר ש. לנטיר — גזבר.

קליבלאנד. א. א. אברמס, מזכיר אגודת „תרבות", בקליבלאנד, כותב לנו:

בהתאם עם כרוז ההסתדרות לחוג את החג העברי בימי החנוכה קראנו לאספות גדולות בבתי־כנסיות והכרזנו על ערך התרבות העברית והשפה העברית. רבני העיר דברו מעל הבימה בשבח תרבותנו והזכירו לטובה את ההסתדרות העברית, בתור גורם חשוב להתפשטות תרבותנו בארץ זו.

שעורי ערב לנערים שנוסדו על־ידי „תרבות" הולכים ומתפתחים. מספר התלמידים איננו גדול ביותר, אבל הוא הולך ומתרבה מיום ליום ויש תקוה כי במשך הימים יתבססו היטב.

ביום הראשון העבר נאם פה מר עמנואל ניומאן, מניו־יורק, ותאר לנו תוכני ועידת יהודי הציונית.

וויניפג. מר א. גנל, מוויניפג, כותב:

בחנוכה סדרנו פה נשף עברי יפה. בא קהל גדול. הכסף שנקבץ הוקדש לטבת ספריה לילדים על שם ח. נ. ביאליק. נאספו ספר לתלמידים לעתונים הרשמיים וגם ל„תרבות". הדברים יוצאו על־ידי ההסתדרות. הוחלט לסדר ועד זמני אשר ישתדל בעבודה העברית. ואלה נבחרו בועד: י. פלדמאן, הגברת הירשבוים, א. שובינסקי, א. אזולא, ל. פרומאן וא. גנל.

ווילמינגטון. ביום הראשון, 11 לינואר, היתה אספה פומבית לטובת ההסתדרות העברית בווילמינגטון, דיל. הנואם הראשי היה מר ק. ווייטמאן. מר ל. טופקים ישב בראש. תוצאות האספה: נוסד ועד עברי שיעסוק בעבודה עברית ושיעמיד בקשר תמידי עם ההסתדרות. נאספו חברים רבים להסתדרותנו.

באלטימור. מר ז. הומסקי, מזכיר אגודת „אחיעבר" בבאלטימור, כותב אלינו:

השבוע העברי הוחג כאן על־ידי שתי אספות הגונות ביום ב' וג', 22 ו־23 לדצמבר, שהשתתפו בהן נשיא ההסתדרות מר ראובן בריינין ומזכירה מר אב. גולדברג.

תוצאות האספות היו רצויות מאד. נתקבלו כשלשים וחמשה חברים חדשים והבטחות בסכום של־ 150 דולארים. 35 דולארים נאספו במזומנים.

אגודתנו מתכוננת כעת להתחיל בתעמולה נמרצה לטובת ההסתדרות.

באספתנו האחרונה נמנה מר א. שטיינברג בתור בא־כחנו להוצאת הספרים והעתונים העבריים.

הסדרנים. מר. ע. פליישמאן נמצא עכשיו בניו־בריטן. הוא בקר בעת האחרונה את הערים ניו־הייוון ובּרידזשפּורט, ובכל מקום נתוספו חברים רבים אל ההסתדרות. הוא דבר בבתי־הכנסיות, באגודות הציוניות ובבתי ספר. נתקבלו דבריו ברצון ויהודים רבים התחילו להתענין בתרבות העברית.

מר חיים זק"ש נמצא עכשיו בפיטסבורג. הוא עבר ערים רבות. בשבועות האחרונים שהה בפילאדלפיה. הוא הצליח לרכוש חברים רבים לתנועתנו. בתור תוצאה ישרה מבקורו אפשר להזכיר, כי כל מנהלי הקולדוש של דרופסי וטובי המשכילים נתנו ידם להסתדרות והבטיחו את עזרתם התמידית.

מר הלל אהרנוף מקדיש את עתו לניו־יורק. הוא הצליח לרכוש בעד ההסתדרות חברים למאות.

* * *

ידיעות הקרן הקיימת לישראל.

אחרי שכמה ועידות בארצות שונות גלו את דעתן בעד קנין

רצויה בגינה הקרקעית ארץ־ישראל, קבל שוב הועד המרכזי של הסתדרות הציונים בגרמניה ההחלטה הזאת:

„הועד המרכזי של הסתדרות הציונים בגרמניה פונה בדרישה להנהלת ההסתדרות הציונית העולמית, שבעבודתה בבנין ארץ־ישראל תגין על העיקר של קנין קרקע צבורי בהתאם להחלטותיהם של הועידה הלונדונית וציוני אמריקה וגרמניה“.

ליום מלאות שמונים שנה לשופט השלום מר יעקב מוזר, מי שהיה לורדמיר בעיר ברדפורד באנגליה, התיצבה לפניו מלאכות בתור באת כחה של הנהלת הקה"ק ומסרה לו רליף עשוי ברונזה המתאר את הגימנסיה „הרצליה“ בתל אביב. כידוע נתנה הקה"ק את האדמה בשביל הגימנאסיה ומר מוזר הקים את בנין הגימנאסיה בתור תרומה לקה"ק. מר מוזר הודיע לקה"ק, שהוא מנדב לעת־עתה ליום הלדתו השמונים 250 ליטרה שטרלינג לקרן הלאומית.

המומחה הקולוניאלי הידוע ד"ר ז. סוסקין קבל עליו משרת מנהל של המחלקה ארץ־הישראלית בלשכה הראשית של הקרן הלאומית בהאג. הד"ר סוסקין עסק כבר במשך שנים בעבודת התישבות בארץ־ישראל במושבה חדרה, השתתף באכספּידיציה שנשלחה על־ידי הרצל לעל־עריש והיה חבר הועדה ארץ־הישראלית שנשלחה בשנת 1903 על־ידי הקונגרס הששי. הנסיון, שרכש למן העת ההיא בכמה ממדינות הים, עשהו למעריץ הרעיון היסודי של הקרן הלאומית בדבר קנין צבורי לאומי בקרקע. בנביאות הרעיון הזה מצדד הד"ר סוסקין ביחוד בישיבת התישבות באחוזות קטנות־השטח באמצעות השקאה מלאכותית. על נושא זה תצא לאור בקרוב חוברת מאת הד"ר סוסקין בהוצאת הספריה של הקרן הקיימת לישראל.

שונות

ארכיון ציוני.

בעת האחרונה עמדו רבים מטובי הציונים בלונדון על הצורך המורגש בארכיון ציוני, שבו תשמרנה כל התעודות הציוניות מראשית הקרא הקונגרס הראשון ועד ימינו אלה. כל התעודות הנוגעות לעת האחרונה נשמרות בלונדון ומומחה אחר לעניין זה בברלין מתעסק בכנוסו ובסדורו של החומר השמור עוד מימי התאספ הועדים הפועלים הציוניים בווינה, קלן וברלין. בחוגי המתעסקים בזה התעוררה שאלה זו: באיזו אופן יש לשמור ולקים נירות בארכיונה של ארץ־ישראל, אשר לשם יעביר הארכיון.

* * *

מתנת דזיימס די רוטשילד לטובת האוניברסיטה העברית.

מחלקת החנוך והתרבות בלשכה הציונית המרכזית בלונדון קבל מאת האדון דזיימס די רוטשילד סך חמש מאות ליטרה שטרלינג למטרת בעד האוניברסיטה העברית בתור „פרס בעד שירה עברית“.

הכסף יהא מונח ב„הבאנק הקולוניאלי היהודי“ עד שתסתדר הנהלת האוניברסיטה ופירותיה של קרן זו ינתנו אחת לשלש שנים בתור פרס לאחד מתלמידי האוניברסיטה בעד הדבר השירי היותר טוב שיכתוב.

* * *

אחד־העם בעיר „רומי“.

מלונדון מודיעים, כי הממשלה השווייצית השיבה ריקם את בקשת אחד־העם להרשות לו לבוא לשווייציה. היא מנמקת את איסורה זו, מפני שהוא „רוסי“.

* * *

ההצגה הראשונה של „הבימה“.

ההצגה הראשונה של „הבימה העברית העממית“, שהיתה ביום ראשון, 18 ליאנואר, הצליחה מאד. למרות שזמן ההכנות היה קצר ולמרות שהמקום, אולם בית־הספר הלאומי, היה חסר מכשירי־תיאטרון היותר נחוצים, מלאו המשחקים את תפקידיהם בכשרון רב והקהל התענג.

הציגו: א) „התבערה“ מאת י. ל. פרץ, 2) „אך דוקטור“ מאת שלום־עליכם. המשחקים הראשיים היו עזרה הררי, מיסד „הבימה“; זלמן פרלברג ומרת בת־נגון מארץ־ישראל.

ד"ר נ. טורוב נאם בין מחזה למחזה והעיר בדברים נמרצים על החובה המוסרית לתמוך במוסד כעין זה, משום הערך החנוכי שיש בו לפיתוח הדבור העברי החי ולפיתוח הרגשות האסטטיים. הזמרן ה. ראסטרוב שר שירים קלאסיים ועממיים בעברית.

* * *

ידיעות ספרותיות.

תרבות. יצאה לאור החוברת השניה של הירחון המוקדש לעניני ישראל, „תרבות“, היוצא לאור על־ידי ההסתדרות העברית ונערך על־ידי צבי שארפשטיין.

בחוברת הזאת באו מאמרים מאת: ד"ר י. בלוך, י. צ. ביבר, ל. קוסמאן, י. ז. פרישברג, צ. ש., ש. מזרחי ומאת ראובן בריינין.

— ספר בשאלת היהודים. יצא ספר חדש שחובר על־ידי ליאון חזנוביץ וליאון מוצקין, בשם „שאלת היהודים בהוה“. הספר הזה מכיל בתוכו תעודות רשמיות רבות על מה שעבר על יהודי העולם ועל היהדות בשנים האחרונות. לספר שלשה חלקים. החלק הראשון דן על התנועה העממית בעם, החלק השני — על הדימוקראטיה בין־הלאומית והחלק השלישי — על גלויי הרעת היהודים ב[illegible] של הממשלות.

* * *

מחיי האגודות.

נשף־היובל של „אחיעבר“.

ביום א' בערב, 8 בפברואר, יערך בבית־הספר הלאומי, 206 איסט ברודווי, ניו־יורק, נשף־היובל של הסתדרות „אחיעבר“ במלאת עשר שנים לקיומה. ראובן בריינין, ד"ר ניסן טורוב ואב. גולדברג יהיו בין הנואמים. המשחקים הררי ובת־נגון יקריאו. המקהלה של בית־הספר בהנהלת ז. פרלברג תזמר שירים עברים. יודעי עברית מתבקשים לבוא.

מרת מרים סרדניק, מזכרת אגודת „התחיה“ בברונזביל, כותבת אלינו:

ביום א', ו' טבת, היתה לאגודתנו אספה חשובה במרכזה, 406 שדרת דומאנט. מר מ. הלוי, ציר מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית, נאם על „נחיצות ארגון אגודות עבריות בין הצעירים“. אחרי נאומו נרשמו הרבה [illegible] „מגדלים“ לאגודות העבריות של „יהודה הצעיר“.

אגודתנו מתאספת בכל יום א' במרכזה, בשעה 8 בערב. אורחים רצויים.

השאלה הגדולה

וכי ישאלך בנך, או חברך, או מוסר־כליותיך לאמור:

איפה היית בשעה הגדולה, בשעת בנין ארץ־ישראל?

היה מוכן ומזומן לתשובה. מלא את חובתך לקרן הגאולה של 10 מיליון דולארים.

תיכף יבוא המאנדאט על ארץ־ישראל ואחריו ההגירה הראשונה.

העבודות שלנו תגדלנה ויהיה צורך להתחיל בעבודות חדשות.

ולכן יש צורך בקרן גאולה גדולה, והחובה מוטלת על כל יהודי להקדיש את חלקו הראוי, כל אחד כפי כחותיו.

ארץ־ישראל היא קרן האור בחשכת היהודים במזרח־אירופה. היא, היא הטפה המתוקה במרי כוסם. היא נחמתם היחידה בחורבנם הגדול.

אל תחמיצו את השעה!

האחריות הגדולה מוטלת על יהודי אמריקה.

הבה נהיה גדולים, מוכנים לשעה זו.

נקום ונבנה!

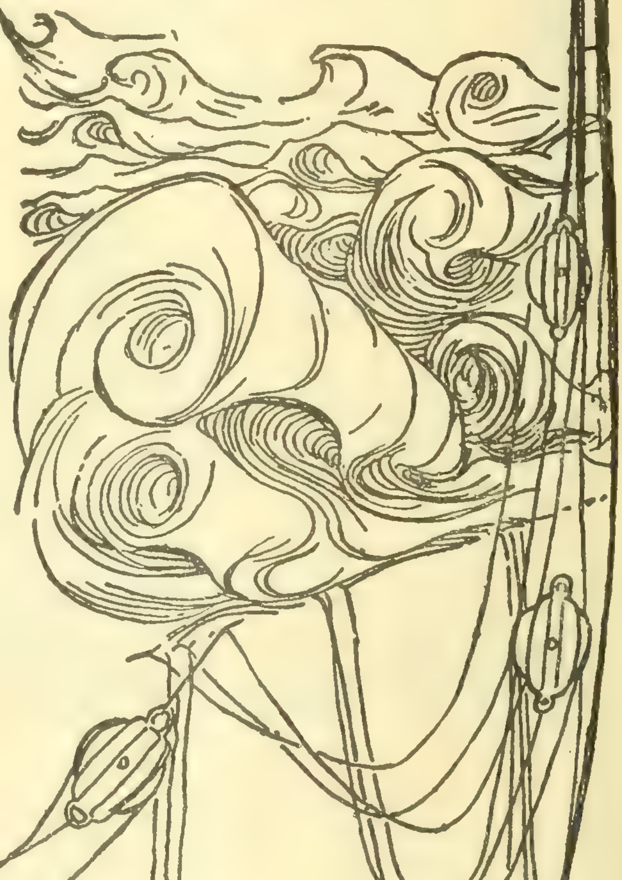
Zionist Organization of America

55 FIFTH AVENUE, NEW YORK

[illegible]

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VI NEW YORK, FEBRUAY 6, 1920 No. 46 (196)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

מורה דרוש

תלמוד־התורה דוואנקובר, בריטיש קולומביה, מבקש מורה מומחה בשטה הטבעית. המשכורת שתי מאות דולארים לחודש. לפנות בפרטים אל:

MAX M. GROSSMAN

1318 Standard Bank Building

Vancouver, B. C., Canada

לחותמי קאנאדה

אנו פונים שוב לחותמי קאנאדה ומבקשים מהם לא לשלוח לנו יותר המחאות פרטיות (משעקס), אלא המחאות פוסטה (מאני ארדערס) מפני

קאטאלוג של ספרות ארץ ישראל

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA,
55 Fifth Ave., New York.

פא"פ: 74 השדרה החמישית, בלשכת „התורן".

א. עתונים יומיים ושבועונים

מתקבלת החתתימה על:

1) הארץ

עתון יומי, יוצא לאור בירושלים. לשנה $20.00. לחצי שנה $10.00. גליונות בודדים 7—8 סנט הגליון.

2) דואר היום

עתון יומי, יוצא לאור בירושלים. לשנה $20.00. לחצי שנה $10.00. גליונות בודדים 7—8 סנט הגליון.

3) העולם

שבועון, יוצא לאור בלונדון ע"י ההסתדרות הציונית העולמית. לשנה $7.50. לחצי שנה $4.00. אפשר להשיג גם גליונות בודדים מן א' עד י"ג. מחיר כל גליון 17 סנט. עם המשלוח — 18 סנט.

4) הפועל הצעיר

שבועון, יוצא לאור ביפו, ארץ־ישראל.

לשנה $12.50. לחצי שנה $6.25.

גליונות בודדים:

	בלי משלוח	עם משלוח
שנת תרע"ט, גליונות ג' — ל"א. מחיר כל גליון	.20	.22
שנת תר"ף:		
גליון א'—ב'	.40	.42
גליון ג'—ד'	.40	.42
גליון ה'	.20	.22
גליון ו'	.25	.27
גליון ז'	.25	.27
גליון ח'—ט'	.30	.32
גליון י'	.25	.27
גליון י"א	.20	.22
גליון י"ב	.20	.22

ירחונים וקובצים

1) מולדת

ירחון לבני הנעורים.

חוברת ג'—ד'	1.00	1.15

2) מעברות

ירחון, יוצא לאור על־ידי „הפועל הצעיר".

חוברת א'	1.00	1.15
חוברת ב'—ג'	1.50	1.65

3) האזרח

קובץ, ערוך על־ידי ש. בן־ציון.

	בלי משלוח	עם משלוח
כרך א' (4 חוברות)	3.00	3.25
כרך ב', חוברת א'	.75	.85
כרך ב', חוברת ב'	.75	.85

4) אחדות העבודה

קובץ	1.00	1.15

5) יזרעאל

קובץ ספרותי, ערוך על־ידי א. ז. רבינוביץ .50 .60

6) קונטרס

חוברות יוצאות מזמן לזמן. חוברות: י"ד, ט"ו, ט"ז. מחיר כל חוברת — .20 .22

7) בגליל

חוברות ב', ג', ד', ה', ז'. מחיר חוברת .08 .09

8) השעה

חוברות יוצאות מזמן לזמן.

חוברת ח'	.05	.06
חוברת ט'	.05	.06
חוברת י'	.05	.06
חוברת י"א	.05	.06

9) האדמה

ירחון, ערוך על־ידי י. ח. ברנר.

חוברת ב'	1.00	1.15
חוברת ג'	1.00	1.15

ב. ספרי שמוש

1) לזכרון

כל ארץ־ישראל בכיס, מאת בצלאל יפה — .50 .55

2) מלון אנגלי־עברי.

ENGLISH-HEBREW DICTIONARY

מאת ד"ר א. ה. וואלדשטיין — 1.75 1.90

3) המלון העברי

מלון שמושי עם ציורים מאת גראזובסקי ווילין. המחיר — 3.00 3.25

ג. ספריה חקלאית

		בלי משלוח	עם משלוח
1)	משק בית האפר	.65	.68
2)	תורת הזבול, חלק א'	.60	.68
3)	תורת הזבול, חלק ב'	.60	.68
4)	הזית	.60	.68
5)	חקלאי, כרך ד'	1.75	2.00
6)	השקדים	.50	.60
7)	החלב, חוברת א'	.30	.35

ד. ספרות יפה

1) כתבי ש. בן־ציון גוטמאן:

	כרך א', שני ספרים	2.00	2.15
	כרך ב', שני ספרים	2.00	2.15
2)	אבות ובנים, רומאן	1.25	1.35
3)	בעלי אחוזה מן הדור הישן, ספור	.38	.41
4)	חלומי של אובלומוב	.50	.54
5)	בעל־הבית ופועלו	.50	.54
6)	שתי אחיות, ספור	.75	.82
7)	ספירים	.38	.41
8)	רומיאו ויוליה בני הכפר	.50	.54
9—10)	מכתבים מהטחנה		
	ספר ראשון	.50	.54
	ספר שני	.63	.69
11)	סנבה סלבקון, ספור	.75	.82
12)	חלומו של מקה, ספור	.25	.27
13)	לבדה, קיבוץ שירים מאת לוי קיפנים	.75	.85

ה. ספרים שונים.

1)	ספירת יהודי ארץ־ישראל, חוברת א'	1.50	1.70
2)	החנוך, קובץ פדגוגי	1.30	1.40
3)	בריטניה הגדולה ותחית ישראל בארצו	.15	.18
4)	יום חגנו	.15	.18
5)	לקראת העתיד, מאת מרדכי בן הלל הכהן	.25	.30
6)	אגדות אמוראי ארץ־ישראל. שתי מינוגרא־פיות. כל חוברת	.30	.35
7)	תורת החשבון לבתי־ספר תיכוניים		
	חלק א'	.70	.80
	חלק ב'	.70	.80
	חלק ג'	.70	.80
8)	יסוד מושבי עובדים, מאת א. ל. יפה	.40	.45

אלף עבודות ואחת

צריך לעשות בארץ־ישראל תיכף אחר קבלת המאנדאט. והמאנדאט בוא יבוא בקרוב. זאת היא שאלה של חדשים.

עבודות קטנות וגדולות, כולן נחוצות. צריך להכין במהרה את הארץ להגירה היהודית שתהיה בקרוב ובכמות היותר כבירה.

זאת לא סתם עבודה או סתם צדקה. זאת היא התחלה לבנן בית בשביל עם ישראל.

ארץ־ישראל היא תקות עמנו מדורי דורות ותקות אחינו הנדחים והנרדפים. תקותם היום ולחמם מחר.

ואמריקה צריכה ליצור את האמצעים. עיני יהודי כל הארצות פנויות אלינו. כל העולם מצפה לנו. תולדות עם ישראל של ארבעת אלפי שנה נשקפות אלינו.

נהיה ראויים לשעה הגדולה הזאת. יביא כל יהודי ויהודי את קרבנו.

אל יצר לנו אם פנקסי־הבאנק שלנו לא יגדלו ולא ישמנו במשך חודש, חדשים, ולוא גם ששה חדשים.

תחי הארץ של עם ישראל!

תנו ואספו בשביל קרן הגאולה של 10 מיליון הולארים.

נקום ונבנה!

Zionist Organization of America

55 Fifth Avenue, New York

הערה: בקשו כתב־הרשאה מאת גובים בלתי־ידועים לכם.

VOL. VI NEW YORK, FEBRUAY 6, 1920 No 46

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יורק, י"ז שבט, תר"ף | גליון ארבעים וששה

הַלֵּב וְהַמֹּחַ

—

הפתרון הראוי של הפרובלימה הציונית, בכל רחבו ובכל עומק ההוראה של מלה זו, דורש כיום את כל הגאוניות העברית, את כל כחות היצירה שישנם בקרב עמנו. עוד מעט ויוכחו גם אלה העומדים עוד היום מתנועתנו, או העומדים בתור מסתכלים מן הצד, כי אין פתרון אחר, פתרון יותר גמור, יותר מחלט, לשאלת היהודים והיהדות גם יחד, לשאלת קיומו של עמנו, זולת הציוניות, פרי התחיה העברית.

עלינו לציין עובדה זו, שבמשך עשרות השנים האחרונות הולכים ומתקרבים אלינו, ומהם גם המתיצבים אחרי כן בשורה הראשונה של מחננו, טובי הכחות העברים, בחירי כשרונותינו, בעלי דעה ובעלי רגש, אנשי רוח ואנשי מעשה. כל המתעמק באמת בהטראגידיה היהודית, כל המשתתף באמת בצרת עמנו, כל חושב לאומי שהוא רגיל למצות את המסקנות האחרונות של מחשבתו, סופו להגיע, אם בדרך זו או באחרת, אל הציוניות בתור תוצאה מוכרחת של הגיונותיו, דעותיו ורגשותיו, נסיונותיו הפנימיים והחיצוניים. החוליה האחרונה של שלשלת המחשבה היהודית והאנושית גם יחד היא הציוניות במיטב הוראתה.

תהיינה דעותיו והשקפותיו, הדתיות, החברתיות והמדיניות, של האדם מישראל מה שתהיינה, יגש אל פתרון שאלת עמנו מכל צד שיבוא, אז אם רק איננו עושה שקר בנפשו, אם איננו רוצה בהכחדת עמו ובהשמדתו מעל־פני האדמה, אם רק שם לבו כראוי אל תורת הציוניות, אל הצד הרוחני, המוסרי והמעשי שבה, — אז כמה שלא יתנגד מתחילה לתורה זו, סופו לאחוז בה ולהיות מנושאי דגלה.

זו מעלתה וזה יתרונה של תורה זו, שהיא כוללת בקרבה את תורת החיים, את תורת הקדמה, את חזון העתיד ומשא נפשם של בחירי המין האנושי. הנביאים הראשונים והנביאים האחרונים, אנשי המדע ואנשי השירה, בעלי הרוח ובעלי המעשה, נפגשים בתורת הציוניות ומשלימים זה את זה.

* * *

הפרובלימה הציונית, בהיקפה הגדול והמלא, איננה יכולה בשום אופן להפתר רק על־ידי בעלי מוח, בעלי הגיון הכרתי ומדיני, רק על־ידי בעלי חשבון של מספרים מדויקים, כמו שאין היא יכולה להפתר רק על־ידי בעלי לב ורגש, רק על־ידי הוזים ובעלי דמיון. כל עבודה ציונית, אם גדולה או גם קטנה, דורשת כחות רעננים, נסיונות ישנים וגם חדשים, שתוף המוח והלב, המחשבה והרגש. בשום אופן אין לגשת אל פתרון הפרובלימה הציונית באותן המיתודות, באותם הדרכים והאופנים, שרגילים להשתמש בהם בפתרון שאלות חברתיות ומדיניות אחרות. יש אמנם ללמוד מן השאר, יש אמנם לשים לב לדיני ההיקש והגזירות שוות בתורת הפלפלה והחברה הכללית, אך אין עלינו לשכוח אף רגע, כי הפרובלימה הציונית, המחוברה ומקושרה בשאלות חברתיות ומדיניות כלליות מכל המינים והסוגים, — כי פרובלימה זו יחידה היא בכל זאת במינה. בכל יושנה גם חדשה היא, ואין בשום אופן להשען רק על נסיונות ישנים, ומה גם אלה שכבר נפגמו או הוכחשו.

כל המטפל בהפרובלימה הציונית רק מצדה החמרי, מצדה המעשי, והוא מעלים את עיניו מצדה הרוחני, המוסרי, הלאומי, וגם — ירשו לנו לאמר — מצדה הנבואי, לא יצליח בעבודתו גם בהמקצוע שהוא עובד בו באמונה. קוצר־ראות, בבחינה זו, עלול לגרום הפסד רב. וכן הוא הדין גם בכל המטפל בפרובלימה זו רק מצדה התרבותי והנבואי והוא שוכח, כי בשביל נשמה בריאה דרוש גם גוף בריא.

* * *

אין אנו מדברים כיום במקום זה על־אדות השאלות השונות והמסובכות הקשורות בהציוניות, שהיא אחוזה באלפי קשרים, גלויים ונסתרים, בשאלות תקון העולם

הכללי ובשאלות ההוה והעתיד של בני עמנו הפזורים בכל חוקי התבל. אולי טוב בשעה זו למעט בשאלות ובקושיות, בפרובלימות ופתרונים ולהרבות בעבודה ציונית ממשית, בעבודה ישובית רחבה ובעבודה תרבותית פוריה. כי רוב השארית היהודית תמצאנה תיקון מספיק בתוך העבודה ועל־ידי העבודה, שהיא תוליד פרובלימות חדשות לגמרי, שאין אנחנו גם משערים כיום. וגם הפרובלימות החדשות אשר תולדנה על־ידי העבודה הממשית תמצאנה פתרון ובין על־ידי החיים המעשיים ועל־ידי תוספת עבודה, על־ידי תוספת כחות יצירה חדשים ועל־ידי תוספת של מוחות מולידים ורגשות חיים.

מה שצריך עתה הוא רק להתחיל בעבודה, להתחיל היפה ובכל מרץ. בזה הכל מודים ומסכימים. הכח המשחרר, הכח הגואל, צפון עתה רק בהעבודה הממשית, בהעבודה התכופה והזריזה, שאין בה שום דחוי ואחור. כל עיני אחינו בארצנו ובארצות מדכאיהם והורגיהם נשואות עתה אל עבודה זו, שבה תלוי גורלנו וגורלה של הציוניות. ורק עבודה רחבה ופוריה, עבודה תכופה וממשית, יש בידה להשלים בין המפלגות והזרמים השונים שבציוניות.

עבודה זו, שהכל מחכים לה בקוצר רוח, יש בה, לכאורה, סתירה פנימית. עבודה זו צריכה להיות על־פי תכנית ידועה ורק על־פי תכנית ידועה. קשה לנו לצייר את הישוב העברי בארץ־ישראל לפי התכלית הרצויה בלי הלאמת הקרקע, בלי הלאמת העבודה הצבורית. והעבודה צריכה להעשות בידי עברים. על זה כבר יש לנו חלק של ספרות המטפלת בעיון וברצינות בשאלה זו, להסיר בארץ־ישראל את שאלת הפועלים והרכוש בתבניתה הנושנה. איש לא יסכים שנחל לבנות את ביתנו הלאומי בארץ אבותינו בלי תכנית ברורה, בלי הנחת יסודות מוצקים, מבלי התחשב עם כל הנסיונות החדשים שקנינו ומבלי שים לב אל התוצאות האפשריות ואל מטרת הבנין. כל זה דורש מתינות, הכנה ראויה ואחריות מרובה, אחריות בפני הדורות שעברו ואחריות בפני הדורות הבאים. כי התרשלות בבנין לאומי כזה גוררת אחריה בהכרח תוצאות כבדות. כל רפיון ואי־זהירות — חטא להם ולעתידו. וכל הבנין הלאומי הזה צריך להיות נובע ממקור רעיון אחד, רעיון מרכזי, רעיון מבושל כל־צרכי היישוב תכנית ידועה וברורה, מסוימת מראש.

מצד השני אי־אפשר יהיה, וגם עון וחטא יהיה, לעצור בעד זרם ההגירה של אחינו הנמלטים על נפשם. אי־אפשר יהיה להכביד את לבנו ולעצום את עינינו מראות ומהרגיש בצרתם של אחינו, אשר ינהרו לארץ אבותינו, אם גם הדרך תהיה מלאה מכשולים וסכנות, לחיות או גם למות בה. כל אזהרה וכל גדר, כל עצה ותחבולה לא יועילו לפלס נתיב ישר להחגירה היהודית. למרות כל השיטות והתורות, למרות כל ההחלטות וההשקפות אי־אפשר בשום אופן להפריד בין ענויי אחינו בארצות שונאינו, שגזרו כליה ואבדון על שארית ישראל, ובין הרעיון הציוני, רעיון הגאולה ורעיון התחיה.

עוד זאת: בלי הגירה גדולה, בלי פתיחת שערים, בלי הצלת אחינו מהגיהנום הנורא, לא נעשה גדולות בארץ אבותינו, לא נשיג את החמרים הדרושים — והכתוב מדבר בחומר אנושי ובחומר כספי — להבנין הלאומי.

אי־אפשר להקים מחיצת ברזל בין הפרובלימה של הצלת אחינו בארצות הדפיהם מכליון ושמד ובין הפרובלימה של הגשמת הציוניות באופן רצוי לכל העם. כך אי־אפשר לטעת בבהלה ובחפזון את נטיעי הגלות, את ערי כתריאלובקה וקבצנסק, על אדמת אבותינו.

לפתרון פרובלימה זו דרושים לב ומוח, מדע וחזון, דרושה הגאוניות העברית בכל תקפה ובכל נפלאותיה — והיא גם תמצא.

ומה שדרוש בשעה זו היא ההתעוררות האמתית, האחריות הלאומית של כל אחד ואחד.

בִּימֵי כִּבּוּשׁ יְרוּשָׁלַיִם

(מימי ירושלים).

מאת

ד. ה.

א.

בנפול מגדלים.

..עדיין הן נמשכות בכל תקפן אותן היריות התכופות במערב העיר. ימי כסלו אורים כאלה — לא אזכרם כמעט בירושלים. הגשמים הראשונים ירדו כבר, והשמש המחממת כיום נוסכת על־פני ההרים המתערפלים אדים מכחילים־מחוירים, וכשיתעלה המבט על־פני רחובות ירושלים, מעל איזו גזוזטרא בקומה העליונה, והיתה אז ההרגשה התקיפה של הזוהר והחדוה המרטטין מעל הויה עליבה זו אשר במבואותיה של עירנו הקדושה ובעשרות שכונותיה העתיקות־המזרחיות.

[illegible]

מצד מזרח, במקום שנסוך תמיד איזה [illegible] אשר מ ע ב ר ה ש נ י, מתפזרות הן ועולות אותן קרני הזוהר — והחדוה מהלכת על־פני עיר הקודש. ואולם בתוך השכונות הולך [illegible] מאזינים ליריות הבאות משם, ממערב, נשים, אלמנות חיות, צופות אל האוירונים האנגלים הראשונים, המפליגים שם בספירת [illegible] של העיר...

— שלשים שעות תמימות לא פסקו היריות.

ואולם היום מפליגים הם האוירונים בתוך תכלת איו־סוף, ואז תגבר אף כאן, ל מ ט ה, ההרגשה, שהנה החדוה צוהלת על־פני העיר — החדוה והצער אשר לפני ה ה ת ה ו ו ת.

ובמערב, במסבי הרי־קסטל ועל מרומי רמה ומצפה, בוערת האש הגדולה, שעליה שפתו את יצירת־הכבוש המתחוללת, את הגאולה [illegible]...

לִקְרַאת הַתְּקוּפָה הַחֲדָשָׁה

מאת

אב. ג[illegible]ברג

א.

מתחילה עמדו על הדבר הזה רק יחידי־סגולה ומרחיקי־ראות, אולם עכשיו כולם מבינים את הענין על בוריו: או נושיב את ארץ־ישראל ונבנה את הריסותיה חיש מהר, ובתבנית גדולה, ואז נהיה לכח גדול וגורם חשוב בארצנו, זאת אומרת — להיות, או נתנהל לאט־לאט כפי אשר הורגלנו בשנות ראינו רעה, כשהארץ כולה היתה ברשותו של השולטן הטורקי הפרא, ונמשיך את עבודתנו שם באופן עצלני וישרני, עקב בצד אגודל, כלומר: — לחדול.

להיות או לחדול? זאת היא השאלה, ועליה אנו מחויבים לענות במשך עשרת השנים הבאות.

אף לדור אחד מששים או שבעים הדורות שהרחיקו מני במריצת גלותנו, לא היתה אחריות כל כך גדולה כזו המוטלת על הדור אנו. דורנו זכה, כי בשעתו נתנה האפשרות לעם העברי לגשם את תקותו, תקות אלפים שנה, ועם הזכות הזאת באה גם האחריות. הזכות והאחריות ירדו כרוכים לעולם ודורנו אחראי בעד ההיסטוריה העברית, מפני שאם הוא לא יגשם את התקוה ואם הוא לא יעשה את היכולת המוטלת עליו במרץ וזרירות ובמסירות לב ונפש, אז האפשרות לרכש את ארץ־ישראל בעד עמנו, תעבור חלילה, והיתה לנו להעלים על הדבר הזה או לעבור עליו בשתיקה.

הייב אני עכשיו בזמן אחר לגמרי. המלחמה שמשה קו מבדיל בין שתי תקופות, היתה תקופה אחת לפני המלחמה ועכשיו אחרי המלחמה הננו עומדים על כף תקופה חדשה, שהיא שונה מן הקצה אל הקצה מזו שקדמה אותה. אמנם, אם נשפט מתוך ההשקפה ההיסטורית רק זמן קצר מבדיל את התקופות הללו, כי מה הן ארבע או חמש שנה בחיי העם, וקל־וחומר בחיי האנושיות.

איננו אנו רגילים לשפוט, כי לא כל השנים דומות זו לזו. בהרבה נסיונות נתנסו העולם במשך ארבע השנים האחרונות, וכל כך נשתנו עד שבצדק יכולים אנו לאמר, כי עולם אחר קם לפנינו, והדורות העומדים עכשיו אל דברים ומעשים בקני מדה כאלה שבהם נגשנו אליהם לפני המלחמה, בשעה שהתנאים כבר נשתנו ואפשרויות אחרות נתגלו, בשעה שהכל נשתנה, גם העתים וגם ההשקפות.

לפני המלחמה, כל זמן שהשולטן הטורקי עמד בתקפו לא היה הדבר מכוון כל כך אם הישוב בארץ־ישראל התפתח בהדרגה, קמעה־קמעה. אמנם גם אז היה הדבר רצוי וגם אז הביא המצב הזה אותנו לתוך תסבוכת של פרובלימות, שלא יכולנו לפתור אותן, משום שעבודתנו שרכה את דרכה. אולם אז לא היתה לכל־הפחות כל סכנה לתקותנו הציונית, מפני שאם אנחנו פסענו פסיעות דקות, הנה האחרים המתחרים אתנו, ישבו במנוחה באהליהם, ולא עשו כל צעד קדימה, ולנו עוד היתה הבכורה, מפני שאנחנו היינו היחידים שהלכו כל עיקר, שהזיזו את רגליהם, בשעה שאחרים ישבו על מקומותיהם בתפוק־רגלים ושתו ומצצו את הנרגילה שלהם, כספרי מעשיות של „אלף לילה ואחד" ואת איך היום לא ראו. אז אפילו אם היינו מאחרים להגיע למחוז החפץ, לכל־הפחות לא היתה כל סכנה כי אחרים יסיגו את גבולנו.

אפס, עכשיו נשתנה המצב לגמרי. אם אנו לא נמהר את מעשינו ולא נזדרז בעוד מועד, אז אחרים

שם, שם, על הסרן הגדול — סדנא דארעא — הולם הפטיש האדיר, הרמים ומריעים תותחי־ציידה הכבדים: בום... בום...

— — — — — — —

על פסגת מצפה מתמר יעיר עשן. אתי המכונה הנשא במגדלי הגביר מתכסה ומתגלה החיפית בעשן האשים הנופלים עליו מכאן מתותחי השודדים המעמדים בתוך השכונות היהודיות. העינים הבוחות־הכמהות מסתכלות לשם, ויש אשר נדמה, שמבין תמורות אלה מהלכים אנשים, נופלים אנשים... ופתאום ואני עומד סביבי ושומע נערה אחת לוחשת כמתוך רטט, בשעשוע כלית־עיפות:

— הנה הדגל הלבן... הנה!

ואיים האדר רגע עמדו בישר ילחשו לעצמם: עשן... עשן...

ומסביבי ילחשו מסתכלים:

— שם הם כבר היום... הם כבר שם, במצפה...

— הטורקים יורים עליהם... הם אחוז כבר במצודה זו...

ובאותו רגע נכרו הריות משני הצדדים. הערב הרב היורד כתיו, המיוחד להרי יהודה אשר בסבבי ירושלים, נתפזר עלו ידיעג ערפלי העמקים אשר מסביב לשכונות. עכשיו עלו ונשמעו גם ההדים הכבדים אשר לירית התותחים בין ההרים הגבוהים: בום... בום... ואחריהם יריות ברובים, איש באיש, והיה המחזה אשר נכר הערב על פני הנצבים ומאזינים מפחיד ומרגיע באחד: דומה היו הואים בעיני את האנשים האלה, את הצבאות, כשדים היפים רצים ומפזרים יריות מעשירים, לעמת המאכל הכבדים — שם מתחת הביימה גדול. מתרשטרקים, ומתחת האש הופיע איזו יציר נדירה הגיבור הצבאות המתנגדים:

[illegible] בדים [illegible] —

[illegible] בריר אימה...

אנוש־אדם מה זה תיצר? — — —

והנה: בום... בום... והעינים הצופות אל רמה, אל אותה גבעה עתיקה־עתיקה עם המגדל הנשא על־פני קברו של שמואל הנביא מביטות לנפילת הכדורים הכבדים — ולתוצאות...

ובאותו רגע פגעה היריה בראש המגדל אשר למצפה ההר. והמחזה הזה אף הוא היה מפחיד ומרגיז: כענק נפל לאטו, לאטו...

יכבשו את הארץ והאנגלי נמצא במשך־נפש ידידו על ראשונה. אך עתה ברור, כי המלחמה הורידה את טורקיה משאתה לא רק בשבילנו לבד, כי אם בעד כל תושבי ארצנו. הערבים שהם עכשיו אזרחי הארץ הרגישו זרם חיים חדש בעורקיהם, הם משפשפים את עיניהם ומתבוננים על סביבותיהם וכבר מדברים הם בעזות על דרישות חדישות.

התוצאה הראשונה של המלחמה היתה יצירת ממלכה ערבית עם תיאבון אימפריאליסטי. אמנם ממשלה זו עניה עדיין, אבל אם כל זה הרי היא מלובשת שיש לה אמצעים ידועים וגם ידים מדיניים ידועים, ואל תהי כי גם הממלכה הזאת, בפרט כשממלכה זו היא כל כך הרחבה הארץ שהיא לוטשת את עיניה לה. ארצנו איננה כפי שהיא ארץ כל־כך חרבה ונדחה. רבים מאתנו הורגלו להביט על ארץ־ישראל כעל ארץ שממה, ואשמה בזה לא מעט התעמולה הציונית. רוצים היינו לעורר רחמי העם על ארצו ועל כן היינו מתארים אותה בצבעים שחורים, אולם אליבא דאמת ארצנו איננה כלל ארץ תלאובות, כי אם רק ארץ עזובה. וארצנו נמשלה לעמנו, כמוהו גם היא, די לנו כי תזרח עליה זמן קצר שמש החירות לבעבור תשוב לפרוח ולתת את יבולה. ארץ־ישראל עדיין היא צבי לכל הארצות, ארץ יפה וחמודה העומדת בטבור העולם, ואין להתפלא כלל אם יש רוצים רבים עליה ובני שכניה עומדים ואורבים לה. על כן ברור הוא הדבר, כי ארצנו לא תשאר זמן רב ריקה ובלתי נושבת. אם אנחנו לא נבוא אליה במועד הנכון, יבואו אחרים ויאחזו בה. אין כל ספק, כי ארצנו לא תשאר במצב של קפאון, במצב של תנומה, עוד משך שש מאות בשנים כמו שקרה לה לפנים. תקונים רבים, תקונים חשובים, יעשו בה בעתיד הקרוב, והשאלה היא פשוטה: הנהיה זריזים ונבוא אל ארצנו בימים הנכונים, למען לא נפסיד את זכותנו?

בשעה זו עדיין יש מקום בארצנו בשבילנו להתפשט ולהכות בה שורש. לעת־עתה יש שם רק כשש מאות אלף ערבים וכידוע יכולה הארץ לקלוט אל תוכה יותר מששה מליונים נפש. והיה אם נזדרז כל צרכנו, אז יכולים אנו להשתמש בשטח הזה לטובתנו. ברור הוא איפוא הדבר שאם רוצים אנו להיות בעלי הארץ אז עלינו לעבוד בה בזריזות יתרה, במרץ והתמדה, בהתלהבות והתמסרות יהודית בכל דבר הנוגע להפרחתה ולבנינה הראשונים, החלוצים, והעיקר עלינו לרתום את הטכניקה החדשה והמודרנית בה צרכה במרכבת־נצחוננו, מפני שאם נמהר להשתמש בתחבולות הטכניקה, אם נדע לאחוז בכל ענפי המדע הדרושים לבנין ארצנו, אם נסתייע בכל ההמצאות והתגליות, פרי תקופתנו, אז אין כל ספק שעבודתנו תצעד צעדי ענק, ואנחנו נראה ברכה מרובה בעמלנו זה.

ושנית. הכל צריך להעשות בתבנית רחבה ובמדה גדולה. צריך לקנות שטחי אדמה גדולים בבת־אחת. לא שעל אחר שעל כמו שהיינו רגילים עד עכשיו. עלינו לכבוש את הכל בבת אחת, כי רק אז נגיע לידי תוצאות טובות, בהכרה שכל התקונים שאנו עושים בארצנו יבססו את מעמדנו ויבצרו בה את עמדתנו, ולא כמו שהיה עד עתה, כי תקונים רבים שעשינו בה במקום לחזק את עמדתנו רק החלישו את מצבנו.

נדבר דברים ברורים. רוצים אנו להיות בשלום ואהבה עם שכנינו הערבים. הלא אחים הם לנו לגזע, ותרבותם קרובה לתרבותנו, ומלבד זה אין אנו רוצים כלל וכלל לרדות בעמים אחרים ולהכניעם אפילו במקצת. סבלנו די צרות בגלות ויודעים אנו היטב את טעם השנאה ועקת־הרדיפות, ולפיכך אפילו אם היינו אנחנו התקיפים ושכנינו — החלשים, לא היינו נוגעים חלילה בהם לרעה ולא היינו מקפחים את זכויותיהם אפילו כמלוא נימה. סוף־סוף כוונתנו, כשאנו באים ליצור

השירים עצמם הפיוטיים עלובים מבגד הרשם!..

המסתכלים עמדו עוד רגעים מספר, ואז נברא מסביב איזו הרגשת חיים גדולה. שם נשתתק הכל. ההדים פסקו והיריות חדלו, והשירה שנתגנבה פתאום לתוך רחובות השכונות הקטנות־הדוממות, כבדה היתה ומאיימת — ויחד הטשטוש הספקות והאמונה למראה המדוזה הנורא „ביום הרג רב, בנפול מגדלים“.

———

ב.

טראגיקומדיה

היום נוסד המשמר השוטרים את האמיראים מירושלים. — בעיירות ישראל הישנות העיירות הדי הדוליות וברית בזים בפולניה החפשית ובגליציה הריפובליקאית, היו יהודים מספרים בדיחה באותו מעשר בשני פריצים שהיו בפולניה המדינה, ולפריצים, כדרך הימים ההם, „מושקים“ בחצריהם — לזה בריל ולזה שמריל.

והנה נפער הנהר בין הפריצים והתחילו מדיינים על מלחמתם־המונים על השרים־השופטים ואילו לאחרונה החליטו כוון: כל פריץ יכה את ה„מושקה“ של חברו: הפריץ של בריל יכה את שמריל, והפריץ של שמריל — את בריל..

דומה אני: זוהי הטראגיקומידיה העולמית העמוקה שלנו...

היום גורשו האמירים מירושלים. אמירים גורשו ונקבו שמריו ובריו הערמיים. יחד איתו הגירוש הזה טראגיקומדיה — קאריקאטורה מגוחכה של אותו „הנידר הנצחי“, שהם בדוהו מלבם, מתוך שובעותיהם ושבעמעשיהם

אוטומובילים גרמניים עמדו עם שופירים מגולחי־להיים ועינים מזרחיות־ערביות והכתבו בפרצופים אחד ה„אמיראים“ הגרחים ועורים בעזרת הפוליציה הטורקית המגרשת להמת ודמשק. הגרמנים לענו ונתנו ידי ה„ארצות־הברית“ על נתיניהן אלה, הירושלמיים, המגורשים — ונדו, אגב, מתוך לגלוג פנימי, גם למגרשים השודדים, שאף הם מיבלים בכחם ובאוטומוביליהם כצאן טבחה...

והלעג רחף מסביב. העלבון. ה„טראגיקומידיה“.

ישוב חדש, היא לא רק לברוא ישוב יהודי סתם, כי־אם ישוב מבוסס על צדק חברתי ומשפט לאומי. הרי המלה „יהודי" נעשה אצלנו מכבר שם נרדף לצדק ורחמים. כשאחד מתנהג בצדק, ולבו לב טוב, אנו ממליצים עליו, כי לבו לב יהודי, ואנחנו רוצים בישוב יהודי, כלומר בישוב המתנהג עם כל איש ואיש ועם כל שכניו לא רק בצדק אלא גם לפנים משורת הדין. אולם אין לכסות על האמת. אנחנו שואפים לעשות את ארצנו לארץ־ישראל לא רק על־פי השם כי אם על־פי כל מהותה. זה הוא משאת נפשנו ועליה לא נוותר אף כחוט השערה. כשנסלול דרכים מתוקנים בארצנו ונגאל את מיביה, כשנטע בה עצים ויערות לרוב, אם ניבש את בצותיה וננקה אותה מחלאה, רקבון ומחלות, אם נכנים בה מכונות חדישות ונבנה עליה בתי רפואה ותחנות של נסיון — כל אלה המפעלים ודומיהם בודאי שיעשירו לא רק את היינו אנו, כי אם גם את חיי כל התושבים, הרבית הערבים, ואמנם אין עינני צרה ככל יבול בשכנינו. אדרבה יהנו מעבודתנו כנפשם שבעם. אבל דבר אחד הוא לגמרי, אם אנחנו נרשה כי התקונים האלה יעצימו את השפעת הערבים על חשבוננו אנו, אם נרשה כי הנסיונות האלה עצמם יפריעו אותנו להעשות הרוב בארץ ולהשיג בידינו את העמדות החשובות, בקצרה: אם כל עבודתנו לא תתן לנו תוכיות להיות הבעלים של גורלנו בארצנו. את זה לא נרשה, ומן הדין ומן היושר הוא שלא נרשה, כי אין עם משים את עצמו עבד כפות לאחרים בארצו.

הנסיון כבר הורה אותנו שאם אנו עושים תקונים בשעה שאנחנו מסתפקים במועט בנוגע להתאכלסותה של הארץ, אנו מחבלים את זכויותינו בידינו וגורמים רעה רבה לארצנו, משום שהתקונים שאנו עושים מחזקים רק את השפעת שכנינו ומבססים אותם דוקא במקומות אלה שהם גורמים נזק רב להתפתחות הישוב העברי. ומן הצדק הוא כשאנו מתחילים עכשיו את העבודה מחדש, שנזהר מליפול ברשת־הטעות עוד הפעם. עכשיו בתנאים החדשים שאנו נתונים בהם, עלינו לגשת אל העבודה בתכנית מעובדה וברורה, מעין „סוף מעשה במחשבה תחילה", ולהסיר את כל המכשולים מן הדרך.

רבה מידים שאפשר להכניס לארצנו רבוא־רבואות נפש, אולם כדי להגיע לידי מטרה זו עלינו להשתמש באמצעים הדרושים. אם נשאף לגדולות, אם נתפוס מרובה, אם הנסיונות הגדולים לא יבעתו את רוחנו ולא ימסו את לבנו, אז יש תקוה, כי גם נצליח. המלחמה האחרונה הראתה מה שאפשר לעשות בזמן קצר, אם רק העם היגר את כל כחותיו ומרציו הפנימיים. וגם אנו מחויבים לאגד את כל כחותינו ולהשתמש בכל כשרונותינו. עלינו להתאמץ ולעשות דברים שבבאור הענין הפשוט לא יצדיקם, אבל הענין העליון יאפשרם ויאשרם, כי הרי גם אנו נמצאים במצב של מלחמה תמידית ובלתי פוסקת. אפילו בשנים כתקונן הרי רודפים אותנו על צוארנו מבלי הפסק ואין נותנים לנו מנוחה ומרגוע. אולם אנו נמצאים עכשיו במצב מלחמה גם במובן אחר. אנחנו רוצים לכבוש ארץ, ואף־על־פי שאנחנו שואפים — ומאמינים שנצליח — לגשם מטרה זו מבלי שפוך אף טפת דם אחת, עם כל זה עבודתנו היא מלחמה במלוא מובן המלה, ואנו מחויבים לעמוד על המצפה ולהשתמש בכל האמצעים שישנם ושעתידים להברא לטובתנו ולהנאתנו. יש לנו די כחות, די אנשים ואמצעים, אולם עלינו לשנות את שיטתנו.

שואפים אנו לחירות שלמה, ואמנם עומדים אנו על מפתן קץ הפלאות, על־כן חוב קדוש מוטל עלינו להעביד עבודתנו בהתאם עם רוח הזמן המפליא הזה שאנו חיים בו.

הטורקים ידעו כבר אז, כי ימיהם ספורים הם — „מניה, מניה"' — ומשום כך היו המעשים, שנעשו בימים האחרונים לפני כבוש העיר, מעשי טירוף, נסיונות אחרונים הבאים בעקב היאוש הגובר. ואף הם לעגו... לעגו כל הימים על אחרים, על המגורשים, וביחוד על עצמם ועל דבריהם הגדולים, ששגרו פקודות תכופות, לגרש, לחפש — ולהתפלל במסגד־עומר, על הר הבית...

האוטומובילים נתמלאו צאן אדם: יהודים בעלי פאות ויהודים בלי פאות. האינטליגנציה נתכנשה לקרן־זוית, העינים היו מושפלות ובת־צחוק של יאוש נסתמנה על השפתים הסגורות המהודקות ללא־בטוי וללא־מלה. יהודים סתם כבשו פניהם בקרקע, והגביהו מפעם לפעם ראשיהם לנשיהם ובניהם ובנותיהם — ודמעות באין פתרון זלגו באותו בוקר, שבו הריעו התותחים השכם והריע במערבה של העיר...

ופתאום נשתתק כל הקהל הצורח ומתיפח מסביב: מקצה [illegible] נחפזו גוברין־יהודאין ונשאו ספר תורה כרוך בטלית. הם נחפזו, ואולם בצעדיהם הכבדים היה בטוי רב של יראת שמים והכרת הרגע הגדול: „לכל מקום שגלו ישראל". — — —

השופיר הגרמני התקרב אל המכונה אשר לאוטומוביל — ואז גברה פתאום הבכיה, שנתמזגה עם רעש המכונה. ספר התורה הורם למעלה והוגש לגולים. הנשיקות הקדושות העלו דמעות מכל העינים: הסמל הגדול אשר ל„ברית אבות" רחף באויר ורחף על המגורשים...

האוטומוביל הפריע — עצבי הנאסף נשתתקו והערבים [illegible] פייכן רחף מעברים. — הטראגיקומידיה היתה שלמה..

(סוף יבוא).

שִׁירַת כּוֹכָבִים

מֵצִיץ כּוֹכָב, קוֹרֵץ, סָח:
—„לַיְלָה נָעִים. הָס... הֶאָח!
שַׁלְוָה פֹּה וּמְנוּחָה שָׁם;
עוֹלָם כֻּלּוֹ עָיֵף נָם,
וַיִּתְעַלֵּף דּוּם בַּצֵּל, —
הִיזָה, חִילָם כָּל הַלֵּיל!...
רַק אֲנַחְנוּ, שׁוֹכְנֵי־רוּם,
עֵרִים, רוֹמְזִים עַד אוֹר יוֹם"...

כּוֹכָב שֵׁנִי קוֹרֵץ כָּךְ:
—„אָשׁוּר לִי מִפֹּה, הֶאָח! —
אֶרֶץ כֻּלָּהּ, חַי וּמֵתִים:
וּבַכֹּל — רַק שֶׁקֶר עִם
רֶצַח, גֹּזֶל, תּוֹךְ יָשִׁיד
יִלְאָמֹת אֵין יְסִיד...
וַאֲנַחְנוּ, כַּבִּירִים,
צוֹפִים, נֹהֲנִים עַד אוֹר יוֹם".

כּוֹכָב שְׁלִישִׁי פָּזִיז, זָךְ
רוֹמֵז, שׂוֹחֵק לוֹ: — „הֶאָח!,
שַׂחַק — תֹּהוּ הוּא. לֹא־כְלוּם...
הֶבֶל אֶרֶץ גַּם הַיְקוּם...
עָבְרוּ שָׁנִים כְּבָר לָרֹב
בְּלִי כָל תַּכְלִית, בְּלִי כָל סוֹף
וַאֲנַחְנוּ, זֹהֲרִירִים,
כּוֹפְרִים, לוֹעֲגִים יוֹם יוֹם!"

ראובן רוטשיק.

ביאליסטוק.

הַ„יוֹלְקָה" הַיְהוּדִית

מאת

א ב ר ה ם   ש י ע ר.

.1

בגליות מיכרבר הרומי־מזרחי זה, — יש עיר גדולה אחת ושמה וירכני־ברודסק. העיר היא רבת המסחר; עיקר מסחרה — התבואות וזרע קנבוס. בנויה היא, ככל ערי רוסיה במקומות ההם, בלי סדר ומישטר, באין תכנית ותבנית. עומדת היא תלולה בהרים, משתרעת בגיאיות, מתרבטת בבצית ונשמטת במורדי הגבעות המישופעות. דומה, כאלו יד ענק בשעה של גמחנות משינה נטרה יצברה הימית, מגזרים, בתים ו„צירקבות" וחנויות ומחסונים וזרקה לה — והם נפלו פה ושם... נפלו — ועמדו באשר נפלו; ועל כן הרחובות מקומיות הן רחבות עד למאד ומקומות כל־כך צרות, עד שבדוחק תעבור שם עגלה רתומה לצמד סוסים; יש והרחוב נמשכת ועולה ויורדת ומתעקלת ומזדגזגת כנחש עקלתון, ויש שרחוב אחת אך זה שהתחילה, עשית בה כמאה או יותר פסיעות ופתאים נגעצה היא בביף... נגעצה ועמדה — הכי!...

מכל העממים שברוסיה הגדולה ישנם פה קבוצים לא קטנים, —מרובה היא וירכני־ברודסק באוכלוסין, אולם אין הם ניכרים בתוך ההמון הגדול של הרוסים, שהם רוב מנינה ובנינה של העיר, ניכרים המה פה רק אחינו בני ישראל המעטים מכל העמים שבעיר.

רובם של בני ישראל בוירכני־ברודסק המה ה„ניקולאיבים", אלה שאבותיהם עבדו בצבא ניקולאי הראשון, אולם אין רשומם ניכר בתוך הקבוץ של בני ישראל שם, וכל דעה בכיריר העדה אין להם. „פני העיר" — המה היהודים החפשים. —

התישבו אלה האחרונים בעיר מעט־מעט ובזמנים שונים ועל־פי מקרים ומאורעות שונים. הזקנים שבהם התישבו עוד בראשית ממלכתו של אלכסנדר השני, כ„שנשבו רוחות חדשות", אחרים התישבו על־פי זכויות מיוחדות ומשונות, אולם רובם התישבו לכתחילה שלא כדת ואחרי הרפתקאות שונות ודינים ודברים רבים הותרה ישיבתם על־ידי איזה צירקולאר, או על־פי התרה סינאטית מיוחדה, יוצאת מן הכלל...

מיבן הדבר, שבתנאי חיים כאלה היו מוכרחים, כמעט כל היהודים, לשלם מס חדשי לפקידי העיר באופן ישר או „הפוך" — החל מן הפוליצמייסטר, הפקיד הכי גדול שבעיר, עד האחרון שבפקידים...

היה להם בית כנסת קטן ודל במבוא אפל ונדח. שם גר השוחט הזקן, שהיה גם המלמד והחזן, הקורא ו„בעל התוקע"... ביום השבת היו באים להתפלל בעשרה ויותר איש מבעלי־המלאכה וה„יורדים" — העשירים והסוחרים היו באים להתפלל רק בימי החג, ביחוד בימים הנוראים.

יהודי וירכני־ברודסק „התרוססו" עד למאוד: השפה, המדות, המנהגים, תפישתם והרגשותיהם וכל ארחות חייהם בבית ובחוץ היו של רוסים גמורים, — היו כאלה, שאפילו קלסתר פניהם נשתנה, הסירו את „צלם האלהים" מעליהם.

שום שייכות יהודית או אדירים שבתחום המושב לא היתה להם. לא ידעו מכל הנופל בישראל, ויותר מש לא ידעו — לא התענינו, או, אפשר, שירא להתענין.

כל ספר יהודי לא נמצא בבתיהם, — שנים או שלושה מ„בני הדור הישן" היו קוראים במקום מוצנע את ה„גיבוכטי". מן הספרים העברים נמצאו רק אצל אחדים מהם מחזורים בלים, סדורים וכדומה.

כשהיה באה אליהם שמיעה רחוקה על פּוגרום, עלילת־דם... היו מתעוררים קצת, מתנודדים... מביטים זה על זה באותו המבט העלוב של כלב לא־מופה זה מימים רבים על המקל המונף למולו, הביטו זה על זה — אולם דבר לא דברו. כל אחד מהם שלח את נדבתו ביחידות ובעילום שמו אל הקופיטה — שלחו ונתקררה דעתם: — עשו את המוטל עליהם...

לא אהבו יהודי וירכני־ברודסק לטפל ב„שאלה הארורה" — וכשנפלה, על־פי מקרה, שיחה בינותם על אודות זה, היו אומרים: אצלנו, בוירכני־ברודסק, אין שנאת יהודים מפני שאין בנו... אותה הספּיציפיות... מ... פשוט, פנה ונתנדפה הז'ידובצ'ינה של יהודי התחום... אין אנו בעלי סחר־ומכר... ועל כן — הנה אלכסנדר אילאיטש דבורקין, הנהו סגן הזקן של הבורסא. ניקיפור ניקיטוביטש, הפּוליציימיסטר שלנו, ואלכסנדר אילאיטש אומרים זה לזה „אתה". הגיבירנאטור שלנו, הבארון קלינגנברג, בשעת בקורו את העיר, קבל מידינו „לחם־ומלח" והלל את ה„איזראילטיאנים", כך אמר בפירוש: „איזראילטיאני של וירכני־ברודסק" ולחץ את ידו של אלכסנדר אילאיטש שלנו. בכלל היחס בין היהודים והנוצרים הוא של שלום ואמת... ומה „ששייך" להעלילה — בינינו לבין עצמנו, מי יודע מה שכתוב שם ב„טאלמוד שלכם?" ואלה ה„חאסידים"... אין עשן עולה בלי אש...

אלה היו היהודים, אחינו שבוירכני־ברודסק, ובתוכם הוד עלי להתגורר בארבע־המישה חדשים!... השעמום היה נורא.

לאשרי התודעתי שם אל רופא שנים אחד, סולימון יפימוביטש רטנר, יהודי וילנאי, ציוני, ולפנים, לפי דבריו, היה גם מ„בעלי שפה ברורה", אולם עכשיו היה „אידישיסט" נלהב.

ה„אידישיסט" נהפך מאז שבתו בוירכני־ברודסק והתודע „אליהם"... „אב, הרירה, תשתכח השפה היהודית מישראל - אז הכל!... אבד עם ישראל לעולם!... ראה, עד היכן ירדו, נפלו, אחרי עזבם את שפתם? גם אלה יהודים!"... ונואש היה מוליך בידו אל תוך החלל.

בביתו מצאתי את כל הקלאסיקים של הסופרים בשפה היהודית המדוברת, כולם בכריכות נאות, ועומדים הם במקום ניכר בארון יפה ומהודר, החל ממנדלי, „שלום עליכם" ו„פרץ" וגומר באהרון שבאהרונים. מספרי מנדלי היה מרצה פרקים שלמים, ספר ומנה את האותיות ב„פרץ" ואת „שלום־עליכם" ידע ממש בעל־פה, עד כי סגנון דבורו היה כלשונו של מנחם מנדל מיהופיץ, והיה מטעים את שיחתו בשברי פסוקים בניסחאי של טוביה החלבן.

יסולימון יפימוביטש זה „הכניסני" לפני ולפנים בתוך־תוכו של האינטליגנציה ה„איזראיליטאנית" בוירכני־ברודסק. ולא עברו ימים מועטים ואני הייתי ליוצא ונכנס בבתיהם של רובם מהם ובביתו של אלכסנדר אילאיטש נעשיתי בן־בית ממש.

אלכסנדר איראיטש דבורקין היה איש בשנות החמשים ומעלה, אולם הוא היה עוד יפה למדי: חסין, רענן וטוב לב. ומכניס אורחים ומוקיר אורחים היה האיש. היה לו „שהחן נאה" ובית מרווח. נינה לבובנה אשתו, היתה השניה אצלו, יפה וצעירה, בעלת עינים כחולות, שערות זהב רכות וארוכות וגומות־חן בלחייה המלאות, הורדיות... וכולה היתה תמיד עליזה, רעננה וצחקנית. את כל עתותי הפנויות הייתי מבלה בביתם ובחברתם.

.2

יום קר „בין רודזיסטבה ונובי־גוד", ואני יושב משתעמם בחדרי. כל היום התחוללה סופת שלג, לעת ערב שכך הרוח, אולם גבר הקור... שובב השלג שכבה עבה על־פני האדמה, מדרך היטב־היטב ומתנוצץ לבן־לבן כשמיכה גדולה של כסף. בשמים עלה ירח קר, צף לו לבן, גאה, בים התכלת של השמים העמוקים, מלווים אותו בריחוק מקום קצת, שני כוכבים ירוקים קטנים... והערב רק התחיל... השעה רק החמישית... קמתי, לבשתי את בגדי והלכתי... אל סולומון ייפימוביטש.

מדברים במלאך ויבוא הגלח! — הקדימני סולומון ייפימוביטש, כדרכו, בסגנונו של טוביה החלבן. — אשריך וטוב לך, יפה עשית, כי באת בה בשעה שאני רוצה לשלוח אחריך את בתולתא דא, את פראשקא שתחיה, זו ה„בית־דין שמש" שלי.

— מה היום מיומים? — עניתיו בלשונו של מנחם־מנדיל מיהופיץ.

— הנני העני... מיד אבאר: נדרש נדרשת, כלומר, אני „פריגלאשאיו" אותך „על יולקה"... יתיכף... וגם מיד, כמה שנאמר: בעגלא ובזמן קריב! ובכן, אחי לצרה, לך לך מארצך, כמה שנאמר, אל ביתך ואל מולדתך, כלומר, אל האכסניה שלך ולבשת את בגדי עשו היהודית ותתקשט בהיטב ובלבנים... תרגם אונקלוס: בהיטב ובלבוש ו...גלך!

אין אני הולך לחג היולקות — עניתיו בהחלט גמורה. — אין אני ממחותניו של ישו הנוצרי.

- בהמה בצורתו של סוס! סמי מכאן ישו הנוצרי! אין כאן לא ישו ולא נוצרי... אין אני קורא אותך ליולקה של גויים, אלא ליולקה של יהודים...

— יולקה יהודית, כיצד? הזו של יהודית בודאי ובודאי שלא אלך!

— טענו בשעורים והודה באיטריות... מדברים אליו כדרך שבני־אדם מדברים והוא עונה: עורבא פרח!

צא ולמד מה בקש... אדרבה, התבונני בדברים של טעם. למד זה ועד מה זה: „ביראי וביראי לא!"

— מתועב הוא אדם מישראל החוגג את חג היולקות בביתו! — קראתי בחימה גלויה ואקריב אלי את קופסת הטאבאק שעמדה על השלחן וביָדים רועדות מהתרגשות החילותי לגלגל לי פאפירוסה.

— ראשית חכמה אדוני ב„פנה מפצדים", כפירושו של ה„מטה לוי": אל תכעס, והשנית, את היולקה „עורך" לא חלוק ולא בלוק, אלא אלכסנדר אילאיטש בכבודו ובעצמו, תחת השגחתה של אמתי אגטה שתחיה. א־ה!... בעל אשה אנכי... אלא מה... כנגד מה דברה התורה? כנגד היולדה... לדעי ידוע לך, שאלכסנדר איליאיטש עושה את היולקה בקנאותו קנאה גדולה לישראל עמו, וזהו סימן יפה... כמה שנאמר: סימן טוב ומזל טוב וגומר... — ופתאום ופניו של ראטנר נעשו רצינים ומועבים קצת ויוסף ויאמר: — הספת ושמע! מודה אני לך ומכיר במוך, עד כמה מגוחך ואפשר... ואפשר, כמו שאמרת, מתועב דבר שבזה... על כל פנים אבסורד גמור הוא, אבסורד שבאבסורדים! ובכל זה היולקה נערכת לכבודי ולטובתי של עם ישראל! אתמיהה! אולם, חביבי, הכל אצלנו... הכל... מצב עמנו, חיינו הפנימיים, חיינו החיצוניים, מעמדו בין האומות — הכל הוא אבסורדי, פארודוכסיאלי... ואין לישראל שאלות ואין לטעון טענות. אין מקום לאיפכא מסתברא... ובכן... אצלנו אפשר לעשות יולקה בגין ישראל, אפשר לקדש את השם ביולקה... על כל פנים, בעשית יולקה זו הנני רואה סימן לתסיסה בין אחינו הנתונים ראויה, בעין התעוררות התחיה...

ודע לך עוד, כי בחיי „יהודינינו" דהאי מתא, דישבה על נהר חליסטינקה — נפל ראטנר לתוך סגנונו של טוביה — אינו הכל בשורה... על ה„שיפקא" שלנו אין הכל שקט...

— אבל, סולומון וייפימוביטש! איזו שייכות לכל אלה וליולקה?...

— הכלב והגדי שקפצו... אין האיש נותן לפתוח פה ולדבר דבר, נגעין בתוך, מזדקר באמצע... צא ולמד... היינו דאמרי אינשי: אל תפנה לבך לבטלה... ניקיטא אנדרייביטש מוחוביוב עשה יולקה, בניו של דבורקין לומדים עם בניו של מוחוביוב במחלקה אחת בגימנאסיה, גרים ברחוב אחד, בית מול בית וחלון מול חלון, „הנרות הללו" של היולקה האירו אל תוך חלונותיו של דבורקין, כל ילדי הרחוב היו קרואים אל היולקה, את כולם הזמינו, ואת בניו של אלכסנדר איליאיטש לא קראו. זהו: אחד מי יודע, ושנים מי יודע? — הפוליציימייסטר ערך יולקה אף הוא, וכפקיד הראשון שבעיר הזמין את כל בני הדבוריאנים (האצילים) והסוחרים, הזמין על־ידי שליחות ברטיסים וכרטיסים, כמנהג המקום. התבין?... שלח לכולם את כרטיסיו, ואל בני הפילגשים, תרגום אונקלוס: אל בני ישראל, לא שלח... ואחרון, אחרון חביב: מדי שנה בשנה עושים יולקה בגימנאסיה, יולקה עם מתנות

בשביל התלמידים. הדירקטור החדש, סירגיי פיליקסוביטש פשיבישיבצקי, פותני מומר. הודיע גלוי, שהתלמידים לא מבעלי דת הנוצרית לא יבואו אל היולקה, מפני שחג הלידה הוא חג אך ורק לנוצרים בלבד... כשמוע אלכסנדר איליאיטש את הדבר הזה, וימלא המן חימה על הגויים והדתיים על יהודי ישראל. והוא בעצמו עורך ביום יולקה... „נראה להם, להגויים, כי אין באלהינו! רוצים המה להטיל שנאה בין הילדים התמימים ואנחנו נזרע זרע אמת, אהבה ושלום בין בני אדם... נקרא את כולם... נזמין את כולם וידעו כל עמי העולם, כי אין באיזראיליטיאנים...

— נו, ויולקה זו, כלומר, מה יושיענו אילן זה?

— תם מה הוא אומר? מדברים עמו בלשון של בני אדם, מבארים לו הכל, ממש לועסים ונותנים לתוך פיו, והוא עונה: עורבא פרח! נשלחו הזמנות לכל הגויים המפורסמים, הדם והבנים, הצאצאים והצאצאי...

יהי... למה איפוא זה הכלבת?...

— יהיה נשף יפה. העיקר הלא ה„בדורים"... כל „שמנה וסלתה" של וירכני־ברודסק יבואו... לא שייך לאמר ניניה רבובנה, גברת הבית, — תהיה גם טאטיאנא מאקסימובנה, ועלמה זו כמעט... כמעט מומרית!... יהיה מירון ייפימוביטש, יודע אתה, זה „שלמה געמארע", יהיו מיכאל מיכאיליביטש ווייגתי מאריה ואריבליבנה, יהודיה לא מכוערה, הא? יהיה מירון זאכאריטש, יבוא לודביג זיגיסמונדוביטש עם קלבדרה בתו מימינו וקלארה משמאלו, — זוכר אתה את „שתי הילדות" ההן? רק לפני עשרים שנה היו בנות עשר. — בקיצור, כולם יבואו!...

סולומון ייפימוביטש, אני לא אלך וגם אתה, אל־נא תלך...

ואת העיקר שכחתי — הוסיף הלה בלי שים לב לדבריו — מלבד היולקה יהיה... נשף ספרותי: יקראו את גרבונוב, אליושא הסטודנט יקרא; יקראו את „כתבי המשוגע" של גוגול... והעיקר מכל העיקרים: ארוחת הערב תהיה „ככתוב"... על מצית ומרורים, ארוחה כידו של אלכסנדר איליאיטש הגדולה, הפתוחה והרחבה, ונקוט כללא בידך, כשישראל מזמין גוי לסעודה, אז הסעודה... הס... הס... הטיליפון...

בלי טענות ומענות?... הוא פה... אצלי... מסרב קצת... בדמעות? חה־חה־חה! כך אומר לו... הראיון...

— הבינות עם מי דברתי? עמה, עם נינה לבובנה... היא בעצמה טלפנה על־אודותך, בר־מזל שבמותך... אוהבים... נו, חבו לך לארוחת הצהרים, אתה לא באת, ועל כן היא מבקשת אותי להביאך, מבקשת היא בדמעות, נו, בר־מזה...

רוח

מאת

ד"ר דוד ניימארק

ד.

יסודות של חפשיות.

כיון שהגענו בנתוח תכנו של רוח עד הלום, אפשר לאמר, שגלינו נמצא הגון שיש בו גדלות אלהית. הכרת עצמיותנו בתוך חוג היסודות הראשונים של הנסיון מורה על מציאותה של דעת כוללת ועל מאורע נצחי המדיק ומתהוה בין דעתו של עולם ובין החומר. התגליתה של הכרת עצמיותנו האישית אי־אפשר להשיג אלא בבחינת תולדה כרוכה בעקבות ההתהוות הנצחית שבין רוח וחומר במגעם התמידי. יסודות הרוחניים הראשונים אלה באמת כבר כוללים המה את כל פרטי הידיעות של כל מדעי־הטבע האפשריים. וכן כל קב או תרקב קטן של מדע הטבע, שהיא קנינו של איזה יחיד, גם הוא מורה הוא על מציאותו של רוח־העולם, אשר בו כל הידיעות הכלולות בכל מדעי־הטבע כולן הן נמצאות בפועל מציאות נצחית. והוא מצין זה גם כשהוא לעצמו כבר ראוי הוא להערצה מאיתנו מין שאנו מתייחסים בו ואותו מצוי עליון, שאנו רואים בו נמצא אלהי. וגם דעתנו המתגלית בהכרת עצמיותנו, או הנשמה שלנו, שהיא חלק אותו הרוח ממעל, נעשית שותף בטבע האלהי.

ואולם בחזרנו על הענין ומתיישבים בדבר היטב, אנו מוצאים, שתוצאות הנתוח שלנו עד כה, אינן מרשות לנו להוציא מהן אותן המסקנות עצמן שהוצאנו מהן:

הנה דברנו על היסודות הראשונים של מסגרת־הדעת הפשוטה שלנו הכוללת את כל ידיעות הטבע בכל ממלכותיו מגרמי השמים ממעל עד טבור הארץ מתחת, את כל היחוסים השוררים בין מיניהם השונים של הבריות ואישיהן, ואת כל החוקים המושלים בהם ובסדרי התקשרותם זה בזה. על יסוד הנתוח זו באנו לידי מסקנא, שיש שם רוח־העולם „הכל־יכול וכוללם יחד". נניח נא, שבאמת כן הוא, ואף־על־פי־כן, הרעיון, שדיברנו אני בכבודו והערצתו של רוח זה, עדיין פגום הוא מאוד. משל למה הדבר דומה — עד כמה שבכלל אפשר הוא הדמיית צורה ליוצרה — לגוש קטן של דינאמיט שבשעת התפוצצו הוא מתרפס ביראת־הרוממות לפני גוש גדול של דינאמיט (שממנו נפרד) בהתפוצצו. הלא גם שניהם, כגוש הקטן כגוש הגדול, נשמעים הם לחוק אחד ומחרה אחד לשניהם. או, יותר מדויק, שניהם הם תחת ממשלתו של התהוות אחת, ואין להם רשות לעשות או לחדול. הרוח שהגענו אליו על־ידי הנתוח שלנו עד כה, לולי היה יותר מזה, לא היה כחו יפה במאורע הנצחי של השפעתו על החומר, שבו הוא אחד משני הגורמים המשותפים בדבר, מכחה של דעת היחיד, שהתגלותה אינה אלא תולדה כרוכה בעקב המאורע הגדול.

ואולם, כל מה שאמרנו עד כאן על־דבר ידיעתו החסרה של האדם הפרטי במדעי הטבע ועל ידיעתו השלמה והמקיפה של רוח־העולם, במדה שכונתנו היתה לידיעת הטבע ה„טהורה", כלומר מבלי שום תערובת של יסודות חפשיים, — כל זה לא נאמר אלא בדרך הנחה. הנחנוה לשם וכוח וביאור, שתוכן הרוח מורכב הוא מיסודות הראשונים ויסודות האוביקטיביים המשוטטים. אבל האמת הגלויה היא, שהנסיון שלנו מורכב הוא במדה מרובה מזו. התפוח, למשל, כולל הוא כמה וכמה יסודות רוחניים מלבד אלה שהזכרנו בו עד כה, ויש כאן אפשרות, שיכלול יסודות רוחניים במדה גדולה שאין לה סוף. התפוח הזה אפשר שבא לידינו מאילן שלנו, ירושתנו או קנין כספנו, נעבד ונשמר על־ידי עצמנו או על־ידי הוכרי גננו. אפשר שקנינו את התפוח בשוק הפירות, בחנות או מידי רוכל. ובכן נסיון התפוח כולל הוא יסודות המשטר הכלכלי והמדיני שבתוכו אנו חיים, וגם יש בו רמז לסדרים כלכליים ומדיניים שונים משלנו השוררים במקומות אחרים, או שהיו שוררים בדורות שעברו, או שעתידים להיות שוררים בעתיד. כמו יש רמזי הרכבין המדעיים המקיף של המין האנושי. תפוח זה עצמו הוא פרי התפתחות היסטורית. תפוח זה, בצבעיו וסגולותיו שבהם אני מכירים אותו היום, אינו פרי טבע פראי, אלא הגיע למדרגת התפתחותו זו על־ידי השתתפותו של המין האנושי בעבודת הטבע, על־ידי מה ששתף זה את כח שכלו ובחירתו; שכלו ובחירתו שהם אותם עצמם שעל ידם התפתחו הסדרים הכלכליים והמדיניים השונים. ועוד, תפוח זה אפשר שהוא מתנת נדבה, שרענו נתן לנו בשעת דחקנו, או שאנו נתנו לרענו בשעת דחקו הוא; או שניתן לנו מאת דודים או ידיד חביב. וכן תפוח זה פותח לנו שער לאוצר הגדול של נסיון רגשי וכל מובנו המוסרי והדתי. תפוח זה אפשר שהוא מזכיר לנו את המוטיבים הדתיים והאמנותיים, ששמש באגדה, בספרות היפה ובדראמה. כן, למשל, בספור גן־עדן, באגדת פאריס ואפרודיטי, בספר התפוח המיוחס לאריסטו, בהדווי „ווילהלם טל", וכיוצא באלה. ויש דברים שמזכירים לנו יסודות רוחניים של חפשיות במדה מרובה מתפוח. ואם ננסה לעשות רשימה מכל יסודות הנסיון שלנו מיד נמצא, שיסודות של חפשיות הם הרוב הגדול של נסיוננו בכלל. אפשר לבטא זה באמרנו, שהיסודות הראשונים או האפיסטמולוגיים, הדבריים והמדעיים, שהם הדעת של אדם, בכלל הם המיעט, בעוד שאותם היסודות הבאים מן החפשיות שהם הידי של אדם, הם הרוב הגדול של נסיוננו בכללו. אכן לא מטעם זה אנו קוראים את כל היסודות שאינם המדעיים בשם יסודות רוחניים: טעם זה כשהוא לעצמו לא הרשה לנו יותר אלא לאמר שבנסיונות יש הרבה יותר יסודות רוחניים מיסודות המדעיים. בהשתמשנו בתואר „רוחני" לסמן בו את כל היסודות שאינם המדעיים, הנה יש לנו בזה כונה מסוימה: היסודות הרוחניים של המין השלישי, יסודות החפשיות, הם מיזוגם של שני מיני היסודות שלפניהם, יסודות הראשונים

ויסודות המדעיים. את זה נראה בעליל, כשנמשיך את הנתיב שלנו בביאור ענינם של יסודית החפשיות בכונה להמציא את היחס המתהפך שבין יסודית החפשיות ויסודות המדעיים האחרים שבנסיוננו:

האדם הבינוני מן השוק הוא יליד פלאים של ההסטוריה (ירושה) ושל החנוך הפרטי. ועל כן קשה הדבר מאד למצות בדיוק את טבעם של היסודות הראשונים כשהם לעצמם. בלי שום תערובת הבאה מתוך יסודות של שני המינים האחרים. ואולם במדה מצומצמה אפשר הדבר להשקיף לתוך מנהגם ותפקידם של היסודות האלה כשהם לעצמם, אם מציצים אנו לתוך הלך דעתם של פראים, בורים, שוטים וקטנים. הטיב שבמישרים אלה הוא בלי ספק הקטן. כשהילד יתפתח בחושיו במדה שאי־אפשר לפייסו באגם במקום תפוח, ביחוד כשהוא מבחין ביניהם לא רק על־פי צבעיהם, אלא גם על־פי טעמיהם השונים, אז משל מובהק הוא לתפקידם המיוחד של היסודות הראשונים. באותה תקופה הילד אינו יודע מאומה, או, בכל אופן, רק מעט מאד מן היסודות המדעיים. אמנם, הילד הוא יליד הירושה והסביבה; חושיו הולכים ומתפתחים מתוך השפעתם של הגדולים שבסביבותו, המדברים בינם לבין עצמם וגם בשיחתם עמו לפי יסודות וכללים ידועים שבאו להם מתוך מדע הטבע, אפילו אם הם עצמם אין להם ידיעה ברורה במדעי הטבע. אף־על־פי־כן, הילד באותה מדרגת־התפתחותו שזה תארנוה הוא המשל היותר קרוב לשמוש אמצעי לבדיקת תפקידם של היסודות הראשונים כשהם לעצמם. שוטים וגדולים פראיים יש להם ידיעה מה במדעי הטבע.

ובכן דעתו של האדם הפרטי מתפתחת והולכת על־פי תפקידם של היסודות הראשונים, אשר בהנהגתם היא באה לאט־לאט לידי הכרת התקשרותם המשטרית של כל הנמצאים לפי מה שהיא מתגלית במדעי הטבע למיניהם, והמדעים המעשיים בכלל, כהנדסה, פיסיקה, חכמת הרפואה וכיוצא בהם. ואולם אף־על־פי שכן הוא, גלוי הוא, שהסדר היחסי האמתי הוא להפך. היסודות הראשונים בדעתו של האדם הפרטי, שהיא עצמה אינה אלא מקרה במאורע העולמי שבין רוח־העולם וחומר־העולם, מקורם הוא ברוח־העולם באותו חלק עליוני שבו שהכרנו אותו כדעה כוללת ומקפת בהסתכלות בפועל את התקשרותם המשטרית שבין כל חלקי המציאות. היסודות הראשונים הם, בכלל, הגלויים הראשונים של מרכז חדש של הכרת עצמיות מסוימת שנולדה מתוך תנאים נוחים לכך במירוץ המאורע העולמי הגדול שבין חומר ורוח.

והנה בעוד שאנו מתארים את רוח־העולם שהוא נמצא המסתכל בסקירה אחת ומקיף את כל הידיעות שבמדעי הטבע בהסתכלות בפועל בבת־אחת, מבלי שום תערובת של יסודות חפשיים — הלא אין זה אלא הנחה דמיונית. וזה לא כל כך מפני שאנשים שתומי־עין, שאינם משיגים את הרוח, כופרים ביסודות החפשיים, — לא, באשר אני שם אפשר לנו להעלים את עינינו מהם, כי בכאן אנו דנים מתוך ההשקפה הדתית — אלא מפני שרוח־העולם בהכרח היא יותר גדול ויותר מקיף מאותו שתארנוהו בבחינת דעת מקפת בפועל את כל פרטיהם של מדעי הטבע. גדול הוא, איפוא, בהכרח מכל דעותיהם של כל בני־אדם מצורפים יחדיו, הן במדרגת היסודות הראשונים והן בזו של הסתכלות בפועל בהתקשרותם של כל הנמצאים לפי מה שנתבארה ונתאשרה במדע־הטבע:

כבר רמזנו לזה במה שקדם, שמדע הטבע, וביחוד מדע־טבע שמושי, קשור הוא בקשר שאין לו התרה ביסודות של חפשיות. קשה לך לצייר עולם שהוא חסר את המין האנושי, אחרי שההתהוות שבין חומר ורוח עשויה היא להוליד דעת פרטית ממינה של דעת האדם. אבל, ממצער, אפשר הוא לך לצייר עולם כזה. ובכן נצייר נא במחשבתנו, שעולם כזה נמצא הוא. גם נניח נא, שמעשיהם של בעלי חיים בעולם כזה אין להם שום שייכות ליסודית של חפשיות (הנחה מופרכה — עיין למטה). רוח־העולם של עולם כזה היה בעל אופי עומד בערך. השנויים בעולם כזה היו מעט וקלים בערך אל העולם עם ההוספה החשובה, המין האנושי, כאשר אנו יודעים אותו היום. גם בעולם כזה לא היה שם קביעות מוחלטת ועומדת בתכנו של רוח־העולם. אדרבה, גם רוח־עולם כזה היה מתמיד להשתנות ולהתעשר בתכנו. אם רוצה אתה לצייר במחשבתך רוח־עולם באופי קבוע ועומד, אנוס אתה לצייר לך עולם של חומר דומם ומת, שאין בו שום מאורע. אך מלבד שאי־אפשר לך לצייר עולם כזה אפילו במחשבה, רוח־עולם כזה, אפילו אם הקיף את כל אשר בעולם זה, היה כמעט ריק מכל תוכן.

עכשיו נקח־נא את מדע־הטבע באשר הוא היום, כאשר התפתח בהשתתפות שכלו וכח־יצירתו של האדם, אלא שנרחיק ממנו במחשבתנו כל הערכים המוסריים והדתיים וכל מובנם הרוחני המיוחד שבמעשי בני אדם בהשקפתנו היום. רוח־העולם הנושא בדעתו עולם כזה, אי־אפשר לו להיות נמצא קבוע ועומד שאין בו שנוי. אדרבה, במדה שהמדע מתפתח ונכנס לשמוש במרוץ ההיסטוריה, בה במדה גם רוח אותו העולם בעל כרחו הוא היקף וגדיל בהיקף הסתכלותו בפועל. באמת, יש מפילוסופי ישראל, אשר, כדי שלא לפגום את הרעיון של אי־השתנותו המוחלטת של אלוה, קבלו את דעתם של איזה מפילוסופי אומות־העולם בימי העתיקה, שאלוה אינו יודע אלא חוקי־הטבע היותר כלליים, הקבועים ועומדים בממלכות־הטבע המסוימות זו מזו ובחלקיהם והלקי חלקיהם המתבדלים לסוגים ומינים קבועים ועומדים. ביחסיהם המשטריים שבהם תלויים המה זה בזה השמושים הפרטיים שאותם החוקים הכלליים נכנסים בהם, ואשר על־ידם אישי מין ומין באים לידי גלוי, מתפתחים ומשתלמים, מתפרדים והולכים והיו כלא היו, אין להם שום מקום בדעתו של אלוה (אני מזכיר פה את הדעה הזאת רק כדי להשתמש בה בבחינת משל. את השקפתי אני בשאלת אי־השתנותו של אלוה אסגנן מתוך מהלך הויכוח שלפנינו).

השקפה זו מתקבלת היא, לכאורה, כל זמן שאנו מעלימים את עינינו מערכו המוסרי והדתי של מעשה האדם, כלומר מערכו של מעשה האדם בבחינת פועל

באחריות במובנה המוסרי והדתי. בעולם כזה פרטי השנויים ההולכים ומתהוים בטבע באמת לא היה להם שום ערך, ואפשר היה להשמיטם מתוכן דעתו של רוח־העולם.

ואולם עולם כזה, עולם, שיש בו מקום לפעולתו החפשית של האדם, באמת לא יצויר כלל מבלי רעיונו של הערך המסורי והדתי, או רעיון אחריותו של האדם, הכרוך בו. בפטרנו את האדם מאחריות מעשיו, הרינו מגלים את דעתנו, שהוא אינו פועל בעל בחירה, שהוא עושה מה שעושה תחת ממשלתם של חוקי־הטבע קבועים ועומדים שאי־אפשר להשתמט מהם. יש פילוסופים, או מי שנקראים בשם זה, שהם מנסים להתאים הערכה מוסרית ואחריותו של האדם בכלל, עם ממשלתם המוחלטת של חוקי־הטבע שאינם משתנים לעולם ומושלים באין מפריע. אכן, אם אמנם אין כונתנו כאן להתיפל בשאלה זו בפרטיות, אחרי שכל דברינו כאן אמורים הם מתוך ההשקפה הדתית החיובית, הלא טוב להזכיר כאן עוד דבר אחד: האנשים האלה מנסים הם לכסות בגביב דברים את הסתירה הגלויה שבין רעיון ממשלת חוקים שאינם משתנים על האדם ובין הרעיון שהאדם הוא פועל עושה באחריות. אומרים המה, שבחירתו של אדם הוא בה מכחות הטבע, והוא עושה מה שעושה על־פי חוקי־הטבע שאינם משתנים, וכן בחירתו אינה מפריעה את ממשלתם של חוקי הטבע, ואף־על־פי־כן אחראי הוא האדם במעשיו, מפני שהוא עושה מה שעושה בבחינת פועל בעל־בחירה, וגם הוא מקבל שכר ועונש על מעשיו, אלא שהמאורעות, שבאים עליו בבחינת שכר ועונש, גם הם באים מתוך פעולתם של חוקי הטבע המחלטים בתפקידם ופעולתם. דבריהם אלה עולים הם לתשובתו של השופט באניקדוטה הידועה: „אין אחראי אני בעד מעשי, עשיתי מה שעשיתי אנוס על־פי תנאי החיים והסביבה", טוען הנאשם. „גם אני אנוס הנני לחייב אותך מתוך תנאי הסביבה שלי" — ענה לו השופט, אלא שיש כאן חילוק בין המשל והנמשל: השופט כוון למילתא דבדיחותא, בעוד שהאנשים האלה מנסים המה לדבר בכובד־ראש ולהתעקש לאמור: „הן ולאו" בנשימה אחת.

העולם באשר היא, אי, בכל אופן, העולם באספקלריה דתית, עשיר הוא כפלי־כפלים מאותו העולם המדומה שחוקי הטבע מושלים בו בהחלט באין מפריע. העולם בהשקפתה של הדת־האדם בעל־בחירה היא באמת. בעולמה של דת יש שם שני סדרים שונים, סדר חוקי הטבע וסדר חוקי המוסר. בכל נדון ונדון יש כאן שתי הדרכים פתוחות לפני האדם, שבֵּיניהן הוא בוחר בעשותו מה שהוא עושה. כמובן, לפעמים יש כאן הרבה דרכים לפני האדם לבחור ביניהן; אולם מתוך ההשקפה הדתית אפשר להעמיד את כל האפשריות שבנדון מה על שתים אלו ועל הרכבות מיוחדות שונות שבשתים אלו: אפשר לאדם להמשך במעשיו אחרי פתויי של חוקי־הטבע שלו, תאותיו הטבעיות, אהבת עצמו; אבל גם אפשר לו להמשך אחר חוקי המוסר והדת המניעים אותו לעשות מעשים ידועים נגד פתויו של חוק־הטבע שלו, להפריע את פעולתו של זה ולעשות את מעשיו על־פי חוק המוסר, אשר לפעמים, בנדונים מיוחדים, תובע מציאות מעשה שהוא בניגוד התביעתי של חוק הטבע תביעת הניגוד. וגם שכר ועונש, מתוך השקפה זו, אינן תולדות טבעיות של המעשים בלבד, אשר, כהם כהמעשים עצמם, הם תוצאות תפקידיהם של חוקי הטבע שאינם משתנים, הפועלים באין מפריע. אדרבה, לפי ההשקפה הדתית שאינה מסופסטת, אלוה מפריע ומפריע הוא את מרוץ הדברים שאנו רואים בו את פעולותיהם ותפקידיהם של חוקי הטבע שאינם משתנים. כדי להבהיר את הדבר: חולה מסוכן שהרופאים כבר נתיאשו ממנו והכריזו שאין לו עוד שום רפואה, אפשר לו להרפאות מחליו בעזר אלוה ובגזרתו, גם במקום שהרופאים בהתיאשם ממנו היו להם כל הידיעות שבענין על נכון וגם באו לידי החלטתם אחרי עיון מדויק. אין כאן המקום להתוכח על אמיתתה של השקפה דתית זו, אלא יסגנן אותה בדיוק ולהחקיר אחרי השאלה, מה הוא יחס מתוך השקפה זו.

גלוי הוא, איפוא, שבעולם בעל תכונה כזו שתארנוה, היחיד־העירב בהכרח הוא נמצא יותר חשוב מאותו הרופא העירב היודע את שעורו, כלומר את חוקי בנינו של משטר הטבע בעל־פה. בעולם כזה אי־אפשר להעלים עין מהערך השמיימי של חוקי־הטבע, אין הם חלים על האישים הפרטיים, שמתוך השקפה זו השובים הם ביותר. מתוך השקפה אי־דתית צער ושמחה בודאי יש להם ערך חשוב להיחידים הנגועים מהם. אבל איזה ערך היה להם, גם אם היתה לו ידיעה על אודותם, לרוח־העולם. העולם הזה, שאינו אלא אחד מרואי המשחק בבמה ואשר תפקידו הוטל עליו באין בחירה מצדו, או גם אם יודע ומרגיש הוא את ערך רגשות האדם, הוא אינו יודע אותם אלא כשם שהוא יודע שאר חזיונות הטבע, בסגנונם ותפקידם היותר כולל ומקיף. בעוד שמתוך ההשקפה הדתית צערה ושמחתה של נפש האדם בערכם המוסרי מכריעים המה את כל שאר הויות הטבע.

ד״ר מַאכְּס נוֹרְדוֹי בְּלוֹנְדוֹן

(מכתב מיוחד).

מאת

א י נ ד י פ נ ד נ ט.

זה כחודש ימים שזקן מנהיגי הציוניות, הד״ר מאכס נורדוי, מתהלך בקרבנו, בקרב ציוני לונדון, עיר־המרכז של ההסתדרות הציונית העולמית. מגלות ספרד, שהגלה לשם בתחילת פרוץ המלחמה העולמית, הוא שב אלינו. חמש שנות־גולה אלה של בדידות ופרישות־מאונס מהסתדרות הראשית שלנו ופעולותיה כפפו אמנם מעט את גופו המוצק והזקוף של נורדוי, שערותיו גם יפה מספר שנותיו: אולם רוחו הצעירה לא עזבו. כאז, כלפני עשר חמש־עשרה שנה, ברגעי הימים הפנת תנועתנו בנאומיו הנלהבים להבות אש מעל בימת הקונגרסים, כן גם עתה תלהט רוחו אש קודש של התרבות בכל מצרים לכל ענין ופרט, כקטן כגדול, הנוגע לתחיית עמנו וארצנו. בהוס־נעורים ובמרץ לאידע ליאות הוא עובד את עבודתו הציונית בחשאי ובצנעה. יום־יום אני רואה

אותו [illegible] יוצא מהמעון הראשי של ההסתדרות הציונית שברחוב רוסל הגדול, לכשהוא נושא תחת בית־שחיו תיק של תעודות וכתבים שונים. הנואם הגדול של הציוניות, נביאה ודברה, נעשה כעת גם לאחד מעסקניה הכי חרוצים: הציוניות היא לו כעת עבודת [illegible] בכל יום [illegible] בכל עת ובכל שעה.

[illegible] עבודתו המרצה של המנהיג הישיש יש בו כדי לשמח את לב כל ציוני נאמן [illegible] נורדוי [illegible] התנועה הציונית. [illegible] עד עכשיו לא [illegible]. בחוג הציונים [illegible] בימי האחרון שמועות רבות ושונות על [illegible] עקרוניים ויסודיים בנוגע התביעותינו ודרישותינו על ארץ־ישראל המפרידים בין נורדוי ובין מנהיגי התנועה עכשיו— [illegible] וייצמאן [illegible] [illegible] [illegible] בין [illegible] מיום [illegible] התנועה הציונית [illegible] מאתנו [illegible] [illegible] התנועה [illegible] נותנים [illegible] לרפא. [illegible] במה דברים אמורים [illegible]. בימי שלום ושלוה רגילים חכוכים [illegible] אפשר שיכולים הם להגדיל את התנועה [illegible] עכשיו [illegible] [illegible] שהיא [illegible] [illegible] הנצחון או חס־וחלילה למפלה, אין מן [illegible] אחד [illegible] אחוד הכחות [illegible] להשגת המטרה הכללית, שכל הציונים שואפים [illegible]. [illegible] מגיעים [illegible] [illegible] [illegible] ובעצמי היא אחד המנצחים [illegible] בודאי שאין [illegible] את [illegible] [illegible] לא היו בלי יסוד. עוד בשבוע הראשון לבואו השמיע נורדוי באספה אינטימית של חברים ועסקנים ציוניים שבאו לקדם את פניו בברכה, כי מוכן ומזומן הוא להשתתף בעבודתה עמם יד ביד, ולפעמים אם יראה נחיצות, גם [illegible] כנגדם. הכל הבינו אז מהו פירושו של הרמז „להלחם לפעמים לכשיראה נחיצות". [illegible] נחיצות" הזאת הלא בעין היא ואין צורך לטרוח כדי למצאה. הלא היא התילוק של הדרישה „מדינה יהודית", שהד"ר נורדוי [illegible] אחד מיוצרי הציוניות המדינית עומד עליה בכל תוקף ו„הבית הלאומי". וזוהי הפורמולה הצנועה של מנהיגינו וויצמאן [illegible] במרכז תביעותינו, מפני [illegible] בתנאים ההוים אין להשיג יותר וכל התופס מרובה אינו תופס.

[illegible] נתפרסם בה„דז׳שואיש קרוניקל" מכתב־ברכה [illegible] נורדוי [illegible] ציונית בלונדון לחג יובלו. במכתב זה (שנדפס, אגב, באותו הגליון שבו נתפרסם סמוך לו מכתב בנדון זה מישראל זנגביל הידוע לתופס מרובה בתביעותיו על ארץ־ישראל) משתמש נורדוי בהזדמנות להדגיש, כי האידיאל של [illegible] הוא לא פחות ולא יותר ממדינה, מדינה חפשית עם כל [illegible] אחד מהם לא נעדר.

אולם כל אלה רמזים וסימנים הם. דברים ברורים ומפורשים מנורדוי על יחסו לשיטת הפוליטיקה של המנהיגים הציוניים [illegible] הממשיות על ארץ־ישראל בזמן הזה ובתנאים ההווים לא השמיע נורדוי עם קבלת־הפנים הנהדרה [illegible] (11 [illegible]) [illegible] ציוני אנגליה [illegible].

הצפיה לראות את נורדוי ולשמוע מה בפיו גדלה כליכך בין [illegible] אנגליה [illegible] כרטיסי הכניסה [illegible] [illegible] מהירים הגבוה בערך ועשרה שילינגים והצי כל אחד) [illegible]

[illegible] השתתפו באיכהן של ההסתדרויות הלאומיות והאגודות הציוניות [illegible] באנגליה. [illegible] [illegible] את [illegible] קובו, סיר סטוארט שמואל ועוד.

את [illegible] פתח בנאום [illegible] וייצמאן. בנאומו [illegible] וייצמאן את נורדוי בתור הטריבון הלאומי של [illegible] [illegible] ולהציגו ומעניננו, ובאותה שעה [illegible] [illegible] לגאולתנו ולפדות [illegible] והמר טלטלו לארץ נכר. ואף־על־פי שבגופו [illegible] מאתנו, הנה ברוחו ובנפשו היה תמיד אתנו. עכשיו אני [illegible] נהנים אנחנו [illegible] יהי רצון, שמחבר [illegible] [illegible] נורדוי [illegible] [illegible] בקרוב לארץ־ישראל (הוי, כמה מחכים לו שם!) ובביאו לשם [illegible] בגאולת ציון וירושלים ובבנינם!

אחרי נאומו של וויצמאן נראו מתכבדים [illegible] [illegible] מבאיכהם של „הפדראציה הציונית האנגלית", ה„מזרחי", „פועלי־ציון", „צעירי־ציון" [illegible].

[illegible] נשא נאום [illegible] הנשיא של הפדראציה הציונית. [illegible] נורדוי, עבר הנואם [illegible] [illegible] [illegible] אהובים, כולם חביבים וכולם יקרים ומן הראוי הוא איפוא ששלום ואחדות ישררו ביניהם וכולם יעבדו שכם אחד להשגת מטרתנו המשותפת הגדולה.

אחרי [illegible] באנגלי הסגן השני של הפדראציה, הד"ר שמואל דייכס. כהנואם שקדם לו, [illegible] [illegible] וייצמאן [illegible] לפי דבריו, משלים את השני. [illegible] [illegible] כי אין גאולה לישראל [illegible] של מנהיגים: משה ואהרן, עזרא ונחמיה, תיאודור [illegible] [illegible] [illegible] מלכתחילה [illegible] מלים מפי נורדוי בנוגע להתיחסותו למנהיגנו [illegible] [illegible] לא בושו לא הם ולא כל [illegible] נורדוי, כמו שיראה הקורא להלן, ברר בפעם הראשונה את התיחסותו זו בדברים מפורשים [illegible] שאינם [illegible] [illegible] [illegible] שבכל העולם, ישמח לקראת הודעתו הגלויה של זקן מנהיגינו, המביעה את אמונו הגמור במנהיגינו והסכמתו השלמה לפעילותיהם.

נאומו של נורדוי

[illegible] את פניו באיבאציות סוערות, שארכו זמן רב והיו מתפרצות ומתחדשות ביתר שאת וביתר עוז לאחרי כל קריאת „הידד" של אחד ממוקירי [illegible] בידי היושב־ראש להשביח את שאון התלהבותם של הנאספים ולהשריט את המיתיהם ,שהביעו כבוד ואהבה לאין [illegible] [illegible] [illegible] בדברים האלה:

מכיר תודה אני לכם, רבותי, על רגשי האהבה והכבוד שהבעתם לי הערב בפה ובכתב (מכתבי הברכה). קטנתי מכל התהלות והתשבחות שפזרתם לי. ואני אומר זאת בלי ענוה יתירה, המזיקה היום הערב והכבוד ביהודית נפרדת. באיתי המעט שעשיתי ושיכולתי לעשות למען עמי וארצי רואה אני רק מלוי חובה, חובת אדם יהודי, שכל ציוני נאמן ממלא אותה, ותו לא. ולמלוי חובה זו הוראת ביחוד השעה הזאת לכל יהודי באשר הוא שם.

השעה היא רבת מבריעה בתולדותינו מיום היותנו לעם. מצד אחד כליה והשמדה של מאות אלפים נפש מישראל במזרח אירופה פריצים עריצים מרים תמשך זה חמש שנים ויותר מיום פרוץ המלחמה העולמית. ושבויי האדמה הגדיר את גיראותיו וברדיותיו ביחוד באוקראינה ארץ ששם מתגוללים בעת הבבית גופות אחינו ואחיותינו שנשחטו ועונו ונהרגו בידי חיות־אדם — ואם לצרף לאלה את מספר הנהרגים מאחינו בשדות־הקרב השונים במשך הזמן הזה, הלא בכמות קרבנותיה לא תשוה גם התקופה הכי איומה בדברי־ימינו לתקופה זו, של המאה העשרים, שאנו חיים בה. ומצד שני, מתוך מבול הדם והאש נראתה לנו קשת בצורת ההכרזה הבאלפורית המבטיחה להקים לנו את ביתנו הלאומי בארץ־ישראל.

והנה בנוגע ל„הבית הלאומי" טרמינוס זה גמיש היא ונכתב הוא ביד היוצר, שברצותו מקצרו וברצותו מרחיבו. אם באמת רוצים אנו ויכולים אנו ליצור לנו בית לאומי בארץ אבותינו, אז עלינו להעלות את ה„בית" הזה למדרגת מדינה יהודית בזמן הזה. כי „בית" הזה הוא מה שאנו בעצמנו נעשה אותו. נרצה ונוכל — מה שאני מאמין באמונה שלמה — נהיה למדינה ככל מדינות העולם, ואנחנו נהיה עם ככל העמים. לא נרצה ולא נוכל, אז סופו יהיה כמפעל ישובי מיסודם של „חובבי־ציון", שאמנם נאה ויפה הוא, ביחוד בהיותו על ארץ אבות, ארץ הקודש והמסורה, אבל לפתרון שאלתנו הלאומית לא יביא. הבחירה בידינו היא ועלינו לבחור, ובחרנו בדרך השמה קץ לגולה ומובילה להיים לאומיים חדשים ורעננים בארצנו העתיקה־החדשה.

ישנם במחננו אמנם אחרים הטוענים, כי המנהיגים צריכים היום לדרוש מאת הממשלה הבריטית ובעלות־בריתה מדינה יהודית בארץ־ישראל כיום הזה וארבא. הטוענים האלה, במחילת כבודם, עם כל הציונים הטוב רחוקים הם גם ממדיניות וגם ממדינה. כי הבה נבחון ונבדוק. לאור ההגיון הפשוט והבריא את עצם הטענה הזאת: „לתת לנו מדינה", כלומר, אנגליה תעבוד, תטרח ותכין בשבילנו את המדינה: תגישור נשרים, תסלול מסילות־ברזל, תבנה צי צבאי ומסחרי, תסדר צבא, תקים בתי־ספר ואוניברסיטאות. תכונן שרות דיפלומאטית — בקצרה, תעניקנו את כל המכשירים האלה, העושים את כל ארץ למדינה, ואנחנו רק נכנס ונשב בד ונברך על המוגמר. הבדרך זו תהיה תפארתנו? לא ולא! מדרכי כסל וסכנה כאלה נתרחק. מדינה נוצרת ואינה ניתנת. מה שאנו יכולים לדרוש היא, כי תנתן לנו ההזדמנות ליצור את המדינה. ובהכרזת באלפור אני רואה הזדמנות זו. היא ניתנה לנו והיא תתקיים.

אמנם על הרבה מן הסעיפים של חוזה־האמנה שבין ההסתדרות הציונית ובין הממשלה הבריטית ובעלות־בריתה יש אולי לבעלי בקורת מקום לבקר ולחלוק ולאמר: סעיף פלוני לא יכשר וסעיף אלמוני לא ירצה, אולם, בבקשה מכם, וכי בסעיף זה או זה תלויה תקומת תחיתנו? הלא כסעיפי כל החוזים וכתבי־האמנה שבין אנשים יחידים ועמים רב ניתנים להתפרש לשבעים פנים. והעיקר תלוי בפירוש. ולמעלה מזה ברוחם וברצונם הטוב של המחוקקים. אם רצון טוב ורוח נדיבה כאן, הכל כאן, ואם לאו — הרי כל הדיקלאראציה היא בבחינת „פסת־נייר" ולא יותר

כולנו הננו מאמינים, כי הכרזת באלפור ניתנה לנו מאת הממשלה הבריטית ובעלות־בריתה בכוונה שלמה ורצויה שתהא היכולת בידנו להקים לנו את מדינתנו בארץ־ישראל. ועלינו לגשת תיכף לעבודה. עת לבנות היא השעה. עכשיו אין מקום לחששות, לספקות ולפקפוקים. הספקן, הירא ורך הלבב אין לו מקום בשורת הבונים, ילך וישוב לו באשר ישב. אני יודע האנשים בעלי אמונה ובעלי מעשה ובעלי כשרון ודעת. ואשרינו שיש לנו ששני מנהיגינו המצוינים ה"ה ד"ר וייצמאן ומר סוקולוב. שני היהודים הגדולים האלה עשו גדולות ונפלאות והביאונו עד הלום — עד היום הגשמת מטרתנו, שבידינו היא כעת. מטבעי אינני מאמין בנסים ובנפלאות לא האמנתי מעולם, אולם עכשיו מאמין אנכי, כי אצבע ההשגחה היא שלעת הזאת קמו לנו מנהיגים גדולים כוייצמאן וסוקולוב שבעים הכמה, דעת כשרון וטאקט תבעו מאת העמים ומושליהם את זכותנו להיות ליהודים בארץ משלנו ככל העמים והצליחו במשלחתם באופן מצוין. בעמדם לפני תקיפי עולם ביום הגדול ההוא בועידת־השלום, אז דובבה מתוך גרונם נשמת כל העם כולו. אש־תמיד של המכבים הנלהבים בערה בלבותיהם ואורו ציון היה בעזרם, והם ידעו ביום ההוא הדשים להורפיהם דבר ולנקום את נקמת כבוד עמנו וארצנו. שמותיהם של ה"ה ד"ר וייצמאן וסוקולוב יחרתו באותיות זהב בדברי עמנו ובתמורות הימים וההיסטוריה לא ימחו, ולעולם יעמדו בתוכנו.

כדורים אנחנו מוכנים לגשת לעבודה הגדולה של בנין ביתנו הלאומי. בידנו הוא להפוך את הבית הזה במשך רבע מאה שנה לפחות למדינה יהודית. לזה צריכים אנחנו להתאמצות כל כחותינו. יהודי מזרח־אירופה וביחוד אלה שבאוקראינה הוגרים את שארית כחם ומתאמצים לבוא אל ארצנו כחמיקים לבניתה ולהפרחתה. אולם אין יכלתם בידם להוציא את רצונם הטוב והחזק לפועל. יהודי מזרח אירופה רומים בעת הזאת שתי־אבדים ופאראליים. הנקין בקיר בית בוער. יהודי מערב אירופה ואמריקה אנו קוראים: הצילו והוציאו את החולה הזה מתוך הבית אחוז־הלהבות ועזרו להושיבו בביתו הלאומי שורים בארץ־ישראל. עזרו לו תחלימו ותבריאו את גופו וגם את נפשכם אתם. אם כולנו נתאחד יחד לעבודה זו, אז מובטחני, כי רעיוננו, רעיון מדינה יהודית, יתגשם „במהרה בימינו בקרוב".

את הפראזה האחרונה של נאומו גמר נורדוי בעברית.

ככל נאומיו של נורדוי, עשה גם הנאום הזה רושם אדיר על קהל השומעים, שעשו אזנם כאפרכסת ובלעו כל הגה ומלה שיצאו מפיו מתוך הקשבה של חרדת־כבוד והערצה.

בנאומו זה, שנשמע באנגלית, לא עמד לפנינו נורדוי הסוער המוכיח והזועם, השופך חמתו על ראשי צוררינו ורודפינו מבחוץ והמכה בשבט־מוסר את מתבוללינו ובוגדינו מבפנים; כאן עמד נורדוי המנחם והמרחם, שבשר בשורות טובות, ישועות ונחמות בעתיד הקרוב, רק בתנאי, כמובן, אם נדע מפני זה קיר רצון שלו רק יעדין הפעם. יהודי ייל מיצר ידואב והוגן בארץ. אולם כתמיד וכרגיל כל מלה שהוציא מפיו משקל היה לה, כל ניב שהפליט — מלוטש וכל פראזה מתנוצצת ומבריקה כאבן חן יקרה.

המרבה התרבות הנאספים ששמחתם גרם ביחוד נאום הנעילה של הנשיא ד"ר חיים וייצמאן. לא נאום סתם היו דברי וייצמאן הפעם, אלא בשורה. זה שלשה ימים ששבתי מארץ־ישראל — מתחיל הנואם ואומר — ובשורה בפי. הבשורה היא: העם העברי עבודת הבנין ושם הרמת ביתנו הלאומי בארץ־ישראל כבר התחילה. אתמול נסע מכאן עוזרי ועדת המשלחת לארץ־ישראל ארצה, לארץ־ישראל הארץ הזאת שמואל. מר שמואל קבל הוראות להתחיל תיכף בעבודת הבנין ויתקימה בארץ־ישראל בהתאם להדיקלאראציה הבריטית.

ההתיחסות מצד השלטונים הצבאיים לעבודתנו בארץ־ישראל נשתנתה בזמן האחרון תכלית שנוי לטובה. היחוסים עם שכנינו הערביים, אף־על־פי שאינם עדיין טובים ורצויים באותה מדה שצריכים היו להיות, אולם מקוים אנו, כי במשך הזמן ישונו גם הם לטובה, כיון שלא להסיג גבול אחרים אנו מתכוננים בבואנו לארץ, אלא להושיב את הנשמות ולהקים את ההריסות ולבנות לנו שם את ביתנו הלאומי ולחיות בשלום וברעות עם שכנינו מסביב לטובתנו ולטובתם. ובזה אני קורא לכם לעבודה כבירה לישם נאיר הדביר בארץ אבותינו.

ברכבת ישמריב וטובילב' עזבו הנאספים את האולם בשעה מאוחרת מתוך שירת „התקוה".

תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל הַד"ר מַאקְס נוֹרְדוֹי

על הטלגראמה ששלחה „אגודת הסופרים העברים באמריקה" להד"ר מאקס נורדוי, לברכו בשנת השבעים לימי חייו, ענה המנהיג הציוני במכתב זה:

לונדון, 15 יאנואר, 1920.

הייתי רוצה להביע תודתי לידידי הישן והיקר ראובן בריינין ולחברינו של „אגודת הסופרים העברים באמריקה" בעד הטלגראמה החביבה של יום אתמול.

הנני שמח להגיד לכם, כי תקותי לראות בקרוב לכל הפחות את ההתחלה של התגשמות חלומנו הציוני הנעלה, — כי תקותי זאת היא עתה יותר חיה מבכל הזמנים הקודמים.

במסירות, שלכם,

ד"ר מאקס נורדוי.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

— התאחדות היהודים הרומינים. עד העת האחרונה היו ליהודי רומיניה באמריקה, מלבד החברות והאגודות המקומיות, שתי הסתדרויות ארציות גדולות אחת בשם „אגודה (יוניון) אמריקאית של יהודי רומיניה" והשנית — „התאחדות יהודי רומיניה" עם הסתדרות המאוחדת בשנים האחרונות נתברר לעסקנים בדבר העסקנים של יהודי רומיניה, כי טובת היהדות בכלל וטובת היהדות הרומינית בפרט דורשת אחוד הכחות המאורגנים. התכנית של האיחוד של שתי ההסתדרויות הנזכרות לועידה כללית של באי כח כל האגודות וההסתדרויות אשר ליהודי רומיניה בארצות־הברית ובארצות הסמוכות. הועידה הזאת יצאה לפעולות ביום 1 לפברואר בניו־יורק ותוצאותיה היו מזהירות. השתתפו 390 צירים מ־22 מדינות מארצות־הברית וקנדה וגם מקיובה, וכמעט כל השאלות שעמדו על הפרק נתבררו מבחינה לאומית הדבר.

בין הנואמים היה גם מר לואיס מארשאל. הוא מסר דין־וחשבון מעבודתו ומעבודת המלאכות של יהודי רומיניה בפאריז לטובת זכויותיהם של יהודי רומיניה; כמו־כן הביע דעות אופטימיות מאד בנוגע להדבר שהתמר ענייני רומיניה בועידת־השלום כי הפעם „לא תתן אגודת־העמים לרומיניה לעבור עליו, כמו שעברה על החוזה הברליני".

בין ההחלטות היותר נכבדות שנתקבלו ישנן אלה:

לדרוש מאת הממשלה הרומינית לתת ליהודי רומיניה זכויות מלאות בהתאם להתחייבויותיה.

לסייע להכרזה של ההסתדרות הציונית על עשרת מיליון הדולארים.

לתמוך בכסף את הקונגרס היהודי האמריקאי ולדרוש שיתקיים בתור מוסד קבוע.

ליסד ועד שיעמוד בקשר עם כל ההסתדרויות והאגודות של יהודי רומיניה.

* * *

בחוץ־לארץ.

באנגליה.

— מלונדון מודיעים, כי התזכיר נגד הפוליטיקה הציונית של אנגליה, שהגישו הערבים הנוצרים מארץ־ישראל לאפיפיור ברומי, לא עשה כל רושם על דעת הקהל האנגלי ועל דעת המדינאים האנגליים. רוב העתונים עברו על מקרה זה בשתיקה גמורה ואחדים הזכירו את הידיעה הזאת רק „דרך אגב".

— אחד מחברי המלאכות הרומינית לועידת־השלום הנמצא עכשיו בלונדון, הודיע בשיחה עם עתונאים, כי הממשלה הרומינית תזמין את הד"ר מ. גאסטר להיות חבר באקאדמיה הרומינית.

כידוע, עזב גאסטר בשעתו את רומיניה, שהיא ארץ מולדתו, מחמת הרדיפות שרדפה אותו הממשלה הרומינית על מלחמתו הנמרצה שנהל שם בעד השגת זכויות ליהודים.

— העסקנים הציוניים הידועים ד"ר כהן־ברנשטיין מקישינוב, ופארבשטיין ופודלישבסקי מווארשה, באו ללונדון.

— עורך־הדין מארגולין, אחד המיניסטרים היהודים בממשלתה של פיטלורה, בא לאנגליה בתור ציר הריפובליקה האוקראינית.

* * *

בצרפת.

מפאריז מודיעים, כי הממשלה הצרפתית החדשה איננה מתיחסת בכל־כך ידידות אל היהודים, כמו ממשלתו של קלימאנסו. ביהוד אין הממשלה החדשה שבעת רצון מן הזכויות למיעוטים שנתקבלו בועידת־השלום, וכמו־כן איננה מראה כל יחס של חבה לשאיפות הלאומיות בכלל של היהודים.

מודיעים נסיכן, שלמפלגתו של הרומאנסקי עיר בעירה הבחירות אנטישמי בשני ה„בתים" של הפארלאמנט הצרפתי מפני שתמך מלאכויות היהודיות בבאריז.

* * *

בפולניה.

— כמאת אלף יהודים בתור זרים. ביום 20 יאנואר קבל הסיים הפולני חוק, כי התושבים התמידיים בפולניה, מפני איזו סבה שהיא לא נרשמו שמותיהם בפנקסי העיריות, ינם נחשבים לאזרחים פולנים. החוק הזה חל אפילו על אלה עבדו בצבא הפולני ושמלאו את יתר ההובות של האזרחים. לפי חוק הזה נחשבים כמאת אלף יהודים הגרים בפולניה זה שנים רבות כזרים.

הצירים היהודים וביחוד הציוני מר י. גרינבוים עוררו שאין ב בישיבה ההיא של הסיים במחאותיהם הנמרצות, אולם כל תנגדותם לא הועילה. ראוי לציין, כי גם הסוציאליסטים הפולנים חוו את דעתם בעד קבלת החוק הזה.

— מצב הסוחרים היהודים. העתון האנטישמי „גאזעטא ווא גרושה" מודיע, כי ניסדה הסתדרות פולנית חדשה, שמטרתה „לשחרר" את הסוחרים הפולנים משעבודם של היהודים.

— בלי באי־כח יהודית. באי־כח הסוחרים היהודים לא הוזמנו אל המועצה למסחר ותעשיה, שניסדה ליד המיניסטריון למסחר. לא הועילו גם הביאורים שהגישו הסוחרים היהודים אל המיניסטר למסחר, כי באי־כחם של „זקני הסוחרים" ושל חברת הסוחרים הפולנים אינם יכולים להחשב לבאי־כחם של כל מעמד הסוחרים, מפני שאין להם רשות לדבר בשם הסוחרים היהודים.

בעובדה זו זו התענין הקלוב של צירי הסיים היהודים ליד המועצה הלאומית היהודית הזמנית, והוא פנה אל המיניסטר למסחר מכתב מפורט, שבו הוכיח, כי טובת הממלכה והתפתחותה הכלכלית והפינאנסית דורשות, כי אל המועצה הזאת, שצריכה להיות ליועצת המיניסטריון למסחר ובעלת האיניציאטיבה בפוליטיקה הכלכלית, יכנסו גם באי־כחם של הסוחרים היהודים. המיניסטר השיב את הדרישה ריקם.

— נגד היהודים ווילסון. בועידה של אנטי־בולשיביקים, שהיתה זה לא כבר בווארשה, החלט לדרוש מאת הממשלה הפולנית, שלא תרשה לסוחרים היהודים לצבור את סחורותיהם בערי הגבולין, משום שהם מעבירים את הסחורות משם לבולשיביקים.

בועידה הזאת „נאשמו" נסיכן בזה: שעזרו לווילסון להבחר ב בתור נשיא.

* * *

באוקראינה.

— השופט דוד שלייפר ז"ל. בגליון 12 של „העולם" אנו מוצאים את הידיעה הבאה:

ביום הראשון להפרעות נגד היהודים בקיוב, נפל חלל בין שאר חללות היהודים שנרצחו, העורך־דין דוד שלייפר.

המנוח הצטיין בעבודתו הרבה והמועילה בעד התנועה הציונית. משך שנים רבות ועד הרגע האחרון לחייו עמד בתוך שורת הלוחמים בעד תחית העם. רעיון התחיה היה למשאת נפשו והוא הקדיש לו את כל כחותיו וכל זמנו.

אחרי המהפכה הרוסית הזמינו אותו בתור שופט בקיוב. הציונים מפלך פודוליה בחרו בו בתור קאנדידאט אל אספת המכוננים. הוא היה חבר ועד ההנהלה בקיוב וראש המפלגה הציונית של הקהלה, וגם חבר הועד של האספה היהודית הלאומית באוקראינה. כשהתחילו הפרעות הנוראות ביהודי באוקראינה אז התחיל להקדיש את כחותיו לעבודת העזרה בעד הנגועים והאומללים, עד בוא יום החושך גם על אחיו בקיוב והוא בעצמו היה לקרבן של הפראים האכזרים, מחריבי ישראל באוקראינה.

* * *

בגרמניה.

— ה„פורווערטס" הברליני פרסם כרוז שנפוץ בראשי ערי האנטישמיים. הכרוז מאשים את היהודים שהם הביאו את כל האסונות על העם הגרמני בשנים האחרונות והוא מעורר להביע את יום האשמי המאריך חיים נרמית ביהודים.

— העתון „ברלינר טאגיבלאט" הדפיס מאמר חריף נגד התעמולה האנטישמית המתגלית באופן נמרץ בעתונות ובאגודות. ה„טאגיבלאט" מזהיר, שאם התעמולה לא תפסק בעוד מועד, יתפרצו פוגרומים איומים.

— ה„יודישה רונדשוי" כותב, כי מהאתו של הפרופיסור איינשטיין נגד התעמולה האנטישמית והגנתו על יהודי מזרח אירופה הגרים כרגע עכשיו בגרמניה עשה רושם רב בחוגי המדעים הגרמנים.

— בעיר גריסוואלד פרסמה אגודת הסטודנטים אזהרה, שיהודי מזרח אירופה שנמצאו לשם במשך ימי המהומה, יעזבו את העיר, ואם לא יצייתו יערכו פוגרום בכל התושבים היהודים.

* * *

בארצות אחרות.

— רוסיה. מרוסטוב מודיעים, ששם נוסדה אגודה מונארכיסטית, שמטרתה העיקרית היא — להשמיד את היהודים. כל חבר נשבע להרוג לא פחות מחמשה יהודים.

בעתון הציוני „ייווריסקאיא זשיזן", המופיע באירקוטסק, נדפס הודעה מאת הקוזאקים באירקוטסק, שהופיע בעתונם הרשמי, בהודעה זו מוחים הקוזאקים נגד הפרעות ביהודים.

„אין אנו אויבי היהודים — נאמר שם — ויודעים אנחנו, שאין היהודים אשמים בזה, שבין הבולשיביקים נמצא מספר רב של בני דת ישראל. היהודים בעצמם סובלים מידי הבולשיביזם יותר משאר התושבים ומדיע נענה אותם חנם: אנחנו הקוזאקים של הכל אירקוטסק מודיעים, שהננו בנים נאמנים של העם הרוסי ונלחמים אנו ביושר ובצדק נגד שונאי הארץ והשונאים שלנו מפיצים עלינו בכונה עלילות שהננו מכים ורודפים את היהודים האומללים".

— ליטה. מקובנה מודיעים, כי הממשלה הליטאית פנתה אל העסקן היהודי ס. רוזינבוים בבקשה לעבד את תכנית הקונסטיטוציה בשביל הרפובליקה הליטאית.

— אוניברסיטה לסטודנטים היהודים בהונגריה. מפני התעמולה האנטישמית המתגלית בבתי־הספר הגבוהים בהונגריה התעורר הרעיון בין העברנים היהודים לבנות בבודאפשט אוניברסיטה מיוחדת לסטודנטים היהודים. לתכלית זו כבר נקבץ סכום של 4 מיליונים קרונים.

* * *

בארץ־ישראל.

— שפור המבטא העברי. באחת מישיבותיו של ועד ההסתדרות „שפתנו" דנו על שפור המבטא העברי. החלט לפנות

ועד הגנן בהצעה שיוכר שעורים מיוחדים למבטא עברי טהור מצד הדיאלקטים.

הד"ר יצחק אפשטיין, מנהל בית־הספר לגננות ובית־הספר למורות ביפו הבטיח ליתן שעורים מיוחדים למבטא העברי בבתי־הספר אשר ברשותו.

הישפור של ירושלים. על־פי יזמתו ואינציאטיבה של איפשרויו נעשו לשפר ולהשכלל את ירושלים על־ידי יסוד גנים במגרשים השייכים ליהודים

בסוף חודש דצמבר התחילו כבר בעיזוק וסקול האבנים ממגרשים אחדים שנקנו מיהודית יהודים בעיר

העבודה הבאה תהיה בעיקר — נטיעת אילנות ופרחים. בקרוב ירחיבו את המקצוע הזה של עבודה בהרבה מגרשים רבים ועל־ידי זה יעסיקו הרבה פועלים בלתי־מקצועיים, שקשה להם לקבל עבודה הדורשת חנוך.

הסכומים הדרושים לזה ניתנים מאת „ועד העיר" והעבודה נסדרה על־ידי „לשכת העבודה" של הפועלים.

— „המזמין". זהו שמו של קואופיראטיב צרכני, שנוסד בזמן האחרון בארץ־ישראל. מטרתו: אירגון כחות המתישבים היהודים למלחמה ביוקר על צרכי אוכל.

ל„המזמין" יש כבר סניפים בערים אחדות ויחידים משתתפים בו מבית ומחוץ. „המזמין" נוסד על יסוד של מניות.

הנציב באר־ץ־ישראל. מלונדון מודיעים כי הנציב העליון של הממשלה האנגלית בארץ־ישראל, כבר בא לשם ונתקבל בכבוד גדול על־ידי התושבים.

קנית מסילות־ברזל על־ידי הציונים. מלונדון נתקבלה ידיעה כי ההנהלה הציונית קונה עכשיו חלק ממסילות־הברזל שבין לוד ויפה

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

באנרט עסקני ההסתדרות הציונית באמריקה.

באולם היפה של בית־המלון „פינסילווייניה", ניו־יורק, נערך ב־1 לפבּרואר באנקט עסקני ההסתדרות הציונית באמריקה. מטרת הבאנקט כפי שהודיע יושב־הראש, השופט אברהם טולין, ראשית: להביע רגשות כבוד לדניאלס, מזכיר הממשלה האמריקאית לעניני הצי, על הראותו תמיד, בכל מקרה המזדמן לידו, הכר רבה לרעיון העברי ועל תמיכתו ברעיון הציוני, והשנית: לקבץ כסף לטובת קרן הגאולה.

חתן הנשף, דניאלס, הביע בדברים חמים ויפים את יחסו לציוניות ופנה ליהודי אמריקה: „אם יהושע עצר כח, אחרי ארבעים שנות נדודים במדבר, לחכות ליום כניסתו לארץ־ישראל ורוחו לא קצרה ונפשו לא נואשה מתקותו הגדולה, על אחת כמה וכמה האיים אשר ישנם במדבר, כי־אם בארץ חפשית, שתתאמצו כלכם על־ידיכם לפתוח את שערי ארץ־ישראל לעם ישראל". הוא הביע גם־כן את הרעיון, כי הציוניות היא בעיניו אידיאל דתי נעלה, שלהגשמתו צריכים היהודים להיות נכונים להקריב כל קרבן. ואחרי שגלה את דעתו, כי הצלחת הציוניות תשמח גם את היהודים וגם את הנוצרים וכי כל העם האמריקאי מסכים לתנועה זו, גמר את נאומו בדברים האלה: „עם פתרון השאלה הזאת (הציוניות) תביאו שמחה, צדק ושלום בכל הארץ".

אחריו נאם השופט יוליאן מאק, ראש ההסתדרות הציונית באמריקה. הוא הבטיח לנאספים, כי במשך חודש או שני חדשים תקבל אנגליה את המאנדאט על ארץ־ישראל ושם יהיה כתוב מפורש כי ארץ־ישראל היא ביתם הלאומי של עם ישראל. הוא התעכב גם כן באומץ על הפוגרומים והראה על הציוניות כעל ההצלה היחידה ממצב כזה

אחת הנקודות המזהירות של החגיגה הזאת היה נאומו של יעקב שיף, שנמצא בין הנאספים. מתוך נאומו היה ניכר, כי הנדבן החביב הזה הולך ומתקרב לציוניות יותר ויותר. הוא אמר בין יתר דבריו כי הוא מסכים בפעם הראשונה לכל דבריו של מאק וכי אחרי מיליוני הדולארים שנאספו עד כאן על־ידי יהודי אמריקה לא יהיה כל ערך אם ארץ־ישראל לא תשמש מקלט ליהודים הנרדפים.

הנואם האחרון היה הד"ר סטיפן וויז. הוא הכריז על הנדבה ובתור תוצאה נדבו הנאספים, שמספרם היה מצומצם — רק כמאה איש — יותר מ־47 אלף דולארים. בין יתר הנדבות היו 5,000 דולארים מאת יעקב שיף.

ביום השלישי לפבּרואר נתקבלה טלגראמה מלונדון, כי העתונים האנגליים היותר גדולים באנגליה הדפיסו ידיעות טלגרפיות ארוכות מאמריקה, שבהן מסרו את נאומו של דניאלס בבאנקט הציוני. עתונים אחדים הקדישו לזה גם מאמרים ראשיים.

שׁוֹנוֹת

נסיעת ביאליק, טשרניחובסקי וראבניצקי לארץ־ישראל

מיפו מודיעים ל„לשכת העתונות היהודית" בלונדון, כי ביאליק כבר עשה את ההכנות האחרונות לנסיעתו לארץ־ישראל. הוא מחכה עכשיו לקבלת רשיון מאת השלטון האנגלי בארץ־ישראל להעביר לשם את הוצאת „מוריה" ואת מכונות הדפוס. כמו־כן מודיעים, כי תעודות של רשיון כניסה לארץ־ישראל כבר נשלחו לשאול טשרניחובסקי ולי. ח. ראבניצקי.

* * *

דוד גוטיק ז"ל.

בצער רב אנו מוצאים את הידיעה, כי ב־15 לחודש כסלו נפטר בווילנה בשנת הששים ושתים לימי חייו המורה המצוין מר דוד בן ר' אליעזר גוטיק.

המנוח תפס מקום נכבד מאד בחיים התרבותיים העברים בעיר ווילנה ובמשך שנים רבות הקדיש את כל כחותיו לתחית השפה העברית בבירת ליטה. ארבעים שנה מחייו עסק בהוראה, עבודה המפרכת את הגוף ולעתים קרובות גם את הנשמה ושכרה תמיד דל ועוני. במשך השנים הללו לא עזב את משמרתו והקדיש לעבודה את כל ימיו באהבה ובמסירות נפש. הוא יסד בווילנה בית־הספר הראשון לנערות בשם „יהודיה" ועשרים וחמש שנה עמד בראש ההנהלה של בית־הספר החשוב הזה, כמו־כן פעל הרבה בשדה החנוך הלאומי והתרבות העברית בליטה בכלל. הוא ביסד הגימנאסיה העברית בווילנה, שעורי הערב, גני הילדים ועוד. המנוח היה גם אחד ממחברי הפירוש המדעי הפופולארי „מקרא מפורש" על כתבי הקודש. שלום לעפרו.

הסתדרות „אחיעבר" מביעה את השתתפותה בצערו של חברה הסופר זלמן קוטלר על מות עליו רעיתו הנאמנה פרומה. תהא עבודתו בשדה התחיה נחמתו.

הסתדרות „אחיעבר".

בית־האוכל של

ל י פ ש י ץ

כשר למהדרין שבמהדרין.

144 Fifth Avenue, New York

אצל רחוב 19.

כשר

בית האוכל של

ו. ו ו י י נ ב ר ג ר

Royal Hungarian Restauran
17 W. 24th St.

חדר עליו כמוכן לערוך באנקטים, סעודות תנאים וחתונה במחירים נאותים.

ד"ר מ. מ. קאמענעץ

רופא שנים מנוסה

311 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562

עבודה הגונה במחיר נמוך

זלמן נחום שפיר ובנו

חנות לממכר כלי זהב, כלי כסף, כלי רודזשירם ואבנים טובות ומרגליות

בטבורה של עיר

169 איסט ברודוויי

K. N. SHAFFER & SON,
169 East Broadway, New York
Tel. Orchard 4209.

דר. נ. שכטר

רופא חולים

31 רחוב דזשפרסון ניו־יורק

טיליפון 6370 ארטשארד

חשעות: 8—10, 1—2, 6—8

ביום א' — עד שעה 1

חש במעיו יתרפא

ב„עקס־לאקס"

כתובת

„אָסָף"

ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St. New York City

נשף עברי

ערוך על־ידי

הסתדרות „אחיעבר"

במלאת עשר שנים לקומה

ביום א', 8 בפברואר, שעה 8 בערב,

בבית־הספר הלאומי, 206 איסט ברודוויי, ניו־יורק.

נואמים:

ראובן בריינין, ד"ר ניסן טורוב, אב. גולדברג, דניאל פרסקי.

מקריאים:

המשחקים עזרא הררי ורבקה בת־נון.

מקהלת בית־הספר בהנהגתו של ז. פרלברג תשיר שירים עברים.

מחול „עונג שבת" על־ידי תלמידות בית־הספר.

מרת הדסה ראנדם תזמר.

ש. עפשטיין, נשיא „אחיעבר" — יושב־ראש.

הכניסה — 25 סנט.

ציון באנד

נעשה בשבילך מר. ציוני.

האם משתמש אתה בנייר זו למכתביך?

אורגאניזאציות ציוניות בכל הארץ באות עתה יותר לידי הכנה כמה גדול ערך הנייר עם סימן המימי המיוחד אשר עליה בשביל נייר־המכתבים שלהן.

הדוגמאות שנשלח לך תיכף כשנקבל את כתבתך תוכחנה אותך, עד כמה ראויה נייר זו להתקבל אצלך לצרכי הכתיבה שלך.

CONNECTICUT VALLEY PAPER CO.

Holyoke, Mass.

אנית צדקה מובילה מתנות־פסח בשביל אחינו מעבר לים.

ה„דזשאינט דיסטריביושאן קאמיטע“, ההסתדרות הנדיבה, שהיא באת־כחה של הלב הדופק של היהדות האמריקאית, שלחה אניה גדולה עם כל מיני מאכלים של פסח לאחינו האומללים והרעבים באירופה. ההסתדרות הזאת, שנוצרה לשם הצלת שארית הפליטה של אחינו בני ישראל באירופה מרעב, ושעשתה תמיד את עבודתה הקדושה במסירות־נפש, תעזור בפעם הראשונה מזמן התחלת המלחמה, לערוך את חג הפסח מעבר לים, באופן יותר שמח.

בין יתר הדברים שנשלח באניה הזאת נמצא גם משלוח של מצות מאנישביץ — המצה עם כל המעלות — שההסתדרות הזאת מצאה אותן ליותר טובות ויותר ראויות לשלוח בתור מתנה מהיהודים היושבים באמריקה כדי ליפות את שלחנות הפסח של אחינו שם. הם בחרו במצות מאנישביץ מפני שאחר חקירה ודרישה נוכחו לדעת, שהתבה המיוחדה והחבישה המיוחדה השומרות את המצות של מאנישביץ מאבק, אויר ורטיבות, הן גם מבטיחות, שהמצות תגיענה לעבר הים רעננות, שלמות ומלאות טוב טעם ממש כמו שיצאו מן התנור, מבלי התחשב עם רחוק המקום והזמן.

אנו מקוים, ש„אנית הרחמנות“, הנוסעת עכשיו בשליחותה הקדושה לשם הצלה, ושלביאתה מצפים מאות אלף מאחינו בזרועות פשוטות, תגיע בטח למחוז־חפצה בזמן, כדי להביא לאחינו ולאחיותינו עזרה אמתית ולעזור להם אגב לערוך חג שמח ומלא עונג, כברכת אחיהם מלב עמוק.

ב. מאנישביץ קא.
סינסינאטי, אוהאיו.

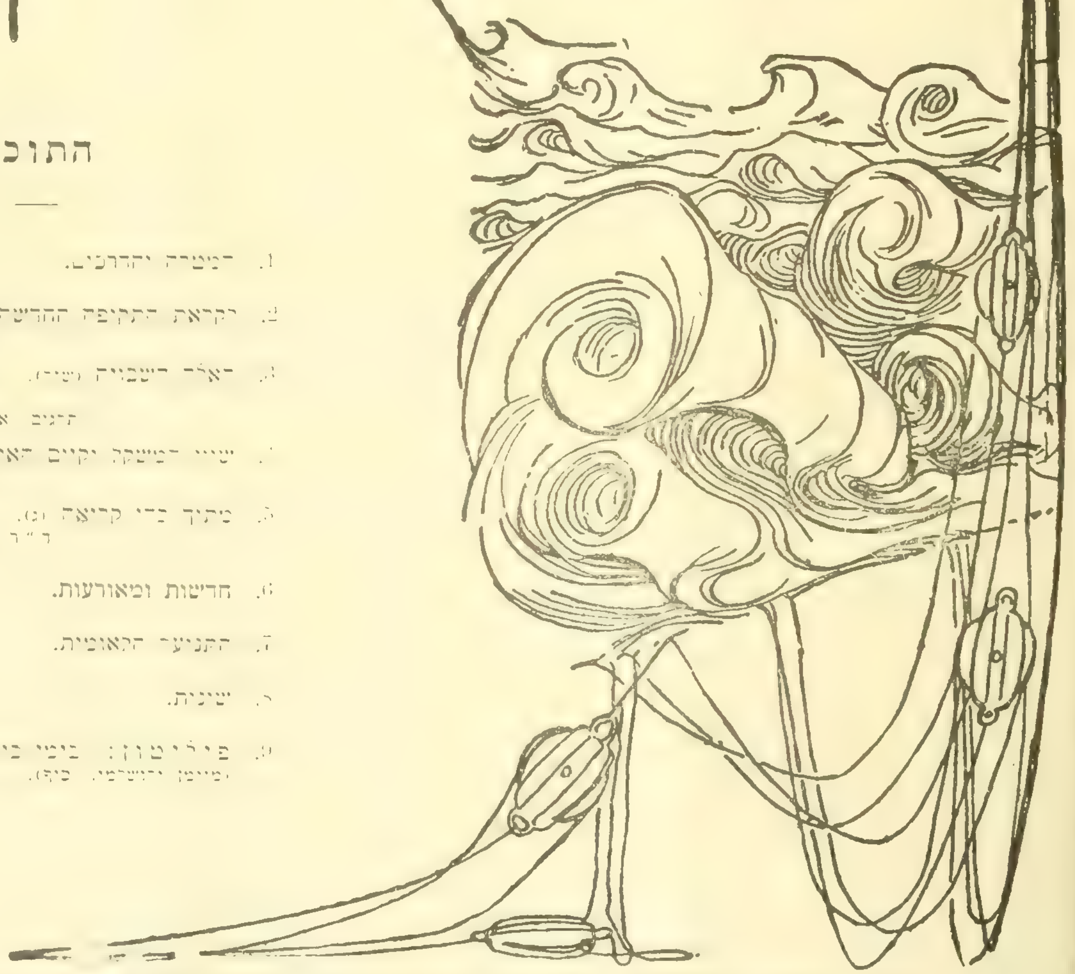
הערה: מה שה„דזשאינט דיסטריביושאן קאמיטע“ בחרה במצות מאנישביץ מוכיח עוד הפעם, שהיא היא „המצה עם כל המעלות טובות“ ושהיא היא החביבה לכל היהודים. כדי לעשות את עבודתה בשלמות בקשה ההסתדרות הזאת את המצות היותר טובות וגם מצאה אותן.

למותר להגיד, שגם לכם, היושבים פה באמריקה, יש הזכות להשיג בעד כספכם את המצה היותר טובה. הזמינו מאת רוכל־המצות, בעל חנות המצות וכדומה, את מצות מאנישביץ והשגיחו היטב שיתנו לכם מצות מאנישביץ, כי רק המצה הזאת תתן לכם עונג יום־טוב אמיתי.

תלמוד־התורה דמיניאפולים, מינ., שולח את ברכתו למר ומרת שרמה צמה ריים הולד להם בן שני.

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן:

VOL. VI — NEW YORK, FEBRUARY 13, 1920 — No. 47 (197)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלה
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

לחותמי קאנאדה

אנו פונים שוב לחותמי קאנאדה ומבקשים מהם לא לשלוח לנו יותר המחאות פרטיות (משעקס), אלא המחאות פוסטה (מאָני אָרדערס) מפני

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית | ניו־יארק, כ"ד שבט, תר"ף | גליון ארבעים ושבעה

הַמַּטָּרָה וְהַדְּרָכִים

הציוניות המעשית, בצורתה המסוימה, הקדימה את הציוניות התרבותית, הציונית הרוחנית. הציוניות של היום אינה רשאית, ואין היא גם יכולה, להשתמש בכל אותן השיטות והפרוגראמות שהיו מוכנות ומזומנות באוצרה של הציוניות מאתמול, קודם מתן ההצהרה של בריטניה.

עד לפני שתי שנים הושיטה הציונית, אם אפשר לאמר כך, את קרני־המשוש שלה לכל צד ועבר. היא היתה מגששת בערפל, מבקשת דרך נתיב, אורח כל שהוא במציאות, הוזבת ולוחמת מימין ומשמאל, בבית ובחוץ. כל הדרכים היו בחזקת סכנה. אל כל אשר פנו פגשו במכשולים ובמעצורים.

ידוע ידעו הציונים, כי גאולת ישראל, הגאולה האמתית תבוא אך מציון ובציון. חשנו, הרגשנו, גם הכרנו הכרה ברורה, כי הגלות אוכלת ומעכלת אותנו בכל פה. באופן היותר טוב הננו עצם בגרונם של העמים, שאנו יושבים בקרבם, לא לבלוע ולא להקיא. הנשמה הלאומית התפרצה אל מקורה, אל בית מולדתה, אל עריש תרבותה ושירי ילדותה ורעננותה. והתפרצות זו מצאה לה בטוי בקרב בחורי האומה ובניה היותר נאמנים, שהיו מפוזרים בארצות שונות, ואחרים מהם היו גם שבויי קולטורות זרות, שהרגישו פתאום את קשי השעבוד הגופני והרוחני גם יחד. כי נחה עליהם רוח העבר וגם רוח העתיד שבשר את בואו.

הכר הכרנו את רוח הטמיעה בכל נשיבותיה ולטיפותיה החלקות. הרגש הרגשנו את כל נוולותה של הגלות, הגלות בכל הוראותיה ומובניה; התקוממנו בכל עוז נגד המתת רוחנו הלאומי, המקורי, אם באה היא מתוך הניקה או מתוך נשיקה, במתכוון או שלא במתכוון.

אבות התנועה הציונית [illegible], מעת שנצנצה ההכרה הלאומית החדשה, לבקש מקלט בטוח לעם ישראל, נפוצי יהודה. ידוע ידעו, כי המקלט הזה יוסיף כח לאומי גם להנשארים בגולה, לבל יתבוללו בגויים ולבל יאבדו את עצמם לדעת.

המטרה היתה גם אז ברורה: שיבת ישראל לארץ אבותיו, תחית לשונו ותרבותו, ועמידתו ברשות עצמו. ידענו היטב גם אז, לפני יותר מדור שלם, אל מה אנו שואפים ומנשאים את נפשנו. אבל לא ידענו ולא יכולנו לדעת בבירור, איך ומתי נגיע אל מטרתנו זו. ידענו רק אחת וידענו בבירור, כי אין גאולה נאמנה אחרת לעמנו בתוך עם, מלבד ציון, כי אין תחיה אחרת מלבד התחיה העברית. גם זאת ידענו, מלבד האמונה הדתית שבקרבנו, כי הציוניות, המדינה היהודית, היא הכרח היסטורי ונצחון הצדק והיושר העולמי. אנחנו הציונים מאמינים בנצחון הצדק והיושר העולמי. אנחנו מאמינים ועוד יותר אנו יודעים ומבינים הבנה ברורה, כי כל זמן אשר לא תגאל אומתנו והעמים לא יכפרו על עונותיהם לנו, בגרשם אותנו מארץ אבותינו, ולמען נדיח רחם בכל עת אשר יחטאו ויפשעו ויעשו העוולה, לא תהיה גם להם גאולה נאמנה ממבוכותיהם ומהומותיהם.

לא ידענו, כאמור, מתי נבוא למטרתנו, אך ידענו, כי סוף־סוף נבוא ונגיע למטרתנו. ואם לא קוינו, כי נזכה לראות בעינינו את גאולת ישראל הנאמנה על אדמת אבותינו, היינו מאושרים, כי אנחנו הננו המתחילים, הראשונים, לעורר את העם ושפתו לתחיה, כי אנחנו הננו הראשונים המבקשים את הדרך, או את הדרכים, להביא את העם לציון ולהורותו, כי אך זו היא גאולתו. היינו מאושרים להשוב, כי בנינו, נכדינו, הדורות הבאים אחרינו, יזכו לראות את הגאולה, יהיו בעצמם הנגאלים.

הציונים הראשונים לא ידעו, כאמור, איך, באיזה דרכים ובאיזה אופנים להגיע אל המטרה, על כן עשו נסיונות שונים. רבים עודם בעל חלומי הקוממיות, בעלי הזיה ודמיון. אך הם ידעו בלבב, כי כל פתרון אחר, זולת ציון, להפרובלימה היהודית המסובכת, היא

איטופיה. הזיה ודמיון משיגה עוד במדה יותר גדולה מחלומים היותר רחוק. הם ידעו והאמינו, כי החלום של היום יהיה מחר אי מחרתים — אם גם לא ידעו כמה יארך המרחק הזה ... המציאות ממשית.

המטרה היתה רחוקה וגבוהה, בכל זאת החלו להתקרב אליה. הפסיעות היו אמנם דקות וקטנות, — יען כי חסר הפח, חסרה האפשרות, לעשות פסיעות גסות, — אך הן העידו, כי הזדעזע „הענק החלל השוכב למעצבה“, כי נתגלו בו סימני חיים והיו גם קרושים מאד. נמצאו במחנה גם מתי מספר של חלוצים שהפקירו את חייהם ונפשם בשביל המטרה הרחוקה. [illegible] מיושבת בארץ־ישראל. [illegible] לא היתה כל תכנית מעובדה. הקופה הציונית היתה [illegible]. צריך היה להסתיר גם את הכוונה. תעו ושגו בדרך, וגם בהאמצעים אשר בחרו, שהיו אנוסים לבחור. אחד הציונים הראשונים ,אחד מבחירי האומה ומגדולי המחשבה ויוצרי תקופת התחיה, הזהיר וקרא: „לא זה הדרך!“ — לא שמעו לו והלכו, וכשלו ונפלו [illegible]. איזו נטיה פנימית, רצון לאומי עור [illegible] את היחידים, את החולמים, קדימה — ציונה. עשו שגיאות לאין מספר — מה בכך? המת אינו שוגה. השגיאות של הראשונים, של המעפילים, של המפקירים את נפשם, לא לשוא הנה. מהן ילמדו, יחכמו ויקנו נסיונות הבאים אחריהם. ההגיון הבריא, [illegible] הראשונים, [illegible] של התנועה הציונית הראשונה — ומה בכך? יד נעלמה

דחפה את בעלי החלומות הלָאה. האידיאלים הלאומיים יש להם הגיון מיוחד. החוט ההיסטורי שנפסק, במשך של דורות רבים, נקשר עוד הפעם. דק היה החוט. אמרו: — קורי עכביש. [illegible] הזקים מברזל. אנחנו ידענו זאת עוד אָז. אחרים ראים זאת רק היום. ועוד אחרים יראו ויוכחו בזאת מחר. הכל לפי חדות הראיה ודקות ההרגשה.

שאפנו לגדולות ושמחנו על כל עז אשר תולד ברפת של עברי בארץ־ישראל. היינו בטוחים, כי יבוא יום והעמים יכירו בצדקת תביעתנו הציונית, בכל זאת היינו מאושרים לשמוע את הבשורה על כל דונם אדמה שרכשו החלוצים הראשונים בארץ אבותינו.

שחקו, לעגו למחיי השפה העברית, להחולמים על אוניברסיטה עברית ועל ספרות עשירה ולכל אלה אשר החלו לדבר עברית לא רק בארץ־ישראל, כי־אם בגולה. שחקו, לעגו לא רק ההדיוטים, הבורים [illegible], כי־אם גם תלמידי חכמים, סופרים עברים, רבנים [illegible]. אולם חולמי השפה העברית לא שמו לב להלעג, לא שמו לב גם להמציאות ולתנאי הקיום של הגלות. החלוצים הראשונים של התחיה העברית ידעו עוד אָז, כי אי־אפשר לתחית הארץ בלי תחית האומה, ואי־אפשר לתחית האומה בלי תחית הלשון. מימרה זו שגורה כיום בפי לא מעטים, אשר נספחו על מחנה הציונים. כבר תינוקות של בית רבן מצפצפים מימרה זו. אך היו ימים, והם לא רחוקים מאתנו, שצריך היה ללחום על הנסיונות היותר ראשונים של תחית שפתנו הלאומית.

בִּימֵי כִּבּוּשׁ יְרוּשָׁלַיִם

(מימי ירושלמי).

מאת

ד. ק.

———

(סוף).

ג.

מ ח י ר צ פ י ר.

בודדים ואבלים היינו מהלכים במבואות עיר הקודש. ידענו: [illegible] — ממני והלאה, ימעל לראשינו [illegible]. לעינינו [illegible] אבלים עניים [illegible]. ומי [illegible] פני אופיצירים גרמנים, ומאורות־חשמל גדולים הצליפו קרנים לאורך הרחובות והאירו פניהן של בנות־ישראל במבואות מאפילים... ואז היינו מהלכים כפופי־נפש לאורך הרחובות [illegible] אל נפשנו [illegible] לאמר: [illegible]... [illegible]! [illegible] עומדים בני הכפרים שבבוואריה ומגינים על המזרח, היחידים כנגד העולם —

והיתה מכניעה את מבטינו, את עינינו עד לארץ — עד שאול... [illegible] ראש... בירושלים [illegible]: הכתובת האחרונה נמכרה לצ'רקסים אשר מעבר לירדן, ושארית הפליטה [illegible] אשר [illegible] בכיסי... [illegible], מתיר [illegible] עלובה, [illegible] באויר, [illegible] נכסף בעינים [illegible] מתוך הכנעה: עד היכן הגענו! המלה העברית חוללה, היתה ללעג... לאידיאלים לא היה עוד זכר. כל רעיון היה נלעג מאליו, והשאיפות הישנות — אלו היו תלויות בפנות הבויות כבגדי־שרד עתיקים אשר לפקיד שהוסר ממשמרתו: הם כוסו אבק... אבק... ואבק מות זה נצטבר על רוחנו עד מחנק — כבדה [illegible].

אבלים היינו ובודדים. אהרונים — אמרנו — אהרונים... [illegible] צפצפו המלה העברית [illegible], היינו אנו [illegible] הצעירים, עומדים ותוהים לנפשנו: הוזים אבלים אנו, והנה אנו מרכיבים את חלומותינו התפלים על הנטעים הללו... ההרכבה לא תעשה פרי... חולשה... אחרונים הננו..

דלונו, דלונו מאוד!

[illegible] ,יום הכיבוש. [illegible] הפצצות לתוך השכונה. עד מוצאי השבת ודמדומיה האחרונים עברה הבשורה מתוך עינים מזרות זועה: הנה הם קרבים... השכונות נתרוקנו: כולם ברחו אל העיר העתיקה. ואנו נשארנו שוב עומדים וצופים לקצה האופק, והיתה ההרגשה: הנה, הנה הם

ללחום לא רק במתנגדינו ואויבינו הגלויים והנסתרים, כי אם גם בקרב המדינה.

גם מחיי השפה העברית עשו שגיאות רבות, גם לא הסתפקו הראשונים בנסיונות הרשמים והפעוטים. ואין כל פלא בזה. צריך היה לבקש את הדרכים המוליכים אל התחיה העברית [illegible] ועד היום אנו מבקשים אותם הדרכים. צריך היה לבזבז כחות רבים על דברים קטנים, צריך היה לקבוע הכרה לשונית חדשה וצריך היה לעקור מושגים כוזבים, פרי הגלות הלשונית.

גם הציונות המדינית, אחרי אשר נוסדה הבימה הלאומית בבאזיליה, יצירת ידיו של גאוננו הראשי הרצל, עשתה בראשית צעדיה שגיאות רבות. היא עשתה נסיונות שונים, לא תמיד מוצלחים. היא בקשה דרכים חדשים. הספק על כל הדרכות והשערים הנעולים. העולם המדיני הגדול היה עוד חרש בנוגע להפוליטיקה היהודית הכללית. אלה הנקראים בשם „גדולי היהודים" הגדילו והעציבו את הענין המדיני הזה. צריך היה לפקוח את עיני העולם הגדול לראות את השאלה היהודית באור חדש. צריך היה לבקש אופנים מתאימים בין מיסדי הארצות וחליפי המדינות. לא ידעו ממי תבוא הישועה ועל מי יש לבטוח. הרצל היה הראשון, אחרי אשר ניסה בשתי השנים הראשונות הנסיונותיו, כי אין כל תקוה מתרכזת לציונות, אשר הבין, כי הפוליטיקה הציונית יכולה להפתח על ידי אנגליה. אולם היא בקש את הסכמתם של יתר הממשלות וגם של הבאטיקאן. ואי אפשר היה להזיז גם בממשלת הצאר. שמדי על כל

להבדיל בין השפה יהיה, על כל המדה והמידה בעלמא. צריך היה להשכיח אם לא פגשו התנגדות גלויה. הציונות המדינית היתה אנוסה לטפל גם בשארית אוגנדה, למען בוא במשא־ומתן עם ממשלת בריטניה ולברוש אחריכן, כאשר יעבירו את האוגנדיות מעל הפרק, את עזרתה הציונית. הרצל היה אמנם מראש את המדבר הגדול העתידה לבוא בעולם המדיני ואת התפרדותה של טורקיה. אך היא, הרצל, היה אנוס לבוא בדברים עם אדיפר הנישנה ועם טורקיה הנוכחת. צריך היה לפרס לו נתיב ציוני בין הרשתות הסבוכות של הדיפלומטיה הכזובה והמסובכה. הדיפלומטיה המערבית והמזרחית גם ידה הספר ביד הנפשי ובנפש העמים התקיים בהסדר ובגדרה. נבשרה בעצמה על כל פכיעה ופגיעה והכשילה גם אחרים הנשענים עליה. הדיפלומטיה זו איך יכלה להתהלך באמונה, בשום לב ושכל אל השאלה הציונית. ומה הפלא, אם גם הציונות המדינית, עד הכרזת בלפור, גששה בחושך כשאפה לאור. זו היתה התקופה האפטרופסית והאליבית של הציונות המדינית. אולם התקופה הזאת הכשירה והביאה בעולם את הציונות המעשית של היום.

עתה הננו עומדים בפני עובדות חיוביות. עתה הננו מחויבים להתחשב עם המציאות הממשית, עם המדיניות של סדר ולא של אתמול. לא רק המסורה בידינו עתה היא עיננו, כי אם גם הדרכים המוליכים, או הקרובים להביא אותנו אליה.

על הדרכים האלה נדבר במאמרינו הבאים.

[illegible] גם אריני מגיעים [illegible] אותם [illegible] היהודים המפראים [illegible] ומריאר

[illegible] עמדתי על ברצף השכונה היהודית אשר במערב העיר. [illegible] באותו הרגע את עמדתם [illegible] ואחרי [illegible] עבדו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] את [illegible] [illegible] מפבבני [illegible]:

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... נאורה [illegible]...

[illegible]...

ד.

[illegible]

[illegible] הראנגלים

[illegible] אך אני עמדתי בפעם [illegible] המאורעות [illegible] מאורים אותם [illegible] אשר [illegible] ירושא. כך, כמו [illegible] — מאורעות [illegible] בראשית [illegible]. עם

אותו [illegible] על [illegible] ובתצחוקו זו לא [illegible] ... מעשר [illegible] שהמכשפה [illegible] — ומכיון [illegible] ושבת וממתינה [illegible] — [illegible]...) כן, עם אותו [illegible] „[illegible]" ותייה, [illegible] ... אולי [illegible]...

[illegible] ירושלים, [illegible] ירושלים וזכה [illegible] אנגלים [illegible].

[illegible] הכובשים על [illegible] אשר בעיר [illegible]...

[illegible] הגדולה של [illegible] התכול [illegible], כשהם [illegible]... [illegible] אשר ליריחו, [illegible] — [illegible] שני [illegible] הבאות, [illegible] עוברת על [illegible] מהיכן?...

לקראת התקופה החדשה

מאת

אב. גולדברג.

ב.

רבו מודים, כי ההצהרה שניתנה לעם ישראל על־ידי באלפור, היתה נצחונו של הרעיון ההרצלי, נצחון השיטה הפוליטית, שהוא, המנהיג הגדול, שבא אליה מעבר למחנה, במעט בהיסח הדעת, הרה והגה. הכל היה ובא כמו שחזה הוא בחזיונו הבהיר וכמו שנבא מראש.

היו ימים ואפילו ציונים מצוינים, וביניהם גם מנהיגים אחדים, היו מפקפקים בשטתו של הרצל. מפקפקים אם הנוסחה, שהרצל נתן לרעיון הציוני היא הנוסחה הישרה, „מקלט עם על־פי משפט גלוי בטוח", וארגון פוליטי חדש שלא נשמע כמוהו בישראל. [illegible] מתאמת כלל וכלל למציאות העניה. איבולוציוניסטים מבין הציונים היו נבוכים [illegible] וזעף. הם לא יכלו להשלים עם שיטה זו שריח מהפכה היה נודף ממנה. הם הביטו על הדרישה זו כעל קפיצה פתאומית, פסיעה גסה שאסורה על־פי השלחן הערוך של ההתפתחות המודרגת. בודאי שלא היה איש שהתנגד לזה, שהעם העברי יקבל את הזכויות האלו, כי אטו בשופטני עסקינן? הכל יודעים להכיר את הדבר הטוב כשמראים עליו באצבע. אלא מאי? לבם נקפם. הששו, כי יביא עם פרוגראמה כזו [illegible] גים טרם שהכינו את המצודה או להעמיד את הקרון לפני הסוסים, כמו שאומרים האנגלים. לפי דעתם של האיבולוציוניסטים [illegible] בחשאי, מבלי לרמז אפילו ברמז כל שהוא על המטרות המדיניות הגדולות שאנו נושאים בתוך לבנו ולהודיע עליהן רק אחר כך, כשנצליח להושיב על אדמתנו עם רב.

לאשרנו לא שמע הרצל לעצתם המחוכמת של יועציו, [illegible]. הוא היה ריבולוציונר מטבע, [illegible] לא השפיעתהו רצון. הוא הלך [illegible] דרך המלך, והציוניות הרויחה [illegible] ולא נטה לצדדים. [illegible] שאתו היה הצדק ולא עם יועציו.

[illegible] ונתמלא תוכן. ההצהרה הבאלפורית ניתנה ברוחה של [illegible] והביא [illegible]. אמנם עוד הרבה יש לנו ללמוד מהרצל, מהפרוגראמה [illegible] תקן, ולא רק דוקא בנוגע לצד הפוליטי, כי־אם גם בנוגע לצד הישובי, אף־על־פי שהוא לא נתמחה במקצוע [illegible].

[illegible] אין [illegible] מדע ובעלי נסיון גמורים יכולים לעמוד שם. לפני עיניו הבהירות של [illegible] מתגלים. [illegible] את

ואנו [illegible] בודדים, לעומת הרעמים [illegible] אשר מסביבנו! — —

כל היום היינו מהלכים ומדברים על המאורע ההיסטורי בהשוואה [illegible] הישנים. שמות גדולים של ערב חנוכה, [illegible] ומכבים, צלצלו באויר — — —

[illegible] היתה מועקה כפולה ומכופלת.

[illegible] רחבו אופקים אלה הזורים־הרחוקים, שגרמו רק [illegible]

אף־על־פי־כן [illegible] — ו מ כ ב י ם, מבית, מבתי־ישראל: התקוה [illegible] נתמזגה עד מהרה, עוד באותו יום, עם [illegible], למצרים, לשפת־לועז הדשות ולגרבי־משי...

ובתוך הרעש והשמחה התהלכה כבר גם התוגה, תוגת אלה [illegible] מכל לב.

[illegible]

ואז — עם הערב שמש, כשהתחילו גשמים מטפטפין ושמים [illegible] לאחר יום הכיבוש הנהדר — יצאנו צעירים אחדים [illegible] עם מחנה החיילות ההולכים. עד למסבי [illegible] מראש ההר, נראתה לנו ירושלים הקדושה, המוארה [illegible]. פלטרין נאה זה, פלטרין קדוש זה — מה יפה היה מראהו ממרומי ההר!

[illegible]

[illegible] תקעו אהליהם — ועתה [illegible] ועולה, ותשתפך אז גם נפשם [illegible] — ושירת [illegible] הרעשה, [illegible] אשר מסביב

ואולם — פתאום רעם יריות מקרוב. התותחים הטורקים [illegible] הקודרים... למחרת הבוקר היה כבר שקט [illegible] הדשית, מאית שורחנית עם „כל טוב", ויהודים מצייצים הבריזו באנגלית על ההפיקלוקל, על עוגות שמן ועל אבטיחים.

— — — — — —

על אותה גבעה נשאה המובילה להר הצופים כרו אחרי כן י"ב קברים לאיתם החיילים האנגלים הראשונים שנפלו שם למעלה, בליל הכיבוש. לאחר ימים מעטים התחילו מבצבצים [illegible] בהם. וכי יעבור העובר וישאל כיום לבית־עלמין זה אשר [illegible]

[illegible] על מרומי ירושלים...

[illegible]..

[illegible] תרע"ח...

ירושלים, [illegible] יום כבוש ירושלים [illegible].

[illegible] מעט העתיד ויראו הדברים שעדיין הם סמויים מן העין. בכח האינטואיטיבי שלו הוא זורע גרעיני אמת רעיונית פוריים, הראויים לצמיחה וגידול.

רוצה אני פה לנגוע רק בסעיף אחד מהפרוגראמה שלו, שעד עכשיו לא עמדו עליו כראוי. כידוע צייר הרצל לעצמו שאפשר ליסד את המדינה היהודית במשך עשרים שנה. בעלי ההדרגה שלנו הרימו קול צעקה: עשרים שנה, הא כיצד. אין נכים מתרחשים בימינו, בדור החמרי. ומיד לקחו את המפה והרחיבו יהדהו לחשוב „תו לתו, קו לקו, זעיר שם, זעיר שם". התחילו למצות את עומק המציאות, כביכול, ולחקור ולדרוש מה שהיא בגדר האפשרות להתגשם במשך עשרים שנה ונמצא, כי התוצאות לא תהיינה גדולות ומרהיבות, ואמנם לפי ראית עיניהם צדקו במשפטם, מפני שעיניהם לא הרהיקו לראות, מפני שהשגתם היתה קצרה ותפיסתם מוגבלת ומכווצת. הם מדדו את הרעיון בהשגתם המציאותית. הם ביצעו אותה לתוך מטה כדימית, נגשו אליו בלכתומדה של העיירה הקטנה. ואמנם, מה מתרחש ומתהוה בעיירה קטנה במשך חמש־עשרה שנה? לא הרבה בכל אופן.

אבל הם שכחו, כי הרצל בא אלינו והביא עמו קנה מדה אחרת, הוא בא מזוין בהשגה הקבה המדברת הרבה עד. הוא ידע את העת, את התקופה שהוא בה. הוא הבין את העתיד אף הרגע מהעוברה, כי אנו חיים בזמן המצטיין במציאותיות תגרייתי ובטכניקה מפותחת. הוא ראה את הרחב שבין הציוניות ואפשרות התגשמותה ובין התקופה הנוכחית. הדברים שהיו בגדר הנמנע לפני דור אחד או שנים נכנסים לסוג האפשרות בימינו. דברים שמלפנים לא היו יכולים להתגשם רק במשך דורות רבים ייצאים לפועל מעשי עכשיו בזמן קצר מאד. האדם במהדמתו עם הטבע הביא העולם בדרך גדולים הזוהרים רז ונכונים ישרתו לעשות את רצונו ולגשם את החימיותיו.

הרצל הראה על עובדה זו עוד במחברתו: „מדינת היהודים", וזאת עלינו לדעת, כי בימיו של הרצל, אף־על־פי שהטכניקה היתה גם אז די מפותחת, עם כל זה פסיעותיה בזמן היותר אחרון היו בלתי גדולות, עד שבמעט אי־אפשר להשוות את נצחונותיה בזמנו הוא לכבושיה הכבירים בימינו עתה. את מדת יכלתה ראינו רק עכשיו בימי המלחמה האחרונה. היא מלאה את תפקידה על צד היותר נפלא. הדבר שבאר הרגל המלחמה, מלחמת ענקים, הכריחה את העמים להפליג בים הטכניקה, למען גלות אמצעים חדשים, והם הצליחו במדה שלא פלל לה אדם מראש. אפשרויות רבות שהיו מקיפלות בטכניקה בבחינת: „נחבאים אל הכלים" נתגלו בזמן האחרון, האשף שהביא אותם לידי גלוי היתה הכרה שהביא לא פעם אחת טובה רבה לעולם.

על האפשרויות הגדולות הצפונות בטכניקה החדשה והיכולות לבוא לנו לעזר בהתגשמות רעיוננו, הראה הרצל בדברים ברורים בחזיונו הנפלא: „תל־אביב". כולנו זוכרים עדיין, איך בעלי ההשגה המוגבלת התנפלו על המחבר החולם, גלוי־העינים ובהיר־המוח, מיד אחרי שספרו זה הופיע. הם הקיפו אותו בשאלות פעוטות

יהראו בזה רק את קוצר תפיסתם וחוסר הכרתם בנוגע לתקופה שבה הם חיים, והנה באה המלחמה והראתה בעליל מה שאפשר להשיג בעזרת הטכניקה, שבכחה לעקור ערים משרשיהן ולבנות ערים חדשות ובצורות, ושבידה לכבוש את הזמן ואת המקום.

אמריקה העבירה ממדינה למדינה דרך האוקינוס יותר מרבע מיליון אנשי חייל עם כלי נשקם ועם כל מכשיריהם במשך חודש אחד. זו היתה נדידת עמים שנסדרה במחשבה תחילה, ולפיכך לא הביאה אחריה שום בהלה ומבוכה ולא גרמה כל משבר. והדברים האלה היו גלויים לפני הרצל שראה את העתידות בעינו הבהירה עוד לפני עשרים שנה. וכמו בדברים רבים אחרים הקדים את זמנו גם בבחינה זו.

האיבולוציוניסטים השונים, כדרכם בקודש, באו אליו במקרא מלא ומפורש, תפסת מרובה, לא תפסת... טענה ישנה ונושנה. הם הזהירו וחזרו והזהירו, כי הדורות הני רגבית ללכת בגדולות, פן גם את הקטנות נפסיד, כי חלילה לנו לרדוף אחרי הנשר בשמים, פן לא נתפוש ביד גם את הסנונית. ואמנם אין לכחד, יש מקצת אמת באזהרות האלו. בתנאים ידועים אפשר, שהנהגה כזו על־פי הכללים האמורים היא מועילה ורצויה, אולם עם כל זה אין כל ספק, שאין הכלל הזה הולם את התנאים בכל הזמנים. אין כל ספק, כי צריך להשתמש במדה אחרת בשעה שמדברים על־דבר עם שהחליט לגשם משאת נפשו שטפח במשך אלפים שנה. ובאמת, אין מקום לפורמולה הגיונית בשעה כזו. אפשר, כי דוקא פרוגראמה רחבה ומקיפה לא רק שאינה מזיקה, אלא, להפך, היא מעוררת את הרוח ומביאה לידי גלוי כחות עצומים שהיו עצורים במעמקי נפש האומה.

ואף־על־פי־כן נצחו אצלנו קטני האמונה והדלי הדמיון, רפי הרוח וקצרי ההשגה, הפדרנים והזהירים. הרצל מת ורעיונו לא מת, אולם שיטתו נשברה ונעקרה מהם, התנועה נתפרדה לשנים, ומפני הדלדול הרוח והבינה הפחות בא הדבר לידי כך, שעזי הדמיון, בעלי המעוף יבחירי הראות שנשארו במחנה, נרתעו לאחוריהם ולא ערבו את לבם להשמיע בדברים ברורים ונמרצים את תביעותיהם, וסוף דבר היה, כי הבינוניות התחילה למשול בכפה.

התחיל אצלנו זמן של מעשים קטנים ועבודות פעוטות, ואמנם לא בזה היה הרע מונח שעשו מעשים קטנים, כי־אם בזה, שקטנות אלה הניחו את דעתם, ועל כן גם חדלו לשאוף לגדולות. מימרות הדלות־און וקצוצות כנפים התחילו להיות שגורות בפי הציונים. התחילו שוב הפעם לשנן לנו את הפרקים הישנים על־דבר העובדה, כי אין קפיצה בטבע, על־דבר ההדרגה העביד בהדרגה, להיות אריה על־גבי אריה, ועל־דבר הצורך להיות מזוין בסבלנות. גברה תורת ההתפתחות, שמה את כתר הנצחון על ראשה ושפכה את ממשלתה על כל התנועה.

ואם אירע הדבר, כי בעורקי איזה צעיר התחילו דמיו לשיר שיר עז ודרש מעשים כבירים הראויים לשמה

היוצאים מן הגדר הרגיל, אבל הם מתאימים לרוח העת ולרוח העם השואף לחירות — אז לעגו לו ולתביעותיו וגערו בו ממש בנזיפה.

התשובה באה בצדה: שמענו גם שמענו, די לנו בדמיונות, נקל לדבר ולתבוע, אבל קשה הדבר לעשותו. אל־נא נלך בגדולות, וסוף דבר דמי הצעירים נתקררו ושלום ושלוה ישבו אל המחנה. שביעת רצון מפוטמת אחזה את המערכה. את התגשמות הרעיון דחו לעתיד לבוא, ולפי שעה מסתפקים במועט מן המועט. הרי אמרו „פטור בלי כלום אי־אפשר", ולפיכך כדי לצאת ידי חובת עבודה עשו איזו דברים פעוטים והשאירו את רוב העבודה לימים ולדורות יבואו.

למותר הוא להגיד, כי רוח כזה הוא סכנה לתנועתנו, אם רק נרשה, כי הוא יוסיף להשתרר בנו. אי־אפשר בתקופה זו להסתפק במעשים קלים, מפני שאנו יכולים חלילה לאחר את הזמן.

מחויבים אנו עתה ללמוד הרבה ולשכוח הרבה. לשכוח את כל אלה המימרות המעוכות שהמצאנו למען השקט את הרוח הסוער ולהניח את הדעת המורדת. עלינו לשפוך ולשבור את צלוחיות הסמים שהיינו רגילים לשאת בכיסינו למען השביח את הלב ההומה, הדם הסואן, הרגש המתפרץ ומתנשא אל על.

ועלינו גם ללמוד הרבה, ללמוד אל דרכים חדשים אשר לא שערום אבותינו, לכוון את מעשינו אל הזמן החדש ולעבוד בהתאם לרוחו. עלינו למהר ולזרז את מפעלינו, עלינו לא רק להזדיין תמיד בסבלנות, אלא, לפעמים, גם לפרוק את עול הסבלנות ולהיות פזיזים במעשינו כמו שיאה לעם פזיז. עלינו לשוב להרצל ואל חזיונותיו, לשאוב ממקורו לא אכזב ועוד להוסיף עליו ברוחו, לעשות במתכונתו.

הוא אמר, כי במשך עשרים שנה אפשר לבנות את הארץ ועלינו לשנות מעט ממטבע שטבע הוא ולהוריד את מספר השנים לחמש־עשרה. ואמנם, אם רק נצליח להביא לארצנו לכל הפחות חמשים אלף יהודים לשנה, הרי נכנים במשך חמש־עשרה שנה כמיליון יהודים, שזו היא התחלה טובה בעד הבנין שאנו אומרים לבנות. ולהכניס חמשים אלף יהודים לארצנו אפשר ואפשר. אולם במה דברים אמורים: אם נתאמץ לעשות מעשים הראויים לתקופתם, אם נרכוש לנו את החוש להכיר את ערך הזמן, חוש שאבד לנו בגולה, בשעה שהדבר נוגע לטובת הכלל. בטול הזמן הוא חטא גדול לעם כמו בטיר היש. כדי שנצליח במעשינו עלינו לדאוג לא רק על אבוד דמינו, כי־אם גם על אבוד ימינו שהולכים וכלים מבלי הביא לנו כל תועלת וכל רוחה.

האלה השבויה

מאת אמי לואל.

תרגום אפרים ליביצרי.

על ראשי הבתים,
ממעל לעציצי־המעשנות המסתובבים
ראיתי רטט של אחלמה,
תכלת יקנמון רתתו
רגע.
כפאתי רחוב מאבק.

מבעד רקועי־גשם
בא זהר של ארגמן,
צפיתי בזהרורי־ירח
כהשתיק אותם דוק של ירוק תורין.

אלה היו כנפיה,
אלה
שצעדה מעל העננים,
ותנח נוצותיה—נוצות־הקשת —
כאלכסון על זרמי האויר.

הלכתי בעקבותיה זמן רב,
בצפית־עין ובשלון־רגל.
לא שמתי לבי איפה נחתני.
עיני מלאו גונים:
כרכום, ארם, עין הסחרת,
ותכלת־הכרתי לחלמיש;
דיוטות של ורד, רבדים של „חריסופרס"
נהרית של צבע תפוח־זהב, נפתולים של צנבר,
הזהב המנמר לעלי שושנת־הנמר,
הארמדם הצעקני של „בלי־מים" מתפוצצים.

הָלַכְתִּי בְּעִקְּבוֹתֶיהָ,
יִצְּפִיתִי אֶל בְּרִיחַ מְעוּף כְּנָפֶיהָ ·

בָּעִיר מְצָאתִיהָ,
בָּעִיר צָרַת־הַמְּבוֹאוֹת ·
בַּשּׁוּק פְּגַשְׁתִּיהָ,
אֲסוּרָה וְרוֹעֶדֶת ·
כְּנָפֶיהָ—כַּנְפֵי־עֲנָבִים—אֻסְּרוּ בַּעֲבֹתִים אֶל יְרֵכֶיהָ,
עֲרוּמָה הָיְתָה וְקוֹפֵאת,
כִּי בַּיּוֹם הַהוּא נָשְׁבָה הָרוּחַ
בְּאֵין זֹהַר חַמָּה ·

הָיְתָה לְסַחַר לַאֲנָשִׁים,
נָשְׂאוּ וְנָתְנוּ בְּכֶסֶף וְזָהָב,
בִּנְחֹשֶׁת, בְּחִטָּה,
וְהִצִּיעוּ מְחִיר־מִקְנָתָהּ בְּפִמְכֵּי מֶעֶבְרֵי הַשּׁוּק ·

הָאֵלָה בָכְתָה ·

יָאֳלָט אֶת פְּנֵי יָאֲנִים,
וְהָרוּחַ הָאֲפֵירָה שָׁרְקָה מֵאַחֲרַי,
לְאֹרֶךְ הַמְּבוֹאוֹת הַצָּרִים ·

שִׁוּוּי הַמִּשְׁקָל וְקִיּוּם הָאוּמָּה

מאת

מ ש ה ע פ ש ט י י ן.

שני שותפים ישנם בעולם ההויה ובכל היצירות המוחשיות: הרוח והגוף או הכח והחומר.

הגוף לגבי הרוח הוא כמכונה לגבי הכח המניעה.

הרוח הוא פועל והחומר — נפעל. הרוח איננו נראה ורק פעולותיו נראות, והחומר נראה, אבל חסר פעולה הוא. בלי הרוח החומר הוא דומם.

זוג נפלא זה, רוח וחומר, שותפים הם לכל פעולה ומעשה. ובהידבקם יחד בערך שוה יכשירו ליצור הם בוראים עולמות, יוצרים נפשות ומולידים חיים.

אולם בגבור האחד על השני, בהפרע ההרמוניה ובאבוד שווי־המשקל ביניהם, יהפכו לפעמים למשחיתים נוראים. הם מלאכי חבלה, יביאו פורענות ויחריבו עולמות.

„השדים והמזיקים בערב שבת בין השמשות נבראו.“
ויהיו ברי נזקים...

בחיר היצורים, היציר הקטן והיותר נפלא בעולם — האדם, עולם מלא הוא וגם הוא משועבד לכלל הזה.

היצור עפר, עפר ואפר הוא בגזרתו ובבניתו, וחלק אלוה ממעל, אל חי; כח אדיר הוא ברוחו. ושווי־המשקל שבין שני יסודות האדם האלה הוא העושה אותו למה שהוא, לבחיר היצורים, לשותפו של הקב"ה במעשה בראשית. אולם בהפר שווי־משקל זה בין הרוח והחומר, יחדל האדם להיות מה שהוא צריך להיות. בגבור הרוח על החומר לבלי־חוק, יהפך האדם למלאך השמים, ליצור בלי רצון, בלי בחירה, שאין מקומו בעולם השפל, בעולם הפעולה והמעשה והוא מזיק לעולם ברוחניותו הנפרזה. ובגבור החומר על הרוח, יהפך לחיה בצורת אדם, והוא מביא פורענות וגורם נזקים, מכאובים מות ואבדן בעולם.

וכמו שיש רוח וחומר באדם הפרטי, כן יש רוח וחומר במפלגה שלמה, באומה, בגוי ובאדם יחד.

וכמו ששווי־המשקל, התאמת־הכחות בין הרוח והגוף, הוא שביל הזהב, תורת השלמת האדם הפרטי, כן הוא גם בעם שלם ובכל המין האנושי.

חקי אומה ואומות שלמות שנטו מהחוק הזה, אבדו דרך, חלפו ובטלו מן העולם.

כת האסיים הכריעה את כף המשקל לגבי הרוח, פרשה מהחברה, התרחקה מן הישוב, על־כן עברה ובטלה מעולמנו.

הצדוקים, הביתוסים והמתיונים הכריעו את הכף לגבי החומר, — וגם הם נכרתו מעמם.

ואם ישאלו: והנביאים? הלא כל עיקרם רוח היה, ובכל זאת הלא הם הנו עד היום למופת ולעינים בדרכי חיינו.

אמנם כן הוא הדבר ובאורו. אולם הנביאים שעבדו את כל המרם לרוחם, בהתמכרם למטרתם וחובתם, לעבודתם לאלהים ועמם. זאת אומרת: הם הקריבו את אושר חיי עצמם למטרת התורה של שווי־המשקל. אולם לא פרשו מן החיים ולא התרחקו מן הישוב ומחברת האדם. אדרבה, הם היו לא רק אנשים מן הישוב, כי אם בני הישוב. תורתם היא אנושית, ישובית, המלמדת להחזיק את שווי־המשקל בין הרוח והחומר, בין אלהים ואדם. והם הקדישו את נפשם על קיום התורה הזאת. הם לא הטיפו לנזירות, לפרישות מן העולם. אדרבה, הם התנגדו לנזירות, אך לחמו נגד מ מ ש ל ת החומר, נגד ה ת מ כ ר ו ת האדם כולו לתאוות נמבזות גופניות, נגד האליליות של החמריות ונגד השפלת רום־אנשים וגבהות האדם, הבא להטמן בעפר ולהדמות לחיות ולעטלפים...

הרגש הוא יליד החומר והמחשבה והדעה — בנות הריגש.

הגוים הקדמונים — וגם רבים מאלה שבימינו — שעבדו את הרוח לחומר ויחיו חיי הרגש לבד. רגשות גופם היה להם למורי־דרך בחייהם. וגם אלהים יצרו להם לפי מושגי רגשותיהם ויצרם הרע או הטוב. התאוות הגופניות היו להם לבנות־אלהים. כהדוגמה, אין־שרירים, היו להם לאלהים וכל כח גשמי — לבן־אלהים. השקפת עולמם היתה חמרית, ארצית. החומר היה להם לאל ואת האלהים הורידו לארץ וישעבדוהו לחומר. ולכן היו להם אלים ואלילים רבים ושונים לפי השתנות צורות החמריים ולפי מצב רגשות גופם בזמן ובמקום. תורתם היתה תמיד תורת החומר וחוקיהם — חוקי החיה. ליותר משבע המצוות „הטבעיות" שהן בבחינת „שמור לי ואשמור לך", שהיינו יכולים ללמוד אותן גם ממיני החיות ידועים, לא זכו ולא יכלו לזכות. וממשלת החומר גברה ותבטל גם את המצוות האלה. כי המצוות הנשמרות מפני הרגש—יליד החומר—ולא באות בשם אלהים חיים, אחרי האמת — אבי הרוח — אין להן קיום. והכרעת החומר על־גבי הרוח היא שהיתה בעוכריהם ותביאם לבאר שחת, עד אשר כלו מן העולם...

במיעט כל בני האדם בכל הזמנים הכירו לא רק במציאות אל סתם, אך גם בצורך אל שהוא שופט צדק בשביל קיום החברה האנושית. אולם ההכרה הזאת היתה חלושה ומוטעה, צל האמת הבהירה. ויותר מהכרת האמת היתה הכרת הצורך באלהות לתועלת האדם בעצמו. ומבלתי יכולת להתרומם אל המושג של אל אמת אחד, המציאו להם אלהים „אחרים" שונים. הם לא מצאו, רק המציאו, עשו להם אלהים. ובדמות האדם, בדמות דיוקנם הם, לפי מושגיהם, לפי מדתם, לפי תאוותיהם ובשביל תאוותיהם, כי לתועלתם ולבצעם יצרו להם אלהים. וכיון שניתנה רשות להמציא, כבר נמצאו ממציאי־אלהים רבים ושונים, הכל לפי תכונת נפשם, דמיונם ותנאי חייהם.

אחדים של ממציאי אלהים אלה הרגישו אמנם בכח היצירה הנערב. ביד נעלה ונסתרה, המנהיגה את העולם. אולם הם לא יכלו להתרומם למעלת הכרת־אלהות של העברים. ויש אשר המציאו אלהים, אולי לשם דעות נשגבות ומטרות מוסריות לקיום החברה. אולם האלהים האלה היו חמריים בהכרח, אחרי שלא היה להם ערך עצמי ולא מטרה לעצמם, אמת לאמתה, אלהים חיים וקיימים, כי־אם כליים, בתור אמצעים למטרות אחרות, לוא גם מוסריות. כי בעיקר הדבר אין הבדל אם המטרות הן רוחניות או חמריות, אחרי שגם המטרות הרוחניות בארץ הן גשמיות וחמריות בטבען בנוגע לכלל האדם. אולם הרוב הגדול של ממציאי־אלהים עשו זאת רמען בצעם ותועלתם הם ובני משפחותיהם הקרובים עליהם. זאת היתה להם כעין מסחר ועסק, חנות ומוסד...

אחרים כאלה לא יכלו לפעול על מעשי בני האדם, כי אין בכחם לעורר בלב האדם לא יראת־רוממות ולא יראת העונש יען כי שכן שלא יכלו להוליד באדם שווי המשקל בין הרוח והחומר, אחרי שרק חמריים הם והרוח אין בהם.

העברים לא המציאו, רק מצאו את אלהים. דרשו ומצאו, חקרו וגלו אותו. הם הכירו את הרוחני האמתי, את אלהי האמת וישישו בו עליהם ויעבדוהו. ואלהים גלה להם את סוד החיים והקיום הנצחי. הלא היא היהדות וחוקיה — חוקי ה ר ו ח ו ה ח ו מ ר גם יחד.

היהדות היא הזדווגות השמים והארץ, שתוף אלהים ואדם. תורת היהדות היא תורת שווי־המשקל בין הרוח והחומר, בין הנפש והגוף, בין אלהים ואדם. יסודתה היא מסקנת כל המסקנות של תורת הטבע, החיים והחוקי־נפש האדם, שעתידים להגלות עד אחרית הימים.

אלהי ישראל הוא רוחני מוחלט, יחיד ומיוחד והחומר הוא חומר פשוט ועבור, שאין בו כל אלהות, רק הוא יציר אלהים והוא, האלהים, המחיהו והוא שנתן את תורת־החיים — חוקים נצחיים ואמתיים, שהם שמירה והגנה לקיום ה א ד ם והצלחתו.

„כי כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך".

חוקי התורה מתאימים לחוקי הבריאה. „חוקים שדריתי לכם במעשי בראשית", „התורה קדמה לבריאת העולם אלפים שנה."

יראת אלהים — תרתי משמע, יראת הרוממות ויראת העונש — הוא הכח היותר גדול למנוע את האדם מן החטא, מתועבה נמבזה המשחיתה את נפש האדם.

יראת אלהים יש בידה למנוע את האדם מרע, והיא המשען היותר בטוח לרגש־הצדק והיושר הטבעי שבלבנו.

במקום שיש יראת אלהים אין לירוא מפני בני־אדם.

אברהם ויצחק פחדו להגיד את האמת, מפני ש„אין יראת אלהים במקום הזה"...

לוא היתה יראת אלהים מושלת באדם, לבלי־הפחות בממשלת התאוות באדם או בממשלת האדם באדם, אז לא היתה יד אדם באדם לרעה.

בשעה שישראל עושה רצונו של מקום הנהו „ממלכת כהנים וגוי קדוש".

במקום שבני ישראל מתנהגים על־פי התורה והמצוה אין עושק ואין עול במחנם, כי הכל יבוא על מקומו בדרך שלום ואמת.

היהודים עובדי האלילים בימי המלכים, הדורגים, הצדוקים והכיתיים, איה האינטליגנטים בימי הבית השני — ה„אחרים" והמתפקרים בכל הזמנים, התיצבו על יסוד השקפת הגוים, מרדו ברוח ויכריעו את כף המשקל לצד החומר, ללכת אחרי רגשות גופם ויצר לבם הרע, ויכשילו את עמם ויביאוהו לעברי פי־פחת, למצב רקבון פנימי, לאבדון וכליון, כי בעזבם את הרוחני של ישראל, את הכח האחד והמיוחד המאחד את כל חלקי האומה לעם אחד בארץ, הכשילו והחלישו את כח ישראל, הפריעו את אחדותו, פוררו את שלמותו, ויפרידו בין אחים.

ובהיות עיניהם ולבם רק אחרי בצעם הרעו איש לאחיו, זרעו שנאה ופרוד, ריב ומדון, עושק ומרידה, בגידה ומרד ויחלישו את כח החברה והאומה יחד.

וכמו אז כן היום וכן בכל הזמנים, בעת פרוע פרועת בישראל, היו חלקים שלמים של העם, שהורידו את עדים מעליהם ויהיו קרובים ברוחם ובאיפני חייהם יותר אל אויבינו מאשר לנו. כן היו המתיונים — זאת האינטליגנציה של תקופת החשמונאים — בזמנם, בבגדם בעמם, בהלחמם יחד עם היונים נגד אחיהם היהודים. וכן הם כל המתפרצים, שעשו להם את החמריות לעיקר ואת האלהות — לכל היותר לאחד הכחות הפועלים בחברה, לאמצעי של איזו מטרה צדדית, לענין אנושי ולא יותר. וכן יהיו, בהקדם או באיחור, כל אלה העוזבים את הרוחני העברי האחד והמיוחד. גם הטובים שבהם הם אבן־נגף וצור מכשול לתחית ישראל ולקיום האומה. כי בעזבם את הרוחני של ישראל, לא יהיה להם עוד חפץ בקיום עם ישראל, כמו שאין חפץ בגוף בלי נשמה.

אמנם רואים אנו שישנם בתוכנו רבים שהתרחקו מיהדות המסורתית ובכל זאת הם לאומיים שלמים וטובים, וכן רואים אנו מצד שני יהודים יראים ושלמים שאינם לאומיים או גם מתנגדים ללאומיות המעשית, לציוניות. אבל אין ללמוד מהם כלום ואין הם סותרים את הנחת הכלל. הראשונים, אמנם, מלבד יוצאים מן הכלל, עומדים עוד ברגלם האחת בתהום היהדות ורק מעטים מאוד ביניהם מומרים להכעיס ופורצים מתוך הפרה. לרבים מהם הציוניות הוא מין מעבר מחיי החומר ודרך הכפירה שחיו בה לפני היותם לציונים לחיים עברים שלמים, שאפשר עוד יגיעו אליהם בשעה מוכשרה.

בלי ספק לקויה היא לאומיות כזו, כי אלה הלאומיים מתוך „תקוה“, מפני תקותם להתגשמותה של התקוה הלאומית בעתיד הקרוב, יעזבו את לאומיותם, באבוד להם תקותם זאת, בחדור היאוש בלבם, בקצור רוחם לחכות או בהתגנב לתוך לבם רגשות אחרים ושאיפות חדשות יותר חזקים מרגשם הלאומי, והיו למר שידיי, יתפזרו לכל רוח, כאשר כבר ראינו רבים כאלה.

והאחרונים אמנם יש בהם כאלה שמתנגדים ללאומיות המעשית מפני אדיקותם הנפרזה, זאת אומרת: הכריעו את כל המשקל לצד אחד לגבי הרוח. אולם בכלל הם לאומיים בכח, בכל גופם ונפשם. התנגדותם איננה קלועה אל עיקר הלאומיות, רק אל דרכים ידועים של לאומיים ידועים ואל אמצעים ידועים. כי בעיקר הדבר אין בהם אף אחד שיתנגד לגאולת ישראל. ואם אמנם יש בהם תקלה ידועה לתחית האומה, לפי מובננו אנו, אבל אין בהם סכנה לקיום האומה.

אולם שניהם אך מחזקים את ההנחה הראשונה, כי שווי־המשקל בין הרוח והחומר הוא עיקר גדול בקיום האומה ותחיתה. כי יהדות בלי לאומיות היא כרוח בלי גוף ולאומיות בלי יהדות היא כגוף בלי נשמה. כי כח ישראל הוא בהתאמת כחותיו, באחדותו, וסוד אחדותו הוא באחדות דתו, תורתו ורוחו — רוח היהדות.

מִתּוֹךְ כְּדֵי קְרִיאָה

מאת

ד"ר ישראל שפירא.

Zionism and the Future of Palestine. The Fallacies and Dangers of Political Zionism, by Morris Jastrow Jr. New York, The Macmillan Co., 1919.

פרופיסור מוריס יסטרוב העמיד את עצמו בזמן האחרון בשורה הראשונה של המתנגדים לציוניות המדינית והוא מרבה לכתוב עליה לגנותה. אבני הבליסטראות שלו התחיל להשליך עליה מיום שנתפרסמה הצהרת בלפור בקהל. לפני זה לא התענין כלל בתנועה הלאומית העברית, לא נגע לא בדובשה ולא בעוקצה. הוא עמד מנגד לתנועה זו, כמו שהיה בכלל רחוק — עד כמה שידוע לנו — מכל דבר הנוגע לעניני היהדות השונים והרבים, אשר הועלו על סדר היום לעתים תכופות בעשרות השנים האחרונות, אף מאלו של זו היהדות האמיתית, הדיפלומטית שבארצות הברית.

בתור בלשן והיסטוריון מזרחני — ופרופיסור יסטרוב הוא אחד המובהקים והמצוינים במקצוע זה בארץ ובחוץ לארץ — נוגעת מאד אל לבו שאלת המזרח הקרוב. רוצה היה בתקנתן של התרבויות השמיות, בנות אלפי השנים, בתקומת עמיהן ובבנין ארצותיהן. ארץ ישראל, במדינה החשובה בחבל העולם ההוא, אינה יוצאת מן הכלל. אולם כשהוא מטפל בשאלת ארץ ישראל, העומדת עכשיו להפתר בסוד אומות העולם, מתבלט ביחוד היהודי שבו, היהודי המתבולל מטפוסה של אמריקה, אף־על־פי שנגש אליה מזוין בידיעותיו הרחבות בדברי ימי המזרח. מתוך זה מובנים ומתבארים ביותר דברי מחאתו הנזה והדיפלומטית נגד מדינת יהודים ויועציו הדרים כלפי המתפכים בזכותה, הדוקרים מבין השורות אף כשהדברים מוסבים על ענינים הדורשים באמת באור מדעי. ביסוד מדינת יהודים רואה הפרופיסור יסטרוב אסון גדול לתרבות העברית וליהדות העולמית. מדינה יהודית בארץ ישראל עלולה לדעתו להביא בעולם ריאקציה נוראה, ישכבך עם בעם יתהולל מהומות דתיות. לכן בקראו תגר על אותה הציוניות שהחוגים המדיניים נזקקים לה, קובל הוא על בלפור וסיעתו אשר נתעו ללכת אחרי מועט מבלי להתחשב את רוב היהודים הבועטים ברעיון הלאומי של עם ישראל בימינו. כדי לקדם בעוד מועד את הרעה הנשקפת ממדינת יהודים להיהודים בעצמם ולעמי העולם, פרסם ספר מיוחד מוקדש כולו ל„ציוניות ועתידה של פלשתינא“, לגלות „כזבי“ הציוניות המדינית ו„הסכנות“ הכרוכות בעקבה מנקודת ראות ההיסטוריה והמצב הפוליטי הכללי לפי כמניו הנוכחים.

היוצא מדבריו הוא: כי פלשתינא, זו שהעברים קוראים לה ארץ ישראל, צריכה להוסד על יסודות דימוקרטיים בתור מדינה בפני עצמה, אך לא בתור מדינה יהודית. שום לאומיות מיוחדה לא תופר בקרבה, לכל העמים יהיה חלק בה. זכיות שוות תנתנה לכל השבטים והגזעים הנאחזים מכבר בקרבה ולאלו שיבואו להתקע בה. החטיבות השונות תתאחדנה והיו לגוש אחד. תבנה ותכונן ארץ מזרחית זו במתכונתה של שויצריה, המחוברת גם כן מעמים שונים לפי גזעם ושפתם. יבואו יהודים, ייסדו מושבות וישלחו ידם במסחר ותעשיה. אם ישבו זה או לשם הספקת רגשות דתיים יתישבו בני ישראל בפלשתינה, אז יהודי חוץ לארץ, שתמיד יהיו רבים, יתנו להם גם עזרתם אם יהיו נצרכים לה. ברם, שגגה גסה תצא מלפני השליטים באספת השלום אם יסכימו להקים מדינה לאומית בפלשתינה, בשעה שרוב היהודים אינם יודעים לאומיות אחרת מזו של ארצות מושבותיהם ואינם מודים בזכות היסטורית על שום ארץ.

הדעה של יצירת מדינה משותפת בארץ־ישראל לא חדשה היא. נוצרים מפורסמים אחדים כבר כתבו ודנו עליה מיד כשנכבשה ארץ־ישראל בידי הצבא האנגלי. אחת היא, אם מחמת צרות־עין וקנאה לבל תתגשם רצהרת בלפור או מיראה פן יחוללו קדשיהם בידי בלתי נוצרים. פרופיסור יסטרוב אינו חוקר לטעמם ונמוקם. לא רק שברי לו, מבלי לרדת לסוף דעתם, כי זאת היא הפשרה הנכונה והיחידה הראויה להתקבל, אלא הוא בא עוד לרבות, להוכיח באותות ומופתים מדברי ימי ישראל, מה שלא עלה על דעת הנוצרים, כי השאיפה לשיבת ציון בתור עם שמיחסים להיהודים בשקר יסודה. המצאה זמנית היא ואין לה בסיס היסטורי. מסקנתו זו יוצאת מתוך ההשקפה, כי משלוש הצורות שנתגלתה בהן הציוניות, הדתית, הכלכלית והמדינית, הראשונה היתה הגורם העקרי לזכירת ציון וירושלים בארצות הגלות. הציוניות הדתית מתחילה עם אבדן הארץ והפזור בין הגוים והולכת ונמשכת עד העת החדשה. הוא קלטה לתוכה את הלאומיות. הדת נתבטאה לפעמים במושגים לאומיים כדי שיוכלו לעמוד על תכנה ולהבין מהותה ביתר בירור ודיוק, אבל הלאומיות כשהיא לעצמה הדלה להתקיים. ישותה בטלה לגמרי. זה היה דבר שהזמן גרמא. בימי קדם נחשבה הדת לדבר של הצבור, לא של היחיד. מי שהיה יוני, למשל, בעל־כרחו היה עובד לאלהי יון, אך אלהי יון היו אלהי עם היונים. כחם של אותם האלים היה מוגבל ומורגש רק בגבולות הארץ ששם ישב קבוץ יוני ובהם היו תלוים חיי המדינה. טבעי היה הדבר, כי כל עם יבחר לו אלהיו, כמו שכל עם יסגל לעצמו שפה מיוחדת ומנהגים ידועים. באופן זה רק יונים יכלו לעבוד לאלהי יון, והם הם היו „האזרחים הרומים”. בני עם אחר היו מחללי הדרך אלמלי קבלו מרוחם של אלהי עם אחר, וכל זמן שלא התיונו הביטו עליהם כעל זמורת זר ולא ניתן להם חלק ונחלה בהליכות המדינה. היהודים לא היו שונים מיתר העמים. רבים ונכבדים היו בין העמים אשר ישבו בקרבם, יען כי עבדו לאלהי אבותם. ועל ידי נרדפי יהודים. איום [illegible] יותר ערגה נפשם לארץ מולדתם מלפנים, ששם יכלו לעבוד לאלהיהם הם ולהיות אדונים לנפשם. שאיפה זו גדלה וחדרה אל לב בני־ישראל, ברבות ימי הגלות והשעבוד, וחיתה בקרבם מימות משורר הגלות הראשון שקרא „אם אשכחך, ירושלים”. זאת היא הציוניות הדתית, שכחה היה גדול בעבר ושמירה את קיום היהדות. ואם אמנם במרוצת הדורות פשטה צורות ולבשה צורות, בכל זאת עדיין הישוב עדכד יאין להפחיתו, אף שאינה מתקבלת על לב רבים בימינו, כשהכנסיה והמדינה הולכות ונפרדות זו מעל זו והדת אינה עוד דבר של הכלל, כי אם של הפרט.

המחבר מודה כמו כן בזכות קיומה של הציוניות הכלכלית, זו שתכליתה לקומם ישוב יהודי על אדמת פלשתינה ההרבה. הציוניות הכלכלית היא בעיקרה ילידת השנאה לבני שם. הרדיפות הקשים שהעיקו לבני ישראל והכבידו עליהם את הישיבה במדינות ירועות, הכריחום לנוע על ארצות אחרות לבקש שם מושב. תנאי החיים הבלתי־נורמלים והשקיעה במסחר העירו קנאת שכניהם ושנאתם ויהיו גם להם לזרא. בתנועת הישוב, כלומר, בהשיבה לעבודת האדמה כוונו לפתוח שדה כלכלתי חדש לחלק גדול מהמוני היהודים. ההגירה מצויה אף אצל הרבה מאומות העולם, בעלי ארץ מולדת ממשית מיסודרת. גם צרפתים, אנגלים, גרמנים ואיטלקים נהרו מדי שנה בשנה לארץ־ישראל, במספר ניכר, על מנת להתישב ולהשתקע שם ואחזו בעבודת האדמה, ולא לשם תכלית דתית בלבד, אלא להיטיב מצבם החמרי, על־ידי סניפי עבודה שלא מצאו בארצות מולדותיהם. אולם שתיהן, הציוניות הדתית והכלכלית, שכל אחד, לפי יסטרוב, מאיזו מפלגה שהיא, מחויב להתחשב אתן ולהכיר ערכן הרוחני והמעשי, משמשות לו אבק־שרפה לירות בציוניות המדינית המכרזת בפומבי, כי דבר אין לה עם הדת, ושוללת גם את הישוב כל זמן שהוא חסר צורה מדינית. אמנם השגה זו לא חדשה היא. ימיה כימי הציוניות עצמה. בהגלות הציוניות המדינית על שמי היהדות, יצאו נגדה באותה הטענה המתקנים והמשמרים כאחד. אמונתם היתרה בלאומיות מולדותיהם העבירתם על דעתם. הפולמוס בשאלת הדת והלאומיות תופס מקום רחב בדברי ימי הציוניות. אך מכל המתנגדים להציוניות בכלל והמדינית בפרט בעבר ובהוה לא היה אחד שישתמש בתכסיסי מלחמה כרובר מישונים וזרים לפי ההשקפה היהודית כהמחבר שלנו. הוא משתמש אף בכלי הזיין שכבר אכלה אותם החלודה. בשעה שמחאת הראשונים סוף־סוף היתה ערוכה כלפי חוץ, משום „למה יאמרו הגוים”, לבל יחשדו אותם בשני מיני מולדת, מלבד שהציוניות רחוקה היתה בימיהם הרבה מן המציאות מרחק רב, אבל הם לא כחדו את ההרגשה הפנימית העצורה בלב היהודי לארץ אבותיו. איהם יסטרוב חודר גם לפני ולפנים, בשומו לאל מה שנחשב למיסבב ומדבר המובן מאליו, בקרב היהודים

בינם לבין עצמם, במשך הדורות ואשר העיר רגשי קודש ויראת כבוד אף בלב הנוצרים. כופר הוא ב„הסולידריות" המייחסת ליהודים שהטעתה רבים להשיב, כי יהודי כל הארצות, אם כי שונים הם בשפה ובתרבות, קשורים זה לזה ועל־כן הם גם ערבים זה לזה, ויכזיב את הדעה, כי ה„גיניוס" העברי הולך ומתנוון בגולה, וגדולות יברא רק כשתהיה קרקע מוצקה תחת רגליו בדמות ארץ עברית. בודאות גמורה מחליט יסטרוב (צד 26 וצד 91-96), כי כל מה שיצרו היהודים לא יצרו אלא בארצות הגלות. בסביבות הזרים והשפעתם גדל הרוח העברי. היניקה מן החוץ הרבתה לשד החיים שבו. כל־זמן שהיהודים עמדו ברשות עצמם, בתור עם לבדד ישכון, לא יצרו שום דבר שיש לו ערך תרבותי קיים באמנות ומדע, או בהנהגת ממשלה ותכסיסי צבא וביתר המקצעות שעליהם קיימת האנושיות הכללית. כשהחל שלמה לבנות את בית־המקדש קרא לבנאי עם אחר ואדריכליו, והיכל אלהים הוקם בתבניתה הדתית של אלהי כנען ובבל. אף בספרות לא הראו שום מקוריות מיוחדה. הנבואה היא אמנם מיטב פרי הרוח העברי, יצירתו המקורית הגאונית, אבל החלק החשוב והמעולה שבהנבואה חל בימי הירידה של מלכות ישראל. הנביאים והחוזים הגאונים, אשר בהם יתפאר ישראל, קמו בזמן שהחלק האחד, עשרת השבטים, של העם העברי כבר הלך בגולה, והחלק השני, מלכות יהודה, מט לנפול. הצטיינות היהודים מתחילה באמת עם הגלות. המשא ומתן עם בני העמים האחרים, ההסתגלות לחיים ולמנהגים שונים והתערבות התרבויות הם הם שהביאו לידי הבעת של היהודים ישאר רוחם לידי גלוי יבטוי, והתפתחותם זו נפסקה מימות אלכסנדריה, מצרים, עד ימינו אלה.

עבודה גוררת עבודה. כשם שבדי הו, הפרופיסור יסטרוב, ברשעתו על יסוד חקירותיו „ההיסטוריות", כי במדינה יהודית יטמטם הגיניוס העברי, מחוסר צנורות השפעה הוציבו, והדל לריית גירם בקדמיר העיקמית בימי שהיה בגולה, כן פוסק הוא להלכה, גם כן על סמך „היסטורי", כי מיום שגלו העברים מן הארץ פקעה זכותם עליה. אין להיהודים שום זכות של תביעה על אותה הארץ שנכבשה מידיהם לפני אלפים שנה. „פלשתינה של היום" כוללת כל מיני היסודות של שלוש הדתות שהתאזרחו בקרבה זה מאות בשנים. כל אימה יושבי התבצרה בתוכה. ובהם לתושבי הארץ היה מספר היהודים, מזמן פזורם בין האומות, תמיד מעט. ויש להבדיל בין פלשתינה שלפני הנצרות ופלשתינה שלאחר הנצרות. עם תקופת הנוצרים בטלה ארץ העברים מלפנים וצורת ארץ חדשה ניתנה לה בהיותה מולדת הדת החדשה. הישן בטל ביותר מפני החדש שבדת המחמדיים. אף־על־פי שפלשתינה אינה מולדת האיסלאם, בכל־זאת רבות ממסורותיו העקריות תלויות בה. מחמד, בחשבו את עצמו לממלא מקומם של הנביאים, מאברהם עד ישו, קבע את ירושלים למרכז הדת שיסד. המאמינים נצטוו לכוין תפלותיהם לעומת העיר ירושלים, כמו שהיו עושים היהודים והנוצרים הראשונים, רק כשסרבו בני הדתות האלה להכיר את מחמד לנביא אלהים, נשתנה המנהג והיו מעמידים את פניהם בתפלותיהם מול מקה, עיר מולדת הנביא. ואולם למרות זה, לא נופלת היתה העיר ירושלים בקדושתה להמחמדיים מהעיר מקה. בהרבה נמוסים דתיים עוד עלתה הראשונה על האחרונה. היחס הדתי העיר בלב הערבים את התאוה לרשת את הארץ, ומיד כשגברו הגיינותיהם עלי עליה הכבשה. ארץ־ישראל נכבשה בידיהם אך כשנתים אחרי מות נביאם ומני אז לא יצאה מרשותם. מלחמות נוסעי הצלב התקיפות והחזקות לא רק שלא הצליחו, אלא עוד גרמו שתתגבר הקנאה הדתית אשר לרגליה גדל כח המחמדיים והלכו מחיל אל חיל בנצחונותיהם, וממאה השתים עשרה, אחרי כלות מסעי־הצלב, לא נעשה אף נסיון ממשי אחד להוציא את הארץ מידי בעליה. לפיכך מאות השנים לישוב הערבים, מלבד שהם גם הרבים בארץ, נותנות להם זכות היסטורית על פלשתינה, אם הממשלה הראשית לא תהיה בין־עממית אלא של עם יחידי, ותביעתם היא הצודקת. מענין, כי יסטרוב היהודי לא רק שהוא מסייע להאנגלי גיאורג אדם סמיטה המצדד בזכותם של הערבים ונותן להם יפוי כח מאוצרות ההיסטוריה שלו, אלא בא להוכיח גם כן את העול והאון שרבים מהיהודים, בני אמונתו, עושים בבואם לדרוש את פלשתינה להם כארץ אבות וארץ העתיד.

ספרו של יסטרוב הוא כתב־האשמה היותר חריף שנערך נגד הציונים והציוניות. יש להצטער, כי יצא דוקא בשעה זו כששאלת היהודים עומדת על הפרק ותקוה נוצצת להקים לתחיה את עמנו אשר כפשע בינו ובין המות. שונאי הציוניות המדינית כבר הספיקו לעשות ממנו מטעמים. הלא תמציתו רשומה בהתזכיר שהגישו על שם וילסון לאספת השלום. התזכיר נספח אל הספר, ומחברנו הוא אחד משלושת חתומיו. בודאי יקימו ממחנה הציונים המדיניים סופרים שיש להם גם כן קצת ידיעה בההיסטוריה העברית ויעמידו את הקורא האנגלי על טעויות המחבר היהודי. השעה דורשת זאת. אולם העברים שבציונים המביטים על תחית הארץ ותחית השפה כעל תלויות ודבקות זו בזו באופן שאין להפריד בין הדבקים, מוכרחים יהיו, לכל־הפחות, להודות, להפרופיסור יסטרוב, בגלותו את המסוה מפני „מנהיגים ציונים, עורכי־דין מצוינים ובכיוצא בהם, המדברים השפה ודבר גבוהה־גבוהה על השפה העברית, מבלי דעת את האלפא־ביתא שלה, או על התרבות העברית היפה, וטעמה זר לחכם"...

אין לכסות על האמת, אף שהיא נאמרת מפי אחד ממתנגדינו היותר קצונים והיא מרה ומעציבה.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

„הועד המחלק המאוחד" וועידת העזרה הבין־הארצית.

מר לואיס מארשאל גלה את דעתו לפני העתונאים כי הועד המחלק המאוחד לא ישתתף בועידה של עסקני „העזרה היהודית" מכל הארצות, הנקראת על־ידי ועד צירי המלאכויות היהודיות בשוויצריה בחודש מארץ הבא. ביחס לגלוי דעת זה הודיע מר ויראס, מזכירו של הועד הנזכר, כי ההזמנה הרשמית לועידה זו מטעם הועד הפאריזי נתקבלה עוד באמצע לדצמבר ועד עכשיו לא השיב עליה הועד המחלק המאוחד את תשובתו.

כפי שמסרו היודעים באחד מגליונות העתון, נמצא עכשיו באמריקה אלכסנדר זאלקינד, שבא לכאן בתור שליח הועד הפאריזי לעורר את העסקנים של מוסדות העזרה באמריקה להשתתף בועידה הבין־ארצית.

* * *

— **„התאחדות היהודים של הגלילות הבאלטיים"**. זהו שם של הסתדרות חדשה, שנוסדה ביום 8 לפברואר בניו־יורק. ה„התאחדות" שמה לה למטרה להקים קשר, בכדי לעבוד יחד לטובת מטרות משותפות בין החברות והאירגונים, אגודות הפועלים והמתרכזות ועוד אגודות שונות של יהודי לטביה, איסטלאנד וגלילות אחרים מחוץ לבאלטיים.

העסקן הידוע יעקב מארק מליבוי, השוהה לעת באמריקה בתור באי־כח של הממשלה הלטבית, היה הנואם הראשי באספת היסוד של ההסתדרות הזאת. הוא תאר לפני הנאספים את מצבם החמרי הקשה של יהודי הגלילות הבאלטיים והביע את תמהונו על שיהודי אמריקה עזרו במדה זעומה מאד לאחיהם אלה. הוא הראה על כן על החיבה המיוחדת המוטלת על כל היהודים הבאלטיים שבארץ זו, בלי הבדל מפלגה ומעמד חברתי, לטפל בעבודת העזרה לטובת קרוביהם ובני עריהם. נאם גם כן ד"ר ב. הופמאן. נבחר ועד שיעבד תכנית לעבודה והתיעצות בשביל ה„התאחדות".

— **השתדלות היהודים הליטאים לפני הממשלה**. באספת הועד הפועל הארצי של „התאחדות היהודים הליטאים באמריקה" החלט לשלוח מלאכות אל המחלקה המדינית של הממשלה. המלאכות תשתדל לקבל מאת הממשלה האמריקאית עזרה מיוחדת במשלוח צרכי מחיה בגדים וכספים ליהודים בפלכי קובנה, סובאלק, קורלאנדיה ובגלילות אחרים של הריפובליקה הליטאית. באי־כח הממשלה הליטאית בארץ זו הבטיחו לסייע בידי המלאכות.

* * *

בחוץ־לארץ.

באוקראינה

ועד צירי המלאכיות היהודיות בפאריז קבל ידיעות חשובות אחדות מאוקראינה בדבר מצבם הנוכחי של היהודים: אמנם, הפוגרומים פסקו מפני שמלחמת החיילים הרוצחים של דניקין ופטליורה נפוצו לכל רוח בלי משטר וסדר, אולם הצרות והפורעניות האחרות שבאו על יהודי אוקראינה אינן פחות איומות מהפוגרומים. בכל הארץ שוררות מגפות שונות בתור תוצאות מהרעב והעוני ומספר המתים עולה לרבבות. כל עזרה לא קבלו עדיין יהודי אוקראינה משום מקום שהוא ובלבם מתגבר היאוש כי אחיהם ואפילו אלה שבאמריקה שכחו אותם; במיוחד מרבה את היאוש הפחד מפני פוגרומים חדשים. רוב יהודי אוקראינה חושבים: ראשית, כי המצב של היהודי ישאר עוד ישתנה באוקראינה במשך של שנים באחרית הצפוית ויש חשש, כי התנאים יהיו מוכשרים להתפרצות פוגרומים חדשים, שיעלו באכזריותם על הקודמים; והשנית, אם אפילו תווסד ממשלה תקיפה, שתצליח להקים את הסדר בארץ, אין ליהודים לצפות לישועה רבה, מפני ששנאת התושבים הנוצרים אל היהודים נמרצה מאד.

— העליה לארץ־ישראל זוהי — לפי הידיעות שבידי הועד — התקוה היחידה של תקוה, שעדיין היא בלבם. בכל זאת אפשר לאמר כי כל היהדות האוקראינית עומדת הכן לעליה לארץ־ישראל. מלבד הסנטימנט העז המרגש בקרב כל היהודים שם כבר נסתדרו מאות אלפים אחדות של יהודים במטרה להוציא את שאיפתם אל הפועל במוקדם האפשרי.

בערים: רוב אירגוני הציונים האחרים האחרונים נסתדרו ישיבות מיוחדות להסברת המצב בארץ־ישראל. באודיסה ובערים אחרות נתקבצו עשרות אלפי יהודים מכל פנות אוקראינה והם מחכים שם לאניות שתביאינה אותם למחוז חפצם.

* * *

בפולניה.

— **איסור נסיעה לחוץ־לארץ**. המיניסטריום לעניני חוץ משתמט מתת תעודות מסע לעסקנים יהודים מפורסמים הרוצים לנסוע לחוץ־לארץ. והמעטים ה„זוכים" לקבל אחרי השתדלות רבה את התעודות מוכרחים לחתום על כתב התחייבות, שבו יש מסירת מודעה, כי לא יעשו כל דבר בחוץ־לארץ בהתנגדות לעניניה המדיניים של פולניה. הגזירה הזאת אינה פוטרת גם העסקנים הציוניים הנוסעים לחוץ־לארץ בשם הציונית.

— **צינזורה על מכתבים**. כפי שמודיעים מוארשה, אסרה הצינזורה הפולנית לשלוח לחוץ־לארץ מכתבים הכתובים בשפה העברית.

— **שליחי יהודי אמריקה**. לווארשה באו בימים האלה ד"ר בוגין ויתר שליחי ה„ועד המחלק המאוחד". כמו־כן באה לשם חבורה מהועדה שנשלחה מטעם הועד הנזכר לאוקראינה.

„עם משוגע". עם היהודים מהו? — על מדובה זו יישב אחד הסופרים הפולנים מאותם האדוקים בדת הקתולית ונתברר לו, שעם זה „משוגע" הוא, ובמאמר ארוך, שנדפס באחד הגליונות של השבועון הפולני „ספראווא", כלומבטאו של הכומר הידוע לוטוסלאבסקי, הוא מוכיח את אמתתה של דעתו זו „במופתים חותכים". יש אומרים — הוא דורש — שהיהודים אינם עם, אך בני דת אחת — עפר לפיהם! היהודים הם עם, אך נבדל ונפרד מכל העמים. טועים הם גם אותם האומרים, שהיהודים אינם יודעים מה הם רוצים ומה הם עושים. להפך, היהודים יודעים היטב את אשר הם רוצים. שגעונם איפוא מהו? משוגעים לדבר אחד הם: אינם מאמינים בישו הנוצרי ועד עכשיו הם נלחמים בו.

כל בני הדתות והאמונות הנוצריות שבכל העולם — מוכיח אותו המלומד — גם לא נוצריות, כבר הכירו לפי הפרות ברשעותו

הסיפורי וקדושתו של הגואל, יען כי העם האומר אשר מקרבו יצא הגואל, לא האמין בזה, שאלוהו נשאו את נפשם [illegible] בני העם הזה בימי דורות רבים.

מפי סיפורים וספרים מיוחד הכותב שהיהודים היו עם גדול מכל שאר העמים, גם בכבית [illegible] וגם בשאיפותיו ואף בתאוים נשתגע. נלחם עם ישו הנוצרי ועודנו נלחם בו גם עתה. אף־על־פי־כן עוד העם הזה גדול מאד. „גדול במלחמותיו, שהוא נלחם עם עצמו”, ובזה מודים גם העזים שבשונאי היהודים. ומשוגעים הם היהודים [illegible]

בהיותם שרויים בגלותם למרות רצון האלהים, הנם משרתי השטן ובכל מקום ומקום הם מרחיבים את רצונו של השטן”.

[illegible] עם היהודים [illegible] עוד מאד.

כך דורש עתונו של הכומר לוטוסלאבסקי, שהוא, כידוע, אחד ראשי [illegible].

* * *

באנגליה.

מיניסטר המלחמה, טשוירטשיל, פרסם בעתון „סונדיי הירולד” [illegible] מאמר בשם „ציוניות ובולשביזם”. המיניסטר מברר את הרעיון, כי הציוניות היא אחד הערכין היותר נכבדים בשביל כל האנושיות [illegible] את „הצהרת באלפור” היא קורא לה „תעודה, המראה שאנגליה לא תשנה את יחסה לשאלה הזאת” (לציוניות). הוא אומר גם כן, כי הציונים [illegible] הביא את העובדה, שטרוצקי מתנפל לעתים תכופות על הציונים וביחוד על וייצמאן. מנהיג הבולשביקים מרגיש — לפי דעת טשוירטשיל — כי תכניותיו בפתרון שאלות העולם מתנגשות בפתרון השאלה הלאומית של היהודים. המלחמה שבין הציונית והבולשביות [illegible] מלחמה בעד [illegible] נשמת עם ישראל”.

בנוגע להתישבות היהודים בארץ־ישראל כותב טשוירטשיל את הדברים האלה: „עוד בימינו נוכל לראות על חופי הירדן מדינה יהודית תחת חסותה של אנגליה שימצאו בה מושבות על ארבעת מיליונים יהודים. הוא מזכיר במאמרו את וייצמאן ומהלל אותו על ש„במרצו [illegible] הביא הצהרה [illegible] הציונית”.

כמו־כן הוא מזכיר את דיזראעלי ואומר: „היהודים הם העם היחידי מימות עולם שלא יצליחו שונאיו לנצחו. דיזראעלי, ראש המיניסטרים היהודי של אנגליה, שהיה נאמן לעמו והתגאה בצור מחצבתו, אמר פעם, כי ארים מתנהג עם האומות באופן שהאומות מתנהגות עם היהודים. התבוננו לרוסיה והתבוננו לארצנו ותיווכחו כי דיזראעלי צדק.

„ארץ־ישראל — גומר טשוירטשיל את מאמרו המצוין — תשמש כסמל לרגש האחדות ורגש הצדק של היהודים ותהיה מופת לכל העולם”.

* * *

בצרפת.

נחום סוקולוב, שהוא נשיא „ועד צירי המלאכויות היהודיות”, נתקבל לראיון על־ידי צירה של פינלאנדיה בפאריז. סוקולוב הראה על העובדה, כי חוקי ההתאזרחות החדשים הנוהגים בפינלאנדיה אינם נוחים ליהודים וכי אפילו היהודים שהם ילידי הארץ נחשבים זרים. הציר הבטיח לערוך חקירה ודרישה בנידון זה.

* * *

בארץ־ישראל.

תנועת המסחר.

בחודש אוקטובר נכנסו לארץ בעיקר הסחורות האלה: ארג ובד — 600,774 מטר אשר שוים — 32,911 לירה מצרית, סוכר 637 טון — 38,145 לי"מ, נפט 51,428 טון — 15,536 לי"מ, קמח 380 טון — 11,007 לי"מ, מנעלים וסנדלים 14,922 זוגות — 9,968 לי"מ, בגדים תפורים מוכנים בעד 9,371 לי"מ.

הסחורות שיצאו היו בעיקר: קטניות 449 טון, שוין 6,748 לי"מ, סבון 194 טון — 19,386 לי"מ, יין 204,984 ליטר — 8,173 לי"מ, פירות תיבשים 60 טון — 2,416 לי"מ, עדשים 205 טון — 2,069 לי"מ.

* * *

התיסדות חברה יהודית של מניות בעד נוסעים ותיירים

קבלנו מאת „חברת אקספרס ארץ־ישראלי” את הידיעה הבאה:

התיירות שהיא אחד הענפים הכלכליים היותר חשובים נעזבה כמעט במשך שנים רבות בארץ־ישראל וזה מעורר באמת קצת תמהון, שהרי בארץ־ישראל התעניינו יהודים בה בכל המרץ הדרוש [illegible] בעמים.

[illegible] המסחריים המסיחתיים הישרים הנמצאים בעת ארץ־ישראל ומצרים והודות גם לחילוף השלטון, כל התקוות הנוגעות לענף זה [illegible] צריך ממשית לטובה, באופן שבתוך הוגי עמנו בארצנו נרגשת התענינות רבה בו.

בהשתתפותו של הבאנק הציוני „חברת אנגליה פלשתינה” ניסדה חברת מניות, בערבון מוגבל, בשם „חברת אקספרס ארץ־ישראלי” בקרן זמנית של חמשת אלפים לירה מצרית (כולה מסולקת). ועד ההנהלה של חברה זו הוא אותו הועד עצמו של הבאנק הנ"ל. למנהל עסקן נמנה מר עמנואל זאקס, אשר רכש לו בקיאות עמוקה בענף זה במשך שנים רבות, עוד לפני פרוץ המלחמה.

המטרות היותר חשובות שהחברה אומרת להתעסק בהם הם אלה דלהלן:

א. מכירת כרטיסי מסע ברכבות ואניות־קיטור ועוד.

ב. יסוד שרות מיוחד בעד תיירים (יהודים ושאינם) בארץ־ישראל, סוריה ומצרים.

ג. [illegible] אוניות לנוסעים והפציהם בכל מיני זמן מכעיהם, הוצאת אשראים לכל הערים הגדולות שבתבל.

ד. הוצאת ספרי־נסיעות בארץ־ישראל.

תקנות החברה נתאשרו על־ידי השלטון המקומי.

הנהלת החברה שמה לה לחובה ליצור שרות מיוחדה של הבור בין ארץ־ישראל וחוץ־לארץ ולהתענין בעין פקוחה בכל צרכי קהל הנוסעים.

— חברה לפרסום ידיעות מסחריות. בא"י החלה את עבודתה „החברה המזרחית לריקלאמות", שמטרתה לפרסם כל מיני ידיעות על-דבר המסחר במידה הרחבה על-ידי מודעות בעתונים, הוצאת ספרות שנתיים. היא עוברת גם בעסקיות ובבנית מסחרית ובהבנת ובהוצאת סחורות מארצות המזרח לאירופה ולאמריקה ומהתם למזרח. החברה פתחה סניפים: בקאהירה, אלכסנדריה, נמל-סעיד, כאיי מאנסורה, חיפה, יפו, ירושלים, בירות, אריפו, דמשק, איזמיר, אתונה, ריסטא, פאריז, לונדון, באר-ציריך, ברובר ומילאנו.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

בעד מיליון 100,000 דולארים בשביל ארץ-ישראל.

ההסתדרות הציונית באמריקה מודיעה, כי בשנת 1919 הוציאה את הסך של 1,393,893 דולארים בשביל עבודות שונות בארץ-ישראל.

לטובת ועד הצירים: על-ידי הלשכה הציונית בלונדון — 775,000 דולארים, על-ידי חברת אנגלו-פלשתינה — 325,000 דולארים, תשלום שטרי-חוב באמריקה — 16,140 דולארים.

לטובת הקבוצה המדיצינית „הדסה": על-ידי כבל-גראמות — 152,715 דולארים, תשלום שטרי-חוב באמריקה — 68,383 דולארים.

לטובת הלגיונרים: תשורות ללגיונרים ששבו — 34,630 דולארים, תמיכות למשפחות הלגיונרים — 22,025 דולארים. סך-הכל: 1,393,893 דולארים.

* * *

משתה לכבוד בייקר.

יותר ממאתים אנשים נכבדים השתתפו במשתה שההסתדרות הציונית באמריקה ערכה ביום 8 לפברואר, במלון „אסטור", ניו-יורק, לכבודו של המזכיר לעניני המלחמה בממשלה האמריקאית, ניוטון בייקר.

השופט יוליאן מאק היה יושב-הראש וביאר בנאום קצר, כי למשתה נקראו אלה שאינם עדיין ציונים, בכדי שישמעו את חוות-דעתו של בייקר על הציוניות. אחריו נאם מר רוברט סזולד ותאר לפני הנאספים את חיי היהודים עכשיו בכלל בארץ-ישראל תחת השלטון הצבאי וכמו-כן תיאר בפרוטרוט את פעולותיהם הישוביות של היהודים ירושלים, כי היהודים בארץ-ישראל אינם שואפים לקבל תמיכה, אלא עבודה.

חבר הממשלה בייקר מתח קוים מקבילים (פאראליליים) רבים בין העם היהודי והעם האמריקאי וכמו-כן הסביר היטב את הרעיון, כי אין כח אחר משפיע כל-כך על איזה עם שהוא כמו כח המסורות שלו.

בדברו על יחסו אל הציוניות מסר בייקר את הפרטים המענינים האלה: עוד בנשאו משרת מאיור בקליבלאנד התודע עם שאיפותיו של הד"ר הרצל. שם היו לו ידידים אחדים מקרב היהודים הנכבדים בעיר שביארו לו כפעם בפעם את הרעיון הציוני. הנואם הוסיף להודיע, כי הוא בא לידי הכרה, שהציוניות נחוצה לעם ישראל בכדי שיוכל לבנות לו מרכז בארץ-ישראל ועל-ידי ימשיך הגיניוס היהודי ליצור את יצירותיו לאשרו של כל העולם.

בסוף דבריו הביע בייקר את רגשות הכבוד הנערצים שלבו רוחש לפרוגראמה הציונית וגלה את דעתו, כי חובתם של כל היהודים וגם של הנוצרים היא לעזור לתנועה הציונית.

* * *

בחוגי הציונים באנגליה.

— אזכרה לנשמת טשלינוב. ביום 1 לפברואר נערכה בלונדון, באחד האולמים היותר גדולים, אזכרה לנשמת ד"ר י. טשלינוב. הד"ר שמריה לוין היה יושב-הראש והד"ר מאכס נורדוי — הנואם הראשי. בהערכתו את פעולותיו של טשלינוב לטובת התנשמות שאיפותינו הלאומיות נגע גם בהבדל שבין חבת-ציון והציוניות המדינית והביע את הרעיון, כי בטשלינוב מצאה הסינטיזה של שני הזרמים האלה את בטויה; כמו-כן הזכיר את פעולותיו של „הנדיב הידוע" ואמר, שאם גם המושבות הראשונות שנוסדו בארץ-ישראל על-ידי הבארון וחובבי-ציון עשו את הרושם כאילו נעשו רק לשם נוי ואמנות, בכל זאת היה ערכן גדול מאד בעד התוצאות המדיניות שהושגו על-ידי הציונים בזמן האחרון. חובבי ציון הראו לעולם הגדול, כי היהודים מוכשרים לא רק למסחר, אלא גם לפוליטיקה. הם עשו את העבודה הפוליטית הנכבדה להכין את עם ישראל בעד ארץ-ישראל.

— מעבדה לחימיה על שם וויצמאן. ביום 1 לפברואר היתה בלונדון ועידה לבאי-כח ציוני לונדון וסביבותיה. בין הנואמים היו וויצמאן, נורדוי והקולוניל פטרסון. וויצמאן דבר באופן אופטימי מאד על הסיכויים הפוליטיים של הציוניות לפי המצב עכשיו ועודד את רוח הנאספים בבשורתו: כי „כל דרישותינו נתמלאו".

נתקבלה החלטה, לקבץ כספים לטובת מעבדה (לאבוראטוריה) לחימיה בעד האוניברסיטה העברית, שתוסד על שמו של וויצמאן. 5,000 ליטרות שטרלינג נאספו תיכף בועידה למטרה זו.

— ד"ר בודינהיימר וד"ר פרידמאן, שניהם חברי הועד הפועל הציוני הגדול, באו מגרמניה ללונדון לעזור להנהלה הציונית בעבודתה.

* * *

פתיחת האוניברסיטה העברית.

כפי שמודיע סופרו של ה„מורגן זשורנאל" מלונדון, קבל הועד הפועל הציוני בלונדון החלטה, לא לדחות את פתיחת האוניברסיטה העברית בירושלים עד שיגמר בנין כל מחלקותיו, אלא לפתוח תיכף את המחלקות למדעים פיסיים, חימיים וביאולוגיים ומחלקה לחקירת השפה העברית וספרותה; כמו-כן יגשו לבנות תיכף אולמים גדולים להרצאות שעורים ומספר מכונים של חדרים ממוצעים וגם יסדרו ספריה.

המחלקה לעברית ולספרות תפתח ראשונה.

החלטה הזאת נתקבלה בתור תוצאה מהדין-וחשבון שמסר וויצמאן זה לא כבר על המצב בארץ-ישראל.

* * *

מכתב מאת יהודי ראיוקאי.

מאת יהודי הרים שבראיואי נשלח אל הועד הפועל הציוני המכתב הבא:

אדונים נכבדים!

אנחנו יהודי ההרים, חלק העם העברי שבגורל ההיסטוריה נבדל משאר אחיו במנהגיו ובשפתו הנכרית המיוחדת, פונים לראשי אחינו בבקשה זו:

במשך אלפי שנים שגרנו בהרי הקווקז בתוך שבטים בין עמים אחרים, שעשעה את נפשנו התקוה הגדולה לשוב לארצנו, ארץ־ישראל. ברגע ההיסטורי הזה הננו מצפים בכליון עינים להידיעה, המבשרת את האפשרות לשוב לציון. אין בינינו כל מתנגדים לתנועה הלאומית הגדולה וכולנו כנערינו וכזקנינו חיים בתקוה לעלות לארץ אבותינו. שם ננוח מעבדותנו הארוכה, מהרדיפות והגזירות המעיקות עלינו עד היום. הננו מוצאים לנחוץ להעיר את לבכם, ששבעים וחמשה אחוז מתושבי ארץ היהודים גרי ההרים הם עובדי אדמה. האלימנט הזה, הדר בעיקר בדגסטאן, נאלץ לרגלי המאורעות הפוליטיים לעזוב את כפריו ואת אדמתו ולברות אל הערים לחיות חיי עוני ותלאה והם מתפללים ימים ולילות על שיבת ציון, ששם יוכלו להשתמש בכחותיהם וידיעותיהם לטובת הארץ והתיישבותה. אלפים אחדים של יהודי ההרים הנמצאים עכשיו בעיר דרבנטא והסביבה שעברו בנסיעות נגים נשארו נסכן בלי עבודה ואינם יכולים לשוב לגניהם מפני סכנת המות המרחפת שם עליהם. יהודי ההרים הם אלימנט נחוץ בעד ארץ־ישראל, יען כי השכלתם מצערה. ועל כן גם צרכיהם מועטים. הננו פונים אליכם בבקשה ובתחינה לתת לנו את היכולת לנסוע לארץ אבותינו ולתמוך בנו תמיכה חמרית שנזקקים אנו לה מאד.

על החתום:

הרב של קהלות יהודי ההרים בבאקו — ע. רבינו.
ראש הועד הציוני בשורינסק — סטודנט איזמיילוב ישראל.
ראש יהודי ההרים בדרבנטא — אסאר ראפי אגרונוב.
ראש יהודי־ההרים בקובאן — ישראל יזריוב.
סגן הראש של הציונים בפטרובסק — י. אלהזוב.
חבר הועד הציוני בשורינסק — א. קוקוליוב.
ראש החברה „אהרית" בפטרובסק — מ. רביקוביטש.

שונות

חגיגת היובל של „אחיעבר".

ביום הראשון, 8 לפברואר, נערכה בניו־יורק על־ידי הסתדרות „אחיעבר", סניף א', חגיגת יובל נהדרה למלאת עשר שנים לקיומה. כלפני חדשים אחדים כבר נערכה, אמנם, חגיגת היובל של אגודה זו, אולם אז כוונו המסדרים רק לחבריהם וחגיגה זו היתה פומבית ומסדריה, שהיו החברים הותיקים של האגודה, כוונו בעיקר להעמיד את תכנית עבודתם העברית על הבחינה, לראות עד כמה יש ערך לפעולתם בעיני הקהל העברי הרחב. ואמנם, ראוי לציין, שהבדינר עלתה יפה ועסקני האגודה קבלו אומץ חדש להמשיך את עבודתם. למרות מה שלא הרבו להודיע בעתונים על חגיגה זו ולמרות מה שהנסיעה ברחובות ניו יורק קשה עכשיו מאד, היה האולם הגדול של בית־הספר הלאומי מלא מפה לפה עברים, שבאו מכל קצות העיר וגם מחוצה לה וכולם הביעו אותות חבה ורצון לדברי הנואמים, שהרצו על פרשת מעשי האגודה.

תכנית הנשף היתה עשירה ויפה מאד. הנואמים היו: אב גינצברג, הגאון פרופ' וייסבורד, של אפשטיין, י. ז. פרישברג וא. נ. פריברג, השנים הראשונים שהיו מיסדי האגודה, היו הנואמים הראשיים ומסרו בפרוטרוט את כל פעולותיה מראשית הוסדה עד עתה.

מרת בתיה ומר עזרא הלוי הרצו ברצינות שירים עברים. הפסנתר נגנה מרת ה. יפה. תלמידות אחדות של בית־הספר הלאומי רקדו „ריקוד של שבת".

בחלק המוסיקאלי של החגיגה השתתפו: המקהלה של בית־הספר בהנהלת מר ז. פריברג ומרת דנדס.

אם גם שהחגיגה עלתה יפה לא היתה, בכל זאת, שמחתה שלמה, מפני מותו של חבר הועד הפועל — מר יוסף זף. הקהל כבד את שמו בקימה.

* * *

התנועה העברית בערי־השדה.

קבלנו מאת מר אברהם בר, חבר הועד הפועל של אגודת „אוהבי ציון" שבבופאלה את המכתב הבא:

אגודת „אוהבי ציון" מהשכונה שבבופאלה שמה לה למטרה מראשית היוסדה לעזור בנטיעת השפה והספרות העברית בארץ זו ועכשיו היא נגשת להוציא את העיקר הטוב מכח אל הפועל.

המפעל הראשון שאגודתנו עשתה היא יסוד שעורים עברים חנמיים.

בתכנית זו התנדבו שנים מחברינו מורים עברים מנוסים ומפורסמים לעבוד שלא על־מנת לקבל פרס.

אחד המורים הוא מר ישראל גינזבורג מנהל ה„היברו אדיוקיישנאל אינסטיטוט", והשני הוא מר ברוך יערבי מארץ־ישראל.

בטוחים אנחנו, ששמות חברינו, המורים הנכבדים, הם ערובה נאמנה להצלחת השעורים ורוצים אנחנו לקוות שיהודי בופאלו ידעו איך להוקיר את מעשינו וישתמשו תיכף בהזדמנות הבאה לידם.

אלו מהציונים מגיל שמונה־עשרה ומעלה, אנשים ונשים, הרוצים להשתתף אל השעורים בתור תלמידים יפנו בבקשותיהם להועד שיושב בבית תלמוד־התורה, 323 רחוב היקארי, בכל יום ראשון בשבוע, משעה 3 עד 5 אחרי הצהרים.

* * *

ידיעות ספרותיות.

— במערכת „התקופה" נתקבלו גליונות אחדים של „הצפירה", שנתחדשה והיא יוצאת בווארשה בתור עתון יומי. צורת העתון היא כמו לפני המלחמה. המערכת מסמנת את שנת 1920 לשנת ההוצאה החמישים ותשע של „הצפירה". (נוסדה בשנת תרכ"ב על־ידי ז. ביניקמבורי).

— בווארשה יצא לאור ספר „הגיונות וזעזועים" מאת יקיר וארשאבסקי. הספר מכיל מאמרים פילוסופיים ושירים בפרוזה.

* * *

עברית על־ידי מכתבים.

הוצאת הספרים „שלה" החליטה להרחיב את חוג פעולותיה ולפתות מחלקה מיוחדת ללמוד הלשון העברית וספרותה על־ידי מכתבים. נמסרו לדפוס שני הקורסים הראשונים, אחד למדברים יהודית והשני למדברים אנגלית. המחלקה תמצא תחת השגחתו של מר צבי שארפשטיין.

[illegible]

ביום 5 לפברואר מת בבית־החולים „בית ישראל" בניו־יורק העברי הנאמן ואחד המטיפים הלאומיים היותר גדולים לעמנו בדורות האחרונים, מר יוסף זף.

המנוח נולד בסלאוויטה, פלך וואהלין, אוקראינה, בשנת 1864, כ"ה סיון, תרכ"א. עוד בנעוריו — וכך נשאר לכל ימי חייו — [illegible] מן הכלל, אך את כולם הקדיש לעמו [illegible] ועזר הרבה בנאומיו הנלהבים [illegible] בין השדרות הרחבות של מענו, הצטיין גם כן בתור עסקן מתמיד בעבודה ולקח חלק אקטיבי בכל מפעל לאומי או צבורי, ובמיבן היה ליחם בעל מרץ בעד דעותיו המקוריות: יאפשר לאמר בלי כל הגזמה, כי העבודה הלאומית והצבורית שהיה שקוע בה תמיד בכל נפשו ושהיתה יקרה לו מחיין הפרטיים ערערה את [illegible]

בשנת [illegible] בא [illegible]

[illegible]

בשנת 1900 בא לאמריקה. לפני יציאתו מאירופה התיעץ עם [illegible] הציונית שם, וביניהם הד"ר הרצל, והם עודדו את [illegible] נתנו לו מכתבי [illegible] הציוניים [illegible] להפצת הרעיון הציוני. במשך עשרים השנה בערך שהיה באמריקה מלא את משלחתו זו באמונה ועזר הרבה במרצו הבלתי נפסק לנטוע בלבות אחינו פה את האהבה לכל הקדוש והיקר לנו.

בשנה והצי האחרונים לימות חייו הקדיש את כל כחותיו ליצירת ההסתדרות של יהודי אוקראינה באמריקה. הוא נגש אל מפעל זה בלי כל אמצעים כספיים והיה לו להתגבר על הרבה מכשולים עד שעלה בידו להניח את אבן הפנה לבנין הסתדרות זו, [illegible] של התאחדות יהודי אוקראינה באמריקה", 7 לספטמבר שנה העברה, נבחר זף לנשיאה ומאז נשא בעול העבודה בלי עיפות והרגיש באחריותה של ההסתדרות הזאת יותר מאחרים. ההתנפלויות התכופות שנעשו בעת האחרונה על ה„התאחדות" מעברים שונים צערו אותו מאד וגרמו, לפי השערת ידידיו שהיו קרובים אליו ביותר, לקפיצת מחלתו עליו, [illegible]

[illegible] לעבד את קרקע [illegible] העברית בתוכה. [illegible] היתה — [illegible]

[illegible] ביום הראשון, 8 לפברואר, והמונים [illegible] להלק לו את הכבוד האחרון, למרות [illegible] אב. גולדברג, [illegible] יוזיפוב, אחד מעסקני ה„התאחדות". הנואמים [illegible]

קבוצה של ידידי המנוח התאספה תיכף אחרי תום סדר ההלויה [illegible] מזכרת נצח ליוסף זף". [illegible] לפטירתו, [illegible] ברייאן, אחד מידידיו וממעריציו של המנוח. שלום לעפרו!

משלוח מנות לפורים

שאין דומה לו בערכו ובשויו.

תאר בנפשך

שבחג הפורים בבקר קמת ויצאת ומצאת בארגז־מכתביך כרטיס יפה ובו כתובים באופן מקוצר דברים כמו אלה:
חברך הטוב, האדון א., או ב., או הגברת ג. זכו אותך בחתימה על

„התורן"

לשנה, בתור משלוח־מנות לפורים.

האם לא

תשמח ידיעה כזאת לבך ותוסף לך חדוה וצהלה לחג הפורים?

מזה יוצא

שידידך הטוב, האדון א., או ב., או הגברת ג. יהיו כמו־כן שמחים ושבעי־רצון לקבל ממך את

התורן

בתור תשורה לפורים.
שלח־נא לנו את דמי החתימה 4 דולארים ואת שם ידידך הטוב. אנו נשלח לו תיכף ומיד כרטיס יפה ונודיע לו מזה. כמו־כן נשלח לו את גליונות „התורן" לשנה תמימה.

אם בין ידידיך נמצאים כאלה שאינם קוראים עברית, יכול אתה לשלוח להם בתור מתנה לפורים:

דאָס אידישע פאָלק

שבועון בשפה היהודית. המחיר 2.50 דולארים לשנה.
או את:

MACCABAEAN

ירחון בשפה האנגלית. המחיר 2 דולארים לשנה.

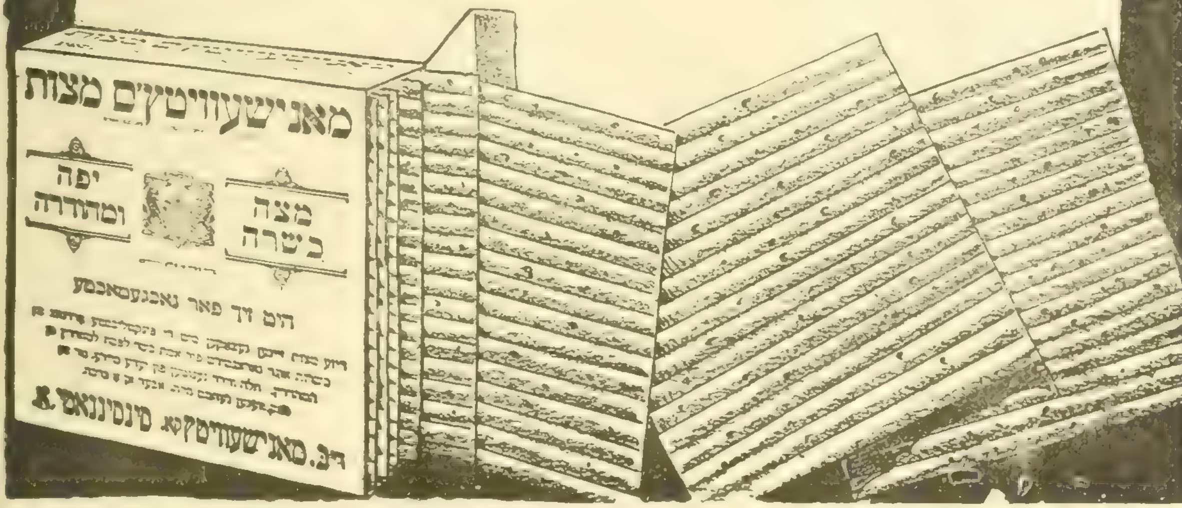
האם רוצה אתה לתת לבניך או לבני ידידיך תשורה יפה לפורים וגם לזכות אותם באותו הזמן בחדשות ובענינים מחיי היהודים והיהדות שיקשרו אותם לעמנו בקשר נאמן? —
שלח להם את:

THE YOUNG JUDAEAN

ירחון בשפה האנגלית לבני הנעורים. המחיר 1.50 דולאר לשנה.

את הפרטים נשלח גם להם.

עשה זאת תיכף כדי שלא תחמיץ את השעה.

מאנישעוויטץ'ס מצות
יפה ומהודרה
מצה כשרה
די ב. מאנישעוויטץ קא. סינסינאטי

of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית | HATOREN | גליון מה (קצח)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI — NEW YORK, FEBRUARY 20, 1920 — No. 48 (198)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין תחתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

מורה דרוש

תלמוד־התורה דוואנקובר, בריטיש קולומביה, מבקש מורה מומחה בשטה הטבעית. המשכורת שתי מאות דולארים לחודש. לפנות בפרטים אל:

MAX M. GROSSMAN

1318 Standard Bank Building

Vancouver, B. C., Canada

דרוש מורה

לבית־הספר העירוני דאמאהא, נעב., דרוש מורה למחלקה גבוהה. שיטת הלמוד — עברית באנגלית. המשכורת הגונה והתנאים נוחים. לפנות אל המנהל:

R. LACOW, 2023 Burt St., Omaha, Neb.

המאפיה של מצות היותר גדולה בעיר המרובה באוכלוסין ישראל היותר גדולה בעולם.

הפירמה המיוחדה המוכרת קמח־מצות ופרורי־מצות בתבות. היתר על הכשרות בטוח על־ידי הרב הגאון ד"ר הלל קליין והרב הגאון רמ"ז מרגלית.

HOROWITZ BROS. & MARGARETEN

369-71-73 East 4th St. New York.

ד"ר מ. מ. קאמענעץ

רופא שנים מנוסה

911 East 176th Street

New York

Telephone Tremont 562

עבודה חנונה במחיר נמון

דר. נ. שכטר

רופא חולים

31 רחוב דזשפרסון ניו־יורק

טיליפון 6870 אָרטשארד

חשעות: 8—10, 1—2, 6—8

ביום א' — עד שעה 1

חש במעיו יתרפא

ב„עקס־לאקס"

כתובת

„אָסָף"

ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St. New York City

דרוש מורה

בית־הספר העברי בלואיסוויל, קי., מבקש מורה שלישי לכתות הבינוניות. למורה מומחה ומצליח בשיטת עברית בעברית, האומר לקבוע מקומו ועתידו מחוץ לחבל המזרח, הרי כאן הזדמנות להשיג משרה תמידית בפרס הגון מאד. התנאים נוחים ומעניינים. בית־הספר נמצא בבנין משלו וחדריו מרווחים ומסודרים היטב.

לכתוב אל:

A. I. Shaffet, 128 W. Market, Louisville, Ky.

לחותמי קאנאדה

אנו פונים שוב לחותמי קאנאדה ומבקשים מהם לא לשלוח לנו יותר המחאות פרטיות (טשעקס), אלא המחאות פוסטה (מאָני אָרדערס) מפני

VOL. VI　　NEW YORK, FEBRUARY 20, 1920　　No. 48

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית　　ניו־יורק, א׳ אדר, תר״ף　　גליון ארבעים ושמונה

נִצְחוֹן הַמַּנְהִיגִים

אין אָנו יודעים את פרטי המשא־ומתן וההחלטות של הועידה הציונית בלונדון אשר נסגרה בשבוע זה, אבל כבר אָנו יודעים, על־פי הטלגראף, כי כל חברי הועידה והמבקרים של ההנהגה בראשם הביעו אמון להד״ר חיים וייצמאן. והאמון הזה לא בא בהיסח הדעת, כי־אם אחרי בקורת קשה וחריפה על מעשי ההנהגה המרכזית מצד ראשי הציונים המדיניים. ובשעה זו היה האמון הזה דבר נחוץ עד מאד. באמון זה יש הודאה והסכמה גמורה לכל אשר נעשה עד עתה על־ידי הד״ר וויצמאן ונחום סוקולוב בנוגע להתגשמותו של הרעיון הציוני בעולם המדינות. ועתה אחרי אשר כבר בא האישור למעשי ההנהגה הציונית בלונדון ואחרי אשר כבר התאַחדו ויתפשרו כל הכחות המניעים והפועלים של התנועה הציונית העולמית, גם אלה אשר היו חכוכים או ניגודים ביניהם, — עתה יש לקוות, כי תחל עבודה ממשית יותר פוריה ויותר רחבה. עתה יש לקוות, כי גם אותן המפלגות או אותם הזרמים שבתוך הציוניות העולמית, אשר לא היו להם באי־כח על הועידה בלונדון, כי גם הם יתקרבו, ומחויבים הם להתקרב, אל מרכז ההנהגה ורוח הפירוד, שהתגנב אל המחנה, יחדל לגמרי. הלא סוף־סוף מטרה אחת לכל הציונים, מהאגף הימני היותר קיצוני עד האגף השמאלי היותר קיצוני. ובמקום שהמטרה היא אחת, אם גם הדרכים שונים, שם יש לעבוד יחד ולהתאחד בעבודה חיה ומשותפת בעיקריה לכולם, אם גם יש הילוקי דעות והרגשות, אם גם יש הבדלים יותר עמוקים. הישוב הפזור והמפורד, החיים מכנס ומאחר. והיצירה הלאומית, הנובעת ממקור קדומים, יש לה כח הארגון שעל־ידו גם יחידות רחוקים זה מזה, יסודות מובדלים ומופרשים על־פי עצם טבעם, מתמזגים ומתרכבים לחטיבה אחת, שיש לה צבעים וגונים שונים, שיש לה גם זויות חדות וזיזים בולטים,

אַך בכל זאת אחת היא על־פי עצם מהותה. יחידות שיש בה רבוי.

הבקורת שהיתה מתוחה על ההנהגה הציונית בלונדון עשתה שלה. היא כבר הביאה את התועלת שהיה בידה להביא. כי הד״ר וייצמאן וסוקולוב כבר הטו אוזן קשבת לאלה מתביעותיה שהיו צודקות וכבר שנו את התכסים שלהם בדברים חשובים. לשני מנהיגינו אלה אין שום נטיה לקפוא בנקודה אחת. הם הולכים וגדלים ומתרוממים עם גודל תעודתם ההיסטורית. ואין כל ספק, שהאמון המלא, שהביעו להם כל חברי הועידה בלונדון יוסיף להם כח ועצמה לעבוד עבודתם הקשה המלאה אחריות, כי ניכפו להם גם עוזרים נכונים ומנוסים.

עתה ירגעו הרוחות של המתלוננים בקרב מחנה הציונים. מעתה יחדלו הפקפוקים והספקות מכל המינים שנקרו מוחות ידועים בבואם לדון — כמובן, שדנו רק על־פי השמועה מרחוק — על־דבר ההנהגה המרכזית ואופן עבודתה, שאיפותיה ותכסיסיה. עתה יודעים הכל, או הכל צריכים לדעת, שהפוליטיקה הציונית נתונה בידים אמונות, ופוליטיקה זו איננה עקשנית, כמו שאיננה גם עורת. היא מלאה את תפקידה הראשי בזהירות רבה ובשים שכל ודעת. חשבה את צעדיה, אך כוונה את מבטה לנקודה הראשית, המטרה העיקרית והאחרונה. גם ראשי הציונים המערביים, שקשה היה להם להתרגל אל הרעיון, שיהודים מזרחיים, מזרחיים במובן המקום ובמובן הרוח, שהדיפלומאטית והפוליטיקה לא היו אומנותם, היו לראשי המדברים והמנהיגים העליונים בתוך תנועתנו, — גם אלה צריכים היו להודות בפה מלא, אחרי שנתבררו להם דברים רבים ואחרי אשר שמעו את תשובתו של וייצמאן, כי הוא וחבריו עשו חובתם לעמנו ולמשאת נפשנו באמונה.

בעבור שנה אחרי הבטחת באלפור, שקוו ממנה לגדולות, ובציון לא נעשו אַף קטנות, החל להתפשט בין עמים של קולות ושל התמרמרות בקרב כל חוגי הציונים. היו מסופקים אם עמדו מנהיגינו על הגובה

הדרוש בדרישותיהם מאת אספת־השלום ובעבודתם הפוליטית, כלפי חוץ וגם כלפי פנים. בכלל, מתחו בקורת על וייצמאן ועל סוקולוב גם בגלוי, בפה ובכתב. ורושם רע ומדאיב עשה על הציונים המאניפסט של ההנהגה הציונית בלונדון (מיום י"ב אוגוסט שנת 1919) בהתימת שמותיהם של וייצמאן, איכישטין וסימון בדבר צמצום ההגירה לארץ־ישראל ובדבר הדרישה של סבלנות מרובה, בזמן שכבר כשל כח הסבל. והתעצמה הבקורת, שבעצם הדבר לא היתה נשענת על עובדות, רק על השערות וסתם שמועות קלוטות מן האויר. וזה הזיק הרבה להעבודה הציונית, גם באותן הארצות שהיתה יכולה להעשות. והנה גם הארי שבחבורה, הד"ר מאכס נורדוי, יצא במכתביו הנדפסים ובמכתביו הפרטיים לבקר קשה את ההנהגה הציונית בלונדון, באמרו, כי התנועה של הציונות המדינית, שרק ממנה יש לקוות גאולת עמנו וארצנו, נתהפכה בידי מנהיגינו להתעוררות של חובבי ציון, על־פי הנוסחה הישנה, ומנהיגינו לא התרוממו לתעודתם, כי גם מחשבה גדולה וחיה וגם האמון בכחות העם חסרים להם. ויותר מאשר אמר נורדוי מפורש בעצמו, אמרו אחרים בשמו. ועם נורדוי התחשבו בכל החוגים הציונים ובכל המפלגות, אם הודו או לא הודו בזה בגלוי, — התחשבו עמו כעם יוצר הפרוגראמה הבאזילאית, שהרצל וחבריו ויורשיו הרוחניים היו שואלים תמיד בעצתו, בחות דעתו הרחבה, ודורשים הסכמתו החשאית. עם נורדוי התחשבו בכל מפלגותיה של הציוניות, מימין ומשמאל, כעם המוח והלשון של הציוניות המדינית, כעם גדול האומה, שהוא מוחזק בעיני הקהל הגדול כבר סמכא בעניני פוליטיקה, שהוא מטפל בה זה יותר מארבעים שנה.

אחרי כן התפשטה השמועה, כי נורדוי הולך ללונדון לקחום בהנהגה הציונית ולהעמידה על טעויותיה. באו ידיעות בעתונים שונים, כי גם ראשי הציונים, וגם המחנה הגדול שברוסיה, אשכנז ואוסטריה, אינם נוחים מהפוליטיקה של וייצמאן וסוקולוב. כל זה הביא בהכרח תקוות ועכובים בדרכה של העבודה הציונית הממשית, המלאה בלאו הכי אבני נגף. חסר האמון, נעדרה הודאיות וכל עניני הציוניות היו מעורפלים וצורתה של ההנהגה המרכזית היתה מעט מטושטשה. עזרו למבוכה זו גם הידיעות המכחישות וסותרות זו את זו שבאו ממקורים שונים על־דבר ההנהגה הציונית המרכזית ולפעמים גם מהעומדים בראשה בעצמם. היתה הרגשה בלב לא מעטים, כי עתידים שני זרמים עיקריים להפלג בתוך ההנהגה הציונית. במקום שאין מעשים גדולים, ברורים, בטוחים ומסוימים, שם יש כר נרחב להשערות, הנבואות והפטפוטים ריקים.

והנה באה לפני חדשים אחדים ידיעה משמחת, כי נורדוי אחרי בואו ללונדון ואחרי הכירו מקרוב ובעין בוחנת, כדרכו של זקן זה, את כל אשר עשו ועושים וייצמאן וסוקולוב לטובת הרעיון הגדול ולהתגשמותו בפועל, אשר וקיים את הפוליטיקה שלהם ונתן להם את ידו. נורדוי הכזיב את תקותם המבישה של כל אלה אשר חכו לסקאנדאל פוליטי ציוני — ולא בא. ככל אדם גדול הודה גם הסבא הגדול על האמת וחזר מבקרתו החריפה, אחרי אשר נוכח במצב הדברים כהויתם וכהתהוותם. ועל אספה אחת במעמד חשובי הציונים, גדוליה ומופלגיה, הביע את רחשי לבו החדשים: „כולנו הננו מאמינים, כי הכרזת באלפור ניתנה לנו מאת הממשלה הבריטית ובעצת־בריתה בכוונה שלמה ורצויה,

הֲלֹא זֹאת הִיא אֲמֶרִיקָה

(מכתב למר י. אביתמר).

— ידידי הנעים! כשקראתי בפעם הראשונה את מגילת „הכא" * שלך, נזכרתי במעשיה אחת:

מעשה בשני חנונים, שהיו חנויותיהם פתוחות לרשות הרבים ידוי הרבים נכנסין ויוצאין מזה זה בהבילתו על כתפו וזה בצרורו תחת זרועו. לימים בא חנוני שלישי ופתח חנות באותו השוק, ולא הרגישו בו הקונים. מה עשה? הלך ועמד על־יד פתחו והתחיל מכריז על סחורתו ומגנה בסחורותיהם של חבריו...

את סוף המעשה שכחתי.

קראתי את המגילה פעם שנית... קראתי ושוב נזכרתי במעשיה אחת:

מעשה בשועל שעמד וארב על־יד לול של תרנגולים, והיה אותו שועל מתירא, שמא ירגישו בו הבעלים. מה עשה? התחיל קורא וצועק: אחיי הני שועלים!... אחזו לנו שועלים!...

את סוף המעשה שכחתי.

הלכתי שוב וקראתי את מגילתך בפעם השלישית. קראתי ונזכרתי... במעשיה אחת:

מעשה בקוף ובדוב./ פעם אחת והקוף עמד והסתכל בראי. ראה שם את דמותו בצלמו וחשב שהוא רואה פנים אחרים. התחיל מלגלג וקורא לרעהו הדוב: — הביטה, אחי, אל אותם הפנים המביעים! הבעיות המשונות... התנועות המגוחכות... אדרבה, התבוננ(ו)נא אליהן... חי נפשי, כי יש בין מכרי בעלי פנים ותנועות כאלה במספר הגון... רוצה אתה ועל אצבעותי אוכל למנותם...

מה שענה לו הדוב... שכחתי.

הלכתי שוב וקראתי את מגילתך בפעם הרביעית ונזכרתי...

נזכרתי, שאתה, אביתמר חביבי, הנך ירוק פה; נזכרתי, שהנך בניו־יורק פנים חדשות לגמרי, ועל כן הנך מתפלא על דברים כאלה, שאנו, תושבי ואזרחי ניו־יורק, אין אנו מתפלאים כלל וכלל.

הרי זאת היא אמריקה...

עומד אתה ותוהה על „דלדול המושגים", על „ההסתפקות במועט"", על ה„מזדרזים ומוציאים מתוך הסל את סחורתם המעטה, מהפכים בה מכל צדדיה ומבליטים את שבחיה לעיני הרואים"; מתאונן אתה על האומרים: „אנו שוחים נגד הזרם (בהטעמת הנגד), הזרם השיאו והעכור". מתלונן אתה על הסופרים

שתהא היכולת בידינו להקים לנו את מדינתנו בארץ־ישראל. ועלינו לגשת תיכף לעבודה. עת לבנות היא השעה. עכשיו אין מקום לחששות, לספקות ולפקפוקים. הספקן, הירא ורך הלבב, אין לו מקום בשורת הבונים. ילך וישוב לו באשר ישוב. אנו זקוקים לאנשים בעלי אמונה ובעלי מעשה, לבעלי כשרון ודעת. ואשרינו שזכינו לשני מנהיגינו המצוינים, הד"ר ווייצמאן ומר נחום סוקולוב. שני היהודים הגדולים האלה עשו גדולות ונפלאות והביאונו עד הלום — עד לידי הגשמת מטרתנו, שבידינו היא כעת. מטבעי אינני מיסטיקן ובנסים ונפלאות לא האמנתי מעולם, אולם עכשיו מאמין אנכי, כי אצבע ההשגחה היא, שלעת הזאת קמו לנו מנהיגים גדולים כווייצמאן וסוקולוב, שברוב חכמה, דעת, כשרון וטאקט תבעו מאת העמים ומושליהם את זכותנו לחיות ולהתקיים בארץ משלנו ככל העמים והצליחו במשלחתם באופן מצוין. בעמדם לפני תקיפי עולם ביום הפסח ההוא בועידת־השלום, אז דברה מתוך גרונם נשמת כל העם כולו. אש תמיד של המכבים הנערצים בערה בלבותיהם ואלהי ציון היה בעזרם, והם ידעו ביום ההוא להשיב לחורפיהם דבר ולנקום את נקמת כבוד עמנו וארצנו. שמותיהם של הד"ר ווייצמאן וסוקולוב יחרתו באותיות זהב בקורות עמנו ובתמורות הזמן וחליפותיו לא ימחו, ולעולם יעמדו בתוכנו".

אחרי שקראנו את דברי נורדוי אלה כבר ידענו ונוכחנו שבלי כל יסוד היה הלב הציוני מהסס ומפקפק. נורדוי שמצא די און בלבו, בהיותו בן חמשים, לשבור את כל אליליו בתנופה אחת, לבטל ולמחוק את כל דעותיו והשקפותיו הקודמות בנוגע לאחיו, בני עמו, שהיה רחוק מהם ולשוב אליהם בתשובה שלמה ולהיות לאחד מיוצרי הציוניות המדינית וממעריצי התרבות העברית, על אפם וחמתם של כל מעריציו המתבוללים. ציונותו של נורדוי, שנמסר אליה בכל נפשו ומאודו, היתה מכת לחי לכל גדולי הסופרים והמדינאים של היהודים המתבוללים ולכל אלה מהם שעמדו מרחוק לצרות עמם ושהתנגדו לתחיתו וגאולתו. את נורדוי, אשר כבר קנה לו שם עולם על־ידי ספריו ואישיותו הגדולה, אי־אפשר היה לבטל. כן התרומם גם עתה נורדוי בהודיתו על האמת בנוגע להנהגה הציונית בלונדון, ובזה שם לאל את תקותם של מתנגדי מנהיגינו, כי הוא, בבואו ללונדון, תהיה ידו בראשונה לרגום באבנים את אלה שהביאו בעולם את הכרזתו של באלפור ושבעמלם הרב השפיעו על העמים, מנהיגיהם ומושליהם, להכיר בצדקת תביעתנו הלאומית ולהרים את רוח עמנו בימי חורבנו היותר גדול.

ואם קשה להרב גאסטר לסלוח עון זה לנורדוי — מה בכך! ידענו את החכם גאסטר ואת עקשנותו המוזרה עוד מימי הקונגרסים הציוניים הראשונים. גם אז, בעמדו בשורת ראשי הציונים, הניח מכשולים על דרכו של הרצל, התקנא בו ונלחם לנגדו לא תמיד בכלי נשק כלי־בך נקיים. הכפכף וזר היה מעשהו של גאסטר גם אז וגם עתה. קשה לו להודות על טעותו, בין בעניני חקירה מדעית יבין בעניני פוליטיקה לאומית.

נורדוי התנגד למנהיגינו עתה בשעה שהאמין, כי טובתה של הציוניות דורשת זאת, בשעה שהאמין, כי יש יסוד נכון לחששותיו, לבקרתו ואי־רצונו. והוא חזר מזה, אחרי אשר נוכח, כי טובתה של הציוניות דורשת שלום ואחדות. נורדוי, כחברו הגדול הרצל, העמיד את הציוניות למעלה מאישיותו. הוא בא לידי הכרה, שנשיג

והמושכים בשבט סופר דמעטים, ש„מזדמנים יהד לסעידה ספרותית של בשר או של חלב", — (מה שלא הזמינו אותך, אל תצטער, זהו מפני שחדש הנך, — אלמלא זאת...) ויותר מזאת קובל אתה, ידידי היקר, על איתו „עויל התחיה העברית, זה הקטן, אשר פה גב היא בין „גדולים" יתיצב, אשר אינו הרכה והרופפת קלטה מעבר לים רק קול דברים של תחיה והתחדשות הרוחות, אבל את קול הנפש לא ישמע ולא יבין, אשר מולדת ובית אב וכל המודותיהם כבר שכח, ואת אוצרות המולדת וכל אבני חנה הוא נכון בכל יום להמיר בפניני זגוגית ומיני סדקית של מקום מקלטו החדש" וכו' וכו'.

וקובל אתה והולך ומפגן בכל מיני הפגנה על „מנצחים אלה, שאומנותם היא לנצח, שכל כחם הוא בתצוצרה אשר בפיהם, שבוחרים תמיד להיות ראשים לשועלים להרבות את שאון האוילים ... במרום העבודה ההשאית, הפוריה"...

שפתים ישק!

כך, ידידי, כך... ומה אמתי הוא הפתגם ההמוני האומר: „האורח בא לרגע ורואה ת"ק פרסה על ת"ק פרסה". — משבח אני אותך על עינך החדה והפקחית ודעתך הצלולה, — ואגב אורחא גם על זה, שפקחת את עיני לראות ולהבין את ה„ראש לשועלים המרבה שאון אוילים", — ואני, לתומי, חשבתי אותו לארי... (הלא אני ואתה מכירים במי הכתוב מדבר, ואין לנו לבטא את ...שם מפורש...). ואני מודה לך וכורע ומשתחוה לפניך על בהירות דעתך ויושר לבבך, שפקחת את עיני וגלית לי דברים שלא ידעתי! והלא אני קורא אותו הסופר זה יותר משלשים שנה, — ולא עוד, אלא שדור שלם גדל ונתחנך על ספריו ועל פרי עטו ונהנה ולמד ... ממנו ולא ידע עד שבאת אתה וגלית את אזנינו, שהיא אך „ראש לשועלים" הנהו ומרבה „שאון אוילים"!

יישר כחך!

ועל כן, הבה, ידידי, ואמוד לך מדה כנגד מדה, ואספר גם אני לך על־דבר סופר אחד.

וכמוך גם אני לא אבטא את שם המפורש אחרי שאני ואתה מכירים ויודעים במי הכתוב מדבר...

— ירוק אתה, ידידי, ירוק... אינך יודע עוד את אמריקה שלנו...

הבה ואספר לך במעשה שנזכרתי אחרי קראי את מגילתך ברביעית.

מעשה בסופר אחד...

— לפני חמש־שש שנים היתה הספרות העברית באמריקה עלובה, צנומה, דלה... חבויה בחדר אפל אחד קטן.

טפלה בה קבוצה קטנה אחת ו„איש חמודות" אחד היה המנצח...

אולם אין זה מן הענין

בארץ־ישראל עד כמה שאנחנו בעצמנו נהיה מוכשרים לזה. ההכרזה הבריטית נותנת לנו את האפשרות לזה, האפשרות להשיג הכל. תהיה לנו שם גם מדינה עברית, אם לא נפזר כחותינו על מחלקות ונרגנות, כי־אם על עבודה ממשית.

גאסטר לא עבד מעולם עבודה ציונית פוריה, אף אז בהיותו בתוך המחנה, כי־אם תמיד התלונן, התנגד והתרעם על העבודה שנעשתה ועל עושיה במסירת נפש. מעולם לא יצא אל הקהל העברי בפרוגראמה חיובית ברורה, כי על־פי טיבו איננו מסוגל לעבודה חיובית וממשית. וכבוד הכמתו במקומו מונח.

נורדוי שהביא את הקרבנות היותר גדולים לתחית עמו, לכבודו ותקותו מיום עמדו אתנו במערכה, — הוא ראה, כי באה השעה שהשלום והאחדות בתוך מחנה הבונים עומדים גבוה מכל הדרישות והתביעות וצריך ליכנס אל המחנה ולעזור ולהשתתף בעבודתו וברוחו הכביר — ויכנס. נכנס, אף אם לא הסכים לפרטים שונים בעבודתם של ווייצמאן וסוקולוב. תחת לעמוד מרחוק ולבקר ולבקש שגיאות ומומים במעשי המנהיגים הראשיים כיד חריפותו הטובה עליו — בא לעזור ולמנוע בעד השגיאות. נטל עליו גם הוא את האחריות הכבדה. מעולם לא בקש בקרב התנועה הציונית לא התמנות, לא שררה ולא כבוד, כי ברח והתרחק מכל זה בתכלית הריחוק.

והנה אל הועידה בלונדון באו שארית הפליטה של ההרצליאנים הגמורים, של אלה אשר עבדו במחיצתו ורוחם היה תמיד נאמן להציוניות המדינית ותביעותיה הגדולות ויוריקו את אבק־השרפה האחרון שהיה באוצרם נגד הפוליטיקה של ווייצמאן, אולם אחרי אשר נתן להם יד האדרין תשובתו הברורה ואחרי אשר נודעו להם הדברים מקרוב, לחצו את ידי ווייצמאן ויביעו לו הסכמתם ותודתם. זו היתה שעה גדולה והיא נותנת כבוד לשני הצדדים.

ואמנם נחוץ היה לחזק את ידי ווייצמאן וסוקולוב בשעה זו ולהכיר את מפעליהם הגדולים, נחוץ היה להודיע גלוי לכל העולם, שכל ראשי הציונים מכל הארצות מאמינים בהכרזת בריטניה ומפרשים אותה באופן רחב.

נצחונם הגדול של ווייצמאן וסוקולוב היא נצחונה של הציוניות העממית, של הציוניות העברית ושל הרוח העברי.

ר. ב.

יַחֲסֵנוּ לִשְׁאֵלַת הַ„אִידִישׁ"

מאת

אהרן פרנקל.

ריב הלשונות, שנשתקע כבר בספרות, הנה בחיים, לפי עדותם של סימנים מובהקים, מתחיל הוא מתלקח, ויתגלע עוד בעתיד הקרוב, לכשתתחיל הגירת המונים לארץ־ישראל, שהזארגון האשכנזי הוא עדיין השפה המדוברת בפיהם. בהפסקת הפולמוס העתונאי בנוגע לשאלת הלשונות יש לראות סימני עליה ליוצרי דעת הקהל שלנו. כי באופן תיאורי אין מה לחדש ואין מה להוסיף בענין זה, שכבר דשו בו רבים, ושכבר נתברר ונתלבן מכל הבחינות ומכל נקודות־הראות די צרכו ומעט

והנה הופיע מאירופה... מ„המולדת ובית אב" בא סופר אחד גדול.

ומכיון שבא הסופר הגדול ההוא — „ותחל רוח ה' לפעם במחנה"...

וצריך אני לאמר לך, שהסופר ההוא לא היה, חס וחלילה, ראש לשועלים. זה היה.. ארי! דוב שכול! כפיר! ליש!... שחל, נמר בקיצור: ארי שבאריות סופר נורא!

התחילו מתריעים עליו, התחילו לצלצל במצילות, להכות בצמצלים: ישמעו העברים!

ישמעו...

התחיל הסופר הזה להוציא עתון...

והימים — עדנא דריתחא, הרס עולמות...

ולסופר הזה לא היו לו כלל וכלל, כלכל סופרי ישראל, מ„יסורי הצדיקים", אלא היתה לו, אפשר לאמר, מ„שלות הרשעים", לחמו [illegible]

בימים ההם עוד טרם יחסה בצל „בעל־הבית" הידוע: וגם אז, כאמור, היתה לו מ„שלות בעלי־בתים קטנים". — חשבנו בצדק: זה ינחמנו. גדולות יעשה... נוראות... יחיה, ירפא, יקים, יבנה, יעשה עבודה חשאית פוריה...

[illegible] כך דמינו, — ומה היה בסופו?

הה, חביבי, מר אביתמר! דוקא את סופו של המעשה הזה אני זוכר...

יותר משלש שנים היה הארי שבאריות הזה רק זנב לארי המת!

יותר משלש שנים ישב והלעיט אותנו בתרגומיו מיצירותיו של הארי המנוח — ובעצמו...

ובעצמו לא נתן לנו לחלוטין מאומה!

והימים ההם היו שנות הרת והרס עולמנו, שנים של תקוות גדולות ושל יאוש נורא!...

אדרבה, הגע בעצמך ואמור, חביבי אביתמר, במי... במי האשם תלוי?...

כרם היה לסופרנו... כרם יפה, כרם מסוקל ומעוזק, גם מגדל, גם יקב, הכל היה. מדוע לא עשה ענבים ויעש באושים?...

מלגלג אתה בנו, הקטנים, ה„מצפצפים והמהגים כתינוקות בני יומם זה חמש וזה עשר שנים", — צדקת, יפה דרשת, — והוא... והוא, הסופר המתנפח, מה נתן לנו הוא בכל משך הזמן הגדול הזה?

אחרי חמש שנים של „עבודה חשאית ופוריה" נתן לנו ספור קטן אחד (תרגום מספורו ביהודית), ואילו היה אותו הספור פנין שבפנינים, אבן טובה שבטובות, — האליו נענינו? הלזאת הכינו?

יותר מזה. ואם נמצה את תוצאות כל הויכוחים והפלפולים האלה, נראה אמנם ונווכח, כי בנוגע להבחירה אין לא לנו ולא למתנגדינו שום שאלה וספק. הם בשלהם ואנחנו בשלנו. הם ב„אידיש" ואנחנו תמיד בעברית נדגול בתור שפתנו הלאומית היחידה. שאלת הבחירה, איפוא, נפתרה ואין מקום לפשרות, לוותורים או להצאיות בהשקפתנו על הענין הזה. אנו, העברים והציוניים, גורמים איפוא שאלת־לשון, לשון יחיד, ולא שאלת־לשונות, לשון רבים. ושאלת־לשון זו היא לא העברית ואף לא אחת מהשפות הלועזיות הרבות, אשר בהן משתמשים היהודים בארצות פזורים השונות ש„שאלתן", כאמור, כבר נפתרה אצלנו ויחוסנו אליהן כבר עומד וקבוע הוא: השפה העברית בתור לשוננו הלאומית היחידה והשפות הלועזיות בתור השפות־חוץ, מבלי ליחס אליהן ערך לאומי כל־שהוא, אלא דוקא הזארגון, או ה„אידיש", שיחסנו אליו עדיין תלוי ועומד הוא. והרע מזה: מחוסר יחס ברור מצד הסתדרותנו אליו, מגששים רבים מן הציונים בשאלה זו באפלה, וכל אחד קובע לשאלה זו, מאין ברירה, יחס פרטי משלו, בר העלול, לפי דעתי, להזיק הרבה להמשמעת הלאומית שלנו במלחמתנו בעתיד הקרוב בארץ־ישראל בעד העברית ושלטונה הגמור בחיים. להשאיר את המצב כמו שהוא, מבלי לקבוע לו שום יחס ברור, ו„איש הישר בעיניו יעשה", או לחכות עד שהחיים בעצמם יכריחונו לכך ויורונו את הדרך, — שיטה כזו של „שב ואל תעשה", מלבד שאין בה מן הבינה היתירה, עלולה היא עוד לסכסך איש את אחיו בנוגע לאמצעי המלחמה בעד שפתנו ולגרום לנו תקלה רבה. ותמיד יפה להתקין את עצמנו שעה אחת קודם לכל ענין חשוב ומועיל, וביחוד לעיקר גדול ורב־הערך כתחית שפתנו.

אולם טרם שאדבר על היחס, שאנו צריכים לבור ולקבוע, רואה אני נחיצות לציין בזה את היחסים השונים השוררים במחננו, את ארבע הנטיות הראשיות והטפוסיות בענין זה.

הנטיה הראשונה, שמכווניה הם מ. אוסישקין, א. בן־יהודה, ז. זאבוטינסקי ועוד אחרים, היא בעד מלחמה בלתי־פוסקת נגד הזארגון גם בארץ־ישראל וגם בגולה עד רדתו. „עברית או רוסית" — סיסמה זו של אוסישקין מציינת את יחסם להזארגון. בעלי הנטיה הזו מבכרים תמיד לדבר עם יהודים, שאינם יודעים עברית, בלשונות לועזיות מבזארגון אפילו בגולה. החרדה לסכנת התחרות מצד הזארגון (הנקרא „אידיש" בפי רבים, ושיש לו כבר פולחן של „אידישיזם" וכהנים אידיאולוגים משועבדים לו) ללשוננו הלאומית מביאה אותם לידי קיצוניות זו.

הנטיה השניה, שבאי־כחה הטפוסיים הם: נחום סוקולוב, ד"ר שמריה לוין וד"ר חיים וייצמאן, אף־על־פי שגם היא בעד השלטת הלשון העברית בחיינו, גם בארץ־ישראל וגם בגולה, הנה ביחסה להזארגון נוחה ומתונה היא ביותר. ובעלי־הנטיה הזאת מבכרים תמיד את הזארגון מובן, בשעה שאיננה מסיגה את גבול העברית) על־פני שפות לועזיות אחרות.

הנטיה השלישית מפשרת ואומרת: בארץ־ישראל רק עברית ובגולה גם עברית וגם זארגון. הטפוסיים שבבעלי הנטיה הזאת הם יצחק גרינבוים והמשורר ל. יפה. למיותר הוא להוסיף, שגם הם עומדים על העיקר, ששפתנו הלאומית היחידה היא העברית, אלא שקטני אמנה הם בנוגע לתחיתה בגולה, ומשום־כך הם מזלזלים בדבור בדבור העברי. עברים כמותם, השולטים בשפתנו, בינם לבין עצמם מדברים הם זארגון ולועזית, אבל לא עברית.

האם אחרי הריון ארוך כזה, הריון של חמש שנים — ותינוק צנום ודל כזה, בריה הורת וחלושה כזו, — איך לא יכאב הלב?...

מודה אני לך, אביתמר הנעים, אמנם רק תינוקות אנחנו, תינוקות של בני יומם, מצפצפים אנו, מהגים... קלושים אנו, קטנים... אמת, אמת... אבל היודע אתה מ„יסורי הצדיקים" של הסופרים הללו? היודע אתה היאך הם מתפרנסים ובמה הם מתפרנסים? היודע אתה בצערם? לוא ידעת... ברם, מה אומר ומה אדבר, וזה מקרוב באת, פנים הדשות אתה בתוכנו ואינך יודע עד מה...

אולם כדי־כך יענינני היצר אני שאתה בעצמך תהיה אתה הפקח ובהיר העין וצליל המח, — שואל אני אותך: אם ארי שבאריות יושב באמריקה זה כחמש או יותר שנים וחי חיים בטוחים ושלוים, יושב וחי ונהנה אך ורק ממה שהוא כותב ימצא שאינני כותב — וכיפה עברי היה על עטי הוא זה, פשוט: שלא כדרך הטבע, אחד משבעת הפלאים שתחת השמש, — והנה, שואל אני אותך, ההיתה לנו הרשות לקוות ממנו, שיתן לנו דבר גדול, דבר חשוב, דבר נורא... ש„ישחה", ממש ישחה נגד הזרם, יקום ויעמוד וינהיג ויוליד אותנו, הקטנים, בדרך סלולה, חדשה, יוליכנו קוממיות, — ומה גם בימים האלה, בימי הסתירה והבנין, תחיית הגיאור והתרמה הגדולה, ימי היאוש והתקוה... ומה נתן

לנו? מה גלה לנו? את מי נהג? את מי הוליד? למי הראה את הדרך הישרה והטובה?

הוי, אביתמר אחי! קובל אתה על ה„מצפצפים" ועל ה„מהגים" ועל הסופרים הקטנים ועל הבוחרים להיות ראשים לשועלים ואינך קובל עליו, על הארי שלך! מדוע... אביתמר, מדוע?...

האם לא „עברו" גם על פניו „חמש שנות הצרה והמצוקה, שעברו כשואה על חיי העם, כתמונות־הקסם המתנועעות על הבד הלבן מבלי ועזע את נפשו המריצית.

... היא אמריקה, חביבי!...

גם... גם הארי שבאריות, אחי אביתמר, „שוכח את קול הנפש, אינו שומע ואינו מבין, שוכח מולדת ובית אב וכל המודותיהם, ואת... ואת אוצרות המולדת וכל אבני חנה הוא נכון להמיר בפניני זגוגית ומיני סדקית של מקום „מקלטו" החדש"...

כך, אביתמר החביב, כך הוא הדבר... ומה נעשה? — הלא זאת היא אמריקה...

והריני כולי שלך,

א ב ר ה ם ש ו ע ר.

הנטיה הרביעית מסכימה אמנם, שבארץ־ישראל רק עברית, אלא שבארצות הגולה לא עברית ולא זארגון, אלא שפת המדינה. ציוניים מכין זה מצויים על־פי רוב בארצות מערב־אירופה ובארצות־הברית של אמריקה.

והנה מארבע הנטיות שמניתי למעלה, השניה, בהוספת תקונים אחרים, נראית לי מכולן, לקבוע על־פיה את יחסנו לשאלת ה„אידיש".

נראית היא לי מפני שהיא נובעת ישר מהתיחסותנו, אנו הציונים, אל הגלות, שהזארגון הוא בן־צלמה ובן־דמותה הכי טפוסי. אנו הציונים מכונים או מתכנים „שוללי־הגולה". מי שהכתירנו בתואר־לואי זה לא דייק בלשונו. אמר — ולא אמר הכל. כי לא רק אנו, כי־אם גם המתבוללים „שוללי־גולה" הם. כמונו כמוהם רוצים בשלילת הגלות ובבטולה הגמור. ההבדל הוא רק זה: שאנו שואפים לצאת מן הגולה אל הגאולה בארץ משלנו עם שלטון עצמי משלנו, לחיות שם חיי עם נורמאלי, והם מתאמצים לצאת מן הגולה אל ההתבוללות והטמיעה הגמורה. במלים אחרות: כמונו כמוהם מודים שהגלות אינה נורמית, ימצבנו בלתי־נורמאלי וצריך תקון הוא. אלא שהם רוצים לשום קץ להאי־נורמאליות הזאת בבטולו של קיומנו לגמרי, כאותו החולה, ששם קץ ליסוריו באבוד לדעת, ואנחנו, הציונים, חפצי חיים אנו, חיים של כבוד ובטחון ככל עם, וישועתנו אנו רואים רק ברכישת התנאים העושים את כל עם חפשי ונורמאלי באשר הוא עם.

דינה של הגלות היא גם דינה של שפתה. בכל מקום שמחורבנו של הזארגון נבנית העברית — חורבן זה רצוי לנו וצריכים אנו לקרבו, אבל במקום שהדבר ברור וודאי, כי מחורבן זה לא תרווח לשפתנו כלום ובמקומה תבנינה שפות לועזיות, אז אנו אומרים: לוא הזארגון יתקיים לפנינו! הזארגון, אמנם, מכה הוא, מכה שלא כתובה בתורה, אבל ממנו נוכל להרפא על־ידי התאמצות גדולה וכבירה להנחלת הלשון העברית להמוני עמנו, אולם שפה לועזית כמעט סם־מות היא להתהוה העברית. ימי שמדבר בזמן הזה בגולה שפה לועזית על הזארגון דומה הוא בעיני לאותו היהודי, שאמנם יצא מן הגולה, אבל לא לגאולה, אלא להתבוללות ולטמיעה.

אולם עם היותנו מכברים בתור צורך השעה את הזארגון על לשונות לועזיות, מחובתנו הוא להטעים לכל עת מצוא את ערכו האמתי ו„לקרוא את הילד בשמו הנכון" זארגון ולא אידיש. השם הוא גורם גדול בנדון זה ועלול הוא להטעות את הרבים, וצריכים אנו להזהר בקריאת השם הנכון. וביותר אנו צריכים להזהר, שלא להכניס את הזארגון בתור שפת־למוד במוסדות החנוך שלנו או לטפח את ספרותו ולשכללה. אבותינו, בחושם הבריא, נזהרו מכל אלה, ואם במשך מאות שנים דברו ביניהם זארגון, בכל זאת לא עשו ממנו פולחן, והתיחסו אליו בהטאקט הראוי. קראו לו זארגון ולא ראו בזה שום גנאי. גם אנחנו כמוהם אין אנו מתביישים בו כעני שאינו מתבייש בעניותו וכבעל מום שאינו מתבייש במומו. אולם באותה שעה אסור לנו להתגאות בו. בעל־מום המתגאה במומו יודושב אותו למעלה, אין לו תקנה ולעולם לא ירפא.

זהו התקון הראשון להנטיה השניה. ועוד אחד: משפט הבכורה להזארגון על שפות לועזיות הוא רק בגולה, אולם בארץ־ישראל, שלעברית נכונה בעתיד הקרוב, מן ההגירה ההמונית המקווה, התחרות כבירה ומלחמה קשה עם צרתה זו, שם יש לתת דין קדימה להשמוש בלשונות לועזיות על הזארגון עם אלה שאינם יודעים עדיין עברית. זהו התקון השני.

לסכם כל זה בקצרה: עברית וזארגון — עברית עדיפה בכל מקום; זארגון ולועזית — בגולה זארגון עדיף, בתנאי שיקרא בשמו הנכון ולא אידיש, וגם שלא יטפחוהו ולא יסלסלוהו; בארץ־ישראל — לועזית עדיפה.

כך צריך להיות יחסנו לשאלת ה„אידיש".

ה„יולקה" היהודית

מאת

אברהם שוער.

(סוף).*

3

היתה יולקה יפה. משוכללה וקשוטה בטוב טעם. נינה לבובנה וטאטיאנה מאקסימובנה, בעזרתן של עוד נשים יהודיות נכבדות, השתדלו בדבר. ואמנם היתה בה, במלאכה זו, לפי הסברתו של סולומון ייפימוביטש, כדי „להראות לכל העמים והשרים", שגם אנו בקיאים בקביעות יולקה לכל חוקותיה, כלליה ופרטיה.

— „הם" יפתעו למראה! — לחש אלכסנדר איליטש באזניהם של היהודים בבית הבורסא וקרץ בעיניו אל עבר הסוחרים ובעלי האחוזות הנוצרים שהיו שם באותו מעמד. — תחי יולקה...

והגויים... לא באו! אפילו הקטנים, ה„שקצים" הבאים אל כל בית, שבו נערכת יולקה, בין שהם קרואים ובין שאינם קרואים — אף הם לא באו.

דומה, כאילו נדברו כולם פה־אחד לבלתי בוא בעצמם ולבלתי תת גם לבניהם להשתתף בחגיגה יהודית זו.

חכו שעה, חכו שעתים — אין איש. כמו על קפיצים יושבי כולם, מצפים, נרגשים, מלאי־תוחלת — כל אושה, כל שריקה מאחורי הדלת היו מקימים אותם מכסאותיהם, כל נדנוד טריס חלון מבחוץ היה מעורר, מרגיזם...

לשוא — איש לא בא.

עלבון היה תלוי ועומד באויר, רחף בחלל החדר המקושט ונשא מעל לראשיהם של האורחים היהודים.

* עיין גליון מו.

והעלבון היה מורגש כדבר ממשי, כמו דבר חי רחש, זחל, מישש ונגע בכולם — ומבעד הדלת הפתוחה של חדר האורחים נשקפה היולקה מקושטה ומפוארה בקשקשי זהב וכסף, בציצים ופרחים, במלאכים וכרובים ובכל מיני פירות ומגדנות, וכולה מוצלפה אורות יקרות ומגוונות, — עמדה גאה, זרה, הצופה — ולועגת...

השתעממו ילדי בני ישראל שבאו לכבוד היולקה, השתעממו והתרגזו. הפעוטים, מהם שבכו ומהם שנמנמו על זרועותיהן של האומנות והשפחות — והגימנאזיסטים היהודים התלוננו וטענו: היולקה היא שלנו... הם לא קראו לנו אל חג היולקות שלהם...

נואשים ומבוישים לקחו את הקטנים, הכניסום אל החדר ששם עמדה היולקה, חלקו להם מתנות שונות ופטרו אותם אל ביתם שבעי־רוגז וצער על היולקה שלא עלתה יפה.

נכנסנו כולנו אל חדר־האוכל.

השלחן היה ערוך בכל. יינות, משקאות וכל מיני מאכל עמדו בסדור יפה ומהודר, עמדו וחכו לאורחים.

ישבו כולם מסביב לשלחן ואלכסנדר אילאיטש מזג את הכוסות, כמנהג הרוסים, בעצם ידו לכל אחד ואחד. לאחרונה מילא את כוסו־הוא, הרימה קצת למעלה, חוור ונרגז, השתעל ובקול רגש פתח ואמר:

— אדוני, אנחנו... כלומר... אָנו, עשינו... אנחנו, כלומר, האיזראילים, כעם, שמגזעו יצא... המ... מכוון, אני אומר, שאנחנו פתחנו וקראנו לשלום... אָמרנו לטעת בלבותם של התינוקות רגשי אהבה... והם... הם לא באו, הראו לנו בזאת... בקיצור: ישפוט אותם האלהים!

הקרואים כבשו פניהם בקרקע ולא ענו דבר. כמו בסעודת אבלים שתה כל אחד את כוסו דומם, קנח, מחה את פיו ושתק.

מזגו שוב את הכוסות. שתו בשנית ובשלישית — התנוצצו העינים, הפנים האדימו קצת, צהבו... התחילו לדבר, לדון, להתווכח...

— אפשר, ארוני, אחרי שסעדנו קצת את לבבנו, טוב יהיה הדבר אם ישמיעו לפנינו איזה דקלום או איזו הקראָה, ובינתים — יגישו לנו את ארוחת הערב, „מכל מה ששלח לנו האלהים הטוב". מתכבד אני להציג לפניכם... ברם, אין לנו להצטער הרבה על־אדות... הני... הלא, באמת, לא בשביל היולקה התאספנו פה. היולקה, אם אפשר לאמר כך, אינה כלל הסמל, כלומר... כשם שהצלב אינו...

— אלכסנדר אילאיטש, ייבאָגו, בושה וחרפה! — קראָה פתאים בקולה הצריד והשריק טאטיאנה מאקסי־מובנה. — אלכסנדר אילאיטש! מה הוא הטון החדש?... א־נח־נו... מי הם הא־נח־נו? יהודים רוצה אתה לאמר? אבל, אדוני הנכבדים, הידוע הוא לכם, שעל־פי חוקי ההיסטוריה וההתפתחות... שעל־פי חוקי ההגיון...

— מה לנו ולההיסטוריה וההתפתחות שלך ולהגיונך! — נפל לתוך דבריה מירון ייפימוביטש, זה שהיה מתפאר, שבזמן מן הזמנים למד גמרא ושבכלל אפשר לאמר, שהתלמוד ספר הגון הוא. — מה לנו ולההיסטוריה שלך? והדבר הוא כל־כך פשוט וגלוי: שונאים הם אותנו! יש שמקנאים בנו, יש שאינם מקנאים — בדבר אחד שוים הם כולם, בשנאה אלינו, בבוז ובשאט נפש. היו ימים והשנאה לא היתה מן המודה, על כן היתה כבושה וגנוזה, עכשיו היא בת־הזמן... בת תמיד... עכשיו היא סימן הטון הטוב...

נו, הכל מתחרים בשנאה אלינו — ואם אפילו כולנו נקום ונטבל ביום אחד... — אולם הוא לא הספיק לכלות את דבריו, כי פתאום צלצלה המצלה שאצל הדלת, צלצלה בכח, בחוצפה, ובטרם עוד הספיקו לרוץ אל הדלת ולפתות אותה — והיא נפתחה לרוחה ויחד עם האד החוור הקרחי שהתפרץ דרך הדלת הפתוחה, נכנס מתנודד ומבוסם ניקיטא אַנדרייביטש מוחאביוב.

— א־ה... אצלכם... ארונים יהו־דים... — התחיל ממשיך בכוונה את דבריו ומטעים את ה„אדונים היהודים". הוא היה, אָמנם, בגילופין, אבל עוד לא במדה כזו שלא יבין מה שהוא סח. — אצלכם... גם אצלכם, אדוני, יום־טוב. יפה... יפה מאד... נו, בברכת החג! אי לך, סאשא! עומד לו כך, בן אָדם... מלא... לכבוד יום־טוב באתי אליך... כך... כך... מה יש בבקבוקון הירוק? פיסאחובקה? * הרבה! קוגל־צימס... — הוא הריק אל קרבו כוס גדולה וצנח בכבדות על הכסא.

התכרכמו פניו של אלכסנדר אילאיטש וכל יתר היהודים בושו להביט איש בפני אָחיו. ברור היה, שאת מוחאביוב הציף וישבור „שהחי בכוונה", שלחוהו להלבין את פני היהודים בכלל ואת פני אַלכסנדר איל־איטש בפרט, ובסתר לבבם התחילו פתאום להכיר אי־אלו סימנים לא טובים, אותם הסימנים שהתחילו מרגישים בכל מקום מאָז נתמנה הגוּבירנאטור החדש, אלא שעד אָז היו הדברים האלה מן הסוג שהלב אינו מגלה לפה.

— סאשא, הו, סאשא! עוד כוס אחת. האָדם הולך, אחא, על שתים. טובה היא הפיסאחובקה שלך...

— נו, חג שמח לך ולכל האדונים האיזראילטיאנים הללו. בינינו לבין עצמנו, סאשא, איזה חג לך היום?

— אין כל חג לנו היום, ניקיטא אנדרייביטש, אין לנו כל חג, אלא... סתם... כך...

— סתם... כך... ויולקה עשית, הדלקת... העלית את נרותיה... והזמנת הבולני שהחת... התרהבתם פה בעירתנו, התפרצתם... סתם... — והוא לקח בעצמו מעל השלחן בקבוק מלא יי"ש, מילא צלוחית גדולה של תה והריק אותה לגרונו בבת־אחת. פניו נדלקו, עיניו נוצצו, הבריקו באור ירקרק, כעיני החתול בארבו לטרפו בחשכת הלילה, והוא נשען בידו האחת על הכסא והשניה מורמה בחלל מקומצה באגרוף אָדום, מוצק... עומד הוא ומצעק וקולו שורק: — הו, שמע־נא, אלכסנדר, כיצד

* יין־שרף של פבר.

אתה שם, הא? איראיטש! שמיעינא. אתה וכל אלה הארינים הפאריסטיניים אתך, כלומר, היהודים... אמרו־נא לנו, למה אתם מכניסים הכל אל תוך כיסיכם העמוקים? למה לוקחים אתם את הכל בידיכם המתדבקות? את הכל... נו, הבירזה, מובן, עניני סחר־מכר, בדברים האלה מומחים אתם מימי אביכם אבראהאם, עוד על הר סיני שם החילותם לסחור... מילא, עניני כסף... אולם איזו שייכות יש לכם, לשבט שלכם, ולהיולקה שלנו....

— ה' עמך, ניקיטא אנדרייביטש! איזו איפן הדבור? וההטעמה? ההטעמה...

— ההטעמה? הטעמתי אינה רצויה לך? נתעדנת פה מאד, מפונק נעשית! לבשת כותנת של משי... שמנת... הלק עורך עליך... התחיל טועם...? יהודי והטעמה! והתרמיל שלך איהו? התרמיל!... עם בזוי ומתועב! חשאיים מתוך מי הבצה באתם הנה, נמוכים מיֹשב הארץ הייתם, ועכשיו נעשה צר המקום לנו בגלילכם! את הכל לקחתם לכם... את הבירזה... את... את... את היולקה אפילו! הגובירנאטור החדש יראה לכם את מקומכם הראוי לכם. יולקות המה עושים בשביל בנינו! יודעים אנו בשביל מה... יודעים! לא תרמונו עוד! מוצצי הדם! עקירת מתועבת! ארורים... ארורים! — וקללה נמבזה ומתועבה יצאה מטורפה והציפה מפיו ותנשא באויר ותפול על ראשי הנאספים בבית ותשקין אותם...

יאנדני בירני יישבנו חשאיים־חשאיים, כפופים ושחוחים מתחת לקללות הנמרצות הנישאות באויר. בכה יושב תינוק עזוב, מופה, רועד ומפחד מתנופת איזו יד נעלמה ונוראה...

פרץ בכי היסטירי של אשה נבהלה. התעורר ילד משנתו ונבהל עמד, מביט בעינים תמהות, מפחדות, ומרטט התרפק על אמו הנדהמה והמפחדת כמוהו.

ומעבר החדרה הפתוחה עמדה הירקה נשרפת מריישנר ב„שרצר" הציפר וגריתיר הדירים מביטים בעזות.

— השלך אותו החוצה... — לחש מי על אזניו של אלכסנדר איליאיטש. והוא לא פנה אליו, אפשר שלא שמע כלל את דבריו. אובה, עלוב בכל רגשותיו הכי קרושים, עמד באמצע הבית נפתע ונדהם, משותק ומבולבל, כאילו ירקו לו בפניו והריק זוחל, נוזל מעליהם.

מתגנבים וחשאיים, בהתאמצם לבלתי הבט איש בפניו של רעהו נשמטו אחד אחר אחד. נשאר רק אלכסנדר איליאיטש בחדר עם הגוי השכור שישב נשען על קצה השלחן, מגהק, מפהק ושב אל קיאו. ולרגעים מתפרצת מתוך פיו קללה גסה רוסית. והיולקה הבהבה יצתה בשיורי נרותיה הדועכים...

כשהלכנו הביתה אמר לי סולומון ייפימוביטש בררר:

— חכם מה הוא אומר? בן חייל מיקיטקא!

— ואותך מהנה הדבר...

— כי לו נ־אה, כי לו י־אה... שוטה, מברכים על הזיקין, על הרעמים כשם שמברכים על הבשמים...

— לא תגיד במקומה היא הפיר־כיפיה שלך — אמרתי לו וקולי חרד. — נהגית מדבריו, כנראה, של מיהאביוב... „פרי" הנך גם אתה, אף כי אידיישיסט אתה ובקי בפרין...

— הנה לו לפרין — אמר. — ירבו כמותו בישראל. כמוני כמוך יהודי אנכי, אלא שלי נתן הקדוש־ברוך־הוא עינים לראות ולך — לדמוע.

— מיקיטא, אמנם, חשב לרעה והאלהים חשבה לטובה. הלא זה דברי: אצלנו בני ישראל הכל אפשר... הכל! אפשר לעשות יולקה בגין ישראל, אפשר לקדש את ה' ביולקה... וגם מיקיטא זכור לטוב — הוא הרעם, הזיו... מברכים על הרעמים... מברכים... אחרי הרעם, על־פי רוב, יבוא גשם ברכה על הארץ.

אצל דירתו נפרדנו איש מעל אחיו. הוא נכנס אל ביתו ואני הלכתי וסבבתי עוד ברחובות של העיר הגדולה והמשונה הזאת. השמים היו עמוקים, שהורים ויפיים. הלבנה שטה לה קרה, גאה, בודדה... השלג התנוצץ לבן, קר וזר... ואני הולך נרגש כולי, לבי רותח, הומה, סוער, ובאזני מצלצלת קללתו המתועבה של ניקיטה מוחאביוב.

אַחַד־עָשָׂר שָׁבוּעוֹת בְּבֵית אַבְרָהָם מַאפּוּ

ספר אחד מיכתבותי

מאת

מ. זייפרט.

(סוף)

ז.

ביום הרביעי בשבועי האירחים הנכבדים חזרה רוממנת דירי העצבו והשעמום התמידי למעון מאפו, והמנהדר העציבה והשוממית שוב התחילה לשרור ממשרר בהתרממגפלה בכל פנות הבית. וישוב אברהם מאפו הדורו שיבב עד הספר הרעיה והשורקת מזוקן, עישה איזה מחיקות ותקונים בספרו „אמון פרגוג" והוא מתאנח מעוצם כאביו; שוב בתו דורותיה יושבת לבדה בחדרה הקטן וקוראת את הספור „הרמאן והירותיה" של גיתה, או היא מתקנת במטה איזה מרביתו ישן, ושוב אני יושב כפוף אל השלחן ומעתיק איזה פרק מכתב־יד של החלק הרביעי מ„עיט צבוע", יחד עם התקונים והנוספות החדישות שעשה בו מאפו בימי אתמול. ויודע אני, לצערי, בבירור, כי גם על התקונים החדשים הללו יתחרט מאפו היום, יבטלם כליל בשרטוט־עט אחד וישלח את הגליון הזה לסל הכתבים הפסולים העומד תחת השלחן.

לכתחילה, כאשר נתן לי מאפו את החלק הרביעי של כתב־ידו מ„עיט צבוע" להחל את מלאכת ההעתקה,

דמיתי, כי המלאכה הזאת תהיה לי קלה מאד, ובמשך שבועות אחדים אגמרנה. הרי המלאכה הזאת היתה רק הרקה מכלי אל כלי, העתקה אות באות מכתב מטושטש לכתב בהיר ונקי; אבל בכל פעם כשמסרתי למאפו חצי פרק, או פרק שלם כתוב בכתב ידי הבהיר והנקי, עבר עליו בעיון רב, עשה בו המון מחיקות ועל שולי הגליונות הוסיף שורות חדשות והחזיר לידי את הפרק לכתבו מחדש יחד עם הנוספות. ממילא מובן, כי בחפץ לב כתבתי מחדש את הפרק כרצונו, וכאשר מסרתי לו את הכתב־יד החדש יחד עם נוספותיו, מצא עוד הפעם לנחוץ לבטל את אשר התקין וחידש יום לפני זה ויכתוב על שולי הנייר תקונים ונוספות חדשות, ומסר לי את הקונטרס לכתבו עוד הפעם מחדש. על־ידי זה התארכה מלאכת ההעתקה ולא ראיתי לה קץ וגבול, אשר יגאלני מעמל־סיזיפוס זה. אלמלי היה מאפו משנה ומתקן פעם בפעם רק את סגנונו, היתה העבודה הזאת ניחה לי ולא היו לי שום תרעומות עליו. לכל מחבר ומחבר יש זכות מיברית לעשית שנויים ניכפית במחברתו כפי שימצא לטוב לו טרם מסרו את כתב־ידו לבית־הדפוס; אבל השנויים שעשה מאפו מכתב־ידו הישן מחלקי ה„עיט צבוע" האחרונים, לא היו כלל שנויים או תקונים בסגנונו, כי־אם סתירות דברים בגוף הספור, שלא היה להן שום יחס למהלך הספור בשלשה החלקים שכבר יצאו מתחת מכבש הדפוס, ואילו היו שני החלקים האחרונים נדפסים יחד עם הסתירות והניגודים הללו, אז היה מאפו מטרה לכל מבקר לשלוח בו את חציו היותר שנונים, וגם בקרב הקוראים היותר פשוטים בודאי שהיה צפוי ללעג ולקלס.

ממילא מובן, כי אז, בהיותי עדיין עלם רך וצעיר לימים, חסרו לי הכשרונות וההבנה להוציא משפט קשה כזה על הפגימות והסתירות שעשה מאפו בהמון חלופיו ושנוייו בעיקר הספור „עיט צבוע". בענינים ספרותיים עדיין היה לי מושג כהה ורק הרגשה אינסטינקטיבית לחשה לי, כי כל הפגימות והסתירות הרבות הללו יביאו דיסונאנס בכל מהלך הספור וישחיתו את התאמתו, שמצאתי בו בכתב־היד הראשון; אבל היום, אחרי קריאת ספרים הרבה ועבודה תמידית במשך יותר מחמשים שנה על שדה הספרות, אדמה, כי יש לי הזכות להוציא משפט כזה, מבלי הקטין את ערך מאפו בתור סופר מצוין ומהולל בזמנו, שהועיל הרבה להרחבת השפה העברית והשפלת אומתנו, כי מי כמוני יודע מצבו הרוחני אז שבא לידי נדנוד והתמוטטות לרגלי מחלתו הארוכה ומכאוביו העצומים, שהזיקו ברב או במעט את שווי־המשקל בכשרונותיו הרוחניים. המחלה הארוכה הזאת החלישה את עמידתו החזקה שהיתה לו תמיד בענינים ספרותיים וגרמה לו שגיאות וקלקולים לאין מספר.

ואם שסבלתי הרבה ממצבו הרוחני הרעוע ולא ראיתי סוף למלאכתי שהעמסתי עלי ושנהפכה לי לזרא, בכל זאת לא יכולתי להפסיק את המלאכה הזאת ולעזבה, בדעתי, כי בגמר המלאכה הזאת קשורים כל מאויי רוחו של האדם הגדול הזה, וגמרתי בדעתי להמשיך את מלאכתי עד אשר אגמרנה. אבל הפסקת המלאכה הזאת באה פתאום כברק משמים טהורים לא מצדי וגם לא מצד מאפו, רק מצד הרופא יצחק פיינברג ולא מזדון לב, רק מנקודת־הראות של רופא מומחה ומקרב לב ידיד נאמן למאפו, מורו ומלמדו בנעוריו, ושהיה הראשון שסלל לו את הדרך הישרה להאקאדמיה ללמוד את חכמת הרפואה.

הד"ר פיינברג שדאג תמיד לבריאות גופו של מאפו והשתמש באמצעים ובתחבולות שונים להסיר את מחלתו ומכאוביו האנושים, בא לידי החלטה, כי כל זמן שלא יניח מאפו את עטו מידו ולא יחדל מיצירתו הספרותית, אין בכח חכמת הרפואה לא רק לנצח בשלמות את מחלתו, אלא גם אי־אפשר להקילה ברב או במעט. ובכל פעם בבואו לבקר את מאפו, התחנן לפניו, כי יפסוק את העבודה הזאת לכל הפחות לחצי שנה עד שישוב לאיתנו מחדש; אבל כל התחינות והבקשות הללו, גם האזהרות הנמרצות, שיצאו מפי אוהב ידיד נאמן כמוהו, מצאו רק אזנים אטומות, ומבלי הבט על ההשפעה הרבה שהיה לו בענינים אחרים על מאפו, לא התרצה לו הסופר להפסיק את עבודתו הספרותית אף גם לירח אחד.

הפעם, בבואי בבוקר לבית מאפו להחל את מלאכתי, מצאתי את מאפו חולה מסוכן. הוא שכב על הספה, התהפך מצד אל צד, הכה באגרופו בקיר, חרק בשיניו ובקול צרוד גנח בלי הפוגה מעצמת יסורים קשים. על מצחו עמדו נטפי זיעה גדולים, עיניו היו שקועות בחוריהן, ופניו היו לבנים כפני מת. בתו דורותיה ישבה מרגלותיו ובכתה בכי תמרורים.

במעט עברתי את מפתן החדר, היא נגשה אלי במהירות ותאמר אלי:

— ההתקפה האכזריה הזאת של מחלתו אחזה בו לפני שעה ועוד לא פסקה. האל הטוב הביאך עתה הלום. לך בטובך אל הד"ר פיינברג והביאו הנה. אם לא תמצאהו במעונו, לך לבית־החולים העירוני ושם לנכון תמצאהו.

מצאתי את הד"ר פיינברג בבית־החולים והוא מהר ללכת תיכף עמדי. ישבנו בכרכרתו, שהמתינה לו אצל בית־החולים ובעבור רגעים אחדים עמדנו שנינו אצל החולה, שלא פסק להוציא מקרבו צעקות איומות.

הד"ר פיינברג לא הוציא מפיו אף מלה אחת, אך מפניו הקשים והזועפים הכרתי, כי הוא בא לידי הכרעה המורה. הוא הניח את אזנו על חזה מאפו להקשיב את הפאותיו, משש את דפקו, אחר־כך הוציא מכיסו איזה מין שקוי בצלוחית קטנה, שפך מתוכה מספר טפות לתוך כף מים ונתן למאפו לשתות.

כעבור רגעים אחדים חדל החולה להתיפח, כאביו ספו־תמו, ובעוד רגעים אחדים עצם את עיניו וירדם.

הד"ר פיינברג שישב כאלם על מקומו והוחיל עד שיעשה הסם את פעולתו, קם ממושבו, קרא אותי ואת בת מאפו לחדר הסמוך ובלאט אמר אלינו:

— אם החולה ינגף עוד פעמים אחדות מהתקפות קשות כמו אלה, אז אין כל תקוה כי ישאר בחיים.

באוצר הסמים שהמציאה חכמת הרפואה למאות ולאלפים מחלות שונות אין כל תרופה למחלת־האבן. תחבולה מנוסה ובדוקה רואים אנו רק להוציא את האבן על־ידי נתוח, אבל האדון מאפו גם שמוע מזה לא חפץ, כאשר יעצתיו פעמים אחדות לנסוע לקניגסברג, בפרוסיה, ולפנות אל המנתח המפורסם בורוב, שבודאי היה עושה את הנתוח הזה בלי שום סכנה להחולה. את זאת יעץ לו גם אחיו מפאריז במכתביו אליו, אך גם עצתו נשארה מעל. המכאובים הללו באים עליו על־פי הרוב אחרי עבודה רוחנית קשה וממושכה. כמה פעמים הזהרתיו, כי יניח את העבודה הזאת לירחים אחדים, אבל כל אזהרותי היו כקול קורא במדבר. סוף־סוף נלאיתי ללחום נגד קשיות ערפו ורואה אני רק תחבולה אחת לשבר את התמדתו המסוכנת: לכי, דורותיה, הביאי לי את שני החלקים האחרונים מ„עיט צבוע" בכתיבת־יד אביך. אני אקחם למעוני ואסגרם על מסגר. כשיעיר אביך משנתו, הגידי לו, כי אנכי לקחתים אלי ולא אשיבם לו קודם שיעבור חצי שנה.

בדמעות המות על פניה קבצה דורותיה את כל הגליונות משני החלקים, חבשה אותם בחבילה אחת ומסרה את החבילה להד"ר פיינברג.

אז פנה פיינברג אלי ויאמר:

— אם יש לך רק זיק אחד של חמלה על האיש הגדול הזה, ואם רצונך, כי לא ינתק פתיל חייו בלי עת, אז חדל־נא מבוא אליו, ויותר טוב יהיה אם תעזוב את העיר.

הוא יצא ממעון מאפו, ישב בכרכרתו ונסע חזרה לבית־החולים.

לבי נשבר בקרבי בראותי את זרם הדמעות השוטף בלי הפוגה על פני העלמה העדינה והאומללה, בתו של הסופר. לקחתי את פרידתי מעליה ובאותו היום יצאתי מקובנה ונסעתי חזרה לאבי ולמשפחתי.

* * *

שנה וחצי עברו מאז עזבי את מאפו ואז נודע לי על־ידי העתונים, כי אברהם מאפו מת בעיר קניגסברג ושם הובל לקבורות. את גורלם של שני החלקים האחרונים מ„עיט צבוע" לא ידעתי, אם כבר ראו אור בדפוס, או מונחים הם עדיין סגורים בארונו של הד"ר פיינברג. והנה בא מוכר־ספרים להעיירה הקטנה, מקום מגורתי, ואצלו השגתי, לשמחתי, את שני החלקים האחרונים שיצאו לאור בווילנה. התנפלתי עליהם כמוצא שלל רב לא מצד הספור לדעת אחרית הדבר, אותו כבר ידעתי מתוך כתב־היד בהיותי בבית מאפו, רק מתוך סקרנות עצומה לדעת אם נדפסו שני החלקים הללו יחד עם השנויים והנוספות המוזרות, שהוסיף עליהם בזמן היותי עובד אצלו, ומה רבה השתוממותי, גם הנאת־רוחי, במצאי, כי שני החלקים ההם היו נדפסים אות באות מתוך כתב־היד הראשון שכתב מאפו בעצם ידו הרועדת ואותם נתן לי להעתיקם בכתב־ידי הנקי והבהיר, וזאת עוררה בקרבי השאלה: מי העתיקם לכתב נקי ובהיר ומי השמיט מהם את כל השנויים, הנוספות והסתירות, אם מאפו בעצמו, או המעתיק?

לפתור לי החידה הזאת יכלה רק בת מאפו וגם הד"ר פיינברג. הראשונה אחרי מות אביה יצאה מקובנה והאדריסה שלה לא ידעתי. לפיכך פניתי במכתב אל הד"ר פיינברג ובקשתיו שיואיל לפתור את הענין הסתום לי, אך הוא לא מצא לנחוץ לכבדני בתשובתו.

סוף־סוף מצאתי את הפתרון בניו־יורק, באמריקה, בימן מאהר. המשורר יצחק רבינוביץ, שהציגני בפעם הראשונה לפני מאפו, בא לניו־יורק, והוא פתר לי את החידה, שהיתה מעסקת אותי ימים רבים. הוא ספר לי, כי ירח ימים אחרי עזבי את קובנה היה נקרא אל הד"ר פיינברג והוא מסר לו להעתיק את שני החלקים האחרונים מ„עיט צבוע" מכתב־יד של מאפו לכתב־ידו. הוא לא חפץ לקבל עליו את העבודה הזאת בלי הסכמת מאפו, ובבואו למאפו לקבל את הסכמתו, שמח מאפו מאד, ולא רק את הסכמתו לזה נתן לו, אלא גם מלא את ידיו להשמיט את כל השנויים, הנוספות והניגודים, שעשה בחלק הרביעי שהעתקתי אני. אבל לזה היה נחוץ להעתיק מחדש גם את העתקתי, והמלאכה הזאת ארכה לו עשרה שבועות. מאפו, אשר בזמן ההוא התחדשה מעט בריאותו, שמח מאד, כי סוף־סוף יזכה לראות גם את שני החלקים האחרונים בדפוס, אך הוא מת טרם שיצאו לאור.

הַזָּקֵן

(זכרונות.)

מאת

מ א י ר ג ו ל ד ב ר ג.

למן היום ההוא ועד עתה כבר עברו יותר מעשרים שנה, ועדיין מצלצלים באזני דבריו אשר דבר אלינו הזקן באותו יום שראיתיו בפעם האחרונה. והלא כה היו דבריו: „יודע אני, כי קצי הולך ומתקרב, לא אחיה עוד שנים רבות על־פני האדמה, לראות את סוף גלותנו הארוכה והמרה, אולם אתם, ילדי, — כן היה מכנה אותנו — צעירים הנכם, והעתיד הגדול והמזהיר, אותו העתיד, שעליו נבאו הדורות, ואשר תקות ביאו נתנה די כח, אומץ ועוז לכל נבורי הרוח שלנו, להקריב את חייהם, להענות, לסבול יסורים קשים ומרים ולבלי הואש, — אותו העתיד הנהו מתקרב לבוא. מאושר אנכי, כי זכיתי לחיות עד שנות זקנה ושיבה. וכמדומה, כי אני רואה את תחילת הסוף, אני שומע את הד קול הפטיש בהנחת היסוד ואבן הפנה לביתנו הלאומי שם, בארץ עברנו ההיסטורי ועתידנו הגדול."

והיה — המשיך את דבריו — כאשר ירימו צירינו, בעוד שבועות אחדים, בבאזיליה העיר, את דגלנו, דגל החירות, דגל גאולת העם והארץ בכח העם עצמו, באותו היום עליכם, ילדי, להשבע שבועת אמונים, כי תעמדו על דגלנו ולא תניחו אותו מידכם, עד — עד אשר תראוהו מתנופף על הרי ציון. לא על־

ידי חרב, לא על־ידי דם ואש, כי־אם בעבודה ובבטחון גמור בעבודתכם נשיג את חירותנו, חירותכם".

דברים כאלה וכאלה דבר אלינו אותו הזקן אז, ומזומה לפני התאסף הקונגרס הציוני הראשון, ותמונתו, תמונת גוו, ואופן דבורו אני רואה ושומע גם עכשיו. אני רואה את הגו הקטן, את גבו הכפוף והעקום מרוב זקנה, את ראשו העגול והגדול לפי ערך ממבנה גוו, את פניו המלאים קמטים־קמטים, את מצחו הרחב והגבוה וביחוד את שתי עיניו הגדולות והניצוצות הניתזים מהן, כשעה שהנהו מדבר על גורל עמו ועתידו. אני שומע את הד פסיעותיו האטיות בשעה שהנהו מתקרב אלינו הצעירים נשען על מקלו העב, וכמדומה, כי גם עתה הנהו עומד לפני ומצליף את מקלו זה באויר [illegible] ומרבה, [illegible] עמי־עמיך אל נפשי פנימה, ומעוררים אותי לעבודה לאומית. ובקול נגיד הוא מצוה עלינו ללכת הלאה־הלאה, צעד אחרי צעד, עד הגיענו אל מטרתנו.

וזה מופלג היה אז, כבר בגיל ישישות גבורה, ואני הכרתי קיומי הגדוד של צעירים בעירנו הגדולה ומלאה אוכלוסים יהודים מכל המפלגות. מתנגדים מופלגי תורה מכל המינים. חסידים של רביים שונים המתווכחים ורבים תמיד זה עם זה על־דבר מדת קדושתם של רבותיהם. משכילים מדופלמים, שכבר החלו להתבייש ביהדותם, וחצאי משכילים, שלקקו מעט מההשכלה הכללית, והפטפוט הריקני בקול רם, למען השמיע באזני העוברים והשבים, היה אצלם היחידי. וחבורתנו אנו היתה הבורה של בחורי הישיבה, אשר בלו את ימי ילדותם בחדר וימי בחרותם בבתי־הישיבה השונים בארץ ליטה. אולם אנו לא היינו מכווצים רק בין כתלי בית־המדרש, כי מלבד הויות־ים של אביי ורבא התעסקנו גם בהויות העולם, ע י ל מ נ י א נ י. בעינינו היינו משכילים, אבל השכלתנו לא עורה את עינינו. ההשפעה של בית־המדרש השאירה את רשמה חזק בקרבנו. לא יכולנו, וגם לא חפצנו, לשחרר את עצמנו מההשפעה הקדושה ההיא. מהשבותינו, מגמותינו ושאיפותינו היו של עברים המסורים לעמם. וכבר אז הרגשנו את השקר הפנימי והפאראדוכס אשר בפתגם המשורר: „היה אדם בצאתך ויהודי באהלך". יהודים היינו בביתנו, בבית־המדרש, וכאלה השתדלנו להיות גם בצאתנו החוצה. בכל מקרה אשר הזדמן לידינו הבלטנו את ישותנו העברית.

את הגלות עם כל המרירות שבה הרגשנו בכל נימי לבבנו. כל חלום, כל רעיון, כל תנועה אשר התהוו אז בעולמנו, לעזור אף לחלק מעמנו הסובל את עול הגלות הקשה, לקחו את לבותינו, אבל לא כעורים המגששים קיר נמשכנו אחריהם.

ההגירה לארגנטינה כבר פסקה אז במדה ידועה. בעינינו אנו היתה הקולוניזאציה הארגנטינית רק מעין העברה מארץ גלותית אחת לארץ גלותית אחרת, כי יראנו מאד מפני יוצאי חלצי השפאנים. אמריקה הצפונית היתה הנקודה האחת, אשר אליה הבטנו כאל מקום מפלט זמני להיטיב שם את מצבנו החמרי, אבל ידענו, כי באמריקה זו הננו מטיבים את מצבם של היהודים על חשבונה של היהדות, ולכן מצאנו נוחם רק בקרב „חובבי ציון". המושבות המעטות במספר שרכשנו עד אז בארץ־ישראל היו כל תקותינו. כל מושבה כעיר מבצר נחשבה בעינינו. כל פועל כגבור לאומי, הלוחם את מלחמת חירותנו אנו וחירות ארצנו. כל משמיע על הפרוטות לטובת הפועלים כמבשר את יום בוא גאולתנו, אף כי בעתיד רחוק מאד.

בימים ההם הופיעה בעולמנו מחברתו של המנהיג הגדול „מדינת היהודים". קראנו אותה, שנינו ושלשנו. על כל תג וקוץ שבה התיבתנו, כי נקודה ונקודה היתה לנו חומר לרעיונות נרחבים, כל משפט מעין מקור חיים לרוות את נפשותינו הכמהות.

אמרנו: מי יתן לנו מנהיג לגשם את התכנית הגדולה של מחברת זו, מי יתן לנו נביא להוציא קול־קורא אל העם להתנער מעפר שפלותו, לדרוש את משפטו מן האנושיות בשם האנושיות. ולבנו כאילו נבא לנו, כי הגיעה השעה, בא היום, ואם לא ימצא אחר, אז המחבר של „מדינת היהודים" בעצמו — שטיבו טרם נודע אז בעולמנו — יחל לעבוד עבודה ממשית, למען התאים את הגות רוחו עם פעל כפיו.

ידיעות רדפו ידיעות, בשורות חלפו בשורות. בקוריו של הרצל בקושטא, נאומו בלונדון לפני חברת המכבים עשו רושם גדול. העתונים העברים והכלליים החלו לדבר על־דבר המדינה היהודית, בתחילה בסתר פנים, בין השורות, ואחרי כן גם בגלוי, ואז באה הבשורה, כי מחבר „מדינת היהודים" יחל להוציא שבועון בשם „העולם" ועל דגלו תהיה הרותה האמרה של הלל: „אם אין אני לי, מי לי" — והעתון יהיה מעין שופר להריע על הגאולה, להעיר את העם להעזר בכחו הוא.

„העולם" הופיע ודבריו היו ברורים. בפעם הראשונה שמענו הכרזה לכל העם בארצות פזוריו, כי ירים לתחיה על אדמת אבותיו. דברים כאלה לא נשמעו עוד בכל ימי גלותנו, למימי המכבים ובר כוכבא.

והנה באה הבשורה על־דבר הקונגרס בבאזיליה.

עכשיו, אחרי אשר כבר היו לנו קונגרסים שונים, נעשתה המלה „קונגרס" כבר חולין לנו, אבל אז לפני יותר מעשרים שנה, כמה רבה, כמה היתה יפה התרגשותנו בבשורת המלה קונגרס ציוני, [illegible]. ואמנם, באמת, מלתא זוטרתא היא? אחרי אלף ושמונה מאות שנה של פזור בכל ארצות תבל, מן קצה העולם ועד קצהו, יתאספו צירים יהודים מכל הארצות אל מקום אחד לשאוף למטרה אחת ולדבר לא בלשון בני נכרית כי־אם בלשון בני־יהודה.

קשה, קשה לנו מאד להאמין בציונותם של אלה שלא השתתפו בתנועתנו בימים ההם, בימים הראשונים לתחיתנו הלאומית. כל אלה שלא לקחו חלק בעבודתנו אז, אינם יודעים להוקיר את כל ערכה של תנועתנו גם עתה, ולכן הנם רוגנים ומתמרמרים באהליהם וקשה להם להביא את הקרבנות הדרושים בשעה הגדולה הזאת.

האספות היו אסורות אז ברוסיה מטעם פקידי הממשלה, ובכל זאת העמדנו את נפשנו בסכנה והיינו מתאספים. עונג רוחני מיוחד במינו היה לנו לדבר על־דבר הקונגרס הציוני ותוצאותיו. ויכוחינו היו חמים וסוערים. כל אחד השמיע את דעתו, ודעותינו היו שונות, כי כל אחד ממנו השפע מעתונו אשר קרא.

ואותו היום היה יום אבלנו הלאומי, ואחרי אשר גמרנו לאמר את הקינות בבתי־הכנסיות השונים ביחד עם הזקנים, הלכו להם הזקנים לבית מיעד לכל חי, לבכות ענותם ועגות עמם על קברי אבות, ואנחנו הצעירים הלכנו אל גן העיר. ומקום מיוחד היה לנו שם תחת אחד השיחים, ששם היינו מתאספים, דנים ומתווכחים על־אודות כל הנשמע בעולם הציוני. ויחידים ביום ההוא היו נלהבים. דברנו, שוחחנו וגם צעקנו והתמרמרנו. ופתאום הופיע

לעינינו אותו הזקן ההולך ומתקרב אלינו. קמנו ממקומנו לכבודו והושבנו אותו בראש, והוא בשפתו הנמרצה הביע לפנינו את הגות רוחו, את תקותו על־דבר „תחילת הסוף", שהוא רואה בעיני רוחו.

קול השופר נשמע, הקונגרס הראשון התאסף, ישותנו הלאומית הובלטה, תביעותינו גם הן יצאו מפורש מפי צירינו. ונדמה לנו, כי העולם הגדול התעורר לקול צעקתנו.

* * *

המנהיג מת, אחרי אשר הניח את היסוד, אחרי אשר ירה את אבן־הפנה וימסר את תכנית העבודה להבאים אחריו, והעבודה הולכת ונמשכת, הולכת ונשלמת. והתקוה משעשעת אותנו, כי בימינו ובעינינו יתאמתו דברי הנבאי הגדול. בימינו ובעינינו עוד נראה בנין בית לאומי משוכלל ומפואר בהדרו, כתכנית אשר הקים יוצר הרעיון, הנבאי הגדול...

ועל לבי עולה זכרונו של אותו הזקן, קטן הקומה, בעל העינים היהודיות. באזני מצלצלים דבריו אשר דבר אלינו, הצעירים אז, ביום חורבננו הלאומי. לוא יכולתי לבוא עתה אל אותה העיר ההרוסה על־ידי קלגסי ממלכות שונות, לוא יכולתי לבוא אל גן העיר, אל אותו המקום אשר שם השמיע הזקן את דבריו האחרונים ומשם אל גל העפר אשר תחתיו נטמן הגו הקטן של אותו הזקן, אשר עוד אז ראה את „תחילת הסוף"... ורק דברים אחדים הייתי מוציא מפי: היטבת לראות, זקן חביב, בעיני רוחך ראית את „תחילת" הסוף, ואנחנו, הצעירים אז, כמדומני, כי הננו רואים כיום גם את סופה של גלותנו. הננו שומעים את קול השופר הקורא באזנינו, כמעט איתם הדברים שדברת אתה באזנינו באותו היום: רק בעבודה ובבטחון גמור בעבודתנו נשיג את חירותנו...

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

— תודת פולניה לועד המחלק המאוחד. הועד המחלק המאוחד קבל מכתב רשמי מאת המיניסטר הפולני לבריאות העם, שבו מובעת תודה „בשם הריפובליקה הפולנית ובשם ועד הממשלה לעזרת הילדים" לועד המחלק בעד נדבותיו הגדולות שנתן ל„קרן העזרה לילדי פולניה".

המכתב אומר בין יתר דבריו: „המחלקה הפולנית של הקרן האירופאית לעזרת הילדים, העומדת תחת רשותה של „הנהלת העזרה האמריקאית", הודיעה לנו בדבר חלקכם בעבודת העזרה לילדים בארץ זו, שנושא עליו חותם של נדיבות נאמנה".

„אתם מתבקשים למסור לכל החברים בהסתדרותכם את תודתה העמוקה של פולניה בעד השתתפותכם בעבודה זו. המחלקה הפולנית של קרן העזרה לילדים דואגת לכל הילדים הסובלים בפולניה, בכללם — גם הילדים היהודים, והועד המחלק המאוחד עוזר לילדים היהודים באמצעות המחלקה הפולנית.

„עד עכשיו נדב הועד המחלק המאוחד חצי מיליון דולארים לטובת עזרת הילדים בפולניה.

— לקראת הועידה של היהודים האוקראינים. במסיבות ובאגודות של היהודים האוקראינים בכל תפוצות ארצות־הברית רבו בעת האחרונה ההכנות לקראת הועידה של צירי התאחדות יהודי אוקראינה באמריקה, שתהיה בפילאדלפיה במשך ימים אחדים מיום 27 לפבריאר עד 1 למארץ. עסקני ה„התאחדות" מקוים כי עם הועידה הבאה יבואו תריסים צירים בקרב ההסתדרות הזאת ופעולותיה תרחבנה יותר בעניני טובת אחינו המעונים באוקראינה.

ד"ר אלכסנדר זאלקינד, ד"ר א. קוראלניק ומר מאיר גרוסמאן, שליחי יהודי אוקראינה לאמריקה, ינאמו בועידה ויקחו חלק בכל עבודותיה.

* * *

בריטאניה.

באנגליה.

— ההלטה נכבדה בדבר הזכויות למיעוטים. מודיעים מלונדון כי בישיבת ראשי המיניסטרים הנועדת עכשיו שם, הציע הציר היאפוני לפאריז, המשתתף בועידה זו, להכניס את המיעוטים הלאומיים תחת חסותה של אגודת־הלאומים והצעתו נתקבלה. הציר היאפוני הראה, בהגינו על הצעתו, על העובדה, כי הפולנים אינם מקיימים כלל את התחייבותם על־ידי החוזה ביחס ליהודים ולמיעוטים שבארצם.

— התמנותו של רדינג בתור ציר לאמריקה. כפי שמודיעים העתונים האנגליים, יתמנה הלורד רדינג בקרוב בתור ציר אנגליה לאמריקה ויתפטר משום זה ממשרתו בתור השופט הראשי. העתון „אובסירבר" כותב ביחס לזה, כי להתמנותו החדשה של רדינג יש ערך גדול לטובת העם האנגלי ולטובת כל הפוליטיקה העולמית. ראוי לציין, כי רדינג הראה בהזדמנויות אחרות את חבתו לציוניות.

— „ועד השליחים" ו„החברה האנגלו־יהודית". הידיעה, שכבר הבאנו באחד מגליונות „התורן", ש„ועד שליחי הקהלות" הולך ומתפתח לאט־לאט למוסד לאומי חשוב, התאשרה בשבוע העבר על־ידי עיתוני השבוע. כידוע, יש ל„חברה האנגלו־יהודית" ול„ועד שליחי הקהלות" ועד משותף בשביל עניני היהודים הכלליים, והנה כלפני שבועות אחדים החליט „ועד השליחים" לדרוש, כי ה„ועד המשותף" יבחר בצירים אחדים לועד צירי המשלחות היהודיות בפאריז המשתתף בפעולותיהם בשם יהודי אנגליה אשר החברה האנגלו־יהודית, הנמצאת תחת השפעתם של המתבוללים הלואיד מונטיפיורי ולוסיין וואלף, התנגדה להשתתפות ציר של ועד השליחים וחברי המתנגדים הזאת התפרצו עכשיו מלחמת דברים ומעשים עצומה בין שני המוסדות האלה, שתגרום אולי לפירוד גמור ביניהם.

התחלת הפירוד הזה כבר נעשתה. ועד השליחים בחר בנשיאו, סיר סטוארט סימיואל, לציר בועד המלאכויות בפאריז. העתונות היהודית באנגליה אינה פוסקת לדון על ענין זה, משום שזאת היא הפעולה הראשונה, שועד השליחים עושה על דעת עצמו ביחס לפוליטיקה הכללית של היהודים בימי הזמן שנוסד ועד המשותף.

— הכרה רשמית ל„פועלי־ציון". „מפלגת העבודה" של הפועלים האנגליים הכירה באופן רשמי את מפלגת

„פועלי־ציון" והחליטה לקבל את באי־כחם בכל מועצותיהם (של מפלגת הפועלים האנגליים) בתור באי־כח קבוצה לאומית מיוחדה.

גם בקונגרס לפועלים, שיקרא בקרוב על־ידי מפלגת העבודה, ישתתפו „פועלי־ציון" בתור קבוצה לאומית.

— ו ע ד ל פ ק ח ע ל ה ז כ ו י ו ת ל מ י ע ו ט י ם. באנגליה נוסד עכשיו ועד ששם לפניו מטרה נעלה מאד — לעמוד על המשמר ולפקח, כי הממשלות שהתחייבו לתת זכויות למיעוטים שבמדינותיהם לא יפרו את התחייבותם.

הועד מרכב מראשי כל הדתות באנגליה. בא־כח הדת היהודית בועד הוא הרב הכולל ד"ר הירץ.

— ה ש ת ד ל ו ת ב ד ב ר י ה ו ד י א ו ק ר א י נ ה. ועדה של עסקנים יהודים פנתה אל הממשלה האנגלית בבקשה, שבאי־כחה בטורקיה ובארץ־ישראל יאספו ידיעות בדבר השחיטות באוקראינה מפי הפליטים היהודים הבאים לשתי הארצות הנזכרות. הידיעות תודפסנה אחר־כך בספר, כמו שהדפיסה הממשלה האנגלית את הידיעות בדבר השחיטות בארמיניה.

* * *

ב צ ר פ ת.

— ר ח י ת ו ע י ד ת ה ע ז ר ה. ועידת העזרה היהודית בין־הארצית, שנועדה להקרא מטעם ועד צירי המראכיות היהודיות בחודש מארץ, נדחתה מפני סבות שונות לחודש מאי הבא.

— מ ח א ת ה צ ר פ ת י ם נ ג ד ה פ ר ע ו ת ב י ה ו ד י ם. ביום 15 לפברואר נערכה באחד האולמים הגדולים בפאריז אספת־מחאה גדולה נגד הפרעות ביהודים. האספה נקראה על־ידי ה„ליגה להגנה על זכויות האדם". הנואמים היו: פרופיסור באש, שהיה יושב־הראש באספה, הסופרת המפורסמת מרת סיבירין והעורך של ה„יומאניטה" — מארסיל קאשין, הכהן הנוצרי דורילמאן, הדיפוטאט סאנויירן (מחה נגד הפרעות בשם התושבים הצרפתיים) והסינאטור דימאנויה.

הכהן דורילמאן עשה רושם בנאומו הנלהב והביע את הרעיון, כי עוד עתיד עם ישראל לחדש את פני העולם.

הסינאטור דימאנויה גלה את דעתו בנאומו, כי הדרך היחידה לפתרון שאלת ההגנה על היהודים מן הפרעות היא — התגשמות הרעיון הציוני. הסופר המפורסם אנאטול פראנס וייפו, מזכיר הפידיראציה של הפועלים הצרפתים, שלחו מכתבים לאספה, שבהם הביעו את מחאותיהם הנמרצות כלפי הממשלות של ארצות הפורעים ואת רגשות חבתם ליהודים.

* * *

ב פ ו ל נ י ה.

— ב ד ב ר ח ו ק ה ה ת א ז ר ח ו ת. הצירים היהודים בסיים, פארבשטיין, גראס והירשהורן, התראו עם ראש המיניסטרים הפולני בדבר חוק ההתאזרחות החדש, שעל־פיהו יהושבו עשרות אלפי תושבים יהודים. הגרים בפולניה זה שנים רבות אלא שלא נרשמו שמותיהם בעיריות, בתור זרים. הצירים הודיעו אחרי הראיון, שיש עוד תקוה, כי הממשלה תתקן במדה ידועה את החוק הזה לטובת היהודים ה„זרים".

— ב ד ב ר מ נ י ח ת י ו ם ה ש ב ת. הדיפוטאטים והעסקנים היהודים לא הניחו עוד את כלי זינם במלחמתם נגד גזירת השביתה ביום הראשון. בכל מקרה המזדמן לידם בסיים ובאספות רשמיות אחרות וכמו־כן בראיונות עם המיניסטרים, הם מראים על העול הנעשה בגזרה זו נגד הדת היהודית ועל הכוונה האמתית שלה: להחריב את המסחר והתעשיה של היהודים. עד כמה שיהודי פולניה נכונים לא לעמוד בגזירה זו, אלא לעבור עליה במסירות נפש, מוכיח הגלוי הנקרא „היהודים", שהצירים היהודים פרסמו בקרב הצבור היהודי אחרי שהסיים לא התחשב עם דרישותיהם.

„יהודים, — הם כותבים בתוך יתר דבריהם, — בטוחים אנחנו, שהחיים בעצמם יראו, שכל אלה התחבולות לא יועילו. לא הטלנו ספק אף רגע ואין אנו מטילים ספק גם עכשיו, שכל העם היהודי לכל מפלגותיו היה תמים דעות אתנו בדרישותינו. המלחמה בעד שמירת יום השבת, בעד דתנו ולאומיותנו, לא נגמרה. לא הצלחנו בסיים, אבל אין זה אומר שנוצחנו כבר. הננו מחויבים להגן שוב בכל כחותינו על קדשי עמנו — אפשר לשבר, אבל לא לכפוף אותנו.

יהודים! בקרוב צריך החק מנוחת יום הראשון להתגשם, ואז יפגש עם החיים הממשיים, עם העקשנות היהודית בת אלפי שנים, עם מסירות נפשנו, עם אמונתנו וצדקתנו".

* * *

ב ג ר מ נ י ה.

עד כמה שגברה האנטישמיות בקרב הסטודנטים הגרמנים יכולה להוכיח העובדה, שאפילו יהודי כמו הפרופיסור אלברט איינשטיין, המלומד הגדול שהפליא זה לא כבר את העולם המדעי בתגליותיו באסטרונומיה, נחשב לאדם שפל בעיניהם.

פרופיסור איינשטיין נתבקש לקרוא הרצאה באוניברסיטה הברלינית. כשבא ומצא, כי רק סטודנטים הוזמנו לשמוע את ההרצאה, הביע את רצונו, כי הכניסה תהיה חפשית לכל אחד המתענין בדבריו. הסטודנטים לא רק שלא הסכימו להצעתו, אלא עוד העליבו אותו באופן גס על הרהיבו עוז בנפשו להציע הצעה „ראדיקאלית" כזו. קריאות של בוז כלפי המרצה וכלפי היהודים נשמעו באיזה מפיות סטודנטים רבים.

איינשטיין השתמט מקרוא את הרצאתו והשיב את כספו שקבל בעדה.

מקרה אנטישמי זה אינו יחידי בקרב הצעירים המתלמדים ואפילו בקרב הפרופיסורים הגרמנים.

בכל האוניברסיטאות הגרמניות מתהוללת בעת האחרונה תנועה אנטישמית כבירה, שלא רק סטודנטים, כי־אם גם פרופיסורים רבים תומכים בה. באספה אוניברסיטאית גדולה בהאללה נאמו פרופי־סורים ידועים נגד היהודים „שגרשו את הקיסר האשכנזי ממולדתו" ודרשו מאת הסטודנטים להפסיק את כל יחוסיהם עם חבריהם היהודיים, בין שהם זרים ובין שהם אזרחי גרמניה. האספה קבלה החלטה המחייבת את הסטודנטים להוציא את היהודים מכל בתי־הנתוח של האוניברסיטה.

* * *

ב ר ו ס י ה ה ס ו ב י י ט י ת.

— ד י ן ־ ו ח ש ב ו ן ב ד ב ר ה פ ר ע ו ת. הממשלה של הבולשביקים פרסמה דין־וחשבון רשמי בדבר הפרעות שנערכו ביהודי אוקראינה, פולניה, רוסיה הלבנה, ליטה, גלילות הדון, קורלנדיה, אסטלנדיה וסיביריה. בפרטי־כל נאמר, כי כל הפרעות נערכו על־ידי הממשלות ועל־ידי פקידי הצבא של המקומות הנזכרים. הפרטי־כל מיחד הרבה פרטים שעדיין לא נתפרסמו.

— הקומיסאריאט „היהודי" והתרבות היהודית. הקומיסאריאט לעניני היהודים בממשלה הבולשיביקית המסמיר יום־יום פקודות של החרמה ושל עיקור מן השורש על התרבות העברית כעל תרבות פסולה לפרוגרס הסוציאלי, התחיל בעת האחרונה במרץ מיוחד לעזור בבנין התרבות היהודית.

כפי שמידיעים מקופינהאגן, מוציא הקומיסאריאט הזה שני עתונים יומיים ועתון שבועי אחד בשפה היהודית המדוברת; כמו־כן הוא מוציא עכשיו את „ההיסטוריה החדשה של החסידות" מאת דובנוב, את „תולדות הספרות היהודית" מאת מ. ציגברג ו„היסטורית הכלכלה היהודית" מאת מ. קולישר. האגודות של היודישיסטים על שם פרץ קבלו מאת הקומיסאריאט היהודי סכום של שני מיליון רובלים בתור תמיכה להוצאת אנציקלופדיה גדולה ביהודית. האנציקלופדיה תכיל אלף ושש מאות גליונות דפוס. כך נפתרה שאלת השפות של היהודים בארץ הסובייטים בכח „הכרח ההיסטורי".

* * *

בארצות אחרות.

— סרביה. כלפני שבועים היתה בבילגראד ועידת הקהלות היהודיות. אחת ההחלטות היתה: להשתדל לפני הממשלה להנהיג בחיים את האוטונומיה היהודית־לאומית. כמעט כל העתונים הסרבים הביעו את הסכמתם להחלטה זו.

— יוגוסלאביה. בהשתדלות ועד צירי המלאכויות היהודיות בפאריז השיבה הממשלה את גזירתה לגרש את היהודים הזרים מן הארץ.

— סלובאקיה. בימים הראשונים לחודש זה היה בפיסטואן, סלובאקיה, „יום היהודים" הראשון. השתתפו מאה צירים, באי־כח המשים קהלות. הועידה מחאה נגד הנגישות הנעשות ליהודי ארץ זו, וגם־כן דנו על אופני המלחמה שעליהם לנהל בעד קבלת זכויות פוליטיות ואזרחיות מלאות.

— שווייציה. ועד העזרה ליהודים נגועי המלחמה שבשווייציה החליט להעביר לארץ זו מספר גדול של היתומים היהודים באוסטריה. הקבוצה הראשונה במספר של 500 ילדים כבר באה לשווייציה.

— איטליה. ועידת הקהלות היהודיות, הפידיראציה הציונית ואגודת הרבנים — כל אלה קבלו הבטחה מאת המיניסטר לעניני חוץ של הממשלה האיטלקית, כי תעשה כל אשר ביכלתה בכדי לעצור בעד הפרעות הנערכות ביהודי אוקראינה וארצות אחרות.

* * *

בארץ־ישראל.

— החברה העברית לחקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה. ועד החברה העברית לחקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה החליט לאחד את כל הכחות בארץ־ישראל לעבודה משותפת. גם בישיבה שהיתה לועד החברה העברית לידיעת הארץ אשר ביפו, החליט ששתי החברות תתאחדנה לעבודה משותפת וישחברי הועד אשר ביפו יכנסו בתור חברים למרכז אשר בירושלים. החברה נגשה להוציא קובץ מקצועי אשר יכיל מאמרים על־אדות כל מקצועות מדע של ארץ־ישראל.

באחת ישיבותיו החליט הועד לצרף אליו את הד"ר נחום סלושץ בתור חבר. הוא יעסק בידור בעניני הארכיאולוגיה ובעריכת הקובץ. הד"ר סלושץ שהשתתף בהוצאת כתבי־היד השמיים „קורפוס אינסקריפטיונום סימיטיקורום" של האינסטיטוט הצרפתי יעסק בעיקר בפרסום הכתבות העבריות של ארץ־ישראל, שתתפסנה מקום חשוב בקובץ ותצאנה אחרי כן בספר מיוחד. החברה עומדת עכשיו לפני עבודות חשובות.

— חברה פלשתינאית כללית לחקירת המזרח הקדמון. ביום 6 ליאנואר היתה אספה בירושלים, שבה השתתפו באי־כח כל החברות לחקירות עתיקות המזרח וארץ־ישראל של האומות השונות. שלשה־שלשה השתתפו באספה מצד כל חברה, ורק מן היונים והארמינים השתתפו אחד־אחד. באי־כח החברה העברית היו הפרופיסור סלושץ, בן־יהודה ודוד ילין. בסך־הכל השתתפו באספה זו כעשרים איש.

החלט ליסד חברה כללית בין־דתית בשם: „חברה פלשתינאית כללית לחקירת המזרח הקדמון".

על הועד הפועל להוציא מאספים במקצוע חקירת העתיקות. השפות הבין־לאומיות של החברה תהיינה אנגלית וצרפתית, ואולם בתוך המאספים יתנו מקום גם לעברית ולשאר שפות.

באספה זו נבחר ועד למשך שנה אחת. הועד מכיל בתוכו: נשיא, שני סגנים, מזכיר, שלשה מנהלים ורואי החשבון.

מנהל החברה הצרפתית, החכם הידוע מר לה גרנז, נבחר לנשיא; הסגנים הם אחד אנגלי ואחד אמריקאי; למזכיר נבחר הפרופיסור סלושץ; למנהלים נבחרו: הגיניראל סטורס, בן־יהודה ויוני אחד.

— שעורים מדעיים בתלמוד. בירושלים נוסדה אגודה של צעירי הישיבות במטרה להתענין בחקירת התלמוד וביחד עם זה ללמוד את כל המדעים הכלליים שיש להם יחוסים קרובים לענינים הנזכרים בים התלמוד, כגון פילוסופיה, תולדות העמים הקדמונים, הגיון, אנטרופולוגיה ועוד.

בנוגע לסדור התמידים הנזכרים הושבת האגודה לפנות אל הכחות המדעיים החדשים שהתישבו בירושלים.

בעבודה מדעית זו מקוה האגודה ליצור את הגרעין ליסוד ישיבה גבוהה ללמודי היהדות, שנחיצותה מורגשת מאד בארץ־ישראל ושתשמש ברבות הימים למרכז רוחני־דתי לכל הגולה.

— עבודת „הבונה" בארץ־ישראל. בזמן האחרון התחילה חברת „הבונה" את פעולותיה בארץ־ישראל. לפני זמן־מה אישרה הברה זו בתור חברה אנגלית לסניות ומטרתה עבודת הבנין בארץ־ישראל.

החברה הזאת כשהיא לעצמה איננה עוסקת בבנין בתים בכדי להשכירם לדיירים, אלא בונה היא בתים בקבלנות על חשבון אחרים או על חשבונה היא בכדי למכרם לאחרים, בהוספת אחוז קטן להוצאת ההנהלה, משרדה הטכני, ואחוזים קטנים לקאפיטאל היסודי.

החברה בונה כעת בתל־אביב בית יפה, שיתאים לדירה לאיש פרטי, ובית־מלון גדול. חוץ מזה יש להחברה תכניות עשירות לבנינים ביפו, בחיפה ובירושלים.

באספת החברה, שהיתה זה לא כבר בירושלים בהשתתפות ראשי „הבונה": מ. אוסישקין, י. ל. גולדברג וגם סוחרים ידועים, החליט:

א) להתחיל במכירת מניות בארץ־ישראל ובארצות אחרות ולהגדיל את רכוש החברה.

ב) לגמור את בנין הבית הפרטי הנבנה ביפו ולהציעו למכירה לאנשים פרטיים בסכום שעלה בתוספת ריות של ששה אחוזים למאה.

ג) להמשיך את בנין המלון בתל־אביב ולבוא במשא־ומתן עם אנשים פרטיים או עם חברות, שירצו לקנות את המלון לשם עסק מסחרי.

ד) להתחיל בבנין מלון בחיפה במגרש הקרוב לטכניקום על־פי תכנית חדשה אירופית.

ה) להעמיד בתור מטרה עיקרית של החברה בנין פרבר גדול בירושלים החדשה על־פי התכנית שהכינו מומחים ידועים ולבוא במשא־ומתן עם בעלי המגרשים לשם הוצאת המטרה הזאת אל הפועל.

— ליעור הארץ. הממשלה החליטה לנטוע מיליון עצים בארץ־ישראל. העבודה החלה כבר. בירושלים נוטעים עצים לעת־עתה על דרך יפו משני צדי הדרך. האסורים עסוקים בעבודה זו.

הַתְּנוּעָה הַלְאֻמִּית

גלוי־דעת בשם יעקב די האז.

ההסתדרות הציונית באמריקה פרסמה את גלוי־הדעת הבא בשם **מר יעקב די האז:**

„כפי שיש לקוות, תפתר שאלת מצבה המדיני של ארץ־ישראל בועידת ראשי המיניסטרים של הממשלות המאוחדות, הנועדת עכשיו בלונדון".

„שאלת השלום עם טורקיה היא הראשונה על הפרק בועידה. שלטון הציונים בארץ־ישראל נכלל בעשרת הסעיפים הראשונים של החוזה המוצע לפני טורקיה ואם לא יקרה איזה מקרה יוצא מן הכלל, שיגרום לאיזה שנוי בתוצאות הועידה הזאת, ודאי שהפתרון בנוגע לשאלת ארץ־ישראל יהיה מקביל בעיקר שבועית אהדים. הפתרון הזה יהיה, כפי שמקוים מנהיגי הציונים, שאנגליה תקבל את האפוטרופסות על ארץ־ישראל במטרה ליסד שם בית לאומי לעם ישראל".

„בצפיה לתוצאות רצויות מאת ועידת ראשי המיניסטרים נועד הועד הפועל הציוני הגדול בלונדון בכדי לעבד את התכניות בעד ארץ־ישראל יהודית".

„בישיבת הפתיחה של הועידה הזאת הביע ד"ר ווייצמאן תודה ללואיס בראנדייס וההסתדרות הציונית באמריקה בעד העזרה החמרית הרבה שנתנה לארץ־ישראל לטובת בנין הריסותיה והתפתחותה הכלכלית וכמו־כן בעד עזרתה הפוליטית, שתוצאותיה הטובות עתידות להתגלות בקרוב".

* * *

ועידת הועד הפועל הציוני הגדול בלונדון.

ביום הרביעי, 11 לפברואר, נפתחה בלונדון ועידת הועד הפועל הציוני הגדול בהשתתפות המנהיגים הציוניים מארצות שונות. דברי הבקורת שנשמעו כלפי ההנהלה והמשא־ומתן בין הצירים שהתפתח על־ידי כך, כמו־כן גלויי־הדעת של העומדים בראש ההנהלה, התעודות הרשמיות שנקראו וההחלטות שנתקבלו — כל אלה קבעו לועידה אופי היסטורי חשוב. זה היה כעין קונגרס ציוני מצומצם.

בין המבקרים החריפים במשך הישיבות אחדות היו: יעקבוס כהן, פישר, פרידמאן, אלכסנדר מאריי, יוסף כהן וקיאין מוצקין. אחדים מן המבקרים התאוננו, כי המנהלים הסתפקו במועט בדרישותיהם מאת ועידת־השלום.

נורדוי תמך בהצעתו של ווייצמאן. פרופיסור ווארבורג, ביהם,

המציגים הנמרצים של ההנהלה היו: ד"ר דייכס (לונדון), ד"ר ק... (ברלין), פרופיסור אורנשטיין (הולנדיה), גיידיטש (מוסקבה), ד"ר קאצנלסון (ליבוי), ד"ר כהן־ברנשטיין (קישינוב), בודנהיימר ושמריה לוין.

ווייצמאן וסוקולוב הראו בתשובותיהם על המכשולים הגדולים, שההנהלה נתקלה בהם בדרך עבודתם.

„ההצהרה הבאלפורית — אמר ווייצמאן בין יתר דבריו — זהו רק השלד ולנו נשארת עוד העבודה: להלביש את השלד הזה עור וגידים ולהפיח בו רוח חיים. ועידת השלום פתחה לפנינו את הדרך ובידינו עתה להתחיל בעבודה ולגמרה".

סוקולוב הזכיר בנאומו את ראיונו עם מילירן, ראש הממשלה הצרפתית החדש ועם ליאון בורזשוא, ראש הסינאט הצרפתי ואמר, כי דבריהם של שני אלה עשו עלינו את הרושם, שהממשלה הצרפתית מחזיקה בכל תוקף בהסכמתה הקודמת להצהרת באלפור. סוקולוב קבל אחר־כך מאת מילירן את המכתב הרשמי הבא:

„קראתי בשים לב את הצעות הציונים בדבר בית לאומי בארץ־ישראל בשביל היהודים.

„אין לכם לחשוש כלל בנוגע ליחסנו אל ענין זה, ויש לי העונג לחדש את ההבטחה, כי הממשלה הצרפתית מעונינה מאד ביסוד בית כזה בארץ, שהיא צור מחצבת הגזע שלכם, המחונן כל־כך בכח החיים ובכשרונות אינטיליקטואליים.

„צרפת תתן, ככל יכלתה, את תמיכתה להשגת המטרה הזאת, בשומה את לבה, אמנם, גם אל זכויותיהם ועניניהם של יתר התושבים בני דת ובני גזע שונים, שההיסטוריה כנסה אותם יחד במזרח הקרוב".

תשובותיהם של ווייצמאן וסוקולוב עשו רושם נמרץ על הצירים ונתקבלה החלטה, המביעה אמון גמור להנהלה והנותנת לה יפוי־כח להמשיך את פעולותיה.

ההסתדרות הציונית באמריקה לא שלחה את ציריה לועידה הזאת משום רכוז כל כחותיה עכשיו בקבוץ כספים לטובת קרן הגאולה.

ווייצמאן ושמריה לוין התעכבו על מקרה זה ויחד עם הבעת צערם על העדר צירי ציוני אמריקה הביעו את רגשות הערצתם לציוני אמריקה בעד פעולותיהם הנמרצות במשך השנים האחרונות. ווייצמאן הודיע במשך דבריו, כי ציוני אמריקה תמכו את ההסתדרות הציונית העולמית במשך זמן המלחמה ב־80 אחוזים מהוצאותיה והרים על גם את פעולותיו של בראנדייס.

על־פי הצעת לוין קבלה הועידה החלטה של הבעת תודה מיוחדה להסתדרות הציונית באמריקה בעד הצטיינותה בעבודה.

לוין הציע גם־כן לבקש את ציוני אמריקה לבחור בארבעה באי־כח שישתתפו: שנים — בועד הפועל הציוני בלונדון ושנים — בועד הצירים בארץ־ישראל (בתור הוספה על הקודמים).

הישיבה הששית של הועידה, שהיתה ביום ה 15 לפברואר, היקדישה לשאלת האוניברסיטה העברית בירושלים בפרט ולשאלת החנוך בארץ־ישראל בכלל. ווייצמאן הציע, שהמחלקות הראשונות שתתפתחנה תהיינה: הלימודים מדעי הפיסיקה, כימיה ומיקרוביאולוגיה; כמו־כן גלה את דעתו, כי בית־הספר הטכני בחיפה צריך להפתח בקרוב ושצריך לסדר מחדש את התחנות לנסיונות בחקלאות מיסודו של אהרנסון.

פיר ישבסרי יפיצרי הביעו את דעתם נגד יד שרמידים הראשונים באוניברסיטה יצימצפי דר במדעים הפריים.

עיקפי יציגת ווייצמאן נתקבלה הודעה ישירה מרגראפר של תודה ליעקב שיף על שקנה מאת „אגודת העזרה" של יהודי גרמניה את היקם בבית־הספר הטכני בחיפה וגרב את זה להסתדרות הציונית.

הישיבות נמשכו כשבוע. באותו הזמן היו אספות למנהלי הערי הציונית ומנהלי ה איגוד ההתיישבות היהודית של אנגליי פלשתינה קו."

הישיבות היו סגורות ואחרי כל ישיבה נתפרסמו ידיעות רשמיות בשביל העתונות.

בשעה שעתוננו נמסר לדפוס לא נתפרסמו עדיין ההחלטות הועידה.

דברי הועידה עורכו תהליכה של אבל יקברו של טשלינוב. בבית־הקברות לא נישאו נאומים אלא עמדו על קברו רגעים אחדים בראשים מורדים ארצה. זאת היתה דימונסטראציה קדושה של הבעת צער ושל הבעת רגשות כבוד לחברם היקר החי בזכרונם.

שונות

קלוזנר על נסיעתו ונסיעת יתר „העולים" מאודיסה לארץ־ישראל.

בנשף הגיגי, שנערך ביפו לכבוד „העולים" האחרונים שעלו לארץ־ישראל והתגברו על כל המכשולים שנמצאו בדרכם, מסר הד"ר יוסף קלוזנר את רשמיו מנסיעתו. בין יתר דבריו אמר:

„הרבה מומנטים מציינים יש לסמן בנסיעתנו זו לארץ־ישראל. ואחדים מהם נשארו עומדים לפני עיני עד היום הזה.

„המחזה האחד: היציאה מאודיסה. שני הימים האחרונים לפני צאת האניה מחוף אודיסה היתה הצפיה גדולה, המצב היה כאילו היתה עליה זו בבחינת „עליה שלישית", עשרות אלפים איש מאחינו עמדו על שפת הים, על־יד הספינה, וחכו לגורלנו. קשה היתה הנסיעה, לא ידענו מתי ואם נפליג מחוף אודיסה. כל אותם הימים, שהיינו נמצאים באניה, עמדו אחינו לאלפים על־ידינו על שפת הים והשתתפו בצערנו וגם בשמחתנו. לכולנו היה לב דופק אחד והרגשה לאומית אחת לפפה אותנו. לא התחשבו אלפי אחינו עם סכנת הנפשות שנשקפה אז למאחרים ללכת בלילה, ובאותם שני הלילות, שהיינו נמצאים באניה על־יד החוף, ראו לילות אודיסה מחזה שלא ראתה לפנים ומי יודע מתי יראה בעתיד.

„וזוכר אני אותו הרגע, כשהופיע באניה מזכיר הקונסוליה האנגלית באודיסה אחד מחסידי אומות העולם, וציוני נלהב, שקשה למצוא דוגמתו בין אחינו, והוא הודיענו על הרשיון להפלגת האניה, ובו בזמן התחיל לשאת לפנינו את משאו על עתידות ישראל והביע את שמחתו שנפל בחלקו להיות עוזר בהשבת הבנים לציון העתידה להתחדש בבנינה על־ידי האומה העברית ולהיות למאור גויים, ודבר על תפקיד אלה העולים לבנות את בנין הבית הלאומי המובטח בעזרת הממשלה הבריטית. באותו הרגע המרומם לא התאפקתי והשיבותי דברי לפני האדם הזה, באמרי: אנגליה היא האומה הנוצרית היחידה, שפזרה בהמון אכסמפלארים את כתבי הקודש בעולם, ובטובת האנושיות התבונה, יהיה עתה מיסיפה היא לעשות גדולות בקבצה את נדחי ישראל אל ארצם שגלו הימנה, וגם מפעלה זה יהיה לטובה של האנושית כולה ולזכר עולם ישאר בהיסטוריה המעשה של התחדשות ציון הבנויה על־ידי בניה בעזרתה של הממשלה האדירה חובבת התנ"ך.

„המזכיר של הקונסוליה רשם את דברי לפניו, הודה לי ולכולנו בעד רגשותינו אליו והבטיה. למסור את הבעת רגשותינו אלה ואת דברי לממשלה בלונדון.

„וברגע ההוא, בתוך חשכת הליל הגדולה ובלהות האימה שמסביב, נעשה מעשה אשר כל הלבבות התרגשו לקראתו מתוך התרוממות הרוח. והוא: נפנוף הדגל העברי על תורן האניה. כל הזמן היה דגל זה מקופל באיזה קרן־זוית והיינו שרויים בפחד, אולי יגלה דגל זה ואולי תרע לנו מציאותו באניה אתנו, והנה פתאום הופיע דגל זה לעיני כל הנמצאים בתוך האניה ומסביב לה. השכה ועלטה היו, לא נראה כלום, אך הופעת הדגל הכניסה מאור בין כולנו וכל העינים נוצצו והבריקו למול הנקודה ששם מנפנף דגלנו. חרדת קודש הורגשה בתוכנו, וקריאות הידד ספוגות עוז ועליזות התפרצו מפי כולנו ומפי העומדים על־יד הספינה, קריאות שהבקיעו את האויר כולו ועלו למרומים".

* * *

ידיעות ספרותיות.

— הועד המאוחד הזמני של „צעירי ציון" ו„הפועל הצעיר" בברלין התחיל להוציא קובצים בעברית בשם „אבירית". הקובצים מוקדשים לשאלת הפועל היהודי.

— מראשית שנת 1920 מופיע בווארשה דו־שבועון עברי, מוקדש לשאלת ארץ־ישראל, בשם „הארץ". העתון יוצא בהוצאת „המשרד הארץ־ישראלי" שעל־יד ההסתדרות הציונית בפולניה ועורכו היא האינג'ינר א. י. איינהורן.

— נתקבלו במערכת „התורן" הספרים החדשים האלה:

1) „החורבן" מאת אמיל זולה (חלק ראשון), תרגום ט. פאדובה. יפו, תר"ף.

2) „איצר ניבים" מאת ישראל הלוי טלר, יפו, תר"ף. מגמת הספר הזה היא לתקן את המבטא בקריאה ובדבור, שנתקלקל בפי המדברים עברית בדבור „אשכנזית".

* * *

מחיי האגודות.

— ביום ראשון, 15 ליאנואר, הרצה הד"ר א. קוראלניק באגודת הסופרים העברים בניו־יורק, על הנושא: „האופי העברי והתרבות העולמית". ההרצאה היתה מעניינת ועניינה מאד את השומעים.

— „עבודת התרבות העברית בגולה" — על נושא זה נאם מר י. פרישברג במיטינג־ספשיאל ב' אדר, באגודת בני עם הד"ר ניו־יורק. הנואם הראה על שורה של עבודות ממשיות, שהעברים מחויבים לטפל בהם עכשיו בלי כל דחוי.

משלוח מנות לפורים

שאין דומה לו בערכו ובשויו.

תאר בנפשך

שבחג הפורים בבוקר קמת ויצאת ומצאת בארגז־מכתביך פרטים יפה ובו כתיבים באופן מקוצר דברים כמו אלה:

חברך הטוב, האדון א., או ב., או הגברת ג. זכו אותך בחתימה על

„התורן"

לשנה, בתור משלוח־מנות לפורים.

האם לא

תשמח ידיעה כזאת לבבך ותוסף לך חדוה וצהלה לחג הפורים?

מזה יוצא

שידידך הטוב, האדון א., או ב., או הגברת ג. יהיו כמו־כן שמחים ושבעי־רצון לקבל ממך את

התורן

בתור תשורה לפורים.

שלח־נא לנו את דמי החתימה 4 דולארים ואת שם ידידך הטוב. אנו נשלח לו תיכף ומיד פרטים יפה ונודיע לו מזה. כמו־כן נשלח לו את גליונות „התורן" לשנה תמימה.

אם בין ידידיך נמצאים כאלה שאינם קוראים עברית, יכול אתה לשלוח להם בתור מתנה לפורים:

דאָס אידישע פאָלק

שבועון בשפה היהודית. המחיר 2.50 דולארים לשנה.

או את:

MACCABAEAN

ירחון בשפה האנגלית. המחיר 2 דולארים לשנה.

האם רוצה אתה לתת לבניך או לבני ידידיך תשורה יפה לפורים וגם לזכות אותם באותו הזמן בחדשות ובענינים מחיי היהודים והיהדות שיקשרו אותם לעמנו בקשר נאמן? —

שלח להם את:

THE YOUNG JUDAEAN

ירחון בשפה האנגלית לבני הנעירים. המחיר 1.50 דולאר לשנה.

את הפרטים נשלח גם להם.

עשה זאת תיכף כדי שלא תחמיץ את השעה.

להנהלת „התורן": —

בבקשה לשלוח את „התורן" לשנה למר ....

הנני מצרף בזה $4.00.

בכבוד,

....

....

נשף עברי בהארלם

ערוך על־ידי אגודת „אחיעבר” בהארלם, סניף ג׳
בבית ציון דהארלם, 226 לינוכס אווניו,
במוצאי־שבת, 28 לפברואר.

הנואמים:

ראובן בריינין, ק. וויטמאן, רפי ש. הורביץ וי. ז. פריישברג.

המדקלומים: רבקה בת־נון ועזרא ריר.

זמירות על־ידי מרת הדסה דאנדם.

בלוית המנגן מר זלמן פרלברג על הפסנתר.

נשיא האגודה, ד״ר ל. שפר — יושב־ראש.

הכניסה חנם.

כל יודעי עברית מתבקשים לבוא.

הודעה

הועד הכללי מכל ערי בולגאריה (קונסיסטוריין) מודיע, כי כסא הרבנות הגדול מבולגאריה הוא מופנה.

המתאוים לישב על הכסא הזה מוכרחים למלאות התנאים הבאים:

א) שיהיה ד״ר בפילוסופיה ושיהיה לו מכתב סמכה להוראה מהסימינאריום רביניקו.

ב) שכבר הנהיג הרבנות או היה מורה בבית־המדרש לרבנים לפחות עשר שנים.

ג) שידע או שיתחייב להתלמד השפות בולגארית וספרדית.

ד) שיתנהג בנימוסי ומנהגי ישראל הספרדים מבולגאריה.

ה) שיהיה נשוי אשה ושיהיה מבן חמש ושלשים שנה ומעלה.

תהיינה שתנועדים (קאנדידאטים) יוזר יפני הגראן־רבינאטו מבולגאריה בסופיה במכתב בטוח (ריקומנדאציה) בצירוף הדוקומנטים הבאים:

א) מכתבי תעודה (דוקומנטים).

ב) תולדות ימי חייו (קורי קולום ביטי).

ג) תמונתו.

ד) עדות אחרים על הנהגתו (ריפירנסים).

Глaвно Раввинство въ Болгарія

Sophia, Bolgaria.

הנני שולח ברכת מזל טוב לבבית לידידי מר יחיאל מיכלין ומרת זלדה ארמאן, רייב ביאם בברית הנשיאין. יהי רצון שיבלו את ימי חייהם בארץ אבותינו ויזכו לראות בתחיה הגמורה של עמנו, שפתנו וארצנו.

א. ש. זאכר.

מונטריאל, קנדה.

הננו מברכים במזל טוב את חברינו מר יחיאל מיכלין ומרת זלדה ארמאן, רייב הנכנס בברית הנשיאין ומאחלים להם שיבלו ימיהם ניח שאנן בארץ־ישראל ויראו שם ברכה רבה בעבודתם הפוריה על שדה החנוך העברי.

חברי אגודת בית־הספר העממי.

מונטריאל, קנדה.

לבית תלמוד־התורה דמילבוקי דרוש [illegible] עברית בעברית, אשר יוכל לקבל על עצמו גם מישרת מנהל. למורה הגון אשר עטרתו הולכתו מאלפים עד אלפים וחמש מאות דולארים לשנה. לפנות על־פי הכתובת:

Milwaukee Talmud Torah
726 Central Avenue
Milwaukee, Wis.

בית־האוכל של

ליפשיץ

כשר למהדרין שבמהדרין.

144 Fifth Avenue, New York

אצל רחוב 19.

קלמן נחום שפיר ובנו

חנות לממכר כלי זהב, כלי כסף, כלי רודשירם ואבנים טובות ומרגליות

בטבורה של עיר

169 איסט ברודוויי

K. N. SHAFFER & SON,
169 East Broadway, New York.
Tel. Orchard 4209.

מורים וגננות דרושים.

בית־הספר ״יהודי והציבורי״ דרוש וילקינס התאחד עם בית־הספר דרוש ״יוניון״, ושני בתי־הספר המאוחדים האלה דורשים מורים מנוסים ומנוסים בשיטה הטבעית, וגננות מעולות. המשכורת גבוהה ״הגבאים רצויים״. לפנות אל המנהל:

B. ISAACS, 107-113 Wilkins Street, Detroit, Mich.

Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה ששית HATOREN גליון מט (קצט)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VI NEW YORK, FEBRUARY 27, 1920 No. 49 (199)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — 32.25
לפחות מחצי שנה א ; התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

בית משפט השלום

(נוסד על־ידי אגודת הקהלות באמריקה).

בית משפט השלום הזה פתוח, לעת־עתה, פעם בשבוע, ביום הרביעי, בשעות 5—8 בערב, והוא מקבל הנה אין כסף לפשר סכסוכים בבתי־כנסיות, קהלות, אגודות ובין אדם לחברו, בשביל שלא יהיה צורך להביא סכסוכים בעניני יהדות בערכאות של עכו"ם.

נבחרו בתור שופטים בבית משפט השלום הרבנים המפורסמים: ר' אברהם א. יודיליביץ, ר' יוסף אליהו פריד, ר' בנימין פליישר, ר' שמריהו ליב הורוויץ, ר' בן־ציון פרל; השופטים: שטראל, גיבס, פנקין; עורכי־הדין: ד"ר שמואל ביכלר, סולומון סופרין, ס. פרידלאנד; הסוחרים: יוסף סמולנסקי, תנחום קריינין, ישראל פרידקין, מ. פישר.

לפנות בכל עניני בית המשפט אל המזכיר מר ל. ריטשמאן, 38 פארק רא, חדר 416.

דרוש מורה

לבית־הספר העירוני דאמאהא, נעב., דרוש מורה למחלקה גבוהה. שיטת הלמוד — עברית באנגלית. המשכורת הגונה והתנאים נוחים. לפנות אל המנהל:

R. LACOW, 2023 Burt St., Omaha, Neb.

החש בעיניו ילך ויבקר את הדוקטור

בארנט ל. בקר

215 רחוב איסט ברודווי. טיליפון: ארטשארד 2365
סניפים: 895 פרוספקט אווניו. טיליפון: מילרוז 9069
110 לינוקס אווניו. טיליפון: הארלם 449

לתלמוד־התורה דספרינגפילד, מאס., דרושים שני מורים (או מורות) בעלי השכלה עברית.

המשכורת גבוהה ותנאי העבודה נוחים. לפנות אל המנהל:

I. Chernichovsky, 967 North St., Springfield, Mass.

המועמדים מתבקשים להודיע את גילם, את מצבם המשפחתי, את נסיונם בעבר ואת המשכורת שהם דורשים.

מזל טוב!

בברכה חמה ולבבית הנובעת ממקור אהבה הנני שולחת לידידי היקרים, העברים הנלהבים, זהדה אקרמאן ויחיאל מיבלין, לנשואיהם במונטריאל. יהי רצון שתזכו להיות תושבים בארץ־ישראל.

ע. ייבזרוב.

דר. נ. שכטר
רופא חולים
83 רחוב דושפרסון ניו־יורק
טיליפון 6870 ארטשארד
השעות: 8—10, 1—2, 6—8
ביום א' — עד שעה 1

חש במעיו יתרפא

ב„עקס־לאקס"

כתובת

„אָסָף"

ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St. New York City

בית־האוכל של

ליפשיץ

כשר למהדרין שבמהדרין.

144 Fifth Avenue, New York

אצל רחוב 19.

קלמן נחום שפיר ובנו

חנות לממכר כלי זהב, כלי כסף, כלי רודושירם ואבנים טובות ומרגליות

בטבורה של עיר

169 איסט ברודוויי

K. N. SHAFFER & SON,
169 East Broadway, New York.
Tel. Orchard 4209.

דרוש מורה.

לבית תלמוד־התורה המילבוקי דרוש מורה מומחה ומנוסה על־פי השיטה עברית בעברית, אשר יוכל לקבל על עצמו גם משרת מנהל. למורה הגון אשר עטרתו הולמתו מאלפים עד אלפים וחמש מאות דולארים לשנה. לפנות על־פי הכתובת:

Milwaukee Talmud Torah
726 Central Avenue
Milwaukee, Wis.

VOL. VI NEW YORK, FEBRUARY 27, 1920 No. 49

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית ניו־יורק, ח׳ אדר, תר״ף גליון ארבעים ותשעה

„התורן" לשנתו השביעית

עם צאת הגליון החמשים יכנס „התורן" לשנתו השביעית מתוך הכרה ברורה, שצורתו הספרותית כבר נקבעה למדי. כבר נודע בקהל שאיפתו ותפקידו הלאומי, ואין מן הצורך לחזור ולהאריך עליו את הדבור ולספר את שבחיו ומעלותיו לפני הקוראים עברית.

„התורן" הולך ומתפתח, ובשנה האחרונה נתעצמו כחותיו החיוניים ונתרבה מספר הסופרים המשתתפים בו בפרי רוחם, ובמשך שנות קיומו הגיע עד גבול המטרה, אשר אליה שאפו מיסדיו ועורכיו: להיותו מרכז עברי ספרותי, מרכז התחיה הלאומית־העברית, לטובי הקוראים העברים באמריקה.

„התורן" רכש לו את חבת הקוראים העברים לא באמריקה בלבד, אלא בכל חלקי העולם, בכל המדינות היותר רחוקות, אשר נרחו שמה קוראים עברים, העורגים אל המלה העברית, מורשת העבר ומבשרת העתיד.

„התורן", בהיותו עתון עברי לעברים וכלי־מבטא ציוני לציונים, לא הסתפק ב„תעמולה" מפלגתית בלבד, שאינה ענין אלא כלפי חוץ — כלפי הנחשלים בהכרה הלאומית, הזקוקים עדיין לדחיפה ולהתעוררות הבאות מצד הספרות העתונית. — „התורן", בהיותו כלי־מבטא לקרובים ברוח וברגש, בהיותו מרכז ספרותי ומדעי למשפחת הקוראים העברים בארץ הזאת וגם בארצות אחרות, בוין את רובי מאמריו, במקצועותיו השונים, כלפי פנים: להעמיק את ההכרה העברית־הלאומית בלב קוראיו־חבריו, לפתח את רעיון התחיה של התרבות העברית עם שאלותיה להלכה ולמעשה לאור הנגוהות החדשים, הבוקעים אלינו ממזרח־מולדתנו, ולעודד ולהכשיר את הלבבות לקראת הימים הגדולים, הקרובים לבוא — ימי עבודת הגאולה והתקומה העברית בארץ העברים, ימי עבידת התרבות העברית גם בארצות פזורינו.

„התורן" לא יחדל משאוף אל השכלול ואל ההשתלמות יותר ויותר — עד היכן שכחותיו הספרותיים והחמריים יהיו מגיעים.

בשנה השביעית הבאה על „התורן" יעשו תקונים רבים ושונים בכל מקצועותיו. העורך, ראובן בריינין, ידפיס ב„התורן," מלבד מאמריו הראשיים, שורה שלמה של מאמרי בקורת על הספרים העברים החדשים, היוצאים לאור בארץ־ישראל ובארצות הגולה, וכן ציורים, רשימות ומסות ספרותיות. טובי הסופרים העברים במדינתנו וביתר הארצות, ישנים וגם חדשים, ישתתפו בעבודתם ב„התורן" של השנה הבאה.

על הקוראים להזדרז במשלוח דמי חתימתם על „התורן" שנה שביעית, למען לא יחסרו להם הגליונות הראשונים.

מחיר „התורן":

לשנה — $4.00; לחצי שנה — $2.00. לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת.
החותמים בקנדה ובחוץ־לארץ צריכים להוסיף 50 סנט דמי משלוח.

הכתובת למשלוח כספים:
HATOREN, 55 FIFTH AVENUE, NEW YORK CITY.

הַיַּהֲדוּת הָאֲמֶרִיקָאִית

אל היהדות האמריקאית נשואות בזמן האחרון עיני כל ישראל שבארצות הגולה וגם שבארץ אבותינו.

היהדות האמריקאית בכללה ובכל היקפה לא עמדה עוד על סדר היום בתור שאלה חשובה בפני עצמה, הדורשת הבנה עמוקה ורחבה. עד עתה היו מטפלים — אלה העוסקים במקצוע זה -- רק בחלקי היהדות של מדינה זו, במפלגותיה ושדרותיה השונות, ולא בתור חטיבה שלמה שהיא בעלת גורל אחד עם כל רבוי צבעיה ושכבותיה, אם אפשר להשתמש בבטוי זה.

ובפתרון הפרובלימה של היהדות האמריקאית תלוי, במדה ידועה, בלי שום ספק, פתרונה הנכון של היהדות העולמית ועתידותיה. אין בדברים אלה שום גוזמה והפרזה. אמנם, יש להודות על האמת, היהדות האמרי־קאית, במצבה ובערכה כיום, למרות עשרה החמרי והשפעתה המדינית (השפעה שהיא יותר בכח מאשר בפועל), אין היא עדיין מסוגלה להיות המכריעה והמנצחת בפתרון שאלת היהדות העולמית, שאלה שהיא קשורה וסבוכה בכל התנועות המדיניות, החברתיות והפלפליות של העולם הגדול. אולם היהדות האמריקאית יש לה גם כיום כל החומר וכל היסודות הראשיים הדרושים לה למען תפוס את אחד המקומות היותר חשובים ביהדות העולמית. ובזמן הקרוב אי־אפשר לה להיהדות העולמית, אחרי כל החורבנות שעברו עליה, והבנות ולהתבצר בכח עזרתה החמרית והמוסרית של היהדות האמריקאית. המוני עמנו וגם ראשי משפיליו ומנהיגיו הרוחניים שבכל הארצות החלו להרגיש וגם להבין זאת. קשה היה אמנם לרבים להתרגל אל הרעיון הזה ואל המושג החדש הזה: לראות את היהדות האמרי־קאית בתור חותכת ומכרעת, ובמקרים ומאורעות ידועים גם בתור מנהיגה ומרובת ההשפעה, בענינים חשובים הנוגעים לקיומה של היהדות העולמית ולהצלתה מכליון. אבל בני דורנו צריכים, ברצונם ושלא ברצונם, לקלוט במוחם ולהכניס אל גבול הכרתם דעות חדשות ומושגים חדשים. צריכים ואנוסים הם להביט אל המציאות כהויתה וגם אל התהוותה. והמציאות החדשה הבליטה כבר לעיני רבים את כל ערכה וחשיבותה של היהדות האמריקאית בפתרון שאלת היהודים הכללית.

ונפלא הדבר, שדוקא עיני היהודים אשר מעבר לים נפקחו לראשונה לראות את תפקידה של היהדות האמרי־קאית בעתיד הקרוב בנוגע לתקומת ישראל בארצות הגולה ולתחית ישראל על אדמת אבותינו. והיהודים האמריקאיים, שהיו עד הזמן האחרון בתור מקבלים בבחינת הריח והשפעת הדעות, מתחילים באחרונה גם הם לפקוח עיניהם וחושם הפנימי מתחיל להרגיש ולהבין, כי נפל עתה בגורלם להיות מן המשפיעים והמכריעים בהענינים הנוגעים לכלל האומה. ההכרה החדשה הזאת עדיין לא התגבשה במעשים ברורים ובצורה מסוימת. אך הגיעה היא אמריקה, הכללית וגם היהודית, לעשות קפיצית גסית ממדרגה למדרגה בסולם ההתפתחות. והציוניות ההולכת ומתפשטת לרוחב ולעומק בקרב כל

בִּקֹּרֶת שֶׁל בִּנְיָן וּבִקֹּרֶת שֶׁל הָרִיסָה

(מכתב גלוי לדוד פרישמאן)

מאת

א. תשבי.

עוד הפעם זכית איתני ב„מכתב על־דבר הספרות" לידידתך. כל הקוראים, וגם אני בתוכם, בודאי שמחו לראות, כי אתה הסופר בעל הסגנון היפה באת אלינו, הקוראים באמריקה, להעניק לנו מפרי עטך.

לא סופר ולא בן סופר אנכי. ומעולם לא הייתי וגם לא אהיה משורר צעיר או מבקר חדש, שאותם הנך מיסר בשוטים ובעקרבים במכתבך זה, ובשביל כך אין זה מעסקי להתערב בריב לא לי ולריב את ריב המשוררים והמבקרים האומללים שדנת אותם ברותחים. אינני אלא פשוט הנני, אותו הקורא העלוב, שאתה מיצר בצרתו והנך מרעיש שמים וארץ על הזיוף ועל השקר ועל התרמית ועל [illegible] שמרעיפים איתי. ובתור קורא פשוט הנני נוטל לי רשות הפעם להגיד גלוי ומפורש את דעתי, הקבועה בלבי זה שנים רבות, על מאמרי הבקורת שלך בכלל ועל מכתבך האחרון בפרט. אגיד ולא אכחד את הרושם אשר אתה עושה עלי, הקורא, בתור מבקר.

זה יותר משלשים שנה שבאת אל ספרותנו ועבדת בה את עבודתך בתור מבקר לפי דרכך. ואחרי קראי את מכתבך האחרון שנדפס ב„מקלט", חוברת חמישית, הנני עומד ומתפלא, עד כמה לא שונית ברוחך בכל אותן השנים ועד כמה נשארת נאמן להטופס הקבוע במאמרי הבקורת שלך ובסגנונם, וגם ב„כווני החן וסוד צרופי המלים" שלהם. יודע אני באחד ממכרי שארס לו נערה, וכמנהג התנים היה עליו לכתוב מכתבי־אהבה לארוסתו לכל הפחות פעם בכל יום. איש מכרי זה טרוד היה בכל ימי השבוע. מה היה עושה? ביום המנוחה שלו היה עורך שבעה מכתבי־אהבה בבת־אחת, בקצת שנויים, כמובן, ואחר־כך היה מריץ אותם אל ארוסתו אחד־אחד מדי יום ביומו. בעברי על מאמריך שכתבת על כל התנועות והזרמים שנתהוו בחיינו ובספרותנו מיום היותך לסופר, יעלה הרעיון על לבבי, כי גם אתה כתבת את כל מאמריך אלה בבת־אחת, לפני עשרות שנים, והנך הולך ומדפיס אותם פעם בפעם מן המוכן, ורק בשנוי לשון מעט, לפי הענין אשר לפניך. באה התנועה הלאומית ותפסה לה מקום בחיינו ובספרותנו, והנה יצאת לשפוך מרורות ולענה כמים על השירה והתרמית, על החקוי והזיוף אשר בתנועה זו. בקראי עתה את מאמרך על ליליינבלום, למשל, שבו דנת את ריב יל"ג, יתאדמו פני אני, הקורא הפשוט, מבושה לראות סופר בעל טעם יפה כמוך פולט מעטו דברים שמקומם יבירם בשוק הדגים שבווילנה. בא „המהלך החדש" בספרותנו ונצנצו

[illegible]

השדרות של עמנו במדינה זו, — הציוניות גם תחזק ותפתח במדה הדרושה את ההכרה החדשה של היהדות האמריקאית, כי עליה לעמוד בשורה הראשונה בין הבונים את הריסות עמנו בכל הארצות. מדת התפתחותה של הציוניות, גם ברוחב וגם בעומק, בין יהודי המדינות המאוחדות, תהיה לנו לעד נאמן גם על מדת התפתחותה של ההכרה החדשה בלב יהודי אמריקה, כי עליהם להיות למופת לאחיהם ביתר הארצות בכל הנוגע לעבודה לאומית חיובית ומעשית. והתפשטותה של ההכרה בלב אחינו במדינה זו על־דבר תפקידם החדש, להיות ראשונים ואחראים לבנין העם ולתקומתו, — ההתפשטות הזאת תהיה גורם הכרחי לאחדות המפלגות והסייעות ברעיון מרכזי אחד. ורק רעיון מרכזי עושה את חלקי האומה השונים לחטיבה אחת, ואת האברים המדולדלים והקרועים לאורגאניסמוס חי.

הַחִדּוּשִׁים בַּלָּשׁוֹן

גיתה אָמר פעם, באחת משיחותיו לאקרמאן, כי אין כדאי לסופר לטבול את עטו בדיו אם אינו בטוח מראש, כי מספר קוראי דבריו יהיה לא פחות ממאה אלף. הסופר העברי, נניח, יטבול את עטו בדיו גם אם ידע מראש, כי מספר קוראיו יהיה מעט פחות מזה. יאה ענוה, או עניות־השאיפה, לסופר עברי. עליו להסתפק כיום, אם הוא רוצה או אינו רוצה, במועט של קוראים. יש להתנחם: לא הכמות הוא העיקר, כי־אם האיכות של הקוראים. יש עוד תנחומים אחרים, כמו: אם לא יקראו את דברינו היום, יקראו את דברינו מחר, מחרתים, ויש מחר שהוא לאחר מאה שנה.

אולם הסופר העברי שאינו כותב בעד הנצח ושאינו מאמין, כי כל היוצא מתחת עטו יש לו ערך קיים בעד כל הדורות הבאים, כי בן אל־מות הוא, וכי להדורות הבאים, המאוחרים, לא יהיה עסק אחר יותר חשוב מקרוא את דבריו ו„חכמותיו" שהוא כותב היום; הסופר העברי שהוא כותב היום בעד היום ובעד בני דורו ושהוא רוצה, כבשר־ודם פשוט שהוא בן־תמותה, כי יקראו את דבריו היום ולא יניחו אותם למשמרת בעד הדורות הבאים יחוקריהם אם גם הם יהיו מחטטים באבק הארכיונים, בנשכחות ונשמטות, — סופר כזה בודאי שהוא מצטער לפעמים בסתר לבו על מספר קוראיו המעטים. אָמנם, האיכות של הקוראים הוא דבר נעלה, אבל, נודה ולא נבוש, גם הכמות הוא דבר לא רע. יש אָמנם אָדם אחד מישראל, ואיינשטיין שמו, שהוא כותב ספרים ודי לו, לפי דבריו, בתריסר, תריסר כפשוטו וכמשמעו, בכל העולם. אבל הן לא כולנו כותבים דברים עמוקים וכבדים כאלה שאיינשטיין כותב; הן לא כולנו עושים כמוהו על־ידי ספרינו או מאמרינו מהפכות בחלל העולם, כי נסתפק בתריסר קוראים. העניות אָמנם לא חרפה היא לאָדם, אבל איננה גם תפארת לבעליה. ויש להודות על האמת, שאין העונג גדול כל־כך לטבול את העט בדיו בעד תריסר קוראים, או בעד מנין מצומצם. בכל זאת

סופרים שונים, אמתים וגם מזויפים, כנהוג בכל תנועה ומהלך וזרם שבעולם, והנה עוד הפעם הנך עומד ומחרף ומגדף, כיד סגנונך הטובה עליך, על השקר ועל הזיוף וכו' אשר במהלך החדש. באה התנועה הציונית המדינית לעולם, ושוב אותו האיש ואותו הסגנון יאותם הדברים: איתה עקימת יהוטב ואיתה האסטניבות העשויה. עתה באה תקופה של שירה בספרותנו. יש לנו הרבה משוררים עברים, גדורים וקטנים, אמתים ימזייפים, כנהיג בכל ספרות שבעולם. והנה נגלית אלינו במכתבך האחרון, ושוב הנך שופך את מרורותיך ואת לענך ואת שיחך וכעסך על כל המשוררים והמבקרים, שהנם „מאה אחוזים" זיוף ושקר, תרמית וחקוי, אחיזת־עינים ומעשי־להטים. „„סובב־סובב הולך הרוח — אבל מן המקום שעמדת לפני שלשים שנה ויותר, לא זזת אף כמלוא הפסיעה. הכל עוד כמו שהיה". וכמה מהיר וזריז אתה למצוא תמיד את החקוי והזיוף! עומד אנכי ומתפלא ושואל לעצמי: מנין לך, אדוני הסופר, חוש־הריח הדק והחד הזה להריח את ריח הזיוף והחקוי? ומבלי משים הנני נזכר באותו איש שנכנס לחנות של תכשיטים לקנות לו אבן יקרה. החנוני הראה לו אבנים שונות, אולם הקונה עיקם בכל פעם את חטמו וקרא: הראה לי אבן יקרה מזו. החנוני הוציא לפניו את האבנים היותר יקרות שהיו במשכיתו, אולם הקונה בטל אותן בעקימת החוטם וביקש להציע לפניו אבנים עוד יותר טובות. כאן פקעה סבלנותו של החנוני ואמר לו: מנין לך, אדוני, ידיעה עמוקה כזו בטיב אבנים טובות? האם הנך בעצמך סוחר תכשיטים? דוקא לא, ענה הקונה. אולם זגג אנכי ומבין אנכי בטיב זכוכית.

ההורים והשדים עולים על לבי מדי ראותי, כי בקי אתה הנך יותר מדי בסוד החקוי והזיוף וכי הנך מהיר וזריז כל־כך לגלות עקבותם בכל דבר שהנך ממשש ומטפל בו. אבל, אל אלהים! מעולם לא ראיתי עוד בכל אומה ובכל ספרות תנועה או מהלך שאין בהם אלא זהב טהור מבלי כל תערובת של פסולת. כמה נביאי שקר וכמה מתנבאים „הלוקחים לשונם וינאמו נאום" היו לנו עד שעמדו לנו הושע ועמוס, הנביאים האמתים? כמה מחקים כפיטשר, ביומנט, גרין וסייעתם עמדו בספרות האנגלית עד שבא שקספיר? בתור קורא פשוט הנני חושב, כי פסולת זו שבכל תנועה חברתית נחוצה היא לחזק ולאמץ את היחיד הטהור, כי אי־אפשר לזהב בלי תערובת פסולת כל שהיא.

עובר אנכי על כל ה„מכתבים על־דבר הספרות" שכתבת, ואני מוצא בהם רק חמס ושוד, רק גנבות וגזלות ספרותיות, רק חקויים וזיופים. י. ל. פרץ גנב מהיינה ושם בכליו; עזרא גולדין גזל את המשוררים הריקים יפי, ידבר כתוב בסגנון אחר, בשפה אחת ידברים אחרים. תמיד רק פזמוני רביע ונוסח ידוע: מאימר רא ימדת ומאימה לא שכחת במשך השנים הרבות האלה.

אתה עלית על במת ספרותנו בהיותך נער. את שוט סגנונך וכשרונך הנפת על ה„תוהו ובוהו" אשר בספרותנו אז. אולם מה שהיה טוב ויפה לך בימי־נעוריך, לא נאה ולא יאה כלל לך עתה בימי זקנתך. הדבר עושה רושם מגוחך ומעורר חמלה בראותי אותך עושה עתה אותם הלהטים עצמם של ימי־נערותך, והנך מפריח באויר איתם זיקי האש העשויה, שהנם רק מעורי עינים ומעוררי תמהון.

ישנם בינינו סופרים כאלה, שהם כאילו מתאמצים בכוונה להמעיט את מספר קוראיהם גם בקרב אלה היודעים עברית ושהם מצויים אצל הספרות.

מצד אחד אנו דורשים את הרחבת דעת הלשון העברית בכל השדרות של עמנו ואנו מבקשים קוראים בנרות, כי הלא רבים מאתנו מאמינים, שאי־אפשר כלל לאדם מישראל לקום לתחיה אם לא יקראו, חס וחלילה, את דברינו. ומצד השני אנו דוחים ומגרשים מעל פנינו גם את אלה הקוראים היודעים עברית במדה מרובה, ומה גם את אלה שידיעתם העברית בלתי כל־כך גדושה. במה אנו דוחים אותם מעל־פני ספרותנו החדשה? — בזה שאנו מכבידים את הלשון העברית כקורות בית־הבד, בזה שאנו מרבים בחידושים, הן במלים והן בניבים משונים ומסולסלים יותר מדי. אנו מחדשים בכל יום מלים וצירופי מלים במקום שאין כל צורך בחידושים ושהם למותר. התורה לא התביישה לדבר בלשון בני אדם. ואנו, הסופרים העברים, כאילו אנו מתביישים לדבר בלשון בני אדם, גם כשאנו מדברים על ענינים פשוטים, ואנו מבקשים להתהדר בלשון מלאכותית, בלשון עשויה ובדויה — בלשון הנראית, לכאורה, כעברית, ובעצמו של דבר איננה עברית ברוחה ובסגנונה — כאילו רוצים אנו לנסות את הקורא בחידות. נדמה פעמים רבות, כי יש לכל אחד מסופרינו החדשים, על כל פנים לחלק ידוע מהם, בית־חרושת הלשון משלו ושם הוא עושה את מלאכתו על דעת עצמו, מבלי התחשב עם מלאכת חבריו. השפע הרב של המלים המחודשות ושל הניבים המסובכים והקשים להולמם, אינם נובעים, ברובם, ממקור יצירה לשונית פנימית, כי־אם מעידים על הפקרות לשונית גמורה. אלה מאתנו משתמשים עוד היום במליצות עתיקות ונפוחות, ואלה — במליצות זרות ו„חדישות", בניבים מעורפלים, בציורי לשון מטושטשים וכהים, שהם חונקים את הרעיון, את הגרעין, בקליפתם הקשה.

ועובדה היא, כי רבים מהיודעים עברית, ומהם גם משכילים עברים שהיו לפנים מצויים אצל הספרות העברית ונמנו במספר קוראיה המובהקים, ורבים מן הצעירים שלמדו תנ"ך, ומהם גם שלמדו משנה וגמרא וקראו את בעלי האסופות, — כי אלה וכיוצא בהם מתרחקים מעל ספרותנו החדשה, גם אלה שהיו רוצים והיו יכולים לקרוא בה, מפני חוסר ההבנה בלשון המחודשה והכבדה.

בקורת־רוח מיוהדה אנו מציינים, שבזמן האחרון החלה בארץ־ישראל כעין ריאקציה לנגד החידושים המרובים ולנגד המלאכותיות היתירה שבלשון הסופרים העברים ממין ידוע. בהעתון היומי „הארץ" כותבים הסופרים בלשון פשוטה, נוחה וקלה ונזהרים ממלים או מניבים משונים. ספרים שונים יצאו לאור בזמן האחרון בארץ־ישראל, שהם מצוינים ביופי שפתם ובפשטותה. ז. זאבוטינסקי כתב מאמרים אחדים בדבר הנחיצות להקל בשביל הקוראים מקרב הילדים ובני־הנעורים את השמוש בלשון העברית, למען יבינו יטב מה שהם קוראים ולא כמתוך ערפל. הירחון „מעברות", בעריכתו של יעקב פיכמאן, מצטיין בשפתו וסגנונו הנוח בשביל רוב הקוראים. והננו מביאים בזה את דברי י. פיכמאן

אולם לא יאירו ולא יחממו אותנו, כאשר לא ילמדו אותנה בינה ודעה בדברים של רגש ומחשבה.

במכתבך האחרון לידידתך הנך אומר, כי כל המשוררים והמבקרים „יודעים קצת יותר מדי את סוד המלה וצירופה", וכי „כולם עושים כוני חן באופן ידוע והולמים בנוסח ידוע וכולם באים בהשתפכות בסגנון ידוע" וכו'. בודאי יש גרעין של אמת בדבריך אלה בנוגע להרבה מהם, וגם אתה בתוכם. אני, הקורא הפשוט, אינני חושש למוד לך במדה שמדדת אתה לאחרים. כשאני קורא מכתביך על־דבר הספרות הנני בא לידי מסקנה, כי גם אתה הנך יודע קצת יותר מדי את סוד המלה וצירופה, וכי גם אתה עושה כוני חן באופן ידוע והולם ושופך את שיחך וכעסך בנוסח ידוע ובסגנון ידוע. „כל מה שעשוי בידים איננו עלול לעשות רושם ולחמם", אמרת באחד ממאמריך, ואני חותם על דבריך אלה בשתי ידי, בקראי את מאמרי הבקורת שלך.

והנני לציין פה עובדות אחדות בולטות, אשר יפיצו אור על יחוסך לסופרינו ולקוראינו ואשר לא יהיו נזקקים לכל פירושים.

בשנת תרמ"ה הדפיס מ. ל. ליליינבלום מאמר בקורת על המשורר יל"ג. על בקורת זו יצאת אתה, המבקר הצעיר, ב„בקורת לבקורת" במאמר גדול ב„האסיף", תרמ"ו. מי החפץ לקרוא לשון נקיה של איש בעל טעם דק וחוש אמתי של שירה ונפשו סולדת מכל חקוי וזיוף יבוא ויקרא־נא את המאמר הנזכר וישפוט בעצמו, אם בעל נפש הוא. אולם אנכי לא באתי כאן לגבות חובות ישנים. חפצתי רק להזכיר את העובדה, כי אתה הרימות באותו מאמר את יל"ג עד שחקים, באמרך, כי „פי שנים ברוח העברי הזה על גיתה". שמעו והשתוממו, קוראים תמימים! על גיתה! ובכן, הלא הכל טוב ויפה ונחמד עד כלות הנפש. אולם בשנת תרנ"ז יצא מר ראובן בריינין במאמרו הידוע על יל"ג, שבו העיז לשבר את האליל שלך. ונפלא הדבר, כי אתה לא מצאת לנחוץ לענות אף מלה אחת על המאמר הנמרץ ההוא. נסתלק ממך הדבור. עטך זה ששפך קיתונות של רותחים וכל מיני זלזולים ודברי גנות שבעולם על ליליינבלום נשתתק לגמרי בשעה שעליך, בתור מעריץ ומאלל של יל"ג, היה לענות למבקר בריינין דבר. איך אפשר לבאר עובדה זו? יבאר זאת כל קורא תמים לעצמו על־פי דרכו הוא.

בשנת תרנ"ב הופיע בספרותנו משורר חדש וביאליק שמו. שנים על שנים עברו וביאליק זה הלך והתחבב על הקוראים. כמובן, היה עליו לעמול ולהתיגע פחות או יותר, ככל פייטן חדש, בכדי לתפוס את מקומו הראוי לו בספרותנו. בודאי היו אז רגעים, שביאליק היה נזקק לחזוק, לבלי תרפינה ידיו. בודאי היה אז שמח מאד לקבל תמיכה מוסרית ממבקר אמתי. ומה עשית אז אתה, המבקר הזועם שלנו? אתה לא מצאת לנחוץ לדבר על ביאליק אף מלה אחת. כאילו נתת את דעתך להמית אותו בשתיקה. אולם כשהגיעה העת ותהלתו של ביאליק מלאה כל הארץ והוא תפס לו את מקומו הנכון בספרותנו, ומה שנכבד הרבה יותר מזה, הוא תפס את מקומו הראוי לו בלב „הקורא התמים", אותו הקורא העלוב שלבך חרד עליו תמיד שלא ירמוהו חס ושלום במטבעות מזויפות

(בחוברת הרביעית של „מעברות") בנוגע לעבודתו של „ועד הלשון בירושלים": „... לועד הלשון לא היה אותו האבטוריטט, — לא בארץ ולא בחוץ־לארץ — שבלעדיו תצויר איזו יצירה שהיא בעניני לשון. חידושיו לא היו מחויבים, וכל מורה יצר את „מלונו" בדברי מדע. הסופרים ברובם גם לא התענינו בעבודתו. והכל יודעים איזו מבוכה וערבוביה הכניסו עד היום ה„חידושים" מצדדים שונים. חושב אני בכל אופן, כי עומדים אנחנו לפני תקופה חדשה בעסקי ועד הלשון. הכחות הספרותיים והמדעיים החשובים, שהתישבו עתה בארץ ישיבת קבע יכניסו בלי ספק זרם חדש של עבודה יצירית בלשון, ול„חידושים" יתיחסו מעתה ביתר כובד־ראש והכרת האחריות מאשר עד עתה..." והלאה: „... איך יצויר, שבחידושי מלים יכניסו בכלל שרשים זרים (מהשפה הערבית) במספר רב כזה — אפילו מלשון בת גזע אחד — ופני הלשון לא ישתנו תכלית שנוי ולא יתקלקלו תכלית קלקול?" ולבסוף: „... עלינו לחדש רק מלים שאי־אפשר בלעדיהן, מלים שהן יסוד החיים וצרכיהם. אפילו החידוש היותר מוצלח, הפסד גדול כרוך בו, אם הוא בא קודם זמנו, אם אפשר להתקיים בלעדיו. אל־נא נשחית את פני לשוננו במלים ללא צורך, פן יכבד המשא הזר עליה יותר מדי".

שמחים אנו לקרוא דברים כאלה בציון החדשה.

קולמוס.

כִּנּוֹרִי

מָהוּ כִּנּוֹרִי, הֲיְדַעְתֶּם ? —

שִׁיר־עֶצֶב הָעוֹלֶה וְנוֹהֵם :

מִכְּכִּי הוּא עוֹלֶה וְזוֹעֵם,

וְנַהֵם מֵיתָרָיו הוּא שְׁמַעְתֶּם ! · · ·

וְשִׁירִי אִם הוּא—הַר־יְשִׁימוֹן,

שֶׁקּוֹבֵל לִפְרָקִים וְהוֹמֶה —

דְּעוּ־נָא : כִּנּוֹרִי אָז דּוֹמֶה

לְנֹאד מָלֵא דְמָעוֹת. בְּרִמּוֹן · · ·

וְהָיָה כִּי יִפְסֹק בְּסֵתֶר־

לְבָתִּי לְפֶתַע נִגּוּנִי —

אָז תֵּדְעוּ, כִּי רַבַּת עִצְּבוּנִי,

וְנִתַּק לַכִּנּוֹר שָׁם מֵיתָר · · ·

ראובן רוטשיק.

ולא יבלבלו את מחו, חלילה, בפטפטנות ובטלנות וכו', אז, רק אז, כשראית ונוכחת, כי השתיקה אינה יפה לך כלל בנוגע לביאליק, מצאת לנחוץ לבוא במכתב אל ידידתך, ובו השתדלת להוכיח, כי ביאליק איננו ב„הכצעקתה" הבאה אליו. וכי הרבה משיריו שהקורא התמים חושב לגדולים ונשגבים, אינם גדולים ונשגבים כלל וכלל וכי הזעם שלו אינו זעם והצער אינו צער, וכי הלאומיות שלו אינה לאומיות. כי „לסופר הלאומי חסרה לו הפאתיטיות, הדקלומאטוריות, ולמשורר הלאומי חסרה לו הפרוזה, הפוזה והג'סטוס וכו'". הקורא התמים קרא את מכתבך זה ושב לקרוא את שירי הצער והזעם ביחד עם יתר שירי ביאליק, ושב להתענג עליהם ולמצוא בהם את רחשי לבו והרהוריו. נשתתקו הרעמים, נתפייר העשן והכל שב בשתיקה. ולעובדה זאת וליחוס זה גדולים חקרי לב, ודו"ק.

שוב מעשה במשורר אחר גדול שקם לנו, וטשרניחובסקי שמו. דרכו היתה קשה ומלאה אבני נגף הרבה יותר מזו של ביאליק, באשר כי זרים היו לקוראים העברים „השיר והשר" גם יחד. עוד יותר מביאליק נצטרך למבקר נאמן אשר יציגהו לפני הקהל ויעיר את תשומת לבו על הזרם החדש שברא המשורר הצעיר ועל סגנונו החדש והזר. ואמנם נמצאו לו גואלים אחרים בספרותנו, שהשתדלו בכל יכלתם לעזור לו לסול את מסילתו החדשה בשירה העברית ולמצוא את דרכו אל לב הקורא העברי. ראובן בריינין יצא בהקדמתו לקובץ הראשון של שיריו, וכדרך המבקר הזה תמיד היתה ההקדמה מלאה חבה אל המשורר הצעיר, כי עינו אינה צרה בכשרון חדש ומדרכו להשתדל בכל יכלתו לטפח ולרבות, לפתח ולגדל את הנטע הרך עד אשר יגיע אל מרום גידולו והתפתחותו. יוסף קלוזנר, כמו שמעיר בצדק המבקר הצעיר ש. גינזבורג, לא חרל לזמזם באזני הקהל על כשרונו הרענן של טשרניחובסקי. ואתה, שופט עליון, היכן היית אתה? אכן, מי כמוך באלמים בשעה שהדבר נוגע לכשרונות חדשים! עוד הפעם באילו נתת את דעתך להמית אותו בשתיקה. אולם כשראית, כי כבר יצא טבעו של המשורר וכבר פרץ לו דרך אל הספרות, ומה שנכבד יותר מזה, אל לב הקורא התמים, שהנהו תמיד מטרה לכל הזייפנים והמחקים והגנבים הספרותיים שבעולם, אז אזרת את חלציך ושוב יצאת במכתב לידידתך. ואלה הם דבריך אות באות: „אם ירד אחד מרכבי אר יערת הדבש אשר להם ויהי מכל הבא לידו ולא עיכל היטב ולקה את ניצשה ואת כל התלויים בו וחזר והגיד לנו בחפזון ובחצאי פסוקים את אשר הבין ואת אשר לא הבין, והכל בשם עצמו, ושנים־שלשה קוראים לפניו: הושענא! הושענא! — הזה הוא מהלך חדש? ואם הלך האחד ממנו ומלא את כרסו משיריהם ושב וזמר לפנינו את אשר בא אל לבו ואת אשר לא בא, והמסכים הולך לפניו והמבקר הולך אחריו וקוראים: גאון, גאון — הזה הוא מהלך חדש? ואם את הלשון נשבר ונמגר, ואם את יפיה נתעב ונשקץ אותה בעיני כל קורא, עד כי לא יוכל עוד כל איש לקחת ספר עברי לתוך ידו, — הזה הוא מהלך חדש?" במאמר קצר זה כבר „הצלחת" ל„המית" מיתה גמורה עולמית שני סופרים בבת־אחת, את ברדיטשבסקי ואת טשרניחובסקי. והקהל? זו „הבהמה הגסה, שאינה יודעת עד מה בין ראשה ובין רגלה", מה עשה הוא? —

המַזָּלות

(ציור).

מאת

מ ב ש " ן.

ויהי כאשר ברא אלהים את האדם, גויתו עפר מן האדמה ונשמתו רוח ממרום — ויכן לו מתחת ארץ וכל יש בה למלא מחסורו, וימן לו ממעל שבעה משרתים בשבעה רקיעים, אשר ישפיעו על הארץ לאיש־איש כברכתו, ואשר בהעותו יהפכו לו את הברכה לקללה או יעזבו את משרותם וחדלו תת כחם לה ולו. והמשרתים: שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נוגה, כוכב, לבנה; ופקודתם: שבתאי — להשבית ולעקור ולהפוך מהפכה, ולכלות כל ישן נושן למען בוא החדש תחתיו. צדק — הוא יערה רוח משפט ומישרים על שופטי ארץ ועל בני העם וינחם במעגלי צדק. מאדים — יעורר מלחמות ושפך דם, כי תרב רעת האדם בארץ. חמה — תתן חום ואור לכל היקום ותחדש פני אדמה בחליפות בגדי אביב וקיץ. נוגה — יעיר ויעורר את האהבה לחן וליופי, לשמחה ולשירים, והפרה והרבה את האדם על הארץ. כוכב — נותן כח לעשות חיל, לסחור את הארץ, לצבור כסף וזהב; נותן חכמה בלב וחן בשפתים, עצה ותושיה. לבנה — תעורר את מי הימים לעלות ולרדת, למען לא יקפאו תחתם.

וברוב הימים, אחרי נפלגה הארץ לגויים וללשונות, הפקדו איש איש מהם על אחד העמים, כאשר יצא להם הגורל, לעם ועם, ביום הולדם. ויהי שבתאי, העליון בכוכבי־הלכת, על ישראל,* עם הנצח המתחדש בכל עת תמיד; על כן דל חלק העם הזה בחיים וישבע רע מטוב, כי גואלו רחוק — ברקיע השביעי. וצדק היה על עם שנער, אשר אמרפל מלכם החל לחוק חוקים ומשפטים צדיקים בימים קדמונים בטרם לדת עם ישראל, ויהיו לאור לבני עמו ולשכניהם מסביב לפני השחית האנשים את דרכם. מאדים — על הרומים, עם הרמים והחרב הנטויה. חמה — על מצרים, עם החמנים. נוגה — על היונים, עם היופי והשירה והשמחה והתענוגים. כוכב — על הצידונים, עם המסחר והבצע. לבנה — על בני ישמעאל וקדר.

והריקו שבעת המזלות איש את ברכתו ואיש את שפע פעולתו ממכון שבתו על הארץ דרך הצנורות הנסתרים. ונועדו פעם בפעם איש ממקומו אל הרקיע הרביעי, התיכון במערכת, אל אהל הגברת ח מ ה, היא היושבת ראש בעדה והיא השמה משטרם בארץ. וישב כ ו כ ב לשמאלה, הוא סופר החמה, כותב הליכותיה ותקופותיה.** ו ל ב נ ה תשב לימינה, ויתר המזלות ישבו לפני מלכת השמים איש על מושבו. כדי הועדם יעבור עליהם רוח קנאה על אודות הלבנה גרת הרקיע האחרון, המגביהה לשבת במועצה, אליה יביטו, עליה

* פירוש הראב"ד על ספר יצירה, פרק ד', משנה ג'.

** שבת קנ"ו וברש"י שם.

עוד הפעם שב לקרוא את שירי טשרניחובסקי ולהתענג עליהם על־פי דרכו.

ואם יבוא אחד ממנו ויעקץ וישיך את כל המשוררים והמבקרים ברא מהתא ויזיק בנגיחה, נגיפה ובעיטה וכו' את כל הכשרונות הצעירים, ידבר בשפה מבריאה וניצצת ובסגנון חריף ושנון העושים רושם על הקורא בשעת קריאתו והנהו מתענג על המליצות החרישות ועל ה„המצאות" הנאות והבלתי־נאות ותיכף הוא שיכח את כל אלה והוא שב לקרוא את סופריו החביבים עליו, הלזה תקרא בקורת? האם תאמין באמת, כי בתעלולים ותעתועים כאלה תרפא את מקדש ספרותנו [illegible]?

לא סופר ולא מבקר אנכי, כי־אם קורא פשוט, ובכן זרה לי כל הטרמינולוגיה של המבקרים המומחים והמושבעים מכל המינים, ובודאי לא אעיז חלילה להורות דעה לסופר כמוך בעניני בקורת. אולם כשאני לעצמי הנני מחלק את הבקורת לשלשה סוגים:

הבקורת מן הסוג הראשון היא לכתוב דברים יפים ואמתים, בשיר או בפרוזה או באיזו תמונה ספרותית שהיא, והקורא התמים בקראו ובהבינו ובעכלו את הדברים האלה ילמד מתוך קריאתו להבחין בין אמת לשקר, בין טוב לרע ובין יופי לכעור. כל המבקרים הגדולים שבעולם לא היו מספיקים ללמד את הקורא להבחין בין שירה אמתית למזויפת או להבדיל בין פרוזה טובה לגרועה במדה שעושים זאת גדולי הסופרים בזה שהם בעצמם כותבים דברים יפים ואמתים, כל אחד על־פי דרכו.

הבקורת מן הסוג השני היא אותה הבקורת המשתדלת באמת ובתום לב להאיר לקורא את דברי הסופרים הגדולים, לנתח את הסיפורים המבוררים בידים אמנית ובידידות ובהבנה יתירה ולעזור להקורא למצוא את סוד יצירותיהם ולרדת עד סוף דעתם. בקורת כזו היא הבקורת של ראובן בריינין במאמריו על סמולנסקין, מאפו, יל"ג ועל הרבה אחרים; בקורת כזו היתה של יוסף קלוזנר במאמריו הנכבדים על המשוררים והמספרים החדשים, או בקורת זו של יעקב פיכמאן במאמריו היפים ועוד אחרים שהשתדלו למלא את חובתם לפי יכלתם וכשרונם. בקורת כזו ברכה רבה בה לקורא. אחת היא אם היא של חיוב או של שלילה, אם היא באה להעלות או להוריד את הסופר, כל עוד שנכתבה בכוונה לבנות ולנטוע, כל עוד שיחוסו של המבקר אל הסופר הוא יחוס ישר, נאמן ומלא חבה והכרת אחריות. מאמרו השלילי של בריינין על יל"ג עשה רושם קיים על כל קוראיו, גם על אלה שלא הסכימו לדעתו של המבקר. מאמריו השליליים של אחד־העם נהפכו בלבב הקורא לחיוב גמור. מאמרים כאלה מעוררים את מחשבת הקורא, בין שיסכים ובין שלא יסכים להם.

אל הסוג השלישי תחשב בקורת זו שהיא באה מתחילה לשפוך מרירות או לעג כמים על הסופרים והמשוררים, והקורא התמים מרגיש, כי המבקר אינני נקי בשום אופן מקטנות־הלב ומצרות־עין, וכי כוונתו היא רק להפליא את הקורא ולהביאו לידי תמהון והשתוממות.

קורא אנכי את מכתבך האחרון ולבי ישתומם בקרבי. אתה

יתלחשו, כוכב יעקש פיו, נוגה יאסוף נגהו, ומאדים יתאדם שבעתים ועיה עינו־דם יאיש מאפו. וגרבי איש אל רעהו בקול מלחשים, לאמר: הראיתם את הגברת הזאת הדלה והריקה, אין עדיים ואין מלבושי כבוד לה, שמלתה בלתה מעליה מזוקן, גם מעט אורה לא לה הוא, שאול הוא אתה — והיא יושבת לימין המלכה ומגדילה עלינו עקב!... אך תלונתם לא תשמע על פיהם, מפני פחד המלכה ומהדר גאונה.

והמזלות כולם, כמוהם כלבנה, יש אשר יביטו לארץ מטה ויש אשר יהיו פניהם מוסבים אל עבר אחר — אל העולמות האחרים, אשר יש להם שם רוב מעשה וענין בכל עת. — ויהי ביום חלק אלהים לאיש איש מהם את פקודתו, ויועדו בהיכל המלכה חמה וייעצו יחדיו לאמר: הן לא נוכל לשית עינינו תמיד בארץ תחתית; גם הנה יש אשר יהיה ענן וערפל למסך לה או כי יעלה אד מדמי אדם, מדמעות עשוקים, מזיעת עבדים נכבשים, והיה למאפל בין הארץ ובינינו: ועתה איכה נדע את תוצאות פעולותינו עליה? הבה נפקיד לנו מודיעים, אשר יהיו צופים הליכות ארץ ומלואה, והודיעונו מעת לעת ומתקופה לתקופה את כל הנעשה שם. — ויבקשו להם צירים נאמנים, אשר יספרו על המעשים הנעשים במרחקי ארץ במראה עיניהם, ואשר לא יגדילו שבעתים על כל מקרה וענין כמשפט המודיעים; עד שמצאו את הרוחות נאמנים לפניהם, כי אלה אין להם מעצור לשוט בכל הארץ למען ראות ולמען שמוע את הכל, וגם לא ישקרו ולא יגדילו על המעשים, כי בני מרום הם, אשר חותמם אמת.

ויצאו הרוחות לעשות מלאכותם ויתגנב ויבוא גם השטן בתוכם, הוא השטן אשר מיום היותו כל מחשבותיו על האדם אך לרע, להדיחו ולהכשילו למטה ולקום עליו לשטנו למעלה; ויאמר: אני אטה את לב האנשים ברוב תחבולותי ואסלף אותם לרע; במושכות פסיל ובעבותות תאוה אמשכם, ואל נחלי בליעל אוליכם, וזרע רשעה אזרע בתוכם, וסכסכתי אדם באדם וארץ בשמים, עד שוב הכל לתוהו ובוהו!

והרוחות עמדו על משמרתם וישוטו בארץ ויתהלכו בקרב בני אדם ויראו אך עמל ואון; כי השטן הקדימם ויך את האנשים בסנורים ויבא בכליותיהם ובלבותם בני אשפתו: הקנאה והשנאה, התאוה והמשובה, כל יצר לב רע, כל משאלות נפש עקובה, התעוררו פרצו, בערו כאש, הפרישו כצפעוני, ויהיו פרי מעלליהם ומחשבותם חמס ושוד, רקב וכשלון, וכל הארץ נהפכה לסיר אשר חלאתה בה. והרוחות הטובות נסו פעם בפעם לבוא בלב האנשים, לרפא משובתם ולהציל אותם מרעתם; אך כל מאמציהם לא הועילו. ועל הילדים הרכים ירחמיים עברה רוח נדיבה וירך לבבם, ויאמרו להיטיב דרכם, לבלתי היות כאבותם, אשר ראו עיניהם קלונם ורעתם. אך בגדלם שנו את טעמם, כי היתה גם עליהם יד השטן, וישובו וישחיתו כאבותם: השרים והגדולים גזלו נשים מבית אשר בהרי; השופטים שפטו עול, נשאו פני רשעים, דכאו יתום ואלמנה; הסוחרים עשו בעושק וימלאו את הארץ חמס ואת בתיהם בצע מעשקות; אנשי הזרוע אכלו עמל זרים, שדה בלי־להם קצרו וכרם רשים לקטו, עבודת האדמה הזניחו ובחכמה מאסו. ותרב המהומה

באת גם היום אל הקורא העברי הידוע של „בכל מכל כל" שלפני שנים רבות. זה היה קורא בטלן שלא ראה מאורות ההשכלה הכללית ושפה אחרת מלבד העברית לא ידע. את הקורא ההוא היה באמת קל לרמות ולתת לו מטבעית מזויפות במקום זהב טהור, ומאמריך הראשונים היו טובים ויפים בשעתם. אולם כמה מוזר הדבר, שגם עתה, אחרי שנים רבות ושנויים כל־כך כבירים שבאו במחננו, עוד לא סר מנגד עיניך אותו הקורא הבטלן, שעליו שפכת את לענך בראשית דרכך. אתה מאמין באמת, או אתה רק מעמיד פנים כאילו אתה מאמין, כי הקורא העברי לא למד מאומה ולא שכח מאומה, וכי צריך לכתוב בעדו באותו הסגנון הליצני של „בכל מכל כל". קשה למצוא בימינו קורא עברי, שאיננו יודע לפחות שפה זרה אחת, וקורא זה יודע ללכת בעצמו אל שדות הספרות הכללית ולדעות שם ולמצוא את הטוב והיפה והגדול וכו' ואין מן הצורך כלל לבוא אליו תמיד בעב הענן של השמות ביירון וגיתה ידימירם. איתם הגדירים השניים תמיד בפיך, כאילו ידיעים הם רק לך. דבריך אינם עושים עוד על הקורא העברי את הרושם שאתה חפץ לעשות עליו, גם כשיישמע את השמות הנכבדים והנוראים ראה מפיריש ייצאים מפיך. להנם התהדת גם במכתב האחרון לשדיי קמחא טחינה בפעם המאה ואחת על הדרך שבה כותבים היוצרים הגדולים ועל המתהווה בנפש הגאונים פנימה עד אשר יביעו את מחשבותיהם על הגליון. כל קורא עברי, גם זה שאיננו יודע שפה זרה, יש בידו לפתוח את הספר „גבורים ועבודת גבורים" של תומאס קארלייל בתרגומו העברי ושם בשעור הרביעי בדבריו על

דאנטה ושיכספיר ימצא כמעט אותם הדברים, כמובן, בהרבה יתר כשרון וביתר יתר עיי ימרון, וביחוד ביתר יתר תוספת ויתרת אחריות של דברים. לחנם הנך עומד תמיד על המשמר להציל את הקורא התמים מן הזיוף והשקר של השירה החדשה והבקורת החדשה. הנח לו לקורא התמים! הוא הצליח למצוא ולגלות את ביאליק, טשרניחובסקי ויתר הכשרונות האמתיים גם למרות בקרתך. אוי ואבוי היה לקורא התמים ולסופרים החדשים לוא היה עליהם להענן ולישבר למבקרים כמוך שיבואו ויגלו לו את האור הגנוז.

אתה מתהלך תמיד במחננו בחוטם עקום ותמיד הנך שופך את יהגך על הטוב והיפה והגדול וכו' אשר שם בעולם הגדול ואת מרי שיחך על הקטנות והשפל וכו' אשר בעולמנו אנו. הסופרים ... הנם הבל תמאים ... והקוראים הנם תמימים ככבשים ו„בהמות גסות שאינן יודעות עד מה בין ראשן ובין רגלן". לשבחך צריך אנכי להגיד, כי היו גם יוצאים מן הכלל הזה. צריך אני להודות, כי שנים היו בין הסופרים העברים שלבך הגה להם אהבה ... את אשר בלבך ולפניהם יכולת לשפוך את ... על ... אשר בעולמנו ובספרותנו. השנים האלה היו הד"ר י. ל. קאנטור והד"ר י. ל. קצנלסון. עיניך לא היתה צרה בהם כלל וכלל. הם היו „מתי סודך". בהקדמתך ... אנדרסן אתה כותב ... : „ראה הלא מביא אנכי היום את ספורי אגדות אנדרסון בשפת עברית לך ולבני ישראל: (למה באו הנקודות כאן? גדולים חקרי לב! אלה הם בודאי דברים שקורא תמים כמוני לא זכה להבין). לך —

בארץ ותעל זעקת העשוקים השמים ותבקע בעד שבעת הרקיעים.

ויועדו המזלות בהיכל מלכת השמים למועצה, והרוחות באו ויתיצבו עליהם ויגידו ככל מראה עיניהם, לאמר: באנו אל הארץ אשר שלחתונו, וגם זבת דם ודמעות היא — שפעת ברכותיכם נהפכה בידי האדם לקללה יהרפא!

ויקראו המזלות: קץ כל בשר בא! עת חרוב והחרם וטאטא את הכל במטאטא השמד! אך מי ילך להם לעשות משפט חרון? אז ידברו ויועצו זה בכה וזה בכה. ויאמר שבתאי: אני אוחז בכנפות הארץ ונערתיה והרסתיה לרסיסים, למען תצמח ארץ חדשה תחתיה.

ונוגה קרא: אני אפתח אזני בני האדם אשר ישמעו שירות הכרובים והאופנים והתמוגגו יגועו תחתיהם.

ומאדים נהם: אני אריק חרבי, אציף עליהם מבול דם ומחיתי את שמם מתחת השמים.

וכוכב, סופר חמה, יעץ למלכת השמים לשפוך ח מ ת ה על הארץ ועל יושביה וכל הרשעה כולה באש תכלה.

ותען חמה ותאמר לשבתאי: הנקלה בעיניך ברוא עולמות והחריבם? אך לקץ הימים יברא אלהים ארץ חדשה ושמים חדשים, ועתה עוד לא מלאו ימי הארץ להתפורר ולהתחדש.

ואת הכוכב נוגה הרגיעה: יקר בעיני אלהים המות הזה למנאציו.

ולמאדים אמרה: לא בדם נשפוט את האדם בפעם הזאת, הן ראשית חטאת היא לו, כי עורנו בימי עלומיו; חשוך חרבך לעת אחרת!

ולכוכב השיבה אמריה לאמר: לא עת לי להריק רשפי אשי לשחת ארץ ואדם: זה יהיה משפט סדום ובנותיה, כי אמטיר עליהן אש זלעפות מאחת קווצותי, וזה יהיה משפט הרשעים באחרית הימים. והייתי שמש צדקה ומרפא לצדיקים ותנור בוער ומלהט מסביב לזדים ולכל עושי רשעה — לא בדם ולא באש נשפוט הפעם את האדם, כי־אם במים.

ותרמוז מלכת השמים ללבנה ותקרב הלבנה אל הארץ ותמשוך בכח — ויבקעו מעינות תהום ויעלו המים מן הימים. ותעל אל הכוכבים, צבא גדודיה, ותוציא מן הרקיע שני כוכבים, כימה וכסיל, כמוציא במלקחים מסמרות נטועים — ויפתחו ארובות השמים וירדו המים העליונים בזעף ומי הימים והנהרות והמעינות עלו לעומתם, גאו, שטפו, עברו, ומים במים נגעו ותהום אל תהום קרא: סחוף והשמד! — יהי המבול על הארץ ימי שנה תמימה, וחמה ולבנה וכל המזלות הסתירו פניהם, אפפי נהגם, וימח כל היקום וישארי אך נח ובניו, משפחת צדיקים, אשר נכתבה לחיים.

אחרי המבול הטיבו בני האדם את דרכם, כאשר ייטיב הנער את דרכו אחרי הוכה בשבט מוסר. והמזלות שבו להשפיע שפע ברכותיהם על הפליטה הנשארת, והאדם קבל את הטוב וישמור וישקוד עליו. נח היה לאיש ארמה ויטע כרם. אברהם למד את כהני מצרים

ואתה תבין כרגע את משפט הדבר אשר הבאתי. ואולם לבני ישראל — היבינו הם מה זה אנדרסון ומי הוא להם?" „ואתה הוא האיש אשר הבינות את הדבר הזה". (גבורה נפלאה!). מלבד שני הסופרים האלה „כלו סג יחדיו נאלחו". ואתה חושב, כי ברגשי בוז כאלה לכל אשר לנו ובדברים כאלה תצליח לטהר את האויר ולהביא את הטעם הטוב בלב הקוראים ואת הכשרון הבלתי מזויף ריספירים. אבו, גם זו היא טעות מרה! קהלת אלהים רובצת עליך. אתה הוא האיש אשר נתן לך אלהים מתנות הרוח, אלא שלא השליטך אלהים להשתמש במתנות אלה לטובתנו ולהנאתנו. הקנאה, צרות־העין וזהיחות־הלב מעבירות אותך על דעתך ואינן נותנות לך להשפיע עלינו את רב הטובה שהיית יכול להשפיע. במקום זה הנך הולך וכותב מאמרים העלולים רק להביא ריח רע במחנה ולברוא בטלנות חדשה, בטלנות של בטול־הכל והשפלת ערך עצמנו. כבר היה עליך לדעת שעקימת החוטם התמידית שלך אינה משפיעה עוד על הקורא כלל. הוא קורא את גיתה ואת ביירון, את דאנטה ואת דוסטוייבסקי, אם גם לא יגיעו לקרסולי נביאינו בנוגע ל„מאורעות חיים פנימיים, שכל רגע ורגע יהיה לו למאורע בחייו". הוא קורא גם את ספוריך ושיריך אתה, אם גם כבר באו הנאונים האלה ויתר הלסטים ולסטמו את הכל, לפי עדותך אתה, ולא השאירו מאומה בעד אלה הבאים אחריהם, ואם גם לא נעלם ממנו, כי הרבה מן החקוי ומן הלקות בהרפר ישרא על מנת להחזיר יש גם בספוריך ושיריך. הקורא המטיב אינני בכלל שופט זועם כמוך. אולם הקורא העברי יזרה הבאה את מאמרי הבקורת שלך. אם לא היום — מחר. „הזוהר

החיצוני הוא רק לשעה, אולם הגרעין הפנימי האמתי ישאר קיים ידידי', אמר גיתה, כן, גיתה בעצמו. הקורא התמים כשהוא קורא מכתבי בריתה הוא מרגיש, כי „אמנם דבר זו עם מבקר — אבל דבר קטן אחד חסר לו אצלך — הנפש לא תמלא. יניח אותו רגע אחד מתוך ידו — והכל נשכח כרגע".

אתה, כנראה, חושב ומאמין באמת, כי יש בכח עטך לבטל את כל סופר שהוא. ויהי כבר טעית ישנה אצלך. אולם במכתבך האחרון הגדלת והפלאת לעשות. במכתבך זה הנך מנסה לעשות כחפצו של נירון בשעתו: לעשות מכל ראשי המשוררים והמבקרים אשר על שני חצאי כדור הארץ ראש אחד ולהסיר את הראש הזה בתנופת־עט אחת. לאט לך, אדוני המבקר! כי לא "הכצעקתה" הבאה אלינו מאתך, שופט עליון ומבקר זועם, כן הוא באמת. המטיב לראות ימצא, כי בהרבה מן המשוררים והמבקרים על שני חצאי כדור הארץ יש עצמיות פחות או יותר וגם כשרון בלתי־מזויף, אלא שאתה, שגיתה וביירון ודוסטוייבסקי וכו' אינם פוסקים מעל שלחנך, אינך יכול, או יותר טוב, אינך חפץ, לראות זאת. אתה עסוק כל־כך בהפצת ברקיך ורעמיך על ראשי הסופרים והקוראים, עד כי לא הספקת לראות, למשל, את הדראמה „ברזל בברזל" של יצחק ווילקאנסקי, יצירה אמתית ובלתי־מזויפה כלל, יצירה שאינה כל־כך מציה „בעיים הגדול ההוא". אתה טרוד כל־כך להשכיל את הקורא התמים ולעקור משורש את הסופרים הרמאים והמדרים וכו', עד שלא הספקת לראות את „מול אוהל תימורה" של ב. סילקינר, יצירה מיוחדה במינה וגם כן בלתי־מזויפה כלל

חכמה ודעת אלהים וילמד מהם את חכמתם הם. גדולי ארץ שבו לשמור חוק ומשפט והמלכים לא הוסיפו עוד לגזול נשים מזרועות בעליהן, כי־אם באמור הבעל על אשתו: אחותי היא... והרוחות שבו לעמור על משמרתם, לישום עינם על דרכי בני האדם ולהשיב אמרים אמת לשולחיהם — והשטן שב ויבוא בתוכם בלי עבוד עבודתו הנכריה...

וירבו הימים ובני האדם שבו ־רעו מעלליהם וברכות שמים נהפכו בידיהם לקללה: חוק ומשפט היו כסות עינים לאנשי זרוע לכסות על חמתם. החכמה, בת שמים, היתה להם לכלי מעשה למצוא בה חפצם, הון ועושר וחיי תענוגות, או לברוא להם בכחה משחיתים לחבל. הדעה והדבר היו לרוח שקר בפיהם לשום העקוב למישור ומשפט למשפח. עבודת האדמה וחיי הטבע נעזבו, נמאסו. הכפרים והחיות הולכים ומעטים, הולכים ונעזבים, והערים המלאות קטב וריח משחית וחיי מהומה הולכות ורבות והיו כבתי כלאים גדולים לריח האדם, ובבל ונינוה כמוהן כאין נגדן... המסחר היה לכוס זהב המשכרת כל הארץ, כנחש בריח שלוחותיו עברו ימים וארצות וכנחש עקלתון ישיף ראש ועקב, יחבק זרועות עולם, יחבק וילחץ עד מחנק נפש. גם היופי והאהבה הטהורה ופרים נהפכו למשחית; שקר החן והבל היופי. ורבים לא יבנו להם בתים עד עבור ימיהם, כי כל עמלם אך לאסוף ולכנוס ולהרבות הון, והיו אמתחותם מלאות ובתיהם ריקים וגלמידים וחייהם שוממים וחלדם כאין.

ככה השחיתו התעיבו בני האדם ארחותיהם ויצאו מרעה אל רעה ומדחי אל דחי. אז ישובו המזלות לפקוד על האדמה את רעת יושביה. החמה הריקה רשפיה רשפי אש ותהפוך נהרות למדבר וארץ פרי למלחה — ושלישית היבשה היתה מדבר וערבה. הלבנה קראה למי הים ותשטפם על־פני הארץ ותהפיך ארצות יאיים למדברים, ואך רביעית כל הארץ נשארה לפליטה ופי־שלשה בה באו במים. נוגה הצית בקרב אנשי חרמו אש התאוה ותבער יאין מכבה, עד יבייש מקור חייהם. שבתאי החריב, החרים, עורר מהפכות כל היום וימגר ממלכות ויושביהן. מאדים עולל אחריהם בחרבו הגדולה והקשה „ודמים בדמים הדיח".

ולעת קץ, כי מלאה הסאה, הפרו המזלות בריתם את הארץ, ויעזבו את משמרותיהם, ויעטו איש את אהלו, את הרקיע אשר לו, כאשר יעטה הרועה את בגדו ,ויעלו אל שמי השמים העליונים. וחמה המעיטה אורה וחומה ותהי זאת להמעיט גם את תנובת האדמה. ולבנה גם היא כמעט חדלה מעשיה ותגרע עינה מן הימים ומן הנהרות, ולא ישטפו עוד בעוז וברעש כקדם (לבד נהר שבתיון, אשר לא שנה עוזו זרמתו ושאון רעמו עד היום הזה), וכמו נפלה עליהם תרדמה ויהיו למי מנוחות.

והרוחות אשר היתה להם משמרת פקודתם למורת רוח כל הימים, על בלי יכלתם לבשר טוב כי־אם לעתים רחוקות, נעלו מעל הארץ השמימה, אל מעון הצדק והאורה והשלום והטוב; רק השטן נשאר בתוך בני האדם מטה.

ורק מאדים עודנו עומד על משמרתו במרום, פועל פעולתו על הארץ עד היום הזה.

והארץ הנעזבה סובבת כל היום על צירה, מתהפכת בציריה, רצה כל ימי השנה במרחבי רקיע סביב השמש לבקש את המזלות אשר רחקו ממנה — רצה, סובבת, מרחפת כל היום וכל הימים, תיגע במרוצתה ומנוחה לא תמצא.

יכרל. כן לא התבוננת לעזר הרבה יצירות, גדולות וקטנות, בשיר ובפרוזה, של הספרות החדשה.

הגיעה השעה כי תשמע את האמת המרה מפי קוראים פשוטים. ובשם אלה הקוראים שהם מרגישים גועל נפש לכל בטלנות באיזו צורה שהיא, ריא גם נכתבים בסגנון היותר יפה והיותר מזהיר שבעולם, בשם אלה הקוראים היודעים להבחין בין בקורת של בנין שנכתבה מתוך רגש של אחריות ובין בקורת של הריסה, שכוונתה להזיק ועל־פי רוב היא באה ממקור לא טהור כלל. בשם הקוראים שיש להם ישרות־המחשבה ותמימות־הרגש, אנכי קורא באזניך: הסר ממנו את הנגע הזה! חדל לך מבקורת של הריסה שכזו, שיש בה הרבה מן הבטלנות וההתפארות לשוא! מאמרים כאלה אינם מעלים ואינם מורידים, באשר כי בעלי הכשרונות יצמחו ויגדלו למרות מכתביך לידידתך על־דבר הספרות, והזייפנים והמדקים יפלו בתגרת יד הקורא התמים היודע מה לקרב ומה לרחק. חדל לך לתופף כל היום באזנינו על האמת והזיוף ועל המקוריות והחקוי וכדומה! „אפשר כי ספרותנו תתפתח ותלך מחיל אל חיל וייטב לה גם מבלעדי בקורת כזו".

רוּחַ

מאת

ד"ר דוד נ י י מ א ר ק.

ה.

מתוך ההשקפה הדתית היסודית של חפשיות הם מקורם של שאר מיני היסודות גם שניהם, יסודות הראשונים ויסודות המשטריים. יחוסו של חוק הטבע ליסודות הראשונים גלוי הוא: אם מקבילים אנו אלה מול אלה אנו מוצאים, שהיסודות הראשונים הם המבטא היותר כולל של היסודות המשטריים. ביחוד גלוי הוא זה בנדון האידיאה הראשונה של סבה ותולדה. אידיאה זו היא המבטא היותר מקיף של כל חוקי הטבע. המאורע הגדול ההולך ומתהוה בין חומר ורוח, בהולידו הכרה עצמית אישית חדשה, שואף, איפוא, לברוא מרכז חדש,

ישבו הדעה המכרת בפועל את החוקים המושלים בטבע תהיה לבבואה חדשה של רוח־העולם. השגותיו החושיות הרופפות הראשונות של הילד אינן אלא צעדים ראשונים של רוח־העולם להתגלות ולחזור ולהתגלות באין סוף של מרכזים חדשים. ילד זה אפשר שלא יחיה עד כדי התפתחות שיעור הגון של אותו רוח, הכחות הדבריים שלו אפשר שיהרסו על־ידי איזה מקרה. ובכלל אין לך אדם, גם חכם הטבע היותר גדול והיותר מקיף, שיקיף בדעתו בפועל את תכניו המלאים של רוח־העולם. אף־על־פי־כן, גם אם אחריתה מצער, רחיפתו הראשונה של רוח־העולם מכוונת היתה להשיג את כל מבוקשו, להתגלות תמה ומלאה. ראשית תנועתו היא להוליד את בבואתו במדה מלאה ישלמה בתכלית האפשרות.

היחס הזה עצמו שורר הוא בין היסודות המשטריים ידיעתיות של חפשיות. היסודות האלה, היסודות של הפשיית, הם המה האוצלים את הרחיפה הראשונה המאורע הגדול המוליד את הכרה עצמית האישית. אם אין אנו שמים לב להיסודות של חפשיות, אז נראה הדבר, שמטרתו של אותו המאורע הגדול היא להוליד בביאתי של רוח־העולם בדעת האדם המכרת בפועל את מדע הטבע. אולם אם שמים אנו לב להיסודות של הפשיית, ההכרה בפועל של מדע הטבע אינה אלא א מ צ ע י , מדרגת בינים, למטרה יותר נעלה. אם לא רפצו של רוח־העולם להוליד את בבואתו במין האדם בבחינת פועל מתוך בחירה, אותו המאורע הגדול, המגלה את היסודות הראשונים ואת היסודות המשטריים במרכזים אישיים חרשים אין סוף, לא היה ולא נברא. באמת כל עיקר מציאותו של רוח־העולם אין לו מובן חוץ מזה: מציאותו של רוח־העולם כשהוא לעצמו, חסר־היחס למה שאנו קוראים חומר, ומבלי הוליד את כל הנמצאים האלה וכתרם, אדם בעל בחירה חפשית, בראשם, אין לה מובן כלל, וההקירה על־אדותיו (ממינה של חקירת אריסטו, למשל), אינה ענין לדת או פילוסופיה דתית לענות בה. ריאליות, מציאות, המאורע העולמי הגדול ההולך ומתהוה בין חומר ורוח, כל ההתוויות וכל המאורעות כולם — מטרתם התכליתית היא להוליד אישי מין האדם בבחינת פועלים מוסריים, בעלי בחירה אחראים במעשיהם.

בסגנון אחר: תכליתו של המאורע העולמי אינה סתם בבואתו של רוח־העולם ב ש כ ל האישי של האדם, אלא בשכליהם האישיים של בני אדם בבחינת פועלים מוסריים. מין האדם הוא הנמצא, שבו נטיה מוסרית זו של כל ריאליות וכל התפתחות מגיעה היא למרום התקיימותה. אלא שמסוה החפשיות כבר רשומו ניכר בכל הטבע בשורה מטפסת ועולה ממדרגה היותר שפלה עד להמדרגה היותר עליונה בסולם הנמצאים והמאורעות המעשים. אם מדמה אתה את ממלכת הצמח וכל ההתהוות שבו לממלכת הדומם, תמצא, שבממלכת הצמח יש כאן מעין יסוד חפשיות בערך. וכמו־כן, אם תדמה את ממלכת החי לממלכת הצמח, תמצא, שיסוד החפשיות בממלכת החי רשומו ניכר הוא באופן יותר בולט מבממלכת הצמח. בנסותך להשפיע על מהלך הענינים בממלכת החי על־ידי השתמשך בחוקי הטבע בהרבעה וחנוך, תמצא, שלא תשיג את מבוקשך באותו דיוק שאפשר להשיג בנדון הצמחים, כיטם שבנדון הצמחים חוקי הטבע לא ימלאו את תפקידם באותו דיוק האפשר בדוממים. באיזה מבעלי חיים תמצא רשומים ניכרים של יסוד החפשיות דומים כמעט לאותם שבאדם. כל זה אינו אלא תולדת העובדה, שכל ריאליות וכל התהוות אינן אלא התקיימותו הדרגאית של האדם, שהוא התרקמותו היותר שלמה של יסוד החפשיות. למעלה הזכרנו את השקפתם של איזו היקרים, שבבעלי־חיים אין להם מושג הזמן, או שיש להם מושג המקום שאינו אלא בעל שתי קצוות. מתוך השקפתנו זו זה הוא בהתאמה למדרגתו השפלה של יסוד החפשיות בתכונת „דעתם" של בעלי חיים: זו אומרת, שאפילו יסודותיה הראשונים שבדעת האדם אינם אלא חלק של סגולותיו המוסריות, אחרי שעיקר התגלותם במרכזים אישיים חרשים אין סוף אינו אלא תולדתה של הנטיה המוסרית הכללית שבכל ריאליות ובכל ההתהוויות שבכל המציאות כולה.

וכיון שהגענו עד הלום, אפשר לנו לשער את מובנו של רוח במלא־ריאליותו: רוח הוא הסתכלות מדעת ובפועל שתכנה הם היסודות הראשונים והמשטריים של דעת ושכל בבחינת בסים ומצע ליסודות של חפשיות. רוח הוא התקיימותם של שני סדרים של חוקים, הטבעי והמוסרי, בבחינת מניעים למעשה. לא הידיעה בפועל של יסודי המוסר הוא העיקר, כאשר היתה הידיעה בפועל של חוקי הטבע בעולם המתנהג רק על־פי חוקים שאינם משתנים. לא, בעולמנו זה העיקר הוא ידיעת השמוש המעשי של החוק המוסרי בכל נדון ונדון ההולך ומתפתח מתוך תנאי הויה הכללית, הטבעית וההיסטורית. באמת, ה מ ע ש ה כשהוא לעצמו, המעשה העשוי בהתאמה לחוק המוסרי, הוא הוא עיקר ריאליותו של הרוח. קח, למשל, איזה נדון פרטי, שבו שני הסדרים של חוקים, הטבעי והמוסרי, מתנגדים המה זה לזה. בנדון כזה הרי נרבה לאמוד את ערכו השכלי והרוחני של האיש הכובש את יצרו במדה שהוא מפליג להשיג את כל הגורמים והמניעים שבענין; וכל המרבה לכבוש את יצרו ומרבה את מספר נצחונותיו המוסריים בענינים שונים, שבהם כחו הרוחני בא לידי גלוי, הרי זה משובח. וזה בעצמו ניתן להאמר בנוגע לרוח־העולם: כל מה שהנדונים הפרטיים, שבהם חוק המוסר כובש הוא את חוק הטבע, הן במעלליו של אדם והן בגורלו בחיים שהולך ומתנהג על־פי יסוד שכר ועונש ממש, המיוסד על חוק המוסר, הולכים ומתרבים — הרי גם רוח־העולם הולך הלוך וגדול, הלוך ומתעשר בתכנו ובריאליותו.

אלוה והנשמה האישית..

בתחילת מאמרנו זה נגענו בשאלה, אם הרוח הוא „בעליו" של רעיונותיו או מורכב הוא מהם. והנה במשך

נתוחנו דברנו על הדעת או הרוח במבטאים המסמנים יחס הקנין בין השכל ורעיונותיו, כלומר, שהשכל בבחינת נמצא מסוים כשהוא לעצמו, „יש לו" איזה רעיון או רעיונות. אבל לא השתמשנו במבטאים כאלה אלא בהקלת הלשון, כדי לשכך את האוזן. ואולם עכשיו, שבאים אנו להסתכל במובנו של הרוח האישי, עלינו להזיר לשאלה זו ולעיין בה:

מימוני מטעים וחוזר ומטעים, שכל עצמותו של שכל אינה אלא פעולתו, כלומר, השגה בפועל. או בסגנון אחר: השכל, הפועל, העושה את מעשה ההשגה, ומעשה ההשגה עצמו דבר אחד בעינו הוא. אנו רגילים לחשוב, שרוח או שכל ענין אחר הוא לגמרי ממעשה ההשגה כשהוא לעצמו. רוח או שכל, לפי ההשקפה המצויה, נמצא בפועל הוא, אשר מציאותו כשהיא לעצמה אינה תלויה כלל בשום מעשה של השגה בפועל. כלומר, אפשר שיהיה שכל נמצא שאינו הושב ואינו משיג בזמן מן הזמנים, מין שכל ריק, שכל במצב המניחה. ואילם, כשנעיין בדבר היטב, נמצא, שבדברנו כך על השכל, באמת איזה מצע חמרי עולה על דעתנו שאנו מזיינים איתי בכח המחשבה ועושים אותו ל„בעליו של" הכח הזה. אין זה אלא משום שאין אנו מייחסים לשכל שום תארים של איזה חומר מוגדר ומוגבל שאפשר לנו לשנות בדמיון הכוזב שאנו חושבים שכל לנמצא אי־גשמי, העומד בריאליותו המלאה גם בשעה שאינו עוסק בהשגה בפועל. קשה עלינו לשער את הענין, שמעשה ההשגה עצמו, מבלעדי ההוספה של פועל, ה„עושה" את מעשה ההשגה, היא כל הריאליות כולה שבשכל. התשובה הגדולה, שמשיבים על מושג השכל זה, היא, כל המעשים והמאורעות שהולכים ונעשים והווים בעולם הטבע, הלים הם על איזה גוף גשמי בבחינת מצעם. וכיון שכן היא, אי־אפשר לנו לעזוב את המושג המצוי, שמעשה־ההשגה בהכרח תהיה עשויה על־ידי איזה נמצא פועל, שאינו דבר אחד בעינו את מעשה ההשגה שהוא עושה. קושיא זו אפשר לתרץ אם נודה, כאשר באמת מודים אנו, שרוח, אם אמנם הוא הוא מקור כל כח ואנרגיה, יש לו תפקיד מוכרח ביחוסו לחומר ובהשפעתו עליו. החומר, איפוא, הוא בבחינת המצע, והשכל, שהוא מעשה ההשגה, הוא בבחינת המעשה העשוי בחומר. אולם ענין החומר, כמו שכבר נרמז למעלה, אינו שונה בזה מענין הרוח: החומר, אמרנו, אפשר שאינו „בעלן" של הסגולות שהוא מוליד בחושינו, אלא הוא מורכב מהן. התפוח, לפי זה, אינו גוש של חומר המגלה לנו את הסגולות של טעם, צבע, וכיוצא בהם, אלא מרכז כחי, שממנו באות אותן הסגולות. מושגנו המצוי, שמרכז כחי בהכרח צריך למצע חמרי שבו, או שעליו הוא פועל ועושה מה שעושה, אינו אלא דמיון הגיוני כוזב, ההולך וכלה כענן בפני עיון והסתכלות ישרה בטבע הריאליות לפי מה שהיא מתגלית לנו בעצם טהרה.

מתוך הסתכלות זו אפשר שיכולים אנו להשתחרר מעולה של שניות. אם אותם היסודות של הנסיון שלנו, שאנו קוראים להם חומר, נובעים המה ממרכז כחי בלי שום מצע, כשם שהיסודות הרוחניים נובעים המה ממרכז כחי בלי שום מצע, הרי מרחביה חדשה של אחדות מוחלטת של כל ריאליות נפתחה לפנינו. אפשר ואפשר, שאין שם אלא ריאליות אחת, יחידה ומיוחדה, שתחילתה, כביכול, ביסודות המוחשים, הולכת ומתמשכת דרך היסודות השכליים, הראשונים והמיסטריים, עד שנעוצה היא בכיפה, כביכול, ביסודות היותר רוחניים, ביסודות של הפשיות היותר נעלים, שבנסיוננו. לא שהיסודות הרוחניים הם מקורם ומולידם של היסודות החמריים — זה, כבר אמרנו למעלה, אי־אפשר לאמת במופת חותך, וגם אי־אפשר לתפוס זה בעיוננו. אלא שאומרים אנו, שהריאליות היחידה והמיוחדה זו היא תכונתה, שהיא מתגלית ביסודות השונים האלה, שאנו מוצאים בעין בנסיוננו. השנוי שאנו מרגישים בין שני מיני היסודות, החמריים והרוחניים, אינו דוקא שנוי מקור. אפשר שיחס הדברים כאן הוא כענין זה שבנדון הטמפראטורה, או ענין קור וחום. בתקופה העתיקה ובימי־הבינים האמינו, שישנם שם שני עצמים שונים במהותם, קור וחום, זה הפך זה, ומתנגדים זה לזה. בתריפתנו אני מדברים על טמפראטורה אחת שיש בה מדרגות שונות, אשר נקודת־הבחינה שבה, זירה, המחלקת את הטמפראטורה לקור וחום, אינה אלא ענין של הגבלה סובייקטיבית.

אמנם, ישנן כאן שתי קושיות בדבר: האחת, שבהסתכלות זו אנו מגיעים לידי כך, לראות את החומר כחלק משלים את הריאליות היחידה, כחלק משלים את מהותו של אלוה. והשנית, שבהסתכלות זו אנו מבטלים אותה מדת השניות, אשר בלעדה בחירה חפשית, אחריות, שכר ועונש — בקצור: דת ומוסר, אינם אלא דמיונים כוזבים. ואולם הקושיא הראשונה אלי הנה קרובה היא מאד. התנגדותה של הנבואה והפילוסופיה הישראלית (שהתרחקו מן הנטיה המסתורית שבאה לידי גלוי בימי ממשלתה של הקבלה) לכל סברה המוצאת את מקור החומר באלוה באופן אחר מזה של בריאת יש מאין מרצונו האלהי החפשי — התנגדות זו, אני אומר, היתה צריכה ומוכרחת כל זמן שהשגנו את החומר בבחינת מצע, שאיזה כח חיצוני פועל עליו. ואולם בשעה שאנו מבטלים את דמיון כוזב זה, ואנו משיגים את מה שאנו קוראים יסודות חמריים שבנסיוננו כגלוייו של מרכז כחי בלי שום מצע, הרי כבר השמטנו מתוך הריאליות המיוחדת אותו ענין שבחומר, שרק הוא גרם לנביאים ופילוסופים להפליג ולהתעצם כל־כך בתוכחותיהם נגד מיושג־ארוח חמרי.

ואת זה נראה מיד באספקלריה יותר מאירה כשאנו נזקקים לקושיה השניה. הרעיון של ריאליות אחת יחידה ומיוחדה אין מובנו בהכרח, שאנו מבטלים שניות לגמרי. נדמה־נא למשל שרמעלה: מקומו של זירו בטירמומטר שונה היא בשיטותיהם השונות של חכמי הטבע, אבל הכל מספימים הם, מה הוא מובנה של נקודת־הקפאון. אי־אפשר שתהיה כאן איזו מחלוקת בדבר בנוגע לזה,

מישום שהכּרתנו החושית, שהמים נקפּאים בטמפּראטורה ידועה, מכריעה את השאלה בהחלט באופן, שאין כּאן שום מקום למחלוקת, ומאשרת ומקיימת את השניות שבגבולי הטמפּראטורה. אפשר, איפוא, שיחס זה עצמו שורר באותו מרכּז כּחי היחיד והמיוחד, שכּל יסודות הנסיון שלנו הם גלוייו. אפשר, שׁ כּ מ ו ת, או יותר נכון, הסתכּלות בפועל באידיאה של כּמות, כּפי שהיא מצויה בנסיון שלנו, מקבילה היא לנקודת־הקפאון שבטירמומטר. על־ידה יסודות הנסיון שלנו מתחלקים המה לשני גבולים.

השניות, שאָנו צריכים לה להתקיימותם של בחירה, מוסר ודת, שונה היא מאותה השניות, שבאי־כחם של דת ופילוסופיה במשך הדורות היו צריכים לה. יש מהם שראו בחומר ריאליות אי־תלויה באלוה, שהוא מקור כּל הרע, הטבעי והמוסרי, על־ידי מה שהוא משתמט מהשפּעתו של אלוה הצר בו צורה ונותן לו את מהותו. ויש מהם שהפליגו ללכת בדרך זו והשיגו את החומר בבחינת יסוד ח י ו ב י של רע (רעיון שיש בו מעין האמונה בשטן בבחינת צרו של אלוה). אחרים, שלא הרהיבו להפליג לכת בדרך זו עד כּאן, נסו לסגנן מעין יחס של אליה להימי, שירשה להם בכל אופן לראות בחומר את מקורו של הרע. לא כן השניות, שאָנו צריכים לה מתוך הסתכּלותנו החדשה. אין אָנו חוקרים כּלל אחרי מקורו של הרע. בהסתכּלותנו אין שם אלא מרכּז כּחי אחד בעל תכונה כּזו, שהוא מוליד שני סדרים של חוקים, סדר החוק הטבעי וסדר החוק המוסרי. אין ספק בדבר, שהרע שבעולם אינו מדומה, אדרבה, ריאלי וממשי הוא בתוקף וגבורה, אבל כּל עיקרו אינו אלא כּדי לאפשר ולהוליד את הטוב. ממשיותו של הרע בהסתכּלותנו אין משמעה, שיש שם איזה כּח הרע (סטרא אחרא) הלוחם בטוב, ברוח, שמצדו הוא מנסה הוא לנצחו.

יְחִיאֵל מִיכָאֵל הַלְפֶּרִין

מאת

א. ל. גרוסמאן.

זכורני, לפני עשר שנה, ואני גרתי אָז ביפו, פּגשתי בקלוב הפּועלים איש בא בימים, בעל קומה זקופה, עינים לו גדולות ויפות שהפיקו רוך וגעגועים חבויים, מצחו הרחב והמקומט הביע מחשבה ודאגה עמוקה, זקנו הלבן ותלתליו המכוספים הוסיפו הוד לפניו האצילים, והחיוך הקל שרפרף אָז על שפתיו המלאות, העידו על מזגו הטוב ולבו הרחב. רגליו היחפות היו תקועות בסנדלים, חזהו החשוף הכּה גלים מלבת־אש החיים העצורה פּנימה, ובעד בגדיו הדקים התבלטו שריריו החזקים מתוך גוו האיתן. וכשישאלתי: מי הוא ומה שמו? — היתה התשובה: משוגע, הלפּרין המשוגע!...

— לפני עשרים וחמש שנה — הוסיף בעל שיחי — בא לארץ־ישראל. בווילנה נשבע בבית־הכּנסת, כּי הונו, סך מאָה אלף רובל, מוקדש כּולו לתחית הארץ. בששים אלף רובל יסד את המושבה „נס־ציונה", אחרי־כן פּתח בית־חרושת בשותפות עם איש אחד שלחץ את הפּועלים, והוא, ברצותו להיטיב את מצבם, קרא אותם לשביתה, ובית־החרושת נסגר... עכשיו, היא שומר הגימנאסיה, מישפּחתו ברוסיה, והוא חי חיי קומונה יחד עם עוד פּועלים, הגרים יחד בחדר צר.

י. מ. הלפּרין היה נכד הגאון מ. ל. מלבי"ם, מצד האם שהיתה בת הגאון, והיה מתיחס לגזע מלכות בית דוד, מצד האָב, שמגילת יוחסין היתה בידו. אָביו היה עשיר מופלג ובעל אישיות מיוחדה. אף פּעם לא תבע לדין את בעלי חובותיו והיה מקיים „כּי ימוך אָחיך והחזקת בו"... כּל מותרות שנאָה נפשו, בכל זאת היה קונה מן ה„פּריצים", שהיה לו עמהם משא־ומתן, חפצים עתיקים ויקרי־ערך; ובליל ראשון לחג הפּסח היה עורך על השלחן את כּל החפצים האלה.

חנוכו של הלפּרין היה בבית הוריו. אָביו לא חס על כּספּו אך ורק לעשות את בנו זה לאיש מאושר בחיים.

הלפּרין החולם, בעל לב רגש ונפש כּמהה למרחב, לדרור, היה אחד מאלה שהרעיון הלאומי השיבם לגזע מחצבתם, אשר נספּחו אחרי־כן למחנה השואפים לחיים שלמים בארץ התקוות. עוד בנערותו חדל ללמוד למודים עברים מפּני סבּה שהיתה: פּעם כּשהיה „מעביר על הסדרה" נתקל בפּסוק „לא תחיה כל נשמה". ושאל: מדוע זה ולמה? ובמקום תשובה באָה סטירת־לחי. השליך הקטן את החומש ולא רצה יותר ללמוד. לעומת זה היה תלמיד מקשיב למורה האשכּנזי, שהטיף על לבו תורת הנצרות וחשב להמיר את דתו. אָז תפּה הרעיון הלאומי את שרשיו עמוק־עמוק בלב טובי צעירי העברים שבארץ רוסיה, והלפּרין נסחב עם הזרם והיה לחובב־ציון נלהב: עזב את הגלות ובא לארץ שאיפתו ועבר בה רגלי לאָרכּה ולרחבּה. בגלות הרביץ תורת הלאומיות בין הפּרולי־טאריים. ובארץ — קנה קרקע, יסד את השומר, את הגדוד הלאומי, קלובים ופירמות קומוניות, לקח חלק גדול בהתיסדות המפלגה „פּועלי־ציון", ובכולם היה פּועל אקטיבי, חרוץ ומסור בכל חום לבו, באש נשמתו. במהפּכה התורקית לא יכול הלפּרין לשבת בחבוק ידים, בלי לקחת חלק בתנועת צעירי־טורקיה. שגורל ארצנו היה אָז בידם; והוא היה הראשון, גם האחרון, שרשם את שמו בתור עברי, בין המתנדבים לגדוד העותומני, שהיה בו לקאפּיטאן. וכשצעירי־טורקיה רצו ליסד קרן לצי־עותומני, עלה הלפּרין על הבימה ונאם בשפת ערבית מגומגמת, לפני קהל גדול של ערבים וטורקים, וסיים: בעד הצי העותומני, את כּל רכושי אני נותן — את סנדלי!... והסנדלים נמכּרו בפּומבי בסכום הגון. לבו הסוער לא היה סובל אף דבר קל שבקל שהיה בידו לגרום עלבון לאומי. ומעשה שהיה מוכיח: פּעם בא ביבר ליפו, ובעל הביבר הודיע ביום בהיר אחד: „כּל

מי שאינו מתירא לשתות אתי כוס קופה בכלוב האריות, יבוא וישתה". נרשמו שנים: אשכנזי וערבי. והלפרין החם והחרד על כבוד אומתו, אמר: אל לנו להראות ליושבי הארץ, כי מוגי לב אנחנו! בערב הופיע השב בכלוב האריות מלובש בחליפתו הלאומית: חולצה צחורה ואזור כחול על מתניו, ארג לבנוני מעטר את ראשו ועגול ירוק סביב לו. וכשיצא מן הכלוב פנה אל הקהל ונהם: עם ישראל הוא ארי בכלוב ברזל!... יבוא יום והארי ינתץ את שבכת הכלוב!... וגמר ב„עוד לא אבדה תקותנו".

מאז קראוהו הערבים שיך־אל־יהוד.

משרטוטים אלה אפשר להכיר את הלפרין האיש, את הלפרין הלאומי — והשקפתו הלאומית היתה: גאולת הארץ היא עיקר העיקרים בתורה הלאומית, והתישבות העם על אדמתו היא פירושה. את המון הסרסרים והחנונים נשתדל להפכם לאכרים ולפועלים, המביאים ברכה בארץ. כל צעיר מבן עשרים ומעלה יתנדב לעבודה צבורית ולגדוד הלאומי הנחוץ בארץ, אם לא לשלש שנים, אז לכל הפחות לשנה. אם הגלות לא פעלה על נפש העם לטוב, אז איננו ראוי ואיננו מוכשר למלוכה — נחכה עד שדור המדבר יתם... והמלוכה העתידה להיות מודרנית במדרגה היותר עליונה, תוסד בצדק ובכח: בצדק השויון של המין ומפלגות העם, ובכח הפרוליטארי הריבולוציונרי שעתיד לכבוש את קרקע החיים המתחדשים בארץ. עלינו ליסד תיאטראות, קלובים ובתי־ספר עברים, בעד העברים וגם בעד המושלמנים... תורתנו היא תורת חיים, חוקיה ומשפטיה ארציים הם, ויעודי הנביאים יתגשמו בארץ בכח ההתפתחות, שאין אנו יודעים את ראשיתה ואחריתה. עתידה היהדות להיות דת קולטורית־אוניברסאלית, ועל־ידה יתאגדו כל העמים על יסודות אלה: כח אחד, תורה אחת ואל אחד...

* * *

הלפרין המשוגע, איש הרוח, בעל קומה זקופה ורצון אדיר, בעל דמיון עז ושאיפות כבירות, בעל תשוקה לגדולות וכשרון לחלומות, בעל לב ארי ונפש עדינה — מת.

בתקופה הרת התחיה, ברגע היסטורי גדול, בזמן שתקות ישראל קרובה להתגשמות, מת האיש שהקריב את גופו ונפשו בעד עמו — על ארצו החביבה והקדושה.

תהא נפשו צרורה בצרור החיים הלאומיים המתחדשים בארץ אבות.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

— עזרת יהודי אמריקה לשבויים היהודים. באספה האחרונה ועד הפועל של „הועד המחלק המאוחד" מסר ד"ר פ. רוזנבלאט, שליח הועד לסיביריה, את רשמיו מעבודתו בקרב שבויי המלחמה היהודים שנדחו לארץ זו.

השבויים האלה באים מגרמניה, אוסטריה, פולניה וטשיכו־סלובקיה אולם רובם הם מגליציה.

הרוסים לקחו אותם שבי בזמנים שונים ותחילה הגיע מספרם לעשרים אלף בערך, אולם המגפות, הענויים שגרמו להם המפקחים, ורעב ויותר התלאות המעיטו את מספרם לאחד־עשר אלף בערך.

רוב השבויים הבאים מגליציה הם בעלי השכלה נבוהה. ביניהם הרבה אפיצירים, פרופיסורים, סופרים, רופאים, עורכי־דין ועוד בעלי אומנויות אינטליגנטיות.

ראוי לציין את העובדה — אמר הד"ר רוזנבלאט — שלמרות מצבם הנורא בהתנות־ההסגר, נמצאו ביניהם הרבה „עקשנים" שהתמסרו בכל מרץ לעבודות תרבותיות. למדו שפות, ובעיקר — את השפות עברית ואנגלית ועשו חיל בלמודיהם: כמו־כן הוציאו בכתבי־יד מאסף בעברית ועשו ממני הרבה העתקות כדי להפיצו בכל המחנות.

ביניהם הנדול הם ציונים נלהבים וכל שאיפתם היא לעלות מיד לארץ־ישראל. יתרם שואפים לבוא לאמריקה ורוזנבלאט הציע לפני הועד להביע בידי אלה המעטים — כארבעת אלפים איש — להגשים את שאיפתם.

הוא סדר בין השבויים במאת אלף דולארים במזומן ובבגדים והוציא הועד המחלק על עבודת העזרה ליהודים האלה כרבע מיליון דולארים. „הכסף הזה — העיר רוזנבלאט — היה, במלוא מובן המלה, כופר נפש השבויים ובלי ההוצאות הרבות האלה לא היה נשאר מהם עוד כל זכר".

רוזנבלאט הזכיר לטוב את הגינירל גרייווס, המצביא הראשי של האכספידיציה האמריקאית בסיביריה ואמר, שהועד המחלק יכול לבצע את פעולותיו רק הודות לסיועו של זה.

בעזרת הגינירל נבחרו עכשיו ועד ביולאדיבסטוק, המשיך את עבודת העזרה בגליל ההוא.

הועד המחלק עזר הרבה גם לשבויים הנוצרים.

* * *

בחוץ־לארץ.

בצרפת.

ידיעות הועד של צירי המלאכויות היהודיות. באחד מגליונות הקודמים של „התורן" הבאנו את הידיעה, כי ועידת הקהלות היהודיות בליטה שהיתה בקובנה שלחה מיזכר־אמר של הכרה לועד צירי המלאכויות היהודיות בפאריז.

עכשיו הבאנו את נוסחת הטלגראמה הזאת, כפי שפרסם אותה הועד היהודי [illegible]. מתוכה אנו עומדים על רגש האהדה הלאומית הנטוע עמוק בלב יהודי ליטה ועד כמה יש להם שאיפה נמרצה שועד הצירים יתפתח למוסד קבוע בתור „בא־כחו החוקי והיחידי של עם ישראל“. הטלגראמה אומרת.

„הכנסיה הראשונה של הרשות הדימוקראטית אשר בליטא שולחת את ברכתה הלבבית לועד הצירים היהודים אשר על־יד אספת־השלום. ברגע ההיסטורי הגדול הזה מכריזים כל יהודי ליטה על אחדותם ועמידתם עם היהודים שבכל התבל במלחמתם בעד חרותם הלאומית.

מכירים אנחנו את ועד הצירים היהודים בתור בא־כחו החוקי והיחידי של עם ישראל, שלו הזכות לדבר בשמו, מביעים אנחנו תודה עמוקה לועד הצירים בעד עבודתו הפוריה לטובת התגשמות שאיפותינו הלאומיות. התעודה הנשגבה היא להקים שוב את חיי היהודים בליטא על בסיס האוטונומיה הלאומית ומקוים אנחנו, כי כל היהודים שבעולם יעזרו לנו בעבודת הבנין“.

* * *

בגרמניה.

השלטונות הגרמנים נוהגים בעת האחרונה לערוך חפושים בבתי יהודי מזרח אירופה בנוסחת החפושים שהיו נערכים בשעתם ברוסיה מחוץ ל„תחום המושב“. באופן רשמי מבארת הפוליציה, שמטרת החפושים היא „למצוא את הפושעים ואת הבולשיביקים שבקרב היהודים הפליטים“, אולם במעשה שודדים המחפשים את רכושם של היהודים ובזה הם מסתפקים.

ביום אחד אחרי עריכת החפושים, כפי שמודיעים מברלין, נעצרו בארבע מאות יהודים מן הפליטים ונכלאו בתחנות מיוחדות. רבים מאלה הוצאו אחר־כך לחופש, אולם לפני שחרורם הציגו אותם נקיים מכל הכסף ושוה כסף שהיה אתם.

ראש הפוליציה הברלינית הגיש פרטיכל לממשלה, שבו הוא מיעץ להפריע בכל כח בעד יצירת גיטה בברלין על־ידי אנשים „נעדרי כל מוסר צבורי“, כמו היהודים האלה.

בחוגי העתונים היהודים הלאומיים הישרים, שיד היהודים המתבוללים בכל ענין הרדיפות האלה על „יהודי המזרח“. ישנן השערות קרובות אל האמת, כי המתבוללים הלשינו על „אחיהם“ הפליטים, שהם המפקיעים את השער במסחריהם ובאשמתם ירד כל־כך שער הכספים הגרמניים.

* * *

בפולניה.

— בקורת על אופן נתינת התמיכה. בשבוע העבר נערכה בווארשה ישיבת בעלי המלאכה היהודים. כל הנואמים, בדברם על התמיכה הניתנת ליהודי פולניה, הביעו את דעתם נגד אופן הוצאת הכספים ובקשו את יהודי אמריקה ואנגליה, שיחדלו מ„חלק צדקה“ בפולניה, אלא ישתמשו בכספים האלה ליסוד בתי־אוצר להלוואות, שעל־ידם יותן סיוע באופן מסחרי לבעלי־המלאכה ולסוחרים הקטנים לקומם את בתי־מלאכתם ובתי־מסחרם.

ד"ר בוריס בוגן, המנהל הראשי של עבודת הועד המחלק המאוחד באירופה היה נוכח בישיבה בשעת הנאומים.

בישיבה השתתפו [illegible] צירים מ[illegible] ערים.

— נגד בעלי בתי־חרושת יהודים. מלונדון נתקבלה ידיעה, כי הפקידים העליונים של הממשלה הפולנית במקומות שונים מכריחים את הפאבריקאנטים היהודים לסגור את בתי־החרושת שלהם. בפקודות ההסגר שהם מוציאים הם מודיעים מפורש, כי הממשלה תשתדל בכל כחה לבער מן הארץ את בתי־החרושת שבעליה הם יהודים.

הנבחרים היהודים ב„סיים“ הפולני, י. גרינבוים וה. פארבשטיין, הכניסו בענין זה אינטרפלאציה לממשלה.

— החרמת עתון. הצינזורה הפולנית החרימה את העתון היהודי בשפה הפולנית „ישייני ושידובסקי“, שיצא בווארשה. עורך העתון, מר שיינמאן, נקרא לדין „בעד הפצתו דברי שטנה בקרב היהודים נגד הפולנים“.

* * *

ברוסיה.

— תפקיד היהודים בתנועה הבולשיביסטית. הפרופיסור גורבונוב־פוסדוב הרצה במוסקבה על תפקיד היהודים בתנועה הבולשיביסטית. הוא הוכיח במספרים, שלא נכונה היא הידיעה, שהיהודים עומדים בראש הבולשיביזם. נאומו עשה רושם רב במוסקבה, מפני שגם ברוסיה הבולשיביסטית היתה נפוצה הדעה, שהיהודים הם רוח החיה בתנועה הבולשיביסטית.

— הבולשיביקים והעבודה הלאומית־צבורית של היהודים. ידיעות אחרונות מכחישות את הידיעות „המרגיעות“, שנתפרסמו זה לא כבר בעתונים יהודיים אחדים, שהבולשיביקים שנו את יחסם לטובה ליסודות הלאומיים של הצבור היהודי.

מלונדון נתקבלה ידיעה, כי הלשכה הציונית בפטרוגראד נסגרה. כמו־כן מודיעים, שמשרד הקהלה היהודית בעיר הזאת לא נסגר, אמנם, באופן רשמי, אולם הממשלה הסובייטית הגבילה כל־כך את פעולותיהם של פקידי הקהלה עד שכל עבודת הקהלה נחשבת כנפסקת.

— קורסים פידגוגיים בחארקוב. בחארקוב נפתחו הקורסים הפידגוגיים שהיו לפני פרוץ המלחמה בגרודנה. בחגיגת הפתיחה נאמו: מנהל הקורסים, כהנשטאם, ד"ר צרנה וי. שיפמאן.

* * *

ברומניה.

העתונים העומדים בראש היהדות הרומנית פנו לממשלה בבקשה, שתפרסם באופן רשמי בקרב כל פקידיה, כי היהודים הרומנים נחשבים עכשיו לאזרחים רומנים וכל ההגבלות בנוגע לזכויותיהם כבר בוטלו. הודעה הזאת נחוצה, משום שהפקידים הרומנים ברובם מתנהגים עם היהודים לפי טכסיסיהם הישנים ועושים את עצמם כלא יודעים כלל את החוק החדש של הממשלה המשוה את היהודים בזכויותיהם עם יתר האזרחים.

הממשלה הבטיחה לפרסם הודעה כזו בקרב פקידיה.

* * *

בארצות אחרות.

— אוסטריה. האנטישמיים בווינה התחילו לעורר תנועה רחבה להגבלת כניסת הסטודנטים היהודים לאוניברסיטאות.

הסטודנטים „פאטריוטיים“ ערכו שורה של אספות, שבהן קבלו החלטות בעד הנהגת הגבלות כאלה.

— הונגריה. האנטישמיים בהונגריה מעוררים עכשיו תנועה עצומה להתנגד בכל תוקף למתן זכויות למיעוטים שבארצם.

— העתון היהודי „וינר מורגנצייטונג" היוצא בוינה והנפוץ הרבה בקרב יהודי הונגריה, נאסר להתקבל בהונגריה, מפני שהדפיס מאמרים נגד הממשלה ההונגרית בעד רדפה את היהודים.

— הרפתקאותיהם של פליטי אוקראינה. מקונסטאנטינופול מודיעים, שלפני שבועות אחדים עגנה שם אניה מסיבאסטופול שהביאה אתה 200 יהודים, פליטים מאוקראינה. והפליטים האלה היו רשמית מבחינת הדין נתיני רוסיה, אבל הרשות הצרפתית בקונסטאנטינופול לא נתנה להם לרדת מהאניה, מפני שלא היה בידיהם רשיון מהקונסול הצרפתי בסיבאסטופול. שבעה ימים נשארו האומללים באניה וסבלו הרבה מקור ומרעב. ילד אחד מת באניה. אחרי השתדלות מרובה הסכים סוף־סוף השלטון הצרפתי לתת להם לרדת מהאניה.

* * *

בארץ־ישראל.

פעולות „הדסה". ב„ידיעות הציוניות" אנו מוצאים את הפרטים האלה בנוגע לפעולות הקבוצה הרפואית „הדסה" האמריקאית בארץ־ישראל (בשש ערים ובמושבות אחדות).

לקבוצה יש ארבעה בתי־חולים, שש תחנות לבקור חולים מן החוץ (רנטגניאית), שרש לאבוראטוריות ובית־ספר שמושי לחובשות. כארבעים אלף איש בקרו את התחנות ובתי־החולים. הרבה רופאים נשלחו למושבות הגליל. מספר הרופאים, החובשות, רופאי־השנים, הרכבים, הלבלרים ויתר הפועלים העובדים בעד „הדסה" מגיע למאתים וחמשים, רובם בני ארץ־ישראל. הקבוצה פתחה גם כן מחלקת ההיגיינה בבתי־הספר ועושה הרבה לתקנת בריאותם של הילדים גם בביתם.

מובן מאליו, ש„הדסה" אינה מבדילה בין לאום ללאום, וערבים רבים קבלו עזרה רפואית במוסדות „הדסה". הוצאות הקבוצה הן 5,000 ליטרות שטרלינג לחודש.

— בדבר ההתנגשות במתולה. אוסישקין שלח מירושלים להסתדרות הציונית בלונדון את הטלגראמה הבאה בדבר ההתנגשות שפרצה במתולה בין הצרפתים והבידואים ושסבלו מזה בני המושבה היהודים:

„בגליל העליון פרצה התנגשות בין הצרפתים והבידואים. למרות מה שהבידואים הבטיחו, שאין בלבם כל טינה נגד יהודי מתולה, סבלה המושבה ושני אנשים נהרגו. רוב גרי מתולה עזבו את המקום וילכו צפונה יחד עם הצרפתים, אחרים הלכו לחיפה ואחדים מהם נעלמו ולא נודעו עקבותיהם עד היום. יש הצעה להושיב את הפליטים בגליל התחתון".

שני ימים אחרי שנתקבלה הטלגראמה הזאת באה הידיעה, שהמצב בגליל העליון נשתנה לטובה והפליטים התחילו לשוב למתולה.

מתולה היא בקצה הדרומי של גליל. היא נוסדה על־ידי הבארון רוטשילד בשנת 1886 ועברה לרשות יק"א בשנת 1890. היא מצטיינת ביפיה ובאוירה המבריא. שטחה של מתולה הוא 16,907 דונם.

— בתי־עץ מאמריקה. מאמריקה הובאו ליפו עשרים בתי־עץ מפורקים. בקרוב יעבירו מאמריקה לארץ־ישראל עוד הרבה בתים כאלה.

— למלאת עשר שנים לבנין תל־אביב. לשכת המודיעין על־יד ועד הצירים בארץ־ישראל מודיעה, שבאספת חגיגה למלאת עשר שנים לקיום נבנית תל־אביב, החליט בין יתר הדברים להקציע סכום כסף לבנין בית־עקד, בית־עם ותיאטרון, ולהנהגת מאור אלקטרי.

— נדבת רוטשילד „הצעיר" לתיאטרון עברי. המאיור ג'יימס רוטשילד, בנו של „הנדיב הידוע", נדב ששת אלפים ליטרות שטרלינג לסדור תיאטרון עברי בארץ־ישראל.

— הדרישה לפרסם את הצהרת אנגליה. העתון „הארץ" דורש באחד מגליונותיו האחרונים, ששליחה החדש של הממשלה האנגלית לארץ־ישראל, הרברט סימואל, יפרסם בקרב כל התושבים את הודעת ממשלתו שארץ־ישראל תהא נחשבת לביתם הלאומי של היהודים בהתאם עם החלטת ועידת־השלום.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הצלחת הנשף השנתי של ציוני ניו־יורק. הנשף השנתי של ציוני ניו־יורק, שנערך ב־14 לפברואר, ב„מדיסון סקוויר גארדן", אחד האולמים היותר גדולים שבעיר, הצטיין מאד גם במובן החמרי וגם במובן המוסרי.

כעשרת אלפים איש מלאו את האולם והיה ניכר, כי רוב המבקרים לא היו אותו „הקהל הרגיל" הנתבע ובא לכל נשף שהוא רק לשם שעשועים לבד, אלא זה היה קהל ציוני מנומר לקבוצותיו, למעמדיו ולמפלגותיו השונים. הסדר היה מצוין וכאילו כל אחד הרגיש באחריותו בנוגע להצלחת המפעל.

קבוצה של לגיונרים שעשעה את הקהל בעריכתה שורה של תרגילים צבאיים בתכסים מדויק; כמו־כן משכה את עיני הקהל קביצה של נערות שרדקו „רקודים מזרחיים".

באחד החדרים הוצגה תערוכה של האמנים היהודים באמריקה. נמצאו בה מלאכות־מחשבת בפיסול, בציור, בריקום ובשאר מקצועות האמנות.

האמנים שמלאכותיהם הוצגו הם: וויקטור ברנר (בין יתר דבריו היה האוריגינאל של „פרוטת לינקולן"), אברמוביץ, לובובסקי, ברוך (מ„בצלאל"), לאברין, ביטינסקי, אפפירמאן, דיימאן, קינדול, ואינגמאן ואבטריבסקי.

אמנים אחרים נמצאו בחדר התערוכה ונתנו את ביאוריהם לשואלים.

מלבד שהנשף הכניס ריוח לא מועט, היה בכללו — דימונסטראציה ציונית מן הסוג המובחר.

* * *

מסביב לועידת הועד הפועל הציוני הגדול. ביום 18 לפברואר נערכה אספה גדולה במזרחה של לונדון לכבוד חברי הועד הפועל הציוני הגדול שהשתתפו בועידה.

וייצמאן היה יושב־הראש והנאספים, שמספרם היה בערך חמשת אלפיים איש, ערכו לו קבלת־פנים נהדרה שהיתה דומה, לפי דברי הטלגראמות, ל„קבלת פני מלך".

וייצמאן התחיל את נאומו בבשורה של נחמה, כי צפיתם של היהודים לפתרון שאלת ארץ־ישראל לא תאריך עוד. הפתרון יבוא במשך שבועות אחדים.

בדבר השלטון היהודי בארץ־ישראל, אמר ווייצמאן את הדברים הבאים:

„בידינו תהיה האינטרסה על הגירה, על החניה, על שמירת החגים והשבתות ועל יתר עניני הקהלות הצבוריים והלאומיים: השפה העברית תהיה השפה הרשמית: לנו תהיה היכולת לגאול את אדמת הארץ, לבנות נמלים ולסלול מסילות־ברזל ועוד קונצסיות צבוריות באלה.

„אחרי התעתעת הדרך היהודה, המוביל לפתרון שאלת ארץ־ישראל. דרכים אחרות תגרומנה לעורר סכסוכים בין היהודים והערבים.

„תהית ארץ־ישראל נזקקת לכל הכחות של היהודים בלי הבדל מפלגה. ואני מקוה, כי לא רחוק היום והנשים היהודיות תתנה את כל עדייהן בעד בנין ארץ־ישראל. אמנם לא הכסף הוא הדבר העיקרי הנדרש מאתנו".

בסוף נאומו עורר ווייצמאן את הרגשות הדתיים של הנאספים ובקש מאתם להתפלל תפלת לחש לאלהי ציון, שיעזור לעמו לקבל „חתימה טובה" על גורל ארצו מאת ועידת־השלום.

כל הקהל קם על רגליו והתפלל בחרדת קודש ובכוונה עצומה. זה היה רגע מרומם מאד שיש לו ערך היסטורי.

נאמו גם־כן: סוקולוב, שמריהו לוין, ד"ר כהן־ברנשטיין, ד"ר שטריקר, יוסף קוביז, ד"ר ליאון מוצקין, ד"ר קליי, פודלישבסקי מיוארשה, עורך־הדין אברהם"ם (בשם ציוני דרום אפריקה) ושפרינצאק (בשם „הפועל הצעיר").

סוקולוב העיר על העובדה, שכלפני עשרים שנה בערך נאם מעל אותה הבימה של אולם־האספה („אסימבלי הול") הד"ר הרצל והביא את בשורת התקוה לעמנו, שעכשיו אנו זוכים לראות בהתגשמותה. הוא הביע גם־כן את התקוה, שבעוד שנים אחדות יערכו באיתי ראוים רבית־פנים יצירים שיבואו לאנגליה מפלשתינה יהודית.

* * *

הצגת „הגיטו החדש" על־ידי „ההסתדרות העברית".

ההסתדרות העברית באמריקה נגשת עכשיו להוציא לפעולית את אחד המפעלים היותר חשובים, שיועיל הרבה להפצת התרבות העברית בארץ זו, וזהו: הצגת מחזות בעברית.

אחרי עמל רב הצליחה ההסתדרות העברית לארגן „קבוצת משחקים עברים", שיציגו חזיונות עבריים בניו־יורק ובערים אחרות המרובות באוכלוסיהם היהודים.

המחזה הראשון שיציגו „המשחקים העברים" יהיה — „הגיטו החדש" מאת הד"ר הרצל, בתרגומו של ראובן בריינין.

במכתבו אל מנהל ה„לאנדס תיאטר" בפראג, הייגריך טבלס, מצייר המחבר אופן כתיבתו את הדרמה הזאת:

„אנכי הייתי פעם — כותב הרצל — בבית הפסל בר, אשר פסל את צלם דמותי. בבקרי אותו תארתי לפניו את היהודי המודרני ואת אפני חייו, ובדברי זאת התלהבתי מאד. כאשר יצאתי משם הוברר לי כל הדבר. למחרת התחלתי לכתוב את המחזה ובמשך שלשה שבועות של התרגשות גדולה מאד נגמרתיו".

מתוך דברים אלה נקל להכיר, עד כמה התמכר הרצל בכל כשרונו הגאוני ביצירת דרמה זו ועד כמה ראה בה בטוי נאמן להלך נפשו בעת ההיא.

המתרגם כותב על „הגיטו החדש" את הדברים האלה:

„החזיון „הגיטו החדש" הוא מחזית דרמאטיים. היא מתארת את מצב נפשו של היהודי המערבי המתעורר לחיים לאומיים. החזיון האמיר עשיר בטפוסים בולטים יהדים וגם בפרובלימות סוציאליות. יש בו חיים ומציאות ממשית, ויחד עם זה הוא מעשה ידי אמן ומשורר. יש בו סאטירה עוקצת וגם הסתכלות פסיכולוגית. יש בו צבעים, תנועה ופרכוסי נשמה. בחזיון זה נתגלה הרצל המדינאי, היוצר, הלוחם, הלאומי וגם אמן הבימה".

אין ספק, שהצגת המחזה הזה בעברית תהיה מאורע חשוב בחיי העברים בארץ זו וכלפי חוץ תשמש דימונסטראציה יפה לכבוש חדש של השפה העברית — כבוש הבמה האמנותית.

ההצגה תהיה ביום 18 למארץ בתיאטרון של „אוירווינג פליים". המשחקים שישתתפו הם: מארק שווייד, אברהם טייטלבוים, מארק סקולניק, ליזה ווארון (מארץ־ישראל), אליהו בזידרור, דבורה גולדצווייג, צבי סקולר, מאיר סלצר ויונה בליי. המנהל הכללי הוא מר ה. ליון.

שונות

סופר טשכי על הציוניות.

הסופר הטשכי המפורסם, פרופיסור ארנו גובאק, הדפיס בהעתון „יואנקיב" מאמר מלא הערצה לכביר התנועה הציונית. המאמר נכתב ברוב התלהבות והוא כולו שיר של שבח לשאיפת העם העברי לחיות חיי חופש בארץ־ישראל.

* * *

ספרים חדשים.

נתקבל במערכת „התורן": „האדמה", יוצא לאור פעם בחודש על־ידי „אחדות העבודה" בעריכת י. ח. ברנר. שנה א', טבת, תרע"ף, חוברת ד'.

* * *

נשף פורים של „הבימה".

בהנהלת המשחק העברי, מיסד „הבימה", מר עזרא הררי, יערך במוצאי־שבת, 5 למארץ, באולם בית־הספר הלאומי, בניו־יורק, נשף של פורים.

ידברו: עזרא הררי, מרת בת־גוז, ז. טיגל ודניאל פרסקי.

בחלק המוסיקאלי ישתתפו: הבאריטון זלמן פרלברג והטינור דבורקין.

המנהל הכללי של „הבימה" הוא הלגיונר ששב מארץ־ישראל, מר שמואל ליטוואק.

* * *

מחיי האגודות.

הסתדרות „אחיעבר", סניף א', עורכת, כמנהגה, סעודת „פורים" ומזמינה את כל חבריה וידידיה וביחוד את חברי „אחיעבר" סניף ב' וסניף ג'.

הסעודה תערך ביום ד' בערב, 3 במארץ, אחר קריאת המגילה, ב„מרכז העברי", 210 איסט ברודווי.

צדיק סיהרמאן — ליבע מאנדיל

נשואים

ו' אדר, תר"ף — 29 פברואר, 1920

לוס־אנגילוס, קאל. — 328 סויט מיין

סינסינאטי נתעשרה בבית־כנסת חדש.

עדת „כנסת ישראל" קנתה אחד מן המגרשים היותר יפים באוואנדייל לבנות בו בית כנסת

ביום ג׳, ערב חמשה־עשר בשבט, בא גד לחברי עדת „כנסת ישראל" בסינסינאטי, כי ביום ההוא נעשה החוזה על קנית המגרש בשדרת ראקדייל, מספר 545, בפרור אוואנדייל, מקום שם יבנו בקרוב בנין מפואר, מקדש מעט חדש בסינסינאטי.

ביום הראשון בערב, י"ט שבט, היתה אספת שמחה גדולה לקהלה, שבה בלו החברים ברוב שמחה. נאומים מצוינים נאמו והרה"ג הישיש ר׳ אברהם יעקב גרשון לעסער ברך את חברי העדה ואת קבלנותם.

ר׳ צבי הירש מאנישעוויץ, סגן נשיא מאפית המצות הידועות הנקראת בשם הזה, הוא נשיא עדת „כנסת ישראל", ולמותר להגיד, שהוצאת הקבלנות הכבירה הזאת מכח אל הפועל היתה תוצאת עבודתו המסורה.

עבודתו התמידית בלי עיפות וההתענינות לטובת הכלל של ר׳ צבי הירש מאנישעוויץ זהו באמת חזון בלתי נפרץ. אי־אפשר לפרוט את כל פעולותיו של מר מאנישעוויץ, אבל השגה כל שהיא אפשר להשיג כששמים אל הלב, שבא־כח פירמה גדולה כמו מאפית המצות של מאנישעוויץ קאמפ. מקדיש את רוב עתותיו ללמוד תורה, לפלפול עם תלמידי חכמים, לדאגה לשלומם של תלמידי חכמים וצרכיהם, לסדור תלמודי־תורה, לבנין ישיבות ולתמיכות ידי לומדים בארץ־ישראל ולארגון חברות „עזרה". מר מאנישעוויץ הוא עסקן נלהב ומתענין על־פי רוב בענינים שיש להם ערך לאומי. בפעם הזאת הזניח עבודה חשובה פרטית ולא נח ולא נתן מרגוע לנפשו עד שענין בית מקדש המעט באוואנדייל יצא אל הפועל.

בכלל, זאת היא לעת־עתה רק התחלה — העבודה הגדולה בשביל בית־הכנסת מתחילה זה עתה ור׳ צבי הירש מאנישעוויץ נכון לעבודה הגדולה הזאת.

אנחנו המורים ובתוכם המנהל מר רובין דישיבת „כנסת ישראל", דזשוירזי סיטי, מברכים את חברנו ד"ר חיים שארפמאן ליום חתונתו עם העלמה חנה קריינמאן. מי יתן ובנה את ביתו בארצנו הקדושה.

שנה ששית | HATOREN | גליון נ (ר)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VI | NEW YORK, MARCH 5, 1920 | No. 50 (200)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

VOL. VI — NEW YORK, MARCH 5, 1920 — No. 50

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה ששית — ניו־יורק, ט"ו אדר, תר"ף — גליון חמשים

„התורן" לשנתו השביעית

עם צאת הגליון החמשים יכנס „התורן" לשנתו השביעית מתוך הכרה ברורה, שצורתו הספרותית כבר נקבעה למדי. כבר נודע בקהל שאיפתו ותפקידו הלאומי, ואין מן הצורך לחזור ולהאריך עליו את הדבור ולספר את שבחיו ומעלותיו לפני הקוראים עברית.

„התורן" הולך ומתפתח, ובשנה האחרונה נתעצמו כחותיו החיוניים ונתרבה מספר הסופרים המשתתפים בו בפרי רוחם, ובמשך שנות קיומו הגיע עד גבול המטרה, אשר אליה שאפו מיסדיו ועורכיו: להיותו מרכז עברי ספרותי, מרכז התחיה הלאומית־העברית, וטובי הקוראים העברים באמריקה.

„התורן" רכש לו את חבת הקוראים העברים לא באמריקה בלבד, אלא בכל חלקי העולם, בכל המדינות היותר רחוקות, אשר נדחו שמה קוראים עברים, העורגים אל המלה העברית, מורשת העבר ומבשרת העתיד.

„התורן", בהיותו עתון עברי לעברים וכלי־מבטא ציוני לציונים, לא הסתפק ב„תעמולה" מפלגתית בלבד, שאינה ענין אלא כלפי חוץ — כלפי הנחשלים בהכרה הלאומית, הזקוקים עדיין לדחיפה ולהתעוררות הבאות מצד הספרות העתונית, — „התורן", בהיותו כלי־מבטא לקרובים ברוח וברגש, בהיותו מרכז ספרותי ומדעי למשפחת הקוראים העברים בארץ הזאת וגם בארצות אחרות, כוון את רובי מאמריו, במקצועותיו השונים, כלפי פנים: להעמיק את ההכרה העברית־הלאומית בלב הקורא־העברי, לפתח את רעיון התחיה של התרבות העברית עם שאלותיה להלכה ולמעשה לאור הנגוהות החדשים, הבוקעים אלינו ממזרח־מולדתנו, ולעודד ולהכשיר את הלבבות לקראת הימים הגדולים, הקרובים לבוא — ימי עבודת הגאולה והתקומה העברית בארץ העברים, ימי עבודת התרבות העברית גם בארצות פזורינו.

„התורן" לא יחדל משאוף אל השכלול ואל ההשתלמות יותר ויותר — עד היכן שכחותיו הספרותיים והחמריים יהיו מגיעים.

בשנה השביעית הבאה על „התורן" יעשו תקונים רבים ושונים בכל מקצועותיו. העורך, ראובן בריינין, ידפיס ב„התורן," מלבד מאמריו הראשיים, שורה שלמה של מאמרי בקורת על הספרים העברים החדשים, היוצאים לאור בארץ־ישראל ובארצות הגולה, וכן ציורים, רשימות ומסות ספרותיות. טובי הסופרים העברים במדינתנו וביתר הארצות, ישנים וגם חדשים, ישתתפו בעבודתם ב„התורן" של השנה הבאה.

על הקוראים להזדרז במשלוח דמי חתימתם על „התורן" שנה שביעית, למען לא יחסרו להם הגליונות הראשונים.

מחיר „התורן":

לשנה — $4.00; לחצי שנה — $2.00. לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת.
החותמים בקנדה ובחוץ־לארץ צריכים להוסיף 50 סנט דמי משלוח.

הכתובת למשלוח כספים:
HATOREN, 55 FIFTH AVENUE, NEW YORK CITY.

בְּטוּחִים אֲנַחְנוּ

מזמן לזמן מפיצים עתונים ידועים באירופה את הידיעות המרגיזות, כי המושלמנים וגם הנוצרים שבירושלים יבשכם, יבן בביקורת אחרים, מוחים בכל עוז ותוקף לנגד כל הנסיונות והתקוות של הציוניות. גם של ציוניות זו, שהיא מתונה וצנועה בדרישותיה ישאיפותיה.

בימים האחרונים, אם יש להאמין בידיעותיהם של עתונים ידועים, הרימו המושלמנים והנוצרים שבירושלים מחאה עזה לנגד גלוי דעתם של פקידי אנגליה אשר בארץ־ישראל, כי קרובים והולכים הימים, שבהם תתגשם בפועל ההכרזה הבאלפורית.

בכל הידיעות האלה, — ואחת היא מאיזה מקור הן שאובות — יש, פחות או יותר, הפרזה וגוזמה, אם בכוונה ידועה או גם בלי כל כוונה, רק למען תפארת המליצה.

לא כל הידיעות ממין הזה בדויות הן לגמרי. באחדות מהן יש גם גרעין של אמת. באופן מלאכותי יבתכסיסי תעמולה ידועה, שאינה כל־כך נקיה וכשרה, חוללו אָמנם בחוגים ידועים וצרים של המושלמנים והנוצרים, בארץ־ישראל וסוריא, ביחוד בין בעלי אחוזותיהם הגדולים ובין כהני דתם, תסיסה ידועה.

היש מקום לדאגות מפני המחאות האלה? התשובה יכולה להיות: יש להתבונן בעין פקוחה ויש להקשיב באֹזן נטויה ותהדה אל כל המתרחש, גם אל כל אושה קלה, באותם החוגים האמורים. לא נזלזל גם בקטנות ונשים לב גם אל תסיסה כל שהיא. עלינו להשתמש בכל מקרה והזדמנות, — ועלינו לברוא בזה גם שיטה קבועה ועבודה בלתי־פוסקת, — לבאר בפה ובכתב את האמת אשר בלבנו: התגשמותה של הכרזת באלפור יכולה, צריכה וגם מחויבה, להביא שלום אמת בין היהודים וכל שכניהם התושבים שבארץ־ישראל, מהתגשמותה של הציוניות ירויח לא רק העם העברי, כי־אם גם העם הערבי, הקרובים אלה לאלה ברוחם. אָנו יודעים, שאין כונת הציונים היתה לקפח את זכותם של התושבים בארץ־ישראל שהיו בה עד עתה, או של אלה אשר עוד יבואו אליה, גם אם לא מזרע ישראל. הלא זאת היא משאת נפשנו: לחיות באחוה עם כל שכנינו בצל של חוקי צדק ויושר, לבלי להצר לשום איש וגם לבלי היות נדחקים ונרמסים מפני אחרים.

אָנו יודעים ואָנו בטוחים, כי כל תושבי ארץ־ישראל, הערבים וגם הנוצרים, רק ירויחו, רק יתעשרו ויהנו מהמרץ והרכוש של העם העברי אשר ישוקעו בבנין הארץ ובתחיתה. אלפים שנה מעידות, כי בלי ישוב עברי גדול, שיש לו כל הזכויות הדרושות להתפתחותו בחומר וברוח, הנה הארץ שוממה וחרבה. כי אין היא יכולה להבנות ולשוב לפרוח כבימי קדם. כל זמן שלא יבנה בית לאומי לעמנו, כל זמן שלא נמצא בה מקלט בטוח על־ידי משפט גלוי, אין שאלת המזרח הקרוב — שבה מתחבטת ומתלבטת הפוליטיקה העולמית ושהיתה מני אָז לסלע המחלוקת בין העמים השונים, — אין שאלה זו יכולה להפתר בלי התגשמותה של הציוניות.

ועלינו לדעת, כי אנגליה לא תסוג אָחור אף כמלוא נימה אחת מתכניתה, שהתותה לה בדבר בנין ביתנו הלאומי בארץ אבותינו מפני הזעזועים, הפרכוסים והאינטריגות המשונות של חוגים לא גדולים בקרב העם הערבי, מפני המלחשים בסתר, המסיתים ומדיחים להקים תנועה מלאכותית נגד הציוניות.

וְהִנֵּה נַעַר בּוֹכֶה...

מאת

חיים יצחק בונין.

מחוץ תשכל חרב ומחדרים — אימה. להט החרב מרחף על־פני הארץ לארכה ולרחבה, לעמקה ורומה. קול שאון של סופה וסערה ואש אוכלה מכלה ומשחית עד היסוד, נפץ־אש וזרם־ברד, וזרעים הרס וכליון בכל מרחבי הארץ.

החרב העושה את מעשיה מטעם ה„רוח" הולכת ומרחיבה ממשלת ותישב על כל הפנות הנסתרות שבחדרים. ושתי פיפיות לה: באחת תבקיע לה דרך אל בטן האדמה, יורדת בתחבולות מתחבולות שונות יתוך עמקי תהום ועושה שם שמות וחרבות, ובשנית תלבש גאות יעלות אל רום ענני־אל ושם תתבצר, ומשם תנפנף על ראשי שוכני בארץ מתחת.

מפני רעש יריות התותחים ותסיסת הדם הרותח השפוך יאנחות הממיתים והפצועים, אשר ימלאו חלל רבבות פרסאות, לא ישמע קול גלגל החמה המנסר ברקיע, שירת כוכבי־בוקר ואראלי־קודש; מקול אנקת הנפשות בשעת פרידתן מן הגוף — משכנן, לא ישמע הד נפילתן של שתי הדמעות שהקדוש ברוך הוא מוריד אל הים הגדול ושקולן הולך מסוף העולם ועד סופו — כל הקולות לא יגיעו לאזני, ורק קול „נער עברי בוכה" יפרוץ דרך לאזני...

ואסור לראות את פניו. הלכתי בעקבות הקול עד אשר באתי אל המקום שממנו הוא יוצא...

יושב לו ילד ובוכה... מבטי דבק בפניו. הבטתי והסתכלתי בו, ועיני לא ידעו שבעה...

והמקרה הביא לידי לראות את פני הנער הבוכה באחד מימי האביב, שכל יושבי תבל שמחים בהם והם שמחים עליהם. זה ימים וירחים עברו מיום ראותי אותו — והוד צלמו עדיין מרחף לנגד עיני... הפנים עם התוגה העמוקה והדר היגון הנובעים מהם כמעין מתגבר ילווני לכל אשר אפנה. לא! לא הם מלווים אותי, כי־אם אני מלווה אותם, מתגעגע עליהם. מבקשם ומחפשם, מבקש אני בהם את עצמי, את עמי... במראה ולא בחידות אחזה בהם פני ישראל סבא עם האפל העמוק והצער העולמי הנשקפים מהם...

בבכית הנער וביבבותיו המרתיחות את הלב וקורעות אותו לגזרים שומע אני הד נכאי עמי הנענה משנות דור ודור...

אין ספק, שאחרי כריתת ברית־השלום עם טורקיה, אחרי אשר תפרסם אנגליה בדברים ברורים ומוחלטים (ואנו רוצים לקוות, כי היא תעשה כזאת) את אשר היא אומרת לעשות לבנין הבית הלאומי של עם ישראל בארץ־ישראל, — כי אז יכנעו המושלמנים לפני העובדה, לפני המעשה הנעשה. כי אין מרדפה של אנגליה לצלצל בדברים ולבלי הוציאם אל הפועל. ויודעת היא לברוא את האבטוריטט הדרוש לה.

ההגיון הבריא והישר של המאורעות המדיניים ושל טבע הדברים עצמם, העובדות הקיימות והמעשים כמו שהם ינצחו סוף־סוף את ההתרגזות העשויה של הערבים, המושלמנים והנוצרים, ואת האינטריגות הבזויות שמפיצים בקרב חוגים ידועים שבהם בשביל איזו כוונה שתהא.

לפני יותר ממאה שנה הביע המשורר הבריטי, אציל הרוח ואציל העט, ביירון, את כל מרירות הטראגדיה של האומה העברית בשתי השורות האלה:

> גם יונה מצאה קן, מעון כל גבר,
>
> סלע השפן, ויהודה — רק קבר.

מעתה צריך יהיה העולם הגדול להתרגל אל הרעיון ואל המחזה החדש, כי גם יהודה מצא קן, מקלט בטוח. ועם עובדה קיימת משלימים גם אלה, שמתחילה, כשעלתה רק במחשבה, התנגדו לה.

והיה אם לא יתנו ליהודים לבנות את ביתם הלאומי, — כדרישתם של המוחאים נגד הציוניות, — אז יהפכו כחותיהם של צעיריהם החיוביים לשליליים. אם לא יתנו להם לבנות, אז יכריחום בזה להרוס את אשר בנו או יבנו אחרים. כל זמן שלא תהיה מנוחה להעם העברי, לא תבוא מנוחה לכל העולם כולו.

אם תכזב, חלילה, תקות ישראל האחרונה, היחידה, בבטחינר רהזק באנגליה, לבנות לו בית לאומי ולמצוא לו מקלט נאמן בארץ אבותיו, אז היאוש המר אשר יתקף את כל העם העברי יהיה כארס מחלחל בכל העולם.

הן לא יתנו להערבים לבלוע את חצי העולם ולנו, להעם היותר מדולדל, לא יתנו מאומה, אחרי אשר הבאנו את הקרבנות היותר גדולים להמלחמה בעד שחרור העמים ואחרי כל ההבטחות והיעודים הנתונים לנו. כמה שלא נפלה אירופה — למדרגה שפלה כזו, לעורון רוחני ומוסרי כזה, עוד לא ירדה. וגם העם האמריקאי, ששלח את בניו ללחום בעד הצדק והיושר העולמי, בעד העמים המדוכאים, עדיין חי. והעם האמריקאי ומנהיגיו האידיאליים, שהיו מצפונו של העולם בשעת המלחמה, — האם יעמדו מרחוק אם לא יתנו לנו כניסה חפשית לארצנו?

המושלמנים והנוצרים בשכם (קן האינטריגות לנגד הציוניות) דורשים רק דבר מועט, והוא, כי ינהיגו את הפתקה האדומה בעד היהודים הרוצים לבוא לארץ־ישראל. לאמר: היהודים הנמלטים על נפשם מתוך גיא ההריגה והשואפים לבוא לארץ אבותיהם לעבוד את אדמתה בזיעת אפם, להרוותה בדמי לבבם ובמוח עצמותיהם, להשקיע בה את כל מרצם וכל התלהבותם למען הפריחה והחיותה בשביל כל היושבים בה ולמען התנהג בה על־פי היקים צדיקים, ולפי רוח נביאינו, נביאי העולם, ולחיות בה באהבה ואחוה עם כל שכניהם — היהודים האלה, אשר זה אלפים שנה חלמו והתגעגעו על שיבתם זו, — כי להיהודים האלה יתירו לבוא לארצם רק על־פי פתקה ארומה!

אלה הערבים ואלה הנוצרים, הדורשים כזאת, מעליבים באופן היותר נורא את כבוד אנגליה אם הם חושבים אף רגע, שמסוגל הוא העם הבריטי לשערוריה

אין בין ה„נער הבוכה" ובין „נער ישראל" ולא כלום, אלא שזה בוכה בבלי דעת וזה בוכה בדעת ורגש...

ותמיד ילפפוני ולא יתנו דמי לי: בין כשאני עסוק בצרכי עצמי ועניני עצמי ושקוע במציאות הפשוטה ובין כשאני מתרומם להספירות החלומות והחזיונות — לא אוכל לשכוח דמות הברוב הבוכה, לא אוכל להקשיח לבי מהד הצער הקפוא, הנשמע מתוך בכיה זו... תמונת הבוכה נצבה כמו חיה לפני, מצודדת את כל הויתי ומהותי, ובעת אשר אעלנה ברמיוני הנני מוכן ומזומן לחבקה ולגפפה ברוחי ונשמתי בלי חשבון ודעת...

ויושב לו הילד מתחת לתרים החנות, הכפוף על ראשו כגינית, ראשו מופשל לאחוריו, כאילו מכובד הגיון ומחשבה, ומתנועע בכברות אנה ואנה. רוצה היה לבטא, להגות דבר־מה, אך אינו יכול: כח הדבור של הגדולים חסר לו...

כל גויתו הקטנה רועדת מחום ורעב וצמאון, רגליו מתכווצות ומתכנסות כמבקשות להן מנוס ומחבוא ממרעין בישין, מושלכות הז מגל אל גל כדג במצודה... העינים תועות, מבקשות עזר... החוטם והאזנים מראה אודם להם, כמראה השמש לפנות ערב בשעה שהיא מסתתרת מאחורי ההרים...

ורנער יושב ובוכה, הופך פניו לכאן ובוכה והופך פניו לכאן ובוכה, כשואל: „מאין יבוא עזרי?"... ויש שהוא עוצם עיניו בחוזק ונושא אותן שלא מדעת אל על... ושוב מורידן, וחוזר חלילה..

איני יודע מה היה לי באותו רגע. עמדתי אז נדהם ותוהה... קול בכיתו ספר לי דברים שלא שמעתי מעודי ועורר בי רגשות כתימים יתתימים שלא הרגשתים עד כה. זכרונות מלאי הוד ופחד עלו על לבי ממרחקים עצומים, נקודות רבות, בהירות ושחורות, הבהבו ונתלכדו ברוחי ודמיוני...

ועלו על לבי זכרון מהמסת החיים אשר לעם ישראל מדור־דור, זכרון האסונות והצרות שעברו על ראשו מיום היותו עד היום הזה: ואראה שלשלת המצוקות ומכאובים ההולכים ונמשכים בלי קץ ובלי סוף; נזכרתי באנקת ילדים רכים תלויים וטבוחים בזרועות הוריהם, בתינוקות נעתקים משדי אמם ונספים בלא משפט... וכך עברתי בדמיוני בכותל הזכרונות לבית ישראל מזכרון לזכרון, עד אשר הגעתי אל „מצבת־זכרון" הראשונה אשר העמדה לפני שלשת אלפי שנה ואשר ממנה נלקחו אבנים לבנין כל הזכרונות לבית ישראל עד היום הזה — ואראה „והנה נער בוכה"...

והמקום אשר קבעו למושב לו הוא „תיבת גמא" והתיבה

מדינית כזאת ולשטות כזאת: להשיב את שנות־הבינים לקדמותן ולהרגיש בשביל היהודים את הפתקה האדומה במקום הכתב הצהוב של דורות החושך.

באותו יום שהכריזה בריטניה על הבית הלאומי לעם ישראל רכשה לה את לב כל היהודים בכל ארצות פזורינו, רכשה לה את בטחונם בה ואהבתם אליה.

ואף הציונים שבארצות שונאיה, בשנות המלחמה, העמידו את חייהם בסכנה ושלחו דברי תודה וברכה לאנגליה על ההבטחה שנתנה לגאולתנו, שרק עם גדול ונאור כהאנגלים מסוגלים לתת. דיה היתה ההכרזה של באלפור לפחת רוח חיים ותקוה בקרב כל היהודים צמאי הגאולה, הנענים והנרדפים על אמונת לבם ורוממות רוחם.

תמיד קוו הציונים, כי בעזרת אנגליה ועמה הגדול, העם הביבלי, נקום לתחיה. וההכרזה של באלפור עשתה באמת נפלאות בקרב עמנו הסובל יסורי גיהנום מחמת מציקיו והורגיו. הלא בריטניה היא המבטיחה! ובדבריה והבטחותיה האמין תמיד העם העברי.

אין אנו מסופקים אף רגע, שהפוליטיקה של בריטניה הגדולה, המשחררת והגואלת, לא תטה מדרכה אשר התותה לה בשביל האינטריגות — תבאנה מאיזה צד שתבאנה — בקרב הפלחים התמימים. חוללי האינטריגות המסיתים את המושלמנים והנוצרים למחות נגד הציוניות, הם מבקשי רעתם של הערבים, ולא רק נגד היהודים ישלחו חציהם המשוחים ברעל, אבל גם, בעיקר הדבר, לנגד בריטניה בעצמה ורק תחת מסוה אנטישמיות.

ולוא, למשל, היה כדבר הזה (דבר שאינו יכול להיות ולא יהיה לעולם), שסוף כל תקותנו לגאולה ולבנין בית לאומי בארץ אבותינו תהיה הפתקה האדומה, אז לא רק הציונים, כי־אם גם כל היהודים, גם אלה המתנגדים לנו כיום, ירעישו עולמות. אז הן יצדקו מנהיגי הבולשיביקים, הטוענים לצעירי עמנו, שעינם ולבם לתחית עמנו על אדמת אבותינו: יאתם בוטחים על תוהו! אנגליה לא תתן לכם מאומה. אנגליה רק הוליכה אתכם שולל. היא השתמשה בצרת עמכם והדיחה אתכם מהדרך הישרה לגאולתכם הנאמנה רק להנאתה ולטובתה. היא עמדה על דם עמכם, ובבוא יום החלוקה — והנה, הרי לכם פתקה אדומה! אין לכם, צעירי ישראל, דרך אחרת לגאולת עמכם אלא שלוחיה, מטיפיה וקרבנותיה של הבולשיביות, יען כי מאירופה הבורגנית, הדימוקראטית, ומהממשלות האימפריאליסטיות אין לכם לקוות מאומה.

ואנו הננו בטוחים, שאילו הוציאו גזר־דינה של הפתקה האדומה (דבר שלא יוכל היות עוד לעולמים), כי אז לא היה הולך לארץ־ישראל אף יהודי אחד. כי אז היו אומרים צעירינו: טוב לנו ליפול חללים בפוגרומים, טוב לנו למות בעד המשטר החדש, החדש לגמרי, שנביאהו לעולם על־ידי קרבנותינו ולא נשפיל את עצמנו להתגנב לארץ־ישראל על־ידי מין „באקשייש“ מיוחד. מוטב למות בשדה המערכה נגד העולם הישן והרקוב מלבוא לארץ אבותינו עם פתקה אדומה, אות קלוננו וחרפתנו, בידינו.

אולם יודעים אנו, כי רק אינטריגאנטים מדיניים, בשביל מטרות שפלות, מפיצים את ארס השנאה בין הערבים לנגד הציונים. וסוף־סוף יוכחו הערבים, כי אנו, האחים לגזע, הננו ידידיהם היותר נאמנים, ומדיחיהם מבקשים רק רעתם.

בטוחים אנו, שעוד מעט ושמש צדקתנו יזרח למרפא לכל תחלואי עמנו.

ראובן בריינין.

סגורה ומסוגרת... ושטה היא בודדה ונלמידה על־פני גלי נהר „שדי", ורגעים שוטפים, דוהרים, הומים, רוגזים, שואפים לבלעה. רגע יעלוה עד להרדי־אל ורגע יורידוה אל עמקי בור תחתית ותלויה היא תמיד בין השמים ובין הארץ...

וקול הנער הבוכה יתלכד עם קול „עולמתא שפירא“ השרויה למראשותיו פעם לקול ענות גבורה ופעם לקול דממה דקה...

ונצב כמו חי לנגד עיני זיו איקונין של ה„נער הבוכה“ ו„שכינה למראשותיו“ ירדו בבכי בית יהודי דרך כל הדורות והזמנים ימאז ועד — הנער הבוכה הזה, עד כל הנערים והדורות הבאים אשר בכו יבכו במר נפשם על חוסר אויר לנשימה...

בכל פעם, שאתה, אחי, רואה ושומע קול נער בוכה ושכינה למראשותיו, בבית־דומיה, שסוד הנצח חופף עליה, בכיה שאתה שומע בה הד־צערו של רבון העולמים — דע לך, כי מילדי העברים הוא זה!...

כל התורה כולה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא, אך כל השמות וצרופים אינם נראים ונגלים לבני אדם, מכוסים ולוטים רב בהרבה צעיפים ומסכות ורק השם הזה, שם ה„צער והיגון“, אשר נער ישראל ידגול בו, הוא נראה לעין כל, מורגש אף כי הוא רק להעם הנבחר...

וגם אם תרהיק, אחי, ללכת מעולמו של ישראל, מחלומותיו יתקוותיו וצרכיו, גם אז דמות דיוקנו עם שם ה„צער והיגון“ החקוק על מצחו תבוא ותטפח לך על פניך...

שמה, אחי, לקראת השמש העולה לקראתנו, תן לקויה ורמזיה ישכון בלבך, אך וכור תזכור, כי עוד לא עברו הצללים המרובים השטים והשולטים בשמש חיינו וכי קוי־אור אחדים לא יספיקו כדי למחות כליל את הדמעות מעל עיני הנער הבוכה...

כשם שאי־אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי־אפשר לעם זה לחיות בלי אנחות ודמעות. גם שמחתו וששונו מהולים בדמעות, גם האורה האחרונה ל„אחרית הימים“ אשר אלהים „ימחה דמעה מעל כל פנים“ — יפגשנה עם כל זה בדמעות:

„בבכי יבואו ובתחנונים אובילם“...

משונה הוא עם זה גם באותו היום הגדול והנורא אשר יבוא אלהינו לשפוך את רוחו על כל בשר...

„והנה נער בוכה“ ו„בבכי יבואו“ אחד הוא. נעוץ סופו בתחילתו ותחילתו בסופו...

„הֲדַסָּה“

מאת

מרדכי בן הלל הכהן.

א.

עבודת „הדסה“, העזרה המדיצינית של ציוני אמריקה בארץ-ישראל, היתה נתונה אל מול פני הבקורת החזקה. בעיקר יצאה הבקורת מתוך אי-ההבנה של שני הצדדים, חברי „הדסה“ הפועלים מצד אחד, ותושבי ארץ-ישראל הנפעלים — מצד שני. האמת מותרת להאמר, שאנשי „הדסה“ הראשונים, שבאו מאמריקה בסוף הקיץ תרע"ח, לא היו ברובם המכריע אנשים בעלי הכרה ציונית, לאומית. המלחמה העולמית היתה אז בעצם תקפה, והסתדרות „הדסה“ בחרה את חלוציה לשלחם לארץ-ישראל מכל אשר מצאה בתוך היהדות האמריקאית. בידי ההסתדרות לא היתה יכולת לבחון כליות ולב ולדעת, איזו הם הנימוקים, שבגללם מסכימים חברי הקבוצה ללכת במלאכותה. ובני הקבוצה ידעו, שהמה שלוחים לעשות צדקה וחסד עם יהודים עניים נגועי המלחמה בארץ-ישראל, ארץ שהעניות אומנתה ועל הצדקה פרנסתה. עם „מקבלים“ אינם מתחשבים, אינם מדקדקים עמהם בהלכות דרך-ארץ ונימוסים, ובדעת-הקהל של אלה אין משגיחים. נותנים להם מה שרוצים, וכמה שרוצים, ובאיתה צירה שרוצים המשפיעים. הנותנים, ובמקבלים בועטים וגוערים. הוסיפו לזה את הפשטות, שמפני טבעיותה היא נראית לפעמים כעין גסות. יהודי ארץ-ישראל המה כולם כרובם נוחים ועדינים בהליכותיהם וביחוסיהם, פרי החנוך האירופאי, שהורכב באצילות המזרחית. האם יפלא הדבר, כי חברי הקבוצה המדיצינית ותושבי ארץ-ישראל עמדו זה כנגד זה במצב של התנגדות, ולא הבינו איש את רעהו?

והיו עוד סבות אחרות, יותר עמוקות, שגרמו לחכוכים בין חברי „הדסה“ ובין שדרות [illegible]קדות שבקהל המקומי. רק מתי מספר מן הבאים במלאכות „הדסה“ ידעו את שפתם, את השפה העברית, ומתוך האחיות לא היתה אף אחת היודעת עברית. שפתם בפיהם היתה אנגלית, השפה המיוחסת עתה בארצנו, שפת כובשי הארץ ומלכי עולמנו. ואילם אנחנו, עסקני הצבור ארץ-הישראלי, הלא חפצים לראות בעבודתה של העזרה המדיצינית, השלוחה אלינו מאת ציוני אמריקה, גם עבודה קולטורית לאומית. ובזמן שאנו עסיקים בכגון זו אין אנו יכולים לוותר על השפה הלאומית שלנו, על שפתנו, לבלי לשתף אותה בעבודה. וכמו שערכנו בזמנה מלחמה נגד הטכניקום הגרמני, אם כי כולנו הכרנו בנחיצותו של החנוך הטכני בארצנו, כן אין אנו יכולים לסבול עבודה קולטורית לאומית מסוג אחר, אם היא מזלזלת בשפתנו. רפואה וטכניקה בתור גורמי חיינו יום-יום יקבל כל דצריך וכל דכפין מאת מי שהוא ובאיזו צורה שהיא; ואולם אותם הדברים עצמם, בתור סעיפי הקילטורה האמיתית שלנו, אין אנו רוצים ואין אנו יכולים לרכוש מידי נביאי הטמיעה הגרמנית ואף לא מאת רופאי ניו-יורק, המתכחשים לשפתנו הלאומית.

ולמה נכחד תחת לשוננו ולא נוסיף עוד סבה אחת, שאין בה הרבה מן השבח, אבל החיים כשהם לעצמם, אין בהם לא מן המשובח ביותר ולא מן המגונה ביותר. הרעימו פנים מול עבודת „הדסה“ רופאינו המקומיים, אשר ראו את הרופאים הבאים בהמון מאמריקה לארץ-ישראל להתחרות בהם ולקפח את פרנסתם. הדברים אולי פשוטים יותר מדי, אבל המה מובנים וגם — מותרים, אין בהם כלל חטא ועון. מראש מקדם באו רופאים להתישב בארץ-ישראל, לקשר את חייהם עם רעיון תחיתנו, ויניחו את החיים ההומים בארצות הגלות, ויבואו הנה ויסבלו. בשנות המלחמה ראו רופאי ארץ-ישראל רעה הרבה, מספר הגון מהם כרע, נפל במלחמת החיים, וכאשר הגיע לשעת השחרור היתה להם הרשות והזכות לקוות, כי המה ישובו להתפרנס מעבודתם. רופאי ארץ-ישראל היו בטוחים, כי הבאים ממאריקה לפני אירופה כאלה דברים הבקיאים במצב הארץ ובכל תחלואיה, וישתמשו בכל הכחות הנמצאים מכבר בארץ מעבודתם. אבל בזאת לא נהיתה, ובתקופה הראשונה של עבודת „הדסה“ השתדלו לבלי להשתמש ברופאי המקום, והביאו מאמריקה מומחים למקצועות שונים. הרופאים ארץ-הישראליים ראו בזה כעין עלבון, חפץ לבטל את מומחיותם וגם — מבלי לגמגם — חתירה תחת קיומם החמרי. עזרה מדיצינית ניתנת בכל מקום ובחנם לכל דוריש ומבקש, — רופאי המקום מה יהא עליהם? במה יתפרנסו? ונוספה לזה הקנאה הגדולה באלה האחדים, שבידיהם העזרה המציאה הן בעיני מנהלי „הדסה“, ונתקבלו אל הקבוצה ודוקא במשכורת גבוהה, לא-רגילה אז בארצנו.

ומפני שבתקופה הראשונה למעשי „הדסה“ לא היו הסדרים מצוינים, ולא פעם כשלו ונפלו זעיר שם, זעיר שם, לכן היה כר נרחב לכל יושבי קרנות להרבות שיחה על-דבר המלאכות המדיצינית האמריקאית, ומעשי הקיבוץ בארץ-ישראל היו ענין גם לנרגנים, השמחים להעכיר כל מי צבור בארצנו.

אבל התקופה הזאת, תקופת אי-ההבנה, עוברת, אולי גם עברה כליל. את מקומה של אי-ההבנה לקחה העבודה, העבודה הקשה עד מאד של הבראת הארץ והעם, של ארץ נחרבת ועם חרב. ומפני הוד רוממותה של העבודה הגדולה הזאת, אשר נפלה בחלקם של ציוני אמריקה, הולכות ומשתתקות הישנות נרגנים ושיחות בטלות. ועינינו רואות ונעשית עבודה לאומית גדולה, כבירה, הולך ומתגשם אידיאל רם, שעל-אדותיו חלמנו ואשר בערכו הגדול הכרנו תמיד, אבל גם היום עוד קטנה אמונתנו בהגשמתו. ארץ-ישראל, תחת שמי-התכלת באירופה המציין, נעשתה הן להחיות רבות ויתרי משפלת יושביה. הממשלה הטורקית אפילו באצבע קטנה לא נקפה מעולם להסיר מחלה מקרב הארץ, ואף רוח גבורה

יתירה היתה לובשת את חלוציננו, בהתישבם בארץ זו, אשר הקדחת עושה שמות ביושביה. ארצנו זקוקה לבניה, ואחינו שואפים אל הארץ, — אבל חורבן הארץ ומחלותיה היו כחרב המתהפכת על פתחו של גן עדן, שלא נתנו לבנים לשוב לגבולם. והנה הרו והגו אחינו האמריקאים דבר גדול — להבריא את הארץ, ונגשו אל העבודה באותו המרץ, אשר בו תפירו את המסירות לאידיאלים של אחינו בני רוסיה ואת המעשיות של אמריקה.

ב.

המעשיות האמריקאית הובטאה בזה, שבהלוקת המדיצינה למקצועות שמו מקום מיוחד למקצוע של הנהלת עניני רפואה בכלל ובתי־חולים בפרט. נהוג אצלנו, בעולם הישן, כי הגדול מחבריו בחכמת הרפואה הוא גם ראש ומנהל של בית־החולים, ובתי־מרפא הגדולים חוזרים אחרי פרופיסורים מפורסמים בעולם המדע להעמידם בראש ההנהלה. באמריקה, ארץ חלוקת העבודה בעיקרה, נעשה ענין ההנהלה, קביעת הרופאים על מקומותיהם וכלכלת בתי־הרפואה למקצוע מיוחד, שצריכים ללמד אותו ולדעתו. בתקופה הראשונה של עבודת „הדסה" בארץ־ישראל, לרגלי המלחמה ועוד סבות צדדיות שונות, היו נתונים עניני ההנהלה של העבודה המדיצינית בידי רופאים סתם, אפילו בידי אנשים סתם. הרופאים היו בודאי מומחים למקצועותיהם, והאנשים היו בלי כל ספק טובים ומוכשרים. מר לוין־אפשטיין והגברת זולינסברג — כמוהם תוסיף אמריקה לשלוח אלינו, והד"ר רומן, מורה לפאטולוגיה, — חביב האיש עלינו מאד. ואולם הנהלת העסק הגדול של הבראת עם וארץ, וביחוד בתנאים שונים ומשונים שבהם נמצאת ארצנו, זקוקה למומחיות מיוחדה, כי תורה שלמה היא זו, הצריכה למוד. וביחוד בארץ־ישראל, במקום שהכל שואף להתהפך למקור של חלוקה ותמיכה ושנוררות.

והנה באו האמריקאים וקבעו בענין הזה את מעשיותם, ודבר הבראת הארץ והעם הולך ומתפתח באופן רצוי מאד, כי הדבר מצא את המומחה לעניני הנהלה. נסדרו, נתחדשו ונתגדלו ארבעה בתי־חולים — בירושלים, ביפו, בטבריה ובצפת, ומספר מטותיהם מאתים. ששה בתי־מרפא לחולים הבאים והולכים נוסדו בכל ערי המושב שלנו — ירושלים, חברון, יפו, חיפה, טבריה וצפת, שלש מחלקות באקטירואולוגיות, המכילאות כמות עבודה מדעית עצומה, שלא היתה תחנת־הבריאות בירושלים (אגב: גם זה נוסד בתחילה על־ידי האמריקני מר נתן שטרויס) מספיקה לעשות לבדה. ובימים האחרונים נגמרה המעבדה הפאתולוגית, שבנתה „הדסה" בחצר בית־החולים בירושלים. בכל זה נשקעו הרבה כחות ועבודה, כי על הקבוצה היתה להוסיף בנינים ולהרחיב את הקיימים, להתאים את הנמצא אל הדרוש לפי מצב חכמת הרפואה וכפי הטכניקה המדעית. בפעם הראשונה ראינו בארץ־ישראל את קוי הרנטגן, בית־מרפא מיוחד למחלות העור, תחנה פאתולוגית בתור מקצוע רפואה מיוחד. אפשר לאמר בבטחה, כי הודות לפעולות הקבצה המדיצינית של ציוני אמריקה, הישוב היהודי בארץ־ישראל בטוח באמצעי רפואה באופן כזה, שאין דומה לו בכל מקום מושב אחר, לפי כמות התושבים בארצנו.

לפניני מונחים לוחות מספר סטאטיסטיים. ראוי היה להביא לפני הקוראים רבים מהם, להוכית את אמתת משפטנו על־דבר ערך הקבוצה המדיצינית ועבודתה. אבל מספרים משעממים את הקוראים, ואין לנו חפץ להלאותם. הקבוצה היא לא מעטה וקטנה. בה כמאתים ושמונים איש, רופאים מכל המקצועות עד רופאי שנים ועד בכלל, אחיות רחמניות, אחיות תלמידיות, באניטארים משגיחים על בריאות הצבור, מהנדסים מיוחדים לתקון תעלות של שופכין, שופרים לנהל אוטומובילים ומשמר של פקידים ומזכירים ומנהלי חשבונות. הרוב הגדול של האנשים העובדים במשמרות הקבוצה המה בני ארץ־ישראל, כי מאמריקה באו בסך־הכל כחמשים נפש, וגם מאלה כבר שבו מחצית האנשים. יותר ממאתים מטות קבועות בבתי־החולים, ומספר החולים הבאים לבקר את בתי־המרפא הוא גדול עד מאד, ואפשר לאמר, שאין לך יהודי בארץ־ישראל שלא השתמש בעזרה המדיצינית של הקבוצה. כי אמנם לרגלי שנות המשבר נחלשו תושבי הארץ מאד, ואחוז גדול מן התושבים בארץ היה זקוק לעזרת רופאים. הלוחות הסטאטיסטיים מראים את התפתחות העבודה של הקבוצה, את השתדלנות הבלתי־פוסקת להגדיל ולהאדיר את הפעולות שלה לתועלת התושבים. תמיד אתה רואה התאמצות ההנהלה לשם תקון זה או לשם שנוי חשוב אחר, ואנו מרגישים, כי דבר לנו לא עם משחק בפילאנטרופיה, כי־אם עבודת צבור גדולה מסודרת ומתפתחת, עבודה מדינית כבירה.

ומן הערים מרחיבה הקבוצה המדיצינית את פעולותיה אל המושבות, מן המרכזים אל ההיקפים של הישוב. ואם במושבות ביהודה אין צורך כל־כך גדול בעבודת הקבוצה, כי המושבות האלה, הגדולות באוכלסין אשר עמדתן הכלכלית איתנה, היו תמיד מובטחות באמצעי רפואה, הנה מושבות הגליל סבלו במובן זה תמיד. כעשרים מושבות פזורות בגליל, כולן קטנות יצעירות, ומצבן החמרי לא טוב, באשר נטיעות פרדסים וכרמים וגנים אין להן, ועיניהן אל הפלחה, אל זרע השדה. גם בשנים כתקונן לא מצאו ידיהן של המושבות הדלות בגליל להחזיק רופא לעצמן, ואף כי בשנות המלחמה, כשמספר הרופאים בארץ התמעט. לכל מושבות הגליל היה רופא אחד או שנים, ואלה כרעו, רבצו תחת נטל עבודתם, בפרט שמצב הבריאות במושבות הגליל לא היה מצוין מעולם. את הבקעה הזו ראתה הסתדרות „הדסה" והתגדרה בה. מנהל הקבוצה בא לידי הסכמה עם המושבות הגליליות, יעתה נוצרו בגליל גלילי־רפואה קטנים, ודרך שעה אחת ברכיבה מרופא לרופא, ומלבד הרופאים שבטבריה ובצפת ערי הגליל, נמצאו תחנות־רופאים בהרבה מושבות. המושבות, כמובן, משתתפות עם „הדסה" בסכומים לא־גדולים בעול ההוצאות של עבודת הרפואה; אבל אם נשים לב, כי עד היום היה

על רבים מהאכרים במקרי מחלה לנסוע אל הערים הרחוקות, לפעמים עד ירושלים, בהוצאות־כסף מרובות ובתוצאות־מרפא קטנות, אז נבין את כל הערך הגדול של עזרת הקבוצה במושבית הגליל.

רוּחַ

מאת

ד"ר דוד ניימארק.

(סוף).

ז.

הריאליות היחידה והמיוחדה תכונתה כך היא, שהיא מתגלית בהדרגה בכל יסודות הנסיון שלנו. הרע בשיטתנו איננו מתנגד להטוב נגוד אמתי. מה שאנו קוראים רע אינו אלא ת נ א ו ה כ פ ו ל של הטוב. לולא היתה כאן אפשרות מה שאנו קוראים רע, גם מה שאנו קוראים טוב אי־אפשר היה. אם באמת, חוזינו נבאו על עולם עתיד שלא יהיה בו שום רע, הרי אפשר לנו לקבל את אידיאל זה רק בפירושו, שלא יהיה כאן רע בפועל, אלא רע בכח; א פ ש ר ו ת הרע, לעולם לא תבטל. מ י מ ו נ י, למשל, סובר, שתכליתה של כל הבריאה היא, שתתעלה למדרגת עולם שכולו רוחני, שאין בו לא חומר ולא רע. אלא שהסתכלותנו אנו, אף־על־פי שמושפעה היא הרבה מפילוסופיתו של מימוני, הרי חולקת היא עליה בענין חשוב זה. לדעתו של מימוני חומר הוא ענין שלילי, ובכן גם רע הוא ענין שלילי (השקפה עמוקה, שאין כאן מקום לבארה), ואפשר איפוא, שיתבטל לגמרי. לא כן בהשקפתנו, לפיה חומר ורוח שוים המה בזה, שחיוביים הם גם שניהם, ובזה, שניהם הכרחי־המציאות הם במהותה של הריאליות היחידה והמיוחדה. הטוב קשור הוא ברע קשר שאין לו התרה. „העולם טוב הוא בכללו" משמעו הוא כך: הריאליות היחידה והמיוחדה היא מרכז כח נצחי בלי שום מצע. כח מרכזי זה בא הוא לידי גלוי בכל יסודות הנסיון שלנו, בחמריים ברוחניים. ממלכת הצמח אפשר לראות בבחינת אותו גבול הטבע, שבו היסודות החמריים באים הם לידי גלוי בתערובת קלושה של יסודות רוחניים. בממלכת בעלי־חיים רשומי היסודות הרוחניים ניכרים הם במדה מרובה מזו, ואחרון אחרון, האדם חביב הוא על כולם שנברא בצלם, כלומר, הוא הגלוי היותר שלם והיותר מאיר של הריאליות היחידה והמיוחדה. וחביב הוא האדם כל־כך, משום שהוא מביא לידי גלוי את עצמותה האמתית של הריאליות היחידה והמיוחדה; משום שהוא ואין בלתו נמצא, שבו כל הכחות, השופעים ממרכז־הכח האלהי, מתרכזים המה באופן כזה, ששני סדרי־החוקים (הטבעי והמוסרי ביחס שני הסדרים למעשיו של אדם, או הטבעי וההשגחי ביחסם לגורלו של אדם בחיים) — ששני סדרי חוקים אלה, במשמעם המכופל, מתקיימים המה במציאות.

הסתירה הגדולה, שזקפו על ההשקפה הדתית בכל הזמנים, היא, שאי־אפשר. הדבר, שאלוה, בוראו ורבונו של עולם הטבע וחוקיו, נתן רשות ביד האדם לבטל את דיני־הטבע בבדידות: או שהוא, אלוה, בעצמו יבטל את חוק הטבע שנתן הוא בכבודו ובעצמו על־ידי מה שיפריע בתפקידיו של הטבע, כדי שינהוג את העולם על־פי השגחה מיוסדה על שכר ועונש.

והנה שיטתנו אנו חפשית היא לגמרי מסתירה זו. סתירה זו יש לה מובן רק מתוך ההשקפה, שאלוה הוא מצעו הרוחני והחומר מצעו הגשמי של העולם. בהשקפה זו אפשר להשיג את החומר בכמה אופנים: שהוא נברא יש מאין, שנאצל ממהותה של אלוה (תורת האמנציה, תורת האצילות, או תורת השפע), או שהוא נמצא קדמון מקורי שבמציאותו סתם אינו תלוי באלוה כלל, ורק מושפע הוא ממנו בבחינת מקור הכח. בכל אחת השיטות האלו, שאנו מוצאים אותן בישיבות הפילוסופיות השונות במשך ההיסטוריה, הסתירה הנזכרה אין לה התרה. בכל אחת השיטות האלו השניות מסוגננת היא על יסוד שני מצעים שונים, ועל כן אי־אפשר הדבר לנצח את הסתירה שבדבר. וגם בתורת השניות הדואליסטית מאד שבשיטת ק א נ ט, שסמוכה יותר ופנה להנתוח שלנו, עדיין השניות היא שניות של שני מצעים שונים (ענין שאין כאן מקומו לבארו). בכל השיטות האלו מושג־אלוה הוא זה של מקור הטוב, מתנגד להחומר (החיובי או השלילי, הנברא, הנאצל, או הקדמון), מקור הרע.

בשיטתנו הרעיון של התנגדות סותרת בין חומר ורוח, או בין טוב ורע, בטל הוא לגמרי. חומר ורוח, או טוב ורע, רחוקים הם מניגוד של סתירה בינם לבינם כאלקטריות חיובית ושלילית. שני אלה יחדיו ממלאים הם את תפקידה של אלקטריות. גם אין כאן שום סתירה בין תפקידיהם של שני סדרי החוקים השונים, הטבעי והמוסרי. משל למה הדבר דומה (עד כמה שאפשר לדמות פעולותיו של אדם בעולם־המעשה הפרטי לתפקידה של הריאליות המוחלטת) — ליסוד המושל במלחמות מדומות, „מאנבריות": החיל המבקיע אל חוף ניו־יורק, למשל, עושה מה שעושה על־פי תכסים מתנגד לתכסיסו של החיל, שתפקידו הוא להגן על החוף. ובכן עושים המה מה שעושים על־פי שני תכסיסי מלחמה שונים ומתנגדים זה לזה באותה שעה. ואולם בדעתו של שר הצבא, המפקד על שני החיילים גם יחד, שני סדרי החוקים האלה הם חלקים משלימים של אחדות עליונה, של התכסיס הכולל, היאך להגן על חוף ניו־יורק. וכזה הוא יחס הדברים בין שיטתנו לשיטות האחרות. בשיטות הפילוסופיות הישנות, שרמזנו אליהן, ההתנגדות בין טוב לרע היא ממין ההתנגדות שבין שני היריב של שונאים ממש, ששניהם עושים מלחמה זה בזה כל אחד לפי תכסיסו של שר המצביא, או באופן

ששני תכסיסים שונים שנוי ממשי ומוחלט מתרוצצים המה זה בזה. ואולם בשיטתנו אָנו טוב ורע ממלאים המה את תפקידיהם על־פי שני תכסיסים שונים, שאינם סותרים זה את זה אלא לפי שעה, בעוד שבתכלית הענין עולים הם בהארמוניה אחת כוללת את שניהם. חסדו של אלוה בשיטתנו אָנו אין משמעו, שאלוה מושיט לו עזרה להאָדם, אשר בלי עזרה זו היה שקוע ברע מפני שבהות הרע היו מושלים בו. לא, מבטא כזה ביחס אלוה לאָדם אין לו מובן כלל בהשקפתנו. יחס אלוה לאָדם בהשקפתנו צריך להתבטא כך: אלוה טוב הוא, מפני שהוא, הריאליות היחידה והמיוחדה, מגלה הוא את מהותו באָדם, הפועל המוסרי בעל־בחירה, כדי שטובו של אלוה יצא לפועל. היסודות החמריים של הנסיון שלנו, שאָנו ר ו א י ם רק בשם היפה, נהוצים ומוכהים הם במדה אחת עם היסודות הרוחניים, אותם, שאָנו ק ו ר א י ם להם בשם רוח. הטוב אין לו שום מושג מובן מבלי א פ ש ר ו ת הרע. ואם אָמנם ישותו בפועל של הרע נראה גדולה מישותו של הטוב בפועל (מחקר שאין כאן מקומו), אף־על־פי־כן אפשרותו של הטוב מטעם בחירתה החפשית של הנשמה האישית שבאָדם היא היא התקיימותה המלאה של עצם מהותה של הריאליות האלהית.

אָמנם כן, בהסתכלותנו זו כל העיון בדבר מהותו של אלוה כ ש ה ו א ל ע צ מ ו אין לו שום מקום כלל. אלוה הוא המרכז הכחי העולמי. הוא נמצא מכיר את עצמו, דבר גלוי ומאומת על־ידי דעתנו המכרת את עצמה, חזיון שאי־אפשר להשיגו אלא בבחינת מקרה פרטי במאורע כולל ומקיף. הנשמה האישית של האָדם היא התקיימותה היותר שלמה של האנרגיה האלהית העולמית. ובאשר תרבינה הנשמות האנושיות האישיות, שבהן האנרגיה האלהית באָה לידי התקיימות, כן יתעשר אותו במדה יתירה מלכותו. האנרגיה האלהית ההולכת ומתקיימת בנשמתו האישית של האָדם בה במדה שכחותיו השכלים של האָדם הולכים ומשתלמים ומתקיימים בפועל בעבודתו של סדר החוק הרוחני, שהוא המוסרי.

בהסתכלותנו זו המחקר על מציאותה התמידית של הנשמה האנושית של היחיד כבר מצא את ספוקו. כל נשמה אנושית, במדה שהיא גורמת להגדיל ולהאדיר את מלכות הרוחניות על החמריות, בה במדה היא גורמת להעשיר את האנרגיה האלהית השופעת מהריאליות היחידה והמיוחדה. דומה, שזה פוגם הוא את העיקר המסור של אי־השתנותו של אלוה, שהזכרנו למעלה. אבל באמת כבר פירש מימוני באר היטב, שעיקר זה אין משמעו אלא שאין שם שום סבה חוץ מאלוה הגורמת לו לשנות את רצונו ממדה אל מדה. ולא עוד, אלא שבמימוני מטעים ביחוד, שאדרבה, מושג אלוה בבחינת פועל בעל בחירה דורש הוא מאת המאמין האמתי, שיאמין, שאפשר, למשל, שאלוה ברצונו החפשי המוחלט גוזר, שכל המציאות החמרית (ששלילית היא) תפסק חדל לגמרי. בשיטתנו ההתעשרות התמידית של המהות האלהית על־ידי ההתגלות התמידית, ההולכת ומתרבּות בנשמות אנושיות חדשות, אינה שנוי מאותו מין שהפילוסופים נותנים בו דופי. שנוי זה לא סבה חיצונית קרמה אותו, אדרבה, כך היא דרכה העצמותית של האנרגיה האלהית לילך הלוך והתעשר בתכנה על־ידי הוספות חדשות ומתחדשות במהותה של האנרגיה האלהית על־ידי התגלותה באישים אנושיים חדשים, המגדילים ומאדירים את ממשלתו של סדר החוק הרוחני על סדר החוק הטבעי. וכשבאנו לידי כך, באמת אין שום קושי בדבר להלום את הרעיון, שנשמת יחיד שהתעלה כל־כך תהיה הוספה נצחית בדעה האלהית הכוללת הכל. ולא עוד, אלא שרעיון מתקבל הוא, שהנשמה האישית, שעזרה להעשיר את האנרגיה האלהית, ממשיכה ומתמידה היא במציאות אישית מסוימה בחוק המהות האלהית ההולכת ומתעשרת לנצח־נצחים.

ואולם שאלה זו כבר עוברת היא את גבוליה של מסה זו. והמחקר הזה אינו היחידי שצווה ואומר: דרשני מתוך ההסתכלות החדשה שנפתחה על־ידי הנתוח והעיון במאמרנו זה. במחקר השארת הנפש, שזה נגענו בו, מקופלות הנה כמה שאלות אחרות שצריך לעסוק בהן. למשל השאלות: נשמותיהם של הרשעים ושל אותם שלא הגיעו לידי השתלמות, מה תהא עליהן, או על־דבר יחס ההשתלמות השכלית להשתלמות המוסרית, וכיוצא בהן. באמת, כל מחקרי הפילוסופיה והדת צריכים עיון חדש מתוך האספקלריה החדשה שבכאן. וגלוי הוא, שמובנם האמתי של המושגים רוח, אלוה, ונשמה אנושית, יתברר ויתלבן יותר וימצאו בטוי יותר מדויק בויכוחנו מתוך השקפתנו החדשה על המחקרים של נבואה, בחירה, שכר ועונש, או מובנה של היסטוריה במשמעה השכלי, הדתי, האמנותי, הלאומי, החברתי, המדיני, וכיוצא בהם. אלא שמסה זו לא התכוונה אלא יבאר את מובן המושג „רוח" בתכניו המהותיים במדה שאפשר לעשות כן מבלי ויכוח מלא ושלם על המחקרים שרמזנו עליהם. וכמו־כן, מובנם של המושגים רוח, אלוה ונשמה אישית יתברר ויתלבן במדה יותר מלאה ויותר מדויקה על־ידי התווכחות את השיטות וההשקפות הפילוסופיות השונות ועל־ידי הצעת הראיות שאפשר להביא לבסוס ההשקפה שנתקבלה כאן ובסתירתה. אלא שגם זה עובר הוא את תפקידה המוגבל של מסה זו. במקומות מיוחדים אי־אפשר היה הדבר שלא לנגוע ברפרוף קל בראיות שבדבר, במדה שהיתה נחוצה כדי לתת להשקפתנו מבטא יותר מדויק ויותר מסוים. אבל כוונתה המוגבלה של מסה זו לא היתה אלא לתת מבטא ברור שאינו משתמע לכאן ולכאן להשקפה הדתית בנוגע לרוח ותפקידו תחת ממשלת העיקרים של בחירה ושכר ועונש במובנם האמתי.

מאמין אני, שהצעתנו, היאך להשתחרר מעול השניות המוחלטת על־ידי הרעיון, שהחומר אינו מצע, תעזור להשקפה הדתית שתתקבל ותתאמת בבחינת נסיון אי־ממוצע. אולם הנתוח של הנסיון האנושי שהצענו, ממלא הוא את תפקידו גם בלי הוספה זו. אם עומדים אָנו

בהשקפת השניות של חומר ורוח, אז ישנן כאן קושיות יותר גדולות להתחבט בהן. אבל יש כאן ראיה אחת כללית באמתתה של ההשקפה הדתית שהרצאנו בזה, שאפשר להציעה פה: בהשקפתנו זו לא הנהגנו שום מציאות שאינה נתונה לנו בבחינת ריאליות אי־ממוצעה. זה שאנו מקבלים את הסברה של אנרגיה בלי שום מצע, אינו אלא משום שכך הוא הענין בנסיוננו האי־ממוצע. אין אנו מעמידים את החומר על הרוח או את הרוח על החומר. על מתנגדנו, המאטיריאליסט, להביא ראיה. אם אי־אפשר לו הדבר לברוא לעינינו אישון (הומונכולוס) בעל־דעת שלמה מסממנים כימיים ולבאר לנו בדיוק את כל ההתהוות בולה לכל פרטיה ודקדוקיה, הרי כבר יצא חייב בדינו.

אמנם כן, כל זמן שחברינו מן הצד שכנגדנו אינם עוצרים כח לעשות כן, הרי ראיתנו הפשוטה, שרוח האדם האישי בתכלית שלימותו השכלית והמוסרית בהכרח הוא גלויו של רוח העולם, של אלוה, היא יותר מדעית ויותר מתקבלת על הלב; ולא עוד, אלא שדבר זה הוא נסיון אי־ממוצע. ולקצתנו הוא הנסיון היותר אי־ממוצע והיותר ריאלי וממשי.

וְעִידַת הַמּוֹרִים בְּיָפוֹ

מאת

בר־דרורא.

א.

היה אחרי היה, היסוסים וחששות ופקפוקים. אבל סוף־סוף יצאה לפועל מעין ועידת המורים ארץ־הישראליים. ועידה זו צריכה היתה להיות עוד לפני שנה ודוקא „ברוב עם", דוקא ועידה כללית של כל חברי הסתדרות המורים. אבל השעה לא היתה אז כשרה לכך מטעמים שונים, טעמים פוליטיים ביחוד. וגרמה הרבה להדחיה גם הצפיה התמידית לברור מצבנו בארץ, שאנו נמצאים בה זה שנה ומחצה; הרי סוף־סוף יש לברור זה גם קשר חזק עם התוית־הדרך ועם הרחבת־התחומים בעבודה החניכית.

כדי להבין את טיב השאלות ואת מהלך הויכוחים שבועידה זו, ביחוד כדי לעמוד על סבת הבקורת החריפה, שאנו נפגשים בה מזמן לזמן בעתונות ארץ־הישראלית — בקורת, שהגיעה עד כדי לראות סימני ירידה בהמורה ארץ־הישראלי — צריך אני להקדים שתים־שלש מלים על הסתדרות המורים עצמה. צריך לדעת, שהסתדרות המורים ארץ־הישראלית אינה עכשיו זו שהיתה לפני המלחמה, לא על־פי מהותה ולא על־פי צביונה. קודם כל היתה אז הסתדרות זו קומץ קטן של מורים עברים, מורים לאומיים „פאר אכסלנס", בתוך שאר מורי היהודים שבארץ, שהיו מתיחסים לדגלים שונים ולפירמות שונות (מורי אליאנס, מורי „נצח ישראל", חלק ידוע של „עזרה") ועכשיו שייכים כל מורי ארץ־ישראל להסתדרות המורים. אז היו גם חברי ההסתדרות תלויים במובן הגשמי בראשית שנות, מקופות שונות היו ניזונים, בלי נורמה קבועה וישרה, ועכשיו, מלבד יוצא מן הכלל, שהוא קטן מאד, תלויים כל מוסדות החנוך ב„ועד החנוך" הציוני ומקופתו של זה הם ניזונים. עכשיו מונה הסתדרות המורים יותר מחמש מאות חברים, העובדים ברשותו של בעל־בית אחד, של ועד החנוך, ובתוך רשת שלמה של בתי־אולפנא מכל המדרגות.

שנוי זה, שבא בחוג העבודה החנוכי, מצד אחד, ובהסתדרות המורים, מצד שני, ודאי שהוא דבר של קדמה. יש עכשיו מקום לשפור ולתקונים; יש עכשיו גם אפשרות יותר גדולה בשביל עיבוד תכנית קבועה בעד בתי־הספר. אבל גידול זה, שלא בא בהדרגה, אלא באופן פתאומי, שנה כל־כך את צביונה של הסתדרות המורים, שהחברים לא הספיקו עוד למצוא את ידיהם ואת רגליהם — לא הספיקו לתחום את תחומי העבודה, לא הספיקו להגדיר בדיוק מה שנכנס בחוג העבודה של ועד החנוך, מיניסטריון ההשכלה שלנו, ומה שנכנס בחוג העבודה שלהם, של המורים עצמם, בתור נושאי התרבות העברית ומפיציה.

אירע לה להסתדרות המורים ארץ־הישראלית מה שאירע להסתדרות הציונית אחרי הכרזתו של באלפור. בבוקר אחד הקיצו הציונים משנתם ומצאו את כל עם ישראל ציונים, ובידוע, לא מצאו עד היום כלי־קבול בשביל כל השפע הרב הזה... כל זמן שהסתדרות המורים היתה בארץ־ישראל רק שרטון עברי קטן בתוך ים גדול אי־עברי, מצאו החברים יותר ענין ויותר עבודה בתור חברים. הדבר היה אז יותר פיוטי, יותר רומאנטי, היות שכל חבר ההסתדרות ראה את עצמו (וגם אחרים ראו אותו כך) בתור חלוץ לוחם ובתור יוצר העומד ברשות עצמו. עדיין חסרה אז בעבודת החנוך המשרדיות, המונחת בהכרח ביסוד כל מוסד גדול, שצריך לתת פקידות ואינסטרוקציות וגם גזירות. בועידות הכלליות לא היה אז צורך להתעסק בענינים חמריים, מפני שהלחץ והמחסור לא היו כל־כך מכאיבים בזמן ההוא; ולא היה בזה אז תועלת, מפני שכאמור, היו בתי־הספר תלוים ברשויות שונות, ומשכורתם של המורים לא היתה שוה בכל בתי־הספר. צרוף לזה את המשבר, שעבר על המורים במשך שנות המלחמה ושעוד לא נגאלו ממנו; צרוף לזה עוד את הרוגז וההתמרמרות שנאצרו בלבות המורים בנוגע ליחס ידוע מצדדים ידועים — אז יובנו לך מצד אחד הלך־רוחו של המורה וגם נימוקיהם של אלה המוצאים ירידה בהמורה מצד השני.

את ועידת באי־כח המורים צריך לפיכך לחלק לחצאין, בבחינת הציו לה' וחציו לכם... צריך להפריד את החלק הפרופיסיונאלי — החמרי מהחלק העיוני — הראיוני. בחלק הראשון תפסה שאלת המשכורת את

המקום הראשון. אחרי כל ההוספות וההטבות, שניתנו להמורים וגם אחרי אשר הרימו את תקציבו של ועד החנוך לסכום של חצי מיליון דולאר, — אחרי כל אלה אין מצבו של המורה בארץ־ישראל מזהיר כלל וכלל. אחרי כל ההוספות מקבל עכשיו המורה לא יותר ממשכורת כפולה, או מעט יותר, מכפי מה שקבל לפני המלחמה (וגם אז לא היתה הנורמה של המשכורת גדולה ביותר), בה בשעה שהיוקר גדל בארצנו פי־ארבע מכפי מה שהיה לפני המלחמה. בדקו ומצאו, שגם המורה הזקן והמנוסה, גם זה שהכשיר את עצמו להוראה במשך כמה שנים, גם זה שגמר בית־ספר גבוה, אינו מגיע במשכורתו למדרגת פקיד בינוני של איזה בית־מסחר הגון. נוסף לזה יש להם, להמורים, תביעה גדולה לועד החנוך מזמן המלחמה, שהיה משלם להם רק חצי המשכורת בהבטחה למלאות את הנשאר „לכשירחיב". על סמך זה נשתקעו המורים בחובות וועד החנוך דוחה אותם עכשיו בשה"י ופה"י.

שתי ישיבות עברו בשאלה טורדת זו, ונשמעו בענין זה הרבה דברים מרים וחריפים. ההיה בזה מסימני ירידה? אפשר. אבל אם יש כאן ירידה, סבורני, שבכל אופן אין לבקשה בהמורה. עם העומד (או רוצה לכה הפחות לעמוד) על מפתן התחיה, ומדבר רמות ונשגבות, ועושה תכניות גדולות, ודאי שסימן ירידה לו, אם נושאי התרבות העיקריים שלו רעבים ללחם ומוכרחים לדבר על־אדות זה בקהל.

ההתרעמות היתה כללית. הגיעו הדברים לידי כך, שגם מורים מתונים כהד"ר מוסינזון ושלמה שילר ראו את עצמם מוכרחים לקחת חלק בהויכוחים על־דבר המשכורת ואשמת הירידה.

הד"ר מוסינזון קרא בחום התלהבותו: „ירידת המורים אינה אלא בדותא. המורים עובדים בקדושה ובטהרה. אילו לא היה אש קודש בנו, היינו עוזבים את משמרתנו. אבל הדבר אינו כך. האש ישנה!"...

ושלמה שילר מלא אחריו באופן יותר מפורט: „אם הגננת או המורה אינם שבעים, אין להם עליצות החיים הדרושה לעבודתם. המורים והגננות בארץ־ישראל אין להם להתבייש בפני חבריהם שבחוץ־לארץ. יש מסירות להוראה, אבל הפרנסה מעמידה את המורה במצב קשה". וכך הלאה והלאה.

והצד הטראגי שבדבר — שחסרה אדריסה מפורשת בכדי לפנות אליה בהטענות הצודקות האלה. באופן רשמי אין המורים יודעים אלא את ועד החנוך, או יותר נכון, את הראש שלו, את הד"ר י. לוריה, העומד בתור איש־הבינים בין ועד החנוך ובין ועד הצירים. אבל בעצם הענין הא אין הד"ר לוריה יכול לשמש כאן שעיר לעזאזל; בעצם הענין אין גם ועד הצירים עצמו בעל יכולת גדול בעניני כספים, ואין לו אלא מה ששולחים לו מחוץ־לארץ. לפי מה שבאר הד"ר לוריה בתשובתו כלפי המתרעמים יוצא, שועד הצירים רצה בתחילה לצמצם את כל הוצאות החנוך בגבולות של חמשה וששים אלף פונט. הגיעו הדברים גם לידי החלטה לסגור הרבה בתי־ספר והרבה גני־ילדים. יותר מזה: גם התקציב ששים וחמשה אלף לירה נראה יותר מדי גדול בעיני הרבה מפעלי המעיטה. בועידה הלונדונית דרשו החברים האמריקאים להפחית גם תקציב זה בארבעים אחוז... ואם התקציב לא הופחת, אלא התגדל ועלה עד למאת אלף לירה, יש לנו רק להודות בעד זה למרצו של מר אוסישקין. אבל בשום אופן אי־אפשר היה לדרוש תקציב יותר גדול; בשום אופן אי־אפשר היה לבוא ולדרוש עכשיו תשלום חובות להמורים.

יוצא איפוא, ששני הצדדים צודקים... אבל היות שבין כך וכך הורשת הקיבה את תפקידה ואי־אפשר לפטרה בצדק בלבד, קבלו המורים בכל זאת את ההחלטות דלקמן בשאלה זו:

א) הועידה דורשת מאת ועד החנוך:

1) הוספת היוקר;

2) קביעת זמן סלוק החוב;

3) תשלום המשכורת בראשית החודש, כמו שהיה נהוג עד לפני חצי שנה.

ב) הועידה מוסרת יפוי־כח למרכז ההסתדרות ומחייבת אותו לסדר תיכף ומיד קופת־פנסיה בשביל המורים.

ג) על המרכז להשתדל לשתף את ההסתדרות באחד המוסדות הקואופיראטיביים.

ד) המרכז יפנה אל ההסתדרות הציונית בתזכיר, שבו יברר לפניה את מצב בתי־הספר והמורים וידרוש מאתה שכלול בתי־האולפנא ומכשיריהם והטבת מצבם של המורים.

על גבול החלק הפרופיסיונאלי נחשבת גם שאלת סדור עניני מרכז ההסתדרות. גם בשאלה זו נשמעו דברי בקורת חריפים. האשימו את המרכז בזה, שלא סדר שעורי ערב די הצורך, שלא המשיך את הוצאת „החנוך", שלא עורר לתחיה את הוצאת „קהלת", שלא הוציא עלונים הסתדרותיים וכו' וכו'. „תפקידו של המרכז — אמר אחד המורים — היה להשיב לנו את הנשמה, ובמקום זה שמענו על־דבר סדור המשרד ותו לא". והיו מן המבקרים, שחשבו לתקן כל זה על־ידי קצבת משכורת לחברי הועד המרכזי. חבל רק שלא עמדו המבקרים על אמת זו, שמשעה שנוסד אצלנו מיניסטריון מיוחד לעניני השכלה וכל זמן שלא נסתיימו תחומי העבודה שבין ועד החנוך והסתדרות המורים, מן ההכרח היה שיבוא הפסק בכח היצירה של ההסתדרות. המרכז לא עסק, או עסק מעט, בכל הענינים שמנינו למעלה, מפני שהאמין, מפני שהיתה לו הרשות להאמין, שכל זה יעשה על־ידי ועד החנוך, או יותר נכון: על־ידי ההסתדרות הציונית.

אבל אם הבקורת לא היתה מבוססת, בכל זאת הוכיחה לנו, שלמרות מה שמוחם של מורינו נטרד על־ידי שאלות משכורת, עדיין שורה עליהם השכינה של „הימים ההם". אין להם סבלנות לחכות עד שיבואו מן החוץ ויכינו כל מה שנחוץ בשביל שכלולם של עניני

החנוך. הם רוצים להתחיל שוב על חשבון עצמם. לאט־לאט נשכחו איפוא כל השאלות החמריות, ומישיבה לישיבה נתגלו יותר ויותר קרני הזוהר של המורה ארץ־הישראלי, שגם מתוך דחקות הוא עוסק בתורה ומחפש דרכים להטבת החנוך.

וכך עברה הועידה להקהק העיוני־הלאומי, שעל־אדותו אדבר במאמר מיוחד.

הַפְּרוֹבִינְצִיָּה

מאת

עקיבא פריישמאן.

רוצה אתה לעמוד על אפיו של עמנו בארץ זו, לך אל ערי־השדה, אל הפרובינציה הגדולה מעיירת הגיונים, שהיא בבחינת כרם נאה, חסידה וצנועה.

רק בערי־השדה הקטנות והגדולות מתגלים לפניך תכונת־רוחו של עם ישראל, אפיו ומהלך נפשו ומדותיו התרומיות, וביותר, חבתו הגדולה לשפתנו ולספרותנו.

לא אשכח לעולם את הרושם העמוק שעשו עלי יהודי אחד פשוט שפגשתי בעיר ב—ט. „יהודי פשוט" עוד איני אומר כלום. האיש היה באמת פשוט שבפשוטים, איש מן העם, איש, שאנשי־הדעת שבנו רגילים לקרוא אותו בשם „גס", „המוני". אני מצאתי אותו בחנותו עסוק במכירת סחורתו. הוא הקדים את פני בחבה ותמימות בלתי־עשויה, ואחרי כן הקדים בברכה את פני האיש שלוני בדרכי. אחרי ששמע האיש את דברי בשים לב ובכובד ראש קרא בקול אל אשתו, שהיתה עסוקה במלאכתה בחדר הפנימי מאחורי החנות. מיד נכנסה אשה גבורת־קומה וצנועה עם דרישותיה תינוק ביכה. האיש ביאר לה בקצרה את הענין, באמרו לה, כי שליחה של ה„הסתדרות בעברית" עומד לפניה.

— מה? לשון קודש? — קראה האשה במאור פנים. — בעד לשון קודש? — הכפילה את שאלתה.

— כן! — ענה בעלה.

— אם כן, — קראה אלי האשה, — יתכה־נא מעט האדון! — ומיד שבה אל חדרה ותשב כרגע ותושיט לנו חמשה שטרות כסף בשמחה רבה ובחבה יתירה. — זאת היא נדבתי, — אמרה, — ואדוני יסלח לנו לסכום הקטן הזה, כי אין אנחנו יכולים לתת עכשיו יותר!

זה היה אדם מישראל פשוט וזאת היתה אשה עברית פשוטה, מן ה„גסים", מן ה„המוניים".

ואחרי כן, כשהודיתי להם והושטתי להם את השובר, נגשה האשה אלי ובקשה עוד פעם סליחתי על מיעוט הכסף. ובין כך ספרה לי את צרתה, כי בשנה העברה עלה בידה לקבץ על יד סך מאה כסף מכסף הוצאותיה שנתן לה בעלה, והיא הקדישה את הסך הזה לגאולת ישראל, אך לדאבונה אירע הדבר, שנתנה את הכסף הזה לא למקום הראוי, ועל כן בקשה ממני עצה, איך להוציא את הכסף מן המקום ההוא ולהשיבו למקום הראוי, לפי דעתה, ולאמת את דבריה הראתה לי שובר רשמי על הסך הנזכר. אמרתי לה לפנות בענין זה בניו־יורק, והיא לא הרפתה ממני עד שהבטחתי לה לשלוח על ידי מכתב לאיש, שאמרתי לה, לפנות אליו.

עוד רושם אחר שלא ישכח מלבי אביא פה ואחרי כן אשוב אל הענין.

הדבר היה בעיר הנזכרת. ביום השבת נאמתי לפני המתפללים בעניני ההסתדרות העברית. ובאספה שנקראה ביום הראשון בערב נדבו כבים הגון מחברי בית־הכנסת בשביל ההסתדרות. רבים מהם נדבו את כספם בשעת קריאת התורה ביום השבת. אז נגש אלי איש יהודי זקן וחלוש, לבוש קרועים ומטולאים. הוא הוציא מתוך צררתו רבע שקל כסף ובמעט בקול בוכים ענה ואמר אלי לעיני האספים:

בבקשה, אדוני, קבל ממני את רבע־שקלי בעד הפצת לשוננו הקדושה! יודע אני, כי זהו סכום קטן מאד ואין דרך האורגאניזאציה שלך לקבל נדבות כאלה, אבל אני משביעך בכל קודש לקבל ממני את הסימן הזה, כי רוצה אני לקחת חלק בעבודתכם הקדושה במסירות נפש אעשה, אם אין בידי לתת יותר?

מודה אני ומתודה לפניכם, קוראים, כי נשארתי עומד נבהל ומשתומם, מבלי דעת מה לענות להזקן הזה. האנשים שסבבוני חשבו, כי שתיקתי היא מעין מאון או עלבון, ועל כן רצו לדחוף את הזקן ולהרחיקו מעלי, אבל הוא לא השגיח בהם והוסיף להפציר בי, עד אשר נמלאה בקשתו.

תאמרו: יהי סימן טוב לשארית תקותנו — ללשוננו העברית. כי יהי אמת. כל האומר, כי באמריקה אין תקוה ללשוננו להכות שרשים עמוק בקרב העם ואין תוחלת לתחית שפתנו וספרותנו העברית, אינו אלא טועה. ביחס אל חבת השפה העברית, בני ישראל, אפילו באמריקה, לא שונו. התורה, השפה והספרות העברית חביבות עליהם וקדושות הן להם כמו שהיו תמיד. בלב היהודי טמונה שלהבת־אהבה לשפתו הקדושה, אשר כל החיים היהודיים של הסביבה האמריקאית לא יעצרו כח לכבותה. בזה אין כל ספק.

אבל לא לאמת את העובדה הזאת באתי ולא בשביל זה ספרתי את המקרים הנזכרים, שאינם יחידים כלל, כי רבים כאלה נרשמו בזכרוני. אלא מאי? רציתי רק לאמת עובדה אחת, שרושמה ממלא את לבי ומעסיק את מוחי, והוא שדוקא היהודים שבערי־השדה, אשר דמינו, כי בהיותם רחוקים ממרכזנו העברי הגדול בניו־יורק, ובהיותם פזורים ומפורדים מפאת חוסר ניטו יהודי, שאין לו מקום בפרובינציה שבין ניו־יורק ובוסטון, — נעקרו גם־כן משדה ישראל ונתרוקנו מכל קנינינו הלאומיים, כי הרי אלו היהודים האלה משמשים דוגמה טובה לאפיו של עמנו ולתכונת רוחו למדותיו הטובות וחבתו הגדלה לקדשיו.

כל אותם הגורמים המיוחדים והסבות הרצויות המניעים את בני עמנו בערי המרכז הגדולות לאחוז בירושת אבותיהם ובמדותיהם הטובות בנוגע לצדקה, לרחמנות, להחזקת התורה, לחבת ארץ אבותינו, שפתנו וספרותנו, חסרים ברובם בערי הפרובינציה. בני ישראל בערי־השדה גרים בריחוק מקום זה מזה, וגם ברוחם הם רחוקים הגרים באשמת רועים רעים טובים ומחרחרי ריב מכל המינים. הריכוז היהודי חסר שם. חסרה גם־כן התעמולה. חסרים עוד גורמים רבים יחידיים יבבה זאת „ביאו השבו!" צאו וחשבו את סכומי הכסף הרבים, שיהודי הפרובינציה נותנים למוסדות ולדברים שבצדקה, שאין להם שום שייכות ויחס עם חייהם הם

או צרכיהם הם ראיתם ומצאתם, כי לא יקטנו מסכומי הכסף, שיהודי ערי המרכז נותנים, ולא עוד, אלא שיהודי הפרובינציה מרבים עוד לתת במדה הגונה. זאת ועוד אחרת, בפרובינציה לא הכיס נותן, אלא הלב. רז גלוי הוא, כי רבים מיהודי הפרובינציה נותנים יותר מכפי יכלתם. בכל עיר מערי־השדה אין לך שבוע שלא תהיה בו איזו הכרזה מההכרזות על קבוץ כסף למוסד מן המוסדות. בעיר אחת, אשר שהיתי בה מספר שבועות, היו הכרזות שונות, ועד שלא שקעה שמשה של הכרזה זו, זרחה שמשה של הכרזה אחרת. כשעזבתי את העיר הארטפורד עמדו שם היהודים על מפתן ההכרזה הציונית, ויודע אני, כי עד שלא תשקע שמשה של זו תזרח שמשה של ההכרזה בעד נגועי המלחמה, ותיכף אחריה תבוא הכרזה על עשרים אלף דולאר לצרכי בית־התפלה החדש, ואחריה — הכרזה על מוסר הצדקה העירוני, וכן הלאה. ובינות להכרזות האלו וגם בשעתן מרבים לבוא שלוחי מוסדות צדקות שונים, התובעים את שלהם, ויהודי העיר נותנים וחוזרים ונותנים וחוזרים חלילה, ואין לדבר סוף. מנהג הנתינה התפתח כל־כך בערי־השדה, עד כי היהודי הנותן **שם יודע, כי עליו לתת** ולחזור ולתת בלי הפוגות. ואלה מהם שאינן נותנים לשום דבר, ידועים הם בשמותיהם לכל יהודי העיר לגנאי. ואין אני מקנא בהם כלל, כי הכל שונאים אותם ומבקשים רעתם. הדבר הזה אין לו מקום, כמובן, בערים הגדולות, כי בהן ישכנו אלו לבטח ואין מחריד, ואין איש יודע מי הם ומה הם ודבר אין להם עם איש.

אין כוונתי לגמור את ההלל על יהודי הפרובינציה ואין אני מיחס להם את מדותיהם הטובות רק בשביל שהם גרים בערי־השדה. לא המקום גורם. מדותיהם הטובות אינן ירושה רק להם, לבני הפרובינציה, כי־אם ירושת כל בני ישראל ומה שהם עושים הם עושים בשביל שבני ישראל הם. אבל אני אומר, כי אם רוצים אנחנו לעמוד על אפיו של עמנו בארץ, אז עלינו להתבונן אל חיי אחינו בערי־השדה.

רושם אחר כללי עשתה עלי הפרובינציה במשך שמונה־עשר שבועות נסיונותי עד היום, אשר בשביל הבלטתו הזכרתי את שני המקרים בראשית דברי בזה.

ואין אני יודע, אם יש לשמוח או להתעצב על הרושם הזה. יודע אני רק, כי כך הוא הדבר, וכי מאז שעמדתי עליו, לא נתן לי מנוחה והוא מעסיק את מוחי.

מצד אחד אין אף צל ספק בדבר, כי רושם מרנין לב הוא, שהרי עצם תכנו הוא העובדה המשמחת, שדוקא יהודינו הפשוטים „יהודים של כל השנה", אנשים מן העם, או כפי שהם מכונים בפי „גדולינו" בשם „גסים", או „המוניים", נותנים הרבה, אם הם בעלי יכולת ונותנים יותר מכפי יכלתם, אם ידם קצרה, להרחבת ספרותנו ושפתנו. ולא זה בלבד, אלא כי המעשים היחידים, העוזרים היחידים, שאפשר למצוא בערי־השדה לטובת עניננו הם רק מסוג האנשים האלו. משני המקרים שהזכרתי בראשית מאמרי זה יכול כל איש לעמוד על אמתת העובדה בנוגע לעושים, וכבר אמרתי שהמקרים האלו אינם יחידים ומיוחדים במינם. מקרים רבים מסוג זה באו לידי. אמנם בנוגע למעשים אי־אפשר לי מפאת טעמים רבים להביא פה דוגמות ועובדות מתאימות. אוכל בכל זאת להזכיר בדרך כלל, כי במקומות רבים באו לעזרתי אנשים, שלכאורה, אין להם שום שייכות או איזה יחס קרוב או רחוק אל השפה או הספרות. הם באו לעזרת ה„הסתדרות העברית" מתוך הכרה פנימית עמוקה וחבה טבעית ופנימית לקדשי עמנו ושפתו ומתוך רגש פנימי ונטיה יהודית לעשות טוב. מפני שטוב הוא. ואלה היו העוזרים היותר חרוצים, אנשים ונשים, אנשים מקרב העם, החיים על מלאכתם או מסחרם.

העובדה הזאת, או הרושם היוצא ממנה, בודאי שמרנין הוא, שהרי הוא מאמת את הדעה, המקננת בלב אלה, היודעים את רוח עמנו והלך נפשו, שחבת שפתנו העברית קנין טבעי הוא לו וירושת אבות מושרשת בעמקי לבו.

אולם מעבר השני היא עובדה מעציבה לא מצדה החיובי, כלומר, מעצם ישותה, כי־אם מצדה השלילי, כלומר, מצד ההפך שלה, שדוקא אלה מאחינו שבימים שעברו היינו רגילים לכנותם בשם „שרידים", או „שבלים בודדות", אלה שיש להם איזו שייכות ישרה אל שפתנו וספרותנו, אלה שהם קוראי עברית, אלה החיים על חשבון השפה ועל החנוך העברי פרנסתם, אלה שתורתם אומנתם ועל הרבנות פרנסתם, ורבים אחרים מסוג זה, — דוקא אלה אינם לא מהעושים ולא מהמעשים. ולא עוד, אלא שיש אשר תחת לעזור עוד יקלקלו ותחת להושיט יד עזרה — ישחיתו...

אני מודיע מראש, שאני מדבר על־אדות הערים של מחוז אחד ידוע, שעברתי בהן. אם יש לדון מן הפרט הזה על הכלל כולו, אינני יודע. אבל, כמדומני, **שהצרה הזאת כללית היא, ובזה טמונה כל מרירותה המעציבה.**

אבל הרושם היותר מעציב והרושם היותר רע בא אלי מצד — מצד מורינו!

על המורה העברי אפשר היה לסמוך ואפשר היה גם לדרוש ממנו, כי יהיה לעזר בעירו להסתדרות העברית בעבודתה הגדולה לתחיה העברית. המורה העברי הרי הוא נהנה מהשפה העברית יותר מאשר היא נהנית ממנו, ולו נאה להיות ה„שאור שבעיסה" בכל עיר ולעבוד מבלי הרף בעד השפה העברית והספרות העברית, שבשמן ידגול. כך היה צריך להיות, אך לא כך הראנו הנסיון! המורים העברים שבערי־השדה, שעברתי בהן, לא הרגישו, כנראה, בחובתם זאת ולא מצאו לנחוץ לבוא, ברב או במעט, לעזרת ה„הסתדרות העברית", העמלה כל־כך להיטיב את החנוך העברי ומחזקת את ידי „אגודת המורים" האחת בארץ בכל מה דאפשר. מלבד מורה עברי אחד יוצא מן הכלל * מצאתי קרירות לב, קפאון, בטול, צרות־עין מצד המורים אל ה„הסתדרות העברית".

לא טובים ממורי השפה היו גם מורי התורה, רועי ישראל ומאשריו. מלבד שנים יוצאים מן הכלל, אחד בה—ד ואחד בב—ס. לא הרגישו גם אלו בחובתם כלל.

הבה ואמשיך קו תחת כל הרשמים והנסיונות, שרכשתי לי במרוצת ימי עבודתי עד היום לשם ההסתדרות העברית.

והסך־הכל זהו:

להסתדרות העברית יש עתיד מזהיר ולשאיפותיה יש תקוה.

---

* המורה העברי הזה הוא מר זלאטקין מעיר בר—ט. זהו המורה האחד, המדייב את כל המורים, מובהק ביראה ובידיעת השפה, ובכל זאת איש־מעשה, איש מן העם, המכיר את חובתו וממלא אותה.

והעתיד הוא העתיד הכי קרוב. להסתדרות יש אחיזה בחיי ישראל באמריקה. העם מרגיש בנחיצות קיומה ומבין את חין ערך שאיפותיה. ורק להעם יש יכולת, כמו שיש לו הרצון, לתמכה ולסעדה. עם בני ישראל פקח הוא ביותר וריח הרגשתו דק והדר והודר. העם חש ומבין, כי רק ביד ההסתדרות העברית העממית הזאת לבנות את היכל הספרות העברית באמריקה. לה הוא מקוה ואליה הוא מצפה, כי תיצר משפחת מורים עברים הגונים וראויים להוראה. העם אינו שבע רצון מרוב המורים של היום, שבני העליה שבהם כל־כך מועטים. איש מן העם לא ימנע את כספו מן ההסתדרות בשעה שיתברר לו, כי ההסתדרות נגשת אל העבודה ליצור ספרות עברית, ליצור מורים עברים הגונים באמריקה. האנשים שנתנו הפעם עשירית לקרן ה„הסתדרות" נשבעו שבועת אמונים לפני, כי בשנה הבאה יתנו חמשים ומאות בראותם, כי שאיפות ההסתדרות העברית הולכות ומתקיימות, הולכית ומתמלאות. מה שההסתדרות העברית צריכה לעשות עכשיו היא תעמולה עברית הרבה, כבירה ונדירה. וזה נחוץ עתון עברי יומי. בלעדיו תעמולה עברית רחבה, שתקיף את כל פנות העם באמריקה, אי־אפשרית היא. זהו יסוד היסודות. העם שואף למעשים. העם צמא למלה עברית. העם עומד נכון לתמוך בכל כחו בכל מפעל עברי ממשי. יחיד או יחידים לא יעשו את העובדה הצריכה להעשות מכל העם כולו.

כמו־כן צריכים אנו להגיד לכל עוזרינו, העובדים את עבודתה של ההסתדרות העברית: פנו לכם אל העם, דברו ישר אליו, ובו תמצאו אנשי מעשה ואנשי רוח, אשר יעזרוכם בעבודתכם!

אל תפנו אל האלילים!

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

— ועידת צירי ה„התאחדות של יהודי איקראינה באמריקה". ממוצאי־שבת, 28 לפברואר, עד 1 למארץ היתה בפילאדלפיה ועידה השנתית של צירי „התאחדות יהודי אוקראינה באמריקה". עם הועידה הזאת, שהשתתפו בה העסקנים היותר חרוצים שבקרב בני הערים האוקראיניות, הובטח קיומה של ה„התאחדות" בארץ זו לטובת אחינו האומללים באוקראינה.

ההחלטות החשובות שנתקבלו הן:

ליסד לשכות מודיעין בערים שונות באירופה ובארץ־ישראל, שמטרתן העיקרית תהיה: חיבור קרובי המשפחות; לקבץ בגדים ונעלים באמריקה בשביל מיליון יהודים באוקראינה וכמו־כן להספיק להם עזרה מדיצינית.

ליסד בתי מחסה באמריקה ובארץ־ישראל בשביל היתומים והאלמנות.

לשלוח לאוקראינה ועידה, שתהיה באת־כח היהודים האוקראינים באמריקה.

העזרה ליהודי אוקראינה תשלח על־ידי שליחים מיוחדים ותמסר באוקראינה לרשות הקהלות המקומיות ולידי המוסדות הצבוריים שמשתתפים בהם באי־כח המפלגות השונות של יהודי אוקראינה על יסודות דימוקראטיים. העזרה תנתן בעיקר בצרכי אוכל, בסחורות, במכשירי בעלי מלאכה ובמכונות.

ה„התאחדות" תיסד סניפים בערים שונות של ארצות־הברית. היא תהיה הסתדרות עומדת ברשות עצמה שתעבוד יחד עם ההסתדרויות אחרות בהתאמה למטרותיה. הכספים הנקבצים על־ידי אגודות שונות לטובת יהודי אוקראינה ישארו ברשותם של גזברי האגודות, אבל הגזברים האלה הם אחראיים בפעולותיהם לפני ה„התאחדות".

הועידה קבלה החלטה של בקשה לממשלה האמריקאית: להרשות את הכניסה אל הארץ ליתומים ולאלמנות של יהודי אוקראינה. ההחלטה מבטיחה, כי יהודי אמריקה יספיקו עבודה ואמצעי מחיה למהגרים האלה ולא יהיו למעמסה על יתר התושבים.

הועידה קבלה גם את שתי ההחלטות הבאות: הקונגרס של יהודי אמריקה יקרא לישיבתו השניה בזמן היותר קרוב. אגודות העזרה של יהודי אמריקה תשתתפנה בועידת העזרה היהודית בין־הארצית שתקרא באירופה.

* * *

בחוץ־לארץ.

בצרפת.

— מוצקין על פעולות ועד הארצות בפאריז. לאחד מעורכי „מרכז העתונות העברית" בציריך היתה שיחה ארוכה עם מר מוצקין, המזכיר הכללי של ועד הצירים היהודים בפאריז, שבה מסר את הדברים הבאים בדבר תפקידו של ועד „צירי המלאכויות":

מלאכויות יהודיות שונות ציירו לעצמם את תפקידי „ועד הארצות" באופנים שונים, ואולם בין כל המלאכויות שאת ידיהן מלאו שנים־עשר מיליון יהודים הנפוצים על כל פני תבל, שררה הסכמה בנדון עבודה מאוחדה. כדאי לציין, שכל המלאכויות הביאו עמהן מארצותיהן לא לבד את הדרישה לזכויות אזרחיות שוות, אלא גם זכויות המיעוטים הלאומיים. אף הקונגרס היהודי האמריקאי, בא־כח יהדות רבת הערך ורבת הגוונים, דרש מועידת־השלום מלבד זכויות אזרחיות, מדיניות ודתיות, גם זכויות המיעוט הלאומי בשביל היהודים. בנדון יהודי רומיניה, שאת דרישותיהם נסח הקונגרס היהודי האמריקאי בסגנון יותר קבוע, הרי דרשו בשבילם זכויות לאומיות, מדיניות ואזרחיות מלאות. יש להצטער, שהדרישה לזכויות המיעוט בשביל יהודי המזרח הבהילו את ההסתדרויות האנגליות והצרפתיות ועל כן לא היתה אחדות שלמה בעבודה. אך לאשרנו לא קרו גם כן כל סכסוכים בעבודה בינינו ובין ההסתדרויות האנגליות והצרפתיות.

כעת עתה אין הועד בא־כחם של יהודי כל העולם, אלא של יהודי הארצות הללו: ארצות־הברית, קנדה, פולניה, רוסיה, אוקראינה, גליציה המזרחית, רומיניה, טשיכוסלובאקיה, איטליה, ארץ־ישראל, בוקובינה, טראנסילבאניה ויון. אל אלו אפשר לצרף את ההסתדרויות בניו־ברית והועד היהודי האמריקאי.

לפי שעה קבע לו הועד תכנית זו: א) הכנסת סעיפים ידועים בחוזים עם ארצות קטנות, שעוד טרם נחתמו אתם חוזים (כגון: טורקיה והונגריה); ב) השגת זכויות אזרחיות ולאומיות שוות ליהודי רוסיה; ג) מלחמה בפרעות ובמסדריהן; ד) קריאת ועידת עזרה יהודית בין־ארצית; ה) סדור ועד הארצות. לפי שעה יתקיים הועד בצורתו הנוכחית עד החתם מועצת־השלום בפאריז.

רק פאריז יכולה לשמש מרכז לעבודת הועד. הועד רוצה לעמוד במשא־ומתן בלתי־פוסק עם הצבורים היהודיים אשר בכל העולם.

מעצורים טכניים מנעונו עד כה מבוא במגע־ומשא ישר עם יהודי מזרח אירופה. אך משתדלים אנו באמצעות קופינהאגן, וארשה, ווינה, צוריך וקישטא להשיג ידיעות שוגות מאחינו ההם. אנו אמנם בפאריז, אך נשמותינו ולבותינו מרחפות בין ההמונים היהודים. תפקידים הדשים יאה־אייב ינטלו על הועד לכשיסתדר על בסיס נכון וקיים ויהא באכחו של כלל ישראל כולו.

* * *

באנגליה.

— התאחדות יהודי אוקראינה באנגליה. ביום 29 לפברואר היתה בלונדון ועידה לצירי אוקראינה באנגליה. נאמו: מארגולין, ראש המלאכות האוקראינית לאנגליה; מ. קאץ, באכח „התאחדות יהודי אוקראינה באמריקה" והד"ר אודלמאן. הועידה קבלה שורה של החלטות המכוונות לחזוק ההסתדרות של יהודי אוקראינה באנגליה; כמו־כן קבלה הועידה החלטה לערוך ביום 7 למארץ אספת אזכרה לנשמות חללי הפרעות ולהזמין את הד"ר נורדוי בתור נואם ראשי באספה

— לעזרת יהודי פולניה ואוקראינה. כלפני שבועות אחדים נערך בלונדון נשף לטובת ה„קרן של הפועלים היהודים". החזן סירוטה מווארשה התפלל תפלת מעריב וערך אזכרה לנשמות חללי הפרעות. אחר כך הציג היושב־ראש, מר מ. מייר, לפני הנאספים את הסיר סטוארט סימואל, שנתקבל במחיאות כפים סוערות מאת כל הקהל הרב.

סיר סטוארט נאם נאום קצר, שבו בקש מאת הנאספים לתמוך באחיהם הסובלים בפולניה ובאוקראינה. בהיותו בפולניה בקר את הערים ווארשה, למברג, פינסק, לידה, ווילנה ועוד הרבה ערים אחרות והתבונן אל המצב הנורא שבו נמצאים אחינו. לולא עזרת יהודי אמריקה ואנגליה, כי אז גועו שם מאות אלפי יהודים ברעב.

באיכה הממשלה האנגלית עזרו לו הרבה בעבודתו בפולניה וגם הרשו לנגועי הפרעות, שתומכיהם נפלו חלל, לנסוע לאנגליה לבני משפחתם. את הרציחות שנעשו בפולניה אין לתאר. ביחוד הצטיינו באכזריותם הפרעות בלמברג.

מלבד הפרעות מפילות המחלות והמגפות הרבה חללים. 2,000 יתומים מתגוללים בחוצות גליציה בעירום ובחוסר כל. חובת היהודים האנגלים היא — דרש סטוארט בסוף נאומו — להחיש עזרה לאחינו האומללים תיכף. הממשלה האנגלית הבטיחה להוסיף כסכום הנקבץ מקופתה היא.

באספה נקבץ כשש מאות ליטרה ויחד עם נדבת הממשלה הכניס הנשף 1,200 ליטרה.

בסוף הנשף ערכו הנאספים אובאציה סוערת לכבוד סיר סטוארט סימואל.

* * *

בגרמניה.

— הרצאת איינשטיין. כפי שהודענו באחר מגליונותינו הקודמים השתמט הפרופ איינשטיין מקריאת הרצאתו באוניברסיטה הברלינית מפני שהסטודנטים הגרמנים ענו בקריאות של עלבון על דרישתו, כי גם אינס־סטודנטים יורשו להיות בין השומעים.

עכשיו מודיעים מברלין, כי הסטודנטים בקשו סליחה מאת הפרופיסור היהודי המהולל והוא קרא סוף־סוף את הרצאתו.

— המרת הדת. העתון הרשמי של הקהלה העברית בברלין מביא רשימה של 113 אנשים, שהמירו את דתם בחודש אוקטובר. במספר הזה לא נכללו ילדיהם של המומרים.

רשימה זו היא היותר גדולה, שהביא העתון הנ"ל במשך ימי הופעתו.

— פעולות האנטישמיים. ד"ר וויינר נאם ב„התאחדות המרכזית של האזרחים הגרמניים בני דת משה" על־דבר האנטישמיות ההולכת וגדלה בגרמניה.

לפי דבריו, „פעולות ההכנה" של האנטישמיים ענקיות הן. יותר מעשרת מיליוני מארק נקבצו לצרכים אנטישמיים. מבול של עלונים מלאי שנאה נפוצו בכל נפות הארץ בין שדרות העם השונות וגם בין תלמידי בתי־הספר והילדים.

— קתדרה ללמודים עבריים. באוניברסיטה שבפראנקפורט־על־מיין הוקמה קתדרה ללמודים עבריים, בהנהלתו של הד"ר י. רבין, מי שהיה מנהל הסימינאריון העברי בירושלים וממלא מקומו של הר"ר חיים טשרנוביץ בישיבה האודיסאית.

* * *

בשאר ארצות.

— אוסטריה. הלשכה הווינאית של ה„ועד המחלק המאוחד" שלחה מווינה ארבעת אלפי ילדים יהודים להולנדיה ולארצות אחרות במטרה: להיטיב את בריאותם.

— רוסיה. ברוסיה הסובייטית נערכה ועידה של „צעירי ציון". השאלה העיקרית שדנו בה הצירים היתה: ההתאחדות עם „פועלי ציון" ה„אגף הימני" של „צעירי ציון" היה נגד ההתאחדות.

החברות לצרכנים (קואופיראטיבים) ברוסיה החליטו לעזור ליהודים נגועי המהומה לקומם את הריסותיהם ויסדו קרן מיוחדה לתכלית זו.

— בסרביה. על־פי השתדלותו של הרב צירלסון בקישינוב הרשתה הממשלה ליהודים לפתוח את בתי־מסחרם ביום הראשון עד השעה השתים־עשרה בצהרים.

* * *

בארץ־ישראל.

— לשכלול הלשון העברית. ביום הראשון, י"ג טבת, היתה במשרד ועד הצירים, בנשיאותו של מר אוסישקין, אספה שדנה בשאלת יסוד מוסד לשכלול הלשון העברית. המרצה היה מר א. מ. ליפשיץ. מלבד חברי ועד הלשון השתתפו באספה זו גם סופרים ובעלי לשון מוזמנים.

מר ליפשיץ הראה על הנחיצות הגדולה בועד משוכלל מדעי, אשר יתעסק בכל השאלות המתעוררות מדי יום ביומו, ידאג לטהרת השפה ויגן עליה מירידה לז'ארגון עברי מקולקל, חסר האופי והרוח המקורית של השפה העברית. דרוש שיהיו מומחים אחרים, אשר יקדישו את כל זמנם למקצועות המדעיים הקשורים בעבודה זאת.

לרגלי השאלה הזאת התעוררו ויכוחים אם יש צורך במוסד חדש או אפשר לשכלל את ועד הלשון הקיים.

— בתי־ספר חדשים. כעשרה בתי־ספר חדשים נפתחו בזמן האחרון בארץ־ישראל. ביפו נפתח בית־ספר תיכוני ובפתח־תקוה בית־ספר הראלי. כעשרים מחלקות חדשות נוספו לבתי־ספר הישנים. מספר התלמידים עולה להרבה מאות. מספר המורים בארץ איננו פחות מחמש מאות איש.

— הלשכה המסחרית בירושלים. הלשכה המסחרית בירושלים החלה כבר את עבודתה. בין 175 חבריה ישנם 85 יהודים, 53 ערבים נוצרים, 37 ערבים מושלמים.

— הסתדרות השוטרים העברים. המשרד המרכזי של הסתדרות השוטרים העברים בארץ־ישראל עבר מיפו ירושלימה. שנוי המקום בא על־פי דרישת אוסישקין, השואף להעביר את מרכז כל העבודה הציונית לירושלים, בכדי לעשותה שוב לעיר המרכזית של הארץ.

— ברכת המושל הצבאי לכבוד „חמשה־עשר". המושל הצבאי בירושלים, סטורס, שלח ברכה בעברית לילדים העברים בארץ־ישראל לכבוד „חמשה־עשר בשבט". בברכה הביע המושל את משאלת לבו, כי הילדים העברים בארץ־ישראל ישגשגו ויללבו כארזי הלבנון.

הַתְּנוּעָה הַלְאֻמִּית

ידיעות מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה.

— לשכת הרצאות. מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה יסדה „לשכת הרצאות". מטרת הלשכה היא לעזור לשכונות הציוניות ולקבוצות חנוכיות שונות מכל הסוגים בעריכת הרצאות וכמו־כן תספיק להן מרצים ציוניים שינאמו בכל זמן דרוש.

העומדים בראש מחלקת החנוך מקוים, ש„לשכת ההרצאות" תתפתח במשך הזמן למוסד חשוב, שיהיה לו ערך רב בעד הפצת התרבות הציונית בארץ זו.

הפקידים וועדי החנוך של השכונות מתבקשים לבוא בכתובים עם לשכת ההרצאות.

— התנועה העברית בקרב „יהודה הצעיר". העבודה הרבה ש„מחלקת החנוך" משקיעה בקרב חברי „יהודה הצעיר" המטיבה פעולת היהודית העבריים הביאה כבר לתוצאות מוצלחות. עד עתה כבר נסתדרו מקרב הציונים הצעירים האלה ארבעים ושתים אגודות עבריות ומחלקת החנוך מוציאה בשבילן עתון עברי מיוחד, בעריכת מר ק. ווייטמאן, בשם „המנהל". העתון נשלח גם למורי בתי־הספר ולמנהלים בכדי לסייע להם ליסד אגודות עבריות בקרב התלמידים שרכשו להם כבר השכלה עברית במדה ידועה.

— בקרב הסטודנטים הציוניים. „ההסתדרות הציונית בין־האוניברסיטאית" עורכת עכשיו שורה של חגיגות שבועיות. בכל צהרי יום א' ינאם נואם מפורסם על אחת השאלות הלאומיות העומדות על הפרק ואחר ההרצאה תערך „סעודה של תה". החגיגות האלה תסודרנה בלשכת השכונה השביעית (132 מערב רחוב 72, ניו־יורק), שהיא אחד המרכזים הציוניים היותר מצוינים שבניו־יורק. הנואם הראשון יהיה מר גורמאן האפגוד, מי שהיה ציר ארצות־הברית לדנמארק. הוא ינאם ביום א', 14 למארץ, בצהרים.

— צעצועים בעד ילדי ארץ־ישראל. עם כניסת חודש אדר מנהלת מחלקת החנוך תעמולה בקרב הילדים העברים בארץ זו, לנדב צעצועים או כסף, מחיר הצעצועים, לטובת הילדים העברים בארץ־ישראל. בתעמולה הזאת מכוונת מחלקת החנוך יותר לערך החנוכי הציוני שיש בנתינת נדבות כעין אלו מאשר לערך השמושי שיהיה בקבלת הצעצועים האלה בארץ־ישראל. מחלקת החנוך מאמינה, כי על־ידי אמצעים כעין זה תקרב את הדור הצעיר בארץ זו ביותר יותר אינטימית לארץ־ישראל, הוא יתחנך לקשר את עניניו הנחוצים והפרטיים עם עניני ארץ־ישראל.

מחלקת החנוך הוציאה כרוז יפה בענין זה בשם „מעות קטנות של פורים לקנית צעצועים בשביל ילדי ארץ־ישראל", ובעזרת אגודות יהודה הצעיר, בתי־הספר העברים והשכונות הציוניות היא מקוה לפעול על מאת אלף ילדים יהודים בערך בארץ זו לשלוח את נדבותיהם.

* * *

ידיעות ההסתדרות העברית באמריקה.

עוד צעד אחד חשוב עשתה ההסתדרות העברית באמריקה, שיועיל הרבה לתחיה העברית בארצות־הברית. ההסתדרות ארגנה קבוצת „משחקים עברים", שיציגו חזיונות עבריים בניו־יורק וביתר הערים הגדולות של ארצות־הברית.

ביסוד המפעל הזה הונחה על־ידי ההסתדרות אבן הפנה ליצירת תיאטרון עברי קבוע בארץ זו, אולם קיומו המתמיד תלוי בעברים עצמם, בין אלה שהם חברי אגודות עבריות ובין אלה שהם עדיין בודדים לנפשם.

ב־18 לחודש מארץ יציגו „המשחקים העברים" בתיאטרון של אירווינג פלייס, ניו־יורק, את „הגיטו החדש" של מנהיגנו הגדול ד"ר הרצל, בתרגום ראובן בריינין. ההצלחה „המוסרית" של ההצגה מובטחה מראש, מפני שכל המשחקים הם אמנים ידועים, אולם החובה מוטלת על העברים להרגיש את עצמם אחראים בעד ההצלחה החמרית של המפעל, כדי לחזק בזה את ידי ההסתדרות, שתוכל לערוך את ההצגות העבריות בקביעות בהתאמה להחלטתה.

— הסדרנים. העסקן והסופר העברי מר עקיבא פליישמאן יבקר את העיר בוסטון בעניני ההסתדרות. הוא יבוא לשם ביום א', 8 למארץ, וישהה שם ימים אחדים.

* * *

ועידה החצי־שנתית של אגודת המורים העברים.

מר י. ביבר, מזכיר אגודת המורים העברים (יוניון של מורים) בניו־יורק כותב אלינו:

הועידה החצי־שנתית של אגודת המורים העברים בניו־יורק וסביבותיה תפתח במוצאי־שבת, 13 במארץ, בשעה 8.30, בבית־הספר הלאומי, 206 מזרח ברודוויי.

בועידה זו תהיינה שלש ישיבות לפי סדר זה: ישיבה א: מוצאי־שבת בשעה 8.30. פתיחה קצרה. בחירת יושב־ראש ומזכירים. בחירת ועדים: ההחלטות, המנויים, התקציב והבחירות לאישור. דין־וחשבון המזכיר. ויכוחים. ישיבה ב: יום א' אחרי הצהרים שעה 3. הרצאות הועדות וקבלת החלטות. ישיבה ג: יום א' שעה 8.30 בערב. בחירת ועד הפועל. נעילה.

חברים חדשים שיתקבלו בעת הועידה תהיה להם רשות הצבעה כמו לשאר חברים.

שונות

לצאתו של אב. גולדברג לארץ־ישראל.

ביום ג', 2 במארץ, נערכה בניו־יורק, על־ידי ההסתדרות העברית, אגודת הסופרים העברים והסתדרות אחיעבר, סעודת־פרידה לכבוד העסקן והסופר העברי, מזכיר ההסתדרות העברית באמריקה, מר אב. גולדברג, לרגל צאתו לארץ־ישראל. בסעודה נאמו: ד"ר נ. טורוב, ד"ר א. ש. שווארץ, ד"ר י. בלוי, נ. ביבליק, מ. ליפסון, ק. וויטמאן, מר שמרלר, עקיבא פליישמאן, א. ש. אורלאנס, א. ר. מלאכי, צ. שארפשטיין ודניאל פרסקי. יושב־ראש היה ראובן בריינין. כולם העריכו את עבודתו המסורה והפוריה של ה[illegible] לטובת התנועה העברית והציונית בארץ זו. מר בריינין והנואמים ציינו את העובדה, כי עוד לפני חמש־עשרה שנה, בשעה שלא היה עוד זכר לספרות עברית ולתנועה עברית באמריקה, עמד מר גולדברג על המשמר והקדיש את כל כחותיו לאסוף את העברים הבודדים במחננו ולהחיות בלבם את התקוה והאמונה, כי בפעולות ובמעשים מתמידים יקימו ניר לשפתנו אף באדמה צחיחה זו. מר גולדברג ענה על דברי הנואמים והודה להם על רגשות־ידידותם והבטיחם, כי בנסיעתו לארץ־ישראל יהיה אמיץ בעבודתו הלאומית.

ביום ד', 3 במארץ, נערך בניו־יורק עוד משתה־פרידה לכבוד מר אב. גולדברג לרגל נסיעתו לארץ־ישראל, על־ידי השכונות הציוניות. ראשי העסקנים הציוניים לקחו בו חלק.

מר אב. גולדברג יוצא לארץ־ישראל ביום השבת, 6 במארץ.

* * *

הקולוניל פטרסון על התחיה היהודית בארץ־ישראל.

הקולוניל פטרסון, ראש הגדוד העברי בארץ־ישראל, ששב זה לא כבר ללונדון, פרסם מאמר בהעתון 'איווינינג סטאנדארד" בנוגע לשאלת ארץ־ישראל. במאמרו זה הוא כותב:

„בקרתי את הארץ מדן ועד באר־שבע ומעזה על נלעד. ראיתי את הארץ הקדושה בתקופת הזריעה ובתקופת הקציר. סבלתי מרעב ביום ומקור בלילה. בינוני יאוש השקיפו עלי פסגות הרריה, אבל למרות כל אלה הגיד לי לבי, שהארץ היא ארץ טובה ומבורכה, שתהיה עוד הפעם לארץ זבת חלב ודבש.

„קודם כל נחוץ עכשיו להבריא את הארץ. בחלק גדול של הארץ הפוריה אין כל אפשרות לחיות מפני סכנת היתושים. נחוץ גם־כן ליבש את הבצות ואז תעבור מן הארץ גם קללת המאלאריה, שסכנתה מרובה מאד.

„יחד עם זה נחוץ לפתוח את שערי הארץ בעד זרם אימיגראציה יהודית. נדיבים אנשים שרוח הציונות ממלאה את נפשם, הנכונים בשאיפתם להפוך את הארץ לעדן ולעמוד בפני כל פורענויות עד שיבוא תור הזהב וכל אחד יוכל לשבת תחת גפנו ותחת תאנתו כבימים הראשונים. אלפי אנשים כאלה כבר נמצאים בארץ־ישראל. המושבות הרבות הנם עדים חיים עד כמה מוכשרים הם היהודים לעבוד לטובת הארץ, ואין לשכוח שכל הדברים היפים הללו נוצרו תחת שלטון הרשע של טורקיה.

„המושבות העבריות נוסדו במשך ארבעים שנה האחרונות והן עכשיו הנקודות המזהירות היהודיות בארץ, שנהפכה למדבר שממה על־ידי הטורקים. עתיד יפה נשקף לארץ־ישראל, אבל הצעד הנחוץ הראשון הוא להושיב את עם ישראל על אדמתו ושהוא יהיה בעל הארץ. „הארץ בלי עם בעד העם בלי ארץ". ארץ־ישראל היא קדושה בעיני עם היהודים ורק הוא ולא אחר יוכל להחיותה".

* * *

ידיעות ספרותיות.

— נתקבל במערכת „התורן": „מעברות", ירחון, כרך ראשון, חוברת ד', כסלו, תר"ף, יוצא לאור על־ידי הועד המרכזי של „הפועל הצעיר", בעריכתו של יעקב פיכמאן.

— בהארקוב נוסדה הוצאה עברית חדשה בשם „ספר". בראשה עומדים הד"ר צ'רנה, ברודני וליפשיץ.

— באודיסה התחילו לצאת קובצים ספרותיים על־ידי הסופרים הצעירים בשם „ארץ".

— הד"ר נתן בירנבוים (מתתיהו אחר) הוציא חוברת בשם „עם ה'". בה הוא קורא לישראל לשוב לה' בכל לב ולקיים את מצוות התורה.

* * *

מחיי האגודות.

ביום ד' בערב, בליל פורים, נערכה על־ידי הסתדרות אחיעבר, כמנהגה מדי שנה בשנה, סעודת־פורים. בדברי ברכות השתתפו שני המשוררים דניאל פרסקי והסופרים א. ש. אורלאנס, י. גינצבורג, ש. גינצבורג, מ. ליפסון, מ. סיני, ש. עפשטיין, י. ז. פרישברג, זאק, ה. אהרונוב, ע. פליישמאן, יעקב מארק, הדסה דאנדס, י. ביבר ועוד. המסובים בלו ערב של עונג ושמחה.

אגודת „אהיעבר" דהארלם (סניף ג'). נשף עברי וזמרתי נערכה על־ידי אגודת „אחיעבר" סניף ג' במוצאי־שבת, 28 בפברואר, בהארלם, בבית־ציון, 226 לינוכס אוויניו. הנשף עלה יפה עד מאד. האולם היה מלא מפה לפה והתלהבות גדולה שררה בין הנאספים. הנואמים היו חברי האגודה: הרב ש. ל. הורביץ וי. ז. פרישברג. בחלק הזמרה ודקלום השתתפו: רבקה בת־נון, הדסה דאנדס, המזמר הידוע ז. פרלברג, מר אמבוטר, מר קלנבורג ומרת ש. ב. מקסימון. יושב־הראש של הנשף היה נשיא האגודה דר" ל. שפר. כעשרים חברים וחברות מן הנאספים היו לחברי האגודה.

האספה הבאה של האגודה תהיה במוצאי־שבת, 13 למארץ, בשעה 8, בבית ציון, 226 שדרת לינוכס. המרצה יהיה חבר האגודה א. ד. מארקסון. אורחים רצויים.

פרשת השבוע:

מאמרים ראשיים:

מכתבים אל המערכת:

חדשות ומאורעות:

התנועה הלאומית:

שונות: